

Bundel - Natuur Landbouw & Gezondheid van 28 november 2022

Agenda bijlagen

Agenda NLG 28-11-2022.docx

spreektijd 7 uur.docx

Technische vragen NLG 28-11-2022.docx

reactie op PS technische vragen inzake FBE (003).docx

verslag ter voorvisie NLG 28 november 2022

Schriftelijke beantwoording vragen PvdD inzake ligboxstallen.pdf

- 1 Opening en mededelingen
- 2 Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda
 - Agenda NLG 28-11-2022.docx
 - verslag NLG 24-10-2022
 - Strategische agenda NLG 17 november 2022.docx
 - Lijst moties NLG 28 november 2022.docx
 - lijst toezeggingen Leefbaarheid Gezondheid en Milieu november 2022.docx
 - Lijst toezeggingen Natuur Landbouw Recreatie Water november 2022.docx
- 3 10:00 - Insprekhalftuur
- 4 10:30 - B-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)
- 4.a Gezondheid en milieu: Informatievoorziening VTH bij provinciale bedrijven d.d. 17 november 2022 (B-agenda NLG 28-11-2022)
 - Toelichting:*
Het college van Gedeputeerde Staten informeert tweemaandelijks voorafgaand aan de vergadering van de commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid over de ontwikkelingen op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) bij bedrijven die onder provinciaal bevoegd gezag vallen. Hieronder vallen ook Tata Steel en Harsco Metals
 - Behandelvorschel:*
Met elkaar en de gedeputeerde de VTH brief bespreken.
 - Dossier 11439 voorblad
 - Bijlage 1 Rapport Tata Steel voorvallen Analyse 29092022 Regelmatig bij herhaling voorkomende voorvallen bij Tata Steel.pdf
 - Bijlage 2 lopende Beroep-bezwaar-Tata Steel.docx
 - Brief aan PS over informatievoorziening VTH provinciale bedrijven.pdf
- 4.b Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022
 - Toelichting*
Het RIVM heeft in opdracht van de provincie en het ministerie van I&W het depositieonderzoek in de IJmond uit 2020 herhaald in het voorjaar van 2022. De resultaten hiervan zijn nu beschikbaar en worden gedeeld met PS. De resultaten van het najaarsonderzoek volgen naar verwachting begin 2023.
 - Behandelvorschel:*
Met elkaar en de gedeputeerde het depositieonderzoek bespreken.
 - Brief GS aan PS Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022.pdf
 - Bijlage - MV-2022-0125 Rapport depositieonderzoek IJmond.pdf
- 5 Rondvraag gedeputeerde Olthof
- 6 Rondvraag gedeputeerde Stigter
- 7 A-agenda Algemeen
- 7.a 12:10 - Laatste Begrotingswijziging 2022

Toelichting:

In de provinciale begroting wijzen Provinciale Staten toe voor welke doelen de provincie haar beschikbare middelen inzet. Deze laatste begrotingswijziging omvat een bijstelling van de verwachte inkomsten en uitgaven in 2022 op basis van de huidige verwachtingen.

Behandelveorstel:

Aan de commissie wordt gevraagd de onderdelen van de begroting die betrekking hebben op de commissie NLG te bespreken en te adviseren aan PS over de statenvoordracht begroting 2023. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

Dossier 11251 voorblad

Laatste begrotingswijziging 2022.pdf

Brief aan PS over Laatste begrotingswijziging 2022.pdf

Voordracht laatste begrotingswijziging 2022.pdf

8

12:40 - lunchpauze

9

A-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn

9.a

13:10 - Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023

Toelichting

De provincie Noord-Holland is een deelnemer van het Plassenschap Loosdrecht e.o. Conform de gemeenschappelijke regeling van dit recreatieschap worden de financiële stukken jaarlijks aan raden en Staten voor zienswijzen voorgelegd. Provinciale Staten worden gevraagd een oordeel te vormen over de stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o.

Behandelveorstel:

Adviseren aan PS over de voordracht. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

Dossier 11178 voorblad

3_202210Voordracht Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023_.pdf

3a_202210Bijlage Voordracht Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023_.docx

Aanbiedingsbrief DLN B2023 LSD.pdf

3.a1) Vastgesteld DB Bestuursvoorstel 2e Begrotingswijziging LSD 2022 v2.pdf

20221004 LSD R2022H1 en B2022W2 vsAB.pdf

3.b1) Bestuursvoorstel DB Begroting 2023 LSD v5 voor AB t.k..pdf

Begroting 2023 LSD vsABdef.pdf

202211conceptzienswijze_2ebegrotingswijziging_begroting2023_Plassenschap.pdf

Brief aan PS over Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023.pdf

10

Rondvraag gedeputeerde Zaal

PvdD Rondvraag gedeputeerde Zaal - Meer plantaardig voor meer voedselzekerheid.docx

11

A-agenda Water, Water als Economische Drager, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR/Comité van de Regio's)

11.a

13:55 - Wadloopverordening 2023

Toelichting:

Het is gewenst om een aantal gebreken uit de Wadloopverordening 2019 te herstellen en de verordeningen van Fryslân, Groningen en Noord-Holland met elkaar in overeenstemming te brengen.

Behandelveorstel:

De commissie kan de voordracht met elkaar bespreken en de gedeputeerde en adviseren. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

Dossier 11234 voorblad

1 WadloopverordeningNH2023.docx

2 Overzicht wijzigingen wadloopverordening 2019-2023.docx

3 Toelichting wadloopverordening.docx

4 Reactienota.docx

5 voordracht aan PS.docx

Brief aan PS over Wadloopverordening 2023.pdf

12

Rondvraag gedeputeerde Loggen

13

B-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof (PAS)

13.a

14:45 - Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) maandelijks op de agenda

Behandellootstel:

Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPPL) komt maandelijks terug op de agenda. Gedeputeerde Rommel zal mondeling de stand van zaken meedelen. De commissieleden hebben de mogelijkheid om vragen te stellen over het PPLG

Rapport Remkes 'Wat wel kan – Uit de impasse en een aanzet voor perspectief'.pdf

13.b 15:50 - Afdoeningsbrief motie 221-2021 betonnen fietspaden NNN

Toelichting:

In de afgelopen drie jaar zijn diverse moties aangenomen die samenhangen met actieve mobiliteit. Voor de moties die zijn uitgevoerd, maar waarvan de afdoening niet gekoppeld kan worden aan een inhoudelijk stuk, is een gebundeld afdoeningsvoorstel gemaakt voor Provinciale Staten. Het gaat om de moties M83-2019 'Fietsvriendelijke stoplichten' (Klein, M.C.A, CU, 11 november 2019), M221-2021 'Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN' (G.H.J. Kohler, JA21, 15 november 2021), M67-2022 'Aantrekkelijke doorfietsroutes' (J.P. Hollebeek, PvdD, 23 mei 2022) en M69-2022 'Geen haaiantanden op Noord-Hollandse fietspaden' (M.C.A. Klein, CU, 23 mei 2022).

Behandellootstel:

Bijgaande brief met afdoeningsvoorstel kunt u met elkaar en gedeputeerde bespreken.

De commissie NLG zal specifiek worden gevraagd of motie M221-2021 als afgedaan kan worden beschouwd.

In de commissie M&B zijn de moties M83-2019, M67-2022 en M69-2022 besproken, deze worden als afgedaan beschouwd.

Dossier 10666 voorblad

Brief aan PS over Afdoeningsvoorstel diverse moties samenhangend met Actieve.pdf

M221-2021 Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN.pdf

13.c 16:25 - Afdoeningsbrief motie 146-2022 Perspectief voor natuurinclusieve landbouw

Toelichting:

Provinciale Staten hebben op 4 juli 2022 met motie M146-2022 het college van Gedeputeerde Staten opgeroepen om de natuurinclusieve boeren en de boeren die in transitie zijn of daarvoor aantoonbaar stappen zetten, binnen de gebiedsgerichte aanpak perspectief te bieden. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan deze motie.

Behandellootstel:

Bijgaande brief met afdoeningsvoorstel kunt u met elkaar en gedeputeerde bespreken.

De commissie NLG zal worden gevraagd of motie 146-2022 als afgedaan kan worden beschouwd.

Dossier 11163 voorblad

Brief aan PS over afhandeling motie 146-2022.pdf

M146-2022 AANGENOMEN.pdf

14 Rondvraag gedeputeerde Rommel

Rondvraag CDA NLG ged. Rommel.docx

15 C-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)

15.a Besluiten intrekkingverzoek natuurvergunning en actualisatieverzoeken omgevingsvergunning milieu - Tata Steel

Begin 2022 zijn er bij de provincie Noord-Holland drie verzoeken ingediend over vergunningen die zijn verleend aan Tata Steel. Eén verzoek houdt relatie met de natuurvergunning van Tata Steel en gehele of gedeeltelijke intrekking hiervan. Twee verzoeken relateren aan de omgevingsvergunning milieu. Het gaat om aanscherping met betrekking tot NOx (Stikstofoxiden) en SO2 (Zwavel dioxide). Daarnaast wordt gevraagd om aanscherping van de omgevingsvergunning milieu met betrekking tot ZZS (zeer zorgwekkende stoffen) en stof. Tot en met 25 augustus 2022 lagen de ontwerpbesluiten ter inzage voor zienswijzen. De ingebrachte zienswijzen zijn verwerkt en de definitieve besluiten zijn nu gereed. Vanaf vrijdag 18 november 2022 zijn de definitieve besluiten te vinden bij de omgevingsdiensten en via www.officiële bekendmakingen.nl

Dossier 11372 voorblad

Brief aan PS over besluiten intrekkingverzoek natuurvergunning en actualisatieverzoeken omgevingsvergunning milieu - Tata Steel.pdf

15.b Gezondheid: Energie en Klimaat: Incidentele subsidie IJmondgemeentes (C-agenda NLG en cie RWK 28-11)

De gemeentes Beverwijk, Heemskerk en Velsen worden de komende jaren geconfronteerd met bovenregionale opgaven op het gebied van een gezonde leefomgeving en energietransitie - denk daarbij aan de verduurzaming van Tata-Steel, de aanlanding van Wind op Zee en de verzwaringen van de electriciteitsnetwerken ivm de netcongestie. Om deze ontwikkelingen goed te kunnen begeleiden, heeft GS besloten een tijdelijke uitbreiding van het ambtelijk apparaat van deze gemeenten financieel te ondersteunen met een incidentele subsidie van 999.935,42 euro.

Dossier 11095 voorblad

Brief aan PS over ondersteuning IJmondgemeenten bij energietransitie en gezonde leefomgeving.pdf

15.c Gezondheid: Bericht van Stichting FrisseWind.nu over TATA Steel (C-agenda NLG 28-11-2022)

Bericht stichting FrisseWind.nu

15.d Gezondheid/mobiliteit: Vaststelling geluidsbelastingkaart 2021(C-agenda NLG -leidend- 28-11 en M&B 01-12)

De geluidsbelastingkaart 2021 geeft inzicht in hoeveel geluid provinciale wegen veroorzaken in de omgeving. Bij de berekening van de geluidsbelasting zijn bijvoorbeeld de verkeersintensiteit, het wegdektype, en afscherpende objecten meegenomen. Aan de hand van deze kaart komt er in 2024 een plan met maatregelen om geluidshinder te beperken. De geluidsbelastingkaart is binnenkort te vinden op de website van de provincie Noord-Holland. Meer informatie over bronnen in de omgeving die geluidsbelasting kunnen veroorzaken zijn te vinden op de geluidviewer (<https://geoapps.noord-holland.nl/GeoWebP/index.html?viewer=geluidsbelasting>).

Dossier 11240 voorblad

Toelichting geluidskaart 2021.docx

Rapportage 'EU-geluidsbelastingkaart 2021 PNH'(012651.20220907.R1.04).pdf

Brief aan PS over vaststelling geluidsbelastingkaart provinciale wegen 2021.pdf

- 16 C-agenda Water, Water als Economische Drager, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR/Comié van de Regio's)
- 16.a Water: Vergelijking grondwaterheffingsbeleid Noord-Brabant en Noord-Holland (C-agenda NLG 28-11-2022)
Naar aanleiding van vragen bij bespreking van de kaderbrief 2023 worden Provinciale Staten geïnformeerd over hoe de grondwaterheffing in Noord-Brabant en in Noord-Holland wordt ingezet. Daarbij wordt de vraag beantwoord of dit wellicht tot inspiratie kan leiden om, zonder in strijd te komen met de wet, hier in Noord-Holland ruimhartiger mee om te gaan.
Dossier 11053 voorblad
Brief aan PS over vergelijking grondwaterheffingsbeleid Noord-Brabant en Noord-Holland.pdf
- 16.b Water: Brief GS Toezegging aan commissie NLG inzake toebedeling geborgde zetels waterschappen door LTO (C-agenda NLG 28-11-2022)
Brief GS Toezegging aan commissie NLG inzake toebedeling geborgde zetels waterschappen door LTO.pdf
- 16.c Water - Dierenwelzijn: Afdoening gesprek dierenwelzijn en waddenfonds (C-agenda NLG 28-11-2022)
afdoening gesprek dierenwelzijn en waddenfonds.pdf
- 17 C-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof (PAS)
- 17.a Natuur: Brief van Landelijk Netwerk Bossen over bescherming van bossen in partijprogramma opnemen (C-agenda NLG 28-11-2022)
Brief aan PS van Landelijk Netwerk Bossen.docx
- 17.b Natuur: Vaststelling Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen (C-agenda NLG 28-11-2022)
Voor alle Natura 2000-gebieden dient op grond van de Wet natuurbescherming een door Gedeputeerde Staten vastgesteld beheerplan te bestaan. Oostelijke Vechtplassen is aangewezen als Natura 2000-gebied, waarvoor Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland een beheerplan moet vaststellen. Dit gebeurt met instemming van Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht omdat een deel van het gebied in die provincie ligt. In het beheerplan wordt de natuur in het gebied beschreven en de maatregelen die nodig zijn om dieren, planten en hun leefgebieden te beschermen. Het ontwerp beheerplan heeft vanaf 21 maart 2022 6 weken ter visie gelegen. Er zijn 45 zienswijzen ingediend. In de Nota van Antwoord worden de ingediende zienswijzen beantwoord en waar nodig is het beheerplan aangepast. Na instemming van Provincie Utrecht treedt het Natura 2000 beheerplan in werking.
Dossier 10964 voorblad
Nota van Antwoord beheerplan OVP -.pdf
220850 PNH NATURA 2000 BEHEERPLAN OOSTELIJKE VECHTPLASSEN def.pdf
Brief aan PS over vaststelling Natura 2000 - beheerplan Oostelijke Vechtplassen.pdf
- 17.c Fauna: Fauna Beheer Eenheid Jaarrapport 2021 (C-agenda NLG 28-11-2022)
FBE jaarrapport 2021.pdf
- 17.d Natuur: Compensatieovereenkomst NNN reconstructie Postweg gemeente Texel (C-agenda NLG & RWK 28-11-2022)
Het college stemt in met de compensatieovereenkomst NNN tussen de provincie en de gemeente Texel, met daarin maatregelen die ervoor zorgen dat de reconstructie van de Postweg aan de voorwaarden van de provinciale Omgevingsverordening NH2020 voldoet.
Dossier 11037 voorblad
Compensatieovereenkomst NNN reconstructie Postweg gemeente Texel.pdf
Brief aan PS over Compensatieovereenkomst reconstructie Postweg te Texel.pdf
- 17.e Natuur: Verlengingsbesluit Natura 2000-beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone (C-agenda NLG 28-11-2022)
GS besluiten tot mede-ondertekening van het besluit om de Natura 2000-beheerplannen voor de Noordzeekustzone en de Waddenzee met zes jaar te verlengen. Voortouwnemer van deze plannen is het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. GS van Noord-Holland stemmen door dit besluit in met de verlenging van de vrijstellingen van de Wnb-vergunningplicht, voor zover zij bevoegd gezag zijn ingeval van een vergunningplicht.
Dossier 11079 voorblad

- 17.f Natuur: Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek (C-agenda NLG 28-11-2022)
Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Groene Uitweg is reeds in 2016 gestart met het kavelruil- en verkoopproject in de Noordelijke Vechtstreek. In 2021 is fase 1 afgerond. Sinds 2016 zijn de opgaven in de Noordelijke Vechtstreek deels veranderd, waarmee de oorspronkelijke aanpak herijking behoeft. GS stellen daarom een plan van aanpak vast voor een integraal gebiedsproces, met als doelstellingen: agrarische structuurversterking, realisatie/verbetering NNN, het terugdringen van stikstof en het tegengaan van bodemdaling
Dossier 11227 voorblad
Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek Plan van aanpak.docx
Brief aan PS over gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek.pdf
- 17.g Stikstof: Hoe verder met het rapport van Remkes (C-agenda NLG 28-11-2022)
Hoe verder met het rapport van Remkes.pdf
- 17.h Natuur: brief Programma Natuurnetwerk 2023 bescherm de natuur in het Geestmerambacht (C-agenda NLG 28-11-2022 en betrekken bij agendapunt 16 PS 21-11-2022)
brief Programma Natuurnetwerk 2023 van bescherm de natuur in het Geestmerambacht.pdf
brief Programma Natuurnetwerk 2023 van bescherm de natuur in het Geestmerambacht bijlage 1.pdf
brief Programma Natuurnetwerk 2023 van bescherm de natuur in het Geestmerambacht bijlage 2.pdf
brief Programma Natuurnetwerk 2023 van bescherm de natuur in het Geestmerambacht bijlage 3.pdf
- 17.i Natuur: Beantwoording openstaande vragen NLG 24 oktober 2022 (C-agenda NLG 28-11 & betrekken bij PS 21 november)
Brief GS aan PS beantw schriftelijke vragen NLG 24 okt 2022.pdf
- 17.j Natuur: Veegbesluit Natura 2000 (C-agenda NLG 28-11-2022)
GS besluiten PS te informeren over het "Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden" van de minister voor Natuur en Stikstof door het sturen van een brief.
Dossier 11094 voorblad
Brief aan PS over wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden.pdf
N2K000 WB Wijzigingsbesluit Aanwezige waarden_webexemplaar (1).pdf
- 18 C-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn
- 18.a Landbouw: Openstelling POP 3 onderdeel LEADER projecten (C-agenda NLG 28-11-2022)
GS hebben besloten om het onderdeel LEADER-projecten van de uitvoeringsregeling POP3-subsidies Noord-Holland open te stellen.
Dossier 11018 voorblad
Brief aan PS over openstelling POP3 onderdeel LEADER-projecten.pdf
- 18.b Visserij: Besluit verlenging 'Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden' (C-agenda NLG 28-11-2022)
In 2017 is door Gedeputeerde Staten het besluit genomen de Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden' aan te gaan. Het doel van de samenwerking is als volgt geformuleerd: 'Het vergroten van het ecologisch, financieel en communicatief rendement van de investeringen in vismigratie en ecologie door samenwerking tussen publieke, maatschappelijke en private partijen in het Noordzeekanaalgebied.'
Gedeputeerde Staten hebben ingestemd om de samenwerkingsovereenkomst te verlengen tot en met 2027. De looptijd van de samenwerkingsovereenkomst sluit dan aan bij de huidige uitvoeringsperiode van de Kaderrichtlijnwater (2022-2027).
Dossier 10965 voorblad
Samenwerkingsovereenkomst 31131921.pdf
Brief aan PS over besluit verlenging 'Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden'.pdf
- 18.c Dierenwelzijn: GS uitstelbrief advies initiatiefvoorstel PvdD hobbyjacht (C-agenda NLG 28-11-2022 / betrekken bij initiatiefvoorstel)
GS Uitstelbrief advies initiatiefvoorstel PvdD hobbyjacht.pdf
- 18.d Landbouw: GLB-Nationaal Strategische Plan 2023-2027 (C-agenda NLG 28-11-2022)
GS hebben besloten om PS te informeren over het indienen van het GLB-Nationaal Strategisch Plan 2023-2027 voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB-NSP). De minister van LNV heeft het NSP op 30 september 2022 ingediend bij de Europese Commissie.
Dossier 11089 voorblad

- 18.e Landbouw: Informatie vogelgriep door vakbond van pluimveehouders (C-agenda NLG 28-11-2022)
E-mail informatie vogelgriep Nederlandse Vakbond Pluimveehouders_Geredigeerd.pdf
Bijlage 1-factsheet-vogelgriep-wilde-vogels-29sep2022.pdf
Bijlage 2-Checklist-aanleg-nieuwe-natte-natuur-29sep2022.pdf
Bijlage 3-Rapport_2022-26_vogelgriep-Gramsbergen.pdf
- 18.f Landbouw: Nieuwsbrief Greenport Aalsmeer (C-agenda NLG 28-11-2022)
Dit is de laatste keer dat deze nieuwsbrief op de agenda verschijnt. Wilt u deze nieuwsbrief in het vervolg ontvangen? Meld u zich dan aan via de link via de nieuwsmail of via de website greenport Aalsmeer.
Nieuws uit Greenport Aalsmeer.docx
- 18.g Recreatie: Aanwijzen lid bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. (C-agenda NLG 28-11-2022)
Per 1 januari 2023 wordt de gemeenschappelijke regeling Plassenschap Loosdrecht e.o. gewijzigd in de gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2023. De colleges van de deelnemers (gemeenten Stichtse Vecht en Wijdmeren en de provincies Noord-Holland en Utrecht) dienen elk uit hun midden een lid aan te wijzen voor het nieuwe bestuur van het Plassenschap.
Dossier 11190 voorblad
Brief aan PS over aanwijzen lid bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdracht e.o..pdf
- 18.h Voedsel: Brief binnenkort voedseloorlog (C-agenda NLG 28-11-2022)
brief binnenkort voedseloorlog.pdf
- 19 C-agenda Algemeen
- 19.a IPO: Interprovinciaal Overleg AV Nieuwsbrief (C-agenda alle commissies)
Interprovinciaal Overleg AV nieuwsbrief.pdf
- 20 Sluiting

Agenda Natuur Landbouw & Gezondheid

Datum 28-11-2022

Tijd 10:00 – 17:10

Locatie Statenzaal

Voorzitter Nicole van der Waart

Toelichting De vergadering vindt in hybride vorm plaats. De vergadering is openbaar en online live te volgen via <https://noord-holland.stateninformatie.nl>

De commissievergadering is toegankelijk voor publiek. Het is mogelijk om in te spreken in de vergadering. Dat kan zowel fysiek of digitaal.

Inspreken kan bij de agendapunten die ter bespreking staan geagendeerd (A- en B-agenda), of tijdens het inspreekhalfuur op andere punten die vallen onder de beleidsterreinen van de commissie Natuur, Landbouw & Gezondheid.

Voor het inspreken moet u zich aanmelden bij de Statengriffie. Dat kan tot 15.00 uur op de voorafgaande werkdag (vrijdag 25 november 2022) via emailadres: nlg@noord-holland.nl

Let op: alle genoemde tijden bij de afzonderlijke agendapunten zijn richttijden. Indien er geen, of een beperkt aantal, aanmeldingen zijn voor het inspreekhalfuur zullen de agendapunten na punt 4 eerder beginnen.

1 Opening en mededelingen

2 Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda

3 Inspreekhalfuur

10:00

4 B-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)

10:30

4.a Informatievoorziening VTH bij provinciale bedrijven (nazending, verwacht uit GS 22 nov)

Behandelveorstel:

Met elkaar en de gedeputeerde het tweemaandelijks VTH brief bespreken.

4.b Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022

Toelichting

Het RIVM heeft in opdracht van de provincie en het ministerie van I&W het

depositieonderzoek in de IJmond uit 2020 herhaald in het voorjaar van 2022. De resultaten hiervan zijn nu beschikbaar en worden gedeeld met PS. De resultaten van het najaarsonderzoek volgen naar verwachting begin 2023.

Behandelvoorstel:

Met elkaar en de gedeputeerde het depositieonderzoek bespreken.

5 Rondvraag gedeputeerde Olthof

6 Rondvraag gedeputeerde Stigter

7 A-agenda Algemeen

7.a Laatste Begrotingswijziging 2022

12:10

Toelichting:

In de provinciale begroting wijzen Provinciale Staten toe voor welke doelen de provincie haar beschikbare middelen inzet. Deze laatste begrotingswijziging omvat een bijstelling van de verwachte inkomsten en uitgaven in 2022 op basis van de huidige verwachtingen.

Behandelvoorstel:

Aan de commissie wordt gevraagd de onderdelen van de begroting die betrekking hebben op de commissie NLG te bespreken en te adviseren aan PS over de statenvoordracht begroting 2023. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

8 lunchpauze

12:40

9 A-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn

9.a Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023

13:10

Toelichting

De provincie Noord-Holland is een deelnemer van het Plassenschap Loosdrecht e.o. Conform de gemeenschappelijke regeling van dit recreatieschap worden de financiële stukken jaarlijks aan raden en Staten voor zienswijzen voorgelegd. Provinciale Staten worden gevraagd een oordeel te vormen over de stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o.

Behandelboorstel:

Adviseren aan PS over de voordracht. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

10 Rondvraag gedeputeerde Zaal

11 A-agenda Water, Water als Economische Drager, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR/Comité van de Regio's)

11.a Wadloopverordening 2023

13:55

Toelichting:

Het is gewenst om een aantal gebreken uit de Wadloopverordening 2019 te herstellen en de verordeningen van Fryslân, Groningen en Noord-Holland met elkaar in overeenstemming te brengen.

Behandelaorstell:

De commissie kan de voordracht met elkaar bespreken en de gedeputeerde en adviseren. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

12 Rondvraag gedeputeerde Loggen

13 B-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof (PAS)

13.a Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) maandelijks op de agenda

14:45

Behandelaorstell:

Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPPL) komt maandelijks terug op de agenda.

Gedeputeerde Rommel zal mondeling de stand van zaken meedelen. De commissieleden hebben de mogelijkheid om vragen te stellen over het PPLG

13.b Afdoeningsbrief motie 221–2021 betonnen fietspaden NNN

15:50

Toelichting:

In de afgelopen drie jaar zijn diverse moties aangenomen die samenhangen met actieve mobiliteit. Voor de moties die zijn uitgevoerd, maar waarvan de afdoening niet gekoppeld kan worden aan een inhoudelijk stuk, is een gebundeld afdoeningsvoorstel gemaakt voor Provinciale Staten. Het gaat om de

moties M83–2019 ‘Fietsvriendelijke stoplichten’ (Klein, M.C.A, CU, 11 november 2019), M221–2021 ‘Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN’ (G.H.J. Kohler, JA21, 15 november 2021), M67–2022 ‘Aantrekkelijke doorfietsroutes’ (J.P. Hollebeek, PvdD, 23 mei 2022) en M69–2022 ‘Geen haaiantanden op Noord–Hollandse fietspaden’ (M.C.A. Klein, CU, 23 mei 2022).

Behandelveorstel:

Bijgaande brief met afdoeningsvoorstel kunt u met elkaar en gedeputeerde bespreken.

De commissie NLG zal specifiek worden gevraagd of motie M221–2021 als afgedaan kan worden beschouwd.

In de commissie M&B zijn de moties M83–2019, M67–2022 en M69–2022 besproken, deze worden als afgedaan beschouwd.

13.c Afdoeningsbrief motie 146–2022 Perspectief voor natuurinclusieve landbouw

16:25 Toelichting:

Provinciale Staten hebben op 4 juli 2022 met motie M146–2022 het college van Gedeputeerde Staten oproepen om de natuurinclusieve boeren en de boeren die in transitie zijn of daarvoor aantoonbaar stappen zetten, binnen de gebiedsgerichte aanpak perspectief te bieden. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan deze motie.

Behandelveorstel:

Bijgaande brief met afdoeningsvoorstel kunt u met elkaar en gedeputeerde bespreken.

De commissie NLG zal worden gevraagd of motie 146–2022 als afgedaan kan worden beschouwd.

14 Rondvraag gedeputeerde Rommel

15 C–agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)

15.a Besluiten intrekkingverzoek natuurvergunning en actualisatieverzoeken omgevingsvergunning milieu – Tata Steel

Begin 2022 zijn er bij de provincie Noord–Holland drie verzoeken ingediend over vergunningen die zijn verleend aan Tata Steel. Eén verzoek houdt relatie met de natuurvergunning van Tata Steel en gehele of gedeeltelijke intrekking hiervan. Twee verzoeken relateren aan de omgevingsvergunning milieu. Het gaat om aanscherping met betrekking tot NO_x (Stikstofoxiden) en SO₂ (Zwavel dioxide). Daarnaast wordt gevraagd om aanscherping van de

omgevingsvergunning milieu met betrekking tot ZZS (zeer zorgwekkende stoffen) en stof. Tot en met 25 augustus 2022 lagen de ontwerpbesluiten ter inzage voor zienswijzen. De ingebrachte zienswijzen zijn verwerkt en de definitieve besluiten zijn nu gereed. Vanaf vrijdag 18 november 2022 zijn de definitieve besluiten te vinden bij de omgevingsdiensten en via www.officielebekendmakingen.nl

15.b Gezondheid: Energie en Klimaat: Incidentele subsidie IJmondgemeentes (C-agenda NLG en RWK 28-11)

De gemeentes Beverwijk, Heemskerk en Velsen worden de komende jaren geconfronteerd met bovenregionale opgaven op het gebied van een gezonde leefomgeving en energietransitie – denk daarbij aan de verduurzaming van Tata-Steel, de aanlanding van Wind op Zee en de verzwaringen van de electriciteitsnetwerken ivm de netcongestie. Om deze ontwikkelingen goed te kunnen begeleiden, heeft GS besloten een tijdelijke uitbreiding van het ambtelijk apparaat van deze gemeenten financieel te ondersteunen met een incidentele subsidie van 999.935,42 euro.

15.c Gezondheid: Bericht van Stichting FrisseWind.nu over TATA Steel (C-agenda NLG 28-11-2022)

15.d Gezondheid/mobiliteit: Vaststelling geluidsbelastingkaart 2021 (C-agenda NLG –leidend– 28-11 en M&B 01-12)

De geluidsbelastingkaart 2021 geeft inzicht in hoeveel geluid provinciale wegen veroorzaken in de omgeving. Bij de berekening van de geluidsbelasting zijn bijvoorbeeld de verkeersintensiteit, het wegdektype, en afscherpende objecten meegenomen. Aan de hand van deze kaart komt er in 2024 een plan met maatregelen om geluidshinder te beperken. De geluidsbelastingkaart is binnenkort te vinden op de website van de provincie Noord-Holland. Meer informatie over bronnen in de omgeving die geluidsbelasting kunnen veroorzaken zijn te vinden op de geluidviewer (<https://geoapps.noord-holland.nl/GeoWebP/index.html?viewer=geluidsbelasting>).

16 C-agenda Water, Water als Economische Drager, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR/Comié van de Regio's)

16.a Water: Vergelijking grondwaterheffingsbeleid Noord-Brabant en Noord-Holland (C-agenda NLG 28-11-2022)

Naar aanleiding van vragen bij bespreking van de kaderbrief 2023 worden Provinciale Staten geïnformeerd over hoe de grondwaterheffing in Noord-

Brabant en in Noord-Holland wordt ingezet. Daarbij wordt de vraag beantwoord of dit wellicht tot inspiratie kan leiden om, zonder in strijd te komen met de wet, hier in Noord-Holland ruimhartiger mee om te gaan.

16.b Water: Brief GS Toezegging aan commissie NLG inzake toebedeling geborgde zetels waterschappen door LTO (C-agenda NLG 28-11-2022)

16.c Water – Dierenwelzijn: Afdoening gesprek dierenwelzijn en waddenfonds (C-agenda NLG 28-11-2022)

17 C-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof (PAS)

17.a Natuur: Brief van Landelijk Netwerk Bossen over bescherming van bossen in partijprogramma opnemen (C-agenda NLG 28-11-2022)

17.b Natuur: Vaststelling Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen (C-agenda NLG 28-11-2022)

Voor alle Natura 2000-gebieden dient op grond van de Wet natuurbescherming een door Gedeputeerde Staten vastgesteld beheerplan te bestaan. Oostelijke Vechtplassen is aangewezen als Natura 2000-gebied, waarvoor Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland een beheerplan moet vaststellen. Dit gebeurt met instemming van Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht omdat een deel van het gebied in die provincie ligt. In het beheerplan wordt de natuur in het gebied beschreven en de maatregelen die nodig zijn om dieren, planten en hun leefgebieden te beschermen. Het ontwerp beheerplan heeft vanaf 21 maart 2022 6 weken ter visie gelegen. Er zijn 45 zienswijzen ingediend. In de Nota van Antwoord worden de ingediende zienswijzen beantwoord en waar nodig is het beheerplan aangepast. Na instemming van Provincie Utrecht treedt het Natura 2000 beheerplan in werking.

17.c Fauna: Fauna Beheer Eenheid Jaarrapport 2021 (C-agenda NLG 28-11-2022)

17.d Natuur: Compensatieovereenkomst NNN reconstructie Postweg gemeente Texel (C-agenda NLG & RWK 28-11-2022)

Het college stemt in met de compensatieovereenkomst NNN tussen de provincie en de gemeente Texel, met daarin maatregelen die ervoor zorgen dat de reconstructie van de Postweg aan de voorwaarden van de provinciale Omgevingsverordening NH2020 voldoet.

- 17.e Natuur: Verlengingsbesluit Natura 2000-beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- GS besluiten tot mede-ondertekening van het besluit om de Natura 2000-beheerplannen voor de Noordzeekustzone en de Waddenzee met zes jaar te verlengen. Voortouwnemer van deze plannen is het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. GS van Noord-Holland stemmen door dit besluit in met de verlenging van de vrijstellingen van de Wnb-vergunningplicht, voor zover zij bevoegd gezag zijn ingeval van een vergunningplicht.
- 17.f Natuur: Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Groene Uitweg is reeds in 2016 gestart met het kavelruil- en verkoopproject in de Noordelijke Vechtstreek. In 2021 is fase 1 afgerond. Sinds 2016 zijn de opgaven in de Noordelijke Vechtstreek deels veranderd, waarmee de oorspronkelijke aanpak herijking behoeft. GS stellen daarom een plan van aanpak vast voor een integraal gebiedsproces, met als doelstellingen: agrarische structuurversterking, realisatie/verbetering NNN, het terugdringen van stikstof en het tegengaan van bodemdaling
- 17.g Stikstof: Hoe verder met het rapport van Remkes (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- 17.h Natuur: brief Programma Natuurnetwerk 2023 bescherm de natuur in het Geestmerambacht (C-agenda NLG 28-11-2022 en betrekken bij agendapunt 16 PS 21-11-2022)**
- 18 C-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn**
- 18.a Landbouw: Openstelling POP 3 onderdeel LEADER projecten (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- GS hebben besloten om het onderdeel LEADER-projecten van de uitvoeringsregeling POP3-subsidies Noord-Holland open te stellen.
- 18.b Visserij: Besluit verlenging ‘Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden’ (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- In 2017 is door Gedeputeerde Staten het besluit genomen de Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden’ aan te gaan. Het doel van de samenwerking is als volgt geformuleerd: ‘Het vergroten van het

ecologisch, financieel en communicatief rendement van de investeringen in vismigratie en ecologie door samenwerking tussen publieke, maatschappelijke en private partijen in het Noordzeekanaalgebied.' Gedeputeerde Staten hebben ingestemd om de samenwerkingsovereenkomst te verlengen tot en met 2027. De looptijd van de samenwerkingsovereenkomst sluit dan aan bij de huidige uitvoeringsperiode van de Kaderrichtlijnwater (2022–2027).

- 18.c Dierenwelzijn: GS uitstelbrief advies initiatiefvoorstel PvdD hobbyjacht (C-agenda NLG 28–11–2022 / betrekken bij initiatiefvoorstel)**
- 18.d Landbouw: GLB–Nationaal Strategische Plan 2023–2027 (C-agenda NLG 28–11–2022)**
GS hebben besloten om PS te informeren over het indienen van het GLB–Nationaal Strategisch Plan 2023–2027 voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB–NSP). De minister van LNV heeft het NSP op 30 september 2022 ingediend bij de Europese Commissie.
- 18.e Landbouw: Informatie vogelgriep door vakbond van pluimveehouders (C-agenda NLG 28–11–2022)**
- 18.f Landbouw: Nieuwsbrief Greenport Aalsmeer (C-agenda NLG 28–11–2022)**
Dit is de laatste keer dat deze nieuwsbrief op de agenda verschijnt. Wilt u deze nieuwsbrief in het vervolg ontvangen? Meld u zich dan aan via de link via de nieuwsmail of via de website greenport Aalsmeer.
- 18.g Recreatie: Aanwijzen lid bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. (C-agenda NLG 28–11–2022)**
Per 1 januari 2023 wordt de gemeenschappelijke regeling Plassenschap Loosdrecht e.o. gewijzigd in de gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2023. De colleges van de deelnemers (gemeenten Stichtse Vecht en Wijdmeren en de provincies Noord–Holland en Utrecht) dienen elk uit hun midden een lid aan te wijzen voor het nieuwe bestuur van het Plassenschap.
- 18.h Voedsel: Brief binnenkort voedseloorlog (C-agenda NLG 28–11–2022)**
- 19 C-agenda Algemeen**

19.a IPO: Interprovinciaal Overleg AV Nieuwsbrief (C-agenda alle commissies)

20 Sluiting

Spreektijdverdeling na naamsverandering Liberaal Noord-Holland (LNH) in Namens Noord-Hollanders. (N-NH.) Tijden ongewijzigd.

Fractie	Zetels	Cie 7 uur
GroenLinks	9	32
VVD	7	25
D66	6	24
PvdA	6	24
JA21	6	22
CDA	4	20
FvD	3	12
PvdD	3	17
PVV	3	17
SP	3	17
ChristenUnie	1	12
50+ / PvdO	1	12
Denk	1	12
Fractie Baljeu	1	6
N-NH.	1	6
GS (25%)		84

17-11-2022

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
1	PVDD, Fabian Zoon	17c	Rommel	Faunabeheer	- Op pagina 8 staan een egalisatiereserve van €111.000, niet zijnde één van de bestemmingsfondsen. Vanuit welk doel heeft de FBE zo'n egalisatiereserve nodig als hun financiering plaatsvindt op basis van 100% subsidiering? - Er is €69.853 terug gestort dit jaar. Is het gebruikelijk dat er zo'n positief saldo is die terug gestort moet worden? - Er is €442.523 uitgegeven aan diverse dossiers. Dit is exclusief communicatie (á €23.836) en de kosten van 4 FTE (€ 343.562). Kan er aangegeven worden wat de werkzaamheden aan dossiers betreffen, waarvoor deze kosten gemaakt zijn? - De Rabobank scoort lager op de eerlijke bankenwijzer dan de huisbankier van de provincie, mede gelet op het initiatiefvoorstel Noord-Holland Impact: Zijn er provincie regels richting organisaties die 100% gefinancierd worden door de provincie m.b.t. wijze van bankeren? - De huurovereenkomst van de kantoorruimte is ca €2094 per maand. Zijn er afspraken gemaakt over maximale kosten voor kantoorruimte in de subsidie voorwaarden? - Op basis waarvan wordt bepaald hoeveel FTE (4 in 2021) benodigd is voor de	De beantwoording van deze technische vragen Faunabeheer worden volgende week nagezonden.

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
2					uitvoering van de werkzaamheden en hieruit voorkomende provinciale subsidie? 7. Zijn er regels met betrekking tot mogelijk conflicterende functies in de aanstelling van het bestuur van de FBE? Bijvoorbeeld, kan een dagelijks bestuurder ook provinciaal lobbyist op het gebied van faunabeheer zijn? 8. In het "Opvolgingsonderzoek boekjaarsubsidie Faunabeheerheid Noord-Holland" (1599626/1664791) stond vermeld dat de stijging van ca €180.00 in 2010, naar €960.000 in 2020 in lijn was met de toename van taken die de provincie bij de FBE heeft belegd. In 2021 is de subsidie van €1.270.000 (- €69.853). Welke taken zijn er na 2020 aanvullend belegd bij de FBE?	
	D66, Arja Kapitein	7a	Zaal	begroting	1. pagina 16: Waarom zijn de kosten voor de VTH taken voor de datacenters niet dekkend? Dit soort leges zijn toch in principe kostendekkend? (Commissie NLG en EFB)	1. De beantwoording volgt bij de beantwoording technische vragen EFB, volgende week.

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
			Olthof		2. pagina 17: Wat was de verwachting dat de opbrengst van de UVR complexe bedrijven zou zijn? Wat is dus de betekenis dat deze initiatieven niet zijn doorgedaan? (Commissie NLG)	2. Er is een UVR opengesteld voor complexe industrie. Het doel van de UVR was om bedrijven te stimuleren om maatregelen te treffen om bijvoorbeeld emissie te verlagen en zo de directe leefomgeving gezonder te maken. Daar zijn geen aanvragen op binnengekomen. Daarom is de regeling in 2022 verruimd (ook voor bedrijven in de “lichtere” categorieën) en dat heeft succes gehad. Er zijn inmiddels aanvragen binnengekomen, deze worden nu beoordeeld. Verwacht wordt dat voor de ontvankelijke aanvragen, die inhoudelijk ook voldoen aan de voorwaarden gesteld in de UVR, begin 2023 een subsidie kan worden verleend. Er zijn geen UVR Maatregelen budget inwoners initiatieven en Maatregelen budget gemeenten initiatieven opengesteld in 2022. Er is voor gekozen om eerst prioriteit te leggen daar waar we als provincie de meeste

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
			Rommel		3. pagina 37: Wat zijn de redenen dat nog niet alle subsidies (SPUK middelen programma Natuur) zijn beschikt en wat zijn de redenen achter de onzekerheid of alle geraamde grondaankopen door zullen gaan? Hebben wij verkeerd gepland? Waren we te optimistisch? Of andere redenen? Wat kunnen we hieruit leren voor komende jaren? (Commissie NLG)	impact kunnen maken op het verbeteren van de gezonde leefomgeving. Het behalen van gezondheidswinst binnen de kaders van de provinciale bevoegdheden staat centraal. Daarbij kijken we bijvoorbeeld naar het strenger vergunnen, verminderen van de emissies en niet naar lokale initiatieven waar de gemeente 1^e aanspreekpunt en doorgaans ook bevoegd gezag voor is. 3. Ten tijde van het invoeren van de mutaties voor de Laatste Begrotingswijziging 2022 was er grote onzekerheid over het feit of het grootste deel van de subsidieaanvragen in het kader van de SPUK Programma Natuur tijdig konden worden ingediend en konden worden beschikt. Vanwege deze onzekerheid is besloten de kasraming te verlagen. Inmiddels is gebleken dat vrijwel alle subsidieaanvragen alsnog op tijd zijn ingediend. De verwachting is dat al deze aanvragen (bij elkaar zo'n € 21 miljoen) alsnog in 2022 kunnen worden beschikt. Echter, de activiteiten voortvloeiend uit deze aanvragen zullen voor het grootste deel

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
			Loggen		4. pagina 37: Wat is de reden dat we geen 3,4 mio hebben uitgegeven voor de KRW? (Commissie NLG)	vanaf 2023 worden uitgevoerd. Conform Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) mogen alleen de activiteiten die in 2022 worden uitgevoerd ten laste van het Begrotingsjaar 2022 worden gebracht. T.a.v. grondaankopen is er altijd een mate van onzekerheid wanneer deze kunnen worden afgerond. Tot zover hebben we voor 3,6 miljoen grondaankopen afgerond vanuit dit programma (van de opgevoerde 7,9 miljoen). Wij verwachten tot einde looptijd programma (medio 2025) nog meerdere aankopen te doen en zo ons totale bedrag van 7,9 miljoen hieraan te kunnen besteden. Ter aanvulling: er vloeien op dit moment geen middelen terug naar het Rijk. Bij de Laatste Begrotingswijziging 2022 hebben we de raming van de uitgaven van deze SPUK middelen voor het jaar 2022 aangepast, maar we hebben nog een paar jaar om de resterende SPUK middelen voor het Programma Natuur uit te geven.

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						4. In de reserve groen is 2,35 miljoen euro gereserveerd voor cofinanciering integrale KRW-maatregelen waterbeheerders 2022–2027. Dit bedrag is nog niet uitgegeven in afwachting van hoe de bestaande opgaven t.a.v. de KRW verlopen. In 2023 vindt een tussenevaluatie van het Regionaal Waterprogramma plaats, waarbij ook naar doelbereik gekeken wordt. Op dat moment wordt bepaald hoe de beschikbare middelen ingezet kunnen worden om knelpunten op te lossen. Vooralsnog is er niks uitgegeven op de kasraming voor het landbouwportaal van 0,865 miljoen euro. De reden hiervoor is dat de provincie Noord-Holland met HHNK en Waterschap AGV bezig is met de doorontwikkeling van het landbouwportaal. In 2023 wordt de doorontwikkeling verder

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
3						vormgegeven en worden de middelen naar verwachting ingezet.
	PVDD, Ines Kostić	4a/b en 15a	Olthof	Tata Steel	1. Tata Steel heeft vorig jaar in een brief aan het Rijk beloofd om in het eerste kwartaal van 2022 de hoeveelheid PAKs over haar hele terrein met 50% te verminderen (brief van 4 oktober 2021). Deze belofte is ook opgenomen in de het plan van aanpak Tata Steel van het Rijk, in overleg met o.a. provincie. Dit is een eerste belangrijke belofte uit de vergroeningsplan van Tata. Het is voor het vertrouwen in de rest van beloften en het proces belangrijk om te controleren of Tata haar eerste belofte is nagekomen. a) RIVM zegt: “De meetwaarden voor ijzer (Figuur 4.2) laten zien dat voor dit metaal de depositie in het hele IJmondgebied is gedaald vergeleken met het onderzoek in 2020. Dat geldt echter niet voor PAK en de andere metalen.” Kunnen we hieruit concluderen dat de kans klein is dat Tata haar doel van 50% niet heeft gehaald? Klopt het dat RIVM niet kan concluderen dat er 50% reductie van PAKs in totaal is gerealiseerd door Tata? b) 50% reductie van PAKs is iets wat op zou moeten vallen in praktijk. Klopt het dat als Tata	1a. Nee, deze conclusie kunnen we niet trekken op basis van het recente RIVM rapport over stofdepositie. De betreffende 50% gaat over de <i>uitstoot</i> van PAK door Tata Steel. Het RIVM heeft onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van PAK in <i>neergeslagen stof</i> in de IJmond. Dit zijn twee verschillende grootheden, de reductie van uitstoot is niet 1 op 1 te vergelijken met neergeslagen stof. 1b. In algemene zin geldt dat de een reductie van de uitstoot vanaf het terrein van Tata Steel bedoeld is

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					haar belofte was nagekomen dit wel zichtbaar was in depositiemetingen van RIVM? c) Hoe groot is de kans dat Tata het doel van 50% reductie PAKs wél heeft gerealiseerd, maar dat dit niet zichtbaar werd in de metingen van RIVM? Is die kans klein, middel of groot? 2. a) Heeft de provincie gecontroleerd of Tata aan haar belofte van 50% reductie PAKs in totaal (dus niet alleen bij een bepaald onderdeel) in eerste kwartaal 2022 heeft voldaan, zoals beloofd? Hoe precies heeft de provincie dat gedaan en kunt u de relevante stukken daarover sturen? b) Zo niet, hoe lang gaat de provincie mensen laten wachten voordat we weten in hoeverre sprake is van significante daling van gevaarlijke, kankerverwekkende stoffen? 3. GS heeft eerder onderzocht in hoeverre het voorzorgsbeginsel kan worden gebruikt om sneller en strenger in te grijpen bij Tata. In die verkenning werd geconcludeerd dat het wellicht	om te zorgen voor minder negatieve effecten (stofdepositie, PAK etc.) in de omgeving. Met depositiemetingen en luchtmetingen wordt langjarig gemonitord of de leefomgeving verbetert. Op basis van het RIVM rapport is op dit moment niet te zeggen of de depositie van PAK is verminderd en wat het verband is met de (reductie van) PAK uitstoot door Tata Steel. 1c. Dat is op dit moment niet te zeggen. 2a. Tata Steel heeft eerder met de OD NZKG afgesproken om de meetrapporten die de 50% reductie van PAK-stoffen zouden moeten aantonen, te delen met de ODNZKG. Daarbij is afgesproken dat de Omgevingsdienst deze rapporten beoordeelt op basis van haar toezichtstaak en de rapporten toetst aan de vergunning. De OD NZKG heeft nog niet alle meetrapporten ontvangen. Het is expliciet niet de rol van de OD NZKG om door het staalbedrijf op eigen initiatief opgestelde rapporten (en daaropvolgende uitspraken) van Tata Steel te verifiëren, zoals de 50% reductie van PAK-stoffen. In dit geval is er in de vergunning geen 50% reductie van de PAK's (bij de genoemde 4 werkeenheden) van Tata Steel opgenomen. De OD NZKG controleert de toegestuurde rapporten in het licht van de vergunning zoals al eerder gedaan is voor de beoordeling van een meetrapport van Tata Steel over de reductie van de uitstoot van PAK's bij de

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
4					mogelijk was het voorzorgsbeginsel toe te passen, maar dat eerst de effectiviteit van huidige ingezette instrumenten moet worden benut en later bekeken of dat voldoende is. Is er een 'weegmoment' gepland wanneer wordt gekeken of de huidige inzet voldoende is om gezondheid van mensen en dieren te beschermen? 4. GS heeft aangegeven te kijken of ze (een van) de kookfabrieken kunnen sluiten/de vergunning kunnen intrekken. Wanneer is ongeveer dit onderzoek afgelopen en wordt PS geïnformeerd?	Sinterfabriek. De OD NZKG heeft deze uitkomsten met de omgeving destijds gedeeld en deze zijn te vinden op de website van de OD NZKG. 2b. Dit is geen technische vraag. U kunt desgewenst deze vraag mondeling stellen tijdens de commissie NLG. 3. Nee, het voorzorgsbeginsel geldt altijd en als wij daar aanleiding toe zien kunnen aanvullende maatregelen worden onderzocht op basis van het voorzorgsbeginsel. Daar zijn geen vaste "weegmomenten" voor nodig. 4. Het betreft een complex en uitgebreid vraagstuk. Wij verwachten dit onderzoek niet eerder dan in de 2de helft van 2023 af te kunnen ronden. PS worden t.z.t. geïnformeerd.
	PVDD, Ines Kostić	11a	Loggen	Water: Wadloopverordening	1.De Wadloopverordening ziet toe op het aspect 'veiligheid op het wad'. De bescherming van het Natura 2000-gebied Waddenzee wordt beschermd middels de Wet natuurbescherming en het beheerplan Waddenzee. a) Hoe is deze natuurbescherming geregeld? Moet voor elke wadlooptocht een Wnb-	a) Dit is geregeld middels mitigerende maatregelen in het beheerplan voor de Waddenzee. Door deze maatregelen geldt er een vrijstelling van de vergunningplicht op grond van de Wnb. Er hoeft dus niet voor elke wadlooptocht toestemming of een vergunning aangevraagd te worden.

					Technische vragen	
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					toestemming worden gegeven en wat is daarvoor de procedure? b) Wordt bij elke vergunning of erkenning van GS ingevolge de Wadloopverordening gecheckt of ook een toestemming is verleend ingevolge de Wet natuurbescherming? Zo nee, hoe vindt die borging dan plaats? En hoe vindt het toezicht plaats?	b) Nee, er kunnen slechts wadlooptochten georganiseerd worden die binnen de ‘bandbreedte’ van het beheerplan vallen, oftewel: waarbij men zich aan de mitigerende maatregelen houdt. De toezichthouders kunnen ook overtredingen in het kader van de Wnb constateren en dan kan ook hierop gehandhaafd worden.
	PVDD, Ines Kostić	16a	Loggen	Water: Vergelijking grondwaterheffingsbel eid Noord-Brabant en Noord-Holland	1. Wordt onderzocht en hoe wordt verzekerd dat bij het benutten en vasthouden van kwelwater geen nadelige gevolgen zijn voor de biodiversiteit en natuur (de grondwaterafhankelijkheid in context van de gehele natuur en biodiversiteit bekijken)?	Voor het vasthouden van kwelwater is een vergunning of peilbesluit van het waterschap nodig. Bij de beoordeling hiervan wordt met alle belangen, waaronder natuur en biodiversiteit, rekening gehouden. In het algemeen geldt dat benutten van kwelwater gunstig is voor natuur en biodiversiteit. Dit wordt echter altijd gebiedsgericht getoetst.

dd. 30 november 2022

Beantwoording technische vragen van de PvdD naar aanleiding van het financieel jaarverslag 2021 van de FBE.

N.a.v. FBE jaarverslag 2021

Vragen;

1. Op pagina 8 staan een egalisatiereserve van €111.000, niet zijnde één van de bestemmingsfondsen. Vanuit welk doel heeft de FBE zo'n egalisatiereserve nodig als hun financiering plaatsvindt op basis van 100% subsidiering?

Antwoord: Het aanhouden van een egalisatiereserve is een verplichting voor elke organisatie die een boekjaarsubsidie ontvangt van de provincie. De egalisatiereserve dient tot het voorkomen van liquiditeitstekort aan het eind van het boekjaar en/of het begin van het volgende boekjaar. De hoogte van de egalisatiereserve is gelimiteerd tot (max.) 10% van het in dat boekjaar toegekende subsidiebedrag. Een aan het eind van een boekjaar resterend bedrag dient, tot het genoemde maximum van 10% van het in dat boekjaar toegekende subsidiebedrag, aan de egalisatiereserve te worden toegevoegd. Indien daarbovenop nog subsidiegeld resteert, wordt dit teruggestort aan de provincie.

2. Er is €69.853 terug gestort dit jaar. Is het gebruikelijk dat er zo'n positief saldo is die terug gestort moet worden?

Antwoord: In perspectief van de totale begroting, het aantal deelactiviteiten waaruit het jaarprogramma is opgebouwd, de complexiteit van die deelactiviteiten, de afhankelijkheid van samenwerking met meerdere organisaties, en fluctuaties in de natuurlijke condities, is dit niet ongebruikelijk.

3. Er is €442.523 uitgegeven aan diverse dossiers. Dit is exclusief communicatie (á €23.836) en de kosten van 4 FTE (€ 343.562). Kan er aangegeven worden wat de werkzaamheden aan dossiers betreffen, waarvoor deze kosten gemaakt zijn?

Antwoord: Op de vermelde dossiers (Algemene Soorten, Ganzen, Ganzen omgeving Schiphol, Ree, Damhert) zijn de voor realisatie gemaakte externe kosten geboekt zoals het uitvoeren van ruivangsten, tellingen, juridische- en wetenschappelijke advisering.

4. De Rabobank scoort lager op de eerlijke bankenwijzer dan de huisbankier van de provincie, mede gelet op het initiatiefvoorstel Noord-Holland Impact: Zijn er provincie regels richting organisaties die 100% gefinancierd worden door de provincie m.b.t. wijze van bankeren?

Antwoord: Er worden geen eisen gesteld aan de keuze voor een bank. Er worden wel eisen gesteld met betrekking tot de betrouwbaarheid van financiële transacties.

5. De huurovereenkomst van de kantoorruimte is ca €2094 per maand. Zijn er afspraken gemaakt over maximale kosten voor kantoorruimte in de subsidie voorwaarden?

Antwoord: Nee. Overigens betreffen de genoemde maandkosten de huur inclusief servicekosten, gas, water en elektriciteit.

6. Op basis waarvan wordt bepaald hoeveel FTE (4 in 2021) benodigd is voor de uitvoering van de werkzaamheden en hieruit voorkomende provinciale subsidie?

Antwoord: Aanvrager van subsidie zet in relatie tot de uit te voeren taken en werkzaamheden de benodigde expertise, menskracht en middelen in.

7. Zijn er regels met betrekking tot mogelijk conflicterende functies in de aanstelling van het bestuur van de FBE? Bijvoorbeeld, kan een dagelijks bestuurder ook provinciaal lobbyist op het gebied van faunabeheer zijn?

Antwoord: In de eerste herziening van de Omgevingsverordening NH2022 die van kracht zal worden vanaf 1 januari 2023 is in artikel 2.11 Samenstelling faunabeheereenheid het volgende beschreven: lid 3; "De voorzitter van de faunabeheereenheid is niet als bestuurslid of werknemer verbonden aan de in het eerste lid genoemde partijen".

8. In het "Opvolgingsonderzoek boekjaarsubsidie Faunabeheerheid Noord-Holland" (1599626/1664791) stond vermeld dat de stijging van ca €180.00 in 2010, naar €960.000 in 2020 in lijn was met de toename van taken die de provincie bij de FBE heeft belegd. In 2021 is de subsidie van €1.270.000 (- €69.853). Welke taken zijn er na 2020 aanvullend belegd bij de FBE?

Antwoord: Het betreft werkzaamheden voor gecoördineerd beheer, aanpak invasieve exoten en monitoringonderzoek.

Verslag concept

Commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid

Datum commissievergadering	:	28 november 2022
Commissievoorzitter	:	Mw. W. Koning/Mw. N.M. van der Waart
Commissie-adviseur	:	Mw. J. Faber/C. Borst
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 52 82 / neeskenss@noord-holland.nl

5

Aanwezig:

Commissievoorzitter : mw. W. Koning/mw. N.M. van der Waart

Commissiegriffier : mw. S. Neeskens

Plv. commissiegriffier : mw. J. Faber

10 Leden van de commissie: 50PLUS/PVDO : --
CDA : mw. W. Koning-Hoeve, mw. C.D.M. Kuiper-
Kuijpers, S. Dijk
ChristenUnie : mw. J.K. Hoogendoorn-van der Maarl en
M.C.A. Klein
15 DENK : E.S.J. Mangal
D66 : mw. L. Gonggrijp, mw. A.C. Kapitein en
mw. A.J.C.E. Strens
Fractie Baljeu : --
FvD : --
20 GroenLinks : statenlid A. Er (*via MS Teams*),
statenlid R.I. Bwefar, statenlid M.T. Cardol
JA21 : G.H.J. Kohler, I.J.M. Mantel
PvdA : mw. A.A.J. Jellema en G.J. Leerink
PvdD : statenlid J.P. Hollebeek, statenlid I. Kostic
25 PVV : R. van Tiggelen (duo-commissielid) (*via MS
Teams*)
SP : mw. R. Alberts, mw. J.M.E. de Groot
VVD : N.A.L. Roosendaal en B.G.P. de Wit

30 Gedeputeerden: C. Loggen (VVD), J. Olthof (PvdA), mw. E. Rommel (VVD),
E. Stigter en mw. I. Zaal (D66)

Afwezig: J. Dessing (FvD)
(*met bericht van verhindering*)

35

Notulist: mw. A. Vernooij (Notuleerservice Nederland)

Agenda

40

1. Opening en mededelingen
2. Inspreekhalftuur
3. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda

45

4. B-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)
 - 4.a Informatievoorziening VTH bij provinciale bedrijven (nazending, verwacht uit GS 22 nov)
 - 4.b Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022
5. Rondvraag gedeputeerde Olthof
6. Rondvraag gedeputeerde Stigter

50

7. A-agenda Algemeen
 - 7.a Laatste Begrotingswijziging 2022
8. Lunchpauze
9. A-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn
 - 9.a Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023

55

10. Rondvraag gedeputeerde Zaal
11. A-agenda Water
12. Rondvraag gedeputeerde Loggen
 - 12.a Economie/Leefbaarheid: Brede Basismonitor 2022
 - 12.b Gezondheid en Milieu: IPO Agenda vergadering BAC MTH 22-09-2022

60

13. B-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof
 - 13.a Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) maandelijks op de agenda
 - 13.b Afdoeningsbrief motie 221-2021 betonnen fietspaden NNN
 - 13.c Afdoeningsbrief motie 146-2022 Perspectief voor natuurinclusieve landbouw
14. Rondvraag gedeputeerde Rommel

65

15. Sluiting

70 **0. Technische briefing Gebiedsprogramma Laag Holland**

1. Opening en mededelingen

De **voorzitter** (mevrouw Koning) opent de vergadering om *10.00* uur en heet alle aanwezigen van harte welkom.

75 ***Mededelingen voorzitter:*

- Forum voor Democratie is niet aanwezig.
- Er is een quorum vastgesteld.
- De commissievergadering wordt live uitgezonden.
- Er zijn twee rondvragen aangemeld:
 - 80 – PvdD voor gedeputeerde Zaal, inzake plantaardige teelt voor voedselzekerheid.
 - CDA voor gedeputeerde Rommel, inzake het opkopen van bedrijven vanwege de stikstofuitstoot.
- Er zijn drie aanmeldingen van sprekers bij agendapunt 4b, het depositieonderzoek: mevrouw Verbrugge, de heer Dellevoet en de heer Ory.
- 85 • Voor het insprekhalftuur zijn geen aanmeldingen, agendapunt 3 vervalt hiermee.

Mededelingen Gedeputeerde Staten:

- Gedeputeerde **Zaal** meldt dat er naar aanleiding van de motie bij de begrotingswijziging inzake
- 90 “Gaan voor goud” inmiddels een datum voor de Expertmeeting is vastgesteld, 25 januari 2023 ’s avonds. Tijdens deze bijeenkomst – waar ook experts worden uitgenodigd – worden de regelingen uit het NSP toegelicht. Gedeputeerde Zaal roept iedereen op om suggesties over onderwerpen of over experts kenbaar te maken bij de griffie.

95 *Mededelingen commissieleden:*

--

2. Insprekhalftuur

- 100 Er hebben zich geen sprekers gemeld.

3. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda

- De voorliggende agenda van de vergadering wordt ongewijzigd vastgesteld.
- 105 – Het verslag van de commissievergadering NLG d.d. 26 september jl. wordt ongewijzigd vastgesteld.
- De strategische agenda, moties- en toezeggingenlijsten leiden niet tot opmerkingen.

4. B-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)

- 110 **4.a Informatievoorziening VTH bij provinciale bedrijven**

De **voorzitter** heeft geïnformeerd naar de late ontvangst van de stukken. De oorzaak hiervoor is dat Statenleden zelf hebben aangegeven dat zij de allerlaatste informatie willen ontvangen en deze is pas op 22 november jl. doorgestuurd.

115

Het college van Gedeputeerde Staten informeert tweemaandelijks voorafgaand aan de vergadering van de commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid, over de ontwikkelingen op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) bij bedrijven die onder provinciaal bevoegd gezag vallen. Hieronder vallen ook Tata Steel en Harsco Metals. Doel van behandeling is met elkaar en de gedeputeerde de tweemaandelijkse VTH brief bespreken.

120

Eerste termijn

Mevrouw **De Groot** (SP) stelt dat bijna 10% van de voorvallen bij Tata Steel milieugevolgen hebben.

125

Er wordt verbetering verwacht van onder meer het aanpassen van de vergunningsvoorschriften en een verbeterde registratie, maar SP pleit voor een hardere aanpak. Bunge Lodders Croklaan (BLC) is voornemens om naar Hoogtij in Zaanstad te verhuizen en om allerlei verbeteringen in te zetten. Het zou nog beter zijn geweest als Olam en Cargill Aurora verplaatst zouden worden.

130

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) stelt dat draagvlak voor Tata Steel geen vanzelfsprekendheid meer is. De inzet van de OD is echter zeer groot om ervoor te zorgen dat er het nodige verandert en ook GS gaat zorgvuldig om met het dossier. Onderzoek toont helaas niet aan dat de genomen maatregelen tot verbeteringen leiden als het gaat om de uitstoot van PAK's. D66 steunt GS in de lijn voor een steviger handhaving. Recentelijk heeft het Rijk bevestigd dat de industrie ook verantwoordelijk is voor de reductie van stikstofuitstoot en daarmee medeverantwoordelijk is voor het van het slot halen van de provincie. Hoe wordt dit concreet opgepakt?

135

De heer **Leerink** (PvdA) constateert dat de VTH-brief enerzijds duidelijk maakt hoe groot het probleem is, anderzijds blijkt dat er in drie jaar tijd vele maatregelen in gang zijn gezet. PvdA is positief over het cameratoezicht waarmee de OD aan de slag gaat met dank aan Frisse Wind. Uit de top 5 van "ongewone" voorvallen blijkt dat deze gevallen zich zo vaak voordoen dat ze inmiddels gewoon zijn geworden. Betere registratie hiervan zal via aanpassing van definities in de vergunning gaan. Wat houdt dit in? Een meer algemene vraag is hoe over het hele dossier wordt geschakeld met Den Haag over strakkere normen.

145

Statenlid **Kostic**, (PvdD) vraagt of PvdA het met PvdD eens is dat het niet nodig is om het juridisch onderzoek, dat gepland staat voor het tweede kwartaal 2023, af te wachten en dat de vergunning van Kookgasfabriek 2 gewoon moet worden ingetrokken.

150

De heer **Leerink** (PvdA) memoreert dat "gewoon" in dit dossier niet bestaat. Om de vergunning in te kunnen trekken, zal eerst zorgvuldig onderzoek gedaan moeten worden. Het is ongewenst om het beeld te creëren dat het mogelijk is om de fabriek gewoon te kunnen sluiten.

155

Statenlid **Kostic**, (PvdD) ziet al een tijd kansen, zoals het aanscherpen van een vergunning of het toepassen van het voorzorgsbeginsel, en zij vraagt of PvdA niet op zijn minst vindt dat het tweede kwartaal 2023 veel te laat is en dat het onderzoek met spoed moet worden uitgevoerd. Er worden allerlei normen overtreden en de vraag is wanneer het genoeg is voor

de PvdA.

160 De heer **Leerink** (PvdA) vindt ook dat er maximale druk moet worden uitgeoefend om de fabriek te sluiten, maar het is niet redelijk om nu een termijn te noemen, omdat deze niet hard gemaakt kan worden.

165 De heer **Mantel** (JA21) ziet ook dat de OD echt stappen maakt. JA21 steunt de pilot om camera's in te zetten. Tata Steel ligt nog dwars bij de plaatsing van de camera's waarbij een beroep op de AVG wordt gedaan. De gedeputeerde wordt verzocht om de OD bij het plaatsen van de camera's zo veel mogelijk bij te vallen en in de gesprekken met Tata Steel de noodzaak hiervan te benadrukken. Werkt GS aan beleid waarin de ongewone voorvallen meegerekend kunnen worden in vergunningen?

170 De heer **Klein** (ChristenUnie) is blij met het nieuws dat er geen chroom-6 in de bodem bij de Volktuinen zit, dat de vergunning voor de ontstoffingsinstallaties weer een stap verder is en dat wordt geëxperimenteerd met het cameratoezicht. Kan GS aangeven of het inderdaad de bedoeling is om cameratoezicht structureel in te zetten? Bij Kookgasfabriek 2 is op één punt een
175 overschrijding van PAK geconstateerd die wordt genoemd in relatie tot geur, maar PAK is juist relevant voor de gezondheid. Dit is een extra reden tot handhaving en wellicht kan dit worden betrokken bij de handhavingprocedure die nu al loopt rondom de Kookgasfabriek 2. Voor ChristenUnie zou een betere onderzoeksvraag zijn geweest welke ongewone voorvallen Tata Steel heeft gemeld en hoe vaak deze zich in werkelijkheid voordoen. Sommige ongewone voorvallen
180 lijken vergund terwijl andere dit niet zijn. Hoe kan hierop meer grip worden verkregen vanuit het traject toezicht en handhaving?

De heer **Roosendaal** (VVD) leest dat de OD zich zorgen maakt over de veiligheidscultuur van PPG Coatings Nederland BV. Er is specifiek gekeken naar de locatie Amsterdam, maar wordt ook naar de
185 andere locaties van PPG gekeken? VVD onderschrijft nog steeds het belang van de basisindustrie in IJmond voor de werkgelegenheid en de welvaart, maar is het wel eens met andere partijen dat de toekomst wel duurzaam moet zijn.

190 Mevrouw **De Groot** (SP) zegt dat SP natuurlijk ook voor behoud van werkgelegenheid is, maar op dit moment zijn er meer banen dan mensen en ook moeten werknemers gezond kunnen werken.

De heer **Roosendaal** (VVD) is blij dat de SP inmiddels ook wat genuanceerder kijkt door te stellen dat er wel een toekomst kan zijn zo lang deze duurzaam is.

195 Mevrouw **De Groot** (SP) zegt dat SP altijd naar twee kanten kijkt in tegenstelling tot de VVD die alleen naar de kant van het geld kijkt.

200 De heer **Roosendaal** (VVD) merkt dat de toegenomen belangstelling van het college voor de OD werkt. De VVD is blij dat het cameratoezicht dat is ingesteld door de bewoners wordt overgenomen door de OD, omdat de verandering vanuit meerdere kanten tot stand moet komen. Van veel maatregelen blijkt na meting dat het beoogde effect niet altijd is behaald. De onderbouwing waarom dit niet lukt, ontbreekt. VVD is benieuwd naar de planning van de verduurzaming van de

205 fabriek. Een belangrijk onderdeel van deze verduurzaming is de waterstoftransitie en deze zal in eerste instantie uitgevoerd moeten worden door verbranding van gas dat zeer duur is.

210 De heer **Dijk** (CDA) kan uit het overzicht niet herleiden of alle andere voorvallen binnen de toegestane emissie vallen. Complexe processen kunnen in geval van een storing niet altijd stilgelegd worden. Is hier rekening mee gehouden bij de vergunningverlening? Zijn de noodoplossingen die Tata Steel bij storingen treft veilig genoeg?

215 Statenlid **Kostic** (PvdD) roept de statenleden op om maximale druk te zetten op Tata Steel in de vorm van voorstellen om verbeteringen door te voeren. Na alle onderzoeken zijn er nog altijd geen meetbare verbeteringen in de afname van kankerverwekkende stoffen. Een van de allereerste beloften van Tata Steel was 50% reductie van PAK's in het eerste kwartaal 2022. Een test is of deze belofte is ingelost en PvdD wil dit voor de verkiezingen van GS weten. Van Kooksgasfabriek 2 zou de vergunning ingetrokken moeten worden gezien de overtredingen van de emissienormen en de rauwe kooks waarop sinds 2020 wordt gehandhaafd, maar die niet zijn verminderd. Artikel 2.33 van de Wabo geeft meerdere mogelijkheden om de intrekking te realiseren. De provincie heeft 220 zeker sinds 2012 maatregelen kunnen nemen die nu pas worden genomen en hiervoor zou de provincie excuses moeten maken aan de omwonenden. PvdD zal hier waarschijnlijk met een voorstel voor komen. Aan de provincie is gevraagd om bestuursdwang op te leggen, maar er worden andere overwegingen gemaakt. Per overtreding wordt een dwangsom opgelegd, waarom kan dit niet per dag dat Tata Steel niet aan de BBT voldoet?

225 Statenlid **Er** (GL) concludeert uit het rapport van het RIVM dat er veel sneller behoefte is aan strengere maatregelen om de leefomgeving van omwonenden te verbeteren. Zij is benieuwd naar de intrekking van de vergunning van Tata Steel en de sluiting van Kooks 2 en hoe dit besluit op verzoek van MOB het onderzoek beïnvloedt.

230 Gedeputeerde **Olthof** licht toe dat het genoemde onderzoek de gemelde gevallen omvat en het was de bedoeling om inzicht te geven waar vergunningen aangescherpt kunnen worden en hoe beter gehandhaafd kan worden. Op dit moment worden de vergunningen tegen het licht gehouden en worden voorschriften waar mogelijk beter omschreven, zodat beter kan worden gehandhaafd. De 235 OD is iedere dag bezig om zo goed mogelijk toezicht op Tata Steel te houden en er zijn duidelijke resultaten te zien.

240 Mevrouw **De Groot** (SP) stelt dat Tata Steel nog steeds zeer vervuילend is en dit blijft doorgaan. Als vergunningen worden aangescherpt en deze tekst houdt geen stand bij de rechter, dan zegt dit iets over de juristen van Tata Steel versus de juristen van de provincie.

Gedeputeerde **Olthof** vindt dat SP de rol van de OD ten onrechte heel klein maakt en het doet lijken alsof er geen resultaten worden geboekt terwijl dit wel het geval is.

245 Mevrouw **De Groot** (SP) heeft niet gezegd dat SP de OD niet respecteert.

Gedeputeerde **Olthof** heeft mevrouw De Groot horen zeggen dat de OD een heel klein deukje in een pakje boter kan slaan en dat de juristen blijkbaar niet capabel zijn. Hier neemt hij afstand van.

250 De heer **Roosendaal** (VVD) vraagt of verlies van de provincie ligt aan de competentie van de juristen en of hieruit volgt dat winst ook aan de competentie ligt.

De **voorzitter** stelt voor dat mevrouw De Groot hier in haar tweede termijn op terugkomt.

255 Gedeputeerde **Olthof** zegt dat ook Tata Steel is gehouden aan het terugdringen van stikstof. Cameratoezicht is al langere tijd onderwerp van gesprek en het is in Nederland voor het eerst dat op deze manier wordt gehandhaafd. Hoewel Tata Steel bezwaar heeft aangetekend, zijn GS en de OD het hierover eens. Als de pilot slaagt, is het de bedoeling om dit structureel in te zetten. Op 17 november jl. is de gedeputeerde in Den Haag geweest waar hij heeft gesproken over specifiek de maatregelen en over de handhaafbaarheid hiervan via vergunningen met de staatssecretaris en met een vertegenwoordiging van de bewoners. Aanvullend is ook gesproken over maatwerkafspraken en over mogelijke steun vanuit het Rijk. Expliciet is uitgesproken dat gezondheid onlosmakelijk is verbonden aan de maatwerkafspraken. Als hierbinnen afspraken worden gemaakt die bovenwettelijk zijn, worden die op deze manier vastgelegd, zodat ook die
260 gehandhaafd kunnen worden. Aan de andere kant is het Rijk ook bezig om te bekijken waar de normering nog kan worden aangepast. Het SGS-onderzoek wordt uiteraard meegenomen in het bredere onderzoek over de Kookgasfabriek. Daarnaast kan dit onderzoek wellicht leiden tot aanvullende maatregelen. PPG in Noord-Holland wordt aangesproken, maar er is geen contact met andere provincies of OD's.

270

De heer **Roosendaal** (VVD) wijst erop dat er nog een locatie van PPG in Noord-Holland is, namelijk in Uithoorn. Ook hier worden veel chemicaliën opgeslagen.

Gedeputeerde **Olthof** kent deze specifieke locatie niet. Hij zal navragen of deze locatie ook in beeld
275 is en of hier hetzelfde speelt als in Amsterdam.

De heer **Roosendaal** (VVD) herhaalt op verzoek zijn vraag over de doelstelling. Ingeval van maatregelen moeten er effecten zijn. Dat deze niet altijd tot uiting komen, blijkt uit het feit dat aanvullende maatregelen worden gevraagd. Hij mist een overzicht van wat is bereikt, waar tekortkomingen zijn en waar nog actie op genomen moet worden.
280

Gedeputeerde **Olthof** meldt dat er een verschil bestaat tussen wat VTH kan opleggen en de toezeggingen en beloften van Tata Steel wat betreft reductie van bepaalde stoffen. Het overzicht bevat de maatregelen die in de vergunningen zijn opgenomen en de maatregelen die worden
285 geëffectueerd, omdat ze leiden tot aanvullende installaties. Iets anders is of maatregelen die voortvloeien uit wet- en regelgeving uiteindelijk tot het gewenste effect leiden. Onderdeel van het traject van de groene staalambitie is de waterstofroute. In de overgangsfase moet tijdelijk gas worden gebruikt. Samen met het Rijk wordt geprobeerd om de waterstofroute zo goed mogelijk voor elkaar te krijgen, omdat dit fundamenteel is voor de toekomst.

290 Als er ongewone voorvallen zijn, wordt direct bekeken of adequaat wordt gehandeld, zodat de effecten beperkt kunnen worden. Hierin heeft de Veiligheidsregio een grote rol. Processen kunnen niet zomaar worden gestopt, maar aan de andere kant mag dit geen reden zijn om niet te handhaven als dit nodig is. De druk van PS en de maatschappelijke druk zijn belangrijk en gezamenlijk moet er uiteindelijk voor worden gezorgd dat er een groene fabriek komt. Als dit niet
295 mogelijk is, dan is er geen toekomst voor een staalfabriek in IJmond. Het onderzoeksproces vloeit

voort uit afspraken met bewoners. Op basis van eerdere depositieonderzoeken en het VTH-proces kan worden geconcludeerd of de maatregelen tot een significante verbetering leiden in de omgeving. Op basis van informatie heeft de OD niet kunnen verifiëren of de 50% is gerealiseerd. Aanvullende informatie waarom is gevraagd, is nog niet ontvangen. De OD controleert wat in de vergunning is opgenomen. 50% reductie is geen onderdeel van de vergunning. Een heleboel maatregelen zijn inmiddels in de vergunning opgenomen en hierop kan ook gehandhaafd worden.

De heer **Roosendaal** (VVD) begrijpt het bestuursrechtelijke argument, maar de provincie en Tata Steel hebben ook afspraken gemaakt over de Roadmap Plus. Zou een deskundige, externe, onafhankelijke partij – op kosten van Tata Steel – niet kunnen controleren of de effecten van Roadmap Plus worden gehaald?

Gedeputeerde **Olthof** wijst erop dat Tata Steel een toezegging heeft gedaan om uiteindelijk investeringen te doen om ervoor te zorgen dat reductie wordt gerealiseerd. Bij de maatwerkafspraken worden afspraken vastgelegd, zodat beide partijen eraan gehouden kunnen worden. Desondanks is het wenselijk om te weten of de 50% is gerealiseerd. Hiervoor is informatie van Tata Steel nodig, ook kan dit hopelijk met cijfers uit het Luchtmeetnet en met het depositieonderzoek.

Statenlid **Kostic** (PvdD) stelt dat de 50% eigenlijk het fundament vormt waarop het verhaal van Tata Steel is gebaseerd. Zij verzoekt de gedeputeerde hier eind 2022, begin 2023 uitsluitsel over te geven en ervoor te zorgen dat het voorzorgsbeginsel maximaal wordt ingezet.

Gedeputeerde **Olthof** zegt dat een voorzorgsmaatregel wordt ingezet als er geen andere mogelijkheden meer zijn en dan nog is het een ondersteunende actie. Op dit moment worden maatregelen ingezet en worden concrete investeringen gedaan conform zaken die in de vergunning zijn opgenomen en die zijn gebaseerd op wet- en regelgeving, het maximaal haalbare.

Statenlid **Kostic** (PvdD) hoort sinds 2019 al over het maximaal haalbare, maar steeds blijkt dat er meer mogelijk is. De gedeputeerde zou dit als een crisis moeten beschouwen en met de beste juristen bekijken wat er nog mogelijk is voor de verkiezingen.

Gedeputeerde **Olthof** heeft eerder al gezegd dat het proces nooit klaar is. Op dit moment worden alle maatregelen in de vergunning opgenomen die maximaal haalbaar zijn. De Kooksgasfabriek voldoet aan de BBT. Dit neemt niet weg dat er geen overtredingen plaatsvinden en op basis van deze overtredingen ligt er nu een last onder dwangsom. Het lopende onderzoek richt zich op het voorkomen van de rauwe kooks. Het bezwaar en beroep van Tata Steel over de last onder dwangsom is fundamenteel voor de volgende stap.

Statenlid **Kostic** (PvdD) leest in de brief van de OD aan Tata Steel dat deze niet voldoet aan BBT-46. In 2012 was al beloofd dat de juiste technieken werden toegepast. Is dit gecontroleerd? Hoe kijkt gedeputeerde er tegenaan dat Tata Steel bij belangrijke Tweede Kamerdebatten roept dat de 50% reductie is gehaald terwijl niemand dit heeft kunnen constateren?

Gedeputeerde **Olthof** zegt dat de OD direct in een krant heeft gezegd dat de uitspraak van Tata Steel niet geverifieerd kan worden. Het onderzoek naar de Kookgasfabriek is ingewikkeld, omdat er niet veel van dergelijke fabrieken zijn. De verwachting is dat in zomer 2023 meer bekend zal zijn.

Tweede termijn

Mevrouw **De Groot** (SP) stelt dat de vergunningen op dit moment niet scherp genoeg geformuleerd zijn en dat eraan wordt gewerkt om ze scherper te formuleren. Vervolgens vecht Tata Steel deze verscherpingen aan en veelal is het gevolg dat de eerdere vergunningen in stand blijven. Hoe krijgt de provincie hier grip op?

De heer **Mantel** (JA21) vraagt of bekend is wanneer wordt gestart met cameratoezicht. Een tweede vraag is hoe het meerekenen van ongewone voorvallen in de vergunningen rijmt met de huidige vergunningen.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt hoe het onderzoek naar de ongewone voorvallen wordt vertaald naar het aanscherpen van vergunningen.

De heer **Roosendaal** (VVD) hoopt dat het cameratoezicht vooral wordt ingezet om de betrouwbaarheid van de melding van ongewone voorvallen te kunnen toetsen. Kan GS in de volgende update PS meenemen in wat de beoogde en de bereikte effecten zijn op het gebied van het terugdringen van de PAK's, andere verontreinigende stoffen en geluid? Voor de VVD ligt hier de prioriteit voor het behalen van resultaten. De effecten die in de Roadmap Plus zijn genomen, kunnen door een externe onafhankelijke partij worden getoetst en kan GS hier privaatrechtelijke afspraken over maken? Welke invloed heeft de prijs van aardgas op de uitvoering van de planning om binnen acht jaar te komen tot productie van groen staal?

De heer **Dijk** (CDA) heeft van de gedeputeerde begrepen dat wordt gekeken naar buitenlandse staalfabrieken. In hoeverre is dit gedaan en heeft hij kennis van de duurzame staalfabriek in Zweden?

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt waarom geen last onder bestuursdwang kan worden opgelegd voor rauwe kooks.

De **voorzitter** last een korte pauze in wegens technische problemen.

De **voorzitter** heropent de vergadering en geeft het woord aan gedeputeerde Olthof die zijn beantwoording vervolgt.

Gedeputeerde **Olthof** geeft aan dat het feit dat Tata Steel bezwaren maakt inherent is aan het systeem en de interpretatieregels in Nederland. Hij heeft afgesproken met de omgevingsdienst om soms zaken te verliezen, zodat duidelijk is dat ze aan de grenzen vanuit de vergunning worden opgezocht. Een zaak verliezen op basis van inhoud of teksten wordt geprobeerd te voorkomen. Camera's worden in januari gestart. Ook wil men vanaf januari de ongewone voorvallen meenemen in de vergunningen. **Gedeputeerde Olthof zegt toe om na afstemming met de organisatie in de**

loop van volgend jaar, gekoppeld aan de VTH-brief, op de stand van de top tien van de echt ongewone voorvallen terug te komen.

390

Gedeputeerde **Olthof** stelt dat op dit moment de prijs van aardgas geen impact heeft op de planning van de productie van groen staal. De voortgang gaat door, maar het gaat wel spannend worden als het gaat om waterstofgas. Hij stelt voor de resultaten van het depositie-onderzoek volgend jaar af te wachten. In het tweede kwartaal komen er resultaten van het luchtmeetnet, die

395

ook worden gedeeld.

Gedeputeerde **Olthof** heeft begrepen dat de heer Roosendaal afspraken privaatrechtelijk wil vastleggen om deze te kunnen controleren.

400

De heer **Roosendaal** (VVD) vraagt wat het ijkpunt is geweest en wat sindsdien is bereikt qua uitstoot volgens Tata Steel en wat de nieuwe Roadmap moet opleveren qua reductie. Zijn idee is om met een privaatrechtelijke overeenkomst te controleren of de gegevens van Tata Steel kloppen.

405

Gedeputeerde **Olthof** stelt dat het een voortdurende zoektocht is hoe zaken gecontroleerd kunnen worden. Maatwerkafspraken zullen wel worden vastgelegd op een manier waardoor ze handhaafbaar zijn.

410

De **voorzitter** constateert dat er wederom problemen zijn met het geluid en zij schorst de vergadering opnieuw.

De **voorzitter** heropent de vergadering en geeft aan dat als staatslid Er iets wil inbrengen, dat zij dat via de aanwezige staatsleden kan doen.

415

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of er met Tata Steel afspraken gemaakt kunnen worden over de manier waarop zij meten of berekenen hoe de reductie gerealiseerd wordt en of met Tata Steel wordt besproken dat communicatie wordt gestroomlijnd.

420

Gedeputeerde **Olthof** zal Tata Steel in ieder geval aanspreken op het feit dat bepaalde uitspraken niet handig zijn en tot veel onrust en onvrede leiden.

Er zijn enkele kooksfabrieken in Europa en hier wordt gekeken naar de regelgeving. Voor de ontwikkeling van de groene staalfabriek is ook contact met Zweden.

425

Voor bestuursdwang is niet gekozen, omdat in dat geval in de plaats van wordt getreden en mensen aan de knoppen van de Kooksgasfabriek moeten zitten. Hiervoor ontbreekt in ieder geval de expertise en het is de vraag of het wenselijk is om de sturing van een complexe fabriek over te nemen. Er wordt voldaan aan de BBT-46, maar dit neemt niet weg dat er geen overtredingen kunnen plaatsvinden. Het programma wandvervanging loopt.

In januari zal gedeputeerde – na een aantal gesprekken – de stand van zaken meedelen, een paar weken later dan waar de motie om vraagt.

430

De **voorzitter** meldt dat op 23 februari een nieuwe VTH-brief wordt verwacht waarover opnieuw kan worden gesproken.

4.b Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022

435

Het RIVM heeft in opdracht van de provincie en het ministerie van I&W het depositieonderzoek in de IJmond uit 2020 herhaald in het voorjaar van 2022. De resultaten hiervan zijn nu beschikbaar en worden gedeeld met PS. De resultaten van het najaarsonderzoek volgen naar verwachting begin 2023.

440

Er zijn drie sprekers.

445

De heer **Ory** is geschrokken van het depositieonderzoek, maar hij is ook geschrokken van het feit dat Nederlandse bedrijven heel weinig hebben gedaan aan het verminderen van uitstoot. Hij vreest een epidemie van longkanker vanwege de jarenlange uitstoot van PAK's. Van de 50% beloofde reductie van uitstoot van Tata Steel is niets terechtgekomen. Tata Steel is een onbetrouwbare partner gebleken en de tijd is gekomen om de vergunningen voorlopig op te schorten en te denken aan de mensen die in de omgeving van Tata Steel wonen. In de tweede helft van 2023 schijnt er een onderzoek te komen naar hoe de Kooksfabriek mogelijk kan worden stilgelegd. Hij roept op om Tata Steel over te halen om de Kooksfabriek te sluiten.

450

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt welke zorgen de heer Ory van omwonenden hoort.

455

De heer **Ory** citeert een bewoner die zegt dat het voor hen altijd Black Friday is. Hij hoort steeds meer alarmerende geluiden en het meest schrikt hij van de "metaalmoeheid". De mensen voelen zich murw gebeukt en in de steek gelaten.

460

De heer **Klein** (ChristenUnie) heeft de heer Ory horen spreken over een rapport waarin Tata Steel als enige Nederlandse bedrijf stond.

De heer **Ory** zal het rapport toesturen. Het betreft "Costs of air pollution from European industrial facilities", 2008–2017 uit 2021. Hieruit blijkt dat Nederland binnen de EU het meest vervuilende land is qua luchtvervuiling.

465

De heer **Kohler** (JA21) meldt dat Tata Steel erop wijst dat de stikstof niet in de omgeving neerslaat door de hoge pijpen. Hij vraagt of de stoffen die door de heer Ory worden genoemd ook uit de hoge schoorstenen komen.

470

De heer **Ory** legt uit dat de hoogte samenhangt met de weersomstandigheden. De stoffen dalen neer en komen in de bodem en in het water.

475

Mevrouw **Verbrugge** spreekt namens Gezondheid op 1. Zij vraagt om excuses van GS dat zeker sinds 2012 niet heeft gedaan wat wettelijk mogelijk was om omwonenden en natuur te beschermen. Het is fijn dat er camera's komen en dat de pilot in januari 2023 wordt gestart. Minder rauwe kooks is niet voldoende. Het verbaast haar dat de Kooksfabriek nog altijd niet dicht is terwijl dit wel mogelijk is. Het schoonmaken van speeltoestellen moet gebeuren, maar is in feite een doekje voor het bloeden. Alle partijen wordt gevraagd om de reductie van 50% uitstoot voor de

480 verkiezingen te realiseren. Niemand noemt een jaartal om kankerverwekkende stoffen te halveren of tot wanneer Kooks 2 functioneel mag blijven.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of een halvering van de uitstoot naar het oordeel van mevrouw Verbrugge voldoende is.

485

Mevrouw **Verbrugge** pleit ervoor om andere scenario's te onderzoeken. Er zijn realistische en veel minder dure plannen die schetsen hoe een gezond IJmond eruit kan zien terwijl werkgelegenheid ook is geborgd.

490

De heer **Dellevoet** spreekt namens de Dorpsraad Wijk aan Zee. Uit het rapport valt niet te concluderen dat Tata Steel is geslaagd in de 50% reductie van de PAK's. Deze reductie staat niet in de vergunning en is hiermee niet afdwingbaar. Omwonenden hebben nog niets gemerkt van verbeteringen. RIVM concludeert terecht dat er geen reden is om de conclusies uit 2020 over de gezondheidsrisico's te herzien. Tot de tweede helft van 2023 zijn nog juridische onderzoeken nodig voor het sluiten van KGF 2. Deze hadden echter al lang gereed moeten zijn. De lasten onder dwangsom kosten minder dan het aanpassen van het productieproces, zodat Tata Steel geen enkele haast maakt.

500

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt wat het verzet van de Dorpsraad inhoudt buiten het overal spreken.

De heer **Dellevoet** bevindt zich met de Dorpsraad ook binnen normale kaders en is dus redelijk beperkt en heeft de hulp van PS nodig. Ook worden de mogelijkheden via de rechter onderzocht.

505

Statenlid **Kostiç** (PvdD) vraagt of de heer Dellevoet voldoende gehoor vindt bij de ambtenaren bij de OD.

De heer **Dellevoet** voelt zich eigenlijk onvoldoende gehoord. Er gebeurt te weinig. Uit onderzoeken wordt duidelijk dat er niets is bereikt en omwonenden merken niets van verbeteringen.

510

De heer **Van Tiggelen** (PVV) vraagt of er ook niets is veranderd met betrekking tot de grafietregens.

De heer **Dellevoet** antwoordt dat wanneer zijn huis is schoongemaakt, het na een dag weer gitzwart is.

515

Mevrouw **De Groot** (SP) begrijpt dat de onderzoeksresultaten geen verbetering laten zien, behalve dat door de windrichting andere gedeelten van de IJmond de depositie van hoogstwaarschijnlijk Tata Steel ontvangen.

520

De heer **Van Tiggelen** (PVV) constateert dat de onderzoeken geen duidelijke conclusie laten zien over een toe- of name van de emissie van PAK voor Tata Steel. PVV ondersteunt het advies van RIVM om de metingen de komende jaren te blijven doen. Bij de gekozen waterstofroute heeft de

525

PVV bedenkingen, omdat dit een inefficiënte manier is om met energie om te gaan en het ook de

vraag is hoe veilig dit is. Gas is voor industriële grootverbruikers veel goedkoper dan voor particulieren vanwege het ontbreken van belastingen.

530 De heer **Dijk** (CDA) is blij met de afspraak dat de depositieonderzoeken in IJmond herhaald blijven worden. De ernstige zorgen van de omgeving worden gedeeld. Het is verontrustend dat de uitslag van het onderzoek een wisselend beeld laat zien waardoor geen conclusies getrokken kunnen worden. Er moet veel meer gebeuren om de emissie te beperken. Hoe kan de gedeputeerde borgen dat de stappen die de komende tijd worden gezet ook echt tot reductie van PAK's en metalen zal leiden? CDA steunt het advies van RIVM om de komende jaren herhaaldelijk onderzoek te blijven
535 doen.

De heer **Mantel** (JA21) constateert dat de uitkomsten van het onderzoek tegenvallen. De gasvormige emissies zouden zijn afgenomen, maar het is de vraag hoe betrouwbaar deze conclusie is. De gemeenteraad van Beverwijk heeft onlangs een motie aangenomen om de speeltuinen hier
540 schoon te maken. Is GS bereid om met Tata Steel in gesprek te gaan over de kosten hiervan? Het onderzoek van RIVM wordt herhaald en de resultaten hiervan worden begin volgend jaar verwacht. Wat wordt ondernomen als er dan weer geen zichtbaar resultaat blijkt?

De heer **Leerink** (PvdA) vraagt zich af wanneer het punt is gekomen dat bij het herhaalde
545 onderzoek wel verbeteringen zichtbaar moeten zijn.

De heer **Mantel** (JA21) vraagt of PvdA bereid is om de harde eisen die gesteld moeten worden aan subsidies verstrekt door de rijksoverheid, ook te stellen aan volksgezondheid en hier primair de focus op te leggen.
550

De heer **Leerink** (PvdA) antwoordt dat het om de volksgezondheid gaat. Volgens hem is er een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de situatie in het IJmondgebied en in Wijk aan Zee zo spoedig mogelijk verbetert en verkiezingsretoriek is hierbij niet op zijn plaats.
555

Mevrouw **De Groot** (SP) is benieuwd naar de motivatie van de heer Leerink om dit te melden.

De heer **Leerink** (PvdA) heeft zowel de PvdD als de sprekers horen suggereren dat de verkiezingen hier een rol in spelen en dit wekt de indruk dat politici in verkiezingstijd andere
560 dingen zouden zeggen en doen als erna. Dit is wat hem betreft niet aan de orde.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) betreurt het dat er geen reductie is en noemt het een klap in het gezicht van de bewoners, zeker omdat Tata Steel naar buiten brengt dat deze reductie wel is gerealiseerd. Kan gedeputeerde toezeggen dat het onderzoek doorgang blijft vinden en dat hier
565 meerdere jaren op wordt toegezien, bijvoorbeeld voor de komende vijf of tien jaar? Desnoods moeten er juridische maatregelen worden genomen tegen fakenieuws van Tata Steel.

Statenlid **Er** (GL) begrijpt de frustratie van iedereen over het feit dat pas in de tweede helft van 2023 een uitslag komt van het onderzoek naar juridische mogelijkheden. Zij vraagt gedeputeerde
570 om gezien de urgentie nog eens goed naar deze deadline te kijken.

Gedeputeerde **Olthof** deelt de teleurstelling. Het RIVM heeft niet kunnen constateren of er een toe- of afname is en dit heeft alles met weersomstandigheden te maken. Na het onderzoek dat nu wordt gedaan en dat begin 2023 gereed is, wil hij bekijken of het eventueel nodig is om de

575 onderzoeksmethodiek bij te stellen.

Over betaling van de kosten voor het schoonmaken van speeltoestellen zal de gemeente zelf met Tata Steel moeten overleggen.

De maatregelen worden gecontroleerd en hier moet Tata Steel aan voldoen. Deze maatregelen moeten effect hebben op de uitstoot van stoffen, maar de vraag is of dit leidt tot de gewenste

580 afname. Dit wordt gemeten en dit blijft gemeten worden. Het grootste effect moet van de groene staalroute komen. De afspraak is gemaakt dat voordat de vergunning wordt verleend, onderzoek wordt gedaan naar of de nieuwe fabriek ook daadwerkelijk gezondheidswinst oplevert.

Statenlid **Kostiç** (PvdD) kondigt aan dat PvdD met een motie zal komen om het proces te versnellen.

585

5. Rondvraag gedeputeerde Olthof

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Olthof.

590 6. Rondvraag gedeputeerde Stigter

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Stigter.

De **voorzitter** schorst de vergadering voor de lunch.

595

7. A-agenda Algemeen

7.a Laatste Begrotingswijziging 2022

600 De **voorzitter** (mevrouw Van der Waart) heropent de vergadering.

Deze laatste begrotingswijziging omvat een bijstelling van de verwachte inkomsten en uitgaven in 2022 op basis van de huidige verwachtingen. In de voordracht worden drie nieuwe reserves ten behoeve van subsidieverlening ingesteld waarvan twee reserves onder de commissie NLG vallen. Te

605 weten: Subsidies Laag Holland en Subsidies Cofinanciering Waddenzee.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) heeft vragen over subsidies, maar hij begrijpt dat een aantal niet in deze commissie thuishoren en deze vragen zal hij elders stellen.

610 Mevrouw **Kapitein** (D66) heeft het beeld dat er veel minder is uitgegeven, meer in de reserves zit en minder uit de reserves is geput. Met name bij het programma Natuur gaat het om tientallen miljoenen euro's. Er is bijna 19 miljoen euro minder aan subsidies voor kwaliteitsimpuls, natuur en landschap uitgegeven. Dit is in de reserve gebleven en wordt wellicht volgend jaar of later

615 uitgegeven. 26 miljoen euro voor natuurherstelmaatregelen is naar een technische reserve overgeheveld, niet gebruikt geld dus: SPUK-middelen voor herstel en ontwikkelingen, NNN en N-2000 26 miljoen euro meer storting en 23 miljoen euro minder onttrekking. Uit het antwoord op technische vragen hierover blijkt dat dit zeker nog in 2023 komt, maar dat dit door de huidige

manier van begroten wordt doorgeboekt naar 2023. Gebiedsprocessen rondom stikstof zijn stilgevallen waardoor minder geld is uitgegeven. Dit is logisch, maar wel zorgelijk. D66 vraagt
620 steeds om daadkracht, bij natuurrealisatie, bij de bodemdaling en bij de PPLG's. Het is begrijpelijk en goed dat de systematiek van begroten is gewijzigd en is verscherpt.
Het pachtbeleid zal naar verwachting veranderen en zich meer gaan richten naar de eigen doelen van de provincie. Klopt dit beeld?

625 Mevrouw **Koning** (CDA) begrijpt dat veel van het begrote budget op groen en bereikbaarheid niet is uitgegeven. Ook is minder uitgegeven aan afwaardering van gronden dan verwacht. Vorige week is haar gebleken dat de vergoeding voor het afwaarderen van gronden van agrarisch naar natuur veel lager is dan in het verleden, wat het onaantrekkelijk maakt voor particuliere eigenaren om natuur te realiseren en het is ook niet conform marktprijzen. Is het mogelijk om de vergoeding voor het
630 afwaarderen van gronden weer vast te stellen op 85% zoals voorheen het geval was?
Het budget van de voedselvisie is niet volledig benut. Wat ligt hieraan ten grondslag?
Welke plannen en verzoeken tot ondersteuning zijn ingediend en welke plannen worden gehonoreerd en welke niet?

De faunaschade is inmiddels opgelopen naar 12 miljoen euro. Van de jagersvereniging is begrepen
635 dat de werkwijze voor het beheren van ganzen wat effectiever zou kunnen. Is de gedeputeerde bereid om met deze vereniging in overleg te gaan om te bekijken of er aanpassingen gedaan kunnen worden? Ook is een dringend verzoek gedaan om een ruimer kader te maken voor het budget dat beschikbaar wordt gesteld voor het benutten van de ganzen. In bepaalde periodes is het niet mogelijk om ganzen in de voedselketen op te nemen. Afvoer mag ook dan niet tot extra
640 kosten voor de jagers leiden, omdat dit hun vrijwillige werk extra zou belasten. Is de gedeputeerde bereid om naar een oplossing te zoeken?

De waterrecreatiesector heeft zwaar geleden onder de coronacrisis. Tijdens het Recreatie- en Toerismecongres van 7 november jl. is gebleken dat deze sector in Noord-Holland minder snel herstelt dan in andere provincies. Wordt onderzocht waardoor dit wordt veroorzaakt en is het
645 college bereid de sector te ondersteunen richting herstel?

Statenlid **Bwefar** (GL) heeft vragen naar aanleiding van de Boerenlandpadregeling. De gelden hiervoor vloeien terug naar de algemene middelen, omdat het niet lukt om deze regeling in 2022 in werking te laten treden. Betekent dit dat er in 2022 geen vergoeding is voor de boerenlandpaden
650 en dat er geen bij de provincie bekende schade is geweest het afgelopen jaar? De contractant zal een brief ontvangen voor de kerst waarin staat dat de vergoeding de komende vijf jaar in stand blijft, maar dat er enkele aanpassingen zijn op basis van ervaring en inzichten van de afgelopen jaren. Kan gedeputeerde verzekeren dat deze regeling uiterlijk in de eerste twee maanden van 2023 alsnog in werking zal treden? Als in 2022 geen vergoeding is geweest voor het openstellen
655 van boerenland, zal deze dan in 2023 met terugwerkende kracht aan deelnemers worden terugbetaald?

Mevrouw **Jellema** (PvdA) schrikt van de faunaschade en zij vraagt zich af waar het plafond ligt voor budget hiervoor. PvdA sluit zich aan bij CDA inzake de vraag over ganzen die niet opgenomen
660 kunnen worden in de voedselketen.

Mevrouw **Alberts** (SP) vindt het bijzonder dat de begroting twee weken geleden is vastgesteld en dat nu de eerste begrotingswijziging wordt ontvangen.

665 Mevrouw **Kapitein** (D66) merkt op dat de begrotingswijziging betrekking heeft op 2022 en de begroting die is vastgesteld 2023 betrof.

Mevrouw **Alberts** (SP) weet dit, maar zij vindt het vreemd dat zo kort na vaststelling van een begroting er alweer een volgende wijziging is.

670 Een conclusie is dat veel niet is uitgegeven en in reserves is gestort en de vraag is waar het is misgegaan. Wat betreft faunaschade is het belangrijk om te bekijken hoe deze kan worden voorkomen. Wellicht betekent dit dat ander voedsel moet worden verbouwd. Er wordt bijna 1,5 miljoen euro uitgegeven aan de hardware. Graag ontvangt mevrouw Alberts een specificatie.

675 Statenlid **Kostic** (PvdD) concludeert dat geld wordt besteed aan een stalaanpassing van de ligboxenstal. Voor welk doel wordt geld verstrekt voor een technische aanpassing? Hoe wordt gewaarborgd dat de boerderijeducatie een afgewogen verhaal is?

680 Gedeputeerde **Loggen** legt uit dat de reserves onder andere groeien, omdat er capaciteit nodig is om de subsidie aan te vragen die er niet altijd is. De reserve watercreatie is een voorbeeld waarvan ondernemers hebben aangegeven dat het dit jaar niet lukt om een aanvraag te doen. De vraag waarom deze sector zich hier minder snel herstelt, zal door de sector zelf beantwoord moeten worden.

685 Gedeputeerde **Rommel** zegt dat het pachtbeleid zelf nog steeds een standaard afwaardering is zonder marktconforme toets waarbij onafhankelijk de werkelijke waardedaling wordt getaxeerd.

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt om een toelichting.

690 Gedeputeerde **Rommel** legt uit dat het verschil tussen de waarde van de natuurgrond en de waarde van de agrarische grond de werkelijke waardedaling is en wordt betaald.

695 Mevrouw **Koning** (CDA) memoreert dat het eerder om 85% van de waarde ging. Is dit principe helemaal losgelaten?

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat het een standaard afwaardering is die geen marktconforme toets kent. Het percentage van 85% is haar niet bekend en dit krijgt zij zojuist ook bevestigd. Het pachtbeleid ging altijd richting de eigen doelen van de provincie, maar het wordt nu veel meer ingezet voor de transitie in de landbouw waardoor het een andere focus lijkt te hebben.

700

Mevrouw **Kapitein** (D66) heeft gevraagd of het beleid nog meer richting eigen doelen van de provincie gaat.

705 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat alles altijd wordt ingezet voor de eigen doelen van de provincie. De provincie is verplicht om faunaschade te vergoeden tot de belemmering die grondeigenaren wordt aangedaan om hun eigen gronden te beschermen. Dit is nu verhoogd van 5% naar 25%. De faunaschade is hoger uitgevallen, doordat de prijs van gras veel hoger is geworden.

710

Mevrouw **Jellema** (PvdA) concludeert dat het om een inflatiecorrectie gaat.

Gedeputeerde **Rommel** beaamt dat het zo genoemd zou kunnen worden.

715

Naar de afvoer van kadavers van ganzen wordt gekeken. Met betrekking tot de werkwijze voor een effectiever beheer van ganzen zal gedeputeerde navraag doen bij de voorzitter van de Faunabeheereenheid.

720

Mevrouw **Jellema** (PvdA) is aanwezig geweest bij een discussie over wie de eigenaar is van de geschoten ganzen. Wie acht de gedeputeerde hiervoor verantwoordelijk?

Gedeputeerde **Rommel** stelt dat volgens de regels de jagers het weghalen van de kadavers moeten regelen.

725

Mevrouw **Koning** (CDA) heeft begrepen dat op het moment dat de ganzen wel naar de voedselketen gaan, er een toeslag is. Als er geen vraag vanuit de voedselketen is en jagers de ganzen zelf moeten afvoeren, is het duurder en krijgen ze geen financiële vergoeding.

730

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat de Faunabeheereenheid op dit moment bekijkt hoe dit beter kan en zij zal hiermee in overleg treden.

735

Gedeputeerde **Zaal** licht toe dat wat betreft boerenlandpaden dit jaar een overgangsjaar was waarin de zestien contractanten zijn voortgezet. In tien jaar tijd is één keer schade geweest van minder dan 1500 euro. De regeling wordt volgend jaar voortgezet, zowel voor de bestaande contractanten als voor eventuele nieuwe boerenlandpaden. Het streven is om deze voor de verkiezingen gereed te hebben. PS zal hiervan op de hoogte worden gehouden.

740

De onderbesteding voedselvisie heeft vooral te maken met de subsidieregeling. Een aantal interessante aanvragen is gehonoreerd en hierover zal deze week bericht worden verzonden. Een aantal afwijzingen moet nog verbeterd worden en in sommige gebieden was er minder aanvraag dan verwacht. Er wordt geprobeerd om de regeling volgend jaar weer open te stellen, aangepast met de lessen die dit jaar zijn geleerd.

Gedeputeerde zal binnenkort met een update over boerderijeducatie komen.

745

De voorzitter concludeert dat de vragen over hardware en over de ligboxstallen schriftelijk worden beantwoord door GS.

Naar verwachting kan dit onderwerp door als hamerstuk naar PS. Als CDA of PvdD met een motie komen, zal het alsnog als besprekstuk worden geagendeerd.

8. Lunchpauze

750

De lunch heeft voor agendapunt 7 plaatsgevonden.

9. A-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn

755

9.a Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023

Conform de gemeenschappelijke regeling van dit recreatieschap worden de financiële stukken jaarlijks voorgelegd aan raden en Staten voor zienswijzen. Provinciale Staten worden gevraagd een oordeel te vormen over de stukken van het Plassenschap Loosdrecht. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

760

Mevrouw **Jellema** (PvdA) maakt zich zorgen over het uitgeputte reserve van het Plassenschap Loosdrecht.

765

Mevrouw **De Groot** (SP) constateert dat het veel geld kost om een recreatieschap op afstand te zetten, maar de verwachting was dat de omvorming geld zou opleveren. De voorziening onderhoud voor 2023 bedraagt 288.000 euro en hiervoor moet een dotatie worden gedaan. Niet duidelijk is hoe het zit en een uitleg is welkom.

770

De heer **Van Tiggelen** (PVV) vreest dat een veel hogere deelnemingsbijdrage gevraagd zal worden voor de komende jaren. PVV kan zich vinden in de zienswijze van het college, maar vraagt zich wel af of in deze begroting niet alvast een voorzichtige schatting opgenomen had kunnen worden.

775

Statenlid **Bwefar** (GL) is in principe akkoord met het voorstel, maar verzoekt om een aanvulling op de begrotingswijziging en op de begroting 2023. In de begrotingswijziging staat dat de vereiste procedures met betrekking tot veiligheid en bescherming van privacygevoelige informatie op orde is. Kan hier een toelichting op gegeven worden? In de begroting 2023 ontbreekt een apart kopje informatie management en GL ziet dit graag apart opgenomen in de begroting. Dit kan gewoon bij programmapunt 5, Algemeen.

780

Gedeputeerde **Zaal** gaat als eerste in op het laatste verzoek. De begroting is conform wetgeving opgesteld. Wat dit inhoudt, zal zij opvragen bij het Plassenschap en ter beschikking stellen van PS. Ook zal zij binnen het Plassenschap extra aandacht vragen voor dit thema in het vervolg.

785

Voor de transitie zijn extra middelen nodig en hiervoor worden eenmalig de reserves aangesproken waarmee onder het benodigde weerstandsvermogen wordt uitgekomen. In de nieuwe organisatie zal dit aangevuld moeten worden. Voor RMN zal Wijde Meren met een investerings-, een beheer- en onderhoudsplan moeten komen. Vervolgens zullen de maatregelen worden genomen om het weerstandsvermogen weer op orde te krijgen. Hiervoor zouden de inkomsten verhoogd kunnen worden of de participantenbijdrage. Zodra hierover meer bekend is, komt gedeputeerde hierover terug bij PS.

790

Het versoberen van de constructie is uiteindelijk goedkoper, maar vanwege RMN hebben zaken een enige tijd stilgelegen in het Plassenschap en daarom zijn de beheer- en onderhoudskosten aanvankelijk wel wat hoger.

795

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of zij goed begrijpt dat het op den duur voor de provincie goedkoper wordt, maar in de eerste twee jaar nog niet.

800

Gedeputeerde **Zaal** kan dat op dit moment nog niet precies inschatten. Het is nog niet duidelijk wat aan beheer- en onderhoudsachterstand is blijven liggen. Dat wordt in kaart gebracht en vervolgens wordt PS geïnformeerd.

De **voorzitter** concludeert dat het onderwerp als hamerstuk naar de eerstvolgende PS-vergadering

gaat.

10. Rondvraag gedeputeerde Zaal

805

De **voorzitter** meldt dat statenlid Kostic van de PvdD een rondvraag heeft aangemeld inzake investeren in plantaardig voor meer voedselzekerheid. Deze is opgenomen bij de stukken in iBabs.

810

Statenlid **Kostic** (PvdD) memoreert dat onlangs uit onderzoek van Nature Food is gebleken dat de transitie naar plantaardig essentieel is in een periode van toenemende onzekerheid in de voedselvoorziening.

815

Gedeputeerde **Zaal** heeft dit onderzoek met interesse gelezen. Meerdere onderzoeken laten zien dat de eiwittransitie belangrijke voordelen heeft op zowel het gebied van milieu, klimaat, dierenwelzijn als voor de voedselzekerheid. In de Voedselvisie is de eiwittransitie daarom ook als een van de thema's benoemd. Het onderzoek zal worden betrokken bij het uitwerken van het beleid op het gebied van de eiwittransitie. Een relatie met het position paper van het IPO is er eigenlijk niet, maar ook binnen het IPO zal ervoor worden gepleit dat de eiwittransitie onderdeel moet zijn van het beleid van de twaalf provincies en van het rijksbeleid.

820

11. A-agenda Water

11.a Wadloopverordening 2023

825

Het is gewenst om een aantal gebreken uit de Wadloopverordening 2019 te herstellen en de verordeningen van Fryslân, Groningen en Noord-Holland met elkaar in overeenstemming te brengen. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022

830

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) verwijst naar een workshop door Werelderfgoed Waddenzee op het congres Toerisme en Recreatie in De Bazel op 7 november jl. Hier werd aangegeven dat regulering met betrekking tot wadlopers gewenst was. In de Wadloopverordening wordt vooral gekeken naar de veiligheid. Kan gedeputeerde toezeggen dat er een maximum zit aan het aantal groepen dat tegelijkertijd het wad op mag?

835

De heer **Dijk** (CDA) zegt dat CDA het doel van de aanpassingen van de Wadloopverordening steunt. In de tekst staat dat de nieuwe verordening op 1 juli 2023 zal ingaan, maar onder "proces" staat 1 januari 2023 vermeld. Een verzoek is om de stukken aan te passen met de juiste datum.

840

Mevrouw **De Groot** (SP) meldt dat SP geen bezwaar heeft tegen de Wadloopverordening en deze kan wat SP betreft naar de stemagenda.

845

Gedeputeerde **Loggen** licht toe dat de drie waddenprovincies alle drie een Waddenverordening hebben die op elkaar afgestemd worden. De vorige verordening van Friesland week iets af en nu wordt – in goed overleg – geprobeerd deze ook weer in lijn te brengen met de andere. Het streven is om de verordening per 1 januari te laten ingaan, maar de datum van juli is een terugvaloptie ingeval het niet lukt om de verordening door de drie Staten te krijgen. **Zekerheidshalve zal hij dit nog nagaan.** Het is inderdaad een verordening die toeziet op veiligheid en niet op de natuur. Als

blijkt dat de toevloed naar het wad te groot is, dan zal (water)recreatie dit melden.

850 Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) heeft specifiek bedoeld op het aantal groepen dat het wad op mag en heeft geïnformeerd of er mogelijkheden zijn om dit te reguleren.

Gedeputeerde **Loggen** zegt dat de Wadloopverordening voorschriften bevat waaraan men zich heeft te houden. De discussie over de hoeveelheid groepen dient elders gevoerd te worden.

855

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) vraagt waar dit wordt besproken.

Gedeputeerde **Loggen** denkt dat dit via waterrecreatie of bij een tafel over natuurbelasting is. Om een probleem aan te pakken, dienen drie Staten hiermee akkoord te zijn. Wellicht kan worden
860 getoetst of deze vraag ook in andere provincies speelt.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) denkt bij een Wadloopverordening ook aan het totale aantal mensen dat op het wad mag staan. Zij zal zeker op zoek gaan naar een plek waar dit besproken kan worden.

865

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt doorgaat als hamerpunt in de volgende PS-vergadering, onder voorbehoud dat de data 1 januari en 1 juli duidelijk zijn en of CDA met een motie komt.

870 12. Rondvraag gedeputeerde Loggen

Gedeputeerde **Loggen** heeft een toezegging gedaan aan statenlid Kostic over de pilot loodvrij vissen. Het is helaas niet gelukt om deze gereed te hebben, maar **het onderwerp wordt in december in GS behandeld en zal daarna zo spoedig mogelijk naar PS komen.**

875

De **voorzitter** schorst de vergadering voor een korte pauze.

13. B-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof

880 13.a Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) maandelijks op de agenda

Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) komt maandelijks terug op de agenda.

Gedeputeerde **Rommel** deelt mee dat het PPLG wordt vormgegeven volgens drie lijnen: waarom, wat en hoe? Waarom gaat over de stip op de horizon waarover in duidelijke en positieve taal wordt
885 gesproken. Wat gaat over de doelen die al zijn vastgesteld, maar ook nog vastgesteld zullen worden: hectares NNN, stikstof, CO₂, methaan. Hoe zijn de gebiedsprocessen: instrumenten, hoe wordt samengewerkt met mensen in het veld, de participatie van de inwoners, grondbeleid. Op 25 november jl. is de belangrijkste kabinetsbrief ontvangen. De Tweede Kamer zal ook nog met
890 een reactie komen. Op 2 februari 2023 wordt een conferentie georganiseerd over de PPLG waarbij ook deze commissie is uitgenodigd.

De heer **Kohler** (JA21) constateert dat het PPLG een beetje stagneert en hij vindt dit prima.

895 Rockwool in Limburg heeft veel overeenkomsten met de problematiek rond Tata Steel. De minister
gaat criteria opstellen voor de piekbelasters. Rockwool is een van de allergrootste piekbelasters uit
de oude top-100 lijst. De belasting van de natuur is wettelijk gedefinieerd in termen van depositie
neerslag, niet van uitstoot. Rockwool stoot heel veel uit, maar de hoeveelheid neerslag is
onbekend. De fabrieken liggen 400 m. vanaf het Natura 2000-gebied. In het gebied wordt de
900 atmosferische concentratie van ammoniak gemeten en alle metingen vallen ver onder het MAN-
gemiddelde.

Mevrouw **Koning** (CDA) hoort dat de heer Kohler in veel detail ingaat op een aantal
fabrieken terwijl het onderwerp PPLG is.

905 De heer **Kohler** (JA21) heeft een opzet gegeven. De brief van minister Van der Wal is een reactie op
de uitspraak van de Raad van State. Voor industrie komt er begin volgend jaar nog een aparte brief,
maar duidelijk is dat dwingende maatregelen nodig zijn om de uitstoot te verminderen.
Gedeputeerde is bezig om boerenbedrijven uit te kopen en het gaat om bedrijven die zich zelf
hebben gemeld. Het gaat waarschijnlijk om veehouders, maar in ieder geval belasten ze de natuur
910 niet, omdat ze ver vanaf een Natura 2000-gebied zitten. Zoals de heer Kohler heeft uitgelegd bij
Rockwool, maakt het niets uit of iets ver of dicht bij een Natura 2000-gebied ligt en deze bedrijven
kunnen dus gewoon worden uitgekocht. Persoonlijk kent de heer Kohler meerdere boerenbedrijven
zonder opvolger die bereid zouden zijn hun bedrijf voor een goede prijs te verkopen. Hij heeft ze
geadviseerd om hier zo lang mogelijk mee te wachten en zich in ieder geval niet zelf te melden,
915 omdat de uitkoop van meerdere kanten kan komen.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) stelt dat op dit moment alleen de overheid zich
hiermee bezighoudt.

920 De heer **Kohler** (JA21) zegt dat het de vraag is of veebedrijven uitgekocht moeten worden, omdat
niet duidelijk is of de veehouders de veroorzakers zijn van de stikstofneerslag in de Natura 2000-
gebieden. Graag krijgt hij een reactie van de gedeputeerde.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt hoeveel boeren zich inmiddels hebben gemeld. Gaat voor
925 stikstofuitstotende bedrijven ook een uitkoopregeling gelden? Kunnen de niet BRZO-industrieën
ook een uitkoopregeling krijgen via de gemeente? Het kabinet is het inmiddels eens met de PS van
Noord-Holland dat snel maatregelen genomen moeten worden om bodemdaling in
veenweidegebieden te beteugelen. Wat gaat GS extra doen en wat kan PS nog extra doen?

930 Mevrouw **Jellema** (PvdA) verwijst naar de motie van PvdA in de afgelopen PS-vergadering waarin
werd gevraagd om herbevestiging van de afspraken tussen Rijk en provincie. Gedeputeerde heeft
toegezegd dit mee te nemen naar Den Haag, maar een paar dagen erna stond in de krant dat het
Rijk het eerste recht op uitkoop wil. Het is helder dat de stikstofdoelen vanuit Den Haag komen,
maar hoe en op welke wijze doelen worden bereikt, zou aan de provincie moeten zijn.

935

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) wijst erop dat er een heel grote bijdrage van de
provincie wordt gevraagd, met name in de gebiedsprocessen.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) adviseert ChristenUnie om de brief van afgelopen week van minister Van

940 der Wal nog eens goed te lezen. In haar weblog schrijft gedeputeerde dat zij 50 miljoen euro nodig heeft, maar de minister wil zelf de regie houden en bovendien zaken op zeer korte termijn regelen. Ook wil het Rijk alle gebiedsprocessen beoordelen. Alleen al in Noord-Holland zijn er 24 gebiedsprocessen en als dit wordt vermenigvuldigd met 12 provincies komt dit uit op 300 gebiedsprocessen. Hoe staat gedeputeerde tegenover deze controle? De vraag is welk mandaat
945 voor PS over blijft.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) is benieuwd welke oplossing mevrouw Jellema ziet voor de gebiedsprocessen.

950 Mevrouw **Jellema** (PvdA) heeft ook in de brief van de minister gelezen dat er een grote rol voor de provincies is voor de gebiedsprocessen, in goed overleg met alle betrokkenen. Waarom manoeuvreert het Rijk zich contrair de motie? PS weet precies wat in de provincie speelt en voor andere provincies zal dit ook gelden.

955 De heer **Kohler** (JA21) denkt dat er nog wel meer dan 24 maal 12 microgebieden ontstaan. Hij heeft geprobeerd uit te leggen dat er niets aan de hand is in Noord-Holland en dat de microaanpak niet zal werken. Wat wil PvdA dat er gaat gebeuren?

Mevrouw **Jellema** (PvdA) denkt dat wordt geprobeerd gebieden op te delen in behapbare stukken –
960 in gebiedsprocessen – waar mensen elkaar kennen en waar interactie speelt waardoor het te handelen valt.

De heer **Kohler** (JA21) vraagt wat er moet gebeuren.

965 Mevrouw **Jellema** (PvdA) zegt dat een vorm van een gebiedsproces is dat spelers in een gebied gezamenlijk doelen bedenken en hierop gaat acteren.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) memoreert dat op 1 juli 2023 de eerste versies van de gebiedsprocessen worden ingediend bij het ministerie. In januari a.s. komt er een ijkmoment
970 waarbij wordt bekeken of met een minimale vereiste tot goede gebiedsprogramma's te komen. Kan gedeputeerde aangeven wat de stand van zaken is? Tot nu toe is nog weinig gebruik gemaakt van versnellingsgelden. Kan gedeputeerde aangeven of en wanneer hiervan gebruik wordt gemaakt? Als boeren zich niet vrijwilliger melden, dan is het de bedoeling dat de provincie ze benadert. Wanneer worden deze benaderd als zij zich niet vrijwillig melden en valt dit binnen een gebiedsproces?
975 Gedeputeerde heeft aangegeven dat de Tweede Kamer ook nog een reactie moet geven. Betekent dit dat het mogelijk is dat het misschien niet door kan gaan?

De heer **Kohler** (JA21) vraagt wat ChristenUnie verstaat onder een piekbelaster.

980 Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) antwoordt dat hier op dit moment geen gegevens over zijn. Het gaat om welke als grootste uitstoters worden gezien.

De heer **Kohler** (JA21) heeft in zijn betoog geprobeerd uit te leggen dat een grote uitstoter niet per definitie een piekbelaster is.

985

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) denkt dat het om bedrijven gaat die dicht bij natuurgebieden zitten.

990 De heer **Kohler** (JA21) vraagt of mevrouw Hoogendoorn het met hem eens is dat er in Noord-Holland geen piekbelasters zijn.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) komt hier later op terug.

995 Mevrouw **Koning** (CDA) zegt dat als mevrouw Hoogendoorn niet kan aangeven wat een piekbelaster is, bedrijven dit wellicht ook niet weten. Hoe kunnen zij zich dan melden?

1000 Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) leest in het rapport van Remkes dat 60% van de boeren boven de 50 geen bedrijfsopvolging heeft. Dat zijn ook bedrijven die zich kunnen melden. In de brief van 18 november jl. staat echter dat het om 59% van de boeren boven de 55 jaar gaat. Er moet specifieke aandacht zijn voor jonge boeren. Zou het geen idee zijn om bedrijven zonder opvolging te koppelen aan deze boeren en is dit een aandachtspunt binnen de gebiedsprocessen?

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) begrijpt dat GS nu echt tempo wil maken met natuurherstel.

1005 De heer **Kohler** (JA21) vraagt wat de definitie van natuurherstel is volgens D66.

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) ziet dit als natuur waar niet alleen brandnetels en bramen groeien, maar natuur die robuust is en waar de biodiversiteit niet onder druk staat.

1010 D66 vraagt zich af waarom de vrijgekomen ruimte op voorhand 100% ingezet zou moeten worden voor de PAS-melders. Dit staat haaks op het provinciaal beleid om de vrijgekomen stukken deels ook in te zetten voor andere provinciale doelen.

Het is mooi dat water en bodem binnen de PPLG sturende principes zijn.

1015 De heer **Kohler** (JA21) vraagt of D66 het niet oneerlijk vinden dat PAS-melders geen voorrang krijgen bij stikstofruimte die wordt gecreëerd.

1020 Mevrouw **Gonggrijp** (D66) is het met de heer Kohler eens dat PAS-melders de dupe zijn van overheidsbeleid. Aan de andere kant gaat de discussie over natuurherstel waarbij het belangrijk is dat vrijgekomen stukken worden gebruikt om natuurherstel te bevorderen.

Mevrouw **Koning** (CDA) stelt dat de uitstoot van de PAS-melders al is meegenomen in Aeries waarmee het legaliseren van PAS-melders geheel ten goede van de natuur komt.

1025 Mevrouw **Gonggrijp** (D66) vraagt of gedeputeerde kan reflecteren op het leidende principe van water en bodem in de gebiedsprocessen en betekent dit dat nu wel actief wordt geprobeerd om de KRW-doelen te halen?

Welk idee heeft de gedeputeerde om natuurherstel leidend te laten zijn in het vormgeven van een economisch vitaal platteland?

1030 Ook de industrie zal stevig moeten bijdragen.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) is benieuwd hoe de natuur zich moet herstellen als de

vrijgekomen ruimte direct wordt ingevuld door bouw.

1035 Mevrouw **Gonggrijp** (D66) zegt dat het gaat om stikstofuitstoot nabij natuurgebieden. Het herstel moet plaatsvinden in deze kwetsbare gebieden.

Agrarische ondernemers die de keuze voor transitie naar duurzame landbouw al lang hebben gemaakt, moeten niet worden vergeten. Hoe worden deze ondernemers verder ondersteund?

Is er zicht op welke bedrijven de piekbelasters zijn?

Hoe worden zaken als recreatie en energieopwekking meegenomen in de PPLG?

1040

Mevrouw **Koning** (CDA) heeft de minister in een interview horen zeggen dat de industrie nu niets kan doen aan stikstofreductie, omdat er geen stikstofruimte er is. Dit is onbegrijpelijk, zeker omdat de landbouw wel iets zou moeten doen en de industrie niet.

1045 Een belangrijk punt blijft om de KDW zo spoedig mogelijk uit de wet en uit het provinciaal beleid te halen en te vervangen door de staat van de natuur. Dit heeft ook effect voor de PPLG. Hoe wordt dit hierin meegenomen?

Mevrouw **Jellema** (PvdA) leest in de brief dat er nog een grondig traject zal volgen over KDW.

1050

Mevrouw **Koning** (CDA) zegt dat in de brief ook staat dat streven is om binnen een jaar een ander instrumentarium voor de KDW's te hebben. Als in juli het PPLG moet worden ingeleverd, wordt naar verwachting voorgesorteerd op het uit de wet halen van de KDW's.

1055 Ook moet het beleid voldoende ruimte bieden voor bottom-up projecten binnen de gebieden en moeten stakeholders binnen gebieden met elkaar het streefbeeld voor dat gebied kunnen bepalen. Hier horen vaak wel langetermijncontracten voor bijvoorbeeld natuurbeheer bij. Hoe wordt ervoor gezorgd dat een mogelijke zonering hierbij niet averechts werkt?

1060 In de brief van de minister staat dat alle partijen gelijkwaardig aan tafel moeten zitten en dat de provincie moet ondersteunen bij het proces om te komen tot het NPLG en het PPLG en dat de agrarische sector niet het sluitstuk mag zijn van dit proces. Hoe wordt dit geborgd?

Extensivering leidt altijd tot kosten die uiteindelijk wel terugverdiend moeten worden.

Kringlooplandbouw is een structuur en geen verdienmodel. Hoe ziet gedeputeerde de relatie tussen het PPLG en de verdienmodellen die nog uitgewerkt moeten worden?

1065 De heer **Kohler** (JA21) vraagt of mevrouw Koning een voorbeeld kan geven van een verdienmodel.

Mevrouw **Koning** (CDA) erkent dat dit een complexe materie is. Daarom is het heel belangrijk dat deze modellen snel worden ontwikkeld.

1070 Wat gaat de gedeputeerde doen om innovatie te stimuleren en mogelijk te maken?

Welke partij in Noord-Holland gaat de natuurdoelanalyses opstellen?

Wanneer wordt de provinciale, sociale, economische impactanalyse opgesteld?

In het eerste kwartaal 2023 wordt een landbouwakkoord gesloten. Hoe wordt hier rekening mee gehouden in het PPLG?

1075 Voor piekbelasters zijn er verschillende opties. Bij het beschikbaar stellen van de gegevens over het aantal industriële en agrarische piekbelasters in Noord-Holland hoeven alleen het aantal benoemd te worden, zonder dat wordt verwezen naar specifieke bedrijven.

De gedetailleerde vragen mogen ook schriftelijk worden beantwoord.

- 1080 De heer **De Wit** (VVD) sluit zich aan bij veel door het CDA gestelde vragen en voegt hier de vraag aan toe hoe alle betrokkenen in Noord-Holland die meedoen aan de stikstofafspraken worden meegenomen de komende maanden in aanloop naar het PPLG.

- 1085 Mevrouw **Jellema** (PvdA) denkt dat er inmiddels zoveel vragen zijn gesteld over deze complexe materie dat een technische briefing meer op zijn plaats is dan behandeling in een agendapunt in deze commissie. Is de heer De Wit dit met haar eens?

- 1090 De heer **De Wit** (VVD) denkt dat vandaag is bedoeld als update voor lopende processen. Wel deelt hij de behoefte aan duidelijkheid en regie voor PS en voor de mensen in de provincie. Hij is voorstander van een structuur om wat meer op te lijnen richting oplevering van de PPLG.

- 1095 Statenlid **Er** (GL) verwijst naar de brandbrief van de provincie Overijssel naar de minister over de dwingende uitkoop. Uit de brief van 18 november is gebleken dat de minister in eerste instantie gaat voor vrijwillig stoppen van bedrijven en pas na een jaar wil kijken naar gedwongen uitkoop. In het blog van de gedeputeerde staan dezelfde zorgen als die van Overijssel. Kan de gedeputeerde hierop reflecteren? In haar blog ging zij ook in op de 8% van Tata Steel die zij wil verbinden aan de stikstofuitstoot. Volgens GL zou Tata Steel als piekbelaster veel meer kunnen verminderen. De vraag is of de gedeputeerde zelf aan de slag gaat met maatregelen voor de industrie.

- 1100 Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt zich af, gezien de plaats die het blog van gedeputeerde inneemt, of er 'politics by media' wordt gevoerd.

- 1105 Statenlid **Er** (GL) begrijpt de zorgen, maar zij vond het ook fijn om voorafgaand aan de commissie te weten wat gedeputeerde van bepaalde zaken vindt, omdat dit heeft geholpen bij de voorbereiding.

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt of het blog eigenlijk niet in de vorm van een brief naar de Staten had moeten gaan.

- 1110 Statenlid **Er** (GL) heeft er niet zoveel problemen mee als er feiten worden gedeeld die al bekend zijn.

- 1115 De heer **Van Tiggelen** (PVV) wijst erop dat uit het rapport Remkes blijkt dat er een juridisch probleem speelt. Het is inderdaad een juridisch probleem en niet een fysiek, natuurkundig of biochemisch probleem. Een boost aan de natuur ontstaat niet door vermindering, maar door toevoeging van stikstof. Als wordt gesteld dat er niet alleen brandnetels of bramenstruiken moeten groeien, kan ook worden gezegd dat de vele uitheemse soorten geen bestaansrecht in Nederland hebben. Kringlooplandbouw bestaat al, namelijk met een stikstofkringloop. De natuurlijke bronnen om stikstof aan te vullen zijn bliksemflitsen, natuurlijke mest en kunstmest. Niet alleen boeren, 1120 maar ook de natuur stoot ammoniak uit en slechts een zeer klein deel is afkomstig van de agrarische sector. Ammoniak is lichter dan lucht en dit slaat niet neer in een nabij gelegen Natura 2000-gebied, maar slaat neer als het regent.

1125 Statenlid **Hollebeek** (PvdD) memoreert dat PvdD al eerder heeft aangegeven dat er behoefte is aan een integrale benadering met naast stikstof ook aandacht voor broeikasemissies, waterkwaliteit, verdroging en dierenwelzijn. Wat is een grote uitstoter?

1130 Er wordt hoog opgegeven over het vermeende koploperschap in innovatie. Hiermee wordt vooral voorgesorteerd op technische middelen, terwijl juist sociaal maatschappelijk moet worden geïnnoveerd. Gaat gedeputeerde veehouders helpen in de transitie naar natuurinclusieve bedrijfsvoering met zo min mogelijk inzet op technische schijnoplossingen?

De heer **Kohler** (JA21) kent talloze voorbeelden van belangrijke technische innovaties en hij vraagt of PvdD helemaal geen vertrouwen heeft in technische innovaties heeft.

1135 Statenlid **Hollebeek** (PvdD) is niet tegen technische innovaties om energie op wekken. De bouwvrijstelling blijkt ongeldig en in plaats van focus op vergunningverlening voor wegen, woningbouw en bedrijven die willen uitbreiden, zou de centrale vraag moeten zijn hoe het verder moet met de natuur. Natuur en klimaat moeten leidend zijn.

1140 De heer **Kohler** (JA21) vraagt of stikstofkwestie en rewilding niet gekoppeld kunnen worden.

Statenlid **Hollebeek** (PvdD) heeft gezegd dat natuurherstel de oplossing is, maar dit zou niet door mensen opgepakt hoeven worden. Volgens PvdD is de natuur hersteld als de biodiversiteit op orde is en de natuur geen negatieve impact meer ondervindt door onder andere stikstof, landbouwgif, 1145 verdroging, fosfaten et cetera. Is dit ook de definitie die GS hanteert?

Volgens de minister kan niet alle latente ruimte worden gecontroleerd, maar is dit alleen mogelijk als er een natuurvergunningaanvraag is. Is het in Noord-Holland wel mogelijk om niet te hoeven wachten op vergunningaanvragen om de natuurvergunningen te controleren en worden slapende vergunningen ook niet meer toegestaan?

1150 De veedichtheid moet volgens Den Haag omlaag, maar stelt dat het wel tijd kost om tot een landbouwakkoord te komen en partijen erbij te betrekken die de prijzen bepalen. Dit zijn juist partijen die de boeren in het doodlopende systeem hebben geduwd. PvdD wil graag een toetsmoment inbouwen voor 1 juli 2023. Hiervoor zou het goed zijn om op korte termijn een concept PPLG te ontvangen.

1155 Gedeputeerde **Rommel** stelt dat het onderwerp vandaag wordt behandeld, omdat is afgesproken dat dit maandelijks wordt geagendeerd.

De minister heeft aangegeven de jaren 2022/2023 te gebruiken, ondanks dat de PPLG's later worden vastgesteld. Daarom wil zij in ieder geval 250 miljoen euro vrij maken om 1160 versnellingsgelden in te kunnen zetten. De provincie heeft 50 miljoen euro gevraagd om bedrijven op te kopen.

De heer **Kohler** (JA21) vraagt of dit betekent dat boeren die zich aanmelden rücksichtslos worden uitgekocht, ongeacht of ze piekbelaster zijn.

1165 Gedeputeerde **Rommel** legt uit dat bedrijven die zich hebben gemeld, worden onderzocht. Bedrijven alleen opkopen in het kader van stikstof is niet mogelijk, maar er wordt bekeken of bedrijven strategisch ingezet kunnen worden om de natuurinclusiviteit te behalen. Begin 2023 wordt de opkoopregeling uitgewerkt.

1170

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of de 120% nog opportuun is of is verdwenen.

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat het erom gaat dat er een goede regeling komt en hier wordt nu aan gewerkt.

1175

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of gedeputeerde het met haar eens is dat er voortdurend vanuit Den Haag berichten komen die later worden ingetrokken en dat dit de taak van PS en ook van GS bemoeilijkt.

1180 Gedeputeerde **Rommel** gaat eerst de brieven van de minister bestuderen. Vervolgens wordt naar de Tweede Kamer gekeken. De provincie zal bekijken hoe de doelen zo goed mogelijk in de gebieden gerealiseerd kunnen worden.

De SP heeft gesproken over melden bij de gemeente, maar de gedeputeerde herkent dit niet.

1185

Mevrouw **De Groot** (SP) heeft gevraagd wat er gebeurt met de niet-BRZO bedrijven die teveel stikstof uitstoten zoals Olam en Cargill Aurora die geen natuurvergunning hebben.

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat deze bedrijven wel een industrievergunning hebben. Olam heeft bijvoorbeeld al 86% van de stikstof verlaagd. De piekbelasters in de industrie zijn wel bekend en met de vijftien grootste uitstoters wordt overlegd. In de vergunning van Tata Steel is ook ruimte om de verduurzaming door te zetten.

1190

Het gaat om de gebiedsprogramma's en niet over de gebiedsprocessen. Er zijn dus 12 PPLG's die bestudeerd worden.

Het Rijk onderzoekt of er een soort voorkeursrecht kan worden gevestigd bij een opkoopregeling.

1195

De provincie heeft dit ook geprobeerd, maar het Rijk is hier destijds niet in meegegaan.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt wat gedeputeerde hiervan vindt.

Gedeputeerde **Rommel** neemt hier geen stelling over in. Het Rijk gaat hiernaar kijken. De provincie heeft hier ook al eens naar gekeken, maar het Rijk heeft hier niet mee ingestemd.

1200

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of gedeputeerde lijdzaam gaat afwachten en niet wil proberen om hier als provincie de lead in te nemen.

1205

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat de provincie de lead wil houden in gebiedsprocessen en dit geldt ook voor de andere provincies. Zij verwacht dat het opkopen altijd in overleg met de provincie zal gaan.

Gedeputeerde is bereid om een technische briefing te organiseren.

Boeren komen zelf, maar worden ook vanuit de gebiedsprocessen benaderd. Met veel boeren worden gesprekken gevoerd.

1210

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) heeft begrepen dat gedeputeerde nog op veel stukken wacht. Om welke stukken gaat dit en komt dit niet in de knel met wat er over anderhalve maand moet liggen?

1215

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat geen concept kan worden neergelegd. De provincie moet richting geven bij het Rijk en op 1 juli 2023 moet het PPLG gereed zijn. Er worden nog stukken verwacht, maar hier wordt niet op gewacht. Het gaat onder andere om de brief over de industrie die in het PPLG moet worden verwerkt. Gedeputeerde is benieuwd naar de reactie van de Tweede Kamer, 1220 maar zij denkt niet dat het naar aanleiding hiervan niet doorgaat. Boeren hebben over het algemeen een heel goed netwerk. De uitdaging voor jonge boeren zit vaak in de bancaire sector. Het verdienmodel is maatwerk.

Mevrouw **Koning** (CDA) maakt zich er wel zorgen over dat bedrijven moeten extensiveren, 1225 maar zij mogen bijvoorbeeld geen extra koeien houden. Hoe wordt dit extra land dan betaald?

Gedeputeerde **Rommel** herhaalt dat dit om maatwerk gaat.

1230 Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) vraagt of de provincie niet voor een oplossing kan zorgen wat betreft de vraag en aanbod van jonge boeren en de financiering.

Gedeputeerde **Rommel** ziet graag dat plannen vanuit de gebieden zelf komen. Onlangs heeft ze een gesprek gevoerd met een bank om te bekijken welke oplossingen er zijn. 1235

De heer **Kohler** (JA21) stelt dat het in sommige gebieden onmogelijk is om de KDW tot nul te reduceren. Accepteert gedeputeerde dit?

Gedeputeerde **Rommel** kijkt in alle gebieden wat mogelijk is. 1240 De provincie is al lange tijd bezig met KDW.

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) is dit met haar eens, maar zij constateert dat van een aantal pilots in de Kaderregeling Water niet helemaal duidelijk is wat er uit is gekomen. In feite doet geen enkel waterlichaam aan de eisen. 1245

Gedeputeerde **Rommel** adviseert om dit bij gedeputeerde Loggen neer te leggen. Blijvers in de gebieden worden geholpen. Wat D66 bedoelt met voorlopers ondersteunen, is haar niet duidelijk.

1250 Mevrouw **Gonggrijp** (D66) heeft hiermee ondernemers bedoeld die voorop lopen in innovaties, duurzaamheid et cetera. Hoe worden deze boeren ondersteund?

Gedeputeerde **Rommel** probeert juist ook deze boeren te ondersteunen. Op Texel wordt veel gedaan aan natuurrealisatie in het kader van NNN en hier moeten boeren in worden ondersteund. 1255

De heer **Kohler** (JA21) weet dat Texel nooit op nul komt, zelfs niet als alle koeien worden weggehaald.

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat het doel de instandhouding van de natuur is. Hierbij is het belangrijk dat de natuur wordt hersteld en een van de indicatoren hiervoor is de stikstofdepositie. Er blijft altijd een stikstofdepositie bestaan, maar er moet worden onderzocht of de natuur is 1260

verbeterd door alle maatregelen. De provincie kan niet besluiten om KDW uit het provinciaal beleid te halen, omdat KDW wettelijk bepaald is. Het gaat uiteindelijk om de instandhoudingsdoelstellingen van de natuur en KDW is een indicator.

1265

Mevrouw **Koning** (CDA) heeft gevraagd hoe dit wordt meegenomen in het PPLG.

Gedeputeerde **Rommel** stelt dat het wordt meegenomen zoals het in de wet staat. In de PPLG wordt meegenomen dat het om natuurherstel gaat.

1270

Een verzoek is om geen politiek te bedrijven met de PAS-melders. Dit zijn bedrijven die door de overheid tussen wal en schip zijn beland.

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) erkent de speciale status van PAS-melders, maar er is ook provinciaal beleid waarbij ook naar andere ambities wordt gekeken.

1275

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat de provincie niet verantwoordelijk is voor de PAS-melders, maar het Rijk dat geld beschikbaar heeft gesteld om PAS-melders te helpen.

Bij voorkeur werken mensen in gebieden samen en komen vervolgens met een voorstel. In dat geval gaat het om een gedragen voorstel en hierin worden boeren gestimuleerd.

1280

De doelanalyse wordt door de provincie gedaan en die moet op 1 april 2023 worden aangeleverd en vervolgens wordt deze door de Ecologische Autoriteit gecontroleerd.

Er is geen definitie voor piekbelasters en behalve de industrie zijn er geen piekbelasters in beeld. De lijnen worden kort gehouden via de lopende gebiedsprocessen, via de verschillende tafels, presentaties aan verschillende belangengroeperingen en ook de conferentie op 2 februari a.s.

1285

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of de term piekbelaster wordt gehanteerd in de uitvoering van beleid als er geen definitie bekend is.

Gedeputeerde **Rommel** wil deze bij de industrie gebruiken en dit zijn de vijftien bekende bedrijven in Noord-Holland. Piekbelasters bij boerenbedrijven is maatwerk.

1290

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt zich af hoe de doelstelling van het Rijk om 2000 tot 3000 bedrijven binnen een jaar op te kopen zich verhoudt tot de provincie die helemaal geen beeld heeft van welke bedrijven piekbelasters zijn en in aanmerking komen om opgekocht te worden.

1295

Gedeputeerde **Rommel** heeft aangegeven dat het lastig is om een definitie te geven van wat piekbelasters zijn. Van boeren die zich zelf hebben aangemeld, wordt bekeken of hier ruimte voor is en of dit ruimte schept en op dit moment zijn dit twintig bedrijven.

1300

Mevrouw **Koning** (CDA) heeft begrepen dat van deze bedrijven wordt gezegd dat ze niet opgekocht kunnen worden, omdat ze niet voldoen aan de randvoorwaarden van het Rijk.

Gedeputeerde **Rommel** heeft de dilemma's geschetst waar de provincie tegenaan loopt. Dit betekent niet dat er niets wordt gedaan en dat wordt gewacht op het Rijk. Als het niet lukt om voor de ruim twintig bedrijven geld te krijgen, is het de vraag hoe het Rijk de 2000 tot 3000 bedrijven wil opkopen. In Gelderland en in Brabant zijn er driehonderd bedrijven die al drie jaar te koop

1305

staan en hiervoor is ook nog geen oplossing. Gedeputeerde gaat er vanuit dat het Rijk hier een oplossing voor vindt.

- 1310 Innovatie is een middel om te helpen, ook bij een boer die extensief boert en heel goed is voor de weidevogels. Innovaties moeten wel juridisch houdbaar zijn. De stallen waren niet juridisch houdbaar, omdat de systemen gewoon uitgezet konden worden. Via de ecologische toets of op een andere manier moet aangetoond worden dat er geen significante negatieve effecten zijn voor de natuur rondom activiteiten. De herstelde natuur is vitaal en veerkrachtig en voldoet aan de eisen
- 1315 die de wet eraan heeft gesteld.

Vergunningen controleren zal niet heel actief gebeuren, omdat mensen heel hard nodig zijn om te bekijken hoe de natuur erbij staat. Wel zal het hier en daar gebeuren. De minister zal wel weer een vergunningverlening voor intern salderen opnemen.

- 1320 Statenlid **Hollebeek** (PvdD) vraagt waar “hier en daar” vergunningen controleren is.

Tweede termijn

- 1325 De heer **Kohler** (JA21) is heel tevreden met de antwoorden van de gedeputeerde. Hij wijst erop dat de wet geen eisen stelt aan de natuur.

Mevrouw **De Groot** (SP) begrijpt dat natuurherstel de prioriteit heeft. Graag ontvangt zij een informatiebrief waarin alles nog een keer heel uitgebreid uiteen wordt gezet, met name de volgorde van de termijnen.

1330

Mevrouw **Jellema** (PvdA) is blij met de toezegging voor een technische sessie. Gedeputeerde is niet ingegaan op haar blog en het is de vraag of dit de geëigende manier is om over dit onderwerp te schrijven. Ook zij ontvangt graag een brief met de volgorde van de termijnen.

- 1335 Mevrouw **Koning** (CDA) is blij met de toezegging dat het PPLG een soort groeidocument wordt dat in de loop van de tijd kan worden aangepast. Het antwoord op haar vraag over Tata Steel en de stikstofruimte heeft zij niet gehoord. Ook zij is voorstander van een briefing.

Gedeputeerde **Rommel** zal in de technische briefing ingaan op volgorde van de termijnen.

- 1340 **Over het toetsen van vergunningen komt gedeputeerde terug.**

De stikstofruimte die overblijft, wordt gebruikt om de industrie te verduurzamen, dus ook Tata Steel. In 2026 wordt bekeken wat uit de vergunning kan worden gehaald.

Het is prima dat een blog tot discussie leidt. Hoewel zij hier altijd over bevraagd kan worden, gaat gedeputeerde er vanuit dat zij niet alles hoeft voor te leggen wat zij in de publiciteit brengt.

1345

Mevrouw **De Groot** (SP) zou graag eerst een brief met uitleg krijgen en daarna de briefing, zodat zij deze goed voorbereid in kan gaan.

- 1350 De **voorzitter** weet dat op dit moment al wordt gezocht naar een datum om deze briefing in januari te houden en zij vraagt of het de gedeputeerde lukt om voor die tijd met een brief komen.

Gedeputeerde **Rommel** kan dit in verband met het reces niet toezeggen. **Zij komt terug op de termijn waarop de brief gereed zal zijn.**

1355 **13.b Afdoeningsbrief motie 221–2021 betonnen fietspaden NNN**

In de afgelopen drie jaar zijn diverse moties aangenomen die samenhangen met actieve mobiliteit. Een van de moties heeft relatie met deze commissie, ‘Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN’. Deze kan worden besproken en gevraagd wordt of deze motie als afgedaan kan worden
1360 beschouwd.

De heer **Kohler** (JA21) beschouwt de motie als afgedaan en hij constateert dat andere provincies vaak verwijzen naar deze motie.

1365 De **voorzitter** concludeert dat de motie als afgedaan kan worden beschouwd.

13.c Afdoeningsbrief motie 146–2022 Perspectief voor natuurinclusieve landbouw

Provinciale Staten hebben op 4 juli 2022 met motie M146–2022 het college van Gedeputeerde
1370 Staten opgeroepen om de natuurinclusieve boeren en de boeren die in transitie zijn of daarvoor aantoonbaar stappen zetten, binnen de gebiedsgerichte aanpak perspectief te bieden. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan deze motie. De commissie NLG wordt gevraagd of motie 146–2022 als afgedaan kan worden beschouwd.

1375 De heer **Mangal** (DENK) vraagt zich af of de motie als afgedaan moet worden beschouwd. De PPLG pretendeert te sturen op “natuurinclusieve maatregelen en is daarom een logische keuze voor het stikstofbeleid in verband met het PPLG”. Hoe kan dit worden gerijmd met het plaatsen van distributiecentra en datacentra op vruchtbare grond? Als voorbeeld noemt hij het Voedselpark in de Lutkemeerpolder, waar op de meest vruchtbare grond van Amsterdam een distributiecentrum
1380 wordt geplaatst. Geldt voor de gemeente de ambitie van een PPLG niet? DENK is van mening dat op deze manier het draagvlak voor natuurinclusieve landbouw afneemt.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) stelt dat de motie om perspectief vraagt. Het is de vraag of deze kan worden afgedaan terwijl dit proces gaande is.

1385 Gedeputeerde **Rommel** zegt dat de motie bestaand beleid bevestigt. Vanuit de landbouwportefeuille is natuurinclusief tot 2030 al ingesteld als standaard. Voor natuurinclusief is geen echte definitie, maar er wordt wel op gestuurd.

1390 Statenlid **Cardol** stelt dat deze volgens de indieners is afgedaan met dezelfde argumentatie als door gedeputeerde is gegeven.

De **voorzitter** concludeert dat de meerderheid akkoord is met afdoening van de motie.

1395 **14. Rondvraag gedeputeerde Rommel**

De voorzitter meldt dat er een rondvraag van mevrouw Koning van het CDA is aangemeld inzake het opkopen van bedrijven vanwege stikstof uitstoot. Deze is bij de stukken gevoegd.

1400 Mevrouw **Koning** (CDA) zegt dat de vraag was ingediend, voordat de blog van gedeputeerde is verschenen.

Gedeputeerde **Rommel** zegt dat in relatie tot NNN-opgave de provincie in staat is om bedrijven op te kopen. Zij is hiermee actief aan de slag. Voor stikstofproblematiek is het wachten op middelen
1405 zonder knellende voorwaarden. Geld voor opkoop is voor de realisatie van de natuur. De provincie kan er niet voor zorgen dat Rijkswaterstaat en andere partijen niet nu al actief de markt opgaan. Wel worden de zorgen hierover met het Rijk gedeeld en ook is de afspraak gemaakt dat de provincie wordt ingelicht en dit is ook bij een zaak gebeurd. Ambtenaren hebben afgelopen week
1410 bedoeling om de boeren die zich zelf hebben gemeld op te kopen.

Mevrouw **Koning** (CDA) vindt het zorgelijk dat de PAS-melders richting het Rijk worden geschoven die hetzelfde doet naar de provincie.

1415 Gedeputeerde **Rommel** spreekt tegen dat wordt geschoven met PAS-melders. Het Rijk is verantwoordelijk voor het legaliseren van de PAS-melders. Provincie heeft aangeboden om te helpen bij het legaliseren van PAS-melders door het opkopen van andere bedrijven.

15. Sluiting

1420

De volgende commissie NLG vindt plaats op 16 januari 2023.

De vergadering wordt gesloten om 17.00 uur.

Beantwoording vragen PvdD - Financiering van stalaanpassing van de ligboxstal

1. Waarom gaat er maatschappelijk geld naar een stalaanpassing?
3. Wat houdt dit in praktijk in en met welk doel gebeurt het precies?

De subsidie is bestemd voor een onderdeel van de totale stalombouw, namelijk het inbouwen van een vloer met primaire mestscheiding. Dit is een investering die voor de boer niet productief is (geen kostenreductie of opbrengstverhoging tot gevolg heeft), maar wel sterk bij kan dragen aan de biodiversiteit en kwaliteit van weidevogelgebieden in het NNN. Het effect van de subsidie voor de stalombouw en het realiseren van de stalvloer met primaire mestscheiding, is het verbeteren van de weidevogelbiotoop in de Eilandspolder. Met dit stalvloertype kan vaste mest geproduceerd worden. De vaste mest wordt gemengd met strooisel en over de weilanden uitgereden. Dit draagt bij aan het bodemleven op de bemeste percelen, waar foeragerende weidevogels van kunnen profiteren.

Primaire mestscheiding wil zeggen dat de urine fractie in de stal gescheiden wordt van de vaste mest fractie. Het gevolg hiervan is, naast het beschikbaar krijgen van vaste mest, een vermindering van de productie van NH3 ten opzichte van de traditionele potstal (die vaak gebruikt werd en wordt in weidevogelgebieden) en de traditionele drijfmeststal.

2. Onder welke openstelling valt dit precies?

Het Programma Natuur. Het Programma Natuur is de titel van een omvangrijk programma aan natuurherstelmaatregelen die de provincies treffen om de kwaliteit van Natura 2000-gebieden te verbeteren. Dit programma wordt gefinancierd met middelen die het ministerie van LNV beschikbaar stelt. Binnen het Programma Natuur wordt circa de helft van de maatregelen via subsidies weggezet aan derden. De andere helft van het programma verplichten we via opdrachten. In het ruime merendeel van de gevallen staan provinciale projectleiders hiervoor aan de lat.

4. Wat is het effect precies van die stalaanpassing pas en op welk wetenschappelijk onderzoek is dat gebaseerd.

Het effect van de stalaanpassing is ten eerste het beschikbaar komen van vaste mest en ten tweede het verlagen van NH3 vorming en missie ten opzichte van een drijfmeststal.

Het uitrijden van vaste mest vermengd met strooisel (in de volksmond ruige mest genoemd) is een gangbare en wenselijke praktijk in weidevogelgebieden. Het behoort tot een van de standaard voorschriften voor het verkrijgen van subsidies voor (agrarisch) natuurbeheer en vormt een vast onderdeel van de pachtcontracten die de natuurorganisaties met boeren aangaan. Nut en noodzaak van ruige mest voor weidevogels is nog eens onderbouwd door de WUR: : [Effecten van bemesting op habitatkwaliteit grasland voor weidevogels — Research@WUR](#)

De toepassing van de specifieke vloer die ingebouwd zal worden moet vergund worden door het bevoegd gezag.

Agenda Natuur Landbouw & Gezondheid

Datum 28-11-2022

Tijd 10:00 – 17:10

Locatie Statenzaal

Voorzitter Nicole van der Waart

Toelichting De vergadering vindt in hybride vorm plaats. De vergadering is openbaar en online live te volgen via <https://noord-holland.stateninformatie.nl>

De commissievergadering is toegankelijk voor publiek. Het is mogelijk om in te spreken in de vergadering. Dat kan zowel fysiek of digitaal.

Inspreken kan bij de agendapunten die ter bespreking staan geagendeerd (A- en B-agenda), of tijdens het inspreekhalfuur op andere punten die vallen onder de beleidsterreinen van de commissie Natuur, Landbouw & Gezondheid.

Voor het inspreken moet u zich aanmelden bij de Statengriffie. Dat kan tot 15.00 uur op de voorafgaande werkdag (vrijdag 25 november 2022) via emailadres: nlg@noord-holland.nl

Let op: alle genoemde tijden bij de afzonderlijke agendapunten zijn richttijden. Indien er geen, of een beperkt aantal, aanmeldingen zijn voor het inspreekhalfuur zullen de agendapunten na punt 4 eerder beginnen.

1 Opening en mededelingen

2 Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda

3 Inspreekhalfuur

10:00

4 B-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)

10:30

4.a Informatievoorziening VTH bij provinciale bedrijven (nazending, verwacht uit GS 22 nov)

Behandelveorstel:

Met elkaar en de gedeputeerde het tweemaandelijks VTH brief bespreken.

4.b Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022

Toelichting

Het RIVM heeft in opdracht van de provincie en het ministerie van I&W het

depositieonderzoek in de IJmond uit 2020 herhaald in het voorjaar van 2022. De resultaten hiervan zijn nu beschikbaar en worden gedeeld met PS. De resultaten van het najaarsonderzoek volgen naar verwachting begin 2023.

Behandelveorstel:

Met elkaar en de gedeputeerde het depositieonderzoek bespreken.

5 Rondvraag gedeputeerde Olthof

6 Rondvraag gedeputeerde Stigter

7 A-agenda Algemeen

7.a Laatste Begrotingswijziging 2022

12:10

Toelichting:

In de provinciale begroting wijzen Provinciale Staten toe voor welke doelen de provincie haar beschikbare middelen inzet. Deze laatste begrotingswijziging omvat een bijstelling van de verwachte inkomsten en uitgaven in 2022 op basis van de huidige verwachtingen.

Behandelveorstel:

Aan de commissie wordt gevraagd de onderdelen van de begroting die betrekking hebben op de commissie NLG te bespreken en te adviseren aan PS over de statenvoordracht begroting 2023. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

8 lunchpauze

12:40

9 A-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn

9.a Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023

13:10

Toelichting

De provincie Noord-Holland is een deelnemer van het Plassenschap Loosdrecht e.o. Conform de gemeenschappelijke regeling van dit recreatieschap worden de financiële stukken jaarlijks aan raden en Staten voor zienswijzen voorgelegd. Provinciale Staten worden gevraagd een oordeel te vormen over de stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o.

Behandelboorstel:

Adviseren aan PS over de voordracht. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

10 Rondvraag gedeputeerde Zaal

11 A-agenda Water, Water als Economische Drager, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR/Comité van de Regio's)

11.a Wadloopverordening 2023

13:55

Toelichting:

Het is gewenst om een aantal gebreken uit de Wadloopverordening 2019 te herstellen en de verordeningen van Fryslân, Groningen en Noord-Holland met elkaar in overeenstemming te brengen.

Behandelaorstell:

De commissie kan de voordracht met elkaar bespreken en de gedeputeerde en adviseren. De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 19 december 2022.

12 Rondvraag gedeputeerde Loggen

13 B-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof (PAS)

13.a Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) maandelijks op de agenda

14:45

Behandelaorstell:

Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPPL) komt maandelijks terug op de agenda.

Gedeputeerde Rommel zal mondeling de stand van zaken meedelen. De commissieleden hebben de mogelijkheid om vragen te stellen over het PPLG

13.b Afdoeningsbrief motie 221–2021 betonnen fietspaden NNN

15:50

Toelichting:

In de afgelopen drie jaar zijn diverse moties aangenomen die samenhangen met actieve mobiliteit. Voor de moties die zijn uitgevoerd, maar waarvan de afdoening niet gekoppeld kan worden aan een inhoudelijk stuk, is een gebundeld afdoeningsvoorstel gemaakt voor Provinciale Staten. Het gaat om de

moties M83–2019 ‘Fietsvriendelijke stoplichten’ (Klein, M.C.A, CU, 11 november 2019), M221–2021 ‘Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN’ (G.H.J. Kohler, JA21, 15 november 2021), M67–2022 ‘Aantrekkelijke doorfietsroutes’ (J.P. Hollebeek, PvdD, 23 mei 2022) en M69–2022 ‘Geen haaiantanden op Noord–Hollandse fietspaden’ (M.C.A. Klein, CU, 23 mei 2022).

Behandelvoorstel:

Bijgaande brief met afdoeningsvoorstel kunt u met elkaar en gedeputeerde bespreken.

De commissie NLG zal specifiek worden gevraagd of motie M221–2021 als afgedaan kan worden beschouwd.

In de commissie M&B zijn de moties M83–2019, M67–2022 en M69–2022 besproken, deze worden als afgedaan beschouwd.

13.c Afdoeningsbrief motie 146–2022 Perspectief voor natuurinclusieve landbouw

16:25 Toelichting:

Provinciale Staten hebben op 4 juli 2022 met motie M146–2022 het college van Gedeputeerde Staten oproepen om de natuurinclusieve boeren en de boeren die in transitie zijn of daarvoor aantoonbaar stappen zetten, binnen de gebiedsgerichte aanpak perspectief te bieden. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan deze motie.

Behandelvoorstel:

Bijgaande brief met afdoeningsvoorstel kunt u met elkaar en gedeputeerde bespreken.

De commissie NLG zal worden gevraagd of motie 146–2022 als afgedaan kan worden beschouwd.

14 Rondvraag gedeputeerde Rommel

15 C–agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)

15.a Besluiten intrekkingverzoek natuurvergunning en actualisatieverzoeken omgevingsvergunning milieu – Tata Steel

Begin 2022 zijn er bij de provincie Noord–Holland drie verzoeken ingediend over vergunningen die zijn verleend aan Tata Steel. Eén verzoek houdt relatie met de natuurvergunning van Tata Steel en gehele of gedeeltelijke intrekking hiervan. Twee verzoeken relateren aan de omgevingsvergunning milieu. Het gaat om aanscherping met betrekking tot NO_x (Stikstofoxiden) en SO₂ (Zwavel dioxide). Daarnaast wordt gevraagd om aanscherping van de

omgevingsvergunning milieu met betrekking tot ZZS (zeer zorgwekkende stoffen) en stof. Tot en met 25 augustus 2022 lagen de ontwerpbesluiten ter inzage voor zienswijzen. De ingebrachte zienswijzen zijn verwerkt en de definitieve besluiten zijn nu gereed. Vanaf vrijdag 18 november 2022 zijn de definitieve besluiten te vinden bij de omgevingsdiensten en via www.officielebekendmakingen.nl

15.b Gezondheid: Energie en Klimaat: Incidentele subsidie IJmondgemeentes (C-agenda NLG en RWK 28-11)

De gemeentes Beverwijk, Heemskerk en Velsen worden de komende jaren geconfronteerd met bovenregionale opgaven op het gebied van een gezonde leefomgeving en energietransitie – denk daarbij aan de verduurzaming van Tata-Steel, de aanlanding van Wind op Zee en de verzwaringen van de electriciteitsnetwerken ivm de netcongestie. Om deze ontwikkelingen goed te kunnen begeleiden, heeft GS besloten een tijdelijke uitbreiding van het ambtelijk apparaat van deze gemeenten financieel te ondersteunen met een incidentele subsidie van 999.935,42 euro.

15.c Gezondheid: Bericht van Stichting FrisseWind.nu over TATA Steel (C-agenda NLG 28-11-2022)

15.d Gezondheid/mobiliteit: Vaststelling geluidsbelastingkaart 2021 (C-agenda NLG –leidend– 28-11 en M&B 01-12)

De geluidsbelastingkaart 2021 geeft inzicht in hoeveel geluid provinciale wegen veroorzaken in de omgeving. Bij de berekening van de geluidsbelasting zijn bijvoorbeeld de verkeersintensiteit, het wegdektype, en afscherpende objecten meegenomen. Aan de hand van deze kaart komt er in 2024 een plan met maatregelen om geluidshinder te beperken. De geluidsbelastingkaart is binnenkort te vinden op de website van de provincie Noord-Holland. Meer informatie over bronnen in de omgeving die geluidsbelasting kunnen veroorzaken zijn te vinden op de geluidviewer (<https://geoapps.noord-holland.nl/GeoWebP/index.html?viewer=geluidsbelasting>).

16 C-agenda Water, Water als Economische Drager, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR/Comié van de Regio's)

16.a Water: Vergelijking grondwaterheffingsbeleid Noord-Brabant en Noord-Holland (C-agenda NLG 28-11-2022)

Naar aanleiding van vragen bij bespreking van de kaderbrief 2023 worden Provinciale Staten geïnformeerd over hoe de grondwaterheffing in Noord-

Brabant en in Noord-Holland wordt ingezet. Daarbij wordt de vraag beantwoord of dit wellicht tot inspiratie kan leiden om, zonder in strijd te komen met de wet, hier in Noord-Holland ruimhartiger mee om te gaan.

16.b Water: Brief GS Toezegging aan commissie NLG inzake toebedeling geborgde zetels waterschappen door LTO (C-agenda NLG 28-11-2022)

16.c Water – Dierenwelzijn: Afdoening gesprek dierenwelzijn en waddenfonds (C-agenda NLG 28-11-2022)

17 C-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof (PAS)

17.a Natuur: Brief van Landelijk Netwerk Bossen over bescherming van bossen in partijprogramma opnemen (C-agenda NLG 28-11-2022)

17.b Natuur: Vaststelling Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen (C-agenda NLG 28-11-2022)

Voor alle Natura 2000-gebieden dient op grond van de Wet natuurbescherming een door Gedeputeerde Staten vastgesteld beheerplan te bestaan. Oostelijke Vechtplassen is aangewezen als Natura 2000-gebied, waarvoor Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland een beheerplan moet vaststellen. Dit gebeurt met instemming van Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht omdat een deel van het gebied in die provincie ligt. In het beheerplan wordt de natuur in het gebied beschreven en de maatregelen die nodig zijn om dieren, planten en hun leefgebieden te beschermen. Het ontwerp beheerplan heeft vanaf 21 maart 2022 6 weken ter visie gelegen. Er zijn 45 zienswijzen ingediend. In de Nota van Antwoord worden de ingediende zienswijzen beantwoord en waar nodig is het beheerplan aangepast. Na instemming van Provincie Utrecht treedt het Natura 2000 beheerplan in werking.

17.c Fauna: Fauna Beheer Eenheid Jaarrapport 2021 (C-agenda NLG 28-11-2022)

17.d Natuur: Compensatieovereenkomst NNN reconstructie Postweg gemeente Texel (C-agenda NLG & RWK 28-11-2022)

Het college stemt in met de compensatieovereenkomst NNN tussen de provincie en de gemeente Texel, met daarin maatregelen die ervoor zorgen dat de reconstructie van de Postweg aan de voorwaarden van de provinciale Omgevingsverordening NH2020 voldoet.

- 17.e Natuur: Verlengingsbesluit Natura 2000-beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- GS besluiten tot mede-ondertekening van het besluit om de Natura 2000-beheerplannen voor de Noordzeekustzone en de Waddenzee met zes jaar te verlengen. Voortouwnemer van deze plannen is het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. GS van Noord-Holland stemmen door dit besluit in met de verlenging van de vrijstellingen van de Wnb-vergunningplicht, voor zover zij bevoegd gezag zijn ingeval van een vergunningplicht.
- 17.f Natuur: Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Groene Uitweg is reeds in 2016 gestart met het kavelruil- en verkoopproject in de Noordelijke Vechtstreek. In 2021 is fase 1 afgerond. Sinds 2016 zijn de opgaven in de Noordelijke Vechtstreek deels veranderd, waarmee de oorspronkelijke aanpak herijking behoeft. GS stellen daarom een plan van aanpak vast voor een integraal gebiedsproces, met als doelstellingen: agrarische structuurversterking, realisatie/verbetering NNN, het terugdringen van stikstof en het tegengaan van bodemdaling
- 17.g Stikstof: Hoe verder met het rapport van Remkes (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- 17.h Natuur: brief Programma Natuurnetwerk 2023 bescherm de natuur in het Geestmerambacht (C-agenda NLG 28-11-2022 en betrekken bij agendapunt 16 PS 21-11-2022)**
- 18 C-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn**
- 18.a Landbouw: Openstelling POP 3 onderdeel LEADER projecten (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- GS hebben besloten om het onderdeel LEADER-projecten van de uitvoeringsregeling POP3-subsidies Noord-Holland open te stellen.
- 18.b Visserij: Besluit verlenging ‘Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden’ (C-agenda NLG 28-11-2022)**
- In 2017 is door Gedeputeerde Staten het besluit genomen de Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden’ aan te gaan. Het doel van de samenwerking is als volgt geformuleerd: ‘Het vergroten van het

ecologisch, financieel en communicatief rendement van de investeringen in vismigratie en ecologie door samenwerking tussen publieke, maatschappelijke en private partijen in het Noordzeekanaalgebied.' Gedeputeerde Staten hebben ingestemd om de samenwerkingsovereenkomst te verlengen tot en met 2027. De looptijd van de samenwerkingsovereenkomst sluit dan aan bij de huidige uitvoeringsperiode van de Kaderrichtlijnwater (2022–2027).

- 18.c Dierenwelzijn: GS uitstelbrief advies initiatiefvoorstel PvdD hobbyjacht (C-agenda NLG 28–11–2022 / betrekken bij initiatiefvoorstel)**
- 18.d Landbouw: GLB–Nationaal Strategische Plan 2023–2027 (C-agenda NLG 28–11–2022)**
GS hebben besloten om PS te informeren over het indienen van het GLB–Nationaal Strategisch Plan 2023–2027 voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB–NSP). De minister van LNV heeft het NSP op 30 september 2022 ingediend bij de Europese Commissie.
- 18.e Landbouw: Informatie vogelgriep door vakbond van pluimveehouders (C-agenda NLG 28–11–2022)**
- 18.f Landbouw: Nieuwsbrief Greenport Aalsmeer (C-agenda NLG 28–11–2022)**
Dit is de laatste keer dat deze nieuwsbrief op de agenda verschijnt. Wilt u deze nieuwsbrief in het vervolg ontvangen? Meld u zich dan aan via de link via de nieuwsmail of via de website greenport Aalsmeer.
- 18.g Recreatie: Aanwijzen lid bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. (C-agenda NLG 28–11–2022)**
Per 1 januari 2023 wordt de gemeenschappelijke regeling Plassenschap Loosdrecht e.o. gewijzigd in de gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2023. De colleges van de deelnemers (gemeenten Stichtse Vecht en Wijdmeren en de provincies Noord–Holland en Utrecht) dienen elk uit hun midden een lid aan te wijzen voor het nieuwe bestuur van het Plassenschap.
- 18.h Voedsel: Brief binnenkort voedseloorlog (C-agenda NLG 28–11–2022)**
- 19 C-agenda Algemeen**

19.a IPO: Interprovinciaal Overleg AV Nieuwsbrief (C-agenda alle commissies)

20 Sluiting

Verslag concept

Commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid

Datum commissievergadering	:	24 oktober 2022
Commissievoorzitter	:	Mw. N.M. van der Waart
Commissie-adviseur	:	Mw. S. Neeskens
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 52 82 / neeskenss@noord-holland.nl

Aanwezig:

Commissievoorzitter	:	mw. N.M. van der Waart
Commissiegriffier	:	mw. S. Neeskens
Plv. commissiegriffier	:	mw. J. Faber
Leden van de commissie:	50PLUS/PVDO	: --
	CDA	: mw. W. Koning-Hoeve, dh. S. Dijk
	CU	: mw. J.K. Hoogendoorn-van der Maarl
	DENK	: E.S.J. Mangal
	D66	: mw. A.C. Kapitein en mw. A.J.C.E. Strens
	Fractie Baljeu	: --
	FvD	: dh. J. Dessing
	GroenLinks	: statenleden M.T. Cardol, A. Er en R. Bwefar
	JA21	: dh. G.H.J. Kohler en dh. I. Mantel
	PvdA	: mw. A.A.J. Jellema en G.J. Leerink
	PvdD	: J.P. Hollebeek en I. Kostić
	PVV	: dh. R. van Tiggelen
	SP	: mw. R. Alberts en J.M.E. de Groot
	VVD	: dh. N.A.L. Roosendaal en dh. B.G.P. de Wit

Gedeputeerden: C. Loggen (VVD), J. Olthof (PvdA), mw. E. Rommel (VVD),
E. Stigter (GL) en mw. I. Zaal (D66)

Afwezig: --
(met bericht van verhindering)

Notulist: mw. A. Smakman (Notuleerservice Nederland)

Agenda

- 0 Technische briefing stand van zaken FBE ganzenbeheer
- 35 1 Opening en mededelingen
- 2 Inspreekhalfuur
- 3 Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda
- 4 A-agenda Algemeen – Financiën
- 40 4.a Begroting 2023
- 4.a.1 Memorie van antwoord begroting 2023
- 4.a.2 Inspreekreactie
- 5 Rondvraag gedeputeerde Olthof
- 6 Rondvraag gedeputeerde Loggen
- 45 7 Rondvraag gedeputeerde Zaal
- 8 A-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)
- 8.a Zienswijze PS resultaatbestemming 2021, 3de begrotingswijziging 2022 en de wijziging gemeenschappelijke regeling i.v.m. de uittreding van Weesp van de OFGV (A-agenda NLG 24-10-22)
- 50 9 Rondvraag gedeputeerde Stigter
- 10 lunchpauze
- 11 A-agenda Natuur en Bodemdaling
- 11.a Programma Natuurnetwerk 2023
- 11.b Vaststellen Regionale Veenweide Strategie 1.0
- 55 11.c Natuurbeheerplan 2023
- 12 B-agenda Natuur
- 12.a Afdoeningsbrief motie 221-2021 betonnen fietspaden NNN
- 12.b Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) maandelijks op de agenda
- 13 Rondvraag gedeputeerde Rommel
- 60 14 C-agenda Water, Water als Economische Drager, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR/Comité van de Regio's)
- 14.a Water: Bestuurlijke voortgangsrapportage regionale keringen 2021 (C-agenda NLG 24-10-2022)
- 14.b Water: Dijkversterking Katwoude, goedkeuring projectplan (C-agenda NLG 24-10-22)
- 65 15 C-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof (PAS)
- 15.a Natuur: Brief Stikstof Grasland (C-agenda NLG 24-10-2022)
- 15.b Natuur: Verlengingsbesluit Natura 2000-beheerplannen Laag Holland en Schoorlse Duinen (C-agenda NLG 24-10-2022)
- 16 C-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn
- 70 16.a Dierenwelzijn: De Kieft, uitgave van de vogelbescherming Zaanstreek (C-agenda NLG 24-10-2022)
- 17 C-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu)
- 17.a Leefbaarheid: Cluster Energie Strategie 2.0 Noordzeekanaalgebied (CES NZKG) 2022 (C-agenda NLG, RWK, M&B en EFB)
- 75 17.b Gezondheid: Vaststellen jaarverslag vergunningverlening, toezicht en handhaving Omgevingsdiensten 2021 (C-agenda NLG 24-10-2022)
- 18 C-agenda Algemeen

Pagina 3

18.a Auditopvolging peildatum 1 september 2022 (C-Agenda NLG, RWK, M&B en EFB)

19 Sluiting

80

0 Technische briefing stand van zaken FBE ganzenbeheer

1 Opening en mededelingen

85 De **voorzitter** opent de commissievergadering om 10.32 uur en heet alle aanwezigen van harte welkom.

Mededelingen voorzitter:

- Een quorum is vastgesteld.
- 90 • Er zijn voorafgaand aan de vergadering geen berichten van verhindering.
- Statenleden nemen deels online deel aan de vergadering.
- De heer Dijk van het CDA vervangt mevrouw Kuiper-Kuipers in deze commissie.
- Deze commissievergadering wordt live uitgezonden.
- Er is door de PvdA één rondvraag aangemeld voor gedeputeerde Zaal inzake Stivas.
- 95 • Er hebben zich voorafgaand aan de vergadering in totaal acht sprekers verdeeld over drie agendapunten aangemeld.

2 **Inspreekhalftuur**

100 De heer **Bilgin** spreekt in over de Lutkemeerpolder in Amsterdam en de ontwikkeling van een duurzaam voedselpark aldaar. Het voedselpark in Amsterdam is een goed voorbeeld van dat er is niet altijd iets nieuws nodig is om een maatschappelijk probleem op te lossen, maar dat daarvoor wel slim gebruik gemaakt moet worden van wat er al is. In de Lutkemeerpolder zijn tientallen hectares met vruchtbare kleigrond. Zonder dat enige bemesting nodig is, kan daar een enorme
105 hoeveelheid gezond voedsel worden verbouwd; genoeg om tienduizend gezinnen te voeden. Vele vrijwilligers staan klaar om hiervan een realiteit te maken. Dit is niet alleen een goede oplossing voor de relatief grote armoede in de omgeving, maar hier komen ook alle ambities van de provincie samen. Korte voedselketens, consumptie van plantaardige producten, betaalbaarheid en bewustwording zijn immers volgens de provinciale voedselvisie nodig om tot een oplossing voor
110 het duurzaamheidsvraagstuk te komen. Het voedselpark Amsterdam zal generaties voorzien van voedsel en educatie. Deze grond is in handen van Schiphol Area Development Company (SADC). Hier zijn distributiecentra gepland. Dit is een nachtmerrie voor iedereen die geloofde in alle mooie politieke ambities van de gemeente en de provincie. SADC is bereid te praten over het voedselpark, maar de gemeente is huiverig vanwege de grondprijzen. De provincie en de gemeente delen veel
115 ambities, bijvoorbeeld op het gebied van korte voedselketens. Daarom doet de spreker een beroep op de provincie om in gesprek te gaan met de gemeente Amsterdam en het gemeentebestuur aan te moedigen in gesprek te gaan met SADC en desnoods als bemiddelaar op te treden; om in gesprek met de vrijwilligers te kijken naar de financieringsmogelijkheden.

120 De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of de situatie aldaar omkeerbaar is – er is inmiddels zand gestort. Kan de spreker een inschatting maken van de afschrijvingskosten op de huidige plannen? De provincie is aandeelhouder van SADC.

De heer **Bilgin** antwoordt dat het project nog gerealiseerd kan worden. Er zijn twee wegstroken
125 aangelegd, maar dit is maar een klein percentage van de totale grond.

De stadsdeelcommissie heeft gevraagd om een financieel onderzoek. De resultaten daarvan komen hopelijk binnenkort beschikbaar. Aanvullend geeft de inspreker aan dat het voedselpark enorm leeft binnen de lokale gemeenschap. Een deel van de financiële middelen zijn al
130 beschikbaar: de bewoners hebben € 500.000 opgehaald; coöperatie Land van Ons wil € 6.500.000 beschikbaar stellen. Hiermee kan een deel van de grond worden aangekocht als SADC bereid is om te onderhandelen. Mogelijk zijn er nog andere financieringsmogelijkheden vanuit de gemeente Amsterdam, de provincie of een crowdfundingactie.

135 Mevrouw **Alberts-Oosterbaan** (SP) heeft begrepen dat er bedrijven zijn die geïnteresseerd zijn om het voedselpark groter te maken dan De Boterbloem. Kan de inspreker hier meer over vertellen?

De heer **Bilgin** heeft dezelfde signalen gehoord. Dit is niet verbazend, want de overheden zijn continu met bedrijven in gesprek over de ambities op dit thema. De inspreker ziet dit als een
140 aanmoediging voor betrokken partijen om te kijken of er meer ruimte en financiële middelen vrijgemaakt kunnen worden.

Mevrouw **Alberts-Oosterbaan** (SP) had gehoopt dat de inspreker het voorbeeld had genoemd van de bakker die zijn graan daar wil verbouwen. Mevrouw Alberts zal hier een voorstel op indienen.
145

Statenlid **Cardol** (GL) vraagt of het mogelijk is met de SADC, de eigenaren of de gemeente tot een compromis te komen. Welke rol kan de provincie, naast die van bemiddelaar, kunnen vervullen?

De heer **Bilgin** ziet het liefst dat al deze grond naar het voedselpark gaat, maar wellicht is dit niet
150 mogelijk. Een van de distributiecentra die zich daar zou vestigen, heeft zich teruggetrokken. Dit toont aan dat de plannen ook gedeeltelijk gerealiseerd zouden kunnen worden.

De inspreker ziet verschillende rollen voor de provincie. De provincie kan optreden als bemiddelaar richting bedrijven of de gemeente Amsterdam, of een deel van de financiering
155 beschikbaar stellen. Voor € 1.000.000 kan al veel extra grond worden aangekocht.

De heer **Kohler** (JA21) vraagt of bekend is wat er in de plaats komt van het distributiecentrum van Ahold.

160 De heer **Bilgin** antwoordt dat dit terrein onderdeel is van het Business Park Osdorp. Een ander bedrijf zou dit stuk grond kunnen kopen. Maar als uit de onderhandelingen komt dat deze grond wordt verkocht aan de gemeente Amsterdam, kan dit worden gebruikt voor het voedselpark.

De heer **Roosendaal** (VVD) leest dat het college van de gemeente Amsterdam bereid is €
165 6.000.000 te investeren voor het behoud van de boomgaard, de zorgboerderij en de stadslandbouw, maar dat alleen het bestemmingsplan moet worden aangepast. Klopt het dat hiermee de plannen gerealiseerd zouden kunnen worden?

De heer **Bilgin** geeft aan dat eerst bedrijven bereid gevonden moeten worden zich elders te
170 vestigen. Die bereidheid is er: bijvoorbeeld Ahold heeft zich teruggetrokken. Er wordt gekeken of er interesse is om een stuk grond te reserveren voor een voedselpark of misschien zijn er

bedrijven die dat willen doen. Mocht dit lukken, dan kunnen de beschikbare financiële middelen worden ingezet.

175

De heer **Mesken** is bestuurslid van de Duinstichting en spreekt in over de voorgenomen bomenkap Het Lange Vlak in Bergen aan Zee. PWN is voornemens zestien hectare – dit is dertienduizend bomen – in het PWN-gebied (Noord Kennemerduinen) bij Bergen aan Zee te gaan kappen. De Duinstichting is tegen deze boskap, om de volgende redenen:

180

- Ten tijde van het burgerinitiatief is er in 2020 onder andere met de provincie afgesproken dat PWN stopt met kappen gedurende de beheerperiode 2018–2024. Er kan wel regulier onderhoud plaatsvinden. De urgentie die PWN heeft om het bos nu te kappen is niet duidelijk en gaat tegen die afspraken in.
- PWN wil meer dynamiek in het gebied. De huidige dynamiek van stuivend zand heeft voor veel overlast gezorgd. Het Europees fietspad van Noorwegen tot Spanje is vaak onbegaanbaar geweest. De verwachting is dat met de boskap nieuwe problemen ontstaan als gevolg van stuivend zand. Vandaar dat de Fietzersbond zich inmiddels heeft gemengd in deze discussie.
- Nederland is een van de minst bosrijke landen van Europa. Slechts 10% is bos. Er is een herplantplicht. De laatste tien jaar werd van de elfduizend hectare gekapt bos slechts de helft herplant wegens gebrek aan ruimte en financiering.
- Elke boskap vermindert het opnamevermogen van CO₂. Het duurt dertig tot vijftig jaar voordat nieuwe bomen dezelfde CO₂ opnemen als de gekapte bomen. Dit is de koolstofschuld.

185

190

195

De conclusie is dat er op basis van het aantal steunbetuigingen – er zijn inmiddels 43.019 handtekeningen verzameld – geen draagvlak is in de omgeving voor de bomenkap. Gezien het ontbreken van draagvlak en de onomkeerbare gevolgen van de voorgenomen ingreep in de natuur vraagt de Duinstichting PWN geen toestemming te geven de boskap bij Bergen aan Zee uit te voeren.

200

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) meent zich te herinneren dat er een evaluatie zou zijn en er gekeken zou worden naar de effecten. Is er daarna door de TBO's gesproken met de Duinstichting?

205

De heer **Mesken** heeft geen inzage in de monitoring en de evaluatiegegevens op grond waarvan dit besluit is genomen, mogen ontvangen en kan derhalve niet beoordelen dit correct is of niet.

De heer **Dessing** (FvD) vraagt wat de reden is voor PWN om af te wijken van de afspraak om tijdens de beheerperiode geen bomenkap te laten plaatsvinden.

210

De heer **Mesken** heeft geen eensluidend antwoord gekregen van PWN op deze vraag.

Statenlid **Cardol** (GL) heeft de perceptie dat deze afspraak geldt voor de Schoorlse Duinen.

215

De heer **Mesken** antwoordt dat de afspraken zijn gemaakt voor zowel de Schoorlse Duinen als de Noord Kennemerduinen.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of de besluitvorming over de kap in het Dr. Van Steijnbos niet onder de gemaakte afspraken valt. Hoe is het mogelijk dat er bomenkap plaatsvindt zonder dat de provincie het daarover heeft?

De heer **Mesken** heeft begrepen dat er bevestiging van de provincie is, getuige de publicaties in het Noord-Hollands Dagblad, waarin de provincie bevestigt dat het besluit genomen is om toestemming te verlenen voor de bomenkap in dit gebied. De inspreker is van mening dat deze besluitvorming nog niet plaats had kunnen vinden.

Mevrouw **Strens** (D66) memoreert dat er geen besluitvorming door Provinciale Staten heeft plaatsgevonden over bomenkap in de Noord Kennemerduinen en de Schoorlse Duinen. Waar is die afspraak gemaakt?

De heer **Mesken** geeft aan dat deze afspraak is bevestigd in een memo van een vertegenwoordiger van de provincie aan de toenmalige voorzitter van de Duinstichting, waarin melding wordt gemaakt over het onderwerp Schoorlse Duinen en het onderwerp PWN-gebied.

De **voorzitter** vraagt de inspreker de memo aan de commissie te doen toekomst. De heer **Mesken** zegt dit toe.

- - -

De heer **De Bakker** is bestuurslid van de Duinstichting en spreekt in over de voorgenomen bomenkap Het Lange Vlak in Bergen aan Zee. In de Schoorlse Duinen zijn vier bosgebieden geleden. Deze bossen – het Van Steijnbos, waarvan inmiddels 7,6 hectare in 2020 is gekapt, het Frederiksbos, het Leeuwenkuilbos en het Baaknobos – worden bedreigd door bomenkap. Deze gezichtsbepalende bossen zijn staatsnatuurmonument, nu onderdeel van Natura 2000 en beschermd natuurgebied. Er is, onder andere zeldzame, flora en fauna te vinden. Daarnaast zorgen de bossen voor koelte, zuivering en rust. Ook de bos Het Lange Vlak bij Bergen aan Zee wordt bedreigd met bomenkap.

Drinkwaterleverancier PWN is voornemens daar zestien hectare te kappen om, zoals de inspreker aangeeft, modernistische ideeën van ecologen mogelijk te maken, om de dynamiek van de wind vrij spel te geven. Voorheen waren de bomen er om de mensen te beschermen tegen de zee; nu stijgt de zeespiegel en wil men bomen kappen. De Duinstichting wijst de plannen van PWN af tot de hoogste rechter. Er is volgens de inspreker sprake van geldgewin, want voor open duingebied wordt meer geld geboden. Geld mag bij natuur geen rol spelen. Natuur hoeft niet hersteld te worden. Veranderingen zonder betrokkenheid van bewoners geven onrust en verzet. Bovendien staat in het compromis met de provincie dat tijdens de beheerperiode tot 2024 niet gekapt mag worden. Dat geldt dus ook voor Staatsbosbeheer en PWN.

Mevrouw **Hoogendoorn-van der Marel** (ChristenUnie) heeft tijdens het laatste werkbezoek begrepen dat de verstuiving van het zand vanaf zee, versterking van de duinen, ook de veiligheid dient. Wat is de visie van de heer De Bakker hierop?

De heer **De Bakker** geeft aan dat dit alleen maar overlast geeft, omdat de grote zandvlakte bij de Blijdensteinsweg wordt overwoekerd door zand en steeds moet worden schoongemaakt. Dit
265 wordt versterkt als gevolg van de bomenkap.

De heer **Köhler** (JA21) vraagt of de heer De Bakker ook inschat dat de huidige gemeenteraad de kapvergunning niet zal verlenen.

270 De heer **De Bakker** is dit niet bekend. Vrijdag 28 oktober heeft de Duinstichting een gesprek met de wethouder Roos, maar ten tijde van de gemeenteraadsverkiezingen hebben alle partijen zich uitgesproken tegen de bomenkap.

3 **Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda**
275

De stukken zijn ongewijzigd vastgesteld.

4 **A-agenda Algemeen – Financiën**
280 4.a **Begroting 2023**
4.a.1 **Memorie van antwoord begroting 2023**
4.a.2 **Inspraakreactie**

285 In de begroting wordt vastgelegd wat de provincie in 2023 wil bereiken, wat de provincie hiervoor gaat doen en hoeveel dit mag kosten. De memorie van antwoord heeft GS verschillende schriftelijke vragen van PS over de begroting beantwoord. De commissie wordt gevraagd de onderdelen die betrekking hebben op deze commissie Natuur, Landbouw & Gezondheid te bespreken en te adviseren aan PS over de statenvoordracht Begroting 2023. Deze voordracht zal geagendeerd worden voor de Provinciale Statenvergadering van 14 november 2023.

290 De **voorzitter** geeft de insprekers de gelegenheid tot hun inspraak.

Mevrouw **Asselbergs** spreekt in namens de Stichting Wildopvang.nl en namens de dertien ondertekenaars van de bijgevoegde brief. Alle dertien wildopvangcentra in de provincie Noord-Holland maken zich zorgen over hun voortbestaan. De wildopvang is specialistisch werk en ook kostbaar. De kosten zijn niet op te vangen met alleen donateurs. Het is een bovenwettelijke taak om wildopvangcentra te financieren. Dat betekent dat gemeenten en provincies verschillend omgaan met de financiering van wildopvangcentra. Daarin moet echt iets veranderen, zo stelt de inspreker.

300 In de wet staat dat eenieder een dier in nood moet helpen, maar er is niet beschreven hoe dat moet. Wel is in de wet beschreven dat het verboden is wilde dieren thuis te verzorgen. Er zijn veel regels waaraan wildopvangcentra moeten voldoen. Dit juicht Wildopvang.nl toe, maar daar moet wel wat tegenover staan.

305 De kosten van energie, diervoeding en loonkosten zijn enorm gestegen. Daar zijn nauwelijks meer middelen voor. Inmiddels is een wildopvangcentrum in Zuid-Holland na 43 jaar gestopt,

vanwege de stijging van de kosten zonder dat er een financiële vergoeding vanuit de overheid tegenover stond.

310

Stichting Wildopvang wil de € 100.000 op de begroting naar rato verdelen over de opvangcentra. Daarnaast wil de stichting een structurele bijdrage aan de opvang van dieren in nood. De Raad voor Dieraangelegenheden, een adviesorgaan van de overheid, heeft in juli 2022 een zienswijze uitgebracht – dilemma's in de wildopvang – waarin kenbaar is gemaakt dat wanneer een overheid

315 hulp aan dieren verplicht stelt en daar regels aan verbindt, daar ook financiële middelen voor ter beschikking moeten worden gesteld. Dit is bij voorkeur aan de provincie, omdat dierenopvangcentra regionaal werken.

320

Mevrouw **Kapitein** (D66) vraagt wat er, na het wegvallen van de wildopvang, nog meer plaatsvindt in de provincie Zuid-Holland.

325

Mevrouw **Asselbergs** geeft aan dat deze vierduizend dieren tot 31 december in deze opvang blijven, daarna worden ze verdeeld over opvangcentra in de regio. Dit levert een capaciteitsprobleem op voor die opvangcentra. Daarnaast worden de aanrijtijden voor dierenambulances veel langer.

330

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) memoreert dat deze € 100.000 bestemd was voor het maken van protocollen. Als dit geld niet meer beschikbaar is, hoe worden dan de protocollen gemaakt?

Mevrouw **Asselbergs** geeft aan deze € 100.000 voor de externe deskundige, die hiervoor is aangetrokken, veel lager kunnen. Bovendien waren er ook opvangcentra die een voorkeur hadden voor het verdelen van het geld, omdat er geen structurele bijdrage is vanuit een van de overheden.

335

De heer **Köhler** (JA21) vraagt waarom de externe deskundige de opdracht heeft teruggegeven.

Mevrouw **Asselbergs** antwoordt dat alle opvangcentra zelfstandige organisaties zijn. Sommigen daarvan hadden al protocollen. Verder zijn de protocollen bedoeld voor beleidsregels die worden aangescherpt en vernieuwd. Dit proces is 3,5 jaar geleden gestart en het is wederom uitgesteld om het laatste concept voor te leggen aan wildopvangcentra. Dat betekent dat deze expert geen

340 kaders heeft meegekregen en derhalve de opdracht na vier maanden heeft teruggegeven.

345

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of het klopt dat deze externe adviseur al een deel van die € 100.000 heeft gebruikt.

Mevrouw **Asselbergs** geeft aan dat deze adviseur niet is betaald voor deze vier maanden.

- - -

350

Mevrouw **Berk** is voorzitter van en vrijwilliger bij Egelopvang Midden Nederland. De 1100 egels die jaarlijks door honderd vrijwilligers door Egelopvang Midden Nederland worden opgevangen zijn in nood geraakt door (in)direct menselijk handelen. De Egelopvang draagt met haar werk bij aan het behoud van deze diersoort – die het net als veel andere diersoorten moeilijk heeft – in Nederland. De honderd vrijwilligers staan veelal op afstand van werk of de maatschappij en

355 vinden bij de Egelopvang een dagbesteding binnen een inclusief team van hulpvaardige collega's. Daarnaast is er een educatief programma voor kinderen, wordt kennis regelmatig gedeeld met andere opvangcentra en zijn de pers en social media een vast onderdeel van de communicatie. Er is één betaalde medewerker in dienst. Dit is mooi, maar dit betekent ook een uitdaging waar het gaat om de doorloop van zaken. De Egelopvang is gedwongen om een professionele en veelal efficiënte organisatie te zijn. Er wordt gewerkt met strakke werkprocessen en protocollen. Door 360 een nauwe samenwerking met lokale dierenartsen is er een effectief medisch beleid. Alles is gericht op een snelle diagnose, behandeling en een optimale verblijfstijd. Enerzijds natuurlijk om verder dierenleed te voorkomen, maar ook met het oog op de kosten. Op dat laatste is weinig winst meer te behalen.

365 15% van de inkomsten komt uit subsidie, voor de rest is de organisatie afhankelijk van donaties en sponsoring. Dit maakt de inkomstenstroom zeer onzeker. Een terugkerend dilemma is dat mensen met veel energie worden opgeleid, maar hen slechts een tijdelijk contract geboden kan worden. Dat betekent een hoog personeelsverloop. Nu de kosten van exploitatie door de stijgende energieprijzen en inflatie zo bovenmatig toenemen, is er een probleem ontstaan. 370 Zonder hulp bestaat de organisatie over drie jaar niet meer. Daarom roept de inspreker de hulp in van de provincie.

De heer **Roosendaal** (VVD) vraagt of het klopt dat de organisatie ondersteuning vraagt voor de huur, energie- en afvalkosten.

375 Mevrouw **Berk** antwoordt dat het om de exploitatiekosten in brede zin gaat. Dit is breder dan de huur, energie- en afvalkosten. Als het gaat om diervoeding of bijvoorbeeld een quarantaineruimte komt er vaak vanuit de achterban een bijdrage.

380 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt hoe de financiering van medewerkers via de Wmo is geregeld i.c. kan er financiering bij de gemeente worden aangevraagd?

Mevrouw **Berk** geeft aan dit wel wordt geprobeerd: mensen met een Wajong-uitkering worden intern opgeleid en daarna, als dat mogelijk is, in dienst genomen. Ook is niet duidelijk welke 385 voorwaarden er in iedere individuele situatie zijn; het is tijdrovend om dit te onderzoeken. Tegelijkertijd is er specialistische kennis nodig. Dat betekent dat er beperkte mogelijkheden zijn om mensen aan te nemen.

390 Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of het klopt dat gelden die vanuit de Wmo vrij komen bedoeld zijn voor de begeleiding van mensen en niet voor de bedrijfsvoering.

Mevrouw **Berk** heeft niet voldoende verstand op dit onderwerp en onthoudt zich van een antwoord in deze.

395 Statenlid **Kostić** (PvdD) vraagt of de inspreker kan bevestigen dat in de brief, die door de opvangcentra is ondertekend, staat dat de organisatie mee wil denken met de gemeenten en de provincie over de verdeling van de kosten en dat er mogelijkheden zijn om een deel van de kosten op te vangen via fondsenwerving en een deel via de provincie.

400 Mevrouw **Berk** bevestigt dit.

- - -

405 Mevrouw **Van Joost** spreekt in namens de Wildopvang Krommenie van de Dierenbescherming. Deze organisatie is een van de dertien ondertekenaars van de eerdergenoemde brief. De inspreker vraagt aandacht voor het verzoek aan de provincie om de regie te nemen in de regio en in overleg met onder andere gemeenten een voorstel te doen voor een regeling voor een structurele financiële vergoeding.

410 Wildopvang Krommenie vangt jaarlijks uit verschillende gemeenten ruim vijfduizend dieren op. Er zijn gemeenten die hun verantwoordelijkheid voelen en dit concreet vertalen in een vergoeding voor opvang en verzorging. Maar er zijn ook gemeenten die niet of nauwelijks willen meebetalen aan de noodhulp aan in het wild levende dieren. Tegelijkertijd zijn de vergoeding vanuit de gemeenten niet structureel geborgd en zijn ze versnipperd. De wildopvangcentra in de provincie
415 Noord-Holland hebben het zwaar. Al voor corona, de vogelgriepcrisis en de nu stijgende vaste lasten gecombineerd met inflatie was het voor de stichtingen een terugkerende opgave om het hoofd financieel en operationeel boven water te houden. De huidige problemen versterken dit.

420 De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) heeft aanbevolen dat de overheid zorgdraagt voor continuïteit en dat dit alleen gerealiseerd en geborgd kan worden als de overheid de middelen verschaft om de uitvoering van de zorgplicht structureel en langdurig te faciliteren. Vanwege de regionale functie zien de opvangcentra de provincie als de ideale regiehouder. De provincie is immers verantwoordelijk voor het beheer van de natuur en geeft ook de ontheffingen af om inheemse dieren te mogen opvangen.

425 De heer **Dessing** (FvD) vraagt hoe de inspreker de invulling van de regierol vanuit de provincie ziet.

430 Mevrouw **Van Joost** antwoordt dat de provincie enerzijds een overlegstructuur tussen de wildopvangcentra, de gemeenten en de provincie in het leven moet roepen, zodat er in kaart wordt gebracht waar de behoefte ligt en wat daarvoor nodig is. En anderzijds moet er besloten worden wie de benodigde financiële middelen ter beschikking stelt. De inspreker denkt dat de provincie dat moet zijn.

435 - - -

440 De heer **Koks** is voorzitter van Wildopvang De Bonte Piet. In 2019 werd er door de provincie € 200.000 gereserveerd voor de Noord-Hollandse wildopvangcentra. De helft is inmiddels besteed aan communicatie en educatie, voor de andere helft is het bestedingsdoel nog onduidelijk. In eerste instantie is er een externe adviseur aangetrokken voor het uniformeren van de protocollen. Dit is vooralsnog niet gelukt, omdat de Rijksoverheid nog de beleidsregels moet bepalen. De inspreker benadrukt dat de wildopvang geen behoefte heeft aan een externe adviseur: de protocollen zijn op orde en er is met name een oplossing nodig voor de stijgende kosten.

445

De wildopvang staat voor grote uitdagingen. Voorbeelden die de inspreker noemt, zijn dat het aanbod hulpbehoevende dieren met 5% stijgt, de prijzen voor diervoeding en dierbenodigdheden stijgen enorm, net als de kosten voor onderhoud en de exploitatie- en loonkosten. Gemeenten dragen tot nu toe voor 30%–35% bij aan de exploitatiekosten, de overige kosten moeten op een andere manier worden gefinancierd.

Na de gemeenteraadsverkiezingen in maart zijn er veelal nieuwe wethouders aangetreden. Zij zijn vaak niet bekend met de problematiek bij wildopvangcentra en moeten daar opnieuw in worden meegenomen. Ditzelfde zal waarschijnlijk gebeuren na de Provinciale Statenverkiezingen in 2023. De inspreker wil dit voor zijn. Daarom pleit de inspreker, mede namens de andere opvangcentrale, voor een alternatieve besteding van de resterende € 100.000 en dit bedrag naar rato te verdelen over de opvangcentra in de provincie. Daarnaast wil De Bonte Piet graag meedenken met de provincie over een structurele financiële vergoeding voor de Noord-Hollandse wildopvangcentra.

De heer **Roosendaal** (VVD) vraagt of het klopt dat de inspreker wenst dat dit bedrag wordt gebruikt voor de kerntaken van de opvangorganisaties.

De heer **Koks** bevestigt dit.

De heer **Roosendaal** (VVD) vraagt hoe de inspreker die verdeling naar rato voor zich ziet.

De heer **Koks** geeft aan een wildopvang met hoge exploitatiekosten een hogere bijdrage zou moeten krijgen dan een organisatie die minder kosten heeft.

De heer **Roosendaal** (VVD) kan zich voorstellen dat er rekening gehouden wordt met in hoeverre wildopvangcentra op een andere manier extra overheidsondersteuning krijgen. Hoe staat de inspreker daartegenover?

De heer **Koks** geeft aan dat De Bonte Piet beperkt ondersteuning van gemeenten – en omdat De Paddenstoel zal sluiten ook van de provincie – krijgt.

Statenlid **Kostić** (PvdD) vraagt de inspreker te bevestigen dat de brief is ondertekend door (bijna) alle opvangcentra en dat zij in samenspraak met elkaar tot een regeling willen komen.

De heer **Koks** bevestigt dit.

De **voorzitter** constateert dat alle insprekers aan het woord zijn geweest en de vragen hebben beantwoord.

Voor de behandeling van dit agendapunt neemt gedeputeerde Rommel waar voor gedeputeerde Loggen.

Eerste termijn commissie

- Statenlid **Kostić** (PvdD) ziet positieve ontwikkelingen. In woorden is de provincie groener geworden dan voorgaande colleges, er wordt geïnvesteerd in de Omgevingsdiensten (OD) – al lijkt dit voor achterstallig onderhoud te zijn. Tegelijkertijd geven burgers en maatschappelijke organisaties signalen af dat het onduidelijk is hoe waar zij welke incidenten kunnen melden.
- 495 Herkent de gedeputeerde deze signalen dat het budget en de personeelscapaciteit nu onvoldoende is om de leefomgeving en de natuur te beschermen? Zijn er ook geluiden dat er onvoldoende is om de circulaire ambities te realiseren?
- Partij voor de Dieren is blij met de paragraaf over dierenwelzijn. Echter, er staat in dat de
- 500 provincie de wildopvangcentra heeft ondersteund met het opstellen van werkprotocollen. Dit is niet gelukt.
- Partij voor de Dieren heeft een uitgewerkt voorstel gedeeld, genaamd Toekomst van Noord-Hollandse wildopvangcentra borgen. Het is een budgetneutraal voorstel met twee kanten: 1, het
- 505 vrijmaken van de beloofde € 100.000 voor wildopvangcentra en 2, de regie pakken om samen met onder andere gemeenten en de sector te komen tot een model voor structurele financiering van wildopvangcentra. Hiermee kan een nieuw college direct aan de slag. De spreker roept de commissie op dit voorstel te steunen.
- 510 De Partij voor de Dieren constateert dat het huishoudboekje van de provincie nog steeds niet op orde is: de provincie staat in de ecologische min, scoort onvoldoende op klimaat en er worden meer grondstoffen gebruikt dan de planeet aankan. Dit komt niet uit de begroting naar voren. Jongeren en wetenschappers voeren protestacties, de klimaatcrisis en natuurgroei zijn een alles
- 515 overschaduwend bedreiging. En PS heeft middels een aangenomen motie een duidelijk signaal afgegeven dat de provincie duidelijk moet communiceren hierover. Er ontbreekt lef om echt door te pakken. Concrete doelen met bijbehorende monitoring en aanpak op veel vlakken ontbreekt en de wel concrete doelen voor natuur worden niet gehaald. De provincie heeft nog steeds geen data over haar intensieve veehouderijen. Vervuilers zoals Tata Steel en vrije industrie worden nog
- 520 veel te veel ontzien, terwijl de gewone burger de rekening moet betalen. Partij voor de Dieren roept al twintig jaar op te stoppen met het faciliteren van vervuilers en geen belastinggeld te verspillen aan technologische lapmiddelen die de problemen niet oplossen. De Partij voor de Dieren roept op te werken aan de afbouw van de vee-industrie en zo ruimte te maken voor natuur en natuurinclusief wonen en de boeren te helpen over te schakelen naar biologische, plantaardige en regionale landbouw.
- 525
- Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) is statenlid Kostić ook van mening dat de voedselproducenten hiermee negatief worden benaderd, terwijl er wel voedselproductie nodig is?
- 530 Statenlid **Kostić** (PvdD) antwoordt dat de voedselvoorziening voor de rest van de wereld in gevaar komt door de industrie zoals eerdergenoemd. Dat ligt niet aan de voedselproducenten, maar aan het beleid van de overheid. Dit probeert Partij voor de Dieren al twintig jaar te veranderen.
- Gelukkig wordt het steeds duidelijker dat dit noodzakelijke stappen zijn en de enige realistische
- 535 weg is om de verschillende crises op te lossen en het huishoudboekje echt op orde te krijgen. Daarom heeft Partij voor de Dieren een aantal voorstellen.

De Partij voor de Dieren wil de intensieve veehouderij aan banden leggen door in de Omgevingsverordening te stellen dat er geen nieuwe intensieve veehouderijen mogen komen in
540 de provincie Noord-Holland. Dit kan met argumenten voor klimaat, gezondheid, dierenwelzijn. Bijna alle fracties zijn het eens dat de intensieve veehouderij moet worden afgebouwd.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) verzoekt mevrouw Kostić haar woordkeuze aan te passen, omdat er in Noord-Holland geen sprake is van intensieve veehouderij.

545 Statenlid **Kostić** (PvdD) antwoordt dat de Partij voor de Dieren de regels voor de intensieve veehouderij, die zijn opgenomen in de Omgevingsverordening, wil aanpassen. Er speelt nu een casus in Purmerend. Dit had voorkomen kunnen worden als de regels in de Omgevingsverordening op dit punt waren aangepast.

550 Ook willen de meeste partijen af van de verspilling van belastinggeld aan dierenonvriendelijke ontwikkelingen, intensieve veehouderij, monoculturen en technologische lapmiddelen. Via de provincie gaat er geld naar de landbouwsector. De provincie kan deels sturen hoe dat geld wordt ingezet. Partij voor de Dieren stelt voor om die geldstromen nogmaals goed door te lichten, 555 zodat ingezet kan worden op systeemverandering in plaats van lapmiddelen.

Het grond- en pachtbeleid zou geen schade moeten opleveren voor biodiversiteit, klimaat en provinciale landbouwdoelen. De Partij voor de Dieren stelt voor om daarmee aan de slag te gaan.

560 Slechts 2% van de akkerbouw is biologisch, voor bloembollen is het zelfs minder dan 1%, terwijl de gangbare sector een grote aanslag is op de water- en bodemkwaliteit en het de gezondheid van mens en dier aantast. Zonder een omslag krijgt de provincie de waterkwaliteit niet op orde. Niet voor niets is een Europees doel om voor 2030 25% van het landbouwareaal biologisch te maken. Daarom pleit de Partij voor de Dieren voor minstens drie maatregelen. GroenLinks diende 565 eerder een initiatief in om het fieldlab voor biologische bollen een extra impuls te geven. Dit oorspronkelijke kosten hiervan zijn € 50.000 per jaar.

De heer **Köhler** (JA21) vraagt of mevrouw Kostić op de hoogte is dat er beperkt vraag is naar biologisch geteelde bloembollen. Daarop inzetten zou een negatieve impact hebben op de handel in bloembollen.

570 Statenlid **Kostić** (PvdD) antwoordt dat het daarom belangrijk is duidelijk te communiceren wat de doelstelling is, wat waardevol is en wat echt schade oplevert. Daarnaast kan de provincie ook helpen in de afzetmarkt door bijvoorbeeld gemeenten meer aan te sturen. De spreker benadrukt dat er wel stappen moeten worden gemaakt voordat het te laat is. Daarom vraagt de spreker de toegezegde bijdrage te verdubbelen naar € 100.000, zodat er vooruitgang komt vanuit de biologische boeren zelf.

580 Daarnaast wil Partij voor de Dieren een aanzet maken voor een spuitvrije zone in de Omgevingsverordening – dat is juridisch mogelijk – en te kijken welke mogelijkheden er verder zijn met bijvoorbeeld het voorzorgsbeginsel – een idee van de provincie Drenthe – om de groei van de gangbare sierteelt, bollenteelt, in Noord-Holland te beperken.

Tot slot pleit de Partij voor de Dieren ervoor een notitie te maken over hoe de provincie het areaal biologisch kan verhogen naar bijvoorbeeld 50% in 2030. De Voedselvisie is hier niet helemaal duidelijk over. Bovendien gaat de Voedselvisie niet over die sierteelt en bollenteelt; dit valt nu onder het economisch beleid en is vooral gericht op groei en het faciliteren van de sector. Zo'n notitie kan het volgend college helpen om een volgende stap te maken.

De **voorzitter** constateert dat Partij voor de Dieren een voorstel heeft toegevoegd ter voorbereiding op een eventueel amendement. De voorstellen in het betoog zullen mogelijk omgezet worden in moties.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) geeft aan dat het college in haar antwoord op technische vraag 48 aangeeft dat er in overleg met het ministerie van NLV en de relevante kennisinstellingen een sociaaleconomische impactanalyse wordt opgesteld, die onderdeel wordt van het provinciaal programma landelijk gebied. Stel dat uitkomsten van deze impactanalyse laten zien dat er grote negatieve sociaaleconomische gevolgen zijn van het nastreven van de doelen voor de Natura2000 Kaderrichtlijn Water en Klimaat, wat doet de provincie in dat geval? Is GS in dat geval bereid om in overleg met partners te treden om ambities naar beneden bij te stellen of misschien zelfs te schrappen?

De PVV is van mening dat de klimaatcrisis niet zichtbaar is. Wat maakt dat hier geld in gestopt zou moeten worden?

In reactie op de brief van de dertien wildopvangcentra geeft de spreker aan de zorg te begrijpen. De PVV steunt de oproep om de resterende € 100.000 doelmatiger dan de eerste € 100.000 te besteden. Er is voldoende kennis bij deze opvangcentra; daar hoeft vanuit de provincie niet verder in te worden geïnvesteerd. Aanvullend geeft de spreker aan dat de overheid een zorgplicht ten aanzien de opvang van wilde dieren heeft. Hier wordt verschillend mee omgegaan. Het is daarom goed wanneer de provincie zich inspent de gemeenten op één lijn te krijgen en te kijken naar een structurele oplossing.

De heer **Kohler** (JA21) is het eens dat er circa € 180 miljoen wordt uitgegeven aan het groenbeheer in de provincie. JA21 heeft wel andere ideeën over waar dit aan uitgegeven moet worden. Ook is JA21 het eens met de verdeling van de resterende € 100.000 over de verschillende opvangcentra. Het is aan hen hoe de verdeling plaats zal vinden.

JA21 heeft op de volgende onderdelen in de begroting opmerkingen en, of vragen:

- Ten aanzien van de ganzenproblematiek geeft de spreker aan dat de ervaring leert dat nestbehandeling de beste optie is. Het is een groot probleem. JA21 zou dan ook graag in (een addendum bij) de begroting, net als bij de schade-uitkeringen, de inzet van de bestrijding en de resultaatdoelstellingen en de daadwerkelijke resultaten concreet terugzien.
- Eerder heeft de heer Köhler al aangegeven dat de invasieve exoot het grootste probleem is voor het ecosysteem en de biodiversiteit. De aanpak stelt niet gerust. In de uitvoeringsplannen van 2021–2023 wordt wel meermaals de Japanse duizendknoop genoemd, maar andere invasieve exoten eigenlijk niet. In antwoord op schriftelijke vragen is gezegd dat uitsplitsing naar soorten en bestrijdingskosten niet mogelijk is. De spreker is van mening dat dat wel kan en verzoekt

630 dit als bijlage bij de begroting te voegen, omdat er te weinig is begroot voor de bestrijding van invasieve exoten. De middelen hiervoor kunnen gehaald worden uit, zoals de spreker noemt, prestigeprojecten, zoals eerder De Duinstichting, een van de insprekers, al noemde.

Statenlid **Bwefar** (GL) heeft een aantal vragen:

- Kan aangegeven worden hoe de opgave van groen staal naar Tata Steel terug te vinden is?
- 635 • Is er al zicht op wanneer de pilot met de erfcoaches van start moet gaan? Wat zijn de vereisten voor de agrariër om hiervoor in aanmerking te komen.
- De percentages ten aanzien van de waterkwaliteit lijken niet correct te zijn. Afgezien van het aanvullende werk van de waterschappen, wat zijn de maatregelen om de zwemlocaties van slechte kwaliteit naar minimaal aanvaardbaar niveau te krijgen?
- 640 • De inwerkingtreding van de Omgevingswet is wederom uitgesteld naar 1 juli 2023. In de begroting wordt nog gesproken over een ingangsdatum per 1 januari 2023. Verwacht de gedeputeerde dat alleen het aanpassen van de data afdoende zal zijn of moet ook lopend beleid worden aangepast?
- Kan de gedeputeerde ten aanzien van de wildopvangcentra aangeven hoe de opdrachtverlening aan de extern adviseur nu alsnog vorm gaat krijgen? Ziet de gedeputeerde andere mogelijkheden om wildopvangcentra structureel te ondersteunen. Het is immers duidelijk dat
- 645 de centra ondersteuning nodig hebben.

De heer **Klein** (ChristenUnie) heeft de volgende vragen en opmerkingen:

- 650 • De spreker geeft aan blij te zijn met de begroting met de expliciete koppeling met de monitor brede welvaart. Het is goed dat dit laat zien dat er, ondanks de inzet, nog veel te doen is, zoals bijvoorbeeld op het gebied van de teruggang van de biodiversiteit.
- Verder is de ChristenUnie blij met de prioriteit voor 2023 op het Actieplan Weidevogel. De ChristenUnie maakt zich zorgen met het beperkte budget voor faunabeheer. Er is meer geld
- 655 nodig. Wat is de reden dat er niet meer geld voor is begroot?
- Er wordt conservatief begroot voor faunaschade. De verwachting is dat de kosten komend jaar weer op zullen lopen. Kan de gedeputeerde uitleggen waarom deze keuze is gemaakt?
- De ChristenUnie vraagt GS met een voorstel te komen voor een structurele financiële oplossing voor de wildopvangcentra. Het advies van de RDA is duidelijk. De opvangcentra hebben, naast
- 660 de zorg voor wilde dieren, ook een maatschappelijke meerwaarde en bieden educatie aan kinderen. De ChristenUnie vindt het wel prematuur om nu al die € 100.000 ter beschikking te stellen.

665 Mevrouw **Kapitein** (D66) geeft aan blij te zijn met deze begroting met onder andere de koppeling naar de brede welvaart. D66 zal zich in deze bijdrage beperken tot enkele opvallende onderwerpen.

- D66 onderschrijft het belang van de extra middelen die ter beschikking zijn gesteld voor de Omgevingsdiensten. Om de provinciale ambities waar te kunnen maken is een innovatieve aanpak nodig met meer capaciteit voor vergunningverlening en voldoende personeel voor
- 670 toezicht en handhaving met adequate financiering.
- Uit de stukken blijkt dat de geluidsbelasting een issue lijkt te zijn voor de provincie Noord-Holland. Is het Actieplan Geluid wel voldoende?
- D66 heeft zich in deze statenperiode vaker uitgesproken over de waterkwaliteit. Dit thema is opgenomen in de stukken, maar er wordt geen concreet beleid geformuleerd. Het is zorgelijk

- 675 dat de KDW-doelen bij geen van de 89 regionale oppervlaktewaterlichamen in Noord-Holland op basis van het one out all out-principe bereikt. Wat D66 is in de nieuwe PPLG water een van de hoofdprioriteiten en moet de provincie nauw samenwerken met het Rijk en de waterschappen.
- In paragraaf 2.3 ontbreekt de opgave voor de landbouw. Juist de regeneratieve landbouw is een
 - 680 essentieel onderdeel van het provinciale beleid en de landbouw en heeft veel impact op de vele hectares van de grond in Noord-Holland.
 - De KPI Living Planet Index is aanleiding voor een zeer interessante analyse over hoe de natuur zich ontwikkelt in Noord-Holland. Het toont aan dat er veel te doen is, maar dat er ook successen mogelijk zijn en ook behaald zijn.
 - 685 • Het aantal vierkante meters groenblauw blijkt terug te lopen. Aan de ene kant is dit begrijpelijk, maar omdat de provincie zo dichtbevolkt is, bevestigt dit dat de vraag naar recreatieruimte steeds groter wordt. Dit is meegenomen in de Recreatievisie en wordt ook meegenomen in de PPLG-plannen.
 - De conclusie dat er ruim voldoende gronden aanwezig zijn voor de provinciale doelen lijkt
 - 690 achterhaald gezien de discussies over stikstof, landbouw en zonering. GS geeft aan dat het grondstrategieplan op themaniveau een politieke keuze is. D66 voorziet een grote wijziging van het grondbeleid in de komende periode; inhoudelijk van een compleet andere orde dan in het verleden. Zeer waarschijnlijk wordt dit een uitkomst van gebiedsprocessen met de partners. GS mag, wat D66 betreft, de gronden inzetten voor de landbouwtransitie.
 - 695 • Dan over de dieren de wilde dierenopvang. D66 onderschrijft dat de wilde dierenopvang kwetsbaar is. Het draait nu vooral op zeer gedreven vrijwilligers die zoveel mogelijk doen met heel weinig middelen. Er is duidelijk een structureel financieringsprobleem. Na het webinar over het advies van de RDA op 8 november kan er worden besproken hoe de structurele financiering geregeld zou moeten worden.
 - 700 • Het proces om een bestemming te bepalen voor de resterende € 100.000 is zorgvuldig doorlopen. D66 heeft geen moeite met een ander bestedingsdoel, mits dit in overleg met alle wildopvangcentra plaatsvindt en het niet besteed gaat worden aan de reguliere bedrijfsvoering. Per opvangcentrum is dit maar een klein bedrag en zou nauwelijks helpen. Dit was ook een van de overwegingen destijds om niet voor deze bestemming te kiezen.

705

Statenlid **Kostić** (PvdD) vraagt of D66 ook niet van mening is dat de wildopvangcentra zelf moeten bepalen waaraan zij dit geld besteden.

Mevrouw **Kapitein** (D66) geeft aan dat het een randvoorwaarde is dat dit in overleg gaat met de

710 wildopvangcentra. De spreker heeft de mening van D66 eerder gedeeld.

De heer **Leerink** (PvdA) benoemt twee punten uit de begroting.

- de PvdA spreekt haar waardering uit over de inzet van de vrijwilligers van de wildopvangcentra. Het is om nu alvast na te denken over een structurele financiering en dit
- 715 eventueel vóór de nieuwe statenperiode geregeld te hebben. De PvdA is niet onwelwillend om de resterende € 100.000 te besteden aan de wildopvang, maar de fractie hoort ook graag de mening van GS en hoe dit op een goede manier geregeld kan worden.
- Door de inflatie is het reëel te verwachten dat het komende halfjaar in toenemende mate verschillende organisaties bij de provincie aan zullen geven dat er onvoldoende financiële

720 middelen zijn. De heer Leerink pleit er daarom voor tijdig hierop te anticiperen zodat er, voordat de nood te hoog is bij die organisaties, een structurele oplossing is.

De heer **Köhler** geeft aan dat zijn collega hier in de commissie EFB, vergezeld van voorstellen, uitvoerig op terug zal komen.

725

De heer **Roosendaal** (VVD) benoemt dat er voor Natuur, Landbouw & Gezondheid steeds meer geld gaat naar de financiering van de Omgevingsdiensten en faunabeheer. Om met dat laatste te beginnen: de doelstelling om de ganzenstand van 2005 te bereiken, raakt verder uit beeld. Zijn de grandoorzaken de beste manier om het aantal ganzen te verminderen? En moet de politiek daar niet juist meer bovenop zitten door de uitvoering op afstand van de provincie te zetten? De uitgaven de afgelopen jaren waren niet doeltreffend en dus wordt er meer geld aan uitgegeven, terwijl de doelstellingen per gebied nog moeten worden vastgesteld. In zijn algemeenheid kunnen er pas goede keuzes gemaakt worden waar het geld aan wordt besteed als de doeltreffendheid en de doelmatigheid vastgesteld kan worden en daarnaar gehandeld wordt. Daar vraagt de VVD aandacht voor.

735

Bij de Omgevingsdiensten wordt de problematiek steeds groter. Specifieke kennis en verdere professionalisering zijn provincie overschrijdend en noodzakelijk. Dat kost, naast nieuwe keuzes, ook meer geld. De VVD ziet hier graag het principe 'de vervuiler betaalt' om een steeds groter beslag op de algemene middelen te verminderen. Is GS bereid om met de Rijksoverheid te overleggen in hoeverre het financieringsmodel van de toezicht op de banken ook kan worden toegepast op de taken van de Omgevingsdiensten voor wat betreft het toezicht. De banken betalen zelf voor het toezicht.

740

Ten aanzien van het voorstel van Partij voor de Dieren voor de wildopvang is de VVD het voor de korte termijn eens dat de wildcentra dit gebruiken voor de extra kosten vanwege de energiecrisis en dus niet structureel voor de bedrijfsvoering. Voor een goed financieringsmodel voor de wildopvang, is ook het Rijk nodig. Hoe wordt voorkomen dat door voortgaande professionalisering – door de overheid afgedwongen – de vrijwilligers onder druk komen te staan en ook dat dit belangrijke werk een primaire overheidstaak wordt, omdat er te weinig draagvlak is onder de bevolking om hieraan bij te dragen, juist omdat de overheid steeds meer bemoeienis vertoont en professionalisering eist. Dit gebeurt ook bij de vrijwillige brandweer. Het zou jammer zijn, aldus de VVD, als het bij de dierenopvang dezelfde kant op gaat. Is er duidelijkheid over de zorgplicht voor de overheid als het gaat om de dierenopvang? Iedereen moet gewonde en kwetsbare dieren beschermen, maar waar ligt nu de taak van de overheid? Graag hoort de spreker een antwoord hierop van Partij voor de Dieren en GS.

750

755

Statenlid **Kostić** (PvdD) verwijst hiervoor naar het voorstel van de Partij voor de Dieren en het RDA-rapport.

760

De heer **Roosendaal** (VVD) ziet liever een politieke uitwisseling van ideeën.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) dankt voor de begroting en voor het opnemen van de erfcoaches in de begroting. Goed dat GS hierover contact opneemt met andere provincies. Het CDA verneemt het graag als er meer bekend.

765

De spreker stipt zeven punten uit de begroting kort aan:

- Het blijft ondoorzichtig om goed te kunnen beoordelen of er voldoende geld beschikbaar is in de toekomst voor het onderhoud van alle natuurgebieden. Daarnaast wordt ook het NNN uitgebreid. Uit de meerjarenraming van het Natuurbeheerplan blijkt niet wat er na 2027 gebeurt. Wat is de visie van de gedeputeerde hierop?
- 770 • Het CDA is blij dat het Stivas met hulp van de POP3-gelden in staat zal zijn om ook de komende jaren ruimtelijke opgaven en kavelruil te initiëren, begeleiden en faciliteren. Er is door de provincie toegezegd dat de voorfinanciering geregeld zou worden. Kan de gedeputeerde bevestigen dat dit zo is?
- 775 • Er moet ondersteuning komen voor de biologische teelt van bloembollen. Is het mogelijk een jaarlijkse subsidie te geven, zodat het fieldlab goed kan draaien?
- Ter zake de Omgevingsdiensten vraagt het CDA of er inmiddels reactie is van het ministerie van I&W op de brief van de provincie over de knelpunten in wet- en regelgeving in relatie tot de uitvoeringspraktijk van toezicht en handhaving.
- 780 • De antwoorden op de vragen die gesteld zijn over stikstof zijn aanleiding tot zorg. GS geeft aan dat veel meer stikstof in de vorm van NO_x door industrie en auto's wordt uitgestoten in Noord-Holland dan door de landbouw in de vorm van NH₃. Het gaat om uitstoot van 32.000 ton door industrie en auto's tegenover 7000 ton door landbouw. En daarbij daalt de stikstof van de landbouw ook steeds op korte afstand neer, vaak op het land van de agrarische bedrijven zelf, en het wordt snel afgebroken. Heeft de gedeputeerde goed in beeld bij
- 785 toekomstig beleid dat er verschillen zijn in die stikstofsoorten en dat het niet zo mag zijn dat bedrijven onterecht worden opgekocht.
- Het CDA is van mening dat de resterende € 100.000 voor wildopvangcentra een andere bestemming kan krijgen. Graag hoort het CDA de mening van de gedeputeerde hierover.
- 790 • Het CDA heeft eerder aangegeven dat het ganzenbeleid effectiever moet. Wil de gedeputeerde daar nog naar kijken? Kan de gedeputeerde ook ingaan op de knelpunten die de FBE signaleert? Kan er financiële ruimte gevonden worden in de begroting om de knelpunten op te lossen?

Voor mevrouw **Alberts-Oosterbaan** (SP) is het de grote vraag of de provincie doorgaat op de oude weg of gaat veranderen. En zo ja, hoe snel gaan die veranderingen? Met name in de bijdrage van de Partij voor de Dieren zijn veel veranderingen de revue gepasseerd die de SP het gevoel geven dat het de goede kant op gaat. Verandering is nodig. Naast andere belangrijke onderwerpen, zoals de intensieve veehouderij, het gif op het land, biologisch boeren, benoemt de SP specifiek één onderwerp: het voedselpark Amsterdam. Daar komen verschillende raakvlakken van de provincie bij elkaar. Het is om te beginnen een bedrijventerrein waar Schiphol, de provincie en de gemeente Amsterdam een deelname in heeft. Het is een bedrijventerrein met bijzonder vruchtbare grond. Bovendien is het grond die nog nooit met gif bewerkt is geweest. Deze grond is daarmee met name geschikt voor biologische landbouw. En het zou dus heel jammer zijn als daar nog meer bedrijven komen. De provincie wil heel graag circulair zijn, biologische landbouw versterken, korte afstanden van de boer tot de consument. Dit terrein ligt op de rand van de stad en heeft daarmee een korte afstand tot de consument. Hier komt alles samen, aldus de SP. De spreker pleit ervoor dat de provincie zich inzet voor dit voedselpark. De SP zal daar een voorstel voor indienen.

810 De heer **Roosendaal** (VVD) ziet graag het voorstel tegemoet. De spreker wijst erop dat de instandhouding van het roggeveld € 40 miljoen zal kosten. Het is daarom belangrijk de financiering hiervan mee te nemen in het voorstel.

815 Mevrouw **Alberts–Oosterbaan** (SP) benadrukt dat het goed is aan de financiering te denken, maar dat er ook gekeken moet worden naar bijvoorbeeld de positieve gezondheid effecten. Ook moet er een bestemmingsplanwijziging plaatsvinden. Dit is een bevoegdheid van de gemeente Amsterdam. De spreker zal in haar functie als raadslid van de gemeente Amsterdam een voorstel voor een bestemmingsplanwijziging indienen, waarbij landbouw naast bedrijven wordt toegestaan.

820 De heer **Kohler** (JA21) vraagt of mevrouw Alberts ervan op de hoogte is dat biologische teelt vele malen duurder.

Mevrouw **Alberts–Oosterbaan** (SP) antwoordt dat de prijs meevalt.

825 Mevrouw **Kapitein** (D66) geeft aan dat de gemeente Amsterdam ook een positie heeft ingenomen en vraagt of de provincie de besluitvorming van de gemeente Amsterdam moet overrulen.

830 Mevrouw **Alberts–Oosterbaan** (SP) pleit ervoor hierin samen op te trekken en samen die verandering tot stand te brengen, omdat de provincie en de gemeente samen eigenaar zijn van het SADC-gebied.

835 Mevrouw **Kapitein** (D66) vraagt of de gemeente Amsterdam niet het eerste initiatief in deze moet nemen.

Mevrouw **Alberts–Oosterbaan** (SP) antwoordt nogmaals dat dit in gezamenlijkheid met de provincie moet gebeuren.

840 Bij deze planvorming is het zaak naar de ruimtelijke ordening te kijken. Er moet gekeken worden naar het aantal benodigde distributiecentra; er zijn er inmiddels genoeg. De spreker pleit voor verandering en dit voedselpark zo neer te zetten dat het zeer levensvatbaar is.

Gedeputeerde Staten krijgen de gelegenheid te reageren en de vragen te beantwoorden.

845 Gedeputeerde **Zaal** refereert aan een aantal voorstellen die zijn aangekondigd, onder andere van de Partij voor de dieren over intensieve veehouderij en de bloembollen. De gedeputeerde stelt voor het aanpassen van de Omgevingsverordening mee te nemen in de reguliere cyclus van de Omgevingsverordening.

850 Ten aanzien van de biologische bollen geeft de gedeputeerde aan dat de provincie is gestart met het fieldlab en dat het fieldlab zelf ook bij externe partijen financiering wil verzorgen en dat daar ook goed zicht op is. Vrijdag 21 oktober heeft de provincie een EFRO-subsidie opgesteld van € 1 miljoen voor de verduurzaming van de bollen. Dat betekent dat de gedeputeerde, samen met de euro 50.000 voor het fieldlab, genoeg financiering ziet voor het belangrijke doel om die bollenteelt te verduurzamen. Deze ambitie deelt de gedeputeerde.

855

860 Bij de vaststelling van de begroting wordt ook besloten over de erfcoaches. Als deze op 14 november wordt aangenomen, gaat het college daarmee aan de slag. GS denkt daar begin 2023 mee kunnen starten. De voorwaarden zijn nog niet uitgewerkt, maar dit wordt in nauw overleg met de sector gedaan en er wordt ook gekeken naar wat er bij andere provincies gebeurt. De gedeputeerde zal Provinciale Staten informeren hoe daar uitvoering aan wordt gegeven.

865 Ten aanzien van Stivas, geeft de gedeputeerde aan een toezegging te hebben gedaan over het NSP, want daarvoor is landelijk geregeld dat de provincie mag voorfinancieren. Dit geldt vanaf 1 januari 2023. Stivas is een organisatie, die onafhankelijk is van de provincie en zou dit in principe zelf moeten regelen. Voor POP3 geldt deze voorfinanciering niet; dit zijn nog de vorige subsidies die niet onder het nieuwe NSP vallen en daarvoor geldt geen mogelijkheid voor voorfinanciering. dat betekent dat iedere subsidieaanvrager dit op een bepaalde manier in zijn exploitatie moet regelen. Wel is een lening mogelijk. Hier zijn regels aan verbonden. De
870 gedeputeerde denkt dat het verstandig is ook met RVO te spreken over de vraag of dat niet sneller kan.

875 De heer **Roosendaal** (VVD) vraagt of mogelijk de provincie – naar voorbeeld van gemeenten die dit al een doen – een garantstelling kan afgeven, zodat de subsidieaanvrager zelf de financiering kan regelen bij banken, zodat de provincie zo min mogelijk ingrijpt op marktmechanismen en de aanvragers ook het snelst geholpen kunnen worden.

880 Gedeputeerde **Zaal** zal tijdens het gesprek met Stivas op 25 oktober de verschillende opties verkennen. De gedeputeerde is gehouden aan de kaders die zijn vastgesteld in de Kadernota leningen en garanties.

885 De provincie is een van de aandeelhouders van het SADC, maar het bestemmingsplan is van de gemeente Amsterdam. Daarin staat dat het een bedrijventerrein is. De gedeputeerde herkent de behoefte aan bedrijventerreinen in de MRA. In de komende raming staat dat er heel erg veel tekorten zijn. De gemeente Amsterdam moet een voorstel doen tot het wijzigen van het bestemmingsplan. De democratische verantwoordelijkheid ligt bij de gemeenteraad van Amsterdam. De gedeputeerde raadt mevrouw Alberts daarom aan om die motie daar in te dienen.

890 Mevrouw **Alberts-Oosterbaan** (SP) geeft aan dat dit project veel raakvlakken heeft met de ambities van de provincie. Het voedselpark kan ook een voorbeeld zijn voor heel veel plekken in de provincie Noord-Holland. Om het dan alleen maar te laten bij een bestemmingsplan, zou het project te kort doen. De provincie grijpt wel degelijk in bij bestemmingsplannen. Dit is onlangs nog gebeurt de het datacentrum in Hollands Kroon, waar bezwaar is gemaakt vanuit de provinciale verordeningen.

895
900 Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat in dat geval het bestemmingsplan niet in overeenstemming was met de provinciale verordeningen. Dat is hier niet het geval. GS heeft een Voedselvisie die streeft naar duurzame en circulaire landbouw in de hele provincie, maar er is ook een groot belang bij een goed vestigingsklimaat en het zoeken van ruimte voor bijvoorbeeld circulaire economie. Dat moet ook ergens een plaats krijgen in de provincie. In het Huis van Thorbecke is afgesproken dat de afweging wat waar komt binnen de grenzen van een gemeente primair de taak is van de gemeente.

905 De heer **Klein** (ChristenUnie) memoreert dat de provincie medeaandeelhouder van SADC. De provincie ziet in haar rol als aandeelhouder toch ook mogelijkheden. Wat is de visie van de gedeputeerde daarop?

910 Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat de provincie aandeelhouder is in SADC vanuit het belang om duurzame bedrijventerreinen te ontwikkelen. Dus de gedeputeerde zit daar als aandeelhouder vanuit de portefeuille Economie en niet vanuit de portefeuille Voedsel. Er is altijd bereidheid om te spreken of een en ander gecombineerd kan worden, maar het initiatief daarvoor ligt primair bij de gemeente Amsterdam, die aangeeft daar een bedrijventerrein te beogen. Maar het is al gezegd: SADS is bereid te praten.

915 De heer **Kohler** (JA21) is van mening dat de provincie de mogelijkheid heeft dit te heroverwegen en het als BPL aan te wijzen.

920 Gedeputeerde **Zaal** geeft aan dat Provinciale Staten de kaders heeft vastgesteld. Daarin is dit gebied niet aangesteld als bijzonder provinciaal landschap. Provinciale Staten kan hiertoe een voorstel indienen.

De heer **Kohler** (JA21) geeft aan dit voorstel niet te maken, omdat de fractie tegen BPL's is.

925 Gedeputeerde **Zaal** vervolgt met de vragen over de wildopvangcentra in Noord-Holland. Deze centra doen heel belangrijk werk. De constatering is dat er een gat in de wetgeving is: iedere inwoner is verplicht om deze dieren op te vangen. De wildopvangcentra doen dit gelukkig. Tegelijkertijd heeft niemand de verantwoordelijkheid gekregen voor deze specifieke taak. Er ligt een advies van de RDA. De provincie Noord-Holland zal samen met de opvangcentra
930 meediscussiëren over de vraag in hoeverre hier een rol voor de provincies ligt. GS volgt de ontwikkelingen en is in gesprek met de ministerie van LNV. De gedeputeerde is echter van mening dat de vraag over een structurele financiële oplossing bij de volgende coalitie moet liggen.

935 De gedeputeerde geeft aan dat de provincie een besteding heeft geformuleerd voor de

940 Statenlid **Kostić** (PvdD) memoreert dat eerder is toegezegd dat wanneer de opvangcentra met een gezamenlijk voorstel komen de gedeputeerde hiernaar zal kijken. Nu ligt er een voorstel en is de gedeputeerde van mening dat het reeds ingezette proces gevolgd moet worden. de spreker pleit ervoor dat de gedeputeerde samen met de wildopvangcentra kijkt hoe dit bedrag een goede bestemming kan krijgen.

945 Gedeputeerde **Zaal** geeft aan dat GS het oorspronkelijk plan uitvoert en zij nog steeds hierachter staat. Dit draagt bij aan de professionaliteit van de organisaties. Daarnaast vindt de gedeputeerde het lastig dit bedrag random over de organisaties te verdelen en daar (een deel van) de exploitatiekosten van te betalen.

De gedeputeerde is het eens met D66 dat de resterende € 100.000 niet naar de exploitatie moet gaan. De gedeputeerde schrikt ook van de verhalen over de hoge energierekening en de gevolgen van de inflatie. Daar zijn de wildopvangcentra niet alleen in; dit speelt bij alle grote en kleine organisaties. Dat betekent dat er voorzichtigheid is geboden bij het toekennen van bijdragen. Voor de resterende € 100.000 is een specifiek doel benoemd. De gedeputeerde vindt dit nog steeds belangrijk, want ook al lekt het dak, dan moeten nog steeds de protocollen op het gebied van euthanasie bijvoorbeeld goed worden nageleefd. Dit proces is ook in nauw overleg met de dierenopvangcentra tot stand gekomen. GS heeft informatie dat het ministerie van LNV snel zicht geeft op deze uniforme protocollen. De provincie is ook al bezig met de opdrachtverlening. De gedeputeerde wil dit proces eerst afmaken, voordat er een ander bestedingsdoel komt. Mocht dit niet afdoende zijn, komt de gedeputeerde weer bij Provinciale Staten terug, want het is wel de bedoeling dat deze € 100.000 wordt besteed.

960

Gedeputeerde **Olthof** beantwoordt de vragen op zijn portefeuille en die van gedeputeerde Stigter.

De gedeputeerde start met de klachten van organisaties over het functioneren of over de bereikbaarheid van de Omgevingsdienst. De gedeputeerde zijn geen klachten van andere organisaties bereikt over het algemeen functioneren van de Omgevingsdienst. Dit staat los van de brede discussie rondom Tata Steel, waar de omgeving en ook de verenigingen en de stichtingen, die er zitten, wel wat vinden van de Omgevingsdienst.

965

Het klachtenproces voor particulieren verloopt soepel en de klachten worden goed opgevolgd, kan de gedeputeerde uit eigen ervaring vertellen. En wanneer er een onderzoek is gedaan, worden de uitkomsten teruggekoppeld aan de melder. Er is de afgelopen tijd stevig geïnvesteerd in de klachtafhandeling.

970

Net als in veel sectoren, heeft de Omgevingsdienst ook issues op het gebied van personeelsbezetting. Daarnaast is de Omgevingsdienst in transitie als gevolg van nieuwe vraagstukken, nieuwe technieken, nieuwe inzichten ten aanzien van milieuregels, nieuwe soorten installaties, circulariteit.

975

Die transitie, met name op het gebied van circulariteit, vraagt ook een bepaald specialisme. De omgevingsdiensten kijken waar ze zelf moeten investeren in capaciteit, maar ook wat er samen met bijvoorbeeld het IPO gedaan kan worden. Bijvoorbeeld op het gebied van circulariteit zijn er nu afspraken gemaakt om te kijken of in ieder geval de vijf BRZO-omgevingsdiensten hun kennis te bundelen om de bedrijven beter te kunnen adviseren.

980

Daar zit ook een financieringsvraagstuk achter. Dit is opgenomen in de bijlage van de begroting. De omgevingsdiensten hebben extra capaciteit beschikbaar gesteld om te kijken wat er nodig is. Het gaat extra geld kosten. Dit is voor een deel inzichtelijk gemaakt. Om te voorkomen dat de kosten automatisch bij de provincie neergelegd worden, wordt er gekeken welke kosten de provincie moet dragen en welke door de Rijksoverheid kunnen worden gefinancierd.

985

Gedeputeerde Stigter spreekt bijvoorbeeld in rijksverband over de financiering van de uitvoeringskosten vanuit budgetten voor klimaat bijvoorbeeld. Voor de provincie zijn leges een inkomstenbron.

990

995 De VVD verwees naar de situatie waarbij banken het toezicht financieren. Dat zou kunnen bij de omgevingsdiensten – indirect vindt dat ook plaats – maar de provincie financiert de omgevingsdiensten. De provincie financiert dit met leges, met een brede doeluitkering vanuit het Rijk, maar voor een deel zijn het ook de algemene middelen. Dus als de omgevingsdiensten dit zelf gaan financieren, leggen zij die rekening bij de provincie neer.

1000 De heer **Roosendaal** (VVD) geeft aan dat de stijgende kosten van de omgevingsdiensten met name voortvloeien uit het extra toezicht op, in dit geval, Tata Steel. De spreker zou verwachten dat die kosten bij de bedrijven waar extra toezicht op nodig is, worden neergelegd. Is het mogelijk deze constructie met de centrale overheid te bespreken, om zo te voorkomen dat de provinciale begroting onder druk komt vanwege toegenomen
1005 toezicht.

Gedeputeerde **Olthof** antwoordt dat deze kosten voor een deel verwerkt kunnen worden in de legesverordening voor de vergunningverlening. Provinciale Staten bepaalt uiteindelijk de intensiteit van het toezicht. De provincie heeft het Programma Tata Steel gemaakt waarin is
1010 bepaald dat er meer toezicht moet zijn. Dus voor een deel zal het reguliere toezicht in de leges verwerkt kunnen worden. Maar op het moment dat de provincie meent dat het toezicht geïntensiveerd moet worden, dan is het wat ingewikkeld om die kosten bij Tata Steel te leggen. Dat wil niet zeggen dat ze er niet voor betalen, maar er moet wel een balans in worden gevonden.

1015 Er komt volgend jaar een nieuw Actieplan Geluid. Onderdeel daarvan is bijvoorbeeld een geactualiseerde geluidskaart. Hierbij wordt rekening gehouden met de Gezonde Leefomgeving. Er zullen ook vanuit de EU en het Rijk strengere eisen worden gesteld als het gaat over geluidsbelasting. Als het gaat over de SWUNG-middelen (SamenWerken aan de Uitvoering van een
1020 Nieuw Geluidsbeleid) zijn er middelen beschikbaar gesteld om dat verder uit te werken.

Gedeputeerde **Rommel** beantwoordt de vragen op haar portefeuille en die van gedeputeerde Loggen.

1025 De maatregelen van de waterkwaliteit bij de waterschappen staat als basis in hun waterbeheerprogramma. Deze zijn samen met het Regionaal Waterprogramma opgezet en zijn complementair. De verwachting is dat in Q2 2023 een eerste monitor naar Provinciale Staten toe zal komen.

1030 De gedeputeerde zal schriftelijk reageren op de vraag over de percentages die genoemd zijn ten aanzien van de waterkwaliteit.

Over de vraag in hoeverre de doelen worden bijgesteld als de impactanalyse tegenvalt, zullen alleen die doelen worden bijgesteld waar de overheid om vraagt. Voor bijstellingen waar
1035 Provinciale Staten over gaat, zal de gedeputeerde deze aan Provinciale Staten voorleggen.

De gedeputeerde komt bij Provinciale Staten terug op de uitsplitsing per invasieve exoot. Dit naar aanleiding van de vraag van JA21.

- 1040 Er wordt veel gesproken over het faunabeheer. De gedeputeerde is met de diverse provincies in overleg om te kijken van hoe daar in gezamenlijkheid meer aan gedaan kan worden. De kennis vanuit de Noord-Hollandse faunabeheereenheden (FBE) wordt ook overgebracht naar andere provincies. Er wordt onderzocht of er een efficiëntere vertaalslag gemaakt kan worden.
- 1045 De fauna-app is ook een interessante, want als andere provincies daar ook interesse in hebben kan deze tegen betaling beschikbaar worden gesteld aan die provincies. De data geven meer inzichten in waar de ganzen zich bevinden en op welk moment.
- Provinciale Staten heeft al extra geld beschikbaar gesteld aan het FBE voor gebiedsgericht beheer.
- 1050 De gedeputeerde is er voorstander van eerst te kijken hoe dat uitpakt. Als het gaat over efficiëntie is bijvoorbeeld gebleken dat eieren schudden efficiënt werkt.
- In antwoord op de vraag of de € 10.000.000 voor de vergoeding van de schade die ganzen aanrichten voldoende is, geeft de gedeputeerde aan dat dit op dit moment nog niet mogelijk is in te schatten. Er is nauw contact met BIJ12 en het Faunafonds om die inschatting te kunnen maken. Het is ook het eerste jaar dat het met 5% is verhoogd. Dus vooralsnog is het voldoende, maar pas in de loop van 2023 wordt meer duidelijk.
- 1055
- De heer **Klein** (ChristenUnie) is benieuwd waarom er minder geld is gereserveerd voor de faunaschade dan voor 2022. Zijn er aanwijzingen dat het minder gaat worden?
- 1060
- Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat Provinciale Staten hebben besloten het eigen risico te verhogen. Hieruit volgt de inschatting dat het bedrag lager zal worden.
- 1065 De samenwerking tussen de waterschappen, ook richting de PPLG, is al intensief. De waterschappen willen graag overal bij betrokken zijn. In de Regionale Veenweide Strategie, die later op de agenda wordt behandeld, is te lezen dat de waterschappen daarin heel belangrijk zijn.
- De financiële middelen voor het natuurbeheer na 2026 zijn nog niet helemaal begroot. In overleg met het ministerie van LNV zal gekeken worden in hoeverre daar invulling gegeven kan worden.
- 1070
- De gedeputeerde heeft goed in beeld dat er verschillen zijn in stikstofsoorten. Het is maatwerk. Ook in Noord-Holland is het overal de vraag in hoeverre van de maatregelen die de provincie Noord-Holland kan nemen er andere provincies zijn die daar meer in kunnen doen. Dat is maatwerk en dat zal in nauw overleg met het Rijk en ook met de andere provincies worden ingevuld.
- 1075
- Gedeputeerde **Stigter** beantwoordt de vraag over de Omgevingswet. Het is meer dan alleen een datum die met een halfjaar verschuift, vooral omdat de provincie nu geen milieuleges meer kan heffen, maar ook omdat de voorbereiding op de inzet van het instrumentarium van de Omgevingswet – bijvoorbeeld het projectbesluit – geen doorgang kan vinden. Dat betekent dat er nog steeds twee parallelle sporen bewandeld moeten worden. Dit vraagt extra inzet.
- 1080
- Tweede termijn commissie*
- 1085 De heer **Roosendaal** (VVD) vraagt waar de rol van de provincie ligt als het gaat om de zorgplicht

voor wilde dieren. Eerder is de wolf een warm welkom geheten in de provincie. Tegelijkertijd verhoudt zich dat slecht tot de bescherming van kwetsbare wilde dieren. Boeren worden aangesproken op hun plicht om hun dieren te beschermen tegen de wolf, maar in hoeverre zal de provincie worden aangesproken op haar zorgplicht in deze?

1090

Gedeputeerde **Zaal** geeft aan dat er verschillende verantwoordelijkheden zijn. Eigenaren en ook boeren hebben hun eigen verantwoordelijkheid voor de bescherming van hun dieren. Daarnaast is er ook het faunabeheer. Ten aanzien van de in het wild levende dieren is er op dit moment geen enkele overheidsorganisatie die daar de wettelijke verantwoordelijkheid voor heeft, maar er ligt een zienswijze van de RDA dat dat bij voorkeur de provincie zou kunnen zijn. Daar moet verder het gesprek over worden aangegaan met het ministerie van LNV en RDA en mogelijk ook de wildopvangcentra. Daar zal het volgende college een voorstel voor doen.

1095

De **voorzitter** constateert dat dit agendapunt voldoende is behandeld. Het advies van de commissie Natuur, Landbouw & Gezondheid zal in de vorm van het verslag aan PS worden toegezonden voor de Provinciale Statenvergadering van 14 november.

1100

5 Rondvraag gedeputeerde Olthof

Er zijn geen rondvragen voor gedeputeerde Olthof.

1105

6 Rondvraag gedeputeerde Loggen

Statenlid **Kostić** (PvdD) zal de rondvraag schriftelijk indienen. De spreker licht de vraag kort toe. De gedeputeerde heeft de toezegging gedaan om te kijken hoe het visloodgebruik in de verhuur van de visrechten juridisch gesproken verboden zou kunnen vanuit de provincie. Dit wordt steeds uitgesteld. Nu is het zo dat het waterschap Amstel Gooi en Vecht het visloodgebruik aan banden heeft gelegd in de verhuur van eigen visrechten. Dus juridisch kan het. Dat betekent dat het voor de gedeputeerde mogelijk zou moeten zijn om voor de volgende commissie Natuur, Landbouw & Gezondheid uitsluitel te geven of de provincie dat ook kan doen.

1110

1115 De **voorzitter** zal deze vraag voorleggen aan gedeputeerde Loggen met het verzoek voor de volgende commissie Natuur, Landbouw & Gezondheid daar een terugkoppeling op te doen.

7 Rondvraag gedeputeerde Zaal

Mevrouw **Jellema** (PvdA) geeft aan de vraag in de originele zin overbodig is geworden, omdat daar al antwoord op is gegeven. In aanvulling daarop: Stivas heeft signalen afgegeven dat zij meermaals niet of bijna niet meer de salarissen konden uitbetalen. In de Veenweide Strategie wordt op pagina 39 kavelruil genoemd. Is de gedeputeerde het met de spreker eens – en wil zij dit ook zo meenemen in haar gesprek met Stivas op 25 oktober – dat de provincie heel voorzichtig moet zijn met een organisatie als Stivas, omdat zij juist goed werk in de verkaveling nastreven en ook al heel veel daarin hebben gedaan?

1120

1125

Gedeputeerde **Zaal** erkent dat Stivas veel goed werk doet op het gebied van ruilverkaveling en dat dit veel effect heeft op ambities op het gebied van verduurzaming van de landbouw en de Veenweide Strategie. Tegelijkertijd is Stivas een onafhankelijke stichting. De provincie is daarmee niet verantwoordelijk voor het personeelsbeleid bij Stivas.

1130

8 A-agenda Leefbaarheid, Gezondheid (en Milieu) – 11:50

8.a Zienswijze PS resultaatbestemming 2021, 3de begrotingswijziging 2022 en de wijziging gemeenschappelijke regeling i.v.m. de uittreding van Weesp van de OFGV (A-agenda NLG 24-10-22)

Er is geen inbreng vanuit de commissie op dit onderwerp. De **voorzitter** concludeert dat dit agendapunt tijdens de Statenvergadering van 14 november als hamerstuk zal worden behandeld.

9 Rondvraag gedeputeerde Stigter

Voorafgaand aan de vergadering zijn er geen rondvragen ingediend.

Schorsing van 13.04 uur tot 13.42 uur.

De commissie stemt in met een gewijzigde vergaderorde: agendapunt 11.b wordt na agendapunt 11.c behandeld.

10 lunchpauze

11 A-agenda Natuur en Bodemdaling

11.a Programma Natuurnetwerk 2023

Hiermee wordt verantwoording afgelegd over de voortgang en programmering van het Natuurnetwerk Nederland (PNN). Het programma sluit aan bij de gebiedsgerichte en integrale werkwijze die vanaf 2020 is ingezet en steeds meer vorm krijgt in de verschillende gebieden en deelgebieden. PNN is een groeidocument. Ook andere opgaven krijgen de komende jaren een plek in dit PNN. Dit wordt jaarlijks geactualiseerd en ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd. Het advies van de commissie Natuur, Landbouw & Gezondheid zal in de vorm van het verslag aan PS worden toegezonden voor de Provinciale Statenvergadering van 14 november.

Eerste termijn commissie

De heer **Köhler** (JA21) complimenteert met de lay-out en toegankelijkheid van het rapport.

De meeste gebieden hebben geen stikstofdiagram in het rapport, wat zou betekenen dat er voorsnog geen stikstofopgave in het betreffende gebied is. De spreker is van mening dat dit aan de versnipperde aanpak ligt. Dit is ook de grootste kritiek van JA21 op de gebiedsgerichte aanpak: een versnipperde NNN en de Natura2000 naar de provincies en die versnipperen weer door. De gevolgen: hoe meer het totale Natura2000-gebied versnipperd is, hoe meer vierkante kilometers Nederland wordt ingenomen door bufferstroken. Die versnippering is enorm. Meer dan de helft van de stikstof overbelaste Natura2000-gebieden is kleiner dan tien vierkante kilometer, een afmeting waarbij de bufferstrook groter is dan het gebied zelf. Als de 75 kleinste Natura2000-gebieden geschrapt zouden worden, verliest minder dan vierhonderd vierkante kilometer Nederland de beschermde status. Dan zou er ruim duizend vierkante kilometer bufferstrook vrijkomen uit de stikstoflockdown. Als alle Natura2000-gebieden kleiner dan twintig vierkante kilometer worden geschrapt, voldoet de provincie automatisch aan de eis in de stikstofplannen van minister Van der Wal dat in 2030 nog maar in een kwart van de stikstof overbelaste Natura2000-gebieden meer stikstof mag neerslaan dan de kritische depositiewaarde. Dit gedachtenexperimenten. Natura2000-gebieden schrappen is niet zo makkelijk. De spreker werkt dit nog uit. Zeker is wel, zo geeft hij aan, dat een integrale aanpak beter mogelijk is. hierbij

refereert de spreker aan de stevige kritiek van de provincie Utrecht op de Noord-Hollandse Veenweide Strategie.

1180

De spreker is van mening dat het stuk vol met goede bedoelingen staat, maar dat het realiteitsgehalte nul is. Nergens is een verantwoording terug te vinden naar het Uitvoeringsprogramma Natuur van 2021–2023.

1185

In dit uitvoeringsprogramma wordt bijvoorbeeld over zo'n tien verschillende potjes circa € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld voor de aanpak van invasieve exoten. In het uitvoeringsprogramma is de invasieve exoot echter min of meer synoniem aan de Japanse duizendknoop. In de Eilandspolder staat deze bijvoorbeeld op particulier grondbezit en dat is de reden waarom de provincie deze niet aan kan pakken. Invasieve exoten vormen de grootste bedreiging voor het ecosysteem en de biodiversiteit. In het voorliggende plan worden ze nu zeven keer genoemd. In Laag Holland is het zelfs een van de lastigste en kostbaarste te bestrijden fenomenen.

1190

In het Uitvoeringsplan 2021–2023 wordt de rivierkreeft bijvoorbeeld maar één keer genoemd. Die kreeft is de grootste bedreiging van de diversiteit in de binnenwateren. Voor de dijken is de rivierkreeft wellicht een nog grotere bedreiging dan de muskusrat. De spreker dringt er bij GS op aan dat er een provinciaal, maar liever nog een nationaal, actieplan komt voor de bestrijding van invasieve exoten naast deze versnipperde programma 's. Zolang dit niet gebeurt, blijft de provincie achter de feiten aanlopen.

1195

1200

De heer **Hollebeek** (PvdD) stelt de volgende drie punten aan de orde:

- In het coalitieakkoord heeft GS de ambitie uitgesproken 3000 hectare NNN te willen realiseren. Deze ambitie is inmiddels bijgesteld naar 1750 hectare. Hiervan is 1200 hectare gerealiseerd. Is GS voornemens de resterende 550 hectare tijdens deze coalitieperiode nog te realiseren? Er is circa duizend hectare oranje gebied in eigendom van provincie of natuurorganisaties, maar dit is nog niet ingericht. Wat is de belemmering waardoor deze inrichting er nog niet van is gekomen? Wat gaat GS daaraan doen? Bij de realisatie van NN is veel ingezet op agrarisch natuurbeheer, waarbij het agrarisch belang vooropstaat. Subsidies daarvoor lopen in 2027 af. Ziet GS mogelijkheden om dit geleidelijk af te bouwen. De Partij voor de Dieren overweegt een motie hierover.

1205

1210

- Een coalitie van partijen, waaronder de provincies verenigd in de Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel, heeft op verzoek van de overheid het Aanvalsplan Landschapselementen opgesteld. Het plan zet in op 10% gebiedseigen groenblauwe dooradering van het landelijk gebied middels gebiedseigen landschapselementen. De uitwerking wordt vastgesteld in afspraken rond het NPLG, maar waarom wordt daarop gewacht? Partij voor de Dieren mist dit aanvalsplan in het PNN. Sterker nog, er is geen enkel landschapselement opgenomen. Dat bevreemdt de Partij voor de Dieren als het over inrichting en natuur gaat. Waarom is er niet geanticipeerd op het Aanvalsplan Landschapselementen in het PNN? Worden deze alsnog toegevoegd? Zo nee, wat is hiervan de reden? Zo ja, op welke manier. Ook hierover overweegt de Partij voor de Dieren een motie in te dienen.

1215

1220

- De motie 'Bomen voor klimaat en stikstof', gesteund door onder andere GroenLinks, D66, PvdA, CDA, SP, ChristenUnie, DENK en door Partij voor de Dieren ingediend, vroeg om kansen voor klimaatbossen met locaties in beeld te brengen. Deze mogelijke locaties zijn echt van belang. GS gaat namelijk uit van initiatief van onderop, maar als er zo'n initiatief komt, zoals

1225 het voedselbos in Bergen, krijgt de initiatiefnemer vaak nul op het rekest. Het zou dan namelijk niet in het landschap passen. Het lijkt de spreker niet de geijkte weg om een motie in te dienen om een motie uit te voeren. Daarom wil Partij voor de Dieren de gedeputeerde vragen om nog voor de komende verkiezingen met locaties te komen waar dit soort initiatieven wel welkom zijn. Welke bijdrage gaat de provincie leveren aan de 37.000 hectare nieuw bos landelijk in 2030? Er is inmiddels 20 hectares gerealiseerd. Heeft GS een concreet doel gesteld in hectares?

1230 Wanneer wordt PS geïnformeerd over de voortgang van de Bossenstrategie?

1235 De heer **De Wit** (VVD) geeft aan dat er al beleid is op het agrarisch natuurbeheer. Dit loopt uiterlijk in 2027 af. Er is een verlengingsoptie, daar waar er ook gewerkt wordt aan daadwerkelijke natuurrealisatie. Wat beoogt de Partij voor de Dieren met de afbouw of geleidelijkheid naar 2027 toe?

1240 De heer **Hollebeek** (PvdD) is bang dat als in een keer in 2027 alles stil gezet wordt, dit een nogal harde klap zal worden. Volgens de spreker is het verstandiger om iets de afbouw meer geleidelijk te realiseren.

De bijdrage van statenlid **Cardol** (GL) komt voor een deel overeen met de bijdrage van Partij voor de Dieren.

1245 GroenLinks betreurt het dat het kabinet op veel beleidsterreinen, en met name als het gaat om een gezonde toekomst, geen stap verder komt. Hierbij refereert de spreker aan het rapport Remkes, de vervolgstappen van het kabinet en de gevolgen voor het beleid in de provincies. Helaas treft deze vertragingstactiek ook de Veenweide Strategie en de realisatie van het Natuurnetwerk. Het PNN is op zich een mooi overzichtelijk stuk, maar de verpakking verhuult de inhoud een beetje. Er is gestart met een mooie, ambitieuze doelstelling, maar die is pas deels gerealiseerd. Hoe gaat de gedeputeerde de resterende 550 hectare nog deze periode realiseren?

1250 Welke voorwaarden gaat de gedeputeerde creëren om volgende colleges te helpen de einddoelstelling van 5600 hectare te halen?

1255 Voor verbetering van de biodiversiteit zijn robuuste natuurgebieden en zones daaromheen met op de natuur afgestemde landbouw de eerste voorwaarden, maar verbindingszones waarlangs planten en dieren kunnen migreren, zijn ook belangrijk. Ook GroenLinks hamert regelmatig hamer op het herstel van landschapselementen en regelingen daarvoor. Op verschillende plekken in deze PNN staat dat er hiervoor een strategie en handelingskader nodig is. Wanneer kan Provinciale Staten die strategie en dat handelingskader voor de verbindingsopties tegemoet zien?

1260 Het zou mooi zijn als het mogelijk is deze voor het eind van deze statenperiode vast te kunnen stellen.

1265 Op pagina 39 wordt melding gemaakt van een bedrijfsverplaatsing uit de Starnmeerpolder naar Bergen, waardoor ruimte is ontstaan voor schaalvergroting bij de blijvende boeren. Dit verontrust de spreker. De spreker pleit voor de inzet van vrijkomende grond voor extensivering in plaats van schaalvergroting. Kan de gedeputeerde hier uitleg over geven?

Is er iets bekend over de stikstofdruk van festivals, bijvoorbeeld in Het Twiske.

1270 In het Aanvalsplan Grutto worden nieuwe gebieden toegevoegd. Is al bekend welke gebieden? Hoe nauw trekken de gedeputeerden Rommel en Zaal met elkaar op ten aanzien van de weidevogels? Het gaat namelijk om natuur en boerenland.

1275 Aan de noordkant van het Naardermeer is een concreet burgerinitiatief voor een voedselbos. In het algemeen vraagt GroenLinks hoe dit soort nieuwe burgerinitiatieven een goede plek krijgen in de gebiedsgerichte aanpak? Krijgen zij voorrang vanuit de Voedselvisie om dat soort initiatieven te realiseren?

1280 In het PNN staat dat de provinciale gronden van de verbinding Naardermeer naar het Gooimeer deels zijn ingericht als natuur, maar niet als zodanig worden beheerd (verpacht) en dat het begrenzen en functioneel inrichten nodig is voor het optimaal functioneren van de verbindingswoorden. Ook de voormalige golfbaan bij Naarden kan een rol spelen in die verbinding. De spreker vraagt om een update, ook in relatie tot de golfbaan.

1285 Tot slot stelt de spreker de vraag hoe het staat met het Manpadslaangebied in Heemstede.

1290 Mevrouw **Strens** (D66) complimenteert met het PNN. Het geeft een mooi overzicht van de verschillende gebieden en het is leesbaar en uitvoerig. Het is duidelijk hoeveel hectares nog moeten worden ingericht en nog moeten verworven. Ook de lijst met maatregelen geeft een volledig beeld. Echter, er wordt niet duidelijk aangegeven welke maatregelen of besluiten de komende periode nog genomen moeten worden om de restant opgaven en de bijgestelde doelstellingen te halen. Evenmin is op basis van dit stuk te beoordelen of de totale realisatie in uiterlijk 2027 haalbaar is. Welke aanvullende maatregelen zijn nodig om die doelstelling te halen? In dit kader noemt de spreker de Harger- en Pettemerpolder waar meer dan 20% van de totale

1295 NNN-opgave nog niet is ingericht. Er lopen ook geen projecten. Daarnaast is het realiseren van de restopgave hier mogelijk een uitdaging, omdat er tussen 2016 en 2018 al een gebiedsproces doorlopen is. Wat is het handelingsperspectief in deze polder? Het PNN moet zicht geven op de realisatie van de stikstofdoelstellingen. Behalve een weergave van de doelen en een heel grof stappenplan staat hierover niets in het document. De spreker is er niet gerust op dat op basis van

1300 deze informatie de provinciale (stikstof)ambities worden gehaald.

Over het document zelf vraagt de spreker wat er met het PNN gebeurt als later het PPLG komt. Wordt het PPLG dan een overkoepelend document waarin alle opgaves staan of blijft dit document met onder andere deelonderwerpen als NNN overeind?

1305 In de voordracht is te lezen dat de Bossenstrategie vooral van onderaf wordt vormgegeven. Waarom kiest GS niet voor een wat actievere rol? D66 heeft daar de voorkeur voor, omdat er goede initiatieven zijn en ook mogelijkheden die nu die nu nog niet volledig worden benut.

1310 De heer **Van Tiggelen** (PVV) kan zich vinden in de bijdrage van JA21. De spreker ziet aan de ene kant een roep om natuurherstel, aan de andere kant wordt de natuur en het landschap gesaneerd. Hier is en wordt veel geld aan besteed. Dit stemt de fractie niet vrolijk.

Het standpunt van de PVV over stikstof is genoegzaam bekend.

1315

De spreker geeft namens de fractie aan tegen de voordracht te zullen stemmen.

1320 De heer **De Wit** (VVD) is niet ontevreden met de huidige stand van zaken ten opzichte van 3,5 jaar geleden, omdat met de ingezette NNN–realisatiestrategie veel meer focus is aangebracht. Ook werd gaandeweg duidelijk dat de praktijk weerbarstiger is dan de plannen op papier. Daar zijn gesprekken en soms ook onderhandelingen voor nodig, dat vraagt aanpassingen van bedrijven en andere partijen. In de afgelopen jaren zijn die gesprekken veel beter gevoerd. Dit is een goede manier om voortgang te blijven boeken.

1325 De VVD ziet ook zeker aanknopingspunten dat de komende jaren wel degelijk het doel gehaald zou kunnen worden, alhoewel uit dit programma niet een alomvattende doorrekening blijkt dat dat ook echt daadwerkelijk haalbaar is. Maar gegeven de complexiteit van de individuele casuïstiek is het een wel haast onmogelijke opgave om dat te bereiken.

1330 De spreker legt in zijn betoog de focus op twee onderdelen. De eerste betreft de financiën. Er is vastgesteld dat er vanaf 2025 financieel een probleem zal zijn. Daar wordt procesmatig een voorstel voor gedaan. De VVD uit haar zorg dat er mogelijk de komende jaren een bepaald commitment wordt aangegaan wat financiële gevolgen heeft en waar de provincie op dit moment niet de middelen voor heeft. Voorziet het college ook een dergelijk probleem? Zo ja, wat is het
1335 risico?

Er zijn veel kaartjes in dit document opgenomen. In het kader van communicatie en verwachtingsmanagement naar die betreffende regio's toe, in welke mate kan dit programma ook onderliggend gebruikt worden als communicatiestuk specifiek per gebied om bijvoorbeeld met
1340 gemeenten of met belangenorganisaties regionaal dat versnellingsgesprek op gang te kunnen krijgen?

Mevrouw **Jellema** (PvdA) complimenteert met het overzichtelijke en leesbare stuk. Er zijn nog gebieden die veel meer aandacht vragen. Voorbeelden daarvan zijn het Alkmaardermeer, de
1345 Waterlinie en de Weidse Polders. En als daar het kaartje van de veenweidegebieden overheen gelegd worden, blijken sommige gebieden dubbel in de gevarenzone te verkeren. Daarom dringt de PvdA aan op een niet aflatende inzet vanuit de provincie om deze gebieden op niveau te brengen. Daarnaast is het de vraag hoe al deze plannen zich tot elkaar verhouden: zijn er prioriteringen; beïnvloedt het ene gebiedsproces de andere?

1350 De Bossenstrategie komt er redelijk bekaaid vanaf in dit programma. Is het streven van de provincie zicht te richten op de 10% van alle bomen voor heel Nederland of moet het anders? Zou er dan niet een bomenmasterplan op provinciaal niveau moeten komen?

1355 Er wordt in dit programma nog gerekend met de kritische depositiewaarden. De heer Remkes zou een alternatief willen bedenken voor die kritische depositiewaarde. Heeft de gedeputeerde daar ideeën over? Want de kritische depositiewaarden an sich als instrument staan klaarblijkelijk onder druk.

1360 Mevrouw **Koning–Hoeve** (CDA) kiest voor een positieve benadering door de focus te leggen op wat de provincie al heeft bereikt. De spreker benoemt dat 93% van het NNN inmiddels

gerealiseerd is en er nog 7% te gaan is. Het gaat de goede kant op met biodiversiteit met de terugkeer van bijzondere soorten.

- 1365 Het CDA blijft zich verzetten tegen de gedwongen uitkoop voor de realisatie van het NNN, want in Kennemerland Zuid is te zien dat dat tot enorme problemen leidt. GS heeft in het verleden toegezegd te kijken naar mogelijkheden om de doeltypen van een gebied aan te passen op haalbaarheid en mogelijkheden voor combinatie met huidig gebruik. Wat is de stand van zaken? Is het mogelijk om met die doeltypen te schuiven, zodat landeigenaren in Kennemerland Zuid
- 1370 verder kunnen, terwijl ze ook NNN realiseren? Hoe verlopen de gesprekken? Het CDA is ook benieuwd of er inmiddels is nagedacht over werkwijzen voor het realiseren van het laatste deel van het NNN op een manier zonder dat de landeigenaren direct op de kast gejaagd worden. dit ziet het CDA vaak gebeuren. Is het mogelijk op zoek te gaan naar mogelijkheden om samen met eigenaren het NNN te realiseren? Is daar meer flexibiliteit mogelijk dan nu wordt toegepast?

- 1375 Uit deze stukken blijkt dat de provincie € 500 miljoen aan reserves gaat inzetten om de laatste 7% van het NNN te realiseren. Het CDA maakt zich zorgen over het toekomstige beheer van al het NNN. Hoe gaat GS op lange termijn zeker stellen dat er voldoende geld is voor het goed uitvoeren van de beheertaken en dat het frequent langjarig beheer geborgd wordt?

- 1380 De heer **Hollebeek** (PvdD) vraagt of mevrouw Koning ervan op de hoogte is dat een groot deel van die 93% reeds natuur was? En dat het niet zo'n prestatie is om natuur natuur te laten?

- 1385 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) beaamt dat een deel al heel lang natuur is. Tegelijkertijd wil de spreker een positieve boodschap brengen: er is al 93% NNN gerealiseerd.

Het CDA deelt de zorg ten aanzien van de versnippering en hoort daar graag de reactie op van de gedeputeerde.

- 1390 De spreker pleit er tot slot voor voorzichtig om te gaan met kwelwater en verbrakking. Bij de behandeling van de Regionale Veenweiden Strategie zal de spreker op dit onderwerp terugkomen.

- 1395 Mevrouw **Hoogendoorn-van der Marel** (ChristenUnie) heeft weinig opmerkingen over het mooi vormgegeven Programma Natuurnetwerk. In reactie op de oproep van JA21 om de invasieve exoten actief te bestrijden, geeft de ChristenUnie aan dat naast de Amerikaanse rivierkreeft ook de halsbandparkiet een steeds groter probleem aan het worden is.

- 1400 Er is veel geld beschikbaar gesteld voor het ambitieuze plan voor PARK21 in de Haarlemmermeer in 2023. Wat is de visie van de provincie hierop, aangezien het plan inmiddels is afgeschaald en er nog maar een klein deel van de oorspronkelijke plannen zal worden uitgevoerd.

- 1405 De laatste spreker in de eerste termijn is mevrouw De Groot van de SP. Zij heeft technische problemen in de online omgeving. Zij krijgt na de schorsing de gelegenheid voor haar bijdrage.

Schorsing van 14.15 uur tot 14.23 uur.

Mevrouw **De Groot** (SP) sluit zich ten aanzien van het vervolmaken van het Natuurnetwerk Nederland tot 2027 aan bij de vragen van de Partij voor de Dieren, GroenLinks en D66: wanneer kan Provinciale Staten vaststellen dat het gaat lukken om de laatste hectares NNN te realiseren? Bij het Aanvalsplan Landschapselementen sluit de SP zich graag aan bij de Partij voor de Dieren. Ten aanzien van de Bossenstrategie constateert de SP dat nog maar negen hectare NNN is gerealiseerd en voor het overige tien hectare. Dit is een groot probleem. Hoe wordt dit binnen en buiten het NNN opgelost? De realisatie buiten NNN schijnt niet de taakstelling van de provincie te zijn, maar het moet wel gebeuren.

In hoeverre heeft de stikstofproblematiek invloed op het realiseren van het NNN? Want hoe meer stikstof, hoe minder gemakkelijk het NNN gerealiseerd kan worden, stelt de spreker. Hoe kijkt de gedeputeerde daar tegenaan? Moeten er nog wel meer veehouderijen de mogelijkheid krijgen om uit te breiden in Noord-Holland, als de provincie hier een probleem heeft? Datzelfde geldt ook voor de industrie.

Gedeputeerde **Rommel** beantwoordt de vragen van de commissie in eerste termijn.

De gedeputeerde stelt voorop dat bij de realisatie van de NNN werkwijzen zijn opgesteld, omdat de provincie graag met de mensen in gesprek wil. Het is ook maatwerk. De brief van de minister van 10 juni met het kaartje zat en zit GS in de weg. Er vonden al goede overleggen plaats, maar mensen hebben naar aanleiding daarvan gezegd nog even af te willen wachten. Die ontwikkeling was niet voorzien.

Met name het wachten op de financiering heeft verschillende processen gestagneerd. Dat is terug te zien bij de PPLG, hoe de provincie omgaat met de gronden. Daarvoor is geld en goede maatregelen vanuit het Rijk nodig. Er wordt veel bij de provincie neergelegd vanuit het Rijk. Dat doet de provincie graag en goed. Alleen, als de provincie moet wachten op brieven – de planning is nu dat deze op 4 november komen – is het lastig om voortvarend te werk te gaan.

GS is de landschapselementen aan het uitwerken in het PPLG. Daarmee wordt aanvullend budget bij het Rijk aangevraagd.

De Bossenstrategie komt uiteindelijk in de PPLG terecht. Het PNN komt daar ook in terecht. Er is nu al 140 hectare waarvan GS kan zien dat het toegezegd wordt. Niet alles wordt van onderop aangevlogen. De gedeputeerde, maar ook de ambtenaren vanuit de provincie, kijken waar bomen gekapt gaan worden en in hoeverre de provincie kan meedenken meehelpen of dat ook in de buurt van de bomenkap kan plaatsvinden. Het is wel goed voor ogen te houden dat de Noord-Holland een weidevogelprovincie is. en waar een boom staat, zit geen weidevogel. Dat betekent dat de provincie daar voorzichtig mee om moet gaan.

GS krijgt wekelijks ongeveer twee aanvragen voor voedselbossen. Dat is altijd in bijzonder provinciaal landschap. Dat is het gebied wat Provinciale Staten zelf aangewezen heeft voor dat open landschap, voor het Aanvalsplan Grutto. Daar wil GS ook graag aan voldoen. Er wordt gekeken in de gebieden van West-Friesland, Laag Holland, Amstelland en Spaarnwoude.

1455 Statenlid **Cardol** (GL) vraagt wat de gedeputeerde vervolgens doet met een initiatief voor een voedselbos? Kan er niet voor een aantal locaties van tevoren al aangegeven dat daar mogelijkheden zijn? Dit is een veel actievere houding dan alleen maar zeggen dat PS heeft besloten dat dit BPL is en het daar niet mogelijk is.

1460 De heer **Hollebeek** (PvdD) vraagt of het altijd per se onmogelijk in BPL om een voedselbos aan te leggen. Het zou wellicht kunnen aansluiten bij de kernkwaliteiten van zo'n gebied.

1465 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat als het aansluit bij de kernkwaliteit van het gebied zal de gedeputeerde het verzoek niet afwijzen. De gedeputeerde geeft aan creatief mee te denken. Een voorbeeld zijn de herenboeren in Bergen. Zij wilden op hun wijze boeren en daar ook fruitbomen neerzetten. Daar heeft de provincie aan meegedacht en wordt ook gerealiseerd. De gedeputeerde stelt altijd de vraag of het mogelijk is ergens fruitbomen neer te zetten, zodat ook de directe omgeving daarvan kan profiteren, op het moment er ergens bomen gerealiseerd gaan worden. Als het dan zo moet zijn dat daarvoor de BPL aangepast zou moeten worden, dan kom de gedeputeerde daar graag mee terug in de Staten.

1470 Statenlid **Cardol** (GL) constateert enerzijds dat dit positief is, maar tegelijkertijd is het nog steeds reactief: er is eerst een burgerinitiatief waar vervolgens vanuit de provincie op wordt gereageerd. Is het ook mogelijk proactief te kijken waar dit soort ontwikkelingen mogelijk zijn en met name de actieve burgers hierop te wijzen?

1475 De heer **Hollebeek** (PvdD) vult aan dat de motie uit 2019 expliciet vroeg om die locaties.

1480 Gedeputeerde **Rommel** is en reactief bezig, maar de gedeputeerde heeft ook proactief gevraagd om bepaalde gebieden te onderzoeken. Het is tegelijkertijd niet mogelijk alle initiatiefnemers hierin te begeleiden, omdat daar onvoldoende capaciteit voor is.

De gedeputeerde geeft aan dat de genoemde 9 hectare nu 22 hectare is van de 140 hectare wat is toegezegd.

1485 Voor de organisatie van een festival moet in het kader van de stikstofdruk een VMB-vergunning worden aangevraagd als daar veel stikstofuitstoot is. Het is de gedeputeerde niet bekend wat de stikstofdruk is.

1490 De heer **Köhler** (JA21) geeft aan dat er te veel aandacht is voor de bestrijding van de Japanse duizendknoop. Deze strijd, net als de strijd tegen de rivierkreeft, is inmiddels verlopen. Maar er zijn nog veel andere invasieve exoten waar dat nog niet het geval is. Vandaar zijn pleidooi hier tijdig, en het liefst landelijk, maatregelen op te nemen.

1495 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat de provincie beperkt is in de mogelijkheden. Het klopt dat de Amerikaanse rivierkreeft niet helemaal weg te krijgen is, maar de provincie heeft daar landelijk wel aandacht voor gevraagd. Er zijn methodes om de rivierkreeft te bestrijden. Samen met het Rijk is hier aandacht voor.

1500 De heer **Köhler** (JA21) is bekend met deze bestrijdingsmethodes. Een effectieve methode met de inzet van ganzen, maar hier is de provincie op tegen.

Gedeputeerde **Rommel** zal navragen of de verbinding Naardermeer naar het Gooimeer wordt begrensd en zal hier in de commissie op terugkomen. De golfbaan Naarden is al ingericht als een natuurverbinding.

1505 De Manpadslaan wordt in het gebied meegenomen. Het onderwerp staat nog op het netvlies van de gedeputeerde.

1510 De provincie is in gesprek met de particulieren in de Harger- en Pettemerpolder. De grondeigenaren hebben naar aanleiding van het kaartje aangegeven de gesprekken stop te willen zetten. Daar heeft de gedeputeerde begrip voor. Maar de provincie gaat wel in overleg.

1515 De stikstofdoelstellingen die in het PNN zitten worden gebruikt in de communicatie. Het staat ook op de website. Maar het PNN en de stikstofdoelstellingen zelf worden nu uitgewerkt. De gedeputeerde complimenteert de ambtenaren voor hun harde werk op dit dossier. Het is een hele opgave. De provincie is nu drie jaar onderweg. Uiteindelijk komt het in de PPLG. De gedeputeerde verwacht dat die 24 gebieden nog meer samengevoegd zullen worden tot grotere gebieden. In sommige gebieden zit wel een stikstofgevoelig Natura2000-gebied, maar dan zit een gebied toch weer te ver daarvan af om echt een stikstofdoel te stellen.

1520 De begroting is voor volgend jaar. De provincie is ook bezig om inzichtelijk te krijgen hoeveel middelen er dan nog nodig zijn. Daarnaast is er vanuit het Rijk € 50 miljoen toegezegd. De gedeputeerde hoopt dat er niet te veel eisen aan worden verbonden, want dat maakt de mogelijkheden weer meer beperkt.

1525 De heer **De Wit** (VVD) vraagt of het risico bestaat dat de provincie een commitment aangaat zonder dat er financiële middelen ter beschikking staan.

1530 Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat het afgeven van een commitment zonder dekking niet mogelijk is. De provincie gaat in gesprek met het Rijk over de ANLb en dat soort subsidiegelden, maar de provincie zal de komende tijd grote keuzes moeten maken en ook kijken waar het Rijk mee gaat komen. De provincie kan het niet allemaal zelf betalen. De gedeputeerde is van mening dat het zo zou moeten zijn dat er een ander soort perspectief voor de beheerders komt. Dus dat er niet gesproken wordt over subsidies, maar dat het een vorm van inkomen wordt. Er komt veel op de provincie af, er zal veel veranderen, maar iedereen is betrokken bij de transitie.

1535 De gedeputeerde geeft nog aan met betrekking tot de kaartjes dat deze ondersteunend zijn in de gesprekken met onder andere de nieuwe besturen om te laten zien wat de opgave is en wat de provincie daarin doet.

1540 Het alternatief van de KDW zijn de instandhoudingsdoelstellingen. De KDW is slechts een indicator. De provincie moet laten zien dat de natuur robuust genoeg is om zichzelf in stand te houden; dat is het doel. Dit wordt inzichtelijk gemaakt door meer te gaan meten, maar ook door

1545 te laten zien hoe een gebied er ecologische gezien voor staat en dat die maatregelen genomen worden om de natuur te herstellen.

1550 In reactie op de 93%, zoals genoemd door het CDA, geeft de gedeputeerde aan dat de provincie al heel veel natuur gerealiseerd heeft, maar dat de opgave voor Noord-Holland iets groter is gemaakt dan wat het Rijk overgedragen heeft. In de PPLG komt de provincie terug op de laatste NNN die nog moet worden gerealiseerd.

De provincie zal bij het ministerie van LNV en ook bij Provinciale Staten om extra middelen vragen voor het beheer.

1555 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt of, als het nog niet zeker is dat er voldoende geld is voor het beheer, de provincie wel doorgaat met de aanleg.

1560 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat het Rijk de provincie heeft gevraagd hoe de provincie het NNN zal realiseren. De provincie heeft van het Rijk gelden ontvangen voor de realisatie. Over het beheer wordt nog gesproken met het Rijk.

1565 De gedeputeerde heeft regelmatig gesproken met de wethouder (Sedee) over de realisatie van PARK21, ook in relatie met de Westeinde Scheg. Het zou mooi zijn als dat door zou lopen. Het project moet nog gerealiseerd worden. Er zijn geen middelen meer beschikbaar vanuit de provincie voor de Haarlemmermeer. Als gevolg van de inflatie krijgt dit plan een lagere ambitie. Maar ook daar is de provincie met de gemeente in overleg. Dit is overigens ook een plek waar de provincie onderzoekt of daar bossen gerealiseerd kunnen worden.

1570 Mevrouw **Hoogendoorn-van der Marel** (ChristenUnie) vraagt of een deel van dat geld terugkomt of op de plank blijft liggen?

1575 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat het de bedoeling is dat dat geld gebruikt wordt voor de realisatie van PARK21. Deze realisatie is onderwerp van gesprek met de gemeente Haarlemmermeer.

In antwoord op de vraag van de SP geeft de gedeputeerde aan dat de stikstofbrief helaas een negatieve impact heeft op de realisatie van NNN-gebieden.

Statenlid **Cardol** (GL) heeft nog enkele vragen die niet beantwoord zijn:

- 1580
- Ten aanzien van het Aanvalsplan Grutto heeft de spreker gevraagd of de nieuwe gebieden inmiddels bekend zijn.
 - Werken de gedeputeerden Landbouw en Natuur samen als het gaat over de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto?

1585 Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat zij intensief samenwerkt met gedeputeerde Zaal op dit dossier.

Voor het Aanvalsplan Grutto wordt gekeken in de gebieden West-Friesland, Laag Holland, Amstelland en Spaarnwoude of het aanvalsplan daar uitgevoerd kan worden.

1590

Mevrouw **De Groot** (SP) heeft nog twee onbeantwoorde vragen:

- Er is 9 hectare bos gerealiseerd in het NNN. De gedeputeerde geeft aan dat er 22 hectare is gerealiseerd. Waar is dit?
- Hoeveel bossen moeten er buiten NNN gerealiseerd worden?

1595

De **voorzitter** constateert dat dit nieuwe vragen zijn en inventariseert of er nog behoefte is aan een tweede termijn.

1600

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) heeft nog een onbeantwoorde vraag. De spreker vraagt de gedeputeerde te onderzoeken of er ongewenste gevolgen kleven aan de verbrakking.

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat daar juist naar gekeken worden. In dit kader noemt de gedeputeerde Westzaan, waar dit onderzocht wordt, omdat daar nog niet heel veel over bekend is.

1605

De gedeputeerde geeft aan dat er 9 hectare binnen het NNN is gerealiseerd. De overige 13 hectare is buiten het NNN. In totaal moet er 140 hectare worden gerealiseerd. **Hoeveel daarvan buiten het NNN gerealiseerd moet worden, is de gedeputeerde niet bekend. De gedeputeerde komt hier op terug. Ook op de vraag waar de 22 hectare is gerealiseerd, komt de gedeputeerde schriftelijk terug.**

1610

De **voorzitter** constateert dat er geen behoefte is aan een tweede termijn. Dit agendapunt zal worden als bespreekstuk worden geagendeerd voor de eerstvolgende Statenvergadering van 14 november 2022.

1615

11.c Natuurbeheerplan 2023

Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks geactualiseerd en bevat de kaders en de natuurdoelen voor de subsidiering van het natuurbeheer door de provincie. Het Natuurbeheerplan heeft ter inzage gelegen. De Nota van Beantwoording en het Natuurbeheerplan 2023 worden nu ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd.

1620

Eerste termijn commissie

Mevrouw **De Groot** (SP) geeft aan dat het Natuurbeheerplan goed in elkaar zit. Natuurbeheer is topsport, lijkt het. Het wordt des te moeilijker nu de natuur steeds grotere aanslagen te verwerken krijgt op het gebied van stikstof, vies water, te lage waterstand en bouw van wegen en woningen in de omgeving. Over dat laatste maakt de SP zich ook grote zorgen. Wat te zeggen over de aanleg van een snelweg en een afslag midden in de natuur? En wat te zeggen over de nieuwe plannen voor woningen aan de randen van dorpen en steden. De SP vraagt de gedeputeerde hierop te reflecteren. De SP is van mening dat deze plannen de natuur nog verder op achterstand en zet en het maakt goed beheer van de natuur nog urgenter. Moet dit niet alvast verwerkt worden in het Natuurbeheerplan door intensiever beheer op te leggen? Gedeeltelijk komt GS daaraan tegemoet door beheerplannen te verlengen en te actualiseren. De SP heeft wel een probleem met het in toenemende mate doden van ganzen. De SP vraagt zich af of het mogelijk handiger is om ook over te gaan tot het veel sneller duurzaam maken van de

1625

1630

1635 omliggende industrie en het weren van vervuילend verkeer uit de gebieden. Kan de gedeputeerde ook hierop reflecteren?

De heer **Köhler** (JA21) memoreert dat in week 42 de fractievoorzitters een verzoek hebben gekregen van de Duinstichting om een column te schrijven voor hun website. De spreker zal de url van zijn column aan de commissie doen toekomen. De spreker citeert een aantal punten uit
1640 zijn column over het Aanvalsplan Grutto en het duinbeheer.

Aansluitend geeft de spreker aan een vraag te zullen stellen aan de boswachter – i.c. de gedeputeerde tijdens deze commissievergadering – tijdens het college wat PWN zal geven aan stakeholders en belanghebbenden op woensdag 26 oktober. Om 20.000–25.000 bomen te
1645 kunnen compenseren, zijn er 32.000 bomen nodig. Deze aantallen zijn niet op voorraad. Ook moet er bekend zijn waar het bos en welk type bos er aangelegd kan worden. In hoeverre is dit voorbereid in het plan? De spreker geeft aan dat een valse vraag aan zo'n boswachter zou zijn, maar het is, volgens de spreker, allemaal onverdacht, onverwacht en ongewenst.

1650

Mevrouw **Koning–Hoeve** (CDA) heeft de volgende vragen:

- In deze stukken wordt aangegeven dat er na 2027 geen ANLb–contracten meer afgesloten kunnen worden. Het CDA vindt die beslissing voorbarig. Ook na 2027 kunnen ANLb–contracten in het NNN mogelijk nog van waarde zijn. Kan deze mogelijkheid opengehouden worden? Dan
1655 kan er tegen die tijd gekeken worden of ze ingezet zullen worden.
- Zijn de subsidies voor Vaarland nog mogelijk? Deze zijn noodzakelijk om dat natuurstype op die eilanden te behouden.
- Bij de zienswijzen zijn veel verzoeken tot ontgrenzing. De gedeputeerde geeft daarover aan dit mee te nemen bij de Omgevingsverordening. Het CDA gaat ervan uit dat de gedeputeerde zich
1660 in zal spannen om aan deze verzoeken gehoor te geven en waar mogelijk ook echt in te willigen.
- Als op de beheertypekaart verkeerde of onhaalbare typen zijn ingevuld, worden deze soms aangepast. Is er flexibiliteit mogelijk in de loop van de tijd daar nog aanpassingen op te doen, mocht dat nodig zijn?
- Het CDA heeft eerder aangegeven dat de uitbreiding van stikstofgevoelige plantensoorten geen nieuwe externe werking mag hebben. De gevraagde stikstofreductie mag daardoor niet nog verder vergroot worden. Hoe gaat de gedeputeerde dit voorkomen?
- Ook bij dit agendapunt uit het CDA haar zorgen over de beheergelden en of er na 2027 nog voldoende geld is voor het beheer.
- Sommige vergoedingen houden verband met het GLB, maar er is nog geen duidelijkheid over de exacte uitwerking van het GLB. Dat betekent dat de provincie van mensen vraagt een bepaald beheer te doen, zonder dat zij weten of dit wordt vergoed. Hoe gaat dit in de praktijk? Waar loopt de gedeputeerde dan tegenaan? Of accepteert iedereen dat?
- De totale kosten voor beheer in 2023 zijn € 28,8 miljoen en dat loopt op naar 2027 naar
1670 € 33,6 miljoen. Welk deel daarvan wordt door het Rijk gedragen en welk deel draagt de provincie?
- 1675

1680

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) dankt voor het Natuurbeheerplan. In de bijlage bij het Natuurbeheerplan staat: "Het zou kapitaalvernietiging zijn om via het Programma Natuurnetwerk veel tijd en geld te steken in het realiseren van nieuwe natuur als dat vervolgens weer verloren

gaat, omdat er geen adequaat beheer kan worden uitgevoerd". De PVV noemde het ook al: het afgraven van stukken land of eilandjes om daar natuur te realiseren. Dit gebeurt ook in Noord-Holland. Maar als er geen zekerheid is dat er goed beheer kan plaatsvinden, pleit de ChristenUnie ervoor het natuurbeheer bij de boeren te laten en hen daarvoor een adequate vergoeding te geven. Niets ten nadele van de medewerkers van de natuurorganisaties, maar de geloofwaardigheid van de provincie is hier in het geding. Kan de gedeputeerde hier een reactie op geven?

Tijdens het werkbezoek op 29 augustus aan het Kattendel werd duidelijk dat het voor de fietsers een grote ergernis is om daar niet door te kunnen fietsen. Een jaar geleden is er gestopt met het schoonvegen van het fietspad, omdat dat dweilen met de kraan open was. Het kost € 30.000 per jaar kost om het fietspad daar vrij te houden. Begrijpelijk dat dit vanwege de kosten niet meer gebeurt. Toch vindt de ChristenUnie dat de provincie dit anders zou moeten aanpakken. De ChristenUnie stelt voor eerst met betrokken partijen te bespreken wat de consequenties zijn van die beslissingen en dat dit ook gecommuniceerd wordt.

Statenlid **Cardol** (GL) sluit aan bij de vraag van het CDA inzake het ANLb. GroenLinks is benieuwd of het nieuwe NSP nu al helemaal verdisconteerd is in dit Natuurbeheerplan wat betreft de nieuwe maatregelen en vergoedingen. Daarnaast is GroenLinks benieuwd hoe de financiering van duurzaam agrarisch natuurbeheer in de toekomst wordt geregeld.

Een van de nieuwe dingen die ook met ANLb te maken hebben, is het agrarisch waterbeheer. Dit wordt ingericht met behulp van voorstellen vanuit de collectieven. Daarmee is GroenLinks akkoord. De spreker is benieuwd wanneer de maatregelen, die boeren gaan nemen om voor die gelden in aanmerking te komen, voldoende zijn? Hoe worden de resultaten gemeten? Hoe wordt de bewerkstelling van een goede toestand van al het water conform de kaderrichtlijn gerealiseerd?

De spreker heeft de column van de heer Köhler gelezen. Het is een interessant verhaal. De spreker is het op veel punten oneens. De spreker zal kijken of hij een column met zijn eigen mening daarnaast kan zetten.

Mevrouw **Strens** (D66) heeft de volgende opmerkingen:

- Overall ziet het Natuurbeheerplan er goed uit.
- D66 is blij dat water en klimaat zijn toegevoegd. Er wordt bijvoorbeeld straks ook geld ter beschikking gesteld voor agrariërs die hun percelen willen laten inunderen in het kader van klimaatadaptatie. Dit is een heel belangrijke weg om op te gaan, aldus D66.
- De provincie moet keuzes maken in die beschikbare middelen: wie krijgt het wel en wie niet? Op basis waarvan wordt besloten of een aanvraag wordt gehonoreerd of niet?
- D66 is blij dat er extra middelen vanuit het Rijk ter beschikking komen voor het Aanvalsplan Grutto. In het beheerplan is opgenomen naar welke gebiedskenmerken de provincie streeft. Dit zijn prachtige gebiedskenmerken, is D66 van mening. Hoe realistisch is het dat die gebieden op die manier gerealiseerd kunnen worden? Het zou jammer zijn om weer veel geld ter beschikking te stellen voor het beheer van weidevogels als daarmee niet het reproductiegetal van die vogels uiteindelijk omhoog gaat. De Rekenkamer heeft eerder al kritische rapporten geschreven dat het beheer ook effectief moet zijn.

- Vanaf 2025 ontstaat er een gat in de financiering. Het Rijk komt mogelijk nog met aanvullende middelen. Hoe beoordeelt de gedeputeerde deze tekorten?

1730 De heer **Hollebeek** (PvdD) overweegt enkele moties in te dienen:

- In navolging van de motie Bromet in de Tweede Kamer wil Partij voor de Dieren een motie indienen om te kijken in hoeverre rewilding onderdeel zou kunnen uitmaken van het provinciale natuurbeleid, omdat het altijd over beheer en beheer gaat. De spreker is het niet helemaal eens met JA21 dat wensnatuur niet gewenst zou moeten zijn, maar er zijn nog meerdere vormen van natuur. De spreker wil ook de mogelijkheid voor andere vormen open houden.
- In het Aanvalsplan Grutto zijn twee gebieden overgenomen. De Partij voor de Dieren overweegt een motie om het maaien daar uit te stellen tot na eind juni, zoals door de Vogelbescherming ook wordt aangeraden.

1740

Tot slot heeft de spreker nog een vraag. De provincie zou, omdat er nogal wat haken en ogen zaten aan de ontpachtingsregel, nog naar de Europese Commissie gaan om te kijken of daar nog wat mogelijkheden zijn. Wat is de stand van zaken daaromtrent?

1745 De heer **De Wit** (VVD) steunt dit type beheer, wat de provincie al een aantal jaren voorstaat. De VVD benadrukt dat natuurbeheer vaak maatwerk is en dus ook een bepaalde flexibiliteit vraagt, ook van de kant van de provincie. De VVD roept op open het gesprek te blijven voeren en te kijken wat er wel kan, omdat het zonde zou zijn om daar waar energie zit bij mensen om hun bijdrage te doen aan dat natuurbeheer, dat te laten vastlopen in bureaucratie of dingen die op papier net iets anders uitpakken. De spreker spreekt zijn vertrouwen in de gedeputeerde uit.

1750

De VVD sluit zich tot slot aan bij de vraag van D66 inzake de financiën.

1755 De heer **Van Tiggelen** (PVV) is niet enthousiast over het Natuurbeheerplan. Het door EU-wetgeving gedomineerde Natuurbeheerplan is nauw verbonden met het Natuurnetwerk Nederland, ofwel peperdure, boeren wegduwende tekentafelnatuur, aldus de spreker. Voor het agrarisch natuurbeheer is een nieuwe categorie klimaat toegevoegd naar aanleiding van de start van het GLB-NSP, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan. In deze citeert de spreker Socrates: "onwetendheid is de bron van alle kwaad". De spreker is van mening dat er keuzes worden gemaakt op naar zijn mening onjuist informatie. Het is lastig dit te veranderen. Het is de spreker niet bekend wat de doelen zijn en waar de waarneembare resultaten van dit beleid en de investeringen zijn.

1760

De PVV zal niet instemmen met de voordracht.

1765 Mevrouw **Jellema** (PvdA) spreekt namens de PvdA hun blijvende zorg uit over de inflatie, die ook bij dit beheerplan ongetwijfeld de kop op zal steken.

1770 Heeft Provinciale Staten ooit onverkort haar steun of commitment uitgesproken voor het Aanvalsplan Grutto? Het oorspronkelijke plan van de heer Winsemius stelt dat er gejaagd mag worden op de predatoren van de grutto. Voor de spreker is de ene soort niet meer waard dan de andere. Daarom pleit de spreker ervoor terughoudend te zijn met de inzet van ingrepen die enerzijds de grutto beschermen, maar tegelijkertijd ten koste gaan van andere diersoorten.

1775 Ten aanzien van de oproep voor het schrijven van een column is de spreker van mening dat de discussie in Provinciale Staten gevoerd moet worden en niet in een column van een particuliere organisatie.

1780 Mevrouw **Strens** (D66) vraagt wat het PvdA wil bereiken met de filosofische oproep om terughoudend te zijn met ingrepen in de natuur die mogelijk ten koste gaan van andere diersoorten.

1785 Mevrouw **Jellema** (PvdA) wil dit dilemma onder de aandacht brengen en ook de reflectie van de gedeputeerde hierop horen. Ook heeft de spreker behoefte nog even meegenomen te worden in het proces waarmee het Aanvalsplan Grutto tot stand is gekomen: is dit onderwerp uitputtend behandeld i.c. wordt het plan Winsemius onverkort overgenomen, terwijl mogelijk de resultaten in de provincie Noord-Holland anders kunnen zijn dan in andere provincies. Dat laat onverlet dat de grutto bescherming verdient, maar er “is so much more in the picture”.

1790 De heer **Hollebeek** (PvdD) vraagt of het mevrouw Jellema bewust is dat het Aanvalsplan Grutto ook ten koste gaat van andere aspecten van de biodiversiteitsdoelen en klimaatdoelen.

1795 Mevrouw **Jellema** (PvdA) is zich hiervan bewust. Daar worstelt de spreker ook mee: het ene is namelijk niet meer of minder belangrijk dan het andere. Het is goed hiervan bewust te zijn. De constatering is dat er weinig op wordt gereflecteerd.

Schorsing van 15.17 uur tot 15.24 uur

1800 Gedeputeerde **Rommel** reageert op de inbreng en beantwoordt de vragen van de commissie in eerste termijn. Het Natuurbeheerplan is puur gericht op de verstrekking van de subsidie, benadrukt de gedeputeerde.

1805 In reactie op de vraag van de SP over de wegen door de natuur geeft de gedeputeerde aan dat natuur soms om de wegen – rijks- of provinciale wegen – wordt gevormd. Bij provinciale wegen is het altijd zo dat de natuur altijd gecompenseerd wordt.

1810 In het kader van milieuwetgeving en stikstof wordt gekeken naar het duurzaam maken van de industrie. Dat helpt de natuur ook als daarmee de stikstofuitstoot verminderd wordt. In dit kader noemt de gedeputeerde Olam, die al 86% van de ammoniakuitstoot verminderd heeft.

1815 In reactie op JA21 geeft de gedeputeerde aan zich ook zorgen te maken over de grutto, met name vanwege de ouderdom van de grutto-paartjes. De Partij voor de Dieren haalde de Wet natuurbescherming aan waarin wordt gesteld dat de mens goed voor dieren moet zorgen. In dit kader noemt de gedeputeerde een voorbeeld van een boer die zijn land ging maaien, terwijl daar jonge grutto's in het gras leefden. Wanneer de boer twee weken later zijn gras zou maaien, zouden deze grutto's overlevingskansen hebben gehad. De gedeputeerde heeft daarop het voorstel gedaan voor een landelijke bewustwordingscampagne.

1820 JA21 heeft in haar bijdrage aangegeven dat er weinig terechtkomt van het Weidevogelplan. De gedeputeerde is van mening dat er heel hard wordt gewerkt. Er zijn ook veel boeren die goed voor de weidevogels zorgen: het is hun levenswerk om de populatie te laten toenemen. Tegelijkertijd, de PvdA noemde het al, de predatoren, en het blijft ook mensenwerk. Ook noemt de gedeputeerde de continue afweging in de keuze voor ingrepen in de natuur. De gedeputeerde erkent dat weidevogels beperkte overlevingskansen hebben als in dat gebied ook vossen leven, maar dit is
1825 inherent aan de keuzes die worden gemaakt.

De provincie poogt het compenseren van bossen zoveel mogelijk in de buurt te doen. De gedeputeerde kijkt actief mee met de gemeenten en met degene die de bomen heeft moeten kappen naar de mogelijkheden.

1830 Provinciale Staten heeft in 2015 besloten om per 1 januari 2023 de ANLb bij natuurgronden te verlagen. Maar in het kader van de realisatie van de NNN heeft de gedeputeerde Provinciale Staten gevraagd of het mogelijk is dit in zes geleidelijk af te bouwen. Als de natuur al eerder natuur was, wordt er al eerder natuurbeheer vergoed en wordt de ANLb – deze wordt jaarlijks samen met de
1835 collectieven vastgesteld – gewijzigd in de SPNL-subsidie.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) constateert dat als besluitvorming lang van tevoren plaatsvindt, op dat moment niet altijd bekend is wat de consequenties zijn. Dit is hier een goed voorbeeld van. Wat is dan de reden waarom er in de stukken wordt gezegd dat het na 2027 niet meer mag en
1840 waarom wordt hier niet meer flexibel mee omgegaan?

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt omdat dit zo door Provinciale Staten is besloten. Mocht Provinciale Staten dit willen wijzigen, kan hiervoor een voorstel worden ingediend. De gedeputeerde constateert er nu veel zaken spelen waar nu anders tegenaan gekeken wordt dan ten
1845 tijde van de vaststelling, zoals bij de NNN-realisatiestrategie.

De gedeputeerde vervolgt met de beantwoording van de vragen. Ten aanzien van Vaarland geeft de gedeputeerde aan dat de subsidie mogelijk is bij de graslandtypen en moerassen; bij de bossen niet, maar daar wordt wel naar gekeken.

1850 De provincie gaat zorgvuldig om met begrenzen en ontgrenzen. Dit gaat op basis van ecologische toetsen. De eerste slag was om te kijken waar de onlogische begrenzingen waren. Dit blijft de provincie ook doen. Er worden veel verzoeken ingediend voor ontgrenzingen. Daar wordt altijd naar de kwaliteit gekeken. Niet iedere vraag wordt gelijk in de volgende ronde meegenomen,
1855 omdat er een goede ecologische toets plaats moet vinden en dat vraagt soms tijd.

Het CDA en de VVD hebben gevraagd in hoeverre er wordt gekeken naar flexibel natuurbeheer. De natuurkwaliteiten zijn net vastgesteld. De provincie is nog altijd in overleg met degenen die dat moeten doen, of daar wonen of werken: hoe kan de natuur zo gemaakt worden dat het allemaal te
1860 combineren is? Dat wil niet zeggen dat gewoon grasland voldoende is; er moet echt natuur worden gerealiseerd. De gedeputeerde heeft daar goede voorbeelden van gezien. In dit kader noemt de gedeputeerde de Ster van Loosdrecht. Na drie jaar intensief overleg ligt er nu een plan ter uitvoering. Dat is niet hetzelfde plan als wat er oorspronkelijk lag. Er is met een ecooloog gekeken wat daar mogelijk is. De dialoog is belangrijk. Als dat niet gebeurt, kan de provincie niet

1865 meedenken en wordt het een vervelend verhaal.

Gedeputeerde Zaal heeft de GLB in haar portefeuille. Zij heeft hier veel aandacht voor. De uitwerking van het GLB is inmiddels bekend. Dit is door boeren en natuur uitgewerkt. De uitkomsten daarvan zijn in het Natuurbeheerplan en ook in het Nationaal Strategisch Plan verwerkt.

1870

In antwoord op de vraag hoeveel van de totale kosten van € 28,8 miljoen worden gefinancierd door het Rijk zal de gedeputeerde de commissie hierover schriftelijk informeren.

1875

GS heeft met de minister gesproken over de uitbreiding van stikstofgevoelige plantensoorten. Dit wordt nog onderzocht. Er ontstaat namelijk een soort trap-op-trap-op. De gedeputeerde verwacht hier de komende tijd een antwoord op.

1880

Provinciale Staten heeft € 45.000 beschikbaar gesteld voor het schoonmaken van het fietspad in het Kattendel als gevolg van kruierend duinzand voor een periode van maximaal vijf jaar. Ook bij Parnassia speelt een soortgelijk issue en is ook daar niet aan het begin van de weg aangegeven dat het niet mogelijk is verder te fietsen. Hier vraagt de gedeputeerde aandacht voor. Aanvullend geeft de gedeputeerde aan dat er niet schoongemaakt zal worden bij Parnassia.

1885

Het agrarisch waterbeheer wordt betaald tussen de waterschappen en de EU. Het collectief sluit daar een contract voor af, waarna vervolgens een contract met de boeren die dat beheer doen, wordt afgesloten. De waterschappen betalen mee, omdat zij daarmee ook de Kaderrichtlijn Water denken te ondersteunen. In antwoord op de vraag van D66 geeft de gedeputeerde aan dat de honorering van zo'n aanvraag wordt gebaseerd op de bepalingen in het openstellingsbesluit door de collectieven.

1890

Het streven is om het aantal grutto's in stand te houden; de gebiedskenmerken zijn daaraan ondergeschikt. De provincie heeft haar eigen weidevogelplan, wat maakt dat het Aanvalsplan Grutto feitelijk overbodig is. De gedeputeerde heeft ook aangegeven aan de heer Winsemius dat de provincie Noord-Holland andere karakteristieken heeft dan de provincie Friesland, waar het Aanvalsplan Grutto op is geschreven. De provincie wil wel gebruik van de middelen die door het Rijk ter beschikking worden gesteld. Dat is ook de reden waarom de provincie de gebieden heeft aangewezen. Het geld is nog niet toegezegd vanuit het Rijk, maar de gedeputeerde vertrouwt er wel op dat dat zal gebeuren.

1900

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt wat de heer Winsemius hierop heeft geantwoord.

1905

Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat de heer Winsemius zich hier niet van bewust was. Er is toegezegd dat hij dit nog een keer uit zou gaan schrijven. In de provincie Noord-Holland zijn de weidevogelleefgebieden met name in het NNN. In eerste instantie was dit een obstakel voor de financiering, omdat deze gelden waren bedoeld voor gebieden buiten het NNN. De gedeputeerde heeft de heer Winsemius gevraagd daar nogmaals naar te kijken.

1910

Statenlid **Cardol** (GL) heeft uit het verhaal van de gedeputeerde begrepen dat de provincie haar eigen masterplan heeft, waar de middelen van Winsemius voor worden gebruikt. Uit het veld heeft de spreker begrepen dat het Aanvalsplan Grutto op een aantal punten

verder gaat dan het Actieplan Weidevogels en ook op een aantal punten beter is. De spreker pleit ervoor in dit licht nogmaals naar het Aanvalsplan Grutto te kijken, uiteraard toegespitst op de situatie in Noord-Holland.

1915 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat hier al naar is gekeken. Dit leidde ook tot de conclusie dat de provincie Noord-Holland het Aanvalsplan Grutto niet nodig heeft, omdat dit in het weidevogelplan is opgenomen. Wel heeft de provincie de extra middelen van het Rijk nodig.

1920 Statenlid **Cardol** (GL) geeft aan dat er veel kritiek in het veld is op het masterplan weidevogels en dat het Aanvalsplan Grutto beter is en verder gaat dan het provinciale plan. Daarom pleit de spreker ervoor om nogmaals het Aanvalsplan Grutto onder de loop te nemen en daar die punten uit te halen die niet in het provinciale plan zijn opgenomen.

1925 Gedeputeerde **Rommel** zal in voorbereiding op de bespreking van het provinciale weidevogelplan het Aanvalsplan Grutto meenemen, naast de signalen die statenlid Cardol heeft gehad.

Statenlid **Cardol** (GL) zal deze punten buiten de orde van de vergadering delen met de gedeputeerde.

1930 Het is gedeputeerde **Rommel** niet bekend wanneer het masterplan weidevogels is geagendeerd om in de commissie te bespreken.

1935 De heer **Hollebeek** (PvdD) heeft nog een onbeantwoorde vraag inzake de ontpachttingsregeling en het overleg met de Europese Commissie.

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat er nog wordt gewerkt aan de ontpachttingsregeling en dat deze mogelijk verder wordt verbeterd.

1940 Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of er meer beheer plaats zou moeten vinden als er meer activiteiten worden ontplooid. Om deze vraag meer kleur te geven: er is eerder gesproken over de aanleg van natuur om wegen heen; er zijn plannen om in het landelijk gebied weer woningen te bouwen; Olam heeft een stikstofreductie toegepast van 85%, maar heeft inmiddels een last onder dwangsom ontvangen.

1945 Gedeputeerde **Rommel** kan deze vraag van de SP niet goed duiden. Ter zake de aanleg van wegen en het bouwen woningen zijn regels die zijn vastgelegd in de Omgevingswet. Dit agendapunt is de bespreking van het Natuurbeheerplan. Het is juist de bedoeling dat er minder vervuuld wordt, zodat de natuur robuuster, de natuur zichzelf in stand kan houden en het beheer daardoor makkelijker wordt. De gedeputeerde stelt voor deze vraag en de duiding daarop buiten de orde van de vergadering te bespreken.

1950

Tweede termijn commissie

1955 Mevrouw **Strens** (D66) heeft een vraag gesteld hoe de gelden voor water en klimaat worden verdeeld. De gedeputeerde antwoordde dat dit aan de collectieven is. Stel dat er meerdere collectieven zijn, hoe wordt in dat geval het geld verdeeld? Kan een collectief zelf een onderlinge verrekening maken?

1960 Mevrouw **Hoogendoorn**(ChristenUnie) heeft vanuit het veld gehoord dat de vergoeding voor het agrarisch natuurbeheer niet wordt geïndexeerd. Dit gaat over de uitgestelde maaidatum specifiek. Dit is anders dan bij het ganzenbeheer waar wordt gekeken naar de actuele prijs voor het voer in kilo's. Kan de gedeputeerde dit toelichten?

1965 Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of de natuur robuuster wordt als er meer activiteiten worden ontplooid. De spreker is van mening dat dit niet mogelijk is. De spreker vraagt de gedeputeerde deze vraag alsnog te beantwoorden.

1970 Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat de natuur robuuster wordt als er maatregelen worden genomen die ervoor zorgen dat de natuur herstelt en dat er geen schadelijke stoffen, zoals stikstof en methaan, in de natuur terechtkomt. Als de activiteiten worden uitgebreid, maar wel binnen de vergunning blijven, wordt het dus niet erger. Dat betekent ook dat er in de buurt van industrie enerzijds milieumaatregelen zijn en anderzijds dat er afspraken worden gemaakt over stikstof en het afvangen daarvan. In dat kader noemde de gedeputeerde eerder Olam, omdat dit bedrijf maatregelen heeft genomen ten aanzien van de uitstoot van ammoniak en ten gunste van de natuur.

1975 De collectieven stemmen onderling de verdeling ten aanzien van water en klimaat af. Dat geldt ook voor het waterbudget en de waterschappen.

1980 De gedeputeerde heeft gehoord dat de ANLb-gelden niet toereikend zijn. Er wordt wel geïndexeerd, maar de collectieven geven aan dat dit niet voldoende is. Dit is onderdeel van de onderhandelingen met Europa en wordt opgepakt door gedeputeerde Zaal.

Mevrouw **Hoogendoorn**(ChristenUnie) vraagt vanaf wanneer er wel geïndexeerd wordt.

1985 Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat dit besluit voortkomt uit de onderhandelingen en dat zij op dit moment deze uitkomst niet kan wijzigen. De gedeputeerde kan wel deze signalen meenemen richting de Europese Unie.

1990 De **voorzitter** constateert dat dit agendapunt voldoende is besproken. Dit agendapunt zal worden geagendeerd als bespreekpunt voor de eerstvolgende Provinciale Statenvergadering op 14 november 2022.

1995 Gezien de tijd is besloten agendapunt 11.b, het vaststellen van de Regionale Veenweide Strategie 1.0 tijdens deze commissievergadering te behandelen en de B-stukken door te schuiven naar de volgende commissievergadering Natuur, Landbouw & Gezondheid in november.

11.b Vaststellen Regionale Veenweide Strategie 1.0

2000 De Regionale Veenweide Strategie 1.0 beschrijft de strategie voor het verminderen van broeikasgasemissies (CO₂) uit veenbodems en het daaraan gekoppelde afremmen van bodemdaling in het landelijk gebied van de provincie Noord-Holland. Het is een strategie voor de (middel)lange termijn 2030 met een doorkijk naar 2050. De kaders uit het landelijke Klimaatakkoord zijn leidend in de aanpak. Gedeputeerde Staten leggen met bijgaande voordracht de Regionale Veenweide

2005 Strategie 1.0 aan Provinciale Staten op 14 november 2022 ter besluitvorming voor. Na de vaststelling wordt de Regionale Veenweide Strategie en de uitvoering daarvan opgenomen in het Provinciaal Programma landelijk Gebied.

2010 De heer **Straathof** is themahouder westelijke veenweide bij LTO Noord. De beraadslagingen eerder gehoord hebbende, is de complexiteit van het provinciale vraagstuk duidelijk geworden. De heer Straathof heeft eerder ingesproken en mogelijk hebben de statenleden en hij elkaar getroffen in de omgeving van Zegveld op de hoogwaterboerderij. Dit is een waardevol initiatief, omdat er geen betere plek is om uit te leggen waar het over gaat. In de komende Provinciale Statenvergadering zal de Regionale Veenweide Strategie 1.0 worden vastgesteld. De 2.0-versie zal landen in het PPLG. Dat betekent dat primair de veenweiden, het behoud daarvan en de kansen die daar liggen, worden hiermee geprioriteerd. Tegelijkertijd moet er via die PPLG worden gedeald met al die andere

2015 opgaven die door de provincie en het Rijk zijn gesteld. Daar wordt het beter van, maar mogelijk wordt de realisatie wel vertraagd. De taak van de spreker is erop toe te zien dat er in 2030 voldoende CO₂-emissiereductie gerealiseerd is door beperking van de bodemdaling via veelal watergestuurde maatregelen. Daarvoor is nodig dat er in 2026 voldoende kennis is opgedaan in de eigen provincies, kennis die als basis moet dienen voor de verdere uitrol tot 2030. Daar maakt de

2020 spreker zich zorgen over.

Uit de stukken blijkt onvoldoende concreetheid over hoeveel hectare er uitgevoerd is in 2026. Provinciale Staten is in de positie om daar vragen op te stellen of een motie of amendement op in te dienen. Anders wordt er geweld gedaan aan het halen van de doelstelling, zo meent de

2025 spreker. De boeren benaderen dit vraagstuk vanuit de grondgedachte dat grond de basis is voor iedere boerenbedrijf en het behouden van die grond, veengrond, ten alle tijde een goede zaak is voor de boer die daar zit. Als een boer met die maatregelen niet alleen langer daar kan boeren, maar ook nog het klimaat kan dienen, dan kan een boer zich daar langer vestigen en, weliswaar met minder boeren, meer doelen dienen dan voedselproductie en landbouw. In het kader van het

2030 halen van al die doelen, stelt de spreker voor vooral zwaar in te zetten op de verkenning aan keukentafels als het gaat over al die onderwerpen en met de gerenommeerde bureaus een checklist met gespreksonderwerpen te maken. Dat zal de basis zijn om straks in die gebiedsprocessen zaken te doen. Dan moet bekend zijn wie er door wil en hoe ze door willen.

2035 Noorderkwartier is de waterbeheerder, maar deze partij wordt onvoldoende betrokken in de gesprekken, terwijl dit wel een partij is die nodig is wanneer de provincie significante dingen in het waterbeheer gaat doen. Het is goed om te leren van wat andere provincies doen. Dat ademt deze strategie ook uit. De spreker roept de waterbeheerder op datzelfde te doen en niet als voorwaarde te houden dat er mogelijk niet voldoende water is voor deze doelen; dan gaat het

2040 namelijk niet vliegen. En ook erop toe te zien dat in de veenbodem van landbouwkundige percelen – dat zijn andere percelen dan veen in natuurgebied – de prioritering voor zoet water dezelfde ranking heeft. De ranking betekent: er is een bepaalde verdringingsreeks dat een zoet water behoefte wordt afgesproken ‘welke functie krijgt wanneer water’. Veen is een bodem. Wanneer die te droog wordt gemaakt, zal dat onherstelbare schade hebben. Die wordt nooit meer een spons.

2045 Dat wordt al in natuur gedaan. De spreker roept op ook de boerenpercelen te beschermen met die status.

De spreker wenst Provinciale Staten toe dat PS aan die bespreking in voldoende mate toekomt,

2050 dat Provinciale Staten erop ziet dat er areaal komt waarmee kennis opgedaan wordt en dat er voldoende capaciteit vrij wordt gemaakt om dit dossier voldoende aandacht te geven.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt hoe de provincie kennis op kan doen in het areaal hectares waar de heer **Straathof** over sprak.

2055 De heer **Straathof** wil daar juist een bepaalde vrijheid in laten. Er is gebleken dat de beste maatregelen gepaard gaan met slimmer omgaan met het grondwaterniveau in het perceel. Er zijn alternatieven, maar de spreker roept op vooral naar de meest kansrijke alternatieven te kijken. Die gaan met name over peil, beheer en beheer van de grondwaterstand.

2060 De heer **Mantel** (JA21) vraagt of de spreker van mening is dat bepaalde gebieden geschrapt zouden moeten kunnen worden als blijkt dat er doelstellingen in bepaalde gebieden niet gehaald kunnen worden, zodat doelstellingen in andere gebieden wel gehaald kunnen worden.

2065 De heer **Straathof** antwoordt dat er aan de Klimaattafel gemotiveerd moet kunnen worden waarom het niet lukt. Dat kan ook een kosteneffectieve afweging zijn.

De heer **De Wit** (VVD) vraagt hoe dit stuk wordt ontvangen bij de mensen aan de keukentafel, ook in het licht van het huidige sentiment richting de overheid.

2070 De heer **Straathof** geeft aan dat de Regionale Veenweide Strategie wordt ontvangen als een van de vele stukken. Het is niet het stuk waar de boeren het meest van wakker liggen. Hun vraag is wel: kan ik boer blijven op deze specifieke plek; en hoe dan? Dat betekent dat die vragenlijst en met name de toonzetting bepalend is voor het succes of die boeren die partij vertrouwen en met hun visie op hun toekomst komen.

2075 Mevrouw **Jellema** (PvdA) werd getriggerd door de uitspraak ook vooral de waterschappen mee te nemen. Ook de spreker heeft de ervaring dat het waterschap zich wat afzijdig houdt. Heeft de heer **Straathof** een advies over hoe de provincie die twee gremia dan toch dichter bij elkaar kan brengen?

2080 De heer **Straathof** geeft aan dat de waterschappen juridisch gezien niet gaan over het grondwater in het perceel van die boer. Daar is wijziging van wetgeving voor nodig. Als dat lukt, zullen alle waterschappen met veen in hun portefeuille direct in gesprek willen.

2085 De heer **Dessing** (FvD) vraagt hoe groot het draagvlak is bij de agrariërs om aan de knoppen te draaien. Daar heeft de spreker namelijk zijn twijfel over.

2090 De heer **Straathof** geeft aan dat hij met name wil focussen op de kansen die dit boeren geeft. De spreker noemt in dit kader Spengen. Daar is vijf jaar geleden een proef gestart. Deze is afgelopen maand afgerond en eigenlijk doorgestart. Daar zijn boeren openhartig geweest over hun ervaringen. Die zijn over het algemeen goed, want ze hebben leren samenwerken en het waterschap hebben ze leren kennen als een constructieve coöperatieve partij. Op de vraag welke voordelen er voor de boer zijn, konden zij dit slecht duiden en moesten ze vaststellen dat de baten vooral bij de maatschappij liggen en de boer is de partij die het moet doen. Dus de boer

2095 moet het fysiek doen en ook de financiële middelen hebben om een stukje cofinanciering daarvoor op tafel te leggen.

Mevrouw **Hoogendoorn-van der Marel** (ChristenUnie) leest in het rapport dat het experiment naar natte teelten min of meer is mislukt. Is de inspreker van mening dat meer mogelijkheden moeten worden onderzocht?

2100 De heer **Straathof** zou het winst vinden als natte teelt buiten de categorie landbouw geplaatst wordt, er geen sprake meer is van landbouw als is overgaan tot natte teelt. Dat is een ruimtelijke ordeningskwestie. Als het gaat over het dienen van klimaatdoelen zullen natte teelten mogelijk
2105 een andere belasting hebben, namelijk methaangas. Zeker wanneer het doel is die natte teelt ook productief te laten zijn, moet er bemest worden. En dat is met de Kaderrichtlijn Water een uitermate discutabele zaak, want dit plaatsvindt in een ongeveer geïnundeerd stuk land.

Eerste termijn commissie

2110 De heer **Mantel** (JA21) heeft de stukken met belangstelling gelezen. De spreker dankt de initiatiefnemers voor het werkbezoek in Zegveld. Kort samenvattend waren er die dag eigenlijk twee woorden die veelvuldig terugkwamen: vertrouwen en toekomstperspectief. De reactie van de boer op de vraag over de lisdodde in relatie tot methaan was onbetaalbaar, zo geeft de spreker aan. Wellicht nog wel onbetaalbaarder dan de € 18 miljoen die minister Van der Wal extra
2115 investeert om dit voorstel deels te bekostigen. Als het gaat over natuur, onderhoud, versterking of beheer, dan kan men JA21 echt vinden.

Ook werd gezegd dat het deels verhogen van het waterpeil een belangrijke bijdrage kan leveren aan het tegengaan van bodemdaling. Maar of er een zaligmakende oplossing is voor het
2120 probleem bodemdaling, dat is ook de experts niet bekend. In de zienswijze van alle betrokken partijen heeft JA21 het antwoord ook niet gevonden. Het is dus nodig te blijven monitoren en gebruik te maken van de expertise van de mensen in het veld. Maar gezien de huidige maatschappelijke problemen vindt de JA21 dat er andere keuzes gemaakt moeten worden. De gedeputeerde zei eerder dat er grote keuzes gemaakt moeten worden. De hoeveelheid geld dat
2125 er met dit project gemoeid is ten opzichte van de doelstellingen die GS wil behalen, maakt dat de fractie van JA21 voornemens is om de strategie niet te steunen. De fractie ziet wel uit naar de behandeling in PS.

In de zienswijze van Natuurmonumenten doen zij het volgende voorstel: “voeg kaarten toe met dikte van het veen, type veen, de huidige bodemdaling en de verwachte bodemdaling”. Is GS
2130 voornemens om deze suggestie over te nemen? Zo ja, waar en wanneer is dit zichtbaar? En zo nee, waarom niet? Het kan namelijk zo zijn dat een uitwerking van dit soort kaarten kan helpen om de problematiek doeltreffender aan te pakken of dat er op zijn minst betere inzicht komt.

2135 Heeft de heer **De Wit** (VVD) goed begrepen dat JA21 de € 18 miljoen vanuit het Rijk liever aan het ministerie laat, zodat het naar andere provincies kan gaan, dan het geld voor Noord-Holland te gebruiken?

2140 De heer **Mantel** (JA21) is van mening dat de vraag eigenlijk is: wat is het doel en wanneer is het af? De bodemdaling is niet meer te stoppen. Dat zeggen de experts ook. Voor sommige gebieden

zou het kunnen stoppen. Maar de vraag is: wanneer is het voldoende? Maar de volgende vraag is dan: hoeveel miljoenen zijn er nog nodig, terwijl niet zeker is of de doelstelling behaald gaat worden. Dan is JA21 er voorstander van andere keuzes te maken.

2145 Statenlid **Kostić** (PvdD) vraagt welke oplossingen JA21 ziet voor de bodemdaling.

De heer **Mantel** (JA21) geeft aan dat op dit moment niemand de oplossing heeft. Wat ook uit het werkbezoek naar voren kwam: je kunt het grondwaterpeil wel verhogen, maar in sommige gevallen gaat die bodemdaling dan alleen maar sneller.

2150

Statenlid **Kostić** (PvdD) geeft aan dat dat de enige effectieve manier is om het wel op te lossen, tot een bepaalde hoogte het waterpeil doen stijgen.

2155 De heer **Mantel** (JA21) ontkent dit niet. Dit is voor sommige gebieden wellicht de oplossing. Maar er is ook gezegd dat dat in andere gebieden juist niet zo is.

2160 Volgens de heer **De Wit** (VVD) staan data, drive en daadkracht centraal. Allereerst begint dat met de juiste data op polderniveau en misschien wel op bedrijfsniveau, om goed in beeld te hebben welk grondtype het betreft, ook in relatie tot water en wat dat doet voor de effectiviteit van maatregelen. Dat vereist dat de provincie samen met het waterschap heel goed in beeld heeft – en dat ook uit kan leggen aan bedrijven waar het over gaat – wat de feitelijke situatie is. Van daaruit kan de beste aanpak worden geformuleerd met elkaar.

2165 Die uitvoering, dat is de drive. De provincie heeft uiteindelijk de energie nodig van mensen in het gebied om hier de schouders met elkaar onder te zetten. Het is belangrijk te beseffen dat dit uiteindelijk onderdeel is van de grotere opgave in het landelijk gebied en in de veenweidegebieden. Daarom begrijpt de spreker goed dat de Regionale Veenweide Strategie 2.0 landt in de PPLG. Waarbij wel deze problematiek een heel specifieke aanpak vereist daarbinnen, omdat veenweiden wezenlijk anders zijn dan andere gebieden die ook onderdeel zijn van het landelijk gebied. Die drive bij mensen is nodig. Daarom sluit de spreker zich aan bij de woorden van de heer Straathof om het goede gesprek te voeren en het vertrouwen in de overheid te vergroten, zodat mensen uiteindelijk mee kunnen gaan in deze aanpak. Dat vraagt in eerste instantie van de provincie een stap richting deze mensen in plaats van zij richting de provincie. De spreker pleit ervoor die stap te nemen als onderdeel van de uitwerking van deze Regionale Veenweide Strategie.

2175

2180 Tot slot, daadkracht. Als er weer vertrouwen is en er besloten is hiermee aan de slag te willen gaan, is het zaak dat de provincie mensen ook wat te bieden heeft. De provincie moet de komende jaren inhoudelijk focussen op instrumenten die bedrijven geboden kunnen worden om daadwerkelijk maatregelen te kunnen nemen. Dat is best wel lastig. Het is op dit moment nog niet duidelijk voor boeren hoe het betaald moet worden en wat de effecten zijn. Als dat niet goed in beeld is, zullen mensen afhaken. Dus ook daar sluit de VVD zich aan bij de woorden van de inspreker en roept op de tijd goed te benutten om ervaring op te doen met alle beschikbare methoden, zodat de provincie de boerengemeenschap concrete opties kan aanreiken en die drive omgezet kan worden in daden.

2185

Over de Regionale Veenweide Strategie heeft de spreker nog enkele specifieke opmerkingen:

Ik heb nog een aantal specifieke opmerkingen, lezende het stuk.

- 2190
- Er is een voorstel gedaan voor de verdeling van gelden per gebied. Wat de VVD betreft is de provincie maximaal flexibel daarin. Als er in het ene gebied meer initiatief en energie ontstaat dan in een ander gebied, wil de VVD het college het mandaat geven om daar ook flexibeler mee om te gaan en het geld daar te investeren waar sneller meters gemaakt kunnen worden.
 - De zoetwater problematiek is alom bekend en staat ook goed beschreven in de Regionale Veenweide Strategie. De spreker is er voorstander van de samenwerking tussen de provincie en het waterschap te intensiveren. Boeren mogen namelijk verwachten dat overheden met één mond spreken en dezelfde visie uitdragen.
 - De VVD heeft eerder haar zorgen uitgesproken over het capaciteitsissue aan de kant van de provincie: heeft de provincie genoeg mensen om dit ook goed te kunnen doen? Stel dat het lukt om die drive maximaal aan te spreken en er komt een versnelling aan de kant van de boeren, is de provincie dan in staat om dat te volgen? De VVD vraagt de gedeputeerde daar tijdig over terug te komen in Provinciale Staten, mocht er een capaciteitstekort ontstaan, zodat er in ieder geval met elkaar een bewuste keuze gemaakt kan worden over wat de provincie wel en niet (meer) kan doen.
- 2195
- 2200

2205

Volgens mevrouw **De Groot** (SP) gaat het bij bodemdaling niet alleen over landbouw en veenweiden, maar ook over alle woningen die in dat veenweidegebied liggen. De provincie houdt natuurlijk onverkort vast aan het Klimaatakkoord, maar er zit een zekere tegenstelling in. De provincie geeft anderzijds het gebied de gelegenheid te reageren op draagvlak, draagkracht, haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de opgaven en de benodigde maatregelen. Dat is al een contradictie in zichzelf. Daarbij wordt gezegd dat er geen tijd te verliezen is. Kan de gedeputeerde op dit aspect reageren?

2210

2215

De brief van Natuurmonumenten zou de provincie ter harte moeten nemen, volgens de SP. In hoeverre zijn de bijzonder nuttige opmerkingen nu opgenomen in het plan van Noord-Holland? Doet Noord-Holland iets vergelijkbaars als de provincies Utrecht en Friesland?

2220

De SP vindt het ook vreemd dat er heel veel gesteggeld wordt over geld en gepolderd met de gebiedspartijen. De SP is het er wel mee eens dat dit moet gebeuren, want er is geen tijd te verliezen. Anderzijds wordt er veel te lang gepolderd en is er nog maar heel weinig tot stand gekomen.

2225

De spreker heeft samen met andere raadsleden van Zaanstad twee boerenbedrijven bezocht die allebei in het veenweidegebied liggen. De ene is biologisch-dynamisch en de ander biologisch. Deze boeren maken zich grote zorgen over hun bestaan en hebben duidelijkheid over hun toekomst verdient. Er is haast geboden, omdat de boeren duidelijkheid nodig hebben om zich op de toekomst te kunnen richten.

2230

De heer **Mangal** (DENK) geeft namens DENK aan vooral toekomstgericht te kijken. De fractie voorziet een tekort aan drinkwater. In het hoofdstuk over waterkwaliteit is te lezen dat er meer onderzoek nodig is naar de effecten van bodemdaling en de remmende maatregelen op de

waterkwaliteit. Dit is zorgelijk. In hoeverre worden er maatregelen genomen die niet meer teruggedraaid kunnen worden als de waterkwaliteit wordt aangetast?

2235 De heer **Dessing** (FvD) memoreert dat tijdens de vorige commissievergadering Natuur, Landbouw & Gezondheid het rapport van de Randstedelijke Rekenkamer is besproken op aangeven van de Partij van de Arbeid. De uitkomsten van het rapport zijn duidelijk: er is geen draagvlak onder agrariërs is, er is onduidelijkheid over de uitgangspunten en de rekenregels, er is weinig zicht op de neveneffecten, het is niet meetbaar, de effectiviteit van de methodes zijn eigenlijk onbekend
2240 en het is een enorm kostbaar verhaal. Het gaat hier over een strategie over veenweiden, waarbij de bodemdaling als een heel grote urgentie wordt gezien. En aan de andere kant wordt er gesproken over CO₂-reductie. Als er geen tijd te verliezen is en er is iets heel urgents aan de hand, gaat dat dan over die bodemdaling of wordt hiermee de CO₂-reductie goedgepraat?

2245 Er wordt gezegd “waar de grootste uitstoot zichtbaar is”. Hoe wordt dit gemeten? Is dit meetbaar? De evaluatie van de maatregelen zal plaatsvinden middels de doelstellingen uit het Klimaatakkoord. Hoe wordt daar invulling aan gegeven als er geen concrete metingen gedaan kunnen worden op de gevolgen van de maatregelen?

2250 De verhoging van het waterpeil kent grote risico's. Niet alleen voor het drinkwater, maar ook het verhogen van het peil wat genoemd wordt in het rapport Uitspoelen van fosfaten. Het bagger, de schade voor de boeren, de oeverafkalving, over deze maatregelen is in de raad van Zaanstad al gesproken en middels een amendement is gevraagd de verbrakkingsaspecten in polder Westzaan niet te doen voordat duidelijk is onderzocht wat de effecten daarvan zijn. Is het dan nog steeds
2255 een goed idee om voor meer dan € 100 miljoen dit plan te gaan doen?

Wat wordt er gedaan met de bezwaren, de zorgen en vragen die geuit zijn door de insprekers? Ook die insprekers geven aan dat vernatting van veenweiden geen Quick Win is, zoals eerder werd gedacht. Het heeft minder effect op CO₂-reductie en dat levert heel veel complicaties op.

2260 De spreker concludeert dat deze Veenweidenstrategie absoluut ondoordacht is en geen goed plan is.

2265 De heer **Leerink** (PvdA) memoreert dat er meerdere keren is gesproken over deze strategie in een bod met een 80%-versie en nu weer. Het stuk begint zelf bij het klimaatakkoord: impuls gelden, wat er moet van het Rijk, et cetera. Voor de PvdA is het vertrekpunt de richtinggevende uitspraak van Provinciale Staten in 2018 over bodemdaling. PS heeft klip en klaar duidelijk gemaakt dat de aanpak van bodemdaling, nog los van CO₂-uitstoot, daadwerkelijk moet worden aangepakt. GS heeft vervolgens Veerman gevraagd een rapport te schrijven waarvan de conclusies overigens
2270 nooit door PS zijn vastgesteld. Dit is voor de PvdA geen reden om de richtinggevende uitspraken van 2018 als wel urgent, maar niet acuut te betitelen. In de afgelopen vier jaar is best veel gebeurd. Er zijn een aantal interessante initiatieven geweest. Er is veel kennis verzameld, wat is geland in dit rapport. Dat is waardevol. Er ligt hier een rapport waarin die geschiedenis van het veenweidegebied en de problematiek nog eens goed wordt neergezet, maar een strategie is het
2275 niet. Ook dit heeft de PvdA eerder benoemd. In een strategie wordt aannemelijk gemaakt met welke maatregelen, langs welke tussendoelen, het uiteindelijke gestelde doel bereikt kan worden.

Het ontbreekt aan zowel de doelen, als een strategie. De spreker is bang dat de mensen een beetje klaar zijn met een vooruitschuivende overheid.

2280 De heer **De Wit** (VVD) vraagt, als de provincie niet moet werken aan oplossingen in de toekomst, wat kan de Partij van de Arbeid vandaag bieden om dit probleem wel op te lossen?

2285 De heer **Leerink** (PvdA) geeft aan dat de hoop niet verloren is. De spreker is wel van mening dat het belangrijk is vooraf heldere doelen met elkaar vast te stellen. Als dat niet gebeurt, wordt er heel veel open gelaten. En dat is niet goed, denkt de heer Leerink. De spreker benadrukt niet moedeloos te zijn. Er is een probleem. In grote lijnen is bekend wat de provincie met dat probleem zou moeten doen, in welke variant dan ook. Het waterpeil moet stijgen. Het lastige is dat daar verschillende belangen spelen. De provincie vindt het belangrijk dat iedereen daar op een goede manier bij betrokken wordt. De oplossingsrichting is niet zo moeilijk, maar het is zoeken naar een strategie waarin zoveel mogelijk mensen op een goede manier worden meegenomen. Dat is het probleem, volgens de spreker. Dan helpt het als de doelen bij alle betrokkenen duidelijk zijn, de tijdlijnen bekend zijn en de piketpaaltjes geslagen zijn. De spreker is niet negatief, maar er is iets meer nodig tussen een heel ver einddoel en het kennisdocument wat er nu ligt.

2295 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) geeft aan dat er ook nadelen kleven aan het omhoog brengen van het waterpeil. Is de heer Leerink het eens dat er nog veel onderzoek plaats moet vinden?

2300 De heer **Leerink** (PvdA) beaamt dat er op veel deelterreinen nog onderzoek noodzakelijk is om te bepalen wat het meest effectief is. Maar in grote lijnen is bekend dat, als de provincie iets wil doen aan bodemdaling en CO₂-uitstoot, het waterpeil links- of rechtsom omhoog moet. Het is goed hierover helder en duidelijk te zijn. De spreker heeft dit liever – dan kan er een plan gemaakt worden – dan daaromheen te dralen; er zijn geen makkelijke oplossingen. Dit is de beste oplossing voor iedereen.

2305 De heer **Mantel** (JA21) vraagt welk doelen de Partij van de Arbeid nastreeft en wanneer deze zijn bereikt.

2310 De heer **Leerink** (PvdA) geeft aan dat in de notitie een helder doel is geformuleerd. Dat is prima. Maar uiteindelijk moet een strategie aannemelijk maken met tussenstapjes dat het einddoel ook behaald kan worden. Dat is waar de PvdA zich zorgen over maakt. In feite wordt in deze strategie aangegeven dat die doelen in het PPLG landen. Maar als die doelen nu niet kunnen worden vastgesteld, kan dat over drie maanden dan wel? Kan GS dit garanderen? De provincie is afhankelijk van Den Haag. De heer Leerink stelt voor hetzelfde te doen als op het dossier stikstof. De provincie heeft daar haar eigen plan getrokken en heeft zelf haar eigen stikstofdoelen vastgesteld. Dit is per gebied vastgesteld en daar is de provincie mee aan het werk gegaan, los van waar Den Haag iedere keer weer mee komt als het gaat om stikstof. De spreker kan zich voorstellen dat in het geval van bodem de provincie hetzelfde doet.

2320 Samengevat geeft de PvdA aan dat dit enerzijds een waardevol document is, maar dat het geen strategie is. Daarom pleit de spreker ervoor dit stuk ook niet als zodanig vast te stellen. De doelen

in het PPLG zouden een belangrijke stap kunnen zijn in het vaststellen van een uiteindelijk strategie.

2325

Statenlid **Cardol** (GL) sluit voor een groot deel aan bij de woorden van de PvdA. De spreker is onder de indruk van de helderheid waarmee de heer Straathof Provinciale Staten zaken voorhoudt. De punten die de spreker zinnig vindt:

- 2330 • Ja, Ik heb nu 3 keer de heer Straathof horen spreken en Ik ben iedere keer onder de indruk van de helderheid waarmee hij een aantal dingen aan ons voorhoudt. En ik haal daar Natuurlijk mijn eigen punten uit. Dat weet ik ook wel, Maar ik ga ze toch weer even noemen die ik heel zinnig vind.
- 2335 • De heer Straat roept op niet te wachten, maar aan de slag te gaan. De provincie wacht voortdurend op anderen voor de provincie aan de slag gaat. Dit gaf de spreker in het begin al bij het PNN aan. Als voorbeeld gaf de inspreker nu al te starten met de keukentafelgesprekken. Mogelijk dat er later meer informatie beschikbaar komt, maar dan is er in de tussentijd al veel informatie aan die keukentafels verzameld.
- 2340 • Een van de maatregelen waar de provincie ook mee kan beginnen – en die waarschijnlijk ook noodzakelijk zal zijn – is het waterpeil verhogen waar dat kan. GroenLinks is het eens: dat zal uiteindelijk een van de maatregelen zijn die uiteindelijk het meest op zal leveren en waar de provincie zo mee kan beginnen. Het is niet simpel, dat weet de spreker, maar het is ook een van de no regret maatregelen die benoemd wordt in de Regionale Veenweide Strategie.
- 2345 • De inspreker riep ook om het samen te doen. In de zienswijzen van de waterschappen is een terugkerende rode draad dat de waterschappen zich onvoldoende betrokken voelen, dat het niet hun document is en dat zij nog niet aan kunnen geven of ze dit document enig moment kunnen onderschrijven. Er is een enorme behoefte om het samen te doen. De spreker onderstreept het belang van het zoeken naar die samenwerking.
- 2350 • Twee van de vorige sprekers gaven aan dat vertrouwen nodig is. Natuurlijk is dat nodig: het gaat om het vertrouwen bij de deelnemers, bij de boeren. Maar vertrouwen komt alleen als de provincie helder is over waar de provincie heen wil en de doelen. Die helderheid is nu nog niet in het stuk aanwezig. Vier jaar na de richtinggevende uitspraak, na het rapport van Veerman, ligt er een goed stuk qua inhoud, qua kennis, et cetera, maar beleidsmatig is de provincie nog niet veel opgeschoten in die 3,5, 4 jaar. Er zijn nog steeds geen doelen, er zijn nog steeds geen instrumenten vastgesteld. Het is echt tijd dat de provincie daar snel mee aan
- 2355 de gang gaat. Dat wordt nu doorgeschoven naar de PPLG. Dat zal het niet er niet makkelijker op maken, want naarmate er integraler gewerkt gaat worden en er meer doelen worden gesteld, wordt het alleen maar moeilijker, het beroep op de schaarse ruimte wordt groter, de grondprijzen gaan omhoog. De provincie maakt het zichzelf alleen maar moeilijker door niet onmiddellijk aan de slag te gaan.

2360

De heer **De Wit** (VVD) vraagt of er in dit proces ruimte is voor de doelen van de andere partij aan tafel. Het is niet alleen maar het provinciale doel wat duidelijk moeten zijn, maar ook die van de mensen waarmee de provincie samenwerkt. Geldt dit ook voor GroenLinks?

- 2365 Statenlid **Cardol** (GL) beaamt dit. De waterschappen, natuurorganisaties, burgers en boeren formuleren doelen. Daar moet ook ruimte voor zijn. De oproep van GroenLinks om het samen te doen, geldt voor alle partijen die daarbij betrokken zijn en dan zullen die doelen daarin meegenomen moeten worden. Ten aanzien van de boeren is het grote vraagpunt het

2370 verdienen van de toekomst. Er wordt al een lange tijd gewacht op dat perspectief voor de boeren. Eerder tijdens de vergadering noemde de spreker al de treuzelende regering die alsmaar niet met plannen komt. Dat geldt zeker voor het perspectief voor de boeren. Dat is geen motief om te wachten, want dan wordt het alleen maar moeilijker.

2375 De Regionale Veenweide Strategie is een mooi kennisdocument, maar ook niet meer dan dat. Het is geen strategie. Het heeft dus ook niet zoveel zin om dit document van allerlei dingen te voorzien en er amendementen op in te dienen. Maar dan wordt het wel heel erg belangrijk dat in het PPLG over een paar maanden de dingen doen die nu nog niet gebeurd zijn.

2380 Statenlid **Kostić** (PvdD) constateert dat dan het voorstel eigenlijk is om dit document niet door te geleiden naar PS. Of het hele stuk wordt aangepast of de naam wordt gewijzigd van strategie naar kennisstuk.

2385 Dit is Statenlid **Cardol** (GL) deels eens. De spreker kan zich voorstellen dat dit stuk wordt aangemerkt als een belangrijke handreiking voor het vervolgproces. Niet ieder deelstuk hoeft in PS te worden behandeld. Hiervoor wacht de spreker de reactie van de gedeputeerde af. Voor GL is de doorleiding naar PS niet doorslaggevend.

2390 Mevrouw **Kapitein** (D66) geeft namens de fractie aan voornemens te zijn een amendement in te dienen op de voordracht. Het voorstel is om de Regionale Veenweide Strategie ter kennisgeving aan te nemen. Zou GroenLinks dit steunen?

2395 Statenlid **Cardol** (GL) kan zich dat voorstellen. De spreker gaf eerder al aan niet te doen alsof dit een strategie is en het ook niet als zodanig vast te stellen. Als de Regionale Veenweide Strategie wordt doorgeleid naar PS is het goed daar de voordracht op aan te passen en zal GroenLinks het amendement van D66 waarschijnlijk steunen.

2400 Als de Regionale Veenweide Strategie wordt doorgeleid naar het PPLG, zijn er wat GroenLinks betreft drie zaken belangrijk. GroenLinks wil dat er in het PPLG duidelijke doelen worden gesteld inzake afbraak van veen en bodemdaling, dat er duidelijke uitspraken over de instrumenten gedaan worden en dat er in het PPLG heel concreet wordt gemaakt, hoe, wanneer en wie de provincie erbij betreft. Dat zijn dan niet alleen organisaties, maar ook betrokken burgers; niet alleen LTO, maar ook andere boerenorganisaties. En niet straks, maar meteen van begin af aan. De spreker vraagt de gedeputeerde hierover stevige toezeggingen te doen om die punten mee te nemen in het PPLG. Mochten die toezeggingen er niet komen, dan overweegt GroenLinks een motie om dat te borgen.

2410 De heer **Mantel** (JA21) vraagt, als er gaandeweg het proces blijkt dat voor bepaalde gebieden die doelen gewoon praktisch niet haalbaar zijn, is GroenLinks dan ook bereid om die los te laten.

Statenlid **Cardol** (GL) denkt dat het altijd verstandig is om lopende een proces een aantal keren bij te stellen en te kijken of men nog op de goede weg is en wat de uitkomsten zullen zijn. Dit is geen reden om niet eerst de doelen te stellen en daarmee aan de slag te gaan.

2415 Mevrouw **Kapitein** (D66) sluit voor een deel aan bij de woorden van GroenLinks en PvdA. D66 heeft uitgekeken naar deze RVS 1.0. Er moet immers snelheid gemaakt worden voor het remmen van de bodemdaling, voor het klimaat, voor de woningen en de toekomst van de mooie veenweidegebieden en de boeren die daar ook hun toekomst in willen hebben, hun lange termijn toekomst. Daarom is dit onderwerp al meerdere keren tijdens vergaderingen besproken. Helaas
2420 is dit document geen strategie geworden. D66 overweegt een amendement op de voordracht om er iets anders van te maken, bijvoorbeeld 'kennis van dit Regionale Veenweide Strategie-document. Dit zal buiten de orde van deze vergadering verder worden besproken. De spreker nodigt de commissieleden uit met suggesties te komen en hoort graag de reacties van andere partijen en het college hierover.

2425 Het besluit om de Regionale Veenweide Strategie verder op te pakken via de PPLG vindt D66 enerzijds kansrijk en anderzijds risicovol. Kansrijk, omdat in deze RVS ook de potentie van regeneratieve landbouw – ook onderdeel van de Voedselvisie – staat aangegeven. Het zou perfect zijn als dit ook zou leiden tot minder bodemdaling. Omdat het een complexe materie is en
2430 samenhangt met bijvoorbeeld veel waterissues, is het een goede zaak om het integraal aan te pakken, niet in de laatste plaats, omdat het veel samenwerking vraagt met zelfde mensen en organisaties waar de provincie ook mee samenwerkt in andere uitdagingen. Maar het PPLG is ook risicovol op het bewaken van de voortgang en het boeken van resultaten. D66 heeft zorgen of er wel genoeg gebeurt en of dat snel genoeg gebeurt; zeker als bijvoorbeeld een partij, zoals
2435 bijvoorbeeld de boeren, in de lead zijn, hoe belangrijk zij ook zijn. Juist is het zaak dat in die processen de provincie heel duidelijke kaders meegeeft. Hier blinkt de provincie nog niet in uit. Als de doelen nu nog niet helder zijn, zijn deze dan over drie maanden wel bekend? In de notitie van de Rekenkamer staat dat de provincie haar doelen niet gaat halen. Daarom schat D66 dat risico hoog in. En ook de heer Straathof heeft zojuist aangegeven: dit is niet in het belang van het
2440 lange termijnbelang van de boer. D66 heeft daarover de volgende vragen. Hoe gaat GS heldere kaders voor bodemdaling meegeven? Hoe gaat GS monitoren of de ambitie van die 0,09 megaton gehaald gaat worden? En hoe gaat GS zelf bijsturen als blijkt dat de doelstellingen per gebied niet voldoende zijn? Hoe gaat GS de zorg vanuit PS wegnemen dat de PPLG niet verdragend gaat werken voor de aanpak van de bodemdaling?

2445 D66 is niet gelukkig met de keuze voor onderzoek en experimenten, zoals in het voorwoord is genoemd. Later in het document staat gelukkig dat het gaat om een lerend proces en een lerende werkaanpak. Dat spreekt D66 veel meer aan. Bij de bespreking van de eindresultaten van het IPV werd duidelijk gesteld dat er genoeg bekend is om door te kunnen pakken. D66 blijft dit vragen
2450 en de nadruk hierop leggen. Dat neemt niet weg dat aanvullende kennis nodig is, want het gaat om complexe zaken.

Wat gaat helpen, is het nieuwe Veenweideloket. In dit document staat dat het Veenweideloket met € 300.000 ondersteund gaat worden. Dit is mooi nieuws, want dat betekent ook dat het
2455 Veenweideloket gestart is om boeren te helpen om in actie te komen. Kan de gedeputeerden hier wat meer informatie over geven?

Wat ook gaat helpen, is de euro 18 miljoen aan impuls gelden.

- 2460 De hoofdboodschap aan PS tijdens het werkbezoek in Zegveld was te zorgen voor een waterpeilmeetnetwerk, omdat dit essentieel is voor alle vervolgacties. Wat is de reactie van GS hierop?
- 2465 De VVD heeft bij de behandeling van de begroting gevraagd of er ook beleid is voor bodemdaling in die gebieden die niet horen tot Laag Holland en het Groene Hart. Er is wel een kaartje gedeeld met de gebieden waar dit over gaat, maar er is geen antwoord gekomen of er ook beleid is voor deze gebieden met betrekking tot bodemdaling. Komt er beleid, bijvoorbeeld in de PPLG?
- 2470 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) memoreert dat de aanwezige statenleden tijdens het werkbezoek in Zegveld veel gehoord hebben over de complexiteit van het tegengaan van bodemdaling. Het zomaar verhogen van het waterpeil is geen optie. Er is nog veel onderzoek nodig en dat wordt ook gedaan, onder andere door het Veenweiden Innovatiecentrum. Het is niet mogelijk te versnellen en duidelijke doelen te stellen als het nog niet duidelijk is wat de oplossingen zijn. De spreker pleit ervoor hiervoor te waken. Daarom is het CDA eens met de inspreker die aangaf dat
- 2475 er voor 2026 veel pilots opgezet moeten zijn waar goed wordt onderzocht welke maatregelen effect hebben. Gebiedsprocessen zijn ook in de veenweidegebieden enorm belangrijk. Dat moet vooral ook bottom-up gebeuren: samen een streefbeeld bepalen en samen bepalen welke weg daar naartoe mogelijk is.
- 2480 Aandachtspunten die het CDA heeft meegegeven bij het concept van de Regionale Veenweide Strategie staan nog steeds overeind.
- De maatregelen voor het tegengaan van de bodemdaling mogen alleen worden ingevoerd als ze bewezen, effectief, realistisch en haalbaar zijn. Daarbij moet rekening gehouden worden met het feit dat de veenweidegebieden ook echt weidegebieden zijn met weidevogels en agrarische
- 2485 bedrijven.
- Boeren moet niet overvraagd worden. De boeren moeten geen papieren plan, wat niet realistisch is, krijgen, maar er moet worden ingezet op dat zij mee blijven doen. Doe het daarom met hen samen.
 - Voor het aangaan van investeringen of bedrijfsaanpassingen moet samen met de ondernemers
- 2490 gezocht worden naar bedrijfscontinuïteit en verdienmodellen. Dat is geen bijzaak, maar hoofdzaak, want als er geen verdienmodel is, zijn aanpassingen ook niet mogelijk.
- Ook moet het waterschap erbij betrokken worden.
 - Het CDA ondersteunt de oproep van de VVD om te kijken welke flexibiliteit er nodig is tussen gebieden voor de inzet van middelen.
- 2495 Het schijnt dat er in deze Regionale Veenweide Strategie misinformatie staat over de verbrakking in Westzaan. Wil de gedeputeerde dit herstellen?
- 2500 Er schijnt ook geen of beperkt draagvlak te zijn onder de boeren en de bewoners voor deze verbrakking. Hoe gaat GS hiermee om? Hoe staat het met het uitvoeringsplan naar aanleiding van het gedegen onderzoek naar de gevolgen van de verbrakking in de polder Westzaan? In de gemeente Westzaan is een amendement aangenomen. Heeft dat onderzoek door de provincie inmiddels plaatsgevonden? Is dat aan de gemeenteraad voorgelegd? Zo niet, wanneer wordt dit voorgelegd? Kan GS de uitkomsten aan PS toesturen?
- 2505

Het lijkt soms alsof er vanuit de provincie gedacht wordt dat het landschap en het tegengaan van de veenbodemdaling maakbaar is en dat dat op basis van een papieren idee geregeld kan worden. Zo is het niet. Die veenbodems liggen meters onder de zeespiegel. Daarom is het goed te kijken wat er mogelijk is en wat effect resulteert en dat dan in gaan zetten.

2510

Statenlid **Kostić** (PvdD) constateert dat er inmiddels bekend is dat het verhogen van het waterpeil werkt. Dat staat letterlijk in het stuk. Dit is de eerste stap die de provincie moet maken.

2515

Technologische lapmiddelen werken onvoldoende. Daar is juist het minste zekerheid over. Partij voor de Dieren pleit ervoor zo min mogelijk middelen daarin te investeren, zodat niet dezelfde problemen ontstaan zoals met de emissiearme stallen en dat de problemen straks weer op het bordje van de boeren, die hebben geïnvesteerd, komen te liggen.

2520

De Partij voor de Dieren stelt voor te kijken naar wat er wel kan en wat er echt niet meer kan. Dat betekent dat er verschillende scenario's uitgewerkt moeten worden. Een voorbeeld daarvan is om te kijken hoeveel hectare veenweide er vernat moet worden om de doelstellingen te halen. Dan te kijken waar de bereidheid al ligt en waar boeren nog gestimuleerd kunnen worden of om te stoppen of met iets nieuws te prikkelen, zoals natte teelten; hen in verbinding te brengen met ondernemers in de bouw – zij hebben aangegeven te willen helpen – en ze daarnaartoe te verleiden; en dan te kijken wat er nog resteert aan doelen.

2525

Dit is geen stuk om vast te stellen als strategie, zo meent de spreker. De Partij voor de Dieren overweegt een amendement of motie hierop en trekt daar graag samen in op met D66 en andere fracties.

2530

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) benadrukt dat dit document een startnotitie is, maar nog geen strategie. Er worden daarvoor nog te weinig keuzes gemaakt. De informele, maar opbouwende, kritiek vanuit de provincie Utrecht liegt er niet om. Er wordt gesproken over weinig ambitie en een strategie van vooruitschuiven. Tijdens de vorige commissievergadering noemde de spreker al dat het goed is om met provincie Utrecht, en wellicht ook met Zuid-Holland, om tafel te gaan. Is gedeputeerde hiertoe bereid? Utrecht is al verder in het proces en het zou een voorbeeld kunnen zijn.

2535

2540

Daarnaast is verkenning aan de keukentafels op korte termijn van belang, met daarbij alle vragen en doelen die de komende jaren op stapel staan om het zo integraal mogelijk aan te pakken. De boeren hebben op het moment veel taken.

2545

De experimenten van veenmos, azolla en lisdodde zijn onduidelijk, onzeker en mislukt, zo staat er in de stukken. Dat is op zich niet erg: het geeft duidelijkheid. Zelfs door het Veenweiden Innovatiecentrum in Zegveld is het lisdoddeveld vervangen door bomen. Er zijn, zoals het er nu naar uitziet, dus geen alternatieve inkomsten voor boeren op veen afkomstig van het land. Kan de gedeputeerde dat bevestigen?

Schorsing van 16.54 uur tot 17.03 uur.

2550

Gedeputeerde **Rommel** reageert op de inbreng en beantwoordt de vragen van de commissie in eerste termijn.

De strategie wordt in drie delen wordt vastgesteld. Dit is het eerste deel. Gaandeweg heeft het Rijk de spelregels veranderd: de uitwerking gaat in de PPLG. Daar is de gedeputeerde teleurgesteld over. Dat geldt ook voor de organisatie, want daar is heel veel werk verricht. Tegelijkertijd is het niet zo dat er niks ligt. Daarmee zou dit stuk en alle inspanningen van de ambtenaren te kort gedaan worden. de gedeputeerde begrijpt dat er vanuit de commissie is aangegeven dat het nog geen strategie is – die zou in drie delen komen – maar het is wel een stuk wat nodig is om de kaders vast te stellen, waarmee wel de uitvoering ingegaan kan worden. Om dit te illustreren noemt de gedeputeerde enkele voorbeelden: er staat bijvoorbeeld in ‘hoog peil als het kan, laag peil als het moet’, het gaat over het Klimaatakkoord waar doelen zijn vastgesteld, de verdeling van de impuls gelden. De gedeputeerde is daarom ook blij met de nadruk vanuit de VVD en het CDA op flexibiliteit, want GS wil de middelen goed besteden. De provincie is aan de slag en gaat ook nog verder aan de slag. Er staan ook no regret-maatregelen in, zoals de oproep om te kijken naar vernatten en hoe het in de PPLG moet landen. De no regret-maatregelen garanderen een weg terug als een maatregel niet werkt. Zo kijkt GS ook in Westzaan. Wat het lastig maakt, is dat de provincie allerlei opdrachten krijgt die uitgevoerd moeten worden. de provincie wil dit netjes en zorgvuldig doen, samen met alle partijen – waterschappen, burgers – maar in ieder gebied heeft de provincie te maken met andere organisaties en inwoners. Ieder gebied heeft een andere aanpak, iedere gebied heeft andere kenmerken en een soort andere cultuur. De provincie is met de boeren in Westzaan in overleg. Ze zijn inderdaad niet enthousiast over het verbrakken. Wel is er een visie vastgesteld. En zoals het in dit stuk staat, zitten er geen gekke dingen in, aldus de gedeputeerde. Dit is gecheckt. De vragen en zorgen die organisaties, burgers, maar ook de plaatselijke voetbalvereniging, uiten, worden bekeken.

In antwoord op de vragen van het CDA geeft de gedeputeerde aan dat er in Westzaan nu onderzoek wordt gedaan naar de verbrakking in deze polder. Eind 2023 worden de resultaten daarvan verwacht.

JA21 deelde de wens van Natuurmonumenten om kaarten toe te voegen. In de bijlagen C, D en E – deze zijn separaat bijgevoegd – zijn die kaarten opgenomen. De gedeputeerde onderschrijft dat niemand de ultieme oplossing heeft. Het is maatwerk en dat is wat de provincie al doet in alle gebieden. Het eerste wat de gedeputeerde gedaan heeft, was juist in Laag Holland het gesprek te voeren met alle mensen en het intensiveren met de waterschappen. Omdat het niet op dezelfde manier ging als in Utrecht, vonden de waterschappen dat ze er wat minder bij betrokken werden, maar dat is, ook na die opmerking, heel anders geworden. GS heeft daar heel veel aandacht voor. HHNK en AGV worden nauw betrokken en hebben nauw contact met de gedeputeerde.

Wat de VVD aangaf over het gebruikmaken van de energie van het mensen in het gebied onderschrijft de gedeputeerde. De provincie moet ook wel hun taal spreken en elkaars taal ook spreken. Dat is een belangrijke, wat de gedeputeerde heeft geleerd. Dat geldt ook voor de keukentafelgesprekken.

Er wordt terecht regelmatig aandacht gevraagd voor het capaciteitsissue. Daar wordt ambtelijk nu ook naar gekeken. De gedeputeerde zal de commissie daar in december nader over informeren.

2600 In antwoord op de SP geeft de gedeputeerde aan dat alle opmerkingen die op dit niveau opgenomen konden worden, zijn meegenomen in deze Regionale Veenweide Strategie. De uitwerking komt dan in de PPLG.

2605 Forum voor Democratie heeft gevraagd hoe de CO₂-belasting zichtbaar wordt. Er zijn afspraken over CO₂ gemaakt in het landelijke Klimaatakkoord. Dit is een doelstelling die gehaald moet worden; dit is landelijk zo bepaald.

De heer **Dessing** (FvD) citeert uit de Regionale Veenweide Strategie: “in het gebied waar de grootste uitstoot zichtbaar is”. Er is geconstateerd dat met name die startwaarde, het nulpunt, niet zichtbaar en zelfs niet meetbaar en vastgesteld is. De spreker kan het niet duiden.

2610 Gedeputeerde **Rommel** verwijst naar bijlage C, waarin zichtbaar is gemaakt waar er CO₂-uitstoot is.

2615 De gedeputeerde onderschrijft de woorden van PvdA dat er veel is gebeurd in de afgelopen vier jaar. Noord-Holland is met zes provincies en het Rijk constant in overleg hierover. Er is ook overleg met Utrecht en Zuid-Holland. Utrecht was wat minder ver. Zij hebben de Regionale Veenweide Strategie vastgesteld. Noord-Holland was al in 2018 begonnen.

2620 Ook vond de PvdA de doelen niet terug in de Regionale Veenweide Strategie. Daarvoor verwijst de gedeputeerde naar pagina 29. Hier staan vier doelen vermeld. De gedeputeerde vindt het belangrijk juist die kaders, inclusief de tussenstapjes, mee te nemen in de verdere uitvoering. Tegelijkertijd is de provincie nog in afwachting van informatie vanuit het Rijk: het veenplan is nog niet gereed bijvoorbeeld, maar ook komen er nog resultaten vanuit onderzoeken. Dit wordt telkens uitgesteld. De meest recente informatie is dat deze informatie op 4 november 2022 beschikbaar komt.

2630 GroenLinks heeft gevraagd hoe het zit met de waterschappen. Er is een klankbordgroep met de TBO's, de waterschappen en LTO. Er is nogmaals gekeken of de Regionale Veenweide Strategie voldoende is aangepast. Daar waren zij het mee eens.

Dat de Regionale Veenweide Strategie onderdeel wordt van het PPLG is een keuze van het Rijk, maar de gedeputeerde had dat liever anders gezien.

2635 De inhoud ten aanzien van het Veenweideloket is nog niet helemaal bekend, maar de provincie heeft de subsidie inmiddels ontvangen.

In reactie op de Partij voor de Dieren geeft de gedeputeerde aan dat de scenario's uitgewerkt gaan worden in de PPLG.

2640 De **voorzitter** inventariseert de nog niet beantwoorde vragen.

Mevrouw **Kapitein** (D66) snapt dat het een keuze van het Rijk is om de Regionale Veenweide Strategie onderdeel te maken van de PPLG. Welke instructies, kaders of uitgangspunten geeft de

2645 gedeputeerde mee aan de PPLG? Hoe wordt dit bewaakt over de verschillende gebieden heen, dat alles bij elkaar de provinciale doelstellingen worden behaald?

2650 Gedeputeerde **Rommel** verwijst naar pagina 29 waar de kaders, de doelen, staan die worden meegegeven aan de PPLG. In de uitwerking zal gekeken worden – dat landt in de gebiedsgerichte aanpakken – hoe dat met maatwerk ook uitwerkt.

2655 GroenLinks heeft ook nog een toezegging gevraagd of de punten die de fractie noemde, worden meegenomen in de PPLG. Uiteindelijk komen die in de PPLG terecht. Hierbij maakt de gedeputeerde wel een kanttekening. Het Rijk zal de PPLG opstellen, maar het blijft, zoals zij dat noemen, adaptief programmeren. Dat betekent dat er na 1 juli 2023 nog wordt doorgewerkt op het PPLG.

De heer **Dessing** (FvD) heeft nog niet helder hoe de bezwaren, vragen en zorgen van de belanghebbenden, die in de inspraakbijlagen zijn opgenomen, worden meegenomen.

2660 Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat op dit niveau alles is verwerkt en de rest komt in de uitwerking. Het is ook meegenomen in de klankbordgroep: er is gekeken, ook met de waterschappen, TBO's en LTO, of alles is meegenomen en dat was akkoord.

2665 Statenlid **Kostić** (PvdD) heeft nog een onbeantwoorde vraag over de besteding van het geld. Kan GS toezeggen dat dit vooral gericht wordt op die systeemverandering en zo min mogelijk op technologische lapmiddelen?

Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat in deze Regionale Veenweide Strategie is beschreven waar deze € 18 miljoen aan besteed zal worden.

2670 Statenlid **Kostić** (PvdD) geeft aan dat daar geen keuze wordt gemaakt. Gezien de uitdagingen vraagt de spreker om het meer het accent te leggen op die systeemverandering. Als dat erin kan, zou het fijn zijn.

2675 Gedeputeerde **Rommel** verschilt hierin van mening met Partij voor de Dieren. Het zijn namelijk specifieke uitkeringen. De provincie heeft expliciet bij het Rijk moeten aangeven waar de middelen aan besteed worden.

2680 Mevrouw **Hoogendoorn-van der Marel** (ChristenUnie) is benieuwd of de gedeputeerde met andere veenprovincies om tafel gaat.

De provincie heeft veel inzet gehad op natte teelten. De spreker vraagt of het klopt dat er geen alternatief is voor natte teelten dan gewoon natuurbeheer op veengrond.

2685 Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat er regelmatig overleg is, juist ook ambtelijk. Dat is de Kopgroep Veenweiden. Dit is op bestuurlijk niveau. Dit zijn die zes provincies en het Rijk. En daarnaast is er nog extra overleg met Utrecht en Zuid-Holland, over bijvoorbeeld De Ronde Hoep en omdat het ook een NOVEX- gebied is.

2690 De gedeputeerde had echt haar hoop gezet op de natte teelten en met name de azolla. Er moet nu nog weer een vijand voor de kever gevonden worden. Er wordt nu wel gekeken naar olifantsgras. Dit is nieuw. Het is echt een lerend proces.

2695 Statenlid **Cardol** (GL) heeft de vraag of in de eerste versie van het PPLG de doelen, de instrumenten en de organisatievorm voor de Regionale Veenweide Strategie komen? De gedeputeerde heeft aangegeven dat deze uiteindelijk het PPLG komen. Wanneer is dat? De spreker wil ervoor waken dat er zomaar een of twee jaar voorbijgaat, zonder dat het concreet wordt.

2700 Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat de provincie zelf ook aan het kijken is, omdat het Rijk ook niet precies weet hoe ze de PPLG willen vormgeven. Dit is de verkenning die aan PS is gepresenteerd. Als dit is vastgesteld, kan GS met de uitvoering aan de slag. De kanttekening is wel dat er vanuit het Rijk nog doelen worden vastgesteld. De gedeputeerde kan niet garanderen dat de doelen voor 1 juli 2023 bekend zijn en als zodanig door PS vastgesteld kunnen worden. Deze moeten namelijk ook worden uitgewerkt in de gebiedsgerichte aanpakken. Daarnaast komt 2705 het Rijk nog met het Veenplan. Er is dus nog enorm veel wat de provincie af komt. In dit kader spreekt het Rijk ook over adaptief programmeren.

In navolging hierop komt de gedeputeerde terug op de naamgeving van het document en of het al dan niet wordt doorgeleid naar PS of ter kennisgeving wordt aangenomen. De gedeputeerde 2710 zou het waarderen als dit document niet wordt afgedaan als kennisdocument. Dit zou geen recht doen aan alle inzet vanuit de ambtelijke organisatie. Daarnaast benadrukt dat als PS het document niet vaststelt, GS dat zal doen en start met de uitvoering. Dit is een noodzakelijke stap. Tegelijkertijd staan er in dit document kaders, die helpen bij de verdere uitwerking. De gedeputeerde vindt het ook teleurstellend dat er geen 2.0 en 3.0 komt, maar is tegelijkertijd wel 2715 blij dat het in de PPLG dan integraal wordt aangepakt.

Tweede termijn commissie

2720 De heer **Mangal** (DENK) vraagt wat er precies nu wordt vastgesteld, omdat er nog veel onduidelijk is. Klopt het dat, als dit dan is vastgesteld, het alsnog kan worden veranderd op basis van onderzoeksresultaten?

2725 Mevrouw **Kapitein** (D66) heeft nog één onbeantwoorde vraag en een opmerking. De vraag was of bodemdaling ook een van de doelstellingen wordt voor de gebieden buiten Laag Holland of het Groene Hart.

De term 'handreiking' spreekt D66 aan. De fractie onderschrijft dat een aantal zaken heel concreet in het document zijn opgenomen. Dat waardeert de fractie. Dit is namelijk van groot belang om daarmee voortgang in de volgende fase te kunnen maken.

2730 Statenlid **Cardol** (GL) is akkoord dat het document wordt vastgesteld, maar dan wel met een andere naamgeving. De spreker ziet het amendement van D66 in deze graag tegemoet.

2735 De spreker begrijpt het antwoord van de gedeputeerde ten aanzien van de doelen, instrumenten en de organisatievorm, maar overweegt nog wel middels een motie druk te zetten op het tijdsfad.

2740 De heer **Dessing** (FvD) concludeert dat het teleurstellend is dat er een document wordt besproken waarvan de status niet duidelijk is, dat de effecten en de uitwerking eigenlijk nog niet helder zijn, dat wel gezegd wordt dat er geen weg terug is, maar de provincie het toch maar doet, dat eigenlijk ook nog niet helemaal beantwoord is hoe het zit met die koppeling tussen klimaat en, of bodemdaling – is die bodemdaling nou echt nodig of is dat een soort van mogelijkheid om toch die CO₂-reductie koste wat kost te willen doen?

2745 De heer **Leerink** (PvdA) sluit zich aan bij de opmerking van D66 inzake de naamgeving.

2750 In reactie op de gedeputeerde over de doelen, geeft de spreker aan dat er in de Regionale Veenweide Strategie terminologie wordt gebruikt waarvan eigenlijk niet helder is wat dat precies inhoudt. In dit kader noemt hij als voorbeeld doelstelling drie, waar het doel is dat in 2050 het een gebied watergezd, robuust en toekomstbestendig is ingericht. Behalve dat het goede voornemens zijn, kan de spreker hier niet veel mee. De spreker wil niets afdoen aan alle waardevolle informatie die in het rapport staat, maar als strategisch document schiet dit document nog te kort. De PvdA is nieuwsgierig hoe op redelijk korte termijn met elkaar toch die doelen aangescherpt kunnen worden. Daar hebben alle betrokken partijen baat bij, want hiermee wordt helderheid gecreëerd.

2755 Mevrouw **De Groot** (SP) geeft aan dat de SP voor de klimaatdoelen is en ook voor ervoor zorgen dat het veen gezond is en niet nog verder daalt. Daarom de SP zich ook aan bij de oproep van de PvdA voor duidelijke doelstellingen.

2760 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt de gedeputeerde of het mogelijk is de PPLG zo snel gereed te hebben, wetende dat de oorspronkelijke strategie uit drie delen bestond. Blijft er overeind staan dat de provincie nog heel veel onderzoeken en pilots zal doen en dat deze in 2026 zoveel mogelijk zijn opgezet?

2765 Gedeputeerde **Rommel** krijgt de gelegenheid te reageren op de inbreng van de commissie in tweede termijn.

2770 In reactie op DENK geeft de gedeputeerde aan dat de ultieme oplossing nog niet is gevonden. Moet de provincie dan blijven wachten voordat er actie wordt ondernomen, als al zeker is dat de acties wellicht een uitkomst kunnen bieden? Of, wat de provincie nu gaat doen, inzetten op no regret-maatregelen, in alle gebieden de gesprekken voeren en maatwerk leveren?

2775 De veenoxidatie is CO₂ en daar moet de provincie wat mee doen. Dat is in de klimaatopgave door het Rijk ook aangegeven en daar gaat GS ook wat mee doen.

De gedeputeerde begrijpt de behoefte van de PvdA aan verduidelijking van de doelen. Dat zou de gedeputeerde ook graag willen. Daarvoor is het nodig de gebieden te kennen. Daar is de provincie nu mee bezig. En ook is daar nog aanvullende informatie vanuit het Rijk voor nodig.

2780 In antwoord op de vraag of het lukt alles in de PPLG te laten landen, geeft de gedeputeerde aan dat dat ook precies de reden is waarom het Rijk aangeeft niet te weten of alles tegelijk in de PPLG kan. De PPLG is er in eerste instantie ook op gericht dat het helder is dat die natuurdoelen en stikstofdoelen gehaald gaan worden en dat de provincies zich daar ook voor inschrijven. Zo zullen er ook nog brieven komen over methaan wat nog gehaald moet worden. Dus 4 november
2785 wordt een heel belangrijke dag. Dan komt er hopelijk meer inzicht in de opgaven. Maar het Rijk geeft zelf aan dat er op 1 juli 2023 geen kant en klaar hoeft te liggen. Het is en blijft een lerend proces.

De **voorzitter** constateert dat dit agendapunt voldoende is besproken. Dit agendapunt zal als
2790 bespreekstuk worden geagendeerd voor de Provinciale Statenvergadering van 14 november.

13 Rondvraag gedeputeerde Rommel

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt gedeputeerde Rommel de boskap in de duinen in Bergen, zoals aangegeven door een van de sprekers, toe te lichten. Het was onduidelijk wat er is
2795 beloofd bij de kap van het eerste deel in Schoorl. Is er toen ook beloofd dat er eerst een terugkoppeling zou zijn voordat er andere gebieden aan de orde komen?

Gedeputeerde **Rommel** memoreert dat begin 2020 de mail aan alle fractievoorzitters van destijds is toegestuurd met de afspraken, **maar gelet op de tijd zal de gedeputeerde schriftelijk**
2800 **terugkomen op de vraag**. De afspraak in Schoorl was dat de kap van het Van Steijnbos zou plaatsvinden. Het is een terechte vraag, want er was wat verwarring over of die afspraken golden voor de Schoorlse duinen, over het bredere gebied. De gedeputeerde geeft alvast aan dat er is gezegd dat PWN informeert. Dat gaat over het Noord-Hollands duingebied, voor Bergen. Voor Schoorl zijn andere afspraken gemaakt. PWN gaat daar met de Stichting in overleg en informeert
2805 hen over wat hun plannen zijn. Dat is ook gebeurd. In de afgelopen periode zijn er bijna iedere maand gesprekken geweest. Daar is niet gezegd dat daar niet gekapt zou worden, maar dat er overleg over plaats zou vinden.

De voorzitter constateert dat dit onderwerp voldoende is besproken.
2810

19 Sluiting

De volgende agendapunten zijn aangehouden en worden geagendeerd voor de volgende commissievergadering Natuur, Landbouw & Gezondheid op 28 november 2022:

- 12.a Afdoeningsbrief motie 221–2021 betonnen fietspaden NNN
- 2815 12.b Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG), maandelijks op de agenda

De **voorzitter** sluit de vergadering om 17.33 uur.

Strategische Statenagenda Natuur, Landbouw en Gezondheid 28 november 2022

Beeldvorming (Fase 1) : BOT-overleg of technische briefing / overleg derden
Oordeelsvorming (Fase 2) : ter bespreking, B-agenda
Besluitvorming (Fase 3) : Voordracht ter voorbereiding PS, A-agenda
vetgedrukt = mutatie na meest recente vergadering (cie. NLG of PS)

	2021				2022					2022		2023	GS	Behandeling
	20-09	20-09	25-10	22-11	10-01	07-02	14-02	11-04	13-06	03	04	01		
Technische briefing: Algemeen ZZS en Vermijdings- en Reductieprogramma Tata Steel.Algemeen														
1 ^e Begrotingswijziging													allen	2022: 07-02 NLG (A-agenda), 07-03 PS
2 ^e Begrotingswijziging													allen	2021: 20-09 NLG, 11-10 PS 2022: 05-09 NLG, 19-09 PS
Laatste begrotingswijziging													allen	2021: 22-11 NLG, 13-12 PS 2022: 28-11 NLG, 09-12 PS
Jaarstukken en Kaderbrief													allen	2022: 13-06 NLG (A-agenda), 04-07 PS
Begroting													allen	2021: 25-10 NLG (A-agenda), 08-11 PS 2022: 24-10 NLG (A-agenda), 14-11 PS
Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu														
Interbestuurlijk toezicht (VTH-taken) en omgevingsdiensten algemeen													Olthof	15-03-2021 VTH taken/Ruimte: C- naar B-verzoek (SP) inz. datacenters Hollands Kroon (zie ag.pnt. 17d), met uitnodiging van cie. RWK) 04-10-2021 werkbezoek omgevingsdienst NZKG - Tata Steel 10-1-2022: GS heeft met de commissie afgesproken dat de commissie elke twee maanden een update ontvangt over de VTH taken ipv elke maand. Daarnaast geldt natuurlijk wel de actieve informatieplicht voor GS bij relevante ontwikkelingen (was voorheen maandelijks een VTH-brief).
Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG)													Olthof	13-06-2022 Jaarstukken en resultaatbestemming 2021, Begrotingswijziging 2022, Kadernota en begroting 2023 in cie. NLG (A-agenda), 04-07-2022 PS 7-02-2022 Wijziging gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst NZKG A-stuk Voordracht
Omgevingsdienst IJmond (ODIJ)													Olthof	22-11-2021 Zienswijze PS op de 1ste begrotingswijziging 2022 13-06-2022 Jaarstukken en resultaatbestemming 2021, Begrotingswijziging 2022, Kadernota en begroting 2023 in cie. NLG (A-agenda), 04-07-2022 PS
Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN)													Stigter	22-11-2021 Zienswijze PS op de 1ste begrotingswijziging 2022 07-02-2022 Zienswijze Kadernota 2023 OD NHN (A-agenda), 07-03-2022 in PS 13-06-2022 Jaarstukken en resultaatbestemming 2021, begroting 2023 in cie. NLG (A-agenda), 04-07-2022 PS
Omgevingsdienst Flevoland en Gooi & Vechtstreek (OFGV)													Stigter	20-09-2021 Resultaatbestemming 2020 (A-agenda), 11-10 in PS 13-06-2022 Jaarstukken 2021, Begrotingswijziging 2022, Kadernota en begroting 2023 in cie. NLG (A-agenda), 04-07-2022 in PS 05-09-2022 Resultaatbestemming 2021 (A-agenda), 19-09-2022 in PS 24-10-2022 Resultaatbestemmign 2021, 3e begrotingswijziging ivm uittredding Weesp, 14-11-2022 in PS
Programma gezonde leefomgeving -Geur -Geluid -Stiltegebieden -Luchtmeetnet IJmond - varend ontgassen													Olthof	Met dit programma wordt invulling gegeven uit de ambities uit het coalitieakkoord om de kwaliteit van de fysieke leefomgeving te verbeteren door middel van een programmatische aanpak. Het Programma Gezonde Leefomgeving geldt als een vrijwillig programma onder de Omgevingswet. Het Programma Gezonde Leefomgeving is behandeld tijdens de commissie NLG van 22 juni 2020. Daarbij heeft de commissie aangegeven de bij het programma behorende uitvoeringsregeling apart te willen bespreken. De concept-uitvoeringsregeling van het Programma Gezonde Leefomgeving komt op de B-agenda van de commissie NLG van 21 september 2020. 22-06-2020 Programma Gezonde Leefomgeving (van C- naar B-agenda)

Strategische Statenagenda Natuur, Landbouw en Gezondheid 28 november 2022

Beeldvorming (Fase 1) : BOT-overleg of technische briefing / overleg derden
 Oordeelsvorming (Fase 2) : ter bespreking, B-agenda
 Besluitvorming (Fase 3) : Voordracht ter voorbereiding PS, A-agenda
 vetgedrukt = mutatie na meest recente vergadering (cie. NLG of PS)

	2021				2022					2022		2023	GS	Behandeling
	20-08	20-09	25-10	22-11	10-01	07-02	14-03	11-04	13-06	Q3	Q4	Q1		
														21-09-2020 Uitvoeringsregeling Gezonde Leefomgeving (B-agenda) 30-08-2021 Technische briefing gezonde leefomgeving 07-02-2022 Beleidsregel stilliggend ontgassen c-brief 10-01-2022 convenant e-noses (c-brief) 14-3-22 Vaststellen Uitvoeringsregeling subsidie Gezonde Leefomgeving Industrie Noord-Holland 2022 (c-brief)
Programma Tata Steel 2020-2050													Olthof	25-06-2020 Commissiebijeenkomst over concept-programma Tata Steel 2020-2050 Samenwerken aan een gezondere en veilige IJmond 24-08-2020 Onderzoek ultrafijn stof IJmond (B-agenda) 11-01-2021 Technische briefing Programma Tata Steel 2020-2050 en Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020 – 2022 14-01-2021 Programma Tata Steel 2020 - 2050 Samenwerken aan een gezondere en veilige IJmond (B-agenda) 27-01-2021 Presentatie Randstedelijke Rekenkamer Eindrapport “stof tot nadenken” 11-02-2021 Randstedelijke Rekenkamer Eindrapport "stof tot nadenken" (A-agenda), 08-03- 2021 in PS <i>Voortgangsrapportage:</i> In het Programma Tata Steel 2020-2050 is opgenomen dat Provinciale Staten jaarlijks worden geïnformeerd over de voortgang van het programma. Q3 2021 volgt de eerste rapportage. De motie M25/PS08-03-2021 “Motie Duurzaam doorpakken Tata” gevraagde informatie wordt daar ook in opgenomen. 30-08-2021 Jaarlijkse Voortgangsrapportage incl. afdoeningsvoorstel motie M25-2021 “motie duurzaam doorpakken Tata” (B-agenda) Gezondheidsonderzoek RIVM: Naar aanleiding van de grafietregens zijn door het RIVM verschillende vragen en zorgen van bewoners verzameld. Een deel is beantwoord met het onderzoek “grafietregen en gezondheid” van 2019. Een ander deel is beantwoord op basis van bestaande rapporten en onderzoeken. Daarna bleven nog een aantal vragen over. Deze vragen zijn ingedeeld in drie clusters met in totaal acht onderwerpen die in een vervolg (verder) onderzocht kunnen worden. Het RIVM heeft mede op basis van afstemming met een klankbordgroep (met bewoners en experts) in maart 2020 een onderzoeksvoorstel (advies) gegeven over de vraag welke onderwerpen verder te onderzoeken en met welke prioritering. In 2021 worden verschillende onderdelen van het onderzoeksvoorstel uitgevoerd en opgeleverd. Het betreft: Q2: Voorstellen om inzicht te geven in “pieken” van bijvoorbeeld fijnstof, in aanvulling op jaargemiddelden, inzicht in acute klachten (op basis van huisartsenregistratie) en een advies over het uitvoeren van dagboekonderzoek door bewoners (zelfmelding van klachten) (B-agenda) 14-04-2021: Toelichting RIVM briefrapport Tussentijdse resultaten gezondheidsonderzoek IJmond(webinar) 19-04-2021 RIVM briefrapport Tussentijdse resultaten gezondheidsonderzoek IJmond (B- agenda) 07-06-2021 Voordracht Provinciale coördinatieregeling (PCR) afvang Co2- Everest 02-09 19.30 uur webinar RIVM onderzoek 20-09-2021 Rapportage RIVM stofdepositie (B-agenda) 22-11-2021 Geur - Ontwerpbesluiten I en II Tata Steel (B-agenda)

Strategische Statenagenda Natuur, Landbouw en Gezondheid 28 november 2022

Beeldvorming (Fase 1) : BOT-overleg of technische briefing / overleg derden

Oordeelsvorming (Fase 2) : ter bespreking, B-agenda

Besluitvorming (Fase 3) : Voordracht ter voorbereiding PS, A-agenda

vetgedrukt = mutatie na meest recente vergadering (cie. NLG of PS)

	2021				2022					2022		2023	GS	Behandeling
	20-08	20-09	25-10	22-11	10-01	07-02	14-03	11-04	13-06	Q3	Q4	Q1		
														10-01-2022 Kamerbrief Tata Steel en Plan van Aanpak I&W "Op naar een gezondere leefomgeving in de IJmond" c-brief 07-02-2022 RIVM rapport Onderzoek naar de herkomst van neergedaald stof en stoffen in de lucht in de IJmond regio (B-agenda) in januari zijn webinars over het rapport gehouden. (B-agenda) 28-11-2022 Herhaling stofdepositieonderzoek verwachting rapportage Het Roland Berger onderzoek naar de "waterstofroute" van Tata Steel is gepubliceerd op 23 nov 2021. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Tata Steel en FNV. 11-04-2022 Tata Steel en de route richting groen staal (C- naar B verzoek) 05-09-2022 jaarlijkse Voortgangsrapportage Programma Tata Steel 2020 – 2050; Brief aan PS herziene Expression of Principles Tata Steel; Planning: <i>Jan 2023 expertmeeting mogelijkheden mbt gezondheid en Tata Steel</i> <i>Jan 2023 TB tijdpad Groen Staal (nadere uitwerking GS brief Tata Steel en route naar Groen Staal)</i> <i>Q2 2023 Rapportage herhaling stofdepositieonderzoek najaar 2022 cf. Programma Tata Steel 2020-2050</i>
Schone luchtakkoord													Olthof	Jaarlijkse voortgangsrapportage via uitvoeringsplan 30-08-2021 Uitvoeringsplan Schone luchtakkoord 2021 (C- naar B-verzoek PvdD 19-04-2021)
ZZS-inventarisatie													Olthof	07-06-2021 Eerste rapportage uitkomsten inventarisatie ZZS (B-agenda) 25-10-2021 Inventarisatie en rapportage Tata Steel B-agenda 13-06-2022 Uitkomsten beoordeling Vermijdings- en reductieprogramma Tata Steel 2020-2025 B-agenda 13-6-2022 technische briefing ZZS en modellenvergelijking 05-09-2022 Uitkomsten expertmeetings RIVM-Tata Steel
PFAS													Olthof	Landelijk Definitief handelingkader en consequenties EFSA opinie voor grondwater. 07-02-2022 C-brief PFAS: informeren over de resultaten van de onderzoeken naar PFAS in grondwater in de kuststrook Planning: <i>Q2 2022 publicatie door lenW/RIVM. Q1 2023 vaststelling GS aangepaste beleidsregel PFAS, c-brief naar PS</i>
Bodem en bodemsanering													Olthof	25-10-2021 Bodem: voortgang warme overdracht bodemtaken inzake Omgevingswet (C-stuk) Verwachting 7-02-2022 Voortgang Provinciaal Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2021 en wijziging Uitvoeringsregeling subsidie bodemsanering 2022 c-brief Eind Q1, verwachting 14-03-2022 Technische briefing bodemonderwerpen (incl PFAS) Verwachting 10-01-2022 Overdracht bodemtaken en bodemdata Weesp c-brief Planning: Q4 2022/ Q1 2023 jaarlijkse bodembrief om PS te informeren (PFAS is een van de onderwerpen)
Natuur														
Uitvoeringsplan NNN – Voorheen Programma Natuurontwikkeling (PNO)													Rommel	<i>Jaarlijks vast te stellen/ BOB</i> Onderwerp komt jaarlijks terug (september/oktober 2021) Bespreking in cie NLG op 19 oktober 2020 en vaststelling in PS op 9 november 2020. Op 29 september jl. heeft het college de Realisatiestrategie NNN vastgesteld, waardoor de sturing op de afronding van het NNN wordt aangescherpt. Dit betekent dat 2020 het laatste jaar was waarin het PNO in deze vorm is verschenen. Vanaf 2021 zal gewerkt worden met een 'uitvoeringsplan NNN'. Dit plan bevat uitgangspunten en ambities, zicht op planning, realisatie en kosten en prognoses op de

Beeldvorming (Fase 1) : BOT-overleg of technische briefing / overleg derden
 Oordeelsvorming (Fase 2) : ter bespreking, B-agenda
 Besluitvorming (Fase 3) : Voordracht ter voorbereiding PS, A-agenda
vetgedrukt = mutatie na meest recente vergadering (cie. NLG of PS)

[illegible]

Strategische Statenagenda Natuur, Landbouw en Gezondheid 28 november 2022

Beeldvorming (Fase 1) : BOT-overleg of technische briefing / overleg derden

Oordeelsvorming (Fase 2) : ter bespreking, B-agenda

Besluitvorming (Fase 3) : Voordracht ter voorbereiding PS, A-agenda

vetgedrukt = mutatie na meest recente vergadering (cie. NLG of PS)

	2021				2022					2022		2023	GS	Behandeling
	20-08	20-09	25-10	22-11	10-01	07-02	14-03	11-04	12-06	Q3	Q4	Q1		
Waddenfonds													Loggen	Tussentijdse evaluatie Waddenfonds komt als C-stuk op de agenda van NLG 7 juni 2021. Het Uitvoeringskader staat op de agenda van 30 augustus 2021 als A-stuk. De begroting 2023 van het Waddenfonds komt naar verwachting In juni 2022 aan de orde. Q4 2022: Komt er vanuit het Investeringskader Waddengebied een voorstel over de inzet van de algemene reserve van het Waddenfonds.
Ruimtelijk programma Markermeerdijken													Loggen	voorstel voor besteding van de meekoppelkansen naar PS. Ruimtelijk programma MMD (eigenlijk: AmbitieprogrammaRuimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam): In april jl. Hebben de RvS een definitief besluit genomen over de versterking van de Markermeerdijken. Daarbij zijn alle beroepen en bezwaren ongegrond verklaard. Dit betekent dat de versterking van de Markermeerdijken uitgevoerd gaat worden. En dit betekent tevens dat de bestuurlijke besluitvorming over het Ambitieprogramma kan gaan plaatsvinden. Doel is voor het einde van 2020 het Ambitieprogramma aan PS voor te leggen. Na het zomerreces 2020 volgt een Technische Briefing Markermeerdijken. In Nov 2020 komt het onderwerp aan de orde in de commissie 1 januari 2021 moet het ontwerp gereed zijn 2e kwartaal 2021 volgt brief mbt participatietraject.
Voortgangsrapportage Watervisie / stand van zaken Watervisie													Loggen	Voortgangsrapportage komt naar PS. Commissie NLG 16 april 2020. De watervisie loopt tot en met 2021. Er komt nog één (afronddende) voortgangsrapportage. Deze zal ongeveer samenvallen met de vaststelling van de vier verplichte programma's voor de komende Jaren (het jaarlijks zwemwaterprogramma en zes (22-27) jarige ROR, KRW en grondprogramma). De planning daarvan volgt op een later moment. De voortgangsrapportage volgt 10 januari 2022 in de commissie en op 31 januari in PS.
Regionaal Waterprogramma NH 2022-2027													Loggen	PS is in het tweede kwartaal van 2018 geïnformeerd over de voortgang. Technische Briefing is in februari 2019 voor de verkiezingen georganiseerd. In maart 2020 zou een tweede technische briefing hebben plaatsgevonden rond de voorbereiding van het regional KRW-programma 2022-2027. Vanwege de coronamaatregelen werd deze briefing uitgesteld tot oktober 2020, als ook het concept ontwerp regional KRW-programma in de commissie NLG wordt besproken. Het KRW programma is 1ste kwartaal 2021 (14 januari 2021) behandeld. Komt terug Q1 2022 (besluitvorming) Op 31 januari 2022 hebben Provinciale Staten het Regionaal Waterprogramma 2022-2027 vastgesteld. Over de voortgang van uitvoering van dit programma zal in het derde kwartaal van 2023 verslag worden uitgebracht. (B-agenda, oordeelsvorming).
Verdroging / bodemdaling													Rommel	Najaar 2018 is het vervolg over programma Bodemdaling besproken in NLWM. Vervolg na PS-verkiezingen. Het rapport-Veerman over de bodemdalingsproblematiek is in februari 2020 in de Statencommissie besproken. Het thema bodemdaling zal worden meegenomen in de verdere uitwerking van het gebiedsprogramma Laag Holland. Dit gebiedsprogramma wordt in 2020 verder uitgewerkt. De startnotitie van dit gebiedsprogramma wordt in het najaar 2020 geagendeerd. Voor de commissievergadering NLG 21 sept 2020 ligt er een brief van GS aan PS over de toekenning impuls gelden bodemdaling ter vaststelling voor. Verder wordt er gewerkt aan een

Strategische Statenagenda Natuur, Landbouw en Gezondheid 28 november 2022

Beeldvorming (Fase 1) : BOT-overleg of technische briefing / overleg derden

Oordeelsvorming (Fase 2) : ter bespreking, B-agenda

Besluitvorming (Fase 3) : Voordracht ter voorbereiding PS, A-agenda

vetgedrukt = mutatie na meest recente vergadering (cie. NLG of PS)

	2021				2022					2022		2023	GS	Behandeling
	30-08	20-09	25-10	22-11	10-01	07-02	14-03	11-04	13-06	Q3	Q4	Q1		
														integraal gebiedsprogramma voor het veenweidegebied van Laag Holland. De Staten worden hiervan op de hoogte gehouden. PS zijn in september 2020 geïnformeerd over de toekenning van de impuls gelden bodemdaling. Deze middelen van het Rijk (18 miljoen) worden voor het Noord-Hollandse deel in de lopende gebiedsprocessen in het veenweidegebied ingezet, om hierbij, samen met de partijen in het gebied, zoveel mogelijk synergie te verkrijgen met andere provinciale doelen, zoals de realisatie van het NNN, het verbeteren van de natuurkwaliteit in de Natura2000-gebieden en het terugdringen van de stikstofuitstoot. Op 3 okt 2022 is er een werkbezoek vanuit de commissie NLG georganiseerd wat in het teken stond van bodemdaling in Veenweidegebied en gebiedsgericht aanpak
Recreatie														
Transitie Recreatieschappen													Zaal	Om beleid en uitvoering te scheiden is de governance van de recreatieschappen aangepast. Er is een gezamenlijk Bestuursbureau ingesteld in 2022, die namens de recreatieschappen het opdrachtgeverschap aan RNH verzorgt. In januari 2023 nemen GS een besluit over de verkoop van de aandelen RNH. De eerste stappen in dit proces worden nu genomen. In januari zullen PS hierover worden geïnformeerd.
Visie Recreatie & Toerisme													Zaal	De Visie Recreatie & Toerisme komt naar verwachting in juni of augustus 2021 in de commissie. Het Masterplan biodiversiteit en de Voedselvisie zijn in januari 2021 ter besluitvorming aan PS voor te leggen. Maart 2021: BOT-overleg 80% versie

Onderwerp	Inhoud	Nummer	Indiener	Fractie	Portefeuille houder	Datum PS	Stand van zaken GS
Motie Wildopvang De Bonte Piet	PS vraagt het college van GS: – Eénmalig een bedrag tot 10.000 euro vrij te maken voor Wildopvang De Bonte Piet waarmee dit asiel de financiële nood kan lenigen en de opvang/verzorging van gewonde of zieke vogels en inheemse wilde dieren vanuit de regio Den Helder, toch op een fatsoenlijk wijze kan blijven doorgaan.	M172–2022	Jellema, A.A.J. (PvdA)	PvdA, PvdD, GroenLinks, CDA, SP	Zaal, I.	19-09-2022	
Motie Haalbaarheid Planning Groen Staal	PS Verzoeken GS: • Voor 1 januari 2023 Provinciale Staten te informeren over de route richting Groen Staal • Voor 1 januari 2023 ook de (resultaats-)verantwoordelijkheden van de provincie in deze route naar Groen Staal duidelijk te hebben en bij EZK en Tata (en overige betrokken partijen) duidelijk te maken hetzelfde van hen te verwachten, zodat voor 1 maart 2023 tot een gezamenlijke concrete integrale planning op hoofdlijnen kan worden gekomen met termijnen, deadlines en (financiële, economische, gezondheids- en milieu) consequenties, opdat duidelijk wordt hoe Tata binnen de gestelde datum van eind 2029 Groen Staal zal produceren. En hiermee	M170–2022	Roosendaal, N.A.L. (VVD)	VVD, D66, GroenLinks, PvdA, Christen Unie, PvdD, CDA, DENK, JA21	Olthof, J.	19-09-2022	

	rekening te houden met de uitgestelde uitkomsten van het emissieonderzoek • In aanvulling op het door G5 aangekondigde onderzoek naar het sluiten van de Kooksgasfabriek en in navolging van het Expression of Principles er bij Tata Steel op aan te dringen de Kooksgasfabriek zo spoedig mogelijk te sluiten. • Er bij de staatssecretaris en TATA op aan te dringen dat er voordat er onomkeerbare besluiten worden genomen eerst duidelijkheid is over de effecten van het Groen Staalplan (en de andere scenario's, waaronder die genoemd in de brief van september 2021 van de staatssecretaris) op de gezondheid en leefomgeving.						
Motie Provinciale ambities dierenwelzijn concreter maken	PS verzoeken GS – om zo snel mogelijk aan P5 te rapporteren over wat er afgelopen collegeperiode gedaan is om dierenwelzijn te bevorderen, welke doelen en vorderingen er zijn, en om met PS in gesprek te gaan over waar kansen liggen voor het SMART maken van het beleid en waar nog aan gewerkt kan worden voor de komende jaren.	M154–2022	Kostic, I. (PvdD)	PvdD, GroenLinks, PvdA, DENK, JA21	Zaal, I.	04-07-2022	16-08-2022 Momenteel zijn wij bezig met een korte verkenning naar de actuele provinciale ontwikkelingen ten aanzien van dierenwelzijn, waarmee we gevolg

							kunnen geven aan Motie 154. Zodra deze gereed is zullen we een voorstel voor afdoening van de motie voorleggen.
Motie Aandacht voor bescherming dieren tegen extreem weer	PS verzoeken GS: – om binnen provinciale mogelijkheden aandacht te vragen voor oplossingen voor dit probleem, bijvoorbeeld via bestaande gebiedsprocessen, media en communicatiekanalen.	M153–2022	Kostic, I. (PvdD)	PvdD, GroenLinks, DENK, JA21	Zaal, I.	04-07-2022	19-08-2022 Voor communicatie wordt onder meer de website boer en business in balans ingezet.
Motie erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied	PS verzoeken GS: – Het voorstel 'erfcoaches voor toekomstbestendig landelijk gebied', bijgevoegd als bijlage van deze motie, mee te nemen bij het opstellen van de begroting.	M151–2022	Koning-Hoeve, W. (CDA)	CDA	Rommel, E.	04-07-2022	25-07-2022 als onderdeel van de gebiedsprocessen wordt momenteel de inzet van erfcoaches verder uitgewerkt, incl. voorstel voor de benodigde financiering.
Motie "Recreatie"	PS dragen Gedeputeerde Staten op: • Met gemeenten in gesprek te gaan en aan te sturen	M147–2022	Alberts, R. (SP)	SP	Zaal, I.	04-07-2022	22-08-2022 Bij de behandeling van de

voor mensen met een smalle portemonnee”	het beleid zo aan te passen dat bij herstructurering van een park zoveel mogelijk beschikbaar blijft voor mensen met een smalle portemonnee. • Op de kortst mogelijke termijn na het verschijnen van het onderzoeksrapport (naar aanleiding van de aangenomen moties in de Tweede kamer) van de Erasmus universiteit met een terugkoppeling naar PS te komen.						motie (tijdens de PS vergadering op 4 juli) heeft gedeputeerde Zaal aangegeven dat ze vanuit haar rol als lid van de Stuurgroep Vitale Verblijfsrecreatie NHN reeds een mail had gestuurd naar alle gemeenten in Noord-Holland Noord met het verzoek om te evalueren of de kaders waarmee de regio werkt voldoende sturing geeft aan het behoud van de diversiteit in het aanbod, waaronder voldoende aanbod
---	---	--	--	--	--	--	--

							voor mensen met een smalle portemonnee. De regio werkt momenteel aan een projectplan om deze evaluatie uit te voeren. De provincie ondersteunt de regio daarin.
Motie: Perspectief voor natuurinclusieve landbouw	PS Verzoeken het college van GS om: • Om de natuurinclusieve boeren en de boeren die in transitie zijn of daarvoor aantoonbaar stappen zetten, binnen de gebiedsgerichte aanpak perspectief te bieden.	M146-2022	Strens, A.J.C.E. (D66)	D66, GroenLinks	Rommel, E.	04-07-2022	02-11-2022: uit besluitenlijst GS d.d. 01-11-2022: Provinciale Staten hebben op 4 juli 2022 met motie M146-2022 het college van Gedeputeerde Staten opgeroepen om de natuurinclusieve boeren en de boeren die in

							transitie zijn of daarvoor aantoonbaar stappen zetten, binnen de gebiedsgerichte aankpak perspectief te bieden. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan deze motie. Besluit GS: 1. Bijgaande brief aan Provinciale Staten te verzenden 2. Provinciale Staten te verzoeken motie M146-2022 als afgedaan te beschouwen. 25- 07-2022 Het bieden van
--	--	--	--	--	--	--	---

							perspectief op de door gedeputeerde Zaal aangegeven wijze, wordt meegenomen in de inmiddels opgestarte gebiedsprocessen. Dat zijn er overigens 24 en niet alle hebben stikstof als aangrijpingspunt. De gebiedsprocessen zijn niet af te ronden op een tevoren vast te stellen datum en zijn daarom fluïde het gaat om transitie in de tijd waarbij de inhoud van deze motie wordt betrokken.
--	--	--	--	--	--	--	--

Motie sociaal economische impactanalyse gebiedsprocessen	PS roepen Gedeputeerde Staten op om: Ervoor te zorgen dat een sociaaleconomische impactanalyse ook verplicht onderdeel uitmaakt van alle gebiedsprocessen die reeds gaande zijn in Noord-Holland.	M138-2022	Koning-Hoeve, W. (CDA)	CDA	Rommel, E.	04-07-2022	25-07-2022 Dit is een verplicht onderdeel van het in juli 2023 aan het Rijk te leveren Gebiedsprogramma. Met de levering kan de motie als afgedaan worden beschouwd.
Motie Evenredige reductie Schiphol	PS spreken uit: • dat Schiphol evenredig moet bijdragen aan het Noord-Hollandse reductiedoel van 41% minder stikstofuitstoot en verzoeken GS: • met het Rijk in overleg te treden over de manier waarop deze reductie gerealiseerd gaat worden,	M135-2022	Klein, M.C.A. (Christen Unie)	Christen Unie	Rommel, E.	04-07-2022	01-08-2022 Momenteel zijn wij bezig met het geven van inhoud en het duiden van de beantwoording van de motie. Zodra dit gereed is, zullen we een voorstel voor afdoening van de motie voorleggen.
Motie Organiseren expertmeetin	PS verzoeken GS: • een expertmeeting te organiseren met Noord-Hollandse supermarkten zoals Albert Heijn, Dekamarkt	M133-2022	Klein, M.C.A.	Christen Unie	Zaal, I.	04-07-2022	22-08-2022 Deze motie wordt in het najaar opgepakt.

g retail-organisaties	en inkooporganisaties zoals SuperUnie, om te verkennen hoe zij kunnen bijdragen aan betere verdienmodellen die nodig zijn om de landbouwtransitie te maken.		(Christen Unie)				
Motie Lobby Europese staatssteunregeling	PS verzoeken GS: • samen met andere provincies binnen Europa te lobbyen voor spoedige aanpassing van de staatsteunregeling zodat het mogelijk wordt agrariërs te betalen voor maatschappelijke diensten,	M132-2022	Klein, M.C.A. (Christen Unie)	Christen Unie	Zaal, I.	04-07-2022	18-08-2022 Deze motie zal dit najaar in behandeling worden genomen.
Motie Natte weilanden bij de Oeverlanden in NNN opnemen	PS verzoekt GS: Te onderzoeken of het mogelijk is om deze twee weilanden in het NNN op te nemen, zodat er een mooi en logisch afgerond natuurgebied ontstaat.	M61-2022	Alberts, R. (SP)	SP, D66, PvdD,	Rommel, E.	23-05-2022	22-08-2022 Zodra de motie compleet is (wij wachten op een kaart) kan deze motie in behandeling worden genomen.
Motie Zicht op verbetering leefomgeving	PS verzoeken GS: • voor 1 april 2022 duidelijkheid te bieden m.b.t. de procedures en termijnen voor de afgifte van vergunningen om tot groen staal te komen • er bij het Rijk op aan te dringen voorwaarden aan mogelijke subsidieregelingen te verbinden m.b.t.: – gezondheid een termijn te verbinden waarbinnen de DRI gerealiseerd moet zijn en de KooksGasFabriek en de Hoogoven gesloten	M23-2022	Gonggrijp, L. (D66)	D66, PvdA, GroenLinks, VVD	Olthof, J.	07-03-2022	15-08-2022 GS hebben op 30 maart 2022 per brief op de motie gereageerd (kenmerk 1796357/1796358). Als er nieuwe ontwikkelingen zijn

	worden • voor 1 april 2022 duidelijk te maken welke maatregelen in de Roadmap+ wettelijke afdwingbaar zijn • met Tata en het Rijk in overleg te treden om te komen tot harde afspraken aangaande de niet afdwingbare maatregelen uit de Roadmap+ en de daarbij geformuleerde resultaten waarbij tevens wordt vastgelegd wat de gevolgen zijn als doelen niet –binnen de gestelde termijn– worden behaald • de Staten te informeren over de voortgang van de Roadmap+.						worden PS daar opnieuw over geïnformeerd. 16-03-2022 GS werken aan een brief in reactie op de motie.
Motie Terughouden d met betonnen fietspaden in NNN	PS besluit het college van GS op te roepen: ● Terughoudend te zijn bij het verlenen van toestemming van vervangen van bestrate en schelpenpaden in het NHD waarvan het eigenaar is. ● Andere grondeigenaren op de nadelen voor flora en fauna van vervangen door beton of asfalt te wijzen.	M221-2021	Kohler, G.H.J. (JA21)	JA21	Rommel, E.	15-11-2021	20-09-2022: uit besluitenlijst GS d.d. 13-09-2022: In de afgelopen drie jaar zijn diverse moties aangenomen die samenhangen met actieve mobiliteit. Voor de moties die zijn uitgevoerd, maar waarvan de afdoening niet gekoppeld kan

							worden aan een inhoudelijk stuk, is een gebundeld afdoeningsvoorstel gemaakt voor Provinciale Staten. Het gaat om demoties M83–2019 ‘Fietsvriendelijke stoplichten’ (Klein, M.C.A, CU, 11 november 2019), M221–2021 ‘Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN’ (G.H.J. Kohler, JA21, 15 november 2021), M67–2022 ‘Aantrekkelijke doorfietsroutes’ (J.P. Hollebeek, PvdD, 23 mei 2022) en M69–
--	--	--	--	--	--	--	---

							2022 'Geen haaiantanden op Noord-Hollandse fietspaden' (M.C.A. Klein, CU, 23 mei 2022). Besluit GS: 1. PS met bijgaande brief te informeren over de uitvoering van de moties M83-2019, M221-2021, M67-2022 en M69-2022 2. PS te verzoeken deze moties als afgedaan te beschouwen. 09-08-2022 De vorige update van deze motie geldt nog steeds "Omdat de motie is aangenomen kunnen wij per
--	--	--	--	--	--	--	---

							project toezeggen dat wij zullen bekijken welke verharding het beste toepasbaar is in afweging tussen functie, verkeersveiligheid en bescherming van flora en fauna.” In september volgt een afdoeningsvoorstel voor deze motie. 19-04-2022 De vorige update van deze motie geldt nog steeds “Omdat de motie is aangenomen kunnen wij per project toezeggen dat wij zullen bekijken welke
--	--	--	--	--	--	--	---

							verharding het beste toepasbaar is in afweging tussen functie, verkeersveiligheid en bescherming van flora en fauna.” Er volgt een afdoeningsvoorstel voor deze motie. 04-01-2022 Omdat de motie is aangenomen kunnen wij per project toezeggen dat wij zullen bekijken welke verharding het beste toepasbaar is in afweging tussen functie, verkeersveiligheid en bescherming van flora en fauna.
--	--	--	--	--	--	--	--

Motie Broedplaats Blakende Bollen	PS verzoeken het college: 1. Het landelijke fieldlab biologische bloembollen op het terrein van Huiberts Bloembollen dat er mede op is gericht scholieren, studenten en wetenschappers een plek te geven voor ontmoeting en inspiratie een extra impuls te geven. 2. Dat te doen door aanstelling bij het fieldlab van een kwartiermaker die binding heeft met de sector, de broedplaats kan helpen ontwikkelen, relaties kan leggen, als ambassadeur kan optreden en telers kan helpen bij het opzetten van structurele meerjarige projecten (bodembeheer, teelt en gewasbescherming op natuurlijke basis en waterbeheer). 3. Hiervoor €50.000 op te nemen in de begroting 2022.	M214- 2021	Cardol, M.T. (GroenLinks)	GroenLinks, PvdD, SP, D66, CDA	Rommel, E.	08-11- 2021	25-07-2022 Voor het veldlab is recent een stichting opgericht en een projectleider aangetrokken. 20-04-2022 Om het veldlab te realiseren werkt een aantal partijen met een projectleider samen aan de oprichting van een stichting en de voorbereiding van teeltprojecten. Er is een bedrag van € 50.000,- gereserveerd op de begroting. 23-12-2021 Wij zijn met partijen in het gebied in gesprek
--	---	---------------	---------------------------------	--------------------------------	------------	----------------	--

							om het veldlab in 2022 op te starten.
Motie Windturbines en gemeentegre- nzen	PS dragen het College van Gedeputeerde Staten op • om, voor het geval dat gemeenten hun verschillen van mening niet bilateraal kunnen oplossen, vanuit de provinciale regiefunctie de Noord-Hollandse gemeenten gezamenlijke uitgangspunten op te laten stellen als onderling afsprakenkader hoe om te gaan met de planning van eventuele windturbines nabij gemeentegrenzen • om zich in te spannen om, indien deze situatie zich aan de provinciegrenzen mocht voordoen, met de aangrenzende gemeenten in onze buurprovincies over en weer tot vergelijkbare afspraken te komen • om tijdig vóór de behandeling van de Omgevingsverordening 2022 in de commissie RWK, de resultaten aan Provinciale Staten te rapporteren.	M127- 2021	Gilse, van J.P.H.M. (VVD)	VVD, D66, PvdA, DENK, SP, JA21	Stigter, E.	05-07- 2021	04-08-2022 Wij informeren u in oktober, tezamen met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitoring van het RES Uitvoeringsprogramma, per brief over de voortgang van deze motie. 13-04-2022 Wij verwachten u na de zomer, gelijktijdig met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitoring van het RES Uitvoeringsprogramma, per brief te kunnen informeren over de voortgang van deze motie.

							04-01-2022 Het voorstel tot afdoen van deze motie wordt besproken in de commissie van 10 februari 2022. 04-11-2021 Het is primair een taak van de gemeente om af te stemmen met buurgemeenten. Dit gebeurt ook steeds meer nu zoekgebieden concreter worden. Ambtelijk en bestuurlijk brengt de provincie dit punt in verschillende gremia in. Dit heeft ertoe geleid dat in het RES-uitvoeringsprogra
--	--	--	--	--	--	--	--

							mma procesafspraken zijn gemaakt omtrent afstemming tussen buurgemeenten. Daarnaast pakken we op verzoek van specifieke gemeenten een rol om de dialoog en afstemming tussen buurgemeentes en andere belanghebbenden te faciliteren (bv bij Holendrecht en het Geingebied).
Motie 'monitoring gezondheids – en veiligheidseff ecten	verzoeken het college: – In gesprek te treden met het Expertisepunt Windenergie en Gezondheid over hoe de gezondheids – en veiligheidseffecten van windturbines gemonitored moeten worden.	M112– 2021	Koyuncu, S. (DENK)	DENK, CDA	Stigter, E.	05-07– 2021	04-08-2022 Wij informer u in oktober, tezamen met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitor ing van het RES

							Uitvoeringsprogr mma, per brief over de voortgang van deze motie. 13-04-2022 Wij verwachten u na de zomer, gelijktijdig met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitor ing van het RES Uitvoeringsprogr mma, per brief te kunnen informeren over de voortgang van deze motie. 04-01-2022 Het voorstel tot afdoen van deze motie wordt besproken in de commissie van 10 februari 2022. 04-11-2021 De snel gegroeide aandacht voor de
--	--	--	--	--	--	--	--

							gezondheidseffecte n van windturbines raakt veel partijen. Gemeentes, Provincies, GGD'en en NP RES krijgen vragen uit de regio's over gezondheid en windenergie, zeker nu de RES'en 1.0 met daarin zoekgebieden voor windenergie zijn vastgesteld. Om kennisontwikkeling en -deling te borgen is een 'Procesteam Windenergie en Gezondheid' opgericht. Het procesteam signaleert de vragen en
--	--	--	--	--	--	--	---

							benodigde onderzoeken op het dossier windenergie en gezondheid. Zo wordt het benodigde aanvullende onderzoek op dit moment in beeld gebracht. Leden Procesteam (trekker: EZK): NP RES, Provincies Noord en Zuid-Holland namens het IPO, EZK, IenW, RVO, VNG, GGD, RIVM, Expertisepunt.
Motie gesprekken tussen buurgemeenten en	PS verzoekt het college: – gesprekken te organiseren met en tussen buurgemeenten die zorgen uiten over gebrekkige afstemming ten aanzien van de plaatsing van windturbines – te onderzoeken waar de knelpunten zitten en	M108–2021	Koyuncu, S. (DENK)	DENK, PvdD	Stigter, E.	05-07-2021	04-08-2022 Wij informeren u in oktober, tezamen met de eerste jaarlijkse

	mogelijke oplossingen aandragen – en daarover terug te rapporteren aan Provinciale Staten.						voortgangsmonitoring van het RES Uitvoeringsprogramma, per brief over de voortgang van deze motie. 13-04-2022 Wij verwachten u na de zomer, gelijktijdig met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitoring van het RES Uitvoeringsprogramma, per brief te kunnen informeren over de voortgang van deze motie. 13-04-2022 Wij verwachten u na de zomer, gelijktijdig met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitoring van het RES
--	---	--	--	--	--	--	--

							Uitvoeringsprogramma, per brief te kunnen informeren over de voortgang van deze motie. 04-01-2022 Het voorstel tot afdoen van deze motie wordt besproken in de commissie van 10 februari 2022. 04-11-2021 Het is primair een taak van de gemeente om af te stemmen met buurgemeenten. Dit gebeurt ook steeds meer nu zoekgebieden concreter worden. Ambtelijk en bestuurlijk brengt de provincie dit punt in
--	--	--	--	--	--	--	---

							verschillende gremia in. Dit heeft ertoe geleid dat in het RES-uitvoeringsprogramma procesafspraken zijn gemaakt omtrent afstemming tussen buurgemeenten. Daarnaast pakken we op verzoek van specifieke gemeenten een rol om de dialoog en afstemming tussen buurgemeentes en andere belanghebbenden te faciliteren (bv bij Holendrecht en het Geingebied).
--	--	--	--	--	--	--	--

Motie RES: Bescherm natuur en cultuurhistori e in het IJmeer	PS roepen het college van Gedeputeerde Staten op: – in het vervolgtraject van de RES terughoudend te zijn in de uitwerking van zoekgebieden voor de opwekking van windenergie in het IJmeer	M106– 2021	Hollebee k, J.P. (PvdD)	PvdD, PVDA, GL, D66, DENK	Stigter, E.	05-07– 2021	04-08-2022 Wij informereren u in oktober, tezamen met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitor ing van het RES uitvoeringsprogra mma, per brief over de voortgang van deze motie. 13-04-2022 Wij verwachten u na de zomer, gelijktijdig met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitor ing van het RES Uitvoeringsprogra mma, per brief te kunnen informeren over de voortgang van deze motie. 13-01-2022 In GS van 11-1 lag een
---	---	---------------	-------------------------------	------------------------------------	-------------	----------------	--

							voorstel over Uitvoeringsprogra mma RES en voorstel afdoen moties. 04-11- 2021 Gemeente Amsterdam is gestart met een reflectiefase. Hierin zullen zij een expertgroep natuur opzetten en daarin zal ook de provincie deelnemen. In deze reflectiefase worden alle (mogelijke) aandachtspunten voor de uitwerking van de RES- zoekgebieden besproken. Hier is bijvoorbeeld het nog uit te voeren
--	--	--	--	--	--	--	--

							onderzoek naar vogeltrekroutes een onderdeel van.
Motie RES: Meer initiërende rol provincie	PS roepen het college van Gedeputeerde Staten op: – in het vervolgtraject van de RES een meer initiërende rol te nemen daar waar een zorgvuldige afweging in het geding komt.	M104– 2021	Hollebee k, J.P. (PvdD)	PVDD, PVDA, DENK	Stigter, E.	05–07– 2021	04–08–2022 Wij informeren u in oktober, tezamen met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitoring van het RES Uitvoeringsprogramma, per brief over de voortgang van deze motie. 13–04–2022 Wij verwachten u na de zomer, gelijktijdig met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitoring van het RES Uitvoeringsprogramma, per brief te kunnen informeren over de voortgang

							van deze motie. 04-01-2022 Het voorstel tot afdoen van deze motie wordt besproken in de commissie van 10 februari 2022. 04-11-2021 Het is primair een taak van de gemeente om af te stemmen met buurgemeenten. Dit gebeurt ook steeds meer nu zoekgebieden concreter worden. Ambtelijk en bestuurlijk brengt de provincie dit punt in verschillende gremia in. Dit heeft ertoe geleid dat in het RES-
--	--	--	--	--	--	--	--

							uitvoeringsprogr mma procesafspraken zijn gemaakt omtrent afstemming tussen buurgemeenten. Daarnaast pakken we op verzoek van specifieke gemeenten een rol om de dialoog en afstemming tussen buurgemeentes en andere belanghebbenden te faciliteren (bv bij Holendrecht en het Geingebied).
Motie betrek buurgemeent en óók bij het meten van draagvlak	PS verzoeken het college GS: – Om bij gemeenten sterk aan te dringen op goede en adequate afstemming tussen de aangrenzende buurgemeenten van de zoekgebieden en daarover terug te rapporteren aan de Provinciale Staten	M24– 2021	Koyuncu, S. (DENK)	DENK, JA21	Stigter, E.	08-03– 2021	04-08-2022 Wij informereren u in oktober, tezamen met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitor

over het plaatsen van windturbines							ing van het RES Uitvoeringsprogra mma, per brief over de voorgang van deze motie. 13-04-2022 Wij verwachten u na de zomer, gelijktijdig met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitor ing van het RES Uitvoeringsprogra mma, per brief te kunnen informeren over de voortgang van deze motie. 04-01-2022 Het voorstel tot afdoen van deze motie wordt besproken in de commissie van 10 februari 2022. 04-11-2021 Het is primair een taak
--	--	--	--	--	--	--	--

							van de gemeente om af te stemmen met buurgemeenten. Dit gebeurt ook steeds meer nu zoekgebieden concreter worden. Ambtelijk en bestuurlijk brengt de provincie dit punt in verschillende gremia in. Dit heeft ertoe geleid dat in het RES- uitvoeringsprogramma procesafspraken zijn gemaakt omtrent afstemming tussen buurgemeenten. Daarnaast pakken we op verzoek van
--	--	--	--	--	--	--	--

							specifieke gemeenten een rol om de dialoog en afstemming tussen buurgemeentes en andere belanghebbenden te faciliteren (bv bij Holendrecht en het Geingebied). 29-06-2021 Het is primair een taak van de gemeente om af te stemmen met haar buurgemeenten, maar de provincie neemt, waar nodig een faciliterende rol op zich. Voorbeelden hiervan zijn wanneer het gebieden betreft die meerdere
--	--	--	--	--	--	--	---

							gemeenten of provincies beslaan (zoals het Geingebied), ofwel omdat gemeenten ons direct vragen om overleg te organiseren. Gedeputeerde Stigter heeft, na toezegging in de commissie RWK van 10 juni, bestuurlijk contact opgenomen met Amsterdam en provincie Utrecht. Ook heeft gedeputeerde Stigter een mail gestuurd aan de Stuurgroep NHZ om het belang van afstemming nogmaals te
--	--	--	--	--	--	--	--

							benadrukken. Naar aanleiding daarvan is in de stuurgroep NHZ op 25 juni de afsprake gemaakt om te komen tot een set samenwerkingsafs praken. Deze afspraken zullen zich niet inhoudelijk richten op de zoekgebieden, maar zijn vooral procesmatig van aard. Bijvoorbeeld over het uitnodigen van inwoners uit de buurgemeenten, de wijze van communiceren met inwoners, etc. Doel is om na het zomerreces een set
--	--	--	--	--	--	--	---

							afspraken klaar te hebben. 17-03-2021 Om bij de gemeenten erop aan te dringen om, in het kader van de mogelijke plaatsing van windturbines, óók de meningen van de bewoners te peilen die wonen aan de aangrenzende buurgemeenten van de zoekgebieden. Daarbij ook te wijzen op het belang van een goede afstemming tussen buurgemeenten. Team energietransitie neemt dit bij alle
--	--	--	--	--	--	--	--

							overleggen die we in het kader van de uitvoering RES hebben met gemeenten mee als standaard gespreksonderwerp.
Leidraad Weidevogels	PS verzoeken het college van GS te komen met een voorstel voor een Leidraad Habitat voor Weidevogels voor gemeentes om te raadplegen als zij deze kernkwaliteit in stand moeten houden.	M116-2020	Wijnen, van T.K. (GroenLinks)	GroenLinks, PvdD	Rommel, E.	05-10-2020	25-07-2022 de leidraad Weidevogels wordt momenteel opgesteld. Het resultaat wordt dit najaar opgeleverd. 12-04-2022 De Leidraad weidevogels is in ambtelijke voorbereiding en zal naar verwachting in juni 2022 door ons college worden vastgesteld en ter

							bespreking aan de Statencommissie worden aangeboden (B-agenda). 10-01-2022 Door bestuurlijke ontwikkelingen op het weidevogeldossier (o.a. het Aanvalsplan Grutto) die veel ambtelijke capaciteit vroegen, zijn wij nog niet in de gelegenheid geweest de leidraad in voorbereiding te nemen. Onze inschatting is dat de leidraad medio 2022 kan worden vastgesteld 20-
--	--	--	--	--	--	--	--

							10-2021 Door bestuurlijke ontwikkelingen op het weidevogeldossier (o.a. het Aanvalsplan Grutto), die veel ambtelijke capaciteit vroegen, zijn wij nog niet in de gelegenheid geweest de leidraad in voorbereiding te nemen. Onze inschatting is dat de leidraad medio 2022 kan worden vastgesteld. 01-06-2021 Het vormgeven van het Actieplan weidevogels is gepland voor het
--	--	--	--	--	--	--	---

							najaar van 2021. 17-03-2021 Het opstellen van de leidraad is in ambtelijke voorbereiding. Het is ons voornemen de leidraad uiterlijk eind 2021 vast te stellen. 11-01-2021 Het opstellen van de leidraad is in ambtelijke voorbereiding. Het is ons voornemen de leidraad uiterlijk eind 2021 vast te stellen.
Motie bij concept-RESsen over burgerparticipatie	PS hebben de volgende wensen en bedenkingen bij de concept-RES NHZ of concept-RES NHN: • PS vragen GS om voortdurend aandacht te besteden aan tijd en ruimte voor zorgvuldige burgerparticipatie in het vervolgproces.	M135-2020	Kanik, E.B. (D66)	D66,Pvd A,VVD	Stigter, E.	05-10-2020	04-08-2022 Wij informeren u in oktober, tezamen met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitoring van het RES

							Uitvoeringsprogr mma, per brief over de voortgang van deze motie. 13-04-2022 Wij verwachten u na de zomer, gelijktijdig met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitor ing van het RES Uitvoeringsprogr mma, per brief te kunnen informeren over de voortgang van deze motie. 13-01-2022 In GS van 11-1 lag een voorstel over Uitvoeringsprogr mma RES en voorstel afdoen moties. 04-11- 2021 De leidraad financiële
--	--	--	--	--	--	--	---

							participatie is opgesteld in samenwerking met gemeenten en de participatiecoalitie. De conceptversie is besproken in de energieregio's en wordt in samenwerking met de energieregio's verspreid. Op basis van de leidraad wordt gewerkt aan een provinciaal kader omtrent financiële participatie en lokaal eigendom. Ook is in samenwerking met de energieregio's een kennissessie georganiseerd op dit thema. Begin
--	--	--	--	--	--	--	--

							2022 wordt de leidraad met PS gedeeld. Naast deze aandacht voor financiële participatie, onderzoeken we momenteel hoe we gemeenten verder kunnen ondersteunen als het gaat om procesparticipatie bij de uitwerking van zoekgebieden. 29-06-2021 Er zijn in opdracht van de provincie door Berenschot tientallen gesprekken gevoerd met verschillende gemeenten, waterschappen en
--	--	--	--	--	--	--	--

							stakeholders uit het RES-proces. Er is geïnventariseerd waar de behoefte ligt op het onderwerp (financiële) participatie. Op basis van deze behoeften stelt Berenschot een Leidraad op om handvatten te geven aan de partijen hoe om te gaan met financiële participatie. Hierbij wordt ook ingegaan op de mogelijkheden voor inwoners met een kleinere beurs. Deze leidraad komt na de zomer richting PS. 31-
--	--	--	--	--	--	--	---

							03-2021 We blijven inzetten op kennisdeling o.a. door het organiseren van een kennissessie over proces- en partiele participatie waar alle ambtelijk en bestuurlijk RES partners en stakeholders zijn uitgenodigd (25 maart). Ook is er een Katern Proces gemaakt plus twee infographics die laten zien wat er allemaal aan communicatie/participatie is gedaan in de aanloop naar de RES 1.0. Dit katern zit bij de RES 1.0 die vanaf
--	--	--	--	--	--	--	---

							eind april in besluitvorming gaat. Verder hebben een extern bureau opdracht gegeven om te inventariseren hoe we de gemeenten kunnen ondersteunen bij (financiële) participatie. 11-01-2021 Voor gemeenten die de procesparticipatie willen versterken, stellen wij reeds financiële middelen beschikbaar. Daarnaast wordt ingezet op kennisdeling over participatie (thematafel jongerenparticipati
--	--	--	--	--	--	--	--

							e). Momenteel wordt verkend hoe na de RES 1.0 de procesparticipatie door de provincie gefaciliteerd kan worden.
Koppel biodiversiteit aan de energietransitie	PS roepen GS op: de energietransitie waar mogelijk aan opgaven voor biodiversiteitsherstel- en versterking te koppelen en dat ook te doen in het vervolgtraject van de RES.	M125-2020	Hollebeek, J.P. (PvdD)	PvdD	Stigter, E.	05-10-2020	04-08-2022 Wij informeren u in oktober, tezamen met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitoring van het RES Uitvoeringsprogramma, per brief over de voortgang van deze motie. 13-04-2022 Wij verwachten u na de zomer, gelijktijdig met de eerste jaarlijkse voortgangsmonitoring van het RES

							Uitvoeringsprogramma, per brief te kunnen informeren over de voortgang van deze motie. 04-01-2022 Het voorstel tot afdoen van deze motie wordt besproken in de commissie van 10 februari 2022 04-11-2021 Aanvullende inzet natuurinclusieve energietransitie. Het Rijk, Provincies, NWEA, TenneT en groene partijen (Vogelbescherming Nederland, Zoogdierverseniging en de Natuur en Milieu Federaties) werken samen aan
--	--	--	--	--	--	--	--

							het traject Natuurinclusieve Energietransitie voor wind en hoogspanning op land (NIEWHOL). Het doel van dit traject is om te komen tot afspraken waarmee zowel wordt gezorgd voor de doorgang van de ontwikkeling van windparken en hoogspanningsver bindingen op land, als voor een vermindering van de negatieve effecten ervan op de staat van instandhouding van kwetsbare vogels en
--	--	--	--	--	--	--	--

							vleermuizen. Deze afspraken op hoofdlijnen zullen in de komende periode nader worden uitgewerkt tot een akkoord. Het totaalpakket aan gemaakte afspraken wordt vervat in een akkoord en een juridisch kader. M.b.t. natuurinclusieve zonneparken is inmiddels gestart met een nationaal onderzoek Ecocertified Solar Parks om te komen tot wetenschappelijk onderbouwde richtlijnen voor
--	--	--	--	--	--	--	---

							beheer, inrichting en ontwikkeling van biodiversiteit in zonneparken. Het doel van Ecocertified Solar Parks is om te komen tot een label waarmee uitgangspunten uit de gedragscode Zon op Land nog beter zijn geborgd. De provincie co-financiert dit onderzoek. 25-05-2021: uit besluitenlijst GS d.d.11-05-2021: Besluit GS: 1. In te stemmen met de RES 1.0 NHN en de RES 1.0 NHZ 2. De Statenvoordracht ter besluitvorming
--	--	--	--	--	--	--	---

							aan te bieden aan Provinciale Staten waarbij wordt voorgesteld om: – de RES 1.0 NHN en de RES 1.0 NHZ vast te stellen – de volgende moties als afgedaan te beschouwen: 121–2020 (vogeltrekroutes) 125–2020 (biodiversiteit) 128–2020 (aanpassen SDE++) 131–2020 (effecten in beeld) 134–2020 (advies cie MER) 136–2020 (gedragscode BPL) en 138–2020 (arbeidsmarktbeleid) 3. De portefeuillehouder
--	--	--	--	--	--	--	---

							Klimaat en Energie en wethouder Thijs Kroese (als technisch voorzitter van de Stuurgroep RES NHZ namens de energieregio Noord-Holland Zuid) te machtigen om de RES 1.0 van de respectievelijke energieregio's Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid, na besluitvorming door Provinciale Staten, aan te bieden aan het Nationaal Programma RES 4. Vanuit het bovenlokale belang van de
--	--	--	--	--	--	--	--

							energietransitie de stuurgroepen RES NHN en RES NHZ de opdracht te geven om een uitvoeringsprogra mma op te stellen, met daarin: – regionale samenwerkingsafs praken met betrekking tot: * de uitwerking van de zoekgebieden voor zon en wind * de uitwerking van de Regionale Structuur Warmte – afspraken, kaders en aanpak voor het proces naar de RES 2.0 – afspraken m.b.t. data en monitoring – afspraken over
--	--	--	--	--	--	--	---

							inzet en verdeling van capaciteit en uitvoeringsbudget 5. Samen met de gemeenten van de deelregio's West-Friesland en Kop van Noord-Holland bij het Rijk aan te dringen op het mogelijk maken van het plan Duurzaam Leefbaar voor de Wieringerhoek. 31-03-2021 In de reactienota die door GS is vastgesteld is aangegeven hoe we deze motie gaan oppakken. Inmiddels is er een stroomschema "energie i.r.t.
--	--	--	--	--	--	--	---

							natuur, landschap en leefbaarheid” ontwikkeld in samenwerking tussen overheden en belangenorganisaties. Het stroomschema brengt in beeld welk beleid en ontwikkelprincipes er gelden op het gebied van natuur, landschap en leefbaarheid. Het schema moet gemeenten en belanghebbenden helpen in de verdere uitwerking van de zoekgebieden in de RES. En uitdagen om te komen tot
--	--	--	--	--	--	--	--

							biodiversiteitsvriendelijke keuzes. De komende tijd zal het stroomschema worden betrokken bij de uitwerking van de RES- zoekgebieden. 11-01-2021 In de reactienota die door GS is vastgesteld is aangegeven hoe we deze motie gaan oppakken. Op 12 december jl. vond de eerste ronde van de thematafel “Ontwikkelprincipes” plaats. Daar is kennis gedeeld tussen partners waaronder milieu- en natuurorganisaties
--	--	--	--	--	--	--	--

							over de koppeling van energietransitie met milieu en natuur. Ook de kennis die door het Nationaal Programma RES is opgedaan wordt hierbij ingebracht. Op 10 februari vindt een tweede ronde van deze thematafel plaats. De resultaten komen in een Stroomschema natuur, landschap en leefbaarheid. Het stroomschema brengt in beeld welk beleid en ontwikkelprincipes er gelden op het gebied van natuur,
--	--	--	--	--	--	--	--

							landschap en leefbaarheid. Het schema moet gemeenten en belanghebbenden helpen in de verdere uitwerking van de zoekgebieden in de RES.
Bomen voor klimaat en stikstof	PS verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om: • de kansen voor klimaatbossen met locaties in beeld te brengen	M68–2019	Zoon, F.A.S. (PvdD)	PvdD	Rommel, E.	11-11-2019	27-07-2022 Momenteel werken we aan een subsidieregeling voor boscompensatie. Als deze regeling naar GS gaat dan zal er een brief aan PS gestuurd worden. 17-03-2022 Elk bos slaat CO2 op en draagt dus bij aan de klimaatdoelstelling.

							CO2-opslag vindt plaats door aangroei van bomen, in de strooisellaag en uiteindelijk in de bodem. De hoeveelheid CO2 in de atmosfeer neemt door deze opslag af. Alle bossen die wij realiseren vanuit de Bossenstrategie dragen dus bij aan de klimaatdoelstelling. Wij spreken dus niet van een aparte categorie 'klimaatbossen'. Immers ieder bos houdt CO2 vast. In de PS-brief met kenmerk 1782953
--	--	--	--	--	--	--	---

							/ 1782963 hebben wij u geïnformeerd over de voortgang van de doelen uit de bossenstrategie. Aanvullend op nieuw bos kijken wij bij bestaand bos wel hoe wij CO2 beter kunnen laten vasthouden. In de periode 2022 – 2025 werken wij aan een pilot in het Diemberbos voor het vernatten van een bestaand bos, waarmee wij en bodemdaling en CO2 uitstoot uit de veenbodem tegengaan. Hier besteden wij 100.000 euro aan. Als het Programma
--	--	--	--	--	--	--	--

							Natuurnetwerk aan uw Staten wordt voorgelegd, zullen wij het voorstel doen de motie als afgedaan te beschouwen. 12-01-2022 De brief aan PS over de voortgang bossenstrategie word in het eerste kwartaal aan PS gestuurd. Met die brief willen we PS voorstellen om de motie als afgedaan te beschouwen. 01-11-2021 Voor het einde van het jaar sturen we PS een brief met een update over de voortgang afspraken
--	--	--	--	--	--	--	--

							bossenstrategie. Met die brief willen we PS voorstellen om de motie als afgedaan te beschouwen. 05-07-2021 GS zullen PS voor het einde van 2021 informeren over de voortgang van de uitvoering van de bossenstrategie. Er zijn al wel enkele onderdelen van de bossenstrategie waar al een resultaat over te melden is. PS zijn op 10 juni 2021 per brief (kenmerk 1455348/1644373) geïnformeerd over de aanvraag van Rijksmiddelen
--	--	--	--	--	--	--	---

							uit het Programma Natuur. In augustus 2021 staat dit onderwerp op de agenda van de commissie NLG. In deze aanvraag zijn maatregelen opgenomen die de huidige bossen moeten revitaliseren. Revitalisering van bestaande bossen is een van de doelstellingen uit de bossenstrategie. Doel is het huidige bos in kwaliteit te doen toenemen en meer klimaatbestendig te maken. Er is circa 1,5 miljoen
--	--	--	--	--	--	--	---

							euro aangevraagd voor maatregelen die de huidige bossen in NH kunnen revitaliseren. Dit gaat om de huidige bossen in beheer bij de recreatieschappen, van Staatsbosbeheer, de bossen in het Gooi van GNR en de bossen bij Leyduin (Landschap NH). De Maatregelen bestaan uit het verbeteren van de mineralenbalans in de bodem, het verwijderen van invasieve exoten, het omvormen van
--	--	--	--	--	--	--	--

							eentonige bosvakken naar meer diverse bossen en recreatieve zonering zodat er in delen meer rust komt voor natuur. In de aanvraag bij het Rijk is ook 1,8 miljoen euro aangevraagd waarmee de provincie 31 hectare boscompensatie gaat realiseren voor eind 2023. 17-03-2021 Op 15 maart 2021 is de Bossenstrategie besproken in de Statencommissie NLG. Hierbij is geconstateerd dat
--	--	--	--	--	--	--	---

							GS in 2021 stappen zal zetten om de bossenstrategie uit te voeren, en dat hierover eind 2021 aan de Staten zal worden gerapporteerd. Wij streven ernaar om die rapportage tevens te gebruiken om verslag te doen over de uitvoering van de motie, en deze vervolgens af te doen. 27-01-2021 In PS van 14-12-2020 is op verzoek van de indiener van de motie besloten dat het afdoeningsvoorstel van deze motie in
--	--	--	--	--	--	--	--

							de RWKcommissie van 11 januari werd geagendeerd. Naar aanleiding van de bespreking in deze commissie is aangegeven dat GS schriftelijk terugkomt op deze motie. 30-01-2020 De 12 provincies werken met het ministerie van LNV aan een gezamenlijke bossenstrategie. Aanleiding voor deze bossenstrategie is o.a. het uitwerken van de afspraken uit het klimaatakkoord en de druk op de biodiversiteit door
--	--	--	--	--	--	--	--

							o.a. stikstof. Het streven in de bossenstrategie is 10% meer bos (dan nu) in Nederland in 2030. Dat komt neer op 37.000 ha extra bos in heel Nederland. Op dit moment bekijkt elke provincie voor zich welke bijdrage zij kunnen leveren aan dat geheel. Het Ministerie van LNV wil deze zomer een definitieve strategie opleveren. 22-09-2020: Uit besluitenlijst GS d.d. 08-09-2020: In het coalitieakkoord Duurzaam
--	--	--	--	--	--	--	---

							Doorpakken! is klimaat een belangrijk thema. In het Noord- Hollands Actieprogramma Klimaat (APK) worden de provinciale klimaatacties uitgewerkt. De acties betreffen de energie- infrastructuur, duurzame elektriciteitsopwek king, de gebouwde omgeving, de industrie, mobiliteit, landbouw en landgebruik, en de verduurzaming van de eigen organisatie. Het
--	--	--	--	--	--	--	--

							Actieprogramma laat in de volle breedte zien wat de provincie deze collegeperiode doet om in 2030 te komen tot 49 procent minder CO₂-uitstoot. Besluit GS 08-09-2020: 1. Het Noord-Hollands Actieprogramma Klimaat vast te stellen 2. Dit Actieprogramma door middel van bijgaande brief ter bespreking aan PS aan te bieden 3. PS te verzoeken Moties M68/11-11-2019, M103/18-11-2019, M106/18-
--	--	--	--	--	--	--	--

							11-2019, M107/18-11-2019, M111/18-11-2019, M69/11-11-2019, M45/30-9-2019 en M46/30-09-2019 als afgedaan te beschouwen. 12-08-2020 Over de voortgang in onze bijdrage aan de Bossenstrategie, die wij zien als de invulling van deze motie, hebben wij uw Staten bij brief nr. 1370926/1431534 van 2 juni 2020 geïnformeerd. Wij zijn nu met de betrokken terreinbeheerders in overleg over de
--	--	--	--	--	--	--	--

							verdere uitwerking van omvang en locatie van extra bos binnen het NNN. Ook werken we verder uit waar de compensatie moet plaatsvinden van het bos dat gekapt gaat worden ten behoeve van de realisatie van onze natuurdoelen. Over mogelijke locaties voor extra bos buiten het NNN informeren wij u binnenkort in de volgende brief aan uw Staten over de voortgang in onze bijdrage aan de Bossenstrategie. 28-04-2020 In
--	--	--	--	--	--	--	---

							onze brief nr. 1390926/1371108 aan uw Staten van begin maart over de Bossenstrategie van Rijk en provincies hebben wij aangegeven dat onze provinciale bijdrage aan deze Bossenstrategie gezien kan worden als de invulling van motie 68–2019 ‘Bomen voor klimaat en stikstof’. Alle provincies is gevraagd om eind april over vier onderwerpen informatie aan te leveren, te weten 1. Mogelijkheden voor extra
--	--	--	--	--	--	--	--

							bosaanleg binnen het NNN 2. Benodigde compensatie in verband met boskap ten behoeve van natuurdoelen vanaf 2017 3. Gewenste acties voor de vitalisering van het bestaande bos en 4. Mogelijkheden voor versterking van het landschap door de aanleg van houtige elementen. Wij hebben de eerste drie vragen ook voorgelegd aan de terreinbeherende organisaties in de provincie en ronden op basis
--	--	--	--	--	--	--	---

							daarvan nu onze bijdrage af. De volgende stap is dat de ambtelijke bijdragen van de provincies en de bijdragen die aan diverse organisaties uit de bossector zijn gevraagd naast elkaar gelegd worden om tot een totaalbeeld te komen. Daarover vindt weer overleg plaats met de provincies. Dit alles moet leiden tot een ambtelijke concept Bossenstrategie vóór de zomer, waarover na de zomer bestuurlijke
--	--	--	--	--	--	--	---

							besluitvorming plaatsvindt.
--	--	--	--	--	--	--	--------------------------------

Openstaande toezeggingen Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu – voor commissie NLG 28-11-2022

Onderwerp	Behandeld in	Behandeld in datum	Portefeuille –houder	Inhoud	Stand van zaken
4a. Voortgang programma Tata Steel	NLG	5-9-2022	Olthof	Door verschillende partijen is gevraagd naar een tijdspad voor groen staal met duidelijke deadlines en consequenties. GS hebben een eerste brief gezonden aan PS met een voorlopig tijdspad van de provincie voor het afgeven van de vergunning. Er is voortgang, ook in relatie tot de Omgevingswet die op 1 januari 2023 ingaat. Met de griffie stemt de gedeputeerde af hoe PS worden meegenomen in het tijdspad richting een vergunningverlening in 2026.	TBV Cie NLG 26-09-2022: er wordt een technische briefing voorbereid voor november a.s. . (zie voor voortgang het overzicht van moties inzake motie M170 –2022)
4a. Voordracht Jaarstukken 2021 PNH	NLG	13-6-2022	Olthof	De vraag van het CDA over het toetsingskader Gezonde leefomgeving. Vanuit het IPO wordt eraan gewerkt. Er is inderdaad wel gekeken of er met harde toetsingscriteria aan de slag kan worden gegaan. Dat blijkt voor een gezonde leefomgeving echter heel ingewikkeld. Gedeputeerde Olthof wil wel een onderscheid maken tussen uiteindelijk de harde toetsing wat betreft lucht, geluid en geur. Daarvoor gelden regels waarop getoetst wordt. In dezen gelden toetsingscriteria wat betreft natuur in de stad, gezond leven, bewegen en dat soort zaken. Er wordt thans gewerkt aan een inspiratiemodel, zodat die gezonde leefomgeving uiteindelijk wordt meegenomen bij alle gebiedsontwikkelingen. Daarmee ga je van afwegend toetsen veel meer naar	TBV Cie NLG 05-09-2022: GS verwacht in het laatste kwartaal van 2022 een goed uitgedachte conceptversie.

Openstaande toezeggingen Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu – voor commissie NLG 28-11-2022

				het betrekken en afwegen, zodat je de onderwerpen een onderdeel laat zijn van de verdere ontwikkeling van de verstedelijking. Er is thans nog geen inspiratiemodel. Op het moment dat dit er wél is en GS er wat verder mee zijn, zullen zij de Staten er uiteraard bij betrekken.	
VTH-brief	NLG	14-3-2022	Olthof, J	Gedeputeerde komt op de "ongewone voorvallen".... ...Enerzijds zijn er dus de "incidenten" (bepaalde dingen moet je niet willen, zijn schadelijk en moeten voorkomen worden). Anderzijds zijn er de voorvallen die ongewoon zijn in het reguliere bedrijfsproces, maar die wel planbaar zijn en waarvoor maatregelen kunnen worden getroffen. Gedeputeerde heeft derhalve gevraagd om wat meer inzicht te krijgen in wat er eigenlijk bedoeld wordt. Hij wil zich namelijk niet laten verleiden om in te gaan op allerlei uitspraken van mensen en kwalificaties. Zodra hij de opgevraagde informatie heeft, wil hij deze graag met de commissie delen, opdat de Statenleden ook het inzicht hebben.	NLG 13-6-2022: Over de beoordeling van de ongewone voorvallen is de provincie nog in gesprek met Tata Steel. De vragen daarbij gaan vooral over de cijfers die zijn ontvangen. Deze worden thans geanalyseerd en roepen diverse vragen op. Gedeputeerde kan derhalve nog geen terugkoppeling op dit punt geven. Zodra er meer duidelijkheid over is, dan zal hij PS nader informeren. Gedeputeerde heeft Tata eerder wel al gevraagd om een overzicht van ongewone voorvallen. De een heeft het dan weliswaar over een omvallend olietanknetje, terwijl de ander het dan echt heeft over zware emissies als gevolg van een ongeval. Aan voornoemd overzicht wordt nog gewerkt door Tata. Gedeputeerde hoopt de Staten daar bij een volgende VTH-brief wat meer over te kunnen vertellen.

Openstaande toezeggingen Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu – voor commissie NLG 28-11-2022

					Tbv Cie NLG 05-09-2022: Er is nog contact tussen de OD NZKG en Tata Steel om meer inzicht te krijgen in de emissiebijdragen van ongewone voorvallen (in kader ZZS). Planning: Dit komt terug in de VTH-brief van dit najaar. Tbv Cie NLG 24-10-2022: u ontvangt als bijlage het rapport ongewone voorvallen bij de volgende VTH brief voor de Cie NLG van 28 nov.
Uitkomsten inventarisatie ZZS uitvraag	NLG	21-06-2021	Olthof, J.	Mevrouw Koning-Hoeve (CDA): De provincie en de OD's hebben moeite om de inventarisatie bij afvalverwerkende bedrijven goed in beeld te krijgen. Er is sprake van een landelijke harmonisatie van de uitvraag bij afvalbedrijven. Kan deze binnen afzienbare tijd worden gerealiseerd? Wat is het tijdsplan? En hoe wordt ervoor gezorgd dat de geharmoniseerde uitvraag ook echt effectiever zal zijn en zal gaan leiden tot een hoge respons op de uitvraag naar ZZS? Gedeputeerde Olthof geeft aan dat hij het exacte tijdsplan nog niet helemaal helder voor ogen heeft, maar dat er volop aan wordt gewerkt. Hij zal alsnog later kunnen aanleveren wanneer wat verwacht wordt.	21-2-2022: Er wordt nu landelijk vanuit het IPO gecoördineerd gekeken hoe we grip kunnen krijgen op de problemen die er zijn om de ZZS-inventarisatie bij afvalbedrijven goed in beeld te krijgen. De eerste stap die daar nu genomen wordt, is het uitvoeren van botsproeven samen met de branche. In deze botsproeven worden de regels getest op voorbeelden uit de praktijk. De planning is dat deze botsproeven in de zomer worden afgerond en dat er dan een uitgewerkt voorstel ligt met vervolgstappen. Tbv cie NLG 28-11-2022 De botsproeven zijn afgerond.

					Samen met de afvalbranche is een aantal botsproeven uitgevoerd om de ZZS en ZZS emissies in de afvalketen als geheel in beeld te brengen. Kort samengevat zijn de belangrijkste bevindingen: Door te kijken naar de keten als geheel in plaats van naar individuele bedrijven krijg je veel beter zicht op ZZS in de afvalketen. De karakteristieken van ZZS (welke ZZS? Komen ze in de keten of ontstaan ze in de keten? Aard emissierisico's waar in de keten?, etc.) kunnen per afvalketen sterk uiteenlopen. Ook het kunnen krijgen van inzicht verschilt sterk. Hierbij ook de notie dat de aanwezigheid van ZZS in ketens en het spanningsveld tussen ZZS en circulaire economie (CE) deels ook een gevolg zijn van bestuurlijke keuzes. De botsproeven bevestigen de eerdere stelling in het gezamenlijke position paper van IPO en Vereniging Afvalverwerkers dat een integrale en ketengerichte aanpak nodig is. Dat wil zeggen dat er naast de inzet van VTH ook maatregelen aan de voorkant (ministerie van IenW) nodig zijn en innovatie (ministerie van EZK) in het vervangen, meten en raffineren van ZZS uit
--	--	--	--	--	---

					afvalstromen gestimuleerd moet worden. Ook een horizontale integratie (ZZS en Arbo-risico's) is van belang. Er is – ondanks de onzekerheden en afhankelijk van de keten – ook nu al ruimte voor aanvullende maatregelen, maar er zijn ook grenzen aan hoe ver minimalisatie kan gaan (detectiegrens). Er zullen daarbij wel prioriteiten (welke ZZS, ketens, emissies etc.) moeten worden gesteld, zowel vanuit een oogpunt van effectiviteit als doelmatigheid. Daarvoor moeten (per afvalstroom?) handelingskaders worden opgesteld. Vervolgproces: Op 11 oktober is met de Vereniging Afvalbedrijven (VA) een mini-symposium georganiseerd, waar alle betrokken partijen (provincies, OD's, branche, bedrijven, RIVM, IenW, RWS) deelnemen. Doel van het symposium was te komen tot gedeelde lessen uit de botsproeven en een concreet voorstel voor een vervolg (programma). De uitkomsten daarvan en een richtinggevend advies worden in november dit jaar verwacht. Dus pas op dat moment valt er
--	--	--	--	--	--

Openstaande toezeggingen Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu – voor commissie NLG 28-11-2022

					iets te vertellen over een vervolgprogramma.
--	--	--	--	--	---

Onderwerp	Behandeld in datum	Portefeuillehouder	Inhoud	Stand van zaken
Uitvoeringsagenda Voedselvisie 2021–2022	NLG 30 aug 2021	Zaal	Uitvoeringsagenda Voedselvisie 2021–2022: Gedeputeerde Zaal: De ontwikkelingen gaan snel. De provincie zal waar nodig en mogelijk bijsturen. De Statenleden zullen rapportages ontvangen over de projecten die worden opgepakt, over de subsidieregelingen die worden ingericht. Zij kunnen dan hun rol pakken om eventueel bij te sturen. Zij raad voorafgaand onderzoek af, omdat de provincie gewoonweg heel hard aan de slag moet. Zij gaat echter wel de effecten van de te nemen maatregelen gaan monitoren. Hierover zullen GS jaarlijks rapporteren aan PS. Gedeputeerde geeft aan dat er nog een brief naar de Staten komt waarin GS uitwerken hoe de inzet van de RO-instrumenten zal worden aangevlogen	
Regionaal Waterprogramma Noord-Holland Vislood	NLG 10 jan 2022 En PS 31-1-2022	Loggen	Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022–2027 De overstromingsrisicokaart is nu uit de lucht door ICT gerelateerde problemen. Hij zal kijken wanneer deze weer beschikbaar komt en dit laten weten. De derogatie discussie wil gedeputeerde Loggen met collega's van landbouw bespreken. Hij zal daarop terugkomen. De zienswijze van de waterschappen kunnen indien nodig nog bijgeschaafd worden. De nieuwe regering moet een kans krijgen. Gedeputeerde Loggen zal het initiatief nemen om na de zomer de stand van zaken hierin te onderzoeken. Als er dan onvolkomenheden blijken kan vanuit de Provincie een reactie volgen.	Afgedaan: Er volgt nog schriftelijke beantwoording op de openstaande vraag van de CU inzake septic tanks. Update: Het antwoord op de rondvraag van de PvdD (NLG 24 oktober 2022) over planning van de notitie inzake het juridisch verbod op vislood is dat gepoogd wordt dit voor de volgende commissie NLG te doen toekomen, maar dat het waarschijnlijker is dat dit december gaat worden.

		Gedeputeerde Loggen zal kijken of hij de juridische consequenties in kaart kan brengen en deze naar de Staten toesturen. Er volgt nog schriftelijke beantwoording op de openstaande vraag van de CU inzake septic tanks. PS 31-1-22: Gedeputeerde LOGGEN: De andere hoofdmoot is opgesloten in het verzoek van Statenlid Cardol om met elkaar te kijken wat er dan wel mogelijk is binnen de KRW. Dan vertel ik u en dat is ook een antwoord op wat de CU stelt: We zetten al een stapje harder. In het coalitieakkoord is opgenomen dat we gaan kijken of we in een waterlichaam wel tot de KRW-doelen kunnen komen. Als we daar de toverformule vinden dan zouden we deze elders ook kunnen toepassen. Dat heeft ertoe geleid dat we met drie waterschappen een pilot draaien om te kijken of we binnen een afgebakend gebied versneld die doelen kunnen halen. Er wordt al aan gewerkt. Er wordt al naar gekeken. Ik zeg toe dat u wordt meegenomen in de ontwikkelingen rond de KRW. Ik durf niet toe te zeggen dat ik dat al dit jaar kan doen. Daar ben ik heel eerlijk in. Wat ik u hoorde zeggen is dat u behoefte heeft om meegenomen te worden in de ontwikkelingen rondom de KRW, de doelen, de maatregelen, om als Staten letterlijk en figuurlijk de vinger aan de pols te houden. U wilt inzicht hebben of wij in staat zijn om met elkaar een Dashboard te maken en of we in staat zijn, als we meer inzicht hebben rondom de Rijksmaatregelen. De provincie kan op basis van opgebouwde kennis, bijvoorbeeld vanuit de pilots, via een Dashboard, de voorstellen die daarin staan, delen. Vooruitlopend op de tussenevaluatie in 2024 kunnen we daarover van gedachte wisselen met elkaar. Ik ben bereid dat project ook met u in te vullen. Ik kijk wat een reële termijn is en daarop zal ik een tijdslijn in beeld brengen, zodat we met zijn allen het gevoel hebben dat we goed aan het stuur zitten. Loggen: De opmerking van CU over microplastics en het voorkomen daarvan. Collega's zijn er druk mee. Ik moet het antwoord schuldig blijven. Ik kom er nader op terug.	
--	--	---	--

			Loggen: Er is een amendement ingediend door de PvdD. Het amendement laat ik aan de Staten. Ik heb gemeend, ook middels de ingediende zienswijzen, om recht te doen wat we allemaal doen met water. Toch voel ik wel bij u noodzaak om nog net een stapje meer te doen. Dat heeft u in uw bijdragen en moties tot uiting gebracht. Ik ontdek daarin drie hoofdlijnen. Ten eerste is er vislood in relatie met de pachtcontracten. Ik zeg toe dat ik bereid ben om te kijken wat er juridisch haalbaar of mogelijk is. Ik heb diverse adviezen waarom je het niet zou moeten doen, maar ik ben ook bereid met u de exercitie te doen om te kijken of wel kan. Het kan resulteren in bovenwettelijke maatregelen. Daarover hebben we in deze collegeperiode een afspraak gemaakt dat wij daartoe niet overgaan. Dan heeft u het wel inzichtelijk en dan weet u wel wat mogelijk is. Vanuit de portefeuille Waterrecreatie wil ik toezeggen om te kijken of we bovenop hetgeen we al doen, als het gaat om omruilacties, inzamelacties, of we daar nog meer kunnen doen. Dan kom ik voor een belangrijk deel tegemoet aan die onderliggende wens om iets te doen tegen vislood. Ik ben ook bang, wanneer we moeten uitzoeken of die bovenwettelijke maatregelen juridisch houdbaar zijn, we veel tijd kwijt zijn en dat het een en ander al achterhaald kan zijn door de Green Deal of Europese regelgeving. Ik hoop dat de Staten de uitgestrekte hand van het college daarin aannemen. De heer LOGGEN: komt schriftelijk terug op de vraag wanneer wordt verwacht dat het stimuleringspakket concreet is uitgewerkt.	
rapport 'Hersteld vertrouwen HNK en bewoners van Uitdam	NLG 7 feb 2022	Loggen	Mevrouw Jellema (PvdA) heeft een vraag over het rapport 'Hersteld vertrouwen HNK en bewoners van Uitdam'. Heeft de gedeputeerde het voornemen om de voor de PS en GS relevante onderdelen van dit rapport te bespreken in deze commissie?	

			Gedeputeerde Loggen reageert dat het zwaartepunt van dit advies ligt in de relatie tussen bewoners en het hoogheemraadschap. Het rapport zal ter kennisname naar de commissie gaan met een oplegnotitie vanuit GS en kan indien gewenst geagendeerd worden.	
Einde Waddenfonds na 2027	NLG 11 april 2022	Loggen	Antwoord Loggen: Mevrouw Jellema (PvdA) stelt de cruciale vraag wat er dan straks gebeurt na 2027. Heel formeel gaat het Waddenfonds daar niet over, maar het Rijk. De gedeputeerden als zijnde het Dagelijks Bestuur willen daar dit jaar wel het gesprek met elkaar over aangaan om te kijken hoe de toekomst er dan uit ziet. Het streven naar het einde van het Waddenfonds is reeds in gang gezet. Er wordt voor gezorgd dat de toevertrouwde middelen zijn weggezet. Vervolgens zullen de provincie en alle stakeholders met elkaar (moeten) bekijken of zij het Rijk ervan kunnen overtuigen dat het Waddenfonds wel een heel goed vehikel was om geld weg te zetten, gekoppeld aan doelen. GS zullen PS hier periodiek van op de hoogte houden. Jellema: Gaat gedeputeerde nog communiceren dat er straks mogelijk er geen Waddenfonds meer is? Men moet een beetje ontwennen. Gedeputeerde Loggen antwoordt dat er nog niet gecommuniceerd gaat worden dat er mogelijk er iets anders komt in de plaats van het Waddenfonds. De provincie kan die belofte immers niet doen, want dat is nog niet zeker. De stakeholders van het Waddenfonds moeten eerst de discussie voeren dat er op het gebied van economie en ecologie een blijvend iets moet komen. Het Waddenfonds zou daartoe een heel mooi vehikel kunnen zijn. Daarover moet de discussie gaan en niet zozeer over het in stand houden van het	

			Alsdan kan gedeputeerde zich in het voorstel vinden.	
Agenderingsverzoek C-naar B-agenda PvdD Uitvoeringsprogramma Waddengebied	NLG 11 april 2022	Loggen	Voorts is er nog een vraag gesteld over het rampenplan. Dit betreft een Rijksaangelegenheid. Toen het Regiecollege Waddengebied nog bestond, werd regelmatig de afwikkeling van de Zoe-ramp besproken. Het Rijk heeft daarmee heel veel leergeld opgedaan. Binnenkort komt de Beheerautoriteit Waddenzee weer bijeen. Bij gelegenheid zal gedeputeerde de vraag nog eens opnieuw stellen, om te polsen hoe het ermee staat. Het hele proces is uitvoerig geëvalueerd, op heel veel aspecten. Gedeputeerde komt er bij de Staten op terug. Statenlid Kostic (PvdD) vraagt tot slot of gedeputeerde dan op z'n minst signaal vanuit de commissie in ieder geval wil meegeven? Gedeputeerde Loggen zegt toe dat waar het ertoe doet hij in ieder geval de weergave van de behandeling in de commissie zal weergeven.	
Regionale Veenweidestrategie	NLG 27 juni 2022	Rommel	RVS NLG 27 juni Beantwoording door gedeputeerde Rommel (VVD): –Thans vindt de consultatieronde plaats, zodat bekeken zal worden wat er meegenomen en verwerkt kan worden in de RVS 1.0 en op welke wijze. De reactienota komt daar natuurlijk ook bij. GS zullen nog meer partijen gaan spreken. Gedeputeerde wil een en ander helder hebben. In oktober komt de 1.0-versie. Deze wordt vervolgens in november ook in PS voorgelegd. Het gebiedsprogramma 2023 levert niet zozeer een verschuiving op. Het wordt volgend jaar juli gewoon	RVS 1.0 komt in de commissie van NLG oktober of november 2022 De RVS 1.0 is op 24 oktober in de commissie besproken. Besluitvorming is op 21 november 2022 in PS

			behandeld met zo veel mogelijk richtingen die kunnen worden aangeboden. Gedeputeerde tekent daarbij aan dat het maatwerk betreft. Zij raadt de Statenleden nogmaals aan om het rapport straks mee te nemen. –erfcoaches: Op de vragen over de erfcoaches komt gedeputeerde graag terug. De provincie gaat onderzoeken waar het het best kan worden ondergebracht. Gedeputeerde omarmt de suggestie en vindt het ook heel erg belangrijk. Wel dient bekeken te worden in welk programma het past, met de middelen die er al dan niet zijn. Gedeputeerde verwacht dat de provincie er wel uit gaat komen, aangezien het heel belangrijk is. In sommige gevallen wordt de optie reeds aangeboden, zij het dan als maatwerk. Mevrouw Koning-Hoeve (CDA) gaf aan dat bij zo'n loket ook de boeren zich kunnen melden die nog niet in zo'n transitie zitten en die nog niet met ambtenaren spreken, maar die wel met de handen in het haar zitten. Gedeputeerde zal dat gaan onderzoeken, mede in overleg met gedeputeerde Zaal, die ook over landbouw gaat. –Tegen de heer Leerink (PvdA) merkt gedeputeerde op dat het gegeven dat de doelstelling niet wordt vastgesteld, niet betekent dat er geen CO2-reductie zal worden gerealiseerd. De provincie is namelijk overal aan de gang. Het betreft maatwerk in alle gebieden. Zo gauw als gedeputeerde een herijking en ook de cijfers heeft, zal zij bij de Statenleden terugkomen om doelen vast te stellen, hetzij in het gebiedsprogramma, hetzij op een andere wijze. – stikstofkaart: De brief over de landelijke stikstofkaart wordt thans in de Tweede Kamer besproken. Er vindt nog een debat over plaats. Er zijn nog verschillende moties die behandeld moeten worden. Gedeputeerde heeft zelf ook nog een aantal vragen over de kaart. Maar de lijn is dat de Staten in mei 2021	
--	--	--	---	--

			de stikstofdoelen hebben vastgesteld. Daar is men in de gebiedsgerichte aanpak mee aan de slag en gaat men mee door. In juli 2023 wordt er een gebiedsplan samengesteld. Gedeputeerde gaat verder met de kaders die gesteld zijn. Als alles in kaart is gebracht, zal er ook een vergelijking plaatsvinden van hoe een en ander zich verhoudt tot de kaart van de minister. De minister noemde een paar punten waarover nog niet eerder was gesproken, zoals de veenweide, NNN e.d. –Evaluatie: Gedeputeerde Rommel antwoordt dat dat gebeurt in de evaluaties die nu plaatsvinden. Dat gaat gevolgtijdelijk. Er zijn niet voldoende mensen en ook niet voldoende capaciteit om het allemaal tegelijk te doen. Sommige moet je gezamenlijk bekijken en andere wat later. Er volgen derhalve nu evaluaties voor de beheerplannen. Daarin wordt zichtbaar wat een en ander heeft betekend. Vervolgens komt er nieuw beheerplan voor ieder N2000-gebied, waarin men kan zien wat er nog moet gebeuren. – hoe verder: De 80%-versie van de Regionale Veenweidestrategie gaat nu de consultatieronde in en in oktober kan de 1.0-versie worden verwacht. Deze zal dan als A-stuk in de commissievergadering NLG worden geagendeerd, alsmede in PS.	
Stikstof Road Map over de industrie	PS 4 /11 juli 2022	Rommel	Gedeputeerde ROMMEL: De laatste motie, nummer 157, is van de SP. Die gaat over ‘niet alleen boeren’. Wij hebben daarover net een uitgebreid debat gehad bij de actualiteiten. Daarbij heb ik al aangegeven dat wij kijken naar de evenredigheid die u het vastgesteld in de Stikstofstrategie. Ik ben zelf in overleg met de tien stikstofpiekbelasters. Ik kom in het najaar met een Road	Komt in najaar 2022

			Map over de industrie, wat we daar kunnen gaan betekenen. Er wordt aan gewerkt.	
Grondwaterheffing	PS 4 / 11 juli 2022	Loggen	Motie Grondwaterheffing: Het belangrijkste zal voor u de motie over de grondwaterheffing zijn. Wij hebben daarover al eerder de commissie van gedachten gewisseld. Wij liepen toen niet aa tegen onwil vanuit GS, maar tegen onmogelijkheden op basis van de Waterwet. Dat lopen we nu weer. Wij lopen met wat u beoogt aan tegen artikel 7.7 van de Waterwet. Ik onderschrijf echter wel de gedachte van u die in de motie opgesloten zit. Ik zou graag de motie zoals ze er ligt willen ontraden, maar met o toezegging dat GS komen met een voorstel voor verhoging als concrete maatregelen zijn, die passen binnen het bestaande wettelijk kader. GS zullen zich daarbij maximaal inspannen om de negatieve gevolgen van de onttrekking van grondwater en infiltratie te voorkomen. Ik handel dan denk ik wel in geest me wat u beoogt in uw motie, maar we plaatsen het dan wel binne het wettelijk kader, waaraan de provincie zich ook dient te houden. Dit ging om motie 166. Ik doe dus een toezegging.	
Wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland inzake geborgde zetels	PS 11 juli 2022	Loggen	Gedeputeerde LOGGEN: Hoe zit het met het tijdsplan. Daar zit nog een mate van onzekerheid in, zoals ik ook al in de commissie heb verteld. Het moet namelijk nog door de Eerste Kamer. Er lopen twee initiatieven, waarvan een is de zetels van Bedrijven af te schaffen. Dat zijn twee zaken die hun eigen merites en hun eigen tempo hebben. Wij hebben daarop geen invloed en ik kan daarover dus geen toezegging doen. Maar als het erdoor is, kan de provincie ervoor zorgen dat ze klaar is om de stappen te kunnen zetten die nodig zijn. Ik ga ervan uit dat de rijksoverheid, op het moment dat dit van kracht is, met een overgangstermijn gaat werken. Ik vind dat wij daar dan goed e adequaat op moeten kunnen reageren. Wij gaan dan natuurlijk	De commissie heeft hierover een brief vanuit GS ontvangen. Staat op de C-agenda NLG 28 november 2022. De toezegging is hiermee afgedaan.

			niet de heel ruimte invullen die de overgangstermijn ons biedt, maar zo snel mogelijk als wij in staat zijn dat te kunnen doen. LTO zetels: gedeputeerde gaat in gesprek over de LTO zetels met de drie dijkgraven. Ik heb na het reces een eerste bijeenkomst staan met de drie dijkgraven gezamenlijk. Daarbij zal dit zeker een punt van gesprek worden. Wellicht kan dat leiden tot een vervolgesprek, maar dit is het eerste moment dat ik met de drie samen een gesprek heb. We kijken hoe het zich dan verder uitkristalliseert. Ik zal niet daags na het gesprek direct terugkoppelen, maar wel zorgen dat u op een gepaste wijze te horen krijgt hoe die overleggen verlopen zijn en wat de resultaten waren. Ik verwacht niet dat het bij een gesprek zal blijven, dus ik zal u op de hoogte houden van de voortgang.	
Wildopvang Kop van Noord-Holland	NLG 5 sept 2022	Zaal	Gedeputeerde Zaal geeft aan dat zij weet dat de compensatie niet voldoende was onderbouwd. De vergunning kan niet worden verleend als niet aan alle drie de aspecten is voldaan. Er wordt voor de volgende vergadering (NLG 26 sept) schriftelijk op teruggekomen op de vraag over de compensatie.	Gedeputeerde zal hierover tijdens NLG 28 november 2022 een mededeling doen.
stand van zaken bomenkap Schoorlse Duinen (Rondvraag SP)	NLG 5 sept 2022	Rommel	Volgend jaar zal het jaarplan worden vastgesteld, waarna er een ander kaartje zal worden gemaakt. Met betrekking tot de uitdunning geeft gedeputeerde aan dat dat gewoon een onderdeel is van het beheer en dat dit valt onder het regulier onderhoud. Het gaat om slechts enkele bomen die gekapt worden, maar hoeveel dat er zijn, kan zij zo niet zeggen. Zij zal daarop terugkomen.	Afgedaan: PWN geeft aan dat het aantal bomen dat gekapt wordt niet geteld wordt. Tijdens het werk wordt gekeken wat de beste oplossing is i.h.v. veiligheid, zieke bomen en soorten bomen. Het aantal gekapte bomen wordt dus niet bijgehouden en is op voorhand niet te zeggen omdat ook de conditie van de bomen wordt meegewogen.

Openstaande toezeggingen Natuur, Landbouw, Recreatie, Water – voor commissie NLG 28 november 2022

Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) maandelijks update	NLG 26 September 2022	Rommel	Vanuit de commissie waren er vragen over de PPLG. De commissie en gedeputeerde hebben besloten om het onderwerp maandelijks te agenderen. Gedeputeerde Rommel zal tijdens de bespreking van het agendapunt mondeling een update geven van het PPLG.	Afgedaan: Eerste bespreking van de maandelijks reeks is op 24-10
Regionaal Waterprogramma 2022-2027	NLG 26 oktober 2022	Loggen	De maatregelen van de waterkwaliteit bij de waterschappen staat als basis in hun waterbeheerprogramma. Deze zijn samen met het Regionaal Waterprogramma opgezet en zijn complementair. De verwachting is dat in Q2 2023 een eerste monitor naar Provinciale Staten toe zal komen.	
Regionaal Waterprogramma 2022-2027	NLG 26 oktober 2022	Loggen	Statenlid Bwefar (GL) geeft aan: De percentages ten aanzien van de waterkwaliteit lijken niet correct te zijn. Afgezien van het aanvullende werk van de waterschappen, wat zijn de maatregelen om de zwemlocaties van slechte kwaliteit naar minimaal aanvaardbaar niveau te krijgen? De gedeputeerde doet de toezegging schriftelijk te reageren op de vraag.	
Uitvoeringsprogramma Natuur van 2021-2023	NLG 26 oktober 2022	Rommel	De gedeputeerde komt bij Provinciale Staten terug op de uitsplitsing per invasieve exoot. Dit naar aanleiding van de vraag van JA21.	
Natuurverbinding Naardermeer-Gooimeer	NLG 26 oktober 2022	Rommel	Gedeputeerde Rommel zal navragen of de verbinding Naardermeer naar het Gooimeer wordt begrensd en zal hier in de commissie op terugkomen. De golfbaan Naarden is al ingericht als een natuurverbinding.	Zie brief ingekomen stukken lijst en C agenda NLG 28 november.
NNN	NLG 26 oktober 2022		De gedeputeerde geeft aan dat er 9 hectare binnen het NNN is gerealiseerd. De overige 13 hectare is buiten het NNN. In totaal moet er 140 hectare worden gerealiseerd. Hoeveel daarvan buiten het NNN gerealiseerd moet worden, is de gedeputeerde niet bekend. De gedeputeerde komt hier op terug. Ook op de vraag waar de 22 hectare is gerealiseerd, komt de gedeputeerde schriftelijk terug.	
Natuurbeheerplan 2023	NLG 26		In antwoord op de vraag hoeveel van de totale kosten van € 28,8 miljoen worden gefinancierd door het Rijk zal de gedeputeerde de commissie hierover schriftelijk informeren.	Zie brief ingekomen stukken lijst en C agenda NLG 28 november.

Openstaande toezeggingen Natuur, Landbouw, Recreatie, Water – voor commissie NLG 28 november 2022

	oktober 2022			
Bossenstrategie (PPLG)	NLG 26 oktober 2022	Rommel	Ten aanzien van de Bossenstrategie zijn in de vergadering vragen gesteld over de voortgang. De gedeputeerde komt hierop terug	Zie brief ingekomen stukken lijst en C agenda NLG 28 november.

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11439
Extern Zaak ID	1780446
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	4.a
Titel	Gezondheid en milieu: Informatievoorziening VTH bij provinciale bedrijven d.d. 17 november 2022 (B-agenda NLG 28-11-2022)
Organisatieonderdeel	BEL/OMB

Bijlagen
Bijlage 1 Rapport Tata Steel voorvallen Analyse 29092022 Regelmatig bij herhaling voorkomende voorvallen bij Tata Steel.pdf
Bijlage 2 lopende Beroep-bezwaar-Tata Steel.docx
Brief aan PS over informatievoorziening VTH provinciale bedrijven.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	28 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022

Toelichting

Het college van Gedeputeerde Staten informeert tweemaandelijks voorafgaand aan de vergadering van de commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid over de ontwikkelingen op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) bij bedrijven die onder provinciaal bevoegd gezag vallen. Hieronder vallen ook Tata Steel en Harsco Metals

Regelmatig/bij herhaling
voorkomende voorvallen
bij Tata Steel

29 September 2022

OD NZKG
Ebbehout 31
1507 EA Zaandam

www.odnzk.nl

Afkortingen.....	4
Samenvatting	5
Analysevraag	8
Analyse	8
• Aanleiding/achterliggend belang.....	8
• Gebruikte informatie.....	8
• Aannames/uitgangspunten voor analyse	8
Overzicht / Samenvatting	9
Inleiding Voorvallen	13
1 ROOKEMISSIE OVENHUIS	15
2 AFBLAZEN VAN GAS	16
3 ONGEWOON VOORVAL MET MOGELIJKE MILIEUGEVOLGEN	17
4 MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF.....	18
5 GEUREMISSIE.....	19
6 GASONTSNAPPING.....	21
7 STOFEMISSIE	22
8 BODEMVERONTREINIGING	24
9 ZICHTBARE DAKEMISSIE	25
10 RUWGAS FAKKELEN (M.U.V. TESTEN OF GASZUIGER WISSELEN)	25
11 ROOKEMISSIE	26
12 STILSTANDSKLEP OPEN.....	27
13 BRAND	27
14 CALAMITEITEN BEDRIJF	29
15 ONTSTOFFING BUNKERGEBOUW UIT BEDRIJF	29
16 KOOKSZIJDIGE ONTSTOFFING	30
17 NOODVERLADING KOOKS	31
18 GELUIDEMISSIE.....	32

Afkortingen

Werkeenheden en Installaties

KGF	Kooks- en Gasfabrieken
HOO	Hoogovens
OSF	Oxystaalfabriek
OSL	On Site Logistics (Rails, etc)
ENB	Energiebedrijf
EVB	Ertsvoorbereiding
WBW	Warmbandwalserij
Firma	Andere firma's op het terrein, zoals Harsco
KBW	Koudbandwalserij
TSP	Packaging
CPR	Coated Products
DSP	Direct Sheet Plant
SIF/Sifa	Sinterfabriek
PEF/Pefa	Pelletfabriek
EVS	Elektrolytische Vertinlijnen
CE1/2	Centrale 1/ Centrale 2
PG&A	Plak Gieten en Afleveren; Deze sectie is verantwoordelijk voor het gebied waarbij plakken staal geproduceerd, getransporteerd en afgewerkt worden om deze vervolgens af te leveren aan de warmband
<i>SF-WMA</i>	<i>Site Facilities – Waste management</i>
<i>SF-overig</i>	<i>Site Facilities - overig</i>
<i>GSL</i>	<i>Grondstoffenlogistiek</i>
<i>REP</i>	<i>Refractory Plant</i>
<i>Ana</i>	<i>Analytical Department</i>

Andere afkortingen

ARI	Autobanden Reinigingsinstallatie
MARI	Mobiele Autobanden Reinigingsinstallatie
DE NOX	DeNOx-installatie; Zet NOx-uitstoot om in waterdamp en stikstof
STOBES	Stofbestrijding systeem

Samenvatting

In dit rapport is gedetailleerder inzicht gegeven over welke voorvallen regelmatig dan wel bij herhaling voorkomen op het terrein van Tata Steel. In deze analyse worden de meldingen van 2019, 2020, 2021 en Q1-Q2 van 2022.

Achtergrond

Een kanttekening bij dit rapport is dat de voorvallen beschreven in dit document niet allemaal ongewone voorvallen (17.2 meldingen) zijn, maar ook bestaat uit bedrijfsmeldingen en andere voorvallen die zich voor doen op het Tata Steel terrein.

In de revisievergunning van Tata Steel is sinds 2007 een voorschrift opgenomen dat "Afwijkende bedrijfssituaties moeten worden gemeld in overeenstemming met de zg. "standaardmilieumeldingenlijst". Op deze lijst staan situaties weergegeven waarvan de OD NZKG vindt dat deze gemeld moeten worden, om een volledig beeld te krijgen, maar deze meldingen betreffen geen ongewoon voorval. Deze meldingen willen we graag krijgen, omdat er mogelijk vragen uit de omgeving kunnen komen of situaties die we willen monitoren en analyseren. Grofweg zijn de afwijkende bedrijfssituaties te verdelen in:

1. Ongewoon voorval
2. (Ongeplande) afwijkende bedrijfsomstandigheden
3. Onderhoud

Definitie: Melding ongewoon voorval

Hieronder de definitie van een melding ongewoon voorval weergegeven zoals in de Voorbeeldenatlas Melden ongewone voorvallen;

In de Wet milieubeheer is in artikel 17.1 vastgelegd: "Indien zich in een inrichting een ongewoon voorval voordoet of heeft voorgedaan, waardoor nadelige gevolgen voor het milieu zijn ontstaan of dreigen te ontstaan, treft degene die de inrichting drijft, onmiddellijk de maatregelen die redelijkerwijs van hem kunnen worden verlangd, om herhaling of de gevolgen van dat voorval te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, zoveel mogelijk te beperken en ongedaan te maken."

Een ongewoon voorval moet volgens artikel 17.2 aan het bevoegd gezag zo spoedig mogelijk worden gemeld als hierdoor "nadelige gevolgen voor het milieu zijn ontstaan of dreigen te ontstaan".

.... De kern van de definitie en de wettekst zijn de elementen:

- ongeacht de oorzaak
- afwijking van de normale activiteiten
- nadelige milieugevolgen of dreiging daarvan

1. Brand of explosie

Elke brand of explosie is een ongewoon voorval. Omdat deze zonder veel moeite grote gevolgen kunnen hebben, moeten deze voorvallen altijd gemeld worden. Vuur als procesonderdeel zou niet altijd als brand beschouwd hoeven te worden.

2. Afwijking normale bedrijfsvoering

In vergunningen worden vaak voorschriften opgenomen waarbij eisen gesteld worden aan afwijkingen van de reguliere bedrijfsactiviteiten zoals testen, onderhoud, storingen. De eisen gaan

vaak over het vooraf melden, extra registratie of een maximum aan aantal, duur, tijdstip of toegestane milieubelasting. Wanneer een afwijking van de normale bedrijfsactiviteiten vergund is, is er dan nog wel sprake van een afwijking? In de definitie is het wel of niet vergund zijn van de afwijking geen criterium. Dus als een gebeurtenis afwijkt van de normale activiteiten, is er al sprake van een ongewoon voorval. Als er ook nog (dreigende) nadelige gevolgen zijn voor het milieu buiten de inrichting, moet dit dus gemeld worden. Het reguliere (normale) onderhoud en inspectie valt onder normale activiteiten en is dus geen ongewoon voorval.

3. *(Dreigende) nadelige milieugevolgen*

Wanneer is er sprake van dat nadelige gevolgen voor het milieu dreigen te ontstaan? Betreft dit dan 'in theorie zouden er nadelige gevolgen mogelijk zijn' of 'als er nu niet ingegrepen wordt ontstaan er nadelige milieugevolgen'? Praten we over een kans op ontstaan of over een dreiging? Volgen we de definitie, dan gaat het alleen over een dreiging. Dit leggen we als volgt uit: Als er zonder ingrijpen alsnog sprake zal zijn van nadelige milieugevolgen ten gevolge van een ongewoon voorval, is er sprake van dreigende milieugevolgen. Als er eerst nog andere gebeurtenissen plaats moeten vinden of meer zaken 'fout' moeten gaan voordat sprake is van een nadelig milieugevolg, is er geen sprake van een dreiging.

4. *Gevolgen buiten inrichting*

Wanneer is er sprake van een milieugevolg? Over het algemeen gaan we ervan uit dat alles wat binnen de inrichting blijft, niet in het milieu komt. Daarbij zijn de grenzen van een inrichting de inrichtingsgrens, bovenkant grond of buitenkant installatie. Als er een emissie plaatsvindt buiten de installatie, is er sprake van een milieugevolg. Blijft een vloeistof op een vloeistofdichte vloer liggen dan is er geen sprake van een milieugevolg voor de bodem (maar kan wel een emissie naar de lucht hebben waardoor het alsnog buiten de inrichting komt). Over uitzonderingen (bijv. langdurig windstil weer, een hele grote inrichting) hebben we het nu niet.

De meest voorkomende voorvallen

De vijf meest voorkomende voorvallen zijn in aflopende volgorde; Rookemissie ovenhuis (1093 in 2021), Afblazen van gas (245 in 2021), Ongewoon voorval met mogelijke milieu gevolgen (209 in 2021), Milieu installatie uit bedrijf (200 in 2021) en Geuremissie (136 in 2021).

1. Het voorval rookemissie ovenhuis komt het meest voor, hiervan zijn twee versies:
 - Waar de wolk boven de uithouders kraan uitkomt bij de Hoogovens moet Tata Steel dit direct melden bij de OD NZKG.
 - Als de wolk onder de uithouders kraan van de hoogovens blijft is de wolk minder zichtbaar voor de omgeving en over het algemeen kleiner en meld Tata Steel dit voorval in de kwartaal meldingen.

Voorbeeld casus smidse kappen: Het grote aantal meldingen rookemissie ovenhuis bij de Hoogovens zal door het plaatsen van de smidse kappen feitelijk niet afnemen. Echter zal de uitstoot veel minder worden wanneer de zgn. smidse kappen zijn geplaatst dus het effect op de leefomgeving is positief. De vergunning is recent verleent. Het voorval rookemissie ovenhuis is vergund.

2. Het afblazen van gas gebeurt met name in het Energiebedrijf (ENB). Dit gebeurt voor onderhoud, uitbedrijf name of na reparatie is het soms noodzakelijk leidingen te ontgassen etc.
3. Wat is een ongewoon voorval met mogelijke milieu gevolgen? Dit is een verzameling van voorvallen die niet onder de andere categorieën vallen en wel aan de definitie van een 17.2 melding voldoen. Deze voorvallen komen met name voor bij de Ertsvoorbereiding.

4. Installaties uit bedrijf: Verschillende oorzaken kunnen ervoor zorgen dat machines uit bedrijf gehaald moeten worden, zoals bijvoorbeeld; vollopen van leidingen, lage temperaturen/vorst, lekkages, vervuiling, aanrijding, en onderhoud. Dit wordt altijd direct gemeld bij de OD NZKG. Er zijn normen voor sommige installaties over hoelang ze uit bedrijf mogen zijn. Als Tata Steel onderhoud pleegt moeten zij voldoen aan de vergunning. Als een installatie daadwerkelijk uitvalt is dit een ongewoon voorval.
5. Geuremissie kwam in december 2020 en juni 2021 veel voor bij de Oxystaalfabriek 2. Hierbij kwam toen de stof fenol vrij. Na de ingebruikname van een naverbrander heeft deze uitstoot op die manier niet meer plaats gevonden.

Andere noemenswaardige soorten voorvallen zijn Stofemissie (102 in 2021), Zichtbare dakemissies (99 in 2021) en Rookemissie (42 in 2021).

Stofemissie kan zorgen voor overlast en onrust in de omgeving, alle stofemissie die niet via de schoorsteen worden uitgestoten worden meegenomen in de zgn. stofcontroles die de toezichthouders van de OD geregeld uitvoeren op het Tata Terrein.

Zichtbare dakemissies bevatten ook slobbers. Onder de noemer Rookemissie worden ook de ongere kooks gemeld.

De zichtbare dakemissies bij de oxystaalfabriek zullen waarschijnlijk afnemen door het plaatsen van de tertiaire afzuiging bij de oxystaalfabriek. Dit is een maatregel die volgt vanuit het vermijdings-en reductieprogramma van Tata Steel in het kader van Zeer Zorgwekkende Stoffen. Dit zorgt voor een vermindering van de uitstoot ten gevolge van slobbers en zoevers.

Toekomst

Sinds 2021 heeft de OD NZKG wijzigingen in het zaakstelsel doorgevoerd om beter het onderscheid te kunnen maken tussen ongewone voorvallen en afwijkende bedrijfsomstandigheden. De toezichthouders geven sinds juni 2021 aan als een melding geen ongewoon voorval betreft maar bijvoorbeeld een bedrijfsmelding of gepland onderhoud. Dit moet naar de toekomst verder worden doorontwikkeld. Bij grote aantallen (ongewone) voorvallen wordt door de OD NZKG kritisch naar bedrijfsproces gekeken.

Verder zet de OD NZKG zich in voor verdere verbeteringen in o.a. het registreren van ongewone voorvallen via aanpassing van de definities in het kader van vergunningverlening. De verwachting is dat deze vergunning in 2023 voor dit onderdeel is aangepast. Hierover vindt overleg plaats met Tata Steel.

Conclusie

Deze rapportage geeft een beeld van de meest voorkomende voorvallen. Het is niet altijd mogelijk om van de groep meldingen van een bepaald voorval aan te geven of dit vergund is of niet, of een 17.2 melding betreft en wat de daadwerkelijke effecten zijn voor de leefomgeving. Maar deze voorvallen geven wel inzicht in wat zich afspeelt op het Tata Steel terrein en welke voorvallen regelmatig of bij herhaling voorkomen. Naar de toekomst wordt hierin verbetering verwacht door onder meer het aanpassen van het vergunningsvoorschrift en een verbeterde registratie.

Analysevraag

De provincie Noord-Holland heeft verzocht om gedetailleerder inzicht van de voorvallen op het Tata Steel terrein en dit is ook in de commissie NLG toegezegd.

De analysevraag betreft: Welke voorvallen komen regelmatig/bij herhaling voor, en zijn die dan nog wel "ongewoon"?

In deze analyse wordt eerst de definitie van een ongewoon voorval gepresenteerd, gevolgd door een analyse van de verschillende type voorvallen uit de kwartaalmeldingen van Tata Steel. Deze kwartaal meldingen bevatten; Ongewoon voorval, (ongeplande) afwijkende bedrijfsomstandigheden en Onderhoud (later allemaal voorvallen genoemd). De afbakening betreft alleen het type voorvallen die **meer dan 20 keer** zijn voorgekomen in 2021. Deze rapportage kan nog uitgebreid worden met verdiepende analyses over specifieke soorten voorvallen als daar behoefte aan is.

Analyse

• Aanleiding/achterliggend belang

In deze analyse wordt ingegaan op veel voorkomende voorvallen.

Dit is mogelijk dieper dan nodig is om de bovenstaande vraag te beantwoorden. Het is nuttig voor om goed onderzoek te doen naar deze voorvallen. Dit document kan door de tijd heen groeien als er behoefte is om dieper in te gaan op bepaalde voorvallen.

De analyses naar de verschillende soorten voorvallen kunnen als naslagwerk dienen. Bijvoorbeeld bij het beantwoorden van vragen.

• Gebruikte informatie

Kwartaalmeldingen:

In het onderzoek is gebruik gemaakt van de kwartaal meldingen. Dit is een lijst met alle melding plichtige gebeurtenissen die plaatsvinden op het Tata Steel terrein. Deze meldingen worden eens per kwartaal naar de OD NZKG gestuurd. In deze analyse worden de meldingen van 2019, 2020, 2021 en Q1-Q2 van 2022 bekeken. Hierin staan 3 soorten meldingen;

- Actie 1: Dit zijn de voorvallen die ook al toen het voorval plaats vond zijn gemeld bij de OD NZKG. Deze meldingen zijn terecht gekomen in het zaaktype '17.2 melding' in het zaaksysteem van de OD NZKG en zijn op dat moment beoordeeld door een toezichthouder.
- Actie 2: De meldingen waar over de afspraak is gemaakt dat ze later gemeld mogen worden. Deze komen alleen via de kwartaal meldingen binnen.
- Actie 3: De meldingen die aan andere instanties gestuurd worden.

Zaaksysteem OD NZKG:

In het onderzoek is ook gebruik gemaakt van het zaaksysteem van de OD NZKG. Op 3 categorieën:

- Ongewone voorvallen (Wm 17.2 meldingen)
- Zaken toezichthouden, (her)controles, LOD, handhavingsverzoeken etc.
- En de expertise van de toezichthouders

• Aannames/uitgangspunten voor analyse

In deze analyse wordt gekeken naar de meest voorkomende 'voorvallen' op het tata terrein. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de maatwerkafspraken met betrekking tot melden van 17.2. Er wordt gekeken naar alle meldingen uit de kwartaallijsten die Tata Steel doorstuurt aan de OD NZKG.

Onderwerpen die onderzocht kunnen worden betreffen: aantallen, trends bijvoorbeeld per; Werkeenheden -> installaties, hoeveelheid en soort vrijgekomen stof, trends door de tijd, trendbreuken (Zijn deze te verklaren?), zien we effect van de maatregelen, opvallendheden in de beschrijving, dag/nacht verschillen, seizoen verschillen etc.

Overzicht/ Samenvatting

Het type voorvallen die Tata Steel in de kwartaal meldingen gebuikt zijn soms erg specifiek. Daarom hebben we in deze analyse de voorvallen die vergelijkbaar zijn samengevoegd in één hoofdtype. Vervolgens worden in dit document alle types beschreven die meer dan 20 keer zijn voorgekomen in 2021. Deze analyse bevat dus niet alle meldingen.

Hieronder tabel 1 met het samengevoegd type voorvallen en daaronder de melding types zoals Tata Steel die gebruikt. Met daarnaast het actienummer, die aangeeft hoe dit type gemeld wordt. Vervolgens wordt in de tabel weergegeven het aantal keer dat deze voorvallen zijn voorgekomen in 2019, 2020, 2021 en de eerste helft van 2022.

Dit zijn de aantallen die te vinden in de kwartaal meldingen.

Tabel 1 samengevoegde type voorvallen

VOORVAL Samengevoegd	Jaar	2019	2020	2021	2022 (Q1 en Q2)
Voorval type Tata Steel B.V.	Actie nr.	Aantal keer voorgekomen per jaar			
1. ROOKEMISSIE OVENHUIS		1499	932	1093	447
ROOKEMISSIE OVENHUIS (DOORZICHTIGE WOLK; NIET BOVEN UITHOUDERKRAAN)	2	1229	815	967	382
ROOKEMISSIE OVENHUIS (ONDOORZICHTIGE WOLK; BOVEN UITHOUDERKRAAN)	1	270	117	126	65
2. AFBLAZEN VAN GAS		263	262	245	105
AFBLAZEN VAN GAS	2	251	249	235	99
AFBLAZEN VAN GAS (ONTGASSEN, BIJ UIT BEDRIJF NEMEN LEIDINGDELEN, WASSERS)	2	8	13	10	6
AFBLAZEN VAN GAS KGF (O.A. SPOELACTIES WASSERS WASSTRAAT)	1	4	-	-	-
3. ONGEWOON VOORVAL MET MOGELIJKE MILIEUGEVOLGEN	1	104	156	209	115
4. MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF		114	163	200	89
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF	1	13	18	66	36
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF (ARI/ MARI)	1	27	30	24	9
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF (GEEN AFZUIGING VAN PROCES EN OVENHUIS)	1	2	-	2	-
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF (O.A. DE NOX)	1	1	2	3	5
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF (O.A. GEEN/ BEPERKTE AFZUIGING OVENHUISONTSTOFFING)	1	8	11	-	-

MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF (O.A. ONTSTOFFINGSINSTALLATIES, BAFFLESYSTEEM BLUSTOREN)	1	-	-	3	4
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF (O.A. ONTSTOFFINGSINSTALLATIES)	1	9	12	1	-
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF (O.A. PA, SA, LAADHALDEUREN, CENTRALE STOF AFZUIGING)	1	2	3	3	5
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF (OVERIGE)	1	28	38	58	17
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF (STOBES/ MILIEUSPROEIER)	1	19	43	35	11
MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF I.V.M. ONDERHOUD	1	1	-	-	-
MILIEU-INSTALLATIE ONGEPLAND UIT BEDRIJF (INSTALLATIE(DEEL) WAAR VERGUNNINGSEISEN AAN HANGEN: TREKRICHTMACHINE BB21, BEITSBAANAFZUIGING BB21 EN BB22, NATTE DAMPAFZUIGING KW21, WALSDAMPAFZUIGING KW21)	1	1	1	-	-
MILIEU-INSTALLATIE UIT BEDRIJF (O.A. UITVALLEN ROOKGASRECIRCULATIE KETEL 24 EN KETEL 15, STOFFILTER KETEL 41, STOOMINSPUITING STEG11)	1	3	4	4	-
MILIEU-INSTALLATIE UIT BEDRIJF (OVERIGE)	1	-	1	1	2
5. GEUREMISSIE		46	41	136	4
GEUREMISSIE	1	44	39	133	3
GEUREMISSIE (O.A. DOOR SPOELN WATERLEIDING)	1	2	2	3	1
6. GASONTSNAPPING		316	143	129	105
GASONTSNAPPING (LEKKAGES, STORING)	1	34	17	24	8
GASONTSNAPPING (STORING TIJDENS VULPROCES OVENS, KLIMPIJP)	1	258	96	58	81
GASONTSNAPPING (STORING)	1	24	30	47	16
7. STOFEMISSIE		143	57	102	52
STOFEMISSIE	1	87	12	19	11
STOFEMISSIE (BIJ AUTOVERLADING)	1	-	-	2	-
STOFEMISSIE (BIJ KALKDAGBUNKERS)	1	-	1	1	1
STOFEMISSIE (BIJ NOODVERLADEN)	1	1	2	1	-
STOFEMISSIE (F1,F2 FILTERS, ELEVATOREN, TRANSPORTBANDEN)	1	-	-	12	6
STOFEMISSIE (F1,F2 FILTERS)	1	4	2	-	-
STOFEMISSIE (GEEN SLOBBER, O.A. DEUR BUNKERGEBOUW, STORTEN, DAK)	1	12	5	-	-
STOFEMISSIE (O.A. EMISSIE SCHOORSTEEN)	1	5	4	10	5
STOFEMISSIE (O.A. OVERSTORT TRANSPORTBANDEN)	1	15	16	27	15
STOFEMISSIE (O.A. STORTEN, LOSSEN, MENGVELDEN EN OPSLAGEN)	1	11	6	14	8
STOFEMISSIE (O.A. UIT DEUR BUNKERGEBOUW, BIJ STORTEN GRONDSTOFFEN)	1	-	2	7	3

STOFEMISSIE (OVERIGE INSTALLATIES)	1	3	4	8	2
STOFEMISSIE (UITSTOOT VAN STOF ALGEMEEN)	1	2	-	-	-
STOFEMISSIE (UITSTOOT VAN STOF VAN MENGVELDEN)	1	-	1	-	-
STOFEMISSIE (ZICHTBARE EMISSIE BIJ UIT BEDRIJF ZIJN VAN DROGE/NATTE ONTSTOFFERS)	1	3	2	1	1
8. BODEMVERONTREINIGING		104	109	102	53
BODEMVERONTREINIGING	1	3	-	-	-
BODEMVERONTREINIGING (REGISTRATIEFORMULIER INVULLEN ZIE QHSE 2.13)	1	2	-	-	-
BODEMVERONTREINIGING < 50 L C.Q. KG	2	54	62	44	24
BODEMVERONTREINIGING < 50 L C.Q. KG (O.A. NUON-TERREIN)	2	9	18	22	14
BODEMVERONTREINIGING > 50 L C.Q. KG	1	36	29	36	15
9. ZICHTBARE DAKEMISSIE		67	124	99	37
SLOBBER (MET ZICHTBARE DAKEMISSIE)	1	63	16	-	-
ZICHTBARE DAKEMISSIE (A.G.V. OPSTOKEN CONVERTER + INZET VAN RUWIJZER)	1	-	66	62	32
ZICHTBARE DAKEMISSIE (A.G.V. SLOBBER)	1	-	37	29	5
ZICHTBARE DAKEMISSIE (A.G.V. ZOEVER IN CONVERTER)	1	-	4	8	-
ZOEVER IN CONVERTER (MET ZICHTBARE DAKEMISSIE)	1	4	1	-	-
10. RUWGAS FAKKELEN (M.U.V. TESTEN OF GASZUIGER WISSELEN)	1	25	16	43	32
11. STILSTANDSKLEP OPEN	1	9	48	39	22
12. ROOKEMISSIE		395	90	42	31
ROOKEMISSIE	1	6	1	12	6
ROOKEMISSIE (GEEN SLOBBER, O.A. OPSTOKEN CONVERTER)	1	149	36	-	-
ROOKEMISSIE (O.A. ONGARE KOOKS)	1	236	46	25	20
ROOKEMISSIE OVERIGE (O.A. MENDER KIEPEN IN CALAMITEITENPUT, SCHOORSTEEN WINDVERHITTERS)	1	4	7	5	4
ROOKONTWIKKELING GEEN ZICHTBARE EMISSIE	2	-	-	-	1
13. BRAND		38	24	33	31
BRAND	1	36	24	33	31
BRAND MET BRANDWEERINZET	1	2	-	-	-
14. CALAMITEITEN BEDRIJF		49	29	34	20
CALAMITEITEN BEDRIJF (OVERSCHAKELLEN OP SCHOORSTEENBEDRIJF, OPEN GAAN TK-KLEPPEN)	1	49	18	-	-
CALAMITEITEN BEDRIJF (OVERSCHAKELLEN OP SCHOORSTEENBEDRIJF)	1	-	11	34	20
15. ONTSTOFFING BUNKERGEBOUW UIT BEDRIJF	-	20	41	43	20
BUNKERONTSTOFFING UIT BEDRIJF/ BEPERKTE AFZUIGING	2	-	-	15	20
ONTSTOFFING BUNKERGEBOUW UIT BEDRIJF	-	20	41	28	-
16. KOOKSZIJDIGE ONTSTOFFING		31	33	28	17
KOOKSZIJDIGE ONTSTOFFING KGF1 UIT BEDRIJF	1	26	29	22	14

KOOKSZIJDIGE ONTSTOFFING KGF2 UIT BEDRIJF	1	5	4	6	3
17. NOODVERLADING KOOKS		25	22	21	-
NOODVERLADING KOOKS VAN KGF1	1	-	-	18	-
NOODVERLADING KOOKS VAN KGF1 (ALLEEN VERLADING OOSTSCHAP)	1	25	22	3	-
18. GELUIDEMISSION		41	26	30	9
GELUIDEMISSION	1	34	21	20	4
GELUIDEMISSION (O.A. DEMPER DEFECT)	1	-	-	-	1
GELUIDEMISSION (O.A. STOOM AFBLAZEN VIA NIET GOED WERKENDE DEMPER)	1	7	5	10	4

Inleiding Voorvallen

De voorvallen beschreven in dit document zijn niet allemaal een 17.2 Wm melding, ook bedrijfsmeldingen en andere voorvallen die zich voor doen op het Tata Steel terrein.

Niet alle meldingen/voorvallen zijn een incident/ongewoon voorval

In de vergunning is sinds 2007 een voorschrift opgenomen dat "Afwijkende bedrijfssituaties moeten worden gemeld in overeenstemming met de "standaardmilieumeldingenlijst". Op de lijst staan situaties waarvan de OD NZKG vindt dat deze gemeld moeten worden, omdat we te maken hebben met een bijzondere situatie (zoals een ongewoon voorval) maar ook situaties die afwijkend zijn, maar geen ongewoon voorval zijn. Deze meldingen wil de OD NZKG graag ontvangen, omdat er mogelijk vragen uit de omgeving kunnen komen of situaties die we willen monitoren en analyseren. Grofweg zijn de hierboven aangehaalde afwijkende bedrijfssituaties te verdelen in:

1. Ongewoon voorval
2. (Ongeplande) afwijkende bedrijfsomstandigheden
3. Onderhoud

Op de standaardmilieumeldingenlijst is ook vastgesteld op welke wijze de afwijkende bedrijfssituatie moet worden gemeld. Dit kan direct zijn, maar ook per kwartaal.

Ongewone voorvallen moeten altijd worden gemeld, wel kunnen er specifieke benoemde situaties zijn die per kwartaal worden gemeld.

Voor diverse werkeenheden en fabrieken van Tata is een specifieke standaardmilieumeldingenlijst opgesteld, elke 2 jaar wordt deze lijst herzien. Als zich een afwijkende bedrijfssituatie voordoet, bepaald de werkeenheden met behulp van deze lijst wat er gemeld moet worden en op welke wijze. Dit kan ook inhouden dat van een grootschalig incident meerdere meldingen worden ontvangen. Als er bijvoorbeeld door een incident bij het Energiebedrijf gevolgen zijn bij de Kookgasfabriek, Sinterfabriek, Oxystaalfabriek en Warmband, zullen zij allen met behulp van hun specifieke criteria uit de standaardmilieumeldingenlijst bepalen of er een melding gedaan moet worden en dat kan inhouden dat allen werkeenheden 1 of meerdere meldingen zullen verrichten.

Definitie: Melding ongewoon voorval

Hieronder de definitie van een melding ongewoon voorval zoals in de Voorbeeldenatlas¹ Melden ongewone voorvallen;

In de Wet milieubeheer is in artikel 17.1 vastgelegd: "Indien zich in een inrichting een ongewoon voorval voordoet of heeft voorgedaan, waardoor nadelige gevolgen voor het milieu zijn ontstaan of dreigen te ontstaan, treft degene die de inrichting drijft, onmiddellijk de maatregelen die redelijkerwijs van hem kunnen worden verlangd, om herhaling of de gevolgen van dat voorval te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, zoveel mogelijk te beperken en ongedaan te maken."

Een ongewoon voorval moet volgens artikel 17.2 aan het bevoegd gezag zo spoedig mogelijk worden gemeld als hierdoor "nadelige gevolgen voor het milieu zijn ontstaan of dreigen te ontstaan".

.... De kern van de definitie en de wettekst zijn de elementen:

- ongeacht de oorzaak
- afwijking van de normale activiteiten
- nadelige milieugevolgen of dreiging daarvan

¹ Projectgroep TZ4, Juli 2021 versie 3.0

1. Brand of explosie

Elke brand of explosie is een ongewoon voorval. Omdat deze zonder veel moeite grote gevolgen kunnen hebben, moeten deze voorvallen altijd gemeld worden. Vuur als procesonderdeel zou niet altijd als brand beschouwd hoeven te worden.

2. Afwijking normale bedrijfsvoering

In vergunningen worden vaak voorschriften opgenomen waarbij eisen gesteld worden aan afwijkingen van de reguliere bedrijfsactiviteiten zoals testen, onderhoud, storingen. De eisen gaan vaak over het vooraf melden, extra registratie of een maximum aan aantal, duur, tijdstip of toegestane milieubelasting. Wanneer een afwijking van de normale bedrijfsactiviteiten vergund is, is er dan nog wel sprake van een afwijking? In de definitie is het wel of niet vergund zijn van de afwijking geen criterium. Dus als een gebeurtenis afwijkt van de normale activiteiten, is er al sprake van een ongewoon voorval. Als er ook nog (dreigende) nadelige gevolgen zijn voor het milieu buiten de inrichting, moet dit dus gemeld worden. Het reguliere (normale) onderhoud en inspectie valt onder normale activiteiten en is dus geen ongewoon voorval.

3. (Dreigende) nadelige milieugevolgen

Wanneer is er sprake van dat nadelige gevolgen voor het milieu dreigen te ontstaan? Betreft dit dan 'in theorie zouden er nadelige gevolgen mogelijk zijn' of 'als er nu niet ingegrepen wordt ontstaan er nadelige milieugevolgen'? Praten we over een kans op ontstaan of over een dreiging? Volgen we de definitie, dan gaat het alleen over een dreiging. Dit leggen we als volgt uit: Als er zonder ingrijpen alsnog sprake zal zijn van nadelige milieugevolgen ten gevolge van een ongewoon voorval, is er sprake van dreigende milieugevolgen. Als er eerst nog andere gebeurtenissen plaats moeten vinden of meer zaken 'fout' moeten gaan voordat sprake is van een nadelig milieugevolg, is er geen sprake van een dreiging.

4. Gevolgen buiten inrichting

Wanneer is er sprake van een milieugevolg? Over het algemeen gaan we ervan uit dat alles wat binnen de inrichting blijft, niet in het milieu komt. Daarbij zijn de grenzen van een inrichting de inrichtingsgrens, bovenkant grond of buitenkant installatie. Als er een emissie plaatsvindt buiten de installatie, is er sprake van een milieugevolg. Blijft een vloeistof op een vloeistofdichte vloer liggen dan is er geen sprake van een milieugevolg voor de bodem (maar kan wel een emissie naar de lucht hebben waardoor het alsnog buiten de inrichting komt). Over uitzonderingen (bijv. langdurig windstil weer, een hele grote inrichting) hebben we het nu niet.

1 ROOKEMISSIE OVENHUIS

Bij verstoring in het proces van de Hoogovens kan het voorkomen dat er zodanige rookontwikkeling (roest-rook) ontstaat, dat deze niet meer bestreden kan worden met de aanwezig voorzieningen. Deze wolken zijn zichtbaar buiten het terrein van Tata.

Van dit voorval zijn er twee types in het systeem van Tata Steel die leiden tot melden. Wanneer de wolk boven de uithouders kraan uitkomt bij de Hoogovens moet Tata Steel dit direct melden bij de OD NZKG (actie 1). Als de wolk onder de uithouders kraan van de hoogovens blijft is de wolk minder zichtbaar voor de omgeving en over het algemeen kleiner en meld Tata Steel dit voorval in de kwartaal meldingen (actie 2). Deze wolk is voor de omwonende goed zichtbaar. De reeds vergunde zgn. "smidse kappen" moeten er voor zorg dragen dat er een afname optreedt. Deze worden op dit moment geplaatst bij Hoogoven 7 en volgend jaar bij Hoogoven 6.

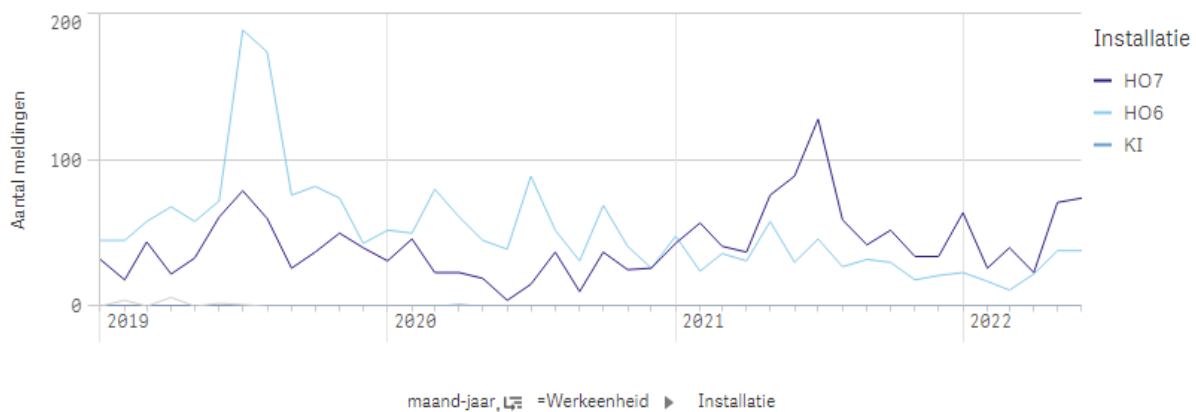
Voorbeeld casus smidse kappen: Het grote aantal meldingen rookemissie ovenhuis bij de Hoogovens zal door het plaatsen van de smidse kappen feitelijk niet afnemen. Echter zal de uitstoot veel minder worden wanneer de zgn. smidse kappen zijn geplaatst dus het effect op de leefomgeving is positief. De vergunning is recent verleent. Het voorval rookemissie ovenhuis is vergund.

Tabel 2. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	1499	43,93%
2020	932	38,32%
2021	1093	40,11%
2022 (Q1 en Q2)	447	35,73%
Totalen	3971	40,44%

Sinds 2021 komt dit voorval in ongeveer een derde van de gevallen voor bij de Hoogoven 6 en ongeveer twee derde van de gevallen bij Hoogoven 7, in 2019 en 2020 was dit precies andersom. De reden hiervoor is Onbekend.

Installatie

Grafiek 1. Aantal meldingen per installatie

De verhouding tussen beide type boven en onder de uithouders kraan is door de tijd heen nagenoeg gelijk.

Tabel 3. Verhouding type rookemissie ovenhuis

Incident	actienummer	totaal	percentage van totaal # van dit incident
ROOKEMISSIE OVENHUIS (DOORZICHTIGE WOLK; NIET BOVEN UITHOUDERKRAAN)	2	3393	85,44%

ROOKEMISSION OVENUIS (ONDOORZICHTIGE WOLK; BOVEN UITHOUDERKRAAN)	1	578	14,56%
--	---	-----	--------

2 AFBLAZEN VAN GAS

Het afblazen van gas gebeurt met name in het Energiebedrijf (ENB, bij de installaties Elektrolytische Vertinlijnen (EVS) en bij de Centrale 1/ Centrale 2 (CE1/2). Voor onderhoud, uitbedrijf name of na reparatie is het soms noodzakelijk om leidingen te ontgassen.

Het is een vaak gecontroleerde ontgassing van met name Aardgas (29%), Hoogovengas (22%), Stikstof (19%) en Kooksovgas (15%) (percentages van aantal meldingen). De totale hoeveelheden gas gaat het aflopend met name om Stikstof, Zuurstof en Hoogovengas.

"Afbazen van gas" kent 3 subcategorieën:

- AFBLAZEN VAN GAS. Dit is veruit de meest voorkomende (actienummer 2).
- AFBLAZEN VAN GAS KGF (O.A. SPOELACTIES WASSERS WASSTRAAT). Deze is in totaal 4 keer voorgekomen sinds 2019 en is in tegenstelling tot de rest van de meldingen wel een type voorval dat direct gemeld moet worden (actienummer 1).
- AFBLAZEN VAN GAS (ONTGASSEN, BIJ UIT BEDRIJF NEMEN LEIDINGDELEN, WASSERS). Deze komt 35 keer voor in totaal sinds begin 2019 zonder opmerkelijke trends (actienummer 2).

Tabel 4 . Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	263	7,71%
2020	262	10,77%
2021	245	8,99%
2022 (Q1 en Q2)	105	8,39%
Totaal	875	8,91%

Kenmerken	
Trend 2019-2021 (absoluut)	stabiel
Trend 2019-2022 (relatief)	stabiel

Komt het meeste voor bij werkeenhed (%)	ENB	91,4	stabiel
In mindere mate bij (%)	KGF	4,8	Stabiel
	HOO	2,6	Stabiel

De meldingen zijn stabiel door de tijd, zowel in absolute aantallen als in percentages. In de installatie EC1 is er een kleine piek in meldingen rond februari 2020 te zien, maar de aantallen duiden niet op een bijzondere ontwikkeling.

3 ONGEWOON VOORVAL MET MOGELIJKE MILIEUGEVOLGE

Dit is een verzameling van voorvallen die niet onder de andere categorieën vallen en wel aan de definitie van een 17.2 melding voldoen. Tata Steel schaaft deze voorvallen zelf onder de definitie van het voorschrift 17.2 melding.

Tabel 5. Cijfers en Trends

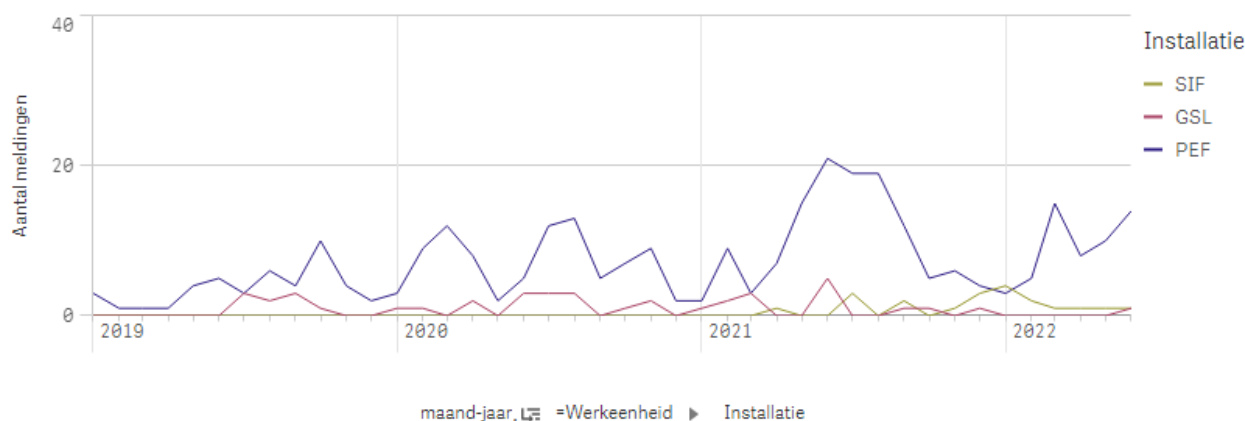
Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	104	3,05%
2020	156	6,41%
2021	209	7,67%
2022 (Q1 en Q2)	115	9,19%
Totalen	584	5,95%

Ertsvoorbereiding (EVB)

Voornamelijk EVB (91,45%). Als maatregel wordt werken volgens veiligheidsplan genoemd.

Bij de Pelletfabriek (PEFA) als een lijn stopt of op start is er emissie naar de buitenlucht. Daar loopt onderzoek naar en Tata Steel neemt hier maatregelen voor. Ze zijn bezig met sensoren, om dit sneller te detecteren.

Installatie

Grafiek 2. Aantal meldingen per installatie voor melding mogelijke milieugevolgen

4 MILIEU INSTALLATIE UIT BEDRIJF

Verschillende oorzaken kunnen ervoor zorgen dat machines uit bedrijf gehaald moeten worden, zoals bijvoorbeeld; vollopen van leidingen, lage temperaturen/vorst, lekkages, vervuiling, aanrijding, en onderhoud.

Er wordt melding gemaakt van veel verschillende stoffen die vrij kunnen komen bij deze voorvallen. De meest voorkomende zijn erts/kolen-stof (45%) gevolgd door Sinterstof (9.4%), Zwaveldioxide (8.2%), Kookstof (6.7%) en Pelletstof (6.5%) (percentage van meldingen). In 2 gevallen gaat het om niet gepland uit bedrijf nemen, in beide gevallen werden de zoutzuur normen overschreden.

Subcategorieën (totaal 13): (OVERIGE), (GEEN AFZUIGING VAN PROCES EN OVENHUIS), (O.A. DE NOX), I.V.M. ONDERHOUD, (ARI/ MARI), (O.A. PA, SA, LAADHALDEUREN, CENTRALE STOF AFZUIGING), (O.A. ONTSTOFFINGSINSTALLATIES), (OVERIGE), (O.A. GEEN/ BEPERKTE AFZUIGING OVENHUISONTSTOFFIN, (INSTALLATIE(DEEL) WAAR VERGUNNINGSEISEN AAN HANGEN: TREKRICHTMACHINE BB21, BEITSBAANAFZUIGING BB21 EN BB22, NATTE DAMPAFZUIGING KW21, WALSDAMPAFZUIGING KW21), (STOBES/ MILIEUSPROEIER), (O.A. ONTSTOFFINGSINSTALLATIES, BAFFLESYSTEEM BLUSTOREN), (O.A. UITVALLEN ROOKGASRECIRCULATIE KETEL 24 EN KETEL 15, STOFFILTER KETEL 41, STOOMINSPUITING STEG11)

Als dit type voorval voorkomt zijn de maatregelen voor de stofreductie uitgevallen, Bijvoorbeeld; Sproeiers, autobanden reinigingsinstallatie, vorst beveiliging etc.

Dit is altijd een actie 1 dus deze voorvallen worden direct gemeld bij de OD NZKG.
De OD NZKG voert stof controles uit ter controle van de installaties.

In de vergunning zijn normen opgenomen voor sommige installaties voor de duur dat de installatie uit bedrijf mag zijn. Als Tata Steel onderhoud pleegt dient voldaan te worden aan de vergunning voor inspectie en onderhoud zijn eisen opgenomen in de vergunning. Als een installatie uitvalt wordt dit beschouwt als een ongewoon voorval.

Tabel 6. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	114	3,34%
2020	163	6,70%
2021	200	7,34%
2022 (Q1 en Q2)	89	7,11%
Totalen	566	7,76%

Kenmerken	
Trend 2019-2021 (absoluut)	stijgend
Trend 2019-2022 (relatief)	stijgend

Komt het meeste voor bij werkeenheden (%)	EVB	81,80%	stijgend
--	-----	--------	----------

In mindere mate bij (%)	KGF	5,12%	stabiel
(maar niet uitsluitend)	HOO	3,36%	stabiel
	OSF2	2,30%	stijging april en mei 2022
	FIRMA	2,12%	stabiel
	ENB	1,94%	stabiel
	WBW	1,94%	stabiel

Komt het meeste voor bij installatie (%)	GSL	58,48%	niet stabiel
In mindere mate bij (%)	SIF	12,90%	niet stabiel
(maar niet uitsluitend)	PEF	10,42%	stabiel

5 GEUREMISSIE

Hieronder zijn de meldingen waarbij geuremissie optreedt op het terrein van tata steel.

Tabel 7. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	46	1,35%
2020	41	1,69%
2021	136	4,99%
2022 (Q1 en Q2)	4	0,32%
Totalen	227	2,31%

Incident	actienummer	totaal	percentage van totaal # van dit incident
ROOKEMISSIE OVENHUIS (DOORZICHTIGE WOLK; NIET BOVEN UITHOUDERKRAAN)	2	3393	85,44%
ROOKEMISSIE OVENHUIS (ONDOORZICHTIGE WOLK; BOVEN UITHOUDERKRAAN)	1	578	14,56%

De melding geuremissie komt vooral voor bij de Oxystaalfabriek 2 (OSF2), 58% van alle voorvallen geuremissie vinden daar plaats. En 32% bij de Kooksgasfabriek (KGF). In mindere maten bij de Hoogovens (HOO) 5,73% en het Energiebedrijf (ENB) 3,52%.

De geuremissie bij de Oxystaalfabriek 2

De geuremissie bij de Oxystaalfabriek 2, komt voor het overgrote deel van de installatie STB (87,12%). Dit is 131 keer gemeld waarvan 130 keer tussen december 2020 en juni 2021. Hierbij kwam toen de stof fenol vrij.

Naar aanleiding van de overlast in Wijk aan Zee heeft dit voorval veel media-aandacht gekregen. In de maanden daarna is het voorval in tegenstelling tot de periode daarvoor regelmatig gemeld.

De oorzaak die gegeven wordt is vaak in de trant van; 'Geur emissie bij opstook sessies van pannen' of 'Geuremissie bij opstoken van pannen met recirculatie' of 'Geuremissie door opstoken pannen' of 'Geuremissie bij opstooksessies van staalpannen'. Uit deze beschrijving is het duidelijk dat dit steeds gaat om dezelfde situatie. De waarneming van deze situatie is een mogelijke fenol lucht die zich verspreid en mogelijk geurhinder kan veroorzaken. Het veld maatregelen is in alle gevallen leeg gelaten.

In juni 2021 heeft Tata Steel maatregelen getroffen om te voorkomen dat fenol die vrij kan komen uit een opwarmende pan niet meer naar de atmosfeer gebracht wordt. Deze uitstoot wordt via een omleiding weer in de aanvoerende lucht bijgemengd en gaat vervolgens naar de brander.

Daardoor is het voorval bij de Oxystaalfabriek na juni 2021 niet meer voorgekomen dan wel gemeld.

Zie overlast melding december 2020 z9990596, Toezicht zaak z9995562;

"Omdat Tata Steel er van uit gaat dat er toch mogelijk fenol uit de opwarmende pan kan ontsnappen welke dan door de afzuigventilator naar de buitenlucht afgevoerd wordt, voert Tata Steel inmiddels vanaf 2 juni 2021 een proef uit. Deze proef houdt in dat de lucht welke normaliter met de ventilator afgevoerd wordt vanuit de droogstand (omkasting) nu niet meer naar de atmosfeer gebracht wordt maar deze middels een omleiding toch weer in de aanvoerende lucht te mengen welke naar de brander toe gaat. Hierdoor wordt deze lucht in de pan met de overmaat zuurstof naverbrand. De verwachting is dat er dan helemaal geen fenol-achtige geur meer vrij gaat komen. Als deze proef slaagt, zal Tata Steel deze wijze van naverbranding daarna optimaliseren en definitief gaan gebruiken."

Na de ingebruikname is na controle geconstateerd dat dit niet meer voor komt. De maatregel was effectief.

De geuremissie bij de Kookgasfabriek

Dit type voorval waardoor geuremissie optreedt komt verder voornamelijk voor bij KGF2.

Ook vindt er melding plaats aan de OD als een eNose afgaat op Kookslucht. Het is niet altijd bekend waardoor dit wordt veroorzaakt.

6 GASONTSNAPPING

Het voorval betreft dat gas ontsnapt bij een installatie op het terrein.

Een veelvoorkomende oorzaak is: Tijdens het vulproces dient een oven op de juiste wijze met de vulwagen aan het afgassysteem te worden aangehangen. Als dit niet goed gaat ontsnapt er gas.

Andere oorzaken o.a.: gat in leiding, corrosie, wegvallen druk in vulwagen, lekkage afsluiter, slijtage, doorslaan waterslot.

De stoffen die daarbij vrijkomen zijn:

In de meeste gevallen (56.1%) gaat het om ontsnapping van kooksofengas (gemiddeld 104 m3).

Andere veel voorkomende gassen zijn ruwgas (13.9%), koolstof (11.1%), Hoogovengas (5.6%) en aardgas (4.1%)

Het voorval gasontsnapping betreft altijd een actie 1 dus dat wordt direct gemeld bij de OD NZKG.

Na een grote onbedoelde gasontsnapping bij de Sinterfabriek zijn maatregelen genomen, voor detectie. Dit incident is ook direct ad hoc behandeld bij een BRZO-inspectie.

Recent is er een toename van meldingen van voorvallen bij de Kooksfabriek, daar is door de OD NZKG een waarschuwingsbrief over uit gegaan.

Tabel 8. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	316	9,26%
2020	143	5,88%
2021	129	4,73%
2022 (Q1 en Q2)	105	8,39%
Totalen	693	7,06%

Kenmerken	
Trend 2019-2021 (absoluut)	licht dalend
Trend 2019-2022 (relatief)	licht dalend

Komt het meeste voor bij werkeenheid (%)	KGF	83 %	Piek in Jan2019
	ENB	13,2 %	Stabiel

Komt het meeste voor bij installatie (%)	KGF1	60,7 %	Piek in Jan2019
In mindere mate bij (%)	KGF2	22 %	Stabiel
	YMT	11,4 %	Stabiel

7 STOFEMISSIE

Tata Steel kent veel verschillende type voorvallen die gaan over stofemissie.

In tabel 9 is een overzicht opgenomen van alle type voorvallen die voor deze analyse zijn samengevoegd onder de noemer 'Stofemissie'.

Alle stofemissie die niet via een schoorsteen wordt uitgestoten (diffuus). Deze worden meegenomen in de stof controles die de toezichthouders van de OD geregeld uitvoeren.

Tabel 9. Cijfers en Trends

Incident in 2021	Actie- nummer	Totaal in 2021	percentage van totaal # van dit incident in 2021
STOFEMISSIE (O.A. OVERSTORT TRANSPORTBANDEN)	1	27	25,71%
STOFEMISSIE	1	19	18,10%
STOFEMISSIE (O.A. STORTEN, LOSSEN, MENGVELDEN EN OPSLAGEN)	1	14	13,33%
STOFEMISSIE (F1,F2 FILTERS, ELEVATOREN, TRANSPORTBANDEN)	1	12	11,43%
STOFEMISSIE (O.A. EMISSIE SCHOORSTEEN)	1	10	9,52%
STOFEMISSIE (OVERIGE INSTALLATIES)	1	8	7,62%
STOFEMISSIE (O.A. UIT DEUR BUNKERGEBOUW, BIJ STORTEN GRONDSTOFFEN)	1	7	6,67%
STOFEMISSIE (BIJ AUTOVERLADING)	1	2	1,90%
STOFEMISSIE IN VERBAND MET LEGEN (EN/OF SCHIETEN) STOFZAK	1	2	1,90%
STOFEMISSIE (BIJ KALKDAGBUNKERS)	1	1	0,95%
STOFEMISSIE (BIJ NOODVERLADEN)	1	1	0,95%
STOFEMISSIE (ZICHTBARE EMISSIE BIJ UIT BEDRIJF ZIJN VAN DROGE/NATTE ONTSTOFFERS)	1	1	0,95%
STOFEMISSIE DOOR SPOELEN MOLENS MET ZICHTBARE EMISSIE	1	1	0,95%

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	143	4,19%
2020	58	2,38%
2021	103	3,78%
2022 (Q1 en Q2)	54	4,32%
Totalen	358	3,65%

Werkeenheid	totaal	percentage van totaal # van dit incident
EVb	149	41,39%
Firma	102	28,33%
KGF	34	9,44%
OSF2	29	8,06%
HOO	19	5,28%
ENB	13	3,61%
HIS	8	2,22%
DSP	2	0,56%
SF	2	0,56%
KBW	1	0,28%
OSL	1	0,28%

Stofemissie Harsco

Een daling is waarneembaar in alle meldingen inzake Harsco (in het systeem van Tata Steel 'Firma') vanaf de tweede helft van 2019. Vanaf 2020 zijn het aantal voorvallen bij Harsco onder de 7 per maand gebleven. Een groot deel van de daling is te danken aan een daling in stofemissie door maatregelen.

8 BODEMVERONTREINIGING

Bodemverontreiniging lijkt vaak het gevolg te zijn van lekkage aan leiding of tank. Ook komt voor dat een slang van een kraan loskomt, er een klein ongeluk op het terrein gebeurt of een olievat van een heftruck valt.

Afhankelijk van de grootte van verontreiniging is deze melding wel direct meldingsplichtig of wordt deze later gemeld in de kwartaalmeldingen. Wanneer tijdens het voorval minder dan 50 liter (of Kg) wordt verloren krijgt de melding actienummer 2 (67,12% van de meldingen), bij meer dan 50 liter (of Kg) of niet gespecificeerd in melding, wordt wel direct gemeld (actie 1).

De stoffen die vrijkomen zijn:

Meldingen van verontreiniging met olie (olie, smeerolie en dieselolie) komen het vaakst binnen (~37%), gevolgd door verontreinigd water (~19%), hoogovencondensaat (9,5%) en Kooksofengascondensaat (5,2%) Kijkend naar totale hoeveelheden verontreinigende stoffen is complex, omdat er in de melding wisselend gebruik wordt gemaakt van verschillende eenheden, zoals liters, kuub (m3) en mg/ml.

"BODEMVERONTREINIGING" kent 5 subcategorieën waarvan ruim 81% van de meldingen binnen de 2 hiervoor genoemde categorieën valt.

Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	104	3,05%
2020	109	4,48%
2021	102	3,74%
2022 (Q1 en Q2)	53	4,24%
Totalen	368	3,75%

Komt het meeste voor bij werkeenheden (%)	ENB	23,91%	stabiel
	Firma	17,12%	stabiel
	KGF	12,50%	stabiel
In mindere mate bij (%)	HOO	8,97%	stabiel
	EVB	8,15%	stabiel

En dan komt bodemverontreiniging het meest voor bij de installatie EVS van het energiebedrijf (ENB), 17,6% van de gevallen van bodemverontreiniging.

Dit percentage is sinds 2019 stabiel. We zie ook geen dalende of stijgende trends bij andere werkeenheden.

9 ZICHTBARE DAKEMISSIE

Deze dakemissies vinden allemaal plaats bij de Oxystaalfabriek 2 (OSF2).

Door middel van het plaatsen van een zgn. tertiaire afzuiging zal dit in de toekomst verminderen.

Casus tertiaire afzuiging: De zichtbare dakemissies bij de oxystaalfabriek zullen waarschijnlijk afnemen door het plaatsen van de tertiaire afzuiging bij de oxystaalfabriek. Dit is een maatregel die volgt vanuit het vermijdings-en reductieprogramma van Tata Steel in het kader van Zeer Zorgwekkende Stoffen. Dit zorgt voor een vermindering van de uitstoot ten gevolge van slobbers en zoevers.

Tabel 10. Cijfers en Trends

Incident in 2021	Actie-nummer	Totaal in 2021	percentage van totaal # van dit incident in 2021
ZICHTBARE DAKEMISSIE (A.G.V. OPSTOKEN CONVERTER + INZET VAN RUWIJZER)	1	62	62,63%
ZICHTBARE DAKEMISSIE (A.G.V. SLOBBER)	1	29	29,29%
ZICHTBARE DAKEMISSIE (A.G.V. ZOEVER IN CONVERTER)	1	8	8,08%

Slobbers zijn genormaliseerd. De andere dakemissie niet. Slobbers en zoevers zijn opgenomen in de vergunning.

Tabel 11. Weergave % zichtbare dakemissie t.o.v. het totaal aantal meldingen

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	67	1,96%
2020	124	5,10%
2021	99	3,63%
2022 (Q1 en Q2)	37	2,96%
Totalen	327	3,33%

10 RUWGAS FAKKELEN (M.U.V. TESTEN OF GASZUIGER WISSELEN)

Fakkelen gebeurt wanneer door calamiteiten de gasdruk in de leidingen oploopt. Dit kan verschillende oorzaken hebben, zoals:

- Verstopte meetleidingen,
- Te hoge druk in de gasverzamelleiding,
- Vervuild contact gevonden,
- Kortstondig te veel kooksovangasaanbod op de batterij,
- Stoomdruk weggevallen.

De stoffen die vrijkomen betreffen:

Rookgas (51,5%), Kooksovangas (30,1%) en ruwgas (13,6%).

Dit is altijd een actie 1 dus dat wordt direct gemeld bij de OD NZKG. Als het affakkelen niet plaatsvindt voor onderhoud is het een ongewoon voorval. Dit komt 100% van de tijd voor bij de Kookgasfabriek. Binnenkort (2022) wordt er een controle uitgevoerd om te kijken of Tata Steel alles doet om fakkelen te voorkomen.

Tabel 12. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	25	0,73%
2020	16	0,66%
2021	43	1,58%
2022 (Q1 en Q2)	32	2,56%
Totalen	116	1,18%

11 ROOKEMISSIE

Tata Steel kent veel verschillende type voorvallen die gaan over Rookemissie.

In tabel 13 wordt een overzicht weergegeven van het type voorvallen die voor deze analyse zijn samengevoegd onder de noemer 'Rookemissie'.

Deze voorvallen bevatten ook de meldingen van Ongare kooks bij de Kookgasfabrieken, deze zorgen voor rookemissie.

Tabel 13. Cijfers en Trends

Incident in 2021	Actie-nummer	Totaal in 2021	percentage van totaal # van dit incident in 2021
ROOKEMISSIE (O.A. ONGARE KOOKS)	1	25	59,52%
ROOKEMISSIE	1	12	28,57%
ROOKEMISSIE OVERIGE (O.A. MENDER KIEPEN IN CALAMITEITENPUT, SCHOORSTEEN WINDVERHITTERS)	1	5	11,90%

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	395	11,58%
2020	90	3,70%
2021	42	1,54%
2022 (Q1 en Q2)	31	2,48%
Totalen	558	5,68%

12 STILSTANDSKLEP OPEN

Als de Hoogovens stil staan of stil gaan dan gaat deze stilstand klep open en kan emissie vrijkomen. Dit voorval heeft actienummer 1, wat betekent dat het altijd direct wordt gemeld bij de OD NZKG.

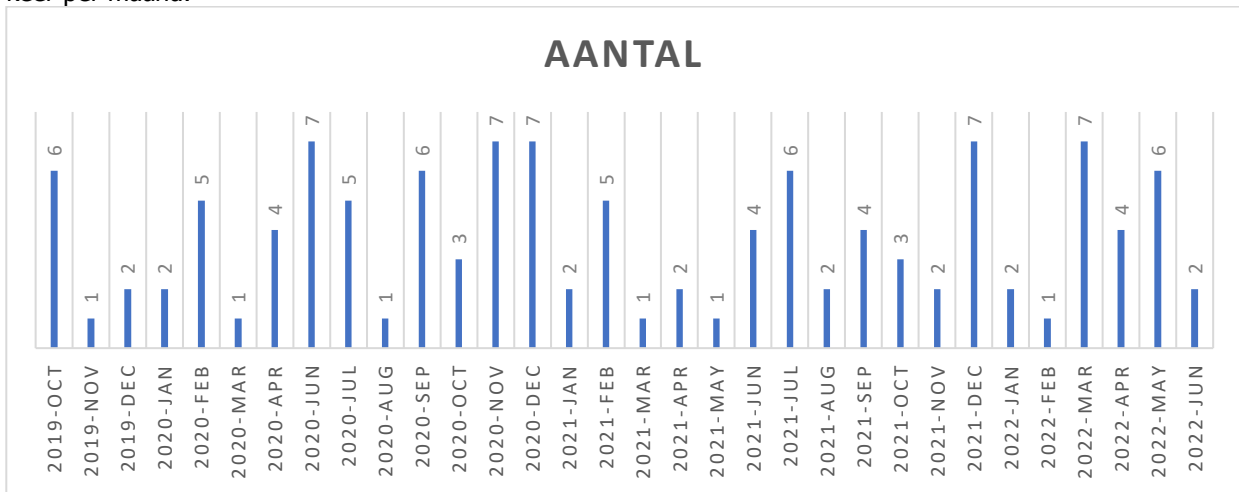
De stilstandsklep kan open gaan na een gepland of ongeplande activiteit en vinden alleen plaats bij de Hoogovens en ongeveer een gelijk aantal bij HO6 en HO7.

Tabel 14. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2022 Q1 en Q2	22	1,76%
2021	39	1,43%
2020	48	1,97%
2019	9	0,26%

Het valt op dat kijkend naar de data vanaf januari 2019 dat dit type voorval pas voor het eerste werd gemeld in oktober 2019.

Zoals te zien in de grafiek hier onder schommelt het aantal in de periode na oktober 2019 tussen de 1 en 7 keer per maand.

Grafiek 3. Aantal meldingen stilstandsklep open per maand

13 BRAND

Het voorval brand lijkt in de meeste gevallen om een bermbrand te gaan op het terrein. Ook brand in tanks of oliekelders komt voor, of brand als gevolg van spetters van gesmolten ijzer. Eén keer wordt melding gemaakt van een explosie met als gevolg een brand, hierbij is de brandweer gealarmeerd.

Veruit de meest voorkomende verontreiniging is: rook, als stofnaam wordt sporadisch ammoniak, koolstof, vet of olie genoemd. Branden zijn soms terug te vinden in de ongewone voorvallen van de OD NZKG. Hieruit blijkt dat het voorval 'brand' vaak als OVV 'Lekkage/emissie (gevaarlijke)stof naar lucht' wordt gerapporteerd bij de OD NZKG.

"BRAND" kent 1 subcategorie, "BRAND MET BRANDWEERINZET". Deze melding wordt 2 keer gemaakt maar lijkt niet wezenlijk anders te zijn. Bij andere brandmeldingen wordt in veel gevallen (~80%) ook de brandweer ingeschakeld.

Dit is altijd een actie 1 dus wordt direct gemeld bij de OD NZKG.

Tabel 15. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	38	1,11%
2020	24	0,99%
2021	33	1,21%
2022	31	2,48%
Totalen	126	1,28%

Incident type	Actienr.	totaal	percentage van totaal # van dit incident
BRAND	1	124	98,41%
BRAND MET BRANDWEERINZET	1	2	1,59%

Mogelijk seizoenen trend (minder branden in de winter). Er is een aanschrijving geweest over bermbranden, naar aanleiding daarvan is Tata Steel bezig met aanpassing van het terrein.

Komt het meeste voor bij werkeenheid (%)	OSL	19,05%	stabiel
	SF	14,29%	stabiel
In mindere mate bij (%)	OSF2	11,90%	stabiel
	KGF	10,32%	stabiel

Komt het meeste voor bij installatie (%)	RAIL	19,05%	stabiel
	IPM	11,11%	stabiel
In mindere mate bij (%)	PG&A	6,35%	stabiel
	KGF2	6,35%	stabiel

Bij deze voorvallen gaat het om brand. Brand is altijd een ongewoon voorval volgens de genoemde definitie.

14 CALAMITEITEN BEDRIJF

Dit voorval betreft in de meeste gevallen het bewust (periodiek) testen:

Trimkleppen (TK-8111, TK-8121, TK-8122, etc.) worden i.v.m. veiligheid (periodiek) getest op werking. Tijdens de test worden de kleppen open (en weer dicht) gestuurd om zeker te zijn dat bij een mogelijke calamiteit de klep functioneel is. De trimkleppen staan direct in verbinding met de schoorstenen.

Normaliter heerst er in het leidingwerk richting de rookgasreiniging een grotere onderdruk dan in de schoorsteen. Deze onderdruk voorkomt dat er rookgassen de schoorstenen in stromen, maar richting de rookgasreiniging stromen. Echter, in sommige gevallen is de onderdruk richting de rookgasreiniging te laag en stromen de rookgassen direct richting de schoorsteen met calamiteitenbedrijf als gevolg.

Opmerkelijk is dat verder ook relatief vaak (7/126) bedieningsfouten leiden tot dit voorval. Meldingen 257579, 270577, 291816, 291817, 294591, 296075, 296152 zijn hier voorbeelden van.

Op 22 april en 4 mei (296075, 296152) is dit besproken met betrokkenen Tata Steel om bedieningsfouten in de toekomst te voorkomen.

Dit is altijd een actie 1 dus dat wordt direct gemeld bij de OD NZKG. Dit type voorval komt alleen voor bij het Ertsvoorbereiding (EVB) en daar bij de Sinterfabriek (SIF) installatie.

Tabel 16. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	49	1,44%
2020	29	1,19%
2021	34	1,25%
2022 (Q1 en Q2)	20	1,60%
Totalen	132	1,34%

Kenmerken	
Trend 2019-2021 (absoluut)	stabiel
Trend 2019-2022 (relatief)	stabiel

15 ONTSTOFFING BUNKERGEBOUW UIT BEDRIJF

Dit voorval vindt plaats bij de Hoogovens (HOO). In 2019 is dit type voorval veranderd van een actie 1 naar een actie 2, waardoor dit niet meer direct bij de OD NZKG gemeld hoeft te worden.

Tabel 17. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	20	0,59%
2020	41	1,69%
2021	43	1,58%
2022	20	1,60%
Totalen	124	1,26%

Incident	Actienr.	totaal	percentage van totaal # van dit incident
ONTSTOFFING BUNKERGEBOUW UIT BEDRIJF	2	85	68,55%
BUNKERONTSTOFFING UIT BEDRIJF/ BEPERKTE AFZUIGING	2	35	28,23%
ONTSTOFFING BUNKERGEBOUW UIT BEDRIJF	1	4	3,23%

16 KOOKSZIJDIGE ONTSTOFFING

Tijdens normale bedrijfsvoering bij Kooks- en Gasfabriek 1 komt bij het uitstoten van kooks uit de kookovens ca.5 kg kookstof per oven vrij. Dit wordt afgevangen door een kookzijdig afzuigstelsel. Dit afzuigstelsel hangt aan een afzuigwagen welke is bevestigd aan de deurmachine. Via ventilatoren wordt het afgevangen stof in een filterinstallatie KooksZijdige Ontstopping (KZO) opgevangen. Dit betreft de beschrijving van Tata Steel in de melding.

In ruim 3/4 van de gevallen worden problemen met de afzuigwagen vermeld als veroorzaker van de emissie. Deze is dan van de deurmachine afgekoppeld, dit kan zijn door een verstoring maar bijvoorbeeld ook door gepland onderhoud.

Frequent wordt het volgende vermeld: 'De KZO is een eenvoudige milieu-installatie waarbij het voor gepland onderhoud en/of verstoring noodzakelijk is deze uit bedrijf te nemen. Kooks- en Gasfabriek streeft er naar de onderhoudsperiode en/of het verhelpen van storingen zo kort mogelijk te houden.'

De stoffen die daarbij zijn vrijgekomen betreffen;

In 79,8% gaat het om emissie van kookstof, de resterende 17,4% is koolstof.

Met een gemiddelde emissie hoeveelheid van 12 kg voor kookstof en 1 kg voor koolstof.

Het voorval KZO komt enkel voor in KGF 1 (83,5%) en KGF 2 (16,5%), deze hebben beide een subcategorie in de meldingen.

Dit is altijd een actie 1 dus dat wordt direct gemeld bij de OD NZKG.

Tabel 18. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	31	0,91%
2020	33	1,36%
2021	28	1,03%
2022 (Q1 en Q2)	17	1,36%
Totalen	109	1,11%

Uit de gegevens zijn geen trends af te leiden. Het aantal van deze voorvallen is stabiel door de tijd. Ook bij de verschillende werkeenheden en installaties.

17 NOODVERLADING KOOKS

Doordat er werkzaamheden worden uitgevoerd aan transportbanden en/of zeeflijnen als gevolg van storing of gepland onderhoud kan geproduceerde kooks niet naar de kooksbunkers worden afgevoerd. Hierdoor zijn de transportbanden zo geschakeld dat noodverlading op een noodschap noodzakelijk is. Geproduceerde kooks kan dan niet vanaf de kookshelling via de reguliere route worden afgevoerd. Hiervoor wordt de kooks in het noodschap gestort en door middel van vrachtauto's verladen.

In de beschrijving gaat het hier meestal over gepland onderhoud. Eén keer wordt een brand op de transportbanden en een defect op de transportbanden.

De maatregel die altijd genomen wordt bij dit type voorval is het verlengen van de blustijd voor het blussen van de kooksladingen met 2 seconden. Om stofverspreiding bij het storten in het noodschap te voorkomen.

De vrijgekomen stoffen betreft;

Bij noodverlading van Kooks, Kooksstof en Koolstof vrij.

Dit is altijd een actie 1 dus dat wordt direct gemeld bij de OD NZKG. Deze voorvallen vinden alleen plaats bij Kooksgasfabriek 1 (KGF1).

Tabel 19. Cijfers en Trends

Incident	Actienr.	totaal	percentage van totaal # van dit incident
NOODVERLADING KOOKS VAN KGF1	1	18	73,53%
NOODVERLADING KOOKS VAN KGF1 (ALLEEN VERLADING OOSTSCHAP)	1	50	26,47%

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	25	0,73%
2020	22	0,90%
2021	21	0,77%
2022	0	0,00%
Totalen	68	0,69%

Er zijn periodes dat dit 5 of 6 keer per maand voorkomt, maar ook meerdere maanden achter elkaar komt dit niet voor.

1.2.22 (VOORSCHRIFT) Vergunning:

Met ingang van 1 januari 2010 mag de noodverlading van kooks van Kooksfabriek1 alleen gebruikt worden ingeval van storing en calamiteiten. De ingebruikneming van de noodverlading dient vanaf 1 januari 2010, overeenkomstig voorschrift 0.1.8, als afwijkende bedrijfssituatie te worden gemeld.

18 GELUIDEMISSION

Het voorval: geluid komt vrij bij een van de inrichtingen op het Tata Steel terrein dat buiten de inrichting merkbaar kan zijn.

De subcategorie 'stoom afblazen met niet goed werkende demper' is veel voorkomend (ongeveer 1/4 van meldingen). Verder wordt er geluidsoverlast geconstateerd bij het opstarten van installaties en wanneer slak per ongeluk terecht komt in het water, waarbij een knal kan ontstaan.

Er wordt sporadisch melding gemaakt van vrijgekomen gassen/stoffen, maar hoeveelheden worden niet opgegeven. In de meeste gevallen zal het om stoom gaan.

Dit is altijd een actie 1 dus dat wordt direct gemeld bij de OD NZKG. Het voorval kan het gevolg zijn van onderhoud of een ongewoon voorval.

Tabel 20. Cijfers en Trends

Jaar	totaal	percentage van totaal # meldingen dat jaar
2019	41	1,20%
2020	26	1,07%
2021	30	1,10%
2022 (Q1 en Q2)	9	0,72%
Totalen	106	1,08%

Dit voorval komt het meeste voor bij Harsco (40,6% sinds 2019).

Vanuit de voorvallen zijn geen trends te ontdekken. Het aantal van deze voorvallen is stabiel door de tijd. Ook bij de verschillende werkeenheden en installaties.

19 Conclusie

Deze rapportage geeft een beeld van de meest voorkomende voorvallen. De afbakening betreft alleen het type voorvallen die meer dan 20 keer zijn voorgekomen in 2021. Het is niet altijd mogelijk om van de groep meldingen van een bepaald voorval aan te geven of dit vergund is of niet, of een 17.2 melding betreft en wat de daadwerkelijke effecten zijn voor de leefomgeving. Maar deze voorvallen geven wel inzicht in wat zich afspeelt op het Tata Steel terrein en welke voorvallen regelmatig of bij herhaling voorkomen. Naar de toekomst wordt hierin verbetering verwacht door onder meer het aanpassen van het betreffende vergunningsvoorschrift en een verbeterde registratie, waarin het verschil tussen een ongewoon voorval conform de gehanteerde definitie en overige meldingen kan worden onderscheiden.

BEROEP

1 Beroep van IJmondig e.a. inzake BBT-conclusies

Dit beroep is gericht tegen het niet tijdig implementeren van BBT-conclusies.

Het verweerschrift is uitgebracht door de OD NZKG. Volgt nog een nadere memorie. Zitting is op 13 december a.s.

Kern: Bijna alle BBT-conclusies zijn geïmplementeerd in de vergunning of in procedure.

2 Beroep van Tata Steel tegen aanscherping voorschriften schrootcatering

Tata heeft beroep en een voorlopige voorziening ingesteld tegen de aanscherping van de voorschriften. Hangende het beroep is de OD NZKG in overleg getreden met Tata Steel, omdat de aanscherping op bepaalde punten inderdaad juridisch niet houdbaar is. Beroep en vovo al jaar aangehouden.

Binnenkort volgt aanpassing van het bestreden besluit (eerste stap; ontwerpbesluit).

3 Beroep van IJmondig e.a. tegen aanpassingsbesluit BREF LVIC

Dit beroep is gericht tegen de aanpassing van de vergunning op de BREF large volume inorganic chemicals (LVIC).

Volgens de stichting IJmondig gaat dit niet ver genoeg.

Verweerschrift is door de OD NZKG uitgebracht. Het wachten is op een zittingsdatum.

4 Beroep van IJmondig e.a. alsmede Tata Steel tegen de geurbesluiten

Tata Steel vindt de geurbesluiten veel te ver gaan.

De stichting IJmondig e.a. zien graag nog een aanscherping.

De OD NZKG is bezig met opstellen van een verweerschrift.

5 Beroep van IJmondig e.a. tegen implementatie van BBT-conclusie 49

Dit beroep is gericht op de aanpassing van de vergunning op BBT-conclusie 49.

Volgens de stichting IJmondig e.a. gaat deze aanpassing niet ver genoeg.

De OD NZKG is bezig met opstellen van een verweerschrift.

6 Beroep van Tata Steel tegen Maatwerkbesluit ZZS (maatwerkbesluit I)

Dit maatwerkbesluit is inmiddels ingetrokken en zal vervangen worden door een last onder dwangsom. Om die reden hebben IJmondig e.a. en de Dorpsraad e.a. hun beroep ingetrokken. Alleen Tata Steel persisteert in haar beroep (de intrekking maakt ook deel van deze beroepszaak).

7 Beroep afwijzing handhavingsverzoek i.v.m. ISO-certificaat

IJmondig e.a. vinden dat ISO-certificaat niet deugt.

De OD NZKG heeft het verweerschrift uitgebracht. Wachten op zittingsdatum.

BEZWAAR

8 Bezwaar tegen omgevingsvergunning Kunstduin door diverse stichtingen

Zaak is aangehouden i.v.m. Wnb-vergunning.

9 Bezwaar Tata tegen last onder dwangsom kwiklozing

Zitting bij HAC is al geweest.

Kwiklozing is beëindigd. Aanvraag voor een structurele oplossing is in behandeling. In afwachting daarvan is de zaak aangehouden.

10 Bezwaar tegen derde last onder dwangsom i.v.m. rauwe kooks

Tata heeft bezwaar gemaakt.

De ODNZKG is bezig met opstellen van een verweerschrift. Zitting bij de HAC 22 december.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

R.E. Reijners

BEL/OMB

Telefoonnummer +31235144957

rob.reijners@noord-holland.nl

1 | 8

Verzenddatum

23 NOV. 2022
Kenmerk

1780446/1931851

Uw kenmerk

Betreft: Informatievoorziening VTH provinciale bedrijven

Geachte leden,

In deze brief informeren wij u over de ontwikkelingen tot 17 november 2022 op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) bij bedrijven waar de provincie bevoegd gezag is.

U ontvangt deze informatie in 2022 volgens afspraak tweemaandelijks ter bespreking op de B-agenda voor de commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid. Deze informatie is op hoofdlijnen en in deze brief verwijzen we voor specifieke informatie naar de websites van de provincie en de omgevingsdiensten.

Givaudan

Het ontwerpbesluit revisievergunning voor de geur- en smaakfabriek Givaudan in Naarden heeft van 20 mei tot 1 juli 2022 ter inzage gelegen. De belangrijkste ontvangen zienswijzen zijn van gemeente Gooise Meren en Looye Vastgoed/Tuincentrum Van der Roest. Beide betreffen de geurcontour, die over het planologische gebied heen valt waar woningbouwplannen zijn. De OD NZKG verwerkt hun reactie op de zienswijzen in de definitieve vergunning. Een mogelijke oplossing is vaststelling van het bestemmingsplan door de gemeente, waarbij het geurhinderniveau aanvaardbaar wordt verklaard. Het is nu aan de gemeente om dit mee te wegen in hun bestemmingsplan.

Bunge Lodders Croklaan

Bunge Lodders Croklaan (BLC) is voornemens een nieuwe fabriek op te richten op Hoogtij in Zaanstad. Het is de bedoeling van BLC dat de nieuwe fabriek de productie van de fabrieken in Rotterdam en Wormerveer overneemt. De OD NZKG heeft voor de nieuw te bouwen fabriek in Zaanstad zowel een vergunningaanvraag Milieu (= 1^e fase omgevingsvergunning) als een vergunningaanvraag Bouw (= 2^e fase omgevingsvergunning) in behandeling. Omdat BLC de fabriek in Rotterdam al heeft verkocht en afspraken heeft over de datum van overdracht, is het voor hen van belang dat de nieuwe fabriek tijdig in gebruik kan worden genomen. Op termijn zal de nieuwe fabriek ook de productie van de vestiging in Wormerveer over gaan nemen. BLC ging

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

uit van een planning om medio december 2022 te beschikken over een definitieve Omgevingsvergunning Milieu en Bouw (zowel fase 1 als 2).

De aanvragen bleken onvolledig. Dit leidt ertoe dat, uitgaande van standaardproceduretermijnen, de vergunningsprocedures vertraging oplopen en niet in december definitief kunnen zijn.

PPG Coatings Nederland B.V.

PPG Coatings Nederland BV aan de Oceanenweg in Amsterdam is een verffabriek. Er zijn grote hoeveelheden gevaarlijke en/of brandbare stoffen aanwezig. Tijdens inspecties is geconstateerd dat PPG niet voldoet aan alle brandveiligheidseisen, waardoor risico's ontstaan voor de externe veiligheid. Op verzoek van de ODNZKG heeft het bedrijf mitigerende maatregelen genomen waardoor de grootste zorgen zijn weggenomen. In een intensief maatwerktraject wordt aangestuurd op het duurzaam bestendigen van de veiligheidsmaatregelen, zodat aan alle wet- en regelgeving wordt voldaan. Ook kijkt de OD NZKG daarbij naar de veiligheidscultuur. PPG kan nog naar de rechter stappen als zij het hier niet mee eens is.

Ontwikkelingen Tata steel en Harsco Metals

Verhoogde last onder dwangsom en vervolg rauwe kooks

Op 19 september jl. heeft de OD NZKG een fors hogere last onder dwangsom opgelegd aan Tata Steel¹. Tata Steel wordt met dit besluit verplicht ongere kooks te vermijden. Onderzocht wordt welke verdergaande maatregelen kunnen worden getroffen als Tata Steel (ook) deze last niet of onvoldoende naleeft. Daarbij wordt ook de mogelijkheid voor het intrekken van de vergunning voor de Kookgasfabrieken onderzocht en verder intensificeert de OD NZKG het toezicht en de controle op rauwe kooks.

Op 21 oktober jl. heeft Tata Steel een aanvraag ingediend voor het aanpassen van de voorschriften het toestaan van rauwe kooks ten aanzien van het ontstaan van ongere kooks.

Op 31 oktober jl. heeft Tata Steel bezwaar aangetekend tegen de opgelegde last onder dwangsom. Deze zaak zal worden behandeld door de hoor- en adviescommissie van de provincie Noord-Holland.

Metingen puntbronnen Kookgasfabriek 2

In opdracht van de OD NZKG zijn door een geaccrediteerd meetbureau emissiemetingen uitgevoerd aan de schoorstenen van de Kookgasfabriek 2 (KGF2). Het onderzoek was gericht op het vinden van mogelijkheden om geuroverlast in de omgeving te verminderen. Uit de metingen² blijkt dat Tata Steel op de meeste punten voldoet aan de normen.

¹ <https://odnzk.nl/verhoogde-last-onder-dwangsom-voor-kookgasfabrieken-tata-steel/>

² <https://odnzk.nl/onderzoek-uitstoot-kookgasfabriek-reden-voor-waarschuwing-en-nader-onderzoek/>

Op één punt is een overschrijding geconstateerd van de norm voor de polycyclische koolwaterstoffen (PAK)-concentratie vanwege de PAK-stoffen naftaleen en fenantreen. Deze PAK-stoffen zijn relevant in het kader van geur. De OD NZKG eist met een waarschuwingsbrief dat deze uitstoot binnen vier weken voldoet aan de wet- en regelgeving. Als Tata Steel hier niet aan voldoet, onderneemt de OD NZKG verdere handhavingsschappen.

Daarnaast zijn er hoge stofconcentraties gemeten bij een deel van de batterijen. Deze metingen moeten als indicatief worden beschouwd. In de vergunning is een norm opgenomen als maximale daggemiddelde concentratie. De metingen zijn echter over een periode van twee uren uitgevoerd, waardoor toetsing aan de norm in de vergunning in letterlijke zin niet mogelijk is. Om toch te kunnen toetsen of aan de norm wordt voldaan, heeft de OD NZKG de gegevens (vanaf 1 oktober 2022) van het automatische meetsysteem voor stof gevorderd.

De batterijschoorstenen voldoen wel aan de normen voor PAKs en metalen. Voor één batterijschoorsteen zal de meting van metalen later opnieuw worden uitgevoerd, omdat de huidige meting onbetrouwbaar is vanwege een afwijkend analyseresultaat in het laboratorium. De metingen aan de blustoren tonen aan dat daar aan de normen wordt voldaan.

Op 1 november jl. heeft er een bijeenkomst plaatsgevonden waar onderzoeksbureau SGS de klankbordgroep van dit onderzoek (samengesteld uit omwonenden en een expert) heeft geïnformeerd over de resultaten. Ook Tata Steel was voor deze bijeenkomst uitgenodigd. De OD NZKG heeft daar de vervolgstappen toegelicht. Op een later moment vinden er emissiemetingen plaats aan de diffuse bronnen van de KGF2.

Last onder dwangsom Zeer Zorgwekkende Stoffen

Op 30 juni 2022 heeft de OD NZKG een maatwerkbesluit genomen om een compleet beeld te krijgen van de maatregelen voor de laatste drie procent kleinere bronnen in het vermijdings- en reductieprogramma (VRP) van Tata Steel en de Zeer zorgwekkende Stoffen (ZZS) uitstoot van de afwijkende bedrijfssituaties. Tegen het maatwerkbesluit was beroep ingesteld door zowel milieuorganisaties als door Tata Steel zelf. Naar aanleiding hiervan, heeft de OD NZKG geconcludeerd dat met een last onder dwangsom er meer zekerheid is dat de gevraagde gegevens ook daadwerkelijk worden aangeleverd. Het maatwerkbesluit daarom ingetrokken en vervangen door een last onder dwangsom. Deze laatstgenoemde verkeert nu nog in de conceptfase. Tegen het voornemen ervan zijn diverse zienswijzen ingediend door Tata Steel en milieuorganisaties.

Chroom 6 in de bodem

In grondwatermonsters die in opdracht van de OD NZKG waren genomen, werd chroom-6 aangetroffen in het grondwater bij het terrein van Tata Steel.

Het staalbedrijf hebben we daarom in juli van dit jaar opgedragen om zo snel mogelijk uitgebreid onderzoek naar de oorzaak en omvang van de verontreiniging uit te voeren.

Op 7 september 2022 heeft de OD NZKG een derde onderzoeksvoorstel ontvangen van Tata Steel. Op 15 september jl. is de OD NZKG akkoord gegaan met dit onderzoeksvoorstel. De termijn van het onderzoek is gesteld op tien weken na dit akkoord (eind november).

Naar aanleiding van vragen van de GGD Kennemerland zijn in opdracht van de OD NZKG bij twee volkstuinen (Voorweg te Heemskerk en Kaagweg 1 te Beverwijk) de grondwaterpompen bemonsterd. Geconcludeerd kan worden dat in het grondwater van de volkstuinen naast Tata Steel geen verhoogde waarden zijn gemeten van zware metalen zoals chroom-6. Het grondwater kan als niet-verontreinigd worden beschouwd.³

Ontstoffingsinstallatie Pelletfabriek

De OD NZKG heeft het ontwerpbesluit voor de ontstoffingsinstallatie op 26 september jl. gepubliceerd.⁴ Door de ontstoffingsinstallatie zullen de emissies van diverse stoffen (zoals stof en zware metalen, waaronder de grootste loodbron binnen Tata Steel) aanzienlijk verminderen. De ontstoffingsinstallatie bestaat uit een doekfilter.

In het besluit zijn de emissie-eisen voor de pelletfabriek aangescherpt. Dit zorgt voor een aanzienlijke verbetering van de leefomgeving. Zo vermindert de uitstoot van stof en ZZS, waaronder lood (-80%) aanzienlijk. Het besluit lag tot 8 november ter inzage.

De ontstoffingsinstallatie is een maatregel die valt onder de Roadmap+ van Tata Steel. Ook is het een maatregel in het VRP van Tata Steel om de uitstoot van ZZS te minimaliseren. De OD NZKG is niet meegegaan met de door Tata Steel voorgestelde norm voor stof van vijf milligram per kubieke meter (mg/Nm^3). De OD NZKG legt een maximale norm voor stof op van $3 \text{ mg}/\text{Nm}^3$ en een onderzoeksverplichting naar $< 1 \text{ mg}/\text{Nm}^3$. Daarmee loopt de OD NZKG vooruit op de norm voor stof die gaat gelden voor nieuwe doekfilterinstallaties onder de Omgevingswet. In de huidige vergunning voor de pelletfabriek is voor stof een norm opgenomen van $15 \text{ mg}/\text{Nm}^3$. Ook heeft de OD NZKG in dit besluit door middel van maatwerk lagere emissiegrenswaarden vastgesteld voor alle ZZS.

Dit is het eerste maatwerkbesluit naar aanleiding van de ZZS-inventarisatie en het VRP van Tata Steel, waarin de OD NZKG de emissiegrenswaarden verlaagt, waaronder voor lood. Het verlagen van loodemissies sluit goed aan bij de aanbevelingen die volgen uit diverse RIVM-onderzoeken in de regio IJmond en de minimalisatieverplichting voor ZZS. De strengere norm voor stof sluit aan bij het scherper vergunnen uit het Schone Lucht Akkoord (SLA).

³ <https://odnzk.nl/geen-chroom-6-gevonden-in-grondwater-volkstuinen-naast-tata-steel/>

⁴ <https://odnzk.nl/nieuwe-vergunning-zorgt-voor-fors-minder-schadelijke-uitstoot-tata-steel/>

Tertiaire afzuiging dakemissies Oxystaalfabriek

De OD NZKG heeft het ontwerpbesluit⁵ voor de tertiaire afzuiging op 18 oktober jl. gepubliceerd. Om de stofemissie vanuit het dak van de oxystaalfabriek tijdens het converterproces (eerste reactie met het schroot in de convertor) te reduceren, zal een tertiaire afzuiging met een doekfilterinstallatie worden geplaatst naast de al bestaande primaire en secundaire afzuiging. Dit systeem zal de stofemissie en de emissies van diverse stoffen zoals stof en zware metalen (ZZS) verminderen. Het besluit ligt tot 30 november ter inzage.

Deze maatregel is onderdeel van de Roadmap+ van Tata Steel en wordt ook genoemd als maatregel in het VRP om ZZS te minimaliseren. Net als bij de ontstoffingsinstallatie van de pelletfabriek is de stof norm gesteld op 3 mg/Nm³. Ook hier heeft de OD NZKG een onderzoeksverplichting opgenomen om te komen tot een nog lagere norm van <1 mg/Nm³ voor stof, wat aansluit bij het scherper vergunnen uit het SLA en de minimalisatieverplichting voor ZZS.

Rapport regelmatig/bij herhaling voorkomende voorvallen bij Tata Steel

De provincie Noord-Holland heeft de OD NZKG verzocht om een gedetailleerder inzicht aan te leveren van de voorvallen op het Tata Steel-terrein. Naar aanleiding hiervan heeft de OD NZKG een rapport opgesteld (*Regelmatig/bij herhaling voorkomende voorvallen bij Tata Steel d.d. 29 september 2022*, bijlage 1). In de rapportage is een analyse weergegeven van de meldingen van 2019, 2020, 2021 en de eerste twee kwartalen van 2022.

De analysevraag die aan deze rapportage ten grondslag heeft gelegen betreft: *welke (ongewone) voorvallen komen regelmatig/bij herhaling voor, en zijn die dan nog wel 'ongewoon'?*

De rapportage geeft een beeld van de meest voorkomende voorvallen. Het is niet altijd mogelijk om van de meldingen over een bepaald voorval aan te geven of het om vergunde activiteiten gaat of niet, of dat het 17.2-meldingen (ongewone voorvallen) betreffen. Ook kan niet altijd worden vastgesteld wat de daadwerkelijke effecten zijn voor de leefomgeving. Echter, deze voorvallen geven wel inzicht in wat er plaatsvindt op het Tata Steel-terrein en welke voorvallen regelmatig of bij herhaling plaatsvinden. De vijf meest voorkomende voorvallen zijn in aflopende volgorde: rookemissie ovenhuis (1.093 in 2021), afblazen van gas (245 in 2021), ongewoon voorval met mogelijke milieugevolgen (209 in 2021), milieu-installatie uit bedrijf (200 in 2021) en geuremissie (136 in 2021). De OD NZKG zet zich in voor verdere verbetering van het registeren van ongewone voorvallen door Tata Steel via aanpassing van

⁵ <https://odnzk.nl/nieuwe-vergunning-zorgt-voor-minimaal-halvering-uitstoot-stof-en-zzs-door-tata-steel/>

de definities in de vergunning. De verwachting is dat deze aanpassingen in 2023 zullen zijn doorgevoerd.

Cameratoezicht

De OD NZKG is continu op zoek naar hoe het VTH-instrumentarium kan worden verbeterd, om de VTH-keten zo effectief mogelijk te kunnen inzetten. Daarbij zoekt de OD NZKG naar innovaties binnen hun vakgebied en maken ze gebruik van nieuwe of bestaande technieken. Toepassing van cameratoezicht is een van deze ontwikkelingen. De OD NZKG is – voor zover bekend – de eerste OD die gebruik gaat maken van cameratoezicht voor haar toezichthoudende taken.

De OD NZKG heeft de inzet van cameratoezicht juridisch getoetst op haalbaarheid. Uit de juridische toetsing kwam naar voren dat het mogelijk is om camerabeelden in te zetten bij het uitvoeren van toezicht en handhaving, mits aan een aantal randvoorwaarden is voldaan. De inzet is juridisch gezien gebonden aan privaat- en bestuursrecht en moet proportioneel en evenredig zijn bijvoorbeeld de overtreding moet feitelijk waarneembaar zijn, het gebruik van camerabeelden moet redelijkerwijs noodzakelijk zijn en bijdrage aan de toezichtstaak en er moet voldaan worden aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Cameratoezicht kan niet zomaar overal worden ingezet. De OD NZKG is van plan een pilot uit te voeren. Deze pilot zal worden uitgevoerd bij één van de twee kooksfabrieken op het Tata Steel-terrein, om toezicht te houden op de mogelijke productie van rauwe kooks. Een dergelijke overtreding van rauwe kooks is goed visueel waarneembaar en betreft een activiteit met een impact op de luchtkwaliteit en daarmee geschikt voor een pilot met cameratoezicht. De OD NZKG heeft hierop dwangsomprocedures lopen, omdat deze activiteit niet vergund is en niet voldoet aan de Best Beschikbare Techniek (BBT).

De camera's dragen bij aan de toezichtstaak, omdat het niet mogelijk of onevenredig arbeidsintensief is voor een inspecteur om elke dag (24/7) aanwezig te zijn om rauwe kooks te kunnen constateren. De beelden zetten de bevindingen in het proces van de dwangsommen kracht bij en bieden ook de mogelijkheid om het meldingsgedrag van rauwe kooks te controleren. Dit rechtvaardigt de proportionaliteit van de inzet van cameratoezicht in dit concrete geval.

Afhankelijk van de resultaten van de pilot wordt onderzocht of cameratoezicht nog breder toegepast kan worden in het werkveld van de OD NZKG. Gedurende de pilotperiode zullen de camera's 4 tot 6 weken staan opgesteld. Het streven is om het cameratoezicht medio januari 2023 in werking te hebben.

De pilot wordt binnen de kaders van de AVG uitgevoerd waardoor de privacy van medewerkers en bezoekers gewaarborgd blijft.

Tata Steel heeft in de media aangegeven hiervoor harde garanties te willen, alvorens akkoord te gaan met de plaatsing van camera's. De OD NZKG zal hierover in gesprek treden met Tata Steel.

Warmbandwalserij uitspraak Afdeling bestuursrecht RvS.

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 21 september 2022 uitspraak⁶ gedaan in de hoger beroepszaak 'Wandeloven Tata'. Met deze uitspraak is het hoger beroep van de Dorpsraad ongegrond verklaard. Het hoger beroep van Tata wordt gehonoreerd, de vernietiging van de vergunning door de Rechtbank Noord-Holland wordt met deze uitspraak ongedaan gemaakt. De vergunning is met deze uitspraak direct inwerking getreden. Alle lopende bezwaar en beroepszaken zijn opgenomen in bijlage 2.

Contact met omwonenden

De ODNZKG heeft zich ingezet om omwonenden intensiever te betrekken door duidelijker te communiceren in lopende processen. Drie keer per week wordt de mogelijkheid geboden door de OD NZKG om in gesprek te treden tijdens de inloopspreekuren in de Moriaan. De aanloop tijdens deze momenten is beperkt. De komende periode gaat de OD NZKG zich inspannen om een bredere groep omwonenden te bereiken. Zo zijn op aanraden van de Dorpsraad Wijk aan Zee ook enkele wijkgroepen uit westelijk Beverwijk uitgenodigd voor een kennisbijeenkomst over waterstof die heeft plaatsgevonden op 26 oktober jl.

Op initiatief van de provincie Noord-Holland is een bijeenkomst geweest tussen diverse overheden, FrisseWind, de Dorpsraad Wijk aan Zee en Milieuplatform IJmuiden-Noord. Ook de OD NZKG was hierbij aanwezig voor technische duiding. Doel van de bijeenkomst was om uitleg te geven tussen de verschillende rapportages voor met name de PAK.

Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022

Op 16 november 2022 is het RIVM-rapport Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022 gepubliceerd. U bent hierover per brief (1898712/1898715) geïnformeerd. Via <https://www.rivm.nl/tata-steel/depositiemetingen-ijmond> kunt u een video-toelichting van het RIVM op de resultaten uit het rapport bekijken

Route naar Groen Staal

Tata Steel werkt aan een "Groen Staal" route waarmee Tata Steel in 2045 CO₂ neutraal wil zijn. Voor 2030 wil Tata Steel hierin een belangrijke stap zetten waarbij een kooks- en gasfabriek en een Hoogoven worden vervangen voor nieuwe fabrieken die op basis van waterstof staal kunnen maken (eerst op aardgas). U bent hier over geïnformeerd op 30 maart 2022 (kenmerk 1796357/1796358) en op 13 juli 2022 (kenmerk 1836656/1836762, onderdeel van de voortgangsrapportage Programma Tata Steel 2020 – 2050).

Een belangrijke taak van de provincie om deze transitie bij Tata Steel mogelijk te maken is het verlenen van de vergunningen. Wij willen dit zorgvuldig en waar mogelijk zo snel mogelijk doen. Zoals in de brief van 30 maart 2022 is opgenomen zijn wij voornemens daarvoor de

⁶ Uitspraak 202201174/1/R4 - Raad van State

“provinciale coördinatieregeling (PCR)” op de vergunningverlening toe te passen. Onder de Omgevingswet bestaat de PCR niet meer. Omdat de invoeringsdatum van de Omgevingswet onzeker blijft bereiden wij ook de toepassing van het zogenoemde “projectbesluit” onder de Omgevingswet voor. Onze verwachting is dat wij begin 2023 de eerste formele stappen voor de PCR en het projectbesluit kunnen zetten. De PCR, het projectbesluit en de vergunningverlening zijn complexe trajecten die meerdere jaren beslaan. In januari willen wij daarom een technische briefing voor uw Staten organiseren over deze trajecten.

Tot slot

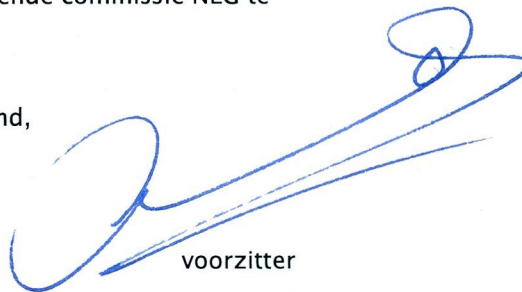
Heeft u vragen over deze brief? Vanzelfsprekend zijn we bereid uw vragen over deze brief in de eerstvolgende commissie NLG te beantwoorden.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Bijlagen

Bijlage 1: Regelmatig/bij herhaling voorkomende voorvallen bij Tata Steel d.d. 29 september 2022

Bijlage 2: Alle lopende bezwaar en beroepszaken Tata

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

T. van Rooijen
BEL/BS

Telefoonnummer +31235145396
rooijent@noord-holland.nl

1 | 5

Betreft: Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022

Verzenddatum

16 NOV. 2022

Kenmerk

1898712/1898715

Uw kenmerk

Geachte leden,

Bijgevoegd vindt u het rapport "Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022" (hierna: het rapport) van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

In het najaar van 2020 heeft het RIVM in opdracht van provincie Noord-Holland en de IJmondgemeenten Heemskerk, Beverwijk en Velsen [onderzoek](#)¹ gedaan naar de depositie (neergedaald stof) van PAK en metalen in de IJmond in de omgeving van Tata Steel. Op basis van de destijds gemeten depositie is ook een risicobeoordeling gemaakt van de gezondheidsrisico's voor kinderen door blootstelling aan PAK en metalen in het neergedaalde stof via hand-mond-contact en via de huid. Uit de risicobeoordeling bleek dat de hoeveelheden PAK en lood dusdanig hoog waren dat dit ongewenst is voor de gezondheid.

[Vervolgonderzoek](#)² van het RIVM leidde tot de aanbeveling van het RIVM om gedurende enkele jaren de hoeveelheid depositie van PAK en metalen in de IJmond herhaaldelijk te meten (monitoren). Dit geeft inzicht in de mogelijke trends van deze hoeveelheden.

In opvolging van deze aanbeveling hebben de provincie en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (hierna: IenW) het RIVM de opdracht gegeven in 2022 een herhaling van het depositieonderzoek uit 2020 in de IJmondregio uit te voeren in het voor- en najaar. Met deze brief bieden we u de resultaten uit het voorjaarsonderzoek 2022 aan. Naar verwachting volgen begin 2023 de resultaten van het najaarsonderzoek 2022.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

¹ <https://www.rivm.nl/nieuws/stof-in-ijmond-bevat-veel-pak-en-metalen>

² https://www.noord-holland.nl/Actueel/Archief/2022/Januari_2022/Aanzienlijk_deel_PAK_en_metalen_in_IJmond_afkomstig_van_terrein_Tata_Steel/RIVM_rapport_Onderzoek_naar_de_herkomst_van_neergedaald_stof_en_stoffen_in_de_lucht_in_de_IJmond_regio.pdf

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Onderzoeksresultaten en duiding RIVM

In deze paragraaf hebben we zo veel mogelijk letterlijk de teksten uit het rapport van het RIVM overgenomen. Via de [website](#)³ van het RIVM kunt u een videotoeelichting op het rapport bekijken.

De resultaten van het voorjaaronderzoek 2022 laten zien dat er, net als in het najaar van 2020, op de meetlocaties in het IJmondgebied meer PAK en metalen in de veegmonsters zijn gemeten dan op de achtergrondlocaties. De gemeten deposities in Wijk aan Zee zijn nu lager dan in 2020, maar in Beverwijk juist hoger. Dat heeft onder meer te maken met verschillen in weersomstandigheden, vooral in de windrichting, tussen beide onderzoeksperioden. In de andere woongebieden is het beeld wisselend, dat wil zeggen, op sommige locaties en van sommige metalen is de depositie in dit onderzoek hoger dan in 2020 en van andere is die lager. De depositiewaarden van lood, zink en koper laten een afwijkend patroon zien dan die van bijvoorbeeld ijzer, mangaan, vanadium en chroom. De verschillen in meetwaarden tussen beide onderzoeksperioden kunnen ten dele ook het gevolg zijn van variaties in emissies uit de bronnen op het terrein van Tata Steel en andere bronnen in het gebied. Het RIVM kan dit niet nader specificeren. Daarnaast spelen andere factoren een rol, zoals de invloed van het terrein (duingebied) en neerslag op de verspreiding van (grof) stofdeeltjes.

Mede vanwege dit wisselende beeld en de genoemde onzekerheden kan het RIVM geen uitspraak doen over een af- of toename van de emissies van PAK en metalen als gevolg van de bedrijfsactiviteiten van Tata Steel sinds de metingen in 2020. Om vast te kunnen stellen of emissies substantieel afnemen, moeten de depositiemetingen over langere tijd meerdere malen worden herhaald (monitoren). Alleen voor ijzer zijn de depositie meetwaarden in het hele gebied lager, wat zou kunnen wijzen op een afname van de emissies van ijzeroxide en ijzer (poeder) uit bepaalde bronnen. De resultaten van dit onderzoek geven geen aanleiding de conclusies uit het onderzoek van 2020 over de risico's voor de gezondheid te herzien.

Reactie GS

Het voorliggende rapport is het tweede in een reeks van depositieonderzoeken waarmee beoogd wordt (meerjarige) trends en ontwikkelingen in stofdepositie in de IJmond inzichtelijk te maken. Depositieonderzoek is uitdrukkelijk géén manier om directe resultaten van afzonderlijke maatregelen te kunnen meten. Er is meerjarig onderzoek nodig om vast te stellen of er sprake is van een neerwaartse trend qua PAK en metalen in depositie in de leefomgeving. Naast het depositieonderzoek vinden meerdere soorten metingen en onderzoeken plaats. Dat betreft zowel monitoring van de emissie (uitstoot) van Tata Steel, als monitoring van stoffen in de lucht in de leefomgeving rond

³ <https://www.rivm.nl/tata-steel/depositiemetingen-ijmond>

Tata Steel in het luchtmeetnet IJmond (structurele monitoring van stoffen in de lucht).

Ons college vindt het jammer dat op basis van de resultaten nog geen duidelijke conclusies getrokken kunnen worden en wij begrijpen dat de resultaten van dit onderzoek de vraag kan oproepen of de opgelegde maatregelen en uitgevoerde acties voldoende zijn en of er niet meer of andere maatregelen nodig zijn. Het doel van de genoemde maatregelen en acties bij Tata Steel is immers een merkbare en meetbare verbetering van de leefomgevingskwaliteit. De resultaten van deze inspanningen hopen we uiteindelijk dan ook terug te zien in een dalende trend van PAK's en metalen in neergedaald stof.

Het rapport bevestigt nogmaals dat Tata Steel een belangrijke bijdrage levert aan de gemeten hogere stofdepositie in de IJmond dan op achtergrondlocaties. Ons college is de mening toegedaan dat inzet op emissiebeperkende maatregelen hoe dan ook noodzakelijk is ter verbetering van de leefomgeving in de IJmond en dat we met de uitvoering van het Programma Tata Steel 2020-2050 en het Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020-2022 op de goede weg zijn.

Sinds de start van het [Programma Tata Steel 2020-2050](#)⁴ zijn diverse maatregelen opgelegd en acties uitgevoerd met het oog op vermindering van emissies vanaf het terrein van Tata Steel en verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving in de IJmond. De belangrijkste maatregelen moeten nog worden gerealiseerd. Recent nog is aangekondigd dat de vergunning voor de [Pelletfabriek](#)⁵ aanzienlijk wordt aangescherpt, waarmee een forse reductie van de uitstoot van stof en Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) wordt beoogd. Voor de zomer hebben we uw Staten [geïnformeerd](#)⁶ over de verschillende acties die lopen en resultaten die zijn behaald. Daarbij constateerde ons college reeds dat er veel is gedaan, maar veel meer nog moet worden gedaan om de doelen van het Programma Tata Steel 2020-2050 te bereiken.

Maatregelen en acties sinds Depositieonderzoek 2020

Na het verschijnen van het Depositieonderzoek 2020 is door Tata Steel een aantal emissiebeperkende maatregelen gerealiseerd. Niet alle maatregelen hebben een direct effect op de depositie van stof in de omgeving van het terrein van Tata Steel. Het depositieonderzoek richt zich op neergedaald stof, terwijl een groot deel van de gerealiseerde maatregelen ziet op gasvormige emissies die niet per definitie neerslaan in de omgeving van Tata Steel. Maatregelen die de afgelopen

⁴ https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Gezonde_leefomgeving_Milieu/Projecten/Tata_Steel/Programma_Tata_Steel_2020_2050/Documenten/Programma_Tata_Steel_2020_2050_Samenwerken_aan_een_gezondere_en_veilige_IJmond.pdf

⁵ <https://odnzkq.nl/nieuwe-vergunning-zorgt-voor-fors-minder-schadelijke-uitstoot-tata-steel/>

⁶ Voortgangsrapportage Programma Tata Steel 2020-2050, brief GS aan PS d.d. 13 juli 2022 (kenmerk 1836656/1836762)

tijd gerealiseerd zijn en die wel een bijdrage leveren aan de vermindering van de emissie van stof naar de omgeving zijn:

- Kooksfabriek 2 doorlopend vervangingsproject van deuren/ramen/ovens (vermindering diffuse emissies);
- Sinterfabriek elektrofilterinstallatie (vermindering uitstoot stof, mei 2021);
- Koudbandwalserij reinigen afgassen gloei-ovens (vermindering uitstoot PAK's) (maart 2022);
- Afdekking van de convertorslak bij Harsco Metals (medio 2022).

Planning maatregelen en acties

Maatregelen die nog in de pijplijn zitten en die tot emissiereductie en vermindering van stofdepositie moeten leiden zijn:

- Een ontstoffings- en DeNOx-installatie bij de Pelletfabriek (vermindering stof en zware metalen, realisatie eind 2023);
- 'Smidse kappen' bij beide hoogovens (vermindering stof en zware metalen) realisatie eind 2022 en 2023);
- Tertiaire afzuiging bij de Oxystaalfabriek t.b.v. reductie dakemissies (vermindering stof en zware metalen, fase 1 realisatie januari 2024 en fase 2 n.n.b.);
- Stofschermen (1 km. lang en 18 m. hoog (vermindering o.a. stof, zware metalen en PAK)) rond de kolen- en ertsopslagen (realisatie in 2023);
- Overkappen bunkers en grondstoffenaanvoer Hoogovens (vermindering stof, zware metalen) realisatie in 2023);
- Optimalisatie rookgasreiniging Sinterfabriek t.b.v. PAK's reductie (proeffase afgerond wachten op volledig evaluatierapport, realisatie n.n.b.);
- Individuele overdrukbeheersing Kooksfabriek 2 t.b.v. geur- en PAK's reductie (realisatie n.n.b.).

De verwachting is dat met realisatie van bovengenoemde maatregelen de komende anderhalf tot twee jaar aanzienlijke stappen worden gezet in de emissiereductie van Tata Steel.

Tot slot

Ons college zet met uitvoering van het [Programma Tata Steel 2020-2050](#)⁷ en het [Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020-2022](#)⁸ van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied onverminderd stevig in op verbetering van de leefomgeving in de IJmond. Dat doen we in nauwe samenwerking met de IJmondgemeenten, de ministeries van

⁷ <https://www.noord-holland.nl/dsresource?objectid=2f105bd5-cf84-457a-bbc9-9fa0c531e2a8&type=PDF>

⁸ https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Gezonde_leefomgeving_Milieu/Projecten/Tata_Steel/Programma_Tata_Steel_2020_2050/Documenten/Uitvoeringsprogramma_VTH_Tata_Steel_2020_2022_ODNZKG.org

Infrastructuur en Waterstaat en Economische Zaken en Klimaat en uiteraard Tata Steel zelf.

Het doel van periodieke monitoring van de depositie in de IJmond is op de langere termijn zicht te krijgen op eventuele trends daarin. De resultaten van het tweede herhaalonderzoek (periode oktober-november 2022) ontvangt u naar verwachting in het eerste kwartaal van 2023. De wijze waarop en wanneer vervolgdepositiemetingen plaatsvinden in 2023 en daarna, overleggen wij met het RIVM en de andere betrokken overheden, nadat wij de resultaten van het najaarsonderzoek 2022 hebben ontvangen.

Voor inhoudelijke vragen over het rapport kan [contact](#)⁹ opgenomen worden met het RIVM. Voor de betekenis van deze bevindingen voor de gezondheid van de inwoners kan [contact](#)¹⁰ opgenomen worden met GGD Kennemerland.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

Rapport Depositieonderzoek IJmond voorjaar 2022

⁹ info@rivm.nl

¹⁰ <https://www.ggdkennerland.nl/milieu-en-gezondheid/ijmond-en-gezondheid>

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11251
Extern Zaak ID	1923274
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	7.a
Titel	Laatste Begrotingswijziging 2022
Organisatieonderdeel	CZ/FIN

Bijlagen
Laatste begrotingswijziging 2022.pdf
Brief aan PS over Laatste begrotingswijziging 2022.pdf
Voordracht laatste begrotingswijziging 2022.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	14 november 2022
Ruimte Wonen en Klimaat	28 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022
Mobiliteit & Bereikbaarheid	1 december 2022
Economie Financiën en Bestuur	5 december 2022
PS-vergadering	19 december 2022

Toelichting

In de provinciale begroting wijzen Provinciale Staten toe voor welke doelen de provincie haar beschikbare middelen inzet. Deze laatste begrotingswijziging omvat een bijstelling van de verwachte inkomsten en uitgaven in 2022 op basis van de huidige verwachtingen.

Laatste begrotingswijziging 2022

Inhoudsopgave

Inhoud

Inhoudsopgave.....	2
1 Inleiding en leeswijzer	3
2 Financieel overzicht	4
2.1 Verloop begroting 2022	4
2.2 Laatste begrotingswijziging in één oogopslag	4
2.3 Samenvatting Laatste begrotingswijziging	5
3 Overzicht per programma	9
Programma 1 Openbaar bestuur.....	10
Programma 2 Klimaat en Milieu.....	12
Programma 3 Ruimte en Water	19
Programma 4 Bereikbaarheid	26
Programma 5 Groen.....	36
Programma 6 Economie, cultuur en welzijn.....	43
Programma 7 Economisch herstel en duurzaamheid.....	48
Programma 8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering.....	50
4 Bedrijfsvoering	54
5 Overzicht begrote mutaties reserves.....	55
6 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling.....	59

1 Inleiding en leeswijzer

Inleiding

Voor u ligt de laatste begrotingswijziging 2022. De laatste begrotingswijziging 2022 is onderdeel van de Noord-Hollandse planning en control cyclus die bestaat uit de kaderbrief, de begroting, begrotingswijzigingen en de jaarstukken. In deze laatste begrotingswijzigingen worden de geraamde inkomsten en uitgaven in 2022 bijgesteld op basis van de actuele verwachtingen. Daarnaast worden uw Staten in de laatste begrotingswijziging verzocht om in te stemmen met een aantal uitgestelde intenties waarmee budget voor incidentele beleidsintenties uit 2022 wordt doorgeschoven naar 2023.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat het financieel overzicht waarin een samenvatting wordt gegeven van alle financiële ontwikkelingen die zijn opgenomen in deze laatste begrotingswijziging. Hoofdstuk 3 bevat het overzicht van de financiële wijzigingen per begrotingsprogramma. Voor ieder begrotingsprogramma vindt u in dit hoofdstuk de financiële tabel waarop het budgetrecht van uw Staten van toepassing is. In de toelichtingen onder de programmatafel zijn de voorgestelde bijstellingen van de baten en lasten op operationele doelen groter dan € 100.000 toegelicht. In hoofdstuk 4 vindt u een overzicht van de begrote capaciteitskosten in 2022 en de verdeling hiervan over de begrotingsprogramma's. In hoofdstuk 6 vindt u de voorgestelde wijzigingen op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling.

2 Financieel overzicht

2.1 Verloop begroting 2022

Verloop begroting 2022 (x € 1.000)	Saldo
Begroting 2022	-542
Eerste begrotingswijziging 2022	3.226
Kaderbrief 2023	-8.083
Tweede begrotingswijziging 2022	-3.324
Laatste begrotingswijziging 2022	-12.938
Begroting totaal na Laatste begrotingswijziging	-21.661

2.2 Laatste begrotingswijziging in één oogopslag

Saldo van lasten en baten per programma (x €1.000)

min is voordelig	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
1 Openbaar bestuur	22.883	-330	22.553
2 Klimaat en Milieu	67.812	-11.842	55.970
3 Ruimte en Water	22.220	-3.691	18.529
4 Bereikbaarheid	259.813	-13.428	246.386
5 Groen	172.015	-62.529	109.486
6 Economie, cultuur en welzijn	53.035	-5.661	47.374
7 Economisch herstel en duurzaamheid	17.318	-4.430	12.888
8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	-407.044	-23.517	-430.561
Totaal saldo van lasten en baten	208.052	-125.428	82.625
Stortingen	197.875	47.230	245.105
Onttrekkingen	-414.650	65.260	-349.390
Totaal mutaties reserves	-216.775	112.490	-104.285
Begrotingsresultaat	-8.723	-12.938	-21.661

2.3 Samenvatting Laatste begrotingswijziging

2.3.1 Niet Budgettair Neutrale wijzigingen. (NBN)

Niet budget neutrale wijzigingen zijn de mutaties in de laatste begrotingswijziging die het begrotingsresultaat beïnvloeden. Het begrotingssaldo wijzigt van € 8,7 miljoen voordelig naar € 21,7 miljoen voordelig. In de tabel hieronder worden de mutaties die het begrotingssaldo beïnvloeden weergegeven. Uitgebreidere informatie over de niet budget neutrale wijzigingen is te vinden in de toelichtingen per programma. Deze wijzigingen zijn aangeduid met het kenmerk 'NBN'.

Ontwikkeling	Financieel effect op het Voordelig (V) / begrotingsresultaat Nadelig (N) (x € 1mln.)	
Begrotingsresultaat voor laatste begrotingswijziging	- 8,7	V
<i>Financiële ontwikkelingen met impact groter dan € 200.000</i>		
<i>Openbaar bestuur:</i> Bijstelling wachtgeldten GS-leden	-0,2	V
<i>Klimaat & Milieu:</i> Verhoging verwachte leges	-0,6	V
<i>Ruimte & Water:</i> Vertraagde onderzoeken Luchtvaart	-0,2	V
<i>Ruimte & Water:</i> Hogere pacht- en huurinkomsten	-2,4	V
<i>Ruimte & Water:</i> Lagere afwaardering Gronden	-0,8	V
<i>Ruimte & Water:</i> Leges Waterwet vallen lager uit	0,4	N
<i>Bereikbaarheid:</i> Indexatie Openbaar Vervoer concessies	1,3	N
<i>Bereikbaarheid:</i> Bijstelling lasten Verkeerskundig Beheer	-1,6	V
<i>Bereikbaarheid:</i> Project i-CEP aframes	-2	V
<i>Bereikbaarheid:</i> Actualisatie kapitaallasten	-0,6	V
<i>Bereikbaarheid:</i> Bijstelling lasten werken derden	-0,6	V
<i>Bereikbaarheid:</i> Bijstelling baten werken derden	1,2	N
<i>Bereikbaarheid:</i> Scope wijziging Koopvaardersschutsluis	0,6	N

Bereikbaarheid: Beheer vaarwegen & objectbeheer	-1,5	V
Groen: BTW-compensatie uittreding Goois Natuurreservaat	0,3	N
Groen: Corrigeren indexatie	-0,4	V
Groen: Boerenlandpadenregeling niet meer in 2022	-0,2	V
Groen: Meer aanvragen Faunafonds	2	N
Financiën & Bedrijfsvoering: Algemene uitkering	-3,1	V
Financiën & Bedrijfsvoering: Stelpost indexering	-0,3	V
Financiën & Bedrijfsvoering: Afrekenverschillen	-1,7	V
Capaciteit: Bijstelling	-0,8	V
Diverse programma's: eindafrekening "De Kop Werkt!"		
Financiën & Bedrijfsvoering: Ontvangst 5,4 miljoen	-1,0	V
Ruimte & Water: Storting 1,6 miljoen Reserve Ontw. Havencomplexen		
Bereikbaarheid: Storting 2,7 miljoen Reserve Uitvoeren Mobiliteit		
Economie, Cultuur & Welzijn: Extra lasten 0,1 miljoen		
Financiële ontwikkelingen met impact lager dan € 200.000		
Programma 1: Klimaat & Milieu	-0,1	V
Programma 3: Ruimte & Water	-0,1	V
Programma 5: Groen	-0,2	V
Programma 6: Economie, Cultuur & Welzijn	-0,3	V
Begrotingssaldo na Laatste begrotingswijziging	21,7	V

2.3.2 Uitgestelde Intenties (UI)

In de laatste begrotingswijziging kunnen uitgestelde intenties worden opgenomen. Incidenteel voor een beleidsintentie geraamde middelen waarvan in het jaar waarin zij geraamd zijn, als gevolg van factoren van buitenaf, geen verplichtingen zijn aangegaan, kunnen worden doorgeschoven naar 2023 door middel van een uitgestelde intentie. In deze laatste begrotingswijziging wordt voorgesteld om in totaal € 1,6 miljoen aan middelen door te schuiven naar 2022 door middel van uitgestelde intenties. Het betreft de volgende incidentele budgetten:

Uitgestelde intentie	Omvang (Bedrag x € 1.000)
Openbaar Bestuur: Sponsoring Sail Den Helder	300
Klimaat & Milieu: Implementatie SWUNG-2	90
Groen: Bezoekersmanagement recreatie & toerisme	250
Groen: Wandelnetwerk Noord-Holland	500
Economie, Cultuur & Welzijn: Voedselvisie EIP-regeling	250
Economie, Cultuur & Welzijn: Voedselvisie gebiedsinitiatieven	150
Economie, Cultuur & Welzijn: Uitvoeringsagenda stikstof	75
Totaal Uitgestelde intenties	1.615

Een toelichting op de uitgestelde intenties is te vinden bij de programma's. Uitgestelde intenties zijn in de toelichting aangeduid met het kenmerk 'UI'.

2.3.3 Begrotingsneutrale wijzigingen (BN)

Begrotingsneutrale wijzigingen zijn wijzigingen die geen effect op het saldo van de begroting hebben. Ze zijn opgeteld bij elkaar altijd 0. Omdat het totaal aan baten en het totaal aan lasten per programma wijzigt, is hierop het budgetrecht van uw Staten van toepassing. Daarom worden deze mutaties hierbij aan u voorgelegd. Het betreft vaak een verschuiving van lasten tussen twee begrotingsprogramma's en bijstellingen van specifieke baten (bijdragen van derden), waar gelijke lasten tegenover staan.

2.3.4 Reserves (RESV)

Veel uitgaven van de provincie fluctueren sterk over de jaren en worden gedekt vanuit de bestemmingsreserves. Omdat deze uitgaven gedekt worden vanuit de bestemmingsreserves hebben wijzigingen hierin geen effect hebben op het begrotingssaldo. De mutaties die zijn doorgevoerd in de uitgaven, gedekt vanuit de bestemmingsreserves, zijn te vinden in de toelichtingen bij de programma's. Mutaties in de uitgaven vanuit de stortingen in en de overhevelingen tussen de reserves die geen effect hebben op het begrote resultaat zijn in de toelichting aangeduid met het kenmerk 'RESV'.

2.3.5 Capaciteitskosten (CAP)

Voor de besteding van de capaciteitskosten is een eindejaarsverwachting opgesteld op basis van de op dit moment bekende gegevens, zoals vacatures die gedurende het jaar hebben opengestaan of extra inhuur die daarvoor moest worden gedaan. Daarbij is ook beoordeeld, naar welke programma's deze capaciteitskosten toegerekend moeten worden. Omdat sommige capaciteitskosten uit reserves worden gedekt, heeft dit ook gevolgen voor de onttrekkingen aan de reserves. Per saldo leidt dit tot een verlaging van € 0,8 miljoen. In onderstaande tabel is opgenomen, tot welke verschuiving in de toerekening aan de programma's dit leidt.

Ontwikkeling Capaciteitskosten	Verschuivingen capaciteitskosten tussen de programma's (Bedragen x €1.000)
Programma 1 – Openbaar Bestuur	243
Programma 2 – Klimaat en Milieu	-241
Programma 3 – Ruimte en Water	-21
Programma 4 – Bereikbaarheid	-2.293
Programma 5 – Groen	-669
Programma 6 – Economie, Cultuur en Welzijn	0
Programma 7 – Economisch herstel en duurzaamheid	-3
Programma 8 – Financiën en Bedrijfsvoering	-4.542
Gerelateerde verlagingen van onttrekkingen aan reserves	
Programma 2 – Klimaat en Milieu	211
Programma 4 – Bereikbaarheid	984
Programma 5 – Groen	1.048
Programma 8 – Financiën en Bedrijfsvoering	1.000
Programma 8 – Financiën en Bedrijfsvoering, storting voorziening aangekocht verlof	3.500
Totaal voordelig effect op saldo	-783

3 Overzicht per programma

Programma 1 Openbaar bestuur

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
Lasten	23.045	-330	22.715
Baten	-162	0	-162
Saldo van baten en lasten	22.883	-330	22.553
Stortingen			
1.4.2 Resv. Cofinanciering Europese projecten	2	0	2
Onttrekkingen			
1.4.2 Resv. Cofinanciering Europese projecten	-215	0	-215
Totaal mutaties reserves	-213	0	-213
Programma Resultaat	22.670	-330	22.340

1.1.2 Functioneren van Gedeputeerde Staten faciliteren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Voor de wachtgelden van oud-GS-leden is minder budget nodig dan in de begroting opgenomen. Overige mutaties < € 100.000	Lasten	-204 V

1.4.1 Bestuurshandelingen communiceren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
UI	<u>Sail Den Helder 2023</u> Het budget voor sponsoring van Sail Den Helder 2023 is toegekend voor 2022. De lasten worden pas in 2023 genomen. Daarom wordt het budget doorgeschoven naar 2023.	Lasten	-300 V

Capaciteitskosten programma 1 Openbaar bestuur

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
CAP	niet van toepassing		

Programma 2 Klimaat en Milieu

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
Lasten	71.226	-11.595	59.631
Baten	-3.414	-247	-3.661
Saldo van baten en lasten	67.812	-11.842	55.970
Stortingen			
2.1.1 Resv. Duurzame elektriciteit	9.200	0	9.200
2.1.2 Resv. Warmtetransitie	12.977	0	12.977
2.1.2 Resv. Subsidies Warmtetransitie	0	2.630	2.630
2.1.3 Resv. Energietransitie	4.664	0	4.664
2.1.4 Resv. Circulaire Economie	350	0	350
2.2.2 Resv. Gezonde leefomgeving	3.420	0	3.420
2.2.3 Resv. Bodemsanering	319	0	319
Onttrekkingen			
2.1.1 Resv. Duurzame elektriciteit	-4.603	939	-3.664
2.1.2 Resv. Warmtetransitie	-12.136	4.965	-7.171
2.1.2 Resv. Subsidies Warmtetransitie	0	-320	-320
2.1.3 Resv. Energietransitie	-17.049	-486	-17.535
2.1.4 Resv. Circulaire Economie	-1.170	650	-520
2.2.2 Resv. Gezonde leefomgeving	-3.467	1.648	-1.819
2.2.2 Resv. Verduurzaming bestaande Woningvoorraad	-554	0	-554
2.2.3 Resv. Bodemsanering	-8.878	1.452	-7.426
Totaal mutaties reserves	-16.927	11.478	-5.449
Programma Resultaat	50.885	-364	50.521

2.1.1 Opwekking van duurzame elektriciteit bevorderen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Duurzame Elektriciteit</u> De begrote lasten vanuit de reserve Duurzame Elektriciteit worden met € 939.000 verlaagd: - Voor Procesparticipatie, Regeling meervoudig ruimtegebruik en ruimtelijke samenhang is een tweejarige opdracht uitgezet bij Royal Haskoning. Verwacht was dat de kosten in 2022 € 585.000 zouden zijn, maar die kosten komen grotendeels pas in 2023. Dat komt omdat de eerste aanvragen die gebruik maken van de regeling nu pas worden ontvangen. Royal Haskoning is nu bezig om de eerste plan van aanpakken op te stellen voor gemeenten die geïnteresseerd zijn in de regelingen. Veel deelregio's zijn na vaststellen van het uitvoeringsprogramma RES en de gemeenteraadsverkiezingen nog bezig met de eerste verkenningen hoe zij het zoekgebied gaan uitwerken. - De ontvangst DU Regionale Energie Strategieën uit meicirculaire 2022 is gestort in de Reserve Duurzame Elektriciteit. € 237.000 hiervan wordt ingezet in 2023. - Voor de uitvoeringsregeling zonne-energieleverende parkeerterreinen was € 750.000 als budget opgenomen. Hiervan is € 650.000 aan subsidies verleend. - Overige mutaties < 100.000.	Lasten Onttrekkingen	-939 V 939 N

2.1.2 Bijdragen aan de warmtetransitie

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Warmtetransitie</u> De begrote uitgaven vanuit de reserve Warmtetransitie worden met € 7,3 miljoen verlaagd: Voor de UVR SEB Noord-Holland 2021 was een uitgave van € 8 miljoen begroot. In 2022 zal € 5 miljoen aan subsidies verleend gaan worden. € 3 miljoen wordt neerwaarts bijgesteld, dit wordt in 2023 weer ingezet	Lasten Onttrekking Storting	-7.275 V 4.645 N 2.630 N

	voor deze subsidie. • Bij de UVR SEB Noord-Holland wordt 1 subsidie verleend aan de gemeente Amsterdam van € 2,6 miljoen. Dit bedrag moet worden gestort in de Reserve Subsidies Warmtetransitie. De last voor dit jaar voor deze verlening is € 320.000. Hierdoor worden de begrote lasten voor 2022 met € 2,3 miljoen naar beneden bijgesteld. • Het geothermie onderzoek, waarvoor ook een last voor onvoorziene uitgaven was opgenomen, is met € 350.000 meegevallen. Daarnaast is de provincie Noord-Holland nog in afwachting van de interpretatie van resultaten van dit geothermie onderzoek. De resultaten werden begin van het tweede kwartaal verwacht. Echter zijn deze resultaten vertraagd en worden nu half oktober verwacht. Activiteiten rondom gebruik van deze resultaten schuiven daarom naar achteren en zullen nu voor een deel in 2023 opgepakt worden waardoor de proceskosten met € 105.000 worden bijgesteld voor 2022. Lasten worden daarom verlaagd met € 455.000. • Voor de UVR warmtetransitie in de gebouwde omgeving NH 2020 was € 1,1 miljoen opgenomen. De verwachte uitgaven dit jaar zijn € 116.000. Daarom kan € 1 miljoen naar beneden bijgesteld worden. • Voor de Subsidie aan de waterschappen op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling is een bedrag opgenomen van € 150.000. Deze aanvraag komt niet op tijd binnen om dit jaar te verlenen, daarom is dit bedrag voor 2022 bijgesteld. • Overige mutaties < 100.000.		
--	--	--	--

2.1.3Borgen van de energie infrastructuur en bijdragen aan de waterstoftransitie

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Energietransitie</u>	Lasten	486 N
	De begrote uitgaven vanuit de reserve Energietransitie worden met € 486.000 verhoogd:	Onttrekking	-486 V
	• Er wordt een incidentele subsidie verleend aan de IJmond gemeenten ter versterking van het ambtelijk apparaat van de gemeentes Beverwijk, Heemskerk en		

Velsen ten behoeve van de opgaven van de Energietransitie en Gezonde Leefomgeving. Hiervoor wordt een budget opgenomen van € 1 miljoen.

- Voor de kosten die gemaakt worden voor het projectbureau NZKG wordt een bedrag van € 100.000 opgenomen. Dit is onder andere voor de inhuur van de directeur van het projectbureau.
- Op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling staat een subsidie aan New Energy Coalition, Lidmaatschap van € 363.000. Hiervoor was een budget opgenomen van € 300.000. Deze moet worden opgehoogd met € 63.000, omdat ook de btw betaald moet worden.
- Actieprogramma Klimaat: voor CO2 impactanalyse was geen bedrag opgenomen. Uitgaven worden op dit moment ingeschat op € 120.000. Daarvoor wordt nu een bedrag op de begroting meegenomen.
- Voor de proceskosten van Energie-infrastructuur is een bedrag opgenomen van € 280.000. Hiervan wordt bij de LBW € 67.000 verlaagd.
- Voor de beleidsadviseur RES is € 152.000 opgenomen. Maar dit wordt betaald uit OD 2.1.1. Daarom wordt deze raming teruggedraaid.
- Voor de Uvr smart oplossingen is € 1,5 miljoen gereserveerd voor de jaren 2022, 2023 en 2024. Per jaar € 500.000. Voor 2022 zijn nog geen aanvragen binnen gekomen. Daarom wordt dit bedrag bijgesteld.
- Voor de UVR regievoering transformatorstations en tracés 2021 GS nota 1742844/1742845 is € 120.000 opgenomen. Verwachte verlening is nu € 60.000. Daarom wordt € 60.000 neerwaarts bijgesteld van het originele bedrag.
- Overige mutaties < 100.000.

2.1.4 Bijdragen aan de transitie naar een circulaire economie

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
BN	Overige mutaties < € 100.000		
RESV	<u>Reserve Circulaire Economie</u> De uitgaven vanuit de reserve Circulaire Economie worden met € 650.000 verlaagd. De lagere kosten in 2022 komen doordat de circulaire bouwexpert, ketenaanjager bouw en circulaire ambassadeur, vanwege de voorverkenningen ten behoeve van een effectieve inzet later zijn aangesteld dan bij opstellen van de begroting was ingeschat. Daarnaast wordt (na GS besluit) de uitvoeringsregeling circulaire ketensamenwerking in 2023 opengesteld, in plaats van 2022, vanwege de voorbereidingstijd.	Lasten Onttrekking	-650 V 650 N

2.2.1 VTH taken uitvoeren en coördineren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	De verwachte leges inkomsten worden nu geraamd op € 1,8 miljoen dat is € 600.000 meer dan oorspronkelijk is verwacht.	Baten	- 600 V
BN	De uitvoeringsovereenkomst (UVO 2022) is gebaseerd op het bedrijvenbestand van 1 september 2021. Op dat moment was niet voorzien dat een grote stijging zou komen van (nieuwe) datacenters. Tot augustus 2022 zijn 15 datacenters bijgekomen bij het bedrijvenbestand van de provincie. Op basis van de vooroverleggen en de aanvragen verwacht de OD NZKG in de periode september – december 2022 nog 15 extra nieuwe datacenters. Dit leidt tot een hoger aantal vergunningaanvragen en meer inzet voor VTH-taken. Deze extra kosten kunnen worden opgevangen met de indexatie van € 607.000 die nog niet meegenomen was in het budget. Zie ook OD 8.2.1.	Lasten	607 N

2.2.2 Gezonde leefomgeving bevorderen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
UI	Bij de kaderbrief 2023 is voor Implementatie SWUNG-2 € 116.000 budget beschikbaar gesteld. De werkzaamheden zullen vooral in 2023 en 2024 plaatsvinden. Daarom wordt € 90.000 meegenomen naar volgend jaar.	Lasten	-90 V
RESV	<u>Reserve Gezonde leefomgeving</u> De uitgaven vanuit de reserve Gezonde leefomgeving worden met € 1,6 miljoen verlaagd. - Op de Uvr complexe bedrijven zijn geen aanvragen binnen gekomen, hier stond €1 miljoen voor. Daarnaast was de verwachting dat de Uitvoeringsregelingen Maatregelen budget inwoners initiatieven en Maatregelen budget gemeenten initiatieven zouden worden opengesteld in 2022. Maar daar is vanaf gezien. - Voor het actieplan geluid wordt een bedrag opgenomen van € 45.000.	Lasten Onttrekking	-1.648 V 1.648 N

2.2.3 Kwaliteit bodem en ondergrond verbeteren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Bijstelling van capaciteitskosten welke reeds ten laste van het operationele doel 2.1.3 Kwaliteit Bodem zijn begroot.	Lasten	-117 V
BN	Als gevolg van vertraging in de uitvoering van bodemsanering Cindu is een bijstelling van lasten en baten opgenomen ter hoogte van € 385.000. Ten behoeve van deze bodemsanering heeft de provincie Noord-Holland subsidie verleend. Omdat stortplaatsen Insteekhaven en Hollandse Brug nog niet gesloten zijn, zijn er geen nazorgkosten voor deze stortplaatsen. Dit resulteert in lagere lasten en lagere baten uit het nazorgfonds van € 221.000. In het kader van de Rijksregeling 'bodemsanering bedrijventerreinen' heeft subsidieverlening plaatsgevonden in verband met de sanering van Ahrend in Zwanenburg. De sanering is in 3 fasen opgeknipt. De 1e fase is nu vastgesteld. Het bedrag wordt teruggevraagd bij het Ministerie van I&W ter hoogte van € 203.000.	Lasten Baten	-403 V 403 N

RESV	<u>Reserve Projecten Bodemsanering</u>	Lasten	-1.241 V
	Ook voor andere projecten vertraagt de uitvoering waardoor € 1,2 miljoen niet tot subsidieverlening komt. Er is meer tijd nodig om de Subsidie Lood uit te werken. Hierbij moet de provincie wachten op informatie van de Gemeente Zaanstad. Daarom stellen we lasten bij en doen we een lagere onttrekking uit de reserve projecten bodemsanering.	Onttrekking	1.241 N

Capaciteitskosten programma 2 Klimaat en Milieu

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
CAP	De capaciteitskosten en toerekening aan de programma's zijn beoordeeld. Dit leidt tot lagere lasten en een lagere onttrekking aan de reserve door onder andere, vacatures die hebben opengestaan	Lasten	-241 V
		Onttrekking	211 N

Programma 3 Ruimte en Water

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
Lasten	39.924	-3.426	36.498
Baten	-17.704	-265	-17.969
Saldo van baten en lasten	22.220	-3.691	18.529
Stortingen			
3.2.1 Resv. OV-Knooppunten	5.000	0	5.000
3.2.1 Resv. subsidies OD 3.4.1	5.000	0	5.000
3.2.3 Resv. Ontwikkeling Havencomplexen	0	1.599	1.599
3.2.5 Resv. Waardevermindering grond Groen	4.541	0	4.541
3.3.2 Resv. Woningbouw	1.200	0	1.200
3.3.2 Resv. verleende subsidies woningbouw	2.775	2.170	4.945
3.4.2 Resv. Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	50	0	50
3.4.3 Resv. Klimaatadaptie	1.500	0	1.500
3.5.3 Resv. Waterrecreatie	1.562	0	1.562
Onttrekkingen			
3.2.1 Resv. OV-Knooppunten	-5.680	320	-5.360
3.2.1 Resv. subsidies OD 3.4.1	0	-2.400	-2.400
3.2.3 Resv. Ontwikkeling Havencomplexen	-1.277	-402	-1.679
3.2.3 Resv. Kapitaallasten Investerings Havencomplexen	-140	0	-140
3.2.4 Resv. subsidies OD 3.4.4	-706	0	-706
3.3.1 Resv. Woonbeleid	-920	0	-920
3.3.2 Resv. Woningbouw	-8.019	535	-7.484
3.3.2 Resv. verleende subsidies woningbouw	-229	-257	-486
3.4.2 Resv. Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	-1.524	965	-559
3.4.3 Resv. Klimaatadaptie	-1.929	251	-1.678
3.5.3 Resv. Waterrecreatie	-2.097	497	-1.600
Totaal mutaties reserves	-893	3.278	2.385
Programma Resultaat	21.327	-414	20.914

3.1.2 Ruimtelijke kwaliteit borgen en stimuleren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	De lasten die gereserveerd waren voor de PARK kunnen met € 115.000 naar beneden worden bijgesteld. De PARK heeft minder opdrachten uitgezet en in plaats daarvan meer met onze interne experts op het gebied van water, ruimtelijke ordening en ruimtelijke kwaliteit samengewerkt. Ook is vanuit het ontwerpteam capaciteit geleverd om bij te dragen aan ontwerpend onderzoek.	Lasten	-115 V

3.2.1 Bijdragen aan de optimalisering van OV-knooppunten en ketens

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten</u> De begrote uitgaven vanuit de reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten worden met € 2,1 miljoen verhoogd: - In 2022 is een subsidie verleend van € 5 miljoen aan de gemeente Hilversum voor herontwikkeling stationsgebied Hilversum. De last die voor 2022 genomen moet worden is € 2,4 miljoen. Dit wordt middels deze begrotingswijziging opgenomen in de begroting. - Op de proceskosten voor het OV-fonds en OV-knooppunten zijn de kosten € 320.000 lager uitgevallen. Een aantal projecten die in 2022 zouden starten en/of worden afgerond, zijn (gedeeltelijk) doorgeschoven naar 2023. Het betreft projecten met meerdere partners, waarbij in sommige gevallen meer tijd nodig was voor een gezamenlijke opdrachtformulering of waarbij nog geen zicht was op de kostendeling en mede-opdrachtgeverschap. Verder hebben kostenbesparingen plaatsgevonden door het bundelen van ambities in één studie en het delen van kosten met mede-opdrachtgevers. Ten slotte is de ambtelijke capaciteit bij zowel provincie Noord-Holland als regionale partners zeer beperkt. Het is daarom niet mogelijk om alle ambities en projecten tegelijkertijd op te pakken en alle middelen te besteden.	Lasten Onttrekking	2.080 N -2.080 V

3.2.2 Beleid luchthavens uitvoeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Voor Luchtvaart vallen de kosten € 200.000 lager uit dan verwacht. Enkele onderzoeken zijn goedkoper uitvallen dan begroot was en doordat de werkzaamheden aan de luchthavenregeling meer inzet heeft gevraagd dan van tevoren werd verwacht, worden sommige onderzoeken pas in 2023 opgestart. Verder is het kennisprogramma door combinatie capaciteitstekort en gebrek aan onderwerpen geschrapt dit jaar.	Lasten	-200 V

3.2.3 Visie Noordzeekanaalgebied en havencomplexen realiseren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Op 1 januari 2022 is de samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt! 2017 - 2020 beëindigd. Met het beëindigen van de samenwerkingsovereenkomst valt een bedrag van € 5,4 miljoen vrij. GS stellen aan u voor om van deze afrekening een bedrag van € 1,6 miljoen te storten in de Reserve Ontwikkeling Havencomplexen. Zie ook OD 8.2.4	Storting	1.599 N
BN	De begrote onttrekking van de balans van € 400.000. Voor het project Energiehaven kan het bedrag met € 291.000 naar beneden worden bijgesteld, voor de baten en de lasten. Bij het initiële ontwerp is uitgegaan van hergebruik van staalslakken. Dit is niet mogelijk waardoor de businesscase wordt herzien. Hierdoor is de uitwerking met een aantal maanden vertraagd. De provincie heeft SHIP tot 1 april open gehouden, daarna zijn de kosten die Telstar maakt door de gemeente Velsen gedragen. In de brief met kenmerk 1817869/1817873 is afgesproken dat de gemeente Velsen in 2023 max € 71.000 bijdraagt aan de kosten. Deze worden opgenomen in de begroting. Overige mutaties < € 100.000	Baten	240 N
		Lasten	-240 V
RESV	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	Lasten	402 N
	De begrote uitgaven vanuit de reserve Ontwikkeling Havencomplexen worden met € 402.000 verhoogd: Voor de subsidie aan NV Port of Den Helder voor vervanging kadewand Het Nieuwe Werk was € 598.000 opgenomen. De subsidieverlening vindt dit jaar plaats en is op € 1 miljoen	Onttrekking	-402 V

	vastgesteld. Daarom is deze post met € 402.000 naar boven bijgesteld.		
--	---	--	--

3.2.5 Grondbeleid uitvoeren t.b.v. provinciale doelen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Het nieuwe pachtbeleid vanaf 2020, met veiling van provinciale pachtgronden en het Meerjarenbeheerplan vastgoed, met meer verhuur van opstallen, leidt tot hoger pacht- en huurinkomsten dan verwacht van € 400.000. Daarnaast gaat de overdracht van een groot perceel in Haarlemmermeer onverwachts dit jaar plaatsvinden, waardoor de verkoopbaten € 2.000.000 hoger zijn. Door weinig calamiteiten op ons vastgoed, zijn de beheerkosten €300.000 lager. De benodigde afwaardering wordt lager ingeschat dan oorspronkelijk geraamd, vanwege het doorschuiven van overdracht van enkele verkochte percelen beheergrondbank naar volgend jaar. Deze afwaardering betreft percelen die op de balans geactiveerd zijn en bedraagt € 500.000.	Baten Lasten	-2.400 V -800 V
RESV	Vanwege de verschillende gebiedsprocessen in het landelijk gebied, waarin ruilgronden een grote rol kunnen spelen bij de oplossing, bestaat grote terughoudendheid om percelen uit de strategische grondvoorraad Groen te verkopen. Hierdoor worden lagere baten verwacht van € 1.505.000. Zie ook OD 5.1.1. Vanwege genoemde terughoudendheid om Strategische Gronden groen te verkopen, is ook geen sprake van benodigde afwaardering van de gronden die op de balans geactiveerd zijn. Hierdoor zijn lasten lager en kunnen deze met € 495.000 bijgesteld worden. Dit leidt tot een lagere storting in de Reserve Groen, zie ook OD 5.1.1.	Baten Lasten	1.505 N -495 V

3.3.2 Bijdragen aan versnelling woningbouwproductie en binnenstedelijk bouwen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Woningbouw</u> De begrote uitgaven vanuit de reserve Woningbouw worden met € 2,4 miljoen verlaagd: - Voor de versnelling woningbouw is in 2022 een bedrag opgenomen van € 1,145 miljoen. Tot nu toe is de prognose dat € 560.000 aan subsidies verleend. Daarom wordt dit bedrag verlaagd met € 585.000. - De subsidie aan de gemeente Weesp voor Bloemendalerpolder is dit jaar verleend. Het totaal verleende bedrag is € 2,2 miljoen. Dit wordt gestort in de subsidie Reserve. Als last voor 2022 wordt € 257.000 opgenomen. Daarom worden de uitgaven verlaagd met € 1,9 miljoen. - Overige mutaties < € 100.000.	Lasten Onttrekking Storting	-2.448 V 278 N 2.170 N

3.4.2 Beoordelen versterkingsplannen primaire keringen en investeren in ruimtelijke kwaliteit

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Meekoppelkansen bij dijkversterkingen</u> De begrote uitgaven vanuit de reserve Meekoppelkansen bij dijkversterkingen worden met € 831.000 verlaagd: - In 2021 was voor de SOK Markermeerdijken een verplichting opgenomen van € 992.000. In de veronderstelling dat de opdrachtverlening in dat jaar plaats zou vinden. Maar door een audit en btw discussie is de opdrachtverlening vertraagd, waardoor deze kosten nog niet genomen kunnen worden. Deze kosten worden negatief geboekt in 2022. - Voor MMD zijn proceskosten opgenomen van € 372.000. De verwachte uitgaven zijn nu € 250.000. Het bedrag wordt met € 122.000 verlaagd. - Voor de UVR APRK was € 1 miljoen begroot. In totaal is € 1,3 miljoen verleend. Het bedrag wordt opwaarts bijgesteld met € 308.000.	Lasten Onttrekking	-831 V 831 N

3.4.3 Bijdragen aan ontwikkelen en uitvoeren regionale opgaven klimaatadaptatie

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Klimaatadaptatie</u> De begrote uitgaven vanuit de reserve Klimaatadaptatie worden met € 251.000 verlaagd: - Voor de Uvr klimaatadaptatie fysieke projecten was € 100.000 begroot. Een subsidieaanvraag is binnengekomen van € 48.400. Daarom wordt het bedrag verlaagd met € 51.000. - De proceskosten met betrekking tot Klimaatadaptatie vallen € 200.000 lager uit dan begroot. Dit is veroorzaakt doordat langere doorlooptijden nodig waren voor het kunnen verlenen van opdrachten aan een adviseur. Begin 2023 worden de opdrachten verwacht te starten omdat nu alle benodigde stappen zijn doorlopen.	Lasten Onttrekking	-251 V 251 N

3.5.1 Schoon en voldoende grondwater bevorderen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	De baten van leges grondwater, met betrekking tot de Waterwet, vallen lager uit dan oorspronkelijk begroot. Het aantal aanvragen valt lager uit. Daarom worden de baten vanuit leges met € 380.000 verlaagd.	Baten	380 N

3.5.3 Waterrecreatie stimuleren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Waterrecreatie</u> De begrote lasten met dekking vanuit de Reserve Waterrecreatie wordt met € 500.000 verlaagd. Een aantal subsidieaanvragers heeft aangegeven dat het hen niet meer lukt hun aanvraag in 2022 in te dienen. Deze schuiven door naar 2023. Daarnaast werd minder besteed aan proceskosten en innovatie. In de meeste gevallen is de oorzaak gelegen in het feit dat (water)recreatie-sector zwaar te leiden heeft gehad onder de Coronamaatregelen van de afgelopen jaren. Daarnaast hadden gemeenten te maken met capaciteitsproblemen en staan projectbegrotingen onder druk vanwege de gestegen prijzen voor grondstoffen, materialen en personeel. Hierdoor lopen projecten vertraging op.	Lasten Onttrekking	-497 V 497 N

Capaciteitskosten programma 3 Ruimte en Water

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
CAP	De capaciteitskosten en toerekening aan de programma's zijn beoordeeld. Dit leidt tot verschuivingen tussen programma's en overall tot lagere lasten en lagere onttrekking aan reserves.	Lasten	-21 V

Programma 4 Bereikbaarheid

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
Lasten	276.606	-10.588	266.017
Baten	-16.792	-2.839	-19.631
Saldo van baten en lasten	259.813	-13.428	246.386
Stortingen			
4.1.1 Resv. Mobiliteitsbeleid	405	0	405
4.1.2 Resv. Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	22.087	2.674	24.761
4.1.2 Resv. verleende subsidies OD 4.1.2	0	6.490	6.490
4.2.1 Resv. Openbaar Vervoer Projecten	67	0	67
4.4.2 Resv. Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	21.034	0	21.034
4.4.5 Resv. Groot Onderhoud Wegen	22.804	-2.526	20.278
4.4.6 Resv. Groot Onderhoud Vaarwegen	7.671	-315	7.356
4.4.7 Resv. Innovatieprojecten Mobiliteit	7.195	0	7.195
4.4.7 Resv. Kapitaallasten innovatieprojecten	4.031	0	4.031
Onttrekkingen			
4.1.1 Resv. Mobiliteitsbeleid	-1.762	725	-1.037
4.1.2 Resv. Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	-60.248	4.783	-55.465
4.1.2 Resv. verleende subsidies OD 4.1.2	0	-5.560	-5.560
4.2.1 Resv. Openbaar Vervoer Projecten	-5.801	2.829	-2.972
4.4.2 Resv. Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	-20.923	-253	-21.176
4.4.4 Resv. Kapitaallasten Wegen	-124	-7	-131
4.4.4 Resv. Kapitaallasten OV	-1.230	1.230	0
4.4.5 Resv. Groot Onderhoud Wegen	-30.564	9.826	-20.738
4.4.6 Resv. Groot Onderhoud Vaarwegen	-10.718	1.504	-9.214
4.4.7 Resv. Innovatieprojecten Mobiliteit	-8.885	1.332	-7.553
Totaal mutaties reserves	-54.960	22.731	-32.229
Programma Resultaat	204.853	9.304	214.157

4.1.1 Mobiliteitsbeleid en -strategie opstellen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Mobiliteitsbeleid</u> Een ontvangen bijdrage van € 5 miljoen van Agriport wordt als baat en als last verwerkt via de exploitatie. - De totale lasten worden met een bedrag van in totaal € 771.000 verlaagd ten opzichte van de begroting. Dat resulteert in een lagere onttrekking aan de Reserve Mobiliteitsbeleid. Dit bedrag bestaat uit een verlaging van € 120.000 voor Verkeersveiligheid/voorlichtingscampagnes wegens capaciteitsgebrek bij Communicatie. - Daarnaast vindt een lastenverlaging plaats van € 322.000, omdat het doorlopen van Europese aanbestedingsregels veel tijd in beslag neemt. Hierdoor worden activiteiten vertraagd. Verder vindt ten aanzien van Actieve Mobiliteit een lastenverlaging plaats ter hoogte van € 270.000. Wegens capaciteitsgebrek worden deze activiteiten naar 2023 doorgeschoven. - Overige mutaties < € 100.000	Baten Lasten Onttrekking	- 5.000 V 4.229 N 771 N

4.1.2 Mobiliteitsbeleid met partners uitvoeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Na de beëindiging van "Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt! 2017 - 2020" vindt in 2022 de financiële afrekening plaats waarbij de middelen, ter hoogte van € 5,4 miljoen, retour komen naar de PNH. GS stellen aan u voor om van deze afrekening een bedrag van € 2,7 miljoen te storten in de Reserve Uitvoeren Mobiliteit. Zie ook OD 8.2.4	Stortingen	2.674 N
RESV	<u>Reserve Uitvoeren Mobiliteit</u> Vanuit de Reserve Uitvoeren Mobiliteit wordt in totaal € 11,3 miljoen minder onttrokken ter dekking van de lasten, aangezien de lasten met dekking vanuit deze Reserve lager uitvallen dan begroot. Op de totale lasten voor Mobiliteitsbeleid Infrastructuur wordt het begrote bedrag verlaagd met		

€ 4,7 miljoen. Dit bestaat uit de volgende mutaties: - De activiteiten voor OV Saal schuiven door naar 2023. Wegens capaciteitsgebrek bij de aanvragende gemeenten, vindt een lasten verlaging plaats voor 2022 van € 375.000. - Daarnaast wordt het bedrag voor de UvR kleine infra met € 500.000 verlaagd, wegens minder en lagere aanvragen. - Voor het Investeringsplan Mainport logistiek vindt een bijstelling van € 1,3 miljoen plaats, omdat naar verwachting deze subsidie niet in 2022 gaat worden aangevraagd. - Als gevolg van aanpassingen van het huidige bestemmingsplan voor de Dorpsstraat-Communicatieweg, volgt een verlaging van de lasten van € 1,3 miljoen. Vanwege de vertraging zal deze subsidie niet in 2022 verstrekt gaan worden en naar volgende jaren worden verschoven. - Voor het project "De Kop Werkt!" vanuit bereikbaarheid en mobiliteit worden de lasten met € 800.000 naar beneden bijgesteld. Over de resterende middelen uit het afgesloten programma De Kop Werkt zijn in het bestuurlijk overleg van 29 september 2022 afspraken gemaakt in relatie tot de Werkagenda Mobiliteit Kop van Noord-Holland. Besteding van het provinciale deel van deze resterende middelen zal via de reguliere besluitvorming en informatie verstrekking plaats vinden (iMPi en SBU). - De lasten voor Subsidies Veilige Uitwegen worden met € 550.000 verlaagd. - Overige mutaties < € 100.000		Lasten	-4.731 V
		Onttrekking	4.731 N
• Voor Mobiliteitsbeleid Fiets worden de lasten verlaagd voor in totaal € 352.000. Dit bestaat uit meerdere mutaties. Ten eerste worden de lasten voor het project fietstunnel Velsertaverse met € 1,3 miljoen verlaagd. Dit project verschuift naar volgende jaren, aangezien de Gemeente Velsen naar verwachting verder gaat met de aansluiting van het fietspad op bestaande infrastructuur. Verder worden naar verwachting de BUVR subsidies aan de Gemeente Haarlem en Velsen ten behoeve van de doorfietsroutes Kennemerland in 2022 verstrekt. Hiervoor wordt een bedrag € 662.000 opgenomen in de begroting. Tot slot een verhoging van de lasten voor de subsidie Fietsfile vrij van € 316.000.		Lasten	-352 V
		Onttrekking	352 N
• De totale lasten voor Mobiliteitsbeleid OV worden verlaagd met € 6,1 miljoen. Dit bestaat uit een verlaging van de lasten voor de subsidie HOV Huizen van € 6,5 miljoen. De onttrekking vanuit de Reserve		Lasten	-6.130 V

	Uitvoeren Mobiliteit wordt daardoor teruggedraaid. Deze € 6,5 miljoen wordt gestort in de Reserve Verleende Subsidies OD 4.1.2. Daarnaast vindt een verhoging van de lasten plaats voor een hogere IBOI index voor de ZuidasTerminal van € 345.000. Ter dekking hiervoor wordt € 345.000 onttrokken uit de Reserve Uitvoeren Mobiliteit. Overige mutaties < € 100.000	Onttrekking -375 V Baten 16 Storting 6.490 N -75 V Lasten 75 N Onttrekking	
RESV	<u>Reserve Verleende Subsidies OD 4.1.2</u> Er wordt voorgesteld om een extra onttrekking uit de reserve verleende subsidies OV infrastructuur van € 5,56 miljoen te ramen voor verleende subsidies. Het gaat om een subsidie van € 680.000 voor de Uithoornlijn en een subsidie van € 4.880.000 voor HOV Huizen Integraal inpassingsplan. Beide subsidies zijn verleend in 2021 en er was in eerste instantie in de begroting ervan uitgegaan dat de lasten hiervoor ook in 2021 genomen zouden worden. Er blijkt echter dat deze lasten in 2022 genomen moesten worden, waarmee in de begroting 2022 nog geen rekening was gehouden. Dat wordt hersteld met deze begrotingswijziging.	Lasten 5.560 N Onttrekking -5.560 V	

4.2.1 OV-concessies beheren en verlenen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Door indexatie van de lasten van de openbaar vervoer concessies ontstaan hogere lasten voor 2022.	Lasten	1.347 N
BN	Vanuit de centrale stelpost indexeringen wordt voor 2022 een bedrag voor de OV concessies van € 3,6 miljoen opgenomen, welke wordt gedekt vanuit de centrale stelpost indexeringen. Zie ook OD 8.2.1.	Lasten	3.568 N
RESV	<u>Reserve Openbaar Vervoer Projecten</u> - Wegens capaciteitsgebrek bij de netbeheerder, kan de aanleg van laadpalen geen doorgang vinden in 2022. Daarom worden de lasten met € 600.000 verlaagd. - Op DOVA niveau zijn afspraken gemaakt om, zolang	Lasten -2.907 V Onttrekking 2.907 N	

	de BVOV regeling loopt, de beschikbare middelen voor investeringen in ZE bussen niet uit te keren. Dit leidt tot een verlaging van de lasten van € 1 miljoen. • Van het beschikbare budget voor de Gooi & Vechtstreek knooppunten, wordt € 980.000 naar beneden bijgesteld. Betrokken partijen dienen een vervolg te bepalen voor de planvorming P+R Muiden. • Het budget B&U halten reparaties en kleine werken wordt € 100.000 verlaagd. • Het beschikbare budget vanuit de Reserve Openbaar Vervoer Projecten voor EHOV wordt vooralsnog niet ingezet. Dit leidt tot een verlaging van het budget en een verlaging van de onttrekking ter hoogte van €150.000. • Overige mutaties < € 100.000		
--	---	--	--

4.3.1 Netwerkmanagement en verkeerskundig beheer uitvoeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Als gevolg van minder uitgevoerde werkzaamheden, vindt een lasten verlaging van € 1,6 miljoen plaats. Dit betreft onder andere € 500.000 onderbesteding op gladheidbestrijding en € 400.000 minder inhuur t.b.v. de verkeerscentrale. Vanwege de gefaseerde uitvoering van werkzaamheden met betrekking tot het meerjarige project i-CEP, wordt voorgesteld het hiervoor benodigde budget te verlagen met € 2 miljoen op de huidige begroting.	Lasten	-3.568 V
BN	Overheveling van het budget objectbeheer tunnels van OD 4.4.5. Infrastructuur beheren en in stand houden naar OD 4.3.1. Netwerkmanagement en verkeerskundig beheer uitvoeren. Met deze mutatie komen de uitgaven geheel op OD 4.3.1. te staan. Overheveling vanuit de centrale post indexering ten behoeve van de indexering van de uitgaven aan wegen en vaarwegen. Zie OD 8.2.1.	Lasten Lasten	1.110 N 1.959 N
RESV	<u>Reserve Groot Onderhoud Wegen</u> Verhoging van de lasten van € 250.000 en onttrekking aan de Reserve Groot Onderhoud Wegen. Dit bestaat uit lasten (€	Lasten	250 N

	150.000) voor vMaas en lasten voor de Stichting Museum Stoomtram Hoorn-Medemblik (€100.000). Zie OD 4.4.5		
--	---	--	--

4.4.2 Studiefase verbeter- en uitbreidingsprojecten uitvoeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Ontwikkeling Provinciale Infrastructuur</u> Vanuit de Reserve Ontwikkeling Provinciale Infrastructuur wordt in totaal € 287.000 minder onttrokken ter dekking van de lasten. De lasten met dekking vanuit deze Reserve vallen € 287.000 lager uit dan begroot. - Broek in Waterland wordt op basis van huidige studie uitvragen verlaagd met € 192.000. - Bereikbaarheid Gooi- en Vechtstreek € 80.000 meer lasten. - Verlaging van de studielasten iMPi wegen met € 440.000. - Verhoging van de lasten Kleine Infrastructurele Verbeteringen als gevolg van urgente aanvragen voor kleine verbeteringen wegen, ter hoogte van € 239.000. - Door personele wisselingen in het verleden zijn de fietsstudies PMI vooruitgeschoven geweest. Na het vinden van een nieuwe projectleider zijn de fietsstudies PMI voortvarend opgepakt, waardoor voor 2022 meer onderzoek uitgevoerd kon worden. Dit leidt tot een verhoging van de lasten van € 305.000. - Vanwege een verschuiving in de planning zijn geen uitvoeringskosten voor onder andere inhuur projectleider meer in 2022. Dit leidt tot een verlaging van de lasten ter hoogte van € 250.000. - Overige mutaties < € 100.000	Lasten Onttrekking	-287 V 287 N

4.4.4 Plan- en realisatiefase infrastructuurprojecten uitvoeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Op basis van een actualisatie van de afschrijvingen worden de budgetten bij deze Laatste Begrotingswijziging geactualiseerd. Het gaat in totaal om lagere lasten van € 1.805.000. Het gaat hierbij om de volgende bedragen voor: - Wegen: € 9.000 - OV projecten: -/- € 1.793.000 - Kunstwerken: € 21.000 - Overig: € -42.000 Een deel van de lagere kapitaallasten zoals hiervoor is beschreven wordt gedekt door onttrekkingen aan een kapitaallasten reserve. Omdat de kapitaallasten per saldo lager zijn geworden zal ook de onttrekking aan de reserves per saldo minder moeten worden. Het gaat hierbij om de volgende mutaties: - reserve kapitaallasten wegen: € 7.000 (hogere onttrekking) - reserve kapitaallasten OV: € 1.230.000 (lagere onttrekking). Dit betekent dat de lagere kapitaallasten van € 1.805.000 voor een deel gecompenseerd worden door per saldo lagere onttrekkingen van € 1.223.000.	Lasten Onttrekkingen	-1.805 V 1.223 N

4.4.5 Infrastructuur beheren en in stand houden

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Een bijstelling van € 160.000 voor meer lasten i.v.m. schade van storm Eunice welke in de gebiedscontracten is afgewikkeld. Verder vindt een verlaging van € 100.000 plaats in verband met minder geplande werkzaamheden duurzaam asfalt. Daarnaast vindt een verlaging van de lasten met € 620.000 plaats vanwege minder uitgevoerd werk voor derden binnen projecten. Daarnaast zijn minder baten opgenomen met een omvang van € 1,2 miljoen bij werken derden, in verband met een correctie op de oorspronkelijke begroting 2022, waarin onterecht met	Lasten Baten	-560 V 1.189 N

	een dekking vanuit werken voor derden rekening is gehouden.		
BN	Overheveling van het budget objectbeheer tunnels van OD 4.4.5. Infrastructuur beheren en in stand houden naar OD 4.3.1. Netwerkmanagement en verkeerskundig beheer uitvoeren. Met deze mutatie komen de uitgaven geheel op OD 4.3.1. te staan.	Lasten	-1.110 V
	Overheveling vanuit de centrale post indexering ten behoeve van de indexering van de uitgaven aan de gebiedscontracten. Zie ook OD 8.2.1.	Lasten	2.929 N
	Storting in de reserve groot onderhoud vanuit de centrale post indexering ten behoeve van de indexering van de uitgaven aan groot onderhoud aan wegen en vaarwegen.	Storting	1.503 N
RESV	<u>Reserve Groot Onderhoud Wegen</u>	Onttrekking	9.110 N
	Vanuit de Reserve Groot Onderhoud Wegen volgt een lagere onttrekking van € 9,1 miljoen. Deze bestaat uit de volgende aanpassingen:	Storting	-4.029 V
	- Lagere lasten van € 5,33 miljoen als gevolg van tussentijdse projectbijstellingen. Dit leidt tot een negatieve onttrekking ter hoogte van dat bedrag. - Administratieve correctie in de Reserve Groot Onderhoud Wegen, met hier als gevolg een negatieve onttrekking van € 4 miljoen. - Verhoging van de onttrekking van € 250.000 aan de Reserve Groot Onderhoud Wegen. Dit bestaat uit hogere lasten (€ 150.000) voor vMaas en lasten voor de Stichting Museum Stoomtram Hoorn-Medemblik (€100.000). Zie OD 4.3.1	Lasten	-5.681 V
	<u>Storting</u> Administratieve correctie in de Reserve Groot Onderhoud Wegen, met als gevolg een verlaging van de storting van € 4 miljoen.		
	<u>Lasten</u> Als gevolg van € 5,7 miljoen lagere uitgaven aan groot onderhoud worden de begrote uitgaven met dat bedrag verlaagd. De lagere uitgaven doen zich onder andere voor ten aanzien van variabel onderhoud en objectbeheer.		

4.4.6 Vaarwegen beheren en in stand houden

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Als gevolg van een scopewijziging van het project Koopvaardersschutsluis vindt een verlaging van baten uit werken voor derden plaats ter hoogte van € 550.000. We verlagen de begrote lasten met € 1,5 miljoen vanwege minder geplande werkzaamheden inzake beheer vaarwegen, objectbeheer vaarwegen en ligplaatsen en een neerwaartse bijstelling van de lasten voor werken voor derden als gevolg van de scopewijziging van project Koopvaardersschutssluis.	Baten 550 N Lasten -1.502 V	
BN	Overheveling vanuit de centrale post indexering op OD 8.2.1. ten behoeve van de indexering van de uitgaven aan vaarwegen. Dit betreft deels indexatie van de storting in de voorziening groot onderhoud vaarwegen.	Lasten 445 N Storting 661 N	
RESV	<u>Reserve Onderhoud Vaarwegen</u> - Met betrekking tot de oeververvangingen en objectbeheer zijn in 2022 minder lasten verwacht. Dit leidt tot een verlaging van de lasten van € 350.000 en een lagere onttrekking. - Als gevolg van een administratieve correctie ter grootte van € 976.000, wordt het bedrag minder gestort en minder onttrokken aan de Reserve Onderhoud Vaarwegen. - Overige mutaties < € 100.000	Lasten 92 N Storting -976 V Onttrekking 1.234 N	

4.4.7 Innovatieprojecten infrastructuur uitvoeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
BN	Lagere uitgaven ten behoeve van project i-Diensten Mobiliteit, zorgen voor een bijstelling van de baten en lasten voor de specifieke uitkering ter hoogte van € 406.000.	Baten	406 N
		Lasten	-406 V
RESV	<u>Reserve Innovatieve Projecten Mobiliteit</u>	Lasten	-1.334 V
	Lagere uitgaven ten behoeve van projecten inzake verkeersmanagement, Smart Mobility en duurzame infrastructuur zorgen voor bijstelling van zowel de lasten als de onttrekking uit de reserve met € 1,3 miljoen.	Onttrekking	1.334 N

Capaciteitskosten programma 4 Bereikbaarheid

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
CAP	De capaciteitskosten en toerekening aan de programma's zijn beoordeeld. Dit leidt tot verschuivingen tussen programma's en overall tot lagere lasten en lagere onttrekking aan reserves.	Lasten	-2020 V
		Onttrekking	984 N

Programma 5 Groen

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
Lasten	210.123	-88.592	121.531
Baten	-38.108	26.063	-12.045
Saldo van baten en lasten	172.015	-62.529	109.486
Stortingen			
5.1.1 Resv. Groen	25.800	-563	25.237
5.1.1 Resv. Kapitaallasten Groen	534	0	534
5.1.1 Resv. verleende subsidies OD 5.1.1	0	26.590	26.590
5.1.2 Resv. Groene Uitweg	368	0	368
5.1.3 Resv. Oostelijke Vechtplassen	2.058	105	2.163
5.1.4 Resv. Laag Holland	750	0	750
5.3.2 Resv. Landschap	3.500	0	3.500
5.3.3 Resv. Cofinanciering Waddenzee	5.000	0	5.000
5.3.3 Resv. Subsidies Cofinanciering Waddenzee	0	6.762	6.762
Onttrekkingen			
5.1.1 Resv. Groen	-80.294	23.632	-56.662
5.1.1 Resv. Kapitaallasten Groen	-70	0	-70
5.1.1 Resv. verleende subsidies OD 5.1.1	-1.279	-2.094	-3.373
5.1.2 Resv. Groene Uitweg	-10.269	1.978	-8.291
5.1.3 Resv. Oostelijke Vechtplassen	-3.886	1.762	-2.124
5.1.4 Resv. Laag Holland	-794	379	-415
5.3.2 Resv. Landschap	-4.683	2.855	-1.828
5.3.3 Resv. Cofinanciering Waddenzee	-10.112	1.974	-8.138
Totaal mutaties reserves	-73.377	63.380	-9.997
Programma Resultaat	98.638	851	99.489

5.1.1 Beschermen en ontwikkelen van NNN en Natura-2000 gebieden

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Vanwege uittreding uit het Goois Natuurreservaat treedt een nadeel ten aanzien van btw-compensatie op ter grootte van € 280.000. Ter dekking van deze extra kosten vindt een storting plaats van € 280.000 in de reserve Groen.	Storting	280 N
BN	Wij hebben een bijdrage MRA ontvangen ter dekking van door de provincie uit te voeren activiteiten uit het 'MRA Jaarprogramma Landschap, onderdeel Metropolitaan Landschap 2022', maar dit jaar is € 130.000 minder nodig. De begrote SPUK middelen Programma Natuur wordt met € 20 miljoen verlaagd voor 2022. Dit komt vooral omdat we voor de subsidiebeschikkingen van meer dan € 1,5 miljoen op het huidige jaar alleen het beschikte bedrag voor 2022 mogen opnemen in de begroting (BBV voorschrift). Daarnaast zijn nog niet alle subsidies beschikt en bestaat nog onzekerheid of alle geraamde grondaankopen door zullen gaan dit jaar.	Lasten Baten	-20.123 V 20.123 N
RESV	<u>Reserve Groen</u> - De lasten met dekking uit de reserve Groen verlagen we met € 48,1 miljoen. Voor € 26,6 miljoen heeft dit betrekking op de grote subsidies voor de Uvr. Natuurherstelmaatregelen 2022 waarvoor we dit bedrag, conform BBV, hebben overgeheveld naar de technische reserve. Voor de Kaderrichtlijn Water (een bedrag van € 3,4 miljoen) verwachten we geen uitgaven dit jaar. Voor de overige (voornamelijk subsidie kwaliteitsimpuls natuur en landschap) € 18,6 miljoen zien wij vooral dat het aantal beschikte subsidies in 2022 lager is dan verwacht, de verwachting is wel dat deze grotendeels door zullen schuiven naar 2023. - Vanuit de reserve Groen hevelen we € 26,6 miljoen over naar de reserve verleende subsidies 5.1.1. Dit bedrag heeft betrekking op verstrekte subsidies van meer dan € 1,5 miljoen uit de Uvr. Natuurherstelmaatregelen 2022 . - Lagere uitgaven ten behoeve van groenprojecten zorgen voor bijstelling van zowel de lasten als de onttrekking uit de Reserve Groen met € 1,06 miljoen. - Vanwege overheveling vanuit de reserve Groene Uitweg wordt € 167.000 gestort in de reserve Groen - We verwachten dit jaar lagere opbrengsten van de	Lasten Onttrekking Onttrekking Storting Onttrekking Lasten Storting	-48.127 V 48.127 N -26.590 V 26.590 N 1.058 N -1.058 V 167 N

	verkoop van BBL en PASO gronden (zie voor de inhoudelijke achtergrond de toelichting bij operationeel doel 3.2.5) en daarmee een lagere storting in de reserve Groen. Overige mutaties < € 100.000	Storting	-1.010 V
RESV	<u>Reserve verleende subsidies 5.1.1</u> - De lasten met als dekking uit de Reserve Verleende Subsidies 5.1.1 wordt met € 2,1 miljoen verhoogd, dit heeft betrekking op de subsidies voor de Uvr. Natuurherstelmaatregelen 2022. - Overige mutaties < € 100.000	Lasten Onttrekking	2.094 N -2.094 V

5.1.2 Programma Groene uitweg uitvoeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Groene Uitweg</u> - Lagere baten van € 158.000 als gevolg van vertraging in het project Horstermeerpolder. - Als gevolg van niet-gerealiseerde subsidies met een omvang van € 2,4 miljoen ramen we de lasten af en doen we een lagere onttrekking aan de reserve projecten Groene Uitweg. - Daarnaast vindt een onttrekking plaats voor € 167.000 voor een overheveling naar reserve Groen (zie ook OD 5.1.1) en voor € 105.000 overheveling naar reserve Oostelijke Vechtplassen (zie ook OD 5.1.3)	Baten Lasten Onttrekking	158 N -2.361 V 1.931 N

5.1.3 Programma Oostelijke vechtplassen uitvoeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Oostelijke Vechtplassen</u> - Storting in de Reserve Oostelijke Vechtplassen van € 105.000 vanwege bijdrage uit de reserve Groene Uitweg voor de aanleg van wandelpaden (zie ook OD 5.1.2). - De bijstelling van de lagere lasten van € 1,3 miljoen wordt veroorzaakt doordat verschillende activiteiten vanuit andere budgetten betaald gaan worden. De	Storting Onttrekking Lasten	105 N 1.748 N -1.274 V

	baten hebben vooral betrekking op de 'bijdragen' van derden aan de realisatie van projecten PNH.	Baten	-474 V
--	--	-------	--------

5.1.4 Gebiedsprogramma Laag Holland uitvoeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
BN	De begrote lasten en baten van de SPUK middelen Vitaal Platteland Laag Holland wordt verlaagd met € 3 miljoen. Organisaties die de intentie hadden om in 2022 subsidie aan te vragen voor een tweetal grote projecten op het vlak van natuur en water, hebben onlangs na overleg met de provincie besloten dat het voor hen niet haalbaar is om in 2022 nog een subsidieaanvraag met definitief projectplan en sluitende begroting in te dienen. Beide organisaties zijn voornemens dit in 2023 alsnog te doen.	Lasten Baten	-3.007 V 3.007 N
RESV	<u>Reserve Laag Holland</u> De begrote lasten gedekt vanuit de reserve Laag Holland worden met € 379.000 verlaagd. Organisaties die de intentie hadden om in 2022 subsidie aan te vragen voor een tweetal grote projecten op het vlak van natuur en water, hebben onlangs na overleg met de provincie besloten dat het voor hen niet haalbaar is om in 2022 nog een subsidieaanvraag met definitief projectplan en sluitende begroting in te dienen. Beide organisaties zijn voornemens dit in 2023 alsnog te doen.	Lasten Onttrekking	-379 V 379 N

5.2.1 NNN en agrarische natuur beheren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
BN	In de algemene uitkering van het provinciefonds hebben wij geld ontvangen voor verhoging van de beheervergoeding vanuit het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Dat geld wordt bij deze Laatste Begrotingswijziging op het budget gezet. Het gaat hierbij om een bedrag van € 1 miljoen. Dit bedrag is neutraal met de uitkering in het provinciefonds onder 8.1.2	Lasten	1.000 N

5.2.2 Recreatiegebieden en recreatieve routes beheren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Bij de 2e Begrotingswijziging 2022 hadden wij een indexering toegepast op het budget voor onze participantenbijdrage voor de recreatieschappen (overgeboekt vanuit de stelpost prijsstijging) ter hoogte van € 339.000. Inmiddels blijkt dit budget toch niet nodig te zijn voor dit jaar en vloeit het te verwachten restant terug naar de algemene middelen. We zijn bezig met het aanpassen van de huidige regeling Boerenlandpaden, maar het lukt ons niet meer om deze in 2022 in werking te laten gaan. Hiermee kan het budget voor de Boerenlandpadenregeling met € 229.000 terugvloeien naar de algemene middelen.	Lasten	-568 V
UI	<u>Wandelnetwerk Noord-Holland</u> Uit de bij de Kaderbrief 2022 beschikbaar gestelde middelen, met een omvang van € 500.000, voor Wandelnetwerk Noord-Holland zijn in 2022 twee subsidies verstrekt (aan gemeente Enkhuizen en Recreatieschap Westfriesland), maar voor het wandelnetwerk op Texel zijn de voorbereidingen voor een subsidieverzoek nog bezig. Deze aanvraag wordt begin 2023 verwacht. <u>Bezoekersmanagement recreatie en toerisme</u> Bij de Kaderbrief 2022 is voor het huidige begrotingsjaar € 250.000 budget beschikbaar gesteld. Hiervoor hebben we een gebiedsformateur natuur en recreatiegebieden Noord Holland nodig om de handelingsperspectieven verder uit te werken. Het uitbrengen van deze offerte heeft door onderbezetting bij de opdrachtnemer in de zomermaanden vertraging opgelopen. Middels een Uitgestelde Intentie nemen we dit budget mee naar 2023.	Lasten	-750 V

5.2.3 Uitvoering geven aan de Wet natuurbescherming

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Bijstelling bedrag van de te ontvangen leges voor Wet Natuurbescherming, dit op basis van gerealiseerde opbrengsten. Overige mutaties < € 100.000	Baten	-120 V
BN	In de Kaderbrief 2023 is bepaald dat voor de uitvoeringsagenda Stikstof € 270.000 beschikbaar is gesteld. Initieel zouden deze middelen vanuit programma Groen ingezet worden. Bij nader inzien zal programma Economie, Cultuur en Welzijn hier invulling aan geven. Het deel dat beschikbaar is gesteld voor industrie, zijnde € 60.000, is opgenomen bij OD 6.1.1. Het restant is opgenomen bij OD 6.1.4.	Lasten	-270 V

5.2.4 Tegemoetkoming faunaschade uitkeren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Het voor Faunaschade in 2022 beschikbare budget à € 10,3 miljoen blijkt, op basis van een op verzoek van de provincie door het Faunafonds verstrekte actualisatie van de schade in het schadejaar 2022, onvoldoende. Middels deze bijstelling wordt extra budget gereserveerd om alle tot nu toe in kaart gebrachte schade aan agrarische ondernemers (na aftrek van het eigen risico) te kunnen vergoeden. Opgemerkt dient te worden dat in de actualisatie van de schade nog een zekere mate van onzekerheid zit. Nog niet alle schade is getaxeerd, het schadeseizoen is nog niet ten einde en agrariërs kunnen na taxatie nog bezwaar en beroep aantekenen.	Lasten	2.000 N

5.3.2 Bijdragen aan regionale samenwerking t.a.v. groen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
BN	De verwachte uitgaven van de SPUK middelen Veenweide (L10) wordt met € 3,4 miljoen verlaagd. Dit wordt met name verklaard door een grondaankoop die niet meer in 2022 zal worden gerealiseerd. Ook zijn door de Stikstofcrisis gebiedsprocessen stil komen te liggen, waardoor o.a. proceskosten lager uitvallen.	Lasten Baten	-3.419 V 3.419 N

RESV	<u>Reserve Landschap</u>		
	De verwachte uitgaven met dekking vanuit de Reserve Landschap wordt met € 2,9 miljoen verlaagd. Voor twee uitvoeringsregelingen die thans ten laste komen van de Reserve Landschap komen, geldt dat het totaalbedrag van de ingediende subsidieaanvragen in 2022 lager is dan het plafond waarop de uitgaven ingeschat waren. Ook is nog onzeker of alle ingediende aanvragen nog in 2022 kunnen worden gehonoreerd. Omdat daarnaast de aanvraagtermijn voor beide uitvoeringsregelingen nog doorloopt in 2023, worden de verwachte uitgaven aangepast op basis van een schatting van de nog in 2022 te beschikken subsidiebedragen.	Lasten	-2.855 V
		Onttrekkingen	2.855 N

5.3.3 Balans ecologie en economie Waddengebied nastreven

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Cofinanciering Waddenfonds</u>		
	- De lasten met dekking vanuit de Reserve Cofinanciering Waddenfonds wordt met € 8,7 miljoen verlaagd. In het kader van de Uitvoeringsregeling Cofinanciering Waddenfonds Noord-Holland werden minder aanvragen ingediend dan verwacht. Daarnaast zullen twee subsidies buiten uitvoeringsregeling niet meer worden verstrekt dit jaar, omdat de aanvrager heeft aangegeven dat er vertraging is opgetreden ten gevolge van Corona. Verwacht wordt dat deze twee subsidies in 2023 alsnog worden verstrekt. - Hiernaast is in verband met het verstrekken van een omvangrijke subsidie het desbetreffende bedrag van €6,8 miljoen naar de technische Reserve Subsidies Cofinanciering Waddenzee overgeheveld.	Lasten	-8.736 V
		Onttrekking	1.974 N
		Storting	6.762 N

Capaciteitskosten programma 5 Groen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
CAP	De capaciteitskosten en toerekening aan de programma's zijn beoordeeld. Dit leidt tot verschuivingen tussen programma's en overall tot lagere lasten en lagere onttrekking aan reserves.	Lasten	-669 V
		Onttrekking	1.048 N

Programma 6 Economie, cultuur en welzijn

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
Lasten	53.121	-812	52.309
Baten	-86	-4.849	-4.935
Saldo van baten en lasten	53.035	-5.661	47.374
Stortingen			
6.1.1 Resv. Herstructurering Bedrijventerreinen	2.500	0	2.500
6.1.2 Resv. MKB innovatie-instrumenten	5.672	0	5.672
6.1.5 Resv. Europese landbouwprojecten	1.785	0	1.785
6.4.1 Resv. Monumenten	5.051	0	5.051
6.4.2 Resv. SvA/NHW Werelderfgoed	1.350	0	1.350
Onttrekkingen			
6.1.1 Resv. Herstructurering Bedrijventerreinen	-3.116	1.175	-1.941
6.1.2 Resv. MKB innovatie-instrumenten	-8.557	2.998	-5.559
6.1.4 Resv. Duurzame Landbouw	-1.785	0	-1.785
6.1.5 Resv. Europese landbouwprojecten	-4.790	-557	-5.347
6.4.1 Resv. Monumenten	-5.947	0	-5.947
6.4.2 Resv. SvA/NHW Werelderfgoed	-1.951	1.690	-261
Totaal mutaties reserves	-9.788	5.306	-4.482
Programma Resultaat	43.247	-355	42.892

6.1.1 Ruimtelijke vestigingsklimaat bevorderen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Overige mutaties < € 100.000	Lasten	-70 V
BN	Roadmap stikstof is onderdeel van Uitvoeringsagenda stikstof industrie. De kosten hiervoor zijn € 60.000. Het budget hiervoor komt vanuit programma Groen (OD 5.2.3), in totaal € 270.000, zie Kaderbrief 2023. Het restant voor de Uitvoeringsagenda Stikstof is opgenomen onder OD 6.1.4.	Lasten	60 N
RESV	<u>Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen</u> Lagere lasten voor: - Pilots verblijfsrecreatie € 100.000 - Revitalisering verblijfsrecreatie € 25.000 euro - HIRB plus subsidie plafond € 850.000 euro - HIRB toekomstige werklocaties 2022 € 200.000 euro	Lasten Onttrekking	-1.175 V 1.175 N

6.1.2 Een innovatief klimaat bevorderen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
BN	De provincie ontvangt van het Rijk middels een specifieke uitkering de volgende bedragen ten behoeve van de MIT-regelingen. Voor de uitvoeringskosten MIT-regeling ontvangen we een bedrag van € 219.000. Ten behoeve van de uitvoering van de MIT-regeling biedt dit bedrag een dekking voor 2022. Daarnaast draagt het Rijk bij aan de subsidieregeling MIT Haalbaarheid. Het is de verwachting dat het totaal ontvangen bedrag van € 1,6 miljoen in 2022 besteed gaat worden. Tot slot wordt in 2022 invulling gegeven aan de vertraagde regeling R&D projecten 2021 ter hoogte van een bedrag van € 3 miljoen.	Baten Lasten	-4.787 V 4.787 N
RESV	<u>Reserve MKB</u> De MIT-regeling R&D projecten 2022 is vertraagd. Hierdoor zullen beschikkingen pas in 2023 worden beschikt, gezien de strakke tijdlijnen, ten bedrage van € 3 miljoen. De tender is	Lasten Onttrekking	-2.998 V 2.998 N

	ondertussen gesloten en aanvragen worden gecontroleerd.		
--	---	--	--

6.1.4 Een duurzame agrosector behouden en versterken

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Het topconsortium voor kennis en innovatie (TKI) coördineert de totstandkoming van de kennis en innovatie-agenda van topsector Agri & Food. De Provincie Noord-Holland draagt bij aan het TKI-project middels een cofinanciering. De € 140.000 hiervoor komt uit de niet bestede middelen van "De Kop Werkt!"	Lasten	140 N
UI	<u>Voedselvisie EIP-regeling</u> Het subsidieplafond voor de EIP-regeling (Europese Innovatie Partnerschappen) is niet volledig benut. Derhalve resteert nog een bedrag van € 545.000. Dit bedrag is weer beschikbaar gekomen voor de Voedselvisie 2022. Het grootste deel van dit bedrag is gebruikt. <u>Voedselvisie Gebiedsinitiatieven</u> De uitvoeringsregeling Gebiedscontracten maakt onderdeel uit van incidenteel geld dat beschikbaar is gesteld voor de Voedselvisie 2021-2024. Deze UVR is op een zeer ongunstig moment van het jaar opengesteld voor agrarisch ondernemers, namelijk tijdens de volle drukte van het groeiseizoen. Hierdoor is het zeer aannemelijk dat de regeling niet volledig wordt aangewend. De verwachting is dat € 150.000 niet beschikt gaat worden in 2022. Aankomend jaar gaan we de subsidieregeling daarom in het voorjaar nog een keer openstellen. Agrarisch ondernemers hebben dan deze hele winterperiode om hun plannen goed uit te werken en in het voorjaar van 2023 in te dienen. <u>Uitvoeringsagenda Stikstof</u> Voor de uitvoeringsagenda Stikstof is in de Kaderbrief 2023 € 270.000 beschikbaar gesteld voor onder andere 3 verschillende projecten. Het project onderzoek naar de potentiële kans mestvergisting voor warmteproductie in relatie tot energietransitie is vertraagd. Daarom zal van de € 100.000 die voor 2022 begroot was, € 75.000 als restant in 2023 uitgegeven worden..	Lasten	- 475 V
BN	In de Kaderbrief 2023 is bepaald dat voor de uitvoeringsagenda Stikstof € 270.000 beschikbaar is gesteld.	Lasten	210 N

	Initieel zouden deze middelen vanuit programma Groen ingezet worden. Bij nader inzien zal programma Economie, Cultuur en Welzijn hier invulling aan geven. Het deel dat beschikbaar is gesteld voor industrie, zijnde € 60.000, is opgenomen bij OD 6.1.1.		
--	--	--	--

6.1.5 Europese landbouwprojecten cofinancieren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Europese landbouw projecten</u> - Dit betreft een verhoging voor het subsidieplafond Leaderprojecten van € 181.000. - Als gevolg van een administratieve correctie wordt een bedrag van € 376.000 onttrokken uit de reserve Europese landbouw projecten, voor POP3-regelingen.	Lasten Onttrekking	557 N -557 V

6.3.2 Kennis cultuurhistorische structuren vergroten

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Verlaging van het budget ten opzichte van begroting voor Projecten cultuurhistorische structuren.	Lasten	-100V

6.4.1 Investeren in behoud en herbestemming monumenten

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Dit betreft een bijstelling van de lasten van het budget voor Herbestemming monument. De verwachting is dat deze uitgaven niet meer plaats zullen vinden.	Lasten	-100 V

6.4.2 UNESCO stelling van Amsterdam behouden en herbestemmen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Dit jaar is € 100.000 minder uitgegeven dan vooraf is begroot, vanwege het aflopen van het vigerende uitvoeringsprogramma. In oktober 2022 is een nieuw uitvoeringsprogramma vastgesteld. De activiteiten uit dit nieuwe uitvoeringsprogramma komen echter nog maar deels ten laste van het budget van 2022.	Lasten	-100 V
RESV	<u>Reserve Stelling van Amsterdam, NHW werelderfgoed</u> De begrote uitgaven vanuit deze reserve worden met € 1,7 miljoen verlaagd: Voor de subsidies aan Regio Gooi- en Vechtstreek, Nieuwe werken NHW, Gemeente Gooise Meren, Vestingsplein Muiden, Gemeente Weesp voor Schanzen was budget gereserveerd voor verlening in 2022. De verlening gaat toch plaatsvinden in 2023. Daarom wordt het budget bijgesteld.	Lasten Onttrekking	-1.690 V 1.690 N

Capaciteitskosten programma 6 Economie, cultuur en welzijn

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
CAP	niet van toepassing		

Programma 7 Economisch herstel en duurzaamheid

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
Lasten	18.115	-4.631	13.484
Baten	-797	201	-596
Saldo van baten en lasten	17.318	-4.430	12.888
Onttrekkingen			
7.1.1 Resv. Economisch herstel en duurzaamheid	-17.425	4.427	-12.998
Totaal mutaties reserves	-17.425	4.427	-12.998
Programma Resultaat	-107	-3	-110

7.1.1 Economisch herstel en duurzaamheid bevorderen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
BN	De planning van de projecten van het Ontzorgingsprogramma RVO loopt wat achter ten opzichte van waar in de begroting rekening mee is gehouden. Daarom kan voor 2022 € 201.000 minder worden begroot.	Lasten Baten	-201 V 201 N
RESV	<u>Reserve Economisch herstel en duurzaamheid</u> De uitgaven vanuit deze reserve zijn met € 4,6 miljoen verlaagd. De inschatting van de lasten is gebaseerd op het pakket van maatregelen dat was voorzien voor 2022. Het blijkt dat een faseverschil bestaat tussen ramen, ontwikkelen, vaststellen en uitvoering van maatregelen. Dit zorgt ervoor dat uitgaven later in de tijd volgen. - Niet alle subsidies die op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling stonden zijn op tijd aangevraagd om in 2022 te verlenen. Daarom wordt het begrote bedrag hiervoor met € 1.470.000 verlaagd. - Om ook sportbedrijven te ondersteunen is de regeling 'Ontzorgingsprogramma RVO' uitgebreid met € 225.000. Het blijkt echter niet volledig nodig in 2022. Daarom worden de lasten verlaagd met € 185.000. - De proceskosten vallen lager uit dan waar in de	Lasten Onttrekking Baten	-4.628 V 4.427 N 201 N

	begroting rekening mee was gehouden en kunnen met € 400.000 worden verlaagd. • Voor de uitvoeringsregeling HIRB+ was € 1 miljoen geraamd. In totaal is € 887.000 verleend. Het restant van € 113.000 kan bijgesteld worden. • Voor de uitvoeringsregeling versterken maatschappelijke sector wordt het budget met € 1,4 miljoen naar beneden bijgesteld, de regeling loopt in 2023 nog door. • In de begroting 2022 is een bedrag van € 500.000 opgenomen voor het verduurzamen van culturele instellingen. In 2022 zal niet dit volledige bedrag worden uitgekeerd. Daarom wordt het begrote bedrag met € 188.000 verlaagd. De regeling loopt in 2023 door. • Voor de contingentenaanpak is in 2022 een budget opgenomen van € 2,7 miljoen. Van dat bedrag wordt in 2022 een BUVR van € 2 miljoen besteed. De overige € 700.000 wordt niet besteed in 2022, wat leidt tot lagere lasten.		
--	---	--	--

Capaciteitskosten programma 7 Economisch herstel en duurzaamheid

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
CAP	De capaciteitskosten en toerekening aan de programma's zijn beoordeeld. Dit leidt tot verschuivingen tussen programma's en overall tot lagere lasten en lagere onttrekking aan reserves.	Lasten	-3 V

Programma 8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
Lasten	94.325	-19.367	74.958
Baten	-501.369	-4.150	-505.519
Saldo van baten en lasten	-407.044	-23.517	-430.561
Stortingen			
8.1.8 Resv. Bedrijfsvoering	1.553	0	1.553
8.2.5 Algemene Reserve	4.100	1.615	5.715
Onttrekkingen			
8.1.8 Resv. Bedrijfsvoering	-2.460	275	-2.185
8.1.8 Resv. Huisvesting	-782	0	-782
8.2.3 Resv. Go-gelden	-2.262	0	-2.262
8.2.5 Algemene Reserve	-43.341	0	-43.341
Totaal mutaties reserves	-43.192	1.890	-41.302
Programma Resultaat	-450.235	-21.627	-471.863

8.1.2 Uitkering provinciefonds

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Op basis van de septembercirculaire wordt de algemene uitkering in totaal met € 3.055.000 verhoogd. Dit bestaat uit de volgende onderdelen: - Een bedrag van € 2.655.000 als gevolg van algemene mutaties zoals mutaties van accressen en de toevoeging van de ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds; - Een bedrag van € 400.000 dat als decentralisatie-uitkering is ontvangen. Het gaat hierbij om het volgende: Om de weerbaarheid van met name kleinere gemeenten tegen ondermijnende invloeden te vergroten, wordt aan de provincie een eenmalige bijdrage verstrekt van in totaal € 400.000. Voor deze middelen gaat door het kabinet nog een plan van	Baten	-3.055 V

	aanpak opgesteld worden. De besteding van deze middelen zal daarom na 2022 plaatsvinden. Daarom valt dit geld bij LBW2022 vrij en zal bij de Kaderbrief 2024 een claim gedaan worden voor hetzelfde bedrag om de plannen uit te kunnen voeren.		
BN	Op basis van de septembercirculaire wordt de algemene uitkering verhoogd met €1 miljoen. Dit bedrag is bestemd voor verhoging van de beheervergoeding vanuit het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Dit bedrag is neutraal met de hogere lasten onder 5.2.1.	Baten	-1.000 V

8.1.8Overhead

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
RESV	<u>Reserve Bedrijfsvoering</u> - In de begroting is rekening gehouden met een dekking voor incidentele capaciteitskosten uit de Reserve Bedrijfsvoering. Verwacht wordt nu dat deze incidentele kosten binnen de reguliere budgetten kunnen worden opgevangen, zodat geen onttrekking vanuit de reserve nodig is ter dekking. De onttrekking van € 1 miljoen wordt terug gedraaid. - Voor I-projecten wordt € 750.000 meer besteed dan de structureel beschikbare middelen. Voor het meerdere wordt een beroep gedaan op deze egalisatiereserve. - Voor incidentele uitgaven voor het Huis van Hilde wordt dekking gevonden vanuit de Reserve Bedrijfsvoering ter hoogte van € 80.000. De lasten hiervan vallen onder OD 6.3.3. - Overige mutaties < € 100.000	Lasten Onttrekking	-355 V 275 N

8.2.1 Stelposten

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	Het restant van de middelen voor 2022 dat was opgenomen in de stelpost indexeringen kan vrijvallen naar de algemene middelen	Lasten	-297 V
BN	Uit de stelpost indexering wordt geld onttrokken ter dekking van de hogere prijzen. Het gaat hierbij om de volgende bedragen: • voor OV -concessies: €3,6 miljoen • Voor budgetten voor onderhoud wegen vaarwegen: €7,5 miljoen • Voor budgetten voor Omgevingsdiensten: 0,6 miljoen De verlaging van de stelpost is neutraal met de verhoging van de budgetten waar het geld van deze stelpost naartoe wordt geboekt.	Lasten	-11.672 V

8.2.4 Afrekeningsverschillen

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
NBN	In de jaarrekening 2021 zijn kosten opgenomen waarvoor op dat moment nog geen facturen waren binnengekomen. Het kan voorkomen dat de werkelijke facturen/subsidies afwijken van de opgenomen schatting in de jaarrekening. Deze afrekeningsverschillen ten opzichte van de jaarrekening leiden tot een aanvullend voordeel van ruim € 1 miljoen (bij de 2e begrotingswijziging is reeds een voordeel van € 711.000 opgenomen). Verder heeft € 5,4 miljoen betrekking op de financiële afwikkeling van de samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van programma De Kop Werkt! 2017-2020. Na de beëindiging van "Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt! 2017 - 2020" vindt in 2022 de financiële afrekening plaats waarbij de middelen, ter hoogte van € 5,4 miljoen, retour komen naar de PNH. Op 18 mei 2020 hebben Provinciale Staten twee moties (motie 41 en motie 42) aangenomen gericht op het bieden van ondersteuning in de Covid-19 crisis. Motie 41 voorziet in het instellen van een provinciaal noodfonds sociale infrastructuur	Lasten	-7.059 V

	(PNSI) en richt zich op het bieden van financiële steun aan gemeenten om culturele en maatschappelijke organisaties die als gevolg van Covid-19 maatregelen in acute financiële nood zijn gekomen, overeind te kunnen houden. Door meerdere redenen is er bij de afrekening van de subsidies een bedrag teruggevloeid. Het is de verwachting dat voor het einde van 2022 nog € 650.000 zal terugvloeien gerelateerd aan de 2de tranche.		
--	---	--	--

8.2.5 Algemene reserve beheren

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
UI	Het totaal van de Uitgestelde intenties bij de laatste begrotingswijziging 2022 bedraagt € 1,6 mln. Dit wordt gestort in de algemene reserve en bij de eerste begrotingswijziging 2023 weer onttrokken aan deze reserve en toegevoegd aan de hiervoor bestemde budgetten	Storting	1.615 N

Capaciteitskosten programma 8 Overzicht Financien en bedrijfsvoering

	Financiële ontwikkeling		Bedrag (x € 1.000)
CAP	De capaciteitskosten en toerekening aan de programma's zijn beoordeeld. Dit leidt tot verschuivingen tussen programma's en overall tot lagere lasten en lagere onttrekking aan reserves. Een recente uitspraak van de commissie BBV, die wij verplicht zijn te volgen, dat een voorziening moet worden getroffen voor aangekocht bovenwettelijk verlof. Dit is verlof dat medewerkers jaarlijks kunnen kopen en op een later moment kunnen opnemen.	Lasten Onttrekking Storting	-4.542 V 1.000 N 3.500 N

4 Bedrijfsvoering

De actualisatie van de toerekening van capaciteitskosten aan de programma's en de bijstelling naar aanleiding van de verwachting heeft effect op het totaal ter beschikking gestelde budget per programma. Deze mutaties zijn daarom bij de programmabudgetten opgenomen.

In het beleid voor capaciteitssturing is afgesproken, dat alle capaciteit inclusief ingehuurde capaciteit in het programma bedrijfsvoering wordt vermeld, inclusief het verdeelpercentage over de programma's.

Wanneer wordt ingehuurd van een programmabudget, wijzigt niet het budget van het operationele doel. Zo'n mutatie is dus niet zichtbaar bij de programma's. Om Provinciale Staten goed te informeren over de totale capaciteit (eigen medewerkers + inhuur), die ten laste komt van de programma's en investeringen is deze "paragraaf bedrijfsvoering" opgenomen.

Overigens kan ook de laatste maanden van 2022, na deze begrotingswijziging, nog (incidentele) capaciteit worden "gekocht" of "verkocht" ten laste van het budget van het operationele doel. Dit wijzigt niets aan het totaalbedrag van het programma of operationele doel, maar hierdoor kan wel het hieronder vermelde capaciteitspercentage wijzigen.

In de paragraaf bedrijfsvoering van de jaarrekening zal hierover verantwoording worden afgelegd en zullen totaalbedragen en definitieve percentages waarmee de verdeling heeft plaatsgevonden, worden vermeld.

Totale Capaciteitskosten	Capaciteitskosten in de programma's	Verdeel percentage
	in miljoen €	
Programma 1 – Openbaar Bestuur	11,1	8,11%
Programma 2 - Klimaat en Milieu	7,6	5,54%
Programma 3 – Ruimte en Water	10,3	7,55%
Programma 4 – Bereikbaarheid	27,4	20,08%
Programma 5 – Groen	12,6	9,23%
Programma 6 - Economie, Cultuur en Welzijn	5,2	3,77%
Programma 7 – Economisch herstel en duurzaamheid	0,6	0,42%
Programma 8 – Financiën en bedrijfsvoering	49,3	36,08%
Naar investeringskredieten	12,6	9,22%
Totale capaciteitskosten	136,6	100%

5 Overzicht begrote mutaties reserves

OD	Reserve	Mutatie	BGR 2022	EBW 2022	TBW 2022	LBW 2022	Totaal
1.4.2	Resv. Cofinanciering Europese Projecten	Onttrekking	-1.006	-406	1.197	0	-215
		Storting	1.000	0	-998	0	2
2.1.1	Resv. Duurzame elektriciteit	Onttrekking	-940	-1.428	-2.235	939	-3.664
		Storting	8.138	0	1.062	0	9.200
2.1.2	Resv. Warmtetransitie	Onttrekking	-1.500	-6.520	-4.116	4.965	-7.171
		Storting	12423	0	554	0	12977
2.1.2	Resv. Subsidies Warmtetransitie	Onttrekking	0	0	0	-320	-320
		Storting	0	0	0	2.630	2.630
2.1.3	Resv. Energietransitie	Onttrekking	-14.908	-513	-1.628	-486	-17.535
		Storting	3.967	0	697	0	4.664
2.1.4	Resv. Circulaire Economie	Onttrekking	-1.170	0	0	650	-520
		Storting	350	0	0	0	350
2.2.2	Resv. Verduurzaming bestaande Woningvoorraad	Onttrekking	0	0	-554	0	-554
2.2.2	Resv. Gezonde leefomgeving	Onttrekking	-3.400	-67	0	1.648	-1.819
		Storting	3.300	0	120	0	3.420
2.2.3	Resv. Bodemsanering	Onttrekking	-5.188	-16	-3.674	1.452	-7.426
		Storting	319	0	0	0	319
3.2.1	Resv. OV-Knooppunten	Onttrekking	-10.680	8.500	-3.500	320	-5.360
		Storting	5.000	0	0	0	5.000
3.2.1	Resv. subsidies OD 3.4.1	Onttrekking	0	0	0	-2.400	-2.400
		Storting	0	0	5.000	0	5.000
3.2.3	Resv. Kapitaallasten Investerings Havencomplexen	Onttrekking	-140	0	0	0	-140
3.2.3	Resv. Ontwikkeling Havencomplexen	Onttrekking	0	-140	-1.137	-402	-1.679
		Storting	0	0	0	1.599	1.599
3.2.4	Resv. subsidies OD 3.4.4	Onttrekking	0	0	-706	0	-706
		Storting	0	0	0	0	0
3.2.5	Resv. Waardevermindering grond Groen	Storting	7.000	0	-2.459	0	4.541
3.3.1	Resv. Woonbeleid	Onttrekking	-1.427	0	507	0	-920
3.3.2	Resv. verleende subsidies woningbouw	Onttrekking	0	0	-229	-257	-486

	Storting	0	0	2.775	2.170	4.945
3.3.2 Resv. Woningbouw	Onttrekking	-3.315	-579	-4.125	535	-7.484
	Storting	1.200	0	0	0	1.200
3.4.2 Resv. Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen	Onttrekking	-1.425	0	-99	965	-559
	Storting	50	0	0	0	50
3.4.3 Resv. Klimaatadaptie	Onttrekking	-1.886	-43	0	251	-1.678
	Storting	1.500	0	0	0	1.500
3.5.3 Resv. Waterrecreatie	Onttrekking	-1.393	0	-704	497	-1.600
	Storting	1.562	0	0	0	1.562
4.1.1 Resv. Mobiliteitsbeleid	Onttrekking	-1.485	-500	223	725	-1.037
	Storting	205	200	0	0	405
4.1.2 Resv. Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden	Onttrekking	-55.006	-3.365	-1.877	4.783	-55.465
	Storting	11.233	10.854	0	2.674	24.761
4.1.2 verleende subsidies OD 4.1.2	Onttrekking	0	0	0	-5.560	-5.560
	Storting	0	0	0	6.490	6.490
4.2.1 Resv. Openbaar Vervoer Projecten	Onttrekking	-7.567	3.175	-1.409	2.829	-2.972
		0	0	0	0	0
4.4.2 Resv. Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur	Onttrekking	-3.820	-17.644	542	-253	-21.176
	Storting	21.034	0	0	0	21.034
4.4.4 Resv. Kapitaallasten OV	Onttrekking	-1.230	0	0	1.230	0
	Storting	0	0	0	0	0
4.4.4 Resv. Kapitaallasten Wegen	Onttrekking	-124	0	0	-7	-131
	Storting	0	0	0	0	0
4.4.5 Resv. Groot Onderhoud Wegen	Onttrekking	-27.581	960	-3.943	9.826	-20.738
	Storting	17.207	0	5.607	-2.526	20.278
4.4.6 Resv. Groot Onderhoud Vaarwegen	Onttrekking	-7.650	-563	-2.505	1.504	-9.214
	Storting	6.000	0	1.671	-315	7.356
4.4.7 Resv. Innovatieprojecten Mobiliteit	Onttrekking	-2.486	-1.887	-4.512	1.332	-7.553
	Storting	427	6.800	-32	0	7.195
4.4.7 Resv. Kapitaallasten innovatieprojecten	Storting	0	0	4.031	0	4.031
5.1.1 Resv. Groen	Onttrekking	-55.655	-3.272	-	23.632	-56.662
				21.367		
	Storting	25.800	0	0	-563	25.237

5.1.1	Resv. Kapitaallasten Groen	Onttrekking	-70	0	0	0	-70
		Storting	1.014	0	-480	0	534
5.1.1	Resv. verleende subsidies OD 5.1.1	Onttrekking	0	0	-1.279	-2.094	-3.373
		Storting	0	0	0	26.590	26.590
5.1.2	Resv. Groene Uitweg	Onttrekking	-9.768	0	-501	1.978	-8.291
		Storting	107	261	0	0	368
5.1.3	Resv. Oostelijke Vechtplassen	Onttrekking	-10.034	-286	6.434	1.762	-2.124
		Storting	2.058	0	0	105	2.163
5.1.4	Resv. Laag Holland	Onttrekking	-3.241	0	2.447	379	-415
		Storting	0	0	750	0	750
5.2.1	Resv. Uittreding Goois natuurreserveaat	Onttrekking	-896	0	896	0	0
5.3.2	Resv. Landschap	Onttrekking	-3.180	-750	-753	2.855	-1.828
		Storting	3.500	0	0	0	3.500
5.3.3	Resv. Cofinanciering Waddenzee	Onttrekking	-9.002	0	-1.110	1.974	-8.138
		Storting	5.000	0	0	0	5.000
5.3.3	Resv. Subsidies Cofinanciering Waddenzee	Storting	0	0	0	6762	6762
6.1.1	Resv. Herstructurering Bedrijventerreinen	Onttrekking	-2.575	-100	-441	1.175	-1.941
		Storting	2.500	0	0	0	2.500
6.1.2	Resv. MKB innovatie-instrumenten	Onttrekking	-4.646	-1.110	-2.801	2.998	-5.559
		Storting	5.672	0	0	0	5.672
6.1.4	Resv. Duurzame Landbouw	Onttrekking	0	-1.785	0	0	-1.785
		Storting	0	0	0	0	0
6.1.5	Resv. Europese landbouwprojecten	Onttrekking	-732	-2.899	-1.159	-557	-5.347
		Storting	0	1.785	0	0	1.785
6.4.1	Resv. Monumenten	Onttrekking	-5.947	0	0	0	-5.947
		Storting	5.051	0	0	0	5.051
6.4.2	Resv. SvA/NHW Werelderfgoed	Onttrekking	0	-2.038	87	1.690	-261
		Storting	0	750	600	0	1.350
7.1.1	Resv. Economisch herstel en duurzaamheid	Onttrekking	-17.425	0	0	4.427	-12.998
		Storting	0	0	0	0	0
8.1.8	Resv. Bedrijfsvoering	Onttrekking	-1.317	-1.166	23	275	-2.185
		Storting	1.553	0	0	0	1.553
8.1.8	Resv. Huisvesting	Onttrekking	-782	0	0	0	-782

		Storting	0	0	0	0	0
8.2.3	Resv. GO-gelden	Onttrekking	-1.500	-788	26	0	-2.262
8.2.5	Algemene Reserve	Onttrekking	-27.988	-12.650	-2.703	0	-43.341
		Storting	4.100	0	0	1.615	5.715

6 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling

Programma 1 Openbaar bestuur

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022	Gewijzigd
1.1.3	Amsterdam Smart City	€ 100.000	Gewijzigd
	Toelichting: Subsidie om als grote partner deel te kunnen nemen aan het kennisnetwerk Amsterdam Smart City	€ 200.000	
1.3.3	Gemeente Huizen: bestuurlijk Interventieteam	€ 60.000	
	Toelichting: In het bestuurlijk interventieteam bundelen gemeenten de krachten door gezamenlijk overlast en complexe handhavingsskwesties aan te pakken. Het bestuurlijk interventieteam sluit aan bij de doelstellingen van de Agenda Weerbaar Noord-Holland; namelijk een bijdrage leveren aan de versterking van lokale weerbaarheid. In het bestuurlijk interventieteam werken meerdere gemeenten samen. Hierdoor wordt de lokale uitvoeringskracht vergroot, de informatiepositie versterkt en wordt lokaal steviger opgetreden tegen de ondermijnende criminaliteit. Deze werkwijze past daarmee geheel binnen de opgave om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan vanuit een maatschappelijke opgave waarbij samen en vooral integraal werken effectief is.		

Programma 2 Klimaat en Milieu

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022	Gewijzigd
2.1.1	OCAV BV/CO2 vervloeier en lokaal distributienetwerk voor glastuinbouwgebieden Alton en Het Grootslag	€ 3.000.000	
2.1.1	Stichting Wageningen Research, Onderzoek biodiversiteit bij zonneparken Ecocertified	€ 62.500	
2.1.1	Stichting Schooldakrevolutie, de schooldakrevolutie in Noord-Holland	€ 120.000	
2.1.1	Gemeente Alkmaar, Aanvullend onderzoek energieleverende geluidschermen	€ 15.000	
2.1.1	Provincie Groningen, Bijdrage onderzoek vogelvriendelijke windturbines	€ 100.000	
2.1.1	Bijdrage omschakelen obstakelverlichting	€ 300.000	

2.1.2	Dutch Data Association (DDA), Ondersteuning versnelling restwarmteprojecten datacenters	€ 40.000	
2.1.2	Greenport Aalsmeer	€70.000	
2.1.2	Gemeente Hilversum, Warmteregisseur G&V	€ 70.000	
2.1.2	Gemeente Aalsmeer, Warmteregisseur Amstelland-Meerlanden	€ 70.000	
2.1.2	OD IJmond, Warmteregisseur IJmond	€ 70.000	
2.1.3	New Energy Coalition, Lidmaatschap	€ 364.000	
2.1.4	GEM A4 zone west beheer CV, virtueel energiesysteem	€ 204.750	
2.1.4	C-creators, uitvoeren activiteiten om circulair bouwen te stimuleren	€ 70.000	
2.2.1	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, Ecologische effecten van thermische energie uit oppervlaktewater (TEO) installaties	€ 150.000	
2.2.1	OD NZKG, omgevingsbeleid	€ 76.000	

Programma 3 Ruimte en Water

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022	Gewijzigd
3.2.1	Gemeente Hilversum, Herontwikkeling stationsgebied Hilversum	€ 5.000.000	
3.2.2	Stichting Ondersteuning Omgevingsraad Schiphol (SOORS)	€ 112.500	
3.2.4	Stichting projectbureau Noordzeekanaalgebied	€ 230.000	
3.2.4	Stichting projectbureau Noordzeekanaalgebied, Novi gebied	€100.000	
3.2.3	NV Port of Den Helder, vervanging kadewand Het Nieuwe Werk Vooruitlopende op de ontwikkelingen vanuit het Maritiem Cluster wordt een nieuwe kadewand van - 9m wordt geplaatst i.p.v. de reguliere vervanging van de huidige -7m variant.	€1.000.000	
3.3.1	Vereniging Dorpswerk Noord-Holland, Toekomstplan voor dorp en dorpshuis	€ 40.767	
3.3.1	Vereniging Dorpswerk Noord-Holland, Noord-Hollands PlattelandsParlement	€ 15.000	Nieuw
3.3.2	Gemeente Weesp, Bloemendalerpolder	€ 2.170.000	
3.3.2	Gemeente Zaanstad, Knooppunt Kogerveld	€ 2.775.000	

3.3.2	MRA, Amsterdam School of Real Estate, opleiding Integrale gebiedsontwikkeling	€ 99.000	
3.3.2	Gemeente Amsterdam, Organisatiekosten MRA	€ 440.000	
3.3.2	Gemeente Amsterdam, MRA, ontwikkeling uniforme methodiek	€ 25.000	
3.3.2	Ouder Amstel, de nieuwe kern Bijdrage uit het knelpuntenbudget voor cofinanciering woningbouwimpuls aanvraag voor flexwoningen.	€ 1.000.000	
3.4.3	Wageningen University & Research, WWW.veiligheidslandschappen (Waarderijke, Waterrijke en Water.veiligheidslandschappen)	€ 120.000	
3.5.1	Provincie Friesland, FresheM, verzamelen gegeven zoet-, zout en grondwater	€ 300.000	
3.5.1	HHNK, oplossen van het vismigratieknelpunt bij het Zaancomplex	€ 165.000	
3.5.2	PWN, zoetwatermaatregelen	€ 1.500.000	
3.5.3	Gemeente Hoorn, Maaian waterplanten IJmeer- Markermeer	€ 72.600	
3.5.3	Amsterdamse Hengelsportvereniging (AHV), pilotproject loodvrij vissen	€ 15.000	
3.5.3	Gemeente Hoorn, Stadsstrand Hoorn	doorgeschoven van de lijst buvr 2021	€ 500.000

Programma 4 Bereikbaarheid

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022	Gewijzigd
4.2.1	Regionaal Overlegorgaan Consumentenbelangen Openbaar Vervoer, Toelichting: Bijdrage 2022	€ 50.000	
4.1.2	Gemeente Huizen, Intergraal inpassingsplan HOV Huizen Toelichting: Eén integrale subsidie voor het integraal inpassingsplan HOV Huizen, ook bekend als 'Oost-West as HOV Huizen'	€ 6.490.000	
4.1.2	Gemeente Zaanstad; -Verbindingsweg Dorpsstraat- Communicatieweg (rondweg Assendelft)	€ 1.300.000	

Toelichting: De verbindingsweg zal het verkeer op de Communicatieweg en de overlast die er mee gemoeid is verminderen en de doorstroming te verbeteren.

4.1.2	Gemeente Alkmaar: Bergerweg	€ 550.000	Vervalt
4.1.2	Gemeente Alkmaar: Haven Boekelermeer	€ 7.500.000	Vervalt
	Toelichting: De haven draagt bij aan de mobiliteitstransitie door het verminderen van vrachtverkeer over de weg en verminderd brugopeningen van de Leeghwaterbrug, waarmee de doorstroming op de N242 verbeterd.		
4.1.2	Vervoerregio Amsterdam: N516 AVANT	€ 4.500.000	Vervalt
	Toelichting: doorstroming en veiligheid van het verkeer (auto, vrachtvervoer, bus en fiets) op en rond de N516 in Oostzaan en Zaanstad-Zuid structureel verbeteren.		
4.1.2	Gemeente Haarlem: Doorfietsroute Kennemerland	€ 452.250	
	Toelichting: doorgeschoven van 2021 naar 2022		
4.1.2	Gemeente Wormerland: Zaanbrug	€ 1.452.089	Nieuw
	Duurzaamheidsmaatregelen en meerkosten		
	Toelichting:		
	'Meerkosten voor realisatie conform besluit iMPI2022-2029		
4.1.2	Gemeente Zaanstad: Zaanbrug	€1.452.089	Nieuw
	Duurzaamheidsmaatregelen en meerkosten		
	Toelichting:		
	'Meerkosten voor realisatie conform besluit iMPI2022-2029		
4.1.2	Gemeente Velsen: Doorfietsroute Kennemerland	€ 209.634	
	Toelichting: doorgeschoven van 2021 naar 2022		
4.1.2	Gemeente Landsmeer: Pont IJpendam	€ 180.000	
	Toelichting: Uitvoering van PS motie 212		
4.1.2	Gemeente Velsen: Pont Spaarnwoude	€ 55.000	Vervalt
	Toelichting: Uitvoering van PS motie 212		
4.1.2	Gemeente Velsen: Velsertaverse	€ 1.300.000	Vervalt
	Toelichting: doorgeschoven van 2021 naar 2022		

4.1.2	Gemeente Haarlemmermeer: realisatie F200 A'dam-H'lem Toelichting: een deel van de subsidie wordt in 2023 aangevraagd.	€ 1.044.239	
4.1.2	Gemeente Gooise meren: Regionale fietsroutes Toelichting: Realisatie van regionale doorfietsroutes in de Gooi en Vechtstreek	375.000	Nieuw
4.1.2	Gemeente Heiloo: Aansluiting A9/Heiloo Toelichting: Project ligt stil	€ 2.075.000	Vervalt
4.1.2	Gemeente Den Helder: Project KVSS Renovatie Boerenverdrietbrug	€ 300.000	
4.1.2	Gemeente Den Helder: Project KVSS Verplaatsen jachthaven/museumhaven Willemsoord	€ 500.000	
4.1.2	Gemeente Amsterdam: Zuidas Terminal Toelichting: laatste tranche	€ 29.875.000	
4.1.2	Gemeente Amsterdam: Zuidas Terminal Toelichting: IBOI indexatie meerkosten	€ 344.486	Nieuw

Programma 5 Groen

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022	Gewijzigd
5.1.1	Gemeente Schagen, Boskerpark realisatie NNN inrichting (NHN16)	€ 247.000	
5.1.1	Stichting Bovenlanden Aalsmeer; Groene As fase 3 en 4, inrichtingskosten Toelichting: doorgeschoven van 2021 naar 2022	€ 1.491.700	
5.1.1	Stichting Bovenlanden Aalsmeer; Groene As fase 5, inrichtingskosten Toelichting: doorgeschoven van 2021 naar 2022	€ 520.000	
5.1.1	Landschap Noord-Holland, NNN inrichting Zandpolder (NHN17)	€ 350.000	
5.1.1	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Uitgeester- en Heemskerkerbroek	€ 700.000	
5.1.1	WUR/Deltares, Living lab Koopmanspolder	€ 120.000	

Toelichting: Beschermen en ontwikkelen NNN en N2000			
5.1.1	Natuur en milieufederatie, Kennisnetwerk natuurinclusief	€ 150.000	
	Toelichting: Aanpak groen kapitaal uitvoeren		
5.1.1	Urgenda, MeerBomenNu	€ 50.000	
	Toelichting: Aanpak groen kapitaal uitvoeren		
5.1.1	Stichting Landschap Noord-Holland, stalombouw beheerstal Ilperveld.	€ 400.000	
5.1.1	Jaap Prins (Maatschap Schermerdycke), Financiering van stalaanpassing van de ligboxstal.	€ 75.000	
5.1.1	De Vlinderstichting, Pilot graslandvlinders Enge Wormer en Wieringen 2022-2027.	€ 340.740	
5.1.1	Natuurcollectief Noord-Holland, Pilot graslandvlinders Enge Wormer en Wieringen 2022-2027.	€ 83.651	Gewijzigd
	Toelichting: De naam van de subsidieaanvrager was fout. Dit is nu aangepast.		
5.1.1	ANV Hollands Noorden, Pilot graslandvlinders Enge Wormer en Wieringen 2022-2027.	€ 37.986	
5.1.1	Water, Land en Dijken, Bodem- en vegetatieverbetering natuurgronden bij natuurboeren.	€ 250.000	Nieuw
	Toelichting, met dit project zullen vier natuurboeren de komende jaren met elkaar onderzoeken hoe ze het bodemleven van hun natuurgronden kunnen verbeteren ten gunste van de weidevogels en de biodiversiteit. Een bijvangst is dat daarmee ook de kwaliteit van het grasgewas en het ruwvoer verbeterd kan worden en de diergezondheid. Waardoor hun bedrijf als natuurboerderij wordt geoptimaliseerd en het verdienmodel wordt verbeterd. Geleerde lessen, en opgedane kennis worden uitgewisseld.		
5.1.2	Gemeente Gooise Meren, Aanlegplaatsen trekvaart Muiden	€ 420.000	
5.1.2	Gemeente Gooise Meren , Biodiversiteit kernen	€ 70.000	
5.1.2	LTO-projecten, Boer actief in de Groene Uitweg	€ 80.000	
5.1.2	Gemeente Gooise Meren, Entree Muiden	€ 1.354.500	
5.1.2	Natuurmonumenten, Horstermeer landschapsbeleving	€ 63.910	
5.1.2	Staatsbosbeheer, klimaatbos Diemerscheg fase 2	€ 500.000	
	Toelichting: Toelichting: Fase 1 (50K) is in 2021 niet gelukt en wordt nu samengevoegd met fase 2.		
5.1.2	Natuurmonumenten, Linielandschap fort Nigtevecht	€ 48.895	Vervallen
5.1.2	Gemeente Gooise Meren, Muiden Noord-West	€ 200.000	Gewijzigd

	Toelichting: € 120.000 is dit jaar aangevraagd rest schuift door naar 2023.	€ 120.000	
5.1.2	Rijksmuseum Muiderslot, Buitenruimte Muiderslot fase 2	€ 457.000	
5.1.2	Regio Gooi en Vechtstreek, Natuurboulevard 2.0	€ 1.050.000	
5.1.2	Stichting Monumentenbezit, Recreatieve kwaliteit 's-Graveland	€ 1.800.000	
	Toelichting: subsidieontvanger was Gemeente Wijdereen.		
5.1.2	Gemeente Amsterdam, Rondje Diemersweg	€ 70.000	
5.1.2	Gemeente Diemen, Ecologische verbindingen Diemersweg	€ 70.000	
5.1.2	Regio Gooi en Vechtstreek, Vaarnetwerk	€ 142.500	
5.1.2	Gemeente Gooise Meren, Waterpoort Vecht	€ 265.000	
5.1.2	Staatsbosbeheer, Duurzaam beheer Diemerbos (GV 64, aanvulling).	€ 17.925	
5.1.4	Recreatie Noord-Holland; Vitaal Platteland Alkmaarder- en Uitgeestermeer	€ 1.020.000	Vervallen
5.1.4	Staatsbosbeheer. Vitaal Platteland Waterland-Oost	€ 2.900.000	
5.1.4	Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken, Boeren tegen bodemdaling regio Assendelft.	€ 69.000	Vervallen
5.1.4	Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken, Vitaal Platteland Landelijk Noord.	€ 448.000	
5.1.4	Agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken. Veenweideloket.	€ 300.000	
5.2.1	Gebiedscoöperatie Noord-Holland Zuid, professionalisering werkprocessen	€ 25.000	
5.2.1	Stichting Natuurcollectief Noord-Holland, Begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 35.000	
5.2.1	ANV Water Land en Dijken, Biodiversiteit in agrarisch gebied	€ 100.000	
5.2.1	BoerenNatuur, Invoering ANIb onder nieuw GLB.	€ 79.900	
5.2.3	Faunabeheereenheid, faunabeleid van de provincie Noord-Holland	€ 1.270.000	
5.2.3	Wageningen Universiteit, Ontwikkelen formats voor wettelijk verplichte protocollen opvangcentra wilde dieren	€ 100.000	Nieuw
	Toelichting: In het coalitieakkoord 'Duurzaam Doorpakken' zijn middelen beschikbaar gesteld om opvangcentra voor wilde dieren te ondersteunen		
5.3.1	Landschap Noord-Holland, Uitvoering Programma 'Betrekken bij Groen'	€ 708.000	
5.3.2	Nationaal Park Zuid-Kennemerland, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan	€ 167.789	
5.3.2	Nationaal Park Duinen van Texel, uitvoeren van de jaarlijkse activiteitenplan.	€ 173.530	
5.3.2	Recreatie Noord-Holland, Beleving Oer-IJ, E-bikeroute	€ 70.000	
5.3.2	Gemeente Castricum, Buitenpoort Castricum.	€ 200.000	Vervallen

Toelichting: Buitenpoorten zijn (spoorweg)-stations vlakbij natuur en daardoor een startpunt om van het landschap te genieten. Een goed bereikbaar landschap dankzij het openbaar vervoer draagt bij aan de leefkwaliteit in de regio's.

5.3.3	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Waddenbaai fase 1 (Noordkop)	€ 6.762.000	
5.3.3	Green Shipping Beunship	€ 441.073	Vervallen
5.3.3	Green Shipping Baggerschip	€ 405.529	Vervallen
5.3.3	Vogelbescherming Nederland, wij en Wadvogels fase 1 2021- 2022.	€ 912.638	
5.3.3	Natuur- en Milieufederatie, Donkerte Fase 2	€ 86.000	
5.3.3	Waakvogels	€ 200.000	Vervallen
	Toelichting: monitoring (aanwezigheid, foerageergedrag, conditie en overleving) vertelt wat de impact is van herstelmaatregelen en projecten in de waddenzeeregio, op de vogels die we volgen		

Programma 6 Economie, Cultuur en Welzijn

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022	Gewijzigd
6.1.1.	Gemeente Zaanstad, regionale detailhandelsvisie Zaanstreek-Waterland Toelichting: Bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Zaanstreek-Waterland.	€10.000	
6.1.1	Gemeente Hoorn, regionale detailhandelsvisie West-Friesland Toelichting: Bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie West-Friesland.	€10.000	
6.1.1	Gemeente Uithoorn, regionale detailhandelsvisie Amstelland-Meerlanden Toelichting: Bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Amstelland-Meerlanden	€10.000	
6.1.2.	Regiodeal Maritiem cluster kop van Noord Holland, Gemeente Den Helder	€750.000	
6.1.3	TerraTechnica.Inholland Alkmaar, lerend innoveren Toelichting: Bevordering van lerend innoveren technische scholing.	€ 450.000	

6.1.3	Clusius College, bestuur en ondersteunende diensten, Alkmaar Toelichting: RIF Smart Technology, t.b.v. co-financiering realisatie practoraat	€150.000	Vervallen
6.1.4	Greenport Noord-Holland Noord/ Campus Agrarisch Waterbeheer Toelichting: Watertransitie voor een klimaatbestendige en weerbare landbouw	€50.000	Vervallen
6.1.4	Greenport Aalsmeer/programmabureau Toelichting: Samenwerkingsverband glastuinbouw regio Aalsmeer.	€150.000	
6.1.4	Greenport Aalsmeer/uitvoeringsprogramma Toelichting: Projecten op gebied van ruimtelijke clustering, versterking en verduurzaming glastuinbouw.	€100.000	
6.1.4	Greenport Noord-Holland Noord /programmabureau Toelichting: Samenwerkingsverband agrosector regio Noord-Holland Noord.	€ 165.000	
6.1.4	Greenport Noord-Holland-Noord/uitvoeringsprogramma Toelichting: Projecten op gebied van versterking en verduurzaming agrosector.	€ 100.000	
6.1.4	Greenports Nederland/programma Toelichting: Landelijk samenwerkingsverband agrosector.	€ 150.000	
6.1.4	Stichting Fieldlab Bol, Bloembollen Toelichting: Project-innovatie en verduurzaming bollenteelt.	€ 50.000	Gewijzigd
6.1.4	Stichting Voedsel Verbindt/programmabureau Toelichting: Het faciliteren van het regionaal organiserend vermogen op voedselvraagstukken.	€ 125.000	
6.1.4	Stichting Voedsel Verbindt/uitvoeringsagenda 2020-2023 Toelichting: Het stimuleren van regionale korte keten projecten.	€150.000	
6.1.4	Stichting Foodvalley/programmabureau TPC Toelichting: Het stimuleren van de eiwittransitie van dierlijk naar plantaardig.	€ 20.000	
6.1.4	TKI-project Zoetwaterboeren Greenport NHN Toelichting: In Noord-Holland Noord worden voorbereidingen getroffen voor een demonstratie- en onderzoekslocatie in Anna Paulowna, met als doel innovatieve oplossingen te ontwikkelen gericht op aanpassing van de akkerbouw aan de	€140.000	Nieuw

veranderingen van het klimaat.

6.1.5	Aeres Hogeschool/lectoraat bodem Toelichting: Het brengen en verbinden van bodemkennis naar de boerenpraktijk.	€ 50.000
6.2.1	St Plein C Toelichting: Schade als gevolg van corona.	€ 20.000
6.2.1	St NMF/Steunpunt Monumenten & Archeologie Toelichting: Schade als gevolg van corona.	€34.366
6.2.1	Mooi Noord-Holland/Steunpunt Monumenten & Archeologie Toelichting: Schade als gevolg van corona.	€6.800
6.2.1	De Karavaan Toelichting: Impuls startende makers 2022-2024 die als gevolg van corona getroffen zijn.	€600.000
6.2.1	Plein C Toelichting: Uitvoering programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024	€750.000
6.2.1	Probiblio Toelichting: Uitvoering van de provinciale wettelijke taken in het bibliotheekstelsel.	€ 3.464.240
6.3.1	Mooi Noord-Holland/Steunpunt M&A Toelichting: Uitvoering wettelijke taken en provinciaal beleid m.b.t. monumenten en archeologie.	€ 180.864
6.3.1	Mooi Noord-Holland/Steunpunt M&A Toelichting: Uitvoering wettelijke taken en provinciaal beleid m.b.t. monumenten en archeologie.	€ 279.136
6.3.2	Molenfederatie Toelichting: Projectsubsidie voor het organiseren van o.a. de Molencontactdag.	€ 15.000
6.3.2	Noord-Hollands Archief / verhalenplatform Oneindig Noord-Holland. Toelichting: Voor een breed publiek ontsluiten van cultuurhistorische verhalen uit Noord-Holland via verhalenplatform Oneindig Noord-Holland.	€ 124.000
6.3.3	Museum Kaap Skil Toelichting: Ten behoeve van de presentatie van de Palmhoutwrak-collectie.	€1.000.000

6.3.3	Nationale Monumentenorganisatie (NMO)	€ 2.100.000
	Toelichting: Overdracht kasteelterrein Nuwendoorn	
6.4.1	ROP Midden West	€ 17.000
	Toelichting: Begeleiding leer-werktrajecten restauratiemarkt	
6.4.1	Nationale Monumentenorganisatie (NMO)	€48.000
	Toelichting: In het kader van de aanschaf van een beweegbare brug over de slotgracht voor de beveiliging van het kasteelterrein.	
6.4.2	Gemeente Gooise Meren/ Vestingsplein Muiden	€ 800.000
6.4.2	Stichting Liniebreed Ondernemen, publiekscommunicatie	€ 87.000
6.4.2	Gemeente Weesp, Schanzen	€ 400.000
6.4.2	Regio Gooi- en Vechtstreek, Nieuwe werken nieuwe Hollandse waterlinie	€ 490.000
6.4.2	Stichting Forteiland Pampus, bijdrage Erfgoed Deal	€ 560.000
6.4.2	Gemeente Gooise Meren – Verder met de vesting Muiden extra bijdrage	€ 805.000
6.4.2	Landschap Noord-Holland, Restauratie Fort bij Veldhuis	€ 26.150,50
	Betreft een extra bijdrage op eerder verleende subsidie. Bouwkosten blijken hoger dan begroot.	
6.5.1	Vereniging Dorpswerk Noord-Holland	€ 60.000
	Toelichting: De provincie stimuleert de vitaliteit van gemeenschappen. Via Dorpswerk worden initiatieven ondersteund op het gebied van leefbaarheid en sociale samenhang.	
	NOC*NSF / challenges sport	€150.000
	Toelichting: De provincie wil sportverenigingen stimuleren om de acceptatie van LHBTIQ bespreekbaar te maken binnen hun vereniging. Namens de provincie voert NOC*NSF een servicebudget uit om verenigingen tools te bieden om dit bespreekbaar te maken.	

Programma 7 Economisch Herstel en Duurzaamheid

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2022	Gewijzigd
7.1.1	Techport IJmond, Om- en bijscholing Duurzame technologie.	€ 380.000	
7.1.1	Koninklijke Metaalunie, Servicepunt techniek coördinatie Noord-	€ 100.000	

	Holland,		
7.1.1	RPA-NHN, Servicepunt techniek Noord-Holland-Noord	€ 100.000	
7.1.1	Vakschool technische installaties (VTI), Servicepunt techniek Groot Amsterdam	€ 100.000	
7.1.1	Servicepunt techniek Utrecht/Amersfoort, Servicepunt techniek Gooi en Vecht	€ 100.000	
7.1.1	DudokXP-Infrabindt-Horizon College/Leerwijkcentrum Energie	€ 30.000	
7.1.1	Huis van het werk, RPA-NHN, match Noord-Holland-Noord	€ 100.000	
7.1.1	Hogeschool/ Universiteit van Amsterdam, Pilot MKB-Digitale Circulaire werkplaats	€ 450.000	
7.1.1	3DMakerszone BV, Haarlem, SmartsMakersAcademy: MKB skillsroute	€ 250.000	
7.1.1	ROC Horizon College e.a., Hoorn, Entree in beweging	€ 250.000	
7.1.1	ROC Horizon College e.a , Hoorn, Ontzorg de zorg Ontwikkelen en toepassen van technologie in de (ouderen) zorg.	€ 150.000	
7.1.1	Bouwmensen, gemeenschappelijke restauratie opleiding van en met ROC's. Het ontwikkelen van een specialistische kopstudie restauratie op MBO niveau.	€ 250.000	
7.1.1	RPA-NHN ism Greenport-NHN, Inclusieve leer- werklocaties en trajecten	€ 450.000	
7.1.1	Duurzaam Bouwloket, Versnelling renovatieopgave door klantreisoptimalisatie en benutting slimme meterdata	€ 550.000	Vervallen
7.1.1	Stichting cultuur en ondernemen, Noord-Hollandse Cultuurlening Bijdrage aan de beheerskosten van de Noord-Hollandse Cultuurlening voor de periode 2022 t/m 2034. De leenfaciliteit is een uitwerking van het Economisch herstel- en duurzaamheidsfonds.	€ 250.000	
7.1.1	Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord, verduurzaming Boekelermeer 2.0	€ 100.000	
7.1.1	Stichting cultuur en ondernemen, Noord-Hollandse Cultuurlening	€ 3.000.000	
7.1.1	Duurzaam Gefinancierd, Project Duurzaamheidsfonds Noord-Holland Het niet kunnen financieren van duurzaamheidsmaatregelen is één van de belemmeringen waarom woningeigenaren geen duurzaamheidsmaatregelen treffen. Het is voor woningeigenaren wel mogelijk om een lening aan te	€ 2.600.000	Nieuw

vragen bij het warmtefonds, maar dit is complex en duurt al gauw 2 tot 10 weken. Deze lange wachttijd verstoort de klantreis en leidt tot onzekerheid bij bouw- en installatiebedrijven omdat materialen tussentijds duurder kunnen worden. Daarom wijzen bouw- en installatiebedrijven doorgaans niet op de mogelijkheden van het warmtefonds. Bij dit project loopt het aanvragen van een lening via het bouw- of installatiebedrijf en binnen 1 dag is bekend of men voor een lening in aanmerking komt.

7.1.1	TNO, Contingenten aanpak	€ 2.000.000	Nieuw
	Met dit project worden relevante data van alle (grondgebonden) woningen nauwkeurig in een database ondergebracht		

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

T. Krabshuis

CZ/FIN

Telefoonnummer +31611593127

Tony.krabshuis@noord-holland.nl

1 | 1

Betreft: Laatste begrotingswijziging 2022

Verzenddatum

- 9 NOV. 2022

Geachte leden,

Kenmerk

1923274/1923303

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de Laatste begrotingswijziging 2022

Uw kenmerk

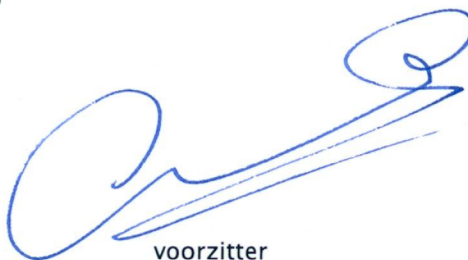
Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

2 bijlage(n)

- Voordracht Laatste begrotingswijziging 2022
- Laatste begrotingswijziging 2022

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 8 november 2022

Onderwerp: Laatste begrotingswijziging 2022

Kenmerk: 1923274/1923286

Bijlagen:

- Laatste begrotingswijziging 2022

1. Inleiding

Hierbij bieden wij u de laatste begrotingswijziging 2022 aan. De laatste begrotingswijziging 2022 is onderdeel van de Noord-Hollandse planning en control cyclus, dat bestaat uit de kaderbrief, de begroting, begrotingswijzigingen en de jaarstukken. In deze laatste begrotingswijziging worden de geraamde inkomsten en uitgaven in 2022 bijgesteld op basis van de actuele verwachtingen.

In deze voordracht leggen wij u naast de begrotingswijziging ook een kredietbesluit vanuit het integraal meerjarenprogramma infrastructuur voor en stellen wij voor een aantal nieuwe reserves in te stellen.

2. Doelstellingen en evaluatiecriteria

De laatste begrotingswijziging is een standaard onderdeel van de P&C-cyclus en stelt Provinciale Staten in staat om het budgetrecht uit te oefenen.

3. Toelichting

Financiële ontwikkelingen

Zoals in de tabel op de volgende pagina is te zien wordt het begrotingsresultaat in de laatste begrotingswijziging met € 12,9 miljoen voordelig bijgesteld. Het begrote resultaat wijzigt van € 8,7 miljoen voordelig naar € 21,7 miljoen voordelig.

Saldo van lasten en baten per programma (x €1.000)

min is voordelig	Begroot 2022 voor laatste wijziging	Laatste begrotings- wijziging	Begroot 2022 na laatste wijziging
1 Openbaar bestuur	22.883	-330	22.553
2 Klimaat en Milieu	67.812	-11.842	55.970
3 Ruimte en Water	22.220	-3.691	18.529
4 Bereikbaarheid	259.813	-13.428	246.386
5 Groen	172.015	-62.529	109.486
6 Economie, cultuur en welzijn	53.035	-5.661	47.374
7 Economisch herstel en duurzaamheid	17.318	-4.430	12.888
8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering	-407.044	-23.517	-430.561
Totaal saldo van lasten en baten	208.052	-125.428	82.625
Stortingen	197.875	47.230	245.105
Onttrekkingen	-414.650	65.260	-349.390
Totaal mutaties reserves	-216.775	112.490	-104.285
Begrotingsresultaat	-8.723	-12.938	-21.661

Toelichting financiële ontwikkelingen die het resultaat beïnvloeden

Hieronder is een verkort overzicht opgenomen van de meest omvangrijke mutaties in deze begrotingswijziging. In de samenvatting van de laatste begrotingswijziging is op pagina 5 en 6 van een uitgebreidere specificatie gegeven van wijzigingen die leiden tot de bijstelling van het begrotingssaldo.

Verkort overzicht financiële ontwikkelingen die het resultaat beïnvloeden (bedragen x € 1.000)

Ontwikkeling	Financieel effect (afgerond)	Voordelig (V) / Nadelig (N)
Begrotingsresultaat voor laatste begrotingswijziging	- 8.723	V
<i>Financiële ontwikkelingen met impact groter dan € 500.000 op</i>		
Klimaat & Milieu: Verhoging verwachte leges	-600	V
Ruimte & Water: Hogere pacht- en huurinkomsten	- 2.400	V
Ruimte & Water: Doorschuiven overdracht percelen	-800	V
Bereikbaarheid: Indexatie Openbaar Vervoer concessies	1.300	N
Bereikbaarheid: Bijstelling lasten Verkeerskundig Beheer	- 1.600	V
Bereikbaarheid: Project i-CEP	-2.000	V
Bereikbaarheid: Actualisatie kapitaallasten	-600	V
Bereikbaarheid: Bijstelling lasten werken derden	-600	V

Bereikbaarheid: Bijstelling baten werken derden	1.200	N
Bereikbaarheid: Scope wijziging Koopvaardersschutsluis	600	N
Bereikbaarheid: Beheer vaarwegen & objectbeheer	- 1.500	V
Groen: Meer aanvragen Faunafonds	2.000	N
Financiën & Bedrijfsvoering: Algemene uitkering	-3.100	V
Financiën & Bedrijfsvoering: Afrekenverschillen	- 1.700	V
Capaciteit: Actualisatie 2022	-800	V
Diverse programma's: eindafrekening "De Kop Werkt!"	-1.000	V
Overige wijzigingen kleiner dan € 500.000	-1.338	V
Begrotingssaldo na Laatste begrotingswijziging	- 21.661	V

4. Kredietaanvragen

1. Integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI)

In de Financiële Verordening is opgenomen dat kredieten bij de vaststelling van de begroting (-swijziging) ter besluitvorming aan Provinciale Staten worden voorgelegd. Per kredietaanvraag melden wij of een bijdrage van derden wordt verkregen en welk bedrag uiteindelijk ten laste van de kapitaallasten Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen komt.

Vanwege de recente ongevallen en de grote aandacht vanuit zowel de gemeenten als de omgeving voor de N200 en N203, worden deze kredieten bij de LBW2022 aangevraagd en wordt niet gewacht tot het reguliere moment, de EBW2023.

Ter uitvoering van het iMPI vragen wij u de volgende kredieten beschikbaar te stellen:

- a. **N200-06, Kortetermijnmaatregelen Kop van de Zeeweg (N200) Bloemendaal € 150.000**
Financieel: Het krediet komt ten laste van de kapitaallasten Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen.
(jaar ingebruikname: 2023 / afschrijvingstermijn: 50 jaar)
Omschrijving project: Om de verkeersveiligheid bij de Kop van de Zeeweg op korte termijn te verbeteren worden diverse maatregelen gerealiseerd, zoals aanleg plateaus, aanpassen markering en bebording bij uitritten en aanpassen snelheidsregime. Vooruitlopend op de trajectstudie promoveren deze kortetermijnmaatregelen naar de realisatiefase van het iMPI.
Reden kredietaanvraag:
Het streven is begin 2023 te starten met de uitvoering.
- b. **N203-18, Kortetermijnmaatregelen N203, gedeelte Uitgeest-N513 € 400.000**
Financieel: € 342.500 komt ten laste van de kapitaallasten Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen. Het Rijk geeft een SPUK-subsidie van € 57.500.
(jaar ingebruikname: 2023 / afschrijvingstermijn: 50 jaar)
Omschrijving project: Om de verkeersveiligheid op de N203, gedeelte Uitgeest-N513 op korte termijn te verbeteren wordt een haag geplaatst in de berm tussen de rijbaan en het fietspad en wordt een algeheel inhaalverbod ingesteld, waarvoor de markering moet worden aangepast. Vooruitlopend op de trajectstudie promoveren deze kortetermijnmaatregelen

naar de realisatiefase van het iMPI.

Reden kredietaanvraag:

Het streven is nog dit jaar te starten met de uitvoering.

2. Kredietaanvraag netwerkvoorziening buiten-werklocaties

Ter uitvoering van realisatie van de netwerkvoorziening buiten-werklocaties vragen we het volgende krediet beschikbaar te stellen:

Investeringskrediet PNH Connect

€ 1.410.000

De provincie Noord-Holland maakt naast het hoofdkantoor in Haarlem gebruik van een groot aantal andere locaties. De netwerkvoorzieningen op deze locaties worden geüpdatet. Daarbij vindt ook aanschaf van hardware plaats. De totale projectkosten bedragen € 3,50 miljoen, waarvan € 1,41 miljoen is aan te merken als aanschaf van hardware. De voorzieningen zullen in 2023 in gebruik genomen gaan worden. Voor de aanschaf van de hardware vragen we een krediet aan, waarbij de afschrijvingstermijn op 5 jaar wordt gesteld. De afschrijvingslasten worden gedekt uit het product 'Materiele overhead CID' binnen het operationele doel overhead.

5. Instellingsbesluiten nieuwe reserves ten behoeve van subsidieverlening

Instellen nieuwe reserves

In 2022 voorzien wij vooralsnog de verlening van drie subsidies waarop de gewijzigde administratieve verwerking van toepassing is en waarvoor een reserve nodig is om de verwerking conform de vastgestelde uitgangspunten¹ vorm te geven. Het betreffen de volgende subsidies die ook zijn opgenomen op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling:

- Subsidies Laag Holland
- Subsidies Cofinanciering Waddenzee
- Subsidies Warmtetransitie

Uitgangspunt in het begrotingsformat is dat een reserve is gekoppeld is aan één operationeel doel. De hierboven opgesomde subsidies zijn gekoppeld aan drie verschillende operationele doelen, wat leidt tot het instellen van drie nieuwe reserves. Hieronder zijn de voorgestelde instellingsbesluiten voor deze reserves opgenomen.

Aanpassen Instellingsbesluit Reserve Groen

Verzocht wordt om instemming met het herzien van het Instellingsbesluit van de Reserve Groen i.v.m. het aanpassen van de einddatum van de reserve, conform planning van het afronden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) zoals opgenomen in het Programma Natuurnetwerk 2023. Tevens staan in de tekst van het huidige instellingsbesluit een aantal termen die inmiddels verouderd zijn. De tekst is hierop geactualiseerd. Een wijziging in de doelstelling van de reserve is nadrukkelijk niet aan de orde.

Reserve Subsidies Laag Holland

Functie	Doelgericht bestemmingsreserve
Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Programma	5. Groen
Voeding	Voeding vindt plaats vanuit reeds bestaande budgetten/reserves binnen het operationeel doel op basis van het daadwerkelijk verleende bedrag aan subsidies. GS worden geautoriseerd om bij het verlenen van een subsidie waarvoor de last niet geheel in dat boekjaar kan worden genomen het verleende bedrag over te hevelen naar deze reserve.
Looptijd	Onbepaald
Maximale hoogte	De maximale hoogte van de reserve wordt bepaald door het totale bedrag aan verleende subsidies binnen het operationeel doel minus de reeds genomen lasten voor deze subsidies.

Reserve Subsidies Cofinanciering Waddenzee

Functie	Doelgericht bestemmingsreserve
Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de juridische verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Programma	5. Groen
Voeding	Voeding vindt plaats vanuit reeds bestaande budgetten/reserves binnen het operationeel doel op basis van het daadwerkelijk verleende bedrag aan subsidies. GS worden geautoriseerd om bij het verlenen van een subsidie waarvoor de last niet geheel in dat boekjaar kan worden genomen het verleende bedrag over te hevelen naar deze reserve.
Looptijd	Onbepaald
Maximale hoogte	De maximale hoogte van de reserve wordt bepaald door het totale bedrag aan verleende subsidies binnen het operationeel doel minus de reeds genomen lasten voor deze subsidies.

Reserve Subsidies Warmtetransitie

Functie	Doelgericht bestemmingsreserve
Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Programma	2. Klimaat en Milieu
Voeding	Voeding vindt plaats vanuit reeds bestaande budgetten/reserves binnen het operationeel doel op basis van het daadwerkelijk verleende bedrag aan subsidies. GS worden geautoriseerd om bij het verlenen van een subsidie, waarvoor de last niet geheel in dat boekjaar kan worden verantwoord, het verleende bedrag over te hevelen naar deze reserve.
Looptijd	Onbepaald
Maximale hoogte	De maximale hoogte van de reserve wordt bepaald door het totale bedrag aan verleende subsidies binnen het operationeel doel minus de reeds genomen lasten voor deze subsidies.

Reserve Groen

Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel: • het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), inclusief de daarvoor benodigde natuurverbindingen, • het uitvoeren van natuurcompensatieprojecten, • het uitvoeren van Natura2000 Herstelmaatregelen, • het uitvoeren van maatregelen in het kader van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering en • het realiseren van recreatieve verbindingen. De uitvoering wordt geprogrammeerd in het jaarlijks door PS vast te stellen geactualiseerde Programma Natuurnetwerk (PNN), dat mogelijk per begrotingsjaar 2024 wordt geïntegreerd in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). De Reserve Groen is niet bedoeld voor het financieren van het beheer van groengebieden.
Instellingsbesluit	Zomernota 2013, vastgesteld door PS op 23 september 2013, punt 10 bij voordracht 44.
Programma	5 Groen
Looptijd	Vanaf: 23 september 2013 Eindigt op: 31 december 2030.

6. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 8 november 2022;

besluiten:

1. Ter uitvoering van het iMPI de volgende kredieten beschikbaar te stellen:
 - a. N200-06, Kortetermijnmaatregelen Kop van de Zeeweg (N200) Bloemendaal € 150.000
ten laste van de kapitaallasten Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen
 - b. N203-18, Kortetermijnmaatregelen N203, gedeelte Uitgeest-N513 € 400.000
€ 342.500 ten laste van de kapitaallasten Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen en een rijkssubsidie van € 57.500
 2. Een projectkrediet voor de netwerkvoorziening voor de 'buiten'-werklocaties te verstrekken van € 1.405.000, waarbij de afschrijving plaats vindt in 5 jaar en de afschrijvingslasten gedekt worden uit het product 'Materiële overhead CID'. € 1.410.000
-
1. De reserves voor verleende subsidies in te stellen conform de drie in deze voordracht opgenomen instellingsbesluiten
 2. De in deze Laatste begrotingswijziging 2022 opgenomen stortingen in- en onttrekkingen aan de reserves vast te stellen;
 3. De Laatste begrotingswijziging 2022 vast te stellen;

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, statengriffier

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11178
Extern Zaak ID	772861
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	9.a
Titel	Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Bijlagen
3_202210Voordracht Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023_.pdf
3a_202210Bijlage Voordracht Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023_.docx
Aanbiedingsbrief DLN B2023 LSD.pdf
3.a1) Vastgesteld DB Bestuursvoorstel 2e Begrotingswijziging LSD 2022 v2.pdf
20221004 LSD R2022H1 en B2022W2 vsAB.pdf
3.b1) Bestuursvoorstel DB Begroting 2023 LSD v5 voor AB t.k..pdf
Begroting 2023 LSD vsABdef.pdf
202211conceptzienswijze_2ebegrotingswijziging_begroting2023_Plassenschap.pdf
Brief aan PS over Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	14 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022
PS-vergadering	19 december 2022

Toelichting

De provincie Noord-Holland is een deelnemer van het Plassenschap Loosdrecht e.o. Conform de gemeenschappelijke regeling van dit recreatieschap worden de financiële stukken jaarlijks aan raden en Staten voor zienswijzen voorgelegd. Provinciale Staten worden gevraagd een oordeel te vormen over de stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o..

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 8 november 2022

Onderwerp: Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023

Kenmerk: 772861 / 1921230

Bijlagen:

5 (brief GS aan PS, Voordracht met besluit, financieel overzicht bij voordracht en financiële stukken van Plassenschap Loosdrecht e.o., concept zienswijze)

1. Inleiding

Op grond van artikel 58b en 59 van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) worden de gemeenteraden van de deelnemende gemeenten en provinciale staten van de deelnemende provincies in de gelegenheid gesteld hun zienswijzen in te dienen over de concept jaarrekeningen, begrotingswijzigingen en begrotingen van de desbetreffende gemeenschappelijke regelingen.

2. Doelstellingen en evaluatiecriteria

Vanuit bestuurlijk, beleidsmatig en financieel oogpunt is het van belang dat er aandacht is voor verbonden partijen waar de provincie een financiële en/of bestuurlijke relatie mee heeft. De provincie Noord-Holland neemt deel in de gemeenschappelijke regelingen van vijf recreatieschappen:

- Recreatieschap Spaarnwoude,
- Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer,
- Recreatieschap Twiske- Waterland,

- Recreatieschap Groengebied Amstelland,
- Plassenschap Loosdrecht e.o.

Recreatieschappen zijn opgericht om laagdrempelige recreatie dicht bij de stedelijke bebouwing mogelijk te maken. De recreatieschappen worden gefinancierd door de bijdragen van de participanten en uit huur- en pachtopbrengsten.

Op 11 juli 2022 heeft Provinciale Staten de Voordracht 39-2022 “Financiële stukken recreatieschappen voor zienswijzen” aangenomen. Dit betrof de recreatieschappen Spaarnwoude, Alkmaarder- en Uitgeestermeer, Groengebied Amstelland en Twiske-Waterland.

De financiële stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o worden nu voor zienswijze aangeboden aan uw Staten.

Een selectie van actuele ontwikkelingen bij Plassenschap Loosdrecht e.o.

- De samenwerking rond het Plassenschap (LSD) wordt opnieuw vormgegeven. De beheerorganisatie Recreatie Midden-Nederland (RMN) wordt opgeheven en de gemeenschappelijke regeling (GR) wordt aangepast naar een beleidsarme bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO). De gevolgen van de verandering hebben hun weerslag op de begroting 2022 en de ontwerp begroting 2023.
- Op 1 januari 2023 start de gemeente Wijdmeren als dienstverleningsorganisatie (DVO) voor het beheer en onderhoud van LSD
- De taken op het gebied van Regelgeving, Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving alsmede het bevoegd gezag ingevolge de Scheepvaartverkeerswet zijn per 1 januari 2023 geen onderdeel meer van de taken van LSD; daarvoor zijn vanaf de wijziging van de regeling de beide gemeenten verantwoordelijk.
- LSD start op 1 januari 2023 als beleidsarme BVO zoals bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen.
- Het meerjarenonderhoudsprogramma (MJOP) wordt geactualiseerd
- Er wordt een meerjareninvesteringsplan (MJIP) opgesteld

3. Financiering, communicatie en (burger)participatie

De 2^e begrotingswijziging 2022 en de ontwerp begroting 2023 van LSD zijn gebaseerd op door het (dagelijks) bestuur vastgestelde financiële uitgangspunten. De 2^e begrotingswijziging en de ontwerpbegroting 2023 zijn door het dagelijks bestuur voorlopig vastgesteld.

2e begrotingswijziging 2022

De eenmalige kosten in 2022 behorende bij de opheffing van RMN, de omvorming tot BVO en het opstarten van de uitvoering van de beheertaken door de gemeente Wijdmeren (transitiebudget) kunnen voor 2022 worden gedekt uit de algemene reserve. Hiervoor hoeft in beginsel de bijdrage

van de deelnemers niet te worden verhoogd. De dekking uit de algemene reserve 2022 gaat om een bedrag van €597.900 (zie bijlage 2: 2e begrotingswijziging 2022).

Ontwerpbegroting 2023

De ontwerpbegroting 2023 is gebaseerd op het aanbod van de gemeente Wijdemeren, als nieuwe DVO, en de besluiten zoals deze genomen zijn.

Zoals afgesproken in de gemeenschappelijke regelingen wordt de participantenbijdrage jaarlijks geïndexeerd. Naast deze indexatie voor de stijgende kosten (voor toekomstige investeringen en onderhoud), wordt de participantenbijdrage in 2023 verhoogd vanwege de incidentele kosten 2023 van de transitie en een aanvullende kwaliteitsbijdrage aan het product bedrijfsvoering.

Het gevolg uit het gebruik van de reserve in 2022 is dat er onvoldoende direct beschikbare middelen zijn binnen het Plassenschap voor het benodigde weerstandsvermogen de komende jaren. Om dit aan te kunnen vullen is het noodzakelijk om de deelnemersbijdragen de komende jaren te verhogen. In de zienswijze naar het Plassenschap Loosdrecht e.o. zal met nadruk verzocht worden om zo spoedig mogelijk inzicht te krijgen in de effecten op de deelnemersbijdragen.

In de Statenvoordracht van 14 december 2021 (1546346/1748401) staat: “De verwachting is dat de omvorming het Plassenschap op jaarbasis een besparing van rond de € 293.000 per jaar op kan leveren.” Een besparing wordt door de omvorming behaald op de overhead (zie ontwerpbegroting 2023, pagina 28 taakveld 0.4, § 6.6 Baten en lasten per taakveld).

Reactie provincie

In de ontwerp begroting van 2023 van het Plassenschap Loosdrecht e.o. zijn gevolgen van de indexatie en transitie verwerkt. Deze passen binnen ons beschikbaar budget. We hebben echter nog geen zicht op de mogelijke verhogingen voor de komende jaren om de reserve en daarmee het weerstandsvermogen op orde te brengen. Aan uw Staten is op verschillende momenten gemeld dat er een aanvullende dekking nodig zal zijn voor het Plassenschap Loosdrecht e.o..

Daarom stellen wij u voor met de financiële stukken van het Plassenschap Loosdrecht in te stemmen en daar verder een zienswijzen op in te dienen met de volgende strekking:

Momenteel is de stand van de reserves van het Plassenschap Loosdrecht vrij penibel en we zien de noodzaak om deze de komende jaren aan te vullen in verband met het op orde brengen van het weerstandsvermogen en het nog op te stellen meerjarig investeringsplan.

Wij verzoeken het Plassenschap Loosdrecht e.o. dringend zo snel mogelijk inzichtelijk te maken wat de effecten zijn op de deelnemersbijdragen voor de toekomst. En verzoeken om deze vervolgens zo spoedig mogelijk te delen met de raden en staten van de deelnemers op dat zij in staat worden gesteld hun zienswijze kenbaar te maken.

4. Proces en procedure

Uw reactie op de financiële stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o. versturen wij aan het dagelijks bestuur.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 772861/1921230

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 8 november 2022,

gelet op artikel 58b en 59 van de Wet gemeenschappelijke regelingen,

besluiten:

1. In te stemmen met de 2^e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023 van het Plassenschap Loosdrecht e.o.;
2. Een zienswijze in te dienen op de bovengenoemde financiële stukken met het verzoek zo spoedig mogelijk inzicht te geven op de (financiële) effecten van de transitie;
3. GS te machtigen om de zienswijze van PS op de financiële stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o. toe te sturen aan het dagelijks bestuur.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier

Bijlage bij registratienummer 772861 /1921230

Op 11 juli 2022 heeft Provinciale Staten de Voordracht 39-2022 “Financiële stukken recreatieschappen voor zienswijzen” aangenomen. Dit betrof de recreatieschappen Spaarnwoude, Alkmaarder- en Uitgeestermeer, Groengebied Amstelland en Twiske-Waterland.

De bijdrage van deze recreatieschappen zijn om deze reden grijs gemaakt, maar wel opgenomen om inzichtelijk te maken wat de totale provinciale bijdrage in de recreatieschappen is

Provinciale bijdrage aan de recreatieschappen						
Recreatieschap	Begroting 2022	Begrotings- wijziging 2022	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Spaarnwoude SPW						
Spaarnwoude SGP						
Totaal	€ 2.744.065	€ 2.797.710	€ 2.942.351	€ 3.094.471	€ 3.254.455	€ 3.422.710
Alkmaarder- en Uitgeestermeer						
Buitenlanden/ IJ-Z						
Totaal	€ 829.596	€ 829.596	€ 848.677	€ 868.197	€ 888.166	€ 908.594
Twiske - Waterland						
Totaal	€ 1.437.340	€ 1.437.340	€ 1.511.651	€ 1.589.803	€ 1.671.996	€ 1.758.438
Groengebied Amstelland	€ 960.885	€ 974.512	€ 1.024.894	€ 1.077.881	€ 1.133.607	€ 1.192.214
Plassenschap Loosdrecht	€ 574.770	€ 574.770	€ 690.656			
Totale bijdrage recreatieschappen	€ 6.546.656	€ 6.613.928	€ 7.018.229	€ 6.630.352	€ 6.948.224	€ 7.281.956

Plassenschap Loosdrecht e.o.:

De Ontwerp Begroting 2023 is opgesteld op basis van het aanbod van de gemeente Wijdmeren met de kennis van nu. De deelnemersbijdrage aan het Plassenschap Loosdrecht e.o. wordt voor 2023 geïndexeerd als gevolg van loon- en prijsindexatie. en verhoogd vanwege de incidentele transitiebijdrage. In de nu voorliggende ontwerpbegroting 2023 zijn de gevolgen van reeds eerder genomen besluiten verwerkt. Het gaat hier om:

- Opheffing van Recreatie Midden-Nederland(RMN);
- Omvorming van het Plassenschap Loosdrecht e.o. (LSD) tot een Bedrijfsvoeringorganisatie (BVO) zoals bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen;
- Uitvoering van beheertaken door de gemeente Wijdmeren;
- De uitvoering van vergunningen, toezicht en handhaving (VTH) terug te brengen bij de gemeente Wijdmeren en Stichtse Vecht;
- Herijking en uitvoering van het Meerjarig Onderhoudsplan (MJOP)

Ad a. In de Statenvoordracht van 14 december 2021 (1546346/1748401) staat: “De verwachting is dat de omvorming het Plassenschap op jaarbasis een besparing van rond de € 293.000 per jaar op kan leveren.” Deze besparing wordt door de omvorming behaald op de

Bijlage bij registratienummer 772861 /1921230

overhead (zie ontwerpbegroting 2023, pagina 28, taakveld 0.4, § 6.6 Baten en lasten per taakveld).

- Ad b. Er is besloten om een aanvullende bijdrage in te zetten voor de kwalitatieve verbetering van de bedrijfsvoering.
- Ad c. Het aanbod van de gemeente Wijdmeren, als nieuwe uitvoeringsorganisatie, is verwerkt in de Ontwerp Begroting 2023.
- Ad d. Voor de overdracht van de VHT taken is besloten dat er vanuit het Plassenschap Loosdrecht e.o. gekeken wordt naar een mogelijk aanvullende bijdrage. Dit vanwege lagere opbrengsten voor leges voor de gemeente als ontvangen door LSD. Dit voorstel wordt momenteel uitgewerkt waarna dit bestuurlijk wordt geagendeerd
- Ad e. Herijking en uitvoering van het MJOP in 2021 maakt een extra jaarlijkse dotatie aan de voorziening Onderhoud noodzakelijk. In 2022 is deze dotatie opgevangen middels een onttrekking uit de algemene reserve. Voor 2023 en verder dient de participanten bijdragen te worden verhoogd.
Een structurele uitgave kan niet gedekt worden uit de algemene reserve. In totaal bedraagt de dotatie in de voorziening Onderhoud voor 2023 €288.000. Ook hiervoor is een verhoging van de deelnemersbijdrage noodzakelijk.

LSD moet nu naast het MJOP ook nog een meerjarig investeringsplan (MJIP) opstellen. Hierdoor wordt het inzichtelijk welke (vervangings)investeringen de komende jaren noodzakelijk zijn in het gebied. Ook het MJIP zal gevolgen hebben voor de hoogte van de deelnemersbijdragen.

Het is aannemelijk dat de deelnemersbijdrage in 2023 verhoogd moet worden (en de opvolgende jaren). Dit op basis van de werkelijke kosten van de transitie RMN, besluiten ten aanzien van de kwaliteitsbijdrage voor bedrijfsvoering, het MJIP, lagere leges opbrengsten en het opbouwen van voldoende reserve over/voor de komende jaren.

Aan de deelnemers van Plassenschap Loosdrecht e.o.:
*de raden en de colleges van burgemeester en
wethouders van de gemeenten Stichtse Vecht, Utrecht
en Wijdmeren en de staten en het college van de
provincies Noord-Holland en Utrecht.*

Ons kenmerk: Z - 223408 / UIT - 226703
Uw kenmerk:
Referentie: Secretaris
E-mailadres: j.brand@recreatiemiddennederland.nl
Bijlage(n): 2
Onderwerp: Verzoek zienswijze op tweede begrotingswijziging 2022 en begroting 2023

Utrecht, 04 oktober 2022

Geachte deelnemers,

Bijgevoegd ontvangt u de volgende financiële stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o.:

- 1) Tweede begrotingswijziging 2022 met bestuursvoorstel
- 2) Ontwerpbegroting 2023 met bestuursvoorstel

Toelichting op de bijlagen

Bijlage 1

U ontvangt de Tweede begrotingswijziging 2022 voor zienswijze met als bijlage het bestuursvoorstel ter kennisname.

Het resultaat (inclusief mutaties reserves), bedraagt € 598.000 negatief. Dit resultaat heeft met name een incidenteel karakter en wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door onderstaande posities:

- Lagere doorbelaste personeelskosten RMN ad. €238.000 (voordelig);
- Hogere doorbelaste apparaatskosten RMN ad. €700.000 (nadelig), dit is inclusief ons aandeel in de liquidatiebegroting en de hogere inhuurlasten van RMN;
- Transitiekosten van de gemeente Wijdmeren ad. €133.100 (nadelig).

Het dagelijks bestuur heeft op 14 september 2022 besloten het negatieve resultaat ten laste te laten komen van de algemene reserve zodat het totaal van de algemene reserve op € 56.000 komt per ultimo 2022.

Bijlage 2

U ontvangt de Ontwerpbegroting 2023 voor zienswijze met als bijlage het bestuursvoorstel ter kennisname.

Deze begroting is gebaseerd op de uitgangspunten in de vastgestelde kadernota en het aanbod dat de gemeente Wijdmeren het Plassenschap heeft gedaan voor de uitvoering van de taken. Het aanbod van de gemeente Wijdmeren laat zien dat minder kosten voor bedrijfsvoering (overhead) worden verwacht en dat deze besparing ten goede komt aan de uitvoering van de recreatietaken. De gemeente Wijdmeren heeft daarbij te kennen gegeven dat het jaar 2023 als een overgangsjaar moet worden beschouwd waarin zij diverse zaken verder uitwerkt en inricht. In deze begroting is naast

incidentele transitiekosten van de gemeente Wijdmeren in 2023 ad. € 125.000 tevens de structurele extra dotatie groot onderhoud ad. € 173.000 verwerkt. Omdat het programma 2 (Toezicht en Handhaving) niet meer in deze begroting is opgenomen omdat deze taak vanaf 2023 door de gemeenten zelf wordt uitgevoerd en omdat dit programma in de voorgaande begrotingen een batig saldo kende vervalt het batige saldo op dit programma in deze begroting.

Genoemde oorzaken leiden tot een tekort in de begroting, die een structurele verhoging van de deelnemersbijdrage noodzakelijk maakt (zoals weergegeven in par. 6.7 van de begroting).

Financiële positie van het schap

In de aanbiedingsbrief bij de jaarrekening van 2021 is reeds aangegeven, dat bij financiering van alle met de transitie samenhangende kosten uit de algemene reserve het weerstandsvermogen in 2023 veel te laag is om de risico's te dekken. Het bestuur heeft de intentie uitgesproken om het weerstandsvermogen de komende jaren weer op peil te brengen.

Zienswijze

Conform de gemeenschappelijke regeling Plassenschap Loosdrecht e.o. wordt u in de gelegenheid gesteld een zienswijze kenbaar te maken op de Tweede begrotingswijziging 2022 en de ontwerpbegroting 2023. Hiervoor geldt een wettelijke termijn van 8 weken. Uw zienswijzen worden geagendeerd voor de Plassenraad op 7 december 2022 waarbij met inachtneming van uw zienswijzen de begroting 2023 kan worden vastgesteld.

Graag ontvangen wij uw zienswijze vóór 1 december 2022 zodat de Plassenraad uw zienswijzen kan betrekken in de definitieve besluitvorming.

Met vriendelijke groet,
namens het dagelijks bestuur,

Jitske Brand
Secretaris

Voorstel aan het dagelijks bestuur

Vergadering 14 september 2022

Agendapunt 7.a

Onderwerp 2^e Begrotingswijziging 2022

**PLASSENSCHAP
LOOSDRECHT.**

Bestuursvoorstel

Onderwerp	2 ^e Begrotingswijziging 2022 Plassenschap Loosdrecht e.o.
Aan	Het dagelijks bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o.
Van	Financiën
Datum	07 september 2022
Bijlagen	Halfjaarrapportage en 2 ^e begrotingswijziging 2022

Overwegingen en besluit

Overwegingen

- Overwegende dat er op een aantal posten wordt afgeweken t.o.v. de vastgestelde begroting 2022;
- Gelet op de 2^e *Begrotingswijziging 2022 Recreatie Midden-Nederland* met enkele budgetverschuivingen en die van invloed zijn op de begrotingsposten 3a en 3b binnen de begroting van het recreatieschap;
- Overwegende dat in het aanbod van de gemeente Wijdmeren een incidentele kostenpost van € 110.000 voor het boekjaar 2022 is opgenomen;
- Overwegende dat het verwachte verlies van LSD € 598.000 bedraagt
- Overwegende dat het resultaat van LSD over boekjaar 2021 à totaal € 150.000 conform bestuursvoorstel bij de jaarrekening 2021 wordt toegevoegd aan de algemene reserve van € 503.000, waarmee het totaal van de vrije reserves uitkomen op € 653.000.

Besluit het dagelijks bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o.:

1. De voorgestelde begrotingswijzigingen vast te stellen als nieuw kader voor 2022.
2. Het algemeen bestuur voor te stellen het tekort te dekken uit de algemene reserve voor een bedrag van € 598.000.
3. De 2^e Begrotingswijziging 2022 Plassenschap Loosdrecht e.o. voor zienswijze aan te bieden aan de raden van de deelnemende gemeenten en aan provinciale staten van de deelnemende provincie.
4. De 2^e Begrotingswijziging 2022 Plassenschap Loosdrecht en ontvangen zienswijzen ter vaststelling te agenderen voor de Plassenraad van 7 december 2022

Ondertekening

Aldus vastgesteld in de vergadering van het dagelijks bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o. gehouden op 14 september 2022,

Mw. C. Larson
Voorzitter

Mw. J. Brand
Secretaris

**PLASSENSCHAP
LOOSDRECHT.**

Halfjaarrapportage en 2e begrotingswijziging 2022

Versie t.b.v. AB op 07 december 2022

Voorwoord

Halfjaarrapportage en tweede begrotingswijziging

Voor u ligt de halfjaarrapportage en tweede begrotingswijziging van het Plassenschap Loosdrecht en omgeving. Het bestuur heeft gevraagd om een halfjaarrapportage ter monitoring van de dekkingsmiddelen voor de incidentele kosten die volgen uit de transitie van het schap.

Het eerste halfjaar heeft in het teken gestaan van de besluitvorming over de transitie van de taken van Recreatie Midden Nederland naar de gemeente Wijdmeren. Door positieve besluitvorming over de taakuitvoering door Wijdmeren vanaf 2023 is het besluit tot opheffing van de uitvoeringsorganisatie RMN bekrachtigd door het RMN-bestuur. RMN zal worden geliquideerd per 1 januari 2023.

Impact op medewerkers RMN

Het Plassenschap heeft de uitvoering van haar kerntaken belegd bij Recreatie Midden-Nederland (RMN). RMN is de uitvoeringsorganisatie voor Recreatieschap Stichtse Groenlanden, Plassenschap Loosdrecht e.o., Routebureau Utrecht en het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Net als 2021 is ook 2022 een turbulent jaar voor de medewerkers van RMN. De situatie is dat per 1 juli 2022 alle medewerkers, op 2 na, hebben gehoord welke organisatie voor hen de volgende werkgever zal worden. Over de precieze invulling van hun functie is nog geen duidelijkheid. De ontvangende werkgevers starten in september met kennismakingsgesprekken met de medewerkers. Daarna wordt duidelijker welke verwachtingen er van beide kanten zullen zijn ten aanzien van de functie. Enkele medewerkers hebben de organisatie verlaten waardoor de druk op achterblijvende medewerkers groter wordt. In dit kader wordt gewerkt aan een activiteitenoverzicht van alle activiteiten/projecten waaraan RMN in 2022 werkt. Indien activiteiten niet (meer) uitgevoerd kunnen worden, wordt het bestuur hiervan op de hoogte gesteld en worden de gevolgen aangegeven.

Effect COVID-19 (corona) op het eerste halfjaar van 2022

De gevolgen van de uitbraak van COVID-19 (corona) in februari 2020 zijn in het eerste halfjaar van 2022 geluwd. Het belangrijkste (financiële) effect in het eerste halfjaar van 2022 is geweest dat er minder (meer)kosten voor terreinbeheer voor schoonmaak, afvalinzameling, toezicht en handhaving zijn gemaakt. De financiële impact van deze effecten op het zijn echter beperkt door langerlopende contracten.

Financiële resultaten en effecten op de begroting

Door de besluitvorming over de taakuitvoering door Wijdmeren is meer duidelijkheid ontstaan over incidentele kosten die met de transitie samenhangen. Een deel van de incidentele kosten zullen in dit boekjaar vallen. De incidentele kosten bestaan uit twee hoofdcomponenten:

1. De aan ons schap doorbelaste kosten die (direct) met de liquidatie van RMN samenhangen en zoals deze in het liquidatieplan zijn geraamd;
2. De kosten die met de invlechting van de taken bij Wijdmeren samenhangen en die in het aanbod van Wijdmeren zijn onderbouwd.

Naast de kosten die met de transitie samenhangen is er uiteraard meer duidelijkheid over het verloop van de kosten en opbrengsten op de reguliere uitvoering van de taken van het schap op de vijf begrotingsprogramma's. Dit wordt in de betreffende programmaverantwoording toegelicht.

Ondertekening

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur d.d. 30 september 2022

Mevr. C. Larson
Voorzitter

Mevr. J. Brand
Secretaris

INHOUD

Voorwoord	2
Programmaverantwoording	5
Programma 1: Beheer en Onderhoud	5
Programma 2: Toezicht en handhaving	7
Programma 3: Ontwikkeling	9
Programma 4: Exploitatie	10
Programma 5: Algemeen (incl. overhead).....	11
Bijlage 1 - 2e Begrotingswijziging 2022 Recreatie Midden-Nederland	13
Bijlage 2 - 2e Begrotingswijziging 2022 Plassenschap Loosdrecht e.o.	14

Programmaverantwoording

De begroting 2022 is opgebouwd naar de aard van de activiteiten van het schap:

- Programma 1. Beheer en Onderhoud
- Programma 2. Toezicht & handhaving
- Programma 3. Ontwikkeling
- Programma 4. Exploitatie
- Programma 5. Algemeen (incl. overhead)

In dit hoofdstuk beschrijven we de voortgang in het eerste halfjaar per inhoudelijk programma en geven daarbij aan welke consequenties dit heeft voor de begroting, leidend tot een tweede begrotingswijziging.

Programma 1: Beheer en Onderhoud

Beheer en onderhoud omvat het beheer en (dagelijks, groot- en vervangings-) onderhoud van de terreinen en plassen, fiets- en wandelpaden en het onderhouden van voorzieningen. Het niveau van beheer en onderhoud verschilt per terrein, per seizoen en is afhankelijk van onder meer wet- en regelgeving, de functie, de intensiteit van gebruik en de behoefte van recreanten en de opdracht van het Plassenschap. In onderstaande alinea's wordt per opgave in het programma de voortgang geschetst.

Optimalisatie werkprocessen
Opgave In 2021 is 'de basis op orde' gebracht door het opstellen/verbeteren van de onderhoudsbestekken voor Dagelijks Onderhoud, het MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP), de digitalisering van het areaal in het GIS-systeem Geovisia en het opstellen van nieuw beleid en richtlijnen.
Prognose 1^e halfjaar 2022 In 2022 zullen de resultaten van deze inspanningen zichtbaar worden en zal de nadruk liggen op het verder verbeteren/optimaliseren en waar mogelijk digitaliseren van deze processen.
Gerealiseerd 1^e halfjaar 2022 In het eerste halfjaar hebben we het MJOP geactualiseerd en specifiek aandacht besteedt aan de effecten van inflatie als gevolg van hogere energie- en grondstofprijzen. Dit werkt door in het uitgezette aanneemwerk. Dagelijks onderhoud is in het gebied op het niveau sober en veilig uitgevoerd. In de eerste helft van 2022 zijn de beschoeiingen bij de Meent en langs de 's-Gravelandsevaart vervangen volgens bestek. Bij de Meent zijn bovendien maatregelen genomen voor de verbetering van de (zwem)waterkwaliteit, waaronder het plaatsen van duikers. De stormen aan het begin van het jaar bleken een deel van de beschoeiingen aan de Strook Oost te hebben weggeslagen, vermoedelijk in combinatie met onderspoeling. In de eerste helft van 2022 is een groot deel van deze beschoeiingen met spoed vernieuwd en vervangen. Aan de Strook wilden we ook de zwemtrappen vervangen, maar door leveringsproblemen van de nieuwe exemplaren, hebben we de bestaande trappen moeten laten repareren. Op Markus Pos hebben we het toiletgebouw laten renoveren. Het toiletgebouw was aangetast door slijtage en vandalisme. Fundering en muren zijn gehandhaafd, overige delen zijn vervangen of grondig gerepareerd. We hebben het groot onderhoud aan de Weersluis, Kraaienestersluis en Raaisluis voorbereid, zodat dit onderhoud na het recreatieseizoen kan worden uitgevoerd. Datzelfde geldt voor het groot onderhoud aan verhardingen.

Door langdurig uitvallen en lange revalidatieperiode van een vakkracht is voor 2022 extra werk uitbesteed. Het betreft het dagelijks onderhoud van de Strook en terrein de Fuut. Ook het groenonderhoud bij de zelfbedieningssluizen is op afroep opgedragen.

Duurzaamheid

Opgave

De duurzaamheid-thema's 'klimaatverandering'/'klimaatadaptatie', 'biodiversiteit', 'circulaire economie' en 'energietransitie' staan steeds hoger en prominenter op de politieke agenda's. Het schap heeft in de afgelopen jaren een aantal stappen gezet op het gebied van duurzaamheid. Waar mogelijk wordt ecologisch beheerd ter bevordering van de biodiversiteit en worden natuurvriendelijke oevers aangelegd. In 2022 streven we naar verdere verduurzaming. Dit sluit aan bij het Natura2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen.

Prognose 1^e halfjaar 2022

In 2022 streven we naar verdere verduurzaming in het (vervangings-) onderhoud van het areaal.

Gerealiseerd 1^e halfjaar 2022

Naast het gebruik van schonere (HVO-100 diesel) brandstof voor de werkboot en de trekker zijn er geen initiatieven op het gebied van duurzaamheid gerealiseerd. Wel is in februari het onderzoek naar de mogelijkheden voor het realiseren van natuurvriendelijke oevers opgestart. De resultaten worden in september opgeleverd.

Financieel (x € 1.000)	B2022	B2022W1	B2022W2
Lasten	€ 729	€ 927	€ 927
Baten	€ 844	€ 844	€ 844
Saldo	€ -115	€ 83	€ 83
Toevoeging aan reserves	€ 115	€ 31	€ 17
Onttrekking aan reserves	€ -122	€ -17	€ -17
Resultaat	€ -122	€ 97	€ 83

Toelichting:

De lasten (inclusief mutatie reserves) bestaan voor het grootste deel uit doorbelaste personeelskosten en lasten voor onderhoud en beheer van de recreatiegebieden. De baten bestaan uit toegerekende dekkingsmiddelen. Voor een toelichting op de wijzigingen op de kostensoorten wordt verwezen naar bijlage 2.

Programma 2: Toezicht en handhaving

Dit programma bestaat enerzijds uit de werkzaamheden van de Boa's, die als gastheer én handhaver zich inzetten om overlast te voorkomen of te bestrijden. Anderzijds bestaan de werkzaamheden binnen dit programma uit het opstellen, evalueren en actualiseren van regelgeving.

Toezicht en Handhaving
Opgave Onze toezichthouders (BOA's) zorgen ervoor dat onze inwoners en bezoekers prettig en veilig gebruik kunnen maken van onze recreatiegebieden en -voorzieningen. De behoefte aan toezichthouders neemt toe, te meer omdat de politie steeds minder aanwezig is in het buitengebied. Onze toezichthouders handhaven onze eigen verordening (bestuursrechtelijk), maar hebben ook strafrechtelijke taken. We werken aan een intensieve en integrale samenwerking met onze partners op het gebied van 'snelvaren', milieudelicten (stroperij) en mogelijke ondermijningszaken. In 2022 is de begrote capaciteit voor toezicht & handhaving 1,83 fte. Dit betekent dat de BOA's doorgaans alleen toezicht houden en het niet mogelijk is om iedere dag in het gebied toezicht te houden.
Gerealiseerd 1^e halfjaar 2022 Uit constatering in de afgelopen jaren is gebleken dat veel schepen met een L-Ontheffing langer zijn dan de toegestane 7.20m. In het eerste half jaar van 2022 is gezamenlijk met de Politie & RDW begonnen met het oppakken van de controles hierop. Dit heeft ertoe geleid dat er inmiddels meerdere ontheffingen zijn ingenomen van schepen welke ruim langer waren dan de toegestane 7.20 meter. Vogelgriep is helaas nog steeds aanwezig onder onze fauna in Nederland en ook op de Loosdrechtse Plassen hebben we hier de slachtoffers van ondervonden. Tientallen ganzen zijn door de Boa/toezichthouder aangetroffen en ook de vele meldingen van recreanten gaven een duidelijk beeld van de locaties. Hierop zijn door de Boa gezamenlijk met een gespecialiseerd bedrijf deze vogelgriep slachtoffers meerdere malen geruimd zodat deze geen gevaar meer konden vormen voor recreanten. In het eerste half jaar van 2022 zijn er wederom goede contacten geweest met de gemeente en is er ook een gezamenlijk rooster opgesteld waarin de Boa van de gemeente opstapt bij onze boa/toezichthouder voor gezamenlijke diensten op het water. Positieve ontwikkeling in deze is tevens dat de domein 1 Boa van de gemeente verruimde bevoegdheden heeft gekregen voor enkele strafbare feiten op het water.
Regelgeving en ontheffingverlening
Opgave De regelgeving van het Plassenschap is vastgelegd in: 1. verordeningen die door de Plassenraad zijn vastgesteld, en 2. verkeersbesluiten waarvoor het dagelijks bestuur het bevoegd gezag is. De regelgeving en het daarbij behorende ontheffingenbeleid vragen geregeld om evaluatie en actualisatie. Ook is er regelmatig behoefte om bepaalde nieuwe regelgeving op te stellen en in te voeren. In het kader van de liquidatie van RMN vindt de gemeente Wijdmeren het wenselijk dat de juridische basis voor: - de schapsverordeningen (Verordening Plassenschap Loosdrecht, Woonschepenverordening, Legesverordening) worden overgenomen in de APV's van de gemeenten Wijdmeren en Stichtse Vecht. De werkzaamheden gaan dan met ingang van 2023 een-op-een over en worden ten laste van het Plassenschap ingepast in de gemeentelijke organisatie. - het nemen van verkeersbesluiten (Besluit Motorboten, Voorrangsregeling, Bebording) gaat terug naar de colleges van B&W van de gemeenten Wijdmeren en Stichtse Vecht, en de uitvoering wordt door de gemeente Wijdmeren verzorgd. De kosten daarvan komen ten laste van het Plassenschap.
Gerealiseerd 1^e halfjaar 2022 In 2022 is begonnen met de evaluatie van de Nadere regels voor het kamperen op de openbare recreatie eilanden in het Loosdrechts plassengebied. De ervaring is dat er regelmatig gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om in de periode van 1 april tot 1 november op de eilanden Meent en Marcus Pos op de aangewezen kampeerveldjes binnen een straal van 10 meter vanaf de kampeerpaal maximaal 3 trekkerstentjes te plaatsen.

Het gebruik is naar alle tevredenheid en heeft vanaf het seizoen 2018 tot geen enkel probleem geleid. Een uitgebreide evaluatie kan desgewenst, mede gezien andere prioriteiten en de geringe capaciteit van het personeel dat nog werkzaam is voor RMN, na de Transitie plaatsvinden.

Er zijn 2 aanvragen om ontheffing ontvangen voor het kunnen e-foilen, varen met elektrische surfborden, die een snelheid tot 35 km/uur kennen. Het besluit Motorboten kent dit begrip nog niet en heeft geen mogelijkheid hiervoor een P-ontheffing (voor het lesgeven) of een L-ontheffing te verlenen. Omdat per 1-1-2023 de regelgevende bevoegdheid van het Plassenschap vervalt, is het aan de gemeente Wijdmeren om te bepalen of voor het e-foilen voor het volgend recreatieseizoen een mogelijkheid komt.

Financieel (x € 1.000)	B2022	B2022W1	B2022W2
Lasten	€ 256	€ 256	€ 256
Baten	€ 580	€ 612	€ 612
Saldo	€ -325	€ -356	€ -356
Toevoeging aan reserves	€ 0	€ 0	€ 0
Onttrekking aan reserves	€ 0	€ 0	€ 0
Resultaat	€ -325	€ -356	€ -356

Toelichting:

De lasten (inclusief mutatie reserves) bestaan voor het grootste deel uit doorbelaste personele lasten vanuit RMN. Daarnaast bestaan de lasten uit afschrijvingen en rentelasten, belastingen en verzekeringen en brandstofkosten. De baten bestaan voornamelijk uit de opbrengsten snelvaarvergunningen en de toegerekende dekkingsmiddelen. Voor een toelichting op de wijzigingen op de kostensoorten wordt verwezen naar bijlage 2.

Programma 3: Ontwikkeling

Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen
Opgave Het Plassenschap Loosdrecht e.o. is mede ondertekenaar van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen (OVP). Het Plassenschap is daarmee een verplichting aangegaan van in totaal € 906.000. De totale bijdrage dient volgens een vastgesteld kasritme te worden bijgedragen in de periode 2017-2028. Het Plassenschap betaalt met name voor uit te voeren baggerwerkzaamheden. Vanaf 2020 wordt rekening gehouden met een jaarlijks te financieren bedrag van € 70.900. In het laatste jaar van het Gebiedsakkoord wordt het resterende deel van de bijdrage mogelijk verrekend.
Prognose 1e halfjaar 2022 De bijdrage van het Plassenschap bestaat in het leveren van inzet en middelen in het OVP.
Gerealiseerd 1e halfjaar 2022 Het Plassenschap heeft onder voorwaarden ontheffing verleend voor het uitvoeren van de baggerwerkzaamheden 1e fase van het OVP project baggeren Loosdrechtse plassen met alle materialen die daarvoor noodzakelijk zijn. Daarnaast is onder voorwaarden en na overleg met de beheerder toestemming verleend voor het gebruik van werkhaven Rimboe voor overslag van materiaal. In het derde kwartaal 2022 worden de baggerdepots gerealiseerd en aansluitend wordt gestart met de baggerwerkzaamheden fase 1. De stuurgroep OVP heeft voorts ingestemd met het uitvoeren van een nadere verkenning van de voorgestelde keuze van de watersportsector 'Rondje om de Zuid' als vervanging van project 1.3 van het Gebiedsakkoord (G.A.) i.v.m. het niet doorgaan van de vaarverbinding Loosdrechtse Plassen – Hilversums Kanaal (LP-HK). Concreet betekent dit project het verbeteren van de doorvaart Tienhovenskanaal en Kraaienstersluis en mogelijk het verbeteren van de vaarroute door de Weersluis en de Weersloot. Het schap is betrokken als eigenaar van deze vaarwegen en sluizen. Voor het onderzoek naar dit project zal een projectleider 'Vaarverbindingen' worden aangesteld, mogelijk wordt het project geleid door de provincie Utrecht.
Terreinen Plassengebied
Opgave Er zijn geen ontwikkelingen gepland voor de recreatie-eilanden (afgezien van de reguliere beheer & onderhoudswerkzaamheden)
Gerealiseerd 1e halfjaar 2022 Herstel en duurzaam behoud legakkerlandschap Kievitsbuurten :ten behoeve van het herstel van het legakkerlandschap Kievitsbuurten vinden vijf pilots plaats op eigendom van het Plassenschap, en de uitvoering daarvan is in 2021 van start gegaan. In 2022 vindt het inplanten van riet plaats. In de eerste helft van 2022 is het pilotproject afgerond. Nu vindt er monitoring plaats.
Terreinen Veenweidegebieden
Opgave Er zijn geen ontwikkelingen gepland voor de recreatieterreinen (afgezien van de reguliere beheer & onderhoudswerkzaamheden).

Financieel (x € 1.000)	B2022	B2022W1	B2022W2
Lasten	€ 71	€ 71	€ 71
Baten	€ 82	€ 82	€ 82
Saldo	€ -11	€ -11	€ -11
Toevoeging aan reserves	€ 19	€ 19	€ 0
Onttrekking aan reserves	€ -71	€ -71	€ -71
Resultaat	€ -63	€ -63	€ -82

De lasten (inclusief mutatie reserves) betreffen de bijdrage (volgens kasritme) van het Plassenschap aan het OVP. De baten bestaan uit toegerekende dekkingsmiddelen. Voor een toelichting op de wijzigingen op de kostensoorten wordt verwezen naar bijlage 2.

Programma 4: Exploitatie

Opgave

Exploitatie biedt de mogelijkheid om de recreatieve meerwaarde van het gebied te vergroten en/of meer inkomsten te genereren. De exploitatie van het Plassenschap betreft het uitbaten van bezittingen, via erfpacht-, opstal-, huur- en gebruiksovereenkomsten. Erfpachtovereenkomsten worden voor een lange termijn aangegaan, huur- en gebruiksovereenkomsten zijn vaak voor een korte(re) termijn. Het schap heeft erfpachtovereenkomsten voor Paviljoen De Strook, Recreatiecentrum Mijnden en eiland Robinson Crusoe. Deze exploitanten vormen een belangrijke bron van inkomsten en/of dragen bij aan recreatief gebruik van het Plassengebied.

Huur- en gebruiksovereenkomsten worden aangegaan voor het gebruik van terreinen door hondenuitlaatservices, het gebruik van een steiger, visrecht, het gebruik van een eiland of terrein voor een activiteit zoals een scoutingkamp, suppen etc. Dit zijn zeer diverse overeenkomsten voor (regelmatig terugkerende) eenmalige activiteiten of korte termijn gebruik.

Verder is het Plassenschap is – namens deelnemende gemeenten - een van de opdrachtgevers van het Routebureau Utrecht. Uniform beheer en onderhoud, ontwikkeling en informatievoorziening & marketing m.b.t. de bewegwijzerde routenetwerken voor fietsen, wandelen en varen (sloepen) loopt via het Routebureau.

Prognose 1e halfjaar 2022

Het regulier beheer van de huur- en gebruiksovereenkomsten.

Gerealiseerd 1e halfjaar 2022

De erfpachtovereenkomst op Robinson Crusoe voor SailWise is geactualiseerd waarbij het goede doel van SailWise en onderhoud voor het eiland goed is beschreven. Voor Markus Pos is er vanaf 2021 een huurovereenkomst gesloten voor een Horeca ponton. De Fietsboot blijkt een groot succes waardoor er nu van de Porseleinhaven via Markus Pos en Fuut naar de Strook en vice versa gevaren wordt. In 2022 wordt verder onderhandeld over onder meer:

- Uiteindelijke Invulling van de voorwaarden in de erfpachtovereenkomst met het recreatiecentrum Mijnden
- Verhuur steigers langs de Heul
- Verhuur waterperceel jachthaven West-end

Binnen de programmabegroting Loosdrechtse Plassen e.o. zijn geen inkomsten geraamd voor evenementen. Toch vinden er met name op de Bosdijk enkele kleinschalige activiteiten als hondentrainingen en bootcamp trainingen plaats, incidenteel worden ook de eilanden gebruikt voor een kleinschalig evenement als een spelactiviteit. Deze kleinschalige activiteiten waren het 1e halfjaar goed voor een omzet van ruim € 2.000,-. Voor het 2e halfjaar is de verwachting dat dit nog eens €1.000,- op zal brengen.

Financieel (x € 1.000)	B2022	B2022W1	B2022W2
Lasten	€ 640	€ 634	€ 549
Baten	€ 1.249	€ 1.206	€ 1.206
Saldo	€ -609	€ -572	€ -657
Onttrekking aan reserves	€ 0	€ 0	€ 0
Toevoeging aan reserves	€ -0	€ 0	€ 0
Resultaat	€ -609	€ -572	€ -657

De lasten (inclusief mutatie reserves) bestaan grotendeels uit afschrijvingen van vaste activa, doorbelaste personele lasten en de rente op geldleningen. De baten bestaan vooral uit toegerekende dekkingsmiddelen en de pacht- en verhuuropbrengsten. Voor een toelichting op de wijzigingen op de kostensoorten wordt verwezen naar bijlage 2.

Programma 5: Algemeen (incl. overhead)

Programma 5 is een beleidsarm programma. Naast de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien zijn tevens de lasten voor overhead opgenomen. Genoemde taken op het gebied van de instandhouding van de organisatie van het Plassenschap Loosdrecht e.o. worden tot en met 2022 uitgevoerd door Recreatie Midden Nederland. Onder de overheadtaken vallen communicatieadvies, financiële administratie en financieel advies, personeelsadministratie en -advies, het organiseren en uitvoeren van de planning- en controlcyclus en het leveren van tussentijdse management rapportages. Voorts worden taken uitgevoerd op het gebied van facilitaire zaken, ICT en juridische zaken.

Huisvesting

Door de combinatie van thuiswerken in het kader van Covid-19 en de wens om te besparen, is de huur van de kantoorruimte in het provinciehuis met ingang van 1 april 2021 opgezegd. Hiervoor in de plaats kwamen twee sober ingerichte satellietkantoren op de recreatieterreinen. De medewerkers werken zoveel mogelijk thuis, maar gelet op de toenemende wens vanuit de medewerkers om elkaar af en toe ook te kunnen ontmoeten en gezamenlijk te kunnen vergaderen, is het mogelijk gemaakt om sinds maart 2022 weer op het provinciehuis gewerkt kan worden. RMN huurt hiertoe voor een jaar een werkruimte met 6 flexwerkplekken dat in 2022 toch weer op een wat grotere locatie gewerkt kan worden. Uitgangspunt blijft 'digitaal boven fysiek'.

Archief

Het archief van RMN moet worden afgesloten bij liquidatie. Daarnaast dienen de schappen hun archieven op te schonen en over te dragen aan de nieuwe uitvoerende partijen (voor SGL is dat Staatsbosbeheer en de provincie Utrecht). Daarvoor moet het archief wel op orde zijn en daartoe is eind 2021 een extern bureau (DocFactory) gevraagd om hiervoor een plan van aanpak op te stellen.

Dat plan van aanpak is in het eerste kwartaal van 2022 opgeleverd, en vervolgens is het een kwestie van het daadwerkelijk uitvoeren van de archiefwerkzaamheden. Naar verwachting zal daar veel tijd mee gemoeid zijn en krijgen vrijwel alle medewerkers van RMN daar in min of meerdere mate mee te maken.

Informatiemanagement

RMN beschikt over (en beheert) privacygevoelige informatie, onder meer vanuit Toezicht & Handhaving, het verlenen van vergunningen en ontheffingen en door de verkoop van o.a. mountainbikevignetten, wandelkaarten, strandbadkaartjes en abonnementen via de webshop. De vereiste procedures zijn op orde en de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de functionaris gegevensbescherming is belegd bij de teamleider Bedrijfsvoering. Vanaf 2019 heeft RMN een contract bij Issys ICT voor de kantoorautomatisering. Dit contract is onderdeel van de activa. De opheffing van RMN zal tot extra werk leiden in verband met (o.a.) het opzeggen van contracten, opslag en overzetten van data, en (eventuele) inname van uitgegeven apparatuur zoals laptops, printers en mobiele telefoons.

Transitie

Door de besluitvorming over de taakuitvoering door Wijdmeren is meer duidelijkheid ontstaan over incidentele kosten die met de transitie samenhangen. Een deel van de incidentele kosten zullen in dit boekjaar vallen. De incidentele kosten bestaan uit twee hoofdcomponenten:

1. De aan ons schap doorbelaste kosten die (direct) met de liquidatie van RMN samenhangen en zoals deze in het liquidatieplan zijn geraamd; de raming van deze kosten is reeds opgenomen in de eerste begrotingswijziging is ongewijzigd.
2. De kosten die met de invlechting van de taken bij Wijdmeren samenhangen en die in het aanbod van Wijdmeren zijn onderbouwd. Dit is een bedrag van € 110.000.

Financieel (x € 1.000)	B2022	B2022W1	B2022W2
Lasten	€ 1.127	€ 1.521	€ 1.721
Baten	€ 0	€ 75	€ 111
Saldo	€ 1.127	€ 1.446	€ 1.610
Onttrekking aan reserves	€ 0	€ 0	€ 0
Toevoeging aan reserves	€ 0	€ 0	€ 0
Resultaat	€ 1.127	€ 1.446	€ 1.610

De lasten (inclusief mutatie reserves) bestaan grotendeels uit doorbelaste personele lasten en apparaatskosten. Voor een toelichting op de wijzigingen op de kostensoorten wordt verwezen naar bijlage 2.

Bijlage 1 - 2e Begrotingswijziging 2022 Recreatie Midden-Nederland

	Begrotingspost	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2022 na 1 ^e wijziging	Begroting 2022 na 2 ^e wijziging
1.	Salarissen en sociale lasten	€ 3.190.324	€ 3.414.400	€ 2.830.500	€ 2.701.800
3.	Personeelskosten	€ 347.944	€ 234.300	€ 234.300	€ 234.300
5.	Inhuur personeel derden	€ 586.304	€ 545.200	€ 856.700	€ 1.192.000
7.	Rente en afschrijvingen	€ 6.884	€ 25.000	€ 25.000	€ 5.000
9.	Huur en pachten	€ 88.124	€ 129.400	€ 129.400	€ 129.400
11.	Bestuurs- en apparaatskosten	€ 375.698	€ 488.700	€ 478.700	€ 478.700
11a.	Transitiebudget 2022	€ -	€ -	€ 1.250.000	€ 1.250.000
13.	Belastingen en verzekeringen	€ 37.590	€ 32.500	€ 40.000	€ 40.000
15.	Energie- en waterkosten	€ 17.075	€ 20.200	€ 20.200	€ 20.200
17.	Onderhoud en vuilafvoer	€ 387.191	€ 411.400	€ 392.250	€ 392.291
19.	Voorziening	€ -			€ -
21.	Publiciteits- en overige kosten	€ 95.024	€ 164.600	€ 150.200	€ 138.900
23.	Nagekomen lasten	€ 10.021	€ -	€ -	€ 1.000
	Totaal lasten	€ 5.142.179	€ 5.465.700	€ 6.407.250	€ 6.583.591
2	Opbrengst van eigendommen	€ -	€ -	€ -	€ -
6.	Rente	€ -	€ -	€ -	€ -
8.	Overige baten	€ 38.833	€ 20.000	€ 20.000	€ 2.100
10	Nagekomen baten	€ -	€ -	€ -	€ -
12.	Deelnemersbijdrage	€ 5.103.346	€ 5.445.700	€ 6.407.250	€ 6.581.491
	Totaal baten	€ 5.142.179	€ 5.465.700	€ 6.427.250	€ 6.583.591
	Totaal lasten en baten	€ -	€ -	€ 20.000	
	Mutatie reserve RTB	€ -	€ -	€ 20.000	
	Mutatie NP	€ -	€ -	€ -	
	SALDO	€ -	€ -	€ -	

Bijlage 2 - 2e Begrotingswijziging 2022 Plassenschap Loosdrecht e.o.

Nr.	Begrotingspost	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2022 na 1e wijziging	Begroting 2022 na 2e wijziging
3a.	Doorbelaste personeelskosten	€ 934.556	€ 1.220.100	€ 1.030.100	€ 981.800
3b.	Doorbelaste apparaatslasten	€ 453.715	€ 510.600	€ 1.095.400	€ 1.210.300
5.	Inhuur personeel derden	€ 52.877	€ 36.700	€ 55.000	€ 55.000
7.	Rente en afschrijvingen	€ 247.994	€ 356.700	€ 320.000	€ 235.000
9.	Huur en pachten	€ -	€ -	€ -	€ -
11.	Bestuurs- en apparaatskosten	€ 28.569	€ 41.400	€ 41.400	€ 41.400
11a.	Transitiebudget (Wijdmeren)	€ -	€ -	€ -	€ 133.100
13.	Belastingen en verzekeringen	€ 36.935	€ 27.100	€ 35.000	€ 35.000
15.	Energie- en waterkosten	€ 26.644	€ 28.100	€ 33.100	€ 33.100
17.	Onderhoud en vuilafvoer	€ 532.823	€ 590.600	€ 499.700	€ 499.700
19.	Voorziening	€ 750.047	€ -	€ 288.400	€ 288.400
21.	Publiciteits- en overige kosten	€ 5.152	€ 7.600	€ 7.600	€ 7.600
23.	Nagekomen lasten	€ 7.938	€ -	€ -	€ -
24.	Onvoorzien	€ -	€ 2.800	€ 2.800	€ 2.800
	Totaal lasten	€ 3.077.250	€ 2.821.800	€ 3.408.500	€ 3.523.200
2	Opbrengst van eigendommen	€ 472.039	€ 424.500	€ 405.300	€ 405.300
4	Rechten	€ 321.421	€ 284.600	€ 316.000	€ 316.000
6.	Rente	€ -	€ -	€ -	€ -
8.	Overige baten	€ 65.569	€ 84.000	€ 60.600	€ 60.600
10	Nagekomen baten	€ 3.752	€ -	€ -	€ -
12.	Dekkingsmiddelen	€ 1.820.069	€ 1.961.800	€ 2.036.792	€ 2.072.500
	Deelnemersbijdrage	€ 1.509.000	€ 1.539.200	€ 1.539.200	€ 1.539.200
	Transparantie BTW	€ 311.069	€ 422.600	€ 497.592	€ 533.300
	Totaal baten	€ 2.682.851	€ 2.754.800	€ 2.818.692	€ 2.854.400
	Totaal lasten en baten	€ -394.400	€ -67.000	€ -589.808	€ -668.800
	Toevoegingen aan reserve	€ 17.327	€ 134.200	€ 36.527	€ 17.300
	Onttrekkingen uit reserve	€ 561.905	€ 193.200	€ 102.314	€ 88.200
	SALDO	€ 150.178	€ -8.000	€ -524.021	€ -597.900

RAPPORTAGE PER PROGRAMMA

Toelichting:

Post	Toelichting wijziging	Effect ten opzichte van begroting 2022 na eerste wijziging
3a.	Door vertrek van personeel bij RMN en het niet vervullen van vacatures dalen de doorbelaste personeelskosten. Ook gaat vertrek personeel soms gepaard met afvloeiingskosten in de vorm van tijdelijk doorbetaling van loon.	€ -48.300
3b.	Vertrek personeel wordt opgevangen door inhuur. Inhuur is duurder dan eigen personeel.	€ 114.900
7.	Rente en afschrijvingen: door afloop boekwaarden en minder nieuwe investeringen.	€ - 85.000
11a.	In het transitieplan van Wijdmeren is een bedrag van € 110.000 opgenomen voor het jaar 2022. Hierover wordt btw berekend.	€ 133.100
TOTAAL WIJZIGING LASTEN		€ 114.700
12	Btw verrekeningsfonds deelnemers over extra lasten.	€ 35.700
TOTAAL WIJZIGING BATEN		€ 35.700
TOTAAL WIJZIGING LASTEN EN BATEN T.O.V. B2022W1		€ - 79.000

Bestuursvoorstel

Onderwerp	Ontwerp Begroting 2023 en tarieventabel 2023
Aan	Het algemeen bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o.
Van	Het dagelijks bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o.
Datum	28 september 2022
Bijlagen	Ontwerp Begroting 2023 Plassenschap Loosdrecht e.a. (versie 5)

Overwegingen en besluit

Overwegingen

- Gelet op artikel 24 van de Gemeenschappelijke regeling Plassenschap Loosdrecht e.o. waarin is bepaald dat het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam vóór 15 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, de algemene financiële en beleidsmatige kaders zendt aan de raden van de deelnemende gemeenten en aan provinciale staten van de deelnemende provincies.
- Gelet op het besluit van het DB om een reële begroting 2023 op te stellen op basis van het aanbod van de gemeente Wijdereen als nieuwe uitvoeringsorganisatie voor het Plassenschap
- Gelet op het door BZK verleende uitstel voor het indienen van de begroting 2023 tot begin december 2022
- Gelet op de Kadernota 2023 – die dient als algemeen beleidskader en financieel uitgangspunt voor de Programmabegroting 2023 – die door het algemeen bestuur in zijn vergadering d.d. 17 juni 2022 is vastgesteld.
- Met inachtneming van de verwerking van de incidentele kosten van de transitie à € 110.000 in 2022 en € 125.000 in 2023.
- Overwegende het overgangsjaar 2023 waarin nog diverse zaken nader moeten worden uitgewerkt, zoals een MeerJarenInvesteringsPlan (MJIP) en de financiering van de taken op het gebied van Toezicht en Handhaving.
- Overwegende dat de regelgeving van het Plassenschap (alsmede de daarbij behorende tariefstelling) met ingang van 1-1-2023 wordt overgelaten aan de gemeenten Wijdereen en Stichtse Vecht;
- Overwegende dat het vaststellen van de tarieven voor het gebruik van werkhaven Rimboe voor de overslag van materiaal en de tarieven voor het passeren van de Mijndense sluis een bevoegdheid blijft van het Plassenschap Loosdrecht als eigenaar/beheerder van de werkhaven en de sluis;

Besluit het dagelijks bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o.:

1. bijgevoegde Ontwerp Begroting 2023 Plassenschap Loosdrecht (inclusief ontwerp tarieventabel 2023) voor zienswijze aan te bieden aan de raden van de deelnemende gemeenten en aan provinciale staten van de deelnemende provincies.
2. de ontwerpbegroting 2023 en ontvangen zienswijzen ter vaststelling te agenderen voor de Plassenraad van 7 december 2022

Ondertekening

Aldus vastgesteld door het dagelijks bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o.

Mw. C. Larson
Voorzitter

Mw. J. Brand
Secretaris

**PLASSENSCHAP
LOOSDRECHT**

BEGROTING 2023

ONTWERP

04 OKTOBER 2022

1 Voorwoord

Voor u ligt de Programmabegroting Plassenschap Loosdrecht e.o. 2023, opgesteld namens het dagelijks bestuur voor de laatste keer door bedrijfsvoeringsorganisatie Recreatie Midden-Nederland (RMN). RMN wordt op 31 december 2022 opgeheven, de taken worden dan overgenomen door de gemeente Wijdmeren.

Plassenschap Loosdrecht e.o. is in 2023 een bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO), een samenwerkingsvorm op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Binnen deze BVO werken de gemeenten Wijdmeren, Stichtse Vecht en de Provincies Utrecht en Noord-Holland samen aan het beheer van publiek toegankelijke recreatiegebieden voor inwoners en bezoekers van de regio. De gemeente Utrecht is per 1 januari 2023 geen deelnemer meer in het Plassenschap.

De taak van het Plassenschap Loosdrecht e.o. ingevolge de nieuwe BVO is het beheer en onderhoud en eventueel de exploitatie van eigendommen van het Plassenschap en de daarop aanwezige voorzieningen, het in stand houden van natuur en landschapsschoon, voor zover samenhangend met deze taak, alsmede het financieel beheer dat met deze taak samenhangt. Het gebied omvat alle wateren van de Loosdrechtse Plassen, de beide Kievitsbuurten een pad en enkele terreinen en paden in het Veenweidegebied ten westen van de A2. Het plassengebied biedt daarmee publieke mogelijkheden voor ontspanning, rust, beweging en plezier voor inwoners én bezoekers van de regio.

Het Plassenschap heeft de uitvoering van zijn werkzaamheden belegd bij de gemeente Wijdmeren. De taken op het gebied van Regelgeving, Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving alsmede het bevoegd gezag ingevolge de Scheepvaartverkeerswet zijn daarvan geen onderdeel meer; daarvoor zijn vanaf de wijziging van de regeling de beide gemeenten verantwoordelijk. Omdat het voor de hand ligt dat deze taken - net als voorheen - worden verricht ten dienste van alle deelnemers, zijn de lasten en baten van deze taakuitvoering in de schapsbegroting opgenomen.

Deze begroting 2023 is opgesteld in afstemming met de gemeente Wijdmeren en op basis van het aanbod dat de gemeente Wijdmeren het Plassenschap heeft gedaan voor de uitvoering van de taken. De gemeente Wijdmeren heeft daarbij te kennen gegeven dat het jaar 2023 als een overgangsjaar moet worden beschouwd waarin zij diverse zaken verder uitwerkt en inricht.

De deelnemers hebben afgesproken dat gedurende de jaren 2023 en 2024 de besparingen die worden gerealiseerd in de bedrijfsvoering worden ingezet ten behoeve van kwaliteitsverbetering van het product. Na deze twee jaren wordt dit uitgangspunt geëvalueerd.

ONDERTEKENING

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur d.d. 7 december 2022

Mevr. C. Larson
Voorzitter

Mevr. J. Brand
Secretaris

INHOUD

1	Voorwoord	2
	Ondertekening	2
	Inhoud	3
	Beleidsbegroting	5
2	Programmaplan	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Programma 1: Beheer en onderhoud	5
2.2.1	Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?	5
2.2.2	Wat mag het kosten?	6
2.3	Programma 2: Toezicht en handhaving	7
2.4	Programma 3: Ontwikkeling	8
2.4.1	Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?	8
2.4.2	Wat mag het kosten?	8
2.5	Programma 4: Exploitatie	9
2.5.1	Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?	9
2.5.2	Wat mag het kosten?	9
2.6	Programma 5: Algemeen (incl. overhead)	11
2.6.1	Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?	11
2.6.2	Wat gaan we daarvoor doen?	11
2.6.3	Wat mag het kosten?	11
3	Paragrafen	15
3.1	Paragraaf lokale heffingen	15
3.2	Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	15
3.2.1	Inventarisatie en toelichting beschikbare weerstandscapaciteit	17
3.3	Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	19
3.4	Paragraaf financiering	19
3.4.1	Beleidsuitgangspunten	19
3.4.2	Risicobeheer	20
3.4.3	Kasgeldlimiet	20
3.4.4	Renterisiconorm	20
3.4.5	Mutaties in de leningenportefeuille	20
3.4.6	BBV en rentetoerekening	20
3.5	Paragraaf bedrijfsvoering	21
3.5.1	Bedrijfsvoering	21
3.5.2	Overhead en toerekening personeelskosten	21
3.6	Paragraaf verbonden partijen	21

Financiële begroting	23
4 Overzicht baten en lasten per programma en toelichting	23
5 Overzicht incidentele baten en lasten	24
5.1 Overzicht incidentele baten en lasten en toelichting	24
5.2 Presentatie van het structureel begrotingssaldo	24
6 Uiteenzetting van de financiële positie	25
6.1 Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid.....	25
6.2 geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar	25
6.3 EMU-saldo	25
6.4 Meerjaren investeringsbegroting	26
6.5 Stand en verloop van de reserves en voorzieningen	27
6.6 Baten en lasten per taakveld	28
6.7 Deelnemersbijdrage 2023	29
7 Tarieventabel 2023	30

2 Programmaplan

2.1 Inleiding

Op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen kunnen gemeenten, provincies en waterschappen publiekrechtelijk samenwerken aan een belang dat verder strekt dan de gemeente- of provinciegrens. Het belang van recreatie, natuur en landschap is regionaal van aard. Vanaf eind jaren '50 zijn terreinen verworven en ingericht en zijn daarop publieke voorzieningen aangelegd. Het beheer en onderhoud daarvan moet duurzaam geborgd worden. Met dit doel is door wijziging van de bestaande gemeenschappelijke regeling de BVO Plassenschap Loosdrecht e.o. tot stand gekomen.

Het oorspronkelijke werkgebied van de samenwerking is ongewijzigd gebleven. Doordat vanaf dit begrotingsjaar de taak beperkter is geworden – met name beleid en ontwikkeling zijn geen taak meer van het Plassenschap – wordt een kostenbesparing verwacht. De beheertaak is overgeheveld van Recreatie Midden Nederland naar de gemeente Wijdemeren. De secretaris- en control functie worden per 1 januari 2023 ondergebracht bij de provincie Utrecht. Met beide wijzigingen wordt een besparing op overheadkosten gerealiseerd. Daarnaast wordt ingezet op verbetering van de kwaliteit van het beheer en onderhoud door dit bedrijfsmatiger te organiseren en het meerjarenperspectief inzichtelijker te maken. Hoe dit op langere termijn uitpakt kan nu nog niet worden overzien. Daarom is besloten de op de korte termijn gerealiseerde besparingen niet door te laten werken in de deelnemersbijdragen. Na twee jaar (eind 2024) moet een evaluatie plaatsvinden.

Het Plassenschap beheert en onderhoudt de volgende eilanden en terreinen: de Aa, Bijltje, Bosdijk, de Geer, Geitekaai, Fuut, Markus Pos, Meent, Oukoperdijk, Robinson Crusoe, de Strook, Weer en Zwaan. Daarnaast beheert het schap een aantal fiets- en wandelpaden – de Boterwal, fietspad Scheendijk en de Uitweg van Portengen – maar ook diverse vaarwegen en sluizen.

Leeswijzer

De begroting 2023 is opgebouwd naar de aard van de activiteiten van het schap:

- Programma 1. Beheer en Onderhoud
- Programma 2. Toezicht & handhaving
- Programma 3. Ontwikkeling
- Programma 4. Exploitatie
- Programma 5. Algemeen (incl. overhead)

2.2 Programma 1: Beheer en onderhoud

2.2.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Beheer & Onderhoud omvat het beheer en (dagelijks, groot- en vervangings-) onderhoud van de terreinen en plassen, fiets- en wandelpaden en het onderhouden van voorzieningen. Het niveau van beheer & onderhoud verschilt per terrein, per seizoen en is afhankelijk van onder meer wet- en regelgeving, de functie, de intensiteit van gebruik en de behoefte van recreanten en de opdracht van het Plassenschap. Ook op het gebied van beheer & onderhoud moeten we inspelen op en rekening houden met diverse ontwikkelingen. In onderstaande alinea's worden de belangrijkste ontwikkelingen geschetst.

2.2.1.1 Optimalisatie

In 2021 en 2022 is verder gewerkt aan het op orde brengen van de basis door het opstellen/verbeteren van de onderhoudsbestekken voor Dagelijks Onderhoud, het MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP) de digitalisering van het areaal in het GIS-systeem Geovisia en het opstellen van nieuw beleid en richtlijnen. In 2023 wordt hieraan verder gewerkt en zal het meerjarenperspectief op vervangingsinvesteringen aangescherpt worden

2.2.1.2 Duurzaamheid/natuur

De duurzaamheid-thema's 'klimaatverandering'/'klimaatadaptatie', 'biodiversiteit', 'circulaire economie' en 'energietransitie' staan steeds hoger en prominenter op de politieke agenda's. Het schap heeft in de afgelopen jaren een aantal stappen gezet op het gebied van duurzaamheid. Waar mogelijk wordt ecologisch beheerd ter bevordering van de biodiversiteit en worden natuurvriendelijke oevers aangelegd. In 2023 streven we naar verdere verduurzaming. Het Natura2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen wordt hierbij betrokken maar natuurbeheerplannen zullen niet worden opgesteld. Het Plassenschap is immers niet ingericht als TBO en ontvangt derhalve ook geen beheervergoedingen.

2.2.2 Wat mag het kosten?

De lasten en baten op dit programma zien er als volgt uit.

Programma 1	Realisatie 2021 (x € 1.000)	Begroting 2022 (x € 1.000)	Begroting 2023 (x € 1.000)
Lasten	1.588	927	1.437
Baten	1.332	844	1.236
Saldo van baten en lasten	-255	-83	-201
Toevoegingen aan reserves	17	17	17
Onttrekkingen aan reserves	478	17	17
Gerealiseerd resultaat	205	-83	-319

2.2.2.1 Toelichting lasten

De lasten (inclusief mutatie reserves) zijn in 2023 gebaseerd op de inzet van 3,52 f.t.e. aan formatie voor dagelijks beheer en onderhoud (was gelijk in 2022) en 0,80 f.t.e. aan formatie voor groot onderhoud (is 0,08 f.t.e. meer dan in 2022). De lasten zijn als volgt opgebouwd:

Programma 1	Begroting 2023 (x € 1.000)
Doorbelaste personeelskosten	516
Onderhoud en vuilafvoer	318
Dotatie voorziening onderhoud	288
Kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving aan derden	315
Bruto lasten	1.437
Waarvan transparantie-BTW	218
Netto lasten	1.219

In november 2021 is het MJOP vastgesteld. De jaarlijkse dotatie aan de Voorziening Groot Onderhoud is op dat moment verhoogd van € 115.000 naar € 288.000. Bij nadere studie blijkt dit bedrag ontoereikend onder meer vanwege de gestegen kosten voor grondstoffen en energie. Voor 2023 blijft de dotatie niettemin ongewijzigd op € 288.000. We hebben kritisch gekeken naar de onderdelen van het groot onderhoud en hebben geconstateerd dat onderdelen hiervan als (vervangings-) investeringen zijn aan te merken, zoals de elektronica van sluizen en het vervangen van groepen dode bomen. De investeringen zijn uit het Groot Onderhoud gehaald en worden in een meerjareninvesteringsbegroting (MJIP) meegenomen die separaat aan het bestuur zal worden aangeboden in de loop van 2023.(§ 6.4). De uitgaven/ investeringen die voor 2023 onontkoombaar zijn blijven uiteraard gehandhaafd en zijn meegenomen in deze begroting.

Nog niet voor alle objecten is een toereikend vervangingsschema opgesteld. Dit betreft bijvoorbeeld de werkhaven Rimboe. Op dit moment is de staat van onderhoud nauwelijks toereikend, de komende jaren zal moeten worden gemonitord wat er dient te gebeuren om dit te verbeteren. Ook dit onderdeel zal in het genoemde MJIP worden meegenomen.

De genoemde kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving wordt in de volgende paragraaf toegelicht.

2.2.2.2 Toelichting baten

De baten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Programma 1	Begroting 2023 (x € 1.000)
Toegerekende deelnemersbijdrage	802
Instandhoudingsbijdrage Plassengebied	106
Externe baten toezicht en handhaving	209
Bruto baten	1.117
Waarvan transparantie-BTW	218
Netto baten	899

De genoemde kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving wordt in de volgende paragraaf toegelicht.

2.3 Programma 2: Toezicht en handhaving

Vanaf 2023 voert het Plassenschap de taken uit het oude programma Toezicht en Handhaving niet meer uit. In haar vergadering van 24 juni jongstleden heeft het AB besloten een *kwaliteitsbijdrage toezicht en handhaving* op te nemen in de begroting. De deelnemers besluiten gezien het gemeenschappelijk belang om de kosten voor beheer, onderhoud en exploitatie te beheersen, om deze taken te blijven financieren via de begroting van het Plassenschap. De twee gemeenten ontvangen daarvoor vanuit de begroting van het Plassenschap een vergoeding in de vorm van een kwaliteitsbijdrage Toezicht en Handhaving die overeenkomt met het gebudgetteerde nadeel van de twee gemeenten. In dat geval blijft de begroting van het Plassenschap op dit programma even hoog, wordt door het Plassenschap een kwaliteitsbijdrage verstrekt aan beide gemeenten en kan de verdeelsleutel in stand blijft. Dat betekent verder dat er binnen het Plassenschap bestuurlijke en ambtelijke afstemming is over de werkzaamheden (en het kwaliteitsniveau) van de taken op het gebied van toezicht en handhaving en beide gemeenten rapporteren daarover ook aan het Plassenschap.

De opbrengsten van met name de snelvaarontheffingen komen (€ 284.000) in de begroting 2023 van het Plassenschap te vervallen, daar komt voor terug een kwaliteitsbijdrage van de deelnemers en een instandhoudingsbijdrage voor het gebied vanuit de gemeente Wijdmeren. Deze instandhoudingsbijdrage is afhankelijk van een aantal, in 2023 nog nader uit te werken, factoren.

Programma 2	Realisatie 2021 (bedragen in € 1.000)	Begroting 2022 (bedragen in € 1.000)	Begroting 2023 (bedragen in € 1.000)
Lasten	144	255	0
Baten	604	580	0
Saldo van baten en lasten	363	325	0
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	363	325	0

2.4 Programma 3: Ontwikkeling

2.4.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

2.4.1.1 Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen

Het Plassenschap brengt zelf geen recreatieve ontwikkelingen op gang, maar werkt daaraan wel actief mee. De afwegingskaders voor de haalbaarheid van ruimtelijke ingrepen liggen niet binnen de scope van het Plassenschap. Het Plassenschap Loosdrecht e.o. is mede ondertekenaar van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen (OVP). Binnen het OVP zijn diverse projecten benoemd, waarbij de medewerking van het Plassenschap een rol speelt. Het Plassenschap is daarmee een verplichting aangegaan van in totaal € 906.000. De totale bijdrage dient volgens een vastgesteld kasritme te worden bijgedragen in de periode 2017-2028. Het Plassenschap betaalt met name voor uit te voeren baggerwerkzaamheden. Vanaf 2020 wordt rekening gehouden met een jaarlijks te financieren bedrag van afgerond € 70.900. In het laatste jaar van het Gebiedsakkoord wordt het resterende deel van de bijdrage mogelijk verrekend.

2.4.1.2 Terreinen Plassengebied

Er zijn in 2023 geen ontwikkelingen gepland voor de recreatie-eilanden (afgezien van de reguliere beheer & onderhoudswerkzaamheden).

2.4.1.3 Terreinen Veenweidegebieden

Er zijn in 2023 geen ontwikkelingen gepland voor de recreatieterreinen (afgezien van de reguliere beheer & onderhoudswerkzaamheden).

2.4.2 Wat mag het kosten?

Programma 3	Realisatie 2021 (bedragen in € 1.000)	Begroting 2022 (bedragen in € 1.000)	Begroting 2023 (bedragen in € 1.000)
Lasten	71	71	71
Baten	59	82	0
Saldo van baten en lasten	-11	-11	-71
Toevoegingen aan reserves		2	2
Onttrekkingen aan reserves	71	71	71
Gerealiseerd resultaat	59	80	-2

2.4.2.1 Toelichting lasten

De lasten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Programma 3	Begroting 2023 (bedragen in € 1.000)
Bijdrage Plassenschap aan OVP	71
Bruto lasten	71
Waarvan transparantie-BTW	0
Netto lasten	71

De lasten (inclusief mutatie reserves) betreffen de bijdrage (volgens kasritme) van het Plassenschap aan het OVP.

2.4.2.2 Toelichting baten

De baten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Programma 3	Begroting 2023 (bedragen in € 1.000)
N.v.t	0
Bruto baten	0
Waarvan transparantie-BTW	0
Netto baten	0

2.5 Programma 4: Exploitatie

2.5.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

De exploitatie van het Plassenschap betreft het uitbaten van bezittingen, via erfpacht-, opstal-, huur- en gebruiksovereenkomsten. Erfpachtovereenkomsten worden voor een lange termijn aangegaan, huur- en gebruiksovereenkomsten zijn vaak voor een korte(re) termijn.

Het schap heeft erfpachtovereenkomsten voor Paviljoen De Strook, Recreatiecentrum Mijnden en (tegen een symbolisch tarief) eiland Robinson Crusoe. De opstal op eiland Meent wordt verhuurd. Deze exploitanten vormen een belangrijke bron van inkomsten (Mijnden) en/of dragen bij aan recreatief gebruik van het Plassengebied. Huur- en gebruiksovereenkomsten worden aangegaan voor het gebruik van terreinen door hondenuitlaatservices, het gebruik van een steiger, visrecht, het gebruik van een eiland of terrein voor een activiteit zoals een scoutingkamp, suppen etc. Dit zijn zeer diverse overeenkomsten voor (regelmatig terugkerende) eenmalige activiteiten of korte termijn gebruik.

Verder is het Plassenschap is – namens deelnemende gemeenten - een van de opdrachtgevers van het Routebureau Utrecht. Uniform beheer en onderhoud, ontwikkeling en informatievoorziening & marketing m.b.t. de bewegwijzerde routenetwerken voor fietsen, wandelen en varen (sloepen) loopt via het Routebureau. Het Plassenschap draagt hier in 2023 afgerond € 21.700 aan bij.

Exploitatie biedt de mogelijkheid om de recreatieve meerwaarde van het gebied te vergroten en/of meer inkomsten te genereren.

2.5.2 Wat mag het kosten?

De lasten en baten op dit programma zien er als volgt uit.

Programma 4	Realisatie 2021 (x € 1.000)	Begroting 2022 (x € 1.000)	Begroting 2023 (x € 1.000)
Lasten	367	549	619
Baten	849	1.206	993
Saldo van baten en lasten	482	657	374
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	12	0	0
Gerealiseerd resultaat	494	657	374

2.5.2.1 Toelichting lasten

De lasten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Programma 4	Begroting 2023 (x € 1.000)
Doorbelaste personeelskosten	232
Inhuur personeel van derden	37
Rente en afschrijving	311
Bestuur- en apparaatskosten	3
Belastingen en verzekeringen	10
Energie en waterkosten	24
Publiciteits- en overige kosten	2
Bruto lasten	619
Waarvan transparantie-BTW	94
Netto lasten	525

In de tabel is te zien, dat de lasten (inclusief mutatie reserves) voornamelijk uit de rente en afschrijvingen (€ 311.000) en de doorbelaste personele lasten (€ 232.000). De personele lasten zijn gebaseerd op een formatie van 1,55 f.t.e. aan sluiswachters. Aanvullend wordt in de post doorbelaste personeelskosten door de gemeente Wijdemeren rekening gehouden met een bedrag van € 75.000 aan inhuurlasten. Daarnaast wordt rekening gehouden met inhuur van specialisten voor een bedrag van € 37.000, welke afzonderlijk op de schapsbegroting wordt verantwoord.

2.5.2.2 Toelichting baten

De baten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Programma 4	Begroting 2023 (x € 1.000)
Toegerekende deelnemersbijdrage	509
Opbrengsten van eigendommen	423
Overige baten	61
Bruto baten	993
Waarvan transparantie-BTW	94
Netto baten	899

2.6 Programma 5: Algemeen (incl. overhead)

2.6.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?

Programma 5 is een beleidsarm programma. Naast de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien zijn tevens de lasten voor overhead opgenomen. Het betreft de uitvoering van de reguliere overheadfuncties zoals HRM, financiën en control, ICT, communicatie, management, juridische zaken en archief (DIV). De taken worden grotendeels door eigen formatie dan wel door inhuur worden uitgevoerd. De functies zijn ingebed in de reguliere organisatie van Wijdmeren.

2.6.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Programma 5 bestaat uit doorbelasting van personeel en apparaatskosten vanuit de gemeente Wijdmeren. De bedrijfsvoeringsfuncties vervullende de volgende taken:

- het Management geeft adequate leiding en (bij)sturing aan de uitvoering van werkzaamheden;
- HRM zorgt voor de personeels- en salarisadministratie alsmede het HR beleidskaders
- Juridische ondersteuning zorgt voor juridische kaders, juridische beleid en juridische advisering
- Huisvesting en facilitaire zaken zorgt voor adequate huisvesting en facilitaire ondersteuning.
- Communicatie zorgt voor adequate informatie aan burgers en bedrijven
- DIV zorgt voor documentenstromen en archivering
- ICT zorgt voor de beschikbare kantoorautomatisering, ICT advisering en overige digitale systemen
- Financiën zorgt voor administratie en consolidatie van de inkomsten en uitgaven, financiële advisering van het bestuur en levert de ten behoeve van de jaarstukken benodigde informatie (aan de controller).

Vanuit bedrijfsvoering van de gemeente Wijdmeren wordt een relatie gelegd met de secretaris- en controllersfunctie, welke door de provincie Utrecht wordt ingevuld.

2.6.3 Wat mag het kosten?

Programma 5	Realisatie 2021 (x € 1.000)	Begroting 2022 (x € 1.000)	Begroting 2023 (x € 1.000)
Lasten	907	1.721	950
Baten	0	111	780
Saldo van baten en lasten	-907	-1.610	-170
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-907	-1.610	-170

2.6.3.1 Toelichting lasten

De lasten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Programma 5	Begroting 2023 (x € 1.000)
Doorbelaste personeelskosten	556
Doorbelaste apparaatskosten	335
Rente en afschrijving	5
Bestuur- en apparaatskosten	39
Belastingen en verzekeringen	7
Publiciteits- en overige kosten	8
Bruto lasten	950
Waarvan transparantie-BTW	144
Netto lasten	806

De lasten (inclusief mutatie reserves) bestaan vooral uit doorbelaste personele- en apparaatskosten. Voor de personele lasten wordt uitgegaan van een formatie van 1,72 (fte). Dat is ongeveer 1 f.t.e. minder dan voor LSD in de begroting van 2022 werd doorbelast.

2.6.3.2 Toelichting baten

De baten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Programma 5	Begroting 2023 (bedragen in € 1.000)
Toegerekende deelnemersbijdrage	722
Bruto baten	722
Waarvan transparantie-BTW	144
Netto baten	578

2.6.3.3 Overzicht algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen zijn die inkomsten die geen specifiek bestedingsdoel kennen. Het BBV schrijft voor een overzicht algemene dekkingsmiddelen op te nemen. In onderstaand overzicht worden de bedragen voor de begroting van 2022 t/m 2026 weergegeven evenals realisatiecijfers van 2021. Omdat conform de regeling taakvelden de deelnemersbijdrage toegerekend dient te worden aan de taakvelden waaraan zij besteed wordt, is bij het Plassenschap geen sprake van algemene dekkingsmiddelen.

	2021 realisatie	2022 Begroting	2023 begroting	2024 begroting	2025 begroting	2026 begroting
Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	0	0	0	0	0	0
Algemene uitkeringen	0	0	0	0	0	0
Dividend	0	0	0	0	0	0
Saldo financieringsfunctie	0	0	0	0	0	0
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0
Totaal algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0

2.6.3.4 Bedrag onvoorzien

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording is het verplicht het jaarlijks opgenomen bedrag voor onvoorziene lasten in de begroting afzonderlijk te presenteren. De omvang van de post onvoorzien is gebaseerd op circa 0,1% van de totale lasten en bedraagt € 2.900.

	2021 realisatie	2022 Begroting na wijziging	2023 begroting	2024 begroting	2025 begroting	2026 begroting
Post onvoorzien	0	2.800	3.100	3.200	3.300	3.400
In % totale lasten	0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%

2.6.3.5 Overzicht overhead

Met ingang van de begroting 2018 moeten gemeenschappelijke regelingen overhead centraal begroten en verantwoorden in de begroting en jaarstukken. Voor 2022 zijn de kosten voor overhead separaat opgenomen. Onder overhead wordt verstaan het geheel van functies gericht op sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Enkele voorbeelden van overhead zijn: leidinggevende primair proces, juridische zaken, facilitaire zaken, ICT, huisvesting en financiën, toezicht en controle op de eigen organisatie. Deze werkzaamheden worden voor het Plassenschap uitgevoerd door de gemeente Wijdmeren. Het is verplicht een overzicht van kosten van overhead op te nemen. In onderstaand overzicht is weergegeven hoe het bedrag voor overhead is opgebouwd.

Overhead	Realisatie 2021 (x € 1.000)	Begroting 2022 (x € 1.000)	Begroting 2023 (x € 1.000)
Lasten	907	1.718	948
Baten	0	111	780
Saldo van baten en lasten	-907	-1.607	-168
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-907	-1.607	-168

3 Paragrafen

Op grond van het BBV is het verplicht om voor zeven programma-overschrijdende thema's verantwoording af te leggen in een afzonderlijke paragraaf. Voor het Plassenschap geldt dat, gelet op de aard van de activiteiten van het Plassenschap, niet alle paragrafen van toepassing zijn. Om die reden zijn alleen die paragrafen opgenomen die van toepassing zijn.

Paragraaf	Opgenomen	Toelichting
Lokale heffingen	Wel	Zie §3.1
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Wel	Zie §3.2
Onderhoud kapitaalgoederen	Wel	Zie §3.3
Financiering	Wel	Zie §3.4
Bedrijfsvoering	Wel	Zie §3.5
Verbonden partijen	Wel	Zie §3.6
Grondbeleid	Niet	LSD voert geen grondbeleid.

3.1 Paragraaf lokale heffingen

Het Plassenschap Loosdrecht e.o. verleende ontheffing van een aantal verboden die zijn opgenomen in de Verordening Plassenschap Loosdrecht e.o., het Besluit Motorboten, Voorrangsregeling Mijndense sluis en de Woonschepenverordening. Deze taak is teruggevalen naar de gemeenten Wijdmeren en Stichtse Vecht, waarbij de gemeente Wijdmeren de uitvoering verzorgt de uitvoering namens beide gemeenten. De gemeente Wijdmeren heeft voor het in behandeling nemen en verstrekken van ontheffingen de door het schap geheven tarieven overgenomen (met indexatie).

Beoogd wordt de tarieven zodanig vast te stellen dat de totale kosten die veroorzaakt worden door de behandeling van ontheffingsaanvragen worden gedekt. De belangrijkste vergoedingen en rechten zijn:

	2021	2022	2023
Rechten snelvaarontheffingen	€ 263.200	€ 267.400	€ 0
Rechten motorbootvaren en pleziervaartuigen	€ 13.300	€ 13.500	€ 0
Overige ontheffingen	€ 1.000	€ 1.100	€ 0
Vorrangsrecht Mijndense sluis	€ 2.600	€ 2.700	€ 0
Totaal	€ 280.100	€ 284.700	€ 0

De begrote baten voor 2023 zijn € 0 omdat de VTH-taken (waar deze baten onder werden verantwoord) met de omvorming terug vallen naar de beide gemeenten, Stichtse Vecht en Wijdmeren.

3.2 Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

De risico's van het Plassenschap hebben zowel betrekking op de te realiseren exploitatie-opbrengsten als op de kosten voor beheer & onderhoud vanwege achterstallig onderhoud, klimaatveranderingen en kostenstijging als gevolg van de aantrekkende economie. Het schap onderscheidt de volgende risico's:

	Omschrijving risico	Bedrag	Wanneer	Frequentie
1	Erfpacht en huur	17.000	2023 e.v.	Jaarlijks
2	Schutgelden Mijndense sluis	6.000	2023 e.v.	Jaarlijks
3	Bestrijding overmatige waterplanten	40.000	2023 e.v.	Jaarlijks
4	Rente	14.000	2023 e.v.	Jaarlijks
5	Klimaatverandering	40.000	2023 e.v.	Jaarlijks
6	Marktwerving	9.000	2023 e.v.	Jaarlijks
7	Uitkomsten inspecties MJOP	PM	2023 e.v.	Jaarlijks
8	Hoge inflatie	PM	2023 e.v.	Jaarlijks
9	Onvoorziene risico's	45.000	2023 e.v.	Jaarlijks
	Totaal	171.000		

1. Erfpacht en huur

De geraamde omzet uit erfpacht en verhuur bedraagt ca. € 334.000. Het risico dat de exploitant niet aan zijn verplichtingen kan voldoen is aanwezig. Het risico wordt ingeschat op 5% van de omzet, zijnde € 17.000.

2. Schutgelden Mijndense sluis

De omzet die is gerealiseerd met het schutten bij de Mijndense Sluis is in de afgelopen 3 jaar gemiddeld nagenoeg conform de in de begroting geraamde bedragen. Bij normale weersomstandigheden is de raming realistisch. Bij tegenvallende weersomstandigheden kan de opbrengst zomaar € 10.000 lager uitvallen. Het gemiddelde risico bedraagt € 6.000.

3. Bestrijding overmatige waterplanten

Bestrijding van overmatige waterplanten behoort tot het OVP project Exotenbestrijding waarbinnen een gezamenlijk plan van aanpak voor de aanpak van 'overmatige begroeiing door waterplanten' is opgesteld. De verschillende beherende overheden dragen hun eigen kosten; voor het uitvoeren van maatregelen bij bedrijven wordt aan 50% cofinanciering gedacht, waarvoor externe dekking wordt gezocht. Ook wordt een fonds gevormd voor bijzondere omstandigheden. Het schap is bereid aan de uitvoering van de plannen mee te werken maar niet bereid extra geld beschikbaar te stellen voor een calamiteitenfonds en een innovatiefonds. Bij de berekening van het risico wordt alleen gerekend met kosten van bestrijding van overmatige waterplanten in vaarwateren die in eigendom c.q. beheer bij het Plassenschap zijn. Het is niet bekend wat dit financieel voor het Plassenschap betekent. Als risico voor het schap ramen we, op basis van de cijfers uit het hiervoor genoemde plan van aanpak, een bedrag van € 40.000.

4. Rente

Het rentepercentage voor nieuwe vaste geldleningen is voor 2023 geraamd op 2,5%. Dit percentage is gebaseerd op een reële inschatting van de marktrente op het moment van afsluiten. Een rente van 1,0% hoger dan deze verwachting resulteert in extra lasten van € 14.000 per jaar.

5. Klimaatverandering

Een belangrijke tendens is te zien in de merkbare gevolgen van klimaatveranderingen voor de onderhoudsmaatregelen. Er moet rekening worden gehouden met de volgende aspecten:

- langer groeiseizoen (waardoor extra maaibeurten nodig zijn en extra kosten met zich meebrengen);
- droogte, waarmee begroeiingen verloren gaan;
- wateroverlast (beschadiging van oevers, beschoeiingen en beplanting);
- ontwikkeling van ziektes en exoten.

Elk seizoen is anders en onderhoudswerkzaamheden zijn lastig te vergelijken per jaarschijf. Droogte, extra water en extra maaien zijn lastig te kwantificeren. Op basis van de ervaringscijfers in eerdere jaren hebben we het risico ingeschat op €40.000.

6. Marktwerving

De meeste dagelijkse beheer- en onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd door de gemeente met eigen personeel (al dan niet overgenomen van RMN). Enkele werkzaamheden worden uitbesteed aan aannemers. Gezien de internationale ontwikkelingen stijgen met name de prijzen van energie en van grondstoffen excessief. Leveranciers willen daardoor geen prijzen meer vastleggen – zo de levering al kunnen garanderen. We kunnen moeilijk inschatten met welke prijsstijgingen we voor 2023 rekening moeten houden.

7. MJOP

In de jaarrekening 2019 is de voorziening groot onderhoud vrijgefallen omdat onvoldoende aansluiting bestond tussen de administratieve en de technische staat van het onderhoud. In 2020 en begin 2021 zijn inspecties uitgevoerd naar de technische staat van het onderhoud. De uitkomsten van deze inspecties geven inzicht in het benodigde onderhoud en worden verwerkt in de herijking van het MJOP. Het risico bestaat dat uit de inspecties blijkt dat de kosten voor onderhoud hoger zullen zijn dan nu in de begroting opgenomen. Omdat via de inspecties dit inzicht verkregen wordt, is het op dit moment niet mogelijk het risico te kwantificeren. Als hiervoor gezegd zijn diverse onderdelen uit het MJOP overgeheveld naar een nog op te stellen MJIP. Dit MJIP wordt in 2023 separaat ter besluitvorming voorgelegd.

8. Hoge inflatie

In het vorige begrotingsjaar 2022 heeft het Plassenschap te maken met sterk oplopende inflatiecijfers. In deze begroting is rekening gehouden met de indexering uit de kadernota 2023, dit lijkt echter ruim onvoldoende om alle prijsstijgingen te compenseren. In deze begroting is wel rekening gehouden met autonome prijsstijgingen op energie, maar op de andere kostensoorten bestaat het risico dat door de hogere inflatie de geraamde lasten te laag zijn.

9. Onvoorziene risico's

Naast bovengenoemde grote risico's heeft onze gemeenschappelijke regeling te maken met kleinere risico's, zoals het illegaal dumpen van giftige afvalstoffen, niet verhaalbare vernielingen en wijzigingen in wetgeving met mogelijk financiële gevolgen. Deze worden niet afzonderlijk benoemd en gekwantificeerd, maar hiervoor wordt gedurende de meerjaren termijn een gelijkblijvend risicobedrag aangehouden van € 50.000. We gaan er vanuit dat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. Om hiervoor te corrigeren wordt een percentage van 90% berekend over het totaal berekende risicobedrag.

3.2.1 Inventarisatie en toelichting beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het totaal aan middelen waarover Plassenschap Loosdracht beschikt om niet begrote financiële tegenvallers op te vangen. Net als tegenvallers kan ook de weerstandscapaciteit worden onderverdeeld in incidenteel en structureel. Incidentele weerstandscapaciteit is aanwezig in de vorm van begrotingsposten voor onvoorzien en aanwezige reserves met een weerstandsfunctie. Structurele weerstandscapaciteit betreft de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Het gaat dan - naast de mogelijkheid van herschikking binnen bestaande budgetten - om de heffingscapaciteit van Plassenschap Loosdracht.

De omvang van de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit worden hieronder gepresenteerd.

3.2.1.1 Incidentele weerstandscapaciteit

	Begroet 2023
Algemene reserve	55.800
Stille reserves materiële vaste activa ¹	0
Post onvoorzien in de begroting	3.100
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	58.900

¹ De materiële vaste activa zijn conform het BBV gewaardeerd op verkrijgings- of vervaardigingsprijs dan wel lagere marktwaarde. Indien de marktwaarde echter boven de verkrijgings- of vervaardigingsprijs ligt dan is sprake van een stille reserve. Deze wordt gekapitaliseerd bij verkoop van het betreffende actief.

3.2.1.2 Structurele weerstandscapaciteit

	Beschikbaar 31-12-2021	Begroot 2023
Onbenutte ruimte heffingen	0	0
Heroverweging bestaand beleid	P.M.	P.M.
Totaal structurele weerstandscapaciteit	0	0

Onbenutte ruimte leges en heffingen

Voor zover de hoogte van leges en andere heffingen niet gebonden is aan landelijk vastgestelde tarieven, is het beleid zoveel mogelijk gericht op 100% kostendekking. Zowel bedrijfseconomische factoren (vraaguitval), draagvlak (relatieve hoogte tarieven in vergelijking tot andere recreatieschappen) en beleidsinhoudelijke argumenten geven in de praktijk een begrenzing aan het volledig benutten van de aanwezige onbenutte capaciteit.

Heroverweging bestaand beleid

Door bestaand beleid te heroverwegen zijn er mogelijkheden om de structurele nadelen in de begroting op te vangen.

3.2.1.3 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de risico's en de weerstandscapaciteit.

De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt voor 2023 € 58.900.

Het weerstandsvermogen wordt berekend door de risico's te delen door de beschikbare weerstandscapaciteit. Op basis van de beschikbare weerstandscapaciteit van € 58.900 en € 171.000 aan risico's komt het de verhouding tussen het weerstandsvermogen en de risico's in de begroting 2023 uit op 0,3.

Relatie weerstandsvermogen en financiële kengetallen

Gemeenschappelijke regelingen zijn verplicht in de paragraaf weerstandsvermogen een zestal financiële kengetallen op te nemen voor het laatste rekeningjaar, het lopende begrotingsjaar en het nieuwe begrotingsjaar.

In onderstaande tabel zijn de betreffende kengetallen opgenomen en vervolgens voorzien van een beoordeling. De kengetallen grondexploitaties en onbenutte belastingcapaciteit zijn als niet van toepassing opgenomen omdat Plassenschap Loosdrecht geen grondexploitaties heeft en geen gemeentelijke belastingen oplegt.

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Netto schuldquote	49%	106%	128%	144%	128%	115%
Netto schuldquote gecorrigeerd	49%	106%	128%	144%	128%	115%
Solvabiliteit	30%	12%	9%	8%	7%	6%
Kengetal grondexploitatie	n.v.t.	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Structurele exploitatieruimte	6%	-21%	0,1%	0,1%	0,1%	0,4%
Onbenutte belastingcapaciteit	n.v.t.	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt

Omdat de kengetallen in de eerste plaats bedoeld zijn om inzicht te geven in de financiële positie ten behoeve de horizontale verantwoording, is een externe normering niet aan de orde. Het is de rol van het dagelijks bestuur om aan de hand van de kengetallen de financiële positie toe te lichten en de rol van het algemeen bestuur om eventueel bijstellingen te verlangen. De plassenraad heeft in dit kader normen gesteld ten aanzien van de financiële kengetallen:

- Schuldquote: Deze mag niet groter zijn dan 130%. Indien de schuldquote groter dan 130% wordt, dient het dagelijks bestuur maatregelen voor te stellen om te waarborgen dat de operationele kasstroom toereikend is om de aflossingsverplichting van de langlopende leningen te kunnen voldoen.
- Solvabiliteit: Deze moet tenminste 15% bedragen
- Structurele exploitatieruimte: Deze moet ten minste 0,0% bedragen.
- Weerstandsvermogen: de verhouding tussen het *weerstandsvermogen* en de risico's zoals gekwantificeerd in de risicoparagraaf van de begroting en jaarstukken dient minimaal 1:1 te zijn. Komt de verhouding onder de 1 dan bespreekt het dagelijks bestuur een voorstel met de Plassenraad om te waarborgen dat het weerstandsvermogen weer op een voldoende niveau komt

Op basis van de huidige begroting is het risico groot dat de door de Plassenraad gestelde norm voor de solvabiliteit overschreden worden in de jaren 2023 tot en met 2026. Daarnaast wordt in 2024 de norm voor de netto schuldquote overschreden.

3.3 Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

In 2020 is gestart met inspecties om op basis daarvan een nieuw onderhoudsplan op te stellen. Dit onderhoudsplan is opgesteld in 2021 en vorig jaar in uitvoering gebracht. Het MJOP is inmiddels geactualiseerd aan het huidige prijspeil, maar zal in 2023 voor het investeringsdeel nader moeten worden uitgewerkt. Voor een uitgebreide beschrijving van de beleidsvoornemens ten aanzien van het onderhoud van de verschillende kapitaalgoederen verwijzen wij u naar de toelichting bij programma 1 Beheer en onderhoud.

3.4 Paragraaf financiering

3.4.1 Beleidsuitgangspunten

Het optimaliseren van de renteresultaten binnen de kaders van de Wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) respectievelijk de limieten en richtlijnen van het Treasurystatuut.

3.4.2 Risicobeheer

De Wet financiering decentrale overheden vermeldt twee normen. Het doel is te voorkomen dat bij herfinanciering van leningen bij aanzienlijk hogere rente grote schokken optreden in de hoogte van de rente die het schap moet betalen. De normen beperken de budgettaire risico's.

3.4.3 Kasgeldlimiet

In de Uitvoeringsregeling Financiering Decentrale Overheden (UFDO) geeft het ministerie aan tot welk bedrag gemeenschappelijke regelingen mogen financieren met kortlopende geldleningen: de kasgeldlimiet. Het betreft een percentage van het totaal van de begroting, zijnde momenteel 8,2 %. Als de gemeenschappelijke regeling deze kasgeldlimiet structureel overschrijdt, dient ze de kortlopende schuld om te zetten in een langlopende schuld. Met name bij korte financiering is er sprake van een renterisico. Van de ene kant voorkomt de UFDO grote fluctuaties in de rentelasten door deze financieringsvorm in te kaderen. Van de andere kant is het schap sinds de invoering van de Wet FIDO flexibeler en krijgt ze grotere vrijheid om het cashmanagement vorm te geven.

De verwachte kasgeldlimiet voor 2023 kan als volgt worden weergegeven: Totaal van de lasten begroting 2023 € 3.077.552. De verwachte limiet is 8,2% zijnde € 252.359.

3.4.4 Renterisiconorm

De renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal, met als doel het beperken van de gevolgen van een stijgende rente op de rentelasten van het schap. De norm stelt dat per jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal in aanmerking mag komen voor verplichte aflossingen en renteherzieningen.

De verwachte renterisiconorm voor 2023 kan als volgt worden weergegeven. Totaal van de lasten begroting 2023 € 3.077.552. De verwachte limiet is 20% zijnde € 615.510. De begrote aflossingen voor 2023 zijn € 321.000 zodat deze binnen de limiet van € 615.510 passen. Voor de jaren 2025 en 2026 lijkt de renterisiconorm overschreden te worden.

3.4.5 Mutaties in de leningenportefeuille

Omschrijving (bedragen x €1.000)	2023	2024	2025	2026
Stand per 1 januari	3.046	4.095	4.990	5.011
Nieuwe leningen	1.370	1.490	740	790
Reguliere aflossing	321	595	719	783
Stand per 31 december	4.095	4.990	5.011	5.018

Het uitgangspunt is dat in deze begrotingsperiode in totaal € 4.390.000 aan nieuwe leningen wordt opgenomen. Dit is met name ter afdekking van voorgenomen investeringen en om te waarborgen dat vaste activa ook met vaste passiva worden gefinancierd.

3.4.6 BBV en rentetoerekening

Het BBV bevat voorschriften met betrekking tot de rentetoerekening. De interne rentetoerekening is afhankelijk van de verhouding netto rentelasten afgezet tegen de integraal gefinancierde activa. Het schap heeft geen grondexploitaties zodat een aparte renteberekening hiervoor buiten beschouwing kan worden gelaten. Projectfinanciering is eveneens niet van toepassing. De interne rentetoerekening loopt via het taakveld 0.5 treasury. Conform historie wordt er geen renteresultaat begroot en worden de netto rentelasten 100% doorverdeeld naar de activa. Over reserves, voorzieningen en eigen vermogen wordt geen rente toegerekend.

3.5 Paragraaf bedrijfsvoering

3.5.1 Bedrijfsvoering

In de begroting van het schap is geen apart programma bedrijfsvoering opgenomen. Dit komt omdat de bedrijfsvoering inclusief al het personeel is ondergebracht bij de gemeente Wijdmeren. Hiertoe worden de personeels- en apparaatskosten binnen de begroting van de gemeente Wijdmeren opgesteld en doorbelast aan het plessenschap.

3.5.2 Overhead en toerekening personeelskosten

Overeenkomstig het BBV dienen de kosten van overhead verantwoord te worden op een afzonderlijk daarvoor aangewezen taakveld. Dit betreft enerzijds (een percentage van) de personele kosten zoals directeur, afdelingshoofden en medewerkers van ondersteunende afdelingen. Anderzijds betreft het apparaatskosten zoals ICT en huisvesting.

Direct toewijsbare personeels- en apparaatskosten dienen op het taakveld verantwoord te worden waar deze betrekking op hebben. De verdeling op taakveldniveau is in bijlage 4 van deze begroting opgenomen.

De (doorbelaste) overhead voor de begroting 2023 is bepaald op € 947.735 waarvan € 570.285 personeelslasten. De overige kosten van overhead bestaan uit de doorbelaste apparaatslasten vanuit de gemeente Wijdmeren.

3.6 Paragraaf verbonden partijen

Het Plessenschap is formeel ook in 2023 nog deelnemer aan de bedrijfsvoering organisatie RMN, de uitvoeringsorganisatie voor twee recreatieschappen LSD en SGL. Hoewel RMN materieel per 1/1/2023 is opgeheven, zal pas later dat jaar RMN formeel-juridisch worden ontbonden. Pas na vereffening van de verplichtingen en het vermogen vervallen alle aanspraken en financiële verplichtingen die de deelnemers in RMN hebben.

	Recreatie Midden Nederland (RMN)		
Vestigingsplaats	Utrecht		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling – bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO)		
Doelstelling/Publiek belang	Het bieden van een op de behoefte van de recreatieschappen afgestemd uitvoeringsapparaat en het vervullen van de daarmee samenhangende rol van werkgever, alsmede het bevorderen van de onderlinge afstemming tussen de recreatieschappen van de uit te voeren werkzaamheden		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Het bestuur van RMN bestaat uit 3 leden en een secretaris. Namens het Plessenschap heeft dhr. A. Wisseborn zitting in het bestuur van RMN.		
Samenwerkingspartners	RMN kent drie deelnemers: Recreatieschap Stichtse Groenlanden, Plessenschap Loosdrecht en provincie Utrecht.		
Financieel belang	Deelnemers financieren via een deelnemersbijdrage de kosten van RMN en zijn gezamenlijk aansprakelijk voor eventuele tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Er zijn geen materiële risico's die effect hebben op de begroting van het Plessenschap. Alle kosten van RMN worden doorbelast aan de deelnemende schappen.		
Kerncijfers	Bedragen in €	31-12-2020	31-12-2021
	Eigen vermogen	0	0

	Recreatie Midden Nederland (RMN)		
	Vreemd Vermogen	1.462.162	1.845.428
	Resultaat	0	0
Overige informatie / website	https://www.recreatiemiddennederland.nl		

4 Overzicht baten en lasten per programma en toelichting

Programma	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
<i>Lasten</i>						
Programma 1 Beheer & onderhoud	1.588.108	926.800	1.436.714	1.459.690	1.483.123	1.507.026
Programma 2 Toezicht en handhaving	143.769	255.500	-	-	-	-
Programma 3 Ontwikkeling	70.914	70.900	70.900	72.318	73.764	75.239
Programma 4 Exploitatie	366.968	549.000	619.103	666.606	741.249	748.410
Programma 5 Algemeen (incl. overhead)	907.491	1.721.000	950.835	969.889	989.323	1.009.144
• <i>Waarvan overhead</i>	907.491	1.116.225	947.735	966.689	986.023	1.005.744
• <i>Waarvan onvoorzien</i>	-	2.800	3.100	3.200	3.300	3.400
• <i>Transitie RMN</i>	-	601.975	-	-	-	-
Totaal lasten	3.077.250	3.523.200	3.077.552	3.168.503	3.287.459	3.339.819
<i>Baten</i>						
Programma 1 Beheer & onderhoud	1.332.160	844.000	1.235.615	1.258.324	1.283.234	1.308.567
Programma 2 Toezicht en handhaving	442.019	611.600	-	-	-	-
Programma 3 Ontwikkeling	59.485	82.000	-	-	-	-
Programma 4 Exploitatie	849.185	1.206.000	993.047	1.043.329	1.117.538	1.136.379
Programma 5 Algemeen (incl. overhead)	-	110.800	780.369	798.329	818.166	838.371
• <i>Waarvan overhead</i>	-	110.800	780.369	798.329	818.166	838.371
• <i>Waarvan onvoorzien</i>	-	-	-	-	-	-
• <i>Transitie RMN</i>	-	-	-	-	-	-
Totaal baten	2.682.849	2.854.400	3.009.031	3.099.982	3.218.938	3.283.317
Saldo van baten en lasten	-394.401	-668.800	-68.521	-68.521	-68.521	-56.502
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen aan reserves	17.327	17300	19.720	19.720	19.720	19.720
Onttrekkingen aan reserves	561.904	88.200	88.241	88.241	88.241	88.241
Totaal mutaties reserves	544.577	70.900	68.521	68.521	68.521	68.521
Geraamd resultaat	150.176	-597.900	-	-	-	12.019

De baten, lasten en mutaties in reserves zijn gebaseerd op de beleidsinhoudelijke doelstellingen zoals per programma opgenomen in het programmaplan. Voor een nadere toelichting verwijzen wij daarom naar de individuele programma's in het programmaplan.

5 Overzicht incidentele baten en lasten

5.1 Overzicht incidentele baten en lasten en toelichting

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de notitie Incidentele baten en lasten van de Commissie BBV is het verplicht een overzicht op te nemen van de incidentele baten en lasten in de begroting inclusief een toelichting op de belangrijkste posten hieruit.

	2023	2024	2025	2026
<i>Incidentele lasten</i>				
Betaling OVP	70.914	70.914	70.914	70.914
Totaal incidentele lasten	70.914	70.914	70.914	70.914
<i>Incidentele baten</i>				
Totaal incidentele baten	0	0	0	0
<i>Mutaties in reserves</i>				
Incidentele toevoegingen aan reserves	2.393	2.393	2.393	2.393
Incidentele onttrekkingen aan reserves	70.914	70.914	70.914	70.914
Totaal incidentele mutaties in reserves	68.521	68.521	68.521	68.521
Saldo incidentele baten en lasten	-2.393	-2.393	-2.393	-2.393

Onderstaand zijn de belangrijkste incidentele baten, lasten en reservemutaties (groter dan €50.000) toegelicht:

- Op basis van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen heeft Plassenschap Loosdrecht een verplichting om in totaal € 906.000 bij te dragen, deze bijdragen loopt volgens een vastgesteld kasritme van € 70.914 tot-en-met 2028. Om dit te bereiken dient er jaarlijks € 2.393 gestort te worden in de reserve.

5.2 Presentatie van het structureel begrotingssaldo

Om inzicht te bieden in het structureel begrotingssaldo is onderstaand opgenomen wat het effect is van de incidentele baten en lasten op de begroting 2023-2026. Dit overzicht is gebaseerd op het modeloverzicht zoals geadviseerd door de Commissie BBV in de notitie Incidentele baten en lasten.

	2023	2024	2025	2026
Saldo van baten en lasten	-68.521	-68.521	-68.521	-56.502
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	70.900	68.521	68.521	68.521
Begrotingssaldo na bestemming	0	0	0	0
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	2.393	2.393	2.393	2.393
Structureel begrotingssaldo (negatief bedrag = tekort)	-2.393	-2.393	-2.393	-2.393

6 Uiteenzetting van de financiële positie

6.1 Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid

De begroting 2023 is een beleidsarme begroting. Dit mede als gevolg van de transitie waar de bedrijfsvoeringsorganisatie van het Plassenschap, RMN, zich in bevindt. Om die reden is er voor gekozen geen nieuw beleid in de begroting 2023 te verwerken. De begroting 2023 is daarmee volledig gebaseerd op bestaand beleid.

6.2 geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar

(Bedragen in €)	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Activa						
Immateriële vaste activa	1.067	0	0	0	0	0
Materiële vaste activa	3.459.692	4.207.244	5.020.340	5.682.363	5.406.574	5.130.785
Totaal vaste activa	3.460.759	4.207.244	5.020.340	5.682.363	5.406.574	5.130.785
Uitzettingen < 1 jaar	1.086.684	1.800.000	1.800.000	1.800.000	1.800.000	1.800.000
Liquide middelen	103.076	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
Overlopende activa	1.398	0	0	0	55.002	406.749
Totaal vlottende activa	1.191.158	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.055.002	2.406.749
Totaal activa	4.651.917	6.207.244	7.020.340	7.682.363	7.461.576	7.537.534
Passiva						
Eigen vermogen	1.386.872	720.451	651.930	583.409	514.888	458.386
Voorzieningen	746.447	456.569	523.384	644.975	769.689	895.291
Vaste schuld	2.201.787	3.046.429	4.095.286	4.990.143	5.011.000	5.017.857
Totaal vaste passiva	4.335.106	4.223.449	5.270.600	6.218.527	6.295.577	6.371.534
Vlottende schuld	61.137	1.180.000	1.160.000	1.166.000	1.166.000	1.166.000
Overlopende passiva	255.674	803.795	589.741	297.837	0	0
Totaal vlottende passiva	316.811	1.983.795	1.749.741	1.463.837	1.166.000	1.166.000
Totaal passiva	4.651.917	6.207.244	7.020.341	7.682.364	7.461.577	7.537.534

6.3 EMU-saldo

Het (EMU-saldo) is het saldo van de inkomsten en uitgaven van de overheid. Decentrale overheden moeten inzicht geven in de berekening van hun aandeel in dit EMU-saldo. Deze informatie wordt middels enquêtes aangeleverd bij het CBS. Voor de EMU-enquête worden de gemeenten, de provincies en de waterschappen integraal waargenomen. Bij de gemeenschappelijke regelingen wordt een deelwaarneming gedaan. Een gemeenschappelijke regeling valt binnen de deelwaarneming indien het totaal aan baten of lasten op de exploitatierekening groter is dan 20 miljoen euro. Omdat het begrotingstotaal van het Plassenschap onder deze grens van € 20 miljoen ligt is toelichting van het EMU saldo niet verplicht en derhalve niet opgenomen.

6.4 Meerjaren investeringsbegroting

In de begroting is tevens een meerjaren investeringsbegroting opgenomen. Deze begroting is gebaseerd op de netto investering (investering -/- eventueel van derden ontvangen specifieke bijdrage/subsidie). Op investeringen wordt afgeschreven vanaf het jaar volgend op het jaar van ingebruikname van het activum.

Omschrijving (bedrag in €)	Afschrijvings- termijn (jaar)	2023	2024	2025	2026
Beschoeiing de Strook	40	659.200	879.100		
Remmingswerken Sluis Mijnden	30	200.000			
Overige investeringen	5-30 jaar	148.800			
Totaal per jaarschijf		1.008.000	879.100		

6.5 Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Reserves zijn middelen die onder het eigen vermogen vallen en waarvan het algemeen bestuur over de inzet kan besluiten. Onderstaand is per reserve het verloop gedurende de begrotingsperiode weergegeven.

	Stand ultimo 2022	2023			2024			2025			2026		
		Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo
<i>Algemene reserve</i>													
Algemene reserve	653.665	-	597.900	55.765	-	-	55.765	-	-	55.765	-	-	55.765
Totaal algemene reserve	653.665	-	597.900	55.765	-	-	55.765	-	-	55.765	-	-	55.765
<i>Bestemmingsreserves</i>													
Oostelijke Vecht en Plassen	664.686	2.393	70.914	596.165	2.393	70.914	527.644	2.393	70.914	459.123	2.393	70.914	390.602
Inspecties	-	17.327	17.327	-	17.327	17.327	-	17.327	17.327	-	17.327	17.327	-
Totaal bestemmingsreserves	664.686	19.720	88.241	596.165	19.720	88.241	527.644	19.720	88.241	459.123	19.720	88.241	390.602
Rekeningresultaat	-597.900	597.900	-	-	-	-	-	-	-	-	12.019	-	12.019
Totaal reserves	720.451	617.620	436.048	651.930	19.720	88.241	583.409	19.720	88.241	514.888	31.739	88.241	458.386

Voorzieningen zijn middelen die dienen ter dekking van risico's en verplichtingen waarvan de omvang redelijkerwijs kan worden ingeschat. Daarnaast kunnen voorzieningen gevormd ter egalisatie van lasten (bijv. groot onderhoud). Onderstaand is per voorziening het verloop gedurende de begrotingsperiode opgenomen:

	Stand ultimo 2022	2023			2024			2025			2026		
		Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo	Bij	Af	Stand ultimo
<i>Voorzieningen</i>													
Onderhoudsvoorziening	456.569	288.000	221.185	523.384	288.000	166.409	644.975	288.000	163.286	769.689	288.000	162.398	895.291
Totaal voorzieningen	456.569	288.000	221.185	523.384	288.000	166.409	644.975	288.000	163.286	769.689	288.000	162.398	895.291

6.6 Baten en lasten per taakveld

Conform artikel 7 lid 3 sub c van het BBV is het verplicht een overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld op te nemen in de begroting. Dit overzicht, inclusief de koppeling van taakvelden naar programma's, is hieronder opgenomen.

Taakveld	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
0.1 Bestuur	38.000	38.435	39.203	39.987	40.787
0.4 Overhead	1.116.200	947.735	966.689	986.023	1.005.744
0.8 Overige baten en lasten	2.800	3.100	3.200	3.300	3.400
1.2 Openbare orde en veiligheid	167.000				
2.3 Recreatieve havens	309.100	226.528	231.059	235.680	240.393
2.4 Economische havens en vaarwegen	20.600	20.367	20.367	20.367	20.367
3.4 Economische promotie	3.800	3.821	3.897	3.975	4.055
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.865.700	1.837.566	1.904.087	1.998.126	2.025.073
Totaal van de lasten	3.523.200	3.077.552	3.168.503	3.287.459	3.339.819
2.3 Recreatieve havens	101.500	97.750	99.705	101.699	103.733
2.4 Economische havens en vaarwegen	3.200	3.184	3.248	3.313	3.379
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.749.700	2.908.097	2.997.029	3.113.926	3.176.205
Totaal van de baten	2.854.400	3.009.031	3.099.982	3.218.938	3.283.317
Saldo van baten en lasten	-668.800	-68.521	-68.521	-68.521	-56.502
0.10 Mutaties reserves (stortingen)	17.300	19.720	19.720	19.720	19.720
0.10 Mutaties reserves (onttrekkingen)	88.200	88.241	88.241	88.241	88.241
Saldo mutaties reserves	70.900	68.521	68.521	68.521	68.521
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	-597.900	0	0	0	12.019
Gerealiseerd resultaat	-597.900	0	0	0	12.019

6.7 Deelnemersbijdrage 2023

De deelnemersbijdrage voor 2023 is als volgt:

Deelnemersbijdrage LSD		2022	2023 Regulier	2023 Kwaliteits- bijdrage	Verschil	Transpa- rantie BTW*
Totale deelnemersbijdrage		1.539.180	1.769.539	90.320	320.680	455.234
Gemeente Utrecht		196.223	0	0	-196.223	0
Provincie Utrecht	Indexeren 3,3%	0	202.698	0	202.698	55.648
Totaal te verdelen		1.342.957	1.566.841	90.320	314.204	399.587
Provincie Utrecht	14,74%	197.952	230.952	13.313	46.314	58.899
Provincie Noord-Holland	33,58%	450.965	526.145	30.330	105.510	134.181
Totaal provincies		648.917	757.098	43.643	108.181	193.080
Gemeente Wijdmeren	31,32%	420.614	490.735	28.288	98.409	125.151
Gemeente Stichtse Vecht	20,36%	273.426	319.009	18.389	63.972	81.356
Totaal gemeenten		694.040	809.743	46.678	115.703	206.506
Totale deelnemersbijdrage		1.539.180	1.769.539	90.320	320.680	455.234

* Voor de transparantie-BTW is uitgegaan van het gemiddelde BTW-percentages van 17,36% zoals ook gehanteerd in de begroting van 2022.

7 Ontwerp tarieventabel 2023

Behorend bij de regelgeving van Plassenschap Loosdrecht e.o.

Tarieven gebruik werkhaven Rimboe

-	Tarief gebruik werkhaven Rimboe per twee uren	€	98,00
-	Tarief gebruik werkhaven Rimboe per dagdeel langer dan 2 uren	€	172,00
-	Tarief gebruik werkhaven Rimboe gehele dag	€	342,00

Tarieven passage Mijndense Sluis

-	kano's, rubberboten e.d.	€	3,00
-	boten tot 8 meter	€	5,00
-	boten van 8 tot 12 meter	€	6,00
-	boten van 12 tot 15 meter	€	7,00
-	boten langer dan 15 meter	€	8,00

Uitgangspunten bij de tarieventabel 2023:

- De tarieven worden voor 2023 verhoogd conform de uitgangspunten in de kadernota van 2023 (een stijging met 1,6% t.o.v. 2022)
 - Bij de berekening worden bedragen afgerond op € 1,00.
 - De tarieven voor de Mijndense sluis zijn in 2020 met € 1,00 verhoogd en blijven in 2023 gelijk aan die in 2022.
-

Aldus vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van Plassenschap Loosdrecht e.o. gehouden op 7 december 2022 te Loosdrecht,

Mw. C. Larson

Voorzitter

Mw. J. Brand

Secretaris

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

**Dagelijks Bestuur van het
Plassenschap Loosdrecht e.o.
Postbus 8058
3503 RB Utrecht**

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S. Klitsie
BEL/GRN

Telefoonnummer +31235144569
klitsies@noord-holland.nl

1 | 1

Betreft: Zienswijze tweede begrotingswijziging 2022 en begroting 2023

Verzenddatum

Geacht Bestuur,

Kenmerk

772861/

Naar aanleiding van de behandeling van de tweede begrotingswijziging en begroting 2023 van het Plassenschap Loosdrecht e.o. op 19 december jl. door Provinciale Staten, delen wij u mede dat Provinciale Staten als volgt hebben besloten:

Uw kenmerk

Z - 223408 / UIT - 226703

1. In te stemmen met de 2e begrotingswijziging 2022 en ontwerp begroting 2023 van het Plassenschap Loosdrecht e.o.;
2. Een zienswijze in te dienen op de bovengenoemde financiële stukken met het verzoek zo spoedig mogelijk inzicht te geven op de (financiële) effecten van de transitie.

Zienswijze

Momenteel is de stand van de reserves van het Plassenschap Loosdrecht e.o. vrij penibel en we zien de noodzaak om deze de komende jaren aan te vullen in verband met het op orde brengen van het weerstandsvermogen en het nog op te stellen meerjarig investeringsplan.

In navolging van besluit 2 verzoekt de Provincie Noord-Holland dringend het Plassenschap Loosdrecht e.o., zo snel mogelijk inzichtelijk te maken wat de (financiële) effecten zijn op de deelnemersbijdragen voor de toekomst. En om deze effecten vervolgens zo spoedig mogelijk te delen met de raden en staten van de deelnemers op dat zij in staat worden gesteld hun zienswijze op de effecten en gevolgen kenbaar te maken.

Wij verzoeken u om deze zienswijze te betrekken bij de vaststelling van de tweede begrotingswijziging 2022 en de begrotingen 2023.

Hoogachtend,

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

provinciesecretaris

voorzitter

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S. Klitsie

BEL/GRN

Telefoonnummer +31235144569

klitsies@noord-holland.nl

1 | 1

Verzenddatum

**Betreft: Plassenschap Loosdrecht e.o. 2e begrotingswijziging 2022 en
ontwerp begroting 2023**

9 NOV. 2022

Kenmerk

772861/1921231

Geachte leden,

Uw kenmerk

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht
met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de financiële
stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o. voor zienswijzen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Bijlagen: 3 (Voordracht met besluit, financieel overzicht bij voordracht
en financiële stukken van het Plassenschap Loosdrecht e.o.)

Postbus 3007

2001 DA Haarlem

Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33

2012 DE Haarlem

www.noord-holland.nl

Kvk-nummer 34362354

Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Voedselzekerheid

Uit een nieuw gepubliceerd onderzoek in Nature Food, uitgevoerd door een team van internationale onderzoekers, blijkt dat we voedselzekerheid kunnen vergroten door meer plantaardig te produceren en te consumeren. Alleen al door in de EU en het Verenigd Koninkrijk op zo'n dieet over te stappen zouden we bijvoorbeeld bijna alle productieverliezen uit Rusland en Oekraïne opvangen.¹² Universiteit van Leiden heeft het onderzoek ook samengevat.³

Leids onderzoeker en medeauteur Paul Behrens: 'We geven dieren voedsel dat mensen ook kunnen eten'. In de EU en het Verenigd Koninkrijk is tot 60 procent van alle gewassen bestemd als veevoer. Daarbij neemt veeteelt ook nog eens ongeveer 80 procent van alle landbouwgrond in beslag.

Voedselzekerheid steeds meer onder druk

De onderzoekers wijzen erop dat oorlogen, overstromingen en droogte de wereldwijde voedselproductie flink onder druk zetten. Zij concluderen dat door ons dieet plantgericht te maken, we ons beter kunnen wapenen tegen dit soort bedreigingen en tegelijkertijd het waterverbruik verminderen, uitstoot verlagen, onze gezondheid verbeteren, meer natuurgebieden creëren enzovoorts.

Niet wachten tot de natuur voor ons beslist

'We gaan een periode tegemoet van toenemende onzekerheid in onze voedselvoorziening', aldus Behrens. 'We weten dat een plantaardig dieet milieueffecten drastisch vermindert, maar het kan blijkbaar ook onze voedselzekerheid verbeteren. Zelfs een kleine vermindering van onze dierlijke consumptie zou helpen. Als we onze eetgewoontes niet veranderen, stijgen de prijzen van dierlijke producten alsnog door oorlog en het veranderende klimaat. Het is beter om vandaag al te veranderen dan te wachten tot de natuur voor ons beslist en de schade al is aangericht.'

Provincie Noord-Holland

In debatten in de Staten over voedselzekerheid zijn bovenstaande conclusies vaak nog geen onderdeel van het debat. Er is nog weinig aandacht geweest voor het feit dat landgebruik voor veevoer meestal een aanzienlijke verspilling van voedsel en landgebruik inhoudt en niet toekomstbestendig is.

Vragen aan gedeputeerde Zaal

1. Is de gedeputeerde zich bewust van de vele voordelen van het stimuleren van de transitie naar plantaardige landbouw, zoals geschetst in dit onderzoek? We horen graag een reactie van de gedeputeerde op dit onderzoek.
2. Is de gedeputeerde het eens met de wetenschappers dat het strategisch slim is om voedselzekerheid te vergroten door te kiezen voor een meer plantaardige consumptie en productie?
3. Gaat GS deze conclusies over de verschillende voordelen van de transitie naar plantaardig voedsel, meenemen in de uitwerking van PPLG?

¹ [Adoption of plant-based diets across Europe can improve food resilience against the Russia-Ukraine conflict | Nature Food](#)

² [Changing our diet would help absorb global food shocks, such as during the Russia-Ukraine conflict - Leiden University \(universiteitleiden.nl\)](#)

³ [Een ander dieet helpt bij voedselcrises zoals tijdens de oorlog in Oekraïne - Universiteit Leiden](#)

4. Gaat de gedeputeerde zich inspannen om dit soort kennis over de voordelen van plantaardige voeding breder bekend te maken in de provinciale netwerken en in de communicatie via eigen kanalen?
5. Hoe past volgens de gedeputeerde de op woensdag 23 november '22 aan minister Adema door het IPO aangeboden Position paper landbouw⁴⁵, binnen de conclusies van het gepubliceerde onderzoek in Nature Food? Bijvoorbeeld als het gaat om het grote gebruik van landbouwgrond voor veevoer in de provincies, ook in Noord-Holland?

⁴ [Samenwerken aan perspectief voor de landbouw \(ipo.nl\)](https://www.iponl.nl/landbouw/landbouw-en-voedsel/samenwerken-aan-perspectief-voor-de-landbouw)

⁵ [GroeneRuimte Nieuws: Provincies presenteren position paper Landbouw en voedsel](#)

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11234
Extern Zaak ID	1924598
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	11.a
Titel	Wadloopverordening 2023
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Bijlagen
1 WadloopverordeningNH2023.docx
2 Overzicht wijzigingen wadloopverordening 2019–2023.docx
3 Toelichting wadloopverordening.docx
4 Reactienota.docx
5 voordracht aan PS.docx
Brief aan PS over Wadloopverordening 2023.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	14 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022
PS-vergadering	19 december 2022

Toelichting

Het is gewenst om een aantal gebreken uit de Wadloopverordening 2019 te herstellen en de verordeningen van Fryslân, Groningen en Noord-Holland met elkaar in overeenstemming te brengen.

Besluit van Provinciale Staten van Noord-Holland van [datum], nr. [Verseonnummer], tot vaststelling van de Wadloopverordening Noord-Holland 2023

Provinciale Staten van Noord-Holland;

Overwegende [eventuele considerans van de regeling];

Gelet op de artikelen 143, 145 en 150 van de Provinciewet;

Besluiten vast te stellen de Wadloopverordening Noord-Holland 2023:

Artikel 1 – Definities

In deze verordening wordt verstaan onder:

- **Begeleider:** een meerderjarige die deelnemers van een natuureducatieve wadlooptocht of een tocht op een droogvallende plaat begeleidt of degene die de wadloopgids bij een wadlooptocht met grote groepen ondersteunt. Deze persoon dient te beschikken over een machtiging van een rechtspersoon en over een vergunning als bedoeld in artikel 4, tweede lid, onder f;
- **Begeleiden:** het begeleiden van deelnemers bij een natuureducatieve tocht of een tocht op een droogvallende plaat of het ondersteunen van een wadloopgids bij een wadlooptocht met grote groepen;
- **Certificaat:** een digitaal bewijs dat de houder hiervan de E-learning voor begeleider of sololoper heeft gehaald;
- **Deelnemer:** persoon die deelneemt aan een wadlooptocht, met uitzondering van gidsen en begeleiders;
- **Eindtermen Wadloopgids:** criteria ten aanzien van het opleiden en examineren van wadloopgidsen;
- **Erkenning:** een beschikking waarin wordt vastgesteld dat een persoon, indien hij door de rechtspersoon gemachtigd wordt, als wadloopgids voor een rechtspersoon kan fungeren;
- **Examencommissie:** een commissie die wordt samengesteld uit leden van de wadlooporganisaties, die examens afneemt;
- **Gedeputeerde Staten:** Gedeputeerde van Noord-Holland;
- **Leiden:** het leiden van deelnemers tijdens een wadlooptocht als zelfstandige gids of als gids voor een rechtspersoon;
- **Machtiging van een rechtspersoon:** een per post of per e-mail aan Gedeputeerde Staten toegezonden ondertekende toezegging van de rechtspersoon om op zijn vergunning als begeleider of wadloopgids wadlooptochten te (bege)leiden;
- **Opvarenden:** alle personen die zich aan boord van een vaartuig bevinden, met uitzondering van de schipper;

- **Organiseren:** het treffen van voorbereidende handelingen voor een wadlooptocht, zoals het bepalen van een tijdstip, het werven van deelnemers, et cetera;
- **Platen en kwelders:** gedeelten van de Waddenzee die bij gemiddeld laag water geheel of grotendeels droogvallen;
- **Rechtspersoon:** een bedrijf of organisatie, niet zijnde een natuurlijk persoon. Een vennootschap onder firma (vof) en een commanditaire vennootschap (cv) vallen voor deze verordening ook onder de definitie ‘rechtspersoon’;
- **Solotocht:** een wadlooptocht die een meerderjarige zelfstandig en zonder deelnemers onderneemt;
- **Vergunning:** een besluit van Gedeputeerde Staten om een wadlooptocht te mogen organiseren, begeleiden of leiden;
- **Vergunning grote groepen:** een vergunning voor een wadlooptocht met een groep tot maximaal 60 deelnemers;
- **Vergunning natuureducatieve tocht:** een vergunning voor een tocht gehouden in een door Gedeputeerde Staten aangewezen ‘natuureducatief gebied’;
- **Vergunning tochten op droogvallende platen:** een vergunning voor het lopen op droogvallende platen;
- **Wad:** het buitendijks gedeelte van de Waddenzee dat droogvalt of doorwaadbaar wordt bij eb;
- **Waddenzee:** het gebied, zoals aangegeven op bijlage 4 gevoegd bij het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) en de daarvoor in de plaats tredende bijlage horende bij het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Tevens is de Waddenzee een Natura 2000-gebied, die speciale bescherming geniet op grond van de Wet natuurbescherming, en staat de Waddenzee op de UNESCO Werelderfgoedlijst;
- **Wadloopbewijs:** een ondertekende verklaring van de examencommissie, dat de houder van het voornoemde bewijs het wadloopexamen heeft gehaald;
- **Wadloopexamen:** een theoretische toetsing afgenomen door de examencommissie op basis van de Eindtermen Wadloopgids;
- **Wadloopgids:** een meerderjarige die leidinggeeft aan een wadlooptocht met deelnemers en die beschikt over een vergunning of erkenning voor een of meerdere routes;
- **Wadlooporganisatie:** een rechtspersoon die wadlooptochten organiseert en beschikt over een vergunning waarvan door die rechtspersoon gemachtigde gidsen en begeleiders gebruik kunnen maken;
- **Wadlooptocht:** het in groepsverband of individueel wadlopen op de platen en/of kwelders van de Waddenzee. Hieronder vallen zowel tochten met grote groepen, tochten met maximaal 12 deelnemers, natuureducatieve tochten, tochten op droogvallende platen, solotochten als andersoortige wadlooptochten;
- **Wadlooptochten met deelnemers:** hieronder vallen zowel tochten met grote groepen, tochten met maximaal 12 deelnemers, natuureducatieve tochten, tochten op droogvallende platen als andersoortige wadlooptochten met deelnemers;
- **Wadlopen:** het recreatief zich op de platen en/of kwelders van de Waddenzee bevinden.

Artikel 2 – Doel van deze verordening

1. De toepassing van deze verordening is gericht op de borging van de veiligheid van wadlopers op het Noord-Hollandse wad.

2. De toepassing van de verordening is mede gericht op andere doelstellingen dan genoemd in het eerste lid, voor zover dat elders in de verordening is bepaald.

Artikel 3 – Verbodsbepalingen

1. Het is verboden zonder vergunning of erkenning van Gedeputeerde Staten te wadlopen of zich op andere recreatieve wijze te bevinden op het wad.
2. Het is verboden om als rechtspersoon zonder vergunning van Gedeputeerde Staten als bedoeld in artikel 4, eerste lid, wadlooptochten met deelnemers te organiseren.
3. Het is verboden om als natuurlijk persoon, zelfstandig, zonder vergunning van Gedeputeerde Staten als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub a, b of c, wadlooptochten met deelnemers te organiseren en/of bij die wadlooptochten als wadloopgids te fungeren.
4. Het is verboden om als natuurlijk persoon zonder vergunning van Gedeputeerde Staten als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub d, solotochten te houden.
5. Het is verboden om als natuurlijk persoon zonder erkenning van Gedeputeerde Staten als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub e, als wadloopgids te fungeren tijdens een wadlooptocht met deelnemers voor een rechtspersoon.
6. Het is verboden om als natuurlijk persoon zonder vergunning van Gedeputeerde Staten als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub f, als begeleider te fungeren tijdens een wadlooptocht met deelnemers.

Artikel 4 – Vergunning/erkenning

1. Gedeputeerde Staten kunnen aan rechtspersonen de volgende vergunningen verlenen:
 - a. Vergunning voor het organiseren van wadlooptochten met grote groepen;
 - b. Vergunning voor het organiseren van tochten op droogvallende platen;
 - c. Vergunning voor het organiseren van natuureducatieve tochten.
2. Gedeputeerde Staten kunnen aan natuurlijke personen de volgende vergunningen of erkenningen verlenen:
 - a. Vergunning voor het organiseren van en het fungeren als wadloopgids bij wadlooptochten met maximaal twaalf deelnemers;
 - b. Vergunning voor het organiseren van tochten op droogvallende platen;
 - c. Vergunning voor het organiseren van natuureducatieve tochten;
 - d. Vergunning voor het houden van solotochten;
 - e. Erkenning voor een wadloopgids bij wadlooptochten met deelnemers voor een rechtspersoon;
 - f. Vergunning voor een begeleider van wadlooptochten met deelnemers.
3. Gedeputeerde Staten kunnen een vergunning of erkenning begrenzen naar tijd of plaats in verband met de veiligheid van gidsen, begeleiders en deelnemers.
4. Gedeputeerde Staten kunnen voorschriften verbinden aan een vergunning of erkenning, ter bescherming van de belangen die worden omschreven in artikel 2.
5. De vergunning of erkenning is niet overdraagbaar.
6. De vergunning wordt voor maximaal zes jaren verleend.
7. De erkenning wordt voor onbepaalde tijd verleend.

8. In afwijking van het zesde lid kunnen Gedeputeerde Staten gemotiveerd een vergunning met een kortere looptijd afgeven.

Artikel 5 – Vrijstelling

1. De in artikel 3 omschreven verboden gelden niet voor:

a. de deelnemer aan een wadlooptocht mits:

- i. deze wadlooptocht is georganiseerd door een vergunninghouder; en
- ii. de deelnemer zich bevindt in de onmiddellijke nabijheid van de wadloopgids of begeleider.

b. de opvarenden en de schipper van een drooggevalen of een voor anker liggend vaartuig, indien:

- i. de opvarenden met één tot zeven personen zijn; en
- ii. zij zich op dezelfde plaat of kwelder als het vaartuig bevinden.

c. de opvarenden en de schipper van een drooggevalen of een voor anker liggend vaartuig, indien:

- i. de opvarenden met acht tot vijftig personen zijn;
- ii. zij binnen een straal van 500 meter van het vaartuig blijven;
- iii. zij zich op dezelfde plaat of kwelder als het vaartuig bevinden; en
- iv. het vaartuig een maximumcapaciteit heeft van vijftig personen.

d. een persoon die, zelfstandig, niet in georganiseerd verband, vanaf de kust van het vasteland of vanaf een eiland, een aan deze kust of dat eiland grenzende plaat of kwelder betreedt, teneinde een recreatieve activiteit te ondernemen met een strikt lokaal karakter, niet zijnde een wadlooptocht, waarbij geen geul wordt overgestoken en tot maximaal 500 meter van de begroeiing op de kwelder gelopen wordt. Het rapen van schaal- en schelpdieren mag wel in kleinschalig georganiseerd verband plaatsvinden onder deze vrijstelling.

2. Het in artikel 3, vierde lid, omschreven verbod geldt niet indien men beschikt over een vergunning als bedoeld in artikel 4 tweede lid, sub a, of een erkenning als bedoeld in artikel 4 tweede lid, sub e.

3. Het in artikel 3, zesde lid, omschreven verbod geldt niet indien men beschikt over een erkenning, als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub e, met een machtiging van de rechtspersoon voor welke men als begeleider fungeert.

4. Gedeputeerde Staten kunnen vrijstelling van de in artikel 3 omschreven verboden verlenen voor door hen aan te wijzen categorieën wadlopers of wadlooptochten, onverminderd vrijstellingen als bedoeld in het eerste lid.

Artikel 6 – Aanvraag

1. De aanvraag van een vergunning of erkenning wordt schriftelijk of digitaal ingediend bij Gedeputeerde Staten.

2. Een aanvraag kan het gehele jaar worden ingediend.

3. Bij de aanvraag van een vergunning of erkenning, dienen de volgende bescheiden overlegd te worden:

- a. voor een vergunning voor het organiseren van wadlooptochten met grote groepen als bedoeld in artikel 4, eerste lid, sub a:
 - i. de bij notariële akte vastgelegde statuten dan wel het huishoudelijk reglement van de rechtspersoon;
 - ii. een overzicht van de aanwezige hulp- en reddingsmiddelen;

- b. voor een vergunning voor het organiseren van en het fungeren als wadloopgids bij wadlooptochten met maximaal twaalf deelnemers als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub a:
 - i. een kopie van het identiteitsbewijs;
 - ii. een wadloopbewijs waarin wordt aangetoond dat de aanvrager het wadloopexamen met positief resultaat heeft afgerond; en
 - iii. een overzicht van de aanwezige hulp- en reddingsmiddelen.
- c. voor een vergunning voor het organiseren van tochten op droogvallende platen of natuureducatieve tochten als bedoeld in artikel 4, eerste lid, sub b of c of artikel 4, tweede lid, sub b of c:
 - i. indien de aanvrager een rechtspersoon is: de bij notariële akte vastgelegde statuten dan wel het huishoudelijk reglement van de rechtspersoon;
 - ii. indien de aanvrager een natuurlijk persoon is: een kopie van het identiteitsbewijs;
 - iii. een overzicht van de aanwezige hulp- en reddingsmiddelen; en
- d. voor een vergunning voor het houden van solotochten als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub d:
 - i. een kopie van het identiteitsbewijs;
 - ii. een certificaat waarin wordt aangetoond dat de aanvrager de E-learning voor sololopers met positief resultaat heeft afgerond; en
 - iii. een overzicht van de aanwezige hulp- en reddingsmiddelen.
- e. voor een erkenning voor een wadloopgids bij wadlooptochten met deelnemers voor een rechtspersoon als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub e:
 - i. een kopie van het identiteitsbewijs;
 - ii. een wadloopbewijs waarin wordt aangetoond dat de aanvrager het wadloopexamen met positief resultaat heeft afgerond.
- f. voor een vergunning voor een begeleider van wadlooptochten met deelnemers als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub f:
 - i. een kopie van het identiteitsbewijs;
 - ii. een certificaat waarin wordt aangetoond dat de aanvrager de E-learning voor begeleiders met positief resultaat heeft afgerond of een wadloopbewijs waarin wordt aangetoond dat de aanvrager het wadloopexamen met positief resultaat heeft afgerond.

4. De aanvrager van een vergunning of erkenning, als bedoeld in artikel 4, eerste en tweede lid, verstrekt desgewenst alle inlichtingen, die naar het oordeel van Gedeputeerde Staten voor de beoordeling van een aanvraag noodzakelijk zijn.

5. Gedeputeerde Staten beslissen binnen acht weken na het indienen van de aanvraag. Deze termijn kan eenmaal met ten hoogste zes weken worden verlengd.

Artikel 7 – Weigering van de aanvraag

Gedeputeerde Staten kunnen de aanvraag van een vergunning of erkenning, als bedoeld in artikel 4, eerste en tweede lid, geheel of gedeeltelijk weigeren als:

- a. de verlening naar het oordeel van Gedeputeerde Staten niet verenigbaar is met de doelstelling en belangen van artikel 2;

- b. de aanvrager niet aan één of meer aanvraagvereisten als bedoeld in artikel 6 voor het verlenen van een vergunning of erkenning voldoet;
- c. de aanvrager zich in het verleden niet aan eerdere aan een wadloopvergunning verbonden voorschrift heeft gehouden;
- d. de aanvrager in het verleden de veiligheid van deelnemers of zichzelf in gevaar heeft gebracht; of
- e. onjuiste of onvolledige informatie is verstrekt door de aanvrager.

Artikel 8 – Wijziging, schorsing of intrekking van de vergunning of erkenning

1. Gedeputeerde Staten kunnen de vergunning of erkenning, als bedoeld in artikel 4, eerste en tweede lid, wijzigen, schorsen of intrekken als:

- a. het belang van de veiligheid dit vordert;
- b. de vergunning- of erkenninghouder zich niet langer aan één of meer vereisten voor het verlenen van een vergunning of erkenning als bedoeld in artikel 6 voldoet;
- c. de vergunning- of erkenninghouder zich niet aan één of meer aan de vergunning of erkenning verbonden voorschriften heeft gehouden; of
- d. bij of in verband met het aanvragen van een vergunning of erkenning onjuiste of onvolledige informatie is verstrekt zonder welke handelswijze niet tot het verlenen van de vergunning of erkenning zou zijn besloten.

2. Gedeputeerde Staten gaan, behoudens spoedeisende gevallen, niet over tot intrekking dan nadat zij de vergunning- of erkenninghouder in de gelegenheid hebben gesteld een zienswijze naar voren te brengen en nadat zij advies hebben ingewonnen van de VACW. De door de vergunning- of erkenninghouder ingediende zienswijze zal betrokken worden bij de totstandkoming van het advies van de VACW en het definitieve besluit.

Artikel 9 – Veiligheid Adviescommissie Wadlopen

- 1. Er is een Veiligheid Adviescommissie Wadlopen (VACW).
- 2. De VACW adviseert gevraagd en ongevraagd over kwesties met betrekking tot veiligheid op het wad.
- 3. De leden van de VACW worden benoemd door Gedeputeerde Staten.
- 4. Gedeputeerde Staten kunnen regels stellen omtrent de samenstelling en de werkwijze van de VACW.

Artikel 10 – Bezwaar

Indien en voor zover Gedeputeerde Staten, in afwijking van de “Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014”, de bevoegdheid om te beslissen op bezwaarschriften tegen besluiten op grond van deze verordening mandateert aan Gedeputeerde Staten van Friesland, adviseert de commissie, bedoeld in de ‘Procedureverordening bezwaar, beroep en klachten provincie Fryslân 2020’, over deze bezwaren.

Artikel 11 – Handhaving: toezicht en opsporing

- 1. Gedeputeerde Staten wijzen toezichthouders als bedoeld in artikel 5:11 van de Awb aan, die zijn belast met het toezicht op de bij of krachtens deze verordening gestelde regels.
- 2. Met het toezicht op de naleving en het opsporen van overtredingen van het bij of krachtens deze verordening gestelde, zijn belast de in artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering genoemde ambtenaren en de door Gedeputeerde Staten, aan te wijzen ambtenaren.

3. Overtreding van artikel 3, of van een voorschrift verbonden aan een vergunning of erkenning wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie.

Artikel 12 – Overgangsrecht

1. De op grond van de Wadloopverordening 2019 afgegeven geldende vergunningen en erkenningen worden gelijkgesteld met de in artikel 4, eerste lid en tweede lid, onder a t/m c, opgenomen vergunningen en de in artikel 4, tweede lid, onder e, opgenomen erkenning, voor zover deze voor dezelfde activiteit afgegeven zijn.
2. De onder artikel 3, eerste en vierde lid, opgenomen verbodsbepalingen zijn niet van toepassing voor sololopers, indien de sololoper beschikt over een solopas op grond van de Wadloopverordening 2019. De vergunninghouder dient bij het verstrijken van de geldigheidsduur van de solopas een vergunning als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub d, aan te vragen, maar hoeft geen E-learning af te leggen als bedoeld in artikel 6, derde lid, sub d, onder ii.
3. De onder artikel 3, eerste en zesde lid, opgenomen verbodsbepalingen zijn niet van toepassing voor begeleiders, indien de begeleider beschikt over een begeleiderspas op grond van de Wadloopverordening 2019. De begeleider zal na het verstrijken van de geldigheidsduur van zijn begeleiderspas een vergunning dienen aan te vragen als bedoeld in artikel 4, tweede lid, sub f, maar hoeft geen E-learning af te leggen als bedoeld in artikel 6, derde lid, sub f, onder ii.
4. Artikel 8 is van overeenkomstige toepassing op de solopas en begeleiderspas als bedoeld in het tweede en derde lid.
5. Besluiten rondom instelling van de VACW, benoemingen van leden en vaststelling van regels op grond van de Wadloopverordening 2019, worden gelijkgesteld met besluiten op grond van artikel 9.

Artikel 13 – Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking op 1 juli 2023.

Artikel 14 – Aanhalingstitel

Deze verordening wordt aangehaald als Wadloopverordening 2023.

Ondertekening

Haarlem, [datum vaststelling door Provinciale Staten]

Provinciale Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter. [of plaatsvervangend voorzitter]

K. Bolt, statengriffier. [of plaatsvervangend statengriffier]

Wijzigingen Wadloopverordening – Fryslân, Groningen en Noord-Holland

Onderwerp	Wadloopverordening/beleidsregels 2019	Wadloopverordening 2023	Uitleg
Definities	Definitielijst opgenomen in artikel 1.	Verschillende definities toegevoegd aan artikel 1: - Begeleiden - Certificaat - Leiden - Machtiging van een rechtspersoon - Opvarenden - Organiseren - Rechtspersoon - Vergunning - Vergunning grote groepen - Vergunning natuur-educatieve tocht - Vergunning tochten op droogvallende platen - Wad - Wadloopbewijs	Zie artikel 1 Wadloopverordening 2023.
Doel verordening	Geen doel opgenomen in verordening.	Doel verordening (veiligheid) opgenomen in artikel 2	Juridische noodzakelijkheid, geen inhoudelijke gevolgen.
Verbodsbepalingen	Alleen wadlopen en houden wadlooptocht verboden zonder vergunning (artikel 2).	Uitbreiding verbodsbepalingen, opgenomen in artikel 3.	Bredere uiteenzetting verbodsbepalingen is nodig om de bevoegdheid voor vergunningverlening goed uiteen te kunnen zetten.
Erkenning wadloopgids	Noodzakelijk voor zowel gids voor wadlooporganisatie als zelfstandige gids. Geldigheidsduur niet opgenomen in vergunning.	Alleen een gids voor een wadlooporganisatie moet een erkenning aanvragen, zelfstandige gids vraagt rechtstreeks een vergunning aan.	Op dit moment moet een zelfstandige gids eerst een erkenning aanvragen en vervolgens een vergunning. Die erkenning is een onnodige tussenstap. In de nieuwe wadloopverordening kunnen zij rechtstreeks een vergunning aanvragen, waarbij zij een certificaat

		Erkenning is voor onbepaalde tijd geldig.	dienen te overhandigen waaruit blijkt dat zij hun wadloopexamen hebben afgerond met positief resultaat. Gidsen bij wadlooporganisaties dienen wel te beschikken over een erkenning, omdat dat het besluit is waarin wordt bepaald dat zij mogen wadlopen (zij beschikken immers niet over een eigen vergunning). Met een machtiging van de wadlooporganisatie en een erkenning, mogen zij als gids fungeren bij wadlooptochten van die wadlooporganisatie. De erkenning is voor onbepaalde tijd geldig. Reden hiervoor is dat wij van mening zijn dat het wadloopexamen slechts één keer afgelegd hoeft te worden. De erkenning is slechts geldig in combinatie met een geldige vergunning van een rechtspersoon. Indien de vergunning van de rechtspersoon wordt ingetrokken, kan de erkenning ook niet meer gebruikt worden.
Begeleidersvergunning/pas	Begeleiders dienen te beschikken over een begeleiderspas, artikel 1 beleidsregels.	Begeleiders dienen te beschikken over een begeleidersvergunning, artikel 3 en 4 wadloopverordening. Hiervoor dienen zij een E-learning af te leggen.	Begeleiders hebben, net als de wadloopgids, een zware verantwoordelijkheid voor de veiligheid van deelnemers. Daarom lijkt het ons goed om voor begeleiders een E-learning in te stellen. Na afronding kunnen zij een aanvraag indienen bij de provincie, waar o.a. het certificaat van de E-learning en een machtiging

			van de wandlooporganisatie overgelegd moeten worden. Het is wenselijk om dan een besluit af te geven, daarom wijzigt dit naar een begeleidersvergunning i.p.v. pas.
Solovergunning/pas	Sololopers dienen te beschikken over een solopas, artikel 1 beleidsregels.	Sololopers dienen te beschikken over een solovergunning, artikel 3 en 4 wandloopverordening. Hiervoor dienen zij een E-learning af te leggen.	Zelfde als hierboven (begeleidersvergunning/pas), maar dan voor sololopers.
Vrijstelling	Vrijstelling voor deelnemers, schepen op droogvallende platen, recreatieve activiteiten met strikt lokaal karakter.	Naast de vrijstellingen die al bestonden, zijn de volgende vrijstellingen opgenomen: * Er hoeft geen vergunning voor sololoper aangevraagd te worden indien men beschikt over een vergunning als zelfstandige gids of over een erkenning. * Er hoeft geen begeleidersvergunning aangevraagd te worden indien men beschikt over een erkenning.	Omdat zelfstandige en erkende gidsen over voldoende kennis beschikken om solotochten te lopen, hoeven zij geen E-learning af te leggen. Hetzelfde geldt voor erkende gidsen die voor dezelfde rechtspersoon als begeleider willen fungeren.
Aanvraag	In artikel 6 worden voorwaarden voor het indienen van een aanvraag genoemd, zoals termijn voor behandeling aanvraag e.d. Beslistermijn is 13 weken, met de mogelijkheid tot 6 weken verlenging.	Artikel 6 is uitgebreid met voorwaarden voor het indienen van een aanvraag, welke zijn overgenomen uit de beleidsregels. Tevens zijn de voorwaarden van het afleggen van een E-learning en het overhandigen van een certificaat door begeleiders/sololopers opgenomen.	Begeleiders hebben, net als de wandloopgids, een zware verantwoordelijkheid voor de veiligheid van deelnemers. Daarom lijkt het ons goed om voor begeleiders een E-learning in te stellen. Na afronding kunnen zij een aanvraag indienen bij de provincie, waar o.a. het certificaat van de E-learning en een machtiging

		Beslistermijn is 8 weken, met de mogelijkheid tot 6 weken verlenging.	van de wadlooporganisatie overgelegd moeten worden. Met de nieuwe beslistermijn wordt aangesloten bij de termijnen uit de Algemene wet bestuursrecht.
Weigering aanvraag	5 weigeringsgronden in artikel 7 van de Wadloopverordening.	Verwoording lid 1 aangepast, inhoud blijft hetzelfde. Verwijderd: de activiteit is niet toegestaan op basis van andere wet- en regelgeving.	Verwoording is aangepast om juridisch correct te maken, inhoud blijft hetzelfde. Artikel 7 lid 1 sub e van de Wadloopverordening 2019 is verwijderd omdat het juridisch geen grond is om een aanvraag op te weigeren.
Wijziging, schorsing of intrekking van de vergunning	In artikel 8 lid 2 was opgenomen dat pas wordt overgegaan tot intrekking nadat vergunninghouder een zienswijze heeft ingediend en nadat advies is ingewonnen van de VACW.	Volgordelijkheid aangebracht in artikel 8 lid 2: eerst zienswijze, daarna advies VACW waarin zienswijze wordt betrokken.	In de oude bepaling was onduidelijk of eerst de gelegenheid werd geboden om een zienswijze in te dienen en deze vervolgens aan de VACW werd voorgelegd voor het uitbrengen van het advies, of dat eerst de VACW advies kan uitbrengen en de betrokkene daar vervolgens een zienswijze tegen kan indienen. Het lijkt ons wenselijk dat eerst een zienswijze wordt ingediend n.a.v. de gestelde overtreding en de VACW vervolgens dit betreft in haar advies.
VACW	In art. 3 lid 1 van de Wadloopverordening opgenomen dat provincie VACW instelt.	Verplaatst naar artikel 9 Wadloopverordening, inhoud is gelijk gebleven.	
Bezwaar	Art. 9 Wadloopverordening.	Verplaatst naar art. 11 Wadloopverordening, inhoud is gelijk gebleven.	
Toezicht en handhaving	Artikel 10 wadloopverordening noemt een aantal bevoegdheden van toezichthouders.	Artikel 10 geschrapt.	De bevoegdheden van toezichthouders worden bepaald door o.a. de Algemene wet bestuursrecht. Het is overbodig om

			hierover nog zaken te regelen in de wadloopverordening. Artikel 10 voegt niets toe aan de reeds bestaande bevoegdheden van een toezichthouder.
Overgangsrecht		Overgangsrecht voor solopas en begeleiderspas.	Solopas en begeleiders die reeds beschikken over een solopas of begeleiderspas, hoeven geen E-learning af te leggen of een solovergunning of begeleidersvergunning aan te vragen.

Wijziging specifiek voor Wadloopverordening provincies Groningen en Noord-Holland

Onderwerp	Wadloopverordening/beleidsregels 2019	Wadloopverordening 2023	Uitleg
Vrijstellingen	Vrijstelling voor tochten op droogvallende platen, tot 50 personen, in beleidsregels. Met voorwaarden: Zeilbewijs en max capaciteit vaartuig 50 personen.	Vrijstellingen voor tochten op droogvallende platen, tot max. 7 personen. Vrijstelling voor tochten droogvallende platen, tot max. 50 personen en het vaartuig capaciteit heeft voor max. 50 personen. Het hebben van een Zeilbewijs is geen voorwaarde meer.	Om ervoor te zorgen dat de vrijstellingen in alle drie provincies gelijk zijn, wordt voorgesteld om ook in de Wadloopverordeningen van Groningen en Noord-Holland een vrijstelling voor tochten op droogvallende platen op te nemen. Onder de Wadloopverordening 2019 bestond deze vrijstelling ook al, echter was deze in Noord-Holland en Groningen slechts opgenomen in de beleidsregels.

Toelichting Wadloopverordening 2023

Om te voorkomen dat begrippen uit de verordening naar believen worden uitgelegd en om discussie te voorkomen over de reikwijdte van de verordening, wordt hierna ingegaan op artikelen die toelichting behoeven.

Uitvoering

De provincie Fryslân is penvoerder en kassier voor de provincies Groningen en Noord-Holland. De colleges van Groningen en Noord-Holland hebben het afdelingshoofd en de teamleiders van de afdeling Omgevingszaken van de provincie Fryslân gemandateerd voor het verlenen van vergunningen, voor zover de aanvragen betrekking hebben op het grondgebied van de provincies Groningen en/of Noord-Holland. Het mandaat ziet niet op bevoegdheden tot het nemen van besluiten in het kader van handhaving, behalve als het een besluit tot intrekking, wijziging of schorsing van een wadloopvergunning betreft.

Artikel 1 – Definities

Eindtermen Wadloopgids

De examencriteria zijn gezamenlijk opgesteld door de provincie(s) en de wadlooporganisaties en worden “Eindtermen Wadloopgids” genoemd. Aan de hand van de eindtermen wordt een eindtermenformulier opgesteld die gebruikt wordt tijdens het afnemen van het wadloopexamen.

Machtiging van een rechtspersoon

Wanneer een persoon als gids of begeleider voor een rechtspersoon wil fungeren, dient die rechtspersoon hiervoor een ondertekende machtiging af te geven. Onder de Wadloopverordening 2019 werd dit veelal gedaan via een door de rechtspersoon toegezonden overzicht van begeleiders en gidsen. Dit is voldoende, indien dit tijdig en ondertekend wordt verzonden naar Gedeputeerde Staten van Fryslân.

Waddenzee

Op basis van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) wordt de Waddenzee als volgt omschreven: “Als Waddenzee wordt aangewezen het gebied binnen het waddengebied, waarvan de geometrische plaatsbepaling is vastgelegd in het GML-bestand bij dit besluit en is verbeeld op kaart 4.” Deze kaart is als bijlage 4 gevoegd bij het Barro. Ten tijde van het schrijven van deze Wadloopverordening, is de inwerkingtreding van de Omgevingswet aanstaande. Vanaf dat moment zal het Barro opgaan in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Vanaf dat moment zal de vervangende bijlage in het Bkl leidend zijn voor de bepaling van het begrip ‘Waddenzee’.

Wadlooptocht

Onder deze definitie worden recreatieve activiteiten op het wad begrepen, zoals:

- Natuureducatieve tochten;
- Tochten op droogvallende platen;
- Wadlooptochten met deelnemers (grote groepen of max. 12 deelnemers);
- Solotochten.

Artikel 2 – Doel van deze verordening

De wadloopverordening heeft als doelstelling de veiligheid van de, veelal ongeoefende, deelnemers aan de wadloopsport zoveel mogelijk te waarborgen. Door middel van regulering door vergunningverlening met de daarbij horende (veiligheids-)voorschriften worden risico's verminderd.

Artikel 3 – Verbodsbepalingen

Lid 1. Deze verbodsbepaling betreft een algemene verbodsbepaling die dient als vangnet. In de overige leden worden meer specifieke verbodsbepalingen gegeven.

Lid 3. Personen die zelfstandig, niet in dienst van een rechtspersoon, wadlooptochten met deelnemers willen begeleiden, dienen hiervoor een vergunning aan te vragen. Dit betreft zowel wadlooptochten voor kleine groepen, natuureducatieve tochten en tochten op droogvallende platen. Dit verbod geldt slechts voor gidsen die zelfstandig een wadlooptocht organiseren en/of leiden en heeft derhalve geen betrekking op gidsen die een wadlooptocht leiden voor een rechtspersoon. Op laatstgenoemde gidsen is de verbodsbepaling in artikel 3 lid 5 van toepassing.

Lid 5. Deze verbodsbepaling is van toepassing op gidsen die wadlooptochten willen leiden voor een rechtspersoon. Zij kunnen gebruikmaken van de wadloopvergunning van de rechtspersoon, indien zij beschikken over een erkenning én over een machtiging van de rechtspersoon. Dat zij over een machtiging moeten beschikken wordt opgenomen als vergunning- of erkenningsvoorschrift.

Lid 6. Personen die als begeleider voor een rechtspersoon willen fungeren, dienen een begeleidersvergunning aan te vragen.

Artikel 4 - Vergunning/erkenning

Volgens mandaatregelingen van Gedeputeerde Staten van Groningen en Noord-Holland zijn Gedeputeerde Staten van Fryslân gemandateerd voor het verlenen van vergunningen op grond van artikel 4 van deze verordening.

Lid 2 sub a. Gedeputeerde Staten kunnen aan natuurlijke personen een vergunning verlenen voor het organiseren en leiden van wadlooptochten met maximaal 12 deelnemers. Dit betreft de vergunning voor zelfstandige gidsen, die niet voor een rechtspersoon lopen, om wadlooptochten met maximaal 12 deelnemers over het wad te organiseren en leiden.

Lid 2 sub d Gedeputeerde Staten kunnen aan natuurlijke personen een vergunning verlenen voor het houden van solotochten. Dit betreft de vergunning voor sololopers, waarvoor onder de Wadloopverordening 2019 een solopas werd afgegeven. Als nieuwe voorwaarde voor de solovergunning geldt dat een E-learning afgelegd moet worden. Sololopers die beschikken over een solopas op basis van de Wadloopverordening 2019, hoeven pas een solovergunning aan te vragen wanneer hun solopas verloopt. Bij de aanvraag van een nieuwe solovergunning hoeven zij geen E-learning af te leggen.

Lid 2 sub e. Gedeputeerde Staten kunnen aan een natuurlijk persoon een erkenning verlenen voor het leiden van wadlooptochten met deelnemers voor een organisatie. Met deze erkenning kan men enkel lopen voor de rechtspersoon of rechtspersonen waardoor men gemachtigd is en de routes waarvoor men wadloopexamen heeft afgelegd. Van de machtiging kan slechts gebruikgemaakt worden wanneer de daaraan ten grondslag liggende vergunning geldig is. Deze beperkingen zullen worden opgenomen in de erkenning.

Lid 2 sub f. Gedeputeerde Staten kunnen aan natuurlijke personen een vergunning verlenen voor het begeleiden van wadlooptochten met deelnemers voor een rechtspersoon. Onder de Wadloopverordening 2019 ontvingen begeleiders een begeleiderspas, in plaats van een begeleidersvergunning. Als nieuwe voorwaarde voor de begeleidersvergunning geldt dat een E-learning afgelegd moet worden. Begeleiders die beschikken over een begeleiderspas op basis van de Wadloopverordening 2019, hoeven pas een vergunning voor begeleiders aan te vragen wanneer hun begeleiderspas verloopt. Bij de aanvraag van een nieuwe vergunning voor begeleiders hoeven zij geen E-learning af te leggen.

Lid 3. Een vergunning of erkenning zal naar plaats begrensd worden, indien een gids zijn wadloopexamen slechts voor een gedeelte van het wad, in plaats van het gehele wad, heeft afgelegd. De vergunning of erkenning zal slechts voor dat gedeelte van het wad verleend worden waarvoor de gids is geëxamineerd met positief resultaat.

Artikel 5 – Vrijstelling

Lid 1 sub a. Deelnemers van wadlooptochten hebben geen vergunning van Gedeputeerde Staten nodig. Voorwaarde hiervoor is dat de wadlooptocht waaraan wordt deelgenomen georganiseerd is door een natuurlijk persoon die beschikt over een vergunning als bedoeld in artikel 4 lid 2, sub a, b of c of een rechtspersoon die beschikt over een vergunning als bedoeld in artikel 4 lid 1.

Tevens van belang voor deze vrijstelling is dat de deelnemer zich in de onmiddellijke nabijheid van de wadloopgids of begeleider dient te bevinden. Dit is ingegeven doordat in het verleden deelnemers van de gids afdwaalden, zelfstandig naar de kust liepen of zich zonder overleg aansloten bij een andere groep. De onmiddellijke nabijheid van de wadloopgids betreft dan ook een afstand waarop de gids en deelnemer elkaar nog moeiteloos kunnen zien en zich moeiteloos richting de ander hoorbaar kunnen maken.

Lid 1 sub b en c. Groepen mensen die een droogvallende plaat wensen te betreden, hebben geen vergunning nodig indien zij voldoen aan de in deze artikelen genoemde voorwaarden. De vrijstelling voor acht tot vijftig personen is ingesteld vanwege tochten door de kleine beroepsvaart, waaronder de bruine vloot. Daarom is een maximumcapaciteit voor een vaartuig opgenomen van vijftig personen (exclusief schipper).

Lid 1 sub d. Kleinschalig historisch medegebruik vindt op vele plaatsen langs de kust plaats, maar vooral op de eilanden. In het beheerplan Waddenzee is hierover het volgende opgenomen:

“Kleinschalig historisch medegebruik door plaatselijke kustbewoners vindt op vele plaatsen langs de kust plaats, maar vooral op de eilanden, bijvoorbeeld in de vorm van wadpieren steken en schelpdieren rapen voor eigen gebruik, vissen met net en struinen op het wad. Het zijn kleinschalige bezigheden uitgevoerd op een wijze en in een mate zoals van oudsher gebruikelijk, of van vergelijkbare aard en omvang. Een gedetailleerde beschrijving van de recreatie op en vanaf de stranden en strandvlaktes van de Waddeneilanden is te vinden in de beheerplannen van de betreffende eilanden.”

De activiteit vindt vooral plaats aan de zuidzijde van de bewoonde delen van de eilanden. Het kleinschalige medegebruik is in het algemeen extensief, vooral langs de vaste wal. De veiligheid is hier minder in het geding, omdat de mensen op vaste grond staan, die vastzit aan de kust. Bij opkomend water kunnen ze teruglopen naar de kust. Omdat het veiligheidsrisico zeer beperkt is, is dit gebruik niet vergunningplichtig. Daarbij is van belang dat tot 500 meter vanaf de begroeiing op de kwelder gelopen mag worden en geen geul wordt overgestoken. Deze vrijstelling geldt slechts voor personen die zelfstandig deze activiteiten ondernemen, niet in georganiseerd verband (m.u.v. het rapen van schaal- en schelpdieren).

Lid 2. Indien men beschikt over een zelfstandige vergunning voor het houden van wadlooptochten of een erkenning, is men ook bevoegd om solotochten te lopen. De gedachte hierachter is dat natuurlijke personen die beschikken over een dergelijke vergunning of erkenning, het wadloopexamen hebben afgelegd en derhalve over voldoende kennis beschikken om solotochten te lopen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat een erkenning slechts geldig is wanneer hieraan een machtiging van een rechtspersoon, voor het gebruikmaken van diens vergunning, ten grondslag ligt.

Lid 3. Indien een wadloopgids, die beschikt over een erkenning voor het leiden van wadlooptochten, tochten voor een rechtspersoon wil begeleiden, hoeft hij geen begeleidersvergunning aan te vragen. Het tonen van een erkenning voor het leiden van wadlooptochten is afdoende hiervoor.

Artikel 6 - Aanvraag

Lid 1. Volgens de verordeningen van Gedeputeerde Staten van de provincies Noord-Holland en Groningen worden alle aanvragen voor een wadloopvergunning ingediend bij Gedeputeerde Staten van de provincie Fryslân. Dit zorgt voor een eenduidige afhandeling en efficiëntie.

Lid 3. Nieuw in deze verordening is dat door begeleiders en sololopers (wadlopers die beschikken over een zelfstandige vergunning voor tochten zonder deelnemers) een E-learning afgelegd moet worden. Deze eis geldt slechts voor nieuwe aanvragen. Begeleiders en sololopers die ten tijde van de inwerkingtreding van deze verordening reeds beschikken over een begeleiders- of solopas, hoeven geen E-learning af te leggen. De E-learning is voor onbeperkte tijd geldig en hoeft niet opnieuw afgelegd te worden bij een nieuwe aanvraag.

Personen die als gids of begeleider willen fungeren voor een rechtspersoon, dienen te beschikken over een machtiging van een rechtspersoon. In deze machtiging wordt de gids of begeleider gemachtigd om te lopen op de vergunning van deze rechtspersoon. De erkenning of begeleidersvergunning kan slechts gebruikt worden wanneer de machtiging is ingediend bij de provincie Fryslân en men hiervan een bevestiging heeft gekregen van de provincie. Het is mogelijk dat de begeleider of gids deze machtiging (inclusief handtekening) zelf vraagt bij de rechtspersoon en indient. Ook kan de rechtspersoon de machtiging per post of per e-mail toezenden aan de provincie. Tenslotte kan een rechtspersoon ervoor kiezen om een lijst met namen van begeleiders en/of gidsen aan te leveren bij de provincie Fryslân, ook dit geldt als machtiging.

Artikel 7 - Weigering van de aanvraag

Onder a. Vergunningen worden afgegeven om de veiligheid op het wad te borgen. Wanneer er vrees bestaat dat de veiligheid niet geborgd kan worden indien een vergunning verleend wordt, kan deze geweigerd worden. De beoordeling hiervan ligt bij Gedeputeerde Staten van Fryslân, op basis van mandaat. Het vergt kennis om te beoordelen of de veiligheid in het geding is, deze kennis ligt bij Gedeputeerde Staten van Fryslân, eventueel na advisering door de VACW.

Onder c. Wanneer een aanvrager zich in het verleden niet aan een eerdere aan een wadloopvergunning verbonden voorschrift heeft gehouden, dient de VACW te adviseren over eventuele toekomstige vergunningverlening aan deze persoon. Hierbij adviseert de VACW tevens, aan de hand van de ernst van de overtreding, over de termijn waarbinnen deze persoon geen wadlooptochten mag (bege)leiden. Gedeputeerde Staten gebruiken dit advies bij eventuele weigering van de aanvraag. Indien Gedeputeerde Staten afwijken van het advies, dient dit gemotiveerd te worden.

Voor gevallen waarin de aanvrager een eerdere aan een wadloopvergunning verbonden voorschrift heeft overtreden vóór inwerkingtreding van deze verordening, geldt dat slechts overtredingen die maximaal twee jaar geleden zijn begaan als weigeringsgrond kunnen gelden.

Een voorbeeld hiervan is dat de aanvrager in het verleden zonder vergunning het wad op is gegaan of in het verleden niet heeft meegewerkt aan toezicht. Overigens kan dit ook een reden zijn voor wijziging, schorsing of intrekking van de vergunning of erkenning op grond van artikel 8, eerste lid, aanhef en onder a.

Onder d. Indien door de aanvrager onjuiste of onvolledige informatie is verstrekt, zal de aanvrager in de gelegenheid worden gesteld om zijn aanvraag aan te vullen dan wel aan te passen. Wanneer de aanvraag ook na dit verzoek onvolledig is of onjuiste informatie bevat, kan de aanvraag geweigerd worden.

Artikel 9 – Veiligheid Adviescommissie Wadlopen

Lid 1. De VACW is reeds ingesteld op grond van de Wadloopverordening 2019. Op grond van het overgangsrecht is geen nieuw instellingsbesluit vereist.

Lid 3. Nadere regels zijn reeds vastgesteld in het Reglement Veiligheid Adviescommissie Wadlopen op grond van de Wadloopverordening 2019. Op grond van het overgangsrecht is geen nieuw reglement vereist.

Artikel 10 – Bezwaar

De commissie, als bedoeld in de Procedureverordening bezwaar, beroep en klachten provincie Fryslân, adviseert over bezwaren tegen besluiten van Gedeputeerde Staten op basis van deze verordening.

Gezien de concentratie van vergunningverlening in Fryslân, is het logisch om de bezwaarcommissie in Fryslân te belasten met de bezwaren tegen besluiten gebaseerd op deze mandatering. Gedeputeerde Staten van Fryslân zijn via mandaatbesluit bevoegd om in naam van de provincie Groningen en Noord-Holland besluiten op bezwaar te nemen.

Artikel 12 – Overgangsrecht

Ondanks de vele wijzigingen in deze verordening ten opzichte van de Wadloopverordening 2019, trachten Provinciale Staten de situatie voor de huidige vergunninghouders, gidsen en begeleiders zoveel mogelijk hetzelfde te laten. Om die reden is overgangsrecht opgenomen.

REACTIENOTA WIJZIGING WADLOOPVERORDENING

Inleiding

Gedeputeerde Staten zijn voornemens aan Provinciale Staten voor te stellen de Wadloopverordening 2019 te actualiseren. Dit heeft met name te maken met een aantal praktijk- en juridische aspecten waar bij de toezichts- en handhaving taken op de Verordening tegen aan werd gelopen. Ook is ervoor gekozen mede op advies van de commissie bezwaar- en beroepschriften een aantal definities en procedures te wijzigen en te verduidelijken. De concept wadloopverordening is afgestemd met de provincies Groningen en Noord- Holland. Verder heeft de Veiligheidsadviescommissie Wadlopen (hierna: VACW) meerdere keren haar advies met betrekking tot de inhoud naar voren kunnen brengen en zijn haar adviezen met betrekking tot veiligheidsaspecten verwerkt.

De conceptverordening is in het kader van de zorgvuldigheid middels mail dan wel post toegestuurd aan de bestaande vergunninghouders, Wadlooporganisaties, Examencommissie, Veiligheidsregio, Terreinbeherende Organisaties (SBB, NM, IFG, GL), kustgemeenten, Bruine Vloot, Waddengemeenten en de Waddenunit. Daarnaast heeft de Stuurgroep Wadden kennis kunnen nemen van de inhoud. Betrokkenen hebben tot 12 juni 2022 hun reactie kunnen geven op de concept Verordening. In deze periode zijn een 18-tal reacties ingekomen. Deze reacties worden hieronder samengevat en van een reactie van ons college voorzien. In verband met de AVG zijn de reacties geanonimiseerd.

Indiener 1

Indiener staat positief tegenover de voorgestelde wijzigingen in de Verordening. Indiener is ook voorstander van het vervallen van de vergunning indien er geen gebruik van wordt gemaakt en de gezondheidsverklaring. Hij ziet hier een verdere noodzakelijke professionalisering in van het wadlopen. Zeker nu het steeds drukker wordt op het Wad.

Reactie college

Wij hebben met instemming kennisgenomen van de reactie van indiener. Voor onze reactie met betrekking tot het vervallen van de vergunning bij niet-gebruikmaking verwijzen wij naar onze reactie op indiener 2, punt d. Voor onze reactie met betrekking tot de gezondheidsverklaring verwijzen wij naar onze reactie op indiener 3.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 2

Indiener heeft de volgende vragen en opmerkingen:

- a. Moeten nieuwe begeleiders een E-learning doen? Wat is dat en wat houdt het in de praktijk in? Wat gaat dit kosten? Het wordt niet genoemd bij de definities.
- b. Vrijstelling voor droogvallende platen voor particulieren moet voor 12 i.p.v. 7 personen zijn. Kleine bootjes (< 12 personen) worden niet als passagiersschip gezien en hoeven geen vaarbewijs.
- c. Vragen droogvallende plaatlandingen en natuur-educatieve tochten:
 - o Waarom moet je bij een natuur-educatieve tochten een brancard en reddingsdeken bij je dragen?
 - o Waarom mag een droogvallende plaatlandingen en natuur-educatieve tochten niet doorgaan bij 50 cm verhoging?
 - o Waarom geldt de natuur-educatieve tochten vergunning vanaf 2 uur voor tot 1 uur na laagwater?
- d. Indiener is tegen consequenties bij niet-gebruikmaking vergunning. Door bijv. corona zou dit betekenen dat men zomaar zijn vergunning kan kwijtraken?

Reactie college

a. Geconstateerd wordt dat indiener een aantal inhoudelijke vragen stelt die wel verband houden met de Verordening maar daar niet in worden geregeld zoals de inhoud van de E-learning en de kosten daarvan.

b. Het is juist dat een vaarbewijs noodzakelijk is voor een vaartuig waarmee 12 personen kunnen worden vervoerd. Het aantal van 7 personen is gekozen om een objectief onderscheid te kunnen maken tussen een vaartuig dat recreatief gebruikt wordt en andere (bedrijfsmatig gebruikte) vaartuigen.

c. De eisen die naar voren worden gebracht zijn niet vastgelegd in de Verordening maar in de vergunningvoorschriften en zijn opgenomen in verband met de veiligheid op advies van de VACW. In deze reactienota wordt ingegaan op reacties ten aanzien van de concept-Wadloopverordening. Tegen vergunningvoorschriften kan men bezwaar maken binnen zes weken na verzending van de vergunning.

d. Naar aanleiding van de ingekomen reacties op de concept-verordening en ingewonnen extern (juridisch) advies hebben wij geconcludeerd dat het op dit moment niet haalbaar en uitvoerbaar is om een voorschrift op te nemen met betrekking tot het vervallen van de vergunning bij niet-gebruikmaking voor langere tijd. In voorkomende gevallen kan de vergunning altijd ingetrokken worden, als het belang van de veiligheid dit vordert. Vergunningen verlopen na zes jaar en dienen opnieuw aangevraagd te worden. Gecombineerd achten wij dit voldoende waarborg in het kader van de veiligheid. Dit voorschrift was niet opgenomen in de Ontwerp Wadloopverordening, maar was bijgevoegd als voorstel waarop zienswijzen ingebracht konden worden. Derhalve leidt het niet doorvoeren van dit voorstel ook niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 3

Indiener is tegen een gezondheidsverklaring, dit brengt extra kosten met zich mee en is een eigen verantwoordelijkheid van de gids.

Reactie college

Naar aanleiding van de ingekomen reacties op de concept-verordening en ingewonnen extern (juridisch) advies hebben wij geconcludeerd dat het op dit moment niet haalbaar en uitvoerbaar is om een gezondheidsverklaring te vereisen bij het aanvragen van een vergunning. In voorkomende gevallen kan de vergunning altijd ingetrokken worden, als het belang van de veiligheid dit vordert. Momenteel achten wij dit voldoende waarborg in het kader van de veiligheid. Dit voorschrift was niet opgenomen in de Ontwerp Wadloopverordening, maar was bijgevoegd als voorstel waarop zienswijzen ingebracht konden worden. Derhalve leidt het niet doorvoeren van dit voorstel ook niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 4

- a. Vergunningen zouden alleen verleend moeten worden aan gidsen uit de waddenprovincies.
- b. Schepen die mensen afzetten op het wad, zouden een begeleidersvergunning moeten hebben.
- c. Een gids zou niet beperkt moeten worden in zijn vergunning, als hij minder regelmatig loopt. Een vergunning van 6 jaar voor gidsen van 70 jaar en ouder is acceptabel als veiligheidsnorm i.v.m. de gezondheid.

Reactie college

- a. Het is niet wenselijk om een dergelijk onderscheid te maken, omdat dit geen objectief criterium betreft dat noodzakelijk is in het kader van de veiligheid.*
- b. Voor begeleiders bij droogvallende plaatlandingen, met meer dan 50 deelnemers, geldt een vergunningplicht volgens de Wadloopverordening 2023, artikel 3 lid 6. Onder het in dit artikel genoemde begrip 'wadlooptocht met deelnemers' vallen zowel tochten met grote groepen, tochten met maximaal 12 deelnemers, natuur-educatieve tochten als tochten op droogvallende platen.*
- c. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 2, punt d.*

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 5

Indiener vraag zich af of zijn erkenning, afgegeven onder de huidige Wadloopverordening, nog geldig is onder de Wadloopverordening 2023.

Reactie college

Houders van erkenningen onder de Wadloopverordening 2019 hoeven geen nieuwe erkenning aan te vragen en niet opnieuw examen hoeven af te leggen. Dit was niet goed opgenomen onder het overgangsrecht en is toegevoegd onder artikel 12, eerste lid, van de Wadloopverordening 2023.

Conclusie

De reactie van indiener leidt tot aanpassing van artikel 12, eerste lid, van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 6

Sololoper

- a. In de toelichting op artikel 4, lid 2, sub d van de Verordening wordt gesproken over sologidsen, moet dit niet sololoper of solowadloper zijn?
- b. De medische keuring is maar een momentopname.

Reactie college

- a. Naar aanleiding van deze reactie hebben wij de toelichting bij artikel 4, tweede lid, sub d aangepast. Het woord 'sologids' is aangepast naar 'sololoper'.*
- b. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 3.*

Conclusie

De reactie van indiener leidt tot aanpassing van de toelichting bij artikel 4, tweede lid, sub d.

Indiener 7

- a. Intrekken na niet-gebruik - tegen:
 - i. Een gids met jarenlange ervaring verliest zijn ervaring niet en zal eerst verkennen voordat hij een tocht uitvoert.
 - ii. Er is geen praktijkexamen, maar een mondeling examen. Hiermee wordt de veiligheid niet gegarandeerd.
 - iii. Organisaties zullen geen geld willen steken in de opleiding van een gids die jaren geen gebruik heeft gemaakt van zijn vergunning.
 - iv. Voor jonge gidsen die door een opleiding geen tijd hebben gehad en daardoor hun vergunning hebben verloren, is de drempel van een nieuwe opleiding te hoog.
 - v. De veiligheidswinst is marginaal. Beter kunnen slechte gidsen individueel aangepakt worden.
- b. Intrekken na niet-gebruik – voor:

- i. Gidsen die kort na de opleiding geen gebruik meer maken van de vergunning, kunnen de praktijkervaring niet opbouwen en onderhouden. Deze geringe ervaring zal sneller verdwijnen dan de ervaring van een gids met jarenlange ervaring.
 - ii. Aansluitend daarop is er veel voor te zeggen om een relatief nieuwe gids eerst weer een jaar op een begeleiderspas mee te laten lopen. (Een tussenvorm tussen intrekken en niet intrekken.)
- c. Gezondheidsverklaring
 - i. In welke gevallen wordt geen gezondheidsverklaring gegeven?
 - ii. Enkele specifieke aandoeningen zouden uitgesloten moeten worden:
 - Hartpatiënt in matige of ernstige vorm.
 - Ziekten die bewustzijn en of beoordelingsvermogen beïnvloeden.
 - iii. De gezondheidsverklaring zou beperkt moeten zijn. Daarnaast zouden de kosten daarvan ook beperkt moeten zijn tot maximaal € 50,-.
- d. Het is goed dat beperkt lopen vanaf de wal onder artikel 5, eerste lid, onder d, mogelijk blijft.

Reactie college

- a. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 2, punt d.
- b. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 2, punt d.
- c. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 3.
- d. Wij hebben met instemming kennisgenomen van de reactie van indiener.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 8

- a. Tekstuele/redactionele opmerkingen:
 - i. Art.1: Begeleider. Verwijzing is onjuist, moet art. 4 lid 2 onder f zijn.
 - ii. Art.3: nummering vanaf 3.3 is onjuist.
 - iii. Art.5: Zijn de verwijzingen naar art. 3 juist? (lid 2 en 3)
 - iv. Art.12: Zijn de verwijzingen naar art. 3 en art. 4 wel juist?
- b. Art.4: Erkenning voor onbepaalde tijd. Waarom geen 6 jaar?
- c. Art.13: Ingang per 1 juli 2023. Dit is midden in het seizoen, is 1 januari niet logischer?

Reactie college

- a. De redactionele opmerkingen zijn terecht gemaakt. Naar aanleiding van de reactie zijn tekstuele aanpassingen gemaakt. De verwijzing in artikel 1, onder begeleider, is gewijzigd naar artikel 4, tweede lid, onder f. In artikel 3 was tweemaal een derde lid opgenomen. Deze leden zijn samengevoegd. De verwijzing naar artikel 4 in artikel 12, eerste lid, is aangepast zodat ook de erkenning onder het overgangsrecht valt.
- b. De vergunningen worden voor maximaal zes jaar verleend. Op deze manier kan, mocht dat in de toekomst nodig zijn, het totaal aantal wadlopers worden beperkt. Voor de erkenning is een tijdelijke vergunning niet nodig, nu van deze erkenning alleen gebruik gemaakt kan worden in combinatie met een machtiging. Deze machtiging kan slechts gebruikt worden als de daaraan ten grondslag liggende vergunning van de rechtspersoon geldig is. (Zie ook de toelichting op artikel 4, lid 2, sub e.)
- c. De geplande inwerkingtreding van de Wadloopverordening is 1 juli 2023. Hoewel dit midden in het wadloopseizoen is, verwachten wij hier geen problemen door. Door het overgangsrecht blijven vergunningen en erkenningen geldig.

De reactie van indiener leidt tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023, zoals beschreven in onze reactie onder a.

Indiener 9

- a. Indiener is tegen het verlopen van een vergunning bij niet-gebruikmaking. De vergunning verloopt na zes jaar vanzelf, waardoor je een nieuwe moet aanvragen.
- b. Indiener is tegen een gezondheidsverklaring. Dit betreft een momentopname en is onnodig voor dit doel.
- c. Er moet een duidelijker onderscheid gemaakt worden tussen educatieve tochten en een overstek van het vaste land naar een eiland en andersom. Doordat dit nu te veel over één kam wordt geschoren, zijn de regels voor educatieve tochten te streng. De voorschriften m.b.t. veiligheid zijn gelijk voor educatieve tochten als voor oversteken. Dit is te streng voor educatieve tochten.
- d. Bij art. 1: definities wordt gesproken over het examineren van wadloopgidsen. Vallen hier ook de 'educatieve gidsen' onder? In dat geval zouden te strenge voorwaarden gelden.
- e. Bij art. 1: definities wordt bij de definitie van wadlooptocht alles over één kam geschoren, met dezelfde strenge voorwaarden voor natuureducatieve tochten als voor oversteken.
- f. Bij art. 4d: moet je een vergunning hebben voor het houden van solotochten? Moeten mensen die een maaltje kokkels halen ook een vergunning aanvragen?

Reactie college

- a. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 2, punt d.
- b. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 3.
- c. In de concept-Wadloopverordening 2023 wordt een onderscheid gemaakt tussen vergunningen voor grote groepen, voor tochten op droogvallende platen en voor natuur-educatieve tochten. De vereisten die gelden voor deze tochten zijn opgenomen als voorschriften in de vergunningen en zijn geen onderdeel van de Wadloopverordening. Derhalve zal hierop ook niet ingegaan worden in deze reactienota. Tegen vergunningvoorschriften kan men bezwaar maken binnen zes weken na verzending van de vergunning.
- d. Bij natuureducatieve tochten en tochten op droogvallende platen hoeven slechts begeleiders aanwezig te zijn, geen wadloopgidsen. Begeleiders hoeven geen wadloopexamen af te leggen. Wel moeten zij onder de nieuwe verordening een E-learning afleggen.
- e. Onder de definitie van 'wadlooptocht' worden inderdaad, zoals indiener aangeeft, alle vergunningsplichtige activiteiten op het wad begrepen. Een onderscheid wordt echter gemaakt in artikel 3 en 4, waar benoemd wordt dat afzonderlijke vergunningen afgegeven worden voor deze activiteiten. In de vergunningen zelf wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende tochten door middel van vergunningvoorschriften. Hierdoor worden deze tochten niet over één kam geschoren.
- f. De door indiener omschreven activiteit, namelijk het rapen van kokkels, valt onder de vrijstelling van artikel 5 lid d van de concept-Wadloopverordening 2023. Hiervoor geldt geen vergunningplicht.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 10

Indiener stelt feitelijke vragen met betrekking tot vergunningvoorschriften voor natuur-educatieve tochten.

Reactie college

De vereisten die gelden voor deze tochten zijn opgenomen als voorschriften in de vergunningen en zijn geen onderdeel van de Wadloopverordening. Derhalve zal hierop ook niet ingegaan worden in deze reactienota.

Indiener 11

Wij missen een evaluatie van de Wadloopverordening 2019. Wij vragen ons af waarom een nieuwe verordening nodig is en waren graag betrokken geweest bij de evaluatie.

- a. Alle tochten zouden onder het regime van wadlooptochten/grote groepen moeten vallen. Dat betekent o.a. dat ook bij plaatlandingen en natuureducatieve tochten hulpmiddelen nodig zijn.
- b. De E-learning zou ondergebracht moeten worden bij de gezamenlijke wadgidsenopleiding c.q. de Stichting Wadloopgidsexamen Nederland.
- c. Er zou geen uitzondering moeten komen voor het zonder begeleiding loslaten van mensen op de Engelsmanplaat door rondvaartboten.
- d. Tekstuele opmerkingen:
 - i. Definities: De examencommissie is inmiddels een rechtspersoon, een Stichting.
 - ii. Art. 2 lid 2. Nergens is aangegeven welke andere doelstellingen dan de veiligheid het zou betreffen.
 - iii. Art. 5 lid b. en c. De voorwaarden in lid b. en c. dienen gelijkgetrokken te worden.
 - iv. Art 5 lid 4. Vrijstellingen zoals hier bedoeld betekenen een direct gevaar voor de veiligheid en moeten nooit worden toegestaan.
 - v. Art. 7 c. Het niet houden aan de voorschriften kan alleen worden aangetoond met een proces-verbaal van op heterdaad betrappen. De kans daarop is zo klein dat dit artikel een wassen neus is.
 - vi. Art 7 d. Ook dit is alleen mogelijk met een proces-verbaal. Een aanvullende vraag is wie dit beoordeelt.
 - vii. Art. 12 lid 3. Hier is opgenomen dat begeleiders die al een begeleiderspas hadden niet de E-learning hoeven te volgen. Wij vinden dat de begeleiders wel een opleiding moeten volgen om te voorkomen dat er begeleiders zonder wadloopkennis op het wad rondlopen.
 - viii. Toelichting op art. 1 Wadlooptocht. Deze definitie is niet juist. Alle overige recreatieve activiteiten op het wad worden als wadlooptocht bestempeld. Dat betekent dat zeilen, varen, surfen, kiten, etc ook wadlooptocht zijn. Dit kan worden ondervangen door recreatieve activiteiten aan te vullen met “te voet”.
 - ix. Toelichting op art. 5 lid 1 sub d. De vrijstelling kleinschalig medegebruik ten zuiden van bewoonde delen van de eilanden zou slechts gelden voor personen die zelfstandig deze activiteiten ondernemen, maar niet in georganiseerd verband. Mensen die met een mossel- of oesterman het wad opgaan zijn in georganiseerd verband en zouden dat dan niet mogen. Veel verstandiger is om te bepalen dat als men op een plaat is die vastzit aan het eiland en zonder geulen op minder dan 500 meter van het eiland is men daar mag zijn, ongeacht of dit in groepsverband of zelfstandig is.
- e. De gezondheidsverklaring levert extra administratie en kosten op. Verder zorgt het voor schijnveiligheid.
- f. Doordat de vergunning zes jaar geldig is en het geld kost om een nieuwe vergunning te krijgen, zullen mensen vanzelf geen nieuwe vergunning meer vragen als zij niet lopen. Een intrekking na niet-gebruikmaken is dus niet nodig.

Reactie college

- a. Korthedshalve willen wij voor de noodzaak van het wijzigen van de Wadloopverordening naar de inleiding bij deze reactienota verwijzen.
- b. De vereisten die gelden voor deze tochten zijn opgenomen als voorschriften in de vergunningen en zijn geen onderdeel van de Wadloopverordening. Derhalve zal hierop ook niet ingegaan worden in deze reactienota.
- c. Met de examencommissie is gesproken over het invoeren van een E-learning. Daarbij is tot de conclusie gekomen dat de provincie de verantwoordelijkheid zal nemen voor de totstandkoming van deze E-learning. Wel zal dit in afstemming met de examencommissie gebeuren.
- d. Wij gaan ervan uit dat indiener verwijst naar de vrijstelling voor droogvallende platen, artikel 5 eerste lid, sub b en c. Deze vrijstelling geldt niet alleen voor de Engelsmanplaat, maar voor alle

droogvallende platen. Wij zien op dit moment geen aanleiding om deze vrijstelling niet van toepassing te verklaren op de Engelsmanplaat.

e. Reactie op tekstuele opmerkingen:

- i. Wij nemen de opmerking van indiener ter kennisgeving aan. Echter zijn wij van mening dat dit geen invloed heeft op de definitie 'examencommissie'.*
- ii. De Wadloopverordening heeft slechts het borgen van de veiligheid op het wad ten doel.*
- iii. Wij zijn van mening dat het voor grote groepen in het kader van de veiligheid noodzakelijk is dat niet te ver van het vaartuig gelopen wordt. Voor kleine groepen, met name particuliere recreanten, is dit minder van belang. Tevens is het niet handhaafbaar om een dergelijke voorwaarde op te nemen voor particuliere recreanten.*
- iv. Artikel 5 lid 4 betreft slechts een vangnetbepaling waarin Gedeputeerde Staten de mogelijkheid wordt geboden om vrijstelling te verlenen in uitzonderingsgevallen. Dit zal slechts gedaan worden indien de veiligheid geborgd is, na het inwinnen van advies van de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen.*
- v. Wij hebben de reactie van indiener ter kennisgeving aangenomen. Deze leidt niet tot aanpassing van de verordening.*
- vi. Dit wordt beoordeeld door de provincie, na inwinning van advies van de commissie.*
- vii. Ingrijpen in reeds bestaande rechten, zoals een begeleiderspas, kan slechts als daartoe dringende noodzaak bestaat. Daarvan is op dit moment geen sprake, waardoor ervoor gekozen is de situatie zoveel mogelijk gelijk te houden voor vergunning-, pas- en erkenningshouders.*
- viii. In de definitie is opgenomen dat het slechts gaat om activiteiten op de platen en/of kwelders. Zeilen, kitesurfen, etc. vindt niet plaats op de platen en/of kwelders en vallen daarom niet onder deze definitie.*
- ix. Naar aanleiding van de opmerking van indiener hebben wij in artikel 5, eerste lid, sub d, en de toelichting een uitzondering opgenomen voor het rapen van schaal- en schelpdieren. Verder geldt wel dat deze vrijstelling niet van toepassing is op georganiseerde activiteiten, omdat o.a. natuureducatieve tochten wel vergunningplichtig zijn.*

f. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 3.

g. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 2, punt d.

Conclusie

De reactie van indiener leidt tot aanpassing van artikel 4, eerste lid, sub d en de toelichting bij dit artikel van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 12

Indiener heeft de volgende vragen en opmerkingen:

- a. Wanneer is iemand niet gezond genoeg om een gezondheidsverklaring te krijgen?
- b. Over het intrekken bij niet-gebruik van de vergunning. Ook als iemand weinig gebruik maakt van zijn vergunning, is er reden om deze persoon niet langer zelfstandig tochten te laten leiden.

Reactie college

a. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 3.

b. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 2, punt d.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 13

- a. De evaluatie en aanleiding voor deze nieuwe verordening mist. Als wadloopgids ben ik nooit gevraagd voor een evaluatie.
- b. Over de gezondheidsverklaring. Wanneer is iemand gezond genoeg? De gezondheid die nodig is voor wadlopen is heel specifiek. Wij hebben zelfs marathonlopers als deelnemers moeten weigeren. Daarnaast moet specifiek iemand met een prothese ook een gezondheidsverklaring kunnen krijgen. Ik zie geen nut in een gezondheidsverklaring.
- c. Over het intrekken van een vergunning na jaren van geen gebruik. Niet de periode waarin geen gebruik wordt gemaakt moet relevant zijn voor intrekking, maar de kwaliteit van de gids. Die staat los van het gebruik.
- d. Leeftijdsdiscriminatie moet voorkomen worden. Ook gidsen van 17 jaar oud kunnen goede gidsen zijn.
- e. Over de benoeming van en eisen aan leden van de VACW is niets opgenomen. Moeten deze leden niet opnieuw benoemd worden bij deze nieuwe verordening?
- f. Artikel 3.1. Wat wordt onder recreatief verstaan?
- g. Artikel 3.1. Verbodsbepaling geldt m.i. niet voor kustbewoner, maar wat wordt onder 'kustbewoner' verstaan?
- h. Artikel 5.1.a.ii. Wat is onmiddellijke nabijheid? Hoorbaarheid kan ook opgelost worden met een fluit.
- i. Artikel 5.1.b.i Hier staat geen beperking van een afstand tot een vaartuig. Ook voor schippers met max 7 personen zou een afstand moeten gelden van maximaal 500 meter.
- j. Artikel 5.1.d Wat wordt onder begroeiing verstaan? Verder beter opnemen dat geen geul wordt overgestoken. Let daarbij op het verschil tussen een priel en een geul.
- k. Artikel 6.3.a.iii en 6.3.a.iv. Het vragen naar de gidsen die voor de rechtspersoon (vereniging cq stichting) lopen levert geen bijdrage aan de veiligheid van het wadlopen. Gidsen zouden vrij moeten kunnen wisselen van rechtspersoon.
- l. Artikel 6.3. d. en e. Als iemand nu een bevoegdheid heeft in kader overgangsrecht blijft dit in stand. Graag geen extra bewijs of certificaat E-learning. Op nieuwe situaties kan worden geanticipeerd. Geen rechten van bestaande gidsen en begeleiders ontnemen!
- m. Artikel 7 d. Vraagt om expliciete verduidelijking wat gevaar is.
- n. Artikel 8.1.a. Belang van veiligheid bevordert; welke toetsingscriteria zijn er? Ik mis onderbouwing.
- o. Artikel 8.2. Waarop toetst de VACW en welke criteria zijn daarbij van toepassing? Volgorde lijkt mij ook niet juist. De vergunninghouder krijgt geen kans om te reageren op het advies van de VACW.
- p. Artikel 9.3 Wat wordt bedoeld met nadere regels worden gesteld omtrent samenstelling? Welke invloed hebben wadlooporganisaties en 'vrije' (onafhankelijke) wadloopgidsen?
- q. Artikel 11. Moet er niet verwezen worden naar een bepaalde (straf) wet?
- r. Ik verneem graag welke procedure deze verordening verder doorloopt en waar inspraak/bezwaar/beroep mogelijk is.
- s. Toelichting op artikel 5 Lid 1 sub d. "Maar vooral eilanden" is een onjuiste constatering. Kustbewoners lopen net zo frequent op het wad, mogelijk frequenter. Derhalve dus ook ten noordzijde van de kust van het vaste land opnemen.
- t. De beperking van het betreden van het wad tot maximaal 500m van begroeiing van de kust is m.i. geen realistische situatie. Op de 'Eilanderbult' (gebied ten noord-westen van 'Paessens en Moddergat') kan vele malen verder worden gelopen zonder gevaren. Beter is het om op te nemen dat geen geul oversteken die rechtstreekse verbinding tussen locatie en vaste wal of eiland, zonder geul te over steken, mogelijk maakt.
- u. Toelichting op artikel 6 lid 3. Ik snap niet waarom een erkende gids of begeleider nog een machtiging moet hebben van een rechtspersoon.
- v. Toelichting op artikel 7.a. "Wanneer er vrees bestaat" is een subjectief criterium. Een verordening dient eenduidig en niet multi-interpretabel te zijn.

- w. Toelichting op artikel 7.c. De voorbeelden zijn subjectief. Van een overtreding zou een proces-verbaal moeten zijn en de aanvrager zou de gelegenheid moeten hebben gehad om daarop te reageren.

Reactie college

- a. Kortheidshalve willen wij voor de noodzaak van het wijzigen van de Wadloopverordening naar de inleiding bij deze reactienota verwijzen.
- b. Verwezen wordt naar onze reactie bij indiener 3.
- c. Verwezen wordt naar onze reactie bij indiener 2, punt d.
- d. Wij zijn van mening dat dit geen leeftijdsdiscriminatie betreft maar een objectief criterium dat noodzakelijk is ten behoeve van de veiligheid op het wad.
- e. De vragen van indiener hebben betrekking op het Reglement van de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen. Dit betreft geen onderdeel van deze Wadloopverordening. Daarom zullen wij in deze reactienota hier niet op reageren.
- f. Hiervoor sluiten wij aan bij het algemeen spraakgebruik. In zijn algemeenheid: ter ontspanning, plezier.
- g. De verbodsbepaling onder artikel 3, eerste lid, geldt ook voor kustbewoners. Voor kleinschalig historisch medegebruik is een vrijstelling opgenomen onder artikel 5, eerste lid, sub d.
- h. Hieronder wordt niet verstaan het zich hoorbaar maken via hulpmiddelen. Ter verduidelijking is in de toelichting toegevoegd dat men zich moeiteloos (lees: zonder hulpmiddelen) richting elkaar hoorbaar kunnen maken.
- i. Wij zijn van mening dat dit niet noodzakelijk is. Tevens is het niet handhaafbaar om een dergelijke voorwaarde op te nemen voor particuliere recreanten.
- j. Hiervoor wordt aangesloten bij het algemeen taalgebruik. In zijn algemeenheid: vegetatie, aanplant of beplanting. Een priel is een kleine geul en valt daarom ook onder de definitie 'geul'.
- k. Het is van belang dat bij het bevoegd gezag, de provincie, bekend is op welke vergunning een wadloopgids loopt. Anders kan niet gecontroleerd worden of deze gids wel gemachtigd is en aan welke voorschriften hij moet voldoen. Wel kan een gids, indien hij bij een andere rechtspersoon als gids wil fungeren, lopen op een machtiging van die andere rechtspersoon. In alle gevallen zal die machtiging overgelegd moeten worden bij de provincie. Dit zal als vergunning-/erkenningvoorschrift opgenomen worden.
- l. Hiervoor verwijzen wij naar het overgangsrecht van artikel 12. Voor begeleiders en gidsen die al beschikken over een begeleiderspas of erkenning, verandert niets.
- m, n. Dit betreft een bevoegdheid met beoordelingsruimte. Wel zal dit in alle gevallen voorgelegd worden aan de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen.
- o. De vragen van indiener hebben betrekking op het Reglement van de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen. Dit betreft geen onderdeel van deze Wadloopverordening. Daarom zullen wij in deze reactienota hier niet op reageren.
- p. Hiervoor wordt verwezen naar het Reglement Veiligheid Adviescommissie Wadlopen.
- q. Naar aanleiding van uw reactie hebben wij in de toelichting bij artikel 11 opgenomen dat deze bevoegdheid is vastgelegd in artikel 150 Provinciewet.
- r. De Verordening wordt voorgelegd aan en vastgesteld door Provinciale Staten. Na vaststelling van een verordening bestaat er geen bezwaarmogelijkheid. Wanneer er een besluit op grond van de Verordening wordt genomen, waarbij u belanghebbende bent, kunt u tegen dit besluit in bezwaar en eventueel beroep gaan.
- s. Uit ervaring delen wij deze mening niet. Wel zijn wij van mening dat deze woorden in de toelichting geen invloed hebben op de werking van de vrijstelling voor kustbewoners.
- t. Uit veiligheidsoogpunt en handhaafbaarheid achten wij deze voorwaarde wel noodzakelijk.
- u. Indien een geëxamineerde gids of begeleider zonder machtiging wil lopen, kan dit slechts met een eigen vergunning. Verder verwijzen wij naar onze reactie op punt k.
- v. Dit betreft een bevoegdheid met beoordelingsruimte. Wel zal dit in alle gevallen voorgelegd worden aan de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen.

w. Bij handhaving wordt de betreffende persoon altijd in de gelegenheid gesteld om te reageren.

Conclusie

De reactie van indiener leidt tot aanpassing van de toelichting bij artikel 5 en 11 van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 14

- a. Moet er een minimumleeftijd worden gehanteerd om als (hoofd)gids te mogen functioneren? Bijvoorbeeld minimaal 18 jaar.
- b. Moet daarnaast een maximumleeftijd worden gehanteerd om als (hoofd)gids te mogen functioneren? Moet er dan ook een medische keuring worden ingesteld. Het oordeel hiervan mag niet aan de betrokkene worden overgelaten.
- c. Er moet een soortgelijk systeem komen als bij rijbewijzen, waar vanaf een bepaalde leeftijd medisch gekeurd moet worden. Er moeten dan beslissingen worden genomen over het volgende:
 - i. Ingangleeftijd (65 jaar?)
 - ii. Verlengingsduur (2 jaar?)
 - iii. Maximumaantal deelnemers (12, waarvan 2 volwassenen?)
 - iv. Minimaal twee loopstokken i.v.m. brancard.
 - v. Aard van de tochten (geen deelnemers?)
 - vi. Focus (Tocht over het Eemswad als illustratie van de confrontatie natuur versus techniek)

Reactie college

a. Wij zijn het met indiener eens dat een minimumleeftijd gehanteerd moet worden. In de concept-Wadloopverordening 2023 is deze minimumleeftijd al opgenomen. Uit de definities in artikel 1 blijkt dat een wadloopgids of begeleider meerderjarig moet zijn.

b, c. Wij hebben besloten geen gezondheidsverklaring te vereisen. Zie daarover onze reactie op indiener 3. Zonder gezondheidsverklaring is ook een maximumleeftijd (of leeftijd vanaf wanneer een gezondheidsverklaring is vereist) niet haalbaar.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 15

- a. De evaluatie en aanleiding voor deze nieuwe verordening mist. Voor indiener is onduidelijk op grond van welke evaluatie-uitkomsten er een nieuwe Wadloopverordening moet komen.
- b. Over de gezondheidsverklaring. Wanneer is iemand gezond genoeg? De gezondheid die nodig is voor wadlopen is heel specifiek. Wij hebben zelfs marathonlopers als deelnemers moeten weigeren. Daarnaast moet specifiek iemand met een prothese ook een gezondheidsverklaring kunnen krijgen. Ik zie geen nut in een gezondheidsverklaring.
- c. Over het intrekken van een vergunning na jaren van geen gebruik. Niet de periode waarin geen gebruik wordt gemaakt moet relevant zijn voor intrekking, maar de kwaliteit van de gids. Die staat los van het gebruik.
- d. Voorstel ter verbetering van de veiligheid op alle tochten: plaatlandingen en natuur-educatieve tochten moeten verplicht worden EHBO, brancard en marifoon bij zich te hebben.
- e. De E-learning dient ondergebracht te worden bij de gezamenlijke wadgidsenopleiding cq. de Stichting Wadloopgidsexamen Nederland.
- f. Alle provincies dienen tekstueel dezelfde wadloopverordening vast te stellen.
- g. Benoeming leden VACW:
 - i. Wie bepaalt de kwaliteit van de leden?
 - ii. Is de termijn van zes jaar niet te lang?

- iii. Is er bezwaar mogelijk tegen de benoeming van een lid?
 - iv. Welke criteria worden gesteld aan een VACW-lid?
 - v. Moeten de leden niet opnieuw benoemd worden?
 - vi. Op welke motivering kan iemand in de VACW roden benoemd?
- h. Art. 5.1.b.i. Hier staat geen beperking van een afstand tot een vaartuig. Ook voor schippers met max 7 personen zou een afstand moeten gelden van maximaal 500 meter.
- i. Art. 5 lid 1 sub d. De vrijstelling voor kleinschalig medegebruik zou slechts gelden voor personen die zelfstandig deze activiteiten ondernemen, maar niet in georganiseerd verband. Bepaald zou moeten worden dat als men op een plaat die vastzit aan het eiland en zonder geulen op minder dan 500 meter van het eiland, daar mag zijn, ongeacht of dit in groepsverband of zelfstandig is.
- j. Art. 5 lid 4. Dit artikel moet geschrapt worden, betekent een direct gevaar voor de veiligheid.
- k. Artikel 6.3.a.iii en 6.3.a.iv. Het vragen naar de gidsen die voor de rechtspersoon (vereniging cq stichting) lopen levert geen bijdrage aan de veiligheid van het wadlopen. Gidsen zouden vrij moeten kunnen wisselen van rechtspersoon.
- l. Art. 7 c. Het niet houden aan de voorschriften kan alleen worden aangetoond met een proces-verbaal van op heterdaad betrappen. De kans daarop is zo klein dat dit artikel een wassen neus is.
- m. Art 7 d. Ook dit is alleen mogelijk met een proces-verbaal:
 - i. Wie beoordeelt dit?
 - ii. Wat is gevaar?
 - iii. Wie beoordeelt of een situatie gevaarlijk is?
 - iv. Dit kan alleen met een proces-verbaal.
 - v. Duidelijk aangeven wat een bedreigende situatie is.
 - vi. Op welke wijze kun je bezwaar maken tegen een invulling van een 'onveilige situatie'?
- n. Indiener vraagt zich af of er een bepaalde situatie is geweest waarbij iemand nooit meer goed kon gidsen en daardoor niet meer het wad op mocht. Hoort niet een rechter te oordelen over dergelijke situaties?
- o. Artikel 8.1.a. Belang van veiligheid bevordert; welke toetsingscriteria zijn er? Ik mis onderbouwing.
- p. Artikel 8.2. Waarop toetst de VACW en welke criteria zijn daarbij van toepassing? Volgorde lijkt mij ook niet juist. De vergunninghouder krijgt geen kans om te reageren op het advies van de VACW.
- q. Artikel 9.2 Hoe worden leden voorgedragen? De zittingstermijn is nu 6 jaar, indiener stelt voor dit te verkorten naar 4 jaar. Hoe kan bezwaar worden gemaakt tegen de benoeming van leden?
- r. Artikel 9.3 Wat wordt bedoeld met nadere regels worden gesteld omtrent samenstelling? Welke invloed hebben wadlooporganisaties en 'vrije' (onafhankelijke) wadloopgidsen?
- s. Artikel 11. Moet er niet verwezen worden naar een bepaalde (straf) wet?
- t. Toelichting op artikel 5 Lid 1 sub d. "Maar vooral eilanden" is een onjuiste constatering. Kustbewoners lopen net zo frequent op het wad, mogelijk frequenter. Derhalve dus ook ten noordzijde van de kust van het vaste land opnemen.
- u. De beperking van het betreden van het wad tot maximaal 500m van begroeiing van de kust is m.i. geen realistische situatie. Op de 'Eilanderbult' (gebied ten noord-westen van 'Paessens en Moddergat') kan vele malen verder worden gelopen zonder gevaren. Beter is het om op te nemen dat geen geul oversteken die rechtstreekse verbinding tussen locatie en vaste wal of eiland, zonder geul te over steken, mogelijk maakt.
- v. Toelichting op artikel 6 lid 3. Ik snap niet waarom een erkende gids of begeleider nog een machtiging moet hebben van een rechtspersoon.

- w. Toelichting op artikel 7.c. De voorbeelden zijn subjectief. Van een overtreding zou een proces-verbaal moeten zijn en de aanvrager zou de gelegenheid moeten hebben gehad om daarop te reageren.

Reactie college

- a. Kortheidshalve willen wij voor de noodzaak van het wijzigen van de Wadloopverordening naar de inleiding bij deze reactienota verwijzen.
- b. Verwezen wordt naar onze reactie bij indiener 3.
- c. Verwezen wordt naar onze reactie bij indiener 2, punt d.
- d. Het voorstel van indiener heeft betrekking op vergunningvoorschriften. Deze voorschriften zijn echter niet opgenomen in de Wadloopverordening en maken hier geen onderdeel van uit. In deze reactienota wordt ingegaan op reacties ten aanzien van de concept-Wadloopverordening. Tegen vergunningvoorschriften kan men bezwaar maken binnen zes weken na verzending van de vergunning.
- e. Met de examencommissie is gesproken over het invoeren van een E-learning. Daarbij is tot de conclusie gekomen dat de provincie de verantwoordelijkheid zal nemen voor de totstandkoming van deze E-learning. Wel zal dit in afstemming met de examencommissie gebeuren.
- f. Het voornemen is dat dit ook het geval zal zijn. Alle drie provincies zullen dezelfde Wadloopverordening 2023 voorleggen aan hun Provinciale Staten. Wij hebben echter geen invloed op het politieke besluitvormingsproces in de staten.
- g. De vragen van indiener hebben betrekking op het Reglement van de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen. Dit betreft geen onderdeel van deze Wadloopverordening. Daarom zullen wij in deze reactienota hier niet op reageren.
- h. Wij zijn van mening dat dit niet noodzakelijk is. Tevens is het niet handhaafbaar om een dergelijke voorwaarde op te nemen voor particuliere recreanten.
- i. Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 11, punt e, onder ix.
- j. Artikel 5 lid 4 betreft slechts een vangnetbepaling waarin Gedeputeerde Staten de mogelijkheid wordt geboden om vrijstelling te verlenen in uitzonderingsgevallen. Dit zal slechts gedaan worden indien de veiligheid geborgd is, na het inwinnen van advies van de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen.
- k. Het is van belang dat bij het bevoegd gezag, de provincie, bekend is op welke vergunning een wadloopgids loopt. Anders kan niet gecontroleerd worden of deze gids wel gemachtigd is en aan welke voorschriften hij moet voldoen. Wel kan een gids, indien hij bij een andere rechtspersoon als gids wil fungeren, lopen op een machtiging van die andere rechtspersoon. In alle gevallen zal die machtiging overgelegd moeten worden bij de provincie. Dit zal als vergunning-/erkenningsvoorschrift opgenomen worden.
- l. m. Wij hebben de reactie van indiener ter kennisgeving aangenomen. Deze leidt niet tot aanpassing van de verordening.
- n. Een rechter oordeelt hierover wanneer een wadloper in beroep gaat tegen een door de provincie of buitengewoon opsporingsambtenaar genomen handhavingsbesluit.
- o. Dit betreft een bevoegdheid met beoordelingsruimte. Wel zal dit in alle gevallen voorgelegd worden aan de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen.
- p. Hiervoor verwijzen wij naar het Reglement van de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen. Adviezen van de commissie worden, indien deze gevolgen hebben, opgenomen in een besluit waartegen bezwaar en beroep open staat.
- q. Hiervoor verwijzen wij naar het Reglement van de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen.
- r. Hiervoor verwijzen wij naar het Reglement van de Veiligheid Adviescommissie Wadlopen.
- s. Naar aanleiding van uw reactie hebben wij in de toelichting bij artikel 11 opgenomen dat deze bevoegdheid is vastgelegd in artikel 150 Provinciewet.
- t. Uit ervaring delen wij deze mening niet. Wel zijn wij van mening dat deze woorden in de toelichting geen invloed hebben op de werking van de vrijstelling voor kustbewoners.
- u. Uit veiligheidsoogpunt en handhaafbaarheid achten wij deze voorwaarde wel noodzakelijk.

v. Indien een geëxamineerde gids of begeleider zonder machtiging wil lopen, kan dit slechts met een eigen vergunning. Verder verwijzen wij naar onze reactie op punt k.

w. Wij hebben uw reactie ter kennisgeving aangenomen. Dit zal niet leiden tot wijzigingen in de Wadloopverordening 2023.

De reactie van indiener leidt tot aanpassing van artikel 4, eerste lid, sub d en de toelichting bij dit artikel en artikel 11 van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 16

- a. Onduidelijk waarom vrij kort op de vorige verordening deze herzien wordt. Indiener had geen problemen met de huidige verordening.
- b. Een E-learning voor sologidsen begrijpt indiener, maar voor begeleiders niet. Indiener verzorgt zelf al een interne opleiding voor begeleiders, wat afdoende blijkt.
- c. Het is indiener onduidelijk hoe voor een bepaald gebied examen wordt afgelegd. De gidsen van indiener zijn breed inzetbaar, op alle tochten.
- d. Indiener is het er niet mee eens dat voor natuur-educatieve tochten en tochten op droogvallende platen een uitzondering wordt gemaakt. Uit de praktijk blijkt dat begeleiders op deze tochten over te weinig kennis beschikken. Indiener wil graag dat deze begeleiders zich aan dezelfde voorwaarden dienen te houden als begeleiders bij tochten voor grote groepen. Daaronder valt ook het aanwezig hebben van reddingsvesten e.d.
- e. Vóór verlopen vergunning bij niet-gebruikmaking.
- f. Gezondheidsverklaring moet alleen gelden voor solo-gidsen, gidsen bij tochten t/m 12 personen en begeleiders van natuur-educatieve tochten en droogvallende platen.

Reactie college

a. Verwezen wordt naar de inleiding bij deze reactienota.

b. Wij hebben de reactie van indiener ter kennisgeving aangenomen, echter zijn wij van mening dat een algemene E-learning wenselijk is. Deze E-learning zal hetzelfde zijn voor alle begeleiders.

Eventueel kan een onderscheid gemaakt worden tussen begeleiders van oversteken, natuureducatieve tochten of droogvallende platen, etc.

c. Het wadloopexamen kan voor het gehele Nederlandse Wad als voor enkele gebieden worden afgelegd een en ander afhankelijk van de kennis en kunde van de kandidaat. Deze kennis wordt getoetst in een examen. Voor informatie over de inhoud van de opleiding en het examen wordt verwezen naar de Examencommissie.

d. Er geldt ook voor natuur-educatieve tochten en droogvallende platen een vergunningplicht. Wij hebben uw reactie opgevat als zijnde een pleidooi voor strengere voorschriften bij deze vergunningen. Opgemerkt wordt dat deze voorschriften geen integraal onderdeel uitmaken van de Wadloopverordening en dat wij in deze reactienota niet op uw pleidooi zullen ingaan.

e. Verwezen wordt naar onze reactie onder 2 punt d.

f. Verwezen wordt naar onze reactie onder 2 punt b.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 17

Tegen verlopen vergunning bij niet-gebruikmaking. De veiligheid is niet in het geding als enige tijd niet gebruikgemaakt wordt van de vergunning.

Reactie college

Verwezen wordt naar onze reactie onder 2, punt d.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Indiener 18

- a. Het is onduidelijk waarom het noodzakelijk is om de Wadloopverordening, 2,5 jaar na inwerkingtreding van de vorige, te herzien. Er zijn de afgelopen 2,5 jaar geen incidenten geweest.
- b. Het lijkt alsof vergunninghouders voor natuur-educatieve tochten en tochten op droogvallende platen, niet zijnde wadlooporganisaties, extra worden aangepakt.
- c. Er wordt te weinig onderscheid gemaakt tussen de verschillende soorten wadlooptochten.
- d. Voor natuur-educatieve tochten moeten minder strenge regels gelden, omdat daar minder gevaar is.
- e. Het begrip begeleider wordt gebruikt voor zowel begeleiders van natuur-educatieve tochten, tochten op droogvallende platen als 'echte wadlooptochten'. Hierdoor zijn de eisen hetzelfde, wat niet zou moeten.
- f. Voor tochten op droogvallende platen zouden geen regels moeten gelden.
- g. Tegen gezondheidsverklaring. Dit heeft geen meerwaarde. Bemanningsleden van schepen hebben al een gezondheidsverklaring.
- h. Er gaan geruchten dat wadlooporganisaties willen dat natuureducatieve tochten en droogvallende plaatlandingen uitsluitend door officiële wadloopgidsen worden gedaan. Daar is indiener het niet mee eens. Dit wordt een groot probleem voor de bezetting.
- i. Extra maatregelen zullen zorgen voor meer kosten, waardoor natuur-educatieve tochten te duur worden.
- j. De E-learning moet alleen gelden voor 'echte wadlooptochten'.
- k. Indiener benoemt een aantal voorschriften uit zijn vergunning waarmee hij het oneens is.
- l. Voorstel om de vrijstelling voor particulieren t/m 7 personen bij droogvallende plaatlandingen aan te passen naar t/m 12 personen. Vanaf 13 personen is het een passagiersschip. Dit zou een logischere grens zijn.
- m. Voorstel om de voorwaarde van de vrijstelling voor 8 t/m 50 personen bij droogvallende plaatlandingen dat maximaal 500 meter van het schip gelopen mag worden te laten vervallen.
- n. Onder de definitie van 'opvarenden' moet ook de schipper vallen, zodat dit in lijn is met scheepvaarttermen.

Reactie college

- a. *Kortheidshalve willen wij voor de noodzaak van het wijzigen van de Wadloopverordening naar de inleiding bij deze reactienota verwijzen.*
- b, c, d. *Het is juist dat er verschillende vergunningen zijn waarvoor verschillende voorschriften gelden. Deze voorschriften zijn echter niet opgenomen in de Wadloopverordening en maken hier geen onderdeel van uit. In deze reactienota wordt ingegaan op reacties ten aanzien van de concept-Wadloopverordening. Tegen vergunningvoorschriften kan men bezwaar maken binnen zes weken na verzending van de vergunning.*
- e. *Het is juist dat het begrip begeleider bij verschillende wadlooptochten wordt gebruikt. Onderzocht wordt op of in de op te zetten en verplichte E-learning hier onderscheid in kennisniveau moet worden gemaakt.*
- f. *Wij hebben de reactie van indiener ter kennisgeving aangenomen, echter zijn wij van mening dat vanuit veiligheidsoogpunt wel regels noodzakelijk zijn voor tochten op droogvallende platen. Daarbij geldt dat voor tochten met maximaal 50 personen al een vrijstelling geldt. Slechts wanneer men boven dat aantal komt, is een vergunning vereist.*
- g. *Verwezen wordt naar onze reactie op indiener 3.*
- h. *Een dergelijke wijziging is geen onderdeel van de Wadloopverordening 2023. Dit betekent dat wij ook niet voornemens zijn om een dergelijke wijziging door te voeren.*
- i. *Wij hebben de reactie van indiener ter kennisgeving aangenomen.*

j. Wij zijn van mening dat alle begeleiders op het wad een grote verantwoordelijkheid hebben en daarom een E-learning af dienen te leggen. Wel zullen wij onderzoeken of het mogelijk is onderscheid te maken tussen begeleiders voor oversteken, natuureducatieve tochten of tochten op droogvallende platen.

k. Verwezen wordt naar onze reactie onder b en verder.

l. Verwezen wordt naar onze reactie onder 2, punt b en onze reactie onder 3.

m. Genoemde eis is opgenomen in verband met de veiligheid.

n. Deze definitie is opgenomen ten behoeve van de in artikel 5 opgenomen vrijstelling.

Conclusie

De reactie van indiener leidt niet tot aanpassing van de Wadloopverordening 2023.

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 8 november 2022

Onderwerp: Wadloopverordening 2023

Kenmerk: P.M.

Bijlagen:

1. Wadloopverordening 2023
2. Overzicht wijzigingen Wadloopverordening 2019 – 2023
3. Toelichting bij Wadloopverordening 2023
4. Reactienota

1. Inleiding

In de uitvoeringspraktijk kwamen enkele problemen in de Wadloopverordening 2019 aan het licht met betrekking tot de handhaving van de Wadloopverordening. Daarom is het wenselijk om de tekst aan te passen. De dienst heeft in dit kader de volledige Wadloopverordening opnieuw beschouwd, om te voorkomen dat op een later moment nieuwe verbeterpunten naar boven komen. Op noodzakelijke punten is de tekst van de verordening aangepast. Daarnaast is de tekst van verordeningen in Noord-Holland en Groningen door amendementen bij de vaststelling van de verordening van Fryslân niet gelijklopend met die van Fryslân. Uiteenlopende regelgeving tussen de drie provincies is ongewenst, doordat dit zorg voor

handhavingsproblemen. Deze wijziging heeft daarom mede ten doel deze weer gelijklopend te maken. Voorgesteld wordt om de nieuwe verordening op 1 juli 2023 in werking te laten treden.

PS zijn op grond van artikel 145 van de Provinciewet bevoegd om de nieuwe Wadloopverordening in Fryslân vast te stellen en de Wadloopverordening 2019 in te trekken.

De Wadloopverordening ziet op het aspect ‘veiligheid op het wad’. De bescherming van het Natura 2000-gebied Waddenzee wordt gehandhaafd middels de Wet natuurbescherming en het beheerplan Waddenzee.

2. Doelstellingen en evaluatiecriteria

Het doel van deze nieuwe Wadloopverordening is de veiligheid te verhogen voor wadlopers en andere wadloop gerelateerde activiteiten, regelgeving te verminderen en verduidelijken en handhaving te vereenvoudigen.

3. Financiering, communicatie en (burger)participatie

Tijdens diverse overleggen en bijeenkomsten zijn de belangrijkste betrokken partijen door de provincie Fryslân geïnformeerd over de conceptstukken. Tevens heeft men schriftelijk reacties kunnen geven. Deze zijn door de provincie Fryslân verwerkt in de reactienota. Na consultatie van vertegenwoordigers van de Waddenprovincies, Rijkswaterstaat, de Waddeneiland- en Kustgemeenten, wadlopers en de wadlooporganisaties is de Wadloopverordening geactualiseerd en verbeterd.

4. Proces en procedure

Planning is vaststelling door Provinciale Staten van Fryslân, Groningen en Noord-Holland eind 2022. Daarna gelijktijdige publicatie en inwerkingtreding per 1-1-2023.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 8 november 2022;

gelet op de artikelen 118, 143, 145 en 152 van de Provinciewet; ,

besluiten:

de Wadloopverordening 2023 vast te stellen.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

H.R. Heijmering

BEL/GRN

Telefoonnummer +31235144274

HEIJMERINGH@Noord-Holland.nl

1 | 1

Betreft: Wadloopverordening 2023

Verzenddatum

- 9 NOV. 2022

Kenmerk

1924598/1924604

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de Wadloopverordening 2023.

Uw kenmerk

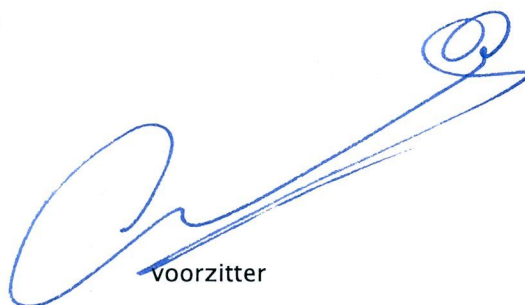
In onze vergadering van 8 november 2022 hebben wij besloten de Wadloopverordening 2023 in ontwerp vast te stellen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

voorzitter

R.M. Bergkamp

A.Th.H. van Dijk

5 bijlagen:

- Voordracht
- Wadloopverordening 2023
- Overzicht wijzigingen Wadloopverordening 2019 - 2023
- Toelichting Wadloopverordening 2023
- Reactienota

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Wat wel kan

Uit de impasse en een aanzet voor perspectief

5 oktober 2022

Johan Remkes

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5	5. Uitwerking eerste lijn: de kortetermijnaanpak	31
1.1 Aanleiding en opdracht: de dialoog weer op gang brengen	5	5.1 Uitwerking van de doelen en resultaten van de eerste lijn	32
1.2 In de dynamiek heb ik mijn aanpak moeten veranderen	6	5.2 Het soort maatregelen dat nodig is	33
1.3 De kernboodschap van dit rapport	7	5.3 Een eerste uitwerking van de kortetermijnaanpak	35
1.4 Dit rapport bevat een denklijn en geen plan ...	8		
1.5 Persoonlijke noot	8		
2. Samenvatting van het stikstofvraagstuk	9	6. Uitwerking tweede lijn: het perspectief	37
2.1 De verplichting om de natuur in stand te houden en waarom te veel stikstof een probleem is	10	6.1 De grote politieke vraag: wat wil Nederland? ..	38
2.2 Het vastlopen van de vergunningverlening en het ontbreken van een werkende aanpak ..	11	6.2 De hele bocht: wat er op Nederland afkomt ...	39
		6.3 Het eerste perspectief: wat waar wél kan	42
		6.4 Het tweede perspectief: hoe te verdienen	44
3. Analyse van de impasse en de wensen van de gesprekspartners	15	7. Uitwerking derde lijn: de gebiedsgerichte transitie	51
3.1 Analyse over hoe de impasse is ontstaan en persoonlijke waarnemingen ten opzichte van het gevoerde beleid	16	7.1 Inleiding	52
3.2 Verwachtingen en wensen van de gesprekspartners	19	7.2 De realiteit op het erf	52
		7.3 De realiteit in de provinciale gebiedsprocessen	53
		7.4 De realiteit in de landelijke processen	54
		7.5 Het nationale innovatieprogramma	55
		7.6 Governance van de gehele transitie	56
4. Aanbevelingen voor een betere aanpak	23		
4.1 Aanbevelingen voor het herstel van vertrouwen	24		
4.2 Aanbevelingen voor een betere stikstofaanpak	25		
4.3 Aanbevelingen voor het realiseren van perspectief	27		
4.4 Aanbevelingen voor de gebiedsprocessen en de transitie	28		
4.5 Denklijn voor een integrale aanpak in drie lijnen	30		

HOOFDSTUK 1

Inleiding

1.1 Aanleiding en opdracht: de dialoog weer op gang brengen

Na aankondiging van de stikstofmaatregelen van het kabinet ontstond groot protest. Grotendeels vond dit plaats binnen de kaders van de wet. De omgekeerde Nederlandse vlag werd een uiting van onvrede. Er waren demonstraties vol heftige emoties en veel artikelen met bezwaren en alternatieve suggesties. Ook werd het land opgeschrikt door acties buiten de grenzen van de wet. Een normale dialoog tussen overheid en de sector bleek niet meer mogelijk.

Het kabinet heeft mij in juli gevraagd om als onafhankelijk gespreksleider bijeenkomsten te begeleiden tussen het kabinet en de agrarische sector, medeoverheden en andere belanghebbende organisaties. Het doel was om de dialoog weer op gang te brengen.¹ Er moest weer een verstandhouding gaan ontstaan die de inhoud en het gesprek over een duurzame toekomst voor agrarische ondernemers centraal stelt.

¹ Ministerie LNV (2022). *Informatie t.b.v. opdracht onafhankelijke gespreksleider.*

Na enige overweging heb ik positief op dit verzoek gereageerd. Ik heb daarbij nadrukkelijk aangegeven mijn rol niet als bemiddelaar, maar als onafhankelijk gespreksleider te zien. De aanwezigheid van de agrarische sector aan tafel was voor mij een voorwaarde om die rol te willen en te kunnen invullen.

In de uitnodigingsbrief² schreef ik dat ik voornemens was om dit traject te beëindigen met een reflectieverslag. Ik was van plan om daarin zowel procesmatige als inhoudelijke reflecties op te nemen. Mijn doel daarmee was om gevonden ruimte op papier te zetten, zodat kabinet en sector die konden gebruiken om zelf – in een normale dialoog – de plannen te verbeteren en tot uitvoering daarvan te komen.

1.2 In de dynamiek heb ik mijn aanpak moeten veranderen

Ik heb dit voornemen niet kunnen volgen. Direct na het eerste gesprek constateerde ik dat er sprake was van een stevige vertrouwenscrisis. Niet alle partijen waren in eerste instantie bereid om aan tafel te komen. Na de toezegging van een gesprek zonder taboes en na een gesprek tussen de agrarische organisaties onderling, was een eerste gesprek toch mogelijk. Met kleine stappen leek er tijdens de gesprekken toch enige ruimte te ontstaan. Ook bij mij ontstond het inzicht dat er inhoudelijk een betere aanpak mogelijk én nodig is. Stap voor stap kwam er een proces op gang dat leek op een echte dialoog.

Eind augustus volgden de gebeurtenissen elkaar in hoog tempo op. Na het interview van minister Hoekstra en het aftreden van minister Staghouwer werd tijdens het stikstofdebat in de Tweede Kamer aangegeven ‘de aanbevelingen uit het rapport van Remkes’ af te wachten. Tijdens de gesprekken werd beargumenteerd dat een perspectiefvolle aanpak van de stikstofcrisis niet alleen een aanpak op stikstof vereist. Er is ook *inzicht* nodig in de gehele bocht waar het landelijk gebied de komende jaren voor staat, onder andere op het gebied van klimaat, dierenwelzijn, water, bodem en gezondheid. Er is *uitzicht* nodig op wat een daadwerkelijk perspectief voor de agrarische sector is, zowel wat betreft ruimtelijke ordening als wat betreft een concreet verdienmodel. Ik ben het daar mee eens. Die verbreding is nodig voor een langjarig en duurzaam perspectief.

In de gesprekken ging het ook veel over menselijkheid en over emotie. Veel boeren weten dat er iets moet veranderen én vinden ook dat er iets moet veranderen. Er is geen boer te vinden die niet om de natuur geeft. Dat wordt vaak vergeten en een deel van de boeren ervaart dat ze als ‘verliezer van de discussie’ in het verdomhoekje zijn gezet. Daarom werd er tijdens de gesprekken op gehamerd dat er een waardig en fatsoenlijk transitieproces moet komen. Bovendien – misschien wel het belangrijkste – moet er echte erkenning zijn van de emoties en woede. Dat krijg je nooit goed op papier, maar de kern is dat een groot deel van de boeren én inwoners van het landelijk gebied zich zwaar tekort gedaan (en soms zelfs bedonderd) *voelt* en naar mijn inzicht ook tekort gedaan is. Hoewel wetsovertreding en intimidatie altijd afgekeurd moeten worden, ben ik enorm geschrokken van de oprechte wanhoop die in de ogen van redelijke mensen te zien is. Dat hier heftige emoties uit volgen, begrijp ik wel.

Na de gebeurtenissen in augustus constateerde ik met gemengde gevoelens dat ik in steeds meer in politiek en bestuurlijk vaarwater was gekomen. Die gemengde gevoelens waren er ten eerste omdat het schrijven van een rapport met aanbevelingen over de gehele aanpak zich naar mijn mening slecht verdraagt met de politiek-bestuurlijke verantwoordelijkheden van het kabinet. Ten tweede ontstonden die gevoelens omdat de verwachtingen over dit rapport te hoog zijn opgeschroefd voor wat mogelijk is in de beschikbare tijd.

Hoewel het de oorspronkelijke scope van een reflectieverslag ver overstijgt, heb ik niet willen weglopen voor het verzoek om een integrale denklijn te schrijven. Ik heb vier weken extra tijd genomen om te praten en te schrijven. In die periode heb ik met mijn secretariaat de meer dan 6.000 pagina’s met inhoudelijke suggesties die ons zijn toegestuurd gelezen. Er zijn meer dan 60 aanvullende gesprekken gevoerd met ministeries, vertegenwoordigende organisaties, betrokkenen en experts, die gericht waren op het verzamelen van aanvullende kennis.

Ik heb geprobeerd om bij het schrijven van deze denklijn rekening te houden met het gevoel dat leeft op het boeren erf en in de samenleving, met bijzondere aandacht voor het landelijk gebied. De door gedeputeerde Jumelet verzamelde 80 brieven van individuele agrarische ondernemers in Drenthe hielpen hier geweldig bij. Dat gold ook voor het Twentse theaterstuk *Hanna van Hendrik*, dat gaat over het leven van een boerin tijdens de boerenopstanden en de ruilverkaveling in de jaren zeventig. Daar zagen we hoe groot de impact van de transitie toen was en begrepen we nogmaals hoe belangrijk het is om

2 Remkes, J. (2022). *Brief met uitnodiging gesprek*.

respect te hebben voor de tradities en de kracht van een gebied zelf. Daar zagen we ook nogmaals de belangrijke historische les dat dit niet de eerste keer is dat Nederland voor een grote transitie van de landbouw staat. Ook de vorige keren is het de sector, na een heftige periode, gelukt om grote stappen te zetten, die hebben geleid tot een lange periode van bloei.

Ook wil ik benoemen dat er de afgelopen weken breed vanuit vertegenwoordigende organisaties en vanuit de ministeries constructieve voorstellen zijn gedaan. Zowel bij de sectoren als bij de ministeries werken kundige mensen, die zeer moeilijke kennisvragen in korte tijd uitstekend wisten te beantwoorden. Heel veel inhoudelijk goede voorstellen voor een betere aanpak lagen bovendien al op de plank, maar konden in de verharde verhoudingen niet meer voldoende op waarde geschat worden.

1.3 De kernboodschap van dit rapport

U zult in dit rapport lezen dat het noodzakelijk is om op zeer korte termijn veel minder stikstof te gaan uitstoten, om natuurherstel mogelijk te maken. U zult ook lezen dat als dat niet gebeurt, de consequenties ook voor andere aspecten van het leven heel groot zijn. Nederland gaat dan op slot, omdat het juridisch nauwelijks meer mogelijk is om vergunningen te verlenen. Niet voor huizen, niet voor boerderijen, niet voor wegen. Dat betekent ook dat de bouw zal gaan stilvallen, met forse economische en sociale gevolgen. Bovendien houdt dit ook in dat het onmogelijk is om PAS-melders en interimmers, die slachtoffer zijn van onbetrouwbaar beleid, te vergunnen.

Daarom is er een gerichte aanpak op de korte termijn nodig, die daadwerkelijk stikstofreductie realiseert. Ik schrijf deze boodschap met een bezwaard hart op, maar ik zie geen andere route. Door binnen een jaar 500 tot 600 piekbelasters (zowel uit de agrarische sector als uit het bedrijfsleven) uit te kopen, maakt het kabinet ruimte voor de eerste stap van natuurherstel. Door dit gericht te doen, raakt het zo min mogelijk agrariërs (circa 1% van de populatie) en wordt het mogelijk om de meer dan 2.500 PAS-melders en interimmers met voorrang te vergunnen. Ook kunnen enkele belangrijke bouwprojecten dan een vergunning krijgen. Om deze fase waardig te doorlopen, is het cruciaal de uitkoopregeling zo ruim mogelijk op te rekken en te garanderen dat er geen beter aanbod komt. Ook moet de overheid openstaan voor ieder ander voorstel dat leidt tot de gegarandeerde reductie binnen het jaar.

U zult in dit rapport ook lezen dat, onder de voorwaarde van een kortetermijnaanpak, een slimmere aanpak wel degelijk mogelijk is. Veel wensen van de gesprekspartners zijn reëel en ik adviseer vanuit inhoud om die allemaal door te voeren. Dat betekent onder andere dat de staat van de natuur centraal gesteld moet worden, dat de KDW op termijn uit de wet kan, dat het kaartje van tafel moet en dat de agrarische ondernemer moet gaan sturen op emissies in plaats van op deposities. Er moet veel meer aandacht komen voor natuurbeheer, inclusief biosysteemvergoedingen. Er moet een nationaal innovatieprogramma komen, want innovatie (technologisch en sociaal) is de komende jaren een serieuze oplossing. Ik vind ook dat er ruimte moet zijn om in 2025 en 2028 opnieuw te kijken naar het tijdpad voor de reductiedoelstellingen. Het moet onder voorwaarden mogelijk zijn om meer ruimte te geven aan specifieke gebieden, als daar dwingende redenen toe zijn.

Ik constateer in dit rapport ook dat er zonder perspectief voor de sector geen beweging te verwachten is. Het moet duidelijk zijn waar welke soorten landbouw wél kunnen en nodig zijn. Het moet helder zijn hoe hier een verdienmodel uit volgt. In dit rapport doe ik hier een concrete aanzet voor. Ik constateer dat er in Nederland ruimte is voor een sterke en bloeiende agrarische sector. Ook voor hoogproductieve landbouw, gericht op de export. Maar het zal in onze landbouw wel ook echt anders moeten. Er zullen in de toekomst, grotendeels door natuurlijk verloop, minder agrarische bedrijven zijn en er zullen nieuwe vormen van landbouw groot moeten worden. Boerenbedrijfsvoering moet in lijn gebracht worden met de eisen die klimaat, dierenwelzijn, water, bodem, gezondheid en cultuur stellen. De noodzaak van een sterke agrarische sector betekent ook dat deze niet het sluitstuk mag zijn in alle huidige claims op de schaarse ruimte in Nederland.

Ik verwacht met deze boodschap niet dat de agrarische sector blij kan zijn met dit rapport. Ik heb echter gemeend dat het belangrijker is om het eerlijke verhaal begrijpelijk op te schrijven dan om – ten behoeve van een goede ontvangst – met halve redeneringen te doen alsof er nog veel andere mogelijkheden zijn. Dat is ook waar in de individuele gesprekken met boeren om gevraagd werd: geen irreële beloftes meer.

Mijn verwachting is ook dat het kabinet dit rapport niet met blijdschap zal ontvangen. Ik ben kritisch op het gevoerde beleid. Ik vind dat aan een groot aantal wensen van de sector tegemoet moet worden gekomen. Niet omdat het kabinet moet buigen voor asbest op de snelweg of omdat de natuur niet belangrijk is. Simpelweg omdat plannen voor een beter werkende en

meer gedragen aanpak altijd de voorkeur verdienen. Ongeacht politieke gevoeligheden.

Ik heb de hoop dat natuurorganisaties en het bedrijfsleven deze lijn kunnen steunen, ondanks het feit dat het niet zo snel gaat als zij gehoopt hadden. Maar er gaat daadwerkelijk forse reductie plaatsvinden en het pad wordt onontkoombaar ingezet. Daarmee wordt de noodzakelijke snelle start gerealiseerd en ontstaat ruimte voor vergunningverlening. Voor medeoverheden blijft de situatie zoals ze was. Provincies zijn en blijven verantwoordelijk voor de gebiedsprocessen, waar het uiteindelijk gebeurt.

1.4 Dit rapport bevat een denklijn en geen plan

Ik presenteer in dit rapport een denklijn om uit de impasse en naar een perspectief te komen. Deze denklijn moet niet verward worden met een definitief plan. Ik beveel aan dat deze kaders de komende maanden onder regie van het kabinet, in een normale dialoog met sectoren, uitgewerkt worden. Zo kunnen ook de lacunes, die dit rapport ongetwijfeld nog bevat, worden aangevuld. Ik zou het verstandig vinden als dit uiteindelijk uitmondt in een *landbouwakkoord*. Als dat niet haalbaar is, dan moet er een nieuw *kabinetsplan* komen.

In het *eerste deel van dit rapport* vat ik het vraagstuk samen en kom ik tot mijn aanbevelingen.

- In hoofdstuk 2 vat ik het stikstofvraagstuk feitelijk samen.
- In hoofdstuk 3 analyseer ik hoe deze impasse is ontstaan en beschrijf ik de wensen en verwachtingen van de gesprekspartners.
- In hoofdstuk 4 formuleer ik 25 aanbevelingen om tot een betere aanpak te komen en presenteer ik de integrale denklijn voor die aanpak.

In het *tweede deel van dit rapport* werk ik de aanbevelingen en de denklijn verder uit:

- In hoofdstuk 5 werk ik de eerste lijn, de kortetermijnaanpak, nader uit.
- In hoofdstuk 6 werk ik de tweede lijn, het perspectief, nader uit.
- In hoofdstuk 7 werk ik de derde lijn, de gebiedsgerichte transitie, nader uit.

1.5 Persoonlijke noot

Het is mij niet ontgaan dat er vraagtekens zijn gezet bij mijn onafhankelijkheid. Ik heb inderdaad een verleden in dit vraagstuk als voorzitter van het Adviescollege Stikstofproblematiek. Ik heb gebruik gemaakt van die kennis. Ik heb echter ook opnieuw mijn licht opgestoken bij experts. Dat heeft actuele en nieuwe inzichten gebracht. Ook heb ik een verleden in de politiek. Ik heb gebruik gemaakt van kennis over hoe in die omgeving de hazen lopen, maar ik heb me niet laten leiden door politieke gevoeligheden. Tot slot kom ik uit Groningen en ken ik het landelijk gebied goed. Ook daar heb ik, met mate, gebruik van gemaakt.

Ik heb ervoor gekozen om zeker het eerste deel van dit rapport zo begrijpelijk mogelijk en niet in ambtelijke taal op te schrijven. Dat is best lastig, want het is een groot en complex vraagstuk. Maar ik vind dat iedereen, en zeker de mensen die het betreft, moeten kunnen begrijpen wat ik voorstel en waarom. Dat soort voorstellen moeten niet vermomd worden in taal die alleen door bestuurskundigen of juristen te ontcijferen is. Technische uitweidingen heb ik daarom aan de voetnoten toevertrouwd.

Tot slot hoop ik van harte dat de verhouding tussen kabinet, sector en de maatschappij stapsgewijs hersteld kan worden. Dit vraagstuk gaat me zeer aan het hart. Zeker voor wat betreft de individuele personen die schade, onzekerheid of angst ondervinden. Ik hoop dat dit rapport een bijdrage kan leveren aan een goede oplossing en aan herstel van vertrouwen.

Johan Remkes

HOOFDSTUK 2

Samenvatting van het stikstofvraagstuk

Het stikstofvraagstuk wordt regelmatig nodeloos ingewikkeld gemaakt of juist ten onrechte versimpeld. Voor een goede dialoog is een gedeeld beeld van de feiten echter cruciaal. Alleen dan kun je er achter komen waar je het wel en niet over eens bent. Om deze reden start ik dit rapport met een feitelijke samenvatting van het stikstofvraagstuk. Dat doe ik zo beknopt en begrijpelijk mogelijk. Uiteraard betekent dit ook dat ik niet iedere nuance kan behandelen.

2.1 De verplichting om de natuur in stand te houden en waarom te veel stikstof een probleem is

De Habitatrichtlijn is door de Europese Unie uitgevaardigd om de biodiversiteit in Europa in stand te houden. In deze richtlijn is specifiek aangegeven welke planten en dieren beschermd moeten worden. Daarvoor moet iedere lidstaat in de EU Natura 2000-gebieden aanwijzen.³ Nederland heeft 14% van het land verdeeld over 162 verschillende Natura 2000-gebieden.⁴ Sommige natuur die Nederland verplicht moet beschermen, is er op dit moment niet goed aan toe en vertoont een negatieve trend. Een groot deel van deze natuur is gevoelig voor te veel stikstof. Daarom volgt uit de richtlijn (hoewel daarin niet expliciet over stikstof gesproken wordt) dat stikstof gereduceerd moet worden als de natuurkwaliteit verslechtert door te veel stikstof.⁵ In de kern zit dat als volgt:

1. **Sinds 1994 is Nederland gebonden aan de Europese Habitatrichtlijn.** Voor Natura 2000-gebieden volgen uit deze richtlijn drie cruciale verplichtingen:
 - In de Natura 2000-gebieden moeten de beschermde natuursoorten duurzaam en robuust in stand worden gehouden. Dat wordt de ‘gunstige staat van instandhouding’ genoemd.⁶ In de instandhoudingsdoelstellingen voor elk gebied is vastgelegd wat daarvoor per Natura 2000-gebied bereikt moet worden.
 - In de Natura 2000-gebieden moeten maatregelen genomen worden om te voorkomen dat de kwaliteit van de beschermde natuur achteruitgaat.
 - Plannen en projecten die een effect kunnen hebben op beschermde natuur, mogen alleen een vergunning krijgen als er de *zekerheid* is dat ze niet leiden tot negatieve effecten op deze beschermde natuur.

Het ontbreken van deze zekerheid is het probleem dat Nederland in de tang houdt in de stikstofcrisis. Een plan of project kan niet zomaar vergund worden als dit leidt tot te veel stikstofneerslag in beschermde natuur. De in de Habitatrichtlijn vereiste zekerheid is dan niet te geven. Nieuw vergunde activiteiten kunnen dan immers negatieve effecten hebben.

Dat geldt in beginsel ook als het maar een heel klein effect is. Een vergunning is wel mogelijk als je bij de aanvraag concreet kunt aantonen dat de extra neerslag geen enkel negatief effect heeft op de te beschermen natuur.

De Habitatrichtlijn is bindend voor alle landen in de EU en dus ook voor Nederland. De Nederlandse regering kan deze regels niet zelf veranderen. Ook de Raad van State en andere rechters zijn verplicht om de Habitatrichtlijn te volgen. Dat volgt uit afspraken die de Nederlandse regering jaren geleden zelf gemaakt heeft. Dat is dus geen ‘keuze van de rechter’. De suggestie, die ik soms in uitlatingen tegenkom, dat de stikstofcrisis te danken is aan de Raad van State, is dan ook onjuist. Dit leidt naar mijn inzicht tot uitholling van onze rechtsstaat. Ik zie dat soort uitspraken als het afschuiven van verantwoordelijkheid.

2. **Te veel stikstof (eigenlijk: ammoniak en stikstofoxiden) is slecht voor een deel van de natuur die beschermd moet worden.** Kort door de bocht: ammoniak komt voornamelijk vanuit de landbouw en stikstofoxiden komen voornamelijk vanuit industrie en het verkeer, inclusief het vliegverkeer. Hoewel te veel ammoniak en stikstofoxiden slecht zijn voor veel van de natuursoorten die wij moeten beschermen, is het juist een voedingsstof voor andere natuursoorten. Een deel van de natuur doet het namelijk juist goed met veel stikstof. Denk bijvoorbeeld aan bramen en meerdere soorten distels. Waar die natuur in de plaats komt van beschermde natuur, is dat onder de Habitatrichtlijn ook een probleem. De biodiversiteit die Nederland moet beschermen, gaat dan namelijk achteruit.

Logischerwijs is het voor instandhouding van de natuur cruciaal waar de stikstof neerslaat. Daar tast het namelijk de beschermde natuur aan. Daarom wordt vaak gesproken over *depositie* (neerslag), naast de term *stikstofemissie* (uitstoot). Per soort hebben wetenschappers de zogeheten kritische depositiewaarden (KDW) vastgesteld. Komt de depositie in een stikstofgevoelig gebied boven deze norm, dan bestaat het risico dat de natuur door stikstofdepositie achteruitgaat. Dan kun je dus niet met zekerheid stellen dat er geen negatief effect is op de natuur. Hoe hoger de overschrijding en hoe langer die duurt, hoe groter de kans op een achteruitgang van de natuurkwaliteit. De laatste jaren zijn er veel rapporten verschenen die bepleiten dat een kleine overschrijding van de KDW niet per se slecht is voor de natuur. Ook in die rapporten wordt echter geconstateerd dat de huidige *forse overschrijdingen* wel slecht zijn. Dat een

³ Zie: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/natuurwetten-en-regelgeving/europese-richtlijnen-en-verdragen/vogel-en-habitatrichtlijn/>
⁴ Zie: <https://www.natura2000.nl/gebieden>

⁵ Zie ook PBL (2021). *Naar een uitweg uit de stikstofcrisis. overwegingen bij een integrale, effectieve en juridisch houdbare aanpak.*

⁶ Het bereiken daarvan kan betekenen dat in een gebied uitbreiding, verbetering of herstel moet plaatsvinden.

fors dalende lijn in de neerslag van stikstof nodig is, staat dan ook niet ter discussie. Op dit ogenblik is er in circa 90 van de 162 Natura 2000-gebieden een stikstofprobleem.

Er is de laatste jaren veel onderzoek gedaan naar de vraag waar de stikstofneerslag in Natura 2000-gebieden vandaan komt. De precieze cijfers uit deze onderzoeken verschillen van elkaar. Het gedeelde beeld is dat ongeveer 40% van de stikstofneerslag in Natura 2000-gebieden afkomstig is van de landbouw, circa 10% van verkeer en zo'n 10% van industrie en gebouwde omgeving. De rest is afkomstig van zee (5%) en uit het buitenland (35%).⁷

3. **De huidige hyperfocus op stikstof doet het natuurvraagstuk tekort.** Terecht wordt in verschillende rapporten gesteld dat de neerslag van stikstof heel belangrijk is voor de instandhouding van de natuur, maar niet allesbepalend is. Ook als de KDW niet wordt overschreden, kan de natuur verslechteren. Bijvoorbeeld door de waterstand of doordat er grote aantallen mensen overheen lopen. De andere kant van die medaille is dat ook waar de KDW (beperkt) wordt overschreden de natuur een positieve trend kan vertonen, onder andere doordat er natuurmaatregelen zijn genomen. In dit kader hebben ook de terreinbeherende organisaties een grote verantwoordelijkheid.

Momenteel wordt voor de vergunningverlening, op basis van het AERIUS-model⁸, vooral gekeken naar de hoeveelheid stikstofneerslag ten opzichte van de KDW. Bij een toename van de stikstofneerslag in een gebied waar de KDW is overschreden, kan namelijk niet met zekerheid worden gezegd dat het plan of het project de natuur niet aantast.

Juridisch is het echter niet noodzakelijk om alleen naar de KDW te kijken. Het gaat uiteindelijk om de staat van de natuur. Dat betekent dat als de KDW is overschreden, dit niet in alle gevallen hoeft te betekenen dat een vergunning ook per se geweigerd moet worden. Dit vraagt dan wel om een ecologische onderbouwing dat een vergund plan of project met zekerheid niet leidt tot aantasting van de

beschermde natuur. Dit vraagt om een feitelijke analyse en kennis van de staat van de natuur. Hier ligt een belangrijke sleutel voor een mogelijk ander model in de nabije toekomst.

2.2 Het vastlopen van de vergunningverlening en het ontbreken van een werkende aanpak

Nederland heeft met het PAS geprobeerd om de stikstofuitstoot naar beneden te brengen. Dit is niet gelukt. Daardoor is de vergunningverlening vastgelopen. Mijn verwachting is dat dit nog verder gaat vastlopen en dat Nederland bijna volledig op slot gaat. In de kern heeft dat de volgende oorzaken:

4. **De Nederlandse aanpak heeft de afgelopen jaren niet gewerkt.** Nederland stoot, ook in vergelijking met andere Europese landen, zeer veel stikstof uit. Er is sprake van een zogeheten 'stikstofdeken' over het hele land. Het inzicht dat daar iets aan moet gebeuren, is er al jaren. Vanaf de jaren negentig is er lange tijd effectief beleid gevoerd. De stikstofuitstoot is namelijk jarenlang naar beneden gegaan. Het laatste decennium is er echter nauwelijks meer een dalende trend waar te nemen. In 2015 introduceerde de regering de zogeheten PAS-aanpak om reductie te realiseren. Met deze aanpak werd – kort door de bocht – voorgesorteerd op verwachte effecten in de toekomst.

Die verwachtingen van deze aanpak kwamen veel te weinig uit. Het afgelopen decennium is er geen reductie meer zichtbaar geweest. Er is dus geen andere conclusie mogelijk dan dat de PAS-aanpak niet goed gewerkt heeft. Het beoogde effect –het verder terugdringen van stikstofneerslag in kwetsbare natuur – is geen realiteit geworden. De rechter, die de Europese richtlijn moet volgen, mag niet afgaan op toekomstbeloftes. De consequentie daarvan is dat het vastleggen van een doel in de wet ('Nederland belooft dat het in 2028 zo veel reductie heeft') onvoldoende is voor vergunningverlening. Dat is als beloven dat je volgende week in Rome bent, zonder dat duidelijk is of je vervoer hebt. Tegen deze achtergrond heeft de overheid de laatste jaren talloze rechtszaken verloren.

In 2019 constateerde het Adviescollege Stikstofproblematiek onder mijn voorzitterschap dat de PAS-aanpak niet werkte en juridisch niet houdbaar was. Het rapport stelde onder

⁷ PBL (2021). *Naar een uitweg uit de stikstofcrisis: overwegingen bij een integrale, effectieve en juridisch houdbare aanpak*; PBL (2019). *Stikstof in perspectief*. Hierbij moet worden aangetekend dat nieuwe studies rekening houden met een lagere hoeveelheid ammoniak uit zee. Het RIVM doet hier onderzoek naar, maar heeft al aangegeven dat de uitkomst daarvan weinig verandert aan de stikstofbelasting van de natuurgebieden in kustprovincies. Zie: <https://www.rivm.nl/stikstof/actueel#Ammoniakinkuststreek> (17 mei 2022). Het eindresultaat wordt eind dit jaar verwacht.

⁸ Waarvan de nauwkeurigheid over de precieze verhouding tussen emissie en depositie ter discussie staat.

de titel *Niet alles kan overal* concrete doelstellingen voor, maar sprak bewust niet over maatregelen, omdat wij vonden dat dit aan het kabinet en de sector zelf was.⁹ Ook het maatschappelijk middenveld constateerde dat een andere aanpak nodig was. In 2021 sloten agrarische vertegenwoordigers, natuurorganisaties én het bedrijfsleven een versnellingsakkoord onder de titel *Duurzaam Evenwicht*, om de stikstofuitstoot fors te reduceren.¹⁰

5. **Zonder werkende aanpak op stikstofreductie zal vergunningverlening de komende tijd nog lastiger worden.** Een reële en voor velen onbegrijpelijke vraag is hoe het kan dat Nederland de afgelopen jaren niet *helemaal* op slot is gegaan. Er worden namelijk nog steeds soms huizen en wegen gebouwd. Op dit moment kan in de vergunningverlening nog gebruik gemaakt worden van de 'bouwvrijstelling'. Daarvoor is in de wet onderscheid gemaakt tussen de bouw- of gebruiksfase. De vrijstelling gaat alleen over de bouw- of aanlegfase, inclusief de vervoersbewegingen. Daarin is vaak sprake van uitstoot. Voor de impact van stikstofemissies in de gebruiksfase, die er meestal niet is, geldt dan geen vrijstelling. De bouwvrijstelling staat juridisch ter discussie en een uitspraak van de Raad van State wordt op korte termijn verwacht. Experts verwachten dat de bouwvrijstelling van tafel gaat. Daarmee kan er op korte termijn nog minder vergund of gebouwd worden dan nu al het geval is. Economen wijzen op de grote economische gevolgen van het stilvallen van de bouw. Vele mensen wijzen op het effect van te weinig woningen. Ook voor de agrarische sector is een werkende aanpak op korte termijn belangrijk. Anders is het namelijk juridisch onmogelijk om PAS-melders en interimmers te vergunnen.

Het vraagstuk van de PAS-melders en interimmers

Op dit moment voeren diverse ondernemers activiteiten uit zonder de vereiste vergunning.¹¹ Dit zijn de zogeheten PAS-melders en de interimmers.

- **PAS-melders.** Tijdens het Programma Aanpak Stikstof (PAS) gingen activiteiten met weinig stikstofneerslag door zonder dat een vergunning nodig was, zolang er melding van werd gemaakt bij de overheid. Omdat het PAS niet voldeed aan de eisen van de Habitatrictlijn, verdween ook deze op het PAS gebaseerde vrijstelling voor activiteiten met weinig stikstofneerslag. Dus is voor deze activiteiten toch een vergunning nodig.¹²
- **Interimimmers.** Het heeft enige jaren geduurd voordat de Vogel- en Habitatrictlijn, die soorten en leefgebieden beschermt, volledig was ingevoerd in de Natuurbeschermingswet. Er zijn daarom vergunningplichtige activiteiten gestart, voordat de richtlijn compleet in de Nederlandse wet- en regelgeving was omgezet en correct werd toegepast. Als gevolg hiervan is een aantal van deze activiteiten niet passend beoordeeld en hebben deze activiteiten geen rechtmatig toestemmingsbesluit. Die moeten dus alsnog een vergunning aanvragen.¹³

Totdat een vergunning is verleend, zijn deze activiteiten illegaal. Dit leidt tot grote onzekerheid voor ondernemers die te goeder trouw waren én zijn. Het is niet mogelijk om hun nu alsnog vergunningen te verlenen, omdat daarvoor eerst stikstofruimte vrijgemaakt moet worden. Ook gedogen is geen oplossing, ook omdat handhaving juridisch afdwingbaar is.

6. **Vergunningverlening is weer mogelijk nadat een fors dalende lijn in de neerslag van stikstof is ingezet en er een onomkeerbaar pad is ingeslagen.** De vraag is wanneer vergunningverlening weer op gang kan komen. Hierin zijn er rekkelijke en precieze juristen. Heel precieze juristen stellen dat vergunningverlening alleen op gang kan komen als echt *alle* natuur verbeterd is.¹⁴ Dan zou in delen van het land zelfs decennialang geen enkele vergunning verleend kunnen worden. Dat leidt tot een onwerkbaar perspectief. Andere juristen lezen de Habitatrictlijn wat meer rekkelijk. Vergunnen kan volgens deze juristen als aan de volgende twee voorwaarden is voldaan:
- De beschermde natuur mag in alle Natura 2000-gebieden niet verder verslechteren.
 - Het pad naar een gunstige staat van instandhouding moet onontkoombaar zijn.

⁹ Adviescollege Stikstofproblematiek (2022). Niet alles kan overal: Eindadvies over structurele aanpak.

¹⁰ Bouwend Nederland, LTO Nederland, Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, VNO-NCW, MKB-Nederland (2021). Een duurzaam evenwicht: Versnellingsakkoord stikstofemissiereductie 2021-2030.

¹¹ Wet Natuurbescherming.

¹² <https://www.aanpakstikstof.nl/vergunningverlening/pas-meldingen>

¹³ <https://www.bijl2.nl/onderwerpen/stikstof-en-natura2000/vergunningen-en-toestemmingsbesluiten/interimimmers/>

¹⁴ In jargon: geen enkel 'hexagoon' mag dan rood kleuren in een gebied.

Op dit moment zijn er circa 90 gebieden waarin kwetsbare natuur leidt onder te veel stikstof. Het zal voor vergunningverlening nodig zijn om te zorgen dat in bijna al die gebieden fors minder stikstof neerdaalt. Daarnaast kunnen ook andere (natuur)maatregelen helpen om verslechtering te voorkomen. Per gebied zijn kennis, analyse en maatwerk vereist om te zorgen dat de natuur niet verslechtert én dat gewerkt wordt aan een gunstige staat van instandhouding van de natuur.

Daarnaast moet er, zoals hiervoor aangegeven, sprake zijn van een daadwerkelijk fors dalende lijn in de neerslag van stikstof in kwetsbare natuurgebieden. Plannen of afspraken zijn niet genoeg: daadwerkelijke *realisatie* is nodig. Er moet daarnaast zekerheid zijn dat die lijn blijft dalen. Daar zijn *onontkoombare* en *juridisch afdwingbare* maatregelen voor nodig: nu en in de toekomst. Het is niet toegestaan om in de vergunningverlening vooruit te lopen op verwachte positieve effecten van maatregelen. Dit is de kern van de juridische uitspraken van het Hof van Justitie en de Raad van State.

Een belangrijk inzicht is dat er geen vergunning mag worden verleend op basis van maatregelen die eigenlijk nodig zijn om achteruitgang van de natuur te voorkomen. Zonder grote stappen te zetten voor natuurherstel, is het creëren van ruimte voor vergunningen (ook als dat maar tot heel weinig uitstoot leidt) niet mogelijk.

7. **De door het kabinet voorgestelde aanpak in 2022 kan niet op draagvlak rekenen in de sector. Deze aanpak heeft bij veel boeren voor onzekerheid en emotionele schade gezorgd, en werkt verlamdend in het verkrijgen van financiering.** Feitelijk heeft het huidige kabinet dus te maken met een erfenis van een jarenlang niet werkend stikstofbeleid. Het is nu niet meer mogelijk om maatregelen vooruit te schuiven. In dat licht kwam het kabinet in 2022 met een nieuwe aanpak en werd een kaart met reductiedoelstellingen per gebied openbaar gemaakt. Het idee was dat de provincies dat zelf zouden gaan invullen, in lijn met andere opgaven in het gebied. Delen van het breed gedragen versnellingsakkoord *Duurzaam Evenwicht*¹⁵ waren in de aanpak overgenomen, maar forse delen ook niet. Na het publiceren van ‘het

kaartje’ brak groot protest uit. Omdat doelen en tijdpad als te fors ervaren werden, omdat er niet tegelijk een concreet perspectief voor de sector werd geboden en omdat het kaartje op individueel bedrijfsniveau werd geïnterpreteerd. Dat had schadelijke effecten. Zo konden ondernemers geen lening meer krijgen, omdat ze op een plek gevestigd waren waar op de kaart veel reductie stond. Voor jonge (potentiële) boeren verdween praktisch zicht op een goede toekomst, omdat het niet meer mogelijk was om financiering voor investeringen te krijgen. Het kaartje is veel te absoluut overgekomen, pas later kwamen er verschillende nuanceringen. Voor veel boeren en voor een flink deel van de samenleving in het landelijk gebied viel deze crisis samen met een vertrouwenskloof met ‘Den Haag’. Velen ervaren zwalkend beleid en een tekort aan empathie.¹⁶ Sommigen voelen dat het landelijk gebied moet opdraaien voor problemen die vooral in de Randstad gevoeld worden. In het volgende hoofdstuk kom ik uitgebreid terug op de onvrede met het beleid en het achterliggende sentiment.

¹⁵ Bouwend Nederland, LTO Nederland, Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, VNO-NCW, MKB-Nederland (2021). *Een duurzaam evenwicht: Versnellingsakkoord stikstofemissiereductie 2021-2030*.

¹⁶ Dit is duidelijk naar voren gekomen in de vele gesprekken die ik heb gevoerd, maar ook in de inzendingen, mails en brieven die ik heb gekregen, zoals Boeren met Perspectief (2022). *E-mail aan secretariaat Remkes*; Initiatiefgroep Regie op Ruimte (2022). *Toekomst zoekt boer*; Van Veen, Ard (2022). *Brief aan Remkes*; Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2021). *Rli-advies Boeren met toekomst*; Jumelet, H (2022). *Verzameling brieven uit Drenthe*.

HOOFDSTUK 3

Analyse van de impasse en de wensen van de gesprekspartners

Mijn opdracht was om de impasse in de dialoog te doorbreken. Ik heb, gelet op de reikwijdte van de opgave, een breed spectrum van organisaties uitgenodigd. Op mijn uitnodiging voor deze gesprekken zijn veel, maar niet alle genodigden in eerste instantie ingegaan. De meesten deden dat bij een tweede mogelijkheid, vaak op eigen verzoek, wel.

Ik heb in augustus achtereenvolgens gesproken met

1) vertegenwoordigers van de agrarische sector¹⁷
2) vertegenwoordigers van natuurorganisaties, 3)
vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, 4) vertegenwoordigers
van banken en ketenpartijen in de agrarische sector, 5)
vertegenwoordigers van medeoverheden, onder wie alle
gedeputeerden die het vraagstuk in portefeuille hebben en 6)
een tweede maal met vertegenwoordigers van de agrarische
sector.

In september heb ik met mijn secretariaat nog aanvullende
gesprekken gevoerd gericht op kennisvergaring. Deze gesprekken
waren met 1) alle betrokken departementen, 2) de partijen die
het versnellingsakkoord¹⁸ gesloten hebben, 3) supermarkten en
verwerkers die bij het eerste ketengesprek niet aanwezig waren,
waaronder FrieslandCampina en Vion Food Group, en 4) het
Interprovinciaal Overleg. Ook heb ik gesproken met boeren,
met wetenschappers en met andere experts. In totaal zijn er
meer dan zestig gesprekken gevoerd.

Uiteraard verschillen de opvattingen tussen, maar ook *binnen*
de partijen. Omwille van de vertrouwelijke aard van gesprekken
en omwille van de leesbaarheid heb ik ervoor gekozen om
belangrijke verwachtingen en wensen in dit hoofdstuk samen te
vatten. De meeste organisaties hebben hun specifieke inbreng
in de gesprekken openbaar gemaakt. Ik verwijs daarbij specifiek
naar de openbare brieven die door de agrarische partijen zijn
verstuurd voorafgaand aan het tweede gesprek.

Ik start dit hoofdstuk met een analyse van hoe de impasse
is ontstaan, inclusief persoonlijke waarnemingen over het
gevoerde beleid. Vervolgens vat ik belangrijke wensen en
verwachtingen van de gesprekspartners samen.

3.1 Analyse over hoe de impasse is ontstaan en persoonlijke waarnemingen ten opzichte van het gevoerde beleid

Tijdens de gesprekken constateerde ik dat bijna alle partijen
krachtige stappen willen zetten op het stikstofdossier. Het
viel op dat niemand het erover oneens was dat de snel
verslechterende staat van de natuur om ingrijpen vraagt,
dat de agrarische sector perspectief nodig heeft en dat de
vergunningverlening weer op gang moet komen. Ik heb me
daarom weleens afgevraagd hoe deze impasse heeft kunnen
ontstaan. In mijn waarneming is dat als volgt gebeurd:

1. **Er was jarenlang een beleid dat zich richtte op
schaalvergroting en intensivering.** Vele agrarische
families zijn na de Tweede Wereldoorlog onder de noemer
van ‘nooit meer honger’ opgegroeid met het idee dat
schaalvergroting en intensivering de norm zou moeten zijn.
Zij werden hiertoe mede gestimuleerd door de overheid
en andere erfbetreders. Boerderijen gingen daarmee
stapsgewijs meer op bedrijven lijken. Ze kregen te maken
met een cultuur van productie en omzetmaximalisatie,
tegen zeer wisselende productieprijzen. Vanwege hoge
grondprijzen én voor noodzakelijke technologische
innovaties moest er veel geld geleend worden. Dat kon
meestal alleen onder de voorwaarde van een hogere omzet.
Zo ontstond er een spiraal die steeds meer tendeerde
naar ‘industriële landbouw’. Een deel van de boeren is
hierin meegegaan. Grotendeels leidde dit tot grotere
grondgebonden ondernemingen. Er ontstonden echter ook
niet-grondgebonden en fabrieksachtige ondernemingen,
waar dieren niet veel meer buiten kwamen. Een ander
deel van de boeren is de bedrijfsvoering gaan diversifiëren
of zich gaan richten op kleinere markten, onder andere
met biologische landbouw. Het effect van dit beleid van
schaalvergroting en intensivering is geweest dat er in
Nederland ook in internationaal perspectief een grote
agrarische sector ontstond, met heel veel dieren per
hectare. Het overheidsbeleid is de jaren daarna, mede onder
invloed van Europese afspraken, vaak veranderd. Na een
periode van grote groei rond de jaren zeventig kwamen
er restricties op onder andere het aantal dieren en op de
wijze waarop daar mee omgegaan moest worden. Op dit
moment heeft Nederland een zeer omvangrijke maar meer
diverse landbouwsector. Deze is van hoge kwaliteit, maar de
omvang drukt ook op de milieudoelen.

¹⁷ waaronder LTO Nederland, Biohuis, BoerenNatuur, Caring Farmers, Federatie
Agro-ecologische boeren, Netwerk GRONDig, Sectorraad paarden, Stichting
Demeter, Transitie Coalitie Voedsel, Vereniging Agrarisch Landschap achterhoek.

¹⁸ Bouwend Nederland, LTO Nederland, Natuurmonumenten, Natuur &
Milieu, VNO-NCW, MKB-Nederland (2021). *Een duurzaam evenwicht:
Versnellingsakkoord stikstofemissiereductie 2021-2030*.

De agrarische sector in vogelvlucht

- Er zijn in Nederland 52.500 agrarische ondernemers. Onder hen 2.700 tuin- of champignonbouwers, 5.600 opengrondtuinbouwers, ruim 11.000 akkerbouwers, ruim 25.000 werken in de veeteelt, van wie 14.500 melkveehouders, 5.500 intensieve veehouders en zo'n 3.000 ondernemers combineren minimaal twee sectoren in hun bedrijf.¹⁹
- Van alle agrarische ondernemingen heeft 70% een bedrijfshoofd boven de 50. Ruim 60% van hen heeft naar verwachting geen opvolger (in totaal zo'n 20.000 bedrijven; het gaat hier om bedrijven met als rechtsvorm een natuurlijk persoon).²⁰
- Biologisch is een klein aandeel van de markt. Variërend per sector rond de 4% (laag vergeleken met het EU-gemiddelde). Dit groeit gestaag, maar de betalingsbereidheid onder consumenten van de meerprijs voor bioproducten is het grote vraagstuk.²¹ De EU-ambitie *Farm to Fork* is zo'n 25 tot 30% van de productie biologisch te maken.
- Er is sprake van een langjarige, natuurlijke afname van het aantal ondernemers (niet van veestapel of areaal) van zo'n 3% per jaar, door pensionering of uitstap.
- 60% tot 75% van de productie is bedoeld voor de export (afhankelijk van de sector), 25% tot 40% voor Nederlandse consumptie. Daarvan is grofweg 50% voor supermarkten en 50% voor food services (bedrijfskantines, verpleeghuizen, ziekenhuizen, maaltijdservices, horeca) bestemd.
- Grofweg 50% van de boeren krijgt inkomen uit een breed scala aan nevenactiviteiten (van bijvoorbeeld camping tot kaasproductie, directe verkoop op het erf, kinderopvang, boerderij-educatie óf natuurbeheer). De totale bijdrage van deze activiteiten aan het inkomen van de boeren is echter gering. Minder dan 10% van de boeren met nevenactiviteiten vergaart hier ook een substantieel deel van zijn inkomen uit.

2. **Boeren hebben de laatste jaren te maken met zwalkend beleid.** Het is te kort door de bocht om de boerenprotesten en maatschappelijke onrust alleen te wijten aan het voorgenomen stikstofbeleid en de gemankeerde communicatie daarover. De impasse in de dialoog tussen kabinet en agrarische sector gaat veel verder terug. Boeren geven aan al jaren geconfronteerd te worden met zwalkend overheidsbeleid. Een goed voorbeeld daarvan is het loslaten van de melkquota in 2015, waardoor veel agrariërs werden aangespoord om uit te breiden. Daarvoor konden langjarige

leningen worden afgesloten, bijvoorbeeld voor stalsystemen. Toen in 2018 het fosfaatrechtenstelsel werd ingevoerd, moest de veestapel weer inkrimpen en kon een deel van de investeringen niet meer uit. Dit leidt tot de vraag wat Nederland nu eigenlijk wil met de agrarische sector.

3. **De laatste jaren zijn voor veel boeren een stapeling van slecht nieuws geweest.** Er is in Nederland jarenlang beleid geweest ten gunste van de groei van de agrarische sector. De overheid is er altijd trots op geweest. Het laatste decennium is het beleid echter niet gunstig geweest voor een groot deel van de sector. Er zijn veel maatregelen gepubliceerd die de agrarische sector hard troffen. Het laatste jaar gebeurde dit wel in een heel hoog tempo. De EU kondigde de afschaffing van mestderogatie aan. Er ontstond onzekerheid door Europese staatssteunregels. De Raad van State vernietigde de mogelijkheid om vergunningen te verlenen op basis van bepaalde vernieuwde stalsystemen. De EU kondigde het actieprogramma aan over de Nitraatrichtlijn.²² Hoewel dit buiten de bevoegdheden van de regering ligt, versterkt het wel het beeld dat de overheid niet meer naast de boeren staat.
4. **De laatste jaren is er herhaaldelijk sprake geweest van miscommunicatie tussen kabinet en agrarische partijen.** Te vaak ervaart de agrarische buitenwacht de rijksoverheid als een gesloten bolwerk, waarbij niet of te laat op signalen van buitenaf werd gereageerd. Ook bij onderhavige problematiek hadden partijen (nog) beter aan de voorkant bij het proces en de dilemma's moeten worden betrokken.
5. **De stikstofmaatregelen zijn jarenlang vooruitgeschoven.** Tot de uitspraak van de Raad van State uit 2019 is de stikstofproblematiek volstrekt onvoldoende onderkend en hebben opeenvolgende kabinetten oplossingen steeds voor zich uitgeschoven. Ook na deze uitspraak zijn de aanbevelingen van het in 2019 ingestelde Adviescollege Stikstofproblematiek onvoldoende integraal opgevolgd.
6. **Toen dit kabinet op stikstof nieuw beleid aankondigde, is te eenzijdig gefocust op stikstof en op de agrarische sector.** Het was beter geweest om gelijktijdig de stikstofopgaven voor de industrie, mobiliteitssector

¹⁹ Berkhout, P., H. van der Meulen & P. Ramaekers (2021). *Staat van Landbouw en Voedsel*; Jukema, G., P. Ramaekers & P. Berkhout (2022). *De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2022*.

²⁰ Wageningen University & Research, Agrimatie (2022). *Dashboord opvolgingssituatie Land- en Tuinbouw*.

²¹ Jukema, G., P. Ramaekers & P. Berkhout (2022). *De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2022*.

²² Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.

en de bouw concreet in beeld te brengen. Ook voor de gebiedsprocessen op provinciaal niveau is dat beeld nodig. Een betere interdepartementale afstemming was ook op zijn plaats geweest. Zo is het echter niet gegaan. De discussie spitste zich veel te veel toe op enkel de agrarische sector. Daardoor is het gevoel ontstaan dat zij als enige sector pijn moeten lijden. Het beeld is ontstaan dat de beschikbare middelen met name bestemd zijn voor uitkoop of onteigening als oplossing voor het stikstofvraagstuk, terwijl de transitieopgave veel breder is. Het gaat om een goede toekomst voor het landelijk gebied, om een stevige positie van de agrarische sector en om het halen van doelstellingen op het gebied van klimaat, dierenwelzijn, water, bodem, gezondheid en cultuur.

7. **Er kwam te weinig reactie van de overheid op initiatieven en plannen vanuit de sectoren om het stikstofvraagstuk aan te pakken.** Het valt mij op dat zowel de agrarische sector als natuurorganisaties en het bedrijfsleven de afgelopen jaren veel plannen hebben opgeleverd om de stikstofcrisis te lijf te gaan, zoals *Duurzaam Evenwicht* en het *Groenboerenplan*.²³ Een deel van de gesprekspartners geeft aan dat het kabinet of departementen daarop beperkt inhoudelijk gereageerd hebben. Dit leidde tot de overtuiging dat praten met de overheid niet veel zin heeft.
8. **Natuurorganisaties ervaren te weinig gehoor aan overlegtafels waardoor zij geen andere mogelijkheid zagen dan naar de rechter te stappen.** Natuurorganisaties maken zich grote zorgen om de staat van de natuur. Dat wordt overwegend ondersteund door wetenschappelijke publicaties. Zij probeerden de afgelopen jaren aan overlegtafels het kabinet te bewegen om meer te doen. Ze ervoeren dat dit te weinig gebeurde en constateerden dat Nederland niet voldeed aan (internationale) juridische vereisten. Toen het aan de overlegtafel niet ging, is de gang naar de rechter gemaakt. Omdat dit steeds succes opleverde, is hiermee ruimschoots doorgegaan.²⁴ Voor andere partijen maakt de dreiging van de gang naar de rechter door natuurorganisaties een oprecht en goed gesprek met die organisaties juist ingewikkelder. Dat is pijnlijk, omdat beide zijden om natuur en natuurbeheer geven.

9. **Door onderlinge spanningen binnen de sectoren is het bijna niet mogelijk om een compromis te sluiten.** De Nederlandse poldertraditie heeft vertegenwoordigende partijen nodig die meerdere stromingen in hun achterban verenigen. Dat maakt het mogelijk om – alles afwegende – een compromis te sluiten. In de stikstofdialogoog waren partijen aan alle zijden van de tafel verdeeld. De agrarische sector lukte het soms niet om met één mond te spreken. Partijen speelden elkaar soms uit en zetten elkaar onder druk. Er was zelfs sprake van intimidatie tussen boeren onderling. Eind augustus ontstond in de media en het debat ook een beeld van verdeeldheid binnen het kabinet. Daarmee is er niet alleen openbare spanning *tussen* beide zijden van het touw, maar ook *aan* beide zijden van het touw. Dat maakt het sluiten van compromissen aan de overlegtafel heel moeilijk.
10. **Er is een groeiende kloof tussen Randstad en landelijk gebied én tussen stad en platteland. Bijna alle gesprekspartners, en zeker ook individuele agrariërs, geven aan dat het hun niet alleen om stikstof te doen is.**²⁵ Dit gevoel is moeilijk goed op papier te krijgen. In essentie zie ik dat mensen elkaar de afgelopen jaren steeds minder zijn gaan begrijpen. Zeker in het landelijk gebied wordt ervaren dat het op veel dossiers moet opdraaien voor problemen die vooral de stad ervaart. Mensen ervaren een groeiend verschil in culturele waarden, in economische positie en in kansen. Ze zien belangrijke voorzieningen verdwijnen. Dat zit bijvoorbeeld in het sluiten van de laatste school, in het weghalen van bushaltes en het verdwijnen van de laatste pinautomaten. Er is angst voor leegloop van het platteland, een gevoel dat ook ondersteund wordt door mensen die daadwerkelijk weggaan. Er is te weinig gevoel dat ‘Den Haag’ echt begrijpt wat daar speelt, dat er vooral over en niet met hen gesproken wordt en soms ook dat ze bewust klein worden gehouden. Dat gevoel verschilt natuurlijk van mens tot mens, maar het is mij in het algemeen duidelijk dat er sprake is van groeiende afstand tussen Randstad en landelijk gebied én tussen stad en platteland.

²³ Biohuis et al. (2022). Groenboerenplan; Bouwend Nederland et al. (2021). *Een duurzaam evenwicht: Versnellingsakkoord stikstofemissiereductie 2021-2030*.

²⁴ Mobilisation for the Environment (2022). Brief aan Remkes over overleg 15 augustus; Werkgroep Behoud de Peel (2021). *Werkgroep Behoud de Peel en de strijd tegen ammoniak*.

²⁵ Zie ook de Raad van het Openbaar Bestuur (2022). *Brede welvaart, grote opgaven*; Sociaal-Economische Raad (2021). *Verkenning naar een landbouwakkoord: Naar duurzame toekomstperspectieven voor de landbouw*; SCP (2017). *Dorpsleven tussen stad en land*.

Het is de komende jaren cruciaal, zowel voor het kabinet als voor vertegenwoordigende partijen, om weer ruimte te voelen om oprecht elkaars standpunten te bevragen en het compromis te vinden. Dat zal stap voor stap moeten, want vertrouwen keert alleen te voet terug. Het is belangrijk dat de ministers van het departement van LNV echt het land in en de zeepkist opgaan. Die gesprekken moeten niet alleen technisch over stikstof en KDW's gaan, maar vooral ook over de vraag hoe de afstand te verkleinen.

3.2 Verwachtingen en wensen van de gesprekspartners

Onderstaand vat ik de wensen en verwachtingen van de gesprekspartners samen langs drie assen:

- Wensen en verwachtingen over het stikstofbeleid.
- Wensen en verwachtingen over de aanpak op korte termijn.
- Wensen en verwachtingen over perspectief en gebiedsprocessen.

3.2.1 Wensen en verwachtingen over het stikstofbeleid

Over het stikstofbeleid werd in essentie het volgende ter tafel gebracht:

- **Omgang met 'het kaartje'. De kaart met richtinggevende emissiereductiedoelstellingen**²⁶ zoals gepresenteerd op 10 juni 2022, moet volgens meerdere agrarische partijen van tafel. Zij geven aan dat de kaart tot grote ongewenste effecten leidt voor individuele ondernemers. Provincies en in stevigere mate natuurorganisaties zien het belang van duidelijke en scherpe doelen, maar stellen ook dat de kaart die nu is gepresenteerd tot onrust en onduidelijkheid leidt.
- **Omgang met doelen.** Het doel van de Stikstofwet moet volgens de meeste agrarische partijen aangepast worden naar een 'doelformulering'. Daarmee bedoelen ze dat de gunstige staat van instandhouding van de natuur met alle essentiële drukfactoren (naast stikstof bijvoorbeeld ook droogte) centraal moet staan. Dit in plaats van het verminderen van de stikstofneerslag, gekoppeld aan de KDW. De meeste natuurorganisaties en de provincies hebben geen bezwaren tegen meer focus op de staat van de

natuur. Zij vinden wel dat er ook duidelijke stikstofdoelen moeten zijn. Natuurorganisaties achten het doel en de maatregelen van het huidige stikstofbeleid juist niet concreet genoeg, terwijl de natuur op sommige plaatsen volgens hen al onherstelbaar beschadigd is.

- **Omgang met de KDW.** Agrarische partijen wensen dat de KDW geschrapt wordt uit de Stikstofwet en het kabinetsbeleid. Volgens hen moet niet alleen door wetenschappers, maar ook door natuurorganisaties, boswachters, waterschappen, provincies, ecologen en boeren gekeken worden naar wat er in het gebied gebeurt. Dit laatste erkennen ook natuurorganisaties. Tegelijkertijd geven meerdere gesprekspartners aan te verwachten dat veel vergunningen op losse schroeven komen te staan als de KDW uit de wet verdwijnt.²⁷
- **Omgang met het tijdpad.** De versnelling naar 2030 is volgens veel agrarische partijen niet haalbaar. Medeoverheden maken zich ook zorgen om het tijdpad, omdat een integrale benadering (inclusief water in 2027 en klimaat in 2030) capaciteit, expertise en tijd vraagt. Zij willen vooral snel beginnen en duidelijkheid vanuit het Rijk. Meerdere natuur- en milieuorganisaties geven juist aan dat de huidige staat van de natuur vraagt om het naar voren halen van het tijdpad. In plaats van discussie is volgens hen nu actie nodig.
- **Verschuiving van de focus op depositie en maatregelen naar een focus op emissie en doelen.** Meerdere partijen, waaronder agrarische organisaties, vinden het verstandig om over te stappen op een systeem dat emissie centraal stelt, in plaats van depositie. Dit vanuit de overtuiging dat een boer wel kan sturen op wat hij uitstoot, maar niet op waar de stikstof neerslaat. Het werken met doelen in plaats van verplichte maatregelen geeft ruimte: voor de gebiedsprocessen, voor voorkeuren van de individuele boer en voor het doen van renderende investeringen. Een voorwaarde is wel dat het juridisch houdbaar is. Onder andere de natuurorganisaties wijzen wel op het belang van depositie, omdat het uiteindelijk gaat om de staat van de natuur in een gebied.
- **Omgang met AERIUS.** De stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden wordt berekend met behulp van rekentools, het AERIUS-instrumentarium.²⁸ Meerdere partijen betwisten

²⁶ Ministerie van LNV (2022). Kaart richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied.

²⁷ N.B. mede op basis van gesprekken met experts zie ik dit punt inhoudelijk anders.
²⁸ Er zijn verschillende tools die voor specifieke doeleinden ingezet kunnen worden.

de bruikbaarheid van deze instrumenten, vooral op lokaal niveau, omdat ze de onzekerheden bij de berekeningen te groot vinden en een aantal factoren die van invloed zijn niet terugzien in de modellen. Zij pleiten ervoor om de modellen verder te ontwikkelen en het meetnet²⁹ uit te breiden.

Het kabinet heeft op deze punten aangegeven dit rapport af te wachten. Het gaf al wel aan de stap van depositie naar emissie en een andere omgang met de KDW te ondersteunen. Het kabinet wil tot op heden vasthouden aan doelen, tijdpad en aan het kaartje. Tijdens het tweede gesprek met de agrarische sector is de afspraak gemaakt dat het kabinet en de agrarische partijen in gezamenlijkheid verkennen of en zo ja hoe de KDW op termijn te vervangen is door een andere systematiek die juridisch houdbaar is en de staat van de natuur als uitgangspunt heeft. Ik adviseer om per direct dat proces op te starten.

3.2.2 Wensen en verwachtingen over de aanpak op korte termijn

In de gesprekken is aandacht gevraagd voor een manier om op korte termijn stappen vooruit te zetten op het stikstofdossier. In essentie werd het volgende ter tafel gebracht:

- **Omgang met PAS-melders**, interimmers en andere knelgevallen. De agrarische partijen eisen op korte termijn een oplossing voor PAS-melders, interimmers en overige knelgevallen. In het kort gaat dat om alle bedrijven die nu géén vergunning hebben, maar die wel door de overheid werden verzekerd dat dit geen probleem zou zijn. Zij vragen de overheid om te garanderen dat dit probleem binnen afzienbare tijd wordt opgelost. Een oplossing is nodig, omdat de overheid verplicht is om PAS-melders te handhaven als deze bekend zijn. Andere partijen, waaronder het kabinet, begrijpen deze problematiek. Zij zien geen andere mogelijkheid dan op korte termijn stikstofruimte voor deze bedrijven te maken, omdat het anders onmogelijk is om hun een vergunning te geven.
- **De noodzaak om op korte termijn te kunnen vergunnen**. Vanuit het bedrijfsleven en zeker vanuit de bouw wordt een dringend beroep gedaan om op korte termijn vergunningverlening mogelijk te maken. Ze geven aan dat de pijlpijn van vergunde projecten leeg is en dat de bouw bijna volledig stil zal vallen zonder vergunning.

Dat leidt tot kosten die in de vele miljarden lopen. Ook provincies, die de vergunningen verlenen, zien die stilval. Zij verwachten grote problemen als er op korte termijn geen ruimte vrijkomt. Er zullen dan, onder andere, geen woningen gebouwd kunnen worden, terwijl de vraag heel groot is. Natuurorganisaties begrijpen dit, maar geven aan dat op grond van de Habitatrichtlijn natuurherstel op de eerste plaats moet blijven staan. Ook op korte termijn.

- **Mogelijke instrumenten voor de korte termijn.** Agrarische partijen begrijpen overwegend dat er een korte termijn aanpak nodig is en vragen de overheid om evenwichtig beleid te voeren dat niet alleen de agrarische sector raakt. In dat licht vraagt de agrarische sector van de overheid bijvoorbeeld om een hogere juridisch houdbare drempelwaarde voor vergunningverlening.³⁰ Een ander punt dat partijen noemen, is de noodzaak van een werkende stikstofbank die ervoor zorgt dat ontwikkelruimte wordt uitgegeven aan projecten.
- **De wenselijkheid van innovatie op korte termijn.** Agrarische partijen verwachten dat er op korte termijn veel reductie kan worden gerealiseerd met innovatie, bijvoorbeeld op het gebied van stallen, meetsystemen en voer. Natuurorganisaties en het bedrijfsleven schatten in dat dit te langzaam tot meetbare effecten zal leiden om vergunningverlening weer op gang te brengen. Alle partijen wijzen op het belang van juridische houdbaarheid.
- **De omgang met piekbelasters.** Een deel van de gesprekspartners vindt dat het voor de hand ligt om op korte termijn te starten met een aanpak van piekbelasters. Dat gaat dan zowel om boerderijen als om bedrijven. Het bedrijfsleven begrijpt dit, maar vindt dat het een aanpak naar rato van piekbelasting zou moeten zijn.
- **De omgang met rechtszekerheid op korte termijn.** Het is voor de meeste agrarische partijen niet acceptabel dat het kabinet agrarische ondernemingen gaat onteigenen of een vergunning gaat intrekken. Eens vergund blijft vergund, stellen zij.

Het kabinet geeft aan dat ze de juridische realiteit te onderkennen hebben en dat een korte termijn aanpak daarmee noodzakelijk is. Daarnaast ondersteunt het kabinet de beweging

²⁹ Het meetnet is de verzameling meetpunten in Nederland waar de daadwerkelijke emissie of depositie wordt gemeten. Met deze gegevens kunnen de berekeningen gecontroleerd worden en de modellen eventueel aangepast.

³⁰ Hierbij verwijzen ze naar het recente TNO-rapport (2022). Een weg uit de stikstofproblematiek.

naar meer innovatie en vindt het dat PAS-melders in een onrechtvaardige situatie zitten. Het kabinet wacht verder dit rapport af.

3.2.3 Wensen en verwachtingen over perspectief en gebiedsprocessen

In essentie werd over perspectief en de gebiedsprocessen het volgende ter tafel gebracht:

- **Dé agrarische sector bestaat niet.** Agrarische partijen benadrukken dat de agrarische sector bestaat uit vele subsectoren en verschillende soorten boeren. Voor al deze sectoren is duidelijkheid nodig over waarvoor wel en geen ruimte is en welke verdienmodellen daarbij passen. Zij vragen oog te hebben voor de diversiteit in de sector.
- **De noodzaak van een duidelijk en meerjarig verdienmodel.** Agrarische partijen geven aan dat de marges voor de meeste boeren krap zijn. Zonder duidelijk verdienmodel is er geen toekomst. Daarbij moet meegewogen worden dat 70% van de productie bestemd is voor de wereldmarkt. Ook banken en bedrijven uit de keten onderkennen dit. Partijen uit de keten vragen de overheid om marktcorrectie. Zeker daar waar van de boer gevraagd wordt om te extensiveren. Natuurorganisaties vinden overwegend dat er überhaupt minder landbouw moet zijn en stellen dat er geen kunstmatige markt moet ontstaan.
- **Groen boeren verdient een realistische positie en vraagt samenwerking in de hele keten.** Natuurorganisaties willen dat groen boeren loont. Agrarische partijen, ketenpartijen en banken benadrukken dat er te simpel wordt gesproken over kringlooplandbouw, biologische landbouw en andere alternatieve vormen waarmee boeren hun dienstverlening en verdienmodel kunnen aanpassen. Ketenpartijen geven aan dat de meerderheid van de consumenten niet bereid is om de meerprijs voor biologische producten te betalen. Ook is duidelijk dat niet elke agrarische ondernemer een boerderijwinkel of camping wil of kan hebben. Die markt is bijna verzadigd. Er zijn voorbeelden van agrarische ondernemers die de omslag van product naar dienst maken als natuurbeheerder. Ook dat kan niet voor alle boerenbedrijven aan de orde zijn. Voor grootschalige verandering is samenwerking in de keten nodig. Hierbij erkennen alle ketenpartijen de brede verantwoordelijkheid: elke partij moet zijn steentje bijdragen aan de transitie. Daarbij vragen medeoverheden en een

aantal agrarische partijen en ketenpartijen aandacht voor onderwijs en onderzoek. Die moeten meer aansluiten bij toekomstbestendige vormen van landbouw. Dat geldt zowel voor het agrarisch onderwijs en onderzoek als voor het onderwijs en onderzoek van ketenpartners zoals veeartsen.

- **De omgang met randvoorwaarden voor innovatie.** De agrarische sector vraagt ten aanzien van innovatie meer ondersteuning van de overheid. Dat gaat over zekerheid dat de investering juridisch houdbare technologie levert. Dan is er zeker ook bereidheid tot investeren. Daarnaast is er ook vraag naar financiële ondersteuningen garanties, gezien het risico van desinvestering en de gelijktijdige wens tot versnelling van investeringen³¹. Alle partijen benadrukken desinvesteringen en lock-ins te willen voorkomen.

Wat is een lock-in?

Het begrip lock-in valt veel in het debat over innovatie in de landbouw. Een lock-in is een patroon waar je niet goed meer uit kan, als je er eenmaal bent ingegaan.³² Een voorbeeld is een investering in een hightech stal, die zo duur is dat de lening een doorlooptijd van dertig jaar heeft en een bedrijf alleen winst kan maken als er meer dan 150 koeien zijn. Als twee jaar na die investering blijkt dat dit eigenlijk niet (op die plek) kan, dan zit de boer nog voor 28 jaar aan de lening vast. Vaak gaan dit soort patronen van kwaad tot erger. Bijvoorbeeld omdat de boer dan andere leningen afsluit. De angst voor lock-ins bij innovatie is dat boeren op kosten worden gejaagd voor innovaties die nu een bijdrage lijken te leveren, maar uiteindelijk niet goed genoeg werken of die een andere (natuur)opgave over twee jaar juist verergeren.

- **De noodzaak tot integrale gebiedsprocessen.** Vrijwel alle gesprekspartners vinden een integrale aanpak nodig. Lokale overheden vragen duidelijke kaders vanuit het Rijk om alle ruimtevragers een plek te geven: per gebied en gebiedsoverstijgend. Agrarische partijen vragen voorafgaand aan de gebiedsprocessen om objectieve en transparante ecologische analyses. Zij willen dat de overheid bij de landinrichting een evenwicht zoekt tussen twee doelen: herstel van de natuur en versterken van het landbouwperspectief in het gebied. Sommige partijen willen dat er naast een ecologische autoriteit ook een agrarische autoriteit komt, zodat er evenwicht in de weging van kennis en belangen ontstaat.

³¹ Concrete ondersteuning is gevraagd ten aanzien van budget beschikbaar voor ecosysteemdiensten, stalsystemen, extensivering, natuurinclusieve bedrijfsvoering, pillen en voer.

³² In't Veld et. al (2013). *Randloos Duurzaam. Voorbij wijsheid achteraf*.

- **Omgang met rechtszekerheid in gebiedsprocessen.**

De agrarische sector benadrukt dat rechtszekerheid, rechtsbescherming en zeggenschap voor boeren, ondernemers en grondeigenaren cruciaal is. Zeker in de gebiedsprocessen. Zij staan een zeer open proces voor, waarin betrokkenen en deskundigen worden gehoord. Ze benadrukken dat de overheid een brede informatieplicht heeft. Zij vragen ruime perioden om zienswijzen en bezwaren in te dienen en het uiteindelijke besluit aan te vechten bij de rechter.

Het kabinet erkent het belang van integrale gebiedsprocessen en wil daarvoor aansluiten bij het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en lopende natuurdoelanalyses. Het kabinet erkent dat het een verantwoordelijkheid heeft om richting te geven in de keten. Het wil een gezamenlijk en transparant traject met ketenpartijen opstarten om inzichtelijk te maken waar knelpunten zitten en wat alle partijen kunnen bijdragen in de transitie. Tijdens de gesprekken is in dat kader ook afgesproken dat VNO-NCW gaat uitzoeken welke beren er op de weg zijn en hoe daar goed mee om te gaan. Het kabinet wacht verder dit rapport af.

HOOFDSTUK 4

Aanbevelingen voor een betere aanpak

Op basis van de feitelijke situatie, de wensen van de gesprekspartners en inzichten van experts kom ik tot de conclusie dat een andere aanpak zowel mogelijk als nodig is. Het stikstofvraagstuk staat daarbij niet op zichzelf, maar moet onderdeel uitmaken van een brede transitie van de landbouw en het landelijk gebied. In dit hoofdstuk formuleer ik 25 concrete aanbevelingen voor verscherping, versnelling en verbreding. Hieruit volgt een denklijn voor een integrale aanpak, die ik in het tweede deel van dit rapport uitwerk.

Ik benadruk dat dit voorstel in samenhang beschouwd moet worden. Het is niet verstandig om alleen ‘prettige’ aanbevelingen over te nemen. Meer ruimte voor de gebiedsprocessen op de (middel)lange termijn kan bijvoorbeeld alleen maar ontstaan als er ook daadwerkelijk effectieve maatregelen op de korte termijn getroffen worden.

4.1 Aanbevelingen voor het herstel van vertrouwen

Voor het herstel van de dialoog heb ik de volgende aanbevelingen:

1. **Er is meer tussen hemel en aarde dan stikstof. De overheid moet door meer brillen kijken dan enkel de juridische en ecologische bril.** Het valt op dat veel mensen door één dominante bril lijken te kijken naar het stikstofvraagstuk. Het algemeen belang raakt daardoor buiten beeld. Dit vraagstuk is zowel ecologisch, juridisch, agrarisch, maatschappelijk als economisch van aard. Het combineren van brillen is een verantwoordelijkheid van alle partijen, maar alleen de overheid vertegenwoordigt geen deelbelang. Die moet dus vooroplopen in het wegen van meerdere belangen en moet vanuit een gewogen invalshoek gaan communiceren. Om redenen van integrale weging van kennis, adviseer ik daarom ook om niet een aparte ecologische en agrarische autoriteit in te richten, maar om agrarische experts evenwichtig in de ecologische autoriteit op te nemen.
2. **In de aanpak die het kabinet kiest, moet voortdurend oog zijn voor de menselijke maat.** Dat betekent nadrukkelijk niet dat er voor iedere persoon een aparte regeling moet komen. Dat is niet uitvoerbaar. Het betekent wel dat de abstracte doelen uit het landelijke en regionale beleid concreet vertaald moeten worden naar wat die betekenen voor die ene persoon op het erf. Het gesprek hierover moet ook op het erf plaatsvinden, met passende onafhankelijke begeleiding als dat gewenst is. Iedereen heeft recht op rechtszekerheid en de overheid moet hierop toezien. De overheid moet binnen de grenzen van het redelijke (systeem)belemmeringen wegnemen die oplossingen in de lokale context in de weg staan. Dat kan heel concreet zijn: bijvoorbeeld het wijzigen van een bestemming, waardoor een ondernemer wel een andere bedrijfsactiviteit kan ontwikkelen.
3. **Het Rijk moet niet alleen goed luisteren, maar ook beter inhoudelijk antwoorden.** Herstel van vertrouwen begint bij daadwerkelijk luisteren en inhoudelijk antwoorden. Ik ben de afgelopen weken overstelpt met rapporten en voorstellen. De betrokken departementen horen die te wegen en erover in gesprek te gaan. Met het inhoudelijk uitwisselen en onderzoeken van ideeën kan het (inhoudelijke) gesprek weer op gang komen. Als bijeffect daarvan kan dan ook de relatie verbeteren. Zeer terecht heeft de minister van LNV in het tweede gesprek dan ook aangegeven dat “vanaf nu open luiken en deuren” geboden zijn. De overheid heeft een belangrijke verantwoordelijkheid voor een open en reëel overlegklimaat. Het simpele feit dat het kennelijk nodig was om een ‘onafhankelijke voorzitter’ in te schakelen, onderstreept de tekortkomingen tot nu toe. Ik adviseer dat er iedere drie maanden open en reëel overleg is tussen een (interdepartementale) delegatie van het kabinet en een delegatie van de agrarische sector. De afvaardiging hiervoor moet zo min mogelijk wisselen en deze mensen moeten mandaat hebben. In die delegatie neemt naar mijn oordeel ook een vertegenwoordiging van jonge agrarische ondernemers plaats: het gaat immers ook in hoge mate om hun toekomst.
4. **De agrarische sector zou aan kracht winnen als hij meer met één mond zou spreken.** Voor een goede dialoog ligt ook een belangrijke verantwoordelijkheid bij de agrarische sector zelf. De organisatie van die sector is de afgelopen jaren ingrijpend veranderd en versnipperd. Het aan de ene kant moeten boeken van resultaten aan de overlegtafel en het aan de andere kant moeten boeken van resultaten met actievormen buiten de overlegtafel om, is een klassiek dilemma. Wat zich echter nu manifesteert is dat meer gematigde opvattingen overschaduwd worden door meer heftige opvattingen. Dat staat een open en reëel overlegklimaat in de weg. Zorgelijk zijn ook signalen dat agrarische ondernemers die een middenpositie innemen in het debat of die wel overwegen de eigen bedrijfsvoering aan te passen, door sommigen in de eigen sector geïntimideerd worden. Het zou de sector sterker maken als hij meer met één mond weet te spreken.
5. **De denklijn uit dit rapport moet uitgewerkt worden tot een concreet plan. Bij voorkeur mondt dit uit in een gedragen landbouwakkoord.** Deze denklijn kan de harde kaders bevatten waarbinnen meerdere uitwerkingen en aanvullingen acceptabel zijn. Ik beveel aan dat dit proces spoorslags in gang wordt gezet, onder regie van het kabinet.

Het zou het beste zijn als hier een landbouwakkoord uit voortvloeit. Als dat niet haalbaar is, dan is een aangepast kabinetsplan noodzakelijk, dat dan ook in goede dialoog met de sector tot stand moet komen.

4.2 Aanbevelingen voor een betere stikstofaanpak

Voor de algemene aanpak van het stikstofvraagstuk heb ik de volgende aanbevelingen:

6. **Er is een werkende kortetermijnaanpak nodig: voor de natuur, voor PAS-melders en interimmers en voor de belangrijkste bouwprojecten.** Zonder werkende aanpak op de korte termijn kan de natuur niet herstellen, kunnen er geen PAS-melders en interimmers vergund worden en valt de vergunningverlening voor onder andere huizen, wegen en de energietransitie bijna helemaal stil. Vanuit het algemeen belang is daarom een werkende kortetermijnaanpak noodzakelijk. Die is er de afgelopen jaren niet geweest. Een kortetermijnaanpak bestaat in mijn ogen uit onomkeerbare stappen die effect realiseren binnen één jaar. Doordat werkende maatregelen zo lang vooruitgeschoven zijn, zijn er geen goede routes meer over. De minst kwade route die ik zie, is het gericht en versneld beëindigen van de emissies van 500 tot 600 piekbelasters. Op deze manier worden er zo min mogelijk ondernemingen geraakt (circa 1% van de agrarische bedrijven) en kunnen PAS-melders en interimmers met voorrang op bouwprojecten vergund worden. Ik realiseer me dat de ondernemers die dit betreft hier geen boodschap aan hebben. Daarom benadruk ik dat de overheid alternatieven moet ondersteunen die op deze locaties tot gegarandeerde reductie binnen een jaar leiden. Stoppers moeten binnen de mogelijkheden van de wet maximaal en ruimhartig gecompenseerd worden, met de garantie dat er door te wachten geen beter aanbod meer komt. Daarvoor is een *PlusRegeling* nodig. De kortetermijnaanpak moet zoveel mogelijk op vrijwillige basis zijn, maar een deadline voor de keuze hoe gereduceerd wordt is wel noodzakelijk. Een krachtige organisatie met mandaat en budget is noodzakelijk om deze aanpak goed van de grond te krijgen. Als deze kortetermijnaanpak gerealiseerd wordt ontstaat er ook meer ruimte in de gebiedsprocessen.
7. **Alle sectoren moeten bijdragen.** Ik verwacht na een eerste analyse dat de meeste piekbelasters agrarische ondernemingen zullen zijn. Dat leidt niet tot het

evenwichtige beeld dat wel beoogd was. Dit betekent echter niet dat de industrie op korte termijn niets hoeft te doen. Om tot een evenwichtiger beeld te komen, dienen op korte termijn ook afspraken over een stikstofaanpak voor de sectoren industrie, mobiliteit en bouw te worden gemaakt, om de stikstofdeken versneld verder terug te dringen.

8. **Ga verstandig om met doelstellingen en tijdspad.**

Dit was tijdens de gesprekken één van de meest dominante thema's. Vanuit mijn onafhankelijke positie kijk ik er in de eerste plaats inhoudelijk naar. Inhoudelijk is het voor zowel natuurherstel als voor de vergunningverlening belangrijker om snel te beginnen en een stevig deel van de reductie snel te realiseren, dan om precies op het afgesproken moment het allerlaatste deel te verwezenlijken. Tegelijk leert het verleden ook dat er zonder duidelijke doelstellingen en een deadline op korte termijn, geen actie te verwachten is. Een aantal partijen heeft daar in de gesprekken ook op aangedrongen. Daarom beveel ik aan om vooralsnog vast te houden aan 2030 en aan de gestelde doelstellingen. Als op afgesproken ijkmomenten blijkt dat het realiseren van de afgesproken doelstelling binnen bereik is én er dwingende inhoudelijke – dus geen politieke – redenen zijn om iets meer tijd te nemen, dan moet dat naar mijn oordeel mogelijk zijn. Die inhoudelijke redenen kunnen de volgende zijn:

- Als een provincie kan aantonen dat in een gebied al een groot deel van de doelstelling is gerealiseerd én dat natuurherstel onomkeerbaar is ingezet, maar ook kan aantonen dat er dwingende redenen zijn waarom wat meer tijd nodig is, dan moet het mogelijk zijn dat specifieke gebied iets meer tijd te geven.
- Als natuurherstel voldoende op koers ligt en de precieze realisatie van de doelstellingen in de knel komt als gevolg van een tekortschietend landelijk instrumentarium, dan moet het mogelijk zijn om iets meer tijd te nemen.
- Als natuurherstel voldoende op koers ligt en het resterende probleem met iets meer tijd via natuurlijk verloop kan worden opgelost, dan moet het mogelijk zijn om iets meer tijd te nemen.

Ik beveel aan om 2025 en 2028 hiervoor als ijkmomenten te kiezen. Tijdens deze ijkmomenten wordt bepaald of er voldoende redenen zijn om nuanceringen op het tijdspad aan te brengen. Naar mijn mening zou dit ook wettelijk verankerd moeten worden.

9. **De communicatie en interpretatie van de doelen moet zorgvuldig gebeuren. Daarom adviseer ik om het huidige 'kaartje' van tafel te halen. Er moeten zo spoedig mogelijk regionale kaarten komen die minder gedetailleerd zijn.** Ongetwijfeld onbedoeld is het kaartje geïnterpreteerd als absolute en gedetailleerde wijsheid, met ook schaduweffecten op het gebied van financiering. Zoals het kabinet ook tijdens enkele gesprekken heeft aangegeven, is hier sprake geweest van een miscommunicatie. Het kabinet heeft de verantwoordelijkheid om dit soort miscommunicatie en de conclusies die geldverstrekkers hieraan verbinden te voorkomen. Kortom, deze kaart had dus niet op deze wijze gepresenteerd moeten worden. Hiervoor is excuus aangeboden. Omdat nuanceringen onvoldoende doorkomen zolang de kaart op tafel ligt én omdat de opgave breder is, vind ik het verstandig om de bestaande kaart van tafel te halen. Er moeten zo spoedig mogelijk regionale kaarten komen die minder gedetailleerd zijn.

10. **Zet de staat van de natuur centraal en haal de KDW op termijn uit de wet.** De discussie over de vraag of de KDW heilig is óf helemaal niet gebruikt moet worden, is oneigenlijk. Vanuit inhoud gaat het om de staat van de natuur. De stikstofdepositie is een belangrijke factor voor natuurherstel en ook voor vergunningverlening. Strikt genomen is opname van de KDW in de wet dus niet noodzakelijk, maar het blijft door zijn wetenschappelijke onderbouwing voor rechters een ijkpunt in de vergunningverlening. Dat betekent dat de KDW goed gebruikt moet worden en niet heilig moet worden verklaard. Zoals is afgesproken zal daarom samen met de sector gezocht worden naar een andere juridisch houdbare systematiek waarin 'de staat van de natuur' centraal staat. Indien de juridische houdbaarheid is verzekerd, dient dit alternatief de KDW wettelijk te vervangen. Voor de staat van de natuur is het belangrijk dat de komende jaren meer wordt ingezet op natuurbeheer en herstelmaatregelen. Daar hebben de terreinbeherende organisaties én de boerenorganisaties een belangrijke rol in.

11. **Ontwikkel een stoffenbalans waarmee de agrarische ondernemer kan sturen op doelen en emissies. Maak deze balans op termijn afrekenbaar.** Een ondernemer kan veel beter sturen op de emissies van zijn bedrijf dan op waar die emissies precies neerslaan. Het hoort bij ondernemersvrijheid dat je zelf verantwoordelijk bent voor de keuzes die je maakt om gestelde doelen te bereiken. Om deze stap te zetten is een meetsystematiek nodig, een zogeheten 'stoffenbalans'.

Daarmee kun je zien welke stoffen op het erf komen en welke stoffen het erf verlaten. Het is niet eenvoudig om een goed werkende stoffenbalans te maken, waarvan de kwaliteit geborgd is en die handhaafbaar is.³³ Een stoffenbalans mag geen papieren realiteit zijn en moet gebaseerd zijn op daadwerkelijke registratie en meting op bedrijfsniveau. Als deze systematiek op orde is, dan is het ook mogelijk om er een handhaafbaar instrument van te maken.³⁴ Dan heet het een *Afrekenbare Stoffenbalans*. Ik vind het verstandig om op korte termijn eerst een 'gewone' stoffenbalans in te voeren als instrument om boeren te helpen sturen op stikstofuitstoot en andere stoffen. Bij bewezen werking wordt deze binnen enkele jaren 'afrekenbaar' gemaakt en is het daarmee ook een handhaafbaar sturingsinstrument.

12. **Versterk de werking van de nationale stikstofbank.**

Het is voor veel initiatieven in Nederland lastig om een vergunning te krijgen, omdat niet duidelijk is hoeveel ruimte daarvoor is. Als één van de oplossingen hebben overheden gezamenlijk een stikstofbank ontwikkeld. Een stikstofbank biedt als registratiesysteem een extra mogelijkheid om vergunningen te verlenen voor initiatieven waarbij stikstof wordt uitgestoten. In deze bank moet geregistreerd worden welke ruimte uit welke bron afkomstig is én waar die ruimte voor gebruikt wordt. Een voorwaarde voor succes is dat er voldoende vulling is én dat de initiatieven niet leiden tot verslechtering van de natuur.³⁵ Ik adviseer dat deze bank met prioriteit wordt doorontwikkeld, waarbij ook aandacht uitgaat naar het voorkomen van fraude.

13. **Er moet een effectieve buitenlandaanpak komen.**

Ongeveer 35% van de stikstofdepositie in Nederland is afkomstig uit het buitenland, waarbij overigens wel geldt dat Nederland netto in Europa een exporteur van stikstof is. De maatregelen in Nederland hebben echter uiteraard ook positieve effecten in de buurlanden. Omgekeerd heeft Nederland ook de buurlanden nodig om stikstofneerslag in Nederland terug te dringen. Het is daarom zaak dat Nederland, in overleg met buurlanden en in verbinding met andere vraagstukken, tot een geïntensiveerde gezamenlijke aanpak komt. Daarnaast moeten knelpunten in de Europese wet- en regelgeving zo veel mogelijk samen met andere

³³ Ministerie van LNV (2022). *Verkenning Afrekenbare Stoffenbalans*; Spijkerman, Ine et al. (2022). *Afrekenbare stoffenbalans: het vrijdenkersspoor*; Vellinga, T. & M. de Haan (2021). *Onderzoek naar de mogelijkheden van een Afrekenbare Stoffen Balans voor de melkveehouder*.

³⁴ Adviescollege Stikstofproblematiek (2022). *Niet alles kan overal: Eindadvies over structurele aanpak*.

³⁵ <https://www.ipo.nl/nieuws/stikstofbank-bewaart-stikstofruimte-voor-toekomstig-gebruik/>

lidstaten in Brussel aangekaart worden. Een belangrijk punt in mijn ogen is dat de Habitatrictlijn een te statisch karakter heeft en te veel uitgaat van maakbaarheid van de natuur.

14. Innovatie is een belangrijk instrument voor het halen van de doelstellingen. Ik beveel een nationaal innovatieprogramma aan zodat dit versneld wordt.

De belofte van innovatie is geen 'silver bullet' voor de kortetermijnaanpak. De reden is dat pas vergund kan worden als de daling daadwerkelijk gerealiseerd is. Tegelijk is innovatie wel degelijk een pad dat de komende jaren in de gebiedsprocessen enorme kansen biedt. Er zijn goede voorbeelden én kansrijke innovaties, onder andere op het gebied van voer en stalsystemen, maar ook op het gebied van management en bedrijfsvoering. Tegelijkertijd zijn sommige mensen sceptisch, omdat beloften uit het verleden in de praktijk niet altijd standhielden én vanwege het risico op lock-ins door desinvesteringen.³⁶ Die risico's zijn te beheersen met een gericht innovatieprogramma, waarbinnen innovaties gestimuleerd, gewogen en beschikbaar gemaakt worden. Ik adviseer als eerste stap om een rondetafelgesprek te organiseren met bedrijven die in potentie een bijdrage kunnen leveren aan innovaties in de agrarische sector. Het moet daarbij gaan om bewezen vernieuwingen die juridisch houdbaar zijn en een bijdrage leveren aan oplossingen voor de integrale problematiek, zonder dat dit leidt tot ongewenste verindustriëlisering van de sector. Innovaties kunnen geen excuus zijn om alles bij het oude te houden. Hanteer voor de financiële ondersteuning door de overheid het adagium 'geld volgt inhoud'.

4.3 Aanbevelingen voor het realiseren van perspectief

Voor de totstandkoming van echt, langjarig perspectief voor het landelijk gebied en de agrarische sector heb ik de volgende aanbevelingen:

15. Het kabinet moet komen met een echte visie op de landbouw. De Nederlandse landbouw is groot in omvang, functioneert in een Europese markt en ongeveer 70% van de

productie is bestemd voor de export. Er moet een visie zijn op wat Nederland wil, wie zijn (beoogde) klanten zijn en met wie samenwerking vereist is. Ik denk zelf dat het realistisch en wenselijk is dat er in Nederland hoogproductieve landbouw is, ook gericht op de export. Ik denk ook dat het logisch is dat de Nederlandse landbouw en daarmee ook veestapel stapsgewijs in omvang afnemen. De bedrijfsvoering van een deel van de boeren zal wel echt anders moeten. Hoogproductieve landbouw is niet meer mogelijk zonder dat a) deze plaatsvindt op een plek waar dit conform eisen van bodem, water en klimaat kan; b) er weinig schadelijke emissies zijn en c) het diervriendelijk en dierveilig is.

16. Nederland zal moeten inzetten op nieuwe vormen van landbouw. De wereld verandert. Technologie maakt nieuwe ontwikkelingen mogelijk. Voedingspatronen zijn aan het veranderen en de vraag naar biologische producten is de afgelopen jaren fors toegenomen.³⁷ Er ontstaat ook meer vraag naar biobased bouwmaterialen. Nederland is vanwege zijn historie, kennis én vanwege het feit dat het qua landbouw als een van de eerste landen tegen de klimaatgrenzen aanloopt, in de positie om voorop te lopen in nieuwe vormen van landbouw. Onder andere de eiwittransitie biedt hier kansen voor.³⁸ Het is heel belangrijk dat Nederland ruimte maakt voor nieuwe (jonge) boeren die kansen zien in dit soort ontwikkelingen.

17. Perspectief vereist dat de hele bocht aan opgaven in beeld is. Mensen hebben het recht om zich voor te bereiden op wat ze redelijkerwijs kunnen verwachten. Nederland heeft te maken met *autonome ontwikkelingen*, zoals toenemende droogte. Er volgen de komende jaren (*Europese*) *juridisch bindende committeringen*, zoals de Kaderrichtlijn Water en Europese keuzes rondom mest. Tot slot zijn er ook *politieke beleidsvoornemens*, zoals de omgang met ruimte, de wens om huizen te bouwen en specifieke invullingen van het Klimaatakkoord per provincie. Die eerste twee categorieën ontwikkeling zijn nauwelijks te veranderen, maar politieke keuzes naar hun aard natuurlijk wel. Ik heb de hele bocht voor zover als bekend bekeken. Ik kom tot de conclusie dat er weliswaar op veel plekken dingen niet meer kunnen, maar dat er ook gebieden zijn waar specifieke soorten landbouw juist wel goed kunnen en ook nodig gaan

³⁶ Op het gebied van innovatie is het mantra 'het mag als het juridisch houdbaar is en niet tot lock-ins leidt' tijdens de gesprekken veel gehuldigd. Een innovatie is juridisch houdbaar als een innovatie daadwerkelijk bijdraagt en handhaafbaar is. Ingewikkelder is het voorkomen van een lock-in, als ondernemers bijvoorbeeld dure innovaties invoeren die voor stikstof genoeg helpen, maar die twee jaar later voor bijvoorbeeld water- of mestdoelen niet voldoende zijn. Om dit soort desinvesteringen te voorkomen, moet de hele bocht aan doelen in beeld zijn.

³⁷ Sociaal-Economische Raad (2021). *Verkenning naar een landbouwakkoord: Naar duurzame toekomstperspectieven voor de landbouw*.

³⁸ Met de eiwittransitie wordt een vermindering van de inname van dierlijke eiwitten en een verschuiving naar meer andere eiwitbronnen zoals insecten, planten of micro-organismen bedoeld. Dit zowel ten behoeve van de gezondheid als vanwege de lagere impact op het klimaat.

zijn voor een goede omgang met de natuur. Ik denk dat uitstel van de opgave de landbouw meer kwaad dan goed doet. Nu is er momentum, omdat er nu nog slimme keuzes met ruimte en grond mogelijk zijn. Ik beveel daarom aan dat het kabinet zorgt voor integrale besluitvorming en voor integrale sturing op natuurherstel, water, bodem en klimaat.

18. **Het eerste perspectief voor de agrarische sector is er een van ruimtelijke ordening. Het is verstandig om stapsgewijs toe te werken naar een zonering. Dat betekent ook dat de landbouw niet het sluitstuk mag zijn in de discussie over ruimte.** Voor perspectief moet de goede landbouw op de goede plek plaatsvinden. Door meer clustering zijn ook kostenvoordelen te verwachten. Ik denk alles overziend dat er een zonering moet komen met vier gebieden. Rode gebieden waar hoogproductieve landbouw geclusterd kan plaatsvinden. Oranje gebieden met kwetsbare natuur, waar alleen natuurinclusieve landbouw mogelijk is. Dat zal in veel gevallen extensivering en omschakeling vereisen. Groene en gele gebieden rond en in de Natura 2000, waarin alleen heel beperkt biologische landbouw mogelijk is, in combinatie met natuurbeheer waar biosysteemvergoedingen tegenover staan.³⁹ Naar een zonering moet stapsgewijs toegewerkt worden, omdat grootschalige verplaatsingen cultureel niet haalbaar zijn en bovendien veel tijd kosten. De overheid kan deze keuzes echter wel stimuleren, door duidelijk te zijn over wat waar langjarig kan en door positieve prikkels te introduceren om hiervoor te kiezen. Het is cruciaal dat de sector hier zelf ook achter staat. Daarom adviseer ik om de komende periode in een Landbouwakkoord of kabinetsplan hier kaderstellende uitspraken over te doen, die verwerkt worden in de kaders voor de NPLG-plannen en in de ruimte-uitvraag die nog naar provincies moet gaan. Momenteel is de landbouw naar mijn inzicht te veel het sluitstuk in de discussie over ruimte. Om perspectief te krijgen moet dat veranderen. Daarom beveel ik aan dat de minister van LNV een duidelijke positie krijgt bij het maken van de integrale keuzes over ruimte.

19. **Het tweede perspectief voor de agrarische sector is gelegen in reële en harde verdienmodellen. Die komen niet vanzelf tot stand. Overheidscoördinatie is nodig.** Uit eerste berekeningen volgt dat er goede verdienmodellen mogelijk zijn. Hoewel ondernemers zelf aan de lat staan

om tot goede verdienmodellen te komen, is het niet reëel dat dit lukt zonder enige coördinatie vanuit de overheid. In de rode gebieden zal primair geproduceerd worden voor de export. Dat betekent dat efficiency en conceptontwikkeling de belangrijkste route is. Daarvoor is ook slimme Europese samenwerking noodzakelijk. In de oranje gebieden is extensivering nodig. Dat betekent dat het moeilijker wordt om internationaal te concurreren. Daarom moet de overheid stimuleren dat Nederlandse supermarkten en food services zo veel mogelijk producten uit deze gebieden afnemen. In de oranje gebieden, maar ook in de groene en gele gebieden moet betaald worden voor natuurbeheer als een dienst. In hoofdstuk 6 werk ik ook een eerste aanzet uit voor specifieke verdienmodellen binnen de verschillende subsectoren. Ik kom tot de conclusie dat er voor alle subsectoren een verdienmodel is, maar dat veranderingen in volume en soort bedrijfsvoering onvermijdelijk zijn. Daarnaast zijn ook algemene maatregelen ter stimulering van de gewenste ontwikkelingen nodig, zoals het introduceren van minimale vereisten in standaarden en keurmerken. Dat stimuleert aanpak van de juiste producten en maakt consumenten bewust.

20. **Het onderliggende sentiment moet benoemd en echt geadresseerd worden.** Er is een groeiende afstand tussen Randstad en landelijk gebied én tussen stad en platteland. Die afstand komt voort uit verschillen in economische positie, maar veel meer nog uit sociale en culturele waarden en uit voorzieningen die (dreigen te) verdwijnen. Ik vind het nodig dat dit goed onderzocht wordt om het beter te begrijpen en om ervoor te zorgen dat er daadwerkelijk een aanpak komt.⁴⁰

4.4 Aanbevelingen voor de gebiedsprocessen en de transitie

Nederland heeft niet alleen een ‘snelle oplossing’ voor het stikstofvraagstuk nodig. Gezien de hele bocht van opgaven is een transitie noodzakelijk. Dat betekent dat de komende jaren zowel de natuurdoelen (waaronder stikstof) op de korte- en middellange termijn gehaald moeten worden, als dat er een beweging moet ontstaan naar langjarig perspectief. Voor zowel

³⁹ Deze indeling is overgenomen uit Scholten, M., Bakker, M. & Jongeneel, R. (2021). *Perspectieven voor landbouw in een gebiedsgerichte benadering: Essay op verzoek van ministerie van LNV*. Ook sluit dit aan bij het denken van Rabbinge, Winsemius en Veerman.

⁴⁰ Ik wijs er op dat de Europese Commissie de ambitie heeft uitgesproken de toekomst van het Europese platteland voor 2040 vorm te geven in, onder andere, een Rural Pact en een EU Rural Action Plan. Daaruit komen ook gelden vrij voor plannen die de kloof tussen stad en platteland dichten. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas_en.

de agrarische sector als voor het landelijk gebied. Als dit goed gebeurt, dan kunnen deze ontwikkelingen elkaar versterken. Hiervoor heb ik de volgende aanbevelingen:

21. Provincies hebben duidelijke integrale kaders én ruimte nodig om de gebiedsprocessen goed vorm te geven.

Duidelijk moet zijn welke zonering van toepassing is, aan welke ruimtevragers voldaan moet worden en welke eisen klimaat, dierenwelzijn, water, bodem, gezondheid en cultuur stellen. Binnen die kaders is voor de provincies veel ruimte nodig om het zelf te kunnen regelen. Die ruimte betekent ten eerste dat de gebiedsplannen beoordeeld moeten worden op het realiseren van de doelstellingen en de samenhang, en niet op de wijze waarop die doelstellingen worden bereikt. Die ruimte betekent ten tweede dat financiële en ruimtelijke instrumenten niet dichtgeregeld moeten zijn. Provincies hebben ruimte nodig om te kunnen schuiven. Kies daarom voor een benadering van integrale gebiedsfondsen en niet te veel voor aparte (subsidie)regelingen.

22. Grond en middelen zijn het scharnierpunt van de transitie. Om daar goed mee om te gaan, zijn voorzieningen nodig.

Voor extensivering en verplaatsing is grond nodig. Grond is duur. Voor de meeste boeren is extensivering tegen marktprijzen financieel niet mogelijk. Daarom moet er een groundbank komen waarin de overheid grond aankoopt, waar nodig afwaardeert en onder voorwaarden uitgeeft. Omdat grond zo belangrijk is, moet ook bij de regelingen de aankoop van grond meegenomen worden. Dit ligt gevoelig, dus de afspraken hierover moeten in nauw overleg met de sector en de provincies tot stand komen. Ook moet het kabinet, zoals het heeft toegezegd in de gesprekken, inventariseren welke grondposities van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Rijksvastgoedbedrijf en provincies gebruikt kunnen worden voor perspectievolle agrarische activiteiten en kunnen bijdragen aan bedrijfsverplaatsingen. Er moet op zeer korte termijn een transitiefonds komen met passende, begrijpelijke, ruimhartige en snel beschikbare regelingen, die binnen de kaders van staatssteun blijven.⁴¹ Daarbij moet uitgezocht worden of het mogelijk is om het overkopen van een boerderij buiten Natura 2000-gebied door een boer binnen Natura 2000-gebied (die dan dus verplaatst) te stimuleren. Dat helpt ook bij de aanpak op de korte termijn.

23. De overheid moet stabiliteit van de kaders garanderen.

Cruciaal is dat het boeren mogelijk wordt gemaakt om te bewegen richting de gewenste staat van de landbouw. Dat eist stabiliteit in wat waar langjarig wel kan én er moet uitzicht zijn op een concreet verdienmodel. Als boeren die stabiliteit hebben, wordt het mogelijk om zelf een keuze te maken. Onder die omstandigheid geven de meeste ondernemers ook aan dat ze kunnen omgaan met (relatieve) prijsinstabiliteit. De stabiliteit in wat de centrale overheid doet, moet dus zo veel mogelijk gegarandeerd zijn. Wachten moet nooit kunnen lonen. Ook vind ik het cruciaal dat de rechtszekerheid van de ondernemer door de overheid expliciet wordt gemaakt én dat deze wordt gewaarborgd.

24. Er moet een goed functionerend landelijk procesteam zijn.

Provincies en hun gebiedsteams moeten in hun contact met ondernemers snel kunnen weten welke voorwaarden gelden en welk maatwerk mogelijk is. Ze moeten in staat zijn de ondernemer de tijd te bieden die hij zelf nodig heeft, maar moeten snel kunnen acteren als de timing juist is. Daarnaast hebben provincies soms hulp nodig bij landinrichtingsvragen, zeker bij gebiedsoverstijgende kwesties. Het Rijk dient daarom op korte termijn met de provincies afspraken te maken over adequate facilitaire ondersteuning voor het opstellen van de gebiedsplannen en de uitvoering daarvan. Het Rijk moet tevens (interdepartementaal) een snelle beantwoording van vragen die daarbij naar voren komen faciliteren.

25. De integrale governance moet beter ingericht worden.

In de transitie van de landbouw en het landelijk gebied komen veel opgaven samen. Iedere opgave heeft een eigen verdeling van verantwoordelijkheden en een eigen tijdlijn. Hier moet samenhang in worden aangebracht. Aandachtspunt hierin is de synchroniteit van de tijdpaden en de aanwezigheid van een structuur waarmee gebiedsoverstijgende keuzes gemaakt worden. Een nauwkeurige verdeling van spelregels tussen Rijk en provincies (conform de gemaakte afspraken) is en blijft cruciaal. Dat geldt ook voor onderlinge samenwerkingsbereidheid. Omdat het tijdpad krap is en vele departementen betrokken zijn, beveel ik aan dat dit gehele onderwerp wordt belegd bij een Ministeriële Onderraad, voorgezeten door de minister-president.

⁴¹ Ik merk daarbij op dat er een specifieke bepaling in Europees recht is voor uitkoop van landbouwbedrijven in een transitie en dat er juridische ruimte zit in bepalingen over een eventueel beroepsverbod. Daar moet dus zakelijk én reukelijk naar gekeken worden.

4.5 Denklijn voor een integrale aanpak in drie lijnen

Volgend uit deze aanbevelingen zie ik een aanpak in drie lijnen voor me. Deze lijnen starten alle drie tegelijk en per direct. Ze leiden elk op een ander moment tot resultaat.

1. **Lijn één: Nederland van het slot af en ruimte maken.**

De kortetermijnaanpak mag maximaal een jaar duren. Dit dient te voorkomen dat de natuur verder verslechtert en creëert ruimte voor vergunningverlening. Dit is alleen mogelijk door een flinke reductie van stikstof te realiseren én door een onomkeerbaar pad in te zetten. Zodra er ruimte is om te vergunnen, worden met voorrang PAS-melders en interimmers vergund. Ook dient de ruimte gebruikt te worden om de belangrijkste bouwprojecten te vergunnen. Dankzij de kortetermijnaanpak kunnen de gebiedsprocessen zorgvuldiger vorm gegeven worden. Het kabinet moet de regie nemen in de kortetermijnaanpak, in nauw samenspel met de provincies.

2. **Lijn twee: een langjarig perspectief voor de agrarische sector en het landelijk gebied.**

In deze tweede lijn wordt gewerkt aan het perspectief en de transitie van het landelijk gebied. Zo snel mogelijk moet het kabinet met een visie

duidelijk maken wat waar wel kan. Er komt een zonering en er komen duidelijke verdienmodellen, waar stapsgewijs naartoe gewerkt wordt. Er komt een stoffenbalans die zo snel mogelijk afrekenbaar wordt, waarbij boeren zelf aan het stuur zitten.

3. **Lijn drie: de gebiedsgerichte transitie realiseren.**

In deze derde lijn worden de gebiedspuzzels gelegd, worden de natuurdoelen gerealiseerd en wordt de stikstofuitstoot gereduceerd. Ondernemers zetten transitie in waardoor ze naar een langjarige toekomst bewegen. Voor iedere agrarische ondernemer komt er tegen gunstige voorwaarden een individuele keuze, afhankelijk van de specifieke context: doorontwikkelen, omschakelen of stoppen. De transitiepaden moeten zodanig uitgewerkt worden met concrete regelingen en tijd, zodat iedere boer die individuele keuze ook kan maken. Ter ondersteuning bij die keuze is desgewenst een onafhankelijk betrouwbaar gezicht op het erf beschikbaar, dat in nauw contact staat met de overheid. Met een grondbank en een transitiefonds wordt het mogelijk gemaakt om in Nederland een waardige en werkende transitie in te zetten. Er komen kaders en voorzieningen voor een betere stikstofaanpak en er komt een generieke inzet op de reductie van de stikstofdeken.

HOOFDSTUK 5

Uitwerking eerste lijn: de kortetermijn- aanpak

Er is het afgelopen decennium te weinig reductie van stikstof geweest. Op basis van de gesprekken met juridische experts verwacht ik dat Nederland nog verder op slot gaat als er op korte termijn geen actie wordt ondernomen. Ecologen wijzen op de forse effecten die het ontbreken van een kortetermijnaanpak heeft op de natuur. Voor de natuur is snel beginnen daarom cruciaal. Agrariërs wijzen op de noodzaak van stikstofruimte om PAS-melders en interimmers te vergunnen. Economen geven aan dat een stilstand van de bouw het laatste is wat Nederland nu kan gebruiken, ook gelet op het tekort aan woningen. Dat is de reden dat een werkende kortetermijnaanpak in mijn ogen noodzakelijk is, vanuit het oogpunt van het algemeen belang.

Een kortetermijnaanpak bestaat in mijn ogen uit onomkeerbare stappen die effect realiseren binnen één jaar. Iedere dag dat die aanpak langer duurt, zal er bijna niets vergund kunnen worden. Het gevolg van deze tijds-klem is dat alle plannen voor stikstofreductie die wél verstandig zijn, maar pas na een jaar effect hebben, niet tot de vereiste ruimte op de korte termijn leiden en dus geen onderdeel kunnen zijn van de kortetermijnaanpak. Wel zijn ze belangrijk voor de middellange termijn en moeten ze dus parallel aan de kortetermijnaanpak ingezet worden. Uiteraard is het tijdspad een politieke keuze.

In dit hoofdstuk beschrijf ik *waarom*, *hoeveel* en *hoe* op korte termijn ruimte gemaakt kan worden voor zowel de natuur, de PAS-melders als de belangrijkste bouwprojecten. Hoewel ik denk dat vanuit het algemeen belang alle burgers van Nederland hier nu mee gediend zijn, benadruk ik dat er geen gemakkelijke routes meer over zijn die tot het noodzakelijke kortetermijneffect leiden. Ik denk dat de door mij voorgestelde route van de piekbelasters (zowel agrarisch als industrieel) de minste van alle kwaden is. De reden hiervoor is dat het de minste ondernemers treft (circa 1% van alle agrarische ondernemers en een beperkt aantal bedrijven), het ruimte biedt in de gehele transitie van het landelijk gebied en omdat er voor piekbelasters dicht bij kwetsbare natuur uiteindelijk geen toekomst zal zijn. Daar hebben de ondernemers die het betreft nu echter niets aan. Daarom hebben zij recht op rechtsbescherming en ondersteuning en beargumenteer ik hoe hen zo ruimhartig mogelijk te compenseren.

5.1 Uitwerking van de doelen en resultaten van de eerste lijn

In deze paragraaf werk ik de doelen en resultaten uit.

5.1.1 De doelen van de kortetermijnaanpak

Volgend op de gesprekken met de sectoren en de opvattingen van experts, denk ik dat de kortetermijnaanpak drie doelen moet combineren:

1. **Voorkomen dat de natuur verder verslechtert en ervoor zorgen dat de Nederlandse stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden herstellen.** Stikstofuitstoot en de daarmee samenhangende stikstofneerslag in stikstofgevoelige natuurgebieden is één van de belangrijke factoren waardoor de natuur onder druk staat. Een fors dalende stikstofdepositielijn moet (juridisch en ecologisch) allereerst ten goede komen aan de natuur. Iedere dag dat de overbelasting langer duurt, maakt het probleem groter en duurder. Deze neerwaartse spiraal moet op korte termijn gekeerd worden. Dat is ook juridisch vereist.
2. **Ruimte én voorrang voor PAS-melders en interimmers.** Ondernemers die er op hadden moeten kunnen vertrouwen dat zij hun activiteiten rechtmatig uitoefenden, maar voor wie dit niet het geval blijkt te zijn, moeten daarin tegemoetgekomen worden. Zij moeten daarom gelegaliseerd worden en anders compensatie krijgen. Legalisatie van bijna alle PAS-melders en interimmers vereist dat er eerst stikstofruimte ontstaat, want zonder die ruimte zal de overheid – opnieuw – die verwachting niet kunnen waarmaken. PAS-melders en interimmers krijgen daarom voorrang boven ieder bouwproject, hoe belangrijk ook.
3. **Ruimte maken voor ontwikkeling van bouwprojecten.** De bouw is tot stilstand aan het komen. De eerste tekenen hiervan zijn te zien in onder andere de woningbouw en rondom initiatieven voor bijvoorbeeld de energietransitie en het klimaat. Hoewel het tegenstrijdig kan voelen, is de bouw ook cruciaal voor de energietransitie en het klimaat. Duurzame objecten moeten immers ook gebouwd worden. Bovenop de huidige belemmeringen voor vergunningverlening dreigen op korte termijn ook nieuwe uitspraken vanuit de Raad van State. De taxatie van vele juristen is dat de bouwvrijstelling het niet haalt. Dit gaat het belang en de urgentie van een werkende kortetermijnaanpak vergroten. Vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en de bouw geven aan dat bedrijven momenteel al aan

het afschalen zijn en dat de pijplijn met reeds vergunde projecten bijna helemaal is opgedroogd. De kosten hiervan lopen naar verwachting in de tientallen miljarden.⁴²

5.1.2 De resultaten die Nederland op korte termijn moet behalen

Om de drie doelen te behalen, moet er op korte termijn een stevige hap uit de emissies worden genomen en moet de neerslag van stikstof flink dalen. De kernvraag is: hoeveel is genoeg? Dat antwoord is niet met zekerheid te geven. Uiteindelijk zal de rechter zich aan de hand van concrete zaken hierover buigen. Wel kan ik met zekerheid drie kaders meegeven die gaan leiden tot een resultaat dat genoeg is om Nederland van het slot te krijgen. Dat zijn de volgende kaders:

1. **Er moet een totaalpakket komen waarin de balans fors uitslaat ten gunste van de natuur.** Voorstellen, plannen, maatregelen en redeneringen die het ‘minimale’ willen doen voor de natuur om zo veel mogelijk ontwikkelruimte te krijgen voor andere doeleinden, zijn niet houdbaar.
2. **Het gebruiken van ruimte voor het vergunnen van nieuwe activiteiten kan alleen als lijn in de neerslag van stikstof daadwerkelijk daalt.** Zonder fors dalende lijn in de neerslag van stikstof is er géén ruimte voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Omdat de natuur er op verschillende plekken verschillend aan toe is, zijn er op de ene plek meer en op de andere plek juist minder maatregelen nodig om de stikstofuitstoot op korte termijn terug te dringen. Ook geldt dat er op sommige plekken meer ruimte nodig is, omdat er relatief meer PAS-melders zijn of omdat zich daar belangrijke bouwprojecten bevinden. Dit alles vraagt om maatwerk per gebied.
3. **Ook maatregelen om nieuwe ontwikkelingen te vergunnen, moeten bijdragen aan het herstel van de natuur.** Ik stel voor om bij iedere vergunning 40% extra ruimte te maken voor het herstel van de natuur. Dat betekent dat er per ontwikkeling meer ruimte gemaakt wordt dan strikt noodzakelijk is. Zo is zeker dat elke ontwikkelingsmaatregel óók bijdraagt aan de natuur. Dit is

meer dan alleen symbolisch: het is ook een krachtige manier om vergunningverlening juridisch mogelijk te maken.⁴³

Om te kunnen werken, is het belangrijk dat de gecreëerde ruimte in een werkende stikstofbank geregistreerd wordt. Daarin is het cruciaal om onderscheid te maken tussen gemaakte ruimte voor de natuur en gecreëerde ruimte voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen, omdat voor beide een verschillende juridische context geldt.⁴⁴

5.2 Het soort maatregelen dat nodig is

Gedurende dit traject ben ik overspoeld met diverse opties, maatregelen en gedachten voor een kortetermijnaanpak. Omdat deze kortetermijnaanpak juridisch houdbaar (dat wil zeggen: bewezen effectief én handhaafbaar) moet zijn, heb ik een onderscheid moeten maken tussen opties die gelden als juridisch houdbare maatregelen en opties die gelden als andere verstandige maatregelen. Ook heb ik een onderscheid aangebracht tussen opties met effect op korte termijn en op lange termijn. Daarmee ontstaat onderstaand schema. Voor een aanpak die op korte termijn ruimte maakt, moeten maatregelen in het vak linksboven vallen.

42 Economisch Instituut voor de Bouw (2022) Notitie effecten stikstofproblematiek 29 sept 2022 Via: <https://fd.nl/economie/1453492/schade-door-politieke-stikstofcrisis-is-al-28-mrd-odj2caZUHIGI>

43 Er ontstaat op deze manier samenhang tussen het grotere pakket met natuurmaatregelen en maatregelen om economische en maatschappelijke ontwikkeling te vergunnen, waarbij alle maatregelen – ten minste gedeeltelijk – een positieve bijdrage leveren aan een dalende lijn in de neerslag van stikstof.

44 Op deze problematiek wordt ook terecht gewezen in PBL (2022). *Beëindigen van veehouderijen. Lessen uit 25 jaar beëindigingsregelingen*.

	JURIDISCH HOUDBARE MAATREGEL	ANDERE MAATREGEL
WERKEND OP KORTE TERMIJN	Geschikt voor de kortetermijnaanpak <i>Voorbeelden: beëindiging van piekbelasters; toepassen van bewezen effectieve innovaties</i>	Nuttig, maar niet geschikt voor de kortetermijnaanpak <i>Voorbeelden: Eiwit in krachtvoer; inzet van adviseurs⁴⁵; langere weidegang⁴⁶; multi-lateraal verankeren duurzaamheidsnormen⁴⁷</i>
WERKEND OP LANGE TERMIJN	Nuttig, maar niet haalbaar om op korte termijn te implementeren <i>Voorbeelden: bedrijfsgerichte doelsturing a.d.h.v. Afrekenbare Stoffenbalans⁴⁸</i>	Nuttig, maar niet haalbaar om op de korte termijn te implementeren <i>Voorbeelden: transitie naar biograndstoffenproductie⁴⁹; adoptie van levenscyclusmonitorprocessen.⁵⁰</i>

45 Ruud Tijssens (2022). Versnellen van innovatie voor en toekomstbestendig agrarisch Nederland: Eindrapport kwartiermaker; Noud Jansen (2022). Vaktechnische adviseurs de 'missing link' in kennisoverdracht?

46 Planbureau voor de Leefomgeving (2020). Analyse Stikstofbronmaatregelen.

47 Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2021). RLI-advies Boeren met toekomst.

48 Ministerie van LNV (2022). Verkenning Afrekenbare Stoffenbalans.

49 Platform Groen Gas (2022). Kansen voor integrale aanpak stikstofreductie en groen gas; Verdoes, N. et al. (2021) Overzicht en beoordeling van technologie voor verwaarden van mest; Sociaal-Economische Rad (2020). Biomassa in balans: Een duurzaamheidskader voor hoogwaardige inzet van biograndstoffen.

50 David Nickell & David Morris (2022). Making Animal Protein More Sustainable Requires Accurate Footprint Measurement.

Het eerlijke verhaal is dat er niet veel maatregelen zowel werken op de korte termijn als juridisch houdbaar zijn.

In essentie heeft het kabinet voor de kortetermijnaanpak de keus tussen *gerichte maatregelen* en *ongerichte maatregelen*. Gerichte maatregelen raken relatief weinig ondernemers, maar de ondernemers in kwestie zullen dan wel geheel of in ieder geval grotendeels hun emissie moeten reduceren. Ongelijke maatregelen betreffen generieke maatregelen ten behoeve van de stikstofdeken en raken veel ondernemers die relatief minder emissie zullen moeten reduceren.

Ongelijke maatregelen zijn op de korte termijn minder effectief, omdat niet overal evenveel noodzaak is voor maatregelen, niet overal evenveel mogelijkheden zijn voor maatregelen en ook niet overal evenveel behoefte is aan ruimte. Met een ongerichte aanpak zou er op korte termijn dan ook méér ruimte gemaakt moeten worden dan met een gerichte aanpak. Het aanpakken van de stikstofdeken via ongerichte maatregelen moet wél gebeuren, maar past dus beter in het maatregelenpakket van de (middel)lange termijn.

Om effect te hebben op de korte termijn, zou het naar mijn inzicht verstandig zijn als het kabinet inzet op gerichte maatregelen. Dit betekent een focus op piekbelasters en puntbronnen. Van alle beschikbare keuzes tussen kwaden, zie ik een op piekbelasters gerichte aanpak als de minst kwade. Mijn

inschatting, op basis van cijfers die ik bij het ministerie heb opgevraagd, is dat het gaat om 500 tot 600 ondernemingen. Deze ondernemingen zijn evidente piekbelasters, gelegen nabij kwetsbare Natura 2000-gebieden. Voor deze ondernemingen is in ieder mogelijk scenario een ingrijpende verandering nodig, maar dat maakt de boodschap niet minder hard en pijnlijk voor de ondernemers in kwestie.

Piekbelasters kunnen zowel agrarische bedrijven als industrie zijn. Ik heb echter de indruk dat de groep piekbelasters voor het grootste gedeelte bestaat uit agrarische ondernemers, waarvan een flink deel intensieve veehouderij. Om tot een evenwichtiger beeld te komen is te overwegen om, aanvullend, versneld enkele maatregelen te nemen om via NOx-uitstoters de stikstofdeken verder terug te dingen.

In totaliteit geeft deze aanpak de mogelijkheid om met voorrang PAS-melders en interimmers te vergunnen, die zonder kortetermijnaanpak illegaal blijven.

Hoe te bepalen wat een piekbelaster is

Ik heb aan het ministerie gevraagd om een redenering te ontwikkelen die zo min mogelijk ondernemers treft, maar wel de benodigde ruimte maakt. Hierbij heb ik gevraagd om een bandbreedte en niet om een concrete lijst. Om daartoe te komen, is het nodig om eerst in beeld te brengen in welke gebieden maatregelen voor de natuur nodig zijn. Vervolgens moet de overheid ook in beeld brengen welke ontwikkelruimte nodig is. Dat hangt af van het aantal PAS-melders en interimmers in die omgeving. Verder moet er in kaart gebracht worden waar (wenselijke) maatschappelijke en economische ontwikkelingen gaan plaatsvinden. Door deze gegevens in beeld te brengen, ontstaat meer duidelijkheid over hoeveel ruimte in een gebied nodig is. Vervolgens kan gekeken worden welke ondernemers heel veel uitstoten en welk effect het zou hebben als zij zouden stoppen. Bij een gerichte benadering komen de eerste berekeningen uit op 500 tot 600 ondernemers. Hoe minder gericht de benadering wordt, hoe meer ondernemingen het betreft.

5.3 Een eerste uitwerking van de kortetermijnaanpak

De overheid tracht al jaren piekbelasters uit te kopen. Tot nu toe is daarbij alleen gekozen voor oplossingen via de markt. Dat heeft weinig resultaat opgeleverd, deels omdat de regelingen nog niet goed waren en deels ook omdat de ondernemers in kwestie een prikkel hebben om te wachten met hun beslissing. De kans dat er later een beter bod komt, is altijd aanwezig en in de beleving van velen ook waarschijnlijk. Bovendien geldt bij een aanpak met gerichte uitkoop dat *alle* piekbelasters hun emissie moeten terugbrengen of uitgekocht worden. Als er veel piekbelasters al gestopt zijn, krijgen de piekbelasters die nog niet gekozen hebben een betere marktpositie en dus de prikkel om niet te verkopen tegen eerdere prijzen.

Ik vind uiteraard dat de aanpak voor deze 500 tot 600 piekbelasters gebaseerd moet zijn op vrijwilligheid. Reële transitiepaden moeten ook voor hen vooropstaan. De eerste keuze die ze kunnen maken, is om binnen een jaar de uitstoot op de betreffende locatie naar bijna nul terug te brengen. Bijvoorbeeld door toepassing van bewezen en erkende innovaties, door een ander bedrijfsmodel of door te verplaatsen. Het is aan de ondernemer om hiervoor concrete voorstellen te doen. En het is aan de overheid om maximaal mee te werken met tijdige, redelijke, haalbare en effectieve voorstellen. Dat geldt nadrukkelijk ook voor mogelijkheden tot verplaatsing. De tweede keuze die piekbelasters kunnen maken, is vrijwillige

verkoop aan de overheid. Ik vind dat deze ondernemers bij uitkoop zo ruimhartig mogelijk gecompenseerd moeten worden. Dat betekent dat er een maximale 'plus'⁵¹ nodig is op de bestaande regeling. Daar is naar mijn inzicht meer ruimte voor dan tot nu toe gevonden is. Dit betekent dat de financiële waardering, de inhoud van het doorstartverbod en de fiscale gevolgen zo gunstig mogelijk moeten uitpakken, binnen de grenzen van de wet en de staatssteunregels. Het kabinet moet hierover in Brussel snel en op het hoogste niveau in gesprek. Het geld voor de uitkoop is het waard. Enerzijds omdat er van de ondernemers in kwestie echt iets ingrijpends wordt gevraagd. Anderzijds omdat het stilvallen van de vergunningverlening al vele miljarden heeft gekost. Om uitkoop op korte termijn aantrekkelijk te laten zijn, moet de overheid *garanderen* dat er later geen gunstiger regeling beschikbaar komt. Ook moet worden uitgezocht hoe binnen de grenzen van het redelijke het moment van taxatie zo gunstig mogelijk te maken.

Tegelijk is het naar mijn oordeel onvermijdelijk voor het reduceren van de emissies binnen een jaar dat de overheid vooraf een deadline aan de individuele keuze van de betreffende ondernemers stelt. Dat oordeel wordt ondersteund door de resultaten van de aanpak in afgelopen jaren, door het recente PBL-rapport over uitkoopregelingen⁵² en doordat er nauwelijks meer iets gebouwd kan worden. Er is gewoonweg geen tijd meer. Zonder een gereduceerde uitstoot zal de vergunningverlening niet op gang komen. Dat betekent dat de overheid bij de (hopelijk enkele) ondernemingen die de deadline laten verlopen, niet anders kan dan verplichtend instrumentarium in te zetten. Voordat dit gebeurt, moet de overheid eerst alle andere mogelijke redelijke opties geprobeerd hebben, inclusief het wegnemen van systeembelemmeringen die een andere keuze in de weg staan.⁵³ Alle ondernemers hebben bij het maken van een keuze recht op de waarborgen van rechtszekerheid. Hier moet toezicht op zijn.

Ik besef dat dit ingewikkelde en emotionele keuzes zijn, die ondernemers direct raken. Daarom vind ik dat mensen recht hebben op onafhankelijke ondersteuning. Dat moet een betrouwbare partij zijn die aan de zijde van de ondernemer staat, die daadwerkelijk steun kan bieden en die de menselijke maat bewaakt. De overheid heeft hierbij de plicht om per

⁵¹ Deze regeling moet gegeven de korte tijd in verlengde zijn van de nu bestaande en in voorbereiding zijnde regelingen. De *PlusRegeling* moet beschikbaar zijn voor piekbelasters in de landbouw en de industrie.

⁵² PBL (2022). *Beëindigen van veehouderijen. Lessen uit 25 jaar beëindigingsregelingen*

⁵³ Het kabinet moet voordat zij tot dit instrumentarium overgaat naar redelijkheid hebben geprobeerd zoveel mogelijk belemmeringen op systeemniveau weg te nemen, om verkoop zo aantrekkelijk mogelijk te maken.

piekbelaster een onderbouwing te geven: waarom is sprake van een piekbelaster, waarom zijn er geen minder ingrijpende maatregelen voorhanden en wat is de urgentie gezien de staat van de nabijgelegen natuur? Dit hoort de overheid te doen, conform de algemene beginselen van goed bestuur.

HOOFDSTUK 6

Uitwerking tweede lijn: het perspectief

In dit hoofdstuk werk ik uit welke opgaven de komende vijftien jaar op Nederland afkomen en wat dit betekent voor het perspectief van de agrarische sector. In de gesprekken is steeds aangegeven dat dit nodig is. Niet steeds opnieuw alleen een gedeelte van 'de bocht' kunnen zien, waarna er om de hoek weer een nieuwe opgave opdoemt, maar in één keer zicht op de hele bocht. Ik vind dat reëel. Mensen hebben het recht om zich voor te bereiden op wat ze redelijkerwijs kunnen verwachten. En zonder zicht op waar een langjarige toekomst is, kan niet verwacht worden dat mensen bereid zijn te bewegen.

Mijn positieve conclusie is dat het geheel aan opgaven weliswaar betekent dat er plekken zijn in Nederland waar specifieke vormen van landbouw *niet* kunnen, maar ook dat er plekken zijn waar specifieke vormen van landbouw juist *wél* goed kunnen en zelfs moeten. Klimaat, water, bodem, gezondheid, dierenwelzijn en cultuur stellen eisen aan wat waar wel en niet kan. Dat inzicht betekent dat perspectief niet kan bestaan zonder duidelijke keuzes in de *ruimtelijke ordening*. Die ontbreken in de perspectieven die het kabinet tot op heden heeft geschetst. Ik pleit ervoor om stapsgewijs naar een zonering toe te groeien. Dat is het eerste perspectief.

Uiteraard ontstaat er geen perspectief zolang niet duidelijk is of, en zo ja, hoe, de boer zijn brood verdient. Er moet uitzicht zijn op een langjarig *verdienmodel*, zodat het voor een boer mogelijk is om te ondernemen. Dat uitzicht moet duidelijk en vooral eerlijk zijn. Dat is het tweede perspectief.

Het is voor mij niet mogelijk om, ondanks het raadplegen van experts, in een maand een volledig perspectief uit te schrijven. De eerste lijnen uit dit rapport vereisen nadere uitwerking.

6.1 De grote politieke vraag: wat wil Nederland?

In hoofdstuk 3 beschreef ik op hoofdlijnen hoe de sector ervoor staat. Nederland heeft, ook internationaal gezien, een zeer omvangrijke agrarische sector. Ongeveer 70% van de productie is voor de export bestemd.⁵⁴ Grotendeels binnen Europa, maar deels ook op de wereldmarkt. Dat internationale karakter heeft grote betekenis voor het perspectief en maakt doordacht handelen nog meer noodzakelijk. Zeker aangezien de huidige omvang van de landbouw en veestapel tegen de klimaatgrenzen aanloopt. Voordat ik in de volgende paragrafen overga tot het beschrijven van de hele bocht en het perspectief, wil ik een aantal punten aanstippen die het belang van doordacht handelen onderstrepen. Hieruit het volgt het belang dat er een visie komt voor de Nederlandse landbouw.

Ten eerste wil ik benadrukken dat het introduceren van te hoge eisen of een te snelle afbouw van de landbouw, zal leiden tot een internationaal waterbedeffect. De Nederlandse landbouw produceert in internationaal perspectief overwegend conform

hoge eisen van kwaliteit en dierenwelzijn. Hierbij merk ik wel op dat er in Nederland ook 'fabriekslandbouw' in bijna volledig gesloten systemen is ontstaan, die voor mij niet in dit beeld past. Mede door de omvang van de sector loopt Nederland nu als een van de eerste landen tegen de grenzen aan van wat kan. Daarmee loopt Nederland bij ondoordacht handelen het risico dat het ook afbreekt wat goed is. De grootste afnemer van nationale producten zijn namelijk niet de Nederlandse supermarkten, maar Europese ketens. Die zijn niet met Nederlands beleid te verplichten om duurdere producten af te nemen. Als er ondoordacht (d.w.z., te hoge eisen of te snelle afbouw) gehandeld wordt, verplaatst de productie zich automatisch naar delen van de wereld die minder hoge standaarden van kwaliteit en dierenwelzijn halen.

Ten tweede wil ik benadrukken dat een te snelle verhoging van stikstofeisen eveneens kan leiden tot een toename van fabriekslandbouw. In die stallen kunnen wellicht met technologie wel alle emissies opgevangen en weggezogen worden, maar daar is dan ook geen weidegang meer mogelijk. Stikstofbeleid dat leidt tot een prikkel om dit type landbouw verder te intensiveren, lijkt me niet de bedoeling.

Ten derde wil ik wijzen op relevante ontwikkelingen in de opbouw van de agrarische populatie. Op dit moment heeft meer dan 60% van de huidige boeren boven de 50 geen opvolger. Weinig jonge boeren treden nu toe, omdat zowel de eisen als de prijzen te hoog zijn. Ook bij ongewijzigd beleid zal er de komende vijftien jaar sprake zijn van een autonome daling van het aantal bedrijven én van overnames. Mettertijd is het dus mogelijk om de omvang van de landbouw grotendeels af te bouwen met natuurlijk verloop en met afroeping van productierechten. Daarmee zijn grote ontwrichtende bewegingen te voorkomen.

Volgend uit deze beschouwing denk ik dat Nederland een visie nodig heeft op welke landbouw Nederland wil. Er moet een beeld zijn van wie de beoogde klanten zijn, met wie samenwerking gewenst is én welke omvang van de landbouw wenselijk is.

In dit hoofdstuk werk ik een perspectief uit voor de agrarische sector, in de veronderstelling dat politiek, bestuur en samenleving dat ook echt willen. Die veronderstelling heb ik, omdat het kabinet dit in de gesprekken heeft gezegd en dit in de Tweede Kamer en in de media meermaals is herhaald. Het is uiteraard niet aan mij, maar aan de politiek om kaders te bepalen. Desalniettemin is het niet mogelijk om een aanzet tot

⁵⁴ Jukema, G., P. Ramaekers & P. Berkhout (2022). De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2022; WUR (2022). Scenariostudie perspectief voor ontwikkelrichtingen Nederlandse landbouw in 2050.

een perspectief te formuleren, zonder dat ik ook kaders hanteer voor wat een ‘goed perspectief’ betekent. Daarom expliciteer ik onderstaand de kaders waar ik van uitgegaan ben:

1. Nederland moet voldoende produceren om zelfstandig de eigen bevolking te kunnen voeden, mocht die nood ooit aan de man komen.
2. De agrarische sector moet werken in lijn met de eisen van klimaat, dierenwelzijn, water, bodem, gezondheid en cultuur.
3. De agrarische sector moet voorsorteren op veranderingen van voedingspatronen in de toekomst. De sector moet voorop lopen in de eiwittransitie.
4. Nederland blijft een exportland. De vraag hoeveel export in de toekomst wenselijk is, beantwoord ik niet, maar het antwoord bepaalt wel de omvang van het perspectief voor dit deel van de sector. De huidige omvang van de export lijkt mij vanuit klimaateisen, maar ook vanuit marktontwikkeling, niet reëel om te behouden. Dat betekent ook dat de veestapel in omvang zal afnemen. Dat kan stapsgewijs.
5. Nederland wil geen toename van ‘fabriekslandbouw’ in gesloten systemen zonder weidegang.
6. Nederland heeft boeren nodig om samen met de beheerorganisaties de natuur te beheren.
7. Ondernemers lopen een ondernemersrisico en zijn zelf verantwoordelijk voor goede keuzes en een perspectiefvolle bedrijfsvoering. De overheid is wel nodig om coördinatieproblemen in de markt op te lossen en heeft een faciliterende verantwoordelijkheid met betrekking tot perspectief.
8. Er moet waardig worden omgegaan met zowel stoppers als doorgaande boeren. Nederland moet voldoen aan de juridische waarborgen van rechtszekerheid. Natuurlijk verloop en zelfgekozen verplaatsing heeft, als dat kan conform de geldende eisen, de voorkeur.

6.2 De hele bocht: wat er op Nederland afkomt

In deze paragraaf beschrijf ik de gehele bocht aan opgaven, zoals die nu bij ons in beeld is. Ik vind het daarin relevant om onderscheid te maken tussen drie soorten ontwikkelingen:

1. **Autonome ontwikkelingen.** Dat zijn ontwikkelingen waar Nederland niet iets in te kiezen heeft. Een voorbeeld daarvan is de toenemende droogte.
2. **Bindende juridische committeringen.** Een voorbeeld is de Kaderrichtlijn Water (KRW), die al in 2027 stevige eisen stelt aan waterkwaliteit.⁵⁵ Een ander voorbeeld zijn de recente ontwikkelingen rond mest en derogatie.
3. **Nederlandse politieke beleidsvoornemens.** Er zijn in Nederland politieke keuzes gemaakt, zoals de keuze om 900.000 woningen te bouwen voor 2030 en specifieke (additionele) klimaatdoelen.⁵⁶

Naar hun aard zijn autonome ontwikkelingen niet te veranderen en bindende juridische committeringen nauwelijks. Politieke beleidsvoornemens kunnen uiteraard wel veranderd worden, door de politiek.

Het is niet mogelijk om in dit rapport iedere opgave uitvoerig te beschrijven. De afzonderlijke opgaven zijn al wel in verschillende beleidsdocumenten en wetenschappelijke publicaties beschreven. Hoewel dit heel nuttig zou zijn, zijn de opgaven nog niet in één leesbaar verhaal geïntegreerd. En er is nog geen vertaling gemaakt naar wat die optelsom van opgaven betekent voor de beschikbare ruimte in Nederland. Ik kan op basis van deze documenten en gesprekken de inhoud van de bocht wel benaderen. De bocht als geheel bestaat naar mijn inzicht uit vier type opgaven, die op elkaar inwerken:

1. **De stikstofopgave.** Op dit moment staat Nederland voor de stikstofopgave, die in hoofdstuk 2 van dit rapport is samengevat. Op dit ogenblik is deze opgave het meest

⁵⁵ Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.

⁵⁶ Deels is deze opgave bindend juridisch vastgelegd, deels heeft Nederland een eigen aanvullende ambitie geformuleerd. Voor juridische vastlegging: Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Europese Raad, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. De Europese Green Deal; Verordening (EU) 2021/1119 van het Europees Parlement en de Raad van 30 juni 2021 tot vaststelling van een kader voor de verwezenlijking van klimaatneutraliteit, en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 401/2009 en Verordening (EU) 2018/1999.

prangend, omdat hij op de meest korte termijn resultaat moet hebben en de maatschappelijke gevolgen van uitblijvende vergunningverlening ontwrichtend zijn voor alle sectoren. Ook als Nederland op korte termijn ruimte maakt, zal de komende jaren zoals beschreven een dalende lijn van uitstoot nodig zijn. Nadrukkelijk ook van het bedrijfsleven.

2. **De natuur-ecologische opgaven.** De komende tien jaar staat Nederland niet alleen voor het stikstofvraagstuk, maar voor meerdere soortgelijke opgaven. In het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) staan tien opgaven uitgebreid beschreven.⁵⁷ De klimaatdoelen (juridisch bindend) hebben daarin naar mijn inzicht de grootste impact, zeker op de industrie, met een reductie van 55% aan broeikasgassen in 2030 en 100% in 2050.⁵⁸ Dat betekent overigens automatisch ook dat de stikstofuitstoot van die bedrijven navenant moet afnemen. Voor het boerenerv zullen de juridisch bindende restricties op mest en de uitstoot van methaan erg belangrijk gaan zijn. Daarnaast moet de waterkwaliteit, beschreven in de Kaderrichtlijn Water, juridisch bindend op orde zijn vanaf 2027.⁵⁹ Dat heeft grote effecten voor de gebruiksmogelijkheden van grond in de buurt van beken en rivieren. Dit geldt zowel voor teelt van gewassen als voor het houden van vee, maar bijvoorbeeld ook voor het lozen van afvalwater door de industrie.⁶⁰ Ook autonoom staat er in Nederland veel te gebeuren. Er worden flinke periodes van droogte verwacht. Er komt een tekort aan zoet water. De bodem is er in delen van het land slecht aan toe. De verwachting is bijvoorbeeld dat een deel van de bodem de komende tijd verder zal verzilten, met (afhankelijk van het tempo en de mate van verzilting) stevige gevolgen voor de mogelijkheden van specifieke soorten akkerbouw op die plekken.

3. **De ruimtelijke opgaven.** De natuur-ecologische opgaven vragen om ruimtelijke inpassing in een breder ruimtelijk vraagstuk. Uit de huidige plannen volgt dat er meer natuurareaal moet komen (een combinatie van bindende juridische verplichtingen en politieke keuzes). Ook is er (meer) ruimte nodig voor wonen, infrastructuur, nieuwe vormen van landbouw, nieuwe vormen van energieopwekking en industrie. Ik merk hierbij op dat dit een indringend voorbeeld is van hoe de verschillende opgaven met elkaar verbonden zijn. Zonder stikstofruimte zullen er bijvoorbeeld maar zeer weinig van de beoogde 900.000 woningen vergund kunnen worden. De totale ruimtelijke puzzel is uitvoerig beschreven in de ruimtelijke-orderingsbrief van mei 2022.⁶¹ Tezamen vragen deze opgaven om een grootschalige ruimtelijke verbouwing van Nederland.

4. **De leefbaarheidsopgaven.** Leefbaarheidsopgaven laat ik in dit betoog grotendeels buiten beschouwing. Twee belangrijke punten wil ik wel meegeven. Ten eerste gaan bovengenoemde opgaven ook om de gezondheid van mensen. Een reductie van de uitstoot van stikstof verlaagt bijvoorbeeld de vorming van smog en fijnstof die onze gezondheid negatief beïnvloeden. Te hoge nitraatgehaltes in het drinkwater zijn ook schadelijk.⁶² Ten tweede moet Nederland voldoen aan de eisen van dierenwelzijn (juridisch bindend). Andere thema's zijn hier wellicht minder prangend, maar wel goed om in het achterhoofd te houden bij de transitie van het landelijk gebied. Hierbij denk ik aan de structuur van de Nederlandse economie en verrommeling van het landschap.

Het is naar mijn inzicht verstandig dat deze opgaven in één analyse samengebracht worden en dat daarin ook de onderlinge verbanden worden aangeven.

57 Ministerie van LNV (2022). *Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied*.

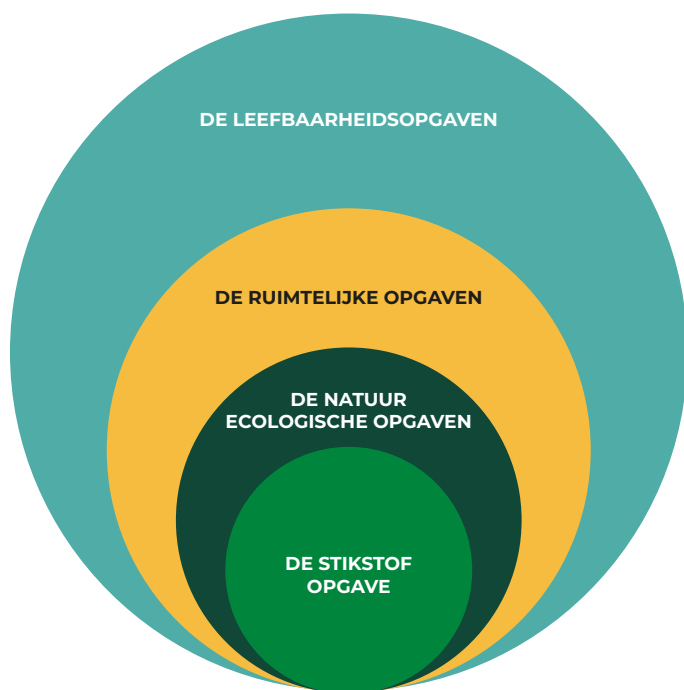
58 In de Klimaatwet naar aanleiding van het Klimaatakkoord van Parijs zijn de percentages van 49% voor 2030 en 95% voor 2050 opgenomen. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0042394/2020-01-01>; Met de Europese Green Deal is de ambitie verhoogd naar 55% voor 2030 en 100% voor 2050. Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Europese Raad, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. De Europese Green Deal; Verordening (EU) 2021/1119 van het Europees Parlement en de Raad van 30 juni 2021 tot vaststelling van een kader voor de verwezenlijking van klimaatneutraliteit, en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 401/2009 en Verordening (EU) 2018/1999; Het huidige kabinet heeft in het regeerakkoord afgesproken om 60% te ambiëren, zodat de wettelijk verplichte 55% in ieder geval wordt gehaald. VVD, D66, CDA en Christenunie (2021). Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst Coalitieakkoord 2021 – 2025.

59 Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.

60 Groenendijk, P. (2021). *Kansen van de stikstofaanpak voor het doelbereik van de KRW voor nutriënten*.

61 Minister van VRO (2022). *Kamerbrief 17 mei*.

62 Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.

6.2.1 Observaties bij de gehele bocht

Het geheel aan opgaven overziend, kom ik tot de volgende observaties:

1. **Veel opgaven volgen uit een autonome ontwikkeling in de natuur of uit een juridisch bindende afspraak over hoe daarmee om te gaan.** Veel ontwikkelingen op het gebied van natuur zijn beperkt beïnvloedbaar vanuit Nederland alleen. Met name wat betreft de omgang met ruimte zijn keuzes echter vooral politiek en daarmee wel te veranderen. Dat geldt ook voor de specifieke invulling van de energietransitie. Ik denk dat er ook op ruimtelijk vlak aanpassingen nodig zijn om tot een goed perspectief voor de agrarische sector te komen. Daar kom ik in de volgende paragraaf op terug. Ook denk ik dat er aanleiding is om goed te kijken naar de verdeling van de klimaatopgave over de verschillende provincies en gebieden. Sommige gebieden in Nederland krijgen het in de optelsom naar mijn inzicht te zwaar.
2. **Nederland zal in 2050 veel minder schadelijke stoffen moeten uitstoten.** Na stikstof komen er juridisch bindende restricties op de uitstoot van vele andere stoffen. Dat leidt tot de onvermijdelijke conclusie dat Nederland in 2050 heel veel minder moet uitstoten. Deze restricties raken in zeer hoge mate de industrie en de mobiliteit, maar zeker ook het erf. In al deze sectoren zal innovatie cruciaal zijn om zonder teveel economische schade de doelen te behalen. Ik benadruk voor de veeteelt dat dierenwelzijn ook bij deze innovaties cruciaal is.

3. **De komende jaren zullen autonome ontwikkelingen en juridisch bindende afspraken nog zichtbaarder maken dat niet alles overal kan.** Wat nu misschien nog net lukt rond stikstof, zal vanuit ontwikkelingen in de bodem en het water voor veel bedrijven in de toekomst niet meer gaan. Soms zal dat fysiek zichtbaar worden, omdat er bijvoorbeeld onvoldoende zoet water is. Lock-ins⁶³ door grote investeringen die alleen een stikstofprobleem oplossen, moet het kabinet zien te voorkomen. Dit inzicht moet meegenomen worden in de gebiedsprocessen.
4. **Op dit moment is al duidelijk dat specifieke soorten landbouw heel goed in specifieke gebieden kunnen én nodig zijn. Daar moeten op korte termijn positieve keuzes in gemaakt worden.** Soms wordt er ten onrechte gedaan alsof er bijna niets meer zou kunnen. Dat is niet in lijn met de werkelijkheid. Op sommige plekken is de bodem heel goed, raakt de waterkwaliteit niet van slag en is er weinig kwetsbare natuur. Daar kan dus veel. Op andere plekken is juist een specifiek soort landbouw nodig om goed met de kwetsbare natuur om te gaan. Die gebieden vormen dus – letterlijk – goede grond voor specifieke vormen van landbouw. Hier moet in de huidige ruimtelijke puzzels rekening mee gehouden worden. Er moeten in de gebieden geen ondoordachte keuzes voor invulling van de ruimte gemaakt worden, die een duurzame ontwikkeling van de landbouw in Nederland onmogelijk maken. Daarom zijn naar mijn inzicht aanvullende beleidskeuzes nodig, in goed samenspel tussen provincies en het Rijk.
5. **Vermindering van de veestapel is geen doel op zich, maar lijkt onvermijdelijk.** Er is volgens bijna alle experts die zijn gesproken een ongemakkelijke waarheid te vertellen. Die waarheid is dat het vanwege eisen die klimaat, dierenwelzijn, water, bodem, gezondheid en cultuur stellen, niet mogelijk is om dezelfde omvang van de veestapel te behouden. Die verandering hoeft niet van de ene op de andere dag te geschieden, maar het is wel verstandig om hiermee te beginnen. Zo kan het grotendeels natuurlijk en stap voor stap. Vermindering is echter geen doel op zich. Als het behoud van de veestapel wél zou kunnen conform de eisen van klimaat en diervriendelijkheid, hoeft het naar mijn inzicht niet uit ideologie tegengewerkt worden.

⁶³ Zie in hoofdstuk 3 de uitwerking van het begrip lock-in als een patroon waar je niet goed meer uit kan komen als je er eenmaal in bent getreden.

6. **Het verder uitstellen of uitsmeren van de opgaven gaat de agrarische sector niet vooruit helpen.** In het maatschappelijk debat en in sommige van mijn gesprekken komt ook de logische vraag naar boven: is dit allemaal wel nodig? Kan de bocht niet wat korter, of zelfs worden afgesneden? Ik ben daar niet optimistisch over. Ik zie door de autonome ontwikkelingen en in de EU-context weinig ruimte om daadwerkelijke versoepeling mogelijk te maken. Bovendien is er momentum om voor een duurzame toekomst voor de landbouw te zorgen. Naast geld is er immers ook planningsruimte in de ruimtelijke puzzel. Dat pleit ervoor om nu door te pakken. Wachten leidt naar mijn inschatting eerder tot minder dan tot meer perspectief voor de agrarische sector.

6.3 Het eerste perspectief: wat waar wél kan

Een duurzame toekomst van de landbouw eist een ruimtelijke en kwalitatieve inpassing in Nederland. De natuur- en wateropgaven (inclusief wateropvang) vergen echter ook een substantiële areaaluitbreiding. Daarnaast hebben de woningbouw en de infrastructuur eveneens grond nodig. De landbouw mag niet het sluitstuk van die discussie zijn. De vraag welke ruimte er moet zijn voor de landbouw, moet dus positief en in samenhang met de andere ruimtevragers aan de orde gesteld worden. Ik noem een aantal overwegingen die bij de beantwoording van deze vraag kunnen helpen. Ik kom tot de conclusie dat een *zonering* in Nederland verstandig is. Dit volgt uit onderstaande overwegingen:

1. **Qua ruimtevraag is mijn eerste inschatting dat er veel overlap gaat zijn tussen ruimtevragers: slimme combinaties zijn dus nodig.** Zo is er sprake van 200.000 hectare landschapsgrond in het coalitieakkoord, maar wordt ook in andere beleidsstukken⁶⁴ gesproken over overgangszones of buffergebieden rond de Natura 2000-gebieden. Ook wordt er 10% groenblauwe dooradering als doel gesteld én zijn er natuurzones rond beekdalen te realiseren.⁶⁵ Dit zal gedeeltelijk om dezelfde hectares gaan. Waar mogelijk lijkt het mij nuttig om de ruimtebehoefte voor Nederland verder te versimpelen en eventuele overlap zo snel mogelijk te identificeren. Zo kunnen dubbelingen

worden weggestreept en zijn er slimme combinaties te maken.⁶⁶ Dit leidt niet alleen tot een andere feitelijke puzzel, maar ook tot een andere gevoelsmatige puzzel.

2. **De grootste ruimtelijke botsing zit naar mijn inzicht tussen het benodigde natuurareaal en het benodigde landbouwareaal.** Opgaven op het gebied van wonen en infrastructuur hebben wel ruimte nodig, maar de hoeveelheid hectares is vergeleken met de natuuropgave zeer te overzien. Hier is het vooral belangrijk wáár de ruimte voor wonen precies ligt. Een stad laat zich immers maar moeilijk verplaatsen. Landbouw en natuur hebben beide echter wel veel ruimte nodig en sluiten elkaar niet altijd, maar soms ook wel uit. Dat vereist dus integrale keuzes, om elkaar zo min mogelijk in de weg zitten en zoveel mogelijk te versterken.
3. **Een zonering is verstandig.** Zowel vanuit natuur- als vanuit economische overwegingen kom ik tot de conclusie dat een zonering voor de landbouw verstandig is. Er zijn in Nederland gebieden die zeer geschikt zijn voor bepaalde vormen van landbouw en industrie én er zijn gebieden waar specifieke soorten landbouw of industrie niet kunnen. Als dezelfde soort bedrijven enigszins logisch geclusterd zijn, biedt dat bovendien ook economische voordelen. De ketens van verwerkers, leveranciers en vervoerders worden dan immers korter, met kostenvoordelen tot gevolg. Daarnaast is het ook goed denkbaar om tot nieuwe economische concepten te komen, naar analogie van Parmaham of Goudse kaas. Nederland kent natuurlijk geen plangestuurde samenleving. Zulke verplaatsingen zullen stapsgewijs moeten plaatsvinden, maar het werken met een zonering (waarbij verplaatsingen positief gestimuleerd worden met voordelen) geeft naar mijn inzicht veel houvast om tot een goede verdeling van ruimte te komen. Ik denk niet dat dit automatisch uit gebiedsprocessen zal komen, dus hier zijn ook kaderstellende keuzes voor nodig, in overleg met de sectoren en de provincies.
4. **Water, bodem en de ligging van Natura2000-gebieden zijn de leidende variabelen voor de zonering.** Zowel vanuit autonome ontwikkelingen als vanuit vastliggende juridische kaders ligt het voor de hand om water en bodem leidend te laten zijn in de zonering. Dat betekent dat de draagkracht van het water- en bodemsysteem leidend is

⁶⁴ Ik verwijs hier naar de NPLG en de RO-brief.
⁶⁵ Ministerie van LNV (2022). Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied; Minister van VRO (2022). Kamerbrief 17 mei.

⁶⁶ College van Rijksadviseurs (2022). Advies aan Remkes.

voor het soort functie dat het gebied aan kan. Uiteraard blijft gelden dat er geen teveel aan stikstof in de Natura 2000-gebieden mag zijn.

5. **Oog voor de menselijke maat én een stap-voor-stapbenadering is cruciaal voor de realisatie van een werkende zonering. Een pats-boembenadering wordt helemaal niets.** In alle gesprekken die ik heb gevoerd, geven mensen aan rationeel te begrijpen dat een zonering nodig is. Ze stellen echter ook dat de kans dat mensen dit graag willen niet groot is. Een Friese boer kan vanuit 'water en bodem leidend' wellicht prima verder boeren in Zeeland (of vice versa), maar de culturele en sociaal-maatschappelijke (on)mogelijkheden van zo'n verplaatsing spelen ook mee. Dit lukt dus alleen als mensen er zelf voor kiezen, de sector er achter staat en de overheid keuzes slim stimuleert.
6. **Benut de aanwezige ruimte ook voor (nieuwe soorten van) landbouw en voor (jonge) nieuwe toetreders.** Uit mijn eerste analyses volgt dat er veel grond is waar landbouw goed mogelijk is, zij het soms anders qua intensiteit. Veel bodem- en watergesteldheid zal vragen om extensivering van agrarische activiteit. Dat betekent minder productie per hectare. De verandering van soort activiteit is ook relevant vanuit het perspectief van natuurbeheer.⁶⁷ Verder geldt dat veel gebieden zeer geschikt zijn voor nieuwe vormen van landbouw. Het is voor een gezonde sector eveneens belangrijk om ruimte te creëren voor nieuwe toetreders. Het ligt voor de hand om die mogelijkheden in de nieuwe landbouw te scheppen en ook actief ruimte te maken voor jonge toetreders. Daar moet ook in de financiële voorwaarden ruimte voor gemaakt worden.
7. **Goede grondafspraken zijn noodzakelijk om tot beweging te komen.** Verplaatsing en extensivering vergen grond. Grond is schaars en dus zeer duur. Het is onmogelijk om beweging voor de landbouw te creëren zonder dat er grond beschikbaar is. Daar moet de overheid dus een rol in spelen. Zij moet, ook bij opkoopregelingen als dat mogelijk is, grond

opkopen. Deze kan dan (al dan niet afgewaardeerd) weer uitgegeven worden om het schuiven en verplaatsen mogelijk te maken. Een grondbank is hiervoor cruciaal.

8. **Gebiedsoverstijgende afspraken zijn onvermijdelijk voor goede gebiedsprocessen.** Verplaatsings- en uitruilmogelijkheden vragen, net als extensivering, om een gebiedsoverstijgend perspectief. Gebiedsprocessen komen in het eigen gebied waarschijnlijk ver, maar kennen beperkingen in het denken over gebiedsgrenzen heen. Er kan niet van individuele gebieden verwacht worden dat ze de rest van Nederland overzien op bijvoorbeeld de mogelijkheden tot verplaatsing van economische activiteiten of voor het aankopen van grond. Dat moet dus in goed samenspel tussen provincies en het Rijk tot stand komen, waarbij het niet zo mag zijn dat het Rijk zonder instemming van de provincie(s) bepaalt wat er gebeurt met verworven grond.

6.3.1 Eerste invulling van een passende zonering

Wat betreft de hoofdlijn van een verstandige zonering volg ik grotendeels de inzichten van onder anderen Rabbinge, Winsemius en de coalitiepartijen van Duurzaam Evenwicht⁶⁸. Deze verschillen onderling iets van elkaar, maar in essentie staan dezelfde soort ideeën centraal. In de kern komen er in mijn denken in Nederland vier soorten gebieden:

- **Groene gebieden.** Dit zijn de Natura 2000-gebieden waarin alleen zeer kleinschalige biologische landbouw mogelijk is, zonder uitstoot van schadelijke gassen. Deze landbouw moet direct bijdragen aan natuurbeheer en -herstel.
- **Rode gebieden.** Dit zijn de gebieden waar natuur, water en bodem veel ruimte laten voor hoogproductieve landbouw (binnen de kaders van minimaal benodigde extensivering) én waar de grond ervoor geschikt is. Qua akkerbouw valt dit vooral samen met de bodem- en waterkwaliteit. Voor de veeteelt valt dit vooral samen met de afwezigheid van nabijgelegen natuurgebied. De rode gebieden grenzen niet aan groene gebieden en er zijn 'tussenstroken' zonder uitstoot.
- **Oranje gebieden.** Dit zijn de gebieden met kwetsbare natuur. Daar is ruimte voor extensieve en natuurinclusieve

⁶⁷ De ruimtelijke puzzel is op basis van huidige beschikbare informatie moeilijk kwantitatief in te schatten maar gaat naar mijn beste beeld nu om zo'n 10% verdere uitbreiding diepgroene natuurgrond (grootweg 50.000 hectare) én aanvullend zeker nog eens 25-30% 'landschapsgroten/ overgangszones/ beekdalen/ extensiveringsgrond' (grootweg 150.000 - 200.000 hectare) totaal benodigde areaaluitbreiding van natuur en andere functies, ten koste van het huidige areaal landbouwgrond (1.800.000 hectare). Mijn aanname is dat er namelijk geen reëel alternatief is: alle andere grond is óf water, óf al bebouwd, óf al natuur. De hoeveelheid benodigde hectares voor natuur zijn in sterke mate afhankelijk van hoe strikt of ruim je kijkt naar wat de natuur nodig heeft. Dit heeft met name impact op de hoeveel grond waarin fors geëxtensieerd gebruik noodzakelijk zal zijn.

⁶⁸ Rabbinge, R. & Winsemius, J.W. (2022). *Vijfpuntenplan*; Bouwend Nederland, LTO Nederland, Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, VNO-NCW, MKB-Nederland (2021). *Een duurzaam evenwicht: Versnellingsakkoord stikstofemissiereductie 2021-2030*.

landbouw, met zeer beperkte emissies, in de mate waarin het gebied het aankan.

- **Gele gebieden.** Dit zijn de overgangsgebieden rond Natura 2000-gebieden. Deze gebieden kunnen worden benut voor woningbouw, waterberging, energiewinning en CO₂-opslag. Daar is alleen kleinschalige landbouw mogelijk, zonder schadelijke uitstoot.

Ik wil in dit rapport niet ingaan op de vraag om welke gebieden dit precies zou gaan. Dat ligt gevoelig en moet goed, in normale dialoog met de sector, uitgezocht en besloten worden.

Voorbeeld van waarom een zonering nodig is: de omgang met verzilting

Onze kustprovincies gaan deels verzilten (door diverse oorzaken, met als gevolg meer zout in de bodem). Die verzilting leidt op termijn tot beperkingen voor de akkerbouw en de veeteelt. Dat betekent niet dat er daar niets meer kan. Het vergt wel aanpassingsvermogen om hier door te kunnen boeren. Hiervoor zijn meerdere mogelijkheden denkbaar:

- Verschuiving richting meer zilt-resistente gewassen binnen de akkerbouw.
- Verschuiving van akkerbouw naar veeteelt.
- Verschuiving binnen veeteelt van gevoelige dieren richting robuustere diersoorten.

6.4 Het tweede perspectief: hoe te verdienen

Perspectief eist ook zicht op hoe de boer zijn brood verdient. Daar is het naar mijn inzicht tot op heden nog onvoldoende gelukt om concreet te worden. In deze paragraaf werk ik langs vier relevante assen een aantal eerste concrete mogelijkheden uit:

1. Perspectieven voor verschillende zones in Nederland.
2. Perspectieven voor verschillende agrarische subsectoren.
3. Algemene maatregelen ter versterking van de sector.
4. Perspectieven voor individuele agrarische ondernemers.

6.4.1 Perspectief voor de zones

In mijn denken over zones volgt per zone een duidelijk perspectief op een verdienmodel. Ten eerste, de **rode gebieden**, waar ruimte is voor relatief hoogproductieve landbouw. In de rode gebieden zal 'normaal' moeten worden ingezet op het ondernemerschap van de agrarische ondernemers, die voor een groot deel ook voor de export werken. Zij werken hightech,

met een bedrijfsvoering die voldoet aan de eisen van klimaat en diervriendelijkheid. Ik benadruk hierbij dat het door velen gevreesde (maar conform klimaateisen acceptabele) doembeeld van heel veel dieren, die nooit een weidegang beleven, in een stal waarin alle uitstoot afgevangen en opgezogen wordt, nadrukkelijk niet het beeld is wat ik hierbij voor ogen heb. Dat geldt overigens ook voor de meeste agrariërs. Het rode gebied kent dus zeer moderne stallen, maar ook diervriendelijke methoden.

Deze ondernemers concurreren voor een groot deel op de wereldmarkt en dus op prijs. Door *clustering* zijn er kostenvoordelen te verwachten. Door de concurrentie in de gebieden gaat de kwaliteit omhoog en ondernemers kunnen samen afspraken maken over *concepten* en over *gecombineerde deals*. Dit lijkt op de modellen waarmee bijvoorbeeld de tuinbouw werkt. Om succesvol te zijn op de wereldmarkt, zijn afspraken met andere Europese landen cruciaal, gegeven de huidige afzetmarkt nadrukkelijk ook met Frankrijk en Duitsland.

De overheid hoeft niet veel te doen voor deze gebieden, anders dan te zorgen voor coördinatie van de vereiste voorzieningen en wellicht door met een aantal subsidies de eerste echte beweging mogelijk te maken. Daarna moeten de bedrijven zelf concurrerend zien te zijn. De overheid moet wel de omvang van de export reguleren. Daar zijn verschillende instrumenten voor te kiezen.

Ten tweede zijn er de **oranje gebieden**, die de sleutel bevatten voor de actuele natuuropgaven. Hier is alleen plaats voor natuurinclusieve bedrijven, die aansluiten bij de eisen die het gebied stelt.⁶⁹ In de praktijk zal dat neerkomen op extensivering en op omschakeling. Eerste berekeningen laten zien dat een goed verdienmodel regelmatig niet in een 'normale vrije markt' tot stand kan komen. Een wijdverspreid misverstand is dat extensivering samengaat met kleinschaligheid. Dat is niet het geval. Extensivering betekent bijvoorbeeld voor de melkveehouderij dat er minder koeien per hectare zijn. Financieel geldt dat dit voor de meeste boeren alleen uitkan als ze (ruim) meer dan honderd koeien hebben. Dat betekent dus dat er grotere bedrijven komen, die langjarig meer grond

⁶⁹ Hoe dit er in de praktijk uit kan zien staat goed beschreven in Stichting Heideboerderij (2022). *Notitie Heideboerderij en stikstof*.

nodig hebben.⁷⁰ Dat is gegeven de grondprijs en de gemiddelde liquiditeit van zo'n onderneming enorm ingewikkeld en dat kan mijns inziens niet ontstaan zonder *afwaardering en uitgifte van grond door de overheid* (hetzij in de vorm van verkoop onder voorwaarden, hetzij als lease-/pachtconstructie). Naast meer grond voor een goede prijs is het verdienmodel erin gelegen dat boeren in deze gebieden beloond gaan worden voor *natuurbeheer, dat als dienst beschouwd gaat worden* en dus via contracten vormgegeven wordt, net zoals bij iedere andere dienstverlener. Tot slot, en dat is een gevoelig punt, denk ik dat het goed is dat de rode gebieden grotendeels produceren voor de export, en dat *de oranjegebieden vooral produceren voor de Nederlandse markt*. Dat betekent dat de overheid moet proberen om zowel in supermarkten als in de food services (restaurants en andere diensten) zoveel mogelijk productie van juist dit soort ondernemingen afgezet te krijgen. Over de vraag hoe dat te doen, zullen goede gesprekken nodig zijn, ook met de supermarkten, de horeca en ketenpartijen zelf. Het moet daarin niet bij praten of kennis alleen blijven, er zijn ook harde instrumenten nodig. In dit spoor kan ook aandacht voor gedragsbeïnvloeding van de consument niet ontbreken, hetzij via belasting op niet-duurzame producten, hetzij via voorlichting en campagnes. Uiteindelijk is voor een vitale landbouwsector in de oranje gebieden ook de zelfstandige groei van de marktvraag naar deze duurzamere, maar duurdere producten de sleutel tot langjarig perspectief. Tot slot kan er aanleiding zijn om de *lasten* van deze bedrijven naar beneden te brengen, bijvoorbeeld op het gebied van waterschapsbelasting. Uiteraard moeten deze ondernemers ook inzetten op *efficiency*, om de kosten naar beneden te krijgen. Op deze manier moet het goed mogelijk zijn om ook in de oranje gebieden, met minder bedrijven, een duurzaam verdienmodel te laten ontstaan.

Ten derde zijn er de **groene en gele gebieden**. In deze gebieden krijgt natuurontplooiing volop de kans en is er alleen en heel beperkt ruimte voor biologische landbouw. Daar moeten alle voordelen voor gelden die ook bij de oranje gebieden

zijn genoemd, waarbij goed en langjarig⁷¹ wordt *betaald voor natuurbeheer en biosysteemvergoedingen*. Zij produceren (tot nu toe nog) vooral voor de biologische nichemarkt. Die wordt overigens wel steeds groter en kan volgens vrijwel alle gesproken partijen nog verder vergroot worden door bijvoorbeeld, *marktcorrecties, subsidieregelingen, het uitbouwen van biologische keurmerken en het verplichten van een aandeel biologisch in de verwerking*.

6.4.2 Perspectief voor de verschillende subsectoren

De Nederlandse landbouwsector bestaat zoals gezegd uit heel diverse subsectoren. In dit deel focus ik daarom op de verschillende subsectoren en benoem ik de inhoudelijke en ruimtelijke ontwikkelrichtingen die ik voor deze subsectoren zie. Uiteraard zijn dit eerste en zeer schematische onderscheidingen en zijn er vele tussenvormen en combinaties mogelijk. Ik baseer me voor de schets van mogelijke veranderingen op diverse studies naar transitiepaden, maar dan wel in versimpelde vorm.

Ik realiseer me goed dat deze paragraaf veel voer voor discussie zal bieden. Omdat meningen over wat wel en niet kansrijk is verschillen en omdat de belangen groot zijn. Ook zullen er ongetwijfeld relevante nuances niet opgenomen zijn. Tegelijkertijd ben ik ervan overtuigd dat dit inhoudelijke perspectief voor subsectoren hard nodig is en ook een deel van de hete brij bevat waar te lang omheen gedraaid is. Ik hoop dat onderstaande schets het vertrekpunt kan vormen voor een goed gesprek tussen de subsectoren, ketenpartijen en het kabinet. Daar zal uiteindelijk de duidelijkheid uit voortkomen die nodig is om de zoneringsideeën inhoudelijk in te vullen en tot concrete ontwikkelpaden voor agrariërs te komen. Daarbij geldt vanzelfsprekend ook dat er op iedere grote lijn uitzonderingen bestaan en dat onderstaand beeld ongetwijfeld enige correctie zal behoeven.

⁷⁰ Ik proef dat veel mensen, als ze het hebben over extensiveren van de landbouw, denken aan schaalverkleining. Dat zijn echter twee verschillende dingen. Extensiveren van de sector gaat over het verlagen van de productiviteit: minder teelt, minder gewasbescherming, en minder koeien per hectare. Daarmee wordt de belasting van productie op de bodem verlaagd. Schaal gaat over de omvang van het bedrijf. Over het algemeen geldt bedrijfseconomisch: een verlaging van de productie vraagt een toename in schaal. Je moet je vaste kosten kunnen uitsmeren over meer producten om dezelfde marge te kunnen draaien. Kortom: een levensvatbaar scenario rond extensiveren bestaat (grosso modo) uit grotere bedrijven die minder productie uit een hectare persen. Met lokale afname (korte keten) en hoogwaardige productie is een kleinschalig én geëxtensieerd bedrijf wellicht voor sommige boeren een perspectief, maar voor veel boeren geldt dat zij deels ook zullen blijven concurreren op de wereldmarkt. En dan is de combinatie: extensiveren én groeien.

⁷¹ Dus langer dan de gebruikelijke 6 á 7 jaar.

Een voorstel voor versimpeling van de transitiepaden

Bij het analyseren van de verschillende transitiepaden die zijn voorgesteld door bijvoorbeeld de SER of LTO valt naar mijn inzicht een grofmazig onderscheid te maken tussen twee verschillende vormen van transitie. De eerste is *doorontwikkeling*. Dan wordt doorgegaan op het bestaande pad, maar wordt de bedrijfsvoering aangepast. De tweede is *omschakeling*. Dan ga je naar een nieuw soort bedrijfsvoering.⁷² Bij doorontwikkeling denk ik aan SER-transitiepaden als hightech gesloten en open systemen (technische innovatie), schaalvergroting en extensivering (landschappelijke innovatie). Bij omschakeling denk ik aan SER-transitiepaden als 'biologisch plus' en natuurbeheer. Deze transitiepaden zijn in verschillende mate passend voor de uiteenlopende agrarische sectoren en eisen specifieke vormen van ondersteuning.

De tuinbouw en sierteelt

De tuinbouwsector is klein qua oppervlak en qua aantal ondernemers, maar groot qua exportwaarde. De sector levert hoogwaardige producten, die ook als zodanig herkend worden op de markt. Een impactvolle opgave voor deze sector, die produceert voor de wereldmarkt⁷³, is de klimaat- en energieopgave. Zij moeten de stap zetten naar een klimaatneutrale productie in 2050. Dat kunnen de meeste ondernemingen zelf realiseren, mits de energieprijzen weer normaliseren. Door die onzekerheid is het voor deze sector nu ook heel moeilijk om stabiele uitspraken te doen. Onderstaande uitspraken doe ik daarom onder de conditie van normalisering van prijzen. Als dat uitblijft, dan gaan deze uitspraken op korte termijn niet meer op.

Onder de conditie van normalisering is er wat betreft het *doorontwikkelperspectief* voor de tuinbouw een staand en rendabel verdienmodel aanwezig. Daarbinnen moet de aandacht uitgaan naar verdere technologisering, in relatie tot voedingsstoffenproductie, restproducten en energieverbruik. Dit vraagt om innovatie. Ook vergt het nieuwe productontwikkeling en verdere veredeling/teeltaanpassing. Hier zal naar mijn verwachting geen grote rol voor de overheid ontstaan.

Voor de tuinbouwsector is *omschakelen* minder noodzakelijk. Wel lijkt biologische productie een logische beweging, waar

nationaal en internationaal een langzaam groeiende markt voor bestaat. De ontwikkeling naar meer biologisch kan in de tuinbouw zelfstandig gemaakt worden.

Voor de sierteelt geldt een heel vergelijkbaar beeld, is mijn indruk. Deze subsector heeft een wereldwijde reputatie, levert hoogwaardige producten en een groot deel van de productie is voor de export bestemd. Dezelfde opgaven als voor de tuinbouw gelden ook hier: energieverbruik en klimaat is voor de sierteelt, zeker in kassen of onder overkapping, het grootste vraagstuk. Als geheel geldt dat ook hier, zeker bij de openlucht sierteelt, mestgebruik en gewasbescherming geminimaliseerd zullen moeten worden, al is die opgave minder groot dan in de open akkerbouw. En ook de sierteelt kent een gestaag groeiend smaldeel dat zich toelegt op biologische productie.

Akkerbouw

Deze sector produceert voornamelijk in grote hoeveelheden voor een internationale markt met veel concurrentie. Daarbij is de kwaliteit van de producten hoog, bijvoorbeeld bij bollen, pootgoed en de groenteteelt. De concurrentie betekent druk op de kostprijs en een continue marktprikkel tot intensivering. Er is wel een groeiend aantal specifieke kwaliteitsproducten en biologisch telende ondernemers zichtbaar. Het merendeel van de productie wordt geëxporteerd, vooral naar Noordwest-Europa.

De primaire uitdaging voor deze sector is, gezien zijn gebruik van voedingsstoffen en gewasbeschermingsmiddelen, de combinatie van de wateropgave (zeker op de zuidelijke zandgronden) en de klimaatopgave. In mindere mate is ook stikstofemissie – samenhangend met mestgebruik – een uitdaging. Vanuit de opgaven van water en bodem is extensivering en verdere technologisering voor de akkerbouw onvermijdelijk. De sector zal daardoor in omvang (door ruimteconcurrentie, in combinatie met toenemende verzilting) waarschijnlijk gaan krimpen, zowel in areaal als in aantal ondernemers.⁷⁴

Vanuit het *doorontwikkelperspectief* is een stabiel verdienmodel voor de extensieve grootgrondgebruikers mogelijk. Deze ondernemers zullen vooral in de rode zones een plek vinden. Zij verlagen de productie per hectare. De kostprijs per product moet relatief laag kunnen blijven. Met een extensiveringsopdracht vergt dat een zekere schaal, omdat er meer hectares nodig zijn

⁷² Sociaal-Economische Raad (2021). *Verkenning naar een landbouwakkoord: Naar duurzame toekomstperspectieven voor de landbouw*; LTO (2022). *Inbreng hoofdlijnen*; LNV: *Kies voor agrarisch perspectief en creëer beweging*; WUR (2020). *Scenariostudie perspectief voor ontwikkelrichtingen Nederlandse landbouw in 2050*.

⁷³ Jukema, G., P. Ramaekers & P. Berkhout (2022). *De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2022*.

⁷⁴ WUR (2022). *Scenariostudie perspectief voor ontwikkelrichtingen Nederlandse landbouw in 2050*.

om de kosten per geproduceerde eenheid te drukken. Hierbij zal een basis in duurzaam en regeneratief boeren ook de norm worden (bijvoorbeeld mozaïek akkerbouw). Ik zie hier ook een kans voor producenten die in vraaggedreven ketens actief zijn, zeker ook in de Noordwest-Europese markt. De klimaat-, water- en natuuropgaven maken dat onvermijdelijk. Eenmalige ondersteuning vanuit de overheid bij opschaling en technologische ontwikkeling is noodzakelijk.

Het *omschakelperspectief* voor de akkerbouw bestaat uit het inzetten op lokale productie in wat nu nog een nichemarkt is. Dat betreft dus productie met een kortere keten, met een specifiek profiel (bijvoorbeeld biologisch) en een hogere productprijs. Ook de Europese *farm to fork* ambities en de Europese biodiversiteitsstrategie liggen in deze lijn, met een streven naar 25% biologisch areaal in de EU in 2030. Dit zijn nog steeds bedrijven met enige schaal en hightech-productie. Het verbreden naar een meer multifunctionele bedrijfsvoering (met nevenactiviteiten zoals recreatie, natuurbeheer, aanleg/beheer groenblauwe dooradering of duurzame energieopwekking/CO₂-opslag) is hier waarschijnlijk voor sommige boeren nodig. Het is goed om te beseffen dat de nevenactiviteitenmarkt al behoorlijk volwassen is, omdat de helft van de boeren dit al in meer of mindere mate doet. Ook laten de cijfers zien dat dit momenteel over de gehele sector bezien geen significante bijdrage aan het inkomen van boeren levert, uitzonderingen daargelaten. Voor de akkerbouw is daarom, afhankelijk van de internationale markt, overheidssteun nodig in de vorm van advies/begeleiding, afnamegaranties voor bioteelt, kostenbeïnvloeding, prijs- en afzetbeïnvloeding. Dat geldt ook voor betaling voor biosysteemdiensten. Zo wordt een langjarig verdienmodel gewaarborgd. Deze ondernemers zullen vooral in de oranje en de gele zones actief kunnen zijn.

Intensieve veeteelt

Dit zijn de ondernemingen waartegen publiekelijk regelmatig weerstand is, vanwege dierenwelzijn en risico's voor de volksgezondheid. De subsector bestaat vooral uit varkens-, pluimvee-, vleeskalver- en melkgeitenbedrijven. Ze produceren voor de wereldmarkt en exporteren soms ook ver buiten de interne markt van de EU. Vanuit de stikstofopgave bekeken zijn veel van de *moderne* intensieve veeteeltbedrijven niet het meest problematisch. Ze zijn vaak technologisch hoogstaand en relatief emissiearm. Vanzelfsprekend zijn de verouderde intensieve veeteeltbedrijven, zeker wanneer gelegen nabij natuurgebieden wel zeer problematisch. Zij veroorzaken veel emissie (en dus ook depositie).

Gegeven de gehele bocht zoals ik die schetste, zijn de inputstroom (voedsel en grondstoffen) en de outputstroom (restproducten zoals mest) de meest problematische kant in deze subsector. Voer wordt vaak geïmporteerd, outputs juist geëxporteerd. Daarmee levert de subsector per dier een grote milieu- en klimaatdruk, zeker internationaal bekeken. Dit kan wel duurzaam, maar leidt regelmatig – als dit niet ordentelijk gebeurt – tot veel milieu- en natuurbelasting. Een toekomst voor deze subsector vraagt daarom een forse investering in verlaging van de klimaat- en milieudruk. En dus ook veel innovatie, zeker in de combinatie van emissiereductie, dierenwelzijn, volksgezondheid en reststroomreductie. Technisch is dat alles wél mogelijk, is mijn inschatting.

Daarmee is de toekomst van deze subsector vooral ook een politieke keuze rond de wenselijkheid ervan. Wil Nederland op deze manier voedsel produceren én voor wie dan wel/niet? Wil het bijvoorbeeld varkensvlees naar China blijven vershippen of concentreert deze subsector zich op de markt in bijvoorbeeld Noordwest-Europa? Gegeven het totaal aan opgaven rond natuur, milieu, klimaat en water (die niet ophouden bij de Nederlandse grens), vind ik terughoudendheid in de omvang van deze subsector passend, met beperkt ruimte voor nieuwe ondernemers.

Veeteelt

Ik concentreer me hier op de melkvee- en rundvleesteelt. Vanzelfsprekend zijn er ook vraagstukken rond de varkens- en pluimveeteelt. De veeteelt is in zijn geheel een sector die veel emissie van stikstof veroorzaakt. Duidelijk is dat er vanuit de combinatie van de stikstof-, water- en klimaatopgave een forse extensivering nodig is. Dat is op veel van de bestaande plekken lastig vanwege de grote ruimtedruk, waardoor beschikbaarheid van grond om te kunnen extensiveren laag is. Productie van zowel vlees als melk en eieren is maar beperkt voor de Nederlandse markt. Veel productie wordt geëxporteerd, al varieert de mate waarin per product. Het aandeel is echter vrijwel altijd minimaal 60%.

Vanuit het *doorontwikkelperspectief* is forse extensivering nodig. Om mee te kunnen op de internationale markt, is een grotere schaal nodig (nu gemiddeld iets meer dan honderd koeien). Per ondernemer is gemiddeld dan ook meer grond nodig. De grotere schaal vraagt mogelijk ook een andere bedrijfsstructuur. Een bedrijf met personeel in dienst kent een andere bedrijfsvoering (ook financieel, met een vaste kostenvoet) dan een familiebedrijf. Net als bij de akkerbouwer die extensiveert, vraagt dat ondersteuning vanuit de overheid, zowel voor de

technologische transitie als voor de schaa sprong in grond. Het lijkt mij verstandig om te verkennen of het mogelijk is zo veel af te waarderen aan grond, dat een familiebedrijf nog een sluitende bedrijfseconomische situatie kan realiseren. Anders raakt de wens tot extensivering juist de familiebedrijven hard. Dit is een inzicht wat volgens mij nog niet voldoende geland is in het debat.

Gegeven de druk op beschikbare grond en ruimte zal ook hier een krimp van het aantal ondernemers onvermijdelijk zijn. Deze opgave wordt vergemakkelijkt als de veestapel krimpt en als een deel van de boeren verplaatst, conform de gedachten over de zonering. Ruimte zal er voor hen voornamelijk zijn in de rode zones en, in beperkte mate, de oranje zones.

Het voorgestelde transitiepad voor *omschakelen* is dat van de nicheboeren en multifunctionele boeren. Voor beiden geldt dat de oranje en wellicht deels ook de gele zones het meest voor de hand liggen. Nicheboeren (zoals biologisch of natuurinclusief) kiezen voor een relatief beperkte, maar wel een zekere en stabiele markt. Dit gaat om korteketenboeren óf om specifieke hoogwaardige-product-boeren (bijvoorbeeld VOG-melkboeren). Het zijn meestal géén kleinschalige ondernemers. Het gaat vaak om nog steeds robuuste en gespecialiseerde boerenbedrijven, waar door middel van technologie en management van productietechnieken productie tot stand komt. Multifunctionele boeren zijn de boeren die naast hun agrarische productie ook een flink deel van hun inkomsten verwerven uit nevenactiviteiten. Ook hier geldt dat deze markt al een zekere volwassenheid kent én dat de marges relatief laag liggen. De overheid moet deze omschakelroute, afhankelijk van de internationale markt, ook tijdelijk steunen met afnamegaranties voor bioteelt, kostenbeïnvloeding, en/of prijs- en afzetbeïnvloeding. Naast ketensturing is hier ook consumentenbeïnvloeding van groot belang. Verder is reële beprijzing van geleverde nevenactiviteiten (zeker natuurbeheer) nodig. Ook met het oog op het leveren van een bijdrage aan de gewenste groenblauwe dooradering.

6.4.3 Algemene maatregelen ter ondersteuning van de sector

Om de gewenste beweging naar perspectief met ruimtelijke invullingen en een financiële toekomst te maken, moeten een aantal zaken tegelijk gaan gebeuren. Hier is sprake van klassieke coördinatieproblematiek. Dat betekent dat die zaken niet automatisch tegelijk zullen gebeuren, tenzij iemand dat coördineert. Een voorbeeld is dat boeren niet tegelijk individueel besluiten naar een specifiek gebied te gaan, zonder dat bekend is of anderen ook gaan en de beoogde kostenvoordelen door clustering

daadwerkelijk zullen optreden. Een ander voorbeeld is de omgang met grond, waarbij zonder overheidsingrijpen de markt altijd meer zal kunnen betalen dan de boer. Daar is specifiek industriebeleid nodig, dat niet alleen op de principes van de vrije markt geschoeid kan zijn.⁷⁵ Naar mijn inzicht zijn hierin de volgende instrumenten belangrijk. De inzet ervan verschilt per gebied en sector. Ik loop hier in dit rapport niet op vooruit. Dit zal in het uiteindelijke akkoord of plan uitgewerkt moeten worden:

1. **Het actief verwerven en uitgeven van grond.** Binnen en tussen gebieden moet geschoven kunnen worden. Er moeten constructies komen voor boeren die het (net) niet zelf kunnen bekostigen. Zowel in overname van afgewaardeerde grond als in lease-/pachtconstructies. Hierbij moeten de beperkingen aan gebruik van die grond (extensivering) goed en stevig geborgd worden, voor de huidige én toekomstige gebruikers.
2. **Het verplichten van minimale vereisten ('een bodem') in keurmerken en standaarden.** In Nederland zijn vele verschillende standaarden en keurmerken, die niet allemaal onderworpen zijn aan serieuze audits. Door minimale vereisten voor ieder keurmerk te introduceren ontstaan er minimale vereisten die voor iedereen gelden. Dat stimuleert vraag naar duurzame landbouw en het maakt de consument bewust.
3. **Het stimuleren van (gedeeltelijke) afname van producten van boeren uit oranje gebieden.** Dat kan door middel van afspraken met supermarkten en food services. Ook zijn verplichtingen tot bijmenging denkbaar. Verder heeft afname door alle (kantines binnen) overheidsorganisaties ook een stimulerende werking.
4. **Het verhogen van de kosten van 'onwenselijke' vormen landbouw.** Bijvoorbeeld door het invoeren van milieuheffingen of uitstootplafonds.
5. **Het dempen van kosten.** Dat kan onder andere via reductie van (waterschaps)belastingen of door subsidies.
6. **Het stimuleren van verplaatsing.** Dit is te realiseren door positieve prikkels, bijvoorbeeld door het onder voorwaarde garanderen van zoet water in een specifiek gebied. Ook negatieve prikkels zijn denkbaar.

⁷⁵ De inzichten van de econoom Dani Rodrik zijn hier behulpzaam bij.

7. **Remmingen vanuit fiscaliteit en pachtwetgeving verminderen.** Stoppen en investeren in verduurzaming moeten niet onaantrekkelijker gemaakt worden door fiscale remmingen. Een stopper moet niet zijn stop-vergoeding grotendeels weer terug hoeven overmaken aan de bank en de Belastingdienst. Het is noodzakelijk om deze belemmeringen te inventariseren en er passende maatregelen op te formuleren. Ook de huidige pachtwetgeving dient hierop te worden aangepast.⁷⁶
8. **Het stimuleren van kennisontwikkeling en verspreiding.** De transitieopgave waar de agrarische sector voor staat is voor elke subsector die ik beschreef, kennisintensief. Technologie is hoogwaardig en er komen veel innovaties bij kijken. Centrale kennisontwikkeling over verdere verduurzaming van productietechnieken én de verspreiding van die kennis onder boeren (toegankelijk, bruikbaar en beperkt) is een opgave waar de overheid én de sectororganisaties samen veel meer kunnen bereiken dan los van elkaar. Dit gebeurt al deels, maar kan met een innovatieprogramma naar mijn indruk nog sterker. Hiervoor doe ik in hoofdstuk 7 een aanzet.
9. **Het stimuleren van de gehele keten.** Voor stabiliteit en duidelijkheid voor agrarische ondernemers is helderheid en zekerheid over het functioneren van de hele keten nodig. Dat betekent: streven naar en prikkels inbouwen tot langjarige afspraken over prijs en afname tussen leveranciers (boeren) en afnemers (supermarkten en food services). Ik denk dan aan afspraken voor zeker vijf jaar. Ook is het van belang om met ketenpartijen de druk tot schaalvergroting te doorbreken. Het kabinet zou eventuele belemmeringen voor zulke afspraken weg moeten nemen, waar nodig.
10. **Het stimuleren van de consument.** Ik heb het al meerdere keren benoemd: voor een langjarige toekomst van de agrarische sector is uiteindelijk de marktvraag cruciaal. Dat betekent dat de (Nederlandse) consument uiteindelijk meer duurzame producten moet gaan afnemen. Deels kan dat door het aanbod daarheen te verschuiven, maar in de internationale markt is dat maar beperkt mogelijk. De consument zelf moet dus ook aangesproken blijven worden.

6.4.4 Perspectief voor individuele agrarische ondernemers

Hiervoor schetste ik het perspectief voor de zones en voor de subsectoren, inclusief een grove aanzet tot de concrete verdienmodellen die daarbij horen. Dat is nog niet het perspectief voor een individuele boer, die de komende periode moet gaan komen tot persoonlijke keuzes over het eigen bedrijf. Hoe ziet zijn of haar perspectief eruit? Deels is dat afhankelijk van de eigen keuzes als ondernemer. Deels is het echter ook afhankelijk van de ondersteuning die een ondernemer krijgt bij de verandering. Die ondersteuning kan op de volgende drie aspecten betrekking hebben:

1. **Begeleiding.** De overheid zou zich moeten inzetten voor duidelijk inzicht in de keuzes die een ondernemer heeft. Dat vraagt om de beschikbaarheid van onafhankelijke advisering en een specificering van de mogelijke transitiepaden die er zijn voor de individuele ondernemer. De boeren zullen in de komende jaren allen zelf een keuze moeten maken. Sommigen zullen daarbij geen begeleiding willen, anderen wel. Daarbij denk ik ook aan omscholing en sociaal-emotionele begeleiding rond bijvoorbeeld stoppen of verplaatsen. Specifiek is aandacht nodig voor jonge boeren, die een bedrijf hebben of willen overnemen. Zij moeten geholpen worden om dit mogelijk te maken.⁷⁷
2. **Financiële ondersteuning bij doorontwikkeling, omschakeling of verplaatsing.** Financiering voor de transitie bij boeren die kiezen voor doorontwikkeling, omschakeling of verplaatsing zal noodzakelijk zijn. Daartoe zijn al veel middelen voorhanden. Die moeten wel geclusterd én begrijpelijk beschikbaar gemaakt worden. Ik denk hierbij aan:
 - eenmalige bijdrages in het maken van de benodigde schaa sprong naar extensivering. Dit kan naar mijn inzicht het meest logisch door afwaardering of door pachtconstructies.
 - eenmalige bijdrages in het installeren van betere en nieuwere technieken, om de bedrijfsvoering te verduurzamen.
 - structurele financiële prikkels rond bedrijfsgerichte doelsturing, bijvoorbeeld door het belonen van verduurzaming of een financiële compensatie voor het niet in gebruik nemen van land.⁷⁸

⁷⁶ Binnen de huidige erfpachtbepalingen kunnen verpachters geen eisen opleggen aan de pachters over het bevorderen van duurzaamheidsdoelstellingen. Het pachtsysteem wordt daarom zodanig aangepast dat boeren ook rendabel kunnen investeren in het goed gebruiken van de grond. Zie hiervoor Adviescollege Stikstofproblematiek (2022). Niet alles kan overal: Eindadvies over structurele aanpak.

⁷⁷ Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (2021). *Perspectief jonge boeren en tuinders*; Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2021). *Rli-advies Boeren met toekomst*.

⁷⁸ Zoals bij de eerdere MacSherry-regeling.

- mogelijkheden voor boeren om boerderijen van stoppers over te kopen. Zeker voor boeren rond Natura 2000-gebieden en voor jonge boeren biedt dit perspectief.

3. **(Financiële) compensatie bij stoppen.** Vrijwillig stoppen op de voor de natuur belangrijke plekken moet maximaal gestimuleerd worden. Dat betekent een ruimhartige compensatie, met een eenduidige regeling, die uitstel van keuzes niet beloont. Daarbij zijn fiscaliteit en tijd belangrijk. Knelpunten die weggenomen moeten worden betreffen onder andere onduidelijkheid over mogelijkheden tot herbestemming van het areaal⁷⁹, de fiscale consequenties van een abrupte beëindiging van de bedrijfsactiviteit, de manier om vastgoed en productierechten te waarderen en het gat dat voor veel stoppers ontstaat tussen het moment van stoppen en de AOW-leeftijd. Hier hebben ook de banken nadrukkelijk een verantwoordelijkheid in. Op korte termijn moeten hier antwoorden op komen.

Mijn constatering is dat er al heel veel geschreven en bedacht is, zowel door de sector, door ketenpartijen, als door de overheid. Er zijn vele gedachten over regelingen, ondersteuning en compensatie. Ik denk eerder dat er te veel verschillende concepten en ideeën rondgaan dan te weinig. Daarom ga ik niet zelf ook nog eens nieuwe of andere concepten introduceren. Ik pleit vooral voor versimpeling, voor strakke tijdslijnen en voor een ruimhartige houding in compensatie, maar ook een duidelijk tijdsvak waarin die compensatie beschikbaar is. De transitie moet nú in beweging komen.

⁷⁹ Zeker bij regelingen die het areaal niet meekopen wordt het areaal de facto onbruikbaar, tenzij de bestemming verandert

HOOFDSTUK 7

Uitwerking derde lijn: de gebiedsgerichte transitie

7.1 Inleiding

Een rapport is niets meer dan een verzameling volgeschreven papieren als het niet tot uitvoering in de praktijk leidt. De vraag is hoe van een papieren werkelijkheid tot de echte werkelijkheid te komen. In het land, in de gebieden en vooral ook op het erf.

In de vorige hoofdstukken is duidelijk geworden dat Nederland niet alleen een ‘snelle oplossing’ voor het stikstofvraagstuk nodig heeft maar dat, gezien de hele bocht van opgaven, een echte landbouwtransitie noodzakelijk is. Dat betekent dat de komende jaren zowel de stikstofdoelen op de korte- en middellange termijn gehaald moeten worden, als dat er een beweging moet ontstaan naar perspectief. Voor zowel de agrarische sector als voor het landelijk gebied. Als dit goed gebeurt, dan kunnen deze ontwikkelingen elkaar versterken.

Ik benadruk daarbij dat de noodzaak van de blijvend dalende lijn van uitstoot, zoals in hoofdstuk 2 beschreven, noodzakelijk is. Een gerealiseerde kortetermijnaanpak geeft ruimte voor betere processen, maar zonder werkende maatregelen op de middellange termijn zitten we over een korte tijd in precies hetzelfde gesprek als de afgelopen periode. De maatregelen zoals in hoofdstuk 4 beschreven moeten dus stevig uitgewerkt en ingezet worden.

Uiteindelijk moet deze transitie zich voltrekken in gebiedsprocessen. De beweging moet immers op de erven en in de gebieden gaan ontstaan. Daar is coördinatie voor nodig. Tussen boeren onderling, in de gebieden als geheel én in de nationale optelsom. Er zijn, zoals in de vorige hoofdstukken beschreven, voorzieningen nodig om de beweging mogelijk te maken.

Ik schrijf in dit hoofdstuk niet precies voor hoe die transitie te organiseren. Dat is in eerste instantie een zaak van de provincies, de sectoren en het Rijk. Ook zijn bijdragen van andere overheden én van ketenpartijen noodzakelijk. In dit hoofdstuk doe ik wel een aantal kaderstellende uitspraken over waar die organisatie aan zou moeten voldoen. Ik sluit daarbij nauw aan bij wat al afgesproken was, maar formuleer ook enkele aanvullende kaders.

In dit hoofdstuk redeneer ik vanuit het individuele erf terug naar wat dit voor de processen in de gebieden vereist. En vanuit de gebieden redeneer ik terug welke achterliggende nationale organisatie nodig is. Ik ga daarbij ook in op de bestuurlijke verdeling van verantwoordelijkheden en op de governance van de transitie als geheel.

Voor ik hiertoe overga, maak ik een opmerking over vertrouwen. Vertrouwen is de belangrijkste voorwaarde voor een goede transitie. Vertrouwen van de agrarische sector in een overheid die naast hem staat. Vertrouwen van de samenleving en het landelijk gebied, dat de transitie een goede toekomst gaat brengen. En vertrouwen van de boer dat hij de best mogelijke steun krijgt, ook bij moeilijke beslissingen. In dit hoofdstuk benoem ik daarom met nadruk een aantal aspecten die dit vertrouwen moeten versterken. In het beste geval voelen mensen zich in deze transitie waardig behandeld en zitten ze zelf mede aan het stuur. Dan heb ik er vertrouwen in dat, net als in het verleden, de Nederlandse landbouw koerst op een bloeiende toekomst.

7.2 De realiteit op het erf

De realiteit van de transitie is dat op een gegeven moment een persoon aan de boer vraagt of hij op het erf mag komen. Vanaf dat moment is het gebiedsproces ineens echt, omdat het een gezicht krijgt. Op dat moment ontstaat of verdwijnt vertrouwen. Voor een goed proces op het erf stel ik de volgende eisen:

1. De agrarische ondernemer moet weten welke kansen en restricties op hem afkomen. Hij moet weten welke mogelijkheden en onmogelijkheden er in en buiten zijn gebied zijn.
2. De agrarische ondernemer moet, tenzij hij valt in de groep piekbelasters, de *tijd* hebben om zelf zijn afweging te maken. Die tijd kan emotioneel nodig zijn om afscheid te nemen van de beroepsinvulling of het gebied, maar kan ook financieel nodig zijn om bijvoorbeeld de fiscaliteit te regelen.
3. De agrarische ondernemer moet inzicht krijgen in mogelijke transitiepaden ten aanzien van zijn persoonlijke situatie. Op hoofdlijnen zijn dat drie keuzes:
 - *Doorontwikkelen*. De ondernemer verandert zijn bedrijfsvoering zodanig dat hij voldoet aan de eisen die in het gebied gelden. Dat kan bijvoorbeeld met innovatie of extensivering.
 - *Omschakelen*. De ondernemer schakelt om naar een vorm van landbouw of dienstverlening die in het gebied langjarig houdbaar is.
 - *Stoppen of verplaatsen*. De ondernemer verplaatst zijn onderneming naar een gebied waarin zijn beroep langjarig mogelijk is of hij stopt, via een door hem gekozen regeling of via natuurlijk verloop.

4. Niet ieder pad is voor iedere ondernemer mogelijk. Dat hangt af van de ligging van zijn bedrijf, van zijn financiële situatie en van mogelijkheden in het gebied. Dit is een moeilijke afweging, die hij samen met een betrouwbaar gezicht op het erf moet kunnen doorleven en wanneer wenselijk maken. Als hij geen behoefte heeft aan (te vaak) dat gezicht, dan is dat uiteraard niet verplicht. Als hij dat wel wil, is het belangrijk dat de ondernemer ook kan kiezen voor een erfbetreder zonder commerciële belangen.
5. De ondernemer moet na het maken van de keuze, deze zo snel mogelijk kunnen verwezenlijken. De overheid moet voorkomen dat hier wegneembare belemmeringen blokkerend werken.
6. De betrokkenen in de gebiedsprocessen moeten in het kader van rechtszekerheid kunnen rekenen op een transparante overheid, inzage hebben in de plannen en daar zienswijzen en bezwaarschriften op kunnen indienen. Ook kan er over een besluit geprocedeerd worden bij de rechter.

Het belang van tijd

Bij het maken van deze individuele, indringende keuze wordt in beleidsdocumenten en rapporten naar mijn inzicht het aspect *tijd* te weinig benadrukt. Mensen hebben *tijd* nodig om te bedenken wat ze willen, maar ook om zaken als fiscaliteit goed te kunnen regelen. De *timing* van het nemen van het besluit is belangrijk. Tot slot is ook *gelijktijdigheid* van belang, omdat een keuze ook afhankelijk is van wat anderen doen. Door de kortetermijnaanpak ontstaat er meer ruimte om deze keuzes goed te kunnen maken.

7.3 De realiteit in de provinciale gebiedsprocessen

Om dit proces op het erf mogelijk te maken, moeten de gebiedsprocessen en de gebiedsteams die daaraan werken heel goed georganiseerd zijn. Zij hebben tot taak om a) stikstof te reduceren, b) rekening te houden met doelen op het gebied van water, bodem en klimaat, c) de gebiedspuzzels te leggen en d) de landbouwtransitie te stimuleren. Dit is geen gemakkelijke taak. Ik benadruk op deze plaats dat veel gebiedsprocessen in Nederland al begonnen zijn. De provincies zijn verantwoordelijk voor deze processen. Onderstaande eisen zijn daarop vooral bekrachtigend (en wellicht soms aanvullend) bedoeld:

1. Leden van de gebiedsteams hebben scherp welke transitiepaden er zijn, wat ze betekenen en welke regelingen daarbij horen. Ze kunnen dit begrijpelijk vertellen, kunnen heel goed luisteren en antwoorden altijd inhoudelijk.
2. Leden van de gebiedsteams kunnen de transitiepaden vertalen naar de situatie van de individuele agrarische ondernemer.
3. Leden van de gebiedsteams bespreken met de boer welk transitiepad het beste past bij de omgeving en de ambities van de boer, maar houden ook oog voor het emotionele en fundamentele aspect van het boerenbestaan.
4. De gebiedsteams bewaken de reductiedoelstellingen in een gebied en zijn in staat overzicht te creëren in de voortgang van de doelrealisatie.
5. Leden van de gebiedsteams zijn competent en voortvarend. Zij geven continu snelle opvolging aan gevoerde gesprekken en gemaakte afspraken. Een vervolgspraak vindt altijd op korte termijn plaats.
6. De gebiedsteams zijn vaardig in het samen met de gemeenschap van boeren creëren van collectieve oplossingen. Er moeten *coalitions of the willing* ontstaan, die de regionale opgave gezamenlijk oplossen. De attitude moet zijn: hoe komen we hier binnen de gestelde kaders met elkaar uit?
7. De gebiedsteams worden geleid door mensen die lokaal en regionaal het vertrouwen genieten en kunnen opbouwen. Zij zijn verantwoordelijk voor het leggen van de gebiedspuzzel als geheel en voor provinciale afstemming over wat wel en niet mogelijk is.
8. De gebiedsteams zijn verantwoordelijk voor het opstellen van passende gebiedsplannen. Zowel met het oog op de provinciale puzzel, als met het oog op de landelijke optelsom van plannen. Het is zaak dat de ecologische analyses en de te nemen maatregelen in de gebiedsprocessen vastgelegd worden in de beheerplannen.⁸⁰
9. De gebiedsteams hebben ruimte om binnen redelijke grenzen zelf te bepalen welke middelen waaraan besteed

⁸⁰ Dit heeft bovendien tot voordeel dat bij het vaststellen van beheerplannen de rechtszekerheid en rechtsbescherming geborgd zijn.

moeten worden om de gebiedspuzzel te realiseren. Om te voorkomen dat er met veel losse en dus niet goed toepasbare subsidieregelingen gewerkt wordt, dient er een algemeen transitiefonds te komen waardoor middelen eenvoudig en passend beschikbaar gemaakt kunnen worden, met inachtneming van de noodzakelijke verantwoording van publieke middelen.⁸¹

10. Provincies voeren de regie. Gegeven het samenstel aan opgaven (ook op het gebied van bodem en water), is samenwerking met waterschappen, gemeenten en het Rijk heel belangrijk.
11. Als een gebied of vraagstuk de grenzen van een provincie overschrijdt, dan zorgt deze provincies voor gezamenlijke afspraken zodat er een logische aanpak ontstaat.

7.4 De realiteit in de landelijke processen

Om regionaal zo te kunnen werken, moet er op nationaal niveau een werkende structuur zijn. Vanuit die structuur moeten (conform de aanbevelingen in hoofdstuk vier) duidelijke kaders komen, moeten de voorzieningen worden georganiseerd én moet vooral het onderlinge gesprek gestimuleerd worden. Dat is de taak van het nationale procesteam vanuit het Rijk. Ik ben van mening dat dit nationaal procesteam minstens de volgende functies moet hebben:

1. Het procesteam coördineert collectieve vraagstukken, is verantwoordelijk voor harmonisatie- en uniformiseringsvraagstukken en stelt nationale regelingen en normen vast. Als in heel Nederland de provincies aan de slag gaan, komen zij gelijksoortige vraagstukken tegen én is het van belang dat dezelfde definities worden gehanteerd.⁸²
2. Het procesteam realiseert (mits overgenomen door het kabinet) zo snel mogelijk de kaders en voorzieningen zoals in hoofdstuk 4,5 en 6 beschreven zijn. Er moet snel duidelijkheid komen over de tijdlijnen waarbinnen dat gaat gebeuren.

3. Het procesteam is ervoor verantwoordelijk dat de optelsom van gebiedsprocessen leidt tot landelijke doelrealisatie op het gebied van stikstof, water, bodem, klimaat, ruimte en de hieruit volgende landbouwtransitie.
4. Het procesteam begeleidt waar nodig gebiedsoverstijgende gesprekken, als provincies er onderling niet uitkomen.
5. Het procesteam ondersteunt regionale gebiedsteams door als rekenbureau voor de regio's te fungeren en door randvoorwaardelijke en technische kennis te ontsluiten. Die kennis heeft ook betrekking op het gebied van landinrichting.⁸³
6. Het procesteam is ook in staat om snel en adequaat antwoord te geven op andere vragen van de gebiedsteams.
7. Het procesteam beheert de nationale grondbank. Grond die door provincies is aangekocht, wordt alleen uitgegeven op verzoek of na akkoord van de provincie. De nadere uitwerking van de voorwaarden en spelregels van de grondbank moet in samenspraak met provincies plaatsvinden.
8. Het nationaal procesteam moet geleid worden door een gezaghebbend persoon met een duidelijke visie op de transitie van het landelijk gebied en begrip van de noodzakelijke ondersteuning voor de regio's. Hij of zij moet in staat zijn om krachtig in gesprek te treden met andere departementen.
9. Het nationaal procesteam dient enige gereserveerdheid te betrachten en zo veel mogelijk op de achtergrond te opereren. De provincies en hun gebiedsteams zijn zichtbaarder aanwezig bij het realiseren van de gebiedsprocessen en hun doelstellingen.

⁸¹ IPO (2022). *Brief aan minister Van der Wal*. 22 september.

⁸² Zo moeten er bijvoorbeeld eenduidige normen voor grondgebonden veehouderij worden geformuleerd.

⁸³ Veel kennis over integrale gebiedsprocessen is de afgelopen jaren met het verdwijnen van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) uit "Den Haag" weggevloeid; het is hier de vrees of dat in verschillende provinciehuizen voldoende is gecompenseerd. Voor de voortgang van het proces is dit een essentieel aandachtspunt.

7.5 Het nationale innovatieprogramma

De transitieopgave, inclusief de noodzaak tot reductie van stikstofuitstoot, is kennisintensief en vereist een stevige inzet op innovatie. Dat gaat niet alleen over *technologische innovatie* met bijvoorbeeld stalsystemen of voer, maar ook om *sociale innovatie* naar andere soorten van bedrijfsvoering of naar nieuwe vormen van (biologische) landbouw. Ik vind dat er soms te negatief over innovatie wordt gesproken.

Het klopt uiteraard dat de belofte van innovatie geen ‘silver bullet’ is voor de kortetermijnaanpak. De reden is dat pas vergund kan worden als de daling daadwerkelijk gerealiseerd is. Het klopt ook dat beloften uit het verleden in de praktijk niet altijd standhielden en dat er met potentiële desinvesteringen altijd een risico is op lock-ins. Ook mag innovatie geen excuus zijn om hetzelfde te blijven doen.

Voor de middellange en de lange termijn is innovatie echter cruciaal. Alles wat via techniek of gedrag opgelost kan worden, hoeft immers niet opgelost te worden door sluiting of verplaatsing. In een aantal gesprekken⁸⁴ bleek bovendien dat er veel geloofwaardige oplossingen zijn, die al snel kunnen werken. Innovatie is dus van eminent belang in de gebiedsprocessen.

Van de gebiedsprocessen zelf kan niet verwacht worden dat zij de financiële en landelijke kracht ontwikkelen om innovaties te ontwikkelen en op te schalen. Dat zal dus nationaal gestimuleerd moeten worden, als een steun in de rug voor de agrarische ondernemers die veranderingen willen doorvoeren.

Als ik kijk naar de huidige innovatieprogramma's, dan valt mij op dat er al heel veel gebeurt.⁸⁵ Zowel qua ontwikkeling van nieuwe innovaties als qua beschikbare budgetten voor die

innovaties.⁸⁶ Tegelijkertijd merk ik ook op dat een gerichtere aanpak mogelijk is. Innovatie gaat wat mij betreft over een viertal activiteiten, die alle nodig zijn om de opgaven en de gebiedstransitie te realiseren:

1. **Het ontwikkelen van kennis en nieuwe technieken.** Dit gaat over onderzoek, experimenten en testen.
2. **Het verspreiding van werkende ideeën of oplossingen.** Dit gaat over opschalen, over techniek bereikbaar maken en het actief delen van kennis. Dit laatste ook via het onderwijs, waarin groen boeren nadrukkelijker een serieuze plek moet krijgen.
3. **Het in gebruik nemen van techniek en het realiseren van gedragsverandering.** Een grote bottleneck nu is dat innovaties op de plank blijven liggen. Hoe krijg je ze werkend en ingezet binnen de bedrijfsvoering van de ondernemer?
4. **Certificeren en effectmeting.** Gedegen meting en certificering zijn onderdeel van innovatie. Dit geeft ondernemers én producten zekerheid, en maakt juridische houdbaarheid mogelijk.

Ik adviseer dat op alle vier de lijnen een been bijgetrokken wordt. Met name lijn 3 en lijn 4 hangen samen en vragen grote aandacht. Zonder effectmeting en bijbehorende snelle certificering vertragen innovaties flink en missen we mogelijkheden. Ik denk hier nadrukkelijk niet alleen aan emissie- verminderende innovaties, maar ook aan alle andere opgaven van de gehele bocht.

Ik denk dat het spoor van innovatie langs twee assen te versnellen is. Als eerste denk ik dat het hoofdstuk over perspectief meer richting kan bieden voor de hoek waarin innovaties gezocht moeten worden. Dat maakt het mogelijk om gericht doelen te stellen in een programmering. Als tweede denk ik dat een meer organisatorische bundeling van de activiteiten

84 Met onder andere VNO-NCW, FME en prof. J.W. Erisman, prof. H. Lindeboom, prof. Sanders, J.

85 Zie voor deze Kennis en Innovatie agenda <https://kia-landbouwwatervoedsel.nl/>, met een aantal 'missies' en uitwerkingen die betrekking hebben op de transities van de landbouw en die een indruk geven van de benodigde breedte in kennisontwikkeling. Ik verwijs verder naar het adviesrapport van de Taskforce Versnelling Innovatieproces Stalsystemen ("Ministerie van LNV (2021). Advies Taskforce Versnelling Innovatieproces Stalsystemen en stand van zaken Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen.") en de communicatie die daarover onder meer met de Tweede Kamer heeft plaats gevonden (rapport is bijlage bij brief 5 februari minister Schouten aan de Tweede Kamer, met onder meer ook voornemens van een regieorgaan stalsystemen en een innovatiegezant. In het verlengde daarvan noem ik de activiteiten van de kwartiermaker innovatiegezant, de heer Tijssens (Tijssens, R. (2022). Versnellen van innovatie voor een toekomstbestendig agrarisch Nederland: Eindrapport kwartiermaker).

86 Daarbij valt me op dat er weliswaar veel gewerkt wordt aan technische innovaties (andere stalsystemen, ander voer, andere productietechniek, andere bemesting) maar dat sociale innovaties (bijv. gedragsverandering consumenten en producenten, beprijzingssystematieken, stikstofbank) nog meer aandacht zouden moeten krijgen. Ook valt een (begrijpelijke) angst bij ondernemers voor lock-in-problematiek op. De technische investeringen zijn vaak duur en bij onzekerheid over de totale doelstelling waarvoor je aan de lat staat, bestaat een risico dat je voor probleem A een dure maar werkende oplossing implementeert, die daarna voor probleem B weer geen oplossing blijkt te bieden of zelfs kan verergeren. Dan kan de ondernemer twee keer investeren. Begrijpelijkerwijs willen ondernemers zekerheid over kostenefficiëntie voorafgaand aan zulke investeringsbeslissingen. Duidelijkheid over de gehele opgave in combinatie met betere effectmeting en certificering helpen dan.

in een innovatieprogramma helpt. Dit betreft een gezamenlijk traject tussen overheid en de sectoren. Ik kan me voorstellen dat te doen onder een vlag als Programma Landbouw Kennis en Innovatie (PLKI). Dit programma kan bijdragen aan de in dit rapport onderscheiden drie lijnen van de korte termijn, het langjarig perspectief en de gebiedsgerichte transitie.

Mijn voorstel is dat deze programmatische lijn start met een ronde tafel waarin sector,⁸⁷ innoverende bedrijven én overheid aan deelnemen. Die ronde tafel heeft dan als functie om snel een goed innovatieprogramma op te zetten, dat begint met het in kaart brengen van innovaties die op korte termijn kansrijk zijn en van wat nodig is om deze innovaties op te schalen.

7.6 Governance van de gehele transitie

De landbouwtransitie (inclusief de stikstofopgave) eist samenhangende sturing en samenwerking. Die samenwerking is nodig tussen overheid en burger, tussen overheid en de sectoren én tussen overheden onderling. Een goede governancestructuur met respect voor ieders verantwoordelijkheden is daarbij nodig, zodat samenhangende sturing mogelijk is.

7.6.1 De kern van de uitdaging

De komende periode moeten de volgende vier ontwikkelingen met elkaar geïntegreerd worden:

1. De totstandkoming van het landbouwakkoord.

De komende periode beveel ik aan om, naast te starten met de kortetermijnaanpak, dit rapport uit te werken tot een gedragen landbouwakkoord, en als dat niet haalbaar is tot een kabinetsplan. Dat moet in februari klaar kunnen zijn. Dat akkoord of plan gaat de generieke kaders voor de toekomst van de landbouw opleveren. Op het gebied van ruimtelijke ordening (de zonering) zal dit deels kaderstellend moeten zijn voor de puzzelopgave in het NPLG. Het is aan het ministerie van LNV om, na een eerste dialoog met de sector, met een procesvoorstel voor dit akkoord te komen.

2. Het uitkopen van de piekbelasters. Eind 2023 moeten de piekbelasters uitgekocht zijn. Gegeven de aard van deze opgave zal het Rijk regie moeten nemen. Het uitkopen

moet zich echter in nauwe samenwerking met de provincie voltrekken, omdat zij die ondernemers kennen en werken aan samenhangende opgaven in de gebiedsprocessen.

3. **Het doorlopen van de gebiedsprocessen die uit het NPLG volgen.** De gebiedsteams gaan werken aan de transitie van het landelijk gebied. Daarin worden plannen gemaakt én uitgevoerd voor onder andere een duurzame landbouw, de reductie van stikstof én de omgang met water, bodem en klimaat. In juni 2023 moeten hier de eerste plannen voor opgeleverd worden.
4. **Het beantwoorden van de uitvraag voor de ruimtelijke puzzel.** Vanuit het Rijk volgt een uitvraag over hoe om te gaan met ruimte. In de beantwoording van die vraag moeten de kaders uit het landbouwakkoord en de uitkomsten van het NPLG meegenomen worden.

7.6.2 De samenhang tussen de lijnen

Onderstaand werk ik de samenhang tussen de lijnen uit op basis van de op dit moment vastgelegde tijdlijnen. Het is te overwegen om meer lucht in dit proces te brengen. Ik zie nu de volgende samenhang:

- Vanuit het landbouwakkoord worden aanvullende generieke kaders aangereikt voor de toekomst van de landbouw. De gebiedsprocessen leveren eind Q2 2023 hun output op, in de vorm van plannen waarin voorzien wordt in de inpassing van alle gestelde opgaven.
- Die gebiedsplannen leveren input voor de ruimtelijke puzzel, waar provincies naar mijn beste beeld nu in Q3 2023 met serieuze voorstellen naar het Rijk kunnen komen, in reactie op de aangekondigde uitvraag voor de omgang met ruimte.
- Dit betekent dat het Rijk eind 2023/begin 2024 met een overkoepelende analyse van al die input moet komen. Daarin wordt bezien of de individuele voorstellen van provincies op het vlak van ruimte en NPLG gaan leiden tot doelrealisatie. Die analyse leidt uiteindelijk tot bijstellings-opdrachten voor specifieke gebieden en maakt het ook mogelijk om ervoor te zorgen dat zonering en verplaatsingsscenario's over gebieden heen vorm gaan krijgen.

⁸⁷ Zoals in lijn met een voorstel van FME, samen met VNO-NCW: FME (2022). *Notitie innovatie*.

- Deze analyse leidt tot een vastlegging van de ruimtelijke puzzel in een actualisatie en bijstelling van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) (2024/2025).⁸⁸

Omdat het tijdspad krap is en vele departementen betrokken zijn beveel ik aan dat dit gehele onderwerp wordt belegd bij een Ministeriële Onderraad, voorgezeten door de minister-president.

7.6.3 De verdeling van verantwoordelijkheden

Voor een succesvolle aanpak van de onderhavige problematiek zijn de interbestuurlijk verhoudingen cruciaal.⁸⁹ Provincies verklaren dit proces tot dusver als ‘rommelig’ te hebben ervaren, terwijl ze terecht ook aangeven veel verantwoordelijkheid te willen nemen. Voor de provincies is het een voorwaarde dat recht gedaan wordt aan gebiedsmatige verscheidenheid.⁹⁰

Het soms opgeroepen beeld dat het Rijk “de stikstof-ellende op het bord van de provincies kiepert” vind ik misplaatst, want het gaat om een belangrijke provinciale kerntaak. Ik constateer wel dat ook vanuit het parlement niet altijd recht wordt gedaan aan de staatsrechtelijke positie van de provincies. Zij zijn geen uitvoeringsorganisaties, maar democratische gekozen organen die dus beleidskeuzes te maken hebben. Uiteraard hebben ook zij zich aan de wet te houden.

Tijdens het overleg met de overheden is mij duidelijk geworden dat provincies er verschillend in zitten. Dat heeft mij ook niet verbaasd, gelet op de verschillen in de omvang van het probleem en de uiteenlopende politieke samenstelling van de bestuurscolleges. Sommige provincies willen een zo duidelijk mogelijk rijksbeleid, andere pleiten voor zo veel mogelijk maatwerk. Het is aan het kabinet om daar een goede balans in te vinden. En het is aan de gezamenlijke provincies om in dat proces vanuit zo veel mogelijk eenduidigheid te blijven acteren, waarbij ook van provinciale zijde de gedachte van ‘één overheid’ in acht genomen moet worden. Het IPO heeft hierin een belangrijke rol te vervullen.

Het is kortom van groot belang dat alle betrokken overheidsorganisaties vanuit hun eigen verantwoordelijkheid én met respect voor elkaars verantwoordelijkheid werken.

Tegelijk is integraliteit en dus samenwerking van het grootste belang. Hieruit volgend zie ik in de basis de volgende verdeling van verantwoordelijkheden, die aansluit bij de al gemaakte afspraken:

Verantwoordelijkheden kabinet

Het kabinet is verantwoordelijk voor:

- het bepalen en bijstellen van de doelen en het tijdspad. Het is daarnaast verantwoordelijk voor een bepaald aantal generieke maatregelen, instrumenten en voorzieningen met betrekking tot stikstof, NPLG én ruimte.
- de landbouwtransitie als overkoepelende opgave, in nauw samenspel met de sector en de provincies.
- het opkoopprogramma in de eerste lijn, in nauw samenspel met de provincies.
- Het maken van een overkoepelende analyse op basis van de ruimtelijke plannen van provincies, inclusief de benodigde bijstellingen en feedback aan provincies.
- het nationale innovatieprogramma.

Verantwoordelijkheden provincies

De provincies zijn verantwoordelijk voor:

- de invulling van de gebiedsprocessen (stikstof, NPLG én ruimte). Dat betekent dat ze
 - a. bepalen wat de gebieden zijn;
 - b. gebiedsteams inrichten;
 - c. per 1 juni 2023 een gebiedsplan opleveren (NPLG);
 - d. op een nog nader te duiden deadline in 2023 ook ruimtelijke puzzels opleveren (ruimte);
 - e. gebiedsplannen/ruimtelijke inpassing realiseren.
 Om dit goed te kunnen doen is nauw overleg met de medeoverheden en met de betrokkenen zelf cruciaal. Als een vraagstuk twee provincies aangaat, dan beslissen de provincies daar na bilateraal overleg gezamenlijk over.
- de gebiedsinvulling van het opkoopprogramma dat het kabinet op korte termijn voert. Dat betekent dat het Rijk niet zelfstandig kan bepalen wat er met grond of invulling van ruimte gebeurt.

Gezamenlijke verantwoordelijkheden

De provincies en het kabinet zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor:

- het integreren van de opgaven en activiteiten om de opgaven in samenhang te realiseren.
- het identificeren van vraagstukken die de provinciegrenzen overstijgen en deze te vertalen in kaders voor het Rijk en de provincie(s).

⁸⁸ <https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/over+de+novi/aanscherping+novi/default.aspx>

⁸⁹ In dat verband vallen regelmatig termen als “multi level-governance”, “werken als één overheid”, en “gelijkwaardig partnerschap”. De adviezen van de Raad van State en de Raad voor het Openbaar Bestuur hierover zijn voor dit onderwerp zeer relevant. Zeker in de wetenschap dat veel decentrale bestuurders weinig daadwerkelijke interesse vanuit “Den Haag” ervaren.

⁹⁰ IPO (2022). *Brief aan minister Van der Wal*, 22 september.

- de kaders voor de zonering, volgend op het landbouwakkoord, vast te stellen en te vertalen in aanvullende kaders voor het NPLG.

7.6.4 Noodzakelijke overlegsgremia

Deze transitie vraagt nadrukkelijk ook overleg tussen organisaties. Ik acht daarvoor het volgende noodzakelijk:

1. **De formele besluitvormingslijn binnen het Rijk.**

Ik voorzie een hoge mate van complexiteit in samenhang van de stikstofopgave, NPLG en ruimte. Ik ben me er ook van bewust dat hierover in diverse samenstellingen door betrokken bewindspersonen al gesproken wordt. Ik bepleit hier eenduidigheid in te brengen. Ik zou directe betrokkenheid van de minister president op dit punt niet onverstandig vinden, om ook botsende belangen scherp op tafel te krijgen én waar nodig gezamenlijk tot oplossingen te komen. Dit zou in de eerder genoemde Ministeriële Onderraad kunnen.

2. **De afstemming tussen Rijk en provincies.** Afstemming en formeel overleg met de provincies over bovenstaande onderwerpen is eveneens cruciaal. Zo krijgt ook het acteren als 'één overheid' vorm. Ik denk dat dit niet apart voor de lijnen stikstof, NPLG en ruimte georganiseerd moet worden, maar dat een integraal overleg onontbeerlijk is. Het zou goed zijn als het IPO hier een stevige positie in krijgt.

3. **Het gesprek met de sectoren.** De omvang en impact van de transitie is fors. Dat maakt dat regulier overleg met de betrokken sectoren noodzakelijk. Ik kan mij een driemaandelijks overleg met de hoofdrolspelers goed voorstellen. Hier kunnen issues, voortgang en keuzes besproken worden. Ik zie nadrukkelijk voor me dat dit meer is dan een beleefdheidsoverleg om elkaar te informeren. Het gaat om samen verantwoordelijkheid te delen en om samen ontwerpend te spreken over oplossingen. Daar ligt dus ook een actieve verantwoordelijkheid bij de sectoren om niet alleen reactief deel te nemen.

7.6.5 Organisatorische randvoorwaarden

De opgave is niet alleen inhoudelijk complex maar zal ook veel capaciteit en aandacht vragen, van het Rijk maar zeker ook van provincies. Ik weet dat provincies hierover al meermaals aan de bel hebben getrokken. Reële tijdlijnen, voldoende capaciteit en kwaliteit, heldere doelen, consistentie communicatie en elkaar niet voor verrassingen stellen, zijn in mijn ogen heel redelijke verzoeken in samenwerking rond zulke gevoelige thematiek.

In het bijzonder wijs ik ook op de noodzaak om voor de kortetermijnaanpak een zeer kundig team bij het Rijk, met direct mandaat van de ministers, te organiseren. De kortetermijnaanpak is een heel lastig proces en eist specifieke vaardigheden. De tijdlijn is heel krap en zal moeilijk te realiseren zijn. Een ruim mandaat, veel organisatorische capaciteit én een ruim budget om expertise te borgen, is voor deze organisatie cruciaal. Deze organisatie moet direct aangestuurd worden door een persoon die in de bestuursraad van LNV zit en direct aan een minister rapporteert.

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	10666
Extern Zaak ID	1897112
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	13.b
Titel	Afdoeningsbrief motie 221–2021 betonnen fietspaden NNN
Organisatieonderdeel	BEL/MOB

Bijlagen
Brief aan PS over Afdoeningsvoorstel diverse moties samenhangend met Actieve.pdf
M221–2021 Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	26 september 2022
Mobiliteit & Bereikbaarheid	29 september 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 september 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	24 oktober 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022

Toelichting

In de afgelopen drie jaar zijn diverse moties aangenomen die samenhangen met actieve mobiliteit. Voor de moties die zijn uitgevoerd, maar waarvan de afdoening niet gekoppeld kan worden aan een inhoudelijk stuk, is een gebundeld afdoeningsvoorstel gemaakt voor Provinciale Staten. Het gaat om de moties M83–2019 'Fietsvriendelijke stoplichten' (Klein, M.C.A, CU, 11 november 2019), M221–2021 'Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN' (G.H.J. Kohler, JA21, 15 november 2021), M67–2022 'Aantrekkelijke doorfietsroutes' (J.P. Hollebeek, PvdD, 23 mei 2022) en M69–2022 'Geen haaiantanden op Noord–Hollandse fietspaden' (M.C.A. Klein, CU, 23 mei 2022).

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

K. Bodewes

BEL/MOB

Telefoonnummer +31235143984

karin.bodewes@noord-holland.nl

1 | 3

Betreft: Afdoeningsvoorstel diverse moties samenhangend met Actieve Mobiliteit (M83-2019, M221-2021, M67-2022 en M69-2022)

Verzenddatum

19 SEP. 2022

Kenmerk

1897112/1897117

Geachte leden,

In de afgelopen drie jaar zijn diverse moties aangenomen die samenhangen met actieve mobiliteit. Hier is op verschillende manieren aandacht aan besteed. Voor de moties die zijn uitgevoerd, maar waarvan de afdoening niet gekoppeld kan worden aan een inhoudelijk stuk, volgt in deze brief een gebundeld afdoeningsvoorstel.

Uw kenmerk

Het gaat om de volgende moties:

- [M83-2019](#) Fietsvriendelijke stoplichten (A.C.M. Klein, CU, 11 november 2019)
- [M221-2021](#) Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN (G.H.J. Kohler, JA21, 15 november 2021)
- [M67-2022](#) Aantrekkelijke doorfietsroutes (J.P. Hollebeek, PvdD, 23 mei 2022)
- [M69-2022](#) Geen haaiantanden op Noord-Hollandse fietspaden (A.C.M. Klein, CU, 23 mei 2022)

In het vervolg van deze brief wordt toegelicht op welke manier uitvoering is gegeven aan deze vier moties. Om vervolgens Provinciale Staten te verzoeken om deze moties als afgedaan te beschouwen.

[M83-2019](#) Fietsvriendelijke stoplichten

Met deze motie is gevraagd *“Te onderzoeken op welke kruispunten de doorstroming ten behoeve van fietsers geoptimaliseerd kan worden door verkeerslichtinstallaties aan te passen, zodat de doorstroming veiliger en sneller verloopt”*.

Dit is gedaan. In de (meeste) bestaande verkeerslichtinstallaties zijn fietsbevorderende maatregelen doorgevoerd. Bijvoorbeeld door groenverlening voor groepen, fietsdetectie op afstand en door fietsers (onder voorwaarden) versneld groen te geven. Bij enkele (stedelijke) installaties zijn wachttijdvoorspellers toegepast. In de toekomst wordt gekeken hoe de doorstroming van fietsers nog verder kan worden verbeterd. Dit is geborgd als actie in de Actieagenda Actieve Mobiliteit, die op 23 mei door Provinciale Staten is vastgesteld. Op pag. 17 staat

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

“We werken aan een verbetering van de detectie van voetgangers en fietsers bij verkeerslichten, waardoor voetgangers en fietsers minder oponthoud ervaren”. Deze actie heeft ook een plek gekregen in de Focus Smart Mobility.

M221-2021 Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN

Met deze motie is gevraagd *“Terughoudend te zijn bij het verlenen van toestemming van vervangen van bestrate en schelpenpaden in het NHD waarvan het eigenaar is en andere grondeigenaren op de nadelen voor flora en fauna van vervangen door beton of asfalt te wijzen”.*

Dit wordt sinds het aannemen van de motie (extra) gedaan. Per project wordt expliciet bekeken welke verharding het beste toepasbaar is in afweging tussen functie, verkeersveiligheid en bescherming van flora en fauna. In de subsidieregeling Kleine Infrastructuur, waarvan uit ook fietspaden worden gesubsidieerd, is een extra check opgenomen om naast de effecten op de natuur in natuurgebieden ook het voorkomen van ongevallen met dieren in beeld te brengen. Er is een mogelijkheid opgenomen een subsidie te weigeren als de wegbeheerder onvoldoende doet om deze ongevallen te voorkomen.

M67-2022 Aantrekkelijke doorfietsroutes

Met deze motie is gevraagd om *“Bij de verdere uitwerking van het beleid voor actieve mobiliteit, waar mogelijk en gewenst, aandacht te besteden aan het aanleggen van natuurlijke elementen langs doorfietsroutes”.*

Deze motie is geborgd in het beleid. In de op 23 mei jl. door Provinciale Staten vastgestelde Actieagenda Actieve Mobiliteit staat op pagina 2 van de bijlage bij ‘Eisen aan de regionale fietsinfrastructuur’: *“Niet alleen een verkeersveilige maar ook een groene en klimaatadaptieve inrichting en inpassing vragen om (innovatieve) maatregelen mee te nemen in het ontwerp”.* Deze borging in het beleid zorgt ervoor dat bij de verdere uitwerking, waar mogelijk en gewenst, aandacht wordt besteed aan het aanleggen van natuurlijke elementen langs (door)fietsroutes.

M69-2022 Geen haaiantanden op Noord-Hollandse fietspaden

Met deze motie is gevraagd om *“Bij aanleg en reconstructie van provinciale infrastructuur fietsers op de doorgaande route in principe altijd voorrang te geven op afslaand of kruisend autoverkeer, en hier alleen beargumenteerd van af te wijken wanneer deze keuze onontkoombaar de veiligheid van fietsers in gevaar zou brengen.”*

Deze motie is geborgd in het beleid. In de op 23 mei jl. door Provinciale Staten vastgestelde Actieagenda Actieve Mobiliteit staat op pagina 6 van de bijlage bij ‘Eisen aan de regionale fietsinfrastructuur’: *Op plekken waar de route een weg van ondergeschikt belang kruist, is voorrang voor de fietsroute de voorkeursoptie en onderdeel van de ontwerpopgave.* Het aannemen van de motie benadrukt het belang hiervan. Wij passen dat toe door bij aanleg en reconstructie van provinciale infrastructuur aan fietsers op de doorgaande route altijd voorrang te geven op afslaand of kruisend autoverkeer, en hier alleen beargumenteerd van af te wijken wanneer deze keuze onontkoombaar de veiligheid van fietsers (of andere verkeersdeelnemers) in gevaar zou brengen.

Tot slot

Wij verzoeken Provinciale Staten de moties M83-2019, M221-202, M67-2022 en M69-2022 met deze toelichting als afgedaan te beschouwen.

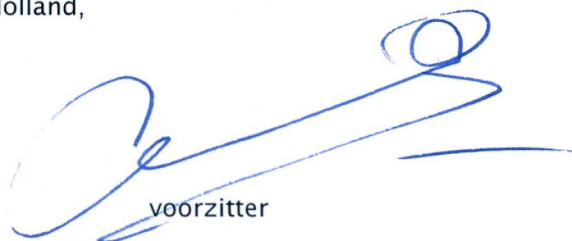
Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Motie: Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 15 november 2021, te Haarlem, ter behandeling van Programma Natuurnetwerk 2022.

Constaterende dat

- Na de duinbranden in Het Schoorlse duingebied 500.000 euro van de compensatie van het ministerie van economische zaken is gebruikt voor het vervangen van schelpenpaden door betonnen fietspaden;
- Dit geld niet gebruikt is voor heraanleg van 150 hectare verbrand bos;
- Betonnen fietspaden met veel enthousiasme worden ontvangen door fietsers en fietsorganisaties;
- Mede door elektrificatie van het fietsverkeer en het herontdekken van de natuur door Covid maatregelen het aantal gemaakte fietskilometers in de duingebieden van Zuid Kennemerland tot aan Den Helder jaarlijks flink toeneemt.

Overwegende dat

- Betonnen fietspaden lang warmte vasthouden;
- Ze daarmee aantrekkelijk zijn voor zonnende reptielen als zandhagedissen en ook hazelwormen en mestruimende kevers;
- Uit tellingen in Drenthe is gebleken dat het aantal platgefietste dieren op betonnen fietspaden tot een factor 8 kan toenemen;
- er door fietsersorganisaties gelobbyd wordt nu ook bestrate fietspaden in andere duin en bosgebieden zoals het NHD te vervangen door beton of asfalt.

Besluit het college van GS op te roepen:

- Terughoudend te zijn bij het verlenen van toestemming van vervangen van bestrate en schelpenpaden in het NHD waarvan het eigenaar is.
- Andere grondeigenaren op de nadelen voor flora en fauna van vervangen door beton of asfalt te wijzen.

Ondertekening

Gerard Kohler
JA21 Noord-Holland

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11163
Extern Zaak ID	1899125
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	13.c
Titel	Afdoeningsbrief motie 146-2022 Perspectief voor natuurinclusieve landbouw
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief aan PS over afhandeling motie 146-2022.pdf
M146-2022 AANGENOMEN.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	14 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022

Toelichting

Provinciale Staten hebben op 4 juli 2022 met motie M146-2022 het college van Gedeputeerde Staten opgeroepen om de natuurinclusieve boeren en de boeren die in transitie zijn of daarvoor aantoonbaar stappen zetten, binnen de gebiedsgerichte aanpak perspectief te bieden. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan deze motie.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

J.T. Doerr

BEL/REE

Telefoonnummer +31 235144891

jan.doerr@noord-holland.nl

1 | 2

Betreft: Afhandeling motie 146-2022

Verzenddatum

- 9 NOV. 2022

Kenmerk

1899125/1913315

Geachte leden,

Graag informeren wij u over de afhandeling van motie 146-2022. Met de motie verzoeken Provinciale Staten het college om de natuurinclusieve boeren en de boeren die in transitie zijn of daarvoor aantoonbaar stappen zetten, binnen de gebiedsgerichte aanpak perspectief te bieden.

Uw kenmerk

Aansluiting bij bestaand beleid

De motie sluit aan bij en ondersteunt het in deze collegeperiode tot stand gebrachte stikstof- en landbouwbeleid van onze provincie. Ons beleidsdoel van natuurinclusieve landbouw (NIL) als standaard geeft richting aan de provinciebrede en de gebiedsgerichte stikstofaanpak. Met ons stikstofbeleid – primair gericht op natuurherstel- willen wij niet alleen perspectief bieden voor bestaande natuurinclusieve activiteiten, maar ook bedrijven die in transitie zijn steunen en de transitie bevorderen van alle bedrijven die met de stikstofopgave te maken hebben. Wij zorgen voor een nauwe coördinatie tussen de stikstofaanpak en de Uitvoeringsagenda van de Voedselvisie.

Wij kiezen principieel voor natuurinclusieve beleidsinstrumenten, zoals subsidies, pilots en stimuleringsregelingen. Bijvoorbeeld natuurinclusieve managementmaatregelen (zoals aangepast veevoer en weidegang)plaats van dure, technische end-of-pipe-oplossingen (zoals luchtwassers).

In sommige gevallen zijn er tegenstrijdige doelstellingen tussen de stikstofopgave en de transitie naar natuurinclusieve landbouw. Zo hebben stallen die ruige mest produceren voor de bodemopbouw en het weidevogelbeheer vaak een hoge ammoniakuitstoot. In deze gevallen steunen wij onderzoeksprojecten, die gericht zijn op het verkennen van oplossingen voor dit vraagstuk.

Natuurinclusieve bedrijven, en bedrijven die in transitie zijn, hebben een goede uitgangspositie voor de gebiedsprocessen. Wij verwachten dat natuurinclusieve landbouw de beste manier is om aan de doelstellingen van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) te voldoen en toekomstbestendig te boeren.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Met ons stikstofbeleid focussen wij niet op bepaalde bedrijven of bedrijfstypen (biologisch, gangbaar, intensief). Om aan de doelen voor stikstof, natuur, bodem, water, en klimaat te voldoen zal in veel gebieden natuurinclusieve landbouw de meest geschikte strategie zijn.

De provincie steunt bedrijven om doelen te bereiken. In het PPLG kiezen wij voor maatregelen, die meerdere vliegen in één klap slaan, toekomstbestendig en kostenefficiënt zijn. Het sturen op natuurinclusieve maatregelen is daarom een logische keuze voor het stikstofbeleid in verband met het PPLG.

Afhandeling motie

De motie zien wij als een bevestiging van het bestaand landbouw- en stikstofbeleid in Noord-Holland en onze inzet om natuurinclusieve landbouw te realiseren. Het is technisch niet mogelijk om met het stikstofbeleid op bepaalde bedrijfstypen te sturen. Het is wel mogelijk om met het stikstofbeleid vooral natuurinclusieve maatregelen te steunen en op die manier de transitie van hele sector te bevorderen. Gezien het vorenstaande verzoeken wij u motie 146 als afgehandeld te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

M146-2022 D66 GroenLinks Perspectieven voor natuurinclusieve landbouw

AANGENOMEN

M116/04-07-2022
punt 2.a.1.

Motie: Perspectief voor natuurinclusieve landbouw

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 4 juli, ter bespreking van de Actualiteit Noord-Hollandse aanpak stikstof;

Constateerende dat:

- De opgaven in het landelijk gebied van Noord-Holland niet nieuw zijn en er al vele veelbelovende transitieën gaande zijn in landbouw en natuur;
- De werkwijze van natuurinclusieve boeren al een positieve bijdrage leveren aan gebiedsdoelen voor stikstof, natuur en water;

Overwegende dat:

- De boeren in de transitie naar natuurinclusieve landbouw nodig zijn om op een verantwoorde wijze voedsel te produceren in balans met de omgeving, zoals dit ook is vastgelegd in de provinciale voedselvisie;
- We in de voedselvisie het doel hebben gesteld dat in 2030 natuurinclusieve landbouw (minimaal niveau 2) de standaard is;
- Juist de natuurinclusieve boeren zich meestal bevinden in of nabij de gebieden met hoge opgaven voor stikstofreductie;

Verzoeken het college om:

- Om de natuurinclusieve boeren en de boeren die in transitie zijn of daarvoor aantoonbaar stappen zetten, binnen de gebiedsgerichte aanpak perspectief te bieden.

En gaan over tot de orde van de dag.

Amélie Strens, D66

Tessa van Wijnen, GroenLinks

Inleiding: Uit de media hebben wij vernomen dat er diverse partijen op de markt zijn om stikstofruimte op te kopen in de provincies. Daaronder ook het ministerie van I en W.

Wij vinden het van belang dat de PAS melders zo spoedig mogelijk zekerheid krijgen en een juridisch houdbare vergunning. De weg hiertoe lijkt nu toch ingezet te moeten worden door de provincie. Het Rijk stelt daarvoor aan de provincies 250 miljoen beschikbaar voor maatwerk PAS-melders stond in de kamerbrief van afgelopen vrijdag. Verder lezen wij in de media dat gedeputeerde Rommel zelf 50 miljoen heeft gevraagd aan het Rijk om bedrijven op te kunnen kopen.

Als er via andere wegen door andere instanties en Ministeries stikstofruimte uit provincie Noord-Holland wordt opgekocht, vragen wij ons af of de provincie nog in staat zal zijn om PAS melders snel te legaliseren.

Wij hebben hierover de volgende vragen:

Is de provincie Noord-Holland nu in staat om bedrijven (piekbelasters en andere bedrijven die stikstof uitstoten) op te kopen?

Gaat u daar actief mee aan de slag of wacht u nog op verdere ontwikkelingen?

Als u nog wacht, waarop wacht u dan?

Als u stikstofruimte opkoopt geeft u dan de PAS-melders prioriteit bij het verkrijgen van een vergunning?

Hoe zorgt de provincie Noord-Holland ervoor dat Rijkswaterstaat en andere partijen niet nu al actief de markt opgaan en stikstofruimte opkopen voordat de provincie daaraan toe is?

En als extra vraag:

Klopt het dat u afgelopen week 50 miljoen aan het Rijk heeft gevraagd en wat wilt u met dat bedrag precies gaan doen?

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11372
Extern Zaak ID	1862238
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	15.a
Titel	Besluiten intrekkingverzoek natuurvergunning en actualisatieverzoeken omgevingsvergunning milieu – Tata Steel
Organisatieonderdeel	AD/KAB

Bijlagen
Brief aan PS over besluiten intrekkingverzoek natuurvergunning en actualisatieverzoeken omgevingsvergunning milieu – Tata Steel.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	21 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022

Toelichting

Begin 2022 zijn er bij de provincie Noord-Holland drie verzoeken ingediend over vergunningen die zijn verleend aan Tata Steel. Eén verzoek houdt relatie met de natuurvergunning van Tata Steel en gehele of gedeeltelijke intrekking hiervan. Twee verzoeken relateren aan de omgevingsvergunning milieu. Het gaat om aanscherping met betrekking tot NOx (Stikstofoxiden) en SO2 (Zwavel dioxide). Daarnaast wordt gevraagd om aanscherping van de omgevingsvergunning milieu met betrekking tot ZZS (zeer zorgwekkende stoffen) en stof. Tot en met 25 augustus 2022 lagen de ontwerpbesluiten ter inzage voor zienswijzen. De ingebrachte zienswijzen zijn verwerkt en de definitieve besluiten zijn nu gereed. Vanaf vrijdag 18 november 2022 zijn de definitieve besluiten te vinden bij de omgevingsdiensten en via www.officielebekendmakingen.nl

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

M.M. Poelman

BEL/BS

Telefoonnummer +31235144173
poelmanm@noord-holland.nl

1 | 8

Verzenddatum

16 NOV. 2022

Kenmerk

1862238/1898149

**Betreft: Besluiten intrekkingverzoek natuurvergunning en
actualisatieverzoeken omgevingsvergunning milieu - Tata Steel**

Geachte leden,

Uw kenmerk

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp: Besluiten intrekkingverzoek natuurvergunning en actualisatieverzoeken omgevingsvergunning milieu - Tata Steel. Op 8 maart 2022 en 7 juni 2022 bent u via de VTH-brief geïnformeerd over de binnenkomst van drie verzoeken. Deze verzoeken relateren aan de natuurvergunning en de omgevingsvergunning milieu van Tata Steel. Op 13 juli 2022 bent u geïnformeerd over de ontwerpbesluiten. Van 14 juli 2022 tot 25 augustus 2022 hebben de besluiten ter inzage gelegen. In deze brief informeren wij u over de definitieve besluiten.

Inleiding

Het aanscherpen en actualiseren van vergunningen is een continue proces als gevolg van nieuwe ontwikkelingen, nieuwe normen en wetwijzigingen. Door het aanscherpen van de vergunningen worden de voorschriften van de vergunning strakker en ook beter handhaafbaar. Met als doel het gezonder maken van de leefomgeving. In de brief met datering 13 juli 2022 hebben wij u meegenomen in de constante inzet die gepleegd wordt op dit dossier. Tata Steel grenst tevens aan twee stikstofgevoelige natuurgebieden (Noord-Hollands Duinreservaat en Kennemerland-Zuid). De provincie werkt voor deze en andere stikstofgevoelige gebieden aan een gebiedsgerichte aanpak. Provinciale Staten van Noord-Holland hebben in hun stikstofdoelen vastgesteld dat de industrie evenredig haar uitstoot moet verlagen. Die benadering van evenredigheid herkennen wij ook bij het Rijk in alle fasen van de ontwikkeling van het stikstofreductiebeleid tot nu toe. Het meest recente advies van Johan Remkes onderstreept de bijdragen van alle sectoren nog eens. De provincie voert voor de provinciebrede aanpak

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

onder meer overleg aan de haven- en industrietafel. Tata Steel maakt daarvan deel uit. Verder wordt door de Rijksoverheid gewerkt aan verschillende oplossingsrichtingen voor de stikstofproblematiek. Wij zouden bij de uitwerking en het vervolg op het rapport Remkes graag zien dat de korte termijn aanpak wordt ondersteund met aanvullende generieke maatregelen vanuit denklijn 3 van het advies (gebiedsgerichte transitie). Daarmee kan de transitie van de industrie, naast bijdragen aan natuur, onder ander legalisatie van PAS melders en woningbouw vooruithelpen.

Samenvatting

Om de brief leesbaar en volledig te houden, nemen wij u mee in de veranderingen ten opzichte van de ontwerpbesluiten. Zodoende is veel een herhaling uit de brief over de ontwerpbesluiten. Samenvattend leest u in deze brief het volgende. In het definitieve besluit op de actualisatieverzoeken milieu worden enkele cijfers uit opgenomen tabellen extra toegelicht. Daarnaast wordt het definitieve besluit aangevuld met de actuele stand van zaken met betrekking tot het ZZS (Zeer Zorgwekkende Stoffen) dossier. Inhoudelijk is er geen wijziging. De verzoeken worden afgewezen. In het definitieve besluit op het intrekkingverzoek natuur is de Groen Staal route benoemd, zodat dit niet vrijblijvend is. Ook is een onderzoeksverplichting opgenomen in relatie tot Kooksfabriek 1. Daarnaast zijn de voorschriften bijgesteld over de mobiele bronnen (o.a. werktuigen), zodat dit uitvoerbaar is in de praktijk. De voorschriften voor extra natuurmaatregelen zijn uit het definitieve besluit gehaald. Dit stuitte op veel bezwaren vanuit alle partijen, naar voren gebracht in de zienswijzen. De algehele conclusie blijft staan dat de natuurvergunning in 2016 op de juiste gronden is verleend en er geen sprake is van strijd met wettelijke voorschriften en overtreding van de Wet natuurbescherming. Het verzoek tot intrekking van de gehele vergunning wordt zodoende afgewezen. Wel wordt de vergunning, zoals beschreven stond in het ontwerpbesluit, aangescherpt.

Procedure

In januari en februari 2022 heeft de Mobilisation for the Environment (MOB) in totaal drie verzoeken ingediend bij de omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG) en Noord-Holland Noord (OD NHN). De OD NZKG gaat over de omgevingsvergunning milieu van Tata Steel. De OD NHN gaat over de natuurvergunning. Twee verzoeken relateren aan de omgevingsvergunning milieu. In deze verzoeken vraagt men om aanscherping met betrekking tot NOx en SO₂. Stikstofoxiden (NOx) is een verzamelnaam voor de chemische verbindingen tussen enerzijds stikstof (N) en zuurstof (O). Ze ontstaan bij de verbranding van brandstoffen op een hoge temperatuur. SO₂ is Zwaveldioxide en komt vrij bij de verbranding van fossiele brandstoffen. Ook vraagt men om aanscherping van de omgevingsvergunning milieu met betrekking tot ZZS (Zeer Zorgwekkende Stoffen) en stof. De MOB vraagt daarnaast om

de gehele natuurvergunning van Tata in trekken of gedeeltelijk in te trekken.

Beslistermijn

Voor beide procedures geldt een beslistermijn van 6 maanden.

In de VTH-brief van 7 juni hebben wij u op de hoogte gesteld van de vertraging in het besluitvormingsproces. Er is een overschrijding van de beslistermijnen. Gezien de complexiteit en het belang van zorgvuldigheid, is deze uitloop helaas onvermijdelijk gebleken.

De MOB heeft ons voor het uitblijven van de definitieve besluiten in gebreke gesteld. Wegens het niet tijdig beslissen zijn dwangsommen verbeurd. Deze dwangsommen zijn vastgesteld en betaald aan de MOB. De hoogte van deze dwangsommen is in totaal €2884.

Daarnaast is door de MOB, voor het verzoek gerelateerd aan de natuurvergunning, ook beroep ingesteld wegens niet tijdig beslissen bij de rechtbank Noord-Holland. In ons verweer hebben wij aan de rechtbank uitgelegd waarom de beslistermijn is overschreden en hebben wij aangegeven dat we verwachten eind november/begin december het definitieve besluit te nemen. De rechtbank heeft in haar uitspraak van 19 oktober 2022 de uiterlijke beslistermijn gesteld op 5 december 2022. Voor de uitspraak zijn proceskosten verschuldigd van €744,50. De dwangsom voor overschrijding van deze termijn (na 5 december) is door de rechtbank bepaald op €100/dag met een maximum van €15.000.

Besluit milieu

De twee actualisatieverzoeken in relatie tot de omgevingsvergunning milieu omvatten meerdere deelverzoeken. De reactie leest u hieronder.

Algehele conclusie blijft dat de omgevingsvergunning van Tata Steel op korte termijn voldoet aan de Best Beschikbare Technieken (BBT). De betreffende actualisatie is ofwel al geformaliseerd in de omgevingsvergunning, dan wel in voorbereiding¹ of niet vereist. Daarom is het niet mogelijk de emissie van stof, NO_x en SO₂, op grond van de geldende wet- en regelgeving (art. 2.31, eerste lid, onder b van de Wabo) verder te reduceren. Een aantal gegevens zijn naar aanleiding van de zienswijzen verduidelijkt. De conclusie is in het definitieve besluit ongewijzigd.

Verzoek revisievergunning

Tevens wordt het verzoek afgewezen als het gaat om het starten van een revisievergunningprocedure. Een revisievergunningprocedure is een speciale procedure om meerdere oude omgevingsvergunningen door

¹ De besluiten met betrekking tot de BBT conclusies 13-15 (Monitoring in monitoringsproject) en BBT-conclusie 44 worden voorbereid. In 2022 gaan wij alle monitoringsbesluiten voor de verschillende werkeenheden publiceren. Voor BBT-conclusie 49 is op 16 mei 2022 een definitief besluit gepubliceerd.

één nieuwe omgevingsvergunning te vervangen. Onze ervaring leert dat een dergelijke procedure door allerlei nieuwe ontwikkelingen (intern en extern) wordt ingehaald en doorkruist. De OD NZKG ziet daarom meer in een actualisatie per werkeenheid (activiteit). Per werkeenheid de voorschriften actualiseren, zorgt ervoor dat de geldende verplichtingen helder en gemakkelijk zijn terug te vinden. Binnen de OD NZKG wordt tevens gewerkt aan een dynamisch overzicht van alle vergunningvoorschriften. Het zogenaamde 'eData Loket'. Hierbij zal het mogelijk zijn om digitaal een fabriek van Tata Steel aan te klikken en een overzicht te krijgen van de relevante voorschriften. Hiermee wordt de gevraagde duidelijkheid geboden. Deze conclusie ten aanzien van een revisievergunning is in het definitieve besluit ongewijzigd ten opzichte van het ontwerpbesluit.

Verzoek reductie ZZS en verankeren minimalisatieverplichting

Als laatste ligt er een verzoek om, op grond van de minimalisatieverplichting ZZS, de reductie van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) met 99% te verlagen en dit te verankeren in de vergunning. De OD NZKG merkt hierbij het volgende op. Tata Steel heeft een Vermijdings- en Reductieprogramma (VRP) ingediend. Daarin wordt omschreven welke maatregelen genomen zullen worden om ZZS te reduceren en welk rendement het oplevert. De OD NZKG vindt het VRP 2020-2025 van Tata Steel een goede eerste stap, maar nog niet volledig. Ook voor de kleinere bronnen (met een beperkte bijdrage aan de totale jaarvracht) moeten de mogelijke maatregelen worden beschreven in het VRP. Daarbij is het opstellen van een ZZS inventarisatie voor afwijkende bedrijfssituaties vereist. Het VRP voldoet daarmee gedeeltelijk aan de wettelijke rapportageverplichting voor ZSS (art 2.4 derde lid, van het Abm). Voor het deel dat nog ontbreekt, wordt een last onder dwangsom opgelegd om de benodigde gegevens aan te laten leveren. De maatregelen in het VRP worden verankerd in (maatwerk)voorschriften door de OD NZKG. Een goed voorbeeld hiervan is 'de ontwerpbeschikking voor de maatregel ontstoffsinstallatie' bij de pelletfabriek waarbij de emissie-eisen zijn aangescherpt voor ZZS.

Daarnaast is de minimalisatieverplichting voor ZZS naar 'de lucht' algemeen en rechtstreeks van toepassing (op grond van artikel 2.4, tweede lid, van het Abm). Dit betekent dat de minimalisatie van ZZS niet gereguleerd kan worden via de omgevingsvergunning milieu. De OD NZKG wijst zodoende het verzoek, om reductie van ZZS met 99% en het verankeren van de minimalisatieverplichting voor ZZS in de vergunning, af. De wetsystematiek omtrent ZZS wordt in het definitieve besluit verder verduidelijkt en de actuele stand van zaken ten aanzien van ZZS is aangevuld. Dit besluit is inhoudelijk gelijk aan het ontwerpbesluit (afwijzing verzoek).

Besluit natuur

De natuurvergunning is in 2016 op de juiste gronden verleend en er is geen sprake van strijd met wettelijke voorschriften en overtreding van de Wet natuurbescherming. Voor het onderdeel over de natuurmaatregelen geldt dat door de provincie Noord-Holland al veel maatregelen zijn uitgevoerd in de Natura 2000-gebieden die negatief beïnvloed worden door de stikstofdepositie vanuit de inrichting van Tata. In het definitieve besluit wordt zodoende het verzoek tot intrekking van de gehele natuurvergunning voor Tata Steel afgewezen. Dit is ongewijzigd ten opzichte van het ontwerpbesluit.

Aanscherping stikstofplafond

Op basis van berekeningen en een toets op juridische houdbaarheid is vastgesteld dat op een aantal punten, binnen de huidige natuurwetgeving, de bestaande natuurvergunning uit 2016 aangescherpt kan worden. Dat geldt voor concrete maatregelen die bij de stationaire bronnen (fabrieken) al effectief zijn. Door maatregelen bij de twee kooksfabrieken en de nieuwe oven bij de warmbandwalserij daalt de emissie jaarvracht (uitstoot per stof per jaar) van met name NOx en kan deze lager worden vastgesteld in de natuurvergunning. Ook bij de mobiele bronnen, zoals auto's, werktuigen en vrachtwagens is aanscherping mogelijk. Opgesteld komt de totale aanscherping van het stikstofplafond neer op ongeveer 8 procent. Deze conclusie is ongewijzigd ten opzichte van het ontwerpbesluit.

Aanscherpen betekent concreet dat deze ruimte niet meer gebruikt kan worden voor (andere) productieprocessen van Tata Steel (intern salderen) en ook niet gebruikt kan worden voor andere projecten als externe saldering. Het komt ten gunste van de natuur. Het naar beneden bijstellen van de jaarvracht zal direct ingaan op basis van de al uitgevoerde maatregelen bij de kooksfabrieken. Wanneer de nieuwe oven bij de warmbandwalserij volledig in gebruik is, wordt die bijstelling in de natuurvergunning ook effectief. Het beroep tegen de vergunning voor de oven is namelijk afgerond en onherroepelijk vergund. De afronding van het beroep is meegenomen in het definitieve besluit. Voor het onderdeel 'stationaire bronnen' (fabrieken) zijn nog aanvullingen gedaan in relatie tot de Groen Staal route en een onderzoeksverplichting voor Kooksfabriek 1. Dit leest u in de twee alinea's hieronder. De voorschriften in relatie tot 'de mobiele bronnen' leest u in de alinea 'voorschriften mobiele bronnen'.

Groen Staal route

Het is ten eerste van belang dat er ruimte is en blijft voor de vergroening van de staalproductie, omdat juist de transitie naar groen staal ervoor zorgt dat de leefomgeving gezonder wordt. De Groen Staal route wordt in het definitieve besluit expliciet genoemd als onderdeel om mee te nemen in de actualisatie van de vergunning in 2026.

Daarmee is het dus niet vrijblijvend. Er wordt op toegezien dat Tata Steel daadwerkelijk concrete plannen presenteert voor de omschakeling naar groen staal die kunnen worden opgenomen in de in 2026 te actualiseren natuurvergunning. Een aantal zienswijzen gingen hier op in. Dit is in dit definitieve besluit overgenomen en dus aangescherpt ten opzichte van het ontwerpbesluit.

De uitstoot van de pelletfabriek zal door verduurzaming (middels de DeNox-installatie) in 2025/2026 aanzienlijk afnemen. Uitgaande van een reductie van ongeveer 80% bij de pelletfabriek zal de totaal vergunde emissie van NOx (stikstof) bij Tata Steel naar verwachting met 25 procent dalen. Zoals benoemd, staat in 2026 een actualisatie op de planning van de natuurvergunning. Op dat moment zal, op basis van de actuele informatie en exacte cijfers, een afgewogen besluit genomen worden over de emissieruimte die werkelijk ontstaat als gevolg van de maatregel bij de pelletfabriek.

Onderzoeksverplichting Kooksfabriek 1

Ook bij de Kooksfabriek 1 behoort een DeNOx-installatie tot de mogelijkheden. In veel zienswijzen is aangegeven dat de kooksfabrieken buiten beeld bleven in het kader van (toekomstige) stikstofreductie. Bij het besluit Omgevingsvergunning milieu van 16 november 2021, is in relatie tot milieu al een onderzoeksverplichting opgelegd aan Tata Steel voor Kooksfabriek 1. Het onderzoek moet per 1 januari 2023 gereed zijn. Op dit moment zijn mogelijke maatregelen en emissiereductie dus (nog) niet inzichtelijk. Als dit onderzoek leidt tot maatregelen die de emissie van NOx vanuit de Kooksfabriek 1 beperken, dan zal dat (uiterlijk) bij de actualisatie van de natuurvergunning in 2026 worden verwerkt in de vergunde jaarvracht van stikstof voor Tata Steel. Dit is verwoord in het definitieve besluit en daarmee een nieuw onderdeel ten opzichte van het ontwerpbesluit.

Nieuwe voorschriften

Ook voor mobiele bronnen geldt dat een reductie behaald kan worden. De jaarvracht wordt hierop aangepast. Voor een deel van de mobiele bronnen op het terrein dient Tata Steel op korte termijn in beeld te brengen welke aanscherping verder mogelijk is. Mobiele bronnen zijn onder andere de werktuigen, vrachtwagens, schepen en locomotieven. De uitstoot daarvan slaat neer op de naastgelegen natuurgebieden en dient zoveel als mogelijk te worden beperkt. Hieronder volgt een samenvatting van de nieuwe voorschriften (t.o.v. natuurvergunning 2016) die in het definitieve besluit worden opgenomen ten aanzien van de mobiele bronnen, monitoring en jaarrapportage en mitigatie van stikstof. Per onderdeel wordt aangegeven of er een wijziging is in relatie tot het ontwerpbesluit.

Voorschriften mobiele bronnen

Mobiele werktuigen, auto's en vrachtwagens zijn bij vervanging verplicht van een milieuvriendelijkere klasse. Tata Steel dient daarnaast aan te geven of er een walstroomvoorziening voor zeeschepen gerealiseerd kan worden en hoeveel zeeschepen in 2030 hier gebruik van kunnen maken. Walstroomvoorziening is een aansluiting op het elektriciteitsnet van de wal. Ook dienen schepen (gebouwd op of na 1 januari 2021) die aanleggen bij het terrein van Tata Steel te voldoen aan de emissie-eisen gesteld door Nitrogen Emission Control Area (NECA). Deze eisen zijn namelijk op 1 januari 2021 ingesteld voor de Noordzee. Binnen een jaar dient er een plan te liggen voor vervanging van alle locomotieven binnen een termijn van vijf jaar. Hetzelfde geldt voor de cv-ketels. Binnen een jaar dient er een plan te liggen voor vervanging van de ketels binnen vijf jaar door nieuwe emissie-armere exemplaren, of door warmtepompen. De voorschriften zijn in tekstueel opzicht iets bijgesteld, zodat de voorschriften in de praktijk uitvoerbaar zijn. De totale reductie die hiermee beoogd is, verandert niet ten opzichte van het ontwerpbesluit.

Voorschriften monitoring en jaarrapportage

Extra voorschriften worden toegevoegd aan de natuurvergunning van 2016 voor de monitoring en jaarrapportage van stationaire en mobiele bronnen. Het verplichte elektronisch milieujaarverslag gaat namelijk alleen over stationaire bronnen. Er geldt geen wettelijke verplichting in het kader van milieuregelgeving om de emissies van NOx en NH3 vanuit mobiele bronnen bij te houden. Die verplichting wordt nu voorgeschreven en is iets veranderd ten opzichte van het ontwerpbesluit. Het voorschrift over de registratie van de verkeersbewegingen op het terrein van Tata Steel is aangepast, omdat er strijdigheid met de privacywetgeving zou kunnen optreden bij het vastleggen van voertuigen inclusief inzittenden met camera's. Door alleen te registreren hoeveel wagens, onderverdeeld naar licht, middelzwaar en zwaar, het terrein van Tata Steel op- en afgaan, wordt dit probleem voorkomen.

Voorschriften mitigatie stikstof

In het ontwerpbesluit waren voorschriften opgenomen met een verplichting voor Tata tot een inventarisatie voor het treffen van extra natuurmaatregelen. Het doel hiervan is om de effecten van stikstofdepositie te beperken. De maatregelen die uit de inventarisatie zouden blijken, waren bedoeld als extra onverplichte maatregelen die aanvullend op het bestaande maatregelenpakket konden worden uitgevoerd. Het betreft dus geen mitigerende maatregelen die als voorwaarde voor het behouden van de vergunning kunnen gelden of juridisch afdwingbaar zijn. Door alle partijen is in de zienswijzen om verschillende redenen negatief gereageerd op ons voornemen om die voorschriften op te nemen. Terreinbeherende organisaties (TBO's)

geven aan dat niet veel maatregelen meer mogelijk zijn of dat het onduidelijk is welke ecologische doelen hiermee behaald zouden worden. Tata Steel geeft aan dat het moeilijk is om de voorschriften na te komen, omdat daar de medewerking voor nodig is van TBO's. De andere partijen zoals de Dorpsraad, Stichting Duinbehoud en MOB geven aan dat vooral bronmaatregelen nodig zijn en niet zozeer effectbeperkende maatregelen. Medewerking van Tata Steel en de TBO's aan vrijwillige maatregelen is essentieel. Gelet op de zienswijzen zou dat nog de nodige uitwerking, communicatie en tijd kosten. Die tijd is mede beperkt door het beroep wegens niet tijdig beslissen, zoals ingesteld door de MOB bij de rechtbank Noord-Holland. Er is daarom besloten de voorschriften voor extra natuurmaatregelen uit het definitieve besluit te halen. Wij zullen de komende periode verder de mogelijkheden onderzoeken om Tata Steel, in overleg met natuurbeheerders, waar mogelijk aanvullende natuurmaatregelen te laten nemen in Natura 2000-gebieden in de buurt van Tata Steel. Dat zal echter geen onderdeel uitmaken van dit besluit.

Tot slot

De omgevingsvergunning milieu en de natuurvergunning vullen elkaar aan in de gestelde wettelijke eisen. Vanuit de invalshoek milieu wordt onder andere gekeken naar het terugdringen van 'Zeer Zorgwekkende Stoffen' (ZZS) en het voldoen aan de 'Best Beschikbare Technieken' (BBT). Vanuit de invalshoek natuur wordt gekeken naar het beheersen van de effecten van stikstof op de natuur. Met de aanscherpingen en maatregelen bij elkaar, streven wij naar een zo strak mogelijke vergunningverlening binnen de geldende wetgeving. Met als doel het gezonder maken van de leefomgeving.

De definitieve besluiten zijn vanaf vrijdag 18 november 2022 te vinden bij de omgevingsdiensten en via www.officiëlebekendmakingen.nl. Hierin zijn ook de reacties op zienswijzen te lezen. Tegen het definitieve besluit staat beroep open bij de rechtbank. Vervolgens staat hoger beroep open bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter **A.Th.H. van Dijk**

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11095
Extern Zaak ID	1805014
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	15.b
Titel	Gezondheid: Energie en Klimaat: Incidentele subsidie IJmondgemeentes (C-agenda cie NLG en cie RWK 28-11)
Organisatieonderdeel	BEL/IOT

Bijlagen

Brief aan PS over ondersteuning IJmondgemeenten bij energietransitie en gezonde leefomgeving.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	7 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ruimte Wonen en Klimaat	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022

Toelichting

De gemeentes Beverwijk, Heemskerk en Velsen worden de komende jaren geconfronteerd met bovenregionale opgaven op het gebied van een gezonde leefomgeving en energietransitie – denk daarbij aan de verduurzaming van Tata-Steel, de aanlanding van Wind op Zee en de verzwaringen van de elektriciteitsnetwerken ivm de netcongestie. Om deze ontwikkelingen goed te kunnen begeleiden, heeft GS besloten een tijdelijke uitbreiding van het ambtelijk apparaat van deze gemeenten financieel te ondersteunen met een incidentele subsidie van 999.935,42 euro.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

P.L.M. Lensink

BEL/IOT

Telefoonnummer +31235144343

lensinkp@noord-holland.nl

1 | 1

**Betreft: Ondersteuning IJmondgemeenten bij energietransitie en
gezonde leefomgeving**

Verzenddatum

- 2 NOV. 2022

Kenmerk

1805030/1805014

Geachte leden,

Uw kenmerk

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Ondersteuning IJmondgemeenten door Provincie.

GS hebben besloten de drie IJmondgemeenten Beverwijk, Velsen en
Heemskerk de komende drie jaar financieel te ondersteunen ter
versterking van de ambtelijke organisatie. Dit ter ondersteuning op het
gebied van:

1. aanlandingen wind op zee;
2. ombouwen van industrie naar waterstof;
3. opschalen en ombouwen Energie infrastructuur.

De gemeentes worden de komende jaren geconfronteerd met
bovenregionale opgaven op het gebied van een gezonde leefomgeving
en energietransitie - denk daarbij aan de verduurzaming van Tata-Steel,
de aanlanding van Wind op Zee en de verzwaringen van de
elektriciteitsnetwerken in verband met de netcongestie. Met deze
subsidie kunnen de gemeentes voldoende ambtelijke capaciteit inhuren
om het bestuur ambtelijk te ondersteunen bij deze opgaven.

De voorwaarden die hieraan zijn verbonden zijn:

- *Het budget wordt regionaal ingezet;
- *De gemeenten zijn zelf aan zet om deze invulling te organiseren.
- *De regio komt met een voorstel hoe zij dit gaat organiseren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, **A.Th.H. van Dijk**

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Van: "Mail - FrisseWind.nu" <mail@frissewind.nu>

Onderwerp: Rectificatie claims TATA Steel door bevoegd gezag en toezichthouders

Datum: 9 november 2022 om 09:10:01 CET

Aan: Jeroen Olthof <jeroen.olthof@noord-holland.nl>, Loes de Maat <Loes.de.Maat@odnzkg.nl>, [REDACTED]

Beste Jeroen, Loes en [REDACTED]

Vanmiddag debatteert de kamer over de staatssteun voor de verduurzaming van TATA Steel. Gister verraste TATA Steel vriend en vijand met een groene glossy als 'tussentijdse rapportage' waarin zij claimen dat: "Zo is de beoogde doelstelling van 50% reductie in de uitstoot van PAK's ten opzichte van 2019 behaald. Ook de geuremissies bij de Kooks- en Gasfabriek 2 en Staalfabriek (opstoken staalpannen) zijn meer dan gehalveerd."

<https://omgeving.tatasteel.nl/nieuws/2022/tata-steel-dringt-uitstoot-van-pak%E2%80%99s-en-geur-verder-terug.html?>

Een voor de beeldvorming zeer positief bericht, waarmee TATA zijn beloftes aan de omgeving lijkt waar te maken. Belangrijk, gezien het debat vandaag, de stormvloed van kritiek die TATA keer op keer ontvangt vanwege haar negatieve impact op de omgeving en de maatwerkafspraken die gemaakt gaan worden rondom de miljarden die Tata Steel van de overheid zal ontvangen.

Helaas weet de 'doorgewinterde dossiervreter' dat deze claims niet correct zijn. Onder deze mail zet ik de feiten voor jullie op een rij. Aangezien dit stuk voor stuk zaken zijn waar de ODNZKG een belangrijke rol in speelt en/of weet van heeft, zal dit geen verassing voor jullie zijn.

Mijn concrete vraag aan jullie als bevoegd gezag, verantwoordelijk topambtenaar en directeur toezichthouder: hoe en op welke termijn gaan jullie deze claims weerleggen richting de verantwoordelijke staatssecretaris, ministers, kamerleden en in de media?

Wij hebben vaak gesproken over het gebrek aan vertrouwen in de overheid bij omwonenden. Dit is ontstaan dankzij al die jaren wegkijken, bagataliseren en faciliteren van het bedrijf. Dit is dé kans om dit recht te zetten en als overheid aan de goede kant van de wetenschap te gaan staan. Daarbij wijs ik jullie graag op de woorden van Antonio Guterres, Secretaris Generaal van de UN:

"Net zero commitments can't be a mere public relations exercise if we want to win the fight against climate change. We must have zero tolerance for greenwashing. The report from my Net-Zero Expert Group will help us move to the net-zero future we need: <https://un.org/en/climatechange/high-level-expert-group>" <https://twitter.com/antonioguterres/status/1589981613362155520>

Ik ontvang graag jullie reactie.

Met groet,
Sanne Walvisch
FrisseWind.nu

De twee rapportages van TAUW nog niet zijn geverifieerd door de toezichthouders.

- De halvering PAKS betreft alleen de Sinterfabriek, de OD is hierover nog in conclaaf met

TATA. <https://odnzkg.nl/beoordeling-od-nzkg-rapport-reductie-pak-tata-steel-%EF%BF%BC/>

- Het rapport halvering geuremissies is helemaal nog niet door de OD beoordeeld

- De laatste emissiemetingen aan de pijp van de Kookgasfabriek waren voor de OD reden voor een

waarschuwing <https://odnzkg.nl/onderzoek-uitstoot-kookgasfabriek-reden-voor-waarschuwing-en-nader-onderzoek/>

De claims van TATA Steel gaan in tegen een trend van overlastmeldingen en het verscherpte toezicht door de OD

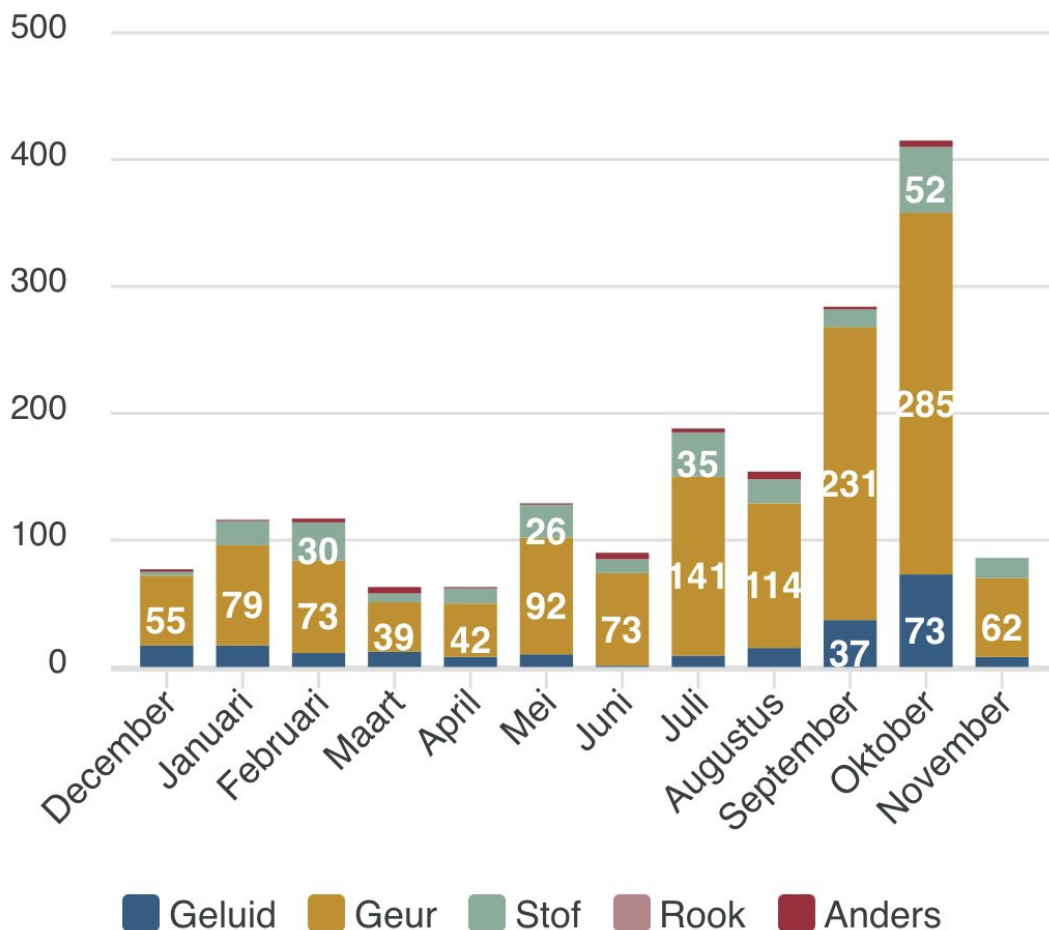
Tata beweert in de glossy dat het qua stank en stof 'goed op weg is' en dat 'maatregelen de uitstoot van fijnstof, zware metalen en lood lijken (!!) te verminderen

- Het aantal overlastmeldingen stijgt de laatste tijd tot recordhoogten, zo zien we op <https://loket.odnzk.nl/data-visualisatie-tata-steel/>. Dit komt overeen met wat wij om ons heen horen en ervaren.

- In het laatste RIVM depositieonderzoek (2020) was sprake van een toename van o.a. PAKs ten opzichte van eerder onderzoek. <https://www.rivm.nl/publicaties/depositieonderzoek-ijmond-2020-monstername-analyse-en-risicobeoordeling-van-pak-en>. Het RIVM komt in december en in februari met de uitkomst van 2 nieuwe depositieonderzoeken.

- De OD gaf TATA deze zomer een waarschuwing vanwege de fikse stijging meldingen <https://odnzk.nl/waarschuwing-voor-tata-steel-na-fikse-stijging-meldingen/>

Overlast per maand , klik op een kolom om de maanc

TATA beweert dat het onderzoek onafhankelijk is uitgevoerd

In het rapport van TAUW lezen we dat er bij 'Door TATA steel uitgevoerde visuele inspecties sinds 2019 minder lekkages zijn gedetecteerd, waardoor kan worden verondersteld dat de diffuse uitstoot is afgenomen.

- Door TATA medewerkers uitgevoerde visuele inspecties zijn niet onafhankelijk en de claim dat hierdoor iets kan worden verondersteld is geen wetenschappelijke onderbouwing

- We zijn in afwachting van onafhankelijke metingen naar de diffuse uitstoot. Deze metingen laten door weersomstandigheden lang op zich wachten.
- Op de camera's van FrisseWind.nu zien wij dagelijks grote hoeveelheden lekkages bij kookgasfabriek 2, <https://www.youtube.com/channel/UCMWAY35jAiyzkQ83WopFlfg>

TAUW

Kenmerk P001-1286568HLG-V01-agv-NL

Vaststellingen TAUW

Tijdens de door Tata Steel uitgevoerde visuele inspecties zijn sinds 2019 minder lekkages gedetecteerd, waardoor kan worden verondersteld dat de diffuse uitstoot is afgenomen. Aangezien de medewerkers van Tata Steel de visuele beoordeling van lekkages en het bepalen van de lekkagegraad hebben uitgevoerd is het voor TAUW niet mogelijk om te controleren of deze correct zijn uitgevoerd.

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11240
Extern Zaak ID	1888370
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	15.d
Titel	Gezondheid/mobiliteit: Vaststelling geluidsbelastingkaart 2021 (C-agenda NLG –leidend– 28-11 en M&B 01-12)
Organisatieonderdeel	BEL/OMB

Bijlagen
Toelichting geluidskaart 2021.docx
Rapportage 'EU-geluidsbelastingkaart 2021 PNH'(012651.20220907.R1.04).pdf
Brief aan PS over vaststelling geluidsbelastingkaart provinciale wegen 2021.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	14 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022
Mobiliteit & Bereikbaarheid	1 december 2022

Toelichting

De geluidsbelastingkaart 2021 geeft inzicht in hoeveel geluid provinciale wegen veroorzaken in de omgeving. Bij de berekening van de geluidsbelasting zijn bijvoorbeeld de verkeersintensiteit, het wegdektype, en afscherpende objecten meegenomen. Aan de hand van deze kaart komt er in 2024 een plan met maatregelen om geluidshinder te beperken. De geluidsbelastingkaart is binnenkort te vinden op de website van de provincie Noord-Holland. Meer informatie over bronnen in de omgeving die geluidsbelasting kunnen veroorzaken zijn te vinden op de geluidviewer (<https://geoapps.noord-holland.nl/GeoWebP/index.html?viewer=geluidsbelasting>).

Bijlage bij registratienummer 1888370–1888436

Aanleiding

Het opstellen van geluidsbelastingkaarten (of geluidskaarten) is een verplichting die voortkomt uit de Europese Richtlijn Omgevingslawaaï. Belangrijkste drijfveer voor de Europese richtlijn is het terugdringen van gezondheidseffecten van geluid door wegverkeer. Blootstelling aan geluid kan een breed scala aan gezondheidseffecten veroorzaken van hinder en slaapverstoring tot hart- en vaatziekten.

Dit sluit aan bij de ambitie van de provincie Noord-Holland. *“Wij willen dat Noord-Holland een gezonde leefomgeving is” (Coalitieakkoord Duurzaam Doorpakken!).* Geluid is een belangrijk aspect van de leefomgeving en biedt handelingsperspectief voor een bijdrage van de provincie Noord-Holland in het streven naar en behouden van een gezonde leefomgeving. De geluidsbelastingkaarten geven inzicht in locaties waar de geluidsbelasting hoog is en in de oorzaken van toe- of afnames van het geluidsbelastingniveau ten opzichte van de geluidsbelastingkaart opgesteld in 2016.

De provincie Noord-Holland voert als wegbeheerder de taken die voortkomen uit deze richtlijn voor de vierde keer uit; de eerste keer was in 2006, de tweede keer in 2011 en de derde keer in 2016. De geluidsbelastingkaart 2021 moet minimaal betrekking hebben op de provinciale wegen waar jaarlijks 3 miljoen of meer voertuigen passeren en die buiten de zogenaamde vastgestelde agglomeraties (in Noord-Holland omgeving Amsterdam/Haarlem, Alkmaar en Hilversum) liggen. De meeste provinciale wegen voldoen aan dit 3 miljoen criterium.

Net zoals bij de eerdere geluidsbelastingkaarten is er voor gekozen de berekeningen niet te beperken tot deze selectie van wegen, maar het gehele provinciale wegennet te onderzoeken om een zo accuraat mogelijk beeld te krijgen van de geluidsbelasting in de totale provincie.

De geluidsbelastingkaart vormt een basis voor het beleid van de Provincie Noord-Holland. In navolging van het opstellen van geluidsbelastingkaart moet de provincie Noord-Holland medio 2024 ook een nieuw actieplan geluid opgesteld hebben. Het actieplan geluid beschrijft het beleid dat de provincie uitvoert ter beperking van de geluidsbelasting afkomstig van provinciale wegen en bevat maatregelen voor de komende vijf jaar. Daarnaast is de geluidsbelastingkaart input voor de Investeringsstrategie Noord-Hollandse Infrastructuur (iNHi) en geeft het inzicht voor locatiekeuzes voor geluidsreducerende pilots.

De geluidsbelastingkaart 2021 worden vastgesteld door Gedeputeerde Staten en gepubliceerd. De resultaten zijn in te zien via de tijdelijke digitale viewer: <https://geoapps.noord-holland.nl/app/geluidsbelasting2021t>. Binnen een maand na vaststelling door GS is de geluidsbelastingkaart voor een ieder te bekijken via de externe digitale viewer: [Geluidsbelasting \(noord-holland.nl\)](https://geluidsbelasting.noord-holland.nl)

Bijlage bij registratienummer 1888370–1888436

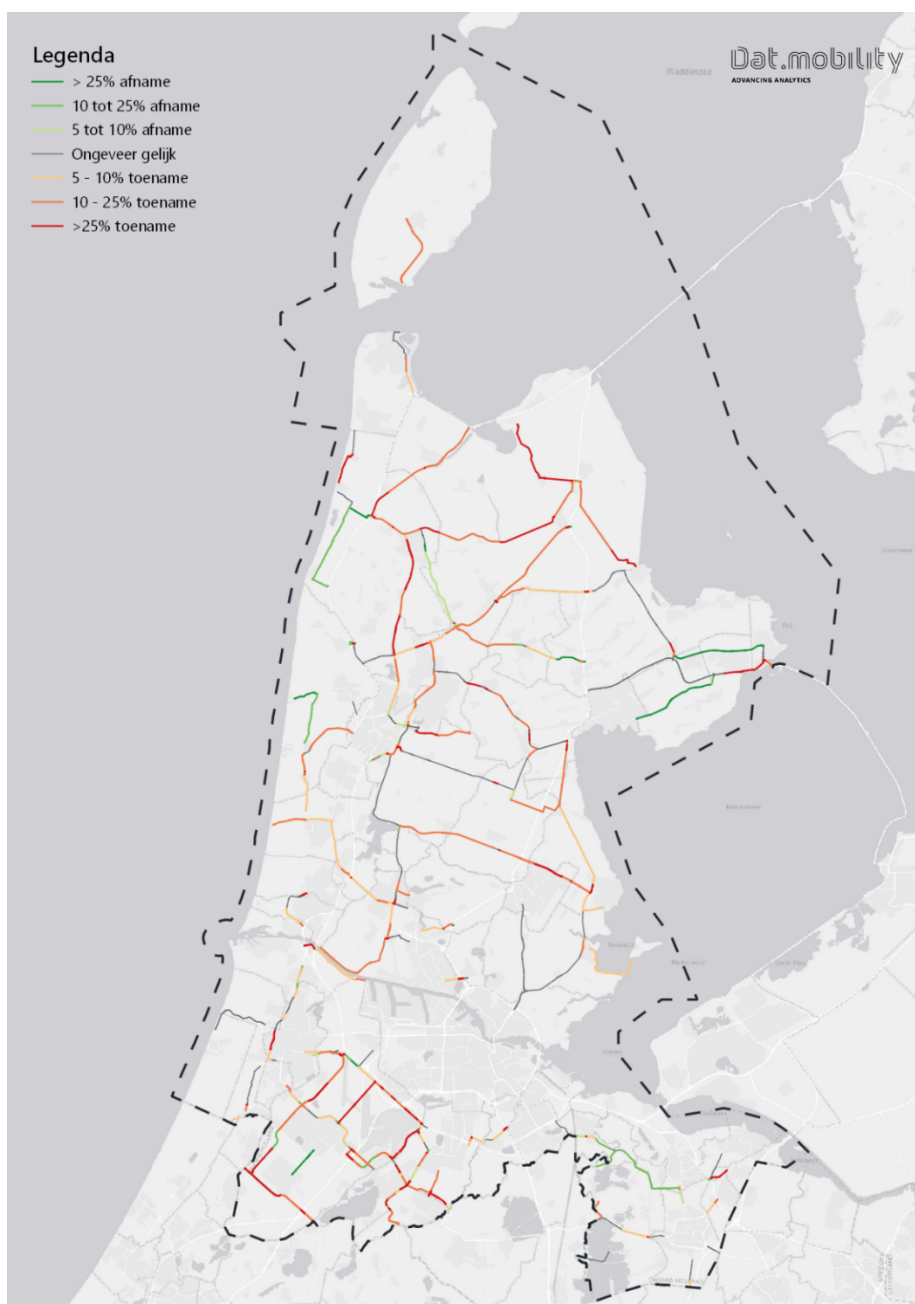
Berekende geluidsbelasting

Met behulp van rekenmodellen is de geluidsbelasting inzichtelijk gemaakt op gebouwniveau en door middel van geluidscontouren waarmee de geluid belaste oppervlaktes kunnen worden bepaald. De basisgegevens zijn opnieuw tegen het licht gehouden. Daarbij zijn ten opzichte van 2016 de volgende zaken geactualiseerd:

- Verkeersintensiteiten. Hiervoor is gebruik gemaakt van de verkeersgegevens voor het jaar 2019. Dit jaar is bewust gekozen, omdat bij het toepassen van de intensiteiten uit het jaar 2020 of 2021 gebruik zou worden gemaakt van tijdelijk verlaagde verkeersintensiteiten als gevolg van de Corona-maatregelen;
- Maximumsnelheden;
- Wegdekverhardingen;
- Geluidsafschermende voorzieningen;
- Bodemgebieden;
- Gebouwen en adrespunten.

Bijlage bij registratienummer 1888370-1888436

De belangrijkste verschillen ten opzichte van 2016 voor wat betreft verkeersintensiteiten is in Figuur 1 gepresenteerd. In de rapportage zijn ook figuren van de verschillen in snelheden en wegdekverhardingen opgenomen.

Figuur 1: Provinciale wegen met groen (afname) en oranje/rood (toename), de weggedeelten waarvan het aantal motorvoertuigen is veranderd ten opzichte van 2016

Bijlage bij registratienummer 1888370–1888436

Een nieuwe rekenmethode

Nieuw in deze ronde van de geluidsbelastingkaart is dat de EU een nieuwe rekenmethode voorschrijft. Alle Europese landen moeten nu verplicht gebruik maken van één en dezelfde Europese rekenmethode (genaamd CNOSSOS) waarmee op basis van verkeersintensiteiten, snelheden, conditie van het wegdek en de afstand tot de bebouwing de geluidsbelastingkaart wordt berekend. Door toepassing van dezelfde rekenmethode kunnen de resultaten tussen de Europese landen onderling beter met elkaar worden vergeleken.

Dit betekent echter ook dat er nu een andere rekenmethode is gehanteerd dan bij de eerdere geluidsbelastingkaarten. De eerdere geluidsbelastingkaarten zijn namelijk berekend met de Nederlandse rekenmethode (RMG–2012).

De nieuwe Europese rekenmethode leidt tot andere uitkomsten dan met de Nederlandse rekenmethode. De rekenmethoden verschillen dusdanig van elkaar waardoor een vergelijking met de geluidsbelastingkaart 2016 niet goed te maken is. Omdat wij dit wel belangrijk achten hebben wij de geluidsbelastingkaart 2021 met beide rekenmethoden berekend. Op deze manier kunnen we dus de uitkomsten van de geluidsbelastingkaart 2016 en 2021 goed met elkaar vergelijken. Deze vergelijking hebben wij ook nodig in voorbereiding op een nieuw actieplan geluid.

In deze toelichting gaan wij eerst in op de vergelijking 2016–2021 op basis van de Nederlandse methode en daarna op de nieuwe Europese methode.

Ontwikkeling geluidsbelasting 2016–2021

Om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de geluidsbelasting tussen de jaren 2016 en 2021 is een aanvullende verschilanalyse uitgevoerd. Dit is niet verplicht. Maar een verschilanalyse geeft ons waardevolle inzichten in de oorzaak van een mogelijke toename (of afname) van de geluidsbelasting in de betreffende jaren.

Om een goede vergelijking te kunnen maken tussen de jaren 2016 en 2021 is de geluidsbelastingkaart 2021 dan ook eerst doorgerekend met de Nederlandse rekenmethode. Op deze manier kunnen we de uitkomsten voor 2021 goed vergelijken met de uitkomsten van de geluidsbelastingkaart 2016 omdat eventuele verschillen niet worden veroorzaakt door de gewijzigde rekenmethode. Vanwege de beschikbaarheid van nauwkeurigere invoergegevens is er tevens voor de geluidsbelastingkaart uit 2016 een herberekening uitgevoerd. Vervolgens is de geluidsbelastingkaart 2021 doorgerekend met de verplichte nieuwe Europese rekenmethode.

Tabel 1 geeft een totaaloverzicht van het aantal adressen en geschatte inwoners per geluidsbelastingklasse. Voor de schatting van het aantal inwoners is daarbij uitgegaan van het voorgeschreven gemiddeld aantal inwoners van 2,14 per adres. In de rapportage zijn de aantallen ook per gemeente weergegeven.

Bijlage bij registratienummer 1888370–1888436

	55–59 dB	60–64 dB	65 dB en hoger	Totaal
Situatie 2016 (herberekening)				
Aantal adressen	4.903	2.876	831	8.610
Aantal inwoners	10.492	6.155	1.778	18.425
Situatie 2021				
Aantal adressen	5.324	3.038	773	9.135
Aantal inwoners	11.393	6.501	1.654	19.549

Tabel 1: Aantal gevoelige adressen per geluidsklasse etmaalperiode (Lden) 2016 en 2021 o.b.v. RMG-2012

Ten opzichte van 2016 is sprake van een afname van het aantal woningen en inwoners in de hoogste geluidsbelastingklasse van 65 dB en hoger. Voor de lagere geluidsbelastingklassen tussen 55 en 65 dB is er sprake van een.

De afnames van de geluidsbelastingen worden voornamelijk veroorzaakt door lagere maximum-snelheden, het toepassen van geluidsreducerend asfalt en bijvoorbeeld de openstelling van de Westfriisiaweg (die andere provinciale wegen ontlast). De toenames in de lagere geluidsbelastingklassen zijn met name te verklaren door toenames van de verkeersintensiteiten en het realiseren van nieuwe woningen langs provinciale wegen in de afgelopen vijf jaar.

Op gemeentelijk niveau komen de volgende zaken naar voren:

- Er zijn twee gemeenten waar de afname van het aantal adressen met een geluidsbelasting groter dan 55 dB tussen 2016 en 2021 groter is dan 50 adressen. Het gaat hierbij om de gemeenten Hoorn en Weesp. Verklaringen zijn:
 - Hoorn: de N307 – Westfriisiaweg is gereconstrueerd. Na reconstructie van de weg liggen woningen verder van de provinciale weg. Ook is er op dit weggedeelte een geluidsreducerende deklaag aangebracht.
 - Weesp: op de N236 is op een weggedeelte een geluidsreducerende deklaag aangebracht. Op een ander gedeelte van de N236 en op een gedeelte van de N523 is de verkeersintensiteit afgenomen. Ten slotte is het aandeel vrachtverkeer op de N236 afgenomen ten opzichte van 2016.
- Er zijn vijf gemeenten waar de toename van het aantal adressen met een geluidsbelasting groter dan 55 dB tussen 2016 en 2021 groter is dan 50 adressen. Het gaat hierbij om de gemeenten Den Helder, Haarlem, Heemstede, Heerhugowaard, Hollands Kroon. Verklaringen zijn:
 - Den Helder: in 2016 is op een deel van de N250 uitgegaan van een geluidsreducerende deklaag. Op basis van actuele inzichten blijkt op deze locatie een standaard deklaag te

Bijlage bij registratienummer 1888370–1888436

- liggen. In 2021 is de correcte wegdekverharding opgenomen waardoor er hogere geluidsbelastingen ontstaan.
- Haarlem: op de N208 is sprake van een toename in verkeersintensiteit waardoor de geluidsbelastingen op de woningen hoger liggen. Een kleine toename van het aandeel vrachtverkeer draagt daar ook aan bij.
 - Heemstede: er is sprake een toename van de verkeersintensiteit op de N201. Ook zijn er sinds 2016 woningen gebouwd in de nabijheid van de N201 vlakbij de grens met de gemeente Haarlemmermeer woningen.
 - Heerhugowaard: hoofdzakelijk zijn de toegenomen geluidsbelastingen op de woningen te verklaren door hogere verkeersintensiteiten op de N241, N242 en voor een klein deel op de N508. Daarnaast zorgt het doortrekken van de N194 naar de N242 voor geluidsbelastingen op woningen die in 2016 buiten het invloedsgebied van de provinciale wegen lagen.
 - Hollands Kroon: op vrijwel alle wegen in de gemeente Hollands Kroon zijn de verkeersintensiteiten toegenomen. Daarnaast is op de N249 en de N248 het aandeel vrachtverkeer toegenomen.
- Over het algemeen heeft de realisatie van de Westfriisiaweg gezorgd voor een positief effect op de geluidssituatie. Door deze nieuwe wegverbinding worden de bestaande wegen ontlast waar voorheen sprake was van relatief hoge geluidsbelastingen op de langs gelegen woningen.

Resultaten 2021 (Europese rekenmethode)

Door toepassing van de nieuwe Europese rekenmethode (CNOSSOS) worden ten opzichte van de Nederlandse rekenmethode (RMG-2012) hogere geluidsbelastingen berekend. Dit geldt voor heel Nederland. Het effect is dat meer geluidsbelaste woningen en inwoners in een hogere geluidsbelastingklasse worden berekend. Dit is echter het gevolg van een andere opzet van deze nieuwe rekenmethode waarbij anders wordt omgegaan met o.a. de bodemdemping.

Bijlage bij registratienummer 1888370–1888436

Tabel 2 geeft een totaaloverzicht van het aantal adressen en geschatte inwoners per geluidsbelastingsklasse voor beide rekenmethodes.

	55–59 dB	60–64 dB	65 dB en hoger	Totaal
Situatie 2021 (RMG–2012)				
Aantal adressen	5.324	3.038	773	9.135
Aantal inwoners	11.393	6.501	1.654	19.549
Situatie 2021 (CNOSSOS)				
Aantal adressen	7.542	4.273	2.873	14.688
Aantal inwoners	16.140	9.144	6.149	31.433

Tabel 2: Aantal gevoelige adressen en inwoners per geluidsklasse etmaalperiode (Lden) o.b.v. RMG–2012 en CNOSSOS

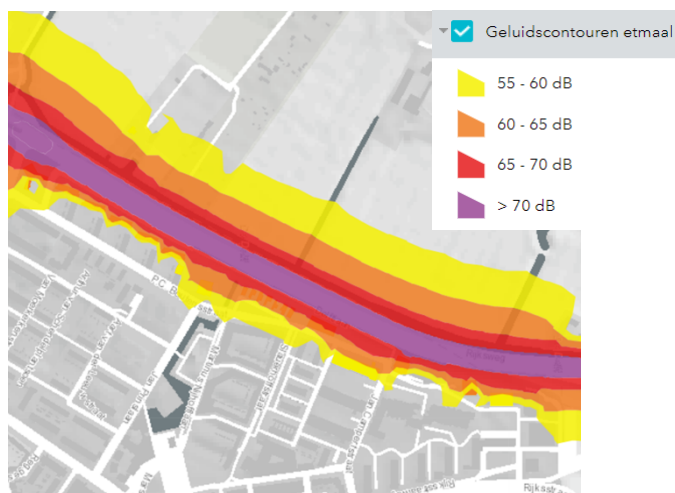
Het RIVM heeft landelijk onderzoek gedaan naar de verschillen in uitkomsten tussen de nieuwe Europese rekenmethode en de in Nederland gehanteerde rekenmethode. Op basis van deze uitkomsten wordt binnenkort een landelijke reactie op de website van Infomil verwacht.

Bij ruimtelijke procedures rondom wegen en woningbouw is het vanuit nationale wetgeving verplicht om de Nederlandse rekenmethode te hanteren. De Europese rekenmethode moeten we alleen toepassen bij het opstellen van de geluidsbelastingkaarten – dat is elke vijf jaar. De volgende geluidsbelastingkaart zal in 2027 worden opgesteld.

Weergave resultaten

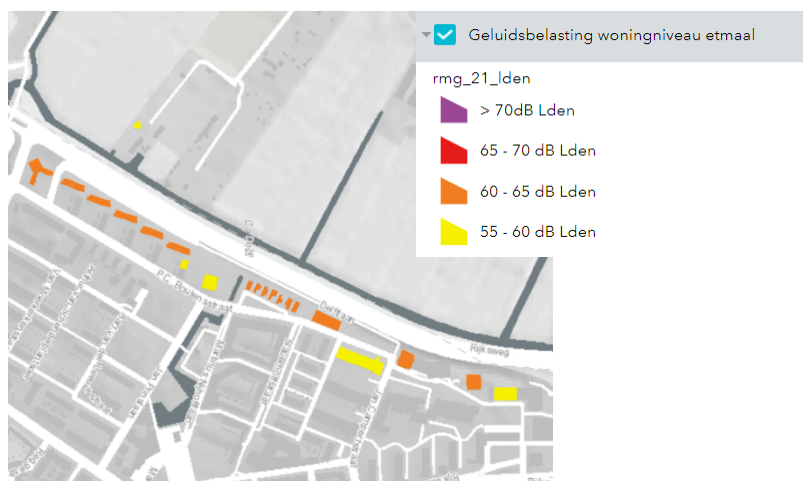
De resultaten van de geluidsberekeningen zijn zowel in de vorm van afbeeldingen als tabellen beschikbaar. De afbeeldingen worden opgenomen in de geluidviewer op de provinciale website. Naast de verplichte geluidscontouren o.b.v. de Europese rekenmethode (CNOSSOS) worden ook de geluidsbelasting en verschilkaart 2016–2021 op pandniveau o.b.v. de Nederlandse rekenmethode (RMG–2012) weergegeven.

Voorbeeld geluidcontouren

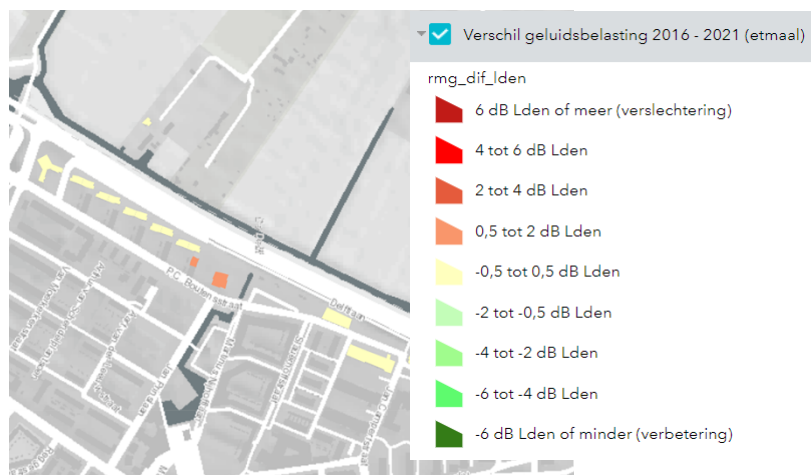
Bijlage bij registratienummer 1888370–1888436

Voorbeeld pandenkaart

De kleuren op de kaartbeelden corresponderen met categorieën geluidsbelasting. De pandenkaarten maken het voor burgers mogelijk op gedetailleerd niveau de geluidsbelasting voor hun eigen woning aan de hand van de kleur af te lezen. Zowel de etmaalperiode (Lden)¹ als de nachtperiode (Lnight)² is op de kaartbeelden inzichtelijk gemaakt.

Voorbeeld verschilkaart 2016–2021 op woningniveau

¹ Etmaalperiode (Lden) staat voor een jaargemiddeld geluidniveau over de dag, avond en nacht waarbij voor geluid in de avond en nacht een strafcorrectie is toegepast vanwege extra hinderlijkheid.

² Nachtperiode (Lnight) staat voor een jaargemiddeld geluidniveau in de nachtperiode. Deze maat is een indicator voor slaapverstoring.

Bijlage bij registratienummer 1888370–1888436

Met behulp van kaartbeelden zijn de verschillen in geluidsbelasting ook grafisch inzichtelijk gemaakt. De resultaten van de verschilberekeningen zijn weergegeven op pandenniveau waarbij de kleur van de woning aangeeft in welke mate de geluidsbelasting sinds 2016 is toe- of afgenomen.

Vertraging vaststelling geluidsbelastingkaart

De vaststelling van de geluidsbelastingkaart 2021 heeft vertraging afgelopen. De volgende twee factoren waren hierbij van invloed: ten eerste hebben wij gekozen om de verschillen tussen 2016 en 2021 inzichtelijk te laten maken, dit kostte extra tijd. Ten tweede is de rekentijd met de Europese rekenmethode langer dan met de Nederlandse rekenmethode. Door deze vertraging hebben we de wettelijke termijn voor vaststelling van de geluidsbelastingkaart (30 juni) en de landelijke deadline voor de aanlevering van de geluidgegevens aan de EU niet gehaald (1 oktober). In de juridische bijlage is opgenomen dat dit naar verwachting geen juridische gevolgen heeft.

Vervolg

De uitkomsten van de geluidbelastingkaart 2021 vormen een bouwsteen voor het nieuwe actieplan geluid. Dit actieplan beschrijft het geluidbeleid rond provinciale wegen voor de periode 2024–2029 en bevat maatregelen om de geluidshinder te beperken. Een evaluatie van het huidige geluidbeleid maakt hier onderdeel van uit. Dit geldt ook voor de wijze waarop we om willen gaan met de geconstateerde hogere uitkomsten door de nieuwe rekenmethode. Het actieplan moet uiterlijk 18 juli 2024 zijn vastgesteld.

Met het ingaan van de Omgevingswet gaat er veel veranderen op het gebied van de geluidwetgeving voor wegverkeer. In tegenstelling tot het huidige actieplan moet het nieuwe actieplan niet alleen ingaan op de uitkomsten van de geluidsbelastingkaart 2021, maar ook betrekking hebben op de nog vast te stellen geluidproductieplafonds (GPP's)³ en de afhandeling van nieuwe saneringswoningen. Daarnaast moeten de verschillende onderdelen in samenhang met elkaar worden beschouwd en krijgt het thema gezonde leefomgeving een steeds belangrijke plek in de ambitie van de provincie.

³ Bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet wijzigt de geluidwetgeving en moeten er op vaste referentiepunten langs de provinciale wegen geluidproductieplafonds (GPP's) worden vastgesteld. Een GPP is het maximaal toelaatbare geluidniveau in een referentiepunt en is een verplichte omgevingswaarde in de Omgevingsverordening. De provincies krijgen een aantal jaren te tijd om de GPP's vast te stellen.

Bijlage bij registratienummer 1888370–1888436

Eerst wordt een aantal globale scenario–studies opgesteld voor geluidsreducerende maatregelen met een wisselend ambitieniveau. Daarbij wordt het bijbehorende globaal pakket aan doelmatige maatregelen en financiële implicaties geschetst. GS kiezen uiteindelijk het ambitieniveau (de plandirempel) en een voorkeursscenario en leggen deze tezamen met de overige scenario's ter bespreking voor aan de PS–commissie NLG. Ook de leden van de PS–commissie M&B zullen hiervoor worden uitgenodigd. Na deze bespreking leggen GS het ontwerp–actieplan ter inzage.

Presentatie per gemeente middels factsheets

Per gemeente is een factsheet opgesteld van de geluidssituatie. Onderaan deze bijlage is als voorbeeld de factsheet van de gemeente Haarlem opgenomen.

Rapportage aan Europese Unie

Iedere wegbeheerder dient de volgende informatie over de geluidsbelasting aan de Europese Unie te verschaffen:

- Tabellen met het aantal inwoners per geluidsklasse ten gevolge van de wegen met meer dan drie miljoen voertuigbewegingen per jaar
- Tabellen met oppervlaktes per geluidsbelastingsklasse
- Shapefiles van de geluidcontouren. Dit zorgt ervoor dat de EU de geluidcontouren van verschillende wegbeheerders kan opnemen in een EU–geluidviewer

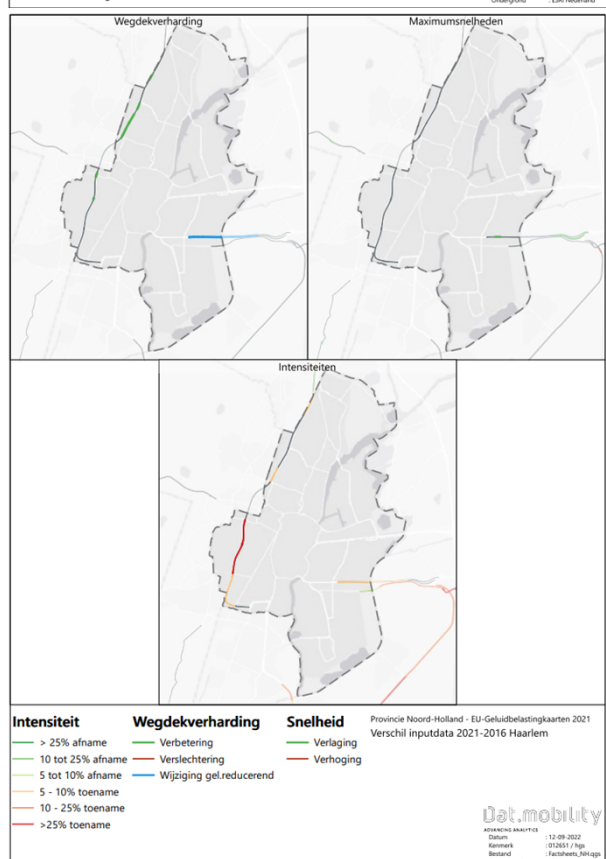
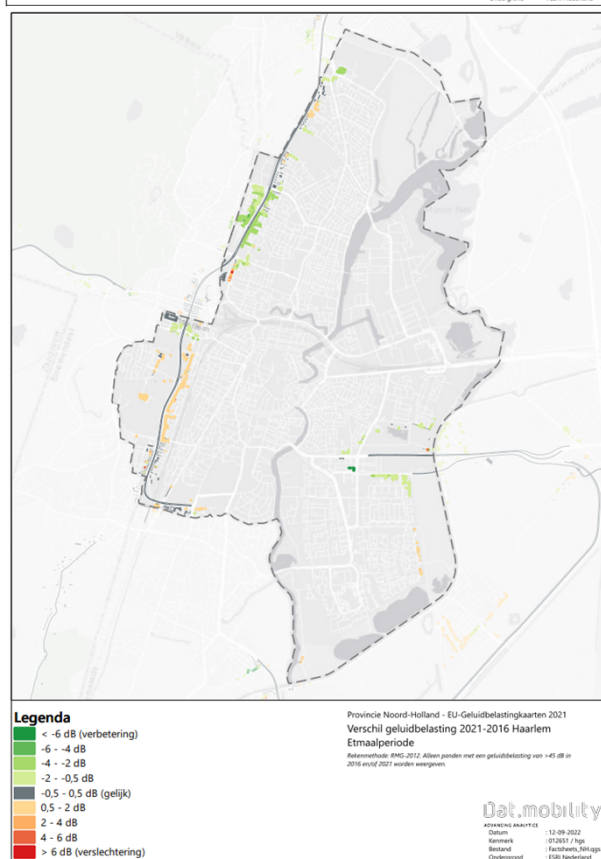
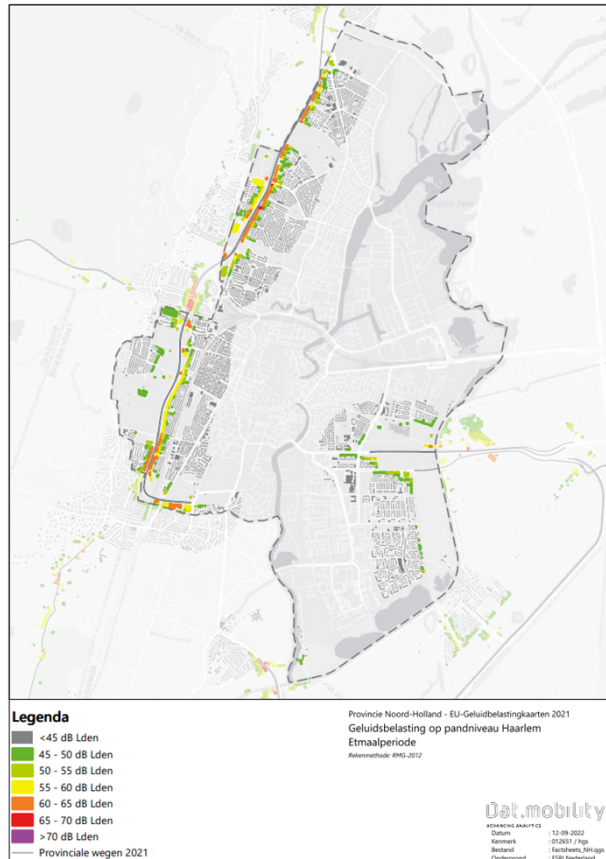
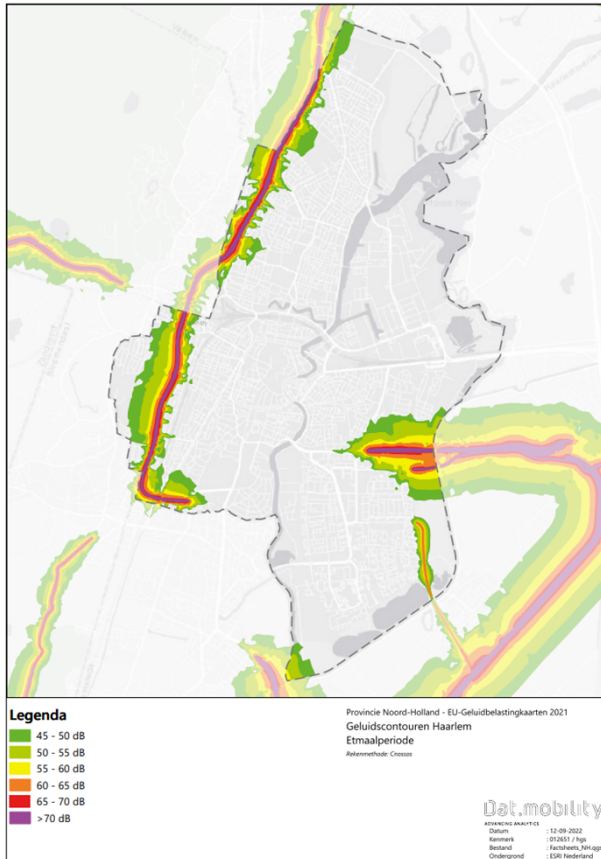
Deze informatie wordt digitaal geleverd aan de Centrale Voorziening Geluidgegevens. Dit is het digitale systeem opgesteld door het RIVM waar deze gegevens van alle overheden worden verzameld en vervolgens aan de EU worden uitgeleverd.

Presentatie geluidsbelastingkaart op website en via geluidviewer

De geluidkaarten met geluidscontouren, de pandenkaarten en de verschilkaarten worden na vaststelling door GS gepubliceerd door middel van een actualisatie van de geluidviewer op de provinciale website ([Geluidsbelasting \(noord-holland.nl\)](https://geluidsbelasting.noord-holland.nl)).

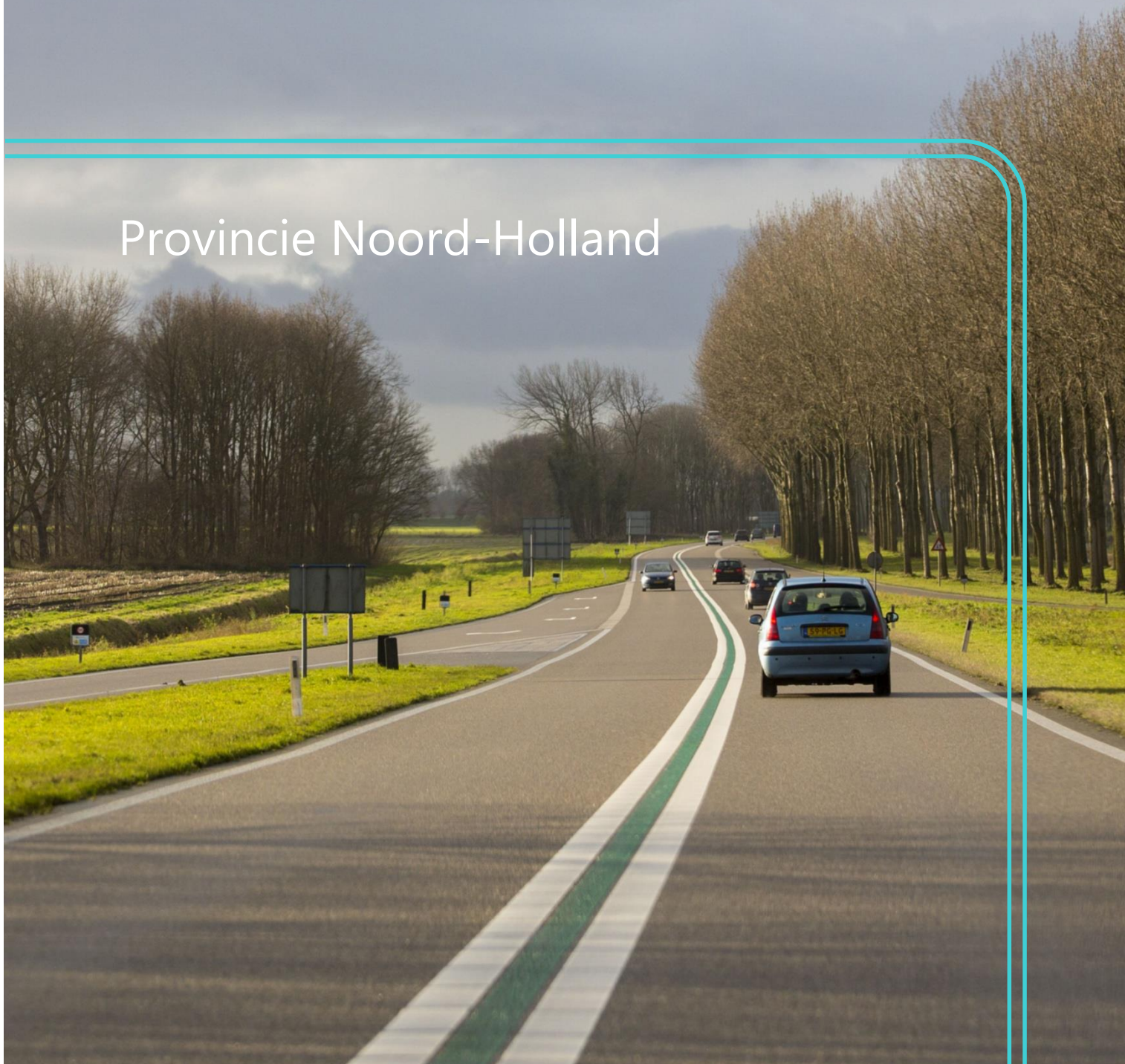
Het rapport waarin de resultaten van de geluidsbelastingkaart 2021 zijn opgenomen, wordt ook gepubliceerd op de website. Daarnaast wordt met een nieuwsbericht op de website aandacht besteed aan de vaststelling van de geluidsbelastingkaart 2021.

Bijlage bij registratienummer 1888370-1888436

Geluidsbelastingkaart provinciale wegen

Provincie Noord-Holland

Opdrachtgever
Titel rapport

Provincie Noord-Holland
Geluidsbelastingkaart
provinciale wegen

Kenmerk
Datum publicatie

012651.20221019.R1.04

Projectleider Dat.mobility
Projectteam Dat.mobility

Jakob Henckel
Jakob Henckel en Stan Hagen

Projectteam opdrachtgever

Monique van Troost

Status

Definitief

© Copyright Dat.mobility BV

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding project	7
1.2 Inhoud rapportage	8
2. Uitgangspunten	9
2.1 Beschouwde wegvakken	9
2.2 Gebruikte gegevens	10
2.3 Gebruikte rekenmethode	10
2.4 Inzicht in de ontwikkeling van geluidsbelastingen	11
2.5 Te presenteren resultaten	11
2.6 Wijze van modelleren	11
3. Ontwikkeling geluidsbelasting	12
3.1 Bijstelling geluidsmodel 2016	12
3.2 Ontwikkeling intensiteiten, snelheden en verharding	12
3.3 Aantal woningen en inwoners per geluidsklasse	16
3.4 Nieuwe geluidsgevoelige bestemmingen in 2021 t.o.v. 2016	18
4. Resultaten CNOSSOS	19
4.1 Aantal inwoners per geluidsbelastingklasse	19
4.2 Oppervlaktes	20
5. Vervolgprocedure	21
5.1 Publicatie geluidskaart	21
5.2 Aanleveren gegevens bij de Centrale Voorziening Geluidsgegevens	21
5.3 Actieplannen	21

Bijlagen

- 1 Geluidsbelastingen per gemeente 2016 vs 2021
- 2 Geluidsbelastingen per gemeente CNOSSOS 2021
- 3 Oppervlaktes geluidcontouren per gemeente 2021 CNOSSOS
- 4 Voorbeeld van een factsheet

Samenvatting

Blootstelling aan geluid kan een breed scala aan gezondheidseffecten veroorzaken. Daarom berekent de provincie Noord-Holland iedere vijf jaar de geluidsbelasting van provinciale wegen. Het opstellen van geluidsbelastingkaarten is ook verplicht gesteld vanuit de Europese Richtlijn Omgevingslawaaai. De provincie Noord-Holland stelt sinds 2006 voor de vierde keer een geluidsbelastingkaart over haar provinciale wegen op. Deze keer over het jaar 2021.

De geluidsbelastingkaart moet minimaal betrekking hebben op de provinciale wegen waar jaarlijks 3 miljoen of meer voertuigen passeren en die liggen buiten de zogenaamde agglomeraties. De provincie Noord-Holland heeft – net zoals bij de vorige geluidsbelastingkaart uit 2016 – alle provinciale wegen meegenomen, dus ook de wegen met minder dan 3 miljoen voertuigen per jaar.

De geluidssituatie voor de provincie Noord-Holland is berekend met behulp van geavanceerde rekenmodellen. De geluidsbelastingen zijn berekend per adres. Hierbij wordt onder andere rekening gehouden met de hoeveelheid en samenstelling van het verkeer, de wegdekverharding, en aanwezige geluidsafschermende voorzieningen. Vervolgens is op basis van een gemiddeld aantal inwoners per adres (2,14) een inschatting gemaakt van het aantal inwoners per geluidsklasse.

Gewijzigde rekenmethode in 2021

In deze vierde tranche is voor heel Europa een nieuwe rekenmethode (CNOSSOS-rekenmethode) voorgeschreven waarmee de geluidsbelastingkaart berekend moet worden. Dit is een andere rekenmethode dan die bij de eerdere geluidsbelastingkaarten is gehanteerd. De eerdere geluidsbelastingkaarten zijn namelijk berekend met de Nederlandse rekenmethode op basis van het Reken- en Meetvoorschrift Geluid (RMG-2012).

De nieuwe rekenmethode kent een andere benaderingswijze en zorgt daarmee ook voor andere rekenresultaten. Daardoor zijn de berekende resultaten niet 1:1 vergelijkbaar met de geluidsbelastingkaart uit 2016. Het is voor de provincie Noord-Holland belangrijk om meer inzicht te hebben in de geluidsontwikkeling tussen 2016 en 2021. Een verschilanalyse tussen beide jaren geeft inzicht in de toe- en afnames van de geluidsbelasting en de mogelijke oorzaak hiervan. Daarom is voor het jaar 2021 de geluidssituatie ook berekend met de Nederlandse rekenmethode (RMG-2012) die bij de geluidsbelastingkaart 2016 is gehanteerd. Op deze manier zijn de resultaten uit 2016 en 2021 direct onderling met elkaar te vergelijken zonder de effecten van de gewijzigde rekenmethode.

Resultaten 2021

Ten opzichte van het jaar 2016 is er een afname berekend van het aantal woningen in de hoogste geluidsbelastingsklassen van 65 dB en hoger. De afnames van de geluidsbelastingen worden voornamelijk veroorzaakt door lagere wettelijke toegestane snelheden, het toepassen van geluidsreducerend asfalt en bijvoorbeeld de openstelling van de Westfriisaweg die de andere provinciale wegen ontlast. Voor de lagere geluidsbelastingsklassen tussen de 55 en 65 dB is een toename van het aantal woningen berekend. Deze toenames zijn met name te verklaren door de toenames in de verkeersintensiteiten en het realiseren van nieuwe woningen langs de provinciale wegen in de afgelopen vijf jaar. Voor de vergelijking tussen 2016 en 2021 is dus de Nederlandse rekenmethode (RMG-2012) gehanteerd.

Zoals eerder aangegeven moeten de geluidsbelastingen berekend worden op basis van de nieuwe CNOSSOS-rekenmethode. Met deze rekenmethode worden hogere aantallen woningen in de geluidsklassen berekend. Dit is echter het gevolg van de gewijzigde rekenmethode.

Vervolg

Aan de hand van de geluidsbelastingkaart 2021 stelt de provincie Noord-Holland in 2024 een actieplan op. Dit actieplan beschrijft het geluidbeleid voor de periode 2024-2029 en bevat maatregelen om de geluidshinder te beperken.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding project

Op Europees niveau is als voornaamste doel op het gebied van geluidshinder gesteld dat 'niemand mag worden blootgesteld aan de geluidsniveaus die de gezondheid en de kwaliteit van het bestaan in gevaar brengen'. Om dit doel te bereiken, wordt een nieuw Europees raamwerk voor geluidsbeleid ontwikkeld. De Richtlijn Omgevingslawaai die op 18 juli 2002 werd gepubliceerd, is de eerste stap om tot dat Europese raamwerk te komen.

Deze Europese Richtlijn Omgevingslawaai is gericht op de evaluatie en beheersing van omgevingslawaai. In Nederland is deze richtlijn in 2004 ingevoerd in de Wet geluidhinder en in 2012 omgezet naar de Wet milieubeheer. De richtlijn wordt straks ook geïmplementeerd in de Omgevingswet.

De richtlijn is van toepassing op omgevingslawaai, waaraan mensen worden blootgesteld. Het toepassingsgebied beperkt zich tot weg- en railverkeer en luchtvaart en specifieke vastgelegde industriële activiteiten. Het doel van de richtlijn is de hinder en de schadelijke gevolgen van blootstelling aan omgevingslawaai te vermijden, te voorkomen of te verminderen. Hinder is het bekendste effect van geluid. Naast hinder kan geluid ook leiden tot slaapverstoring, en hart- en vaatziekten.

De belangrijkste doelen van de EU-richtlijn Omgevingslawaai zijn het inventariseren van de geluidssituatie in alle Europese lidstaten, het inzichtelijk maken van de stand van zaken met betrekking tot het geluidsbeleid per lidstaat en het bevorderen van de communicatie over het geluidsbeleid met de burgers in de lidstaten. Om deze doelen te bereiken, dienen, zo stelt de EU-richtlijn Omgevingslawaai, de volgende drie instrumenten te worden toegepast:

- Opstellen van geluidsbelastingkaarten, om de blootstelling aan omgevingslawaai te inventariseren en vast te stellen;
- Opstellen, op basis van de geluidsbelastingkaarten, van actieplannen om de prioritaire problemen aan te pakken;
- Voorlichting geven aan en communiceren met het publiek over omgevingslawaai en de aanpak van de problemen.

De EU-richtlijn Omgevingslawaai is in Nederland ingedeeld in verschillende tranches:

- In de eerste tranche hadden de wegbeheerders van het Rijk en de provincie de verplichting om inzicht te geven in de geluidshinder langs wegen waar jaarlijks meer dan zes miljoen voertuigen passeren. Daarnaast moesten alle stedelijke agglomeraties met meer dan 250.000 inwoners inzicht geven in de geluidshinder langs alle wegen binnen de agglomeratie. De hiervoor opgestelde EU-geluidsbelastingkaarten hadden betrekking op het basisjaar 2006;
- In de tweede tranche is de ondergrens voor de te karteren wegen voor het Rijk en de provincies verlaagd naar drie miljoen voertuigen per jaar en voor stedelijke agglomeraties naar 100.000 inwoners. In dit geval moeten de EU-geluidsbelastingkaarten betrekking hebben op het basisjaar 2011;
- In de derde tranche moeten de EU-geluidsbelastingkaarten betrekking hebben op het basisjaar 2016;
- In de vierde tranche moeten de EU-geluidsbelastingkaarten betrekking hebben op het basisjaar 2021.

Met de start van de laatste tranche heeft de provincie Noord-Holland voor de vierde keer de verplichting gekregen tot het opstellen van een geluidsbelastingkaart die betrekking heeft op het wegverkeerslawaaï vanwege de provinciale wegen.

De provincie Noord-Holland heeft ervoor gekozen om (net zoals bij de geluidsbelastingkaarten uit 2011 en 2016) de EU-geluidsbelastingkaart niet te beperken tot de wegen met meer dan drie miljoen voertuigen, maar om een compleet beeld te geven van alle wegen die bij hun in beheer zijn. Hiermee ontstaat dan een beeld van de geluidsbelastingen langs alle provinciale wegen.

1.2 Inhoud rapportage

In de voorliggende rapportage staan de resultaten beschreven van de EU-geluidsbelastingkaart die betrekking hebben op het jaar 2021. Hierbij wordt een onderverdeling gemaakt tussen alle wegen die in beheer zijn van de provincie Noord-Holland en de wegen met een intensiteiten van meer dan drie miljoen voertuigen per jaar. Deze onderverdeling is gemaakt omdat vanuit Europese Richtlijn Omgevingslawaaï specifiek de verplichting geldt om de geluidssituatie inzichtelijk te maken ten gevolge van alleen die wegen met meer dan drie miljoen voertuigen per jaar.

De voorliggende rapportage geeft samengevat inzicht in de volgende aspecten:

- Het aantal woningen en personen dat is blootgesteld aan een geluidsbelasting vanwege de wegen in de verschillende geluidsbelastingklassen;
- De omvang van de geluidscontouren van de wegen die in beheer zijn van de provincie Noord-Holland;
- Inzicht in de geluidsontwikkeling tussen 2016-2021.

2. Uitgangspunten

2.1 Beschouwde wegvakken

De provincie Noord-Holland is, in het kader van de Europese Richtlijn Omgevingslawaaai, verplicht om de geluidssituatie te inventariseren vanwege provinciale wegen, waarover in het jaar 2021 meer dan 3.000.000 motorvoertuigen (ongeveer 8.000 motorvoertuigen per dag) rijden. De wegen met meer dan 3 miljoen motorvoertuigen zijn in 2020 gepubliceerd in de Staatscourant¹. In figuur 2.1 is te zien welke provinciale wegen in de provincie Noord-Holland zijn gepubliceerd in de Staatscourant. De nieuwe Westfriisiaweg is daarbij (deels) niet gepubliceerd in de Staatscourant omdat deze weg onlangs pas is opengesteld.

Figuur 2.1: Provinciale wegen met meer en minder dan 3.000.000 voertuigen (blauw: provinciale wegen met meer dan drie miljoen voertuigen, groen: provinciale wegen met minder dan drie miljoen voertuigen, rood: rijkswegen)

¹ Staatscourant 2020 (stc-2020-60074 d.d. 20-11-2020)

Zoals al eerder gemeld in deze rapportage heeft de provincie er echter voor gekozen om de geluidssituatie langs alle provinciale wegen inzichtelijk te maken. In het vervolg van dit rapport worden dan ook zowel de resultaten voor alle provinciale wegen gepresenteerd als voor de wegen met meer dan 3 miljoen voertuigen.

2.2 Gebruikte gegevens

Voor het bepalen van de geluidsbelasting langs de wegen is gebruik gemaakt van een rekenmodel. In deze rekenmodellen is gebruik gemaakt van de volgende informatiebronnen:

- Gebouwen en adressen vanuit de Basisadministratie Gebouwen en Adressen (BAG) en de hoogte van de gebouwen gebaseerd op het AHN3 of Point Cloud Kadasterdata;
- Nationaal Wegenbestand (NWB) voor de ligging van de wegen waaraan informatie is verbonden over de bemeten verkeersintensiteiten², de wettelijk toegestane snelheden en de wegdekverhardingen;
- Voor de hoogtemodellering van het landschap is gebruik gemaakt van een aangekocht databestand met hoogtelijnen. Met behulp van dit bestand wordt ook de afscherpende werking van geluidswallen gemodelleerd;
- Voor de bodemgebieden is gebruik gemaakt van informatie uit de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT). Hierbij zijn uitsluitend de gebieden geselecteerd met een harde oppervlakte die zorgen voor reflectie van geluid (alle wegen en waterpartijen);
- Voor de locaties en hoogte van de geluidsschermen is gebruik gemaakt van de informatie die is aangeleverd door de provincie.

Voor een uitgebreide beschrijving van de wijze waarop de databestanden zijn geprepareerd voor het rekenmodel, wordt verwezen naar de rapportage 'Databestanden en geluidsmodel voor de EU-geluidsbelastingkaart 2021', kenmerk 012651.20220907.R1.02

2.3 Gebruikte rekenmethode

Voor het berekenen van de geluidsbelastingen zijn er verschillende rekenmethodes beschikbaar die voor verschillende toepassingsdoelen moeten worden ingezet:

- Standaard rekenmethode – II (RMG-2012): Deze rekenmethode wordt standaard in Nederland gebruikt voor het uitvoeren van akoestische onderzoeken bij infrastructurele- en ruimtelijke ontwikkelingen. De laatste EU-geluidsbelastingkaart van 2016 is ook opgesteld volgens deze methode.
- CNOSSOS: Deze rekenmethode is vanuit de Regeling Omgevingslawaai verplicht gesteld voor het opstellen van de EU-geluidsbelastingkaarten voor het jaar 2021 (de vierde tranche).

Voor het opstellen van de EU-geluidsbelastingkaart 2021 is gebruik gemaakt van de nieuwe verplichte rekenmethode CNOSSOS. Om een vergelijking te kunnen met de geluidbelastingkaart uit 2016 is de geluidsbelastingkaart 2021 ook doorgerekend met de SRM-II (RMG-2012) methode (zie 2.4 voor nadere toelichting).

² Hiervoor is gebruik gemaakt van de verkeersgegevens voor het jaar 2019. Dit jaar is bewust gekozen, omdat bij het toepassen van de intensiteiten uit het jaar 2020 of 2021 gebruik zou worden gemaakt van tijdelijk verlaagde verkeersintensiteiten als gevolg van de Corona-maatregelen. Door Infomil is aan alle wegbeheerders gevraagd om bij het opstellen van de EU-geluidsbelastingkaarten voor het jaar 2021 uit te gaan van de verkeersgegevens uit het jaar 2019.

2.4 Inzicht in de ontwikkeling van geluidsbelastingen

De opzet van beide rekenmethodes verschillen dusdanig van elkaar dat de uitkomsten van beide modellen onderling niet goed zijn te vergelijken ook als de gehanteerde invoergegevens hetzelfde zijn. Dit betekent dat op basis hiervan geen goed inzicht kan worden gegeven in de ontwikkeling van de geluidsbelastingen van de veranderingen die daadwerkelijk buiten op straat hebben plaatsgevonden.

Om inzicht te kunnen geven in de ontwikkeling van de geluidsbelastingen tussen 2016 en 2021 is er daarom voor gekozen om aanvullend de geluidsbelastingen voor beide jaren eerst door te rekenen met de RMG-2012 rekenmethode. Doordat beide jaren van dezelfde methode gebruik maken zijn de resultaten onderling vergelijkbaar. Alle verschillen moeten kunnen worden verklaard door veranderingen in de invoerdata. Bijvoorbeeld als gevolg van gewijzigde verkeersintensiteiten of wegdekverhardingen.

2.5 Te presenteren resultaten

Er zijn twee groepen die geluidsbelastingkaarten moeten maken: de beheerders van belangrijke wegen, spoorwegen en luchthavens enerzijds en de agglomeratiegemeenten anderzijds. De provincie Noord-Holland valt in de groep van beheerders van belangrijke wegen. De eisen die aan geluidsbelastingkaarten worden gesteld, zijn voor beide groepen verschillend.

De bronbeheerders van de belangrijke wegen en spoorwegen geven alleen het geluid van hun 'eigen' geluidssoort aan. Om dubbeltelling te voorkomen maken deze bronbeheerders bij het bepalen van het aantal inwoners in de verschillende geluidsbelastingklassen een onderverdeling tussen alle adressen langs hun wegen en de adressen die liggen buiten de agglomeratiegemeenten. In onderliggende rapportage worden overigens de resultaten gepresenteerd van alle adressen langs hun wegen. In de tabellen die moeten worden opgeleverd aan de Centrale Voorziening Geluid Gegevens (CVGG³) zal deze onderverdeling wel worden gemaakt. Hierbij worden dan de resultaten van de gemeenten in de agglomeratie buiten beschouwing gelaten.

Voor de provincie Noord-Holland gaat het om de volgende agglomeraties met de bijbehorende gemeenten:

Agglomeratie ALKMAAR: Alkmaar, Bergen, Dijk en Waard, Heiloo

Agglomeratie AMSTERDAM/HAARLEM: Aalsmeer, Amstelveen, Amsterdam, Beverwijk, Bloemendaal, Diemen, Haarlem, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Ouder-Amstel, Uithoorn, Velsen, Zaanstad, Zandvoort

Agglomeratie HILVERSUM: Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren

2.6 Wijze van modelleren

Voor het inzichtelijk maken van de geluidsbelasting langs de provinciale wegen zijn twee soorten geluidsberekeningen uitgevoerd, namelijk geluidscontouren en geluidsbelastingen op pand-/adresniveau. Voor alle geluidsberekeningen zijn op basis van de voorgeschreven werkwijze vanuit de EU de geluidsbelastingen berekend op één vaste waarneemhoogte van 4,0 m boven maaiveld.

³ De CVGG staat voor Centrale Voorziening Geluidgegevens en is het digitale systeem dat deze gegevens verzamelt en vervolgens rapporteert richting Europa.

3. Ontwikkeling geluidsbelasting

In hoofdstuk 2 staat beschreven dat in Europees verband is afgesproken dat alle EU-geluidsbelastingkaarten die in alle Europese landen worden opgesteld gebruik maken van één en dezelfde rekenmethode, namelijk CNOSSOS. Hierdoor kunnen de resultaten tussen de landen onderling beter met elkaar worden vergeleken. Het toepassen van deze rekenmethode heeft wel tot gevolg dat een directe vergelijking met de rekenresultaten van 2016 niet meer mogelijk is, omdat hier gebruik werd gemaakt van een andere rekenmethode.

Om toch een goed inzicht te kunnen leveren in de ontwikkeling van de geluidsbelasting heeft de provincie Noord-Holland ervoor gekozen om aanvullende berekeningen uit te voeren voor zowel het jaar 2016 als 2021 om een zo goed mogelijke vergelijking tussen beide jaren te kunnen maken. Hiervoor is in beide jaren gebruik gemaakt van de rekenmethode RMG-2012.

In het vervolg van dit hoofdstuk staat beschreven hoe deze vergelijking zo zuiver mogelijk is uitgevoerd.

3.1 Bijstelling geluidsmodel 2016

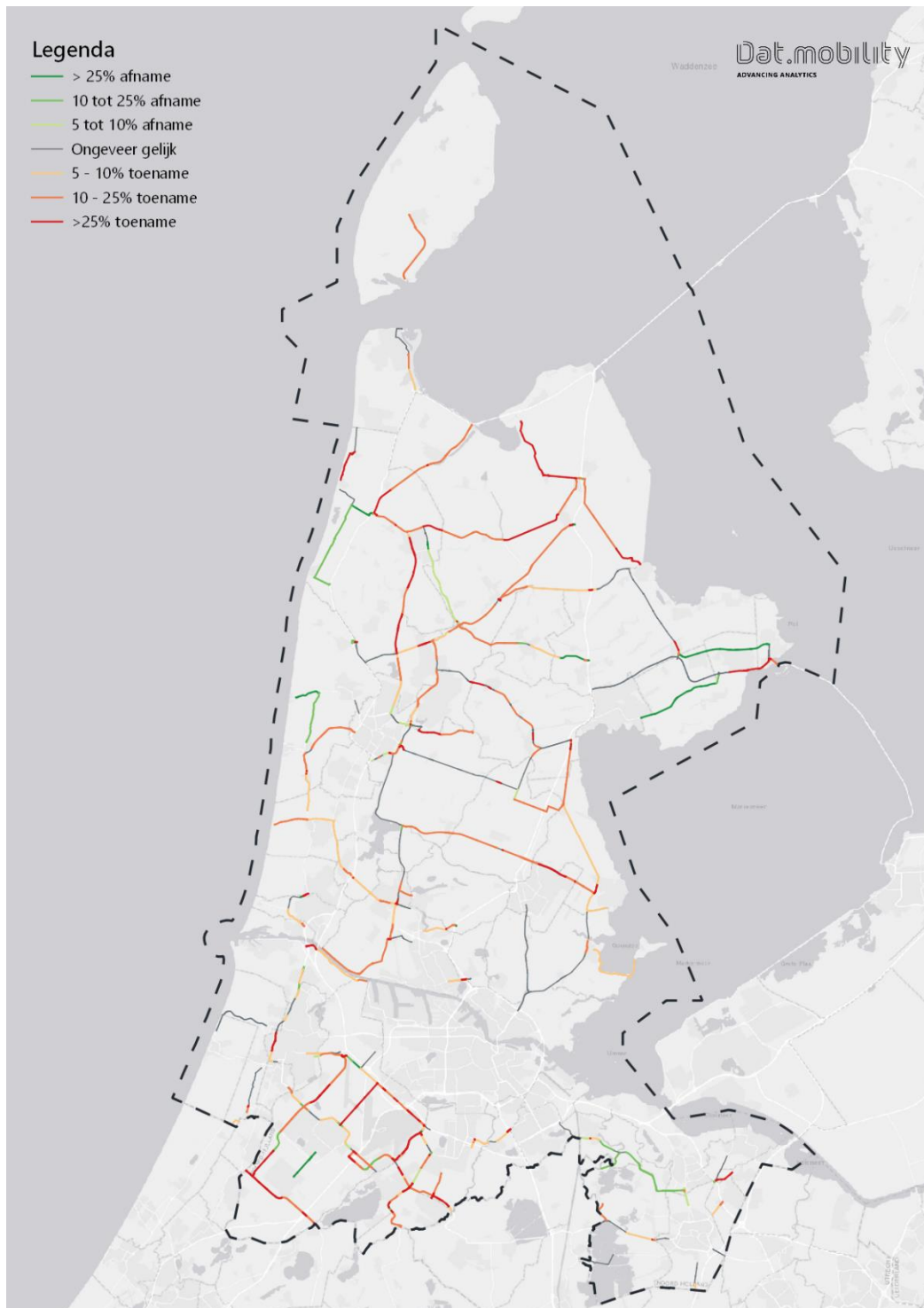
Om een zuivere vergelijking mogelijk te maken tussen de jaren 2016 en 2021 is ervoor gekozen om het geluidsmodel voor het jaar 2016 op een aantal punten nog bij te stellen. Dit omdat in 2021 een aantal basisgegevens in het geluidsmodel zijn geoptimaliseerd. Het gaat hier bijvoorbeeld om een optimalisatie van de wegligging en bodemgebieden die nauwkeuriger zijn vormgegeven. Het geluidsmodel voor het jaar 2016 is ook bijgesteld met deze nieuwe uitgangspunten zodat een zo goed mogelijke vergelijking ontstaat van de geluidssituatie tussen 2021 en 2016.

3.2 Ontwikkeling intensiteiten, snelheden en verharding

De veranderingen van de geluidsbelastingen langs de wegen zijn vaak te verklaren vanuit veranderingen die plaatsvinden in de verkeersintensiteiten, de wettelijk toegestane snelheden en de wegdekverhardingen. Het is daarom goed om eerst inzicht te geven in de veranderingen in deze variabelen zoals te zien in de figuren 3.1 tot en met 3.3.

3.2.1 Verschillen verkeersintensiteiten

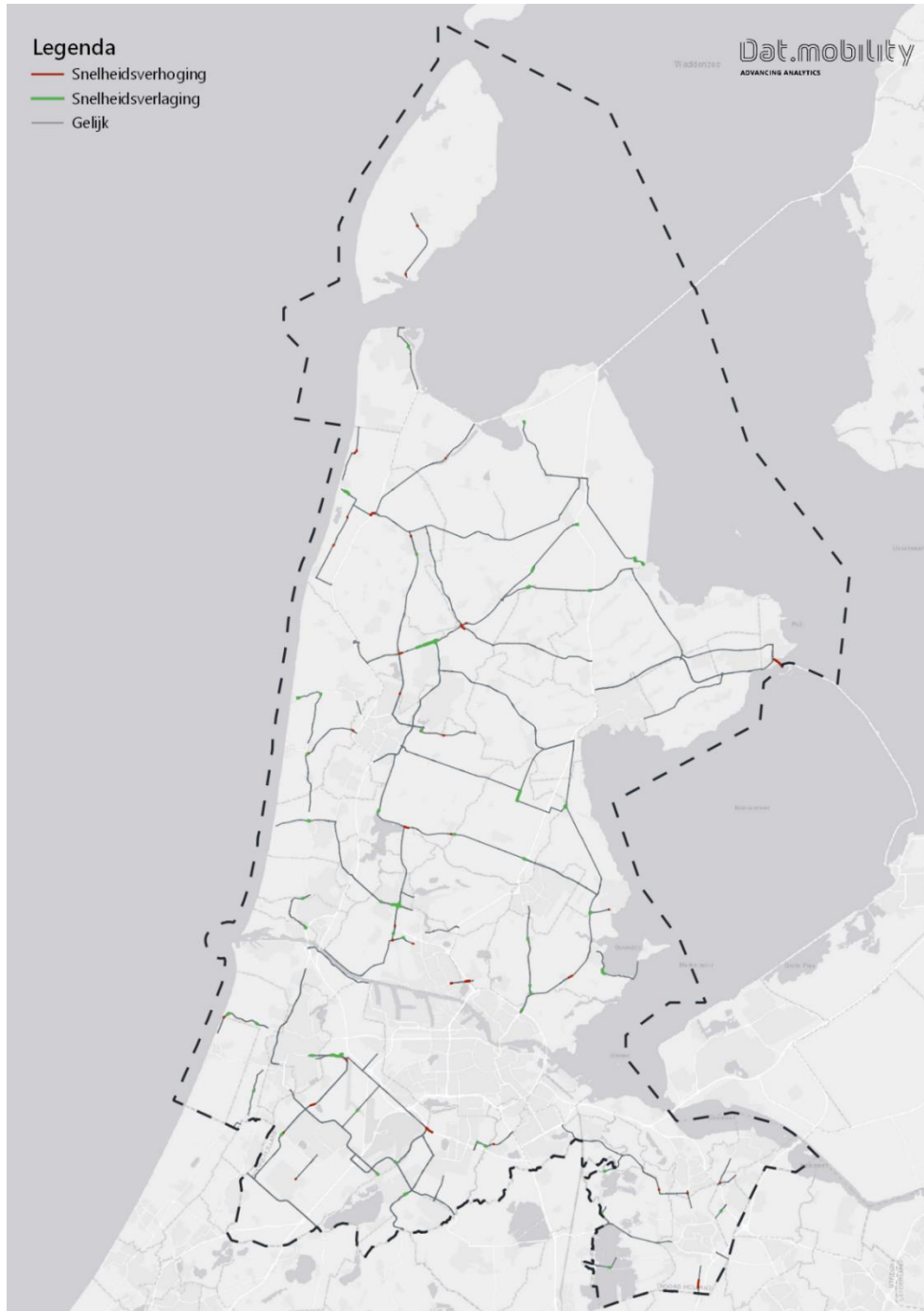
In figuur 3.1 is zichtbaar voor welke weggedeelten de totale verkeersintensiteit is gewijzigd ten opzichte van 2016.

Figuur 3.1: Provinciale wegen met groen (afname) en oranje/rood (toename), de weggedeelten waarvan het aantal motorvoertuigen in 2021 is veranderd ten opzichte van 2016

3.2.2 Verschillen snelheden

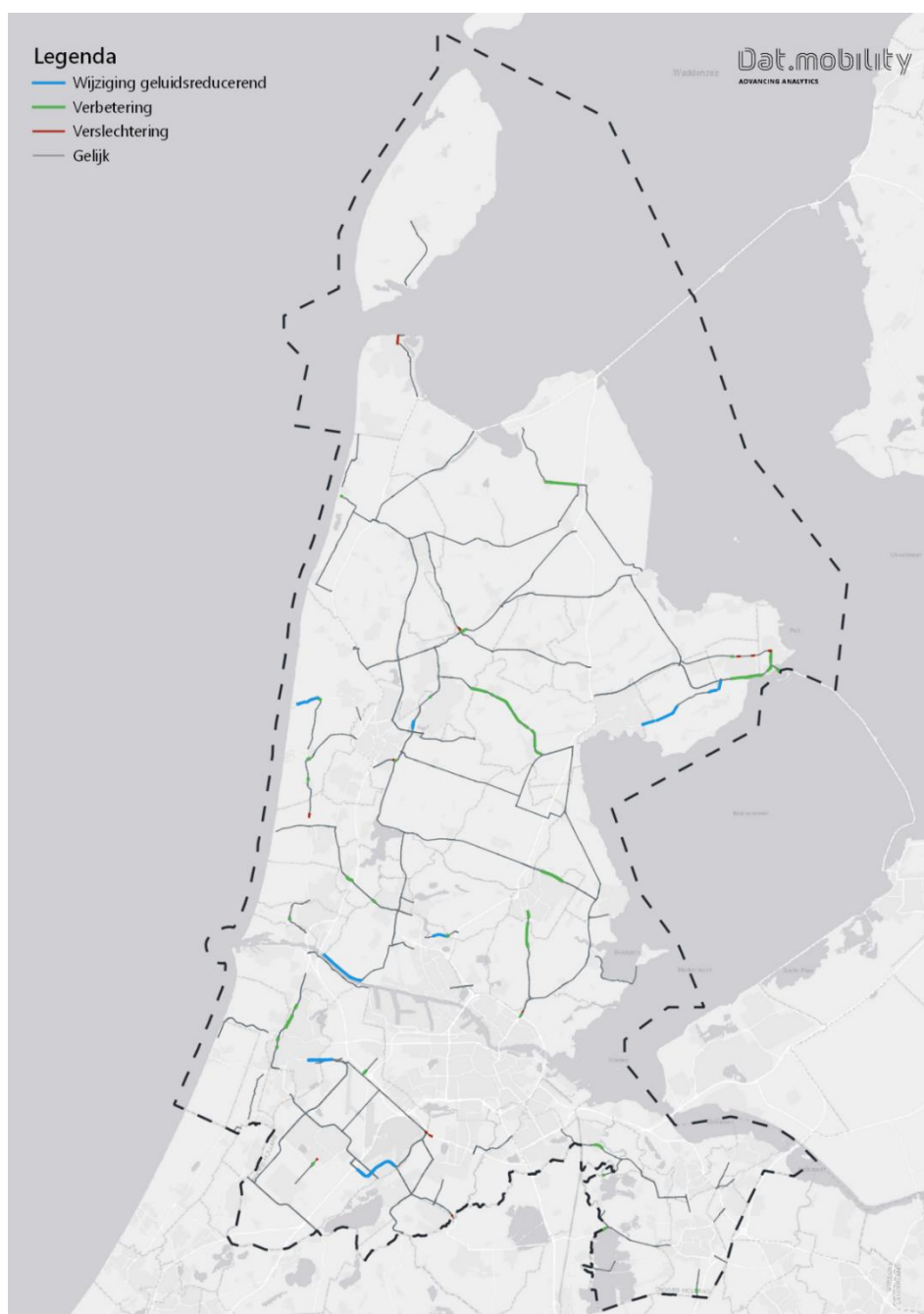
In figuur 3.2 is zichtbaar voor welke weggedeelten de wettelijk toegestane snelheid is gewijzigd ten opzichte van 2016. Voor een aantal locaties is een snelheidsverhoging te zien. Dit gaat met name om kleine (modelmatige) verschuivingen door een nieuw wegennetwerk waarbij bij gedeelde rijlijnen nu ook snelheden per rijrichting gehanteerd kunnen worden. Bij één rijlijn voor beide richtingen is de hoogste snelheid gehanteerd.

Figuur 3.2: Provinciale wegen met in groen (afname) en rood (toename) de weggedeelten waarvan de wettelijk toegestane snelheid is gewijzigd tussen 2021 en 2016

3.2.3 Verschillen wegdekverharding

In figuur 3.3 is zichtbaar voor welke weggedeelten de wegdekverharding is gewijzigd ten opzichte van 2016. Daarbij is weergegeven of er sprake van een relevante wijziging in de geluidsreductie van de asfaltverharding. Daarbij is sprake van een verbetering wanneer een asfaltverharding toegepast is met een hogere geluidsreductie in 2021 ten opzichte van 2016. Er is sprake van een verslechtering wanneer in 2021 een asfaltverharding is toegepast met een lagere geluidsreductie dan in 2016.

Figuur 3.3: Provinciale wegen met in groen (verbetering), rood (verslechtering) en blauw (verandering van geluidsreducerende verharding) de weggedeelten waarvan de wegdekverharding is gewijzigd tussen 2021 en 2016

De ontwikkeling van de intensiteiten, snelheden en verharding is ook te zien op de factsheet die per gemeente is opgesteld. Deze factsheets zijn opvraagbaar bij de provincie Noord-Holland. Een voorbeeld van een factsheet is opgenomen in bijlage 4.

3.3 Aantal woningen en inwoners per geluidsklasse

Deze paragraaf geeft een overzicht van het aantal woningen en inwoners per geluidsklasse. Daarbij is het aantal woningen (geluidsgevoelige adressen) vermenigvuldigd met het voorgeschreven aantal inwoners per adres van 2,14 om te komen tot een schatting van het totale aantal inwoners per geluidsklasse. Tabel 3.1 geeft het aantal woningen en inwoners weer voor de etmaalperiode (L_{den}) en tabel 3.2 voor de nachtperiode (L_{night}).

In de hogere geluidsbelastingsklassen is een afname van het aantal woningen en inwoners te zien in 2021 ten opzichte van 2016. De afnames worden veroorzaakt door onder andere snelheidsverlagingen en het toepassen van geluidsreducerend asfalt. In de lagere geluidsbelastingsklassen is een toename van het aantal adressen te zien. Deze toenames worden deel veroorzaakt door toenames in het aantal verkeersbewegingen. Daarnaast is binnen de invloedssfeer van de provinciale wegen ook een aantal nieuwe woningen gerealiseerd. Hier is in paragraaf 3.4 nader op ingegaan.

	55 - 59 dB	60 - 64 dB	65 - 69 dB	70 - 74 dB	75 dB en groter
Aantal woningen en inwoners – 2016 herberekening SRM-II (RMG2012)					
Aantal adressen	4.903	2.876	819	12	0
Aantal inwoners	10.492	6.154	1.753	26	0
Aantal woningen en inwoners – 2021 SRM-II (RMG2012)					
Aantal adressen	5.324	3.038	764	9	0
Aantal inwoners	11.393	6.501	1.635	19	0

Tabel 3.1: Aantal woningen en inwoners dagperiode (L_{den})

	50-54 dB	55 - 59 dB	60 - 64 dB	65 - 69 dB	70 - 74 dB	75 dB en groter
Aantal woningen en inwoners – 2016 herberekening SRM-II (RMG2012)						
Aantal adressen	5.708	3.097	1.230	36	0	0
Aantal inwoners	12.215	6.627	2.631	76	0	0
Aantal woningen en inwoners – 2021 SRM-II (RMG2012)						
Aantal adressen	6.126	3.377	1.236	27	0	0
Aantal inwoners	13.110	7.226	2.646	57	0	0

Tabel 3.2: Aantal woningen en inwoners nachtperiode (L_{night})

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van het aantal woningen per geluidsbelasting per gemeente.

Gerelateerd aan de analyses per gemeente komen de volgende opvallende veranderingen naar voren:

- Er zijn twee gemeenten waar de afname van het aantal adressen met een geluidsbelasting groter dan 55 dB tussen 2016 en 2021 groter is dan 50 adressen. Het gaat hierbij om de gemeenten Hoorn en Weesp. Hiervoor kunnen de volgende verklaringen worden gegeven:
 - Hoorn: De N307 – Westfrisiaweg is gereconstrueerd. De weg ligt in Hoorn verder van de woningen af dan voor de reconstructie. Bovendien is er tegelijkertijd op dit weggedeelte een geluidsreducerende deklaag aangebracht;

- Weesp: Op de N236 is er op een weggedeelte een geluidsreducerende deklaag aangebracht. Op een ander gedeelte van de N236, en op een gedeelte van de N523 ligt de verkeersintensiteit lager. Ten slotte is het aandeel vrachtverkeer op de N236 afgenomen t.o.v. 2016.
- Er zijn vijf gemeenten waar de toename van het aantal adressen met een geluidsbelasting groter dan 55 dB tussen 2016 en 2021 groter is dan 50 adressen. Het gaat hierbij om de gemeenten Den Helder, Haarlem, Heemstede, Heerhugowaard, Hollands Kroon. Hiervoor kunnen de volgende verklaringen worden gegeven:
 - Den Helder: In 2016 is er op een deel van de N250 ten onrechte een geluidsreducerende deklaag gemodelleerd. In 2021 is de juiste wegdekverharding opgenomen waardoor er hogere geluidsbelastingen ontstaan;
 - Haarlem: Op de N208 heeft een toename in verkeersintensiteit tot gevolg dat de geluidsbelastingen op de woningen hoger liggen. Een kleine toename van het aandeel vrachtverkeer draagt daar ook aan bij;
 - Heemstede: Enerzijds liggen de geluidsbelastingen hoger dan in 2016 door een toename van de verkeersintensiteiten van de N201. Anderzijds zijn er rond de N201 vlakbij de grens met de gemeente Haarlemmermeer woningen bijgebouwd sinds 2016;
 - Heerhugowaard: Hoofdzakelijk zijn de toegenomen geluidsbelastingen op de woningen te verklaren door hogere verkeersintensiteiten op de N241, N242, en voor een klein deel op de N508. Daarnaast zorgt het doortrekken van de N194 naar de N242 voor geluidsbelastingen op woningen die in 2016 buiten het invloedsgebied van de provinciale wegen lagen;
 - Hollands Kroon: Op vrijwel alle wegen in de gemeente Hollands Kroon zijn de intensiteiten toegenomen. Daarnaast is op de N249 en de N248 het aandeel vrachtverkeer toegenomen.

De ontwikkeling van de geluidsbelasting is ook te zien op de factsheet die per gemeente is opgesteld. Deze factsheets zijn opvraagbaar bij de provincie Noord-Holland.

3.4 Nieuwe geluidsgevoelige bestemmingen in 2021 t.o.v. 2016

Binnen de invloedssfeer van provinciale wegen zijn er ook geluidsgevoelige bestemmingen bijgekomen tussen 2016 en 2021. Daarbij kan het gaan om woningen die nieuw zijn gebouwd en in de basisadministratie gebouwen gereed gemeld zijn in 2017 of later en om bestaande gebouwen die een functiewijziging hebben ondergaan. Dit kan bijvoorbeeld gaan om kantoorgebouwen die zijn verbouwd tot woningen. Tabel 3.3 geeft een overzicht van het aantal nieuwe geluidsgevoelige bestemmingen per geluidsklasse. Er is geen duidelijke geconcentreerde locatie aan te wijzen van de nieuwbouw of herbestemming. Het betreft veel verschillende locaties binnen de invloedssfeer van de provinciale wegen.

	55 - 59 dB	60 - 64 dB	65 - 69 dB	70 – 74 dB	75 dB en groter
Aantal woningen met bouwjaar 2017-2021 (nieuwe woningen)					
Aantal adressen	413	170	161	0	0
Aantal inwoners	884	364	345	0	0
Alle woningen die in 2016 niet zijn berekend t.o.v. 2021 (nieuwe woningen + herbestemming bestaande panden)					
Aantal adressen	574	230	173	0	0
Aantal inwoners	1.228	492	370	0	0

Tabel 3.3 Overzicht nieuwe geluidsgevoelige adressen in 2021

4. Resultaten CNOSSOS

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in het aantal inwoners binnen de verschillende geluidsbelastingklassen voor het jaar 2021. Hierbij zijn de geluidsbelastingen gebaseerd op de nieuwe rekenmethode CNOSSOS die verplicht is voor het opstellen van de EU-geluidsbelastingkaarten. In de tabellen is een onderverdeling gemaakt tussen alle wegen die in beheer zijn bij de provincie Noord-Holland en de wegen met meer dan 3 miljoen voertuigen op jaarbasis. Vanuit de EU-richtlijn omgevingslawaaï moet de provincie Noord-Holland alleen de gegevens aanleveren van deze laatste groep aan wegen. Voor de omrekening van het aantal adressen naar het aantal inwoners is gebruik gemaakt van de voorgeschreven gemiddelde woningbezetting van 2,14 inwoners per adres.

4.1 Aantal inwoners per geluidsbelastingklasse

In de tabellen 4.1 en 4.2 staat het woningen en het aantal inwoners weergegeven voor de verschillende geluidsbelastingklassen per voor respectievelijk alle wegen en alleen de wegen met een intensiteit groter dan 3 miljoen voertuigen voor respectievelijk de etmaalperiode (L_{den}) en de nachtperiode (L_{night}). De geluidsbelastingen in de vorm van geluidsbelastingen op pandniveau zijn ook te zien op de factsheet die per gemeente is opgesteld. Deze factsheets zijn opvraagbaar bij de provincie Noord-Holland. Het aantal woningen en inwoners per geluidsklasse per gemeente is gepresenteerd in bijlage 2.

	55 - 59 dB	60 - 64 dB	65 - 69 dB	70 - 74 dB	75 dB en groter
Aantal woningen en inwoners langs alle provinciale wegen					
Aantal adressen	16.225	7.542	4.273	2.690	183
Aantal inwoners	34.722	16.141	9.144	5.756	392
Aantal woningen inwoners langs wegen met meer de drie miljoen voertuigbewegingen per jaar					
Aantal adressen	14.232	6.955	4.188	2.649	181
Aantal inwoners	30.457	14.883	8.963	5.668	388

Tabel 4.1: Aantal woningen en inwoners etmaalperiode (L_{den})

	50 - 54 dB	55 - 59 dB	60 - 64 dB	65 - 69 dB	70 - 74 dB	75 dB en groter
Aantal woningen en inwoners langs alle provinciale wegen						
Aantal adressen	9676	5035	3052	432	8	0
Aantal inwoners	10775	6532	924	17	0	0
Aantal woningen inwoners langs wegen met meer de drie miljoen voertuigbewegingen per jaar						
Aantal adressen	8585	4827	3008	425	8	0
Aantal inwoners	10329	6437	909	17	0	0

Tabel 4.2: Aantal woningen en inwoners nachtperiode (L_{night})

4.2 Oppervlaktes

Naast de geluidsbelasting op pandniveau is ook de geluidssituatie inzichtelijk gemaakt doormiddel van geluidscontouren. De geluidscontouren zijn opgenomen in de digitale viewer van de provincie Noord-Holland en in de separaat beschikbare factsheets per gemeente. Daarnaast zijn ook de oppervlaktes van de geluidscontouren bepaald. De oppervlaktes (in km²) per gemeente zijn weergegeven in bijlage 3.

5. Vervolprocedure

5.1 Publicatie geluidskaart

Een van de functies van de geluidsbelastingkaart is het informeren van het publiek over de plaatselijke geluidssituatie. Hiervoor moest de kaart in beginsel uiterlijk 30 juni 2021 door Gedeputeerde Staten worden vastgesteld. De geluidbelastingkaarten bevatten feitelijke informatie en zijn bedoeld om het publiek te informeren. Tegen de vaststelling daarvan is daarom geen bezwaar of beroep mogelijk.

Binnen één kalendermaand na de vaststelling van een geluidsbelastingkaart moet het college van Gedeputeerde Staten van deze vaststelling kennisgeven in een provinciaal blad. Hierbij moeten ze aangeven hoe burgers kennis kunnen krijgen van de inhoud van de geluidsbelastingkaart.

5.2 Aanleveren gegevens bij de Centrale Voorziening Geluidsgegevens

Alle wegbeheerders in Nederland die de verplichting hebben tot het opstellen van een EU-geluidsbelastingkaart moeten hun resultaten beschikbaar stellen via de Centrale Voorziening Geluidsgegevens (CVGG). Dit is een digitaal systeem dat door het RIVM is opgesteld. De databestanden moeten hierbij in een vooraf vastgesteld formaat worden geüpload in dit systeem. De landelijk overheid zal vervolgens de gegevens van alle wegbeheerders bundelen en beschikbaar stellen aan de EU.

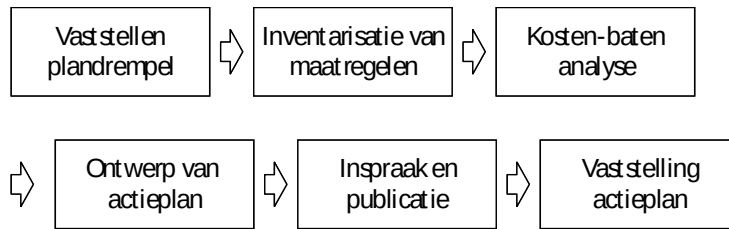
5.3 Actieplannen

Op basis van de geluidsbelastingkaarten moet volgens de Wet milieubeheer voor 18 juli 2024 het actieplan worden vastgesteld. Het actieplan is een beleidsdocument dat het beleid beschrijft ter beperking van de geluidsbelasting en de voorgenomen maatregelen voor de komende vijf jaar (periode 2024-2029).

Eén van de belangrijkste fasen bij het opstellen van het actieplan is het vastleggen van de zogenaamde plandrempels. Deze plandrempel geeft aan boven welke geluidswaarde de provincie onderzoek gaat doen naar mogelijke maatregelen. De provincie Noord-Holland stelt zelf de plandrempels vast. In het huidige actieplan (2018-2022) is een gedifferentieerde plandrempel opgenomen van 60 dB voor buitenstedelijke situaties en 63 dB voor binnenstedelijke situaties.

Het actieplan biedt inzicht in de voorgenomen maatregelen in de komende vijf jaar, inclusief het te verwachten effect. Dat wil zeggen: de vermindering van het aantal gehinderden, ernstig gehinderden en slaapgestoorden.

Het opstellen van actieplannen kan worden gestructureerd in de volgende zes projectstappen:

Figuur 5.1: Totstandkoming actieplan

Op het actieplan is de openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 4.3 Algemene Wet bestuursrecht van toepassing. Eenieder kan tijdens de inspraaktermijn een zienswijze naar voren brengen. Het actieplan is in het algemeen geen voor beroep vatbaar besluit, omdat het alleen beleidsvoornemens en voorgenomen maatregelen bevat en niet gericht is op direct rechtsgevolg.

Bijlage 1 Geluidsbelastingen per gemeente

2016 vs 2021

Bijlage 1 geeft een overzicht van het aantal geluidsbelaste adressen per geluidsklasse in tabel B1.1. Dit betreft de geluidssituatie ten gevolge van specifiek de wegen in beheer van de provincie Noord-Holland op basis van de rekenmethode op basis van het RMG2012. Daarbij is een vergelijking gemaakt tussen de situatie in 2016 en 2021. De resultaten zijn gepresenteerd per gemeente.

Tabel B2.1 geeft een vertaling van het aantal inwoners per gemeente per geluidsbelastingsklasse. Daarbij is per adres uitgegaan van het voorgeschreven gemiddeld aantal inwoners per adres van 2,14. De aantallen per geluidsklasse zijn afgerond. De totalen zijn gebaseerd op onafgeronde aantallen.

Gemeente	2016				2021				Verschil
	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	
Aalsmeer	79	58	16	153	84	59	15	158	5
Alkmaar	323	147	22	492	365	146	19	530	38
Amstelveen	210	67	4	281	157	114	9	280	-1
Amsterdam	55	76	12	143	66	76	11	153	10
Beemster	41	46	4	91	55	49	11	115	24
Bergen (NH)	119	71	21	211	100	62	28	190	-21
Beverwijk	6	0	0	6	5	0	0	5	-1
Blaricum	13	1	0	14	48	1	0	49	35
Bloemendaal	117	86	30	233	120	85	26	231	-2
Castricum	59	7	3	69	58	8	3	69	0
Den Helder	67	103	224	394	92	135	228	455	61
Diemen	2	0	0	2	2	0	0	2	0
Drechterland	73	62	7	142	51	47	3	101	-41
Edam-Volendam	160	59	5	224	157	76	20	253	29
Enkhuizen	6	7	0	13	9	8	0	17	4
Gooise Meren	3	3	0	6	2	3	0	5	-1
Haarlem	556	584	103	1.243	662	640	2	1.304	61
Haarlemmermeer	295	248	39	582	351	204	41	596	14
Heemskerk	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Heemstede	9	11	0	20	30	23	28	81	61
Heerhugowaard	42	23	25	90	128	50	37	215	125
Heiloo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hilversum	16	7	1	24	18	8	1	27	3
Hollands Kroon	292	53	4	349	352	81	0	433	84
Hoorn	79	37	1	117	14	5	0	19	-98
Huizen	3	7	1	11	4	6	1	11	0
Koggenland	82	34	4	120	63	34	8	105	-15
Landsmeer	35	38	0	73	52	21	0	73	0
Langedijk	74	30	2	106	99	32	3	134	28
Laren	10	10	2	22	11	8	4	23	1
Medemblik	20	12	5	37	12	13	5	30	-7
Oostzaan	8	24	0	32	14	15	0	29	-3
Opmeer	63	22	2	87	77	15	2	94	7
Ouder-Amstel	73	62	4	139	53	58	43	154	15
Purmerend	297	33	2	332	365	10	1	376	44

Gemeente	2016				2021				Verschil
	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	
Schagen	296	143	2	441	319	157	0	476	35
Stede Broec	35	7	0	42	16	4	0	20	-22
Texel	24	12	0	36	52	17	0	69	33
Uitgeest	70	39	97	206	80	87	34	201	-5
Uithoorn	40	8	0	48	28	9	1	38	-10
Velsen	59	130	5	194	74	139	2	215	21
Waterland	248	164	82	494	276	206	60	542	48
Weesp	181	37	4	222	96	26	0	122	-100
Wijdemeren	65	19	3	87	79	28	1	108	21
Wormerland	1	1	0	2	2	2	0	4	2
Zaanstad	598	290	95	983	623	273	126	1.022	39
Zandvoort	0	0	0	0	3	1	0	4	4
Totaal	4.904	2.878	831	8.613	5.324	3.041	773	9.138	525

Tabel B1.1: Overzicht van het aantal geluidsgevoelige adressen in de verschillende geluidsbelastingklassen voor de jaren 2016 en 2021 per gemeente (rekenmethode RMG-2012, periode Lden)

Gemeente	2016				2021				Verschil
	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	
Aalsmeer	169	124	34	327	180	126	32	338	11
Alkmaar	691	315	47	1053	781	312	41	1134	81
Amstelveen	449	143	9	601	336	244	19	599	-2
Amsterdam	118	163	26	306	141	163	24	327	21
Beemster	88	98	9	195	118	105	24	246	51
Bergen (NH)	255	152	45	452	214	133	60	407	-45
Beverwijk	13	0	0	13	11	0	0	11	-2
Blaricum	28	2	0	30	103	2	0	105	75
Bloemendaal	250	184	64	499	257	182	56	494	-4
Castricum	126	15	6	148	124	17	6	148	0
Den Helder	143	220	479	843	197	289	488	974	131
Diemen	4	0	0	4	4	0	0	4	0
Drechterland	156	133	15	304	109	101	6	216	-88
Edam-Volendam	342	126	11	479	336	163	43	541	62
Enkhuizen	13	15	0	28	19	17	0	36	9
Gooise Meren	6	6	0	13	4	6	0	11	-2
Haarlem	1190	1250	220	2660	1417	1370	4	2791	131
Haarlemmermeer	631	531	83	1245	751	437	88	1275	30
Heemskerk	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Heemstede	19	24	0	43	64	49	60	173	131
Heerhugowaard	90	49	54	193	274	107	79	460	268
Heiloo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hilversum	34	15	2	51	39	17	2	58	6
Hollands Kroon	625	113	9	747	753	173	0	927	180
Hoorn	169	79	2	250	30	11	0	41	-210
Huizen	6	15	2	24	9	13	2	24	0
Koggenland	175	73	9	257	135	73	17	225	-32
Landsmeer	75	81	0	156	111	45	0	156	0
Langedijk	158	64	4	227	212	68	6	287	60
Laren	21	21	4	47	24	17	9	49	2
Medemblik	43	26	11	79	26	28	11	64	-15
Oostzaan	17	51	0	68	30	32	0	62	-6

Gemeente	2016				2021				Verskil
	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	
Opmeer	135	47	4	186	165	32	4	201	15
Ouder-Amstel	156	133	9	297	113	124	92	330	32
Purmerend	636	71	4	710	781	21	2	805	94
Schagen	633	306	4	944	683	336	0	1019	75
Stede Broec	75	15	0	90	34	9	0	43	-47
Texel	51	26	0	77	111	36	0	148	71
Uitgeest	150	83	208	441	171	186	73	430	-11
Uithoorn	86	17	0	103	60	19	2	81	-21
Velsen	126	278	11	415	158	297	4	460	45
Waterland	531	351	175	1057	591	441	128	1160	103
Weesp	387	79	9	475	205	56	0	261	-214
Wijdmeren	139	41	6	186	169	60	2	231	45
Wormerland	2	2	0	4	4	4	0	9	4
Zaanstad	1280	621	203	2104	1333	584	270	2187	83
Zandvoort	0	0	0	0	6	2	0	9	9
Totaal	10495	6159	1778	18432	11393	6508	1654	19555	1124

Tabel B1.2: Overzicht van het aantal inwoners per geluidsklasse in de verschillende geluidsbelastingklassen voor de jaren 2016 en 2021 per gemeente (rekenmethode RMG-2012, periode Lden)

Bijlage 2 Geluidsbelastingen per gemeente CNOSSOS 2021

Bijlage 2 geeft een overzicht van het aantal inwoners per geluidsklasse op basis van de CNOSSOS-rekenmethode. Tabel B2.1 geeft daarbij inzicht in het aantal inwoners per geluidsklasse voor de etmaalperiode (Lden). Tabel B2.2 geeft inzicht in de geluidssituatie voor specifiek de nachtperiode (Lnight).

Lden Gemeente	Alle wegen				Wegen >3 miljoen			
	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal
Aalsmeer	256	126	108	490	256	126	108	490
Alkmaar	1259	429	302	1990	1259	429	302	1990
Amstelveen	389	399	89	877	393	393	89	875
Amsterdam	209	121	111	441	209	121	111	441
Beemster	57	139	81	277	57	139	81	277
Bergen (NH)	281	109	170	560	281	109	170	560
Beverwijk	10	11	0	21	1	4	0	5
Blaricum	52	75	2	129	52	75	2	129
Bloemendaal	347	247	122	716	347	245	96	688
Castricum	192	81	15	288	192	81	15	288
Den Helder	275	154	689	1118	275	154	689	1118
Diemen	13	2	0	15	13	2	0	15
Drechterland	171	124	68	363	41	113	56	210
Edam-Volendam	299	317	123	739	299	317	123	739
Enkhuizen	40	18	14	72	0	0	0	0
Gooise Meren	4	6	2	12	4	6	2	12
Haarlem	1501	1343	1259	4103	1501	1343	1259	4103
Haarlemmermeer	1946	619	376	2941	1339	595	361	2295
Heemskerk	4	0	0	4	0	0	0	0
Heemstede	101	51	99	251	101	51	99	251
Heerhugowaard	370	234	153	757	366	230	153	749
Heiloo	0	0	0	0	0	0	0	0
Hilversum	38	43	4	85	38	43	4	85
Hollands Kroon	682	550	107	1339	682	550	107	1339
Hoorn	81	28	4	113	81	28	4	113
Huizen	11	17	4	32	11	17	4	32
Koggenland	189	133	58	380	96	71	49	216
Landsmeer	26	135	9	170	26	135	9	170
Langedijk	307	93	65	465	307	93	65	465
Laren	21	24	19	64	21	24	19	64
Medemblik	54	27	27	108	54	27	27	108
Oostzaan	46	58	2	106	46	58	2	106
Opmeer	230	111	31	372	230	111	31	372
Ouder-Amstel	154	111	199	464	154	111	199	464
Purmerend	1036	307	4	1347	1036	307	4	1347
Schagen	1008	629	146	1783	1008	629	146	1783
Stede Broec	219	20	4	243	0	0	0	0
Texel	126	76	21	223	126	76	21	223
Uitgeest	306	79	217	602	306	79	217	602

Lden	Alle wegen				Wegen >3 miljoen			
Gemeente	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal
Uithoorn	157	47	17	221	111	47	17	175
Velsen	353	128	280	761	344	128	280	752
Waterland	749	481	448	1678	749	481	448	1678
Weesp	375	170	17	562	281	144	13	438
Wijdemeren	213	141	23	377	207	139	16	362
Wormerland	13	4	0	17	13	4	0	17
Zaandstad	1957	1125	660	3742	1957	1125	660	3742
Zandvoort	13	2	0	15	13	2	0	15
Totaal	16140	9144	6149	31433	14883	8962	6058	29903

Tabel B2.1: Aantal inwoners in de verschillende geluidsbelastingklassen voor het jaar 2021 per gemeente voor de etmaalperiode (rekenmethode CNOSSOS, periode Lden)

Night	Alle wegen				Wegen >3 miljoen			
Gemeente	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal
Aalsmeer	115	32	0	147	115	32	0	147
Alkmaar	327	87	0	414	327	87	0	414
Amstelveen	131	14	0	145	129	14	0	143
Amsterdam	116	11	0	127	116	11	0	127
Beemster	69	36	0	105	69	36	0	105
Bergen (NH)	146	19	0	165	146	19	0	165
Beverwijk	0	0	0	0	0	0	0	0
Blaricum	10	0	0	10	10	0	0	10
Bloemendaal	122	0	0	122	96	0	0	96
Castricum	13	4	0	17	13	4	0	17
Den Helder	741	2	4	747	741	2	4	747
Diemen	0	0	0	0	0	0	0	0
Drechterland	101	9	0	110	92	0	0	92
Edam-Volendam	200	33	0	233	200	33	0	233
Enkhuizen	17	0	0	17	0	0	0	0
Gooise Meren	0	0	0	0	0	0	0	0
Haarlem	1203	0	0	1203	1203	0	0	1203
Haarlemmermeer	370	99	0	469	360	92	0	452
Heemskerk	0	0	0	0	0	0	0	0
Heemstede	90	8	0	98	90	8	0	98
Heerhugowaard	141	75	9	225	141	75	9	225
Heiloo	0	0	0	0	0	0	0	0
Hilversum	2	2	0	4	2	2	0	4
Hollands Kroon	184	2	0	186	184	2	0	186
Hoorn	19	0	0	19	19	0	0	19
Huizen	13	2	0	15	13	2	0	15
Koggenland	72	17	0	89	62	17	0	79
Landsmeer	45	0	0	45	45	0	0	45
Langedijk	67	0	0	67	67	0	0	67
Laren	19	4	0	23	19	4	0	23
Medemblik	24	15	0	39	24	15	0	39
Oostzaan	11	0	0	11	11	0	0	11
Opmeer	45	6	0	51	45	6	0	51
Ouder-Amstel	133	81	0	214	133	81	0	214
Purmerend	2	2	0	4	2	2	0	4
Schagen	191	0	0	191	191	0	0	191

Lnight	Alle wegen				Wegen >3 miljoen			
	Gemeente	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB
Stede Broec	6	0	0	6	0	0	0	0
Texel	21	0	0	21	21	0	0	21
Uitgeest	233	20	0	253	233	20	0	253
Uithoorn	21	0	0	21	21	0	0	21
Velsen	302	11	0	313	302	11	0	313
Waterland	518	128	4	650	518	128	4	650
Weesp	17	0	0	17	11	0	0	11
Wijdmeren	32	0	0	32	23	0	0	23
Wormerland	2	0	0	2	2	0	0	2
Zaanstad	641	204	0	845	641	204	0	845
Zandvoort	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	6532	923	17	7472	6437	907	17	7361

Tabel B2.2: Aantal inwoners in de verschillende geluidsbelastingklassen voor het jaar 2021 per gemeente voor de nachtperiode (rekenmethode CNOSSOS, periode Lnight)

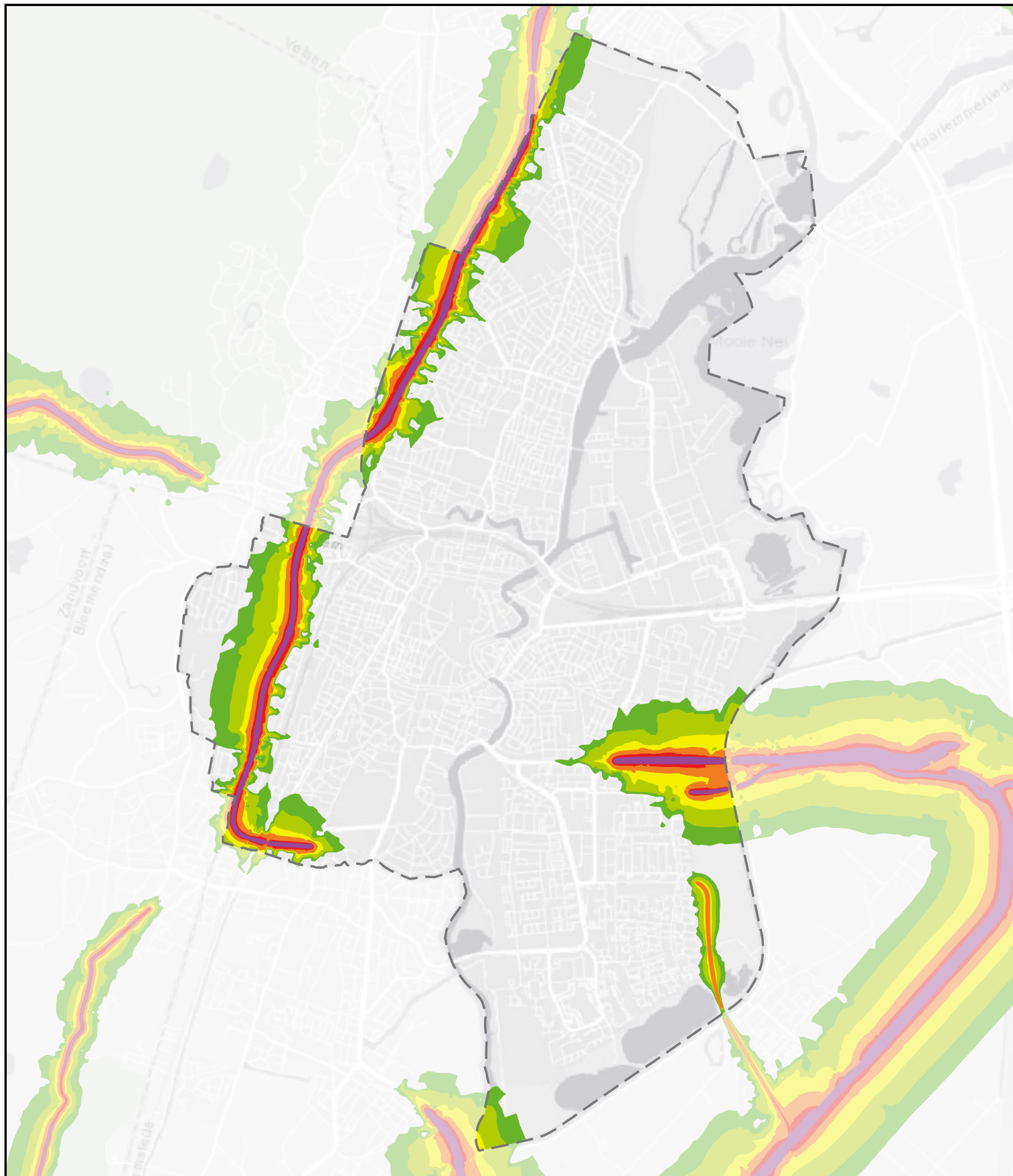
Bijlage 3 Oppervlaktes geluidcontouren per gemeente 2021 CNOSSOS

Lden	Alle wegen				Wegen >3 miljoen			
Gemeente	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal	55-59 dB	60-64 dB	> 65 dB	Totaal
Aalsmeer	2,5	2,6	1,4	6,5	2,4	2,6	1,4	6,4
Alkmaar	10,7	12,2	5,5	28,4	10,7	12,2	5,5	28,4
Amstelveen	2,9	4,4	1,9	9,2	2,9	4,4	1,9	9,2
Amsterdam	1,9	2,8	1,1	5,8	1,9	2,8	1,1	5,8
Beemster	6,5	6,9	2,7	16,1	6,5	6,9	2,7	16,1
Bergen (NH)	3,5	2,7	1,3	7,5	3,5	2,7	1,3	7,5
Beverwijk	1,1	1,1	0,4	2,6	0,9	1	0,3	2,2
Blaricum	0,3	0,3	0,2	0,8	0,3	0,3	0,2	0,8
Bloemendaal	2,2	2	1	5,2	2	1,9	0,9	4,8
Castricum	3,9	4,5	1,6	10	3,9	4,5	1,6	10
Den Helder	1,9	2,2	1,2	5,3	1,9	2,2	1,2	5,3
Diemen	0,1	0	0	0,1	0,1	0	0	0,1
Drechterland	5,5	5,2	2,3	13	2,9	2	0,9	5,8
Edam-Volendam	6,1	6,2	2,6	14,9	6,1	6,2	2,6	14,9
Enkhuizen	1,3	1,4	0,6	3,3	0	0	0	0
Gooise Meren	0,5	0,5	0,3	1,3	0,4	0,3	0,2	0,9
Haarlem	1,4	1,7	1,1	4,2	1,4	1,7	1	4,1
Haarlemmermeer	18,2	27,4	14	59,6	14,1	20,6	11	45,7
Heemskerk	0,4	0,2	0	0,6	0,1	0	0	0,1
Heemstede	0,2	0,2	0	0,4	0,2	0,2	0	0,4
Heerhugowaard	3,6	4,9	2,9	11,4	3	4,4	2,6	10
Heiloo	0	0	0	0	0	0	0	0
Hilversum	2,1	1,7	0,7	4,5	2	1,7	0,7	4,4
Hollands Kroon	18,6	16,4	6,8	41,8	18,6	16,4	6,8	41,8
Hoorn	0,7	1,3	0,5	2,5	0,7	1,3	0,5	2,5
Huizen	0,5	0,3	0,2	1	0,5	0,3	0,2	1
Koggenland	5,3	4,9	2,5	12,7	1,9	1,6	0,7	4,2
Landsmeer	1,7	1,7	0,5	3,9	1,7	1,7	0,5	3,9
Langedijk	4,2	5,1	1,9	11,2	4,2	5,1	1,9	11,2
Laren	0,7	0,4	0,2	1,3	0,7	0,4	0,2	1,3
Medemblik	6,9	7,3	3,4	17,6	6,5	6,5	3,1	16,1
Oostzaan	0,3	0,3	0,2	0,8	0,3	0,3	0,2	0,8
Opmeer	2,8	2,7	1,4	6,9	2,8	2,7	1,4	6,9
Ouder-Amstel	0,9	1,2	0,4	2,5	0,9	1,2	0,4	2,5
Purmerend	1,3	1,2	0,8	3,3	1,3	1,2	0,8	3,3
Schagen	11,2	10,4	4,5	26,1	11,2	10,4	4,5	26,1
Stede Broec	2	2,2	0,9	5,1	0,1	0,1	0	0,2
Texel	1,6	1	0,6	3,2	1,6	1	0,6	3,2
Uitgeest	1,9	3	1,1	6	1,9	3	1,1	6
Uithoorn	1,8	1,6	0,6	4	1,6	1,3	0,6	3,5
Velsen	2,2	3,2	1,4	6,8	2	3,1	1,4	6,5
Waterland	6,8	7,7	3,3	17,8	6,8	7,7	3,3	17,8
Weesp	2,2	1,9	0,7	4,8	1,6	1,4	0,6	3,6

Lden	Alle wegen				Wegen >3 miljoen			
Wijdmeren	4	4,2	1,6	9,8	3,9	3,9	1,4	9,2
Wormerland	0,5	0,3	0,1	0,9	0,5	0,3	0,1	0,9
Zaansd	6,2	8,3	4	18,5	6,2	8,3	4	18,5
Zandvoort	0,9	0,6	0,2	1,7	0,9	0,6	0,2	1,7
Totaal	162	178,3	80,6	420,9	145,6	158,4	71,6	375,6

Tabel B3.1: Oppervlakte van de geluidscontouren in de verschillende geluidsbelastingklassen voor het jaar 2021 per gemeente voor de etmaalperiode in vierkante kilometer (rekenmethode CNOSSOS periode Lden)

Bijlage 4 Voorbeeld van een factsheet

Legenda

	45 - 50 dB
	50 - 55 dB
	55 - 60 dB
	60 - 65 dB
	65 - 70 dB
	>70 dB

Provincie Noord-Holland - EU-Geluidbelastingkaarten 2021

Geluidscontouren Haarlem

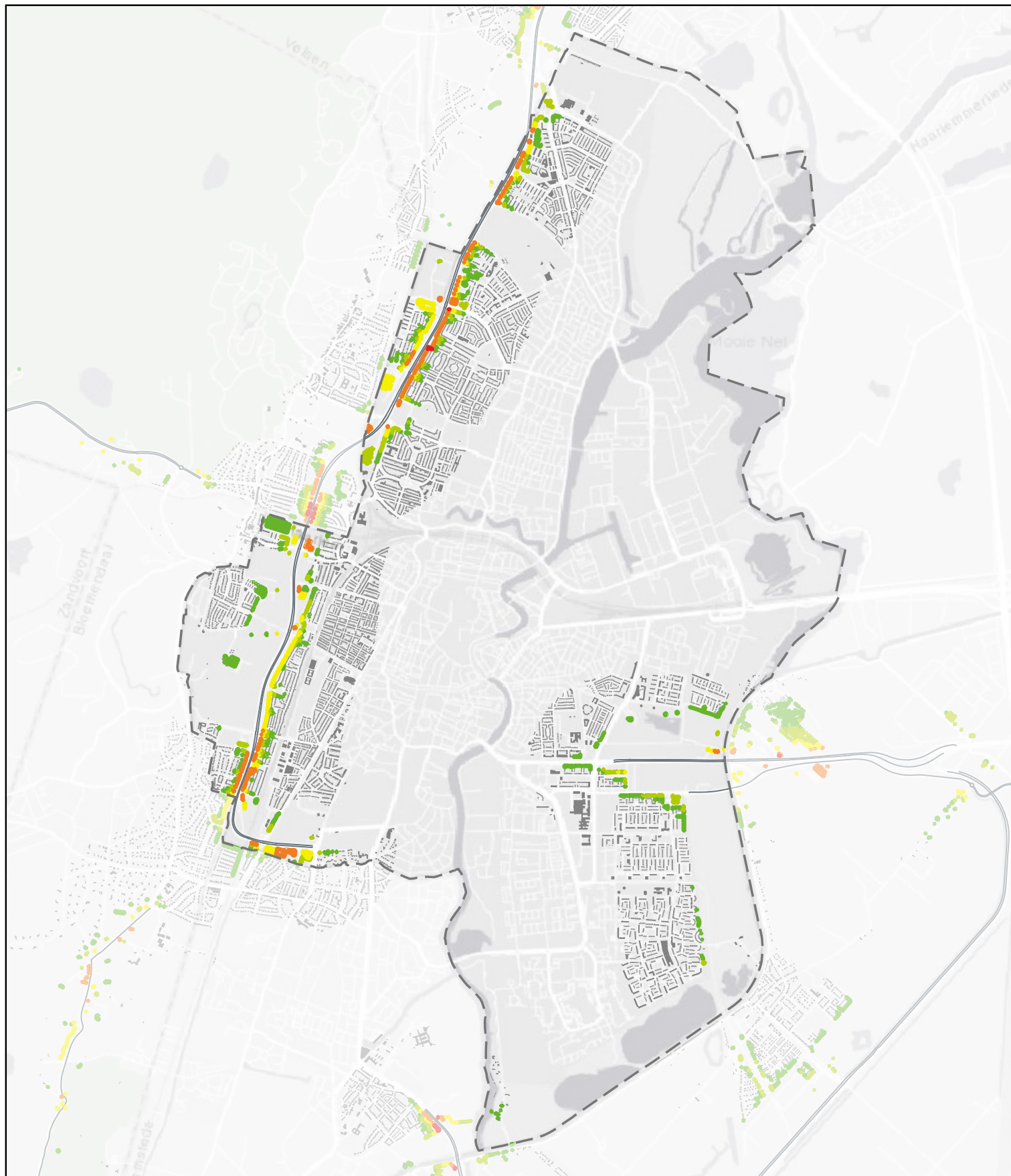
Etmaalperiode

Rekenmethode: Cnossos

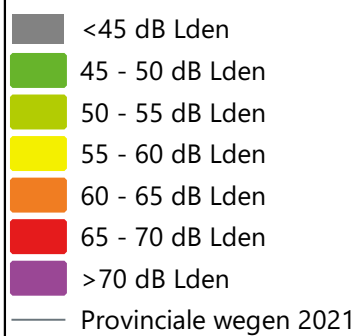
Dat.mobility

ADVANCING ANALYTICS

Datum : 12-09-2022
Kenmerk : 012651 / hgs
Bestand : Factsheets_NH.qgs
Ondergrond : ESRI Nederland

Legenda

Provincie Noord-Holland - EU-Geluidbelastingkaarten 2021

Geluidsbelasting op pandniveau Haarlem

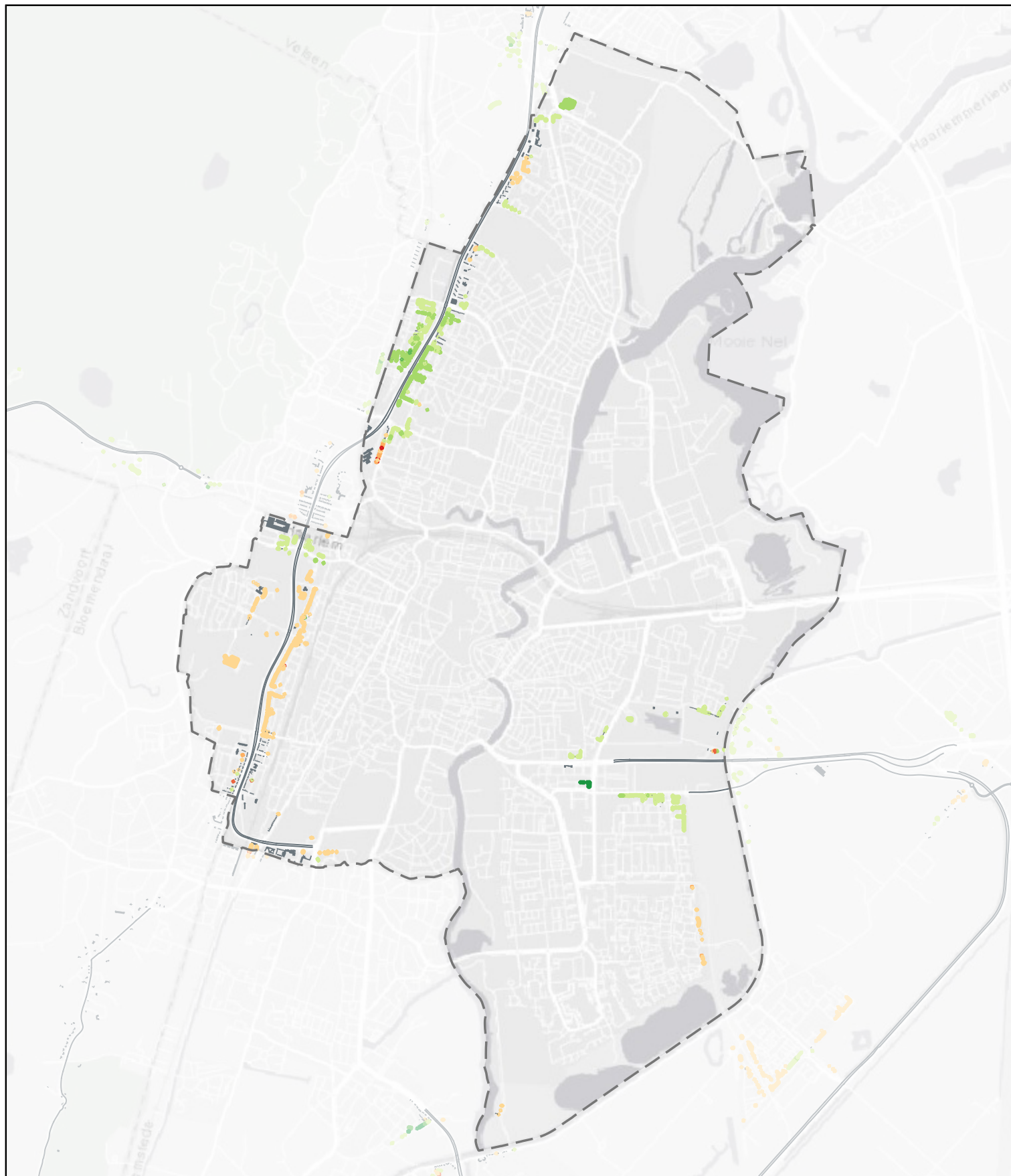
Etmaalperiode

Rekenmethode: RMG-2012

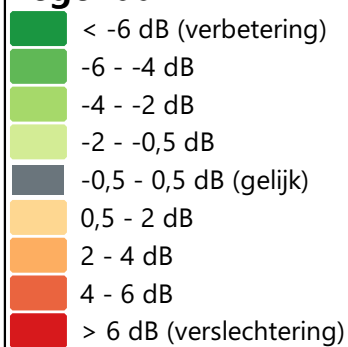
Dat.mobility

ADVANCING ANALYTICS

Datum	: 12-09-2022
Kenmerk	: 012651 / hgs
Bestand	: Factsheets_NH.qgs
Ondergrond	: ESRI Nederland

Legenda

Provincie Noord-Holland - EU-Geluidbelastingkaarten 2021

Vershil geluidbelasting 2021-2016 Haarlem

Etmaalperiode

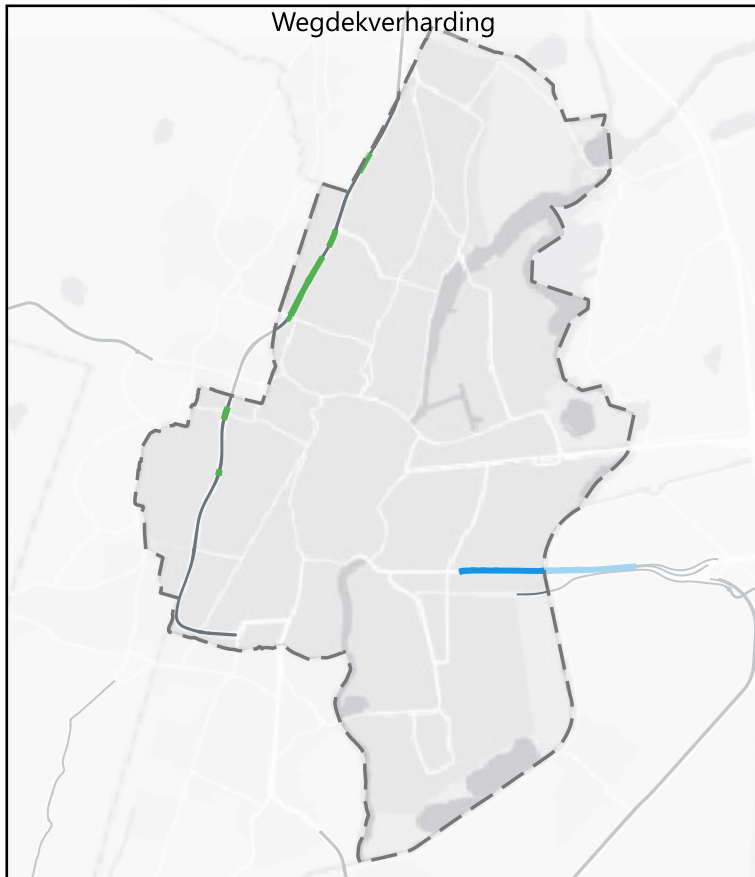
Rekenmethode: RMG-2012. Alleen panden met een geluidsbelasting van >45 dB in 2016 en/of 2021 worden weergegeven.

Dat.mobility

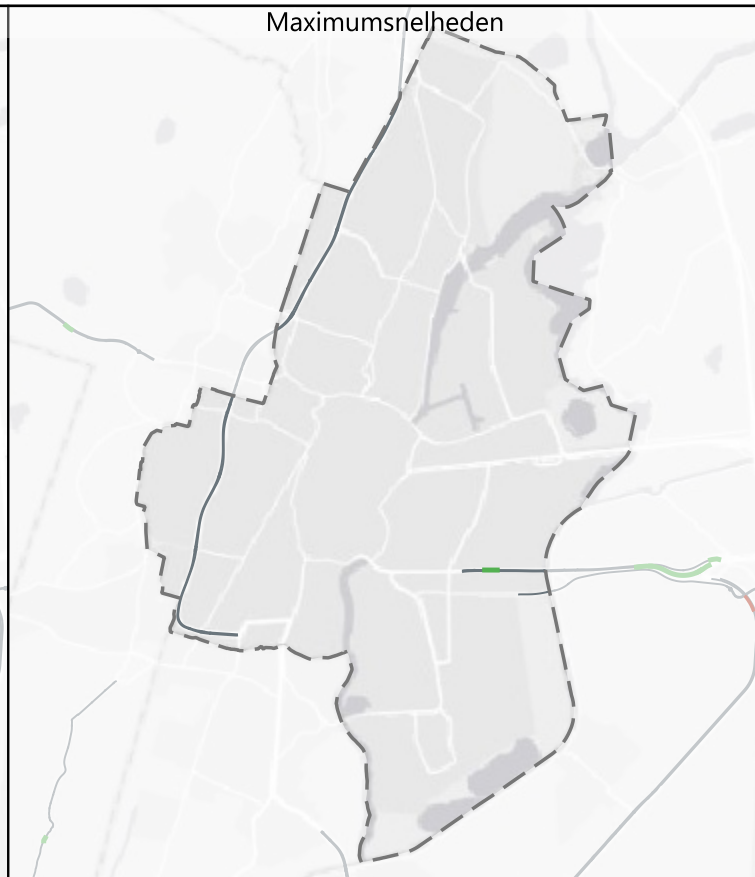
ADVANCING ANALYTICS

Datum	: 12-09-2022
Kenmerk	: 012651 / hgs
Bestand	: Factsheets_NH.qgs
Ondergrond	: ESRI Nederland

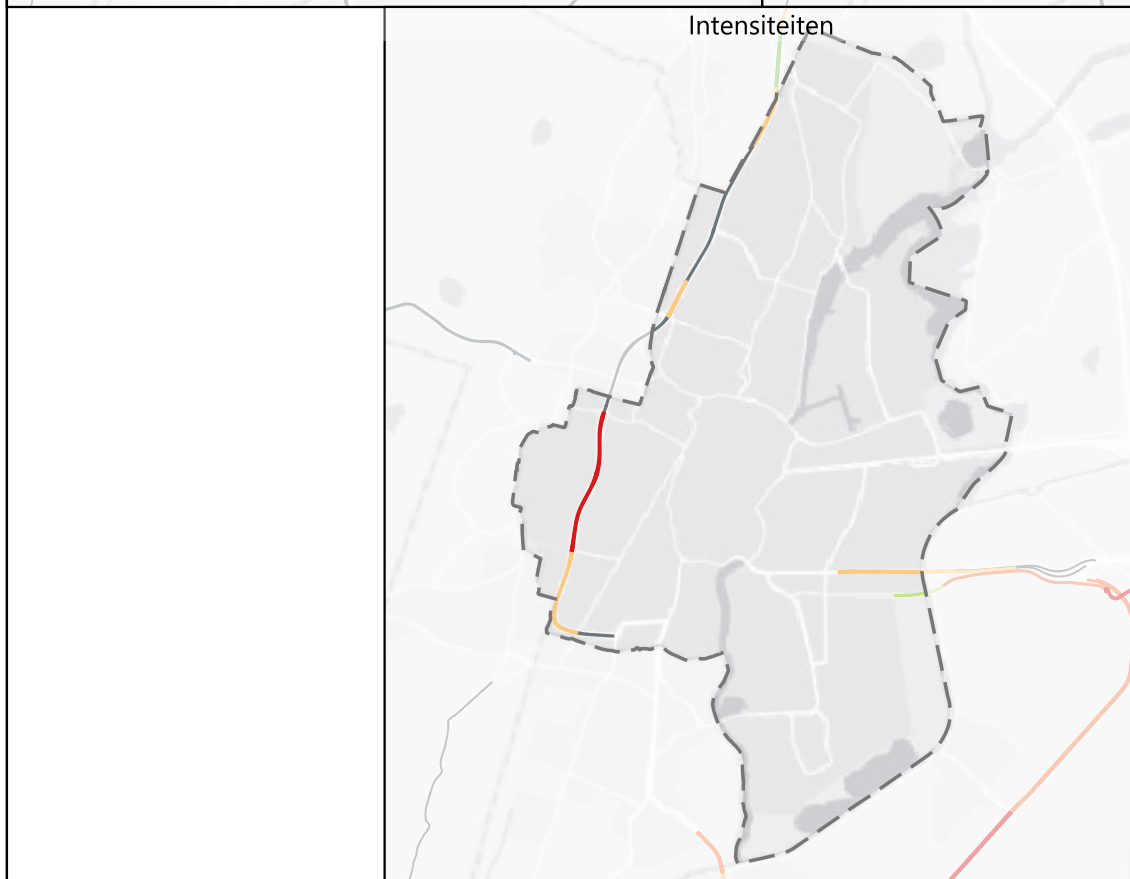
Wegdekverharding

Maximumsnelheden

Intensiteiten

Intensiteit

- > 25% afname
- 10 tot 25% afname
- 5 tot 10% afname
- 5 - 10% toename
- 10 - 25% toename
- >25% toename

Wegdekverharding

- Verbetering
- Verslechtering
- Wijziging gel.reducerend

Snelheid

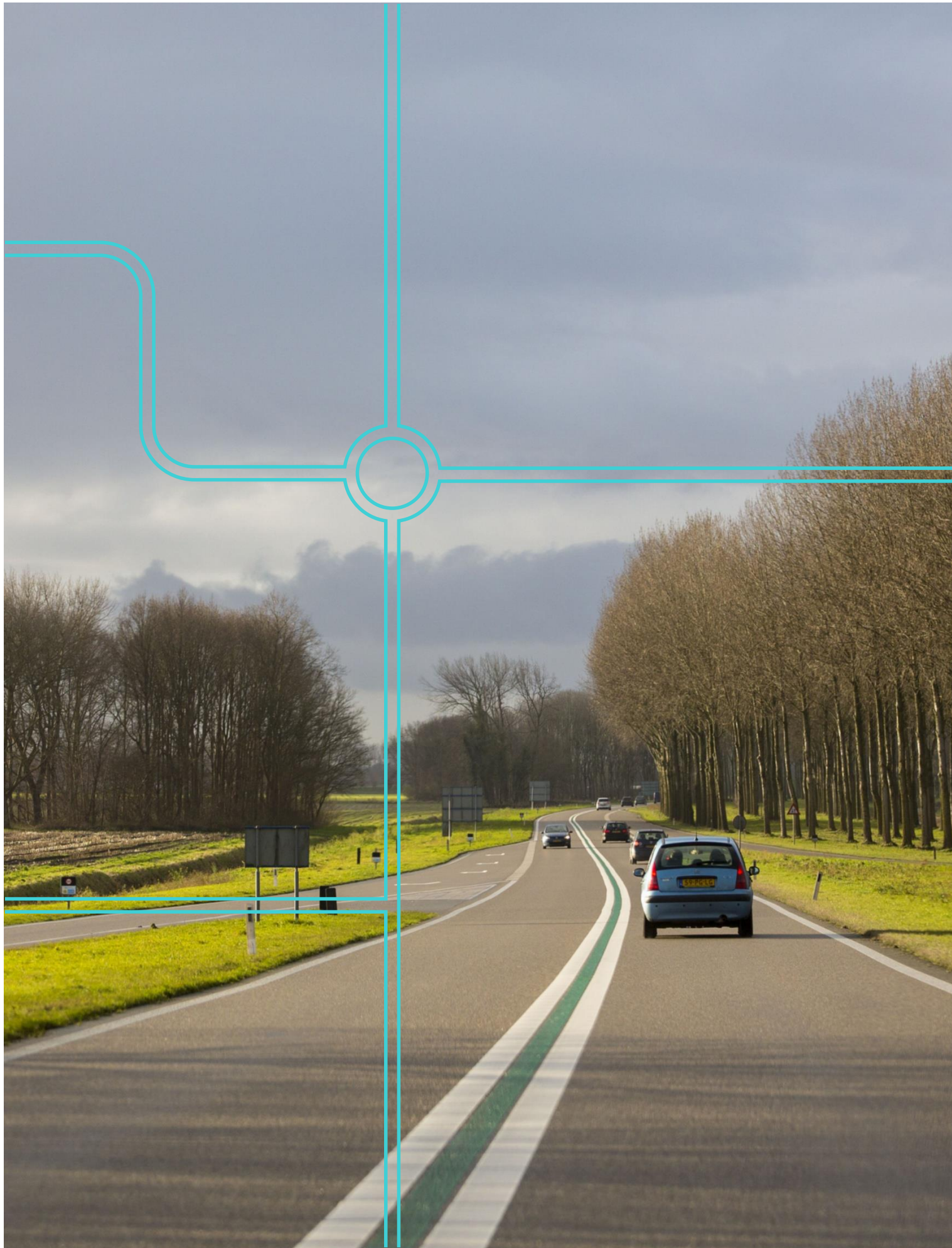
- Verlaging
- Verhoging

Provincie Noord-Holland - EU-Geluidbelastingkaarten 2021
Verschil inputdata 2021-2016 Haarlem

Dat.mobility

ADVANCING ANALYTICS

Datum : 12-09-2022
Kenmerk : 012651 / hgs
Bestand : Factsheets_NH.qgs
Ondergrond : ESRI Nederland

Dat.mobility BV is part of Goudappel Groep.

Snipperlingsdijk 4
7417 BJ Deventer
The Netherlands

P.O. Box 161
7400 AD Deventer
The Netherlands

+31(0) 570 666 222
info@dat.nl
www.dat.nl

VAT NL 0062 45 079 B01
CC. 2710 3813
IBAN NL59 INGB 0701 2168 08

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

M.J.C. van Troost

BEL/OMB

Telefoonnummer +31235143712

monique.van.troost@noord-holland.nl

1 | 5

Verzenddatum

- 9 NOV. 2022
Kenmerk

1888370-18888452

Uw kenmerk

Betreft: Vaststelling geluidsbelastingkaart provinciale wegen 2021

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:

Geluidsbelastingkaart provinciale wegen 2021

Het college heeft op 8 november 2022 besloten:

1. De in het kader van de EU richtlijn omgevingslawaaï opgestelde geluidsbelastingkaart provinciale wegen 2021 zoals in de rapportage is gepresenteerd en is weergegeven in de interne digitale viewer <https://geoapps.noord-holland.nl/app/geluidsbelasting2021> vast te stellen;
2. De tabellen, geluidscontouren en overige geografische informatie gegevens van de opgestelde geluidsbelastingkaart provinciale wegen 2021 aan te leveren aan de Centrale Voorziening Geluidgegevens (RIVM) t.b.v. de verplichte rapportering aan de EU.
3. De opgestelde geluidsbelastingkaart provinciale wegen 2021 in de externe digitale geluidviewer op de provinciale website ([Geluidsbelasting \(noord-holland.nl\)](https://www.noord-holland.nl)) binnen een maand na vaststelling voor het publiek te ontsluiten. Ook wordt de rapportage op de provinciale website gepubliceerd.
4. De gemeenten actief te informeren over de uitkomsten van de geluidsbelastingkaart provinciale wegen 2021.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Aanleiding

Het opstellen van geluidsbelastingkaarten (of geluidskaarten) is een verplichting die voortkomt uit de Europese Richtlijn Omgevingslawaai. Belangrijkste drijfveer voor de Europese richtlijn is het terugdringen van gezondheidseffecten van geluid door wegverkeer. Blootstelling aan geluid kan een breed scala aan gezondheidseffecten veroorzaken van hinder en slaapverstoring tot hart- en vaatziekten.

Geluid is een belangrijk aspect van de leefomgeving en biedt handelingsperspectief voor een bijdrage van de provincie Noord-Holland in het streven naar en behouden van een gezonde leefomgeving. De geluidsbelastingkaarten geven inzicht in locaties waar de geluidsbelasting hoog is en in de oorzaken van toe- of afnames van de geluidsbelasting ten opzichte van de geluidsbelastingkaart opgesteld in 2016.

De geluidssituatie voor de provincie Noord-Holland is berekend met behulp van geavanceerde rekenmodellen waarbij onder andere rekening wordt gehouden met de hoeveelheid en samenstelling van het verkeer, de wegdekverharding, en aanwezige geluidsafschermende voorzieningen.

Een nieuwe rekenmethode

Nieuw in deze ronde van de geluidsbelastingkaart is dat de EU een nieuwe rekenmethode voorschrijft. Alle Europese landen moeten nu verplicht gebruik maken van één en dezelfde Europese rekenmethode waarmee op basis van verkeersintensiteiten, snelheden, conditie van het wegdek en de afstand tot de bebouwing de geluidsbelastingkaart wordt berekend. Door toepassing van dezelfde rekenmethode kunnen de resultaten tussen de Europese landen onderling beter met elkaar worden vergeleken.

Dit betekent echter ook dat er nu een andere rekenmethode is gehanteerd dan bij de eerdere geluidsbelastingkaarten. De eerdere geluidsbelastingkaarten zijn namelijk berekend met de Nederlandse rekenmethode.

De nieuwe Europese rekenmethode leidt tot andere uitkomsten dan met de Nederlandse rekenmethode. De rekenmethoden verschillen dusdanig van elkaar waardoor een vergelijking met de geluidsbelastingkaart 2016 niet goed te maken is. Omdat wij dit wel belangrijk achten hebben wij de geluidsbelastingkaart 2021 met beide rekenmethoden berekend. Op deze manier kunnen we dus de uitkomsten van de geluidsbelastingkaart 2016 en 2021 goed met elkaar vergelijken. Deze vergelijking hebben wij ook nodig in voorbereiding op een nieuw actieplan geluid.

In deze brief gaan wij eerst in op de vergelijking 2016-2021 op basis van de Nederlandse methode en daarna op de nieuwe Europese methode.

Ontwikkeling geluidsbelasting 2016-2021 (NL rekenmethode)

Ten opzichte van 2016 is sprake van een afname van het aantal woningen en inwoners in de hoogste geluidsbelastingklasse van 65 dB en hoger. Voor de lagere geluidsbelastingklassen tussen 55 en 65 dB is er sprake van een toename van het aantal inwoners en inwoners.

De afnames in de hoogste geluidsbelastingklasse worden voornamelijk veroorzaakt door lagere maximumsnelheden, het toepassen van geluidsreducerend asfalt en bijvoorbeeld de openstelling van de Westfriisaweg (die andere provinciale wegen ontlast). De toenames in de lagere geluidsbelastingklassen zijn met name te verklaren door toenames van de verkeersintensiteiten en het realiseren van nieuwe woningen langs provinciale wegen in de afgelopen vijf jaar.

Op gemeentelijk niveau komen de volgende zaken naar voren:

- Er zijn twee gemeenten waar de afname van het aantal adressen met een geluidsbelasting groter dan 55 dB tussen 2016 en 2021 groter is dan 50 adressen. Het gaat hierbij om de gemeenten Hoorn en Weesp. Verklaringen zijn:
 - Hoorn: de N307 – Westfriisaweg is gereconstrueerd. Na reconstructie van de weg liggen woningen verder van de provinciale weg. Ook is er op dit weggedeelte een geluidsreducerende deklaag aangebracht.
 - Weesp: op de N236 is op een weggedeelte een geluidsreducerende deklaag aangebracht. Op een ander gedeelte van de N236 en op een gedeelte van de N523 is de verkeersintensiteit afgenomen. Ten slotte is het aandeel vrachtverkeer op de N236 afgenomen ten opzichte van 2016.
- Er zijn vijf gemeenten waar de toename van het aantal adressen met een geluidsbelasting groter dan 55 dB tussen 2016 en 2021 groter is dan 50 adressen. Het gaat hierbij om de gemeenten Den Helder, Haarlem, Heemstede, Heerhugowaard, Hollands Kroon. Verklaringen zijn:
 - Den Helder: in 2016 is op een deel van de N250 uitgegaan van een geluidsreducerende deklaag. Op basis van actuele inzichten blijkt op deze locatie een standaard deklaag te liggen. In 2021 is de correcte wegdekverharding opgenomen waardoor er hogere geluidsbelastingen ontstaan.
 - Haarlem: op de N208 is sprake van een toename in verkeersintensiteit waardoor de geluidsbelastingen op de woningen hoger liggen. Een kleine toename van het aandeel vrachtverkeer draagt daar ook aan bij.
 - Heemstede: er is sprake van een toename van de verkeersintensiteit op de N201. Ook zijn er sinds 2016 woningen gebouwd in de

nabijheid van de N201 vlakbij de grens met de gemeente Haarlemmermeer.

- Heerhugowaard: hoofdzakelijk zijn de toegenomen geluidsbelastingen op de woningen te verklaren door hogere verkeersintensiteiten op de N241, N242 en voor een klein deel op de N508. Daarnaast zorgt het doortrekken van de N194 naar de N242 voor geluidsbelastingen op woningen die in 2016 buiten het invloedsgebied van de provinciale wegen lagen.
- Hollands Kroon: op vrijwel alle wegen in de gemeente Hollands Kroon zijn de verkeersintensiteiten toegenomen. Daarnaast is op de N249 en de N248 het aandeel vrachtverkeer toegenomen.
- Over het algemeen heeft de realisatie van de Westfrisiaweg gezorgd voor een positief effect op de geluidssituatie. Door deze nieuwe wegverbinding worden de bestaande wegen ontlast waar voorheen sprake was van relatief hoge geluidsbelastingen op de langs gelegen woningen.

Resultaten 2021 (Europese rekenmethode)

Door toepassing van de nieuwe Europese rekenmethode (CNOSSOS) worden ten opzichte van de Nederlandse rekenmethode (RMG-2012) hogere geluidsbelastingen berekend. Dit betekent dat er ook meer geluidsbelaste woningen en inwoners in een hogere geluidsbelastingklasse worden berekend. Dit is echter het gevolg van een andere opzet van deze nieuwe rekenmethode waarbij anders wordt omgegaan met o.a. de bodemdemping.

Het RIVM heeft landelijk onderzoek gedaan naar de verschillen in uitkomsten tussen de nieuwe Europese rekenmethode en de in Nederland gehanteerde rekenmethode. Op basis van deze uitkomsten wordt binnenkort een landelijke reactie op de website van Infomil verwacht.

Bij ruimtelijke procedures rondom wegen en woningbouw is het vanuit nationale wetgeving verplicht om de Nederlandse rekenmethode te hanteren. De Europese rekenmethode moeten we alleen toepassen bij het opstellen van de geluidsbelastingkaarten – dat is elke vijf jaar. De volgende geluidsbelastingkaart zal in 2027 worden opgesteld.

Vervolg

De uitkomsten van de geluidbelastingkaart 2021 vormen een bouwsteen voor het nieuwe actieplan geluid. Dit actieplan beschrijft het geluidbeleid rond provinciale wegen voor de periode 2024-2029 en bevat maatregelen om de geluidshinder te beperken. Een evaluatie van het huidige geluidbeleid maakt hier onderdeel van uit. Dit geldt ook voor de wijze waarop we om willen gaan met de geconstateerde hogere uitkomsten door de nieuwe rekenmethode. Het actieplan moet uiterlijk 18 juli 2024 zijn vastgesteld.

Met het ingaan van de Omgevingswet gaat er veel veranderen op het gebied van de geluidwetgeving voor wegverkeer. In tegenstelling tot het huidige actieplan moet het nieuwe actieplan niet alleen ingaan op de uitkomsten van de geluidsbelastingkaart 2021, maar ook betrekking hebben op de nog vast te stellen geluidproductieplafonds (GPP's)¹ en de afhandeling van nieuwe saneringswoningen. Daarnaast moeten de verschillende onderdelen in samenhang met elkaar worden beschouwd en krijgt het thema gezonde leefomgeving een steeds belangrijke plek in de ambitie van de provincie.

Eerst wordt een aantal globale scenario-studies opgesteld voor geluidsreducerende maatregelen met een wisselend ambitieniveau. Daarbij wordt het bijbehorende globaal pakket aan doelmatige maatregelen en financiële implicaties geschetst. GS kiezen uiteindelijk het ambitieniveau (de plandrempe) en een voorkeursscenario en leggen deze tezamen met de overige scenario's ter bespreking voor aan de PS-commissie NLG. Ook de leden van de PS-commissie M&B zullen hiervoor worden uitgenodigd. Na deze bespreking leggen GS het ontwerp-actieplan ter inzage.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

2 bijlage(n)

Toelichting Nota GS geluidskaart 2021

Rapportage 'EU-geluidsbelastingkaart 2021 PNH'

¹ Bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet wijzigt de geluidwetgeving en moeten er op vaste referentiepunten langs de provinciale wegen geluidproductieplafonds (GPP's) worden vastgesteld. Een GPP is het maximaal toelaatbare geluidniveau in een referentiepunt en is een verplichte omgevingswaarde in de Omgevingsverordening. De provincies krijgen een aantal jaren te tijd om de GPP's vast te stellen.

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11053
Extern Zaak ID	1912035
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	16.a
Titel	Water: Vergelijking grondwaterheffingsbeleid Noord- Brabant en Noord-Holland (C-agenda NLG 28-11- 2022)
Organisatieonderdeel	BEL/OMB

Bijlagen
Brief aan PS over vergelijking grondwaterheffingsbeleid Noord-Brabant en Noord-Holland.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Ingekomen stukken ter kennisname	31 oktober 2022
Overdracht vanuit GS	31 oktober 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022

Toelichting

Naar aanleiding van vragen bij bespreking van de kaderbrief 2023 worden Provinciale Staten geïnformeerd over hoe de grondwaterheffing in Noord-Brabant en in Noord-Holland wordt ingezet. Daarbij wordt de vraag beantwoord of dit wellicht tot inspiratie kan leiden om, zonder in strijd te komen met de wet, hier in Noord-Holland ruimhartiger mee om te gaan.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

J.F.M. van Brussel

BEL/OMB

Telefoonnummer +31235143720

brusselj@Noord-Holland.nl

1 | 4

Betreft: Vergelijking grondwaterheffingsbeleid Noord-Brabant en Noord-Holland

Verzenddatum

26 OKT. 2022

Kenmerk

1912035/1912040

Geachte leden,

Uw kenmerk

Bij bespreking van de kaderbrief 2023 in Provinciale Staten is door Gedeputeerde Staten toegezegd om na te gaan hoe de grondwaterheffing in Noord-Brabant wordt ingezet en of dit wellicht tot inspiratie kan leiden om, zonder in strijd te komen met de wet, hier in Noord-Holland ruimhartiger mee om te gaan. In het navolgende wordt eerst het wettelijk kader gegeven. Vervolgens wordt beschreven hoe de grondwaterheffing in Noord-Brabant en in Noord-Holland wordt ingezet. Ten slotte worden conclusies getrokken en wordt het vervolgtraject geschetst.

Wettelijk kader

Volgens artikel 7.7 van de Waterwet mogen Provinciale Staten een heffing instellen, onder de naam grondwaterheffing, die mag worden ingezet voor:

- maatregelen, direct verband houdende met het voorkómen en tegengaan van nadelige gevolgen van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
- voor het grondwaterbeleid noodzakelijke onderzoeken;
- het houden van een register ter zake van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
- onderzoek naar en de vergoeding van schade.

Aan de heffing worden onderworpen de bij provinciale verordening aan te wijzen houders van inrichtingen of werken, bestemd tot het onttrekken van grondwater. Als grondslag voor de heffing geldt de onttrokken hoeveelheid grondwater. Indien op grond van vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt voor het vaststellen van de grondslag de geïnfiltreerde hoeveelheid volgens bij provinciale verordening te stellen nadere regels in mindering gebracht op de onttrokken hoeveelheid grondwater.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Noord-Brabant

In Noord-Brabant worden onttrekkingen ten behoeve van de drinkwatervoorziening en industriële onttrekkingen die meer dan 150.000 m³ per jaar bedragen belast. Overige onttrekkingen worden niet met de grondwaterheffing belast. Het gaat hier met name om onttrekkingen voor bronbemalingen, industriële onttrekkingen kleiner dan 150.000 m³ per jaar en agrarische onttrekkingen.

Het eenheidsbedrag van de grondwaterheffing wordt met ingang van 1 januari 2023 verhoogd van € 0,019 naar € 0,038 per m³. Deze verhoging is noodzakelijk om de aanpak van verdroging te kunnen financieren met een bijdrage van € 15,2 miljoen over een periode van 4 jaar. De totale hoeveelheid grondwater die wordt belast met grondwaterheffing bedraagt gemiddeld circa 200 miljoen m³ per jaar. Hiervan wordt ongeveer 90% onttrokken door 38 drinkwaterwinningen. Grondwaterwinningen bevinden zich verspreid over de gehele provincie.

Maatregelen die worden gefinancierd met inkomsten uit de grondwaterheffing hebben met name betrekkingen op het vasthouden van water in beekdalen en natuurgebieden. Dit is nodig om de afgenomen toevoer van water door grondwaterwinning te compenseren.

Noord-Holland

In Noord-Holland worden alle onttrekkingen groter dan 25.000 m³/jaar belast met grondwaterheffing, inclusief bronbemalingen, industriële onttrekkingen en agrarische onttrekkingen. Het tarief per onttrokken kubieke meter grondwater bedraagt € 0,0085. Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt voor de vaststelling van de hoogte van de heffing, de helft van het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de onttrokken hoeveelheid grondwater. In Noord-Holland is de belastingplichtige grondwateronttrekking circa 150 miljoen m³/jaar.

In de afgelopen jaren waren de opbrengsten van de grondwaterheffing regelmatig groter dan de uitgaven. De omvang van de voorziening grondwaterheffing bedraagt op dit moment € 2.761.231,33.

Grote grondwateronttrekkingen vinden in Noord-Holland plaats in het Gooi en in de duinen ten behoeve van de drinkwatervoorziening. Dit is beschreven in hoofdstuk 3.3 'De waterbalans' van Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027 (Provinciale Staten, 31 januari 2022). Bij de twee grootste onttrekkingen van 70 miljoen m³/jaar in de Amsterdamse Waterleidingduinen en van 51 miljoen m³/jaar in het Noord-Hollands Duinreservaat bestaat het onttrokken water grotendeels uit voorgezuiverd geïnfiltreerd water uit Rijn en IJsselmeer, respectievelijk circa 80% en 95%.

De netto grondwateronttrekking is in Noord-Holland veel lager dan in Noord-Brabant en de invloed van grondwaterwinningen is veel geringer en beperkt zich tot delen van de binnenduinrand en delen van gebieden aan de rand van het Gooi die onder invloed staan van grondwaterwinning.

In hoofdstuk 3.6 "Grondwaterafhankelijke natuur" van Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027 (Provinciale Staten, 31 januari 2022) zijn twee maatregelen opgenomen waar de grondwaterheffing komende jaren mogelijk kan worden ingezet:

- Onderzoek en waar mogelijk benutten kwelwater duinrand
- Stimuleren vasthouden kwelwater Vechtplassen

In het Vechtplassengebied zijn op dit moment twee waterconserveringsprojecten in uitvoering, in de Stichts- en Hollands Ankeveense Plassen. Aan de duinrand wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden om kwelwater te benutten. Dit onderzoek is onderdeel van gebiedsprojecten realisatie NNN, Natuurnetwerk Nederland.

Belangrijk aandachtspunt bij het nemen van maatregelen is het risico van wateroverlast in agrarisch en bebouwd gebied. Dit aandachtspunt kwam bij eerdere maatregelen zoals bij het beëindigen van de waterwinning in de Kennemerduinen en het halveren van de waterwinning in het Gooi ook nadrukkelijk naar voren.

Conclusies

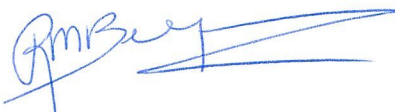
- De wijze van besteding van de grondwaterheffing in Noord-Holland verschilt niet wezenlijk van die in Noord-Brabant. Beide provincies gebruiken de heffing om nadelige gevolgen van onttrekken en infiltreren van grondwater te voorkómen en tegen te gaan.
- De situatie in Noord-Holland komt alleen in de omgeving van de duinen en het Gooi plaatselijk overeen met de situatie in Noord-Brabant.
- In Noord-Brabant is er een tekort om maatregelen te financieren. In Noord-Holland is een voorziening opgebouwd van € 2.761.231,33 waarmee maatregelen kunnen worden gefinancierd.

Vervolg

Gedurende de looptijd van Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027 zullen maatregelen worden onderzocht en waar mogelijk worden uitgevoerd. Zodra daarbij blijkt dat de opgebouwde voorziening onvoldoende is om maatregelen te financieren, zullen wij een voorstel doen aan Provinciale Staten om de grondwaterheffing te verhogen. Mede gezien de hoogte van de huidige voorziening (€ 2.761.231,33) is hiervoor op dit moment geen mogelijkheid aanwezig. Verhoging is pas toegestaan wanneer blijkt dat er onvoldoende middelen zijn om Waterwet artikel 7.7 adequaat te kunnen uitvoeren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

10 NOV. 2022

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

J. Lanting

BEL/OMB

Telefoonnummer 023-5143853

lantingj@noord-holland.nl

1 | 3

Verzenddatum

- 9 NOV. 2022

Kenmerk

1813482/1916429

Uw kenmerk

**Betreft: Toezegging aan commissie NLG inzake toebedeling
geborgde zetels waterschappen door LTO**

Geachte leden,

Inleiding

Graag informeren wij u over de volgende onderwerpen:

- a. toezegging aan commissie NLG op 13 juni jl. inzake toebedeling geborgde zetels door LTO;
- b. stand van zaken wetsvoorstel geborgde zetels.

Dit mede ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht).

a. Toezegging aan commissie NLG op 13 juni jl.

In de commissie NLG van 13 juni jl. is door GS een toezegging gedaan inzake de toebedeling door de LTO van de geborgde zetels voor de categorie 'ongebouwd' (is: agrarisch) in de waterschapsbesturen. Vanuit meerdere partijen werd de vraag ondersteund om te bekijken of er iets veranderd moet worden in de regeling in de waterschapsreglementen die de LTO aanwijzen als benoemende organisatie. Dit omdat de gedachte is dat op deze manier de geborgde zetels voor de categorie 'ongebouwd (agrarisch)' eigenlijk automatisch naar LTO-agrariërs gaan. GS hebben aan de commissie NLG toegezegd dit te gaan bespreken met de waterschappen. Er is ook gesproken met de LTO. Deze gesprekken hebben in de afgelopen maanden plaatsgevonden.

De reglementen van de drie waterschappen die (deels) in Noord-Holland liggen bepalen elk dat de Land- en Tuinbouworganisatie Noord de benoeming doet van de geborgde zetels voor 'ongebouwd / agrarisch'. Volgens de Waterschapswet kan er echter ook voor gekozen worden een andere of meerdere organisaties aan te wijzen en dan daarbij wel aan te geven op welke manier de aangewezen organisatie(s) tot een benoeming komen.

De LTO geeft aan dat de vacatures voor de geborgde zetels altijd breed worden uitgezet. Dit wordt gepubliceerd in veel vakbladen, niet alleen in publicaties van de LTO. Door LTO Noord, die voor de Noord-

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Hollandse waterschappen de benoeming van de geborgde zetels voor de categorie 'ongebouwd' doet, wordt per waterschapsverkiezing een regeling opgesteld voor de selectie en de benoeming van de bestuursleden 'ongebouwd'. Dit is de 'Regeling benoeming bestuursleden in de categorie ongebouwd van het waterschapsbestuur door het Bestuur van LTO Noord' (juni 2022), waarin de procedure uitgebreid beschreven staat. De regeling voorziet in een open kandidaatstelling waaraan ook personen die geen lid zijn van LTO Noord kunnen deelnemen. De definitieve groslijst van kandidaten komt voor een ieder ter inzage te liggen. De benoeming door LTO Noord vindt plaats in een openbare vergadering. De kandidaatstelling is dus open en de LTO mag en kan ook buiten de eigen organisatie benoemen. Het gaat de LTO vooral om kwaliteit; een kandidaat moet bestuurlijke ervaring hebben en alle belangen kunnen zien en meewegen.

Door de waarnemend dijkgraaf van het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht is in een gesprek aangegeven dat in de huidige bestuursperiode deze regeling reeds voor het waterschap is toegepast. Zichtbaar is dan ook het resultaat dat in de fractie van ongebouwd in dit waterschap niet alle leden lid zijn van LTO.

Ook voor het overige is in het gesprek met de dijkgraven van de drie waterschappen met betrekking tot de toebedeling van de geborgde zetels door de LTO niet gebleken van bezwaren tegen de huidige regeling.

b. Wetsvoorstel geborgde zetels

Daarnaast loopt nog het wetsvoorstel van De Groot (D66) en Bromet (GL) tot gehele afschaffing van de geborgde zetels in de waterschapsbesturen. Dit wetsvoorstel is via amendement gewijzigd tot het afschaffen van de geborgde zetels voor de categorie bedrijven; waarbij er wettelijk 2 geborgde zetels voor natuur en 2 voor ongebouwd (agrarisch) worden ingesteld. Over dit voorstel is in de Eerste Kamer (EK) vlak na het zomerreces een deskundigenberaad georganiseerd. Daaruit kwamen nog enkele vragen voort die bij de Raad van State en de regering zijn neergelegd. Onder voorbehoud van beantwoording van deze vragen vóór 4 november aanstaande, zal de EK op 8 november besluiten over dit wetsvoorstel. Het blijft dus nog even de vraag of deze wetswijziging rond komt vóór de waterschapsverkiezingen in 2023. In het wetsvoorstel is echter een overgangsregeling opgenomen, zodat wanneer de provincies niet tijdig in staat zijn de waterschapsreglementen aan te passen er wettelijk is geregeld dat voor de categorieën ongebouwd en natuurterreinen elk 2 zetels worden ingesteld en de totale omvang van het AB gelijk blijft aan de huidige situatie. Waardoor er voor de categorie ingezetenen dus meer zetels beschikbaar komen. Dit gaat zonder de aanpassing van de reglementen.

Mocht het wetsvoorstel Bromet niet doorgaan, dan ligt er een andere wetswijziging die leidt tot "de aanpassing van de wijze van benoeming van de categorie 'bedrijven' in het AB van een waterschap". De benoeming zal niet langer plaatsvinden door de KvK zoals nu nog staat in de Waterschapswet. De KvK heeft zelf aangegeven niet de geschikte organisatie te zijn hiervoor. Deze wetswijziging moet dan leiden tot aanpassing van de reglementen. De reglementen moeten namelijk gaan bepalen welke organisaties de benoeming van de geborgde zetels voor bedrijven gaan doen.

Dit wetsvoorstel is onderdeel van de 'Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen'. Zie daarvoor de link naar het wetsvoorstel:

https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20220322/gewijzigd_voorstel_van_wet_3

Tot slot

De LTO stelde nog de vraag of deze gesprekken bijvoorbeeld ook worden gevoerd met de organisaties die de geborgde zetels voor natuur of gebouwd (is: bedrijven) toebedelen. De LTO meent dat de focus vaak op agrariërs ligt terwijl er ook andere categorieën geborgde zetels worden toebedeeld door andere organisaties. Noot daarbij is dat als het wetsvoorstel Bromet doorgaat, de categorie 'bedrijven' binnenkort geen geborgde zetels meer zal hebben. Op dit moment is inderdaad niet gesproken met de andere benoemde organisaties. Voor de categorie 'natuur' is dat de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren en voor de categorie 'bedrijven' is dat de Kamer van Koophandel.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

R.M. Bergkamp

provinciesecretaris

A.Th.H. van Dijk

voorzitter

Deze beslissing is namens gedeputeerde staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. Drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

H.R. Heijmering

BEL/GRN

Telefoonnummer +31235144274

HEIJMERINGH@Noord-Holland.nl

1 | 1

Betreft: dierenwelzijn en Waddenfonds

Verzenddatum

22 SEP. 2022

Geachte leden,

Kenmerk

1904953/1904954

Naar aanleiding van de bespreking van de begroting 2023 van het Waddenfonds in uw Statencommissie NLG van 11 april 2022 heeft de Partij voor de Dieren gevraagd of het Waddenfonds in gesprek wil gaan met dierenwelzijnorganisaties. Inmiddels heeft het Waddenfonds dat gedaan met de Vissenbescherming en de Dierenbescherming. Daarnaast was ook Dier & Recht uitgenodigd. Zij hebben aangegeven dat het niet geheel hun onderwerp is. Wakker Dier gaf aan dat het gesprek met de Vissenbescherming voor hen voldoende is. Na kennismaking hebben het Waddenfonds en de twee organisaties uitgewisseld wie wat doet en waar zij elkaar wellicht raken. Het Waddenfonds heeft aangegeven dat dierenwelzijn geen beleid van haar is. Het staat niet in haar Uitvoeringskader en -programma. Het Waddenfonds heeft aangeboden om in bijeenkomsten van de twee organisaties iets over het werk van het Waddenfonds te vertellen en de subsidiemogelijkheden toe te lichten. Het Waddenfonds heeft met beide organisaties afgesproken dat wanneer er projecten zijn waarbij het Waddenfonds meer wil weten over dieren- en vissenwelzijn het Waddenfonds de organisaties naar hun mening kan vragen. Het Waddenfonds heeft aangegeven dat het geen formele adviesvraag zal zijn en dat het Waddenfonds ook niet verplicht is om hier werk van te maken. Het Uitvoeringskader en -programma bieden geen ruimte om hier forse investeringen op te doen. Het Waddenfonds heeft aangegeven geen projecten te subsidiëren die het welzijn van vissen- en dieren fors aantasten.

In algemene zin waren het constructieve gesprekken.

Uw kenmerk

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

E.P. Stigter

Deze beslissing is namens Gedeputeerde Staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast.

b/a EP Stigter

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Landelijk Netwerk Bossen-en Bomenbescherming

Het fundament “natuurbeheer” lijdt aan betonrot, en er blijft maar op gebouwd worden: Bossenstrategie, Gedragscode, “het ‘moet’ van N2000”.

Brief aan alle Provincies

Geachte Leden van de Provinciale Staten,

De Provinciale verkiezingen komen er aan. Dit is een belangrijk moment voor de burgers omdat zij hun stem kunnen uitbrengen op degene die hun belangen het meest vertegenwoordigt.

Boskap is een groot en heikel punt voor de burgers van Nederland en wij worden dagelijks geconfronteerd met burgers die woest zijn, maar vooral veel verdriet hebben dat hun bossen worden gekapt en zij daar niets tegenin kunnen brengen.

Tot onze grote verbazing hebben wij vanuit den lande vernomen dat niet alle politieke partijen binnen de Provinciale Staten behoud van onze huidige bossen in hun verkiezingsprogramma hebben opgenomen. Terwijl het kappen van bossen toch een wereldprobleem is. Omdat bossen vele functies vertegenwoordigen hebben zij rechtstreeks een positieve invloed op de gezondheid van de mens.

In de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (28 juli dit jaar) is de toegang tot een schoon en gezond leefmilieu officieel erkend als universeel mensenrecht. Daar vormen bossen een onderdeel van.

Ook in het Urgenda proces heeft De Hoge Raad geoordeeld dat, wegens het risico van een gevaarlijke klimaatverandering die ook de ingezetenen van Nederland ernstig kan treffen in hun recht op leven en welzijn, de CO2 uitstoot omlaag moet. Bomen erbij werd het credo. Ook Natura 2000 speelt daarop in en geeft handvatten om bos als waarde te erkennen en pleit voor behoud van de bossen. (Zie: “Natura 2000 en de bossen deel I en II pagina 39”: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/855ca711-8450-11e5-b8b7-01aa75ed71a1/language-nl/format-PDF>).

Bovendien staat nergens in N2000 geschreven dat boskap moet om andere natuur te maken.

We leven inmiddels in het laatste kwartaal van 2022. We lopen ernstig achter op de noodzakelijke maatregelen. Boskap valt niet meer uit te leggen aan de bevolking die zelf tot allerlei veranderingen wordt gedwongen vanuit de klimaatdoelen, maar waarbij diezelfde overheid een foute koers blijft volgen door de opdracht “Elke Boom Telt” en meerdere natuurbeschermende afspraken volledig aan haar laars te lappen.

Mocht u denken dat de Bossenstrategie (die intussen nog steeds niet is goedgekeurd door de Tweede Kamer) het probleem gaat oplossen, dan kunnen wij u meedelen dat **zowel de Bossenstrategie als de Gedragscode hoogst schadelijk zijn voor het bos-ecosysteem**; de bosontwikkeling op lange termijn, de bodem en het klimaat. De beheervormen die in de Bossenstrategie zijn uitgezet en geautoriseerd worden in deze Gedragscode hebben tot gevolg dat er een proces wordt opgestart van volledige afbraak van bos-ecosystemen met daaropvolgende wederopbouw die enkele tientallen tot maximaal honderd jaren zal gaan duren. Het dan nog relatief jonge bosesysteem met zijn nog niet (volledig) ontwikkelde

habitats van tal van soorten wordt in deze bedrijfsvorm stelselmatig en periodiek vernietigd, inclusief het bodemleven.

Gedurende de langdurige herstelperiode keren de meer gewone bossoorten cumulatief weer terug, tot de volgende beheermethode ze weer elimineert.

Deze wijze van beheer betekent de grootst mogelijke verstoring van het bos-ecosysteem en de bijbehorende biodiversiteit die hiermee juist steeds meer zal afnemen.

Het bos zal hierdoor steeds minder veerkrachtig en weerbaar worden, waardoor tevens de kwaliteit van de bosbodem achteruit zal gaan.

Bovendien is het regelrecht een overtreding van de HR en VR die verplicht stellen dat habitats van soorten die in het bos aanwezig zijn of het bos gebruiken om o.a. te foerageren in stand moet blijven. Het kappen van bos heeft rampzalige gevolgen voor de soorten die er wonen en hun habitat hebben in het bos en waarvoor notabene een verplichte bescherming geldt.

Durft u een eigen weldenkende koers te varen? Stopt u dan met partijpolitiek en zet **behoud van bossen** in uw Verkiezingsprogramma!

Met vriendelijke groet,

Landelijk Netwerk Bossen- en Bomenbescherming

Mede namens Marjan Houpt en Mieke Vodegel (juriste N2000)

Joke Volkers

LNBBB

<https://bos-en-bomenbescherming.nl/>

[Landelijk Netwerk Bossen- en Bomenbescherming | Facebook](#)

[/https://twitter.com/Landelijkbossen](https://twitter.com/Landelijkbossen)

Member Global Forest Coalition

<https://globalforestcoalition.org/>

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	10964
Extern Zaak ID	1832243
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	17.b
Titel	Natuur: Vaststelling Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen (C-agenda NLG 28-11-2022)
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Bijlagen
Nota van Antwoord beheerplan OVP -.pdf
220850 PNH NATURA 2000 BEHEERPLAN OOSTELIJKE VECHTPLASSEN def.pdf
Brief aan PS over vaststelling Natura 2000 – beheerplan Oostelijke Vechtplassen.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	17 oktober 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	31 oktober 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022

Toelichting

Voor alle Natura 2000-gebieden dient op grond van de Wet natuurbescherming een door Gedeputeerde Staten vastgesteld beheerplan te bestaan. Oostelijke Vechtplassen is aangewezen als Natura 2000-gebied, waarvoor Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland een beheerplan moet vaststellen. Dit gebeurt met instemming van Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht omdat een deel van het gebied in die provincie ligt. In het beheerplan wordt de natuur in het gebied beschreven en de maatregelen die nodig zijn om dieren, planten en hun leefgebieden te beschermen. Het ontwerp beheerplan heeft vanaf 21 maart 2022 6 weken ter visie gelegen. Er zijn 45 zienswijzen ingediend. In de Nota van Antwoord worden de ingediende zienswijzen beantwoord en waar nodig is het beheerplan aangepast. Na instemming van Provincie Utrecht treedt het Natura 2000 beheerplan in werking.

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen 2022 - 2028

Kenmerk: 1832243/1832245

INHOUDSOPGAVE

Deel A:

Inleiding pag. 2

Frequent terugkerende zienswijzen pag. 2

Ambtshalve wijzigingen pag. 4

Vervolgprocedure pag. 5

Deel B:

Beantwoording zienswijzen

- Lijst van indieners pag. 6
- Beantwoording pag. 8

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

Deel A:

Inleiding

In het Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen staan de maatregelen voor natuurherstel en de voorwaarden voor activiteiten in het N2000 gebied. Het doel van het plan is de beschermde natuur te behouden en ontwikkelen om zo te voldoen aan de instandhoudings-doelstellingen voor het gebied. Het beheerplan heeft een maximale geldigheidsduur van zes jaar en kan eenmalig verlengd worden. Voor het Natura 2000 gebied Oostelijke Vechtplassen is dit het eerste beheerplan dat is opgesteld. Het beheerplan kan, als verplicht wettelijk instrument, niet belast worden met zaken die vanuit ander (provinciaal) beleid van belang zijn. Vragen/keuzes die thuishoren bij andere beleidsoverwegingen zijn geen onderdeel van dit beheerplan. De zienswijzen die betrekking hebben op andere beleidsvelden en -overwegingen dan waar een Natura 2000-beheerplan over gaat worden niet via dit Nota van Antwoord behandeld. Voor deze zienswijzen kan het beheerplan geen oplossing voor bieden. In het beheerplan koppelen we daar waar mogelijk wel de Natura 2000-doelen aan andere beleidsdoelen als Kaderrichtlijn Water en realisatie van het Natuurnetwerk Nederland die elkaar kunnen versterken. Zo brengen we samenhang aan in de realisatie van beleidsdoelen.

Het ontwerp Natura 2000-beheerplan voor het Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen is door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland vastgesteld op 1 maart 2022 en door de provincie Utrecht op 15 maart. Vervolgens is het ontwerp plan vanaf 21 maart 2022 ter inzage gelegd. Op 12 oktober 2021 is het beheerplan gepresenteerd op een informatiemarkt in het gebied over de gebiedsaanpak. Hierin is samengewerkt met de provincie Utrecht. In deze Nota van Antwoord beantwoorden Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Holland en Utrecht de ingediende zienswijzen (in deel B) en de ambtshalve wijzigingen (in deel C).

Gedeputeerde Staten ontvingen 45 zienswijzen. Alle insprekers krijgen deze Nota van Antwoord toegestuurd, waarbij zij tevens worden geïnformeerd over de vervolgprocedure. In totaal hebben 12 zienswijzen aanleiding gegeven tot wijzigingen in de tekst van het beheerplan.

Frequent terugkerende zienswijzen

Een aantal zienswijzen hebben betrekking op onderwerpen die meerdere malen terugkomen. In deze paragraaf lichten wij deze uit om hier in algemene zin nader op in te gaan. Bij de betreffende zienswijzen worden deze ook in de specifieke beantwoording van een antwoord voorzien.

Restricties die een Natura 2000-gebied met zich meebrengt en belemmerend kunnen werken voor de bedrijfsvoering.

Zowel watersport gerelateerde bedrijven maar ook agrariërs brengen dit naar voren. De indieners vragen dan om de maatregelen op te schorten, de begrenzing aan te passen of de doelen bij te stellen om mogelijk te maken dat zij hun bedrijfsvoering op de door hen gewenste manier kunnen uitvoeren.

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wijst een aangemeld Habitatrichtlijngebied of een nieuw Vogelrichtlijngebied aan als Natura 2000-gebied onder Nederlandse wetgeving ([Wet natuurbescherming](#)). Dit gebeurt via een aanwijzingsbesluit. In het aanwijzingsbesluit staan de doelen voor de habitattypen en Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten waarvoor het gebied is aangewezen en de begrenzing van het gebied. Het is dus niet de provincie maar het Rijk die de doelen en begrenzing bepaalt en vaststelt. Het Natura 2000-beheerplan gaat over de bescherming van de instandhoudingdoelstellingen. Het is vanuit de Wet natuurbescherming verplicht om een beheerplan op te stellen, in het geval van de Oostelijke Vechtplassen is dat de taak van de provincies Noord-Holland en Utrecht waarbij Noord-Holland de voortouwnemer is. Het is een wettelijke verplichting voor de provincies om het Natura 2000-gebied te beschermen en zorg te dragen voor een goede staat van instandhouding. Daarom worden er maatregelen getroffen om hiervoor te zorgen. Dit is niet vrijblijvend. De provincie kan de doelen en de begrenzing niet aanpassen. Daarnaast toetst de provincie in het beheerplan het bestaande gebruik aan de instandhoudingsdoelen om te bepalen of activiteiten al dan niet met specifieke voorwaarden vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd.

Terugdringen van ganzenschade van met name grauwe gans.

Tot de instandhoudingdoelen behoort ook de specificatie van de omvang van de populatie grauwe gans waarvoor minimaal ruimte dient te zijn binnen het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Het in het aanwijzingsbesluit genoemde getal van 1200 grauwe ganzen betekent dus niet dat er ook te allen tijde minimaal 1200 grauwe ganzen in de Oostelijke Vechtplassen (OVP) dienen te zijn. Er moet binnen OVP ruimte zijn, kwantitatief en kwalitatief, om 1200 grauwe ganzen te kunnen faciliteren in het gebruik dat zij van OVP maken als foerageergebied en slaap- en rustplaats. Het genoemde aantal heeft in de praktijk betrekking op (niet-broedende) met name overwinterende grauwe gans en in mindere mate voor trekkende grauwe gans.

Met betrekking tot broedende standganzen voeren wij een beleid om de aantallen te reduceren. Voor de bestrijding van de als exoot aangeduide Nijlgans is sinds 2018 een 3.18 Wnb-opdracht afgegeven aan de Faunabeheereenheid Noord-Holland. Voor gevolgen van de aanwezigheid van de standganzen worden maatregelen in het beheerplan getroffen (denk aan rasters tegen vraat bij riet en gecoördineerd ganzenbeheer). De voor OVP geldende instandhoudingsdoelen hebben betrekking op niet-broedende vogels die in het gebied (voornamelijk) overwinteren en het gebied gebruiken als slaap- en rustplaats en foerageergebied.

Communicatie

Een aantal partijen geeft aan dat er te weinig communicatie is geweest over het Natura 2000-beheerplan.

Het Natura 2000-beheerplan is geen inrichtingsplan maar geeft de kaders aan voor maatregelen die nodig zijn om de instandhoudingsdoelen te realiseren. Op het moment dat tot uitvoering overgegaan wordt zal er specifiek gecommuniceerd worden over de betreffende maatregel. Bovendien worden bij de nadere uitwerking van maatregelen relevante belanghebbenden betrokken door de partijen die de maatregelen verder uitwerken. Verder is het concept-beheerplan tijdens een openbare informatieavond van de Aanpak Oostelijke Vechtplassen toegelicht. Op deze informatieavond waren vertegenwoordigers van de beide

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

provincies aanwezig en bestond er de mogelijkheid tot vragen stellen. Daarnaast zijn diverse bewonersverenigingen die in de Oostelijke Vechtplassen actief zijn benaderd met de vraag om desgewenst in een persoonlijk gesprek toelichting te krijgen. Een aantal bewonersverenigingen heeft hiervan gebruik gemaakt. Verder is bij de totstandkoming van het beheerplan een projectgroep en een adviesgroep betrokken geweest. In de adviesgroep zaten vertegenwoordigers van onder andere bewoners, de landbouw- en recreatiesector en de regiegroep Oostelijke Vechtplassen. Daarnaast is de regiegroep Oostelijke Vechtplassen regelmatig geïnformeerd over de voortgang en inhoud van het beheerplan. In deze regiegroep hebben naast overheden, waterschap en Natuurmonumenten ook vertegenwoordigers van bewoners en de landbouw- en watersportsector zitting.

Ambtshalve wijzigingen

Op basis van de ontvangen zienswijzen is een aantal aanpassingen gedaan. Waar mogelijk zijn teksten verduidelijkt en aangescherpt waar uit de zienswijzen is gebleken dat er onduidelijkheid is. Op basis van de zienswijzen waaruit blijkt dat een inhoudelijke wijziging noodzakelijk is, is een aantal teksten inhoudelijk (ambtelijk) aangepast:

- De tekst t.a.v. snelvaren is aangepast op basis van het Besluit motorboten Plassenschap Loosdrecht (Verkeersbesluit nr. 2020.10) waarbij een maximum snelheid is vastgesteld van 60 km/uur
- Verwijzingen naar polder Huis te Hart in dit beheerplan gaan alleen over delen van de polder die binnen de Natura 2000 begrenzing vallen. Om verwarring te voorkomen wordt de verwijzing naar Huis ter Hart in tekst, tabellen en kaarten niet in het beheerplan opgenomen.
- Kievitsbuurten. In het ontwikkelperspectief Kievitsbuurten is aangegeven dat er als resultaat van riet-oeverherstel mogelijk op termijn mogelijkheden zijn voor de ontwikkeling van Natura 2000 doelen. Een verwijzing naar het Ontwikkelperspectief wordt opgenomen.
- Schiphol. Vergunningverlening voor luchthaven Schiphol valt onder de bevoegdheid van het Rijk. Omdat GS geen bevoegd gezag zijn voor Schiphol worden alle passages over het huidige gebruik in relatie tot Schiphol uit het beheerplan verwijderd.
- Tabel 18 op bladzijde 191 en de maatregelen 1 t/m 12 uit bijlage 4.2 worden in het geheel geschrapt uit het beheerplan. Deze tabel gaf een overzicht van mogelijke maatregelen binnen de Utrechtse deelgebieden die op termijn via een ander programma gefinancierd zouden kunnen worden, maar hebben in het beheerplan geen formele status.
- De kaart Ecologische toestand van Kaderrichtlijn Water (KRW) waterlichamen uit 2015 wordt uit het beheerplan verwijderd. De kaart diende als illustratie voor de ecologische waterkwaliteit. Dit is in de tekst al beschreven en bijlage 4.2 bevat eveneens per deelgebied een beschrijving van de ecologische waterkwaliteit.
- De tabel op blz 44 over habitattypes, oppervlakte en aanwijzing wordt gecorrigeerd. Per abuis zijn er onjuiste oppervlakten weergegeven. Dit wordt gecorrigeerd.
- Wijde Blick: De tekst over kranswierwateren ten tijde van aanwijzing wordt in overeenstemming gebracht met de T0 kaart.

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

- Gebiedsaanbod Vereniging de Ster van Loosdrecht: In het kader van het gebiedsproces ten behoeve van de realisatie van het NNN dat loopt in de Oostelijke Vechtplassen waaronder de Ster, worden in inrichtingsplannen en andere nadere uitwerkingen van het NNN (zoals het gebiedsaanbod) de maatregelen die in dit beheerplan zijn opgenomen verder uitgewerkt. Het gebiedsaanbod levert een bijdrage aan het realiseren van Natura 2000 doelen met name door verbetering van waterkwaliteit. Een verwijzing naar het gebiedsaanbod wordt dan ook opgenomen in het Natura 2000 beheerplan.
- Vitens: Bestuurlijk is afgesproken dat de waterwinning in Loosdrecht reduceert met 1,5 miljoen m³ per jaar. Dit betekent dat Vitens rekening houdt met een maximale waterwinning van 2,2 miljoen m³ per jaar. Dit wordt overgenomen in de tekst van het beheerplan.
- Vitens: De tekst wordt aangepast met een van de mogelijkheden om vervangende capaciteit te verzorgen bij Eemdijk.

Vervolgprocedure

Tegen het besluit tot vaststelling van het beheerplan is beroep mogelijk bij de Rechtbank Noord-Holland. Beroep staat open voor belanghebbenden. Beroep kan alleen worden ingesteld tegen specifieke onderdelen van het beheerplan. Beroep staat volgens artikel 8.1 lid 2 van de Wet natuurbescherming open tegen de beschrijvingen van activiteiten die het bereiken van instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengen en tegen de daarbij aangegeven voorwaarden en beperkingen. Hierbij gaat het om activiteiten die via het beheerplan vrijgesteld zijn van vergunningplicht. Geen beroep is mogelijk tegen de elementen gericht op uitvoering, zoals de maatregelen of de fasering van de uitvoering

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

Deel B: beantwoording zienswijzen

Lijst van indieners

Prive personen zijn om privacy reden niet bij naam genoemd.

Nummer	Kenmerk 1776366/	Naam
1	1810632	
2	1818571	Watersportverbond
3	1825085	
4	1818721	
5	1826159	Kievitsbuurten
6	1826606	
7	1827688	Ver. Welzijn van Veen naar Land
8	1830706	Bewonersvereniging Tienhoven
9	1831359-1832065	
10	1830893	
11	1831360-1832306	Hiswa Recron
12	1831361	KCA
13	1831475	Natuurmonumenten
14	1831966-1831967	Baken
15	1831968-1831969	
16	1832129-1835560	LTO Noord
17	1832183	Watersportvereniging Loosdrecht
18	1832184	
19	1832215	
20	1832283	
21	1832284	
22		Regiegroep Oostelijke Vechtplassen
23	1832289	Scherpel Jachtwerf
24	1832295	Vogelwerkgroep het Gooi e.o.

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

25	1832307	Ondernemend Wijdmeren
26	1832308	Jachthaven Kortenhoef
27	1832327	Vereniging Weersloot
28	1832339	Ned. Ver. Melkveehoudersvakbond
29	1832348	
30	1832349	
31	1832352	CDA Wijdmeren, J. Verbruggen
32	1832355	Zeilschool de Vuurtoren
33	1832364	Jachthaven Wijde Blick
34	1832357	
35	1832359	
36	1832360	
37	1832361	
38	1832363	
39	1832369	
40	1832370	
41	1832372	
42	1832064	Vereniging Ster van Loosdrecht
43	1832532	Vitens Dirkzwager BV namens Vitens
44	1834632	Gemeente Stichtse Vecht
45	1835526-1836937	Van den Kommer Legal B.v. namens Van der Wilt

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

Beantwoording Zienswijzen					
Indiener		Vraag	Zienswijze	Reactie	Wijziging Beheerplan?
1.		1a	Aandacht voor klimaat. Moerassen stoten moeras gas (methaan) uit! Methaan is 25 keer sterker als CO ₂ , daarom niet meer moeras aanleggen.	Voor elk Natura 2000-gebied zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor beschermde soorten en habitats. Per soort of habitat is aangegeven of behoud van de huidige aantallen/arealen voldoende is, dan wel of een uitbreiding of een verbetering nodig is. De instandhoudingsdoelen zijn door het Rijk vastgesteld. Het is een kernopgave binnen de Oostelijke Vechtplassen.	nee
2. Watersportverbond		2a	pag. 206. De watersportsector verwacht dat het huidige bevaarbare gebied, de plassen en vaarwegen in functie en omvang ten behoeve van de recreatie behouden blijven, met inachtneming van het inhalen van achterstallig onderhoud.	In het beheerplan is aangegeven welke huidige activiteiten ongewijzigd en, al dan niet onder specifieke voorwaarden, vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd, waaronder onderhoud, schonen en kleinschalig baggeren van oppervlaktewateren. Grootschalig baggeren en achterstallig baggeronderhoud is vergunningplichtig (zie bijlage 5.2). Voor Wijde Blik specifiek is in bijlage 4.1 een maatregel opgenomen voor de ondiepe oeverzones die samen met belanghebbenden verder	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				wordt uitgewerkt. Dit beheerplan ziet op de eerste beheerplanperiode (6 jaar).	
		2b	Pag 30/31. Relatie met gebiedsplan. Gezien de huidige en flinke waterplantenproblematiek op vele binnenwateren, plassen en meren, waar de watersport bijzonder veel en zelfs gevaarlijke hinder van ondervindt, verwachten we dat - waar het nu nog kan - overheden deze hinder moeten zien te voorkomen, daar waar die hinder er thans nog niet is. Vanuit het Watersportverbond is er dan ook ernstig bezwaar tegen één van de instandhoudingsdoelen voor de Oostelijke Vechtplassen, zoals o.a. aangegeven op pag. 7 t.a.v. H3150, habitatype 'Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' met 'doel oppervlakte': uitbreiding en 'doel kwaliteit': verbetering! Met AGV/Waternet is m.b.t. het verbeteren van de waterkwaliteit al langer overleg geweest. De intentie is stimulering van lage waterplanten, zoals kranswieren, maar m.n. uitbreiding van fonteinkruiden e.d. moeten we in het gebied persé zien te voorkomen. We hebben onze handen al vol aan het tegengaan van exoten, als Cabomba.	De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wijst een aangemeld Habitatrichtlijngebied of een nieuw Vogelrichtlijngebied aan als Natura 2000-gebied onder Nederlandse wetgeving (Wet natuurbescherming). Dit gebeurt via een aanwijzingsbesluit. In het aanwijzingsbesluit staan de doelen voor de habitattypen en (vogel-) soorten waarvoor het gebied is aangewezen en de begrenzing van het gebied. Het is dus niet de provincie maar het Rijk die de doelen en begrenzing heeft bepaald. Habitatype H3150 'Meren met krabbenscheer en fonteinkruid' is een van de instandhoudingsdoelen die op die wijze voor het gebied is vastgelegd. De provincie is verplicht maatregelen te formuleren die erop zijn gericht de instandhoudingsdoelen te realiseren. De nadere uitwerking van maatregelen gebeurt in afstemming met belanghebbenden (waaronder de watersportsector).	nee
		2c	Op pag. 178 wordt in Tabel 17: Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied Loosdrechtse plassen (inclusief de Stille plas) als een van de maatregelen aangegeven: Realiseren luwtestructuren voor het verkorten van strijklengte en verhogen	Het uitvoeren van maatregelen zal veelal plaatsvinden in overleg met de belanghebbenden. Waterschap AGV is trekker van deze maatregel (zie bijlage 4.2).	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			draagkracht. De vorm en lokalisatie van die luwtestructuren zal nadrukkelijk in overleg dienen te geschieden met de watersportsector, ter bescherming van het vaar- en wedstrijdzeilwater. Ook daar vindt al enige jaren overleg over plaats met AGV/Waternet.		
		2d	Watervogels. Met name van de grotere vogelsoorten, zoals de populaties ganzen, aalscholvers en smienten (resp. 2120, 920 en 2800), komen de 'behoud' aantallen buitenproportioneel over in vergelijking met de andere vogelsoorten. Bij die aantallen dient er ook meer aandacht besteed te worden aan de overlast, die deze grotere vogelsoorten geven, zoals ganzenvraat en m.n. de grote hoeveelheid uitwerpselen op de eilanden en in het water, e.d.	De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wijst een aangemeld Habitatrichtlijngebied of een nieuw Vogelrichtlijngebied aan als Natura 2000-gebied onder Nederlandse wetgeving (Wet natuurbescherming). Dit gebeurt via een aanwijzingsbesluit. In het aanwijzingsbesluit staan de doelen voor de habitattypen en (vogel-) soorten waarvoor het gebied is aangewezen en de begrenzing van het gebied. Het is dus niet de provincie maar het Rijk die de doelen en begrenzing heeft bepaald. Voor gevolgen van de aanwezigheid van de broedende standganzen worden maatregelen in het beheerplan getroffen (denk aan rasters tegen vraat bij riet). Het nieuwe Faunabeheerplan gans Noord-Holland ziet toe op ganzenbeheer. De voor OVP geldende instandhoudingsdoelen voor niet-broedvogels hebben betrekking het bieden van slaap- en rustplaats en foerageergebied voor de soorten als overwintelaar en trekvogel.	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		2e	Een correctie: op pag. 210 wordt aangegeven, dat met een ontheffing het – onder voorwaarden – is toegestaan om zonder snelheidsbeperking te varen. Dat is niet juist, er is in 2021 met een Besluit motorboten Plassenschap Loosdrecht (Verkeersbesluit nr. 2020.10) een max. snelheid vastgesteld van 60 km/u.	De tekst wordt aangepast.	Ja
3		3a	A. Invasieve exoten In het beheerplan Oostelijke Vechtplassen staat: “het bestrijden van (invasieve) exoten als Amerikaanse rivierkreeft, Waterwaaier en Ongelijkbladig vederkruid is belangrijk voor diverse habitattypen.” Maar bij de knelpunten en de aanpak worden de invasieve exoten niet meer genoemd.	Op diverse plaatsen in het beheerplan worden invasieve exoten als knelpunt voor de waterkwaliteit en de instandhoudingsdoelen genoemd (waaronder in hoofdstuk 3 pagina 39 en de uitwerking van deelgebieden in bijlage 4.1).	nee
		3b	Indiener doet een aantal tekst en inhoudelijke suggesties: Op pagina 44 het woord “lokaal” schrappen in de zin “Daarnaast t/m meer locaties”.	Voorstel: De tekst wordt aangepast door op meerdere plaatsen in het plan	Ja
		3c	Bij de knelpunten 3.2.1. toevoegen: “verwijderen van Waterwaaier en Ongelijkbladig vederkruid met wortel en al (o.a met harkboot, handmatig harken en hydroventuri) en zorgen dat de verspreiding tijdens het verwijderen wordt voorkomen met een scherm	Het gaat in paragraaf 3.2.1 om het benoemen van knelpunten en niet om de beschrijving van uitvoeringswijzen. Uitvoeringswijzen worden niet in een beheerplan uitgewerkt.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		3e	pag 105 toevoegen: Bij herstel van rietoevers eerst verwijdering Waterwaaier en Ongelijkbladig vederkruid en daarna rietoevers plaatsen.	Zie antwoord 3c: in dit beheerplan worden geen uitvoeringswijzen van maatregelen uitgewerkt.	Nee
		3f	*In het financiële plaatje geld hiervoor beschikbaar stellen	Financiering van exotenbestrijding maakt geen onderdeel uit van het Natura 2000 beheerplan	Nee
		3g	B. Vogelbroedgebied In het Natura2000 beheerplan staat op pag 37 verdwijning moerasvogels door begrazing door grauwe gans. Advies: toevoegen: Nijlgans	In de tekst wordt 'met name grauwe gans' genoemd. Dit sluit andere ganzensoorten niet uit maar de onderzoeken waaraan wordt gerefereerd hebben voornamelijk betrekking op grauwe gans	Nee
		3h	Bij 4.4.3.2 toevoegen: Door de ganzenvraat te verminderen is wellicht herstel porseleinhoen en andere moerasvogels mogelijk.	In de tekst op pagina in deze paragraaf 4.4.3.2 is reeds opgenomen: <i>Maatregelen om het leefgebied van deze soorten uit te breiden, kunnen alleen succesvol zijn wanneer ganzenvraat sterk wordt teruggedrongen. Deze soorten verwijst naar porseleinhoen en moerasvogels</i>	Nee
		3i	Paragraaf 4.4.3.2 Instandhouding van 1200 grauwe ganzen (en nijlganzen) is een veel te hoog aantal. Advies: Reduceren tot de helft: 600 en actief beleid voeren om het aantal grauwe ganzen te verminderen en zeker de invasieve exoot Nijlgans.	Tot de instandhoudingdoelen behoort ook de aanduiding van de omvang van een populatie waarvoor minimaal ruimte dient te zijn binnen een N2000-gebied. Het genoemde getal van 1200 grauwe ganzen betekent dus niet dat er ook te allen tijde minimaal 1200 grauwe ganzen in OVP dienen te zijn. Er moet binnen OVP ruimte te zijn, kwantitatief en kwalitatief, om 1200 grauwe ganzen te kunnen faciliteren in het gebruik dat zij	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				van OVP maken. Het genoemde aantal heeft betrekking op (niet broedende) met name overwinterende grauwe gans. Voor het ganzenbeheer in Noord-Holland verwijzen we naar het Faunabeheerplan gans. Voor de bestrijding van de als exoot aangeduide Nijlgans is sinds 2018 een 3.18 Wnb-opdracht afgegeven aan de Faunabeheereenheid (FBE) Noord-Holland.	
		3j	Op pag 106 toevoegen: Porseleinhoen is in Vuntusgebied	Op pagina 106 staan maatregelen voor moerasvogels waaronder porseleinhoen genoemd. In de eerste beheerplanperiode worden in Vuntus geen maatregelen genomen voor Porseleinhoen. Deze soort komt wel incidenteel als broedvogel voor in Vuntus; dit is ook in het beheerplan genoemd.	Nee
4		4a	Bezwaar tegen ter inzage legging ivm onnauwkeurigheden: De foute aanwijzingen zijn als volgt, maar niet uitsluitend: Huis ter Hart ontbreekt op pagina 98, 99, 189, 292, 200	Verwijzingen naar polder Huis te Hart in dit beheerplan gaan alleen over delen van de polder die binnen de Natura 2000-begrenzing vallen. Om verwarring te voorkomen wordt de verwijzing naar Huis te Hart in tekst, tabellen en kaarten niet in het beheerplan opgenomen.	Ja
		4b	Het gedeelte dat zich in de Provincie Utrecht bevindt is sinds 2019 al bezig met verbouwen, mij lijkt het beter als dit gebied enkele jaren niet onderhanden wordt genomen zodat de natuur zich kan herstellen.	De nodige maatregelen zijn genomen om het gebied te herstellen. We hopen dat de maatregelen een goed effect hebben en monitoren de ontwikkeling.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		4c	Het is natuurlijk niet realistisch om de tellingen van deze jaren als leidraad te gebruiken.	De tellingen uit de periode 2015-2019 (tabel 4.1) geven goed inzicht in de ontwikkeling van de aantallen broedparen	Nee
		4d	Zoals op onder andere pagina's 36-39 wordt beschreven zijn ganzen een groot probleem, al wordt er in het plan nagenoeg niks opgevoerd als oplossing hier van, enkel het plaatsen van ganzenrasters dat lang niet overal een realistische oplossing is en een vage populatie beheer. Op pagina 83 word er (bij de knolgans) enkel als knelpunt opgevoerd dat het schade bij landbouwgrond geeft en niks over verdringen van zeldzame moeras vogels, op pagina 85 word dit bij de grauwe gans slechts kort benoemt. Uit het onderzoek <i>Jaarrond stikstofdepositie door ganzen in Utrechtse natuurgebieden van Buij, Ralph; Baveco, Hans</i> uit 2021 blijkt dat de stikstof depositie van ganzen juist bijdraagt aan de druk op een natuurgebied, enkele tonnen per maand in de provincie Utrecht.	Er worden maatregelen getroffen om ganzenvraat aan rietoevers te voorkomen. Verder is in bijlage 5.1 en 5.2 onder 'faunabeheer en schadebestrijding' specifiek voor de provincie Utrecht en Noord-Holland weergegeven wat de stand van zaken is omtrent faunabeheer en schadebestrijding waaronder voor ganzen.	Nee
		4e	In navolging van punt 2 en 3 is het natuurlijk raar dat er in dit gebied meer geld word vrijgemaakt voor meer gebieden waar de ganzen zich goed voelen, het verhogen van de waterstanden, creëren van moerasgebieden en graven van nieuwe plassen.	De genoemde maatregelen dragen bij aan herstel en behoud van de instandhoudingsdoelen uitvoering daarvan is daarom van belang. Zie ook antwoord 4f.	nee
		4f	Door met name het missen van duidelijke plannen voor het ganzenvraat probleem en ganzenpopulatie (wat ook een verhoging van de stikstof uitstoot creëert) beheer en door de onlangs uitgevoerde werkzaamheden in de polders rondom wetsbroek.	De maatregelen dragen bij aan herstel en behoud. Er worden maatregelen getroffen om ganzenvraat aan rietoevers te voorkomen. Verder is in bijlage 5.1 en 5.2 onder 'faunabeheer en	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			Vind ik dat de beslissing voor de plannen met betrekking tot de polders: Taartpunt, Molenpolder, Westbroekse Zodden en Huis Ter Hart. Niet nodig, naar mijn mening is het beter om dit gebied te tijd te geven om te herstellen en de ganzen populatie te verminderen.	schadebestrijding' specifiek voor de provincie Utrecht weergegeven wat de stand van zaken is omtrent faunabeheer en schadebestrijding.	
5		5a	Het verzoek is om de Kievitsbuurten als "volwaardig" deelgebied op te nemen in het Ontwerp incl. de uitvoeringsprojecten. De ZKB is een deelgebied van de Oostelijke Vechtplassen ("OVP") en behoort tot het vogelrichtlijngebied als ook te lezen in paragraaf 2.1 van het Ontwerp (zie figuur 2.1 en 1.1). In paragraaf 2.3.2 van het Ontwerp "Provinciaal beleid" wordt het Gebiedsakkoord OVP besproken (waarbij ook onze vereniging partij is). In het kader daarvan is het zgn Ontwikkelingsperspectief Kievitsbuurten voor een duurzaam legakkerlandschap¹ tot stand gekomen dat vervolgens door de gemeente Stichtse Vecht formeel is vastgesteld. In dit ontwikkelingsperspectief zijn maatregelen opgenomen die bij zouden kunnen dragen aan de Natura 2000 doelen en de natuur alsmede de waterkwaliteit verbeteren. Het Ontwerp vermeldt t.a.v. de projecten in het Uitvoeringsprogramma: "De maatregelen die voortvloeien uit deze projecten en die bijdragen aan het realiseren van de Natura 2000 doelen, zijn als maatregel in dit beheerplan opgenomen (zie hoofdstuk 4)." <i>Echter in het</i>	De Utrechtse deelgebieden (waaronder Kievitsbuurten zuid) komen in bijlage 4.1 aan de orde onder 'het Utrechtse deel van het N2000-gebied Oostelijke Vechtplassen'. Omdat ZKB alleen Vogelrichtlijngebied is worden hier geen maatregelen voor habitattypen genomen. In het beheerplan zijn een groot aantal maatregelen opgenomen ten behoeve van moerasvogels in de Noord-Hollandse deelgebieden. In het beheerplan is verder aangegeven dat in de eerste beheerplanperiode een verkenning van de noodzaak en mogelijkheden voor aanvullende maatregelen in deelgebieden als Tienhovensche plassen en Kievitsbuurt-zuid ten behoeve van het tweede beheerplan is gewenst. In het Ontwikkelperspectief is aangegeven dat er als resultaat van rietoeverherstel mogelijk op termijn mogelijkheden zijn voor de ontwikkeling van N2000-doelen. Een verwijzing naar het Ontwikkelperspectief wordt dan ook opgenomen. Zoals ook verwoord in het	Ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			<i>Ontwerp zijn deze maatregelen voor de ZKB niet opgenomen?!</i>	ontwikkelperspectief zijn de maatregelen die op dit moment zijn voorzien in het Ontwikkelperspectief niet voldoende robuust om als herstelmaatregel voor N2000 doelsoorten te dienen. Deze maatregelen zijn daarom niet opgenomen in het beheerplan.	
6		6a	Ik deel uw mening dat de waterkwaliteit in Terra Nova Zuid onvoldoende is. Ik juich het dan ook toe dat u maatregelen gaat treffen om de waterkwaliteit te verbeteren. Bij de maatregelen in de tabel 16 (IJzersuppletie of bezanden; afkoppelen westelijk tuinbouwgebied en het verwijderen van kreeften) ga ik ervanuit dat die maatregelen zowel in Terra Nova noord als Terra Nova zuid zullen worden getroffen. Is dat inderdaad het geval?	Het gaat om het gedeelte van Terra Nova dat valt binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Maatregelen worden verder uitgewerkt door waterschap AGV.	nee
		6b	De maatregel "Kleiner maximum hoeveelheid toestaand voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren" wordt niet in de tekst toegelicht. Wat wordt hiermee bedoeld en wat is het idee erachter?	Het betreft een waterkwaliteitsmaatregel die erop is gericht de hoeveelheid inlaatwater te beperken en de belasting van oppervlaktewater door lozing te beperken. De maatregel wordt door waterschap AGV verder uitgewerkt.	nee
		6c	Voor de maatregelen die op pagina 173 worden genoemd (inlaat van gedefosfateerd water uit de Bethunepolder en hanteren van een flexpeil) ga ik ervanuit dat die ook voor Terra Nova Noord en Zuid zullen worden gehanteerd gezien de gunstige invloed op de waterkwaliteit. Op welke termijn kunnen die maatregelen worden getroffen? En, als deze maatregelen nu niet op de rol staan voor Terra Nova Noord en Zuid, welke stappen moeten er worden gezet om alsnog tot uitvoering te	Waterkwaliteitsmaatregelen die bijdragen aan het halen van de N2000 voor dit gebied zijn in bijlage 4.1 opgenomen.	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			komen?		
7 Vereniging welzijn van Veen naar land		7a	Naar aanleiding van de tekst op pagina 227 onder 2.2 Verkeer van het ontwerp Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen, planperiode 2022-2028. In de laatste regel van het tweede tekstblok onder 2.2. wordt vermeld: : “In dit kader zijn significante effecten uit te sluiten. Om effecten van stikstofdepositie tegen te gaan worden natuurherstelmaatregelen getroffen (zie paragraaf 1.5 en 4.2)”. In het vierde tekstblok staat: “de aanleg van nieuwe wegen of vergroten van de capaciteit van bestaande wegen dient per project beoordeeld te worden en is vergunningplichtig als dit significante gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied (categorie 3)”. Indiener vraagt proactief te acteren op de plannen van het college om vanaf de N201 een aansluiting te realiseren op de A27. Dwars door het natuurgebied het gooi. Temeer daar toekomstige uitvoering van de voorgestane woningbouwplannen, met als gevolg sluiting van het vliegveld Hilversum, tot een onaanvaardbare explosie van stikstof en verstoring.	Het beheerplan ziet niet toe op genoemd proces. Het beheerplan geeft wel kaders aan en daarom wordt hier gesteld dat de weg van vergunningverlening de juiste is. Daarin zal via een passende beoordeling bezien worden wat al dan niet is toegestaan.	nee
8 Bewonersvereniging Tienhoven		8a	Hoe kan het dat een project waar de provincies Noord-Holland en Utrecht, de gemeente Stichtse Vecht, Natuurmonumenten en nog veel andere organisaties bij betrokken zijn, niet investeren in de Tienhovense Plassen? Het is merkwaardig omdat het hier om een uniek natuurgebied gaat, dat een belangrijke bijdrage levert aan de vogel- en visstand in de Oostelijke Vechtplassen. Je kunt er de	De Tienhovense plassen zijn aangewezen als Habitatrichtlijngebied. De instandhoudingsdoelen die hiervoor zijn aangewezen worden in het beheerplan beschreven en daar waar maatregelen nodig zijn is dit in het beheerplan beschreven. Vanuit de Vogelrichtlijn is hier vooralsnog geen expliciete opgave.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			roerdomp horen, de zwarte sterns broeden er, zelfs het woudaapje is er gesignaleerd		
		8b	De investeringen die gedaan zijn in behoud is niet genoeg. De nood is zelfs zo hoog dat de visserijverenigingen en aanwonenden elk jaar zelf een maaiboot betalen om de waterwegen begaanbaar te houden. Dat dit een particulier initiatief moet zijn is toch eigenlijk raar, zeker als je in ogenschouw neemt dat er in het Plan van Aanpak Oostelijke Vechtplassen maar liefst 77 miljoen wordt geïnvesteerd. Voor de Tienhovense Plassen is er nul euro gereserveerd, helaas.	Zoals hierboven aangegeven is de inrichting en het beheer van het gebied gericht op de instandhoudingsdoelen van de Habitatrichtlijn. Hiervoor is het niet noodzakelijk om maaiboten in te zetten.	Nee
		8c	Het beheerplan Oostelijke Vechtplassen is een grondige en waardevolle studie van de natuur in dit gebied. Het plan laat ook zien dat juist ook de Tienhovense Plassen een belangrijke ecologische waarde hebben en genoemd zouden moeten worden als verantwoording om subsidie te ontvangen van de Europese unie, de financier van de Natura 2000 projecten	Daar waar dat aan de orde is kan een beheerplan worden gebruikt ter onderbouwing of motivatie van een Europese subsidie-aanvraag.	Nee
		8d	Vraagt om actieplan vanuit overheden, natuurmonumenten en Vereniging Tienhovenseplassen waarbij zij zich actief in willen zetten. Herstel legakkers Uitdiepen Petgaten Verbeteren waterkwaliteit	Recentelijk is de provincie Utrecht in overleg getreden met de bewonersvereniging (21 juni jl.) om te bezien waar toekomstige samenwerking mogelijk is. Via het gebiedsproces Stikstof en het vervolg van Programma Natuur zijn er mogelijkheden besproken, wellicht ook in samenwerking met natuurbeheerder Natuurmonumenten.	Nee
9		9a	Zienswijzegever maakt bezwaar tegen het ploegverbod omdat het onderdeel is van het akkerbouwbedrijf. Maakt onderdeel uit van het	In het kader van de vergroening van het Europese landbouwbeleid (GLB) geldt per 1 januari 2015 een ploeg- en	Ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			geactualiseerde gebiedsaanbod Ster van Loosdrecht. Gewasroulatie voorkomt dat bestrijdingsmiddelen gebruikt moeten worden. Omschakeling naar blijvend grasland zou betekenen dat biologische bedrijfsvoering gestaakt moet worden ivm zuringdruk.	om.zetverbod voor blijvend grasland binnen Natura 2000-gebieden. Scheuren en/of omzetten van blijvend grasland naar andere teelten is sowieso niet toegestaan (ook niet in het kader van de provinciale omgevingsverordening). Hieronder valt echter niet het tijdelijk omzetten van en naar grasland als onderdeel van akkerbouw plaatsvindt en de daarbij benodigde groundbewerking. Dit wordt in het beheerplan verduidelijkt	
10		10a	De heer en mevrouw Sluijk hebben aan en nabij Oud-Loosdrechtsedijk 51 grond liggen welke valt in het Natura2000-gebied 'Oostelijke Vechtplassen'. Deze grond wordt op dit moment agrarisch aangewend, o.a. bemesting. Zij vragen met de functie rekening te houden als bestaand gebruik.	In het beheerplan is aangegeven welke huidige (agrarische) activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden). Van vergunningvrij bestaand gebruik is sprake als de activiteit al op de referentiedatum (de aanwijzdatum van het gebied als Vogel- of Habitatrichtlijngebied) plaatsvond en sindsdien niet gewijzigd is. Als het gebruik gewijzigd is en de effecten van de activiteit toenemen, kan sprake zijn van een vergunningplicht. Of voor de activiteit bemesten een vergunning noodzakelijk is, is beschreven in het beheerplan, bijlage 5.2. De besluitvorming over het beheerplan heeft geen betrekking op de begrenzing van het Natura 2000 gebied. Alleen het Rijk kan de begrenzing aanpassen.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

11 Hiswa Recron		11a	Zeer belangrijk voor de sector is de conclusie dat uit de toetsing van het huidige gebruik de huidige activiteiten zonder beperkingen voortgezet kunnen worden. De sector gaat er vanuit dat de omvang van het vaargebied en het bijbehorend gebruik behouden blijft en niet verder ingeperkt gaat worden	In het beheerplan is aangegeven welke huidige (recreatieve) activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden). Uit het beheerplan blijkt dat de huidige vaarrecreatie geen belemmering lijkt te vormen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Zolang dit zo blijft betekent dit dat deze huidige vaarrecreatie onder de geldende voorwaarden kan worden voortgezet. Eventuele beperkingen van de huidige vaarrecreatie zijn afhankelijk van de ontwikkeling van de instandhoudingsdoelstellingen. Als een beperking van de vaarrecreatie noodzakelijk is als mitigerende maatregel voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van OVP, zal die beperking getroffen moeten worden.	Nee
		11b	Stimulering van lage waterplanten (kranswieren) ter verbetering van de waterkwaliteit . De vrees bestaat op basis van ervaringen elders dat in het Loosdrechts Plassengebied door de stimuleringsmaatregel dergelijke Fonteinkruiden de overhand nemen en de watersport ernstig beperkt gaat worden ook i.v.m beperkingen die Natura 2000 oplegt. Tegelijkertijd dient er dan ook voldoende budget te zijn om het maaien van waterplanten jaarlijks te realiseren.	Een van de kernopgaven in de Oostelijke Vechtplassen is het nastreven van een meer evenwichtig systeem waarbij (waterkwaliteit, waterkwantiteit en hydromorfologie) en de daarbij behorende waterplantengemeenschap (voor kranswierwateren en meren met krabbenscheer en fonteinkruiden) onderdeel zijn. Beheer hiervan zal plaatsvinden. De doelen voor de	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				habitattypen gelden voor Habitatrichtlijngebied.	
12. KCCA Bewonersorganisatie omgevingsraad Schiphol		12a	Diverse vragen en zienswijzen ten aanzien van Schiphol	Dit beheerplan gaat over OVP en over hoe OVP dient te worden beheerd. Vergunningverlening voor Luchthaven Schiphol valt onder de bevoegdheid van het Rijk. Omdat GS geen bevoegd gezag zijn voor Schiphol worden alle passages over het huidige gebruik in relatie tot Schiphol uit het beheerplan verwijderd.	ja
		12b	Waarom wordt er naar een CBS website verwezen als het gaat om aantallen vliegverkeer (gebruikte bronnen, p. 219) en niet naar betrouwbare bronnen als de ILT?	CBR is een betrouwbare bron voor de data van vliegveld Hilversum waarnaar hier wordt verwezen	nee
		12c	Waarom werkt de link naar de CBS website niet, zodat niet gecontroleerd kan worden of de data correct zijn weergegeven? https://www.cbs.nl/nlnl/faq/luchtvaart/hoeveel-vliegbewegingen-zijn-er-van-en-naar-nederland	De verwijzing is gewijzigd, verwijzing wordt aangepast	Ja
		12d	In de Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen (M16L 20-06-2017_NH) wordt ervan uitgegaan (p. 36) dat de stikstofdepositie afneemt tot 2030, terwijl in het onderhavige Beheerplan wordt uitgegaan van een stijging. Hoe zijn deze gegevens met elkaar te rijmen	Het beheerplan gaat niet uit van een stijging. In paragraaf 1.6 wordt verwezen naar de Wet stikstofreductie en natuurverbetering en de provinciale aanpak. Deze provinciale aanpak richt zich o.a. op een afname van de stikstofuitstoot.	nee
		12e	Wij wijzen in dit kader ook nog op het recente Gezondheidsraad rapport "Risico's van	Een N2000 beheerplan gaat over de instandhouding van N2000 doelen en het	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			ultrafijnstof in de buitenlucht". Hierin roept de Raad op niet af te wachten (p.38) en direct UFP (waaronder stikstofdioxide) stelselmatig te gaan meten omdat de toxicologische effecten op mensen nu nog onvoldoende in kaart zijn gebracht. In het Beheerplan ontbreken dit soort overwegingen ten aanzien van de gezondheid van omwonenden	behalen van die doelen. Het beheerplan Natura 2000 gaat niet over gezondheidsrisico's. Die risico's worden afgewogen in het kader van andere wet- en regelgeving.	
13 Natuurmonu- menten			Complimenten beheerplan. Vragen om een aantal verduidelijkingen en aanpassingen		
		13a	Inleiding op zienswijze: Stikstof: Natuurmonumenten betwijfelt of enkel met de maatregelen beschreven in dit Natura2000 beheerplan OVP de instandhoudingsdoelen voor de habitattypen (genoemd in de samenvatting) inderdaad worden gehaald. In hoofdstuk 4.1 Maatregelen (pagina 94) wordt gesteld dat deze habitattypen zeer gevoelig zijn voor stikstofdepositie. Ook is in hoofdstuk 2 "Toetsing effecten en beoordeling van het huidige gebruik binnen en buiten het Natura2000-gebied" (pagina 226) beschreven dat de stikstofdepositie vanuit het huidige gebruik een negatief effect heeft op de instandhoudings doelstellingen. In dit kader merken wij het volgende op:		
		13b	een aantal activiteiten vanuit huidig gebruik, zijn getoetst in categorie 4a of 4b, terwijl duidelijk is dat de stikstofdepositie die deze activiteiten veroorzaken wel degelijk een negatief effect heeft op het bereiken van de Natura 2000 doelen	De onderbouwing van de beoordeling van het huidige gebruik is opgenomen in bijlage 5.2 van het beheerplan. De beschrijving van de categorieën is	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			Hoofdstuk 5: Toetsing huidig gebruik en kader vergunningverlening). Wij betwijfelen of de toetsing correct is en denken dat een aantal van deze activiteiten in categorie 1 tot en met 3 zouden moeten vallen, bijvoorbeeld: verkeer, landbouw, vliegverkeer (pagina 109-112).	weergegeven in tabel 5.1 van het beheerplan.	
		13c	<i>Pag 94</i> . "Wij vragen u nadrukkelijk om alle benoemde elementen in het kader van de structurele aanpak stikstof toe te passen op de Oostelijke Vechtplassen. Enkel maatregelen ten behoeve van natuurbehoud en natuurherstel zijn niet voldoende voor instandhouding van de kritische habitattypen in het gebied.	De structurele aanpak staat in het beheerplan benoemd en wordt de komende jaren verder uitgewerkt en uitgevoerd in samenwerking tussen Rijk, provincies en de relevante Gebiedspartijen (zie bijvoorbeeld https://www.aanpakstikstof.nl/de-stikstofaanpak).	nee
		13d	Grondwaterwinning. pagina 239 toetsing grondwaterwinning. Bij diverse habitattypen is de beschikbare hoeveelheid kwel een knelpunt voor de instandhoudingsdoelstelling. Daarom zou de indeling van deze activiteit in categorie 3 (vergunning plichtige activiteiten die afzonderlijk vergunning plichtig blijven) beter passend zijn. Natuurmonumenten pleit dan ook voor een onderzoek naar de effecten van huidige (en toekomstige) grondwaterwinning op de Natura 2000 doelen en daaropvolgend een passende aanpak van hydrologisch systeemherstel.	Zie 13b	nee
		13e	Financieel De opgenomen begroting is niet voldoende uitgewerkt. Paragrafen 9.1 en 9.2 (pagina 120) zijn erg summier. Natuurmonumenten verwacht dat er	De te treffen maatregelen vinden hun oorsprong in het beheerplan maar de financiering zelf is een voortdurend proces dat buiten dit beheerplan	ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			te weinig geld is om de maatregelen uit te voeren. Van sommige opgenomen maatregelen is bekend dat er geen, of onvoldoende financiële dekking is (Pagina 193, bijlage 4.2): • Maatregel nummer 37 (pagina 197) baggeren Hol • Maatregel nummer 12 (pagina 201) Aankoop landbouwgrond (50ha) ten behoeve van natuur inclusieve landbouw. In paragraaf 9.2 staat <i>“Bovendien is afgesproken dat de provincies de middelen voor het NNN met prioriteit inzetten voor het halen van de N2000-doelen.”</i> Natuurmonumenten vraagt zich af wat dit betekent voor het realiseren van het NNN in de Oostelijke Vechtplassen en andere gebieden? Mogen we ervanuit gaan dat dit niet ten koste gaat van de kwaliteit en kwantiteit van het NNN?	opgepakt wordt (herstelmaatregelen, programma natuur). Afstemming tussen de NNN realisatie en N2000 doelen vindt plaats. Voor wat betreft maatregel 12 op pagina 201: Tabel 18 op bladzijde 191 en de maatregelen 1 t/m 12 uit bijlage 4.2 worden in het geheel geschrapt uit het beheerplan. Het gaf een overzicht van mogelijke maatregelen binnen de Utrechtse deelgebieden die op termijn via een ander programma gefinancierd zouden kunnen worden, maar hebben in het beheerplan geen formele status.	
		13f	Op bladzijde 241 t.a.v. ganzenbeheer..... Natuurmonumenten stelt voor ten aanzien van het niet betreden van het gebied bij broedhabitats de volgende aanvulling op te nemen: “tenzij de schade van het niet behandelen van de ganzennesten voor de broedpopulatie moerasvogels groter ingeschat wordt dan de verstoring door de nestbehandeling zelf”.	In het beheerplan is als een van de voorwaarden bij het toepassen van ganzenbeheer conform het Faunabeheerplan Ganzen 2021-2024 opgenomen ‘Om aantasting van nestlocaties van de broedvogels: zwarte stern, purperreiger, ijsvogel, porseleinhoen, rietzanger, woudaap, grote karekiet en de snor te voorkomen, worden de broedhabitats (rietkragen) nabij broedgevallen niet betreden voor nestreductie.’ Deze voorwaarden zijn overgenomen uit de Passende Beoordeling die voor het ganzenbeheer in OVP is uitgevoerd. De voorwaarde is erop	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				gericht significante effecten op de genoemde instandhoudingsdoelen te voorkomen. De door u voorgestelde aanvulling op de voorwaarde biedt niet voldoende waarborg dat significante effecten worden voorkomen en is lastig te handhaafbaar. Daarom wordt uw voorstel niet overgenomen.	
		13g	Op pagina 27 is de kaart "Ecologische toestand van Kaderrichtlijn Water (KRW) waterlichamen" uit 2015 opgenomen in plaats van de meest recente kaart uit 2019. Natuurmonumenten stelt voor de meest recente kaart op te nemen te meer omdat de kaart uit 2019 een verslechtering ten opzichte van 2015 laat zien.	De kaart diende als illustratie voor de ecologische waterkwaliteit. Dit is in de tekst echter reeds beschreven en bijlage 4.2 bevat eveneens per deelgebied een beschrijving van de ecologische waterkwaliteit. De kaart wordt daarom uit het beheerplan verwijderd.	Ja
14 Baken		14a	Genoemd rapport is niet in de bestaande projectgroepen voor de deelgebieden Kortenhoef-Oost en Ankeveen aangekondigd en derhalve ook niet aldaar besproken, maar heeft wel consequenties voor de nog vast te stellen concept-inrichtingsplannen.	Er is een uitnodiging uitgegaan naar alle bewonersverenigingen om de informatieavond bij te wonen en om desgewenst in een persoonlijk gesprek toelichting te krijgen. Een aantal bewonersverenigingen heeft hiervan gebruik gemaakt. Contacten verlopen via de projectleider waar u nu ook contact mee heeft. Op maandag 11 oktober heeft tussen BAKEN, projectleider natuurontwikkeling Mienke Zijlmans en projectleider Natuurbeheerplan N2000 een toelichtend gesprek plaatsgevonden naar aanleiding van verzoek hiertoe door BAKEN	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		14b	Het rapport reflecteert niet de inzichten en onderzoeksresultaten van het door de Vereniging in opdracht gegeven en aan de Provincie voorgelegde Ecologisch Onderzoek van de St. Bargerveen inzake Kortenhoef-Oost en het door de Provincie in opdracht gegeven lopende veldonderzoek/ kanskaart (bureau Witteveen & Bos). Het N2000 rapport stoelt derhalve op gewenste en niet nader onderbouwde natuurbeheertypen conform grotendeels verouderde ambitiekaarten en achterhaalde bodemkartering- en kwelkaarten van de onderscheiden deelgebieden. Ook wordt melding gemaakt van natuurtypen, die met name gebaseerd zijn op de kansrijke kwel in het gebied. Deze kwel blijkt op basis van de hierboven gemelde nadere en in concept al uitgewerkte onderzoeken amper aanwezig en kwalitatief zodanig, dat deze de beoogde natuurtypen in zijn geheel niet ondersteunt.	In bijlage 4.1 is voor deelgebied Kortenhoef-Oost aangegeven dat bij het opstellen van het inrichtingsplan voor Kortenhoef-Oost de natuurbeheertypen nader worden gedetailleerd en waar nodig aangepast. Daarbij wordt natuurlijk ook rekening gehouden met de nadere onderzoeken die ten behoeve van dit inrichtingsplan worden uitgevoerd.	Nee
		14c	De ambitiekaarten stoelen eveneens niet op de door vertegenwoordigers van de Provincie eerder aangekondigde/toegezegde (200 m.)bufferzones tussen de tuinen van de grondeigenaren en de beoogde natuurtypes. Deze toezegging wordt niet in de ambitiekaarten weergegeven. Klaarblijkelijk wordt de zone(s) ongeschikt gemaakt aan ecologische potenties.	In bijlage 4.1 is voor deelgebied Kortenhoef-Oost aangegeven dat bij het opstellen van het inrichtingsplan voor Kortenhoef-Oost de natuurbeheertypen nader worden gedetailleerd en waar nodig aangepast. Wat betreft de door indiener aangehaalde bufferzone van 200 meter: de mogelijkheid van een bufferzone is eerder ambtelijk benoemd als een mogelijkheid waarbij als voorbeeld <i>bijvoorbeeld</i> 200 meter is	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				genoemd. Dit benoemen van een mogelijkheid heeft echter geen status. GS hebben hierover nog geen besluit genomen. Dit is ook onderwerp van gesprek in de projectgroepen.	
		14d	Voorts bieden de kaarten en teksten aanleiding tot zorg van onze leden betreffende de uitwisseling van Natura 2000 gronden en NNN- gronden. Herhaaldelijk wordt vastgesteld dat op delen van NNN- gronden in bezit van grondeigenaren 'nog geen natuur is gerealiseerd'. De 'omvorming van particuliere grond naar natuurgrond binnen NNN en de inrichting van de gronden' wordt dan ook nadrukkelijk als Natura 2000 maatregel 'ter uitbreiding van habitat en beperking van de fosfaatbelasting' genoemd. Een fosfaatbelasting, die overigens op basis van het nadere hierboven aangehaalde onderzoek met name van buiten het gebied instroomt en derhalve geen onderbouwing vormt voor de omvorming van particuliere gronden ter ondersteuning van N2000 doelen.	Zoals in het beheerplan is aangegeven worden voor verschillende deelgebieden nu of op korte termijn door de provincie Noord-Holland in samenwerking met de gebiedspartijen een inrichtingsplannen opgesteld waarin het realiseren van N2000-doelen, het NNN en de KRW-doelen centraal staan. Verder is aangegeven dat de maatregelen die voor de deelgebieden zijn genoemd worden in deze inrichtingsplannen verder uitgewerkt. Het betreft onder andere de door u genoemde maatregel.	Nee
		14e	Op uitermate gedetailleerde vorm wordt in het beheerplan uitvoeringsprogramma's en maatregelen ten behoeve van habitattypen in de deelgebieden Kortenhoef-Oost, Kortenhoef-West en Ankeveen weergegeven zonder enige vorm van reële participatie dan wel (voor-)overleg met betrokken eigenaren anders dan bij voorbeeld Natuurmonumenten en Afvalzorg. Onze leden daarentegen worden geacht binnen 5 weken op het 340 bladzijden tellende rapport te reageren	Het Natura 2000-beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan maar vormt het wettelijke kader om plant- en diersoorten te beschermen'. De verdere uitwerking verloopt door middel van een inrichtingsplan waar participatie over plaatsvindt. In het beheerplan is aangegeven dat nadere uitwerking van de genoemde maatregelen in de	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				inrichtingsplannen plaatsvindt. Zie ook antwoord 14d	
		14f	Ook is het in het plan beoogde beheer niet nader in gedetailleerde vorm uitgewerkt, zodat er niet zichtbaar is waar wat gaat plaatsvinden. Op deze wijze wordt het indienen van een zienswijze sterk bemoeilijkt, omdat het uitvoeringsplan met daarbij behorende kaarten op detail niveau ontbreken.	Zie 14e	Nee
		14g	Alvorens in detail te reageren op het voorliggende beheerplan willen wij en onze leden eerst kennis nemen van de door de Provincie toegezegde concept- inrichtingsplannen van de genoemde deelgebieden, die wellicht het beheerplan (ten dele) reflecteren.	Zie 14d en e	Nee
		14h	Opdat onze leden zich niet achtergesteld zien, ware het dienstig wanneer de Provincie blijk geeft van centrale regie en duidelijk stelt dat afspraken worden nagekomen, nadat afstemming is bereikt met alle betrokkenen, dus ook met particuliere grondeigenaren over de implementatie en effecten voor de eigenaren van de concept-inrichting.	Zie d en e.	Nee
15.	15a		Ik verzoek daarom om het beheerplan ten aanzien van de zuidelijke Horstermeerpolder en met name het NERA-landschap zodanig aan te passen dat fluctuatie van het waterpeil daarin zo veel mogelijk wordt voorkomen.	In dit beheerplan wordt voor de uitwerking van maatregelen één op één verwezen naar de bestaande planvorming die in het kader van de natuurontwikkeling Horstermeerpolder plaatsvindt. De lopende planvorming over de natuurontwikkeling c.q. inrichting in de Horstermeerpolder is dus wat betreft de uitwerking van maatregelen ten behoeve van N2000 maatregelen leidend.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				De planvorming in het kader van de natuurontwikkeling c.q. inrichting in de Horstermeerpolder wordt via een participatietraject met de omgeving afgestemd.	
	15b		In het plan wordt gerept over waterhuishoudkundige maatregelen zonder dat daarbij nu precies is aangegeven waar die maatregelen uit kunnen bestaan. Het plan laat in dit opzicht zeer te wensen over zodat ik verzoek om concreet aan te geven welke maatregelen worden beoogd. We hebben ons te houden aan het huidige Peilbesluit vastgesteld door het A.G.V.	Zie antwoord 15a	Nee
	15c		Overigens wijs ik u op de bedrijfsmatige bestemming van het NERA-terrein. Ik begrijp de doelstelling om de natuurwaarde van de omliggende percelen (het NERA-landschap) te verhogen, ik geef u echter in overweging dat ik mij niet kan verenigen met iedere maatregel die weliswaar leidt tot verbetering van de natuurwaarden maar eveneens zal leiden tot beperking van de gebruiksmogelijkheden van mijn perceel. Belangen mogen niet botsen met het huidige bestemmingsplan vastgesteld door de gemeente Wijdmeren	Zie antwoord 15a	Nee
		15d	Ik verzoek tenslotte om in het plan eveneens op te nemen dat maatregelen getroffen zullen worden die erop zijn gericht om de hinder die ik op het NERA-terrein kan hebben van de uitvoering van het beheerplan zo veel mogelijk te voorkomen. Inspreker is bevreesd voor muggen en knutten.	Zie antwoord 15a	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

16. LTO Noord		16a	Content met faunaparagraaf. LTO Noord wil graag de toezegging ontvangen dat de faunaparagraaf in het Beheerplan Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen wordt aangepast als in een opvolgend faunabeheerplan Ganzen Noord-Holland zo mogelijk andere keuzen voor beheer en schadebestrijding van ganzen worden gemaakt. De koppeling tussen het Faunabeheerplan Ganzen Noord-Holland en het Beheerplan Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen moet in stand blijven.	Het beheerplan kan tussentijds aangepast worden als daar aanleiding toe is zal GS daarover op dat moment een besluit nemen. In Noord-Holland is het ganzenbeheer conform het Faunabeheerplan Ganzen 2021-2024 opgenomen als huidig gebruik. Daarbij zijn aanvullende voorwaarden voor OVP opgenomen om significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelen te voorkomen. Bezien moet worden of een aanpassing noodzakelijk is wanneer tussentijds een opvolgend Faunabeheerplan Ganzen wordt opgesteld.	Nee
		16b	Met verwijzing naar de wijze waarop het faunabeheer in het voorliggende beheerplan voor het Noord-Hollandse deel van het plangebied is georganiseerd zijn wij van mening dat voor het Utrechtse deel van het plangebied eenzelfde koers moet worden gekozen. Dat betekent in concreto dat ook voor het plangebied in de provincie Utrecht activiteiten als onder meer nestreductie, ruivangsten, koppel- en voorjaarafschot en nazomerafschot als zijnde vergunningvrij in het Beheerplan Oostelijke Vechtplassen opgenomen moeten worden.	Provincie Utrecht laat de ruimte voor jacht, schadebestrijding en populatiebeheer binnen N2000-gebieden o.a. afhangen van passende beoordelingen om te beoordelen of handelingen significant negatieve effecten veroorzaken op de gebiedsbeschermingsdoelstellingen. De passende beoordelingen worden op dit moment geactualiseerd. Afhankelijk van deze beoordelingen zal het ganzenbeheer binnen N2000 gebieden wel of niet mogelijk zijn en wel of niet vergunningplichtig zijn.	Nee
		16c	De Amerikaanse rivierkreeft belemmert de realisatie van meerdere doelen (habitats, verlanding) die in	In het beheerplan is als maatregel aangegeven 'onderzoek en aanpak rivierkreeft'.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			het aanwijzingsbesluit zijn opgenomen. Daarnaast zorgt deze kreeft door graafactiviteiten er ook voor dat de KRW-doelen niet gehaald worden. Om genoemde redenen is het van groot belang dat deze invasieve exoot verwijderd (en niet beheerst) wordt. Het verzoek is om in het beheerplan een kapstokhaakje op te nemen zodat, de 'programmatische aanpak beheersing uitheemse rivierkreeft van LNV zodra deze uitvoering gereed is, ook in het plangebied van de Oostelijke Vechtplassen ingegrepen kan worden		
		16d	De instandhoudingsdoelstellingen voor verschillende habitats zijn gericht op 'uitbreiding' van oppervlakte. In algemene zin willen wij daar het volgende over opmerken. Op de eerste plaats constateren we dat met betrekking tot de gewenste instandhoudingsdoelen/ambities verschillende referentiekaarten en tabellen (waarin referentie en gewenste oppervlakte zijn aangegeven) circuleren. Gezien de impact van deze 'basisinformatie' voor de (toekomstige) ontwikkeling van de agrarische bedrijven in de omgeving moet deze informatie duidelijk en onomstreden zijn. Het verzoek is om dat in het beheerplan te borgen.	Basis voor het beheerplan en de referentiesituatie is de T0 kaart die in dit beheerplan is gebruikt. De in dit beheerplan opgenomen kaarten en tabellen die op basis van deze T0-kaart zijn opgenomen geven dus de referentiesituatie weer voor de eerste beheerplanperiode.	Nee
		16e	Een uitbreiding van de oppervlakte natuur in een Natura 2000-gebied als consequentie heeft dat de stikstofreductie opgave in de omgeving kan toenemen. Met dit laatste kunnen we niet instemmen. Dat zou betekenen dat een succesvol natuurbeleid de (toekomstige) ontwikkeling van de agrarische sector in een steeds groter gebied gaat belemmeren. Om die reden is het	De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wijst een aangemeld Habitatrichtlijngebied of een nieuw Vogelrichtlijngebied aan als Natura 2000-gebied onder Nederlandse wetgeving (Wet natuurbescherming). Dit gebeurt via een aanwijzingsbesluit. In het aanwijzingsbesluit staan de doelen voor	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			voor ons van belang dat uitsluitend de doeloppervlakte' aan Aeries wordt gekoppeld en niet een verdere uitbreiding van deze doel oppervlakte	de habitattypen en (vogel-) soorten waarvoor het gebied is aangewezen en de begrenzing van het gebied. Doelstellingen die betrekking hebben op uitbreiding van habitattypen zijn onderdeel van het instandhoudingsdoel en zijn in het aanwijzingsbesluit opgenomen. Het is dus niet de provincie maar het Rijk die de doelen (inclusief uitbreidingsdoelstelling) en begrenzing bepaalt en de wijze waarop dit in AERIUS verwerkt wordt. In de inleiding van de beantwoording Statenvragen 38-2022 over Eilandspolder vindt u een uitgebreider antwoord (zie https://noordholland.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/95231fa8-108c-4cb3-aa32-2db307bfd5cb?documentId=f8ea3711-fe32-4477-bd23-0bf6762eae62).	
		16f	Bij twee stikstofgevoelige natuurtypen (H7210 Galigaanmoerassen en H91D0 Hoogveenbossen) wordt volgens de PAS-berekeningen uit 2017 de KDW overschreden. Ondanks dat is de oppervlakte en kwaliteit van beide natuurtypen stabiel of positief zijn. Ook wordt in het beheerplan gewezen naar andere knelfactoren dan stikstof die van invloed zijn op de kwaliteit en oppervlakte van deze natuurdoeltypen. Vervolgens wordt aangegeven dat "vanwege de overschrijding van de KDW maatregelen nodig zijn" met een focus op stikstof maar zonder verdere uitleg wat het negatieve effect	U doelt waarschijnlijk op tabel 3.2. De zinsnede 'vanwege de overschrijding van de KDW maatregelen nodig zijn' zal worden genuanceerd.	Ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			van stikstof is op deze natuurtypen. Hiermee kunnen wij niet instemmen. Maatregelen kunnen nodig zijn om de negatieve effecten van stikstof (die voor deze typen niet beschreven zijn) te decimeren maar niet alleen vanwege een overschrijding van de KDW. De KDW als doel is niet het uitgangspunt voor dit beheerplan maar zo wordt het in deze passages wel gepresenteerd. Met inachtneming van het voorgaande verzoeken wij u om deze passages aan te passen. Om een overschrijding van de KDW altijd als een probleem te zien zonder dat het een knelfactor is voor de kwaliteit/kwantiteit van natuur is voor ons niet acceptabel		
		16g	negatieve effecten van stikstofoverbelasting omschreven refererend aan het PAS onderzoek uit 2017. Zoals staat aangegeven op pagina 41 van het beheerplan is de overschrijding van de kritische depositiewaarde en bijbehorende knelpunten overgenomen uit de Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017. Deze effecten worden dan doorgetrokken tot 2030. Een actuele stand van zaken zou passend zijn, gezien de grote aandacht en prioriteit die gegeven wordt aan stikstofdepositiereductie in Natura 2000-gebieden. Een nieuwe analyse en/of recentere cijfers en onderzoek zijn daarom nodig alvorens dit beheerplan definitief wordt vastgesteld.	Om te weten wat de stikstofdepositie is op OVP raadpleegt de provincie AERIUS Monitor. Hier wordt de meest recente data over stikstofdepositie op N2000-gebieden gepubliceerd. Dit geeft het beeld dat de stikstofdepositie nog steeds te hoog is voor een goede staat van instandhouding van een aantal habitattypen. Daarmee is de in de gebiedsanalyse van 2017 beschreven knelpunten en oorzakenanalyse aangaande stikstofdepositie, nog steeds geldig.	Ja
		16h	Op pagina 191 wordt gerefereerd aan de aankoop van 50 hectare landbouwgrond ten behoeve van natuurinclusieve landbouw. Dit voornemen roept vraagtekens op in relatie tot de ambities in het	Tabel 18 op bladzijde 191 wordt in haar geheel geschrapt uit het beheerplan. Het gaf een overzicht van mogelijke maatregelen die op termijn via een ander programma gefinancierd zouden kunnen	Ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			beheerplan. Eenieder heeft zijn eigen 'beeld' bij natuurinclusieve landbouw. Een helder kader wat natuurinclusieve landbouw exact is ontbreekt namelijk. Om die reden kan deze maatregel naar onze mening geen deel uitmaken van het beheerplan. Het ligt meer voor de hand om deze maatregel in een later stadium bij de gebiedsgerichte aanpak in te brengen.	worden, maar hebben in het beheerplan geen formele status.	
		16i	Ten aanzien van de uit te voeren (aanvullende) maatregelen in het Utrechtse deel van het Natura 2000-gebied (bijlage bij hoofdstuk 3) leeft bij ons de vraag, gezien de aard van veel beoogde maatregelen, of de uitvoering daarvan wel is voorzien binnen de vastgestelde begrenzing van NNN en/of Natura 2000- gebied. De formulering van veel maatregelen wekt namelijk de indruk dat sprake is van het oprekken/uitbreiden van de begrenzing van NNN en/of Natura 2000-gebied. Van dat laatste kan wat ons betreft geen sprake zijn. Wij verzoeken de provincie derhalve om de toezegging dat de aangegeven maatregelen in het Utrechtse deel van het plangebied voorzien zijn binnen de vastgestelde begrenzing van NNN en/of Natura 200-gebied en derhalve niet in het omliggende agrarische gebied.	Zie antwoord 16h	ja
		16j	Op pagina 95 is het volgende over plaggen opgenomen: "door het gericht inzetten van deze natuurherstelmaatregel wordt het negatieve effect op CO2-uitstoot zoveel mogelijk beperkt". Hieruit wordt niet geheel duidelijk of deze CO2-uitstoot negatief is voor het klimaat of dat deze maatregel bijdraagt aan het realiseren van de ambities in het beheerplan. Dit zou ons inziens duidelijker verwoord	Aanpassen tekst ter verduidelijking	ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			kunnen worden.		
		16k	wij u verzoeken om alsnog een sociaaleconomische analyse uit te voeren. Alhoewel u aangeeft dat het huidig gebruik, waaronder de landbouw, zonder beperkingen doorgezet kan worden, is het voor ons van belang dat dit laatste ook geldt voor het toekomstig gebruik van de gevestigde agrarische bedrijven. De eerder in deze zienswijze aangegeven 'onduidelijkheden' met betrekking tot nulmeting/doelstelling en uitbreidingsdoelstellingen kunnen een weerslag hebben op de ontwikkelingsmogelijkheden van de agrarische sector. Om die reden verzoeken wij u om deze sociaaleconomische analyse uit te voeren.	Een sociaal economische analyse over toekomstig gebruik is geen onderdeel van een Natura 2000 beheerplan. De doelen (waaronder de uitbreidingsdoelstellingen) zijn vastgesteld in het aanwijzingsbesluit dat door het Rijk wordt vastgesteld. Ten aanzien van huidig gebruik staat in het beheerplan wat wel of niet mogelijk is. Nieuwe activiteiten worden niet in het beheerplan opgenomen en beoordeeld. Nieuwe activiteiten moeten worden getoetst aan de N2000 instandhoudingsdoelen t.b.v. een vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming.	Nee
17. Watersportvereniging Loosdrecht		17a	Maken bezwaar tegen ondiepten, luwtestructuren, beperking van aanlegplaatsen, beperking van scheepsbewegingen, bagger en slib en met name waterplanten (Fonteinkruid) dit vormt een directe bedreiging voor de watersport. Mist antwoorden in het gebiedsproces.	Maatregelen die in dit beheerplan zijn opgenomen worden nader uitgewerkt door de relevante uitvoerende partijen (zoals het waterschap) waarbij afstemming wordt gezocht met belanghebbenden zoals de watersportsector	Nee
		17b	Fonteinkruid in zuidelijke randmeren zorgt ervoor dat er geen zeilwedstrijden gehouden kunnen worden en in dit beheerplan wordt het gestimuleerd.	Zie antwoord 2b en 17a	nee
		17c	Er wordt voorbij gegaan aan het recreatief gebruik van de Vechtplassen en boteneigenaren. Gevraagd	Zie antwoord 2b en 17a	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			wordt naar onderzoek naar de consequenties van de diverse maatregelen.		
		17d	Het beheerplan moet worden uitgesteld totdat er duidelijkheid bestaat en de maatregelen zijn aangepast zodat het recreatieve gebruik niet onbewust wordt beperkt.	Zie antwoord 2b en 17a	nee
		17e	‘zijn niet geraadpleegd en behouden zich het recht voor dit bezwaarschrift in een later stadium nader aan te vullen.’	Zienswijzen later aanvullen of indienen is niet mogelijk. Zienswijzen worden alleen behandeld voor zover ze binnen de termijn zijn ingediend. Dat volgt uit jurisprudentie.	nee
18.		18a	Vraagt om aanpassing N 2000 kaart omdat deze volgens indiener niet correct is weergegeven: de begrenzing perceel, Kromme Rade 17b, nummer 2042 sectie B, 1241 LK	De Natura 2000 begrenzing wordt aangeleverd door het ministerie van LNV. Zij zijn verantwoordelijk voor de kaarten van de begrenzing. In dat opzicht is er geen sprake van een kaartfout. Het komt soms voor dat gebieden in de tekst van het aanwijzingsbesluit worden “geëxclaveerd”. Deze percelen staan dan wel op de kaart, maar omdat het om bijvoorbeeld percelen met huizen en tuinen gaat is in de tekst van het aanwijzingsbesluit aangegeven dat ze geen onderdeel uitmaken van de aanwijzing. Dit gebruik moet dan wel van voor de datum van het aanwijzingsbesluit zijn. Wij maken het beheerplan op basis van de door LNV vastgestelde kaart.	Nee
19		19a	Het gaat om een van de maatregel die genomen gaan worden op de Vuntus zoals beschreven op	De begrenzing van het NNN en voortgangkaart van het NNN is te	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			pagina 160 in tabel 10. Deze maatregel zal onder andere ten gunste zijn van habitatgebied H3150. <i>“Omvorming particuliere grond naar natuurgrond binnen NNN. Inrichting van een deel van de gronden. Deze maatregel leidt tot uitbreiding van habitat en beperking van de fosfaatbelasting.”</i> <i>Onduidelijkheid over figuur 11: waarbinnen vallen percelen van indiener ?</i>	raadplegen via de NNN viewer van de provincie Noord-Holland: https://geoapps.noord-holland.nl/kaartenportaal/apps/webappviewer/index.html?id=3bf7c24fa65f49bab055654bdd01e130	
		19b	Verzoekt om duidelijk over het woord “omvorming” in de bovengenoemde maatregel. Aangezien uit meerdere punten uit het beheerplan blijkt dat alle maatregelen die genomen gaan worden niet in strijd zullen zijn met bestaand gebruik en altijd in overeenstemming zal zijn met de gebieds- en waterbeheerder.	Onder omvorming naar natuurgrond wordt verstaan een functieverandering naar natuur met bijbehorend natuurbeheer en voor zover nodig inrichting. Of omvorming noodzakelijk is, is afhankelijk van het huidig gebruik en beheer.	nee
20.		20a	Indiener vraagt duidelijkheid wat bedoeld wordt met maatregelen en of deze op vrijwillige basis plaatsvinden.	Het beheerplan legt de natuurmaatregelen vast die in deze planperiode nodig zijn om de natuurdoelen te realiseren. Dit zijn geen rechtens afdwingbare maatregelen bij derden. Wel kan bij de uitvoering medewerking (toelaten op percelen e.d.) worden opgelegd. De provincie zal in beginsel in overeenstemming met het in het beheerplan vastgestelde beleid handelen. Met derden wordt op basis van vrijwilligheid samengewerkt. Bestaande (subsidie)regelingen kunnen die samenwerking faciliteren. In	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				uitzonderingsgevallen (als doelen niet gehaald worden doordat verslechterende of versturende effecten optreden) kan het bevoegd gezag zelf maatregelen treffen als derden die achterwege laten. In algemene zin geldt da voor het realiseren van NNN en omvormen van particuliere grond naar natuurgrond er een voorkeur is voor samenwerking op basis van vrijwilligheid.	
		20b	Indiener vraagt of zijn percelen momenteel in gebied H3150 vallen.	Op basis van de habitattypenkaart kan de indiener zelf bekijken of dit het geval is	Nee
		20c	Indien deze maatregel zijn bestaand gebruik beperkt, onteigening van de grond mogelijk maakt of op een andere manier verandering laat plaatsvinden m.b.t. vergunningsverplichtingen of natuurbescherming maakt hij hier bezwaar op. Graag zou hij in overleg met de uitvoerende partij van de maatregelen hierover in gesprek gaan om dit op een goede manier op te lossen.	Zie antwoord 20a. Verder is in het beheerplan in hoofdstuk 5 (met een nadere beschrijving en onderbouwing in bijlage 5.1 en 5.2) aangegeven welke huidige activiteiten ongewijzigd en, al dan niet onder specifieke voorwaarden, vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd	Nee
21.		21a	Waterstand verhogen/laten fluctueren verzorgd hinder voor aanwonenden en aantasting van diens eigendommen	Waterstanden zijn een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van de Natura 2000 doelen. De uitvoering zal in het gebiedsproces worden opgepakt waarbij ook het gesprek gevoerd wordt met betrokkenen en aspecten als wateroverlast en schade worden meegenomen en (zoveel mogelijk) worden voorkomen.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		21b	Beheerplannen 't Hol zijn niet nader uitgewerkt waardoor zienswijze daartegen niet kunnen worden opgegeven	Het Natura 2000-beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan maar vormt het wettelijke kader om plant- en diersoorten te beschermen. De nadere uitwerking van maatregelen vindt plaats in overleg met belanghebbenden.	nee
		21c	Op voorhand vaststellen van recreatieve doeleinden als niet belastend of vergunnings-/ontheffingsplichtig (wandelen, honden, fietsen) maakt onbeheersbaar en bescherming van natuur wordt niet gewaarborgd.	Nieuwe activiteiten moeten worden getoetst aan de N2000 instandhoudingsdoelen. Activiteiten die leiden tot significante effecten op instandhoudingsdoelen worden niet vergund.	Nee
		21d	Handhaving onvoldoende.	Op basis van het beheerplan wordt een handhavingsplan gemaakt. Het handhavingsplan is een instrument gebruikt door de bevoegde handhavingsinstellingen om de instandhoudingsdoelstelling (ISHD) van het beheerplan Oostelijke Vechtplassen te realiseren. Het handhavingsplan is een gezamenlijk uitvoeringskader van de samenwerkende handhavingsinstellingen en maakt geen deel uit van het beheerplan. Het hoeft daarom niet de procedure van de Algemene wet bestuursrecht te doorlopen. Het handhavingsplan is een ambtelijk document te gebruiken door	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				handhavingsinstellingen en wordt niet bestuurlijk vastgesteld. Vanuit het handhavingsplan wordt een uitvoeringsplan met gerichte activiteiten opgesteld. Het toezichtplan is openbaar het uitvoeringsplan niet. U kunt zelf ook melding doen bij de omgevingsdienst bij ongeregelheden.	
22. Regiegroep Oostelijke Vechtplassen		22a	voor wat betreft de raakvlakken met recreatie en toerisme, is onvoldoende aandacht besteed aan deze belangen en gemaakte afspraken binnen de Regie- en Stuurgroep; Slechts vijf pagina's (206 – 211) en hier en daar en passant een opmerking in het volledige ontwerp van 340 pagina's.	Het beheerplan gaat over het formuleren en realiseren van maatregelen ten behoeve van het realiseren van de N2000 doelen en de toetsing van het huidige gebruik. Het is geen integraal gebiedsplan of beleidsplan waarin bijvoorbeeld maatregelen of ontwikkelingen ten behoeve van recreatie zijn opgenomen. Wet- en regelgeving omtrent Natura 2000 is vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Met het beheerplan wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke vereisten uit de Wet natuurbescherming. Toetsing van nieuwe activiteiten vindt in het beheerplan echter niet plaats. Hiervoor moeten initiatiefnemers een toetsing en vergunningprocedure doorlopen.	
		22b	Conclusies zijn gebaseerd op verouderde onderzoeken uit in hoofdzaak 2014, 2016 en 2018, waarbij bijvoorbeeld niet is onderzocht hoeveel buitenlandse toeristen het gebied bezoeken. Wij	Gegevens over verblijfrecreatie zijn gebruikt ten behoeve van de toetsing van het huidige gebruik aan de effecten op de instandhoudingsdoelen. De gebruikte	

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			weten dus niet hoeveel Nederlandse – en buitenlandse toeristen gezamenlijk het gebied bezoeken en ten onrechte wordt aangenomen dat verblijfrecreatie tussen eind september en half april zeer beperkt wordt gebruikt.	gegevens bieden voldoende informatie op het juiste detailniveau om de toetsing te kunnen uitvoeren. De vraag of de bezoekers al dan niet uit het buitenland komen zijn niet van invloed op de toetsing.	
		22c	Door voor de commerciële componenten (recreatie en toerisme) van het Beheerplan niet uit te gaan van actuele gegevens dreigt een volledig scheef beeld als men zich bedenkt dat dit beleidsstuk minstens 6 jaar ongewijzigd mee moet en aan het einde van deze termijn gemeente en provincie zich zal baseren op gegevens van dan ongeveer 15 jaar oud.	Zie 46a	
		22d	het Beheerplan voorziet in haar ontwerp niet in de mogelijkheid dat Recreatie conform afspraak integreert in Natuur. In het algemeen komt er van goede voornemens weinig terecht als in de praktijk een van de partners die mogelijkheid uitsluit.	Zie 22a	
		22e	Hoe verhoudt de regelgeving zich t.o.v. de prijsvraag het Icoon.	Zie 22a	
		22f	de vijf in het rapport genoemde openbare recreatie-eilanden moeten een kwaliteitsslag ondergaan de regelgeving in het beheerplan moet daarop worden aangepast.	Zie 22a	
		22g	Eerder gemaakte afspraken zullen onder het ontwerp Beheerplan niet ongehinderd kunnen worden uitgevoerd. Er zijn veel te veel belemmeringen opgenomen om dat wat 21 stakeholders wensen te realiseren	Zie 22a	
23 Scherpel jachtwerf		23a	Jachthaven aan de oostelijke Drecht. Beperking van aanlegplaatsen, beperking van scheepsbewegingen	In het beheerplan is aangegeven welke huidige (recreatieve) activiteiten	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			en afsluiting van vaargebieden vormen een bedreiging voor de watersport. Samenleven, samen varen/zeilen resulteert in meer begrip voor elkaar en de natuur.	ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden)(hoofdstuk 5 en bijlage 5.1 en 5.2). Verder is het Natura 2000-beheerplan geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan maar vormt het wettelijke kader om plant- en diersoorten te beschermen. De nadere uitwerking van maatregelen vindt plaats in overleg met belanghebbenden (waaronder de recreatiesector)	
		'23b	De plankaart laat zien dat de jachthaven in een groot stiltegebied komt te liggen en dat er een stukje 'kermis' op de eerste plas overblijft.	We nemen aan dat u verwijst naar figuur 1.1. Op deze kaart is de begrenzing van het Natura 2000-gebied aangegeven. Dit is niet hetzelfde als een stiltegebied. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wijst een aangemeld Habitatrichtlijngebied of een nieuw Vogelrichtlijngebied aan als Natura 2000-gebied onder Nederlandse wetgeving (Wet natuurbescherming). Dit gebeurt via een aanwijzingsbesluit. In het aanwijzingsbesluit staan de doelen voor de habitattypen en (vogel-) soorten waarvoor het gebied is aangewezen en de begrenzing van het gebied. Het is dus niet de provincie maar het Rijk die de doelen en begrenzing bepaalt. Het vaststellen van de begrenzing is geen	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				onderdeel van dit beheerplan. De huidige begrenzing van het Natura 2000-gebied is in 2018 vastgesteld nadat deze ter visie is gelegd.	
		23c	De Oostelijke Drecht, een belangrijke vaarroute van de plas naar onze Jachthaven - en verder naar het Hilversums kanaal, is bestemd als habitat- en vogelrichtlijngebied. Wij zouden graag zien dat de Oostelijke Drecht, de 's Gravelandse Vaart, het Hilversums Kanaal als vaarroute wordt opgenomen zodat er een ontsluiting mogelijk van de jachthavens gelegen aan deze vaarwaters.	In het beheerplan is aangegeven welke huidige (recreatieve) activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden) (hoofdstuk 5 en bijlage 5.1 en 5.2). Daaruit blijkt dat het huidige vaarrecreatieve gebruik voor de eerste beheerplanperiode vergunningvrij in het beheerplan is opgenomen. Verder leidt het beheerplan niet tot wijzigingen in bestaande vaarroutes.	Nee
		23d	Het is vreemd dat autowegen wel worden uitgezonderd van inkleuring en vaarwegen niet.	Zie 23b.	Nee
		23e	Het is onduidelijk wat de consequenties zullen zijn voor de recreatie. Scherpel Jachtwerf BV behoudt zich dan ook het recht voor deze zienswijze in een later stadium nader aan te vullen.	Zie antwoord 23c. Zienswijzen later aanvullen of indienen is niet mogelijk. Zienswijzen worden alleen behandeld voor zover ze binnen de termijn zijn ingediend. Dat volgt uit jurisprudentie.	Nee
24 Vogelwerk- groep het Gooi e.o.		24a	Natuurherstel zal niet plaatsvinden, als verstoring niet verminderd wordt. Dit blijkt o.a. uit de slechte staat van instandhouding van een aantal soorten, zoals in het beheerplan verwoord is. De recreatiedruk is in de afgelopen 10 jaar verder toegenomen, zonder dat dit getoetst is aan een beheerplan van de OVP, dat immers tot nu toe ontbrak. De effecten van verstoring door recreatie	In het beheerplan is aangegeven welke huidige (recreatieve) activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden). Hierbij is rekening gehouden met verstoringsgevoeligheid en het huidige voorkomen van soorten. Bij de locatie	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			m.n. op het water worden in het beheerplan onvoldoende meegenomen. Hiermee zullen de kostbare herstelmaatregelen alsnog niet tot het beoogde herstel van de natuur leiden.	van herstelmaatregelen is rekening gehouden met het huidige recreatieve gebruik.	
		24b	Ons verzoek is om voor de grote karekiet een verbeter en uitbreidingsdoelstelling op te nemen t.a.v. het leefgebied	De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wijst een aangemeld Habitatrichtlijngebied of een nieuw Vogelrichtlijngebied aan als Natura 2000-gebied onder Nederlandse wetgeving (Wet natuurbescherming). Dit gebeurt via een aanwijzingsbesluit. In het aanwijzingsbesluit staan de doelen voor de habitattypen en (vogel-) soorten waarvoor het gebied is aangewezen en de begrenzing van het gebied. Het is dus niet de provincie maar het Rijk die de doelen en begrenzing bepaalt.	Nee
		24c	We verzoeken u in het beheerplan de recreatiezonering zodanig vorm te geven dat er een groter oppervlak van het leefgebied van de zwarte stern is vrijgesteld van recreatie. En dat er als instandhoudingsdoelstelling een verbeteropgave geldt t.a.v. de kwaliteit van het leefgebied.	Voor wat betreft zonering zie antwoord 24 a. Verder is voor zwarte stern inderdaad een uitbreidingsopgave voor het leefgebied en een kwaliteitsverbetering van de kwaliteit van het leefgebied vastgesteld. Dat is ook in het beheerplan opgenomen.	Nee
		24d	T.a.v. zwarte stern, roerdomp, purperreiger en woudaap. We bevelen aan om t.b.v. genoemde soorten in het beheerplan de recreatiezonering zodanig in te richten via een recreatiezoneringsplan dat de kans op recreatieve verstoring op genoemde soorten verminderd	Zie antwoord 24a	Nee
		24e	We verzoeken u in het beheerplan op te nemen dat het laten opstijgen en landen van drones	In het beheerplan is opgenomen dat voor onder andere recreatief drone gebruik	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			in het Natura 2000 gebied alsmede het laten vliegen van drones boven het Natura2000 gebied is verboden. Daarbij gaat het om gebruiksverbod van drones t.b.v. een recreatieve functie.	toestemming van het bevoegd gezag Wet natuurbescherming nodig is.	
		24f	Onttrekken van grondwater. We bevelen aan om niet alleen voor het natuurgebied zelf maar ook voor het gehele regionale watersysteem te streven naar systeemherstel waarbij onnodige onttrekkingen worden voorkomen, zuinig met water wordt omgegaan, verstening wordt voorkomen/tot een minimum wordt beperkt (infiltratiecapaciteit neemt per saldo niet af), regenwater zoveel mogelijk wordt afgekoppeld van het riool en de buffercapaciteit van de bodem zo goed mogelijk wordt benut t.b.v. drogere perioden	Als maatregel is in het beheerplan opgenomen het 'opstellen van een Masterplan ter verbetering van de waterkwaliteit en betere benutting van het kwelwater' en de maatregel 'verminderen verharding en drainage door riolering op de Heuvelrug'.	Nee
		24g	We verzoeken u in het beheerplan het streven naar transitie van de lokale en regionale aanwezige landbouw naar natuur inclusief op te nemen.	Omvorming naar natuurgrond binnen het NNN is als maatregel opgenomen in het beheerplan.	Nee
		24h	We verzoeken het beheerplan te voorzien in een plan van aanpak tot een vermindering van de lokale en regionale atmosferische stikstofemissie/-depositie	Naast de natuurherstelmaatregelen zoals opgenomen in het beheerplan is het voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen essentieel dat de stikstofneerslag gaat dalen, waardoor op termijn de kritische depositiewaarde (KDW) voor de stikstofgevoelige habitattypen niet meer wordt overschreden. In de Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017 is aangegeven waar de KDW voor habitattypen wordt	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				overschreden. In het kader van de structurele aanpak stikstof zijn de volgende elementen benoemd voor de aanpak van de stikstofproblematiek in Natura 2000-gebieden (zie ook paragraaf 1.6). Deze aanpak wordt de komende jaren verder uitgewerkt en uitgevoerd in samenwerking tussen Rijk, provincies en de relevante gebiedspartijen (zie bijvoorbeeld https://www.aanpakstikstof.nl/de-stikstofaanpak).	
		24i	Wij verzoeken u om in het beheerplan aandacht te besteden aan de thema's donkerte en stilte, hierbij toepassing te geven aan het voorzorgsbeginsel (nee, tenzij het niet anders kan en dan zo natuurvriendelijke mogelijk) en op deze thema's te streven naar een betere basiskwaliteit	In de beoordeling van het huidige gebruik is rekening gehouden met verstoring van huidige activiteiten. Voor nieuwe activiteiten moeten een toetsing aan de N2000 doelen plaatsvinden.	Nee
		24j	We bevelen aan om in het beheerplan specifiek aandacht te besteden aan het thema draagvlakvergroting voor natuurbescherming.	We danken u voor uw suggestie. Aan communicatie wordt onder andere in het kader van de Aanpak Vechtplassen de benodigde aandacht besteed.	Nee
		24k	We verzoeken aan te geven op welke wijze de handhaving de komende beheerperiode zal worden verbeterd.	Zie antwoord 21d	Nee
25 Onder-nemend Wijdemeren		25a	Ondernemen wordt bemoeilijkt waardoor er zaken stil komen te liggen. Dit wordt veroorzaakt door de vergunning en regelgeving en omdat er sprake is van een bufferzone waarbinnen geen activiteiten kunnen plaatsvinden denk aan evenementen en festiviteiten.	Wet- en regelgeving omtrent Natura 2000 is vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Ook de externe werking (effecten van activiteiten buiten een gebied op het Natura 2000 gebied) is wettelijk vastgelegd. Met het beheerplan	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke vereisten uit de Wet natuurbescherming.	
26 Jachthaven kortenhoef		26 a	Als jachthaven en verhuurbedrijf wordt ondernemen een steeds grotere uitdaging. Ondernemen is door continue bedreiging van natuur wet- en regelgeving vrijwel onmogelijk maakt.	Zie antwoord 25 a. Overigens is het huidige recreatieve vaar gebruik voor de eerste beheerplanperiode vergunningvrij in het beheerplan opgenomen. Zie hoofdstuk 5 en bijlage 5.2	nee
		26b	Wij maken bezwaar tegen de grote bufferzone in gebieden rondom Natura-2000 begrenzing. De grens zou de grens moeten zijn en daar buiten moet ondernemen mogelijk zijn. Kleine evenementen, festiviteiten en gezelligheid op en rondom het water moet blijvend kunnen.	Wet-en regelgeving omtrent Natura 2000 is vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Ook de externe werking (effecten van activiteiten buiten een gebied op het Natura 2000 gebied) is wettelijk vastgelegd. Met het beheerplan wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke vereisten uit de Wet natuurbescherming.	nee
		26c	Er worden gebieden aangewezen waarbij 'recreatievaart beperkt zal gaan worden', met name op stukken die ondieper zijn dan 3 meter. Wij maken hier nadrukkelijk bezwaar tegen daar dit een grote impact zal hebben op de recreatie en beleefbaarheid binnen het gebied Het zijn juist deze ondieptes waar veel gerecreëerd wordt door met name sloepen, en huidig gebruik van de zandbanken en ondieptes rondom de eilanden Op uw tekeningen wordt juist hier aangegeven dat er kranswieren te vinden zijn.	Voor de maatregelen 'beperken vaarbewegingen in ondiepe zone tot 3 meter (Wijde Blik) is aangegeven: 'In overleg met belanghebbenden (bewoners, recreanten, watersportsector, Natuurmonumenten, enz) gaat het waterschap kijken waar het mogelijk is om in de Wijde Blik ondiepe zones langs de oevers te beschermen tegen golfslag, opwoeling en beschadiging van waterplanten door gemotoriseerde recreatievaart. Doordat de ondiepe zones met name aan de	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				randen van de plas zitten en de wens is om ongeveer de helft van de oeverlengte te beschermen, veronderstelt Waternet dat de functie van de plas voor de recreatievaart minimaal belemmerd wordt. ' In de uitwerking van de maatregelen vindt dus nadere afstemming met belanghebbenden plaats.	
		26d	Het terug plaatsen van zand t.b.v. zandbanken, het op diepte houden van vaarwegen en het kunnen bereiken van de recreatie eilanden mag niet in het gedrang komen door natuurwetgeving	Huidige activiteiten die vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd zijn opgenomen in dit beheerplan. Voor activiteiten die niet vergunningvrij zijn opgenomen geldt dat deze moeten worden getoetst aan de N2000 doelen en er eventueel een vergunning voor moet worden aangevraagd	Nee
		26e	Een groot deel van het vaargebied wordt bedreigd door o.a. bagger, ondieptes en waterplanten (met name fonteinkruid). Door het gebrek aan onderhoud en het beschermen, zelfs stimuleren, van sommige soorten vormt dit een bedreiging voor het vaarwaterareaal en de watersport. Onderzoek vindt plaats, zonder enig uitzicht op een oplossing of garantie. De groei van fonteinkruid gaat zo snel dat behoorlijk hectaren onbevaarbaar dreigen te worden, dit tot grote frustratie van de recreant.	In het beheerplan is aangegeven welke huidige activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden). Het betreft onder andere activiteiten die vallen onder Onderhoud, schonen (onder andere ten behoeve van varen) en kleinschalig baggeren van oppervlaktewateren. Doelen voor kranswierwateren en meren met krabbenscheer en fonteinkruiden zijn geformuleerd voor het deel van de Oostelijke Vechtplassen dat valt onder Habitatrichtlijngebied. In figuur 1 van het beheerplan kunt u zien welke delen van	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				de Oostelijke Vechtplassen vallen onder de Habitatrichtlijn en welke delen vallen onder de Vogelrichtlijn. De eerste tot en met de Vijfde plas (Loosdrechtse Plassen) zijn niet aangewezen als Habitatrichtlijngebied.	
		26f	Onderzoek naar de consequenties van de diverse maatregelen dient plaats te vinden en adequate maatregelen op basis hiervan dienen te worden getroffen om naast het beoogde natuurbehoud en natuurontwikkeling, bestaand gebruik van bedrijven en recreanten veilig te stellen en dienen te worden uitgesteld totdat er duidelijkheid bestaat en de maatregelen zo nodig zijn aangepast dat het recreatieve gebruik van de Oostelijke Vechtplassen niet onbewust wordt beperkt	Het Natura 2000-beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan maar vormt het wettelijke kader om plant- en diersoorten te beschermen. De nadere uitwerking van maatregelen vindt plaats in overleg met belanghebbenden waaronder de recreatiesector	Nee
		26g	Wij maken ernstig bezwaar tegen de door u geformuleerde plannen in de Ontwerp Natura-2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen. De geformuleerde plannen draagt in z'n geheel niet bij aan de visie van het gebiedsakkoord, ons gemeentebestuur en de andere ondernemers uit onze gemeente. Wij verzoeken u dan ook om het beheersplan aan te passen en rekening te houden met de wensen vanuit de bedrijven en de recreatiesector.	Het Natura 2000-beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan maar vormt het wettelijke kader om plant- en diersoorten te beschermen. De nadere uitwerking van maatregelen vindt plaats in overleg met belanghebbenden waaronder de recreatiesector (onder andere in het kader van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen) voor zover maatregelen een mogelijke invloed hebben op het recreatieve gebruik.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

27 Vereniging Weersloot		27a	Bestaand gebruik: In hoeverre zijn deze verplichtingen beperkend/verplichtend voor de huidige activiteiten van de grondeigenaren? Graag een toelichting op het antwoord.	Als er beperkingen zijn ten aanzien van het huidige gebruik blijkt dit uit de beoordeling van het huidige gebruik. Dit geldt voor huidig gebruik dat valt in de categorie 2, 3 en 4b. Huidig gebruik dat valt onder categorie 4b kan worden voortgezet met inachtneming van specifieke, verplichtende voorwaarden die worden genoemd in bijlage 4b. Worden de handelingen niet conform de voorwaarden uitgevoerd dan kan er sprake zijn van een vergunningplicht.	Nee
		27b	Onderhoud waterhuishoudkundige werken en onderhoud, schonen en kleinschalig baggeren van oppervlaktewateren: Specifieke voorwaarden 4b en bijlage 5.1 en 5.2 Kan een eigenaar onder de voorwaarden die in het beheerplan zijn opgenomen het jaarlijkse verplichte schonen op de gebruikelijke wijze (laten) uitvoeren en het maaisel op het land laten? Graag toelichting op het antwoord.	Onderhoud waterhuishoudkundige werken en onderhoud, schonen en kleinschalig baggeren van oppervlaktewateren zijn inderdaad als vergunningvrij in het beheerplan opgenomen met specifieke voorwaarden (categorie 4b). De wijze waarop het onderhoud kan worden uitgevoerd en de specifieke voorwaarden zijn opgenomen in bijlage 5.1 en 5.2.	Nee
		27c	Krijgt een eigenaar op basis van deze bepaling onderzoeksplicht naar effecten op aangewezen soorten of effecten op aangewezen habitattypen voorafgaand aan de uitvoering van de verplichte schouw? Graag toelichting op het antwoord.	Nee. Wel moet de uitvoerder conform de voorwaarden rekening houden met de locatie van kwalificerende habitattypen (conform de habitattypenkaart) en leefgebieden van habitatsoorten. Voor meer informatie verwijzen we u naar bijlage 5.2	nee
		27d	Houden van vee en bemesten land: Bijlage 5.2 Bepaling <i>“Voor veehouderijen die een stalvergunning hebben met een stalemissie is er geen reden voor</i>	Tekst wordt aangepast, verwijzing naar stalvergunning wordt verwijderd	Ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			<i>een verdere beoordeling van beweiden (categorie 4a)."</i> Kan duidelijk gemaakt worden wat de gevolgen zijn voor hobby veehouders (zonder stalvergunning.) Graag een toelichting.		
		27e	De voorwaarde dat de maatregelen uit hoofdstuk 4 worden uitgevoerd lijkt erg algemeen. In hoofdstuk 4 zijn heel veel instandhouding- en herstelmaatregelen opgenomen. Slecht enkele daarvan zijn concreet. Veelal al mist een locatie, de oppervlakte en een termijn waarop deze uitgevoerd moet worden. ☐ Kan toegelicht worden wanneer een maatregel kwalitatief voldoende wordt of is uitgevoerd.	Het Natura 2000-beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan maar vormt het wettelijke kader om plant- en diersoorten te beschermen. In het beheerplan is aangegeven dat nadere uitwerking van de genoemde maatregelen in de inrichtingsplannen plaatsvindt.	Nee
		27f	Wie er verantwoordelijk is voor de uitvoering van de betreffende maatregelen en binnen welke termijn dienen deze uitgevoerd te worden?	Bij bijlage 4.2. is aangegeven wie de 'trekker' van een maatregel is. In bijlage 4.1 is aangegeven in welke beheerplanperiode maatregelen moeten worden uitgevoerd	Nee
		27g	Faunabeheer en schadebestrijding in NH: Onduidelijk is hoe een "Gecoördineerd Beheerteam" wordt samengesteld. Graag toelichting	Uw vraag heeft betrekking op ganzenbeheer zoals dat door FBE Noord-Holland is uitgewerkt in het Faunabeheerplan gans Noord-Holland en de daarop gebaseerde ontheffing. Voor vragen omtrent ganzenbeheer verwijzen we u dan ook naar het Faunabeheerplan gans , en/of naar de FBE Noord-Holland	Nee
		27h	Bestaat de kans dat particulieren of grondgebruikers derden op het land moeten toelaten voor het beheer van de ganzenpopulatie? Zo ja, hoe staat dit in verhouding tot het eigendomsrecht en het daaraan	Zie antwoord 27f	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			verbonden jachtrecht? Graag een toelichting. Mocht u naar aanleiding van deze zienswijze nog vragen hebben, dan kunt u mij		
28 Ned Vereniging Melkhouders vakbond		28a	<u>Stikstofdepositie:</u> De NMV is van mening dat het reduceren van stikstofdepositie een middel kan zijn om instandhouding doelstellingen te halen, maar geen doel op zich moet worden. Het uitgangspunt blijft de instandhoudingsdoelstellingen zoals afgesproken bij aanwijzing van de N2000 gebieden	Naast de natuurherstelmaatregelen zoals opgenomen in het beheerplan is het voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen essentieel dat de stikstofneerslag gaat dalen, waardoor op termijn de kritische depositiewaarde (KDW) voor de stikstofgevoelige habitattypen niet meer wordt overschreden. In de Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017 is aangegeven waar de KDW voor habitattypen wordt overschreden. In het kader van de structurele aanpak stikstof zijn de volgende elementen benoemd voor de aanpak van de stikstofproblematiek in Natura 2000-gebieden: maatregelen ten behoeve van natuurbehoud en -herstel, een natuur inclusieve ruimtelijke inrichting, het terugdringen van de stikstofdepositie, bronmaatregelen gericht op stikstofreductie, monitoring en bijsturing, de uitwerking van een gebiedsgerichte aanpak en regelgeving (zie ook paragraaf 1.6). Deze aanpak wordt de komende jaren verder uitgewerkt en uitgevoerd in samenwerking tussen Rijk, provincies en de relevante gebiedspartijen (zie bijvoorbeeld	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				https://www.aanpakstikstof.nl/de-stikstofaanpak).	
		28b	De NMV constateert dat er verschil is in de benadering van Utrecht en van Noord Holland. De NVM is van mening dat de huidige landelijke doelen zoals omschreven in de WSN geen aanleiding geven om extra (stikstof depositie reducerende) maatregelen te nemen rondom de oostelijke vechtplassen.	Voor wat betreft het gebied lijken op gebiedsniveau de doelen gehaald. Als wordt ingezoomd op individuele kwetsbare en zeldzame habitattypen is de situatie anders. Volgens Aerius monitor is de depositie nu tussen de 1556 en 973 (de mediaan is 1257) mol/ha/jaar In 2030 is dit nog 1357 816 (1077) Dit betekent voor de meest gevoelige typen die een KDW van 714 mol/ha jaar in 2030 nog steeds 112-643 (363) mol/ha/jaar worden overschreden. Dit is een aanzienlijke overschrijding die nog minstens 8 jaar voortduurt. De duurzame instandhouding van de meest kwetsbare typen blijft daarmee een groot knelpunt en stikstofreductie blijft noodzakelijk.	Nee
		28c	In combinatie met gebufferd water en het juiste beheer is er goed te werken met een KDW van 1300 voor veenmosrietlanden (H7140B). Dit geeft duidelijk aan dat het halen van de KWD geen doel op zich moet worden, en dat hydrologische maatregelen in combinatie met goed beheer zeer effectief kunnen zijn.	Zie antwoord 28b. Verder is in het beheerplan is een breed aan herstelmaatregelen opgenomen die onder andere betrekking hebben op het waterkwaliteit en het beter benutten van kwel.	Nee
		28d	<u>Hydrologie</u> Wij zijn van mening dat onderdeel van dit beheersplan zou moeten zijn het afbouwen van het gebruik van grondwater	Als maatregel is in het beheerplan opgenomen het 'opstellen van een Masterplan ter verbetering van de	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			als drinkwater aan de oostzijde van de Oostelijke Vechtplassen. Om zo de hydrologie en daarmee de bufferde werking een zet in de goede richting te geven. Er is nu teveel focus op stikstof depositie reduceren en te weinig oog voor andere belangrijke instandhoudingsfactoren	waterkwaliteit en betere benutting van het kwelwater'. In dit Masterplan kan voor zover relevant ook waterwinning worden beschouwd.	
		28e	<u>Habitattypes, oppervlakte en aanwijzing.</u> De tabel onderaan bladzijde 44 bevat onjuiste getallen	Dat klopt. Per abuis zijn hier de oppervlakten voor H3150 weergegeven. Dit wordt gecorrigeerd	ja
		28f	Indiener geeft in een tabel weer hoeveel zijns inziens hectare van de verschillende (stikstof gevoelige) habitats er waren volgens de gebiedsanalyse 2017, en vervolgens in de kolom ernaast voor het voorliggende beheerplan 2022 en geeft daarbij aan dat alles is gewijzigd. Hij maakt bezwaar tegen het antwoord dat eerder door de provincie is gegeven.	De gekozen werkwijze voor de gegevensverzameling ten behoeve van habitatkaarten leidt soms tot dit soort verschillen. Referentie voor de eerste beheerplanperiode zijn de kaarten en tabellen met oppervlakten die in het beheerplan zijn opgenomen.	Nee
		28g	Het ontbreken van een actuele status van oppervlakte en kwaliteit van de habitattypen is bijzonder aan dit beheerplan. Er wordt een beheerplan gemaakt voor de periode 2022-2028, de referentie situatie wordt geschetst. De instandhoudingdoelstellingen worden benoemd	Volgens landelijke afspraken wordt in elk Natura 2000-gebied eens per 12 jaar een vegetatiekartering uitgevoerd. Dit bestrijkt soms meerdere jaren vanwege de omvang van een gebied. Van	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			maar niet gekwantificeerd (behalve voor de mesotrofe verlandingsreeks, daar benoemt u op bladzijde 97 de ambitie om het oppervlak (ca. 44 hectare) ervan te verdubbelen. Maar de huidige stand van zaken, het huidige oppervlak, de huidige kwaliteit en de huidige aanwezige aantallen van de soorten zijn niet in kaart gebracht in dit beheerplan. En daarmee is de huidige opgave dus niet duidelijk. U kunt onmogelijk grote inspanningen (zoals constructieve deelname in de Gebieds-Gerichte-Aanpak) van alle sectoren, waaronder de melkveehouderij verwachten als de uitgangssituatie, het einddoel, de huidige stand van zaken en daarmee de opgaves om dat doel te bereiken niet duidelijk zijn.	deze vegetatiekartering wordt vervolgens een habitattypenkaart gemaakt. Van de Oostelijke Vechtplassen bestaat één T0 kaart die de situatie van rond het aanwijzingsbesluit weergeeft. Deze kaart is in de loop van de tijd verbeterd. Er bestaan dus wel verschillende versies van deze T0 kaart. Wij gebruiken altijd de op dat moment beste kaart. Deze T0-kaart is in dit beheerplan opgenomen en op basis daarvan is de kwaliteit en de omvang van habitattypen in dit beheerplan weergegeven. Als er genoeg nieuwe gegevens zijn, wordt er een T1 kaart gemaakt. Zoals gezegd is dit volgens landelijke afspraken eens in de 12 jaar. Hieruit zijn toe- en afnames af te leiden door vergelijking met de T0 kaart en de bijbehorende omvang van de habitattypen zoals in dit beheerplan weergegeven.	
		28h	<u>Faunabeheer :</u> Wij willen u erop wijzen dat op dit moment het in de provincie Utrecht verboden is om de vos te bejagen. In Noord-Holland mag de vos wel bejaagd worden. Wij gaan ervan uit dat u begrijpt dat de vos zich niets aantrekt van provinciegrenzen en dat de provincie Utrecht in goed overleg met de Fauna Beheer Eenheid het	Het provinciale beleid biedt ruimte voor aanvullende maatregelen (pag. 297), naast de landelijke vrijstelling, om vossen te bestrijden. Echter, de rechtbank Midden Nederland heeft in een zaak van de provincie Utrecht geoordeeld dat de landelijke vrijstelling uit de Regeling natuurbescherming juridisch door de minister van LNV niet goed is	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			bejagen van de vos weer snel mogelijk maakt op een juridische houdbare manier.	vormgegeven en daarom onverbindend is. Voorts heeft de rechtbank geoordeeld dat de verleende (aanvullende) ontheffing van de provincie Utrecht voor het doden van vossen op een aantal onderdelen gebrekkig is gemotiveerd. De rechtbank oordeelt dat niet is gebleken dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn en dat ook niet is gebleken dat de ontheffing noodzakelijk is met het oog op de bescherming van de weidevogels en om ernstige schade aan Freiland-bedrijven te voorkomen. Tegen de uitspraak is hoger beroep ingesteld bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State door het ministerie. De uitspraak van de rechtbank Midden Nederland over de landelijke vrijstelling is dus nog niet onherroepelijk. Los van de soortenbeschermingsontheffing of vrijstelling die nodig is om vossen te doden, zal daarnaast een passende beoordeling moeten plaatsvinden of het doden van vossen t.b.v. Natuurdoelstellingen kan plaatsvinden, en onder welke voorwaarden dat kan, in de N2000 gebieden. De passende beoordelingen worden op dit moment voor de provincie Utrecht geactualiseerd. Voor Noord-Holland geldt dat het bejagen van de vos vergunningvrij kan	
--	--	--	---	---	--

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				plaatsvinden onder de voorwaarden zoals beschreven in het beheerplan (pagina 242 e.v..).	
		28i	Wij zijn van mening dat u de invloed van ganzenmest op de waterkwaliteit en de negatieve invloed van de nutriënten die hierdoor in het water komen in op het ontstaan van Meren met Krabbenscheer en Fonteinkruiden (H3150) en Kranswierwateren (H3140) meer zou moeten benoemen in het voorliggende beheerplan	Er zijn geen gegevens voor Oostelijke Vechtplassen bekend aangaande een wezenlijke negatieve invloed van ganzenmest op de nutriëntenconcentraties in het oppervlaktewater.	Nee
		28j	Met verwijzing naar de wijze waarop het faunabeheer in het voorliggende beheerplan voor het Noord-Hollandse deel van het plangebied is georganiseerd zijn wij van mening dat voor het Utrechtse deel van het plangebied eenzelfde koers moet worden gekozen. Dat betekent dat ook voor het Utrechtse deel de activiteiten als onder meer nestreductie, ruivangsten, koppel- en voorjaarschot en nazomerschot als zijnde vergunningsvrij in het Beheerplan Oostelijke Vechtplassen opgenomen moeten worden.	Zie antwoord 16b.	Nee
		28k	Faunabeheersing efficiënter op te pakken om de faunabeheerdoelen op termijn te kunnen halen. Werken met lokganzen gaan toestaan en geen beperkingen zouden leggen op aantal ganzen uit minimale groeps grootte er geschoten mogen	Uw zienswijze heeft betrekking op ganzenbeheer. We verwijzen dan ook naar het Faunabeheerplan gans Noord-Holland, de daarbij horende ontheffing en/of de FBE.	Nee
		28l	Amerikaanse rivierkreeft: U benoemt vooral de vraatschade aan waterplanten (H3140 en H3150), echter de rivierkreeften graven ook tunnels en roeren de bodem waardoor veel nutriënten in het water terecht komen en het halen van de Kader	We beschrijven inderdaad vooral de invloed op de doelen voor H3140 en H3150 en daarnaast ook de invloed op de waterkwaliteit omdat hierover literatuur bekend is. Wel is in het beheerplan	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			Richtlijn Water doelen niet bevorderd en daarnaast de groei van de waterplanten uit de mesotrofe verlandingsreeks ook niet bevorderd.. Dit zou u meer mogen benoemen.	aangegeven dat de maatregel 'onderzoek en aanpak rivierkreeft' ook ten goede komt aan habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks.	
		28m	Wij zijn tevreden over het onderkennen van het probleem met de rivierkreeft, maar minder tevreden met het budget wat u reserveert voor het beheer. U reserveert (pagina 120) slecht 3 miljoen voor plaggen maaien en exotenbeheer, dit is slechts een half miljoen per jaar. En naar onze mening is het een illusie om te denken dat we daarmee zowel de ganzenpopulatie als de rivierkreeftenpopulatie goed kunnen beheersen, en daarnaast ook nog het overige beheer kunnen uitvoeren. Dit bedrag afwegende tegen de investeringen in opkoop van agrarische bedrijven die het kabinet heeft gereserveerd in het stikstoffonds alsmede u grond verwervingsambities waar we verderop even op ingaan vinden we dit ver uit verhouding.	Financiering van ganzenbeheer en exotenbestrijding maakt geen onderdeel uit van het Natura 2000 beheerplan.	Nee
		28n	Daarnaast willen we u wijzen op een mooie meekoppelkansen. Er zijn baggerwerkzaamheden (AGV) gepland in meerdere plassen in het gebied. Het lijkt ons nuttig om het baggeren te combineren met het vangen van de rivierkreeften zodat de negatieve neveneffecten (bodemwoeling etc.) van het kreeften vangen beperkt worden. En de positieve effecten van zowel het baggeren als de kreeften reductie hun effecten kunnen hebben op de waterkwaliteit,	Koppelkansen worden daar waar mogelijk benut. Er loopt echter onderzoek naar een effectieve aanpak van rivierkreeft. Vooralsnog zijn baggeren en de aanpak van rivierkreeft daarom losse maatregelen.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			en de waterplanten H3140 en H3150) weer gaan aangroeien zonder aangevreten te worden.		
		28o	Extra grondverwerving: In het Utrechtse deel van het voorliggende beheersplan (blz 188 t/m 192) (Zie vooral tabel 18 Aanvullende Natura-2000 maatregelen), zijn nog te verwerven gronden meegenomen in Bethune polder, bij Ganzenhoef (5ha) wat buiten het Natura-2000 gebied ligt, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven Taartpunt (50ha), Westbroekse zodden (45 ha). Naast aankoop wil u ook natte natuur realiseren in polder Mijnden, waar gronden deels eigendom zijn van SBB, maar niet allemaal en de gronden zijn nu in gebruik zijn van financieel gezonde extensieve melkveebedrijven. Deze gronden liggen bovendien buiten het N2000 gebied. Wij zijn van mening dat de focus op inrichtings- en beheersmaatregelen binnen het natura- 2000 gebied zouden moeten liggen. eerst op de gronden die reeds verworven zijn	Zie antwoord 16h	ja
		28p	De Nederlandse Melkveehouders Vakbond wil u oproepen nu eerst dit reeds ruim zes duizend hectare tellende natura-2000 gebied (hydrologisch) optimaal in te richten, en te focussen op de waterkwaliteit in het gebied zodat de mesotrofe verlandingsreeks überhaupt op gang komt en te zorgen voor beheersing van de invasieve exoten zoals diverse ganzensoorten en de Amerikaanse rivierkreeft alvorens u wederom nog meer agrarische gronden gaat verwerven	In het beheerplan zijn een groot aantal maatregelen opgenomen voor natuurbeheer, waterkwaliteit en fauna- en exotenbeheer om de instandhoudingsdoelen te realiseren. In het beheerplan is aangegeven of en waar aanvullend omvorming naar natuur nodig is om de instandhoudingsdoelen duurzaam te kunnen realiseren.	nee
		28q	In plaatst van boeren uit te kopen zou u beter kunnen inzetten op een goede	De provincies bieden middels overeenkomsten voor particulier natuurbeheer de mogelijkheid aan	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			samenwerking. Tegen een eerlijke vergoeding kunnen agrariërs goedkoper en wellicht beter het landschap beheren dan de terrein beherende organisaties	agrariërs om natuur te beheren. Hiervoor zijn afwaarderingsvergoedingen voor de gronden en beheervergoedingen beschikbaar.	
		28r	Sociaaleconomische analyse U schijft dat er geen sociaaleconomische effecten te verwachten zijn van dit beheerplan. Echter u heeft ambities de stikstofgevoelige natuur uit de mesotrofe verlandingsreeks uit te breiden met 44 hectare netto en daartoe 176 hectare bruto (blz 97). Mocht er meer stikstof gevoelige natuur komen heeft dit mogelijk zijn uitwerking op het percentage van de oppervlakte die onder de KDW komt en daarmee ook op alle sectoren waarvan verwacht wordt evenredig bij te dragen aan het behalen van de doelen in de Wet Stikstof en Natuurherstel alsmede de aanscherpingen in het regeerakkoord. Ook uw ambitie om gronden aan te kopen en daar wellicht weer stikstofgevoelige) natuur te realiseren zullen hun weerslag hebben op de ontwikkelruimte in de omgeving ervan. Wij stellen voor dat u de sociaaleconomische analyse opnieuw uitvoert en deze punten meeneemt.	Zie beantwoording 16e en 16k.	Nee
		28s	Bijzonder vinden wij de verschillen tussen het Utrechtse en de Noord-Hollandse ganzenbeheer.	Het landelijk wettelijk kader voor faunabeheer is uniform. Tussen provincies kunnen echter verschillen in ganzenbeheer bestaan omdat het beleid kan verschillen maar ook omdat provinciale situaties kunnen verschillen en er sprake is van twee bevoegde gezagen, met een eigen democratische	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				verantwoording. Meer informatie kunt u vinden op https://www.faanabeheereenheid.nl/OVER-ONS/Algemeen	
29		29a	Verzoekt om tot 15 juni tijd te krijgen de zienswijze aan te vullen	De termijn van 6 weken om te reageren op het Natura 2000 beheerplan is verstreken. In de gebiedsprocessen blijft het gesprek gevoerd worden over de implementatie van maatregelen en doelen.	nee
		29b	De zienswijze komt geheel overheen met de ingediende zienswijze van de LTO (zie bovenstaand)	Wij verwijzen naar de beantwoording op de vragen van LTO	
30		30a	Het ontwerp plan heeft effect op de gronden/bezittingen van ons en hier heb ik bezwaar tegen. Door deze invloed zijn er beperkende effecten voor mijn grond en bedrijf. Ik wil dat het plan geen bijwerkende/neven effecten heeft voor nu en de toekomst van mijn bedrijf. Ik vraag u dan ook het plan zo in te vullen dat ik mijn bedrijf en gronden zo kan blijven gebruiken zoals ik nu kan en voor de aanwijzing van N2000 gebied. Mijn bezwaar destijds tegen het N2000 gebied Oostelijk Vechtplassen is destijds afgewezen omdat het geen invloed zou hebben op mijn bedrijf/eigendommen en ik wil dit nu ook graag bevestigd hebben in het plan.	De begrenzing en doelen zijn vastgesteld in het aanwijzingsbesluit. Zie antwoord 10. In het beheerplan is aangegeven welke huidige (agrarische) activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden).	nee
31. CDA Wijdemeren		31a	Wij maken bezwaar dat ook voorwaarden worden gesteld buiten (ofwel om het gebied) het gebied. Voor Wijdemeren geldt dat buiten de Natura	Wet- en regelgeving omtrent Natura 2000 is vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Ook de externe	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			2000 gebieden veelal een regime van Bijzonder Provinciaal Landschap van toepassing is. Waardoor de ontwikkeling/uitbreiding van de recreatieondernemingen moeilijk gemaakt wordt. Indien nu ook in de kaders wordt vastgesteld, dat ook maatregelen genomen kunnen worden buiten gebieden Natura 2000, wordt de ontwikkeling nog verder bemoeilijkt	werking is wettelijk vastgelegd. Met het beheerplan wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke vereisten uit de Wet natuurbescherming.	
		31b	Wij maken er bezwaar tegen dat nu gekeken wordt of bestaande activiteiten in dit gebied kunnen (blijven). Dit betekent zelfs dat in bepaalde omstandigheden ondernemingen ook in reeds bestaande activiteiten belemmerd worden.	Wet- en regelgeving omtrent Natura 2000 is vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Met het beheerplan wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke vereisten uit de Wet natuurbescherming. In het beheerplan is aangegeven welke huidige (recreatieve) activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden)(hoofdstuk 5 beheerplan en bijlage 5.2).	nee
		31c	Op vele bladzijden is te lezen dat het doel "uitbreiding" is, zowel voor flora als fauna. Hierbij merken wij op dat de doelstelling veelal te hoog gegrepen is.	De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wijst een aangemeld Habitatrictlijngebied of een nieuw Vogelrichtlijngebied aan als Natura 2000-gebied onder Nederlandse wetgeving (Wet natuurbescherming). Dit gebeurt via een aanwijzingsbesluit. In het aanwijzingsbesluit staan de doelen voor de habitattypen en (vogel-) soorten waarvoor het gebied is aangewezen en de begrenzing van het gebied. Het is dus niet de provincie maar het Rijk die de doelen en begrenzing bepaalt.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		31d	wij u op om goed te kijken naar doelen en maatregelen en deze realistischer te maken. .	Zie voorgaand antwoord. De maatregelen die zijn opgenomen zijn nodig om de doelen te realiseren.	Nee
		31e	Nestvlotjes vinden wij een omslachtige maatregel waarvan het effect niet bekend (invloed ganzen)	Het plaatsen van nestvlotjes is een bewezen effectieve maatregel. Nestvlotjes moeten zo zijn gemaakt dat verstoring door ganzen niet kan plaatsvinden	Nee
		31f	Doelmatiger is om nu prioriteit te geven in dit beheerplan om de aantallen van ganzen drastisch naar beneden te krijgen. In bijlage 6 zien we de aanbevelingen. Deze zijn niet toereikend om de aantallen drastisch naar beneden te krijgen. Zolang dit niet lukt zijn alle andere maatregelen ontoereikend om de doelen te halen.	Uw zienswijze heeft betrekking op ganzenbeheer dat in het Faunabeheerplan Gans Noord-Holland is opgenomen. In het Faunabeheerplan gans is aangegeven dat ter reductie van de ganzenpopulaties, beheerteams in worden gezet om binnen Natura 2000-gebieden ganzen te beheren. Het doel is het terugdringen van de standpopulatie grauwe ganzen, Canadese ganzen en brandganzen tot daarmee een maatschappelijk aanvaardbaar (ganzen-)schadeniveau wordt bereikt. Tevens wordt met dit ganzenbeheer beoogd de door ganzen aangerichte schade aan flora en fauna te voorkomen, daaronder begrepen ganzenvraat aan riet die direct en indirect van negatieve invloed is op de instandhoudingsdoelen voor OVP.	Nee
		31g	Verschillende maatregelen een bedreiging voor de recreatie in Wijdmeren: het terugdringen van	Bij de maatregel 'beperken vaarbewegingen in ondiepe zone tot 3 meter (Wijde Blik) is in het beheerplan	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			vaarbewegingen en het plaatsen van drijfbalken. Ook hier een maatregel die niet de grootste veroorzaker van te weinig riet aanpakt. Bovendien heeft deze maatregel grote gevolgen voor de recreant en de recreatie ondernemer, juist in de Wijde Blik wordt door onze eigen inwoners gerecreëerd. Tegen deze beide maatregelen maken wij dan ook bezwaar	aangegeven: 'In overleg met belanghebbenden (bewoners, recreanten, watersportsector, Natuurmonumenten, enz) gaat het waterschap kijken waar het mogelijk is om in de Wijde Blik ondiepe zones langs de oevers te beschermen tegen golfslag, opwoeling en beschadiging van waterplanten door gemotoriseerde recreatievaart. Doordat de ondiepe zones met name aan de randen van de plas zitten en de wens is om ongeveer de helft van de oeverlengte te beschermen, veronderstelt Waternet dat de functie van de plas voor de recreatievaart minimaal belemmerd wordt. ' In de uitwerking van de maatregelen vindt dus nadere afstemming met belanghebbenden plaats.	
		31h	gesproken wordt in termen van "mogelijk". Op basis van mogelijke oorzaken is het onverantwoord maatregelen te nemen. Alvorens men maatregelen neemt dient men zeker te zijn van de oorzaak. Dit is een basisvoorwaarde, voor het nemen van maatregelen	Bij de nadere uitwerking van de maatregelen wordt ook de effectiviteit meegewogen alvorens tot uitvoering overgegaan wordt. Zie verder voorgaand antwoord.	nee
		31i	Een betere communicatie over dit (ontwerp) beheerplan vinden wij noodzakelijk voor onze inwoners en ondernemers. Alleen een advertentie in de lokale bladen, voor een beheerplan met verstrekende gevolgen achten wij niet voldoende.	In de klankbordgroep die bij de totstandkoming van dit beheerplan betrokken was, zijn vertegenwoordigers van de watersportsector en bewonersverenigingen aanwezig geweest. Gesprekken zijn gevoerd met	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				diverse bewonersverenigingen. Bovendien is er een informatie-avond geweest waarin het beheerplan is toegelicht. Bij de nadere uitwerking van maatregelen worden belanghebbenden nader betrokken	
32 Zeilschool De Vuurtoren		32a	Beperking van aanlegplaatsen, beperking van scheepsbewegingen en afsluiting van vaargebieden vormen een bedreiging voor de watersport.	Zie antwoord 17 a.	nee
		32b	In de plankaart zien we dat de Oostelijke Drecht, een belangrijke vaarroute van de plas naar de Jachthaven - en verder naar het Hilversums kanaal is bestemd als habitat- en vogelrichtlijngebied. Wij zouden graag zien dat de Oostelijke Drecht en de 's Gravelandse Vaart als vaarroute wordt opgenomen zodat er een ontsluiting mogelijk blijft van de jachthavens gelegen aan de Oostelijke Drecht én zodat er een doorvaart mogelijk blijft naar het Hilversums Kanaal	In het beheerplan is aangegeven welke huidige (recreatieve) activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden) (hoofdstuk 5 en bijlage 5.1 en 5.2). Daaruit blijkt dat het huidige vaarrecreatieve gebruik voor de eerste beheerplanperiode vergunningvrij in het beheerplan is opgenomen. Verder leidt het beheerplan niet tot wijzigingen in bestaande vaarroutes.	nee
		32c	Als we het plan bestuderen vinden we het onduidelijk wat de consequenties zullen zijn voor de recreatie. Zeilschool de Vuurtoren behoudt zich dan ook het recht voor deze zienswijze in een later stadium nader aan te vullen.	Zie antwoord 32 b. Zienswijzen later aanvullen of indienen is niet mogelijk. Zienswijzen worden alleen behandeld voor zover ze binnen de termijn zijn ingediend. Dat volgt uit jurisprudentie.	nee
33. Jachthaven Wijde Blick		33a	De totstandkoming van deze wet Natura2000 is niet democratisch verlopen	In de klankbordgroep die bij de totstandkoming van dit beheerplan betrokken was, zijn vertegenwoordigers van de watersportsector en bewonersverenigingen aanwezig geweest. Gesprekken zijn gevoerd met	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				diverse bewonersverenigingen. Bovendien is er een informatieavond geweest waarin het beheerplan is toegelicht. Bij de nadere uitwerking van maatregelen worden belangenhebbenden nader betrokken	
		33b	Wij maken bezwaar tegen de grote bufferzone in gebieden rondom Natura-2000 begrenzing. De grens zou de grens moeten zijn en door buiten moet ondernemen mogelijk zijn. Gezelligheid op en rondom het water moet blijvend kunnen. Bestaand gebruik moet gehandhaafd blijven en mag niet verder worden ingeperkt.	Wet- en regelgeving omtrent Natura 2000 is vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Ook de externe werking is wettelijk vastgelegd. Met het beheerplan wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke vereisten uit de Wet natuurbescherming.	nee
		33d	Wij accepteren niet dat bestaand gebruik om wordt gezet naar huidig gebruik met terugwerkende kracht van 24 maart 2000. Zie wetgeving 31-03-2010. Al zijn wij aangesloten als land bij de EU wil nog niet zeggen dat een aangenomen wet hier in Nederland vervalt met nu de verwijzing naar een Europese referentiedatum. Dit moet er uit genomen worden!	Wet- en regelgeving omtrent Natura 2000 is vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Met het beheerplan wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke vereisten uit de Wet natuurbescherming met bijbehorend jurisprudentie. Hieronder valt ook de in het beheerplan genoemde Europese referentiedatum. De door inbrenger genoemde datum van 31 maart 2010 voor bestaand gebruik geldt niet meer. Die datum was opgenomen in de Natuurbeschermingswet 1998 als onderdeel voor de regeling over bestaand gebruik. Die bepalingen zijn echter vervallen en zitten niet meer in de Wet natuurbescherming. Op grond van vaste	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				jurisprudentie worden dus de Europese data als referentiedatum gehanteerd.	
		33e	De Provincie moet niet de mogelijkheid krijgen om "passende maatregelen" te kunnen nemen tot zelfs aan het stil leggen van het bestaand gebruik". Dit moet er uitgenomen worden!!	Wet-en regelgeving omtrent Natura 2000 is vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Hieronder valt ook het nemen van passende maatregelen. Deze kunnen in uiterste geval leiden tot stillegging van het huidige gebruik. Met het beheerplan wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke vereisten uit de Wet natuurbescherming.	nee
		33f	de datum van de vogelrichtlijn en habitat richtlijn terug te brengen naar de referentie datum van 7 december 2004 ook dit is buiten de wet om.! Dit moet er uitgenomen worden!!	Hoewel de Wet natuurbescherming de referentiedatum niet definieert, geldt op basis van vaste jurisprudentie de aanwijzdatum van een Natura 2000 gebied als referentiedatum voor bestaand gebruik of vergunningverlening. Het bevoegd gezag moet wettelijke regels toepassen, maar moet daarbij ook rekening houden met regels die voortkomen uit rechterlijke uitspraken. Dat geldt dus ook voor de aanwijzdatums van de Natura 2000 gebieden die als referentiedata gelden. Afhankelijk van welk gebied het betreft kan dit o.a. 10 juni 1994, 24 maart 2000 en 7 december 2004 zijn.	nee
		33g	Wij maken bezwaar tegen de passages waarin staat dat gebieden worden aangewezen waarbij 'recreatievaart beperkt zal gaan worden', met name op stukken die ondieper zijn dan 3 meter.	Zie beantwoording zienswijze 26c	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			Het zijn juist deze ondieptes waar veel gerecreëerd wordt door met name sloepen		
		33h	Ook de wateren rondom de eilanden op de verschillende plassen welke vaak niet dieper zijn dan 3 meter zijn juist de plekken waar de recreatiedruk intensief is, dit geldt voor alle eilanden en stranden aan de plas. Op uw tekeningen wordt juist hier aangegeven dat er kranswieren te vinden zijn. De bestaande situaties dienen gehandhaafd te blijven.	Zie beantwoording zienswijze 26c	nee
		33i	Het onderhoud van de stranden, eilanden en vaardieptes is broodnodig om de kwaliteit op pijl te houden. Het terug plaatsen van zand t.b.v. zandbanken, het op diepte houden van vaarwegen en het kunnen bereiken van de recreatie eilanden mag niet in het gedrang komen door natuurwetgeving. Dit moet er uitgenomen worden!!	In het beheerplan is aangegeven welke huidige activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden)(zie hoofdstuk 5 en bijlage 5.1 en 5.2).	nee
		33j	een groot deel van het vaargebied wordt bedreigd door o.a. bagger, ondieptes en waterplanten (met name fonteinkruid). Door het gebrek aan onderhoud en het beschermen, zelfs stimuleren, van sommige soorten vormt dit een bedreiging voor het vaarwaterareaal en de watersport. Onderzoek vindt plaats, zonder enig uitzicht op een oplossing of garantie. De groei van fonteinkruid gaat zo snel dat behoorlijk wat hectaren onbevaarbaar dreigen te worden, dit tot grote frustratie van de recreant.	Zie beantwoording zienswijze 26e	nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		33k	Onderzoek naar de consequenties van de diverse maatregelen dient plaats te vinden en adequate maatregelen op basis hiervan dienen te worden getroffen om naast het beoogde natuurbehoud en natuurontwikkeling, bestaand gebruik van bedrijven en recreanten veilig te stellen.	Voor uitwerking maatregelen zie beantwoording zienswijze 26 f.	nee
		33l	Wij zijn als bedrijf ook nooit geraadpleegd over de Natura 2000 beheerplannen Oostelijke Vechtplassen, zelfs bij een openbare vergadering zijn wij, en een collega, geweigerd. Wij zaten in het eerste uur, in de vergaderingen, over Natura2000 voordat deze werd aangenomen. Zoals ik al eerder heb gemeld is dit niet democratisch	Zie beantwoording zienswijze 33a	nee
		33m	Wijde Blick: Kenschets en gebruik; in deze tekst wordt gesuggereerd dat ten tijde van de aanwijzing de helft van de oppervlakte zou bestaan uit het habitatype kranswierwateren. Dit is totaal verzonnen tekst, absoluut niet waar.!!	Dit wordt genuanceerd, is niet in overeenstemming met de T0 kaart	ja
		33n	Er wordt gesuggereerd dat de Wijde Blick een broed gebied voor de grote Karekiet zou zijn. Dit is totaal niet waar en zelfs bij recente onderzoeken 2021/2022 gebleken. Wijde Blick is absoluut v a n geen belang voor de grote Karekiet , ook niet door extra ontwikkeling van waterr iet oevers. Dus dit moet er ook uit.!!	In de Atlas Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer (actualisatie 2019) is Wijde Blick aangegeven als broedlocatie van grote karekiet in de periode 200-2014 (de referentieperiode). In deze periode kwam de soort dus wel voor in Wijde Blick.	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		33o	Figuur 9: Habitattypenkaart deelgebied Wijde Blik (referentiesituatie TO) – blauw H3140 Kranswierwateren moet verwijderd worden!	De habitattypenkaart geeft de situatie in de referentiesituatie weer. Deze is opgesteld op basis van vegetatiegegevens waaruit blijkt dat kranswierwateren in Wijde Blik in de TO situatie aanwezig zijn.	nee
		33p	Het fosfaat wat uit het Hilversums kanaal water komt (afkomstig uit verschillende bronnen) is de grootste bron, de waterzuivering van Hilversum (onder beheer van Water net). Deze zuivering functioneert niet naar behoren, dit dient eerst voor 100% opgelost te worden door deze instantie.	Een maatregel voor het beperken van de invloed van de fosfaatbelasting vanuit het Hilversums kanaal is opgenomen in het beheerplan.	Nee
		33q	De andere grootste bron is de vuilstortplaatsen in Kortenhoef zelf welke ook eerst gesaneerd dienen te worden	De vuilstort heeft – voor zover de provincie nu weet – geen invloed op de Wijde Blik. Nader onderzoek zal dit definitief moeten uitwijzen.	Nee
		33s	Het gemotoriseerde recreatieve vaarverkeer is niet de oorzaak zoals beschreven in de knelpunten. Ook het aantal vaarbewegingen niet. Dit moet er dus uit.	Dit heeft zoals in de tekst aangegeven betrekking op de KRW waterkwaliteit. In een analyse van waterschap AGV is aangegeven dat vaarverkeer een negatief effect op de ecologische toestand van de Wijde Blik.	Nee
		33t	De overheid moet iets gaan doen aan ganzen.	Zie antwoord 31g	Nee
		33u	Blz 150: Er is niets overlegt met belanghebbende zoals bewoners, recreanten, watersport sector. Het waterschap zal en gaat niet bepalen of er op de ondiepe zones langs de oevers bescherming zal komen (zoals drijfbalken). De recreatievaart zal totaal niet belemmert worden door beperkende maatregelen.	Op pagina 50 staat dat het waterschap in overleg gaat met belanghebbenden, dit overleg heeft dus niet reeds plaatsgevonden. Verder zie beantwoording zienswijze 31h	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

34				Zie beantwoording LTO noord	
35				Zie beantwoording LTO noord	
36			Bomenkap, uitbreiding recreatie zonder dat er vergunning nodig is. Te weinig inspanning tav stikstofproblematiek (ook honden veroorzaken dit, zoals recentelijk in het nieuws). Het beheerplan Oostelijke Vechtplassen ademt geheel de sfeer van gebruik van natuur ipv de hoognodige natuurbescherming. Er wordt m.i. te weinig gedaan tegen het verdwijnen van soorten. Dat los je allemaal niet op met meer recreatie. De slogan alhier dat natuur en recreatie samen gaan en elkaar versterken is in dat kader merkwaardig te noemen. Daarnaast is er een chronisch tekort aan toezicht, wat eveneens schadelijk is.	De maatregelen die in dit beheerplan zijn opgenomen zijn erop gericht de Natura 2000 instandhoudingsdoelen te realiseren. Het betreft een groot aantal maatregelen gericht op natuurherstel en -ontwikkeling, waterkwaliteit, faunabeheer en exotenbeheer gericht op het realiseren van de behoudsdoelstelling en uitbreidings- en verbeteringsdoelstelling. Daarnaast is door middel van de beoordeling van het huidige gebruik en het formuleren van specifieke voorwaarden gewaarborgd dat dit gebruik geen significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen heeft. Voor wat betreft handhaving zie antwoord 21b . Andere maatregelen in het kader van stikstof worden in het kader van de provinciale aanpak stikstof uitgevoerd.	Nee
37		37a	Op pagina 192 van het beheerplan Oostelijke Vechtplassen wordt aangehaald "het programma inzet SBB natuurinrichting polder mijnden ". Dit plan is niet in uitvoering bij zowel SBB als de provincie. Ook de andere grondeigenaren in het betrokken gebied weten niets van dit plan af. Het bevreemd mij ook zeer dat er in dit plan gesproken wordt over uitvoering terwijl de	Zie antwoord 16h	Ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			medegrondeigenaren van niets weten. Dit zelfde geldt voor het punt verwerving arealen t.b.v. de verbinding naar de Vecht. en van daaruit naar de venen		
		37b	de zin "Natuurinrichting van Oosthelft Polder Mijnden(Tegen de grens van Loosdrechtse plas) met schoon water en fors aandeel water en moerasnatuur is het geen wat niet klopt. Dit land is nooit moeras geweest, de afgelopen eeuwen al niet. Het is al lange tijd in gebruik als agrarisch land en niet als natuur. Ook de benoemde SBB gronden hebben de bestemming Agrarisch met natuurwaarde, dus geen natuurbestemming. De SBB gronden worden al decennia beheerd door de agrarische bedrijven in de polder, waarvan een aantal hun bedrijfsvoering aangepast hebben aan deze gronden. Veel natuurwaarden aanwezig.	Zie antwoord 16 h	Ja
		37c	Er is niets officieel bekendgemaakt, er is geen contact geweest met de diverse grondeigenaren, die de percelen gebruiken voor hun bedrijven. Officieel is er dus niets bekend ook niet hoe dit eventueel beheerd gaat worden. Naar mijn inziens mogen deze plannen niet aangehaald worden in het beheerplan Oostelijke Vechtplassen en zeker niet als nu in het plan staat: reeds voorgenomen, maar nog niet gelukt op vrijwillige basis.	Zie antwoord 16 h	Ja
		37d	Het beheerplan Oostelijke Vechtplassen mag in geen geval een "hinder of belemmering" vormen voor mijn agrarisch bedrijf, dat gronden in het aangegeven gebied in eigendom heeft en daarvan	In het beheerplan is aangegeven welke huidige (agrarische) activiteiten ongewijzigd en vergunningvrij kunnen	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			afhankelijk zijn voor het voortbestaan van mijn bedrijf.	worden uitgevoerd (al dan niet met specifieke voorwaarden).	
38		38	Maakt zich ernstig zorgen over toekomst van het bedrijf die generaties lang in eigendom is en het voortbestaan lastig. Ziet zichzelf weggezet. Hij verwijst naar de inspraak van LTO.	Zie beantwoording LTO	
39		39a	2 percelen 1161 & 1162 gelegen aan de Westbroekse Binnenweg 17A,B,C, 3612AETienhoven in het gebied Molenpolder. Op deze percelen 1161 en 1162 ligt een Natuurbestemming en daar maak ik bezwaar op. Eerder hebben wij met een aantal bewoners uit de Westbroekse Binnenweg bezwaar gemaakt op de bestemmingen Natuur/ NNN gebied in het beheerplannen van de Provincie Utrecht(deze zijn in de PRV gecorrigeerd aan de hand van dit bezwaar)en er is ook bezwaar gemaakt op het veegplan van het bestemmingsplan Maarsseveense Plassen en omstreken van de gemeente Stichtse Vecht. Deze correctie is daar ook doorgevoerd en is het wachten op de Nota van beantwoording. In het N2000 beheerplan wordt gesteld dat : Op de begrenzing en de Natura 2000-doelen kan niet worden ingesproken. Deze is door de staatsecretaris van Economische Zaken al eerder vastgesteld bij de definitieve aanwijzing van het gebied. Wij verzoeken u toch de correctie door te voeren omdat eerder is aangegeven dat er fouten gemaakt zijn.	Zienswijzegever maakt bezwaar tegen de begrenzing van het Natura 2000 gebied. Echter, zoals zienswijzegever zelf vermeldt, gaat dit beheerplan niet over begrenzingen, maar is het Rijk hiervoor verantwoordelijkheid. Zie ook antwoord 2b.	Nee
		39b	Net is mij bekend dat er in de bekendmaking "Ter inzagelegging van het ontwerp	Zie antwoord 39a	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			Natura 2000 beheerplan Oostelijke vechtplassen” de volgende tekst staat Maar zoals u hierboven kunt lezen hebben Provincie en Gemeente eerder fouten toegegeven en gecorrigeerd. In deze zienswijze dus het verzoek om in alle plannen deze correctie door te voeren. Provincie kon eerder de Natura 2000 bestemming niet corrigeren omdat dit op een ander niveau (Europees) moet gebeuren		
40			Zienswijze gelijk aan LTO	Beantwoording gelijk aan LTO	
41			Gelijk aan zienswijze LTO	Beantwoording gelijk aan LTO	
42 Vereniging Ster van Loosdrecht		42a	Gezien de natuurwaarden en potenties voor N2000 achten wij het waardevol als wij, de vereniging de Ster van Loosdrecht, met ons gebiedsaanbod en de natuurambities daarin, onderdeel worden van het N2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen. Wij verzoeken op basis van onze input het ontwerp beheerplan Oostelijke Vechtplassen aan te passen zodat de belangrijkste onderdelen van het geactualiseerde gebiedsaanbod van de Ster van Loosdrecht en de daarbij passende natuurdoelen en beheeraanpak worden verankerd.	In het kader van het gebiedsproces ten behoeve van de realisatie van het NNN dat loopt in de Oostelijke Vechtplassen waaronder de Ster, worden in inrichtingsplannen en andere nadere uitwerkingen van het NNN (zoals het gebiedsaanbod), de maatregelen die in dit beheerplan zijn opgenomen verder uitgewerkt. Het gebiedsaanbod levert een bijdrage aan het realiseren van Natura 2000-doelen met name door verbetering van de waterkwaliteit. Een verwijzing naar het gebiedsaanbod wordt dan ook opgenomen in het beheerplan.	ja
		42b	In het ontwerp Natura- 2000 beheerplan wordt benadrukt dat de natuurwaarden die gebonden zijn aan waterplantrijke wateren belangrijk zijn; dit is ook wat vereniging de Ster van Loosdrecht wil monitoren en daaraan gekoppeld ook haar inrichting en beheer op af wil stemmen.	Het gebiedsaanbod levert een bijdrage aan het realiseren van Natura 2000-doelen met name door verbetering van de waterkwaliteit. Een verwijzing naar het gebiedsaanbod wordt dan ook opgenomen in het beheerplan.	ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		42c	in een expertsessie (2 maart 2022) met medewerkers van provincie Noord-Holland over de natuurdoelen van het Stergebied is er niet gesproken over het natuurdoel blauwgrasland als ambitie. Ook plaggen in het Stergebied is expliciet benoemd als een onwenselijke maatregel in het Stergebied, mede vanwege de cultuurhistorische waarde van de verkavelingsstructuur van het Stergebied	Blauwgrasland is een instandhoudingsdoel voor het Habitatrichtlijngebied Oostelijke Vechtplassen. Daar waar potenties zijn voor blauwgrasland kan plaggen bijdragen aan de ontwikkeling van blauwgrasland. In het inrichtingsplan dat ten behoeve van de realisatie van het NNN wordt opgesteld, zullen de in het beheerplan genoemde maatregelen nader worden gedetailleerd en voor zover nodig worden aangepast in afstemming met belanghebbenden.	nee
		42d	De visie van Vereniging Natuurmonumenten over het koesteren van hoogveenbossen en petgatenherstel wordt aangehaald, maar de ambities van zowel het goedgekeurde gebiedsaanbod uit 2013 als het geactualiseerde gebiedsaanbod van 2021 van de Ster van Loosdrecht worden niet aangehaald en dat zou wel terecht zijn wat ons betreft.	De visie van Natuurmonumenten wordt aangehaald omdat dit mede richting geeft aan de ontwikkelingsrichting/potenties van de N2000 doelen in de Ster en is daarom onder het kopje potenties/knelpunten opgenomen. Het niveau van het gebiedsaanbod 2013 en 2021 zit meer op uitvoeringsniveau/maatregeleniveau en is daarom niet opgenomen onder het kopje potenties en knelpunten.	Nee
		42e	Het inrichtingsplan voor de 1e beheerplan periode is essentieel voor het implementeren van het gebiedsaanbod van Vereniging de Ster van Loosdrecht in het beleid van provincie Noord-Holland. Een van de belangrijke uitkomsten van de expertsessie van 2 maart 2022 over het oostelijk deel van het	Het beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan, maar vormt hiervoor wel het kader. Genoemd bodemonderzoek is uitvoeringsgericht en te gedetailleerd om op te nemen in het voorliggende beheerplan. Wij zijn het eens dat het door u genoemde onderzoek	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			Stergebied, is dat er nader bodemonderzoek moet komen om hiermee de gebiedspotenties goed in beeld te brengen. Dit sluit goed aan op het nog te maken inrichtingsplan voor de Oostelijke Vechtplassen voor de aankomende beheerplanperiode (6 jaar).	inbreng kan leveren voor het nog te maken inrichtingsplan.	
43 Vitens		43a	Vitens merkt op dat zij niet in de gelegenheid is gesteld om eerdere concepten van het Ontwerp Natuurlijk 2000-beheerplan in te zien. Dat betreurt zij, omdat zij als partner van de provincie in het bewerkstelligen van drinkwater- en natuurdoelstellingen (ook in het licht van de komende omgevingswet) de verwachting had dat informatie over de winningen, die nu is opgenomen in het beheerplan met haar zou worden afgestemd	Eerst wordt opgemerkt dat de door Vitens gewenste wijze van betrekken, niet bij het voorbereiden opstellen van een N2000-beheerplan vereist of nodig is. In de wet, Wnb en Awb, is de procedure van het voorbereiden en vaststellen van een N2000-beheerplan omschreven en is bepaald op welke momenten en welke wijze belanghebbenden en betrokkenen mogelijkheid krijgen voor inzien van en inspraak op – het ontwerp voor – het N2000-beheerplan. Vitens heeft daarin dezelfde positie en rol als andere belanghebbenden en betrokkenen bij dit N2000-beheerplan en deze partijen worden op eenzelfde wijze betrokken/ krijgen op eenzelfde wijze mogelijkheid tot inspraak. Voorts wordt opgemerkt dat Vitens ook niet stelt of onderbouwt dat de wettelijke procedure niet of niet volledig is gevolgd. Gelet daarop moet het ervoor worden gehouden dat Vitens ook niet bestrijdt dat deze procedure juist is gevolgd. Dit	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				onderdeel van de zienswijze van Vitens wordt ook als verzichting beschouwd en niet als een tegen het Natura 2000-beheerplan gericht betoog. Overigens is nog op te merken dat Vitens wel is betrokken bij de voorbereiding van het beheerplan en input heeft kunnen leveren op de inhoud daarvan, met name waar het gaat om de inventarisatie en beschrijving van het gebruik dat plaatsvindt in en rondom het N2000-gebied. De waterwinning bij Groenekan is daarin gezien en in beeld gebracht. Dat Vitens voor die waterwinning ook is betrokken, blijkt uit het beheerplan en de stukken die daaraan ten grondslag liggen. Daarbij is er bij besprekingen over de plannen van Vitens voor het uitbreiden van de winning wel degelijk aandacht geweest voor dit beheerplan en is dit in de overleggen betrokken en - uitgebreid - besproken.	
		43b	Doublures in de tekst: Vitens merkt daarnaast op dat er ten aanzien van haar winningen sprake is van doublures in de tekst van het beheerplan. Verwezen wordt naar de pagina's 154, 159, 164 en 169. <i>De drinkwaterwinning Nieuw Loosdrecht leidt tot een vermindering van de kwelstroming naar het oostelijk</i>	Herhaling is verwijderd	Ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			<i>deel van deelgebied Vuntus. Uit onderzoek blijkt dat een afname van de onttrekkingshoeveelheid leidt tot een toename van de kwelstroom naar het oostelijk deel van Vuntus (Leeuwis, 2017)¹. Deze winning is sinds een aantal jaren teruggebracht tot ongeveer 2 miljoen m³ /jaar, maar de vergunde hoeveelheid is nog 3,7 miljoen m³/jaar (zie bijlage 5.1 en provincie Noord-Holland, 2021). De reductie van de winning is gunstig voor de natuur in Noord-Holland (Vechtplassen) én Utrecht (Noorderparkgebied), maar een verdere reductie kan leiden tot grondwateroverlast. Ook is er een groeiende vraag naar drinkwater. Tussen het drinkwaterbedrijf Vitens en de provincies Utrecht en Noord-Holland is afgesproken om vervangende capaciteit te realiseren op de locatie Eemdijk zodat de huidige situatie kan worden geconsolideerd (provincie Noord-Holland, 2021).</i> Vitens stelt voor om deze alinea slechts één keer op te nemen, namelijk bij de beschrijving van de winning.		
		43c	Groene Kan: de provincie Utrecht baseert het standpunt dat het vergunde recht op de referentiedatum 7 miljoen m³ bedraagt op een milieumelding uit 1998 die geen enkel gevolg had voor de toestemming om 10 miljoen m³ per jaar te winnen. De melding heeft ook geen beperking	In het Natura 2000-beheerplan is het huidige gebruik van de verschillende waterwinningen beschreven als uitgangspunt waarop de te nemen maatregelen in het gebied verder zijn bepaald en waaraan de effectiviteit	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			opgelegd aan de zuivering van het gewonnen water. De melding is slechts ingediend voor de vervanging van filtergrind door actief kool in de nafilters. Daarbij is een voorbeeldberekening gemaakt van het kool dat benodigd is bij een zuivering van 7 miljoen m'. Dat neemt niet weg dat het actief kool vervangen zou kunnen en mogen worden, teneinde een grotere hoeveelheid te zuiveren dan 7 miljoen m' per jaar. Dat betekent dat het vergunde recht nog altijd 10 miljoen m' bedraagt.	daarvan later kan worden afgemeten. Voor de bepaling van het "huidig gebruik" is dus niet van een vergund/eerder toegestemd, maar van een gemiddeld feitelijk gebruik (onttrokken hoeveelheid) over een aantal jaren uitgegaan. Zie daarvoor de uitleg in het beheerplan en de bijlage over het huidige gebruik, waarin om meer een tabel 2.10, bijlage 5.1 met beschrijving is opgenomen. Het gebruik van dit uitgangspunt past in de aard en het doel van een Natura 2000-beheerplan. Wat een eerdere vergunning/toestemming voor een bepaald gebruik inhoudt en welke omvang het gebruik op grond daarvan op de van belang zijnde referentiedatum mocht hebben, is van belang voor het bepalen of al dan niet een Wnb-vergunning nodig is voor de waterwinning. Deze vraag speelt geen rol in het beheerplan, hoeft daarin niet te worden beoordeeld en dat is ook niet gebeurd. Het beheerplan is immers een ander instrument en heeft een ander doel met een ander referentiemoment. Het standpunt wat Vitens aanhaalt, is geen standpunt dat in het kader van het beheerplan is ingenomen. De stelling van	
--	--	--	---	--	--

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				Vitens is daarmee dus niet gericht op het Natura 2000-beheerplan, maar loopt vooruit op een eventuele beoordeling in een toekomstige vergunningenspoor. Gelet daarop wordt op deze stelling niet nader ingegaan.	
		43d	In het kader van de discussie tussen Utrecht en Vitens is met de provincie overeengekomen dat Vitens en de provincie de juridische standpunten laten voor wat die is, zo lang dat niet nodig is en dat wordt gefocust op een gezamenlijke koers, bestaande uit gezamenlijk onderzoek naar de effecten van de verhoging van de winning naar 7, 7,5 en 10 miljoen m' per jaar. Dat betekent dat ook niet is afgesproken om de winning te beperken tot 7,5 miljoen m' per jaar. De afspraak is dat partijen onderzoeken of er een alternatief is voor de winning van 2,5 miljoen m' per jaar, ter vervanging van een toekomstige verhoging van de winning Groenekan van 7,5 miljoen m^ naar 10 miljoen m' per jaar. Vitens vindt dat de tekst in het beheerplan de rechten van Vitens én de tussen haar en de provincie Utrecht gemaakte afspraken miskent. Daarom verzoekt zij u om de informatie over het beheerplan aan te passen.	Ook dit betoog ziet inhoudelijk niet op het Natura 2000-beheerplan maar op een - beoordeling in het kader van - een eventuele toekomstige vergunningenprocedure. Een dergelijke procedure en wat er daarvoor moet gebeuren of eventuele besprekingen ter voorbereiding daarvan, spelen geen rol in het Natura 2000-beheerplan en kan daaraan ook niet raken. Zie ook onder meer de meer algemene vermelding in het beheerplan dat alles wat als uitbreiding of wijziging van het daar omschreven huidig gebruik te beschouwen is, nader moet worden bezien en onderzocht in een afzonderlijke vergunningenprocedure. Er bestaat dan ook geen aanleiding om beheerplan op dit punt aan te passen of aan te vullen.	Nee
		43e	Drinkwaterwinning is in zijn algemeenheid als 'categorie 4a' gekenmerkt (p. 111). In categorie 4a zijn "niet vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden" opgenomen. Dat betekent	Dit is juist, voor de waterwinning is geconstateerd dat daarvoor in het verleden al een toestemming verleend en dat deze toestemming in ieder geval de	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			dat drinkwaterwinning niet in een categorie is opgenomen, waardoor het is vrijgesteld van de vergunningplicht. Dat geldt alleen voor de activiteiten in categorie 1 en 2.	hoeveelheid water die is aangemerkt als huidig gebruik - gemiddeld 5.2 miljoen m3 per jaar - dekt. In het beheerplan wordt ervan uitgegaan dat voor die huidige hoeveelheid onttrokken water én als binnen de grenzen van het daar omschreven project (de installatie) wordt gebleven, geen vergunning op grond van artikel 2.7, tweede lid, van de Wnb nodig is. Bij situaties waarin voor het gebruik al eerder toestemming is verleend wordt er immers vanuit gegaan dat zich geen significante effecten voordoen. Voor dat soort situaties is categorie 4a bedoeld. Geen aanpassing van het beheerplan nodig.	
		43f	De winning mag dan ook zonder beperking of maatregelen worden voortgezet, mits dat 'op dezelfde wijze' plaatsvindt. Het is Vitens niet duidelijk wat daarmee wordt bedoeld, maar omdat het gaat om een beschrijving van het huidige gebruik, zal het waarschijnlijk gaan over het feitelijke gebruik dat plaatsvindt ten tijde van de vaststelling van het beheerplan. De effecten van het huidige gebruik worden beoordeeld ten opzichte van de referentietoetsings-datum 24 maart 2000 (p. 110	Het gaat dan om het huidige gebruik zoals omschreven in het beheerplan en de bijlage bij het beheerplan: een onttrokken hoeveelheid water op pompstation Groenekan van gemiddeld 5,2 miljoen m3 per jaar met variaties tussen de 3,6 en 6,8 miljoen (zie tabel 2.10, bijlage 5.1).	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

		43g	Pag. 109 niet duidelijk is wat bedoeld wordt met "zoals in het beheerplan omschreven". Het is niet duidelijk wat wordt bedoeld met 'zoals in het beheerplan omschreven', maar het is duidelijk dat de winning Groenekan, door de verwijzing naar het vermeende vergunde recht van 7 miljoen m' per jaar, in het beheerplan niet goed is omschreven. Ook de stelling dat voor gewijzigd gebruik of gebruik dat wisselt in omvang, locatie en/of tijdstip een vergunningplicht geldt bij mogelijke significante effecten op de Natura 2000-doelen kan niet overleind gehouden worden, omdat niet het feitelijke gebruik, maar het op de referentiedatum vergunde gebruik maatgevend is. Dat is in het geval van Groenekan 10 miljoen m' per jaar.	Zoals hierboven is toegelicht, is dit voor beheerplannen niet maatgevend. Geen aanpassing van het beheerplan nodig.	
		43h	Eemdijk en Loosdrecht Net als de tekst over Loosdrecht, komt de tekst omtrent het verlagen van de winvergunning van Loosdrecht en de zoektocht naar vervangende capaciteit ter plaatse van Eemdijk, meermaals in de tekst terug (biz. 30, 154, 159, 164, 169 en 214). Vitens vraagt zich af wat ertoe heeft geleid dit zesmaal terug te laten komen. Vitens verzoekt u dit aan te passen, zodat deze tekst maar eenmaal wordt genoemd in de blz. 154 t/m 169.	Herhaling is verwijderd.	ja
		43i	Bestuurlijk is afgesproken dat Loosdrecht reduceert met 1,5 miljoen m' per jaar. Dit betekent dat Vitens rekening houdt met een maximale waterwinning van 2,2 miljoen m' per jaar. Wat Vitens	Voorgestelde wijzigingen worden overgenomen.	Ja

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			betreft kan dit ook op deze manier opgenomen worden in het beheerplan.		
		43j	Vervolgens wordt aangegeven dat op de locatie Eemdijk voor de vervangende capaciteit gezorgd wordt. Eemdijk is echter één van de mogelijkheden om de vervangende capaciteit te verzorgen, er zijn meerdere mogelijkheden. Vitens verzoekt u dat ook tot uitdrukking te brengen in de tekst van het beheerplan	Het klopt dat Eemdijk één van de mogelijkheden is om de vervangende capaciteit te verzorgen. We zullen de tekst hierop aanpassen.	Ja
44. Gemeente Stichtse Vecht		44a	Zuidelijke Kievitsbuurten. Het verzoek is om de ZKB als “volwaardig “deelgebied op te nemen in het Ontwerp incl. de bovengenoemde uitvoeringsprojecten (zie voorts zienswijze ZKB)	Zie beantwoording zienswijze 5a	
45		45a	Van der Wilt is eigenaar van de percelen ter hoogte van de Nieuw Loosdrechtsedijk 217b/c/d /e, kadastraal bekend als sectie F, nrs. 1356, 1445, 1538, 1567 en 1568. <i>Wijzigingsbesluit is niet te raadplegen</i> Volgens de informatie op uw website ligt het ontwerp ter inzage. Helaas kunnen wij - opnieuw - niet opmaken op welke onderdelen het besluit gewijzigd is. Op uw website staan de volgende linken: • Ontwerp Natura 2000-beheerplan (pdf, 18,1 MB) • Samenvatting Natura 2000-beheerplan (pdf, 1,58 MB) • Aanvullende informatie Natura 2000-beheerplan (pdf, 858 kB) • Meer informatie: Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen	In uw zienswijze richt u zich tegen - de inhoud van - de stukken, waaronder kaarten, die te benaderen zijn via een link “Meer informatie: Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen” opgenomen bij de informatie over de ter inzagelegging van het ontwerp-beheerplan op de provinciale website. Via deze link komt u op de website natura2000.nl terecht. De stukken die via deze link te benaderen zijn het besluit van de staatssecretaris van Economische Zaken tot aanwijzing van de Oostelijke Vechtplassen tot Natura 2000-gebied. In dit besluit uit 2013, laatst gewijzigd in 2018, zijn onder meer de grenzen van de gebied opgenomen, zijn de in de gebied te beschermen dieren, planten en hun leefgebieden vermeld en zijn daarvoor	Nee

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

			Bij raadpleging van de link zoals genoemd in het 4e onderdeel hierboven wordt niet duidelijk of in de kaarten die hier te raadplegen zijn ook het ontwerp verwerkt is. Los daarvan zijn de kaarten voor diegenen die hier niet dagelijks mee werken (lees: anderen dan degenen die bij PNH of PU werkzaam zijn), niet te raadplegen. Met andere woorden: u voldoet hiermee niet aan artikel 3.11 van de Algemene wet bestuursrecht. Van der Wilt en anderen zijn dus niet in staat kennis te nemen van de wijzigingen. Hiermee wordt hun het recht ontnomen een adequate zienswijze in te dienen. Alleen al hierom zal de procedure opnieuw doorlopen moeten worden met het ter inzage leggen van een ontwerp besluit dat voor een ieder op eenvoudige wijze te raadplegen is. Mocht u nog vragen hebben dan zij wij graag tot nadere toelichting bereid. Hoogachtend,	doelstellingen voor behoud, uitbreiding of verbetering opgenomen. Dit aanwijzingsbesluit vormt het kader voor de uitvoering. De uitvoering van het aanwijzingsbesluit ligt op grond van de Wet natuurbescherming niet op rijksniveau maar bij de provincie, die daarvoor een beheerplan vaststelt. In een beheerplan is een beschrijving van de huidige natuur in het gebied opgenomen en zijn de maatregelen beschreven die nodig zijn om de in het aanwijzingsbesluit genoemde dieren, planten en hun leefgebieden te beschermen en de doelstellingen daarvoor te verwezenlijken. Het aanwijzingsbesluit en het beheerplan zijn dus twee verschillende instrumenten met elk een eigen bevoegd bestuursorgaan en eigen procedure. In dit geval gaat het alleen om een procedure om een beheerplan voor de Oostelijke Vechtplassen te kunnen vaststellen; ter inzage ligt dan ook het ontwerp voor dat beheerplan. Dit is ook in de publicatie en in de informatie daarover op de provinciale site vermeld. De op deze provinciale site opgenomen link naar het vaststaande aanwijzingsbesluit en de daarbij behorende stukken, is puur ter extra	
--	--	--	--	--	--

Nota van Antwoord Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen

				informatie en ter volledige voorlichting over de achtergrond van en kader voor het ontwerp-beheerplan dat nu in procedure is. Een (ontwerp-)beheerplan kan, gelet op de Wnb, een aanwijzingsbesluit niet wijzigen. Het aanwijzingsbesluit voor het natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen is ook geen onderdeel van de huidige procedure tot vaststelling van het beheerplan voor dat gebied. Anders dan u veronderstelt, zijn het (ontwerp-)beheerplan en het aanwijzingsbesluit twee afzonderlijke besluiten en hoeft en kán het (ontwerp-)beheerplan dus niet in het aanwijzingsbesluit en de daarbij behorende kaart(en) worden verwerkt. Gelet op het bovenstaande, is de conclusie dat van een strijd met artikel 3.11 van de Awb geen sprake is en dat er dan ook geen aanleiding bestaat om tot een hernieuwde ter inzagelegging over te gaan.”	
--	--	--	--	---	--

Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen Planperiode 2022-2028

NATURA 20

INHOUD

5 | Samenvatting

13 | 1 Inleiding

- 13 | 1.1 Achtergrond en aanleiding
- 13 | 1.2 Wat wordt beschermd vanuit Natura 2000
- 16 | 1.3 Doel van het beheerplan
- 16 | 1.4 Uitgangspunten
- 17 | 1.5 Juridische status en vaststelling
- 17 | 1.6 Stikstof
- 18 | 1.7 Proces van totstandkoming

19 | 2 Gebiedsbeschrijving

- 19 | 2.1 Inleiding en indeling in deelgebieden
- 19 | 2.2 Abiotische gebiedskenmerken
 - 20 | 2.2.1 Hoogteligging, geomorfologie en bodem
 - 21 | 2.2.2 Watersysteem
- 27 | 2.3 Huidig beleid en regelgeving
 - 27 | 2.3.1 Rijksbeleid
 - 27 | 2.3.2 Provinciaal beleid
 - 29 | 2.3.3 Beleid beheerders

30 | 3 Uitwerking Natura 2000-doelen

- 30 | 3.1 Inleiding
- 30 | 3.2 Algemene doelen Natura 2000 en kernopgaven
 - 32 | 3.2.1 Knelpunten en perspectieven voor de kernopgaven
- 38 | 3.3 Instandhoudingsdoelen
- 39 | 3.4 Knelpunten en perspectieven per instandhoudingsdoel
 - 39 | 3.4.1 Knelpunten en perspectieven van habitattypen
 - 53 | 3.4.2 Knelpunten en perspectieven van habitatrichtlijnsoorten
 - 64 | 3.4.3 Knelpunten en perspectieven van vogelrichtlijnsoorten: broedvogels
 - 79 | 3.4.4 Knelpunten en perspectieven van vogelrichtlijnsoorten: niet-broedvogels
- 89 | 3.5 Samenvatting: voor welke instandhoudingsdoelen zijn maatregelen nodig?

INHOUD

92 | 4 Maatregelen

92 | 4.1 Inleiding

93 | 4.2 Algemeen

93 | 4.3 Opgave en prioritering

93 | 4.3.1 Landschapsecologische opgave

94 | 4.3.2 Prioritering en planning van maatregelen

96 | 4.4 Maatregelen per instandhoudingsdoel

96 | 4.4.1 Maatregelen voor habitattypen

99 | 4.4.2 Maatregelen voor habitatsoorten

101 | 4.4.3 Maatregelen voor broedvogels

102 | 4.4.3.1 Natuurherstelmaatregelen ten behoeve van
herstel en uitbreiding van (broed) biotoop voor
grote karekiet, roerdomp, purperreiger,
woudaap, zwarte stern en porseleinhoen

105 | 4.4.3.2 Maatregelen voor de reductie van vraat door
grauwe gans

106 | 4.4.4 Maatregelen voor niet broedvogels

107 | 5 Toetsing huidig gebruik en kader vergunningverlening

108 | 5.1 Toetsing huidig gebruik

111 | 6 Handhaving

111 | 6.1 Vormen van handhaving

111 | 6.2 Relatie met andere wetgeving

111 | 6.3 Wat betekent dit voor u?

113 | 7 Sociaal economische afweging

113 | 7.1 Gevolgen van maatregelen

113 | 7.2 Gevolgen voor huidige gebruik

113 | 7.3 Gevolgen voor nieuwe activiteiten

113 | 7.4 Schadevergoeding en compensatie inkomstenderving

114 | 8 Monitoring

114 | 8.1 Monitorings- en evaluatiecyclus en verantwoordelijken

115 | 8.2 Monitoring van natuurwaarden en het effect van
uitgevoerde maatregelen

115 | 8.3 Monitoring van gebruik en vergunningverlening

116 | 8.4 Afspraken monitoring

INHOUD

118 | 9 Kosten, financiering en uitvoering

118 | 9.1 Kosten

118 | 9.2 Financiering

119 | 9.3 Uitvoering

120 | 10 Literatuur

124 | Bijlage bij hoofdstuk 1

124 | Bijlage 1.1 Betrokkenen

125 | Bijlage bij hoofdstuk 2

125 | Bijlage 3.1 Habitattypenkaarten

127 | Bijlage bij hoofdstuk 3

127 | Bijlage 4.1 Uitwerking maatregelen voor Habitattypen
per deelgebied

189 | Bijlage bij hoofdstuk 4

189 | Bijlage 4.2 Samenvattende tabel maatregelen

198 | Bijlage bij hoofdstuk 5

198 | Bijlage 5.1 Beschrijving huidig gebruik

216 | Bijlage 5.2 Toetsing huidig gebruik

Samenvatting

Nederland telt ruim 160 Natura 2000-gebieden. Ze maken deel uit van een samenhangend netwerk van natuurgebieden binnen de Europese Unie. Dit netwerk is bedoeld om de achteruitgang van de biodiversiteit in Europa te stoppen.

Oostelijke Vechtplassen is een van de aangewezen Natura 2000-gebieden (zie figuur 1). Daarmee is het gebied beschermd op grond van de Wet natuurbescherming: er mogen in beginsel geen activiteiten plaatsvinden die de Natura 2000-doelen voor het gebied in gevaar brengen. Deze doelen heeft het Rijk vastgesteld in een aanwijzingsbesluit. De Natura 2000-doelen zijn geformuleerd in zogenoemde instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en (leefgebieden van) diersoorten.

Oostelijke Vechtplassen wordt beschermd als Natura 2000-gebied vanwege de bijzondere natuur van laagveenmoeras.

Het doel van dit Natura 2000-beheerplan is tweeledig:

- Het bevat een uitwerking van de Natura 2000-doelen in omvang, ruimte en tijd, en beschrijft de maatregelen die genomen moeten worden om die doelen daadwerkelijk te bereiken.
- Het geeft aan in hoeverre bestaande of nieuwe activiteiten in en om het gebied kunnen (blijven) plaatsvinden zonder dat de Natura 2000-doelen in gevaar komen. Met andere woorden: het beheerplan maakt voor gebruikers duidelijk aan welke voorwaarden ze zich moeten houden om hun activiteiten te kunnen uitvoeren zonder dat ze een vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming nodig hebben. Het beheerplan vormt daardoor ook een kader voor vergunningverlening voor nieuwe activiteiten en voor handhaving.

In deze samenvatting zijn de hoofdpunten van het beheerplan opgenomen. Per onderdeel wordt verwezen naar de betreffende hoofdstukken. Deze samenvatting is hiermee tevens een leeswijzer.

Hoofdstuk 1 geeft een inleiding op het beheerplan, hoofdstuk 2 een algemene beschrijving van het gebied en het beleid van toepassing op de Oostelijke Vechtplassen.

Het Natura 2000-beheerplan voor de Oostelijke Vechtplassen

De Oostelijke Vechtplassen bestaan uit een laagveengebied op de grens van Noord-Holland en Utrecht, tussen de Vecht en de Utrechtse Heuvelrug. Het veen in het gebied is op veel plaatsen vergraven, waardoor een afwisseling van land en water is ontstaan met grote plassen, sloten, rietlanden en andere moerassen, graslanden en bossen. Van Europees belang zijn de bijzondere watervegetaties, verlandingsvegetaties met trilveen, veenmosrietland en galigaanmoerassen, vochtige laagveenheiden en de grote oppervlakte aan moerasbos. Verder is het gebied uniek door het voorkomen van zeldzame moerasvogels, populaties van de Noordse woelmuis, foeragerende meervleermuizen en vissen, insecten en andere waterfauna die afhankelijk is van de aanwezigheid van helder en plantenrijk water. In de wintermaanden verblijven flinke aantallen ganzen en eenden op de plassen in de Oostelijke Vechtplassen. Doorgaans komen ze slapen op de grotere open wateren om overdag (ganzen) of 's nachts (eenden) het omringend polderland af te grazen. Een bijzondere kwaliteit van het gebied is de aanwezigheid van kwel vanuit de Utrechtse Heuvelrug die met name aan de oostkant van de Oostelijke Vechtplassen aanwezig is en die van groot belang is voor een goede waterkwaliteit en de daarvan afhankelijk natuurwaarden. Samen met de Wieden en Weerribben bevat het gebied de belangrijkste laagveenmoerasesystemen van ons land.

Vanwege het internationale belang van de natuur in de Oostelijke Vechtplassen, heeft het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit besloten het gebied aan te wijzen als één van de Nederlandse Natura 2000-gebieden. Aanwijzing en instandhoudingsdoelen zijn vastgelegd

in het aanwijzingsbesluit, dat voor de Oostelijke Vechtplassen op 23 mei 2013 door de staatssecretaris is vastgesteld. Voor alle Natura 2000-gebieden, inclusief de Oostelijke Vechtplassen, zijn doelen bepaald waarmee alle gebieden bijdragen aan de ambities voor behoud van natuur en biodiversiteit op Europees niveau.

Het beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan, maar vormt hiervoor wel het kader. De detailuitwerking en de realisatie van maatregelen wordt in samenwerking door de relevante gebiedspartijen (waaronder Natuurmonumenten, Staatbosbeheer, Waterschap Amstel Gooi en Vecht (ACV), de provincies Utrecht en Noord-Holland, indien nodig in afstemming met derden) uitgevoerd.

De geldigheid van het beheerplan is maximaal 6 jaar, waarna aanpassing of het opstellen van een nieuw beheerplan kan plaatsvinden. Binnen die 6 jaar fungeert het beheerplan als kader voor vergunningverlening van activiteiten die mogelijk een significant effect hebben op de doelen van het gebied.

Doelen

De doelen voor Natura 2000-gebieden bestaan uit een reeks van drie typen doelen, lopend van abstract naar concreet; algemene doelen Natura 2000 – kernopgaven – instandhoudingsdoelen. De algemene doelen stellen een algemeen kader vast voor de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de Europese doelen. Prioriteiten voor de Oostelijke Vechtplassen zijn aangegeven in de volgende kernopgaven:

- Nastreven van een meer evenwichtig systeem (kernopgave 4.08)
- Alle successiestadia laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd (kernopgave 4.09)
- Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan van verdroging voor rietmoerasvogels (kernopgave 4.12)
- Herstel inundatie, behoud en nieuwvorming van blauwgraslanden (kernopgave 4.15)

Daarnaast is aan het landschap 'Meren en Moerassen' waartoe de Oostelijke Vechtplassen behoort een kernopgave geformuleerd, zijnde 'Behoud en herstel van de samenhang tussen slaappleatsen en foerageergebieden in het bijzonder voor grasetende watervogels en meervleermuizen' en 'Herstel van mozaïek van verlandingsstadia van open water tot moerasbos en herstel van gradiënt watertypen'.

De instandhoudingsdoelen voor de Oostelijke Vechtplassen, zoals door het ministerie van LNV zijn vastgesteld in het aanwijzingsbesluit, zijn opgenomen in tabel 1.

Tabel 1 Overzicht instandhoudingsdoelen voor de Oostelijke Vechtplassen

Code	Naam Habitatype	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	
H3140	Kranswierwateren	Uitbreiding	Verbetering	
H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	Uitbreiding	Verbetering	
H4010B	Vochtige heide van het laagveengebied	Behoud	Behoud	
H6410	Blauwgraslanden	Behoud	Verbetering	
H6430A	Ruigten en zomen, moerasspirea	Behoud	Behoud	
H6430 B	Ruigten en zomen, harig wilgenroosje	Behoud	Behoud	
H7140A	Trilvenen	Uitbreiding	Verbetering	
H7140B	Veenmosrietlanden	Uitbreiding	Verbetering	
H7210	Galigaanmoerassen*	Uitbreiding	Verbetering	
H91D0	Hoogveenbossen*	Behoud	Behoud	
Code	Naam habitaatsoort	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
H1016	Zeggekorfslak	Behoud	Behoud	Behoud
H1042	Gevlekte witsnuitlibel	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding
H1082	Gestreepte waterroofkever	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding
H1134	Bittervoorn	Behoud	Behoud	Behoud
H1145	Grote modderkruiper	Behoud	Behoud	Behoud
H1149	Kleine modderkruiper	Behoud	Behoud	Behoud
H1163	Rivierdonderpad	Behoud	Behoud	Behoud
H1903	Groenknolorchis	Behoud	Behoud	Behoud
H1380	Meervleermuis	Behoud	Behoud	Behoud
H1340	Noordse woelmuis*	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding
H4056	Platte schijfhoren	Behoud	Behoud	Behoud
Code	Naam Broedvogel	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
A021	Roerdomp	Uitbreiding	Verbetering	5 paar
A022	Woudaap	Uitbreiding	Verbetering	10 paar
A029	Purperreiger	Behoud	Behoud	50 paar
A119	Porseleinhoen	Behoud	Behoud	8 paar
A197	Zwarte stern	Uitbreiding	Verbetering	110 paar
A229	Ijsvogel	Behoud	Behoud	10 paar
A292	Snor	Behoud	Behoud	150 paar
A295	Rietzanger	Behoud	Behoud	880 paar
A298	Grote karekiet	Behoud	Behoud	50 paar
Code	Naam Niet-Broedvogel	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
A017	Aalscholver	Behoud	Behoud	Behoud
A041	Kolgans	Behoud	Behoud	920 vogels**
A043	Grauwe gans	Behoud	Behoud	1.200 vogels**
A050	Smient	Behoud	Behoud	2.800 vogels**
A051	Krakeend	Behoud	Behoud	40 vogels**
A056	Slobeend	Behoud	Behoud	80 vogels**
A059	Tafeleend	Behoud	Behoud	120 vogels**
A068	Nonnetje	Behoud	Behoud	20 vogels**

* Prioritaire habitattypen of soorten.

** Leefgebied met een draagkracht voor een populatie (seizoensgemiddelde van individuele vogels).

Knelpunten voor de instandhoudingsdoelen en landschapsecologische opgave

In hoofdstuk 3 van dit beheerplan zijn de doelen uitgewerkt en zijn knelpunten en perspectieven voor de doelen benoemd. Om de doelen te kunnen bereiken, is het in beginsel nodig aan de ecologische vereisten van de habitattypen en soorten te voldoen. Uit de beschrijving van de huidige kwaliteit en trends, in combinatie met de ecologische vereisten, blijkt of er in de huidige situatie knelpunten zijn die kunnen zorgen dat de doelen niet worden gehaald.

De aanwezigheid van kwel is een belangrijke gebiedskwaliteit van de Oostelijke Vechtplassen. Het vergroten van de invloed van kwelwater en een effectiever gebruik van kwelwater is echter gewenst voor het realiseren van diverse instandhoudingsdoelen. Daarnaast vormt de voedselrijkdom van het oppervlaktewater een beperking voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen die afhankelijk zijn van schoon en helder water. Deze voedselrijkdom hangt samen met een te hoge nutriëntenbelasting afkomstig van een breed scala aan bronnen. Mesotrofe verlanding treedt nog maar in beperkte mate op in de Oostelijke Vechtplassen hetgeen onder andere samenhangt met de voedselrijkdom van het water en een te beperkte invloed van kwelwater. Ook factoren als vraat door grauwe gans en de invasieve exoot Amerikaanse rivierkreeft spelen een rol bij het beperkt optreden van mesotrofe verlanding in de Oostelijke Vechtplassen. Verder vormt de aanwezigheid van diverse andere invasieve exoten een beperking voor de kwaliteit van habitattypen. Bosopslag in rietmoerassen en een afname van het waterriet onder andere door ganzenvraat door grauwe gans hebben geleid tot een afname van geschikt biotoop voor Natura 2000 moerasvogels. Van een aantal van deze moerasvogelsoorten is de omvang van de huidige populatie dan ook kleiner dan het instandhoudingsdoel. Het gaat om soorten als grote karekiet, roerdomp, woudaap, zwarte stern en porseleinhoen. Voor purperreiger geldt dat de aanwezige populatie kwetsbaar is doordat er maar één kolonie aanwezig is. Herstel van het broedbiotoop van deze moerasvogelsoorten is daarom noodzakelijk. Voor een soort als noordse woelmuis is voor het duurzaam voortbestaan van de populatie het verbinden van leefgebied van belang.

Verder is stikstofdepositie een belangrijk knelpunt in de Oostelijke Vechtplassen. Stikstofdepositie vanuit de lucht zorgt ervoor dat habitattypen vermesten en verzuren. Kenmerkende en zeldzame soorten van voedselarme omstandigheden worden verdrongen door stikstofminnende planten zoals grassen (verruiging) hetgeen kan leiden tot een afname van de kwaliteit en omvang van habitattypen. Verzuring leidt tot remming van de groei, verzwakking en vatbaarheid voor schimmels van veel kwetsbare vegetaties. In de Oostelijke Vechtplassen is stikstofdepositie een knelpunt voor vochtige laagveenheide, blauwgraslanden, trilvenen, veenmosrietlanden, galigaanmoerassen en hoogveenbossen. De grootte van het knelpunt is echter niet in het hele gebied hetzelfde en niet voor ieder habitatype hetzelfde.

Op basis van de bovenstaande analyse is de landschapsecologische opgave voor de Oostelijke Vechtplassen bepaald. Deze bestaat in hoofdlijnen uit:

- Het optimaal gebruik maken van kwelwater voor het behoud en de ontwikkeling van aquatische habitattypen en habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks. Om dit te bereiken is het nodig (water)systeemmaatregelen te nemen
- Het verminderen van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater
- Herstel van de verlanding onder andere door het verminderen van de nutriëntenbelasting, het vergroten van de kwelwaterinvloed, het aanleggen van nieuwe petgaten en ruimte voor verlanding in slootoevers
- Herstelbeheer en het terugzetten van de successie (door bijvoorbeeld het verwijderen van bosopslag of het opnieuw opengraven van petgaten)
- Het terugdringen van vraat (door grauwe gans en Amerikaanse rivierkreeft), predatie en het uitvoeren van exotenbeheer
- Het terugdringen van de verzurende en vermestende effecten van stikstofdepositie
- Het verbinden van leefgebieden van soorten (ontsnippering)
- Herstel van het open landschap, natte rietmoerassen en waterriet ten behoeve van moerasvogels

Maatregelen en uitvoering

Wanneer er een knelpunt is dat ervoor zorgt dat de doelen niet gehaald worden, zijn maatregelen nodig. Deze zijn in hoofdstuk 4 uitgewerkt, op basis van de analyse van knelpunten en de landschapsecologische opgave.

Vooruitlopend op dit beheerplan is al een groot aantal maatregelen in het Utrechtse en Noord-Hollandse deel van de Oostelijke Vechtplassen genomen voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen. Voor duurzaam behoud, nieuwvorming van verlandingsvegetaties, een robuust watersysteem en het herstel van de populatie moerasvogels zijn ook in de komende jaren nog maatregelen nodig.

Voor alle habitattypen zijn ten opzichte van het reguliere beheer aanvullende maatregelen nodig voor behoud en nieuwvorming. Het gaat om beheer- en inrichtingsmaatregelen zoals maaien, opslag verwijderen, afplaggen, het terugzetten van de verlanding door het graven van petgaten en het stimuleren van verlanding in bijvoorbeeld slootoevers. Daarnaast gaat het om maatregelen gericht op het herstel van het ecologische systeem zoals het verbeteren van de waterkwaliteit en het beter benutten van de kwel. Verder is het nodig om gronden om te vormen naar natuurgrond voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen van de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks en blauwgraslanden. Deze omvorming leidt tevens tot een reductie van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewatersysteem. De maatregelen zijn voor een deel nodig vanwege de te hoge stikstofneerslag op het gebied. Ze zijn bedoeld om de negatieve effecten van stikstof tegen te gaan.

Het bestrijden van (invasieve) exoten als de Amerikaanse rivierkreeft, waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid, appelbes, Amerikaanse vogelkers, reuzebalsemien en reuzenberenklauw is belangrijk voor diverse habitattypen.

Daarnaast moet onderzoek worden uitgevoerd naar de kansen voor het herstel en beter benutten van kwelwater in de Oostelijke Vechtpassen.

Voor de moerasvogels grote karekiet, roerdomp, woudaap, purperreiger, zwarte stern en porseleinhoen worden diverse maatregelen genomen die erop gericht zijn het broedbiotoop van deze soorten te herstellen. Het gaat om maatregelen als het herstel van het open landschap, natte rietmoerassen en waterriet en (waar mogelijk) een meer flexibel peilbeheer. Naast deze natuurherstelmaatregelen worden er maatregelen genomen om vraat van het rietbiotoop door grauwe gans te voorkomen. Het gaat om het plaatsen van ganzenrasters en populatiebeheer.

Voor de groenknolorchis zijn de maatregelen voor trilvenen voldoende, daar profiteert deze soort eveneens van. Voor behoud van het leefgebied van de zeggekorfslak is gefaseerd maaien en verwijderen van opslag in het leefgebied nodig. Voor Noordse woelmuis wordt een ontsnipperingsplan opgesteld teneinde leefgebieden van deze soort te verbinden. Met beheermaatregelen als een cyclisch en gefaseerd maaibeheer in het leefgebied van Noordse Woelmuis en het opslagvrij houden van natte rietlanden wordt het leefgebied van deze soorten verbeterd en uitgebreid.

Maatregelen die bijdragen aan een betere waterkwaliteit dragen eveneens bij aan uitbreiding en verbetering van het leefgebied van een groot aantal soorten als gestreepte waterroofkever, platte schijfhoren, gevlekte witsnuitlibel, bittervoorn, kleine modderkruiper, grote modderkruiper en rivierdonderpad.

Voor niet broedvogels en de broedvogels snor, rietzanger en ijsvogel zijn geen maatregelen nodig omdat voor deze soorten de instandhoudingsdoelen worden gehaald.

In hoofdstuk 9 worden de kosten en de financiering van de natuurherstelmaatregelen benoemd.

Toetsing huidig gebruik en kader vergunningverlening

Er mogen in het gebied geen activiteiten plaatsvinden die de Natura 2000-doelen voor het gebied in gevaar brengen. Daarom is het huidig gebruik getoetst aan deze doelen. Ook activiteiten buiten de begrenzing van het gebied kunnen een effect hebben op de Natura 2000-doelen (externe werking), deze zijn daarom ook getoetst. Verder is op hoofdlijnen aangegeven hoe nieuwe activiteiten zullen worden getoetst. De effecten van stikstofdepositie zijn beoordeeld voor de activiteiten die samenhangen met agrarisch gebruik, verkeer en industrie. De resultaten van de toetsing van het huidig gebruik staan in hoofdstuk 5 en in de bijlagen bij hoofdstuk 5.

Uit de toetsing is gebleken dat het huidig gebruik (wonen, werken, verkeer, landbouw en visserij, recreatie, waterbeheer, waterwinning, natuurbeheer, en overige activiteiten zoals faunabeheer en schadebestrijding, beheer van cultuurhistorische elementen en gebruik van drones) geen effect heeft, of dat de effecten zo gering zijn dat ze de Natura 2000-doelen niet in gevaar brengen. In sommige gevallen moet men zich wel aan bepaalde voorwaarden houden, om aantasting van de Natura 2000-doelen te kunnen uitsluiten. Van het huidig gebruik dat bijdraagt aan de te hoge stikstofdepositie, kan niet worden uitgesloten dat het een effect heeft op de volgende habitattypen: vochtige heide van het laagveengebied, blauwgraslanden, trilvenen, veenmosrietlanden, galigaanmoerassen en hoogveenbossen. Ook is er een effect op de leefgebieden van de zeggekorfslak en groenknolorchis. Door het uitvoeren van de maatregelen uit dit beheerplan (zie hoofdstuk 4) kunnen de instandhoudingsdoelen worden gerealiseerd en kan het gebruik worden voortgezet.

Nieuwe activiteiten kunnen een negatief effect hebben op de Natura 2000-doelen voor de Oostelijke Vechtplassen als ze leiden tot:

- Toename van stikstofdepositie op de voor stikstof gevoelige habitattypen en -soorten. De meeste habitattypen in de Oostelijke Vechtplassen zijn gevoelig voor stikstof. De toename moet worden berekend met behulp van het rekenmodel Aerial; afhankelijk van de omvang van de toename moet een vergunning worden aangevraagd of is geen nadere actie nodig
- Verslechtering van waterkwaliteit voor habitattypen of leefgebieden van soorten
- Verdroging van habitattypen of leefgebieden van soorten door bijvoorbeeld ontwatering, peilverlaging of onttrekking van grondwater
- Aantasting of vernietiging van de habitattypen of leefgebieden van Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten, bijvoorbeeld door betreding, graven of kappen
- Versnippering van de leefgebieden van Habitat- of Vogelrichtlijnsoorten
- Verstoring van de leefgebieden van de beschermde Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijnsoorten, bijvoorbeeld door toename van licht, geluid of beweging

De inhoud van dit beheerplan kan gebruikt worden voor de zogenoemde voortoets. In veel gevallen zal een voortoets duidelijkheid geven over de effecten van voorgenomen activiteiten. Als op basis van die voortoets effecten niet op voorhand zijn uit te sluiten, moet nader onderzoek worden verricht en mogelijk een vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming worden aangevraagd. Uit de onderbouwing ('passende beoordeling') bij de aanvraag zal moeten blijken dat significante effecten kunnen worden uitgesloten. Vaak kunnen de effecten worden voorkomen door het nemen van 'mitigerende maatregelen'.

Bij twijfel of een vraag over de vergunningplicht voor een activiteit kan contact worden opgenomen met de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord dan wel de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) in de provincie Utrecht (zie paragraaf 6.3).

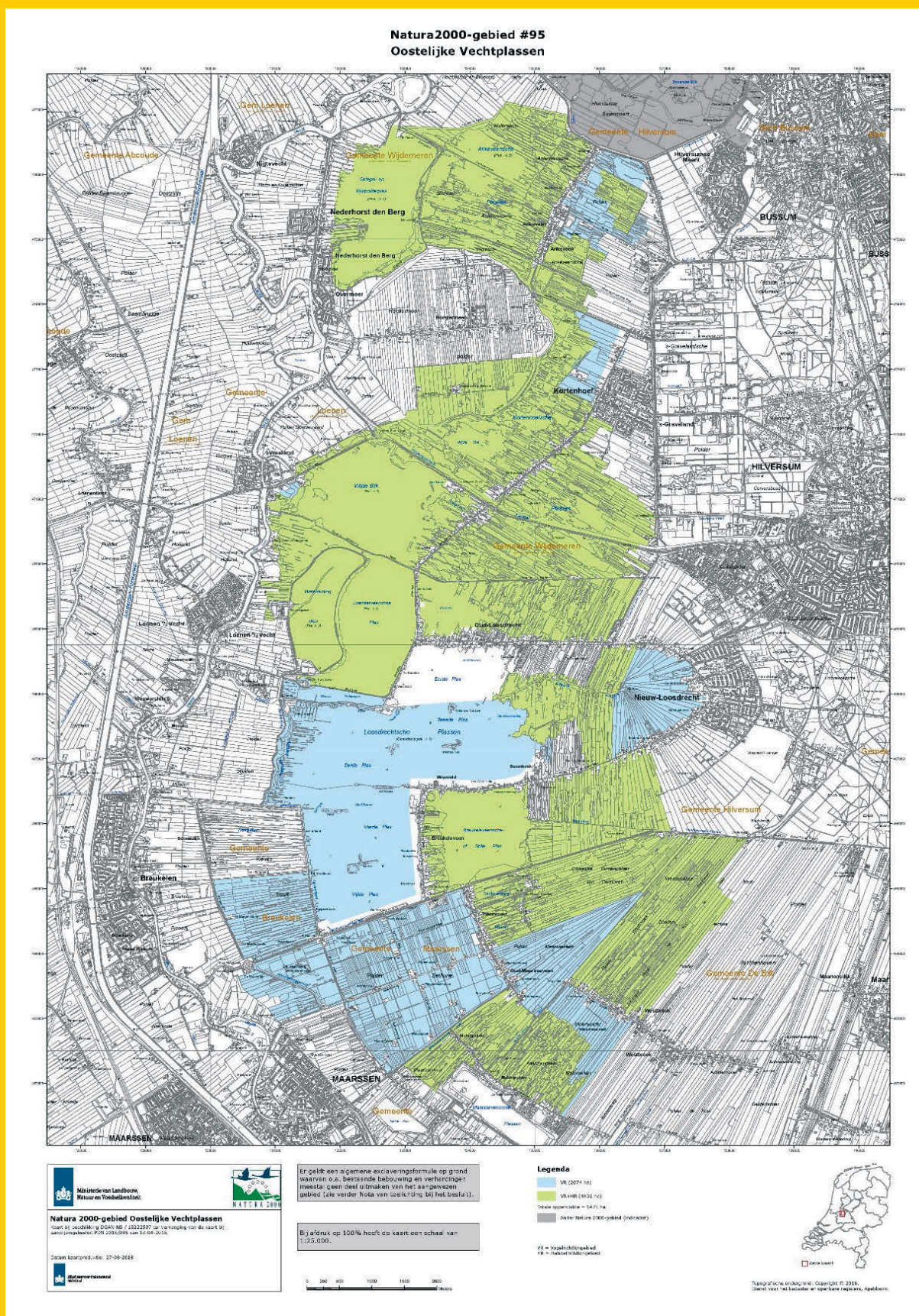
Sociaaleconomische effecten

In hoofdstuk 7 zijn de eventuele sociaaleconomische effecten van maatregelen, huidig gebruik en nieuwe activiteiten beschreven. Er zijn geen sociaaleconomische effecten als gevolg van dit beheerplan.

Handhaving en monitoring

De handhaving die nodig is om de natuur in het Natura 2000-gebied te beschermen is beschreven in hoofdstuk 6. Hoofdstuk 8 gaat over de monitoringsopgave. Het betreft met name de monitoring van habitattypen en (leefgebieden van) dier- en plantensoorten en de monitoring van de uitvoering en effectiviteit van de maatregelen uit dit beheerplan.

Figuur 1 Begrenzing van het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Groen is Vogel- en Habitatrichtlijn gebied, blauw is Vogelrichtlijngebied. Kaart horend bij beschikking DGAN-NB / 18222597 (27 september 2018)

INLEIDING

1.1 ACHTERGROND EN AANLEIDING

Natura 2000 is een Europees netwerk van natuurgebieden met als doel herstel, behoud of uitbreiding van Europese habitattypen en flora- en faunasoorten. De Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) vormen het kader voor het Natura 2000-netwerk. In deze richtlijn is bepaald dat de lidstaten beschermde gebieden voor de kwetsbare soorten en habitattypen aanwijzen. Deze gebieden moeten het duurzaam voortbestaan van deze kwetsbare natuurwaarden verzekeren. Nederland draagt met 161 gebieden bij aan het Natura 2000-netwerk.

De Oostelijke Vechtplassen is één van de aangewezen Natura 2000-gebieden. Het Rijk stelt de begrenzing vast (zie figuur 1.1) en stelt ook vast welke natuurdoelen in het gebied bereikt moeten worden. De aanwijzing betekent dat het gebied beschermd is op grond van de Wet natuurbescherming: er mogen in beginsel geen activiteiten plaatsvinden die de natuurdoelen voor het gebied in gevaar brengen. Het aanwijzingsbesluit en wijzigingsbesluit zijn te vinden op de website van het Ministerie van LNV (www.natura2000.nl, besluit PDN/2013-095 en wijzigingsbesluit PDN/2015-095). De grens van het Natura 2000-gebied is vastgelegd in de beschikking DGAN-NB / 18222597 (21 september 2018) en de daarbij behorende kaart (27 september 2018).

De Wet natuurbescherming bepaalt dat voor alle Natura 2000-gebieden binnen drie jaar na definitieve aanwijzing een beheerplan moet worden vastgesteld. Het beheerplan vertaalt de bescherming van de Natura-2000 doelen op nationaal niveau naar gebiedsniveau.

1.2 WAT WORDT BESCHERMD VANUIT NATURA 2000

Het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen is in mei 2003 aangemeld, waarna het gebied door de Europese Commissie in december 2004 op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio is geplaatst onder de naam "Oostelijke Vechtplassen". Daarnaast is het gebied op 24 maart 2000 (N/2000/342), 25 april 2003 (N/2002/1467) en 20 april 2004 (TRCJZ/2004/521) onder de naam "Oostelijke Vechtplassen" ook aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als "Vogelrichtlijngebied"). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL9802060. Aanwijzing en instandhoudingsdoelen zijn vastgelegd in het aanwijzingsbesluit, welke voor de Oostelijke Vechtplassen op 23 mei 2013 door de staatssecretaris is vastgesteld.

Het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen beslaat een oppervlakte van 6.475 ha, waarvan 4.401 ha onder zowel de Habitatrichtlijn als Vogelrichtlijn is aangewezen en 2.074 ha alleen onder de Vogelrichtlijn. Het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen is aangewezen als Vogelrichtlijngebied omdat het een belangrijk leefgebied en/of broedgebied vormt voor veel moerasvogelsoorten. De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied Oostelijke Vechtplassen is bepaald aan de hand van de grootte, kwaliteit en de ligging van de natuurlijke habitattypen en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. De richtlijnen voorzien in de beschermingsbehoefte voor het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde doelsoorten en habitattypen.

Er worden 10 habitattypen, 11 habitatsoorten en 17 vogelrichtlijnsoorten beschermd, waarvan 9 broedvogels en 8 niet broedvogels. De instandhoudingsdoelen voor de Oostelijke Vechtplassen zijn weergegeven in tabel 1.1.

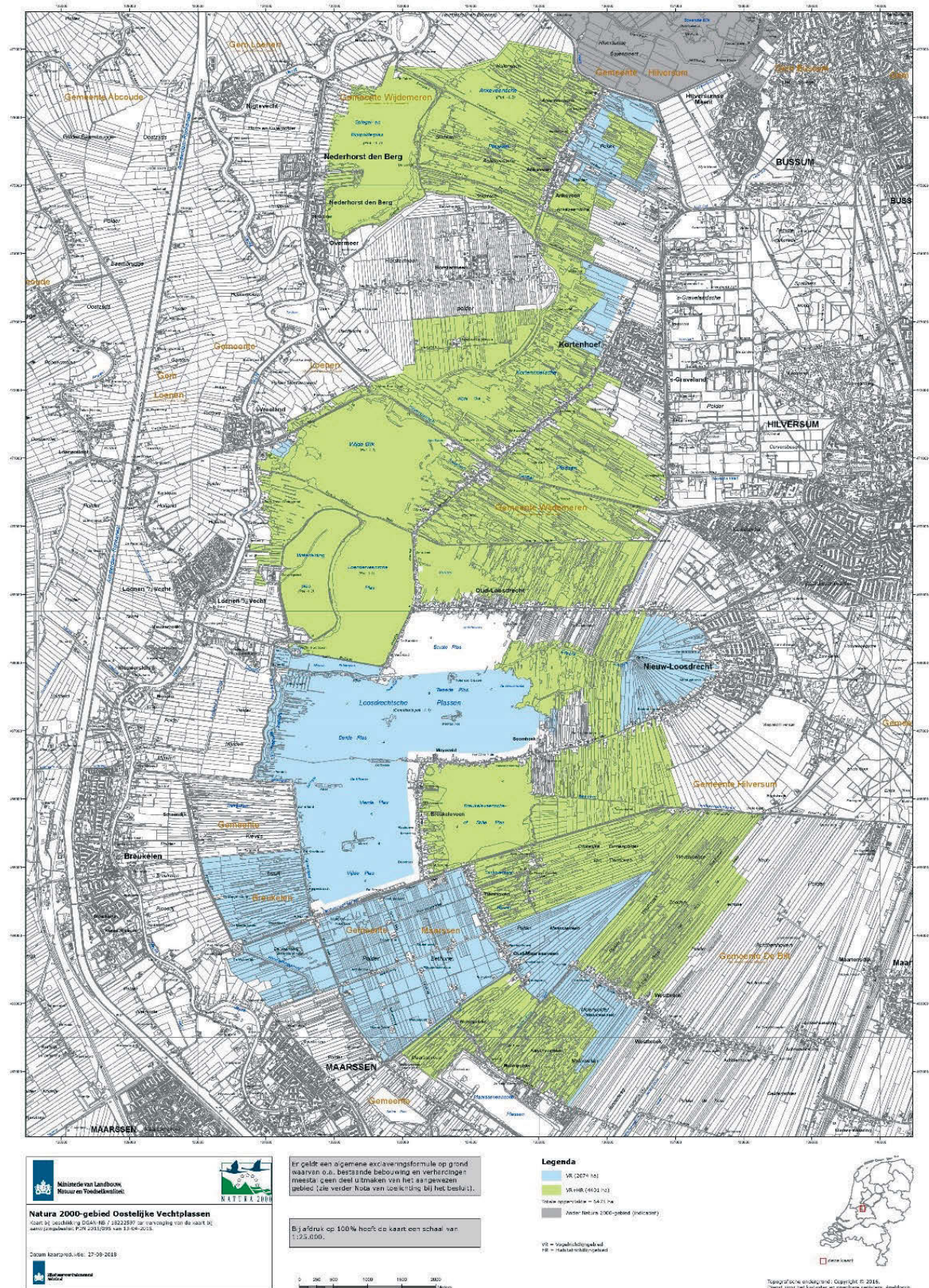
Tabel 1.1 Overzicht instandhoudingsdoelen voor de Oostelijke Vechtplassen

Code	Naam Habitatype	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	
H3140	Kranswierwateren	Uitbreiding	Verbetering	
H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	Uitbreiding	Verbetering	
H4010B	Vochtige heide van het laagveengebied	Behoud	Behoud	
H6410	Blauwgraslanden	Behoud	Verbetering	
H6430A	Ruigten en zomen, moerasspirea	Behoud	Behoud	
H6430 B	Ruigten en zomen, harig wilgenroosje	Behoud	Behoud	
H7140A	Trilvenen	Uitbreiding	Verbetering	
H7140B	Veenmosrietlanden	Uitbreiding	Verbetering	
H7210	Galigaanmoerassen*	Uitbreiding	Verbetering	
H91D0	Hoogveenbossen*	Behoud	Behoud	
Code	Naam habitatsoort	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
H1016	Zeggekorfslak	Behoud	Behoud	Behoud
H1042	Gevlekte witsnuitlibel	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding
H1082	Gestreepte waterroofkever	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding
H1134	Bittervoorn	Behoud	Behoud	Behoud
H1145	Grote modderkruiper	Behoud	Behoud	Behoud
H1149	Kleine modderkruiper	Behoud	Behoud	Behoud
H1163	Rivierdonderpad	Behoud	Behoud	Behoud
H1903	Groenknolorchis	Behoud	Behoud	Behoud
H1380	Meervleermuis	Behoud	Behoud	Behoud
H1340	Noordse woelmuis*	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding
H4056	Platte schijfhoren	Behoud	Behoud	Behoud
Code	Naam Broedvogel	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
A021	Roerdomp	Uitbreiding	Verbetering	5 paar
A022	Woudaap	Uitbreiding	Verbetering	10 paar
A029	Purperreiger	Behoud	Behoud	50 paar
A119	Porseleinhoen	Behoud	Behoud	8 paar
A197	Zwarte stern	Uitbreiding	Verbetering	110 paar
A229	Ijsvogel	Behoud	Behoud	10 paar
A292	Snor	Behoud	Behoud	150 paar
A295	Rietzanger	Behoud	Behoud	880 paar
A298	Grote karekiet	Behoud	Behoud	50 paar
Code	Naam Niet-Broedvogel	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
A017	Aalscholver	Behoud	Behoud	Behoud
A041	Kolgans	Behoud	Behoud	920 vogels**
A043	Gauwe gans	Behoud	Behoud	1.200 vogels**
A050	Smient	Behoud	Behoud	2.800 vogels**
A051	Krakeend	Behoud	Behoud	40 vogels**
A056	Slobeend	Behoud	Behoud	80 vogels**
A059	Tafeleend	Behoud	Behoud	120 vogels**
A068	Nonnetje	Behoud	Behoud	20 vogels**

* Prioritaire habitattypen of soorten.

** Leefgebied met een draagkracht voor een populatie (seizoensgemiddelde van individuele vogels).

**Natura2000-gebied #95
Oostelijke Vechtplassen**

1.3 DOEL VAN HET BEHEERPLAN

Het beheerplan beschrijft wat er moet gebeuren om de Natura 2000-doelen uit het aanwijzingsbesluit te realiseren. Het beheerplan:

- Werkt de Natura 2000-doelen uit in omvang, ruimte en tijd
- Geeft op basis hiervan aan of er knelpunten zijn voor het behalen van de doelen en welke maatregelen in dat geval nodig zijn.

Daarnaast geeft het beheerplan inzicht welk huidige gebruik in en om het gebied kan doorgaan zonder dat het een significant negatief effect heeft op de Natura 2000-doelen. Het beheerplan vormt het kader voor vergunningverlening op grond van de Wet natuurbescherming voor nieuwe activiteiten.

Het beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan, maar vormt hiervoor wel het kader. De detailuitwerking en de realisatie van maatregelen worden in samenwerking door de relevante gebiedspartijen (waaronder Natuurmonumenten, Staatbosbeheer, Waterschap Amstel Gooi en Vecht (AGV), de provincies Utrecht en Noord-Holland indien nodig in afstemming met derden) uitgevoerd. Vooruitlopend op dit beheerplan is al een groot aantal maatregelen genomen voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen (waaronder bijvoorbeeld Kaderrichtlijn Water (KRW) maatregelen, herstelmaatregelen al dan niet in het kader van het PAS, Life maatregelen, maatregelen in het kader van de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN)). Hier wordt bij de uitwerking van de maatregelen (hoofdstuk 4) naar verwezen.

In het beheerplan staat ook wanneer de maatregelen worden genomen (binnen de looptijd van het eerste beheerplan of daarna), wie de maatregelen financiert en wie ze uitvoert. Hoe de feitelijke uitvoering en hoe de monitoring en de handhaving ervan plaatsvindt, staat in uitvoerings- en inrichtingsplannen. De geldigheid van het beheerplan is maximaal 6 jaar, waarna verlenging met 6 jaar, aanpassing of het opstellen van een nieuw beheerplan kan plaatsvinden.

1.4 UITGANGSPUNTEN

Dit beheerplan is geschreven op basis van de volgende uitgangspunten:

- De begrenzing en de doelstellingen, zoals verwoord in het aanwijzingsbesluit (PDN/2013-095, 23 mei 2013), het wijzigingsbesluit (PDN/2015-095, 17 april 2015) en de beschikking (DGAN-NB /18222597, 21 september 2018) vormen de basis voor dit plan.
- Bij de uitwerking van de maatregelen is, conform de Wet natuurbescherming, rekening gehouden met economische, sociale en culturele belangen in de Oostelijke Vechtplassen.
- Landelijke afspraken en richtlijnen over de invulling van beheerplannen zijn gevolgd. Het betreft met name: intentie overeenkomst over aanpak beheerplannen, handreiking beheerplannen van het toenmalige Ministerie van EZ en de checklist beheerplannen van het regiebureau Natura 2000. De landelijke afspraak is dat –om financiële redenen– in de eerste beheerplanperiode de ambitie niet verder hoeft te gaan dan kwaliteitsbehoud. In dit beheerplan wordt echter wél voor de eerste beheerplanperiode invulling gegeven aan de uitbreidingsdoelstelling en verbeteringsdoelstelling voor de habitattypen en de habitatsorten. Hiervoor is onder andere gekozen omdat de realisatie van het NNN in Utrecht en Noord-Holland belangrijke kansen biedt voor het realiseren van de uitbreiding en de kwaliteitsverbetering. Het beheerplan geeft voor de broedvogels invulling aan de behoudsdoelstelling. Hiervoor is gekozen omdat de aantallen broedparen van broedvogels waarvoor een uitbreidingsopgave geldt (roerdomp, woudaap en zwarte stern), lager zijn dan het instandhoudingsdoel. Het is daarom realistisch om in de eerste beheerplanperiode maatregelen te nemen om het noodzakelijke leefgebied voor de soorten op orde te maken zodat de behoudsdoelstelling wordt gerealiseerd en vervolgens -afhankelijk van de aantalsontwikkeling- de uitbreiding te realiseren (in een tweede planperiode).
- Het beheerplan beperkt zich tot instandhoudingsdoelen waarvoor het gebied is aangewezen.
- Voor de doelstellingen ten aanzien van kwaliteit en oppervlakte van de habitattypen en –soorten is 7 december 2004 het referentiepunt, omdat het gebied op die dag als Habitatrictlijngebied op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biografische regio is geplaatst door de Europese Commissie.
- Het gebied is op 24 maart 2000 aangewezen onder de Vogelrichtlijn. De referentiedata voor de doelstellingen zijn per soort opgenomen in het aanwijzingsbesluit.
- De effecten van het huidige gebruik worden beoordeeld ten opzichte van de referentietoetsingsdatum 24 maart 2000, zijnde het eerste moment van aanwijzing van het gebied als Vogelrichtlijngebied. Deze datum is hiermee impliciet ook van toepassing op de doelen voor het Habitatrictlijngebied, dat hier ruimtelijk geheel mee overlapt.

- Als maatregelen financieel en maatschappelijk ingrijpend zijn, en als er nog onvoldoende inzicht is in de consequenties en effecten van deze maatregelen, vindt in de eerste planperiode nader onderzoek naar de betreffende maatregel plaats.

1.5 JURIDISCHE STATUS EN VASTSTELLING

Het beheerplangebied ligt in de provincies Noord-Holland en Utrecht. Het college van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland en Utrecht zijn verantwoordelijk voor het opstellen en het uitvoeren van het beheerplan.

Met de vaststelling van het beheerplan wordt uitwerking gegeven aan artikel 2.3 van de Wet natuurbescherming. De looptijd van dit beheerplan is <datum vaststelling> tot en met <6 jaar na datum vaststelling>. Het beheerplan is vastgesteld na bestuurlijk en ambtelijk overleg met gemeenten en waterschap en in afstemming met Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Bij de uitwerking van de doelen en maatregelen is rekening gehouden met economische, sociale en culturele belangen die in het gebied spelen.

Bij de juridische status van het beheerplan spelen de volgende aspecten:

- Dit beheerplan kan beperkingen opleveren voor het gebruik. Activiteiten die niet plaatsvinden conform de voorwaarden uit dit beheerplan, zijn in strijd met de wet. Hierop vindt handhaving plaats.
- Het beheerplan legt de maatregelen vast die in deze planperiode nodig zijn om de natuurdoelen te realiseren. Dit zijn echter geen rechtens afdwingbare maatregelen. De provincie zal in beginsel in overeenstemming met het in het beheerplan vastgestelde beleid handelen. Met derden wordt op basis van vrijwilligheid samengewerkt. Bestaande (subsidie)regelingen kunnen die samenwerking faciliteren. In uitzonderingsgevallen (als doelen niet gehaald worden doordat verslechterende of verstorende effecten optreden) kan het bevoegd gezag zelf maatregelen treffen als derden die achterwege laten.
- Het beheerplan geeft een toetsingskader voor de beoordeling van nieuwe activiteiten. Dat kader zal de provincie gebruiken bij de vergunningverlening.

1.6 STIKSTOF

Stikstof is een van de knelpunten bij de realisatie van de Natura 2000-doelen in Nederland. Het gaat daarbij om de gevolgen van stikstofdepositie afkomstig uit de landbouw, het verkeer en de industrie op habitats die gevoelig zijn voor stikstof. In het overgrote deel van de Natura 2000-gebieden bevinden zich stikstofgevoelige habitats en in ruim vijftig gebieden is er sprake van fors overbelaste situaties. In de Oostelijke Vechtplassen zijn stikstofgevoelige habitats aanwezig en is er bovendien sprake van overbelasting op een deel van deze stikstofgevoelige habitats. Er is bij deze overbelaste habitats een groot verschil tussen het huidige en het gewenste depositieniveau.

De landelijke structurele stikstofaanpak is vastgelegd in Wet stikstofreductie en natuurverbetering (december 2020 aangenomen Tweede Kamer, maart 2021 aangenomen Eerste Kamer). Daarnaast is er een provinciale aanpak. Deze is door GS vastgesteld, in Utrecht op 15 juli 2020 en in Noord-Holland op 16 maart 2021. Daarin onderscheidt de provincie Noord-Holland twee sporen: een provinciebrede aanpak en een gebiedsgerichte aanpak. Provincie Utrecht heeft de gebiedsgerichte aanpak vastgelegd in de Leidraad gebiedsgerichte aanpak provincie Utrecht. Daarin worden gebiedsprocessen, natuurherstelmaatregelen en een instrumentenkoffer onderscheiden.

De provinciebrede aanpak (Noord-Holland) en de Gebiedsgerichte aanpak (Utrecht) richten zich op activiteiten die tot een afname van de stikstofuitstoot moeten leiden. Er wordt gestreefd naar uitstootvermindering door verkeer, landbouw, havens en industrie. De gebiedsgerichte aanpak kenmerkt zich door integratie en samenhang van de verschillende opgaven in het landelijk gebied. Daarbij wordt ingezet op bronmaatregelen en op natuurherstelmaatregelen, die sinds 2015 al worden genomen om de Natura 2000-instandhoudingsdoelen te behalen. Per Natura 2000-gebied wordt in samenspraak met andere overheden en gebiedspartners een gebiedsplan opgesteld. Daarin wordt aangegeven welke bijdrage aan de landelijke stikstofdoelstelling wordt geleverd. Zowel extra bronmaatregelen als extra natuurherstelmaatregelen komen in dit plan aan de orde.

In Noord-Holland hebben GS zichzelf als doel gesteld om de landelijke doelstelling per Noord-Hollands Natura 2000-gebied te behalen. Dat betekent dat we per stikstofgevoelig Noord-Hollands Natura 2000-gebied steeds meer hectares onder de KDW brengen: 40% in 2025, 50% in 2030 en 74% in 2035. Hierbij is het uitgangspunt dat per Natura 2000-gebied, elke sector minimaal evenredig aan haar huidige bijdrage aan de stikstofdepositie een bijdrage levert aan de reductie. In Utrecht is de landelijke doelstelling provinciebreed voor de Natura 2000-gebieden overgenomen, waarbij elke sector minimaal evenredig aan haar huidige bijdrage aan de stikstofdepositie een bijdrage levert aan de reductie.

De bijdrage per sector moet voor Utrecht nog blijken uit de gebiedsgerichte aanpak.

In het coalitieakkoord heeft het kabinet aangekondigd de wettelijke omgevingswaarde voor stikstofdepositie voor 2035 uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering naar voren te halen. Dit betekent dat in 2030 74% van het stikstofgevoelig Natura 2000-areaal onder de kritische depositiewaarde moet zijn gebracht. In 2025 is dit conform de wettelijke verplichting 40% van dat areaal. In de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) (Ministeries van LNV, I&W en BZK, 2022) zijn de doelstellingen uit het coalitieakkoord overgenomen.

1.7 PROCES VAN TOTSTANDKOMING

Dit beheerplan is tot stand gekomen in overleg met beheerders, gebruikers en belanghebbenden in het gebied. Met de beheerders en belanghebbenden is gesproken in diverse overleggen waarin zij vertegenwoordigd waren. Tijdens een informatieavond kon men reageren op onderdelen van het beheerplan. Die reacties zijn, voor zover van toepassing en mogelijk, in het beheerplan verwerkt. Bijlage 1.1 geeft een overzicht van de partijen die bij het opstellen van het beheerplan betrokken zijn.

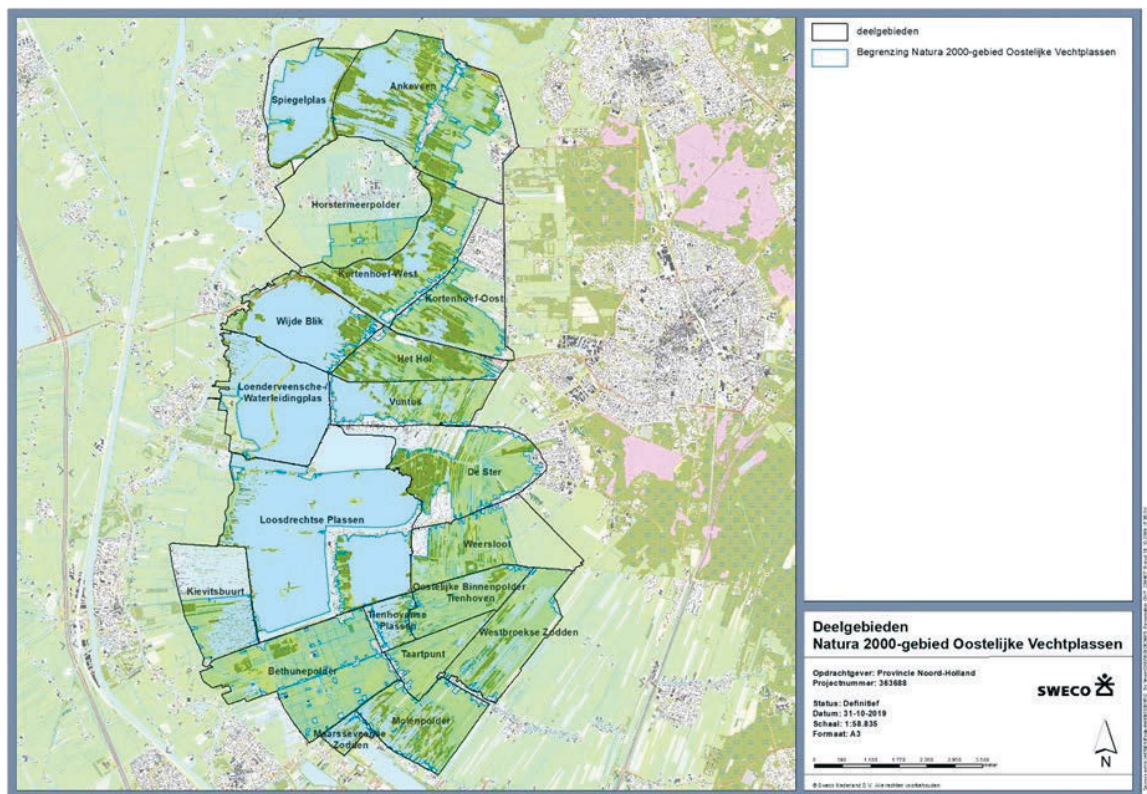
GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 INLEIDING EN INDELING IN DEELGEBIEDEN

Dit hoofdstuk bevat een beschrijving van de relevante gebiedskenmerken op hoofdlijnen (paragraaf 2.2). Daarnaast bevat dit hoofdstuk een beknopte beschrijving van beleid en plannen die voor dit beheerplan van belang zijn (paragraaf 2.3).

Figuur 2.1 bevat een overzicht van de deelgebieden die in dit beheerplan worden onderscheiden. Een groot deel van de deelgebieden is aangewezen onder de zowel de Habitat- als Vogelrichtlijn (zie figuur 1.1). Een gedeelte van de deelgebieden is alleen aangewezen onder de Vogelrichtlijn. Het betreft de deelgebieden Kievitsbuurt, Loosdrechtse plassen, de 'Taartpunt', de Bethunepolder en een gedeelte van de deelgebieden Molenpolder, Ster, Kortenhoef west en Ankeveen.

Figuur 2.1 Ligging van de onderscheiden deelgebieden binnen Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen

Een belangrijk deel van de gronden binnen het Habitatrichtlijngebied is in bezit en beheer bij een terreinbeherende organisatie. In het Noord-Hollandse deel van het Natura 2000-gebied betreft dit Natuurmonumenten, in het Utrechtse deel van het Natura 2000-gebied gaat het om Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Daarnaast zijn er in het Natura 2000-gebied particuliere gronden aanwezig met een uiteenlopend gebruik en beheer.

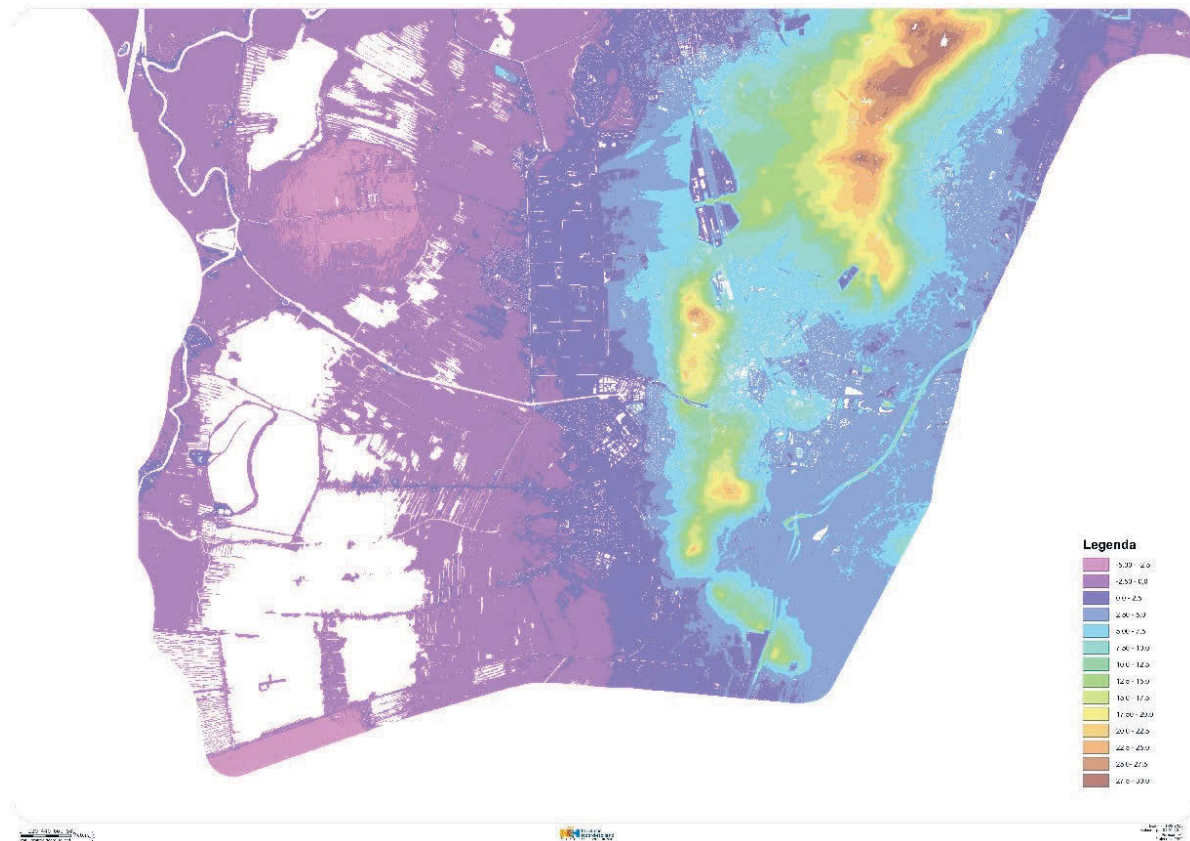
2.2 ABIOTISCHE GEBIEDSKENMERKEN

Deze paragraaf bevat een beknopte weergave van de Landschaps Ecologische Analyse (LESA) die voor de Oostelijke Vechtplassen is opgesteld (Rosmalen, 2012) en is mede gebaseerd op de gebiedsanalyse die voor de Oostelijke Vechtplassen is opgesteld (95 Oostelijke Vechtplassen Gebiedsanalyse 26-05-2017). Voor een meer gedetailleerde landschapsecologische analyse, zie Rosmalen, 2012).

2.2.1 Hoogteligging, geomorfologie en bodem

Het Oostelijk Vechtplassengebied ligt op de flank van de Utrechtse Heuvelrug en dit speelt een belangrijke rol bij het landschapsecologisch functioneren (figuur 2.2). Het reliëf in de gradiënt loopt grofweg van hoog, de stuwwal van Utrechtse Heuvelrug, naar laag, de Vecht. De Utrechtse Heuvelrug aan de oostkant bereikt hoogtes tot zo'n 30 meter NAP. In en in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied verschillen de hoogtes van circa 0 tot 2 meter +NAP (landgoederenzone 's-Graveland) tot ruim 3 meter –NAP in de Horstermeer- en Bethunepolder. Het grootste gedeelte van het Oostelijk Vechtplassengebied ligt echter tussen 0 meter –NAP en 1,50 meter –NAP.

Figuur 2.2. Hoogtekaart. De witte stukken binnen het plassengebied zijn wateren, hiervan zijn geen hoogtemetingen beschikbaar

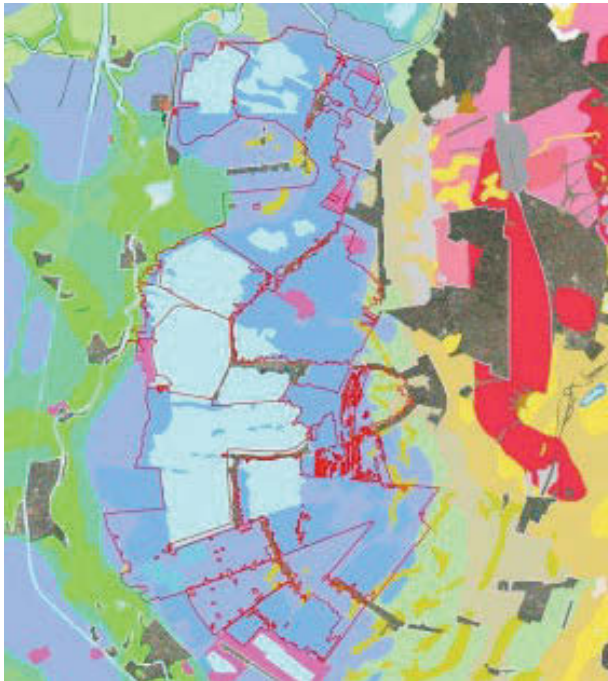
De Oostelijke Vechtplassen liggen tussen de Goois-Utrechtse stuwwal in het oosten en de rivier-kleiafzettingen in het westen. In de laagte tussen de zandgronden en de rivier de Vecht dagzoomde en stagneerde het grondwater dat afstroomde van de stuwwal. Ook neerslagwater stagneerde en regelmatig stroomde rivierwater toe. Zo ontstond het uitgestrekte veengebied van de Vechtstreek, gevoed door één groot (grond)watersysteem dat van de stuwwal tot de Vecht reikt. Deze gradiënt in het landschap is cruciaal voor veel sturende abiotische processen en daarmee voor de verklaring van de verspreiding van de beschermde habitattypen.

Geomorfologisch verloopt de gradiënt van oost naar west (figuur 2.3) via grofweg drie fysisch-geografische eenheden:

- 1) De zandgronden van de stuwwallen en de dekzandgronden in het oosten
- 2) Het veengebied met droogmakerijen, open meren en verlandende verveningsgaten in het midden
- 3) Het rivierkleigebied nabij de Vecht in het westen.

De bodems in de oostelijke Vechtplassen verlopen in de gradiënt van haar- en holtpodzolgronden op de stuwwal, naar vochtiger veldpodzolen op het dekzand. Nog verder in de richting van de Vecht gaan deze over in laarpodzolgronden en moerige podzolgronden. In deze zone beginnen ook de veenbodems, aanvankelijk dun maar uitgroeïend tot ruim 2 meter veen in westelijke richting. Doordat de dekzand-ondergrond welft, verschilt de diepte en dikte van de veenbodems en komen de podzolbodems nog ver naar het westen voor op dekzandruggen. Nabij de Vecht beginnen de rivierkleiafzettingen op veen en de echte kleibodems zoals kalkloze drechtvaaggrond en kalkhoudende poldervaaggrond. Menselijke ingrepen en het gebruik vanaf de 10de tot de 19de eeuw, door ontginning, turfwinning, ontwatering en droogmaking hebben geleid tot een afname van veen in het gebied. De hoeveelheid veen is afgenomen door turfwinning en bodemaafbraak.

Figuur 2.3. Geomorfologische kaart. In het oosten de stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug (rood), overgaand in dekzanden (okergeel/geel) en dekzandvlaktes en dekzandruggen (mintgroen/mosgroen), in het midden de ontgonnen veenvlakte (blauw) en water (lichtblauw) en in het westen de rivierafzettingen van de Vecht (groentinten)

2.2.2 Watersysteem

Grondwater

Het natuurlijk grondwaterstromingspatroon is in de oorspronkelijke situatie tot aan de tiende eeuw eenvoudig: het wateroverschot van de stuwwal infiltreert in de bodem en vloeit langzaam af in de richting van de riviervlakte van de Vecht. Daar treedt het water ook aan de oppervlakte. Dit proces heet kwel en is cruciaal voor de natuur van het Vechtplassengebied. Heel plaatselijk, in de huidige Ster van Loosdrecht, ontstaat stromend oppervlaktewater: het veenriviervlakte de Drecht. Dit riviervlakte voerde kwel- en neerslagwater af in de richting van de Vecht. Op de meeste andere plekken siepelt het kwelwater over het maaiveld en door kleinere slenken in de richting van de rivier. Door de aanvoer van mineralen als ijzer, kalk en magnesium via het grondwater, kent dit veen andere vegetaties dan hoogveen. Het veen dat vooral direct of indirect via grondwater wordt gevoed, bevindt zich vooral aan de oostkant van het Vechtdal en in lage slenken. Daartussen in bevinden zich ook hoogveenlenzen die geheel door regenwater gevoed worden plus tal van overgangen tussen beide veenlandschapstypen.

Vanaf ca. 1000 na Chr. neemt het menselijke gebruik van het landschap toe, met methoden die het functioneren van het hele watersysteem gaan beïnvloeden. De meest ingrijpende stap, ook in de huidige situatie, is de ontwatering van het veengebied door de aanleg van weteringen en sloten, gevolgd door peilbeheer. De fase van de veengroei slaat door deze ontginningen om in een fase van veenafbraak en maaiveldval. In drooggelegd veen worden plantenresten/veen afgebroken. Turfwinning versterkt deze ontwikkeling. De weteringen en sloten worden georganiseerd tot polders: met inzet van steeds zwaardere middelen (molens, stoomgemalen, elektrische pompen) worden de dalende bodems drooggehouden. Grote delen van de Vechtstreek lagen aanvankelijk tot 2 meter boven NAP, maar zijn in de huidige situatie gezakt tot circa 1 meter onder NAP of nog lager. Op veel plekken, zoals ten zuiden van Nieuw-Loosdrecht of in de ZO hoek van de Bethunepolder ligt het dekzand van de riviervlakte, na millennia door veen bedekt te zijn, opnieuw aan de oppervlakte.

De drooglegging van het natuurlijke veenmeer de Bethunepolder in 1882 en vlak daarna (1885) de Bethunepolder, heeft een grote invloed gehad op de oorspronkelijke grondwaterstromen van het gebied. Dit bleek al toen in 1629 met windmolens werd getracht om de Horstermeer droog te malen, hetgeen niet lukte door de continue toestroom van kwel in dit gebied. In 1636 werd de Horstermeer weer teruggegeven aan de natuur. Toen in 1882 de Horstermeer door stoomgemalen definitief werd drooggemalen, bleek de kwelstroom

gigantisch te zijn en 30 miljoen m³ per jaar te bedragen. Ook na de drooglegging van de Bethunepolder in 1885 kon men dit gebied door de sterke kweldruk eigenlijk niet droog houden. Dit lukte pas toen in 1930 de Amsterdamse waterleiding het water ging benutten voor de suppletie van de Loosdrechtse Plassen.

Door de ontginningsgeschiedenis is de hydrologie van het gebied veel ingewikkelder geworden dan de oorspronkelijke natuurlijke hydrologie, die vooral door afstromend kwelwater vanaf de heuvelrug werd bepaald. De moderne grondwaterstroming richt zich primair op de gegraven sloten en wetingen: dit zijn thans de laagste plekken met de minste weerstand die een kortsluiting bewerkstelligen tussen het veengebied en de Vecht.

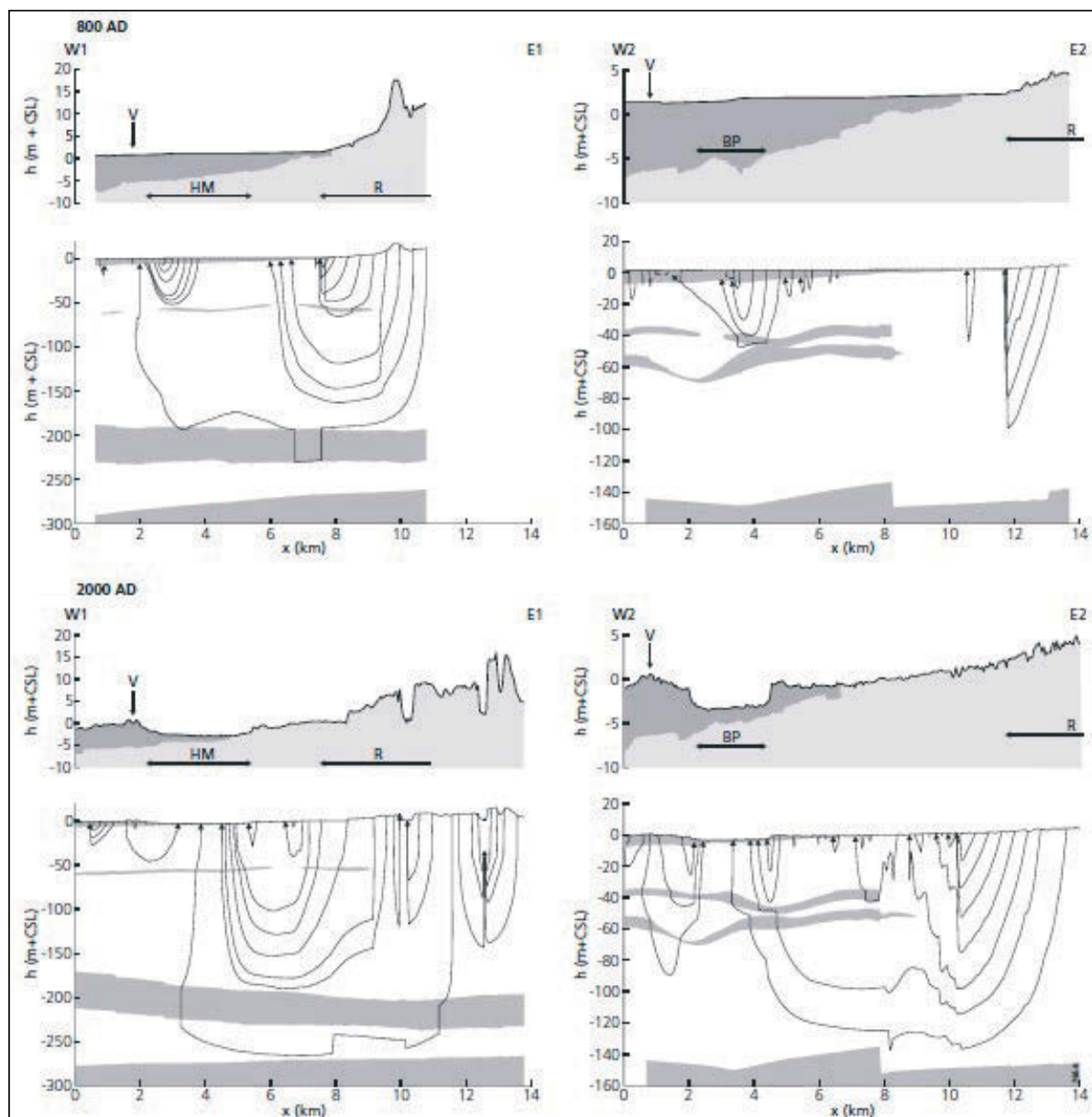
De invloed van het (grond)water op de ecosystemontwikkeling is hierdoor afgenomen. Door de versnelde afvoer komen verschillen in waterkwaliteit tussen grondwater en neerslagwater minder tot expressie. De oorspronkelijke grondwaterstanden kwamen steeds lager te liggen, met als gevolg dat de wortelzone van veel vegetaties niet langer werd bereikt door de grondwaterstroom uit de stuwwal. Toch ontstonden er in deze nieuwe hydrologische situatie ook weer nieuwe ecosystemen: in de uitgeveende petgaten kwam een omvangrijke verlanding en secundaire veenvorming op gang. Deze nieuwvorming bestond uit trilvenen, galigaanvegetaties en veenmosrietlanden, waarvan de biomassa regelmatig werd geoogst voor agrarische doeleinden (maaïen van helofyten voor stalstrooisel, maaïen van jong riet voor dakbedekking en het trekken van veenmos voor de bloemisterij). Deze verlandingsgemeenschappen stelden zich qua waterpeilen in op de nieuwe situatie en konden zich, zolang het water niet al te voedselrijk was en werd beïnvloed door basenrijk kwelwater, in aanvang, toch soortenrijk ontwikkelen (Van Leerdam et al. 2010).

De invloed van het kwelwater uit de stuwwal is vanaf de 19de eeuw echter steeds meer afgenomen. Er ontstond vanaf die tijd een snelle bevolkingstoename die gepaard ging met zandafgraving (verlaging grondwater), verharding van het oppervlak door bebouwing (minder oppervlak met indringend regenwater), riolering (versnelde afvoer regenwater naar riolering, grondwatervervuiling), grondwaterwinning (afname kweldruk) en intensivering van de landbouw (toename meststoffen, eutrofiëring van grond- en oppervlaktewater). Ook de aanplant van naaldboutbossen vanaf de jaren 30 van de vorige eeuw heeft invloed op de kwelwaterstromen gehad. Naaldbossen verdampen meer water dan loofbos en hebben daardoor invloed op de grondwatervoorraad. Al deze ontwikkelingen hebben er toe geleid dat de grondwatervoorraad op de stuwwal gedurende de 20e eeuw steeds meer is afgenomen. Hierdoor is de 'opbolling' van de grondwaterspiegel steeds meer afgenomen en is de afstroming van kwelwater naar de lager gelegen delen deels opgedroogd (Van Leerdam et al. 2010).

Figuur 2.4 geeft een indruk van de veranderingen in de grondwaterstroming tussen Gooi en Vechtstreek. Het geeft een beeld van de grondwaterstroming door een transect van Gooi naar Vecht in een natuurlijke (boven, het jaar 800) en cultuurlijke (onder, het jaar 2000) situatie, ter hoogte van de Horstermeer (HM, links) en de Bethunepolder (BP, rechts). De grijze lagen in de dwarsdoorsnede zijn weerstandbiedende pakketten. In de bovenste natuurlijke situatie is de stuwwal intact en nog niet vergraven. Het Vechtdal is opgevuld met een dik veenpakket dat ruim boven NAP ligt. In de huidige, cultuurlijke situatie zijn delen van de stuwwal vergraven. Het veen is ingeklonken of verveend en polders zijn drooggemaakt. De veen-zandgrens is naar het westen opgeschoven. In de natuurlijke situatie kwelt het grondwater vooral aan de oostrand van het veen uit. Een tweede, kleiner, grondwatersysteem ligt op de overgang van het dal naar de Vecht. De rivier draineert zijn omgeving bij lage rivierwaterstanden. De rivier wordt zelfs bereikt door grondwater afkomstig van het Gooi.

In de huidige situatie komt het Gooise grondwater niet meer zover: het wordt afgevangen door polders in het Vechtdal die inmiddels veel lagere (grond)waterstanden hebben dan vroeger. Met name in de relatief laag gelegen Bethunepolder en Horstermeerpolder komt veel kwel omhoog. Vanuit de Vecht infiltreert daardoor zelfs water. Binnen het Vechtdal ontstaan 'subregionale' grondwatersystemen als gevolg van peilverschillen tussen polders. Dit gebeurt ook op de stuwwal waarvan sommige delen zijn vergraven of gedraineerd (van Loon 2010).

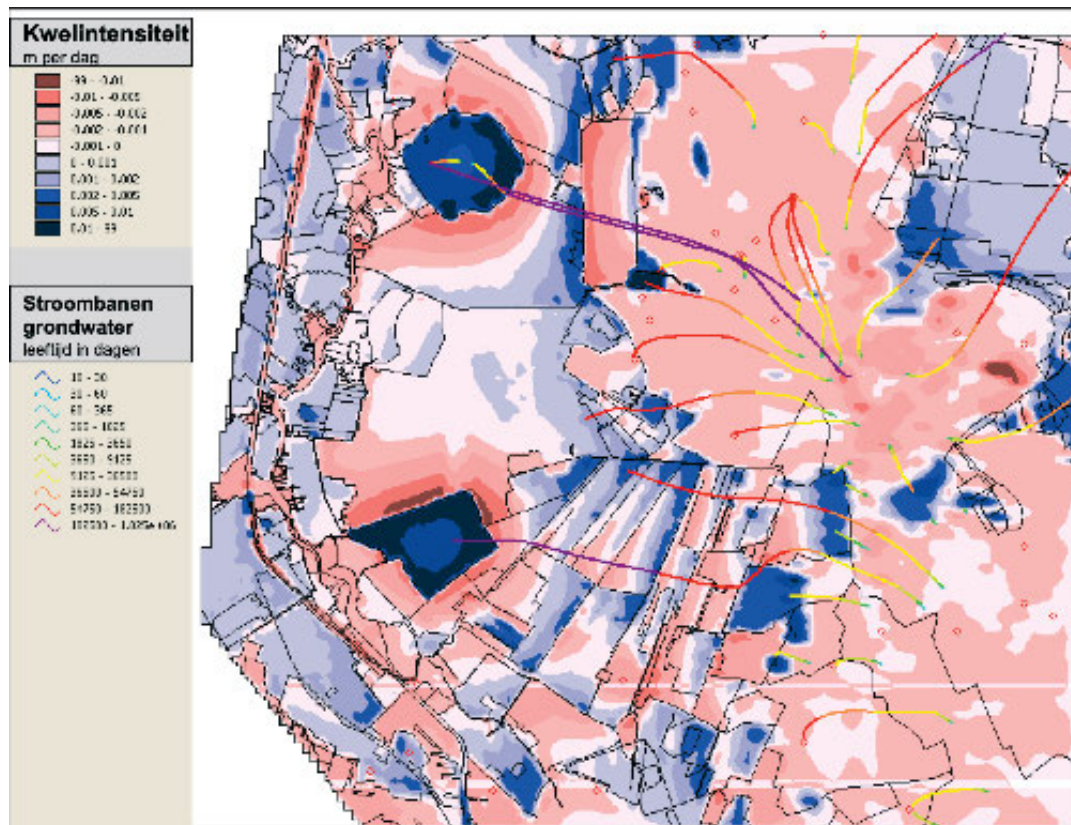
Figuur 2.4. Grondwaterstromingspatronen (West-Oost) ter hoogte van de Horstermeer (HM) en Bethunepolder (BP) rond het jaar 800 en het jaar 2000. De Vecht is aangegeven met een V, de stuwwal met R (Van Loon 2010).

Figuur 2.5 geeft aan waar er in de huidige Vechtstreek kwel optreedt (blauw) en waar er juist water infiltreert (rose). Om een indruk te geven van de grondwaterstroming is bovendien een aantal stroombanen weergegeven: de weg die een regendruppel in vaak honderden jaren beschrijft nadat hij op een bepaalde plek op de stuwwal in de bodem is gezakt. Het grondwaterstromingspatroon is drukker en complexer dan in de middeleeuwse situatie, met bijvoorbeeld allerlei kwel- en infiltratiezones die op het eerste gezicht moeilijk te begrijpen zijn. Tegelijkertijd 'schemert' het natuurlijke systeem er nog steeds in door: de overheersende afstroming is van Gooi naar Vechtdal en andere lage gebieden en er liggen nog steeds kwelgebieden op de 'knik' van hogere zandgronden naar het veen en de klei. Duidelijk te zien zijn de Horstermeerpolder en de Bethunepolder waar sprake is sterke kwel. Het kwelwater is afkomstig van zowel de Heuvelrug als van de omringende polders en plassen (figuur 2.5).

Het kwelwater is van nature mesotroof (matig voedselrijk) en heeft een bufferende werking door de hoge ijzerconcentratie en CO₂-concentratie. Deze kwaliteit is belangrijk voor de diversiteit van de aanwezige habitattypen in de Oostelijke Vechtplassen, met name veenmosrietlanden, trilvenen, galigaanmoerassen en natte blauwgraslanden. De drie laatstgenoemde habitattypen zijn kwelafhankelijk en zijn voor hun kwaliteit afhankelijk van voldoende aanstroom van kwelwater vanuit de Utrechtse Heuvelrug.

Figuur 2.5. Kwel, wegzijging en stroombanen van het grondwater gemodelleerd voor de Vechtstreek (Van Leerdam et al, 2010)

Oppervlaktewatersysteem

De (oppervlakte)waterhuishouding in de Vechtstreek is de voornaamste oorzaak van het ingewikkelde kwel-patroon en is van directe invloed op veel habitats. Binnen de Vechtstreek is een groot aantal verschillende polders en peilvakken aanwezig. De polders hebben steeds verschillende polderpeilen. Deze peilen leiden tot lokale grondwaterstromen, zoals deze op grote schaal zichtbaar zijn in figuur 2.5, zie bijvoorbeeld de 'cascade' aan polders ten noorden van Westbroek, steeds met kwel aan de stuwwalzijde en infiltratie aan de Vechtzijde. De Bethunepolder en Horstermeerpolder -voormalige plassen- liggen het laagst en trekken ook de meeste kwel aan.

De oppervlaktewaterpeilen zijn vastgelegd in peilbesluiten die per peilvak zijn vastgesteld. Bij het vaststellen van de oppervlaktewaterpeil heeft een afstemming plaatsgevonden met de functies van gebieden zoals bijvoorbeeld landbouw, natuur en wonen en tussen waterkwaliteit en waterkwantiteit. In de Waterleidingplas en de Loenderveense plas Oost is daarnaast natuurlijk ook rekening gehouden met de drinkwaterfunctie van deze plassen. Dit heeft geleid tot het onderscheiden van een groot aantal peilvakken, figuur 2.6 is in dat opzicht illustratief. In het verloop van de oppervlaktewaterpeilen is het verloop in maaiveldhoogte zichtbaar: het oostelijk deel van de Oostelijke Vechtplassen heeft de hoogste peilen (ten opzichte van NAP), de laagste peil (ten opzichte van NAP) worden aangetroffen in de laaggelegen droogmakerijen (Horstermeerpolder en Bethunepolder). Binnen de Oostelijke Vechtplassen is in een aantal peilvakken sprake van vaste peilen, waarbij het zomer- en winterpeil gelijk is. Dit is bijvoorbeeld het geval in polder Kortenhoef waarvan de deelgebieden Kortenhoef oost, Kortenhoef west, Wijde Blik en het Hol een onderdeel vormen. De aanwezige lintbebouwing in dit peilvak is sterk bepalend voor het peilbeheer. In peilvakken met een vast peil is er weinig mogelijkheid om gebiedseigen water vast te houden in tijden van een neerslagoverschot. In een aantal peilvakken wordt een flexibel peil gehanteerd waarbij het peil binnen een bandbreedte mag variëren onafhankelijk van het seizoen. In peilvakken met een flexibel peil vindt waterafvoer plaats wanneer het maximale peil wordt overschreden en wateraanvoer wanneer het minimale peil niet meer kan worden gehandhaafd. Dit flexibele peilbeheer draagt eraan bij dat 'gebiedseigen' water (neerslag en grondwater) zoveel mogelijk wordt vastgehouden en de hoeveelheid 'gebiedsvreemd' inlaatwater wordt beperkt. Polder Muyevelde -waarvan de Loosdrechtse plassen, de Stille plas, deelgebied Vuntus en een groot deel van de deelgebieden de Ster en Weersloot onderdeel uitmaken- is bijvoorbeeld een groot peilvak met een flexibel peil (zie figuur 2.6). Daarnaast komen er peilvakken voor met een zomer- en winterpeil, een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld het oostelijk deel van deelgebied de Ster. In dit soort peilvakken is het winterpeil lager dan het zomerpeil. Dit peilregime is tegenovergesteld aan de natuurlijke

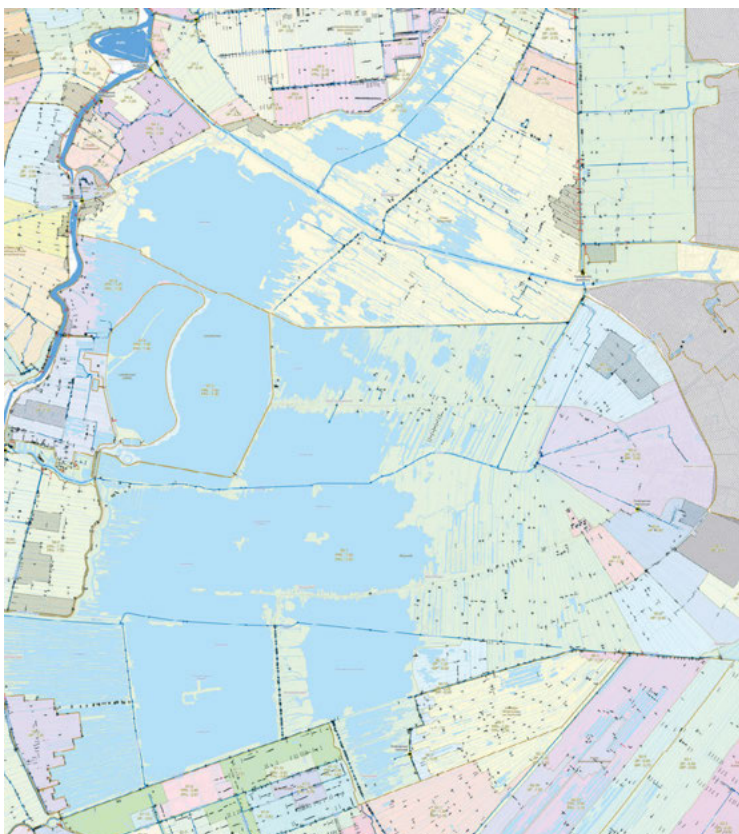
peildynamiek waarbij het winterpeil juist hoger is dan het zomerpeil. Een hoger zomerpeil dan winterpeil leidt in zijn algemeenheid tot een hogere waterinlaatbehoefte dan in gebieden met een flexibel peil het geval is aangezien gebiedseigen water in de winter wordt afgevoerd en de inlaatbehoefte in de zomer hoger is.

Tussen de verschillende peilvakken vindt wateruitwisseling plaats via stuwen en gemalen zodat in perioden met een watertekort water kan worden aangevoerd en bij een wateroverschot water kan worden afgevoerd. Daarnaast zijn er ook diverse sluizen aanwezig die vaarverkeer (met name recreatief vaarverkeer) mogelijk maken. Voorbeelden hiervan zijn de Zanderijsluis in het noorden van de Spiegelplas die vaarverkeer naar de Vecht mogelijk maakt, Sluis het Hemeltje tussen het Hilversums kanaal en de Vecht en de Raaisluis tussen het zuidelijk deel van de 's Gravelandse vaart en het Hilversums kanaal.

Binnen de Oostelijke Vechtplassen is een waterhuishoudkundige scheiding aan te brengen tussen het noordelijke deel en het zuidelijke deel van de Vechtplassen. De scheiding tussen de watersystemen van het noordelijk en zuidelijk deel van de Vechtplassen ligt tussen de polders Kortenhoef en Muyevelt. De polders Kortenhoef en Muyevelt zijn door een oude historische kade gescheiden, het westelijke deel heet de Dirck A. Lambertsz kade en het oostelijke deel heet de Kromme Rade (Sweco, 2019a). Deze scheiding is eind 16e eeuw tot stand gekomen en heeft een bestuurlijke oorsprong (grens tussen waterschappen). Vroeger liep op deze kade ook de provinciegrens tussen Noord-Holland en Utrecht. Thans ligt de provinciegrens op de Nieuweweg aan de zuidkant van de Loosdrechtse plassen en de Stille plas en meer in het oosten langs het Tienhovensch kanaal.

Binnen de Oostelijke Vechtplassen nemen de Waterleidingplas en de Loenderveense plas vanwege de drinkwaterfunctie waterhuishoudkundig een bijzondere positie in. Beiden zijn aangewezen als waterwingebied en vanwege deze functie wordt de waterhuishoudkundige uitwisseling met het omringende oppervlaktewatersysteem zoveel mogelijk beperkt. De Waterleidingplas wordt via het Waterleidingkanaal voorzien van kwelwater uit de Bethunepolder. Ook de Bethunepolder is (grotendeels) waterwingebied. De Loenderveense Plas is een noodvoorraad voor de drinkwaterbereiding en vormt ook een natuurlijke buffer voor de Waterleidingplas die tot nu toe zelden hoeft te worden aangesproken. Het water in de Loenderveense Plas bestaat grotendeels uit regenwater en daarnaast voor een deel uit gedefosfateerd inlaatwater uit de Bethunepolder. Sinds 2019 wordt gedefosfateerd water uit de Loenderveense plas afgevoerd naar de Loosdrechtse plassen.

Figuur 2.6 Peilenkaart van het zuidelijk deel van de Oostelijke Vechtplassen. Deze kaart geeft een illustratie van de variatie in de polderpeilen in een gedeelte van het Natura 2000-gebied

Oppervlaktewaterkwaliteit

Binnen het gebied wordt een grote variatie aan watertypen aangetroffen. Delen van het gebied worden door kwelwater gevoed (zie figuur 2.5), regenwater speelt een grote rol en in droge periodes wordt “gebiedsvreemd” inlaatwater aangevoerd. Om het peil te handhaven wordt in tijden van een wateroverschot neerslag- en grondwater afgevoerd. In droge tijden vindt juist aanvoer plaats. De inlaatbehoefte in gebieden met een vast peil of een (verhoogd) zomerpeil is groter dan in gebieden met een flexibel peil.

In een groot deel van het gebied is dit inlaatwater afkomstig uit de Vecht. De hoofdinlaat van de Vecht wordt gevormd door inlaat vanuit het Amsterdam-Rijnkanaal bij Nieuwegein. Het Amsterdam-Rijnkanaal wordt op zijn beurt weer in hoofdzaak van water voorzien vanuit de Rijn. Op de Vecht lozen bovenstrooms van het Vechtplassengebied en het Noorderpark diverse grote RWZI's zoals de (recent gerenoveerde) RWZI Utrecht en de RWZI Maarssen die de waterkwaliteit op de Vecht belasten met onder andere fosfaat en stikstof. In het noorden van de Oostelijke Vechtplassen wordt water ingelaten via de 's Gravelandse vaart dat afkomstig is uit het IJmeer. Daarnaast vindt er ook op diverse andere manieren aanvoer van inlaatwater plaats bijvoorbeeld vanuit de Horstermeerpolder en de Bethunepolder.

Het inlaatwater is belast met ongewenste stoffen zoals voedingsstoffen (ook wel nutriënten genoemd, stoffen als stikstof en fosfaat), zout (met name chloride) of stoffen die de afbraak van veen bevorderen zoals sulfaat. Deze stoffen zorgen voor problemen voor waterkwaliteit en ecologie, zoals blauwwier- en algenbloei, snelle baggeraanwas en het stagneren van het verlandingsproces. Voor de belangrijke inlaatbron de Vecht geldt dat er in de periode tussen 1930 en 1985 is er een sterk toename is geweest van de concentraties nutriënten, chloride en fosfaat (Barendregt et al, 1989). Dit water heeft in deze periode het oppervlaktewater van veel plassen en petgaten in de Oostelijke Vechtplassen belast en er eutrofiering is opgetreden in een groot deel van het watersysteem van de Oostelijke Vechtplassen. Daarna zijn de omstandigheden verbeterd en zijn de fosfaatbelasting en -concentratie in zijn algemeenheid afgenomen. Dit komt overeen met de landelijke trend voor fosfaat. De trend en toestand toont over het gebied een gedifferentieerd beeld en is mede afhankelijk van vele factoren zoals bijvoorbeeld het type watersysteem (zandwinplas, ondiepe plas, polderwatergang), de waterbodem, het overheersend landgebruik en de voeding van het watersysteem (kwelwater, inlaatwater, regenwater).

Ecologische waterkwaliteit

De ecologische toestand van de Kaderrichtlijn Water (KRW) waterlichamen in de Oostelijke Vechtplassen varieert van slecht (waterlichaam de Loosdrechtse plassen) via ontoereikend (Terra Nova en waterlichaam Ster en Zodden) tot matig (rest van de waterlichamen in Oostelijke Vechtplassen).

Een belangrijk oorzaak voor de slechte tot matige waterkwaliteit is de te hoge fosfaatbelasting. De fosfaatbelasting is afkomstig uit een groot aantal bronnen en de relevantie van de bron verschilt per waterlichaam. Bronnen zijn bijvoorbeeld inlaatwater, uit- en afspoeling van het landoppervlak (verhard oppervlak en onverhard oppervlak waaronder bemeste gronden), nalevering vanuit de waterbodem, overstorten en foutaansluitingen. Voor helder water is naast een lage fosfaatbelasting ook een lage gehalte aan zwevend stof nodig. In de Loosdrechtse plassen, Breukeleveense plas en de Vuntus is het zwevend gehalte zo hoog dat het water te troebel is voor de ontwikkeling van submerse (ondergedoken) watervegetatie zoals kranswieren en fonteinkruiden. Daarnaast speelt vraat door met name grauwe ganzen (van de rietvegetatie) en vraat door Amerikaanse rivierkreeft een rol bij het niet behalen van de KRW doelen. In bijlage 4.1 is specifiek per deelgebied nader ingegaan op huidige knelpunten in de waterkwaliteit in relatie tot de Natura 2000 doelen, paragraaf 3.2.1 beschrijft de belangrijkste knelpunten voor de waterkwaliteit verder op hoofdlijnen.

Een van de doelen van de KRW is het bereiken van een goede ecologische toestand. Deze moet uiterlijk in 2027 gerealiseerd zijn. De afgelopen jaren (van 2009) zijn reeds een groot aantal KRW maatregelen genomen om de ecologische waterkwaliteit te verbeteren. De komende jaren (derde KRW planperiode 2022-2027) worden aanvullend nog een groot aantal maatregelen genomen om de ecologische waterkwaliteit te verbeteren. Einddoel is het realiseren van een goede (ecologische) waterkwaliteit in 2027. Het bereiken van een goede waterkwaliteit in 2027 is niet vrijblijvend maar een resultaatsverplichting die in de Europese Kaderrichtlijn Water is opgenomen. In de Oostelijke Vechtplassen is er een grote overlap tussen de KRW doelen en de Natura 2000 doelen. Daarom is een groot aandeel van de KRW maatregelen opgenomen in dit beheerplan (zie verdere uitwerking hoofdstuk 4).

2.3 HUIDIG BELEID EN REGELGEVING

Verschillende gebiedspartijen – voornamelijk Rijk, Provincie en Waterschap – hebben beleid geformuleerd dat raakvlakken heeft met Natura 2000 en met Oostelijke Vechtplassen. In dit beheerplan zijn niet alle maatregelen opgenomen uit die beleidsplannen. We gaan ervan uit dat alle plannen en programma's die na maart 2000 zijn vastgesteld, getoetst zijn aan de Vogelrichtlijn en na december 2004 ook aan de Habitatrichtlijn.

2.3.1 Rijksbeleid

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming is op 1 januari 2017 in werking getreden. De wet regelt de natuurbescherming van gebieden en vervangt 3 wetten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en Faunawet.

De Europese regels staan hierin centraal. Met de inwerkingtreding van de wet zijn veel bevoegdheden van het rijk aan de provincies overgedragen. De decentralisatie van het natuurbeleid is nu ook wettelijk verankerd.

Deverantwoordelijkheid voor het natuurbeleid en de uitvoering daarvan ligt nu bij de provincies.

Hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming is bedoeld voor de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten. De bescherming van soorten is niet beperkt tot specifieke gebieden en daarom in beginsel overal van toepassing, dus ook in de Oostelijke Vechtplassen. In ieder plan of bij iedere activiteit dient rekening te worden gehouden met een mogelijke overtreding van verbodsbepalingen voor soorten. Zo nodig dient bijvoorbeeld voor ruimtelijke ingrepen een ontheffing te worden aangevraagd.

Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn die ervoor moet zorgen dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater op orde is. De KRW zorgt ervoor dat de vereiste watercondities voor beschermde gebieden, waaronder Natura 2000, gewaarborgd worden. In de Oostelijke Vechtplassen gaat het om de waterkwantiteit en -kwaliteit van de aquatische en grondwaterafhankelijke habitattypen. Voor de Oostelijke Vechtplassen is een maatregelenprogramma opgesteld ten behoeve van het behalen van de KRW-doelen.

Paragraaf 1.6 bevat informatie over stikstofwetgeving en -beleid.

2.3.2 Provinciaal beleid

Het natura 2000 gebied Oostelijke Vechtplassen is gelegen in de provincie Noord-Holland en Utrecht.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden in Nederland. Het netwerk is beschermd in gemeentelijke bestemmingsplannen en door de provinciale Omgevingsverordeningen. Het NNN levert, samen met het Natura 2000-netwerk, een bijdrage aan het behoud en de versterking van de biodiversiteit in Nederland. Gedeputeerde Staten van Noord-Holland en Utrecht zijn verantwoordelijk voor de realisatie van het NNN in de provincies. Dit doen zij samen met terreinbeherende organisaties, particulieren, gemeenten en waterschappen. Waar mogelijk wordt de natuuropgave samen opgepakt met andere onderwerpen zoals stikstof, klimaat en recreatie. Voor elk gebied zijn NNN-doelen geformuleerd in de vorm van beheertypen, die eveneens van belang zijn voor het realiseren van de Natura 2000-doelen.

Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL)

Voor het beheer van het Natuurnetwerk Nederland bestaat het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). In het jaarlijkse Natuurbeheerplan geven de provincies aan waar welk soort beheer gevraagd wordt. Terreinbeherende organisaties en particulieren kunnen op basis van het natuurbeheerplan subsidie krijgen op grond van de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL) voor het beheer ten behoeve van het behoud van de Natura 2000-habitattypen en -soorten.

Omgevingsvisie Noord-Holland2050 en Omgevingsverordening Noord-Holland

Op 19 november 2018 hebben Provinciale Staten van Noord-Holland de Omgevingsvisie NH2050 vastgesteld. Hierin staat de visie op de fysieke leefomgeving beschreven. De provincie wil daarmee koers bepalen voor de toekomst en kiest voor balans tussen economische groei en leefbaarheid. Dit betekent dat in heel Noord-Holland

een basiskwaliteit van de leefomgeving wordt gegarandeerd door basisrandvoorwaarden te hanteren, zoals het Natuurnetwerk Nederland, beheerplannen Natura 2000 en herstelmaatregelen Natura 2000.

De provincie Noord-Holland heeft, vooruitlopend op de invoering van de Omgevingswet, besloten om alle bestaande verordeningen die betrekking hebben op de leefomgeving, zoals de Provinciale Ruimtelijke Verordening, de Provinciale Milieuverordening, de Waterverordeningen en de Wegenverordening samen te voegen in de Omgevingsverordening Noord-Holland 2020 (OV NH2020). Deze is sinds 17 november 2020 van kracht en is gebaseerd op de huidige wet- en regelgeving. Deze verordening wordt, zolang de Omgevingswet niet in werking treedt, jaarlijks actueel gehouden.

In de OV NH2020 is het landschap opgedeeld in drie hoofdcategorieën, te weten landelijk gebied (LG), Natuur Netwerk Nederland (NNN) en Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL). Er zijn 32 Bijzondere Provinciale Landschappen (BPL) aangewezen. Het gaat om de 32 meest waardevolle en kwetsbare landschappen in de provincie. Per gebied is aangegeven welke bijzondere kernkwaliteiten aanwezig zijn. Dat kunnen bijvoorbeeld ecologische, landschappelijke, cultuurhistorische of aardkundige waarden zijn. Bij het ontwikkelen van activiteiten in het BPL mogen de daarbij behorende kernkwaliteiten niet aangetast worden. Het is aan de initiatiefnemer om te onderbouwen op welke wijze dit geborgd is. De Oostelijke Vechtplassen en omgeving zijn onder de naam Vechtstreek zuid als Bijzonder Provinciaal Landschap opgenomen in de OV NH2020.

Bij het in werking treden van de Omgevingswet –naar verwachting 1 januari 2023– treedt ook de Omgevingsverordening Noord-Holland 2022 (OV NH2022) in werking. Deze is gestoeld op de Omgevingswet en vervangt automatisch de OV NH2020. De indeling van het Noord-Hollandse landschap in de drie genoemde hoofdcategorieën blijft dan van kracht. De OV NH2022 wordt jaarlijks geactualiseerd.

Omgevingsvisie en omgevingsverordening provincie Utrecht

In de Omgevingsvisie staat de visie op de leefomgeving in 2050 beschreven. In de Omgevingsverordening staan de regels die deze visie mogelijk maken. In de Omgevingsvisie voor de provincie Utrecht wordt groen, water, energie, bebouwing, infrastructuur, cultuurhistorie en landelijk gebied in onderlinge samenhang gezien. Hiermee wordt ruimte geboden voor duurzaam gebruik en ontwikkeling en voor sociale samenhang en wordt gezorgd voor behoud of verbetering van kwaliteit in de Utrechtse leefomgeving.

De Omgevingsverordening is gelijktijdig opgesteld met de Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie komt juridisch tot uitdrukking in een Omgevingsverordening met regels voor de leefomgeving. Deze bestaat uit ongeveer 20 verordeningen, regelingen en besluiten die geïntegreerd zijn in één provinciale Omgevingsverordening. Vanwege het uitstellen van de Omgevingswet (1 januari 2023 in plaats van 1 januari 2021) is er in aanvulling op de Omgevingsverordening een interim Omgevingsverordening (Interimverordening) vastgesteld. De Omgevingsverordening treedt in werking onder de Omgevingswet.

Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027

Met dit programma, wordt invulling gegeven aan het waterbeleid in de Omgevingsvisie NH 2050. Een goede waterkwaliteit, duurzaam voorraadbeheer en bescherming tegen overstroming zijn de centrale elementen van het programma. Voor de deelprogramma's oppervlaktewater, grondwater en overstromingsrisico's is uitgewerkt welke doelen de provincie wil bereiken en hoe hieraan een bijdrage wordt geleverd met een breed pakket aan maatregelen. Daarbij wordt extra aandacht besteed aan natuurgebieden, drinkwaterwinningen en zwembaden, die volgens Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) worden beschermd vanwege de specifieke eisen die hier gelden.

In het programma zijn de begrenzing van de KRW waterlichamen en de doelen voor deze waterlichamen in de provincie Noord-Holland opgenomen. Daarnaast zijn er maatregelen opgenomen die bijdragen aan het halen van de KRW doelen. Verder zijn er voor de Vechtstreek (waaronder de Oostelijke Plassen) specifiek maatregelen geformuleerd voor grondwaterafhankelijke natuur. Met name genoemd zijn:

- Het handhaven van de reductie van winning Loosdrecht en het realiseren een alternatief
- De aanleg van een bufferzone Kortenhoefse Plassen. Het gaat om het verminderen van de wegzijging vanuit de Kortenhoefse plassen
- Het stimuleren van het vasthouden van kwelwater
- Onderzoek en waar mogelijk het verhogen van de grondwaterstand in veengebieden

Bodem en Water Programma provincie Utrecht

Het Bodem- en waterprogramma 2022-2027 is een uitwerking van ambities voor de bodem en het water uit de provinciale Omgevingsvisie. Onderdeel van het programma is het wettelijk verplichte Regionaal Waterplan onder de Waterwet.

In het programma zijn de begrenzing van de KRW waterlichamen en de doelen voor de waterlichamen in de provincie Utrecht opgenomen. In het programma is verder aangegeven dat Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen een kwetsbaar, grondwaterafhankelijk natuurgebied is. De grondwaterkwaliteit van grondwaterafhankelijke natuurgebieden (Natura 2000 en NNN) mag door ingrepen van derden, bijvoorbeeld het onttrekken van grondwater niet worden verslechterd.

Verder is in het programma aangegeven dat in Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen onderzoek wordt gedaan naar effectieve aanvullende hydrologische maatregelen. Voor de realisatie van de hydrologische maatregelen worden afspraken gemaakt met de betrokken partijen evenals over uitvoeren van hydrologische herstelmaatregelen uit Natura 2000 beheerplannen.

Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen

Het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen is een gezamenlijk programma van 21 partijen: (semi)overheden (waaronder provincie, gemeenten en het waterschap), bewoners- en natuurorganisaties en ondernemers. Deze partijen hebben in 2017 de intentie uitgesproken om een groot aantal problemen in dit gebied samen aan te pakken. Hiervoor investeren de ondertekenaars ruim 77 miljoen euro. De gemaakte afspraken zijn vastgelegd in het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen en het Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen.

In het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen is de ambitie uitgesproken om voor een periode van 10 jaar (2017–2027) samen te werken aan een forse kwaliteitsverbetering van natuur en landschap, recreatie en toerisme en de leefomgeving in het gebied. Hierdoor worden de Oostelijke Vechtplassen verder ontwikkeld tot een aantrekkelijk en toegankelijk gebied, waar mensen graag wonen, werken en recreëren en waar recreatie en natuur goed samengaan en elkaar versterken. Het gebiedsakkoord heeft drie pijlers te weten het ontwikkelen en versterken van de Oostelijke Vechtplassen als vrijetijdslandschap, het versterken van de ecologische waarden van het gebied en transformatie van de recreatiesector.

In het Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen zijn diverse projecten opgenomen die bijdragen aan het realiseren van de Natura 2000-doelen in de Oostelijke Vechtplassen. De maatregelen die voortvloeien uit deze projecten en die bijdragen aan het realiseren van de Natura 2000 doelen, zijn als maatregel in dit beheerplan opgenomen (zie hoofdstuk 4).

2.3.3. Beleid beheerders

Waterbeheerprogramma

In dit gebied is één waterschap actief, waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV). AGV is waterbeheerder van dit gebied en ook verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen die te maken hebben met waterbeheer. De uitvoerende taken van het waterschap zijn in handen van Waternet.

Voor de laatste planperiode van de Kaderrichtlijn Water (2022-2027) is een waterbeheerprogramma 2022-2027 vastgesteld. Het Waterbeheerprogramma (WBP) is een programma onder de nieuwe Omgevingswet en is wettelijk verplicht. Met de maatregelen uit het WBP draagt Waterschap Amstel, Gooi en Vecht bij aan het realiseren van ambities en doelen voor het watersysteem zoals het Rijk, provincies en gemeenten die samen met het waterschap hebben vastgelegd in omgevingsvisies. Het Waterbeheerprogramma voor de periode 2022-2027 geeft de koers aan voor een toekomstbestendig watersysteem voor de komende zes jaar. Als onderdeel van het WBP zijn KRW maatregelen vastgesteld die door het waterschap genomen worden om de KRW doelen (een goede ecologische en chemische toestand) te realiseren. De KRW maatregelen die bijdragen aan het behalen van de Natura 2000 doelen zijn tevens in dit beheerplan opgenomen (zie hoofdstuk 4).

Beheerplan terreinbeheerder

Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer hebben een eigen beheervisie en -plan. Deze sluiten aan op de Natura 2000-doelen in dit beheerplan, maar hebben betrekking op meer dan alleen de Natura 2000-doelen; ze gaan breder over de natuur in het gebied en ook over bijvoorbeeld recreatie. Daarnaast hebben deze plannen meer detailniveau dan het Natura 2000-beheerplan en gaan ze ook over het reguliere beheer van de terreinen die onder hun beheer vallen.

UITWERKING NATURA 2000-DOELEN

3.1 INLEIDING

De Natura 2000-doelen voor de Oostelijke Vechtplassen zijn vastgelegd in het aanwijzingsbesluit (besluit PDN/2013-095). In dit hoofdstuk zijn deze doelen uitgewerkt. De doelen bestaan uit algemene Natura 2000 doelen en de kernopgaven (zie hoofdstuk 3.2) en instandhoudingsdoelen (zie hoofdstuk 3.3). In dit gebied gaat het om instandhoudingsdoelen voor habitattypen, habitatsoorten, broedvogels en niet-broedvogels.

Naast een beschrijving van de doelen bevat dit hoofdstuk een overzicht van de gebied-specifieke knelpunten die het behalen van de doelen in de Oostelijke Vechtplassen in de weg staat. Wanneer dit het geval is, zijn er maatregelen nodig. Deze zijn in hoofdstuk 4 uitgewerkt.

Hoogwaardige natuur in de Oostelijke Vechtplassen bestaat uit bijzondere watervegetaties, alle stadia van laagveenverlanding, schraalgraslanden (met name het blauwgrasland) en een reeks van bijzondere moerasflora en -fauna, waaronder moerasvogels. Behoud, herstel en verbetering van de natuurlijke kenmerken en structuur van deze hoogwaardige natuur is van nationaal en internationaal belang. De Oostelijke Vechtplassen dragen daarmee bij aan de ecologische samenhang tussen natuurgebieden en de biodiversiteit op nationaal en internationaal niveau.

3.2 ALGEMENE DOELEN NATURA 2000 EN KERNOPGAVEN

De algemene doelen voor de Natura 2000-gebieden zijn in ieder aanwijzingsbesluit identiek opgenomen en leiden ertoe dat Nederland een bijdrage levert aan de ambities voor het behoud van natuur en biodiversiteit op Europees niveau. De algemene doelen behelzen het behoud en, indien van toepassing, herstel van:

- de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
- de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
- de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en -soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
- de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en -soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Prioriteiten voor de Oostelijke Vechtplassen worden aangegeven door kernopgaven, die vooral betrekking hebben op het algemene ecologische systeem en op habitattypen en (vogel)soorten die onder druk staan en/of waarvoor Nederland van (zeer) groot internationaal belang is. De kernopgaven gelden voor het gehele gebied en vormen het kader voor de instandhoudingsdoelen die zich richten op specifieke habitattypen en -soorten. In het Natura 2000-doelendocument zijn de kernopgaven per gebied specifieke benoemd (Ministerie van LNV, 2006, tabel 5.5.2). De kernopgaven geven globaal weer hoe een duurzame en hoogwaardige natuurkwaliteit in de Oostelijke Vechtplassen gerealiseerd kan worden. De kernopgaven zijn afhankelijk van elkaar; ze zijn onderdeel van elkaar of vormen een voorwaarde voor de volgende opgave. De kernopgaven zijn¹:

1. Nastreven van een meer evenwichtig systeem (waterkwaliteit, waterkwantiteit en hydromorfologie): waterplantengemeenschap (voor kranswierwateren en meren met krabbenscheer en fonteinkruiden), zwarte stern, platte schijfhoorn en vissen zoals o.a. bittervoorn, grote modderkruiper, kleine modderkruiper en insecten, zoals gevlekte witsnuitlibel en gestreepte waterroofkever (kernopgave 4.08).

¹ Zie ook: <https://www.natura2000.nl/gebieden/noord-holland/oostelijke-vechtplassen/oostelijke-vechtplassen-doelstelling>

2. Alle successiestadia laagveenverlandings in ruimte en tijd vertegenwoordigd: overgangs- en trilvenen (trilvenen en veenmosrietlanden) met onder meer groenknolorchis en vochtige heiden (laagveengebied), blauwgraslanden, galigaanmoerassen en hoogveenbossen, in samenstelling met gemeenschappen van open water (kernopgave 4.09).
3. Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet (door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging voor rietmoerasvogels zoals roerdomp, purperreiger, snor, grote karekiet en voor de noordse woelmuis)(kernopgave 4.12).
4. Herstel inundatie, behoud en nieuwvorming blauwgraslanden (kernopgave 4.15).

Voor het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen is in het Natura 2000 doelendocument aan de bovengenoemde kernopgaven een wateropgave (W) toegekend. Een wateropgave is toebedeeld als de watercondities in meer of mindere mate niet in orde zijn. De inschatting is gebaseerd op de knelpunten- en kansanalyse van Kiwa (2007) en informatie uit deskundigenbijeenkomsten. Er geldt een wateropgave voor de kernopgaven 4.08, 4.12 en 4.15. Er geldt een sense of urgency voor de wateropgave bij 4.09 en de beheeropgave bij de kernopgave 4.12 in de Oostelijke Vechtplassen. Een sense of urgency is toegekend wanneer het niet uitvoeren van maatregelen binnen 10 jaar leidt tot onherstelbare schade aan de instandhoudingsdoelen. In dit beheerplan heeft de sense of urgency ertoe geleid dat de benodigde maatregelen in de eerste beheerplanperiode worden uitgevoerd.

5. Daarnaast is aan het landschap 'Meren en Moerassen' waartoe de Oostelijke Vechtplassen behoort een kernopgave geformuleerd voor de landschappelijke samenhang en interne compleetheid van het landschap, zijnde 'Behoud en herstel van samenhang tussen slaapplekken en foerageergebieden in het bijzonder voor grasetende watervogels en meervleermuizen (de belangrijkste kraamkamerfunctie en slaapfunctie van de meervleermuis ligt vooral in gebouwen buiten de Natura 2000 gebieden)' en 'Herstel van mozaïek van verlandingsstadia van open water tot moerasbos en herstel van gradiënt watertypen' (Ministerie van LNV, 2006, tabel 5.5.1)

Relatie tussen kernopgaven en instandhoudingsdoelen

Kernopgaven zijn -naast instandhoudingsdoelen- voor elk Natura 2000-gebied benoemd. Deze kernopgaven zijn niet opgenomen in het aanwijzingsbesluit maar dienen als hulpmiddel (kader) bij de uitwerking van de doelen en maatregelen in het beheerplan. Zij geven inzicht in de belangrijkste verbeteropgaven en bieden het benodigde inzicht om op systeemniveau maatregelen uit te werken. De maatregelen in het beheerplan zijn gericht op het realiseren van de instandhoudingsdoelen. De instandhoudingsdoelen staan centraal in het beheerplan.

Bron: Samenvatting Natura 2000 doelendocument (Ministerie van LNV, 2006)

3.2.1 Knelpunten en perspectieven voor de kernopgaven

De volgende gebiedskenmerken en landschapsecologische processen zijn van belang voor het realiseren van de kernopgaven:

1. Met betrekking tot hydrologie:
 - De afstroming van basenrijk kwelwater vanuit de westflank van de Utrechtse Heuvelrug en het Gooi;
 - De aanwezigheid van voedselarme dekzanden en veldpodzolen langs de oostflank van het gebied (geomorfologisch samenhangend met de stuwwal).
2. Een goede waterkwaliteit voor helder water (voldoende doorzicht) met een lage fosfaat- en stikstofbelasting.
3. Met betrekking tot verlanding:
 - Het optreden van verlanding, mede onder invloed van peilwisselingen en het grote oppervlak aan petgaten dat in het verleden door de turfwinning is ontstaan;
 - Het voorkomen van mesotrofe verlanding in open water, dat van oorsprong een matig voedselrijke (mesotrofe) kwaliteit bezat, bestaande uit vegetaties van kranswieren, fonteinkruidgemeenschappen, krabbenscheervelden, galigaanmoerassen en verschillende typen rietmoerassen, waaronder waterriet;
 - De aanwezigheid van gebufferd water in petgatcomplexen waardoor in het verleden op vrij grote schaal trilveenverlanding is opgetreden, met overgangen naar trilveenachtige vegetaties van galigaanmoerassen.
 - Ophoping van onverteerd plantmateriaal waarop verjonging van de mesotrofe verlanding plaatsvindt.

Daarnaast is het voor het realiseren van de kernopgaven van belang dat de volgende knelpunten worden verminderd:

4. Veroudering van successiestadia.
5. Vraat en predatie.
6. Versnippering.
7. Verzuring en vermesting door stikstofdepositie.

De grootste knelpunten voor een gunstige staat van instandhouding van de habitattypen in de Nederlandse verlandingsserie zijn eutrofiering van het oppervlaktewater, en de nog steeds te hoge atmosferische N-depositie. Verminderde kweldruk speelt ook een rol, maar vooral in gebieden die niet volledig van oppervlaktewater afhankelijk zijn (Kooijman et al, 2018).

Toelichting bij 1 Hydrologie

De invloed van de Gooise stuwwal en Utrechtse Heuvelrug op de aanwezigheid en kwaliteit van habitattypen in de Oostelijke Vechtplassen is een essentiële factor. Daarnaast is de Vecht dominant in de relatie tussen de ecologische- en geomorfologische gradiënt en de aanwezigheid van de habitattypen. Tussen de Vecht en de Heuvelrug ligt een voormalige “wadvlakte”. Op deze wadvlakte is later op grote schaal veenvorming opgetreden. Langs de oostflank bevinden zich kalkarme zandgronden die onder invloed staan van gebufferd kwelwater uit de stuwwal van de Heuvelrug. Van origine is dit kwelwater matig voedselrijk (mesotroof) en rijk aan calcium, CO₂, bicarbonaat en ijzer. In het oosten van de Oostelijke Vechtplassen kwelt basenrijk grondwater vanaf de stuwwal omhoog. Dit kwelwater is essentieel voor de mesotrofe verlanding en om verzuring tegen te gaan.

De Horstermeerpolder ontvangt veel kwel. Aan de randen is dit kwelwater zoet en in het centrale deel is het kwelwater brak. Ook de Bethunepolder in het zuiden van de Oostelijke Vechtplassen bevat veel (zoete) kwel. Het kwelwater dat in beide polders aan de oppervlakte komt kent zo'n sterke toestroom dat bij het stopzetten van de pompen de polders binnen 24 uur volledig blank zouden komen te staan. Een deel van het kwelwater in de Horstermeerpolder en de Bethunepolder is afkomstig uit de omringende polders. Het kwelwater dat in de Horstermeerpolder en Bethunepolder aan de oppervlakte komt neemt fosfaat op uit de veenbodem. In het Noorderparkgebied, Vuntus, Weersloot, de polders Kortenhoef en Stichts en Hollands Ankeveen zijn gradiënten van kwel naar wegzijging binnen polders te zien.

De combinatie van gebufferd kwelwater en voedselarme zandbodems zorgt in een deel van het gebied (met name op de overgang van de Oostelijke Vechtplassen naar de stuwwal van de Heuvelrug) voor een optimaal biotoop voor de karakteristieke habitattypen. Op overgangen naar het veengebied, en ook in het veengebied zelf, kwamen vroeger veel blauwgraslanden (H6410) voor. Hiervan zijn door intensivering en verdroging nog maar enkele restanten over. De blauwgraslanden zijn zeer natte, onbemeste en zwak zure hooilanden waar invloed van grondwater zorgt voor buffering tegen verzuring. Ze kunnen op zand- en veengronden voorkomen. Vooral op locaties met kwelwater komen de best ontwikkelde stadia binnen de laagveenverlandingsreeks voor, met bijhorende vegetaties zoals H7140A trilveen. De ontwikkeling van trilveen is in hoge mate afhankelijk van de aanwezigheid van basenrijk kwelwater. Ook kan dit habitatype zich ontwikkelen op plekken waar mesotroof en basenrijk oppervlaktewater aanwezig is. Dit oppervlaktewater wordt vaak sterk beïnvloed door grondwater (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

De toestroom van gebufferd kwelwater naar de Oostelijke Vechtplassen is al sinds de 19e eeuw aan het afnemen. Dit komt door de verstedelijking van het Gooi, grondwaterwinning op de Heuvelrug, de aanleg van de Horstermeer- en Bethunepolder, drainage door poreuze rioolbuizen, peilverlagingen, ontwatering en een versnelde afvoer van gebiedseigen water (neerslag en kwel) die samenhangen met intensivering van het landbouwkundig gebruik en tot slot de aanleg van het Hilversums kanaal en de haven (in het noordelijke deel). Vanaf 1999 zijn het aantal drinkwaterwinningen in het beïnvloedsgebied van de Oostelijke Vechtplassen gereduceerd omwille van de grondwaterafhankelijke natuur waarbij een afweging heeft plaatsgevonden tussen onder andere de natuurwinst en de benodigde capaciteit van de drinkwaterwinningen.

De kwaliteit van het grondwater is onderzocht in het kader van de landschapsecologische systeemanalyse (LESA) van de oostelijke Vechtplassen. De conclusie is dat het ondiepe grondwater op de flank plaatselijk een grondwaterachtig karakter (lithotroof) heeft, maar dit van plek tot plek kan variëren. Dit blijkt uit lage waarden voor egv, chloride, sulfaat en hoge waarden voor ijzer en soms bicarbonaat en calcium. Lithotroof water wordt aangetroffen aan de oostflank van de Oostelijke Vechtplassen, aan de oostkant van de deelgebieden bij Weersloot, Ankeveen, Kortenhoef en Het Hol, Ster, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven, Westbroekse Zodden en Vuntus (Rosmalen et al, 2012; Ridder et al, 2013).

Toelichting bij 2. Een goede waterkwaliteit voor helder water (voldoende doorzicht) met een lage fosfaat- en stikstofbelasting

Een goede waterkwaliteit is van groot belang voor alle aangewezen habitattypen in de Oostelijke Vechtplassen, en daarmee samenhangend vrijwel alle aangewezen soorten. De mesotrofe verlanding is in Nederland tussen 1970 en 1980 vrijwel overal volledig ingestort door de hoge fosfaatbelasting (Kooijman et al, 2018). De afgelopen 20 jaren is de fosfaatbelasting door een groot aantal maatregelen reeds verminderd. De habitattypen H3140 Kranswierwateren en H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden komen voor in heldere wateren met voldoende doorzicht, een geringe nitraat- en fosfaatbelasting en een gunstige slibkwaliteit (geen sulfidevorming, geen sterke opwerveling). Fosfaatbelasting is een maat voor de hoeveelheid fosfaat die in een systeem per tijdseenheid (per oppervlakte) terechtkomt als gevolg van alle inkomende en uitgaande bronnen. Hierbij wordt ook rekening gehouden met het in het systeem aanwezige en mogelijk beschikbaar komende fosfaat. Voor helder water is naast een lage fosfaatbelasting ook een laag gehalte aan zwevend stof nodig. In de Loosdrechtse plassen, Breukeleveense plas en de Vuntus is het zwevend gehalte zo hoog dat het water te troebel is voor de ontwikkeling van submerse (ondergedoken) watervegetatie zoals kranswieren en fonteinkruiden. Ook voor diverse vogel-, vis en insecten soorten is helder water een randvoorwaarde. Sulfaat kan daarbij leiden tot 'interne eutrofiëring' waarbij vastgelegd fosfaat onder invloed van sulfaat vrijkomt. Naast de nutriëntenbelasting is de aanwezigheid van 'bufferende' macro-ionen (zoals calcium en bicarbonaat) van belang voor de aquatische habitattypen en habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks. De aanwezigheid van kwel is van vitaal belang voor de aanvoer van gebufferd water.

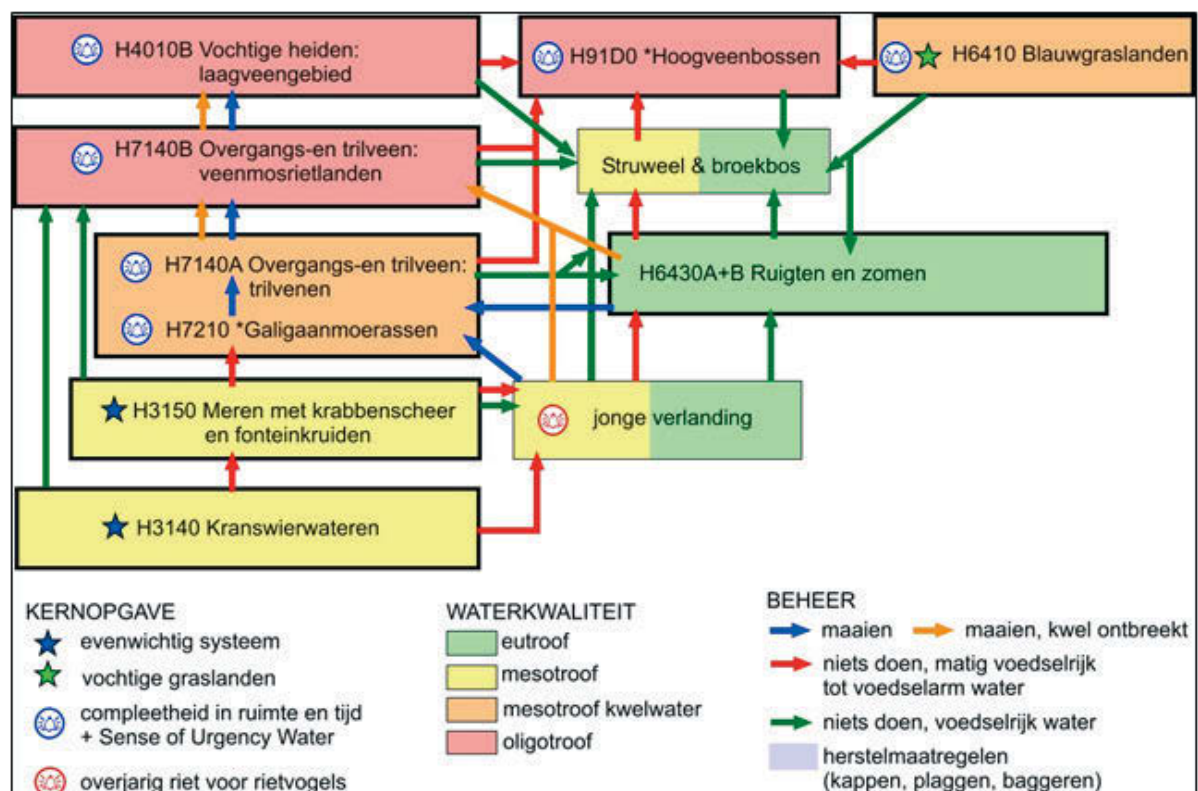
De kwaliteit van het oppervlaktewater in de Oostelijke Vechtplassen kan sterk variëren in tijd en ruimte afhankelijk van factoren zoals neerslag, kwel en de herkomst en mate van invloed van inlaatwater. De kwaliteit van het inlaatwater is van invloed op de kwaliteit van het oppervlaktewater in de Oostelijke Vechtplassen. Er is een duidelijk verschil tussen het inlaatwater uit de Vecht en het water vanuit het IJmeer. Het Vechtwater is namelijk voedselrijker dan het IJmeerwater. Het inlaatwater is de laatste jaren schoner geworden, maar met name de parameters sulfaat en chloride blijven hoog. Defosfatering van het inlaatwater uit het Amsterdam-Rijnkanaal sinds 1984 en de inlaat van water uit de Bethunepolder levert een bijdrage aan de verbetering van de waterkwaliteit, met lagere fosfaat-, chloride- en sulfaatconcentraties als gevolg. Vanaf 2019 wordt het wateroverschot uit de Bethunepolder dat in de Loosdrechtse plassen wordt ingelaten,

gedefosfateerd, Aan de oostkant van het gebied is de invloed van water dat vanaf de percelen naar het oppervlaktewater afstroomt relatief groot. Dit afstromende water bevat hogere fosfaatconcentraties, waardoor de fosfaatbelasting van het oppervlaktewater hier hoger is. Verder dragen bronnen zoals afspoeling vanaf het verharde oppervlak en foutaansluitingen in gescheiden rioolstelsels in het bebouwd gebied bij aan de belasting van het oppervlaktewatersysteem.

Toelichting bij 3. Verlanding

Door mesotrofe verlanding ontstaan de habitattypen H7140A (trilvenen), H7140B (veenmosrietlanden) en H7210 (galigaanmoerassen), die vervolgens kunnen overgaan in latere successiestadia H4010B (vochtige laagveenheide) en H91D0 (hoogveenbossen). Verlanding via de mesotrofe trilveen-serie of eutrofe riet-serie is kenmerkend voor de Oostelijke Vechtplassen en ontstaat door een opeenstapeling van drijvende waterplanten zoals krabbenscheer in mesotroof, open water, of door het opeenhopen van plantenresten in jonge rietvegetaties (ook lisdoddevegetatie) in eutroof, zoet water (zie voor meer informatie over verlanding tekstkader 3.1).

Tekstkader 3.1 Relatie tussen habitattypen, successie, waterkwaliteit en beheer in de Oostelijke Vechtplassen, inclusief de kernopgaven Natura 2000

Verlanding vindt momenteel alleen nog op beperkte schaal plaats binnen de Oostelijke Vechtplassen. Een belangrijke reden hiervoor is de te hoge fosfaatbelasting (Kooijman et al, 2018)(zie punt 5) en het ontbreken van voldoende bufferende stoffen. Een andere reden is dat de bovengenoemde opeenstapeling van plantenresten niet meer optreedt in de Oostelijke Vechtplassen. Andere belemmeringen voor de mesotrofe verlanding zijn vraat door ganzen en rivierkreeften (zie punt 5) en -in mindere mate- ook andere soorten als bijvoorbeeld muskusratten, zwanen en meerkoeten. Het woekeren van uitheemse planten als waterwaaier (Cabomba) en ongelijkbladig vederkruid vormt eveneens een beperking voor de mesotrofe verlanding omdat ze initiële verlandingssoorten als verdringen.

Voor jonge rietverlanding geldt dat de invloed van peilwisselingen in de Oostelijke Vechtplassen beperkt is: dit werkt negatief uit op jonge rietverlanding. Het instellen van een natuurlijk flexibel peil, als een voorwaarde voor verlanding kan in slechts een beperkt aantal deelgebieden worden ingesteld in verband met de aanwezige landbouw, bebouwing en infrastructuur. Een complicatie bij het terugbrengen van natuurlijke peilfluctuaties is dat de gebieden nu zijn ingesteld op de starre peilen. De overgang naar een flexibel peil moet 'bij te benen' zijn door het merendeel van de verouderde verlandingsvegetaties omdat deze het genetische/ecologische kapitaal vormen. Een tweede complicatie is dat peilverhoging kan leiden tot het wegdrukken van de

kwelvoeding. Plaatselijk bestaan langs de plassen nog wel vitale rietgordels, maar latere verlandingsstadia ontbreken hier.

Mesotrofe verlanding treedt alleen op bij een lage nutriëntenbelasting, ophoping van plantenresten en bij aanwezigheid van gebufferd (grond)water, onder invloed van kwel. Op enkele locaties lijkt momenteel het begin van nieuwe mesotrofe verlanding zichtbaar (Tienhoven, Westbroek, Weersloot). Op veel locaties, zoals in de Kortenhoeftse Plassen en 't Hol, domineren vooral latere successiestadia zoals H7140B Veenmosrietlanden, H4010B Vochtige laagveenheiden en verzuurde stadia van H7140A Trilvenen. Locaties met initiële trilveenverlanding zijn zeldzaam maar worden plaatselijk in de oevers van nieuw gegraven petgaten en plaatselijk in kwel sloten waar het oevertalud is aangepast en de aanliggende percelen niet of weinig worden bemest aangetroffen.

Verlanding in open water via krabbenscheerverlanding treedt momenteel niet op in de Oostelijke Vechtplassen (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017).

Toelichting bij 4. Veroudering van successiestadia

De aan- of afwezigheid van een beheer, onder invloed van basenrijk kwelwater en in relatie tot een goede waterkwaliteit, is essentieel geweest voor de ontwikkeling en verspreiding van de huidige habitattypen. De open, bladmos- of veenmosrijke verlandingsstadia van de trilvenen (H7140A), veenmosrietlanden (H7140B) en vochtige laagveenheiden (H4010B) ontwikkelen zich vrijwel alleen onder invloed van een beheer van maaien en afvoeren. Ook wateren met watervegetaties (bijvoorbeeld Krabbenscheervegetaties) moeten worden beheerd om zodoende de watervegetaties te behouden.

Tussen deze habitattypen bestaat een nauwe relatie, en bij blijvend maaibeheer gaan de habitattypen in elkaar over en ontstaan er steeds zuurdere en meer voedselarme (oligotrofe) vegetatietypen. Onder natuurlijke omstandigheden treedt natuurlijke verzuring op doordat het veen weg groeit van het grondwater en er een toenemende invloed ontstaat van regenwater en verzuring door veenmossen en humuszuren. De hoogveenbossen (H91Do) zijn vrijwel allemaal ontstaan door stopzetting van het maaibeheer in veenmosrietlanden, trilvenen en vochtige heiden. Op plekken met een geringe N- en P-belasting kunnen hoogveenbossen ook spontaan ontstaan uit matig voedselarme rietlanden, of uit verzurende elzenbossen of wilgenstruwelen. Karakteristiek in de ontwikkeling van de Oostelijke Vechtplassen is de sterke verbossing na het staken van maaibeheer in grote delen van het gebied. Dit is een van de oorzaken van het maar beperkt aanwezig zijn van de middenstadia van de verlandingsreeks (moeras, overgaand in trilveen, veenmosrietland en veenheide). Sinds de jaren 80 zijn de nog open delen open gehouden en vergroot door consequent maaibeheer en het verwijderen van houtopslag.

Natuurlijke successie in de verlandingsreeks moet uiteindelijk weer gaan optreden. Momenteel treedt slechts zeer beperkt mesotrofe verlanding op in Nederland. Nieuwvorming van successiestadia treedt nauwelijks op waardoor de begin- en eindstadia van de verlanding (open water versus hoog- en laagveenbos) oververtegenwoordigd zijn in het gebied. Het streven is om alle verlandingsstadia in het gebied te hebben wanneer verlanding weer optreedt door natuurlijke successie in combinatie met beheer. Wanneer jonge verlanding nog nauwelijks optreedt zal het beheer zich richten op het behoud van schaarse en waardevolle stadia (habitattypen) als trilveen, veenmosrietland en veenheide. Maar op de lange termijn is dit niet mogelijk en is verjonging noodzakelijk voor het behouden van de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks.

Toelichting bij 5. Het terugdringen van vraat en predatie

In natuurgebieden veroorzaken ganzen schade door vraat van waterplanten, overbegrazing van oevervegetaties en rietlanden waardoor biotoop van diersoorten, waaronder moerasvogels, verdwijnt. Begrazing wordt inmiddels gezien als de belangrijkste reden voor de afname van het areaal oevervegetatie (o.a. Vulink et al, 2010; Veen et al, 2013; Bakker, 2010). Het gaat hierbij met name om begrazing door grauwe gans. Dit hangt samen met de grote aantallen grauwe gans die ook in de zomerperiode als broedvogel aanwezig zijn. Tijdens het broedseizoen en de rui foerageren grauwe ganzen op de bovengrondse groene delen van oevervegetatie (Vulink et al, 2010). Intense begrazingsdruk van grauwe ganzen in de Loenderveense plas gedurende een periode van vijf jaar zorgde bijvoorbeeld voor een viermaal lagere dichtheid en hoogte van rietstengels in begraasde gebieden in vergelijking met onbegraasde gebieden (Bakker e.a. 2018). Door vraat van rietvegetaties kan bovendien het ontstaan van jonge verlandingsvegetaties negatief worden beïnvloed (Visbeen et al, 2012).

Rietmoeras (met name van waterriet) is een belangrijk biotoop voor Natura 2000 broedvogelsoorten in de Oostelijke Vechtplassen zoals grote karekiet, roerdomp, woudaap en purperreiger. In de Oostelijke Vechtplassen is er nauwelijks sprake van verjonging van waterriet en neemt de kwaliteit en oppervlakte van rietzones af. Om de impact van vraat door grauwe gans vast te stellen zijn experimenten in de Loenderveense plas uitgevoerd waarbij delen van het waterriet ontoegankelijk zijn gemaakt voor ganzen, de zogenaamde exclusures, naast delen die nog wel toegankelijk zijn voor ganzen, de controlevakken (Bakker, 2010). Het riet binnen de exclusures vertoont daarbij een veel sterkere groei dan het riet in de controle vakken (zie foto). Uit monitoring van waterrietoevers in de Oostelijke Vechtplassen waar een ganzenraster is geplaatst om ganzenvraat te voorkomen blijkt dat het plaatsen van rasters een rap effect heeft gehad op rietherstel en heeft geleid tot stabilisatie van de omvang van de karekietenpopulatie (Van der Winden, 2020).

Een exclusure (Loenderveense plas) met een zichtbaar effect van het ontbreken van vraat. Foto: Waternet

Een onderzoek door Van der Winden en Dreef (2019) toont aan dat vraat door de grauwe gans in de Oostelijke Vechtplassen heeft geleid tot een afname van het broedbiotoop van Natura 2000 moerasvogels als grote karekiet, woudaap, roerdomp, purperreiger en porseleinhoen en een belangrijke beperking vormt voor het behalen van deze soorten (zie tabel 3.1). Bovendien verstoren grauwe ganzen de nesten van zwarte sterns zodat deze een te lage reproductie hebben. In het rapport van Van der Winden en Dreef (2019) wordt geconcludeerd dat de effecten van ganzenvraat momenteel dusdanig groot zijn, dat met de huidige omvang van ganzenpopulaties en graasdruk de doelen voor grote karekiet, woudaap, porseleinhoen en roerdomp niet haalbaar zijn. Voor zwarte stern is het huidige beheer (vlotjes met rasters) van de resterende broedplekken mogelijk afdoende maar uitbreiding naar een populatie die broedt op natuurlijke nestplekken is onmogelijk met de huidige aantallen grauwe ganzen. Voor purperreiger is de ontwikkeling van een stabiele populatie door onder andere het ontstaan van een extra reigerkolonie wellicht mogelijk met de huidige graasdruk, maar zeker is dit niet.

Tabel 3.1 Samenvatting van effect van grauwe ganzen op leefgebied of reproductie van zes Natura 2000-moerasvogelsoorten (van der Winden en Dreef, 2019)

Soort	Effect van ganzen	Beoordeling effect
Roerdomp	Verdwijnen en zeer moeizaam herstel van rietkragen en rietmoeras in nieuwe natuur	Herstel roerdomp populatie is in huidige situatie niet mogelijk door ganzenvraat
Woudaap	Verdwijnen en zeer moeizaam herstel van stromingsriet in petgaten	Herstel woudaap populatie is in huidige situatie niet mogelijk door ganzenvraat
Purperreiger	Alle geschikte broedplekken in riet al verdwenen	Realisatie extra kolonieplek moeizaam door ganzen
Porseleinhoen	Verdwijnen en zeer moeizaam herstel vegetaties in nieuwe moerassen	Herstel porseleinhoen populatie in huidige situatie niet mogelijk door ganzenvraat
Zwarte stern	Verdwijnen jonge verlanding en verstoring van nesten	Herstel alleen mogelijk door nesten te beschermen
Grote karekiet	Verdwijnen en zeer moeizaam herstel stromingsriet	Herstel grote karekiet populatie in de huidige situatie niet mogelijk door ganzenvraat

Bij vraat van waterplanten speelt de Amerikaanse rivierkreeft in de gehele Oostelijke Vechtplassen een belangrijke rol, hoewel niet duidelijk is hoe groot deze rol is ten opzichte van andere grazers (De Jong et al, 2019). Er zijn sterke aanwijzingen en vermoedens dat Amerikaanse rivierkreeften op sommige plaatsen in Nederland (mede-) verantwoordelijk zijn voor veranderingen van de (krabbenscheer)vegetatie en waterkwaliteit maar de causaliteit (aantoonbare oorzaak-gevolg relatie) ontbreekt vooralsnog (Stowa, 2019). In het Hol is in 2019 de laatste dichtbegroeide krabbenscheersloot verdwenen. Vraatsporen van de Amerikaanse rivierkreeft waren duidelijk zichtbaar. Wanneer zowel Amerikaanse rivierkreeften als andere grazers in hoge dichtheden in het systeem aanwezig zijn, is het effect op de vegetatie vaak duidelijk te zien. Wat de relatieve bijdrage van begrazing door vogels en muskusratten is ten opzichte van de begrazing van de Amerikaanse rivierkreeften is niet geheel duidelijk. In een klein petgat (0,3 ha) in de Molenpolder zijn Amerikaanse rivierkreeften gevangen na reductie van de externe fosfaatbelasting (tot onder de kritische fosfaatbelastings-grens) (Yannick en Kampen, 2020; Heerdt en Rip, 2020). In april 2019 is bij deze kreeftenpilot herstel van kranswierbegroeiing geconstateerd. Dit duidt erop dat een hoge voedselrijkdom in combinatie met de aanwezigheid van de Amerikaanse rivierkreeft een beperking vormt voor de watervegetatie.

Predatie door bijvoorbeeld vossen heeft invloed op de vestiging van belangrijke broedvogels zoals de purperreiger en de zwarte stern. Maatregelen om predatie te voorkomen zijn in het verleden bepalend geweest voor het behoud van kolonies en zullen dat in de toekomst blijven (mededeling terreinbeheerders).

Toelichting bij 6. Het terugdringen van versnippering en het realiseren van verbindingen

Door hydrologische isolatie, een toename van bebouwd oppervlak, de aanleg van wegen en spoorwegen en de toename van ontwatering in tussenliggend gebied zijn moerasgebieden geïsoleerd van elkaar geraakt. Verbindingen voor de fauna, maar ook voor de moeilijk verspreidende plantensoorten, zijn noodzakelijk. Het realiseren van verbindingen draagt bij aan het uitbreiden van potentieel leefgebied van specifieke soorten en zorgt dat er uitwisseling tussen populaties ontstaat.

Toelichting bij 7. Verzuring en vermesting door stikstofdepositie

Stikstofdepositie vanuit de lucht heeft vermesting en verzuring tot gevolg. Vermesting van de bodem door stikstofdepositie leidt tot de verdringing van zeldzame soorten die kenmerkend zijn van voedselarme omstandigheden. Dit komt door de groei van stikstofminnende planten zoals grassen, verruiging van de vegetatie, versnelde verbossing en versnelde successie. Bijzondere en kenmerkende vegetaties van habitattypen verdwijnen hierdoor, met als gevolg dat de habitattypen onder druk komen te staan. Stikstof, in de vorm van ammoniak en in reactie met zwaveldioxide, zorgt ook voor verzuring. Dit leidt tot remming van de groei, verzwakking en vatbaarheid voor schimmels van veel kwetsbare vegetatie. Verzuring leidt tot het verdwijnen van karakteristieke basenminnende soorten die worden vervangen door zuurminnende soorten.

De hoge N-depositie is vooral een probleem in trilvenen, veenmosrietlanden en veenheide (Kooijman, A. et al, 2018). Deze heeft de achteruitgang van trilvenen versterkt door de extra verzuring en de toxiciteit van ammonium. En veenmosrietlanden en veenheides hebben last van zowel de verzurende als vermestende werking van de hoge N-depositie, waardoor karakteristieke soorten verdwijnen, de kraggen dikker worden en de habitattypen verdrogen en verzuigen.

De mate van stikstofdepositie die een habitatype aankan, wordt aangeduid door de Kritische Depositiewaarde (KDW). Een KDW is toegekend aan alle habitattypen van de N2000-gebieden van Nederland. Wanneer de KDW wordt overschreden kan er aantasting van de habitattypen plaatsvinden. In relatie met gegevens over de depositie van stikstof in Nederland wordt bepaald of de KDW van habitattypen op specifieke locaties wordt overschreden en of er extra maatregelen noodzakelijk zijn om de schadelijke effecten ervan op te vangen (het systeem robuuster maken). In paragraaf 3.4 per instandhoudingsdoel aangegeven of stikstofdepositie in de Oostelijke Vechtplassen een knelpunt is

Droogte

In de voorjaren en zomers van 2018, 2019 en 2020 is er sprake geweest van droogte. Dit heeft er in de Oostelijke Vechtplassen onder andere toe geleid dat in de afgelopen jaren in de zomer veel meer water moest worden ingelaten. In de Loosdrechtse plassen en de Waterleidingplas heeft de toename van de hoeveelheid inlaatwater vanuit het Amsterdam Rijnkanaal in plaats vanuit de Bethunepolder bijvoorbeeld geleid tot hoge sulfaatpieken en een hogere fosfaatbelasting (mededeling Waternet). Door Stowa zijn de effecten van klimaatverandering op de waterkwaliteit in beeld gebracht (Kosten, S., 2011). Een conclusie daaruit is dat klimaatverandering onder andere kan leiden tot een hogere nutriëntenbelasting, (blauw)algenbloei en een toename van invasieve exoten. Daarnaast leiden de perioden van droogte tot lagere grondwaterstanden en mogelijke droogteschade aan flora en fauna. Voor de zandgebieden van midden-, oost- en zuid-Nederland is een enquête onder deskundigen uitgevoerd naar de gevolgen voor de natuur van de droge jaren 2018 en 2019 (Witte et al, 2020). Conclusie hieruit is dat matige tot grote schade optreedt aan natte typen die mede gevoed worden grond- en/of oppervlaktewater (veenmosrietland en moerasheide, moeras, trilveen, nat schraalland en vochtig hooiland). Verder wordt geconcludeerd dat overwegend grote schade is aangericht aan de vegetatie en de fauna van natuurtypen die kenmerkend zijn voor natte en vochtige voedselarme standplaatsen die voor hun watervoorziening vrijwel of geheel afhankelijk zijn van neerslagwater (waaronder hoogveen, vochtige heide, hoog- en laagveenbos). In natte en vochtige gebieden werd een verzuiging van de vegetatie waargenomen mogelijk als gevolg van de mineralisatie van bodems met een hoge organisch stofgehalte. Verder werd aangegeven dat de ecologische gevolgen van de atmosferische depositie door de droogte mogelijk worden versterkt.

Door het Planbureau voor de Leefomgeving wordt op basis van een scenario-analyse voor de Natura 2000-gebieden geconcludeerd dat temperatuurstijging naar verwachting zal leiden tot een daling van het doelbereik voor de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en dat het nodig is om bij het natuurbeleid rekening te houden met klimaatverandering (Hinsbergen et al, 2020). Ecologische elementen hierbij zijn het robuuster maken van gebieden om weersextremen op te kunnen vangen en het meer benutten van veerkracht die ecologische netwerken bieden.

Op dit moment is nog niet veel kennis aanwezig over de effecten van droogte en temperatuurstijging op de Natura 2000-doelen in de Oostelijke Vechtplassen. Gerichte monitoring is daarvoor nodig (zie hoofdstuk 8).

3.3 INSTANDHOUDINGSDOELEN

Natura 2000 verzekert het herstel en/of behoud van een gunstige staat van de instandhouding van habitattypen en -soorten door het vaststellen van instandhoudingsdoelstellingen in de aanwijzingsbesluiten. In deze doelstellingen wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de Europese biodiversiteit verankerd. Per gebied zijn de specifieke doelstellingen voor relevante habitattypen en (vogel)soorten geformuleerd, die moeten bijdragen aan de gunstige staat van de instandhouding van die typen en (vogel)soorten op landelijk niveau. Dit betekent dat het natuurlijke verspreidingsgebied van het habitatype of -soort stabiel moet zijn of moet toenemen, en in de toekomst duurzaam gestand blijft. De instandhoudingsdoelen bevatten daarbij eveneens het leefgebied van soorten, ook op regionaal niveau, en mogelijke invloeden van buiten de Natura 2000-begrenzing. Dit is de externe werking.

Voor de Oostelijke Vechtplassen zijn instandhoudingsdoelen geformuleerd voor 10 habitattypen, 11 habitatrictlijnsoorten, 9 broedvogelsoorten en 8 niet-broedvogelsoorten (zie paragraaf 1.2). Voor de habitattypen zijn er doelen voor oppervlakte en kwaliteit. Voor vogel- en habitatrictlijnsoorten zijn er doelen

voor het oppervlak en de kwaliteit van het leefgebied en voor de populatieomvang. De instandhoudingsdoelen voor de Oostelijke Vechtplassen zijn weergegeven in tabel 1.1. De instandhoudingsdoelen voor de habitattypen en -soorten gelden voor de delen van de Oostelijke Vechtplassen die vallen onder de Habitatrictlijn, de doelen voor de vogelsoorten gelden voor de gehele Oostelijke Vechtplassen (zie figuur 1.1).

3.4 KNELPUNTEN EN PERSPECTIEVEN PER INSTANDHOUDINGSDOEL

Perspectieven en knelpunten worden in deze paragraaf benoemd per instandhoudingsdoel. In onderstaande beschrijvingen worden de habitateisen van het type of de soort genoemd. Daarna wordt de verspreiding en de kwaliteit van het type of de soort beschreven. Er wordt daarbij aangegeven wat het perspectief is van het habitatype of de soort in de Oostelijke Vechtplassen. Tenslotte wordt genoemd of het habitatype of de soort te maken heeft met een te hoge stikstofdepositie zoals is uitgewerkt in de Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen.

Per instandhoudingsdoel wordt aangegeven of maatregelen nodig zijn. Deze maatregelen zijn vervolgens in hoofdstuk 4 uitgewerkt.

Voor de uitwerking van doelen, knelpunten en perspectieven zijn de volgende standaardbronnen geraadpleegd:

- Oppervlakte en kwaliteit van de habitattypen: zijn vastgesteld op basis van de gevalideerde habitattypenkaart voor de Oostelijke Vechtplassen² (versie 2018). De basisdata (vegetatiekarteringen) voor de habitattypenkaart dateren voor een groot gedeelte uit de periode 2002-2012. Ten behoeve van het aanvullen van leemten zijn daarnaast vegetatiegegevens uit de periode 2013-2017 toegevoegd. De habitattypenkaart geeft de referentiesituatie weer rondom het moment van aanwijzing (de referentiedatum, zie hoofdstuk 5 voor uitleg van het begrip referentiedatum). Dit hoeft dus niet overeen te komen met de huidige situatie. Bij de evaluatie van de realisatie van de instandhoudingsdoelen door de EU (is bijvoorbeeld een behoudsdoelstelling gerealiseerd?) is de referentiesituatie leidend. Ten behoeve van deze evaluatie moet na 12 jaar een nieuwe habitatkartering worden uitgevoerd.
- De trend in kwaliteit en oppervlakte van habitattypen: is overgenomen van de Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen uit 2017. Deze hebben vooral betrekking op de periode 2004-2012. Daar waar beschikbaar zijn de trends aangevuld met recentere lokale informatie. De habitattypenkaart is opgenomen in bijlage 3.1.
- Overschrijding kritische depositiewaarde en bijbehorende knelpunten: overgenomen uit de Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017. Recente Aerial-berekeningen laten vergelijkbare overschrijdingen in habitattypen zien als in de gebiedsanalyse van 2017. De in de gebiedsanalyse geconstateerde knelpunten en conclusies gelden daarom nog steeds.
- Algemene informatie over voorkomen van habitattypen en belangrijkste knelpunten: Atlas Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer (2019) en Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen (2017).
- Informatie over populatiegrootte en trends van habitatsoorten, Natura 2000 broedvogels en niet-broedvogels: concept beheerplan DLG 2014, Atlas Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer, Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, rapportages Van der Winden en NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna).

In de profielendocumenten bij de habitattypen is beschreven op welke wijze wordt bepaald of de voorkomende vegetatie kwalificeert als habitatype en wat de kwaliteit is. Het al dan niet kwalificeren van een vegetatie en de kwaliteit hangen samen met de aanwezige vegetatietypen, de aanwezigheid van typische soorten en kenmerken van een goede structuur (zogeneten structuurkenmerken). Voor meer informatie, zie: <https://www.natura2000.nl/profielen>.

3.4.1 Knelpunten en perspectieven van habitattypen

In bijlage 3.1 is de habitattypenkaart opgenomen. De oppervlakten van habitattypen per deelgebied zijn berekend op basis van deze habitattypenkaart.

H3140 - Kranswierwateren

Referentiesituatie		Instandhoudingsdoel		Trend	
Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
94,47 ha	Goed: 31,17 ha Matig: 63,30 ha	>	>	Negatief	Overall negatief, lokaal positief

Voorkomen

Goed ontwikkelde krans-wierwateren zijn verspreid in de wateren in de Oostelijke Vechtplassen te vinden, maar oppervlakte en kwaliteit kan sterk verschillen.

Omschrijving

Kranswierwateren zijn heldere, matig voedselrijke meren, plassen, petgaten en heldere poldersloten waar kranswiervegetaties groeien met soorten als bijvoorbeeld het stekelharig kransblad, het gebogen kransblad, buigzaam glanswier en sterkranswier.

Foto: Roos Loeb (www.natuurkennis.nl)

Ecologische vereisten

Kranswierwateren zijn heldere, matig voedselrijke meren en plassen, petgaten en heldere poldersloten met vegetaties van allerlei kranswiersoorten, zoals het stekelharig kransblad, het gebogen kransblad, buigzaam glanswier en sterkranswier. Sterkranswier is de meest voorkomende soort in de Oostelijke Vechtplassen (Provincie Noord-Holland, 2019). Kranswiervegetaties zijn vooral pioniervegetaties die zich cyclisch ontwikkelen door open plekken op de waterbodem te koloniseren. Onder gunstige omstandigheden kunnen kranswiervegetaties lang standhouden. Kranswierwateren hebben helder water nodig dat licht doorlaat tot op de bodem. Daarnaast moet de totale fosfaatbelasting lager zijn dan de kritische fosfaatbelasting. Kranswieren zijn zeer gevoelig voor eutrofiëring. Toen kranswieren nog volop voorkwamen in de Vechtstreek vormden ze aaneengesloten matten op de bodem, wat het opdwarrelen van slib en bagger voorkwam. De hoge zuurstofproductie zorgde voor gunstige omstandigheden voor de ontwikkeling van visseneieren en het kranswier was goed voedsel voor krooneenden (Weijs, 2011).

Verspreiding

De oppervlakten van het habitatype kranswierwateren volgens de habitattypenkaart is onderstaand per deelgebied weergegeven. Hieruit blijkt dat de grootste oppervlakten kranswierwateren in de referentiesituatie voorkomen in de deelgebieden Ankeveen en de Wijde Blik. Ook de Spiegelplas is een belangrijk deelgebied voor kranswierwateren. Ongeveer 2/3 van de aangetroffen kranswierwateren is van matige kwaliteit.

Oppervlakte H3140 per deelgebied (in ha). G= goed ontwikkeld, M= matig ontwikkeld

	Ankeveen	Kortenhoeft-West	Maarsseveense/Zodden	Molenpolder	Oostelijke Binnenpolder/Tienhoven	Spiegelplas	Tienhovense/Plassen	Westbroekse/Zodden	Wijde Blik	Eindtotaal
H3140	33,46	3,03	2,12	0,24	0,09	10,63	1,73	0,04	43,14	94,47
G	21,38		1,33	0,03		1,71	0,23		6,49	31,17
M	12,08	3,03	0,79	0,21	0,09	8,92	1,50	0,04	36,65	63,30

Trends

De trend van dit habitatype is gemiddeld genomen negatief. Niettemin zijn er positieve ontwikkelingen waar te nemen in enkele recent gegraven petgaten en langs de oevers van de grote plassen. In sommige deelgebieden waar in eerste instantie na 1980 herstel heeft plaatsgevonden is al enige tijd sprake van achteruitgang. Dit is bijvoorbeeld het geval in de Tienhovense Plassen, de Hollands Ankeveense Plassen, de Loosdrechtse plassen, de Westbroekse Zodden, de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en de Molenpolder. In de Loenderveense Plas, Waterleidingplas en enkele pas gegraven petgaten zijn kranswieren toegenomen.

Stikstofdepositie

Effecten van stikstofdepositie worden gezien de tijdelijke en zeer geringe overschrijding van de KDW niet verwacht voor dit habitatype.

Conclusie knelpunten en perspectieven

Knelpunten hebben betrekking op doorzicht, vraat en fosfaat. In verschillende plassen is de actuele fosfaatbelasting te hoog en het doorzicht te beperkt. Het beperkte doorzicht hangt samen met de grote dichtheid algen (samenhangend met de hoge fosfaatbelasting), de opwerveling van zwevend slib en de aanwezigheid van bodemwoelende vis. Mogelijk speelt bij de afname van kranswieren ook de sterk toegenomen begrazing door exotische rivierkreeften een rol.

H3150 – Meren met krabbenscheer & fonteinkruiden

Referentiesituatie		Instandhoudingsdoel		Trend	
Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
288,62 ha	Goed: 98,32 ha Matig: 190,30 ha	>	>	Negatief	Negatief in goed ontwikkelde vormen & stabiel in matig ontwikkelde vormen

Voorkomen

Komt verspreid voor in de Oostelijke Vechtplassen. De trend is negatief en het merendeel van het huidige oppervlak is van matige kwaliteit doordat de huidige fosfaatbelasting in de meeste deelgebieden nog te hoog is.

Omschrijving

Dit habitatype komt voor in matig voedselrijke meren, plassen en andere heldere wateren. Ondergedoken en drijvende waterplantgemeenschappen van kikkerbeet, waterlelie en krabbenscheer behoren tot dit habitatype.

Foto [EllensTuin.nl](https://www.ellens tuin.nl)**Ecologische vereisten**

Het habitatype meren met krabbenscheer & fonteinkruiden is afhankelijk van helder water dat neutraal tot zeer zwak zuur (pH 6-7) en matig voedselrijk is. Tot het habitatype behoren ondergedoken en drijvende gemeenschappen van waterplanten van het kikkerbeetverbond (krabbenscheerassociatie) en het waterlelieverbond. Het habitatype betreft vooral waterplantbegroeiingen van meren, moerasoeveren, grote petgaten en lijnvormige waterelementen. Minder goed ontwikkelde vormen van het habitatype zijn te vinden op locaties waar sprake is van eutrofiëring, of vertroebeling, verharding of verzilting van het water. Het habitatype is qua structuur en standplaats redelijk divers. Een gemeenschappelijk kenmerk is het optreden van begroeiingen met krabbenscheer en/of breedbladige fonteinkruiden in niet al te smalle wateren. In beschutte wateren zoals petgaten en beschutte oevers van meren en plassen zijn vooral krabbenscheer, drijvend fonteinkruid, glanzig fonteinkruid, puntig fonteinkruid, kransvederkruid, watergentiaan en kikkerbeet de meest opvallende soorten. Op meren betreft het vooral ondergedoken breedbladige fonteinkruidsoorten, vaak met de witte waterlelie en de gele plomp (Provincie Noord-Holland, 2019).

Verspreiding

In de Oostelijke Vechtplassen komt het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden volgens de habitattypenkaart in de referentiesituatie verspreid over een aanzienlijk oppervlak in een groot aantal deelgebieden voor. In de referentiesituatie herbergen de Stichts Ankeveense Plassen veruit het grootste oppervlakte aan goed ontwikkelde krabbenscheer- en fonteinkruidwateren. Ook in de Hollands Ankeveense Plassen, de Kortenhoefse Plassen, Het Hol en de Spiegelplas komt dit habitatype in de referentiesituatie relatief veel voor.

In grote veenplassen zoals de Loenderveense plas, Terra Nova en de Waterleidingplas is het habitatype volgens de habitattypenkaart vrijwel afwezig. In de Breukeleveense plas (onderdeel van de Loosdrechtse plassen) en de Wijde Blik is het enkel aan de randen te vinden, met vegetatietypen die goed tegen waterbewegingen (wind) in grote meren kunnen.

Oppervlakte H3150 per deelgebied (in ha). G= goed ontwikkeld, M= matig ontwikkeld

	Ankeveen	De Ster	Het Hol	Kortenhoef-Oost	Kortenhoef-West	Loosdrechtse plassen ^a	Maarsseveense Zoden	Molenpolder	Oostelijke Binnenpolder Tienhoven	Spiegelplas	Tienhovense Plassen	Vuntus	Weersloot	Wijde Blik	Eindtotaal
totaal	143,66	3,47	13,65	10,86	52,02	12,07	5,67	3,89	0,51	0,93	3,50	25,11	1,81	11,47	288,62
G	79,43	1,22	1,42	0,28	5,99	1,33	4,21		0,36	0,07	0,32	0,26	0,52	2,91	98,32
M	64,23	2,25	12,23	10,58	46,03	10,74	1,46	3,89	0,15	0,85	3,18	24,85	1,29	8,56	190,30

* Bij de oppervlaktebepaling in deelgebied Loosdrechtse plassen is alleen de Breukeleveense plas meegenomen aangezien binnen de Loosdrechtse plassen alleen deze plas als habitatrichtlijngebied is aangewezen (zie figuur 1.1),

Trends

De trend van dit habitatype is – netto gezien – sinds 2005 negatief. Momenteel bezit het merendeel van het oppervlak een matige kwaliteit; dit betreft mozaïeken met kranswieren en waterplantengemeenschappen met de witte waterlelie en gele plomp. Verlanding met krabbenscheer is zeer sterk achteruitgegaan, met plaatselijk soms het nagenoeg geheel verdwijnen van krabbenscheer, zoals in Het Hol.

De oorzaak van deze achteruitgang is deels gelegen in een slechte waterkwaliteit (te hoge fosfaatbelasting). Sinds 2005 is het fosfaatgehalte in een aantal plassen toegenomen en het doorzicht afgenomen, wat ongunstig is voor waterplanten. Wellicht speelt ook de recente toename van de Amerikaanse rivierkreeft een rol (zie paragraaf 3.2.1).

Stikstofdepositie

Effecten van stikstofdepositie worden gezien het niet overschrijden van de KDW niet verwacht voor dit habitatype.

Conclusie knelpunten en perspectieven

De situatie is vergelijkbaar met die van kranswierwateren, waarmee dit habitatype vaak gezamenlijk voorkomt. De huidige fosfaatbelasting is in de meeste deelgebieden van de Oostelijke Vechtplassen te hoog voor een blijvende situatie met krabbenscheer en fonteinkruiden. Omdat wateren met het habitatype H3150 krabbenscheer en fonteinkruiden een rol kunnen spelen in het ontstaan van habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks, is het belangrijk om de actuele fosfaatbelasting in de toekomst beneden de kritieke P-belasting te brengen. Hierdoor kunnen zich op termijn weer ondergedoken vegetaties met waterplanten ontwikkelen.

Verder vormt het doorzicht vaak een beperking van de ontwikkeling van dit habitatype. Het beperkte doorzicht hangt samen met de grote dichtheid algen (samenhangend met de hoge fosfaatbelasting), de opwerveling van zwevend slib en de aanwezigheid van bodemwoelende vis. Vraat door de Rode Amerikaanse rivierkreeft draagt waarschijnlijk eveneens bij aan de achteruitgang van dit habitatype. Daarnaast vormt op meerdere plaatsen het woekeren van exoten als de waterwaaier en het ongelijkbladig vederkruid een beperking voor het herstel van de watervegetatie.

H4010B – Vochtige laagveenheide

Referentiesituatie		Instandhoudingsdoel		Trend	
Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
1,14 ha	Goed: 0,6 ha Matig: 0,84 ha	>	>	Negatief	Negatief in goed ontwikkelde vormen & stabiel in matig ontwikkelde vormen

Voorkomen

Dit habitatype is zeer zeldzaam. De trend is stabiel tot licht positief. Minpunt is dat het voorkomen beperkt is tot Het Hol. Het type heeft last van stikstofdepositie.

Omschrijving

Dit habitatype ontwikkelt zich uit oude veenmosrietlanden en verzuurde trilvenen, als eindstadium van de gemaaide successiereeks. Nederlandse laagveenheiden worden gekenmerkt door heidesoorten zoals gewone dophei en struikheide.

Foto www.synbiosis.alterra.nl

Ecologische vereisten

Vochtige laagveenheiden worden in West-Nederland gekenmerkt door het voorkomen van veenmos-soorten en heidesoorten zoals gewone dopheide, struikheide, kraaiheide en daarnaast de rode bosbes en kleine veenbes. Deze vegetatie vormt een dwergstruiklaag die pleksgewijs of zelfs grote oppervlakten kan bedekken. Vochtige heiden van het laagveengebied ontwikkelen zich uit oudere veenmosrietlanden en verzuurde trilvenen onder een zomermaai-beheer (Weijs, 2011). De moslaag van vochtige laagveenheide is doorgaans goed ontwikkeld, en bestaat uit veenmossen en haarmossen. Op de overgang naar trilvenen, blauwgraslanden of soortenrijke overgangsvenen kunnen bijzondere soorten voorkomen zoals de rietorchis, blauwe knoop, draadzegge, welriekende nachtorchis, groenknolorchis of de veenmosorchis. Ook de Noordse Woelmuis kan voorkomen op deze overgangen, hoewel deze soort niet afhankelijk is van vochtige laagveenheide (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017). Dergelijke overgangen zijn bekend in Het Hol. Vochtige laagveenheide behoort tot de eindstadia van de gemaaide successiereeks. De bovenlaag van de vegetatie wordt gevoed door regenwater en op 50 tot 100 cm diepte kan er invloed van voedselrijk water zijn vanuit aangrenzende sloten. Goed ontwikkelde laagveenheide kenmerkt zich door een omgeving met voedselarm water, een pH tussen de 5 à 6 en een grondwaterstand dat zich tussen de 0 en 40 cm beneden maaiveld bevindt (Provincie Noord-Holland, 2019).

Vochtige laagveenheiden moeten gemaaid worden, anders veranderen ze in gagelstruweel of berkenbroek. Of hieruit dan echt hoogveen kan ontstaan weet niemand omdat dit soort laagveenheide nergens anders voorkomt in Europa (Weijs, 2011).

Verspreiding

Dit habitatype is in de Oostelijke Vechtplassen zeer zeldzaam en komt slechts in beperkte oppervlakten voor. In Het Hol komt op vijf locaties vochtige laagveenheide in goed ontwikkelde vorm voor, hoewel het om een beperkt oppervlakte gaat. Dit is circa een halve hectare naast plekken waar het voorkomt in mozaïek met trilveen en verzuurd schraalland (Provincie Noord-Holland, 2012). Op een paar van deze locaties, waar het niet in contact staat met het oppervlaktewater, wordt de vegetatie gedomineerd door veenmossen. De minder ontwikkelde vochtige heide in Het Hol wordt gedomineerd door het pijpenstrootje (Provincie Noord-Holland, 2019). Er zijn daarnaast nog enkele splinters te vinden in de Gagelpolder en de Westbroekse Zodden, deze zijn echter te klein om te kwalificeren (Weijs, 2011).

Oppervlakte H410B per deelgebied (in ha). G= goed ontwikkeld, M= matig ontwikkeld

	Het Hol
H4010B	1,44
G	0,60
M	0,84

Trend

De trend van dit habitatype in Het Hol is stabiel tot licht positief. Het minpunt is dat het habitatype nagenoeg beperkt is tot Het Hol. Waarom het ontbreekt in potentieel geschikt gebied, zoals de Kortenhoefse Plassen, de Molenpolder en (meer) in de Westbroekse Zodden is niet geheel duidelijk. Mogelijk heeft dit te maken met dispersieproblemen, maar de abiotische omstandigheden in een aantal deelgebieden zijn ook niet ideaal (slechte waterkwaliteit). Een andere mogelijke factor is dat er een groot oppervlak (enkele hectare) aan vroeg gemaaid veenmosrietland nodig is om de vorming van laagveenheide te bevorderen aangezien het zich vooral daaruit ontwikkelt.

Stikstofdepositie

Er zijn tot 2031 overschrijdingen van de kritische depositiewaarde van stikstof te verwachten. De instandhoudingsdoelen voor vochtige laagveenheide komen hierdoor onder druk te staan (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Conclusie knelpunten en perspectieven

Het habitatype is als eindstadium van een gemaaid verlandingsreeks onder kwalitatief goede condities afhankelijk van het voorkomen van de mesotrofe verlandingsreeks van goede kwaliteit. Deze verlanding treedt in de Oostelijke Vechtplassen nauwelijks meer op. Knelpunten voor de mesotrofe verlandingsreeks zijn waterstanden, waterkwaliteit (stikstof, fosfaat en sulfaat), voldoende bufferende stoffen, ophoping van onverteerde plantenresten, N-depositie, vraat en versnippering. Bestaande veenheiden verouderen en als gevolg hiervan zal opslag van bomen, verdroging en verruiging kunnen plaatsvinden. Stikstofdepositie leidt tot versnelde opslag van braam, pijperstrootje en struiken en bomen, verzuring en een toename van pijpenstrootje. Een aangepast en intensiever beheer zal daarom nodig zijn. Versnipperde ligging en beperkt voorkomen van heidesoorten in het gebied vormen een knelpunt voor de soortenrijkdom.

H6410 – Blauwgraslanden

Referentiesituatie		Instandhoudingsdoel		Trend	
Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
2,17 ha	0,33 ha goed 1,84 ha matig	Behoud	Verbetering	Stabiel	Negatief

Voorkomen

Blauwgrasland komt beperkt voor. Het grootste deel is verzuurd. Toch komt goed ontwikkeld blauwgrasland nog voor in de Oostelijke Vechtplassen (met name in Kortenhoef west). De trend voor kwaliteit is negatief, maar door inrichting en beheer zijn er kansen op herstel en verbetering.

Omschrijving

Blauwgraslanden ontstaan door jarenland beheer als extensief hooiland, waardoor voedselarme omstandigheden in stand blijven. De bodem is niet verzuurd. Soorten als spaanse ruiter, blauwe zegge, blauwe knoop en kleine valerian zijn kenmerkend.

Foto: [Natuurmonumenten](#).

Ecologische vereisten

Blauwgrasland komt vooral voor op zogenaamde legakkers, de langgerekte percelen waarop vroeger het turf uit tussengelegen petgaten te drogen werd gelegd. De vegetaties van blauwgrasland ontstaat door jarenlang beheer als extensief hooiland. De afvoer van nutriënten zorgt daarbij voor het in stand houden van voedselarme omstandigheden. Blauwgrasland komt voor op voedselarme zuur-neutrale tot zwak zure bodems op zand- of veengrond, en soms in klei-op-veengebieden. Dit vegetatietype kenmerkt zich door aanwezigheid van wisselende grondwaterstanden ('s winters hoog en 's zomers laag tot maximaal -80cm) en de toevoer van voedselarm, basen- en ijzerrijk (kwel)water. Door verschillen in grondsoort en hydrologische omstandigheden zijn er vier plantengemeenschappen te onderscheiden; een typische, een met heischrale soorten, een met moerassoorten (gebonden aan veengrond) en een aan kalkrijke omstandigheden gebonden gemeenschap met veel soorten orchideeën (Provincie Noord-Holland, 2019).

De vegetatie is zeer gevoelig voor veranderingen in hydrologie, zoals het wegvallen van kwel, verdroging of het inlaten van hard of voedselrijk water. Blauwgraslanden worden in stand gehouden door extensief maaien. Wanneer dit wordt gestopt, ontwikkelt het zich tot struweel met gagel en grauwe wilg of tot berkenbroek.

Verspreiding

Blauwgrasland komt in de Oostelijke Vechtplassen voor over een oppervlakte van ongeveer 2,2 ha in veelal matig ontwikkelde, verzuurde vorm. Het grootste oppervlakte blauwgrasland komt voor in Kortenhoef West. Goed ontwikkeld blauwgrasland wordt alleen aangetroffen in Het Hol en in Kortenhoef West met kenmerkende soorten als blauwe zegge, blauwe knoop en biezenknoppen. In de overige deelgebieden is het blauwgrasland matig ontwikkeld.

Oppervlakte H6410 per deelgebied (in ha). G= goed ontwikkeld, M= matig ontwikkeld

	Het Hol	Kortenhoeft-Oost	Kortenhoeft-West	Oostelijke Binnenpolder / Tienhoven	Westbroekse Zodden	Eindtotaal
H6410	0,26	0,23	0,90	0,21	0,57	2,17
G	0,04		0,29			0,33
M	0,22	0,23	0,61	0,21	0,57	1,84

Trend

Vanwege het kleine en versnipperde resterende oppervlak aan blauwgrasland dat bovendien grotendeels matig is ontwikkeld, is de trend voor de kwaliteit van dit habitatype negatief, de trend voor oppervlakte is vooralsnog stabiel. Stagnatie en achteruitgang van de kwaliteit is te verwachten wanneer de aanvoer van basenrijke kwel vermindert, wanneer de invloed van gebiedsvreemd en voedselrijk water toeneemt of als er verdroging optreedt. In de oostflank van het gebied, waar basenrijke kwel voorkomt, bestaat kans op verbetering door verbeterde inrichting en verschrallingsbeheer. Zonder voldoende basenrijk kwelwater zijn de herstel mogelijkheden van verzuurde locaties op vast veen onduidelijk. Herstel/toename van de kwelwaterinvloed is daarom een belangrijke herstelmaatregel (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Stikstofdepositie

Tot aan 2031 wordt de kritische depositiewaarde van stikstof op alle locaties waar blauwgrasland voorkomt overschreden. Juist vanwege de matige kwaliteit van het huidige oppervlak, vooral waar het verzuurd is, is een te hoge N-depositie zeer ongunstig voor de ontwikkeling van blauwgrasland. Het betreft dan zowel verzurende als eutrofiërende effecten. Er zijn dan ook maatregelen nodig om de effecten van N-depositie te verminderen (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Conclusie knelpunten en perspectieven

Behoud van bestaande, en ontwikkeling van nieuwe schraalgraslanden (die zich kunnen ontwikkelen naar blauwgraslanden) vereist ingrepen in de waterhuishouding en mogelijk in de inrichting (plaggen). Het stopzetten van nabijgelegen agrarische bemesting door het realiseren van het NNN speelt hierbij een rol omdat dit bijdraagt aan een verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit (Provincie Noord-Holland, 2012). De kwalitatief meest waardevolle schraalgraslanden die zich kunnen ontwikkelen naar blauwgraslanden stellen eisen aan waterpeilen tot in de wortelzone, aan voedselrijkdom en aan basenverzorging.

H6430A+B – Ruigten en zomen

Referentiesituatie		Instandhoudingsdoel		Trend	
Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
H6430A 2,61 ha H6430B 0,7 ha	Goed 0 ha Matig 2,61 ha Goed 0 ha Matig 0,70 ha	Behoud	Behoud	Onbekend	Onbekend

Voorkomen

Subtype A komt voor in drie deelgebieden; Het Hol, Kortenhoef west en de Loenderveense Plas oost. Subtype B komt alleen voor langs de oevers van de Loenderveense Plas oost.

Omschrijving

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, moerasspirea (subtype A) en ruigten en zomen, harig wilgenroosje (subtype B).

Foto's: ecopedia.be**Ecologische vereisten**

Ruigten en zomen zowel de subtypen A als B zijn relevant voor de waardevolle vegetatie en als leefgebied van de Noordse Woelmuis. Zoomvormende ruigten waarin echte valerianen en moerasspirea (subtype A) opvallen, zijn kenmerkend voor zoete of verzoetende wateren. Het komt voor op wat voedselarmere (dan het type B maar gemiddeld toch nog redelijk voedselrijk) locaties en vochtige percelen die incidenteel worden gemaaid, zo eens in de twee tot vier jaar (Weijs, 2011). Subtype A is gebaat bij voldoende aanvoer van enigszins voedselarm grondwater. Typische soorten zoals herts-munt, lange ereprijs, moerasspirea, moeraswolfsmelk en poelruit duiden op een goede kwaliteit van het habitatype. Het subtype B omvat voedselrijke strooiselruigten met harig wilgenroosje, kamvaren, moerasmelkdistel, koninginnekruid en haagwinde. Dit zijn vaak drijvende vegetaties met een goed ontwikkelde moslaag en oeverplanten zoals watermunt of waterzuring. Goed ontwikkelde bloemrijke rietruigten komen voor langs oevers en rietzomen van brede wateren en meren. Door golfslag kunnen dit soort begroeiingen meer dan een halve eeuw vrijwel ongewijzigd blijven (Provincie Noord-Holland, 2019).

Intensivering van het gebruik van graslanden of het omzetten naar graslanden door middel van peilverlaging, bemesting of het opbrengen van bagger zijn bedreigingen voor dit habitatype. Ook regelmatig maaien, overbeweiding, oeverafslag, vraat (door ganzen), achterstallig onderhoud en het storten van tuin- of maaiselafval zijn bedreigingen (Provincie Noord-Holland, 2019).

Verspreiding

Subtype H6430A met Moerasspirea komt met matige kwaliteit en in beperkte oppervlakte voor het in Hol, Kortenhoef west en op de oevers van de Loenderveense Plas. Subtype B komt eveneens met matige kwaliteit en in zeer beperkte oppervlakte langs de oever van de Loenderveense Plas. Overigens komen beide typen ook voor in de Bethunepolder, maar dit is geen Habitatrictlijngebied (alleen Vogelrichtlijngebied).

Oppervlakte H6430A en B per deelgebied (in ha). G= goed ontwikkeld, M= matig ontwikkeld

	Het Hol	Kortenhoef-Oost	Loender-veense-/Waterleiding-plas oost	Eindtotaal
H6430A	1,53	0,43	0,65	2,61
M	1,53	0,43	0,65	2,61
H6430B			0,70	0,70
M			0,70	0,70

Stikstofdepositie

Het habitatype H6430A+B is niet stikstofgevoelig (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Conclusie knelpunten en perspectieven

Het type komt beperkt voor. Potenties zijn aanwezig. Het is vooral een beheerkeuze (maaibeheer, wisselende waterpeilen) die ertoe moet leiden dat het type wordt uitgebreid.

H7140A - Trilvenen

Referentiesituatie		Instandhoudingsdoel		Trend	
Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
17,33 ha	15,84 ha goed 1,49 ha matig	Uitbreiding	Verbetering	Negatief	Negatief (goed ontwikkelde vormen); lokaal positief (in matig ontwikkelde vormen)

Voorkomen

In verschillende deel-gebieden komt trilveen voor. Het grootste deel is goed ontwikkeld, maar op enkele locaties is de kwaliteit matig. De algemene trend is negatief.

Veenmosrietland komt verspreid voor. De algemene trend is negatief.

Omschrijving

Trilvenen zijn drijvende planten-matten (kraggen) op het water die ontstaan in luwe gebieden met zoet kwelwater maar zonder golfslag. De kruidlaag is ijl en bestaat vooral uit zegge- en biezensoorten, daaronder komt een soortenrijke moslaag voor. ronde zegge, draadzegge, paddenrus, zompzegge, waterdrieblad en moeras-kartelblad zijn kenmerkende soorten. Karakteristieke mossen zijn de schorpioenmosses. Het meest kenmerkende van veenmos rietlanden is de combinatie van een veenmoslaag en een ijle begroeiing van riet. Enige cypergrassen, kamvaren en ronde zonnedauw vullen de soortenlijst aan. Bijzondere soorten zijn Veenmosorchis, elzenmos en glanzend veenmos.

↑ Trilveen. Foto: [Natuurkennis.nl](https://natuurfoto.nl)

↓ Veenmosrietland. Foto: [Natuurkennis.nl](https://natuurfoto.nl)

Ecologische vereisten

Trilvenen zijn mosrijke en op het water drijvende plantenmatten (kraggen). Jong trilveen kan ontstaan door successie, via kraggenvorming vanuit kranswier-, krabbenscheer- of andere watervegetaties. Meestal ontstaat het door verlanding vanaf de oever (Lamers et al. 2013). Vooral in en langs voedselarme petgaten en kleine plassen kan trilveen goed tot ontwikkeling komen (Provincie Noord-Holland, 2019). Dit zijn echter langdurige processen waardoor de kansen voor uitbreiding van dit habitatype op korte termijn niet heel gunstig zijn. Nieuwvorming van trilveenvegetatie vanuit krabbenscheervegetaties of kranswierwateren heeft, onder de juiste omstandigheden, enkele tientallen jaren de tijd nodig om op te treden. Bijzondere zeggen en russen voeren de boventoon en in de moslaag zijn vooral slaapmosses te vinden. In de basenrijke overgangen vanaf de initiële moerassen kunnen zeer soortenrijke vegetaties voorkomen, met bijvoorbeeld zeldzame orchideeën zoals de rietorchis, vleeskleurige orchis en de groenknolorchis. Vaak zijn er overgangen te onderscheiden van meer basengedomineerde naar meer regenwater gedomineerde standplaatsen, onder invloed van indringend basenrijk water. Er ontstaat dan een stratificatie in de vegetatie, in de moslaag bijvoorbeeld van schorpioenmosses naar slaap- en levermosses naar veenmosses (Rosmalen et al, 2012). Trilvenen hebben ook vaak een patroon van bulten en slenken. Op de bulten groeien soorten in zuurdere omstandigheden, terwijl in de slenken meer op basenrijk kwelwater gerichte soorten groeien (Provincie Noord-Holland, 2019). Trilvenen worden jaarlijks laat in de zomer gemaaid. De kragge groeit in de loop van de successie aan en kan in ondiep water vastgroeien aan de ondergrond. De successie ontwikkelt zich dan naar schrale graslanden (Rosmalen et al, 2012).

Verspreiding

In de referentiesituatie komt in het Hol en de Westbroekse Zodden redelijke oppervlakten trilveen voor van een veelal goede kwaliteit. In Het Hol zijn dit oppervlakten van jong en soortenrijk trilveen waar groenknolorchis voorkomt maar waar veenmosses deels ontbreken. In de Ster, de oostelijke Binnenpolder van Tienhoven, Vuntus, de Hollands Ankeveense polder en Kortenhoef oost en west komen trilvenen op kleine oppervlakten voor, eveneens veelal van goede kwaliteit. Na het uitvoeren van Life herstelmaatregelen in Kortenhoef oost is

vegetatie tot ontwikkeling gekomen die kwalificeert als het habitatype H7140A trilveen. In het huidige beheer is het tegengaan van verbossing van groot belang voor de instandhouding van dit habitatype.

Oppervlakte H7140A per deelgebied (in ha). G= goed ontwikkeld, M= matig ontwikkeld

	Ankeveen	De Ster	Het Hol	Kortenhoeft-Oost	Kortenhoeft-West	Oostelijke Binnenpolder Tienhoven	Vuntus	Westbroekse Zodden	Eindtotaal
H7140A	0,11	0,43	9,87	1,39	0,87	1,63	0,04	2,99	17,33
G	0,11	0,43	9,22	1,39	0,87	1,63	0,04	2,15	15,84
M			0,65					0,84	1,49

In het verleden zijn grote oppervlakten aan trilveen in de Oostelijke Vechtplassen door successie overgegaan in overgangsveen of broekbos. Op enkele plaatsen is de successie door gerichte maatregelen zoals plaggen, bekalken en het opentrekken van sloten om basenrijk water toe te laten, weer teruggezet. In Het Hol komt ook matig ontwikkeld trilveen voor, meestal zijn dit sterk verzuurde hooilanden met een dominantie van haarmos.

Verspreid door het gebied, maar op locaties die niet tot het habitatype trilveen worden gerekend, worden soms nog zeer kenmerkende trilveensoorten aangetroffen, zoals groenknolorchis, moeraskartelblad, klein blaasjeskruid, draadzegge en ronde zegge (Provincie Noord-Holland, 2019). In het algemeen kan worden gezegd dat een aantal kleine trilveentjes in het gebied zich nauwelijks meer kwalificeren als trilveen, terwijl ze het vroeger wel zijn geweest. Bronnen zijn niet eenduidig wat dit betreft.

Knelpunten en perspectieven

De trend van trilveen in de Oostelijke Vechtplassen is de laatste decennia overwegend negatief, ondanks gunstige ontwikkelingen door lokaal genomen effectgerichte maatregelen. Dit hangt vooral samen met de verminderde invloed van gebufferd kwelwater als gevolg van verharding van het inrijingsgebied, door toenemende drinkwaterwinning na 1950 en door toenemende vermesting van het oppervlaktewater. Verzuring en vermesting als gevolg van stikstofdepositie leiden tot een dominantie van snelgroeiende en verzurende soorten waardoor veel kenmerkende soorten verdwijnen en de successie sneller verloopt. Ook het wegvallen van voldoende maaibeheer in het verleden heeft bijgedragen aan de achteruitgang van het trilveen doordat veel oppervlakte overging in broekbos of kleine oppervlakten hoogveenbos. Tenslotte vindt nieuwvorming van jonge verlanding vanuit open water nog maar beperkt plaats zoals in de Westbroekse Zodden, Weersloot en de Oostelijke Binnenpolder.

Effectgerichte maatregelen die de verzurende en vermestende invloed van stikstof terugdringen kunnen leiden tot herstel van het habitatype trilveen (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017). De voornaamste potenties voor dit habitatype zijn aanwezig in de kwelgevoede delen van de Oostelijke Vechtplassen (oostkant). Herstel van de kwelwaterinvloed en waterkwaliteitsverbetering leidt hier tot kansen voor de ontwikkeling van dit habitatype.

Stikstofdepositie

Uit de PAS gebiedsanalyse blijkt dat de KDW voor dit habitatype in de Oostelijke Vechtplassen tot 2030 wordt overschreden. Dit zal leiden tot eutrofiëring, versnelde successie en verzuring (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

H7140B - Veenmosrietlanden

Referentiesituatie		Instandhoudingsdoel		Trend	
Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
21,36 ha	18,08 ha goed 3,28 ha matig	Uitbreiding	Verbetering	Negatief, recent lokaal positief	Negatief, recent lokaal positief

Ecologische vereisten

Veenmosrietlanden zijn voedselarme, jaarlijks in de winter gemaaide, laagproductieve, soortenrijke rietmoerassen met veenmossoorten en kruiden in de ondergroei. Ze zijn onderdeel van de mesotrofe verlandingsreeks. Ze kunnen ontstaan uit trilvenen die dikker worden en het contact met het grondwater verliezen. Het betreffen vaak dikke of compacte kraggen of veenbodems waarin regenwaterlenzen ontstaan. Het type is afhankelijk van een hoge waterstand met matig voedselrijk tot voedselarm en zurig water. De grondwaterstand moet ook in de zomer zeer hoog zijn, omdat er anders door verdroging en mineralisatie een andere vegetatie ontstaat. Onder gunstige omstandigheden kan deze vegetatie overgaan in moerasheiden (Rosmalen, 2012). In de jonge stadia kan de vegetatie drijven, maar ook aan de bodem vastgegroeid zijn waardoor het een schraallandkarakter bezit. Veenmosrietlanden omvatten rietlanden waar de moslaag wordt gedomineerd door veenmossen. Kenmerkende soorten daarbij zijn tormentil, ronde zonnedaauw, moerasviooltje, kamvaren, rietorchis en ook welriekende nachtorchis, addertong, koningsvaren of veenmosorchis wanneer het echt goed ontwikkeld is. Binnen het habitatype worden kruidenrijke, kruidenarme en haarmosrietland typen onderscheiden, van voedselrijk naar voedselarm en van zwak zuur naar zuur. De bladmos- of veenmoslaag moet goed ontwikkeld zijn, en de vegetatie moet vrij van bomen zijn. De kwaliteit hangt sterk af van het gevoerde beheer. Als er regelmatig bagger wordt gestort of maaisel wordt achtergelaten is de kwaliteit laag. De waterkwaliteit bepaalt of het veenmosrietland snel of langzaam verzuurd. Wanneer dit langzaam gebeurt kunnen soortenrijke stadia lang aanwezig zijn. Voor sommige diersoorten is veenmosrietland ideaal leefgebied, zoals voor de watersnip, de Noordse Woelmuis (een afhankelijke soort) en zeldzame insectensoorten en spinachtigen (Provincie Noord-Holland, 2019). Door natuurlijke verzuring en het dikker worden van de kragge gaat het type uiteindelijk over in laagveenheide.

Verspreiding

Jong veenmosrietland komt in de referentiesituatie verspreid door het gebied voor, in veelal goed ontwikkelde vorm. Het is vooral aanwezig waar vroeger veel petgaten zijn gegraven. De Westbroekse Zodden bevatten het grootste oppervlakte veenmosrietland. Verder worden grotere oppervlakten aangetroffen in Het Hol, Kortenhoef oost en west, en de Molenpolder. In het huidige beheer is het tegengaan van verbossing van groot belang voor de instandhouding van dit habitatype.

Oppervlakte H7140B per deelgebied (in ha). G= goed ontwikkeld, M= matig ontwikkeld

	Ankeveen	De Ster	Het Hol	Kortenhoef- Oost	Kortenhoef- West	Molenpolder	Oostelijke Binnenpolder/ Tienhoven	Tienhovense Plassen	Westbroekse Zodden	Eindtotaal
H7140B	0,39	0,68	2,25	2,13	2,38	2,60	1,15	0,29	9,50	21,36
G	0,39	0,68	1,91	2,13	2,38	2,39	0,91	0,08	7,22	18,08
M			0,34			0,21	0,24	0,21	2,28	3,28

Knelpunten en perspectieven

Het oppervlakte aan veenmosrietland is tussen 1950 en 1990 snel toegenomen door halfnatuurlijke successie vanuit trilveen en galigaanverlandingen, als gevolg van een verminderde invloed van gebufferd kwelwater. Vooral het oppervlakte aan matig ontwikkeld veenmosrietland nam toe door verzuring en verdroging. Een deel van het veenmosrietland is door het staken van maaibeheer in de jaren 1960 overgegaan in moerasbos. De algemene trend wordt daarom als negatief beschouwd. Recent is de trend in verschillende deelgebied echter positief onder andere door het nemen van herstelmaatregelen (bijvoorbeeld in de Westbroekse Zodden, Vuntus en Kortenhoef). Ook in het Hol is sprake van een positieve trend voor dit habitatype. De aanwezigheid van appelbes vormt een bedreiging van veenmosrietlanden.

Stikstofdepositie

Uit de Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen blijkt dat de KDW voor dit habitatype in de Oostelijke Vechtplassen tot 2030 wordt overschreden. Dit zal leiden tot eutrofiëring, verzuring en versnelde successie (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

H7210 - *Galigaanmoerassen (prioritair doel)

Referentiesituatie		Instandhoudingsdoel		Trend	
Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
1,39 ha	1,39 ha goed/ matig*	Uitbreiding	Verbetering	Stabiel	Stabiel

*Indien de kwaliteit uitsluitend wordt gebaseerd op vegetatietype (Cladietum), dan is het gehele oppervlak als Goed te kwalificeren. Op basis van de kenmerken structuur en functie (zie profielendocument voor H7210), is echter het grootste deel van het oppervlak H7210 matig ontwikkeld (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Voorkomen

Het grootste oppervlak aan galigaanmoeras komt voor in Het Hol. De overall trend voor kwaliteit en oppervlak is stabiel

Omschrijving

Door galigaan gedomineerde rietgordels en verlandingsvegetaties. Galigaan is een cypergras met vlijmscherpe bladeren die twee meter hoog kunnen worden.

Foto: geo-informatie.nl

Ecologische vereisten

Dit habitatype betreft door galigaan gedomineerde rietgordels of verlandingsvegetaties (kraggen) langs oevers van plassen, sloten en petgaten. Galigaan is een cypergras met vlijmscherpe bladeren die twee meter hoog kan worden (Provincie Noord-Holland, 2019). Galigaan vestigt zich op natte, basenrijke en zuurstofrijke bodems, vaak op de grens van laagveen en de hogere zandgronden. Kwel kan gunstig zijn voor deze soort maar is niet strikt noodzakelijk. Sterke begroeiingen zijn gebonden aan plaatsen waar het water een groot deel van het jaar boven het maaiveld staat. Voedselrijkdom kan variëren maar de standplaats moet wel calciumrijk en fosfaatarm zijn. In Nederland is galigaan een zeldzame soort, maar na een geslaagde vestiging gaat de soort vaak de vegetatie overheersen doordat Galigaan sterke wortelstokken en zijdelingse uitgroeiingen heeft, en veel en slecht verteerbaar strooisel produceert. Er ontstaat dan een dikke, zure strooisellaag die niet meer door het basenrijke water wordt gevoed. Zonder beheer of dynamiek verdwijnen hierdoor kleine lichtminnende plantensoorten, waarna een dicht en soortenarm galigaanmoeras die vele decennia kunnen standhouden. Galigaan-vegetaties zijn gewaardeerde broedbiotopen voor moerasvogels (droog voor de bruine kiekendief, nat voor roerdomp, porseleinhoen en waterral) vanwege de ondoordringbaarheid voor predatoren of concurrenten. Op de uiteinden van de bladeren foerageert de zeggekorfslak op parasitaire schimmels en algen (Provincie Noord-Holland, 2019).

Verspreiding

Vanwege de specifieke grens tussen laagveen en hogere zandgronden zoals die te vinden is in de Oostelijke Vechtplassen, behoorde dit gebied in het verleden tot de kerngebieden in Nederland wat betreft het voorkomen van galigaanmoeras. Het grootste oppervlakte aan galigaanmoeras komt voor in Het Hol. Snippers zijn ook aanwezig in de Vuntus, de Molenpolder en Kortenhoef west en de Wijde Blik (oostkant). In de Vuntus en

Kortenhoef west is er sprake van lage dichtheden Galigaan. Indien de kwaliteit uitsluitend wordt gebaseerd op vegetatietype (Cladietum), dan is het gehele oppervlak als Goed te kwalificeren. Op basis van de kenmerken structuur en functie, is echter het grootste deel van het oppervlak H7210 matig ontwikkeld (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Oppervlakte H7210 per deelgebied (in ha). G= goed ontwikkeld, M= matig ontwikkeld

	Het Hol	Kortenhoef-West	Molenpolder	Vuntus	Wijde Blik	Eindtotaal
H7210	2,14	0,69	0,05	0,06	0,13	3,08
G	2,14	0,69	0,05	0,06	0,13	3,08

Knelpunten en perspectieven

De voornaamste potenties voor dit habitattype zijn aanwezig in de kwelgevoede delen van de Oostelijke Vechtplassen. Herstel van de kwelwaterinvloed en waterkwaliteitsverbetering leidt hier tot kansen voor de ontwikkeling van dit habitattype.

Stikstofdepositie

In ieder geval gedurende de gehele periode tot 2030 zijn er effecten van N-depositie te verwachten, met de sterkste effecten tot 2025 (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017).

H91Do – Hoogveenbossen (prioritair doel)

Referentiesituatie		Instandhoudingsdoel		Trend	
Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit
80,35 ha	75,46 ha goed 4,89 ha matig	Behoud	Behoud	Stabiel	Onbekend maar waarschijnlijk positief (matig ontwikkelde vorm) en stabiel (goed ontwikkelde vorm)

Voorkomen

Hoogveenbos komt op kleine oppervlakten voor op enkele plaatsen. Het type is daarom kwetsbaar in de Oostelijke Vechtplassen. Er worden plaatselijk wel potenties voor verbetering en herstel herkend.

Omschrijving

Hoogveenbossen zijn vochtige tot natte berkenbossen, waarvan de boomlaag wordt gedomineerd door zachte berk. Er is een goed ontwikkelde ondergroei van veenmossen, waar vaak grote bulten van voorkomen.

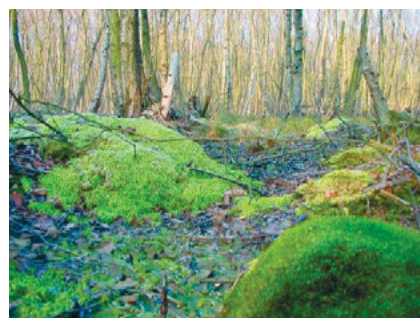

Foto: www.geo-informatie.nl

Ecologische vereisten

Tot de Hoogveenbossen behoren verschillende typen; de veenmosrijke berkenbroekbossen, de veenmosrijke elzenbroekbossen, het dopheide-berkenbroekbos, wilgenbroekbossen, braamrijke broekbossen en het gagelstruweel. Wanneer veenmossen niet of weinig voorkomen, of wanneer zwarte els, wilgen, essen of populieren domineren en geen mozaïek vormen met veenmosrijke broekbossen, worden ze niet tot het habitattype gerekend. Dit geldt ook voor sterk geëutrofieerde veenmosarme berkenbossen met een dominante onderlaag van braam, brandnetels, stekelvarens en/of grassen. Het zijn natte tot vochtige bossen met een goed ontwikkelde ondergroei van veenmossen. In tegenstelling tot de goed ontwikkelde moslaag, is de hogere

kruidlaag vaak soortenarm en weinig dominant. Er komen vaak grote bulten van veenmossen voor, en in de herfst is de moslaag rijk aan bijzondere soorten paddenstoelen. Hoogveenbossen hebben een goede kwaliteit van zoet, matig voedselrijk (diepere ondergrond) tot voedselarm (toplaag) water nodig, wat vooral beïnvloed wordt door regenwater, en een sterk vochthoudende veenbodem. Het type is erg gevoelig voor eutrofiëring en verdroging. Goed ontwikkelde hoogveenbossen zijn van oorsprong ontstaan in grote, vrij diep uitgeveende petgaten, waardoor de vegetatie plaatselijk nog drijft op het water en is het grondwater zeer hoog. Rond de voet van berkenstammen ontstaan vaak kleine, heldere poeltjes als gevolg van de pompwerking door het heen en weer wiegen van de boomstam in de wind. Bijzondere soorten zoals eenarig wollegras, violet veenmos en rode bosbes duiden op potentie voor de ontwikkeling van een hoge kwaliteit hoogveenbos (Provincie Noord-Holland, 2019). Goed ontwikkelde hoogveenbossen in laagveengebieden hebben een minimum oppervlakte nodig, dat het liefst zo groot mogelijk is. Er moet gedacht worden aan oppervlakten van minimaal 6 tot 10 hectare aaneengesloten moerasbos met een veenmosbroeiing van >20% op minimaal 50% van het oppervlak (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Verspreiding

Hoogveenbossen komen in een groot aantal deelgebieden voor, in een aantal gevallen in aanzienlijke oppervlakten en in veelal goede kwaliteit. In deelgebied Het Hol komt een uitgebreid complex voor van elzenbroekbossen met overgang naar berkenbroek. Dopheide-berkenbroek ontbreekt in het gebied (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017). Ook in de Ster, Kortenhoef west en de Breukeleveense Plas (deelgebied Loosdrechtse Plassen) komen hoogveenbossen over een vrij groot oppervlakte voor. In het Stergebied gaat het om moerasbos dat zich heeft ontwikkeld in de richting van hoogveenbos als gevolg van het verbossen van (voormalig) trilveen en veenmosrietland. Een aaneengesloten hoogveenbos is aanwezig aan de westrand van de Breukeleveense Plas (deelgebied Loosdrechtse Plassen). In deze omgeving liggen ook nog een wilgen- en elzenbroekbos die zich in dezelfde veenmosrijke richting aan het ontwikkelen zijn (Provincie Noord-Holland, 2012).

	Ankeveen	De Ster	Het Hol	Kortenhoef-Oost	Kortenhoef-West	Loender-veense plas oost-/water-leiding-plas	Loosdrechtse Plassen*	Molenpolder	Vuntus	Weersloot	Westbroekse Zouden	Wijde Blik	Eindtotaal
Eindtotaal	0,95	14,31	17,13	4,07	16,95	0,97	8,63	1,74	1,13	1,29	0,56	12,63	80,35
G	0,95	12,72	16,10	4,00	15,53	0,18	8,63	1,74	1,13	1,29	0,56	12,63	75,46
M		1,59	1,03	0,07	1,42	0,78							4,89

* Bij de oppervlaktebepaling in deelgebied Loosdrechtse plassen is alleen de Breukeleveense plas meegenomen aangezien binnen de Loosdrechtse plassen alleen deze plas als habitatrichtlijngebied is aangewezen (zie figuur 1.1),

Knelpunten en perspectieven

Hoogveenbossen lijken in de Oostelijke Vechtplassen redelijk stabiel te zijn, maar het is onduidelijk of de trend voldoende juist is in te schatten als gevolg van de gebrekkige monitoring en kartering in het verleden. Plaatselijk lijken positieve ontwikkelingen voor te komen, zoals bultvorming van veenmossen en uitbreiding van de typische soort violet veenmos. Doordat er weinig tot geen grote aaneengesloten oppervlakten bos aanwezig zijn waar weinig indringing van voedselrijk water is, hebben zich geen uitgebreide veenmosrijke berkenbossen ontwikkeld (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017). Er worden mogelijkheden of potenties herkend voor herstel of terugkeer van hoogveenbos in Kortenhoefse Plassen oost en west, Het Hol, Wijde Blik, het Ster- en Weerslootgebied en de Breukeleveense Plas (Provincie Noord-Holland, 2012). De aanwezigheid van exoten als appelbes en Amerikaanse vogelkers vormt een bedreiging voor het habitatype hoogveenbossen.

Stikstofdepositie

Tot aan 2030 zijn door een overschrijding van de KDW, effecten van N-depositie niet uit te sluiten.

Conclusies knelpunten en perspectieven

Knelpunten voor dit habitatype zijn het ontbreken van voldoende grote robuuste eenheden nat broekbos, zonder directe invloed van oppervlaktewater en het teveel N depositie. De aanwezigheid van exoten als appelbes en Amerikaanse vogelkers vormt een bedreiging voor het habitatype hoogveenbossen.

3.4.2 Knelpunten en perspectieven van habitatrichtlijnsoorten

Habitatsoort: H1016 - Zeggekorfslak

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit van leefgebied voor behoud van populatie.
Trend:	Stabiel*

* Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017

Voorkomen

Deze kritische soort blijkt verspreid voor te komen in het Oostelijke Vechtplassengebied. In kalkrijke, mesotrofe verlandingsvegetaties in de polders en in grote zeggenvegetaties langs plassen.

Omschrijving

De zeggekorfslak is een slak van maximaal 3 mm groot, die leeft van parasitaire algen en schimmels op de bladeren van, met name, grote zeggensoorten maar ook op galigaan en riet.

Foto: www.anemoon.org

Ecologische vereisten

De zeggekorfslak is een klein landslakje van maximaal 3 mm groot. Het eet parasitaire algen en schimmels op bladeren van, met name, grote zeggensoorten. Het kan ook veel worden aangetroffen op galigaan en zelfs riet. De soort komt in kwelrijke laagveenbossen voor, maar ook in de oevers van diverse wateren van laagveengebieden met een brede rand van ongestoorde verlandingsvegetaties. Na langdurige droogte kan het ook in de strooisellaag worden gevonden. Het algemeen belang van Nederland voor de zeggekorfslak in Europa is groot. De staat van instandhouding is matig ongunstig. Het aandeel van de Oostelijke Vechtplassen op de landelijke populatie is circa 5 tot 11% (Provincie Noord-Holland, 2019).

Beheer kan een grote rol spelen voor populaties van de zeggekorfslak. In vegetaties die jaarlijks worden gemaaid, wordt de soort nauwelijks gevonden. Bij maaibeheer is het van belang dat maaisel een paar weken blijft liggen voordat het wordt afgevoerd, zodat de slakken de mogelijkheid hebben om weg te komen. Klepelen van de oevervegetatie is funest voor de soort. Het dumpen van gemaaid riet of hooi, bagger of plagsel in broekbossen heeft een sterk negatief effect omdat dat het leefgebied ongeschikt maakt (Provincie Noord-Holland, 2019).

Verspreiding

Zeggekorfslak komt in het Oostelijk Vechtplassengebied wijd verspreid voor en is op tal van locaties aangetroffen (Boesveld, 2008). Volgens Boesveld (2008) vormt Moeraszegge in de Vechtstreek de belangrijkste waardplant, maar de soort wordt ook veelvuldig gevonden op Oeverzegge en Pluimzegge. De dichtheden van de populatie bedragen doorgaans niet veel meer dan enkele tientallen exemplaren per vierkante meter, maar er zijn ook locaties aangetroffen waar enkele honderden dieren per vierkante meter zijn waargenomen (Boesveld, 2008). Pluimzeggevegetaties kunnen een belangrijke rol spelen in het voorkomen van de Zeggekorfslak omdat deze pollen veelal niet worden gemaaid. In jonge verlandingsvegetaties met Pluimzegge kan in gunstige gevallen het aantal exemplaren oplopen tot enkele honderden individuen per pol. Grote zeggensoorten als Scherpe zegge en Hoge cyperzegge zijn van minder groot belang, de soort wordt hierin slechts in klein aantal aangetroffen (Boesveld, 2008).

Het leefgebied omvat in het Vechtplassengebied zowel broekbossen als verlandingsvegetaties langs de veenplassen en in petgaten. In broekbossen komt Zeggekorfslak vooral voor op locaties waar grote zeggen in de ondergroei aanwezig zijn en waar sprake is van een relatief hoge kwelintensiteit (Boesveld, 2008). Door de invloed van kwelwater heeft de bodem nagenoeg geen draagkracht, waardoor op open plekken en licht beschaduwde plekken goed ontwikkelde vegetaties van oever-, moeras- en pluimzegge voorkomen. In hoogveenbossen (H91Do) met veenmossen of bramen en stekelvarens in de ondergroei, is de soort echter afwezig (Boesveld, 2008). In de plassen gebieden komt Zeggekorfslak vrijwel uitsluitend voor in jonge verlandingsvegetaties in riet-, hooi- en graslanden. Het betreft hierbij open tot licht beschaduwde biotopen. In de verlandingssituaties leeft de soort vooral op Moeras-, Oever- en Pluimzegge. In Het Hol, De Kortenhoefse Plassen, Vuntus en Wijde Blik is Zeggekorfslak ook in Galigaanvegetaties gevonden. In de poldergebieden komt de soort ook voor in ongestoorde en vrijwel ongestoorde zeggenvegetaties langs de oevers van sloten en vaarten. In deze sloten treedt veelal kalkrijke kwel op of ze staan in verbinding met sloten die kalkrijk kwelwater aanvoeren.

De Zeggekorfslak blijkt relatief recent ingerichte gebieden te koloniseren, zoals moeraszeggevegetaties in nieuw gegraven petgaten (Hollands Ankeveense polder) en nieuw ontstaan oppervlak aan oeverzegge, liesgras of lisdodde (Weerslootgebied, Horstermeerpolder) (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Knelpunten en perspectieven

Knelpunten en perspectieven hangen voor de zeggekorfslak samen met vegetatietypen die bij verlanding horen, zoals verschillende typen moerassen en broekbossen.

Stikstofdepositie

Een overschrijding van de KDW vindt op een klein deel van het leefgebied tot 2030 plaats. Hier zijn maatregelen noodzakelijk (opslag verwijderen en/of gefaseerd maaien).

Habitatsoort: H1042 – Gevlekte witsnuitlibel

Instandhoudingsdoel:	Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie tot een duurzame populatie.
Trend:	Stabiel*

* bron: Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017 Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017

Voorkomen

Recente waarnemingen die wijzen op voortplanting van deze kritische soort in het OVP-gebied zijn alleen bekend van Het Hol, de Ankeveense Plassen en Westbroekse Zodden.

Omschrijving

De gevlekte witsnuitlibel is afhankelijk van heldere en plantenrijke wateren van een goede kwaliteit. Water met een mozaïek van submerse vegetatie zoals lisdodde, krabbenscheer en riet, ondergedoken waterplanten en drijvende waterplanten zoals gele plomp.

Foto: diginature.nl

Ecologische vereisten

De Gevlekte witsnuitlibel is een in Nederland zeldzame soort die afhankelijk is van heldere en plantenrijke wateren met een goede waterkwaliteit (mesotroof milieu). Het leefgebied bestaat uit petgaten met helder water en waterplanten. De Gevlekte witsnuitlibel komt voor bij kleine ondiepe (snel opwarmende) plassen met helder water dat voedselarm tot matig voedselrijk is. Vaak liggen de wateren beschut. Gevlekte witsnuitlibellen worden het meest waargenomen bij jonge verlandingsstadia (waaronder trilvenen). Optimaal biotoop bestaat uit water waarin een mozaïek voorkomt van submerse vegetatie als lisdodden, krabbenscheer en riet, ondergedoken waterplanten en drijvende waterplanten als Witte waterlelie en Gele plomp. Structuurrijke vegetatie is nodig voor onder andere de paring, het afzetten van eitjes, dekking en voedselaanbod. Als de vegetatie echter zo dicht wordt dat er geen reflecterend water meer zichtbaar is, is het ongeschikt voor de Gevlekte witsnuitlibel. De larven foerageren op kleine waterdiertjes tussen de dichte verlandingsvegetatie. Ze foerageren overdag, waardoor ze kwetsbaar zijn voor predatie door vissen. In wateren met weinig vis zijn de overlevingskansen daarom veel groter.

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

De Gevlekte witsnuitlibel was tot voor kort alleen bekend uit Het Hol en de Ankeveense Plassen. In 2012 trad landelijk een invasie op vanuit Oost-Europa, wat wellicht de oorzaak was de grotere verspreiding van waarnemingen over het gebied nadien. De soort is vanaf 2010 waargenomen in verschillende deelgebieden van de Oostelijke Vechtplassen waaronder de Ankeveense plassen, Kortenhoef-oost en -west, het Hol, de Stille plas, Weersloot, de Molenpolder, de Westbroekse Zodden en de Oostelijke Binnenpolder (Provincie Noord-Holland, 2019).

Knelpunten en perspectieven

Gevlekte witsnuitlibellen zijn erg kwetsbaar vanwege hun geïsoleerde voorkomen en de geringe grootte van de populaties. Een belangrijk knelpunt is het geringe oppervlak van de benodigde jonge verlandingsstadia. Het regelmatig graven van nieuwe petgaten is daarom aan te bevelen. Gevlekte witsnuitlibel is zeer gevoelig voor eutrofiëring (vertroebeling) o.a. door inlaat van gebiedsvreemd water met een hoge P-, N- en SO₄-belasting of door opwerveling van slibdeeltjes. Verzuuring en verdroging zijn eveneens bedreigend. Systeemmaatregelen die worden uitgevoerd om deze belasting te verminderen zijn daarom ook gunstig voor Gevlekte witsnuitlibel. Toename van begrazing van water- en oevervegetatie, door b.v. gans en rivierkreeft zijn eveneens een knelpunt.

Stikstofdepositie

Een overschrijding van de KDW in het leefgebied van de soort (habitattype H3140 en H3150) treedt niet op (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017).

Conclusie knelpunten en perspectieven

Maatregelen die genomen worden ten gunste van het habitattype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en jonge verlandingsstadia hebben eveneens een positief effect op het voorkomen van deze soort.

Habitatsoorten: H1082 - Gestreepte waterroofkever & H4056 Platte schijfhoren

Instandhoudingsdoel:	H1082: Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie. H4056: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Trend:	Stabiel*

* Bron: Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017

Voorkomen

In verschillende deelgebieden binnen OVP komt deze soort voor, mede in nieuw gegraven petgaten. De afhankelijkheid van de habitattypen H3140 en H3150 betekent ook een verspreiding van de gestreepte waterroofkever die samenhangt met deze typen.

Omschrijving

De gestreepte waterroofkever komt voor in voedselarme tot matig voedselrijke heldere wateren in laagveengebieden van maximaal 1 meter diep. Hij wordt vaak geassocieerd met planten als gele plomp, waterviolier of kikkerbeet.

Voorkomen

Dit slakje komt in het heldere en plantenrijke water van de Oostelijke Vechtplassen voor.

Omschrijving

De platte schijfhoren is een kleine waterslak met een doorsnede van maximaal 6 mm. De soort komt voor in onvervuilde wateren met veenbodems die soorten- en vegetatierijk zijn. Het wordt vaak gevonden op krabbenscheer of op draadwieren.

Foto: www.vildaphoto.net

De gestreepte waterroofkever en de platte schijfhoren worden gezamenlijk toegelicht aangezien ze qua habitat sterk overeenkomstige eisen stellen, vooral als het gaat om de waterkwaliteit.

Ecologische vereisten

De platte schijfhoren is een kleine waterslak tot ongeveer 6mm in doorsnede en 0,8mm dik, die leeft van organisch materiaal, algen en micro-organismen. De gestreepte waterroofkever is ongeveer 16mm lang en leeft van allerlei kleine organismen zoals watervlooien (Provincie Noord-Holland, 2019).

De soorten komen vooral voor in de laagveengebieden en hebben helder, matig voedselrijk en onvervuild water nodig. De platte schijfhoren heeft een soortenrijkere en meer dichtbegroeide watervegetatie nodig, zoals krabbenscheer en onderwaterplanten, dan de gestreepte waterroofoever. Voor de gestreepte waterroofoever is het belangrijk dat het water goed door de zon beschenen kan worden en over een groot oppervlak maximaal 1 meter diep is. Voor beide soorten geldt dat ze niet tegen een te dominante aanwezigheid van waterplanten kunnen, met name eendenkroos. Beide soorten zijn sterk verbonden met (voornamelijk) het habitattypen H3150 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' maar ook met H3140 'kranswierwateren'. Op zand- en kleibodems wordt de platte schijfhoren minder vaak aangetroffen. Vanwege de verbondenheid van de beide soorten met de bovengenoemde habitattypen, kan er van worden uitgegaan dat de soort voorkomt op die plekken waar de habitattypen voorkomen, mits de waterkwaliteit er goed is; helder en niet te voedselrijk water, een uitgangspunt voor beide soorten. In vrijwel alle deelgebieden komt één van de twee habitattypen in ieder geval voor (Provincie Noord-Holland, 2019).

Recreatievaart en intensief schonen of baggeren kan ongunstig zijn voor de gestreepte waterroofoever en de platte schijfhoren, wanneer door bodemwoeling onderwatervegetatie verdwijnt of in kwaliteit afneemt. Eutrofiëring en vervuiling zijn in sterke mate ongunstig voor de beide soorten. Bij het schonen of baggeren van het leefgebied, is het essentieel gefaseerd te doen waardoor de populatie zich weer kan herstellen vanuit intact gelaten vegetatie (Provincie Noord-Holland, 2019).

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

Over de exacte verspreiding van de gestreepte waterroofoever en de platte schijfhoren is nog veel onzekerheid als gevolg van een tekortschietende verzamelintensiteit. In algemene zin valt er wel een beeld weer te geven. De Oostelijke Vechtplassen vormen een belangrijk gebied voor de beide soorten.

Gestreepte waterroofoever is in de periode 2004-2013 waargenomen in een groot aantal deelgebieden van de Oostelijke Vechtplassen waaronder de Spiegelplas, Ankeveense plassen, Kortenhoef-oost, het Hol, Wijde Blik, Vuntus, Ster, Weersloot, Stille plas, Tienhovense plassen, Oostelijke Binnenpolder, Westbroekse Zodden, Maarsseveense Zodden en Molenpolder (provincie Noord-Holland, 2019).

De Oostelijke Vechtplassen vormen een belangrijk gebied voor de Platte schijfhoren. De soort was voorheen met name bekend van Ankeveen, Kortenhoef en Het Hol. Vanaf 2000 is de Platte schijfhoren in een paar nieuwe gebieden vastgesteld, waaronder de Tienhovense plassen, Maarsseveense Zodden, de Molenpolder, de Oostelijke Binnenpolder en Westbroekse Zodden (provincie Noord-Holland, 2019).

Het voorkomen van beide soorten hangt veelal samen met hun afhankelijkheid van de habitattypen H3150 en H3140. Die zijn over grote oppervlakten aanwezig maar lang niet overal van een goede kwaliteit (Provincie Noord-Holland, 2019; Provincie Noord-Holland, 2012).

Knelpunten en perspectieven

In laatste decennia zijn de populaties van de gestreepte waterroofoever en platte schijfhoren sterk afgenomen als gevolg van eutrofiëring en vervuiling van het oppervlaktewater. Het water werd minder helder en rijke onderwatervegetaties verdwenen. De landelijke populatietrend is nog steeds matig ongunstig (platte schijfhoren) en zeer ongunstig (gestreepte waterroofoever) omdat veel Nederlandse oppervlaktewateren nog niet voldoen aan de kwaliteitseisen van de beide soorten. De verwachte trend voor het leefgebied in Nederland wordt iets positiever ingeschat omdat veel oppervlaktewateren een steeds betere kwaliteit krijgen (profielendocumenten). Veel oppervlaktewater in de Oostelijke Vechtplassen hebben een te hoge fosfaatbelasting. Ook verbossing van de oevers is nog een knelpunt op veel plaatsen (Factsheets NV, 2012). Vraat door uitheemse rivierkeften op het habitat van de gestreepte waterroofoever en platte schijfhoren is een bedreiging omdat helder water en de rijke onderwatervegetaties daardoor verdwijnen. Uitgaande van de ambities voor het verbeteren van de (ecologische) waterkwaliteit in de Oostelijke Vechtplassen en andere geplande maatregelen zoals het houtvrij maken van oevers, kan er van uit worden gegaan dat de potenties voor de beide soorten in dit gebied verbeteren.

Stikstofdepositie

Een overschrijding van de KDW in het leefgebied van de soorten (habitattypen H3140 en H3150) treedt niet op.

Conclusie knelpunten en perspectieven

Maatregelen die genomen worden ten gunste van de habitattypen kranswierwateren en meren met krabbenscheer en fonteinkruiden hebben eveneens een positief effect op het voorkomen van deze soorten.

Habitatsoort: H1134 Bittervoorn & H1149 Kleine modderkruiper

Instandhoudingsdoel:	H1134: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie. H1149: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Trend:	Stabiël voor bittervoorn* en stabiel voor kleine modderkruiper

* Bron: Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017

Voorkomen

De bittervoorn komt in het OVP-gebied voor in deelgebieden met helder water. Plaatselijk kunnen ze zeer talrijk zijn.

Omschrijving

De bittervoorn leeft in helder, stilstaand en plantenrijk water zoals poldersloten en plassen met modderige tot zanderige bodem. Het voorkomen van zoetwatermosselen is essentieel voor het voorkomen van bittervoorn aangezien de soort er haar eieren in afzet.

Voorkomen

De kleine modderkruiper komt in het OVP-gebied vooral voor in de petgatengebieden. De soort hangt samen met de habitattypen H3140 en H3150. De verspreiding hangt dan ook samen met de verspreiding van deze typen.

Omschrijving

De kleine modderkruiper komt voor in ondiepe heldere wateren met een rijke begroeiing aan waterplanten.

Foto: [Ravon.nl](https://www.ravon.nl)

De bittervoorn en kleine modderkruiper worden gezamenlijk toegelicht aangezien ze qua habitat sterk overeenkomstige eisen stellen, vooral als het gaat om de waterkwaliteit.

Ecologische vereisten

Bittervoorns zijn kleine visjes van ongeveer 6 cm groot. De bittervoorn komt voor in stilstaand of langzaam stromend water van poldersloten en plassen, en heeft een voorkeur voor onvervuild, helder water dat rijk is aan waterplanten of submerse vegetatie zoals riet, waarin licht tot op de bodem valt. In het water komen zowel diepe als ondiepe delen voor, met een zanderige tot modderige bodem. De soort eet algen en is afhankelijk van het voorkomen van zoetwatermossels, waar de bittervoorn eieren in afzet. Deze mossels komen voor in zandige of stevige veenbodems en niet op stenige bodems of in water met dikke modder of baggerlagen. De kleine modderkruiper wordt ongeveer 9 cm lang en komt voor in eenzelfde biotoop als de bittervoorn. Deze soort heeft iets meer voorkeur voor ondiep water omdat die sneller opwarmt. Het eet kleine dieren zoals insectenlarven of kleine kreeftachtigen. Het kan overleven in zuurstofarme omgevingen (Provincie Noord-Holland, 2019). Beide soorten zijn (deels) afhankelijk van de habitattypen H3140 'kranswierwateren' en H3150 'Krabbenscheer en fonteinkruiden'.

Vertroebeling, vervuiling, eutrofiëring, verzuring en te intensief schonen van het water zijn bedreigingen voor de bittervoorn. Bij (grootschalige) baggerwerkzaamheden bestaat het risico dat zwanenmossels worden verwijderd, wat negatieve gevolgen heeft voor de voortplanting van de bittervoorn. Gefaseerd werken in ruimte en tijd is dus van belang. Verbindingen tussen leefgebieden is eveneens van belang, bijvoorbeeld tussen diepe sloten voor overwintering en ondiepe sloten voor voortplanting. Ontsnippering is voor de kleine modderkruiper eveneens van belang. De kleine modderkruiper is minder gevoelig voor vervuiling van het water, maar voor de overige bovengenoemde bedreigingen is deze soort net zo gevoelig als de bittervoorn. Niet baggeren of schonen is feitelijk ook ongunstig omdat er na verloop van tijd zuurstofloze omgevingen kunnen ontstaan (Provincie Noord-Holland, 2019).

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

Bittervoorns vertonen de hoogste dichtheid in Kortenhoef en de Ankeveense Plassen (provincie Noord-Holland, 2019). Deze wateren worden gekenmerkt door petgaten en plassen met helder water. Plaatselijk komt de bittervoorn zelfs zeer talrijk voor met honderden individuen, zoals in de Stichts Ankeveense Plassen. Bittervoorn komt verspreid over het hele gebied voor, in het noordwestelijke deel van het gebied plaatselijk eveneens in hoge dichtheden. Ook in het noordoostelijke deel van de Ster is de Bittervoorn vastgesteld. Alle gebieden worden gekenmerkt door een plaatselijk gevarieerde, goed ontwikkelde oevervegetatie. Bittervoorn is ook aangetroffen in Het Hol en de Waterleidingplas.

Het voorkomen van de Kleine modderkruiper in de Oostelijke Vechtplassen laat een duidelijke voorkeur zien voor gebieden met petgaten (provincie Noord-Holland, 2019). In de Molenpolder en de Westbroekse Zodden zijn de hoogste aantallen aangetroffen. In de overige petgatgebieden, zoals Kortenhoef en de Ankeveense Plassen, komt de Kleine modderkruiper meer verspreid voor. Ook in de Stille Plas komt de Kleine modderkruiper voor, met name in de kleine ondiepe zijsloten met glooiende oevers en oeverbegroeiing. In de grote wateren wordt kleine modderkruiper nauwelijks gezien. De soort is ook vastgesteld in Vuntus, de Binnenpolder van Tienhoven en de Ster.

Knelpunten en perspectieven

De passeerbaarheid van enkele kunstwerken en versnippering tussen gebieden wordt gezien als knelpunt, bijvoorbeeld tussen de Spiegelplas en de Vecht. Daarnaast zijn de oevers niet overal optimaal ontwikkeld als gevolg van verbossing en zijn er onvoldoende paaiplekken (Provincie Noord-Holland, 2012). De uitvoering van waterkwaliteitsmaatregelen (bijvoorbeeld ten behoeve van H3140 en H3150 en het behalen van de KRW doelen) biedt kansen voor de ontwikkeling van de populaties van beide soorten.

Stikstofdepositie

De KDW voor het leefgebied van Bittervoorn (H3140 en H3150) wordt niet overschreden (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017). In de gebiedsanalyse is Kleine modderkruiper niet beschouwd omdat deze soort niet afhankelijk is van een stikstofgevoelig leefgebied.

Habitatsoort: H1145 - Grote modderkruiper

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Trend:	Stabiel

* Bron: Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017

Voorkomen

De grote modderkruiper komt vooral voor in de Westbroekse Zodden, maar verspreid ook in de rest van het gebied.

Omschrijving

De grote modderkruiper is een vis die maximaal 30cm lang kan worden, en leeft in sloten met een dichte waterplantenvegetatie en bij voorkeur een dikke modderlaag.

Foto: [Ravon.nl](https://www.ravon.nl)

Ecologische vereisten

De grote modderkruiper is een lange vis die maximaal 30cm lang kan worden. De soort wordt aangetroffen in ondiep, stilstaand en langzaam stromend water van sloten of andere kleine wateren die vaak hydrologisch geïsoleerd zijn. Deze wateren hebben een dichte waterplantenvegetatie met een hoog voedselaanbod aan wormen, slakken en insectenlarven en waar hij beschutting kan vinden. De bodem heeft bij voorkeur een dikke modderlaag, zandbodems worden zo veel mogelijk vermeden. In ongunstige omstandigheden en in de winterperiode graaft de grote modderkruiper zich in. Vaak kenmerkt het leefgebied van deze soort zich door de lage aantallen van andere vissoorten (Provincie Noord-Holland, 2019).

De grote modderkruiper is gevoelig voor watervervuiling, grootschalig baggeren, intensief waterbeheer en peilverlagingen. Het ontsnipperen van geïsoleerde sloten kan ongunstig zijn omdat andere vissoorten daardoor toegang krijgen tot het leefgebied en kunnen foerageren op het broed van de grote modderkruiper.

Verspreiding

Het is mogelijk dat de verspreiding van de grote modderkruiper onderschat wordt, omdat hij moeilijk vangbaar is. In de Westbroekse Zodden komt de soort verspreid voor in uiteenlopende biotopen, zoals in water dicht bij bosschages met een zeer dikke modderlaag tot heldere wateren met een goed ontwikkelde watervegetatie.

Stikstofdepositie

De KDW voor het leefgebied van Grote modderkruiper (H3140 en H3150) wordt niet overschreden.

Habitatsoort: H1163 - Rivierdonderpad

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Trend:	Onbekend

Voorkomen

De rivierdonderpad komt in enkele deelgebieden voor, vaak in oevers waar puin is gestort.

Omschrijving

De rivierdonderpad stelt hoge eisen aan zijn omgeving. Dit moet koel, met zuurstof verzadigd water zijn met veel schuilmogelijkheden. Het is een honkvaste bodemvis die zich meestal tussen boomwortels, stortsteen of helofytenbegroeiing ophoudt.

Foto: anw.inl.nl**Ecologische vereisten**

De rivierdonderpad stelt zeer hoge eisen aan zijn leefgebied. Het moet koel, met zuurstof verzadigd, langzaam tot snel stromend water zijn met genoeg schuilmogelijkheden zoals takken, wortels of stenen. In stilstaand water komt de soort vooral voor langs de oevers van ondiepe veenplassen en brede poldersloten. De soort wordt vaak aangetroffen op plekken waar puin is gestort om de oever te verstevigen. Aan de onderkant van stenen zet de vis eieren af. Het voedsel bestaat uit muggenlarven, ongewervelde bodemorganismen en waterpissebedden. Doordat de vis geen zwemblaas heeft, zinkt de rivierdonderpad gelijk naar de bodem als hij stopt met zwemmen. De soort migreert heel weinig en kennen een leefgebied van maar enkele vierkante meters (Provincie Noord-Holland, 2019).

Bedreigingen voor de rivierdonderpad zijn het verdwijnen van geschikt bodemsubstraat, door sterke baggervorming, tijdelijke zuurstofloosheid (door graafwerkzaamheden) of door organische vervuiling. Vooral het zuurstofgehalte van het water is belangrijk, evenals stenige oevers zonder slibophoping. Isolatie van het leefgebied is een bedreiging vanwege de beperkte zwemcapaciteit van de vis. Ontsnippering is daarom belangrijk. Ook het baggeren en schonen van sloten kunnen leiden tot verstoring van het leefgebied en moeten daarom gefaseerd plaatsvinden. Mogelijk zorgt de Rode Amerikaanse rivierkreeft voor verdringing van de rivierdonderpad (Provincie Noord-Holland, 2019).

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

De rivierdonderpad kent twee genetisch te onderscheiden populaties in Nederland. Eén daarvan heeft zich vanuit de Schelde en Rijn stroomopwaarts verspreid en vormt nu grote populaties in, onder andere, de Oostelijke Vechtplassen. De soort komt verspreid in de Oostelijke Vechtplassen voor, meestal in kleine aantallen. Waarnemingen zijn bekend van de Wijde Blik, deelgebied Loenderveense plas, Waterleidingplas en Terra Nova en de Maarsseveense Zodden. De Rivierdonderpad is ook in het hele watersysteem van de Loosdrechtse plassen aanwezig waaronder in de Breukeleveense Plas. In de Spiegelplas komt de Rivierdonderpad plaatselijk algemeen voor. De soort is recent ook aangetroffen in de Molenpolder, Vuntus en de Waterleidingplas.

Stikstofdepositie

De rivierdonderpad is niet strikt afhankelijk van een stikstofgevoelig leefgebied.

Knelpunten en perspectieven

Knelpunten voor de rivierdonderpad zijn de hier en daar voorkomende slechte of matige waterkwaliteit en zuurstofloosheid. Isolatie van populaties is eveneens een knelpunt, waarvoor ontsnippering nodig is. In de Kortenhoeftse Plassen worden potenties herkend voor het herstel of terugkeer van populaties van de rivierdonderpad.

Habitatsoort: H1903 – Groenknolorchis

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.
Trend:	Stabiel*

* Bron: Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017

In verband met de afhankelijkheid van de groenknolorchis met, met name, trilveen, wordt in verband met de verspreiding en trends verwezen naar de beschrijving van het trilveen in de Oostelijke Vechtplassen.

Voorkomen

Komt plaatselijk voor op trilveen in het OVP-gebied, in Het Hol, Kortenhoefse Plassen en de Ankeveense Plassen. In 2018 is de soort op één locatie in de Westbroekse Zodden aangetroffen. Door afname van de waterkwaliteit heeft de soort het in het verleden moeilijk gehad. Toename is te verwachten door een toename van de waterkwaliteit en herstel van aanwezig trilveen.

Omschrijving

De groenknolorchis groeit op natte, voedselarme plaatsen die onder invloed staan van basenrijk (grond)water. Het is een typische soort voor trilvenen en jonge verlandingsvegetaties. De plant heeft een voorkeur voor zonnige tot licht beschaduwde plekken.

Foto: Sweco

Ecologische vereisten

De verspreiding van deze soort is beperkt tot natte duinvalleien aan de kust en moerasvegetaties in laagveengebieden. In laagveen groeit de groenknolorchis bij voorkeur op natte, voedselarme plaatsen die onder invloed staan van basenrijk en ijzerrijk (grond)water. De soort heeft een zonnige plek nodig op niet- of weinig vergraven veengrond en jonge verlanding zoals trilveen. In feite is de soort een typische soort voor trilveen. Met name is de soort aanwezig in jonge niet verzuurde verlandingsstadia. De groenknolorchis kan lang als knol in de vegetatie aanwezig zijn, zonder dat het tot bloei komt. Een goede waterkwaliteit en het voeren van een regelmatig maaibeheer zijn belangrijk voor het behoud van de groenknolorchis. Vestiging van groenknolorchis vindt vooral plaats als tijdens de successie en ontwikkeling van de kragge, de centrale delen van de kragge minder onder invloed komen te staan van voedselrijk water. De groeiplaatsen zijn in de tijd gezien relatief kort geschikt voor vestiging en uitbreiding van de soort. Bij matig voedselrijk en carbonaatrijk water zijn de milieus 10 tot 15 jaar geschikt. Daarna kan, vooral bij de aanvoer van sulfaat, het successiestadium waar de soort in voorkomt verzuren en ongeschikt worden. Bij aanvoer van gebufferd ijzerrijk kwelwater, kan het successiestadium waar de groenknolorchis in kan voorkomen 15 tot 25 jaar zijn (Provincie Noord-Holland, 2019).

Om de soort permanent in het gebied te behouden moeten er steeds verschillende successiestadia aanwezig zijn waar de soort kan kiemen en uitbreiden. Een kleinschalige verstoringsdynamiek is daarom van belang voor het ontstaan van nieuwe open plekken in basenrijke moerassen, vooral jonge en niet verzuurde successiestadia zijn noodzakelijk voor het behoud van de groenknolorchis. Het staken van maaibeheer, en de aanvoer van voedselrijk water, zijn daarbij ongunstig omdat daardoor bosvorming en verruiging kan plaatsvinden en de groenknolorchis uit het leefgebied wordt verdrukt. Ook is atmosferische stikstofdepositie ongunstig vanwege de verzurende en verrijkende invloed op de standplaats (Provincie Noord-Holland, 2019).

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

Door veranderingen in de waterkwaliteit en de afname van veel kwel in het gebied, zijn trilvenen met Groenknolorchis op de oorspronkelijke locaties flink aangetast. De soort komt vooral voor in matig voedselrijke, open en mosrijke verlandingsvegetaties, vooral in de zones die door kwelwater of gebufferd oppervlaktewater worden beïnvloed. In Het Hol komt de soort nog wel voor in soortenrijk jong trilveen op plaatsen waar het trilveen in contact staat met gebufferd oppervlaktewater (langs oevers en recent ook langs greppels).

De grootste aantallen worden gevonden in de Stichts Ankeveense Plassen, in onbegaanbare drijvende kraggen van moerasvarenrietland, grenzend aan open water of op de stevige oeverkant van deze vegetatie net boven de waterlijn (Provincie Noord-Holland, 2019). Hier lijkt de soort echter sterk af te nemen. Recent is groenknolorchis aangetroffen in de Hollands Ankeveense plassen op een geplagd perceel en in 2017 ook bij de petgaten in de Oostelijke Binnenvlinder. In 2018 is de soort hier echter niet meer aangetroffen. Daarnaast komt de soort voor in Kortenhoef-west. In 2018 is de soort op één locatie in de Westbroekse Zodden aangetroffen.

Stikstofdepositie

De groenknolorchis is erg gevoelig voor verzuring (een pH kleiner dan 5½ tot 6), verdroging (door peilverlaging) en vermisting (verdichten en vergrassende van het habitat). Voor deze soort zijn tot 2030 significante effecten te verwachten. Vooral verzuring zal hier een knelpunt zijn, leidend tot een afname van de pH in het trilveen en verslechterende milieuomstandigheden voor Groenknolorchis. Daarnaast ontstaat bij een te hoge N-depositie een grotere kans op eutrofiëring van het leefgebied, met vergrassing (uitbreiding Pijpenstrootje) en een toenemende kans op bosvorming als gevolg. Deze optredende knelpunten als gevolg van N-depositie zullen naar verwachting significant zijn, waardoor de instandhoudingsdoelstelling van Groenknolorchis zonder maatregelen niet is te garanderen. Vanwege de afhankelijkheid van de groenknolorchis van trilvenen, moeten oplossingen voor behoud en herstel van de groenknolorchis dan ook in samenhang met trilveen worden gezien. Systeemgerichte maatregelen die leiden tot verbetering van de waterkwaliteit en een betere buffering tegen verzuring worden daarbij het meest belangrijk geacht (PAS gebiedsanalyse, 2017).

Knelpunten en perspectieven

Bij verdere verbetering van de waterkwaliteit en een toename van de kwelwaterinvloed is een toename van deze soort te verwachten in alle gebieden van de Oostelijke Vechtplassen waar momenteel trilvenen of goed ontwikkelde soortenrijke blauwgraslanden (nat schraalland) voorkomen, die worden beïnvloed door kwelwater. Kansrijke locaties voor herstel of ontwikkeling zijn te vinden in de Hollands- en Stichts Ankeveense Plassen, de Molenpolder, de Westbroekse Zodden maar ook de Vuntus, het Ster- en Weerslootgebied en de Kortenhoefse Plassen oost (Provincie Noord-Holland, 2012; Provincie Noord-Holland, 2012).

Habitatsoort: H1380 - Meervleermuis

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Trend:	Onbekend

Voorkomen

In het OVP-gebied wordt de soort foeragerend waargenomen. Er liggen geen bekende verblijfs- of overwinterlocaties binnen het gebied.

Omschrijving

De meervleermuis verblijft in een grote variëteit aan gebouwen, en foerageert op en rond het water in laagveengebieden waarbij hij lijnvormige elementen volgt. De actieradius is ongeveer 10 km.

Foto: vleermuizen.be

Ecologische vereisten

De meervleermuis is een soort die gebouwen bewoont (in de zomer onder dakpannen, in spouwmuren en op kerkzolders) maar ook in vleermuiskasten verblijft. In de winter verblijven zij in bunkers in de duinen, in ijskelders of fortent. De meervleermuis foerageert in laagveengebieden, zeekleigebieden en het IJsselmeergebied, waarbij lange afstanden worden afgelegd door middel van het volgen van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen, houtwallen, dijken, kanalen en ringvaarten. Deze laatste fungeren ook als foerageergebied. Foerageren gebeurt in open landschappen en wateren, bijvoorbeeld langs oevers waar bomen en begroeiingen ontbreken. De meervleermuis vliegt in rechte banen met hoge snelheden over sloten, kanalen en plassen, waar hij jaagt op motten, muggen of niet-vliegende insecten op het wateroppervlak. Een groep vleermuizen heeft daarbij een actieradius van ongeveer 10 km, wat overeenkomt met een leefgebied van ongeveer 315 km². Daarbinnen moet naar schatting ongeveer tussen de 7 en 20 km² aan geschikt voedselgebied aanwezig zijn (Provincie Noord-Holland, 2019; Haarsma, 2012).

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

In de Oostelijke Vechtplassen wordt de meervleermuis in veel deelgebieden foeragerend waargenomen, voornamelijk boven open water maar ook boven grasland. Al dit landschap in de Oostelijke Vechtplassen kan daarom aangemerkt worden als foerageergebied (pers. med. J. vd Winden, 2014). Dit zijn de Hollands en Stichts Ankeveense Plassen, Spiegelplas, Horstermeerpolder, Kortenhoefse Plassen, Het Hol, Wijde Blik, Terra Nova, Waterleidingplas, Loenderveense plas, Vuntus, Stergebied, Weerslootgebied, Loosdrechtse plassen en de Stille plas (Provincie Noord-Holland, 2012). Er zijn veel lijnvormige elementen in het gebied aanwezig, zoals wegen, kanalen en andere lijnvormige wateren.

De dichtheid aan meervleermuizen in de Oostelijke Vechtplassen is echter relatief laag, mogelijk dat concurrentie met de watervleermuis hierin een rol speelt. Uitwisseling van het gebied met de Vinkeveense plassen wordt bemoeilijkt door de snelweg A2 en het spoor. Het is daarom van belang de huidige oost-westverbinding goed te beschermen. Belangrijke vliegroutes liggen langs het Hilversums kanaal, het Tienhovensch kanaal, het Amsterdam-Rijnkanaal en de Vecht.

De enige bekende verblijfplaats in OVP was gelegen in Westbroek, maar die is in 2006 vernietigd. In de fortten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn geen overwinterende meervleermuizen aangetroffen. Rond Botshol ten noorden van de Vinkeveense plassen zijn enkele kolonies aanwezig volgens Haarsma (2012).

Knelpunten en perspectieven

Verslechtering van de waterkwaliteit (minder grote insecten én accumulatie van toxische stoffen), verdwijnen van structuurrijke oevervegetatie (minder voedsel en geschikt foerageergebied in slechte weersomstandigheden) en veranderingen van de visstand (afname dichtheid en diversiteit van insecten) zijn mogelijke bedreigingen voor de meervleermuis in de Oostelijke Vechtplassen (Provincie Noord-Holland, 2019). Dichtgroeiende moeras met bos maakt gebieden minder open en daarmee minder geschikt als foerageergebied. Aanwezigheid van te veel bos tot aan de rand van het open water is een knelpunt dat herkend wordt in de Oostelijke Vechtplassen, zoals in de Hollands en Stichts Ankeveense, en de Kortenhoefse Plassen (Factsheets NV, 2012). In de afgelopen jaren is echter in het kader van herstelmaatregelen (Life maatregelen) veel bosopslag langs open water verwijderd waardoor dit knelpunt is afgenomen. De aanleg van verlichting en nieuwe bebouwing langs water, én toenemende versnippering tussen voedsel- en verblijfplaatsen zijn eveneens vaak ongunstig, vooral wanneer tussengelegen lijnvormige elementen verdwijnen (Provincie Noord-Holland, 2019).

Stikstofdepositie

Het leefgebied van meervleermuizen is niet gevoelig voor stikstofdepositie (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Habitatsoort: H1340 - Noordse woelmuis (prioritaire soort)

Instandhoudingsdoel:	Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Trend:	Onbekend

Voorkomen

In het OVP-gebied komt de Noordse Woelmuis voor in een beperkt aantal deelgebieden, voornamelijk in het petgatengebied aan de oostkant van de Oostelijke Vechtplassen en de Horstermeerpolder. De trend van de soort is negatief.

Omschrijving

De soort leeft in rietlanden, moerassen, drassige hooilanden of oevervegetaties. De noordse woelmuis is redelijk mobiel en legt relatief grote afstanden af. Hij kan beter dan concurrenten aardmuis en veldmuis omgaan met natte terreinomstandigheden.

Ecologische vereisten

De ondersoort arenicola van de noordse woelmuis (*Microtus oeconomus*) komt alleen in Nederland voor. De soort leeft bij voorkeur in overjarige rietlanden, moerassen, drassige hooilanden, oevervegetaties, periodiek overstroomde terreinen en vochtige extensief gebruikte graslanden. Dominantie van wilgen leidt tot het verdwijnen van de soort. Een beheer van periodiek, gefaseerd maaien heeft de voorkeur; intensieve begrazing is nadelig voor de soort; natuurlijk peilregime en/of getijdeninvloed is positief voor de soort. Als optimaal habitat kunnen worden beschouwd natte schraalgraslanden, overjarig rietland en ruigte (laagblijvend moeras). Suboptimale habitattypen zijn bloemrijk grasland en open vegetaties van droge en natte gronden. Struweel, broekbos, weilanden en overige graslanden kunnen als marginaal habitat worden beschouwd. Gebieden met een omvang van minimaal 7,5 hectare aan geschikte biotopen lijken een duurzame populatie van de soort te kunnen herbergen.

De noordse woelmuis is redelijk mobiel: er zijn dagelijkse trekastanden gemeten van 800 en 1500 meter. De soort zwemt en duikt goed en is aangetoond op eilandjes, die 1500 meter van het vasteland verwijderd zijn.

Afhankelijk van het voorkomen van concurrenten aardmuis en veldmuis kan de soort ook voorkomen in droge graslanden en randzones van bossen. De Noordse woelmuis kan beter dan aardmuis en veldmuis inspelen op vochtige en natte omstandigheden, alleen daar kan de populatie voortbestaan in gebieden waar de andere soorten ook voorkomen. Concreet betekent dit dat de verspreiding beperkt is tot geïsoleerde gebieden, eilanden en gebieden met zeer natte omstandigheden en wisselende waterpeilen. In drogere gebieden wordt de soort weggeconcentreerd.

De landelijke trend voor deze soort wordt als negatief-stabiel beoordeeld. Voor heel Nederland is een achteruitgang van de Noordse woelmuis in de periode 1989-1996 ten opzichte van de periode 1946-1969 op basis van de verspreiding in 5x5 km-hokken vastgesteld op 24%. Over de periode 1994-2007 lijkt de situatie voor de Noordse woelmuispopulatie stabiel, behalve in het Deltagebied, waar een afname is geconstateerd.

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

De Noordse woelmuis ondervindt in de Vechtstreek concurrentie van vooral de aardmuis en is zijn verspreiding in de loop der tijd aanzienlijk achteruitgegaan. De trend is negatief. In het Oostelijke Vechtplassengebied is de noordse woelmuis na 2000 aangetroffen in de deelgebieden Kortenhoef-oost en -west, het Hol, Vuntus, de Horstermeerpolder, Ster, Weersloot, Tienhovense plassen en polder Achteraf (provincie Noord-Holland, 2019). In polder Achteraf is de noordse woelmuis in 2017 en 2018 niet meer waargenomen. In 2017 is noordse woelmuis aangetroffen in de Oostelijke Binnenpolder en de Westbroekse Zodden (Jong et al, 2017).

Knelpunten en perspectieven

Verdroging en verbossing, concurrentie met veld- en vooral aardmuis en versnippering zijn de belangrijkste knelpunten in het gebied. Natuurontwikkeling gericht op open, natte moerasgebieden en overjarig rietland die worden geflankeerd door extensief beweidde en regelmatig geïnundeerde graslanden bieden in de toekomst kansen voor Noordse woelmuis.

Stikstofdepositie

Het leefgebied van Noordse woelmuis is niet gevoelig voor N-depositie (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen, 2017).

Conclusie knelpunten en perspectieven

Op basis van verspreidingsonderzoek is een negatieve trend aangeduid. Zonder ingrepen is de verwachting dat de soort verder achteruit gaat. Bij dit ingrijpen gaat het om het vergroten van het oppervlak leefgebied dat wordt gedomineerd door hierboven genoemde natte habitats en hoge, bij voorkeur wisselende, peilen die ertoe bijdragen dat er geen verbossing optreedt. Daarnaast biedt het verbinden van lokale populaties via natte corridors kansen voor een duurzame instandhouding van de soort (Van Apeldoorn et al. 2010, Van Straaten 2008, LaHaye et al. 2008).

3.4.3 Knelpunten en perspectieven van vogelrichtlijnsoorten: broedvogels

Vogelrichtlijnsoort: Ao21 – Roerdomp

Instandhoudingsdoel:	Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5 paren (territoria).
Trend:	negatief

Voorkomen

De roerdomp is in de laatste decennia sterk in aantal achteruit gegaan. De soort heeft zich na een reeks strenge winters niet kunnen herstellen tijdens een reeks zachte winters

Omschrijving

De roerdomp foerageert in rustige en ondiepe waterrietkragen en overgangen naar ruig grasland. De soort eet vis en amfibieën of 's winters muizen.

Foto: [vogeltrackers.nl](https://www.vogeltrackers.nl)

Ecologische vereisten

Roerdampen leven in een afwisselend open landschap met open water, grasland en moerasgebieden. Van belang voor deze soort is een foerageergebied met een flinke randlengte van rustige, in ondiep (10 tot 20 cm) water groeiende oeverrietkragen en ruimtelijke overgangen van overjarige rietvegetaties naar structuurrijk grasland (minimaal 0,5 tot 1 km geschikte randzones per territorium). De nestplek bevindt zich in overjarige en natte vegetaties van riet of andere helofyten van ten minste 0,5 ha, waar ophoping van oude geknikte stengels heeft plaatsgevonden zodat een 'kniklaag' is ontstaan waar het nest op rust. Ook kan er een onderlaag aanwezig zijn van grote zeggen (oeverzegge). Op de nestlocaties moet minstens 10 cm water staan, maar locaties met 40-50 cm zijn nog geschikter. Deze locaties zijn slecht bereikbaar voor predatoren. Het voedsel van de roerdomp bestaat voornamelijk uit vis, amfibieën en uit muizen die met name in ruige graslanden worden gevangen. Noordse woelmuizen zijn in moerassen van Noord-Holland een belangrijke prooi. In Van der Winden et al. 2002, 2004, Van der Winden & Hogeweg 2014 en Van der Hut 2001 is precies omschreven hoe het habitat eruit ziet en welke oppervlakte nodig is.

Door vermessing, onnatuurlijk peilbeheer en gebrek aan natuurlijke dynamiek, verdroging, intensieve rietexploitatie, verstoring en begrazing van riet door ganzen gaat het leefgebied achteruit. Vermesting en gebrek aan natuurlijke peildynamiek resulteren in versnelde verlanding en afname van de oppervlakte en de kwaliteit van het waterriet. In geval van verdroging worden de broedplaatsen ook gevoelig voor predatie (Provincie Noord-Holland, 2019). De soort is gevoelig voor strenge vorstperioden, vooral als locaties met open water of locaties waar muizen gevangen kunnen worden (ruig grasland) ontbreken.

Algemeen voorkomen en trends in Oostelijke Vechtplassen

De afgelopen decennia is de soort sterk in aantal achteruit gegaan. In de jaren '60 van de vorige eeuw werd het aantal roerdampen in de Oostelijke Vechtplassen nog geschat op 20-30. De kern van de verspreiding in de Zuidelijke Vechtplassen lag met name in het zuidwestelijke deel (Alleyn et al, 1971). In het noordelijke deel van de Oostelijke Vechtplassen was de roerdomp tot het begin van de jaren 1960 nog broedvogel van de oeverlanden in De Wijde Blik en de Kortenhoefse Plassen-westzijde (Bakker et al, 1976). Rond 1970 lag het aantal broedparen nog tussen de 20 en 30. In de jaren 1979-1983 bedroeg het gemiddelde aantal broedparen 5. De sterke achteruitgang in de jaren 1980 wordt toegeschreven aan een reeks van strenge winters. Na enkele zachte winters in de jaren daarna heeft de soort zich, in tegenstelling tot andere gebieden, niet kunnen herstellen, waarschijnlijk als gevolg van het ontbreken van geschikt habitat en het verlies van leefgebied daar waar open moeras heeft plaatsgemaakt voor moerasbos door successie (Provincie Noord-Holland, 2019).

Recente en meer specifieke informatie over voorkomen en kansrijke gebieden (kanskaart)

De roerdomp is vanaf de jaren '90 gedurende lange tijd een onregelmatige broedvogel, met enkele jaren één of twee territoria in Ankeveense Plassen en Molenpolder. In de jaren 1993, 1996, 1997, 2003 en 2010 is bij inventarisaties in de Ankeveense Plassen alleen een territorium vastgesteld in 1997 (2x) en 2003 (Brinkman & Prop, 2010). In de Molenpolder was tussen 1992 en 2002 onregelmatige één broedpaar aanwezig (Seure, 2010). In

2007 is de roerdomp in de Oostelijke Vechtplassen op drie locaties vastgesteld; in de Tienhovense Plassen, in de Hollands Ankeveense Plassen heeft de roerdomp waarschijnlijk een territorium gehad.

In de periode 2008-2012 werd alleen in 2009 en 2010 nog één territorium vastgesteld (Sovon). Tijdens verschillende inventarisaties in de jaren 2010-2013 in Loenderveen, Westbroekse Zodden en de Bethunepolder werden geen roerdompen vastgesteld (Anonymus, 2013; E. Heunks, 2013, Kuiper et al, 2012), al wijzen enkele losse waarnemingen wel op aanwezigheid in 2011 in Polder Achteraf en in 2013 in Westbroekse Zodden (NDFF). Vanaf 2014 worden weer jaarlijks enkele (2-8) territoria vastgesteld in het zuidelijke plassengebied (Netwerk Ecologische Monitoring). In de Westbroekse Zodden is steeds een territorium aanwezig, verder zijn ze onregelmatig aanwezig in Molenpolder, polder Achteraf en Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven. In 2018 waren territoria aanwezig in Molenpolder en Westbroekse Zodden, in 2019 en 2020 zijn naast deze twee gebieden ook weer roerdompen gehoord in Oostelijke Binnenpolder en Polder Achteraf (NDFF).

Natuurontwikkelingsprojecten in de vorm van gegraven petgaten van circa 20 jaar oud die deels tot moeras ontwikkeld zijn, worden nu geschikt voor de roerdomp. Zo heeft in 2013 vestiging plaatsgevonden in de Westbroekse Zodden; waar 2 territoria werden vastgesteld (roepende mannetjes, ook in 2014 waargenomen) (J. v.d. Winden pers. med.). Ook in de jaren daarna zijn hier tot in ieder geval 2020 jaarlijks roerdompen gehoord. De meeste winterwaarnemingen hebben betrekking op gebieden waar de roerdomp ook als broedvogel voorkomt. 's Winters kunnen bij doorzettende vorst concentraties van vogels optreden bij het resterende open water. Het water in het Tienhovensch kanaal, de Bethunepolder en de Horstermeer vriest vrijwel nooit dicht als gevolg van de sterke kwel. Hier worden dan ook meer winterwaarnemingen van de roerdomp gedaan.

Stikstofdepositie

Het leefgebied van de roerdomp is niet stikstofgevoelig.

Knelpunten en perspectieven

Geschikt leefgebied is in de Oostelijke Vechtplassen maar beperkt aanwezig. Door verbossing van veel voormalige rietmoerassen zijn op veel plaatsen geschikte broed- en foerageergebieden verdwenen. Dit biotoop kan door het herstellen van het open landschap weer in oppervlakte toenemen. Met het realiseren van moeras in petgaten van 20 jaar oud kan geschikt biotoop worden ontwikkeld. Dit blijkt ook uit de recente vestiging van de soort in de Westbroekse Zodden en Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven. Om dergelijke geschikte gebieden in de gehele Oostelijke Vechtplassen te behouden zal cyclisch beheer moeten plaatsvinden maar ook zal nieuw moeras moeten worden gerealiseerd via inrichting.

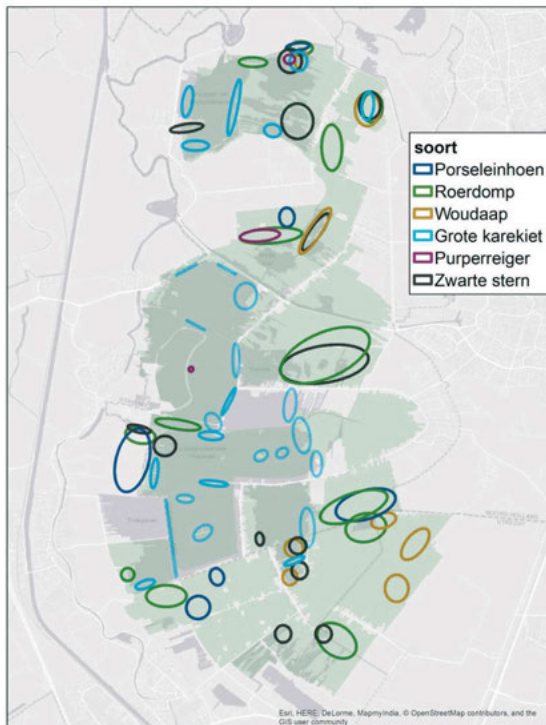
In grote delen van het gebied zijn peilfluctuaties niet mogelijk. Dit vaste peilbeheer is een knelpunt voor de beschikbaarheid en instandhouding van biotoop. Natuurontwikkeling in gebieden waar peilbeheer mogelijk is bieden betere perspectieven.

Het verdwijnen van als broedlocatie geschikte waterrietzones is vooral het gevolg van vraat door ganzen. Met name grauwe gans is verantwoordelijk voor het verdwijnen van de aanwezige waterrietkragen, omdat ze door begrazing vanaf het water uitbreiding van waterriet tegengaan (Bakker, 2010, Van der Winden & Dreef 2019). Ook bij het uitvoeren van herstelmaatregelen kan ganzenvraat een knelpunt vormen voor de goede ontwikkeling van rietmoeras.

De roerdomp is gevoelig voor verstoring, maar kan zich soms verrassend dichtbij menselijke activiteiten ophouden, zodat enige extensieve recreatie in de leefgebieden mogelijk is. Het rietmoeras dient dan in ieder geval niet te worden betreden en er moet voldoende dekking zijn. De situatie in bijvoorbeeld een gebied als De Groene Jonker laat zien dat roerdompen kunnen voorkomen in gebieden waar diverse wandelpaden aanwezig zijn. Aan de andere kant kan de vraag gesteld worden of in dergelijke gebieden meer exemplaren aanwezig zouden zijn als de wandelpaden er niet waren. De soort is ook gevoelig voor verstoring vanaf het water, omdat de nesten zich vlakbij het open water kunnen bevinden.

Potentiële broedgebieden zijn aangegeven op kaart (figuur 3.1).

Figuur 3.1. Kansrijke gebieden voor herstel broedhabitat voor moerasvogels
(bron: Notitie eerste verkenning mogelijke maatregelen voor moerasvogels, Maart 2019).

Vogelrichtlijnsoort: A022 - Woudaap

Instandhoudingsdoel:	Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.
Trend:	negatief

Voorkomen

De achteruitgang van de woudaap tot de jaren 1990 heeft zich in heel Europa voorgedaan. Het herstel blijft in Nederland achter bij andere landen. In 2008 werden nog 3 paar waargenomen, in de jaren daarna is dit aantal verder afgenomen. Vanaf 2014 zijn er slechts onregelmatig territoria aanwezig.

Omschrijving

Het leefgebied van de woudaap bestaat voor de helft uit open water, en de andere helft uit moeras, rietkragen en beperkt moerasbos of struweel. Nat rietland is voor de woudaap van belang, evenals ondiep helder water en veel kleine prooien zoals vis en amfibieën.

Foto: 3water.eu

Ecologische vereisten

Woudapen leven in open moerasgebieden waar naast rietlanden ook circa de helft van de oppervlakte aan ondiep, open water aanwezig is. Ze broeden in overjarig riet in rietkragen op enige afstand van struweel en bos. Cruciaal voor de woudaap is een grote randlengte tussen rietvegetaties en water. Ongeveer de helft van het leefgebied dient te bestaan uit open water, de rest uit moerasvegetaties. Met name nat rietland moet aanwezig zijn, alsmede ondiep helder water met veel kleine prooien. Woudapen foerageren hier vanuit de oeverbegroeiing of vanaf drijvende waterplantenvegetaties op (jonge) vis, maar ook op andere fauna als amfibieën en aquatische insecten. Woudapen broeden in overjarig waterriet in brede rietkragen (minimaal 5-10 meter) op enige afstand van struweel en bos. Ze broeden in riet dat in tenminste 20 cm water groeit, bij voorkeur 50-100cm. Een optimale rietstrook van ca. 200m lengte kan al een territorium herbergen (Van der Winden & van der Hut 2004).

De woudaap lijkt niet sterk gevoelig voor verstoring, gezien het feit dat de soort soms in vis- en parkvijvers en recreatiegebieden voorkomt. Wel is de woudaap gevoelig voor verdroging van het broedhabitat. Door onnatuurlijke waterpeilen verandert geschikt rietland in struweel en bos. Eutrofiëring van de foerageergebieden en het gebrek aan jonge verlandingsvegetaties is een bedreiging voor de woudaap (Provincie Noord-Holland, 2019). Het verdwijnen van waterriet door ganzenvraat is ook een belangrijke factor in het verdwijnen van leefgebied.

Algemeen voorkomen en trends in Oostelijke Vechtplassen

In heel Nederland is het aantal broedparen van woudaap sterk afgenomen, van 400 broedparen in de jaren '60 tot circa 20-40 in de periode 2013-2015 (Sovon 2018). Deze achteruitgang heeft zich in heel Europa voorgedaan en wordt daarom toegeschreven aan omstandigheden buiten Nederland, namelijk aan grote sterfte tijdens de trek en sterfte in de overwinteringsgebieden, onder meer door afname van 'wetlands' en de toenemende woestijnvorming in de Afrikaanse overwinteringsgebieden. De soort is zodoende teruggedrongen tot kerngebieden (ver) buiten Nederland. Kenmerkend is wel dat het herstel in Nederland achterblijft bij herstel in andere landen, wat aangeeft dat er knelpunten zijn voor de soort in Nederland.

Recente en meer specifieke informatie over voorkomen en kansrijke gebieden (kanskaart)

Rond 1970 broedden er ongeveer 20 paar woudapen in de Oostelijke Vechtplassen (Provincie Noord-Holland, 2019). Bij de afname in de laatste decennia speelt biotoopverandering een belangrijke rol in. Vele legakkers zijn met bomen begroeid geraakt en oevervegetaties door onder andere beschoeiingen nauwelijks ontwikkeld. Door wegen- en kanalenaanleg, ontginningen, zandzuigen en vuilstorten werden delen van de Loosdrechtse plassen en gebieden bij Maarsseveen en Tienhoven ongeschikt voor de woudaap (Alleyn et al, 1971). Ook verstoring speelt een rol. In de overgangszone van open water naar oevervegetatie worden de boten afgemeerd; juist op deze plekken bouwt de woudaap zijn nest, zodat verstoring gemakkelijk optreedt. Het gemiddelde aantal broedparen in de jaren 1979-1981 bedroeg 11-14 (Sovon a). Na deze jaren vond een verdere afname plaats, waarbij de aantallen niet meer boven de 5 paar uitgekomen zijn. In 1999-2006 bedroeg het aantal gemiddeld ongeveer 3 paren per jaar (Provincie Noord-Holland, 2012/ Sovon a). Het laatste bolwerk van de woudaap betrof de Tienhovense Plassen. Vermoedelijk was de kwaliteit van het broedhabitat (de hierboven beschreven oeverzone met veel afwisseling) hier nog langere tijd beter dan in de rest van het gebied. Andere factoren zoals de waterkwaliteit en de aanwezigheid van oevervegetaties verschilden hier minder met de overige gebieden (med. J. v.d. Winden).

In 2008 werden nog 3 paar in de Oostelijke Vechtplassen vastgesteld (Sovon b), waarvan één paar in de Tienhovense Plassen (J. Van der Winden, ongepubliceerd). In 2009 waren wederom 3 paar aanwezig (Sovon b), waarvan 2 paar in de Tienhovense Plassen (J. Van der Winden ongepubliceerd). In 2010 bevond het enige paar van de Oostelijke Vechtplassen zich in de Tienhovense Plassen (J. Van der Winden ongepubliceerd). Hierna is de soort verdwenen uit de Tienhovense Plassen. In 2011 waren in de Oostelijke Vechtplassen nog 2 broedparen aanwezig (Sovon), in 2012 en 2013 werden geen broedgevallen vastgesteld, ook niet in de Tienhovense Plassen (Boele et al, 2014, J. Van der Winden ongepubliceerd). Vanaf 2014 zijn er slechts onregelmatig territoria aanwezig, zoals in 2014 in de Molenpolder en mogelijk in 2019 in Terra Nova.

Aangezien de soort lastig te inventariseren is door zijn geringe roepactiviteit en voorkeur voor ontoegankelijke gebieden, zullen de werkelijk aanwezige aantallen mogelijk iets hoger liggen. Het huidige aantal zal echter niet hoger liggen dan maximaal 2 á 3 paar (mededeling J. v.d. Winden).

Stikstofdepositie

Het leefgebied van de woudaap is niet stikstofgevoelig.

Conclusie knelpunten en perspectieven

Belangrijkste knelpunt is het ontbreken van geschikte configuratie van moeras, waarbij de afwisseling open water, waterriet en moeras op kleine schaal bepalend is. Verbossing is een van de belangrijke oorzaken hiervan, ook in de Oostelijke Vechtplassen. Andere bedreigende factoren in Nederland zijn eutrofiëring, gebrek aan natuurlijke peildynamiek en ganzenvraat. Ganzenvraat vormt in de Oostelijke Vechtplassen een belangrijke oorzaak voor het verloren gaan van (potentieel) broedbiotoop (Van der Winden en Dreef, 2019). Daarnaast is in Nederland sprake van een zeer lage populatiedichtheid in het algemeen, wat de vestiging vanuit andere gebieden bemoeilijkt.

Potentieel kansrijke broedgebieden zijn in het algemeen gebieden waar rust (geen verstoring) aanwezig is (zie figuur 3.1).

Vogelrichtlijnsoort: A029 - Purperreiger

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 50 paren.
Trend:	Onzeker, in de laatste decennia voorzichtig herstel.

Voorkomen

De purperreiger komt van oudsher voor in het OVP-gebied. Na eind jaren 1970 zijn de aantallen sterk teruggelopen tot slechts 3 nesten in 1983. Momenteel zijn er ongeveer 60 broedparen in het OVP-gebied.

Omschrijving

De purperreiger broedt vooral in rietvegetaties maar ook in struwelen en moerasbossen. Het is een trekvogel die tussen maart en september in Nederland verblijft en dan broedt.

Foto: www.vogelvisie.nl

Ecologische vereisten

Het grootste deel van de Nederlandse populatie purperreigers leeft in het laagveengebied. De purperreiger is een trekvogel die tussen halverwege maart en eind september in Nederland is. Ze broeden tussen april en juli. Purperreigers broeden in kolonieverband in drassige rietvegetaties in inundatierietlanden, maar door de invloed van predatie in toenemende mate ook in struwelen en moerasbossen. In rietlanden dient tenminste 30 cm water te staan om predatie door vos of boomkruiper te voorkomen. De grootte van de kolonie is afhankelijk van de beschikbaarheid van nestgelegenheid en de omvang en kwaliteit van het foerageergebied. Kolonies van purperreigers kunnen in principe tientallen jaren op dezelfde plek standhouden, mits ze voldoende rust krijgen.

Purperreigers eten naast het hoofdvoedsel vis ook amfibieën, grote insecten en muizen. Het zijn zichtjagers die vanuit vegetatierijke oevers foerageren langs heldere, visrijke wateren met goede waterkwaliteit en graslanden (Weijs, 2011). Naast besloten wateren in moerassen zijn dit ook vaak sloten in veenweidegebieden. Foerageergebieden kunnen op enige afstand van het broedgebied liggen. Ze foerageren tot 10-20 kilometer van de kolonies. De extensief beheerde graslandgebieden met veel sloten in de veenweidegebieden rondom Oostelijke Vechtplassen zijn lokaal belangrijk foerageergebied. In het Noord-Hollandse deel van de Oostelijke Vechtplassen zijn de veelal extensief beheerde graslanden met veel sloten in de veenweidegebieden rondom de Ankeveense Plassen een belangrijk foerageergebied. Hier wordt gevoerageerd door dieren uit de kolonie in het Naardermeer. Meer zuidelijk vormen de petgatencomplexen in Westbroekse Zodden, Tienhovense Plassen en Molenpolder belangrijke foerageergebied, ook foerageren purperreigers in graslanden en moerassen in de omgeving van Kortenhoef, het Hol en Vuntus,

Verstoring, afnemende waterkwaliteit en afnemende helofytenbegroeiing zijn belangrijke bedreigingen voor de purperreiger (Provincie Noord-Holland, 2019). Bij verstoring, zoals door recreatie, geldt echter wel dat het plotselinge en onverwachte bewegingen betreft. Bij voorspelbare of regelmatig doorgaande bewegingen is er van verstoring veel minder sprake en kan de purperreiger relatief veel aan. De soort is vooral gevoelig tijdens de vestigingsfase, als de vogels begin april aankomen in de (potentiële) broedgebieden.

Algemeen voorkomen en trends in Oostelijke Vechtplassen

Van oudsher is de purperreiger broedvogel in het Oostelijk Vechtplassengebied, in de periode 1967-1977 jaarlijks met ten minste 100 paren (maximum 162 paren in 1970). Daarna zijn de aantallen sterk teruggelopen. Op het dieptepunt in 1983 werden slechts 3 nesten gevonden. Vervolgens trad er herstel op tot gemiddeld ongeveer 50 broedparen in het laatste decennium. Een verdere toename resulteerde in een gemiddelde aantal van 62 paren in de periode 2015-2019. De afname in de jaren '70 trad landelijk op en was een gevolg van sterfte door droogte in de overwinteringsgebieden (Sovon 2002). Daarna trad weer herstel op.

Recente en meer specifieke informatie over voorkomen en kansrijke gebieden (kansenkaart)

Sovon vermeldt voor de Oostelijke Vechtplassen gemiddeld 47 paar in de periode 2008-2012. Daarna blijven de aantallen schommelen rond het doelaantal, met als uitschieter 71 broedparen in 2016 (bron: SOVON). Daarna blijven de aantallen boven de doelstelling. Het gemiddelde over de periode 2014-2018 is 53.

De grootste kolonie in de Oostelijke Vechtplassen bevond zich van 1991 tot 2013 aan de westzijde van de Breukeleveense Plas, met 28 tot 41 broedparen (2001-2006). In 2011-2013 werden hier respectievelijk 56, 38 en 52 nesten vastgesteld (Prop, 2013). In de beginperiode broedden de vogels in de natte rietvegetatie, maar als reactie op predatie door de vos zijn de reigers steeds meer in de bomen gaan broeden. Het merendeel van de reigers broedde in de kruin van elzen op 5-8 meter hoogte. Vanaf 2013 heeft de kolonie van de Breukeleveense Plas zich verplaatst van de westkant naar een baggerdepot aan de zuidkant van de Breukeleveense Plas. Sindsdien is dit de enige kolonie in het gehele Oostelijke Vechtplassengebied. In 2001-2011 broedden purperreigers ook nog in de deelgebied Loenderveense Plas, Waterleidingplas en Terra Nova (0 tot 12 paar). In 2006-2008 broedden in de Waterleidingplas 12 tot 15 purperreigers, in de jaren ervoor en er na niet of nauwelijks meer (1 tot 2 paar). Na 2010 zijn er daar geen broedgevallen meer vastgesteld (Waternet, ongepubliceerd). In de Ankeveense Plassen broedde de soort eveneens in de jaren 2001 – 2006 (0-8 paar). Na 2006 zijn hier geen broedgevallen meer vastgesteld.

In 1992 broedde de purperreiger met 3 á 4 paar in de Westbroekse Zodden (solitaire broedlocaties). In de periode 1993-1999 werd hier jaarlijks gebroed met 1 á 2 territoria. Tussen 2000 en 2003 werden tijdens inventarisaties geen aanwijzingen meer gevonden dat er gebroed werd; dit werd toegeschreven aan de toename van de vos vanaf de jaren negentig (Heunks, 2013).

Stikstofdepositie

Het leefgebied van de purperreiger is niet stikstofgevoelig.

Knelpunten en perspectieven

Hoewel in recente jaren de instandhoudingdoelstelling wordt gehaald, zijn er knelpunten voor deze soort. Belangrijkste knelpunten zijn samen te vatten met de afname van geschikt broedbiotoop door verdroging en daarop volgende bosopslag, het ontbreken van rust (absolute rust bij kolonies tijdens de vestigingsfase en rust in foerageergebieden) en predatie in kolonies door vos en boommarter die in drooggevallen rietlanden gemakkelijk bij de nesten kunnen komen. Hoewel goed foerageergebied essentieel is, is dit in de Oostelijke Vechtplassen geen beperkende factor. Dit geldt wel voor locaties van de broedgebieden. Door bebossing neemt inundatiemoeras af. Predatie door vossen en boommarters kan beperkt worden door eilandjes of broedplekken in zeer natte vegetaties aan te bieden aan soorten. De vraat door grauwe ganzen is momenteel de belangrijkste reden dat stromingsrietkragen of lisdoddevelden zich niet kunnen herstellen of nog verder aftakelen (Van der Winden en Dreef, 2019).

Actuele kolonieplekken zijn en blijven belangrijk. Potentiële broedgebieden zijn petgatencomplexen zoals de Westbroekse Zodden, de Tienhovense Plassen, de Molenpolder en een deel van de Ankeveense Plassen (zie figuur 3.1). Als foerageergebied is vrijwel het gehele Oostelijke Vechtplassengebied, met name de graslanden met sloten, van belang. Op locaties waar in het (recente) verleden gebroed is, kan de soort, afhankelijk van de te nemen maatregelen en het tegengaan van ganzenvraat, in potentie terugkeren. Het gaat hierbij om het herstel van rietvegetaties in de Waterleidingplas of het herstel van rietkragen in de Ankeveense Plassen (deze zijn nu afwezig door ganzenvraat). In figuur 3.1 zijn kansrijke locaties voor purperreiger weergegeven.

Vogelrichtlijnsoort: A119 - Porseleinhoen

Instandhoudingsdoel:	Behoud van omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 8 paren.
Trend:	Variabel, onvoldoende gegevens om trend te formuleren

Voorkomen

De soort is lastig te inventariseren, maar broedt de laatste jaren in polder Achteraf en de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en in de Bethunepolder.

Omschrijving

Het porseleinhoen leeft in pioniermoerassen, in ondiep zoet water met een sliblaag bij een niet te dichte en lage vegetatie. Overgangen van bijvoorbeeld nat rietland naar drassig grasland met oeverzeggen is bijvoorbeeld geschikt.

Foto: vogeldagboek.nl

Ecologische vereisten

Het porseleinhoen is een soort van pioniermoerassen en laagveenverlandingen. Ze broeden in open, natte zegge- en rietvegetaties, of vegetaties van pionierplanten welke periodiek of permanent onder water staan. Het water moet ondiep zijn, zo'n 10-20 cm. Porseleinhoenen broeden hier boven het water in de dichte pollen van de planten. De vegetatie is niet al te dicht van structuur. Ook als foerageergebied hebben ze open gebieden nodig, waar ze onder of nabij lage vegetaties of in slik of ondiep water (<15cm) foerageren. Het voedsel bestaat uit kleine aquatische ongewervelden en groene delen en zaden van planten (Provincie Noord-Holland, 2019).

Het optreden van de juiste omstandigheden die dit leefgebied laten ontstaan of in stand houden is afhankelijk van verschillende factoren als waterpeil en begroeiingshoogte, en deze moeten jaarlijks fluctueren. Deze omstandigheden zijn daarom alleen continu aanwezig in voldoende grote moerasgebieden. Ze broeden enkel in moerasgebieden met een omvang van minimaal 20 ha, afhankelijk van inrichting en voedselaanbod (Van der Winden 2016a).

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

Eind jaren zestig broedden zeker 10 paren porseleinhoenders in de moerassen van de Oostelijke Vechtplassen. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddeld aantal paren geschat op 8. Het instandhoudingsdoel 'behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 8 broedparen' is op deze periode gebaseerd.

De hogere aantallen worden gevonden in gunstige jaren met een hoge waterstand in het late voorjaar. Er is een behoudsopgave voor de populatie geformuleerd omdat van het gebied onvoldoende trendgegevens beschikbaar zijn om de potentie voor herstel in te schatten. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een zelfstandige sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Hollands-Utrechts plassenengebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

Het voorkomen van Porseleinhoen in zijn algemeenheid vertoont een grillig verloop, deels als gevolg van waterpeilschommelingen (www.sovon.nl). Porseleinhoentjes zijn aangepast aan het snel kunnen koloniseren van nieuwe broedgebieden, als gebieden ongeschikt worden verlaten ze deze ook snel. In 1970 werden ca. 8 roepende mannetjes vastgesteld in de Oostelijke Vechtplassen (Aleyn, 1971), waarbij de locaties niet specifiek werden aangegeven. In 1967 en 1971 werd melding gemaakt van 1 á 2 broedparen in de Kortenhofse Plassen – westzijde (Bakker, 1976).

In de Molenpolder werd het porseleinhoen in 1992 (2 territoria) en 1995 (1 territorium) aangetroffen. In de jaren daarna niet meer (Seure, 2010). In de Westbroekse Zodden werden in 2011 en 2012 geen porseleinhoentjes vastgesteld. Voor dit gebied was 1995 nog een topjaar toen 5 paar werden vastgesteld (Heunks, 2013). In 2004 werden 4 territoria vastgesteld in 't Hol (Provincie Noord-Holland, 2019). In het aangrenzende moerasgebied van Vuntus was in 2018 een territorium aanwezig. In Polder Achteraf broedde in 2007 één paar (Provincie Noord-Holland, 2019), ook in 2013 en 2015 waren hier territoria aanwezig.

In de recente periode 2015-2019 werden jaarlijks gemiddeld 3 territoria vastgesteld in het hele Natura 2000-gebied. De soort broedde in deze periode alleen in Polder Achteraf en de Oostelijke Binnenvlakte bij Tienhoven en in de Bethunepolder. De broedlocaties zijn natte hooilanden en inundatiemoeras op voormalige landbouwgronden, waarop natuurontwikkeling heeft plaatsgevonden en waar een flexibel waterpeil is ingesteld.

Stikstofdepositie

Het leefgebied van de porseleinhoen is niet stikstofgevoelig.

Conclusie knelpunten en perspectieven

Over het algemeen is de habitat van de soort in de Oostelijke Vechtplassen, nat riet, biez- en zeggenland, afgenomen, met name door verbossing en het peilbeheer (vast peil in zomer en winter). Schommelingen in het waterpeil houden het biotoop in stand of laten nieuw leefgebied ontstaan. Bij voldoende grote gebieden met peilfluctuaties is er steeds wel ergens geschikt broedhabitat aanwezig. Porseleinhoentjes zijn aangepast aan het snel kunnen koloniseren van nieuwe broedgebieden. Verdroging, bosopslag en het hanteren van vaste

waterpeilen hebben de soort geen goed gedaan. De oorzaken voor de schommelende aantallen porseleinhoentjes in Nederland lijken deels ook buiten Nederland te liggen, aangezien de aantallen ook jaarlijks fluctueren wanneer er in de broedgebieden niets is veranderd. Op lange termijn is vooral de verdroging van veel natuurgebieden, het starre peil en de inlaat van gebiedsvreemd (eutroof) water negatief voor de soort (www.vogelbescherming.nl).

Kansen voor herstel in de Oostelijke Vechtplassen moeten gezocht worden in het tegengaan van de successie (met name het tegengaan van verbossing), het handhaven van pioniervegetaties, het waarborgen van rust en zorgen voor een fluctuerend waterpeil wat de benodigde mozaïekmoerassen in stand kan houden. Kansrijke locaties zijn aangegeven in figuur 3.1.

Vogelrichtlijnsoort: A197 - Zwarte stern

Instandhoudingsdoel:	Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 110 paren.
Trend:	Landelijk een zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie en een negatieve lokale trend

Voorkomen

Eind jaren 1960 bedroeg het aantal paren ongeveer 100 in het OVP-gebied. Na een dieptepunt in de jaren 1980 neemt het aantal weer toe, mede door het aanbieden van nestvlotjes.

Omschrijving

De zwarte stern broedt van nature in het water van moerasgebieden op wortelstokken, drijfhout, veenbanken, etc. De vogel foerageert op grote insecten en kleine visjes.

Foto: **Ronald Messemaker - Natuurmonumenten**

Ecologische vereisten

Zwarte sterns leven in kolonieverband in kleine en grote open moerascomplexen, sloten en poelen in een waterrijke omgeving. De kolonies bestaan uit 5-30 paren of incidenteel nog veel meer, maar kolonies van meer dan 20 paren zijn in Nederland tegenwoordig vrij uitzonderlijk. De zwarte stern verblijft tussen ongeveer begin april en eind september in Nederland om te broeden. Nesten maken ze op drijvende waterplanten zoals waterlelie en gele plomp, maar ook veenbanken, kleine eilandjes van modder in ondiep water of drijvende wortelstokken kunnen hiervoor gebruikt worden. Ze maken ook gebruik van kunstmatige nestvlotjes, die echter wel in drijfbladvegetaties uitgelegd moeten worden voor een goed broedresultaat. In Noord-Holland broeden ze van oorsprong veelal in gele plomp- en waterlelievelden in petgaten (Provincie Noord-Holland, 2019). Door het ontbreken van geschikte waterplantenvegetaties of modderbankjes broeden ze tegenwoordig echter vrijwel uitsluitend op nestvlotjes die speciaal voor zwarte stern uitgelegd worden.

Zwarte sterns foerageren in hetzelfde open moerasgebied waar ze broeden in en boven water of lage moerasvegetaties of op bloemrijke hooilanden en slootkanten. Ze foerageren op insecten, vis, visbroed, amfibieën(larven), regenwormen en andere ongewervelden. De aanwezigheid van heldere, visrijke en insectenrijke wateren is een belangrijke voorwaarde voor het voorkomen van de zwarte stern. Omdat ze de prooi een voor een naar de jongen brengen moet het foerageergebied voldoende dicht bij de kolonie liggen, in de regel binnen één kilometer. Wanneer ze zelf foerageren kunnen ze dit tot enkele kilometers van de kolonie doen.

Een belangrijke factor in het leefgebied is de openheid. Rond een kolonie dient minimaal 200 meter vrij te zijn van opgaand hout en andere uitkijkposten voor roofvogels. Gebieden met bos en struweel worden gemeden door zwarte stern. Predatie van eieren en jongen gebeurt door tal van soorten, waaronder marterachtigen, vos, roofvogels, uilen en reigerachtigen. In voldoende natte gebieden zijn de nesten onbereikbaar voor grondpredatoren. Zwarte sterns mijden gebieden met recreatie, met name in de vestigingsfase. Vooral kano's en kleinere boten kunnen een risico vormen omdat deze in ondiep water kunnen varen en zo in potentie dicht bij kolonies kunnen komen.

De trend voor de zwarte stern in de afgelopen decennia is negatief. Deze achteruitgang is het gevolg van toegenomen verstoring door (water)recreatie en een afname van drijvende waterplanten zoals krabbenscheer en gele plomp en jonge verlandingsvegetaties zodat geschikte broedplekken verdwenen. Dit laatste knelpunt wordt deels opgevangen door het aanbieden van nestvlotjes. Predatie door vos en marterachtigen is ook een factor die kan meespelen in de druk op de zwarte stern. De vraat door grauwe ganzen is voor het leefgebied van zwarte sterns een beperkende factor omdat hierdoor verlandingsvegetaties zoals mattenbies- en lisdoddevelden verdwenen. Daarnaast verstoren ganzen in de nacht kolonies van zwarte stern (Van der Winden, 2010). Dat betekent dat grauwe ganzen vooral invloed hebben op de herstelopgave, die moeizaam of niet realiseerbaar is met de huidige graasdruk. Door het aanbieden van kunstmatige nestvlotje is dit deels oplosbaar, al moeten die ook beschermd worden tegen ganzen (Van der Winden en Dreef, 2019).

Algemeen voorkomen en trends in Oostelijke Vechtplassen

Eind jaren zestig bedroeg het aantal paren in Oostelijke Vechtplassen circa 100. Na een terugval in aantallen tot halverwege de jaren tachtig namen de aantallen weer toe, mede door het aanbieden van nestvlotjes. Het gemiddelde van de jaren 1990-1994 was ruim 111 paren. Na 1994 trad er opnieuw een duidelijke afname op. In 2007 waren er nog 64 paren aanwezig. Er is uitwisseling met andere kolonies binnen en buiten het gebied, zoals het Naardermeer, waardoor aantallen tussen de jaren kunnen fluctueren (Provincie Noord-Holland, 2019). Het gemiddelde aantal paren in de periode 2015-2019 is 30 in het hele Oostelijke Vechtplassengebied (Sovon).

Recente en meer specifieke informatie over voorkomen

In de jaren 1997-2003 broedden er nog 20-40 paar zwarte sterns in het Oostelijke Vechtplassengebied, 59 paar in 2004 en 64 paar in 2007. De belangrijkste broedplaatsen in die jaren waren de Ankeveense Plassen, het Hol en de Tienhovense Plassen. Voor de vogels van deze kolonies zijn de Spiegelplas en Loosdrechtse plassen belangrijke foerageergebieden. Er zijn uitwisselingen tussen verschillende kolonies, ook in regionaal verband, zoals met de kolonies in het Naardermeer en de polder Demmerik. Van jaar tot jaar kunnen daardoor grote schommelingen optreden in de grootte van het broedbestand in het Oostelijke Vechtplassengebied. In 2010 hebben 19 paar in de Ankeveense Plassen gebroed (Prop, 2011) en in 2013 waren dit 40 paar (med. J. Annen). Momenteel is dit de laatste overgebleven kolonie in het noordelijk deel van de Oostelijke Vechtplassen.

In de periode 2006 tot 2020 broedt de zwarte stern (wederom) jaarlijks in Terra Nova (gegevens Waternet, ongepubl.). De aantallen tussen 2006 en 2013 schommelden tussen 7-26 paar met 26 paar in 2009 als hoogste aantal en 7 in 2012 als laagste aantal. In 2013 waren weer 22 paar aanwezig in de Terra Nova, de aantallen namen hier in 2014 toe naar 43 territoria. In 2015 werden 26 territoria vastgesteld in Terra Nova, in 2016 waren er 24 territoria. Ook in 2017 tot en met 2020 heeft zwarte stern gebroed in Terra Nova (mondelinge mededeling Waternet).

In de Westbroekse Zodden is zwarte stern onregelmatig als broedvogel aanwezig, met 7-8 nesten in 1994, 1-2 nesten in 1998 en 2 nesten in 1999. De locatie van deze kleine kolonies is niet bekend, met name de westelijke petgaten lijken zeer geschikt broedbiotoop voor de zwarte stern. Dit vanwege de grote velden met gele plomp en de rust in het gebied (Heunks, 2013).

In de Tienhovense Plassen broedden in de periode 2007-2013 elk jaar 10-15 paar (gegevens Jan vd Winden, ongepubliceerd). Ook in de periode daarna waren nog territoria aanwezig. Natuurontwikkeling heeft lokaal ook voor zwarte stern positief resultaten opgeleverd. Recent broeden vanaf 2010 zwarte sterns in de Oostelijke Binnepolder van Tienhoven en vanaf 2011 in de aangrenzende Polder Achteraf.

Stikstofdepositie

Het stikstofgevoelige leefgebied van de zwarte stern bestaat in de Oostelijke Vechtplassen vooral uit petgaten met krabbenscheer en fonteinkruiden (H₃₁₅₀) en voor een deel uit bloemrijke graslanden waarboven prooidieren worden gezocht (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017). De kritische depositiewaarde voor H₃₁₅₀ wordt niet overschreden. In de bloemrijke graslanden ligt waarschijnlijk een knelpunt ten aanzien van de prooibeschikbaarheid als gevolg van veranderingen in het beheer (afname oppervlak nat en bloemrijk hooiland), de invloed van stikstofdepositie wordt hierbij ondergeschikt geacht.

Conclusie knelpunten en perspectieven

In algemene zin zijn de problemen in de Oostelijke Vechtplassen als volgt samen te vatten:

- weinig gebieden die voldoende gevrijwaard zijn van recreatie;
- vrijwel nergens is voldoende geschikte natuurlijke nestgelegenheid meer voorhanden in de vorm van drijvende waterplantenvegetaties;
- is zijn weinig moerasgebieden met een open (boomloos) karakter;
- geschikte kolonielocaties zijn dermate beperkt voorhanden dat uitwijkmogelijkheden voor de sterns onvoldoende zijn bij nieuwe ontwikkelingen; hierdoor worden ze extra kwetsbaar voor recreanten, zwemmende grondpredatoren en de aanwezigheid van grauwe gans die 's nachts kolonies verstoren en verlandingsvegetaties begrazen;
- Aanbod en diversiteit aan prooien is waarschijnlijk niet overal voldoende onder andere door een beperkte aanwezigheid van nat en bloemrijk hooiland

De hierboven genoemde factoren versterken elkaar en dragen gezamenlijk bij aan een onvoldoende hoog broedsucces van de zwarte sterns. Samengevat kan gesteld worden dat de kwetsbaarheid van de populatie in belangrijke mate wordt veroorzaakt door een tekort aan geschikte broedlocaties en waarschijnlijk een beperkte aanwezigheid van nat en bloemrijk hooiland (als foerageergebied).

Potentiële broedgebieden zijn aangegeven op kaart (figuur 3.1).

Vogelrichtlijnsoort: A229 - Ijsvogel

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.
Trend:	Trend is positief. Rond 1970 ontbrak de Ijsvogel als broedvogel en tot circa 1990 broedde de soort sporadisch in het gebied. Hierna heeft een toename plaatsgevonden tot jaarlijks 10-15 broedparen.

Voorkomen

Vanaf de jaren 1990 is de ijsvogel weer toegenomen in de Oostelijke Vechtplassen.

Omschrijving

De ijsvogel heeft helder water nodig met een hoog voedselaanbod. In steile en kale oevers, of in wortelkuilen van omgewaaide bomen graven ijsvogels een hol om in te nestelen.

Foto: natuurfoto-zeevang.nl

Ecologische vereisten

De ijsvogel heeft helder water nodig met een hoog voedselaanbod. Ze zitten vaak op overhangende takken boven het water, hoewel dit geen harde vereiste blijkt te zijn in het foerageergebied van de soort. In zandige of lemige steile oevers graven ijsvogels een nesttunnel uit om in te broeden. 's Winters worden ijsvogels ook bij meer open en brakke of zoute wateren gezien. Het enige wat dan telt, is de aanwezigheid van voldoende voedsel - kleine visjes, waterinsecten en dergelijke - en een ijsvrij, helder wateroppervlak om dat voedsel te kunnen bemachtigen.

Algemeen voorkomen en trends in Oostelijke Vechtplassen

De ijsvogel is de afgelopen decennia in aantal toegenomen in Nederland, zo ook in de Oostelijke Vechtplassen. De landelijke toename vanaf de jaren '70 is het gevolg van een verbetering van de waterkwaliteit en een reeks zachte winters. Daardoor overleven meer vogels de winterperiode en is er in het voorjaar meer voedsel beschikbaar voor de jongen.

Tot circa 1970 ontbrak de soort als broedvogel in de Oostelijke Vechtplassen (Alleyn et al, 1971). Daarna broedde de soort tot begin jaren negentig sporadisch in het gebied (Provincie Noord-Holland 2019). Na deze periode heeft een toename plaatsgevonden tot 19 broedparen in 2008 (SOVON³). In de jaren 2009-2012 waren de aantallen weer lager, met gemiddeld 7 broedparen. Dit is een belangrijk gevolg van strenge winters. Vanaf 2012 nemen de aantallen weer toe tot gemiddeld 12 paar in de periode 2015-2019, met als uitschieter 2019 met 23 paren (bron: Sovon).

3 Zie http://s1.sovon.nl/gebieden/gebieden_trendsnw.asp?gebnr=95

Voorkomen en kwaliteit

Over het algemeen kan gesteld worden dat er in de Oostelijke Vechtplassen voldoende habitat aanwezig is voor het instandhouden van een duurzame populatie van 10 broedparen. De afwisseling van visrijke wateren met opgaande oeverbegroeiing is ruimschoots aanwezig.

Stikstofdepositie

Het leefgebied van de ijsvogel is niet stikstofgevoelig.

Conclusie knelpunten en perspectieven

De soort is gevoelig voor eutrofiëring van voedselplaatsen en een gebrek aan geschikte broedplaatsen. Bovendien is de ijsvogel erg gevoelig voor strenge winters (Provincie Noord-Holland, 2019). In het Oostelijke Vechtplassengebied broedt de ijsvogel ook vaak in wortelkluiten van omgewaaide bomen. Ook het aanleggen van ijsvogelwanden, waaronder in de Oostelijke Vechtplassen, en kunstnesten heeft goede resultaten opgeleverd (Provincie Noord-Holland, 2019).

Vogelrichtlijnsoort: A292 - Snor

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 150 paren.
Trend:	Van oudsher is de snor een vrij talrijke broedvogel. Eind jaren zestig broedden waarschijnlijk nog ten minste 600 paren in het gebied. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddeld aantal paren geschat op 150. Het is daarmee één van de weinige gebieden in Nederland waar het gewenste niveau voor een sleutelpopulatie wordt gehaald. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding met betrekking tot de populatie omvang is behoud voldoende.

Voorkomen

De Oostelijke Vechtplassen is een kerngebied voor de snor in Nederland. Door afname van het oppervlakte aan riet is het aantal van de snor sinds de jaren 1960 afgenomen.

Omschrijving

De snor leeft in uitgestrekte rietvelden in moerasgebieden, voornamelijk natte overjarige riet-vegetaties met waterriet, lisdodde en hoge zeggesoorten. Geïsoleerde struiken dienen bij de snor als zangpost.

Foto: www.vogelvisie.nl

Ecologische vereisten

De snor is een kritische soort die tussen begin april en begin september in Nederland verblijft en broedt. De soort heeft een voorkeur aan uitgestrekte opgaande, overjarige rietvegetaties in moerasgebieden, met (water)riet van minstens 1,5 meter hoog, een goed ontwikkelde onderlaag van oud plantenmateriaal ('kniklaag'). Hier dient minstens 50% van het oppervlak periodiek of permanent in het water te staan. Een territorium van de snor is ongeveer 3 ha groot. Ook lisdodde en zeggesoorten komen voor in het leefgebied van de snor (Provincie Noord-Holland, 2019). Optimale broedgebieden zijn structuurrijke verlandingsvegetaties die bestaan uit brede, dichte, vochtige en natte vegetaties van jong- en overjarig riet en zeggen. Het nest wordt gemaakt in oud, staand riet (riet, lisdodde, galigaan). Een ondergroei van ruigtekruiden of oude, geknikte rietstengels, lijkt een belangrijke conditie te zijn. De habitateisen kunnen begrepen worden vanuit de nestplaatskeuze (in dichte vegetatie op 10-30 cm boven de wateroppervlakte of boven de bodem) en de foerageerwijze (lopend, klauterend en huppelend in de onderlaag). De snor foerageert in de vegetatielaag bij ondiep water op prooi-soorten met een aquatische of semi-aquatische leefwijze zoals insecten, larven of slakken. In geïsoleerde struiken vindt de snor zijn zangposten (Provincie Noord-Holland, 2019).

De soort broedt met name vegetaties die niet begraasd of frequent gemaaid worden of zich na begrazing/maaien weer tot dichte vegetatie heeft kunnen ontwikkelen. De waterstand die geprefereerd wordt, ligt tussen de 0 en 35 centimeter. De snor reageert sterk op veranderingen in de waterstand. Gebieden die beperkt begraasd zijn door grauwe ganzen, waardoor een mozaïek van kleinschalig, ondiep open water en moerasvegetatie ontstaan is, zijn belangrijke voedselzoekgebieden.

Algemeen voorkomen en trends in Oostelijke Vechtplassen

De Oostelijke Vechtplassen behoort met het Naardermeer tot de kerngebieden voor de snor in Nederland. Sinds de jaren 1960 is de snor in aantal afgenomen. In de Oostelijke Vechtplassen heeft voortschrijdende successie in de

verlandingsreeks gezorgd voor een afname van jonge verlandingsstadia, doordat het oppervlakte aan riet en drijftillen afgenomen is. Eind jaren zestig werd het aantal broedparen van de soort in het Oostelijke Vechtplassen nog geschat op 600-800. Daar is thans nog maar minder dan een kwart van over (Provincie Noord-Holland, 2019). Illustratief hierbij is de achteruitgang in bijvoorbeeld Het hol. In 1948 waren hier 54 territoria aanwezig; in 2012 16 territoria (Prop, 2012). Verdere afname trad niet op, in 2017 werden in Het Hol 17 territoria vastgesteld (De Vink 2017).

De bolwerken van de snor bevinden zich in de Ankeveense Plassen, de Kortenhoefse Plassen, Het Hol, De Vuntus, De Waterleidingplas, De Veenderij, Breukeleveense Plas, Tienhovense Plassen en Polder Achteraf / Oostelijke Binnepolder (Provincie Noord-Holland 2012). Zo werden bijvoorbeeld in 2010 alleen al in de Ankeveense Plassen 41 territoria vastgesteld (Brinkman & Prop, 2010), 17 paar in Het Hol in 2017, 48 paar in de Kortenhoefse Plassen (Prop, 2011), 13 territoria in Vuntus in 2018, en 17 paar in Polder Achteraf/Oostelijke Binnepolder (Van der Winden, ongepubliceerd 2014).

Vergelijking tussen recente en oudere inventarisaties laat zien dat er veranderingen hebben plaatsgevonden in de ruimtelijke verspreiding van de snor in de Oostelijke Vechtplassen. Zo is de snor in diverse gebieden afgenomen en in andere deelgebieden heeft herstel plaatsgevonden ten opzichte van eerdere inventarisaties.

Een sterke afname heeft plaatsgevonden in de Breukeleveense Plas; in 1980, 1982 en 2002 zijn respectievelijk 19, 24 en 15 territoria geteld en in 2013 nog slechts 4 (Prop, 2013). Deze afname wordt toegeschreven aan de voortschrijdende vegetatiesuccessie in de moeraszone, waar bomen steeds meer de overhand krijgen. Ook in de Waterleidingplas vond een afname plaats: van 10-25 territoria in de periode 2004-2012 naar 4 in 2013 (gegevens Waternet, ongepubliceerd).

Herstel heeft plaatsgevonden in bijvoorbeeld Het Hol. In de negentiger jaren zijn daar twee inventarisaties uitgevoerd met nogal uiteenlopende resultaten: 19 territoria in 1992 en 5 territoria in 1997. In 2012 werden in dit gebied 16 territoria vastgesteld, waarmee de soort weer op hetzelfde niveau zat als in 1992. Daarnaast is in de Bethunepolder in 2011 een verdubbeling van het aantal snorren vastgesteld (5-7 territoria) ten opzichte van voorgaande jaren (Heunks, 2011).

Voorkomen en kwaliteit

Over het algemeen kan gesteld worden dat er in de Oostelijke Vechtplassen voldoende habitat aanwezig is voor het in stand houden van een duurzame populatie. In optimale broedgebieden kunnen ze in dichtheden voorkomen tot meer dan 1 paar per hectare. Het verschil in het al dan niet voorkomen van de snor is goed te zien in bijvoorbeeld de Kortenhoefse Plassen. In het oostelijk deel van de plassen, dat veel minder gevarieerd is, doordat er veel scherpe overgangen tussen land en water zijn, bedroeg het aantal territoria in 2011 twee. In het westelijk deel, waar deze scherpe overgangen veel minder aanwezig zijn, bedroeg het aantal territoria 48 (Prop, 2011).

Stikstofdepositie

Het leefgebied van de snor is niet stikstofgevoelig.

Knelpunten en perspectieven

Het voeren van een intensief maaibeheer van rietlanden heeft voor de snor een negatief effect, omdat dekking verloren gaat. Uitblijven van maaibeheer is eveneens ongunstig door de bosvorming die daaruit voortkomt (Provincie Noord-Holland, 2019). Binnen grote kerngebieden en binnen een straal van 10 km van de kerngebieden verhuizen snorren echter van jaar tot jaar vrij gemakkelijk naar de gunstige plekken, bijvoorbeeld bij wisselende waterstanden en begrazing. Het vegetatiestadium waarnaar de voorkeur van de snor uitgaat, is gevoelig voor verdroging en tegennatuurlijk peilbeheer. Deze processen resulteren in sterk verruigde rietvelden, vooral wanneer extensief vegetatiebeheer achterwege blijft. Isolatie ten opzichte van buitenlandse populaties kan een verdere rem zijn op populatieherstel, net als excessieve droogte in de overwinteringsgebieden (Sahelzone).

De doelstellingen van deze soort worden thans gehaald. Om dit te waarborgen voor de toekomst is beheer gericht op het tegengaan van verbossing essentieel om de gebieden geschikt te houden. Voor deze soort (en de rietzanger) zijn kerngebieden aan te geven; Ankeveense Plassen, Kortenhoefse Plassen, Vuntus, deelgebied Loenderveense Plas, Waterleidingplas en Terra Nova, Bethunepolder west, Breukeleveense Plas en Tienhovense Plassen (Provincie Noord-Holland).

Vogelrichtlijnsoort: A295 - Rietzanger

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 880 paren.
Trend:	Van oudsher is de rietzanger een talrijke broedvogel. Eind jaren zestig broedden er meer dan duizend paren in het gebied. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddeld aantal paren geschat op 880. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding met betrekking tot het leefgebied en de populatie-omvang is behoud voldoende. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

Voorkomen

In de Oostelijke Vechtplassen komt de rietzanger algemeen voor.

Omschrijving

De rietzanger prefereert latere en drogere successiestadia van ongemaaide rietmoerassen, verruigd rietland, vochtige ruigten en open struweel.

Foto: natuurfoto-zeevang.nl

Ecologische vereisten

De rietzanger prefereert de latere, drogere successiestadia van ongemaaide rietmoerassen: verruigd rietland, vochtige ruigten en open struweel. Er moeten in ieder geval struiken of jonge bomen aanwezig zijn, maar voor de rest is het biotoop en de schaal gevarieerd. Dichte verlandings- en oevervegetaties vormen de optimale biotoop. Hierbij moet steeds een hoger punt aanwezig zijn, vanwaar de rietzanger zijn baltsvlucht kan uitvoeren. Als de rietkwaliteit verminderd en hogere moeraskruiden hierin binnendringen, neemt meestal het aantal rietzangers toe.

De nestplaats bevindt zich net boven de bodem in de 'kniklaag' van overjarige rietlandvegetaties (zonder water op het maaiveld), in de onderlaag van ruigtekruiden of in lage wilgen. Het voedsel (een breed scala aan ongewervelden) wordt gezocht in de onder- en bovenlaag van rietland, kruidenrijk grasland, ruigte-zones en in houtopslag, maar soms ook in moeras-pioniervegetaties die ongeschikt zijn om in te broeden. Bij voldoende voedsel is de soort niet territoriaal op de voedsellocaties, wat de soort in staat stelt geconcentreerd te broeden in drogere, gesloten delen van moerassen en tegelijkertijd ook de wat opener (drooggevallen) vegetaties te exploiteren door 'pendelgedrag'.

Algemeen voorkomen en trends in Oostelijke Vechtplassen

In de Oostelijke Vechtplassen komt de rietzanger, net als in de vorige eeuw, algemeen voor. Hierbij werden opmerkelijk hoge dichtheden behaald; rond 1970 broedde 30% van alle rietzangers in Midden-Nederland (3200-3400 paar) in het Naardermeer, Kortenhoef en Ankeveen, terwijl deze gebieden slechts 1% van de oppervlakte van Midden-Nederland uitmaken (Alleyn, 1971). De bolwerken van de soort bevinden zich in de Ankeveense Plassen, de Kortenhoefse Plassen, Het Hol, De Vuntus, De Waterleidingplas, Breukeleveense Plas, Tienhovense Plassen en de Westbroekse Zodden (Provincie Noord-Holland 2012). Zo werden alleen al in 2013 in de Ankeveense Plassen, de Kortenhoefse Plassen en Het Hol 315 territoria van rietzangers vastgesteld (D. Prop, 2013) en in Polder Achteraf en de Oostelijke Binnenpolder 131 paar (Van der Winden, ongepubl. 2014). Vergelijking tussen recente en oudere inventarisaties laten zien dat er veranderingen hebben plaatsgevonden in de ruimtelijke verspreiding van de rietzangers in de Oostelijke Vechtplassen. Zo zijn rietzangers in diverse gebieden afgenomen en in andere deelgebieden toegenomen.

Gebieden waar een toename heeft plaatsgevonden

In de periode 2004-2013 nam het aantal in de Waterleidingplas toe van 67 paar in 2004 naar 102 paar in 2013, met 147 paar in topjaar 2011 (Anonymus, 2013). Het aantal rietzangers in de Ankeveense Plassen verdubbelde bijna van 94 paar in 1993 tot 178 paar in 2010 (Brinkman & Prop, 2010). In de Tienhovense Plassen varieerde het aantal territoria in de periode 2007-2010 tussen de 56 en 83 paar. In 2011 en 2012 vond een verdere toename plaats naar resp. 91 en 92 paar (Van der Winden, ongepubl. 2014). In de Westbroekse Zodden/ Kerkeindse polder vond een grote toename plaats; van 56-58 territoria in 1992 naar 223 territoria in 2011/2012 (Heunks, 2013).

Gebieden waar een afname heeft plaatsgevonden

De rietzanger komt in de Breukeleveense Plas vrij talrijk voor met 21 territoria in 2013. In vergelijking met oudere inventarisaties heeft er echter een forse afname plaatsgevonden. In 1980, 1982 en 2002 zijn respectievelijk 40, 95 en 79 territoria geteld. De afname is het gevolg van vegetatiesuccessie; in 2002 bestond dit gebied voornamelijk uit een lage moerasvegetatie met riet en jonge boompjes, in 2013 bestaat het gebied nagenoeg geheel uit bos. Vooral in het noordelijk deel is de afname extreem: in de betreffende periode is het aantal hier gezakt van 58 naar 6 territoria. (D. Prop, 2013).

De Rietzanger was in 2012 met 43 territoria de talrijkste moerassoort in Het Hol, in 2017 was dit aantal 39. De soort werd daar overal aangetroffen; in de oeverzones en de verruigde terreinen in het zuidelijke deel. Als gevolg van de uitbreiding van het bosgebied laat de soort wel een duidelijke afname zien ten opzichte van de in de vorige eeuw getelde territoria: 1967: 110; 1988: 79, 1992: 85, 1997: 63. De dichtheden blijven achter bij die van de Ankeveense- en Kortenhoeftse Plassen. Dit werd toegeschreven aan het feit dat Het Hol relatief meer bossen kent en dat de jaarlijks gemaaide veenweiden voor de rietzanger niet geschikt zijn (Prop, 2012).

Voorkomen en kwaliteit

Over het algemeen kan gesteld worden dat er in de Oostelijke Vechtplassen voldoende habitat aanwezig is voor het in stand houden van een duurzame populatie. In optimale broedgebieden kunnen dichtheden voorkomen tot meer dan 1 paar per hectare. Optimale broedgebieden bestaan uit droge moerasgebieden met verruigd overjarig riet en struikopslag en verlaten en met riet dichtgegroeide graslanden.

Stikstofdepositie

Het leefgebied van de rietzanger is niet stikstofgevoelig.

Knelpunten en perspectieven

De doelstellingen van deze soort worden thans gehaald. Om dit te waarborgen voor de toekomst kunnen (beheer) maatregelen nodig zijn. Versnelde bosvorming en verruiging en tegelijkertijd afnemende aangroei van nieuwe rietvegetaties (in beide gevallen grotendeels samenhangend met eutrofiëring en verdroging) vormen bedreigingen. Verder blijft de populatie kwetsbaar omdat extreme droogtes in de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden tot ernstige populatiecrashes kunnen leiden. Rietzangers zijn ook gevoelig voor het regelmatig maaien van de broedlocaties. Bij een afnemend areaal rietland door beheermaatregelen daalt doorgaans ook de populatie, cyclisch beheer is daarom nodig (Provincie Noord-Holland, 2019). De landelijke trend van rietzanger is positief, wat waarschijnlijk vooral het gevolg is betere omstandigheden in het overwinteringsgebied in Afrika. In de Oostelijke Vechtplassen komt de rietzanger algemeen voor (Provincie Noord-Holland, 2019).

Rietzangers zijn vooral gevoelig voor het regelmatig maaien van de broedlocaties. Als het oppervlak overjarig rietland afneemt door beheermaatregelen, daalt gewoonlijk de populatie. Daarentegen is een cyclisch beheer van belang, omdat anders de broedhabitat dichtgroeit met bos of struweel (Provincie Noord-Holland, 2019). Het dichtgroeien lijkt in de Oostelijke Vechtplassen een rol te spelen in het al dan niet voorkomen van de rietzanger; in alle genoemde deelgebieden waar een afname is geconstateerd, is sprake van verbossing. Hierdoor nemen de dichtheden af of verdwijnt de soort in het geheel.

In gebieden waar een toename heeft plaatsgevonden, zoals in de Ankeveense Plassen, Tienhovense Plassen en Westbroekse Zodden, lijkt sprake te zijn van enige verruiging van de vegetatie tot een stadium dat voor de rietzanger een optimaal biotoop vormt. In de Waterleidingplas lijkt het terugdringen van de boomopslag en een beter rietbeheer dat (te veel) verruiging tegengaat, vruchten af te werpen. De kansen voor behoud en herstel liggen in het nemen van beheermaatregelen, met name gericht op het tegengaan van de successie (kappen van bomen en struweel) en het niet-maaien van broedlocaties.

Vogelrichtlijnsoort: A298 - Grote karekiet

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 50 paren.
Trend:	Stabiel (1992 – 2003); behoudsopgave volgens aanwijzingsbesluit (2013). Gebaseerd op verouderde gegevens. Sinds 2000 is er namelijk sprake van een sterke afname van het aantal broedparen.

Voorkomen

De grote karekiet is een bedreigde soort.

In het aanwijzings-besluit is de trend van deze soort nog aangeduid als stabiel, maar sinds 2000 gaat het aantal broedparen toch sterk achteruit en kan een negatieve trend worden herkend.

Omschrijving

Een rietkraag met waterriet van meer dan 3m breed, waar hij broedt en foerageert, is optimaal leefgebied voor de grote karekiet.

Foto: [Henk Groenewoud – Natuurmonumenten](#)

Ecologische vereisten

De grote karekiet verblijft vanaf ongeveer eind april tot eind september in Nederland en broedt doorgaans tussen half mei en eind juli. Grote karekieten broeden in brede waterrietkragen die in diep (0,5-1m) water staan langs mesotrofe en eutrofe open wateren. Dit zijn rietkragen van minstens 3-10 meter breed, die bestaan uit niet te dicht, vitaal en stevig riet met een hoogte van minimaal 3-4 meter (Van der Winden 2016). Nesten worden gemaakt in stevige, overjarige stengels. Deze zijn nodig om het zware nest te kunnen dragen. Ze foerageren op insecten in de waterrietzones en de erachter gelegen oudere successiestadia van riet, maar ook aan boven land in riet- en kruidenvegetaties en in struwelen.

Hoewel ze gevoelig zijn voor verstoring, werd in de Oostelijke Vechtplassen voorheen op veel plekken gebroed op eilanden en oevers in gebieden met veel recreatie en vaarverkeer.

In mesotrofe wateren komt van nature een overgang van dichter naar ijler waterriet voor. In dit mesotrofe water komen ook voldoende insecten tot ontwikkeling in de directe omgeving van het nest die voor de grote karekiet van belang zijn om de jongen te kunnen voeden. In eutrofe wateren zijn dergelijke waterrietzones doorgaans gekoppeld aan de meer geëxponeerde dynamische oevers waar zich geen strooisellaag opbouwt dankzij wind- en golf werking (noord- en oostoevers) of door incidentele droogval. Hierdoor wordt verlanding en verruiging van de oever tegengaan. In eutrofe omstandigheden levert dit habitat wel veilige nestgelegenheid op maar onvoldoende voedsel. Aanwezigheid van bomen, struiken of ruigte nabij de rietkraag is dan noodzakelijk om het voedsel bestaande uit dansmuggen (de bulk), rupsen, vlinders en andere insecten te kunnen bemachtigen en wel door te 'pendelen' tussen nest en foerageerplek. Het is hierbij van belang dat het broedhabitat op niet al te grote afstand ligt van het foerageerhabitat.

Veranderingen in waterkwaliteit, waterhuishouding, terreinbeheer, versnippering van leefgebied en de aanwezigheid van ganzen hebben een aandeel gehad in de achteruitgang van het voedselaanbod en het oppervlakte geschikt broedbiotoop van de grote karekiet is sterk afgenomen (zie kaders over verlanding en riet). Ook verstoring door waterrecreatie kan een rol spelen in deze achteruitgang, aangezien de soort broedt aan de buitenste rand van het riet (Provincie Noord-Holland, 2019), hoewel dit effect naar verwachting beperkt zal zijn (med. J. v.d. Winden). De Oostelijke Vechtplassen behoren tot één van de belangrijkste kerngebieden voor de grote karekiet in Nederland. Aantallen grote karekieten fluctueren per jaar maar laten sinds kort (na 2000) een duidelijke afname zien (Provincie Noord-Holland, 2019).

Algemeen voorkomen en trends in Oostelijke Vechtplassen

In Nederland is de soort in de tweede helft van de vorige eeuw meer dan gedecimeerd van 5000 naar 250 broedparen en in deze eeuw heeft deze trend zich voortgezet. De afname wordt voor een belangrijk deel toegeschreven aan het verlies aan habitat. De hoeveelheid waterriet neemt af evenals de beschikbaarheid van prooidieren (insecten en amfibieën) waar de grote karekiet op foerageert. Van oudsher is de grote karekiet een gewone broedvogel in dit gebied. Eind jaren zestig werden circa 60 paren geteld. Uit de periode 1992-2003 zijn jaarlijkse tellingen beschikbaar die er op wijzen dat de populatie opvallend constant is, in tegenstelling tot de meeste andere broedgebieden in Nederland, waar zij stevast sterk in aantal terugloopt. In deze periode broeden er

33-61 paren (gemiddeld 50) in de Oostelijke Vechtplassen. Het is daarmee een bijzonder belangrijke sleutelpopulatie voor het voortbestaan van de grote karekiet in Nederland gebleken. Na 2003 is de soort echter zeer sterk in aantal achteruit gegaan tot ca. 12 paar in de laatste jaren (2015 t/m 2019).

Recente en meer specifieke informatie over het voorkomen en kansrijke gebieden

In oudere publicaties werd de afname van de grote karekiet in de vorige eeuw al geconstateerd. In de Wijde blik bij Loosdrecht waren in 1960 acht territoria en in 1972 drie (Aleyn, 1971). In de Kortenhoefse Plassen werd vastgesteld dat het aantal grote karekieten tussen 1968 en 1972 sterk achteruit gegaan was. Er werden nog enkele paren aangetroffen van de oorspronkelijke tien paren (Bakker 1976). Ook in de plassen bij Loosdrecht werd een achteruitgang geconstateerd (Aleyn, 1971). In Het Hol was de grote karekiet in de eerste helft van de vorige eeuw een talrijke soort. Eind jaren '70 kwamen hier nog enkele paren tot broeden; daarna niet meer (Van der Poel, 1978). Het verdwijnen van zwaar waterriet werd daarbij als oorzaak genoemd (Prop, 2012).

In 2000 bedroeg het aantal broedparen in de Oostelijke Vechtplassen ongeveer 60; de laatste jaren laten tellingen een verdere grote afname zien. In 2004 waren nog circa 38 paar aanwezig, in 2019 nog slechts 11 (SOVON). De grote karekiet kwam in 1993 nog tot broeden in de Ankeveense Plassen (3 paar) en in 1997 en 2003 (1 paar), maar in 2010 niet meer (Prop, 2010). In de Breukeleveense Plas werd in 1980 één paar aangetroffen, in 1982 4 paar, in 1993 2 paar en in 2002 en 2013 geen (D. Prop, 2013). In 2013 werd één paar aangetroffen in de Stille plas (J. Van der Winden ongepubliceerd).

De omgeving van Loosdrecht vormde altijd een bolwerk voor deze soort. Ook in dit deelgebied is de soort flink in aantal achteruit gegaan. In de Waterleidingplas nam het aantal af van 25 paar in 2005 naar 3 á 4 paar in de periode 2011-2013 (Waternet, ongepubliceerd). In deelgebied Loenderveense Plas, Waterleidingplas en Terra Nova nam het aantal af van 25 paar in 2005 naar 3 paar in 2012 en 2013. In de Loosdrechtse plassen werden in 2013 11 zingende mannetjes vastgesteld tegen 25 tot meer dan 30 die in de twaalf jaar ervoor werden geteld (Anonymus, 2013). In de gehele Oostelijke Vechtplassen werden in dat jaar 19 territoria vastgesteld. Op basis van de gegevens kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een duidelijke negatieve trend. Dit is afwijkend van de conclusie in het aanwijzingsbesluit (2013) waarin (op basis van verouderde gegevens) wordt gesproken van een stabiele trend.

Stikstofdepositie

Het leefgebied van de grote karekiet is niet stikstofgevoelig.

Conclusies knelpunten en perspectieven

De achteruitgang van het broedbiotoop en prooidieren in de Oostelijke Vechtplassen speelt een belangrijke rol in de achteruitgang van de grote karekiet. De hoeveelheid waterriet neemt af evenals de beschikbaarheid van prooidieren (insecten en amfibieën) waar de grote Karekiet op foerageert.

Een andere belangrijke factor die vooral het laatste decennium meespeelt is het grote aantal grauwe ganzen in de moerasgebieden. De grote karekiet bouwt zijn nest in zwaar waterriet en de aanwezigheid hiervan is een eerste voorwaarde voor vestiging voor de grote karekiet. Juist in deze zones wordt door de ganzen veelvuldig en in toenemende mate gefoerageerd met als gevolg een steeds ijler wordende rietstrook die zodoende minder geschikt is voor de grote karekiet om zich in te vestigen. Ook heeft het consequent wegvreten van de rietuitlopers door de ganzen een remmend effect op het verlandingsproces. De beste kansen voor herstel liggen in de gebieden met grotere wateroppervlakten waar de grote karekiet nog voorkomt (Loosdrechtse plassen, Loenderveense Plas, Waterleidingplas), en gebieden waar de soort in het verleden voorkwam (Ankeveense Plassen, Kortenhoefse Plassen, Het Hol, Breukeleveense Plas). Voor de meeste gebieden geldt dat de terugkeer van hoog en sterk waterriet essentieel is.

3.4.4 Knelpunten en perspectieven van vogelrichtlijnsoorten: niet-broedvogels

Vogelrichtlijnsoort: A017 - Aalscholver

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie. Het gebied heeft voor de aalscholver met name een functie als slaappleats.
Trend:	Beschikbare gegevens zijn nog niet geschikt voor een trendanalyse.

Voorkomen

In het Naardermeer bevindt zich een kolonie die niet in het Naardermeer foerageert maar daarbuiten, vooral richting Markermeer maar ook in het OVP-gebied.

Omschrijving

De aalscholver foerageert en rust met name in de Loenderveense plassen, maar ook in Westbroekse Zodden, Kortenhoefse Plassen en de Ankeveense Plassen.

Foto: hfmiddennederland.nl

Ecologische vereisten

De aalscholver broedt kolonies in bomen dicht bij water. Voor hun nest gebruiken ze dood of levend hout, maar in geval er geen sprake is van predatie kunnen aalscholvers ook op de grond broeden en gebruiken ze riet voor hun nest. De grootte van een broedkolonie kan per locatie zeer verschillen, dit kan uiteenlopen van tientallen tot honderden of duizenden dieren. Buiten het broedseizoen gebruiken Aalscholvers dijken, hoogspanningsmasten, dammen en zandplaten als rust- en slaappleaats. Helderheid van het water is een belangrijke voorwaarde voor de aalscholver als het om het foerageergebied gaat, in verband met de zicht op vis. Bij veel wind kunnen aalscholvers uitwijken naar gebieden die meer in de luwte liggen (Provincie Noord-Holland, 2019).

In het Naardermeer is de dichtstbijzijnde grote kolonie aalscholvers aanwezig die in omvang is afgenomen. Het Naardermeer wordt niet als foerageergebied gebruikt vanwege het magere voedselaanbod. Oorzaak van de afname van de broedkolonie was een afnemende geschiktheid van het Markermeer als foerageergebied (gebrek aan doorzicht). De aalscholvers hebben nieuwe kolonies gesticht die dicht bij foerageergebieden rond het IJsselmeer liggen.

Algemeen voorkomen en trends in Oostelijke Vechtplassen

In de winterperiode worden aalscholvers in de Oostelijke Vechtplassen verspreid in het gebied waargenomen, waarbij ze zich concentreren bij grotere wateren zoals de Loenderveense plas. Ook foerageren aalscholvers op het grote en open water van de Spiegel- en Blijkpolderplas, Ankeveense Plassen en in de Westbroekse Zodden (Provincie Noord-Holland, 2019).

Stikstofdepositie

Het leefgebied van de aalscholver is niet stikstofgevoelig.

Knelpunten en perspectieven

Op dit moment zijn geen knelpunten voorzien die de functie als slaappleaats in gevaar brengen.

Vogelrichtlijnsoort: Ao41 - Kolgans

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 920 vogels (seizoensgemiddelde).
Trend:	Het gebied heeft voor de kolgans met name een functie als foerageergebied en als slaappleaats. Sinds begin jaren negentig zijn aantallen sterk toegenomen.

Voorkomen

Wateren zoals de plassen in het OVP-gebied zijn slaappleaatsen voor de kolgans, die soms tientallen kilometers van het foerageergebied liggen.

Omschrijving

De kolgans overwintert in Nederland en broedt er soms. Foerageergebied van de kolgans is voedselrijk grasland, en soms akkers. Hij slaapt op grote open wateren.

Foto: www.vogelvisie.nl

Ecologische vereisten

De kolgans is een soort die broedt in Groenland en het noorden van Rusland, en in de wintermaanden overwintert in o.a. Nederland. Sporadisch broedt de vogel ook in Nederland. Vanaf begin augustus begint de trek naar het zuiden, en ze komen dan rond eind september in Nederland aan.

De kolgans is een planteneter die foerageert op een verscheidenheid aan planten, zaden en wortels. Gedurende een korte periode in november/december voedt hij zich ook met oogstresten van vooral suikerbiet, maar ook aardappel of koolzaad. In de overwinteringsgebieden eet de kolgans veel grassen en incidenteel ook ingezaaid wintergraan, vaak tijdens vorst. In ondergelopen uiterwaarden of grasland foerageert de soort ook op worteldelen. Vanwege de hogere biomassa-productie zoekt de kolgans zijn voedsel vooral in cultuurgrasland en in veel mindere mate in extensief beheerde graslandreservaten. Kolganzen hebben een duidelijke voorkeur voor een korte vegetatie met een laag gehalte aan dood materiaal, een hoge bedekking en een fijne structuur. Dit type vegetatie wordt vooral aangetroffen op goed bemeste gronden met een hoog vochtgehalte. Daarnaast vindt er selectie plaats op bepaalde plantensoorten, bijvoorbeeld beemdgras (*Poa spec.*), witte klaver (*Trifolium repens*) en struisgras (*Agrostis spec.*).

Als slaappleaats worden rustige en roofdiervrije grote wateren benut, maar soms worden ook zanden op modderbanken gebruikt (Provincie Noord-Holland, 2019). Meestal is de afstand tussen slaappleaats en foerageergebied minder dan tien kilometer. Afhankelijk van de vochttoestand op de kavels worden overdag drinkvluchten gemaakt naar grote (ijsvrije) waterpartijen. De soort is gevoelig voor barrières zoals windmolenparken en hoogspanningsleidingen bij pendelbewegingen tussen voedselterrein en slaappleaats.

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

De Oostelijke Vechtplassen vormen een slaapgebied voor de kolgans, en delen worden ook gebruikt om te foerageren. Het zwaartepunt als slaappleaats bevindt zich daarbij in de Spiegelplas, waarbij veel gevoerageerd wordt in de Heintjesrak- en Broekerpolder (ten noorden van de Ankeveense plassen buiten de Natura 2000-begrenzing). Slaappleaatsen zijn verder te vinden in de Loosdrechtse Plassen, de Ankeveense Plassen en de Westbroekse Zodden. Tellingen in 2015 resulteerden in een seizoensgemiddelde van 2700 kolganzen (maximum 7500) voor het Oostelijke Vechtplassengebied (Van der Winden 2016). Gemiddeld over de seizoenen 2014/2015-2018/2019 is het seizoensgemiddelde 1926 vogels. Het aantal kolganzen in Nederland is de afgelopen decennia sterk gestegen. De laatste jaren verblijven er bijna 900.000 kolganzen in Nederland. Tellingen laten zien dat de timing van de herfsttrek van de kolgans sinds 1980 aanzienlijk is vervroegd. Het is tegenwoordig niet ongevoerd dat al eind september de eerste groepen in Nederland worden aangetroffen (Atlas, 2019).

Conclusie knelpunten en perspectieven

Vraat door ganzen kan leiden tot schade in landbouwgebieden.

Aanhoudende rust is wel een voorwaarde voor slaappleaatsen van niet-broedvogels zoals de kolgans in deze plassen (Provincie Noord-Holland, 2012).

Vogelrichtlijnsoort: A043 - Grauwe gans

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1200 vogels (seizoensgemiddelde slaap en foerageerfunctie in de winter).
Trend:	Het gebied heeft voor de grauwe gans met name een functie als foerageergebied en als slaappleaats. Sinds begin jaren negentig zijn aantallen sterk toegenomen. De doelstelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort.

Voorkomen

In de Oostelijke Vechtplassen komt de soort overal voor, met als zwaartepunt deelgebied Loenderveense Plas, Waterleidingplas en Terra Nova en de Loosdrechtse plassen. De soort broedt ook veel in de Oostelijke Vechtplassen, maar de doelstelling heeft geen betrekking op de functie als broedgebied.

Omschrijving

De grauwe gans is van oudsher een wintergast in Nederland. De soort foerageert in voedselrijke graslandgebieden, in riet- of akkerbouwgebieden, die zich vaak op enkele tientallen kilometers van de slaaplocaties bevinden. De soort broedt ook in toenemende mate in ons land.

Foto: www.vogelvisie.nl

Ecologische vereisten

De grauwe gans is in Nederland een broedvogel en een wintergast. Het broedgebied strekt zich uit van het noorden van Noorwegen tot zuidelijk Nederland. Uit onderzoek met geringde ganzen blijkt dat ganzen uit verschillende landen verschillende trekgewoonten hebben. In tegenstelling tot grauwe ganzen uit Scandinavië trekken 'Nederlandse' grauwe ganzen veel minder. Veel ganzen uit de noordelijke Nederlandse provincies lijken echter wel meer naar het zuiden te trekken, terwijl de dieren uit de zuidelijke Nederlandse provincies veel meer in de buurt van hun broedgebied overwinteren (Goosetrack, 2014).

In het najaar, augustus-november, verblijven veel grauwe ganzen in Nederland in akkergebieden. Hier foerageren ze op graanstoppels of oogstresten van bieten, aardappelen of granen. In november verhuizen ze voor hun voedsel vaak naar moerassen, estuaria en graslanden, die ze tot in het vroege voorjaar benutten. Meer dan kleinere ganzensoorten kan de grauwe gans hierbij ook met wat ruigere graslanden uit de voeten, waarbij vezelige grassoorten of wortels van kruiden gegeten worden. Ze rusten en slapen steeds op beschut gelegen open water, binnen een dagelijks haalbare vliegafstand (doorgaans < 10 km) vanaf geschikte voedselgronden. Een speciale categorie vormen (veelal jonge) niet-broedende vogels die zich in mei-juli vanuit grote delen van NW-Europa voor de vleugelrui concentreren in bepaalde, doorgaans slecht toegankelijke en dus veilige wetlands. Het voedsel tijdens de rui bestaat meestal uit één type voedsel dat juist op dat moment 'piekt' qua groei en voedingswaarde. Afhankelijk van beschikbaarheid op de ruillocatie, kunnen dat bladeren en stengels van jong (water)riet, fonteinkruiden, gewoon kweldergras of kort gras in of direct langs het water zijn. Beschikbaarheid van geschikt akker- of grasland in de directe nabijheid van de ruigebieden is van belang om vlak voor en na de rui te kunnen benutten. Vlak voor en tijdens de rui is de dagelijkse actieradius van de ganzen vaak niet meer dan één kilometer. In de Oostelijke Vechtplassen is vraat aan jonge rietstengels tijdens de ruiperiode veelvoorkomend. Dit heeft een sterk negatieve invloed op de verlanding (Bakker 2010 en Lamers, 2013) en rietvegetaties. Vanaf ongeveer eind november vindt wegtrek plaats van niet-overwinterende grauwe ganzen (Provincie Noord-Holland, 2014). De slaapplek kan zich op tientallen kilometers van het foerageergebied af bevinden, op zoet open water of op zand- of modderbanken.

Veranderingen in waterpeil kunnen het gebruik van slaap-, rui en rustplaatsen beïnvloeden. Windmolenparken en hoogspanningsleidingen werken waarschijnlijk als barrières voor de pendelbewegingen tussen voedselterrein en slaapplek. Door zijn optreden in kleinere groepen is de grauwe gans meestal minder gevoelig voor verstoring dan andere ganzensoorten en bovendien waarschijnlijk minder kwetsbaar bij verdichting van het landschap. Bij windmolens worden voor de grauwe gans verstoringsafstanden gemeld van 50-300 meter, bij wegen 100-150 meter en bij gebouwen 100 meter. (Water)recreatie en veranderingen in waterpeil kunnen het gebruik van slaap- en rustplaatsen beïnvloeden, en daarmee ook de aantallen van de grauwe gans in nabijgelegen voedselgebieden. In de ruiperiode is de grauwe gans sterk afhankelijk van grote ongestoorde en roofdierveilige moerasgebieden.

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

Aantallen grauwe ganzen zijn enorm gegroeid in Nederland tot naar schatting meer dan 500.000 individuen in Nederland tijdens de winters in de afgelopen jaren. In de Oostelijke Vechtplassen neemt de soort sinds de jaren '90 toe. Grauwe ganzen komen in het hele gebied voor, met als zwaartepunt deelgebied Loenderveense Plas, Waterleidingplas en Terra Nova, Bethunepolder en de Loosdrechtse plassen. Tellingen in 2015 resulteerden in een seizoensgemiddelde van 2900 grauwe ganzen (maximum 3600) voor het gehele Oostelijke Vechtplassengebied (Van der Winden 2016). In de jaren daarna lijkt de toename tot stilstand gekomen te zijn, met een gemiddelde van 1840 exemplaren in de seizoenen

2014/2015 tot en met 2018/2019 tellingen (bron © Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS, provincies))⁴. Een belangrijk deel van deze populatie broedt ook in het gebied (Provincie Noord-Holland, 2019).

Knelpunten en perspectieven

Vraat door grauwe ganzen in voorjaar en de zomer is een knelpunt en belangrijke oorzaak van het ontbreken van verlanding en waterrietoever (zie 3.2.1). Vraat door ganzen kan leiden tot schade in landbouwgebieden. De grauwe gans heeft door rietvraat een negatief effect op de aanwezigheid van geschikt broedbiotoop voor moerasvogels als grote karekiet, woudaap, purperreiger, porseleinhoen en roerdomp en verstoort broedlocaties van zwarte stern. De soort is gevoelig voor verstoring van de foerageer- en slaappleatsen.

Vogelrichtlijnsoort: A050 - Smient

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.800 vogels (seizoens-gemiddelde).
Trend:	Het gebied heeft in de winter voor de smient vooral een functie als slaappleat en als foerageergebied. Sinds de jaren tachtig zijn de aantallen toegenomen.

Voorkomen

De Oostelijke Vechtplassen dient als slaap- en foerageergebied voor de smient. Het gaat vooral om de functie als slaappleat in de winter. Ze concentreren zich op en rond de Loender-veense Plas en de Waterleidingplas, maar ook de Wijde Blik wordt gebruikt.

Omschrijving

De smient overwintert in Nederland in cultuurgrasland van natte veenweidegebieden. Overdag rusten ze op open wateren, en vliegen 's avonds naar de foerageergebieden.

Foto: vogeltrackers.nl

Ecologische vereisten

Nederland is een belangrijk overwinteringsgebied voor de smient. De eerste smienten arriveren al in augustus en september, maar de soort is vooral van oktober tot en met april aanwezig. Vooral in zachte winters verblijven veel smienten in Nederland. Natte veenweidegebieden met gras en ondiep water hebben de voorkeur. Vroeger foerageerden smienten in het najaar op zoutminnende planten, vooral in de kustgebieden. Later in de winter vond er een verschuiving plaats naar de binnenlandse natte graslanden. Tegenwoordig kunnen smienten al vanaf oktober massaal op de binnenlandse natte graslandgebieden foeragerend worden aangetroffen. De smient foerageert hier zowel overdag als 's nachts. Overdag worden rustplaatsen opgezocht in open water. In de rustige gebieden wordt ook overdag gefoerageerd. Rustplaatsen bevinden zich doorgaans binnen een straal van 10 á 15 kilometer van het foerageergebied. De soort foerageert 's winters vooral in agrarische graslanden met een matige tot intensieve bemesting. Gebieden met rietlanden en moerasvegetatie zijn minder in trek als foerageergebied. Grote open wateren zijn belangrijke slaap- en rustplaatsen. Extensivering van graslandbeheer en/of betere drainering van natte graslanden werken negatief door in de draagkracht van een gebied.

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

De Oostelijke Vechtplassen zijn vooral als slaappleat voor de smient van belang. Een klein deel foerageert op graslanden binnen het Natura 2000-gebied, het grootste deel erbuiten. De grootste aantallen slapende smienten concentreren zich rond een aantal plassen met als belangrijkste de Loender-veense Plas, de Waterleidingplas en de Spiegelplas (Atlas, 2019). In de periode 2003/2004 - 2007/2008 bedroeg het seizoensgemiddelde 3713-2283 exemplaren (Atlas, 2019). Het seizoensgemiddelde wordt over het hele jaar berekend, in het winterhalfjaar gaat het regelmatig om meer dan 10.000 vogels. In de periode 2007/2008-2011/2012 bedroegen de seizoensgemiddelden respectievelijk 2555, 3038, 3887, 2194 en 5318 (gemiddelde 3398) exemplaren (SOVON).

Gemiddeld over de periode 2014/2015 - 2018/2019 bedroeg het seizoensgemiddelde 2695 (1199-3312) exemplaren (Sovon). In het seizoen 2008/2009 is het relatieve belang van deelgebieden bepaald (gegevens Provincie Noord-Holland ongepubliceerd, Hoogenboom 2014). De grootste concentraties bevonden zich achtereenvolgens op de Ankeveense Plassen, de Spiegelplas, de Breukeleveense Plas, Polder Achteraf (tot 250 vogeldagen), Wijde Blik (251-1000 vogeldagen) Waterleidingplas / Loender-veense Plas (1001-2500 vogeldagen).

4 Doordat verschillende telmethoden en -perioden en gebiedsbegrenzungen worden gehanteerd zijn deze aantallen niet goed vergelijkbaar met aantallen zoals bijvoorbeeld in Van der Winden (2016) worden gerapporteerd

Voorkomen en kwaliteit

Op de Waterleidingplas en de Loenderveense Plas geldt een vaarverbod (vanwege de drinkwaterwinning); daardoor zijn dit de rustigste grote plassen van de Oostelijke Vechtplassen. Op het aangrenzende Terra Nova is slechts zeer beperkt vaarverkeer mogelijk. Vanwege die rust zijn het de belangrijkste pleisterplaatsen van eenden en ganzen in het winterhaljaar. In tegenstelling tot de winterganzen pleisteren en slapen de eendensoorten vooral ook overdag op de plassen. Naast de Waterleidingplas en Loenderveense Plas zijn ook de Spiegelplas, de Wijde Blik, de Ankeveense Plassen en Breukeleveense Plas belangrijke pleisterplaatsen voor overwinterende watervogels. De Ankeveense Plassen zijn in beperkte mate geschikt omdat ze niet open genoeg zijn (veel opslag van bomen, weinig grote eenheden open water). De laatste jaren is er in toenemende mate overlap van het verblijf van wintervogels, die eerder komen en later vertrekken met recreatief gebruik (langer vaarseizoen) op de plassen. Zo wordt er 's winters in toenemende mate gesurfd en gevaren op de Spiegelplas en de Wijde Blik. Dit kan negatief uitwerken op de instandhoudingsdoelstellingen. Het is van belang dat de vogels in dergelijke gevallen kunnen uitwijken naar alternatieve gebieden.

Stikstofdepositie

De smient maakt gebruik van diverse typen grasland en open water. Er is geen direct verband met stikstofgevoelige typen. Deze zijn niet essentieel in het leefgebied van de soort.

Conclusie knelpunten en perspectieven

De soort is zeer gevoelig voor verstoring van de foerageer- en slaapplekken. Indien voldoende rustmogelijkheden (pleisterplaatsen om te slapen) op open wateren gewaarborgd worden, is er geen aanleiding te veronderstellen dat de instandhoudingsdoelstelling in gevaar komt. Er is slechts één deelgebied (deelgebied Loenderveense Plas, Waterleidingplas en Terra Nova) waar voldoende rust is gewaarborgd. Het gebrek aan uitwijklocaties met voldoende rust wanneer toch verstoring optreedt vormt naar verwachting een groot risico voor het duurzaam behalen van de instandhoudingsdoelstelling. In het geval van de Ankeveense plassen is voldoende rust wel gewaarborgd maar is het ontbreken van voldoende openheid het actuele knelpunt.

Vogelrichtlijnsoort: A051 - Krakeend

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 40 vogels (seizoensgemiddelde).
Trend:	Het gebied heeft voor de krakeend met name een functie als foerageergebied. Sinds begin jaren tachtig zijn aantallen sterk toegenomen.

Voorkomen

De Oostelijke Vechtplassen fungeert voor de soort vooral als foerageergebied.

Omschrijving

De krakeend leeft in ondiepe, voedselrijke zoete wateren. Tijdens de broedperiode zoekt de eend goede schuilmogelijkheden op in de oevervegetatie.

Foto: vogeltrackers.nl

Ecologische vereisten

De krakeend heeft een voorkeur voor ondiepe, voedselrijke (eutrofe) zoete wateren. De krakeend is een grondeleend die niet duikt en als zodanig gebonden is aan ondiepten, oevergebieden en aangrenzende landbouwgebieden. In de ruiperiode (augustus), wanneer de soort niet in staat is tot vliegen, is de krakeend afhankelijk van grote waterrijke gebieden met goede schuilmogelijkheden in de oevervegetatie. Hij eet vooral loof, wortels en zaden van waterplanten zoals krans- en draadwieren en vegetatieve delen van waterplanten, soms ook valgraan op stoppelvelden (vooral na de oogsttijd). Daarnaast eet hij ook dierlijk voedsel zoals zoetwaterslakken, waterinsecten, wormen en kleine visjes. In veel gebieden is de aanwezigheid van voldoende voedsel geen knelpunt, maar wel de aanwezigheid van voldoende veilige rust- en slaapplekken waar geen grondpredatoren kunnen komen (vossen, bunzing e.d). In de Oostelijke Vechtplassen gaat het hierbij vooral om de open plassen.

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

In de periode 2003/2004 - 2007/2008 bedroeg het seizoensgemiddelde 50-100 exemplaren (Provincie Noord-Holland, 2019). In de periode 2007/2008-2011/2012 bedroeg het seizoensgemiddelde respectievelijk 126, 138, 378, 225 en 263 exemplaren (Sovon). In periode 2012/2013 - 2016/2017 werden gemiddeld 207 kraakeenden geteld (Sovon).

In het seizoen 2008/2009 is het relatieve belang van deelgebieden bepaald (gegevens provincie Noord-Holland ongepubl., Hoogenboom 2014) en bedroeg het seizoensgemiddelde 1-10 exemplaren op de Ankeveense Plassen, de Breukeleveense Plas en Polder Achteraf en 26-75 ex op de Spiegelplas en de Waterleidingplas/ Loenderveense Plas.

Voorkomen en kwaliteit

In deelgebied Loenderveense Plas, Waterleidingplas en Terra Nova geldt een vaarverbod. Dit hangt samen met de drinkwaterwinning; daardoor zijn dit de rustigste grotere wateren van de Oostelijke Vechtplassen. Vanwege die rust zijn het ook de belangrijkste pleisterplaatsen van eenden en ganzen in het winterhaljaar (dit betreft de locaties waar de hoogste seizoensgemiddelden worden gehaald (zie kaart). Naast de Waterleidingplas en Loenderveense Plas zijn ook de Spiegelplas, de Ankeveense Plassen en de Breukeleveense Plas belangrijke pleisterplaatsen voor de kraakeend.

Knelpunten en perspectieven

De kraakeend is gevoelig voor verstoring op de rust- en slaapplekken, voor verdroging van voedselplekken en de afwezigheid van beschutting (Provincie Noord-Holland, 2019). Op dit moment doen zich deze knelpunten niet voor in het gebied.

Stikstofdepositie

De soort maakt gebruik van diverse typen grasland en open water. Er is geen direct verband met stikstofgevoelige typen. Deze zijn niet essentieel in het leefgebied van de soort.

Conclusie knelpunten en perspectieven

Ondanks dat er op dit moment geen actuele knelpunten zijn, die het behalen van de instandhoudingsdoelstelling in gevaar brengt, is voorzichtigheid geboden. De aanwezigheid van slechts één deelgebied (deelgebied Loenderveense Plas, Waterleidingplas en Terra Nova) waar voldoende rust is gewaarborgd op een pleisterplaats om te slapen, maakt dat dit kwetsbaar is. Het gebrek aan een uitwijklocatie met voldoende rust wanneer toch verstoring optreedt vormt naar verwachting daarmee een potentieel risico voor het halen van de doelen. In het geval van de Ankeveense plassen is voldoende rust wel gewaarborgd maar is het ontbreken van voldoende openheid het knelpunt.

Vogelrichtlijnsoort: A056 - Slobeend

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 80 vogels (seizoensgemiddelde).
Trend:	Het gebied heeft voor de slobeend met name een functie als foerageergebied. Aantallen fluctueren, er is geen duidelijke trend.

Voorkomen

De Oostelijke Vechtplassen heeft voor de slobeend een foerageerfunctie. Vooral op de Loenderveense Plas en Waterleidingplas bevinden zich grote concentraties van de slobeend.

Omschrijving

De slobeend overwintert in Nederland. In de nazomer verzamelen zij zich in rustige zoetwatermoerassen om te ruien.

Foto: vogeltrackers.nl

De slobeend is een watervogel waarvan vogels vanuit Rusland en Scandinavië naar Nederland komen om te overwinteren of doortrekken, maar waarvan in Nederland broedende vogels zuidelijk trekken naar Zuid-Europa en Noord-Afrika. In oktober en november worden in Nederland de grootste aantallen slobeenden geteld. In Nederland broedende slobeenden verzamelen zich in de nazomer in rustige zoetwatermoerassen om te ruien (Provincie Noord-Holland, 2019).

De slobeend dankt zijn naam aan zijn lepelvormige snavel waarmee hij kroos en waterdiertjes uit het water opsloppet. De soort is gebonden aan ondiep water in natte polders. In natte jaren worden meer slobeenden waargenomen dan in droge jaren omdat de foerageeromstandigheden dan gunstiger zijn. Hij rust in stille beschutte poldervaarten en beschutte plasdras gebieden. De slobeend broedt in structuurrijke gebieden met voldoende stilstaand eutroof water en een goed ontwikkelde oevervegetatie. Slobeenden hebben behoefte aan rust en zijn gevoelig voor verstoring. Daardoor heeft waterrecreatie een vermoedelijk negatief effect op het voorkomen en de verspreiding van slobeenden (Krijgsveld et al. 2009).

Ecologische vereisten

Geschikte foerageergebieden worden gevormd door waterrijke graslanden. De slobeend broedt in gebieden met een structuurrijk karakter, met voldoende stilstaande wateren met een goed ontwikkelde oevervegetatie. Als rust- en slaappleaats hebben slobeenden de voorkeur voor beschutte poldervaarten en beschutte plasdras gebieden. Daarnaast komen slobeenden ook in agrarisch gebied voor (poldersloten).

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

In de periode 2003/2004 - 2007/2008 bedroeg het seizoensgemiddelde 90-74 exemplaren (Provincie Noord-Holland, 2019). In de periode 2007/2008-2011/2012 bedroeg het seizoensgemiddelde respectievelijk 87, 292, 57, 70 en 104 exemplaren (gemiddeld 122). In periode 2012/2013 - 2016/2017 werden gemiddeld 197 slobeenden geteld (Sovon). De doelen worden reeds gehaald in de gebieden waar geteld wordt (SOVON). Gezien de habitat van de soort worden echter een groot aantal potentieel geschikte gebieden niet geteld en zijn de aantallen in het Natura 2000-gebied ongetwijfeld veel hoger.

Voorkomen en kwaliteit

De slobeend is gebaat bij rustige gebieden waar afwisselend niet al te grote wateren met structuurrijke oevers, plas drasgebieden, moerassen of weiland voorkomen. Dichte bosgebieden met kleine wateren worden gemeden.

Knelpunten en perspectieven

De soort is gevoelig voor verstoring van de foerageer- en slaappleaatsen.

Stikstofdepositie

De soort maakt gebruik van diverse typen grasland en open water. Er is geen direct verband met stikstofgevoelige typen. Deze zijn niet essentieel in het leefgebied van de soort.

Conclusie knelpunten en perspectieven

De habitat van de slobeend komt veel voor in de Oostelijke Vechtplassen. In enkele deelgebieden vinden tellingen plaats, op grond waarvan de doelstelling al gehaald wordt. Derhalve zullen de aantallen slobeenden in het hele gebied onderschat worden. Van belang is dat er voldoende open en kleinschalig waterrijk gebied met voldoende rust aanwezig blijft in het gebied. Op dit moment zijn er geen actuele knelpunten aanwezig die het behalen van de instandhoudingsdoelstelling in gevaar brengt en is het perspectief voor de soort gunstig.

Vogelrichtlijnsoort: A059 - Tafeleend

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 120 vogels (seizoensgemiddelde).
Trend:	Het gebied heeft voor tafeleend met name een functie als foerageergebied. Aantallen zijn, ondanks fluctuaties, op zowel lange als korte termijn significant afgenomen. Behoud is voldoende want er is geen landelijke herstelopgave van toepassing.

Voorkomen

De Oostelijke Vechtplassen is voor de tafeleend vooral een foerageergebied in het winterhalfjaar, met name op de Loenderveense Plas en Waterleidingplas, maar ook in Ankeveen en de Wijde Blik.

Omschrijving

De tafeleend verblijft jaarrond in Nederland in open wateren met een rijke oever- en onder-watervegetaties. 's Nachts foerageren en overdag rusten ze op beschutte plekken.

Foto: vogeltrackers.nl

De tafeleend is een jaarrond in Nederland verblijvende soort. De soort leeft in open water met rijke oever- en onderwatervegetatie. Deze eend duikt voor zijn voedsel het water in om te zoeken naar zaden, wortels, mossels en wormen. Foerageren doet de tafeleend vooral 's nachts. In de winter foerageert de tafeleend op driehoeksmosselen als er niet voldoende plantaardig voedsel is. De driehoeksmossel is in veel gebieden achteruitgegaan door slibophoping op de waterbodem, zoals in het Markermeer. In de Oostelijke Vechtplassen speelt dit probleem waarschijnlijk niet, omdat in dit gebied wel slib aanwezig is, maar verspreid in het gebied (op sommige plaatsen wel en op andere plaatsen veel minder of nauwelijks). In grote, open wateren, zoals de Loosdrechtse plassen, is het water echter troebel door zwevend slib en algen. Overdag rusten tafeleenden op beschutte plaatsen. In juli trekken ze voor de rui in grote aantallen naar grote watergebieden zoals het IJsselmeer. Tafeleenden zijn eveneens gevoelig voor eutrofiëring van vegetatierijke wateren waar zij foerageren, omdat dit de watervegetaties en mosselen aantast waar ze op foerageren (Provincie Noord-Holland, 2019).

De Oostelijke Vechtplassen fungeren voor de tafeleend vooral als foerageergebied, met de Loenderveense plas als voornaamste leefgebied (Provincie Noord-Holland, 2019).

Ecologische vereisten

De Tafeleend komt voor in open water met een rijke oever- en onderwatervegetatie. Het is een echte duikeend, voor het voedsel duikt de Tafeleend naar beneden om te zoeken naar zaden, wortels, mossels en wormen. In de winter wordt meer gefoerageerd op Driehoeksmossels, als er niet genoeg plantaardig voedsel is. Net als de Smient, foerageert de Tafeleend vooral 's nachts. Overdag bevinden ze zich op beschutte rustplaatsen, zoals op wateren in de luwte van dijken. In juli trekken ze voor de rui in grote getale naar grote watergebieden, zoals het IJsselmeer.

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

In de periode 2003/2004 - 2007/2008 bedroeg het seizoensgemiddelde 125-194 exemplaren (Provincie Noord-Holland, 2019). Hierna volgde een lichte toename van de aantallen. In de periode 2007/2008-2011/2012 bedroeg het seizoensgemiddelde respectievelijk 200, 194, 311, 200 en 170 exemplaren (gemiddeld 215) (Sovon⁵). In periode 2012/2013 - 2016/2017 werden gemiddeld 268 tafeleenden geteld (Sovon).

In het seizoen 2008/2009 is het relatieve belang van deelgebieden bepaald (gegevens provincie Noord-Holland, Hoogenboom 2014) en bedroeg het seizoensgemiddelde 1 exemplaar in Polder Achteraf, 2-5 exemplaren in de Breukeleveense plas en de Spiegelplas 6-50 exemplaren in de Ankeveense plassen, Wijde blik en de Loenderveense / Waterleidingplas.

Voorkomen en kwaliteit

De soort is gevoelig voor verstoring van de foerageer- en slaapplekken. Dit blijkt ook uit het belang van de Ankeveense plassen en de Loenderveense / Waterleidingplas, beide afgesloten gebieden. Toch komt de soort ook op de Wijde Blik nog relatief veel voor; blijkbaar is daar nog voldoende rustig gebied voor deze soort aanwezig. Deze gebieden zijn goede foerageergebieden en bevatten relatief veel waterplanten en naar alle waarschijnlijkheid ook driehoeksmosselen.

5 Zie http://s1.sovon.nl/gebieden/gebieden_trendsnp.asp?gebnr=95

Stikstofdepositie

De soort maakt gebruik van diverse typen open water. Er is geen direct verband met stikstofgevoelige typen. Deze zijn niet essentieel in het leefgebied van de soort.

Conclusie knelpunten en perspectieven

De habitat van de tafeleend komt veel voor in de Oostelijke Vechtplassen. In enkele deelgebieden vinden tellingen plaats, op grond waarvan de doelstelling al gehaald wordt. Er zijn twee deelgebieden (deelgebied Terra Nova, de Waterleidingplas/ Loenderveense plas) en de Ankeveense plassen waar momenteel voldoende rust is gewaarborgd. Het grote relatieve belang van deze gebieden voor het behalen van de doelstellingen geeft tegelijkertijd ook het kwetsbare karakter daarvan aan. In dat licht bezien is het aanbevelingswaardig om een derde deelgebied, bijvoorbeeld de Wijde Blik, te benutten als uitwijklocatie om de doelen te halen. Van de Wijde Blik is echter bekend dat in toenemende mate verstoring als gevolg van vaar- en surfactiviteiten in de winter optreedt. Derhalve is het van belang om een uitwijklocatie met voldoende rust te hebben wanneer deze ontwikkeling zich doorzet. Al met al zijn er op dit moment geen actuele knelpunten aanwezig die het behalen van de instandhoudingsdoelstelling in gevaar brengt en is het perspectief voor de soort gunstig.

Vogelrichtlijnsoort: Ao68 - Nonnetje

Instandhoudingsdoel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 vogels (seizoensgemiddelde).
Trend:	Het gebied heeft voor het nonnetje met name een functie als foerageergebied. Aantallen zijn toegenomen, hoewel recent niet significant door grote fluctuaties in de aantallen. Behoud is voldoende, de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is vooral gebaseerd op de verslechterde voedselsituatie voor viseters in het IJsselmeer.

Voorkomen

De Oostelijke Vechtplassen heeft voor het nonnetje vooral een foerageerfunctie in het winterhalfjaar, vooral op de Loenderveense Plas en Waterleidingplas

Omschrijving

Het nonnetje overwintert in Nederland op grote open wateren, en leeft voornamelijk van vis. Het heeft daarom water nodig met goed doorzicht.

Foto: [vogeltrackers.nl](https://www.vogeltrackers.nl)

Ecologische vereisten

Het nonnetje overwintert in Nederland op open wateren en plassen van enige omvang, en in mindere mate ook op kleinere wateren, zoals kanalen. Het zijn viseters die afhankelijk zijn van heldere, visrijke wateren. De slaapplekken bestaan uit beschutte ongestoorde wateren die in de buurt van de foerageergebieden liggen.

Voorkomen in Oostelijke Vechtplassen

De Oostelijke Vechtplassen hebben voor het nonnetje een functie als foerageergebied en pleisterplaats. De hoogste concentratie bevindt zich in de Loenderveense Plas en in de Loosdrechtse Plassen. In de periode 2003/2004 - 2007/2008 bedroeg het seizoensgemiddelde tussen de 12 en 28 exemplaren (Provincie Noord-Holland, 2019). In de periode 2007/2008-2011/2012 bedroeg het seizoensgemiddelde respectievelijk 13, 12, 15, 21 en 14 exemplaren (gemiddeld 15). In periode 2012/2013 - 2016/2017 werden gemiddeld 28 nonnetjes geteld (Sovon).

Voorkomen en kwaliteit

De rust, de openheid en het grote doorzicht in Terra Nova, de Waterleidingplas en de Loenderveense Plas maakt dat dit gedeelte van de Oostelijke Vechtplassen het belangrijkste is voor deze soort. In lagere aantallen komen ze ook voor op de Ankeveense Plassen, de Spiegelplas, Breukeveense Plas, Vijfde plas, Tienhovense Plassen en de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven. Opvallend is dat de Wijde Blik weinig waarnemingen kent.

Stikstofdepositie

De soort maakt gebruik van diverse typen open water. Er is geen direct verband met stikstofgevoelige typen. Deze zijn niet essentieel in het leefgebied van de soort.

Conclusie knelpunten en perspectieven

In belangrijke mate hangt de afname van het nonnetje in de Oostelijke Vechtplassen samen met de landelijke negatieve trend dat er in Nederland steeds minder nonnetjes overwinteren. De soort is gevoelig voor verstoring van de foerageer- en slaapplekken. Daarnaast is helder visrijk water van belang; het voedselaanbod en de beschikbaarheid hiervan spelen daarbij een belangrijke rol. Gezien de landelijke trend is het lastig aan te geven of er voldoende rustmogelijkheden (pleisterplaatsen om te slapen) aanwezig zijn op de open wateren om het instandhoudingsdoel te halen. Er zijn twee deelgebieden (deelgebied Loenderveense Plas, Waterleidingplas en Terra Nova) en de Ankeveense Plassen waar momenteel voldoende rust is gewaarborgd. De overige gebieden zijn opengesteld en daar kan verstoring als gevolg recreatie voorkomen. Het is belang om uitwijkllocaties met voldoende rust te hebben wanneer de rust op de huidige slaapplekken niet gehandhaafd kan worden.

3.5 SAMENVATTING: VOOR WELKE INSTANDHOUDINGSDOELEN ZIJN MAATREGELEN NODIG?

In tabel 3.2 is op basis van de analyse in paragraaf 3.4 samengevat voor welke instandhoudingsdoelen maatregelen nodig zijn om eraan te kunnen (blijven) voldoen. Deze maatregelen zijn in hoofdstuk 4 uitgewerkt.

Tabel 3.2 Samenvatting noodzaak tot maatregelen. Groen: geen maatregelen nodig, oranje: maatregelen nodig, geel: maatregelen kunnen nodig zijn voor halen Instandhoudingsdoelstelling op de lange termijn. Niet alle soorten zijn gevoelig voor stikstofdepositie: in dit geval is de derde kolom niet beoordeeld (wit). DW= kritische depositiewaarde.

Naam	Maatregelen noodzakelijk voor behoud van oppervlak en kwaliteit?	Overschrijding van de KDW voor stikstof?
Habitattypen		
H3140 Kranswierwateren	Ja. De overall trend voor oppervlakte en kwaliteit is negatief o.a. door de te hoge fosfaatbelasting, het beperkte doorzicht en begrazing door Rode Amerikaanse rivierkreeft	Nee
H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	Ja. De overall trend voor oppervlakte en kwaliteit is negatief o.a. door de te hoge fosfaatbelasting, het beperkte doorzicht en mogelijk ook begrazing door Rode Amerikaanse rivierkreeft	Nee
H4010B Vochtige heide van het laagveengebied	H4010B komt momenteel op zeer beperkte schaal voor in de Oostelijke Vechtplassen en is beperkt tot Het Hol. De trend in oppervlakte en kwaliteit is stabiel. De kritische depositiewaarde voor stikstof wordt overschreden hetgeen leidt tot versnelde opslag van braam, struiken en bomen, verzuring en een toename van pijpenstrootje. Maatregelen voor het behoud van dit habitatype zijn dus nodig.	Ja
H6410 Blauwgraslanden	H6410 komt op beperkte schaal voor in het de Oostelijke Vechtplassen in voornamelijk matige kwaliteit. De trend in kwaliteit is negatief door met name verzuring. De kritische depositiewaarde voor stikstof wordt overschreden. Maatregelen zijn dus nodig voor dit habitatype.	Ja
H6430A + B Ruigten en zomen	H6430A+B komt momenteel op beperkte schaal voor in de Oostelijke Vechtplassen. De trend in oppervlakte en kwaliteit is onbekend. Dit habitatype wordt niet gevoelig geacht voor stikstofdepositie. Maatregelen voor het behoud van dit habitatype zijn vooralsnog niet nodig. Wel is monitoring van de kwaliteitsontwikkeling nodig	Nee
H7140A Trilvenen	De kwaliteit van H7140A gaat achteruit. Dit hangt samen met verzuring, verbossing en een beperkte basenaanvoer naar de wortelzone. Maatregelen zijn dus nodig.	Ja
H7410B Veenmosrietlanden	Het oppervlakte en de kwaliteit van het habitatype H7140B neemt af. Dit hangt samen met verzuring, verdroging, verbossing en de aanwezigheid van invasieve exoten. Maatregelen zijn dus nodig.	Ja
H7210 Galigaanmoerassen	De KDW voor H7210 wordt tot 2030 overschreden. Op dit moment is de trend voor oppervlakte en kwaliteit stabiel of plaatselijk zelfs positief. Plaatselijk zijn maatregelen nodig om de kwaliteit te behouden.	Ja
H91D0 Hoogveenbossen	De KDW voor H91D0 wordt tot 2030 overschreden. Op dit moment is de trend voor oppervlakte en kwaliteit stabiel. Negatieve effecten van stikstofdepositie zijn niet uit te sluiten. De aanwezigheid van exoten als appelbes en Amerikaanse vogelkers vormt een bedreiging voor dit habitatype	Ja

Naam	Maatregelen noodzakelijk voor behoud van oppervlak en kwaliteit?	Overschrijding van de KDW voor stikstof?
Habitatrichtlijnsoorten		
H1016 Zeggekorfslak	De huidige trend is stabiel. Van leefgebied Lg05 wordt tot 2030 de KDW overschreden. Vanwege de overschrijding zijn maatregelen nodig (opslag verwijderen en/of gefaseerd maaien) om leefgebied te behouden.	Ja
H1042 Gevlekte witsnuitlibel	De trend is stabiel. Er is geen overschrijding van de KDW in het leefgebied van de soort (H3140 en H3150). Wel zijn maatregelen nodig voor deze habitats vanwege hoge fosfaatbelasting, het beperkte doorzicht en mogelijk begrazing door Rode Amerikaanse rivierkreeft. Maatregelen die genomen worden voor H3140 en H3150 komen ten goede aan het leefgebied van de soort	Nee
H1082 Gestreepte waterroofkever	Nee. De trend is stabiel. Er is geen overschrijding van de KDW in het leefgebied van de soort. Maatregelen die genomen worden voor H3140 en H3150 komen ten goede aan het leefgebied van de soort.	
H1145 Grote modderkruiper	Nee. De trend is stabiel. Er is geen overschrijding van de KDW in het leefgebied van de soort (H3140 en H3150). Maatregelen die genomen worden voor H3140 en H3150 komen ten goede aan het leefgebied van de soort	
H1149 Kleine modderkruiper	Nee. De trend is stabiel. Maatregelen die genomen worden voor H3140 en H3150 komen ten goede aan het leefgebied van de soort	
H1134 Bittervoorn	Nee. De trend van bittervoorn is stabiel. Er is geen overschrijding van de KDW in het leefgebied van de soort (H3140 en H3150). Maatregelen die genomen worden voor H3140 en H3150 komen ten goede aan het leefgebied van de soort	Nee
H1163 Rivierdonderpad	De trend is onbekend. Knelpunten zijn lokaal de waterkwaliteit en mogelijk isolatie van populaties.	
H1903 Groenknolorchis	De trend van groenknolorchis is over het algemeen stabiel in het gebied, maar de soort is erg gevoelig voor verzuring en vermesting door stikstofdepositie en verdroging. Maatregelen zijn nodig om instandhoudingsdoelen te halen. Maatregelen voor het belangrijke leefgebied H7140A Trilvenen dragen bij aan het behalen van de instandhoudingsdoelen van groenknolorchis.	Ja
H1380 Meervleermuis	De trend van deze soort is onbekend.	
H1340 Noordse woelmuis*	Trend van de soort is negatief. Maatregelen zijn nodig om het oppervlak nat leefgebied te vergroten en populaties te verbinden.	
H4056 Platte schijfhoren	Nee. De trend is stabiel. Er is geen overschrijding van de KDW in het leefgebied van de soort. Maatregelen die genomen worden voor H3140 en H3150 komen ten goede aan het leefgebied van de soort.	Nee
Vogelrichtlijnsoort, broedvogel		
A021 Roerdomp	De trend van roerdomp is negatief en de aantallen liggen ver onder de doelstelling. Om de doelstelling te halen is meer leefgebied nodig. Hiervoor zijn maatregelen nodig die geschikt broedgebied creëren door gebieden terug te zetten in successie en om te vormen naar rietmoeras, of het ontstaan van inundatieriet bevorderen. Bovendien moeten maatregelen worden genomen als het plaatsen van ganzenrasters en populatiebeheer die leiden tot een vermindering van vraatschade aan broedbiotoop door grauwe gans.	
A022 Woudaap	Trend huidige trend is negatief en de doelstelling wordt niet gehaald. Om de doelstelling te behalen zijn maatregelen nodig die voorzien in afdoende kwalitatief rietmoeras, waaronder tegengaan van ganzenvraat en verwijderen van opslag. Bovendien moeten maatregelen worden genomen als het plaatsen van ganzenrasters en populatiebeheer die leiden tot een vermindering van vraatschade aan broedbiotoop door grauwe gans.	
A029 Purperreiger	De trend is onduidelijk, maar laat de laatste decennia voorzichtig herstel zien. De huidige aantallen zijn hoger dan het doelaantal. De populatie is echter kwetsbaar omdat er maar 1 populatie is, daarom zijn maatregelen wenselijk. Bovendien moeten maatregelen worden genomen als het plaatsen van ganzenrasters en populatiebeheer die leiden tot een vermindering van vraatschade aan broedbiotoop door grauwe gans.	

Naam	Maatregelen noodzakelijk voor behoud van oppervlak en kwaliteit?	Overschrijding van de KDW voor stikstof?
A119 Porseleinhoen	De trend is onduidelijk, maar de aantallen liggen onder de doelstelling. Maatregelen die nodig zijn om te voldoen aan de instandhoudingsdoelstelling zijn het tegengaan van successie en aanleg jong (zeggen)moeras. Bovendien moeten maatregelen worden genomen als het plaatsen van ganzenrasters en populatiebeheer die leiden tot een vermindering van vraatschade aan broedbiotoop door grauwe gans.	
A197 Zwarte stern	De trend van zwarte stern is negatief, de aantallen liggen ruim onder de doelstelling. Om de instandhoudingsdoelstelling te halen zijn maatregelen nodig die nieuwe geschikte kolonieplaatsen creëren. Daarnaast is een uitbreiding van het areaal foerageergebied gewenst in de vorm van natte en bloemrijke graslanden. Bovendien moeten maatregelen worden genomen die leiden tot een vermindering van de verstoring van broedlocaties van zwarte stern.	Nee
A229 Ijsvogel	Nee	
A292 Snor	Om in de toekomst voldoende leefgebied te behouden voor het halen van de instandhoudingsdoelstelling kan beheer gericht op het tegengaan van verbossing noodzakelijk zijn.	
A295 Rietzanger	Om in de toekomst voldoende leefgebied te behouden voor het halen van de instandhoudingsdoelstelling kan beheer gericht op het tegengaan van verbossing noodzakelijk zijn.	
A298 Grote karekiet	De trend is sterk negatief. Om de instandhoudingsdoelen te halen moeten maatregelen genomen worden die zorgen voor meer watterriet waar de soort kan broeden. Bovendien moeten maatregelen worden genomen als het plaatsen van ganzenrasters en populatiebeheer die leiden tot een vermindering van vraatschade aan broedbiotoop door grauwe gans.	
Vogelrichtlijnsoort, niet-broedvogel		
A017 Aalscholver	Nee	
A041 Kolgans	Nee	
A043 Grauwe gans	Nee	
A050 Smient	Nee	
A051 Krakeend	Nee	
A056 Slobeend	Nee	
A059 Tafeleend	Nee	
A068 Nonnetje	Nee	

MAATREGELEN

4.1 INLEIDING

In de afgelopen jaren zijn er reeds veel natuurherstelmaatregelen uitgevoerd om knelpunten aan te pakken en aan de verbeter- en uitbreidingsopgaven te voldoen. Voor duurzaam behoud en ontwikkeling zijn ook in de komende beheerplanperiode aanvullende maatregelen nodig. Deze maatregelen worden in dit hoofdstuk besproken.

Het gaat om maatregelen voor drie beheerplanperioden. De maatregelen worden uitgevoerd ten behoeve van het realiseren van de instandhoudingsdoelen. Het gaat hierbij om behoud en de uitbreiding van de oppervlaktes van de verschillende habitattypen, en ten behoeve van het behoud en de verbetering in kwaliteit daarvan (ten opzichte van de referentiesituatie). Daarnaast worden maatregelen uitgevoerd ten behoeve van de vogel- en habitatrictlijnsoorten.

Maatregelen zijn zoveel mogelijk gekwantificeerd, waarbij voor de eerste beheerplanperiode geldt dat minimaal behoud van de omvang en kwaliteit van habitattypen en behoud van de kwaliteit en omvang van leefgebieden van soorten gerealiseerd moet worden ten opzichte van de referentiesituatie. Dit beheerplan gaat echter verder. Het is de ambitie om in de eerste beheerplanperiode de uitbreidings- en verbeteringsopgave voor de habitattypen en habitatsoorten eveneens te realiseren (zie paragraaf 1.4). Voor vogelrichtlijnsoorten is het de ambitie de behoudsopgave te realiseren. Het beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan, maar vormt hiervoor wel het kader. Bij de detailuitwerking kan -indien noodzakelijk en wenselijk- gemotiveerd worden afgeweken van de maatregelen en de kwantificering wanneer dit het realiseren van de instandhoudingsdoelen ten goede komt.

De uiteindelijke maatregelen, de omvang ervan en de locaties waar ze worden uitgevoerd, zijn gebaseerd op de beoordeling van de terreinbeheerder, waterbeheerder en deskundigen, en worden vastgelegd in uitvoeringsplannen. De detailuitwerking en de realisatie van maatregelen worden in samenwerking door de relevante gebiedspartijen (waaronder Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Waterschap Amstel Gooi en Vecht (AGV), de provincies Utrecht en Noord-Holland) uitgevoerd. Vooruitlopend op dit beheerplan is al een groot aantal maatregelen genomen voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen (waaronder KRW-maatregelen, herstelmaatregelen al dan niet in het kader van het PAS, Life-maatregelen, maatregelen in het kader van de realisatie van het NNN etc.).

Op basis van monitoring (zie hoofdstuk 8) en nader onderzoek (zie hoofdstuk 9) wordt na de eerste planperiode bepaald welke maatregelen in de tweede planperiode nodig zijn. Daartoe wordt aan het einde van de eerste beheerplanperiode een evaluatie uitgevoerd van de uitgevoerde maatregelen en de kwaliteit en omvang van instandhoudingsdoelen.

Naast de natuurherstelmaatregelen zoals opgenomen in het beheerplan is het voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen essentieel dat de stikstofneerslag gaat dalen, waardoor op termijn de kritische depositiewaarde (KDW) voor de stikstofgevoelige habitattypen niet meer wordt overschreden. In de Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017 is aangegeven waar de KDW voor habitattypen wordt overschreden. In het kader van de structurele aanpak stikstof zijn de volgende elementen benoemd voor de aanpak van de stikstofproblematiek in Natura 2000-gebieden: maatregelen ten behoeve van natuurbehoud en -herstel, een natuurinclusieve ruimtelijke inrichting, het terugdringen van de stikstofdepositie, bronmaatregelen gericht op stikstofreductie, monitoring en bijsturing, de uitwerking van een gebiedsgerichte aanpak en regelgeving (zie ook paragraaf 1.6). Deze aanpak wordt de komende jaren (tot 2030) verder uitgewerkt en uitgevoerd in samenwerking tussen Rijk, provincies en de relevante gebiedspartijen.

4.2 ALGEMEEN

Omvang van maatregelen

De omvang van de maatregelen is gebaseerd op de beoordeling van terreinbeheerders, waterschap AGV en deskundigen. Maatregelen worden zoveel mogelijk in de eerste beheerplanperiode uitgevoerd. De omvang, aard en uitvoering van de maatregelen wordt nader uitgewerkt in inrichting- en uitvoeringsplannen die door de beheerders en het waterschap op basis van hun expertise en op informatie over de situatie ter plekke worden opgesteld. Na de eerste beheerplanperiode zal worden geëvalueerd in welke mate de maatregelen zijn gerealiseerd en wat er in de volgende beheerplanperiode nodig is om de Natura 2000-doelen te behalen.

Natuurherstelmaatregelen

In dit hoofdstuk zijn natuurherstelmaatregelen geformuleerd die nodig zijn om de instandhoudingsdoelen te realiseren. Het betreft systeemmaatregelen en meer effectgerichte maatregelen die bij de uitwerking van de instandhoudingsdoelen (paragraaf 4.3) zijn benoemd. Een deel van de maatregelen is erop gericht de verzurende en vermestende werking van stikstof tegen te gaan.

Plaggen

Eén van de natuurherstelmaatregelen is plaggen. Het wordt ingezet om de verlandingsreeks weer te bevorderen. Vanwege stikstofneerslag, voormalig agrarisch gebruik, beheer, verzuring is het soms nodig om de voedselrijke bovenlaag te verwijderen, om de moslaag te verwijderen, om vernatting te realiseren (oa beter benutten kwelwater) of verflauwen van de oevers. Plaggen heeft veelal ook tot resultaat dat er minder voedingsstoffen in het water komt. Er wordt naar gestreefd plaggen zó in te zetten dat het een bijdrage levert aan de reductie van de CO₂-emissie.

Regulier beheer

Bij de uitwerking van de maatregelen zijn we ervan uitgegaan dat regulier beheer in het kader van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) wordt voortgezet. De reguliere beheermaatregelen zijn dan ook niet in dit beheerplan uitgewerkt.

4.3 OPGAVE EN PRIORITERING

4.3.1 Landschapsecologische opgave

In deze paragraaf is op basis van de analyse in paragraaf 3.2.1 de landschapsecologische opgave bepaald.

De landschapsecologische opgave voor de Oostelijke Vechtplassen bestaat in hoofdlijnen uit:

- Het optimaal gebruik maken van kwelwater voor het behoud en de ontwikkeling van aquatische habitattypen en habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks. Om dit te bereiken is het nodig (water) systeemmaatregelen te nemen;
- Het verminderen van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater.
- Herstel van de verlanding onder andere door het verminderen van de nutriëntenbelasting, het vergroten van de kwelwaterinvloed, het aanleggen van nieuwe petgaten en ruimte voor verlanding in slootoevers.
- Herstelbeheer en het terugzetten van de successie (door bijvoorbeeld het verwijderen van bosopslag of het opnieuw opengraven van petgaten)
- Het terugdringen van vraat (door grauwe gans en Amerikaanse rivierkreeft), en het uitvoeren van exotenbeheer
- Het terugdringen van de verzurende en vermestende effecten van stikstofdepositie
- Het verbinden van leefgebieden van soorten (ontsnippering)

Deze opgave is in paragraaf 4.4 concreet uitgewerkt in maatregelen per deelgebied en/of soort.

Aansluiten bij gebiedspotenties

Niet alle instandhoudingsdoelen kunnen overal worden gerealiseerd. Binnen het habitatrictlijngebied is een duidelijke differentiatie aanwezig in potenties voor het realiseren van habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks en nat schraalgrasland (Blauwgrasland) die samenhangt met de aanwezigheid van kwel. Dit is in de landschapsecologische systeemanalyses (LESA's) voor de Oostelijke Vechtplassen in beeld gebracht (zie Ridder et al, 2012; Sleeking et al, 2013; Ridder en Kolkman, 2013) .

De hoogste potenties voor de habitattypen horend bij de mesotrofe verlandingsreeks en blauwgrasland zijn aanwezig in de kwelzones aan de oostkant van de Oostelijke Vechtplassen. Voor het Utrechtse deel van het habitatrichtlijngebied binnen de Oostelijke Vechtplassen zijn de hoogste potenties voor deze habitattypen aanwezig in de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en de Westbroekse Zodden (De Ridder en Kolkman, 2013). Hoge potenties zijn hier eveneens aanwezig in de Molenpolder, Tienhovense Plassen en Maarsseveense Zodden.

Voor het Noord-Hollandse deel van het habitatrichtlijngebied binnen de Oostelijke Vechtplassen zijn de hoogste potenties voor de habitattypen horend bij de mesotrofe verlandingsreeks en blauwgrasland aanwezig in het oostelijk deel van deelgebied Ankeveen, 't Hol en Weersloot (Ridder, R., 2017; Provincie Noord-Holland, 2017; Sleekink et al, 2013, de Ridder en Kolkman, 2013)). Hoge potenties zijn eveneens aanwezig in Kortenhoef oost, het midden en oosten van deelgebied Vuntus en een deel van deelgebied de Ster (het oosten van het Drechtgebied).

Maatregelen gericht op het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor de mesotrofe verlandingsreeks en blauwgrasland zijn het meest kansrijk in de genoemde gebieden. Dit is bij de uitwerking van de maatregelen in de deelgebieden meegenomen (zie uitwerking deelgebieden in paragraaf 4.4.1).

Voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor de aquatische habitattypen wordt aangesloten bij de Kaderrichtlijn Water maatregelen. Omdat voor de Kaderrichtlijn Water een goede ecologische kwaliteit (GEP) in alle waterlichamen gehaald moet worden, is voor de maatregelen voor aquatische habitattypen geen gebiedsdifferentiatie aan te geven en hebben maatregelen in alle gebieden (dezelfde) prioriteit.

4.3.2 Prioritering en planning van maatregelen

Uit de landschapsecologische opgave blijkt dat (systeem)maatregelen die leiden tot waterkwaliteitsverbetering van groot belang zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelen (met name voor de habitattypen en diverse habitatsoorten). Dezelfde waterkwaliteitsmaatregelen zijn eveneens nodig voor het behalen van de ecologische doelen van de Kaderrichtlijn Water. Voor de Kaderrichtlijn Water geldt dat de doelen in 2027 gehaald moeten zijn. Dit betekent dat de waterkwaliteitsmaatregelen grotendeels binnen de eerste beheerplanperiode moeten worden genomen.

Voor de kernopgave 4.09 ('Alle successiestadia laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd') geldt een sense of urgency voor de wateropgave (zie paragraaf 3.2). Een sense of urgency is aan een wateropgave toegekend wanneer het niet uitvoeren van watermaatregelen binnen 10 jaar leidt tot onherstelbare schade aan de instandhoudingsdoelen. Dit betekent dat het urgent is om de watermaatregelen in de eerste beheerplanperiode uit te voeren.

Voor diverse habitattypen geldt een uitbreidingsdoelstelling (uitbreiding van oppervlakte) en verbeteringsdoelstelling (verbetering van kwaliteit)(zie ook tabel 1.1). Het gaat hierbij om de aquatische habitattypen (Kranswierwateren (H3140) en Meren met Krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150)) en diverse habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks (Trilvenen H7140A, Veenmosrietland H7140B, Galigaanmoerassen H7210). Voor Blauwgraslanden (H6410) geldt alleen een verbeteringsdoelstelling.

Een belangrijke kans voor het realiseren van de uitbreidingsdoelstellingen is de realisatie van het NNN binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied en de uitvoering van het gebiedsakkoord voor de Oostelijke Vechtplassen (Provincie Noord-Holland, 2017). Bij de realisatie van het NNN kan er nieuw areaal natuurgrond worden ingericht die bijdraagt aan het halen van de uitbreidingsdoelstelling. Bovendien worden er in het kader van de realisatie van het NNN per deelgebied inrichtingsplannen opgesteld die leiden tot kwaliteitsverbetering. Het NNN moet uiterlijk in 2027 zijn gerealiseerd. De maatregelen in het kader van het gebiedsakkoord moeten eveneens in 2027 zijn gerealiseerd. Gezien de opgave voor de realisatie van het NNN en het gebiedsakkoord OVP is het realiseren van de uitbreidingsopgave voor de aquatische habitattypen en de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks in de eerste beheerplanperiode het uitgangspunt.

In Utrecht is in de afgelopen jaren een aanzienlijk oppervlakte nieuwe natuur gerealiseerd binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied (zie paragraaf 4.4.1). Landbouwgebied is omgevormd naar natuur en ingericht. Daarnaast zijn ook herstelmaatregelen en watermaatregelen uitgevoerd die bijdragen aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen (behoud en verbetering van kwaliteit van habitattypen en behoud en uitbreiding van oppervlak van habitattypen).

Kwantificering van de uitbreidingsopgave voor de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks

In de Oostelijke Vechtplassen is over een oppervlakte van ca. 44 ha een habitatype aanwezig dat behoort tot de mesotrofe verlandingsreeks en blauwgrasland (H4010B, H6410, H7210 en H7140A en B) (zie paragraaf 3.4.1).

In dit beheerplan hanteren we als vuistregel voor de Oostelijke Vechtplassen dat op vier maal het bestaande oppervlak aan habitattypen voor mesotrofe verlanding (inclusief blauwgrasland) condities gerealiseerd moeten worden, waar deze habitattypen zich in principe kunnen ontwikkelen (zie tekstkader 4.1 voor de onderbouwing). Het gaat dus om circa 176 ha (bruto uitbreiding). Het netto uitbreidingsdoel is 44 ha (zie tekstkader 4.1). Monitoring moet uitwijzen of met de bruto uitbreiding van 176 ha het netto uitbreidingsdoel van 44 ha daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

De gewenste standplaatscondities voor de genoemde habitattypen worden gerealiseerd door de inzet van een integraal pakket van maatregelen met name in de deelgebieden waar potenties aanwezig zijn voor deze habitattypen. Het betreft het oostelijk deel van deelgebied Ankeveen, 't Hol, Weersloot, Kortenhoef oost, het oosten en midden van deelgebied Vuntus en een deel van deelgebied de Ster (het oosten van het Drechtgebied) (zie paragraaf 4.3.1). Dit betekent dat op systeemniveau binnen deze deelgebieden een watersysteem met goede peilen en waterkwaliteit, invloed van grondwater, beperkte nutriëntenbelasting en beheersing van exoten en vraat moet worden gerealiseerd. Op standplaatsniveau kan de gewenste ontwikkeling van de habitattypen worden gerealiseerd door herstel of omvorming van bestaande natuur (die op dit moment niet kwalificeert als habitatype) of door inrichting van nieuwe natuur in het kader van de realisatie van het NNN. Het realiseren van de uitbreidings- en verbeteringsdoelstelling kan onder deze condities plaatsvinden in open water, omgevormde of herstelde natuur of op nieuw ingerichte natuurgebieden binnen het NNN.

Tekstkader 4.1 Onderbouwing uitbreidingsdoelstelling voor de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks

Door Bijlsma et al (2014) is voor een groot aantal habitattypen een analyse gemaakt van de uitbreidings- (of behouds) doelstelling op landelijke schaal. Uitgangspunt voor de analyse is de realisatie van een gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen op landelijke schaal. Bij de analyse speelt de historische ontwikkeling van habitattypen een belangrijke rol. Voor de habitattypen H7140A+B die van groot belang zijn voor de meso-trofe verlandingsreeks, geldt als peiljaar voor de analyse van de uitbreidings- (of behouds)doelstelling 1950, omdat de meeste overgangs- en trilvenen in het midden van de 20ste eeuw uitvoerig gedocumenteerd zijn en toen hydrologisch en biologisch nog in goede conditie verkeerden. Als referentiesituatie voor Natura 2000 is de situatie in 2010 genomen. Op basis van de achteruitgang in deze 60 jaar is een Favourable Reference Area bepaald: een oppervlak waarbij duurzame gunstige instandhouding mogelijk is. Deze komt voor de overgangs- en trilvenen uit op huidig 15 ha, historisch 20-29 ha. Dat is een factor 1,3 tot 1,9. Wanneer de bovenzijde van de range wordt gehanteerd is het netto uitbreidingsdoelstelling factor 2, dat wil zeggen dat het huidige oppervlak moet worden verdubbeld.

Omdat niet alle uitbreidingsmaatregelen leiden tot kwalificerend habitat en bovendien rekening moet worden gehouden met successie wordt deze vermenigvuldigd met factor 4. Op een oppervlak van vier maal het huidige oppervlakte van de mesotrofe verlandingsreeks moeten condities worden gerealiseerd waar deze habitattypen zich kunnen ontwikkelen.

Het is lastiger om de uitbreidingsopgave voor de aquatische habitattypen Kranswierwateren (H3140) en Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) te kwantificeren. Bovengenoemde denklijn voor de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks kan niet worden gebruikt voor de aquatische habitattypen H3140 en H3150. Door het uitvoeren van de KRW waterkwaliteitsmaatregelen die voor de derde KRW planperiode (2022-2027) zijn gepland, kan het potentieel geschikte leefgebied voor deze habitattypen aanzienlijk toenemen, mits de ontwikkeling hiervan niet door andere factoren wordt beperkt zoals bijvoorbeeld door vraat door Amerikaanse rivierkreeft en de aanwezigheid van invasieve exoten als waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid. In dit beheerplan zijn de KRW maatregelen opgenomen, evenals de bestrijding van Amerikaanse rivierkreeft en de genoemde invasieve exoten (zie verder paragraaf 4.4.1).

Broedvogels

De broedvogelpopulatie voor woudaap, roerdomp, grote karekiet, porseleinhoen en zwarte stern ligt (ver) onder het instandhoudingsdoel. Voor deze soorten zijn maatregelen in de eerste beheerplanperiode dan ook noodzakelijk. Voor roerdomp, purperreiger, snor en grote karekiet geldt in de Oostelijke Vechtplassen bovendien een sense of urgency voor de beheeropgave. Dit betekent eveneens dat beheermaatregelen voor deze soorten in de eerste beheerplanperiode moeten worden uitgevoerd.

4.4 MAATREGELEN PER INSTANDHOUDINGSDOEL

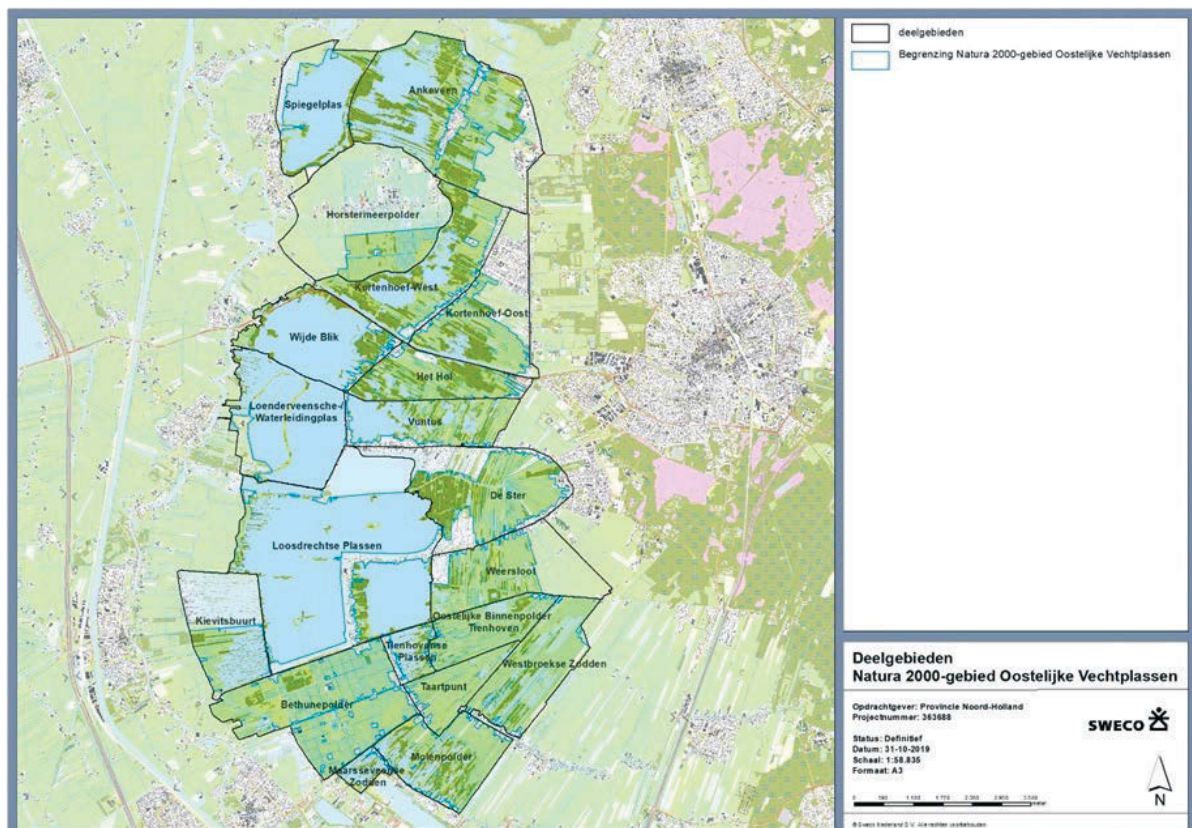
In deze paragraaf zijn maatregelen uitgewerkt mede op basis van de informatie uit paragraaf 3.4, systeemkenmerken en de opgaven voor uitbreiding en verbetering. In paragraaf 3.4 zijn per instandhoudingsdoel knelpunten en perspectieven benoemd en de noodzaak voor het nemen van maatregelen.

4.4.1 Maatregelen voor habitattypen

Alleen voor de habitattypen Ruigten en zomen H6430A (met moerasspirea) en H6430B (met harig wilgenroosje) zijn geen maatregelen nodig (zie paragraaf 3.4 en 3.5). Voor alle overige habitattypen zijn wél maatregelen noodzakelijk voor het behalen van het instandhoudingsdoel. Het gaat om Kranswierwateren (H3140), Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150), Vochtige heiden (H4010B), Blauwgraslanden (H6410), Trilvenen (H7140A), Veenmosrietlanden (H7140B), Galigaanmoerassen (H7210) en Hoogveenbossen (H91D0).

Maatregelen voor de habitattypen zijn per deelgebied beschreven in bijlage 4.1 (zie begrenzing deelgebieden figuur 4.1). Het betreft alleen een beschrijving van de deelgebieden die als habitatrichtlijngebied zijn aangewezen (zie figuur 1.1. voor de begrenzing van het habitatrichtlijngebied). Alleen voor de gebieden die als habitatrichtlijngebied zijn aangewezen, gelden immers instandhoudingsdoelen voor habitattypen. Het kan wél zo zijn dat maatregelen buiten het habitatrichtlijngebied nodig zijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen in het habitatrichtlijngebied. Deze maatregelen zijn dan natuurlijk eveneens opgenomen. Bijlage 4.1 richt zich op de deelgebieden in het Noord-Hollandse deel van de Oostelijke Vechtplassen met uitzondering van de Horstermeerpolder en het Noorderpark (inclusief Kievitsbuurt zuid). De plannen voor de Horstermeerpolder komen in deze paragraaf aan de orde (zie kopje 'natuurontwikkeling in de Horstermeerpolder').

Figuur 4.1. Ligging en begrenzing van de deelgebieden in de Oostelijke Vechtplassen. Terreinen die binnen de bearensina van het Natura 2000-gebied liaaen zijn donkerder weeraaeven

Voor een deel van de Utrechtse deelgebieden die vallen onder de habitatrichtlijn (Oostelijke Binnenpolder Tienhoven, Westbroekse Zodden, Molenpolder en Maarsseveense Zodden), is eerder een natuurontwikkelingsplan opgesteld dat bijdraagt aan de realisatie van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor de Oostelijke Vechtplassen (Kamerling, J.M. en Meyling, M.O., 2016). Dit plan is uitgevoerd/in uitvoering. Voor de Horstermeerpolder is eveneens een plan opgesteld (Van 't Veer, 2016) dat bijdraagt aan de realisatie van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen in de Oostelijke Vechtplassen. De uitvoering van deze plannen vormt een integraal onderdeel van dit beheerplan.

In het plan voor de Natuurontwikkeling Oostelijke Vechtplassen (Kamerling, J.M. en Meyling, M.O., 2016) zijn geen maatregelen opgenomen tegen vraat door Amerikaanse rivierkreeft. Dit is echter wél een knelpunt voor het behalen van de instandhoudingsdoelen voor de aquatische habitattypen (Kranswierwateren (H3140) en Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150)) en levert mogelijk eveneens een knelpunt voor het op gang komen van de (mesotrofe) verlanding. Een aanvullende maatregel voor deze deelgebieden is dan ook het verminderen van vraat door de Amerikaanse rivierkreeft (zie bijlage 4.1).

Natuurontwikkeling Oostelijke Vechtplassen in de provincie Utrecht

In het kader van de natuurontwikkeling Oostelijke Vechtplassen in de provincie Utrecht zijn op grote schaal maatregelen genomen voor de realisatie van Natura-2000 instandhoudingsdoelen (Kamerling, J.M. en Meyling, M.O., 2016).

De natuurontwikkeling is met name gericht op het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor Kranswierwateren (uitbreiding oppervlakte en verbetering H3140), Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit H3150), Blauwgrasland (behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit H6410), Trilvenen (uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit H7140A), Veenmosrietland (uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit H7140B) en rietmoeras ten gunste van de Natura 2000-moerasvogels (broedvogels). De overige instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-gebied, liften mee op de positieve effecten van de voorgenomen maatregelen. In onderstaand overzicht zijn per deelgebied de maatregelen op hoofdlijnen aangegeven.

Ongeveer 1/3 tot 1/4 van de oppervlakte van de maatregelen betreft natuurherstelmaatregelen, de rest van de maatregelen (2/3 tot 3/4 van de oppervlakte) betreft uitbreiding.

Gebied	Maatregelen
<i>Oostelijke Binnepolder van Tienhoven</i>	Door maaiveldverlaging in laag gelegen percelen kan het kwelrijke oppervlaktewater bij hoog peil over het maaiveld stromen. Hoge (zand)ruggen zijn niet geplagd, wel verschaald. Dit zorgt voor herstel van oorspronkelijk hoogteverschil / microreliëf en bevordert lokale kwelstromen. Een nieuwe watergang zorgt voor afvoer van wateroverschot naar de Nedereindsche Vaart. Dit met kwel gevoede oppervlaktewater wordt ingelaten in Molenpolder en Noorder Maarsseveense Plassen.
<i>Westbroekse Zodden</i>	Na het plaggen van de noordelijk gelegen percelen treedt het kwelwater oppervlakkig uit, evenals in de nieuw gegraven en herstelden petgaten. Dichtgegroeide petgaten zijn door ontbossen (rooien) hersteld. Hoge ruggen in het landschap zijn behouden gebleven. Hier is alleen de toplaag (grasmat) verwijderd om natuurwaarden te ontwikkelen.
<i>Molenpolder</i>	Het oppervlaktewater –ook in nieuw gegraven petgaten– wordt in eerste instantie gevoed vanuit de Westbroekse zodden en de Oostelijke Binnepolder van Tienhoven en heeft een goede kwaliteit. Verzuurde veenmosrietlanden zijn geplagd en in successie teruggezet. Lokaal is moerasbos gerooid voor ontwikkeling van veenmosrietland. Enkele oevers zijn afgeschuind voor rietland voor moerasvogels.
<i>Noorder- en Maarsseveense plassen</i>	Het oppervlaktewater –ook in nieuw gegraven petgaten– wordt in eerste instantie gevoed vanuit de Westbroekse zodden en de Oostelijke Binnepolder van Tienhoven en heeft een goede kwaliteit. Verzuurde veenmosrietlanden zijn geplagd en teruggezet in successie. Lokaal is moerasbos gerooid voor ontwikkeling van veenmosrietland. Enkele oevers zijn afgeschuind voor rietland voor moerasvogels.

De maatregelen moeten uiteindelijk resulteren in de natuurdoelen binnen het Utrechtse deel van de Oostelijke Vechtplassen die in onderstaand overzicht zijn weergegeven.

	Percentage van het maatregelengebied wat hiervoor wordt ingericht	Aantal hectare (totaal = 170 ha)
(Grond)waterstanden hoger dan 20cm boven maaiveld: Kranswierwater (H3140), Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) en rietmoeras (ten gunste van moerasvogels)	23%	39,1 ha
Grond)waterstanden tussen 5 en 20cm boven maaiveld: Trilveen (H7140A) (en meeliftend: galigaanmoeras (H7210))	21%	35,7 ha
(Grond)waterstanden 5cm boven maaiveld tot 25cm onder maaiveld: Trilveen (H7140A), Blauwgrasland (H6410)(behalve in NMP en MP) en Veenmosrietland (H7140B)(en meeliftend: moerasheide H4010B), Ruigten en zomen (H6430A+B) en hoogveenbos (H91D0))	21%	35,7 ha
Grondwaterstanden dieper dan 25cm onder maaiveld: Schrale hooilanden en heidevegetaties	35%	59,5 ha

Natuurontwikkeling Bethunepolder

In de Bethunepolder is een herinrichting uitgevoerd die onder andere is gericht op het realiseren van natuurdoelen in de Bethunepolder (van Leerdam et al, 2012; Lodewijk, M, 2012, provincie Utrecht, 2012)(zie verder paragraaf 4.4.3). De peilopzet die in deze herinrichting is gerealiseerd, leidt tot een afname van de infiltratie in het omringende habitatrichtlijngebied en draagt daarmee bij aan het realiseren aan de instandhoudingsdoelen voor de aquatische habitattypen en de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks in het omringende gebied.

Natuurontwikkeling in de Horstermeerpolder

Het zuidelijk deel van de Horstermeerpolder is begrensd als Vogel- en Habitatrichtlijngebied (zie figuur 1.1.). Daarnaast is een deel van de Horstermeerpolder als NNN begrensd. Voor de Horstermeerpolder is een natuurontwikkelingsplan opgesteld voor het realiseren van de opgaven voor Natura 2000, NNN en Kaderrichtlijn Water (Van 't Veer, 2016).

De Horstermeer is onder meer aangewezen vanwege de aanwezigheid van noordse woelmuis (Van 't Veer, 2016). Andere Natura 2000 soorten die de Horstermeerpolder als leefgebied gebruiken zijn zeggekorfslak, snor en rietzanger. In beperkt aantal gebruiken ijsvogel, grauwe gans, kolgans en smient het gebied als foerageer- of rustgebied. Vanwege de aanwezige kwel zijn er ook potenties voor kritische Natura 2000-soorten van natte rietlanden, waaronder porseleinhoen, purperreiger en roerdomp. In bossen waar omgevallen takken boven de kwel sloten liggen, zijn ook potenties aanwezig voor ijsvogel (Harder 2005, 2006). In aaneengesloten oppervlakten wilgenbos (2 ha) in grote rietvelden kunnen op termijn mogelijk ook potenties ontstaan voor broedende aalscholvers.

In het natuurontwikkelingsplan wordt het meest zuidelijke deel van het Natura 2000-gebied binnen de Horstermeerpolder aangeduid als Nieuwe Oeverlanden. Het gedeelte van het Natura 2000-gebied ten noorden van de Nieuwe Oeverlanden wordt aangeduid als het NERA-landschap.

Natuurdoelen en maatregelen NERA-landschap

Het NERA-landschap is een halfopen en gevarieerd coulisselandschap dat het noordelijk deel vormt van het Natura 2000-gebied. Dit landschapstype bestaat uit een afwisseling van Kruiden- en faunarijke graslanden, orchideeënrijk vochtig hooiland en moeras met droog en vochtig riet en wilg. De rietlanden vormen een belangrijk leefgebied voor rietvogels, bijzondere struweelvogels (nachttegaal, spotvogel) en ringslang. Langs de oevers zijn kansen voor noordse woelmuis aanwezig. Ten opzichte van de huidig toegewezen natuurtypen wordt het landschap opener en gevarieerder. Grote bosoppervlakten zullen worden teruggezet in struweel en bos met een kleiner oppervlak.

Natuurdoelen en maatregelen Nieuwe oeverlanden

De Nieuwe oeverlanden is een brede zone met een complex van droog, vochtig en nat rietland in het zuidelijk deel van het Natura 2000-gebied binnen de Horstermeerpolder. De overjarige rietlanden zijn van belang als leefgebied voor de Natura 2000-soorten Noordse woelmuis, rietzanger, snor en zeggekorfslak. Bij een verbeterde inrichting en hydrologie ontstaan er ook kansen voor roerdomp, porseleinhoen en purperreiger. Plaatselijk kunnen kleine geïsoleerde oppervlakten met laagveenbos ontstaan, waarin ijsvogel kan broeden. De rietlanden betreffen een lokale invulling van het natuurtype moeras. Grote oppervlakten met ondiep, open water worden niet nagestreefd.

In de Horstermeerpolder dragen de natuurdoelen gericht op vergroting van het oppervlak aan overjarig en nat rietland, het meest bij aan de instandhoudingsdoelen van Natura 2000. Door inrichting en beheer kan het kwaliteitsniveau van de huidige aanwezige Natura 2000 waarden worden verhoogd. Het betreft de soorten noordse woelmuis, rietzanger, zeggekorfslak en ijsvogel. Door het nemen van waterhuishoudkundige maatregelen kan het kwaliteitsniveau van meerdere Natura 2000 soorten met een sense of urgency opdracht voor het beheer (noordse woelmuis, purperreiger, snor) en een uitbreidingsdoelstelling (roerdomp) worden vergroot.

Een combinatie van afdammen van sloten ten zuiden van de Radioweg en tegelijkertijd het afplaggen en verflauwing van de oevers zal tot de meest gunstige verbetering van de natuurwaarden leiden. Hiermee kan de kwaliteit van het leefgebied van roerdomp, snor, noordse woelmuis en zeggekorfslak in de Horstermeerpolder het meest worden vergroot. Bij aanvullende beheermaatregelen (maaien en afvoeren van zeggenvegetaties) ontstaan er ook kansen voor leefgebied van porseleinhoen.

4.4.2 Maatregelen voor habitatsorten

Voor de habitatsorten zeggekorfslak, gevlekte witsnuitlibel, rivierdonderpad, groenknolorchis en noordse woelmuis zijn maatregelen nodig (zie paragraaf 3.5).

Maatregelen die genomen worden voor de verbetering van de waterkwaliteit (zie paragraaf 4.3.1) en de habitattypen Kranswierwateren (H3140) en Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) komen ten goede aan het leefgebied van de gevlekte witsnuitlibel. Aanvullende maatregelen zijn dan ook niet nodig voor gevlekte witsnuitlibel. Voor de groenknolorchis geldt dat met name de maatregelen die genomen worden voor het habitatype Trilvenen (H7140A) ten goede komen aan het leefgebied van de groenknolorchis. Aanvullende maatregelen zijn dan ook evenmin nodig voor groenknolorchis.

Voor rivierdonderpad geldt dat maatregelen die genomen worden voor de verbetering van de waterkwaliteit (zie paragraaf 4.3.1) en de habitattypen Kranswierwateren (H3140) en Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) ten goede komen aan het leefgebied van de rivierdonderpad. Voor rivierdonderpad is aanvullende monitoring nodig omdat de trend onbekend is en ook niet duidelijk is of isolatie van de populatie een knelpunt vormt. Voor meervleermuis is eveneens aanvullende monitoring nodig omdat de trend onbekend is.

Op basis van bovenstaande blijkt dat alleen voor de habitatsorten zeggekorfslak en noordse woelmuis aanvullende maatregelen nodig zijn.

Habitatsoort: H1016 - Zeggekorfslak

De huidige trend voor de omvang en kwaliteit van het leefgebied voor de zeggekorfslak is stabiel (zie paragraaf 3.4.2). Het leefgebied van de zeggekorfslak (Grote zeggenmoeras) is stikstofgevoelig en de KDW wordt tot 2030 overschreden (Gebiedsanalyse Oostelijke Vechtplassen 2017). Vanwege de overschrijding zijn maatregelen nodig. In de Gebiedsanalyse (2017) is als maatregel opgenomen: opslag verwijderen en/of gefaseerd maaien in grote zeggenmoeras over een oppervlak van maximaal 3,00 ha verdeeld over de Spiegelplas, de Wijde Blik, Terra Nova, de Suikerpot en de Oostelijke Binnenpolder.

Daarnaast draagt uitvoering van het natuurontwikkelingsplan 'Natuur in en rondom de Horstermeerpolder' (Van 't Veer, 2016) bij aan nieuw leefgebied voor de zeggekorfslak.

H1016	Doel / Trend	Maatregelen BP1	Maatregelen BP2+3
Oppervlakte	=/=	opslag verwijderen en/of gefaseerd maaien in grote zeggenmoeras over een oppervlak van maximaal 3,00 ha	
Kwaliteit	=/=	opslag verwijderen en/of gefaseerd maaien in grote zeggenmoeras over een oppervlak van maximaal 3,00 ha	

Habitatsoort: H1340 - Noordse woelmuis

Op basis van verspreidingsonderzoek is een negatieve trend aangeduid (zie paragraaf 3.4.2). Zonder maatregelen is het de verwachting dat de soort verder achteruit gaat. Het gaat hierbij om maatregelen die leiden tot het vergroten van het oppervlak leefgebied en het verbinden van populaties. Leefgebied bestaat uit allerlei natte moerasvegetaties zoals rietlanden, veenmosrietlanden, verruigde rietlanden etc. Vegetaties met veel opslag van bomen worden gemeden, evenals wilgstruweel (De Jong et al, 2004). Natuurontwikkeling gericht op open, natte rietmoerasgebieden die worden geflankeerd door extensief beweidde en regelmatig geïnundeerde graslanden bieden dan ook kansen voor de noordse woelmuis.

Natte, open rietmoerasgebieden die geschikt zijn voor moerasvogels vormen ook een geschikt habitat voor de noordse woelmuis. De maatregelen die leiden tot leefgebied voor moerasvogels zullen daarom ook bijdragen tot extra leefgebied voor noordse woelmuis (zie paragraaf 4.4.3). Bovendien wordt in het kader van de realisatie van het NNN in Oostelijke Vechtplassen potentieel extra leefgebied gecreëerd voor noordse woelmuis. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om nat schraalland of moeras (zie uitwerking van gebieden in paragraaf 4.4.1 en bijlage 4.1). Daar waar voor specifieke deelgebieden inrichtingsplannen worden opgesteld in het kader van de realisatie van het NNN wordt het creëren van extra leefgebied voor noordse woelmuis als onderdeel van de opgave meegenomen. Dit speelt bijvoorbeeld in de deelgebieden Ankeveense Plassen, Kortenhoef oost, Kortenhoef west, Vuntus, Weersloot en Ster.

In het kader van de natuurontwikkeling Oostelijke Vechtplassen in de provincie Utrecht zijn op grote schaal maatregelen genomen of in voorbereiding voor de realisatie van Natura-2000 instandhoudingdoelen (Kamerling, J.M. en Meyling, M.O., 2006)(zie paragraaf 4.3.1). In het plan is aangegeven dat habitatsoorten meeliften in de natuurontwikkeling. Potentieel leefgebied is gerealiseerd in alle deelgebieden met name langs watergangen waar de oever is afgevlakt en in gebieden waar de waterstand 5 tot 20 cm boven maaiveld is. Ook het invoeren van een flexibel peilbeheer in dit gebied draagt bij aan het realiseren van potentieel leefgebied voor noordse woelmuis.

Daarnaast draagt uitvoering van het natuurontwikkelingsplan 'Natuur in en rondom de Horstermeerpolder' (Van 't Veer, 2016) bij aan nieuw leefgebied voor de noordse woelmuis (zie paragraaf 4.4.1).

Extra maatregelen

In 2017 is er in een onderzoek uitgevoerd naar de noordse woelmuis in de Oostelijke Binnenveld van Tienhoven en de Westbroekse Zodden (de Jong, van der Ploeg en Steen, 2017). In dit rapport zijn aanbevelingen voor het beheer opgenomen die bijdragen aan het realiseren van de instandhoudingdoelen voor de noordse woelmuis in de Oostelijke Vechtplassen waaronder:

- In rietvegetaties: het toepassen van een cyclisch gefaseerd maaibeheer waarbij 20% van het riet twee jaar blijft overstaan. Hiermee wordt bereikt dat er altijd minimaal één jaar oude ongemaaide delen zijn met voldoende dekking voor de noordse woelmuis en bovendien dat het riet niet verruigd. Uitgangspunt dat de ongemaaide delen met elkaar in verbinding blijven staan, zodat de dieren (noordse woelmuis) zich gemakkelijk kunnen verplaatsen.
- In Trilveen- en natte (schraal)graslandvegetaties: het toepassen van een cyclisch en gefaseerd maaibeheer (zie de Jong, van der Ploeg en Steen, 2017).

Verder wordt in dit rapport aangegeven dat het wenselijk is grote oppervlaktes overjarig riet met elkaar in verbinding te brengen via ongemaaide moerassige oevers, ongemaaide stroken veenmosrietlanden e.d. die als migratieroute kunnen fungeren. In de eerste beheerplanperiode wordt dan ook een ontsnipperingsplan opgesteld op basis van de verspreiding van de noordse woelmuis en locaties waar (potentieel) leefgebied aanwezig is of is gecreëerd. Om de maatregelen te kunnen uitvoeren wordt bij aanvang van de eerste beheerplan periode een leefgebiedenkaart voor noordse woelmuis opgesteld.

Daarnaast is het voor het behoud van de kwaliteit en omvang van het leefgebied van noordse woelmuis nodig om door middel van beheer bosopslag in natte rietlanden en rietoevers tegen te gaan.

H1016	Doel / Trend	Maatregelen BP1*	Maatregelen BP2+3
Oppervlakte	>/<	Opstellen leefgebieden kaart noordse woelmuis	
		Opstellen ontsnipperingsplan. Voor het opstellen van dit plan is aanvullend onderzoek naar de verspreiding van noordse woelmuis gewenst	
		Beheer gericht op het tegengaan van bosopslag in natte rietlanden en in rietoevers	Beheer gericht op het tegengaan van bosopslag in natte rietlanden en in rietoevers
		Toepassen van een cyclisch, gefaseerd maai-beheer over een gedeelte van het oppervlak in rietvegetaties, trilveen- en natte (schraal) graslandvegetaties binnen het leefgebied van noordse woelmuis	Toepassen van een cyclisch, gefaseerd maai-beheer over een gedeelte van het oppervlak in rietvegetaties, trilveen- en natte (schraal) graslandvegetaties binnen het leefgebied van noordse woelmuis
Kwaliteit	>/<	Beheer gericht op het tegengaan van bosopslag in natte rietlanden en in rietoevers	Beheer gericht op het tegengaan van bosopslag in natte rietlanden en in rietoevers
		Toepassen van een cyclisch, gefaseerd maai-beheer over een gedeelte van het oppervlak in rietvegetaties, trilveen- en natte (schraal) graslandvegetaties binnen het leefgebied van noordse woelmuis	Toepassen van een cyclisch, gefaseerd maai-beheer over een gedeelte van het oppervlak in rietvegetaties, trilveen- en natte (schraal) graslandvegetaties binnen het leefgebied van noordse woelmuis

* Het gaat om extra maatregelen bovenop maatregelen die in het kader van andere gebiedsdoelen reeds worden genomen

4.4.3 Maatregelen voor broedvogels

Voor de broedvogels roerdomp, woudaap, grote karekiet, porseleinhoen en zwarte stern zijn maatregelen nodig om het leefgebied uit te breiden omdat de huidige populaties van deze soorten (veel) lager zijn dan het de instandhoudingsdoelen voor deze soorten (zie paragraaf 3.4.3). Hoewel de populatieomvang van de purperreiger net op het instandhoudingsdoel zit, is het toch wenselijk ook voor deze soort maatregelen te nemen om het leefgebied te vergroten. Er is namelijk maar 1 purperreigerkolonie binnen de Oostelijke Vechtplassen aanwezig, hetgeen de soort te kwetsbaar maakt. In tabel 4.1 is een overzicht gegeven van de recente aantallen en de opgave voor de genoemde vogelsoorten.

Tabel 4.1 Recente aantallen broedparen en instandhoudingsdoelstelling moerasvogelsoorten waarvoor maatregelen uitgevoerd dienen te worden.

soort	doel (broedparen)	opgave (broedparen)	recente tellingen ¹					gemiddelde 2015-2019
			2015	2016	2017	2018	2019	
roerdomp	5	1	6	2	2	4	8	4
woudaap	10	10	0	1	0	?	?	0
purperreiger	50	0 (1 kolonie ²)	52	71	62	65	63	62
porseleinhoen	8	5	4	3	1	3	4	3
zwarte stern	110	80	45	41	29	20	16	30
grote karekiet	50	38	12	14	13	12	11	12

¹ gegevens Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS, provincies). Het gemiddelde is naar beneden afgerond.

² voor purperreiger is er feitelijk geen opgave, maar een extra kolonie is wel wenselijk.

Aantallen worden daarom niet genoemd.

Bij woudaap is het aantal in 2018 onbekend. In 2019 was er tenminste één territorium aanwezig volgens Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

In deze paragraaf zijn de maatregelen voor de broedvogels roerdomp, woudaap, grote karekiet, porseleinhoen en zwarte stern uitgewerkt. Daarbij vallen de maatregelen uiteen in twee type maatregelen:

- Natuurherstelmaatregelen die erop zijn gericht (broed)biotoop voor de genoemde soorten te herstellen en uit te breiden (zie paragraaf 4.4.3.1)
- Maatregelen die erop zijn gericht de vraat door grauwe gans aan (potentieel) (broed)biotoop van de genoemde soorten terug te dringen (zie paragraaf 4.4.3.2). De natuurherstelmaatregelen in paragraaf 4.4.3.1 zijn alleen zinvol wanneer de ganzenvraat wordt teruggedrongen.

Matig voedselrijk, helder en insecten- en visrijk water is een belangrijk foerageerbiotoop voor woudaap, roerdomp, purperreiger, grote karekiet en zwarte stern. In bijlage 4.1 is voor de deelgebieden die vallen onder de Habitatrichtlijn een groot aantal waterkwaliteitsmaatregelen opgenomen die bijdragen aan matig voedselrijk, helder water en daarmee aan een mogelijke verbetering van het foerageerbiotoop voor deze soorten. De Loosdrechtse plassen vallen alleen onder de Vogelrichtlijn en niet onder de Habitatrichtlijn. Maatregelen die bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit in de Loosdrechtse plassen dragen eveneens bij aan een mogelijke verbetering van het foerageerbiotoop voor de genoemde broedvogels. Het zijn maatregelen die in het kader van de Kaderrichtlijn Water zijn geprogrammeerd zoals bijvoorbeeld: reductie van de fosfaatbelasting in waterlichaam Ster en Zodden, reductie van zwevend stof door het plaatsen windkerende elementen in de Loosdrechtse plassen (luwtestructuren) en reductie van brasem als de fosfaatbelasting voldoende laag is (zie KRW Factsheet Loosdrechtse plassen van Waternet, 2020). Een complicerende factor hierbij is overigens dat een verlaging van de voedselrijkdom tevens kan leiden tot de achteruitgang van de kwaliteit van waterriet in de Loosdrechtse plassen, het broedbiotoop voor grote karekiet (Verstijnen et al, 2019).

4.4.3.1 Natuurherstelmaatregelen ten behoeve van herstel en uitbreiding van (broed) biotoop voor grote karekiet, roerdomp, purperreiger, woudaap, zwarte stern en porseleinhoen

Voor het Noord-Hollandse deel van de Oostelijke Vechtplassen is een verkenning uitgevoerd naar maatregelen voor het herstel en uitbreiding van (broed)biotoop voor grote karekiet, roerdomp, purperreiger, woudaap, zwarte stern en porseleinhoen (Grutters & Kollen, 2020). De Horstermeerpolder is bij de verkenning buiten beschouwing gelaten omdat voor de natuurontwikkeling in dit gebied een apart planproces wordt doorlopen (zie paragraaf 4.4.1). Op basis van deze verkenning is een selectie van kansrijke gebieden waarvoor natuurherstelmaatregelen nader uitgewerkt worden (provincie Noord-Holland, 2020)(zie overzicht).

Gebied	Maatregelen	doelsoorten
Stichts Ankeveen	herstel open landschap met natte rietlanden. Het gebied waar maatregelen genomen kunnen worden is ruim 70 ha groot	woudaap, purperreiger, zwarte stern, roerdomp en ook grote karekiet (mits er voldoende waterriet tot ontwikkeling komt)
Hollands Ankeveen West	herstel open landschap met natte rietlanden, petgaten en herstel van legakkers. Het gebied waar maatregelen genomen kunnen worden is ruim 60 ha groot. Realisatie moerasgebied met een flexibel peil	woudaap, purperreiger, roerdomp, zwarte stern en grote karekiet
Kortenhoeft West	herstel open landschap met natte rietlanden (bomen weghalen, petgaten graven, open moeras maken), plaatselijk voor zover mogelijk flexibel peil. Het gebied waar maatregelen genomen kunnen worden is ruim 70 ha groot, samen met het aangrenzende deel van de Horstermeer kan een oppervlak van ruim 160 ha geschikt moerasvogelhabitat gerealiseerd worden	woudaap, purperreiger, roerdomp, grote karekiet en zwarte stern
Polder Achteraf	uitbreiding van het gebied met een flexibel peil, plaggen, moerasontwikkeling, inundatieriet. Het projectgebied (ca 20 ha) sluit aan op het bestaande moeras van polder Achteraf (ca. 40 ha) en is onderdeel van het grootste min of meer aaneengesloten gebied met geschikt broed- en foerageergebied in de Oostelijke Vechtplassen (Weersloot, Binnepolder, Taartpunt en Westbroekse Zodden)	roerdomp, porseleinhoen, zwarte stern
Loenderveense Plas	herstel rietoevers. Grootte van het projectgebied is ca. 10 ha	grote karekiet en woudaap
Stille plas	herstel open landschap, moerasontwikkeling (en bagger-toepassing) en herstel van rietoevers. Grootte van het projectgebied is ca. 25 ha	roerdomp, purperreiger, woudaap en grote karekiet
Weersloot	herstel van het open landschap. Projectgebied van zo'n 30 ha dat aansluit op een groter gebied van ruim 600 ha min of meer aaneengesloten natuurgebied (polder Achteraf, Binnepolder, Taartpunt en Westbroekse Zodden) met gevarieerd broed- en foerageerhabitat voor moerasvogels.	roerdomp, woudaap, porseleinhoen en zwarte stern, tevens geschikt als foerageergebied voor purperreiger

Met deze maatregelen wordt voldoende areaal rietmoeras aangelegd om de instandhoudingsdoelen voor de grote karekiet, roerdomp, purperreiger, woudaap, zwarte stern en porseleinhoen grotendeels te behalen (provincie Noord-Holland, 2020; Grutters en Kollen, 2020). Het betreft voor grote karekiet, woudaap, purperreiger en roerdomp voldoende areaal en voor porseleinhoen en zwarte stern 75%-85% van het benodigde areaal. Extra leefgebied voor moerasvogels wordt gerealiseerd door middel van de aanvullende natuurherstelmaatregelen die hieronder worden genoemd. Tijdens de eerste planperiode moeten de vogelaantallen gemonitord worden om zodoende te kunnen evalueren of er meer maatregelen nodig zijn.

Aanvullende natuurherstelmaatregelen

Natuurontwikkeling Oostelijke Vechtplassen in de provincie Utrecht (uitgevoerd)

In het kader van de natuurontwikkeling Oostelijke Vechtplassen in de provincie Utrecht zijn op grote schaal maatregelen genomen of in voorbereiding voor de realisatie van Natura-2000 instandhoudingdoelen (Kamerling, J.M. en Meyling, M.O., 2006)(zie bijlage 4.1). In het plan (Kamerling en Meyling, 2006) is aangegeven dat soorten meeliften in de natuurontwikkeling. Potentieel leefgebied is gerealiseerd in alle deelgebieden met name langs watergangen waar de oever is afgevlakt en in gebieden waar de waterstand 5 tot 20 cm boven maaiveld is. Deze natuurontwikkeling heeft in de Oostelijke Binnepolder mogelijk geleid tot de vestiging van roerdomp en porseleinhoen (Heunks en van de Velde, 2019).

Bethunepolder (uitgevoerd)

In de Bethunepolder is een herinrichting uitgevoerd die is gericht op het realiseren van natuurdoelen in de Bethunepolder (van Leerdam et al, 2012; Lodewijk, M, 2012, provincie Utrecht, 2012). De herinrichting van de Bethunepolder kwam in 2015 gereed. Het waterdoel is het terugdringen van de hoeveelheid kwel in de Bethunepolder. Met de reductie van kwel wordt een bijdrage geleverd aan natuurdoelen buiten de Bethunepolder, waar door de maatregelen verdroging wordt tegengegaan. Binnen de polder zijn de natuurdoelen gericht op o.a. Natura 2000 doelen. Natuurdoelen zijn het herstellen en uitbreiden van vegetatietypen en het realiseren van geschikte broedomstandigheden voor vogels. Dit is gerealiseerd door het verhogen van het peil en de inrichting van enkele agrarische percelen als natuur. De polder is ingericht voor natte schrale graslanden, trilveen, rietvegetaties en bloemrijke weilanden. De natuurmaatregelen bestonden uit de aanleg van natte (hooiland)oeveren, de aanleg van moeras, de aanleg van nat schraalland en de realisatie van bloemrijk grasland door veranderend beheer.

Voor de ontwikkeling van enkele bovenstaande natuurtypen zijn enkele percelen afgeplagd. Bovendien is de faunapassage Middenweg gerealiseerd.

In de nieuw ingerichte natuur werden in het seizoen van 2018 voor het eerst twee territoria van porseleinhoen vastgesteld. In 2019 en 2020 was de soort niet aanwezig. In 2019 en 2020 was wel een roerdomp aanwezig in het gebied. Het gaat vermoedelijk niet om een broedgeval, de soort werd slechts een paar maal gehoord. De uitvoering heeft verder geleid tot een (enorme) toename van het aantal broedvogels en broedvogelsoorten. Het gaat hierbij onder andere om de Natura 2000 vogelsoorten slobend, krakeend, snor, rietzanger en ijsvogel (Folkers, J, 2017). Ook het aantal broedparen grauwe gans is toegenomen, dit wordt echter niet als een positieve ontwikkeling gezien.

Horstermeerpolder (in voorbereiding)

Bij uitvoering van de natuurontwikkelingsplannen van de Horstermeerpolder ontstaan kansen voor roerdomp, porseleinhoen en purperreiger en leefgebied voor snor en rietzanger (zie bijlage 4.1, deelgebied Horstermeerpolder).

Terra Nova

In Terra Nova broedt zwarte stern op dit moment al. Maatregelen die in Terra Nova worden genomen ter verbetering van de waterkwaliteit (zie ook bijlage 4.1) kunnen leiden tot verbetering van Terra Nova als leefgebied voor zwarte stern. Het uitleggen van nestvloten is een aanvullende maatregel voor zwarte stern in Terra Nova nadat waterkwaliteitsverbetering is opgetreden.

Een inschatting van het natuurrendement van deze aanvullende natuurherstelmaatregelen (exclusief Terra Nova) voor de Natura 2000 moerasvogels roerdomp, woudaap, purperreiger, porseleinhoen, zwarte stern en grote karekiet is weergegeven in tabel 4.2 (Grutters, 2020). Ook het mogelijke effect van het plaatsen van ganzenrasters is in deze tabel opgenomen.

	Horstermeerpolder	Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven	Westbroekse Zodden	Molenpolder	Noorder Maarssveense Plassen	Bethunepolder	Plaatsen ganzenrasters
roerdomp	1	1	-	1	1	1	-
woudaap	-	?	-	-	-	-	-
purperreiger (kolonie)	1	-	-	-	-	-	-
porseleinhoen	1-2	2-8	1-3	1	-	2(+)	-
zwarte stern	-	-	-	-	-	-	-
grote karekiet	-	-	-	-	-	-	Max. 17*

* Dit betreft de 8,5 km ganzenraster die tot eind 2020 is geplaatst

Monitoring en verkenning voor aanvullende maatregelen

De opgave voor de Natura 2000-broedvogels roerdomp, woudaap, grote karekiet, porseleinhoen, zwarte stern en -in mindere mate- purperreiger in de Oostelijke Vechtplassen is groot. Het uitvoeren van maatregelen is daarom belangrijk, evenals het monitoren van de effectiviteit van de maatregelen. Een verkenning van de noodzaak en mogelijkheden voor aanvullende maatregelen in kansrijke deelgebieden (bijvoorbeeld Tienhovensche plassen en Kievitsbuurt-zuid, zie figuur 3.1) in de eerste beheerplanperiode ten behoeve van het tweede beheerplan is daarom gewenst. In Kievitsbuurten worden rietoevers/legakkers hersteld. In het Ontwikkelingsperspectief Kievitsbuurten (Stroeken et al, 2018) is aangegeven dat dit mogelijk op termijn mogelijkheden zijn voor de ontwikkeling van Natura 2000-doelsoorten.

Voor snor en rietzanger zijn geen maatregelen nodig omdat de aantallen van deze soorten boven hun instandhoudingsdoel liggen. Er is echter wel aandacht voor beheer nodig om te voorkomen dat bosopslag in het leefgebied optreedt (regulier beheer). Ook de populatie van ijsvogel zit boven het instandhoudingsdoel. Er zijn op dit moment geen specifieke aandachtspunten voor deze soort.

4.4.3.2 Maatregelen voor de reductie van vraat door grauwe gans

Ganzenvraat door grauwe gans heeft geleid tot een afname van het broedbiotoop van Natura 2000 moerasvogels en vormt een belangrijke beperking voor het behalen van de doelen voor soorten als grote karekiet, woudaap, purperreiger, porseleinhoen en roerdomp (zie paragraaf 3.2.1, paragraaf 3.4.3 en Van der Winden en Dreef, 2019). Maatregelen om het leefgebied van deze soorten uit te breiden, kunnen alleen succesvol zijn wanneer ganzenvraat sterk wordt teruggedrongen. Om dit te realiseren moeten de volgende maatregelen worden uitgevoerd ten behoeve van het behalen van de instandhoudingsdoelen van grote karekiet, woudaap, purperreiger, porseleinhoen en roerdomp:

- het plaatsen van rasters ter voorkoming van ganzenvraat
- populatiebeheer van grauwe gans.
- Daarnaast vindt in Utrecht, ter voorkoming van schade aan landbouwgewassen, beheer van grauwe gans plaats. Indirect kan dit beheer bijdragen aan het verminderen van flora- en faunaschade

Het plaatsen van rasters ter voorkoming van ganzenvraat

In het kader van de uitvoering van het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen zijn in de jaren 2018-2020 rasters geplaatst om (water)rietkragen te beschermen tegen ganzenvraat om zodoende broedterritoria voor de grote karekiet te beschermen en creëren (Provincie Noord-Holland, 2017). Het gaat om ca. 8,8 kilometer rasters in onder andere de Ankeveense plassen, Kortenhoefse plassen, Wijde Blik, Loenderveense plas, Waterleidingplas, Loosdrechtse plassen, de Stille plas en de Tienhovense plassen. Dit is een effectieve maatregel gebleken om ganzenvraat van waterriet terug te dringen. Goed ontwikkelde waterrietkragen kunnen op 10 kilometer lengte 50 territoria herbergen (van der Winden 2016a, Schotman and Kwak 2003). Dit geeft aan dat deze maatregel een belangrijke bijdrage kan leveren aan het herstel van leefgebied voor grote karekiet. Uit monitoring van de uitgerasterde oevers en de ontwikkeling van de populatie grote karekiet in de Oostelijke Vechtplassen blijkt dat het plaatsen van rasters een rap effect heeft gehad op rietherstel en heeft geleid tot stabilisatie van de omvang van de karekietenpopulatie (Van der Winden, 2020). Sinds 2018 hebben zich op ten minste vijf locaties grote karekieten achter rasters gevestigd waar ze al meer dan 10 jaar niet meer zaten. Die plekken zijn nu dusdanig hersteld dat ze weer een geschikte broedplek vormen. Hervestiging heeft echter nog niet op alle locaties plaatsgevonden.

De komende jaren (tot en met 2027) wordt het plaatsen van rasters voortgezet (project in het kader van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen). Jaarlijks worden de bestaande rasters geïnspecteerd en indien nodig verplaatst en/of gerepareerd. Bovendien worden jaarlijks kansrijke locaties voor ganzenrasters geïnventariseerd gezamenlijk met onder andere de terreinbeheerders. Op kansrijke locaties worden vervolgens nieuwe rasters geplaatst.

Populatiebeheer van grauwe gans

Grauwe gans is in de Oostelijke Vechtplassen jaarrond aanwezig in een standpopulatie met relatief weinig uitwisseling met andere broedgebieden. De soort is dus als broedvogel en niet-broedvogel in het gebied aanwezig (Van der Winden en Dreef, 2019). Grauwe ganzen zijn zeer talrijk in de Oostelijke Vechtplassen met een ruime verspreiding. Binnen het Natura 2000-gebied verblijven jaarrond ongeveer 3.000 grauwe ganzen met een maximum van bijna 4.000 in februari 2016. In de directe omgeving van het Natura 2000-gebied verblijven gemiddeld 1.600 grauwe ganzen zodat er regionale aantallen van ongeveer 4.000-6.000 grauwe ganzen aanwezig zijn. De grootste aantallen zijn meestal aanwezig in februari en vaak iets lagere aantallen in de periode augustus-oktober (Van der Winden en Dreef, 2019). Deze aantallen liggen dus ruim boven het instandhoudingsdoel van 1200 (seizoensgemiddelde van niet-broedvogels, met een functie als foerageergebied en slaapplek). In het Faunabeheerplan 2021-2024 (FBE Noord-Holland, 2021) is vanwege de grote reductie-opgave ten aanzien van de standvogelpopulaties besloten gecoördineerde beheerteams in te zetten om ganzen te beheren binnen Natura 2000-gebieden. Het doel is het terugdringen van de standpopulatie grauwe ganzen, Canadese ganzen (groot en klein) en brandganzen tot een maatschappelijk aanvaardbaar schadeniveau zoals vastgesteld door de Provincie Noord-Holland op 14 mei 2014 (provincie Noord-Holland, 2014). Uitvoering van deze maatregelen voor grauwe gans is van essentieel belang om broedbiotoop voor grote karekiet, woudaap, purperreiger, porseleinhoen en roerdomp te behouden en te herstellen.

Om deze reden zet de Faunabeheereenheid Noord-Holland in zijn Faunabeheerplan ganzen 2021-2024, goedgekeurd door de provincie Noord-Holland op 14 juli 2021, in op regionale participatie. In dit Faunabeheerplan ganzen zijn de volgende maatregelen opgenomen voor ganzenbeheer in de provincie Noord-Holland (inclusief de Natura 2000-gebieden):

- broedvogelreductie (koppelvormers in februari-april en nazomerreductie in augustus-september)
- legselbehandeling
- ruivangsten (medio mei-juni)

Uit de Passende Beoordeling (zie Bijlage 5.3) blijkt dat de uitvoering van dit ganzenbeheer in de Oostelijke Vechtplassen, mits uitgevoerd onder bepaalde voorwaarden, geen significante negatieve effecten veroorzaakt op de instandhoudingsdoelen in het Noord-Hollandse deel van Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Voor de provincie Utrecht zal nog een passende beoordeling plaatsvinden voor de activiteiten jacht, beheer en schadebestrijding, op basis waarvan tot vergunningverlening kan worden besloten.

4.4.4 Maatregelen voor niet broedvogels

Voor niet broedvogels zijn geen maatregelen nodig omdat voor deze soorten de instandhoudingsdoelen worden gehaald (zie paragraaf 3.5).

TOETSING HUIDIG GEBRUIK EN KADER VERGUNNINGVERLENING

In dit hoofdstuk wordt weergegeven hoe het huidige gebruik en eventuele nieuwe activiteiten die in de toekomst kunnen gaan plaatsvinden, getoetst zijn/worden op hun effecten op de Natura 2000 doelen voor dit gebied.

Om te bepalen of de realisatie van de doelstellingen wordt belemmerd door menselijke activiteiten in het gebied is het 'huidige' gebruik geïnventariseerd en getoetst (bijlage 5.1 en 5.2). Voor het huidige gebruik kan deze toetsing worden gezien als een 'voortoets'; als significante effecten van het gebruik zijn uitgesloten, kan het gebruik ongewijzigd en vergunningvrij worden voortgezet. Voor het gebruik waarbij effecten niet (van te voren) zijn uit te sluiten geldt dat dit gebruik óf vergunningplichtig is óf onder bepaalde voorwaarden uitgevoerd moet worden.

De conclusies van de toets in bijlage 5.2. staan hieronder in paragraaf 5.1. Bijlage 5.2 levert tevens informatie over de mogelijke effecten op de Natura 2000 doelen van nieuwe activiteiten. Deze informatie is gebruikt om een kader te scheppen voor de vergunningverlening van nieuwe activiteiten. In het kader hieronder wordt aangegeven wat verstaan moet worden onder de begrippen 'huidig gebruik'.

Kader 5.1: Huidig gebruik: wat is het en wanneer is een vergunning nodig?

Sinds 1 januari 2020 definieert de Wet natuurbescherming 'bestaand gebruik' niet meer. Ook de datum van 31 maart 2010 is geschrapt. Uit diverse rechterlijke uitspraken valt af te leiden dat 'bestaand gebruik' is 'een toestemming op de Europese referentiedatum'.

Bij een toestemming kan het gaan om een natuurvergunning maar ook om een milieuvergunning of andere toestemming. De Europese referentiedata volgen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn en vaste jurisprudentie. Een complete lijst van de te hanteren referentiedata per Natura 2000-gebied is te vinden op de website van BIJ12.

Dit bestaand gebruik is volgens de wet in principe vergunningvrij wanneer het gebruik feitelijk sinds de referentiedatum ongewijzigd plaatsvindt. Voor gewijzigd gebruik of gebruik dat wisselt in omvang, locatie en/of tijdstip geldt wel een vergunningplicht bij mogelijke significante effecten op de Natura 2000-doelen. Bij de vergunningverlening worden dan alleen de effecten beoordeeld van de wijzigingen in het gebruik sinds de referentiedatum.

Het is niet altijd mogelijk om aan te tonen dat sprake is van al dan niet gewijzigd gebruik. Daarom zijn in dit beheerplan alle (menselijke) activiteiten die in en om het gebied plaatsvinden getoetst. Dit noemen we het 'huidig gebruik'.

Hiernaast geldt dat als het vergunningvrije bestaand gebruik schadelijk is voor de Natura 2000-doelen, de provincie 'passende maatregelen' kan treffen. Die kunnen variëren van het opvragen van informatie tot in het uiterste geval het stilleggen van het gebruik.

In alle gevallen geldt dat als in het beheerplan is beoordeeld dat het gebruik geen effecten op Natura 2000-doelen heeft als het wordt uitgevoerd zoals in het beheerplan omschreven, het gebruik vergunningvrij is en ook geen passende maatregelen nodig zijn.

Europese referentiedatum

De Oostelijke Vechtplassen is Vogelrichtlijngebied en Habitatrichtlijngebied. Voor Oostelijke Vechtplassen als Habitatrichtlijngebied geldt 7 december 2004 als referentiedatum voor de bescherming van soorten en

habitattypen die onder de Habitatrichtlijn vallen, omdat op die datum de lijst met gebieden van communautair belang, waaronder Oostelijke Vechtplassen, is vastgesteld door de Europese Commissie. Voor Oostelijke Vechtplassen als Vogelrichtlijn-gebied geldt 24 maart 2000 als referentiedatum. Het gebied is op 24 maart 2000 aangewezen onder de Vogelrichtlijn (zie paragraaf 1.3). De effecten van het huidige gebruik worden beoordeeld ten opzichte van de referentietoetsings-datum 24 maart 2000, zijnde het eerste moment van aanwijzing van het gebied als Vogelrichtlijngebied. Deze datum is hiermee impliciet ook van toepassing op de doelen voor het Habitatrichtlijngebied, dat hier ruimtelijk geheel binnenvalt.

5.1. TOETSING HUIDIG GEBRUIK

Bij de inventarisatie en beoordeling van het huidige gebruik in en om het Natura 2000 gebied Oostelijke Vechtplassen zijn alle bekende activiteiten meegenomen. Uitgangspunt voor de toetsing van deze activiteiten is dat deze realisatie van de Natura 2000 doelen niet in de weg mogen staan. Het gebruik wordt in verband met de juridische gevolgen ingedeeld in categorieën. Deze indeling is conform de Rijkslijn die gehanteerd wordt door de ministeries van Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu. Hieronder worden de categorieën beschreven (zie kader 5.2).

Kader 5.2: Indeling van huidig gebruik in categorieën

1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden

Onder deze categorie vallen bepaalde vergunningplichtige activiteiten waarvoor het beheerplan als vrijstelling van de vergunningplicht geldt zonder dat specifieke voorwaarden nodig zijn. Dit betreft activiteiten met mogelijk significante gevolgen, waarbij uit een passende beoordeling is gebleken dat geen significante effecten zullen optreden. Voor deze activiteiten geldt de generieke voorwaarde dat de activiteiten niet in betekenende mate mogen wijzigen, anders 'herleeft' de vergunningplicht.

2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten met specifieke voorwaarden

Voor bepaalde vergunningplichtige activiteiten geldt het beheerplan eveneens als vrijstelling van de vergunningplicht, maar alleen indien specifieke voorwaarden opgevolgd worden. Dit betreft activiteiten met mogelijk significante gevolgen, waarbij uit een passende beoordeling is gebleken dat er geen significante effecten zullen optreden, mits specifieke voorwaarden opgevolgd worden. Houdt men zich niet aan deze voorwaarden of wijzigen de activiteiten in betekenende mate, dan 'herleeft' de vergunningplicht.

3 Vergunningplichtige activiteiten die afzonderlijk vergunningplichtig blijven

Voor deze activiteiten vormt het beheerplan geen vrijstelling van de vergunningplicht. Deze activiteiten blijven dus gewoon vergunningplichtig. Vergunninghouders moeten zich aan de voorwaarden van de vergunning houden, anders wordt artikel 5.3, Lid 4 van de wet natuurbescherming overtreden. Na het verstrijken van de geldigheid van de vergunning zal opnieuw een vergunningprocedure gestart moeten worden.

Nb. Dat geldt ook andere activiteiten dan de vergunde

4a niet vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden

Dit zijn de activiteiten die niet vergunningplichtig zijn én geen of geen negatieve effecten hebben op het bereiken van de natura 2000 doelen. Deze activiteiten hebben over het algemeen geen relatie met de natura 2000 doelen. Er zijn dan ook geen beperkingen of maatregelen nodig, mits de activiteiten op dezelfde wijze worden voortgezet.

4b niet vergunningplichtige activiteiten met specifieke voorwaarden

Hieronder vallen alle activiteiten die – ten tijde van de toetsing – op zichzelf geen significant effect hebben op de natura 2000-doelen, maar die wel bij autonome ontwikkeling en/of in combinatie met andere activiteiten een negatief (rest-)effect kunnen hebben. Hiervoor worden in het beheerplan voorwaarden opgenomen waardoor deze effecten worden voorkomen.⁶

⁶ Deze voorwaarden zijn niet altijd direct juridisch afdwingbaar. De Wet natuurbescherming en overige regelgeving biedt echter een (aanvullend) juridisch instrumentarium waarmee handhaving in voldoende mate kan plaatsvinden. Er kunnen voor huidig gebruik passende maatregelen op basis van art. 2.4 (lid 1 en 3) Wet natuurbescherming worden opgelegd en er kan worden gehandhaafd op de zorgplicht van art. 1.11 Wet natuurbescherming. In sommige gevallen zal het niet naleven van voorwaarden alsnog tot een overtreding van art. 2.7 Wet natuurbescherming kunnen leiden.

De huidige activiteiten zijn in bijlage 5.1 ingedeeld in acht categorieën, Wonen en werken (1), Verkeer (2) Landbouw en visserij (3), Recreatie (4), Waterbeheer (5), Waterwinning (6), Natuurbeheer (7), en Overige activiteiten (8) zoals Faunabeheer en schadebestrijding, beheer van cultuurhistorische elementen en gebruik van drones. De resultaten van de toetsing zijn weergegeven in tabel 5.1 (zie ook bijlage 5.2):

Tabel 5.1 Beoordeling van het huidige gebruik. Legenda: zie onderzijde tabel

Omschrijving en beoordeling huidige gebruik	Categorie
Wonen en werken	
Wonen	4a
Werken	4a
Verkeer	
Gebruik wegen	4a
Gebruik spoorwegen	4a
Lokaal vliegverkeer	4a
Gebruik vaarwegen	4a
Landbouw en Visserij	
Gebruik bestrijdingsmiddelen	4a
Houden en verzorgen van dieren	4a
Beweiding	4a
Bemesting	4a/4b
Beregening, overige bestaande kleine wateronttrekkingen	4a
Grond- en gewasbewerking (m.u.v. scheuren: hiervoor geldt een verbod)	4a, m.u.v. scheuren
Onderhoud erfbeplanting	4a
Beroepsvisserij	4a
Recreatie	
Uitlaten van honden	4a
Recreatie over wandel- of fietspaden en paardrijden	4a
Zwemmen en sportduiken	4a
Overige waterrecreatie	4a
Sportvisserij	4a
Schaatsen en ijszeilen	4a
Gebruik recreatievoorzieningen	4a
Waterbeheer	
Huidige peilbeheer	4a
Inlaten en defosfateren inlaatwater	4a
Onderhoud van waterhuishoudkundige werken	4b
Onderhoud, schonen en kleinschalig baggeren van oppervlaktewateren	4b
Monitoring en ecologisch onderzoek	4b
Waterwinning	
Oppervlaktewaterwinning	4a
Grondwaterwinning	4a
Natuurbeheer	
Maatregelen in het kader van natuurbeheer	4a
Monitoring en onderzoek	4b

Omschrijving en beoordeling huidige gebruik	Categorie
Overige activiteiten	
Faunabeheer en schadebestrijding*	4b
Muskusratten bestrijding	4b
Beheer van cultuurhistorische elementen	4b
Drones	3

- Blauw: categorie 1: Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden
- Oranje: categorie 2: Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden
- Rood: categorie 3: Vergunningplichtige activiteiten die afzonderlijk vergunningplichtig blijven
- Groen: categorie 4a: Niet vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden
- Geel: categorie 4b: Niet vergunningplichtige activiteiten met specifieke voorwaarden

* Voor de provincie Utrecht kan dit nog wijzigingen, hangende de actualisatie van de passende beoordeling die plaatsvindt in 2022.

HANDHAVING

De provincie Noord-Holland en de provincie Utrecht zijn de bevoegde gezagen voor de handhaving van de Wet natuurbescherming. Handhaving is nodig om het leefgebied van de soorten waarvoor een Natura 2000-doel is opgenomen te behouden. Naast de provincies zijn er in Oostelijke Vechtplassen ook nog andere handhavende instanties actief. Dit zijn onder andere gemeenten, politie, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Recreatie Midden Nederland en het waterschap. De provincie heeft samen met deze partijen een handhavingsplan opgesteld (provincie Noord-Holland, 2016).

6.1 VORMEN VAN HANDHAVING

Handhaving is geen doel op zich maar een middel om een doel te bereiken. Voor de provincie zijn voorlichting, toezicht en mediation belangrijke instrumenten om gebruikers, bewoners en bezoekers van het gebied te informeren over de maatregelen om de natuur in dit gebied te beschermen en de naleving van de regelgeving te bevorderen. Indien nodig zullen de provincies bij overtreding van de regelgeving handhavend optreden. De toezichthouders en/of buitengewoon opsporingsambtenaren van de provincies kunnen zowel bestuurlijk als strafrechtelijk optreden. De afweging om op een bepaalde manier handhavend op te treden maken wij op basis van de ernst en het effect van de overtreding, het motief van de overtreder, afspraken die vastgelegd zijn in nalevingsstrategieën en afspraken met justitie (strafrechtelijke handhaving).

Bij overtreding van het gestelde in de Wet natuurbescherming (Wnb) of bij het niet voldoen aan de voorschriften gesteld in een Wnb-vergunning (of bij een omgevingsvergunning afgegeven door de gemeente waarvoor de gedeputeerde staten een verklaring van geen bezwaar (VVGB) in het kader van de Wet natuurbescherming hebben afgegeven) kan toezichthoudend en handhavend worden opgetreden door het bevoegd gezag.

De provincie doet dit op de volgende manieren:

- Op een projectmatige wijze voert de provincie controles en surveillance uit in het gebied, waarbij wordt gecontroleerd op naleving van de voorschriften uit het beheerplan en de voorschriften in de vergunningen in het kader van de Wet natuurbescherming
- Door gebruik te maken van het provinciale netwerk van medehandhavers en terreinbeherende organisaties is de provincie snel op de hoogte van overtredingen en van toekomstige activiteiten in het gebied en zal de provincie adequaat reageren.
- Ook zal de provincie op de wettelijk voorgeschreven wijze reageren op ingediende handhavingsverzoeken, meldingen en klachten in het kader van de Wet natuurbescherming.
- Bij overtreding van het gestelde in de Wet natuurbescherming kan de provincie met in achtneming van gemaakte afspraken met het Functioneel Parket strafrechtelijk handhavend optreden en een proces-verbaal opmaken. De provincie kan ook bestuurlijk handhavend optreden.

6.2 RELATIE MET ANDERE WETGEVING

Naast de Wet natuurbescherming is er in dit gebied een groot aantal andere wetten en regels van toepassing waarvoor verschillende handhavende instanties bevoegd gezag zijn. De samenwerking tussen deze handhavende instanties is nader uitgewerkt in het handhavingsplan Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen 2016-2022 (provincie Noord-Holland, 2016). In dit plan zijn ook prioriteiten gesteld.

6.3 WAT BETEKENT DIT VOOR U?

Wanneer u handelingen wilt verrichten die in het beheerplan zijn opgenomen als vergunningplichtig op grond van de Wet natuurbescherming, of niet zijn opgenomen en mogelijk significant negatieve effecten op de Natura 2000-doelen hebben, dan dient u een vergunning aan te vragen. Wanneer u zonder vergunning handelt of de voorschriften uit het beheerplan of de vergunning niet respecteert, kan handhavend worden opgetreden.

In de volgende gevallen adviseren wij u contact op te nemen met de uitvoeringsinstantie van de betreffende provincie. Voor de provincie Utrecht kunt u contact opnemen met de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht bereikbaar op e-mailadres info@rudutrecht.nl en voor de provincie Noord-Holland met de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord, bereikbaar op e-mailadres postbus@odnhn.nl:

- Op het moment dat u als bezoeker, bewoner of gebruiker van het gebied Oostelijke Vechtplassen van mening bent dat de natuurwaarden (Natura 2000-doelen) worden aangetast
- Op het moment dat u een handhavingsverzoek wilt indienen
- Of als u er niet zeker van bent of er sprake is van een aantasting van de natuurwaarden of dat er daadwerkelijk een overtreding in het kader van de Wet natuurbescherming wordt gepleegd.

Indien u vragen heeft over de effecten van de handelingen die u wilt uitvoeren, kunt u contact opnemen met de provincie Utrecht, afdeling vergunningverlening natuur (VVN), via wmb@provincie-utrecht.nl of met de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord, bereikbaar op e-mailadres postbus@odnhn.nl.

SOCIAAL ECONOMISCHE AFWEGING

Een beheerplan Natura 2000 kan in algemene zin op verschillende manieren sociaal-economische gevolgen hebben. Er kunnen gevolgen zijn van de maatregelen, van beperkingen in het huidige gebruik en van beperkingen bij nieuwe activiteiten. Deze worden achtereenvolgens hieronder beschreven.

7.1 GEVOLGEN VAN MAATREGELEN

De herstelmaatregelen zoals opgenomen in hoofdstuk 4 hebben geen sociaal-economische gevolgen, hiermee is bij de afweging van de maatregelen rekening gehouden. De maatregelen worden op vrijwillige basis uitgevoerd, ze zijn in nauw overleg met de terreinbeherende organisaties en andere belanghebbenden tot stand gekomen. Indien bij de uitvoering blijkt dat er zich toch sociaal-economische gevolgen zullen voordoen, dan zullen de maatregelen worden aangepast, opdat dergelijke gevolgen worden uitgesloten.

7.2 GEVOLGEN VOOR HUIDIGE GEBRUIK

Uit de toetsing van het huidige gebruik in hoofdstuk 5 komt naar voren, dat de huidige activiteiten zonder beperkingen voortgezet kunnen worden. Er zijn dan ook geen sociaal-economische gevolgen voor het huidige gebruik.

7.3 GEVOLGEN VOOR NIEUWE ACTIVITEITEN

Nieuwe activiteiten binnen het gebied die in aard en omvang verschillen van de huidige activiteiten kunnen beperkingen ondervinden wanneer zij habitattypen en leefgebieden van habitatsoorten aantasten. Deze beperkingen zijn echter een gevolg van de aanwijzing als Natura 2000 gebied en de wettelijke regeling, maar niet als gevolg van dit beheerplan.

Nieuwe activiteiten binnen en buiten het gebied kunnen ook beperkingen ondervinden wanneer zij tot de uitstoot van meer stikstof leiden of zorgen voor verlaging van de grondwaterstand binnen het Natura 2000 gebied. De toename van stikstofdepositie moet worden berekend met behulp van het rekenmodel AERIUS Calculator; als er sprake is van een toename van de stikstofdepositie, dan moet er een vergunning worden aangevraagd. Verder bevat de structurele aanpak stikstof (zie paragraaf 1.5) elementen die ertoe moeten leiden dat (de gevolgen van) overbelasting door stikstofdepositie op habitats die gevoelig zijn voor stikstof wordt teruggedrongen. Het betreft onder andere maatregelen ten behoeve van natuurbehoud en -herstel, een natuur inclusieve ruimtelijke inrichting, het realiseren van de 'streefwaarde stikstofreductie' voor 2030, bronmaatregelen gericht op stikstofreductie, monitoring en bijsturing en uitwerking van een gebiedsgerichte aanpak en regelgeving. Maatregelen die volgen uit deze aanpak zijn niet in dit beheerplan opgenomen maar worden de komende jaren (tot 2030) verder uitgewerkt en uitgevoerd in samenwerking tussen Rijk, provincies en de relevante gebiedspartijen. Eventuele beperkingen voor grondwateronttrekkingen zijn een gevolg van de aanwijzing tot Natura 2000-gebied en niet een gevolg van dit beheerplan.

7.4 SCHADEVERGOEDING EN COMPENSATIE INKOMSTENDERVIJG

Gezien het bovenstaande wordt niet verwacht dat belanghebbenden schade zullen lijden door dit beheerplan. Als een belanghebbende toch van mening is dat het beheerplan een maatregel bevat waardoor hij schade lijdt, kan hij op grond van artikel 6.3 van de Wet natuurbescherming een verzoek om schadevergoeding bij Gedeputeerde Staten indienen. De schade moet dan wel rechtstreeks veroorzaakt worden door het beheerplan en niet door de aanwijzing als Natura 2000-gebied op zich of een ander besluit. Daarnaast moet sprake zijn van schade waarvan het onredelijk zou zijn als de belanghebbende deze schade zelf moet dragen. De schade moet dan ook vallen buiten het normale maatschappelijke risico. Gelet op het feit dat het Natura 2000-gebied al in 2004 is aangemeld, hadden belanghebbenden er bovendien rekening mee kunnen en moeten houden dat deze aanwijzing wellicht in de toekomst gevolgen zou kunnen hebben voor hun bedrijfsvoering of andere activiteiten. Eventuele schade zal dan ook vaak als 'voorzienbaar' worden beschouwd. Dergelijke voorzienbare schade komt in beginsel niet voor vergoeding in aanmerking.

MONITORING

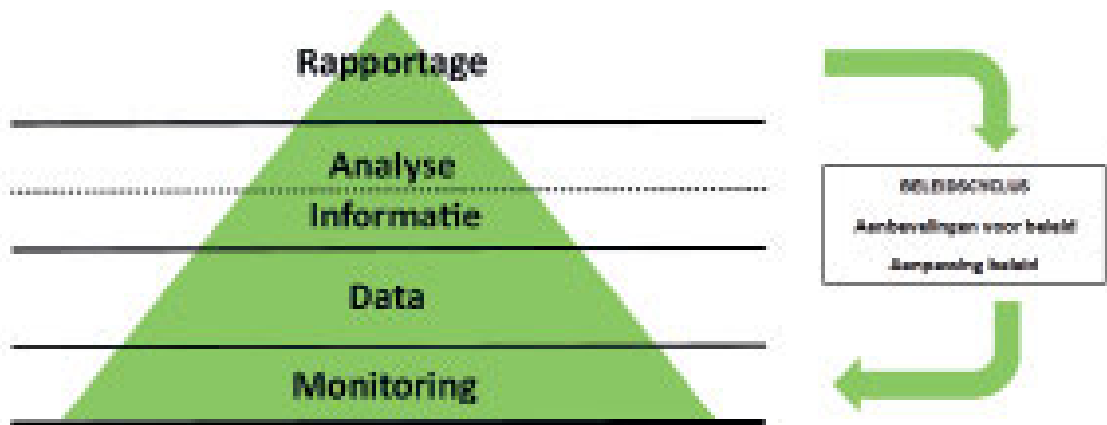
Om te weten hoe het ervoor staat met de aangewezen soorten en habitattypen in Natura 2000-gebieden en of de instandhoudingsdoelen worden gerealiseerd worden (vanuit de Habitat- en Vogelrichtlijn) monitoringsactiviteiten in het gebied uitgevoerd. Naast het monitoren van de ontwikkeling van natuurwaarden is ook monitoring nodig om te bezien of de maatregelen zijn/worden uitgevoerd en of deze maatregelen het gewenste resultaat hebben ten aanzien van de gestelde doelen. Indien de soorten en/of habitattypen gevoelig zijn voor stikstof en de stikstofdepositiewaarde voor de desbetreffende natuurwaarden te hoog is om behoud dan wel verbetering te garanderen zal extra monitoring wenselijk zijn. Daarnaast zullen per beheerplanperiode de vergunningverlenings- en handhavingsactiviteiten worden bijgehouden.

Deze verzamelde gegevens worden gebruikt om het beheerplan na de eerste beheerplanperiode van zes jaar te evalueren en te actualiseren en, indien nodig, om maatregelen tussentijds bij te sturen. Monitoringsgegevens kunnen daarnaast gebruikt worden bij het beoordelen van vergunningaanvragen. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van het soort monitoring dat kan worden uitgevoerd.

8.1 MONITORINGS- EN EVALUATIECYCLUS EN VERANTWOORDELIJKEN

De totale monitoring- en evaluatiecyclus is samen te vatten in onderstaande figuur;

Figuur 8.1. Monitoring- en evaluatiecyclus

Figuur 8.1 laat de verschillende stappen zien om van monitoring van soorten en habitattypen tot de vereiste rapportages over de behaalde resultaten te komen. Dit betreft de volgende fasen:

- **Monitoring:** het verzamelen van informatie in het veld. De provincie is verantwoordelijk voor de monitoring. Het grootste deel daarvan is via de SNL-vergoeding bij de beheerders belegd.
- **Gegevens:** de verzamelde gegevens zullen door de desbetreffende beheerders worden opgeslagen in de Nationale Databank Flora- en Fauna (NDFF).
- **Informatie:** het bewerken van de data voor de verschillende analyse vragen. Hiervoor is de provincie verantwoordelijk.
- **Analyse:** analyseren van de informatie in het licht van de gestelde doelen. Hiervoor is de provincie verantwoordelijk.
- **Rapportage:** rapporteren van de conclusies aan de relevante ontvangers. Hiervoor is de provincie verantwoordelijk.

De analyse, beoordeling en rapportage van de gegevens vallen onder de verantwoordelijkheid van de provincies Noord-Holland en Utrecht. In IPO verband worden afspraken gemaakt hoe het lokaal doelbereik per Natura 2000-gebied gerapporteerd kan worden. In de uitwerking hiervan zullen we deze afspraken ook voor Oostelijke Vechtplassen volgen. Daarbij maken de provincies Utrecht en Noord-Holland uitvoeringsafspraken. Het ministerie van LNV is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie over de staat van instandhouding van de soorten en habitattypen op landelijk niveau.

8.2 MONITORING VAN NATUURWAARDEN EN HET EFFECT VAN UITGEVOERDE MAATREGELEN

Om de mate van doelbereik te bepalen moet worden nagegaan in hoeverre de vastgestelde instandhoudingsdoelen van het gebied gehaald worden. Dit houdt in dat gemonitord moet worden of de oppervlakte en kwaliteit van de habitattypen en de oppervlakte en (abiotische) kwaliteit van leefgebieden van soorten en de aantallen van de desbetreffende soort zich in de richting ontwikkelen die zijn vastgesteld met de instandhoudingsdoelstelling. Daarnaast moet het effect van de natuurherstelmaatregelen in en rond het gebied ten behoeve van realisatie van de instandhoudingsdoelen bepaald worden. Indien ten tijde van het opstellen van het beheerplan niet duidelijk is welke maatregelen moeten worden uitgevoerd om het instandhoudingsdoel te realiseren, is nader onderzoek noodzakelijk. De resultaten van het onderzoek kunnen leiden tot geschikte maatregelen in de nieuwe beheerplanperiode.

Voor monitoring van de soorten worden gegevens verzameld om de volgende vragen te kunnen beantwoorden:

- Wat is de trend per soort op landelijke schaal?
- Wat is de ontwikkeling van de oppervlakte (en kwaliteit) van het leefgebied van de soort?

Voor elke soort wordt een leefgebiedenkaart gemaakt.

Voor de monitoring van de habitattypen worden gegevens verzameld om de volgende vragen te kunnen beantwoorden:

- Wat is de areaalontwikkeling van het habitatype (gebaseerd op de vegetatiekartering die eens in de twaalf jaar wordt uitgevoerd)?
- Hoe gaat het met de kwaliteit van een habitatype (al dan niet N-gevoelig)? Dit wordt bepaald aan de hand van volgende parameters:
 - o voorkomen van vegetatietypen
 - o de abiotiek
 - o voorkomen van kenmerkende soorten. Een lijst met kenmerkende soorten wordt in overleg met de provincie Noord-Holland en Utrecht, terreinbeheerders en waterschap opgesteld
 - o overige kenmerken van een goede structuur en functie.
 - o Wat is de voortgang van de uitvoering van de maatregelen voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen en van het onderzoek om de juiste Natura 2000-maatregelen te bepalen?
 - o Expert judgement.

Voor de monitoring van de natuurherstelmaatregelen worden gegevens verzameld om de volgende vragen te kunnen beantwoorden:

- Wat is de voortgang van de uitvoering van de herstelmaatregelen en het onderzoek om de juiste herstelmaatregelen te bepalen?
- Gaat het proces van natuurherstel door de uitgevoerde maatregelen de goede kant op (procesindicatoren)?
- Is het ontwikkelperspectief van herstelopgaven nog steeds goed (veldbezoek)?

Het ontwikkelperspectief zal jaarlijks op basis van een bezoek aan representatieve veldlocaties met direct betrokkenen, beschikbare monitoringsinformatie en expert judgement worden beoordeeld. Zo wordt een vinger aan de pols gehouden ten behoeve van het oordeel of de kwaliteit van de habitattypen en leefgebieden van soorten behouden blijft.

8.3 MONITORING VAN GEBRUIK EN VERGUNNINGVERLENING

Ontwikkelingen van het gebruik, wijzigingen in bedrijfsvoering of nieuwe activiteiten, in en rond het gebied kunnen worden gemonitord door middel van het registreren van vergunningaanvragen voor de Wet natuurbescherming. Ook via handhaving ontstaat zicht op het gebruik.

Voor monitoring van het gebruik in en rond het gebied worden gegevens verzameld om de volgende vragen te kunnen beantwoorden:

- Hoeveel en welke vergunningen zijn er verleend?
- Hoeveel en welke overtredingen zijn er begaan?
- Hoe werkt dit door op de ecologie?
- Moet het vergunningenbeleid worden bijgesteld?

Per beheerplanperiode zal worden bijgehouden hoeveel en welke vergunningen er zijn verleend. Daarnaast wordt ook bijgehouden hoeveel en welke overtredingen er zijn begaan. Deze gegevens worden, indien de monitoringsresultaten hiertoe aanleiding geven, nader bekeken in samenhang met de ontwikkeling van natuurwaarden in het gebied. Deze analyse wordt uitgevoerd door de provincie. De resultaten zijn onderdeel van de evaluatie van de eerste beheerplanperiode en kunnen gebruikt worden bij de herziening van de beheerplannen ten behoeve van de volgende beheerplanperiode.

8.4 AFSPRAKEN MONITORING

In tabel 8.1 wordt voor alle instandhoudingsdoelstellingen geldend in dit gebied aangegeven welke vraag met behulp van monitoring wordt beantwoord, welke methode hiervoor gebruikt wordt en hoe vaak de gegevens worden verzameld. In het algemeen geldt dat voor de monitoring wordt aangesloten bij de landelijke afspraken die in IPO verband worden uitgewerkt (zie ook paragraaf 8.1).

Het gebied Oostelijke Vechtplassen ligt in twee provincies. De afspraak is dat zo mogelijk elke provincie het gedeelte monitort binnen de betreffende provinciegrenzen. Zeker voor de onderdelen die gebaseerd zijn op de SNL-methodiek zal dit gelden. Daar waar afstemming en gezamenlijke organisatie van de monitoring voordelen oplevert doen we dat. Dit zal gelden voor de monitoring van enkele van de soortdoelstellingen. We organiseren jaarlijks een overleg over de monitoring en actualisatie van de beschikbare monitoringgegevens tussen de provincies Noord-Holland en Utrecht.

SNL monitoring vormt de basis voor de gegevens die voor evaluatie N2000 worden gebruikt. Deze monitoring is echter niet altijd dekkend. Ze is gebaseerd op beheertypen die elk eigen soortgroepen kennen die worden gemonitord. Vaak is een aanvullende opdracht noodzakelijk. Zo wordt bijvoorbeeld water niet op vegetatie gekarteerd, terwijl deze gegevens wel noodzakelijk zijn voor N2000 evaluatie.

Naast de monitoring in tabel 8.1 die is gericht op de instandhoudingsdoelstellingen zijn er nog een aantal nieuwe specifieke monitorings- en onderzoeksvragen. Het betreft bijvoorbeeld vragen over de effecten van droogte op de Natura 2000 instandhoudingsdoelen en de ontwikkeling van de populatie N2000 moerasvogels. Deze vragen worden in de eerste beheerplanperiode nader uitgewerkt in overleg met beheerders, waterschap en de provincies Utrecht en Noord-Holland. Daarbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande monitoring en daar waar nodig worden aanvullende monitoring georganiseerd. Bij de uitwerking van de maatregelen (hoofdstuk 4) zijn eveneens onderzoeksmaatregelen opgenomen die in de eerste beheerplanperiode uitgevoerd moeten worden. Het betreft onder andere het 'Opstellen van een Masterplan ter verbetering kwaliteit oppervlaktewater en betere benutting basenrijk kwelwater' voor de Oostelijke Vechtplassen gebiedsbreed (dus Noord-Holland en Utrecht).

Niet alle uit te voeren maatregelen zijn even goed te evalueren met de bestaande SNL-monitoring. Daarom is het uitgangspunt om elke maatregel voor uitvoering te voorzien van een monitoringsparagraaf. In deze monitoringsparagraaf worden de doelen en meetvragen van de maatregel op een rij gezet. Vervolgens wordt gekeken welke gegevens nodig zijn om de meetvragen te beantwoorden.

Tabel 8.1a Overzicht monitoringsactiviteiten Oostelijke Vechtplassen

Vragen	Natura 2000-doelen																		Methode	Frequentie	
	Kranswierwateren (H3140)	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150)	Vochtige heiden, laagveengebied (H4010B)	Blauwgraslanden (H6410)	Ruigten en zomen (H6430)	Overgangs- en trilvenen, trilvenen (H7140A)	Overgangs- en trilvenen, veenmosrietlanden H7140B)	Galigaanmoerassen (H7210)	Veenbossen, hoogveenbossen (H91D0)	Zeggekorfsiak (H1016)	Gevlekte witsnuitlibel (H1042)	Gestreepte waterroofkever (H1082)	Bittervoorn (H1134)	Kleine en grote modderkruiper (H1149 en 1145)	Rivierdonderpad (H1163)	Meervleermuis (H1318)	Noordse Woelmuis (H3140)	Groenknolorchis (H1903)	Platte schijffloren (H4056)		
1-Aantal soort																				Diverse	1x per 6 jaar trend in beeld
2-Opp. En kwaliteit leefgebied																				Diverse ⁷	1x per 6 jaar trend in beeld
3-Areaal HabType																				SNL ⁸	1 x per 12 jaar
4-Kwal. HabType																				SNL ⁹	1 x per 6 jaar
5-voortgang natuurherstel maatregelen / onderzoek																				Provincie	jaarlijks
6-voortgang herstelmaatregel/onderzoek stikstof gerelateerd																				Provincie	jaarlijks
7-proces natuurherstel PAS-maatr.																				Proces-indicatoren	1 x per 3 jaar
8A-Areaal stikstof gevoelig HabType																				Habitat-typekaart	1 maal per 12 jaar
8B-Kwaliteit stikstofgevoelig HabType																				Habitat-typekaart	1 maal per 12 jaar
9-nieuwe inzichten (o.b.v. onderzoek)																					6-jaarlijks
10-ontwikkel-perspectief herstelopgave ¹⁰																				Veldbezoek	jaarlijks

Tabel 8.1b Overzicht monitoringsactiviteiten Oostelijke Vechtplassen

Vragen	Natura 2000-doelen		Methode	Frequentie
	Alle aangewezen broedvogels	Alle aangewezen niet-broedvogels		
1-Aantal soort			Diverse	1x per 6 jaar trend in beeld
2A-Opp. leefgebied			Diverse	1x per 6 jaar trend in beeld
2B-Kwal. leefgebied			Diverse	1x per 6 jaar trend in beeld

7 Voor vissen, zeggekorfsiak, platte schijffloren, gestreepte waterroofofkever, meervleermuis (landelijke) trend gegevens uit het NEM, in gebied monitoren van leefgebied-aspecten, op basis van SNL. Voor gevlekte witsnuitlibel SNL, voor noordse woelmuis lokaal meetnet eDNA

8 Voor watervegetaties geldt dat de monitoring aanvullend plaatsvindt op SNL conform landelijk afgesproken methode watervegetaties

9 Niet alle SNL monitoring is dekkend. Zo worden wateren niet gekarteerd op vegetatie. Dit zal met aanvullende monitoring worden geregeld.

10 N.a.v. een jaarlijks veldbezoek zal een beeld verkregen worden van het ontwikkelperspectief van de herstelopgaven. Dit veldbezoek is niet gekoppeld aan één habitattypen, maar een gebiedsbrede inschatting.

KOSTEN, FINANCIERING EN UITVOERING

In dit hoofdstuk wordt op hoofdlijnen aangegeven wat de kosten van natuurherstelmaatregelen naar verwachting ongeveer zijn, hoe de uitvoering en financiering van de maatregelen plaatsvindt en welke partijen voor de uitvoering van die maatregelen verantwoordelijk zijn.

Het beheerplan is opgesteld in overleg met belanghebbende partijen, zoals de terreinbeheerder en het waterschap, maar kan geen wettelijk afdwingbare verplichtingen opleggen. Nadere afspraken worden gemaakt over de uitvoering.

9.1 KOSTEN

De kosten van de maatregelen zijn alleen indicatief aan te geven. Het betreft maatregelen bovenop het reguliere beheer, dat plaatsvindt door terreinbeheerders Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht en wordt gefinancierd uit bestaande budgetten, waaronder het subsidie stelsel Natuur en Landschap. De kosten die horen bij de verdere ontwikkeling van de NNN (grondaankoop en natuurinrichting) zijn niet aangegeven. De inschatting van de extra kosten is gebaseerd op de ervaringen van de afgelopen zes jaar en op ramingen die in het kader van inrichtingsprojecten en verkenningen beschikbaar zijn.

Tabel 9.1 Raming van kosten van Natura 2000-natuurherstelmaatregelen beheerplanperiode 2022-2028

Type maatregel	indicatieve raming	vbb
Beheer en kleine inrichting stikstofgevoelige habitat en soorten	ca € 3 miljoen	Plaggen, maaien, exotenaanpak, opslag verwijderen
Moerasvogels, tevens tbv verlandingsreeks, en open landschap	Ca 7,7 mln	Herstel en bescherming rietoevers, legakkers, opslag verwijderen, petgaten, fluctuerend waterpeil
Waterkwaliteit	Ca 23,5 mln	
+ pm kosten baggeren e.a. investeringen, en beheerkosten defosfateringsinstallaties	Defosfatering, polderdoorstroom/omleiden water, saneren riooloverstort, visbeheer	
Waterkwantiteit	pm	Vergroten kwel vanuit Heuvelrug, peilfluctuatie
Overige (grote) systeem- maatregelen	pm	Luwte structuren, petgaten, baggeren

9.2 FINANCIERING

In het kader van het decentralisatie-akkoord tussen Rijk en provincies over het natuurbeleid (2011) zijn afspraken gemaakt over de beschikbare middelen voor aankoop, inrichting en beheer van het NNN en middelen voor aanvullende maatregelen voor Natura 2000, waaronder de stikstof-gerelateerde maatregelen. Daarboven zijn in het kader van het Programma Natuur (tranche 1 en 2) en Herstelmaatregelen 2.0 middelen beschikbaar voor herstelmaatregelen voor Natura 2000 en voor een hoger doelbereik. Een aantal maatregelen kan worden gedekt uit het programma Regeling Versneld Natuurherstel. Bovendien is afgesproken dat de provincies de middelen voor het NNN met prioriteit inzetten voor het halen van de Natura 2000-doelen.

9.3 UITVOERING

De uitvoering van de meeste maatregelen vindt plaats door de terreinbeheerders (Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer) en door het waterschap. Sinds 2015 zijn in het kader van het PAS maatregelen uitgevoerd in Noord-Holland en Utrecht. In het Utrechtse deel van het gebied zijn al veel inrichtingsmaatregelen uitgevoerd door het waterschap en de provincie Utrecht. Via het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen zijn maatregelen in voorbereiding. In tabel bijlage 4.2 staat aangegeven wie de trekkende partij is.

Ook kleinere terreinbeheerders, zoals gemeenten en particulieren, kunnen natuurherstelmaatregelen uitvoeren. Dit wordt door de provincie financieel gefaciliteerd.

Voor de onderzoeken is de provincie over het algemeen verantwoordelijk. Voor de uitvoering van de monitoring zijn de provincie en terreinbeheerders (voor zover afgesproken in het kader van SNL) verantwoordelijk.

LITERATUUR

- Adviesbureau E.C.O. Logisch, 2021. Passende Beoordeling ganzenbeheer Natura 2000-gebieden Eemmeer & Gooimeer Zuidoever, Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen. Rapport i.o.v. Faunabeheereenheid Noord-Holland, d.d. 24-12-2021
- Alley, W.F., L.M.J. van den Bergh, S. Braaksma, T.L.J.F.A. ter Haar, D.A. Jonkers, H.N. Leys & J. van der Straaten. 1971. Avifauna van midden Nederland. van Gorcum, Assen.
- Bakker, E.S. 2010. Effect van zomerbegrazing door grauwe ganzen op de uitbreiding van waterriet. De Levende Natuur 111:57-59.
- Bakker E., Veen, C., Ter Heerdt, G., Huig, N en J.M. Sarneel, 2018. High Grazing Pressure of Geese Threatens Conservation and Restoration of Reed Belts. *Frontiers in Plant Science* 9: 1649
- Bakker, P.A., C.A.J. van der Hoeven-Loos, L.R. Mur & A. Stork. 1976. De Noordelijke Vechtplassen, Flora en Fauna. Stichting Commissie voor de Vecht en de Oostelijke en Westelijke Plassengebied.
- Barendregt, A., M. J. Wassen & J. T. De Smidt, 1989. Regeneratie en behoud van ecosystemen door integraal waterbeheer. In: Van Liere, L, R. M. M. Rooijackers & P. J. T. Verstraalen (red): Integraal waterbeheer in het Goois/Utrechts stuwwallen en plassen gebied. Commissie voor Hydrologisch Onderzoek TNO.
- Belgers, J. D. M., & G. H. P. Arts. 2003. Moerasvogels op peil; deelrapport 1: peilen op riet; literatuurstudie naar de sturende processen en factoren voor de achteruitgang en herstel van jonge verlandingspopulaties van riet (*Phragmites australis*) in laagveenmoerassen en rivierkleigebieden.: Alterra, Wageningen.
- Boesveld, A. 2008. Verspreiding en Habitat van de Zeggekorfslak *Vertigo Moulinsiana* in de Vechtstreek. Anemoonrapportnr 2008-1. Stichting ANEMOON. Heemstede
- Bijlsma, R.J., Janssen, J.A.M., Weeda, E.J. en Schaminee, J.H.J., 2014. Gunstige referentiewaarden voor oppervlakte en verspreidingsgebied van Natura 2000-habitattypen in Nederland. Rapport Wageningen UR, WOt-rapport 125
- Dorenbosch M., A. Bak, L.N. de Senerpont Domis, E.S. Bakker, R. Loeb, A. Smolders, R. Temmink & T. van der Heide, 2017. Sleutelfactoren voor de groei en overleving van submerse waterplanten. Bureau Waardenburg, AKWA/NIOO, B-WARE, Radboud Universiteit.
- Ridder de, R., 2017. Oostelijke Vechtplassen NH Natuurmaatregelenpakket. Kwantificering van de natuur- en waterdoelen voor de Noord-Hollandse deelgebieden. Versie 0.9, 20-04-2017
- Folkers, J., 2017. Verslag broedvogelinventarisatie Bethunepolder seizoen 2017
- Grutters, M. en Kollen, M, 2020. Verkenning maatregelen voor moerasvogels in Oostelijke Vechtplassen in het kader van Natura 2000 instandhoudingsdoelen. Rapport Sweco in opdracht van provincie Noord-Holland
- Grutters, M., 2020. Inschatting van doelbereik van diverse inrichtingsmaatregelen voor moerasvogels in Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Notitie. Opgesteld in opdracht van provincie Noord-Holland
- Haarsma, A-J. 2012. De Meervleermuis en Natura 2000 in Nederland
- Heerdt, G. ter & Rip, W.J. (2020). Reductie van een populatie rode Amerikaanse rivierkreeften in de Distelvinkplas van de Molenpolder; deel 1: korte termijn effecten 2018 en 2019 op de waterkwaliteit.
- Heldens, R., Klitsie, S. en Veltink, E., 2014. Inrichtingsplan Natuurgebied Vuntus. Opgesteld in opdracht van provincie Noord-Holland, Waternet en Natuurmonumenten
- Heunks, E. & v.d. Velde, E., 2019. Broedvogels van de Oostelijke Binnenpolder, BMP-telling Sovonplot 50472 en 50473, broedseizoen 2019
- Hinsberg, A., Egmond, P., Pouwels, R., Dirkx, J. en Breman, B., 2020. Referentiescenario's natuur. Tussenrapport Natuurverkenning 2050. Beleidsstudie. Tussenrapport PBL
- Janssen, Y., & Kampen, J. (2020). Reductie van een populatie rode Amerikaanse rivierkreeften in de Distelvinkplas van de Molenpolder; deel 1: korte termijn effecten 2018 en 2019 op de kreeftenpopulatie.
- Jong, de, B., L. Bovend'aerde, J. Mandemakers, R. van de Haterd, J. Kampen & C. Cusell (2019).

Bureauonderzoek naar het effect van uitheemse rivierkreeften, andere grazers en biobouwers op de ontwikkeling van jonge verlanding met een doorkijk naar potentiële maatregelen. Tussenrapportage OBN228-LZ. VBNE, Driebergen

Jong, Th. de, E. van der Ploeg en W. Steen, 2017. Onderzoek naar de noordse woelmuis in de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en de Westbroekse Zodden. Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg, PRNR-2016-9. Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg

Jong, Th. de, M. Boonman & G. Hoogerwerf, 2004. Vissen, muizen en amfibieën op de Makkumer Noardwaard. Inventarisaties en Maatregelen. Bureau Viridis, Culemborg & Bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV, Nijmegen

Kamerling, J.M. en Meyling, M.O., 2016. Natuurontwikkeling in Oostelijke Vechtplassen provincie Utrecht. Toelichting bij het definitief ontwerp. Rapport Ecogroen Advies & Ingenieursbureau

Kiwa 2007. Knelpunten en kansanalyse Oostelijke Vechtplassengebied

Kooijman, A, Cusell, C., Loeb, R. en van Diggelen, J, 2018. Mesotrofe verlanding en behoud van trilvenen. Landschap 2018(2)

Kosse, S., 2011. Een frisse blik op warmer water. Over de invloed van klimaatverandering op de aquatische ecologie en hoe je de negatieve effecten kunt tegengaan. Stowa rapport 2011/20

Lamers et al. 2013. Verlanding in laagveenpetgaten: Speerpunt voor natuurherstel in laagvenen. Onderzoeksplan gegund OBN onderzoek

Leeuwis, J.A.M., 2017. Waterwinning Loosdrecht. Rapport WATBD2158R001Do6 RoyalhaskoningDHV

Lodewijk, M., 2012. Watergebiedsplan Bethunepolder. Peilbesluit, waterinrichtingsplan en natschadeloket

Ministerie van LNV, 2006. Natura 2000 doelendocument. Hoofddocument. Juni 2006

Mettrop, I., and R. van der Hut. 2020. Herstel- en inrichtingsplan Hollands Ankeveense Plassen. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek (Feenwâlden)

R. van Rosmalen, R. de Ridder, H. Kolkman, R. Kuil, A. Bijlmer, F. Bijleveld & S. Woudenberg, 2012. Natuurpotenties van begrensde EHS gebieden in de Oostelijke Vechtplassen (Noord-Holland). Landschapsecologische systeemanalyse (LESA)

PAS gebiedsanalyse, 2017. 95 Oostelijke Vechtplassen gebiedsanalyse M16L 20-06-2017_NH

Prop, D. 2012. Broedvogels van het Hol 2012. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Werkgroep broedvogels, Hilversum

Provincie Noord-Holland, 2012. Factsheets Zuidelijk deel en Noordelijk deel Oostelijke Vechtplassen en Noorderpark

Provincie Noord-Holland, 2016. Handhavingsplan Natura 2000 gebied Oostelijke Vechtplassen 2016-2022

Provincie Noord-Holland, 2017. Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen. Behorende bij gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen

Provincie Noord-Holland, 2019. Natura 2000 atlas Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer. Actualisatie

Provincie Noord-Holland, 2021. Ontwerp Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022 – 2027. Vastgesteld door GS op 9 februari 2021

Provincie Noord-Holland, 2020. Verkenning maatregelen moerasvogels. Bestuurlijke tussenrapportage. Bijlage 2, onderbouwing selectie kansrijke gebieden. Versie 20201104

Provincie Utrecht, dienst landelijk gebied. 2012. Toelichting definitief ontwerp, inrichting Bethunepolder.

Rosmalen, R. van, Ridder, R. de, Kolkman, H., Kuil, R., Bijlmer, A., Bijleveld, F., Woudenberg, S., 2012. Natuurpotenties van begrensde EHS gebieden in de Oostelijke Vechtplassen (Noord-Holland)

Ridder, de, R. en Kolkman, H., 2013. LESA Utrechtse deel N2000 gebied Oostelijke Vechtplassen. Definitief rapport DLG, 19 november 2013

Ridder de, R., 2017. Oostelijke Vechtplassen NH Natuurmaatregelenpakket. Kwantificering van de natuur- en waterdoelen voor de Noord-Hollandse deelgebieden. Versie 0.9, 20-04-2017

Stowa 2012. Flexibel peil van denken naar doen. Flexibel peilbeheer als maatregel ter verbetering van de waterkwaliteit en bevordering van de oevervegetatie en verlanding. Stowa rapport 2012/41

Stroeken, F., Hoekstra, I., Mettes, E., Groeneveld, H., Emmerik, J., Nan, P. en Heinen, J., 2018. Kievitsbuurten, ontwikkelingsperspectief voor een duurzaam legakkerlandschap. In opdracht van Gemeente Stichtse Vecht en Plassenschap Loosdrecht e.a

Sweco, 2019. Factsheets deelgebieden Oostelijke Vechtplassen. Factsheets in het kader van het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen. Versie juli 2019

Sweco, 2019a. Vaarverbinding Loosdrechtse Plassen – Hilversums kanaal. Milieueffectrapport deelrapport natuur

- Sleeking, R., Ridder, R. de, Rosmalen, R. van en Kolkman, H., 2013. Beknopte LESA Ster van Loosdrecht (landschapsecologische systeemanalyse). Concept rapport DLG 28 februari, 2013
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Stowa, 2019. Samenvatting literatuurstudies uitheemse rivierkreeften. Stowa rapport 2019, 15
- Timmermans, B., J. Bokhorst, N van Eekeren en F. Smeding 2011. Verkennend bodemonderzoek en beheersadvies Stichts Ankeveen. Louis Bolkinstituut 2011-025 LBP i.o.v. Natuurmonumenten
- Van der Winden J., 2010. De effecten van Grauwe ganzen op broedkolonies van de Zwarte stern. De Levende Natuur, jaargang 111 (3): 130-133.
- Van der Winden, J., 2016. Achtergrondnotitie maatregelenkaarten moerasvogels Oostelijke Vechtplassen. Utrecht: Jan van der Winden Ecology.
- Van der Winden, J. en Dreef, C., 2019. Effecten van ganzen op moerasvogelhabitat in de Oostelijke Vechtplassen. Literatuurstudie in verband met instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Rapport 2019-04, Jan van der Winden Ecology, Utrecht.
- Van der Winden, J., 2020. Notitie maatregelen tegen ganzenvraat in rietkragen, Oostelijke Vechtplassen. In opdracht van provincie Noord-Holland
- van Loon, A.H., 2010. Unravelling hydrological mechanisms behind fen deterioration in order to design restoration strategies. De hydrologische oorzaken van de achteruitgang van laagveengebieden ontrafeld. Proefschrift Universiteit Utrecht (<http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2010-0226-200332/loon.pdf>).
- Van Ek, R. Van't Veer, R., Loeb, R. en Cusell, C., 2019. Systeemanalyse voor het opstellen van een inrichtings- en herstelplan, fase 1. Definitief rapport, 3 juli 2019. Rapport Witteveen + Bos Raadgevende ingenieurs
- Van de Haterd, R., Soomers, H., van der Ploeg, N., Sijtsma, B., 2018. Natuurvisie 2018-2036 Natuurmonumenten.
- Van der Goes, D.J., 2018. Habitatkartering op plaglocaties New Life for Dutch Fens LIFE 12/NAT/NL/000372. I.o.v. Natuurmonumenten
- Van Leerdam, A. (red), Ter Heerdt, G., Van der Linden, W., Louwaars, P. en Groothuismink, J., 2012. Beheerplan natuurgebieden Bethunepolder 2013-2018
- Van der Aa, H.G. en van Leerdam, A., 2015. Natuurtoets Groenewoud Kortenhoef. Opgesteld in opdracht van Afvalzorg
- Van 't Veer, R., 2016. Natuur in en om de Horstermeerpolder. Van 't Veer & De Boer, Ecologisch adviesbureau, Jisp, 75 pags + bijlagen
- Veen, G.F., Sarneel, J., Ravensbergen, L., Huig, N., van Paassen, J., Rip, W. and E.S. Bakker, 2013. Aquatic grazers reduce the establishment and growth of riparian plants along an environmental gradient. Freshwater Biology 58: 1794-1803
- Verstijnen, Y, Smolders, F. en de Fouw, J., 2019. Het belang van bodemtypen en nutriënten voor riet in de Loosdrechtse Plassen. Verkenning van abiotische knelpunten voor het broedhabitat van de grote karekiet
- Visbeen, F., Witteveldt, M., van de Riet, B., van 't Veer, R., en van den Tempel, C., 2012. Onderzoek effect ganzen op Natura 2000 doelstellingen in Laag Holland. Heiloo, Landschap Noord-Holland.
- Vulink, Th., Tosserams, M., Daling, J., van Manen, H en M. Zijlstra, 2010. Begrazing door Grauwe ganzen is een bepalende factor voor ontwikkeling van oevervegetatie in Nederlandse wetlands. De Levende Natuur 111 (1): 52-56.
- Witte, J., van Deijl, D. en van den Eertwegh (G). Gevolgen voor de natuur van de droge jaren 2018 en 2019; resultaten van een enquête onder deskundigen. Deelrapport van het project: Droogte in zandgebieden van Zuid-, Midden- en Oost-Nederland
- Worm, T.M. Worm, Slob, M.A.T. en Cusell, C., 2020. Inrichtings- en herstelplan Het Hol. Definitief Concept Voorontwerp. Rapport Witteveen+Bos
- Weijs, W. 2011. Natuur en Landschap van de Vechtstreek, uitgave KNNV.

Websites

www.naturazoo.nl

<https://www.naturazoo.nl/gebieden/noord-holland/oostelijke-vechtplassen/oostelijke-vechtplassen-doelstelling>

<https://www.naturazoo.nl/profielen>

<https://www.atlasleefomgeving.nl/kaarten>

INHOUD bijlagen

124 | Bijlage bij hoofdstuk 1

124 | Bijlage 1.1 Betrokkenen

125 | Bijlage bij hoofdstuk 2

125 | Bijlage 3.1 Habitattypenkaarten

127 | Bijlage bij hoofdstuk 3

127 | Bijlage 4.1 Uitwerking maatregelen voor Habitattypen
per deelgebied

189 | Bijlage bij hoofdstuk 4

190 | Bijlage 4.2 Samenvattende tabel maatregelen

198 | Bijlage bij hoofdstuk 5

198 | Bijlage 5.1 Beschrijving huidig gebruik

216 | Bijlage 5.2 Toetsing huidig gebruik

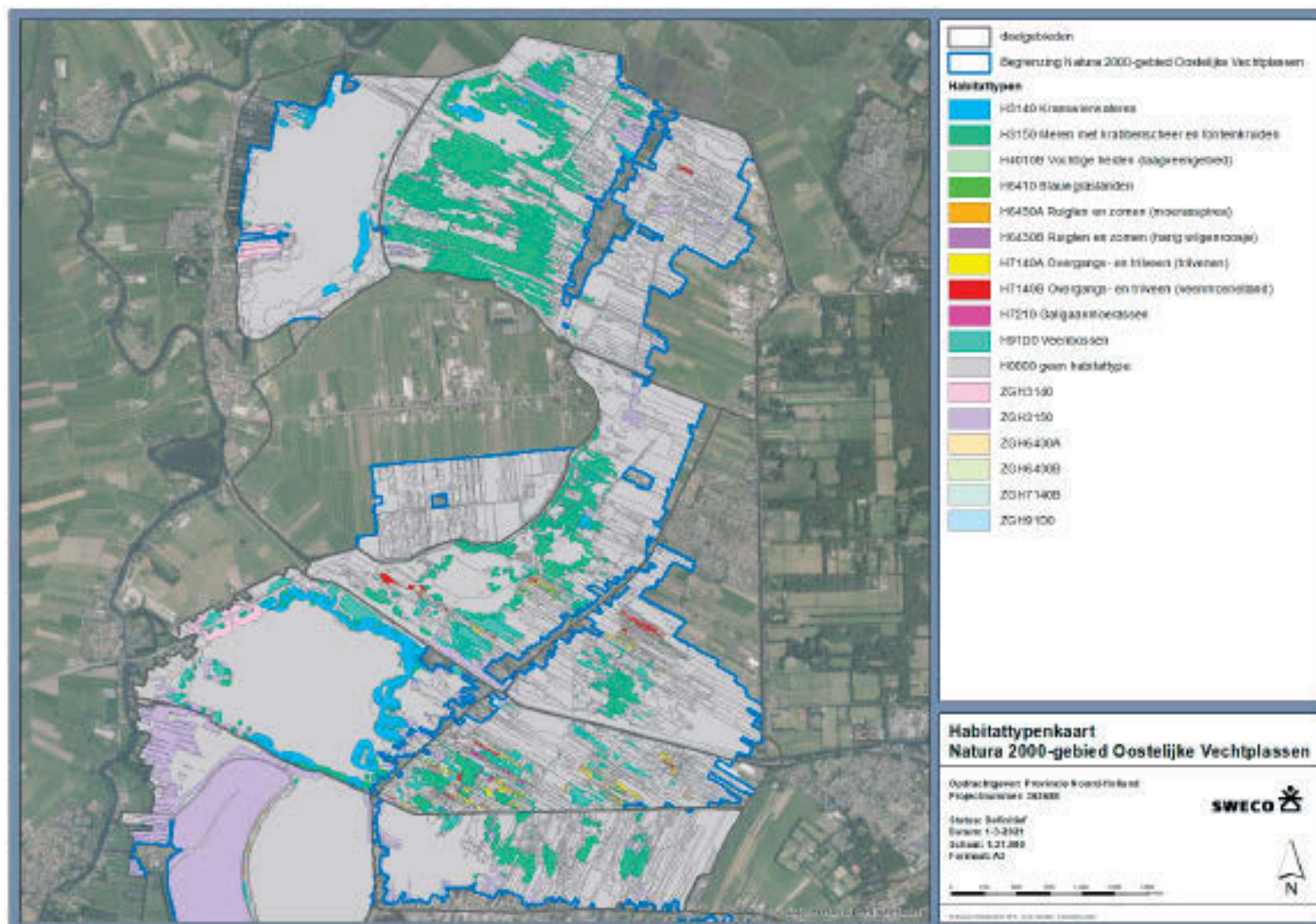
BIJLAGE 1.1 BETROKKEN PARTIJEN

Bij de totstandkoming van dit beheerplan zijn de volgende partijen betrokken geweest:

- Werkgroep bestaande uit
 - o Provincie Noord-Holland
 - o Provincie Utrecht
 - o Natuurmonumenten
 - o Staatsbosbeheer
 - o Waterschap/Waternet
 - o Projectorganisatie Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen
 - o Gemeente Wijdmeren
 - o Gemeente Stichtse Vecht
 - o Gemeente De Bilt
 - o Gemeente Hilversum
- Daarnaast is bij de totstandkoming een adviesgroep geconsulteerd die bestond uit:
 - o Provincie Noord-Holland
 - o Provincie Utrecht
 - o LTO Noord
 - o Hiswa
 - o Vechtplassencommissie
 - o Toeristische Kanobond Nederland
 - o Regiegroep Oostelijke Vechtplassen
 - o Recreatie Midden Nederland/Plassenschap
 - o Watersportverbond
 - o Gebiedscollectief Rijn, Vecht en Venen

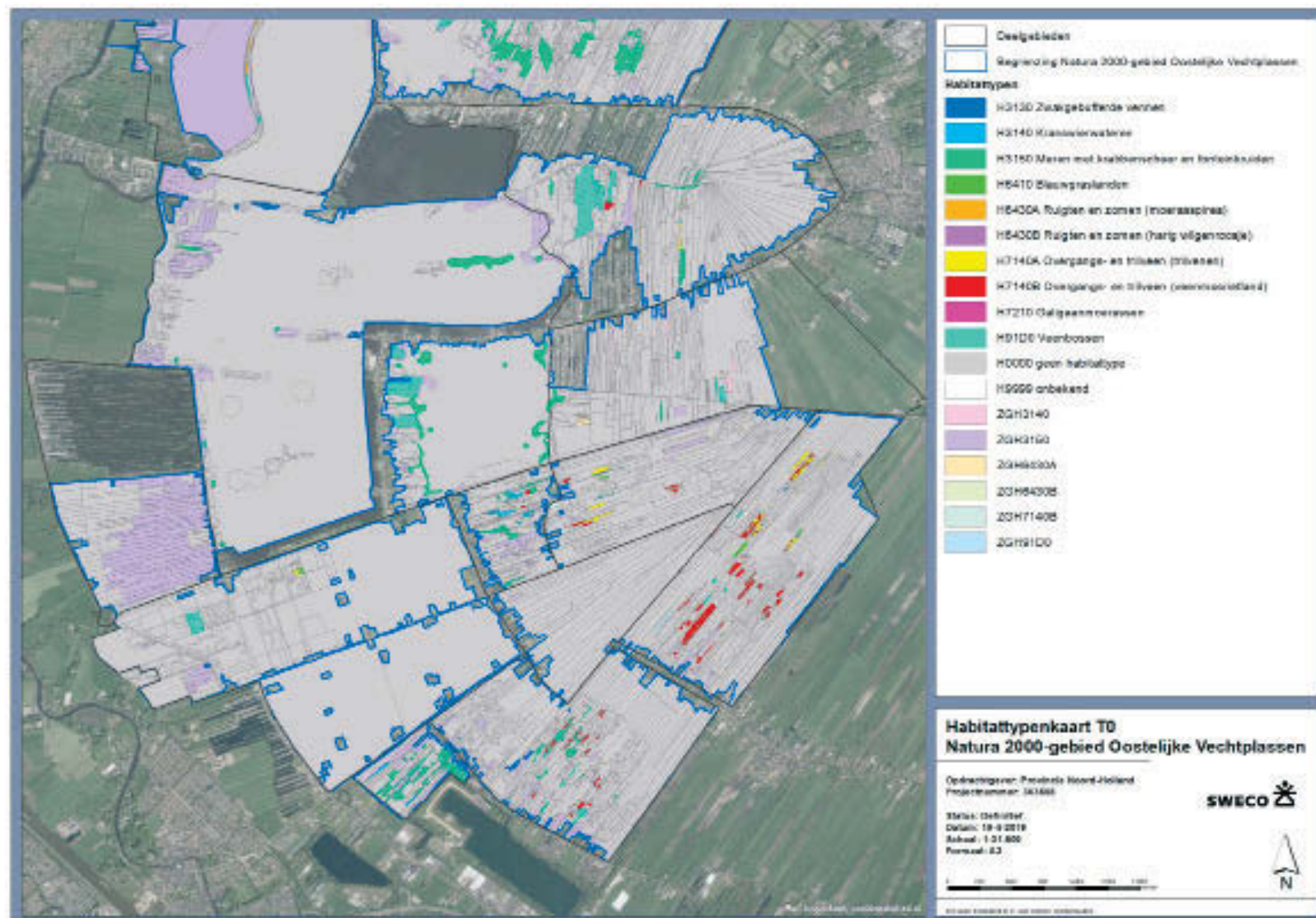
BIJLAGE 3.1 HABITATTYPENKAARTEN

Bijlage 3.1 Habitattypenkaart Noord

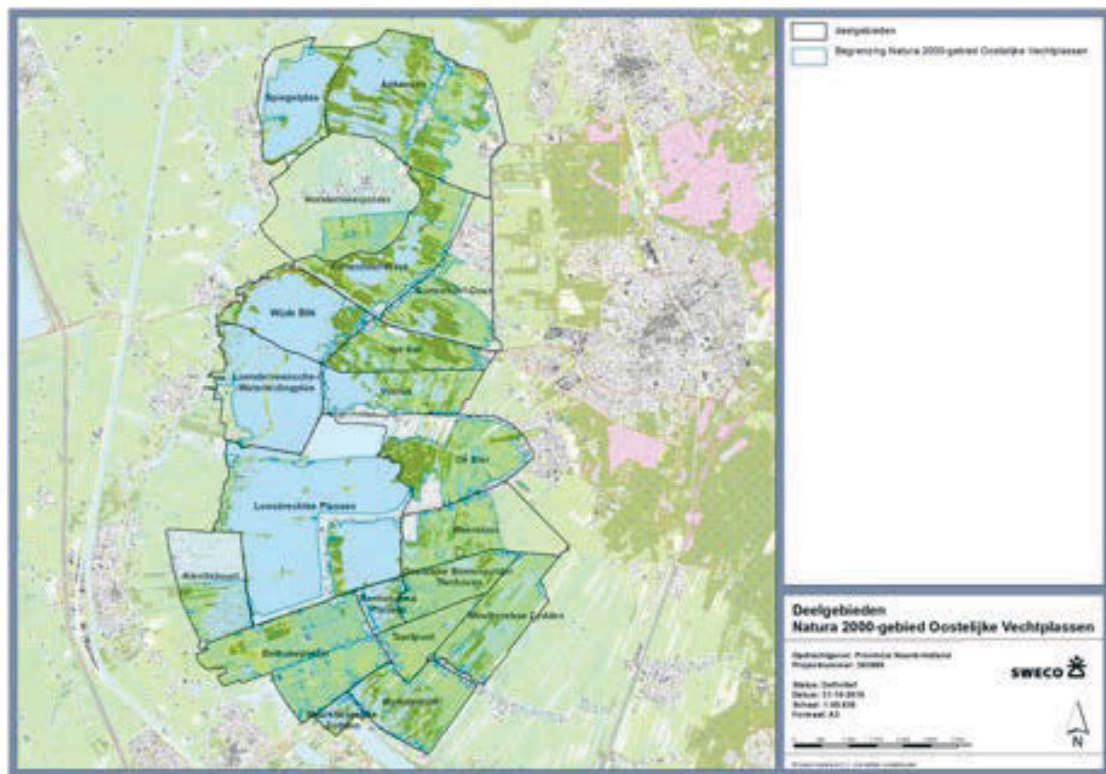
BIJLAGE 3.1 HABITATTYPENKAARTEN

Bijlage 3.1 Habitattypenkaart Zuid

BIJLAGE 4.1 UITWERKING MAATREGELEN VOOR HABITATTYPEN PER DEELGEBIED

BIJLAGE

SPIEGELPLAS

Kenschets en gebruik

De Spiegelplas is een natuur- en recreatiegebied. Het overgrote deel van de plas en de oeverlanden is in eigendom van Natuurmonumenten, met uitzondering van de westelijke oever, waar de plas grenst aan Nederhorst den Berg. Het totale gebied omvat circa 280 hectare en is ontstaan door turfwinning. De plas is verder verbreed en verdiept bij een zandwinning voor de aanleg van de A2. Nu is de Spiegelplas een aaneengesloten, diepe plas, die plaatselijk wel 35 meter diep reikt. Op en rondom de Spiegel- en Blijkpolderplas wordt gerecreëerd. Door het heldere water is de plas aantrekkelijk voor de duiksport. Op en rondom de plas is veel recreatievaart aanwezig. De Spiegelplas is Vogel- en Habitatrictlijngebied. Daarnaast is de Spiegelplas Kaderrichtlijn Water (KRW) waterlichaam.

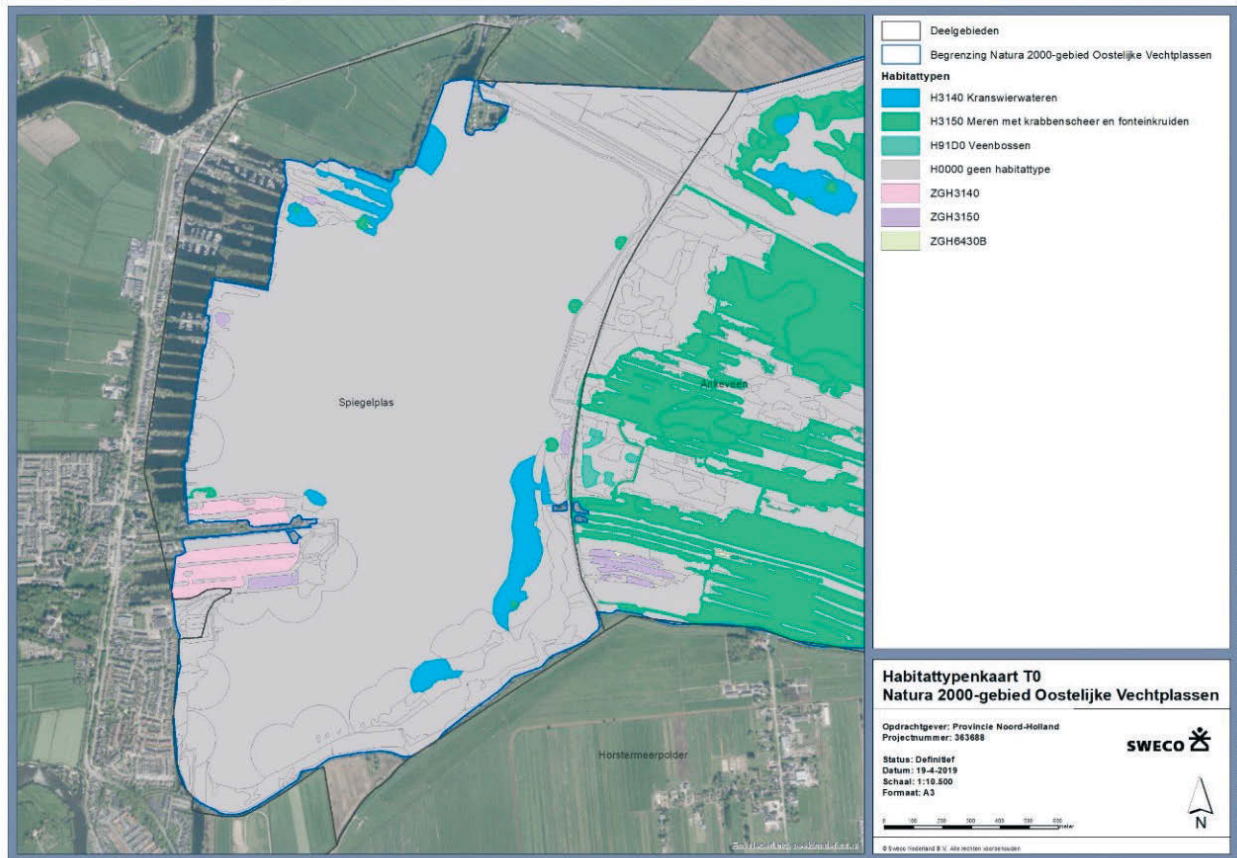

Natura 2000 natuurwaarden (referentiesituatie)

Het gebied is begrensd als habitat- en vogelrichtlijngebied. Het gebied is waardevol door het voorkomen van kranswierwateren. Langs de oevers van de Spiegelplas kwamen ten tijde van de aanwijzing oppervlakten met goed en matig ontwikkelde kranswiervegetaties voor. De randen van de Spiegelplas hebben lokaal brede moeraszones met riet en lisdodde. Ook moerasbos komt langs de rand voor. Het belang van de plas voor water- en moerasvogels is de laatste decennia afgenomen, maar nog wel aanwezig. Tot voor enkele jaren broedden de grote karekiet en de zwarte stern in dit gebied. De plas is van belang voor de zwarte stern als foerageergebied en voor de tafeleend en de smient in de winter.

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0)(ha)

	H3140	H3150
Spiegelplas	10,63	0,93
Goede kwaliteit	1,71	0,07
Matige kwaliteit	8,92	0,85

Figuur 1. Habitattypenkaart deelgebied Spiegelplas (referentiesituatie T0)

Knelpunten en potenties

De betekenis van dit deelgebied ligt in de eerste plaats in de aanwezigheid van helder en fosfaatarm water waardoor in de luwte van oevers nog steeds grote velden met kranswieren en fonteinkruiden voorkomen. Wel wordt het systeem al jaren hoog belast met fosfaat vanuit de Vecht, wat een potentieel risico oplevert voor het opladen van de waterbodem.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) in de Spiegelplas is matig (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren' van Waternet d.d. 11-02-2020). Deze beoordeling hangt samen met de waterplantengroei (met name de soortensamenstelling). De toestand van de waternatuur (met name waterplanten) is de afgelopen jaren achteruitgegaan.

De potenties voor de ontwikkeling van met name kranswierwater is hier groot. Dit vraagt wel om terugdringing van de fosfaatbelasting. Maatregelen zijn hier dan ook op gericht.

De oevers zijn verbost maar kunnen bij verbetering van beheer (hakhoutbeheer) en waterkwaliteit weer brede moeraszones met waterriet gaan bevatten die van belang zijn voor moerasvogels en waterdieren. Het tegengaan van ganzenvraat is daarbij ook belangrijk (zie voor uitwerking moerasvogelmaatregelen paragraaf 4.4.3).

In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 legt Natuurmonumenten in de Spiegelplas een accent op het ontwikkelen van een moeraskern in het noordwesten van de Spiegelplas (Van de Haterd, 2019).

Uit te voeren maatregelen

Maatregelen hebben betrekking op het terugdringen van de fosfaatbelasting en leiden tot de verbetering van de kwaliteit van H3140 en in mindere mate H3150 en hebben uitbreiding van met name H3140 en in mindere mate H3150 tot gevolg. De uit te voeren maatregelen overlappen met de KRW-maatregelen (zie Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Spiegelplas) en worden in de eerste beheerplanperiode uitgevoerd (zie tabel 1).

Tabel 1 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in Spiegelplas

bron	ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
FS Spiegelplas*	H3140, H3150	Defosfateren inlaatwater	1
FS Spiegelplas	H3140, H3150	Milieuservicepunt inrichten voor pleziervaart	1
FS Spiegelplas	H3140, H3150	Afkoppelen Blijkpolder en stedelijk gebied	1
FS Spiegelplas	H3140, H3150	Lozingen uit ongerioleerde panden opheffen	1
FS Spiegelplas	H3140, H3150	Kleiner maximum hoeveelheid toestaand voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	1
FS Spiegelplas	H3140, H3150	Omleiden waterstromen: Afvoer water Spiegelpolder loopt via de defosfatering	1
FS Spiegelplas	H3140, H3150	Maatregelen in de landbouw om nutriëntenbelasting op de waterlichamen te beperken	1
FS Spiegelplas	H3140, H3150	Vastleggen van geboden en verboden in KEUR en beheer en onderhoudsplan voor Spiegelplas.	1
FS Spiegelplas	H3140, H3150	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	
FS Spiegelplas	H3140, H3150	Toepassen van ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwateren	
	zeggekorfslak	Opslag verwijderen voor behoud leefgebied H1016 Zeggekorfslak	1

* Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Spiegelplas

ANKEVEENSE PLASSEN

Kenschets en gebruik

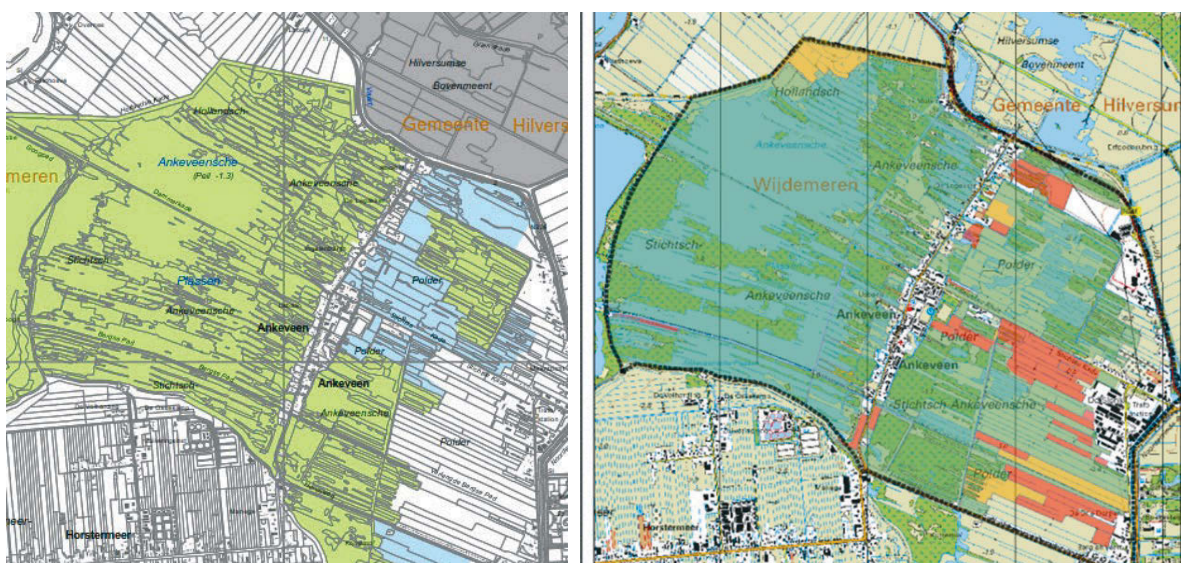
Het westelijk deel van het deelgebied de Ankeveense Plassen (het gebied ten westen van het Stichts End) bestaat voornamelijk uit plassen die zijn ontstaan door turfwinning, petgaten en moerasbos. Op een klein oppervlakte is nog grasland aanwezig. Het overgrote deel van dit gebied is eigendom van Natuurmonumenten en begrensd als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Langs de noordzijde van de Hollands Ankeveense plassen loopt de N236. Hier is op twee plekken een ecologische verbinding aangelegd tussen dit deelgebied en het Naardermeer. Waterinlaat vanuit de 's-Gravenlandsevaart vindt plaats in het noorden van dit gebied. Op de Stichts Ankeveense Plassen verzorgt Natuurmonumenten regelmatig vaarexcursies. Het water van de Ankeveense Plassen is buiten de excursies om niet toegankelijk voor vaarrecreatie. In het gebied wordt tijdens vorstperiodes veel geschaatst. Door het gebied lopen een aantal wandelroutes.

Ten oosten van het Stichts End bestaat het deelgebied deels uit petgaten en legakkers die in het verleden zijn gegraven en aan de oostzijde liggen (met name in Stichts Ankeveen) agrarisch gebruikte graslanden. In het oosten van deelgebied de Ankeveense Plassen lopen de veengronden over in zandgronden. Aan de oostkant komt regionale kwel aan het oppervlakte voor.

De gronden met bestaande natuur zijn grotendeels in eigendom van Natuurmonumenten. Slechts een deel van de Stichts Ankeveense Polder is als Natura 2000-gebied begrensd, waarvan een deel als Vogelrichtlijngebied en een deel als Vogel- en Habitatrichtlijngebied (figuur 2a). De westelijke plassen in dit deelgebied zijn Kaderrichtlijn Water waterlichamen. Het grootste deel van deelgebied Ankeveense Plassen is begrensd als NNN (figuur 2b). Een deel van deze gronden zijn nog in agrarisch gebruik: deze gronden liggen grotendeels buiten de grens van het Natura 2000-gebied.

Figuur 2a. Aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Blauw= Vogelrichtlijngebied, groen= Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Figuur 2b. Begrenzing NNN, groen= natuur gerealiseerd, geel= grond verworven, niet ingericht en rood= niet ingericht

Natura 2000 natuurwaarden (referentiesituatie)

De plassen in dit deelgebied waren in de referentiesituatie rijk aan Kranswierwateren (H3140) en Watervegetaties van krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) met een goede en matige kwaliteit. In de referentiesituatie kwam ongeveer de helft van het totale oppervlak van het habitattypen Watervegetaties met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) van de Oostelijke Vechtplassen komt hier voor. De ondergedoken (submerse) watervegetaties zijn sterk afgenomen.

Ten westen van het plassen gebied komt op zeer beperkte schaal kwalificerend Hoogveenbos voor (H91Do). Ten oosten van het Stichts End komt op beperkte schaal Trilveen (H7140A) en Veenmosrietland (H7140B) voor. Veroudering door verzuring en verdroging zijn voor de spaarzaam aanwezige verlandingsvegetaties een bedreiging. Daarnaast is ook vermessing door hoge stikstofdepositie een knelpunt, dit heeft onder andere geleid tot de ontwikkeling van haarmosvegetaties in veenmosrietland. Veel van oorsprong voorkomende

verlandingsvegetaties zijn in het verleden doorgeschoten naar bos, mede door het wegvallen van maaibeheer en rietstrijden. Blauwgraslanden komen niet meer voor in Ankeveen. Het centrale afgeplagde deel in Hollands Ankeveen ontwikkelt zich richting blauwgrasland met soorten als blauwe zegge, geelgroene zegge, blauwe knoop, spaanse ruiter, groenknolorchis en moeraswespenorchis. Daarnaast zijn in het kader van LIFE percelen afgeplagd voor de ontwikkeling van blauwgrasland.

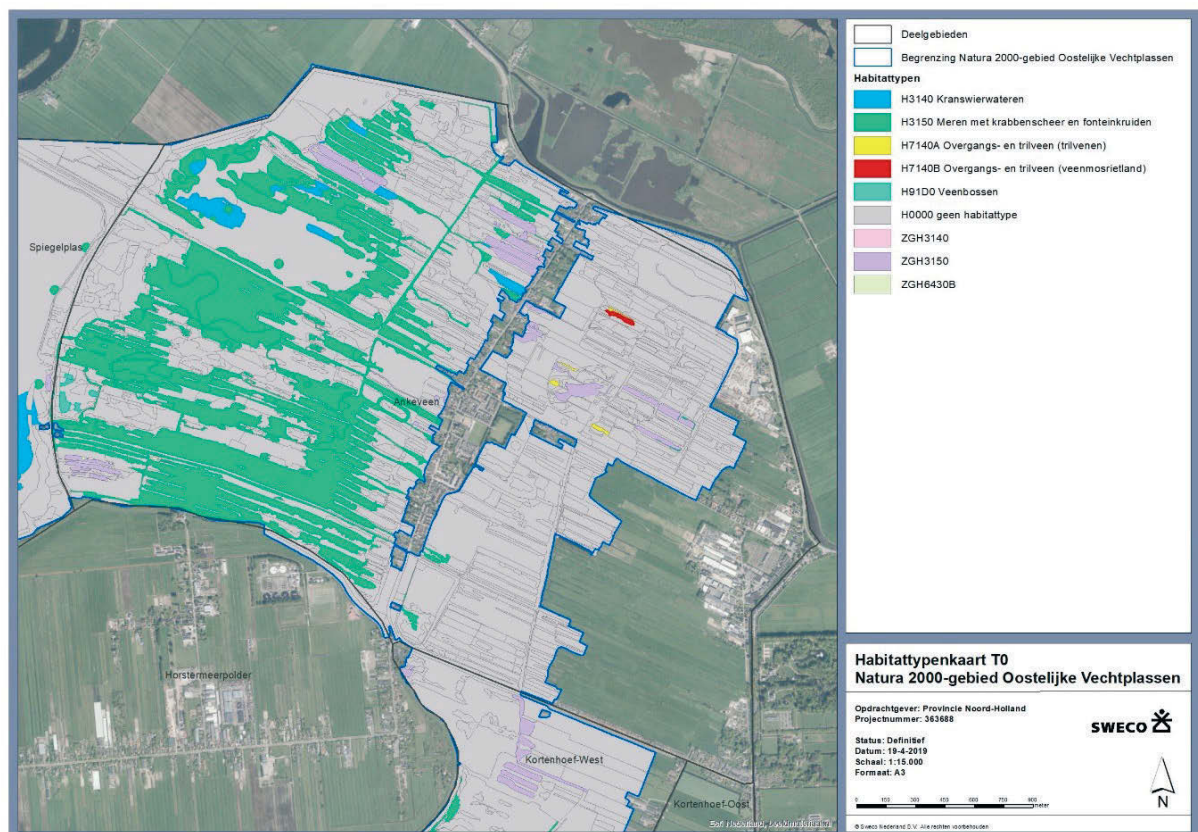
In het verleden waren de plassen in het westelijke deel geschikt broed-, slaap- en foerageergebied voor moerasvogels door de aanwezigheid van openheid, rietmoeras, water met een goede kwaliteit en rust. De betekenis van de Ankeveense plassen als broedgebied voor moerasvogels (waaronder purperreigers, grote karekiet, snor en rietzanger) is hier achteruitgegaan door onder andere bosopslag in de rietlanden en begrazing van de rietkragen door de grauwe gans. Ankeveense plassen is een belangrijk foerageergebied voor purperreigers uit het Naardermeer. Daarnaast is het gebied een belangrijk broedgebied voor de zwarte stern. Verder is het gebied van belang voor de overwintering van eenden, waaronder de tafeleend, de kraakeend, de slobbeend en de smient.

Deelgebied Ankeveense plassen is een leefgebied voor de gestreepte waterroofkever, gevlekte witsnuitlibel, zeggekorfslak, bittervoorn, kleine modderkruiper, meervleermuis en de platte schijfhoren. Bovendien komt hier de groenknolorchis voor.

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0)(ha)

	H3140	H3150	H7140A	H7140B	H91D0
Ankeveen	33.46	143.65	0.11	0.39	0.95
Goede kwaliteit	21.38	79.43	0.11	0.39	0.95
Matige kwaliteit	12.08	64.23			

Figuur 3. Habitattypenkaart deelgebied Ankeveen (referentiesituatie T0)

Knelpunten en potenties

Dit deelgebied is van groot belang voor de aquatische habitattypen (met name Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden). Daarnaast is dit deelgebied van belang voor de zwarte stern en riet- en moerasvogels (roerdomp, woudaapje, purperreiger, porseleinhoen en grote karekiet), onder andere vanwege de rust.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) is in de Hollands en de Stichts Ankeveense plassen ontoereikend (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren' van Waternet d.d. 11-02-2020). Deze beoordeling hangt samen met de waterplantengroei (met name de soortensamenstelling). Daarnaast zijn de biodiversiteit, ondergedoken planten van schoon water, fytoplankton en macrofauna sinds 2006 sterk achteruitgegaan.

Voor de waterkwaliteit in de Hollands Ankeveense plassen geldt dat de externe fosfaatbelasting lokaal groter is dan de draagkracht van het systeem, waardoor bagger zich heeft opgehoopt. Deze baggerlaag is (te) voedselrijk en plaatselijk ook toxisch door de aanwezigheid van ammonium. Het lichtklimaat vormt een knelpunt door opwerveling van slib (wind en vis), waardoor het waterecosysteem (waaronder de watervegetatie) zich onvoldoende ontwikkelt. In het kader van LIFE zijn in Ankeveen twee delen reeds gebaggerd (Stichts- en Hollands Ankeveen). Het ontbreken van natuurlijke peilfluctuaties is eveneens een knelpunt in de Ankeveense plassen.

Daarnaast veroorzaakt bosopslag, beschaduwings- en bladval eveneens een beperking voor de ontwikkeling van de water- en (riet)oevervegetatie. In het kader van LIFE zijn daarom reeds veel oevers afgezet die nu worden beheerd als hakhout.

Verder wordt Hollands Ankeveen gebruikt als rui- en slaaplocatie door de grauwe gans. Groepen van 1.500-2.000 ganzen die overdag foerageren op de omliggende landbouwgronden, zorgen 's nachts voor grote hoeveelheden uitwerpselen en vraat aan waterriet. In de Stichts Ankeveense plassen is het watersysteem lokaal eveneens te hoog belast met fosfaat, wat een potentieel risico oplevert voor opladen van de waterbodem. Ook hier vormt bosopslag lokaal een beperking van de watervegetatie en rietoevers. Een te hoge brasemstand belemmert hier mogelijk het herstel van helder water met ondergedoken waterplanten na reductie van fosfaatbelasting. Verder dragen riooloverstorten, verkeerde aansluiting en afspoeling van verhard oppervlak bij aan de externe fosfaatbelasting. De afstroming vanuit de gronden aan de oostkant van dit deelgebied vormt een grote nutriëntenbron: deze wordt veroorzaakt door de huidige en historische bemesting en mineralisatie van de veengrond.

Verder leidt de toename van uitheemse rivierkreeften hier mogelijk tot een afname van de bedekking van waterplanten (en dus van de oppervlakten van de habitattypen H3140 en H3150 en mesotrofe verlanding) en hebben ook invasieve exoten als waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid zich gevestigd. De aanwezigheid van de grauwe gans is in de Ankeveense plassen sterk toegenomen waardoor de rietoevers worden begraasd. Dit vormt een knelpunt voor moerasvogels. Daarnaast vormt bosopslag in rietland en moeras een knelpunt voor moerasvogels.

In het oosten van deelgebied Ankeveense plassen zijn door de aanwezigheid van kwel belangrijke potenties aanwezig voor de ontwikkeling van de watervegetatie, de mesotrofe verlandingsreeks en blauwgrasland (De Ridder, 2017; van Rosmalen, 2012). Het succes van de gegraven petgaten in het oosten van Hollands Ankeveens laat zien dat er grote potenties in het gebied aanwezig zijn voor watervegetaties, rietzones, jonge verlandingsstadia en de daaraan verbonden faunasoorten (vogels, platte schijfhoren, gevlekte witsnuitlibel, gestreepte waterroofoever). Het oosten van deelgebied Ankeveense plassen is dan ook aangegeven als een zeer kansrijke locatie voor het realiseren van habitattypen voor de mesotrofe verlandingsreeks en nat schraalland (De Ridder, 2017; Provincie Noord-Holland, 2017).

De kansen voor moerasvogels kunnen worden vergroot door delen van de Ankeveense plassen meer open en moerasrijk te maken (zie voor de uitwerking van moerasvogelmaatregelen paragraaf 4.4.3).

In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 heeft Natuurmonumenten voor dit gebied de volgende ontwikkelingsrichting voorgesteld (Van de Haterd, 2019):

- De ontwikkeling van hoogveenbossen aan de westkant van de Ankeveense plassen
- De ontwikkeling van een robuust kerngebied voor moeras in het noorden van de Ankeveense Plassen onder andere ten behoeve van moerasvogels. De noordse woelmuis kan hiervan meeprofiteren
- De ontwikkeling van petgaten en botanische waarden in het oosten van deelgebied Ankeveense plassen

Uit te voeren maatregelen

Maatregelen in dit deelgebied voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor habitattypen hebben voornamelijk betrekking op verbetering van de waterkwaliteit, het vergroten van de invloed van kwelwater, het realiseren van habitat voor de mesotrofe verlandingsreeks door bijvoorbeeld de aanleg van petgaten en het verwijderen van bosopslag en verschraling door bijvoorbeeld afplaggen (zie tabel 2). Veel van de maatregelen die worden uitgevoerd ten gunste van de N2000 instandhoudingsdoelen zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen.

Verder liggen in deelgebied Ankeveense plassen gronden die wel als NNN begrensd zijn, maar niet als natuur zijn ingericht of als natuur worden beheerd (zie figuur 2b). Inrichting en beheer van deze gronden draagt bij aan het realiseren van de uitbreidingsdoelstelling voor diverse habitattypen. Tabel 3 bevat een overzicht van de natuurbeheertypen die voor deze gronden zijn geformuleerd. Voor deelgebied Ankeveense plassen wordt op korte termijn door de provincie Noord-Holland in samenwerking met de gebiedspartijen een inrichtingsplan opgesteld waarin het realiseren van N2000-doelen, het NNN en de KRW-doelen centraal staan. De maatregelen in tabel 2 worden in deze inrichtingsplannen verder uitgewerkt. Ook de natuurbeheertypen (tabel 3) worden hierbij daar waar nodig aangepast.

Voor moerasvogelmaatregelen wordt verwezen naar de uitwerking in paragraaf 4.4.3.

Tabel 2 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied Ankeveense Plassen

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
	H7140A	Opslag verwijderen (jonge boompjes)	1
	H7140A + B	Afplaggen verdroogde verlanding in combinatie met fijnschalige aanvoer van basenrijk oppervlaktewater (inclusief nulmeting) en/of bekalking	1
	H7140A	Graven petgaten: uitgraven verzuurde verlandingsstadia	1
	H1740A+B, H6410	Plaggen: Afvoer N en/of afvoer zure toplaag, nieuwvorming (inclusief nulmeting en vooronderzoek fosfaatverzadiging gronden)	1
	H7140A	Opslag verwijderen in combinatie met afplaggen: moerasbos terugzetten in jonge verlanding (inclusief nulmeting)	1
	H3140, H3150	beboste oevers waar mogelijk vrijstellen, t.b.v. waterkwaliteit en groenknolorchis	1
Life herstelplan (afterlife beheerplan)	H6410	Extra maaaien blauwgrasland op geplagde percelen	1, 2, 3
	Alle habitattypen	Opstellen Masterplan ter verbetering kwaliteit oppervlaktewater en betere benutting basenrijk kwelwater	1
Factsheet Sweco, 2019	H91D0	exotenbeheer bos	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3140, H3150, H7140A+B, H7210	onderzoek en aanpak rivierkreeft	1, 2, 3
	zeggekorfslak	Opslag verwijderen voor behoud leefgebied H1016 Zeggekorfslak	1
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3140, H3150	terugdringen nieuwe vestiging invasieve exoten waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid	1, 2, 3
Natuurbeheerplan provincie Noord-Holland	H3140, H3150, H6410, H7140A+B, H7210	Omvorming particuliere grond naar natuurgnd binnen NNN, beëindigen reguliere pacht door Natuurmonumenten en inrichting. Deze maatregel leidt tot uitbreiding van habitat en beperking van de fosfaatbelasting	1
FS Hollands Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A+B, H7210	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
FS Hollands Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A+B, H7210	Luwtestructuren: Legakkerherstel in Ankeveense plassen om de strijklengte te verkorten en het lichtklimaat te verbeteren	1
FS Ankeveense plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Verminderen verharding en drainage door riolering op de Heuvelrug	1
FS Hollands Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Brasem verwijderen (mits P-belasting voldoende laag is)	1
FS Hollands Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Kleiner maximum hoeveelheid toestaand voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	1
FS Hollands Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Uitvoeren nader onderzoek noodzaak en daarna eventueel baggeren, bezanden of ijzersuppletie	1
FS Hollands Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Omleiden waterstroom vanuit achterland Hollands Ankeveense Plassen	1
FS Stichts Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Visintrek voorkomen na verwijderen brasem	1
FS Stichts Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Beperken waterstroom vanuit achterland Stichts Ankeveense Plassen	1
FS Stichts Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Maatregelen in de landbouw om nutriëntenbelasting op de waterlichamen te beperken	1
FS Stichts Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Toepassen van ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwatzen	1
FS Stichts Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Natuurvriendelijk onderhoud van lijnvormige secundaire wateren	1, 2, 3
	H3150, H7140A+B, H7210	Uitvoeren onderzoek in hoeverre bronnen als afspoeling vanaf verhard oppervlak, overstorten en foutieve aansluitingen de waterkwaliteit negatief beïnvloeden	1
FS Ankeveense Plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Kreeften verwijderen: biomanipulatie (als de P-belasting onder de kritische grens ligt)	1

* Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Hollands Ankeveense plassen, Stichts Ankeveense plassen

Tabel 3 Natuurbeheertypen conform de ambitiekaart uit het provinciale natuurbeheerplan (in ha) binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Bij het opstellen van een inrichtingsplan voor de Ankeveense plassen worden de natuurbeheertypen voor de nog te realiseren natuurgronden, nader gedetailleerd en aangepast waar nodig

	N05.01 moeras	N05.02 Gemaaid rietland	N06.01 Veenmos- rietland en moe- ras-heide	N06.02 trilveen	N10.01 Nat schraal- land	N10.02 Vochtig hooi-land	N12.02 Kruiden- en fauna- rijk gra- land	N14.02 Hoog- en laagveen- bos	N17.06 Vochtig helling- hout en hakhout
Nog niet gerealiseerd	-	-	-	-	-	10.4	3.1	6.4	0.3
gerealiseerd	6.5	0.7	0.4	21.7	11.7	27.1	47.1	200.0	51.3

Natuurbeheertypen op nog te realiseren natuurgronden

N10.01 nat schraalland

N12.02 kruiden- en faunarijk grasland

N14.02 hoog- en laagveenbos

N17.06 vochtig helling- en vochtig hakhout

mogelijk te realiseren habitattypen die als ishd voor OVP zijn benoemd

H6140-Blauwgraslanden, H7140 A, Trilveen

geen

H91Do-Veenbossen,

geen

KORTENHOEF OOST

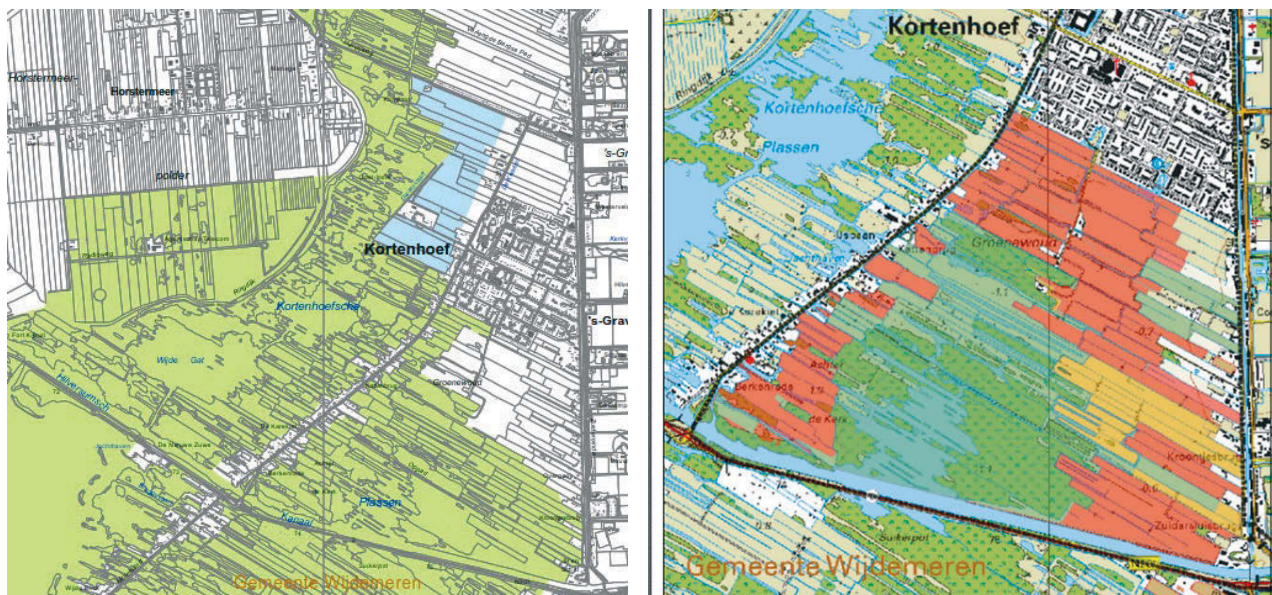
Kenschets en gebruik

Het buitengebied van deelgebied Kortenhoefs Oost kent een afwisseling van plassen, (verlande) petgaten en legakkers, moerasbossen, veenmosrietlanden, trilvenen, vochtig hooiland en agrarische graslanden. Buiten het Natura 2000-gebied ligt aan de noordkant een oude vuilstort. Door de Kortenhoefse plassen loopt een kanoroute die wordt gebruikt voor kanoën, suppen en roeien. Door het gebied loopt een wandelpad (Oppad).

De gronden met bestaande natuur zijn (grotendeels) in eigendom bij Natuurmonumenten. Een groot deel van het natuurgebied bestaat uit moerasbos. Verder zijn hier onder andere (verlande) petgaten, legakkers en verlandingsvegetaties en natte schraallanden aanwezig. Slechts een deel van de Kortenhoef oost is als Natura 2000-gebied begrensd (Vogel- en Habitatrichtlijngebied)(figuur 4a). Het zuidelijk deel van Kortenhoef oost is bijna in zijn geheel als NNN (figuur 4b). Een deel van deze gronden zijn nog in agrarisch gebruik of in gebruik bij particulieren.

Figuur 4a. Aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Blauw= Vogelrichtlijngebied, groen= Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Figuur 4b. Begrenzing NNN, groen= natuur gerealiseerd, geel= grond verworven, niet ingericht en rood= niet ingericht

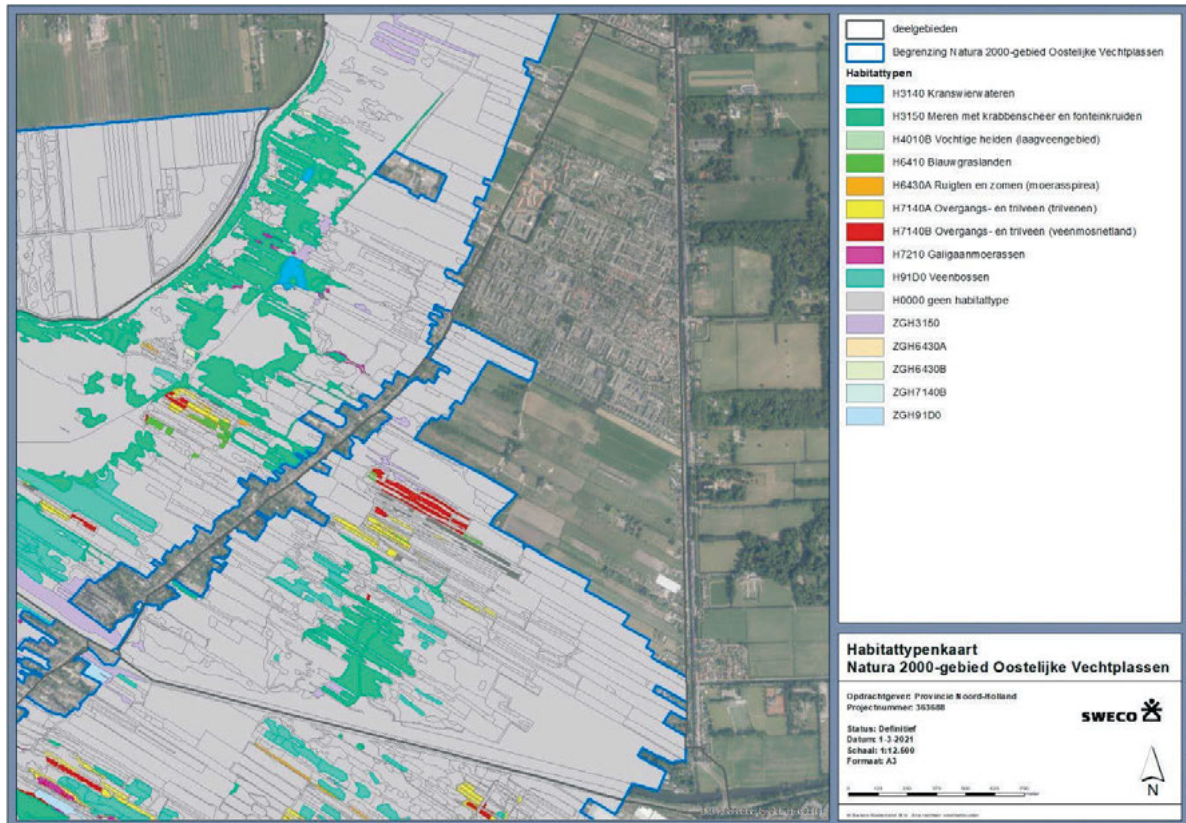
Natura 2000 natuurwaarden (referentiesituatie)

In de natuurkern van Kortenhoef oost komen de volgende habitattypen voor: Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150), Trilvenen (H7140A), Veenmosrietland (H7140B), Blauwgrasland (H6410) en Hoogveenbossen (H91D0). Trilvenen en Veenmosrietland zijn habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks. De habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en Blauwgrasland komen (veelal) in matig ontwikkelde vorm voor in Kortenhoef oost, Trilvenen, Veenmosrietland en Hoogveenbos in goed ontwikkelde vorm. De onderwatervegetatie is op dit moment (2020) grotendeels verdwenen. Recent is er na het uitvoeren van LIFE maatregelen (verwijderen van bosopslag en herstel petgaten) kwalificerend trilveen en veenmosrietland ontstaan in Kortenhoef oost (Van der Goes, 2018).

Kortenhoef oost is broedgebied voor de snor en de rietzanger. Voor andere N2000 moerasvogels en niet broedvogels heeft het gebied op dit moment beperkte betekenis. Dit heeft onder andere te maken met de beslotenheid van het gebied. Daarnaast is Kortenhoef oost leefgebied voor de gestreepte waterroofkever, de zeggenkorfslak, bittervoorn, de kleine modderkruiper, de meervleermuis, de platte schijfhoorn en de noordse woelmuis (provincie Noord-Holland, 2019).

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0)(ha)

	H3140	H3150	H7140A	H7140B	H91D0
Kortenhoef oost	10.86	0.23	1.39	2.13	4.07
Goed	0.28		1.39	2.13	4.00
Matig	10.58	0.23			0.07

Figuur 5. Habitattypenkaart deelgebied Kortenhoef oost (referentiesituatie (T0))

Knelpunten en potenties

Dit deelgebied is van belang voor het habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en verschillende habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks. Daarnaast komen de habitattypen Blauwgrasland en Hoogveenbos voor. De belangrijkste potenties in dit gebied worden gevormd door de aanwezigheid van kwel met bufferende stoffen in het oostelijk deel van Kortenhoef oost. Wanneer het kwelwater beter wordt benut kan dit leiden tot de ontwikkeling van de watervegetatie (met name vegetaties met krabbenscheer en fonteinkruiden), behoud en ontwikkeling van mesotrofe verlandingsvegetaties en schraallandontwikkeling. Essentieel is dan wel dat de landbouwkundige belasting van het oppervlaktewater wordt beperkt en de kwaliteit van het inlaatwater wordt verbeterd.

Een knelpunt voor Kortenhoef oost is het ontbreken van natuurlijke peilfluctuatie en een te hoge fosfaatbelasting. Het gevolg van de hoge fosfaatbelasting is beperkte ontwikkelingsmogelijkheden voor de gewenste watervegetaties. Verder leidt de toename van uitheemse rivierkreeften hier mogelijk tot een afname van de bedekking van waterplanten (en dus van de oppervlakten van de habitattypen H3140 en H3150 en mesotrofe verlanding). Recent (2020) zijn plaatselijk de invasieve exoten waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid verschenen. De natuurkern van Kortenhoef oost is vanwege zijn beslotenheid en de afwezigheid van grote oppervlakten rietland op dit moment geen geschikt leefgebied voor moerasvogels.

Aan de noordkant van deelgebied Kortenhoef oost ligt (voor het overgrote deel buiten de begrenzing) stort Groenewoud. Plaatselijk komt stortmateriaal hier aan de oppervlakte en de grond is op verschillende plaatsen sterk verontreinigd met zware metalen en PAK's (van der Aa en van Leerdam, 2015). Het grondwater onder de stort is sterk verontreinigd met barium en plaatselijk met benzeen en de slootbodems nabij het afval zijn licht tot sterk verontreinigd met barium en zink. Zonder saneringsmaatregelen is er een risico dat onder invloed van neerslag en de natuurlijke grondwaterstroming verontreinigingen vanuit de stortlaag zich verspreiden naar de diepte en uiteindelijk opwellen in de Horstermeerpolder. Ook naar de sloten in en rondom de stort treedt uitspoeling op van een reeks van stoffen. Doordat deze sloten in open verbinding staan met de bestaande natuurkern kunnen de uitgespoelde stoffen ook daar terecht komen. Het is echter niet duidelijk in hoeverre dit een knelpunt vormt voor het behalen van de Natura 2000-doelen in Kortenhoef oost.

Om de potenties van het gebied te benutten is het nodig de bestaande historische oplading met voedingsstoffen (deels) verwijderen door middel van maatregelen als plaggen, petgaten graven en baggeren. Dit heeft tevens het voordeel dat er meer verschil in drooglegging komt en daarmee uitgangssituaties voor verschillende stadia van de verlandingsmoerassen. Daarnaast moet een beheer zich richten op verschraling door maaien en afvoeren van het gewas. Dat laatste is vooral kansrijk op de zandbodems in het deelgebied (Timmermans & Bokhorst 2011). In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 heeft Natuurmonumenten voor dit gebied de volgende ontwikkelingsrichting voorgesteld (Van de Haterd, 2019):

- het koesteren van de bestaande botanische waarden (moerasbos en verschillende verlandingsstadia)
- de ontwikkeling van botanische waarden in het zuidoosten van de Kortenhoef oost (op gronden binnen de NNN-begrenzing waar natuur nog gerealiseerd moet worden)

Uit te voeren maatregelen

Maatregelen in dit deelgebied voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor habitattypen hebben voornamelijk betrekking op verbetering van de waterkwaliteit, het vergroten van de invloed van kwelwater, het realiseren van habitat voor de mesotrofe verlandingsreeks en blauwgrasland door bijvoorbeeld de aanleg van petgaten en het verwijderen van bosopslag en verschraling door bijvoorbeeld afplaggen (zie tabel 4). Veel van de maatregelen die worden uitgevoerd ten gunste van de N2000-instandhoudingsdoelen zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen. Daarnaast zijn maatregelen nodig om vraat door de Amerikaanse rivierkreeft en de uitbreiding van de invasieve exoten waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid tegen te gaan.

Verder liggen in deelgebied Kortenhoef oost gronden die wel als NNN begrensd zijn, maar niet als natuur zijn ingericht of als natuur worden beheerd (zie figuur 4b). Inrichting en beheer van deze gronden draagt bij aan het realiseren van de uitbreidingsdoelstelling voor diverse habitattypen. Voor Kortenhoef oost wordt in het kader van de realisatie van het NNN en het realiseren van de KRW-doelen en Natura 2000 doelen op dit moment een inrichtingsplan opgesteld waarin ook de sanering van stortplaats Groenewoud wordt meegenomen. Hierbij worden maatregelen uit tabel 4 nader uitgewerkt. Tabel 5 bevat een overzicht van de natuurbeheertypen die voor deze gronden zijn geformuleerd. Deze natuurbeheertypen worden daarbij daar waar nodig aangepast.

Tabel 4 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied Kortenhoef oost

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
	Alle habitattypen	Opstellen Masterplan ter verbetering kwaliteit oppervlaktewater en betere benutting basenrijk kwelwater	1
	H6410, H7410A+B	Plaggen: Afvoer N en/of afvoer zure toplaag, nieuwvorming (inclusief nulmeting en vooronderzoek fosfaatverzadiging gronden)	1
	H7140A	Graven verlande petgaten: uitgraven verzuurde verlandingsstadia	
	H7140A, 7140B	Afplaggen verdroogde en vermeste verlanding in combinatie met fijnschalige aanvoer van basenrijk oppervlaktewater (inclusief nulmeting) en/of bekalking	1,2
	H7140A	Opslag verwijderen in combinatie met afplaggen: moerasbos terugzetten in jonge verlanding (inclusief nulmeting)	1, 2
	H91D0	Exotenbeheer bos	1
Life herstelplan	H6410	Extra maaaien blauwgrasland op afgeplagde percelen	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3140, H3150, H7140A+B, H7210	Onderzoek en aanpak rivierkreeft	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3140, H3150	terugdringen nieuwe vestiging invasieve exoten waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid	1, 2, 3
Natuurbeheerplan provincie Noord-Holland	H3140, H3150, H6410, H7140A+B, H7210	Omvorming particuliere grond naar natuurgrond binnen NNN, beëindigen reguliere pacht door Natuurmonumenten en inrichting gronden. Deze maatregel leidt tot uitbreiding van habitat en beperking van de fosfaatbelasting.	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H6410, H7140A+B, H7210	Verminderen verharding en drainage door riolering op de Heuvelrug	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H6410, H7140A, H7140B, H7210	Defosfateren inlaatwater uit ANKO-zuid + beperken extern fosfaatbelasting vanuit de Kerkelanden en het Hilversums kanaal door defosfatering	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H6410, H7140A, H7140B, H7210	Maatregelen landbouw om nutriëntenbelasting op de waterlichamen te beperken	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H6410, H7140A, H7140B, H7210	Riooloverstort achter de Kerk saneren/ overstortfrequentie verlagen	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H6410, H7140A, H7140B, H7210	Belasting vanuit verhard oppervlak reduceren	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H6410, H7140A, H7140B, H7210	Het optimaal benutten van kwelwater door afplaggen, verlanding in sloten, het graven van petgaten en doorvoeren van kwelwater	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H6410, H7140A, H7140B, H7210	Na nader onderzoek noodzaak: eventueel baggeren, bezanden of ijzersuppletie	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Toepassen van ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwaters	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Natuurvriendelijk onderhoud van lijnvormige secundaire wateren	1, 2, 3
	H3140, H3150, H6410, H7140A, H7140B, H7210	Lokaal baggeren in ondiepe sloten	1, 2, 3
	H3140, H3150, H6410, H7140A, H7140B, H7210	Uitvoeren onderzoek in hoeverre bronnen als afspoeling vanaf verhard oppervlak, overstorten en foutieve aansluitingen de waterkwaliteit negatief beïnvloeden	1

* Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Kortenhoefse plassen

Tabel 5 Natuurbeheertypen conform de ambitiekaart uit het provinciale natuurbeheerplan (in ha). Bij het opstellen van een inrichtingsplan voor Kortenhoef oost worden de natuurbeheertypen nader gedetailleerd en aangepast waar nodig

	N05.01 moeras	N06.01 Veenmos- rietland	N06.02 Trilveen	N10.01 Nat schraal- land	N10.02 Vochtig hooiland	N12.02 Kruiden- en fauna- rijk gras- land	N14.02 Hoog- en laag- veenbos	N17.06 Vochtig helling- hout en hakhout
Nog niet gerealiseerd	-	-	-	49.2	11.5	0.8	2.0	-
gerealiseerd	1.2	5.5	0.6	2.9	21.6	1.5	52.5	5.8

natuurbeheertype

N10.01 nat schraalland

N10.02 vochtig hooiland

N12.02 kruiden- en faunarijk grasland

N14.02 hoog- en laagveenbos

mogelijk te realiseren habitattypen die als ishd voor OVP zijn benoemd*

H6140-Blauwgraslanden, H7140 A, Trilveen

H6410-Blauwgraslanden, H7140-A, Trilveen

geen

H91Do-Veenbossen,

* zie: <https://www.natuurkennis.nl/natuurtypen/n10-vochtige-schraalgraslanden/n10-01-nat-schraalland/algemeen-n1001/>

KORTENHOEF WEST

Kenschets en gebruik

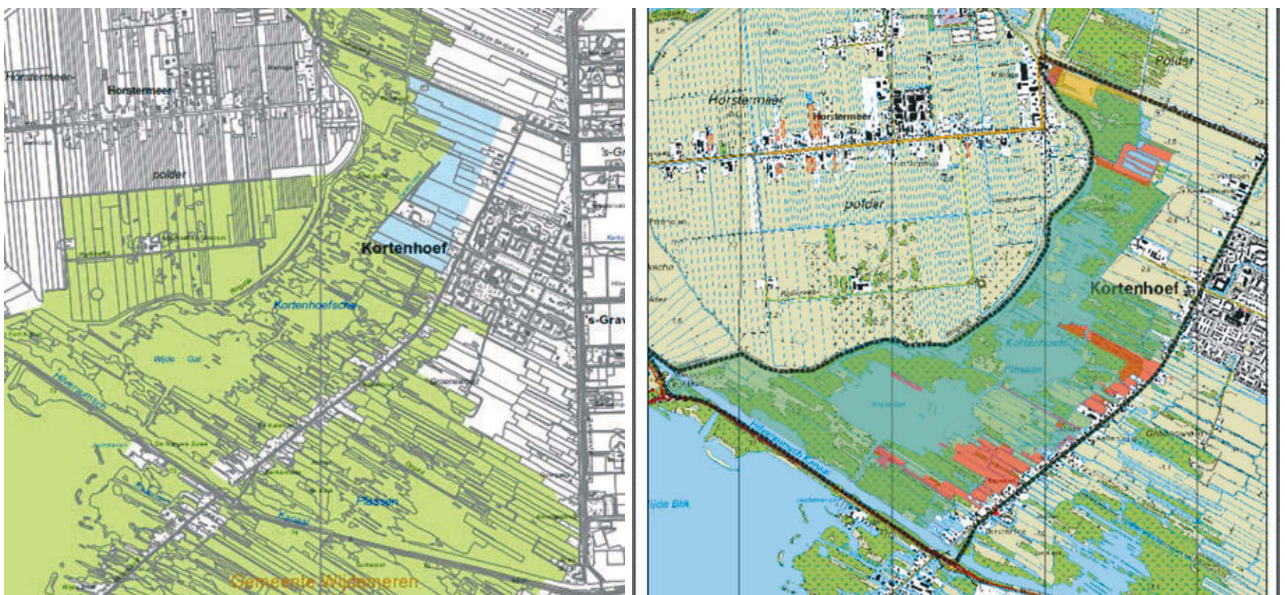
Deelgebied Kortenhoef west bestaat uit laagveenplassen, graslanden, (verlandings)moerassen en bossen. Het deelgebied Kortenhoefse west is een inzigingsgebied. Het water wordt door de ernaast gelegen diepere Horstermeerpolder uit Kortenhoef weggetrokken. De hierdoor ontstane watertekorten worden vervolgens weer aangevuld met inlaatwater uit de Horstermeerpolder. Kortenhoef west is onderdeel van KRW-waterlichaam Kortenhoefse plassen.

De plassen in het westelijke deel van de Kortenhoefse Plassen zijn beperkt toegankelijk. Gemotoriseerd varen is hier verboden. Het deelgebied is wel grotendeels toegankelijk voor roeiboten en kano's. In het gebied loopt een kanoroute. In het zuiden is op de kruising tussen de Kortenhoefsedijk en de N201 een jachthaven aanwezig met diverse aanlegplaatsen. Bij voldoende ijsvorming wordt er op de Kortenhoefse Plassen geschaatst.

De gronden met bestaande natuur zijn (grotendeels) in eigendom bij Natuurmonumenten. Niet het gehele deelgebied Kortenhoef west is als Natura 2000-gebied begrensd (zie figuur 6a). Een groot deel van het deel van het Natura 2000-gebied binnen Kortenhoef west is aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied, een klein gedeelte is aangewezen als Vogelrichtlijngebied (zie figuur 6a). Kortenhoef west is voor een groot deel als NNN begrensd. Op een klein deel van deze NNN-gronden is nog geen natuur gerealiseerd (figuur 6b). Deze gronden zijn nog in agrarisch gebruik of in gebruik bij particulieren.

Figuur 6a. Aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Blauw= Vogelrichtlijngebied, groen= Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Figuur 6b. Begrenzing NNN, groen= natuur gerealiseerd, geel= grond verworven, niet ingericht en rood= niet ingericht

Natura 2000 natuurwaarden referentiesituatie

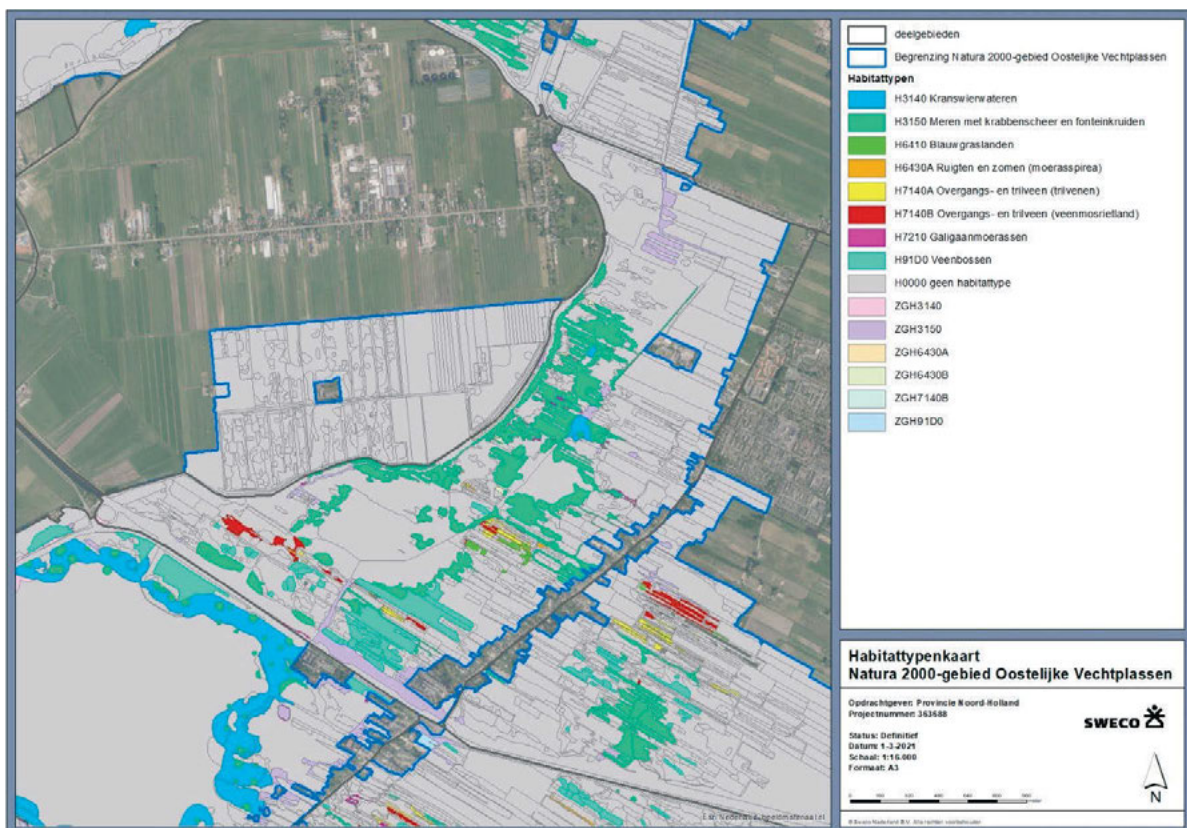
In het plassen gebied is ten tijde van de aanwijzing (referentiesituatie) een aanzienlijk oppervlak Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden aangetroffen. Ook kwalificerend Hoogveenbos komt op aanzienlijke schaal voor. Kortenhoef west bevat daarnaast bijna 50% van het oppervlakte blauwgrasland. Verder komen de habitattypen Kranswierwateren, Trilveen, Veenmosrietland, Galigaanmoeras en Ruigten en zomen voor. Recent is er na het uitvoeren van LIFE-maatregelen (verwijderen van bosopslag en herstel petgaten) kwalificerend veenmosrietland ontstaan in Kortenhoef west (Van der Goes, 2018). De onderwatervegetatie is in de periode tussen het moment van de aanwijzing (referentiesituatie) en 2020 sterk achteruitgegaan maar lijkt recent herstel te vertonen.

Kortenhoef oost is broedgebied voor de snor, de rietzanger en de ijsvogel. Daarnaast is het foerageergebied voor de purperreiger en zwarte stern. Voor andere N2000 moerasvogels en niet broedvogels heeft het gebied op dit moment beperkte betekenis. Dit heeft onder andere te maken met de beslotenheid van het gebied. Door de uitgestrekte en vitale waterlelievelden, heeft Kortenhoef west veel potentie voor een soort als de zwarte stern. Daarnaast is Kortenhoef west leefgebied voor de zeggenkorfslak, de bittervoorn, de kleine modderkruiper, de rivierdonderpad, de meervleermuis, en de noordse woelmuis (provincie Noord-Holland, 2019).

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0) (ha)

	H3140	H3150	H6410	H6430A	H7140A	H7140B	H7210	H91D0
Kortenhoef west	3.03	52.02	0.90	0.43	0.87	2.38	0.69	16.94
G		5.99	0.29		0.87	2.38	0.69	15.53
M	3.03	46.03	0.61	0.43				1.42

Figuur 7. Habitattypenkaart deelgebied Kortenhoef west (referentiesituatie T0)

Knelpunten en potenties

Dit deelgebied is van belang voor de habitattypen Blauwgrasland, Overgangs- en trilvenen (met name veenmosrietland) en de Galigaanmoerassen. Daarnaast bevat het gebied een substantieel oppervlak van het Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en Hoogveenbossen.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) in Kortenhoef oost is ontoereikend (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren' van Waternet d.d. 11-02-2020). Deze beoordeling hangt samen met de waterplantengroei (met name de soortensamenstelling). De ecologische kwaliteit in de Kortenhoefse plassen is echter de laatste jaren stabiel.

Een knelpunt voor Kortenhoef west is het ontbreken van natuurlijke peilfluctuaties en te hoge fosfaatbelasting met als gevolg algenbloei. Het gevolg van de hoge fosfaatbelasting zijn beperkte ontwikkelingsmogelijkheden voor de gewenste watervegetaties. Door het achterblijven van de ontwikkeling van vegetaties met krabbenscheer en fonteinkruiden wordt de verlanding en ontwikkeling naar trilvenen en jonge veenmosrietlanden beperkt. De hoge fosfaatbelasting hangt samen met de inlaat van fosfaatrijk water uit de Horstermeerpolder en het Hilversums

kanaal. Inlaat van water uit de Horstermeerpolder zorgt wel voor de aanvoer van bufferende stoffen, hetgeen positief is voor de waterkwaliteit. Daarnaast vormt de afspoeling vanaf de landbouw percelen in Kortenhoef oost een belasting voor het watersysteem in Kortenhoef west. Mogelijk treedt er ook nalevering vanuit de baggerlaag op. Het doorzicht wordt beperkt door opwervend slib en in de zomer algenbloei. Verder treedt er mogelijk vraatschade door rivierkreeft op. Een punt van aandacht in Kortenhoef west is de relatieve beslotenheid van het gebied door de aanwezigheid van hakhout en bos; voor met name moerasvogels is meer openheid gewenst.

Verbetering van de waterkwaliteit (onder andere door lagere fosfaatbelasting en hoger aandeel bufferende stoffen) is een belangrijke voorwaarde voor de ontwikkeling van de habitattypen. Dit kan gerealiseerd worden door de verbetering van de kwaliteit van het inlaatwater (bijvoorbeeld door defosfatering) en verhoging van het aandeel kwelwater. Geplande maatregelen zoals het langer vasthouden van water in de Horstermeerpolder zijn eveneens positief voor de N2000-doelen. Het reduceren van de afspoeling in Kortenhoef oost draagt eveneens bij aan een verbetering van de waterkwaliteit in Kortenhoef west. Specifieke delen van het gebied komen in aanmerking voor herstelbeheer in de vorm van bosverwijdering, zoals rond (voormalige)veenmosrietlanden en schraallanden. Intensief beheer om bosopslag te voorkomen blijft nodig.

De kansen voor moerasvogels kunnen worden vergroot door delen van Kortenhoef west meer open en moerasrijk te maken en een dynamisch peilbeheer in te stellen in de Put, waarbij met de aangrenzende delen van de Horstermeerpolder een groot moeras wordt gemaakt (zie voor de uitwerking van moerasvogelmaatregelen paragraaf 4.4.3).

In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 heeft Natuurmonumenten voor dit gebied de volgende ontwikkelingsrichting voorgesteld (Van de Haterd, 2019):

- het koesteren van de bestaande botanische waarden (moerasbos en verschillende verlandingsstadia)
- de ontwikkeling van een moeraskern ten behoeve van moerasvogels aan de noordwest kant van Kortenhoef west (tegen de Horstermeerpolder)

Uit te voeren maatregelen

Maatregelen in dit deelgebied voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor habitattypen hebben voornamelijk betrekking op verbetering van de waterkwaliteit. Veel van de maatregelen die worden uitgevoerd ten gunste van de N2000-instandhoudingsdoelen zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen. Daarnaast zijn maatregelen nodig om vraat door Amerikaanse rivierkreeft tegen te gaan.

Verder liggen in deelgebied Kortenhoef west gronden die wel als NNN zijn begrensd maar die niet als natuur zijn ingericht of als natuur worden beheerd. Inrichting en beheer van deze gronden draagt bij aan het realiseren van de uitbreidingsdoelstelling voor diverse habitattypen. Voor Kortenhoef west wordt in het kader van de realisatie van het NNN en het realiseren van de KRW-doelen en Natura 2000 doelen op korte termijn een inrichtingsplan opgesteld. Hierbij worden de maatregelen uit tabel 6 nader uitgewerkt. Tabel 7 bevat een overzicht van de natuurbeheertypen die voor deze gronden zijn geformuleerd. Ook de natuurbeheertypen (tabel 7) worden hierbij daar waar nodig aangepast.

Voor moerasvogelmaatregelen wordt verwezen naar de uitwerking in paragraaf 4.4.3.

Tabel 6 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied Kortenhoef west

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
	Alle habitattypen	Opstellen Masterplan ter verbetering kwaliteit oppervlaktewater en betere benutting basenrijk kwelwater	1
	H7140A	Opslag verwijderen (jonge boompjes)	1
	H7140A	Opslag verwijderen in combinatie met afplaggen: moerasbos terugzetten in jonge verlanding (inclusief nulmeting en vooronderzoek fosfaatverzadiging gronden)	1
	H7140A+B	Afplaggen verdroogde verlanding in combinatie met fijn-schalige aanvoer van basenrijk oppervlaktewater (inclusief nulmeting) en/of bekalking	1
	H7140A	Graven petgaten: uitgraven verzuurde verlandingsstadia	1
	H1740A+B, H6410	Plaggen: Afvoer N en/of afvoer zure toplaag, nieuwvorming (inclusief nulmeting)	1
Life herstelplan	H6410	Extra maaaien blauwgrasland op afgeplagde percelen	1, 2, 3
	H91D0	Exotenbeheer bos	1
	H7210	Vrijstellen galigaan	1
Natuurbeheerplan provincie Noord-Holland	H3140, H3150, H6410, H7140B, H7210	Omvorming particuliere grond naar natuurgrond binnen NNN en inrichting van de gronden. Deze maatregel leidt tot uitbreiding van habitat en beperking van de fosfaatbelasting.	1
Natuurontwikkelingsplan Horstermeerpolder (Van 't Veer, 2016) en Waterprogramma Noord-Holland (2022-2027)	H3140, H3150, H6410, H7140A+B, H7210	Hydrologische maatregelen in het kader van de natuurontwikkeling Horstermeerpolder die in het meest zuidelijke gedeelte van de Horstermeerpolder worden genomen en die leiden tot een verminderde wegzijging van water uit de Kortenhoefse plassen	1
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3140, H1350	onderzoek en aanpak rivierkreeft	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3140, H3150	terugdringen nieuwe vestiging invasieve exoten water-waier en ongelijkbladig vederkruid	1, 2, 3
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H7140B, H7210	Defosfateren inlaatwater uit ANKO-zuid + beperken extern fosfaatbelasting vanuit de Kerkelanden en het Hilversums kanaal door defosfatering	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H6410, H7140A, H7140B, H7210	Na nader onderzoek noodzaak: eventueel baggeren, bezanden of ijzersuppletie	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H7140B, H7210	Maatregelen in de landbouw om nutriëntenbelasting op de waterlichamen te beperken	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H6410, H7140B, H7210	Verminderen verharding en drainage door riolering op de Heuvelrug	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H7140B, H7210	Belasting vanuit verhard oppervlak reduceren	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H7140B, H7210	Het optimaal benutten van kwelwater door afplaggen, verlanding in sloten, het graven van petgaten en doorvoeren van kwelwater	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Toepassen van ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwaters	1
FS Kortenhoefse plassen	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Uitvoeren onderzoek in hoeverre bronnen als afspoeling vanaf verhard oppervlak, overstorten en foutieve aansluitingen de waterkwaliteit negatief beïnvloeden	1
	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Lokaal baggeren in ondiepe sloten	1, 2, 3
	H3140, H3150, H7140A, H7140B, H7210	Natuurvriendelijk onderhoud van lijnvormige secundaire wateren	1, 2, 3

* Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Kortenhoefse plassen

Tabel 7 Natuurbeheertypen conform de ambitiekaart uit het provinciale natuurbeheerplan (in ha).
Bij het opstellen van een inrichtingsplan voor Kortenhoeft west worden de natuurbeheertypen nader
gedetailleerd en aangepast waar nodig

	N05.01 moeras	N05.02 Gemaaid rietland	N06.01 Veenmos- rietland	N10.01 Nat schraal- land	N10.02 Vochtig hooiland	N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	N14.01 Rivier- en beek- begelei- dend bos	N14.02 Hoog- en laag- veenbos	N17.06 Vochtig helling- hout en hakhout
Nog niet gerealiseerd	5.4	-	-	21.2	0.2	-	-	1.1	-
gerealiseerd	10.9	0.8	10.1	6.6	9.0	4.4	5.9	112.5	19.4

WIJDE BLIK

Kenschets en gebruik

De Wijde blik is een belangrijk natuur- en waterrecreatiegebied. De plas is opengesteld voor gemotoriseerde recreatie-vaart via een doorgang naar het Hilversums kanaal. Er zijn een aantal jachthavens en verhuurbedrijven. Bij verschillende recreatie-eilanden op de plas kan worden aangemeerd. Daarnaast is er aan de noordoostzijde een zwemstrand met parkeerplaatsen. Aan de zuidzijde van de Wijde Blik loopt de Lambertskade, een wandel- en fietspad.

Het overgrote deel van de plas is in eigendom bij Natuurmonumenten. De gronden rond de plas zijn merendeels in eigendom van particulieren en daarnaast ook van Natuurmonumenten. De Wijde Blik is ontstaan door turfwinning. De plas is verder verbreed en verdiept bij zandwinning. Het deelgebied bestaat voornamelijk uit open water, moerasbos en wat graslanden in de uiterste zuidwesthoek, langs de Vecht.

De Wijde Blik is voor het overgrote deel aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied, een klein stukje van het deelgebied nabij Vreeland is aangewezen als Vogelrichtlijngebied (zie figuur 8). De Wijde Blik is KRW-waterlichaam.

Figuur 8. Aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Blauw= Vogelrichtlijngebied, groen= Vogel- en Habitatrichtlijngebied.

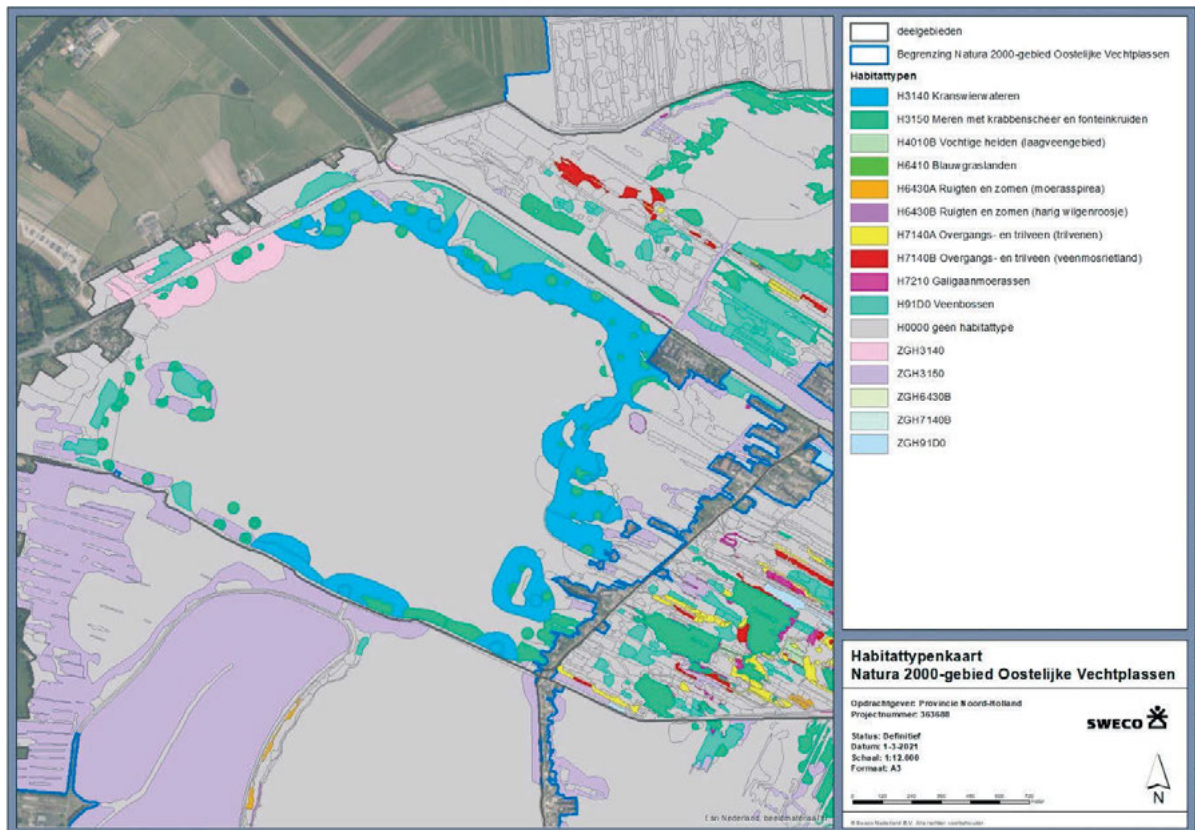
Natura 2000 natuurwaarden referentiesituatie

In de Wijde Blik komt ten tijde van de aanwijzing (referentiesituatie) een groot oppervlakte van het habitattypen Kranswierwateren voor. Daarnaast komen ook de habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en Hoogveenbos op aanzienlijke schaal voor. Het habitattypen Galigaanmoerassen komt op één plek zeer beperkt voor. De aquatische habitattypen komen langs de randen van de plas voor, dit heeft te maken met de grote diepte van de plas.

De plassen hebben een belangrijke pleisterfunctie voor een aantal eendensoorten in de winter (waaronder Smient, Krakeend, Tafeleend, Nonnetje) (provincie Noord-Holland, 2019). De Wijde Blik is broedgebied voor de Grote karekiet en Rietzanger. Daarnaast is de Wijde Blik leefgebied voor de gestreepte waterroofkever, de zeggekorfslak, mogelijk de bittervoorn, de kleine modderkruiper, de rivierdonderpad en de meervleermuis (foerageergebied) (provincie Noord-Holland, 2019).

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0)(ha)

	H3140	H3150	H7210	H91D0
Wijde Blik	43.13	11.47	0.13	12.63
G	6.49	2.91	0.13	12.63
M	36.65	8.56		

Figuur 9. Habitattypenkaart deelgebied Wijde Blick (referentiesituatie T0)

Knelpunten en potenties

De Wijde Blick is een toplocatie voor het habitatype Kranswierwateren. Er zijn door de goede waterkwaliteit in de Wijde Blick dan ook goede potenties voor de ontwikkeling van de aquatische vegetatie, met name voor kranswervegetaties. Daarnaast is de Wijde Blick van belang voor de grote karekiet. Langs de oevers van de Wijde Blick zijn er potenties voor de ontwikkeling van (water)rietoever als leefgebied voor grote karekiet. Dit deelgebied is verder van belang voor de rivierdonderpad en het habitatype Hoogveenbos dat langs de noord- en westkant van de plas aanwezig is.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) is in de Wijde Blick matig (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren' van Waternet uit 2020). Deze beoordeling hangt samen met de waterplantengroei. Ten opzichte van 12 jaar geleden is de ecologische toestand iets verbeterd. De bedekking van kranswieren en het aantal locaties waar het voorkomt is toegenomen sinds 2006 en is sinds 2014 ongeveer stabiel. Wel zijn er de laatste jaren minder soorten kranswieren. Voor fonteinkruiden geldt dat de bedekking en het aantal locaties waar het voorkomt redelijk stabiel is. De oorzaak van de matige kwaliteit is de iets te hoge belasting met voedingsstoffen. Na een aantal jaren waarin de fosfaatbelasting sterk is gedaald (waarschijnlijk vooral door het baggeren en daarmee schoner worden van de Vecht) lijkt er nu weer een trend zichtbaar van een toename aan fosfaatbelasting. Het Hilversums kanaalwater bevat veel fosfaat, afkomstig vanuit verschillende bronnen. Gemotoriseerd recreatief vaarverkeer heeft ook een negatief effect op de ecologische toestand. Als de fosfor in het inlaatwater van de Wijde Blick blijft stijgen en het aantal vaarbewegingen boven de ondiepere zones toeneemt dan komt de ecologische toestand van de plas in de gevarenzone (bron Factsheet Wijde Blick, Waternet 2020).

In dit deelgebied ligt de opgave met name in het nemen van maatregelen voor de waterkwaliteit en het herstel van de rietvegetatie. Maatregelen die leiden tot een reductie van de fosfaatbelasting onder andere vanuit het Hilversums kanaal zijn dan ook nodig om de waterkwaliteit en de ontwikkelingsmogelijkheden voor de aquatische vegetatie te verbeteren. Door ganzenvraat (grijs gans) en lokaal ook door bosopslag worden rietoeveren aangetast.

In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 legt Natuurmonumenten in de Wijde Blick een accent op 'het koesteren' van het Hoogveenbos in de zuidwest hoek van de Wijde Blick (Van de Haterd, 2019).

Uit te voeren maatregelen

Maatregelen in dit deelgebied voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor habitattypen hebben voornamelijk betrekking op verbetering van de waterkwaliteit ten gunste van de ontwikkeling van de watervegetatie. Deze maatregelen zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen. Voor maatregelen die betrekking hebben op de rietoevers en de grote karekiet moerasvogelmaatregelen wordt verwezen naar de uitwerking in paragraaf 4.4.3.

Tabel 8 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied Wijde Blik

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
	zeggekorfslak	Opslag verwijderen voor behoud leefgebied H1016 Zeggekorfslak	1
	H91D0	Exotenbeheer bos	1
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3140, H3150	terugdringen invasieve exoten waterwaaier en ongewoonbladig vederkruid	1, 2, 3
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Kleiner maximum hoeveelheid toestaan voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	1
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Vastleggen van geboden en verboden in KEUR en beheer en onderhoudsplan voor Wijde blik	1
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Beperken van de externe fosfaatbelasting vanuit Kerke-landen in het Hilversums kanaal door defosfatering. Deze maatregel wordt genomen in waterlichaam Kortenhoefse plassen maar heeft ook invloed op de Wijde Blik.	1
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Vispassage operationeel beheerinstellingenplan (vispassage sluis 't Hemeltje tussen Hilversums kanaal en Vecht): voorkomen dat er teveel water vanuit Vecht wordt ingelaten	1
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Verbeteren operationeel gebruik terugpompinstallatie (bij sluis 't Hemeltje tussen Hilversums kanaal en Vecht): mogelijke pomp met grotere capaciteit nodig	1
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Beperken vaarbeweging in ondiepe zone tot 3 meter**	1
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Vastleggen van geboden en verboden in KEUR en beheer en onderhoudsplan voor Wijde Blik	1
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Toepassen van ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwateren	1
FS Wijde Blik	H3140, H3150	Maatregelen in de landbouw om nutriëntenbelasting op de waterlichamen te beperken	1
	H7210	Vrijstellen galigaan	1

* Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Wijde Blik, Waternet 2020

** In overleg met belanghebbenden (bewoners, recreanten, watersportsector, Natuurmonumenten, enz) gaat het waterschap kijken waar het mogelijk is om in de Wijde Blik ondiepe zones langs de oevers te beschermen tegen golfslag, opwoeling en beschadiging van waterplanten door gemotoriseerde recreatievaart. Dit maakt ontwikkeling van water- en oeverplanten (waaronder de habitattypen H3140 en H3150) en een betere ecologische waterkwaliteit in dit KRW-waterlichaam mogelijk. Hierbij houdt Waternet rekening met aanmeerplaatsen. Doordat de ondiepe zones met name aan de randen van de plas zitten en de wens is om ongeveer de helft van de oeverlengte te beschermen, veronderstelt Waternet dat de functie van de plas voor de recreatievaart minimaal belemmerd wordt. Als beschermingsmaatregel kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het plaatsen van drijfbalken parallel aan de oever.

HET HOL

Kenschets en gebruik

Het Hol ligt centraal in het Oostelijke Vechtplassengebied. Binnen het deelgebied Het Hol liggen twee bestaande natuurgebieden: het Hol (west) en de Suikerpot (oost), die bestaan uit twee gescheiden watersystemen met elk hun eigen waterpeil. Het hele gebied is afgesloten voor recreatie. Er kan gewandeld worden over het wandelpad Kromme Rade aan de zuidkant. In de winter kan er worden geschaatst.

Het Hol is aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied en grotendeels begrensd als NNN. Een groot deel van de gronden is in eigendom en beheer bij Natuurmonumenten. Een deel van de gronden -met name in het centrale deel van het deelgebied- moet nog worden ingericht en wordt nog niet als natuur beheerd. Voor het gehele deelgebied het Hol wordt op dit moment een inrichtings- en herstelplan opgesteld waarin de inrichting en het beheer van deze nog te realiseren NNN-gronden worden meegenomen plus herstel voor bestaande habitats. Het Hol is onderdeel van het KRW-waterlichaam Kortenhoefse plassen.

Natura 2000 natuurwaarden referentiesituatie

In het deelgebied Het Hol komen alle verlandingsstadia nog voor. Het is daardoor een belangrijk gebied voor de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks. Deze habitattypen liggen verspreid door het deelgebied heen. Het Hol is het enige deelgebied waar het habitatype Vochtige heiden van het laagveengebied (H4010B) voorkomt. De kwaliteit van de verlandingsvegetaties is heel verschillend. In de referentiesituatie kwamen in 't Hol nog goed ontwikkelde vegetaties voor van Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, Blauwgrasland, Trilveen, Vochtige heide en Veenmosrietland en een relatief groot oppervlakte met vegetatievormende Galigaanmoerassen (H7210). Ook hoogveenbos komt hier in verschillende vormen voor. Verder komt het habitatype Ruigten en zomen voor.

Van oudsher komen in dit deelgebied vegetaties van hoge kwaliteit voor en het deelgebied vormt een brongebied voor het gehele Natura 2000-gebied. Ook hier is de laatste decennia een afname van de kwaliteit geconstateerd. Sinds 1993 is het aantal soorten van voedselarme omstandigheden sterk afgenomen. Ook daalt het aantal soorten dat voorkomt in open water.

Het habitattypen 'Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' was in de referentiesituatie merendeels matig ontwikkeld en is in 2020 bijna volledig verdwenen. Verspreid door het gebied is een relatief groot oppervlak kwalificerend Veenmosrietland aanwezig. Van de Oostelijke Vechtplassen bevat het Hol het grootste oppervlakte van de habitattypen Galigaanmoerassen en Trilvenen. In het Hol komt daarnaast het habitattypen Vochtige heide van het laagveengebied op drie locaties goed ontwikkeld voor, alhoewel het in totaal wel om een beperkte oppervlakte gaat. Daarnaast komt er nog vochtige heide voor in mozaïek met trilveen en verzuurd schraalland. De vochtige heiden komen voor op overgangen naar blauwgrasland, overgangsveen of verzuurd trilveen. De meest bijzondere vochtige heiden komen voor op overgangen naar blauwgrasland, trilveen en veenmosrietland. Op deze overgangen komen zeldzame soorten van de genoemde vegetatietypen naast elkaar voor, zoals Groenknolorchis, Welriekende nachtorchis, Draadzegge, Spaanse ruiter, Blauwe knoop en Moeraskartelblad. Het Hol is een van de twee deelgebieden binnen de Oostelijke Vechtplassen waar het habitattypen Blauwgrasland voorkomt.

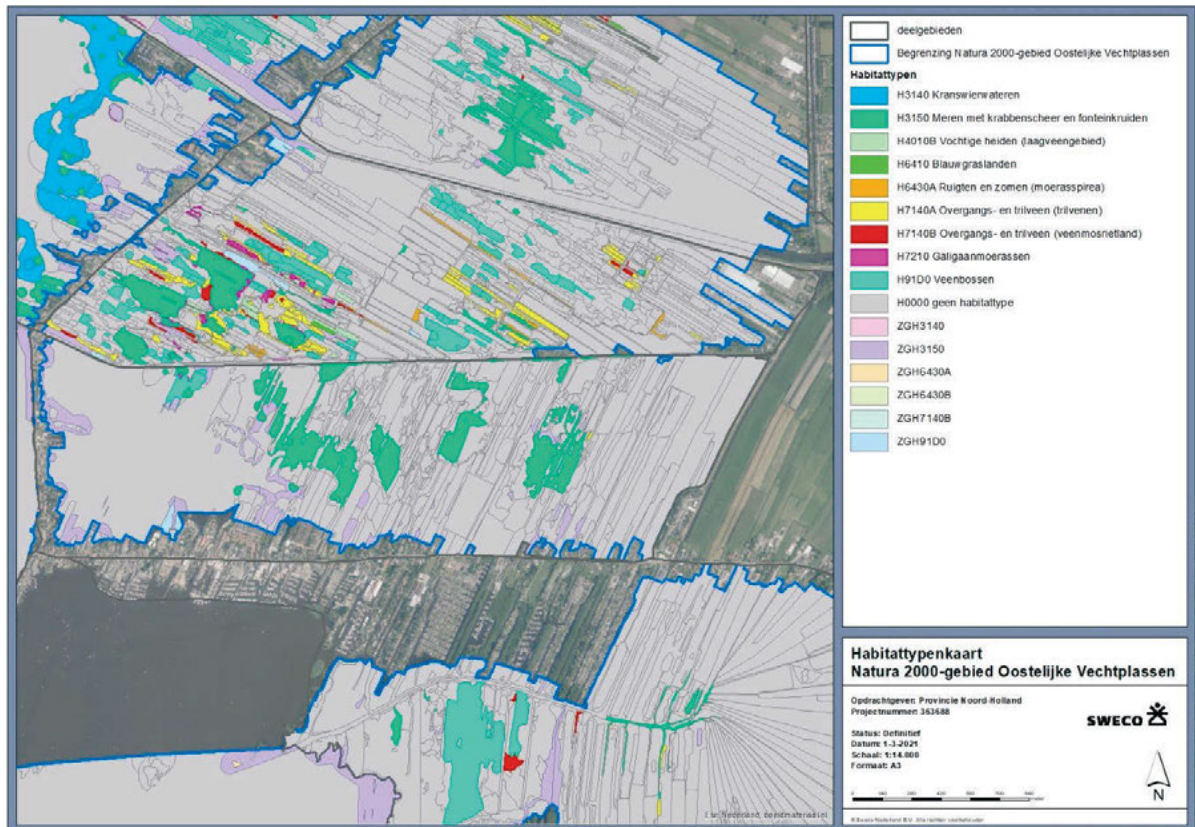
Het Hol is broedgebied voor de ijsvogel, de snor en de rietzanger en foerageergebied voor de purperreiger (Van Ek et al, 2019). Zwarte stern is als broedvogel uit het Hol verdwenen. Daarnaast is het Hol leefgebied voor de habitatsoorten zeggekorfslak, de gevlekte witsnuitlibel, de gestreepte waterroofkever, de bittervoorn, de kleine modderkruiper, de platte schijfhoorn en de meervleermuis (foerageergebied)

De trend voor de habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en Trilvenen is in het Hol negatief (voor Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden zelfs sterk negatief) (van Ek et al, 2019). De trend voor blauwgrasland sinds 2010 is onbekend. De indruk is dat sinds 2010 de spaanse ruiter (een kenmerkende soort van blauwgrasland) is afgenomen, mogelijk door toenemende verzuring en uitbreiding van veenmos (Van Ek et al, 2019). Aan de andere kant zijn in het kader van LIFE verschillende delen geplagd die zich goed ontwikkelen. De trend voor de habitattypen Galigaanmoerassen, Hoogveenbossen en Ruigten en zomen is stabiel. Een toename is geconstateerd voor de habitattypen Veenmosrietland en Vochtige heiden. De habitatsoorten laten een trend zien die de trend in de habitattypen weerspiegelt. De trend voor de habitatsoorten de gevlekte witsnuitlibel, de gestreepte waterroofkever en de platte schijfhoorn die zijn gebonden aan helder en plantenrijk water (habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden) is negatief (van Ek et al, 2019). De gestreepte waterroofkever blijkt zich overigens goed te kunnen handhaven in wateren met de invasieve exoot waterwaaier, maar is gevoelig voor bosopslag en beschaduwning. De trend voor groenknolorchis die voorkomt in Trilvenen is eveneens negatief, hoewel recent een toename langs greppels is geconstateerd (mondelinge mededeling N. van der Ploeg, Natuurmonumenten). Noordse woelmuis komt niet meer voor in het Hol. De trend voor de overige habitatsoorten is stabiel.

Een negatieve trend wordt eveneens waargenomen voor zwarte stern in het Hol: ook deze soort komt voor in helder en plantenrijk water met vegetaties die kwalificeren voor het habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden maar is uit het Hol verdwenen. Voor de Ijsvogel wordt een positieve trend gesignaleerd in het Hol. De trend voor de overige Natura 2000 moerasvogels is stabiel.

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0)(ha)

	H3150	H4010B	H6410	H6430A	H7140A	H7140B	H7210	H91D0
Het Hol	13.65	1.43	0.26	1.53	9.87	2.25	2.14	17.14
G	1.42	0.60	0.04		9.22	1.91	2.14	16.10
M	12.23	0.84	0.22	1.53	0.65	0.34		1.03

Figuur 10. Habitattypenkaart deelgebied het Hol (referentiesituatie T0)

Knelpunten en potenties

Dit deelgebied is van groot belang voor de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks (waaronder Trilvenen Veenmosrietland en Galigaanmoerassen), Vochtige laagveenheide, Blauwgrasland en Hoogveenbos. Betere benutting van de aanwezige kwelinvloed uit het oosten in combinatie met waterkwaliteitsmaatregelen en herstelbeheer zouden de achteruitgang kunnen stoppen. Ook het baggeren van het water in 't Hol biedt mogelijk kansen voor waterkwaliteitsherstel als het watersysteem op orde is. De realisatie van het NNN en de omvorming van landbouwgrond naar natuur biedt eveneens kansen voor uitbreiding en herstel van de genoemde habitattypen.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) in 't Hol gaat de laatste jaren steeds verder achteruit (factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren', Waternet, 11-02-2020). Waar nog waterplanten voorkomen, groeien alleen algemene soorten. Los daarvan woekeren er ook uitheemse waterplanten.

Voor alle habitattypen die afhankelijk zijn van natte, basenrijke en mesotrofe condities (trilveentype van H7210 Galigaanmoerassen, H7140A Trilvenen en H6410 Blauwgraslanden) geldt dat ze de afgelopen decennia (sterk) zijn verzuurd als gevolg van onvoldoende contact met basenrijk water (Van Ek, 2019). De aanwezigheid van agrarische activiteiten binnen Het Hol leidt tot een aantal knelpunten voor de aanwezige habitattypen in Het Hol. Het gaat hierbij om verhoogde stikstofdepositie, verhoogde uit- en afspoeling van nutriënten, beperkingen voor het (gewenste) peilbeheer, verhoogde activiteit van ganzen en ganzenvraat.

Veel van de kraggen in Het Hol zijn in het begin van de vorige eeuw ontstaan en zijn daardoor verouderd, te compact en vastgegroeid waardoor ze gevoelig zijn voor verzuring en verdroging (Van Ek, 2019). Ze worden meestal door regenwater gedomineerd. Het effect is dat de kraggen hierdoor steeds soortenarmer worden. In de afgelopen decennia zijn hierdoor veel trilvenen verzuurd en veranderd in veenmosrietlanden, zijn blauwgraslanden veranderd in vochtige heiden en zijn veel soortenrijke veenmosrietlanden verarmd wat betreft de soortenrijkdom. Daarnaast zijn de grondwaterstanden veelal te laag en is er door het huidige vaste peilregime en harde oevers sprake van een te beperkte uitwisseling van basenrijk en matig voedselrijk oppervlaktewater met de terrestrische vegetatie. De kwaliteit van de waterbodem vormt (mogelijk) een beperking voor de aquatische vegetatie. Verder vormt de aanwezigheid van exoten (de Amerikaanse

rivierkreeft, waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid) een beperking voor de aquatische vegetatie. Bosopslag in rietland en ruigten en de aanwezigheid van appelbes en Amerikaanse vogelkers in Hoogveenbossen vormen eveneens een knelpunt.

De drinkwaterwinning Nieuw Loosdrecht leidt tot een vermindering van de kwelstroming naar het oostelijk deel van deelgebied 't Hol. Uit onderzoek blijkt dat een afname van de onttrekkingshoeveelheid leidt tot een toename van de kwelstroom naar het oostelijk deel van 't Hol (Leeuwis, 2017). Deze waterwinning is sinds een aantal jaren teruggebracht tot maximaal 2,2 miljoen m³ /jaar (zie verder bijlage 5.1, paragraaf 2.6).

In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 stelt Natuurmonumenten voor het Hol de volgende ontwikkelingsrichting voor (Van de Haterd, 2019):

- het koesteren van de bestaande waarden (botanische parels en hoogveenbos)
- zoekgebied petgaten voor de ontwikkeling van de watervegetatie en de mesotrofe verlandingsreeks

Uit te voeren maatregelen

Maatregelen voor habitattypen in dit deelgebied hebben voornamelijk betrekking op verbetering van de waterkwaliteit en kwaliteitsverbetering en uitbreiding van terrestrische habitattypen. Veel van de maatregelen die worden uitgevoerd ten gunste van de N2000 instandhoudingsdoelen zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen. Daarnaast zijn herstelmaatregelen van kwalificerend habitat geformuleerd. De maatregelen zijn weergegeven in tabel 9. De maatregelen zijn overgenomen uit het concept inrichtingsplan voor het Hol dat recentelijk is opgesteld voor de realisatie van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen, de NNN-doelen en de KRW doelen (Worm et al, 2020).

In deelgebied het Hol liggen gronden die wel als NNN zijn begrensd maar die niet als natuur zijn ingericht of als natuur worden beheerd. Inrichting en beheer van deze gronden draagt bij aan het realiseren van de uitbreidingsdoelstelling voor diverse habitattypen.

In 't Hol worden geen maatregelen genomen ten behoeve van moerasvogels.

Tabel 9 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied 't Hol

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
		Opstellen Masterplan ter verbetering kwaliteit oppervlaktewater en betere benutting basenrijk kwelwater	1
Life herstelplan	H6410	Extra maaien blauwgrasland op afgeplagde percelen	1, 2, 3
	H7140, H6410, H7210	Opslag verwijderen (jonge boompjes)	1
	H3140, H3150	Kleiner maximum hoeveelheid toestaan voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	1
	H7140A	Opslag verwijderen in combinatie met afplaggen: moerasbos terugzetten in jonge verlanding (inclusief nulmeting)	1
Natuurbeheerplan provincie Noord-Holland	H3140, H3150, H6410, H7140, H7210	Omvorming particuliere grond naar natuurgrond binnen NNN en inrichting van de gronden. Deze maatregel leidt tot uitbreiding van habitat en beperking van de fosfaatbelasting.	1
Concept inrichtingsplan 't Hol		Reductie fosfaatbelasting door defosfatering van het water vanuit peilvak Intratuin; plus maatregelen om het water uit het peilvak Intratuin op een goede manier door 't Hol te leiden	1, 2, 3
Concept inrichtingplan 't Hol	H3140, H3150	Baggeren	1
Concept inrichtingplan 't Hol	H3140, H3150	Inbrengen diasporen	1
Concept inrichtingplan 't Hol	H7140, H7210, H6410	Verondiepen watergangen	1
Concept inrichtingplan 't Hol	H1740	bevloeien	1, 2, 3
Concept inrichtingplan 't Hol	H7140, H7210	Verwijderen bomen/bosopslag	1
Concept inrichtingplan 't Hol	H7140, H7210	Plaggen verdroogde verlanding/graven slenken	1
Concept inrichtingplan 't Hol	H3150, H7140	Ontgraven nieuwe petgaten	1
Concept inrichtingplan 't Hol	H6410, H7140	Afplaggen en afvoeren nutriëntrijke grond + aanbrengen maaisel o.b.v. natuurdoelen	1
Concept inrichtingplan 't Hol	H7140, H7210, H3150	Afplaggen tot onder waterpeil (aquatisch) en afvoeren nutriëntrijke grond	
FS 't Hol	H3150, H7140A+B, H7210	Verminderen verharding en drainage door riolering op de Heuvelrug (Hilversum)	1
FS 't Hol	H3150, H7140A+B, H7210	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
FS 't Hol	H3150, H7140A+B, H7210	Toepassen ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwatgangen	1
FS 't Hol	H3150, H7140A+B, H7210	Kleiner maximum hoeveelheid toestaan voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	1
FS 't Hol	H3140, H3150	Maatregelen in de landbouw om nutriëntenbelasting op de waterlichamen te beperken	1
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H1350	onderzoek en aanpak rivierkreeft	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3150, H7140A	Op termijn terugdringen invasieve exoten waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid wanneer waterkwaliteitsverbetering niet leidt tot het terugdringen van deze soorten	1, 2, 3
	H7210	Vrijstellen Galigaan	1
	H91D0	Exotenbeheer bos (appelbes, Amerikaanse vogelkers, reuzeberenklauw, reuzebalsemien)	1
	H3150, H7140A+B, H7210	Uitvoeren onderzoek in hoeverre bronnen als afspoeling vanaf verhard oppervlak, foutieve aansluitingen en overstorten de waterkwaliteit negatief beïnvloeden	1
	zeggekorfslak	Opslag verwijderen voor behoud leefgebied H1016 Zeggekorfslak	1

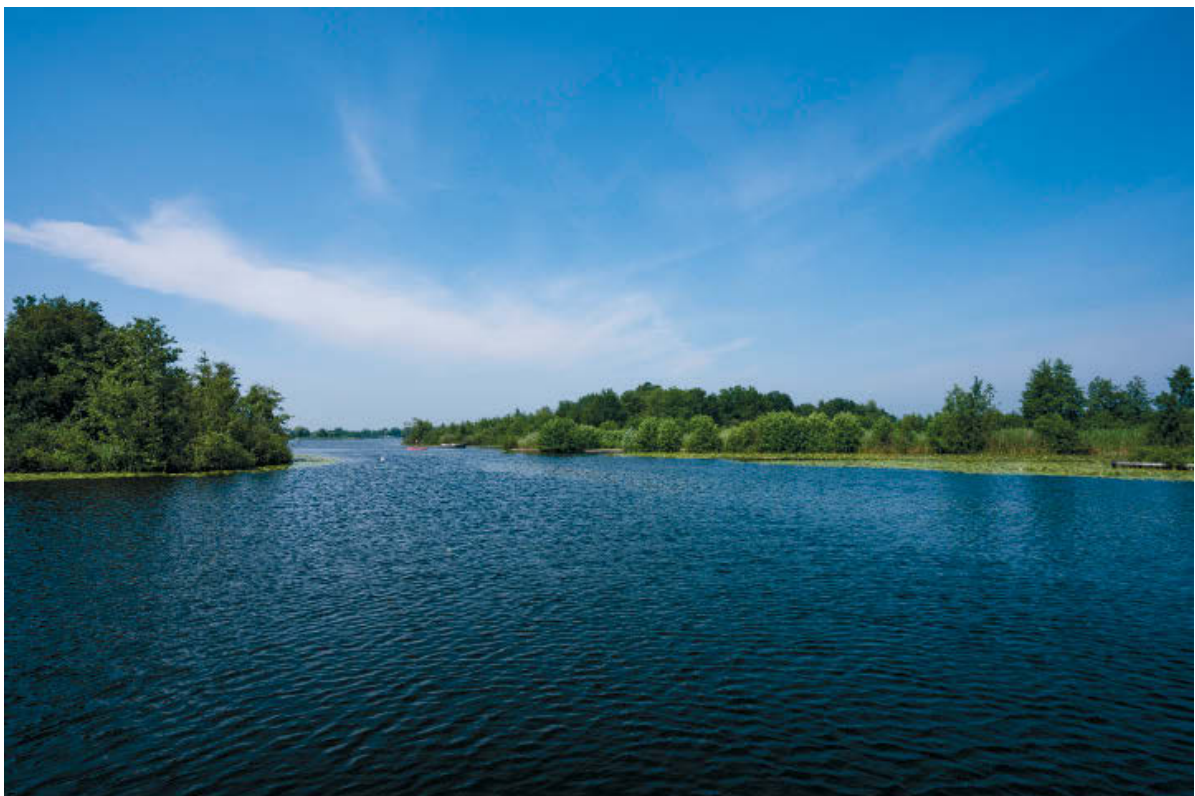
VUNTUS

Kenschets en gebruik

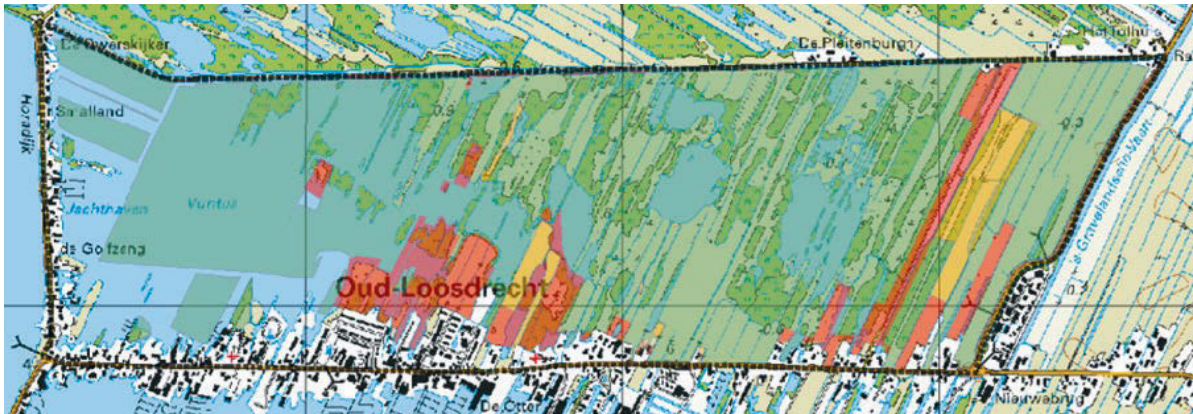
Landschappelijk gezien maakt de Vuntus deel uit van het Loosdrechtse Plassengebied. Het deelgebied is gelegen in de noordoosthoek van het Loosdrechtse Plassengebied. De landschappelijke opbouw van het deelgebied wordt bepaald door de overgang van veen in het westen naar zand in het oosten. In het westen van het deelgebied wordt het karakter bepaald door de veenplas Vuntus. Deze gaat naar het oosten toe geleidelijk aan over in zogenaamde zodden: verlandende petgaten. In het oostelijk deel van het deelgebied liggen er her en der graslandcomplexen tussen de zodden op dekzandruggen. Waterhuishoudkundig behoort het gebied bij de Loosdrechtse Plassen als onderdeel van het peilgebied Polder Muyeveld. De Vuntus staat met de Eerste Loosdrechtse Plas in open verbinding via twee heulen. Het oostelijke deel van Vuntus is onderdeel van KRW-waterlichaam Ster en Zodden, het westelijke deel is onderdeel van KRW-waterlichaam Loosdrechtse Plassen.

In het westen en zuidwesten van de Vuntus, langs de Oud-Loosdrechtsedijk en de Horndijk, vinden veel recreatieve activiteiten plaats. Er bevinden zich jachthavens, aanlegplaatsen voor boten, parkeerplaatsen, een zwemlocatie, een aantal hotels en restaurants. De intensiteit van recreatie is echter niet zo hoog als in de Loosdrechtse Plassen. Alleen de Vuntusplas is toegankelijk voor gemotoriseerd vaarverkeer. Het oostelijke deel is daarvoor niet toegankelijk. Hier is een kanoroute aanwezig. In het oosten van de Vuntus ligt een wandelroute. In de winter wordt op de Vuntus geschaatst.

Vuntus is aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Het eigendom en beheer van de Vuntus berust voor een groot deel bij Natuurmonumenten. Hierbij gaat het niet alleen om het petgatengebied maar ook om de plas. Veel kavels langs de Oud-Loosdrechtsedijk, de Horndijk en het Moleneind zijn in particulier bezit. Daarnaast bezit ook de gemeente Wijdmeren diverse percelen. Vuntus is voor een groot deel als NNN begrensd (figuur 11). Op een deel van deze NNN-gronden is nog geen natuur gerealiseerd (figuur 11). Deze gronden zijn nog in agrarisch gebruik of in gebruik bij particulieren.

Figuur 11. Begrenzing NNN, groen= natuur gerealiseerd, geel= grond verworven, niet ingericht en rood= niet ingericht

Natura 2000 natuurwaarden referentiesituatie

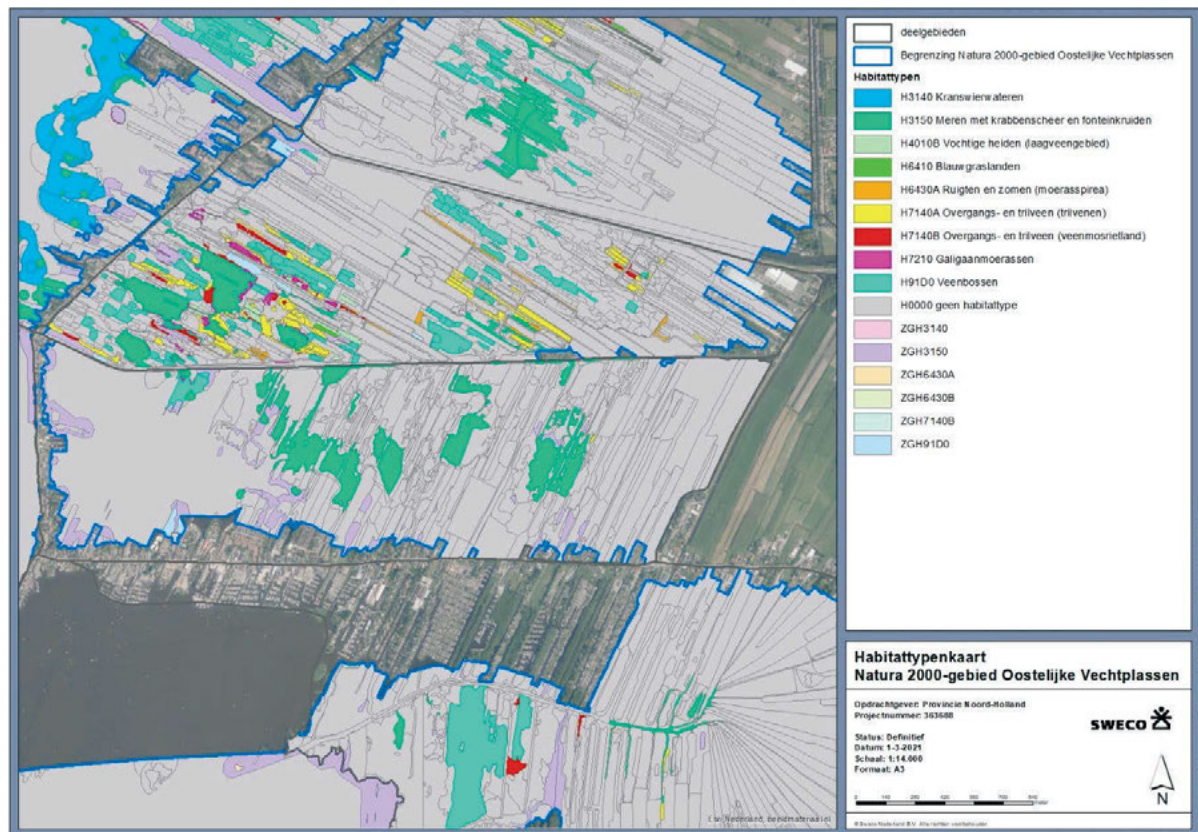
In Vuntus kwam in de referentiesituatie het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden op een oppervlak van ongeveer 25 ha in matig ontwikkelde vorm voor, voornamelijk in de kleinere plassen (figuur 12). In de Vuntusplas ontbreekt dit habitatype nagenoeg (figuur 12). Verder komen op zeer beperkte schaal de habitattypen Hoogveenbossen, Trilvenen en Galigaanmoerassen voor in de referentiesituatie. Na de uitvoering van LIFE herstelmaatregelen komt ook het habitatype Veenmosrietland en voor, dit was in de referentiesituatie echter nog niet het geval.

Vuntus is broedgebied voor de rietzanger, ijsvogel, snor en porseleinhoen. De rietzanger en snor zijn na het recente herstel van de openheid in het gebied in aantal toegenomen. Voor andere Natura 2000 moerasvogels en niet-broedvogels heeft het gebied op dit moment beperkte betekenis. Dit heeft onder andere te maken met de beslotenheid van het gebied en het beperkte oppervlak nat rietland.

Daarnaast is Vuntus leefgebied voor de gevlekte witsnuitlibel, de zeggekorfslak, de bittervoorn, de kleine modderkruiper, de rivierdonderpad, de noordse woelmuis en foerageergebied voor de meervleermuis (provincie Noord-Holland, 2019). Tijdens de kartering in 2019 is gevlekte witsnuitlibel niet aangetroffen.

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0) (ha)

	H3150	H7140A	H7210	H91D0
Vuntus	25.11	0.04	0.06	1.13
G	0.26	0.04	0.06	1.13
M	24.85			

Figuur 12 Habitattypenkaart deelgebied Vuntus (referentiesituatie T0)

Knelpunten en potenties

Verlandingsgemeenschappen zijn in het deelgebied in beperkte omvang aanwezig. In het oosten van het deelgebied is de invloed van kwel het grootst en de waterkwaliteit is het beste in de meer geïsoleerde delen. Hier is de ontwikkeling van krabbenscheer- en fonteinkruidvegetaties in de sloten mogelijk evenals kleinschalige verlanding in de slootkanten (trilvenen) en zijn kansen voor uitbreiding en herstel van de aanwezige galigaanvegetaties. Verder bestaat de potentie tot verdere ontwikkeling van habitats die gebonden zijn aan conservering van regenwater: hoogveenbossen, veenmosrietlanden en veenheide.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) is in het petgatengebied matig (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren Ster en Zodden' van Waternet uit 2020). Deze beoordeling hangt samen met de waterplantengroei. Zowel de biodiversiteit als de hoeveelheid macrofauna en vegetatie namen de afgelopen 10 jaar af. Alleen in het Kromme rade gebied aan de noordkant van Vuntus is de ecologische toestand stabiel. De huidige fosfaatbelasting is te hoog voor een blijvende situatie met Krabbenscheer en fonteinkruiden. Ook de interne belasting, opgaande begroeiing, afspoeling van percelen en nalevering vanuit de baggerlaag levert een belangrijk aandeel in de voedselrijkdom. De slechte waterkwaliteit en het lage doorzicht in Vuntus hangt verder samen met een beperkte invloed van kwelwater en een sterke invloed van inlaatwater vanuit de Loosdrechtse plassen en het Hilversums kanaal. De toename van exotische rivierkreeften leidt mogelijk tot de achteruitgang (vraat) van de habitattypen krabbenscheer en fonteinkruiden. De aanwezigheid van de invasieve exoten waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid vormt eveneens een knelpunt voor de ecologische waterkwaliteit.

In de Vuntusplas (onderdeel van KRW-waterlichaam Loosdrechtse plassen is de ecologische waterkwaliteit slecht (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren Vuntus' van Waternet uit 2020). De oorzaak van de slechte kwaliteit is onvoldoende licht op de bodem, waardoor waterplanten niet kunnen groeien. Het water is te troebel, door een grote hoeveelheid algen en door zwevend slib. De algen zijn een gevolg van een hoge voedselrijkdom van het water. In een troebele situatie met weinig waterplanten voelt de brasem zich thuis. Deze vis woelt de bodem los, wat zorgt voor extra zwevend slib.

De drinkwaterwinning Nieuw Loosdrecht leidt tot een vermindering van de kwelstroming naar het oostelijk deel van deelgebied Vuntus. Uit onderzoek blijkt dat een afname van de onttrekkingshoeveelheid leidt tot een toename van de kwelstroom naar het oostelijk deel van Vuntus (Leeuwis, 2017)¹. Deze waterwinning is sinds een aantal jaren teruggebracht tot maximaal 2,2 miljoen m³ /jaar (zie verder bijlage 5.1, paragraaf 2.6).

In het verleden heeft verbossing geleid tot kwaliteits- en oppervlakteverlies van de diverse stadia van de verlandingsreeks die in de Vuntus aanwezig zijn (trilvenen, galigaanmoeras). In het kader van de kwaliteitsimpuls Vuntus en LIFE is de openheid in de Vuntus echter weer voor een groot deel hersteld (zie inrichtingsplan natuurgebied Vuntus (Heldens, R., Klitsie, S. en Veltink, E., 2014).

In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 legt Natuurmonumenten in Vuntus een accent op het behoud van botanische waarden in het noorden van de moeraskern van Vuntus (Van de Haterd, 2019).

Maatregelen

Reeds uitgevoerde maatregelen

In Vuntus is recentelijk het inrichtingsplan Natuurgebied Vuntus uitgevoerd (Heldens, R., Klitsie, S. en Veltink, E., 2014). In dit inrichtingsplan zijn maatregelen uitgewerkt om Vuntus op het gebied van water- en natuurkwaliteit een aanzienlijke kwaliteitsimpuls te geven ten behoeve van de realisatie van de doelstellingen voor Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water.

De uitvoering van het inrichtingsplan Natuurgebied Vuntus had tot doel kwel gebonden verlandingsvegetaties te verbeteren; schrale graslanden als blauwgraslanden, dotterbloemhooilanden en kleine zeggenvegetaties. Daarnaast was het belangrijk om de kwaliteit van de voor het gebied kenmerkende trilveenvegetaties en veenmosrietlanden te verbeteren. Het realiseren van het polderdoorstroomprincipe vormt de basis voor de maatregelen die in dit plan zijn gepresenteerd (zie ook Heldens, R., Klitsie, S. en Veltink, E., 2014). Het polderdoorstroomprincipe is erop gericht om het kwelwater vanuit de Goois-Utrechtse stuwwal te vrijwaren van vervuiling en het vervolgens zo goed en lang mogelijk zijn werk te laten doen in het natuurgebied. Dit is gerealiseerd door te sturen in de afwateringsrichting en door aanvoerwater vanuit met name de Loosdrechtse Plassen en Kromme Rade zo lang mogelijk 'buiten de deur' te houden. Daarnaast is er in deelgebied Vuntus gebaggerd, geplagd, zijn er nieuwe petgaten gegraven of weer open gegraven en is bosopslag verwijderd.

Nog te nemen maatregelen

Aanvullende maatregelen in dit deelgebied voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor habitattypen hebben voornamelijk betrekking op een verdere verbetering van de waterkwaliteit ten gunste van de ontwikkeling van de watervegetatie en habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks (zie tabel 10). De maatregelen die gericht zijn op het verbeteren van de waterkwaliteit zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen.

Verder liggen in deelgebied Vuntus gronden die wel als NNN zijn begreemd maar die niet als natuur zijn ingericht of als natuur worden beheerd. Inrichting en beheer van deze gronden draagt bij aan het realiseren van de uitbreidingsdoelstelling voor diverse habitattypen. Tabel 11 bevat een overzicht van de natuurbeheertypen die voor deze gronden zijn geformuleerd: in het op te stellen inrichtingsplan zullen deze natuurbeheertypen nader worden gedetailleerd en aangepast onder andere op basis van gebiedspotenties.

Maatregelen voor moerasvogels worden in dit deelgebied vooralsnog niet voorzien (paragraaf 3.3.4).

¹ Reductie of stopzetten van de waterwinning leidt tot directe toename van de kwel in de deelgebieden de Ster, 't Hol, de polder Weersloot, de Westbroekse Zodden, de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en het oostelijk deel van De Vuntus. De toename van grondwateraanvoer in deze gebieden heeft indirect effect in de Molenpolder, de Tienhovensche plassen, de Breukeleveensche Plas en het westelijk deel van De Vuntus, waar het extra grondwater uiteindelijk terecht komt. De Kortenhoefse Plassen hebben profijt van de toename van de grondwateraanvoer naar de Nieuwe Haven.

Tabel 10 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied Vuntus

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
	Alle habitattypen	Opstellen Masterplan ter verbetering kwaliteit oppervlaktewater en betere benutting basenrijk kwelwater	1
	H7140A	Afplaggen verdroogde verlanding in combinatie met fijnschalige aanvoer van basenrijk oppervlaktewater (inclusief nulmeting) en/of bekalking	1
	H7140A	Opslag verwijderen in combinatie met afplaggen: moerasbos terugzetten in jonge verlanding (inclusief nulmeting)	1
Life herstelplan	H6410	Extra maaaien blauwgrasland op afgeplagde percelen	1, 2, 3
Natuurbeheerplan provincie Noord-Holland	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Omvorming particuliere grond naar natuurground binnen NNN. Inrichting van een deel van de gronden. Deze maatregel leidt tot uitbreiding van habitat en beperking van de fosfaatbelasting	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Verlagen van de fosfaatbelasting van Vuntus door instroombeperking van water vanuit de Kromme Rade/ het Raaislootgebied	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Verlagen fosfaatbelasting vanuit de Kromme Rade door het isoleren van de petgaten	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
FS Ster en Zodden, FS Vuntus	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Toepassen van ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwateren	1
FS Ster en Zodden, FS Vuntus	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Natuurvriendelijk onderhoud van lijnvormige secundaire watergangen	1
FS Ster en Zodden, FS Vuntus	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Maatregelen in de landbouw om nutriëntenbelasting op de waterlichamen te beperken	1
FS Ster en Zodden, FS Vuntus	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Kleiner maximum hoeveelheid toestaan voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	1
FS Vuntus	H3150,	Baggeren voedselrijke en potentieel naleverende waterbodem Vuntusplas, plus onderzoek of dat nodig is	1
FS Vuntus	H3150, H7140A+B, H7210	Verminderen verharding en drainage door riolering op de Heuvelrug (Hilversum)	1
	H3150, H7140A+B, H7210	Uitvoeren onderzoek in hoeverre bronnen als afspoeling vanaf verhard oppervlak, foutieve aansluitingen en overstorten de waterkwaliteit negatief beïnvloeden	1
FS Vuntus	H3150	Brasem verwijderen (mits P-belasting voldoende laag is)	1
	H7140A+B	Opslag verwijderen (jonge boompjes)	1
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3150, H7140A, H7140B, H7210	Op termijn terugdringen invasieve exoten waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid wanneer waterkwaliteitsverbetering niet leidt tot het terugdringen van deze soorten	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H1350	onderzoek en aanpak rivierkreeft	1, 2, 3
	H91D0	Exotenbeheer bos	1
	H3150, H7140A, H7140B, H7210	Lokaal baggeren in ondiepe sloten	1, 2, 3

* Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Ster en Zodden en Vuntus, Waternet 2020

Tabel 11. Natuurbeheertypen conform de ambitiekaart uit het provinciale natuurbeheerplan (in ha). Bij het opstellen van een inrichtingsplan voor Vuntus worden de natuurbeheertypen nader gedetailleerd en aangepast waar nodig

	N05.01 moeras	N06.01 veenmos- rietland	N06.02 trilveen	N10.01 nat schraal- land	N10.02 vochtig hooiland	N12.02 Kruiden- en faunairijk grasland	N14.02 Hoog- en laag- veenbos	N17.06 Vochtig helling- hout en hakhout
Nog niet gerealiseerd	7.8	-	17.2	-	0.1	1.0	0.7	-
gerealiseerd	-	12.4	0.8	1.7	49.9	18.7	31.0	7.7

STER

Kenschets en gebruik

Deelgebied de Ster bestaat uit het westelijke lager gelegen Drechtgebied en het oostelijk gelegen opmalingsgebied de Ster. De noordoostelijke grens van het deelgebied wordt gevormd door de Oud-Loosdrechtsedijk. Deze weg vormt aan de oostkant samen met de Nieuw-Loosdrechtsedijk de kenmerkende hoefijzervorm als begrenzing. Dwars door het gebied, van west naar oost, loopt de Drecht. Dit was een natuurlijke veenstroom die ooit het hoogveengebied in de richting van de Vecht ontwaterde.

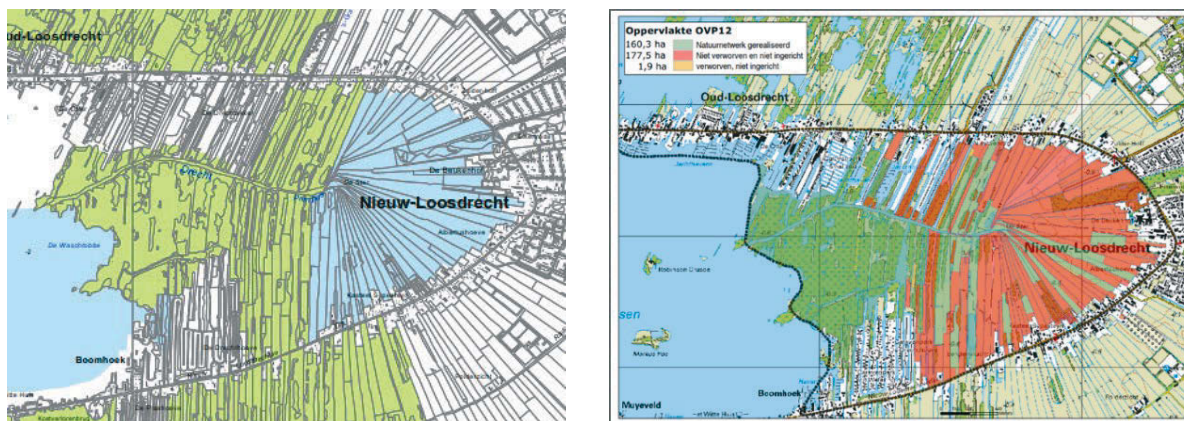
Waterhuishoudkundig maakt het Drechtgebied onderdeel uit van het peilvak waarvan ook de Loosdrechtse Plassen onderdeel uitmaakt: Polder Muyevelt. Het deelgebied staat via de Drecht in open verbinding met de Loosdrechtse Plassen. Dit peilgebied heeft een flexibel peil. Het opmalingsgebied de Ster is een apart peilgebied en wordt vanuit de Drecht voorzien van water uit de Loosdrechtse Plassen. De Ster is een onderdeel van KRW-waterlichaam Ster en Zodden.

Het oostelijk deel van deelgebied de Ster is begrensd als Vogelgebiedrichtlijngebied, het westelijke deel is begrensd als Vogel- en Habitatrichtlijngebied (figuur 13a). De recreatieterreinen, met name aan de westkant (plassenkant) van het gebied, zijn buiten de Natura 2000 begrenzing gelaten. De Ster is begrensd als NNN. Op een groot deel van de gronden aan de oostkant van het deelgebied is nog geen natuur gerealiseerd (figuur 13b). Deze gronden zijn in agrarisch gebruik of in gebruik bij particulieren en hebben een veelal kleinschalig en relatief extensief gebruik (beweiding en begrazing met paarden, schapen en rundvee). In het westen van deelgebied de Ster is een deel van de gronden in eigendom en beheer bij Natuurmonumenten. Verder is een aantal percelen in particulier natuurbeheer. Met name in het oostelijk deel van de Ster zet de vereniging De Ster zich in voor het behoud van het cultuurhistorische landschap en de coördinatie van het particuliere natuurbeheer.

Het karakter van het westelijke Drechtgebied wordt vooral bepaald door verlande petgaten. De zodden zijn voor een belangrijk deel verouderd, verdroogd en/of overgegaan in elzenbroekbos. Zo is een van de grootste oppervlakten aaneengesloten moerasbos in de Oostelijke Vechtplassen ontstaan.

Figuur 13a. Aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Blauw= Vogelrichtlijngebied, groen= Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Figuur 13b. Begrenzing NNN, groen= natuur gerealiseerd, geel= grond verworven, niet ingericht en rood= niet ingericht

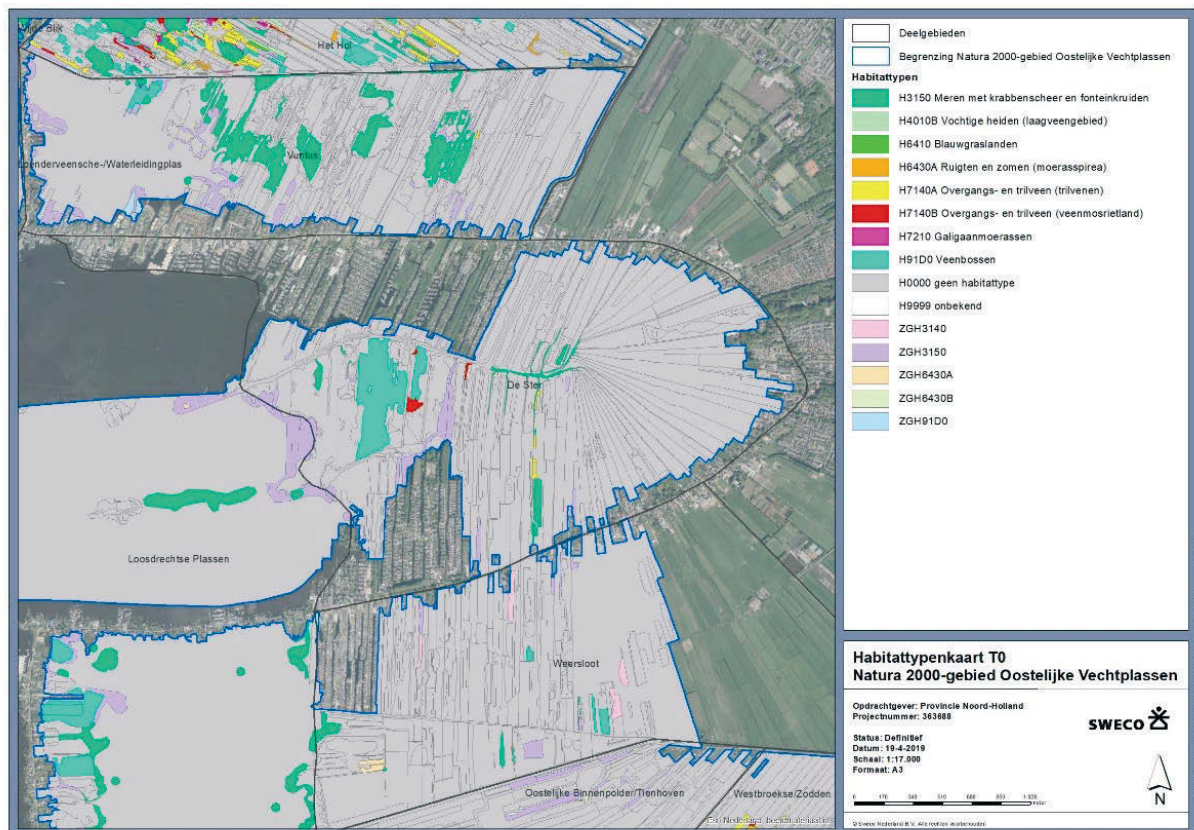
Natura 2000 natuurwaarden referentiesituatie

In het Drechtgebied ligt een aanzienlijk oppervlak kwalificerend Hoogveenbos (H91Do) van goede kwaliteit. Daarnaast zijn in het Drechtgebied over een beperkt oppervlakte de habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150), Trilvenen (H7140A) en Veenmosrietland (H7140B) aanwezig. Trilvenen en Veenmosrietland zijn aanwezig in petgaten die verland zijn en zijn van een goede kwaliteit. Het Drechtgebied bestaat grotendeels uit verboste petgaten waartussen soortenrijke moerasdelen voorkomen.

De Ster is broedgebied voor de rietzanger, ijsvogel en grote karekiet (in waterrietzones op de overgang naar de Loosdrechtse Plassen) (provincie Noord-Holland, 2019). Daarnaast is de Ster leefgebied voor de zeggekorfslak, de gestreepte waterroofkever, de platte schijfhoorn, de bittervoorn, de kleine modderkruiper, de noordse woelmuis en foerageergebied voor de meervleermuis (provincie Noord-Holland, 2019) en purperreiger. In 2019 is ook de gevlekte witsnuitlibel waargenomen.

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0)(ha)

	H3150	H7140A	H7140B	H91DO
De Ster	3.48	0.43	0.68	14.31
G	1.22	0.43	0.68	12.72
M	2.25			1.59

Figuur 14. Habitattypenkaart de Ster (referentiesituatie (T0))

Potenties en knelpunten

In het westelijke deel van de Ster (Drechtgebied met flexibel peil) zijn hoge potenties aanwezig voor de habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks en het habitatype Hoogveenbossen. Binnen dit gebied zijn deze habitattypen voor een groot deel ook nog aanwezig. De potenties hangen samen met de relatief lage ligging van de percelen en de aanwezigheid van kwel vanaf de Heuvelrug. De aanwezigheid van kwel biedt op de lage gronden van het Drechtgebied bovendien kansen voor de ontwikkeling van het habitatype Blauwgrasland (H6410). De kwel is het sterkst in het westelijk deel van het Drechtgebied, op de overgang naar het opmalingsgebied. Het beter benutten van het basenrijk grondwater dat hier opkwelt en het versterken van de kwelstroom biedt een belangrijke kans voor het herstel van de natuurwaarden die gebonden zijn aan waterplantrijke wateren (Meren) met krabbenscheer en fonteinkruiden, de mesotrofe verlandingsreeks en nat schraalland (Blauwgrasland). Dit is noodzakelijk want de ondergedoken watervegetatie is sterk achteruitgegaan. Opvallend is de bijzondere soortensamenstelling van de ijsbaan in de Ster, een waterpartij gegraven in een zandopduiking met een grote soortenrijkdom aan macrofauna.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) in de Ster is matig (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren Ster en Zodden' van Waternet uit 2020). Deze beoordeling hangt samen met de waterplantengroei. Zowel de biodiversiteit als de hoeveelheid macrofauna en vegetatie namen de afgelopen 10 jaar af.

In de Ster zijn bovendien potenties voor de ontwikkeling van leefgebied voor de Grote karekiet aanwezig op de overgang van het moerasgebied van de Drecht naar de Tweede plas. Een mogelijkheid om de aanwezige invloed van kwelwater in het oosten van het Drechtgebied te versterken is het toepassen van het doorstroomprincipe in combinatie met een verlaging van de belasting vanuit het opmalingsgebied (oostelijke deel van de Ster). Het is echter de vraag of de hoeveelheid kwel voldoende is voor het behalen van instandhoudingsdoelstellingen van de mesotrofe verlanding. Herstelbeheer van de petgaten in combinatie met de waterkwaliteitsmaatregelen maken het ontstaan van mesotrofe verlandingsreeksen (waaronder trilvenen en galigaanverlanding) met name in het Drechtgebied mogelijk. Voor de ontwikkeling van Blauwgrasland op de lagere gronden in het kwelgebied is het waarschijnlijk nodig de bestaande historische oplading met voedingsstoffen te verwijderen door te plaggen.

De drinkwaterwinning Nieuw Loosdrecht leidt tot een vermindering van de kwelstroming naar het Stergebied. Uit onderzoek blijkt dat een afname van de onttrekkingshoeveelheid leidt tot een toename van de kwelstroom naar de Ster (Leeuwis, 2017)². Deze waterwinning is sinds een aantal jaren teruggebracht tot maximaal 2,2 miljoen m³ /jaar (zie verder bijlage 5.1, paragraaf 2.6).

Een knelpunt voor de ontwikkeling van de watervegetatie en habitattypen behorend tot de mesotrofe verlandingsreeks is de waterkwaliteit. De huidige fosfaatbelasting is te hoog en het gehalte aan bufferende stoffen is te laag voor een blijvende situatie met krabbenscheer en fonteinkruiden en de ontwikkeling van de mesotrofe verlandingsreeks (waaronder jonge trilvenen). De te hoge fosfaatbelasting van het oppervlaktewatersysteem wordt veroorzaakt door af- en uitspoeling vanaf de landbouwgronden en het stedelijke gebied, foutaansluitingen op het gescheiden stelsel (bebouwd gebied), ongerioleerde vakantiewoningen en de aanvoer van nutriëntrijk water vanuit de Loosdrechtse plassen (Factsheets Sweco, 2017). Beschaduwning van oppervlaktewater door bosopslag en bladval vormt bovendien een beperking voor de ontwikkeling van genoemde habitattypen. Verder wordt het aanwezige kwelwater onvoldoende benut en te snel afgevoerd waardoor bufferende stoffen in onvoldoende mate aanwezig zijn. Door afname van de kwel in het verleden, is de buffering afgenomen en is trilveen deels overgegaan in zuurdere veenmosrietlanden. De aanwezige zodden (verlande petgaten) zijn verouderd waardoor de jonge verlandingstadia grotendeels verdwenen zijn. De lokale explosie van cabomba en graasdruk door de Amerikaanse rivierkreeft vormen een mogelijk knelpunt voor de watervegetatie. In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 legt Natuurmonumenten in de Ster een accent op 'het koesteren' van hoogveenbos in het westen van het Stergebied en het ontwikkelen van gecombineerde doelen (botanisch en moeras). Bovendien is het een zoekgebied voor petgaten/petgatherstel (Van de Haterd, 2019).

Uit te voeren maatregelen

Veel maatregelen hebben betrekking op het verbeteren van de waterkwaliteit door het beter benutten van kwelwater en het verminderen van de voedselrijkdom. Deze maatregelen zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen.

Verder liggen in deelgebied de Ster gronden die als NNN zijn begrensd maar die nog niet als natuur zijn ingericht of als natuur worden beheerd. Inrichting en beheer van deze gronden in het Drechtgebied draagt bij aan het realiseren van de uitbreidingsdoelstelling voor het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, Blauwgrasland en diverse habitattypen uit de mesotrofe verlandingsreeks. Voor de Ster wordt in het kader van de realisatie van het NNN en het realiseren van de KRW-doelen en Natura 2000 doelen op eerste beheerplanperiode een inrichtingsplan opgesteld. Hierbij worden de maatregelen uit tabel 12 nader uitgewerkt. Voor het oostelijk deel van de Ster is een gebiedsaanbod van de Vereniging de Ster van Loosdrecht uitgewerkt voor het beheer van een NNN-gronden in een deel van de Ster. Uitvoering van het gebiedsaanbod leidt naar verwachting tot waterkwaliteitsverbetering. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan het realiseren van de Natura-doelen in onder andere het Drechtgebied. Tabel 13 bevat een overzicht van de natuurbeheertypen die voor deze gronden zijn geformuleerd: in het inrichtingsplan dat ten behoeve van de realisatie van het NNN wordt opgesteld, zullen deze natuurbeheertypen nader worden gedetailleerd en aangepast onder andere op basis van gebiedspotenties.

In bestaand en nog in te richten natuurgebied in het Drechtgebied leiden maatregelen als plaggen, petgatherstel of het graven van nieuwe petgaten tot kansen voor het realiseren van de uitbreidingsdoelstelling voor het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, Blauwgrasland en diverse habitattypen uit de mesotrofe verlandingsreeks. Daarnaast biedt het realiseren van natuurvriendelijke oevers in het Drechtgebied vanwege de aanwezigheid van kwel grote kansen voor het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks.

² Reductie of stopzetten van de waterwinning leidt tot directe toename van de kwel in de Natura 2000 deelgebieden de Ster, 't Hol, de polder Weersloot, de Westbroekse Zodden, de Oostelijke Binnepolder van Tienhoven en het oostelijk deel van De Vuntus. De toename van grondwateraanvoer in deze gebieden heeft indirect effect in de Molenpolder, de Tienhovense plassen, de Breukeleveensche Plas en het westelijk deel van De Vuntus, waar het extra grondwater uiteindelijk terecht komt. De Kortenhoefse Plassen hebben profijt van de toename van de grondwateraanvoer naar de Nieuwe Haven.

De maatregelen in tabel 14 dragen bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor de habitattypen H3150, H6410, H1740A+B, H7210 en H91D0 (zowel behoud van oppervlakte en kwaliteit als uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit).

De maatregelen die in de Loosdrechtse plassen worden genomen voor waterkwaliteitsverbetering dragen positief bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen in de deelgebieden Weersloot, Vuntus en de Ster aangezien deze deelgebieden bij een watertekort van water uit de Loosdrechtse plassen worden voorzien.

Waterkwaliteitsmaatregelen in Weersloot, Vuntus en Ster dragen andersom positief bij aan de verbetering van de waterkwaliteit en het realiseren van de instandhoudingsdoelen in de Loosdrechtse plassen aangezien er bij een wateroverschot water vanuit Weersloot, Vuntus en Ster wordt afgevoerd naar de Loosdrechtse plassen.

Maatregelen voor moerasvogels worden in dit deelgebied vooralsnog niet voorzien (paragraaf 3.3.4).

Tabel 12 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied de Ster

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
	Alle habitattypen	Opstellen Masterplan ter verbetering kwaliteit oppervlaktewater en betere benutting basenrijk kwelwater	1
	H6410	Plaggen: Afvoer N en/of afvoer zure toplaag, nieuwvorming (inclusief nulmeting en vooronderzoek fosfaatverzadiging gronden)	1
	H7140A	Opslag verwijderen in combinatie met afplaggen: moerasbos terugzetten in jonge verlanding (inclusief nulmeting)	1
	H7140A	Graven petgaten: uitgraven verzuurde verlandingsstadia	1
	H7140A	Opslag verwijderen (jonge boompjes)	1
	H6410, H7140A, H7140B, H7210, H3150	Dynamischer seizoensmatig peilbeheer (flexibel peilbeheer)(inclusief onderzoek)	1
Natuurbeheerplan Noord-Holland	H3150, H7140A, H7140B, H7210, H6410, H3150	Omvormen en inrichten gronden binnen NNN. Deze maatregel leidt tot uitbreiding van habitat en beperking van de fosfaatbelasting	
	H91D0	Exotenbeheer bos	1
Factsheet Sweco, 2019, gebiedsanalyse	H3150, H7140A, H7140B, H7210, H6410	Afplaggen verdroogde verlanding in combinatie met fijnschalige aanvoer van basenrijk oppervlaktewater (inclusief nulmeting) en/of bekalking	1
Life herstelplan	H6410	Tweede maaibeurt nat schraalland, ontwikkelingsbeheer ten behoeve van uitbreiding H6410	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H1350	onderzoek en aanpak rivierkreeft	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3150, H7140A, H7140B, H7210	Op termijn terugdringen invasieve exoten waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid wanneer waterkwaliteitsverbetering niet leidt tot het terugdringen van deze soorten	1, 2, 3
	H91D0	Exotenbeheer bos	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Beperken fosforbelasting vanuit lintbebouwing Oud Loosdrechtsedijk	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140A+B, H7210	Verminderen verharding en drainage door riolering op de Heuvelrug (Hilversum)	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Toepassen van ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwateren	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Natuurvriendelijk onderhoud van lijnvormige secundaire watergangen	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Instellen polderdoorstroomprincipe, met bijbehorende waterbeheer- en inrichtingsmaatregelen waaronder aanleg defosfatering	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140A, H7140B, H7210	Maatregelen in de landbouw om nutriëntenbelasting op de waterlichamen te beperken	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Kleiner maximum hoeveelheid toestaan voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	1

Bron	Ten gunste van habitattype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
	H3150, H7140A+B, H7210	Uitvoeren onderzoek in hoeverre bronnen als afspoeling vanaf verhard oppervlak, foutieve aansluitingen en overstorten de waterkwaliteit negatief beïnvloeden	1
	H3150, H7140A+B, H7210	Lokaal baggeren in ondiepe sloten	1, 2, 3
FS Loosdrechtse Plassen	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Zuiveren van afstromend regenwater en mogelijke foutieve aansluiting (van onder andere vakantiehuishuisjes)	
FS Loosdrechtse Plassen	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Frequentie van de riooloverstorten uit Nieuw en Oud Loosdrecht omlaag brengen door afkoppelen	

* Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Ster en Zodden, Waternet 2020

Tabel 13. Natuurbeheertypen conform de ambitiekaart uit het provinciale natuurbeheerplan (in ha). Bij het opstellen van een inrichtingsplan voor de Ster i.k.v. de realisatie van het NNN worden de natuurbeheertypen nader gedetailleerd en aangepast waar nodig

	N05.02 moeras	N06.01 veenmos- rietland	N06.02 trilveen	N10.01 nat schraal- land	N10.02 vochtig hooiland	N12.02 Kruiden- en faunairijk grasland	N14.02 Hoog- en laag- veenbos	N17.06 Vochtig helling- hout en hakhout
Nog niet gerealiseerd	-	-	-	0.2	69.1	75.1	1.0	3.2
gerealiseerd	3.0	0.5	1.5	1.5	28.1	16.1	77.1	5.8

WEERSLOOT

Kenschets en gebruik

In het westen grenst het Weerslootgebied aan de Breukeleveense Plas. Het deelgebied ligt verder ingeklemd tussen het Tienhovensch Kanaal dat de zuidgrens van het deelgebied vormt en de Nieuw-Loosdrechtse dijk, de noordgrens van het deelgebied. Dwars door het deelgebied, van oost naar west, loopt de Weersloot. Dit is een middeleeuwse watergang, die ooit het hoogveengebied in de richting van de Vecht ontwaterde.

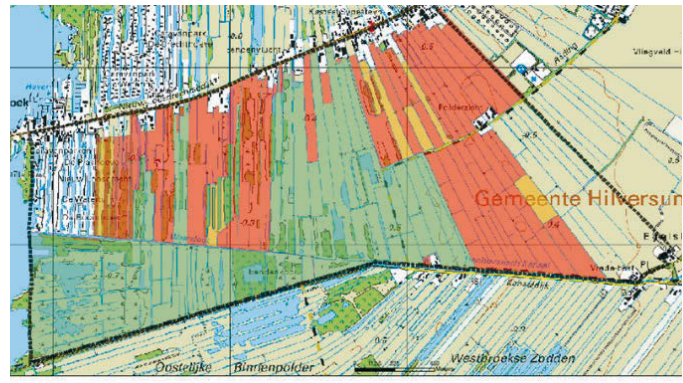
Waterhuishoudkundig maakt het deelgebied onderdeel uit van het peilvak waarvan ook de Loosdrechtse Plassen onderdeel van uitmaakt: Polder Muyeveld. Het deelgebied staat daarom in open verbinding met de Loosdrechtse Plassen. Het deelgebied polder Achteraf (de driehoek tussen de Weersloot en de Kanaaldijk), is in gebruik als opmaling en kent een natuurlijk peilverloop met grotere peilfluctuaties. Weersloot is onderdeel van het KRW-waterlichaam Ster en Zodden.

Deelgebied Weersloot is begrensd als Vogel- en Habitatrichtlijngebied (figuur 15a). Een aanzienlijk deel van de gronden in Weersloot is in eigendom en beheer bij Natuurmonumenten. Polder Achteraf ten zuiden van de Weersloot is in zijn geheel in eigendom en beheer bij Natuurmonumenten. Verder zijn een aantal percelen in particulier natuurbeheer. Weersloot is begrensd als NNN. Op een deel van deze NNN-gronden is nog geen natuur gerealiseerd (figuur 15b). Deze gronden zijn nog in agrarisch gebruik of in gebruik bij particulieren en hebben een (veelal kleinschalig en extensief) gebruik (beweiding en begrazing met paarden, schapen en rundvee).

Landschapeologisch gezien is de Weersloot uniek in de Oostelijke Vechtplassen. De laatste vrijwel onbebouwde en nauwelijks doorsneden verbinding tussen de Utrechtse Heuvelrug en het Vechtplassengebied is hier te vinden in het gebied Egelshoek. Dit gebied valt buiten de huidige begrenzing van het NNN en het Natura 2000-gebied.

Figuur 15a. Aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Blauw= Vogelrichtlijngebied, groen= Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Figuur 15b. Begrenzing NNN, groen= natuur gerealiseerd, geel= grond verworven, niet ingericht en rood= niet ingericht

Natura 2000 natuurwaarden referentiesituatie

In het polder Achteraf, ten zuiden van de watergang de Weersloot gelegen op de overgang naar de Breukeleveense Plas, is circa 10 jaar geleden een 'vloedmoeras' gecreëerd. Hierdoor is een nat gebied ontstaan met natuurlijke peilfluctuaties. Het is een gunstig leefgebied voor moerasvogels.

Zodden (verlande petgaten) in Weersloot herbergen nog broekbossen, veenmosrietlanden en trilvenen. Op de nog aanwezige trilvenen komen soortenrijke moerashooilandvegetaties voor op een drijvende kragge.

In Weersloot kwam ten tijde van de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied op beperkte schaal kwalificerend habitat voor (Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en Hoogveenbossen). Met het uitvoeren van LIFE maatregelen is nieuw trilveen (kwalificerend habitat) ontstaan en er ontwikkelen zich natte schraallanden met de potentie voor blauwgrasland (van der Goes, 2018).

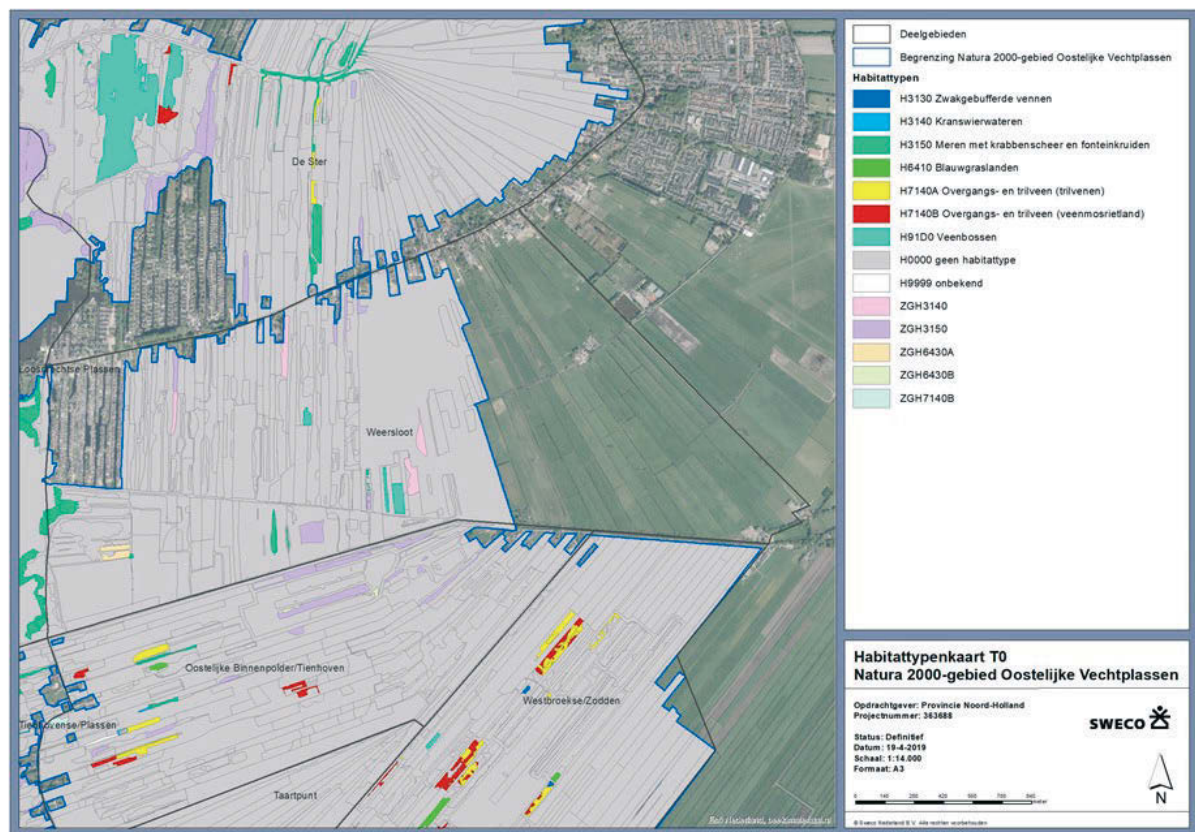
Weersloot is broedgebied voor de porseleinhoen, rietzanger, ijsvogel, snor, roerdomp en grote karekiet (in waterrietzones op de overgang naar de Stille Plas)(provincie Noord-Holland, 2019) . Daarnaast is het gebied voor een groot aantal moerasvogels een belangrijk foerageergebied. Vooral Polder Achteraf is een belangrijk gebied voor de Natura 2000 moerasvogels.

Daarnaast is Weersloot leefgebied voor de gevlekte witsnuitlibel, de zeggekorfslak, de gestreepte waterroofkever, de platte schijfhoorn, de bittervoorn, de kleine modderkruiper, de noordse woelmuis en foerageergebied voor de meervleermuis (provincie Noord-Holland, 2019).

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0)(ha)

	H3150	H91D0
Weersloot	1.81	1.29
G	0.52	1.29
M	1.29	

Figuur 16 Habitattypenkaart Weersloot (referentiesituatie (T0))

Potenties en knelpunten

In Weersloot is de aanwezigheid van kwel aan de oostkant van het gebied van groot belang voor de ontwikkelingsmogelijkheden van grondwaterafhankelijke natuur zoals habitattypen behorend tot de mesotrofe verlandingsreeks, natte schraallanden (waaronder blauwgrasland) en goed ontwikkelde watervegetaties. De aanwezigheid van kwel biedt op de lage gronden van Weersloot kansen voor de ontwikkeling van nat schraalland. In (de oevers van) oppervlaktewater zijn vanwege de aanwezigheid van kwel kansen aanwezig voor de ontwikkeling van habitattypen behorend tot de mesotrofe verlandingsreeks en watervegetaties. In recente aangelegde/opengehaalde ondiepe petgaten in het centraal gelegen zodenlandschap en polder Achteraf blijkt dat de aanwezigheid van kwel binnen korte tijd leidt tot de ontwikkeling van watervegetaties met bijvoorbeeld blaasjeskruid en trilveenvegetaties. Dit is gebleken na de uitvoering van recent uitgevoerde LIFE maatregelen en is illustratief voor de grote potenties die in Weersloot aanwezig zijn. De frequente aanwezigheid van indicatoren van een goede waterkwaliteit zoals waterviolier, klein blaasjeskruid, grote boterbloem, slangewortel, wateraardbei en waterdrieblad duiden eveneens op potenties voor de ontwikkeling van habitattypen behorend tot de mesotrofe verlandingsreeks en watervegetaties.

De aanwezigheid van kwel hangt samen met de ligging op de overgang van de hooggelegen Heuvelrug naar het laaggelegen Vechtplassengebied. De kwel is het sterkst aan de oostkant van deelgebied Weersloot, buiten de Natura 2000-begrenzing. Voor het benutten van de potenties is het nodig de aanwezige kwel beter te benutten en

schoon te houden en zorg te dragen dat het kwelwater ook in de wortelzone van terrestrische vegetaties kan komen. Een mogelijkheid om de invloed van kwelwater in het Weerslootgebied te versterken is het toepassen van het doorstroomprincipe in combinatie met een verlaging van de fosfaatbelasting vanuit het oostelijk gelegen landbouwgebied (bijvoorbeeld via defosfatering). De uitvoering van deze maatregelen worden op dit moment door het Waterschap voorbereid.

Polder Achteraf en het aangrenzende, zuidelijk deel van het Weerslootgebied biedt de beste kansen voor moerasvogels (broed- en foerageergebied). De kansen worden versterkt doordat dit gebied grenst aan de Oostelijke Binnenpolder, dat gezamenlijk met de Tienhovense plassen en de Westbroekse Zodden moerasvogelhabitat bevat. De huidige fosfaatbelasting is te hoog voor een goed ontwikkelde watervegetatie met krabbenscheer en fonteinkruiden. De bron is niet goed bekend; waarschijnlijk betreft het afspoeling van percelen. Op dit moment zijn veel zodden (verlande petgaten) verouderd, verdroogd, gedempt en/of overgegaan in elzenbroekbos. De drinkwaterwinning Nieuw Loosdrecht leidt tot een vermindering van de kwelstroming naar Weersloot. Uit onderzoek blijkt dat een afname van de onttrekkingshoeveelheid leidt tot een toename van de kwelstroom naar Weersloot (Leeuwis, 2017)³. Deze waterwinning is sinds een aantal jaren teruggebracht tot maximaal 2,2 miljoen m³ /jaar (zie verder bijlage 5.1, paragraaf 2.6).

In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 legt Natuurmonumenten in Weersloot een accent op 'het koesteren' van moeras in polder Achteraf en het ontwikkelen van gecombineerde doelen (botanisch en moerasvogels). Bovendien is het een zoekgebied voor petgaten/petgatherstel (Van de Haterd, 2019). In de visie wordt aangegeven dat kleine natte moerasgebiedjes in een open landschap met graslanden, trilvenen en sloten met natuurvriendelijke oevers de natuurwaarden enorm kunnen vergroten voor zowel botanische doelen als voor kritische moerasvogels (foerageergebied en broedhabitat).

Uit te voeren maatregelen

Veel maatregelen hebben betrekking op het verbeteren van de waterkwaliteit door het beter benutten van kwelwater en het verminderen van de voedselrijkdom. Deze maatregelen zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen.

Verder liggen in Weersloot gronden die als NNN zijn begreemd maar die nog niet als natuur zijn ingericht of als natuur worden beheerd. Inrichting en beheer van deze gronden draagt bij aan het realiseren van de uitbreidingsdoelstelling voor het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, Blauwgrasland en diverse habitattypen uit de mesotrofe verlandingsreeks. Voor Weersloot wordt in het kader van de realisatie van het NNN en het realiseren van de KRW-doelen en Natura 2000 doelen op eerste beheerplanperiode een inrichtingsplan opgesteld. Hierbij worden de maatregelen uit tabel 14 nader uitgewerkt. Tabel 15 bevat een overzicht van de natuurbeheertypen die voor deze gronden zijn geformuleerd; in het op te stellen inrichtingsplan zullen deze natuurbeheertypen nader worden gedetailleerd en aangepast onder andere op basis van gebiedspotenties.

In bestaand en nog in te richten natuurgebied leiden maatregelen als plaggen, petgatherstel of het graven van nieuwe petgaten tot kansen voor het realiseren van de uitbreidingsdoelstelling voor het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, Blauwgrasland en diverse habitattypen uit de mesotrofe verlandingsreeks. Daarnaast biedt het realiseren van natuurvriendelijke oevers in Weersloot vanwege de aanwezigheid van kwel grote kansen voor het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks.

De maatregelen in tabel 14 dragen bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor de habitattypen H3150, H6410, H1740A+B, H7210 en H91Do (zowel behoud van oppervlakte en kwaliteit als uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit).

3 Reductie of stopzetten van de waterwinning leidt tot directe toename van de kwel in de deelgebieden de Ster, 't Hol, de polder Weersloot, de Westbroekse Zodden, de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en het oostelijk deel van De Vuntus. De toename van grondwateraanvoer in deze gebieden heeft indirect effect in de Molenpolder, de Tienhovense plassen, de Breukeleveensche Plas en het westelijk deel van De Vuntus, waar het extra grondwater uiteindelijk terecht komt. De Kortenhoefse Plassen hebben profijt van de toename van de grondwateraanvoer naar de Nieuwe Haven.

De maatregelen die in de Loosdrechtse plassen worden genomen voor waterkwaliteitsverbetering dragen positief bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen in de deelgebieden Weersloot, Vuntus en de Ster aangezien deze deelgebieden bij een watertekort van water uit de Loosdrechtse plassen worden voorzien.

Waterkwaliteitsmaatregelen in Weersloot, Vuntus en Ster dragen andersom positief bij aan de verbetering van de waterkwaliteit en het realiseren van de instandhoudingsdoelen in de Loosdrechtse plassen aangezien er bij een wateroverschot water vanuit Weersloot, Vuntus en Ster wordt afgevoerd naar de Loosdrechtse plassen.

Voor maatregelen die betrekking hebben op moerasvogels wordt verwezen naar de uitwerking in 4.4.3.

Tabel 14. Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied Weersloot

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
	Alle habitattypen	Opstellen Masterplan ter verbetering kwaliteit oppervlaktewater en betere benutting basenrijk kwelwater	1
	H6410	Plaggen: Afvoer N en/of afvoer zure toplaag, nieuwvorming (b) (inclusief nulmetingen vooronderzoek fosfaatverzadiging gronden)	1
	H7140A	Opslag verwijderen in combinatie met afplaggen: moerasbos terugzetten in jonge verlanding (inclusief nulmeting)	1
	H7140A	Opslag verwijderen (jonge boompjes)	1
	H6410, H7140A, H7140B, H7210, H3150	Dynamischer seizoensmatig peilbeheer (flexibel peilbeheer)(inclusief onderzoek)	1
	H7140A	Afplaggen verdroogde verlanding in combinatie met fijnschalige aanvoer van basenrijk oppervlaktewater (inclusief nulmeting) en/of bekalking	1
	H7140A	Graven petgaten: uitgraven verzuurde verlandingsstadia	1
Natuurbeheerplan Noord-Holland	H3150, H7140A, H7140B, H7210, H6410, H3150	Omvormen en inrichten gronden binnen NNN. Deze maatregel leidt tot uitbreiding van habitat en beperking van de fosfaatbelasting	
	H91D0	Exotenbeheer bos	1
Life herstelplan	H6410	Extra maaien blauwgrasland op afgeplagde percelen	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H1350	onderzoek en aanpak rivierkreeft	1, 2, 3
Uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen	H3150, H7140A, H7140B, H7210	Op termijn terugdringen invasieve exoten waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid wanneer waterkwaliteitsverbetering niet leidt tot het terugdringen van deze soorten	1, 2, 3
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Inrichtingsmaatregel om successie meer open water te creëren en gewenste verlandingsvegetatie te stimuleren in het Weerslootgebied (bijvoorbeeld natuurvriendelijke oevers)	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Natuurvriendelijk onderhoud van lijnvormige secundaire watergangen	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140A+B, H7210	Verminderen verharding en drainage door riolering op de Heuvelrug (Hilversum)	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Instellen polderdoorstroomprincipe, waterbeheer- en inrichtingsmaatregelen, inclusief realiseren defosfatering	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Toepassen van ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwateren	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140A, H7140B, H7210	Maatregelen in de landbouw om nutriëntenbelasting op de waterlichamen te beperken	1
FS Ster en Zodden	H3150, H7140 A, H7140B, H7210	Kleiner maximum hoeveelheid toestaan voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	1
	H3150, H7140A+B, H7210	Uitvoeren onderzoek in hoeverre bronnen als afspoeling vanaf verhard oppervlak, foutieve aansluitingen en overstorten de waterkwaliteit negatief beïnvloeden	1
	H3150, H7140A+B, H7210	Lokaal baggeren in ondiepe sloten	1, 2, 3

* Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Ster en Zodden, Waternet 2020

Tabel 15. Natuurbeheertypen conform de ambitiekaart uit het provinciale natuurbeheerplan (in ha).
Bij het opstellen van een inrichtingsplan voor Weersloot worden de natuurbeheertypen nader gedetailleerd en aangepast waar nodig

	N05.01 moeras	N06.01 veenmos- rietland	N06.02 trilveen	N10.01 nat schraal- land	N10.02 vochtig hooiland	N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland	N14.02 Hoog- en laag- veenbos	N17.04 Eenden- kooi	N17.06 Vochtig helling- hout en hakhout
Nog niet gerealiseerd	0.2	-	-	50.6	0.2	2.5	2.9	-	0.05
gerealiseerd	24.1	1.8	2.9	8.5	34.6	53.3	15.1	4.7	3.1

LOENDERVEENSE PLAS OOST EN WATERLEIDINGPLAS (INCLUSIEF TERRA NOVA)

Kenschets en gebruik

De Loenderveense plas Oost, Waterleidingplas en Terra Nova liggen aan de westkant van de Oostelijke Vechtplassen en grenzen aan Wijde Blik (aan de noordzijde), Vuntus (aan de oostzijde) en de Loosdrechtse Plassen (oost- en zuidzijde). Dit deelgebied, Terra Nova uitgezonderd heeft een drinkwaterfunctie en is in eigendom bij de gemeente Amsterdam en wordt beheerd door Waternet. De plassen zijn afgesloten voor publiek en zijn waterhuishoudkundig afgescheiden van het omringende oppervlaktewatersysteem (polder Loenderveen). De Loenderveense plas Oost, Waterleidingplas en Terra Nova zijn aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Het deelgebied bestaat uit de KRW-waterlichamen Waterleidingplas, Loenderveense plas Oost en Terra Nova. In het natuurgebied Loenderveen worden excursies georganiseerd onder begeleiding van Waternet.

Huidige Natura 2000 natuurwaarden

In dit deelgebied kwam ten tijde van de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied op beperkte schaal kwalificerend habitat voor (habitattypen Ruigten en zomen (H6430A + B) en Hoogveenbossen)(figuur 19). Recente vegetatie-opnamen (periode 2014-2018) duiden erop dat de Loenderveense plas als gevolg van waterkwaliteitsverbetering vegetatietypen bevat die kwalificerend zijn voor de habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en Kranswierwateren (Sweco, 2019a). De omvang van deze vegetaties is echter niet bekend.

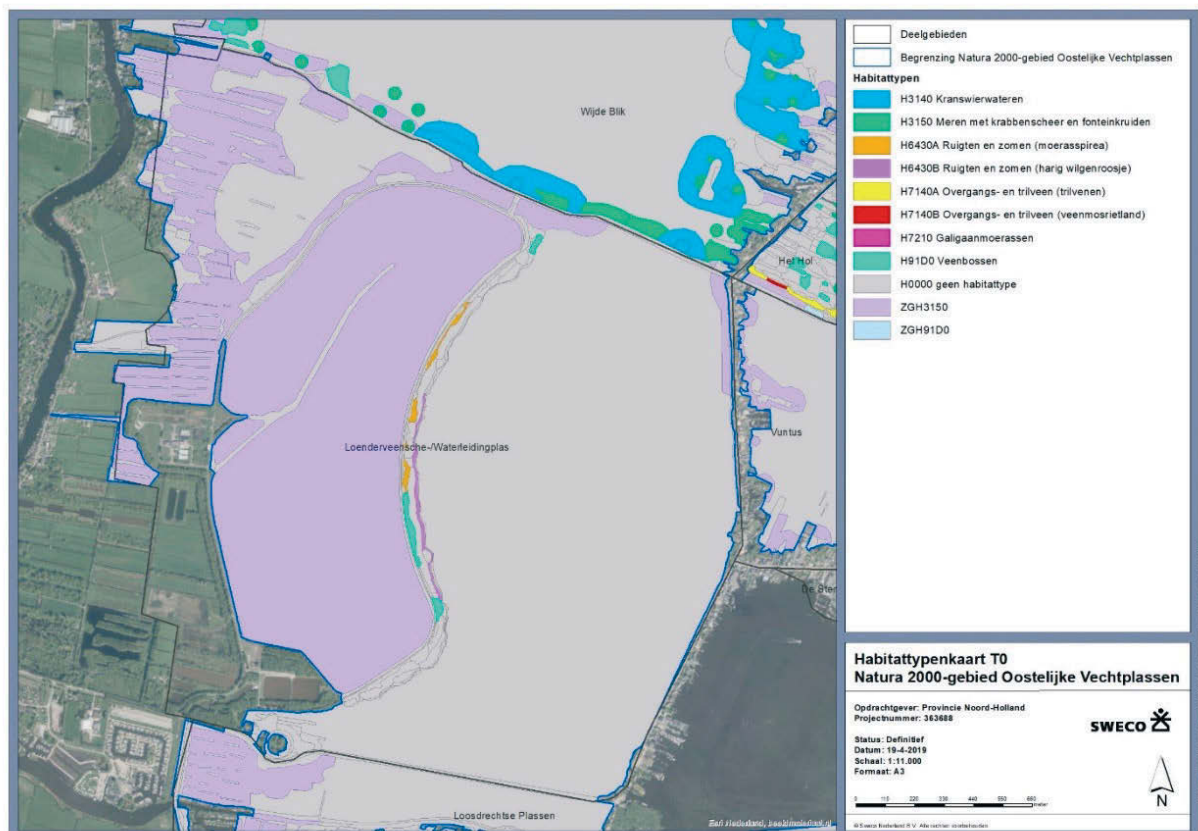
Deelgebied Loenderveense plas Oost, Waterleidingsplas en Terra Nova is broedgebied voor de zwarte stern, de ijsvogel, de snor, de rietzanger, de purperreiger en de grote karekiet (provincie Noord-Holland, 2019). In Terra Nova is in 2018 een broedpaar woudaap waargenomen (mededeling Waternet). Daarnaast is het een leefgebied voor een groot aantal Natura 2000 niet-broedvogels waaronder de aalscholver, de kolgans, de grauwe gans, de smient, de krakeend, de slobbeend, de tafeleend en het nonnetje.

Verder dient dit deelgebied als leefgebied voor de zeggekorfslak, de platte schijfhoorn, de bittervoorn, de kleine modderkruiper, de rivierdonderpad en als foerageergebied voor de meervleermuis (provincie Noord-Holland, 2019).

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0)(ha)

	H6430A	H6430B	H91D0
Loenderveense plas Oost/ Waterleidingsplas/ Terra Nova	0.65	0.70	0.97
G			0.18
M	0.65	0.70	0.78

Figuur 17. Habitattypenkaart deelgebied Loenderveense plas Oost, Waterleidingsplas en Terra Nova (referentiesituatie (T0))

Potenties en knelpunten

De potenties van deze plassen worden bepaald door de aanwezigheid van een goede waterkwaliteit en rust (Factsheets Sweco, 2019). Op dit moment is in de Loenderveense Plas Oost de externe fosfaatbelasting lager dan de kritische fosfaatbelasting en is de verblijftijd verlaagd waardoor algenbloei wordt beperkt. De Loenderveense plas Oost voert gedefosfateerd water uit de Bethunepolder naar de Loosdrechtse plassen. Dit biedt een goede uitgangssituatie voor helder water en de ontwikkeling van de Kranswierwateren en Meren met krabbenscheer en fonteinkruident.

Het gehele deelgebied is van belang voor rietvogels (waaronder de grote karekiet en de purperreiger). De explosieve toename van- en rietvraat door grauwe ganzen is echter een groot knelpunt voor moerasvogelhabitat in dit deelgebied. Zo is de grote karekiet in aantal achteruitgegaan, waarschijnlijk als gevolg van een afname van waterriet door ganzenvraat (Van der Winden en Dreef, 2019). Predatie door de vos heeft voor een afname van de purperreiger gezorgd.

Wat betreft de ecologische waterkwaliteit (KRW) is de waterkwaliteit in de Loenderveense plas Oost matig (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren' van Waternet). Aan het begin van de tachtiger jaren is er in de plas een omslag opgetreden van een troebel, vegetatiearm systeem naar een heldere plantenrijke plas. Helaas neemt de bedekking met onderwater- en emerse planten de afgelopen jaren wel af. De moeraslevensgemeenschappen van de Loenderveense plas Oost zijn beter intact gebleven. Vroeger kwam het inlaatwater uit de Vecht, die in de 50'er tot 70'er jaren zeer voedselrijk was, in deze plas waardoor zich veel voedingsstoffen in het plassensysteem hebben opgehoopt. Sinds het instellen van een flexibel peilbeheer (peilbesluit is opgenomen in het Watergebiedsplan Zuidelijke Vechtplassen) heeft het water een lange verblijftijd. Dit in combinatie met de voormalig hoge fosfaatbelasting veroorzaakt de matige kwaliteit.

Om de kwaliteit te verbeteren zijn maatregelen gericht op het veranderen van het karakter van het inlaatwater. Dit kan door een flexpeil te hanteren en gedefosfateerd water (surplus) uit de Bethunepolder te gaan gebruiken. Hierdoor neemt de verblijftijd van het water in de plas af, wat de draagkracht van de plas vergroot. Bovendien bevat dit water meer calcium en bicarbonaat en heeft het een meer kwelachtig karakter, dat bij de vegetatiedoeltypen past. Deze maatregelen (invoeren flexibel peil en aanvoer gedefosfateerd water uit de Bethunepolder) zijn door het waterschap AGV in 2019 uitgevoerd.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) in de Waterleidingplas is goed (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren'). De goede waterkwaliteit hangt samen met de aanvoer van gefosfateerd water uit de Bethunepolder. De verblijftijd op de plas is relatief kort: circa 100 dagen. Deze plas is daardoor helder, met een voedselarme waterkwaliteit.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) in Terra Nova is ontoereikend (zie factsheet 'toestand en ecologische sleutelfactoren'). De laagveenplas Terra Nova kampt met eutrofiëring, dat zich sinds 1988 heeft vertaald in algenbloei, troebel water en een gebrekkige ontwikkeling van water- en moerasvegetaties. De huidige fosforbelasting van het noordelijk deel van Terra Nova is hoger dan de kritieke P belasting en veroorzaakt de blauwalgenbloei. Een belangrijke potentiële bron van fosfor ligt in de waterbodem. In 2013 is echter geen nalevering bij de waterbodem gemeten. Mogelijk levert de uitspoeling uit de landbouwpercelen ten westen van de plassen ook een forse bijdrage aan de totale fosforbelasting. Mogelijk vormt de Amerikaanse rivierkreeft een knelpunt voor de ontwikkeling van de watervegetatie in Terra Nova.

In Terra Nova vormt bosopslag op de legakkers (plaatselijk) een knelpunt voor de ontwikkeling van de water- en rietoevervegetatie.

Maatregelen

Maatregelen voor habitattypen in dit deelgebied hebben betrekking op de verbetering van de waterkwaliteit ten gunste van de ontwikkeling van de watervegetatie. Dat geldt met name voor Terra Nova (tabel 16). Deze maatregelen zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen. De andere maatregelen hebben betrekking op het behoud van het leefgebied voor de zeggekorfslak.

In de Loenderveense plas Oost zijn al een aantal maatregelen genomen ter verbetering van de waterkwaliteit, waaronder het recentelijke doorspoelen van de Loenderveense plas Oost met gedefosfateerd water uit de Bethunepolder (start 2019). Dit leidt naar verwachting tot een uitbreiding van de aquatische habitattypen H3140 en H3150. Daarnaast liggen er slibdepots met eutrofe bagger uit de voedselrijke periode van Loenderveen, waar submerse vegetatie zich moeilijk kan vestigen. Deze worden gebaggerd.

De maatregelen in tabel 16 dragen bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor de habitattypen H3140 en H3150 (uitbreiding van oppervlakte van H3140 en H3150).

Voor maatregelen die betrekking hebben op moerasvogels wordt verwezen naar de uitwerking in paragraaf 4.4.3.

Tabel 16 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied Loenderveense plas oost, Waterleidingplas en Terra Nova

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
	zeggekorfslak	Opslag verwijderen voor behoud leefgebied H1016 Zeggekorfslak (Terra Nova)	1
FS Terra Nova	H3140, H3150	Ijzersuppletie of bezanden bodem Terra Nova (deel 2)	1
FS Terra Nova	H3140, H3150	Afkoppelen westelijk landbouwgebied Terra Nova	1
FS Terra Nova	H3140, H3150	Kreeften verwijderen: biomanipulatie (als de P-belasting onder de kritische grens ligt)	1
FS Terra Nova en FS Loenderveense plas oost'		Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
FS Terra Nova en FS Loenderveense plas oost'		Toepassen van ecologisch onderhoud bij oevers van hoofdwateren	1
	H91D0	Exotenbeheer bos	

LOOSDRECHTSE Plassen (INCLUSIEF Stille plas)

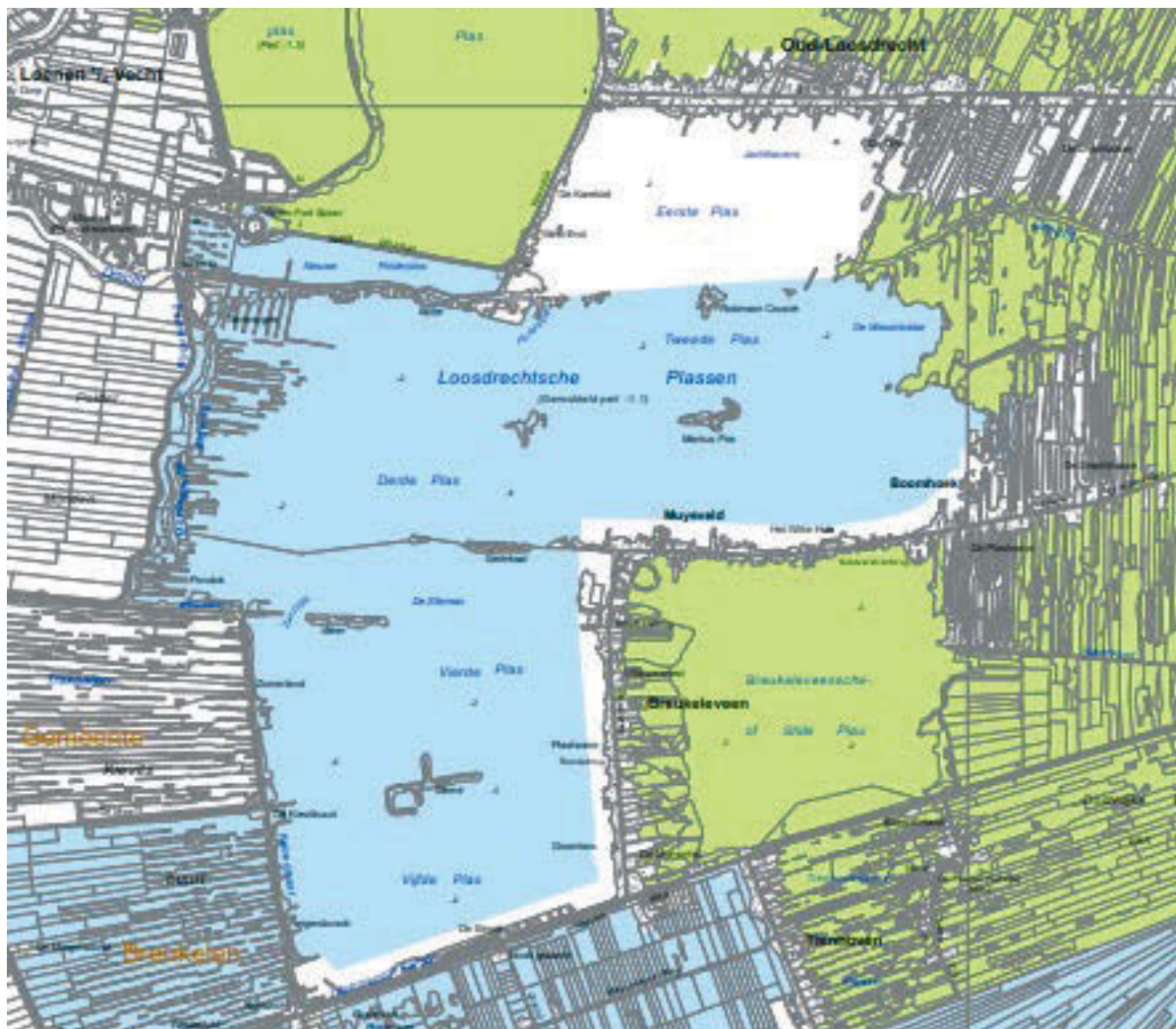
Kenschets en gebruik

Deelgebied de Loosdrechtse plassen bestaat uit de Loosdrechtse plassen (van de eerste tot en met de Vijfde plas), de Nieuwe polderplas en de Stille (of Breukelveense) plas. De Loosdrechtse plassen hebben een belangrijke (water) recreatiefunctie. Er bevinden zich jachthavens, aanlegplaatsen voor boten, parkeerplaatsen, een zwemlocatie, recreatie-eilanden, recreatiewoningen, hotels en restaurants. De Loosdrechtse plassen hebben een flexibel peil en vormen samen met het westelijk deel van Weersloot, Vuntus en de Ster één groot peilgebied.

De Eerste plas valt buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied (figuur 20). Binnen deelgebied de Loosdrechtse plassen is alleen de Stille plas (of Breukelveense plas) aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Het overige deel is alleen als Vogelrichtlijngebied aangewezen. Concreet betekent dit dat de instandhoudingsdoelen voor habitatsoorten en -typen alleen gelden voor de Stille plas. De Loosdrechtse plassen zijn KRW-waterlichaam.

Figuur 18. Aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Blauw= Vogelrichtlijngebied, groen= Vogel- en Habitatrichtlijngebied.

Natura 2000 natuurwaarden referentiesituatie

In de Stille plas kwam ten tijde van de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied op beperkte schaal kwalificerend habitat voor (habitattypen Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) en Hoogveenbossen (H91D0) (figuur 19). Het habitattype Meren met krabbenscheer en fonteinkruid wordt niet alleen in de Stille plas aangetroffen maar ook in de Loosdrechtse plassen.

Deelgebied Loosdrechtse plassen is broedgebied voor de snor, de rietzanger, de purperreiger en de grote karekiet (provincie Noord-Holland, 2019). Met name de Stille plas is daarbij een belangrijk broedgebied. De Stille plas grenst aan de Tienhovense plassen en polder Achteraf. Deze zijn beide van belang voor verschillende soorten Natura 2000 moerasvogels. Verder dient dit deelgebied als leefgebied voor de zeggekorfslak, de gevlekte witsnuitlibel, de bittervoorn, de kleine modderkruiper en als foerageergebied voor de meervleermuis (provincie Noord-Holland, 2019).

Oppervlakten kwalificerend habitat in de referentiesituatie (T0)(ha)

	H3150	H91D0
Stille plas	12.07	8.63
G	1.33	8.63
M	10.74	

Figuur 19 Habitattypenkaart Loosdrechtse plassen (referentiesituatie (T0))

Potenties en knelpunten

De voornaamste potenties liggen hier in de ontwikkeling van (water)rietvegetaties ten behoeve van de grote karekiet en andere moerasvogels die van dit habitat gebruik maken (Sweco, 2019). Hiervoor moeten rietoevers en rietmoeras hersteld of ontwikkeld worden.

Door waterkwaliteitsverbetering kunnen de ontwikkelingsmogelijkheden voor watervegetaties met krabbenscheer en fonteinkruiden en kranswierwateren worden vergroot. Dit vraagt met name om het terugdringen van de fosfaatbelasting en de zwevende slibproblematiek.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) in de Loosdrechtse plassen en de Stille plas is slecht (zie factsheets 'toestand en ecologische sleutelfactoren Loosdrechtse plassen en Breukeleveense plas' van Waternet uit 2020). Het slechts scorende biologische kwaliteitselement is vis. Dit komt met name vanwege een overmaat aan brasem. De oevervegetatie gaat de laatste jaren achteruit in bedekking en laat een achteruitgang zien in aantallen en soortenrijkdom. De hoeveelheid en soortenrijkdom van onderwaterplanten neemt toe vanaf 2010.

De oorzaak van de slechte kwaliteit is onvoldoende licht op de bodem, waardoor waterplanten niet kunnen groeien. Het water is te troebel, door een grote hoeveelheid algen en door zwevend slib. De algen zijn een gevolg van een hoge voedselrijkdom van het water. In een troebele situatie met weinig waterplanten voelt de brasem zich thuis. Deze vis woelt de bodem los, wat zorgt voor extra zwevend slib. Daarnaast speelt ook de omvang van de plassen een rol: door de lange strijklengte veroorzaakt de wind hoge golven, waardoor er makkelijk opwerveling plaatsvindt. De omvang van het moerasvogel broedhabitat (waaronder waterriet voor de grote karekiet) wordt beperkt door ganzenvraat (grouwe gans) (Van der Winden en Dreef, 2019). Bosopslag in moeras(oevers) vormt eveneens een knelpunt voor moerasvogels.

In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 legt Natuurmonumenten in de Stille plas een accent op het ontwikkelen van moeraswaarden in een deel van de Stille plas (Van de Haterd, 2019).

Maatregelen

Maatregelen voor habitattypen in dit deelgebied hebben betrekking op de verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit. Deze maatregelen zijn eveneens nodig voor het realiseren van de KRW-doelen.

Sinds 2019 wordt het wateroverschot uit de Bethunepolder -dat via de Loenderveense plas naar de Loosdrechtse plassen wordt afgevoerd- gedefosfateerd. Dit leidt tot een verlaging van de externe fosfaatbelasting in de Loosdrechtse plassen en de Stille plas en via het inlaatwater ook tot een verlaging van de fosfaatbelasting in de deelgebieden Ster, Vuntus, Weersloot, Westbroekse Zodden, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en Molenpolder. Al deze deelgebieden zijn voor hun inlaatwater afhankelijk van de Loosdrechtse plassen. Daarnaast leiden de waterkwaliteitsmaatregelen in de deelgebieden de Vuntus, Ster Weersloot, Westbroekse zodden, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en de Molenpolder eveneens tot een verlaging van de nutriëntenbelasting in de Loosdrechtse plassen en de Stille plas, aangezien deze deelgebieden water afvoeren naar de Loosdrechtse plassen en de Stille plas. Deze maatregelen dragen daarom bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit in de Loosdrechtse plassen en de Stille plas.

De maatregelen die in de Loosdrechtse plassen worden genomen voor waterkwaliteitsverbetering dragen andersom positief bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen in de deelgebieden Vuntus, Weersloot, de Ster, Westbroekse Zodden, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en Molenpolder aangezien deze deelgebieden bij een watertekort van water uit de Loosdrechtse plassen worden voorzien. In tabel 17 zijn maatregelen opgenomen die in de Loosdrechtse plassen worden genomen en die ook ten goede komen aan de waterkwaliteit in de eerdergenoemde deelgebieden en zo bijdragen aan de instandhoudingsdoelen. Daarnaast zijn er maatregelen opgenomen die leiden tot een waterkwaliteitsverbetering in de Stille plas. Omdat de Stille plas habitatrichtlijngebied is, dragen deze maatregelen hier rechtstreeks bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden in deze plas. Het betreft hier ook maatregelen voor beheer en onderhoud van het watersysteem.

Naast het verminderen van de fosfaatbelasting zijn in het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen (provincie Noord-Holland, 2017) ook maatregelen in de Loosdrechtse Plassen gepland om de opwerveling van het slib te verminderen. In combinatie met de verminderde fosfaatbelasting moet dit leiden tot verbetering van het doorzicht, met als gevolg dat waterplanten zich weer zullen ontwikkelen. Omdat de Loosdrechtse plassen (met uitzondering van de Stille plas) geen habitatrichtlijngebied is, is dit geen Natura 2000 instandhoudingsmaatregel.

De maatregelen in tabel 17 dragen bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor de habitattypen H3150, H6410, H1740A+B en H7210 in Weersloot, Ster en Vuntus en in de Stille plas voor de habitattypen H3150 en H91Do (zowel behoud van oppervlakte en kwaliteit als uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit).

Voor maatregelen die betrekking hebben op moerasvogels wordt verwezen naar de uitwerking in paragraaf 4.4.3.

Tabel 17 Natura 2000 maatregelen ten behoeve van habitattypen in deelgebied Loosdrechtse plassen (inclusief de Stille plas)

Bron	Ten gunste van habitatype	Maatregel	Uitvoering in beheerplanperiode
FS Loosdrechtse plassen 1 t/m 5	H3150, H7140A+B, H7210 in Weersloot, Ster, Vuntus, Westbroekse Zodden, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en Molenpolder en H3150 in Stille plas	Ontvangstvoorziening vuilwatertanks, varende voorziening Loosdrecht	1
FS Loosdrechtse plassen 1 t/m 5	H3150, H7140A+B, H7210 in Vuntus en H3150 in Stille plas	Realiseren luwtestructuren voor het verkorten van strijklengte en verhogen draagkracht	
FS Loosdrechtse plassen 1 t/m 5 en Breukeleveense plas	H3150, H7140A+B, H7210 in Weersloot, Ster, Vuntus, Westbroekse Zodden, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en Molenpolder en H3150 in Stille plas	Kleiner maximum hoeveelheid toestaand voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	1
FS Loosdrechtse plassen 1 t/m 5 en Breukeleveense plas	H3150, H7140A+B, H7210 in Weersloot, Ster, Vuntus, Westbroekse Zodden, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en Molenpolder en H3150 in Stille plas	Zuiveren van afstromend regenwater (en saneren mogelijke foutieve aansluiting)	1
FS Breukeleveense plas	H3150	Leidende principes vastleggen in beleid van het waterschap (KEUR) en omgevingsvisies (gemeenten, provincies) om natuurwaarden te behouden bij vervangen van beschoeiing en onderhoud van watergangen	1
FS Breukeleveense plas en Loosdrechtse plassen 1 t/m 5	H3150	Brasem verwijderen in Stille plas (nadat de externe P-belasting onder kritische belastingsgrens ligt)	1
FS Breukeleveense plas	H3150	Vastleggen van geboden en verboden in KEUR en beheer en onderhoudsplan voor polder Muyevel	
FS Breukeleveense plas en Loosdrechtse plassen 1 t/m 5	H3150 in Stille plas	Verminderen verharding en drainage door riolering op de Heuvelrug (Hilversum)	
FS Breukeleveense plas	H3150	Na nader onderzoek noodzaak: baggeren	1
	H19D0	Exotenbeheer bos	1

* Factsheet toestand en ecologische sleutelfactoren Breukeleveense plas, Waternet 2020

HORSTERMEERPOLDER

Kenschets en gebruik

De Horstermeerpolder is een relatief laag gelegen droogmakerij aan de westkant van Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. In deze laaggelegen polder komt veel kwel naar boven. De Horstermeerpolder is voor een deel in agrarisch gebruik. Het zuidelijk deel van de Horstermeerpolder is begrensd als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Het grootste deel van deze gronden is in eigendom en beheer bij Natuurmonumenten en Staatbosbeheer. Het noorden van de Horstermeerpolder is eveneens als NNN begrensd maar valt buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied (zie figuur 20 a en b).

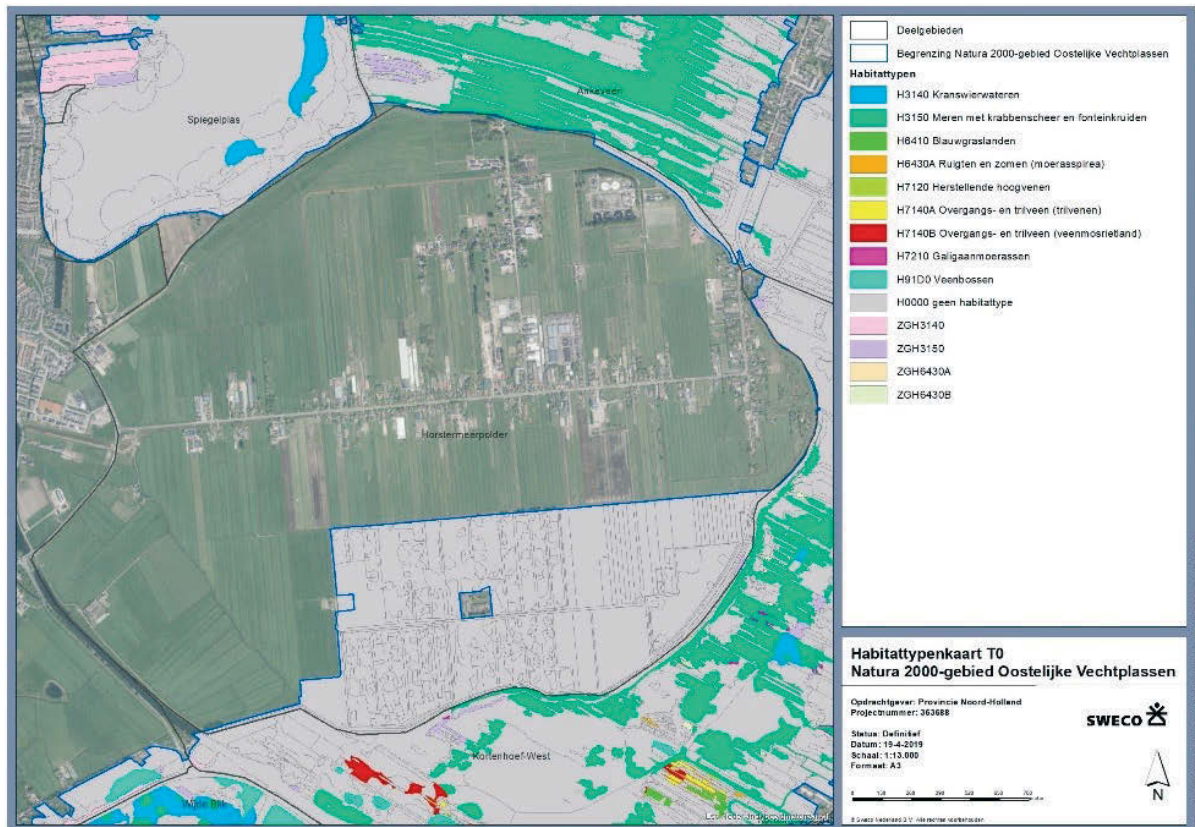
Figuur 20a. Aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Blauw= Vogelrichtlijngebied, groen= Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Figuur 20b. Begrenzing NNN, groen= natuur gerealiseerd, geel= grond verworven, niet ingericht en rood= niet ingericht

Natura 2000 natuurwaarden referentiesituatie

In de Horstermeerpolder kwam ten tijde van de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied geen kwalificerend habitat voor.

De Horstermeerpolder is broedgebied voor de ijsvogel, snor en rietzanger. Daarnaast is de Horstermeerpolder leefgebied voor de zeggekorfslak, noordse woelmuis, mogelijk de rivierdonderpad, en foerageergebied voor de meervleermuis (provincie Noord-Holland, 2019). In de agrarische graslanden buiten de Natura 2000-begrenzing foerageren soorten als grauwe gans, smient, kolgans en krakeend.

Figuur 21 Habitattypenkaart Horstermeerpolder (referentiesituatie (T0))

Potenties en knelpunten

De Horstermeer heeft een hoge potentie voor de ontwikkeling van een groot en aaneengesloten rietmoerasgebied. Dit gebied kan een belangrijk leefgebied gaan worden voor verschillende Natura 2000 moerasvogels. Het is nu al een belangrijk gebied voor broedvogels (zoals de snor) die in droog riet voorkomen. Het deelgebied is in de Vechtstreek een belangrijke locatie voor het ontwikkelen van grote oppervlakten met nat en overjarig riet. Deze potentie berust op twee ecohydrologische processen:

- Voor peilfluctuaties is hier, door de ligging in een droogmakerij, in principe meer ruimte voor peilfluctuaties dan in het venige bovenland met bebouwing op 25 cm boven het polderpeil;
- De sterke kwel zorgt na natuurinrichting voor kletsnatte percelen waarin geen neerslaglenzen optreden: gunstige omstandigheden voor nat rietland en rietruigte, waarin verbossing niet snel zal optreden. Dit onderstreept de potenties van het gebied voor rietvogels en hun habitat

In de Natuurvisie Oostelijke Vechtplassen 2018-2036 legt Natuurmonumenten in de Horstermeerpolder een accent op het ontwikkelen van moeras (Van de Haterd, 2019).

Uit te voeren maatregelen

Voor de Horstermeerpolder is een natuurontwikkelingsplan opgesteld voor het realiseren van de opgaven voor Natura 2000, NNN en Kaderrichtlijn Water (Van 't Veer, 2016). In dit beheerplan wordt ervan uitgegaan dat dit natuurontwikkelingsplan wordt uitgevoerd.

De hydrologische maatregelen die in het meest zuidelijke gedeelte van de Horstermeerpolder worden genomen, leiden tot een verminderde wegzijging van water uit Kortenhoef west en daarmee tot waterkwaliteitsverbetering in de Kortenhoefse plassen met betere ontwikkelingsmogelijkheden voor de aquatische habitattypen (H3140, H3150), de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks (H7140A, H7140B, H7210) en blauwgrasland (H6410) tot gevolg.

Natuurontwikkelingsplan Horstermeerpolder (Van 't Veer, 2016)

De Horstermeer is onder meer aangewezen vanwege de aanwezigheid van noordse woelmuis (Van 't Veer, 2016). Andere Natura 2000 soorten die de Horstermeerpolder als leefgebied gebruiken zijn zeggekorfslak, snor en rietzanger. In beperkt aantal gebruiken ijsvogel, grauwe gans, kolgans en smient het gebied als foerageer- of rustgebied. Vanwege de aanwezige kwel zijn er ook potenties voor kritische Natura 2000-soorten van natte rietlanden, waaronder porseleinhoen, purperreiger en roerdomp. In bossen waar omgevallen takken boven de kwelsloten liggen, zijn ook potenties aanwezig voor ijsvogel. In aaneengesloten oppervlakten wilgenbos (2 ha) in grote rietvelden kunnen op termijn mogelijk ook potenties ontstaan voor broedende purperreigers.

In het natuurontwikkelingsplan voor de Horstermeerpolder wordt het meest zuidelijke deel van het Natura 2000-gebied binnen de Horstermeerpolder aangeduid als Nieuwe Oeverlanden. Het gedeelte van het Natura 2000-gebied ten noorden van de Nieuwe Oeverlanden wordt aangeduid als het NERA-landschap.

Natuurdoelen en maatregelen NERA-landschap

Het NERA-landschap is een halfopen en gevarieerd coulisselandschap dat het noordelijk deel vormt van het Natura 2000-gebied. Dit landschapstype bestaat uit een afwisseling van Kruiden- en faunarijke graslanden, orchideerijk vochtig hooiland en moeras met droog en vochtig riet en wilg. De rietlanden vormen een belangrijk leefgebied voor rietvogels, bijzondere struweelvogels (nachttegaal, spotvogel) en ringslang. Langs de oevers zijn kansen voor noordse woelmuis aanwezig. Ten opzichte van de huidig toegewezen natuurtypen wordt het landschap opener en gevarieerder. Grote bosoppervlakten zullen worden teruggezet in struweel en bos met een kleiner oppervlak.

Natuurdoelen en maatregelen Nieuwe oeverlanden

De Nieuwe oeverlanden is een brede zone met een complex van droog, vochtig en nat rietland in het zuidelijk deel van het Natura 2000-gebied binnen de Horstermeerpolder. De overjarige rietlanden zijn van belang als leefgebied voor de Natura 2000-soorten Noordse woelmuis, rietzanger, snor en zeggekorfslak. Bij een verbeterde inrichting en hydrologie ontstaan er ook kansen voor roerdomp, porseleinhoen en purperreiger. Plaatselijk kunnen kleine geïsoleerde oppervlakten met laagveenbos ontstaan, waarin ijsvogel kan broeden. De rietlanden betreffen een lokale invulling van het natuurstype moeras. Grote oppervlakten met ondiep, open water worden niet nagestreefd.

In de Horstermeerpolder dragen de natuurdoelen gericht op vergroting van het oppervlak aan overjarig en nat rietland, het meest bij aan de Natura 2000 instandhoudingsdoelen. Door inrichting en beheer kan het kwaliteitsniveau van de huidige aanwezige Natura 2000 waarden worden verhoogd. Het betreft de soorten noordse woelmuis, rietzanger, zeggekorfslak en ijsvogel. Door het nemen van waterhuishoudkundige maatregelen kan het kwaliteitsniveau van meerdere Natura 2000 soorten met een sense of urgency opdracht voor het beheer (noordse woelmuis, purperreiger, snor) en een uitbreidingsdoelstelling (roerdomp) worden vergroot.

Een combinatie van afdammen van sloten ten zuiden van de Radioweg en tegelijkertijd het afplaggen en verflauwing van de oevers zal tot de meest gunstige een verbetering van de natuurwaarden leiden. Hiermee kan de kwaliteit van het leefgebied van roerdomp, snor, noordse woelmuis en zeggekorfslak in de Horstermeerpolder het meest worden vergroot. Bij aanvullende beheermaatregelen (maaien en afvoeren van zeggenvegetaties) ontstaan er ook kansen voor leefgebied van porseleinhoen.

HET UTRECHTSE DEEL VAN HET NATURA 2000-GEBIED OOSTELIJKE VECHTPLASSEN**Kenschets en gebruik**

Het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen binnen de provincie Utrecht is voor een deel aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied (Tienhovense plassen, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven, Westbroekse Zodden, Maarsseveense Zodden en Molenpolder) en voor een deel alleen als Vogelrichtlijngebied (Kievitsbuurt zuid, de Veenderij, polder Maarsseveen, de Bethunepolder en een deel van de Molenpolder)(zie figuur 22a). Het Natura 2000-gebied in Utrecht is grotendeels eveneens begrensd als NNN en een groot oppervlak hiervan is in bezit en beheer bij Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten (figuur 22b). Er zijn nog stukken van het NNN die nu landbouwgrond zijn maar nog moeten worden omgevormd naar natuur. Het betreft delen van de Bethunepolder en een gedeelte van de Westbroekse Zodden.

Niet het gehele Natura 2000-gebied in Utrecht is als NNN begrensd. Een deel van het Vogelrichtlijngebied waaronder stukken in de Bethunepolder, de Maarsseveense polder en de Molenpolder is niet als NNN begrensd. Daarnaast is een deel van het Habitatrichtlijngebied in de Westbroekse Zodden niet als NNN begrensd.

Grote stukken van het Habitatrichtlijngebied in Utrecht worden al lange tijd als natuur beheerd en bevatten belangrijke natuurwaarden van laagveenmoerassen. Het gaat om de Molenpolder, Westbroekse Zodden, Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven, Tienhovensche plassen en Maarsseveense Zodden.

De Horstermeerpolder is een relatief laag gelegen droogmakerij waar veel kwel naar boven komt.

Het (kwel)wateroverschot uit de Bethunepolder wordt via het Waterleidingkanaal naar de Waterleidingplas geleid en daar gebruikt voor drinkwaterbereiding. Het Utrechtse deel van de Oostelijke Vechtplassen kent een extensief recreatief gebruik en er zijn diverse wandel- en fietsroutes aanwezig. Kievitsbuurt zuid wijkt af van de rest van het Utrechtse deel van de Oostelijke Vechtplassen. Het is een legakkergebied in het zuidwesten van de Loosdrechtse plassen. Kenmerkend is de afwisseling van water, trekaten en legakkers met recreatiewoningen. De Kievitsbuurten worden gescheiden van de Vierde en Vijfde Plas door de Kalverstraat, een van de drukste vaarwegen in het gebied. In Kievitsbuurt zuid vindt ook waterrecreatie plaats.

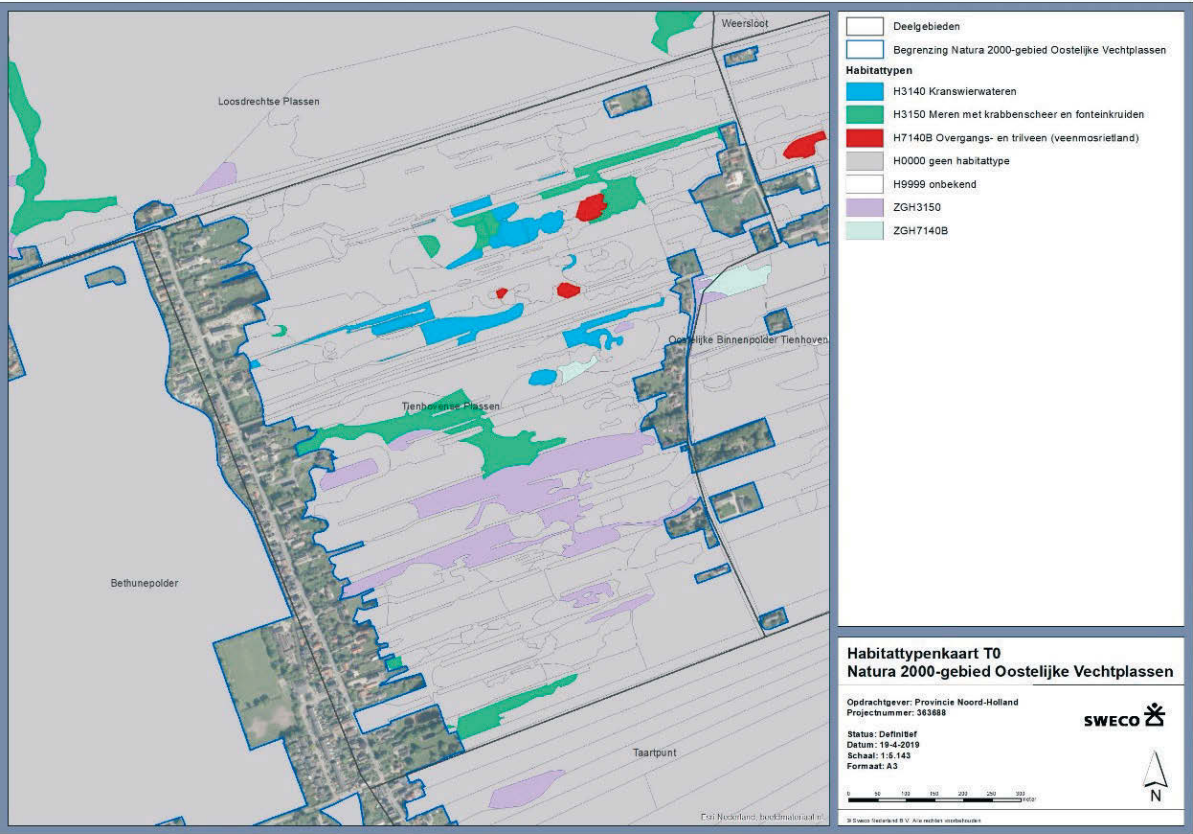

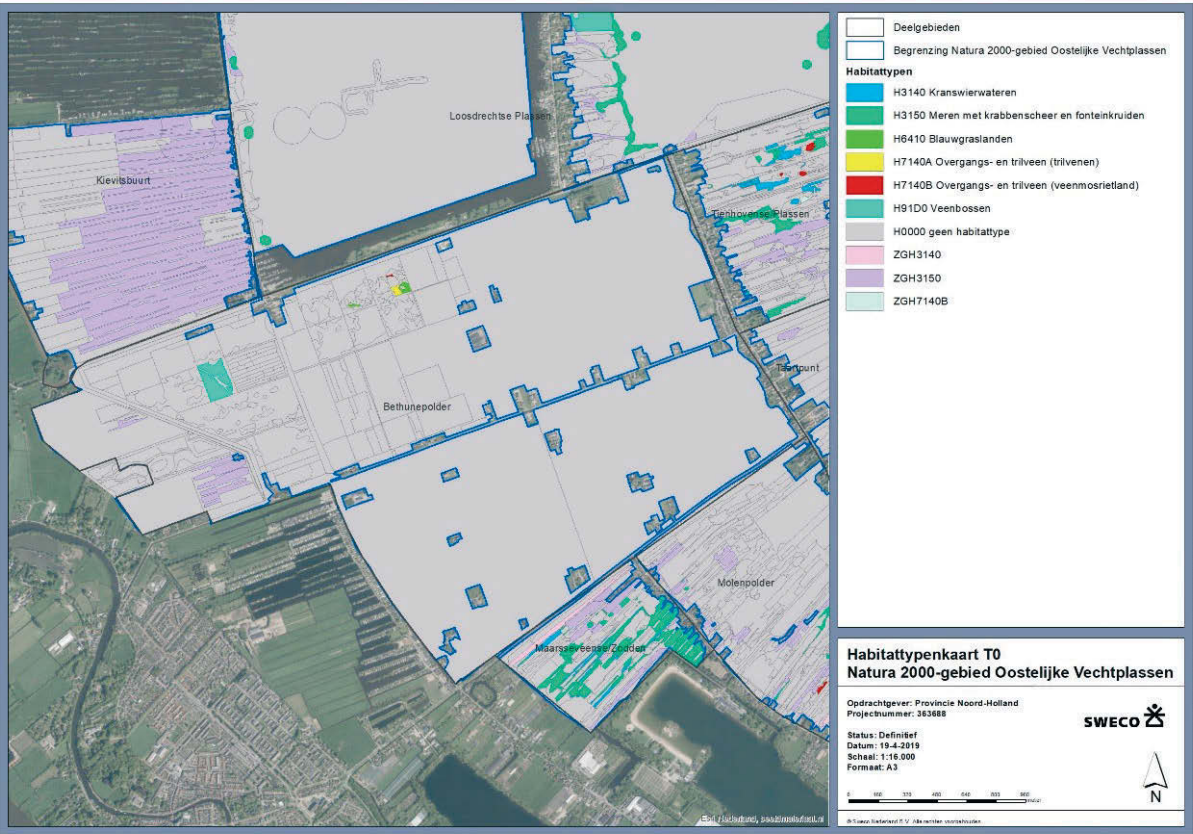
Figuur 22a. Aanwijzing als Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Blauw= Vogelrichtlijngebied, groen= Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Figuur 22b. Begrenzing NNN, groen= reeds aanwezige natuur, geel= prioriteit om te vormen landbouwgrond

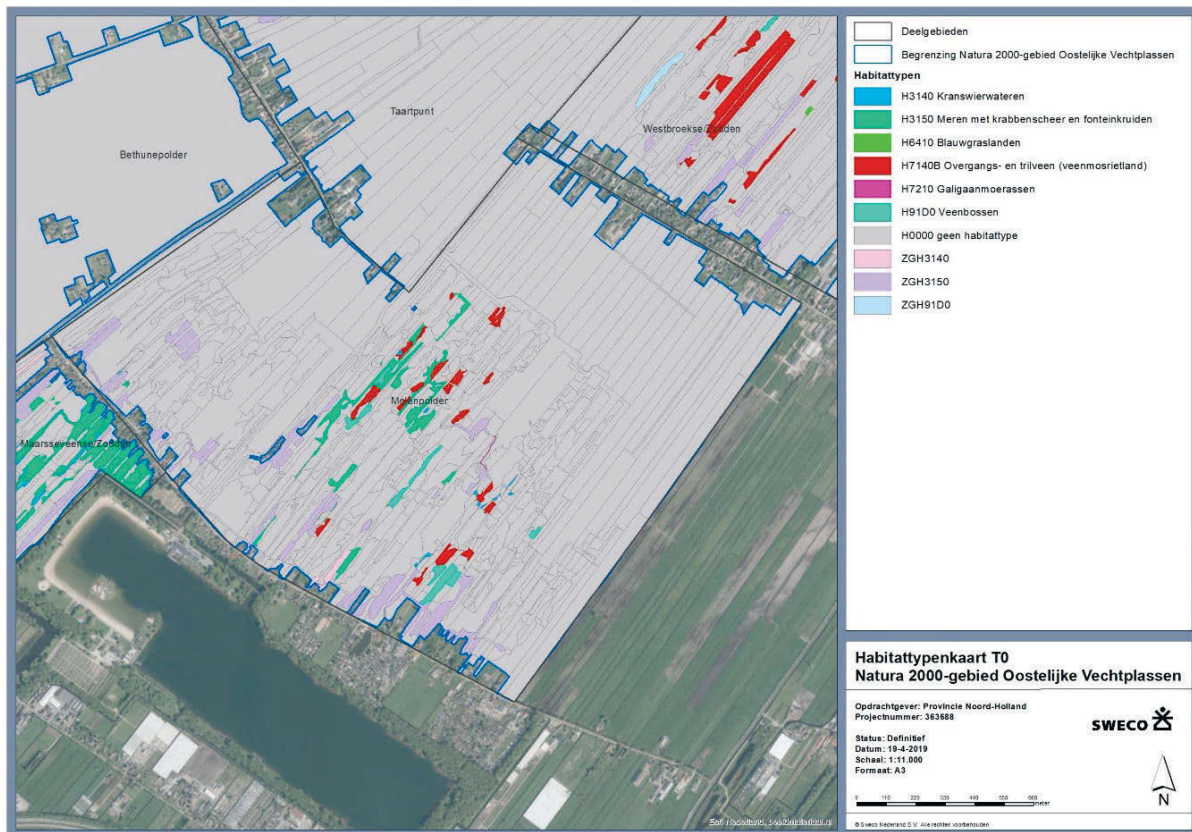

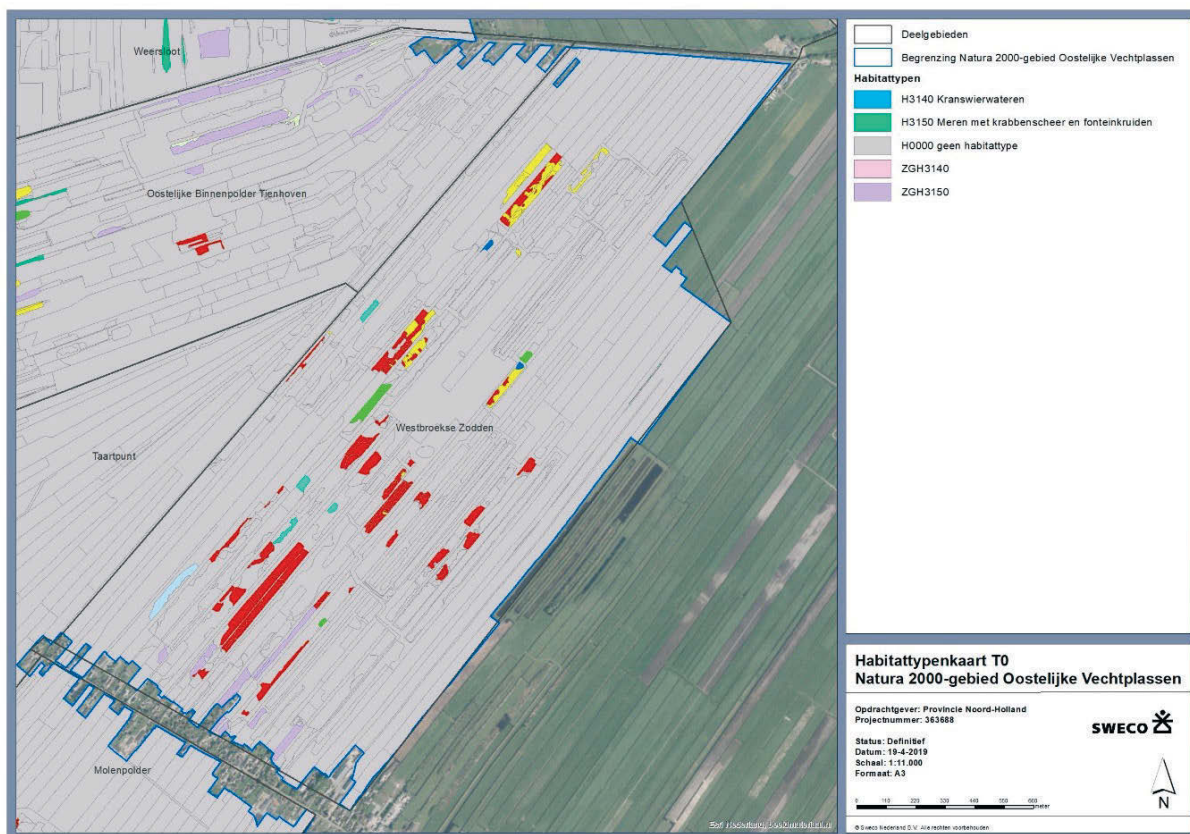
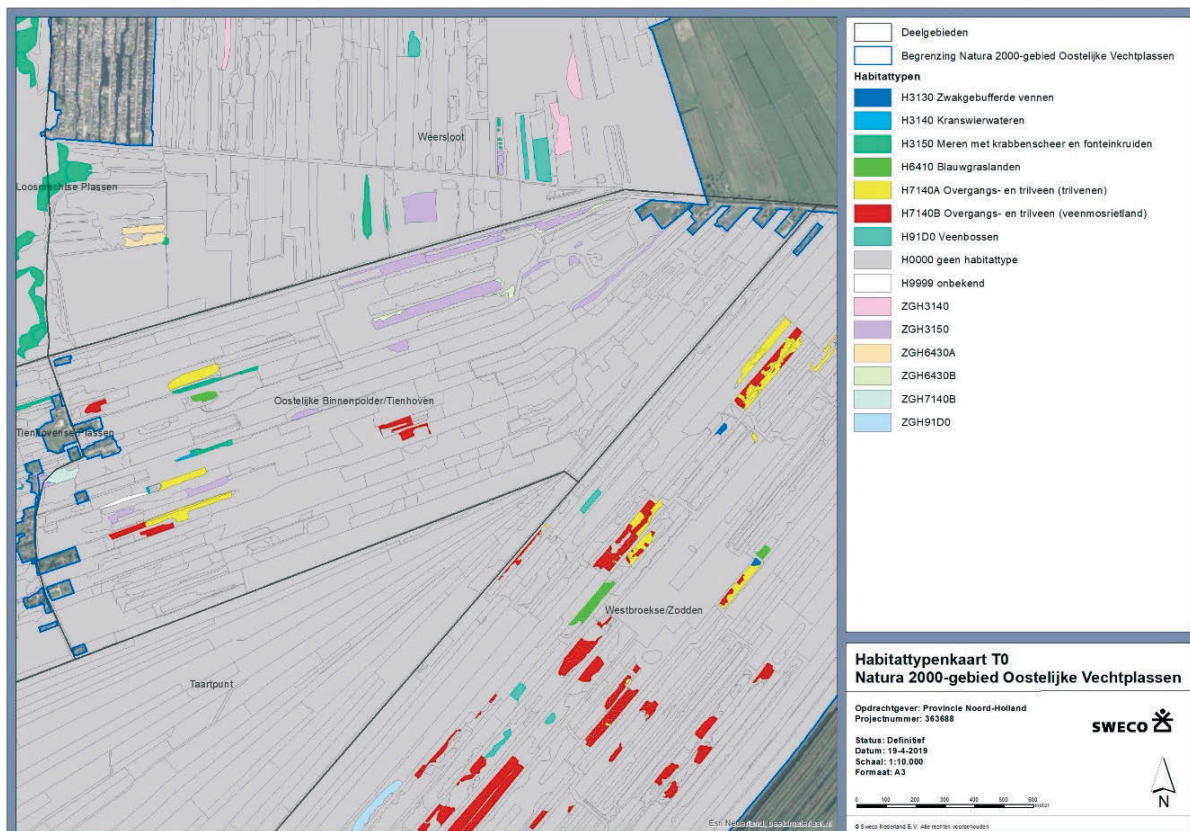
Figuur 23a Habitattypenkaart Tienhovensche plassen (referentiesituatie T0)

Figuur 23b Habitattypenkaart Bethunepolder (referentiesituatie (T0))

Figuur 23c Habitattypenkaart Maarsseveense Zodden (referentiesituatie (T0))**Figuur 23d Habitattypenkaart Molenpolder (referentiesituatie (T0))**

Figuur 23e Habitattypenkaart Westbroekse Zodden (referentiesituatie (T0))**Figuur 23f Habitattypenkaart Oostelijke Binnenpolder Tienhoven (referentiesituatie (T0))**

Potenties en knelpunten

Ondanks de beschermde status is geconstateerd dat de natuurkwaliteit in Oostelijke Vechtplassen nog steeds achteruit gaat (Kamerling en Meyling, 2016). Dat is het gevolg van:

- Een te beperkte invloed van voedselarme en basenrijke kwel
- het huidige onnatuurlijk watersysteem met lage winterpeilen en hoge zomerpeilen. In tijden van droogte wordt gebiedsvreemd, voedselrijk water ingelaten. In de winter wordt overtollig (kwel)water van goede kwaliteit versneld uit het gebied afgevoerd.
- de vermesting door onder andere landbouw: Landbouwpercelen worden intensief bemest ter bevordering van de gewasproductie. Toevoeging van vermestende stoffen (stikstof, fosfaat) via actieve bemesting maar passief ook via lucht en water, is nadelig voor de beschermde natuurwaarden. Deze gedijen alleen onder (meer) voedselarme omstandigheden.
- het uitblijven van adequaat, op gewenste natuurwaarden gericht beheer: De aanwezige en te ontwikkelen natuurwaarden zijn het gevolg van vroeger menselijk ingrijpen (vervening). Het betreft een reeks van verschillende verlandingsstadia. Bij achterblijvend beheer groeien de meeste open wateren dicht en ontstaat uiteindelijk (hoog)veenbos. Daarmee gaan de pioniersstadia verloren. Het behoud van alle stadia van verlanding in het Natura 2000-gebied vraagt dan ook om actief en gericht beheer.

De ecologische waterkwaliteit (KRW) in de KRW waterlichamen binnen het Utrechtse deel van de Oostelijke Vechtplassen is matig tot ontoereikend (zie factsheets voor deze waterlichamen (Waternet 2020)).

De ecologische waterkwaliteit is de laatste jaren in delen van dit gebied achteruitgegaan. De slechts scorende kwaliteitselementen zijn vis of waterplanten. In een aantal van de waterlichamen is de huidige fosfaatbelasting nog te hoog. Daarnaast vormt de aanwezigheid van invasieve exoten (Amerikaanse rivierkreeft, waterwaaier en ongelijkbladig vederkruid) een knelpunt voor de ontwikkeling van de aquatische vegetatie.

De habitattypen die als instandhoudingsdoel voor de Oostelijke Vechtplassen zijn benoemd hebben voor een belangrijk deel betrekking op aan kwel gebonden natuur van voedselarme tot matig voedselrijke omstandigheden. Deze omstandigheden zijn van oudsher in het gebied aanwezig door de aanwezigheid van voedselarme en basenrijke kwel afkomstig van de Utrechtse Heuvelrug. Hierdoor konden hier in het verleden bijzondere vegetaties gedijen. Belangrijke potenties in het gebied zijn dan ook aanwezig in het beter benutten van de aanwezige kwel door aanpassingen aan de oppervlaktewaterhuishouding, het omvormen van landbouwgrond naar natuurground door bijvoorbeeld het afplaggen van de fosfaatrijke toplaag van de bodem en vershraling, het terugzetten van verlande petgaten en het optimaliseren van het beheer. Daarnaast leidt het terugdringen van de fosfaatbelasting van het oppervlaktewater en het bestrijden van de invasieve exoten (Amerikaanse rivierkreeft, waterwaaier, ongelijkbladig vederkruid) tot betere ontwikkelingsmogelijkheden voor de watervegetatie en verlandingsvegetaties.

Uit te voeren maatregelen

Voor het Utrechtse deel van de Oostelijke Vechtplassen dat valt onder de habitatrichtlijn (Oostelijke Binnenpolder Tienhoven, Westbroekse Zodden, Molenpolder en Maarseveense Zodden), is eerder een natuurontwikkelingsplan opgesteld dat bijdraagt aan de realisatie van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor de Oostelijke Vechtplassen (Kamerling, J.M. en Meyling, M.O., 2016). Dit plan is uitgevoerd/in uitvoering en is op hoofdlijnen beschreven in deze paragraaf onder de kop 'Natuurontwikkeling Oostelijke Vechtplassen in de provincie Utrecht

In de Bethunepolder is een herinrichting uitgevoerd die onder andere is gericht op het realiseren van natuurdoelen in de Bethunepolder (van Leerdam et al, 2012; Lodewijk, M, 2012, provincie Utrecht, 2012)(zie verder paragraaf 4.4.3). De peilopzet die in deze herinrichting is gerealiseerd, leidt tot een afname van de infiltratie in het omringende habitatrichtlijngebied en draagt daarmee bij aan het realiseren aan de instandhoudingsdoelen voor de aquatische habitattypen en de habitattypen van de mesotrofe verlandingsreeks in het omringende gebied. Kaderrichtlijn watermaatregelen in deze gebieden zijn grotendeels reeds uitgevoerd en voor de planperiode 2022-2027 is het aantal aanvullende maatregelen beperkt.

Natuurontwikkeling Oostelijke Vechtplassen in de provincie Utrecht

In het kader van de natuurontwikkeling Oostelijke Vechtplassen in de provincie Utrecht zijn op grote schaal maatregelen genomen voor de realisatie van Natura-2000 instandhoudingsdoelen (Kamerling, J.M. en Meyling, M.O., 2016).

De natuurontwikkeling is met name gericht op het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor Kranswierwateren (uitbreiding oppervlakte en verbetering H3140), Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit H3150), Blauwgrasland (behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit H6410), Trilvenen (uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit H7140A), Veenmosrietland (uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit H7140B) en rietmoeras ten gunste van de Natura 2000-moerasvogels (broedvogels). De overige instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-gebied, liften mee op de positieve effecten van de voorgenomen maatregelen. In onderstaand overzicht zijn per deelgebied de maatregelen op hoofdlijnen aangegeven.

Ongeveer 1/3 tot 1/4 van de oppervlakte van de maatregelen betreft natuurherstelmaatregelen, de rest van de maatregelen (2/3 tot 3/4 van de oppervlakte) betreft uitbreiding.

Gebied	Maatregelen
Oostelijke Binnenvlakte van Tienhoven	Door maaiveldverlaging in laag gelegen percelen kan het kwelrijke oppervlaktewater bij hoog peil over het maaiveld stromen. Hoge (zand)ruggen zijn niet geplagd, wel verschaald. Dit zorgt voor herstel van oorspronkelijk hoogteverschil / microreliëf en bevordert lokale kwelstromen. Een nieuwe watergang zorgt voor afvoer van wateroverschot naar de Nedereindsche Vaart. Dit met kwel gevoede oppervlakte-water wordt ingelaten in Molenpolder en Noorder Maarsseveense Plassen.
Westbroekse Zodden	Na het plaggen van de noordelijk gelegen percelen treedt het kwelwater oppervlakkig uit, evenals in de nieuw gegraven en herstelden petgaten. Dichtgegroeide petgaten zijn door ontbossen (rooien) hersteld. Hoge ruggen in het landschap zijn behouden gebleven. Hier is alleen de toplaag (grasmat) verwijderd om natuurwaarden te ontwikkelen.
Molenpolder	Het oppervlaktewater –ook in nieuw gegraven petgaten- wordt in eerste instantie gevoed vanuit de Westbroekse zodden en de Oostelijke Binnenvlakte van Tienhoven en heeft een goede kwaliteit. Verzuurde veenmosrietlanden zijn geplagd en in successie teruggezet. Lokaal is moerasbos gerooid voor ontwikkeling van veenmosrietland. Enkele oevers zijn afgeschuind voor rietland voor moerasvogels.
Noorder- en Maarsseveense plassen	Het oppervlaktewater –ook in nieuw gegraven petgaten- wordt in eerste instantie gevoed vanuit de Westbroekse zodden en de Oostelijke Binnenvlakte van Tienhoven en heeft een goede kwaliteit. Verzuurde veenmosrietlanden zijn geplagd en teruggezet in successie. Lokaal is moerasbos gerooid voor ontwikkeling van veenmosrietland. Enkele oevers zijn afgeschuind voor rietland voor moerasvogels.

De maatregelen moeten uiteindelijk resulteren in de natuurdoelen binnen het Utrechtse deel van de Oostelijke Vechtplassen die in onderstaand overzicht zijn weergegeven.

	Percentage van het maatregelengebied wat hiervoor wordt ingericht	Aantal hectare (totaal = 170 ha)
(Grond)waterstanden hoger dan 20cm boven maaiveld: Kranswierwater (H3140), Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) en rietmoeras (ten gunste van moerasvogels)	23%	39,1 ha
Grond)waterstanden tussen 5 en 20cm boven maaiveld: Trilveen (H7140A)(en meeliftend: galigaanmoeras (H7210))	21%	35,7 ha
(Grond)waterstanden 5cm boven maaiveld tot 25cm onder maaiveld: Trilveen (H7140A), Blauwgrasland (H6410)(behalve in NMP en MP) en Veenmosrietland (H7140B)(en meeliftend: moerasheide H4010B), Ruigten en zomen (H6430A+B) en hoogveenbos (H91D0))	21%	35,7 ha
Grondwaterstanden dieper dan 25cm onder maaiveld: Schrale hooilanden en heidevegetaties	35%	59,5 ha

BIJLAGE 4.2 SAMENVATTENDE TABEL MAATREGELEN

BIJLAGE

bron	maatregel	Trekker	Spiegel-plas	Anke-veense plassen	Korten-hoefoost	Korten-hoefwest	Wijde Blik	t Hol	Vuntus	Ster	Weer-sloot	Loender-veense plas Oost en Water-leiding-plas (in-clusief Terra Nova)	Loos-drechtse plassen (inclusief Stille plas	Horster-meerpolder
Maatregelen ten behoeve van habitattypen														
1	SGBP KRW	Defosfateren inlaat-water	water-schap AGV	X	Defosfa-teren in-laatwa-ter uit ANKO-zuid + be-perken extern fosfaat-belas-ting van-ting uit de Kerk-elanden en het Hilver-sums ka-naal door Defosfa-tering	Defosfa-teren in-laatwa-ter uit ANKO-zuid + be-perken extern fosfaat-belas-ting van-ting uit de Kerk-elanden en het Hilver-sums ka-naal door Defosfa-tering	Beperken van de externe fosfaat-belas-ting van-ting van-ting uit Kerkelan-den in het Hilver-sums ka-naal door Defosfa-te-ring. Deze maat-re-geel wordt genomen in water-li-chaam Korten-hoefse plassen heeft ook invloed op de Wijde Blik.	Reductie fosfaat-belas-ting door Defosfa-tering van het water vanuit peilvak Intratuin; plus maatre-gelen om het water uit het peilvak Intratuin op een goede manier door 't Hol te lei-den	Instellen polder-door-stroom-principe, met bij-behoren de water-beheer-ings-maatre-ge-len, inclusief realiseren defosfa-te-ring	Instellen polder-door-stroom-principe, waterbe-heer-en inrich-tings-maatre-ge-len, inclusief realiseren defosfa-te-ring				
2	SGBP KRW	Milieuservicepunt inrichten voor pleziervaart	water-schap AGV	X										
3	SGBP KRW	Afkoppelen Blijkpolder en stedelijk gebied	water-schap AGV	X										
4	SGBP KRW	Lozingen uit ongerioleerde panden opheffen	Gemeente	X										
5	SGBP KRW	Kleiner maximum hoeveelheid toestaan voor het onttrekken en lozen van water aan of op oppervlaktewateren	water-schap AGV	X			X	X	X	X	X		X	

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

BIJLAGE 5.1 BESCHRIJVING HUIDIG GEBRUIK

BIJLAGE

INHOUD

INHOUDSOPGAVE

200 1	Inleiding
200 2	Beschrijving huidig gebruik
200 2.1	Wonen en werken
200 2.2	Verkeer en infrastructuur
201 2.3	Landbouw en visserij
202 2.4	Recreatie
207 2.5	Waterbeheer
210 2.6	Waterwinning
211 2.7	Natuurbeheer en –monitoring
213 2.8	Overige activiteiten
215 	Literatuur en bronnen

1 INLEIDING

In deze bijlage is een beschrijving gemaakt van het huidige gebruik in en om het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Op basis van deze beschrijving is in bijlage 5.2 een toetsing uitgevoerd aan de instandhoudingsdoelen. Het detailniveau van de beschrijving is afgestemd op de relevantie voor de toetsing. Hierbij zijn niet zozeer de daadwerkelijke aantallen/intensiteiten van belang, maar vooral de ontwikkelingen hierin (toe- of afname) sinds de referentiedatum van het moment van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (24 maart 2000).

De beschrijving van activiteiten in en rond het Natura 2000-gebied worden onderscheiden in de volgende categorieën, die in de volgende hoofdstukken nader worden uitgewerkt:

- Wonen en werken
- Verkeer
- Landbouw en visserij
- Recreatie
- Waterbeheer
- Waterwinning
- Natuurbeheer en -monitoring
- Overige activiteiten

2 BESCHRIJVING HUIDIG GEBRUIK

2.1 Wonen en werken

Wonen

In en rondom de Oostelijke Vechtplassen is woonbebouwing aanwezig. Het grootste deel van de inwoners woont in dorpen en steden aan de rand van de Oostelijke Vechtplassen. In het N2000-gebied van de Oostelijke Vechtplassen vindt bewoning plaats in de vorm van lintbebouwing, waarbij de woningen, tuinen, erven en verhardingen wel zijn geëxclaveerd in de begrenzing. De bebouwing ligt van oudsher in smalle stroken tussen het veen. Voorbeelden hiervan zijn de bebouwingslinten langs de Oud- en Nieuw Loosdrechtsedijk, Muyevelt en de doorgaande weg in Tienhoven. Ook de bebouwde kom van de dorpen en steden vallen buiten de begrenzing van het N2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. In de Loosdrechtse Plassen liggen 181 gerioleerde woonschepen op geconcentreerde plekken in de directe omgeving van bebouwing of jachthavens. De woonschepen zijn opgenomen in het bestemmingsplan (permanente woonbestemming of recreatieve bestemming). Uitgangspunt is dat een conserverend beleid wordt gevoerd, wat wil zeggen dat het bestaande aantal woonboten in beginsel wordt gehandhaafd. Op eilandjes bevinden zich huisjes, die eveneens zijn opgenomen in het bestemmingsplan.

Het wonen in en rondom de Vechtplassen brengt activiteiten met zich mee die van belang kunnen zijn voor N2000: uitlaten van honden, dag-recreatieve activiteiten (zie verder recreatie), vervoer van en naar de woning (zie verder verkeer en infrastructuur) en activiteiten op het woonerf zoals onderhoud huis en tuin, passend peilbeheer. Veel eilanden zijn particulier bezit, ook daar wordt onderhoud en snoeiwerk verricht.

Werken

Voorals rondom maar ook binnen het gebied van de Oostelijke Vechtplassen is veel bedrijvigheid aanwezig. Bij 'werken' gaat het om de deelactiviteiten die te maken hebben met de sectoren dienstverlening, bouwnijverheid en industrie¹. Een deel van deze bedrijven bevindt zich op kleine bedrijventerreinen. Grote industrie- en bedrijventerreinen zijn niet aanwezig. In Maarssen (gemeente Stichtse Vecht) is een klein industriegebied aanwezig, dit terrein ligt net buiten de N2000-begrenzing. Gebouwen en bedrijfsterreinen zijn geëxclaveerd en vallen dus buiten de begrenzing. De meeste bedrijven zijn actief binnen de dienstverlening en de bouwnijverheid. Veel bedrijvigheid in de dienstverlening is gericht op het N2000-gebied, met name recreatie. In Loosdrecht zijn de jachthavens en verblijfsrecreatieterreinen rechtstreeks grenzend aan de natuurgebieden.

2.2 Verkeer en infrastructuur

In tabel 2.1 is een overzicht gegeven van de aanwezige infrastructuur in en rond het Natura 2000-gebied, waarvan het gebruik van belang kan zijn voor de instandhoudingsdoelen.

¹ Bedrijven die vallen binnen de sector agrarische activiteiten resp. recreatie en toerisme worden meegenomen in de activiteiten die te maken hebben met landbouw (paragraaf 2.3) resp. recreatie (paragraaf 2.4).

Tabel 2.1 Overzicht van infrastructurele voorzieningen in en omgeving van de Oostelijke Vechtplassen

Infrastructurele voorziening	Gebruik
Vliegen lokaal	Diverse vliegroutes van en naar vliegveld Hilversum. Minimale toegestane vlieghoogte over het N2000-gebied bedraagt 150 meter.
Rijkswegen	- Op 3 km afstand: A2 (Maarssen – Loenen) - Op 3 km afstand: A27 (ter hoogte van Maartensdijk)
Provinciale wegen	- De N201 (Vreeland – Hilversum) doorkruist de Kortenhoeftse Plassen en Wijde Blik - N403 (Loenen–Oud Loosdrecht) - De N236 aan de noordkant van het gebied (Hilversum – Amsterdam Zuid) - Op ca 1 km afstand: N230 (De Bilt – Maarssen)
Lokale wegen	Diverse wegen
Spoorwegen	(1) Amsterdam - Amersfoort en (2) Amsterdam - Utrecht. De spoorlijnen liggen op dezelfde afstand van het N2000-gebied als de rijkswegen A2 en A27.
Waterwegen	Oostelijke en Westelijke Drecht, Muyevelde vaart, Kalverstraat, Tienhovens kanaal, de 's-Gravelandse Vaart, Hilversums kanaal.
Hoogspanningsleidingen	Aan de rand van de Ankeveense Plassen is een hoogspanningsleiding aanwezig.

De dichtheid van de infrastructuur is binnen het N2000-gebied lager dan buiten de begrenzing. Vliegverkeer van en naar Schiphol blijft buiten beschouwing omdat vergunningverlening voor Luchthaven Schiphol onder de bevoegdheid van het Rijk valt.

2.3 Landbouw en visserij

Grasland beslaat met ongeveer 600 hectare het grootste deel van het N2000-gebied buiten de moerassen en plassen. Verspreid binnen het projectgebied is minder dan 100 hectare aan open teelten aanwezig. De gesloten teelten (glastuinbouw) beslaan binnen de Oostelijke Vechtplassen ongeveer 4 hectare. Aan de oostkant van het Hol, buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied, zijn twee kwekerijen aanwezig. Er is een duidelijke trend waarneembaar dat het aantal agrariërs afneemt en de grotere bedrijven steeds meer en efficiënter moeten produceren. De veehouderijen vertegenwoordigen het grootste deel van de agrarische sector. Deze sector wordt gekenmerkt door een groot areaal aan grasland.

Tabel 2.2 Overzicht van activiteiten per bedrijfstype.

Activiteit	Grond en gewasbewerking	Gebruik bestrijdingsmiddelen	Bemesting	Drainage, beregening en overige wateronttrekkingen	Beweiding	Onderhoud watergangen en erfbeplanting	Houden en verzorgen van dieren	Transport naar en van bedrijven
Type								
Veehouderijen		x	x	x	x	x	x	x
Open teelten	x	x	x	x		x		x
Glasiuinbouw	x	x	x	x				x

Binnen de Oostelijke Vechtplassen zijn drie typen veehouderijen te onderscheiden: melkveehouderij, graasdierhouderij en intensieve veehouderij. In het gebied is een duidelijke trend waarneembaar dat het aantal melkveehouderijbedrijven afneemt.

Veel dieren in het gebied worden hobbymatig of op kleine schaal gehouden. Het aantal graasdierhouderijen, dieren die dagelijks buiten komen om te grazen (onder andere schapen en paarden), zijn sinds 2004 sterk toegenomen.

Opmerkelijk hierbij is de sterke toename van paardenhouders. In het gebied zijn inmiddels diverse stalhouderijen gevestigd, waar particulieren hun paard stallen. Daarnaast zijn er maneges aanwezig.

Het aantal intensieve veehouderijen met varkens is de laatste jaren afgenomen, maar vooral tussen de Vecht en het westen van de Vechtplassen is nog een aantal varkensbedrijven aanwezig. Lokaal is biologisch boeren in opkomst.

Verspreid binnen de Oostelijk Vechtplassen zijn over een zeer kleine oppervlakte de open teelten akkerbouw, fruitteelt, boomteelt en tuinbouw aanwezig. Activiteiten die kenmerkend zijn voor deze bedrijfstypen zijn onder andere gewasbewerking- en verzorging, grondbewerking, bemesting en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Er wordt momenteel met natte teelten geëxperimenteerd op percelen met hoge grondwaterstanden in het kader van mogelijke toekomstige oplossing tegen bodemdaling als gevolg van verdere peilverlaging.

De glastuinbouw binnen het gebied (geëxclaveerd van begrenzing van Natura 2000-gebied) is beperkt en ligt voornamelijk rond de Maarsseveense Plassen binnen de gemeente Stichtse Vecht. De glastuinbouw wordt gekenmerkt door hoge energiebehoefte, verhard oppervlak en watergebruik. Tijdens hevige regenval wordt het overtollige regenwater opgevangen en ter plaatse opgeslagen in grote opvangvijvers. Een groot deel van de waterbehoefte wordt hiermee ondervangen.

In de Oostelijke Vechtplassen zijn twee beroepsvissers actief. Dit betreft een extensieve vorm van visserij, waarbij er wordt gevisst op schubvis (snoekbaars en baars) en paling.

2.4 RECREATIE

Naast de natuurwaarden van de Loosdrechtse plassen, zijn de Loosdrechtse plassen zeer geschikt om op verschillende manieren te recreëren. Het Loosdrechts Plassengebied is bij uitstek geschikt voor de watersport: zeilen, roeien, kanoën, waterskiën en (snelle) motorbootvaart. In de Loosdrechtse Plassen liggen een vijftal openbare recreatie-eilanden, een bediende sluis (Mijndense Sluis), drie handbediende sluisen (Kraaienestersluis, Raaisluis, Weersluis) en twee beweegbare bruggen, die worden beheerd door het Plassenschap. Voor gehandicapte watersporters is er het eiland Robinson Crusoe, waar een aangepaste overnachtingaccommodatie staat, met een uitgebreide vloot van aangepaste schepen. Aan de zuidkant van de Vijfde Plas ligt het grote dagrecreatieterrein De Strook, bereikbaar vanaf de Nieuweweg en – uiteraard – vanaf het water. Op de Wijde Blik zijn nog een aantal openbare recreatie-eilanden, welke worden beheerd door Natuurmonumenten. Ook het strandje de Zuwe wordt veel bezocht evenals de strandjes aan de Spiegelplas. In de Kievitsbuurten staan meer dan 100 recreatiehuisjes op de legakkers.

Ook vaarexcursies, schaatsen fietsen, wandelen, vissen, vliegen, zwemmen, paardrijden, ijszeilen, gegidste excursies en allerlei evenementen maken onderdeel uit van de recreatieve activiteiten. Het recreatief gebruik van een deel van het gebied is gereguleerd via de Verordening Plassenschap Loosdrecht en het Besluit Motorboten van het Plassenschap Loosdrecht e.o., 2020. Het Plassenschap verzorgt vanuit de Verordening de toezicht en handhaving in het gebied.

Rondom de plassen liggen tal van watersportbedrijven: jachthavens, botenbouwers en -onderhoudsbedrijven, botenverhuurders, scheepsmakelaars, zeilmakerijen, rondvaarbedrijven, zeil- en waterskischolen watersportverenigingen enz. Ook ontbreekt natuurlijk de horeca en de verblijfsrecreatie niet. Deze bedrijven en het Plassenschap plegen onderhoud aan beschoeiingen, vaarwegen, sluisen, remmingswerk, steigers en dergelijke. Onder de onderhoudswerkzaamheden vallen ook maai/snoei-werkzaamheden, maai- en snoeiwerk en herstelwerkzaamheden aan wandel- en fietspaden, onderhoud kanoroutes, onderhoud kanoaanlegplaatsen, bestrijden van invasieve exoten/plagen, onderhoud aan zwem- en strandzones, schoonhouden en afvalinzameling.

De belangrijkste vorm van recreatie in het gebied is waterrecreatie. In opdracht van de Provincie Noord-Holland heeft NBTC-NIPO in 2016 onderzoek uitgevoerd naar het bezoek aan 65 natuur en recreatiegebieden in Noord-Holland (NBTC-NIPO, 2016). De Loosdrechtse plassen/Wijde blik is een van de gebieden die in dit onderzoek meegenomen is. Dit onderzoek geeft aan dat het gebied van de Loosdrechtse Plassen / Wijde Blik in een jaar tijd door 660.000 Nederlanders is bezocht die samen 1 tot 1,5 miljoen bezoeken aan het gebied aflegde (tabel 2.3). Bezoek door buitenlanders is in dit onderzoek niet meegenomen, maar de Vechtplassen worden in hoofdzaak door Nederlanders bezocht.

In tabel 2.3 is het aantal bezoeken binnen de recreatie plassen van de Oostelijke Vechtplassen weergegeven aan een aantal regionale gebieden afgezet tegen de oppervlakte van het gebied. Waterrecreatie is sterk seizoensgebonden waarbij de meeste activiteiten plaatsvinden tussen half april en eind september. Tussen eind september en half april vindt er in zeer beperkte mate waterrecreatie plaats. De recreatieparken met caravans en huisjes worden in deze periode eveneens beperkt gebruikt.

Tabel 2.3 Bezoekersaantallen conform Bezoekersonderzoek natuur- en recreatiegebieden Noord-Holland 2016, NBTC NIPO Research.

Naam recreatiegebied	unieke bezoekers	bezoek-frequentie	bezoeken	oppervlakte/ha	bezoeken per ha
Loosdrechtse plassen \ Wijde Blik	660.000	2,1	1.385.256	1.896	731
Spiegelplas, Ankeveense \ Kortenhoefse Plassen	196.000	3,8	747.818	1.420	527

Op hoofdlijnen kan de volgende relatieve indeling in recreatiedruk worden gemaakt:

- Hoogste recreatiedruk: Loosdrechtse plassen
- Middelste recreatiedruk: Spiegelplas/ Wijde blik, N2000-Kievitsbuurt, Breukeleveen, Vuntus
- Laagste recreatiedruk: Stichts Ankeveen/ Kortenhoef, Westbroekse zodden en Maarsseveense Zodden
- Geen recreatiedruk (niet toegankelijk): Tienhovense plassen, Oostelijke Binnenvlinder van Tienhoven, Loenderveense Plas Oost, Waterleidingplas, Molenpolder, het Hol, Hollands Ankeveen

Tot recente ontwikkelingen behoren o.a. het verhuren van BBQ boten op de Loosdrechtse plassen en Wijde Blik, het organiseren van escape-”rooms” op de eilanden op de Wijde blik en de verhuur van solexen die door het hele gebied gaan.

Vliegen

Ten zuidoosten van Nieuw Loosdrecht bevindt zich vliegveld Hilversum. De luchthaven beschikt over drie onverharde start- en landingsbanen. Het aantal vliegbewegingen is op dit moment circa 45.000 per jaar (<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/verkeer-en-vervoer/verkeer/>): waarvan een deel voor recreatieve doeleinden en lesvluchten. Vliegveld Hilversum wordt bovendien gebruikt door politie en ambulance. Het aantal vliegbewegingen is niet gelimiteerd, maar wordt beperkt op basis van geluidnormen en tijdstippen op basis van de Verordening Luchthavenbesluit Hilversum, 2014. In de periode 2007-2018 varieert het aantal vliegbewegingen tussen de ca. 39.000 en 45.000 vliegbewegingen per jaar, waarbij er geen trend in de tijd te zien is (<https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/60058ned/table?defaultview&dl=8C37>). Op luchthaven Hilversum wordt voornamelijk gevlogen met éénmotorige en lichte tweemotorige vliegtuigen, motorzweefvliegtuigen, zweefvliegtuigen, lichte hefschroefvliegtuigen en ballonnen.

Wandelen en fietsen

Delen van het Natura 2000-gebied zijn op wegen en (wandel- en fiets-) paden voor recreanten vrij toegankelijk te betreden. De Loosdrechtse plassen worden omzoomd door het knooppuntensysteem van recreatieve fietsroutes. Direct ten oosten van de Vecht loopt de lange afstand fietsroute LF 7 (Oeverlandroute). Ook om recreatief te wandelen kan gebruik gemaakt worden van het in het gebied aanwezige knooppuntensysteem. Ook zijn er een aantal thematische wandelroutes in het gebied, onder andere van Natuurmonumenten. Er is ook een fiets-voetveer (pontje) over de Loosdrechtse plassen, van de Porseleinhaven naar de Fuut (via Markus Pos).

Uitlaten van honden

In het Natura 2000 – gebied Oostelijke Vechtplassen zijn loslopende honden toegestaan in de volgende gebieden: Lambertskade, westelijke deel Kromme Rade en rondom de Spiegelplas. Honden zijn in de Westbroekse Zodden, ook aangelijnd, niet toegestaan. Ditzelfde geldt voor Ankeveense pad (oost), wandelpad in Vuntus en vredevoetenpad.

Paardrijden

De dichtst bijgelegen ruiterroutes in het gebied eindigen ten oost van Nieuw Loosdrecht, nabij het vliegveld. Er is ook een ruiterroute rondom de Spiegelplas aanwezig. Er zijn diverse stalhouderijen en maneges die veel ritten doen in en door het gebied naar de heidevelden ten oosten van het gebied.

Kanoën en roeien

Kanoën kan in principe op veel wateren plaatsvinden, met uitzondering van Ankeveense plassen, het Hol en Westbroekse zodden. In het zuidelijke deel van de Ankeveense Plassen (Stichts Ankeveen) mogen alleen omwonenden met een kano varen. Ditzelfde geldt voor de Tienhovense Plassen en Terra Nova. In het gebied Oostelijke Vechtplassen zijn negen officiële kanoroutes aanwezig, waaronder de Loosdrechtse plassenroute (in het gebied tussen de Oud-Loosdrechtse dijk en de Kromme Rade en via de Vuntus), de Kortenhoefse plassen route die door het gelijknamige gebied loopt en een kanoroute door de Bethunepolder. Van de kano-opstapplaatsen worden o.a. de Moleneind (parkeerplaats en steiger aan de N204) en de Strook (parkeerplaats,

steiger en horeca aan het Tienhovensch kanaal) vaak gebruikt. Er wordt veel geroeid op de verschillende plassen en wateren in de Oostelijke Vechtplassen zoals de Loosdrechtse plassen, het Hilversumskanaal en de Spiegelplas maar ook op andere wateren binnen de Oostelijke Vechtplassen (zie ook tabel 2.5).

Vaarexcursies

In de Molenpolder organiseert Staatsbosbeheer vaarexcursies met een fluisterboot. Per jaar maken een paar duizend mensen hier gebruik van. Ook Natuurmonumenten organiseert vaarexcursies in het zuidelijke deel van de Ankeveense Plassen. Jaarlijks maken zo'n 500 mensen hier gebruik van. Daarnaast worden er vaarexcursies georganiseerd in Terra Nova en op de Loenderveense plas oost.

Sup'en

Suppen of SUP-en is een afkorting van Stand Up Paddling. Verschillende bedrijven verhuren SUP- en/of surfplanken. Er wordt les gegeven, maar er worden ook SUP-tochten georganiseerd en desgewenst bedrijfsuitjes.

Sportduiken

In de Spiegelplas bevinden zich duiklocaties (zie ook www.duikspotter.nl). Op plaatsen waar gezwommen mag worden mag in principe ook gedoken worden. Dit vindt buiten de Spiegelplas echter in beperkte mate plaats.

Sportvissen

Sportvissen wordt beoefend in een aantal wateren binnen het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Daarvoor is een vispas (voor leden van hengelsportverenigingen) of een kleine vispas (voor sportvissers die niet zijn aangesloten bij een hengelsportvereniging) vereist. Vissen mag alleen plaatsvinden op daarvoor aangewezen wateren². Deze staan vermeld op de Kleine lijst van viswateren (2016) voor sportvissers met een Kleine Vispas en in de gezamenlijke lijst van viswateren 2019-2020-2021 voor leden van hengelsportverenigingen (Vispas). Volgens de kaartviewer van Sportvisserij Nederland (<https://www.visplanner.nl/>) kan met de Kleine Vispas niet in wateren binnen het Natura 2000-gebied gevestigd worden. Met de Vispas mag het wel met uitzondering van o.a. Waterleidingplas, Spiegel- en Blijkpolderplas en een deel Breukeleveense- of Stille Plas, waar sportvissen niet toegestaan is.

Zwemmen

Langs de plassen bevindt zich een aantal officiële strandjes/zwemplekken zoals opgenomen in tabel 2.4 (op basis van www.zwemwater.nl). De Strook en de Wijde Blik zijn de grootse lokaties met enkele duizenden bezoekers op een drukke dag. Ook de zwemlocaties in de Spiegelplas en Vuntus worden druk bezocht. Op de overige locaties gaat het om maximaal enkele honderden bezoekers per dag. Zwemmen in oppervlaktewater is op eigen risico in alle vrij toegankelijk wateren, ook op niet aangewezen zwemlocaties. De toestroom naar recreatiegebieden de Strook en de Zuwe zorgt voor verkeer- en parkeerproblemen, die in het gebied de Strook deels wordt verholpen door een verkeerscirculatieplan (gemeente Stichtse Vecht). De hoge aantallen zijn overigens wel beperkt tot enkele dagen c.q. weken per jaar, afhankelijk van de weersomstandigheden.

Tabel 2.4 Overzicht van zwemwateren

Naam zwemplek	Locatie
De Strook	5e plas
Strand Meent	5e plas
Zwembad De Meent	Zuidelijke Kievitsbuurt
Strand eiland Markus Pos	2e plas
Vuntusstrand	Vuntus
Wijde Blik	Wijde Blik (Noordoevers)
Googpad Grootstrand	Spiegelplas
Googpad Kleinstrand	Spiegelplas
Strandje Ankeveensepad	Spiegelplas
Strand sporthal (de Blijk)	Spiegelplas
De Bergse Akker	Spiegelplas
Googpad Noordooststrand	Spiegelplas

Bron: www.zwemwater.nl

2 <https://www.fishinginfo.eu/NL/viswateren/wijdemeren/wijdemeren.htm>

Ijszeilen en schaatsen

In en rond de Vuntus vindt in ijsperiodes ijszeilen plaats. Schaatsen vindt met name plaats in de Molenpolder en Maarsseveense Zodden en Ankeveen. Ook zijn er veel schaatsers op Kortenhoef, Vuntus, Hol en Loosdrecht. Het gaat hierbij om vele duizenden recreanten. In de (oostelijke) Vechtplassen kan men (uitgezette) schaatstochten maken op de Ankeveense plassen, Kortenhoefse plassen, Vuntus en de Loosdrechtse plassen. In het gebied zijn ook enkele natuurijsbanen (Ankeveen, Kortenhoef, Loosdrecht). Ook op de Loenderveense Plas Oost mag er geschaatst worden. Dat geldt niet voor de ernaast liggende Waterleidingplas. De voorbeschreven activiteiten vinden gemiddeld maximaal enkele weken in minder dan eens in de 10 jaar plaats en zijn uiteraard beperkt tot de winterperiode.

Tabel 2.5 Vaarrecreatie in Oostelijke Vechtplassen*

Activiteit	Locaties
Kanoën/roeien/suppen	Vuntus (plas), Vuntus oostelijk deel moerasgebied, Wijde Blik, Spiegel- en Blijkpolderplas, Loosdrechtse plassen (1e ³ , 2e, 3e, 4e en 5e plas), Breukeleveense plas, Noordelijke Kievitsbuurt ³ , Zuidelijke Kievitsbuurt, Drecht, Hilversums Kanaal, 's Gravelandse Vaart, Bethunepolder, Tienhovens kanaal ⁴ , Tienhovense plassen, Kortenhoefse plassen.
Zeilen	Vuntusplas west, Wijde Blik, Spiegel- en Blijkpolderplas, Loosdrechtse plassen (1e ² , 2e, 3e, 4e en 5e plas), Breukeleveense plas, Noordelijke Kievitsbuurt ³
Gemotoriseerd vaarverkeer	Vuntusplas west, Wijde Blik, Spiegel- en Blijkpolderplas, Loosdrechtse plassen (1e ³ , 2e, 3e, 4e en 5e plas), Breukeleveense plas, Noordelijke Kievitsbuurt ³ , Drecht, Hilversums Kanaal, 's Gravelandse Vaart. In deelgebied Vuntus (oostelijke deel) hebben een aantal bewoners ontheffing voor het gebruik van een motorboot, enkel om via de kortste route naar de raaisloot te varen.
Snelvaren, waterskiën, wakeboarden	Met een ontheffing op de Loosdrechtse Plassen (1e ³ , 2e, 3e en 4e plas en de westzijde van de 5e plas)

* Het vaarseizoen loopt gemiddeld van begin april tot midden/eind oktober, maar dat betekent niet dat er in andere tijden niet gevaren wordt. In de praktijk begint het vaarseizoen vaak al eerder.

Zeilen

Het centrale deel van de Loosdrechtse Plassen is een belangrijk zeilwater. Er varen met name 'open boten' en een beperkt aantal kajuitzeiljachten. Voor deze zeilboten is open bevaarbaar water belangrijk. De Stille of Breukeleveense Plas is afgesloten door een vaste brug met een doorvaarthoogte van 1,70 m. Op de Vuntus en de Wijde Blik varen veel gebiedseigen boten van verhuurders en vaste ligplaatshouders. Vuntus is met twee (smalle) doorvaarten verbonden met de 1ste plas (Loosdrechtse plassen). Op de Spiegelplas zijn 2 watersportverenigingen en 2 commerciële jachthavens aanwezig waar diverse zeilschepen naast de genoemde motorboten gelegen zijn. De watersportverenigingen richten zich op opleiding en het organiseren van grote (inter-)nationale zeilevenementen. Verder zijn er ook particuliere zeilscholen, worden er lessen georganiseerd voor minder validen en jongeren, zijn er particulieren die een eigen zeilboot in jachthavens hebben liggen en er worden zeilboten verhuurd aan particulieren en voor bedrijfsuitjes. Ook is er een groot varend zeilschip (een tjalk) en zijn er skutsjewedstrijden in het gebied.

Motorboten

De motorboten in de Oostelijke Vechtplassen zijn in de meerderheid. Volgens opgave van de jachthavens in 2007 had ruim 60% van de vaste ligplaatshouders een motorboot (excl. open zeil- en trailerboten op de wal)(zie voor schatting totaal aantal ligplaatsen tabel 2.6).

Met name het sloepvaren geniet in toenemende mate aan populariteit. Op basis van onderzoek in vergelijkbare recreatiegebieden is bekend dat het uitvaarpercentage maximaal 25% van het aantal ligplaatsen bedraagt (Arcadis, 2019). Het varen vindt met name in de zomer plaats en met name in de weekenden en feestdagen. Het varen met motorboten is verschoven naar het toeren, waarbij het 'Rondje Loosdrecht' erg in trek is. Ook rondjes via de kleinere sluizen worden gemaakt. Er ligt een knooppunt-sloepenroute over de Loosdrechtse plassen. Een dagdeel is populairder dan meerdaags varen. Daardoor is het bootbezit verschoven naar vooral sloepen en particulier bezit naar huur. Er is een omvangrijke huurvloot ontstaan en er zijn meerdere rondvaartbedrijven die ook met kleinere vaartuigen varen. Merkbaar is dat de drukte op de plassen vooral is geconcentreerd op het begin en het eind van het seizoen en de weekenden en feestdagen. In de vakantieperiode zijn veel mensen het gebied uit, het gebied is veel minder een vakantiebestemming dan voorheen. In het Besluit motorboten Plassenschap Loosdrecht e.o. (2020) zijn de regels en bepalingen met betrekking tot het varen met motorboten opgenomen. Hierin is onder andere opgenomen dat in het oostelijk deel van Vuntus (inclusief de Raaisloot), het zuidelijk deel van de Kievitsbuurt, het zuidelijke deel van het Drechtgebied en de Ster niet mag worden gevaren met ingeschakelde motor. Een ontheffing op dit verbod kan door het dagelijkse bestuur worden verleend aan zakelijk gerechtigden (bijvoorbeeld bewoners).

³ 1e plas en de Noordelijke Kievitsbuurt zijn wel een onderdeel van het loosdrechts plassengebied, maar niet van het N2000 gebied Oostelijke Vechtplassen.

⁴ Slechts deels bevaarbaar

Snelvaren

Het varen met motorboten op de Loosdrechtse Plassen wordt gereguleerd op basis van het Besluit motorboten van het Plassenschap Loosdrecht e.o. 2020. Op de Loosdrechtse plassen mag een boot niet sneller varen dan 12 km/uur, maar met een ontheffing is het – onder voorwaarden – toegestaan om sneller te varen. De maximum snelheid (60 km/uur) is vastgelegd in het Besluit Motorboten Plassenschap Loosdrecht e.o. 2021. Met een ontheffing mag worden snelgevaren op de 1e, 2e, 3e en 4e plas en de westzijde van de 5e plas. Er worden particuliere jaarontheffingen uitgegeven en dagontheffingen. Het aantal jaarontheffingen is vanaf 2012 gemaximeerd op ca. 800 stuks, het aantal dagontheffingen is in de huidige situatie wel sterk afgenomen (van 750 naar 200). Met de ontheffingen wordt het snelvaren gereguleerd naar tijd en plaats. Er mag bijvoorbeeld niet binnen 100 meter van een oever worden snelgevaren, niet 's nachts, niet tijdens zeilwedstrijden en in de zomer in het weekeinde niet tussen 11.00 en 18.00 uur (zie Besluit motorboten van het Plassenschap Loosdrecht e.o.). Vaarsnelheden zijn opgenomen in het Besluit motorboten van het Plassenschap Loosdrecht e.o. (2020).

Waterskiën en wakeboarden

Op de Loosdrechtse plassen kan men ook waterskiën en wakeboarden. Er zijn verschillende organisaties die dit faciliteren. Wakeboarden is toegestaan zonder ontheffing. Waterskiën is met een ontheffing toegestaan op dezelfde plassen waar ook snelvaren is toegestaan (de 1e, 2e, 3e en 4e plas en de westzijde van de 5e plas op een afstand van meer dan 100 meter van de oever en binnen bepaalde tijdstippen). Jetski's en waterscooters zijn verboden (Besluit motorboten van het Plassenschap Loosdrecht e.o. 2020).

Ligplaatsen

Door projectbureau Vrolijk is in 2014 een onderbouwde inschatting gemaakt van het aantal ligplaatsen voor de recreatievaart in de Oostelijke Vechtplassen. Andere tellingen/schattingen komen uit op een aantal van 12.000 (mededeling Watersportverbond).

Tabel 2.6 Overzicht van ligplaatsen volgens Vrolijk, 2014

Locatie	Aantal ligplaatsen	Locatie	Aantal ligplaatsen
Wijde Blik	530	Derde / Vierde plas	644
Hilversums kanaal	222	Kivietsbuurt	1.340
Vecht (particulier)	700	Vijfde plas	590
Vuntus	376	Stille plas	500
Veendijk Mijnden	623	Totaal	8.180
Eerste plas	2.655		

Het merendeel van deze ligplaatsen bevindt zich in een van de ongeveer 60 jachthavens.

Vaartochten

Door hetzelfde bureau Vrolijk is in 2014 ook een onderbouwde inschatting gemaakt van het aantal vaarbewegingen in het gebied per jaar.

Tabel 2.7 Overzicht van het aantal vaarbewegingen volgens Vrolijk, 2014

Vaargebied	Aantal dagtochten	Vaargebied	Aantal dagtochten
Wijde Blik	2.650	Derde / Vierde plas	3.395
Hilversums kanaal	666	Kivietsbuurt	6.700
Vecht	4.900	Vijfde plas	2.950
Vuntus	3.384	Stille plas	4.500
Veendijk Mijnden	3.115	Totaal	45.535
Eerste plas	13.275		

Er zijn geen gegevens waarmee een vergelijking met andere jaren kan worden gemaakt. Wel kan geconstateerd worden dat het aantal sluispassages tussen 2009 en 2019 (ca 22.000) een redelijk stabiel beeld laat zien. Er is dus geen aanleiding om te veronderstellen dat het aantal dagtochten substantieel veranderd is.

Evenementen op het water

In het gebied vinden een aantal evenementen op het water plaats, o.a. Gondelvaart, Wijdegatconcert, sloepentocht en Skutsjesilen. Het betreft incidentele, georganiseerde evenementen.

Verblijfsaccommodaties

Het aanbod van de verblijfsaccommodatie bestaat uit vakantieparken met huisjes die verhuurd worden, B&B's, hotels, particulier (via Airbnb) verhuurde ruimtes, bv woonarkjes, kamers en kleinschalige campings (bijvoorbeeld op het terrein van Fort Spion) en paalkamperen (max. 1 nacht met kleine tent) op de eilanden. Daarnaast zijn er nog een heel groot aantal particuliere vakantiehuisjes in het gebied, die ook regelmatig bezet zijn. Ook kent het gebied van oudsher meerdere caravanparken. Er is een trend waarneembaar in de markt naar meer vraag op het gebied van kort verblijf mogelijkheden (ook wel short stay genoemd: midweek of weekend). Sommige caravanparken sluiten hierbij aan door jaarplaatsen te vervangen door meer short stay verblijfsmogelijkheden. Andere bedrijven bieden in toenemende mate tijdelijke huisvesting aan expats, seizoenswerkers en alleenstaanden (o.a. uiteengevallen gezinnen). Soms is er een combinatie van de functies jachthaven en verblijfsrecreatie.

De toename van het aantal kleinschalige accommodaties wordt bevestigd door cijfers van het CBS die aangeven dat het aantal accommodaties in het gebied van Hollands-Utrechtse Meren, waartoe de Oostelijke Vechtplassen behoren, licht toeneemt. Daarbij neemt wel het aantal bedden per accommodatie af.

Tabel 2.8 Overzicht van aantallen accommodaties op basis van het CBS

	Jaar ¹⁾			
	2012	2014	2016	2018
Totaal aantal open accommodaties				
Nederland	8.792	9.088	8.829	9.061
Noord-Holland	1.252	1.292	1.296	1.360
Hollands-Utrechtse Meren ²⁾	91	98	95	105
Amsterdam	415	448	464	500
Gem aantal bedden per open accommodatie				
Nederland	155	149	154	154
Noord-Holland	150	151	159	161
Hollands-Utrechtse Meren ²⁾	84	67	73	73
Amsterdam	138	146	161	168

1) Aantallen betreft het aantal per juli van ieder jaar

2) Toeristengebied Hollands-Utrechtse Meren bestaat uit de gemeenten Aalsmeer, Abcoude, Alkemade, Breukelen, De Ronde Venen, Jacobswoude, Landsmeer, Loenen, Maarssen, Nieuwkoop, Oostzaan, Reeuwijk, Uitgeest, Wijdemeren, Wormerland

2.5 Waterbeheer

Binnen het N2000-gebied Oostelijke Vechtplassen is het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) verantwoordelijk voor het waterbeheer (kwaliteit en kwantiteit). De uitvoering van dit beheer is door waterschap AGV gemandateerd aan Waternet, die tevens voor de gemeente Amsterdam de drinkwater- en rioleringstaken uitvoert. In opdracht van gemeente Amsterdam voert Waternet het beheer en onderhoud uit in de eigendommen van gemeente Amsterdam in de Bethunepolder, polder Loenderveen (Terra Nova, Waterleidingplas en Loenderveensche Plas Oost) en op en langs het Waterleidingkanaal.

De beheer- en onderhoudsmaatregelen worden verricht volgens de Gedragscode Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming, bestendig beheer en onderhoud (Unie van Waterschappen, 22 januari 2019). Dit zorgt ervoor dat (individueel van) beschermde soorten geen of zo min mogelijk negatieve gevolgen ondervinden van de werkzaamheden.

Het huidige waterbeheer in de Oostelijke Vechtplassen is er op gericht om de huidige functies in het gebied te ondersteunen waaronder de realisatie van de N2000 en KRW doelen en problemen ten gevolge van verdroging en vermessing tegen te gaan. Relevante activiteiten zijn:

- muskusrattenbeheer
- peilbeheer
- inlaat water ten behoeve van peilbeheer
- onderhoud waterhuishoudkundige werken
- onderhoud, schonen en baggeren van oppervlaktewateren binnen het doorstromingsprofiel in primaire wateren.

Peilbeheer

Peilbesluiten vormen een onderdeel van een watergebiedsplan en worden vastgesteld door het waterschap. De peilbesluiten hebben als doel waterpeilen optimaal af te stemmen op verschillende gebruiksfuncties. Peilen worden beheerd door gemalen, inlaten en stuwen open of dicht te zetten. Het peilbeheer (waaronder ook flexibel peilbeheer) wordt uitgevoerd conform de vigerende peilbesluiten.

Tabel 2.9 Overzicht van relevante watergebiedsplannen en vigerende peilbesluiten

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, 2008 • Watergebiedsplan Zuidelijke Vechtplassen. • Peilbesluiten: - o Polder Muyevelde (inclusief de Loosdrechtse plassen), - o Polder Loenderveen - o Polder Mijnden - o Polder Breukelen Proostdij
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, 2014 • Peilbesluiten: - o Horstermeerpolder - o Meeruiterdijkse polder
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, 2015 • Watergebiedsplan Noorderpark • Peilbesluiten: - o Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven - o Polder Gansenhoef - o Polder Achttienhoven - o Polder Maarsseveen-Westbroek
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, 2012 • Watergebiedsplan Bethunepolder. • Peilbesluit: - o Bethunepolder
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, 2003* • Watergebiedsplan Noordelijke Vechtplassen • Peilbesluit - o Polder Kortenhoef.
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, 2018* • Watergebiedsplan Noordelijke Vechtplassen • Peilbesluiten: - o Hollands Ankeveense polder - o Stichts Ankeveense polder - o Spiegelpolder - o Blijkpolder

* Het plangebied van Watergebiedsplan Noordelijke Vechtplassen van 2003 is groter dan het watergebiedsplan Noordelijke Vechtplassen uit 2018. De polder Kortenhoef maakt geen deel uit van het watergebiedsplan Noordelijke Vechtplassen van 2018. Oorspronkelijk was het de bedoeling om twee nieuwe watergebiedsplannen te maken. Een voor het noordelijk deel met de polders Hollands Ankeveense polder, Stichts Ankeveense polder, Spiegelpolder en Blijkpolder. Deze is vastgesteld in 2018. Als het noordelijk deel af was zou voor polder Kortenhoef een apart watergebiedsplan met bijbehorend peilbesluit opgesteld worden. Voor polder Kortenhoef zijn echter geen andere peilen nodig/mogelijk. Daarom heeft het bestuur besloten om geen watergebiedsplan en bijbehorend peilbesluit te nemen voor polder Kortenhoef. Voor het vigerende peilbesluit voor polder Kortenhoef is het peilbesluit behorend bij het watergebiedsplan Noordelijke Vechtplassen uit 2003 van toepassing.

Inlaten en defosfateren van inlaatwater

De Oostelijke Vechtplassen hebben een groot wateroppervlak waardoor veel water verdampt. De peilen kennen een beperkte fluctuatie (vastgelegd in het peilbesluit). In een groot deel van de Oostelijke Vechtplassen is in perioden met een neerslagtekort nodig om water in te laten om peildaling te voorkomen. Dit water is afkomstig uit de Vecht, het Amsterdam Rijnkanaal en het IJmeer (aanvoer via de 's Gravelandse vaart). Dit water is over het algemeen van mindere kwaliteit vanwege hogere concentraties voedingsstoffen en de aanwezigheid van stoffen die het veen kunnen aantasten, bijvoorbeeld sulfaat. Op veel plekken, zoals voor Loosdrecht bij de Nieuwe Polderplas, wordt het inlaatwater uit het Amsterdam-Rijnkanaal daarom gedefosfateerd met ijzerchloride door de gemeente Amsterdam (Waternet). Sinds 2019 wordt het surplus uit de Bethunepolder gedefosfateerd en via de Waterleidingplas en de Loenderveense Plas Oost uiteindelijk uitgeslagen op de Loosdrechtse Plassen ten behoeve van het peilbeheer. Voorheen werd dit water niet gedefosfateerd. Alleen in de Bethunepolder en de Horstermeerpolder is door de sterke kwel geen inlaat van water nodig, om de beoogde peilen te realiseren. In de Horstermeerpolder wordt echter wel het nodige water uit het Markermeer ingelaten om de brakke kwel te verdunnen.

Kleinschalig onderhoud waterhuishoudkundige werken

De onderhoudswerkzaamheden die in opdracht van het waterschap en Plassenschap worden uitgevoerd bestaan uit het onderhoud aan kunstwerken als stuwen, dammen, duikers, beschoeiingen en dergelijke. Onder deze onderhoudswerkzaamheden vallen ook maaiwerkzaamheden.

Het waterschap beheert ook de waterkeringen binnen en buiten het Natura 2000-gebied. In het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen zijn secundaire keringen aanwezig rond de Horstermeerpolder en de Bethunepolder. Het beheer betreft onder andere jaarlijks twee maal maaien. Daarnaast heeft AGV de verplichting om deze waterkeringen elke twaalf jaar te toetsen aan de vigerende normen (was voorheen om de vijf jaar). Hiervoor worden grondboringen verricht, profielen ingemeten en aanwezige kunstwerken geïnventariseerd en onderzoek gedaan naar beschermde soorten en gebiedsdoelstellingen. Aan de hand van de resultaten wordt besloten of versterkingsmaatregelen noodzakelijk zijn. Het kan hierbij gaan om kleinschalige maatregelen als herstellen van oeverafkalving, verwijderen van dierlijke graverijen en het dichten van scheuren of lekkages dat erop is gericht de gewenste situatie te handhaven of herstellen. Eigenaren of pachters hebben de verplichting om jaarlijks onderhoud aan deze keringen (o.a. kort houden van de begroeiing door begrazing of door tweejaarlijks te maaien) te verrichten. Grootschalig onderhoud omvat het ophogen van keringen, het versterken van keringen (al dan niet in combinatie met een ophoging/reconstructie). Streven voor de frequentie van groot onderhoud of reconstructies is eenmaal in de dertig jaar.

Onderhoud en baggeren van oppervlaktewateren

Om de bergings- en afvoercapaciteit binnen het watersysteem op orde te hebben en ook (recreatief) varen mogelijk te houden, wordt periodiek onderhoud gepleegd aan de hoofdwatergangen en recreatief water. Deze werkzaamheden bestaan uit het maaien van overvloedige plantengroei (soms meerdere malen per jaar) en het verrichten van onderhoudsbaggerwerkzaamheden (om de 10-15 jaar). De werkzaamheden worden uitgevoerd conform de Gedragscode Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming, bestendig beheer en onderhoud (Unie van Waterschappen, 22 januari 2019). Op een aantal vaarwegen in het Loosdrechtse Plassengebied onderhoudt het Plassenschap de vaarwegen om de recreatieve functie te waarborgen. De baggerwerkzaamheden worden conform de Gedragscode Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming, bestendig beheer en onderhoud (Unie van Waterschappen, 22 januari 2019) uitgevoerd tussen september en maart. De kavelsloten in het gebied worden jaarlijks door de grondgebruikers geschoond waarbij het plantenmateriaal op de kant wordt gezet.

Snoeien en opslag verwijderen

Wanneer de bomen te hoog worden, trekken deze bij stormen de legakkers tot maaiveld om. Het Plassenschap snoeit daarom jaarlijks grootschalig de opslag van els, wilg en berk om dit te voorkomen en verwijdert jonge opslag waar nodig. Natuurmonumenten en particulieren voeren eveneens dit beheer uit. Verder beheren Natuurmonumenten legakkers als hakhout.

Monitoring en onderzoek

Er worden verschillende vormen van monitoring en onderzoek uitgevoerd in het kader van het waterbeheer en de te bereiken waterkwaliteitsdoelen. Het waterschap onderzoekt het gebied onder andere middels peilbuizen, waterkwaliteitsmetingen en inventarisatie van waterplanten, vissen, algen en macrofauna. Het betreft een

voor de KRW verplichte maandelijkse, jaarlijkse, 3 of 6 jaarlijkse operationele en toestandsmonitoring. Deze KRW bemonsteringen door het waterschap worden uitgevoerd volgens landelijke voorschriften beschreven in Richtlijn KRW Monitoring Oppervlaktewater en Protocol Toetsen & Beoordelen (2014) en het Handboek Hydrobiologie. Het waterschap monitort elke maand op vaste locaties de waterkwaliteit. Jaarlijks wordt de ontwikkeling van de oever- en ondergedoken watervegetaties (ook kranswiervetaties, krabbenscheer en fonteinkruiden) gemonitord.

2.6 Waterwinning

Binnen en buiten het N2000-gebied wordt water gewonnen uit oppervlaktewater (o.a. kwel) en grondwater ten bate van de drinkwatervoorziening. De provincies Noord-Holland en Utrecht zijn verantwoordelijk voor het waterbeheer op hun grondgebied en geven vergunningen af voor het onttrekken van grondwater. Voor winning van oppervlaktewater ten behoeve van de drinkwatervoorziening is ofwel het waterschap verantwoordelijk ofwel Rijkswaterstaat. Hieronder worden de activiteiten per waterwinning uitgewerkt.

Oppervlaktewaterwinning

Ten behoeve van het op peil houden van de Bethunepolder wordt kwelwater bemalen. Het kwelwater wateroverschot (kwel en regenwater) dat uit de Bethunepolder wordt gemalen, wordt via het Waterleidingkanaal en na een coagulatiestap (defosfateren) naar de Waterleidingplas getransporteerd waar het ongeveer 100 dagen verblijft waarna het verder wordt voorgezuiverd in de zuiveringsinstallatie (snelle zandfiltratie) van Loenderveen. Vervolgens wordt het voorgezuiverde water getransporteerd naar Weesperkarspel waar het verder wordt gezuiverd tot drinkwater, na een verblijf van 100 dagen in de Waterleidingsplas. Tussen de Bethunepolder en de Waterleidingplas wordt een surplus aan Bethunepolderwater nabij Fort Tienhoven via het Tienhovens Kanaal geloosd op de Loosdrechtse Plassen (met defosfatering). Per jaar stroomt circa 5 miljoen m³ gezuiverd Bethunewater vanuit de Waterleidingplas via Loenderveensche plas Oost naar de Loosdrechtse plassen. Dit wateroverschot uit Bethune kwam voor 2019 ongezuiverd in de Loosdrechtse plassen terecht nabij Fort Tienhoven. Daarnaast vindt er onderweg nog verlies plaats van Bethunepolderwater door wegzijging naar de verschillende plassen en polders en door verdamping. Waternet streeft er naar om jaarlijks van minimaal 25 miljoen m³ van het bemaalde Bethunepolderwater drinkwater te produceren om zo bij te dragen aan de drinkwaterbehoefte van de gemeente Amsterdam en omstreken.

Binnen de N2000-begrenzing van de Oostelijke Vechtplassen zijn, naast enkele onttrekkingen voor beregening van landbouwgrond, geen andere tijdelijke of permanente onttrekkingen vanuit oppervlaktewater aanwezig.

Grondwaterwinning

In en rondom de Oostelijke Vechtplassen zijn in het totaal vijf grondwaterwinlocaties aanwezig ten behoeve van de productie van drinkwater die mogelijk invloed hebben op Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen.

In verband met het verdrogingseffect van de waterwinlocaties op natuur in het Vechtplassengebied in combinatie met de droogmakerijen Horstermeerpolder en Bethunepolder, is in Noord-Holland de vergunde onttrekkingshoeveelheid van de waterwinlocaties Laren en Laarderhoogt in Het Gooi teruggebracht (zie tabel 2.10). Bestuurlijk is afgesproken dat de winning Loosdrecht reduceert met 1,5 miljoen m³ /jaar. Dit betekent dat Vitens rekening houdt met een maximale waterwinning van 2,2 miljoen m³/jaar. De reductie van de winning is gunstig voor de natuur in Noord-Holland (Vechtplassen) én Utrecht (Noorderparkgebied), maar een verdere reductie kan leiden tot grondwateroverlast. Ook is er een groeiende vraag naar drinkwater. Tussen het drinkwaterbedrijf Vitens en de provincies Utrecht en Noord-Holland is afgesproken om vervangende capaciteit te realiseren zodat de huidige situatie kan worden geconsolideerd. De reductie van winning Loosdrecht volgt op eerdere verminderingen van winningen in het Gooi. Met een blijvende reductie van de winning Loosdrecht is de waterwinning in het Gooi gehalveerd.

In de provincie Utrecht bevindt zich het pompstation Groenekan. Ook in de omgeving van de Utrechtse Heuvelrug in de provincie Utrecht is in de periode na 1999 een aantal drinkwaterwinningen gereduceerd of verplaatst. De reducties in de onttrekkingshoeveelheden zijn doorgevoerd op basis van diverse onderzoeken waarbij onder andere een afweging heeft plaatsgevonden tussen drinkwaterwinning en natuur. Voor de winning Groenekan is bestuurlijk tussen provincie en Vitens afgesproken het gebruik te beperken tot maximaal 7,5 miljoen m³/jaar, hoewel er 10 miljoen m³/jaar is vergund op grond de Waterwet. De milieuvergunning op de referentiedatum (2000) is 7,0 miljoen m³/per jaar. De onttrokken hoeveelheid op

pompstation Groenekan is echter sinds de referentiedatum (2000) lager geweest, gemiddeld 5,2 miljoen m³ per jaar met variaties tussen de 3,6 en 6,8 miljoen (zie tabel 2.10). Vanwege de behoefte aan meer drinkwatercapaciteit wordt momenteel onderzocht wat het effect is van het benutten van de vergunningruimte in pompstation Groenekan. Hierbij worden de effecten op de Natura 2000-doelen in Oostelijke Vechtplassen meegenomen.

Voor de beschrijving en toetsing van het huidig gebruik wordt niet uitgegaan van de vergunde hoeveelheid maar van de onttrokken hoeveelheid (zie tabel 2.10).

Tabel 2.10 Vergunde capaciteiten van de verschillende pompstations en afstand tot N2000-gebied.

Locatie	Vergund 1999 (miljoen m ³ /jaar)	Vergund huidig (miljoen m ³ /jaar)	Onttrokken hoeveelheid vanaf 2000 tot 2019
Groenekan	7,0 (eerder 10)	7,0 (eerder 10)(sinds 2000)	5,2 (2000-2019) (met variaties tussen 3,6 en 6,8 miljoen m ³ per jaar)
Huizen	4,0*	4,0** (sinds 2005)	3,2 (2000-2019)(met variaties tussen de 2,3 en de 4 miljoen m ³ /jaar)
Laren	8,0	2,5 (sinds 2005)	2,3 (2000-2019)(met variaties tussen de 1,8 en de 4 miljoen m ³ /jaar)
Laarderhoogt	6,0*	2,0** (sinds 2005)	1,7 (2000-2019)(met variaties tussen de 1,0 en de 2,6 miljoen m ³ /jaar)
Loosdrecht	3,7	3,7 (sinds 1956)	2,2

.* met een maximum van gezamenlijk 8 miljoen m³/jaar

** met een maximum van gezamenlijk 5 miljoen m³/jaar

2.7 Natuurbeheer en –monitoring

Het natuurbeheer in Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen wordt uitgevoerd door of in opdracht van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Waternet en particulieren. Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer hebben de natuurdoelen en het beheer vastgelegd in beheerplannen. Het beheer van de natuur in de Oostelijke Vechtplassen is in het algemeen gericht op het behoud van de complete verlandingsreeks, van kranswierwater tot hoogveenbos plus behoud van moerasvogels. Daarnaast worden ook beheermaatregelen uitgevoerd vanuit landschappelijke doelstellingen, recreatie en cultuurhistorie.

Het reguliere beheer bestaat op hoofdlijnen uit maaien, begrazen, verwijderen opslag, hakhoutbeheer en peilbeheer. De beheermaatregelen dragen voor een groot deel bij aan het behalen van de N2000-doelen. Voor een overzicht van de huidige beheermaatregelen zie tabel 2.11. Het gaat hierbij om regulier (jaarlijks beheer), periodiek beheer en eenmalige maatregelen in het kader van natuurherstel en -ontwikkeling.

De terreinbeheerders inventariseren het eigen beheergebied eens in de zes jaar in het kader van de SNL volgens de protocollen van BIJ12. Dit omvat een gerichte inventarisatie van kenmerkende flora en fauna (o.a. broedvogels, libellen, dagvlinders, sprinkhanen) eens per 6 jaar en vegetatiekartering eens per 12 jaar afhankelijk van de aanwezige beheertypen. Tevens doen de terreinbeheerders een telling van overwinterende vogels volgens het protocol midwintertelling van Sovon. Een groot deel van de monitoring van habitatsoorten valt buiten deze monitoring (o.a. noordse woelmuis, grote modderkruiper, meervleermuis etc). Daarnaast landelijke en provinciale meetnetten, waarbinnen frequente monitoring plaatsvindt.

De terreinbeheerders doen verder onderzoek naar de meest geschikte locaties voor het uitvoeren van/ de meest geschikte methode voor natuurherstelmaatregelen. Daarnaast wordt er door derden (bijv. universiteiten of vrijwilligers) met toestemming van en in overleg met de terreinbeheerders onderzoek gedaan. Het gaat bijvoorbeeld om vegetatieonderzoek, faunaonderzoek en hydrologische monitoring. Ook hier geldt dat er gehandeld moet worden volgens de gedragscode Natuurbeheer.

Daarnaast wordt er onderzoek uitgevoerd naar specifieke ‘natuurknelpunten’ zoals op dit moment het OBN-onderzoek naar de aanwezigheid en impact van uitheemse rivierkreeften.

Tabel 2.11 Overzicht van natuurbeheermaatregelen per natuur(doel)type, frequentie en doel.

Huidige beheermaatregelen	Natuurtypen	Areaal/frequentie	Doel beheermaatregel	Doeltype Natura2000
Schonen open water (natuurgericht, geen schouwplicht)	Sloten	, verspreid over het gebied, jaarlijks	Waterafvoer en – aanvoer mogelijk maken	-
Baggeren	Open water	periodiek	Ontwikkeling waterplantenvegetaties	H3140 kranswierwater H3150 meren met krabbenscheer en fonteinkruiden
vlotjes uitleggen	Open water	Lokaal, jaarlijks	Het creëren van meer broedgelegenheid voor de zwarte stern	A197 Zwarte Stern
Flexibel peilbeheer	Rietmoeras galigaanmoeras	Areaal, periodiek	Instandhouding vitaal rietland	Moeras broedvogels
Uitrasteren	Rietkragen	Lokaal, eenmalig	Vraat van ganzen voorkomen	A298 Grote karekiet
Opengraven petgaten (aanleg nieuwe petgaten)	Trilveen	Lokaal, eenmalig	Ontwikkelen nieuw trilveen (en veenmosrietland)	H7140 A en B Overgangs- en trilvenen
Bos verwijderen verboste en verlande petgaten	trilveen	Lokaal, eenmalig	Ontwikkelen nieuwe trilvenen	H7140A Overgangs- en trilvenen (trilvenen)
Afgraven/ afplaggen	Grasland	Lokaal, eenmalig	Ontwikkelen van graslanden naar een hoger natuurtypen	H6140 Blauwgrasland
Maaien	Trilveen en veenmosrietland en blauwgrasland	areaal, jaarlijks vanaf 15 juli	Instandhouden trilveen en veenmosrietland en blauwgrasland	H7140 A en B Overgangs- en trilvenen H1340 Noordse woelmuis H6410 Blauwgraslanden
	Oevers kleine plassen en sloten	lokaal, jaarlijks	Bevaarbaarheid, tegengaan opslag	H7140A Overgangs- en trilvenen (trilvenen)
	Oevers langs petgaten	Lokaal, periodiek	Ontwikkeling trilveenvegetaties	H7140A Overgangs- en trilvenen (trilvenen)
	Rietmoeras	Areaal, periodiek	Instandhouding vitaal rietland	A021 Roerdomp A029 Purperreiger H1340 *Noordse woelmuis
	Kruiden en faunarijke graslanden	Areaal, jaarlijks in voorjaar	Verschraling om groei van kruiden te stimuleren	NB: in voorjaar worden alleen kruiden en faunarijke graslanden gemaaid (na faunacheck) om witbolstadium te doorbreken-
	Kruiden en faunarijke graslanden	Jaarlijks, plaatselijk met nabeweiding	Ontwikkeling en instandhouding kruiden en faunarijke grasland, ontwikkeling naar vochtig hooiland	
	Kruiden en faunarijke grasland, vochtige hooilanden, blauwgrasland	Pitrus maaien in winter	Ontwikkeling kruiden en faunarijke grasland, vochtig hooiland en blauwgrasland	H6410 Blauwgraslanden
	Blauwgraslanden	Areaal, jaarlijks na 15 juli	Ontwikkeling en instandhouding blauwgrasland	H6410 Blauwgraslanden
	Vochtig hooiland	Areaal, jaarlijks na 15 juli	Ontwikkeling en instandhouding vochtig hooiland	
	Blauwgrasland, vochtig hooiland	Tweede maaibeurt in kader van PAS maatregelen	In verband met stikstofdepositie	H6410 Blauwgraslanden
Begrazen	Kruiden en faunarijke Graslanden	Lokaal, jaarlijks	Ontwikkeling kruiden- en faunarijke grasland	H1340 Noordse woelmuis
	Rondom dassenburchten	Lokaal, periodiek	Het behouden van geschikt foerageerhabitat voor de das	-

Bekalken	Trilveen, veenmosrietland	Lokaal, periodiek	Verzuring als gevolg van stikstofdepositie en het verminderen van de kwelinvloed tegen te gaan	H7140A en B Overgangs- en trilvenen
	Graslanden	Lokaal, periodiek	verzuring agv stikstofdepositie tegengaan	-
begreppelen	Trilveen, veenmosrietland	Aanleg, Periodiek onderhoud	Tegengaan verzuring agv verminderde kwelinvloed en stikstofdepositie	H7140 A en B Overgangs- en trilvenen
Plaggen/ afschrapen	veenmosrietlanden	eenmalig	Terudringen verzuring (haarmosontwikkeling) agv verminderde kwel en stikstofdepositie	H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)
Exotenbeheer	Invasieve exoten moerasbos (am vogelkers)	Lokaal, periodiek	Behouden van inheemse flora.	Hoog- en laagveenbos
	Verwijderen invasieve exoten op land (appelbes, japanse duizendknoop, reuzenbalsemien, reuzenberenklauw etc)	Lokaal, periodiek	Behouden van inheemse flora	
	Beheersen invasieve exoten in water (cabomba, ongelijkbladig vederkruid); voorkomen verspreiding,	Lokaal, periodiek	Behouden van inheemse flora	H1340 Noordse woelmuis H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden
bosbeheer	Moerasbos,	Lokaal, periodiek	Creëren open plekken, bosrandbeheer	
Verwijderen bosopslag	Rietmoeras	Areaal, periodiek	Het instand houden van vitaal rietland, open rietmoeras	moerasbroedvogels
	Trilveen en veenmosrietland	Areaal, periodiek	Het instand houden trilveen en veenmosrietland tegengaan versnelde verbossing agv stikstofdepositie	H7140 A en B Overgangs- en trilvenen
	Blauwgraslanden (natte schraalgraslanden)	Areaal, periodiek	Het instand houden van nat schraalland, tegengaan verbossing agv stikstofdepositie	H6140 Blauwgraslanden
Hakhoutbeheer	Legakkers	Lokaal, periodiek (1/4-6 jaar)	riet- en ruigtevegetatie behouden voor broedvogels snor, rietzanger en kleine karekiet	A292 Snor A295 Rietzanger
Aanleg ringslanghopen	Ringslang	lokaal, eenmalig	Het stimuleren van een gezonde ringslangpopulatie	-
Aanleg/ onderhoud ijsvogelwanden	ijsvogel	eenmalig	Creëren geschikt broedbiotoop	A229 Ijsvogel

2.8 OVERIGE ACTIVITEITEN

Faunabeheer en schadebestrijding

Noord-Holland

Het beheer van diersoorten binnen de Oostelijke Vechtplassen wordt uitgevoerd aan de hand van de door de Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland (FBE) opgestelde faunabeheerplannen, de op basis daarvan ingevolge de Wet natuurbescherming aan de FBE afgegeven ontheffingen en tevens op basis van de geldende landelijke en provinciale vrijstellingen. In een faunabeheerplan geeft de FBE aan hoe zij diersoorten wenst te beheren en, indien aan de orde, welke diersoorten schade veroorzaken en hoe deze diersoorten beheerd moeten worden teneinde die schade te voorkomen.

Beheer- of bestrijdingsactiviteiten die op grond van een geldende landelijke of provinciale vrijstelling of een afgegeven ontheffing zijn toegestaan, zijn echter niet tevens zonder meer toegestaan binnen de begrenzing van Natura 2000-gebieden. In het Faunabeheerplan Algemene Soorten (2017-2023) geeft de FBE dan ook aan dat schadebestrijding van algemene soorten en ganzen, voor zover die schadebestrijding plaatsvindt binnen de

Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden, een toetsing en eventueel een passende beoordeling moeten ondergaan onder hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming. In het Faunabeheerplan Ganzen Noord-Holland (2021-2024) geeft de FBE aan dat in een Natura 2000-beheerplan kan worden bepaald of in Natura 2000-gebieden schadebestrijding en populatiebeheer mag plaatsvinden. Voorts is aangegeven dat in een beheerplan kan opgenomen worden onder welke voorwaarden bestaande activiteiten zoals faunabeheer in en rond het gebied vergunningsvrij mogen worden uitgevoerd en welke bestaande activiteiten vergunningsplichtig zijn. Uitgangspunt is dat activiteiten geen significant negatieve invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding van de beschermde natuurwaarden. Wanneer Faunabeheeractiviteiten in het beheerplan niet zijn getoetst en/of passend zijn beoordeeld zijn deze activiteiten in deze gebieden dus naast ontheffingsplichtig ook vergunningsplichtig. Vanwege mogelijke externe werking geldt dit ook voor schadebestrijding buiten de strikte begrenzing van een Natura 2000-gebied, indien daarvan een wezenlijk negatief effect binnen het Natura 2000-gebied niet is uit te sluiten.

Ganzen: De Omgevingsverordening Noord-Holland 2020 (zoals voordien de Verordening vrijstellingen soorten Noord-Holland) voorziet in een provinciale vrijstelling voor de behandeling van de nesten van drie ganzensoorten en in een provinciale vrijstelling voor de verjaging van dezelfde drie ganzensoorten met gebruikmaking van ondersteunend afschot. In het Faunabeheerplan 2021-2024 (FBE Noord-Holland, 2021) is vanwege de grote reductieopgave ten aanzien van de standvogelpopulaties besloten gecoördineerde beheerteams in te zetten om ganzen te beheren binnen Natura 2000-gebieden. Het doel is het terugdringen van de standpopulatie grauwe ganzen, Canadese ganzen (groot en klein) en brandganzen tot een maatschappelijk aanvaardbaar schadeniveau zoals vastgesteld door de Provincie Noord-Holland op 14 mei 2014 (provincie Noord-Holland, 2014). Het nieuwe ganzenbeheerplan richt zich op het optimaliseren van het huidige beheer. De Faunabeheereenheid (FBE) geeft hieraan in de Natura 2000-gebieden vorm door middel van zogenaamd 'gecoördineerd beheer'. Dat houdt in dat uitvoerders, gecoördineerd door de FBE, in regionale beheerteams de populatie standganzen in de Natura 2000-gebieden gaan beperken. Hierbij richten de beheerders zich op beheer in het vroege voorjaar om zodoende de aanwas van jonge ganzen te voorkomen.

Ree: Het doden van reeën ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren is in de gehele provincie Noord-Holland mogelijk op grond van een aan de FBE gegeven opdracht (besluit 15 (2019)).

Vos: De vos staat sinds lange tijd op de landelijke vrijstelling. Dat betekent dat de vos in het gehele land met het geweer bestreden kan worden ter bescherming van de wilde flora en fauna (zoals weidevogels en grondbroeders). In achtereenvolgens 2014, 2020, 2021 en 2022 hebben gedeputeerde staten aan de FBE verder ook een ontheffing afgegeven om de vos te kunnen bestrijden voor zonsopkomst en na zonsondergang.

Utrecht

Kader voor ontheffingen voor faunabeheer en schadebestrijding in de provincie Utrecht is het Beleidskader Wet natuurbescherming provincie Utrecht en het Faunabeheerplan provincie Utrecht (2019-2025). Het faunabeheerplan provincie Utrecht is recent met 1 jaar verlengd en loopt tot september 2020. In de Verordening Natuur en Landschap van de provincie Utrecht 2017 zijn beperkingen aan faunabeheer en schadebestrijding in de winterperiode opgenomen voor ganzenrustgebieden. Het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen is deels ook als ganzenrustgebied aangewezen. Concreet betekent dit dat verjaging met ondersteunend afschot van grauwe gans, kolgans en brandgans ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen niet is toegestaan in de periode tussen 1 november en 1 maart. Ontheffingen voor beheer en schadebestrijding kunnen onder voorwaarden ook gebruikt worden in het Utrechtse deel van de Oostelijke Vechtplassen. Een separate vergunningaanvraag voor jacht, beheer en schadebestrijding in Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen wordt, op basis van een geactualiseerde (2022) passende beoordeling, door de Faunabeheereenheid voorbereid.

Muskusrattenbestrijding

De bestrijding van muskusratten wordt uitgevoerd door de Muskusrattenbeheer organisatie (langs de randen van de plassen en de watergangen met behulp van klemmen, fuiken en vangkooien).

Beheer van cultuurhistorische elementen

Bij het beheer en onderhoud van cultuurhistorische elementen gaat het bijvoorbeeld om het vrijhouden van begroeiing, maaien en instandhouden van landschappelijke elementen en de beschoeiingen van legakkers. Dit zijn onder andere de legakkers, de forten en diverse verlandingsstadia in het landschap.

LITERATUUR EN BRONNEN

Gebruikte bronnen

Vraag en Aanbod Vrijtijdsvoorzieningen Noord-Holland, Ruimtegebruik, aantallen, trends en toekomstverwachtingen. Royal Haskoning DHV, Provincie Noord-Holland, maart 2013

Wateralmanak 2018, deel 2, ANWB, 2018

ANWB Waterkaart 2017/2018 Vechtplassen (I), Watersportverbond/ANWB

Bezoekersonderzoek natuur en recreatiegebieden Noord-Holland 2016, NBTC-NIPO Research 2016

<https://routeplanner.fietsersbond.nl/>

<https://wandelnet.nl/wandelrouteplanner>

Vaarverbinding Hilversums kanaal – Loosdrechtse plassen, effecten en meerwaarde, Projectbureau Vrolijk, 31 mei 2018

Website Recreatie Midden Nederland

Johans kayak site

Website duikspotter

Website Sailwise

Website airbnb

Samengaan van waterrecreatie en natuur in de Oostelijke Vechtplassen, Arcadis / Waterrecreatie Advies, maart 2019

<https://www.karpervisseninnederland.nl/karperwateren-nederland/loosdrechtse-plassen/>

Website VVV Wijdmeren

<https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/60058ned/table?defaultview&dl=8C37>

Provincie Noord-Holland, 2021. Ontwerp Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022 – 2027. Vastgesteld door GS op 9 februari 2021

<https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/luchtvaart/hoeveel-vliegbewegingen-zijn-er-van-en-naar-nederland->

www.zwemwater.nl

<https://www.visplanner.nl/>

<https://www.fishinginfo.eu/NL/viswateren/wijdmeren/wijdmeren.htm>

Unie van Waterschappen, 2019. Gedragscode wet natuurbescherming voor waterschappen. Onderdeel Soortbescherming. Bestendig beheer en onderhoud. Goedgekeurd door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op 22 januari 2019

BIJLAGE 5.2 TOETSING HUIDIG GEBRUIK

BIJLAGE

INHOUD

INHOUDSOPGAVE

218 1	Werkwijze
222 2	Toetsing effecten bestaand gebruik binnen en buiten het Natura2000-gebied
222 2.1	Wonen en werken
223 2.2	Verkeer
225 2.3	Landbouw en visserij
229 2.4	Recreatie
233 2.5	Waterbeheer
235 2.6	Waterwinning
235 2.7	Natuurbeheer en -monitoring
236 2.8	Overige activiteiten
242 3	Literatuur

1 WERKWIJZE

In dit hoofdstuk worden de mogelijke effecten van het huidige gebruik beschreven en getoetst en beoordeeld op mogelijke significantie in relatie tot de instandhoudingsdoelen. De effecten van het huidige gebruik worden beoordeeld ten opzichte van de referentietoetsingsdatum 24 maart 2000, zijnde het eerste moment van aanwijzing van het gebied als Vogelrichtlijngebied. Deze datum is hiermee impliciet ook van toepassing op de doelen voor het Habitatrichtlijngebied, dat hier ruimtelijk geheel mee overlapt. In het kader van de beoordeling is onderzocht in hoeverre het 'huidig gebruik' sinds deze datum heeft geleid tot effecten op de kwaliteit en omvang van habitattypen en leefgebieden van soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

'Huidig gebruik' dat voor de referentietoetsingsdatum al aanwezig was zal in de regel geen invloed hebben op deze kwaliteit, tenzij het gaat om na-ijleffecten, die pas op de langere termijn optreden. In het eerste geval behoeft geen toetsing te worden uitgevoerd, in het tweede geval wel.

'Huidig gebruik' dat pas na 2000 gestart of gewijzigd is, kan wel een effect op omvang c.q. kwaliteit hebben gehad en vormt het belangrijkste deel van de toetsing in dit hoofdstuk.

Activiteiten waarvoor reeds een vergunning is verleend in het kader van de Wet natuurbescherming behoeven uiteraard niet opnieuw te worden getoetst en worden in de toetsing dan ook buiten beschouwing gelaten.

De toetsing en beoordeling van het huidige gebruik heeft geen betrekking op de realisatie van de uitbreidingsdoelen. In het geval dat het huidige gebruik beperkingen oplevert voor de uitbreidingsdoelen dan worden hiervoor maatregelen getroffen die voor het realiseren van uitbreiding nodig zijn.

De effecttypen waarop wordt getoetst zijn (relevante selectie van de effectenindicator van het ministerie van LNV):

- Oppervlakteverlies
- Vermesting
- Verontreiniging
- Vernatting/verdroging
- Verstoring door licht/geluid/beweging/betreding

De selectie van effecten uit de effectenindicator heeft plaatsgevonden op basis van de gevoeligheid van habitats en soorten waarvoor Oostelijke Vechtplassen is aangewezen als Natura 2000-gebied. In tabel 1 zijn de mogelijke relaties tussen de Natura 2000 instandhoudingsdoelen, soorten en effecttypen weergegeven. De relaties zijn afgeleid van de effectenindicator¹. Met behulp van de effectenindicator kan een verkenning worden uitgevoerd naar kansen op mogelijke (significante) effecten. De effectenindicator geeft informatie over de gevoeligheid van soorten en habitattypen voor de meest voorkomende storende factoren en wordt als zodanig gebruikt in de beoordeling van het huidige gebruik van het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen.

¹ (<https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=nzk&groep=8&id=nzk95&topic=gevoeligheid>).

Tabel 1 Gevoeligheid van de Natura 2000 doelen voor effecttypen (oranje = gevoelig, groen = niet/beperkt gevoelig), op basis van de Effectenindicator van het ministerie van LNV.

Effecttype	Vernietiging fysieke aantasting	Vermesting/ verzuring	Veront- reiniging	Vernatting/ Verdroging	Verstoring door geluid/ licht/beweging
H3140 Kranswierwateren					
H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden					
H4010B Vochtige heiden					
H6410 Blauwgraslanden					
H6430 A + B Ruigten en zomen					
H7140 A+ B Overgangs- en trilvenen					
H7210 Galigaanmoerassen					
H91D0 Hoogveenbossen					
H1016 Zeggekorfslak					
H1042 Gevlekte witsnuitlibel					
H1082 Gestreepte waterroofkever		onbekend	onbekend		
H1134 Bittervoorn					
H1145 Grote modderkruiper					
H1149 Kleine modderkruiper					
H1163 Rivierdonderpad					
H1318 Meervleermuis					
H1340 Noordse woelmuis					onbekend
H1903 Groenknolorchis					
H4056 Platte schijfhoren					
A021 Roerdomp (broedvogel)					
A022 Woudaapje (broedvogel)					
A029 Purperreiger (broedvogel)					
A119 Porseleinhoen (broedvogel)					
A197 Zwarte Stern (broedvogel)					
A229 Ijsvogel (broedvogel)					
A292 Snor (broedvogel)					
A295 Rietzanger (broedvogel)					
A298 Grote karekiet (broedvogel)					
A017 Aalscholver (niet-broedvogel)					
A041 Kolgans (niet-broedvogel)					
A043 Grauwe Gans (niet-broedvogel)					
A050 Smient (niet-broedvogel)					
A051 Krakeend (niet-broedvogel)					
A056 Slobeend (niet-broedvogel)					
A059 Tafeleend (niet-broedvogel)					
A068 Nonnetje (niet-broedvogel)					

Kader 1: Inkadering van effecten huidig gebruik op verstoring gevoelige soorten

Diverse vormen van het huidige gebruik kunnen een verstoring effect hebben. Als deze verstoring al op de referentiedatum in het gebied aanwezig was en niet is toegenomen, dan kan er in het algemeen van uit worden gegaan dat het voorkomen van (leefgebieden van) verstoring gevoelige soorten hieraan is aangepast. Voortzetting van dit huidige gebruik zal daarmee in de regel niet leiden tot negatieve effecten op de betreffende soorten. Dit geldt voor soorten die niet onder hun instandhoudingsdoelstelling zijn en/of geen negatieve trend hebben.

Van de voor het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen aangewezen soorten zijn vooral (broed)vogels gevoelig voor verstoring door geluid, licht en beweging. Verstoring afstanden van vogels zijn deels onderzocht en gerapporteerd in o.a. Krijgsveld et al., 2008. Deze gevoeligheid is met name van belang voor broedvogels, die sterk plaatsgebonden zijn. Deze kunnen maar beperkt uitwijken, omdat geschikt habitat niet overal voorhanden is en gedurende het broedseizoen aan hun nestplaats gebonden zijn. Voor foeragerende en rustende niet-broedvogels zijn er in de Oostelijke Vechtplassen weliswaar uitwijkmogelijkheden maar moet eveneens worden getoetst of verstoring niet leidt tot effecten op de omvang van de populatie. Voor de aangewezen (verstoring gevoelige) broedvogelsoorten die zich onder hun instandhoudingsdoelstelling bevinden en/of soorten die negatieve trends in aantals-ontwikkeling laten zien (vooral de volgende broedvogels: roerdomp, woudaap, purperreiger, porseleinhoen, zwarte stern en de grote karekiet) geldt dat er maatregelen in het kader van het beheerplan worden opgesteld om deze doelen te behalen of dat de (uitbreidings-)doelstelling gerealiseerd wordt door het treffen van maatregelen vanuit andere beleidskaders (bv. maatregelen in het kader van KRW zullen leiden tot verbetering van waterkwaliteit, wat vervolgens tot uitbreiding van leefgebieden van de gevlekte witsnuitlibel en de gestreepte waterroofofver gaat leiden). Bij het uitwerken van de maatregelen, waaronder het bepalen van geschikte locaties waar nieuwe leefgebieden en habitat herstel kunnen worden gerealiseerd, wordt er rekening gehouden met het huidige gebruik binnen het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Voor de moerasvogels geldt in het algemeen dat geschikt broedbiotoop beperkend is voor de populatie-omvang, maar dat foerageerbiotoop voldoende voorhanden is (van der Winden, 2016). Voor de grote karekiet geldt dat de voedselbeschikbaarheid mogelijk afneemt (samenhangend met de verminderde beschikbaarheid van insecten). Er loopt op dit moment een onderzoek naar het broedsucces van de grote karekiet.

Van de kwalificerende habitatsoorten zijn alleen de meervleermuis en de vissoorten grote modderkruiper, kleine modderkruiper, bittervoorn en rivierdonderpad gevoelig voor verstoring. Voor de meervleermuis, die het gebied uitsluitend tussen zonsondergang en zonsopkomst gebruikt om te foerageren, betreft het met name gevoeligheid voor lichtverstoring. De meervleermuis gebruikt het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen als foerageergebied. De meervleermuis is gevoelig voor lichtverstoring en mijdt veelal sterk verlichte wateroppervlaktes. De soort komt echter veel voor in natuurgebieden waar veel intensieve waterrecreatie plaatsvindt. Aanwezigheid van intensieve recreatievaart lijkt dus niet beperkend te zijn voor het voorkomen van de meervleermuis. Dit komt waarschijnlijk doordat meervleermuizen relatief laat uitvliegen en de intensiteit van het aantal vaarbewegingen na zonsondergang veelal beperkt is. Op grotere plassen en vaarten waarop de meervleermuis veelal foerageert zal bovendien telkens een groot deel van het wateroppervlak onverlicht zijn waardoor er voldoende onverstoorde foerageergebied voor de meervleermuis aanwezig blijft voor het behoud van de huidige populatie.

De kwalificerende vissoorten grote modderkruiper, kleine modderkruiper, bittervoorn en rivierdonderpad zijn volgens de Effectenindicator van het ministerie van LNV gevoelig voor geluidverstoring. Deze gevoeligheid betreft vooral harde onverwachte geluiden die tot grote drukverschillen onderwater kunnen leiden, zoals heilwerkzaamheden. Ook langsvarende motorboten kunnen vissen verstoren, maar voor kleinere boten zoals sloepen geldt dat de effectafstand naar verwachting beperkt is en hiermee ook de gevoeligheid.

Gevoeligheid van de noordse woelmuis voor verstoring door geluid, licht en beweging is volgens de Effectenindicator van het ministerie van LNV onbekend. Omdat deze soort pas binnen enkele meters verstoord wordt, wordt deze als beperkt gevoelig beschouwd.

De toetsing van het huidige gebruik wordt beschreven per hoofdcategorie huidig gebruik, zoals benoemd in bijlage 5.1.

Per hoofdcategorie wordt een gegroepeerde beschrijving van mogelijke effecttypen weergegeven, toegespitst op de voor deze effecten gevoelige soorten/habitattypen en uiteindelijk te verwachten effecten. Indien geconcludeerd wordt dat er geen effecten zijn, dan geldt dat onder de aangegeven specificaties. Deze kunnen, indien van toepassing, worden opgenomen als voorwaarden in het beheerplan.

In hoofdstuk 2 is per hoofdcategorie huidig gebruik bij de toetsing aangegeven in welke categorie het betreffende gebruik valt:

- 1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden
- 2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden
- 3 Vergunningplichtige activiteiten die afzonderlijk vergunningplichtig blijven
- 4a Niet-vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden
- 4b Niet-vergunningplichtige activiteiten met specifieke voorwaarden

1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden

Onder deze categorie vallen bepaalde vergunningplichtige activiteiten waarvoor het beheerplan als vrijstelling van de vergunningplicht geldt zonder dat specifieke voorwaarden nodig zijn. Dit betreft activiteiten met mogelijk significante gevolgen, waarbij uit een passende beoordeling is gebleken dat geen significante effecten zullen optreden. Voor deze activiteiten geldt de generieke voorwaarde dat de activiteiten niet in betekenende mate mogen wijzigen, anders 'herleeft' de vergunningplicht.

2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten met specifieke voorwaarden

Voor bepaalde vergunningplichtige activiteiten geldt het beheerplan eveneens als vrijstelling van de vergunningplicht, maar alleen indien specifieke voorwaarden opgevolgd worden. Dit betreft activiteiten met mogelijk significante gevolgen, waarbij uit een passende beoordeling is gebleken dat er geen significante effecten zullen optreden, mits specifieke voorwaarden opgevolgd worden. Houdt men zich niet aan deze voorwaarden of wijzigen de activiteiten in betekenende mate, dan 'herleeft' de vergunningplicht.

3 Vergunningplichtige activiteiten die afzonderlijk vergunningplichtig blijven

Voor deze activiteiten vormt het beheerplan geen vrijstelling van de vergunningplicht. Deze activiteiten blijven dus gewoon vergunningplichtig. Vergunninghouders moeten zich aan de voorwaarden van de vergunning houden, anders wordt artikel 5.3, Lid 4 van de wet natuurbescherming overtreden. Na het verstrijken van de geldigheid van de vergunning zal opnieuw een vergunningprocedure gestart moeten worden. N.B. Dat geldt ook voor andere activiteiten dan de vergunde.

4a niet vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden

Dit zijn de activiteiten die niet vergunningplichtig zijn én geen of geen negatieve effecten hebben op het bereiken van de natura 2000 doelen. Deze activiteiten hebben over het algemeen geen relatie met de natura 2000 doelen. Er zijn dan ook geen beperkingen of maatregelen nodig, mits de activiteiten op dezelfde wijze worden voortgezet.

4b niet vergunningplichtige activiteiten met specifieke voorwaarden

Hieronder vallen alle activiteiten die – ten tijde van de toetsing – op zichzelf geen significant effect hebben op de natura 2000-doelen, maar die wel bij autonome ontwikkeling en/of in combinatie met andere activiteiten een negatief (rest-)effect kunnen hebben. Hiervoor worden in het beheerplan voorwaarden opgenomen waardoor deze effecten worden voorkomen.²

² Deze voorwaarden zijn niet altijd direct juridisch afdwingbaar. De Wet natuurbescherming en overige regelgeving bieden echter een (aanvullend) juridisch instrumentarium waarmee handhaving in voldoende mate kan plaatsvinden. Er kunnen voor bestaand gebruik passende maatregelen op basis van art. 2.4 (lid 1 en 3) Wet

2 TOETSING EFFECTEN EN BEOORDELING VAN HET HUIDIGE GEBRUIK BINNEN EN BUITEN HET NATURA2000-GEBIED

2.1 WONEN EN WERKEN

Wonen: betreft activiteiten buiten het Natura 2000-gebied

De woningen/boerderijen die binnen de contouren van het Natura 2000-gebied gelegen zijn, zijn (met tuinen en erven) geëxclaveerd, mits het in het bestemmingsplan ook daadwerkelijk als bebouwing, tuin of erf is opgenomen. Daardoor vallen ze de facto buiten de begrenzing. Effecten zijn alleen mogelijk in het kader van de externe werking.

Activiteiten die in een tuin of op een erf plaatsvinden, zoals regulier beheer en onderhoud aan huis en tuin, spelen en muziek hebben een relatief kleine externe verstoringzone en zijn veelal tijdelijk van aard. De leefgebieden van verstoringsoefelgevoelige soorten zijn buiten het effectbereik van deze activiteiten (zie kader 1). Bewoning kan ook bijdragen aan stikstofdepositie, vooral door stoken van gas en verkeersbewegingen van en naar de woningen. De stikstofbijdrage vanuit woningen is relatief beperkt in vergelijking tot de depositie vanuit landbouw. Om effecten van stikstofdepositie tegen te gaan worden natuurherstelmaatregelen en bronmaatregelen getroffen (zie paragraaf 1.5 en 4.2). Voor bewoning van woningen die al bestonden op de referentiedatum is sowieso geen vergunning nodig. Het Rijk werkt aan een plan van aanpak voor de legalisatie van woningen met een relevante stikstofdepositie die vielen onder een voormalige (PAS) vrijstelling of zijn gerealiseerd tussen referentiedata en PAS (interimmers).

Gezien het bovenstaande kunnen woonactiviteiten zonder nadere voorwaarden in het beheerplan vergunningvrij worden opgenomen, voor zover de woningen/bebouwing gebouwd zijn voor de referentiedatum.

Categorie 4a.

Bewoning van woningen/boerderijen gebouwd na de referentiedatum blijft vooralsnog vergunningplichtig, indien sprake is van stikstofemissie. Categorie 3. Achterstallig onderhoud of incidenteel grootschalig onderhoud kan wel vergunningplichtig zijn. Categorie 3.

Werken: betreft activiteiten buiten het Natura 2000-gebied

De aanwezigheid van bedrijven kan leiden tot effecten van verstoring door licht, geluid en beweging en verontreiniging/vermesting.

De meeste bedrijven zijn actief binnen de dienstverlening en de bouwnijverheid. Ook hier geldt weer dat bebouwing (met tuinen en erven) geëxclaveerd is en de facto dus niet binnen de begrenzing valt. De in Maarssen en in omgeving van Ankeveen aanwezige kleine industrieterreinen liggen ook buiten de begrenzing. Er liggen daarbij geen grote industrie- en bedrijventerreinen in de nabijheid van het Natura 2000-gebied. Effecten zijn alleen mogelijk in het kader van de externe werking.

Bedrijven worden middels (milieu)vergunningen en regels uit provinciale milieuverordeningen gehouden aan beperking van de uitstoot van stoffen richting water, bodem en lucht. Deze vergunningen zijn erop gericht de verspreiding van stoffen naar het oppervlaktewater, de bodem en de lucht in de omgeving zoveel mogelijk te beperken. Een toename van effecten van de verspreiding van verontreinigende of vermestende stoffen sinds 2000 is niet te verwachten en hierdoor is er ook geen toename van effecten te verwachten.

Activiteiten die op terreinen van bedrijven en industrieterreinen plaatsvinden, kunnen tot verstoring door licht, beweging en geluid leiden. Deze activiteiten hebben echter een relatief kleine invloed zone, ook gezien het feit dat het gaat om dienstverlenende of bouw bedrijven. Daarbij liggen de leefgebieden van verstoringsoefelgevoelige soorten buiten het effectbereik van deze activiteiten (zie kader 1). De effecten van stikstofdepositie voor dit type dienstverlenende bedrijven is vergelijkbaar met bewoning. Bedrijfsactiviteiten die al bestonden op de referentiedatum en waarvan de stikstof-emitterende activiteiten niet zijn toegenomen zijn vergunningvrij. Het Rijk werkt aan een plan van aanpak voor de legalisatie van bedrijven met een relevante stikstofdepositie die vielen onder een voormalige (PAS) vrijstelling of zijn gerealiseerd tussen referentiedata en PAS (interimmers).

Op basis van het bovenstaande kunnen deze activiteiten dan ook zonder nadere voorwaarden vergunningvrij in het beheerplan worden opgenomen.

Categorie 4a. Bedrijfsactiviteiten die zijn gestart na de referentiedatum of sindsdien zijn geïntensiveerd blijven voorsnog vergunningplichtig, indien sprake is van stikstofemissie, of van andere effecten zoals verstoring door licht, geluid of trillingen. Categorie 3. Achterstallig onderhoud of incidenteel grootschalig onderhoud kan wel vergunningplichtig zijn. Categorie 3.

		Kans op significante negatieve effecten op de IHD als gevolg van:	
		fysieke aantasting	externe werking
Habitattypen	Wonen Werken	Geen: activiteiten buiten habitattypen	Geen: verontreiniging/vermesting beperkt door (milieu-)vergunningen
Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Wonen Werken	4,0** (sinds 2005) Geen: activiteiten buiten leefgebieden	Geen: leefgebieden buiten verstoringsafstand

2.2 VERKEER

Wegen: betreft activiteiten buiten het Natura 2000-gebied

In de omgeving van het Natura 2000-gebied liggen diverse lokale wegen, provinciale wegen en Rijkswegen. De snelwegen A2 en A27 liggen op minimaal 3km afstand van het gebied. De verharde wegen binnen het Natura 2000-gebied zijn geëxclaveerd in de tekst van het Aanwijzingsbesluit.

Gezien de grote afstand tot de snelwegen en de verstoringgevoeligheid van soorten is er op voorhand geen sprake van significante effecten in het kader van de instandhoudingsdoelen als gevolg van het gebruik hiervan. Het gebruik en regulier beheer en onderhoud van overige wegen (binnen en in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied) leidt tot mogelijke effecten van verstoring door geluid, licht en beweging, doordat deze op kortere afstand zijn gelegen. Daarnaast kunnen dieren incidenteel worden aangereden. Het gebruik van deze wegen dateert echter al van voor de referentietoets-datum en de reikwijdte van effecten hiervan is sindsdien niet toegenomen. Bovendien worden er in Oostelijke Vechtplassen faunapassages aangelegd om het doodrijden van dieren verder te beperken. De actuele en potentiële leefgebieden van verstoringgevoelige soorten liggen buiten het effectbereik van deze wegen (zie kader 1). In dit kader zijn significante effecten uit te sluiten. Om effecten van stikstofdepositie tegen te gaan worden natuurherstelmaatregelen getroffen (zie paragraaf 1.5 en 4.2).

Het gebruik en regulier beheer en onderhoud van deze wegen kan gezien het bovenstaande zonder nadere voorwaarden in het beheerplan worden opgenomen en is vergunningvrij.

Categorie 4a

De aanleg van nieuwe wegen of vergroten van de capaciteit van bestaande wegen dient per project beoordeeld te worden en is vergunningplichtig als dit significante gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied (categorie 3). Achterstallig onderhoud of incidenteel grootschalig onderhoud kan wel vergunningplichtig zijn. Categorie 3.

Spoorwegen: betreft activiteiten buiten het Natura 2000-gebied

De twee spoorwegen liggen op minimaal 3 km afstand van het Natura 2000-gebied. Gezien de grote afstand tot deze spoorwegen zal er geen sprake zijn van de significante effecten in het kader van de instandhoudingsdoelen als gevolg van het gebruik hiervan. Het gebruik van deze spoorlijnen en regulier beheer en onderhoud kan dus zonder nadere voorwaarden in het beheerplan worden opgenomen en is vergunningvrij.

Categorie 4a.

De aanleg van nieuwe spoorwegen dient per project beoordeeld te worden en is vergunningplichtig als dit significante gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied (categorie 3). Achterstallig onderhoud of incidenteel grootschalig onderhoud kan wel vergunningplichtig zijn. Categorie 3.

Lokaal vliegverkeer: betreft activiteiten buiten het Natura 2000-gebied

Lokaal vliegverkeer draagt bij aan de depositie van stikstofdepositie. Dit heeft mogelijk invloed op de kwaliteit van stikstofgevoelige habitats. In het beheerplan zijn natuurherstelmaatregelen opgenomen om de effecten van stikstofdepositie tegen te gaan. Vliegverkeer vond al plaats op en voor de referentiedatum. Vliegverkeer dat sinds de referentiedatum niet wezenlijk is toegenomen is vergunningvrij.

Categorie 4a.

Door Lensink et al (2011) is in opdracht van het toenmalige Ministerie van Verkeer en Waterstaat een toetsing uitgevoerd naar het verstoringseffect van kleine luchtvaart op de Nederlandse Natura 2000-gebieden. Het effect van het gebruik van het vliegveld Hilversum op de verstoringsevoelige Natura 2000-doelen (de aangewezen vogels) is hierbij specifiek beoordeeld. Daarbij zijn de effecten van (gemotoriseerde) circuitvluchten (nabij het vliegveld), over land (gemotoriseerd) vliegverkeer (verder van het vliegveld af) en zweefvliegverkeer beoordeeld. In de bijlage 5.1 (beschrijving van het huidige gebruik) is beschreven dat in de periode 2007-2018 het aantal vliegbewegingen min of meer gelijk is gebleven en op jaarbasis varieert waarbij geen trend in de tijd te zien is. De intensiteit van het vliegverkeer is sinds het moment van toetsing door Lensink et al (2011) daarom niet gewijzigd.

In het rapport (Lensink et al, 2011) is getoond dat de hoogste dichtheden aan klein verkeer in de directe omgeving van vliegvelden en vliegterreinen voor kleine luchtvaart zijn te vinden. Op enkele kilometers van het vliegvelden of -terrein zijn de dichtheden al laag, veelal lager dan enkele vliegbewegingen per dag per vierkante kilometer. Hieruit volgt dat de kans op frequente verstoringen die leiden tot negatieve effecten vooral in de omgeving van velden of terreinen hoog kan zijn (afhankelijk van de intensiteit). Op ruime afstand is dit niet meer aan de orde.

De conclusie van de toetsing is dat verstoring door kleine gemotoriseerde luchtvaart (overland verkeer) van relevante soorten zeer beperkt van omvang is en dat het huidige gebruik geen bedreiging vormt voor de instandhoudingsdoelen omdat belangrijke broedgebieden van relevante soorten niet nabij het vliegveld liggen. Twee van de drie circuits voor kleine gemotoriseerd luchtvaart gaan ten zuiden van Loosdrecht over de randen van Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. In deze randgebieden broeden geen moerasvogelsoorten met een herstelopgave. De (potentiële) broedplaatsen van deze soorten liggen elders in het gebied. Daarnaast zijn er geen negatieve effecten van zweefvliegverkeer op de instandhoudingsdoelen omdat in de directe nabijheid geen broedplaatsen zijn van moerasvogelsoorten met een herstelopgave. Daarnaast gaan de meeste zweefvliegtuigen vrij snel na de start naar de Heuvelrug vanwege de aanwezigheid van thermiek. Ook voor niet-broedvogels geldt dat er geen sprake zijn van significante effecten in het kader van de instandhoudingsdoelen als gevolg van vliegverkeer van en naar vliegveld Hilversum omdat binnen de zone met verstoringrisico slaap- en rustplaatsen van deze soorten maar beperkt voorkomen (Van der Hut et al, 2006).

Het gebruik van de vliegveld Hilversum kan dus zonder nadere voorwaarden in het beheerplan worden opgenomen en is vergunningvrij.³ Voor stikstof zie hierboven
Categorie 4a.

Uitbreiding van luchthavens en het vliegverkeer sinds de referentiedatum is niet vergunningvrij en moet apart beoordeeld worden. Categorie 3.

Vaarwegen: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

Binnen het Natura 2000-gebied liggen een aantal drukke vaarroutes (de Westelijke Drecht, de 's-Gravelandse Vaart, het Hilversums kanaal). Het gebruik van deze vaarwegen dateert van voor de referentiedatum. Op deze route komt habitat H3150 (Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden) voor. Varen kan tot directe en indirecte (door vertroebeling) aantasting van deze vegetatie leiden. De effecten van varen op habitattypen zijn beschreven onder paragraaf 1.2.4.

Van de watergebonden soorten kunnen vissen en de gestreepte waterroofkever in de betreffende vaarwegen voorkomen (Provincie Noord-Holland, 2019). Het gebruik van deze vaarwegen leidt echter niet tot directe aantasting van de leefgebieden van deze soorten. Significante negatieve effecten op deze soorten in dit kader zijn derhalve uit te sluiten.

Het (recreatief) gebruik van deze vaarwegen leidt tot mogelijke effecten van verstoring door geluid, licht en beweging op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. De leefgebieden van verstoringsevoelige soorten liggen echter buiten het effectbereik van deze vaarwegen (zie kader 1). Dit geldt ook voor broedvogels waarvan de aantallen onder hun instandhoudingsdoelstelling liggen en/of negatieve trend in aantalsontwikkeling laten zien (roerdomp, woudaapje, purperreiger, porseleinhoen, zwarte stern en de grote karekiet). Deze soorten komen niet voor in het deelgebied waar de betreffende vaarwegen zich bevinden (Provincie Noord-Holland, 2019).

³ In de praktijk wordt volgens waarnemers regelmatig lager gevlogen dan 150m, maar dit is niet toegestaan, dus onderdeel van handhaving en geen onderdeel van toetsing.

Niet-elektrische gemotoriseerde vaarbewegingen kunnen zorgen voor stikstofdepositie op de Oostelijke Vechtplassen. Dit heeft zijn weerslag op de kwaliteit van de aanwezige stikstofgevoelige habitats op de referentiedatum en in de huidige situatie. Om effecten van stikstofdepositie tegen te gaan worden natuurherstelmaatregelen getroffen (zie paragraaf 1.5 en 4.2).

Het gebruik van deze vaarwegen kan dan ook zonder nadere voorwaarden in het beheerplan worden opgenomen en is dan vergunningvrij. Categorie 4a.

De aanleg of het in gebruik nemen van nieuwe vaarwegen of uitbreiding van de capaciteit van bestaande vaarwegen is niet vergunningvrij en moet apart beoordeeld worden Categorie 3.

		Kans op significante negatieve effecten op de IHD als gevolg van:	
		fysieke aantasting	externe werking
Habitattypen	Wegen Spoorwegen Vliegverkeer	Geen: activiteiten buiten habitattypen	Geen
Habitattypen	Vaarwegen	Geen: effecten op H3150 vormen geen knelpunt voor het behalen van de IHD	Geen: vertroebeling->effecten op H3150 vormen geen knelpunt voor het behalen van de IHD
Habitatsoorten	Wegen Spoorwegen Vliegverkeer	Geen: activiteiten buiten leefgebieden	Geen: leefgebieden buiten verstoringafstand
Habitatsoorten	Vaarwegen	Geen: activiteiten leidt niet tot fysieke aantasting van leefgebieden	Geen: leefgebieden buiten verstoringafstand
Niet-broedvogels Broedvogels	Wegen Spoorwegen Vliegverkeer Vaarwegen	Geen: activiteiten buiten leefgebieden	Geen: leefgebieden buiten verstoringafstand

2.3 Landbouw en visserij

Gebruik bestrijdingsmiddelen: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Bij de agrarische bedrijfsvoering wordt gebruik gemaakt van chemische bestrijdingsmiddelen (biociden en gewasbeschermingsmiddelen). Deze kunnen leiden tot mogelijke effecten van verontreiniging door verwaaiing en/of uitspoeling naar het oppervlaktewater. Het toedienen van deze middelen wordt conform de hiervoor geldende wetelijke regels uitgevoerd (Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden en Lozingenbesluit Open Teelt en Veehouderij (2000) die per 1 januari 2013 is opgenomen in het Activiteitenbesluit). Deze regels zijn er onder andere op gericht de verspreiding van deze stoffen naar de lucht, bodem en het grond- en oppervlaktewater zoveel mogelijk te beperken.

De toepassing van bestrijdingsmiddelen vond al ruim voor de referentiedatum plaats. Sinds de invoering van het Lozingenbesluit Open Teelt en Veehouderij (sinds 2013 opgenomen in het Activiteitenbesluit) zijn de regels ten aanzien van het gebruik van deze middelen strenger geworden en erop gericht de verspreiding van bestrijdingsmiddelen naar onder de omgeving te beperken, waardoor het niet te verwachten is dat de eventuele verspreiding in dit gebied is toegenomen sinds de referentiedatum⁴. Wel is het zo dat de bestrijdingsmiddelen kunnen accumuleren in de bodem of het oppervlaktewater. Er zijn echter op dit moment geen aanwijzingen dat eventueel gesignaleerde negatieve trends in populaties van habitatrichtlijnsoorten, broedvogels en niet-broedvogels het gevolg zijn van het gebruik van bestrijdingsmiddelen⁵. Als gevolg van de aankoop van gronden voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN) zal overigens het areaal aan landbouwgrond de komende jaren verder afnemen en hiermee naar verwachting ook het totale gebruik van bestrijdingsmiddelen in het Natura 2000-gebied. Bij de omvorming van landbouwgrond naar natuurgrond wordt een verbod op het gebruik van pesticiden in contracten (KV's= Kwalitatieve Verplichtingen) met de grondeigenaren opgenomen.

4 Voor open teelten werd geconstateerd dat er in de periode 1998-2010 een reductie in de milieubelasting van 87% is bereikt voor open teelten, vooral als gevolg van een vermindering in driftmissie door de invoering van het Lozingenbesluit Open Teelt en Veehouderij (RIVM, 2019).

5 Met name het gebruik van neonicotinoïden wordt in verband gebracht met de achteruitgang van insecten en vogels (RIVM, 2019). Deze middelen zijn in het verleden gezien het overheersende grondgebruik in de Oostelijke Vechtplassen (grasland) naar verwachting in beperkte mate gebruikt. Vanaf 2019 is het gebruik van deze gewasbeschermingsmiddelen verboden (met uitzondering van kassen)

Het gebruik van door het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) toegestane bestrijdingsmiddelen wordt vergunningvrij in het beheerplan opgenomen.
Categorie 4a

Houden en verzorgen van dieren: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Het houden en verzorgen van dieren betreft voornamelijk activiteiten op boerderijen (erven) die geëxclaveerd zijn en die zich hiermee buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen bevinden. Deze activiteiten kunnen tot effecten van verstoring door licht, geluid en beweging leiden. Effecten zijn echter beperkt doordat deze activiteiten een relatief kleine invloedzone hebben en tijdelijk van aard zijn. Bovendien liggen de (potentiële) leefgebieden van verstoringsovoelende soorten buiten het effectbereik van deze activiteiten (zie kader 1).

Deze activiteiten kunnen dan ook - voor alle effecten naast stikstof- zonder nadere voorwaarden in het beheerplan worden opgenomen en zijn dan vergunningvrij. Categorie 4a.

Bij het houden van dieren wordt ook stikstof uitgestoten in de vorm van ammoniak uit mest. Het Rijk werkt aan een plan van aanpak voor de legalisatie van stallen met een relevante stikstofdepositie die vielen onder een voormalige (PAS) vrijstelling of zijn gerealiseerd tussen referentiedata en inwerkingtreding van het PAS (interimmers).

De aanleg van nieuwe stallen of het vergroten van de stalcapaciteit dient per project beoordeeld te worden en is vergunningplichtig als dit significante gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied (categorie 3).

Beweiding en bemesting: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

In de PAS-uitspraak (ECLI:NL:RVS:2019:1604) van 29 mei 2019 heeft de Raad van State vastgesteld dat de categorale vrijstelling van de vergunningplicht voor beweiden en bemesten in strijd is met de Habitatrichtlijn. Uit diverse uitspraken van rechtbanken blijkt dat voor beweiden niet zonder meer naar stalvergunning verwezen kan worden. Indien het om percelen nabij N2000 gaat moet aangetoond worden dat er geen toename van depositie is ten opzichte van de referentiedatum (datum waarop het gebied als Natura 2000 is aangewezen). Voor beweiden en bemesten is een Wnb-vergunning nodig als blijkt dat de uit deze activiteiten voortkomende stikstof leidt tot significant negatieve effecten op overbelaste stikstofgevoelige habitattypen of leefgebieden van soorten in het Natura 2000-gebied (categorie 3).

Voor beweiden van landbouwgrond is er geen vergunningplicht als dit gebruik al legaal aanwezig was op de referentiedatum, het gebruik van de grond sinds die datum niet wezenlijk is gewijzigd en sinds die datum de stikstofdepositie op het Natura 2000-gebied vanuit de betreffende landbouwgrond niet is toegenomen (categorie 4a). Voor bemesten van landbouwgrond die niet hydrologisch verbonden is met de Oostelijke Vechtplassen is er geen vergunningplicht.

Door bemesting van landbouwgronden komen fosfaat en nitraat in het grond- en oppervlaktewater terecht. Bemesting kan zo, afhankelijk van de richting van grond- en oppervlaktewaterstromen, effect hebben op het Natura 2000-gebied.

Alle habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen, hebben baat bij een goede waterkwaliteit en lage nutriëntenconcentraties. De externe nutriëntenbelasting wordt onder andere veroorzaakt door uit- en afspoeling vanuit landbouwgronden, kwelwater en inlaatwater. De bemesting van landbouwgronden wordt gereguleerd door middel van de meststoffenwetgeving. De belasting van het oppervlaktewatersysteem met stikstof en fosfaat is echter veelal te hoog om de instandhoudingsdoelen van habitattypen te kunnen behalen.

De belasting vanuit de landbouwgronden wordt veroorzaakt door bemesting uit het verleden (nalevering) én door de huidige bemesting. Een reductie van de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater is nodig om de instandhoudingsdoelen voor habitattypen te realiseren. In dit beheerplan (hoofdstuk 4) zijn een groot aantal maatregelen opgenomen om de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewatersysteem te verminderen en de aanvoer van water van de gewenste waterkwaliteit voor de habitattypen te realiseren. Het betreft onder andere maatregelen die erop gericht zijn de landbouwkundige belasting van het oppervlaktewater te verminderen en het door landbouw belast water om te leiden. Daarnaast wordt in het kader van de realisatie van het NNN landbouw omgevormd naar natuur hetgeen eveneens leidt tot een afname van de landbouwkundige belasting.

Met de uitvoering van de maatregelen in hoofdstuk 4 vermindert de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater vanuit bemesting. Voor het bemesten van landbouwgrond die hydrologisch is verbonden met de Oostelijke Vechtplassen geldt dan ook dat het gebruik dat is gestart voor de referentiedatum vergunningvrij kan worden voortgezet onder de voorwaarde dat de maatregelen uit hoofdstuk 4 worden uitgevoerd. Categorie 4b.

Wanneer het gebruik van de landbouwgrond sinds de referentiedatum wel wezenlijk is gewijzigd en de ammoniakemissie ten opzichte van de referentiedatum is toegenomen is een Wnb-vergunning nodig. Ook voor het bemesten van landbouwgronden die pas na de referentiedatum in gebruik zijn genomen is een vergunning nodig (categorie 3).

Berekening en overige kleine wateronttrekkingen:

betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Berekening en overige kleine wateronttrekkingen in het kader van agrarisch gebruik kunnen een verdrogend effect hebben. Deze onttrekkingen zijn gereguleerd via de Waterwinwet- en regelgeving. De onttrekkingen voor de landbouw hebben alleen een meldingsplicht, ze zijn te klein voor een vergunningprocedure (drempelwaarde voor Noord-Holland <12.000m³/jaar). De glastuinbouw wordt gekenmerkt door een grote waterbehoefte. Omdat in het grootste deel van deze waterbehoefte wordt voorzien door het opvangen en opslaan van overtollige regenwater wordt hiervoor geen grondwater onttrokken.

Het aantal kleine onttrekkingen is beperkt. Individueel zijn dergelijke activiteiten zo kleinschalig dat een negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied waarschijnlijk niet aan de orde zijn. Er hebben evenmin relevante wijzigingen in het agrarisch grondgebruik plaatsgevonden. De aanwezige kleine onttrekkingen kunnen daarom in het beheerplan worden opgenomen en zijn dan vergunningsvrij. Omdat het aantal kleine onttrekkingen niet gereguleerd is, wordt monitoring aanbevolen van de grondwaterstanden in het Natura 2000-gebied evenals van het aantal meldingen van onttrekkingen. Categorie 4a

Nieuwe onttrekkingen of een toename van de onttrekkingshoeveelheden van bestaande kleine onttrekkingen vallen per definitie niet onder bestaand gebruik en zijn alleen vergunningvrij indien relevante effecten hiervan op de grondwaterstand en Natura 2000 kunnen worden uitgesloten. Toetsing aan de Wet natuurbescherming is hiervoor dus nodig. Voor nieuwe onttrekkingen c.q. uitbreiding van bestaande onttrekkingen geldt categorie 3.

Grond/gewasbewerking: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Grond- en gewasbewerking vindt plaats op agrarische gronden (in de Oostelijke Vechtplassen voornamelijk graslanden). Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het scheuren van graslanden, onderhoudswerkzaamheden voor het beweiden van dieren, maaien, hooien, oogsten e.d. Deze activiteiten veroorzaken effecten van verstoring door het gebruik van machines, met name in het voor- en najaar. De (potentiële) leefgebieden van verstoringsovoelende soorten liggen buiten het effectbereik van verstoring door deze activiteiten (zie kader 1). Als gevolg van de aankoop van gronden voor de NNN zal het areaal aan landbouwgrond overigens afnemen en hiermee ook de invloed van grond- en gewasbewerking. Voor Natura 2000 gebieden geldt sinds 2015 een scheurverbod voor grasland, scheuren is dan ook niet toegestaan binnen het Natura 2000 gebied de Oostelijke Vechtplassen.

Grond- en gewasbewerkingsactiviteiten kunnen, uitgezonderd het scheuren van grasland, zonder nadere voorwaarden in het beheerplan worden opgenomen en zijn dan vergunningvrij. Scheuren is verboden binnen het Natura 2000 gebied.

Categorie 4a, (met uitzondering van grasland scheuren want hiervoor geldt een verbod)

Onderhoud erfbeplanting: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

De landgebruikers en eigenaren zijn verantwoordelijk voor het onderhouden van de perceelsloten en erfbeplanting. Erfbeplanting ligt buiten de voor het gebied aangewezen habitattypen en vormt geen essentieel leefgebied voor de voor het gebied aangewezen soorten. Significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstelling van de aangewezen habitattypen en soorten in dit kader zijn derhalve uit te sluiten en onderhoud van erfbeplanting, zoals dat nu plaats vindt, kan zonder specifieke voorwaarden vergunningvrij worden opgenomen. Categorie 4a.

Transport naar en van bedrijven betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Toetsing van deze activiteit heeft plaats gevonden in paragraaf 2.2 Verkeer.

Beroepsvisserij: activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

In het gebied wordt door twee beroepsvissers extensief gevestigd op baars en snoekbaars en op paling. Jonge individuen van paling worden eerst in het gebied uitgezet, zodat ze kunnen opgroeien voordat ze weer worden opgevestigd. Van de voor het Natura 2000-gebied aangewezen soorten kunnen o.a. de purperreiger en de aalscholver op de betreffende vissen foerageren. Omdat paling een toegevoegde voedselbron voor deze soorten is, is er geen sprake van verminderd voedselaanbod voor deze soorten. Voor de overige vissoorten is het aantal gevangen individuen gezien het extensief gebruik verwaarloosbaar op het totale visbestand⁶ en zijn significante effecten op de voedselvoorziening voor kwalificerende visetende vogels uit te sluiten.

De beroepsvisserij kan tot verstoring door vooral beweging en geluid leiden. Deze verstoring is echter heel beperkt omdat deze activiteiten (waaronder het vestigen en leeghalen van fuiken) een kleine beïnvloedingszone hebben en kortdurend en beperkt tot een aantal locaties zijn op enig moment. Deze activiteiten hebben daardoor geen negatieve significante effecten op de verstoringgevoelige soorten.

De huidige beroepsvisserij kan dus zonder nadere voorwaarden als bestaand gebruik vergunningvrij zonder voorwaarden in het beheerplan worden opgenomen.

Categorie 4a.

	Activiteit	Significante negatieve effecten op de IHD als gevolg van:	
		directe effecten	externe werking
Habitattypen Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Gebruik bestrijdingsmiddelen Bemesting Beregening en overige kleine wateronttrekkingen	Geen: activiteiten buiten habitattypen en leefgebieden van soorten	Significante effecten niet uit te sluiten, nader onderzoek gewenst
Habitatsoorten Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Grond/gewasbewerking Onderhoud watergangen (buiten percelen met natuurbeheer) en erfbeplanting Houden en verzorgen van dieren Visserij	Geen: activiteiten leiden niet tot directe effecten op bestaande leefgebieden en habitattypen	Geen: leefgebieden bevinden zich buiten het beïnvloedingsgebied

⁶ Het visbestand betreft vele duizenden vissen, zie o.a. Laak et al, 1997. Het aantal gevangen vissen is beperkt tot maximaal enkele honderden vissen per jaar.

2.4 Recreatie

Uitlaten van honden: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Het uitlaten van honden is alleen toegestaan in niet-kwetsbare gebieden. Hoewel de aanwezigheid van honden verstorend kan werken op vogels, worden honden uitgelaten op wegen en paden in niet-kwetsbare gebieden. Het gebruik van de betreffende wegen en paden voor onder andere hondenuitlaat dateert al van voor de referentiedatum en is voor zover bekend niet wezenlijk toegenomen. De leefgebieden van aangewezen vogels liggen buiten het effectbereik van deze wegen en paden dan wel soorten hebben zich hieraan aangepast. Er zijn geen aanwijzingen dat het uitlaten van honden tot knelpunten leidt met betrekking tot het behalen van de instandhoudingsdoelen. Het uitlaten van honden kan dan ook zonder nadere voorwaarden worden opgenomen in het beheerplan. Categorie 4a

De uitstoot van ammoniak door de ontlasting van honden vond reeds plaats voor de referentiedatum en wordt daarom geclassificeerd als huidig gebruik.

Recreatie over wandel- of fietspaden en paardrijden: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

De betreffende activiteiten vinden plaats op de daarvoor bestemde verharde en onverharde wegen en paden. De wandelpaden, fietspaden en ruiterrouters zijn aanwezig rondom en in het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. De betreffende paden maken geen deel uit van de kwalificerende habitats en leefgebieden. Dit betekent dat er geen sprake is van aantasting van de kwaliteit van habitats en leefgebieden door betreding. Hoewel betreding buiten de daarvoor bestemde paden kan optreden en kan leiden tot aantasting van de habitatkwaliteit maakt dit geen deel uit van de toetsing, omdat dit in beginsel niet is toegestaan. Voor verstoringsevoelige soorten waarvoor het gebied is aangewezen, kunnen wandelen, fietsen en paardrijden verstorend zijn. Bij de vogelkijkhutten zijn maatregelen getroffen om verstoring te voorkomen. Het gebruik van de betreffende wegen en paden dateert echter al van voor de referentiedatum en is voor zover bekend niet wezenlijk toegenomen. De leefgebieden van aangewezen vogels liggen hiermee buiten het effectbereik van deze wegen en paden dan wel soorten hebben zich hieraan aangepast (zie kader 1). De betreffende activiteiten kunnen dan ook zonder nadere voorwaarden worden opgenomen in het beheerplan. Categorie 4a.

De uitstoot van ammoniak door de ontlasting van paarden bij recreatief gebruik vond reeds plaats voor de referentiedatum en wordt daarom geclassificeerd als huidig gebruik.

Zwemmen en sportduiken: betreft activiteiten binnen Natura 2000-gebied

Zwemmen is op eigen risico toegestaan in vrij toegankelijke wateren. Op plaatsen waar mag worden gezwommen mag in principe ook gedoken worden.

Zwemmers en duikers hebben geen effecten op de watervegetatie. Er is derhalve geen sprake van significante negatieve effecten van fysieke aantasting of vertroebeling van aquatische habitattypen.

Zwemmen en duiken is in vele plassen in het Natura 2000-gebied toegestaan. De overlap tussen leefgebieden van broedvogels en habitatsoorten en locaties waar mogelijk wordt gezwommen is beperkt. Verstoring zal incidenteel plaatsvinden en hiermee op voorhand niet leiden tot significante effecten. De betreffende activiteiten kunnen dan ook zonder nadere voorwaarden worden opgenomen in het beheerplan. Categorie 4a

Overige waterrecreatie: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

Onder waterrecreatie worden hier de volgende activiteiten beschouwd: gemotoriseerd varen, zeilen, snelvaren, waterskiën, wakeboarden, surfen, kanoën, roeien, suppen, zwemmen en sportduiken. Het gebied waar gemotoriseerd vaarverkeer en zeilboten toegestaan is, is kleiner dan het aantal plassen waar kanoën, roeiboten en suppen toegestaan zijn. Activiteiten zoals snelvaren, waterskiën en wakeboarden zijn beperkt tot de Loosdrechtse Plassen (1e⁷, 2e, 3e en 4e plas en de westzijde van de 5e plas) en alleen toegestaan met een ontheffing (zie voor vaarsnelheden Besluit Motorboten Loosdrecht e.o., 2020). Grootschalige evenementen op het water zijn vergunningplichtig (zie bijlage 5.1) en worden hier niet nader getoetst.

7 1e plas is wel een onderdeel van het Loosdrechtse plassengebied, maar niet van het N2000 gebied Oostelijke Vechtplassen.

Habitattypen

Als gevolg van gemotoriseerde vaarrecreatie kan verstoring of vernietiging van watervegetatie (H3140 Kranswierwateren, H3150 Krabbescheer en fonteinkruiden) plaatsvinden door mechanische schade of/in combinatie met vertroebeling die het gevolg is van opwerveling van bodemmateriaal en/of toename van de algengroei door opwerveling van bodemmateriaal (nalevering). Het negatieve effect van recreatievaart op de vegetatie neemt toe bij een toename van het aantal vaarbewegingen. Hoe smaller en ondieper de watergang, hoe groter het effect. Uit een onderzoek voor een groot aantal Britse, ondiepe kanalen blijkt dat bij meer dan 2.000 vaarbewegingen per jaar de vegetatie tot een diepte van 2 meter sterk in hoeveelheid en soortenrijkdom afneemt en bij meer dan 4.000 vaarbewegingen geheel verdwijnt (ter Heerdt, 2012). De mate waarin schade optreedt is naast de vaarintensiteit ook afhankelijk van de grootte van de schepen en is naast de diepte van wateren ook afhankelijk van de breedte en het bodemtype. Het negatieve effect op de watervegetatie kan sterk toenemen als er veel boten in de zomer langskomen, de grens ligt dan op 300-600 vaarbewegingen per dag. Bij dieptes tussen 2 en 4 meter leiden vaarbewegingen met deze intensiteit niet tot vernietiging van de vegetaties, maar wel tot mogelijk kwaliteitsverlies.

De aangegeven effecten kunnen optreden in wateren waar gevaren mag worden met motorboten en de betreffende habitattypen voorkomen binnen Habitatrichtlijngebied. Dit betreft de Spiegelplas, de Wijde Blik, de Ster (met name de Drecht en 's Gravelandse Vaart) en de Stille Plas (onderdeel van de Loosdrechtse Plassen).

Kwalificerend habitat komt in deze gebieden met name voor langs de randen van de plassen. Omdat de vaarrecreatie in de betreffende plassen zeer gespreid plaatsvindt zal er in de oeverzone van de plassen veelal geen sprake zijn van de bovengenoemde aantallen, waarbij effecten zouden kunnen optreden. Indien er effecten optreden dan zijn deze zeer lokaal en verwaarloosbaar op het totale areaal aan de betreffende habitattypen, waarbij ook nog herstel kan plaatsvinden. In de lijnvormige wateren (Drecht en 's Gravelandse Vaart) is er geen overlap tussen intensieve vaarrecreatie en het voorkomen van kwalificerend habitat (H3140 en H3150). Uit hoofdstuk 3 blijkt ook dat de vaarrecreatie geen knelpunt is voor het behalen van de instandhoudingsdoelen voor aquatische habitattypen. Dit geldt ook voor de habitatrichtlijnsoorten die aan deze vegetaties gebonden zijn.

Categorie 4a.

Broedvogels

Waterrecreatie kan leiden tot verstoring van broedvogels waarvoor het gebied is aangewezen. Uit hoofdstuk 3 blijkt dat waterrecreatie een knelpunt kan zijn voor de volgende broedvogelsoorten: zwarte stern, roerdomp, woudaapje en purperreiger. Voor deze soorten is nader onderzoek gewenst om eventuele knelpunten en noodzaak tot regulering nader in beeld te brengen. Dit spitst zich met name toe op de minder gereguleerde vormen van waterrecreatie zoals kanoën en roeien, die ook in enkele meer afgelegen delen van de plassen zijn toegestaan.

Gemotoriseerd vaarverkeer vindt vrijwel alleen plaats op de grote plassen en vaarten. Deze vorm zorgt voor de meeste geluidsverstoring, maar het riet-/moerasbiotoop voor de meeste relevante broedvogels ligt niet aan deze plassen. Langs de grote plassen waren voornamelijk veel territoria van grote karekiet aanwezig, deze soort kan blijkbaar goed standhouden in gebieden met vaarrecreatie, maar is wel in aantal afgenomen door afname van broedbiotoop. Aan de oostoevers van enkele plassen zijn wel rietoevers aanwezig, namelijk bij de Wijde Blik en de 1e (geen Natura 2000-gebied), 2e en 3e plas. Hier zijn geen territoria bekend van verstoringgevoelige soorten in de periode na aanwijzing. Maatregelen voor deze soorten anders dan grote karekiet worden niet in deze rietoevers genomen. Omdat grote karekiet in het verleden in hoge aantallen aanwezig was langs de plassen wordt ervan uitgegaan dat het gebruik van de plas geen knelpunt was voor de soort.

Routes voor kano of roeiboot lopen echter wel door leefgebieden van moerasvogels, en er kan hierbij op korte afstand langs geschikt broed- of foerageergebied worden gevaren. Met name purperreiger en roerdomp zijn erg gevoelig voor dergelijke verstoring tijdens het foerageren. Zwarte stern kan bij verstoring de broedkolonies verlaten. Varen met kano's en roeiboten kan in Kortenhoeftse plassen West mogelijk geleid hebben tot het niet-vestigen van broedvogels roerdomp en zwarte stern. In het gebied is broedbiotoop aanwezig voor deze soorten nabij de kanoroute, al is het door verbossing ongeschikt geworden voor zwarte stern. Beide soorten zijn gevoelig voor verstoring, met name in de vestigingsfase. Zwarte stern broedt vrij laat, eind mei zijn de meeste paren begonnen met broeden. Op dat moment is het recreatie seizoen al ruim begonnen.

Bij Kortenhoefse Plassen West is verbossing momenteel een knelpunt voor het voorkomen van broedvogels zoals als zwarte stern. Wanneer maatregelen worden genomen die het gebied meer open maken en die voorzien in toename van broedbiotoop kan recreatie een knelpunt worden voor deze soorten. Een mitigerende maatregel kan dan zijn het verder zoneren van de recreatie of een kanoroute te verleggen.

Categorie 4a.

Niet-broedvogels

Niet-broedvogels zijn eveneens zeer gevoelig voor verstoring door waterrecreatie. Er is echter maar een beperkte overlap tussen het recreatievaarseizoen en het gebruik van het gebied door grote aantallen niet-broedvogels. Bepaalde niet-broedvogels (o.a. ganzen) gebruiken de plassen met name om op te rusten of overnachten, waardoor de overlap met het gebruik door de vaarrecreatie nog kleiner is. Dit geldt niet voor smient, die juist overdag op de plassen verblijft, en voor diverse eenden die overdag op de plassen foerageren. De laatste jaren is er wel in toenemende mate overlap tussen het verblijf van wintervogels, die eerder komen en later vertrekken, en recreatief gebruik (langer vaarseizoen) op de plassen. In de huidige situatie is er geen sprake van actuele knelpunten (zie hoofdstuk 3), omdat er voldoende uitwijkmogelijkheden zijn. Voor niet-broedvogels zijn significante effecten dus vooralsnog uit te sluiten.

Categorie 4a.

Sportvisserij: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

Vissen mag alleen plaatsvinden op daarvoor aangewezen wateren en met een geldige vispas in het geval van sportvissen. Daarbij is rekening gehouden met de ligging van kwetsbare habitattypen en leefgebieden van soorten. Dit betekent dat er geen sprake is van aantasting van de (kwaliteit) van habitats en leefgebieden van soorten door betreding/vernietiging. Sportvissers komen enkel op locaties die voor het publiek ontsloten zijn. Hoewel de betreffende activiteiten ook buiten de daarvoor bestemde locaties plaats kunnen vinden en hiermee tot aantasting van de (kwaliteit) van habitats en leefgebieden van soorten kunnen leiden, maakt dit geen deel uit van de toetsing, omdat dit in beginsel niet is toegestaan.

Voor de (vogel)soorten waarvoor het gebied is aangewezen kan sportvisserij verstoring zijn. Dit kan betrekking hebben op soorten die op open water (zwarte stern) of in de aan open water grenzend rietvegetatie (o.a. woudaapje, roerdomp en purperreiger) broeden. Voor andere (vogel)soorten geldt dat ze weinig gevoelig zijn voor verstoring door sportvissers, aangezien het een relatief stille activiteit betreft met weinig beweging. Ook kan het zijn dat er geen sprake is van een overlap tussen hun leefgebieden/broedlocaties en verstoorde locaties in ruimte of tijd.

Voor sportvisserij geldt dat dit veel gebeurt vanuit een boot, vanwege slechte toegankelijkheid van veel oevers. Net als bij overige waterrecreatie geldt hierbij dat effecten enkel te verwachten zijn buiten de grote plassen en vaarten waar gemotoriseerd vaarverkeer is toegestaan. Daarbij geldt dat het in Wijde Blik verboden is zitjes te bouwen langs, aan of op rietland en rietbezoming (Vistandbeheercommissie AGV, 2013). Hiermee worden effecten op de grote karekiet voorkomen.

Ook in de Kortenhoefse Plassen (deelgebied Kortenhoef oost en west) kan buiten het broedseizoen worden gevist (niet tussen 15 maart en 1 juni) (Vistandbeheercommissie AGV, 2013). Varen met kano's en roeiboten kan in Kortenhoefse plassen West mogelijk geleid hebben tot het niet-vestigen van de broedvogels roerdomp en zwarte stern. In het gebied is broedbiotoop aanwezig voor deze soorten nabij de kanoroute, als is het door verbossing ongeschikt geworden voor zwarte stern. Beide soorten zijn gevoelig voor verstoring, met name in de vestigingsfase. Zwarte stern broedt vrij laat, eind mei zijn de meeste paren begonnen met broeden en ze broeden tot in juni.

Bij Kortenhoefse Plassen West is verbossing momenteel een knelpunt voor het voorkomen van broedvogels zoals zwarte stern. Wanneer maatregelen worden genomen die het gebied meer open maken en die voorzien in toename van geschikt broedbiotoop kan recreatie waaronder sportvisserij een knelpunt worden voor deze soorten. Een mitigerende maatregel kan dan zijn het verder zoneren van de mogelijkheden voor recreatie en sportvisserij.

Het oostelijk deel van de Vuntus is een ander moerasgebied dat voor vissers toegankelijk is met roeiboten of kano's. De soorten zwarte stern, woudaapje, roerdomp en purperreiger broeden hier momenteel niet. Wanneer door genomen inrichtingsmaatregelen deze soorten zich vestigen kan sportvisserij een knelpunt worden, waarbij effecten voorkomen kunnen worden door het zoneren van sportvisserij of het tijdelijk afsluiten van het gebied.

Porseleinhoen broedt hier onregelmatig, maar dan doorgaans niet in oeverzones direct aan de vaarroutes maar in ontoegankelijke moerassige terreinen. Voor de (vogel)soorten is er derhalve geen sprake van significante negatieve effecten van verstoring als gevolg van sportvisserij.

Categorie 4a.

Schaatsen en ijszeilen: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

Deze activiteiten vinden plaats op bevroren plassen en petgaten. Als het open water bevroren is wijken overwinterende ganzen, zwanen en eenden uit naar andere wateren in de wijder omgeving die nog open zijn (bijvoorbeeld het IJmeer, Gooimeer). Dit betekent dat er in principe geen interactie is tussen de schaatsactiviteiten en deze vogelsoorten. Plaatselijk blijven er mogelijk vogels achter in wakken of op plekken die niet dichtvriezen. In de omgeving van deze wakken wordt in principe niet geschaatst. Deze activiteit kan aldus zonder voorwaarden vergunningvrij in het beheerplan worden opgenomen.

Categorie 4a.

Vliegen betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Recreatie vluchten vinden plaats vanaf het vliegveld Hilversum. Toetsing van deze activiteit heeft plaats gevonden in paragraaf 2.2. Verkeer

Gebruik verblijfsaccommodatie, ligplaatsen en recreatie voorzieningen: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Verblijfsaccommodaties, ligplaatsen en recreatievoorzieningen zijn veelal geëxclaveerd. Recreatievoorzieningen zijn bijvoorbeeld aanlegplaatsen, lig- en speelweiden, speelplaatsen. Verblijfsaccommodaties, ligplaatsen en recreatievoorzieningen liggen buiten het Natura2000-gebied of bevinden zich niet in kwalificerend habitat. Er zijn in dit kader geen ecologisch relevante effecten op de kwalificerende habitattypen. De (potentiële) leefgebieden van de verstoringgevoelige soorten bevinden zich buiten de verstoringafstanden van de genoemde voorzieningen (zie kader 1). In dit kader is er geen sprake van significante negatieve effecten van het betreffende gebruik op de voor het Natura 2000-gebied aangewezen habitats en soorten en kan dit gebruik zonder nadere voorwaarden vergunningvrij in het beheerplan worden opgenomen.

Categorie 4a.

	Activiteit	Mogelijke significante negatieve effecten op de IHD als gevolg van:	
		fysieke aantasting	externe werking
Habitattypen Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Recreatie over wandel- of fietspaden en paardrijden	Geen: activiteiten buiten habitattypen en leefgebieden	Geen: leefgebieden buiten verstoringafstand
Habitattypen Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Zwemmen en sportduiken	Geen: activiteiten leiden niet tot significante aantasting van habitattypen en leefgebieden	Op zwarte stern, purperreiger, woudaapje roerdomp en porseleinhoen zijn significante effecten van verstoring niet op voorhand uit te sluiten Voor andere soorten geen: leefgebieden buiten verstoringafstand
Habitattypen Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Overige waterrecreatie	Geen: activiteiten leiden niet tot significante aantasting van habitattypen en leefgebieden	Op zwarte stern, purperreiger, woudaapje en roerdomp zijn significante effecten van verstoring niet op voorhand uit te sluiten Voor andere soorten geen: leefgebieden buiten verstoringafstand of recreatie geen knelpunt om de IHD te behalen
	Sportvisserij	Geen: activiteiten buiten habitattypen en leefgebieden	Op zwarte stern, purperreiger, roerdomp, woudaapje zijn significante effecten van verstoring niet op voorhand uit te sluiten Voor andere soorten geen: leefgebieden buiten verstoringafstand
	Schaatsen en ijszeilen	Geen: activiteiten leiden niet tot significante aantasting van habitattypen en leefgebieden	Geen: verblijfplaatsen buiten verstoringgebied
	Gebruik verblijfsaccommodatie, ligplaatsen en recreatie voorzieningen	Geen: activiteiten buiten habitattypen en leefgebieden	Geen: leefgebieden buiten verstoringafstand

2.5 Waterbeheer

Huidige peilbeheer

Het waterbeheer wordt op basis van watergebiedsplannen en vastgestelde vigerende peilbesluiten uitgevoerd. De huidige peilbesluiten zijn vastgesteld door GS en zijn onherroepelijk. Bij het vaststellen van de huidige peilbesluiten heeft een afstemming met (onder andere) de natuurfunctie plaatsgevonden en moet een toetsing aan de instandhoudingsdoelen hebben plaatsgevonden. Daarom zijn significante effecten op instandhoudingsdoelen uitgesloten. Het huidige peilbeheer kan daarom zonder nadere voorwaarden vergunningvrij worden opgenomen. Categorie 4a

Nieuwe peilbesluiten moeten afgestemd zijn op gebiedsfuncties en ecologische vereisten van habitattypen. Een toetsing van nieuwe peilbesluiten aan N2000 doelen moet plaatsvinden teneinde significante effecten te voorkomen. Deze toetsing vindt plaats in het kader van vergunningverlening en wordt daarom niet vergunningvrij opgenomen in het beheerplan.

Inlaten en defosfateren van inlaatwater: betreft activiteit buiten het Natura 2000-gebied

Om verdroging van het systeem tegen te gaan wordt water vanuit de Vecht, het Amsterdam Rijnkanaal en het IJmeer (aanvoer via de 's Gravelandse vaart en Spiegelplas) ingelaten. Het inlaatwater uit het Amsterdam-Rijnkanaal wordt ter hoogte van Nieuwersluis onder andere ten behoeve van de Loosdrechtse plassen gedefosfateerd om de fosfaatbelasting te beperken en zodoende een goede waterkwaliteit te waarborgen. Sinds 2018 wordt ook het surplus uit de Bethunepolder gedefosfateerd en uiteindelijk uitgeslagen op de Loosdrechtse Plassen (ten behoeve van het peilbeheer in de Loosdrechtse plassen).

Het inlaten en defosfateren van inlaatwater heeft geen verstorende effecten of andere effecten op soorten of habitattypen en kan daarom zonder nadere voorwaarden vergunningvrij worden opgenomen. Categorie 4a

Onderhoud waterhuishoudkundige werken: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Onderhoud van waterhuishoudkundige werken betreft onder andere het periodiek maaien van waterkeringen en toetsen in hoeverre de keringen voldoen aan vigerende (veiligheids-)normen (onder andere door middel van grondboringen). Ook werkzaamheden zoals het dichten van scheuren en het herstellen van oeverafkalving zijn onderdeel daarvan. Deze activiteiten geven mogelijk een tijdelijke verstoring aan watervogels en rietvogels in nabijgelegen rietvelden. Door rekening te houden met kwetsbare locaties en perioden van vogels worden significante effecten van verstoring voorkomen. Deze kleinschalige onderhoudsactiviteiten kunnen vergunningvrij in het beheerplan worden opgenomen onder de voorwaarde dat bij de uitvoering rekening wordt gehouden met kwetsbare locaties en perioden van vogels en effecten op aangewezen soorten worden voorkomen. Categorie 4b.

Onderhoud, schonen en kleinschalig baggeren van oppervlaktewateren: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

De hoofdwatgangen worden regelmatig gemaaid en periodiek gebaggerd om ze open te houden voor vaartuigen en om de functie voor waterberging en waterafvoer in stand te houden. Lokaal geeft dit een negatief effect, omdat de waterplanten worden verwijderd en het doorzicht voor een korte periode vermindert. Omdat na het baggeren de waterplanten kunnen terugkeren en baggeren noodzakelijk is voor het behoud van waterplanten op de lange termijn, is er geen sprake van een knelpunt. Er is ook geen knelpunt op de (leefgebieden) van habitatsoorten, zoals de kleine en grote modderkruiper, de rivierdonderpad, de bittervoorn en de gestreepte waterroofkever omdat deze zich niet in intensief onderhouden oppervlaktewateren bevinden dan wel zich dankzij of ondanks het onderhoud kunnen handhaven. Uit hoofdstuk 3 blijkt bovendien niet dat het onderhoud van oppervlaktewateren het behalen van de instandhoudingsdoelen in de weg staat.

Bij kleinschalig schonen wordt het maaisel op de oevers geplaatst. Dit kan tot verruiging leiden. Wanneer ter plaatse van kwalificerende habitattypen het maaisel niet op de kant wordt gezet, worden deze effecten voorkomen.

Door rekening te houden met de locatie van kwalificerende habitattypen en leefgebied van soorten en met kwetsbare perioden van soorten en door de werkzaamheden uit te voeren in afstemming met de terreinbeheerder worden significante effecten van verstoring voorkomen. Daarbij moet tevens worden toegezien dat slootbagger of schoningsmateriaal niet op kwalificerend habitat en/of leefgebied van soorten

wordt gedeponeerd. Voor zeggekorfslak gaat het om grote zeggevegetaties (moeraszegge, oeverzegge, pluimzegge). Ook het klepelen van schoningsmateriaal op een oever die bestaat uit grote zeggevegetaties (potentieel leefgebied van de zeggekorfslak) moet worden voorkomen. Bij het maaien van grote zeggevegetaties moet het materiaal gedurende enkele weken blijven liggen en daarna pas worden afgevoerd.

Bij het baggeren en herprofilen kan gewerkt worden in leefgebied van noordse woelmuis. Om significant negatieve effecten op het leefgebied van noordse woelmuis te voorkomen dient de volgende maatregelen getroffen te worden: 1) controleer of gewerkt wordt in leefgebied van noordse woelmuis en deponeer geen materiaal op het leefgebied van Noordse woelmuis. 2) voer in leefgebied van noordse woelmuis een cyclisch gefaseerd beheer uit in rietvegetaties en trilveen- en natte (schraal)graslandvegetaties (zie ook paragraaf 4.4.2). Hierbij blijft 20% van de vegetatie twee jaar overstaan. Hiermee wordt bereikt dat er altijd minimaal één jaar oude ongemaaide delen zijn met voldoende dekking voor de noordse woelmuis en bovendien dat het riet niet vervuigd. Uitgangspunt dat de ongemaaide delen met elkaar in verbinding blijven staan, zodat de dieren (noordse woelmuis) zich gemakkelijk kunnen verplaatsen.

De activiteiten in het kader van regulier onderhoud, schonen en kleinschalig baggeren van oppervlaktewateren kunnen vergunningsvrij in het beheerplan worden opgenomen onder de voorwaarde dat effecten op aangewezen habitattypen/soorten (waaronder noordse woelmuis, zeggekorfslak) op bovenstaande wijze worden voorkomen. Dat geldt voor zowel het uitvoeren van de werkzaamheden als het afvoeren van maaisel en het deponeren van bagger en schoningsmateriaal op de oever.

Categorie 4b.

Het grootschalig en periodiek baggeren van de plassen in het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen wordt gezien als een incidentele ingreep die varieert in aard, omvang, locatie en/of tijdstip. Deze kan daarom niet vergunningvrij worden opgenomen (zie tekstkader 1 in hoofdstuk 5 van de hoofdtekst). Hetzelfde geldt voor het uitvoeren van achterstallig baggeronderhoud. Deze activiteiten zijn alleen vergunningvrij indien relevante effecten hiervan op Natura 2000 kunnen worden uitgesloten. Toetsing aan de Wet natuurbescherming is hiervoor dus nodig. Categorie 3.

Monitoring en ecologisch onderzoek: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

De activiteiten in het kader van monitoring en onderzoek kunnen leiden tot aantasting van de vegetatie (habitats en leefgebieden van soorten) en verstoring van soorten. Dit vindt echter slechts lokaal en incidenteel plaats.

Door rekening te houden met de locaties van kwalificerende habitattypen en leefgebied van soorten en met kwetsbare perioden van soorten en door de werkzaamheden uit te voeren in afstemming met de terreinbeheerder worden significante effecten van verstoring voorkomen. Deze activiteiten kunnen dan ook onder deze voorwaarden vergunningvrij in het beheerplan worden opgenomen.

Categorie 4b.

	Activiteit	Significante negatieve effecten op de IHD als gevolg van:	
		directe effecten	externe werking
Habitattypen Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Inlaten en uitmalen van water t.b.v. peilbeheer	Geen: leidt niet tot fysieke aantasting van leefgebieden en habitattypen	Geen: vermesting wordt beperkt door defosfateren van de inlaat water
Habitatsoorten Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Onderhoud waterhuishoudkundige werken Onderhoud, schonen en baggeren van oppervlaktewateren Monitoring en ecologisch onderzoek	Geen: activiteiten leiden niet tot directe effecten op bestaande leefgebieden en habitattypen	Geen: verstoring is tijdelijk en vindt plaats buiten gevoelige perioden

2.6 Waterwinning

Oppervlaktewaterwinning: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

Ten behoeve van het op peil houden van de waterstand in de Bethunepolder volgens het peilbesluit, wordt kwelwater uitgemalen en uiteindelijk grotendeels gebruikt ten bate van de drinkwatervoorziening van de gemeente Amsterdam en omstreken. De peilen zijn vastgelegd in een peilbesluit (Watergebiedsplan Bethunepolder; Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, 2012) en zijn afgestemd op de natuurdoelen van het gebied. Significante negatieve effecten van peilbeheer zijn derhalve uit te sluiten. Bemalen van het water voor de Bethunepolder kan daarom zonder nadere voorwaarden vergunningvrij in het beheerplan worden opgenomen. Categorie 4a

Grondwaterwinning: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

De provincies Noord-Holland en Utrecht zijn vergunningverlener voor grondwaterwinningen ten behoeve van drinkwater. Voor de beschrijving en toetsing van het huidige gebruik wordt uitgegaan van de onttrokken hoeveelheid (zie tabel 2.10, bijlage 5.1).

In Noord-Holland is de vergunde onttrekkingshoeveelheid van de waterwinlocaties Laren en Laarderhoogt in Het Gooi teruggebracht en dit heeft geleid tot een afname van de onttrokken hoeveelheden drinkwater. Voor de winning Loosdrecht geldt dat de winning sinds een aantal jaren is teruggebracht naar ongeveer 2,2 miljoen m³/jaar (concept Regionaal Waterprogramma, vastgesteld in GS Noord-Holland op 17 november 2020). Voor de winning Groenekan geldt dat vanaf 2000 de onttrokken hoeveelheden veelal lager zijn in de periode voor 2000 (Gebiedsdossier Groenekan, Vergouwen et al, 2011).

De reducties in de onttrekkingshoeveelheden zijn doorgevoerd op basis van diverse onderzoeken waarbij onder andere een afweging heeft plaatsgevonden tussen drinkwaterwinning en natuur (waaronder Goed Water Centraal, Grondwaterbeheer Midden Nederland, Mer Vervangende Productiecapaciteit e.a.). De reducties hebben dan ook (mede) tot doel gehad de effecten van grondwateronttrekkingen op grondwaterafhankelijke natuur te verminderen door stijging van de freatische grondwaterstand en/of toename van de kwel ten behoeve van grondwaterafhankelijke natuur. In de onderzoeken zijn (met uitzondering van de grondwaterwinning Loosdrecht (Leeuwis, 2017) de Natura 2000 doelen niet expliciet meegenomen in de beoordeling omdat de onderzoeken veelal dateren van voor of rond de referentiedatum (2000).

Rekening houdend met na-ijlingseffecten van de reducties gaan we er echter vanuit dat de hydrologische effecten van de reducties die na de referentiedatum (2000) hebben plaatsgevonden plaatselijk hebben geleid tot een stijging van freatische grondwaterstand en/of een toename van de kwel. Dit heeft mogelijk plaatselijk een positief effect op grondwaterafhankelijke habitattypen gehad ten opzichte van de referentiesituatie.

De bestaande drinkwaterwinningen (met huidig onttrokken hoeveelheden) (zie tabel 2.10 in bijlage 5.1) worden dan ook vergunningvrij in het beheerplan opgenomen.

Categorie 4a

2.7 Natuurbeheer en -monitoring

Maatregelen in het kader van natuurbeheer: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

De terreinbeheerder voert natuurbeheer uit specifiek afgestemd op behoud en ontwikkeling van natuurwaarden.

Het periodieke beheer, zoals begrazen, maaien, verwijderen van boomopslag, bestrijding van invasieve exoten en ander kleinschalig periodiek beheer is gericht op het in stand houden dan wel verbeteren van de kwaliteit van de habitats c.q. leefgebied van soorten waarvoor het gebied is aangewezen en van de overige natuurkwaliteiten. In het kader van de Wet natuurbescherming zijn deze activiteiten vergunningvrij.

Categorie 4a.

Monitoring en onderzoek: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

De activiteiten in het kader van monitoring en onderzoek naar soorten en waterkwaliteit kunnen leiden tot aantasting van de vegetatie (habitats en leefgebieden van soorten) en verstoring van soorten. Dit vindt slechts lokaal en incidenteel plaats. Het onderzoek ten behoeve van natuurbeheer draagt bij aan de verbetering van de kwaliteit van habitats en leefgebieden van soorten. Door rekening te houden met kwetsbare locaties van habitats, met leefgebied van soorten en met kwetsbare perioden van soorten worden significante effecten van verstoring voorkomen. Deze activiteiten kunnen worden opgenomen in het beheerplan indien deze door of onder toezicht van terreinbeheerder worden uitgevoerd en zijn dan vergunningvrij.

Categorie 4b.

	Activiteit	Significante negatieve effecten op de IHD als gevolg van:	
		directe effecten	externe werking
Habitattypen Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Maatregelen in het kader van natuurbeheer Monitoring en ecologisch onderzoek	Geen: maatregelen gericht op instandhoudingsdoel dan wel zeer lokaal, tijdelijk en buiten gevoelige perioden	Geen

2.8 Overige activiteiten

Faunabeheer en schadebestrijding: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

Het faunabeheer binnen het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen werd en wordt uitgevoerd op basis van de door Gedeputeerde Staten goedgekeurde faunabeheerplannen (Faunabeheerplan Algemene Soorten 2017-2023, Faunabeheerplan Ganzen Noord-Holland 2021-2024; Faunabeheerplan Provincie Utrecht 2019-2025) opgesteld en vastgesteld door de FBE's van Noord-Holland respectievelijk Utrecht. Op basis van deze faunabeheer-plannen zijn aan de FBE's ontheffingen afgegeven. Tevens wordt er door grondgebruikers gebruik gemaakt van de geldende landelijke en provinciale vrijstellingen. Voor Nijlgans is een opdracht afgegeven om de populatie te beperken.

Noord-Holland**Ganzen**

In een Passende Beoordeling (Adviesbureau E.C.O. Logisch, 2021; bijlage 5.3) is gebleken dat de volgende maatregelen die worden uitgevoerd in het kader van het gecoördineerd beheer (Faunabeheerplan ganzen 2021-2024) onder de in de Passende Beoordeling genoemde voorwaarden (Adviesbureau E.C.O. Logisch, 2021; bijlage 5.3) vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd voor het beheer van de brandgans, Canadese gans (zowel groot als klein), grauwe gans en Nijlgans:

Maatregel	Periode	Restricties	soort
Koppel- en voorjaarsafschot	1 februari t/m 30 april	1 voor zonsopkomst tot 1 uur na zonsondergang	1,2,3,4
Nazomer afschot	1 augustus t/m 30 september	1 voor zonsopkomst tot 1 uur na zonsondergang	2,3
Nestreductie	Jaarrond	Overdag	1,2,3,4
Ruivangsten	1 mei t/m 31 juli	Overdag	1,2,3

*Soort: grauwe gans (1), brandgans (2), Canadese gans (groot en klein) (3), Nijlgans

Het populatiebeheer van de ganzen betreft koppel- en voorjaarsafschot (doden van broedparen in het voorjaar), nazomerafschot (doden van kleine lokale populaties niet zijnde grauwe ganzen), nestreductie (nestbehandeling/ eieren behandelen) en de ruivangsten (vangen en doden van ruiende ganzen met gebruik van CO₂). Om op locatie te komen zullen de Natura 2000-gebieden met voertuigen en/ of vaartuigen worden betreden. Tijdens het verplaatsen binnen de Natura 2000-gebieden wordt gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden. Bij het gebruik van boten betreffen het kleine boten welke aangedreven worden met behulp van benzine- of elektromotoren. De boten zullen met een snelheid van maximaal 5 km/u varen, welke lager is dan de maximale toegestane vaarsnelheid in de gebieden. In de Oostelijke Vechtplassen wordt per deelgebied maximaal twee keer per week uitvoering gegeven aan het koppelaafschot/ voorjaarsafschot. Het Natura 2000-gebied in Noord-Holland is opgedeeld in 4 deelgebieden van ongeveer gelijke grootte (Adviesbureau E.C.O. Logisch, 2021; bijlage 5.3).

Voor wat betreft de methodes die worden toegepast voor het koppel- voorjaarsafschot en nazomerafschot, gaan we uit van maximaal 2 jagers per deelgebied met geweer, die gelijktijdig en gezamenlijk actief zijn en de volgende middelen inzetten:

- Hagelgeweer (kaliber 12);
- Kogelgeweer (maximaal kaliber .243);
- Geluidsdemper;
- Drone met warmtebeeldcamera.

Verder is het uitgangspunt dat de uitvoering in handen is van een “Gecoördineerd Beheerteam” onder algehele coördinatie van FBE Noord-Holland.

Bij de uitvoering van de maatregel ruivangsten in Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen dienen om significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen te voorkomen, de volgende voorschriften in acht genomen te worden:

1. Habitattypen blauwgraslanden, galigaanmoerassen, hoogveenbossen, overgangs- en trilvenen, ruigten en zomen en vochtige heiden dienen niet worden betreden met voertuigen. Betreden te voet vindt minimaal plaats en enkel ter uitoefening van ruivangsten waarbij het terrein maximaal één keer per jaar wordt betreden.
2. Binnen de habitattypen blauwgraslanden, galigaanmoerassen, hoogveenbossen, overgangs- en trilvenen, ruigten en zomen en vochtige heidenen worden geen vangkralen en/of containers geplaatst tenzij op duidelijke aanwijzing van de natuurbeheerder.
3. Golfslag en aantasting van drijvende en/of onderwatervegetatie dient zoveel mogelijk te worden voorkomen. Dit geldt voor locaties in en nabij de habitattypen kranswierwateren, meren met krabben-scheer en fonteinkruiden en overgangs- en trilvenen en voor de leefgebieden van de gevlekte witsnuitlibel en de platte schijfhoren. Boten dienen zich daarom met een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) door het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen te verplaatsen zodat de golfslag minimaal blijft.
5. Vangkralen ten behoeve van de ruivangsten worden geplaatst op percelen met kale of minder begroeide oever delen, buiten het leefgebied van de noordse woelmuis waar de kans op verblijfplaatsen van de noordse woelmuis beperkt is.

Bij de uitvoering van de maatregelen koppelvormer afschot, nestreductie en nazomerafschot in Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen dienen om significante negatieve effecten op de op de instandhoudingsdoelstellingen te voorkomen, de volgende voorschriften in acht genomen te worden:

1. Voertuigen blijven te allen tijde op de bestaande wegen en paden om aantasting van de habitattypen blauwgraslanden, galigaanmoerassen, hoogveenbossen, overgangs- en trilvenen, ruigten en zomen en vochtige heiden en de instandhoudingsdoelsoorten noordse woelmuis en de zeggekorfslak te voorkomen.
2. Golfslag en aantasting van drijvende en/of onderwatervegetatie dient zoveel mogelijk te worden voorkomen. Boten dienen zich daarom met een geringe snelheid (maximaal 5 km/uur) door het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen te verplaatsen zodat de golfslag minimaal blijft.
3. Om aantasting van nestlocaties van de broedvogels: zwarte stern, purperreiger, ijsvogel, porseleinhoen, rietzanger, woudaap, grote karakiet en de snor te voorkomen, worden de broedhabitats (rietkragen) nabij broedgevallen niet betreden voor nestreductie.
4. Mogelijk broedbiotoop van de ijsvogel (steile, kale oevers en wortelkluiten) wordt niet betreden, zodat instorting van nestgangen wordt voorkomen.
5. Er wordt te allen tijde gebruik gemaakt van een geluidsdemper.
6. Per deelgebied vindt de uitvoering plaats op maximaal 2 dagen per week.
7. Per deelgebied zijn er maximaal twee uitvoerders actief en deze treden gezamenlijk op.
8. In minimaal 50% van het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen (zijnde 2 deelgebieden in Noord-Holland) vindt gedurende de gehele dag geen faunabeheer plaats.
9. Er worden maximaal per dag per deelgebied 150 schoten gelost in het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Aangezien in het Noord-Hollandse deel van de Oostelijke Vechtplassen in minimaal 2 deelgebieden gedurende de hele dag geen faunabeheer plaatsvindt is dit een maximum van 300 schoten per dag.

Ree

Het doden van reeën ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren is mogelijk op grond van een aan de FBE gegeven opdracht (besluit 15 (2019)). Een dergelijke opdracht (onder de Flora- en faunawet: aanwijzing) geldt al lange tijd. Het gebruik van deze opdracht is dan ook te beschouwen als bestaand gebruik. Voorts is het gebruik van deze opdracht incident-gestuurd en vindt gebruik hoofdzakelijk plaats langs of in de directe omgeving van wegen. Incidenteel wordt in het veld gebruik gemaakt van deze opdracht. De frequentie van dit gebruik is zodanig laag dat negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelen als gevolg van het gebruik van deze opdracht op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Vos

De bestrijding van de vos vindt in de Oostelijke Vechtplassen plaats ter bescherming van wilde flora en fauna (bijvoorbeeld weidevogels en grondbroeders). De mogelijkheid tot bestrijding volgt uit de landelijke vrijstelling en de door gedeputeerde staten afgegeven ontheffing voor de bestrijding van de vos).

Op grond van de landelijke vrijstelling wordt de vos overdag bestreden door gebruik te maken van het geweer, kunstburchten en/of mobiele vangkooien. Door kunstburchten en/of vangkooien te gebruiken die zijn voorzien van een (digitaal) meldsysteem wordt een melding afgegeven wanneer er een vos in gevangen is. Na ontvangst van de melding kan er snel worden gehandeld en kan de gevangen vos aldaar met het geweer worden gedood. Door gebruik te maken van kunstburchten en/of vangkooien in combinatie met een meldsysteem kunnen vossen zodanig worden bestreden dat menselijke aanwezigheid in het veld overdag kan worden beperkt. Men hoeft alleen het veld in bij een vangst, en is bij betreding maar kort in het veld. Door het gebruik van een geluiddemper wordt verstoring door geluid tot een minimum beperkt. Daarnaast is het schot als een calamiteit te beschouwen: een zachte, eenmalige geluidsbelasting.

Naast de landelijke vrijstelling wordt de vos ook bestreden op grond van de door gedeputeerde staten afgegeven ontheffing. Bestrijding vindt op grond van deze ontheffing voor zonsopgang en na zonsondergang plaats. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het geweer, voorzien van een geluiddemper en een instrument om in de nacht te schieten (e.g. restlichtversterker of warmtebeeldcamera). Vossen zijn met name in de schemer en nacht actief. In deze periode van de dag is dus de kans op het vinden van een vos het grootst. Om de kans op verstoring van broedende vogels in deze periode te minimaliseren is het noodzakelijk om de afschot zo effectief en efficiënt mogelijk plaats te laten vinden. Met nachtzichtapparatuur zijn vossen snel te lokaliseren, waardoor de menselijke aanwezigheid ten tijde van de schadebestrijding 's nachts wordt beperkt. Dit betekent minder potentiële verstoring door zichtbaarheid. Door het gebruik van een geluiddemper wordt verstoring door geluid, net als bij bestrijding overdag, tot een minimum beperkt. Ook hier is het schot als een calamiteit te beschouwen: een zachte, eenmalige geluidsbelasting.

Tot slot vindt de bestrijding van de vos overdag en 's nachts plaats in die delen van Oostelijke Vechtplassen waar geen gevaar bestaat voor aantasting van de instandhoudingsdoelen. Door gebruik te maken van kunstburcht, mobiele vangkooi en geweer met geluiddemper en nachtzichtapparatuur is het beheer stil, effectief en efficiënt uit te voeren met minimale verstoring op broedende vogels. Negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelen als gevolg van het gebruik van de landelijke vrijstelling in Oostelijke Vechtplassen kunnen daarom op voorhand worden uitgesloten.

Utrecht

In de Verordening Natuur en Landschap van de provincie Utrecht 2017 zijn beperkingen aan faunabeheer en schadebestrijding in de winterperiode opgenomen voor ganzenrustgebieden. Het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen is deels als ganzenrustgebied aangewezen. Concreet betekent dit dat schadebestrijding voor grauwe gans, kolgans en brandgans in beginsel niet mag plaatsvinden in de periode tussen 1 november en 1 april.

Conclusie

De hiervoor genoemde activiteiten nestreductie, ruivangsten, koppel- en voorjaarschot en nazomerafschot, het uit het lijden verlossen van zieke en gewonde reeën en het gebruik van de landelijke vrijstelling en de provinciale ontheffing vos kunnen, mits uitgevoerd conform de vigerende faunabeheerplannen, verordeningen, ontheffingen en vergunningen, als zijnde vergunningvrij voor de provincie Noord-Holland in het Beheerplan Oostelijke Vechtplassen worden opgenomen. Voor de ganzenbeheermaatregelen geldt dat deze conform de genoemde voorwaarden moeten worden uitgevoerd. Op terreinen die in beheer zijn bij natuurbeheerders geldt bovendien de voorwaarde dat faunabeheer en schadebestrijding in afstemming met de natuurbeheerder wordt uitgevoerd. Binnen de provincie Utrecht kan, totdat de passende beoordeling geactualiseerd is, faunabeheer uitgevoerd worden onder de huidige afspraken die hierover gemaakt zijn. De provincie Utrecht zal, afhankelijk van de uitkomsten van een geactualiseerde passende beoordeling, de faunabeheereenheid vragen een mogelijke vergunningaanvraag in te dienen. Categorie 4b voor de provincie Noord-Holland.

Muskusratten bestrijding: betreft activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

Langs de randen van de plassen en de watergangen worden het gehele jaar rond muskus- en beverratten bestreden met behulp van klemmen, fuiken en vangkooien. In principe betreedt één persoon het gebied; in geval van een hoge populatie kunnen er tijdelijk meer personen in het gebied zijn. Omdat het plaatsen en legen van de klemmen en vangkooien ook buiten de reguliere infrastructuur plaats vindt, kan er in principe verstoring van vogels en/of andere dieren in het gebied optreden. Door rekening te houden met kwetsbare locaties en perioden van soorten worden significante effecten van verstoring voorkomen. Muskusratten bestrijding kan in het beheerplan worden opgenomen onder voorwaarde dat deze in overleg met de terreinbeheerder wordt uitgevoerd en is dan vergunningvrij. Categorie 4b.

Beheer van cultuurhistorische elementen: betreft activiteiten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Beheer en onderhoud van cultuurhistorische elementen betreft bijvoorbeeld het vrijhouden van begroeiing en het maaien en in stand houden van landschappelijke elementen. Deze activiteiten hebben geen ecologisch relevante effecten op Natura 2000-doelen, omdat ze op locaties buiten kwalificerende natuurwaarden worden uitgevoerd. Daarnaast worden eventuele significante effecten van verstoring voorkomen door rekening te houden met de locaties van kwalificerend habitat en leefgebied van soorten en met kwetsbare perioden van soorten. Deze activiteiten kunnen in het beheerplan worden opgenomen onder voorwaarde dat deze door of in afstemming met Natuurmonumenten of Staatsbosbeheer worden uitgevoerd en zijn dan vergunningvrij. Categorie 4b.

	Activiteit	Significante negatieve effecten op de IHD als gevolg van:	
		directe effecten	externe werking
Habitattypen Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Faunabeheer en schadebestrijding	Moet getoetst worden	Moet getoetst worden
Habitatsoorten Habitatsoorten Niet-broedvogels Broedvogels	Muskusratten bestrijding Beheer van cultuurhistorische elementen	Geen: vindt plaats buiten kwetsbare gebieden/perioden	Geen: verstoring is tijdelijk en vindt plaats buiten gevoelige perioden

Gebruik van drones

Vliegen met drones (RPAS, alle gewichtsklassen) in het Natura 2000 gebied biedt kansen en risico's. Het gebruik van drones biedt kansen voor beheerders om te monitoren en kansen voor toezichthouders om snel inzicht te krijgen in illegale- en noodsituaties. Inzet van drones kan belangrijke voordelen hebben ten opzichte van helikopters, andere voertuigen en/of menselijke betreding. Inzet van drones brengt ook risico's met zich mee, wanneer drones zonder kennis van aanwezige natuurdoelen worden ingezet en mogelijk verstoring van deze doelen veroorzaken. De zorgplicht die volgt uit artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming is van toepassing. Onderdeel van die actieve zorgplicht is dat de professionele dronegebruiker zich op de hoogte stelt van de lokale situatie met betrekking tot de natuur en de wijze waarop verstoringrisico's kunnen worden voorkomen. Onder deze voorwaarde kan professioneel gebruik ten behoeve van noodzakelijk toezicht, monitoring, beheer, inrichting en onderzoek van het gebied van overheidswege, in opdracht van de overheid of van terreineigenaren, -beheerders en toezichthouders-, vrijgesteld worden van de vergunningsplicht. Verslaglegging hiervan ligt bij de gebruiker en kan achteraf via bijvoorbeeld het vlieglogboek. Gebruik van onbemande HEMS-, SAR-, politie, brandweer- of kustwachtvluchten kan op eenzelfde manier vrijgesteld worden van de vergunningplicht. In algemene zin geldt in daadwerkelijke calamiteitssituaties het adagium 'nood breekt wet'. Toegang beperkende besluiten geldend voor het gebied kunnen nadere beperkingen opleggen aan drone gebruik. Voor ander (onder andere recreatief) drone gebruik is altijd toestemming nodig van het bevoegd gezag Wet natuurbescherming.

Categorie 3.

Tabel 2 Beoordeling van het huidige gebruik. Legenda: zie onderzijde tabel

Omschrijving en beoordeling huidige gebruik	Categorie
Wonen en werken	
Wonen	4a
Werken	4a
Verkeer	
Gebruik wegen	4a
Gebruik spoorwegen	4a
Lokaal vliegverkeer	4a
Gebruik vaarwegen	4a
Landbouw en Visserij	
Gebruik bestrijdingsmiddelen	4a
Houden en verzorgen van dieren	4a
Beweiding	4a
Bemesting	4a/4b
Beregening, overige bestaande kleine wateronttrekkingen	4a
Grond- en gewasbewerking (m.u.v. scheuren: hiervoor geldt een verbod)	4a, m.u.v. scheuren
Onderhoud erfbeplanting	4a
Beroepsvisserij	4a
Recreatie	
Uitlaten van honden	4a
Recreatie over wandel- of fietspaden en paardrijden	4a
Zwemmen en sportduiken	4a
Overige waterrecreatie	4a
Sportvisserij	4a
Schaatsen en ijszeilen	4a
Gebruik recreatievoorzieningen	4a
Waterbeheer	

Huidige peilbeheer	4a
Inlaten en defosfateren inlaatwater	4a
Onderhoud van waterhuishoudkundige werken	4b
Onderhoud, schonen en kleinschalig baggeren van oppervlaktewateren	4b
Monitoring en ecologisch onderzoek	4b
Waterwinning	
Oppervlaktewaterwinning	4a
Grondwaterwinning	4a
Natuurbeheer	
Maatregelen in het kader van natuurbeheer	4a
Monitoring en onderzoek	4b
Overige activiteiten	
Faunabeheer en schadebestrijding*	4b
Muskusratten bestrijding	4b
Beheer van cultuurhistorische elementen	4b
Drones	3

- Blauw: categorie 1: Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden
- Oranje: categorie 2: Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden
- Rood: categorie 3: Vergunningplichtige activiteiten die afzonderlijk vergunningplichtig blijven
- Groen: categorie 4a: Niet vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden
- Geel: categorie 4b: Niet vergunningplichtige activiteiten met specifieke voorwaarden

* Voor de provincie Utrecht kan dit nog wijzigingen, hangende de actualisatie van de passende beoordeling die plaatsvindt in 2022.

3 LITERATUUR

Adviesbureau E.C.O. Logisch, 2021. Passende Beoordeling ganzenbeheer Natura 2000-gebieden Eemmeer & Gooimeer Zuidoever, Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen. Rapport i.o.v. Faunabeheereenheid Noord-Holland, d.d. 24-12-2021

Heerdt, G.N.J. ter, 2012. Effect gemotoriseerde recreatievaart op waterplanten: mechanismen, kwantificering en de relatie met de Europese Kaderrichtlijn Water. Notitie Waternet.

Laak, G.A.J. de, J.C.A. Merckx & J.H. Kemper, 1997. Ontwikkeling van de visstand in de Hollands Ankeveense Polder, winter 1996-1997. Nieuwegein, Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij. OVB-Onderzoeksrapport 1997-04.

Leeuwis, J.A.M., 2017. Waterwinning Loosdrecht. Rapport WATBD2158Roo1Do6 RoyalhaskoningDHV

Lensink, R., Aarts, B.G.W. en Anema, L.S., 2011. Bestaand gebruik kleine luchtvaart en beheerplannen Natura 2000. Naar een uniforme en transparante behandeling van dit onderwerp in alle beheerplannen

Krijgsveld, K.L., Smits, R.R. en van der Winden, J., 2008. Verstoringgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Rapport Bureau Waardenburg (nr. 08-173)

Provincie Noord-Holland, 2019. Atlas Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer. Actualisatie. Redactie Ron van't Veer en Dorien Hooigeboom

Provincie Noord-Holland, 2021. Ontwerp Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022 – 2027. Vastgesteld door GS op 9 februari 2021

Remkes et al, 2020. Niet alles kan overal. Eindadvies over structurele aanpak Adviescollege stikstofproblematiek, 8 juni 2020.

Van der Winden, G., 2016. Van der Winden, J., 2016. Achtergrondnotitie maatregelenkaarten moerasvogels Oostelijke Vechtplassen. Utrecht: Jan van der Winden Ecology.

Van der Hut, R.G.M., Prinsen, H.A.M, Lensink, R. en Dirksen, S., 2006. Effecten van het luchtvaartterrein Hilversum in relatie tot de vigerende natuurwetgeving. Bijdrage in de Beslissing op Bezwaar (BOB)

Vistandbeheercommissie AGV, 2013. Visplan Amstel, Gooi & Vecht, deel 2 gebiedsgerichte uitwerking. VBC AGV te Amsterdam.

Vergouwen, L., Vissers, M., Elzerman, M en Driever, B., 2011. Gebiedsdossier Groenekan. Opgesteld i.o.v. provincie Utrecht

RIVM, 2019. Tussenevaluatie van de nota 'Gezonde Groei, Duurzame Oogst' Deelproject Milieu. RIVM rapport 2019-0044

Websites

<https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=8&id=n2k95&topic=gevoeligheid>

BIJLAGE 5.3 PASSENDE BEOORDELING GANZENBEHEER

BIJLAGE

PASSENDE BEOORDELING GANZENBEHEER

Natura 2000-gebieden: 'Eemmeer & Gooimeer Zuidoever', 'Naardermeer' en 'Oostelijke Vechtplassen'

VERANTWOORDING

Opdrachtgever: Faunabeheereenheid Noord-Holland
Contactpersoon: Mevr. N. van Grinsven
Adres: Spaarne 17
2011 CD Haarlem
Tel: +31 23 2100223
E-mail: n.vangrinsven@fbnoordholland.nl

Uitvoering: Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V.
Adres: Waaier 64
2451 VW Leimuiden
Tel: 0172 576072
E-mail: algemeen@eco-logisch.com

Projectleider: ing. J. Koorevaar

Auteur: ing. D. Withagen
Kwaliteitscontrole: ing. J. Koorevaar

Projectcode: FNFB2102
Status: Definitief
Datum: 24-12-2021

Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. werkt volgens de kwaliteitsnormen van het Netwerk Groene Bureaus. Dit netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte. De deskundigen werkende bij Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. voldoen hierdoor aan de volgens het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit gestelde eisen. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. is ISO 9001:2015 gecertificeerd.

Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. is aangesloten op de Nationale Databank Flora en Fauna en heeft daarmee toegang tot de meest volledige natuurgegevens in Nederland.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding en doel	5
1.2	Natuurbeschermingswet	6
1.2.1	Gebiedsbescherming	6
1.2.2	Soortenbescherming	6
1.3	Onderzoeksmethode en leerslijzer	6
2	Natura 2000-gebieden	7
2.1	Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	7
2.1.1	Inleiding	7
2.1.2	Kwalificerende natuurwaarden	7
2.2	Naardemeer	10
2.2.1	Inleiding	10
2.2.2	Kwalificerende natuurwaarden	10
2.3	Oostelijke Vechtplassen	13
2.3.1	Inleiding	13
2.3.2	Kwalificerende natuurwaarden	13
3	Activiteiten	18
3.1	Omschrijving activiteiten	18
3.1.1	Koppelaafschot/ Voorjaarsafschot	18
3.1.2	Nestreductie	20
3.1.3	Ruiscanglen	20
3.1.4	Nazomeralfschot	20
4	Effectbeoordeling	21
	Afbakening mogelijke effecten	22
4.1.1	Afischot (koppel-, voorjaars-, en nazomeralfschot)	22
4.1.2	Nestbehandeling	25
4.1.3	Ruiscanglen	26
4.2	Effectenindicator Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	26
4.3	Effecten instandhoudingsdoelen Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	27
4.3.1	Broedvogels	27
4.3.2	Niet-broedvogels	28
4.4	Effectenindicator Naardemeer	28
4.5	Effecten instandhoudingsdoelen Naardemeer	30
4.5.1	Habitattypen	30
4.5.2	Habitatsorten	32
4.5.3	Broedvogels	34
4.5.4	Niet-broedvogels	37
4.6	Effectenindicator Oostelijke Vechtplassen	38
4.7	Effecten instandhoudingsdoelen Oostelijke Vechtplassen	40
4.7.1	Habitattypen	40
4.7.2	Habitatsorten	42
4.7.3	Broedvogels	45
4.7.4	Niet-broedvogels	50
4.8	Gumukafie	51
5	Conclusie en aanbevelingen	52
5.1	Conclusie	52
5.2	Aanbevelingen	53
6	Literatuur	54

Bijlage 1: Ligging Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	57
Bijlage 2: Ligging Naardemeer	58
Bijlage 3: Ligging Oostelijke Vechtplassen	59
Bijlage 4: Kaart broedgebied ganzen Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	60
Bijlage 5: Kaart broedgebieden ganzen Naardemeer	61
Bijlage 6: Kaart broedgebieden ganzen Oostelijke Vechtplassen	62
Bijlage 7: Kaart broedgebieden vissief Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	63
Bijlage 8: Kaart aanwezigheid zeggeborstlak Naardemeer	64
Bijlage 9: Kaart aanwezigheid groentklokchis Naardemeer	65
Bijlage 10: Kaart broedgebieden aalscholver Naardemeer	66
Bijlage 11: Kaart broedgebieden purperreiger Naardemeer	67
Bijlage 12: Kaart zwarte slem broedgebieden Naardemeer	68
Bijlage 13: Kaart broedgebieden snor Naardemeer	69
Bijlage 14: Kaart grote karakiet broedgebieden Naardemeer	70
Bijlage 15: Kaart aanwezigheid zeggeborstlak Oostelijke Vechtplassen	71
Bijlage 16: Kaart aanwezigheid gerielde witruiflibel Oostelijke Vechtplassen	72
Bijlage 17: Kaart groentklokchis aanwezigheid Oostelijke Vechtplassen	73
Bijlage 18: Kaart roerdamp broedgebieden Oostelijke Vechtplassen	74
Bijlage 19: Kaart woudaap broedgebieden Oostelijke Vechtplassen	75
Bijlage 20: Kaart purperreiger broedgebieden Oostelijke Vechtplassen	76
Bijlage 21: Kaart porseleinhoen broedgebieden Oostelijke Vechtplassen	77
Bijlage 22: Kaart zwarte slem broedgebieden	78
Bijlage 23: Kaart ijsvogel broedgebieden Oostelijke Vechtplassen	79
Bijlage 24: Kaart snor broedgebieden Oostelijke Vechtplassen	80
Bijlage 25: Kaart rietzanger broedgebieden Oostelijke Vechtplassen	81
Bijlage 26: Kaart grote karakiet broedgebieden Oostelijke Vechtplassen	82
Bijlage 27: Foto-impressie	83
Bijlage 28: Deelgebieden Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	87
Bijlage 29: Deelgebieden Naardemeer	88
Bijlage 30: Deelgebieden Oostelijke Vechtplassen	89

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING EN DOEL

De populatie standganzen in de provincie Noord-Holland is sinds 1990 sterk toegenomen en heeft voor aanzienlijke schade gezorgd, voornamelijk in de landbouw. Het beleid van de provincie Noord-Holland en het daarop gebaseerde beheer van de populatie standganzen is over de afgelopen jaren onvoldoende effectief gebleken om de tegemoetkomingen in schade terug te brengen. Om de populaties van de grauwe gans, brandgans, Canadese gans, Indische gans en de nijlgans, in al hun verschijningsvormen, te reduceren wordt beheer van ganzen in Natura 2000-gebieden noodzakelijk geacht. Onder de Wet natuurbescherming is faunabeheer in Natura 2000-gebieden toegestaan, mits deze activiteiten geen significant negatieve gevolgen hebben op de instandhoudingsdoelen, zoals vastgesteld in het aanwijzingsbesluit van het betreffende Natura 2000-gebied.

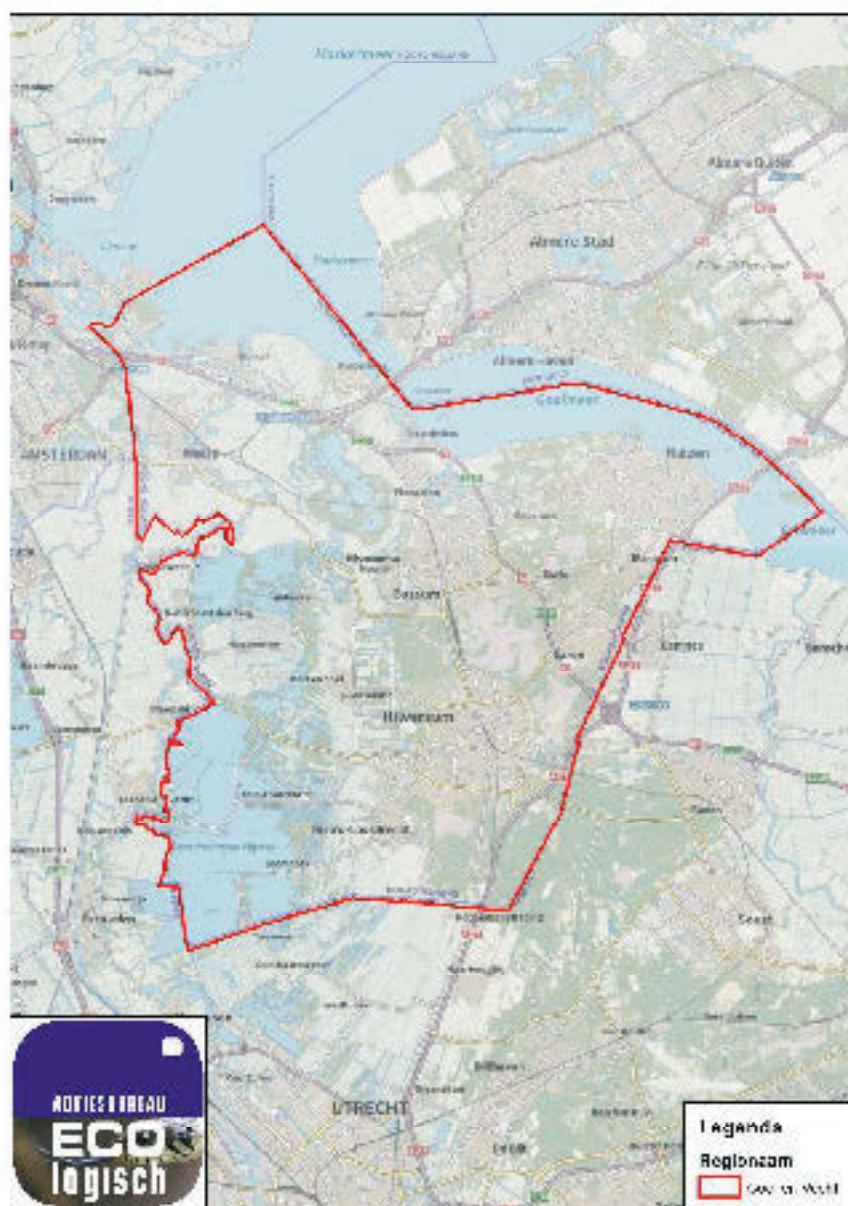

Abbildung 1: Grenzen Natura 2000-gebied Gooi en Vecht

Het Faunabeheerplan 2021-2024 (hierna FBP ganzen) zet in op regionale participatie om met behulp van gecoördineerd beheer standganzen in Natura 2000-gebieden te reduceren. Zij doen dit middels maatwerk waaronder ook binnen het uitvoeringsgebied 'Gooi en Vecht' (afbeelding 1). In een regionaal uitvoeringsplan worden binnen de kaders van het FBP ganzen afspraken gemaakt over hoe de uitvoering plaats gaat vinden binnen een uitvoeringsgebied. De faunabeheereenheid Noord-Holland heeft derhalve Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. gevraagd inzichtelijk te maken wat de effecten van de maatregelen van het FBP ganzen zijn op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden. Hierbij wordt enkel gekeken naar de maatregelen van het FBP ganzen die ook worden uitgevoerd binnen de Natura 2000-gebieden van de uitvoeringsregio 'Gooi en Vechtstreek' en die derhalve opgenomen zijn in het uitvoeringsplan. De regio omvat de Natura 2000-gebieden 'Eemmeer & Gooimeer Zuidbever', 'Naardemeer' en 'Oostelijke Vechtplassen'. Het uitvoeringsplan is de uitvoering van dat wat er in het FBP ganzen is geregeld. Zo worden de volgende maatregelen van het FBP ganzen afgesloten: koppelschot, nestreductie, ruimsanglen en nazomerafschot. Op grond van deze passende beoordeling kan indien noodzakelijk een vergunning voor de betreffende faunabeheermaatregelen worden aangevraagd.

1.2 NATUURBESCHERMINGSWET

De Wet natuurbescherming bestaat zowel soortbescherming als gebiedsbescherming. Daarnaast is gebiedsbescherming in Nederland geregeld via beleid uit de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Voor wat betreft de soortbescherming in de Wet natuurbescherming zijn er verschillende beschermingsregimes. Het gaat om soorten die op basis van Europese wetgeving beschermd zijn vanuit Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en soorten die nationaal als beschermde soort zijn aangewezen. Middels een provinciale verordening kunnen deze nationaal beschermde soorten worden vrijgesteld van de verbodsbepalingen uit de wet. De vrijgestelde soorten kunnen verschillen per provincie.

1.2.1 GEBIEDSBESCHERMING

Het is conform artikel 2.7, tweede lid van de Wet natuurbescherming verboden zonder vergunning van gedeputeerde staten projecten te realiseren of andere activiteiten te verrichten die geleid op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied de localiteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant versturend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen. Of er negatieve effecten zijn en, zo ja, of deze ook significant kunnen zijn, dient te blijken uit een ecologisch onderzoek. Wanneer er significant negatieve effecten zijn, is een vergunning verplicht en dient tevens onderzocht te worden of die significant negatieve effecten voorkomen kunnen worden (mitigerende maatregelen). Indien dat het geval is, zullen die maatregelen in de vergunningvoorschriften worden opgenomen. Als de significante negatieve effecten niet door maatregelen vooraf kunnen worden voorkomen, zijn de activiteiten in beginsel niet toegestaan, tenzij voldaan wordt aan strikte eisen (de zgn. ADC toets).

1.2.2 SOORTENBESCHERMING

Voorgenomen maatregelen maken onderdeel uit van het Faunabeheerplan Ganzen Noord-Holland 2021 – 2024 van de faunabeheereenheid Noord-Holland (2020), welke is gebaseerd op de verordening van de Provincie Noord-Holland (2018) met kenmerk 836711/836731.

1.3 ONDERZOEKSMETHODE EN LEESWIJZER

Op basis van een bronnenonderzoek en locatiebezoeken is in hoofdstuk 2 een omschrijving gegeven van de Natura 2000-gebieden 'Eemmeer & Gooimeer Zuidbever', 'Naardemeer' en 'Oostelijke Vechtplassen', de daar voorkomende kwalificerende natuurwaarden en de instandhoudingsdoelen die voor de Natura 2000-gebieden zijn vastgelegd in de aanwijzingsbesluiten. Voor deze rapportage is gebruik gemaakt van de (actuele) informatie in de aanwijzingsbesluiten en beheerplannen. Om mogelijke effecten van de voorgenomen maatregelen inzichtelijk te maken is contact geweest met de uitvoerders van het faunabeheer. Hierbij is de werkwijze van de voorgenomen activiteit inzichtelijk gemaakt. In hoofdstuk 3 worden de voorgenomen maatregelen omschreven, waarna in hoofdstuk 4 de effecten van de maatregelen op de instandhoudingsdoelen inzichtelijk worden gemaakt. In hoofdstuk 5 wordt de conclusie weergegeven van de effecten op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden.

A017	Aalscholver
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 160 vogels (soortsoortengetal).
Toelichting	Het gebied heeft voor de aalscholver met name een functie als foerageergebied. De soort is het hele jaar present, met sterk verhoogde aantallen in september-oktober. De populatie is sterk toegenomen rond midden jaren tachtig, recentere aantallen liggen weer iets lager, net als de hult (A005) en andere vissen (sleems), mogelijk in relatie met concurrentie om kleine vis met andere jaarklassen van de samelbaars. Uiteindelijk is in het Eemmeer weer handel opgebeden. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijke gunstige staat van instandhouding.
A037	Kleine zwaan
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2 vogels (soortsoortengetal).
Toelichting	Het gebied heeft voor de kleine zwaan met name een functie als foerageergebied. De soort is een wintergast, vooral aanwezig in oktober en december, met kleinere aantallen tot maart. In het verleden kwamen sterke jaar-op-jaar fluctuaties op, en in de jaren negentig is de populatie in beide jaren sterk afgenomen. In recente jaren was de soort nog steeds afwezig. Deze afname is enerzijds verbonden aan de afname van de internationale populatie omvang, anderzijds waarschijnlijk aan concurrentie met andere soorten (inbrengzaam). Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk nauwelijks ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.
A043	Grauwe gans
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 300 vogels (soortsoortengetal).
Toelichting	Het gebied heeft voor de grauwe gans met name een functie als foerageergebied en als slaapplek. De draagkrachtbeschrijving heeft betrekking op de foerageerfunctie. De soort is het hele jaar present, met een sterke piek in oktober; in het Eemmeer ook in maart. Zoals overal is de populatie fors toegenomen. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig. De doelstelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort.
A050	Smient
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4.900 vogels (soortsoortengetal).
Toelichting	De aantallen smienten zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaapplek. De soort is een overwinteraar, vooral aanwezig van oktober-maart. Tot midden jaren tachtig is de populatie zeer sterk toegenomen, daarna enige tijd stabiel gebleven en recent is er weer enige toename. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig. De doelstelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort.
A051	Krakeend
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 90 vogels (soortsoortengetal).
Toelichting	Het gebied heeft voor de krakeend met name een functie als foerageergebied. De soort is het hele jaar present, met pieken in oktober-november en maart-april. Tot midden jaren tachtig is de populatie toegenomen, daarna is de populatie stabiel gebleven. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.
A056	Slobeend
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 5 vogels (soortsoortengetal).
Toelichting	Het gebied heeft voor de slobeend met name een functie als foerageergebied. De soort is vooral aanwezig in augustus-oktober. Er is sprake van een doorgaande afname in aantallen sinds eind jaren tachtig, maar deze wordt landelijk gecompenseerd door een (sterke) toename in de Oostvaardersplassen. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A059	Tafelend
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 790 vogels (soortsgemiddelde).
Toetiching	De aantallen tafelenden zijn van nationale betekenis en waren in 1993-1997 ook van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Het gebied Eemmeer & Goosmeer Zuidoever levert de grootste bijdrage na de Veluwevrienden en het Markemeer & Linseer. De soort is vooral overwinteraar van september-maart, met een piek in het Eemmeer meestal in januari en in het Goosmeer in december. Eind jaren tachtig (Goosmeer) en begin jaren negentig (Eemmeer) is de populatie sterk toegenomen en daarna bijna even fors weer afgenomen, vooral in het Goosmeer, net als de kuifeend (A061). De toename is hoogstwaarschijnlijk gerelateerd aan de toename van de dielvoedselbron (bij gebrek aan transiteren is dit de voornaamste voedselbron), die echter nog steeds in hoge dichtheden voorkomt. De afname is elders in het Liessmeergebied gecompenseerd (Veluwevrienden). Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.
A061	Kuifeend
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.700 vogels (soortsgemiddelde).
Toetiching	Aantallen kuifeenden zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. De soort is vooral overwinteraar van september-maart, met een piek in december in het Goosmeer en in het Eemmeer met een piek in oktober. Vooral de tweede helft van de jaren tachtig is de populatie sterk toegenomen en in de jaren negentig weer afgenomen, vooral in het Goosmeer. Wellicht is er sprake van uitwisseling tussen de ineren bij wachtelijk foerageren. De toename is hoogst waarschijnlijk gerelateerd aan toename van de dielvoedselbron (bij gebrek aan transiteren is dit de voornaamste voedselbron), die echter nog steeds in hoge dichtheden voorkomt. De afname is elders in het Liessmeergebied gecompenseerd. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.
A068	Nonnetje
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 10 vogels (soortsgemiddelde).
Toetiching	Het gebied heeft voor het nonnetje met name een functie als foerageergebied. De soort is een overwinteraar, vooral aanwezig van december-maart. Afgezien van tijdelijk hoge aantallen in de tweede helft van de jaren tachtig zijn de aantallen stabiel of licht toenemend. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.
A125	Meerkoel
Doel	Bekend omvang en localiteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.700 vogels (soortsgemiddelde).
Toetiching	Het gebied heeft voor de meerkoel met name een functie als foerageergebied. De hoogste aantallen zijn aanwezig in september-maart. In beide ineren is de populatie sterk toegenomen in de tweede helft van de jaren tachtig en de eerste helft van de jaren negentig, waarschijnlijk in respons op een toename van dielvoedselbronnen. Sindsdien is het aantallenverloop stabiel.

2.2 NAARDERMEER

2.2.1 INLEIDING

Het Naardmeer is het oudste beschermde natuureservaat in Nederland. Op 23 mei 2013 zijn de aanwijzing en de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Naardmeer definitief vastgelegd in het aanwijzingsbesluit (Programmadirectie Natura 2000, 2013a). Het Naardmeer (bijlage 2) betreft een Natura 2000-gebied in de gemeenten Gooise Meren, Hilversum en Weesp te Noord-Holland. Het gebied is aangewezen in het kader van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn en heeft een totale oppervlakte van 1151 hectare. Het Naardmeer is een natuurlijk meer dat op de overgang van de hoge zandgronden van het Gooi naar het (veen-) poldergebied van West-Nederland ligt. Het Naardmeer is een gebied met afwisseling van natte bossen, riellanden, lriiven, veenmosriellanden, vochtige heiden en open water met waterplanten. Het gebied is landelijk het belangrijkste gebied voor hoogveenbos. Het grote oppervlak transiërwater met een goede localiteit is daarnaast bijzonder. Het gebied is van groot belang voor moerasvogels als de snor en de purperreiger en herbergt grote aantallen watervogels en steltlopers. In bijlage 27 is een sfeerimpressie van het Natura 2000-gebied weergegeven.

2.2.2 KWALIFICERENDE NATUURWAARDEN

De instandhoudingsdoelen van het Naardmeer staan beschreven in het aanwijzingsbesluit (Programmadirectie Natura 2000, 2013a). Het betreft instandhoudingsdoelen voor habitattypen, habitatsorten en vogelsoorten. In tabel 3 – 6 is een overzicht gegeven van de habitattypen, habitatsorten en vogelsoorten van het Naardmeer inclusief de bijbehorende doelstellingen.

Tabel 3: Instandhoudingsdoelstellingen Habitattypen, Habitatsorten (Programmadirectie Natura 2000, 2013a)

H3130	Zwakgebufferde vennen
Doel	Behoud oppervlakte en localiteit.
Toetiching	Het habitatype komt samen met blauwgraslanden (H6410), met een beperkte oppervlakte en localiteit voor in het Laegjestamp, waar het is ontstaan als gevolg van natuurontwikkeling. Behoud is voldoende, omdat het type alleen in dit deelgebied kan voorkomen en er weinig mogelijkheid is voor localiteitsverbetering.
H3140	Kranswierwateren
Doel	Behoud oppervlakte en localiteit.
Toetiching	Sinds 1984 wordt inlaatswater gezuiverd en is herstel van het habitatype kranswierwateren opgepakt. Het gebied levert vanwege het voorkomen van zeldzame soorten een grote bijdrage aan het landelijke doel voor het habitatype.
H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden
Doel	Behoud oppervlakte en localiteit.
Toetiching	Sinds 1984 wordt inlaatswater gezuiverd en is herstel van het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden opgepakt. Het habitatype komt met een redelijk aantal voor in vormen met veel soorten fonteinkruiden. De perspectieven voor behoud van de oppervlakte en localiteit zijn goed.
H4010	Vochtige heiden
Doel	Behoud oppervlakte en localiteit vochtige heiden, laagveengebied (subtype B).
Toetiching	Door de oorsprong en historic van het Naardmeer is het habitatype vochtige heiden, laagveengebied (subtype B), verhoudingsgewijs weinig aanwezig. De ontwikkeling van veensuccijde vegetaties vindt hier vooral plaats in het bos.
H6410	Blauwgraslanden
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering localiteit.
Toetiching	Het habitatype blauwgraslanden komt slechts op één locatie voor in het gebied. De localiteit van de blauwgraslanden is ondanks diverse herstelmaatregelen vermindert. Uitbreiding van de oppervlakte en localiteitsverbetering zijn hier goed mogelijk.
H6430	Ruigten en zomen
Doel	Behoud oppervlakte en localiteit ruigten en zomen, moerasapries (subtype A) en ruigten en zomen, harig wilgenwoud (subtype B).
Toetiching	Het habitatype ruigten en zomen, moerasapries (subtype A) komt met redelijke localiteit en kleine oppervlakte voor langs de spoorlijn. Ook het subtype harig wilgenwoud (subtype B) komt daar voor, maar heeft zich daarnaast sterk uitgetrekt in het natuurontwikkelingsgebied aan de westkant van het Naardmeer (eveneens met redelijke localiteit). Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de lokale variant, is behoud van de huidige oppervlakte en localiteit van subtype B voldoende.

H7140	Overgangs- en trilvenen
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering lokaliteit overgangs- en trilvenen, trilvenen (subtype A) en behoud oppervlakte en lokaliteit overgangs- en trilvenen, veenmoestebanden (subtype B).
Tuistichting	Hoewel het Maardernmeer voor overgangs- en trilvenen, trilvenen (subtype A) landelijk gezien geen grote bijdrage levert, is de aanwezigheid ervan mede van belang voor het voortbestaan van de populatie van groenlandorchis (<i>H1903</i>). De veenmoestebanden (subtype B) zijn gedeeltelijk van goede kwaliteit, maar voor een deel ook in al te grote onuitwisselbaarheid en voedselarm.
H31D0	Hoogveenbossen
Doel	Behoud oppervlakte en verbetering lokaliteit.
Tuistichting	Het habitattype hoogveenbossen komt voor als zompsege-berkenbroek (<i>Caricet curiae-Betuletum pubescentis</i>), maar er zijn overgangen naar dopel-berkenbroek (<i>Ericet-Betuletum pubescentis</i>) aanwezig, onder andere met bijvoorbeeld veenmoestebanden en eenzaam wollegras. Dit is een uitzonderlijke situatie in de laagveengebieden. Het type zou wellicht (zeer) langzaam kunnen overgaan in levend laagveen, in welk geval de oppervlakte van het habitattype hoogveenbossen zal afnemen.

Tabel 4: Instruktionsschritte des Programms Hatzikiriakidis, Hatzikiriakidou [Programmatische Notation 2008, 2013]

H1016	Zeggekorfslak
Doel	Betreed onwag en lokaal leeggebied voor betreed populatie.
Tuistchiling	De zeggekorfslak is op verschillende lokaal in het gebied aangekomen. De soort is aangekomen in aantallen variërend van enkele tot enkele tientallen exemplaren.
H1082	Gestreepte waterroofkever
Doel	Uitbreiding onwag en verbetering lokaal leeggebied voor uitbreiding populatie.
Tuistchiling	De gestreepte waterroofkever wordt sinds 2002 in het gebied aangekomen. Een verbetering van de waterlokaal door desoakering van voedselrijke lokaal is belangrijk voor deze nieuwe vestiging. De soort gestreepte waterroofkever heeft een zeer ongunstige staat van instandhouding en is vrijwel geheel beperkt tot laagveestruiken.
H1134	Bittervoorn
Doel	Betreed onwag en lokaal leeggebied voor betreed populatie.
Tuistchiling	De bittervoorn is met name betreed uit het noordelijke deel van het gebied. Het gebied ligt binnen het hoofdwatersprekingsgebied van de soort.
H1143	Kleine modderkrulper
Doel	Betreed onwag en lokaal leeggebied voor betreed populatie.
Tuistchiling	De kleine modderkrulper komt in het gebied op enkele lokaal in voor. De soort verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding en komt in Nederland algemeen en vrijwijdverspreid voor.
H1303	Groenknolorchis
Doel	Betreed onwag en lokaal leeggebied voor betreed populatie.
Tuistchiling	De groenknolorchis komt voor in het zuidwesten van het gebied, binnen het lokaaltype overgangs- en lokaal, lokaal (H1404). Het betreft een kleine populatie waarvoor de mogelijkheden voor herstel in dit gebied laag worden ingeschat.
H4056	Platte schijfhoren
Doel	Betreed onwag en lokaal leeggebied voor betreed populatie.
Tuistchiling	Het gebied levert een belangrijke bijdrage voor de platte schijfhoren. Voor betreed van de populatie is het voorkomen van helder, voedselrijk water met veel waterplanten van belang.

Tabelle 5: Inanspruchnahmeleistungen des Vorgesetzten, Inanspruchnahme (Programmierte letzte Matura 2010, 2013a)

A017	Aalscholver
Doel	Betreed omgeving en locaaliel leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 1.800 paren.
Tuetsiching	De aalscholver is al van oudsher broedvogel in soms aanzienlijke aantallen in dit gebied; zo werden in 1959 meer dan 4.600 nesten geteld. Op het dieptepunt van de stand in Nederland in de zestiger jaren (800 paren) besloegte het Naardensemer één van de twee overgebleven kolonies in Nederland. Na de volledige bescherming in 1966 konden de aantallen ook in het Naardensemer weer toenemen tot een maximum van 5.200 paren in 1984. Daarna daalde het aantal paren tot een niveau van tussen de 1.600 en 2.800 paren in de periode 1991-2003. Gevestigd werden in de periode 1999-2003 1.800 paren vastgesteld. Gezien de landelijk gunstige staat van inlandschouwing is betreed voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een stabiele populatie.

A029	Purperreiger
Doel	Behoud omvang en lokaal leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 60 paren.
Tuetschling	De purperreiger is van oudsher broedvogel in het Noordenmeer. Voor 1980 werden ten minste 100 nesten geteld (bijvoorbeeld circa 150-175 in 1970 en 130 in 1977). Met 80 paren werd in 1982 nog een redelijk aantal geteld. Het dieptepunt werd bereikt in 1995 en 1996 met slechts 21 nesten. Daarna nam het aantal weer toe met een voorlopig maximum van 69 paren in 2010. Het gemiddelde van de periode 2004-2008 was 62 paren. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie is in dit gebied een populatie op het recente (2004-2008) relatief hoge niveau gewenst. Behoud van het leefgebied is daarvoor voldoende. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een lokale van ten minste 60 broedparen.
A197	Zwarte stern
Doel	Uitbreiding omvang en/of verbetering lokaal leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 25 paren.
Tuetschling	De zwarte stern is van oudsher broedvogel op dijvende waterplanten (bij voorkeur kaibenscheer). Het ging om aanzienlijke aantallen (bijvoorbeeld in 1912 1.000 vogels en in 1942 minstens 200 paren); in 1970 nog 65 paren. In de jaren tachtig en negentig bleef het echter slechts een incidentele broedvogel. Na het aantreden van neobioten vanaf IJsselmer de jaren negentig is de soort een regelmatig broedvogel in langzaam toenemend aantal. Maximaal werden 36 paren geteld in 2003, het aantal in de doelschelling is daarvan afgeleid. Vanwege de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie, de negatieve trend in dit gebied sinds 1999, en de samenhang van deze populatie met die van de Oostelijke Vechtplassen die een negatieve trend sinds 1981 laat zien, is als doelschelling uitbreiding omvang en/of verbetering lokaal leefgebied gekozen. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.
A292	Snor
Doel	Behoud omvang en lokaal leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 paren.
Tuetschling	De snor is van oudsher een vrij talrijke broedvogel in dit gebied. Elke jaren zestig broedden nog tientallen paren in het gebied. Telgegevens zijn schaars en de recente schaling voor de populatie in de periode 1999-2003 is 29 paren. Gezien de toenemende lokale trend is behoud voldoende. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Ulrecht-Hollands plassen-gebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.
A298	Grote karekiet
Doel	Uitbreiding omvang en/of verbetering lokaal leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.
Tuetschling	De grote karekiet is van oudsher een gewone broedvogel in dit gebied, waarvan de aantallen al decennia lang afnemen. In 1970 werden 40 paren vastgesteld. In 1980 werden nog 15 paren geteld, in 1987 en 1996 10 paren, en in 2007 en 2008 waren de aantallen afgenomen tot 0 broedparen. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie is in dit gebied een populatie op het relatief hoge niveau gewenst van de bereikte maxima van de jaren 1987 en 1996 met aantallen van 10 broedparen. Omdat de lokale trend negatief is, is gekozen voor een leestopgave voor het leefgebied. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Ulrecht-Hollands plassen-gebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

Tabel E: Instandhoudingsdoelstellingen Vogelrichtlijn, niet-broedvogels (Programma-acties Natura 2000, 2013a)

A041	Kolgans
Doel	Behoud omvang en lokaal leefgebied voor behoud van niet-reproducerende en overwinterende populatie.
Tuetschling	Het gebied levert voor de kolgans met name een functie als stopplaats. Trendgegevens zijn niet beschikbaar.
A043	Gauwe gans
Doel	Behoud omvang en lokaal leefgebied voor behoud van niet-reproducerende en overwinterende populatie.
Tuetschling	Het gebied levert voor de gauwe gans met name een functie als stopplaats. Trendgegevens zijn niet beschikbaar. De doelschelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort.

H7210	Gallgaanmoerassen
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering localiteit.
Toelichting	Het gebied behoort, mede bijeen met vroegere vooronten, tot de kerngebieden in Nederland van het habitattype gallgaanmoerassen. Momenteel is de aanwezige oppervlakte gallgaan niet groot. Uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de localiteit is goed mogelijk in samenhang met andere habitattypen. Gallgaanmoerassen maken samen met de habitattypen overgangs- en linnen (H7140), vochtige heiden (H4010), blauwgraslanden (H6410) en hoogveenbossen (H91D0) deel uit van de vegetatiesuccesie in zoete laagveengebieden (vastland van peilpalen en open water).
H91D0	Hoogveenbossen
Doel	Behoud oppervlakte en localiteit.
Toelichting	Het habitattype hoogveenbossen komt verspreid voor in de vorm van laagveen-berkenmoeras. In dit gebied, tussen de Vecht en de Utrechtse Heuvelrug, kan het in potentie duurzaam voortbestaan.

Tabel II: Inlandschoudingssoortenlijstingen Habitatrichtlijn, Habitatvoorwaarden (Programma-richtlijn Natura 2000, 2013b)

H1016	Zeggekorfslak
Doel	Behoud crans en localiteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	De zeggekorfslak is op een groot aantal localities in het gebied aangetroffen. De soort is aangetroffen in aantallen variërend van enkele tot enkele honderden exemplaren.
H1042	Gevleete witsnuitlibel
Doel	Uitbreiding crans en verbetering localiteit leefgebied voor uitbreiding populatie tot een duurzame populatie.
Toelichting	Binnen het gebied Oostelijke Vechtplassen bevindt zich een kleine populatie gevleete witsnuitlibellen. In het gebied worden jaarlijks aanmerkingen gedaan.
H1082	Gestrepte waterroofkever
Doel	Uitbreiding crans en verbetering localiteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting	De gestrepte waterroofkever komt verspreid al langere tijd voor. De soort komt hier verspreid voor in peilpalen en sloten en ligt een stabiele populatie te vormen sinds het begin van de jaren tachtig. Recent is de soort op meer plekken in het gebied gevonden. De gestrepte waterroofkever heeft landelijk een zeer ongunstige staat van instandhouding en is vrijwel geheel depend tot laagveenmoerassen.
H1134	Bittervoorn
Doel	Behoud crans en localiteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	De bittervoorn komt algemeen voor in het gebied. Het gebied ligt binnen het habitatverspreidingsgebied van de soort en is van relevant groot belang voor de bittervoorn.
H1145	Grote modderkruiper
Doel	Behoud crans en localiteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	De grote modderkruiper is op enkele localities in het zuidelijke deel van het gebied aangetroffen. In de Oostelijke Vechtplassen is veel geschikt leefgebied aanwezig in polderdorpjes en plassen.
H1149	Kleine modderkruiper
Doel	Behoud crans en localiteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	De kleine modderkruiper komt zeer algemeen voor binnen het gebied en is hier verspreid in vele wateren aangetroffen. De soort verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding en komt in Nederland algemeen en vrijwel verspreid voor.
H1163	Rivierdonderpad
Doel	Behoud crans en localiteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	De rivierdonderpad komt verspreid voor in de Oostelijke Vechtplassen. De rivierdonderpad is een landelijk wijdverspreide soort die een matig ongunstige staat van instandhouding heeft. De soort komt voor op kunstmatig substraat (stenen, kleine broeken puin langs de oever, dammetjes, et cetera).
H1318	Meerleermuis
Doel	Behoud crans en localiteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	Het gebied fungeert als tuistegebied voor meerleermuizen die overdag in de gebouwen in de wijde omgeving verblijven (actieradius 10 km). In Vinkeveen en Westbroek bevinden zich twee omvangrijke kraanverblijven (met elk meer dan 100 dieren). In Abcoude bevindt zich een kraanverblijf. Belangrijke vleegrotes waar het gebied zijn onder andere het Hilversumse Kanaal, de Vecht en het Tienhovense Kanaal.

H1340	Noordse woelmuis
Doel	<u>Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.</u>
Toelichting	De noordse woelmuis verkeert landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding, waarbij ze onder meer in de Utrechtse en Zuid-Hollandse veengebieden ernstig onder druk staat. Verscherping van de wetlige, gekleemde populaties in dit gebied en verbetering van de kwaliteit van het leefgebied is daarom van groot belang.
H1903	Groenknolorchis
Doel	<u>Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.</u>
Toelichting	De groenknolorchis is in het gebied vrij sterk achteruit gegaan, maar op een enkele locatie is een herstel van de populatie opgetreden dankzij actief beheer. In inruilen kunnen de lokale populaties van deze soort zich handhaven.
H4056	Pilae schijfhoren
Doel	<u>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.</u>
Toelichting	Het gebied levert een belangrijke bijdrage voor de pilae schijfhoren. Het voorkomen van heide, voedselrijk water met veel waterplanten is belangrijk voor het behoud van de soort.

Tabel 2: Instandhoudingsdoelstellingen Vogelrichtlijn, broedvogels (Programma Inbreide Natuur 2000, 2013b)

A021	Roerdomp
Doel	<u>Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5 paren (territoria).</u>
Toelichting	De roerdomp is van oudsher een gewone broedvogel in grotere en kleine rietvoersassen, verspreid over het hele Oostelijke Vechtplassengebied. Eind jaren zestig waren nog ten minste 20 territoria aanwezig. Sindsdien zijn de aantallen gestaag terug gelopen tot 4-6 territoria begin jaren tachtig en inmiddels 2 territoria sinds 1990. Het aantal in de doelstelling is afgeleid van het gemiddelde van de jaren 1980-1992 van 4,6 territoria. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de negatieve lokale trend is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied kan voldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar kan wel bij gaan dragen aan de draagkracht in de regio Hollandse-Utrechtse plassen gebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.
A022	Woudaap
Doel	<u>Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.</u>
Toelichting	Van de Nederlandse populatie broedt een belangrijk deel in de Oostelijke Vechtplassen. Eind jaren zestig waren nog zeker 20 paren aanwezig en in 1980 en 1981 werden nog 13 respectievelijk 14 paren gevonden. Het aantal in de doelstelling is afgeleid van het gemiddelde in de periode 1979-1983. Vanaf 1989 is het aantal niet meer boven de 5 paren gekomen met in de periode 2004-2009 2-4 paren. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de negatieve lokale trend is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied kan voldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar kan wel bij gaan dragen aan de draagkracht in de regio Hollandse-Utrechtse plassen gebied ten behoeve van het herstel van een regionale sleutelpopulatie.
A023	Purperreiger
Doel	<u>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 50 paren.</u>
Toelichting	Van oudsher is de purperreiger broedvogel in het Oostelijke Vechtplassen gebied, in de periode 1967-1977 jaarlijks ten minste 100 paren (maximum 182 paren in 1970). Daarna zijn de aantallen sterk teruggelopen. Op het dieptepunt in 1983 werden slechts 3 nesten gevonden. Vervolgens trad er herstel op tot een voorlopig maximum van 63 paren in 2007. Het gemiddelde van de jaren 2004-2008 is 51 paren. In 2009 en 2010 zijn respectievelijk 47 en 45 paren geteld. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie is in dit gebied een populatie op het recente (2004-2008) relatief hoge niveau gewenst. Behoud van het leefgebied is daarvoor voldoende. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A119	Porseleinhoen
Doel	Behoud van omvang en locaalfit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 8 paren.
Toetiching	Elke jaren zesdig broedden zeker 10 paren porseleinhoenders in de meessen van de Oostelijke Vechtplassen. In de jaren daarna werden nooit meer dan 2 paren in één jaar genest, maar voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddelde aantal paren geschat op 8. Het genoemde aantal paren heeft betrekking op gunstige jaren met een hoge waterstand in het late voorjaar. Er is een behoudopgave voor de populatie geformuleerd omdat van het gebied onvoldoende broedgegevers beschikbaar zijn om de potentie voor toestand in te schakelen. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een zelfstandige sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Hollands-Utrechtse plassengebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.
A197	Zwarte stern
Doel	Uitbreiding omvang en/of verbetering locaalfit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 110 paren.
Toetiching	Van oudsher is de zwarte stern broedvogel in vooral krabbenscheenvelden. Het en der verspreid over het gebied waren kleine kolonies van slechts enkele tot enkele tientallen paren te vinden. Elke jaren zesdig bestond het aantal paren circa 100. Na een terugval in aantallen tot halverwege de jaren tachtig namen de aantallen weer toe (mede door het aantrekken van reischoljes). Het aantal in de dekstelling is gekoriseerd op het gemiddelde van de jaren 1990-1994 van ruim 111 paren. Daarna trad er opnieuw een duidelijke afname op tot het recente niveau van 64 paren in 2007. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie en de negatieve lokale trend is een herstelopgave voor het leefgebied geformuleerd. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.
A229	Ijvogel
Doel	Behoud omvang en locaalfit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.
Toetiching	In het Oostelijke Vechtplassengebied zijn ijvogels pas gaan broeden in de jaren tachtig. Halverwege de jaren negentig werd een eerste maximum bereikt van 7 paren in 1995. Door ongunstig winterweer was de soort in 1997 weer geheel afwezig. In 1998 werd weer in dit gebied gebroed en een nieuw maximum werd bereikt in 2002 (10 paren). Voor het broeden zijn stalle oevers nodig die van nature weinig in het gebied voorkomen. Een alternatief wordt gevormd door wortelstokken van ongesneden bomen. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het genoemde aantal paren heeft betrekking op gunstige jaren. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Hollands-Utrechtse plassengebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.
A292	Snor
Doel	Behoud omvang en locaalfit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 150 paren.
Toetiching	Van oudsher is de snork een vrij talrijke broedvogel. Elke jaren zesdig broedden waarschijnlijk nog ten minste 100 paren in het gebied. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddelde aantal paren geschat op 150. Het is daarmee één van de weinige gebieden in Nederland waar het gewenste niveau voor een sleutelpopulatie wordt gehaald. Gezien de toenemende lokale trend is behoud voldoende. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.
A295	Rietzanger
Doel	Behoud omvang en locaalfit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 800 paren.
Toetiching	Van oudsher is de rietzanger een talrijke broedvogel. Elke jaren zesdig broedden honderden paren in het gebied. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddelde aantal paren geschat op 800. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding met betrekking tot het leefgebied en de populatieomvang, is behoud voldoende. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A298	Grote karekiet
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 50 paren.
Toelichting	Van oudsher is de grote karekiet een gewone broedvogel in dit gebied. Eind jaren zestig werden circa 60 paren geteld. Uit de periode 1992-2003 zijn jaarlijkse tellingen beschikbaar die er op wijzen dat de populatie opvallend constant is, in tegenstelling tot de meeste andere broedgebieden in Nederland, waar zij sleevast sterk in aantal terugloopt: 33-51 paren (gemiddeld 50). Het is daarmee een bijzonder belangrijke sleutelpopulatie voor het voortbestaan van de grote karekiet in Nederland gebieden. Vanwege deze stabiele trend is gekozen voor een behoudopgave. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

Tabel 1D: Instandhoudingsdoelstelling tegen Vogelrichtlijn, niet-broedvogels (Programmacontractie Natura 2000, 2013b)

A017	Aalscholver
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	Het gebied heeft voor de aalscholver niet name een functie als slaapplek. Beschikbare gegevens zijn nog niet geschikt voor een trendanalyse.
A041	Koigans
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een migrerende en overwinterende populatie van gemiddeld 920 vogels (telzoensgemiddelde).
Toelichting	Het gebied heeft voor de koigans met name een functie als foerageergebied en als slaapplek. Sinds begin jaren negentig zijn aantallen sterk toegenomen.
A043	Grauwe gans
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een migrerende en overwinterende populatie van gemiddeld 1.200 vogels (telzoensgemiddelde).
Toelichting	Het gebied heeft voor de grauwe gans met name een functie als foerageergebied en als slaapplek. Sinds begin jaren negentig zijn aantallen sterk toegenomen. De doelstelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort.
A050	Smitent
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.800 vogels (telzoensgemiddelde).
Toelichting	Het gebied heeft voor de smient met name een functie als slaapplek en als foerageergebied. Sinds de jaren tachtig zijn de aantallen toegenomen.
A051	Krakaand
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 40 vogels (telzoensgemiddelde).
Toelichting	Het gebied heeft voor de krakaand met name een functie als foerageergebied. Sinds begin jaren tachtig zijn aantallen sterk toegenomen.
A056	Slobeend
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 80 vogels (telzoensgemiddelde).
Toelichting	Het gebied heeft voor de slobeend met name een functie als foerageergebied. Aantallen fluctueren, er is geen duidelijke trend.
A059	Tafeleend
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 120 vogels (telzoensgemiddelde).
Toelichting	Het gebied heeft voor tafeleend met name een functie als foerageergebied. Aantallen zijn, ondanks fluctuaties, op zowel lange als korte termijn significant afgenomen. Behoud is voldoende want er is geen landelijke kansdoelstelling van toepassing.
A068	Nonnetje
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 vogels (telzoensgemiddelde).
Toelichting	Het gebied heeft voor het nonnetje met name een functie als foerageergebied. Aantallen zijn toegenomen, hoewel recent niet significant door grote fluctuaties. Behoud is voldoende, de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is vooral gebaseerd op de verslechterende voedselsituatie voor veldzweren in het Loosdrecht.

ganzenbeheer middels koppel- / voorjaarsafschot bestaat uit het doden van ganzen (grouwe gans, brandgans, Canadese gans (groot en klein), nijlgans en Indische gans met gebruikmaking van het geweer in de periode 1 februari tot en met 30 april van één uur voor zonsopkomst tot 1 uur na zonsondergang. Voor koppel- en voorjaarsafschot van standganzen zal het nodig zijn de Natura 2000-gebieden te betreden met voertuigen en/ of vaartuigen en zullen de uitvoerders de gebieden deels te voet doorkruisen om de koppels ganzen te lokaliseren. De verstoring zal beperkt zijn tot maximaal twee uitvoerders per deelgebied die gezamenlijk optrekken. Per deelgebied zal maximaal 2 dagen per week opgetreden worden, zodat er vijf dagen per week geen verstoring optreedt en er alleen op de overige twee dagen verstoring op kan treden. Afschot vindt plaats gedurende de gehele dag met een piek in de ochtend- en avondschemering (1 uur voor zonsopkomst tot 1 uur na zonsondergang), waarbij afhankelijk van het landschap een maximaal aantal schoten worden gelost in een deelgebied.

Herkenning gedrag koppelvormende ganzen

Het (koppel)afschot van standganzen (grouwe gans, brandgans en Canadese gans (groot en klein) is gericht op individuen die de Natura 2000-gebieden gebruiken als broedgebied in de zomer en niet op winter- en trekvogels die het gebied gebruiken als foerageer- en rustplaats. Dergelijke koppels zijn te herkennen aan het gedrag. Ganzen kennen een slechte paarband, die vaak voor het leven is. Man en vrouw trekken vooral gepaard op. In de wintermaanden zijn ze vaak nog vergezeld van de jongen van dat jaar. In groepen ganzen kun je met zorgvuldig kijken, de families herkennen. De paarband kan vanaf het tweede levensjaar ontstaan. Of paren daadwerkelijk gaan broeden, een jaar overslaan of nog een jaar wachten, valt in februari niet aan het gedrag af te lezen. In de loop van de winter lossen de grote groepen op en vallen uiteen in kleinere groepen, waarbij veel broedparen zich afzonderen van de massa. Paren en groepjes broedparen houden zich dan op in en nabij de toekomstige broedplaatsen. De paren zijn hierdoor in het vroege voorjaar goed te onderscheiden van overwinterende groepen en aan het gedrag is af te leiden dat dit lokale broedvogels betreft (Procesmanagement, 2015).

Eemmeer & Gooimeer Zuidbever

In het Eemmeer & Gooimeer Zuidbever wordt per deelgebied maximaal twee keer per week uitvoering gegeven aan het koppelafschot/ voorjaarsafschot. Het Natura 2000-gebied is met 1584 hectare opgedeeld in twee deelgebieden, het Noord-Hollandse deel van het Eemmeer en het Gooimeer Zuidbever (bijlage 28). Gezien het dynamische open landschap met verspreid oplopende begroeiing en houtwallen, de oppervlakte en het afwisselende landschap zal in het Eemmeer & Gooimeer Zuidbever per deelgebied maximaal 80 schoten per dag worden gelost. Dit komt neer op een gemiddelde verstoring van één schot per 13,2 hectare. Er zal nooit gelijktijdig worden opgetreden in beiden deelgebieden, hierdoor wordt gegarandeerd dat ten alle tijden geen verstoring plaats vindt in circa 50% van het Natura 2000-gebied.

Naardemeer

In het Naardemeer wordt per deelgebied maximaal twee keer per week uitvoering gegeven aan het koppelafschot/ voorjaarsafschot. Het Natura 2000-gebied is met 1151 hectare opgedeeld in twee deelgebieden van ongeveer dezelfde grootte. Een deelgebied bevindt zich ten noorden van het spoor dat het Natura 2000-gebied doorkruist en het andere deelgebied bevindt zich ten zuiden hiervan (bijlage 28). Gezien de opgaande begroeiing, de oppervlakte en het waterrijke landschap zal in het Naardemeer per deelgebied maximaal 80 schoten per dag worden gelost. Dit komt neer op een gemiddelde verstoring van 1 schot per 9,8 hectare. Er zal nooit gelijktijdig worden opgetreden in beiden deelgebieden, hierdoor wordt gegarandeerd dat ten alle tijden geen verstoring plaats vindt in circa 50% van het Natura 2000-gebied.

Oostelijke Vechtplassen

In de Oostelijke Vechtplassen wordt per deelgebied maximaal twee keer per week uitvoering gegeven aan het koppelafschot/ voorjaarsafschot. Het Natura 2000-gebied is met 8475 hectare opgedeeld in vijf deelgebieden van ongeveer dezelfde grootte. Één deelgebied bevindt zich in de provincie Utrecht en vier deelgebieden bevinden zich in de provincie Noord-Holland (bijlage 30). Gezien de mix van opgaande begroeiing (bos), de oppervlakte en de afwisseling van moeras landschappen zal in de Oostelijke Vechtplassen per deelgebied maximaal 150 schoten per dag worden gelost. Dit komt neer op een gemiddelde verstoring van 1 schot per 8,8 hectare. Er zal nooit gelijktijdig worden opgetreden in de vijf deelgebieden. Er zal ten alle tijden wordt gegarandeerd dat in minimaal drie van de vijf deelgebieden geen verstoring plaats vindt, dit is minimaal in circa 60% van het Natura 2000-gebied.

3.1.2 NESTREDUCTIE

Bij nestbehandeling worden de eieren weggenomen of behandeld met olie, geschud of geprikt, waardoor het embryo niet langer levensvatbaar is. Nestbehandeling kan enkel plaats vinden gedurende het broedseizoen bij aanwezigheid van nesten. De piek van de nestbehandeling ligt in de periode maart – april, al kan de nijlgans vrijwel het gehele jaar tot broeden komen. Het behandelen van nesten/eieren zorgt ervoor dat deze niet meer uitkomen en er minder nakomelingen van de standganzen zijn. Het behandelen gebeurt door middel van het schudden van eieren, het doorprikken van de eierschaal, het behandelen van eieren met maïsolie of een soortgelijke methode waarbij de eieren niet meer uit zullen komen en de aanwas wordt gereduceerd. Voor nestreductie zal het nodig zijn de Natura 2000-gebieden te betreden met voertuigen en/of vaartuigen en zal het gebied deels te voet worden doorluid om de nesten te lokaliseren. Voor het lokaliseren van nesten zal, om betreding van de rietlagen te minimaliseren, gebruik gemaakt worden van een drone met warmtebeeldcamera.

3.1.3 RUIMANGSTEN

Door de jaarlijkse rui van de slappennen kunnen ganzen drie tot vijf weken niet vliegen (Kahlert 2008). In de maanden mei, juni en juli ruien de standganzen en kunnen deze worden gevangen om vervolgens met behulp van CO₂ te worden gedood. Dit is een efficiënte manier van populatiereductie door de relatief geringe inzet die nodig is tegenover de hoge aantallen ganzen die per actie uit de populatie onttrokken kunnen worden. De ruimangsten worden tussen zonsopkomst en zonsondergang in de Natura 2000-gebieden zowel op het water als op het land uitgevoerd. Met behulp van maximaal acht kleine boten worden de aanwezige ruiende ganzen op het water bijgedreven. In de praktijk worden 1 à 2 gemotoriseerde boten ingezet. De overige 6 boten zijn lichtgewicht roeibootjes. Voor het bijedrijven van de ganzen zal met een geringe snelheid (maximaal 5 km/uur) worden gevaren, welke lager is dan de maximale toegestane vaarsnelheid. De ganzen worden vanaf verschillende zijdes rustig bijgedreven en vervolgens richting een inkooptraal geleid. Deze vangtraal is geplaatst op het aangrenzende land. Voorafgaand aan de vangactie worden zogenaamde vangvaren van gas in het gebied geplaatst. Dit betreft volgass, welke als geleiding de ganzen richting de vangtraal leidt. Vanuit de vangtraal worden de ganzen in een gesloten container geleid, waarin deze met CO₂ worden gedood. Bij de uitvoering van de ruimangsten wordt gebruik gemaakt van twee voertuigen, inclusief aanhangers. Met twee voertuigen wordt per vangactie twee keer heen en weer gereden in het gebied. De vangacties worden, voorafgaand in samenspraak met de beheerder, vastgesteld (OD-NHN, 2020).

3.1.4 NAZOMERAFSCHOT

De brandgans en de Canadese gans broeden in vergelijking met de grauwe gans laat in het seizoen. Hierdoor is er een overlap met het broedseizoen van beschermde moeras- en weidevogels en het groeiseizoen van verschillende beschermde habitats. Het aanvullen van de broedvogelreductie in het vroege voorjaar met nazomerreductie verhoogt de reductie van de populatie. Het nazomerafschot wordt uitgevoerd aansluitend op de ruiperiode van 1 augustus tot en met 30 september, gericht op volwassen brandganzen en Canadese ganzen en de exoten Indische gans en nijlgans. Door vroegtijdig het afschot te stoppen wordt voorkomen dat er overlap is met de terugkerende trekpopulaties. De tijd van het afschot is tussen een uur voor zonsopkomst en een uur na zonsondergang. Voor het nazomer afschot geldt dezelfde uitvoeringsruimte als het koppel- voorjaarsafschot van standganzen, met uitzondering dat de grauwe gans geen onderdeel uit maakt van nazomerafschot.

Om een inschatting te maken van de gevoeligheid van habitattypen, habitatsorten, broedvogels en niet-broedvogels van de Natura 2000-gebieden is de effectenindicator Natura 2000-gebieden geraadpleegd. De mogelijke effecten van de voorgestelde ganzenbeheersactiviteiten zijn te onderscheiden in drie groepen die een verschillend type verandering genereren:

1. beheer middels afschot (tuppel, - en voorjaarsafschot en nazomer afschot);
2. beheer middels nuivangster;
3. beheer middels neerschietjef

Met de effectenindicator kan worden bepaald welke factoren van de voorgenomen ganzenbeheeractiviteiten gekoppeld dienen te worden, zodat benoemd kan worden of er significant negatieve effecten kunnen optreden als gevolg van de beoogde maatregelen. In de effectenindicator kan gekozen worden voor bepaalde activiteiten waarvoor de storingsfactoren reeds al bepaald zijn. De effectenindicator is in onderhavig geval geraadpleegd voor de activiteiten 'jacht' en 'waterrecreatie'. Voor de activiteit jacht is gekozen omdat de mogelijke invloed van faunabeheer maatregelen (het wegnemen van soorten, verstoring door geluid en de optische verstoring) overeenkomstig is met jacht. Aanvullend is bij het de maatregel ruiaangsten ook de activiteit waterrecreatie gekozen, dit omdat gedurende deze maatregel ganzen bijeen worden gedreven met behulp van joden.

De storingsfactoren die gepaard gaan met de voorgenomen ganzenbeheeractiviteiten in de Natura 2000-gebieden zijn:

1. verontreiniging door verkeersbewegingen van en naar locaties besogde maatschappij;
2. verstoring door geluid: aanwezigheid mensen, voertuigen, schoten, drone en alarmerende ganzen;
3. verstoring door licht: koplampen van voertuigen bij betreding vóór zonsopkomst of na zonsondergang;
4. verstoring door trilling: bij verplaatsingen door het gebied met voertuigen;
5. optische verstoring: aanwezigheid van mensen, voertuigen, drone en vangmateriaal;
6. verstoring door mechanische effecten, betreding van kwetsbare habitats, gebruik van voertuigen;
7. verandering in populatiedynamiek, aantal ganzen.

De storingsfactoren 'oppervlaktverlies' en 'beoogde verandering soortensamenstelling' worden bij de voorgenomen ganzenbeheeractiviteiten in de Natura 2000-gebieden uitgesloten. De beoogde activiteiten zijn van tijdelijke aard en het beschikbare oppervlak van habitattypen en doelsoorten gaat niet achteruit. De soortensamenstelling zal daarnaast niet worden aangepast, aangezien er geen inheemse soorten in hun volledigheid worden verwijderd en er ook geen nieuwe soorten worden geïntroduceerd.

Verstoring door licht kan alleen plaatsvinden in de periode van 1 februari t/m 30 april en 1 augustus t/m 30 september, rond één uur vóór zonsopkomst en één uur na zonsondergang. Mogelijk kan lichtverstoring in deze periode optreden door de koplampen van voertuigen tijdens het verplaatsen van of naar de locatie. Aangezien eventuele lichtverstoring incidenteel en kortstondig zal plaatsvinden in een periode waarin de Natura 2000-gebieden minder van belang zijn voor vogelsoorten waarvoor de gebieden instandhoudingsdoelstellingen hebben, worden geen significant negatieve effecten verwacht op de doelsoorten en instandhoudingsdoelstellingen.

Bij de beoordeling van de versloringseffecten (2 t/m 6) dient rekening te worden gehouden met de staat van instandhouding van de soort op populatieniveau en het biogeografische niveau binnen een lidstaat. Onder versloring wordt een verslorende activiteit bedoeld die op invloed is op de overlevingskansen, het broedsucces of het vermogen om zich voort te planten. Sporadische versloringen vallen hier niet onder (Herder et al., 2017).

Bij het uitvoeren van de maatregelen zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van bestaande wegen en paden om aantasting van habitattypen, doelsorten en overige flora en fauna te voorkomen. Door inzet van een drone, wordt het gebruik van voertuigen en betreden van de gebieden voor het lokaliseren van nestlocaties van ganzen geminimaliseerd. Verstoring van (broed)vogels door drones, blijft doorgaans beperkt tot de momenten van stijgen en dalen (Kolffberg, 2017). Tellingen van de kolonie purperreigers, welke met behulp van een drone

in Natura 2000-gebied Naardemeer zijn verricht, hebben geen versturend effect gehad op de purperreiger. Hierbij werd een vlieghoogte van 30 meter aangehouden. (Hoogenstein, 2021)

4.1 AFBAKENING MOGELIJKE EFFECTEN

De afbakening van mogelijke effecten van de voorgenomen ganzenbeheeractiviteiten zijn uitvoerig beschreven in de "Passende beoordeling gecoördineerd beheer ganzen Polder Zeeland" (Sweco, projectnummer 51005540). Paragraaf 4.1 is een weergave hiervan.

4.1.1 AFSCHOT (KOPPEL-, VOORJAARS-, EN NAZOMERAFSCHOT)

De mogelijke effecten van afschot op instandhoudingsdoelstellingen van aangewezen (niet)-broedvogels binnen de begrenzing van Natura 2000-gebieden is te onderscheiden in de versturende effecten van geluid door het schieten zelf en optische verstoring door beweging door de aanwezige faunabeheerders en moertuigen die worden ingezet.

Geluidsverstoring

Tijdens het afschot zelf is er alleen sprake van geluidsverstoring ten gevolge van het schot. Dit betreft een impulsgeluid. Verstoring, veroorzaakt door impulsgeluiden, is niet direct vergelijkbaar met de beter onderzochte verstoring, veroorzaakt door continu geluidsbronnen, zoals verkeer (Ortega, 2012). Verstoring bij continu geluid bestaat veelal uit het maskeren van ander geluid, zoals geluid gebruikt voor communicatie of voor het lokaliseren van predatoren of voedsel. Impulsgeluiden kunnen schrikreacties veroorzaken wat gepaard kan gaan met fysiologische stress of schade, en kan leiden tot een verplaatsing en herverdeling van dieren (Madsen, 1998b; Ortega, 2012; Slabbekoorn et al., 2018). Fysiologische schade treedt alleen op bij hoge geluidsniveaus (> 125 dB(A) (Slabbekoorn et al., 2018), zodat dit in het geval van een geweerschot alleen op kan treden wanneer een dier zich zeer dichtbij (< 10 meter) het geweer zou bevinden (van Dijk et al., 2019). Dit zal vanwege optische verstoring echter niet voorkomen, zodat effecten van fysiologische schade in de vorm van gehoorbeschadiging door afschot uitgesloten zijn. Andere vormen van fysiologische stress of een verplaatsing of herverdeling van dieren wordt ook veroorzaakt door een associatie van het geluid van een geweerschot met een (leuens)bedreigende activiteit door dieren met ervaring met verstoring door mensen, en door afschot in het bijzonder. Ervaring met verstoring door mensen of afschot leidt daarbij tot een verhoogde gevoeligheid voor verstoring (Slorch, 2013).

Omdat de geluidsbelasting bij een geweerschot weinig voorspelbaar is, is de kans op gewenning klein en daarmee de kans op verstoring – vergeleken met voorspelbaar geluid – relatief groot (Ortega, 2012; Van den Tempel, 1982). Ook kan de afstand waarover geluidsverstoring op kan treden, groter zijn dan dat waarop optische verstoring een rol speelt. Afschot kan plaats vinden gedurende de gehele dag (één uur voor zonsopkomst tot één uur na zonsondergang), waarbij afhankelijk van het Natura 2000-gebied een gemiddelde verstoring optreedt van één schot op 8,6 hectare in de Oostelijke Vechtplassen, één schot op 9,6 hectare in het Naardemeer of één schot op 13,2 hectare in de gebieden Eemmeer & Gozmeer Zuidoever. Uitvoering van de activiteit is beperkt tot twee dagen per week per deelgebied, waarbij te allen tijde in minimaal 50% van het Natura 2000-gebied geen faunabeheeractiviteiten plaats vinden.

Omdat het totaal aantal geweerschoten in een Natura 2000-gebied bij zowel afschot van koppelvormers als bij nazomerabschot relatief hoog is (tussen de 60 en 150 schoten per dag), vergeleken met bijvoorbeeld impulsgeluid geproduceerd bij bouwactiviteiten, maaierwerk of op militaire oefenterreinen, is er een kans op verstoring. Doordat er met demper wordt geschoten, is het geproduceerde geluidsniveau en de reikwijdte echter veel minder dan bij een ongedempt schot en blijft hierdoor in de reikwijdte van optische verstoring (circa 300 meter).

Effecten van geweerschoten op dieren zijn beperkt onderzocht (van der Hut, 2013; van Dijk et al., 2019). Het is niet bekend op welke afstand, met welke frequentie of op welk geluidsniveau verstoring door een geweerschot op zal treden. Hier ontbreekt, zeker voor broedvogels, nog veel soort- en gebiedspecifiek onderzoek (Braun et al., 2001; Jennifer A. Gill et al., 2001; Hill et al., 1987; Price, 2008). Wel is bekend dat verstoring, veroorzaakt door een geweerschot, met name speelt bij herbivore vogels, gezien deze lange periodes moeten kunnen forageren om hun energiebalans op peil te kunnen houden (Hockin et al., 1982). Niet-herbivore vogels zijn beter in staat hun energiebehoeftes na verstoring te compenseren. Dit geeft ook aan dat vaak eenvoudig waarneembare reacties op verstoring niet noodzakelijk de daadwerkelijke (bijvoorbeeld energetische) kosten van verstoring weergeven (Hisson et al., 2006). De energetische lasten van opsliepen door bijvoorbeeld scheldsters zijn bij een lage verstoringfrequentie zeer beperkt (J.A. Gill et al., 2001; Linssen et al., 2010; West et al., 2002).

menselijke activiteiten op maximaal ongeveer 300 meter. De mate van verstoring door afschot hangt ook samen met de manier waarop die plaatsvindt. Zo is mobiel afschot (zoals afschot vanuit een boot en/of auto) nabij rust- of foerageerplaatsen meer verstoring dan afschot vanaf vaste locaties (Fox & Madsen, 1997) vanwege de onvoorspelbaarheid van mobiel afschot en de combinatie van geluid met optische verstoring. Voor smienten leidde mobiel afschot (vanuit een boot) tot verminderde aantallen in de rust- en foerageerplaatsen, terwijl de aanwezigheid van 4-6 vaste afschotlocaties geen effect had op aantallen smienten in deze locaties (Madsen, 1998b). Deze studie identificeerde mobiel afschot, met name vanaf baken, als de voor overblijvende watervogels meest verstoringe menselijke activiteit. Hoewel voor het afschot in deze studie om jachtsoorten gaat, zal een combinatie van optische en akoestische verstoring bij mobiele afschot ook meer verstoring werken op niet-doelsoorten, dan afschot vanuit aanzitlocaties. Voor zowel het loppel-, voorjaars-, als het nazomerabschot geldt dat er sprake is van mobiel afschot waarbij mogelijk vogels verstoord kunnen worden. Behreiding van het gebied met de auto buiten bestaande (verharde) wegen is niet aan de orde. Afschot vanuit de auto en boot is wel van toepassing, maar zorgt niet voor meer of andere verstoring dan het schieten vanuit een grondpositie en/of visuele effecten van het voertuig zelf.

Frequentie

Om negatieve effecten van ganzenraai op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstelling te beperken, dient het maximaal aantal te doden ganzen zo groot mogelijk te zijn, waarbij de mate van verstoring voor andere soorten zo beperkt als mogelijk moet zijn. Bij een te lage frequentie van afschot zal er geen effectieve populatiereductie bereikt kunnen worden. Daarom dient de periode, het tijdstip en de frequentie van het afschot zorgvuldig te worden gekozen, teneinde de effectiviteit van het afschot te maximaliseren binnen de beperkingen ten aanzien van een effect op de instandhoudingsdoelen als gevolg van verstoring.

Dit behelst uitvoering van het afschot met een frequentie van maximaal twee dagen per week per deelgebied, waarbij de faunabeheerders (twee personen) lopend of middels boot het natuurgebied systematisch afgaan en ganzen bescaderen. Afschot kan plaats vinden gedurende de gehele dag (één uur voor zonsopkomst tot één uur na zonsopgang), waarbij afhankelijk van het Natura 2000-gebied een gemiddelde verstoring optreedt van één schot op 8,8 hectare in de Oostelijke Vechtplassen (lokaal 300 per deelgebied), één schot op 9,6 hectare in het Naardemeer (lokaal 60 per deelgebied) of één schot op 13,2 hectare in de gebieden Emmmeer & Gooimeer Zuidoever (lokaal 60 per deelgebied). Uitvoering van de activiteit is beperkt tot twee dagen per week per deelgebied, waarbij te allen tijde in minimaal 50% van het Natura 2000-gebied geen faunabeheeractiviteiten plaats vinden.

Uitgaande van een verstoringafstand van 300 meter van de meest verstoringgevoelige niet-broedvogelsoorten. Bedraagt het maximaal verstoord gebied per schot maximaal 28 hectare ($\pi \times 300^2$) ofwel circa 0,7% van het totale areaal van Oostelijke Vechtplassen (gelijktijdig uitvoering in twee deelgebieden, dus bij gelijktijdige schoten 48 hectare); 2,4% Naardemeer (uitvoering in maximaal een deelgebied) en 1,7% Emmmeer en Gooimeer Zuidoever (uitvoering in maximaal een deelgebied). Dit betekent dat zelfs voor de meest gevoelige soorten minimaal 97,6% van de Natura 2000-gebieden te allen tijde ongestoord blijft. Als vogels verstoord worden, blijven er dus voldoende uitwijkmogelijkheden beschikbaar in ongestoorde delen van het Natura 2000-gebied. Hoewel er per dag (maximaal) in 50% van de Natura 2000-gebieden beheer plaats, vinden deze verspreid over een deelgebied plaats, verdeeld over de dag. Faunabeheerders verplaatsen zich systematisch door de gehele deelgebied, zodat de uitvoering (evenredig) verspreid wordt over het gebied. Dit betekent dat elke locatie maar één keer op een dag en maximaal twee keer per week verstoord kan worden.

4.1.2 NESTBEHANDELING

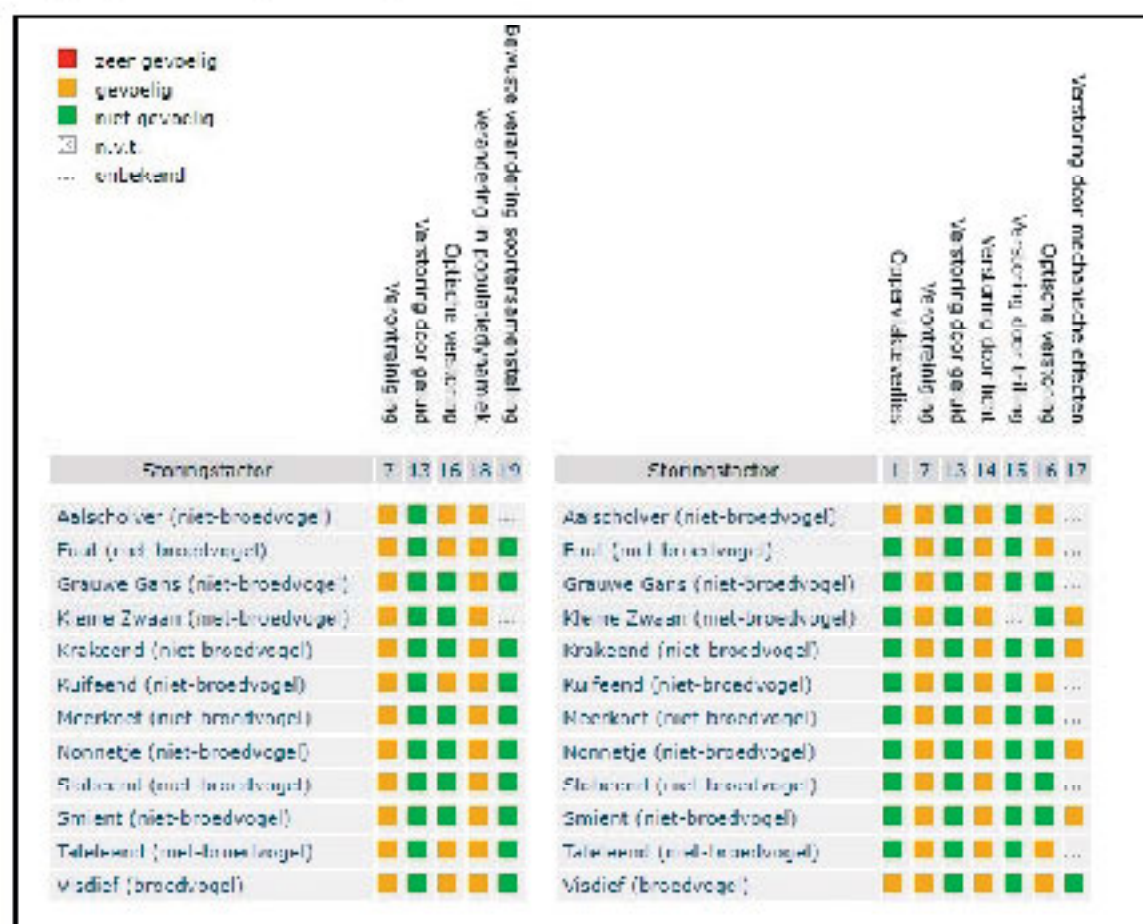
Nestbehandeling betreft een activiteit, waarbij géén sprake is van het schot als gevolg van de inzet van een kogelgeweer en/of hagelgeweer. Het doel om activiteiten, zoals het betreden, prikken en schudden van eieren. Verstoring, gekend aan deze groep handelingen, heeft dus vooral te maken met de menselijke aanwezigheid in tijd en ruimte (en aantallen personen). Tijdens nestbehandeling kan ook visuele verstoring ontstaan. Nestbehandeling kan betrekking hebben op het aanpakken, oñen, vernijderen, schudden of vernietigen van eieren. In alle gevallen is het nodig potentiële broedlocaties te bezoeken. Daarvoor zijn verschillende zoekronden nodig in de periode eind februari – eind mei (vooral begin maart – half april voor de grauwe gans), met een uitloop tot in juli, rekening houdend met de broedperiode van overige soorten (Canadese gans (groot en klein). De wijze waarop een gebied wordt afgesocht, zal sterk afhankelijk zijn van de verspreiding (ganzen kunnen geconcentreerd op een perceel of verspreid over een gebied broeden) en de beschikbaarheid van broedlocaties (via water of over land). In het algemeen is het verstoringe effect van legselbehandeling vergelijkbaar met dat van behreiding van een gebied.

4.1.3 RUIMINGSTEN

Ruimingssten betreft een activiteit, waarbij géén sprake is van het schot als gevolg van de inzet van een kogelgeweer en/of hagelgeweer. Het gaat om activiteiten als betreden en vangen van ruiende ganzen. Verstoring, gekleurd aan deze groep handelingen, heeft dus vooral te maken met de menselijke aanwezigheid in tijd en ruimte (en aantallen personen). De handeling is doorgaans gericht op concentraties volwassen en onvolwassen grauwe ganzen in water- en rietrijke gebieden, groepen oudervogels met jongen in moeras of aangrenzend grasland, of groepen standganzen. Tijdens een vangactie kan verstoring optreden van andere watervogels, zoals kolgans, kleine zwaan, smient en rust- of slaappleksten van steltlopers (kient, grutto, wulp, goudplevier). Het opdrijven van ganzen is lokaal verstoring, maar in principe eenmalig. De mate van verstoring hangt af van de wijze van uitvoering: indien dit een rustige gecoördineerde actie is, wordt paniek onder de ganzen en andere vogels voorkomen. Effecten op andere niet-broedende vogels die wel kunnen vliegen, zullen betrekking hebben op een tijdelijke verstoring: zij kunnen na uitbijten weer terugkeren. Ganzenfamilies met kuikens worden vaak groepen en kunnen in de periode waarin de oudervogels ruien en de kuikens nog niet vliegkrug zijn, gevangen worden door groepen op te drijven in mangralen. Dit kan plaatsvinden in het broedgebied of in aangrenzend agrarisch gebied, indien families daar foerageren. Indien in aangrenzend agrarisch gebied gevangen wordt, treden de benoemde effecten niet op.

4.2 EFFECTENINDICATOR EEMMEER & GOEMEER ZUIDOEVER

In afbeelding 3 zijn de resultaten voor de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied Eemmeer & Goimeer Zuidoever weergegeven. Alle doelsoorten in Natura 2000-gebied Eemmeer & Goimeer Zuidoever zijn gevoelig voor verontreiniging. Tijdens het koppel-, voorjaarsafschot en nazomersafschot zal waar mogelijk worden geschoten met loodvrije patronen en biologisch afbreekbare proppen. Door de verkeersbewegingen op locatie kunnen in zeer beperkte mate schadelijke stoffen door verbranding in het gebied neerslaan. Het betreft incidenteel gebruik van gemotoriseerde voertuigen over een relatief klein deel van het Natura 2000-gebied. Derhalve worden geen significant negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen door verontreiniging als gevolg van de beoogde maatregelen.

Afbeelding 3: Biologische kenmerken Eemmeer & Goimeer Zuidoever o.v.v. effectenindicator lucht (lucht en watercontaminatie) (tabel: www.synbioooye.nl/natura2000/12/afbeelding3/afbeelding3.aspx)

Aangezien verschillende doelsoorten gevoelig zijn voor 'optische verstoring', 'verstoring door mechanische effecten' en 'verandering in populatiedynamiek' kunnen mogelijk negatieve effecten optreden voor de instandhoudingsdoelen. De storingsfactoren worden per doelsoort nader behandeld in onderstaande effectenanalyse (paragraaf 4.2).

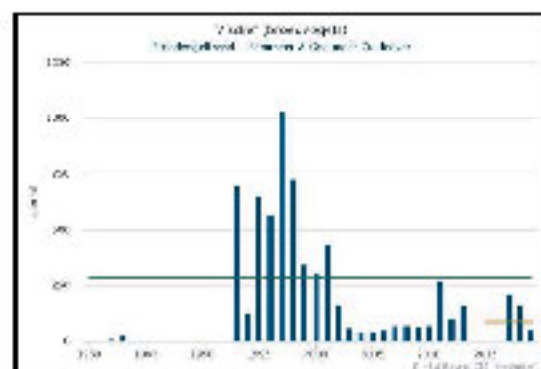
4.3 EFFECTEN INSTANDHOUDINGSDOELN EEMMEER & GOOIMEER ZUIDOEVER

De verwachte effecten op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Eemmeer & Gooimeer Zuidoever worden hier verder toegelicht op basis van het beheerplan van het Natura 2000-gebied (Rijkswatersstaat, 2017b) en gegevens van SOVON. De verwachte effecten zijn uitgesplitst in broedvogels en niet-broedvogels.

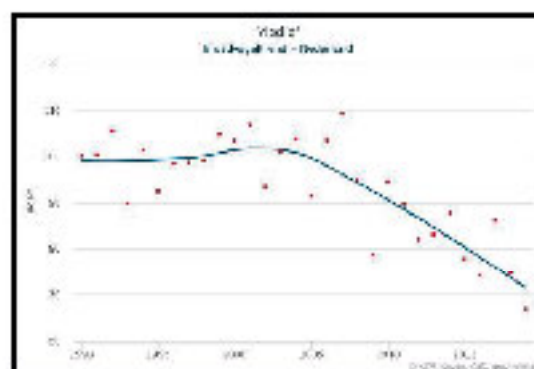
4.3.1 BROEDVOGELS

Entel de visdief is opgenomen als broedvogel in Natura 2000-gebied Eemmeer & Gooimeer Zuidoever. De beoogde activiteit leidt mogelijk tot verstoring van broedgevallen, afhankelijk van de locatie van de beoogde activiteit en de duur van de verstoring. Verandering in populatiedynamiek zal niet van toepassing zijn op de visdief, aangezien entel beheer van de populaties van standganzen wordt uitgevoerd.

De visdief komt verspreid over het Natura 2000-gebied Eemmeer & Gooimeer Zuidoever voor. Het gebied is belangrijk voor de visdief als broedgebied door het aanbod van predatorvrije, kale grond. Het is eveneens van belang dat er voldoende kleine vis hoog in de waterkolom beschikbaar is in de nabijheid van de broedkolonie. Na 2001 is de instandhoudingsdoelstelling voor de visdief als broedvogel in het gebied niet meer behaald. Vanaf 1980 en in de laatste 12 jaar is lokaal geen trend aantoonbaar (afbeelding 4). Landelijk is de broedvogeltrend negatief en laat de visdief zowel vanaf 1980 als in de laatste 12 jaar een matige afname zien (afbeelding 5).

Afbeelding 4: Trend visdief lokaal (paren.nl)

Afbeelding 5: Trend visdief landelijk (paren.nl)

Knop punten voor de visdief in het Eemmeer & Gooimeer Zuidoever zijn een mogelijke teruggang in beschikbaarheid van kleine vis in de omgeving en het behoud van de kale gronden op de broedlocaties. Door een gebrek aan natuurlijke dynamiek en geen garantie van duurzaam terreinbeheer kan de kale grond langzaam verdwijnen door successie van de vegetatie. De broedperiode van de visdief is mei tot en met juli. Hoofdzakelijk zijn de broedparen bekend voor te komen op het eiland 'de Visdief', daarnaast zijn in de afgelopen 10 jaar enkele territoria vastgesteld aan de zuidoever van het Eemmeer. In bijlage 7 is weergegeven waar in het gebied in de afgelopen 10 jaar broedgevallen van de visdief zijn waargenomen.

Bij de uitvoering van ruwangen dienen deze gebieden zoveel mogelijk te worden ontzien tijdens de broedperiode (mei tot en met juni), aangezien de soort gevoelig is voor verstoring op broed-, slaap- en rustplaatsen op een afstand vanaf 200 – 350 meter (Krijgsveld, Smits & van der Winden, 2008). De vangtraal en de container dienen hierbij niet te worden geplaatst binnen een straal van 350 meter van broedlocaties van de visdief. Tijdens het bijeenrijven van de ganzen, zal enkel sprake zijn van sporadische en kortstondige verstoring van de visdief. Hierdoor worden geen negatieve effecten op het broedsucces van de visdief en de instandhoudingsdoelstellingen verwacht.

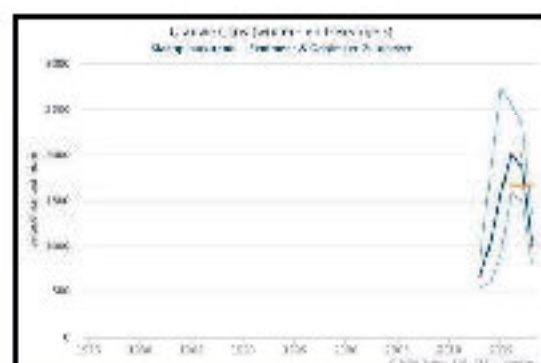
De overige maatregelen (koppel-, voorjaarsafschot, nazomersafschot en nestreductie) hebben geen overlap met de broedperiode (mei t/m juli) van de visdief. Gedurende de vestigingsperiode (april) kunnen de broedgebieden van de visdief kortstondig worden verstoord door optische verstoring (aanwezigheid faunabeheerder) en geluidsverstoring van een schot. Door de binding van broedvogels met het nest en territorium, zullen de visdieven minder snel verjaagd worden. Bij een verstoring zullen ze, als ze toch kortstondig opstijgen, snel terug keren

naar het nest. Doordat de verstoring van afschot slechts om kortdurende impulsverstoringen betreft met een lage frequentie is een significant effect op de instandhoudingsdoelstelling van de waddelaar op voorhand afgesloten.

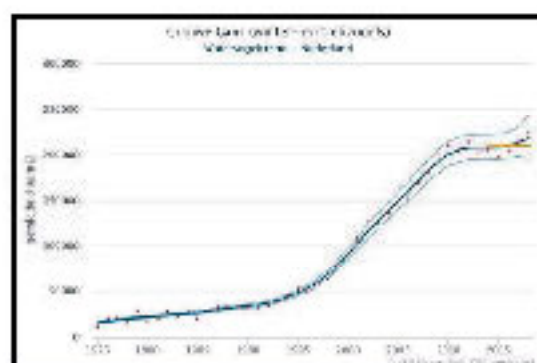
4.3.2 NIET-BROEDVOGELS

De niet-broedvogels die aangewezen zijn voor het Eemmeer & Gooimeer Zuidoever betreffen de fuul, aalscholver, kleine zwaan, grauwe gans, smient, kraaiend, slobeend, tafeleend, kuileend, het nonnetje en de meerkoet. Het Natura 2000-gebied is voornamelijk van belang als slaapplaats voor de smient. Hiertbij wordt in het bijzonder tussen zonsopkomst en zonsopgang gebruik gemaakt van open wateren, in de periode september tot en met maart, met een piek in de maanden november tot en met februari. Het koppelaafschot van de standganzen vindt plaats in februari tot en met april. Het nazomerafschot van de brandganzen, Canadese gans, Indische gans en nijlgans in al hun verschijningsvormen vindt plaats in de periode augustus – september. De locatie waar het koppelaafschot en nazomerafschot plaatsvindt, betreft geen open water, waar de slaapplaatsen zich bevinden. Het uitvoeren van koppel-, voorjaarsafschot en nazomerafschot kan in de periode februari – maart en september maximaal twee keer per week per deelgebied leiden tot kortstondige verstoring van individuen en kleine groepen van de smient. De functie van slaapplaats zal echter ongemoeid blijven. Significante effecten op de instandhoudingsdoelen voor de smient worden derhalve niet verwacht.

De verandering in populatiedynamiek zal enkel voorkomen bij de standpopulatie van de grauwe gans. Hiervoor kent het Natura 2000-gebied geen instandhoudingsdoelstelling. De grauwe gans is het gehele jaar in het Eemmeer & Gooimeer Zuidoever aanwezig, met een piek in de winter maanden (oktober t/m februari) wanneer de standpopulatie wordt aangevuld met wintergasten. Tijdens de piek in de wintermaanden vinden alleen in februari faunabeheermaatregelen plaats. In februari wordt in beperkte mate uitvoering gegeven aan het afschot van koppelvormers, waarbij enkel koppelvormende ganzen in broedlietop worden gedood. Koppelvormende ganzen laten duidelijk nestgedrag in broedlietop zien, waardoor kan worden uitgesloten dat het wintergasten betreft. Vanaf 2013 vindt een matige toename plaats in het aantal individuen van de grauwe gans dat het gebied als winter- en trekvogel bezoekt (afbeelding 6). Er is geen trend aantoonbaar. In 2018 werd het aantal geschat op 1.051 individuen van de grauwe gans. Landelijk laat de populatie winter- en trekvogels van de grauwe gans een sterke toename zien vanaf 1980 en een matige toename in de laatste 12 jaar (afbeelding 7).

Afbeelding 6: Trend grauwe gans lokaal (overwinter)

Afbeelding 7: Trend grauwe gans landelijk (overwinter)

Het nazomerafschot van de brandganzen, Canadese gans, Indische gans en nijlgans in al hun verschijningsvormen vindt plaats in de maanden augustus en september. In deze periode kunnen ook al vroeg aanwezige trekkende grauwe ganzen aankomen op hun overwinteringsgebieden. De piek van de overwinterende grauwe ganzen ligt in Nederland tussen oktober en januari. In het Natura 2000-gebied "Eemmeer & Gooimeer Zuidoever" begint de piek van het seizoensverloop al in augustus. Individuen en groepen van de grauwe gans die in augustus en september aanwezig zijn in het Eemmeer & Gooimeer Zuidoever, kunnen incidenteel kortstondig worden verstoord als gevolg van het nazomerafschot. Deze verstoring zal naar verwachting geen significante effecten hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van de grauwe gans in het gebied, mede doordat er geen nazomerafschot plaats vindt van de grauwe gans.

Het Natura 2000-gebied is aangewezen als foerageer- en slaapplaats voor de winter- en migrerende populatie van de grauwe gans en niet als broedlocatie. De activiteiten: koppel-, voorjaarsafschot, nazomerafschot, nestreductie en ruilangsten van de grauwe gans zijn specifiek gericht op individuen die het gebied gebruiken als broedlocatie en ruillocatie en niet op individuen die het gebied gebruiken als winter- en trekvogel. Het is mede hierdoor uitgesloten dat de besogde faunabeheer maatregelen een negatief effect hebben op de populatiedynamiek van de grauwe gans als winter- en trekvogel.

De overige aangewezen niet-broedvogels in het Natura 2000-gebied betreffen winter- en trekvogels die ofwel niet aanwezig zijn tijdens de uitvoeringsperiode, ofwel incidenteel, maximaal twee maal per week per deelgebied in de periode februari – april en augustus en september, kortstondig worden versoord. De kortstondige versoring van vogels zal naar verwachting geen negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen van de betreffende soorten.

4.4 EFFECTENINDICATOR NAAERDERMEER

In afbeelding 8 zijn de resultaten van de instandhoudingsbeoordelingen weergegeven voor het Natura 2000-gebied Naardermeer. Alle habitattypen en doelsoorten van het Naardermeer, op de groenlandorchis na, zijn bekend gevoelig of zeer gevoelig te zijn voor verontreiniging. Tijdens het koppelschot zal wanneer mogelijk geschoten met loodvrije kogels en biologisch afbreekbare proppen, welke geen verontreiniging veroorzaken. Door de verkeersbewegingen op locatie kunnen in zeer beperkte mate schadelijke stoffen door verbranding in het gebied neerslaan. Het betreft incidenteel gebruik van gemotoriseerde voertuigen. Daarnaast past het beoogde gebruik van voertuigen binnen het huidige gebruik in het gebied en zullen hiervoor weinig tot geen extra verkeersbewegingen plaatsvinden. Derhalve worden geen significant negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen door verontreiniging als gevolg van de beoogde maatregelen.

Aangezien verschillende doelsoorten gevoelig zijn voor 'versoring door geluid', 'optische versoring', 'versoring door mechanische effecten' en 'verandering in populatiedynamiek' kunnen mogelijk negatieve effecten optreden voor de instandhoudingsdoelen. De storingsfactoren worden per doelsoort nader behandeld in onderstaande effectenanalyse (paragraaf 4.4). De storingsfactoren die mogelijk 'versoring' veroorzaken worden in onderstaande effectenanalyse behandeld als één storingsfactor.

Storingsfactor	Verandering in populatiedynamiek					Verandering door geluid					Verandering door mechanische effecten					Verandering door optische versoring				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Zwakgebufferde vennen																				
Kraaienvelden																				
Heide met kraaienschape en foerzinkruider																				
Vochtige heiden																				
Blauwgraslanden																				
Ruigten en zomen																				
Oevergras- en trilvenen																				
*Hoogveenbossen																				
Bledensom																				
Gestreepte waterspreeker																				
Groenlandorchis																				
Klein modderkraker																				
Platte schijfhoren																				
Zeggekorfslak																				
Aalscholver (broedvogel)																				
Kalkschor (niet-broedvogel)																				
Groene Gans (niet-broedvogel)																				
Grote karekiet (broedvogel)																				
Kolgan (niet-broedvogel)																				
Purperreiger (broedvogel)																				
Ster (broedvogel)																				
Zwarte Stern (broedvogel)																				
Zwarte Stern (niet-broedvogel)																				

Afbeelding 8: Mogelijke storingsfactoren Naardermeer o.b.v. effectenindicator lucht (lucht en watercriselle [recht])

4.5 EFFECTEN INSTANDHOUDINGSDOELEN NAARDERMEER

De verwachte effecten op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Naardmeer worden hier verder toegelicht op basis van het beheerplan van het Naardmeer (Provincie Noord-Holland, 2020) en gegevens van SOVON. De verwachte effecten zijn uitgesplitst in habitattypen, habitatsorten, broedvogels en niet-broedvogels.

4.5.1 HABITATTYPEN

Zwaalgebuffende vennen (H3130)

Het habitatype zwaalgebuffende vennen is het meest kritische habitatype in het Naardmeer. De oppervlakte is relatief klein en bestaat in totaal enkele aren in het Laegjeskamp. De huidige localiteit en trend in het gebied zijn onbekend en moeten nog worden beoordeeld. Landelijk is het habitatype sterk achteruitgegaan in de afgelopen halve eeuw. Het habitatype is zeer gevoelig voor stikstofdepositie, welke tot 2030 hoog blijft in het Laegjeskamp. Vanwege de sterke overbelasting door stikstof kan een verslechtering van kwaliteit en afname van het oppervlak niet worden uitgesloten. De versorgungsfactor 'vermessing' is in het geval van de vergelijkbare activiteiten 'jacht' en 'waterrecreatie' niet aan de orde in de effectenindicator. Het habitatype is hiervoor wel gevoelig in het Naardmeer. Tijdens de beoogde maatregelen wordt tijdelijk en sporadisch gebruik gemaakt van voertuigen, waarbij in beperkte mate stikstofemissie zal plaatsvinden. Door de incidentele en tijdelijke aard van de stikstofemissies en de beperkte toename van verkeersbewegingen worden geen significant negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen van het habitatype 'zwaalgebuffende vennen' door vermesting door de beoogde activiteit. De storingsfactoren kunnen in relatie met het habitatype eventueel effect hebben door middel van golfslag. Indien het nodig is zwaalgebuffende vennen te bewaren, wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/uur) aangehouden waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine baten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht. De locaties van het habitatype 'zwaalgebuffende vennen' zijn in bijlage 2 op kaart weergegeven.

Kranswienwateren (H3148)

Het Naardmeer bevat het meest soortenrijke kranswienwater van Nederland. Kranswieren vormen een pioniersvegetatie en zijn op het moment waarschijnlijk in hun grootste omvang aanwezig. De trend is zowel voor de oppervlakte als de localiteit positief. Door natuurlijke successie kan het habitatype in omvang afnemen. In het Naardmeer zijn kranswienwateren uitgebreid aanwezig en in een grotendeels goede localiteit. Er zijn geen knelpunten aanwezig voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. De storingsfactoren die mogelijk optreden door de beoogde activiteit betreffen golfslag en het aantasten van de watervegetatie door mechanische verstoring door baten. Indien het nodig is kranswienwateren te bewaren, wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/uur) aangehouden, waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine baten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht. De aanwezigheid van de 'kranswienwateren' zijn in bijlage 2 op kaart weergegeven.

Meren met krabbenschier en fonteinruiden (H3158)

Het habitatype meren met krabbenschier en fonteinruiden is afhankelijk van helder water. De waterlocaliteit in het Naardmeer is goed en het habitatype heeft een positieve trend in oppervlakte en localiteit. In het Naardmeer is het habitatype uitgebreid aanwezig in matige tot goede localiteit. Er zijn geen knelpunten voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Eutrofiëring is een mogelijke bedreiging voor het habitatype. Tijdens de beoogde maatregelen wordt tijdelijk en sporadisch gebruik gemaakt van voertuigen, waarbij in beperkte mate stikstofemissie zal plaatsvinden. Door de incidentele en tijdelijke aard van de stikstofemissies en de beperkte toename van verkeersbewegingen worden geen significant negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen van het habitatype door vermesting door de beoogde activiteit. Een andere waarschijnlijke bedreiging is vraat door ganzen en mogelijk door zaaient en de Amerikaanse riviervrees. De vraat van ganzen kan grote invloed hebben op de bedekking, biomassa en soortenrijkdom van jonge verlandingsvegetaties (Meltrop, van der Hut & Brongers, 2020). Populatiebeheer van ganzen wordt derhalve gezien als een activiteit met een mogelijke positieve uitwerking voor het habitatype. De storingsfactoren die mogelijk optreden door de beoogde activiteit betreffen golfslag en het aantasten van de watervegetatie door mechanische verstoring door baten. Indien het nodig is meren met krabbenschier en fonteinruiden te bewaren, wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) aangehouden, waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine baten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht. De aanwezigheid van dit habitatype in het gebied is weergegeven in bijlage 2.

van circa 22,8 hectare met een matige en goede kwaliteit. De delen met een matige kwaliteit zijn ontstaan als gevolg van successie, verdroging en verzuring. De trend voor het oppervlak en de kwaliteit zijn beide negatief. Beide habitattypen zijn gevoelig voor vernesting. Door de incidentele en tijdelijke aard van de handelingen en de beperkte toename van verkeersbewegingen worden geen negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen door vernesting door de beoogde maatregelen. Overige mogelijke storingsfactoren voor overgangs- en trilvenen zijn golfslag. Golfslag dient derhalve zoveel mogelijk te worden voorkomen langs het habitatype overgangs- en trilvenen. Indien het nodig is langs overgangs- en trilvenen te varen, wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/uur) aangehouden, waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine boten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht. Bodemverdringing en vertrapping van vegetatie is slechts beperkt aan de orde. Dit mede doordat dit habitatype jaarlijks wordt gemaaid met afvoer met behulp van tractoren. Eventuele vertrapping of bodemverdringing door het betreden van mensen te voet is hierbij in vergelijking niet aan de orde. Om significant negatieve effecten te voorkomen, dienen de overgangs- en trilvenen niet te worden betreden met voertuigen. De locaties van het habitatype 'overgangs- en trilvenen' zijn in bijlage 2 op kaart weergegeven.

Hoogveenbossen (H100)

Het Naardmeer is uniek door de goede kwaliteit van de oude veenbossen. Er is een oppervlakte van circa 80 hectare hoogveenbos van goede kwaliteit aanwezig in het Natura 2000-gebied. De hoogveenbossen hebben een prioritair doel in het Naardmeer. De oppervlakte- en kwaliteitstrend zijn beide positief. Er is sprake van een lichte overschrijding van de kritische depositiewaarde van stikstof, waardoor geringe effecten te verwachten zijn als vergrassing en vernieuwing. Dit kan versterkt worden door verdroging. Het habitatype is erg gevoelig voor eutrofiëring en verdroging. Vernesting is geen storingsfactor bij de vergelijkbare activiteiten 'jacht' en 'waterrecreatie' in de effectenindicator. Door de incidentele en tijdelijke aard van de handelingen en de beperkte toename van verkeersbewegingen worden eveneens geen negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen door vernesting door het voorgenomen faunabeheer. Mogelijke storingsfactoren door de geplande werkzaamheden betreffen bodemverdringing en vertrapping van vegetatiestructuren. Bodemverdringing en vertrapping van vegetatie kan eventueel optreden wanneer het habitatype betreden wordt met voertuigen. Er wordt alleen gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden. Om significant negatieve effecten te voorkomen, worden de hoogveenbossen niet betreden met voertuigen. De locaties van de hoogveenbossen zijn in bijlage 2 op kaart weergegeven.

4.5.2 HABITATSOORTEN

Zeggekorfslak (H1016)

De zeggekorfslak is in het Naardmeer bekend in de omgeving van het Wijde- en de Boversle Blik. De soort lijkt beperkt te zijn tot het zuidelijk deel van het Naardmeer. In het gebied kunnen plaatselijk veel individuen van de zeggekorfslak worden aangetroffen, voornamelijk in zeggevegetaties langs het Boversle Blik. Stikstofdepositie kan leiden tot het dichtgroeien van het leefgebied met houlige opslag. Vernesting is in het geval van de vergelijkbare activiteiten 'jacht' en 'waterrecreatie' echter niet aan de orde als verstoringfactor in de effectenindicator. Tijdens de beoogde activiteit zal tijdelijk en incidenteel gebruik worden gemaakt van voertuigen, waarbij in beperkte mate stikstofemissie zal plaatsvinden. Gezien de tijdelijke en incidentele aard worden geen significante effecten door vernesting verwacht door de beoogde maatregelen. De trend van de zeggekorfslak is stabiel en de kwaliteit en het oppervlak van het leefgebied kunnen in stand worden gehouden. De zeggekorfslak is gevoelig voor verstoring door trilling en mechanische effecten. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden. Het leefgebied van de soort dient niet te worden betreden met voertuigen om negatieve effecten op de soort en het leefgebied uit te sluiten. Het bekende verspreidingsgebied van de zeggekorfslak in de afgelopen 10 jaar in het Naardmeer is weergegeven in bijlage 8.

Gestreepte waterhoofdworm (H1002)

De gestreepte waterhoofdworm is op een beperkt aantal locaties in het Naardmeer bekend voor te komen, waaronder de Vissers aan de noordkant, in het Boversle Blik en in de hooftocht. De soort is sinds 2002 bekend in het Natura 2000-gebied, echter is de populatiestrend onbekend. De landelijke trend van de soort is zeer ongunstig en van het leefgebied matig ongunstig. Uitbreiding van de omvang van de populatie en verbetering van de kwaliteit van het leefgebied vallen samen met de instandhoudingsdoelen van de habitattypen 'meren met krabbenschier en fonteinkruiden' en 'transiëntwateren'. Tijdens het uitvoeren van de beoogde maatregelen zullen verstoringen zich beperken tot het plaatselijk verspreiden van individuen door het passeren van boten. Door de korte duur van de maatregelen betreft het kortstondige verstoringen van een voorbijgaand bootje met een maximale snelheid van 5 km/u, en worden geen negatieve effecten verwacht op populatieniveau.

Bittervoorn (H1134)

De bittervoorn komt verspreid door het Naardemeer voor en is veel aanwezig in de Nieuwe Keverdijkse Polder. Naar schatting komt meer dan 15% van de Nederlandse populatie van de bittervoorn in het Naardemeer voor. De bittervoorn is niet gevoelig voor stilstanddepositie in het Natura 2000-gebied. De trend wordt stabiel geschat op basis van de goede waterkwaliteit en de aanwezigheid van waterplanten en zoetwatermossels. Er zijn geen knelpunten voor de soort in het Naardemeer. Gelet op de beoogde maatregelen zullen verstoringen zich beperken tot het plaatselijk verstoren van individuen door het passeren van boten. Dit zal tijdelijk en zeer plaatselijk individuen van de bittervoorn verstoren. Dit effect zal door de korte duur van de activiteit en de geringe omvang van de locaties geen significant effect op populatieniveau hebben.

Kleine modderkruijer (H1149)

De kleine modderkruijer komt in het water van het gehele Natura 2000-gebied lokaal voor in ondiepe, heldere wateren met een rijke watervegetatie. In de bufferzone/ schil in het noordoosten komen veel individuen van de soort voor. Zoals de bittervoorn is de kleine modderkruijer eveneens aangeduid als niet-gevoelig voor stilstanddepositie in het Naardemeer. Wegens gebrek aan data is de trend van de kleine modderkruijer in het gebied onbekend. Naar inschatting gebaseerd op de waterkwaliteit en omvang van watervegetaties zal de trend stabiel zijn. Vanwege de goede bodem- en waterkwaliteit en de aanwezigheid van waterplanten is het perspectief voor de kleine modderkruijer gunstig en zijn geen knelpunten aanwezig in het gebied. De landelijke populatiestrend van de kleine modderkruijer is ook onbekend. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voortkomen wordt het leefgebied gunstig geschat en ligt het toekomstperspectief op landelijk niveau eveneens gunstig. Gelet op de beoogde maatregelen zullen verstoringen zich beperken tot het plaatselijk verstoren van individuen door langzaamvarende boten. Dit zal tijdelijk en zeer plaatselijk individuen van de kleine modderkruijer kunnen verstoren. Dit effect zal door de korte duur van de activiteit en de geringe omvang van de locaties geen significant effect op populatieniveau hebben.

Groenknolorchis (H1203)

De groenknolorchis komt in het Naardemeer voor in moerasvegetaties bij trienen en jonge verlandingsvegetaties. De soort komt voor in het zuidwesten van het Naardemeer, binnen het habitatype trienen. De trend is positief met circa 600 exemplaren in 2011. De groenknolorchis is zeer gevoelig voor stilstanddepositie. Het trienen aan de noordkant van het Naardemeer staat erg onder druk hierdoor. Maatregelen voor de groenknolorchis komen overeen met maatregelen voor het habitatype trienen. Het verstoringseffect van de beoogde maatregelen voor de soort betreft bodemverdichting en verknapping van exemplaren door mechanische verstoring. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden. De groeiplaatsen van de groenknolorchis dienen niet te worden betreden met voertuigen om negatieve effecten op de soort en de instandhoudingsdoelstellingen te voorkomen. Betreding te voet vindt minimaal plaats. De bekende groeiplaatsen van de groenknolorchis in de afgelopen 10 jaar staan weergegeven op de kaart in bijlage 9.

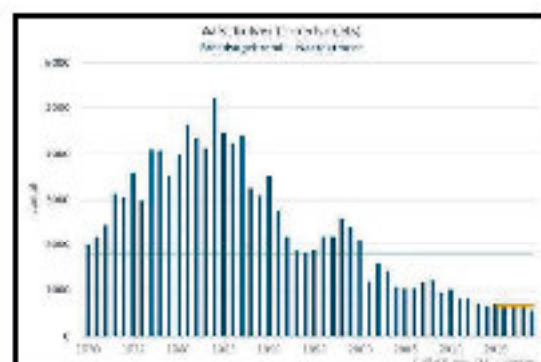
Platte schijfhoren (H1456)

Het Naardemeer vormt een belangrijk gebied voor de platte schijfhoren, die lokaal in grote aantallen kan voortkomen. Op basis van de waterkwaliteit en de aanwezigheid van watervegetaties wordt de trend voor het oppervlakke aan leefgebied positief geschat en de kwaliteit van het leefgebied en de populatieomvang stabiel. Het perspectief voor de soort is gunstig en er zijn geen knelpunten voor de soort aan te wijzen. De storings effecten die mogelijk negatieve effecten kunnen opleveren op de platte schijfhoren betreffen golfslag en het aantasten van het leefgebied (watervegetatie). Tijdens het varen wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) aangehouden, waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine boten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht.

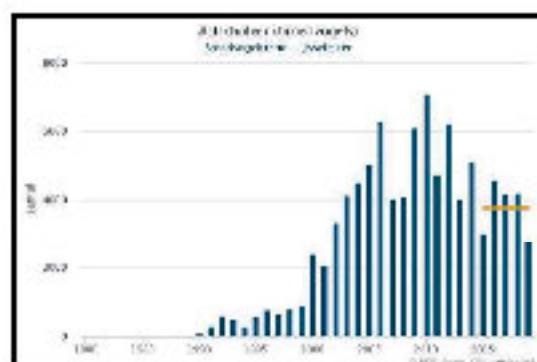
4.5.3 BROEDVOGELS

Aalscholver (A017)

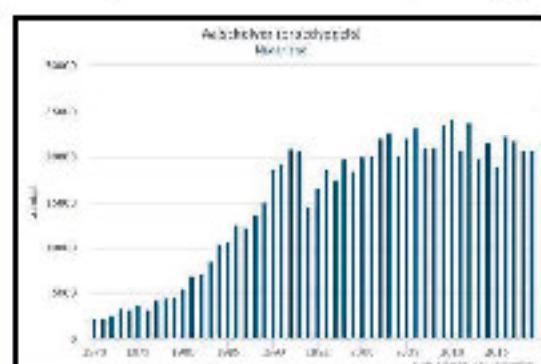
De aalscholver komt al lang als broedvogel in het Naardemeer voor. Het gebied zelf is geen foeragegebied van de soort, maar de kolonie broedt er in bomen nabij water. De trend kent in het Naardemeer een significante afname (afbeelding 9). Voor de volledigheid moet de trend echter regionaal worden beoordeeld. Rondom het IJsselmeer is de trend sinds 1990 positief, met in de afgelopen 12 jaar geen aantoonbare trend (afbeelding 10). Landelijk heeft de aalscholver eveneens een positieve/stabiele trend, met een significante toename vanaf 1990 en geen significante aantalsverandering in de laatste 12 jaar (afbeelding 11). De reden voor de afname van broedparen in het Naardemeer heeft te maken met de afnemende geschiktheid van het Markermeer als foeragegebied. Verstoring van de nestplaats kan een bedreiging vormen voor de aalscholver. De broedperiode van de aalscholver kan soms al in december beginnen, maar vindt normaliter plaats tussen half februari en eind juni. De laatste kuikens kunnen tot en met augustus afhankelijk zijn van het nest. In bijlage 10 is een kaart weergegeven met de bekende broedlocaties van de aalscholver van de afgelopen 10 jaar. De geplande handelingen zullen plaatsvinden tijdens de broedperiode van de aalscholver. In de omgeving van de bekende broedlocaties van de aalscholver kunnen eveneens broedgevallen van ganzen worden verwacht. Broedkolonies van de aalscholver dienen bij voorkeur zoveel mogelijk te worden vermeden, aangezien verstoring plaats kan vinden op een afstand van < 50 meter (Krijgsaeld, Smits & van der Winden, 2008). Wanneer koppelschot van ganzen nabij de broedkolonie van de aalscholver wordt uitgevoerd op een afstand van > 50 meter van de kolonie met gebruik van gebiedstempers, wordt geen significante verstoring door geluid of optische verstoring verwacht. Nestreductie van ganzen nabij de aalscholverkolonie betreft een kortstondige en incidentele handeling en zal enkel sporadisch optische verstoring tot gevolg hebben. Het geheel vermijden van de kolonie op een afstand van < 50 meter is gezien de kortstondige verstoring en de binding van de broedvogels met de nestplaats niet noodzakelijk. Tijdens de besogte maatregelen worden gezien de lage frequentie tijdelijke aard van de activiteiten geen significant negatieve effecten verwacht op de aalscholver als broedvogel.

Afbeelding 9: Trend aalscholver koloniaal (voorvul)

Afbeelding 10: Trend aalscholver IJsselmeer (voorvul)

Afbeelding 11: Trend aalscholver landelijk (voorvul)

Purperreiger (A020)

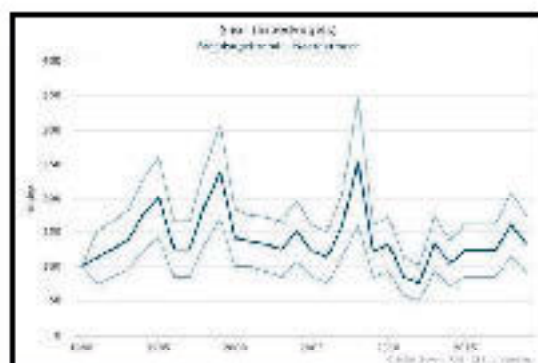
De purperreiger broedt al sinds lange tijd in het Naardemeer. Hier broedt de soort voornamelijk in rietvegetaties en daarnaast in struiken en moerasbossen. Een knelpunt betreft de hoogspanningskabels rondom het Naardemeer. De achteruitgang van goed ontwikkelde rietzones als broedbiotoop is een belangrijk aandachtspunt. Deze achteruitgang wordt mede veroorzaakt door ganzenraai (Methrup, van der Hut & Brongers, 2020). Populatiebeheer van de ganzen in het Naardemeer zou derhalve een positieve werking hebben op de

zwarte stern vindt gewoonlijk plaats in de periode mei – juli. Hierdoor kunnen effecten als gevolg van koppelschot en nazomerschot op voorhand worden uitgesloten. In de periode juli – september migreert de zwarte stern richting Afrika. Dit valt samen met de periode van het nazomerschot. Eventuele verstoring door nazomerschot zal gezien de tijdelijke impuls verstoring betref geen negatief effect hebben op de migratie van de zwarte stern.

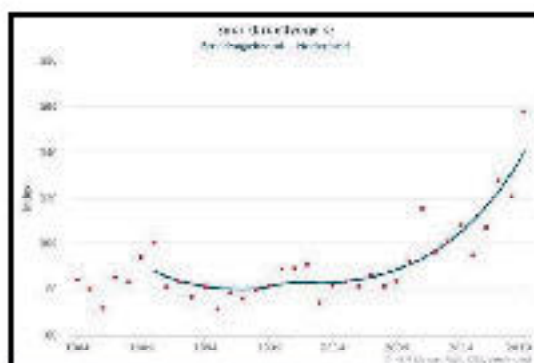
In bijlage 12 is op kaart weergegeven waar de afgelopen 10 jaar broedgevallen van de zwarte stern zijn vastgesteld in het Naardmeer. Deze gebieden worden niet meer verwacht gebruikt te worden als broedlocatie door de zwarte stern. Wanneer er geen broedgevallen in deze gebieden aanwezig zijn, kan ook verstoring als gevolg van nestbehandeling worden uitgesloten. Wanneer broedgevallen aanwezig zijn en nestloosjes zijn geplaatst, dient er geen nestreductie plaats te vinden nabij deze locaties. De verstoringafstand van broedende sterns betreft 125 – 275 meter (Krijgsveld, Smits & van der Winden, 2008). Het op gepaste afstand met een vaartuig passeren van de (potentiële) broedlocaties is echter kortstondig en incidenteel van aard, waardoor significante verstoring niet wordt verwacht.

Snor (A292)

Het Naardmeer is een leefgebied voor de snor in Nederland. Als gevolg van gunstige ontwikkelingen is het aantal broedparen in het Naardmeer flink gestegen in de periode 1980 – 2000. Het aantal broedparen voldoet aan de instandhoudingsdoelstellingen en aanvullende maatregelen zijn niet noodzakelijk. Er zijn geen significante aantalsveranderingen vastgesteld in de trend van de snor in het Naardmeer (afbeelding 16). Landelijk laat de trend van de snor sinds 1990 en in de afgelopen 12 jaar een significante toename zien (afbeelding 17).

Afbeelding 16: Trend snor lokaal (naovan.nl)

Afbeelding 17: Trend snor landelijk (naovan.nl)

De snor broedt veelal in de periode april – juli. De handelingen die in deze periode plaatsvinden zijn koppelschot, nazomerschot en nestreductie. In bijlage 13 is weergegeven op kaart waar de afgelopen 10 jaar broedgevallen van de snor zijn vastgesteld in het Naardmeer. De verstoringafstand van kleine zangvogels is 100 – 225 meter (Krijgsveld, Smits & van der Winden, 2008). Aangezien de activiteiten in het gebied kortstondig en incidenteel zijn en een impuls verstoring betreft is het geheel vermijden van de rietlagen op een afstand van < 100 meter niet noodzakelijk. Optische sloring wordt grotendeels voorkomen, doordat de snor zich diep in de rietlaag ophoudt. De verstoring van passerende bomen of knallen zijn daardoor enkel akoestisch. In relatie tot de activiteit is het voor de snor niet van belang dat, wanneer de activiteit in de nabijheid van mogelijke broedgevallen van de snor wordt uitgevoerd, de aanwezige rietvegetatie niet wordt betreden. Hiermee worden verstoring en mogelijk negatieve effecten op het broedsucces en de instandhoudingsdoelstelling voorkomen.

Grote karekiet (A293)

De grote karekiet broedt en foerageert in voldoende stevige rietlagen van meer dan drie meter breed. Een goede waterkwaliteit en helder water zijn belangrijk voor kwalitatief goede rietvegetaties. In het Naardmeer gaat het niet goed met de grote karekiet. De soort broedt niet meer in het Naardmeer. Sinds 1980 is er een significante afname geweest in het gebied (afbeelding 18). De afgelopen 12 jaar is er geen significante verandering in het aantal individuen vastgesteld. Landelijk laat de grote karekiet zowel vanaf 1980 als in de afgelopen 12 jaar een significante afname zien (afbeelding 19).

De oorzaak van de afname van de grote karekiet in het Naardmeer is onduidelijk. Veracht wordt dat de achteruitgang van het oppervlak en de kwaliteit van het riet, een achteruitgang in het aanbod van waterinsecten en de afwezigheid van moerasvogels en struweel nabij het resterende riet een rol spelen. Overbegrazing van het riet door de sterke toename van het aantal ganzen speelt naar verwachting ook een grote rol (Methrop, van der

Hut & Brongers, 2020). Populatiebeheer van standganzen wordt derhalve gezien als een activiteit met een mogelijke positieve uitwerking voor de grote karekiet.

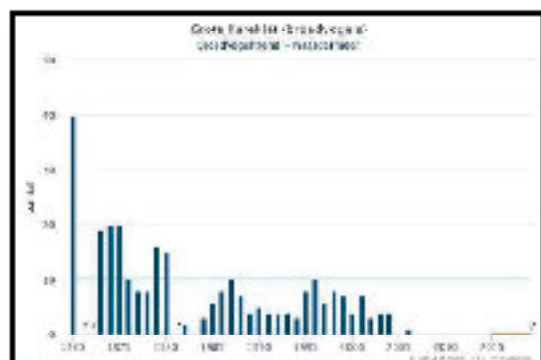

Abbildung 18: Trend grote karekiet totaal (naardermeer)

Abbildung 19: Trend grote karekiet landelijk (naardermeer)

De broedperiode van de grote karekiet betreft de periode van mei – juli. Dit overlapt met de periode van de maatregelen nestreductie en ruivangsten. In bijlage 14 is op kaart weergegeven waar de afgelopen 10 jaar broedgevallen van de grote karekiet verwacht konden worden. Deze gebieden worden door de afwezigheid van broedgevallen niet langer gebruikt als broedlocatie door de grote karekiet. Mocht er toch een broedgeval plaats vinden dient er nabij het nest geen nestreductie plaats te vinden. De verstoringafstand van kleine zangvogels is 100 – 225 meter (Krijgsveld, Smits & van der Winden, 2008). Door bij aanwezigheid van een broedgeval geen nestreductie uit te voeren, is op voorhand uitgesloten dat de instandhoudingsdoelstelling voor de grote karekiet negatief wordt beïnvloed door nestreductie. Bij aanwezigheid van een broedgeval dienen er geen containers of vangnetten te worden geplaatst binnen een afstand tot 225 meter van het broedgeval. Het kortstondige verstoring van voorbijvliegende boefjes (max. 5 km/u) gedurende de ruivangsten zullen gezien dit slechts eenmaal per jaar voorkomt geen significant negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van de grote karekiet.

4.5.4 NIET-BROEDVOGELS

De grauwe gans is als niet-broedvogel een doelsoort van het Natura 2000-gebied. Het Naardermeer is belangrijk als slaapplaats in de winter. Het instandhoudingsdoel geldt niet voor de standganzen. Het aantal ganzen in de winter is de laatste jaren licht afgenomen. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de extensivering van graslanden in de bufferzone en de afname aan vrij zicht door hoge vegetatie aan de westzijde. Het Naardermeer is daardoor minder aantrekkelijk als foerageergebied. In het Naardermeer is geen significante verandering in de trend vastgesteld van het aantal individuen van de grauwe gans als wintergast (afbeelding 20).

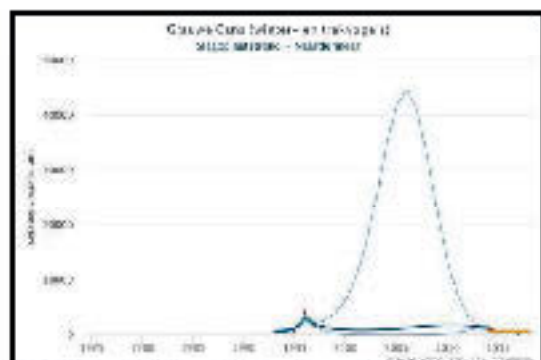

Abbildung 20: Trend grauwe gans totaal (naardermeer)

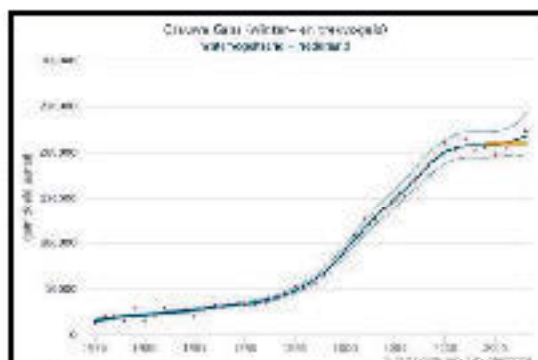

Abbildung 21: Trend grauwe gans landelijk (naardermeer)

Landelijk kent de populatie van de grauwe gans als wintergast een positieve trend met een significante toename (afbeelding 21). Vanwege de positieve trend voor zowel het oppervlak als de localiteit zijn voor de grauwe gans geen maatregelen nodig. De soort kan in de zomer een probleem vormen voor overige natuuraarden in het Naardermeer. Met name in de ruiperiode (mei – juni) eten grauwe ganzen onder andere riet. Dit belemmert de ontbuiteling van jonge verlandingsvegetaties en nestgelegenheid van broedvogels als de grote karekiet en de purperreiger.

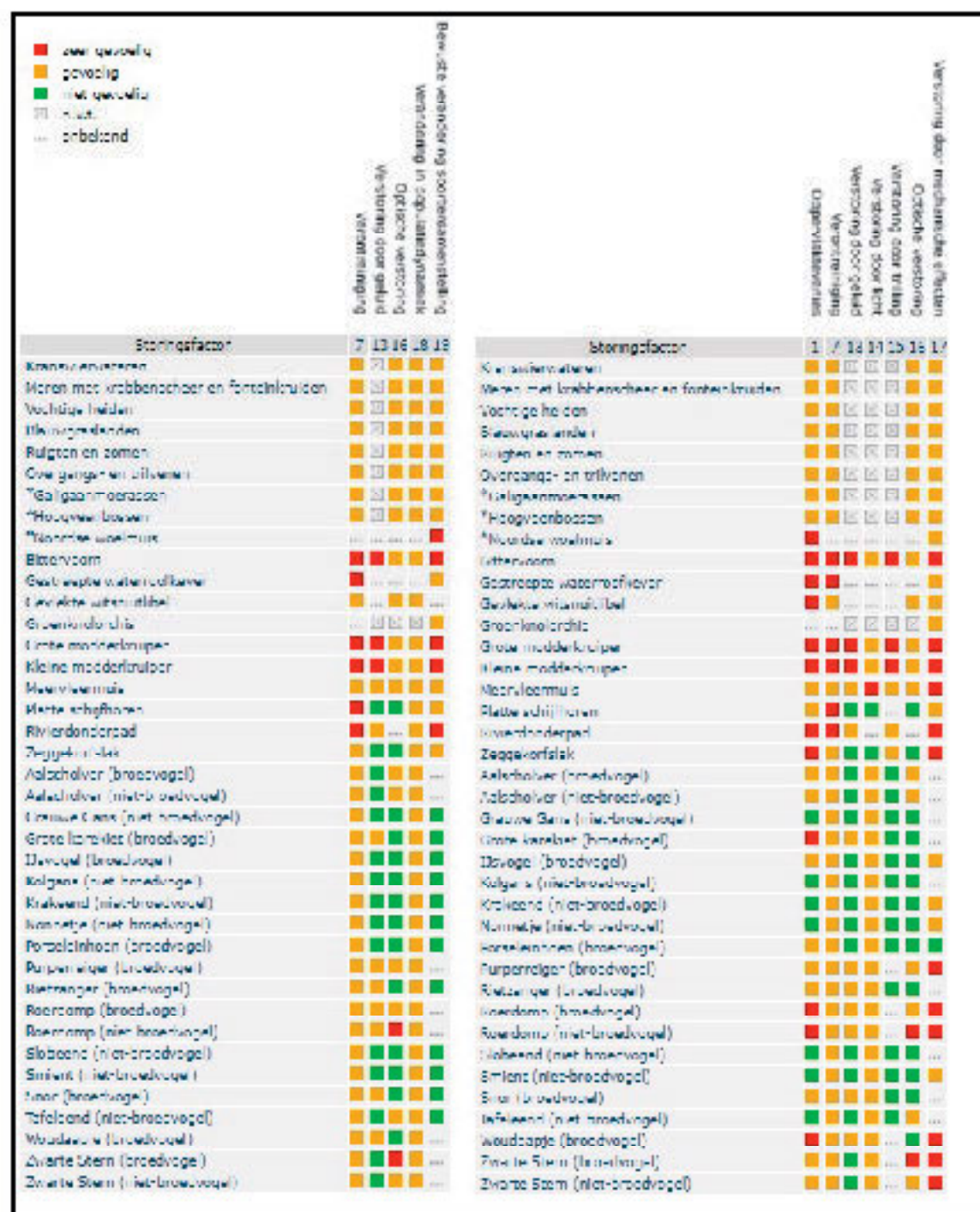
De faunabeheer maatregelen zijn gericht op de standgans populatie en niet op individuen van de populatie die het gebied gebruiken als winter- en trekvogel. Populatiebeheer van de grauwe gans als standgans is mogelijk.

Het Naardemeer heeft voor de grauwe gans een slaappleatsfunctie in de winter voor trekkende ganzen. De schadelijke effecten van foeragegedrag kunnen daarom worden bestreden wanneer het schade oplevert aan overige instandhoudingsdoelen" (Provincie Noord-Holland, 2020, p. 54). Als gevolg van een vermindering van het aantal individuen van de grauwe gans als standgans door de beoogde maatregelen worden geen negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelstellingen van de grauwe gans als winter- en trekvogel.

Voor wat betreft de kolgans zullen de effecten verwaarloosbaar zijn en niet van wezenlijke invloed. In relatie tot het koppel-, voorjaarsafschot worden rustende individuen van de kolgans op open water zoveel mogelijk vermeden. Het betreft een winter- en trekvogel die ofwel niet aanwezig is tijdens de uitvoeringsperiode, ofwel enkel tijdelijk wordt verstoord. Deze kortstondige verstoring van individuen van de kolgans zal geen negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen van deze soort. Significante negatieve effecten op de kolgans als winter- en trekvogel worden derhalve niet verwacht.

4.6 EFFECTENINDICATOR OOSTELIJKE VECHTPLASSEN

In afbeelding 22 zijn de resultaten van de instandhoudingsdoelstellingen weergegeven voor het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Alle habitattypen en doelsoorten van de Oostelijke Vechtplassen, op de groenklonchis en de noordse woelmuis na, zijn bekend gevoelig of zeer gevoelig te zijn voor verontreiniging.

Afbeelding 22: Mogelijke storingfactoren Oostelijke Vechtplassen o.b.v. effectenindicator jacht (link) en watervervuiling (rechts) (bron: www.symbioysulstern.nl/12effectenindicator.aspx)

Tijdens het koppel-, woerjarsafschot en nozemerafschot zal waar mogelijk worden gesloten met landelijke patronen en zal gebruik worden gemaakt van biologisch afbreekbare proppen, welke geen verontreiniging veroorzaken. Door de verkeersbewegingen op locatie kunnen in zeer beperkte mate schadelijke stoffen door verbranding in het gebied neerslaan. Het betreft incidenteel gebruik van gemotoriseerde voertuigen over een relatief klein deel van het Natura 2000-gebied. Derhalve worden geen significant negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen door verontreiniging als gevolg van de benoemde maatregelen.

Aangezien verschillende doelsoorten gevoelig zijn voor 'verstoring door geluid', 'optische verstoring', 'verstoring door mechanische effecten' en 'verandering in populatiedynamiek' kunnen mogelijk negatieve effecten optreden voor de instandhoudingsdoelen. De storingsfactoren worden per doelsoort nader behandeld in onderstaande effectenanalyse (paragraaf 4.4). De storingsfactoren die mogelijk 'verstoring' veroorzaken worden in onderstaande effectenanalyse behandeld als één storingsfactor.

4.7 EFFECTEN INSTANDHOUDINGSDOELEN OOSTELIKE VECHTPLASSEN

4.7.1 HABITATTYPEN

Er is circa 85 hectare aan transiënwateren aanwezig in de Oostelijke Vechtplassen. Hiervan is ongeveer een derde van goede kwaliteit en de rest van matige kwaliteit. Het habitattype is verspreid in de wateren van het Natura 2000-gebied te vinden. De trend van het habitattype is negatief. In verschillende delen waar in eerste instantie na 1980 herstel heeft plaatsgevonden, is al enige tijd sprake van achteruitgang. Daarentegen zijn er positieve ontwikkelingen in enkele recent gegraven peltgaten en langs de oevers van de grote plassen. Er is een tijdelijke en zeer geringe overschrijding van de kritische depositiewaarde van slibstof, maar hierdoor worden geen effecten verwacht. Knelpunten hebben betrekking op doorzicht, vrant en fosfaatgehalte. De storingsfactoren die mogelijk optreden door de beoogde maatregelen betreffen golfslag en het aantasten van de watervegetatie door mechanische versloring door baten. Indien het nodig is transiënwateren te besaren, wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) aangehouden waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine baten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht. De aanwezigheid van de 'transiënwateren' zijn in bijlage 3 op kaart weergegeven.

Het habitattype meren met krabberscheer en fonteintruilen komt verspreid in de Oostelijke Vochtplassen voor. Er is circa 280 hectare van het habitattype aanwezig in het Natura 2000-gebied, waarvan zo'n 100 hectare van goede kwaliteit is en de rest van matige kwaliteit. De trend van het habitattype is negatief. Verlanding met krabberscheer is zeer sterk achteruit gegaan. Oorzaak van de achteruitgang komt deels door een te hoge fosfor belasting. Mogelijk spelen exotische rietsoorten eveneens een rol. De kritische depositiewaarden van slibstof worden niet overschreden. De storingsfactoren die mogelijk optreden door de benoemde maatregelen betreffen golfslag en het aantasten van de watervegetatie door mechanische verstoring door boten. Indien het nodig is meren met krabberscheer en fonteintruilen te beschermen, wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) aangehouden, waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine boten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht. De aanwezigheid van het habitattype in het gebied is weergegeven in bijlage 3.

Vochlige heiden (H4010)

habitattype niet betreden worden met voertuigen. De aanwezigheid van het habitattype 'vochtige heiden' in de Oostelijke Vechtplassen is in bijlage 3 op kaart weergegeven.

Blaauwgraslanden (H643B)

Blaauwgrasland komt beperkt voor in de Oostelijke Vechtplassen. In het gebied bevindt zich circa 2,2 hectare aan blaauwgrasland, waarvan het grootste deel matig ontwikkeld is. De trend voor de kwaliteit is negatief en die voor het oppervlak is stabiel. Knelpunten in het gebied zijn verzuring en eutrofiëring door stikstofdepositie en de kwaliteit van het oppervlaktewater. Tijdens de beoogde maatregelen wordt tijdelijk en sporadisch gebruik gemaakt van voertuigen, waarbij in beperkte mate stikstofemissie zal plaatsvinden. Door de incidentele en kortstondige aard van de stikstofemissies en de beperkte toename van verkeersbewegingen worden geen significant negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen van blaauwgraslanden door stikstofdepositie door de beoogde maatregelen. Andere storingseffecten die een negatief effect kunnen hebben op het habitattype zijn bodemverdichting en vertrapping. Deze storingseffecten kunnen optreden wanneer het habitattype wordt betreden met voertuigen of grote groepen ganzen en wanneer materialen voor de ruivingsten hier worden geplaatst. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden. Om significant negatieve effecten te voorkomen, zal het habitattype niet betreden worden met voertuigen. De aanwezigheid van 'blaauwgraslanden' in de Oostelijke Vechtplassen is in bijlage 3 op kaart weergegeven.

Ruigten en zomen (H643B)

De habitattypen ruigten en zomen met moeraspiers (H6430A) en met harig wilgenroosje (H6430B) hebben beide waardevolle vegetatie en vormen leefgebied voor de noordse woelmuis. Subtype A met moeraspiers komt in matige mate voor in Het Hol, Kortenhoef west en op de oevers van de Loenderveense Plas. Subtype B met harig wilgenroosje komt enkel in matige mate voor op een zeer beperkt oppervlak voor langs de oevers van de Loenderveense Plas. Beide habitattypen komen daarnaast voor in de Bethunepolder, dit is echter geen Habitatrichtingsgebied. De trend in mate en oppervlak is voor beide typen onbekend in de Oostelijke Vechtplassen. De storingsfactoren kunnen in relatie met het habitattype eventueel effect hebben op de vegetatie door middel van bodemverdichting, golfslag en vertrapping. Golfslag is van belang bij het ontstaan en behoud van het habitattype ruigten en zomen. Bij het tijdelijk creëren van een minimale golfslag door het gebruik van kleine boten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significante effecten verwacht. Bodemverdichting en vertrapping van vegetatie kan eventueel optreden wanneer het habitattype betreden wordt met voertuigen of grote groepen ganzen en wanneer materialen voor de ruivingsten hier worden geplaatst. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden. Om significant negatieve effecten te voorkomen, zal het habitattype niet betreden worden met voertuigen. De aanwezigheid van dit habitattype in het gebied is weergegeven in bijlage 3.

Overgangs- en trilvenen (H7140)

In de Oostelijke Vechtplassen komen de habitattypen trilvenen (H7140A) en veenmosrietland (H7140B) voor. Trilvenen komen in verschillende delen van de Oostelijke Vechtplassen voor, waarvan het grootste deel goed ontwikkeld is. De trend van trilvenen in het Natura 2000-gebied is overwegend negatief. Veenmosrietland komt verspreid door het Natura 2000-gebied voor, grotendeels is het habitattype van goede kwaliteit. De trend van het oppervlak en de kwaliteit zijn beide negatief. Voor beide habitattypen heeft de achteruitgang te maken met de verminderende invloed van gebulferd brekwater en het wegvallen van voldoende maatschappelijke in het verleden. Hierdoor hebben vernesting, verzuring en successie plaatsgevonden. Recent is de trend van het veenmosrietland in verschillende delen echter positief door het nemen van herstelmaatregelen. Beide habitattypen zijn gevoelig voor vernesting. Door de incidentele en tijdelijke aard van de maatregelen en de beperkte toename van verkeersbewegingen worden geen negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen door vernesting. Overige mogelijke storingsfactoren voor overgangs- en trilvenen zijn bodemverdichting, golfslag en vertrapping. Voor het ontstaan van trilvenen is het van belang dat er geen golfslag optreedt bij het habitattype. Golfslag dient derhalve zoveel mogelijk te worden voorkomen langs het habitattype overgangs- en trilvenen. Indien het nodig is langs overgangs- en trilvenen te varen, wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/uur) aangehouden, waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine boten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht. Bodemverdichting en vertrapping van vegetatie is slechts beperkt aan de orde. Dit mede doordat dit habitattypen jaarlijks wordt gemaaid met afvoer met behulp van tractoren. Eventuele vertrapping of bodemverdichting door het betreden van mensen te voet is hierbij in vergelijking niet aan de orde. Om significant negatieve effecten te voorkomen, dienen de overgangs- en trilvenen niet te worden betreden met voertuigen. De aanwezigheid van het habitattype 'overgangs- en trilvenen' is in bijlage 3 op kaart weergegeven.

Galigaanmoerassen* (H7210)

Het habitatype Galigaanmoerassen is een priorair doel in de Oostelijke Vechtplassen. Het grootste oppervlak aan galigaanmoeras in het gebied komt voor in Het Hol. Daarnaast zijn nog verschillende snippers van het habitatype aanwezig in de Oostelijke Vechtplassen. In totaal bedraagt het oppervlak circa 3 hectare. De kwaliteit van het habitatype is goed als enkel wordt getreken naar vegetatietype. Wanneer structuur en functie worden meegerekend, is het grootste deel van het habitat matig ontwikkeld. De trend voor de oppervlakte en kwaliteit zijn beide stabiel. Effecten van stikstofdepositie zijn in ieder geval tot 2030 te verwachten. Tijdens de beoogde maatregelen wordt tijdelijk en sporadisch gebruik gemaakt van voertuigen, waarbij in beperkte mate stikstofemissie zal plaatsvinden. Door de incidentele en kortstondige aard van de stikstofemissies en de beperkte toename van verkeersbewegingen worden geen significant negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen van galigaanmoerassen door stikstofdepositie. Andere storingsfactoren die een negatief effect kunnen hebben op het habitatype zijn bodemverdichting en vertrapping. Deze storingsfactoren kunnen optreden wanneer het habitatype wordt betreden met voertuigen of grote groepen ganzen en wanneer materialen voor de ruwangen hier worden geplaatst. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden. Om significant negatieve effecten te voorkomen, zullen de galigaanmoerassen niet worden betreden met voertuigen. De aanwezigheid van 'galigaanmoerassen' in de Oostelijke Vechtplassen is in bijlage 3 op kaart weergegeven.

Hoogveenbossen* (H9100)

Het habitatype Hoogveenbossen is een priorair doel in de Oostelijke Vechtplassen. Hoogveenbos komt verspreid voor in verschillende delen van de Oostelijke Vechtplassen met een totale oppervlakte van circa 80 hectare. Het grootste deel hiervan is goed ontwikkeld. De trend voor het oppervlak is stabiel. De trend voor de kwaliteit is onbekend, maar ligt positief voor de matig ontwikkelde vorm en stabiel voor de goed ontwikkelde vorm. Er zijn mogelijkheden voor herstel of terugkeer van hoogveenbos in verschillende delen van het gebied. De aanwezigheid van appelbes en Amerikaanse vogelkers vormt een bedreiging voor het habitatype. Effecten als gevolg van stikstofdepositie zijn niet uit te sluiten, aangezien de kritische depositiewaarde wordt overschreden tot 2030. Vermesting is geen storingsfactor bij de vergelijkbare activiteiten 'jacht' en 'waterrecreatie' in de effectenindicator. Tijdens de beoogde maatregelen kan echter wel stikstofemissie plaatsvinden in beperkte mate. Door de incidentele en tijdelijke aard van de werkzaamheden en de beperkte toename van verkeersbewegingen worden eveneens geen negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelen door vermesing door de beoogde maatregelen. Mogelijke storingsfactoren door de geplande werkzaamheden betreffen bodemverdichting en vertrapping van vegetatiestructuren. Bodemverdichting en vertrapping van vegetatie kan eventueel optreden wanneer het habitatype betreden wordt met voertuigen of grote groepen ganzen en wanneer materialen voor de ruwangen hier worden geplaatst. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden. Om significant negatieve effecten te voorkomen, dienen de hoogveenbossen niet te worden betreden met voertuigen. De aanwezigheid van de hoogveenbossen in de Oostelijke Vechtplassen is in bijlage 3 op kaart weergegeven.

4.7.2 HABITATSOORTEN

Zeggelkorfslak (H1016)

De zeggelkorfslak komt wijd verspreid voor in de Oostelijke Vechtplassen. Dichtheden van individuen zijn vaak niet groot, al zijn er enkele locaties waar grote dichtheden voorkomen. Knelpunten voor de soort hangen samen met knelpunten voor het leefgebied. Stikstofdepositie kan leiden tot het dichtgroeien van het leefgebied met houtige opslag. Vermesting is in het geval van de vergelijkbare activiteiten 'jacht' en 'waterrecreatie' echter niet aan de orde als verstoringfactor in de effectenindicator. Tijdens de beoogde maatregelen zal tijdelijk en incidenteel gebruik worden gemaakt van voertuigen, waarbij in beperkte mate stikstofemissie zal plaatsvinden. Gezien de kortstondige en incidentele aard worden geen significante effecten door vermesing verwacht. De trend van de zeggelkorfslak is stabiel. De zeggelkorfslak is gevoelig voor verstoring door trilling en mechanische effecten. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden. Leefgebied van de zeggelkorfslak wordt niet betreden met voertuigen om negatieve effecten op de zeggelkorfslak uit te sluiten. De bekende aanwezigheid van de zeggelkorfslag in de afgelopen 10 jaar in de Oostelijke Vechtplassen is weergegeven op bijlage 15.

Gevleete witsnuitlibel (H1042)

De gevleete witsnuitlibel zal tot voor kort enkel in Het Hol en de Antweense Plassen in de Oostelijke Vechtplassen. Vanaf 2010 is de soort waargenomen in verschillende overige deelgebieden. De soort is kwetsbaar vanwege het geïsoleerde voorkomen en de geringe grootte van de populaties. De trend van de gevleete witsnuitlibel in het gebied is stabiel. De gevleete witsnuitlibel is gevoelig voor eutrofiëring, verzuring en verdroging. Tijdens de beoogde maatregelen zal tijdelijk en incidenteel gebruik worden gemaakt van voertuigen, waarbij in beperkte mate stikstofemissie zal plaatsvinden. Gezien de kortstondige en incidentele aard worden geen significante effecten door vermesing verwacht door de beoogde activiteiten. Een knelpunt voor de soort is het

kleine oppervlakte van de benodigde jonge verlandingsstadia. Een toename van begrazing van water- en oevervegetatie door ganzen en rivierreeften zijn eveneens een knelpunt. Populatiebeheer van ganzen wordt derhalve gezien als een activiteit met een mogelijke positieve uitwerking voor de gewelde witsnuitlibel.

De storingseffecten die mogelijk negatieve effecten kunnen opleveren op de gewelde witsnuitlibel betreffen het aantasten van het leefgebied door golfslag en het vernielen van watervegetatie. Tijdens het varen wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) aangehouden, waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine boten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht. Het bekende verspreidingsgebied van de gewelde witsnuitlibel van de afgelopen 10 jaar is op kaart weergegeven op bijlage 18.

Gestreepte waterroofoester (H11042)

De gestreepte waterroofoester komt voor in verschillende deelgebieden in de Oostelijke Vechtplassen, waaronder in nieuw gegraven pelgaten. Het voorkomen van de soort hangt samen met het voorkomen van de transiëntwateren en meren met krabbenscheer en fonteinruiden. Het Natura 2000-gebied vormt een belangrijk gebied voor de soort. De trend van de soort is stabiel. Eutrofiëring, vervuiling, verbossing van de oevers en vraat door rivierreeften vormen knelpunten voor de gestreepte waterroofoester. Maatregelen die een positieve invloed hebben op de habitattypen transiëntwateren en meren met krabbenscheer en fonteinruiden zullen eveneens een positief effect hebben op de gestreepte waterroofoester. De storingseffecten die mogelijk negatieve effecten kunnen opleveren op de gestreepte waterroofoester betreffen golfslag en het aantasten van het leefgebied (oevervegetatie). Tijdens het varen wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) aangehouden, waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine boten, met een maximale snelheid van 5 km/u, worden geen significant negatieve effecten verwacht.

Platte schijfhoren (H11056)

De Oostelijke Vechtplassen vormen een belangrijk gebied voor de platte schijfhoren. De soort komt in verschillende delen van het Natura 2000-gebied voor. Het voorkomen van de soort hangt samen met het voorkomen van de transiëntwateren en meren met krabbenscheer en fonteinruiden. De trend van de soort is stabiel. Eutrofiëring, vervuiling, verbossing van de oevers en vraat door rivierreeften vormen knelpunten voor de platte schijfhoren. Maatregelen die een positieve invloed hebben op de habitattypen transiëntwateren en meren met krabbenscheer en fonteinruiden zullen eveneens een positief effect hebben op de platte schijfhoren. De storingseffecten die mogelijk negatieve effecten kunnen opleveren op de platte schijfhoren betreffen golfslag en het aantasten van het leefgebied (oevervegetatie). Tijdens het varen wordt een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) aangehouden, waarbij de golfslag minimaal blijft. Bij het tijdelijk creëren van beperkte golfslag door kleine boten worden geen significant negatieve effecten verwacht.

Bittervoorn (H11134)

De bittervoorn komt verspreid in de Oostelijke Vechtplassen voor bij helder water. Plaatselijk kunnen ze in grote hoeveelheden voorkomen. De trend voor de soort is stabiel. Knelpunten in het Natura 2000-gebied zijn passeerbaarheid van kunsdwerften (versnippering) en verbossing van de oevers in het leefgebied. Gelet op de beoogde maatregelen zullen verstoringen zich beperken tot het plaatselijk verstoren van individuen door de passerende boten en langs zwemmende ganzen. Dit zal tijdelijk en zeer plaatselijk individuen van de bittervoorn verstoren. Dit effect zal door de korte duur van de maatregelen en de geringe omvang van de locaties geen significant effect op populatieniveau hebben.

Kleine moddertruijer (H11149)

Het voorkomen van de kleine moddertruijer hangt samen met het voorkomen van de transiëntwateren en meren met krabbenscheer en fonteinruiden. De kleine moddertruijer heeft een voorkeur voor gebieden met pelgaten. Hier zijn de hoogste aantallen van de soort te vinden in de Oostelijke Vechtplassen. De trend voor de soort is stabiel. Knelpunten in het Natura 2000-gebied zijn passeerbaarheid van kunsdwerften (versnippering) en verbossing van de oevers in het leefgebied. Gelet op de beoogde maatregelen zullen verstoringen zich beperken tot het plaatselijk verstoren van individuen door passerende boten en langs zwemmende ganzen. Dit zal tijdelijk en zeer plaatselijk individuen van de kleine moddertruijer verstoren. Dit effect zal door de korte duur van de maatregelen en de geringe omvang van de locaties geen significant effect op populatieniveau hebben.

Grote moddertruijer (H11145)

De grote moddertruijer komt verspreid in de Oostelijke Vechtplassen voor, maar voornamelijk in de Westbroekse Zolden. De soort is gevoelig voor watervervuiling, grootschalig baggeren, intensief waterbeheer en

peilverlagingen. De trend van de grote modderkruiper in de Oostelijke Vechtplassen is stabiel. Gelet op de besogde maatregelen zullen versloringen zich beperken tot het plaatselijk verslora van individuen door passerende baten en langs zwemmende ganzen. Dit zal tijdelijk en zeer plaatselijk individuen van de grote modderkruiper verslora. Dit effect zal door de korte duur van de maatregelen en de geringe omvang van de locaties geen significant effect op populatieniveau hebben.

Rivierdonderpad (H1163)

De rivierdonderpad komt verspreid over de Oostelijke Vechtplassen in verschillende wateren voor, voornamelijk daar waar puin is gestort. De soort komt voornamelijk in kleine aantallen voor, plaatselijk komt de soort algemeen voor. Knelpunten voor de rivierdonderpad betreffen de waterkwaliteit, het zuurstofgehalte en isolatie. De trend voor de soort in de Oostelijke Vechtplassen is onbekend. Gelet op de besogde maatregelen zullen versloringen zich beperken tot het plaatselijk verslora van individuen door passerende baten en langs zwemmende ganzen. Dit zal tijdelijk en zeer plaatselijk individuen van de rivierdonderpad verslora. Dit effect zal door de korte duur van de maatregelen en de geringe omvang van de locaties geen significant effect op populatieniveau hebben.

Groenklonorchis (H1203)

De groenklonorchis komt plaatselijk voor op het trilveen in de Oostelijke Vechtplassen. Dit betreft Het Hul, de Kortenhofse Plassen en de Ankeveense Plassen. In het verleden zijn door een afname van kwelwater en veranderingen in de waterkwaliteit groeiplaatsen van de groenklonorchis aangetast. De trend van de groenklonorchis is stabiel in het Natura 2000-gebied. De groenklonorchis is erg gevoelig voor verzuring, verdroging en vernedding. De kritische depositiewaarde van stikstof wordt overschreden en zal significante effecten hebben op de plantensoort. Gunsige maatregelen voor de groenklonorchis komen overeen met maatregelen voor het habitattype trilveen. Het verstoringseffect van de besogde maatregelen voor de soort betreft bodemverdichting en vertrapping van exemplaren door mechanische verslora. Er wordt gemaakt van bestaande wegen en paden. De groeiplaatsen van de groenklonorchis worden niet betreden met voertuigen om negatieve effecten op de soort en de instandhoudingsdoelstellingen te voorkomen. De bekende groeiplaatsen van de groenklonorchis in de afgelopen 10 jaar staan weergegeven op de kaart in bijlage 17.

Meerleermuis (H1300)

De meerleermuis wordt verspreid door de Oostelijke Vechtplassen boven de wateren en graslanden waargenomen. Er zijn geen bekende verblijfplaatsen of overwinteringslocaties binnen het Natura 2000-gebied aanwezig. De trend van de soort in de Oostelijke Vechtplassen is onbekend. Aangezien de meerleermuis een lichtschuw nachtdier is zonder verblijfplaatsen in het gebied, zullen er weinig mogelijkheden voor verslora zijn. Enkel bij het koppelschot, wat vanaf een uur vóór zonsondergang kan aanvangen en uiterlijk een uur na zonsondergang afloopt, kan sporadisch, tijdelijk en zeer plaatselijk verslora optreden. Dit effect zal door de korte duur van de maatregelen en de geringe omvang van de locaties geen significant effect op populatieniveau hebben.

Noordse woelmuis* (H1348)

De Noordse woelmuis is een prioritaire soort van de Oostelijke Vechtplassen. De soort komt voornamelijk voor in het noorden van het Natura 2000-gebied. Door de concurrentie van voornamelijk de aardmuis is de verspreiding van de noordse woelmuis in de Oostelijke Vechtplassen in de loop van de tijd achteruit gegaan. De trend van de noordse woelmuis in het gebied is negatief. Knelpunten van de soort zijn verdroging, verbosning, concurrentie met de veld- en aardmuis en versnippering van het leefgebied. De besogde maatregelen vinden plaats tijdens de bewijsbare voorplantingsperiode van de noordse woelmuis, wanneer ze zich in natere delen van het leefgebied ophouden. Bij het uitvoeren van de werkzaamheden dient zoveel mogelijk gebruik te worden gemaakt van bestaande wegen en paden. Bij het uitvoeren van de maatregel ruimgaten zullen oevers met korte vegetatie gekozen worden om de baten in het water te laten en om de sangstraten en container te plaatsen. De oevers, waar de noordse woelmuis (mogelijk) verblijfplaatsen heeft, dienen tijdens de werkzaamheden niet beschadigd te worden. Wanneer deze maatregelen getroffen worden, zullen versloringen zich beperken tot het sporadisch en zeer plaatselijk verslora van individuen door aanwezigheid en beweging van mensen, materialen en ganzen. Dit effect zal door de korte duur van de maatregelen en de geringe omvang van de locaties geen significant effect op populatieniveau hebben.

Deaths (Deaths) - Yearly Deaths

Year	Deaths
1973	11.0
1974	5.0
1975	5.0
1976	0.0
1977	0.0
1978	0.0
1979	0.0
1980	0.0
1981	6.0
1982	0.0
1983	0.0
1984	0.0
1985	2.0
1986	2.0
1987	1.0
1988	2.0
1989	1.0
1990	2.0
1991	0.0
1992	0.0
1993	0.0
1994	0.0
1995	0.0
1996	0.0
1997	0.0
1998	0.0
1999	0.0
2000	0.0
2001	0.0
2002	0.0
2003	0.0
2004	0.0
2005	0.0
2006	0.0
2007	0.0
2008	0.0
2009	0.0
2010	0.0
2011	0.0
2012	0.0
2013	0.0
2014	0.0
2015	0.0
2016	6.0
2017	2.0
2018	6.0
2019	4.0
2020	2.0
2021	8.0

Aktuelle Zitate: "Ihre persönliche Erfahrung ist ein wertvolles Instrument für die Veränderung der Welt."

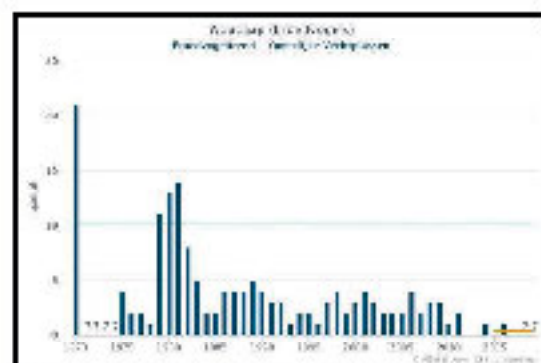
Abstract on 24: Travel restrictions limited the disease risk

Geschild leefgebied voor de roerdomp is echter nog maar beperkt aanwezig in de Oostelijke Vechtplassen. Door successie zijn voormalige rietmoerassen, die geschikt waren als broed- en foerageergebied, ontwikkeld tot bosgebied. Het verdwijnen van geschikte broedlocaties in waterrietzones is daardoor te wijten aan waai door ganzen. Met name de grauwe gans begraaft de rietstronken vanaf het water, waardoor uitbreiding van waterriet tegen wordt gegaan. Populatiebeheer van ganzen wordt derhalve gezien als een maatregel met een mogelijke positieve uitwerking voor de roerdomp.

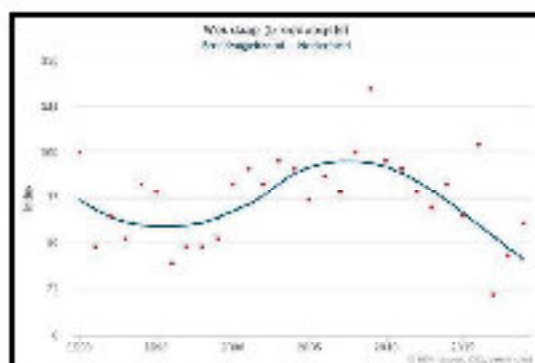
De broedperiode van de roerdamp vindt gewoonlijk plaats in de periode april - juli. Deze periode overlapt deels met de maatregel koppel-, voorjaarsafschot, nestbewerking en ruivangsten. In bijlage 18 is op kaart weergegeven waar de afgelopen 10 jaar broedgevallen van de roerdamp zijn waargenomen. Aangezien de maatregelen in het gebied kortstondig en impulsverstoringen betreft is het geheel vermijden van de rietlagen niet noodzakelijk. Visuele verstoring zal beperkt zijn, doordat met nest van de roerdamp verborgen is in de rietlaag en hiendoor passerende vaartuigen, voertuigen of mensen niet kan zien. De verstoring is beperkt tot akroestische verstoring. In relatie tot de maatregelen is het voor de roerdamp met name van belang dat, wanneer afschot, ruivangsten of nestbewerking in de nabijheid van (mogelijke) broedgevallen van de roerdamp wordt uitgevoerd, de aanwezige rietvegetatie niet wordt betreden. Hiermee worden verstoring en mogelijk negatieve effecten op het broedsucces en de instandhoudingsmaatstelling voorkomen.

Wouda, (1992)

De woudoap kwam voorheen verspreid door de Goshelijke Vechtplaassen voor. Het broedhabitat betreft oeverzones met variatie, waarbij veelal in de overgangszone van oevervegetatie naar open water wordt getrod. De soort lijkt niet gevoelig voor optische versterking. De woudoap is gewoef waar verdroying van het broedgebied. Bedreigingen zijn eutrofiering en verbossing. Ganzenwraat is een belangrijke faktor in het verdwijnen van leefgebied.

Altavozding ZS: Trund workshop lokaal (norum.nl)

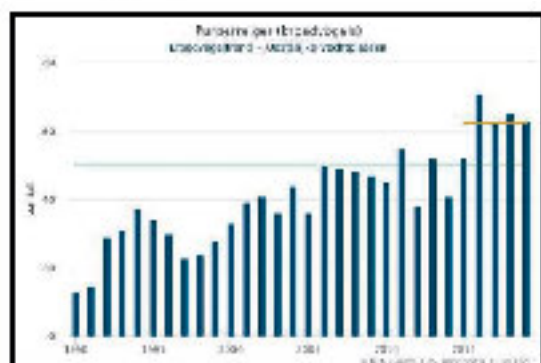
Abstracting by 2G: Trend towards knowledge [overload]

In de laatste 12 jaar is in de Oostelijke Vechtplassen geen trend aantoonbaar, al zijn vanaf 2014 slechts onregelmatig broedparen aanwezig (afbeelding 25). Vanaf 1990 is wel een significante afname te zien. Landelijk laat de soort geen significante aantalsverandering zien vanaf 1990. De laatste 12 jaar is echter wel een significante afname te zien (afbeelding 26).

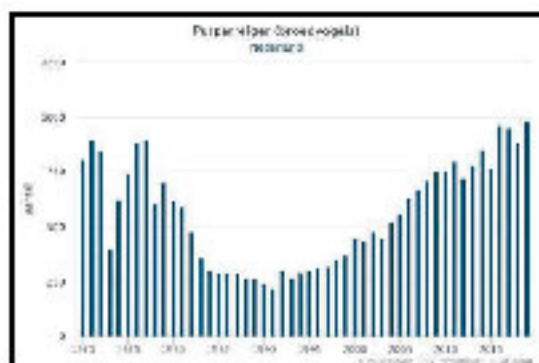
De broedperiode van de woudaap betreft mei - juli. Deze periode overlapt deels met het uitvoeren van ruivangsten en nestreductie. Waarnemingen van broedgevallen in de afgelopen 10 jaar zijn in bijlage 19 op kaart weergegeven. Betreden van rietlanden wordt vermeden bij aanwezigheid van een broedgeval, aangezien verstoring kan optreden vanaf een afstand van 25m bij reigersoorten (Kriegveld, Smits & van der Winden, 2008). Gezien de activiteiten in het gebied tijdelijk, incidenteel en aan het zicht van de woudaap onttrokken zijn, betreft het slechts akoestische verstoring en is het geheel vermijden van de riettragen op een afstand van < 25m niet noodzakelijk. In relatie tot de activiteit is het voor de woudaap met name van belang dat, wanneer ruivangsten in de nabijheid van (mogelijke) broedgevallen van de woudaap wordt uitgevoerd, de aanwezige rietvegetatie niet wordt betreden. Hiermee worden verstoring en mogelijk negatieve effecten op het broedsucces en de instandhoudingsdoelstelling voorkomen.

Purperreiger (A023)

De purperreiger is van oudsher een broedvogel in de Oostelijke Vechtplassen. Na 1977 zijn de aantallen flink afgenomen van ten minste 100 paren naar slechts drie nesten in 1983. Het laatste decennium zijn er weer gemiddeld zo'n 50 broedparen aanwezig. In het Natura 2000-gebied is echter geen trend aantoonbaar (afbeelding 27). Landelijk laat de soort een significante toename zien vanaf 1990 en in de laatste 12 jaar (afbeelding 28).

Afbeelding 27: Trend purperreiger lokaal (november)

Afbeelding 28: Trend purperreiger landelijk (november)

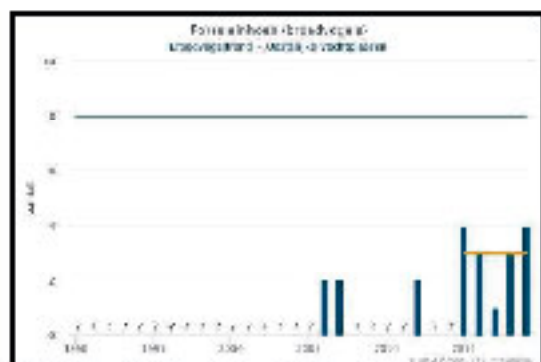
De grootste broedkolonie in de Oostelijke Vechtplassen bevond zich van 1991 tot 2013 aan de westzijde van de Breukelseweerse Plas. Hierna is de kolonie verplaatst naar de westkant van het baggerdepot, aan de zuidkant van de Breukelseweerse Plas. Dit betreft sindsdien de enige kolonie. Vroeger waren er ook broedparen aanwezig bij de Loenderseweerse Plas, Waterleidingplas en Terra Nova. In recente jaren worden de instandhoudingsdoelen van de purperreiger gehaald, toch zijn er knelpunten voor de soort in het gebied. De belangrijkste knelpunten omvatten de afname van geschikt broedschap door begrazing, verdroging en verbossing, concurrentie met rijkzaaiers om nestplaatsen en predatie door de boomkruiker en de vos. Sluingsriettragen en lisdoddebedden kunnen zich daarnaast ook niet goed herstellen, vanwege ganzenwraak.

De broedperiode vindt grotendeels plaats van mei tot en met juli. Deze periode komt een overlap met de maatregel ruivangsten en nestreductie. Daarnaast vindt het voorjaarsafschot plaats in de periode dat de purperreiger zich vanaf half april vestigt in de broedgebieden. In bijlage 20 is op kaart weergegeven waar de broedlocaties zich in de afgelopen 10 jaar bevonden. Bij het uitvoeren van koppel-, voorjaarsafschot in de vestigingsperiode van de purperreiger (april), of nestreductie en ruivangsten, welke plaatsvinden in het broedsizoen van de purperreiger, dient het broedhabitat nabij broedgevallen niet betreden te worden. Wanneer incidenteel een optische- of akoestische verstoring plaats vindt op een kortere afstand dan 200 meter, betreft dit zolang de kolonie niet wordt betreden een incidentele kortstondige verstoring, welke geen significant effect zal hebben.

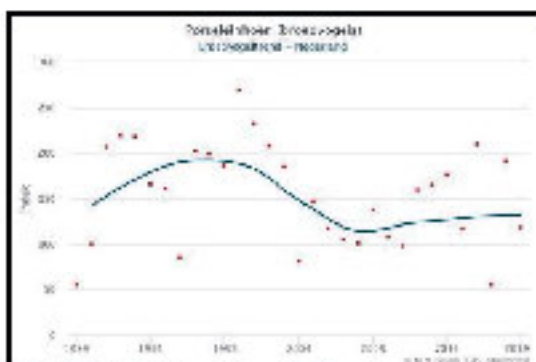
Porseleinhoen (A119)

Het porseleinhoen broedt in natte hooilanden en inundatiemoeras op voormalige landbouwgronden met een flexibel waterpeil. Schommelingen in het waterpeil houden het broedschap in stand en zorgen voor nieuw leefgebied.

Door verbossing en het peilbeheer neemt het leefgebied van de soort af. In de recente periode zijn jaarlijks enkele broedparen vastgesteld in Polder Achteraf en de Oostelijke Binnenvelder. De trend binnen het Natura 2000-gebied is onbekend, aangezien niet genoeg gegevens beschikbaar zijn (afbeelding 29). Landelijk kent de soort sinds 1880 een significante afname (afbeelding 30).

Afbeelding 29: Trend porseleinhoen lokaal (voorwaarts)

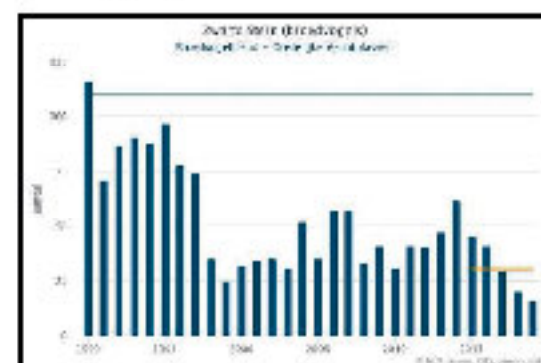

Afbeelding 30: Trend porseleinhoen landelijk (voorwaarts)

De laatste 12 jaar is geen significante aantalsverandering vastgesteld. De broedperiode van het porseleinhoen vindt plaats van april tot en met juli. In april is er een korte overlap met de maatregelen voorjaarsafschot en nestbehandeling. In de periode mei t/m juli is er een overlap met de maatregel ruikangelen en nestbehandeling. De broedgebieden van de afgelopen 10 jaar zijn weergegeven op kaart in bijlage 21. Tijdens de broedperiode van de porseleinhoen kan verstoring van broedgevalen optreden vanaf een afstand van 275 meter (Krijgsaeld, Smits & van der Winden, 2008). In relatie tot de maatregelen is het voor de porseleinhoen met name van belang dat, wanneer de maatregelen bij aanwezigheid van broedgevalen wordt uitgevoerd, het broedgebied (oevervegetatie) niet wordt betreden. Hiermee worden verstoring en mogelijk negatieve effecten op het broedsucces en de instandhoudingsdoelstelling voorkomen. Aangezien de maatregelen niet in de broedgebieden worden uitgevoerd en ruikangelen, koppelaafschot en nestbewerking in de omgeving van de broedgebieden allen in het gebied kortstondig en incidenteel zijn, betreft het sporadische verstoring. Hierdoor is het geheel vermijden van de natte hooilanden en inundatiemoerassen bij broedgevalen op een afstand van 275 meter niet noodzakelijk.

Zwarte stam (A157)

De belangrijkste broedgebieden van de afgelopen decennium in het Natura 2000-gebied voor de zwarte stam betreffen de Antkweense Plassen, het Hol en de Tienhovense Plassen. De soort broedt in kolonieverband in open moerasgebied. Sinds de jaren zestig is het aantal broedparen van circa 100 afgenomen tot 30 in 2018. Vanaf 1880 en in de laatste 12 jaar is in de Oostelijke Vechtplassen echter geen trend aantoonbaar (afbeelding 31). Landelijk is zowel vanaf 1880 en in de laatste 12 jaar geen significante aantalsverandering vastgesteld (afbeelding 32).

Afbeelding 31: Trend zwarte stam lokaal (voorwaarts)

Afbeelding 32: Trend zwarte stam landelijk (voorwaarts)

Knelpunten in het Natura 2000-gebied betreffen onvoldoende aanwezigheid van gebieden waar geen recreatie plaatsvindt, het aanbod van voldoende geschikte broedlocaties in de vorm van drijvende oevervegetatie, de aanwezigheid van moerasgebied met een open karakter, de beperkte aanwezigheid van geschikte kolonielocaties en een voldoende aanbod en diversiteit aan prooien.

Richtungen (AZW)

Abbildung 37: Trend heroldikaler Zeichen (Dynamik)

49

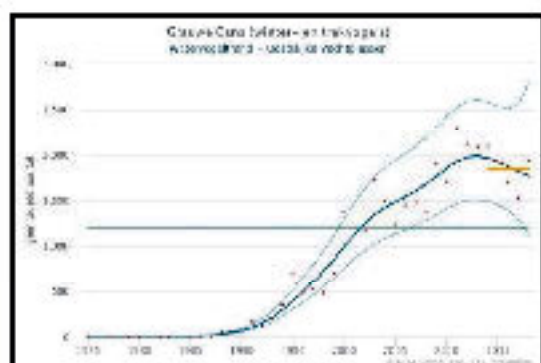

Abbildung 40: Trend grauwe gans lokaal (voorjaar)

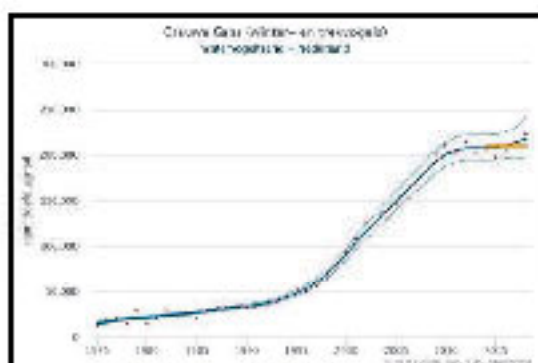

Abbildung 41: Trend grauwe gans landelijk (voorjaar)

De maatregelen in de vorm van koppel-, en voorjaarsafschot, nestreductie en ruikangelen van de grauwe gans zijn gericht op individuen die het gebied gebruiken als broedlocatie en rustlocatie in de zomer en niet op individuen die het gebied enkel gebruiken als winter- en trekvogel. Als gevolg van een vermindering van het aantal individuen van de grauwe gans als standgans door de beoogde maatregelen worden geen negatieve effecten verwacht op de instandhoudingsdoelstellingen van de grauwe gans als winter- en trekvogel. Incidentele verstoring van overwinterende ganzen als gevolg van koppelafschot in februari heeft naar verwachting geen effect op de instandhoudingsdoelstelling voor de grauwe gans als winter- of trekvogel. In de overige periode voor koppel-, en voorjaarsafschot en nestreductie (maart en april) en ruikangelen (mei t/m juli) wordt uitvoering gegeven aan de maatregelen wanneer het overgrote deel van de Nederlandse overwinterende grauwe ganzen populatie weer is teruggekeerd naar hun in noord Europa gelegen broedgebieden.

In relatie tot de maatregelen is het voor de overige niet-broedvogels wettelijk om rustende vogels op open water tijdens de winterperiode zoveel mogelijk te vermijden. In dit geval zullen de effecten verwaarloosbaar zijn en niet van wezenlijke invloed. Het betreft winter- en trekvogels die ofwel niet aanwezig zijn tijdens de uitvoeringsperiode, ofwel enkel tijdelijk worden verslorng. De kortstondige verstoring van vogels zal naar verwachting geen negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen van de betreffende soorten.

4.8 CUMULATIE

Wanneer er verschillende maatregelen worden gericht in het kader van het reduceren van de populaties van standganzen, moet worden benoemd of er cumulatieve effecten optreden waardoor geen sprake meer is van sporadische verstoring. Cumulatieve effecten kunnen potentieel leiden tot een significant negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden. De periode van uitvoering, locaties waar de handelingen plaatsvinden en de mate van verstoring die optreedt, dienen hierin te worden meegenomen.

Doordat de maatregelen worden uitgevoerd door een veel gecoördineerd beheersam, allen reeds bekend met de Natura 2000-gebieden waarin de uitvoering zal plaatsvinden, en in directe samenwerking met de lokale terreinbeherende organisaties, wordt hier op voorhand reeds rekening mee gehouden.

De uitvoerders zijn tevens betrokken bij en/ of verantwoordelijk voor het monitoren van de soorten waarvoor de Natura 2000-gebieden instandhoudingsdoelen kennen. Hierdoor is er bij de uitvoerders veel lokale kennis aanwezig, waardoor afstemming van de maatregelen op de aanwezige natuuraarden in constante ontwikkeling zijn. Hierdoor is er onder de uitvoerders voldoende kennis aanwezig om goed te kunnen toetsen of de beoogde maatregelen zonder verstoring uitgevoerd kunnen worden.

5.1 CONCLUSION

De getoetste maatregelen: koppel-, voorjaarsafschot, nesreductie, ruivangsten en het nazomersafschot van de brandgans, Canadese gans, grauwe gans, Indische gans en de rijkans in al hun verschijningsvormen ten behoeve van populatiebeheer zullen binnen de grenzen van Natura 2000-gebieden 'Eemmeer & Gooimeer', 'Naardemeer' en 'Gostelijke Vechtplassen' worden uitgevoerd. De maatregelen betreffen onder andere het lokaliseren van ganzen en ganzennesten, het afschieten van individuen van broedparen, het behandelen van ganzennesten, het bijeendrijven van groepen ganzen met behulp van bollen, het geleiden van ganzen naar een vangtraal en het doden van ganzen met CO₂. Tevens zal nazomersafschot van de brandgans, Canadese gans, Indische gans en de rijkans plaatsvinden. Het afschieten van individuen van broedparen en het bijeendrijven van groepen ganzen met behulp van bollen zal (gedeeltelijk) op het water binnen de Natura 2000-gebieden plaatsvinden.

Door de aard van de activiteiten, de uitvoeringsperiode en de uitvoerlocaties worden significante, negatieve effecten op de biltervoorn, gestreepte wadmoculievers, grote modderluiper, kleine modderluiper, meervielermuis en de rietdonderpad op voorhand uitgesloten.

Bij de maatregel ruikangelen dienen om significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen te voorkomen, de volgende voorschriften in acht genomen te worden:

1. Habitattypen blauwgraslanden, galigaanmoerassen, hoogveenbossen, overgangs- en trilvenen, ruigten en zomen en vochtige heiden dienen niet worden betreden met voertuigen. Betreden te voet vindt minimaal plaats en enkel ter uitoefening van niksangelen waarbij het terrein maximaal één keer per jaar wordt betreden.
2. Binnen de habitattypen blauwgraslanden, galigaanmoerassen, hoogveenbossen, overgangs- en trilvenen, ruigten en zomen en vochtige heiden worden geen vangloralen en/of containers geplaatst tenzij op duidelijke aanwijzing van de natuurbeheerder.
3. In en nabij de habitattypen lansaaiervelden, meren met koabbenschier en fonteintuinen, overgangs- en trilvenen en zwakgebufferde vennen wordt bij het gebruik van bolen een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) aangehouden, waardoor de golfslag beperkt blijft.
4. Golfslag en aantasting van drijvende en/of onderwatervegetatie dient zoveel mogelijk te worden voorkomen. Dit geldt ook voor de leefgebieden van de geveldde witsnuitlibel en de platte schijfhoren. Bolen dienen zich daarom met een geringe snelheid (maximaal 5 km/u) door de Natura 2000-gebieden te verplaatsen zodat de golfslag minimaal blijft.
5. Vangloralen ten behoeve van de niksangelen worden geplaatst op percelen met kale of minder begroeide oever delen, buiten het leefgebied van de noordse woelmuis waar de kans op verbijplaatsen van de noordse woelmuis beperkt is.

Bij de maatregel koppelvormer afschot, nestreductie en nazomer afschot dienen om significante negatieve effecten op de op de instandhoudingsdoelstellingen te voorkomen, de volgende voorschriften in acht genomen te worden:

1. Voertuigen blijven ten alle tijden op de bestaande wegen en paden om aantasting van de habitattypen blauwgraslanden, galgaaunnueressen, hoogveenbossen, overgangs- en rietvelden, ruigten en zomen en vochtige heiden en de instandhoudingsmaatsoorten groenlandarchis, noordse woelmuis en de zeggekorfbak te voorkomen.
2. Golfslag en aantasting van drijvende en/of onderwatervegetatie dient zoveel mogelijk te worden voorkomen. Boten dienen zich daarom met een geringe snelheid (maximaal 5 km/uur) door de Natura 2000-gebieden te verplaatsen zodat de golfslag minimaal blijft.
3. Om aantasting van nestlocaties van de broedvogels: aalscholver, zwarte stern, purperreiger, ijsvogel, porseleinhoen, rietzanger, waaier, grote karadit en de snor te voorkomen, worden de broedhabitats (rietlagen) nabij broedgevalen niet betreden voor nestreductie.
4. Voor de ijsvogel is het van belang dat het mogelijk broedbintop (stiele, kale oevers en wortelkluizen) niet wordt betreden, zodat insluiting van nestruilen wordt voorkomen.

5. Er wordt ten alle tijden gebruik gemaakt van een geluidsdeemper.
6. Uitvoering vindt maximaal op 2 dagen plaats per deelgebied.
7. Er zijn maximaal twee uitvoerders actief per deelgebied en deze treden gezamenlijk op.
8. In minimaal 50% van de Natura 2000-gebieden vindt gedurende de gehele dag geen faunabeheer plaats.
9. Er worden maximaal per dag per deelgebied 60 schoten gelost in het Natura 2000-gebied Naardemeer en Eemmeer & Goimeer Zuidoever. Dit is gezien deze Natura 2000-gebieden uit twee deelgebieden bestaan een maximum van 60 schoten per dag.
10. Er worden maximaal per dag per deelgebied 150 schoten gelost in het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Dit is gezien deze Natura 2000-gebieden uit vijf deelgebieden bestaan een maximum van 300 schoten per dag.

5.2 AANBEVELINGEN

De maatregelen zullen deels in het broedseizoen van (algemene) broedvogels plaatsvinden. Broedgewallen zijn beschermd middels de Wet natuurbescherming artikel 3.1. Bij de uitvoer van de werkzaamheden dient er zorg gedragen te worden dat verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming niet worden overtreden. In de directe omgeving van potentieel broedbiotoop kunnen zeer tijdelijke verstoringen van broedgewallen optreden. De maatregelen zijn echter kortstondig en incidenteel van aard, waardoor significante verstoring niet wordt verwacht.

Indien maatregelen plaatsvinden rondom de dagen dat (seizoens)tellingen worden uitgevoerd, kunnen deze tellingen een vertoend beeld geven van de aantallen vogels die gebruik maken van de Natura 2000-gebieden. Het is derhalve raadzaam de tellingen en het faunabeheer op elkaar af te stemmen.

6 LITERATUUR

- Béchet, A., Giroux, J.-F., & Gauthier, G. (2004). The effects of disturbance on behaviour, habitat use and energy of spring staging Snow Geese. *Journal of Applied Ecology*, 41, 689-700. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2656.2004.00828.x>
- Bisson, L.-A., Butler, L. K., Hayden, T. J., Romero, L. M., & Wikelski, M. C. (2009). No energetic cost of anthropogenic disturbance in a songbird. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 276(1658), 981-989. <https://doi.org/10.1098/rspb.2008.1277>
- Blumstein, D. T. (2003). Flight-Initiation Distance in Birds Is Dependent on Intruder Starting Distance. *The Journal of Wildlife Management*, 67(4), 852-857. <https://doi.org/10.2307/3802692>
- Blumstein, D. T. (2008). Developing an evolutionary ecology of fear: how life history and natural history traits affect disturbance tolerance in birds. *Animal Behaviour*, 71(2), 389-399. <https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2005.05.010>
- Blumstein, D. T., Fernández-Juricic, E., Zollner, P. A., & Garity, S. C. (2005). Inter-specific variation in avian responses to human disturbance. *Journal of Applied Ecology*, 42(5), 943-953. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2656.2005.01071.x>
- Braun, J. D., Robinson, S. K., & Thompson, F. R. (2001). The Role of Disturbance in the Ecology and Conservation of Birds. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 32, 251-278.
- Broekmeyer, M., Schouwenberg, E., van der Veen, M., Prins, D. & Vos, C. (2005). Effectenindicator Natura 2000-gebieden. Achtergronden en verantwoording ecologische randvoorwaarden en storende factoren. Alterra-rapport 1375. Wageningen: Alterra.
- Evans, D. M., & Day, K. R. (2002). Hunting disturbance on a large shallow lake: the effectiveness of waterfowl refuges. *Ibis*, 144(1), 2-8. <https://doi.org/10.1046/j.0018-1019.2001.00001.x>
- Fauna-beheerseenheid Noord-Holland (2020). Fauna-beheerplan Gars Noord-Holland 2021-2027.
- Fox, A. D., & Madsen, J. (1987). Behavioural and distributional effects of hunting on waterbirds in Europe: Implications for refuge design. *Journal of Applied Ecology*, 34, 1-13.
- Gill, J. A., Norris, K., & Sutherland, W. J. (2001). The effects of disturbance on habitat use by black-tailed godwits *Limosa limosa*. *Journal of Applied Ecology*, 38(4), 848-858. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2656.2001.00843.x>
- Gill, J. A., Norris, K., & Sutherland, W. J. (2001). Why behavioural responses may not reflect the population consequences of human disturbance. *Biological Conservation*, 97.
- Hender, P., Kole, S., Mendelsohn, P., Onrust, F., Slangen, M., Verstappen, T. & De Waard, A. (2017); Handboek Natuurbeschermingsrecht. Berhauser Pont Publishing
- Hill, D., Hockin, D., Price, D., Tucker, G., Morris, R., & Treweek, J. (1987). Bird Disturbance: Improving the Quality and Utility of Disturbance Research. *Journal of Applied Ecology*, 34(2), 275-288. <https://doi.org/10.2307/2404876>
- Hockin, D., Oursled, M., Gorman, M., Hill, D., Keller, V., & Barker, M. A. (1982). Examination of the effects of disturbance on birds with reference to its importance in ecological assessments. *Journal of environmental management*, 30, 253-268.
- Honeth, L., Ström, P., Pöner, A., Bagger-Sjöbäck, D., Rosenhall, U., & Nyrén, O. (2015). Shooting history and presence of high-frequency hearing impairment in Swedish hunters: A cross-sectional internet-based observational study. *Noise & Health*, 17, 273-281.
- Kahlert, J. (2008). Effects of feeding patterns on body mass loss in moulting Greylag Geese *Anser*. *Bird Study*, 53:1, 20-31.
- Kleijn, D. (2008). Effecten van geluid op wilde soorten - implicaties voor soorten betrokken bij de aanwijzing van Natura 2000 gebieden.
- Koffijberg, K., 2017. Toenemende rol drones bij vogelonderzoek, *Sovon-Nieuws*, Jaargang 30 (2017) nr 2, pagina 8-9, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Krijgsveld, K.L., Smits, R.R. & van der Winden, J. (2008). Versloringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg bv, in opdracht van Vogelbescherming Nederland.
- Linssen, H., van de Pol, M., Allen, A. M., Jans, M., Ens, B. J., Krijgsveld, K. L., van der Kolk, H.-J. (2019). Disturbance increases high tide travel distance of a roosting shorebird but only marginally affects daily energy expenditure. *Avian Research*, 10(1), 31. <https://doi.org/10.1186/s40657-019-0171-8>

- Liveszey, K. B., Fernández-Juricic, E., & Blumstein, D. T. (2016). Database of bird flight initiation distances to assist in estimating effects from human disturbance and delineating buffer areas. *Journal of Fish and Wildlife Management*, 7, 181-191.
- Madsen, J. (1986a). Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. I. Baseline assessment of disturbance effects of recreational activities. *Journal of Applied Ecology*, 35, 386-397.
- Madsen, J. (1986b). Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. II. Tests of hunting disturbance effects. *Journal of Applied Ecology*, 35, 386-397.
- Madsen, J., Frikke, J., Baggebjerg, E., Kristensen, J. B., & Hounisen, J. P. (1982). Forsøgsreservat Nibe Bredning. Medtop, I., van der Hut, R. & Brongers, M. (2020). Ganzen en Natura 2000-doelen in het Naardemeer. Effecten en handvatten voor beheer. A&W-rapport 19-385 Alenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feameelden.
- Mentink. (2015). Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2015-2020.
- OD-NHN. (2020). WribG Vergunning populatiebeheer diverse ganzensoorten N2000- gebieden 'Elandsplolder' en 'Polder Zeewang'. (OD.311702). Haarlem: Omgevingsdienst Noord-Holland Noord
- Rijkswatersstaat (2017a). Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023. Algemeen deel.
- Rijkswatersstaat (2017b). Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023. Eemmeer & Gouwee Zuidermeer.
- Ortega, G. P. (2012). Effects of noise pollution on birds: a brief review of our knowledge. *Ornithological Monographs*, 74, 6-22.
- Price, M. (2008). The impact of human disturbance on birds: a selective review. In *Too close for comfort* (pp. 163-198). <https://doi.org/10.7832/5-2008.1723>
- Procesmanagement, M. (2015). Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2015-2020.
- Provincie Noord-Holland (2016). Verordening faunabeheer Noord-Holland. Kenmerk 838711/836731.
- Provincie Noord-Holland (2020). Natura 2000-beheerplan Naardemeer 2020-2026.
- Programmadirectie Natura 2000 (2008). Besluit Natura 2000-gebied Eemmeer & Gouwee Zuidermeer.
- Programmadirectie Natura 2000 (2013a). Besluit Natura 2000-gebied Naardemeer.
- Programmadirectie Natura 2000 (2013b). Besluit Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen.
- Rumyan, A. M., & Blumstein, D. T. (2004). Do Individual Differences Influence Flight Initiation Distance? *The Journal of Wildlife Management*, 68(4), 1124-1129.
- Stalbeekorn, H. W., Dooling, R. J., Popper, A. N., & Fay, R. R. (2016). Effects of anthropogenic noise on animals. Springer.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1988-2000. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Historisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en European Invertebrate Survey - Nederland
- Storch, I. (2013). Human disturbance of grouse - why and when? *Wildlife Biology*, 18(4), 380-403, 314.
- Swaal, E. de & Gulters, M. (2021). Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen. Planperiode 2021-2027. Definitief concept V5. SWECD in opdracht van Provincie Noord-Holland.
- van den Tempel, R. (1982). Verstoring van watervogels door de jacht in wetlands.
- van der Hut, R. M. G. (2013). Verstoring/verslechtingsloets ganzenbeheer in Overijssel.
- van Dijk, R. E., Sloters, W., Tuijthof, D., & Jaspers, H. (2019). Geluidonderzoek beheer en schadebestrijding Overijssel - Onderzoek naar de mogelijke effecten van geluid door beheer- en schadebestrijding op Natura 2000-gebieden in Overijssel.
- Vergeer J.W., van Dijk A.J., Boele A., van Bruggen J. & Hurlings F. (2016). Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- West, A. D., Goss-Custard, J. D., Silman, R. A., Caldwell, R. W. G., Durell, S. E. A. I. V. d., & McGonigly, S. (2002). Predicting the impacts of disturbance on shorebird mortality using a behaviour-based model. *Biological Conservation*, 105, 318-328. 56 (56)
- Weston, M. A., McLeod, E. M., Blumstein, D. T., & Guay, P. J. (2012). A review of flight initiation distances and their application to managing disturbance to Australian birds. *Emu - Austral Ornithology*, 112(4), 268-286. <https://doi.org/10.1071/MU12026>

Internet

NDOF

www.natura2000.nl/gebieden/noord-holland/

www.sovon.nl

www.synbiozys.allenra.nl/bij12/effectenindicator.aspx

www.vogelbescherming.nl

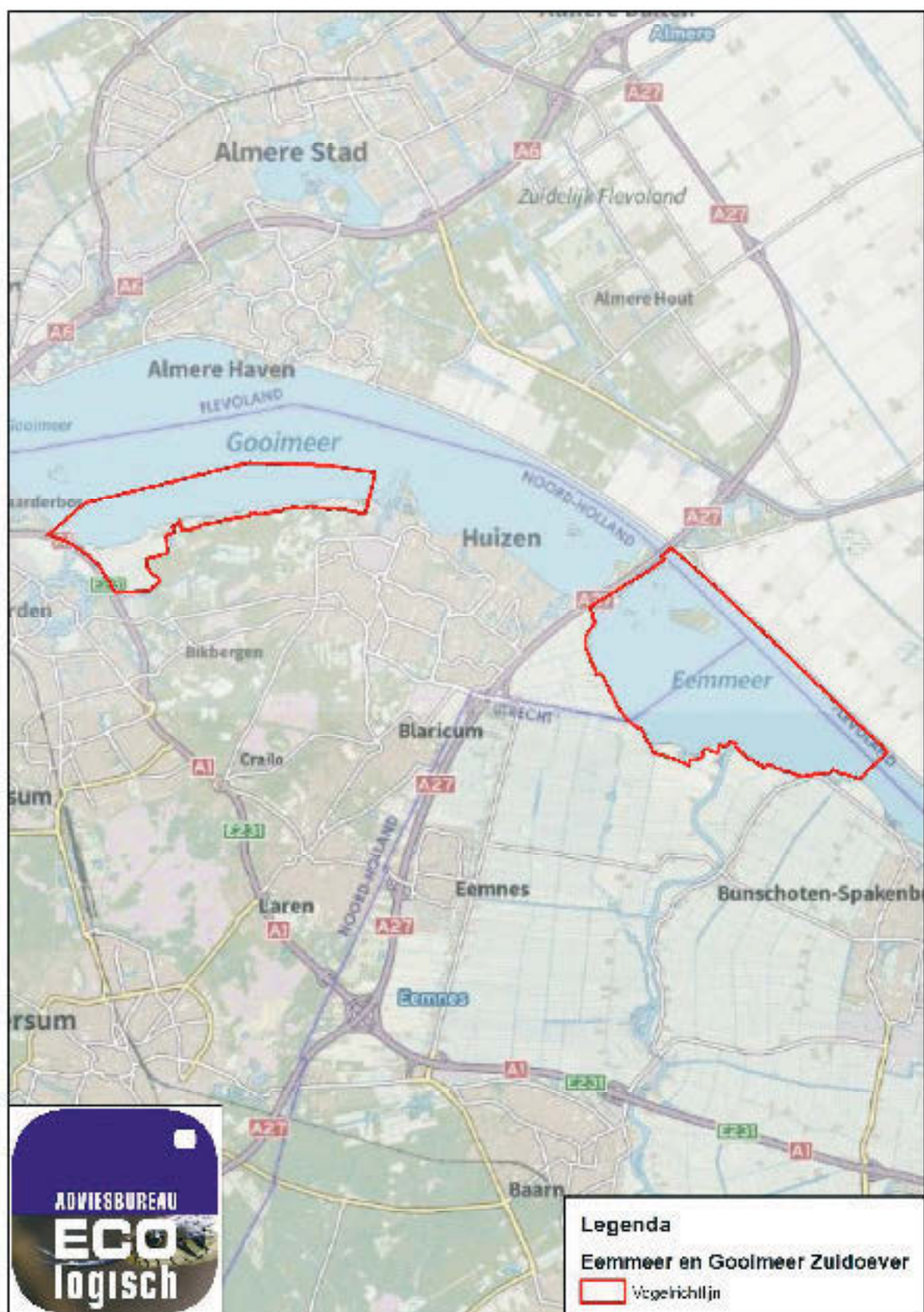
Persoonlijke communicatie

E. de Haan, Natuurmonumenten, Boswachter Oostelijke Vechtplassen

L. Hoogenstein, Natuurmonumenten, Boswachter ecologie Gooi- & Vechtstreek

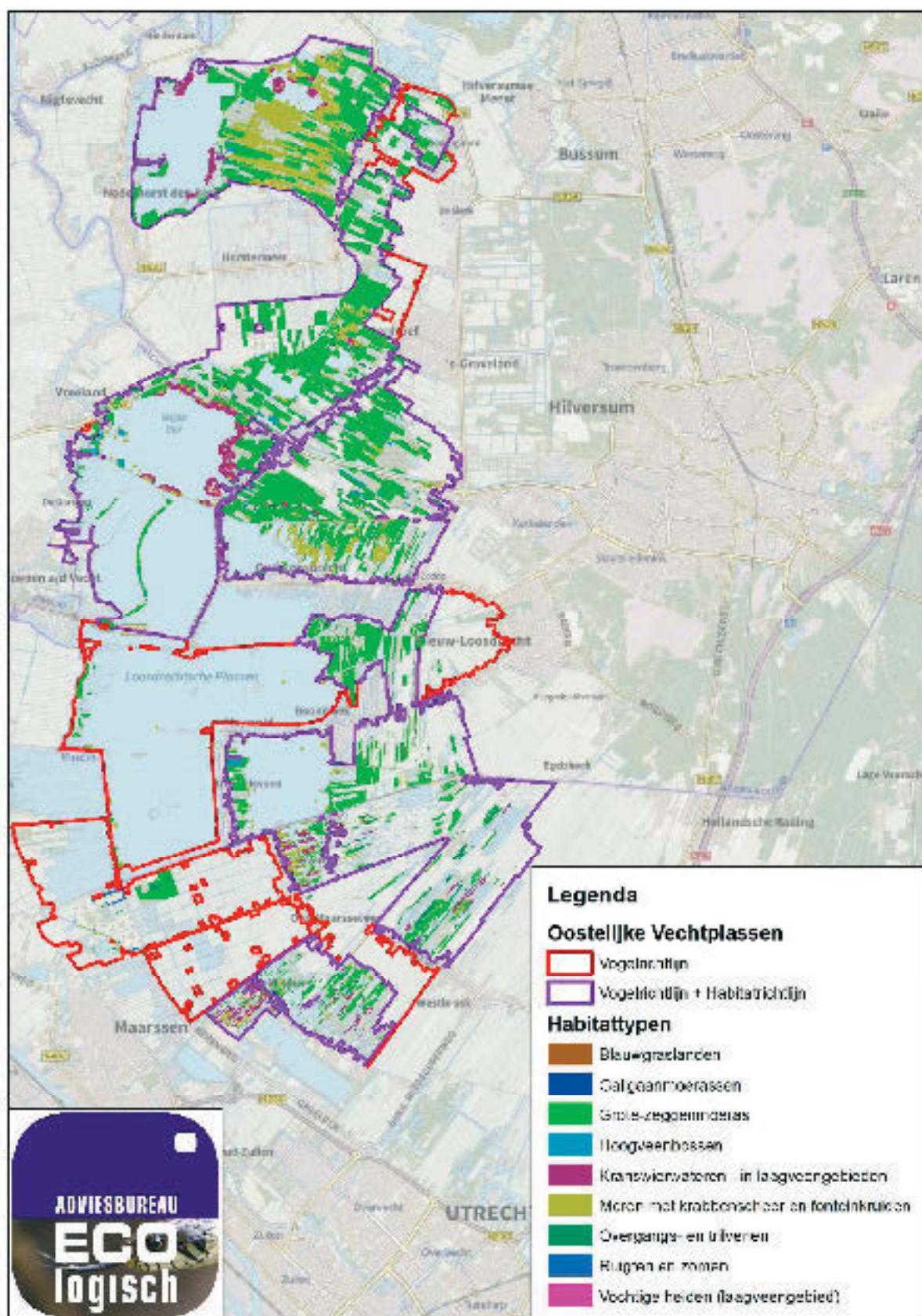
K. Meulenkamp, Natuurmonumenten, Boswachter Naardermeer

Bijlage 1: Ligging Eemmeer & Gooimeer Zuidoever

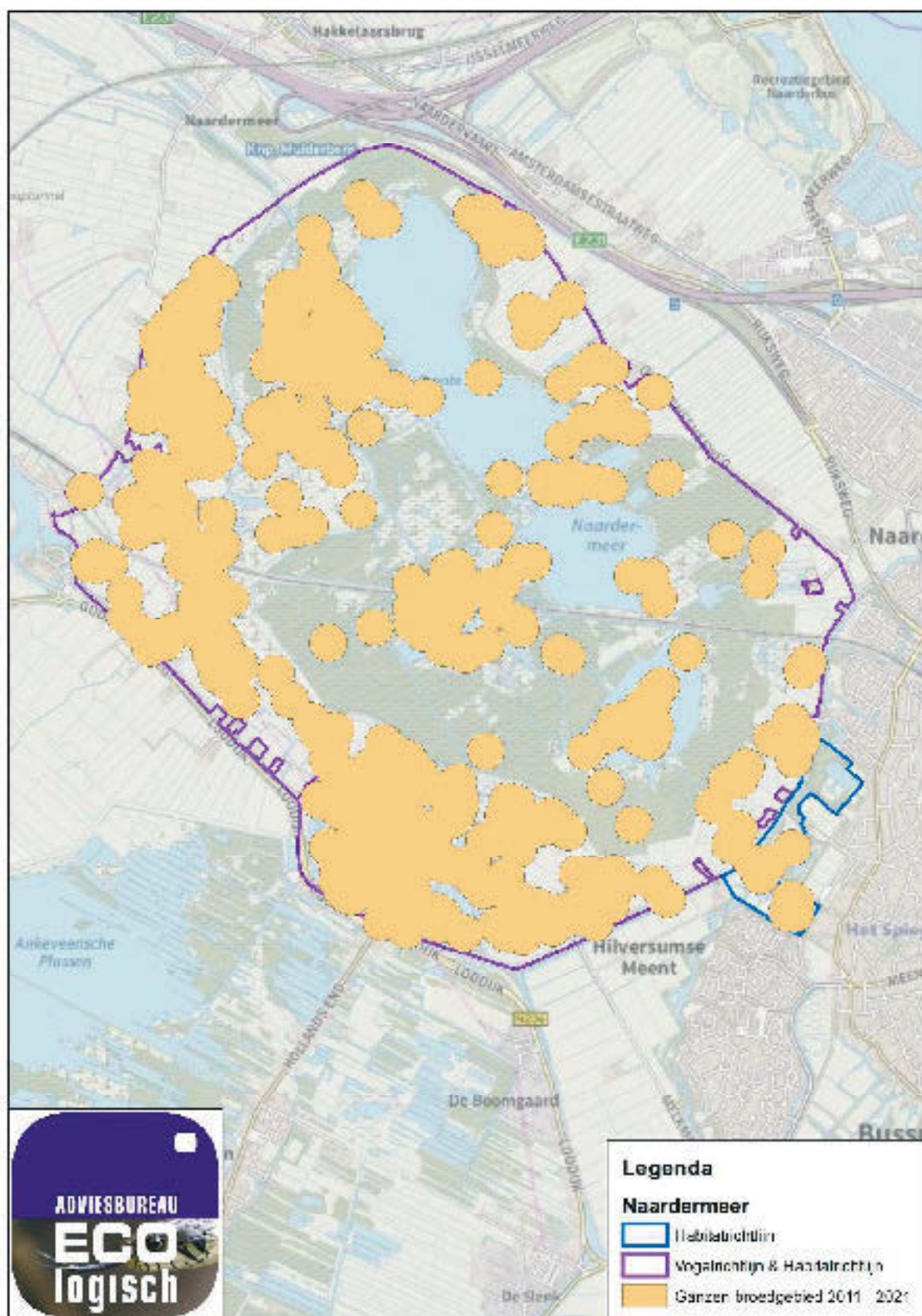
Bijlage 3: Ligging Oostelijke Vechtplassen

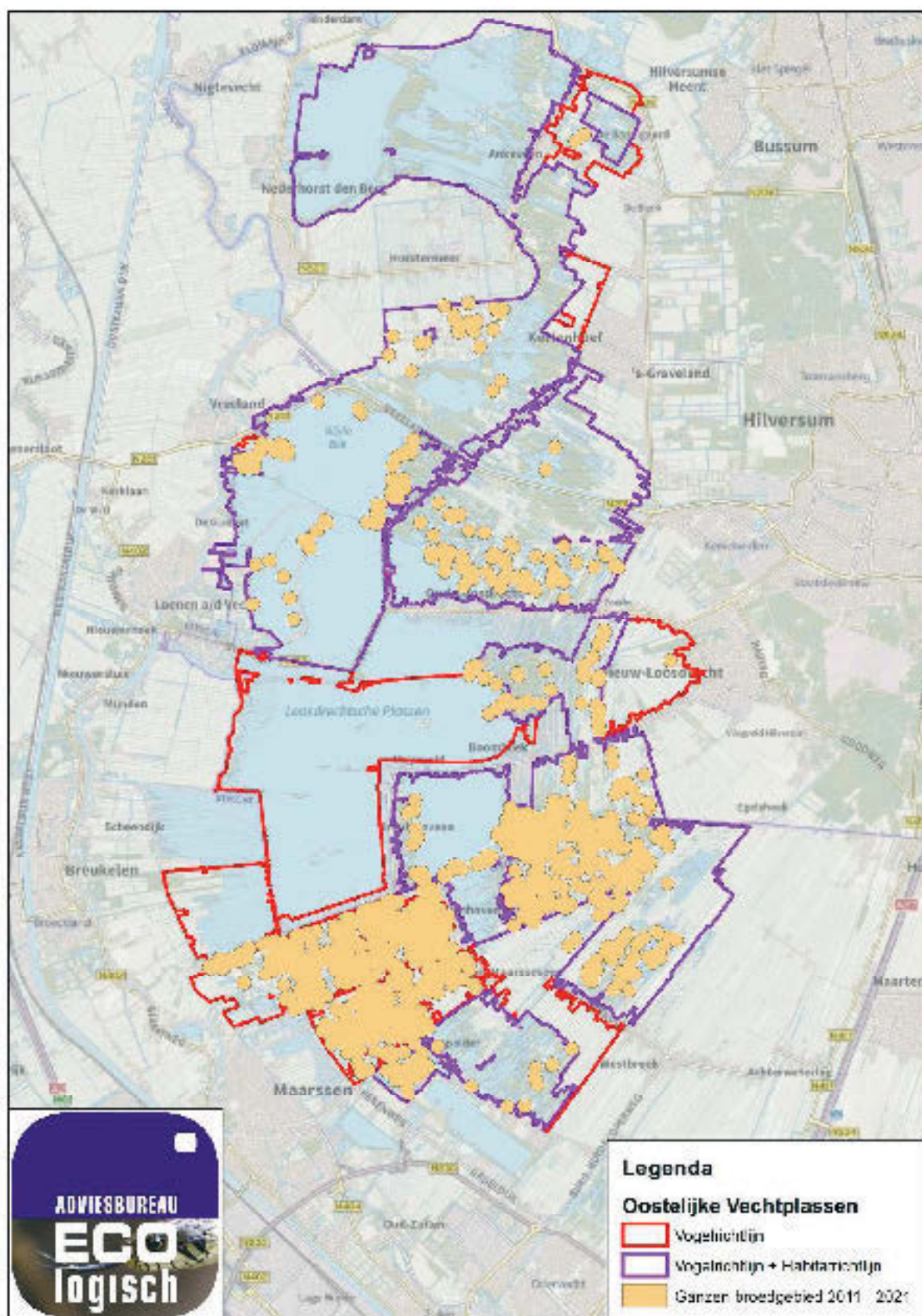
Bijlage 4: Kaart broedgebied ganzen Eemmeer & Gooimeer Zuidoever

Bijlage 5: Kaart broedgebieden ganzen Naardemeer

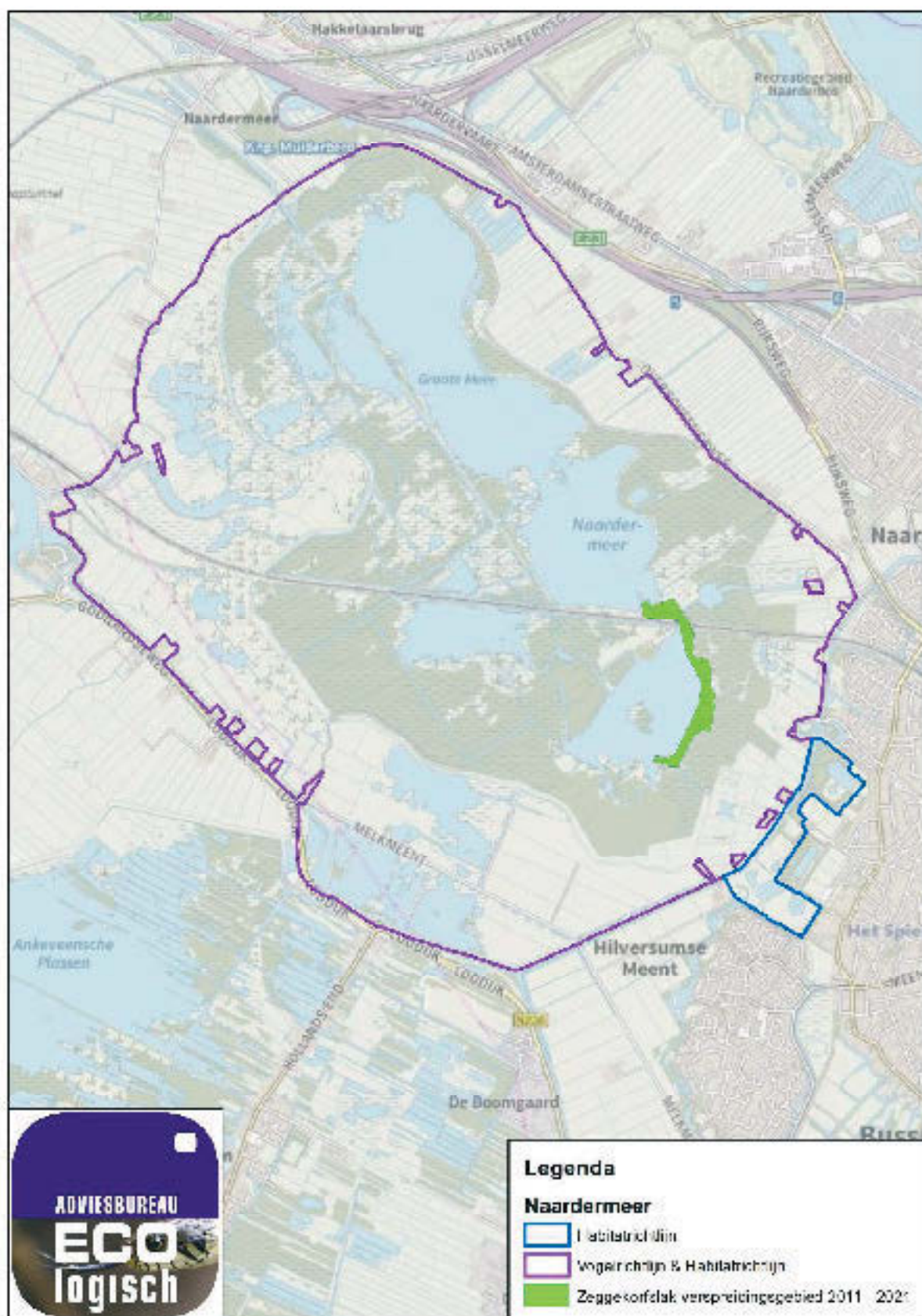
Bijlage 6: Kaart broedgebieden ganzen Oostelijke Vechtplassen

Bijlage 7: Kaart broedgebieden visdief Eemmeer & Gooimeer Zuidoever

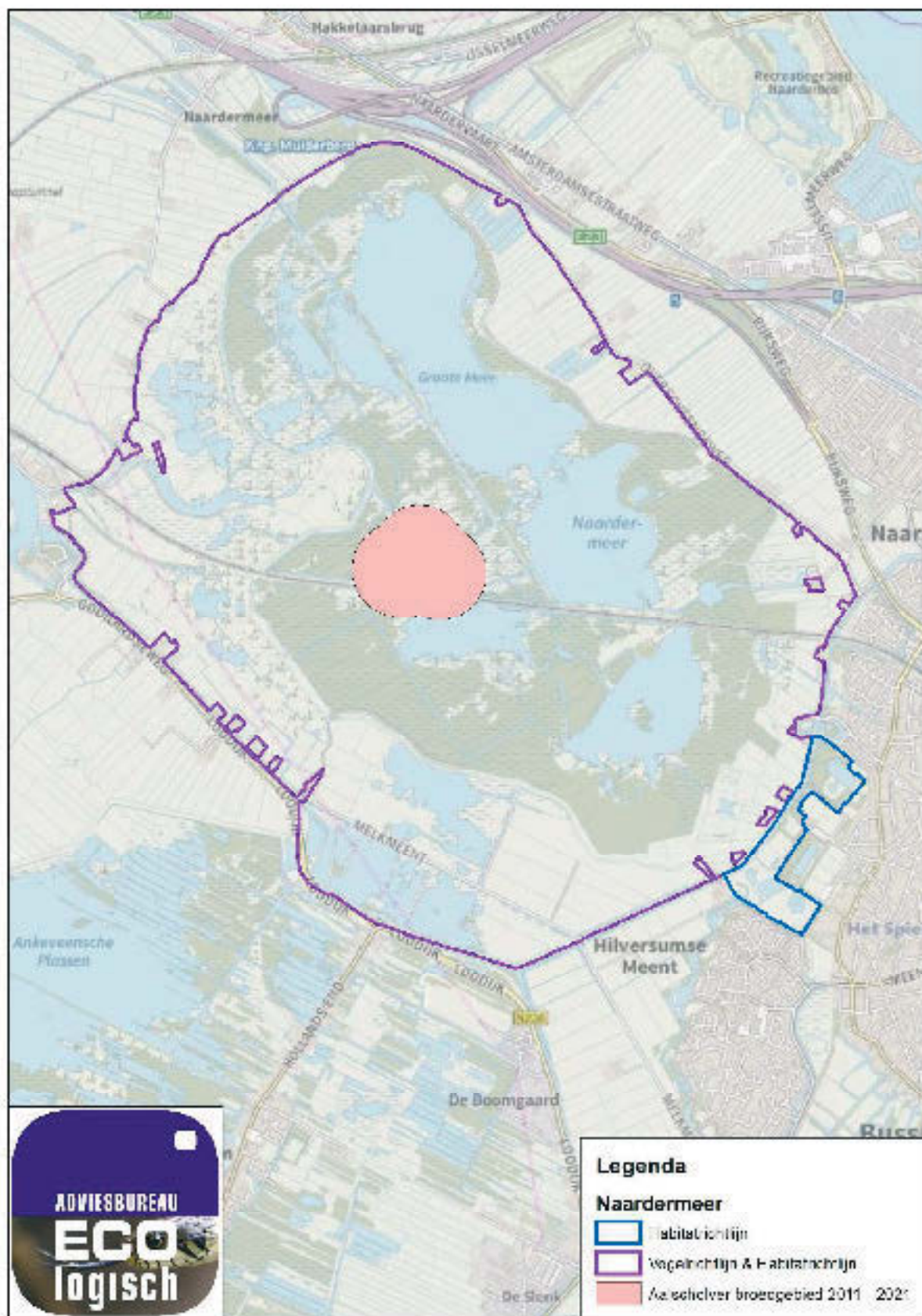

Bijlage 8: Kaart aanwezigheid zeggekorfslak Naardenmeer

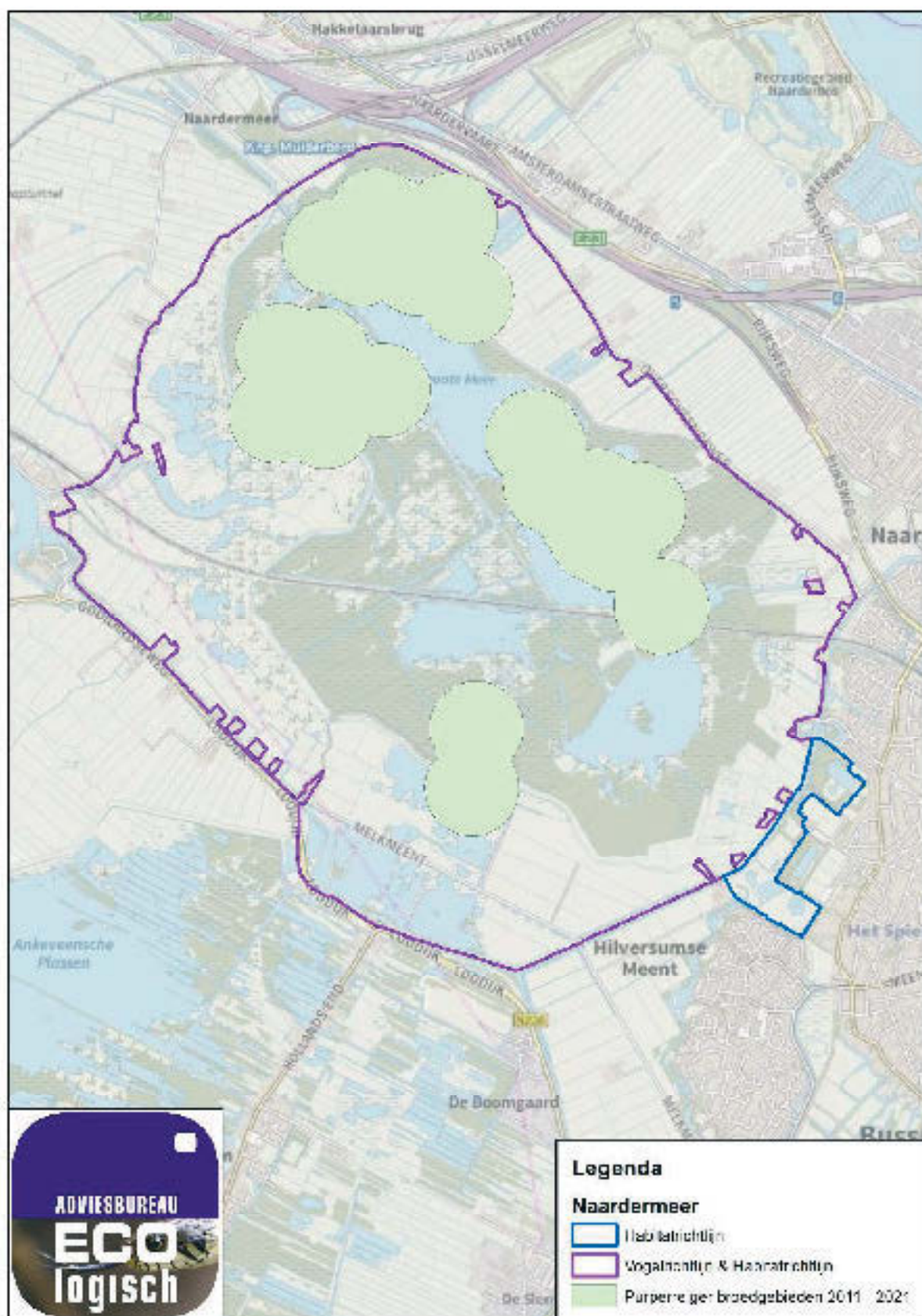

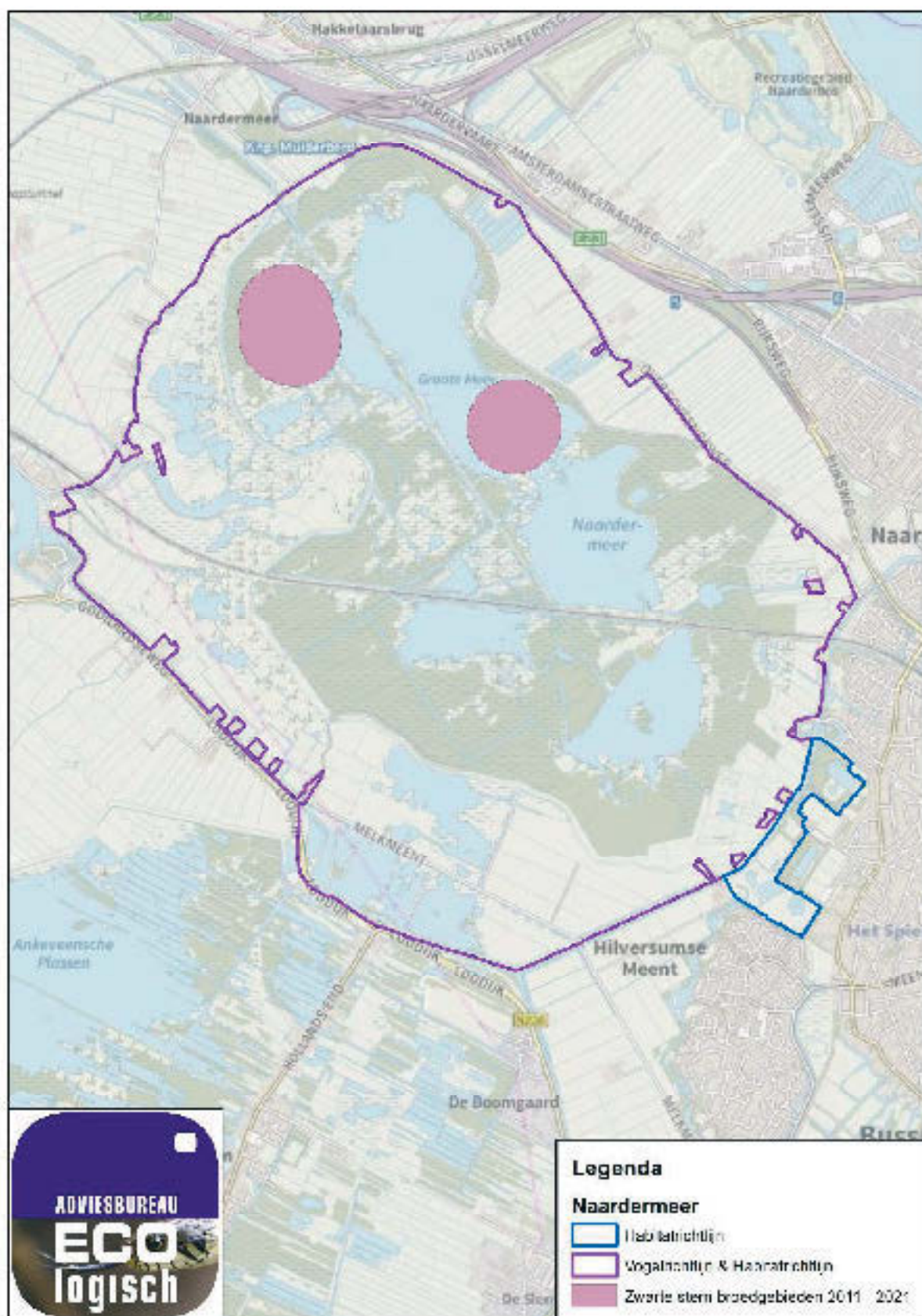
Bijlage 10: Kaart broedgebieden aalscholver Naardemeer

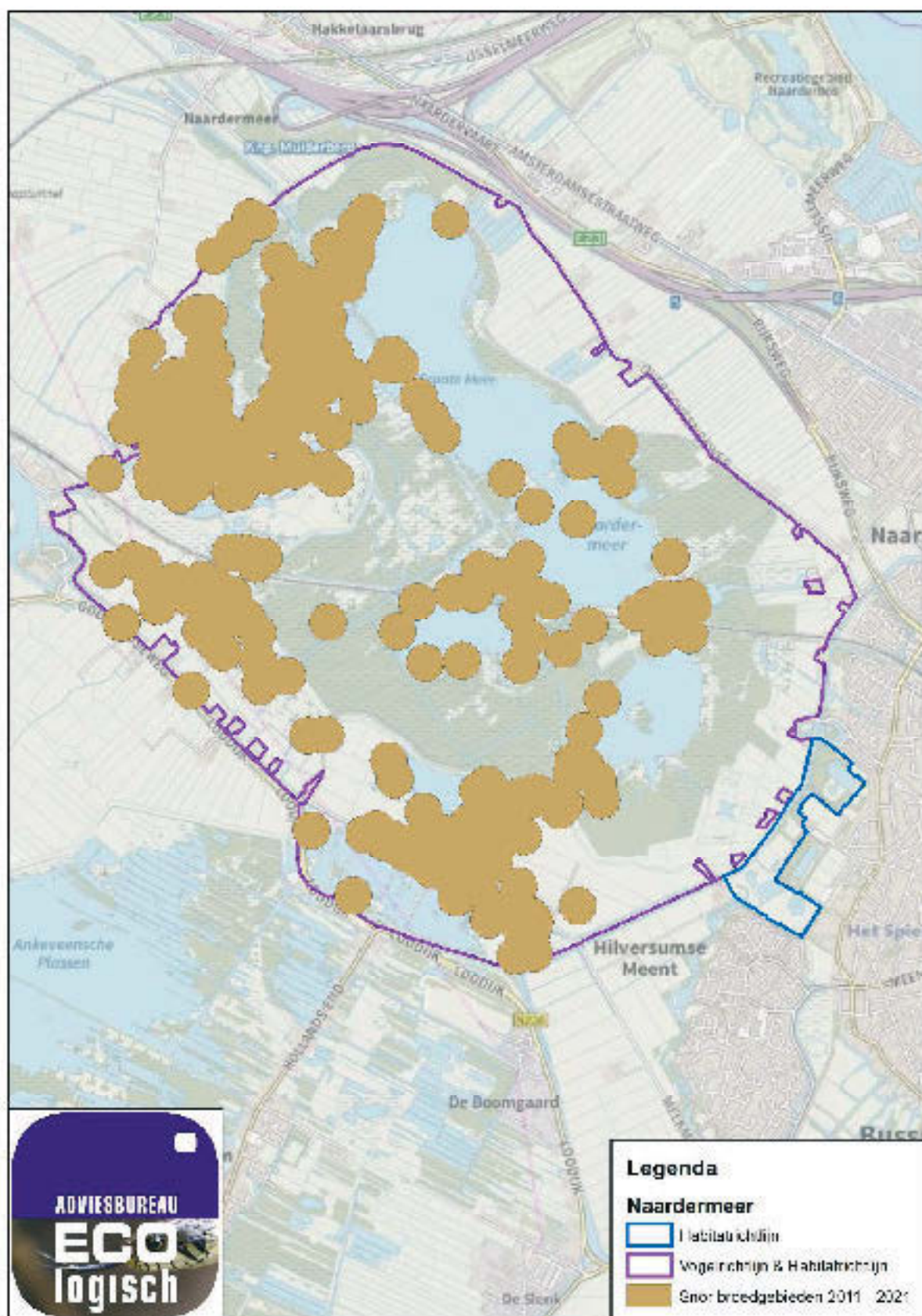
Bijlage 11: Kaart broedgebieden purperreiger Naardermeer

Bijlage 12: Kaart zwarte stam broedgebieden Naardermeer

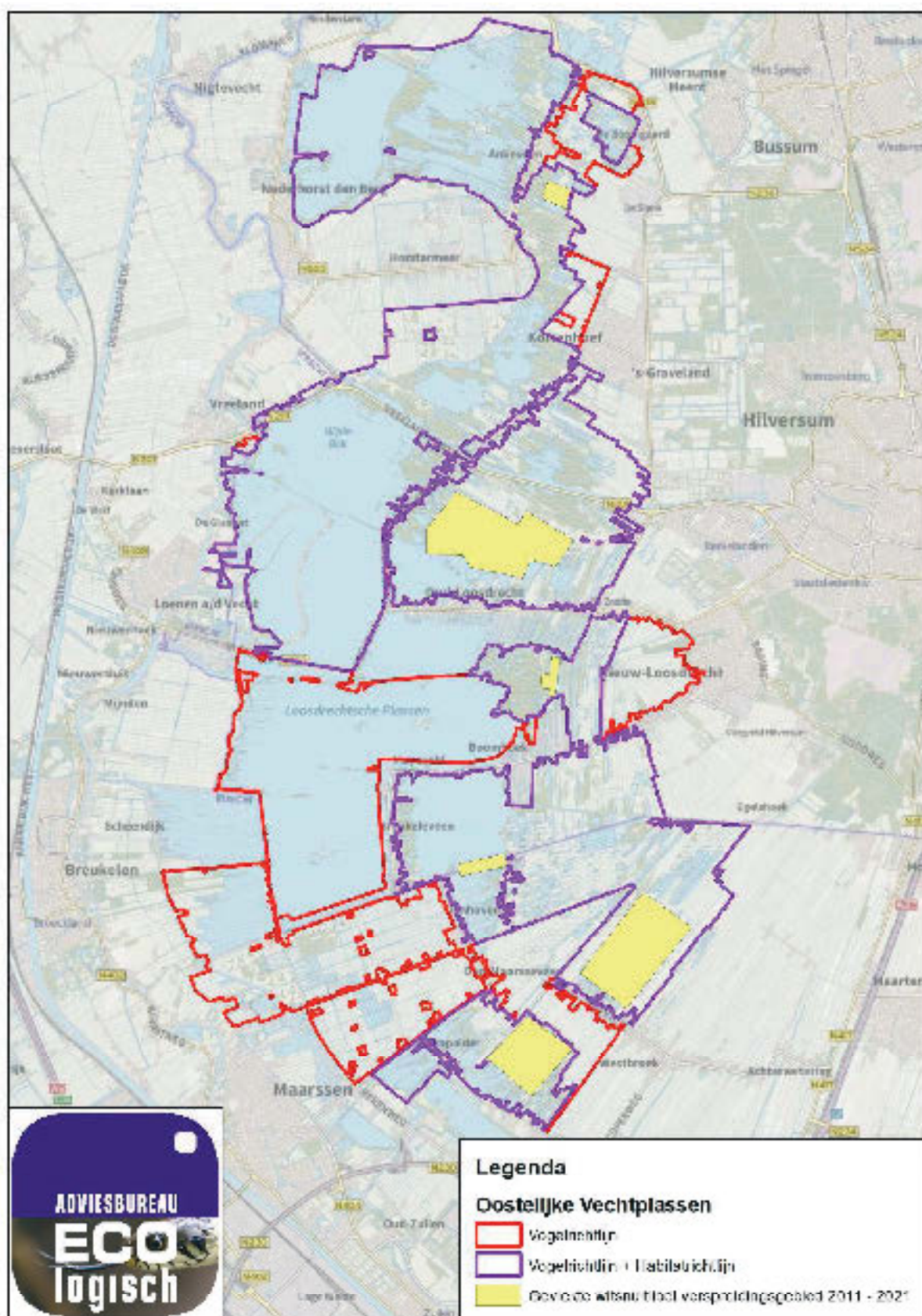
Bijlage 13: Kaart broedgebieden snor Naardemeer

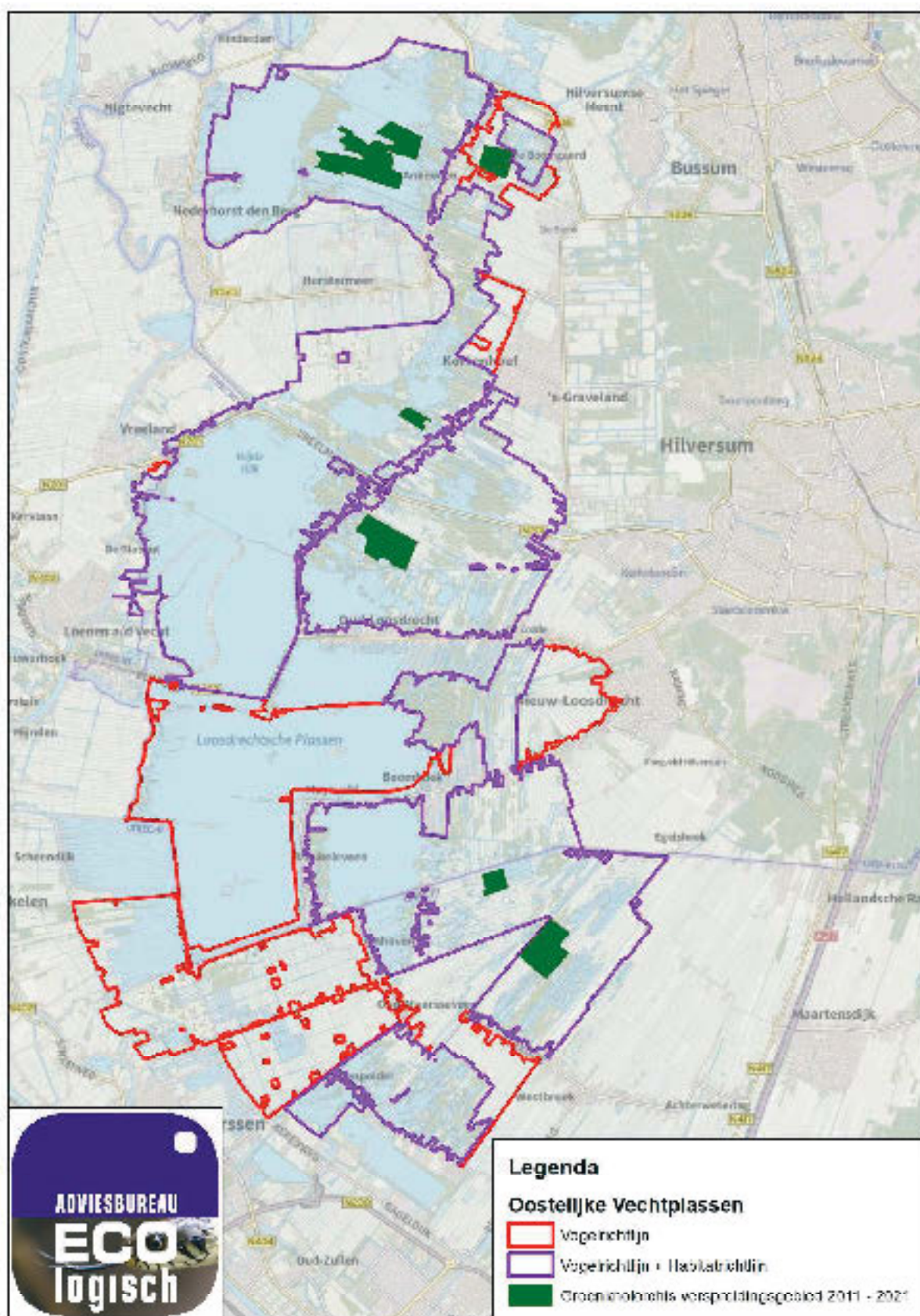

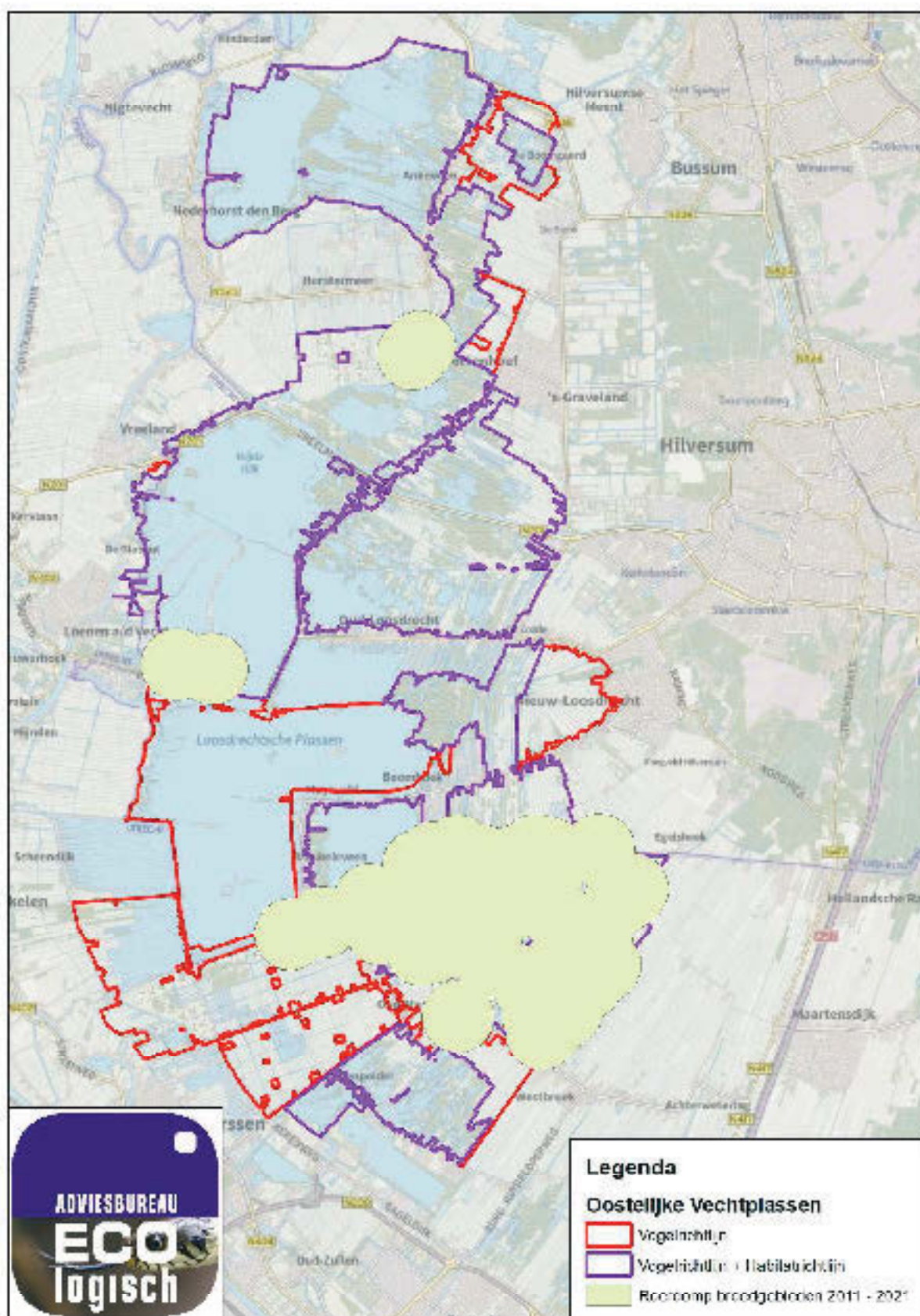
Bijlage 16: Kaart aanwezigheid gevlekte witsnuitlibel Oostelijke Vechtplassen

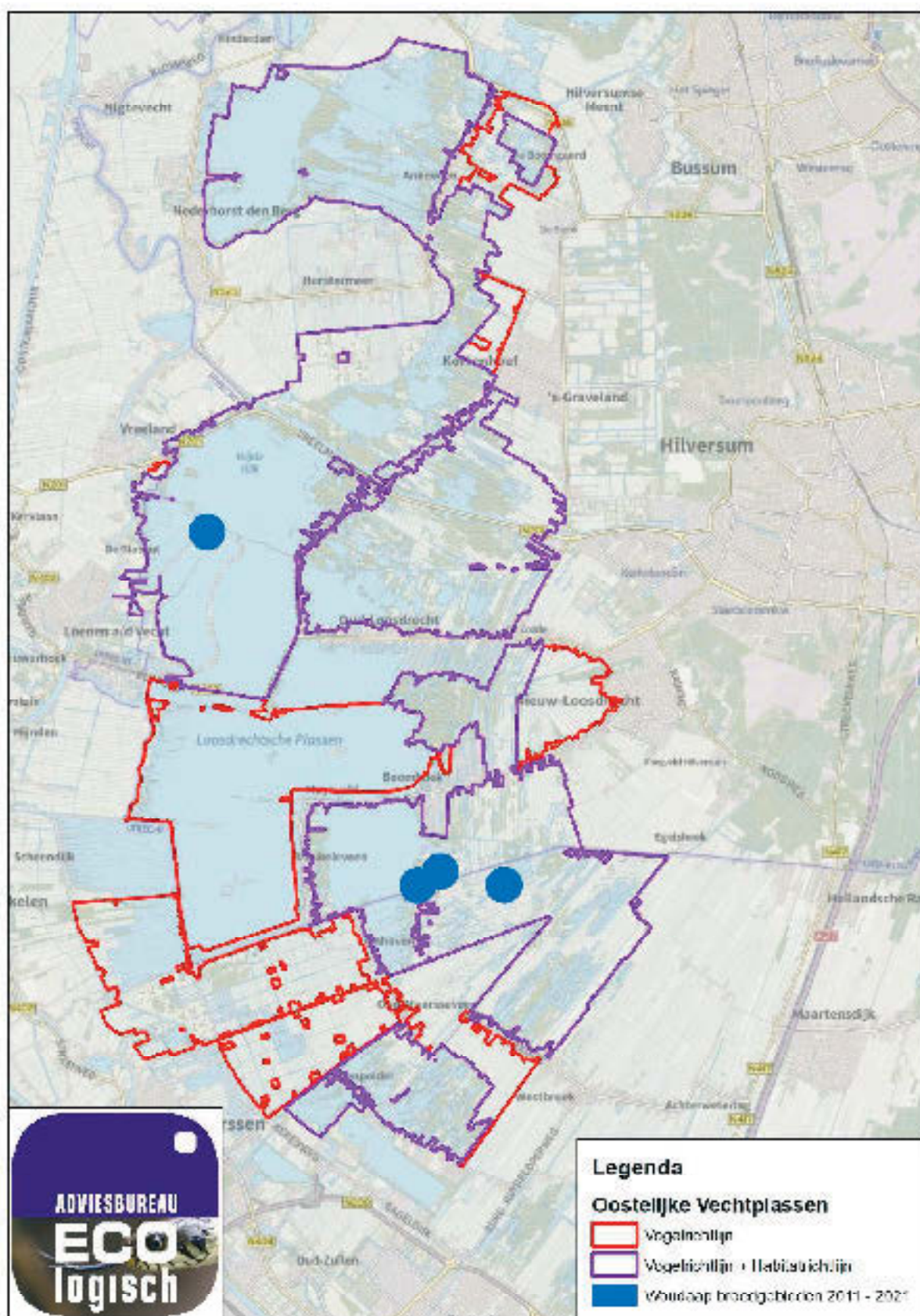
Bijlage 17: Kaart groenknolorchis aanwezigheid Oostelijke Vechtplassen

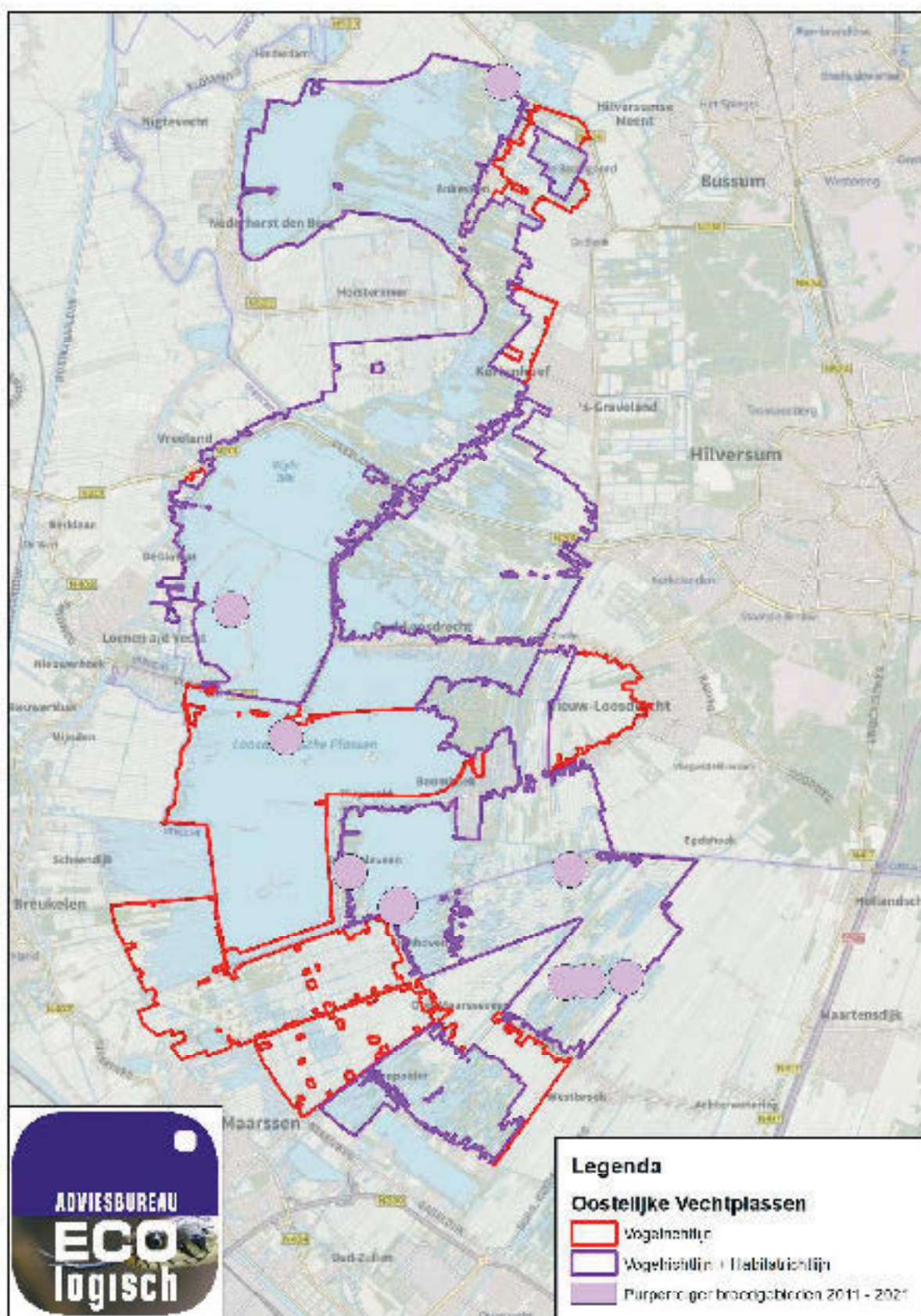
Bijlage 18: Kaart roerdomp broedgebieden Oostelijke Vechtplassen

Bijlage 19: Kaart woudaap broedgebieden Oostelijke Vechtplassen

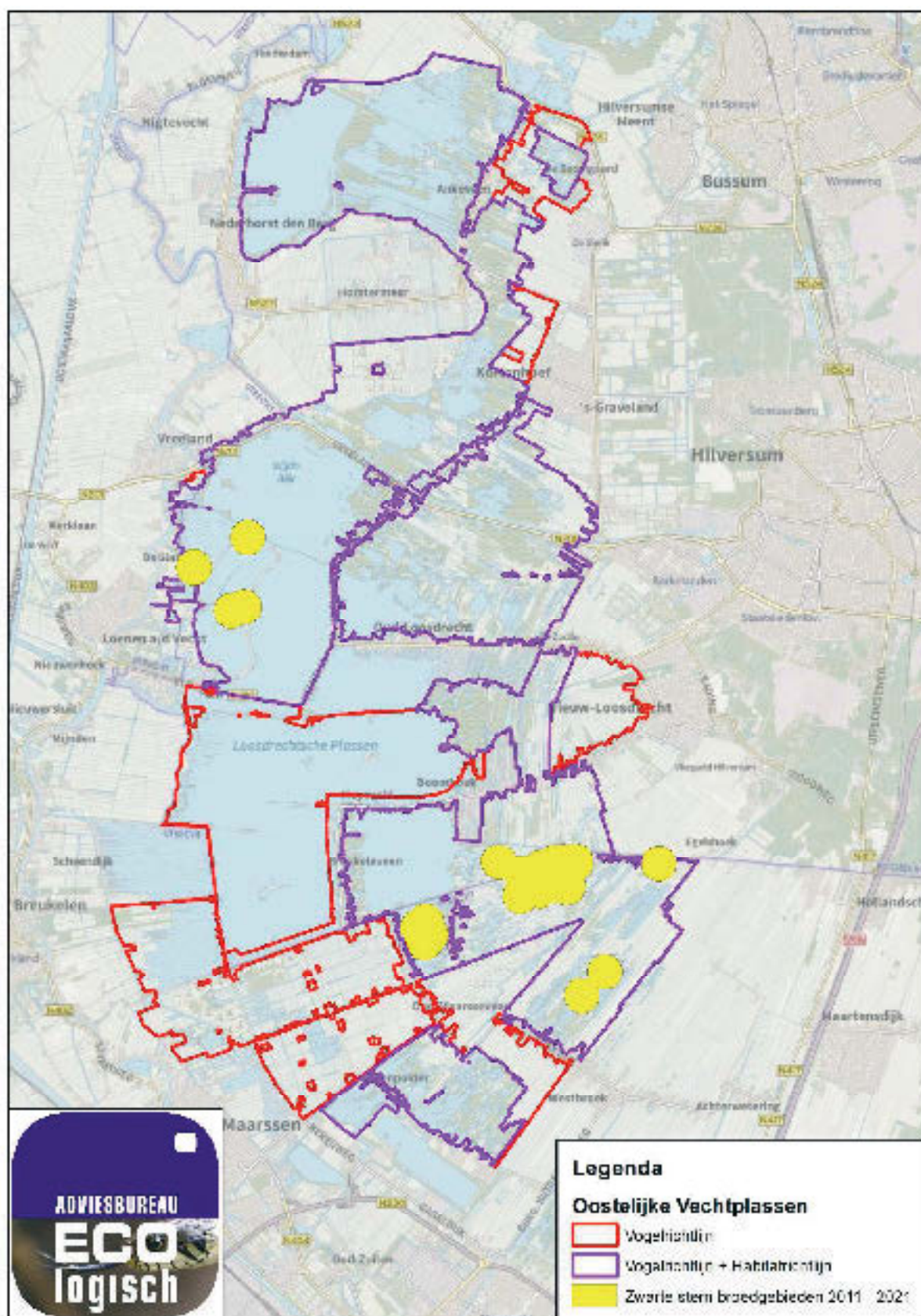

Bijlage 20: Kaart purperreiger broedgebieden Oostelijke Vechtplassen

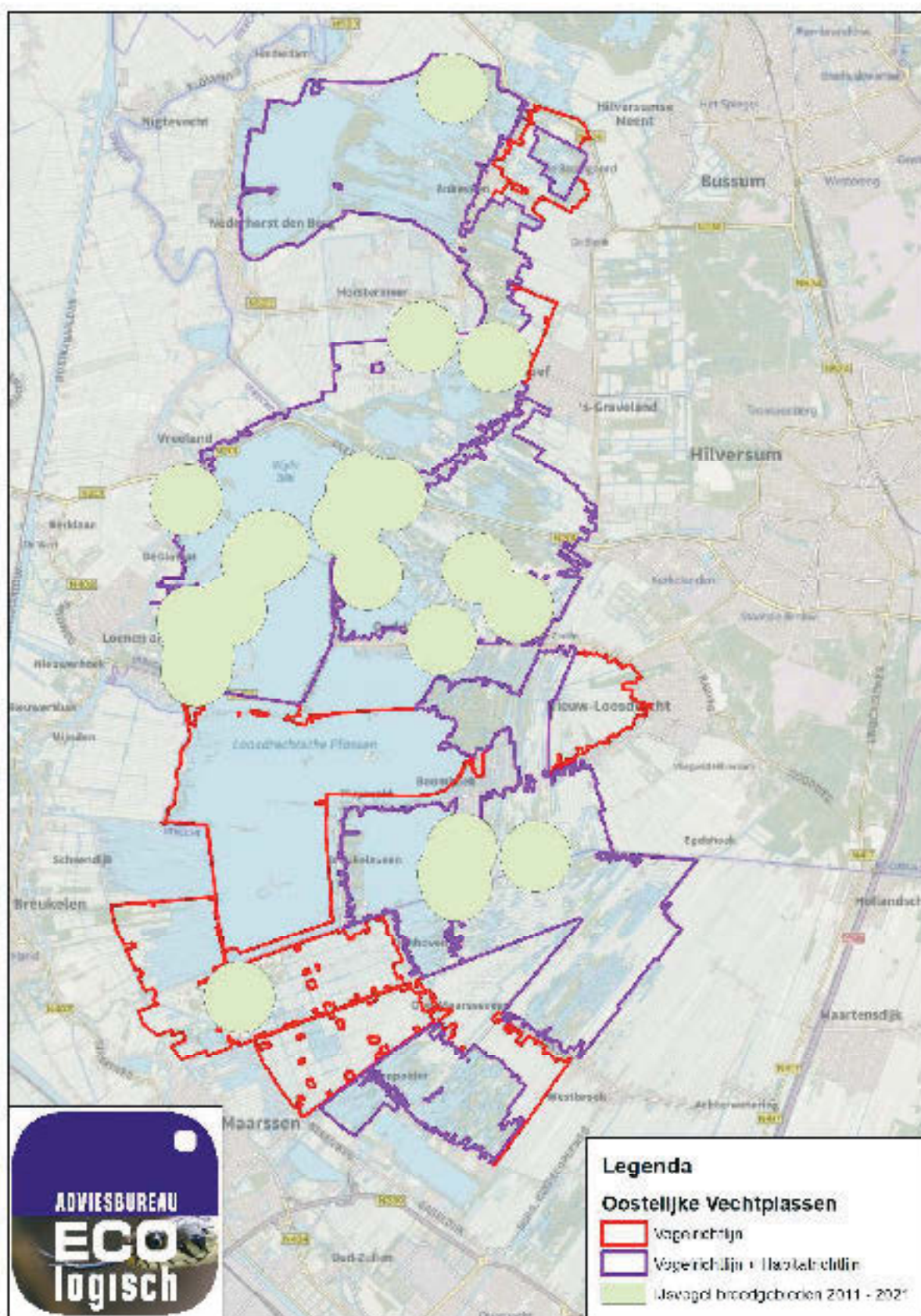

Bijlage 22: Kaart zwarte stern broedgebieden

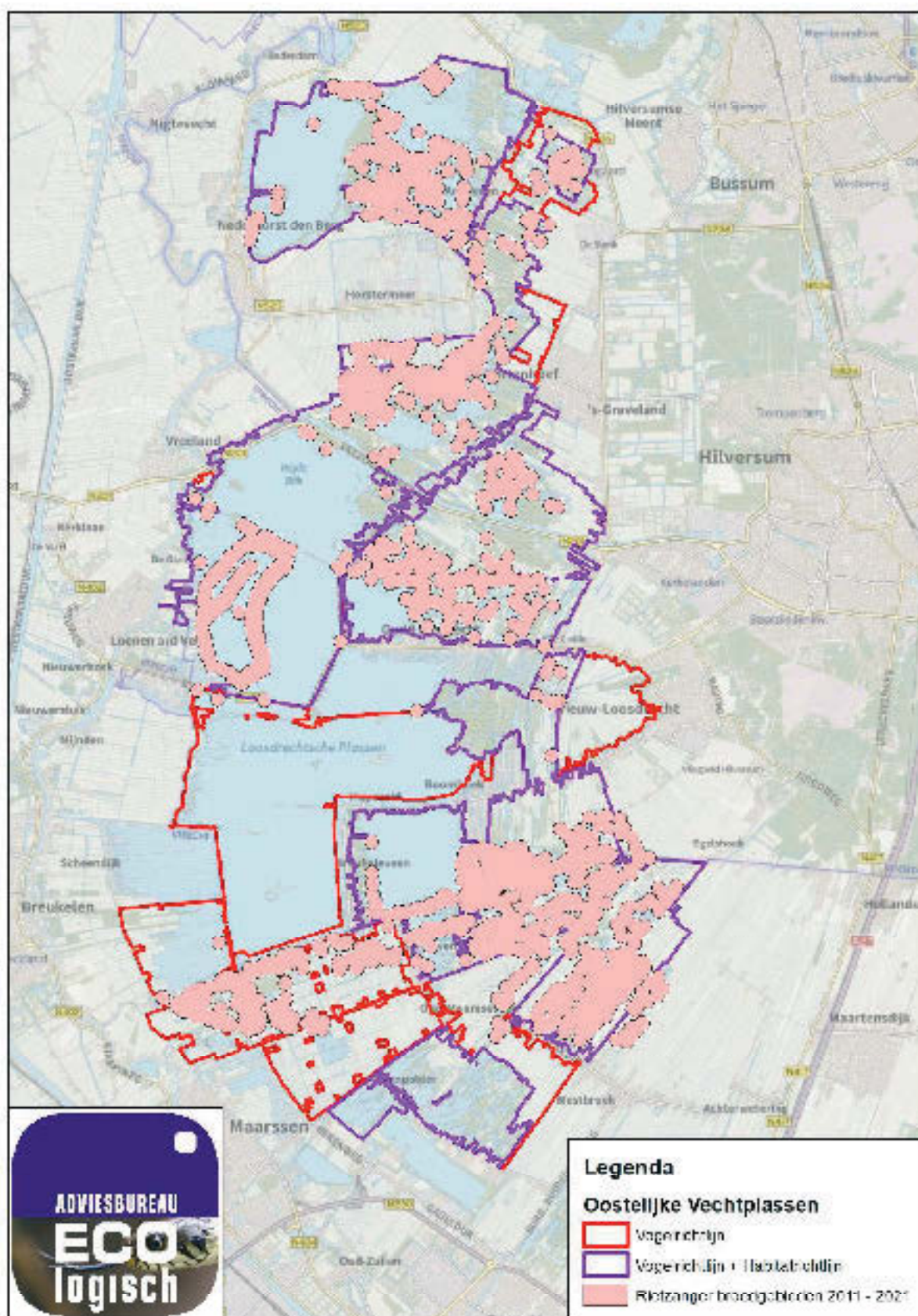

Bijlage 23: Kaart ijsvogel broedgebieden Oostelijke Vechtplassen

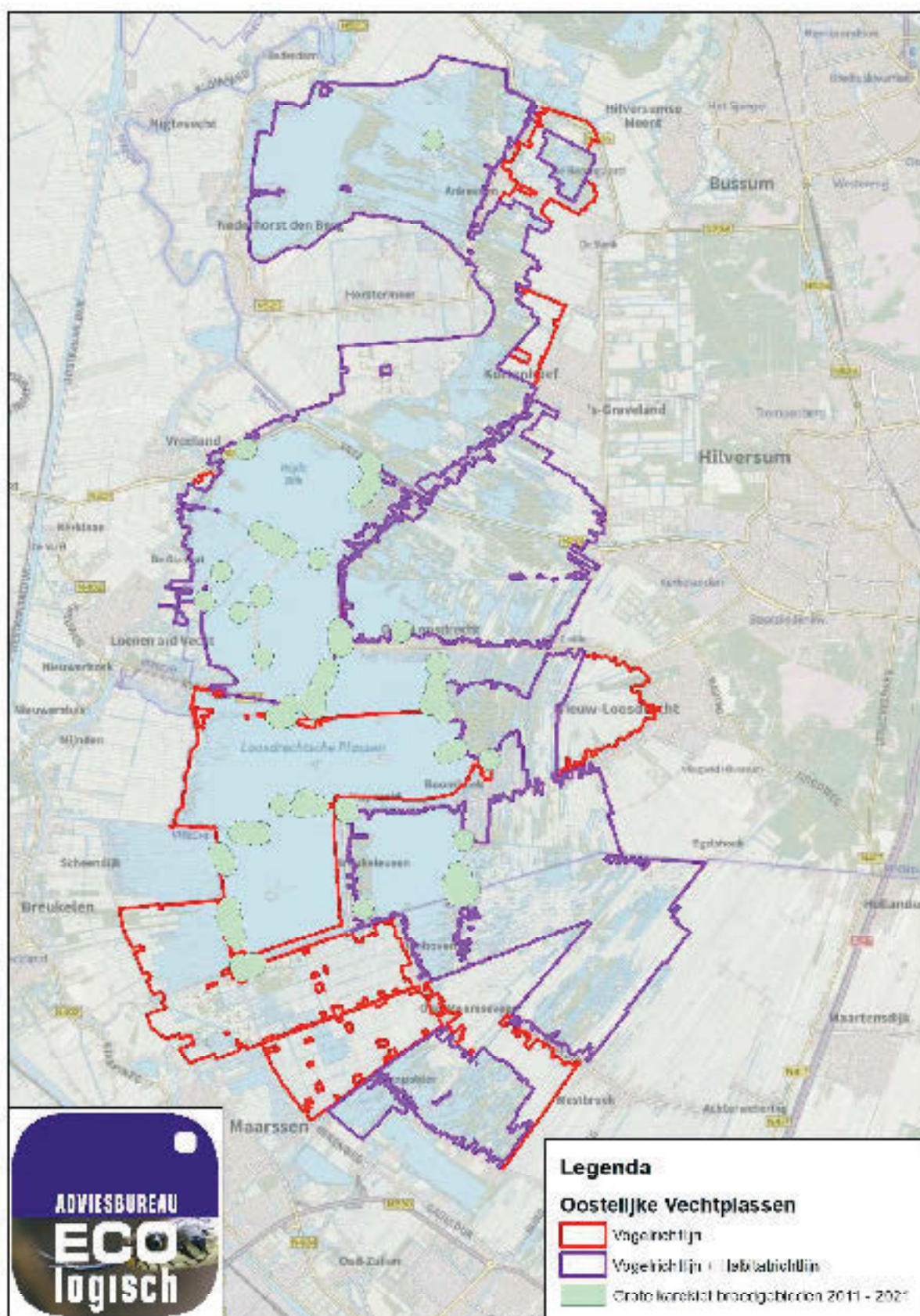

Bijlage 25: Kaart nietzanger broedgebieden Oostelijke Vechtplassen

Bijlage 26: Kaart grote karekiet broedgebieden Oostelijke Vechtplassen

Erwiner & Gouner Zidover

Naardemeer

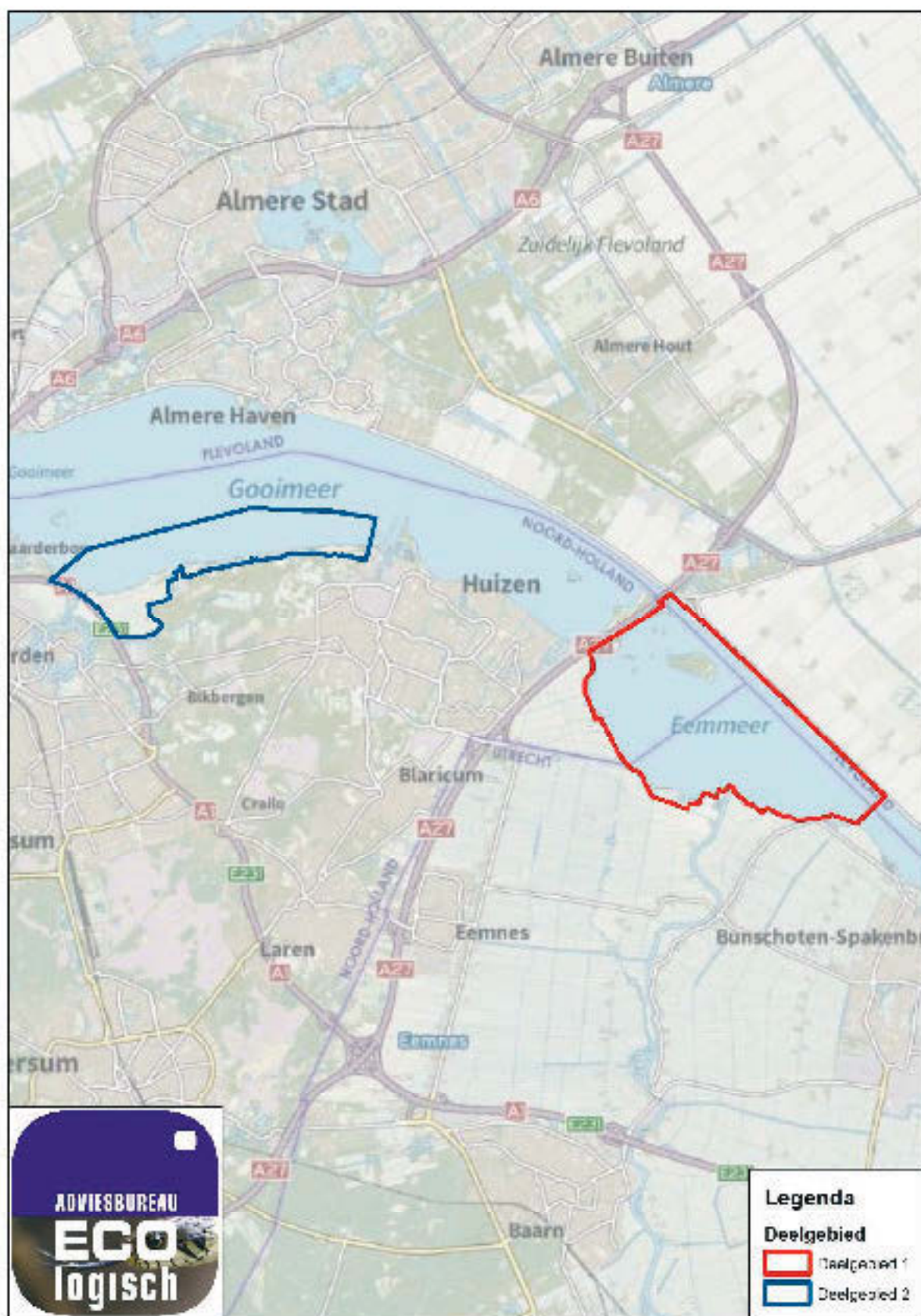

Oostelijke Vechthoessen

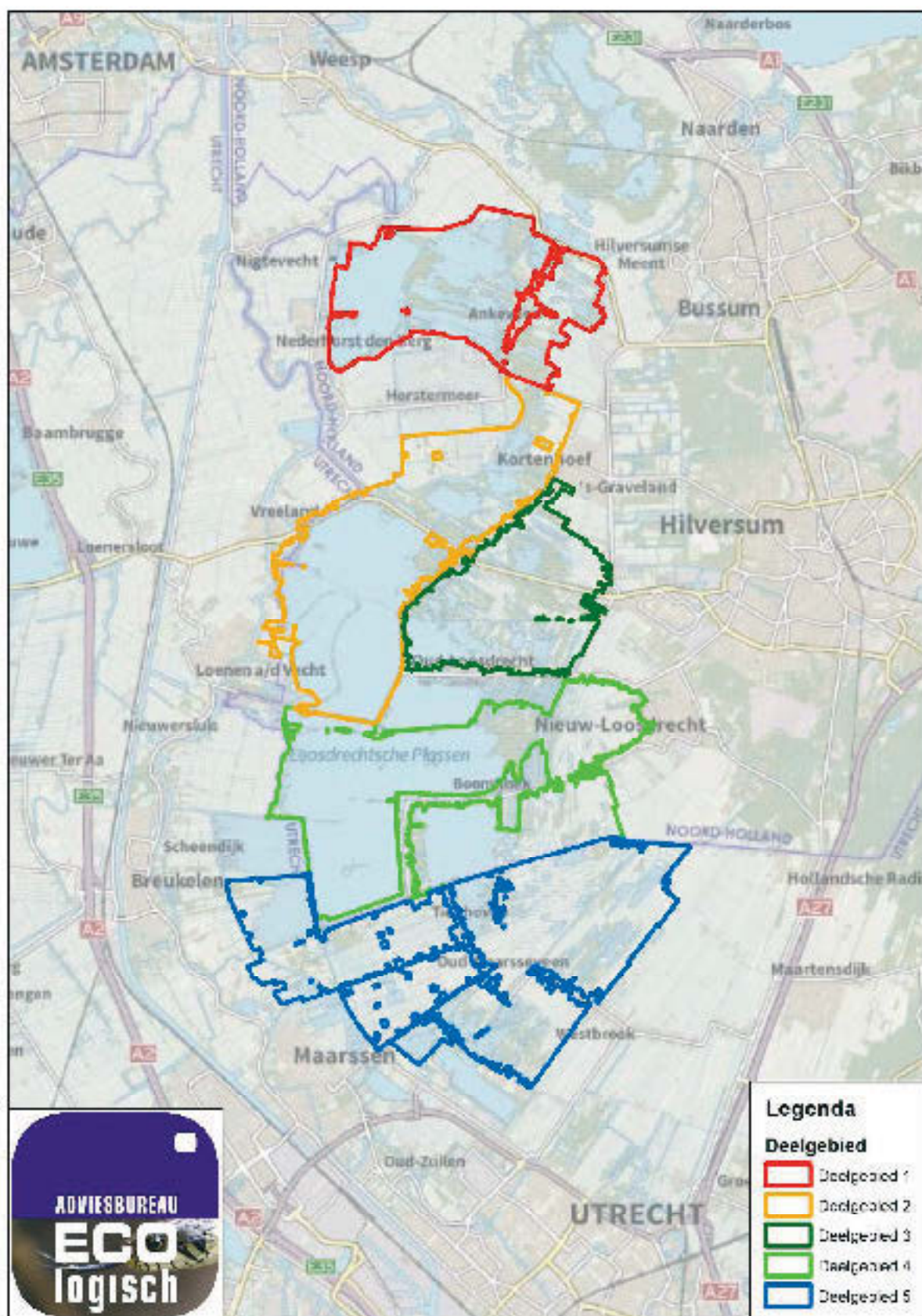

Bijlage 28: Deelgebieden Eemmeer & Gooimeer Zuidoever

Bijlage 30: Deelgebieden Oostelijke Vechtplassen

Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen Planperiode 2022-2028

Colofon

Uitgave

Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie

Provincie Noord-Holland
Directie Beleid | Sector Groen

Fotografie

Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging

Xerox Mediaservices

Haarlem, oktober 2022

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

J.W. Groen

BEL/GRN

Telefoonnummer +3123514465

groenj@noord-holland.nl

Betreft: vaststelling Natura 2000 - beheerplan Oostelijke Vechtplassen

1 | 3

Geachte leden,

Graag informeren wij u over ons besluit van 1 maart 2022 en 11 oktober 2022 ter vaststelling van het Natura 2000 - beheerplan Oostelijke Vechtplassen.

Aanleiding voor dit besluit

Oostelijke Vechtplassen is een Natura 2000-gebied, waarvoor Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland op grond van de Wet natuurbescherming een beheerplan moeten vaststellen. Omdat het Natura 2000-gebied gedeeltelijk in de provincie Utrecht ligt wordt het Natura 2000 beheerplan door ons college vastgesteld met instemming van Gedeputeerde Staten van Utrecht. De tekst van dit beheerplan is opgesteld in overleg met de belangrijkste partners in het gebied.

Het beheerplan geldt voor een periode van maximaal zes jaar; daarna dient het beheerplan zo nodig te worden geactualiseerd en opnieuw vastgesteld. Het Natura 2000 Beheerplan Oostelijke Vechtplassen is het eerste beheerplan voor dit gebied.

Oostelijke Vechtplassen is aangewezen als Natura 2000-gebied, waarvoor Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland een beheerplan moet vaststellen. Dit gebeurt met instemming van Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht omdat een deel van het gebied in die provincie ligt. Voor alle Natura 2000-gebieden dient op grond van de Wet natuurbescherming een door Gedeputeerde Staten vastgesteld beheerplan te bestaan. Voor het Natura 2000 gebied Oostelijke Vechtplassen is daarom het beheerplan 2022-2028 vastgesteld. Het doel van het plan is de beschermde natuur te behouden en ontwikkelen om zo te voldoen aan de natuurdoelstellingen voor het gebied. Het ontwerp beheerplan heeft vanaf 21 maart 2022 6 weken ter visie gelegen. In de Nota van Antwoord worden de ingediende zienswijzen beantwoord en waar nodig is het beheerplan aangepast. Na instemming van Gedeputeerde Staten van de Provincie Utrecht treedt het Natura 2000 in werking.

Verzenddatum

14 OKT. 2022

Kenmerk

1832243/1832247

Uw kenmerk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer
NL.0010.03.124.B.08

Inhoud van het beheerplan op hoofdlijnen

De belangrijkste zaken die in het beheerplan staan zijn:

- 1) Het beheerplan beschrijft wat er moet gebeuren om de Natura 2000 doelen uit het aanwijzingsbesluit te realiseren. In het beheerplan staat welke natuurwaarden in het gebied behouden of hersteld moeten worden. Daarnaast bevat het beheerplan een beschrijving van de locaties van de Natura 2000 doelen in de Oostelijke Vechtplassen, de populatie-omvang en de kwaliteit van leefgebieden van de doelsoorten, en de omvang en kwaliteit van beschermde vegetaties.
- 2) Het beheerplan beschrijft hoe deze natuur zich in de loop van de tijd heeft ontwikkeld en welke maatregelen nodig zijn om de vastgestelde natuurdoelen te behouden of herstellen. In dit beheerplan wordt niet alleen invulling gegeven aan de behoudsdoelstelling maar ook aan de uitbreidings- en verbeterdoelstelling voor de habitattypen en de habitatsoorten waarmee wij anticiperen op de toekomst.
- 3) Het beheerplan geeft aan welk huidig gebruik in en om het gebied kan doorgaan zonder dat het een significant negatief effect heeft op de Natura 2000 doelen. Nieuwe activiteiten met mogelijk significante effecten op de Natura 2000 doelen zijn en blijven vergunningplichtig. Voor nieuwe activiteiten vormt het beheerplan het kader voor vergunningverlening op grond van de Wet natuurbescherming. In sommige gevallen dient men zich daarbij wel te houden aan bepaalde beperkingen, zoals bijvoorbeeld overleg met de terreinbeheerder of een gedragscode.

Samenwerking

Het beheerplan is geen gedetailleerd inrichtings- of uitvoeringsplan maar vormt hiervoor wel het kader. De detailuitwerking en de realisatie van maatregelen worden in samenwerking door de gebiedspartijen (waaronder Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Waterschap Amstel Gooi en Vecht (AGV)) uitgevoerd. Vooruitlopend op dit beheerplan is al een groot aantal maatregelen uitgevoerd voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om Kaderrichtlijn Water (KRW) maatregelen, natuurherstelmaatregelen (waaronder maatregelen in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS)) en LIFE maatregelen. Maatregelen in het kader van de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) dragen eveneens bij aan het realiseren van de Natura 2000 doelen. Ook een aantal projecten binnen het uitvoeringsprogramma Oostelijke Vechtplassen, draagt bij aan de realisatie van de Natura 2000 doelen in dit gebied. De communicatie over het Natura 2000 beheerplan Oostelijke Vechtplassen is daarom

ook in samenwerking met de uitvoeringsorganisatie van het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen opgepakt.

Financiële gevolgen van het beheerplan voor de provincie

Geen. De uitvoering van de maatregelen wordt gefinancierd in andere programma's, waar onder het Programma Natuur en Life projecten, uitvoering projecten van het gebiedsakkoord.

Tot slot

Het beheerplan heeft gedurende zes weken ter inzage gelegen. Een ieder heeft gedurende deze periode de gelegenheid gekregen een zienswijze in te dienen. Er zijn 45 zienswijzen ingediend. Middels de Nota van Antwoord zijn de vragen en zienswijzen beantwoord. Waar nodig is het beheerplan op de binnengekomen zienswijzen aangepast.

GS hebben het Natura 2000 beheerplan vastgesteld en Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht om instemming verzocht. Nadat Gedeputeerde Staten van Utrecht hebben ingestemd met het vastgestelde beheerplan, zal het beheerplan in werking treden.

Tegen de definitieve vaststelling van het beheerplan staat beroep open voor zover de in het beheerplan omschreven activiteiten als vergunning- (gebiedsbescherming) of ontheffingsvrij (soortenbescherming) worden verklaard. De looptijd van het nieuwe beheerplan is maximaal zes jaar.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

20 mei 2022

Betreft:

Jaarrapport 2021

Aan het bestuur van
St. Faunabeheereenheid Noord-Holland
Spaarne 17
2011 CD Haarlem

Stichting
M.R. Leijden en omgeving

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

Inhoudsopgave

Pagina

Managementrapport

1. Opdracht	3
2. Algemeen	3

Jaarrekening

1. Balans per 31 december 2021	6
2. Staat van baten en lasten over 2021	8
3. Kasstroomoverzicht 2021	9
4. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	10
5. Toelichting op de balans per 31 december 2021	13
6. Toelichting op staat van baten en lasten over 2021	18
7. Overige toelichting	21

Overige gegevens

1. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	25

Bijlagen

1. Verantwoording WNT (Wet Normering Topinkomens)	31

MANAGEMENTRAPPORT

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

Aan het bestuur van
St. Faunabeheereenheid Noord-Holland
Spaarne 17
2011 CD Haarlem

Haarlem, 20 mei 2022

1. Opdracht

Hierbij ontvangt u jaarrekening 2021 van de Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland die door de accountant is gecontroleerd.

Voor de controleverklaring verwijzen wij u naar het hoofdstuk "Overige gegevens" op pagina 23 van dit rapport.

J.P.J. Lokker
Voorzitter Faunabeheereenheid Noord-Holland

2. Algemeen

2.1 Doel van de Stichting

De Stichting heeft ten doel te functioneren als door gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Holland erkende Faunabeheereenheid in de zin van de Wet natuurbescherming.

De Faunabeheereenheid (FBE) heeft haar wettelijke bestaansrecht in Art. 3.12 van de Wet natuurbescherming. Uit deze wet volgen de taken van de FBE:

De Faunabeheereenheid faciliteert en coördineert het duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en de uitoefening van de jacht. De uitvoering hiervan geschiedt overeenkomstig de faunabeheerplannen.

In de provinciale verordening(-en) is dit nader ingevuld. In Art. 2.1 van de Verordening faunabeheer staan de eisen aan de Faunabeheereenheid vermeld. Op 22-10-2020 is de Omgevingsverordening NH2020 vastgesteld door Provinciale Staten van de provincie NH. Hiermee zijn ook de eerdere Verordeningen ingetrokken.

Paragraaf 2.3.1. van de Omgevingsverordening NH2020 bevat de aanvullende regels aan faunabeheereenheden, als bedoeld in artikel 3.12, negende lid, van de Wet natuurbescherming.

Accountant
van de Stichting

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

2.2 Oprichting / samenstelling bestuur

De Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem is opgericht op 31 januari 2003.

Het bestuur van de FBE wordt gevormd door afgevaardigden uit de volgende organisaties: Land- en tuinbouworganisatie Noord, Agrarische Collectieven Noord-Holland, Federatie Particulier Grondbezit, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer, de Noord-Hollandse Wildbeheereenheden, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland, Waternet en het Goois Natuurreservaat. Het bestuur heeft een onafhankelijk voorzitter.

Samenstelling FBE-bestuur in 2021:

de heer J.P.J. Lokker (voorzitter)

de heer A. Hooijer (penningmeester)

mevrouw P. Laan - Olij (secretaris)

de heer S.F. Griessen

de heer J.D. Piëst

de heer W.T. de Nobel

mevrouw S. Tienkamp

de heer K.W. Jonker

de heer M.J. de Jong

de heer R.H.I. Benoist

2.3 Resultaat

Het resultaat 2021 voor resultaatbestemming bedraagt positief € 118.469.

Op grond van de subsidieverordening alsmede wettelijke bepalingen volgens artikel 4.72 AWB kan een wettelijke egalisatiereserve worden gevormd tot maximaal 10% van de toegekende boekjaarsubsidie. Op grond van deze bepaling heeft een dotatie plaatsgevonden ad. € 15.000.

Na de toevoeging aan de fondsen en reserves bedraagt het positieve saldo van de staat van baten en lasten € 69.853. Dit bedrag zal worden terugbetaald aan de subsidiegever. Provincie Noord-Holland.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

JAARREKENING

opgesteld door
de Raad van Bestuur

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.
[Handwritten signature]
23/11

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

1. Balans per 31 december 2021

(voor resultaatverdeling)

		<u>31 december 2021</u>		<u>31 december 2020</u>	
		€	€	€	€
Activa					
Materiële vaste activa					
Vervoermiddelen	(1)	<u>33.833</u>	33.833	<u>0</u>	0
Vlottende activa					
Vorderingen					
Overige vorderingen en overlopende activa	(2)	<u>82.974</u>	82.974	<u>82.551</u>	82.551
Liquide middelen	(3)		226.410		157.518
Totaal			<u><u>343.217</u></u>		<u><u>240.069</u></u>

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

	31 december 2021		31 december 2020	
	€	€	€	€
Passiva				
Reserves en fondsen (4)				
Terug te betalen subsidies	-69.853		-57.181	
Saldo baten en lasten	69.853		57.181	
Bestemmingsfondsen	33.616		0	
Egalisatiereserve	<u>111.000</u>		<u>96.000</u>	
		144.616		96.000
Kortlopende schulden (5)				
Schulden aan leveranciers en handelskredieten	34.545		41.834	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	7.854		10.996	
Schulden Provincie Noord-Holland	69.853		57.181	
Overige schulden en overlopende passiva	<u>86.349</u>		<u>34.058</u>	
		198.601		144.069
Totaal		<u><u>343.217</u></u>		<u><u>240.069</u></u>

getuimd door de
directie van de provincie

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISERS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

2. Staat van baten en lasten over 2021

		Realisatie 2021 €	Begroting 2021 €	Realisatie 2020 €
Baten				
1.1 Dossier Algemene Soorten		40.000	40.000	69.970
1.2 Dossier Ganzen		385.000	385.000	382.290
1.3 Dossier Ganzen omgeving Schiphol		35.000	35.000	15.868
1.4 Dossier Ree		25.000	25.000	24.140
1.5 Dossier Damhert		35.000	35.000	164.718
1.6 Dossier Wildaanrijdingen		10.000	10.000	25.475
1.7 Dossier Exoten		5.000	5.000	0
2.1 Communicatie		40.000	40.000	33.518
2.2 Overhead		185.000	185.000	244.021
3.1 Personeelskosten		350.000	350.000	0
Totale Baten	(6)	1.110.000	1.110.000	960.000
Lasten				
1.1 Dossier Algemene Soorten		43.146	40.000	56.380
1.2 Dossier Ganzen		296.248	385.000	397.303
1.3 Dossier Ganzen omgeving Schiphol		33.902	35.000	7.070
1.4 Dossier Ree		31.330	25.000	14.998
1.5 Dossier Damhert		37.897	35.000	164.412
1.6 Dossier Wildaanrijdingen		0	10.000	24.295
1.7 Dossier Exoten		0	5.000	0
2.1 Communicatie		23.836	40.000	23.906
2.2 Overhead		181.610	185.000	214.454
3.1 Personeelskosten		343.562	350.000	0
Totale Lasten	(7)	991.531	1.110.000	902.818
Resultaat voor bestemming		118.469	0	57.182
Toevoeging bestemmingsfonds		35.792	0	0
Onttrekking bestemmingsfonds		-2.176	0	0
Toevoeging egalisatiereserve		15.000	0	-1
		48.616	0	-1
Saldo / Af te rekenen met de provincie		69.853	0	57.181

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

3. Kasstroomoverzicht 2021

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

	2021		2020	
	€	€	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Saldo baten en lasten	118.469		57.182	
Aanpassingen voor:				
Afschrijvingen	1.959		0	
Veranderingen in het werkkapitaal:				
Mutatie vorderingen	-423		141.572	
Mutatie kortlopende schulden	54.532		-238.539	
Kasstroom uit operationele activiteiten		174.537		-39.785
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investerings in vaste activa		35.792		0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-35.792		0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Af te rekenen subsidie Provincie Noord-Holland		-69.853		-57.181
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-69.853		-57.181
Mutatie liquide middelen		68.892		-96.966
		2021		2020
	€	€	€	€
Geldmiddelen per 1 januari		157.518		254.484
Mutatie liquide middelen		68.892		-96.966
Liquide middelen per 31 december		226.410		157.518

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem
2021
2020
2021
2020

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

4. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Het doel

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland (geregistreerd onder KvK-nummer 34186797), statutair gevestigd te Haarlem, heeft ten doel te functioneren als door gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Holland erkende Faunabeheereenheid in de zin van de Wet natuurbescherming. De Faunabeheereenheid (FBE) heeft haar wettelijke bestaansrecht in Art. 3.12 van de Wet natuurbescherming.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van de Richtlijn voor de jaarverslaggeving C1 voor "Kleine organisaties-zonder-winststreven".

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het betreffende balanshoofd anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. Op terreinen wordt niet afgeschreven.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Daar waar geen sprake is van (dis)agio is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Bestemmingsfondsen

Het bestemmingsfonds is gevormd met als doel om toekomstig afschrijven van activa mogelijk te maken.

Egalisatiereserve

Egalisatierekening subsidies

De egalisatierekening subsidies wordt aangehouden als buffer waarmee tekorten en overschotten uit verschillende subsidiejaren kunnen worden geëgaliseerd.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Daar waar geen sprake is van (dis)agio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen baten (subsidies en overige baten) en alle hiermee verbonden, aan het verslagjaar toe te rekenen lasten. De lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen. De baten en lasten worden toegerekend aan de verslagperiode waarop deze betrekking hebben.

Baten

Onder de baten wordt verstaan de (door overheden) toegezegde subsidies.

Lasten Algemeen

Lasten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waar zij betrekking op hebben.

getypt door: [illegible]
getypt door: [illegible]

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISERS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.
[Handwritten signature]

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaat enkel uit liquide middelen.

aan de Rekenkamer
van de Provincie Noord-Holland
te Haarlem
om te worden overgenomen
in de Rekening van de Provincie
Noord-Holland voor het jaar 2015

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISOREN
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

5. Toelichting op de balans per 31 december 2021

Activa

1. Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa wordt als volgt weergegeven:

	Vervoer- middelen	Totaal 2021
	€	€
Aanschafwaarde	0	0
Cumulatieve afschrijvingen	0	0
Boekwaarde per 1 januari	0	0
Investeringsen	35.792	35.792
Afschrijvingen	-1.959	-1.959
Mutaties 2021	33.833	33.833
Aanschafwaarde	35.792	35.792
Cumulatieve afschrijvingen	-1.959	-1.959
Boekwaarde per 31 december	33.833	33.833

Afschrijvingspercentages:

Vervoermiddelen 20%

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem
Omschrijving van de balansposten

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISERS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

5. Toelichting op de balans per 31 december 2021

Vlottende activa	31-12-2021	31-12-2020
	€	€

2. Vorderingen

Overige vorderingen en overlopende activa

Provincie Noord-Holland	(2.1)	55.500	48.000
Overige vorderingen en overlopende activa	(2.2)	27.474	34.551
		<u>82.974</u>	<u>82.551</u>

2.1 Provincie Noord-Holland

Provincie NH - nog te ontvangen bevoorschotting 2021	55.500	0
Provincie NH - nog te ontvangen bevoorschotting 2020	0	48.000
	<u>55.500</u>	<u>48.000</u>

2.2 Overige vorderingen en overlopende activa

Waarborgsom	4.200	4.200
Overige vorderingen en overlopende activa	23.274	30.351
	<u>27.474</u>	<u>34.551</u>

3. Liquide middelen

Rabobank, rekening-courant	135.076	116.191
Rabobank, bedrijfsspaarrekening	91.334	41.327
	<u>226.410</u>	<u>157.518</u>

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

5. Toelichting op de balans per 31 december 2021

Passiva

4. Eigen Vermogen

	31-12-2021	31-12-2020
	€	€
Terug te betalen subsidies	-69.853	-57.181
Saldo baten en lasten	69.853	57.181
Bestemmingsfonds vervoermiddel	33.616	0
Egalisatiereserve	111.000	96.000
	<u>144.616</u>	<u>96.000</u>

	2021	2020
	€	€
<i>Bestemmingsfonds vervoermiddel</i>		
Stand per 1 januari	0	
Dotatie	35.792	
Onttrekking	-2.176	
Stand per 31 december	<u>33.616</u>	<u>0</u>

Het Bestemmingsfonds is gevormd in overleg met Provincie Noord-Holland ter dekking van de afschrijvingslasten van het materieel vast actief over de verwachte economische levensduur.

	2021	2020
	€	€
<i>Egalisatierekening subsidie</i>		
Stand per 1 januari	96.000	95.999
Dotatie	15.000	1
Onttrekking	0	0
Stand per 31 december	<u>111.000</u>	<u>96.000</u>

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

5. Toelichting op de balans per 31 december 2021

5. Kortlopende schulden

Schulden aan leveranciers en handelskredieten

Crediteuren

31-12-2021	31-12-2020
€	€
34.545	41.834

Belastingen en premies sociale verzekeringen

Loonheffing

Pensioenen

0	6.585
7.854	4.411
7.854	10.996

Overige schulden en overlopende passiva

Schulden Provincie Noord-Holland

Overige schulden en overlopende passiva

69.853	57.181
86.349	34.058
156.202	91.239

Schulden Provincie Noord-Holland

Provincie NH - af te rekenen 2021

Provincie NH - af te rekenen 2020

69.853	0
0	57.181
69.853	57.181

Overige schulden en overlopende passiva

Overheveling Afzet Ganzen 2020 > 2021

Reservering vakantiegeld

Reservering sociale lasten vakantiegeld

Reservering vakantiedagen

Nog te betalen kosten

34.605	0
10.713	8.302
1.607	1.245
6.008	3.744
33.416	20.767
86.349	34.058

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

5. Toelichting op de balans per 31 december 2021

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Meerjarige financiële verplichtingen

Huur

De Stichting huurt kantoorruimte en is hiervoor een huurovereenkomst aangegaan voor onbepaalde tijd. Opzegging is mogelijk met een opzegtermijn van 12 maanden.
De jaarlijkse verplichting bedraagt ca. € 25.137.

Accountant van
de Stichting

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.
[Handwritten signature]
23/12

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

6. Toelichting op de staat van baten en lasten over 2021

	Realisatie 2021 €	Begroting 2021 €	Realisatie 2020 €
6. Baten			
1.1 Dossier Algemene Soorten	40.000	40.000	69.970
1.2 Dossier Ganzen	385.000	385.000	382.290
1.3 Dossier Ganzen omgeving Schiphol	35.000	35.000	15.868
1.4 Dossier Ree	25.000	25.000	24.140
1.5 Dossier Damhert	35.000	35.000	164.718
1.6 Dossier Wildaanrijdingen	10.000	10.000	25.475
1.7 Dossier Exoten	5.000	5.000	0
2.1 Communicatie	40.000	40.000	33.518
2.2 Overhead	185.000	185.000	244.021
3.1 Personeelskosten	350.000	350.000	0
	<u>1.110.000</u>	<u>1.110.000</u>	<u>960.000</u>

7. Lasten

1.1 Dossier Algemene Soorten	(7.1)	43.146	40.000	56.380
1.2 Dossier Ganzen	(7.2)	296.248	385.000	397.303
1.3 Dossier Ganzen omgeving Schiphol	(7.3)	33.902	35.000	7.070
1.4 Dossier Ree	(7.4)	31.330	25.000	14.998
1.5 Dossier Damhert	(7.5)	37.897	35.000	164.412
1.6 Dossier Wildaanrijdingen	(7.6)	0	10.000	24.295
1.7 Dossier Exoten	(7.7)	0	5.000	0
2.1 Communicatie	(7.8)	23.836	40.000	23.906
2.2 Overhead	(7.9)	181.610	185.000	214.454
3.1 Personeelskosten	(7.10)	343.562	350.000	0
		<u>991.531</u>	<u>1.110.000</u>	<u>902.818</u>

7.1 Dossier Algemene Soorten (1.1)

Dossier Algemene Soorten	43.146	40.000	13.893
Bij: Doorbelaste personeelskosten	0	0	42.487
	<u>43.146</u>	<u>40.000</u>	<u>56.380</u>

ontvanger
van de toelichting op de staat van baten en lasten

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2021

	Realisatie 2021 €	Begroting 2021 €	Realisatie 2020 €
7.2 Dossier Ganzen (1.2)			
Dossier Ganzen	296.248	385.000	335.272
Bij: Doorbelaste personeelskosten	0	0	62.031
	<u>296.248</u>	<u>385.000</u>	<u>397.303</u>
7.3 Dossier Ganzen omgeving Schiphol (1.3)			
Dossier Ganzen omgeving Schiphol	33.902	35.000	1.122
Bij: Doorbelaste personeelskosten	0	0	5.948
	<u>33.902</u>	<u>35.000</u>	<u>7.070</u>
7.4 Dossier Ree (1.4)			
Dossier Ree	31.330	25.000	-7.095
Bij: Doorbelaste personeelskosten	0	0	22.093
	<u>31.330</u>	<u>25.000</u>	<u>14.998</u>
7.5 Dossier Damhert (1.5)			
Dossier Damhert	37.897	35.000	115.977
Bij: Doorbelaste personeelskosten	0	0	48.435
	<u>37.897</u>	<u>35.000</u>	<u>164.412</u>
7.6 Dossier Wildaanrijdingen (1.6)			
Dossier Wildaanrijdingen	0	10.000	17.497
Bij: Doorbelaste personeelskosten	0	0	6.798
	<u>0</u>	<u>10.000</u>	<u>24.295</u>
7.7 Dossier Exoten (1.7)			
Dossier Exoten	<u>0</u>	<u>5.000</u>	<u>0</u>

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2021

		Realisatie 2021 €	Begroting 2021 €	Realisatie 2020 €
7.8 Communicatie (2.1)				
Communicatie		23.836	40.000	13.709
Bij: Doorbelaste personeelskosten		0	0	10.197
		<u>23.836</u>	<u>40.000</u>	<u>23.906</u>
7.9 Overhead (2.2)				
Bestuur	(7.9.1)	20.394	25.000	17.133
Organisatie	(7.9.2)	20.411	30.000	17.160
Huisvestiging & kantoor	(7.9.3)	90.351	90.000	83.102
Administratie & verantwoording	(7.9.4)	50.454	40.000	41.812
Personeelslasten	(7.9.5)	0	0	55.247
		<u>181.610</u>	<u>185.000</u>	<u>214.454</u>
7.9.1 Bestuur				
Bestuurskosten		<u>20.394</u>	<u>25.000</u>	<u>17.133</u>
7.9.2 Organisatie				
Organisatieontwikkeling		19.133		16.041
Organisatiekosten		1.278		1.119
		<u>20.411</u>	<u>30.000</u>	<u>17.160</u>
7.9.3 Huisvestiging & kantoor				
ICT-kosten		43.637		39.963
Huisvestigingskosten		38.291		36.201
Kantoorkosten		8.423		6.938
		<u>90.351</u>	<u>90.000</u>	<u>83.102</u>
7.9.4 Administratie & verantwoording				
Administratie- & verantwoordingskosten		<u>50.454</u>	<u>40.000</u>	<u>41.812</u>

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem
M.B. Jansz 01 23660000

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2021

	Realisatie 2021 €	Begroting 2021 €	Realisatie 2020 €
7.10 Personeelskosten (2020 > 7.9.5)			
Lonen en salarissen	232.697		188.523
Sociale Lasten	38.705		32.861
Pensioenlasten	30.188		20.959
Overige personeelslasten	41.972		25.325
	<u>343.562</u>		<u>267.668</u>
Af: Doorbelaste personeelskosten	0		197.989
Af: Doorbelaste detachering	0		14.432
	<u>343.562</u>	<u>350.000</u>	<u>55.247</u>

7. Overige toelichting

Personeelsleden

Gedurende het jaar 2021 waren er 4 werknemers in dienst op basis van een volledig dienstverband (2020: 3).

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

Ondertekening bestuur voor akkoord

J.P.J. Lokker
voorzitter

A. Hooijer
penningmeester

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem
V.O. faunabeheerders
V.O. faunabeheerders

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

OVERIGE GEGEVENS

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2021

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2021 van Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland per 31 december 2021 en van het resultaat over 2021 in overeenstemming met de in Nederland geldende Rjk-Richtlijn C1 Kleine organisaties-zonder-winststreven en de subsidiebeschikking van 28 oktober 2021 met kenmerk 1530593/1726062. Tevens is de WNT-verantwoording in overeenstemming met de bepalingen bij en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2021;
2. de staat van baten en lasten over 2021; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, die bestaat uit:

- het management rapport
- de WNT verantwoording

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- In overeenstemming is met de bepalingen bij en krachtens de WNT.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de WNT-verantwoording in overeenstemming met de bepalingen krachtens de WNT.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende Rjk-Richtlijn C1 Kleine organisaties-zonder-winststreven en de subsidiebeschikking van 28 oktober 2021 met kenmerk 1530593/1726062. Daarnaast is het bestuur ervoor verantwoordelijk dat de jaarrekening in overeenstemming is met de bepalingen bij en krachtens de WNT.

In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.
- De WNT-verantwoording controleren aan de hand van de regeling controleprotocol WNT 2021.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Verklaring betreffende overige bij of bij krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge de subsidiebeschikking van 28 oktober 2021 met kenmerk 1530593/1726062 verklaren wij dat Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland geen belaste prestaties levert voor de omzetbelasting en daarom geen recht heeft op aftrek van omzetbelasting. De bij Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland door derden in rekening gebrachte omzetbelasting zijn als kosten verantwoord in de jaarrekening.

Den Helder, 23 mei 2022

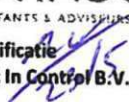
Omnyacc In Control B.V.

N.C.M. Vonderbank RA

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISEURS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem

BIJLAGEN

St. Faunabeheereenheid Noord-Holland te Haarlem
Omnyacc In Control B.V.

OMNYACC
ACCOUNTANTS & ADVISORS
Ter identificatie
Omnyacc In Control B.V.

WNT-verantwoording 2021 St. Faunabeheereenheid Noord-Holland

De WNT is van toepassing op St. Faunabeheereenheid Noord-Holland. Het voor St. Faunabeheereenheid Noord-Holland toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2021 € 209.000. Voor 2021 is de algemene maximum bezoldigingsnorm van toepassing.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking

Gegevens 2021	
bedragen x € 1	P. Laan - Olij
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2021	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	76.694
Beloningen betaalbaar op termijn	8.400
<i>Subtotaal</i>	<i>85.094</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	209.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	85.094
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2020	
bedragen x € 1	P. Laan - Olij
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2020	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	73.815
Beloningen betaalbaar op termijn	7.920
<i>Subtotaal</i>	<i>81.735</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201.000
Bezoldiging	81.735

1c. Toezichthoudende topfunctionarissen

Gegevens 2021			
bedragen x C 1	J.P.J. Lokker	A. Hooijer	K.W. Jonker
Functiegegevens	Voorzitter	Bestuurslid	Bestuurslid
Aanvang en einde functievervulling in 2021	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	5.441	1.979	1.747
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	31.350	20.900	20.900
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	5.441	1.979	1.747
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2020			
bedragen x C 1	J.P.J. Lokker	A. Hooijer	K.W. Jonker
Functiegegevens	Voorzitter	Bestuurslid	Bestuurslid
Aanvang en einde functievervulling in 2020	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	4.623	2.115	< 1.700
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	30.150	20.100	20.100

1d. Topfunctionarissen met een totale bezoldiging van € 1.700 of minder

Topfunctionarissen inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt met een totale bezoldiging van € 1.700 of minder

Gegevens 2021	
NAAM TOPFUNCTIONARIS	FUNCTIE
W.T. de Nobel	Bestuurslid
S. Tienkamp	Bestuurslid
J.D. Piëst	Bestuurslid
S.F. Griessen	Bestuurslid
R. Benoist	Bestuurslid
M.J. de Jong	Bestuurslid

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2021 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11037
Extern Zaak ID	1915973
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	17.d
Titel	Natuur: Compensatieovereenkomst NNN reconstructie Postweg gemeente Texel (C-agenda NLG & RWK 28- 11-2022)
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Bijlagen
Compensatieovereenkomst NNN reconstructie Postweg gemeente Texel.pdf
Brief aan PS over Compensatieovereenkomst reconstructie Postweg te Texel.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Ingekomen stukken ter kennisname	31 oktober 2022
Overdracht vanuit GS	31 oktober 2022
Ruimte Wonen en Klimaat	28 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022

Toelichting

Het college stemt in met de compensatieovereenkomst NNN tussen de provincie en de gemeente Texel, met daarin maatregelen die ervoor zorgen dat de reconstructie van de Postweg aan de voorwaarden van de provinciale Omgevingsverordening NH2020 voldoet.

COMPENSATIEOVEREENKOMST reconstructie Postweg te Texel

Overeenkomst krachtens artikel 2.8 van de Omgevingsregeling NH2020 waarmee partijen de uitvoering van compensatiemaatregelen zekerstellen.

Partijen

- I. De **Provincie Noord-Holland**, vertegenwoordigd door de Commissaris van de Koning, die krachtens opdracht ex artikel 176, tweede lid, Provinciewet rechtsgeldig wordt vertegenwoordigd door mevrouw E. Rommel, hierna te noemen: "Provincie";

en

- II. De **Gemeente Texel** ten deze op grond van artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer ir. M. Uitdehaag, burgemeester van de gemeente Texel, hierna te noemen "Initiatiefnemer";

Hierna gezamenlijk te noemen: "Partijen".

Overwegende dat:

- A. Initiatiefnemer voornemens is bij de reconstructie van de Postweg nabij Cocksdorp in de Gemeente Texel het fietspad te vernieuwen en daarvoor drie kruisingen een nieuw profiel te geven, en van de meest noordelijke kruising een rotonde te maken. De activiteiten leiden tot significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden of tot vermindering van het oppervlak of de samenhang van het Natuurnetwerk Nederland (hierna NNN). De activiteiten zijn van groot openbaar belang en er zijn geen reële alternatieven als bedoeld in artikel 6.43, vijfde lid, onderdeel a, van de Omgevingsverordening NH2020.;
- B. op grond van artikel 6.43, vijfde lid, onderdeel a en onder iii, van de Omgevingsverordening NH2020 de negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden, oppervlakte en samenhang worden beperkt en de overblijvende effecten gelijkwaardig worden gecompenseerd;
- C. in afdeling 2.3 van de Omgevingsregeling NH2020 is vastgelegd aan welke voorwaarden de compensatie moet voldoen en, dat een compensatieplan en een compensatieovereenkomst als bijlage bij de omgevingsvergunning moeten worden gevoegd;
- D. uit de Ecologische quickscan Verbreding wegprofiel op drie kruisingen van tracé Postweg te Texel van 17 maart 2022, bijlage 1 bij deze overeenkomst, blijkt dat de activiteiten leiden tot een afname van het NNN van 2214 m2.
- E. Initiatiefnemer met het oog op de onder B bedoelde compensatie het NNN-compensatieplan reconstructie Postweg te Texel voor de realisatie van de reconstructie van de Postweg, bijlage 2 bij

deze overeenkomst, heeft laten opstellen. Hierin wordt beschreven hoe de effecten worden beperkt (mitigatie) en hoe de resterende effecten worden gecompenseerd (compensatie);

- F. het gebied waarin wordt gecompenseerd al in het vigerende bestemmingsplan Buitengebied Texel 2013 de bestemming natuur heeft;
- G. de provincie oordeelt dat de activiteit voldoet aan artikel 6.43, vijfde lid, onderdeel a, van de Omgevingsverordening NH2020 en dat de uitvoering van de compenserende maatregelen zoals opgenomen in het compensatieplan (bijlage 2) in overeenstemming is met het bepaalde in afdeling 2.3 van de Omgevingsregeling NH2020;
- H. Partijen conformeren zich in deze compensatieovereenkomst aan de uitvoering van het NNN-compensatieplan reconstructie Postweg te Texel, bijlage 2 bij deze overeenkomst..

Verklaren te zijn overeengekomen:

Artikel 1: onderwerp van de compensatieovereenkomst

Onderwerp van deze compensatieovereenkomst is de reconstructie van de Postweg nabij Cocksdorp in de Gemeente Texel. Hierbij wordt het fietspad vernieuwd en krijgen drie kruisingen een nieuw profiel, waarbij de meest noordelijke kruising als rotonde wordt aangelegd. Aan de compensatieovereenkomst zijn de Ecologische quickscan verbreding wegprofiel op drie kruisingen van tracé Postweg te Texel als bijlage 1 en het NNN-compensatieplan reconstructie Postweg te Texel als bijlage 2 toegevoegd. Deze bijlagen maken onderdeel uit van deze compensatieovereenkomst.

Artikel 2: uitvoering compensatiemaatregelen

1. Initiatiefnemer verbindt zich jegens de Provincie om voor eigen rekening en risico de beheer- en inrichtingsmaatregelen zoals omschreven in het NNN-compensatieplan reconstructie Postweg te Texel (bijlage 2) te realiseren.
2. Initiatiefnemer verbindt zich jegens de Provincie om de inrichtingsmaatregelen genoemd in het eerste lid binnen 18 maanden na ondertekening van deze overeenkomst te hebben afgerond.
3. Initiatiefnemer verplicht zich jegens de Provincie om in het compensatiegebied natuurbeheer uit te voeren conform het NNN-compensatieplan reconstructie Postweg te Texel (bijlage 2).

Artikel 3: wijziging begrenzing NNN

De Provincie zal zich, met inachtneming van haar wettelijke verplichtingen, inspannen om zo spoedig mogelijk na de datum waarop de voor de reconstructie van de Postweg nabij Cocksdorp te Texel verleende omgevingsvergunning onherroepelijk is geworden, de begrenzing van het NNN hierop aan te passen.

Artikel 4: financiële onderbouwing

Initiatiefnemer overlegt uiterlijk op 1 januari 2023 de financiële onderbouwing waaruit blijkt dat de uitvoering van de fysieke maatregelen is zeker gesteld en niet wordt gefinancierd uit middelen die beschikbaar zijn op grond van een subsidieregeling.

Artikel 5: rapportage en meldingen

1. Initiatiefnemer zal, tot het moment dat de maatregelen zoals omschreven in het compensatieplan zijn voltooid, vanaf de start van de werkzaamheden als bedoeld in artikel 2, jaarlijks aan Provincie

schriftelijk verslag uitbrengen van haar inspanningen en van de resultaten met betrekking tot de uitvoering van bedoelde maatregelen.

2. Initiatiefnemer verbindt zich jegens de provincie om per brief te melden wanneer met de uitvoering van de compenserende maatregelen wordt gestart.

3. Partijen verplichten zich elkaar schriftelijk te melden wanneer zij aan de in artikel 2 vermelde verplichtingen hebben voldaan.

4. De Gemeente verplicht zich om na onherroepelijke besluitvorming over de reconstructie van de Postweg daarover per omgaande te informeren.

Artikel 6: inwerkingtreding en duur compensatieovereenkomst

1. Deze salderingsovereenkomst treedt in werking op de datum van ondertekening door de twee Partijen.

2. De overeenkomst eindigt op het moment dat Initiatiefnemer aan de Provincie schriftelijk heeft bericht dat de in artikel 2 genoemde compensatiemaatregelen zijn gerealiseerd.

3. Op verplichtingen die doorlopen na beëindiging van deze overeenkomst als bedoeld in het tweede lid blijven de bepalingen uit deze overeenkomst onverkort van toepassing.

Artikel 7: toepasselijk recht en geschillenregeling

Op de overeenkomst is Nederlands recht van toepassing. Indien op enig onderdeel van deze overeenkomst en/of enige activiteit als in de overeenkomst bedoeld tussen Partijen knelpunten optreden zullen Partijen onderling in overleg treden. Indien het overleg niet tot voor Partijen bevredigend resultaat leidt, kan de meest gereede partij het geschil voorleggen aan de bevoegde rechter.

Artikel 8: verzuim

Initiatiefnemer is in verzuim indien zij enige bepaling van deze overeenkomst niet mocht nakomen nadat de provincie haar hiertoe binnen een redelijke termijn schriftelijk heeft gemaand.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend

provincie,

Mevrouw E. Rommel,
Gedeputeerde Provincie
Noord-Holland

.....

gemeente,

De heer M. Uitdehaag,
Burgemeester gemeente
Texel

.....

datum:

plaats:

datum:

plaats:

1. ECOLOGISCH ONDERZOEK

INVOEGEN ECOLOGISCH ONDERZOEK

2. COMPENSATIEPLAN

INVOEGEN COMPENATIEPLAN

3. REGISTRATIEFORMULIER

Algemene informatie
Naam van het project
Indienende gemeente/initiatiefnemer
Contactpersoon project
Omschrijving van het project
Overeenkomst
Financiële verankering
Geplande omvang project
Aantasting
Geplande datum aantasting
Type gebied
Activiteiten en type aantasting
Aangetaste waarden
Oppervlakte aantasting
Locatie aantasting
Maatregelen
Type maatregelen
Oppervlakte maatregelen
Geplande datum start uitvoering
Geplande datum afronding
Toekomstige eigenaar
Toekomstige beheerder
Planologische verankering

4. VOORTGANGSFORMULIER

Algemene informatie

Naam van het project

Indiende
gemeente/initiatiefnemer

Contactpersoon
gemeente/initiatiefnemer

Datum inzending
voortgangsformulier

Aantasting

Aanvangsdatum aantasting

Uitgevoerde
aantastingsmaatregelen

Maatregelen

Planologische verankering

Aanvangsdatum
maatregelen

Uitgevoerde maatregelen

Datum afronding
maatregelen

Overdracht aan eigenaar

Beheerovereenkomst
gesloten

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

M.C.W.M. Verrijdt
BEL/GRN

Telefoonnummer +31235143452
miriam.verrijdt@noord-holland.nl

1 | 2

Betreft: Compensatieovereenkomst reconstructie Postweg te Texel

Geachte leden,

Inleiding

Graag informeren wij u dat wij op 25 oktober jl. hebben ingestemd met een compensatieovereenkomst NNN (Natuurnetwerk Nederland) tussen de provincie en de gemeente Texel voor de reconstructie van de Postweg nabij Cocksdorp. In deze brief lichten wij dit nader toe. De compensatieovereenkomst zelf treft u aan als bijlage bij deze brief.

Inhoud compensatieovereenkomst

Gemeente Texel heeft het plan om bij de reconstructie van een wegtracé aan de Postweg het fietspad te vernieuwen. In de huidige situatie zijn de kruispunten onveilig. Drie kruisingen krijgen daarom een nieuw profiel, waarbij het meest noordelijke kruispunt als rotonde wordt aangelegd. Het plangebied ligt langs het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Bij de reconstructie zal een deel van de kruisingen met NNN overlappen.

De vernieuwing van het fietspad vergroot de verkeersveiligheid van het tracé. Er is daarom sprake van groot openbaar belang, zonder reëel alternatief. De Omgevingsverordening NH2020 maakt in zo'n geval ontwikkeling in het NNN mogelijk, mits de negatieve effecten op het NNN worden beperkt en de overblijvende effecten gelijkwaardig worden gecompenseerd.

In de overeenkomst, en het bijbehorende compensatieplan, is vastgelegd hoe de negatieve effecten worden beperkt en gecompenseerd. Hiertoe wijst de gemeente Texel een nieuw gebied ten zuidwesten van Oudeschild aan als NNN. Het nieuwe gebied beslaat 3.135m². Dat is een ruime compensatie van de 2.214 m² die verloren

Verzenddatum

26 OCT. 2022

Kenmerk

1889270/1889274

Uw kenmerk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

gaan bij de reconstructie van de weg. Daar komt bij dat de kwaliteit van de habitattypen die verloren gaan, mede door verstoring van de weg, van lagere kwaliteit zijn dan de kwaliteit van het nieuwe gebied. Ook is de verwachting dat door juist beheer binnen enkele jaren de kwaliteit van de natuur nog wordt verhoogd, tot aan de potentiële natuurwaarde.

Tot slot

De afspraken over de uitvoering, planologische borging en het beheer zijn opgenomen in de compensatieovereenkomst. Doordat de negatieve effecten en het verlies van oppervlakte van het NNN rond de Postweg worden gecompenseerd voldoet het plan aan de regels van artikel 6.43 van de Omgevingsverordening, dat gaat over het Natuurnetwerk Nederland en natuurverbindingen.

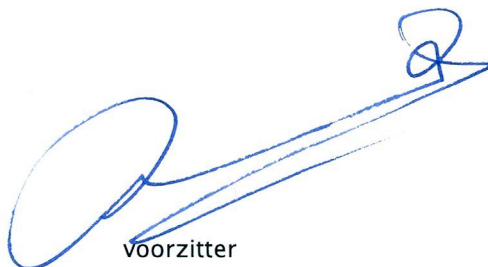
Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Compensatieovereenkomst NNN reconstructie Postweg te Texel

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11079
Extern Zaak ID	1899194
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	17.e
Titel	Natuur: Verlengingsbesluit Natura 2000– beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone (C– agenda NLG 28–11–2022)
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Bijlagen
Verlengingsbesluit Natura 2000–Beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone
Brief aan PS over Verlenging Natura 2000–beheerplannen voor Waddenzee en Noordzeekustzone.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	7 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022

Toelichting

GS besluiten tot mede–ondertekening van het besluit om de Natura 2000–beheerplannen voor de Noordzeekustzone en de Waddenzee met zes jaar te verlengen. Voortouwnemer van deze plannen is het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. GS van Noord–Holland stemmen door dit besluit in met de verlenging van de vrijstellingen van de Wnb–vergunningplicht, voor zover zij bevoegd gezag zijn ingeval van een vergunningplicht.

Verlengingsbesluit Natura 2000-Beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat

De Minister voor Natuur en Stikstof

De Minister van Defensie

Gedeputeerde Staten van Fryslân

Gedeputeerde Staten van Groningen

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

betreffende de Natura 2000-Beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone 2016-2022

Overwegende dat;

- De Natura 2000-Beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone op 13-12-2016 zijn vastgesteld door de Minister van Infrastructuur en Milieu, in overeenstemming met de Staatssecretaris van Economische Zaken (Staatscourant 2016);
- Een Natura 2000-beheerplan een looptijd heeft van zes jaar;
- Artikel 2.3 Wet natuurbescherming de mogelijkheid biedt de beheerplannen eenmalig met maximaal zes jaar te verlengen;
- Er meer tijd nodig is om de effecten van de uitgevoerde maatregelen op de natuurwaarden in beeld te brengen;
- Daardoor meer tijd nodig is om vast te stellen in hoeverre de Natura 2000-instandhoudingsdoelen behaald zijn en;
- Zo nodig aanvullende maatregelen te treffen om de doelen alsnog te behalen;
- In het geval de nieuwe beheerplannen eerder worden vastgesteld dan de verlengingsperiode van 6 jaar, geldt de verlenging tot die datum;
- De minister voor Natuur en Stikstof, de minister van Defensie en Gedeputeerde Staten van de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland allen ingevolge art. 2.9, lid 1, onder b, Wnb instemmen met de verlenging van de vrijstellingen van de Wnb-vergunningplicht, voor zover zij bevoegd gezag zijn ingeval van een vergunningplicht.

Gelet op artikel 2.3 lid 4 Wet natuurbescherming,

Besluiten

De nu geldende Natura 2000-Beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone te verlengen met zes jaar.

Dit besluit treedt in werking op 13 december 2022.

Aldus besloten

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat
Namens deze,

Hoofd Ingenieur Directeur Rijkswaterstaat Noord-Nederland,
Drs. J.H.M. de Ruig

De Minister voor Natuur en Stikstof,
Namens deze,

De Minister van Defensie
Namens deze,

Gedeputeerde Staten Provincie Fryslân
Gedeputeerde

Gedeputeerde Staten Provincie Groningen
Gedeputeerde

Gedeputeerde Staten Provincie Noord-Holland
Gedeputeerde

Bezwaar

Tegen dit besluit kan een ieder bezwaar aantekenen inzake de verlenging van de vrijstellingen uit art. 2.9, lid 1, Wnb, of de voorwaarden die daaraan worden gesteld. Daarvoor dient een bezwaarschrift binnen 6 weken na publicatie van dit besluit te worden ingezonden naar:

RWS Noord-Nederland, Antwoordnummer: 3111, 3430 VP Nieuwegein, o.v.v.

Bezwaarschrift verlenging Natura 2000-Beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone.

Als burger kunt u ook digitaal een verzoek om voorlopige voorziening indienen bij de rechtbank Groningen via <http://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht>.

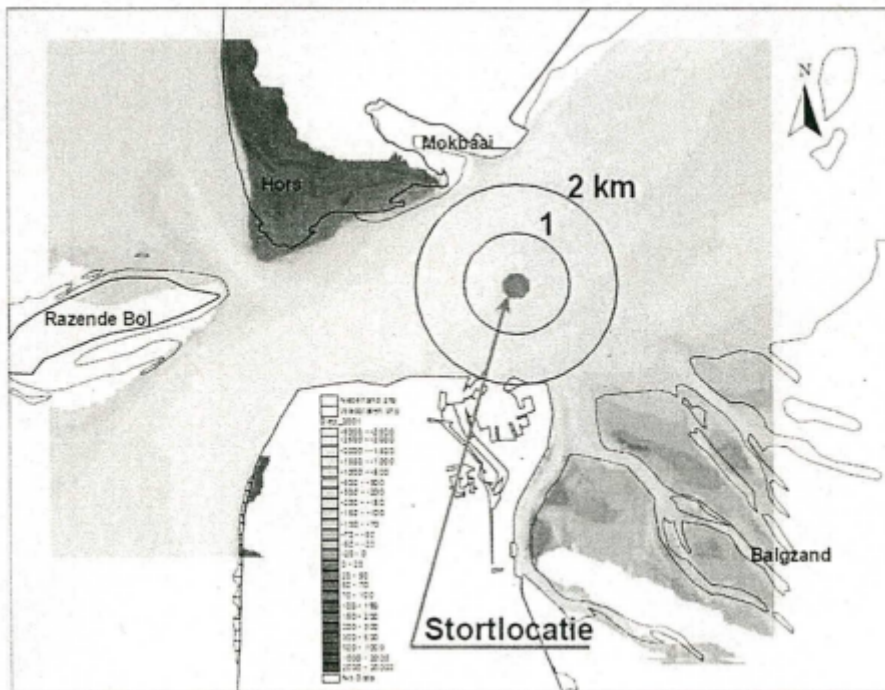
Daarvoor moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD). Kijk op de hiervoor vermelde internetsite voor de precieze voorwaarden.

Bijlage

Wijzigingen

Wijzigingen van ondergeschikte betekenis conform art 2.3 lid 6 jo 2.10 lid 1 Wnb

Het baggerwerk van Defensie in haar haven bij Den Helder is weliswaar tekstueel (in tabel B3.2a) in het beheerplan benoemd, maar de daar benoemde verspreidingslocatie Marsdiep is niet op kaart B3.2a weergegeven. Ook ontbreken de coördinaten van deze verspreidingslocatie.

De stortlocatie is binnen het Marsdiep gelegen op de Amersfoortcoördinaten X 115.003 - Y 555.034 en heeft een doorsnede van 100 meter

Bovenstaand kaartmateriaal en de voorgenoemde coördinaten en specificatie van de doorsnede van deze verspreidingslocatie zullen in het beheerplan worden opgenomen.

In de huidige Beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone zal de volgende disclaimer worden opgenomen:

Disclaimer

De Beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone 2016 – 2022 zijn bijna 6 jaar oud en bevatten daarom verouderde informatie. Deze verouderde informatie is beoordeeld of deze aangepast kon worden binnen de juridische kaders die gelden voor het verlengen van de beheerplannen. Omdat de fouten en verouderde informatie niet tot misverstanden hebben geleid, wordt het beheerplan niet geactualiseerd voor de verlenging. Op dit moment wordt gewerkt aan een vernieuwing van de beheerplannen. Daarin zal de informatie geactualiseerd worden en de onjuistheden verwijderd worden.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S. Kuijs

Telefoonnummer 06 4680 1461
sacha.kuijs@noord-holland.nl

1 | 2

Betreft: Verlenging Natura 2000-beheerplannen voor Waddenzee en Noordzeekustzone

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp: de verlenging van de Natura 2000-beheerplannen voor Waddenzee en Noordzeekustzone.

Genomen besluit

De Natura 2000-beheerplannen voor de Waddenzee en voor de Noordzeekustzone verlopen in december 2022. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is voortouwnemer van deze plannen. De voortouwnemer is verantwoordelijk voor het hele proces om tot een beheerplan te komen en is het aanspreekpunt voor het beheerplan voor de buitenwereld. Wij hebben besloten tot mede-ondertekening van het besluit om de geldigheidsduur van de plannen met zes jaar te verlengen.

Reden mede-ondertekening

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is voortouwnemer van Natura 2000-gebieden die een groot water beslaan. Dit gaat onder andere om de Waddenzee en de Noordzeekustzone, die gedeeltelijk in Noord-Holland liggen. Het gebied Noordzeekustzone loopt vanaf Alkmaar naar het noorden.

De twee Natura 2000-beheerplannen geven voor bepaalde activiteiten een vrijstelling van de vergunningplicht voor de Wet natuurbescherming. Dit geldt bijvoorbeeld voor baggerwerkzaamheden en zeehondenvaarrecreatie. Omdat wij bevoegd gezag zijn hiervoor, is onze instemming met het verlengingsbesluit nodig.

Reden verlenging

Rijkswaterstaat laat op dit moment de twee beheerplannen evalueren. Daarna moeten nieuwe plannen opgesteld worden. Om de tijd tot de nieuwe plannen te overbruggen is het verlengingsbesluit nodig. Rijkswaterstaat zet zich in om in de overbruggingsperiode waar nodig maatregelen te (laten) nemen om natuurdoelen te beschermen. Er zal in samenwerking met gebiedspartners (terreinbeheerders, handhavingdiensten en andere bevoegde gezagen) op basis van de

Verzenddatum

- 2 NOV. 2022

Kenmerk

1899194/1917903

Uw kenmerk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

uitkomsten van de evaluaties van de beheerplannen gesproken worden over mogelijke tussentijdse maatregelen.

De geldigheidsduur van de plannen wordt met zes jaar verlengd. Dit is de wettelijk gezien maximale termijn. Rijkswaterstaat streeft er naar om de plannen eerder vast te stellen.

Tot slot

Door het verlengingsbesluit blijven er geldige Natura 2000-beheerplannen voor de Waddenzee en de Noordzeekustzone bestaan. Er wordt voorkomen dat er ineens vergunningtrajecten nodig zijn voor de nu vrijgestelde activiteiten in de beheerplannen.

De evaluaties van de plannen zijn begin 2023 gereed volgens de huidige planning. Wij zullen u informeren wanneer de herziene beheerplannen zijn vastgesteld en van kracht worden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

voorzitter

R. IV Bergkamp

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Verlengingsbesluit Natura 2000-beheerplannen Waddenzee en Noordzeekustzone

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11227
Extern Zaak ID	1844567
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	17.f
Titel	Natuur: Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek (C-agenda NLG 28-11-2022)
Organisatieonderdeel	BEL/GND

Bijlagen
Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek Plan van aanpak.docx
Brief aan PS over gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	14 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022

Toelichting

Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Groene Uitweg is reeds in 2016 gestart met het kavelruil- en verkoopproject in de Noordelijke Vechtstreek. In 2021 is fase 1 afgerond. Sinds 2016 zijn de opgaven in de Noordelijke Vechtstreek deels veranderd, waarmee de oorspronkelijke aanpak herijking behoeft. GS stellen daarom een plan van aanpak vast voor een integraal gebiedsproces, met als doelstellingen: agrarische structuurversterking, realisatie/verbetering NNN, het terugdringen van stikstof en het tegengaan van bodemdaling

Plan van aanpak gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek

1. Doelstellingen gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek

- Agrarische structuurversterking
De verbetering van de agrarische structuur in het landelijk gebied om een efficiëntere bedrijfsvoering mogelijk te maken voor bestaande en nieuwe agrarische bedrijven. Hierbij wordt gedacht aan:
 - a) Verkleining afstand tot veldkavels
 - b) Mogelijkheid huiskavelvergroting
 - c) Mogelijkheid tot bedrijfsvergroting
- Realisatie Natuurnetwerk Nederland (NNN)
Grond (al dan niet gerealiseerd/ingericht) binnen de begrenzing van het NNN naar een eindbeheerder of zelfrealisatie (door een terreinbeherende organisatie, collectief of particulier natuurbeheerder). Een natuurbeheerder is in het bezit van certificaat natuurbeheer en/of lid van een agrarisch collectief
- Bijdrage aan het landelijke Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering:
 - 1) legalisatie PAS-melders
 - 2) inzet stikstofruimte voor natuur of externe saldering (stikstofbank)

Op dit moment geldt er een landelijke opgave om de stikstofuitstoot rondom Natura2000-gebieden terug te dringen en zijn er door PS doelen vastgesteld voor stikstofreductie ook in het Naardermeer. Omdat het Naardermeer ook een Natura2000-gebied is, heeft de provincie Noord-Holland de opgave om in het gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek een bijdrage te leveren aan de landelijke stikstofopgave. Binnen het proces zal dus gezocht worden naar kansen om stikstofruimte te verkrijgen. Hierbij wordt bekeken of deze ruimte gedeeltelijk kan worden ingezet voor de legalisatie van PAS-melders en ten minste de helft voor stikstofreductiebijdrage.

Voorbehoud: Er is onzekerheid over het kunnen gebruiken van stikstofruimte voor het legaliseren van PAS-melders (net als voor het inzetten van stikstofruimte voor nieuwe activiteiten) i.p.v. het geheel als stikstofreductiebijdrage af te boeken in verband met de additionaliteitstoets¹. Gedurende het proces zal hier mogelijk meer duidelijkheid over ontstaan.

- Beperking van de CO₂-uitstoot/tegengaan bodemdaling
Een deel van de in te brengen percelen ligt in de Keverdijkse Polder. Dit is een veenweidepolder, waar sprake is van bodemdaling en de provincie vanuit het Klimaatakkoord de opdracht heeft om uitstoot van CO₂ te verminderen. Het verminderen van de CO₂-uitstoot en daarmee het tegengaan van bodemdaling kan worden bereikt door het nemen van maatregelen in het beheer van de grond. Met de desbetreffende deelnemers van het proces en LTO krijgt het pakket aan maatregelen gedurende het traject vorm.

¹ Afwijzing van een eventueel bezwaar tegen in het inzetten van stikstofruimte voor legaliseren van PAS-melders is mogelijk als voldoende onderbouwd kan worden dat er concreet zicht is op voldoende andere maatregelen voor stikstofreductie waardoor een deel van de stikstofruimte van Keverdijk 14 ingezet kan worden voor het legaliseren van PAS-melders.

2. Inbreng grondeigendom provincie Noord-Holland

Voor het gebiedsproces stelt de provincie Noord-Holland grond ter beschikking, in totaal circa 85,5 hectare (855.219 m²), bestaande uit:

- circa 71,9 hectare (718.981 m²) landbouwgrond
- circa 12,5 hectare (125.133 m²) natuurgrond
- 1 agrarisch bedrijfserf met opstallen van circa 1,1 hectare (11.105 m²)

De ligging van de grond is weergegeven op kaart op pagina 4 van dit plan van aanpak.

3. Algemene uitgangspunten bij verkoop van grond door de provincie Noord-Holland

De provincie Noord-Holland heeft in haar grondbeleid ([Vijfde Nota Grondbeleid](#), vastgesteld in 2018) beschreven hoe zij handelt op het gebied van aan- en verkoop van onroerend goed. Belangrijkste uitgangspunten hierbij zijn: marktconformiteit, openbaarheid en transparantie.

Marktconformiteit houdt in dat de marktwaarde van de objecten die worden aan-/verkocht door de provincie, vastgesteld moet worden door onafhankelijke taxateurs. Ook de afwaardering van de percelen met een functieverandering wordt getaxeerd (van landbouw naar natuur).

Een overheidsorgaan moet het gelijkheidsbeginsel toepassen in haar handelen ook bij het aan-/verkoopen van onroerend goed. Dat betekent dat er een openbaar proces moet worden gevolgd voordat tot verkoop kan worden uitgegaan. Zo kan men er zeker van zijn dat als er meer gegadigden zijn, iedereen gelijke kansen krijgt.

Aan- en verkoop zijn onder voorbehoud van goedkeuring door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland.

4. Aandachtspunten

Mogelijke wijziging ambitietype NNN-percelen Keverdijk/Visserijpad

Uit het planproces Schil Naardermeer blijkt dat er grote zorgen zijn in de omgeving over de (verdere) vernatting van het Naardermeer en omgeving. Vanuit dat oogpunt is er twijfel over de haalbaarheid van het natuurtipe 'moeras' in dit nog te ontwikkelen NNN-gebied, gelegen in driehoek tussen de Keverdijk en Visserijpad. In overleg met Natuurmonumenten (hierna: NM) wordt bekeken of er een ander natuurtipe mogelijk is voor de gronden die zij al in eigendom hebben, passend bij de ligging ten opzichte van de ecologische verbinding tussen het Naardermeer en de Diemerscheg (ANV2 Natuurboog Amsterdam Zuidoost). Hierbij wordt gekeken naar de mogelijkheden voor een ambitietype, waarbij agrarisch medegebruik goed mogelijk is.

Bodemdaling Keverdijkse Polder

De Keverdijkse Polder is een veenweidepolder, die onderhevig is aan bodemdaling. De provincie Noord-Holland stelt samen met een aantal partners de Regionale Veenweidestrategie op. Deze strategie is erop gericht om de bodemdaling tegen te gaan. In veenweidegebieden betekent dat vernatting op een aantal plekken wenselijk is.

Voor de Keverdijkse Polder is echter nog geen concrete gebiedsgerichte aanpak. LTO en de agrarische grondeigenaren in deze polder hebben zelf het initiatief opgestart om te onderzoeken wat hun bijdrage kan zijn aan deze bodemdalingsproblematiek op deze locatie. Als u grond koopt in deze polder wordt u mogelijk benadert voor deelname aan een zo'n initiatief. Voor het behoud van de polder is het van belang dat alle grondeigenaren hier, waar mogelijk, een bijdrage leveren.

5. Openbare inschrijving & selectie

De openbare inschrijving voor het gebiedsproces vindt plaats via een vrijblijvende aanmelding op de website van de provincie. De openbare inschrijving wordt aangekondigd via lokale media, agrarische media en mailing onder de pachters van de provincie en grondeigenaren in de regio. Vooraf aan de inschrijving wordt er een informatieavond georganiseerd voor alle belangstellenden.

De inschrijvingen worden door Stivas geïnterviewd en getoetst aan de doelstellingen van het gebiedsproces. De daaruit voortkomende rechthebbenden worden uitgenodigd om hun wensen ten aanzien van inbreng en toedeling nader te bespreken via keukentafelgesprekken. Op basis van deze uitgebreide inventarisatie stelt Stivas een concept resultaat op met inbreng en toedeling. Deze wordt verder samen met de betrokken partijen uitgewerkt tot een definitief resultaat.

Het definitieve resultaat wordt aan Gedeputeerde Staten (GS) van Noord-Holland voorgelegd ter besluitvorming. Hierna kan het resultaat worden vastgelegd in een overeenkomst en kan de eigendomsoverdracht plaatsvinden.

Inschrijvingen uit het verleden

Inschrijvingen uit het verleden (2016) voor het kavelruilproces Noordelijke Vechtstreek, die bij Stivas zijn geregistreerd, blijven geldig (indien gewenst).

Inschrijfvoorwaarden locatie Keverdijk 14A te Weesp:

Dit object kan alleen verkregen worden in één van de volgende gevallen:

- a) als ruilobject waarbij de wederpartij een gelijkwaardig object (= agrarisch erf + opstallen + vergelijkbare stikstofdepositieruimte²) aanbiedt;
- b) als ruilobject waarbij tenminste 85% van de stikstofruimte van de Keverdijk 14A vrij komt.

Overige inschrijvingen

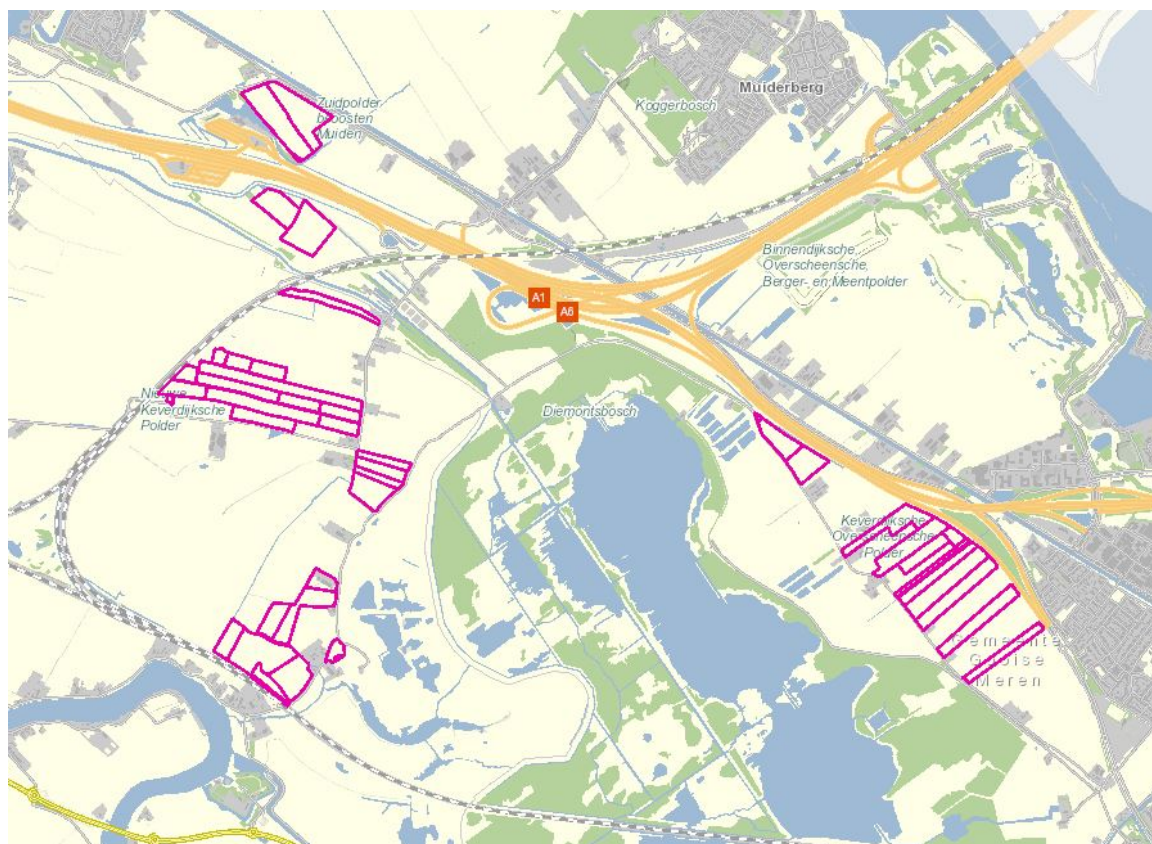
Als een aanmelding niet bijdraagt aan de genoemde doelstellingen van het gebiedsproces, wordt deze wel beoordeeld, maar met een lagere prioriteit. Binnen het proces wordt vervolgens gekeken of de gewenste aankoop van/verkoop aan de aanmelder een plek kan krijgen binnen het project.

6. Voorlopige planning

November 2022:	vaststelling van het plan van aanpak door GS
Medio december 2022:	informatieavond
December-Januari:	openbare inschrijving voor het project
Februari 2023:	keukentafelgesprekken met inschrijvers
Medio 2023:	eerste concept projectresultaat

² Vergelijkbare stikstofdepositieruimte houdt in vergelijkbare hoeveelheid mol stikstofdepositie op relevante hexagonalen.

Inbreng grondeigendom provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

Bart Gerrits (BU/BG)

Frank Kloes (BEL/GND)

Telefoonnummer +31 235143865

gerritsb@noord-holland.nl

1 | 2

Betreft: Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek.

Inleiding

Eind 2021 informeerden wij u over de afronding van fase 1 van de kavelruil Noordelijke Vechtstreek. Met deze kavelruil leverden wij een bijdrage aan de agrarische structuurversterking en de realisatie van NNN in de regio Muiden/Weesp/Naarden.

De kavelruil was het eerste deel van een kavelruil- en verkoopproject als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Groene Uitweg. Sinds de start van het kavelruil- en verkoopproject is er echter veel veranderd. Wij hebben daarom de doelstellingen en de kaders van het project heroverwogen.

Gebiedsproces

De doelen vanuit het Rijk op het gebied van stikstof en vermindering CO₂-emissie voegen we toe aan de oorspronkelijke projectdoelen. Daarnaast laten we de projectmatige aanpak van de kavelruil (fase 2) los en vervolgen we met een integraal gebiedsproces, gericht op de volgende vier doelstellingen:

- agrarische structuurverbetering;
- realisatie van het NNN;
- verminderen stikstofuitstoot;
- vermindering CO₂-emissie.

Als bijlage bij deze brief ontvangt u het plan van aanpak voor dit gebiedsproces.

Verzenddatum

9 NOV. 2022

Kenmerk

1844567/1916168

Uw kenmerk

n.v.t.

Postbus 3007

2001 DA Haarlem

Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33

2012 DE Haarlem

www.noord-holland.nl

Kvk-nummer 34362354

Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Planning en proces

In november kondigen wij de start van het gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek openbaar aan via diverse mediakanalen. In december 2022 organiseren wij een informatieavond voor alle belangstellenden. Van medio december tot eind januari 2023 kunnen belangstellenden zich aanmelden voor deelname aan het gebiedsproces. In februari 2023 vinden keukentafelgesprekken plaats met de aanmelders. Op basis van deze uitgebreide inventarisatie hopen wij, met ondersteuning van onze opdrachtnemer Stivas, tot een concept resultaat te komen, dat samen met de betrokken partijen kan worden uitgewerkt tot een definitief resultaat. Wij stellen u op de hoogte van het definitieve resultaat van het gebiedsproces.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

Plan van aanpak gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek

Hoe verder met het rapport van Remkes

Allereerst mijn complimenten aan de heer Remkes, hoe goed hij dit rapport verwoord heeft.

Als boer voel je voor het eerst begrip en waardering in de samenleving voor de problemen en uitdagingen, die op je af gekomen zijn.

Zelfs het stikstofkaartje gaat van tafel en minister van der Wal heeft excuses aangeboden voor haar harde woorden naar de boeren toe. Geweldig zou je zeggen. Ik ben het nooit eens met Jesse Klaver, maar nu voor het eerst wel, toen hij over dit rapport zei: de boeren tuinen er mooi in.

Want wat schetst mijn verbazing. Het kaartje van minister van der Wal moet van tafel, maar er komt een nieuw kaartje met weliswaar andere kleuren. Echter de kleuren hebben ongeveer dezelfde betekenis als het kaartje van minister van der Wal. Wij zitten opnieuw in spanning welke kleur ons gebied krijgt.

Waarom zeggen wij niet de vervuiler betaalt. Er wordt over stikstofdepositie gesproken en daar worden de boeren op afgerekend. Alle stikstofuitstoot van boeren, het verkeer, de industrie, ons mensen, het natuurgebied zelf en het buitenland wordt opgeteld. Deze optelsom hebben de boeren niet in de hand. Veel beter en gemakkelijker zou zijn: kijk naar de uitstoot van de boer en stel hem hiervoor verantwoordelijk.

Zet in elke provincie een willekeurig punt. Doe een cirkel om die punt. Kijk dan welke 100 boerenbedrijven het dichtst bij dat punt liggen. Stel hun stikstofuitstoot vast. Vervolgens heb je een gemiddelde en dit gemiddelde is het uitgangspunt van de stikstofuitstoot. In 2030 moet deze uitstoot 50 % gereduceerd zijn. Hoe?

Moet de boer zelf weten. Er zijn al allerlei technische mogelijkheden. Een voorbeeld: de mest vergisten en zo ook de burgers van groen gas voorzien. Geef hem subsidie om dit te realiseren. Uitkopen is een veel duurdere optie en zal de voedselprijs ook extra laten oplopen. Vergeet ook niet, dat de boer ons dagelijks voedsel verzorgt.

Als de boer hier weg is, zal het buitenland met veel slechtere grond dit moeten aanvullen.

U kunt rustig stellen 1 ha landbouwgrond hier weg, is in het buitenland 10 ha natuur ontginnen voor productie van voedsel. Dus voor de natuur wereldwijd ook nadelig. Bedenk ook: Een perceel van een boer neemt massaal CO₂ op en levert veel zuurstof door koolzuurassimilatie. Zo helpen de boeren de klimaatverandering tegen te gaan en voeden zij ons. Een natuurgebied neemt tijdens de groei wat CO₂ op en in de winter neemt het weer zuurstof op door verrotting van de vegetatie. Ook houdt een goede teellaag water vast om verdroging tegen te gaan. Wanneer de teellaag weg is wordt ook het water niet meer vastgehouden. Natuurgebieden hebben dan ook verdroging tot gevolg. Een volwassen bos is ook CO₂ neutraal.

Door bufferstroken verlies van 62500 ha landbouwgrond

Zo ook weer de nieuwe mestregels met 3 meter brede bufferstroken langs de watergangen.

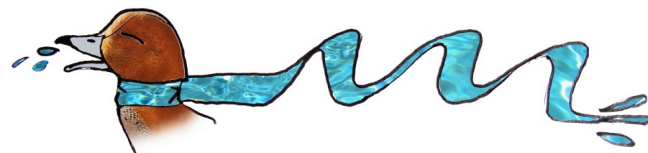
Deze grond is de boer kwijt. Over Nederland weer 62500 ha weg uit de landbouw. Met heel veel moeilijke regels, waaraan voldaan moet worden. Voor de boer zelf niet meer te begrijpen. Veel gemakkelijker zou zijn: Boer je regelt het zelf, wat je met je land en mest doet. Wij zetten een paar meetpunten op je land en daar mogen wij niet meer stikstofverlies meten dan de regels uit Brussel. Is de uitstoot te hoog, dan mag je geen kunstmest meer kopen of moet je mest afvoeren. Totdat de verliezen weer goed zijn. De boer wordt dan ook gestimuleerd zoveel mogelijk organische stof op te slaan en zo de opwarming van de aarde extra tegen te gaan.

Trouwens alle lidstaten van de EU moeten aan dezelfde regels voldoen.

Overheid U bent qua opwarming van de aarde, landbouw, de natuur en economische gevolgen op het verkeerde spoor, of durft u de stikstofuitstoot van de boer niet te meten, bang dat boven tafel komt, dat de stikstofdepositie en waterkwaliteit door veel meer factoren bepaald wordt dan alleen de landbouw.

[Redacted signature]

[Redacted name]

Bescherm de natuur in het GEESTMERAMBACHT

Zuid Scharwoude, 12 november 2022

Aan: de leden van Provinciale Staten van Noord Holland.

Betreft: Programma Natuurnetwerk 2023

L.S.,

Op de agenda van uw vergadering op maandag 21 november 2022 staat agendapunt 16, Programma Natuurnetwerk 2023 ter besluitvorming op de agenda.

In dit programma staat op bladzijde 21 vermeld dat (citaat):

“In samenwerking met recreatieschap Geestmerambacht ontwikkelen we 12 hectare nieuwe moerasnatuur in de Groene Loper. Dat zorgt voor een flinke kwaliteitsverbetering van het NNN en het versterkt de ecologische verbindingszone tussen het Geestmerambacht en kanaal Omval-Kolhorn.”

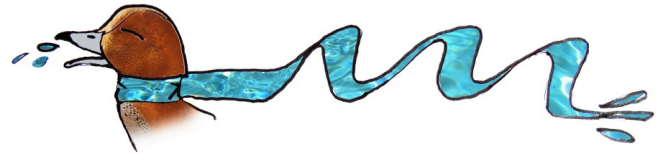
Op blz 23 wordt geschreven dat (citaat):

“Uitbreiden Geestmerambacht (KL07): het recreatiegebied Geestmerambacht ten noorden van Alkmaar wordt uitgebreid met onder meer fiets- en wandelpaden en een natuurpark.”

Op blz. 87 onder financiën wordt vermeld dat voor project KL07 Uitbreiding Geestmerambacht t/m 2028 e.v. geen financiën zijn gereserveerd.

Wij kunnen geheel instemmen met hetgeen over project KL07 in het programma Natuurnetwerk 2023 aan u ter besluitvorming wordt voorgelegd echter:

- Op 8 september jl. zijn omwonenden en belanghebbenden in een Gebiedstafel geïnformeerd door het bestuur van Gemeenschappelijke Regeling Recreatieschap Geestmerambacht (GR van de gemeenten Alkmaar en Dijk en Waard) over het project Groene Loper.
- Het project De Groene Loper, onderdeel van het Uitvoeringsplan bij de Visie 2030, betreft natuur- en recreatieontwikkeling in de 12 ha. die het Recreatieschap grotendeels (9,3 ha.) in bezit verworven heeft als bruidsschat bij het uittreden van de Provincie Noord-Holland in 2018. De Groene Loper zelf is grotendeels in particulier eigendom en circa 160 ha. in oppervlakte groot. (zie bijlage 1)
- Door de Groene Loper loopt een reeds NNN-bestemde verbindingszone tussen NNN-bestemd gebied in het Geestmerambacht en NNN-bestemd gebied Oeverlanden Kanaal Alkmaar-Kolhorn.
- Deze 12 ha. worden nu in ontwikkeling genomen als “moerasnatuur”. Een goede start, waar echter ook de nodige kanttekeningen bij zijn te plaatsen bij de uitvoering. Heel veel kosten voor een klein stukje grond.
- In het op 16 november 2022 ter accordering aan het Algemeen Bestuur recreatieschap Geestmerambacht voorgelegde voorstel en visieschets voor De Groene Loper wordt uitgegaan van een investering van € 1,84 mln. ter realisatie van natuur- en recreatieontwikkeling in de De Groene Loper. Waarbij wordt uitgegaan dat de provincie €

Beschermt de natuur in het GEESTMERAMBACHT

1 mln. bijdraagt voor de realisatie van de ecologische verbindingszone. (bijlage 2 en 3)

- In de beschrijving van het project De Groene Loper van het Recreatieschap staat niet -en dat is wel in de presentatie in de Gebiedstafel gecommuniceerd- dat deze 12 ha. wordt gebruikt als uitruil voor de onttrekking (ontgrenzing) van ca. 11,9 ha. NNN-bestemd gebied in het Geestmerambacht voor bouwplannen in de ontvangstgebieden van het Geestmerambacht.
Wordt hier met overheidsgeld commerciële activiteiten in NNN-bestemd gebied mogelijk gemaakt?
- In het Voorstel AB Recreatieschap Geestmerambacht staat ook vermeld dat met de Provincie Noord-Holland overeenstemming is over de beoogde uitruil van 11,9 ha. NNN-bestemd gebied in het Geestmerambacht met de te ontwikkelen moerasnatuur in De Groene Loper (12 ha.).
- De op basis van WOO op 23 augustus 2022 door ons opgevraagde informatie over deze beoogde uitruil hebben wij nog niet ontvangen.
- De 11,9 ha. NNN-gebied in de Geestmerambacht betreft N13.04 Haagbeuken en Elzenbos.
- De 12 ha. in De Groene Loper betreft nu deels aan lokale veehouders verpachte graslanden voor het uitrijden van stalmest en -gier .

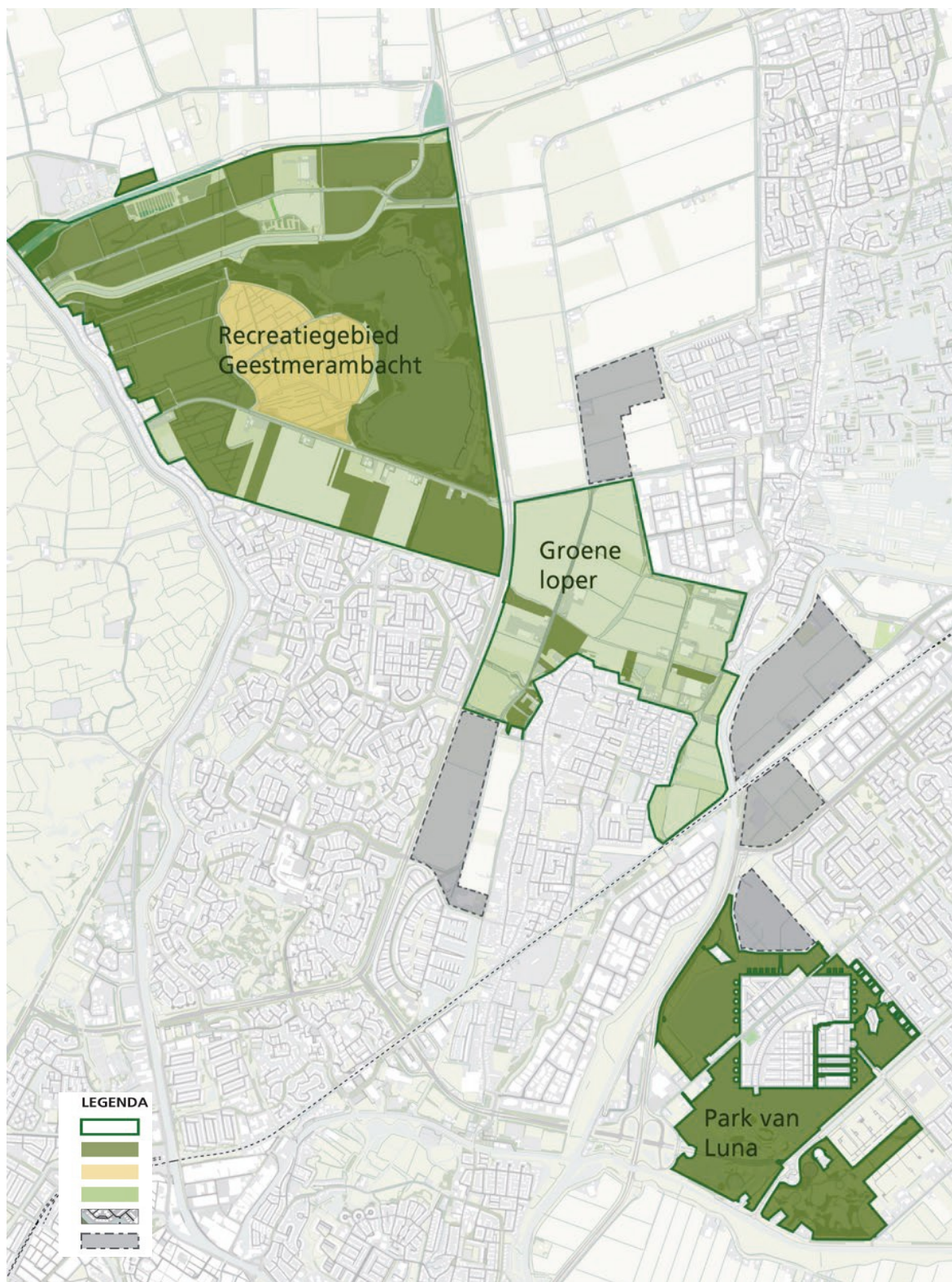
Met betrekking tot de ontwikkeling van De Groene Loper in het Programma Natuurnetwerk 2023 vragen wij u alert te zijn op ongewenste koppelingen, die de waarde van deze nieuwe natuur teniet doen.

Namens burgerinitiatief Beschermt de natuur in het Geestmerambacht,

C. M. M. Zandbergen
voorzitter

Bijlagen:

1. De Groene Loper tussen Geestmerambacht en Park van Luna;
2. Voorstel AB Recreatieschap Geestmerambacht;
3. Visieschets van De Groene Loper.

De donkergroene delen zijn eigendom van het recreatieschap Geestmerambacht

Voorstel AB Recreatieschap Geestmerambacht

Datum vergadering

Adviescommissie 28 september 2022

Dagelijks bestuur 12 oktober 2022

Algemeen bestuur 16 november 2022

Onderwerp

Ontwikkeling De Groene Loper

Kernboodschap

In goed overleg met de provincie en gemeente Dijk en Waard, is een visieschets gemaakt voor De Groene Loper (DGL). Dit is een van de 14 projecten uit het vastgestelde Uitvoeringsplan voor de visie 2030. In De Groene Loper kan, conform eerder bestuurlijk overleg, vervangende NNN worden gerealiseerd voor ontwikkelingen bij de ontvangstgebieden in het Geestmerambacht. Aan de provincie is een verzoek gestuurd hier formeel mee akkoord te gaan en daarna het recreatieschap opdracht te geven voor de realisatie van deze NNN.

Het algemeen bestuur besluit

1. In te stemmen met de visieschets voor De Groene Loper;
2. Kennis te nemen van het verzoek aan de provincie om vervangende NNN te begrenzen in De Groene Loper en het recreatieschap opdracht te geven deze te realiseren;
3. In te stemmen met dekken van de kapitaalslasten uit de bestemmingsreserve egalisatie;
4. In te stemmen met structureel extra beheerbudget van circa € 16.000 per jaar vanaf 2025/2026.

Bestuurlijke achtergrond

- Januari 2021: het AB stelt de visie 2030 vast.
- Voorjaar 2021: de Gemeenteraden van Alkmaar, Heerhugowaard en Langedijk keuren de visie goed.
- 18 mei 2022: Het AB neemt kennis van de bestuurlijke brief van het recreatieschap aan de provincie (d.d. 29-11-21) om NNN uit de ontvangstgebieden te herbegrenzen in DGL.
- 30 juni 2022: het AB neemt in het besloten gedeelte kennis van de visieschets voor DGL.

Onderbouwing besluit

Ad. 1

De visieschets is landschappelijk geënt op de kavelstructuur van voor de ruilverkaveling. Elementen uit die tijd die resteren zijn in het ontwerp opgenomen. De provincie heeft vooraf aangegeven aan welke ecologische eisen de verbindingzone moet voldoen. Hierdoor is de ecologische kwaliteit van de NNN hoger dan die van de recreatiebeplanting en -weiden bij de ontvangstgebieden in het Geestmerambacht waar de NNN vervalt. De oppervlakte van de oude en nieuwe NNN is vrijwel gelijk: circa 12 ha. Dit betreft eigen grond van het recreatieschap.

Op basis van een aantal bestuurlijke overleggen in de afgelopen jaren heeft het recreatieschap in november 2021 aan de provincie verzocht om een deel van de NNN uit de ontvangstgebieden in Geestmerambacht te verplaatsen naar De Groene Loper. Vervolgens heeft het recreatieschap een visieschets voor De Groene Loper opgesteld, in goed overleg met de provincie en gemeente.

Vooraf is met de provincie afgestemd dat eenvoudige recreatieve voorzieningen, zoals een recreatief karrenspoor als fietsverbinding en eenvoudige wandelpaden geen probleem opleveren voor de beoogde natuurkwaliteit, net zomin als de beoogde sloepenroute van de gemeente.

Van de realisatie van een snel doorgaand en kostbaar fietspad in De Groene Loper is afgezien. Enerzijds past dit niet binnen het karakter van de natuurzone. Anderzijds liggen er al oost-westfietsverbindingen langs de Nauertogt en het Daalmeerp pad. Hierdoor komt inrichtingsbudget vrij voor noodzakelijke recreatie-ecologische verbindingen elders in het gebied, zoals nabij de Wagenweg.

In De Groene Loper ligt ten noorden van Sint Pancras nog een aantal particuliere kavels. Voor de functie als ecologische verbindingzone (stepping stones) is dit geen probleem. Voor de sloepenroute en de doorgaande wandel- en fietspaden is dit wel een aandachtspunt. Recreatieschap en gemeente werken samen aan het oplossen van deze knelpunten. Voor wandelaars is het gebied ook zonder deze kavels functioneel in de vorm van ommetjes.

Het recreatieschap heeft ten westen van Sint Pancras ook gronden in bezit. Onderzocht zal worden of hier een aansluitende wandelverbinding kan worden gerealiseerd nabij het Venpad en wat de opties zijn voor de overige gronden. Dit is niet van invloed op de voorliggende visieschets.

Ad. 2

Plannen voor De Groene Loper zijn er al heel lang. Realisatie hiervan is achtergebleven door problemen met grondverwerving en financiering. Samenwerking met de provincie (verplaatsing van de NNN) en de gemeente Dijk en Waard (sloepenroute) hebben nieuwe kansen gecreëerd om deze ontbrekende schakel voor mens en natuur te realiseren.

De provincie heeft de beleidsmatige wens een ecologische verbindingzone te creëren tussen het Geestmerambacht en het Kanaal Omval-Kolhorn. De gemeente werkt al een aantal jaren aan realisatie van een sloepenroute ten noorden van Sint Pancras. Partijen hebben elkaar gevonden in de bijgaande visieschets, die ecologisch is getoetst door de provincie.

Op basis van uw positieve reactie tijdens de presentatie van deze visieschets in het besloten AB van eind juni dit jaar, is door voorzitter een brief aan de provincie gestuurd met hierin:

- Een specificatie van de te ontgrenzen NNN in het Geestmerambacht. Omdat de parkeerplaatsen en wegen al geëxclameerd zijn, is de te ontgrenzen oppervlakte teruggebracht van 15,5 naar 11,9 ha.
- Een specificatie van de te begrenzen NNN in De Groene Loper van ruim 12 ha.
- Een verzoek om formeel akkoord te gaan met de visieschets en bijbehorende raming en het recreatieschap opdracht te geven de NNN te realiseren, voor rekening van de provincie.

De provincie wilde deze brief voor 1 september ontvangen, om het verzoek te kunnen meenemen in de procedure die ertoe moet leiden dat het recreatieschap in mei-juni 2023 formeel antwoord ontvangt.

Ad. 3

De kosten van voorbereiding en realisatie van de visieschets zijn door Arcadis geraamd op bijna € 1,84 miljoen. Dit is inclusief alle voorbereidingskosten, engineering, 5% inflatiecorrectie en btw. Deze raming met prijspeil juli 2022, bevat aanbestedingsgevoelige informatie en is op verzoek ter inzage voor leden van het AB.

De provincie heeft zich in principe bereid verklaard het natuurdeel van het plan te financieren, inclusief de plan- en engineeringkosten. Indien de provincie de aanvraag voor het herbegrenzen van de NNN-gebieden negatief honoreert, heeft dat consequenties voor de entreegebieden Noord en Zuid. Diverse ontwikkelingen (verwerkt in de UP-projecten) zijn mede afhankelijk van herbegrenzen van de ruil tussen de entreegebieden en DGL. En daarmee wordt de financiële haalbaarheid van het totale UP onder druk gezet.

Het recreatieschap staat aan de lat voor de recreatieve voorzieningen á € 774.198. Dit bedrag past binnen de kostenraming die door Planmaat is gemaakt ten tijde van het opstellen van de visie 2030. De extra beheerlasten na realisatie in 2024 bedragen na realisatie circa € 16.000 per jaar. Hiermee is bij de genoemde berekeningen van Planmaat rekening gehouden. Indien de inflatie groter is dan de geraamde 5% heeft dit (directe) consequenties voor de realisatie van de recreatieve voorzieningen en de extra beheerlasten.

Risico's besluit

Indien u instemt met dit voorstel:

- Wordt een grote stap gezet in het langdurend proces om De Groene Loper te realiseren

Indien u niet instemt met dit voorstel:

- wordt de kans op realisatie van De Groene Loper die zich nu voordoet een stuk kleiner
- heeft dit directe gevolgen voor de te ontwikkelen entreegebieden Noord en Zuid en het ontgrenzen van de NNN-gebieden
- moeten we dat goed uitleggen aan onze samenwerkingspartners in het project, de provincie en gemeente Dijk en Waard
- is er sprake van een verlies in verband met de investeringen in mensuren om de visieschets op te stellen en af te stemmen

Bijdrage aan schapsdoelen

- ☒ Behoud volwaardig en uniek recreatielandschap
- ☒ Vergroten gebruik
- ☒ Versterken duurzaamheid
- ☐ Vergroten maatschappelijk draagvlak
- ☒ Vergroten financiële duurzaamheid
- ☒ Realiseren project(en) Uitvoeringsprogramma

Financiële onderbouwing

Financiële consequenties: ja

Maatschappelijke vervangingen boven de € 50.000 betaalt het recreatieschap uit de reserve. Vanuit de bestemmingsreserve exploitatie wordt een bedrag ter grootte van het netto investeringsbedrag overgeheveld naar de bestemmingsreserve egalisatie. De bestemmingsreserve egalisatie dient ter dekking van de kapitaallasten van geactiveerde kapitaaluitgaven.

Investeringsvoorstel: ja

Financiële onderbouwing

Basisgegevens investering

Investeringsom	€ 774.198
Afschrijvingstermijn (jaar)	30 jaar
Kapitaallasten	€ 21.779
Aanvang Kapitaallasten	2026
Dekkingsbron	Bestemmingsreserve egalisatie
Effecten op reserve (positief/negatief)	Negatief

De extra beheerlasten worden na realisatie meegenomen als regulier beheer budget. Ervan uitgaand dat het project halverwege 2025 is gerealiseerd wordt € 8.000,- in dat jaar meegenomen. Vanaf 2026 wordt het volledige bedrag van € 16.000 (prijspeil 2020) meegenomen.

LASTEN						
Programma	Taakveld	2022	2023	2024	2025	2026
2. Beheer en onderhoud (afschrijvingslasten)	5.7 openbaar groen en recreatie					21.779
2. Beheer en onderhoud (reguliere beheerskosten)	5.7 openbaar groen en recreatie				8.000	16.000
Totaal					8.000	37.779

BATEN					
Programma	Taakveld	2022	2023	2024	2025
Totaal					

Communicatie

Relatie met speerpunt(en) communicatiestrategie 2021-2025

- ☐ Ontwikkelen en uitvoeren sociale mediastrategie
- ☐ Organiseren van issuemanagement
- ☒ Participatie als vast onderdeel van ontwikkelingen
- ☐ Uitvoeren onderzoeksprogramma communicatie
- ☐ Ontwikkelen, vastleggen en uitwerken van de gebiedsidentiteit (het basisverhaal)
- ☐ Versterken samenwerking ondernemers(verenigingen) en regionale marketingorganisaties

Communicatiemiddelen

- ☒ Bestuursmededeling
- ☒ Nieuwsbrief
- ☒ Actieve externe berichtgeving via persbericht, website, sociale media
- ☐ Publiceren op Overheid.nl
- ☐ Anders
- ☐ Geen

Participatie Deelnemerschap (gemeentelijke afdelingen / bestuurlijke afstemming): Voor afhandeling van dit voorstel is intensief samengewerkt met gemeente Dijk en Waard. De beide gemeenteraden zijn in het voorjaar ter plekke geïnformeerd over het voornemen tot realisatie van De Groene Loper. Er wordt nagedacht hoe we hen verder kunnen betrekken in deze ontwikkeling. Stakeholders binnen gebied: • Voor afhandeling van dit voorstel is samengewerkt met de provincie, het Hoogheemraadschap en de gebiedstafel Geestmerambacht. • De visieschets is op 8 september onder leiding van een onafhankelijk voorzitter aan deze tafel besproken. Aan het begin van dit overleg heeft de schapsvoorzitter een korte inleiding gegeven om de gebiedstafel te installeren. De schets is goed ontvangen en er zijn diverse suggesties gedaan die in het vervolgproces zullen worden afgewogen. Ter informatie treft u het concept verslag aan van de eerste gebiedstafel. • Wat de provincie betreft: het plan is reeds ecologisch en op kostenniveau door de provincie getoetst. We gaan er van uit dat de formele besluitvorming binnen de provincie geen verrassingen zal opleveren.
Planning • 2022: omgevingsmanagement en uitwerking van de plannen • Voorjaar 2023: formele besluiten door de provincie over de herbegrenzing van de NNN en de provinciale bijdrage aan de nieuwe NNN • Zomer 2023: vergunningentraject. De visieschets past naar verwachting in het bestemmingsplan van de gemeente • 2024: realisatie
Bijlagen 1. visieschets De Groene Loper 2. verzonden brief aan de provincie over herbegrenzen NNN en financiële bijdrage aan nieuwe NNN 3. conceptverslag gebiedstafel 8 september 2022.
Datum vaststelling conceptvoorstel in uitvoeringsorganisatie Gebiedsteam 30 augustus 2022 MT
Advies van adviescommissie 28 september en besluit van dagelijks bestuur 12 oktober 2022 AC: <i>conform opmerkingen AC agenderen voor DB</i> DB: <i>conform opmerkingen DB agenderen voor AB</i>
Behandelaar Jan van der Meij, senior projectmanager
Akkoord Akkoord programmamanager Sophie Zwetsloot In overleg met directeur RNH Jos Gilliam

Akkoord bestuursbureau
Akkoord bestuurssecretaris Jasper Balduk

Recreatiegebieden Geestmerambacht, Groene Loper & Park van Luna
Uitvoeringsplan visie 2030
Visieschets **Groene Loper**

recreatieschap geestmerambacht

Groene Loper Visieschets

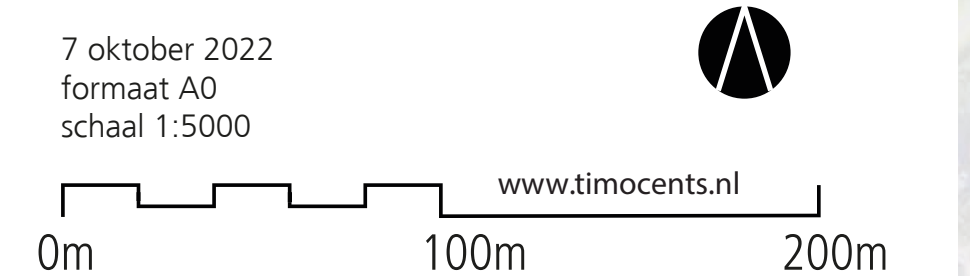
projectleider: Jan van der Meij
landschapsarchitect: Timo Cents

7 oktober 2022
formaat A0
schaal 1:5000

N

0m 100m 200m

www.timocents.nl

14 NOV. 2022

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

mw M. Gankema

BEL/BS

Telefoonnummer +31235143154

gankemam@noord-holland.nl

1 | 6

Betreft: Beantwoording openstaande vragen commissie NLG 24 oktober 2022

Bijlage: Afspraken Duinstichting inzake bomenkap Bergen

Verzenddatum

11 NOV. 2022

Kenmerk

1924980/1924981

Uw kenmerk

Geachte leden,

Tijdens de commissievergadering NLG van 24 oktober jl. heeft het college u de toezegging gedaan een aantal onderwerpen schriftelijk toe te lichten. In het voorliggende document treft u deze toelichting aan. Daarnaast heeft het college u ook toegezegd de gemaakte afspraken met de Duinstichting inzake de bomenkap toe te zenden. Deze afspraken treft u als bijlage aan.

Zoals gebruikelijk worden de vragen beantwoord in een brief aan Provinciale Staten. Wij hechten er namelijk aan dat alle leden op de hoogte worden gebracht van de antwoorden, zodat alle Statenleden over dezelfde informatie kunnen beschikken.

1. Update natuurverbinding Naardermeer-Gooimeer

Allereerst hebben wij u toegezegd een update te geven over de natuurverbinding Naardermeer-Gooimeer. Deze natuurverbinding vormt een ecologische corridor van het Naardermeer naar het Gooimeer. Bij het Naardermeer wordt gewerkt aan het project Schil Naardermeer waarbij de begrensde gronden rondom het Naardermeer worden ingericht als natuur.

Om van het Naardermeer het Gooimeer te bereiken moet de A1 worden gepasseerd. De reeds bij de A1 aanwezige faunapassage wordt geoptimaliseerd door ontbrekende passage-mogelijkheden aan te brengen.

Aan de noordzijde van de Naardervaart ligt de Binnendijksche Overscheensche-Berger- en Meentpolder (BOBM). Deze is al begrensd en ingericht als NNN waarbij vanuit het project Diemerscheg onlangs het laatste stukje NNN is gerealiseerd. Tenslotte loopt de natuurverbinding via een voormalige golfbaan en het Naarderbos naar het Gooimeer. Door middel van een reeds aanwezig viaduct is het lmeer bereikbaar. Begrenzing voor de natuurverbinding is op dit stuk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

niet direct noodzakelijk, wel zijn er twee potentieel interessante stukken voor het Natuurnetwerk Nederland aanwezig:

- de (voormalige) golfbaan en het Naarderbos zijn ecologisch interessante stukken om toe te voegen (en zouden dan onderdeel van de verbinding worden). Deze grond is van de gemeente maar is uitgegeven met erfpacht. Omdat de golfbaan natuurvriendelijk is ingericht en daardoor goed te passeren voor dieren is begrenzing niet noodzakelijk,
- de grond tussen de Schil Naardermeer en de A1 wordt waarschijnlijk ingericht als onderdeel van de passage. In dat geval zou deze grond als pluspunt aan de verbinding kunnen worden toegevoegd en zou deze begrensd kunnen worden als NNN.

2. Bossenstrategie

Ten aanzien van de Bossenstrategie zijn in de vergadering vragen gesteld over de voortgang. In onderstaande tabel een overzicht van de opgave, de beschikbare financiering en de hoeveelheid gerealiseerd bos.

Bossenstrategie voortgang					
Onderdeel	Opgave landelijk 2030	Opgave Noord-Holland 2030	Beschikbaar bedrag NH	Gerealiseerd	Waar?
Boscompensatie	3.400 ha, bij voorkeur buiten NNN	Ca. 60 hectare (2017 - 2027)	1.876.000 euro, voor 31 hectare	0 hectare	
Bosaanleg binnen NNN	15.000 hectare	140 hectare	0,-	9 hectare	Grootte Vliet (9 ha)
Bosaanleg buiten NNN	19.000 hectare	n.t.b.	0,-	37 hectare	Zwanenburg (7 ha), en Bloemendalerpolder (30 ha)

Als provincie Noord-Holland hebben wij onszelf tot op heden geen concrete ambitie opgelegd voor de hoeveelheid aan te planten bos buiten het Natuurnetwerk. Zonder enige vorm van dekking achten wij dit als te voorbarig. Wanneer meer zicht komt op de mate van dekking zullen wij onszelf concrete ambities stellen. Dat betekent natuurlijk niet dat we niet werken aan bosuitbreiding buiten het Natuurnetwerk. Later dit kalenderjaar ontvangt u een brief van ons met een update over de voortgang van de uitvoering van de Bossenstrategie. In deze brief informeren wij u dan ook over het openstellen van een subsidieregeling voor de aanleg van 31 hectare compensatiebos.

3. Natuurbeheerplan 2023

Tijdens de behandeling van het Natuurbeheerplan 2023 in de commissievergadering is gevraagd om een toelichting op de dekking van de uit het Natuurbeheerplan 2023 voortkomende lasten. Aan de hand van het Begrotingsjaar 2023 hieronder een toelichting (bedragen afgerond op € 0,1 miljoen).

Lasten en dekking Natuurbeheer 2023

De uit Natuurbeheerplan 2023 voortkomende lasten voor het Begrotingsjaar 2023 (zie pagina 17 van het Natuurbeheerplan 2023 of pagina 4 van de Statenvoordacht Natuurbeheerplan 2023) bedragen € 28,9 miljoen, als volgt te dekken:

- Begrotingsbudget Natuur en landschapsbeheer (€ 19,9 miljoen). Zie kopje 'Begrotingsbudget Natuur en landschapsbeheer' voor een nadere toelichting.
- Cofinanciering Ministerie van LNV voortkomend uit het per 2021 genomen besluit om de beheervergoeding voor natuurbeheerders te verhogen van 75% naar 84% (€ 1,5 miljoen).
- Cofinanciering Ministerie van LNV m.b.t. Natuur en landschapsbeheer, Aanvalsplan Grutto (€ 0,2 miljoen).
- Bijdrage Waterschappen in het kader van cofinanciering Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) categorie Water (€ 0,4 miljoen).
- Europese Cofinanciering m.b.t. Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) (€ 7,2 miljoen). Deze cofinanciering wordt door RVO.nl namens de provincies landelijk aangevraagd bij de EU en uitbetaald aan de aanvragers. De EU-middelen lopen dus niet via de provinciale begroting.

Bovenstaande opsomming telt op tot € 29,2 miljoen. Hiermee is het voorziene restantbudget Natuur- en Landschapsbeheer voor het Begrotingsjaar 2023 op basis van de gegevens zoals deze nu bekend zijn € 0,3 miljoen.

Begrotingsbudget Natuur en landschapsbeheer

In het 'Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur' (2011) en het 'Natuurpact' (2013) hebben Rijk en provincies afspraken gemaakt over de decentralisatie van het natuurbeleid per 1 januari 2013. Hierbij is afgesproken dat het Rijk eindverantwoordelijk blijft voor de internationale verplichtingen, maar dat de provincies het natuurbeleid nader invullen.

Met het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur (landelijk € 105 miljoen op jaarbasis) en het Natuurpact (landelijk € 200 miljoen op jaarbasis) werd in totaal € 305 miljoen landelijk toegevoegd aan het provinciefonds ten behoeve van de overdracht van de volgende taken van Rijk naar provincies:

1. Ontwikkelopgave Ecologische Hoofdstructuur (EHS) (nu het Natuurnetwerk Nederland),
2. Natuurherstelmiddelen in het kader van de (toenmalige) Provinciale Aanpak Stikstof (PAS),
3. Natuurbeheer: functieverandering (inclusief het areaal van Staatsbosbeheer), agrarisch natuurbeheer binnen het Natuurnetwerk en uitvoeringskosten natuurbeheer (RVO),
4. Overig beheer (buiten het Natuurnetwerk): specifieke provinciale opgaven, zoals maatregelen voor soortenbescherming en voor natuurelementen buiten het Natuurnetwerk,
5. Uitvoering Monitoring Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL),
6. Tegemoetkomingen in de faunaschade door het Faunafonds en
7. Uitvoeringskosten die de provincies zouden gaan maken voor nieuwe taken in het kader van de Wet natuurbescherming.

Van bovengenoemde € 305 miljoen landelijk wordt structureel € 23,9 miljoen via het Provinciefonds uitgekeerd aan provincie Noord-Holland, waarvan € 7,9 miljoen (voor de hierboven genoemde onderdelen 3, 4 en 5) in het kader van de overdracht van taken Natuur- en Landschapsbeheer. Deze € 7,9 miljoen is overigens gebaseerd op een in 2013 berekend gemiddelde m.b.t. de jaarlijkse beheerkosten (binnen en buiten het NNN) over de periode 2015-2018 op basis van de in beheer zijnde hectares op het moment dat het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur' en het 'Natuurpact' in werking traden.

Bij de instemming met het Onderhandelingsakkoord hebben de provincies zich verbonden aan een eigen bijdrage, waarmee het verschil tussen de uit het onderhandelingsakkoord voortvloeiende structurele bijdrage van het Rijk enerzijds en de daadwerkelijk voor deze taken benodigde middelen voor de jaren 2013 en verder anderzijds, door de provincies zelf wordt aangevuld. Omdat de Rijksbijdrage is gefixeerd zullen bij gelijkblijvend beleid de provinciale lasten m.b.t. (in dit geval) Natuur- en Landschapsbeheer stijgen. Belangrijkste oorzaken hiervoor zijn de groei van het areaal gerealiseerd Natuurnetwerk Nederland, waardoor voor meer hectares een beheervergoeding kan worden aangevraagd én het feit dat de beheervergoedingen iedere 6 jaar worden geïndexeerd. In de tabellen op pagina 17 van het Natuurbeheerplan 2023 of pagina 4 van de Statenvoordacht Natuurbeheerplan 2023 is, op basis van thans bekende gegevens, een berekening gemaakt van de te verwachten kosten voor Natuur- en Landschapsbeheer voor de jaren 2024 t/m 2027.

3. Schriftelijke beantwoording rondvraag

In reactie op de rondvraag van Statenlid Koning-Hoeve of het college een reactie kan geven op hetgeen de voorzitter van de Duinstichting, de

heer De Bakker, tijdens de commissievergadering heeft gezegd, kunnen wij bevestigen dat het klopt dat er in Schoorl in de eerste beheerplanperiode niet gekapt wordt. Dergelijke afspraken met de Duinstichting bestaan echter niet over het duingebied in Bergen. De stelling van de heer De Bakker dat de gemaakte afspraken met de betrokken natuurbeheerder PWN en de provincie geschonden worden en dat de Duinstichting niet proactief geïnformeerd is over de beoogde plannen is onjuist. PWN heeft sinds 2019 intensief contact met de Duinstichting. Dat hebben wij zo met de Duinstichting afgesproken nadat zij het burgerinitiatief introkken over de bomenkap in Schoorl. Bij deze plannen zijn ook 20 andere gebiedspartijen betrokken.

Omdat wij hechten aan goede communicatie en het uitdragen van de boodschap dat wij ons inzetten voor een gezond duinsysteem geven wij een breed publiek een toelichting wat er staat te gebeuren en waarom.

Daar hebben wij het volgende aan gedaan:

- In samenwerking met PWN een intensief gebiedsproces gevoerd waarbij wij met 21 betrokkenen zoals de gemeente, natuurorganisaties en stichtingen in gesprek zijn gegaan over de boskap.
- Met de Duinstichting zijn vanaf 2019 tenminste 10 bijeenkomsten geweest met onder andere deze kap als bespreekpunt.
- 13 oktober perswandeling om het voornemen om zestien hectare dennenbos te verwijderen in het Noord Hollands Duinreservaat bij Bergen aan Zee toe te lichten.
- De pers heeft dit opgepikt en artikelen gepubliceerd.
- De komende tijd organiseert PWN duincolleges, waarbij zij geïnteresseerden meenemen de duinen in om nut en noodzaak van deze kap uit te leggen.

Daarnaast neemt de Duinstichting deel in het proces van de evaluatie van het Natura 2000-beheerplan voor de Schoorlse duinen dat nu plaatsvindt. Ook dit hebben wij afgesproken nadat de Duinstichting haar burgerinitiatief heeft ingetrokken.

Het is evident dat de Duinstichting erg hecht aan de bossen en er alles aan doet om deze te behouden. De provincie heeft echter de verantwoordelijkheid om het duingebied in goede conditie te houden. Het is vanzelfsprekend dat wij met omgevingspartijen daar intensief contact over hebben.

In de bijlage vindt u een overzicht van de gemaakte afspraken. Deze afspraken zijn u ook reeds toegezonden door de Duinstichting.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Deze beslissing is namens gedeputeerde staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast

Bijlage 1 – Brief PS Afspraken Duinstichting inzake bomenkap Bergen

Van: Duinstichting

Verzonden: vrijdag 13 maart 2020 09:52

Aan: PNH

Onderwerp: RE: Afspraken naar aanleiding van gesprek vanochtend

akkoord

Van: PNH

Verzonden: donderdag 12 maart 2020 18:17

Aan: Duinstichting

Onderwerp: RE: Afspraken naar aanleiding van gesprek vanochtend

Ha Jan,

Zoals net telefonisch besproken hieronder een overzicht van de gemaakte afspraken. Voor de volledigheid hoor ik graag nog even je bevestiging dat onderstaande akkoord is. Dan buigen we ons morgen nog over het persbericht.

Afspraken Schoorl

- Kap van het dr. Van Steijnbos conform de kaart van Staatsbosbeheer (zie gearceerde deel in de bijlage)
- Het Leeuwenkuilbos niet kappen gedurende deze beheerplanperiode.
- Monitoring van de kap van het dr. Van Steijnbos vindt plaats conform Natura 2000-systematiek, waarbij aanvullend ook inzichtelijk gemaakt wordt welke bijzondere soorten erbij komen en weg gaan in het beïnvloedingsgebied van de kap.
- De resultaten van de eerste planperiode bespreken wij in het evaluatietraject mede met de Stichting + stichting participeert in het opstellen van het beheerplan van de volgende planperiode.

Afspraken NHD

- PWN informeert proactief over de beoogde kapplannen en stelt in samenspraak met de stichting een meerjarenplan op voor de looptijd van het beheerplan. In dit plan wordt besloten op welke manier met de bossen om te gaan in het gebied.

Afspraken algemeen rondom burgerinitiatief.

- In zijn algemeenheid geldt dat niet wordt gestopt met alle kap in het duin. Bosbeheer (*dunningen*) blijven plaatsvinden in beide gebieden.
- Als aan alles wat hierboven wordt beschreven wordt voldaan trekt de Stichting zijn burgerinitiatief in.

Een vriendelijke groet,

Aan dit bericht en eventuele bijlagen kunnen geen rechten worden ontleend.
Het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11094
Extern Zaak ID	1899218
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	17.j
Titel	Natuur: Veegbesluit Natura 2000 (C-agenda NLG 28-11-2022)
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Bijlagen
Brief aan PS over wijzigingsbesluit Habitatrictlijngebieden vanwege aanwezige waarden.pdf
N2K000 WB Wijzigingsbesluit Aanwezige waarden_webexemplaar (1).pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	21 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022

Toelichting

GS besluiten PS te informeren over het "Wijzigingsbesluit Habitatrictlijngebieden vanwege aanwezige waarden" van de minister voor Natuur en Stikstof door het sturen van een brief.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S. Kuijs

Telefoonnummer 06 4680 1461
sacha.kuijs@noord-holland.nl

1 | 5

Betreft: Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden

Verzenddatum

16 NOV. 2022

Kenmerk

1899218/1926012

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het "Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden".

Uw kenmerk

Inleiding

Minister van der Wal heeft het "Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden" genomen, kortweg het "Veegbesluit Natura 2000" (hierna: Veegbesluit). Voor het Veegbesluit zijn alle (definitief gepubliceerde) aanwijzingsbesluiten in ogenschouw genomen. In een aanwijzingsbesluit worden de begrenzing en de doelen van een Natura 2000-gebied vastgelegd. Bij 99 Natura 2000-gebieden in Nederland bleek sprake te zijn van ten onrechte nog niet opgenomen natuurdoelen. Het Veegbesluit beoogt te corrigeren wat niet goed is gegaan bij het publiceren van de aanwijzingsbesluiten.

Het definitieve Veegbesluit is nagenoeg gelijk aan het ontwerpbesluit, dat in 2018 ter inzage heeft gelegen (zie <https://ap.lc/SuYCU>).

Het Veegbesluit corrigeert in Noord-Holland de aanwijzingsbesluiten voor zes Natura 2000-gebieden. Deze besluiten zijn genomen tussen 2009 en 2017. Het gaat om de volgende gebieden: Naardermeer, Duinen en Lage Land Texel, Duinen Den Helder-Callantsoog, Zwanenwater & Pettemerduinen, Noordhollands Duinreservaat en Kennemerland-Zuid.

In de zes aanwijzingsbesluiten worden de volgende doelen toegevoegd:

- De instandhouding van drie Habitatrichtlijnsoorten, namelijk de Grijze zeehond, de Groenknolorchis en de Kleine modderkruiper (een soort vis).
- De instandhouding van diverse habitattypes. (Een habitatype is een soort ecosysteem. Voorbeelden zijn: Witte duinen, Blauwgraslanden en Vochtige heiden.) De meeste toegevoegde habitattypes zijn stikstofgevoelig.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

De toevoeging van de doelen betekent niet dat er nieuwe soorten of nieuwe habitattypes zijn ontstaan, maar ze zijn destijds ten onrechte niet opgenomen in de besluiten.

Het Veegbesluit heeft gevolgen voor het behalen van twee soorten doelen:

1. Natura 2000-instandhoudingsdoelen; dit zijn de doelen die vastgelegd zijn in de aanwijzingsbesluiten.
2. De "omgevingswaarden" uit de Wet natuurbescherming, die in Noord-Holland zijn bepaald per Natura 2000-gebied. Dit betekent volgens de huidige wetgeving dat in 2035 ten minste 74% van al het stikstofgevoelig leefgebied geen overschrijding van de Kritische Depositiewaarde heeft. (Elk habitatype kent een waarde aan stikstofneerslag die het aankan: de Kritische Depositiewaarde (KDW). Boven die waarde kan niet uitgesloten worden dat de kwaliteit van de natuur achteruitgaat.) De omgevingswaarden zelf worden niet aangepast door het Veegbesluit.

Gevolgen voor vergunningen en behalen van doelen

Juridische consequenties van het Veegbesluit zijn niet geheel uit te sluiten. Daarbij is ook van belang wáár de toegevoegde stikstofgevoelige habitattypes liggen. Het blijkt dat de meeste habitattypes in gebieden liggen waar al stikstofgevoelige habitattypes voorkwamen. Dit betekent dat de stikstofopgave daar niet wezenlijk verandert.

We zien twee mogelijke gevolgen bij vergunningverlening.

Ten eerste kunnen nieuwe vergunningaanvragen negatieve gevolgen hebben voor de extra aangewezen Habitatrichtlijnsoorten, zoals de Grijze zeehond of de Kleine modderkruiper.

Ten tweede kunnen bij nieuwe vergunningaanvragen de nieuwe stikstofgevoelige habitattypes een rol spelen. Bij de vergunningverlening is AERIUS een verplicht rekenmodel bij het berekenen van stikstofneerslag. Door het Veegbesluit komen meer stikstofgevoelige habitats in AERIUS voor. Hoewel de stikstofbelasting van een bepaalde activiteit waarvoor een natuurvergunning nodig is niet toeneemt, worden dan mogelijk wel meer stikstofgevoelige plekken in AERIUS "geraakt". Dat kan vergunningverlening bemoeilijken. Er komt binnenkort een update van AERIUS. Het is daarom niet mogelijk om nu al precies de gevolgen voor de vergunningverlening aan te geven.

Op basis van de nu beschikbare versie van AERIUS, die van 2021, hebben we wel nader geanalyseerd wat de impact van het besluit naar verwachting zal zijn. Die wordt hieronder voor 3 gebieden vermeld. Bij de andere 3 gebieden worden de Kritische Depositiewaarden van de nieuwe habitattypes niet overschreden. Daardoor zijn voor de drie hier niet nader uitgewerkte gebieden de gevolgen nog kleiner dan in de hierna beschreven gebieden.

Naardermeer

In het Naardermeer blijken Zwakgebufferde vennen voor te komen. Dit zijn stilstaande wateren met weinig voedsel en met veel plantensoorten. Deze vennen komen, samen met de ook bijzondere blauwgraslanden, met een beperkte oppervlakte en kwaliteit voor in het Laegieskamp. Dat is een gebied ten noorden van de Hilversumse Meent en ten westen van

de bebouwde kom van Naarden en Bussum.

Zwakgebufferde vennen

Bij het Naardermeer wordt, door het toevoegen van Zwakgebufferde vennen in het aanwijzingsbesluit, de laagste Kritische Depositiewaarde verlaagd van 714 naar 571 mol N/ha/jaar. Dit betekent dat de natuur in dit gebied sneller last heeft van een teveel aan stikstof.

Er moet hard gewerkt worden om het gestelde doel van instandhouding van Zwakgebufferde vennen te halen. Er komt namelijk zoveel stikstof neer op deze beschermde natuur dat het volledig is overbelast en de Kritische Depositiewaarde overschreden wordt. In het huidige Natura 2000-beheerplan zijn al maatregelen opgenomen voor het herstel van de vennen, zoals hydrologisch herstel in het gebied en jaarlijks maaien. Daarnaast zal in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied aandacht besteed moeten worden aan het terugdringen van de stikstofneerslag.

Vergunningverlening

De locatie van de Zwakgebufferde vennen is aan de rand van het Naardermeer, in het zuidoosten. Dat stuk was nog niet als stikstofgevoelige natuur aangemerkt in AERIUS. Het kan gevolgen hebben voor vergunningverlening, als een nieuwe of uit te breiden activiteit effect heeft op juist die plek. Dat zal moeten blijken uit een AERIUS-berekening.

Totale oppervlakte

Het gaat niet goed met de Zwakgebufferde vennen en deze komen maar op één plek in het Naardermeer voor.

Het blijkt dat in het Naardermeer het oppervlak overbelast stikstofgevoelig habitatype met slechts 1% toeneemt. Met overbelast wordt bedoeld een stikstofneerslag die boven de Kritische Depositiewaarde ligt. De Zwakgebufferde vennen in het Naardermeer beslaan een oppervlak van 0,40 hectare (4.000 m²). Het Habitatrictlijndeel van het Naardermeer beslaat 1151 hectare. (Het Naardermeer is voor een deel ook nog Vogelrichtlijngebied.) Er kan dus met recht gezegd worden dat de impact qua oppervlak minimaal is. Dit is gunstig voor het behalen van het doel om 74% van de stikstofbelasting van al het stikstofgevoelige habitat in 2035 onder de Kritische Depositiewaarde te krijgen.

Duinen Den Helder-Callantsoog

Heischrale graslanden

In de Duinen van Den Helder-Callantsoog blijken Heischrale graslanden voor te komen. Dat zijn gebieden met planten met relatief zure, voedselarme bodems waar overwegend grassen, grasachtige planten en kleinbloemige kruiden op groeien.

Vergunningverlening

Ook met de Heischrale graslanden gaat het niet goed. Het doel is de instandhouding van deze natuur, maar er slaat zoveel stikstof op neer dat het habitatype volledig is overbelast. Dit heeft echter waarschijnlijk nauwelijks gevolgen voor de vergunningverlening. De Heischrale graslanden liggen hier namelijk midden in andere stikstofgevoelige natuur.

Totale oppervlakte

In de Duinen Den Helder-Callantsoog neemt het oppervlak overbelast stikstofgevoelig habitatype met minder dan 1% toe. De Heischrale

graslanden beslaan een oppervlak van 0,05 hectare (500 m²); dit is dus relatief klein. De Duinen Den Helder-Callantsoog beslaan in zijn geheel 645 hectare. De impact is minimaal. Daardoor is er nauwelijks een verandering van het al dan niet behalen van het doel om 74% van de stikstofbelasting van al het stikstofgevoelig habitat in 2035 onder de Kritische Depositiewaarde te krijgen.

Texel

Tot slot Texel. Ook daar neemt het oppervlak overbelast stikstofgevoelig habitatype toe. Het gaat ook op Texel om Heischrale graslanden. Hier is echter positief dat voor het grootste deel van deze graslanden geldt dat de stikstofbelasting wel onder de Kritische Depositiewaarde blijft. Dit is dus gunstig voor het behalen van het doel om 74% van de stikstofbelasting van al het stikstofgevoelig habitat in 2035 onder de Kritische Depositiewaarde te krijgen. Bovendien is de kans dan veel groter dat het instandhouden van de Heischrale graslanden gaat slagen.

Gevolgen voor de provinciale stikstofdoelen

In maart 2021 is de Strategie Noord-Hollandse aanpak stikstofproblematiek 2021-2022 bepaald (onze brief aan PS met kenmerk 1586466/1586470). Hierbij zijn de wettelijke doelen vertaald naar doelen per gebied. We verwachten dat het Veegbesluit geen gevolgen heeft voor het behalen van de vastgestelde doelen in deze gebieden.

Gevolgen voor Natura 2000-beheerplannen en het Nationaal Programma Landelijk Gebied

De toegevoegde habitattypes en Habitatrichtlijnsoorten in de aanwijzingsbesluiten voor de Natura 2000-gebieden zullen in de beheerplannen moeten worden verwerkt. Op het moment dat een beheerplan geactualiseerd wordt, zullen de vernieuwde aanwijzingsbesluiten worden meegenomen. Het is niet nodig de planning van de actualisaties hier op aan te passen. Overigens zijn voor een deel van de doelen uit het Veegbesluit al maatregelen benoemd in de huidige Natura 2000-beheerplannen. Dit was mogelijk doordat het ontwerpbesluit al een tijd bekend is. De doelen uit het Veegbesluit zullen, in aanvulling op reeds bestaande doelen uit de aanwijzingsbesluiten, onderdeel worden van de opgave bij het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Tot slot

De impact van het Veegbesluit is in Noord-Holland gering. Er zijn mogelijk wel gevolgen voor de vergunningverlening. Met de nieuwe versie van AERIUS zal dat duidelijker worden.

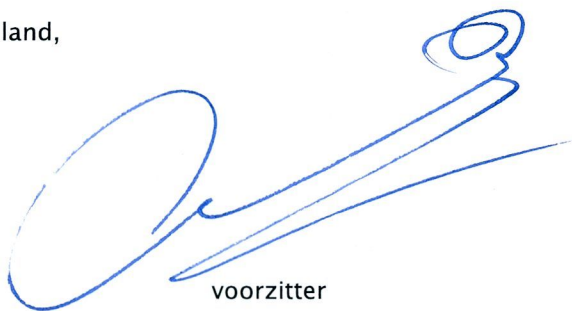
Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Wijzigingsbesluit Habitatrictlijngebieden vanwege aanwezige waarden

De Minister voor Natuur en Stikstof

Gelet op artikel 2.1, zevende lid, van de Wet natuurbescherming;

BESLUIT:

Artikel 1

1. In het besluit van 30 januari 2009¹ (DRZO/2008-001; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Waddenzee** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1340 *Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*)
H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 2

1. In het besluit van 13 februari 2009¹ (DRZO/2008-002; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen en Lage Land Texel** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 3

1. In het besluit van 30 januari 2009¹ (DRZO/2008-003; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen Vlieland** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 4

1. In het besluit van 30 januari 2009 (DRZO/2008-004; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen Terschelling** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

¹ De tekendatum van deze drie aanwijzingsbesluiten is in eerdere wijzigingsbesluiten ten onrechte vermeld als 25 februari 2009.

Artikel 5

1. In het besluit van 30 januari 2009 (DRZO/2008-005; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Duinen Ameland** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 6

1. In het besluit van 30 januari 2009² (DRZO/2008-007; Stcrt. 2009, 38) tot aanwijzing van **Noordzeekustzone** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 7

1. In het besluit van 27 december 2010 (PDN/2010-009; Stcrt. 2011, 4458) tot aanwijzing van **Groote Wielen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)³
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 8

1. In het besluit van 27 december 2010 (PDN/2010-010; Stcrt. 2011, 4458) tot aanwijzing van **Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H7140 Overgangs- en trilveen
H91D0 *Veenbossen
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 9

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-013; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Alde Feanen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattype gewijzigd:
H7140 Overgangs- en trilveen
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

² De tekendatum van dit aanwijzingsbesluit is in eerdere wijzigingsbesluiten ten onrechte vermeld als 25 februari 2009.

³ Deze soort is inmiddels gesplitst in meerdere soorten, die alle geacht worden op Bijlage II van de Habitatrichtlijn te staan. In Nederland betreft het twee soorten: de beekdonderpad (*Cottus rhenanus*) en de rivierdonderpad in strikte zin (*Cottus perifretum*). In dit besluit wordt steeds rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) bedoeld.

Artikel 10

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-015; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Van Oordt's Mersken** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 11

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-016; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Wijnjeterper Schar** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 12

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-017; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Bakkeveense Duinen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H4030 Droge Europese heide
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H7110 *Actief hoogveen
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 13

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-018; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Rottige Meenthe & Brandemeer** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 14

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-021; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Lieftingsbroek** als Natura 2000-gebied is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 15

1. In het besluit van 27 december 2010 (PDN/2010-022; Stcrt. 2011, 4458) tot aanwijzing van **Norgerholt** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:

H91D0 *Veenbossen

2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 16

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-023; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Fochteloërveen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1 een derde lid toegevoegd:
De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soort opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 17

1. In het besluit van 10 september 2009 (PDN/2009-024; Stcrt. 2009, 13516) tot aanwijzing van **Witterveld** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H7110 *Actief hoogveen
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 18

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-025; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Drentsche Aa-gebied** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
H1337 Bever (*Castor fiber*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 19

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-028; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Elperstroomgebied** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
H7110 *Actief hoogveen
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 20

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-029; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Holtingerveld** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)

2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 21

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-030; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Dwingelderveld** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3110 Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (*Littorelletalia uniflorae*)
H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 22

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-032; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Mantingerzand** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 23

1. In het besluit van 25 november 2013 (PDN/2013-034; Stcrt. 2014, 122) tot aanwijzing van **Weerribben** als Natura 2000-gebied is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 24

1. In het besluit van 25 november 2013 (PDN/2013-035; Stcrt. 2014, 122) tot aanwijzing van **De Wieden** als Natura 2000-gebied is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 25

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-036; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)
H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 26

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-037; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Olde Maten & Veerslootslanden** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
 - H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 27

1. In het besluit van 23 april 2014 (PDN/2014-038; Stcrt. 2014, 12056) tot aanwijzing van **Rijntakken** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van de volgende habitattypen gewijzigd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 28

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-039; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Vecht- en Beneden-Reggegebied** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
 - H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
 - H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
 - H3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitantis* en het *Callitricho-Batrachion*
 - H91F0 Gemengde oeverformaties met *Quercus robur*, *Ulmus laevis* en *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia* langs de grote rivieren (*Ulmion minoris*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 29

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-042; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Sallandse Heuvelrug** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 30

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-044; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Borkeld** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
 - H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 31

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-045; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Springendal & Dal van de Mosbeek** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
 - H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
 - H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 32

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-047; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
 - H4030 Droge Europese heide
 - H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 33

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-048; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Lemselermaten** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H4030 Droge Europese heide
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 34

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-049; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Dinkelland** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
 - H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
 - H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
 - H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
 - H7140 Overgangs- en trilveen
 - H7230 Alkalisch laagveen
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
 - H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
 - H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
 - H91D0 *Veenbossen
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1096 Beekprik (*Lampetra planeri*)
 - H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
 - H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 35

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-050; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Landgoederen Oldenzaal** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
H4030 Droge Europese heide
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 36

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-051; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Lonnekermeer** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 37

1. In het besluit van 28 mei 2013 (PDN/2013-053; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Buurserzand & Haaksbergerveen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinia caerulea*)
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 38

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-054; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Witte Veen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinia caerulea*)
H7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 39

1. In het besluit van 11 juni 2014 (PDN/2014-057; Stcrt. 2014, 17732) tot aanwijzing van **Veluwe** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 40

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-058; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Landgoederen Brummen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
H3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitantis* en het *Callitriche-Batrachion*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, derde lid, de volgende soort verwijderd:
H1831 Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 41

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-060; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Stelkampsveld** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robur-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 42

1. In het besluit van 12 december 2014 (PDN/2014-061; Stcrt. 2015, 4119) tot aanwijzing van **Korenburgerveen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 43

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-062; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Willinks Weust** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H4030 Droge Europese heide
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 44

1. In het besluit van 23 april 2014 (PDN/2014-065; Stcrt. 2014, 12056) tot aanwijzing van **Binnenveld** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 45

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-069; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **De Bruuk** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
H7140 Overgangs- en trilveen
H7230 Alkalisch laagveen
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 46

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-070; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Lingegebied & Diefdijk-Zuid** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd
H1337 Bever (*Castor fiber*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 47

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-071; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 48

1. In het besluit van 18 december 2009⁴ (PDN/2009-072; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **IJsselmeer** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 49

1. In het besluit van 18 december 2009⁴ (PDN/2009-073; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Markermeer & IJmeer** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 50

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-074; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Zwarte Meer** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)

⁴ De tekendatum van deze drie aanwijzingsbesluiten is in een eerder wijzigingsbesluit ten onrechte vermeld als 16 februari 2010.

3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 51

1. In het besluit van 18 december 2009⁴ (PDN/2009-076; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Veluwerandmeren** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 52

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-082; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Uiterwaarden Lek** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 53

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-083; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Botshol** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 54

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-084; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Duinen Den Helder - Callantsoog** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen
H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van de volgende habitattypen gewijzigd:
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
H2190 Vochtige duinvalleien
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 55

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-085; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Zwanenwater & Pettemerduinen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*

2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1 een derde lid toegevoegd:
De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soort opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG:
H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)
3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 56

1. In het besluit van 30 juni 2017 (N&B/2017-087; Stcrt. 2017, 49933) tot aanwijzing van **Noordhollands Duinreservaat** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypes toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 57

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-088; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Kennemerland-Zuid** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 58

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-094; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Naardermeer** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypes toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 59

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-096; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Coepelduynen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypes toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen
H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H2190 Vochtige duinvalleien
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 60

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-097; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Meijendel & Berkheide** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypes toegevoegd:
H2110 Embryonale wandelende duinen

- H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
- H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
 - H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
- 3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
 - H2190 Vochtige duinvalleien
- 4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 61

- 1. In het besluit van 19 februari 2008 (DRZO/2008-100; Stcrt. 2008, 41) tot aanwijzing van **Voornes Duin** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypes toegevoegd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van de volgende habitatypes gewijzigd:
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2190 Vochtige duinvalleien
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 62

- 1. In het besluit van 19 februari 2008 (DRZO/2008-101; Stcrt. 2008, 41) tot aanwijzing van **Duinen Goeree & Kwade Hoek** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitatypes toegevoegd:
 - H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
 - H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
 - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
 - H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
- 3. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
 - H1365 Gewone zeehond (*Phoca vitulina*)
- 4. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn de instandhoudingsdoelstellingen van de volgende habitatypes gewijzigd:
 - H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- 5. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 63

- 1. In het besluit van 25 november 2013 (PDN/2013-103; Stcrt. 2014, 122) tot aanwijzing van **Nieuwkoopse Plassen & De Haeck** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 64

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-105; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Zouweboezem** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 65

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-109; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Haringvliet** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, derde lid, de volgende soort verwijderd:
H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 66

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-111; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Hollands Diep** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 67

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-112; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Biesbosch** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H4056 Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 68

1. In het besluit van 19 februari 2008 (DRZO/2008-113; Stcrt. 2008, 41) tot aanwijzing van **Voordelta** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitattype toegevoegd:
H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 69

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-115; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Grevelingen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
H1365 Gewone zeehond (*Phoca vitulina*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattype gewijzigd:
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 70

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-116; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Kop van Schouwen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 71

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-117; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Manteling van Walcheren** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
H2110 Embryonale wandelende duinen
H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 72

1. In het besluit van 18 december 2009 (PDN/2009-118; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Oosterschelde** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1103 Fint (*Alosa fallax*)
H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 73

1. In het besluit van 18 december 2009⁵ (PDN/2009-122; Stcrt. 2009, 19769) tot aanwijzing van **Westerschelde & Saefthinghe** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 74

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-123; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Zwin & Kievittepolder** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
H2190 Vochtige duinvalleien

⁵ De tekendatum van dit aanwijzingsbesluit is in een eerder wijzigingsbesluit ten onrechte vermeld als 16 februari 2010.

2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitattype gewijzigd:
H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 75

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-128; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Brabantse Wal** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 76

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-130; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Langstraat** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 77

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-131; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H4030 Droge Europese heide
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 78

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-132; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 79

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-133; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Kampina & Oisterwijkse Vennen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:

- H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
- H91D0 *Veenbossen
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
 - H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 80

- 1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-134; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Regte Heide & Riels Laag** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
 - H7140 Overgangs- en trilveen
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
 - H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 81

- 1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-135; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Kempenland-West** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
 - H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
 - H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
 - H91D0 *Veenbossen
- 2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 82

- 1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-136; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
- 2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 83

- 1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-137; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Strabrechtse Heide & Beuven** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
 - H91D0 *Veenbossen
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 84

- 1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-138; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Weeter- en Budelerbergen & Ringselven** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:

- H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
 - H4030 Droge Europese heide
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinia caerulea*)
 - H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robur-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
 - H1337 Bever (*Castor fiber*)
 3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, derde lid, de volgende soort verwijderd:
 - H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
 4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 85

1. In het besluit van 15 juli 2009 (PDN/2009-024; Stcrt. 2009, 13516) tot aanwijzing van **Deurnsche Peel & Mariapeel** als Natura 2000-gebied is in artikel 1 een derde lid toegevoegd:
De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG:
 - H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 86

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-141; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Oeffelter Meent** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1337 Bever (*Castor fiber*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 87

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-142; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Sint Jansberg** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
 - H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 88

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-144; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Boschhuizerbergen** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H91D0 *Veenbossen
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 89

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-145; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Maasduinen** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robur-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)

- H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
- H91F0 Gemengde oeverformaties met *Quercus robur*, *Ulmus laevis* en *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia* langs de grote rivieren (*Ulmion minoris*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
 - H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
 - H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 90

- 1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-147; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Leudal** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
 - H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit zijn in artikel 1, derde lid, de volgende soorten toegevoegd:
 - H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
 - H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 91

- 1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-148; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Swalmdal** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1037 Gaffellibel (*Ophiogomphus cecilia*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 92

- 1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-149; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Meinweg** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
 - H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1037 Gaffellibel (*Ophiogomphus cecilia*)
- 3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 93

- 1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-150; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Roerdal** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
 - H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
- 2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
 - H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)

3. In het in het eerste lid bedoelde besluit is de instandhoudingsdoelstelling van het volgende habitatype gewijzigd:
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
4. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 94

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-152; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Grensmaas** als Natura 2000-gebied is de instandhoudingsdoelstelling van de volgende habitattypen gewijzigd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 95

1. In het besluit van 23 mei 2013 (PDN/2013-153; Stcrt. 2013, 14643) tot aanwijzing van **Bunder- en Elslooërbos** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 96

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-154; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Geleenbeekdal** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 97

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-155; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Brunsummerheide** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 98

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-156; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Bemelerberg & Schiepersberg** als Natura 2000-gebied is uit artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype verwijderd:
H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1078 *Spaanse vlag (*Euplagia quadripunctaria*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 99

1. In het besluit van 22 juni 2015 (PDN/2015-157; Stcrt. 2015, 0714) tot aanwijzing van **Geuldal** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, tweede lid, het volgende habitatype toegevoegd:
H4030 Droge Europese heide
2. In het in het eerste lid bedoelde besluit is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
3. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 100

1. In het besluit van 25 april 2013 (PDN/2013-158; Stcrt. 2013, 12211) tot aanwijzing van **Kunderberg** als Natura 2000-gebied zijn in artikel 1, tweede lid, de volgende habitattypen toegevoegd:
H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
H7220 * Kalktufbronnen met tufsteenformatie (*Cratoneurion*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 101

1. In het besluit van 4 juli 2013 (PDN/2013-159; Stcrt. 2013, 19978) tot aanwijzing van **Sint Pietersberg & Jekerdal** als Natura 2000-gebied is in artikel 1, derde lid, de volgende soort toegevoegd:
H1337 Bever (*Castor fiber*)
2. De nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd op de in de nota van toelichting behorende bij dit besluit aangegeven wijze.

Artikel 102

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit wijzigingsbesluit treedt in werking op de dag na de bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister voor Natuur en Stikstof,
w.g. Christianne van der Wal-Zeggelink
d.d. 22 november 2022

Dit wijzigingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locatie worden vermeld in de bekendmaking die wordt gepubliceerd in de Staatscourant en in de advertentie die wordt gepubliceerd in gedrukte media en op internet. Het wijzigingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Degenen die een zienswijze, als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht, binnen de gestelde termijn naar voren hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de rechtbank van het arrondissement waar de woonplaats van degene die beroep instelt onder valt (voor degene die niet in Nederland woont, is dat de rechtbank in Den Haag); zie hiervoor de webpagina www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Paginas/Werk-en-rechtsgebieden/rechtbanken.aspx.

Degenen die geen zienswijzen naar voren hebben gebracht, kunnen ten aanzien van alle punten van het besluit beroep instellen als ze belanghebbende zijn; als ze geen belanghebbende zijn, kunnen ze alleen beroep instellen ten aanzien van punten die inhoudelijk verschillen van het ontwerpbesluit.

Nota van toelichting behorende bij het Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden (DGNVLG-N2000 / 2022-000 | Aanwezige waarden (wijziging))

INLEIDING

Aanleiding voor en doel van het wijzigingsbesluit

Vanaf 2008 zijn in Nederland aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor Habitatrichtlijngebieden. Nu dat proces nagenoeg is afgerond, is het belangrijk om na te gaan of er in de gebieden habitattypen en soorten voorkomen die niet zijn opgenomen in de aanwijzingsbesluiten. Uit de bepalingen van de Habitatrichtlijn volgt namelijk dat die waarden (in beginsel) in aanmerking komen om te worden beschermd.

Uit de uitleg die de Europese Commissie heeft gegeven⁶ en uit vaste jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State⁷ blijkt dat *alle* habitattypen en soorten die in meer dan verwaarloosbare mate voorkomen, moeten worden aangewezen. Dit ongeacht wat in het Standaardgegevensformulier is vermeld, ongeacht of de waarde er al was bij plaatsing op de Lijst van gebieden van communautair belang⁸, ongeacht of het een prioritaire waarde is en ongeacht de bijdrage van een gebied aan de landelijke doelen.

In 2015 is, naar aanleiding van een analyse ten aanzien van habitattypen die *niet* in de Habitatrichtlijngebieden aanwezig bleken te zijn, reeds een wijzigingsbesluit voor meerdere gebieden gepubliceerd⁹, waarbij niet alleen de afwezige waarden werden verwijderd, maar waarbij tegelijk alle (meer dan verwaarloosbaar) aanwezige, maar nog niet aangewezen habitattypen werden toegevoegd. Dit wijzigingsbesluit 'Aanwezige waarden' is hierop een vervolg, waarbij de aanleiding dit keer dus juist de *aanwezigheid* is, maar waarbij ook waarden verwijderd worden die *afwezig* blijken te zijn.

Voor dit wijzigingsbesluit zijn alle (definitief gepubliceerde¹⁰) aanwijzingsbesluiten in ogenschouw genomen. Bij 100 gebieden bleek sprake te zijn van ten onrechte nog niet aangewezen habitattypen en/of soorten. Die habitattypen en soorten zijn in beginsel integraal door middel van dit wijzigingsbesluit aan de aanwijzingsbesluiten toegevoegd. Er zijn enkele uitzonderingen:

- habitattypen of soorten die pas ná publicatie van het aanwijzingsbesluit in het gebied zijn ontstaan, c.q. gevestigd;
- habitattypen of soorten die alleen voorkomen in grensgebieden met andere Habitatrichtlijngebieden waar er reeds een instandhoudingsdoelstelling voor bestaat en waar een onderlinge grenswijziging in de rede ligt.

De eerste uitzondering vindt zijn oorzaak in de bedoeling van dit wijzigingsbesluit, namelijk in het *corrigeren* van wat kennelijk niet goed is gegaan bij het publiceren van het aanwijzingsbesluit. De bedoeling van dit wijzigingsbesluit is niet het *actualiseren* van het aanwijzingsbesluit. In het kader van de voorgenomen evaluatie van Natura 2000 zal worden bezien in hoeverre het noodzakelijk is om de aanwijzingsbesluiten op dit punt te actualiseren. Voor het beoordelen van de noodzaak tot corrigeren is dus de peildatum van groot belang (zie ook hierna de paragraaf Peildatum).

De tweede uitzondering heeft te maken met een voorgenomen wijzigingsbesluit ten aanzien van grenswijzigingen bij Natura 2000-gebieden in de kustregio. Daarbij zal onder andere worden bezien of er een beter werkbaar begrenzing kan worden ontworpen bij aangrenzende gebieden, zodat bijvoorbeeld duinhabitats bij gebieden getrokken worden die door duinen worden gekenmerkt. Daar waar dat voorzien wordt, is ervan afgezien om habitattypen of soorten toe te voegen aan gebieden waarvan nu al duidelijk is dat ze de betreffende waarden ná de grenswijziging niet meer zullen bevatten¹¹. Ook in het geval van H91F0 in het gebied Veluwe (057), op de grens met het gebied Rijntakken (038), wordt een dergelijke oplossing voorzien.¹²

⁶ Zie onder andere: Tweede Kamer, vergaderjaar 2015–2016, 32 670, nr 105.

⁷ Zie onder andere de uitspraken over Wooldse Veen (201305337/1/R2; 12 maart 2014), Korenburgerveen (201305336/1/R2; 17 september 2014) en Bergvennen & Brecklenkampse Veld (201306279/2/R2; 1 april 2015).

⁸ Voor de meeste gebieden is dat 8 december 2004.

⁹ 'Afwezige waarden', 28 mei 2015, PDN/2015-004.

¹⁰ Een noodzakelijke wijziging ten opzichte van het ontwerp-besluit Krammer-Volkerak zal worden meegenomen bij het vaststellen van het definitieve besluit voor dat gebied.

¹¹ Dit betreft: H1110B en H1140B in Waddenzee (001), H1110A, H1140A, H2120, H2160 en H2170 in Noordzeekustzone (007), H2160 in Haringvliet (109) en H2130A, H2160 en H2190B in Voordelta (113).

¹² Dit habitatype is in het voorjaar van 2022 voor het eerst herkend als aanwezig binnen de begrenzing van het gebied Veluwe; eerder werd het beschouwd als behorend tot H9120.

Het *verwijderen* van afwezige waarden is aan strikte randvoorwaarden gebonden, namelijk dat het habitatype of de soort niet alleen ten tijde van het publiceren van het besluit afwezig was, maar ook reeds bij het plaatsen op de Lijst van gebieden van communautair belang. Vanaf die plaatsing is namelijk het verslechteringsverbod (artikel 6, lid 2, HR) ingegaan. Het verdwijnen tussen (meestal) 2003 en de peildatum van de besluiten (2008-2017) kan vanwege dit verbod in beginsel geen reden zijn om een waarde te verwijderen uit een aanwijzingsbesluit.

Voor zowel de toevoegingen als de verwijderingen is de best beschikbare kennis gebruikt. Dit is verantwoord in de laatste paragraaf van dit inleidende hoofdstuk.

De reikwijdte van dit wijzigingsbesluit is, ten slotte, nog als volgt beperkt:

- Het wijzigingsbesluit heeft geen betrekking op vogels. De systematiek ten aanzien van het beschermen van vogelsoorten (conform de Vogelrichtlijn) is wezenlijk anders dan die van habitatypes en habitatsoorten. Het eventueel aanpassen van aanwijzingsbesluiten voor Vogelrichtlijngebieden komt aan de orde in het kader van de lopende Actualisatie Natura 2000.
- Het wijzigen van grenzen maakt evenmin deel uit van dit wijzigingsbesluit.

Leeswijzer

De artikelen 1 tot en met 101 van dit wijzigingsbesluit regelen de wijzigingen ten opzichte van de besluiten tot aanwijzing van de erin vermelde Natura 2000-gebieden. Verwezen wordt naar deze nota van toelichting voor een nadere uitwerking.

Artikel 102 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

Na deze inleidende paragrafen van de Nota van toelichting wordt verder per gewijzigd aanwijzingsbesluit vermeld welke teksten uit de Nota van toelichting van die aanwijzingsbesluiten worden gewijzigd. Dit betreft achtereenvolgens: wijziging van de in het gebied aanwezige waarden (paragraaf 4.3), wijziging van de waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet (paragraaf 4.4, indien relevant), wijziging van de beschrijving van de verspreiding van habitatypes en soorten in het Habitatrichtlijngebied (paragraaf 4.4), verwijdering en toevoeging van instandhoudingsdoelstellingen voor de verwijderde en toegevoegde waarden (paragraaf 5.3 en 5.4), onderbouwing voor de verwijderde en toegevoegde waarden (bijlage B.1), toepassing van de selectiecriteria voor Habitatrichtlijngebieden en toelichting op de toewijzing van de instandhoudingsdoelstellingen (bijlage B) en wijziging in de beantwoording van eerdere zienswijzen (Bijlage C, indien relevant).

In een afsluitende (afzonderlijke) bijlage wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van dit wijzigingsbesluit gegeven.

Samenvatting

In onderstaande tabel worden alle wijzigingen samengevat, zowel de wijzigingen op het niveau van habitatypes en soorten als op het niveau van subtypen die via wijziging van een instandhoudingsdoelstelling zijn opgenomen.

Overzicht van de aangebrachte wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen (aangeduid als "doelen").

Natura 2000-gebied		Aard van de wijziging(en)
001	Waddenzee	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2170 en voor de soorten H1340, H1351 en H1903
002	Duinen en Lage Land Texel	Toevoeging van doelen voor de habitatypes H1320, H6230 en H6430 (subtypen A, B en C) en voor de soort H1364
003	Duinen Vlieland	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2110 en voor de soort H1364
004	Duinen Terschelling	Toevoeging van een doel voor de soort H1364
005	Duinen Ameland	Toevoeging van doelen voor het habitatype H1330 (subtype A) en voor de soort H1364
007	Noordzeekustzone	Toevoeging van een doel voor de soort H1903
009	Groote Wielen	Toevoeging van doelen voor de soorten H1149 en H1163
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	Toevoeging van doelen voor de habitatypes H7140 (subtype B) en H91D0, en voor de soorten H1149 en H1163

013	Alde Feanen	Toevoeging van doelen voor het habitattypen H6430 (subtypen A en B), voor het habitatsubtype H7140A (door wijziging van het doel voor habitattypen H7140) en voor de soort H1042
015	Van Oordt's Mersken	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130 en H9190
016	Wijnjeterper Schar	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2320, H3130 en H3160
017	Bakkeveense Duinen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130, H4030, H6230, H7110 (subtype B) en H7150
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6230 en H6430 (subtype A)
021	Lieftinghsbroek	Verwijdering van het doel voor habitattypen H91D0
022	Norgerholt	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H91D0
023	Fochteloërveen	Toevoeging van een doel voor de soort H1042
024	Witterveld	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2320, H3160 en H6230 Verwijdering van het habitatsubtype H7110B (door wijziging van het doel voor habitattypen H7110)
025	Drentsche Aa-gebied	Toevoeging van doelen voor de soorten H1042 en H1337
028	Elperstroomgebied	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3160, H7110 (subtype B) en H91E0 (subtype C)
029	Holtingerveld	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130, H5130 en H9120
030	Dwingelderveld	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3110 en H91D0
032	Mantingerzand	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130 en H91D0
034	Weerribben	Toevoeging van een doel voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitattypen H6430)
035	De Wieden	Toevoeging van een doel voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitattypen H6430)
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitattypen H6430), voor het habitattypen H91E0 (subtypen A, B en C) en voor de soorten H1145 en H1163
037	Olde Maten & Veerslootslanden	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6230 en H6430 (subtype A) Verwijdering van het doel voor habitattypen H3150
038/ 066- 068	Rijntakken	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitattypen H6430), voor het habitattypen H9120 en voor het habitatsubtype H91E0C (door wijziging van het doel voor habitattypen H91E0)
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2320, H3130, H3150, H3260 (subtype B) en H91F0
042	Sallandse Heuvelrug	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H7150
044	Borkeld	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2330 en H9190
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H9160 (subtype A), H9190 en H91D0
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H4010 (subtype A), H4030, H7150 en H9120
048	Lemselermaten	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H4030
049	Dinkelland	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2310, H2330, H3160, H5130, H7140 (subtype A), H7230, H9120, H9160 (subtype A), H9190 en H91D0, voor de habitatsubtypen H91E0A en -B (door wijziging van het doel voor habitattypen H91E0) en voor de soorten H1096 en H1134
050	Landgoederen Oldenzaal	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H4010 (subtype A) en H4030
051	Lonnekermeer	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H9190
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H2330, H3160, H6230, H6410, H7150 en H9190, en voor de soort H1042
054	Witte Veen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H5130, H6410, H7120, H7150 en H91E0 (subtype C)
057	Veluwe	Toevoeging van een doel voor het habitattypen H91D0
058	Landgoederen Brummen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3160 en H3260 (subtype A) Verwijdering van het doel voor de soort H1831
060	Stelkampsveld	Toevoeging van doelen voor het habitattypen H9120 en voor de soort H1166
061	Korenburgerveen	Toevoeging van een doel voor de soort H1042
062	Willinks Weust	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H4030 en H91E0 (subtype C)
065	Binnenveld	Toevoeging van een doel voor de soort H1145
069	De Bruuk	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6230, H6430 (subtype A), H7140 (subtype A), H7230 en H91E0 (subtype C)
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3150 en H6510 (subtypen A en B) en voor de soort H1337

071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	Toevoeging van doelen voor het habitatype H6430 (subtype A), voor het habitatsubtype H91E0C (door wijziging van het doel voor habitatype H91E0) en voor de soort H1337
072	IJsselmeer	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H1330 (subtype B) en H3140
073	Markermeer & IJmeer	Toevoeging van doelen voor het habitatype H3150 en voor de soort H1149
074	Zwarte Meer	Toevoeging van doelen voor het habitatype H3140, voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitatype H6430) en voor de soort H1134 Verwijdering van het habitatsubtype H6430A (door wijziging van het doel voor habitatype H6430)
076	Veluwerandmeren	Toevoeging van een doel voor het habitatype H6430 (subtypen A en B)
082	Uiterwaarden Lek	Toevoeging van een doel voor het habitatype H91E0 (subtype A) Verwijdering van het doel voor habitatype H6430 (subtype B)
083	Botshol	Toevoeging van een doel voor het habitatype H6510 (subtype A)
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2110, voor de habitatsubtypen H2130A en H2140A (door wijziging van de doelen voor habitatype H2130 respectievelijk H2140), voor het habitatype H2150, voor de habitatsubtypen H2180B en H2190B (door wijziging van de doelen voor habitatype H2180 respectievelijk H2190) en voor de habitatypen H6230 en H7210
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2160, voor het habitatsubtype H2180C (door wijziging van het doel voor habitatype H2180) en voor de soort H1903
087	Noordhollands Duinreservaat	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H2110 en H6430 (subtype C)
088	Kennemerland-Zuid	Toevoeging van doelen voor het habitatype H7210 en voor de soort H1149
094	Naardermeer	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H3130 en H6430 (subtypen A en B)
096	Coepelduynen	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H2110 en H2180 (subtype C) en voor habitatsubtype H2190D (door wijziging van het doel voor habitatype H2190)
097	Meijendel & Berkheide	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2110, voor het habitatsubtype H2190C (door wijziging van het doel voor habitatype H2190), voor de habitatypen H3140 en H6430A (subtype A) en voor de soorten H1149 en H1166
100	Voornes Duin	Toevoeging van doelen voor de habitatsubtypen H2130B en H2190C (door wijziging van de doelen voor habitatype H2130 respectievelijk H2190) en voor de habitatypen H6430 (subtype B) en H7210
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	Toevoeging van doelen voor habitatype H1110 (subtype B), voor habitatsubtype H1140B (door wijziging van het doel voor habitatype H1140), voor de habitatypen H2170 en H2180 (subtype C) en voor de soorten H1364 en H1365 Verwijdering van de doelen voor het habitatype H1320 en het habitatsubtype H6430C (door wijziging van het doel voor habitatype H6430)
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H6430B (door wijziging van het doel voor habitatype H6430) en voor de soort H1163
105	Zouweboezem	Toevoeging van een doel voor het habitatype H91E0 (subtypen A en C)
109	Haringvliet	Toevoeging van een doel voor de soort H1337 Verwijdering van het doel voor de soort H1134
111	Hollands Diep	Toevoeging van doelen voor de soorten H1134, H1145 en H1149
112	Biesbosch	Toevoeging van een doel voor de soort H4056
113	Voordelta	Toevoeging van doelen voor het habitatype H2120 en voor de soort H1351
115	Grevelingen	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H2130A (door wijziging van het doel voor habitatype H2130) en voor de soorten H1364 en H1365 Verwijdering van het habitatsubtype H2130B (door wijziging van het doel voor habitatype H2130)
116	Kop van Schouwen	Toevoeging van een doel voor het habitatype H1330 (subtype A)
117	Manteling van Walcheren	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H1330 (subtype B) en H2110, voor het habitatsubtype H2130C (door wijziging van het doel voor habitatype H2130) en voor het habitatype H2170
118	Oosterschelde	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H2130 (subtype A), H2160 en H7210, en voor de soorten H1103, H1351 en H1364
122	Westerschelde & Saeftinghe	Toevoeging van doelen voor de habitatypen H1140 (subtype B) en H2130 (subtype A) en voor de soorten H1351 en H1364
123	Zwin & Kievittepolder	Toevoeging van doelen voor het habitatsubtype H1140B (door wijziging van het doel voor habitatype H1140) en voor de habitatypen H2180 (subtypen B en C) en H2190 (subtypen A, B en D)

128	Brabantse Wal	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H7150 en H9120
130	Langstraat	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3130, H3150, H4010 (subtype A), H6430 (subtype A) en H7150
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	Toevoeging van een doel voor de habitattypen H4030 en H9120
132	Vlijmens ven, Moerputten & Bossche Broek	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H3150 en H6230, en voor de soorten H1134 en H1166
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H9120 en H91D0, en voor de soorten H1042 en H1163
134	Regte Heide & Riels Laag	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6410 en H7140 (subtype A) Verwijdering van het doel voor habitatype H2310
135	Kempenland-West	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H9120, H9160 (subtype A), H9190 en H91D0
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	Toevoeging van een doel voor de soort H1149
137	Strabrechtse Heide & Beuven	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H7150 en H91D0, en voor de soort H1149
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H4010 (subtype A), H4030, H6410, H7150 en H9120 en voor de soorten H1134 en H1337 Verwijdering van het doel voor de soort H1166
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	Toevoeging van doelen voor de soorten H1134 en H1149
141	Oeffelter Meent	Toevoeging van een doel voor de soort H1337
142	Sint Jansberg	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H9160 (subtype A) en H91D0
144	Boschhuizerbergen	Toevoeging van een doel voor het habitatype H91D0
145	Maasduinen	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6430 (subtypen A en C), H9120, H9190 en H91F0, en voor de soorten H1042, H1149, H1163 en H1166
147	Leudal	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6410, H9120 en H9190, en voor de soorten H1134, H1149 en H1163
148	Swalmdal	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6430 (subtype A) en H9120, en voor de soort H1037
149	Meinweg	Toevoeging van een doel voor de habitattypen H3130 en H6410, en voor de soort H1037
150	Roerdal	Toevoeging van doelen voor het habitatype H9120, het habitatsubtype H91E0A (door wijziging van het doel voor habitatype H91E0) en voor de soort H1145
152	Grensmaas	Toevoeging van doelen voor de habitatsubtypen H6430C en H91E0C (door wijziging van de doelen voor habitatype H6430 respectievelijk H91E0)
153	Bunder- en Elslooërbos	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6510 (subtype A) en H9120, en voor de soort H1337
154	Geleenbeekdal	Toevoeging van een doel voor het habitatype H6430 (subtype A)
155	Brunsummerheide	Toevoeging van een doel voor het habitatype H9120 Verwijdering van het doel voor habitatype H2330
156	Bemelerberg & Schiepersberg	Toevoeging van een doel voor de soort H1078 Verwijdering van het doel voor habitatype H6510 (subtype A)
157	Geuldal	Toevoeging van doelen voor het habitatype H4030 en voor de soort H1337
158	Kunderberg	Toevoeging van doelen voor de habitattypen H6430 (subtype C) en H7220
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	Toevoeging van een doel voor de soort H1337

Peildatum

Ten aanzien van de peildatum dient het volgende als toelichting voor alle wijzigingen. De instandhoudingsdoelstellingen zijn in de aanwijzingsbesluiten zelf niet gekwantificeerd (daarvoor moet een habitatkaart of beheerplan worden geraadpleegd). Voor het bepalen van wat in de instandhoudingsdoelstellingen onder 'behoud' dan wel 'uitbreiding' of 'verbetering' moet worden verstaan, is het dus belangrijk te weten wat de uitgangssituatie (of 'nulsituatie') is waarmee deze termen moeten worden vergeleken. Dat is eveneens van belang voor het handhaven van het verslechteringsverbod. De situatie ten tijde van het publiceren van een aanwijzingsbesluit is bepalend voor wat onder 'behoud' moet worden verstaan en vanaf welk niveau 'uitbreiding' en 'verbetering' nagestreefd moet worden. De instandhoudingsdoelstellingen moeten in de onderscheiden gebieden dus zó begrepen worden, dat het behoudsniveau van de habitattypen en Habitatrichtlijnsoorten betrekking heeft op oppervlakte en kwaliteit, respectievelijk omvang en kwaliteit leefgebied en omvang populatie, zoals aanwezig op de datum van aanwijzen. Dit is tevens het niveau van waaraf 'uitbreiding' en 'verbetering' nagestreefd moet worden.

Ten aanzien van de met dit wijzigingsbesluit toegevoegde habitattypen en soorten is dat anders. Aangezien het gaat om een correctie op de oorspronkelijke aanwijzingsbesluiten (en niet om het toevoegen van waarden die zich pas ná die besluiten hebben gevestigd) geldt voor de toegevoegde waarden dezelfde peildatum als voor de reeds eerder beschermde waarden. Die peildatum is dus de datum die in de afzonderlijke artikelen van dit wijzigingsbesluit wordt genoemd.

Onderbouwing van de wijzigingen

De met dit wijzigingsbesluit aangebrachte wijzigingen in de aanwijzingsbesluiten zijn in principe gebaseerd op de volgende bronnen:

- *voor habitattypen*: de habitattypenkaarten zoals opgesteld door de provincies, het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat en het ministerie van Defensie. Voor de redenen om habitattypen op de kaarten op te nemen, dan wel (vanwege afwezigheid) niet op de kaarten op te nemen, wordt verwezen naar het voor deze habitattypenkaarten vervaardigde documentatiemateriaal. De habitattypenkaarten geven de situatie weer ten tijde van het publiceren van het aanwijzingsbesluit (en daarmee dus de situatie op de peildatum voor dit wijzigingsbesluit).
- *voor soorten*: het, ten behoeve van dit wijzigingsbesluit, in opdracht van het ministerie van Economische Zaken opgestelde rapport 'Het voorkomen van Habitatrichtlijnsoorten in Habitatrichtlijngebieden. Advies ten aanzien van wijzigingen in de Natura 2000-aanwijzingsbesluiten' van G.I. Bos-Groenendijk, C.A.M. van Swaay, A.W. Gmelig Meyling, T. Termaat, J. van Deijk, B. Koese, J.T. Smit, R.C.M. Creemers, J. Kranenbarg, O. Bos, M. La Haye, V. Dijkstra, L. Sparrius & B. Odé (De Vlinderstichting, 2017).

Uitzonderingen hierop (en nadere toelichtingen¹³) betreffen de volgende gevallen:

- Afwezigheid van H2190A in *Waddenzee* (001): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende wateren niet tot dit type behoren. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H3120 in *Noordzeekustzone* (007): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar door middel van luchtfoto-analyse is vastgesteld dat de betreffende locatie reeds voor de aanmelding van het gebied onbegroeid was. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2130A in *Noordzeekustzone* (007): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot dit type behoren. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H1330B in *Duinen Vlieland* (003): door een doorbraak van de dijk is het op de habitattypenkaart opgenomen, maar niet aangewezen, subtype *binnendijks* (H1330B) inmiddels het subtype *buitendijks* (H1330A) geworden. Omdat de subtypen als zodanig (Europeesrechtelijk gezien) geen afzonderlijk te beschermen eenheden zijn, maar alleen zijn onderscheiden om specifieke kwaliteiten te kunnen beschermen, doet zich de vraag voor of hier sprake is van verslechtering in de zin van artikel 6, lid 2, van de Habitatrichtlijn. Dat is in dit specifieke geval niet zo. De waarde voor de biodiversiteit is in de vorm van subtype A zelfs hoger dan in de vorm van subtype B. Het is dus niet noodzakelijk om de situatie ten tijde van aanwijzen te corrigeren in dit wijzigingsbesluit: het subtype is niet toegevoegd.
- Aanwezigheid van H9190 in *Van Oordt's Mersken* (015): op de habitattypenkaart is voor dit type een zoekgebied opgenomen; middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat het type inderdaad aanwezig is.
- Aanwezigheid van H6230 in *Bakkeveense Duinen* (017): uit de vegetatiekartering-Mandefjild (2015) blijkt dat dit type ten onrechte op de habitatkaart ontbreekt.
- Aanwezigheid van H6430A in *Rottige Meenthe & Brandemeer* (018): uit de vegetatie- en plantensoortenkartering Rottige Meente 2013 blijkt dat dit type ten onrechte op de habitatkaart ontbreekt.
- Afwezigheid van H91D0 in *Lieftingsbroek* (021): de 0,12 ha die met een eerder wijzigingsbesluit was aangeduid als Zompzegge-Berkenbroek blijkt, volgens deskundigen van de provincie Groningen,

¹³ Ook worden gevallen gemeld die wel zijn overwogen op basis van de vermelding op een habitattypenkaart, maar die uiteindelijk niet in het besluit zijn overgenomen. Wijzigingen aangeduid met een nulletje (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit. De genoemde uitzonderingen geven de situatie weer ten tijde van het publiceren van het ontwerpbesluit; inmiddels zijn vrijwel alle discrepanties gecorrigeerd op de habitattypenkaarten.

Natuurmonumenten en Alterra, een vorm van elzenbroekbos te zijn (waarbinnen op circa 2 are berken voorkomen) en daarmee dus niet te kwalificeren voor H91D0. Het habitatype wordt dus verwijderd.

- Aanwezigheid van H2320 in *Witterveld* (023): in Bijlage B.1 van het aanwijzingsbesluit werd vermeld dat kraaiheibegroeiingen alleen als kruidlaag van bossen voorkomen. Uit de habitatkaart (2013) blijkt dat dit een onjuiste veronderstelling is. Met dit wijzigingsbesluit is de tekst van het aanwijzingsbesluit weer conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007).
- Aanwezigheid van H3110 in *Dwingelderveld* (030): bij de afronding van de habitattypenkaart is gebleken dat een deel van wat tot H3130 was gerekend, vanwege de afwijkende vegetatie tot H3110 behoort. ⁽⁰⁾
- Aanwezigheid van H91D0 in *Dwingelderveld* (030): bij de afronding van de habitattypenkaart is gebleken dat de vegetatie van dit habitatype op de habitattypenkaart ten onrechte niet was herkend als behorend tot H91D0. ⁽⁰⁾
- Afwezigheid van H6510A in *Vecht- en Beneden-Reggegebied* (039): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen deels niet kwalificeren voor H6510A of (in één geval) door uitzaaiing buiten het natuurlijke verspreidingsgebied (introductie) zijn ontstaan. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H91F0 in *Vecht- en Beneden-Reggegebied* (039): op de habitattypenkaart is voor dit type een zoekgebied opgenomen; middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat het type inderdaad aanwezig is.
- Afwezigheid van H4030 in *Boetelerveld* (041): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor H4030. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2330 in *Sallandse Heuvelrug* (042): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen niet voorkomen in een zandverstuivingslandschap en om die reden niet kwalificeren voor H2330. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H6510A in *Springendal & Dal van de Mosbeek* (045): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor H6510A. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H3130 in *Lemselermaten* (048): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor H3130. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H3260A in *Dinkelland* (049): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek (zoals aangekondigd in het ontwerpbesluit) is komen vast te staan dat het type afwezig is. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig. ⁽⁰⁾
- Afwezigheid van H6510A en H7140A in *Buurserzand & Haaksbergerveen* (053): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor deze typen. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Afwezigheid van H6510A in *Witte Veen* (054): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat de begroeiingen niet kwalificeren voor H6510A. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H6430B in *Zwarte Meer* (074): de bij de habitatkaart vermelde vermoedelijke aanwezigheid is bevestigd door vegetatieopnamen.
- Aanwezigheid van H6430A en H6430B in *Naardermeer* (094): de bij de habitatkaart vermelde mogelijke aanwezigheid van H6430A is bevestigd door veldwaarnemingen; daarbij bleek ook H6430B aanwezig te zijn.
- Aanwezigheid van H6430A en H6430B in *Veluwerandmeren* (076): de bij de habitatkaart vermelde vermoedelijke aanwezigheid is bevestigd door vegetatieopnamen.
- Afwezigheid van H2140B in *Kennemerland-Zuid* (088): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar middels veldonderzoek door de beheerder is komen vast te staan dat de begroeiing tot H2130A behoort. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig. ⁽⁰⁾
- Aanwezigheid van H3140 in *Meijendel & Berkheide* (097): de begroeiingen blijken niet alleen in vochtige duinvalleien voor te komen, maar ook in infiltratiekanalen en om die reden moeten ze afzonderlijk worden aangewezen als H3140.

- Aanwezigheid van H1110B in *Duinen Goeree & Kwade Hoek* (101): op de habitatkaart is subtype A van H1110 opgenomen, maar gezien de ligging is duidelijk geworden dat het om subtype B gaat.
- Aanwezigheid van H1140B in *Duinen Goeree & Kwade Hoek* (101): op de habitatkaart is alleen het reeds aangewezen subtype A van H1140 opgenomen, maar gezien de ligging is duidelijk geworden dat het grootste deel van H1140 uit subtype B bestaat.
- Afwezigheid van H6510A in *Oude Maas* (108): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot dit type behoren. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2130A in *Haringvliet* (109): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op een aangelegd zandlichaam en om die reden niet kwalificeren voor H2130A. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2170 in *Haringvliet* (109): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot dit type behoren. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H91E0C in *Biesbosch* (112): dit subtype is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen kwalificeren voor het reeds aangewezen subtype H91E0A, omdat het (in afwijking van wat de vegetatiecode suggereerde) om wilgenbos blijkt te gaan. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2170 en H6430B in *Voordelta* (113): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot deze typen behoren. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2130C in *Grevelingen* (115): dit type is (naast subtype A) op de habitattypenkaart opgenomen, maar uit de vegetatiekundige onderbouwing blijkt dat alle grijze duinen (H2130) tot subtype A behoren. Een toevoeging van subtype C in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H1310B in *Oosterschelde* (118): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat hiermee H1310A werd bedoeld. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig. ⁽⁰⁾
- Afwezigheid van H2120 in *Oosterschelde* (118): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op aangelegde locaties en om die reden niet kwalificeren voor H2120. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2170 en H2190B in *Oosterschelde* (118): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar zonder een overtuigende onderbouwing. Door Rijkswaterstaat is vastgesteld dat de betreffende begroeiingen niet tot deze typen behoren, dan wel (in één geval bij H2190B) op een aangelegde locatie voorkomen. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Afwezigheid van H1140A in *Westerschelde & Saeftinghe* (122): dit type is door een vertaalfout op de habitattypenkaart opgenomen; de locaties blijken alle tot andere habitattypen behoren, vooral H1130. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H2130A in *Westerschelde & Saeftinghe* (122): uit veldonderzoek n.a.v. een vegetatieopname blijkt dat dit type ten onrechte op de habitatkaart ontbreekt.
- Aanwezigheid van H9120 in *Weerter- en Budelerbergen & Ringselven* (138): op de habitattypenkaart is voor dit type een zoekgebied opgenomen; middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat het type inderdaad aanwezig is.
- Afwezigheid van H91E0C in *Weerter- en Budelerbergen & Ringselven* (138): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op veenbodems buiten een beekdal en om die reden niet kwalificeren voor H91E0C. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H91D0 in *Groote Peel* (140): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken niet te kwalificeren voor H91D0. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H9160A in *Sint Jansberg* (142): bij de afronding van de habitattypenkaart is gebleken dat een deel van wat tot H9120 was gerekend, vanwege de afwijkende vegetatie tot H9160A blijkt te behoren. ⁽⁰⁾

- Afwezigheid van H3260B, H6230, H6510A en H91E0A in *Maasduinen* (145): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken niet te kwalificeren voor deze typen. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H6430A, H6430C en H91F0 in *Maasduinen* (145): uit veldonderzoek door de provincie blijkt dat deze typen ten onrechte op de habitatkaart ontbreken.
- Afwezigheid van H91D0 in *Sarsven en De Banen* (146): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken niet te kwalificeren voor H91D0. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H91E0C in *Sarsven en De Banen* (146): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op locaties die niet onder invloed van een beek staan en om die reden niet kwalificeren voor H91E0C. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H4030 en H91E0A in *Swalmdal* (148): deze typen zijn op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken niet te kwalificeren voor deze typen. Toevoegingen in dit wijzigingsbesluit zijn dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H3130 in *Meinweg* (149): bij de verbetering van de habitattypenkaart is gebleken dat een deel van wat tot H3160 was gerekend, vanwege de afwijkende vegetatie tot H3130 blijkt te behoren.⁽⁰⁾
- Aanwezigheid van H6410 in *Meinweg* (149): bij de verbetering van de habitattypenkaart is gebleken dat de vegetatie van dit habitatype op de habitattypenkaart ten onrechte niet was herkend als behorend tot H6410.⁽⁰⁾
- Afwezigheid van H91F0 in *Bunder- en Elslooërbos* (153): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken te behoren tot een naastgelegen, reeds aangewezen habitatype. Toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Afwezigheid van H2330 in *Brunssummerheide* (155): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar het blijkt dat de (vegetatiekundig kwalificerende) begroeiingen alleen voorkomen op locaties op dekzand dat is gestort op het van nature aanwezige Miocene zeezand. Een toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig. Het habitatype wordt dus verwijderd.
- Afwezigheid van H6410 in *Brunssummerheide* (155): dit type is op de habitattypenkaart opgenomen, maar de begroeiingen blijken te behoren tot een reeds aangewezen habitatype. Toevoeging in dit wijzigingsbesluit is dus niet nodig.
- Aanwezigheid van H9120 in *Brunssummerheide* (155): op de habitattypenkaart is voor dit type een zoekgebied opgenomen; middels veldonderzoek door de provincie is komen vast te staan dat het type inderdaad aanwezig is.
- Aanwezigheid van H4030 in *Geuldal* (157): uit veldonderzoek door de provincie blijkt dat dit type ten onrechte op de habitatkaart ontbreekt.

Waddenzee (001)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Waddenzee (001) als Natura 2000-gebied (besluit van 30 januari 2009, DRZO/2008-001; gewijzigd op 25 november 2013, PDN/2013-001, en op 30 maart 2017, N&B/2017-001)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2160 en H2190:

H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
Verkorte naam Kruiwilgstruwelen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1103 en H1364:

H1340 *Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*)
H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1365:

H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2160 en H2190:

H2170 Kruiwilgstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt op meerdere plaatsen voor in het gebied, met name in de kwelgevoede overgang van duinen naar kwelders.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1103 en H1364:

H1340 *Noordse woelmuis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De noordse woelmuis komt binnen het gebied alleen voor op het eiland Texel (op De Schorren en langs de Mokbaai), waarbij de deelpopulatie in het gebied Waddenzee samen met die in het gebied Duinen en Lage Land Texel één samenhangende populatie vormt. Uitbreiding van leefgebied en populatie is in de genoemde deelgebieden niet mogelijk; de kwaliteit is reeds voldoende.

H1351 Bruinvis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bruinvis wordt in de gehele Waddenzee regelmatig waargenomen. De populatie maakt deel uit van die in de gehele Noordzee. Het behoud van de omvang van het leefgebied en de populatie in de Waddenzee maakt dan ook deel uit van een generieke bescherming op internationaal niveau. Er is in dit gebied gekozen voor behoud van de kwaliteit van het leefgebied omdat de kwaliteit daarvan al voldoende is.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1365:

H1903 Groenknolorchis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De groenknolorchis komt alleen aan de randen van de Waddenzee voor. Meestal betreft het populaties voorvan het grootste deel in vijf aangrenzende Natura 2000-gebieden voorkomt. Gezien de vrij beperkte omvang, maar goede kwaliteit van de leefgebieden is behoud in dit gebied voldoende.

Waddenzee (001)

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de derde en de vierde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kruipwilgstruwelen (H2170), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Een zevende, achtste en negende alinea worden toegevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort noordse woelmuis (H1340), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bruinvis (H1351), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort groenknolorchis (H1903), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2160 en H2190B:

H2170 – Kruipwilgstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud ^b	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud ^b	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.

(b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190)¹⁴.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype kruipwilgstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. De lokale uitbreiding- en verbeteringdoelstelling ligt in het

¹⁴ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Waddenzee (001)

gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het habitatype komt hier in geringe mate voor in matige tot goede kwaliteit en het gebied heeft goede potentie voor herstel.

In bijlage B.4.2 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1103 en H1364:

H1340 – *Noordse woelmuis						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit x
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
009	Groote Wielen	uitbreiding	verbetering	behoud	C	aanwijzingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vecht plassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de noordse woelmuis is op het aspect leefgebied beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Landelijke uitbreiding van de populatie wordt vooral beoogd in de Friese gebieden omdat het leefgebied vooral daar sterk versnipperd is geraakt. De doelstellingen uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied en uitbreiding populatie zijn verder neergelegd in gebieden die daarvoor mogelijkheden bieden (bijvoorbeeld in het kader van natuurontwikkeling) of waar duidelijke aanwijzing is dat de soort recent is achteruitgegaan. In Duinen en Lage Land Texel (002) staat het doel voor omvang van het leefgebied op “behoud” omdat de soort al over het gehele eiland voorkomt. Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied is vooral nodig om de populatie weerstand te kunnen laten bieden tegen concurrentie met andere diersoorten. In de aangrenzende Waddenzee (001) is ook de kwaliteit van het leefgebied al goed. In IJsselmeer (072) en Oosterschelde (118) is op het aspect kwaliteit van de landelijke opgave afgeweken. In de Oosterschelde is de kwaliteit al op orde; derhalve is behoud voldoende. In het IJsselmeer is afgeweken omdat hier de mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit beperkt zijn. In Krammer-Volkerak (114) is afgeweken omdat verwacht wordt dat de oppervlakte geschikt leefgebied (eilanden) nagenoeg gelijk zal blijven.

Waddenzee (001)

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1365:

H1351 – Bruinvis						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	verbetering	behoud	B1	wijzigingsbesluit ^a
113	Voordelta	behoud	verbetering	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	verbetering	behoud	C	wijzigingsbesluit ^b
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 4 oktober 2012, nr.20040.

b) Wijzigingsbesluit Vlakte van de Raan, Staatscourant 20 maart 2013, nr.7442.

De landelijke staat van instandhouding van de bruinvis is beoordeeld als “matig ongunstig”¹⁵. De landelijke doelstelling sluit wat het aspect leefgebied betreft daarop aan: “behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie” (zie de toelichting in de tweede alinea). Het aspect populatie wordt, ondanks een geschat aantal bruinvissen dat hoger is dan de referentiewaarde, gewaardeerd met een matig ongunstige staat van instandhouding omdat de populatie een onevenwichtige leeftijdsopbouw lijkt te hebben¹⁶. De oorzaken van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding kunnen op basis van de beschikbare informatie niet worden gekoppeld aan de afzonderlijke gebieden omdat de populatie in de Nederlandse Noordzee deel uitmaakt van een veel grotere populatie van de zuidelijke Noordzee.

Op basis van beschikbare informatie met betrekking tot de specifieke ecologische functie voor de bruinvis kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Noordzee anderzijds. Bescherming van de sterk mobiele soort in een specifiek gebied is daarom niet geëigend, maar moet aansluiten bij de relevante ecologische schaal van het voorkomen van de populatie bruinvissen (het zuidelijke deel van de Noordzee). Hiervoor is een generieke, Noordzee-brede aanpak nodig. Het Bruinvisbeschermingsplan¹⁷ gaat daarom uit van het beginsel dat generieke bescherming meer geëigend is dan bescherming in een specifiek gebied.

De doelstelling voor de gebieden Noordzeekustzone (007), Voordelta (113) en Vlakte van de Raan (163) sluiten aan bij de landelijke doelstelling. Voor de gebieden Doggersbank (164) en Klaverbank (165) is behoud tot doel gesteld om verdere achteruitgang te voorkomen. In de gebieden Waddenzee (001), Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) is gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de kwaliteit van het leefgebied omdat de kwaliteit daarvan reeds voldoende goed is. De oorzaken van de matig ongunstige staat van instandhouding (zoals genoemd in het profiel voor deze soort) zijn niet van toepassing in deze gebieden.

Met deze benadering, waarbij een generieke, Noordzee-brede aanpak voor de bescherming van de bruinvis (ook buiten Natura 2000-gebieden) is aangevuld met een verbeterdoel in een deel van de gebieden, wordt een landelijk gunstige staat van instandhouding van het leefgebied nagestreefd op een haalbare en betaalbare manier.

H1903 – Groenknolorchis						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit

¹⁵ Wijzigingsbesluit Natura 2000-gebied Noordzeekustzone (007) (Stcrt.2012, 200400).

¹⁶ Natura 2000-profiel Bruinvis (2014): beoordelingsaspect populatie.

¹⁷ Camphuysen C.J. & M.L. Siemensma (2011). Conservation plan for the Harbour Porpoise Phocoena phocoena in The Netherlands: towards a favourable conservation status. NIOZ Report 2011-07, Royal Netherlands Institute for Sea Research, Texel.

Waddenzee (001)

001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de habitatsoort groenknolorchis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”¹⁸. De landelijke opgave sluit hierop aan. De kansen voor uitbreiding van populaties zijn in de meeste gebieden echter beperkt; er is daarom veelal voor een behoudopgave gekozen. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Duinen Schiermonnikoog (006) en Weerribben (034) is voor een behoudopgave gekozen, omdat de biotoop hier in voldoende mate en kwaliteit voorkomt. De behoudopgave in Waddenzee (001) en Noordzeekustzone (007) sluit hierop aan, omdat het dezelfde populaties betreft als die op de genoemde eilanden. In de Deltagebieden (Grevelingen (115) en Westerschelde & Saeftinghe (122)), hangen de ontwikkelingen van de populatie samen met de fluctuerende waterstanden en natuurlijke successie. In het IJsselmeer (072) worden de mogelijkheden voor herstel of uitbreiding zeer laag ingeschat. In de gebieden Zwanenwater & Pettemerduinen (085), Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) gaat het om kleine populaties, waarvoor momenteel geen tot weinig uitbreidingsmogelijkheden worden gezien.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de achttiende zienswijze (betreffende de noordse woelmuis) wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit, omdat de kwelders van Texel slechts een marginale betekenis zouden hebben als leefgebied (vanwege de noodzaak tot herkolonisatie na springtij). Uit nader onderzoek (met verduidelijkte criteria ten aanzien van bestendig gebruik en minimale populatieomvang) is echter gebleken dat er wel degelijk een bestendige populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

¹⁸ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Duinen en Lage Land Texel (002)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Duinen en Lage Land Texel (002) als Natura 2000-gebied (besluit van 13 februari 2009, DRZO/2008-002; gewijzigd op 30 september 2011, PDN/2011-002)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1310 en H1330:

H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
Verkorte naam Slijkgrasvelden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2190 en H7210:

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

H6430C Ruigten en zomen (*droge bosranden*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1340 en H1903:

H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1310 en H1330:

H1320 **Slijkgrasvelden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit voor in De Slufter en langs de Mokbaai.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2190 en H7210:

H6230 ***Heischrale graslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid in de duinen voor, met een kleine oppervlakte en een goede kwaliteit. De potenties voor uitbreiding zijn gering.

H6430 **Ruigten en zomen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A), ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) en ruigten en zomen (*droge bosranden*).

Toelichting Subtype A komt met een kleine oppervlakte voor in de Buiten Muy en subtype B komt met een vrij beperkte oppervlakte voor in deelgebied Dijkmanshuizen. Beide hebben een matige kwaliteit en weinig potentie voor verbetering. Subtype C komt echter in een bijzondere vorm (als droge ruigte met gifsla) over een vrij grote oppervlakte voor in het zuiden van het gebied; uitbreiding en verbetering is voor dit subtype niet nodig.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1340 en H1903:

H1364 **Grijze zeehond**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Duinen en Lage Land Texel (002)

Toelichting De betrekkelijk klein aantallen grijze zeehonden, die langs de westrand van dit gebied worden waargenomen, zijn onderdeel van de grote Noordzeepopulatie. Moeders met jongen gebruiken de duinen van Texel als hoogwatervluchtplaats in de late winter en het vroege voorjaar.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype slijkgrasvelden (H1320), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- De vierde alinea wordt vervangen door de volgende tekst:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype heischrale graslanden (H6230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Tussen de vijfde en de zesde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A), *harig wilgenroosje* (subtype B) en *droge bosranden* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Een negende alinea wordt toegevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grijze zeehond (H1364), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1310B en H1330A:

H1320 – Slijkgrasvelden					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) In een deel van de gebieden mag het areaal afnemen ten gunste van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A)¹⁹.

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype slijkgrasvelden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling met betrekking tot de oppervlakte sluit hierop aan. De zeer ongunstige kwaliteit van het habitatype in Nederland wordt veroorzaakt door het geheel of vrijwel geheel verdwenen zijn van de belangrijkste typische soort klein slijkgras. Daarvan komen geen goed ontwikkelde vormen meer voor. Het habitatype komt wel veel voor in een vorm met engels slijkgras, waarvan de kwaliteit lager wordt beoordeeld, omdat deze soort hier niet van nature voorkomt maar in de negentiende eeuw is aangeplant. Deze matige vorm ontstaat vaak op plekken waar kwelders eroderen. Daarom mag in een deel van de

¹⁹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Duinen en Lage Land Texel (002)

gebieden het areaal afnemen ten gunste van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A). Herstel van de kwaliteit van de door klein slijkgras gedomineerde vormen van het habitatype wordt op dit moment niet als haalbaar gezien, doordat de vegetaties tegenwoordig geheel uit engels slijkgras bestaan. Het landelijk doel is daarom behoud van de kwaliteit. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2190D en H7210:

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Duinen en Lage Land Texel (002)

156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland (049)).

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit

Duinen en Lage Land Texel (002)

167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
------------	------------------	--------	--------	---	----------------

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)²⁰.
(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.
(b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

²⁰ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Duinen en Lage Land Texel (002)

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

H6430C – Ruigten en zomen, <i>droge bosranden</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^a	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	uitbreiding	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
158	Kunderberg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
160	Savelsbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)²¹.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen van de meeste gebieden sluiten aan op de landelijke opgave. De kwaliteit van het habitatype is in de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Noordhollands Duinreservaat (087), Zeldersche Driessen (143), Maasduinen (145), Kunderberg (158) en Maas bij Eijsden (167) goed waardoor behoud van de huidige kwaliteit voldoende is.

In [bijlage B.4.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1340 en H1903:

H1364 – Grijze zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	wijzigingsbesluit ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

²¹ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Duinen en Lage Land Texel (002)

115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 18 oktober 2012, nr.21274.

De landelijke staat van instandhouding van de grijze zeehond is op het aspect populatie beoordeeld als "gunstig". Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit wat betreft het aspect populatie op de staat van instandhouding aan. Grijze zeehonden moeten voor het werpen en zogen van jongen, zandbanken opzoeken die bij extreme weersomstandigheden (zoals zware winterstormen) overspoeld worden. Hierdoor treedt frequent sterfte van jongen op. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie zonder immigratie. Recent neemt het aantal in de Nederlandse kustwateren geboren pups toe en neemt de immigratie vanuit het Verenigd Koninkrijk af. Dat wordt gezien als een indicatie dat het probleem van voldoende permanent droge en onverstoorde ligplaatsen voor het werpen en zogen van jongen minder groot lijkt te zijn dan eerder werd verondersteld. Ter voorkoming van achteruitgang is daarom voor het aspect kwaliteit van het leefgebied een behoudopgave gekozen tot doel gesteld. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de verstoring een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot versturende activiteiten meer geëigend (zie de toelichting in de tweede alinea).

De Waddenzee (001) en de Noordzeekustzone (007) zijn de belangrijkste gebieden voor de grijze zeehond in Nederland. Naar aanleiding van een uitspraak van de Raad van State is met een wijzigingsbesluit (18 oktober 2012) meer inzichtelijk gemaakt hoe de gunstige staat van instandhouding voor de grijze zeehond kan worden bereikt en op welke gronden in het gebied Noordzeekustzone voor de grijze zeehond kan worden volstaan met een behoudsdoelstelling. De Noordzeekustzone heeft, met name in de winter, een belangrijke foerageerfunctie. Gelet op de recente toename van de soort, wordt een behoudsdoelstelling voorlopig voldoende geacht.

Voor de gebieden in de Nederlandse exclusieve economische zone, Doggersbank (164) en Klaverbank (165), moet het volgende opgemerkt worden: op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van deze gebieden voor de grijze zeehond kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Nederlandse exclusieve economische zone anderzijds. Hetzelfde geldt voor de Vlakte van de Raan (163), dat mogelijk als foerageergebied dient voor dieren die zich in de nabije omgeving voortplanten of door het gebied trekken.

In paragraaf 2.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het als tweede genummerde antwoord op de eerste zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:
2. De zienswijze is deels overgenomen.

Het habitattypen blauwgraslanden is vervallen omdat het niet aanwezig blijkt te zijn. Zie verder bijlage B.1 van deze Nota van toelichting. Voor de overige habitattypen zie het antwoord bij (1).

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tweede alinea van het antwoord op de derde zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:
Het habitattypen H6230 (heischrale graslanden) blijkt in het gebied voor te komen. Het habitattypen H6410 (blauwgraslanden) is verwijderd ten opzichte van het ontwerp-aanwijzingsbesluit, conform de aanmelding als Habitatrichtlijngebied.

– Het antwoord op de negende zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze is niet overgenomen.

Het habitattypen H6230 (heischrale graslanden) blijkt in het gebied voor te komen. Er is echter geen juridische grond om het verzoek te honoreren om heischrale graslanden uit te breiden ten koste van

Duinen en Lage Land Texel (002)

duinheide met kraaihei (H2140). De zorg die is geuit over mogelijk tegengestelde doelen van de noordse woelmuis en heischrale graslanden wordt niet gedeeld. De instandhoudingsdoelstelling voor H6410 (blauwgraslanden) is vervallen (zie bijlage B.1. van de Nota van toelichting). Een verzoek om blauwgraslanden uit te breiden ten koste van vochtige duinvalleien is hiermee ook beantwoord.

Duinen Vlieland (003)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Duinen Vlieland (003) als Natura 2000-gebied (besluit van 30 januari 2009, DRZO/2008-003; gewijzigd op 17 februari 2010, PDN2009-242)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1330 en H2120:

H2110 Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1903:

H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1330 en H2120:

H2110 Embryonale duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt langs een groot deel van de buitengrens van het gebied voor, in een smalle zone op de overgang van de duinen naar het strand.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1903:

H1364 Grijze zeehond

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De betrekkelijk klein aantallen grijze zeehonden, die verspreid langs de randen van dit gebied worden waargenomen, zijn onderdeel van de grote Noordzeepopulatie. De prioriteit van de bescherming in de duinen van Vlieland ligt bij het gebruik als hoogwatervluchtplaats in de late winter en het vroege voorjaar door moeders met jongen.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De tweede alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype embryonale duinen (H2110), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een zesde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grijze zeehond (H1364), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1330A en H2120:

H2110 – Embryonale duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Duinen Vlieland (003)

004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het grootste deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype embryonale duinen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Het gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel op het aspect oppervlakte. Het habitattype is langs de Hollandse kust betrekkelijk zeldzaam en door recente inrichtingsmaatregelen is er een situatie ontstaan met uitbreidingsmogelijkheden voor het habitattype in dit gebied. Met een uitbreidingsdoelstelling wordt beoogd optimaal gebruik te maken van de ecologische potenties van het gebied.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1903:

H1364 – Grijze zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	wijzigingsbesluit ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 18 oktober 2012, nr.21274.

Duinen Vlieland (003)

De landelijke staat van instandhouding van de grijze zeehond is op het aspect populatie beoordeeld als "gunstig". Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit wat betreft het aspect populatie op de staat van instandhouding aan. Grijze zeehonden moeten voor het werpen en zogen van jongen, zandbanken opzoeken die bij extreme weersomstandigheden (zoals zware winterstormen) overspoeld worden. Hierdoor treedt frequent sterfte van jongen op. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie zonder immigratie. Recent neemt het aantal in de Nederlandse kustwateren geboren pups toe en neemt de immigratie vanuit het Verenigd Koninkrijk af. Dat wordt gezien als een indicatie dat het probleem van voldoende permanent droge en onverstoorde ligplaatsen voor het werpen en zogen van jongen minder groot lijkt te zijn dan eerder werd verondersteld. Ter voorkoming van achteruitgang is daarom voor het aspect kwaliteit van het leefgebied een behoudopgave gekozen tot doel gesteld. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de versterking een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot verstoring activiteiten meer geëigend (zie de toelichting in de tweede alinea).

De Waddenzee (001) en de Noordzeekustzone (007) zijn de belangrijkste gebieden voor de grijze zeehond in Nederland. Naar aanleiding van een uitspraak van de Raad van State is met een wijzigingsbesluit (18 oktober 2012) meer inzichtelijk gemaakt hoe de gunstige staat van instandhouding voor de grijze zeehond kan worden bereikt en op welke gronden in het gebied Noordzeekustzone voor de grijze zeehond kan worden volstaan met een behoudsdoelstelling. De Noordzeekustzone heeft, met name in de winter, een belangrijke foerageerfunctie. Gelet op de recente toename van de soort, wordt een behoudsdoelstelling voorlopig voldoende geacht.

Voor de gebieden in de Nederlandse exclusieve economische zone, Doggersbank (164) en Klaverbank (165), moet het volgende opgemerkt worden: op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van deze gebieden voor de grijze zeehond kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Nederlandse exclusieve economische zone anderzijds. Hetzelfde geldt voor de Vlake van de Raan (163), dat mogelijk als foerageergebied dient voor dieren die zich in de nabije omgeving voortplanten of door het gebied trekken.

In paragraaf 4.2 van bijlage C worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De eerste alinea van het antwoord op de eerste zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:
De zienswijze is niet overgenomen.

Embryonale duinen (H2110) en witte duinen (H2120) verkeren op het aspect oppervlakte landelijk in een gunstige staat van instandhouding, waardoor de landelijke doelstelling voor oppervlakte behoud is. De doelstelling voor Vlieland sluit hierop aan. Vanuit de systematiek is er dus geen aanleiding om het doel op Vlieland te wijzigen. Daarnaast is in het Waddengebied momenteel genoeg dynamiek aanwezig zodat het type altijd in voldoende mate en van voldoende kwaliteit aanwezig zal zijn.

– De laatste volzin van het antwoord op de tweede zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:
Embryonale duinen (H2110) en witte duinen (H2120) hebben een behoudsdoelstelling.

– Het antwoord op de zevende zienswijze (betreffende de Kroon's Polders) wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging. Voor Duinen Vlieland is, conform het ontwerpbesluit, uitsluitend een instandhoudingsdoelstelling opgenomen voor het buitendijkse subtype van het habitatype schorren en zilte graslanden (H1330A). De gebiedsbeschrijving is niet bedoeld als uitputtende en gedetailleerde opsomming van het voorkomen van een habitat(sub)type.

Duinen Terschelling (004)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Duinen Terschelling (004) als Natura 2000-gebied (besluit van 30 januari 2009, DRZO/2008-004; gewijzigd op 28 mei 2015, PDN/2015-004)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1831:

H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1831:

H1364 Grijze zeehond

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De betrekkelijk klein aantallen grijze zeehonden, die verspreid langs de randen van dit gebied worden waargenomen, zijn onderdeel van de grote Noordzeepopulatie. De prioriteit van de bescherming in de duinen van Terschelling ligt bij het gebruik als hoogwatervluchtplaats in de late winter en het vroege voorjaar door moeders met jongen.

In bijlage B.1 (zoals gewijzigd op 28 mei 2015) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een tiende alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grijze zeehond (H1364), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1831:

H1364 – Grijze zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	wijzigingsbesluit ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 18 oktober 2012, nr.21274.

De landelijke staat van instandhouding van de grijze zeehond is op het aspect populatie beoordeeld als “gunstig”. Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit wat betreft het aspect populatie op de staat van instandhouding aan.

Duinen Terschelling (004)

Grijze zeehonden moeten voor het werpen en zogen van jongen, zandbanken opzoeken die bij extreme weersomstandigheden (zoals zware winterstormen) overspoeld worden. Hierdoor treedt frequent sterfte van jongen op. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie zonder immigratie. Recent neemt het aantal in de Nederlandse kustwateren geboren pups toe en neemt de immigratie vanuit het Verenigd Koninkrijk af. Dat wordt gezien als een indicatie dat het probleem van voldoende permanent droge en onverstoorde ligplaatsen voor het werpen en zogen van jongen minder groot lijkt te zijn dan eerder werd verondersteld. Ter voorkoming van achteruitgang is daarom voor het aspect kwaliteit van het leefgebied een behoudopgave gekozen tot doel gesteld. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de verstoring een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot versturende activiteiten meer geëigend (zie de toelichting in de tweede alinea).

De Waddenzee (001) en de Noordzeekustzone (007) zijn de belangrijkste gebieden voor de grijze zeehond in Nederland. Naar aanleiding van een uitspraak van de Raad van State is met een wijzigingsbesluit (18 oktober 2012) meer inzichtelijk gemaakt hoe de gunstige staat van instandhouding voor de grijze zeehond kan worden bereikt en op welke gronden in het gebied Noordzeekustzone voor de grijze zeehond kan worden volstaan met een behoudsdoelstelling. De Noordzeekustzone heeft, met name in de winter, een belangrijke foerageerfunctie. Gelet op de recente toename van de soort, wordt een behoudsdoelstelling voorlopig voldoende geacht.

Voor de gebieden in de Nederlandse exclusieve economische zone, Doggersbank (164) en Klaverbank (165), moet het volgende opgemerkt worden: op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van deze gebieden voor de grijze zeehond kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Nederlandse exclusieve economische zone anderzijds. Hetzelfde geldt voor de Vlake van de Raan (163), dat mogelijk als foerageergebied dient voor dieren die zich in de nabije omgeving voortplanten of door het gebied trekken.

Duinen Ameland (005)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Duinen Ameland (005) als Natura 2000-gebied (besluit van 30 januari 2009, DRZO/2008-005)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H2120:

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
Verkorte naam Schorren en zilte graslanden

betreft het subtype:

H1330A Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1903:

H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H2120:

H1330 **Schorren en zilte graslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A).

Toelichting Het habitatype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) komt verspreid voor op de overgang van de duinen naar het Natura 2000-gebied Waddenzee. Er is vrij veel variatie in plantengemeenschappen, zodat behoud van kwaliteit voldoende is.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1903:

H1364 **Grijze zeehond**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De betrekkelijk klein aantallen grijze zeehonden, die langs de noordrand van dit gebied worden waargenomen, zijn onderdeel van de grote Noordzeepopulatie. De prioriteit van de bescherming in de duinen van Ameland ligt bij het gebruik als hoogwatervluchtplaats in de late winter en het vroege voorjaar door moeders met jongen.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype schorren en zilte graslanden (H1330), *buitendijks* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een zesde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grijze zeehond (H1364), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2120:

H1330A – Schorren en zilte graslanden, <i>buitendijks</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Duinen Ameland (005)

004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Waddenzee (001) en Westerschelde & Saeftinghe (122) herbergen tezamen meer dan 80% van de landelijke oppervlakte en kunnen daarmee ook de grootste bijdrage leveren aan de herstelopgave. In de andere gebieden is het habitattype reeds in goede kwaliteit aanwezig (dus behoud is voldoende) of is herstel waarschijnlijk niet mogelijk gegeven de getijdendemping ten gevolge van de aanleg van de stormvloedkering (Oosterschelde (118)). In Zwin & Kievittepolder (123) daarentegen wordt verbetering kwaliteit, door toename aan dynamiek als gevolg van de uitbreiding van het gebied, wel mogelijk geacht. In het westelijke deel van de Westerschelde wijkt de oppervlakte kwelders sterk af van de natuurlijke situatie. Hier vindt nog steeds afbraak van schorren plaats. Daarom wordt hier uitbreiding van de oppervlakte nagestreefd. Met deze gebiedsdoelstellingen wordt de landelijke doelstelling voldoende afgedekt.

In [bijlage B.4.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1903:

H1364 – Grijze zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	wijzigingsbesluit ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 18 oktober 2012, nr.21274.

Duinen Ameland (005)

De landelijke staat van instandhouding van de grijze zeehond is op het aspect populatie beoordeeld als "gunstig". Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit wat betreft het aspect populatie op de staat van instandhouding aan. Grijze zeehonden moeten voor het werpen en zogen van jongen, zandbanken opzoeken die bij extreme weersomstandigheden (zoals zware winterstormen) overspoeld worden. Hierdoor treedt frequent sterfte van jongen op. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie zonder immigratie. Recent neemt het aantal in de Nederlandse kustwateren geboren pups toe en neemt de immigratie vanuit het Verenigd Koninkrijk af. Dat wordt gezien als een indicatie dat het probleem van voldoende permanent droge en onverstoorde ligplaatsen voor het werpen en zogen van jongen minder groot lijkt te zijn dan eerder werd verondersteld. Ter voorkoming van achteruitgang is daarom voor het aspect kwaliteit van het leefgebied een behoudopgave gekozen tot doel gesteld. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de verstoring een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot versturende activiteiten meer geëigend (zie de toelichting in de tweede alinea).

De Waddenzee (001) en de Noordzeekustzone (007) zijn de belangrijkste gebieden voor de grijze zeehond in Nederland. Naar aanleiding van een uitspraak van de Raad van State is met een wijzigingsbesluit (18 oktober 2012) meer inzichtelijk gemaakt hoe de gunstige staat van instandhouding voor de grijze zeehond kan worden bereikt en op welke gronden in het gebied Noordzeekustzone voor de grijze zeehond kan worden volstaan met een behoudsdoelstelling. De Noordzeekustzone heeft, met name in de winter, een belangrijke foerageerfunctie. Gelet op de recente toename van de soort, wordt een behoudsdoelstelling voorlopig voldoende geacht.

Voor de gebieden in de Nederlandse exclusieve economische zone, Doggersbank (164) en Klaverbank (165), moet het volgende opgemerkt worden: op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van deze gebieden voor de grijze zeehond kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Nederlandse exclusieve economische zone anderzijds. Hetzelfde geldt voor de Vlake van de Raan (163), dat mogelijk als foerageergebied dient voor dieren die zich in de nabije omgeving voortplanten of door het gebied trekken.

Noordzeekustzone (007)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Noordzeekustzone (007) als Natura 2000-gebied (besluit van 30 januari 2009, DRZO/2008-007; gewijzigd op 14 maart 2011, PDN/2010-326, op 4 oktober 2012, PDN/2012-007, en op 18 oktober 2012, PDN/2012-007-2)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1365:

H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1365:

H1903 Groenknolorchis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De groenknolorchis komt alleen aan de randen van de Noordzeekustzone voor; het betreft populaties voorvan het grootste deel in vijf aangrenzende Natura 2000-gebieden voorkomt²². Gezien de vrij beperkte omvang, maar goede kwaliteit van de leefgebieden is behoud in dit gebied voldoende.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een zevende alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort groenknolorchis (H1903), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1365:

H1903 – Groenknolorchis						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit

²² Na dit ontwerpbesluit zal een ontwerpbesluit worden opgesteld waarin de grenzen van de vijf aangrenzende Natura 2000-gebieden zeewaarts worden verruimd. Het is niet uitgesloten dat daarmee alle (deel)populaties van de groenknolorchis tot die vijf gebieden gaan behoren. Als dat het geval is, zal het doel in het gebied Noordzeekustzone vervallen in het definitieve 'Wijzigingsbesluit Aanwezige waarden'.

Noordzeekustzone (007)

103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de habitatsoort groenknolorchis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”²³. De landelijke opgave sluit hierop aan. De kansen voor uitbreiding van populaties zijn in de meeste gebieden echter beperkt; er is daarom veelal voor een behoudopgave gekozen. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Duinen Schiermonnikoog (006) en Weerribben (034) is voor een behoudopgave gekozen, omdat de biotoop hier in voldoende mate en kwaliteit voorkomt. De behoudopgave in Waddenzee (001) en Noordzeekustzone (007) sluit hierop aan, omdat het dezelfde populaties betreft als die op de genoemde eilanden. In de Deltagebieden (Grevelingen (115) en Westerschelde & Saeftinghe (122)), hangen de ontwikkelingen van de populatie samen met de fluctuerende waterstanden en natuurlijke successie. In het IJsselmeer (072) worden de mogelijkheden voor herstel of uitbreiding zeer laag ingeschat. In de gebieden Zwanenwater & Pettemerduinen (085), Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) gaat het om kleine populaties, waarvoor momenteel geen tot weinig uitbreidingsmogelijkheden worden gezien.

²³ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Groote Wielen (009)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Groote Wielen (009) als Natura 2000-gebied (besluit van 27 december 2010, PDN/2010-009)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1134 en H1318:

H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1134 en H1318:

H1149 Kleine modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kleine modderkruiper komt voor op meerdere locaties, verspreid over het gebied, vooral in sloten maar ook wel aan de rand van de grotere plassen. De populatieomvang lijkt niet groot te zijn.

H1163 Rivierdonderpad

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De rivierdonderpad is pas in 2012 in het gebied aangetroffen, maar kennelijk eerder over het hoofd gezien. De soort blijkt op meerdere locaties in plassen en vaarten voor te komen.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De vierde alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007), maar conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

– Een vijfde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort rivierdonderpad (1163), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1134 en H1318:

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Groote Wielen (009)

039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitattypen ruigten en zomen (H6430) is toegestaan²⁴.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

H1163 – Rivierdonderpad

Landelijke doelstelling: behoud/uitbreiding omvang en behoud/verbetering kwaliteit leefgebied

[ten behoeve van behoud populatie²⁵] ^a

²⁴ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Groote Wielen (009)

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud ^b	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

- (a) Behoud omvang en kwaliteit leefgebied in de grote wateren en uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied in de beken.
 (b) Enige achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp (A021) of grote karekiet (A298) is toegestaan²⁶.

De landelijke staat van instandhouding van de rivierdonderpad is op het aspect leefgebied als “matig ongunstig”²⁷ beoordeeld en heeft voornamelijk betrekking op in beken voorkomende rivierdonderpadden, waaronder de “beekdonderpad” (*Cottus rhenanus*). De staat van instandhouding van de “gewone” rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) die een veel ruimere verspreiding heeft in meren, rivieren en beken, wordt, behalve in beken, vooralsnog als gunstig beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende inventarisatiegegevens over de landelijke verspreiding van de soort op kilometerhokniveau bekend, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. In de beekdalgebieden is een landelijke hersteldoelstelling neergelegd. Alleen in de gebieden Veluwe (057) en Geuldal (157), waar het leefgebied het meest onder druk staat en er mogelijkheden zijn voor herstel van het leefgebied en van de populatie, is een hersteldoelstelling neergelegd.

²⁵ Uit de toelichting in het Natura 2000 doelendocument (2006) blijkt dat de populatiedoelstelling behoud is, hoewel dat niet expliciet is vermeld in de doelstelling zelf.

²⁶ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

²⁷ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010) als Natura 2000-gebied (besluit van 27 december 2010, PDN/2010-009)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H6430:

H7140 Overgangs- en trilveen
Verkorte naam Overgangs- en trilvenen

betreft het subtype:

H7140B Overgangs- en trilvenen (*veenmosrietlanden*)

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1318:

H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H6430:

H7140 Overgangs- en trilvenen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B).

Toelichting Het habitatype overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B) komt, met goede kwaliteit, vooral voor in het deelgebied Vogelhoek, in het zuidwesten van het gebied, en lokaal ook langs de Fluessen. Omdat de potenties voor uitbreiding niet groot zijn, is behoud voldoende.

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt zeer lokaal voor in het deelgebied Vogelhoek (in het zuidwesten van het gebied). Omdat de potenties voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering niet groot zijn, is behoud voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1318:

H1149 Kleine modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kleine modderkruiper is tot op heden alleen waargenomen in het zuidelijk deel van het gebied, van de Fluessen tot de Morra. Het aantal gevangen individuen suggereert een vrij kleine populatieomvang.

H1163 Rivierdonderpad

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De rivierdonderpad is verspreid over de deelgebieden op veel verschillende locaties waargenomen, tot nu toe alleen langs de grote plassen.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype overgangs- en trilvenen (H7140), *veenmosrietlanden* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Een vierde en vijfde alinea worden toegevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort rivierdonderpad (H1163), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H6430B:

H7140B – Overgangs- en trilvenen, veenmosrietlanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Meer dan de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B) is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan echter de landelijke doelstelling nagestreefd worden. In het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt uitbreiding van de oppervlakte of verbetering van de kwaliteit bijvoorbeeld niet realistisch geacht, gezien de geringe potentie voor herstel van de benodigde kalkrijke kwel. In het gebied De Wieden (035) wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de oppervlakte beoogd. Er is reeds een grote oppervlakte van dit habitatype aanwezig in het gebied en er is geen potentie om deze verder uit te breiden. In het voormalig brakwaterveen Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (090) is het doel voor dit subtype ook op behoud van de oppervlakte gesteld. Reden hiervoor is dat het habitatype over een relatief grote oppervlakte voorkomt. Ook wordt hier, evenals in het gebied Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092), behoud van de kwaliteit beoogd. Snelle verzuring en verbossing vergen in deze gebieden reeds grote inspanningen om de kwaliteit te behouden. Ook in de gebieden Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010), Eilandspolder (089) en Polder Westzaan (091) wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling. De kansen voor

Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010)

nieuwvorming zijn onduidelijk en de meeste andere gebieden hebben een beter perspectief voor verbetering van de kwaliteit.

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype

Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010)

hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1318:

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010)

111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan²⁸.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

H1163 – Rivierdonderpad Landelijke doelstelling: behoud/uitbreiding omvang en behoud/verbetering kwaliteit leefgebied [ten behoeve van behoud populatie²⁹] ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

²⁸ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

²⁹ Uit de toelichting in het Natura 2000 doelendocument (2006) blijkt dat de populatiedoelstelling behoud is, hoewel dat niet expliciet is vermeld in de doelstelling zelf.

Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010)

074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud ^b	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

- (a) Behoud omvang en kwaliteit leefgebied in de grote wateren en uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied in de beken.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp (A021) of grote karekiet (A298) is toegestaan³⁰.

De landelijke staat van instandhouding van de rivierdonderpad is op het aspect leefgebied als “matig ongunstig”³¹ beoordeeld en heeft voornamelijk betrekking op in beken voorkomende rivierdonderpadden, waaronder de “beekdonderpad” (*Cottus rhenanus*). De staat van instandhouding van de “gewone” rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) die een veel ruimere verspreiding heeft in meren, rivieren en beken, wordt, behalve in beken, vooralsnog als gunstig beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende inventarisatiegegevens over de landelijke verspreiding van de soort op kilometerhokniveau bekend, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. In de beekdalgebieden is een landelijke hersteldoelstelling neergelegd. Alleen in de gebieden Veluwe (057) en Geuldal (157), waar het leefgebied het meest onder druk staat en er mogelijkheden zijn voor herstel van het leefgebied en van de populatie, is een hersteldoelstelling neergelegd.

³⁰ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

³¹ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Alde Feanen (013) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-013)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H6410:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

– De tekst betreffende H7140 wordt vanwege de toevoeging van subtype A als volgt gewijzigd:

H7140 Overgangs- en trilveen

Verkorte naam Overgangs- en trilvenen

betreft de subtypen:

H7140A Overgangs- en trilvenen (*trilvenen*)

H7140B Overgangs- en trilvenen (*veenmosrietlanden*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1134:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H6410:

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting De subtypen *moerasspirea* (subtype A) en *harig wilgenroosje* (subtype B) van het habitatype ruigten en zomen komen beide verspreid in het gebied voor, voor zover bekend alleen met een matige kwaliteit. Voor subtype B is behoud voldoende, omdat dit gebied niet van groot belang is voor het subtype en omdat de brakke variant er niet kan voorkomen.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H7140 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype A):

H7140 Overgangs- en trilvenen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) en uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B).

Toelichting In het gebied komt het habitatype overgangs- en trilvenen met goede en matige kwaliteit voor, vooral in de vorm van *veenmosrietlanden* (subtype B). Omdat de landelijke staat van instandhouding daarvan matig ongunstig is en er herstelpotenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Daarnaast komt op meerdere locaties het subtype *trilvenen* (subtype A) voor, vooral in het centrum van het gebied. Het betreft een relatief basenarme vorm. Omdat er weinig potenties zijn voor uitbreiding of verbetering, is behoud voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1134:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De gevlekte witsnuitlibel komt (sinds 2003) met name voor in sloten en petgaten in deelgebied It Wikelslân (in het noordoosten van het gebied). Vanwege de beoogde kwaliteitsverbetering

Alde Feanen (013)

van meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) mag worden verwacht dat het leefgebied van hogere kwaliteit zal worden en zich zal uitbreiden, waardoor de populatie zal groeien.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitaatsoort gevlekte witsnuitlibel (H1042), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A) en *harig wilgenroosje* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *trilvenen* (H7140A) van het habitatype overgangs- en trilvenen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast het subtype *veenmosrietlanden* (subtype B) waar reeds een doelstelling voor is opgenomen.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H6410:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwevandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Alde Feanen (013)

145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitattypen stroomdalgraslanden (H6120)³².
(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwevloedmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.

³² Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Alde Feanen (013)

- (b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

H7140A – Overgangs- en trilvenen, <i>trilvenen</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
065	Binnenveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x

Bijna drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"ⁿ. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Bijna alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke opgave. In de gebieden Alde Feanen (013), Vecht- en Beneden-Reggegebied (039), Dinkelland (049), IJsselmeer (072) en Regte Heide & Riels Laag (134) wordt van de landelijke doelstelling afgeweken en zijn er behoudsdoelstellingen geformuleerd, omdat er in deze gebieden slechts geringe oppervlakten van dit subtype aanwezig zijn en er weinig zicht is op herstel.

In [bijlage B.4.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1134:

Alde Feanen (013)

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gevlekte witsnuitlibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In het Noordhollands Duinreservaat (087) is de kwaliteit van het leefgebied echter al goed. In het Holtingerveld (029) en het Lonnekermeer (051) is het perspectief voor de soort reeds goed en de mogelijkheden voor herstel van het leefgebied zijn beperkt. In het Fochteloërveen (023), het Drentsche Aa-gebied (025), het Korenburgerveen (061) komt de soort in een niet-optimaal leefgebied voor en daarom is in deze gebieden voor een behoudsdoelstelling gekozen.

Van Oordt's Mersken (015)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Van Oordt's Mersken (015) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-015)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H4010:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H6410:

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
Verkorte naam Oude eikenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H4010:

H3130 Zwakgebufferde vennen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt in de vorm van de Associatie van Vlottende bies voor in een ven ten noorden van het Koningsdiep, te midden van schraallanden behorende tot H6230 en H6410. Behoud is voldoende, omdat de kwaliteit al goed is en de potenties voor uitbreiding gering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H6410:

H9190 Oude eikenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor in het zuidoosten van het gebied. De bosopstand zelf is niet oud, maar komt wel voor op een oude bosgroeiplaats. Behoud is voldoende, omdat er weinig potentie is voor uitbreiding of verbetering.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Na de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H4010A:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Van Oordt's Mersken (015)

030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan³³.

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan³⁴. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe (057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitattypen zeer zwakgebufferde

³³ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

³⁴ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Van Oordt's Mersken (015)

vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H6410:

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan³⁵. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

³⁵ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Wijnjeterper Schar (016)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Wijnjeterper Schar (016) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-016)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H4010:

H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
Verkorte naam Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
Verkorte naam Zure vennen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H4010:

H2320 Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor op één locatie in het zuiden van het gebied en heeft last van vergrassing; verbetering van kwaliteit is dus noodzakelijk.

H3130 Zwakgebufferde vennen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met goede kwaliteit, voor op twee locaties. Behoud is voldoende omdat er weinig mogelijkheden voor uitbreiding zijn.

H3160 Zure vennen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een geringe oppervlakte voor in het zuidwesten van het gebied, met een deels goede en deels matige kwaliteit. Behoud daarvan is voldoende, gezien de beperkte mogelijkheden voor verbetering.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen (H2320), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zure vennen (H3160), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H4010A:

H2320 – Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit

Wijnjeterper Schar (016)

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenezand	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

Ruim 50% van het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten op het aspect oppervlakte aan op de landelijke doelstelling.

Verbetering van de kwaliteit is lokaal van belang voor herstel van populaties van onder andere levermossen en wolfsklauwen die nationaal bedreigd zijn. Deze doelstelling is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden hiervoor liggen.

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Wijnjeterper Schar (016)

128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan³⁶.

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan³⁷. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempensland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe (057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitatypes zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

H3160 – Zure vennen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

³⁶ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

³⁷ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Wijnjeterper Schar (016)

039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud ^a	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen zwakgebufferde vennen (H3130) of actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B) is toegestaan³⁸.

Ruim de helft van het Nederlandse voorkomen van het habitatype zure vennen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor enkele gebieden, zoals Dwingelderveld (030) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136), is een uitbreidingsdoelstelling geformuleerd, omdat het huidige beheer reeds gericht is op het ontwikkelen van zure vennen. In het bijzonder wordt uitbreiding van de oppervlakte van vormen met drijvende egelskop en veenbloembies nagestreefd (onder meer Dwingelderveld). Een deel van de zure vennen kan zich door verlanding ontwikkelen naar het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B). In een aantal gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. In de gebieden Sallandse Heuvelrug (042), Witte Veen (054), Landgoederen Brummen (058), Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Brunssummerheide (155) zijn de vennen reeds goed ontwikkeld. Behoud is derhalve voldoende. In het gebied Lonnekermeer (051) wordt behoud van de kwaliteit beoogd, omdat het slechts een zeer kleine oppervlakte betreft en er geen potentie is om de kwaliteit ervan te verbeteren.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze is aanvankelijk niet overgenomen, omdat werd verondersteld dat het habitatype slechts met een verwaarloosbare oppervlakte voorkomt. Uit de daarna gemaakte habitattypenkaart is echter gebleken dat de omvang voldoende groot is, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

³⁸ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Bakkeveense Duinen (017)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Bakkeveense Duinen (017) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-017)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2330 en H3160:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H4010:

H4030 Droge Europese heide
Verkorte naam Droge heiden

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden

H7110 *Actief hoogveen
Verkorte naam Actieve hoogvenen

betreft het subtype:

H7110B *Actieve hoogvenen (*heideveentjes*)

H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2330 en H3160:

H3130 **Zwakgebufferde vennen**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Toelichting Het habitatype komt, met een matige en goede kwaliteit, voor in vier vennen in het zuidwesten van het gebied. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en verbetering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H4010:

H4030 **Droge heiden**
Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
Toelichting Het habitatype komt verspreid in het gebied voor, met name in het oosten. De mate van vergrassing is heel wisselend. Er zijn mogelijkheden voor vermindering van de vergrassing, wat niet alleen een kwaliteitsverbetering betekent, maar ook kan leiden tot enige uitbreiding van het habitatype.

H6230 ***Heischrale graslanden**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Toelichting Het habitatype komt in het zuidwesten en het noorden van het gebied voor, met een vrij grote oppervlakte. De kwaliteit is niet hoog, maar wel goed. Het betreft alleen de droge vorm. Behoud is voldoende, omdat de potenties voor (verdere) uitbreiding en verbetering niet hoog worden ingeschat.

H7110 ***Actieve hoogvenen**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B).
Toelichting Het habitatype komt voor in enkele verlande dobben in het centrum van het gebied. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en verbetering.

Bakkeveense Duinen (017)

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte, maar een goede kwaliteit, voor in een natuurlijke gradiënt met heide, hoogveen en open water aan de rand van de twee dobben. Behoud is voldoende omdat de kwaliteit al goed is en de mogelijkheden voor uitbreiding gering.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Na de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge heiden (H4030), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype heischrale graslanden (H6230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype actieve hoogvenen (H7110), *heideveentjes* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2330 en H3160:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x

Bakkeveense Duinen (017)

057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan³⁹.

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁴⁰. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempensland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe (057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitatypes zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

– De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H4010A:

H4030 – Droge heiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

³⁹ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

⁴⁰ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Bakkeveense Duinen (017)

023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
140	Groote Peel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge heiden is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. In een aantal gebieden wijkt de doelstelling voor het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling omdat bijvoorbeeld de oppervlakten waar het habitatype droge heiden voor kan komen al volledig benut zijn (Holtingerveld (029), Wierdense Veld (043) en Borkeld (044)). De doelstelling voor het aspect kwaliteit wijkt af van de landelijke doelstelling in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Dinkelland (049), omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In diverse gebieden wordt zowel behoud van de oppervlakte als behoud van de kwaliteit beoogd. In de gebieden Achter

Bakkeveense Duinen (017)

de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047), Lemselermaten (048), Stelkampsveld (060), Willinks Weust (062) en Geuldal (157) ligt de focus op andere habitattypen en komt het habitatype slechts over kleine oppervlakten voor. De gebieden Fochteloërveen (023), Witterveld (024), Witte Veen (054) en Aamsveen (055) zijn hoogveengebieden. In deze gebieden wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling omdat het habitatype droge heiden voorkomt op de zandruggen van de gebieden en hierdoor de mogelijkheden in het hoogveenlandschap volledig zijn benut. Ook in het, overwegend natte, Drentsche Aa-gebied (025) zijn de mogelijkheden voor droge heiden volledig benut. De doelstellingen voor het gebied Wijnjeterper Schar (016) wijken af van de landelijke doelstelling omdat het gebied reeds een goed voorbeeld is betreffende dit habitatype en behoud van de kwaliteit en oppervlakte derhalve voldoende is.

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Bakkeveense Duinen (017)

155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland (049)).

H7110B – *Actieve hoogvenen, <i>heideveentjes</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
039	Vecht – en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit

Het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B) komt sterk verspreid over doorgaans kleine oppervlakten voor. Vanwege het ontbreken van complete gegevens over het voorkomen van dit subtype is voor de berekening van de relatieve bijdragen uitgegaan van een geschatte landelijke oppervlakte van 150 ha. Daarvan uitgaande zou ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte zijn opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke uitbreidingsdoelstelling voor oppervlakte is in enkele gebieden gekozen voor een behoudsdoelstelling. In deze gebieden gaat het in de meeste gevallen om slechts één of enkele vennen en is er geen ruimte voor uitbreiding van de oppervlakte.

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					

Bakkeveense Duinen (017)

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft⁴¹. Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel

⁴¹ Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als “matig ongunstig” is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Bakkeveense Duinen (017)

van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitatype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

Rottige Meenthe & Brandemeer (018)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Rottige Meenthe & Brandemeer (018) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-018)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H4010 en H6410:

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H7140:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H4010 en H6410:

H6230 ***Heischrale graslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, in smalle stroken, verspreid voor op legakkers in het zuiden van het gebied. Het betreft alleen de droge vorm. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en verbetering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H7140:

H6430 **Ruigten en zomen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt voor in de verlandingszone van de Veendijk, langs de vaart aan de noordrand van het gebied.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype Heischrale graslanden (H6230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de eerste en tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H4010B en H6410:

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Rottige Meenthe & Brandemeer (018)

016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland (049)).

Rottige Meenthe & Brandemeer (018)

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H7140A:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)⁴².

(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

⁴² Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Lieftingsbroek (021)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Lieftingsbroek (021) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-021; gewijzigd op 28 mei 2015, PDN/2015-004)

In paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) (zoals gewijzigd op 28 mei 2015) wordt in de 1^e subparagraaf de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst vervalt:

H91D0 * Veenbossen
 Verkorte naam Hoogveenbossen

In hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt in paragraaf 5.3 (zoals gewijzigd op 28 mei 2015) de volgende wijziging aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H91D0 vervalt.

In bijlage B.1 (zoals gewijzigd op 28 mei 2015) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst vervalt:

- In aanvulling op de aanwijzing (2013), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype *hoogveenbossen (H91D0) in de vorm van de plantenassociatie Zompzegge-Berkenbroek (*Carici curtae-Betuletum pubescentis*). Dit is aanwezig op één locatie aan de zuidwestzijde van het bosgebied (1.200 m²).

In bijlage B.3 (zoals gewijzigd op 28 mei 2015) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H91D0 vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).

Norgerholt (022)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Norgerholt (022) als Natura 2000-gebied (besluit van 27 december 2010, PDN/2010-022; gewijzigd op 25 november 2013, PDN/2013-022)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H9120:

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H9120:

H91D0 ***Hoogveenbossen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt zeer lokaal voor aan de rand van een ven, in het noorden van het gebied. De ondergroei van het zompzegge-berkenbroek is verruigd met pitrus. Gezien de beperkte potentie is behoud voldoende.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H9120:

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Norgerholt (022)

094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandmeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Fochteloërveen (023)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Fochteloërveen (023) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-023; gewijzigd op 28 mei 2015, PDN/2015-004)**

In paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een 2^e subparagraaf wordt ingevoegd, onder vernummering van de bestaande 2^e subparagraaf:

4.2.2 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

In hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een 4^e paragraaf wordt ingevoegd, onder vernummering van de bestaande paragrafen 5.4 en 5.5:

5.4 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II)**H1042** **Gevlekte witsnuitlibel**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De gevlekte witsnuitlibel heeft zich in 2005 in het Fochteloërveen gevestigd en wordt sindsdien verspreid in het gebied in klein aantal waargenomen. De soort was eerder niet bekend uit dit gebied. Dat hij voorkomt in herstellende hoogvenen (H7120) is opmerkelijk, omdat hij geen voorkeur heeft voor voedselarme, zure wateren. Gezien het afwijkende leefgebied is een behoudsdoelstelling voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 (zoals gewijzigd op 28 mei 2015) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een derde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gevlekte witsnuitlibel (H1042), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4 (Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een 2^e subparagraaf wordt ingevoegd, onder vernummering van de bestaande subparagrafen B.4.2 en B.4.3:

B.4.2 Habitatrictlijn: soorten

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit

Fochteloërveen (023)

053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gevlekte witsnuitlibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In het Noordhollands Duinreservaat (087) is de kwaliteit van het leefgebied echter al goed. In het Holtingerveld (029) en het Lonnekermeer (051) is het perspectief voor de soort reeds goed en de mogelijkheden voor herstel van het leefgebied zijn beperkt. In het Fochteloërveen (023), het Drentsche Aa-gebied (025), het Korenburgerveen (061) komt de soort in een niet-optimaal leefgebied voor en daarom is in deze gebieden voor een behoudsdoelstelling gekozen.

Witterveld (024)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Witterveld (024) als Natura 2000-gebied (besluit van 10 september 2009, PDN/2009-024)

In de paragraaf 3.3 (Begrenzing en oppervlakte) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De laatste alinea wordt als volgt gewijzigd (vervanging van het subtype bij habitatype H7110):

- Aan de westzijde zijn enkele percelen die onderdeel uitmaken van 't Hoedveen (19 ha, evenals de rest van het gebied in eigendom van en beheer bij Defensie) aan het gebied toegevoegd ter verbetering van de algehele samenhang. Hierdoor kan bescherming en beheer van de in 't Hoedveen en directe omgeving gelegen habitattypen actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (H7110A) en herstellende hoogvenen (H7120) beter worden uitgevoerd (randlengte 400 m in plaats van 1.700 meter).

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H4010:

H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
Verkorte naam Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
Verkorte naam Zure vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H4030 en H7110:

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden

– De tekst betreffende H7110 wordt vanwege de verwijdering van subtype B als volgt gewijzigd:

H7110 *Actief hoogveen
Verkorte naam Actieve hoogvenen

betreft het subtype:

H7140A Actieve hoogvenen (*hoogveenlandschap*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De laatste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

Het habitatype herstellende hoogvenen (H7120) beslaat het grootste deel van het gebied. Het habitatype actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (H7110A), komt voor in de zogenoemde pingoruïne (aan de westzijde van het gebied) en langs het Sikkelsemeer (in het midden van het gebied). De habitattypen vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) en hoogveenbossen (H91D0) komen voor in het centrum van het gebied, op die locaties die niet tot het (verbeterbare) hoogveenlandschap behoren en om die reden niet tot H7120 worden gerekend, ook al komt de vegetatie daarmee overeen. Het relatief hooggelegen centrale gedeelte van het gebied wordt voor een belangrijk deel bedekt door het habitatype droge heiden (H4030), met lokaal ook het habitatype zure vennen (H3160). Het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen (H2320) komt op vijf kleine locaties voor. Heischrale graslanden (H6230) komen op relatief droge plekken voor, op drie verspreide locaties in het gebied.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H4010:

H2320 Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt op kleine plekken voor temidden van met name herstellende hoogvenen. Gezien de bestaande kwaliteit is behoud voldoende.

Witterveld (024)
H3160 Zure vennen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitattype komt met matige kwaliteit in enkele vennen voor, in het relatief hooggelegen centrale gedeelte van het gebied (buiten het hoogveenlandschap). Er zijn mogelijkheden voor enige verbetering van de kwaliteit.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H4030 en H7110:

H6230 *Heischrale graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitattype komt met een vrij grote oppervlakte voor, op drie verspreide locaties in het gebied. Het gaat om relatief droge plekken aan de rand van het hoogveenlandschap en in het relatief hooggelegen centrale gedeelte van het gebied. De kwaliteit is goed. Uitbreiding ligt niet in de rede, gezien de prioriteit die bij het hoogveenherstel ligt.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitattype H7110 wordt vervangen (noodzakelijk door de verwijdering van subtype B):

H7110 *Actieve hoogvenen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (subtype A).

Toelichting Het habitattype actieve hoogvenen is op twee locaties aanwezig in de vorm van *hoogveenlandschap* (subtype A). Verbetering van de kwaliteit lijkt goed mogelijk, samen met een oppervlakte-uitbreiding op plaatsen waar nu nog het habitattype herstellende hoogvenen (H7120) voorkomt.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De tweede alinea vervalt.
- De derde alinea wordt vervangen door de volgende tekst:
 - In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007), maar conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) is het gebied ook aangewezen voor het habitattype zure vennen (H3160), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt (buiten de zone die behoort tot het hoogveenlandschap).
- Tussen de vierde en de vijfde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitattype heischrale graslanden (H6230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
 - In afwijking van het ontwerpbesluit (2007) is geen doelstelling opgenomen voor subtype B (*heideveentjes*) van het habitattype actieve hoogvenen (H7110), omdat uit onderzoek blijkt dat dit subtype niet in het gebied voorkomt (de betreffende locatie valt onder subtype A (*hoogveenlandschap*)⁴³).

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H4010A:

H2320 – Binnenlandse kraaiheibegroeiingen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
024	Witterveld	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

⁴³ De locatie in het zuidwesten van het gebied (de zogenoemde pingoruïne), waarvan aanvankelijk gedacht werd dat het geen deel had uitgemaakt van het (eertijds intacte) hoogveenlandschap, blijkt op basis van het rapport 'Kartering van de habitattypen Actieve en Herstellende hoogvenen in Nederland' (Jansen e.a., 2013) toch tot het hoogveenlandschap te moeten worden gerekend. Daarmee vervalt de noodzaak tot het afzonderlijk onderscheiden van een subtype B (*heideveentjes*).

Witterveld (024)

025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenerzand	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

Ruim 50% van het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten op het aspect oppervlakte aan op de landelijke doelstelling. Verbetering van de kwaliteit is lokaal van belang voor herstel van populaties van onder andere levermossen en wolfsklauwen die nationaal bedreigd zijn. Deze doelstelling is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden hiervoor liggen.

H3160 – Zure vennen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud ^a	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Witterveld (024)

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen zwakgebufferde vennen (H3130) of actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B) is toegestaan⁴⁴.

Ruim de helft van het Nederlandse voorkomen van het habitatype zure vennen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor enkele gebieden, zoals Dwingelderveld (030) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136), is een uitbreidingsdoelstelling geformuleerd, omdat het huidige beheer reeds gericht is op het ontwikkelen van zure vennen. In het bijzonder wordt uitbreiding van de oppervlakte van vormen met drijvende egelskop en veenbloembies nagestreefd (onder meer Dwingelderveld). Een deel van de zure vennen kan zich door verlanding ontwikkelen naar het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B). In een aantal gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. In de gebieden Sallandse Heuvelrug (042), Witte Veen (054), Landgoederen Brummen (058), Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Brunssummerheide (155) zijn de vennen reeds goed ontwikkeld. Behoud is derhalve voldoende. In het gebied Lonnekermeer (051) wordt behoud van de kwaliteit beoogd, omdat het slechts een zeer kleine oppervlakte betreft en er geen potentie is om de kwaliteit ervan te verbeteren.

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H4030 en H7110A:

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

⁴⁴ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Witterveld (024)

051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Woolde Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland (049)).

– De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor subtype B van habitatype H7110 vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).

Drentsche Aa-gebied (025)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Drentsche Aa-gebied (025) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-025; gewijzigd op 28 mei 2015, PDN/2015-004)**

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1099:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1166:

H1337 Bever (*Castor fiber*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1099:

H1042 **Gevlekte witsnuitlibel**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De gevlekte witsnuitlibel heeft zich in 2005 in het Drentsche Aa-gebied ge(her)vestigd en komt inmiddels verspreid in het gebied voor, met name in het Achterste Veen (bij Gasteren). Een behoudsdoelstelling is voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling, omdat hij in dit gebied vooral voorkomt in voedselarme, zure wateren (zwakgebufferde vennen komen in het gebied niet voor).

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1166:

H1337 **Bever**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bever heeft zich in 2010 in het Drentsche Aa-gebied gevestigd, als onderdeel van de zich landelijk sterk uitbreidende populatie, en komt inmiddels verspreid in het gebied voor. De omvang en de kwaliteit van het leefgebied zijn goed; behoud van de inmiddels gegroeide populatie is voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 (zoals gewijzigd op 28 mei 2015) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een vijftiende en zestiende alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gevlekte witsnuitlibel (H1042), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bever (H1337), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.2 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1099:

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit

Drentsche Aa-gebied (025)

035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gevlekte witsnuitlibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In het Noordhollands Duinreservaat (087) is de kwaliteit van het leefgebied echter al goed. In het Holtingerveld (029) en het Lonnekermeer (051) is het perspectief voor de soort reeds goed en de mogelijkheden voor herstel van het leefgebied zijn beperkt. In het Fochteloërveen (023), het Drentsche Aa-gebied (025), het Korenburgerveen (061) komt de soort in een niet-optimaal leefgebied voor en daarom is in deze gebieden voor een behoudsdoelstelling gekozen.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1166:

H1337 – Bever						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de bever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”. De landelijke herstelopgave voor het leefgebied wijkt hiervan af. De reden hiervoor is dat, ondanks dat er kwantitatief voldoende geschikt leefgebied voor de soort

Drentsche Aa-gebied (025)

voorhanden is, de verspreiding van het leefgebied nog niet op orde is omdat er nog onvoldoende verbindingen zijn tussen kerngebieden. De landelijke doelstelling voor herstel van de populatie is gericht op deze verbindingen om hiermee een duurzame populatie van de soort te realiseren die over het gehele rivierengebied verspreid voorkomt. In de meeste gebieden is reeds voldoende geschikt leefgebied aanwezig en zal de populatie naar verwachting uitbreiden bij een behoudopgave voor het leefgebied. In meerdere gebieden is gekozen voor het behoud van de populatie omdat deze gebieden niet van groot belang zijn voor de landelijke doelstelling en behoud van de reeds toegenomen populatie een voldoende bijdrage daaraan is.

Elperstroomgebied (028)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Elperstroomgebied (028) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-028; gewijzigd op 14 februari 2013, PDN/2013-011)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H4010:

H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
Verkorte naam Zure vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H7230:

H7110 *Actief hoogveen
Verkorte naam Actieve hoogvenen

betreft het subtype:

H7110B *Actieve hoogvenen (*heideveentjes*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H7230:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft het subtype:

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H4010:

H3160 **Zure vennen**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte en een wisselende kwaliteit voor in twee vennen aan de oostkant van het gebied. Behoud is voldoende, omdat de potenties vrij beperkt zijn en de prioriteiten bij het beekdal liggen.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H7230:

H7110 ***Actieve hoogvenen**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B).
Toelichting Het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B) omvat het grootste deel van een klein veentje in het oosten van het gebied. De vegetatie is nogal eenzijdig samengesteld en er is nauwelijks potentie voor verbetering. Mede daarom, en omdat de prioriteiten bij het beekdal liggen, is behoud voldoende.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H7230:

H91E0 ***Vochtige alluviale bossen**
Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).
Toelichting Het habitatype komt op twee locaties in het beekdal voor. De locatie bij de bestaande schraallanden heeft een goede kwaliteit. De andere locatie is verruigd, maar door de maatregelen ten behoeve van de uitbreiding van de natte schraallanden mag verwacht worden dat de kwaliteit zal verbeteren. Omdat de prioriteiten bij de schraallanden liggen, is behoud van de oppervlakte voldoende.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

Elperstroomgebied (028)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zure vennen (H3160), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Na de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype actieve hoogvenen (H7110), *heideveentjes* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige alluviale bossen (H91E0), *beekbegeleidende bossen* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H4010A:

H3160 – Zure vennen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud ^a	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatypen zwakgebufferde vennen (H3130) of actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B) is toegestaan⁴⁵.

⁴⁵ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Elperstroomgebied (028)

Ruim de helft van het Nederlandse voorkomen van het habitatype zure vennen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor enkele gebieden, zoals Dwingelderveld (030) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136), is een uitbreidingsdoelstelling geformuleerd, omdat het huidige beheer reeds gericht is op het ontwikkelen van zure vennen. In het bijzonder wordt uitbreiding van de oppervlakte van vormen met drijvende egelskop en veenbloembies nagestreefd (onder meer Dwingelderveld). Een deel van de zure vennen kan zich door verlanding ontwikkelen naar het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B). In een aantal gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. In de gebieden Sallandse Heuvelrug (042), Witte Veen (054), Landgoederen Brummen (058), Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Brunssummerheide (155) zijn de vennen reeds goed ontwikkeld. Behoud is derhalve voldoende. In het gebied Lonnekermeer (051) wordt behoud van de kwaliteit beoogd, omdat het slechts een zeer kleine oppervlakte betreft en er geen potentie is om de kwaliteit ervan te verbeteren.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H7230:

H7110B – *Actieve hoogvenen, <i>heideveentjes</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
039	Vecht – en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit

Het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B) komt sterk verspreid over doorgaans kleine oppervlakten voor. Vanwege het ontbreken van complete gegevens over het voorkomen van dit subtype is voor de berekening van de relatieve bijdragen uitgegaan van een geschatte landelijke oppervlakte van 150 ha. Daarvan uitgaande zou ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte zijn opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke uitbreidingsdoelstelling voor oppervlakte is in enkele gebieden gekozen voor een behoudsdoelstelling. In deze gebieden gaat het in de meeste gevallen om slechts één of enkele vennen en is er geen ruimte voor uitbreiding van de oppervlakte.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H7230:

Elperstroomgebied (028)

H91E0C – *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B1	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^b	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan⁴⁶.

⁴⁶ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Elperstroomgebied (028)

- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan. De doelstelling is aangepast van "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit" naar "behoud omvang en verbetering kwaliteit" omdat in het gebied weinig tot geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype *beekbegeleidende bossen* is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen in gebieden waar potenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd, bijvoorbeeld in de gebieden Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Leudal (147). In sommige gebieden, zoals Bunder- en Elslooërbos (153), is reeds een zodanige oppervlakte van het habitatype aanwezig waardoor behoud van de oppervlakte voldoende is.

Holtingerveld (029)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Holtingerveld (029) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-028; gewijzigd op 14 februari 2013, PDN/2013-011)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2330 en H3160:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H4030 en H6230:

H5130 H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
Verkorte naam Jeneverbesstruwelen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7150 en H9190:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion roburi-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2330 en H3160:

H3130 Zwakgebufferde vennen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met matige kwaliteit voor in twee vennen in het noorden van het gebied en in twee vennen in het zuiden (Uffelter Binnenveld). In het Uffelterveen komt het in afwijkende vorm voor (als een soort petgat), maar wel met goede kwaliteit. Er zijn weinig mogelijkheden voor uitbreiding, maar wel voor kwaliteitsverbetering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H4030 en H6230:

H5130 Jeneverbesstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte voor in het Oosterzand. Behoud van de goede kwaliteit is voldoende.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7150 en H9190:

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid in het gebied voor, vooral aan de randen van het gebied. De kwaliteit is niet hoog, maar wel voldoende voor een behoudsdoelstelling.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype jeneverbesstruwelen (H5130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de derde en de vierde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

Holtingerveld (029)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2330 en H3160:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan⁴⁷.

⁴⁷ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Holtingerveld (029)

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁴⁸. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe (057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitatypes zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H4030 en H6230:

H5130 – Jeneverbesstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^a	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenerzand	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Klassen zijn slechts globaal geduid (B = 2-15%, C < 2%), omdat de gebieden onderling niet goed kunnen worden vergeleken, aangezien de oppervlakten op verschillende wijzen zijn berekend (al dan niet inclusief open delen). De aard van de vegetaties verschilt sterk van gebied tot gebied: van verspreide bomen tot dichte struwelen.

⁴⁸ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Holtingerveld (029)

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte jeneverbesstruwelen is gelegen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Hoewel de oppervlakte van jeneverbesstruwelen sinds 1950 stabiel is gebleven, is de kwaliteit afgenomen. Door successie en vergrassing is de soortensamenstelling verarmd. Het merendeel van de jeneverbessen staat in oudere struwelen met een vrij eentonige soortensamenstelling. Natuurlijke verjonging vindt zelden plaats, waardoor een scheve leeftijdsopbouw is ontstaan. De landelijke doelstelling is dan ook gericht op behoud van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. Het merendeel van de gebiedsdoelstellingen sluit hierop aan. In Borkeld (044) en Springendal & Dal van Mosbeek (045) zijn goede kansen voor uitbreiding van het habitatype. Dit zijn de enige twee gebieden in Nederland waar potentie is voor het kiemen van jeneverbessen op de lemige bodems. De uitbreidingsopgave in deze gebieden is nodig om de te verwachten landelijke areaalverliezen op te vangen. In enkele gebieden geldt een behoudopgave op het aspect kwaliteit. In Holtingerveld (029), Boetelerveld (041), Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136) komen slechts kleine oppervlakten van het habitatype voor, terwijl de kwaliteit al voldoende goed is en kwaliteitsverbetering niet mogelijk wordt geacht.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7150 en H9190:

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Holtingerveld (029)

147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssommerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁴⁹. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Liefinghsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

⁴⁹ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Dwingelderveld (030)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Dwingelderveld (030) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-030)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2330 en H3130:

H3110 Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (*Littorelletalia uniflorae*)
Verkorte naam Zeer zwakgebufferde vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H9190:

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2330 en H3130:

H3110 **Zeer zwakgebufferde vennen**

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, gezoneerd met het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), voor in het Koelevaartsveen. Na herstel van het ven in de jaren 1990, heeft zich aan de oostzijde een toenemende populatie waterlobelia gevestigd, waardoor dat deel (in toenemende mate) kwalificeert voor H3110. Het habitatype is van goede kwaliteit.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H9190:

H91D0 ***Hoogveenbossen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor met een deels goede en deels matige kwaliteit op enkele verspreide locaties in het gebied. De mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering zijn beperkt; dat geldt ook voor uitbreiding, omdat de geschikte locaties ook belangrijk zijn voor andere habitattypen.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de eerste alinea en tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de zevende alinea en achtste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot H2320 en H3160:

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitattypen:

H3110 – Zeer zwakgebufferde vennen			
Landelijke oppervlakte ca. 35 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
030	Dwingelderveld	B1 (2-6%)	Egg Consult 2018 / Prov. Drenthe
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	A2 (30-50%)	Provincie Overijssel 2009
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	A1 (15-30%)	Provincie Noord-Brabant 2009
137	Strabrechtse Heide & Beuven	A1 (15-30%)	Staatsbosbeheer 2010
146	Sarsven en De Banen	B2 (6-15%)	Provincie Limburg 2009

Dwingelderveld (030)

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn voor het habitatype zeer zwak gebufferde vennen (H3110) de volgende vier gebieden geselecteerd: Strabrechtse Heide & Beuven (137), Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027), Kampina & Oisterwijkse Vennen (133)⁵⁰ en Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046). De selectie is destijds beperkt tot vier gebieden omdat deze ruim 60% van de landelijke oppervlakte omvatten en het type niet in andere gebieden in kwalitatief goede staat voorkwam. Op grond van de huidige kennis zijn de in de tabel genoemde gebieden de vijf belangrijkste. Hiervan heeft Bergvennen & Brecklenkampse Veld dankzij herstelwerkzaamheden het grootste aandeel in de landelijke oppervlakte. In Sarsven en De Banen (146) is de kwaliteit van het ven in De Banen na opschoning aanzienlijk verbeterd. In het Drents-Friese Wold is het habitatype slechts fragmentair aanwezig. Het gebied kan daardoor niet meer tot één van de vier (of vijf) belangrijkste gebieden gerekend worden. Daarentegen blijkt Dwingelderveld (30), waar het type vrij recent is ontstaan, inmiddels tot de vijf belangrijkste gebieden te behoren.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2330 en H3130:

H3110 – Zeer zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B1	doel toegevoegd
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

Het habitatype zeer zwakgebufferde vennen bevindt zich in Nederland aan de oostrand van het verspreidingsgebied. Hoewel het habitatype slechts over kleine oppervlakte voorkomt, is het van zeer groot belang door de bijzondere soortensamenstelling. Het overgrote deel van dit habitatype bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De meeste gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Instandhouding van goede voorbeelden (Dwingelderveld (030), Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046), Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Sarsven en De Banen (146)) staat voorop. In de meeste gebieden is zelfs potentie om uit te breiden. In het Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) wijkt de doelstelling af van de landelijke doelstelling, omdat uitbreiding van de oppervlakte niet realistisch wordt geacht, het habitatype is hier beperkt tot één poel. De vennen in de gebieden Dwingelderveld, Bergvennen & Brecklenkampse Veld en Sarsven en De Banen zijn door grote herstelwerkzaamheden inmiddels van goede kwaliteit, behoud van de kwaliteit is derhalve voldoende.

- De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H9190:

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

⁵⁰ Destijds bekend als Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen.

Dwingelderveld (030)

018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)).

Dwingelderveld (030)

Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Mantingerzand (032)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Mantingerzand (032) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-032)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2330 en H3160:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H9190:

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2330 en H3160:

H3130 Zwakgebufferde vennen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid voor in het gebied, met zowel matige als goede kwaliteit. De grootschalige natuurontwikkeling heeft gezorgd voor een duidelijke toename, maar het is de verwachting dat een deel van de ontstane plantengemeenschappen van zwakgebufferde vennen ook weer zal verdwijnen als gevolg van successie. Behoud van het langjarige gemiddelde is daarom voorzichtigheidshalve als doel gesteld.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H9190:

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor met een deels goede en deels matige kwaliteit op een aantal locaties in het gebied. Het betreft zowel jonge als wat oudere bossen. De mogelijkheden voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering zijn beperkt.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een zevende alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2330 en H3160:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Mantingerzand (032)

027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan⁵¹.

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁵². De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe

⁵¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

⁵² Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Mantingerzand (032)

(057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitattypen zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen H9190:

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
034	Weerriben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten

Mantingerzand (032)

oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Weerribben (034)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Weerribben (034) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 november 2013, PDN/2013-034)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tekst betreffende H6430 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6430 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt verspreid in het gebied voor met een kleine oppervlakte en een matige tot goede kwaliteit. Subtype B (*harig wilgenroosje*) komt alleen lokaal voor aan de westrand van De Kampen, tussen Kalenberg en Nederland, en heeft een matige kwaliteit. Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de brakke variant, is behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit voldoende.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *harig wilgenroosje* (H6430B) van het habitatype ruigten en zomen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast het subtype *moerasspirea* (subtype A) waar reeds een doelstelling voor is opgenomen.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A en H1740A:

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Weerribben (034)

090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.
- (b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

De Wieden (035)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van De Wieden (035) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 november 2013, PDN/2013-035; gewijzigd op 9 februari 2015)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tekst betreffende H6430 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6430 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt in dit gebied over een relatief grote oppervlakte voor, vooral met een matige kwaliteit. Subtype B (*harig wilgenroosje*) komt alleen met een matige kwaliteit voor, vooral op de noordoostoever van de Beulakerwijde (en mogelijk ook in het westen en noordwesten van het gebied). Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de brakke variant, is behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit voldoende.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *harig wilgenroosje* (H6430B) van het habitatype ruigten en zomen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast het subtype *moerasspirea* (subtype A) waar reeds een doelstelling voor is opgenomen.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A en H1740A:

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

De Wieden (035)

089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.
- (b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-036)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De tekst betreffende H6430 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6510 en H91F0:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft de subtypen:

H91E0A *Vochtige alluviale bossen (*zachthoutooibossen*)

H91E0B *Vochtige alluviale bossen (*essen-iepenbossen*)

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1134 en H1149:

H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1149:

H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6430 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H6430 **Ruigten en zomen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt verspreid in het gebied voor, vooral langs het Zwarte Water en de Overijsselse Vecht, en heeft vooral een matige kwaliteit, behalve in de gevallen dat er lange ereprijs in voorkomt. Het subtype B (*harig wilgenroosje*) komt bij de Zijlolk en langs het Galgenrak in de vorm van de Rivierkruiskruid-associatie voor, dus met een goede kwaliteit. Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de brakke variant, is behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit voldoende.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6510 en H91F0:

H91E0 ***Vochtige alluviale bossen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A), vochtige alluviale bossen, *essen-iepenbossen* (subtype B) en vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte voor, maar wel met alledrie de subtypen. Subtype A (*zachthoutooibossen*) komt, met een deels goede en deels matige kwaliteit, verspreid voor in het buitendijkse deel van het gebied. Subtype B (*essen-iepenbossen*) komt, met een goede kwaliteit, voor langs de ooststrand van het gebied op twee buitendijkse locaties. Subtype C (*beekbegeleidende bossen*) komt, met een deels goede en deels matige kwaliteit,

Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036)

voor op drie binnendijks gelegen locaties. Behoud is voldoende, gezien de bestaande kwaliteit en het feit dat in de voor dit habitatype geschikte gebiedsdelen de prioriteit ligt bij de graslanden.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1134 en H1149:

H1145 Grote modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De grote modderkruiper komt, binnen het Habitatrichtlijngebied, met een vrij grote populatie voor. Het leefgebied omvat sloten in verschillende uiterwaarden, met name noordwest van Hasselt. Deze belangrijke populatie is pas in 2009 ontdekt. Omdat onduidelijk is of er potenties zijn voor uitbreiding, is er gekozen voor een behoudsdoelstelling.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1149:

H1163 Rivierdonderpad

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De rivierdonderpad is, binnen het Habitatrichtlijngebied, op meerdere locaties (verspreid over het gebied) waargenomen, zowel langs de Overijsselse Vecht als langs het Zwarte Water.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *harig wilgenroosje* (H6430B) van het habitatype ruigten en zomen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast het subtype *moerasspirea* (subtype A) waar reeds een doelstelling voor is opgenomen.

– Een vierde, vijfde en zesde alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige alluviale bossen (H91E0), *zachtouthoutoibossen* (subtype A), *essen-iepenbossen* (subtype B) en *beekbegeleidende bossen* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grote modderkruiper (H1145), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort rivierdonderpad (H1163), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A en H6510A:

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036)

038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.

(b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6510B en H91F0:

H91E0A – *Vochtige alluviale bossen, zachthoutoibossen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036)

111	Hollands Diep	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud ^b	verbetering	A3 ^c	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan⁵³.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige alluviale bossen, *essen-iepenbossen* (H91E0B) is toegestaan.
(c) Aanpassing ten opzichte van aanwijzingsbesluit.

Ongeveer drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachthoutoobossen* (subtype A) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁵⁴.

De landelijke opgave voor het aspect kwaliteit kan niet in alle gebieden worden nagestreefd. In onder andere Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070) is, gezien het geringe belang van deze gebieden voor het type, een behoudsdoelstelling geformuleerd. Een andere reden voor het afwijken van de landelijke doelstelling is dat er al een goede kwaliteit aanwezig is, bijvoorbeeld in Oude Maas (108), waar behoud van de kwaliteit derhalve voldoende is.

H91E0B – *Vochtige alluviale bossen, <i>essen-iepenbossen</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	B1	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^a	behoud	C ^b	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan⁵³.
(b) Aanpassing ten opzichte van aanwijzingsbesluit.

De landelijke staat van instandhouding van het subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het habitatype is momenteel uiterst zeldzaam langs de rivieren. In de twee gebieden met de beste potenties wordt herstel van dit subtype nagestreefd. In Dinkelland (049) is behoud van de oppervlakte voldoende, omdat er weinig ruimte is voor uitbreiding. In Uiterwaarden Zwarte water en Vecht (036) en Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070) is, gezien de beperkte potenties voor uitbreiding van de oppervlakte en de reeds goede kwaliteit, een behoudsdoelstelling geformuleerd.

H91E0C – *Vochtige alluviale bossen, <i>beekbegeleidende bossen</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

⁵³ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

⁵⁴ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Oude Maas (Stcrt. 2011, 4458).

Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036)

038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B1	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^b	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan⁵⁵.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan. De doelstelling is aangepast van "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit" naar "behoud omvang en verbetering kwaliteit" omdat in het gebied weinig tot geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype *beekbegeleidende bossen* is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de

⁵⁵ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036)

landelijke doelstelling. Alleen in gebieden waar potenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd, bijvoorbeeld in de gebieden Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Leudal (147). In sommige gebieden, zoals Bunder- en Elslooërbos (153), is reeds een zodanige oppervlakte van het habitatype aanwezig waardoor behoud van de oppervlakte voldoende is.

In bijlage B.4.2 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1134 en H1149:

H1145 – Grote modderkruiper					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de grote modderkruiper is beoordeeld als "matig ongunstig". Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Wel is duidelijk dat het leefgebied is gekrompen. De landelijke doelstelling is gericht op het plaatselijk verbeteren van het leefgebied voor uitbreiding van de populatie. De toepassing van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de gedragscode voor waterschappen kunnen tevens een positieve bijdrage leveren aan een verbetering van het leefgebied van de soort. Herstel doelstellingen zijn neergelegd in die gebieden waar de soort onder druk staat en/of er goede mogelijkheden zijn voor het uitbreiden en verbeteren van het leefgebied ten behoeve van het uitbreiden van de populatie.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1149:

Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036)

H1163 – Rivierdonderpad Landelijke doelstelling: behoud/uitbreiding omvang en behoud/verbetering kwaliteit leefgebied [ten behoeve van behoud populatie⁵⁶] ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud ^b	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ijperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

(a) Behoud omvang en kwaliteit leefgebied in de grote wateren en uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied in de beken.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp (A021) of grote karekiet (A298) is toegestaan⁵⁷.

De landelijke staat van instandhouding van de rivierdonderpad is op het aspect leefgebied als “matig ongunstig”⁵⁸ beoordeeld en heeft voornamelijk betrekking op in beken voorkomende rivierdonderpadden, waaronder de “beekdonderpad” (*Cottus rhenanus*). De staat van instandhouding van de “gewone” rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) die een veel ruimere verspreiding heeft in meren, rivieren en beken, wordt, behalve in beken, vooralsnog als gunstig beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende inventarisatiegegevens over de landelijke verspreiding van de soort op kilometerhokniveau

⁵⁶ Uit de toelichting in het Natura 2000 doelendocument (2006) blijkt dat de populatiedoelstelling behoud is, hoewel dat niet expliciet is vermeld in de doelstelling zelf.

⁵⁷ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

⁵⁸ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036)

bekend, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. In de beekdalgebieden is een landelijke hersteldoelstelling neergelegd. Alleen in de gebieden Veluwe (057) en Geuldal (157), waar het leefgebied het meest onder druk staat en er mogelijkheden zijn voor herstel van het leefgebied en van de populatie, is een hersteldoelstelling neergelegd.

Olde Maten & Veerslootslanden (037)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Olde Maten & Veerslootslanden (037) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-037)

In paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden in de 1^e subparagraaf de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst vervalt:

H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
Verkorte naam Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H6410:

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H7140:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrictlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de tweede alinea vervalt de volgende tekst:

Het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) komt voor in enkele petgaten (boksloten) in het zuidelijk deel van Olde Maten.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H3150 vervalt.

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H6410:

H6230 ***Heischrale graslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt in een droge en een vochtige vorm voor, met een deels goede en deels matige kwaliteit, vooral in de Veerslootslanden. Behoud is voldoende, gezien de bestaande kwaliteit en het feit dat in de Veerslootslanden de prioriteit ligt bij de basenrijkere blauwgraslanden (H6410).

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H7140:

H6430 **Ruigten en zomen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt aan de oostkant van de Olde Maten met een vrij beperkte oppervlakte voor, met een (in ieder geval deels) goede kwaliteit.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type niet in het gebied voorkomt (de locaties waar de kwalificerende plantengemeenschappen voorkomen, betreffen geen vlakvormige wateren).
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype heischrale graslanden (H6230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

Olde Maten & Veerslootslanden (037)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H3150 vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).
- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410:

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Olde Maten & Veerslootslanden (037)

156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland (049)).

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H7140A:

H6430A – Ruigten en zomen, moerasspirea					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit

Olde Maten & Veerslootslanden (037)

148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
 (b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)⁵⁹.
 (c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele riviereengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de eerste zienswijze (betreffende H3150) wordt vervangen door de volgende tekst:
 De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Ook voor de soorten en habitattypen die niet hebben geleid tot de selectie van een Habitatrichtlijngebied, maar die wel in een dergelijk gebied voorkomen, moeten instandhoudingsdoelstellingen worden opgesteld (zie paragraaf 3.3 van de Nota van Antwoord). Overigens blijkt uit nader onderzoek dat het habitatype waar de zienswijze concreet op duidt, niet in het gebied aanwezig te zijn. Het habitatype is dan ook uit het aanwijzingsbesluit verwijderd.

⁵⁹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Rijntakken (038/066-068)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Rijntakken (038/066-068) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 april 2014, PDN/2014-038; gewijzigd 30 maart 2017, DN&B/2017-038)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De tekst betreffende H6430 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

H6430C Ruigten en zomen (*droge bosranden*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6510 en H91E0:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(Quercion robori-petraeae of Ilici-Fagenion)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

– De tekst betreffende H91E0 wordt vanwege de toevoeging van subtype C als volgt gewijzigd:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft de subtypen:

H91E0A *Vochtige alluviale bossen (*zachthoutooibossen*)

H91E0B *Vochtige alluviale bossen (*essen-iepenbossen*)

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6430 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud verspreiding, oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A), behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) en behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen komt, in het Habitatrictlijngebied, zeer lokaal en met een kleine oppervlakte voor. Het subtype *moerasspirea* (subtype A) komt met een matige kwaliteit voor in de Buitenwaarden bij Wijhe (langs de IJssel) en met een deels goede kwaliteit in de Millingerwaard (Gelderse Poort). Het subtype *harig wilgenroosje* (subtype B) komt met goede kwaliteit op slechts één locatie voor: langs de IJssel ten zuiden van Wilsum. Het subtype *droge bosranden* (subtype C) komt langs de IJssel voor bij Fortmond, Cortenoever en Geldersche Toren, en in het Colenbranderbos (Gelderse Poort); de kwaliteit is goed, vanwege het voorkomen van niet-algemene plantensoorten (knolribzaad, kweekdravik, rivierkruiskruid en schaafstro).

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6510 en H91E0:

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt alleen langs de IJssel voor, op verschillende locaties: bij de Hezenberg, bij Klooster Hulsbergen, bij Fortmond en bij Gorssel (Eester Loo). In de eerste drie gevallen komt het in combinatie met andere boshabitatypen voor (H91E0B en H91F0). In alle gevallen gaat het om oude bosgroeiplaatsen en deels zijn het tevens oude eikenopstanden. Behoud is voldoende, omdat de kwaliteit goed genoeg is.

Rijntakken (038/066-068)

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H91E0 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype C):

H91E0 *Vochtige alluviale bossen

Doel	Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, <i>zachthoutooibossen</i> (subtype A), behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, <i>essen-iepenbossen</i> (subtype B) en uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, <i>beekbegeleidende bossen</i> (subtype C).
Toelichting	Binnen het Habitatrictlijngebied komen <i>zachthoutooibossen</i> (subtype A) plaatselijk over een aanzienlijke oppervlakte voor. Het deelgebied Gelderse Poort omvat enkele van de beste voorbeelden hiervan in ons land, zowel buitendijks als binnendijks. Verbetering van de kwaliteit kan gebaat zijn bij het realiseren van kerngebieden. Behoud van dit subtype heeft betrekking op een areaal van circa 420 ha binnen het Habitatrictlijngebied, waarvan circa 330 ha buitendijks. Van het subtype <i>essen-iepenbossen</i> (subtype B) is de oppervlakte in de Rijntakken gering, maar landelijk gezien relatief groot. Nederland is voor dit bostype van zeer groot belang. Langs de IJssel liggen de belangrijkste bestaande essen-iepenbossen, hier is kwaliteitsverbetering mogelijk. Voor uitbreiding liggen er naast de uiterwaarden van de IJssel ook in andere delen van de Rijntakken kansen. Het subtype <i>beekbegeleidende bossen</i> (subtype C) komt met een relatief grote oppervlakte voor in de Havikerwaard (deels met goede kwaliteit) en voorts met kleine oppervlakten elders in deelgebied Uiterwaarden IJssel en in deelgebied Gelderse Poort. Er zijn mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering en (binnendijkse) uitbreiding.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De eerste alinea vervalt.
- Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en de ontwerpbesluiten (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hult (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
 - In aanvulling op de ontwerpbesluiten (2008) is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *beekbegeleidende bossen* (H91E0C) van het habitatype vochtige alluviale bossen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast de subtypen *zachthoutooibossen* (subtype A) en *essen-iepenbossen* (subtype B) waar reeds doelstellingen voor zijn opgenomen.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A en H6430C:

H6430B – Ruigten en zomen, harig wilgenroosje					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Rijntakken (038/066-068)

089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.

(b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6510B en H91E0A:

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x

Rijntakken (038/066-068)

057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempeland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁶⁰. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftinghsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H91E0B en H91F0:

H91E0C – *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

⁶⁰ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Rijntakken (038/066-068)

050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^b	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan⁶¹.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) is toegestaan. De doelstelling is aangepast van "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit" naar "behoud omvang en verbetering kwaliteit" omdat in het gebied weinig tot geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitattypen vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype *beekbegeleidende bossen* is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen in gebieden waar potenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd, bijvoorbeeld in de gebieden Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Leudal (147). In sommige gebieden, zoals Bunder- en Elslooërbos (153), is reeds een zodanige oppervlakte van het habitattypen aanwezig waardoor behoud van de oppervlakte voldoende is.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de toelichting onder de tabel met betrekking tot de doelstellingen voor H1337 vervalt de volgende tekst:

⁶¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Rijntakken (038/066-068)

De uitbreidingsopgave van het leefgebied geldt voor Uiterwaarden IJssel (038), waar het van belang is dat de soort zich in het IJsseldal verder zal uitbreiden om een duurzame populatie in het rivierengebied te realiseren. Uitbreiding van het leefgebied in dit gebied heeft betrekking op het benutten van nog niet bezet potentieel leefgebied.

Vecht- en Beneden-Reggegebied (039)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Vecht- en Beneden-Reggegebied (039) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-039; gewijzigd op 25 november 2014)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2310 en H2330:

H2320 Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*
Verkorte naam Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2330 en H3160:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
Verkorte naam Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3160 en H4010:

H3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitantis* en het *Callitriche-Batrachion*
Verkorte naam Beken en rivieren met waterplanten

betreft de subtypen:

H3260B Beken en rivieren met waterplanten (*grote fonteinkruiden*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H91E0:

H91F0 Gemengde oeverformaties met *Quercus robur*, *Ulmus laevis* en *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia* langs de grote rivieren (*Ulmion minoris*)
Verkorte naam Droge hardhoutoibossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2310 en H2330:

H2320 Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met geringe oppervlakte voor op de Archemerberg en de Lemelerberg. Behoud is voldoende, gezien de geringe potentie voor de landelijk beoogde kwaliteitsverbetering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2330 en H3160:

H3130 Zwakgebufferde vennen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met matige kwaliteit en een beperkte oppervlakte voor ten oosten van Stegeren en in het Eerder Achterbroek. Behoud is voldoende, gezien de beperkte mogelijkheden voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering.

H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor in twee afgesloten meanders van de Overijsselse Vecht, langs het Junner Koeland en ten oosten van Beerze; mogelijk dat het type lokaal ook elders in het gebied voorkomt. Behoud is voldoende, gezien de beperkte mogelijkheden voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3160 en H4010:

Vecht- en Beneden-Reggegebied (039)

H3260 Beken en rivieren met waterplanten

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit beken en rivieren met waterplanten, *grote fonteinkruiden* (subtype B).

Toelichting Het habitatype beken en rivieren met waterplanten, *grote fonteinkruiden* (subtype B) komt voor in de Overijsselse Vecht, oost van Beerze. Het betreft een begroeiing van doorgroeid fonteinkruid. Behoud is voldoende, omdat onduidelijk is of er mogelijkheden zijn om het beperkte voorkomen uit te breiden.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H91E0:

H91F0 Droge hardhoutooibossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met geringe oppervlakte en een matige kwaliteit voor op een oeverwal langs de Overijsselse Vecht bij de Stekkenkamp. Behoud is voldoende, gezien de beperkte mogelijkheden voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen (H2320), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beken en rivieren met waterplanten (H3260), *waterranonkels* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de vijfde en de zesde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge hardhoutooibossen (H91F0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2310 en H2330:

H2320 – Binnenlandse kraaiheibegroeiingen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenezand	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit

Vecht- en Beneden-Reggegebied (039)

032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

Ruim 50% van het habitatype binnenlandse kraaiheibegroeiingen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten op het aspect oppervlakte aan op de landelijke doelstelling. Verbetering van de kwaliteit is lokaal van belang voor herstel van populaties van onder andere levermossen en wolfsklauwen die nationaal bedreigd zijn. Deze doelstelling is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden hiervoor liggen.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2330 en H3160:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Vecht- en Beneden-Reggegebied (039)

138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen zure vennen (H3160) is toegestaan⁶².

Het habitattypen zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitattypen is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁶³. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitattypen bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitattypen al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitattypen mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe (057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitattypen zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitattypen zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit ^x
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

⁶² Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

⁶³ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Vecht- en Beneden-Reggegebied (039)

095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden wordt binnen de Natura 2000-gebieden beschermd (gebaseerd op een schatting van de oppervlakten van zowel begroeide als onbegroeide waterdelen van eutrofe meren en plassen). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In verscheidene gebieden wordt afgeweken van de landelijke doelstelling. In andere gebieden wordt er van de landelijke doelstelling afgeweken, omdat er nagenoeg geen mogelijkheid (ruimte) is om het habitatype uit te breiden en/of de potentie om de kwaliteit ervan te verbeteren gering is, bijvoorbeeld in Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010), Alde Feanen (013) en Botshol (083). In het Naardermeer (094) is door recent herstel een aanzienlijk areaal van het habitatype aanwezig. Behoud is derhalve voldoende.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3160 en H4010:

H3260B – Beken en rivieren met waterplanten, grote fonteinkruiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	A	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15%) omdat betrouwbare cijfers, die op vergelijkbare wijze zijn bepaald, niet beschikbaar zijn. Bovendien varieert het voorkomen van jaar tot jaar.

De staat van instandhouding van het habitatype beken en rivieren met waterplanten, *grote fonteinkruiden* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". In Nederland komt dit subtype slechts in enkele gebieden voor. Deze gebieden bieden geen potenties voor verder herstel van de kwaliteit van het subtype. Derhalve is ervoor gekozen landelijk een behoudopgave voor de kwaliteit te stellen. De landelijke doelstelling voor het aspect oppervlakte sluit aan op de staat van instandhouding. In het Vecht- en Beneden-Reggegebied (039) is gekozen voor behoud van de oppervlakte omdat onduidelijk is of er potenties zijn vooruitbreiding van het beperkte voorkomen. In het gebied Biesbosch (112) wordt behoud van de oppervlakte nagestreefd, omdat het subtype niet karakteristiek is voor de zoetwatergetijdendelta. De ecologische potenties zijn in dit gebied gering, omdat het water in de benedenrivieren van nature troebel is.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H91E0:

H91F0 – Droge hardhoutooibossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit

Vecht- en Beneden-Reggegebied (039)

038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	A3	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	conform ontwerp- wijzigingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ongeveer driekwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge hardhoutooibossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelstellingen van de twee belangrijkste gebieden sluiten aan op de landelijke doelstelling. In Zeldersche Driessen (143) en Maasduinen (145) bestaat geen ruimte voor uitbreiding en in Vecht- en Beneden-Reggegebied (039) zijn ook de potenties voor kwaliteitsverbetering gering.

Sallandse Heuvelrug (042)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Sallandse Heuvelrug (042) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-042)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H7110:

H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H7110:

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met geringe oppervlakte, maar goede kwaliteit voor in de oeverzone van het Sasbrinksven. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een vierde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H7110B:

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Sallandse Heuvelrug (042)

060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft⁶⁴. Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitatype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

⁶⁴ Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als "matig ongunstig" is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Borkeld (044) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-044)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2310 en H3160:

H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
Verkorte naam Zandverstuivingen

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H7150:

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
Verkorte naam Oude eikenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2310 en H3160:

H2330 Zandverstuivingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met kleine oppervlakten en goede kwaliteit, verspreid voor in het heidelandschap van het westen van het gebied. Van actieve verstuiving is in het gebied geen sprake meer en daar zijn ook weinig potenties meer voor.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H7150:

H9190 Oude eikenbossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor in het zuidwesten van het gebied. Het bestaat uit twee locaties, temidden van een dennenbos, waar de eiken domineren ten opzichte van grove dennen. Enige kwaliteitsverbetering is mogelijk.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zandverstuivingen (H2330), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een vijfde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2310 en H3160:

H2330 – Zandverstuivingen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit x
026	Drouwenezand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Borkeld (044)

032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van het habitattype zandverstuivingen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitattype zandverstuivingen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De afwisseling van zandverstuivingen met stuifzandheiden met struikhei (H2310) is voor een groot aantal dieren, in het bijzonder vogels, belangrijk. Om deze reden zijn in veel heidegebieden van de hogere zandgronden deze twee habitattypen gecombineerd als doel. Het grootste deel van de gebiedsdoelstellingen sluit aan op de landelijke doelstelling. In de meeste gebieden waar een behoudsdoelstelling is neergelegd komt het habitattype slechts over een kleine oppervlakte voor en/of lijken de potenties voor herstel gering.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H7150:

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Borkeld (044)

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁶⁵. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

⁶⁵ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Springendal & Dal van de Mosbeek (045)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Springendal & Dal van de Mosbeek (045) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-045; gewijzigd op 12 december 2014, PDN/2012-045⁶⁶)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H9120 en H91E0:

H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukenbossen behorend tot het *Carpinion betuli*

Verkorte naam Eiken-haagbeukenbossen

betreft het subtype:

H9160A Eiken-haagbeukenbossen (*hogere zandgronden*)

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*

Verkorte naam Oude eikenbossen

H91D0 *Veenbossen

Verkorte naam Hoogveenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H9120 en H91E0:

H9160 Eiken-haagbeukenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A) komt met geringe oppervlakte voor in het dal van de Mosbeek, bij de molen van Bels, en in het dal van de Onderbeek, in Hazelbekke. Behoud is voldoende omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering.

H9190 Oude eikenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid voor op relatief hoge ruggen in het zuiden van het gebied. Het gaat zowel om bosbesrijke als om grazige vormen, zowel droog als vochtig. De bomen zelf zijn niet oud, maar de bosgroeiplaatsen wel. Behoud is voldoende omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering.

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met goede kwaliteit voor in een slenkvormige laagte in het deelgebied Vasserheide. Gezien de specifieke standplaats en de reeds goede kwaliteit is behoud voldoende.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de vierde en de vijfde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype eiken-haagbeukenbossen (H9160), *hogere zandgronden* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– De vijfde alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de vijfde en de zesde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

⁶⁶ Het jaartal in het kenmerk is een verschrijving; bedoeld is PDN/2014-045.

Springendal & Dal van de Mosbeek (045)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H9120 en H91E0C:

H9160A – Eiken-haagbeukenbossen, hogere zandgronden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
063	Bekendelle	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland – West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A) komt voornamelijk voor in kleine bosjes in Oost-Nederland. Door het verspreide en versnipperde voorkomen van dit subtype is slechts circa 20% van de landelijke oppervlakte van dit subtype opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke dekking van het habitatype als geheel (subtypen A en B gecombineerd) is aanzienlijk groter (80%), omdat bij de selectie vooral is gelet op het voorkomen in Zuid-Limburg dat nu apart wordt onderscheiden als subtype B.

De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke opgave worden nagestreefd. In enkele gebieden wijkt de doelstelling, op het aspect oppervlakte, af van de landelijke doelstelling. In deze gebieden is de ruimte waar dit habitatype voor zou kunnen komen reeds volledig benut. Ook wordt in enkele gebieden behoud van de kwaliteit beoogd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. Eén van de redenen hiervoor is dat de kwaliteit in het gebied reeds goed is waardoor een behoudsdoelstelling voldoende is, bijvoorbeeld in de gebieden Landgoederen Oldenzaal (050) en Leudal (147); een andere reden is dat er weinig potentie is voor kwaliteitsverbetering, zoals in Dinkelland (049).

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Springendal & Dal van de Mosbeek (045)

032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁶⁷. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

⁶⁷ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Springendal & Dal van de Mosbeek (045)

061	Korenburerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-047)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3130 en H6410:

H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
Verkorte naam Vochtige heiden

betreft het subtype:

H4010A Vochtige heiden (*hogere zandgronden*)

H4030 Droge Europese heide
Verkorte naam Droge heiden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H9160:

H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3130 en H6410:

H4010 Vochtige heiden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt vanouds in het gebied voor, maar is thans teruggedrongen tot een klein plekje in het zuidwesten van het Voltherbroek. Omdat de prioriteit voor de vochtige standplaatsen ligt bij de bossen, is behoud voldoende.

H4030 Droge heiden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een vrij geringe oppervlakte voor in alledrie de deelgebieden, onder andere als gevolg van natuurontwikkeling. De kwaliteit is wisselend. Behoud is voldoende omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering in dit voornamelijk vochtige gebied.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H9160:

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt in samenhang met vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) voor, waar het door successie in over gaat. Het lijkt in dit gebied afhankelijk te zijn van plaggen of natuurontwikkeling. Behoud is daarom voldoende.

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte, maar een goede kwaliteit, voor in het oosten van het Voltherbroek. Het bos staat op een oude bosgroeiplaats en de eiken zijn bijna een eeuw oud. Gezien de bestaande kwaliteit is behoud voldoende.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047)

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige heiden (H4010), *hogere zandgronden* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge heiden (H4030), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3130 en H6410:

H4010A – Vochtige heiden, hogere zandgronden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047)

061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
138	Weeter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt wijdverspreid voor in Nederland. Meer dan twee derde van de landelijke oppervlakte van dit subtype is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁶⁸. Mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte liggen onder andere op de Veluwe (057) en in de gebieden op het Drents plateau, waar dit subtype over grote oppervlakten voorkomt. Verder is de uitbreidingsopgave neergelegd in de gebieden waar de beste potenties zijn: waar voldoende ruimte en mogelijkheden zijn voor uitbreiding. Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is: bijvoorbeeld waar herstel van sterk vergraste vormen van dit subtype mogelijk is. Een speciale herstelopgave voor de kwaliteit van dit subtype ligt in de beekdalen waar het habitatype onderdeel uitmaakt van de gradiënt van hogere zandgronden naar de beek (bijvoorbeeld Wijnjeterper Schar (016), Stelkampsveld (060) en Meinweg (149)). In de meeste gebieden waar, in tegenstelling tot deze landelijke doelstelling, behoud van de kwaliteit wordt nagestreefd komt het subtype slechts in beperkte mate voor. De potenties ter verbetering van de kwaliteit zijn in deze gebieden veelal gering.

H4030 – Droge heiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit

⁶⁸ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Wijnjeterper Schar en Elperstroomgebied (Stcrt. 2010, 2212).

Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047)

047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
140	Groote Peel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge heiden is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. In een aantal gebieden wijkt de doelstelling voor het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling omdat bijvoorbeeld de oppervlakten waar het habitatype droge heiden voor kan komen al volledig benut zijn (Holtingerveld (029), Wierdense Veld (043) en Borkeld (044)). De doelstelling voor het aspect kwaliteit wijkt af van de landelijke doelstelling in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Dinkelland (049), omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In diverse gebieden wordt zowel behoud van de oppervlakte als behoud van de kwaliteit beoogd. In de gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047), Lemselermaten (048), Stelkampsveld (060), Willinks Weust (062) en Geuldal (157) ligt de focus op andere habitatypen en komt het habitatype slechts over kleine oppervlakten voor. De gebieden Fochteloërveen (023), Witterveld (024), Witte Veen (054) en Aamsveen (055) zijn hoogveenengebieden. In deze gebieden wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling omdat het habitatype droge heiden voorkomt op de zandruggen van de gebieden en hierdoor de mogelijkheden in het hoogveenlandschap volledig zijn benut. Ook in het, overwegend natte, Drentsche Aa-gebied (025) zijn de mogelijkheden voor droge heiden volledig benut. De doelstellingen voor het gebied Wijnjeterper Schar (016) wijken af van de landelijke doelstelling omdat het gebied reeds een goed voorbeeld is betreffende dit habitatype en behoud van de kwaliteit en oppervlakte derhalve voldoende is.

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H9160A:

Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047)

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft⁶⁹. Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties

⁶⁹ Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als “matig ongunstig” is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047)

met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitatype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047)

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁷⁰. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

⁷⁰ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Lemselermaten (048)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Lemselermaten (048) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-048)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H4010 en H6230:

H4030 Droge Europese heide
Verkorte naam Droge heiden

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H4010 en H6230:

H4030 Droge heiden
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte, maar een goede kwaliteit, voor temidden van habitatype vochtige heiden (H4010A). Omdat de prioriteit ligt bij de vochtige habitatypes, is behoud voldoende.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De derde alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge heiden (H4030), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H4010A en H6230:

H4030 – Droge heiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit

Lemselermaten (048)

051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
140	Groote Peel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge heiden is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. In een aantal gebieden wijkt de doelstelling voor het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling omdat bijvoorbeeld de oppervlakten waar het habitatype droge heiden voor kan komen al volledig benut zijn (Holtingerveld (029), Wierdense Veld (043) en Borkeld (044)). De doelstelling voor het aspect kwaliteit wijkt af van de landelijke doelstelling in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Dinkelland (049), omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In diverse gebieden wordt zowel behoud van de oppervlakte als behoud van de kwaliteit beoogd. In de gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047), Lemselermaten (048), Stelkampsveld (060), Willinks Weust (062) en Geuldal (157) ligt de focus op andere habitattypen en komt het habitatype slechts over kleine oppervlakten voor. De gebieden Fochteloërveen (023), Witterveld (024), Witte Veen (054) en Aamsveen (055) zijn hoogveengebieden. In deze gebieden wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling omdat het habitatype droge heiden voorkomt op de zandruggen van de gebieden en hierdoor de mogelijkheden in het hoogveenlandschap volledig zijn benut. Ook in het, overwegend natte, Drentsche Aa-gebied (025) zijn de mogelijkheden voor droge heiden volledig benut. De doelstellingen voor het gebied Wijnjeterper Schar (016) wijken af van de landelijke doelstelling omdat het gebied reeds een goed voorbeeld is betreffende dit habitatype en behoud van de kwaliteit en oppervlakte derhalve voldoende is.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het besluit. Vanuit de Habitatrichtlijn heeft Nederland de verplichting om alle in het gebied aanwezige habitattypen en soorten aan te wijzen en te beschermen, zie ook Nota van Antwoord, paragraaf 3.3. Het beschermen van de habitattypen en soorten die binnen het gebied voorkomen draagt bij aan de realisatie van de landelijke doelstellingen. Overigens is de doelstelling voor het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A) komen te vervallen; zie voor een toelichting bijlage B.1. De overige doelstellingen blijven gehandhaafd.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Dinkelland (049) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-049)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H3130:

H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
Verkorte naam Stuifzandheiden met struikhei

H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
Verkorte naam Zandverstuivingen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3130 en H4010:

H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
Verkorte naam Zure vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H4030 en H6120:

H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
Verkorte naam Jeneverbesstruwelen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H7150:

H7140 Overgangs- en trilveen
Verkorte naam Overgangs- en trilvenen

betreft het subtype:

H7140A Overgangs- en trilvenen (*trilvenen*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7150 en H91E0:

H7230 Alkalisch laagveen
Verkorte naam Kalkmoerassen

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
Verkorte naam Eiken-haagbeukenbossen

betreft het subtype:

H9160A Eiken-haagbeukenbossen (*hogere zandgronden*)

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
Verkorte naam Oude eikenbossen

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

– De tekst betreffende H91E0 wordt vanwege de toevoeging van subtypen A en B als volgt gewijzigd:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft de subtypen:

H91E0A *Vochtige alluviale bossen (*zachthoutooibossen*)

H91E0B *Vochtige alluviale bossen (*essen-iepenbossen*)

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

Dinkelland (049)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1163:

H1096 Beekprik (*Lampetra planeri*)

H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.3 (Habitatrichtlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tabel wordt vervangen door de volgende tekst:

Habitattype	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Dinkelland ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H3130	5	5	ca. 1.000	-	-	ja
*H6120	10	9	ca. 500	C (<2%)	C (<2%)	nee
H6410	5	5	ca. 180	-	-	ja
*H91E0B	5	5	ca. 500	B1 (2-6%)	C (< 2%)	nee

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H3130:

H2310 **Stuifzandheiden met struikhei**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitattype komt met een beperkte oppervlakte op één locatie voor, in het voormalige stuifzandgebied Lutterzand (dat inmiddels met dennenbos is beplant). Omdat de heide wordt omringd door bos is behoud voldoende.

H2330 **Zandverstuivingen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitattype vormt het laatste kwalificerende restant van een eertijds veel uitgebreider stuifzandgebied: het Lutterzand. De locatie ligt temidden van bos in een bocht van de Dinkel, bij Groene Staart. In de naaste omgeving komt nog onbegroeid zand voor, dat echter vanwege ontbrekende begroeiing niet tot het habitatype behoort. Behoud is voldoende, omdat dat al de nodige inspanning zal vergen.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3130 en H4010:

H3160 **Zure vennen**

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitattype komt met een beperkte oppervlakte en een matige kwaliteit op twee locaties voor in deelgebied Stroothuizen. Gezien de doelstellingen voor de habitattypen in de omgeving is er verbetering van kwaliteit mogelijk.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H4030 en H6120:

H5130 **Jeneverbesstruwelen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitattype komt met geringe oppervlakte voor op een heideveld in het zuiden van deelgebied Punthuizen. Gezien de huidige kwaliteit is behoud voldoende.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H7150:

H7140 **Overgangs- en trilvenen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A).

Toelichting Het habitattype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) komt, onder invloed van lokale kwel, met een beperkte oppervlakte voor in de deelgebieden Stroothuizen en Punthuizen.

Dinkelland (049)

Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7150 en H91E0:

H7230 Kalkmoerassen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor in deelgebied Punthuizen, temidden van het habitatype blauwgraslanden (H6410), waarvan het zich onderscheidt door meerdere soorten die kenmerkend zijn voor basenrijke omstandigheden, zoals moeraswespenorchis en *parnassia*. Omdat de kwaliteit al goed is en de mogelijkheden voor uitbreiding beperkt, is behoud voldoende.

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor op drie locaties langs de Dinkel: in het noorden bij Beuningen en bij de Hamermaten, en in het zuiden bij Glane. De begroeiingen zijn vrij gevarieerd. Het gaat grotendeels om oude bosgroeiplaatsen, voor een deel betreft het minimaal honderdjarige bosopstanden. Gezien de huidige kwaliteit is behoud voldoende.

H9160 Eiken-haagbeukenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A) komt met een kleine oppervlakte voor op twee locaties: bij Beuningen, als rand langs het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), en langs de Elsbeek, ten zuiden van Losser. Behoud is voldoende, omdat de potenties voor kwaliteitsverbetering gering zijn.

H9190 Oude eikenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte op twee locaties voor. Langs een bocht van de Dinkel bij Groene Staart gaat het om een bosopstand uit 1880. En in de zuidwesthoek van Punthuizen betreft het een jongere opstand op een oude bosgroeiplaats. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering.

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte en matige kwaliteit voor in deelgebied Stroothuizen. Gezien de doelstellingen voor de habitattypen in de omgeving is er verbetering van kwaliteit mogelijk.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H91E0 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtypen A en B):

H91E0 *Vochtige alluviale bossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, *zachtthoutooibossen* (subtype A), vochtige alluviale bossen, *essen-iepenbossen* (subtype B) en vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).

Toelichting Het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachtthoutooibossen* (subtype A) komt lokaal langs de Dinkel voor in de Groene Staart, ten noordwesten van het Lutterveld en ten noordoosten van Losser. Het habitatype vochtige alluviale bossen, *essen-iepenbossen* (subtype B) komt verspreid voor langs de Dinkel, deels met geringe oppervlakte en deels in wat grotere complexen. Het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) komt voor langs de Dinkel en langs zijbeken van de Dinkel. Er zijn potenties om de kwaliteit te verbeteren met name door verbetering van de waterkwaliteit. Gezien de beperkte ruimte en het belang van onbeschaduwde beektrajecten, is behoud van de oppervlakte voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1163:

H1096 Beekprik

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting Larven van de beekprik zijn waargenomen in de Dinkel (ten zuiden en ten noordoosten van Losser) en vooral in de Ruhenbergerbeek. In het gebied vindt dus opgroei van larven plaats, mogelijk ook paai en voortplanting. Er zijn potenties om de bijdrage aan de landelijke doelstelling te vergroten.

H1134 Bittervoorn

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bittervoorn komt met een vrij grote standpopulatie voor in de Dinkel (op meerdere locaties ten zuiden van de A1) en in enkele zijbeken.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype stuifzandheiden met struikhei (H2310), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zandverstuivingen (H2330), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zure vennen (H3160), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- Conform de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar in aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype jeneverbesstruwelen (H5130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype overgangs- en trilvenen (H7140), *trilvenen* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kalkmoerassen (H7230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype eiken-haagbeukenbossen (H9160), *hogere zandgronden* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is ook een doelstelling opgenomen voor de subtypen *zachthoutoibossen* (H91E0A) en *essen-iepenbossen* (H91E0B) van het habitatype vochtige alluviale bossen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook deze subtypen in het gebied voorkomen, naast het subtype *beekbegeleidende bossen* (subtype C) waar reeds een doelstelling voor is opgenomen.

Dinkelland (049)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort beekprik (H1096), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bittervoorn (H1134), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot H6410 en H1163:

H91E0B – *Vochtige alluviale bossen, essen-iepenbossen			
Landelijke oppervlakte ca. 500 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
038/066-068	Rijntakken	B1 (2-6%)	Provincie Gelderland 2013
049	Dinkelland	B1 (2-6%)	Provincie Overijssel 2014
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	C (< 2%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2013
167	Maas bij Eijsden	C (< 2%)	Ministerie van LNV 2018
112	Biesbosch	C (< 2%) ^b	Staatsbosbeheer 2014

(a) Relatieve bijdrage aangepast wegens gewijzigde landelijke oppervlakte

(b) Nog niet vermeld in het aanwijzingsbesluit

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn de volgende vijf gebieden geselecteerd voor dit prioritaire subtype: Kolland & Overlangbroek (081), Bunder- en Elslooërbos (153), Springendal & Dal van de Mosbeek (045), Geuldal (157) en Bekendelle (063).

De indeling van de subtypen B en C is sinds de aanmelding van het Habitatrictlijngebied (2003) echter gewijzigd. Het subtype *essen-iepenbossen* (subtype B) werd toentertijd niet als apart subtype onderscheiden, maar als onderdeel van het voormalige subtype Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*). De voorkomens van vochtig alluviaal bos in de genoemde gebieden worden nu gerekend tot het subtype *beekbegeleidende bossen* (subtype C). In plaats daarvan blijken nu andere gebieden tot de belangrijkste te behoren.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H3130:

H2310 – Stufzandheiden met struikheide					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenerzand	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit

Dinkelland (049)

128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype stuifzandheiden met struikhei is beperkt tot laag gelegen land. Meer dan twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁷¹. Mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte liggen onder meer in de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (029), Veluwe (057), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Maasduinen (145). Verder is de uitbreidingsopgave neergelegd in de gebieden waar de beste potenties zijn: waar voldoende ruimte en mogelijkheden zijn voor uitbreiding van dit aan vaaggronden gebonden habitatype. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt in het grootste deel van de gebieden nagestreefd. In de meeste gebieden waar behoud van de kwaliteit als doel wordt gesteld, is het habitatype reeds in voldoende kwaliteit aanwezig (bijvoorbeeld in Strabrechtse Heide & Beuven (137)).

H2330 – Zandverstuivingen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit x
026	Drouwenezand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van het habitatype zandverstuivingen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype zandverstuivingen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling

⁷¹ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Dinkelland (049)

sluit hierop aan. De afwisseling van zandverstuivingen met stuifzandheiden met struikhei (H2310) is voor een groot aantal dieren, in het bijzonder vogels, belangrijk. Om deze reden zijn in veel heidegebieden van de hogere zandgronden deze twee habitattypen gecombineerd als doel. Het grootste deel van de gebiedsdoelstellingen sluit aan op de landelijke doelstelling. In de meeste gebieden waar een behoudsdoelstelling is neergelegd komt het habitatype slechts over een kleine oppervlakte voor en/of lijken de potenties voor herstel gering.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3130 en H4010A:

H3160 – Zure vennen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud ^a	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssommerheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen zwakgebufferde vennen (H3130) of actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B) is toegestaan⁷².

Ruim de helft van het Nederlandse voorkomen van het habitatype zure vennen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor enkele gebieden, zoals Dwingelderveld (030) en Leenderbos, Groote Heide

⁷² Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Dinkelland (049)

& De Plateaux (136), is een uitbreidingsdoelstelling geformuleerd, omdat het huidige beheer reeds gericht is op het ontwikkelen van zure vennen. In het bijzonder wordt uitbreiding van de oppervlakte van vormen met drijvende egelskop en veenbloembies nagestreefd (onder meer Dwingelderveld). Een deel van de zure vennen kan zich door verlanding ontwikkelen naar het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B). In een aantal gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. In de gebieden Sallandse Heuvelrug (042), Witte Veen (054), Landgoederen Brummen (058), Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Brunssummerheide (155) zijn de vennen reeds goed ontwikkeld. Behoud is derhalve voldoende. In het gebied Lonnekermeer (051) wordt behoud van de kwaliteit beoogd, omdat het slechts een zeer kleine oppervlakte betreft en er geen potentie is om de kwaliteit ervan te verbeteren.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H4030 en H6120:

H5130 – Jeneverbesstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenerzand	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

(a) Klassen zijn slechts globaal geduid (B = 2-15%, C < 2%), omdat de gebieden onderling niet goed kunnen worden vergeleken, aangezien de oppervlakten op verschillende wijzen zijn berekend (al dan niet inclusief open delen). De aard van de vegetaties verschilt sterk van gebied tot gebied: van verspreide bomen tot dichte struwelen.

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte jeneverbesstruwelen is gelegen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Hoewel de oppervlakte van jeneverbesstruwelen sinds 1950 stabiel is gebleven, is de kwaliteit afgenomen. Door successie en vergrassing is de soortensamenstelling verarmd. Het merendeel van de jeneverbessen staat in oudere struwelen met een vrij eentonige soortensamenstelling. Natuurlijke verjonging vindt zelden plaats, waardoor een scheve leeftijdsopbouw is ontstaan. De landelijke doelstelling is dan ook gericht op behoud van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. Het merendeel van de gebiedsdoelstellingen sluit hierop aan. In Borkeld (044) en Springendal & Dal van Mosbeek (045) zijn goede kansen voor uitbreiding van het habitatype. Dit zijn de enige twee gebieden in Nederland waar potentie is voor het kiemen van jeneverbessen op de lemige bodems. De uitbreidingsopgave in deze gebieden is nodig

Dinkelland (049)

om de te verwachten landelijke areaalverliezen op te vangen. In enkele gebieden geldt een behoudopgave op het aspect kwaliteit. In Holtingerveld (029), Boetelerveld (041), Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136) komen slechts kleine oppervlakten van het habitatype voor, terwijl de kwaliteit al voldoende goed is en kwaliteitsverbetering niet mogelijk wordt geacht.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H7150:

H7140A – Overgangs- en trilvenen, <i>trilvenen</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
065	Binnenveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x

Bijna drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"ⁿ. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Bijna alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke opgave. In de gebieden Alde Feanen (013), Vecht- en Beneden-Reggegebied (039), Dinkelland (049), IJsselmeer (072) en Regte Heide & Riels Laag (134) wordt van de landelijke doelstelling afgeweken en zijn er behoudsdoelstellingen geformuleerd, omdat er in deze gebieden slechts geringe oppervlakten van dit subtype aanwezig zijn en er weinig zicht is op herstel.

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7150 en H91E0C:

H7230 – Kalkmoerassen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit

Dinkelland (049)

028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	B1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype kalkmoerassen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het habitatype is in de loop van de 20^e eeuw sterk achteruit gegaan. Vrijwel alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling om dit sterk onder druk staande habitatype te herstellen. In gebieden met een behoudsdoelstelling is de kwaliteit voldoende en zijn de uitbreidingsmogelijkheden beperkt.

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit

Dinkelland (049)

142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssommerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁷³. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftinghsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

H9160A – Eiken-haagbeukenbossen, hogere zandgronden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
063	Bekendelle	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempeland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A) komt voornamelijk voor in kleine bosjes in Oost-Nederland. Door het verspreide en versnipperde voorkomen van dit subtype is slechts circa 20% van de landelijke oppervlakte van dit subtype opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke dekking van het habitatype als geheel (subtypen A en B gecombineerd) is aanzienlijk groter (80%), omdat bij de selectie vooral is gelet op het voorkomen in Zuid-Limburg dat nu apart wordt onderscheiden als subtype B.

De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke opgave worden nagestreefd. In enkele gebieden wijkt de doelstelling, op het aspect oppervlakte, af van de landelijke doelstelling. In deze gebieden is de ruimte waar dit habitatype voor zou kunnen komen

⁷³ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Dinkelland (049)

reeds volledig benut. Ook wordt in enkele gebieden behoud van de kwaliteit beoogd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. Eén van de redenen hiervoor is dat de kwaliteit in het gebied reeds goed is waardoor een behoudsdoelstelling voldoende is, bijvoorbeeld in de gebieden Landgoederen Oldenzaal (050) en Leudal (147); een andere reden is dat er weinig potentie is voor kwaliteitsverbetering, zoals in Dinkelland (049).

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁷⁴. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

⁷⁴ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Dinkelland (049)

022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter

Dinkelland (049)

verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

H91E0A – *Vochtige alluviale bossen, zachthoutoibossen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompeveld & Kornsche Boezem	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud ^b	verbetering	A3 ^c	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan⁷⁵.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige alluviale bossen, *essen-iepenbossen* (H91E0B) is toegestaan.

(c) Aanpassing ten opzichte van aanwijzingsbesluit.

Ongeveer drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachthoutoibossen* (subtype A) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁷⁶.

De landelijke opgave voor het aspect kwaliteit kan niet in alle gebieden worden nagestreefd. In onder andere Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070) is, gezien het geringe belang van deze gebieden voor het type, een behoudsdoelstelling geformuleerd. Een andere reden voor het afwijken van de landelijke doelstelling is dat er al een goede kwaliteit aanwezig is, bijvoorbeeld in Oude Maas (108), waar behoud van de kwaliteit derhalve voldoende is.

H91E0B – *Vochtige alluviale bossen, essen-iepenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^a	behoud	C ^b	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan⁷⁵.

(b) Aanpassing ten opzichte van aanwijzingsbesluit.

⁷⁵ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

⁷⁶ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Oude Maas (Stcrt. 2011, 4458).

Dinkelland (049)

De landelijke staat van instandhouding van het subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het habitatype is momenteel uiterst zeldzaam langs de rivieren. In de twee gebieden met de beste potenties wordt herstel van dit subtype nagestreefd. In Dinkelland (049) is behoud van de oppervlakte voldoende, omdat er weinig ruimte is voor uitbreiding. In Uiterwaarden Zwarte water en Vecht (036) en Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070) is, gezien de beperkte potenties voor uitbreiding van de oppervlakte en de reeds goede kwaliteit, een behoudsdoelstelling geformuleerd.

In bijlage B.3.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1163:

H1096 – Beekprik						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	uitbreiding	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de habitatsoort beekprik is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen van de gebieden Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136), Meinweg (149) en het Roerdal (150) wijken (deels) af van de landelijke doelstelling. Het huidige voorkomen van de soort en het leefgebied in Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux leveren reeds voldoende bijdrage aan de landelijke doelstelling. In Meinweg is slechts zeer beperkte potentie voor een hersteldoelstelling aanwezig.

H1134 – Bittervoorn						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Dinkelland (049)

090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan⁷⁷.

De landelijke staat van instandhouding van de bittervoorn is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

⁷⁷ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Landgoederen Oldenzaal (050)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Landgoederen Oldenzaal (050) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-050)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H9120:

H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
Verkorte naam Vochtige heiden

betreft het subtype:

H4010A Vochtige heiden (*hogere zandgronden*)

H4030 Droge Europese heide
Verkorte naam Droge heiden

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt voor de instandhoudingsdoelstelling voor H9120:

H4010 Vochtige heiden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt op twee locaties voor in deelgebied Boerskotten. Het type is ontstaan als gevolg van natuurontwikkeling in de jaren rond 2000, nadat de voormalige vochtige heidevelden met bos beplant of ontgonnen waren. Behoud is voldoende omdat de mogelijkheden voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

H4030 Droge heiden

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt op voor op de noordflank van de Tankenberg. Het type is vrij recent ontstaan vanuit een kapvlakte en zal naar verwachting nog in kwaliteit toenemen.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige heiden (H4010), *hogere zandgronden* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge heiden (H4030), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H9120:

H4010A – Vochtige heiden, <i>hogere zandgronden</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Landgoederen Oldenzaal (050)

029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt wijdverspreid voor in Nederland. Meer dan twee derde van de landelijke oppervlakte van dit subtype is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁷⁸. Mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte liggen onder andere op de Veluwe (057) en in de gebieden op het Drents plateau, waar dit subtype over grote oppervlakten voorkomt. Verder is de uitbreidingsopgave neergelegd in de gebieden waar de beste potenties zijn: waar voldoende ruimte en mogelijkheden zijn voor uitbreiding. Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is: bijvoorbeeld waar herstel van sterk vergraste vormen van dit subtype mogelijk is. Een speciale herstelopgave voor de kwaliteit van dit subtype ligt in de beekdalen waar het habitatype onderdeel uitmaakt van de gradiënt van hogere zandgronden naar de beek (bijvoorbeeld Wijnjeterper Schar (016), Stelkampsveld (060) en Meinweg (149)). In de meeste gebieden waar, in tegenstelling tot deze landelijke doelstelling, behoud van de kwaliteit wordt nagestreefd komt het subtype slechts in beperkte mate voor. De potenties ter verbetering van de kwaliteit zijn in deze gebieden veelal gering.

⁷⁸ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Wijnjeterper Schar en Elperstroomgebied (Stcrt. 2010, 2212).

Landgoederen Oldenzaal (050)

H4030 – Droge heiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
138	Weeter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
140	Groote Peel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge heiden is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke

Landgoederen Oldenzaal (050)

doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. In een aantal gebieden wijkt de doelstelling voor het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling omdat bijvoorbeeld de oppervlakten waar het habitatype droge heiden voor kan komen al volledig benut zijn (Holtingerveld (029), Wierdense Veld (043) en Borkeld (044)). De doelstelling voor het aspect kwaliteit wijkt af van de landelijke doelstelling in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Dinkelland (049), omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In diverse gebieden wordt zowel behoud van de oppervlakte als behoud van de kwaliteit beoogd. In de gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047), Lemselermaten (048), Stelkampsveld (060), Willinks Weust (062) en Geuldal (157) ligt de focus op andere habitattypen en komt het habitatype slechts over kleine oppervlakten voor. De gebieden Fochteloërveen (023), Witterveld (024), Witte Veen (054) en Aamsveen (055) zijn hoogveengebieden. In deze gebieden wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling omdat het habitatype droge heiden voorkomt op de zandruggen van de gebieden en hierdoor de mogelijkheden in het hoogveenlandschap volledig zijn benut. Ook in het, overwegend natte, Drentsche Aa-gebied (025) zijn de mogelijkheden voor droge heiden volledig benut. De doelstellingen voor het gebied Wijnjeterper Schar (016) wijken af van de landelijke doelstelling omdat het gebied reeds een goed voorbeeld is betreffende dit habitatype en behoud van de kwaliteit en oppervlakte derhalve voldoende is.

Lonnekermeer (051)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Lonnekermeer (051) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-051)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H7150:

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
Verkorte naam Oude eikenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H7150:

H9190 Oude eikenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor op enkele percelen met zomereiken uit 1895, in het zuidwesten van het gebied. Behoud is voldoende omdat de mogelijkheden voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een vierde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H7150:

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Lonnekermeer (051)

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁷⁹. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

⁷⁹ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Buurserzand & Haaksbergerveen (053)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Buurserzand & Haaksbergerveen (053) als Natura 2000-gebied (besluit van 28 mei 2013, PDN/2013-053)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2310 en H3130:

H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
Verkorte naam Zandverstuivingen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3130 en H4010:

H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
Verkorte naam Zure vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H5130 en H7110:

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7120 en H7230:

H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7230 en H91D0:

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
Verkorte naam Oude eikenbossen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1145:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2310 en H3130:

H2330 Zandverstuivingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met een deels matige en deels goede vegetatiekwaliteit en met een beperkte oppervlakte, verspreid voor in deelgebied Buurserzand. Van actieve verstuiving is geen sprake meer en daar zijn ook weinig potenties meer voor.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3130 en H4010:

H3160 Zure vennen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid en met een behoorlijk grote oppervlakte voor in deelgebied Steenhaar en in het uiterste noorden van het gebied. De kwaliteit is soms goed, maar meestal matig. Er zijn mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering, in aansluiting op het verbeterdoel voor zwakgebufferde vennen (H3130).

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H5130 en H7110:

H6230 *Heischrale graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Buurserzand & Haaksbergerveen (053)

Toelichting Het habitatype komt met een geringe oppervlakte en een goede kwaliteit voor in het Buurserzand, waar het onderdeel uitmaakt van een complexe gradiënt van vochtige heide, schraallanden en vennen. Behoud is voldoende, gezien de huidige kwaliteit en de beperkte mogelijkheden voor uitbreiding.

H6410 Blauwgraslanden

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor met een vrij beperkte oppervlakte. Op de grens van de deelgebieden Steenhaar en Buurserzand heeft het habitatype deels een goede kwaliteit (in de bij H6230 genoemde gradiënt) en deels een matige kwaliteit. In deelgebied Groene Plas en Horsterveen (aan de noordwestrand van het hoogveengebied) heeft het habitatype een matige kwaliteit; verbetering van kwaliteit is noodzakelijk om met name op deze locatie de verslechterde situatie te herstellen. Behoud van de oppervlakte is voldoende, gezien de beperkte mogelijkheden voor uitbreiding.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7120 en H7230:

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid voor in het heidelandschap van alle noordelijke deelgebieden. Een aanzienlijk deel betreft relatief stabiele locaties (naast meer tijdelijke locaties die ontstaan door plaggen), daarom is behoud voldoende.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7230 en H91D0:

H9190 Oude eikenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt vooral in het noorden van het gebied voor (ten zuidwesten van Steenhaar en aan de noordkant van Steenhaar); het betreft hier oude eikenopstanden. Daarnaast komt het lokaal voor in het zuiden (op een zandrug in het Niekerkerveen); het betreft hier jonger bos, maar wel op een oude bosgroeiplaats. Behoud is voldoende omdat de mogelijkheden voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1145:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De gevlekte witsnuitlibel komt verspreid in het gebied voor: zowel in de deelgebieden Steenhaar, Buurserzand en Harrevelderschans als in het Haaksbergerveen. Vanwege de beoogde kwaliteitsverbetering van zwakgebufferde vennen (H3130) mag worden verwacht dat het leefgebied van hogere kwaliteit zal worden en zich zal uitbreiden, waardoor de populatie zal groeien.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zandverstuivingen (H2330), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zure vennen (H3160), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype heischrale graslanden (H6230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

Buurserzand & Haaksbergerveen (053)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Tussen de derde en de vierde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Een elfde alinea wordt toegevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gevlekte witsnuitlibel (H1042), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2310 en H3130:

H2330 – Zandverstuivingen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
026	Drouwenezand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van het habitatype zandverstuivingen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype zandverstuivingen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De afwisseling van zandverstuivingen met stuifzandheiden met struikhei (H2310) is voor een groot aantal dieren, in het bijzonder vogels, belangrijk. Om deze reden zijn in veel heidegebieden van de hogere zandgronden deze twee habitattypen gecombineerd als doel. Het grootste deel van de gebiedsdoelstellingen sluit aan op de landelijke doelstelling. In de meeste gebieden waar een

Buurserzand & Haaksbergerveen (053)

behoudsdoelstelling is neergelegd komt het habitatype slechts over een kleine oppervlakte voor en/of lijken de potenties voor herstel gering.

H3160 – Zure vennen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud ^a	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen zwakgebufferde vennen (H3130) of actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B) is toegestaan⁸⁰.

Ruim de helft van het Nederlandse voorkomen van het habitatype zure vennen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor enkele gebieden, zoals Dwingelderveld (030) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136), is een uitbreidingsdoelstelling geformuleerd, omdat het huidige beheer reeds gericht is op het ontwikkelen van zure vennen. In het bijzonder wordt uitbreiding van de oppervlakte van vormen met drijvende egelskop en veenbloembies nagestreefd (onder meer Dwingelderveld). Een deel van de zure vennen kan zich door verlanding ontwikkelen naar het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B). In een aantal gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. In de gebieden Sallandse Heuvelrug (042), Witte Veen (054), Landgoederen Brummen (058), Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Brunssummerheide (155) zijn de vennen reeds goed

⁸⁰ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Buurserzand & Haaksbergervveen (053)

ontwikkeld. Behoud is derhalve voldoende. In het gebied Lonnekermeer (051) wordt behoud van de kwaliteit beoogd, omdat het slechts een zeer kleine oppervlakte betreft en er geen potentie is om de kwaliteit ervan te verbeteren.

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H5130 en H7110:

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergervveen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgervveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Buurserzand & Haaksbergervveen (053)

159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
------------	-----------------------------	-------------	-------------	----	--------------------

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargervveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland (049)).

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergervveen	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgervveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Petteerderduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Buurserzand & Haaksbergerveen (053)

087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"⁸¹. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7120 en H7230:

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

⁸¹ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Buurserzand & Haaksbergerveen (053)

046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempeland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssommerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft⁸². Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitatype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7230 en H91D0:

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

⁸² Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als "matig ongunstig" is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Buurserzand & Haaksbergerveen (053)

027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁸³. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

In [bijlage B.3.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1145:

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

⁸³ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Buurserzand & Haaksbergerveen (053)

087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gevlekte witsnuitlibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In het Noordhollands Duinreservaat (087) is de kwaliteit van het leefgebied echter al goed. In het Holtingerveld (029) en het Lonnekermeer (051) is het perspectief voor de soort reeds goed en de mogelijkheden voor herstel van het leefgebied zijn beperkt. In het Fochteloërveen (023), het Drentsche Aa-gebied (025), het Korenburgerveen (061) komt de soort in een niet-optimaal leefgebied voor en daarom is in deze gebieden voor een behoudsdoelstelling gekozen.

Witte Veen (054)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Witte Veen (054) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-054)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H4030 en H7110:

H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland
Verkorte naam Jeneverbesstruwelen

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinia caerulea*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7110 en H91D0:

H7120 Aangestast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is
Verkorte naam Herstellende hoogvenen

H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H91D0:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft het subtype:

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tweede alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

De noordoostkant van het gebied bestaat grotendeels uit het habitatype herstellende hoogvenen (H7120). In het omringende heide- en boslandschap komen de volgende habitattypen voor: zure vennen (H3160), zwakgebufferde vennen (H3130), vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A), droge heiden (H4030), blauwgraslanden (H6410), jeneverbesstruwelen (H7150), actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B) en hoogveenbossen (H91D0). In de beekdalen van de Hegebeek en de Buurserbeek komt het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (H91E0C) voor.

De kamsalamander (H1166) komt vooral voor in het noordelijk deel van het Witte Veen, maar is tevens in het zuidelijke deel van het gebied waargenomen.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H4030 en H7110:

H5130 Jeneverbesstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte voor in het uiterste zuiden van het gebied, vlakbij de Buurserbeek. Het struweel heeft te lijden van vergrassing en bosopslag, dus kwaliteitsverbetering is noodzakelijk.

H6410 Blauwgraslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, in de vorm van een veldrushooid, met een beperkte oppervlakte voor in het Bramerveld, aan de westrand van het gebied. Het is ontstaan door natuurontwikkeling. Omdat het onduidelijk is of er potenties zijn voor verdere uitbreiding en kwaliteitsverbetering, is voornamelijk gekozen voor behoud.

Witte Veen (054)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7110 en H91D0:

H7120 Herstellende hoogvenen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype beslaat een groot deel van de noordoostkant van het gebied. Het is het restant van een eertijd groter, grensoverschrijdend komhoogveen. De vegetatie bestaat grotendeels uit dopheibegroeiingen en berkenbroekbos, afgewisseld met verlandingsvegetatie. De veenmosbedekking is, als gevolg van verdroging, teruggedrongen tot vrij kleine locaties. Door verbetering van de waterhuishouding kan de kwaliteit toenemen.

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, in afwisseling met vochtige heide (H4010A), verspreid voor in het westelijke heidelandschap (overgang van het Witte Veen naar het Bramerveld) en in het uiterste zuiden van het gebied. Gezien de standplaats is behoud voldoende.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H91D0:

H91E0 *Vochtige alluviale bossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).

Toelichting Het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) komt voor langs de Hegebeek en de Buurserbeek, op kleine locaties temidden van drogere bostypen. Behoud is voldoende omdat de mogelijkheden voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype jeneverbesstruwelen (H5130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– De tweede alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijn (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype actieve hoogvenen (H7110). In aanvulling op het ontwerpbesluit is een doelstelling opgenomen voor het subtype *heideveentjes* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit subtype in het gebied voorkomt (in het heidelandschap, net buiten het hoogveenlandschap). Het complementaire doel voor het habitatype actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (H7110A), zoals opgenomen in het ontwerpbesluit (2008), is vervallen.

– De derde alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype herstellende hoogvenen (H7120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een zesde en zevende alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige alluviale bossen (H91E0), *beekbegeleidende bossen* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H4030 en H7110B:

Witte Veen (054)

H5130 – Jeneverbesstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenerzand	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

(a) Klassen zijn slechts globaal geduid (B = 2-15%, C < 2%), omdat de gebieden onderling niet goed kunnen worden vergeleken, aangezien de oppervlakten op verschillende wijzen zijn berekend (al dan niet inclusief open delen). De aard van de vegetaties verschilt sterk van gebied tot gebied: van verspreide bomen tot dichte struwelen.

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte jeneverbesstruwelen is gelegen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Hoewel de oppervlakte van jeneverbesstruwelen sinds 1950 stabiel is gebleven, is de kwaliteit afgenomen. Door successie en vergrassing is de soortensamenstelling verarmd. Het merendeel van de jeneverbessen staat in oudere struwelen met een vrij eentonige soortensamenstelling. Natuurlijke verjonging vindt zelden plaats, waardoor een scheve leeftijdsopbouw is ontstaan. De landelijke doelstelling is dan ook gericht op behoud van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. Het merendeel van de gebiedsdoelstellingen sluit hierop aan. In Borkeld (044) en Springendal & Dal van Mosbeek (045) zijn goede kansen voor uitbreiding van het habitatype. Dit zijn de enige twee gebieden in Nederland waar potentie is voor het kiemen van jeneverbessen op de lemige bodems. De uitbreidingsopgave in deze gebieden is nodig om de te verwachten landelijke areaalverliezen op te vangen. In enkele gebieden geldt een behoudopgave op het aspect kwaliteit. In Holtingerveld (029), Boetelerveld (041), Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136) komen slechts kleine oppervlakten van het habitatype voor, terwijl de kwaliteit al voldoende goed is en kwaliteitsverbetering niet mogelijk wordt geacht.

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Witte Veen (054)

015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en

Witte Veen (054)

kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”⁸⁴. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidige voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7110B en H91D0:

H7120 – Herstellende hoogvenen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
023	Fochteloërveen	uitbreiding ^a	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud ^a	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud ^a	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud ^a	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud ^a	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud ^a	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
064	Woolde Veen	behoud ^a	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud ^a	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
140	Groote Peel	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit

(a) Achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (H7110A), is toegestaan⁸⁵.

Het habitatype Herstellende hoogvenen is voor ongeveer 90% binnen het Natura 2000-netwerk opgenomen. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”⁸⁶. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling met uitzondering van Fochteloërveen (023). In dit gebied resulteert de beoogde verbetering van de kwaliteit van het habitatype tevens in uitbreiding van de oppervlakte aan de randen van de hoogveenkern. Het nastreven van kwaliteitsverbetering is ook gericht op verder herstel van het habitatype actieve hoogvenen, *hoogveenlandschap* (H7110A). Op termijn mag de oppervlakte Herstellende hoogvenen dan ook afnemen ten gunste van actieve hoogvenen (H7110).

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit

⁸⁴ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

⁸⁵ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

⁸⁶ De beschreven “staat van instandhouding” wijkt af van de “staat van instandhouding” zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Witte Veen (054)

016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft⁸⁷. Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature

⁸⁷ Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als “matig ongunstig” is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Witte Veen (054)

aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitattype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H91D0:

H91E0C – *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B1	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^b	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Witte Veen (054)

154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan⁸⁸.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) is toegestaan. De doelstelling is aangepast van "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit" naar "behoud omvang en verbetering kwaliteit" omdat in het gebied weinig tot geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype *beekbegeleidende bossen* is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen in gebieden waar potenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd, bijvoorbeeld in de gebieden Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Leudal (147). In sommige gebieden, zoals Bunder- en Elslooërbos (153), is reeds een zodanige oppervlakte van het habitatype aanwezig waardoor behoud van de oppervlakte voldoende is.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In het antwoord op de eerstgenoemde zienswijze vervalt de volgende tekst:

Overigens is de doelstelling voor het habitatype herstellende hoogvenen (H7120) komen te vervallen, zie voor een toelichting bijlage B.1. De overige doelstellingen blijven gehandhaafd.

⁸⁸ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Veluwe (057)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Veluwe (057) als Natura 2000-gebied (besluit van 11 juni 2014, PDN/2014-057; gewijzigd op 29 september 2016, DN&B/2016-057)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H9190 en H91E0:

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H9190 en H91E0:

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit voor op een eilandje in het Bleeke Meer, bij Uddel. Behoud is voldoende omdat er vooralsnog geen mogelijkheden lijken te zijn voor kwaliteitsverbetering en ontwikkeling op andere locaties in strijd zou komen met het uitbreidingsdoel voor andere habitatypes.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Een zevende alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H9190 en H91E0C:

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Veluwe (057)

091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssommerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Landgoederen Brummen (058)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Landgoederen Brummen (058) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-058)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3130 en H4010:

H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
Verkorte naam Zure vennen

H3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitantis* en het *Callitricho-Batrachion*
Verkorte naam Beken en rivieren met waterplanten

betreft het subtype:

H3260A Beken en rivieren met waterplanten (*waterranonkels*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst vervalt:

H1831 Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de tweede alinea vervalt de volgende tekst:

De drijvende waterweegbree (H1831) komt voor in een zwakgebufferd ven in het noorden van het deelgebied Empesche en Tondensche Heide.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3130 en H4010:

H3160 Zure vennen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype bestaat uit een natte laagte in de uiterste noordwesthoek van het gebied; het heeft een goede kwaliteit, waardoor behoud voldoende is.

H3260 Beken en rivieren met waterplanten

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit beken en rivieren met waterplanten, *waterranonkels* (subtype A).

Toelichting Het habitatype beken en rivieren met waterplanten, *waterranonkels* (subtype A) komt voor in de Oekensche Beek bij Huis Voorstonden. De oppervlakte is beperkt, maar de kwaliteit is goed. Er zijn mogelijkheden voor uitbreiding van het habitatype op verschillende plekken in het gebied.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor de habitatsoort H1831 vervalt.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zure vennen (H3160), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beken en rivieren met waterplanten (H3260), *waterranonkels* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Een derde alinea wordt toegevoegd:

Landgoederen Brummen (058)

- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied niet aangewezen voor de habitatsoort drijvende waterweegbree (H1831), omdat uit onderzoek blijkt dat deze soort niet met een bestendige populatie van voldoende omvang in het gebied voorkomt. De aanwijzing van de drijvende waterweegbree is gebaseerd op een melding uit 2003, nadat kort daarvoor een poel was aangelegd. Nadien zijn in 2008 en 2009 slechts enkele individuen waargenomen, maar dit is te weinig om van een bestendige populatie van meer dan verwaarloosbare omvang te spreken. In 2011, 2015 en 2017 is gericht naar de soort gezocht, maar hij is niet meer aangetroffen; op de locatie is geen geschikt leefgebied (meer) aanwezig.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3130 en H4010A:

H3160 – Zure vennen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud ^a	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssommerheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen zwakgebufferde vennen (H3130) of actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B) is toegestaan⁸⁹.

⁸⁹ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Landgoederen Brummen (058)

Ruim de helft van het Nederlandse voorkomen van het habitatype zure vennen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor enkele gebieden, zoals Dwingelderveld (030) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136), is een uitbreidingsdoelstelling geformuleerd, omdat het huidige beheer reeds gericht is op het ontwikkelen van zure vennen. In het bijzonder wordt uitbreiding van de oppervlakte van vormen met drijvende egelskop en veenbloembies nagestreefd (onder meer Dwingelderveld). Een deel van de zure vennen kan zich door verlanding ontwikkelen naar het habitatype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (H7110B). In een aantal gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. In de gebieden Sallandse Heuvelrug (042), Witte Veen (054), Landgoederen Brummen (058), Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Brunssummerheide (155) zijn de vennen reeds goed ontwikkeld. Behoud is derhalve voldoende. In het gebied Lonnekermeer (051) wordt behoud van de kwaliteit beoogd, omdat het slechts een zeer kleine oppervlakte betreft en er geen potentie is om de kwaliteit ervan te verbeteren.

H3260A – Beken en rivieren met waterplanten, <i>waterranonkels</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	uitbreiding	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	B	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	B	aanwijzingsbesluit

- (a) Klassen zijn slechts globaal geduid (B = 2-15%, C < 2%), omdat betrouwbare cijfers die op vergelijkbare wijze zijn bepaald, niet beschikbaar zijn. Bovendien varieert het voorkomen van jaar tot jaar. Klasse B is vermeld voor gebieden met een grote (potentieel geschikte) beeklengte en/of belangrijke voorkomens.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype beken en rivieren met waterplanten, *waterranonkels* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In de gebieden Landgoederen Brummen (058), Swalmdal (148) en Roerdal (150) wordt op het aspect kwaliteit van de landelijke doelstelling afgeweken, omdat de kwaliteit van het habitatype in deze gebieden reeds goed is. In Swalmdal is ook op het aspect oppervlakte een behoudsdoelstelling gesteld, omdat het habitatype in dit gebied reeds over het gehele beektraject voorkomt. Behoud is derhalve voldoende.

In [bijlage B.3.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor de habitatsoort H1831 vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).

Stelkampsveld (060)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Stelkampsveld (060) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-060)

In paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– In de 1^e subparagraaf wordt de volgende tekst ingevoegd tussen H7230 en H91E0:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

– Een 2^e subparagraaf wordt ingevoegd:

4.2.2 *Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)*

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2009) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)

In hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– In de 3^e paragraaf wordt de volgende tekst ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7230 en H91E0:

H9120 **Beuken-eikenbossen met hulst**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte voor op een oude bosgroeiplaats in de zuidoosthoek van het gebied (de eikenopstand zelf is niet zo oud). Behoud is voldoende, gezien de bestaande kwaliteit.

– Een 4^e paragraaf wordt ingevoegd:

5.4 **Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)**

H1166 **Kamsalamander**

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De kamsalamander is waargenomen op verschillende locaties in het gebied. Daarbij is voortplanting aangetoond. Vanwege de beoogde uitbreiding en kwaliteitsverbetering van zwakgebufferde vennen (H3130), die op deze locaties het leefgebied vormen, mag worden verwacht dat het leefgebied van hogere kwaliteit zal worden en zich zal uitbreiden, waardoor de populatie zal groeien.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een vijfde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kamsalamander (H1166), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3 (Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– In de 1^e paragraaf wordt de volgende alinea ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7230 en H91E0C:

Stelkampsveld (060)

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁹⁰. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031),

⁹⁰ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Stelkampsveld (060)

Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

– Een 2^e subparagraaf wordt ingevoegd:

B.4.2 Habitatrichtlijn: soorten

H1166 – Kamsalamander					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	behoud	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	behoud	behoud	verbetering	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Stelkampsveld (060)

De landelijke staat van instandhouding van de kamsalamander is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende kwantitatieve verspreidingsgegevens om de relatieve bijdrage per gebied te kunnen bepalen. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het leefgebied en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van uitbreiding van de populatie nagestreefd (onder andere in Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027)). In sommige gebieden is het leefgebied al op orde en gedijt ook een behoorlijke populatie zoals in Willinks Weust (062) en is behoud derhalve voldoende. Tenslotte is in de Limburgse gebieden Bemelerberg & Schiepersberg (156) en Geuldal (157) voor behoud gekozen vanwege mogelijke beperkingen voor de instandhoudingsdoelstellingen van de geelbuikvuurpad (H1193).

Korenburgeterveen (061)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Korenburgeterveen (061) als Natura 2000-gebied (besluit van 12 december 2014, PDN/2014-061)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1166:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1166:

H1042 **Gevlekte witsnuitlibel**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De gevlekte witsnuitlibel heeft zich in 2003 in het Korenburgeterveen ge(her)vestigd en wordt sindsdien verspreid in het gebied in klein aantal waargenomen. Omdat het gebied vooral wordt gekarakteriseerd door zuur, voedselarm water, zal de betekenis voor deze soort niet groot kunnen zijn. Een behoudsdoelstelling is dan ook voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een zevende alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gevlekte witsnuitlibel (H1042), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1166:

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergervveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgeterveen	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gevlekte witsnuitlibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In het Noordhollands

Korenburgeterveen (061)

Duinreservaat (087) is de kwaliteit van het leefgebied echter al goed. In het Holtingerveld (029) en het Lonnekermeer (051) is het perspectief voor de soort reeds goed en de mogelijkheden voor herstel van het leefgebied zijn beperkt. In het Fochteloërveen (023), het Drentsche Aa-gebied (025), het Korenburgeterveen (061) komt de soort in een niet-optimaal leefgebied voor en daarom is in deze gebieden voor een behoudsdoelstelling gekozen.

Willinks Weust (062)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Willinks Weust (062) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-062)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H5130:

H4030 Droge Europese heide
Verkorte naam Droge heiden

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H9160:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft het subtype:

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H5130:

H4030 **Droge heiden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte voor in het zuidwesten van het gebied (Heitje Adamskamp). Behoud is voldoende, gezien de huidige kwaliteit en omdat op deze locatie de prioriteit ligt bij het aangrenzende heischrale grasland (H6230).

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H9160:

H91E0 ***Vochtige alluviale bossen**

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).

Toelichting Het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) komt in het centrum van het gebied voor, langs de Vossenveldse beek, in afwisseling met andere boshabitatypen (H9120 en H9160A). De kwaliteit is al voor een deel goed; er zijn echter potenties om de kwaliteit te verbeteren, in aansluiting op de doelstelling voor H9160A.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge heiden (H4030), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een zesde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige alluviale bossen (H91E0), *beekbegeleidende bossen* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H5130:

H4030 – Droge heiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit

Willinks Weust (062)

023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
140	Groote Peel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge heiden is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. In een aantal gebieden wijkt de doelstelling voor het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling omdat bijvoorbeeld de oppervlakten waar het habitatype droge heiden voor kan komen al volledig benut zijn (Holtingerveld (029), Wierdense Veld (043) en Borkeld (044)). De doelstelling voor het aspect kwaliteit wijkt af van de landelijke doelstelling in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Dinkelland (049), omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In diverse

Willinks Weust (062)

gebieden wordt zowel behoud van de oppervlakte als behoud van de kwaliteit beoogd. In de gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047), Lemselermaten (048), Stelkampsveld (060), Willinks Weust (062) en Geuldal (157) ligt de focus op andere habitattypen en komt het habitatype slechts over kleine oppervlakten voor. De gebieden Fochteloërveen (023), Witterveld (024), Witte Veen (054) en Aamsveen (055) zijn hoogveengebieden. In deze gebieden wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling omdat het habitatype droge heiden voorkomt op de zandruggen van de gebieden en hierdoor de mogelijkheden in het hoogveenlandschap volledig zijn benut. Ook in het, overwegend natte, Drentsche Aa-gebied (025) zijn de mogelijkheden voor droge heiden volledig benut. De doelstellingen voor het gebied Wijnjeterper Schar (016) wijken af van de landelijke doelstelling omdat het gebied reeds een goed voorbeeld is betreffende dit habitatype en behoud van de kwaliteit en oppervlakte derhalve voldoende is.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H9160A:

H91E0C – *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B1	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^b	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Willinks Weust (062)

147	Leudal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan⁹¹.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan. De doelstelling is aangepast van "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit" naar "behoud omvang en verbetering kwaliteit" omdat in het gebied weinig tot geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype *beekbegeleidende bossen* is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen in gebieden waar potenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd, bijvoorbeeld in de gebieden Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Leudal (147). In sommige gebieden, zoals Bunder- en Elslooërbos (153), is reeds een zodanige oppervlakte van het habitatype aanwezig waardoor behoud van de oppervlakte voldoende is.

⁹¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Binnenveld (065)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Binnenveld (065) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 april 2014, PDN/2014-065)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1393:

H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1393:

H1145 Grote modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De grote modderkruiper komt voor in slootjes in de deelgebieden De Hel en De Blauwe Hel. Omdat trilvenen (H7140A) daar prioriteit hebben, is er gekozen voor een behoudsdoelstelling, zodat het beheer van de slootjes vooral gericht kan worden op de uitbreiding van de trilvenen.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grote modderkruiper (H1145), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1393:

H1145 – Grote modderkruiper					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

Binnenveld (065)

De landelijke staat van instandhouding van de grote modderkruiper is beoordeeld als “matig ongunstig”. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Wel is duidelijk dat het leefgebied is gekrompen. De landelijke doelstelling is gericht op het plaatselijk verbeteren van het leefgebied voor uitbreiding van de populatie. De toepassing van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de gedragscode voor waterschappen kunnen tevens een positieve bijdrage leveren aan een verbetering van het leefgebied van de soort. Herstel doelstellingen zijn neergelegd in die gebieden waar de soort onder druk staat en/of er goede mogelijkheden zijn voor het uitbreiden en verbeteren van het leefgebied ten behoeve van het uitbreiden van de populatie.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de als negende genoemde zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:
De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit. Uit het gebied waren in 2014 geen gedocumenteerde waarnemingen (recente waarnemingen of waarnemingen ten tijde van de aanmelding) bekend. Door vangsten in 2017 bleek echter dat er wel degelijk een bestendige populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van De Bruuk (069) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-069)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H6410:

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H6410:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H7140 Overgangs- en trilveen
Verkorte naam Overgangs- en trilvenen

betreft het subtype:

H7140A Overgangs- en trilvenen (*trilvenen*)

H7230 Alkalisch laagveen
Verkorte naam Kalkmoerassen

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft het subtype:

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Aan de tweede alinea wordt de volgende tekst toegevoegd:

Ook trilvenen (H7140A) maken onderdeel uit van het schraallandcomplex, naast enkele habitattypen met een veel kleinere oppervlakte (H6230 en H7230). Langs de Leigraaf komen beekbegeleidende bossen (H91E0C) voor.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H6410:

H6230 *Heischrale graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, in de vochtige vorm en met een kleine oppervlakte, voor temidden van blauwgraslanden (H6410). Het behoort van oudsher tot de verschillende typen schraalland in dit gebied, maar in de periode waarin de verdroging het sterkst was, nam de oppervlakte toe ten koste van de blauwgraslanden. Doordat de verdroging is teruggedrongen, is de oppervlakte weer afgenomen. Gezien de prioriteiten voor het gebied, is behoud (eventueel door ontwikkeling op een andere locatie in het gebied⁹²) voldoende.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H6410:

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A).

⁹² Mocht blijken dat behoud van H6230 in de huidige omvang onmogelijk is bij de gestelde prioriteiten voor het gebied, dan moet worden gezien of een wijzigingsbesluit noodzakelijk is.

De Bruuk (069)

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt met matige kwaliteit en een beperkte oppervlakte aan de noordoostkant van het gebied voor, temidden van struweel en bos.

H7140 Overgangs- en trilvenen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A).

Toelichting Het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) komt, met een vrij beperkte oppervlakte, verspreid in het gebied voor, ten dele samen met blauwgraslanden (H6410). Het betreft in alle gevallen de Associatie van Moerasstruisgras en Zompzegge, die in kwelgebieden tot de trilvenen wordt gerekend. Er zijn weinig mogelijkheden voor uitbreiding (zonder in conflict te komen met andere habitattypen) en de kwaliteit is voldoende.

H7230 Kalkmoerassen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte in de zuidwesthoek van het gebied voor, in de vorm van een vegetatie met armbloemige waterbies. Er zijn geen aanwijzingen dat er potenties zijn voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering.

H91E0 *Vochtige alluviale bossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).

Toelichting Het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) komt, met een beperkte oppervlakte, in het gebied voor langs de Leigraaf, in de vorm van matig ontwikkeld elzenbroekbos. Verbetering van de kwaliteit is mogelijk, vanwege de doelstellingen voor onder andere de aangrenzende blauwgraslanden (H6410).

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype heischrale graslanden (H6230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype overgangs- en trilvenen (H7140), *trilvenen* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- De tweede alinea wordt vervangen door de volgende tekst:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007; zij het als complementair doel) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kalkmoerassen (H7230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Een vijfde alinea worden toegevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige alluviale bossen (H91E0), *beekbegeleidende bossen* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H6410:

H6230 – *Heischrale graslanden

Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit

De Bruuk (069)

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitattypen heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitattypen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidige voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitattypen kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden.

De Bruuk (069)

De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland (049)).

– De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H6410:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)⁹³.

(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal

⁹³ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

De Bruuk (069)

lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H7140A – Overgangs- en trilvenen, <i>trilvenen</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
065	Binnenveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x

Bijna drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"ⁿ. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Bijna alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke opgave. In de gebieden Alde Feanen (013), Vecht- en Beneden-Reggegebied (039), Dinkelland (049), IJsselmeer (072) en Regte Heide & Riels Laag (134) wordt van de landelijke doelstelling afgeweken en zijn er behoudsdoelstellingen geformuleerd, omdat er in deze gebieden slechts geringe oppervlakten van dit subtype aanwezig zijn en er weinig zicht is op herstel.

H7230 – Kalkmoerassen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

De Bruuk (069)

060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype kalkmoerassen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het habitatype is in de loop van de 20^e eeuw sterk achteruit gegaan. Vrijwel alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling om dit sterk onder druk staande habitatype te herstellen. In gebieden met een behoudsdoelstelling is de kwaliteit voldoende en zijn de uitbreidingsmogelijkheden beperkt.

H91E0C – *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B1	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^b	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

De Bruuk (069)

142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan⁹⁴.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan. De doelstelling is aangepast van "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit" naar "behoud omvang en verbetering kwaliteit" omdat in het gebied weinig tot geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype *beekbegeleidende bossen* is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen in gebieden waar potenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd, bijvoorbeeld in de gebieden Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Leudal (147). In sommige gebieden, zoals Bunder- en Elslooërbos (153), is reeds een zodanige oppervlakte van het habitatype aanwezig waardoor behoud van de oppervlakte voldoende is.

In paragraaf 3.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In het antwoord op de als derde genoemde zienswijze vervalt de volgende tekst:
Het habitatype heischrale graslanden (H6230) maakt overigens geen deel van de instandhoudingsdoelstelling omdat het bij nader inzien niet blijkt voor te komen (zie bijlage B.1).

⁹⁴ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-070)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H6430:

H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
Verkorte naam Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6430 en H7230:

H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
Verkorte naam Glanshaver- en vossenstaarthooilanden

betreft de subtypen:

H6510A Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (*glanshaver*)

H6510B Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (*grote vossenstaart*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1166:

H1337 Bever (*Castor fiber*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H6430:

H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met goede kwaliteit op één kleine locatie voor, langs de Linge bij Vogelswerf (in het zuiden van het gebied). Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6430 en H7230:

H6510 Glanshaver- en vossenstaarthooilanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A) en glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *grote vossenstaart* (subtype B).

Toelichting Het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A) komt verspreid over de meeste deelgebieden voor, zowel op dijktafuds als in graslandpercelen, zowel binnen- als buitendijks. De kwaliteit is goed, maar niet bijzonder. Het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *grote vossenstaart* (subtype B) komt, met matige kwaliteit, alleen binnendijks voor in deelgebied Diefdijk-Zuid; het betreft een relatief grote oppervlakte van de vorm met velddravik. Behoud is voldoende, omdat er geen aanwijzingen zijn dat er substantiële mogelijkheden voor uitbreiding of verbetering zijn.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1166:

H1337 Bever

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De bever heeft zich in 2011 in het gebied gevestigd, als onderdeel van de zich landelijk sterk uitbreidende populatie. De waarnemingen beperken zich nog tot het westelijk deel van de Linge. Er is voldoende geschikt leefgebied aanwezig om de populatie verder te laten uitbreiden.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden (H6510), *glanshaver* (subtype A) en *grote vossenstaart* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Een vierde alinea wordt toegevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bever (H1337), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A:

H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit *
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden wordt binnen de Natura 2000-gebieden beschermd (gebaseerd op een schatting van de oppervlakten van zowel begroeide als onbegroeide waterdelen van eutrofe meren en plassen). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In verscheidene gebieden wordt afgeweken van de landelijke doelstelling. In andere gebieden wordt er van de landelijke doelstelling afgeweken, omdat er nagenoeg geen mogelijkheid (ruimte) is om het habitatype uit te breiden en/of de potentie om de kwaliteit ervan te verbeteren gering is, bijvoorbeeld in Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010), Alde

Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070)

Feanen (013) en Botshol (083). In het Naardermeer (094) is door recent herstel een aanzienlijk areaal van het habitatype aanwezig. Behoud is derhalve voldoende.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A en H7230:

H6510A – Glanshaver- en vossenstaarthooilanden, <i>glanshaver</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit ^x
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
141	Oeffelter Meent	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Van het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A) bevindt ruim een derde van het landelijk areaal zich in Natura 2000-gebieden. Goede kwaliteit en vlakdekkende vegetaties zijn vooral aanwezig in de uiterwaarden, die voor een belangrijk deel in het Natura 2000-netwerk zijn opgenomen. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In het gebied Uiterwaarden Neder-Rijn (066) wordt op het aspect kwaliteit van de landelijke doelstelling afgeweken. In dit gebied is de kwaliteit reeds goed en behoud is daarom voldoende. De doelstelling van de Biesbosch (112) wijkt op het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling. In de Biesbosch komt het habitatype reeds over een aanzienlijke oppervlakte voor, behoud is hier derhalve voldoende. In de gebieden Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070), Bosthol (083) en Bunder- en Elslooërbos (153) zijn er te weinig mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

H6510B – Glanshaver- en vossenstaarthooilanden, <i>grote vossenstaart</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070)

Meer dan 75% van de landelijke oppervlakte van het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *grote vossenstaart* (subtype B) is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen van de meeste gebieden sluiten aan op de landelijke doelstelling. De doelstellingen van de gebieden Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (036) en Biesbosch (112) wijken op het aspect kwaliteit af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in deze gebieden reeds in bijzondere kwaliteit voorkomt. Behoud van de huidige kwaliteit is derhalve voldoende. In het gebieden Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070) zijn er te weinig mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1166:

H1337 – Bever						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de bever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”. De landelijke herstelopgave voor het leefgebied wijkt hiervan af. De reden hiervoor is dat, ondanks dat er kwantitatief voldoende geschikt leefgebied voor de soort voorhanden is, de verspreiding van het leefgebied nog niet op orde is omdat er nog onvoldoende verbindingen zijn tussen kerngebieden. De landelijke doelstelling voor herstel van de populatie is gericht op deze verbindingen om hiermee een duurzame populatie van de soort te realiseren die over het gehele rivierengebied verspreid voorkomt. In de meeste gebieden is reeds voldoende geschikt leefgebied aanwezig en zal de populatie naar verwachting uitbreiden bij een behoudopgave voor het leefgebied. In meerdere gebieden is gekozen voor het behoud van de populatie omdat deze gebieden niet van groot belang zijn voor de landelijke doelstelling en behoud van de reeds toegenomen populatie een voldoende bijdrage daaraan is.

Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem (071)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem (071) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-071; gewijzigd op 11 juni 2014, PDN/2014-071)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6120 en H6510:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

– De tekst betreffende H91E0 wordt vanwege de toevoeging van subtype C als volgt gewijzigd:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft de subtypen:

H91E0A *Vochtige alluviale bossen (*zachthoutooibossen*)

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1166:

H1337 Bever (*Castor fiber*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6120 en H6510:

H6430 **Ruigten en zomen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt verspreid voor in deelgebied Loevestein, zowel met een matige als met een goede kwaliteit.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H91E0 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype C):

H91E0 ***Vochtige alluviale bossen**

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) en behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).

Toelichting Het habitatype vochtige alluviale bossen komt alleen voor in deelgebied Loevestein. Het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) komt vooral buitendijks voor, het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) vooral binnendijks. Voor zover bekend is de kwaliteit (grotendeels) matig. Voor subtype A bestaan buitendijks, in de stroomluwe delen, kleinschalige mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit. Het gebied heeft geen duidelijke potentie voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering van subtype C.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling na H1166:

H1337 **Bever**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De bever heeft zich in 2006 in het gebied gevestigd, als onderdeel van de zich landelijk sterk uitbreidende populatie. De waarnemingen beperken zich nog tot het westelijk deel van

Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem (071)

deelgebied Loevestein. Er is voldoende geschikt leefgebied aanwezig om de populatie verder te laten uitbreiden.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Een derde en vierde alinea worden toegevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige alluviale bossen (H91E0), *beekbegeleidende bossen* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bever (H1337), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6120 en H6510A:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwevloedmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit

Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem (071)

148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)⁹⁵.
(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H91E0A:

H91E0C – *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B1	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^b	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

⁹⁵ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem (071)

135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan⁹⁶.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) is toegestaan. De doelstelling is aangepast van "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit" naar "behoud omvang en verbetering kwaliteit" omdat in het gebied weinig tot geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitattypen vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype *beekbegeleidende bossen* is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen in gebieden waar potenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd, bijvoorbeeld in de gebieden Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Leudal (147). In sommige gebieden, zoals Bunder- en Elslooërbos (153), is reeds een zodanige oppervlakte van het habitattypen aanwezig waardoor behoud van de oppervlakte voldoende is.

In [bijlage B.3.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1166:

H1337 – Bever						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	uitbreiding	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit

⁹⁶ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Loevesteyn, Pompveld & Kornsche Boezem (071)

150	Roerdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de bever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". De landelijke herstelopgave voor het leefgebied wijkt hiervan af. De reden hiervoor is dat, ondanks dat er kwantitatief voldoende geschikt leefgebied voor de soort voorhanden is, de verspreiding van het leefgebied nog niet op orde is omdat er nog onvoldoende verbindingen zijn tussen kerngebieden. De landelijke doelstelling voor herstel van de populatie is gericht op deze verbindingen om hiermee een duurzame populatie van de soort te realiseren die over het gehele rivierengebied verspreid voorkomt. In de meeste gebieden is reeds voldoende geschikt leefgebied aanwezig en zal de populatie naar verwachting uitbreiden bij een behoudopgave voor het leefgebied. In meerdere gebieden is gekozen voor het behoud van de populatie omdat deze gebieden niet van groot belang zijn voor de landelijke doelstelling en behoud van de reeds toegenomen populatie een voldoende bijdrage daaraan is.

IJsselmeer (072)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van IJsselmeer (072) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-072; gewijzigd op 30 juli 2012, PDN/2012-072, en op 14 februari 2013, PDN/2013-011)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H3150:

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
Verkorte naam Schorren en zilte graslanden

betreft het subtype:

H1330B Schorren en zilte graslanden (*binnendijks*)

H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
Verkorte naam Kranswierwateren

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H3150:

H1330 **Schorren en zilte graslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B).

Toelichting Het habitatype komt binnendijks voor op enkele kleine plekken in de Polder Het Workumer Nieuwland. Het resterende vegetatietype is afhankelijk van de in het verleden ontstane zilte omstandigheden. Behoud van het type is afhankelijk van het voortbestaan van die omstandigheden; het is duidelijk dat het niet mogelijk is om zoute kwel verder te bevorderen, omdat de Zuiderzeemiddelen is veranderd in het IJsselmeer.

H3140 **Kranswierwateren**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype is met een goede kwaliteit over een grote oppervlakte in het waterdeel van het Habitatrictlijngebied aanwezig. Behoud is voldoende, omdat uitbreiding ten koste zou kunnen gaan van het behoud van H3150, waar de kranswiervegetatie samen mee voorkomt.

– In de toelichting op de instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H3150 vervalt de laatste volzin.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype schorren en zilte graslanden (H1330), *binnendijks* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kranswierwateren (H3140), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H3150:

H1330B – Schorren en zilte graslanden, <i>binnendijks</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

IJsselmeer (072)

072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
121	Yerseke & Kapelse Moer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Van het habitatype schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (H1330B) is bijna driekwart van de landelijke oppervlakte opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling wijkt af op het aspect kwaliteit, omdat de matig ongunstige staat van instandhouding van de kwaliteit het gevolg is van de ongunstige situatie in het Noord-Hollandse veenweidegebied (Polder Westzaan (091)). Door vermindering van zoute kwel staan de betreffende zilte vegetaties daar sterk onder druk. Daarom is alleen in Polder Westzaan een hersteldoelstelling neergelegd. In de Oosterschelde (118) ligt een opgave voor uitbreiding van de oppervlakte, omdat de oppervlakte aan kwelders in dit gebied sterk afwijkt van de natuurlijke situatie.

H3140 – Kranswierwateren					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	B2	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	B2	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het overgrote deel van de landelijke oppervlakte van het habitatype kranswierwateren is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De twee gebieden met verreweg de grootste oppervlakten uitgestrekte kranswievelden zijn de Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer (073) en Veluwerandmeren (076). De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁹⁷. Echter, niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan bij de landelijke doelstelling. In de gebieden IJsselmeer (072), Markermeer & IJmeer (073), Zwarte Meer (074), Veluwerandmeren (076), Botshol (083), Naardermeer (094) en Meijndel & Berkheide (097) zijn

⁹⁷ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer en Veluwerandmeren (Stcrt. 2010, 2212).

IJsselmeer (072)

zodanige oppervlaktes, van goede kwaliteit, van dit habitatype aanwezig, dat behoud voldoende is. In de gebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092), Langstraat (130) en Sarsven en De Banen (146) is de kwaliteit van het habitatype reeds goed. Daarom is er hier op het aspect kwaliteit een behoudsdoelstelling geformuleerd.

Markermeer & IJmeer (073)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Markermeer & IJmeer (073) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-073; gewijzigd op 14 februari 2013, PDN/2013-011)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H3140:

H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
Verkorte naam Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1163:

H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H3140:

H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, binnen het Habitatrictlijngebied, alleen voor in het zuidelijke deel van het IJmeer. Het gaat om begroeiingen met doorgroeid fonteinkruid. De kwaliteit is goed en behoud van de nu al vrij grote oppervlakte is voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1163:

H1149 Kleine modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting In beide delen van het Habitatrictlijngebied (de zuidelijke Gouwe en het zuidelijke deel van het IJmeer) komt de kleine modderkruiper voor, waarschijnlijk met een vrij kleine populatie.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een derde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H3140:

H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden**Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit**

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Markermeer & IJmeer (073)

038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit ^x
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden wordt binnen de Natura 2000-gebieden beschermd (gebaseerd op een schatting van de oppervlakten van zowel begroeide als onbegroeide waterdelen van eutrofe meren en plassen). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In verscheidene gebieden wordt afgeweken van de landelijke doelstelling. In andere gebieden wordt er van de landelijke doelstelling afgeweken, omdat er nagenoeg geen mogelijkheid (ruimte) is om het habitatype uit te breiden en/of de potentie om de kwaliteit ervan te verbeteren gering is, bijvoorbeeld in Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010), Alde Feanen (013) en Botshol (083). In het Naardermeer (094) is door recent herstel een aanzienlijk areaal van het habitatype aanwezig. Behoud is derhalve voldoende.

In [bijlage B.4.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1163:

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Markermeer & IJmeer (073)

073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan⁹⁸.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

⁹⁸ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Zwarte Meer (074)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Zwarte Meer (074) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-074)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H3150:

H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
Verkorte naam Kranswierwateren

– De tekst betreffende H6430 wordt vanwege de verwijdering van subtype A en de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1145:

H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen in het Habitatrictlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tweede alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

Het habitatype kranswierwateren (H3140) komt over een grote oppervlakte voor. Ook meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) is over een relatief grote oppervlakte aanwezig, onder andere ten noorden van het Zwanendiep. Maar vooral in de ondiepere delen langs de Overijsselse kust van het Zwarte Meer ten westen van het Ganzendiep komen fonteinkruidvelden voor. Het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (H6430B) is aanwezig in de oeverlanden. Kleine oppervlakten kievitsbloemhooilanden, behorend tot het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *grote vossenstaart* (H6510B) zijn momenteel aanwezig op de zuidoever van het Zwarte meer in de Polder de Grote Buitenlanden.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H3150:

H3140 Kranswierwateren

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype is met een goede kwaliteit over een grote oppervlakte in het waterdeel van het gebied aanwezig. Behoud is voldoende, omdat een verdere uitbreiding ten koste zou kunnen gaan van de uitbreidingsdoelstelling voor H3150, waar de kranswiervegetatie samen mee voorkomt.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6430 wordt vervangen (noodzakelijk door de verwijdering van subtype A en de toevoeging van subtype B):

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is in ieder geval met matige kwaliteit aanwezig in de oeverlanden aan de noordoostzijde van het gebied. In het verleden is ook de goede kwaliteit aangetroffen in de vorm van de Rivierkruid-associatie; de naamgevende soort komt nog verspreid in het gebied voor, dus mogelijk ook de bijbehorende vegetatie. Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de brakke variant, is behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1145:

Zwarte Meer (074)**H1134 Bittervoorn**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bittervoorn komt voor in alle oeverlanden van het Zwarte Meer, in de daar aanwezige brede watergangen. De soort is pas kort voor de aanwijzing gevonden en kennelijk voordien over het hoofd gezien. Het leefgebied is heel geschikt, want er zijn zeer veel zwanenmossels aanwezig, waar de bittervoorn voor zijn voortplanting van afhankelijk is.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kranwierwateren (H3140), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007) is de doelstelling voor subtype A (*moerasspirea*) van het habitatype ruigten en zomen (H6430) vervangen door die voor subtype B (*harig wilgenroosje*), omdat uit onderzoek blijkt dat subtype A niet in het gebied voorkomt, maar subtype B wel (de verwisseling blijkt te hebben plaatsgevonden bij het opstellen van het ontwerpbesluit).

– De tweede alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- Conform de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar in afwijking van het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bittervoorn (H1134), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H3150:

H3140 – Kranwierwateren					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	B2	wijzigingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	B2	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het overgrote deel van de landelijke oppervlakte van het habitatype kranwierwateren is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De twee gebieden met verreweg de grootste oppervlakten uitgestrekte kranwievelden zijn de Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer (073) en Veluwerandmeren (076). De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁹⁹. Echter, niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten

⁹⁹ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer en Veluwerandmeren (Stcrt. 2010, 2212).

Zwarte Meer (074)

aan bij de landelijke doelstelling. In de gebieden IJsselmeer (072), Markermeer & IJmeer (073), Zwarte Meer (074), Veluwerandmeren (076), Botshol (083), Naardermeer (094) en Meijndel & Berkheide (097) zijn zodanige oppervlaktes, van goede kwaliteit, van dit habitatype aanwezig, dat behoud voldoende is. In de gebieden IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092), Langstraat (130) en Sarsven en De Banen (146) is de kwaliteit van het habitatype reeds goed. Daarom is er hier op het aspect kwaliteit een behoudsdoelstelling geformuleerd.

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H6430, subtype A, vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).
- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A en H6510B:

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.

(b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor

Zwarte Meer (074)

uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1145:

H1134 – Bittervoorn						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁰⁰.

De landelijke staat van instandhouding van de bittervoorn is op het aspect leefgebied beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

¹⁰⁰ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Zwarte Meer (074)

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de derde zienswijze (betreffende de bittervoorn) wordt vervangen door de volgende tekst:
De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit, omdat bij de reguliere monitoring in dit gebied geen bittervoorns waren gevangen. Uit nader onderzoek is echter gebleken dat er wel degelijk een bestendige populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

Veluwerandmeren (076)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Veluwerandmeren (076) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-076; gewijzigd op 30 maart 2017, DN&B/2017-076)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H3150:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H3150:

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Het habitatype komt, met matige kwaliteit, verspreid voor in de oeverlanden, in beperkte mate als subtype *moerasspirea*, maar vaker in de vorm van subtype *harig wilgenroosje*. Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de brakke variant, is behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit voldoende.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en *harig wilgenroosje* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H3150:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Veluwerandmeren (076)

072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitattypen stroomdalgraslanden (H6120)¹⁰¹.
(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele riviereengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

¹⁰¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Veluwerandmeren (076)

100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.
- (b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

Uiterwaarden Lek (082)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Uiterwaarden Lek (082) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-082)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst vervalt:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H6510:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft het subtype:

H91E0A *Vochtige alluviale bossen (*zachthoutooibossen*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de tweede alinea vervalt de volgende tekst:

Ruigten en zomen, harig wilgenroosje (H6430B) komen plaatselijk voor als zomen van wilgenbosjes.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6430 vervalt.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H6510:

H91E0 ***Vochtige alluviale bossen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A).

Toelichting Het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) komt, met een wisselende kwaliteit en een beperkte oppervlakte, voor in de deelgebieden Willige Langerak en De Horde. Behoud is voldoende, omdat de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De tweede alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- Conform de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar in afwijking van het ontwerpbesluit (2008) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type niet in het gebied voorkomt.

– Een derde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige alluviale bossen (H91E0), *zachthoutooibossen* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H6430, subtype B, vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H6510A:

H91E0A – *Vochtige alluviale bossen, zachthoutooibossen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit

Uiterwaarden Lek (082)

036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompeveld & Kornsche Boezem	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud ^b	verbetering	A3 ^c	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijdsen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan¹⁰².

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige alluviale bossen, *essen-ijpenbossen* (H91E0B) is toegestaan.

(c) Aanpassing ten opzichte van aanwijzingsbesluit.

Ongeveer drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachthoutoibossen* (subtype A) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁰³.

De landelijke opgave voor het aspect kwaliteit kan niet in alle gebieden worden nagestreefd. In onder andere Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070) is, gezien het geringe belang van deze gebieden voor het type, een behoudsdoelstelling geformuleerd. Een andere reden voor het afwijken van de landelijke doelstelling is dat er al een goede kwaliteit aanwezig is, bijvoorbeeld in Oude Maas (108), waar behoud van de kwaliteit derhalve voldoende is.

In bijlage C (Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de paragraaf **Recreatie en toerisme (en visserij)**, onderdeel van paragraaf 4.1, vervalt de zinsnede: ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (H6430B) en

– Het antwoord op de achtste zienswijze in paragraaf 4.2 wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze is niet overgenomen. Het habitatype blijkt bij nader inzien niet in het gebied voor te komen en de instandhoudingsdoelstelling is dan ook vervallen.

¹⁰² Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹⁰³ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Oude Maas (Stcrt. 2011, 4458).

Botshol (083)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Botshol (083) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-083)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6430 en H7140:

H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
Verkorte naam Glanshaver- en vossenstaarthooilanden

betreft het subtype:

H6510A Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (*glanshaver*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6430 en H7140:

H6510 Glanshaver- en vossenstaarthooilanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A).

Toelichting Het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A) komt voor op Fort Waver in een schrale, soortenrijke vorm. Het kon binnen dit laagveenmoeras ontstaan door aanvoer van zand. Gezien de huidige kwaliteit en de uitzonderlijke standplaats is behoud voldoende.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden (H6510), *glanshaver* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A en H7140B:

H6510A – Glanshaver- en vossenstaarthooilanden, <i>glanshaver</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit ^x
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
141	Oeffelter Meent	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Botshol (083)

Van het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A) bevindt ruim een derde van het landelijk areaal zich in Natura 2000-gebieden. Goede kwaliteit en vlakdekkende vegetaties zijn vooral aanwezig in de uiterwaarden, die voor een belangrijk deel in het Natura 2000-netwerk zijn opgenomen. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In het gebied Uiterwaarden Neder-Rijn (066) wordt op het aspect kwaliteit van de landelijke doelstelling afgeweken. In dit gebied is de kwaliteit reeds goed en behoud is daarom voldoende. De doelstelling van de Biesbosch (112) wijkt op het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling. In de Biesbosch komt het habitatype reeds over een aanzienlijke oppervlakte voor, behoud is hier derhalve voldoende. In de gebieden Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070), Botshol (083) en Bunder- en Elslooërbos (153) zijn er te weinig mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Duinen Den Helder - Callantsoog (084) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-084)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H2120:

H2110 Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen

– De tekst betreffende H2130 wordt vanwege de toevoeging van subtype A als volgt gewijzigd:

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)
H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)
H2130C *Grijze duinen (*heischraal*)

– De tekst betreffende H2140 wordt vanwege de toevoeging van subtype A als volgt gewijzigd:

H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
Verkorte naam Duinheiden met kraaihei

betreft de subtypen:

H2140A *Duinheiden met kraaihei (*vochtig*)
H2140B *Duinheiden met kraaihei (*droog*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2140 en H2160:

H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
Verkorte naam Duinheiden met struikhei

– De tekst betreffende H2180 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft de subtypen:

H2180A Duinbossen (*droog*)
H2180B Duinbossen (*vochtig*)
H2180C Duinbossen (*binnenduinrand*)

– De tekst betreffende H2190 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H2190 Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)
H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)
H2190C Vochtige duinvalleien (*ontkalkt*)
H2190D Vochtige duinvalleien (*hoge moerasplanten*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2190 en H6410:

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H6410:

H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
Verkorte naam Galigaanmoerassen

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H2120:

H2110 Embryonale duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt vrijwel langs de gehele kustlijn voor. Het breidt zich enerzijds zeewaarts uit, anderzijds gaat het door successie over in witte duinen (H2120).

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2130 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype A):

H2130 *Grijze duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A), grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en grijze duinen, *heischraal* (subtype C).

Toelichting Dit is één van de weinige Natura 2000-gebieden waar het habitatype grijze duinen nog over een grote oppervlakte in goed ontwikkelde vorm aanwezig is, met lokale variaties in vegetatietypen (duinroosvalleien, schapengras- en buntgrasbegroeiingen). Het gaat in dit gebied vooral om subtype *kalkarm* (subtype B). Subtype *kalkrijk* (subtype A) komt lokaal voor in deelgebied Luttickduin. Omdat het subtype *heischraal* (subtype C), dat alleen bij Abbestede voorkomt, landelijk zeer zeldzaam is, is speciale aandacht vereist voor behoud van de oppervlakte en kwaliteit van dit subtype.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2140 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype A):

H2140 *Duinheiden met kraaihei

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit duinen met kraaiheide, *vochtig* (subtype A) en duinen met kraaiheide, *droog* (subtype B).

Toelichting Het habitatype duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B) is momenteel in goede kwaliteit en over voldoende oppervlakte aanwezig en is landelijk niet bedreigd. Subtype *vochtig* (subtype A) komt slechts over een kleine oppervlakte voor bij het Botgat.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2140 en H2160:

H2150 *Duinheiden met struikhei

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt vooral voor in het noorden van het gebied (Grafelijkheidsduinen en omgeving) en daarnaast in mindere mate in deelgebied Luttickduin.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2180 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H2180 Duinbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A), duinbossen, *vochtig* (subtype B) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C).

Toelichting De drie subtypen van het habitatype duinbossen komen met name voor in deelgebied Kooibosch/Luttickduin. De oppervlakte is vrij beperkt en de kwaliteit is wisselend (en er is weinig potentie voor verbetering van de kwaliteit).

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2190 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B), vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D).

Toelichting De oppervlakte vochtige duinvalleien is niet zo groot in dit gebied. Aanwezigheid van verschillende subtypen is van belang als stapsteen voor planten en dieren tussen de waddeneilanden en de Hollandse duinen. Subtype A komt, met een matige kwaliteit, alleen

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

voor bij het Luttickduin. Subtypen B, C en D hebben over het algemeen een goede kwaliteit en komen vooral voor in het noorden van het gebied (Grafelijkheidsduinen en omgeving) en bij het Botgat, subtype D ook in deelgebied Kooibosch/Luttickduin. Lokaal bestaat de potentie voor uitbreiding en verbetering van dit habitatype.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2190 en H6410:

H6230 *Heischrale graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit voor op één locatie in deelgebied Kooibosch. De potenties voor uitbreiding en verbetering zijn gering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H6410:

H7210 *Galigaanmoerassen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit voor op één locatie in deelgebied Kooibosch. De potenties voor verbetering zijn gering.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype embryonale duinen (H2110), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *kalkrijk* (H2130A) van het habitatype grijze duinen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast de subtypen *kalkarm* (subtype B) en *heischraal* (subtype C) waar reeds doelstellingen voor zijn opgenomen.

– De tweede alinea vervalt.

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duinheiden met struikhei (H2150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– De derde alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duinbossen (H2180), *vochtig* (subtype B). Echter, in aanvulling op het ontwerpbesluit (2007), zijn ook doelstellingen opgenomen voor de subtypen *droog* (subtype A) en *binnenduintrand* (subtype C). Uit onderzoek blijkt dat dit type, met alle drie de subtypen, in het gebied voorkomt.

– De vierde alinea vervalt.

– Tussen de vierde en de vijfde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype heischrale graslanden (H6230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een achtste alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype galigaanmoerassen (H7210), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2120:

H2110 – Embryonale duinen

Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het grootste deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype embryonale duinen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Het gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel op het aspect oppervlakte. Het habitattype is langs de Hollandse kust betrekkelijk zeldzaam en door recente inrichtingsmaatregelen is er een situatie ontstaan met uitbreidingsmogelijkheden voor het habitattype in dit gebied. Met een uitbreidingsdoelstelling wordt beoogd optimaal gebruik te maken van de ecologische potenties van het gebied.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2120 en H2130B:

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit *
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit *
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). Het zwaartepunt van grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) ligt in de duinen tussen Bergen en Den Haag. De landelijke staat van instandhouding voor subtype A is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage aan deze landelijke doelstelling (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Solleveld & Kapittelduinen (099), Zwin & Kievittepolder (123)) gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudopgave, omdat het habitattype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Door de ligging van het habitattype ten opzichte van de kustlijn treedt hier onvoldoende overstuiving door zand op, noodzakelijk voor het duurzaam voortbestaan van het habitattype, om kwaliteitsverbetering of uitbreiding van de oppervlakte te kunnen realiseren.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2130C en H2140B:

H2140A – *Duinheiden met kraaihei, vochtig					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud ^b	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kruipwielgrasstruwelen (H2170) of vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan¹⁰⁴.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van het habitattype vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan¹⁰⁴.
- (c) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitattype als geheel. Het was niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

¹⁰⁴ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinheiden met kraaihei, *vochtig* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan.

In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003), Duinen Den Helder-Callantsoog (084) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085) wordt, in afwijking van het landelijk doel, behoud van de kwaliteit nagestreefd, omdat het habitatype hier momenteel reeds in goede kwaliteit aanwezig is.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2140B en H2160:

H2150 – *Duinheiden met struikhei					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duinheiden met struikhei is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor het gebied Solleveld & Kapittelduinen (099) gekozen voor verbetering van de kwaliteit, omdat de kwaliteit in dit gebied de laatste jaren enigszins achteruit is gegaan en er kansen voor verbetering zijn.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2180A en H2180C:

H2180B – Duinbossen, vochtig					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit *
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

- (a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁰⁵.
- (c) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle dungebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is op de Waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. De kwaliteitsdoelstellingen van Duinen Den Helder-Callantsoog (084), Schoorlse Duinen (086) en Zwin & Kievittepolder (123) wijken af van het landelijk doel, omdat hier weinig potentie voor kwaliteitsverbetering is. Ook in de gebieden Zwanenwater & Pettemerduinen (085) en Voornes Duin (100) wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot het landelijk doel, omdat hier reeds een goed ontwikkelde oppervlakte van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) aanwezig is.

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2190A en H2190C:

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit

¹⁰⁵ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit ^x
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wanneer er geen potentiële herstel mogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied door bijvoorbeeld de mate van dynamiek, zoals in Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007) en Grevelingen (115) is er een behoudsdoelstelling geformuleerd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuingen, zoals Manteling van Walcheren (117) en Zwin & Kievittepolder (123).

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2190D en H6410:

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland (049)).

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H6410:

H7210 – *Galigaanmoerassen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Duinen Den Helder - Callantsoog (084)

100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het habitattype galigaanmoerassen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha galigaanmoerassen in Nederland is bijna de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitattype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke kwaliteitsdoelstelling sluit hierop aan. Ondanks dat ook de staat van instandhouding op het aspect oppervlakte matig ongunstig is, geldt voor de oppervlakte landelijk een behoudsdoelstelling. De reden hiervoor is dat het landschapsecologisch nauwelijks uitvoerbaar is om de aanwezige oppervlakten uit te breiden. Slechts in enkele gebieden zijn goede potenties voor uitbreiding van de oppervlakte. In deze gebieden wordt deze mogelijkheid benut en wijkt de doelstelling dan ook af van het landelijk doel. Dit betreft de gebieden Weerribben (034), De Wieden (035) en Oostelijke Vechtplassen (095), waar uitbreiding van de oppervlakte beoogd wordt om het habitattype duurzaam te behouden en de kwaliteit te verbeteren. Ook in het gebied Botshol (083) liggen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte, waarmee het habitattype ook bij verdere verlanding behouden kan worden.

Ook het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitattype biedt niet in alle gebieden evenveel potentie. Het meest kansrijk is de kwaliteitsverbetering in het Natura 2000-landschap Meren en Moerassen in combinatie met het habitattype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A). De verbeteropgave is daarom onder andere neergelegd in de gebieden Weerribben, De Wieden en Oostelijke Vechtplassen. Ook in de gebieden Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138) zijn goede kansen voor kwaliteitsverbetering. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (onder andere Duinen en Lage Land Texel (002), Rottige Meenthe & Brandemeer (018) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085)) en de geringe potentie voor kwaliteitsverbetering (onder andere Alde Feanen (013), Noordhollands Duinreservaat (087) en Korenburgerveen (061)).

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de tweede zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze is overgenomen. De subtypen *droog* (subtype A) en *binnenduintrand* (subtype C) komen in het gebied voor en zijn toegevoegd aan het aanwijzingsbesluit. In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is een globale beschrijving van de voorkomens van de habitattypen vermeld.

Zwanenwater & Pettemerduinen (085)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Zwanenwater & Pettemerduinen (085) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-085)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2150 en H2170:

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen

– De tekst betreffende H2180 wordt vanwege de toevoeging van subtype C als volgt gewijzigd:

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft de subtypen:

H2180A Duinbossen (*droog*)
H2180B Duinbossen (*vochtig*)
H2180C Duinbossen (*binnenduinrand*)

– Een 2^e subparagraaf wordt ingevoegd, onder vernummering van de bestaande 2^e subparagraaf:

4.2.2 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)

In hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– In de 3^e paragraaf wordt de volgende tekst ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2150 en H2170:

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met een beperkte oppervlakte, verspreid voor in de Pettemerduinen.

– In de 3^e paragraaf wordt de instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2180 vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype C):

H2180 Duinbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A), duinbossen, *vochtig* (subtype B) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C).

Toelichting Duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) komen over een beperkte oppervlakte voor, en duinbossen, *vochtig* (subtype B) over een vrij grote oppervlakte. De kwaliteit is goed. Voldoende oppervlakte en goede kwaliteit zijn aanleiding tot de doelstelling behoud van de oppervlakte en behoud van de kwaliteit.

– Een 4^e paragraaf wordt ingevoegd, onder vernummering van de bestaande paragrafen 5.4 en 5.5:

5.4 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)

H1903 Groenknolorchis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De groenknolorchis heeft zich, na meer dan een eeuw afwezigheid, in 2008 gehervestigd in het deelgebied Zwanenwater. Sindsdien heeft de soort zich naar verschillende locaties uitgebreid. Omdat onduidelijk is of er potenties zijn voor verdere uitbreiding, is er gekozen voor een behoudsdoelstelling.

Zwanenwater & Pettemerduinen (085)

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de vierde en de vijfde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duindoornstruwelen (H2160), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Aan de vijfde alinea wordt de volgende tekst toegevoegd:

Subtype *binnenduinrand* (subtype C) komt voor ten noorden van Petten.

– Een tiende alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort groenknolorchis (H1903), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4 (Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– In de 1e paragraaf wordt de volgende alinea ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2150 en H2170:

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit ^x
115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen witte duinen (H2120), grijze duinen (*H2130) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen [in het betreffende gebied] niet afneemt¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Zwanenwater & Pettemerduinen (085)

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een "ten gunste formulering" toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen in de "ten gunste formulering" van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

– In de 1e paragraaf wordt de volgende alinea ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2180B en H2190A:

H2180C – Duinbossen, <i>binnenduintrand</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁰⁷.
- (b) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *binnenduintrand* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁰⁸. Kwaliteitsverbetering wordt nagestreefd in de gebieden waar de beste mogelijkheden liggen voor kwaliteitsverbetering en/of die een belangrijke bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling. Vanwege de relatief kleine oppervlakte van dit habitatype op de Waddeneilanden is in het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) een doel gesteld voor uitbreiding van de oppervlakte.

– Een 2^e subparagraaf wordt ingevoegd:

¹⁰⁷ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹⁰⁸ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (Stcrt. 2010, 2212).

Zwanenwater & Pettemerduinen (085)

B.4.2 Habitatrichtlijn: soorten

H1903 – Groenknolorchis						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de habitatsoort groenknolorchis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”¹⁰⁹. De landelijke opgave sluit hierop aan. De kansen voor uitbreiding van populaties zijn in de meeste gebieden echter beperkt; er is daarom veelal voor een behoudopgave gekozen. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Duinen Schiermonnikoog (006) en Weerribben (034) is voor een behoudopgave gekozen, omdat de biotoop hier in voldoende mate en kwaliteit voorkomt. De behoudopgave in Waddenzee (001) en Noordzeekustzone (007) sluit hierop aan, omdat het dezelfde populaties betreft als die op de genoemde eilanden. In de Deltagebieden (Grevelingen (115) en Westerschelde & Saeftinghe (122)), hangen de ontwikkelingen van de populatie samen met de fluctuerende waterstanden en natuurlijke successie. In het IJsselmeer (072) worden de mogelijkheden voor herstel of uitbreiding zeer laag ingeschat. In de gebieden Zwanenwater & Pettemerduinen (085), Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) gaat het om kleine populaties, waarvoor momenteel geen tot weinig uitbreidingsmogelijkheden worden gezien.

¹⁰⁹ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Noordhollands Duinreservaat (087)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Noordhollands Duinreservaat (087) als Natura 2000-gebied (besluit van 30 juni 2017, N&B/2017-087)

In hoofdstuk 1 (Inleiding) wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De laatste volzin van de tweede alinea vervalt.

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende tekst wordt ingevoegd voor H2120:

H2110 Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen

- De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H7210:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430C Ruigten en zomen (*droge bosranden*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H2120:

H2110 **Embryonale duinen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid over het gebied, maar vrij lokaal, in de zeereep voor.

- De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H7210:

H6430 **Ruigten en zomen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) komt, met een kleine oppervlakte en (vanwege de aanwezigheid van pijpbloem) een goede kwaliteit, voor in de binnenduinrand bij Wimmenum. Er zijn geen aanwijzingen dat er potenties zijn voor uitbreiding.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype embryonale duinen (H2110), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

- Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *droge bosranden* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

- Een zesde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gevlekte witsnuitlibel (H1042), omdat tijdens de beroepsprocedure is gebleken dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt. Deze aanvulling is reeds bij voorlopige voorziening op 14 december 2016 door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State aan de instandhoudingsdoelstellingen toegevoegd en vervolgens in het hernieuwde besluit overgenomen.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2120:

Noordhollands Duinreservaat (087)

H2110 – Embryonale duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het grootste deel van dit habitattypet zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding voor het habitattypet embryonale duinen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Het gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel op het aspect oppervlakte. Het habitattypet is langs de Hollandse kust betrekkelijk zeldzaam en door recente inrichtingsmaatregelen is er een situatie ontstaan met uitbreidingsmogelijkheden voor het habitattypet in dit gebied. Met een uitbreidingsdoelstelling wordt beoogd optimaal gebruik te maken van de ecologische potenties van het gebied.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H7210:

H6430C – Ruigten en zomen, droge bosranden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^a	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmas	uitbreiding	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
158	Kunderberg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Noordhollands Duinreservaat (087)

160	Savelsbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitattypen stroomdalgraslanden (H6120)¹¹⁰.

De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen van de meeste gebieden sluiten aan op de landelijke opgave. De kwaliteit van het habitattypen is in de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Noordhollands Duinreservaat (087), Zeldersche Driessen (143), Maasduinen (145), Kunderberg (158) en Maas bij Eijsden (167) goed waardoor behoud van de huidige kwaliteit voldoende is.

In bijlage C (Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

Deze motivering gaat in op de zienswijzen die zijn ingediend naar aanleiding van het ontwerpbesluit van 2006. Deze motivering betreft vrijwel steeds aspecten waarover reeds op 22 juni 2015 een besluit is genomen. Daarom worden ze nu ongewijzigd herhaald. Alleen ten aanzien van de toegevoegde waarden is de motivering gewijzigd. Daarnaast is de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming in de beantwoording verwerkt.

– Het antwoord op de vierde zienswijze in paragraaf 4.2 wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft tot aanpassing van het besluit geleid. De motivering van toegevoegde en verwijderde waarden ten opzichte van de aanmelding (Habitatrichtlijngebieden) en ontwerpbesluiten zijn nader gemotiveerd in bijlage B.1 van de Nota van toelichting. Meer specifiek voor dit gebied geldt dat uit recente inventarisaties blijkt dat de in de zienswijze genoemde vier habitattypen in het gebied voorkomen. Zie paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting voor een globale beschrijving van het voorkomen van de aangewezen habitattypen.

– Het antwoord op de vijfde zienswijze in paragraaf 4.2 wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit, omdat gedacht werd dat embryonale duinen alleen op het strand, buiten de begrenzing, voorkomen. Uit de daarna gemaakte habitatkaart is echter gebleken dat dit habitattypen ook binnen de begrenzing voorkomt, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

¹¹⁰ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Kennemerland-Zuid (088)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Kennemerland-Zuid (088) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-088; gewijzigd op 16 oktober 2014, PDN/2014-088)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H2190:

H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
Verkorte naam Galigaanmoerassen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1014 en H1318:

H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H2190:

H7210 *Galigaanmoerassen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit voor in het Langevelderduin (in het zuiden van het gebied). Behoud is voldoende, omdat er weinig potentie is voor kwaliteitsverbetering.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1014 en H1318:

H1149 Kleine modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kleine modderkruiper komt zeer lokaal in de binnenduinderand voor, aan de rand van de waterrijke buitenplaats Elswout. De kleine populatie is onderdeel van een populatie die vooral in de aangrenzende polder voorkomt.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de derde en de vierde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duinheiden met galigaanmoerassen (H7210), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de vierde en de vijfde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2190D:

H7210 – *Galigaanmoerassen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Kennemerland-Zuid (088)

061	Korenburgerveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het habitatype galigaanmoerassen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha galigaanmoerassen in Nederland is bijna de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke kwaliteitsdoelstelling sluit hierop aan. Ondanks dat ook de staat van instandhouding op het aspect oppervlakte matig ongunstig is, geldt voor de oppervlakte landelijk een behoudsdoelstelling. De reden hiervoor is dat het landschapsecologisch nauwelijks uitvoerbaar is om de aanwezige oppervlakten uit te breiden. Slechts in enkele gebieden zijn goede potenties voor uitbreiding van de oppervlakte. In deze gebieden wordt deze mogelijkheid benut en wijkt de doelstelling dan ook af van het landelijk doel. Dit betreft de gebieden Weerribben (034), De Wieden (035) en Oostelijke Vechtplassen (095), waar uitbreiding van de oppervlakte beoogd wordt om het habitatype duurzaam te behouden en de kwaliteit te verbeteren. Ook in het gebied Botshol (083) liggen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte, waarmee het habitatype ook bij verdere verlanding behouden kan worden.

Ook het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype biedt niet in alle gebieden evenveel potentie. Het meest kansrijk is de kwaliteitsverbetering in het Natura 2000-landschap Meren en Moerassen in combinatie met het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A). De verbeteropgave is daarom onder andere neergelegd in de gebieden Weerribben, De Wieden en Oostelijke Vechtplassen. Ook in de gebieden Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138) zijn goede kansen voor kwaliteitsverbetering. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (onder andere Duinen en Lage Land Texel (002), Rottige Meenthe & Brandemeer (018) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085)) en de geringe potentie voor kwaliteitsverbetering (onder andere Alde Feanen (013), Noordhollands Duinreservaat (087) en Korenburgerveen (061)).

In [bijlage B.3.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1014 en H1318:

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Kennemerland-Zuid (088)

015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹¹¹.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van

¹¹¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Kennemerland-Zuid (088)

belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

Naardermeer (094)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Naardermeer (094) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-094)

In paragraaf 3.4 (Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De laatste volzin van de laatste alinea wordt vervangen door de volgende tekst¹¹²:

Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 21 van het Besluit hoofdspoorweginfrastructuur (voorheen: artikel 20 van de Spoorwegwet), met dien verstande dat gronden buiten de teen van het talud behoren tot wat in dat besluit wordt genoemd: "de daarnaast [dat is: naast de hoofdspoorweg] gelegen gronden"; deze gronden zijn dus niet geëxclaveerd, maar beschermd vanwege de daar (actueel dan wel potentieel) voorkomende habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H3140:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H7140:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H3140:

H3130 **Zwakgebufferde vennen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, samen met blauwgraslanden (H6410), met een beperkte oppervlakte en kwaliteit voor in het Laegieskamp, waar het is ontstaan als gevolg van natuurontwikkeling. Behoud is voldoende, omdat het type alleen in dit deelgebied kan voorkomen en er weinig mogelijkheid is voor kwaliteitsverbetering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H7140:

H6430 **Ruigten en zomen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt met matige kwaliteit en kleine oppervlakte voor langs de spoorlijn. Ook het subtype *harig wilgenroosje* (subtype B) komt daar voor, maar heeft zich daarnaast sterk uitgebreid in het natuurontwikkelingsgebied aan de westkant van het Naardermeer (eveneens met matige kwaliteit). Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de brakke variant, is behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van subtype B voldoende.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

¹¹² Deze wijziging is nodig om misverstanden te voorkomen ten aanzien van de bescherming van H6430 en leefgebied van aangewezen vogels, die onder andere langs de spoorlijn voorkomen.

Naardermeer (094)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A) en *harig wilgenroosje* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H3140:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan¹¹³.

¹¹³ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Naardermeer (094)

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹¹⁴. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe (057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitatypes zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H7140A:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

¹¹⁴ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Naardermeer (094)

112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitattype stroomdalgraslanden (H6120)¹¹⁵.
(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitattype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

¹¹⁵ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Naardermeer (094)

124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
------------	------------	--------	--------	---	--------------------

- (a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.
- (b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

Coepelduynen (096)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Coepelduynen (096) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-096)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H2120:

H2110 Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2160 en H2190:

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft het subtype:

H2180C Duinbossen (*binnenduinrand*)

– De tekst betreffende H2190 wordt vanwege de toevoeging van subtype D als volgt gewijzigd:

H2190 Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)
H2190D Vochtige duinvalleien (*hoge moerasplanten*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H2120:

H2110 **Embryonale duinen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype komt langs vrijwel de gehele kustlijn voor in de zeereep. Het breidt zich enerzijds zeewaarts uit, anderzijds gaat het door successie over in witte duinen (H2120).

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2160 en H2190:

H2180 **Duinbossen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C).
 Toelichting Het habitatype duinbossen (*binnenduinrand*) komt vooral aan de noordoostkant van het gebied voor en in mindere mate aan de zuidkant. De kwaliteit is deels goed, deels matig. Behoud is voldoende, omdat de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2190 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype D):

H2190 **Vochtige duinvalleien**
 Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D).
 Toelichting Het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en *hoge moerasplanten* (subtype D) is over een beperkte oppervlakte redelijk ontwikkeld aanwezig. Er zijn potenties voor het verbeteren van de kwaliteit van het habitatype in het gebied; hiervoor worden reeds inspanningen geleverd. Voor de oppervlakte van het habitatype in dit gebied zijn de mogelijkheden volledig benut.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype embryonale duinen (H2110), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

Coepelduynen (096)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duinbossen (H2180), *binnenduinrand* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- De tweede alinea wordt vervangen door de volgende tekst:
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007) wordt het gebied aangewezen voor de subtypen *kalkrijk* (subtype B) en *hoge moerasplanten* (subtype D) van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190), en niet voor het subtype *open water* (subtype A). In het gebied is geen permanent open water van enige omvang aanwezig. Subtype B en D zijn in de Guytendel aanwezig.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2120:

H2110 – Embryonale duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het grootste deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype embryonale duinen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Het gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel op het aspect oppervlakte. Het habitatype is langs de Hollandse kust betrekkelijk zeldzaam en door recente inrichtingsmaatregelen is er een situatie ontstaan met uitbreidingsmogelijkheden voor het habitatype in dit gebied. Met een uitbreidingsdoelstelling wordt beoogd optimaal gebruik te maken van de ecologische potenties van het gebied.

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2160 en H2190B:

H2180C – Duinbossen, <i>binnenduinrand</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					

Coepelduynen (096)

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹¹⁶.
- (b) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype duinbossen, *binnenduintrand* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹¹⁷. Kwaliteitsverbetering wordt nagestreefd in de gebieden waar de beste mogelijkheden liggen voor kwaliteitsverbetering en/of die een belangrijke bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling. Vanwege de relatief kleine oppervlakte van dit habitattype op de Waddeneilanden is in het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) een doel gesteld voor uitbreiding van de oppervlakte.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2190B:

H2190D – Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit

¹¹⁶ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹¹⁷ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (Stcrt. 2010, 2212).

Coepelduynen (096)

088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B), is toegestaan.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) is voor de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect oppervlakte; voor het aspect kwaliteit wijkt de landelijke doelstelling echter af. Hiervoor is gekozen vanwege het zeer grote relatieve belang dat Nederland heeft voor het habitatype en bovendien om het hydrologische herstel, dat reeds is ingezet voor het habitatype, optimaal te benutten. Wanneer er geen potentiële herstel mogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied, zoals in Duinen Terschelling (004), is er een behoudsdoelstelling neergelegd.

Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuivingen, zoals Manteling van Walcheren (117) en Zwin & Kievittepolder (123).

In paragraaf 3.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:

Deze zienswijze hebben aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit, omdat gedacht werd dat embryonale duinen alleen op het strand, buiten de begrenzing, voorkomen. Uit de daarna gemaakte habitatkaart is echter gebleken dat dit habitatype ook binnen de begrenzing voorkomt, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

Meijndel & Berkheide (097)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Meijndel & Berkheide (097) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-097; gewijzigd op 3 juli 2014, PDN/2014-097)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H2120:

H2110 Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen

– De tekst betreffende H2190 wordt vanwege de toevoeging van subtype C als volgt gewijzigd:

H2190 Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)
H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)
H2190C Vochtige duinvalleien (*kalkarm*)
H2190D Vochtige duinvalleien (*hoge moerasplanten*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H2190:

H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
Verkorte naam Kranswierwateren

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1014 en H1318:

H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H2120:

H2110 **Embryonale duinen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype komt langs vrijwel de gehele kustlijn voor in de zeereep. Het breidt zich enerzijds zeewaarts uit, anderzijds gaat het door successie over in witte duinen (H2120).

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2190 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype C):

H2190 **Vochtige duinvalleien**
 Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B), vochtige duinvalleien, *kalkarm* (subtype C) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D).
 Toelichting Het habitatype komt, met een vrij grote oppervlakte, verspreid in het gebied voor. Alleen het subtype C (*kalkarm*) komt slechts met een kleine oppervlakte voor (en alleen in Meijndel). In dit gebied zijn door waterwinning de valleien over grote delen van het gebied te nat (door hoge waterstanden in infiltratieplassen) en/of dichtgegroeid. Er zijn reeds verscheidene inspanningen verricht om het habitatype vochtige duinvalleien te herstellen. De duinregerenatie-projecten leveren een belangrijke bijdrage aan het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. De

Meijndel & Berkheide (097)

uitbreiding en kwaliteitsverbetering van subtype C zal geleidelijk plaatsvinden als gevolg van ontkalking van het substraat, wat een natuurlijke ontwikkeling is.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H2190:

H3140 Kranswierwateren

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor in infiltratieplassen in Berkheide, met een waterhuishouding die afwijkt van die in vochtige duinvalleien (H2190). Het periodiek handhaven van de pioniersituatie is noodzakelijk voor het behoud van het type, wat overeenkomt met de huidige vorm van regulier/groot onderhoud. Behoud is voldoende omdat het habitatype al relatief veel voorkomt in het gebied en de kwaliteit goed is.

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit op twee locaties in Meijndel voor (langs de randen van Bierlap).

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1014 en H1318:

H1149 Kleine modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kleine modderkruiper komt zeer lokaal in de binnenduintrand voor, in het natuurontwikkelingsgebied Hertenkamp bij Wassenaar. De kleine populatie is onderdeel van een populatie die vooral buiten het gebied voorkomt.

H1166 Kamsalamander

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kamsalamander wordt al decennialang waargenomen in het gebied. Binnen het verspreidingsgebied betreft het een zeer geïsoleerde populatie. Daarom is eerder het vermoeden geuit dat de soort is uitgezet, maar het kan ook om een relictpopulatie gaan. De soort komt binnen het deelgebied Meijndel verspreid voor. Omdat het leefgebied goed is en de populatie van voldoende grootte, is er gekozen voor een behoudsdoelstelling.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype embryonale duinen (H2110), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *kalkarm* (H2190C) van het habitatype vochtige duinvalleien, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast de subtypen *open water* (subtype A), *kalkrijk* (subtype B) en *hoge moerasplanten* (subtype D) waar reeds doelstellingen voor zijn opgenomen.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kranswierwateren (H3140), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een zesde en zevende alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

Meijndel & Berkheide (097)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitaatsoort kamsalamander (H1166), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2120:

H2110 – Embryonale duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	B1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het grootste deel van dit habitaattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding voor het habitaattype embryonale duinen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Het gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel op het aspect oppervlakte. Het habitaattype is langs de Hollandse kust betrekkelijk zeldzaam en door recente inrichtingsmaatregelen is er een situatie ontstaan met uitbreidingsmogelijkheden voor het habitaattype in dit gebied. Met een uitbreidingsdoelstelling wordt beoogd optimaal gebruik te maken van de ecologische potenties van het gebied.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2190B en H2190D:

H2190C – Vochtige duinvalleien, ontkaakt					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit

Meijndel & Berkheide (097)

005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypet zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattypet vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijk doelstelling sluit hierop aan. Er geldt een behoudsdoelstelling als in het gebied zeer beperkte of geen herstel mogelijkheden zijn, zoals in Duinen Schiermonnikoog (006). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

– De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2190D:

H3140 – Kranswierwateren					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	B2	wijzigingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	B2	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het overgrote deel van de landelijke oppervlakte van het habitattypet kranswierwateren is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De twee gebieden met verreweg de grootste oppervlakten uitgestrekte

Meijndel & Berkheide (097)

kranswiervelden zijn de Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer (073) en Veluwerandmeren (076). De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹¹⁸. Echter, niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan bij de landelijke doelstelling. In de gebieden IJsselmeer (072), Markermeer & IJmeer (073), Zwarte Meer (074), Veluwerandmeren (076), Botshol (083), Naardermeer (094) en Meijndel & Berkheide (097) zijn zodanige oppervlaktes, van goede kwaliteit, van dit habitatype aanwezig, dat behoud voldoende is. In de gebieden IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092), Langstraat (130) en Sarsven en De Banen (146) is de kwaliteit van het habitatype reeds goed. Daarom is er hier op het aspect kwaliteit een behoudsdoelstelling geformuleerd.

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)¹¹⁹.
(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatype kalkmoerassen (H7230).

¹¹⁸ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer en Veluwerandmeren (Stcrt. 2010, 2212).

¹¹⁹ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Meijendel & Berkheide (097)

De landelijke staat van instandhouding van het habitattype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1014 en H1318:

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Meijendel & Berkheide (097)

133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹²⁰.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

H1166 – Kamsalamander					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	behoud	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit

¹²⁰ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Meijndel & Berkheide (097)

097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	behoud	behoud	verbetering	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de kamsalamander is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende kwantitatieve verspreidingsgegevens om de relatieve bijdrage per gebied te kunnen bepalen. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het leefgebied en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van uitbreiding van de populatie nagestreefd (onder andere in Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027)). In sommige gebieden is het leefgebied al op orde en gedijt ook een behoorlijke populatie zoals in Willinks Weust (062) en is behoud derhalve voldoende. Tenslotte is in de Limburgse gebieden Bemelerberg & Schiepersberg (156) en Geuldal (157) voor behoud gekozen vanwege mogelijke beperkingen voor de instandhoudingsdoelstellingen van de geelbuikvuurpad (H1193).

Voornes Duin (100)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Voornes Duin (100) als Natura 2000-gebied (besluit van 19 februari 2008, DRZO/2008-100; gewijzigd op 17 februari 2010, PDN2009-100)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De tekst betreffende H2130 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")

Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2130C *Grijze duinen (*heischraal*)

– De tekst betreffende H2190 wordt vanwege de toevoeging van subtype C als volgt gewijzigd:

H2190 Vochtige duinvalleien

Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)

H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)

H2190C Vochtige duinvalleien (*ontkalkt*)

H2190D Vochtige duinvalleien (*hoge moerasplanten*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H2190:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*

Verkorte naam Galigaanmoerassen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2130 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H2130 ***Grijze duinen**

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit Grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A), Grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en Grijze duinen, *heischraal* (subtype C).

Toelichting Het habitatype Grijze duinen komt, verspreid in het gebied, vooral voor als subtype *kalkrijk* (subtype A) en in veel mindere mate als subtype *heischraal* (subtype C). Het subtype *kalkarm* (subtype B) komt slechts op één locatie (bij Weever's Duin) voor. Oppervlakte-uitbreiding en kwaliteitsherstel van het habitatype Grijze duinen is gewenst gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor dit habitatype in Europa. Het beste kan dit gebeuren vanuit gedegradieerd duingrasland of ten koste van struweel. Behoud van de goede voorbeelden is om dezelfde reden van groot belang. De uitbreiding en kwaliteitsverbetering van subtype B zal geleidelijk plaatsvinden als gevolg van ontkalking van het substraat, wat een natuurlijke ontwikkeling is.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2190 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype C):

Voornes Duin (100)

H2190 Vochtige duinvalleien

- Doel** Behoud oppervlakte en kwaliteit Vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), Vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) en Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) en uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B).
- Toelichting** Het gebied herbergt de beste voorbeelden van Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) in Zuidwest-Nederland. Vanwege de grote oppervlakte en de bijzondere kwaliteit levert het gebied van oudsher een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor dit subtype. Er heeft de afgelopen jaren echter (door onder andere verbossing) wel een duidelijke afname plaatsgevonden van oppervlakte en kwaliteit. Daarom is het belangrijk dat verbetering van kwaliteit plaatsvindt vanuit verruigde delen van het habitatype. Uitbreiding oppervlakte van dit subtype mag, indien nodig, ten koste gaan van Duinbossen (H2180). Vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) komt alleen voor in de duinen van Oostvoorne en op het Groene Strand (langs het Oostvoornse Meer), met een kleine oppervlakte. Behoud van dit subtype is voldoende, gezien de beperkte potenties en de prioriteit die bij subtype B ligt. De grotere plassen en duinmeren behoren, voor zover ze met waterplanten begroeid zijn, tot Vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A). Deze zijn ten dele – als gevolg van vogelkolonies – geëutrofeerd, maar gezien de opgave voor watervogels wordt geen kwaliteitsverbetering nagestreefd. Kleinere duinplassen met Vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A) zijn op veel plaatsen goed ontwikkeld. Daarlangs komt op verspreide locaties ook het subtype Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) voor, onder meer langs het Quackjeswater.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H2190:

H6430 Ruigten en zomen

- Doel** Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).
- Toelichting** Het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) komt met een kleine oppervlakte voor in deelgebied Groene Strand (langs het Oostvoornse Meer). Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de brakke variant, is behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van subtype B voldoende.

H7210 *Galigaanmoerassen

- Doel** Behoud oppervlakte en kwaliteit.
- Toelichting** Het habitatype komt met een kleine oppervlakte voor aan de rand van het Waterbosch, waar recent bos is verwijderd ten behoeve van het herstellen van duinvalleien. Behoud is voldoende omdat onduidelijk is of er potenties zijn voor kwaliteitsverbetering.

In paragraaf 1 van Bijlage B worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op het ontwerpbesluit is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *kalkarm* (H2130B) van het habitatype grijze duinen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast de subtypen *kalkrijk* (subtype A) en *heischraal* (subtype C) waar reeds doelstellingen voor zijn opgenomen.
- De derde alinea wordt vervangen door de volgende tekst:
 - In aanvulling op het ontwerpbesluit is ook een doelstelling opgenomen voor de subtypen *ontkalkt* (H2190C) en *hoge moerasplanten* (H2190D) van het habitatype vochtige duinvalleien, omdat uit onderzoek blijkt dat ook deze subtypen in het gebied voorkomen, naast de subtypen *open water* (subtype A) en *kalkrijk* (subtype B) waar reeds doelstellingen voor zijn opgenomen.
- Een vijfde en zesde alinea worden toegevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *harig wilgenroosje* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype galigaanmoerassen (H7210), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

Voornes Duin (100)

In paragraaf 4.1 van bijlage B worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2130A en H2130C:

H2130B – *Grijze duinen, kalkarm					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattypen grijze duinen, *kalkarm* (subtypen B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijken af van de landelijke doelstelling, omdat het habitattypen in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Vanwege de dynamische omstandigheden in de Waddenzee (001) is uitbreiding van de oppervlakte in dit gebied niet mogelijk. Hier wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. Ook in de gebieden Kennemerland-Zuid (088) en Solleveld & Kapittelduinen (099) wordt alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. In Kennemerland-Zuid biedt de overwegend kalkrijke bodem hier geen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte. Voor het gebied Solleveld & Kapittelduinen is gekozen voor een behoudsdoelstelling voor het aspect oppervlakte, vanwege de relatief geringe bijdrage aan de landelijke doelstelling.

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2190B en H2190D:

H2190C – Vochtige duinvalleien, ontkalkt					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit

Voornes Duin (100)

002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x

Vrijwel alle dungebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijk doelstelling sluit hierop aan. Er geldt een behoudsdoelstelling als in het gebied zeer beperkte of geen herstel mogelijkheden zijn, zoals in Duinen Schiermonnikoog (006). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in dungebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

– De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2190D:

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Voornes Duin (100)

095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.
- (b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

H7210 – *Galigaanmoerassen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburerveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Voornes Duin (100)

Het habitatype galigaanmoerassen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha galigaanmoerassen in Nederland is bijna de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke kwaliteitsdoelstelling sluit hierop aan. Ondanks dat ook de staat van instandhouding op het aspect oppervlakte matig ongunstig is, geldt voor de oppervlakte landelijk een behoudsdoelstelling. De reden hiervoor is dat het landschapsecologisch nauwelijks uitvoerbaar is om de aanwezige oppervlakten uit te breiden. Slechts in enkele gebieden zijn goede potenties voor uitbreiding van de oppervlakte. In deze gebieden wordt deze mogelijkheid benut en wijkt de doelstelling dan ook af van het landelijk doel. Dit betreft de gebieden Weerribben (034), De Wieden (035) en Oostelijke Vechtplassen (095), waar uitbreiding van de oppervlakte beoogd wordt om het habitatype duurzaam te behouden en de kwaliteit te verbeteren. Ook in het gebied Botshol (083) liggen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte, waarmee het habitatype ook bij verdere verlanding behouden kan worden.

Ook het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype biedt niet in alle gebieden evenveel potentie. Het meest kansrijk is de kwaliteitsverbetering in het Natura 2000-landschap Meren en Moerassen in combinatie met het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A). De verbeteropgave is daarom onder andere neergelegd in de gebieden Weerribben, De Wieden en Oostelijke Vechtplassen. Ook in de gebieden Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138) zijn goede kansen voor kwaliteitsverbetering. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (onder andere Duinen en Lage Land Texel (002), Rottige Meenthe & Brandemeer (018) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085)) en de geringe potentie voor kwaliteitsverbetering (onder andere Alde Feanen (013), Noordhollands Duinreservaat (087) en Korenburgerveen (061)).

Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) als Natura 2000-gebied (besluit van 19 februari 2008, DRZO/2008-101; gewijzigd op 17 februari 2010, PDN2009-100)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1140:

H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
Verkorte naam Permanent overstroomde zandbanken

betreft het subtype:

H1110B Permanent overstroomde zandbanken (*Noordzee-kustzone*)

– De tekst betreffende H1140 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten (°)
Verkorte naam Slik- en zandplaten

betreft de subtypen:

H1140A Slik- en zandplaten (*getijdengebied*)

H1140B Slik- en zandplaten (*Noordzee-kustzone*)

– De volgende tekst vervalt:

H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
Verkorte naam Slijkgrasvelden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2160 en H2190:

H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
Verkorte naam Kruipwilgstruwelen

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft het subtype:

H2180C Duinbossen (*binnenduinrand*)

– De tekst betreffende H6430 wordt vanwege de verwijdering van subtype C als volgt gewijzigd:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1340:

H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)

H1365 Gewone zeehond (*Phoca vitulina*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1140:

H1110 Permanent overstroomde zandbanken

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit Permanent overstroomde zandbanken, *Noordzee-kustzone* (subtype B)

Toelichting Het habitattype Permanent overstroomde zandbanken, *Noordzee-kustzone* (subtype B) komt voor in de overgangszone van de Kwade Hoek naar het Natura 2000-gebied Voordelta. Omdat de afgrenzing tussen beide gebieden geen ecologische betekenis heeft, moet behoud van het

Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)

habitattype in samenhang worden gezien met het behoud in de Voordelta. Daarbij is het de verwachting dat de kust binnen het gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek, als gevolg van natuurlijke ontwikkelingen, verder zal verzanden. Dat betekent dat ook het subtype *getijdengebied* (subtype A) kan ontstaan en/of een verschuiving naar Slik- en zandplaten (H1140) zal plaatsvinden, wat niet bezwaarlijk is.

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitattype H1140 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H1140 Slik- en zandplaten

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit Slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A) en Slik- en zandplaten, *Noordzee-kustzone* (subtype B).

Toelichting Het habitattype komt voor op de Kwade Hoek (in aansluiting op het gebied Voordelta), vooral in de vorm van subtype *Noordzee-kustzone* (subtype B), maar - in de overgangszone naar de schorren - ook in de vorm van subtype *getijdengebied* (subtype A). Er zijn geen aanwijzingen voor negatieve kwaliteitsbeïnvloeding door menselijke activiteiten. Het doel voor kwaliteit is daarom, in tegenstelling tot de landelijke verbeteropgave, op behoud gezet.

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitattype H1320 vervalt.
- De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2160 en H2190:

H2170 Kruipwilgstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitattype komt met een kleine oppervlakte voor op enkele locaties aan de zuidwestkant van Kwade Hoek.

H2180 Duinbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit Duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C).

Toelichting Het habitattype Duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) komt verspreid voor in het gebied, met een vrij beperkte oppervlakte en een matige kwaliteit. Behoud is voldoende, omdat de potenties voor kwaliteitsverbetering in dit gebied relatief beperkt zijn.

- De instandhoudingsdoelstelling voor het habitattype H6430 wordt vervangen (noodzakelijk door de verwijdering van subtype C):

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit Ruigten en zomen, *Harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Ruigten en zomen, *Harig wilgenroosje* (subtype B) betreft een sterk bedreigde en in het duingebied zeldzame brakke variant van het habitattype Ruigten en zomen, gekenmerkt door heemst en echt lepelblad. Door de grote dynamiek bestaan in de Kwade Hoek goede mogelijkheden voor duurzaam behoud van het habitattype. Andere voorbeelden van dit habitattype met heemst in Zuidwest-Nederland zijn verdwenen of als gevolg van verzoeting veel moeilijker duurzaam te behouden.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1340:

H1364 Grijze zeehond

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Het deelgebied Kwade Hoek fungeert als foerageer- en rustgebied voor een relatief klein deel van de Noordzeepopulatie.

H1365 Gewone zeehond

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Het deelgebied Kwade Hoek fungeert als foerageer- en rustgebied voor een relatief klein deel van de landelijke populatie, waarvan de meeste individuen in de Waddenzee leven. De landelijke doelstelling voor het uitbreiden van de populatie betreft vooral de deelpopulatie in het Deltagebied, maar de daarmee samenhangende doelstelling voor het verbeteren van de

Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)

kwaliteit van het leefgebied heeft alleen betrekking op de voortplantingsfunctie en die is niet van toepassing op dit gebied.

In paragraaf 1 van Bijlage B worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit is het gebied ook aangewezen voor het habitatype H1110 Permanent overstromde zandbanken, *getijdengebied* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In afwijking van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit is het gebied niet aangewezen voor het habitatype Slijkgrasvelden (H1320), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type niet in het gebied voorkomt.
- De derde alinea vervalt.
- Een vijfde, zesde, zevende, achtste en negende alinea worden toegevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit is het gebied ook aangewezen voor het habitatype H2170 Kruipwilgstruwelen, omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype H2180 Duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
 - In afwijking van het ontwerpbesluit is geen doelstelling opgenomen voor subtype C (*droge bosranden*) van het habitatype Ruigten en zomen (H6430), omdat uit onderzoek blijkt dat dit subtype niet in het gebied voorkomt.
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort Grijs zeehond (H1364), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort Gewone zeehond (H1365), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In paragraaf 4.1 van bijlage B worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1140A:

H1110B – Permanent overstromde zandbanken, Noordzee-kustzone					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
007	Noordzeekustzone	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saefinghe	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

De Habitatrichtlijn heeft tot doel om landelijk een gunstige staat van instandhouding te bereiken voor elk habitatype van bijlage I, inclusief de ruimtelijke diversiteit en spreiding van het habitatype. De ruimtelijke variatie en spreiding van habitatype H1110 heeft in Nederland uitwerking gekregen in de subtyperingen van het habitatype. De landelijke staat van instandhouding van habitatype H1110B is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. In het Natura 2000 doelendocument (2006)¹²¹ is de landelijke doelstelling “behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud

¹²¹ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)

kwaliteit" opgenomen. Deze landelijke doelstelling is voor het aspect kwaliteit gewijzigd in een verbeteropgave vanwege de landelijk voor dit aspect als "matig ongunstig" beoordeelde staat van instandhouding en het in internationaal verband "zeer grote" relatieve belang van dit habitatype. In het gebied Noordzeekustzone (007)¹²² is daarom verbetering van de kwaliteit van habitatype H1110B tot doel gesteld. Dit gebied beslaat meer dan de helft van het aangewezen areaal van dit habitatype. Gericht op het voorkomen van de achteruitgang is voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101), Voordelta (113), Vlake van de Raan (163) en Westerschelde & Saefthinghe (122) behoud tot doel gesteld. Met deze benadering wordt een landelijk gunstige staat van instandhouding van het habitatype nagestreefd op een haalbare en betaalbare manier. Nu geldt dat voor alle subtyperingen van habitatype H1110 voor het gebied met de grootste relatieve bijdrage een verbeteropgave voor de kwaliteit van het habitatype wordt gehanteerd. Dit is afdoende voor het in gunstige staat van instandhouding brengen van het habitatype, inclusief de ruimtelijke diversiteit.

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1140A en H1310A:

H1140B – Slik- en zandplaten, Noordzee-kustzone					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Vrijwel het gehele landelijke areaal van dit subtype ligt in Natura 2000-gebieden. De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype slik- en zandplaten, *Noordzee-kustzone* (subtype B) is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit op deze beoordeling aan. Beide gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H1320 vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).
- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2160 en H2190A:

H2170 – Kruiwilgstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud ^b	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud ^b	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

¹²² In de tabellen en toelichtende tekst van Bijlage B.2 en B.3 van deze Nota van toelichting wordt steeds gerefereerd aan Natura 2000-gebied Noordzeekustzone (007). In die gevallen dat in de toelichtende tekst alleen "Noordzeekustzone (007)" of "Noordzeekustzone" vermeld wordt, dus zonder aparte vermelding van "Noordzeekustzone II", betreft het telkens het uitgebreide Natura 2000-gebied.

Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)

084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.

(b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van het habitattypen vochtige duinvalleien (H2190)¹²³.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen kruipwilgstruwelen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. De lokale uitbreiding- en verbeteringdoelstelling ligt in het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het habitattypen komt hier in geringe mate voor in matige tot goede kwaliteit en het gebied heeft goede potentie voor herstel.

H2180C – Duinbossen, binnenduinrand					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹²⁴.

(b) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

¹²³ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹²⁴ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹²⁵. Kwaliteitsverbetering wordt nagestreefd in de gebieden waar de beste mogelijkheden liggen voor kwaliteitsverbetering en/of die een belangrijke bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling. Vanwege de relatief kleine oppervlakte van dit habitatype op de Waddeneilanden is in het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) een doel gesteld voor uitbreiding van de oppervlakte.

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H6430, subtype C, vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).

In paragraaf 4.2 van bijlage B wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1340:

H1364 – Grijze zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	wijzigingsbesluit ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 18 oktober 2012, nr.21274.

De landelijke staat van instandhouding van de grijze zeehond is op het aspect populatie beoordeeld als “gunstig”. Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit wat betreft het aspect populatie op de staat van instandhouding aan. Grijze zeehonden moeten voor het werpen en zogen van jongen, zandbanken opzoeken die bij extreme weersomstandigheden (zoals zware winterstormen) overspoeld worden. Hierdoor treedt frequent sterfte van jongen op. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie zonder immigratie. Recent neemt het aantal in de Nederlandse kustwateren geboren pups toe en neemt de immigratie vanuit het Verenigd Koninkrijk af. Dat wordt gezien als een indicatie dat het probleem van voldoende permanent droge en onverstoorde ligplaatsen voor het werpen en zogen van jongen minder groot lijkt te zijn dan eerder werd verondersteld. Ter voorkoming van achteruitgang is daarom voor het aspect kwaliteit van het leefgebied een behoudopgave gekozen tot doel gesteld. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of

¹²⁵ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (Stcrt. 2010, 2212).

Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)

embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de verstoring een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot versturende activiteiten meer geëigend (zie de toelichting in de tweede alinea).

De Waddenzee (001) en de Noordzeekustzone (007) zijn de belangrijkste gebieden voor de grijze zeehond in Nederland. Naar aanleiding van een uitspraak van de Raad van State is met een wijzigingsbesluit (18 oktober 2012) meer inzichtelijk gemaakt hoe de gunstige staat van instandhouding voor de grijze zeehond kan worden bereikt en op welke gronden in het gebied Noordzeekustzone voor de grijze zeehond kan worden volstaan met een behoudsdoelstelling. De Noordzeekustzone heeft, met name in de winter, een belangrijke foerageerfunctie. Gelet op de recente toename van de soort, wordt een behoudsdoelstelling voorlopig voldoende geacht.

Voor de gebieden in de Nederlandse exclusieve economische zone, Doggersbank (164) en Klaverbank (165), moet het volgende opgemerkt worden: op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van deze gebieden voor de grijze zeehond kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Nederlandse exclusieve economische zone anderzijds. Hetzelfde geldt voor de Vlake van de Raan (163), dat mogelijk als foerageergebied dient voor dieren die zich in de nabije omgeving voortplanten of door het gebied trekken.

H1365 – Gewone zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	A3	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
163	Vlake van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

De gewone zeehond verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding. De landelijke doelstelling wijkt hiervan af, ten behoeve van herstel van de populatie na recente afname (door virussen), vooral in het Deltagebied. De landelijke doelstelling is: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie¹²⁶. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de verstoring een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot versturende activiteiten meer geëigend. Uitbreiding van de populatie dient vooral in de Delta gestimuleerd te worden¹²⁷.

De gebiedsdoelstellingen van Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007), Vlake van de Raan (163), Doggersbank (164) en Klaverbank (165) wijken af van de landelijke doelstelling. Er wordt behoud als doel gesteld. Het overgrote deel van de populatie bevindt zich in de Waddenzee. In de Waddenzee zijn de ligplaatsen goed beschermd, vooral tijdens zoog- en paringstijd. Met behoud van het huidige leefgebied wordt in dit gebied uitbreiding van de populatie ten doel gesteld. De populatie neemt de laatste decennia gestaag toe en het verspreidingsgebied is stabiel. De gestage groei van de populatie zal de komende jaren

¹²⁶ Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Voordelta (Stcrt. 2008, 41).

¹²⁷ Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Voordelta (Stcrt. 2008, 41), bijlage B.4.2.

Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)

naar verwachting doorzetten, mits virussen uitblijven. Ook in de Noordzeekustzone, welke met name een foerageerfunctie voor de populatie uit de Waddenzee kent, gaat het goed met de soort.

Op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van Vlake van de Raan, Doggersbank en Klaverbank voor de gewone zeehond kan niet worden gesteld dat deze gebieden van essentieel belang zijn voor de soort. Voor deze gebieden geldt dat deze wat de ecologische functies betreft niet zijn te onderscheiden van de rest het leefgebied van de gewone zeehond binnen de Nederlandse exclusieve economische zone. In deze gebieden zijn geen droogvallende platen aanwezig waardoor ze geen rust- of voortplantingsfunctie hebben voor de soort. De Vlake van de Raan dient mogelijk wel als foerageergebied voor de dieren die elders in het Deltagebied van rustgebieden gebruik maken of door het gebied trekken. Zuid-West Nederland herbergt geen levensvatbare populatie. De oorzaak hiervan is een te laag geboortecijfer in het Deltagebied, waardoor de kleine populatie zichzelf niet in stand kan houden. In het Deltagebied wordt gestreefd naar een regionale populatie van ten minste 200 exemplaren, waarbij de Voordelta (113) de grootste bijdrage levert. Om dit doel te bereiken zal in de gebieden Voordelta, Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) het areaal aan onverstoorde gebieden moeten toenemen zodat deze gebieden meer geschikt worden voor voortplanting. Voor de voortplanting zijn ongestoorde, permanent of bijna altijd droogvallende platen noodzakelijk.

In Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Grevelingen (115) is behoud van de kwaliteit van het leefgebied en behoud van de populatie voldoende, omdat deze gebieden alleen van belang zijn als foerageer- en rustgebied en als zodanig al goed functioneren.

Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 november 2013, PDN/2013-103)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tekst betreffende H6430 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1149 en H1318:

H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6430 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H6430 **Ruigten en zomen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt verspreid in het gebied voor op enkele percelen, voornamelijk rond de Noordeinderplas. De vegetatie is mede van belang voor enkele vogelsoorten en de noordse woelmuis (H1340). Het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) komt met een beperkte oppervlakte en een matige kwaliteit voor in het uiterste noorden van het gebied en bij Zuidhoek. Omdat het gebied niet tot de belangrijkste gebieden behoort en evenmin potenties heeft voor de brakke variant, is behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van subtype B voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1149 en H1318:

H1163 **Rivierdonderpad**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De rivierdonderpad is verspreid door het gebied waargenomen, zowel langs de grotere plassen als in smallere wateren. Waarschijnlijk is de populatie groter dan de (vrij beperkte) waarnemingen suggereren.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A) en *harig wilgenroosje* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de tweede en derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort rivierdonderpad (1163), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A en H1740A:

Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103)

H6430B – Ruigten en zomen, <i>harig wilgenroosje</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	behoud	B	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	A	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.

(b) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) omdat kwantitatieve gegevens over het voorkomen van deze zoomvegetaties beperkt beschikbaar zijn. Oppervlakten zijn moeilijk te bepalen omdat het meestal slechts smalle stroken of kleine plekken betreft.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. De doelstelling voor uitbreiding van de oppervlakte wordt enkel nagestreefd in de belangrijkste gebieden voor dit habitatype, zoals Oude Maas (108), Haringvliet (109) en Biesbosch (112).

De landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is alleen neergelegd in gebieden die potentie bieden voor verbetering van de kwaliteit van de brakke variant van dit habitatype.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1149 en H1318:

Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103)

H1163 – Rivierdonderpad Landelijke doelstelling: behoud/uitbreiding omvang en behoud/verbetering kwaliteit leefgebied [ten behoeve van behoud populatie¹²⁸] ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud ^b	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ijperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

(a) Behoud omvang en kwaliteit leefgebied in de grote wateren en uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied in de beken.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp (A021) of grote karekiet (A298) is toegestaan¹²⁹.

De landelijke staat van instandhouding van de rivierdonderpad is op het aspect leefgebied als “matig ongunstig”¹³⁰ beoordeeld en heeft voornamelijk betrekking op in beken voorkomende rivierdonderpadden, waaronder de “beekdonderpad” (*Cottus rhenanus*). De staat van instandhouding van de “gewone” rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) die een veel ruimere verspreiding heeft in meren, rivieren en beken, wordt, behalve in beken, vooralsnog als gunstig beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende inventarisatiegegevens over de landelijke verspreiding van de soort op kilometerhokniveau

¹²⁸ Uit de toelichting in het Natura 2000 doelendocument (2006) blijkt dat de populatiedoelstelling behoud is, hoewel dat niet expliciet is vermeld in de doelstelling zelf.

¹²⁹ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹³⁰ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103)

bekend, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. In de beekdalgebieden is een landelijke hersteldoelstelling neergelegd. Alleen in de gebieden Veluwe (057) en Geuldal (157), waar het leefgebied het meest onder druk staat en er mogelijkheden zijn voor herstel van het leefgebied en van de populatie, is een hersteldoelstelling neergelegd.

Zouweboezem (105)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Zouweboezem (105) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-105)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H6430:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft de subtypen:

H91E0A *Vochtige alluviale bossen (*zachthoutooibossen*)

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H6430:

H91E0 ***Vochtige alluviale bossen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) en vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte voor rond de eendenkooi aan de noordkant van het gebied. Vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) bestaat uit wilgengriend, vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) uit opgaand bos. De kwaliteit is niet hoog, maar er zijn weinig mogelijkheden voor verbetering. Uitbreiding heeft in dit gebied geen prioriteit.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de derde en de vierde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige alluviale bossen (H91E0), *zachthoutooibossen* (subtype A) en *beekbegeleidende bossen* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A:

H91E0A – *Vochtige alluviale bossen, zachthoutooibossen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompeveld & Kornsche Boezem	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud ^b	verbetering	A3 ^c	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Zouweboezem (105)

167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
------------	------------------	--------	--------	---	----------------

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan¹³¹.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige alluviale bossen, *essen-ijpenbossen* (H91E0B) is toegestaan.
(c) Aanpassing ten opzichte van aanwijzingsbesluit.

Ongeveer drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachthoutoibossen* (subtype A) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹³².

De landelijke opgave voor het aspect kwaliteit kan niet in alle gebieden worden nagestreefd. In onder andere Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070) is, gezien het geringe belang van deze gebieden voor het type, een behoudsdoelstelling geformuleerd. Een andere reden voor het afwijken van de landelijke doelstelling is dat er al een goede kwaliteit aanwezig is, bijvoorbeeld in Oude Maas (108), waar behoud van de kwaliteit derhalve voldoende is.

H91E0C – *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B1	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^b	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

¹³¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹³² Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Oude Maas (Stcrt. 2011, 4458).

Zouweboezem (105)

136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan¹³³.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) is toegestaan. De doelstelling is aangepast van "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit" naar "behoud omvang en verbetering kwaliteit" omdat in het gebied weinig tot geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype *beekbegeleidende bossen* is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen in gebieden waar potenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd, bijvoorbeeld in de gebieden Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Leudal (147). In sommige gebieden, zoals Bunder- en Elslooërbos (153), is reeds een zodanige oppervlakte van het habitatype aanwezig waardoor behoud van de oppervlakte voldoende is.

¹³³ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Haringvliet (109)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Haringvliet (109) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-109)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst vervalt:

H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1163 en H1340:

H1337 Bever (*Castor fiber*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrictlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de tweede alinea vervalt de volgende tekst:

De bittervoorn (H1134) komt binnen de begrenzing in diverse polders ten noorden van het Haringvliet voor en potenties zijn aanwezig in de polderwateren van het eiland Tiengemeten.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor de habitatsoort H1134 vervalt.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1163 en H1340:

H1337 **Bever**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bever heeft zich in 2004 in het Haringvliet gevestigd als onderdeel van de zich landelijk sterk uitbreidende populatie. De omvang en de kwaliteit van het leefgebied zijn goed; behoud van de inmiddels gegroeide populatie is voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een vierde en vijfde alinea worden toegevoegd:

- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor de habitatsoort bittervoorn (H1134), omdat uit onderzoek blijkt dat deze soort niet met een bestendige populatie van voldoende omvang in het gebied voorkomt. Vanaf het jaar 2000 (dus nog voor de aanmelding) is de soort niet meer in het gebied aangetroffen, ondanks dat in 2016 nog gericht naar de soort is gezocht.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bever (H1337), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.2 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1134 vervalt.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1163 en H1340:

H1337 – Bever						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x

Haringvliet (109)

109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de bever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”. De landelijke herstelopgave voor het leefgebied wijkt hiervan af. De reden hiervoor is dat, ondanks dat er kwantitatief voldoende geschikt leefgebied voor de soort voorhanden is, de verspreiding van het leefgebied nog niet op orde is omdat er nog onvoldoende verbindingen zijn tussen kerngebieden. De landelijke doelstelling voor herstel van de populatie is gericht op deze verbindingen om hiermee een duurzame populatie van de soort te realiseren die over het gehele rivierengebied verspreid voorkomt. In de meeste gebieden is reeds voldoende geschikt leefgebied aanwezig en zal de populatie naar verwachting uitbreiden bij een behoudopgave voor het leefgebied. In meerdere gebieden is gekozen voor het behoud van de populatie omdat deze gebieden niet van groot belang zijn voor de landelijke doelstelling en behoud van de reeds toegenomen populatie een voldoende bijdrage daaraan is.

In paragraaf 4.2 van bijlage C worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Het antwoord op de negende zienswijze (betreffende het dekkingspercentage van de bittervoorn) wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Uit nader onderzoek is echter gebleken dat deze soort niet met een bestendige populatie van voldoende omvang in het gebied voorkomt, wat heeft geleid tot het verwijderen van de instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

– Het antwoord op de tiende zienswijze (betreffende de instandhoudingsdoelstelling voor de bittervoorn) wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit. Zie echter het antwoord op de vorige zienswijze.

Hollands Diep (111)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Hollands Diep (111) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-111)**

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1106 en H1337:

- H1134** Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1106 en H1337:

- H1134 Bittervoorn**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting De bittervoorn komt lokaal en waarschijnlijk met een vrij kleine populatie voor op de Essche Plaat.
- H1145 Grote modderkruiper**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting De grote modderkruiper komt voor op de Essche Plaat. Gezien de verspreiding in dit deelgebied is het duidelijk dat het een duurzame en belangrijke populatie is, die kennelijk tot vlak voor de aanwijzing van het gebied over het hoofd is gezien. Uitbreidingsmogelijkheden liggen niet voor de hand, gezien de geïsoleerde ligging van het (overigens kwalitatief goede) leefgebied.
- H1149 Kleine modderkruiper**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting De kleine modderkruiper komt voor op en rond de Essche Plaat. Het betreft waarschijnlijk een vrij kleine populatie, die kennelijk tot vlak voor de aanwijzing van het gebied over het hoofd is gezien.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Tussen de achtste en de negende alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bittervoorn (H1134), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grote modderkruiper (H1145), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.2 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1106 en H1337:

H1134 – Bittervoorn						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Hollands Diep (111)

018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹³⁴.

De landelijke staat van instandhouding van de bittervoorn is op het aspect leefgebied beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H1145 – Grote modderkruiper						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit	
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit	
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit	
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit	
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit	
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit	
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit	
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit	
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit	
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit	

¹³⁴ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Hollands Diep (111)

053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de grote modderkruiper is beoordeeld als “matig ongunstig”. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Wel is duidelijk dat het leefgebied is gekrompen. De landelijke doelstelling is gericht op het plaatselijk verbeteren van het leefgebied voor uitbreiding van de populatie. De toepassing van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de gedragscode voor waterschappen kunnen tevens een positieve bijdrage leveren aan een verbetering van het leefgebied van de soort. Herstel doelstellingen zijn neergelegd in die gebieden waar de soort onder druk staat en/of er goede mogelijkheden zijn voor het uitbreiden en verbeteren van het leefgebied ten behoeve van het uitbreiden van de populatie.

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Hollands Diep (111)

094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹³⁵.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

¹³⁵ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Biesbosch (112)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Biesbosch (112) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-112)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1387:

H4056 Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstellingen voor H1387:

H4056 Platte schijfhoren

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De platte schijfhoren komt verspreid in het gebied voor in de drie deelgebieden: Sliedrechtse Biesbosch, Dordtse Biesbosch (Tongplaat/Zuidplaatje) en Brabantse Biesbosch (Noorderplaat). Het leefgebied bestaat uit relatief beschutte wateren.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een tweede alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort platte schijfhoren (H4056), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1149:

H4056 – Platte schijfhoren						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de platte schijfhoren is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke opgave is op “behoud” gesteld. Op langere termijn is meer inzicht nodig in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van de soort om adequate bescherming mogelijk te maken. Daarom zijn, in afwachting van meer informatie, alle gebiedsdoelen op behoud gezet. Mogelijkerwijs zullen instandhoudingsmaatregelen voor andere waarden (zoals het habitattype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150)) ook bijdragen aan verbetering van het leefgebied van deze aquatische soort.

De belangrijkste voorkomens, afgemeten aan het aantal bezette kilometerhokken, bevinden zich in de Natura 2000-gebieden De Wieden (035), Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095), Nieuwkoopse Plassen & De Haack (103) en de Weerribben (034).

Voordelta (113)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Voordelta (113) als Natura 2000-gebied (besluit van 19 februari 2008, DRZO/2008-113; gewijzigd op 17 februari 2010, PDN2009-100, en op 25 november 2013, PDN/2013-113/2)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H2110:

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
Verkorte naam Witte duinen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1103 en H1364:

H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H2110:

H2120 **Witte duinen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met goede kwaliteit voor aan de zeezijde van Neeltje Jans en ten zuiden van de Maasvlakte. Het betreft dus relatief jonge duinbegroeiingen, ontstaan door opstuiving van zand na de aanleg van deze gebieden.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1103 en H1364:

H1351 **Bruinvis**

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting De bruinvis wordt in de gehele Voordelta met relatief hoge aantallen waargenomen. De populatie maakt deel uit van die in de gehele Noordzee. Het behoud van de omvang van het leefgebied en de populatie in de Voordelta maakt dan ook deel uit van een generieke bescherming op internationaal niveau. De verbetering van de kwaliteit van het leefgebied sluit aan op de gelijklopende doelstelling in het naastgelegen gebied Vlake van de Raan.

In paragraaf 1 van Bijlage B worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype witte duinen (H2120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bruinvis (H1351), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In paragraaf 4.1 van bijlage B wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2110:

H2120 – Witte duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Voordelta (113)

004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^b	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

(a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.

(b) Achteruitgang van het oppervlakte ten gunste van het habitatype grijze duinen (H2130) is toegestaan.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype witte duinen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggende land, is geen verbeterdoelstelling neergelegd (bijvoorbeeld Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)). In het Waddengebied komt het habitatype reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudopgave geformuleerd. In Westerschelde & Saeftinghe is een behoudopgave geformuleerd omdat daar weinig mogelijkheden zijn voor verbetering van de kwaliteit. Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen (086), Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid (088)) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire habitatype grijze duinen (H2130).

In paragraaf 4.2 van bijlage B wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1103 en H1364:

H1351 – Bruinvis						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	verbetering	behoud	B1	wijzigingsbesluit ^a
113	Voordelta	behoud	verbetering	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Voordelta (113)

122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	verbetering	behoud	C	wijzigingsbesluit ^b
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 4 oktober 2012, nr.20040.

b) Wijzigingsbesluit Vlakte van de Raan, Staatscourant 20 maart 2013, nr.7442.

De landelijke staat van instandhouding van de bruinvis is beoordeeld als “matig ongunstig”¹³⁶. De landelijke doelstelling sluit wat het aspect leefgebied betreft daarop aan: “behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie” (zie de toelichting in de tweede alinea). Het aspect populatie wordt, ondanks een geschat aantal bruinvissen dat hoger is dan de referentiewaarde, gewaardeerd met een matig ongunstige staat van instandhouding omdat de populatie een onevenwichtige leeftijdsopbouw lijkt te hebben¹³⁷. De oorzaken van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding kunnen op basis van de beschikbare informatie niet worden gekoppeld aan de afzonderlijke gebieden omdat de populatie in de Nederlandse Noordzee deel uitmaakt van een veel grotere populatie van de zuidelijke Noordzee. De doelstelling voor de gebieden Noordzeekustzone (007), Voordelta (113) en Vlakte van de Raan (163) sluiten aan bij de landelijke doelstelling. Voor de gebieden Doggersbank (164) en Klaverbank (165) is behoud tot doel gesteld om verdere achteruitgang te voorkomen. Met deze benadering wordt een landelijk gunstige staat van instandhouding van het leefgebied nagestreefd op een haalbare en betaalbare manier. In de gebieden Waddenzee (001), Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) is gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de kwaliteit van het leefgebied omdat de kwaliteit daarvan reeds voldoende goed is. De oorzaken van de matig ongunstige staat van instandhouding (zoals genoemd in het profiel voor deze soort) zijn niet van toepassing in deze gebieden.

In paragraaf 5.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de veertiende zienswijze (betreffende de bruinvis) wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit, omdat bruinvissen in het gebied slechts incidenteel zouden worden waargenomen. Uit nader onderzoek (met verduidelijkte criteria ten aanzien van bestendig gebruik en minimale populatieomvang) is echter gebleken dat er wel degelijk een bestendige populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

¹³⁶ Wijzigingsbesluit Natura 2000-gebied Noordzeekustzone (007) (Stcrt.2012, 200400).

¹³⁷ Natura 2000-profiel Bruinvis (2014): beoordelingsaspect populatie.

Grevelingen (115)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Grevelingen (115) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-115)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tekst betreffende H2130 wordt vanwege de toevoeging van subtype A en de verwijdering van subtype B als volgt gewijzigd:

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")

Verkorte naam Grijze duinen

betreft het subtype:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1340 en H1903:

H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)

H1365 Gewone zeehond (*Phoca vitulina*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de tweede alinea wordt de vierde volzin (betreffende H2130B) vervangen door de volgende tekst:

Het habitatype grijze duinen, *kalkrijk* (H2130A), komt met een vrij groot oppervlak voor op Hompelvoet.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2130 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype A en de verwijdering van subtype B):

H2130 ***Grijze duinen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A).

Toelichting Het habitatype grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) komt met goede kwaliteit voor. Het betreft jonge begroeiingen die in circa 30 jaar onder invloed van begrazing zijn ontstaan op het eiland Hompelvoet. Behoud van de oppervlakte is, gezien de historische ontstaanswijze, voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1340 en H1903:

H1364 **Grijze zeehond**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De Grevelingen fungeert als foerageer- en rustgebied voor een relatief klein deel van de Noordzeepopulatie.

H1365 **Gewone zeehond**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De Grevelingen fungeert als foerageer- en rustgebied voor een relatief klein deel van de landelijke populatie, waarvan de meeste individuen in de Waddenzee leven. De landelijke doelstelling voor het uitbreiden van de populatie betreft vooral de deelpopulatie in het Deltagebied, maar de daarmee samenhangende doelstelling voor het verbeteren van de kwaliteit van het leefgebied heeft alleen betrekking op de voortplantingsfunctie en die is niet van toepassing op de Grevelingen.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype grijze duinen (H2130). Echter: in afwijking van het

Grevelingen (115)

ontwerpbesluit (2008) is de doelstelling voor subtype B (*kalkarm*) vervangen door die voor subtype A (*kalkrijk*), omdat uit onderzoek blijkt dat subtype B niet in het gebied voorkomt, maar subtype A wel¹³⁸.

– Een vierde en vijfde alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grijze zeehond (H1364), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gewone zeehond (H1365), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1330B en H2130B:

H2130A – *Grijze duinen, <i>kalkrijk</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit *
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). Het zwaartepunt van grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) ligt in de duinen tussen Bergen en Den Haag. De landelijke staat van instandhouding voor subtype A is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage

¹³⁸ De betreffende graslanden op Hompelvoet hebben overigens ook een tijdlang als grijze duinen, *heischraal* (H2130C) op de habitatkaart gestaan, maar dat bleek ten onrechte te zijn.

Grevelingen (115)

aan deze landelijke doelstelling (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Solleveld & Kapittelduinen (099), Zwin & Kievittepolder (123)) gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudopgave, omdat het habitatype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Door de ligging van het habitatype ten opzichte van de kustlijn treedt hier onvoldoende overstuiving door zand op, noodzakelijk voor het duurzaam voortbestaan van het habitatype, om kwaliteitsverbetering of uitbreiding van de oppervlakte te kunnen realiseren.

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H2130, subtype B, vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1340 en H1903:

H1364 – Grijs zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	wijzigingsbesluit ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 18 oktober 2012, nr.21274.

De landelijke staat van instandhouding van de grijze zeehond is op het aspect populatie beoordeeld als “gunstig”. Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit wat betreft het aspect populatie op de staat van instandhouding aan. Grijze zeehonden moeten voor het werpen en zogen van jongen, zandbanken opzoeken die bij extreme weersomstandigheden (zoals zware winterstormen) overspoeld worden. Hierdoor treedt frequent sterfte van jongen op. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie zonder immigratie. Recent neemt het aantal in de Nederlandse kustwateren geboren pups toe en neemt de immigratie vanuit het Verenigd Koninkrijk af. Dat wordt gezien als een indicatie dat het probleem van voldoende permanent droge en onverstoorde ligplaatsen voor het werpen en zogen van jongen minder groot lijkt te zijn dan eerder werd verondersteld. Ter voorkoming van achteruitgang is daarom voor het aspect kwaliteit van het leefgebied een behoudopgave gekozen tot doel gesteld. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de versterking een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor

Grevelingen (115)

mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot versturende activiteiten meer geëigend (zie de toelichting in de tweede alinea).

De Waddenzee (001) en de Noordzeekustzone (007) zijn de belangrijkste gebieden voor de grijze zeehond in Nederland. Naar aanleiding van een uitspraak van de Raad van State is met een wijzigingsbesluit (18 oktober 2012) meer inzichtelijk gemaakt hoe de gunstige staat van instandhouding voor de grijze zeehond kan worden bereikt en op welke gronden in het gebied Noordzeekustzone voor de grijze zeehond kan worden volstaan met een behoudoelstelling. De Noordzeekustzone heeft, met name in de winter, een belangrijke foerageerfunctie. Gelet op de recente toename van de soort, wordt een behoudsdoelstelling voorlopig voldoende geacht.

Voor de gebieden in de Nederlandse exclusieve economische zone, Doggersbank (164) en Klaverbank (165), moet het volgende opgemerkt worden: op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van deze gebieden voor de grijze zeehond kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Nederlandse exclusieve economische zone anderzijds. Hetzelfde geldt voor de Vlake van de Raan (163), dat mogelijk als foerageergebied dient voor dieren die zich in de nabije omgeving voortplanten of door het gebied trekken.

H1365 – Gewone zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	A3	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
163	Vlake van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

De gewone zeehond verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding. De landelijke doelstelling wijkt hiervan af, ten behoeve van herstel van de populatie na recente afname (door virussen), vooral in het Deltagebied. De landelijke doelstelling is: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie¹³⁹. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de versterking een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot versturende activiteiten meer geëigend. Uitbreiding van de populatie dient vooral in de Delta gestimuleerd te worden¹⁴⁰.

De gebiedsdoelstellingen van Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007), Vlake van de Raan (163), Doggersbank (164) en Klaverbank (165) wijken af van de landelijke doelstelling. Er wordt behoud als doel gesteld. Het overgrote deel van de populatie bevindt zich in de Waddenzee. In de Waddenzee zijn de ligplaatsen goed beschermd, vooral tijdens zoog- en paringstijd. Met behoud van het huidige leefgebied wordt in dit gebied uitbreiding van de populatie ten doel gesteld. De populatie neemt de laatste decennia gestaag toe en het verspreidingsgebied is stabiel. De gestage groei van de populatie zal de komende jaren naar verwachting doorzetten, mits virussen uitblijven. Ook in de Noordzeekustzone, welke met name een foerageerfunctie voor de populatie uit de Waddenzee kent, gaat het goed met de soort.

¹³⁹ Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Voordelta (Stcrt. 2008, 41).

¹⁴⁰ Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Voordelta (Stcrt. 2008, 41), bijlage B.4.2.

Grevelingen (115)

Op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van Vlake van de Raan, Doggersbank en Klaverbank voor de gewone zeehond kan niet worden gesteld dat deze gebieden van essentieel belang zijn voor de soort. Voor deze gebieden geldt dat deze wat de ecologische functies betreft niet zijn te onderscheiden van de rest het leefgebied van de gewone zeehond binnen de Nederlandse exclusieve economische zone. In deze gebieden zijn geen droogvallende platen aanwezig waardoor ze geen rust- of voortplantingsfunctie hebben voor de soort. De Vlake van de Raan dient mogelijk wel als foerageergebied voor de dieren die elders in het Deltagebied van rustgebieden gebruik maken of door het gebied trekken. Zuid-West Nederland herbergt geen levensvatbare populatie. De oorzaak hiervan is een te laag geboortecijfer in het Deltagebied, waardoor de kleine populatie zichzelf niet in stand kan houden. In het Deltagebied wordt gestreefd naar een regionale populatie van ten minste 200 exemplaren, waarbij de Voordelta (113) de grootste bijdrage levert. Om dit doel te bereiken zal in de gebieden Voordelta, Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) het areaal aan onverstoorde gebied moeten toenemen zodat deze gebieden meer geschikt worden voor voortplanting. Voor de voortplanting zijn ongestoorde, permanent of bijna altijd droogvallende platen noodzakelijk.

In Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Grevelingen (115) is behoud van de kwaliteit van het leefgebied en behoud van de populatie voldoende, omdat deze gebieden alleen van belang zijn als foerageer- en rustgebied en als zodanig al goed functioneren.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de vierde zienswijze (betreffende H2130B) wordt vervangen door de volgende tekst: De zienswijze heeft aanvankelijk slechts gedeeltelijk geleid tot aanpassing van het besluit, namelijk voor zover het de toelichting op het doel bij grijze duinen betreft. Uit nader onderzoek is echter gebleken dat de betreffende graslanden op Hompelvoet niet behoren tot subtype B, maar tot subtype A, wat heeft geleid tot het formuleren van een gewijzigde instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

In paragraaf 5 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De derde alinea van de paragraaf **Relatie met stikstof** wordt vervangen door de volgende tekst: In het Natura 2000-gebied Grevelingen is het habitatype grijze duinen, *kalkrijk* (H2130A) het meest gevoelig voor stikstof⁶⁸.

Kop van Schouwen (116)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Kop van Schouwen (116) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-116)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H2110:

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
Verkorte naam Schorren en zilte graslanden

betreft het subtype:

H1330A Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H2110:

H1330 **Schorren en zilte graslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A).

Toelichting Het habitatype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) komt lokaal, met een kleine oppervlakte en een goede kwaliteit, voor aan de noordkant van het gebied. Het betreft een overgangszone van de duinen naar het strand. Behoud van oppervlakte en kwaliteit heeft betrekking op het langjarig gemiddelde, waarbij het type zich door dynamische processen lokaal kan ontwikkelen, maar lokaal ook (tijdelijk) kan verdwijnen door afsnoering van de zee met verzoeting als gevolg.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype schorren en zilte graslanden (H1330), *buitendijks* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2110:

H1330A – Schorren en zilte graslanden, <i>buitendijks</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Kop van Schouwen (116)

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Waddenzee (001) en Westerschelde & Saeftinghe (122) herbergen tezamen meer dan 80% van de landelijke oppervlakte en kunnen daarmee ook de grootste bijdrage leveren aan de herstelopgave. In de andere gebieden is het habitatype reeds in goede kwaliteit aanwezig (dus behoud is voldoende) of is herstel waarschijnlijk niet mogelijk gegeven de getijdendemping ten gevolge van de aanleg van de stormvloedkering (Oosterschelde (118)). In Zwin & Kievittepolder (123) daarentegen wordt verbetering kwaliteit, door toename aan dynamiek als gevolg van de uitbreiding van het gebied, wel mogelijk geacht. In het westelijke deel van de Westerschelde wijkt de oppervlakte kwelders sterk af van de natuurlijke situatie. Hier vindt nog steeds afbraak van schorren plaats. Daarom wordt hier uitbreiding van de oppervlakte nagestreefd. Met deze gebiedsdoelstellingen wordt de landelijke doelstelling voldoende afgedekt.

Manteling van Walcheren (117)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Manteling van Walcheren (117) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-117)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H2120:

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
Verkorte naam Schorren en zilte graslanden

betreft het subtype:

H1330B Schorren en zilte graslanden (*binnendijks*)

H2110 Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen

– De tekst betreffende H2130 wordt vanwege de toevoeging van subtype C als volgt gewijzigd:

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2130C *Grijze duinen (*heischraal*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2160 en H2180:

H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
Verkorte naam Kruipwilgstruwelen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H2120:

H1330 **Schorren en zilte graslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B).

Toelichting Het habitatype schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B) komt met een beperkte oppervlakte en een goede kwaliteit voor in het noordoosten van het gebied (bij Fort Den Haak en langs het Veerse Meer).

H2110 **Embryonale duinen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte voor in een smalle zone op de overgang van de duinen naar het strand.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2130 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype C):

H2130 ***Grijze duinen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) en grijze duinen, *heischraal* (subtype C) en uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkarm* (subtype B).

Toelichting Het habitatype grijze duinen komt vooral voor als subtype *kalkarm* (subtype B), waarbinnen soms ook kleine oppervlakten tot subtype *heischraal* (subtype C) behoren. Grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) komt verspreid in de westelijke helft van het gebied voor. Samen omvatten ze een groot deel van het gebied. De gestelde doelen hangen samen met de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor deze habitattypen in Europa. Gezien de zeldzaamheid, is behoud van de goede voorbeelden van de verschillende subtypen van groot belang.

Manteling van Walcheren (117)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2160 en H2180:

H2170 Kruiwilgstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt in deelgebied Oranjezon voor, zowel in enkele duinvalleien als in de binnenduintrand (Beekshoekpolder).

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype schorren en zilte graslanden (H1330), *binnendijks* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype embryonale duinen (H2110), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– De tweede alinea vervalt.

– Tussen de derde en de vierde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kruiwilgstruwelen (H2170), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2120:

H1330B – Schorren en zilte graslanden, <i>binnendijks</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
121	Yerseke & Kapelse Moer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Van het habitatype schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (H1330B) is bijna driekwart van de landelijke oppervlakte opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling kijkt af op het aspect kwaliteit, omdat de matig ongunstige staat van instandhouding van de kwaliteit het gevolg is van de ongunstige situatie in het Noord-Hollandse veenweidegebied (Polder Westzaan (091)). Door vermindering van zoute kwel staan de betreffende zilte vegetaties daar sterk onder druk. Daarom is alleen in Polder Westzaan een hersteldoelstelling neergelegd. In de Oosterschelde (118) ligt een opgave voor uitbreiding van de oppervlakte, omdat de oppervlakte aan kwelders in dit gebied sterk afwijkt van de natuurlijke situatie.

H2110 – Embryonale duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					

Manteling van Walcheren (117)

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het grootste deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding voor het habitattypen embryonale duinen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Het gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel op het aspect oppervlakte. Het habitattypen is langs de Hollandse kust betrekkelijk zeldzaam en door recente inrichtingsmaatregelen is er een situatie ontstaan met uitbreidingsmogelijkheden voor het habitattypen in dit gebied. Met een uitbreidingsdoelstelling wordt beoogd optimaal gebruik te maken van de ecologische potenties van het gebied.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2130B en H2160:

H2130C – *Grijze duinen, heischraal					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit *
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit *

Manteling van Walcheren (117)

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *heischraal* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling voor het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in dit gebied reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van het oppervlakte. In het gebied Duinen Goeree & Kwade hoek (101) is het habitatype reeds over voldoende oppervlakte aanwezig en zijn er geen potenties voor verdere uitbreiding. Er is wel een verbeteropgave voor de kwaliteit van het habitatype in dit gebied.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2160 en H2180A:

H2170 – Kruipwilgstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud ^b	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud ^b	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

(a) Lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.

(b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190)¹⁴¹.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype kruipwilgstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. De lokale uitbreiding- en verbeteringdoelstelling ligt in het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het habitatype komt hier in geringe mate voor in matige tot goede kwaliteit en het gebied heeft goede potentie voor herstel.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de tweede zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:

¹⁴¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Manteling van Walcheren (117)

De zienswijze is aanvankelijk niet overgenomen, omdat werd verondersteld dat het habitatype alleen in het aangrenzende gebied Voordelta zou voorkomen. Uit een nadien gemaakte habitattypenkaart is echter gebleken dat het habitatype weliswaar buiten de kaartgrens voorkomt, maar binnen de (doorslaggevende) tekstueel aangegeven grens die wordt bepaald door de ligging van de duinvoet, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

Oosterschelde (118)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Oosterschelde (118) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-118)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1330 en H7140:

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")

Verkorte naam Grijze duinen

betreft het subtype:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*

Verkorte naam Duindoornstruwelen

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H7140:

H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*

Verkorte naam Galigaanmoerassen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1340:

H1103 Fint (*Alosa fallax*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1340 en H1365:

H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)

H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1330 en H7140:

H2130 ***Grijze duinen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A).

Toelichting Het habitatype grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) komt op een beperkte oppervlakte en met een voldoende kwaliteit voor op de Westnol (inlaag Keihoogete), op Noord-Beveland. Behoud van het type is afhankelijk van het voortbestaan van in het verleden ontstane omstandigheden. Omdat het duingrasland inmiddels geïsoleerd is geraakt van andere duingebieden, is uitbreiding niet meer op natuurlijke wijze mogelijk.

H2160 **Duindoornstruwelen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met name voor in de Westenschouwse Inlaag.

H7210 ***Galigaanmoerassen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een redelijke oppervlakte voor op een binnendijkse locatie bij Het Sas, op Zuid-Beveland. Gezien de geringe potentie voor kwaliteitsverbetering, is behoud van de kwaliteit voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstellingen voor H1145:

H1103 **Fint**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Hoewel de fint een trekvis is, kan hij ook voorkomen in gebieden die niet op de trekroute liggen, zoals de Oosterschelde. Het gebied fungeert alleen als foerageergebied; paai en

Oosterschelde (118)

opgroeien van larven vinden niet plaats, omdat er geen verbinding met een rivier is. De landelijke verbeteringdoelstelling is van toepassing op gebieden met een trekfunctie, en dus niet op dit gebied.

H1351 Bruinvis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting De bruinvis wordt in een groot deel van de Oosterschelde met vrij hoge aantallen waargenomen. De populatie maakt deel uit van die in de gehele Noordzee. Het behoud van de omvang van het leefgebied en de populatie in de Oosterschelde maakt dan ook deel uit van een generieke bescherming op internationaal niveau. Er is in dit gebied gekozen voor behoud van de kwaliteit van het leefgebied omdat de kwaliteit daarvan al voldoende is.

H1364 Grijze zeehond

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De Oosterschelde fungeert als foerageer- en rustgebied voor een relatief klein deel van de Noordzeepopulatie.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype grijze duinen (H2130), *kalkrijk* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duindoornstruwelen (H2160), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype galigaanmoerassen (H7210), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een zesde, zevende en achtste alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort fint (H1103), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bruinvis (H1351), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grijze zeehond (H1364), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1330B en H7140B:

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit *
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Oosterschelde (118)

084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). Het zwaartepunt van grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) ligt in de duinen tussen Bergen en Den Haag. De landelijke staat van instandhouding voor subtype A is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage aan deze landelijke doelstelling (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Solleveld & Kapittelduinen (099), Zwin & Kievittepolder (123)) gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudopgave, omdat het habitatype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Door de ligging van het habitatype ten opzichte van de kustlijn treedt hier onvoldoende overstuiving door zand op, noodzakelijk voor het duurzaam voortbestaan van het habitatype, om kwaliteitsverbetering of uitbreiding van de oppervlakte te kunnen realiseren.

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Oosterschelde (118)

097	Meijndel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit ^x
115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen witte duinen (H2120), grijze duinen (*H2130) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen [in het betreffende gebied] niet afneemt¹⁴².

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een "ten gunste formulering" toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen in de "ten gunste formulering" van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H7140B:

H7210 – *Galigaanmoerassen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplas	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

¹⁴² Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Oosterschelde (118)

138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het habitattypen galigaanmoerassen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha galigaanmoerassen in Nederland is bijna de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitattypen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke kwaliteitsdoelstelling sluit hierop aan. Ondanks dat ook de staat van instandhouding op het aspect oppervlakte matig ongunstig is, geldt voor de oppervlakte landelijk een behoudsdoelstelling. De reden hiervoor is dat het landschapsecologisch nauwelijks uitvoerbaar is om de aanwezige oppervlakten uit te breiden. Slechts in enkele gebieden zijn goede potenties voor uitbreiding van de oppervlakte. In deze gebieden wordt deze mogelijkheid benut en wijkt de doelstelling dan ook af van het landelijk doel. Dit betreft de gebieden Weerribben (034), De Wieden (035) en Oostelijke Vechtplassen (095), waar uitbreiding van de oppervlakte beoogd wordt om het habitattypen duurzaam te behouden en de kwaliteit te verbeteren. Ook in het gebied Botshol (083) liggen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte, waarmee het habitattypen ook bij verdere verlanding behouden kan worden.

Ook het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitattypen biedt niet in alle gebieden evenveel potentie. Het meest kansrijk is de kwaliteitsverbetering in het Natura 2000-landschap Meren en Moerassen in combinatie met het habitattypen overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A). De verbeteropgave is daarom onder andere neergelegd in de gebieden Weerribben, De Wieden en Oostelijke Vechtplassen. Ook in de gebieden Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138) zijn goede kansen voor kwaliteitsverbetering. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (onder andere Duinen en Lage Land Texel (002), Rottige Meenthe & Brandemeer (018) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085)) en de geringe potentie voor kwaliteitsverbetering (onder andere Alde Feanen (013), Noordhollands Duinreservaat (087) en Korenburgerveen (061)).

In [bijlage B.4.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1340:

H1103 – Fint						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	A	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	B	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	A	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	A	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	A	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	B	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Voor trekvissen kan de som van de relatieve bijdragen boven de 100% uitkomen, omdat voor deze soorten alle gebieden in een trekroute van even groot belang zijn. Klassen zijn slechts globaal geduid (A > 15%, B = 2-15% en C < 2%) vanwege beperkte monitoringsgegevens.

De landelijke staat van instandhouding van de fint is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "zeer ongunstig". Op het aspect populatie, net als op het aspect kwaliteit leefgebied, sluit de landelijke doelstelling hierop aan. De landelijke doelstelling is aangepast van "behoud kwaliteit leefgebied" naar "verbetering kwaliteit leefgebied" zodat het doel op dit aspect aansluit bij de landelijke staat van

Oosterschelde (118)

instandhouding. Voor het aspect omvang leefgebied is, landelijk en in alle gebieden, een behoudopgave geformuleerd, omdat de zeer ongunstige staat van instandhouding op het aspect leefgebied veroorzaakt wordt door verminderde migratiemogelijkheden. Verbetering van de migratiemogelijkheden tussen de paaigebieden en de zee zal de populatie van deze anadrome vissoort in achterliggende gebieden naar verwachting uitbreiden. Het doel "verbetering kwaliteit leefgebied" heeft dan ook alleen betrekking op het gebied Haringvliet (109). In de Oosterschelde (118) is ook voor de populatie een behoudsdoel gesteld, omdat er in dit gebied alleen wordt gevoerageerd.

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1340 en H1365:

H1351 – Bruinvis						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	verbetering	behoud	B1	wijzigingsbesluit ^a
113	Voordelta	behoud	verbetering	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	verbetering	behoud	C	wijzigingsbesluit ^b
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 4 oktober 2012, nr.20040.

b) Wijzigingsbesluit Vlakte van de Raan, Staatscourant 20 maart 2013, nr.7442.

De landelijke staat van instandhouding van de bruinvis is beoordeeld als "matig ongunstig"¹⁴³. De landelijke doelstelling sluit wat het aspect leefgebied betreft daarop aan: "behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie" (zie de toelichting in de tweede alinea). Het aspect populatie wordt, ondanks een geschat aantal bruinvissen dat hoger is dan de referentiewaarde, gewaardeerd met een matig ongunstige staat van instandhouding omdat de populatie een onevenwichtige leeftijdsopbouw lijkt te hebben¹⁴⁴. De oorzaken van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding kunnen op basis van de beschikbare informatie niet worden gekoppeld aan de afzonderlijke gebieden omdat de populatie in de Nederlandse Noordzee deel uitmaakt van een veel grotere populatie van de zuidelijke Noordzee.

Op basis van beschikbare informatie met betrekking tot de specifieke ecologische functie voor de bruinvis kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Noordzee anderzijds. Bescherming van de sterk mobiele soort in een specifiek gebied is daarom niet geëigend, maar moet aansluiten bij de relevante ecologische schaal van het voorkomen van de populatie bruinvissen (het zuidelijke deel van de Noordzee). Hiervoor is een generieke, Noordzee-brede aanpak nodig. Het Bruinvisbeschermingsplan¹⁴⁵ gaat daarom uit van het beginsel dat generieke bescherming meer geëigend is dan bescherming in een specifiek gebied.

De doelstelling voor de gebieden Noordzeekustzone (007), Voordelta (113) en Vlakte van de Raan (163) sluiten aan bij de landelijke doelstelling. Voor de gebieden Doggersbank (164) en Klaverbank (165) is behoud tot doel gesteld om verdere achteruitgang te voorkomen. In de gebieden Waddenzee (001), Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) is gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de kwaliteit van het leefgebied omdat de kwaliteit daarvan reeds voldoende goed is. De oorzaken van de matig ongunstige staat van instandhouding (zoals genoemd in het profiel voor deze soort) zijn niet van toepassing in deze gebieden.

¹⁴³ Wijzigingsbesluit Natura 2000-gebied Noordzeekustzone (007) (Stcrt.2012, 200400).

¹⁴⁴ Natura 2000-profiel Bruinvis (2014): beoordelingsaspect populatie.

¹⁴⁵ Camphuysen C.J. & M.L. Siemensma (2011). Conservation plan for the Harbour Porpoise *Phocoena phocoena* in The Netherlands: towards a favourable conservation status. NIOZ Report 2011-07, Royal Netherlands Institute for Sea Research, Texel.

Oosterschelde (118)

Met deze benadering, waarbij een generieke, Noordzee-brede aanpak voor de bescherming van de bruinvis (ook buiten Natura 2000-gebieden) is aangevuld met een verbeterdoel in een deel van de gebieden, wordt een landelijk gunstige staat van instandhouding van het leefgebied nagestreefd op een haalbare en betaalbare manier.

H1364 – Grijze zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	wijzigingsbesluit ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 18 oktober 2012, nr.21274.

De landelijke staat van instandhouding van de grijze zeehond is op het aspect populatie beoordeeld als “gunstig”. Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit wat betreft het aspect populatie op de staat van instandhouding aan. Grijze zeehonden moeten voor het werpen en zogen van jongen, zandbanken opzoeken die bij extreme weersomstandigheden (zoals zware winterstormen) overspoeld worden. Hierdoor treedt frequent sterfte van jongen op. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie zonder immigratie. Recent neemt het aantal in de Nederlandse kustwateren geboren pups toe en neemt de immigratie vanuit het Verenigd Koninkrijk af. Dat wordt gezien als een indicatie dat het probleem van voldoende permanent droge en onverstoordde ligplaatsen voor het werpen en zogen van jongen minder groot lijkt te zijn dan eerder werd verondersteld. Ter voorkoming van achteruitgang is daarom voor het aspect kwaliteit van het leefgebied een behoudopgave gekozen tot doel gesteld. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de verstoring een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot versturende activiteiten meer geëigend (zie de toelichting in de tweede alinea).

De Waddenzee (001) en de Noordzeekustzone (007) zijn de belangrijkste gebieden voor de grijze zeehond in Nederland. Naar aanleiding van een uitspraak van de Raad van State is met een wijzigingsbesluit (18 oktober 2012) meer inzichtelijk gemaakt hoe de gunstige staat van instandhouding voor de grijze zeehond kan worden bereikt en op welke gronden in het gebied Noordzeekustzone voor de grijze zeehond kan worden volstaan met een behoudoelstelling. De Noordzeekustzone heeft, met name in de winter, een belangrijke foerageerfunctie. Gelet op de recente toename van de soort, wordt een behoudsdoelstelling voorlopig voldoende geacht.

Voor de gebieden in de Nederlandse exclusieve economische zone, Doggersbank (164) en Klaverbank (165), moet het volgende opgemerkt worden: op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van deze gebieden voor de grijze zeehond kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang

Oosterschelde (118)

van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Nederlandse exclusieve economische zone anderzijds. Hetzelfde geldt voor de Vlake van de Raan (163), dat mogelijk als foerageergebied dient voor dieren die zich in de nabije omgeving voortplanten of door het gebied trekken.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de zestiende zienswijze (betreffende de bruinvis) wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit, omdat voor de toevoeging van waarden het jaar van aanmelding als peildatum werd gehanteerd en er pas vanaf 2005 (en dus nog niet in 2003) sprake was van een bestendige populatie. Uit latere jurisprudentie¹⁴⁶ is echter gebleken dat het moment van aanwijzen als peildatum gehanteerd moet worden, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

¹⁴⁶ Met name de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State betreffende het aanwijzingsbesluit Korenburgerveen (201305336/1/R2; 17 september 2014), waaruit bleek dat habitattypen H3130, dat pas na de aanmelding in het gebied was ontstaan, beschermd moest worden.

Westerschelde & Saeftinghe (122)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Westerschelde & Saeftinghe (122) als Natura 2000-gebied (besluit van 18 december 2009, PDN/2009-122; gewijzigd op 27 september 2012, PDN/2012-122)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1130 en H1310:

H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
Verkorte naam Slik- en zandplaten

betreft het subtype:

H1140B Slik- en zandplaten (*Noordzeekustzone*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H2120 en H2160:

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
Verkorte naam Grijze duinen

betreft het subtype:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1103 en H1365:

H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1130 en H1310:

H1140 Slik- en zandplaten

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit slik- en zandplaten, *Noordzeekustzone* (subtype B).

Toelichting Het habitatype slik- en zandplaten, *Noordzeekustzone* (subtype B) komt voor in het westelijk deel van het Natura 2000-gebied, ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens, aansluitend op de permanent overstroomde zandbanken (H1110B) bij Vlissingen en vooral bij de Verdrongen Zwarte Polder.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H2120 en H2160:

H2130 *Grijze duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A).

Toelichting Het habitatype grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) komt op een beperkte oppervlakte maar met goede kwaliteit voor op de Kaloot. Gezien de geïsoleerd liggende locatie, waardoor uitbreiding niet op natuurlijke wijze mogelijk is, is behoud van de oppervlakte voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstellingen tussen H1103 en H1365:

H1351 Bruinvis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting De bruinvis wordt in de gehele Westerschelde (met name in de monding) met vrij hoge aantallen waargenomen. De populatie maakt deel uit van die in de gehele Noordzee. Het behoud van de omvang van het leefgebied en de populatie in de Westerschelde maakt dan ook deel uit van een generieke bescherming op internationaal niveau. Er is in dit gebied gekozen voor behoud van de kwaliteit van het leefgebied omdat de kwaliteit daarvan al voldoende is.

H1364 Grijze zeehond

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Westerschelde & Saeftinghe (122)

Toelichting De Westerschelde fungeert als foerageer- en rustgebied voor een relatief klein deel van de Noordzeepopulatie.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Een tweede, derde, vierde en vijfde alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype slik- en zandplaten (H1140), *Noordzeekustzone* (subtype B), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype grijze duinen (H2130), *kalkrijk* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bruinvis (H1351), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grijze zeehond (H1364), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1130 en H1310A:

H1140B – Slik- en zandplaten, Noordzee-kustzone					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Vrijwel het gehele landelijke areaal van dit subtype ligt in Natura 2000-gebieden. De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype slik- en zandplaten, *Noordzee-kustzone* (subtype B) is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit op deze beoordeling aan. Beide gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H2120 en H2160:

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit *
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Westerschelde & Saeftinghe (122)

084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). Het zwaartepunt van grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) ligt in de duinen tussen Bergen en Den Haag. De landelijke staat van instandhouding voor subtype A is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage aan deze landelijke doelstelling (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Solleveld & Kapittelduinen (099), Zwin & Kievittepolder (123)) gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudopgave, omdat het habitatype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Door de ligging van het habitatype ten opzichte van de kustlijn treedt hier onvoldoende overstuiving door zand op, noodzakelijk voor het duurzaam voortbestaan van het habitatype, om kwaliteitsverbetering of uitbreiding van de oppervlakte te kunnen realiseren.

In [bijlage B.4.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1103 en H1365:

H1351 – Bruinvis						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	verbetering	behoud	B1	wijzigingsbesluit ^a
113	Voordelta	behoud	verbetering	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
163	Vlakte van de Raan	behoud	verbetering	behoud	C	wijzigingsbesluit ^b
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Westerschelde & Saeftinghe (122)

- a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 4 oktober 2012, nr.20040.
 b) Wijzigingsbesluit Vlake van de Raan, Staatscourant 20 maart 2013, nr.7442.

De landelijke staat van instandhouding van de bruinvis is beoordeeld als “matig ongunstig”¹⁴⁷. De landelijke doelstelling sluit wat het aspect leefgebied betreft daarop aan: “behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie” (zie de toelichting in de tweede alinea). Het aspect populatie wordt, ondanks een geschat aantal bruinvissen dat hoger is dan de referentiewaarde, gewaardeerd met een matig ongunstige staat van instandhouding omdat de populatie een onevenwichtige leeftijdsopbouw lijkt te hebben¹⁴⁸. De oorzaken van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding kunnen op basis van de beschikbare informatie niet worden gekoppeld aan de afzonderlijke gebieden omdat de populatie in de Nederlandse Noordzee deel uitmaakt van een veel grotere populatie van de zuidelijke Noordzee.

Op basis van beschikbare informatie met betrekking tot de specifieke ecologische functie voor de bruinvis kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Noordzee anderzijds. Bescherming van de sterk mobiele soort in een specifiek gebied is daarom niet geëigend, maar moet aansluiten bij de relevante ecologische schaal van het voorkomen van de populatie bruinvissen (het zuidelijke deel van de Noordzee). Hiervoor is een generieke, Noordzee-brede aanpak nodig. Het Bruinvisbeschermingsplan¹⁴⁹ gaat daarom uit van het beginsel dat generieke bescherming meer geëigend is dan bescherming in een specifiek gebied.

De doelstelling voor de gebieden Noordzeekustzone (007), Voordelta (113) en Vlake van de Raan (163) sluiten aan bij de landelijke doelstelling. Voor de gebieden Doggersbank (164) en Klaverbank (165) is behoud tot doel gesteld om verdere achteruitgang te voorkomen. In de gebieden Waddenzee (001), Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) is gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de kwaliteit van het leefgebied omdat de kwaliteit daarvan reeds voldoende goed is. De oorzaken van de matig ongunstige staat van instandhouding (zoals genoemd in het profiel voor deze soort) zijn niet van toepassing in deze gebieden.

Met deze benadering, waarbij een generieke, Noordzee-brede aanpak voor de bescherming van de bruinvis (ook buiten Natura 2000-gebieden) is aangevuld met een verbeterdoel in een deel van de gebieden, wordt een landelijk gunstige staat van instandhouding van het leefgebied nagestreefd op een haalbare en betaalbare manier.

H1364 – Grijs zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1-B2	wijzigingsbesluit ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
163	Vlake van de Raan	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
164	Doggersbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
165	Klaverbank	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

¹⁴⁷ Wijzigingsbesluit Natura 2000-gebied Noordzeekustzone (007) (Stcrt.2012, 200400).

¹⁴⁸ Natura 2000-profiel Bruinvis (2014): beoordelingsaspect populatie.

¹⁴⁹ Camphuysen C.J. & M.L. Siemensma (2011). Conservation plan for the Harbour Porpoise Phocoena phocoena in The Netherlands: towards a favourable conservation status. NIOZ Report 2011-07, Royal Netherlands Institute for Sea Research, Texel.

Westerschelde & Saeftinghe (122)

a) Wijzigingsbesluit Noordzeekustzone, Staatscourant 18 oktober 2012, nr.21274.

De landelijke staat van instandhouding van de grijze zeehond is op het aspect populatie beoordeeld als "gunstig". Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit wat betreft het aspect populatie op de staat van instandhouding aan. Grijze zeehonden moeten voor het werpen en zogen van jongen, zandbanken opzoeken die bij extreme weersomstandigheden (zoals zware winterstormen) overspoeld worden. Hierdoor treedt frequent sterfte van jongen op. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie zonder immigratie. Recent neemt het aantal in de Nederlandse kustwateren geboren pups toe en neemt de immigratie vanuit het Verenigd Koninkrijk af. Dat wordt gezien als een indicatie dat het probleem van voldoende permanent droge en onverstoorde ligplaatsen voor het werpen en zogen van jongen minder groot lijkt te zijn dan eerder werd verondersteld. Ter voorkoming van achteruitgang is daarom voor het aspect kwaliteit van het leefgebied een behoudopgave gekozen tot doel gesteld. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In die Natura 2000-gebieden waar droogvallende zandplaten en of embryonale duinen (rust- en voortplantingsgebied) aanwezig zijn, kunnen gebiedsspecifieke maatregelen gericht op de verstoring een bijdrage leveren aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling. Voor mariene gebieden waar deze ligplaatsen niet zijn, zijn generieke maatregelen met betrekking tot versturende activiteiten meer geëigend (zie de toelichting in de tweede alinea).

De Waddenzee (001) en de Noordzeekustzone (007) zijn de belangrijkste gebieden voor de grijze zeehond in Nederland. Naar aanleiding van een uitspraak van de Raad van State is met een wijzigingsbesluit (18 oktober 2012) meer inzichtelijk gemaakt hoe de gunstige staat van instandhouding voor de grijze zeehond kan worden bereikt en op welke gronden in het gebied Noordzeekustzone voor de grijze zeehond kan worden volstaan met een behoudoelstelling. De Noordzeekustzone heeft, met name in de winter, een belangrijke foerageerfunctie. Gelet op de recente toename van de soort, wordt een behoudsdoelstelling voorlopig voldoende geacht.

Voor de gebieden in de Nederlandse exclusieve economische zone, Doggersbank (164) en Klaverbank (165), moet het volgende opgemerkt worden: op basis van beschikbare informatie over de ecologische functie van deze gebieden voor de grijze zeehond kan geen onderscheid gemaakt worden ten aanzien van het belang van de afzonderlijke gebieden enerzijds en de rest van de Nederlandse exclusieve economische zone anderzijds. Hetzelfde geldt voor de Vlake van de Raan (163), dat mogelijk als foerageergebied dient voor dieren die zich in de nabije omgeving voortplanten of door het gebied trekken.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de vierde zienswijze (betreffende H1140) wordt vervangen door de volgende tekst:
De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit, omdat werd verondersteld dat droogvallende slik- en zandplaten alleen voorkomen ten oosten van de lijn Vlissingen-Breskens en dus onderdeel uitmaken van het habitatype estuaria (H1130). Uit nader onderzoek is echter gebleken dat droogvallende slik- en zandplaten ook (in beperkte mate) voorkomen ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens, wat heeft geleid tot het formuleren van een (afzonderlijke) instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit. In het Natura 2000-gebiedendocument (2006) is overigens abusievelijk een voorstel tot verwijderen van het habitatype uit de database vermeld (het habitatype was niet aangemeld en kon dus ook niet verwijderd worden). De kernopgaven per gebied zijn opgenomen in het Natura 2000 doelendocument (2006) en geven richting aan de uitwerking van de doelen in de beheerplannen. Ze worden niet in de besluiten opgenomen (zie ook paragraaf 4.1 van bijlage C). Bij het opstellen van de beheerplannen is men vrij om binnen de kaders van het aanwijzingsbesluit aanvullende prioriteiten te stellen.

– Het antwoord op de vierthende zienswijze (betreffende de bruinvis) wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit, omdat de Westerschelde niet van specifiek belang zou zijn voor de soort en omdat werd verondersteld dat er geen sprake was van een bestendige populatie. Uit nader onderzoek (met verduidelijkte criteria ten aanzien van bestendig gebruik en minimale populatieomvang) is echter gebleken dat er wel degelijk een bestendige populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

Zwin & Kievittepolder (123)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Zwin & Kievittepolder (123) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-123; gewijzigd op 16 juni 2014, PDN/2014-123, en gewijzigd op 18 december 2014)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De tekst betreffende H1140 wordt vanwege de toevoeging van subtype B als volgt gewijzigd:

H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
Verkorte naam Slik- en zandplaten

betreft de subtypen:

H1140A Slik- en zandplaten (*getijdengebied*)

H1140B Slik- en zandplaten (*Noordzee-kustzone*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H2160:

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft de subtypen:

H2180B Duinbossen (*vochtig*)

H2180C Duinbossen (*binnenduinrand*)

H2190 Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)

H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)

H2190D Vochtige duinvalleien (*hoge moerasplanten*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H1140 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype B):

H1140 **Slik- en zandplaten**

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A) en behoud oppervlakte en kwaliteit slik- en zandplaten, *Noordzee-kustzone* (subtype B).

Toelichting Het habitatype slik- en zandplaten vormt een grensoverschrijdend habitatype met het Vlaamse deel van dit gebied. De Zwingel, die komend vanuit zee tot ver in het gebied door dringt, maakt deel uit van dit habitatype. De zuidkant daarvan behoort tot subtype *getijdengebied* (subtype A); de noordkant behoort, samen met het droogvallende strand, tot subtype *Noordzee-kustzone* (subtype B). Voorkomen, ligging en areaal van dit habitatype kunnen, in samenhang met de habitattypen zilte pionierbegroeiingen (H1310A), slijkgrasvelden (H1320) en schorren en zilte graslanden (H1330A), jaarlijks sterk wisselen ten gevolge van erosie- en sedimentatieprocessen. Verbetering van kwaliteit wordt in de zone met subtype A mogelijk geacht door het toestaan van meer dynamiek, zoals voorzien in het kader van het in voorbereiding zijnde grensoverschrijdend project "Duurzaam behoud en uitbreiding van het Zwin als natuurlijk intergetijdengebied".

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H2160:

H2180 **Duinbossen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, *vochtig* (subtype B) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C).

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte en een matige kwaliteit voor in de Kievittepolder. Het betreft een elzenbosje dat behoort tot subtype *vochtig* (subtype B) en verschillende bosjes die behoren tot subtype *binnenduinrand* (subtype C). Behoud is voldoende, omdat de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

Zwin & Kievittepolder (123)

H2190 Vochtige duinvalleien

- Doel** Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D).
- Toelichting** Het habitatype vochtige duinvalleien komt, met een beperkte oppervlakte, verspreid voor in de Kievittepolder. De subtypen *open water* (subtype A) en *kalkrijk* (subtype B) hebben een goede kwaliteit en het subtype *hoge moerasplanten* (subtype D) een matige kwaliteit. Behoud is voldoende, omdat de mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2008), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype slik- en zandplaten (H1140), *getijdengebied* (subtype A). Echter, in aanvulling op het ontwerpbesluit (2008), is ook een doelstelling opgenomen voor subtype *Noordzeekustzone* (subtype B). Uit onderzoek blijkt dat dit type, met beide subtypen, in het gebied voorkomt.
- Tussen de derde en de vierde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duinbossen (H2180), *vochtig* (subtype B) en *binnenduinrand* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige duinvalleien (H2190), *open water* (subtype A), *kalkrijk* (subtype B) en *hoge moerasplanten* (subtype D), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1140A en H1310A:

H1140B – Slik- en zandplaten, Noordzee-kustzone					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
122	Westerschelde & Saeflinghe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Vrijwel het gehele landelijke areaal van dit subtype ligt in Natura 2000-gebieden. De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype slik- en zandplaten, *Noordzee-kustzone* (subtype B) is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit op deze beoordeling aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

- De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H2160:

H2180B – Duinbossen, vochtig					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^c	Besluit

Zwin & Kievittepolder (123)

002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit *
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

- (a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁵⁰.
- (c) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is op de Waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. De kwaliteitsdoelstellingen van Duinen Den Helder-Callantsoog (084), Schoorlse Duinen (086) en Zwin & Kievittepolder (123) wijken af van het landelijk doel, omdat hier weinig potentie voor kwaliteitsverbetering is. Ook in de gebieden Zwanenwater & Pettemerduinen (085) en Voornes Duin (100) wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot het landelijk doel, omdat hier reeds een goed ontwikkelde oppervlakte van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) aanwezig is.

H2180C – Duinbossen, binnenduintrand					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit *

¹⁵⁰ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Zwin & Kievittepolder (123)

099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁵¹.
- (b) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype duinbossen, *binnenduintrand* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁵². Kwaliteitsverbetering wordt nagestreefd in de gebieden waar de beste mogelijkheden liggen voor kwaliteitsverbetering en/of die een belangrijke bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling. Vanwege de relatief kleine oppervlakte van dit habitattype op de Waddeneilanden is in het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) een doel gesteld voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2190A - Vochtige duinvalleien, open water					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en

¹⁵¹ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹⁵² Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (Stcrt. 2010, 2212).

Zwin & Kievittepolder (123)

“matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect kwaliteit. Echter op het aspect oppervlakte wijkt het landelijk doel af, omdat Nederland een relatief zeer groot belang heeft voor het habitatype. Er geldt een behoudsdoelstelling als er in het gebied geen herstelmogelijkheden zijn, zoals in Duinen Vlieland (003). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuingen, zoals Manteling van Walcheren (117) en Zwin & Kievittepolder (123).

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit *
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wanneer er geen potentiële herstelmogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied door bijvoorbeeld de mate van dynamiek, zoals in Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007) en Grevelingen (115) is er een behoudsdoelstelling geformuleerd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuingen, zoals Manteling van Walcheren (117) en Zwin & Kievittepolder (123).

Zwin & Kievittepolder (123)

H2190D – Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

(a) Achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B), is toegestaan.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) is voor de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect oppervlakte; voor het aspect kwaliteit wijkt de landelijke doelstelling echter af. Hiervoor is gekozen vanwege het zeer grote relatieve belang dat Nederland heeft voor het habitatype en bovendien om het hydrologische herstel, dat reeds is ingezet voor het habitatype, optimaal te benutten. Wanneer er geen potentiële herstel mogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied, zoals in Duinen Terschelling (004), is er een behoudsdoelstelling neergelegd.

Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuingen, zoals Manteling van Walcheren (117) en Zwin & Kievittepolder (123).

Brabantse Wal (128)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Brabantse Wal (128) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-128; gewijzigd op 16 oktober 2014, PDN/2014-112)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H4030:

H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(Quercion roburi-petraeae of Ilici-Fagenion)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H4030:

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor op de oever van een ven in deelgebied Kortenhoeff en verder op een aantal afgeplagde terreinen in dat deelgebied en weerszijden van het Kleine Meer. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering op relatief stabiele (natuurlijke) locaties.

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte en matige kwaliteit voor op een oude bosgroeiplaats bij de Bieduinenhof. Er is zijn mogelijkheden voor (enige) kwaliteitsverbetering.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de vierde en de vijfde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H4030:

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen**Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit**

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Brabantse Wal (128)

041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft¹⁵³. Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitatype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

¹⁵³ Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als “matig ongunstig” is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Brabantse Wal (128)

022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	conform ontwerp- wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempeland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁵⁴. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

¹⁵⁴ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Langstraat (130) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-130)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H3140:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3140 en H6410:

H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
Verkorte naam Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
Verkorte naam Vochtige heiden

betreft het subtype:

H4010A Vochtige heiden (*hogere zandgronden*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H7140:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7140 en H7230:

H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen in het Habitatrictlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De laatste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

Het habitatype kranwierwateren (H3140) komt verspreid in het gebied voor ten westen van de Tolweg en in het deelgebied de Dullaard, in sloten die worden gevoed met helder kwelwater. In De Dullaard komt lokaal ook het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) voor. Blauwgraslanden (H6410) komen onder andere voor ten westen van de Tolweg en ten westen van de Meerdijksche Driessen. Het habitatype kalkmoerassen (H7230) komt voor in het Labbegat, alwaar onder andere ook zwakgebufferde vennen (H3130) aanwezig zijn. Het habitatype overgangs- en trilvenen komt met subtype *trilvenen* (H7140A) voor ten noorden van het Zuiderafwateringskanaal en met subtype *veenmosrietlanden* (H7140B) in Den Dulver. De grote modderkruiper (H1145) en de kleine modderkruiper (H1149) komen wijdverspreid voor in de sloten in het gebied.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H3140:

H3130 **Zwakgebufferde vennen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt in deelgebied Labbegat voor, in de vorm van vegetaties met veelstengelige waterbies in laaggelegen percelen, grotendeels met een goede kwaliteit. Behoud is voldoende omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3140 en H6410:

H3150 **Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Langstraat (130)

Toelichting Het habitatype komt met een goede kwaliteit voor in een petgat in deelgebied De Dullaard. Behoud is voldoende omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

H4010 Vochtige heiden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt in deelgebied Labbegat op een vrij beperkte oppervlakte voor en is ontstaan nadat hier herstelmaatregelen hebben plaatsgevonden. Het is mogelijk dat een deel van de oppervlakte door successie overgaat in een ander habitatype, maar dat past binnen het behoud van het langjarige gemiddelde, omdat er ook sprake is geweest van toename en het behoud gericht is op de duurzame locaties.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H7140:

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt in deelgebied Labbegat op een kleine oppervlakte voor; vanwege de aanwezigheid van gele zegge, die ook voorkomt in het nabijgelegen H7230, is de kwaliteit ten dele goed.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7140 en H7230:

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt op een vrij beperkte oppervlakte in deelgebied Labbegat voor en is ontstaan nadat hier herstelmaatregelen hebben plaatsgevonden. Het is mogelijk dat een deel van de oppervlakte door successie overgaat in een ander habitatype, maar dat past binnen het behoud van het langjarige gemiddelde, omdat er ook sprake is geweest van toename en het behoud gericht is op de (relatief) duurzame locaties.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De eerste en de tweede alinea vervallen.
- Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige heiden (H4010), *hogere zandgronden* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Tussen de derde en de vierde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Tussen de vierde en de vijfde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150) omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H3140:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Langstraat (130)

017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergervenen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype zure vennen (H3160) is toegestaan¹⁵⁵.

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁵⁶. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een

¹⁵⁵ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹⁵⁶ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Langstraat (130)

behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe (057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitatypes zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3140 en H6410:

H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit *
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
130	Langstraat	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
132	Vlijmens ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden wordt binnen de Natura 2000-gebieden beschermd (gebaseerd op een schatting van de oppervlakten van zowel begroeide als onbegroeide waterdelen van eutrofe meren en plassen). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In verscheidene gebieden wordt afgeweken van de landelijke doelstelling. In andere gebieden wordt er van de landelijke doelstelling afgeweken, omdat er nagenoeg geen mogelijkheid (ruimte) is om het habitatype uit te breiden en/of de potentie om de kwaliteit ervan te verbeteren gering is, bijvoorbeeld in Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010), Alde Feanen (013) en Botshol (083). In het Naardermeer (094) is door recent herstel een aanzienlijk areaal van het habitatype aanwezig. Behoud is derhalve voldoende.

H4010A – Vochtige heiden, hogere zandgronden	
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit	

Langstraat (130)

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgetveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt wijdverspreid voor in Nederland. Meer dan twee derde van de landelijke oppervlakte van dit subtype is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁵⁷. Mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte liggen onder andere op de Veluwe (057) en in de gebieden op het Drents plateau, waar dit subtype over grote oppervlakten voorkomt. Verder is de uitbreidingsopgave neergelegd in

¹⁵⁷ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Wijnjeterper Schar en Elperstroomgebied (Stcrt. 2010, 2212).

Langstraat (130)

de gebieden waar de beste potenties zijn: waar voldoende ruimte en mogelijkheden zijn voor uitbreiding. Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is: bijvoorbeeld waar herstel van sterk vergraste vormen van dit subtype mogelijk is. Een speciale herstelopgave voor de kwaliteit van dit subtype ligt in de beekdalen waar het habitatype onderdeel uitmaakt van de gradiënt van hogere zandgronden naar de beek (bijvoorbeeld Wijnjeterper Schar (016), Stelkampsveld (060) en Meinweg (149)). In de meeste gebieden waar, in tegenstelling tot deze landelijke doelstelling, behoud van de kwaliteit wordt nagestreefd komt het subtype slechts in beperkte mate voor. De potenties ter verbetering van de kwaliteit zijn in deze gebieden veelal gering.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H7140A:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Langstraat (130)

(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele riviereengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7140B en H7230:

H7150 – Pioniervegatatie met snavelbiezen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Langstraat (130)

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft¹⁵⁹. Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitatype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

¹⁵⁹ Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als “matig ongunstig” is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-131; gewijzigd op 16 oktober 2014, PDN/2014-131)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3130 en H6410:

H4030 Droge Europese heide
Verkorte naam Droge heiden

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6410 en H9160:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(*Quercion roburi-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3130 en H6410:

H4030 Droge heiden
Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte op verschillende locaties voor in de Loonse en Drunense Duinen. Het gaat om restanten van de buiten het stuifzandlandschap gelegen Drunense Heide en Helvoirtse Heide. Uitbreiding en kwaliteitsverbetering kan plaatsvinden door de voorgenomen verwijdering van heidebebossingen en door vermindering van de vergrassing op bestaande locaties.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6410 en H9160:

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst
Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.
Toelichting Het habitatype komt, met wisselende kwaliteit, verspreid voor in de deelgebieden De Brand en Nieuwe, Oude en Hoornmanker Tiend. Het gaat om bos op oude bosgroeiplaatsen (soms betreft het tevens een oude bosopstand). Er zijn mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge heiden (H4030), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3130 en H6410:

H4030 – Droge heiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit

Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)

023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
140	Groote Peel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge heiden is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. In een aantal gebieden wijkt de doelstelling voor het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling omdat bijvoorbeeld de oppervlakten waar het habitatype droge heiden voor kan komen al volledig benut zijn (Holtingerveld (029), Wierdense Veld (043) en Borkeld (044)). De doelstelling voor het aspect kwaliteit wijkt af van de landelijke doelstelling in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Dinkelland (049), omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In diverse

Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)

gebieden wordt zowel behoud van de oppervlakte als behoud van de kwaliteit beoogd. In de gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047), Lemselermaten (048), Stelkampsveld (060), Willinks Weust (062) en Geuldal (157) ligt de focus op andere habitattypen en komt het habitatype slechts over kleine oppervlakten voor. De gebieden Fochteloërveen (023), Witterveld (024), Witte Veen (054) en Aamsveen (055) zijn hoogveengebieden. In deze gebieden wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling omdat het habitatype droge heiden voorkomt op de zandruggen van de gebieden en hierdoor de mogelijkheden in het hoogveenlandschap volledig zijn benut. Ook in het, overwegend natte, Drentsche Aa-gebied (025) zijn de mogelijkheden voor droge heiden volledig benut. De doelstellingen voor het gebied Wijnjeterper Schar (016) wijken af van de landelijke doelstelling omdat het gebied reeds een goed voorbeeld is betreffende dit habitatype en behoud van de kwaliteit en oppervlakte derhalve voldoende is.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6410 en H9160A:

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)

153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁶⁰. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

¹⁶⁰ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-132; gewijzigd op 28 mei 2015, PDN/2015-004)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3140 en H6410:

H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
Verkorte naam Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Verkorte naam Heischrale graslanden

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1061 en H1145:

H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1149 en H1831:

H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3140 en H6410:

H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit voor in het Bossche Broek. Behoud is voldoende omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

H6230 *Heischrale graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een vrij beperkte oppervlakte en een matige kwaliteit voor in de deelgebieden Moerputten en Bossche Broek. Behoud is voldoende omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1061 en H1145:

H1134 Bittervoorn

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bittervoorn komt, met een vrij grote populatie, verspreid voor in sloten in de deelgebieden Vlijmens Ven en Moerputten.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1149 en H1831:

H1166 Kamsalamander

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kamsalamander is op een aantal locaties in deelgebied Moerputten waargenomen. Daarbij is voortplanting aangetoond. Omdat onduidelijk is of er potenties zijn voor uitbreiding, is er gekozen voor een behoudsdoelstelling.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype heischrale graslanden (H6230), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Een vierde en vijfde alinea worden toegevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bittervoorn (H1134), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kamsalamander (H1166), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3140 en H6410:

H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit ^x
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden wordt binnen de Natura 2000-gebieden beschermd (gebaseerd op een schatting van de oppervlakten van zowel begroeide als onbegroeide waterdelen van eutrofe meren en plassen). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In verscheidene gebieden wordt afgeweken van de landelijke doelstelling. In andere gebieden wordt er van de landelijke doelstelling afgeweken, omdat er

Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132)

nagenoeg geen mogelijkheid (ruimte) is om het habitatype uit te breiden en/of de potentie om de kwaliteit ervan te verbeteren gering is, bijvoorbeeld in Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010), Alde Feanen (013) en Botshol (083). In het Naardermeer (094) is door recent herstel een aanzienlijk areaal van het habitatype aanwezig. Behoud is derhalve voldoende.

H6230 – *Heischrale graslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	B1	ontwerp-wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
026	Drouwenenzand	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
044	Borkeld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
084	Duinen Den Helder-Callantsoog	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132)

Het habitatype heischrale graslanden heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha heischrale graslanden in Nederland is ongeveer de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In enkele gebieden wijkt de doelstelling betreffende de oppervlakte af van het landelijk doel en wordt behoud nagestreefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn, onder andere in Dinkelland (049). Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. In enkele andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. Mogelijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (Bargerveen (033)) en geringe mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering (Dinkelland (049)).

In [bijlage B.3.2](#) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1061 en H1145:

H1134 – Bittervoorn						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132)

147	Leudal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁶¹.

De landelijke staat van instandhouding van de bittervoorn is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1149 en H1831:

H1166 – Kamsalamander					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	behoud	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	wijzigingsbesluit

¹⁶¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132)

149	Meinweg	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	verbetering	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de kamsalamander is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende kwantitatieve verspreidingsgegevens om de relatieve bijdrage per gebied te kunnen bepalen. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het leefgebied en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van uitbreiding van de populatie nagestreefd (onder andere in Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027)). In sommige gebieden is het leefgebied al op orde en gedijt ook een behoorlijke populatie zoals in Willinks Weust (062) en is behoud derhalve voldoende. Tenslotte is in de Limburgse gebieden Bemelerberg & Schiepersberg (156) en Geuldal (157) voor behoud gekozen vanwege mogelijke beperkingen voor de instandhoudingsdoelstellingen van de geelbuikvuurpad (H1193).

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Het antwoord op de laatste zienswijze wordt vervangen door de volgende tekst:

De zienswijze heeft aanvankelijk niet geleid tot aanpassing van het besluit, omdat er geen gedocumenteerde waarnemingen van de bittervoorn bekend waren ten tijde van de aanmelding van het gebied. Uit onderzoek is echter gebleken dat er wel degelijk een bestendige populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt, wat heeft geleid tot het formuleren van een instandhoudingsdoelstelling in een wijzigingsbesluit.

Kampina & Oisterwijkse Vennen (133)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-133)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7210 en H9190:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H9190 en H91E0:

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1082:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1149 en H1166:

H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7210 en H9190:

H9120 **Beuken-eikenbossen met hulst**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met wisselende kwaliteit, met name voor op de wat hoger gelegen delen in deelgebied Smalbroeken (Kampina) en lokaal in deelgebied Oisterwijkse Vennen. Het gaat om bos op oude bosgroeiplaatsen (de bosopstanden zelf zijn jonger). Behoud is voldoende, omdat de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering in de vrij kleine, verspreid liggende locaties beperkt zijn.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H9190 en H91E0:

H91D0 ***Hoogveenbossen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, in beperkte mate en met zowel goede als matige kwaliteit, voor op enkele locaties in deelgebied Kampina (bij de Moddervelden, het Belversven en in Smalbroeken). Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding (zonder dat dat ten koste zou gaan van uitbreidingsdoelstellingen voor vennen en heide) en kwaliteitsverbetering.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1082:

H1042 **Gevlekte witsnuitlibel**

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De gevlekte witsnuitlibel heeft zich in 2006 in het gebied ge(her)vestigd en wordt sindsdien verspreid in deelgebied Kampina (inclusief het Winkelsven, het Klokketorenven en langs de Heiloo) waargenomen. Vanwege de beoogde uitbreiding en kwaliteitsverbetering van zwakgebufferde vennen (H3130) mag worden verwacht dat het leefgebied van hogere kwaliteit zal worden en zich zal uitbreiden, waardoor de populatie zal groeien.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1149 en H1166:

H1163 **Rivierdonderpad**

Kampina & Oisterwijkse Vennen (133)

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting De rivierdonderpad komt voor in de Beerze en in de Heiloo in het deelgebied Smalbroeken. De populatie is waarschijnlijk niet groot.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- Tussen de vijfde en de zesde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- Tussen de zesde en de zevende alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gevlekte witsnuitlibel (H1042), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- Een elfde alinea wordt toegevoegd:
 - In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort rivierdonderpad (H1163), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7210 en H9190:

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit

Kampina & Oisterwijkse Vennen (133)

133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslöoërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁶². In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H9190 en H91E0C:

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

¹⁶² Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Kampina & Oisterwijkse Vennen (133)

061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weeter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

In [bijlage B.4.2](#) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1082:

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtigerveld	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *

Kampina & Oisterwijkse Vennen (133)

034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gevlekte witsnuitlibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In het Noordhollands Duinreservaat (087) is de kwaliteit van het leefgebied echter al goed. In het Holtingerveld (029) en het Lonnekermeer (051) is het perspectief voor de soort reeds goed en de mogelijkheden voor herstel van het leefgebied zijn beperkt. In het Fochteloërveen (023), het Drentsche Aa-gebied (025), het Korenburgerveen (061) komt de soort in een niet-optimaal leefgebied voor en daarom is in deze gebieden voor een behoudsdoelstelling gekozen.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1149 en H1166:

H1163 – Rivierdonderpad					
Landelijke doelstelling: behoud/uitbreiding omvang en behoud/verbetering kwaliteit leefgebied					
[ten behoeve van behoud populatie ¹⁶³] ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud ^b	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

¹⁶³ Uit de toelichting in het Natura 2000 doelendocument (2006) blijkt dat de populatiedoelstelling behoud is, hoewel dat niet expliciet is vermeld in de doelstelling zelf.

Kampina & Oisterwijkse Vennen (133)

095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

- (a) Behoud omvang en kwaliteit leefgebied in de grote wateren en uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied in de beken.
 (b) Enige achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp (A021) of grote karekiet (A298) is toegestaan¹⁶⁴.

De landelijke staat van instandhouding van de rivierdonderpad is op het aspect leefgebied als “matig ongunstig”¹⁶⁵ beoordeeld en heeft voornamelijk betrekking op in beken voorkomende rivierdonderpadden, waaronder de “beekdonderpad” (*Cottus rhenanus*). De staat van instandhouding van de “gewone” rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) die een veel ruimere verspreiding heeft in meren, rivieren en beken, wordt, behalve in beken, vooralsnog als gunstig beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende inventarisatiegegevens over de landelijke verspreiding van de soort op kilometerhokniveau bekend, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. In de beekdalgebieden is een landelijke hersteldoelstelling neergelegd. Alleen in de gebieden Veluwe (057) en Geuldal (157), waar het leefgebied het meest onder druk staat en er mogelijkheden zijn voor herstel van het leefgebied en van de populatie, is een hersteldoelstelling neergelegd.

¹⁶⁴ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹⁶⁵ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Regte Heide & Riels Laag (134)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Regte Heide & Riels Laag (134) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-134)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst vervalt:

H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
Verkorte naam Stuiyzandheiden met struikhei

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H4030 en H7150:

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

H7140 Overgangs- en trilveen
Verkorte naam Overgangs- en trilvenen

betreft het subtype:

H7140A Overgangs- en trilvenen (*trilvenen*)

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De laatste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

Veel vennen op de Regte Heide behoren tot het habitatype zure vennen (H3160). Het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130) is, buiten de heide, vooral aanwezig in gegraven laagten in het beekdal van de Lei. De heide in het gebied bestaat voornamelijk uit een afwisseling van vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) en droge heiden (H4030). Pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150) komen voornamelijk voor op plagplekken in de heide en rondom zure vennen (H3160). In Riels Laag heeft veel natuurontwikkeling plaatsgevonden; in dit deelgebied komen blauwgraslanden (H6410) en overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A). Direct langs de Lei, in het uiterste zuidwesten van het gebied, komt het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (H91E0C) voor.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2310 vervalt.

– De toelichting op de instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H4030 wordt vervangen (noodzakelijk door de verwijdering van H2310):

Toelichting Het habitatype komt vrij veel voor in deelgebied Regte Heide. Omdat een deel is vergrast, wordt verbetering van de kwaliteit nagestreefd.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H4030 en H7150:

H6410 Blauwgraslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met een vrij beperkte oppervlakte en met een deels goede, deels matige kwaliteit, voor bij Papenmoeren en aan de rand van het Riels Laag, in het beekdal van de Lei. Gezien het feit dat onbekend is of er mogelijkheden zijn voor verdere uitbreiding en kwaliteitsverbetering, is voorzichtigheidshalve gekozen voor een behoudsdoel.

H7140 Overgangs- en trilvenen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A).

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte voor aan de randen van het Riels Laag. De kwaliteit is op zich goed, maar nog eenzijdig ontwikkeld. Gezien het feit dat onbekend is of er mogelijkheden zijn voor verdere uitbreiding en kwaliteitsverbetering, is voorzichtigheidshalve gekozen voor een behoudsdoel.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

Regte Heide & Riels Laag (134)

- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype stuifzandheiden met struikhei (H2310), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type niet in het gebied voorkomt. De locaties waar de kwalificerende plantengemeenschappen voorkomen, zijn bij nader inzien niet gelegen op vaaggronden die ontstaan zijn als gevolg van holocene zandverstuivingen.
- De tweede alinea wordt vervangen door de volgende tekst:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge heiden (H4030). De droge heidevegetaties zijn eerder gerekend tot het habitatype stuifzandheiden met struikhei (H2310), maar dat habitatype blijkt niet in het gebied voor te komen (zie de eerste alinea).
- Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype overgangs- en trilvenen (H7140), *trilvenen* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H2310 vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).
- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H4030 en H7150:

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Regte Heide & Riels Laag (134)

058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”¹⁶⁶. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidige voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

H7140A – Overgangs- en trilvenen, <i>trilvenen</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

¹⁶⁶ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Regte Heide & Riels Laag (134)

039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
061	Korenburerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
065	Binnenveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x

Bijna drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitattypen overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”ⁿ. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Bijna alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke opgave. In de gebieden Alde Feanen (013), Vecht- en Beneden-Reggegebied (039), Dinkelland (049), IJsselmeer (072) en Regte Heide & Riels Laag (134) wordt van de landelijke doelstelling afgeweken en zijn er behoudsdoelstellingen geformuleerd, omdat er in deze gebieden slechts geringe oppervlakten van dit subtype aanwezig zijn en er weinig zicht is op herstel.

In bijlage C (Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de paragraaf **Contour “haalbaar en betaalbaar”**, onderdeel van paragraaf 4, wordt de laatste volzin vervangen door de volgende tekst:

Dit geldt bijvoorbeeld voor de habitattypen vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) en droge heiden (H4030). Voor deze habitattypen zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Kempenland-West (135)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Kempenland-West (135) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-135)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7150 en H91E0:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukenbossen behorend tot het *Carpinion betuli*
Verkorte naam Eiken-haagbeukenbossen

betreft het subtype:

H9160A Eiken-haagbeukenbossen (*hogere zandgronden*)

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
Verkorte naam Oude eikenbossen

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7150 en H91E0:

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met wisselende kwaliteit, verspreid voor langs de Reusel en lokaal langs de Groote Beerze. Het gaat om bos op oude bosgroeiplaatsen (en ten dele ook om oude bosopstanden). Met name in de grotere locaties zijn er mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering.

H9160 Eiken-haagbeukenbossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A) komt voor op twee locaties langs de Reusel, in afwisseling met H9120 en H91E0C. De mogelijkheden voor uitbreiding lijken beperkt, maar de verwachting is dat er wel kwaliteitsverbetering mogelijk is, in samenhang met het verbeterdoel voor H91E0C.

H9190 Oude eikenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte, maar wel met drie verschillende subassociaties, voor op de flanken van het beekdal van de Groote Beerze, ter hoogte van Grijze Steen. Het gaat om bos op oude bosgroeiplaatsen (de bosopstanden zelf zijn jonger). Behoud is voldoende, omdat de mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt op vrij veel locaties voor: verspreid langs vennen op de Mispelende Heide, in Het Goor en langs de Groote Beerze (ter hoogte van Grijze Steen). In alle deelgebieden betreft het zowel goede als matige kwaliteit. Behoud is voldoende, omdat de mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

Kempenland-West (135)

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de vierde en de vijfde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype eiken-haagbeukenbossen (H9160), *hogere zandgronden* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7150 en H91E0C:

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Kempenland-West (135)

147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁶⁷. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

H9160A – Eiken-haagbeukenbossen, hogere zandgronden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
063	Bekendelle	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A) komt voornamelijk voor in kleine bosjes in Oost-Nederland. Door het verspreide en versnipperde voorkomen van dit subtype is slechts circa 20% van de landelijke oppervlakte van dit subtype opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke dekking van het habitatype als geheel (subtypen A en B gecombineerd) is aanzienlijk groter (80%), omdat bij de selectie vooral is gelet op het voorkomen in Zuid-Limburg dat nu apart wordt onderscheiden als subtype B.

De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke opgave worden nagestreefd. In enkele gebieden wijkt de doelstelling, op het aspect oppervlakte, af van de landelijke doelstelling. In deze gebieden is de ruimte waar dit habitatype voor zou kunnen komen reeds volledig benut. Ook wordt in enkele gebieden behoud van de kwaliteit beoogd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. Eén van de redenen hiervoor is dat de kwaliteit in het gebied reeds goed is waardoor

¹⁶⁷ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Kempenland-West (135)

een behoudsdoelstelling voldoende is, bijvoorbeeld in de gebieden Landgoederen Oldenzaal (050) en Leudal (147); een andere reden is dat er weinig potentie is voor kwaliteitsverbetering, zoals in Dinkelland (049).

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁶⁸. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

¹⁶⁸ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Kempenland-West (135)

025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
061	Korenburgeterveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Venen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-136; gewijzigd op 28 mei 2015, PDN/2015-004)**

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1134 en H1166:

H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1134 en H1166:

H1149 **Kleine modderkruiper**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kleine modderkruiper komt verspreid in het gebied voor: in de Run, de Keersop, de Dommel en de Tongelreep. De vangsten suggereren dat het een vrij grote populatie betreft.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een zesde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1134 en H1166:

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)

090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁶⁹.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

¹⁶⁹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Strabrechtse Heide & Beuven (137)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Strabrechtse Heide & Beuven (137) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-137)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H4030 en H91E0:

H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1831:

H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H4030 en H91E0:

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid voor in een groot deel van het heidelandschap. Het grote aantal locaties en de relatief grote totale oppervlakte, zoals gekarteerd op het moment van aanwijzen, zijn waarschijnlijk vooral ontstaan door veel plaggen in relatief korte tijd. De behoudsdoelstelling betreft echter het (lagere) langjarige gemiddelde, dat bepaald wordt door enerzijds een tijdelijke uitbreiding als gevolg van plaggen en anderzijds successie naar vochtige heiden (H4010A).

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid en met een matige tot goede kwaliteit voor, met name aan de noordwestkant van het gebied (op de overgang van het heidelandschap naar het beekdal van de Kleine Dommel). De mogelijkheden voor uitbreiding lijken beperkt, maar de verwachting is dat er wel kwaliteitsverbetering mogelijk is, in samenhang met de verbeterdoelen voor verschillende andere habitatypes van vochtige standplaatsen.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1831:

H1149 Kleine modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kleine modderkruiper komt in de Kleine Dommel voor, aan de westgrens van het gebied. De vrij grote populatie is onderdeel van de populatie die ook (buiten het gebied) stroomopwaarts en stroomafwaarts in deze beek voorkomt.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een derde, vierde en vijfde alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

Strabrechtse Heide & Beuven (137)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H4030 en H91E0C:

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
053	Buurserzand & Haaksbergervenn	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempeland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitattypen pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen is

Strabrechtse Heide & Beuven (137)

op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft¹⁷⁰. Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitatype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit

¹⁷⁰ Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als “matig ongunstig” is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Strabrechtse Heide & Beuven (137)

144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

In [bijlage B.4.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1831:

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Strabrechtse Heide & Beuven (137)

076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁷¹.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

In paragraaf 4.2 van bijlage C wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In het antwoord op de derde zienswijze vervalt de volgende tekst:
Strabrechtse Heide & Beuven is niet aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen.

¹⁷¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-138)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3130 en H7210:

H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
Verkorte naam Vochtige heiden

betreft het subtype:

H4010A Vochtige heiden (*hogere zandgronden*)

H4030 Droge Europese heide
Verkorte naam Droge heiden

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

H7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het *Rhynchosporion*
Verkorte naam Pioniervegetaties met snavelbiezen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7210 en H91D0:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1149:

H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)

– De volgende tekst vervalt:

H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1166:

H1337 Bever (*Castor fiber*)

Paragraaf 4.4 wordt vervangen:

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied Weerter- en Budelerbergen & Ringselven is in het bijzonder bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

Het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130) komt op een aantal plekken in het Ringselven voor, maar ook in enkele laagten direct ten zuiden van de Zuid-Willemsvaart en in enkele herstelde vennen in het Weerterbos. De habitattypen vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) en droge heiden (H4030) komen verspreid in het gebied voor. Langs de oevers van het Ringselven en De Hoort is een aanzienlijke oppervlakte galigaanmoerassen (H7210) aanwezig. Daarnaast komt dit habitatype voor in het noorden van de Kruispeel. Beuken-eikenbossen met hulst (H9120) en hoogveenbossen (H91D0) komen op diverse locaties in het Weerterbos voor. In de Kruispeel komen hoogveenbossen aan beide zijden van de Tungelroysche beek voor. De bittervoorn (H1134) en de kleine modderkruiper (H1149) komen voor in het Ringselven en in de daarmee in verbinding staande bovenloop van de Tungelroysebeek.

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3130 en H7210:

H4010 Vochtige heiden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt verspreid binnen het Habitatrichtlijngebied voor. Door recent uitgevoerde omvangrijke inrichtingsmaatregelen in deelgebied Weerterbosch-Hugterbroek zal de oppervlakte aanzienlijk toenemen. Er zijn goede mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering op de bestaande locaties.

H4030 Droge heiden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid binnen het Habitatrichtlijngebied voor. Door recent uitgevoerde omvangrijke inrichtingsmaatregelen in deelgebied Weerterbosch-Hugterbroek zal de oppervlakte toenemen. Er zijn goede mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering op de bestaande locaties.

H6410 Blauwgraslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt in de vorm van veldrusschraalland met een kleine oppervlakte voor in het Hugterbroek en in het Maarhezerveld. Behoud is voldoende, gezien de beperkte potenties voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte voor in de deelgebieden Weerterbosch en Kruispeel. Uitbreiding vindt plaats door inrichting of plaggen, maar anderzijds vindt ook successie plaats naar vochtige heide (H4010A). In venoevers heeft het een meer stabiel karakter. De doelstelling is daarom behoud van het langjarige gemiddelde.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7210 en H91D0:

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid in een vrij groot gedeelte van het Weerterbosch voor. Het betreft bos op oude bosgroeiplaatsen; de bosopstanden zelf zijn minder oud. De verwachting is dat de kwaliteit zal toenemen als het bos ouder wordt.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1149:

H1134 Bittervoorn

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bittervoorn komt, met een vrij grote populatie, voor in het Ringselven en in de daarmee in verbinding staande bovenloop van de Tengelroysche beek. Het Ringselven is een groot, visrijk ven met natuurlijke oevers en heeft dus voldoende geschikt habitat.

– De instandhoudingsdoelstelling voor de habitatsoort H1166 vervalt.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1166:

H1337 Bever

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bever heeft zich in 2010 in het gebied gevestigd, als onderdeel van de zich landelijk sterk uitbreidende populatie. Hij komt in en rond het Ringselven voor. De omvang en de kwaliteit

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

van het leefgebied zijn goed; behoud van de inmiddels gegroeide populatie is voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige heiden (H4010), *hogere zandgronden* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge heiden (H4030), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- Conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied Ringselven en Kruispeel (2003), maar in afwijking van het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bittervoorn (H1134) omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied niet aangewezen voor de habitatsoort kamsalamander (H1166), omdat uit onderzoek blijkt dat deze soort niet met een bestendige populatie van voldoende omvang in het gebied voorkomt. De aanwijzing van de kamsalamander is vermoedelijk gebaseerd op een melding uit 1992. Daarna zijn er - ondanks de aanwezigheid van geschikt leefgebied - nooit meer waarnemingen gedaan in het Habitatrictlijngebied, wel in het Vogelrichtlijngebied. De afwezigheid van de soort in het Habitatrictlijngebied is bevestigd middels eDNA-onderzoek¹⁷².
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bever (H1337), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3130 en H7210:

H4010A – Vochtige heiden, hogere zandgronden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit

¹⁷² Lemmers, P. & R. Krekels (2017): Kamsalamander en kleine modderkruiper in Habitatrictlijngebieden Weerterbos, Ringselven en Kruispeel. Verspreidingsonderzoek middels eDNA. Bureau Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

028	Elperstroomgebied	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunsummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt wijdverspreid voor in Nederland. Meer dan twee derde van de landelijke oppervlakte van dit subtype is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁷³. Mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte liggen onder andere op de Veluwe (057) en in de gebieden op het Drents plateau, waar dit subtype over grote oppervlakten voorkomt. Verder is de uitbreidingsopgave neergelegd in de gebieden waar de beste potenties zijn: waar voldoende ruimte en mogelijkheden zijn voor uitbreiding. Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is: bijvoorbeeld waar herstel van sterk vergraste vormen van dit subtype mogelijk is. Een speciale herstelopgave voor de kwaliteit van dit subtype ligt in de beekdalen waar het habitatype onderdeel uitmaakt van de gradiënt van hogere zandgronden naar de beek (bijvoorbeeld Wijnjeterper Schar (016), Stelkampsveld (060) en Meinweg (149)). In de meeste gebieden waar, in tegenstelling tot deze landelijke doelstelling, behoud van de kwaliteit wordt nagestreefd komt het subtype slechts in beperkte mate voor. De potenties ter verbetering van de kwaliteit zijn in deze gebieden veelal gering.

¹⁷³ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Wijnjeterper Schar en Elperstroomgebied (Stcrt. 2010, 2212).

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

H4030 – Droge heiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
140	Groote Peel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge heiden is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. In een aantal gebieden wijkt de doelstelling voor het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling omdat bijvoorbeeld de oppervlakten waar het habitatype droge heiden voor kan komen al volledig benut zijn (Holtingerveld (029), Wierdense Veld (043) en Borkeld (044)). De doelstelling voor het aspect kwaliteit wijkt af van de landelijke doelstelling in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Dinkelland (049), omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In diverse gebieden wordt zowel behoud van de oppervlakte als behoud van de kwaliteit beoogd. In de gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047), Lemselermaten (048), Stelkampsveld (060), Willinks Weust (062) en Geuldal (157) ligt de focus op andere habitatypen en komt het habitatype slechts over kleine oppervlakten voor. De gebieden Fochteloërveen (023), Witterveld (024), Witte Veen (054) en Aamsveen (055) zijn hoogveengebieden. In deze gebieden wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling omdat het habitatype droge heiden voorkomt op de zandruggen van de gebieden en hierdoor de mogelijkheden in het hoogveenlandschap volledig zijn benut. Ook in het, overwegend natte, Drentsche Aa-gebied (025) zijn de mogelijkheden voor droge heiden volledig benut. De doelstellingen voor het gebied Wijnjeterper Schar (016) wijken af van de landelijke doelstelling omdat het gebied reeds een goed voorbeeld is betreffende dit habitatype en behoud van de kwaliteit en oppervlakte derhalve voldoende is.

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanewater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"¹⁷⁴. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
044	Borkeld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit x

¹⁷⁴ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	B1	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype pioniervegetaties met snavelbiezen is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. Landelijk wordt zowel uitbreiding van de oppervlakte als verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Uitbreiding van de oppervlakte is als landelijk doel gesteld omdat de gunstige staat van instandhouding slechts een tijdelijke situatie betreft¹⁷⁵. Deze situatie is te danken aan recent op vele plekken uitgevoerde plagwerkzaamheden ten behoeve van herstel van het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (H4010A) waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. De oppervlakte van pioniervegetaties met snavelbiezen heeft zich plaatselijk kunnen uitbreiden door plagwerkzaamheden. Dit heeft de achteruitgang op de plaatsen waar het habitatype van nature voorkomt gemaskeerd. Uitbreiding van de oppervlakte is gericht op herstel van natuurlijke pioniervegetaties met snavelbiezen als duurzaam onderdeel van het (natte) heidelandschap. Deze herstelopgave geldt alleen voor gebieden waar het type van nature aanwezig is en waar goede mogelijkheden voor herstel aanwezig zijn, onder andere de gebieden Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Dwingelderveld (030). In de overige gebieden, waar het habitatype voorkomt op plagplekken in vochtige heiden (H4010), wordt volstaan met behoud.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7210 en H91D0:

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

¹⁷⁵ Dit is voor dit habitatype ook de reden dat de staat van instandhouding wat betreft het aspect toekomstperspectief als “matig ongunstig” is beoordeeld (zie ook Natura 2000 profielendocument (2008)).

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁷⁶. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

In bijlage B.4.2 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1149:

¹⁷⁶ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

H1134 – Bittervoorn						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁷⁷.

– De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor de habitatsoort H1166 vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1166:

H1337 – Bever						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

¹⁷⁷ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138)

038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de bever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". De landelijke herstelopgave voor het leefgebied wijkt hiervan af. De reden hiervoor is dat, ondanks dat er kwantitatief voldoende geschikt leefgebied voor de soort voorhanden is, de verspreiding van het leefgebied nog niet op orde is omdat er nog onvoldoende verbindingen zijn tussen kerngebieden. De landelijke doelstelling voor herstel van de populatie is gericht op deze verbindingen om hiermee een duurzame populatie van de soort te realiseren die over het gehele rivierengebied verspreid voorkomt. In de meeste gebieden is reeds voldoende geschikt leefgebied aanwezig en zal de populatie naar verwachting uitbreiden bij een behoudopgave voor het leefgebied. In meerdere gebieden is gekozen voor het behoud van de populatie omdat deze gebieden niet van groot belang zijn voor de landelijke doelstelling en behoud van de reeds toegenomen populatie een voldoende bijdrage daaraan is.

Deurnsche Peel & Mariapeel (139)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Deurnsche Peel & Mariapeel (139) als Natura 2000-gebied (besluit van 10 september 2009, PDN/2009-139)**

In paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een 2^e subparagraaf wordt ingevoegd, onder vernummering van de bestaande 2^e subparagraaf:

4.2.2 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)

H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

In hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een 4^e paragraaf wordt ingevoegd, onder vernummering van de bestaande paragrafen 5.4 en 5.5:

5.4 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)**H1134 Bittervoorn**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bittervoorn komt (binnen het gebied) verspreid over de gehele lengte van het Kanaal van Deurne voor; ook zijn enkele waarnemingen bekend uit aangrenzende sloten.

H1149 Kleine modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kleine modderkruiper komt (binnen het gebied) verspreid over de gehele lengte van het Kanaal van Deurne voor en (mogelijk alleen lokaal) ook in de Helenavaart.

In bijlage B.1 (zoals gewijzigd op 28 mei 2015) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een vierde en vijfde alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bittervoorn (H1134), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4 (Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een 2^e subparagraaf wordt ingevoegd, onder vernummering van de bestaande subparagrafen B.4.2 en B.4.3:

B.4.2 Habitatrichtlijn: soorten

H1134 – Bittervoorn						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Deurnsche Peel & Mariapeel (139)

034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁷⁸.

De landelijke staat van instandhouding van de bittersvoorn is op het aspect leefgebied beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

¹⁷⁸ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Deurnsche Peel & Mariapeel (139)

038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁷⁹.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

¹⁷⁹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Oeffelter Meent (141)
Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Oeffelter Meent (141) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-141)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1166:

H1337 Bever (*Castor fiber*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1166:

H1337 **Bever**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bever heeft zich in 2012 in het gebied gevestigd, als onderdeel van de zich landelijk sterk uitbreidende populatie. Omdat het gebied klein is en de prioriteiten bij de graslandtypen liggen, is een behoudsopgave voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een tweede alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bever (H1337), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1166:

H1337 – Bever						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de bever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". De landelijke herstelopgave voor het leefgebied wijkt hiervan

Oeffelter Meent (141)

af. De reden hiervoor is dat, ondanks dat er kwantitatief voldoende geschikt leefgebied voor de soort voorhanden is, de verspreiding van het leefgebied nog niet op orde is omdat er nog onvoldoende verbindingen zijn tussen kerngebieden. De landelijke doelstelling voor herstel van de populatie is gericht op deze verbindingen om hiermee een duurzame populatie van de soort te realiseren die over het gehele rivierengebied verspreid voorkomt. In de meeste gebieden is reeds voldoende geschikt leefgebied aanwezig en zal de populatie naar verwachting uitbreiden bij een behoudopgave voor het leefgebied. In meerdere gebieden is gekozen voor het behoud van de populatie omdat deze gebieden niet van groot belang zijn voor de landelijke doelstelling en behoud van de reeds toegenomen populatie een voldoende bijdrage daaraan is.

Sint Jansberg (142)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Sint Jansberg (142) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-142)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H9120 en H91E0:

H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukenbossen behorend tot het *Carpinion betuli*

Verkorte naam Eiken-haagbeukenbossen

betreft het subtype:

H9160A Eiken-haagbeukenbossen (*hogere zandgronden*)

H91D0 *Veenbossen

Verkorte naam Hoogveenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H9120 en H91E0:

H9160 Eiken-haagbeukenbossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A) komt, met een beperkte oppervlakte, voor aan de voet van de Sint Jansberg en het aangrenzende deel van het Molenbeekdal. Er lijken geen mogelijkheden te zijn voor uitbreiding, maar de verwachting is wel dat er in verdroogde delen kwaliteitsverbetering zal optreden als gevolg van herstel van kwel.

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met een beperkte oppervlakte, in de Geuldert en langs De Diepen (onderaan de Sint Jansberg) voor. Het bos heeft een matige kwaliteit; naar verwachting zal het bos profiteren van verbetering van de waterhuishouding. Er is geen potentie voor uitbreiding.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een vierde en vijfde alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype eiken-haagbeukenbossen (H9160), *hogere zandgronden* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H9120 en H91E0C:

H9160A – Eiken-haagbeukenbossen, hogere zandgronden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Sint Jansberg (142)

049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
063	Bekendelle	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	doel toegevoegd
147	Leudal	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Het habitatype eiken-haagbeukenbossen, *hogere zandgronden* (subtype A) komt voornamelijk voor in kleine bosjes in Oost-Nederland. Door het verspreide en versnipperde voorkomen van dit subtype is slechts circa 20% van de landelijke oppervlakte van dit subtype opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke dekking van het habitatype als geheel (subtypen A en B gecombineerd) is aanzienlijk groter (80%), omdat bij de selectie vooral is gelet op het voorkomen in Zuid-Limburg dat nu apart wordt onderscheiden als subtype B.

De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke opgave worden nagestreefd. In enkele gebieden wijkt de doelstelling, op het aspect oppervlakte, af van de landelijke doelstelling. In deze gebieden is de ruimte waar dit habitatype voor zou kunnen komen reeds volledig benut. Ook wordt in enkele gebieden behoud van de kwaliteit beoogd in tegenstelling tot de landelijke doelstelling. Eén van de redenen hiervoor is dat de kwaliteit in het gebied reeds goed is waardoor een behoudsdoelstelling voldoende is, bijvoorbeeld in de gebieden Landgoederen Oldenzaal (050) en Leudal (147); een andere reden is dat er weinig potentie is voor kwaliteitsverbetering, zoals in Dinkelland (049).

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit

Sint Jansberg (142)

095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkernel op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Boschhuizerbergen (144)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Boschhuizerbergen (144) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-144)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H5130:

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H5130:

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met een matige kwaliteit, voor op laaggelegen locaties in het noordoosten van het gebied. Behoud is voldoende, gezien de sterk afwijkende standplaats ten opzichte van de andere habitatypes.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype hoogveenbossen (H91D0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H5130:

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
030	Dwingelderveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse veld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit

Boschhuizerbergen (144)

095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkernel op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

Maasduinen (145)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Maasduinen (145) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-145)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6120 en H7110:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430C Ruigten en zomen (*droge bosranden*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7150 en H91D0:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
Verkorte naam Oude eikenbossen

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H91E0:

H91F0 Gemengde oeverformaties met *Quercus robur*, *Ulmus laevis* en *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia* langs de grote rivieren (*Ulmion minoris*)
Verkorte naam Droge hardhoutoibossen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1337:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)

H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6120 en H7110:

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C). Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype stroomdalgraslanden (H6120) is toegestaan.

Toelichting Het habitatype komt voor ten noorden van Arcen, in de Heereweerd, waarbij ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) direct langs de Maas voorkomt (met een matige kwaliteit) en ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) langs de bosrand van de Stalberg (met een goede kwaliteit). Het habitatype stroomdalgraslanden (H6120) komt in dezelfde zone voor als H6430. Voor het behoud van dit prioritaire en zeldzame type kan het noodzakelijk zijn om herstelwerkzaamheden uit te voeren; dit mag, indien noodzakelijk, ten koste gaan van H6430.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7150 en H91D0:

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een kleine oppervlakte en een soortenarme vegetatie voor bij Bleijenbeek. Het gaat om een beukenbos uit 1890 dat voorkomt op een oude bosgroeiplaats. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor kwaliteitsverbetering.

Maasduinen (145)

H9190 Oude eikenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid, maar lokaal, in het gebied voor. Het betreft minimaal honderdjarige eikenbossen, voor een klein deel ook gelegen op oude bosgroeiplaatsen. Behoud is voldoende, omdat de mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H91E0:

H91F0 Droge hardhoutooibossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt als een zeer smalle, maar soortenrijke zone voor op de overgang van de Stalberg naar de Heereweerd, ten noorden van Arcen. Het behoort tot de best ontwikkelde voorbeelden van dit type langs de Maas. Behoud is voldoende, omdat er geen potentie is voor uitbreiding (want dat zou ten koste zou gaan van H6120 en H6430C) en omdat de kwaliteit al goed is.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1337:

H1042 Gevlekte witsnuitlibel

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De gevlekte witsnuitlibel komt met name voor in de omgeving van Afferden, op De Hamert en bij de Ravenvennen. De waargenomen aantallen zijn, zeker voor een gebied buiten de laagveenregio, vrij hoog. Vanwege de beoogde uitbreiding en kwaliteitsverbetering van met name zwakgebufferde vennen (H3130) mag worden verwacht dat het leefgebied van hogere kwaliteit zal worden en zich zal uitbreiden, waardoor de populatie zal groeien.

H1149 Kleine modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kleine modderkruiper komt voor in de Eckeltsche beek (bij Afferden), het Geldernsch-Nierskanaal en lokaal ten zuiden van Arcen. De vangsten duiden op een vrij omvangrijke populatie.

H1163 Rivierdonderpad

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De rivierdonderpad komt voor in de Eckeltsche beek (bij Afferden), het Geldernsch-Nierskanaal en lokaal ten zuiden van Arcen. De vangsten duiden op een vrij omvangrijke populatie.

H1166 Kamsalamander

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De kamsalamander is waargenomen op verschillende locaties in het gebied (Bergerheide, De Hamert en Lommerheide/Ravenvennen). Daarbij is voortplanting aangetoond. Vanwege de beoogde uitbreiding en kwaliteitsverbetering van met name zwakgebufferde vennen (H3130) mag worden verwacht dat het leefgebied van hogere kwaliteit zal worden en zich zal uitbreiden, waardoor de populatie zal groeien.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A) en *droge bosranden* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hultst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

Maasduinen (145)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge hardhoutoobossen (H91F0), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gevlekte witsnuitlibel (H1042), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- Een achtste, negende en tiende alinea worden toegevoegd:
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort rivierdonderpad (H1163), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kamsalamander (H1166), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6120 en H7110:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

Maasduinen (145)

112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)¹⁸⁰.
(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele riviereengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H6430C – Ruigten en zomen, droge bosranden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^a	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	uitbreiding	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
158	Kunderberg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
160	Savelsbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)¹⁸¹.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen van de meeste gebieden sluiten aan op de landelijke opgave. De kwaliteit van het habitatype is in de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Noordhollands Duinreservaat (087), Zeldersche Driessen (143), Maasduinen (145), Kunderberg (158) en Maas bij Eijsden (167) goed waardoor behoud van de huidige kwaliteit voldoende is.

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7150 en H91D0:

¹⁸⁰ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹⁸¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Maasduinen (145)

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁸². In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031),

¹⁸² Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Maasduinen (145)

Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁸³. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H91E0C:

H91F0 – Droge hardhoutooibossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	A3	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

¹⁸³ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Maasduinen (145)

143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Ongeveer driekwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge hardhoutoibossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelstellingen van de twee belangrijkste gebieden sluiten aan op de landelijke doelstelling. In Zeldersche Driessen (143) en Maasduinen (145) bestaat geen ruimte voor uitbreiding en in Vecht- en Beneden-Reggegebied (039) zijn ook de potenties voor kwaliteitsverbetering gering.

In [bijlage B.4.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1337:

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gevlekte witsnuitlibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. In het Noordhollands Duinreservaat (087) is de kwaliteit van het leefgebied echter al goed. In het Holtingerveld (029) en het Lonnekermeer (051) is het perspectief voor de soort reeds goed en de mogelijkheden voor herstel van het leefgebied zijn beperkt. In het Fochteloërveen (023), het Drentsche Aa-gebied (025), het Korenburgerveen (061) komt de soort in een niet-optimaal leefgebied voor en daarom is in deze gebieden voor een behoudsdoelstelling gekozen.

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

Maasduinen (145)

015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁸⁴.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van

¹⁸⁴ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Maasduinen (145)

belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

H1163 – Rivierdonderpad					
Landelijke doelstelling: behoud/uitbreiding omvang en behoud/verbetering kwaliteit leefgebied					
[ten behoeve van behoud populatie ¹⁸⁵] ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud ^b	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

(a) Behoud omvang en kwaliteit leefgebied in de grote wateren en uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied in de beken.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp (A021) of grote karekiet (A298) is toegestaan¹⁸⁶.

De landelijke staat van instandhouding van de rivierdonderpad is op het aspect leefgebied als “matig ongunstig”¹⁸⁷ beoordeeld en heeft voornamelijk betrekking op in beken voorkomende rivierdonderpadden,

¹⁸⁵ Uit de toelichting in het Natura 2000 doelendocument (2006) blijkt dat de populatiedoelstelling behoud is, hoewel dat niet expliciet is vermeld in de doelstelling zelf.

¹⁸⁶ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Maasduinen (145)

waaronder de “beekdonderpad” (*Cottus rhenanus*). De staat van instandhouding van de “gewone” rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) die een veel ruimere verspreiding heeft in meren, rivieren en beken, wordt, behalve in beken, vooralsnog als gunstig beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende inventarisatiegegevens over de landelijke verspreiding van de soort op kilometerhokniveau bekend, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. In de beekdalgebieden is een landelijke hersteldoelstelling neergelegd. Alleen in de gebieden Veluwe (057) en Geuldal (157), waar het leefgebied het meest onder druk staat en er mogelijkheden zijn voor herstel van het leefgebied en van de populatie, is een hersteldoelstelling neergelegd.

H1166 – Kamsalamander					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
042	Sallandse Heuvelrug	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	wijzigingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	behoud	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
149	Meinweg	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

¹⁸⁷ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Maasduinen (145)

155	Brunssummerheide	behoud	behoud	verbetering	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de kamsalamander is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende kwantitatieve verspreidingsgegevens om de relatieve bijdrage per gebied te kunnen bepalen. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het leefgebied en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van uitbreiding van de populatie nagestreefd (onder andere in Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027)). In sommige gebieden is het leefgebied al op orde en gedijt ook een behoorlijke populatie zoals in Willinks Weust (062) en is behoud derhalve voldoende. Tenslotte is in de Limburgse gebieden Bemelerberg & Schiepersberg (156) en Geuldal (157) voor behoud gekozen vanwege mogelijke beperkingen voor de instandhoudingsdoelstellingen van de geelbuikvuurpad (H1193).

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Leudal (145) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-147)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3260 en H9160:

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H9160 en H91E0:

H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*
Verkorte naam Oude eikenbossen

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1337:

H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3260 en H9160:

H6410 Blauwgraslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, in de vorm van een veldrushooiland, met een kleine oppervlakte voor aan de westkant van het dal van de Leubeek. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid in het gebied, op de beekdalflanken, voor (met name aan de oostkant). Het betreft bos op oude bosgroeiplaatsen; de bosopstanden zelf zijn minder oud. De verwachting is dat de kwaliteit zal toenemen als het bos ouder wordt.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H9160 en H91E0:

H9190 Oude eikenbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt voor in een smalle zone langs de Zelsterbeek, in het noordwesten van het gebied, en mogelijk ook op enkele andere locaties elders in het gebied. Behoud is voldoende, omdat de beperkte oppervlakte weinig potentie heeft voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1337:

H1134 Bittervoorn

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bittervoorn komt verspreid in het gebied voor, zowel in de Leubeek als in de Zelsterbeek.

H1149 Kleine modderkruiper

Leudal (147)

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting De kleine modderkruiper komt verspreid in het gebied voor, zowel in de Leubeek als in de Zelsterbeek.

H1163 Rivierdonderpad

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
 Toelichting De rivierdonderpad komt verspreid in het gebied voor, zowel in de Leubeek als in de Zelsterbeek.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410) omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hult (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype oude eikenbossen (H9190), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bittervoorn (H1134), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort kleine modderkruiper (H1149), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort rivierdonderpad (H1163), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3260A en H9160A:

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Leudal (147)

046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”¹⁸⁸. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidige voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

¹⁸⁸ De beschreven staat van instandhouding kijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Leudal (147)

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁸⁹. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031),

¹⁸⁹ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Leudal (147)

Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H9160A en H91E0C:

H9190 – Oude eikenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Ruim drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype oude eikenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype oude eikenbossen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁹⁰. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de kwaliteit en/of oppervlakte beoogd. Een reden hiervoor is dat de kwaliteit reeds goed is (bijvoorbeeld Drentsche Aa-gebied (025)). Een andere reden is dat het habitatype over slechts een geringe oppervlakte voorkomt, waardoor er geen potentie is om de kwaliteit te verbeteren (onder andere het gebied Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131)). Daarnaast geldt behoud van de oppervlakte wanneer uitbreiding ten koste gaat van andere waarden, (onder andere in Holtingerveld (029), waar uitbreiding ten koste zou gaan van het habitatype zandverstuivingen (H2330)).

In [bijlage B.3.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1337:

H1134 – Bittervoorn						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit

¹⁹⁰ Staat van instandhouding en landelijke doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Leudal (147)

009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitattypen ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁹¹.

De landelijke staat van instandhouding van de bittervoorn is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

¹⁹¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Leudal (147)

035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan¹⁹².

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

¹⁹² Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Leudal (147)

H1163 – Rivierdonderpad Landelijke doelstelling: behoud/uitbreiding omvang en behoud/verbetering kwaliteit leefgebied [ten behoeve van behoud populatie¹⁹³] ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
038/066-068	Rijntakken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud ^b	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

- (a) Behoud omvang en kwaliteit leefgebied in de grote wateren en uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied in de beken.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp (A021) of grote karekiet (A298) is toegestaan¹⁹⁴.

De landelijke staat van instandhouding van de rivierdonderpad is op het aspect leefgebied als “matig ongunstig”¹⁹⁵ beoordeeld en heeft voornamelijk betrekking op in beken voorkomende rivierdonderpadden, waaronder de “beekdonderpad” (*Cottus rhenanus*). De staat van instandhouding van de “gewone” rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) die een veel ruimere verspreiding heeft in meren, rivieren en beken, wordt, behalve in beken, vooralsnog als gunstig beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn

¹⁹³ Uit de toelichting in het Natura 2000 doelendocument (2006) blijkt dat de populatiedoelstelling behoud is, hoewel dat niet expliciet is vermeld in de doelstelling zelf.

¹⁹⁴ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

¹⁹⁵ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Leudal (147)

onvoldoende inventarisatiegegevens over de landelijke verspreiding van de soort op kilometerhokniveau bekend, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. In de beekdalgebieden is een landelijke hersteldoelstelling neergelegd. Alleen in de gebieden Veluwe (057) en Geuldal (157), waar het leefgebied het meest onder druk staat en er mogelijkheden zijn voor herstel van het leefgebied en van de populatie, is een hersteldoelstelling neergelegd.

Swalmdal (148)
Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Swalmdal (148) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-148)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6120 en H91E0:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(*Quercion roburi-petraeae* of *Illici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1016 en H1163:

H1037 Gaffellibel (*Ophiogomphus cecilia*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.3 (Habitatrichtlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tabel wordt vervangen door de volgende tekst:

Code	Soort	X ^a	Y ^b	Landelijke populatie ^c	% in Swalmdal ^d	% in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H1016	Zeggekorfslak	5	5	Zie bijlage B.2			ja
H1037	Gaffellibel	5	2	Zie bijlage B.2	A1 (15-30%)	A1 (15-30%)	nee
H1163	Rivierdonderpad	5	5	Zie bijlage B.2			ja

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6120 en H91E0:

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit lokaal voor in het noordwesten van het gebied. Vergelijkbare vegetaties komen voor als gevolg van achterstallig beheer van hooilanden, maar die behoren niet tot het habitatype.

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte voor op de flanken van het beekdal, ten zuidoosten van Swalmen. Het betreft bos op oude bosgroeiplaatsen; de bosopstanden zelf zijn minder oud. Behoud is voldoende, omdat de beperkte oppervlakte weinig potentie heeft voor kwaliteitsverbetering.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H1016 en H1163:

H1037 Gaffellibel

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De gaffellibel is tussen 1936 en 2006 niet waargenomen in het Swalmdal. Na de herontdekking is de populatie toegenomen, maar hij is nog kwetsbaar. De soort wordt vrijwel alleen

Swalmdal (148)

waargenomen ten oosten van Swalmen. Uitbreiding en kwaliteitsverbetering van het leefgebied zijn van groot belang voor de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007; zij het als complementair doel) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gaffellibel (H1037), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot H1016 en H1163:

H1037 – Gaffellibel

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) was alleen in het gebied Roerdal (150) een bestendige populatie van de gaffellibel bekend. Inmiddels is er ook een bestendige populatie gevestigd in het gebied Swalmdal (148). Buiten deze twee gebieden zijn nog geen gebieden bekend waar deze soort zich met een bestendige populatie voortplant; wel wordt er in andere gebieden gefoerageerd en soms ook voortgeplant.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6120 en H91E0C:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Swalmdal (148)

094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)¹⁹⁶.
(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

¹⁹⁶ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Swalmdal (148)

131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁹⁷. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

In [bijlage B.3.2](#) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1016 en H1163:

H1037 – Gaffellibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	uitbreiding	A3	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gaffellibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”¹⁹⁸. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het gebiedsdoel voor het Swalmdal (148) sluit aan op de landelijke doelstelling. In het gebied Roerdal (150) komt de soort echter al verspreid over een groot deel van het gebied voor en zijn de mogelijkheden voor uitbreiding van het leefgebied beperkt. Het doel in de Meinweg (149) wijkt af omdat daar alleen gefoerageerd kan worden.

¹⁹⁷ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

¹⁹⁸ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Meinweg (149) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-149)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H3160:

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
Verkorte naam Zwakgebufferde vennen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H4030 en H7110:

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1096:

H1037 Gaffellibel (*Ophiogomphus cecilia*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H3160:

H3130 **Zwakgebufferde vennen**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype was een tijdlang afwezig als gevolg van ontginning, verlanding en verbossing. Door herstel van een ven ten zuiden van de Kombergen is het teruggekeerd in de Meinweg, waarna verdere uitbreiding plaatsvond door natuurontwikkeling in het voormalige Melicker Ven. Behoud is voldoende, omdat het type al met een goede kwaliteit voorkomt en de mogelijkheden voor (verdere) uitbreiding beperkt zijn.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H4030 en H7110:

H6410 **Blauwgraslanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit, voor in het schraallandcomplex Crayhof. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1096:

H1037 **Gaffellibel**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De gaffellibel wordt vanaf 2007 in de Meinweg waargenomen. Het betreft individuen uit de populatie van het nabijgelegen Roerdal die graag gebruik maken van het kwalitatief hoogwaardige foerageerhabitat in het gebied. Behoud is voldoende, omdat er in het gebied geen voortplanting plaatsvindt.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype zwakgebufferde vennen (H3130), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410) omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

Meinweg (149)

– Een zevende alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort gaffellibel (H1037), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.4.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H3160:

H3130 – Zwakgebufferde vennen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
041	Boetelerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
144	Boschhuizerbergen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	doel toegevoegd

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen zure vennen (H3160) is toegestaan¹⁹⁹.

¹⁹⁹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Meinweg (149)

Het habitatype zwakgebufferde vennen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Ongeveer een derde van dit habitatype is opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan²⁰⁰. De uitbreidingsopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste mogelijkheden zijn en/of die in de toekomst een grote bijdrage kunnen leveren aan het landelijk doel (bijvoorbeeld Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)). In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld voor de oppervlakte wordt uitbreiding nagenoeg niet mogelijk geacht omdat het habitatype bijvoorbeeld voorkomt in geïsoleerde poelen en er van nature geen nieuwe vennen bij zullen komen (onder andere Dwingelderveld (030), Boetelerveld (041), Dinkelland (049), Veluwe (057), Landgoederen Brummen (058), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131), Boschhuizerbergen (144)), of omdat het habitatype al over een grote oppervlakte voorkomt (Kempenland-West (135)). Ook de landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd in de gebieden waar de potentie het hoogst is. In de gebieden waar een behoudopgave is gesteld komt het habitatype mogelijk al in voldoende kwaliteit voor (onder andere Veluwe (057)), in een aantal gevallen door recentelijke herstelwerkzaamheden (Regte Heide & Riels Laag (134), Boschhuizerbergen, Sarsven en De Banen (146)). In de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering nog onzeker. In vennen waar de habitatypes zeer zwakgebufferde vennen (H3110) en zwakgebufferde vennen (H3130) samen voorkomen, dient het beheer vooral gericht te zijn op het meer zeldzame en meer bedreigde habitatype zeer zwakgebufferde vennen (H3110).

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H4030 en H7110B:

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit x

²⁰⁰ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (Stcrt. 2011, 4458).

Meinweg (149)

057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanewater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	C	doel toegevoegd

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”²⁰¹. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidige voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1096:

H1037 – Gaffellibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	uitbreiding	A3	aanwijzingsbesluit

²⁰¹ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Meinweg (149)

De landelijke staat van instandhouding van de gaffellibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”²⁰². De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het gebiedsdoel voor het Swalmdal (148) sluit aan op de landelijke doelstelling. In het gebied Roerdal (150) komt de soort echter al verspreid over een groot deel van het gebied voor en zijn de mogelijkheden voor uitbreiding van het leefgebied beperkt. Het doel in de Meinweg (149) wijkt af omdat daar alleen gevoerageerd kan worden.

²⁰² De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Roerdal (150) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-150)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6510 en H91D0:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

– De tekst betreffende H91E0 wordt vanwege de toevoeging van subtype A als volgt gewijzigd:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft de subtypen:

H91E0A *Vochtige alluviale bossen (*zachthoutooibossen*)

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H1134 en H1163:

H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7150 en H91D0:

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt, met een beperkte oppervlakte en een goede kwaliteit, voor als een hoge rand langs het elzenbroekbos (H91E0C) ten noordwesten van Sint-Odiliënberg. Het betreft bos op een oude bosgroeiplaats; de bosopstand zelf is minder oud. Behoud is voldoende, omdat de kwaliteit goed is.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H91E0 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype A):

H91E0 *Vochtige alluviale bossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) en vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).

Toelichting Het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) komt lokaal, maar op verschillende locaties, voor op de oevers van de Roer. Het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) is op enkele plekken in de vorm van fraai ontwikkelde elzenbroekbossen aanwezig. Verder komt het habitatype verspreid en over geringe oppervlakte voor, deels in goede en deels in matig ontwikkelde vorm. Gezien de huidige kwaliteit, is behoud voldoende.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1337:

H1145 Grote modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De grote modderkruiper komt in het Roerdal voor in sloten ten zuidwesten van Herkenbosch en in een afgesloten meander ten noordwesten van Sint Odiliënberg. Omdat onduidelijk is of er potenties zijn voor uitbreiding, is er gekozen voor een behoudsdoelstelling.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

Roerdal (150)

– Tussen de tweede en de derde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *zachtouthoutoibossen* (H91E0A) van het habitatype vochtige alluviale bossen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast het subtype *beekbegeleidende bossen* (subtype C) waar reeds een doelstelling voor is opgenomen.

– Tussen de vijfde en de zesde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort grote modderkruiper (H1145), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6510A en H91D0:

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit *
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit

Roerdal (150)

149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan²⁰³. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H91D0 en H91E0C:

H91E0A – *Vochtige alluviale bossen, zachthoutooibossen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud ^b	verbetering	A3 ^c	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan²⁰⁴.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige alluviale bossen, *essen-iepenbossen* (H91E0B) is toegestaan.

(c) Aanpassing ten opzichte van aanwijzingsbesluit.

Ongeveer drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan²⁰⁵.

De landelijke opgave voor het aspect kwaliteit kan niet in alle gebieden worden nagestreefd. In onder andere Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070) is, gezien het geringe belang van deze gebieden voor het type, een

²⁰³ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

²⁰⁴ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

²⁰⁵ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Oude Maas (Stcrt. 2011, 4458).

Roerdal (150)

behoudsdoelstelling geformuleerd. Een andere reden voor het afwijken van de landelijke doelstelling is dat er al een goede kwaliteit aanwezig is, bijvoorbeeld in Oude Maas (108), waar behoud van de kwaliteit derhalve voldoende is.

In bijlage B.4.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H1134 en H1163:

H1145 – Grote modderkruiper					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de grote modderkruiper is beoordeeld als "matig ongunstig". Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Wel is duidelijk dat het leefgebied is gekrompen. De landelijke doelstelling is gericht op het plaatselijk verbeteren van het leefgebied voor uitbreiding van de populatie. De toepassing van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de gedragscode voor waterschappen kunnen tevens een positieve bijdrage leveren aan een verbetering van het leefgebied van de soort. Herstel doelstellingen zijn neergelegd in die gebieden waar de soort onder druk staat en/of er goede mogelijkheden zijn voor het uitbreiden en verbeteren van het leefgebied ten behoeve van het uitbreiden van de populatie.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Grensmaas (152) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-152)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De tekst betreffende H6430 wordt vanwege de toevoeging van subtype C als volgt gewijzigd:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

H6430C Ruigten en zomen (*droge bosranden*)

– De tekst betreffende H91E0 wordt vanwege de toevoeging van subtype C als volgt gewijzigd:

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Verkorte naam Vochtige alluviale bossen

betreft de subtypen:

H91E0A *Vochtige alluviale bossen (*zachthoutooibossen*)

H91E0C *Vochtige alluviale bossen (*beekbegeleidende bossen*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6430 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype C):

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) en uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt met een beperkte oppervlakte en een matige kwaliteit voor langs De Brandt. Het subtype *droge bosranden* (subtype C) komt met een kleine oppervlakte, maar met goede kwaliteit, op slechts één locatie voor, namelijk in deelgebied Molensteen. Onder andere in dit deelgebied zijn er goede potenties voor uitbreiding van het type, omdat het vegetatietype kan ontstaan bij het gevoerde beheer en meerdere zeldzame soorten van droge ruigten reeds in het gebied aanwezig zijn.

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H91E0 wordt vervangen (noodzakelijk door de toevoeging van subtype C):

H91E0 *Vochtige alluviale bossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) en vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).

Toelichting Met name in deelgebied Koningssteen komt wilgenbos van het habitatype vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) voor, grotendeels met een matige kwaliteit. Op een eilandje bij Borgharen komt het subtype voor in de vorm van Bijvoet-oibos. Het subtype *beekbegeleidende bossen* (subtype C) is aanwezig in de deelgebieden De Brandt en Koningssteen, deels met matige kwaliteit (jong elzenbos) en deels met goed kwaliteit (Vogelkers-Essenbos). De verwachting is dat de matige vorm van beide subtypen in kwaliteit zal toenemen.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A). Echter, in aanvulling op het ontwerpbesluit (2008), is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *droge bosranden* (subtype C). Uit onderzoek blijkt dat dit type, met beide subtypen, in het gebied voorkomt.

Grensmaas (152)

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2008) is ook een doelstelling opgenomen voor het subtype *beekbegeleidende bossen* (subtype C) van het habitatype vochtige alluviale bossen, omdat uit onderzoek blijkt dat ook dit subtype in het gebied voorkomt, naast het subtype *zachtthoutoibossen* (H91E0A) waar reeds een doelstelling voor is opgenomen.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430A en H91E0A:

H6430C – Ruigten en zomen, droge bosranden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^a	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	uitbreiding	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
158	Kunderberg	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
160	Savelsbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)²⁰⁶.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen van de meeste gebieden sluiten aan op de landelijke opgave. De kwaliteit van het habitatype is in de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Noordhollands Duinreservaat (087), Zeldersche Driessen (143), Maasduinen (145), Kunderberg (158) en Maas bij Eijsden (167) goed waardoor behoud van de huidige kwaliteit voldoende is.

- De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H91E0A:

H91E0C – *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte water en Vecht	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	B1	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

²⁰⁶ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Grensmaas (152)

049	Dinkelland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
055	Aamsveen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud ^b	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan²⁰⁷.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kalkmoerassen (H7230) is toegestaan. De doelstelling is aangepast van "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit" naar "behoud omvang en verbetering kwaliteit" omdat in het gebied weinig tot geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitattypen vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype *beekbegeleidende bossen* is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen in gebieden waar potenties zijn, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd, bijvoorbeeld in de gebieden Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131) en Leudal (147). In sommige gebieden, zoals Bunder- en Elslooërbos (153), is reeds een zodanige oppervlakte van het habitattypen aanwezig waardoor behoud van de oppervlakte voldoende is.

²⁰⁷ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Bunder- en Elslooërbos (153)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Bunder- en Elslooërbos (153) als Natura 2000-gebied (besluit van 23 mei 2013, PDN/2013-153)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6430 en H7220:

H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
Verkorte naam Glanshaver- en vossenstaarthooilanden

betreft het subtype:

H6510A Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (*glanshaver*)

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7220 en H9160:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(Quercion robori-petraeae of Ilici-Fagenion)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1078:

H1337 Bever (*Castor fiber*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6430 en H7220:

H6510 **Glanshaver- en vossenstaarthooilanden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A).

Toelichting Het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A) komt met een kleine oppervlakte voor in kasteelpark Elsloo. Behoud is voldoende, omdat de mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering beperkt zijn.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7220 en H9160:

H9120 **Beuken-eikenbossen met hulst**

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt verspreid voor in het Bunderbos. Het betreft bos op oude bosgroeiplaatsen; de bosopstanden zelf zijn minder oud. Omdat het in afwisseling voorkomt met de eiken-haagbeukenbossen (H9160B), waarvoor een verbeterdoel geldt, is ook voor dit type kwaliteitsverbetering mogelijk.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1078:

H1337 **Bever**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bever heeft zich in 2010 in noorden van het gebied gevestigd, als onderdeel van de zich landelijk sterk uitbreidende populatie. Omdat het potentiële leefgebied vrij klein is en de prioriteiten bij de bossen en bronnen liggen, is een behoudsopgave voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden (H6510), *glanshaver* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

Bunder- en Elslooërbos (153)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor het habitattype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2009) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bever (H1337), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6430C en H7220:

H6510A – Glanshaver- en vossenstaarthooilanden, <i>glanshaver</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
082	Uiterwaarden Lek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit ^x
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
141	Oeffelter Meent	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Van het habitattype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (subtype A) bevindt ruim een derde van het landelijk areaal zich in Natura 2000-gebieden. Goede kwaliteit en vlakdekkende vegetaties zijn vooral aanwezig in de uiterwaarden, die voor een belangrijk deel in het Natura 2000-netwerk zijn opgenomen. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In het gebied Uiterwaarden Neder-Rijn (066) wordt op het aspect kwaliteit van de landelijke doelstelling afgeweken. In dit gebied is de kwaliteit reeds goed en behoud is daarom voldoende. De doelstelling van de Biesbosch (112) wijkt op het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling. In de Biesbosch komt het habitattype reeds over een aanzienlijke oppervlakte voor, behoud is hier derhalve voldoende. In de gebieden Lingegebied & Diefdijk-Zuid (070), Bosthol (083) en Bunder- en Elslooërbos (153) zijn er te weinig mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering.

- De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7220 en H9160B:

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit

Bunder- en Elslooërbos (153)

021	Lieftingsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan²⁰⁸. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

In bijlage B.3.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1078:

²⁰⁸ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Bunder- en Elslooërbos (153)

H1337 – Bever						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de bever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”. De landelijke herstelopgave voor het leefgebied wijkt hiervan af. De reden hiervoor is dat, ondanks dat er kwantitatief voldoende geschikt leefgebied voor de soort voorhanden is, de verspreiding van het leefgebied nog niet op orde is omdat er nog onvoldoende verbindingen zijn tussen kerngebieden. De landelijke doelstelling voor herstel van de populatie is gericht op deze verbindingen om hiermee een duurzame populatie van de soort te realiseren die over het gehele rivierengebied verspreid voorkomt. In de meeste gebieden is reeds voldoende geschikt leefgebied aanwezig en zal de populatie naar verwachting uitbreiden bij een behoudopgave voor het leefgebied. In meerdere gebieden is gekozen voor het behoud van de populatie omdat deze gebieden niet van groot belang zijn voor de landelijke doelstelling en behoud van de reeds toegenomen populatie een voldoende bijdrage daaraan is.

Geleenbeekdal (154)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Geleenbeekdal (154) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-154)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H7230:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H7230:

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A). Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype kalkmoerassen (H7230) is toegestaan.

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt, met een kleine oppervlakte en een matige kwaliteit, op enkele locaties voor. De standplaatscondities waaronder dit habitatype voorkomt, kunnen soms ook potenties hebben voor de ontwikkeling van kalkmoerassen (H7230); omdat herstel van dat zeldzame type prioriteit heeft en er weinig locaties zijn om dat herstel te laten plaatsvinden, kan het noodzakelijk zijn om H6430A iets in oppervlakte te laten afnemen (indien verwijdering van niet-kwalificerende begroeiingen onvoldoende is).

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype ruigten en zomen (H6430), *moerasspirea* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H7230:

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Geleenbeekdal (154)

071	Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwevandmeren	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^b	behoud	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud ^c	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De relatieve bijdragen betreffen een inschatting, omdat de landelijke oppervlakte van dit subtype slechts globaal bekend is.
(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitattype stroomdalgraslanden (H6120)²⁰⁹.
(c) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattype kalkmoerassen (H7230).

De landelijke staat van instandhouding van het habitattype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

²⁰⁹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Brunssummerheide (155)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Brunssummerheide (155) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-155)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst vervalt:

H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
Verkorte naam Zandverstuivingen

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H7150 en H91D0:

H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei
(*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
Verkorte naam Beuken-eikenbossen met hulst

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de laatste alinea vervalt de volgende tekst:

Zandverstuivingen (H2330) zijn aanwezig in het zuiden van de Brunssummerheide.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H2330 vervalt.

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H7150 en H91D0:

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype omvat een deel van de bossen rond de Heihof (in het zuiden van het gebied). Het gaat om (ten dele oude) bosopstanden op oude bosgroeiplaatsen. De kwaliteit is wisselend en er lijken weinig mogelijkheden te zijn voor kwaliteitsverbetering.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In afwijking van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype zandverstuivingen (H2330), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type niet in het gebied voorkomt. De locaties waar de kwalificerende plantengemeenschappen voorkomen, zijn bij nader inzien niet gelegen in een holocene zandverstuiving op fluvioglaciale afzettingen, maar op (uit een bruinkoolgroeve afkomstig) dekzand dat in de jaren 1920 is gestort op het van nature aanwezige Miocene zeezand.

– Tussen de vierde en de vijfde alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype beuken-eikenbossen met hulst (H9120), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitatype H2330 vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H7150 en H91D0:

H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
021	Lieftinghsbroek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Brunssummerheide (155)

022	Norgerholt	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
031	Mantingerbos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit ^x
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
063	Bekendelle	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
128	Brabantse Wal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
129	Ulvenhoutse Bos	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
135	Kempenland-West	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
147	Leudal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype beuken-eikenbossen met hulst is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan²¹⁰. In enkele gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de kwaliteit beoogd omdat de kwaliteit reeds goed is: Lieftingsbroek (021), Mantingerbos (031), Ulvenhoutse Bos (129) en Geleenbeekdal (154). In een aantal andere gebieden is de kwaliteit voldoende en zijn er tevens te weinig potenties om de kwaliteit te verbeteren.

In bijlage C (Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

- In de derde alinea van de paragraaf **Relatie met stikstof**, onderdeel van paragraaf 5.1, vervalt de volgende zinsnede:

²¹⁰ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos (Stcrt. 2010, 2212).

Brunssummerheide (155)

zandverstuivingen (H2330),

Bemelerberg & Schiepersberg (156)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Bemelerberg & Schiepersberg (156) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 jui 2013, PDN/2013-156)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst vervalt:

H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
Verkorte naam Glanshaver- en vossenstaarthooilanden

betreft het subtype:

H6510A Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (*glanshaver*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor H1166:

H1078 *Spaanse vlag (*Euplagia quadripunctaria*)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.3 (Habitatrichtlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tabel wordt vervangen door de volgende tekst:

Code	Soort	X ^a	Y ^b	Landelijke populatie ^c	% in Bemelerberg & Schiepersberg ^d	% in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
*H1078	Spaanse vlag	10	5	Zie bijlage B.2			nee
H1193	Geelbuikvuurpad	5	2	ca. 230	A3 (50-75%)	A1 (15-30%)	ja
H1318	Meervleermuis	5	5	ca. 550	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	ja
H1321	Ingekorven vleermuis	5	4	ca. 650	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	ja
H1324	Vale vleermuis	5	4	ca. 50	B1 (2-6%)	B1 (2-6%)	ja

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– In de tweede alinea vervalt de volgende tekst:

Glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (H6510A) komt onderaan de hellingen van de Bemelerberg voor. Ook op de vlakke delen van de Julianagroeven (gelegen tussen Cadier en Keer en Klein-Welsden) zijn glanshaverhooilanden aanwezig.

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype H6510 vervalt.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd voor de instandhoudingsdoelstelling voor H1166:

H1078 *Spaanse vlag

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting In het gebied komt een kleine populatie van de Spaanse vlag voor, die onderdeel is van de regionale populatie van deze soort. Waarnemingen komen uit verschillende deelgebieden, maar voortplanting vindt in ieder geval plaats in Groeve 't Rooth.

In bijlage B.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De eerste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

- Conform de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar in afwijking van het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden (H6510), *glanshaver* (subtype A), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type niet in het gebied voorkomt. De locaties waar de kwalificerende plantengemeenschappen voorkomen, voldoen bij nader inzien niet aan het beperkende criterium "mits een vlakvormig, al dan niet nabeweid, hooiland".

Bemelerberg & Schiepersberg (156)

– Tussen de eerste en de tweede alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort Spaanse vlag (H1078), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot H1193:

H1078 – *Spaanse vlag

Ten tijde van de aanmelding van de Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn voor de prioritaire habitatsoort spaanse vlag (H1078) de volgende drie gebieden geselecteerd: Sint Pietersberg & Jekerdal (159), Geuldal (157) en Savelsbos (160). Begin jaren 1990 werd de soort voornamelijk op de Sint Pietersberg aangetroffen, maar de soort heeft zich uit weten te breiden in het zuiden van Limburg. Sint Pietersberg & Jekerdal is nog altijd het belangrijkste gebied voor de soort. Buiten Geuldal en Savelsbos zijn er in ieder geval nog populaties aanwezig binnen de Natura 2000-gebied Bunder- en Elslooërbos (153) en Bemelerberg & Schiepersberg (156).

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De alinea met betrekking tot de verwijderde doelstelling voor het habitattype H6510A vervalt (zowel de tabel als de daaronder vermelde tekst).

In bijlage B.3.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

- De volgende alinea wordt ingevoegd voor de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1166:

H1078 – *Spaanse vlag					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
156	Bemelerberg & Schiepersberg	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
160	Savelsbos	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de prioritaire habitatsoort spaanse vlag is op het aspect leefgebied beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Vanwege onduidelijkheid over de populatiegrootte in enkele gebieden en de grootte van de landelijke populatie is het (nog) niet mogelijk de relatieve bijdrage van de afzonderlijke gebieden aan de landelijke populatie weer te geven.

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Geuldal (157) als Natura 2000-gebied (besluit van 22 juni 2015, PDN/2015-157)

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H3260 en H6110:

H4030 Droge Europese heide
Verkorte naam Droge heiden

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1324:

H1337 Bever (*Castor fiber*)

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H3260 en H6110:

H4030 **Droge heiden**

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype komt met een beperkte oppervlakte voor in het Onderste Bosch. Behoud is voldoende, omdat er weinig mogelijkheden zijn voor uitbreiding en kwaliteitverbetering.

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1324:

H1337 **Bever**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bever heeft zich in 2009 in het Geuldal gevestigd, als onderdeel van de zich landelijk sterk uitbreidende populatie, en komt inmiddels verspreid in het gebied voor. De omvang en de kwaliteit van het leefgebied zijn goed; behoud van de inmiddels gegroeide populatie is voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Voor de eerste alinea wordt de volgende tekst ingevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype droge heiden (H4030), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

– Een zesde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bever (H1337), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.1 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H3260A en H6110:

H4030 – Droge heiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
017	Bakkeveense Duinen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Geuldal (157)

025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
029	Holtingerveld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
032	Mantingerzand	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
040	Engbertsdijkvenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
042	Sallandse Heuvelrug	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
043	Wierdense Veld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
044	Borkeld	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
050	Landgoederen Oldenzaal	behoud	verbetering	C	wijzigingsbesluit
051	Lonnekermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergervenen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
128	Brabantse Wal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
134	Regte Heide & Riels Laag	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	C	wijzigingsbesluit
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
140	Groote Peel	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
145	Maasduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit

Ruim twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype droge heiden is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan de landelijke doelstelling worden nagestreefd. In een aantal gebieden wijkt de doelstelling voor het aspect oppervlakte af van de landelijke doelstelling omdat bijvoorbeeld de oppervlakten waar het habitatype droge heiden voor kan komen al volledig benut zijn (Holtingerveld (029), Wierdense Veld (043) en Borkeld (044)). De doelstelling voor het aspect kwaliteit wijkt af van de landelijke doelstelling in de gebieden Bergvennen & Brecklenkampse Veld (046) en Dinkelland (049), omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In diverse gebieden wordt zowel behoud van de oppervlakte als behoud van de kwaliteit beoogd. In de gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047), Lemselermaten (048), Stelkampsveld (060), Willinks Weust (062) en Geuldal (157) ligt de focus op andere habitattypen en komt het habitatype slechts over kleine

Geuldal (157)

oppervlakten voor. De gebieden Fochteloërveen (023), Witterveld (024), Witte Veen (054) en Aamsveen (055) zijn hoogveenengebieden. In deze gebieden wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling omdat het habitatype droge heiden voorkomt op de zandruggen van de gebieden en hierdoor de mogelijkheden in het hoogveenlandschap volledig zijn benut. Ook in het, overwegend natte, Drentsche Aa-gebied (025) zijn de mogelijkheden voor droge heiden volledig benut. De doelstellingen voor het gebied Wijnjeterper Schar (016) wijken af van de landelijke doelstelling omdat het gebied reeds een goed voorbeeld is betreffende dit habitatype en behoud van de kwaliteit en oppervlakte derhalve voldoende is.

In bijlage B.3.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1324:

H1337 – Bever						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de bever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”. De landelijke herstelopgave voor het leefgebied wijkt hiervan af. De reden hiervoor is dat, ondanks dat er kwantitatief voldoende geschikt leefgebied voor de soort voorhanden is, de verspreiding van het leefgebied nog niet op orde is omdat er nog onvoldoende verbindingen zijn tussen kerngebieden. De landelijke doelstelling voor herstel van de populatie is gericht op deze verbindingen om hiermee een duurzame populatie van de soort te realiseren die over het gehele rivierengebied verspreid voorkomt. In de meeste gebieden is reeds voldoende geschikt leefgebied aanwezig en zal de populatie naar verwachting uitbreiden bij een behoudopgave voor het leefgebied. In meerdere gebieden is gekozen voor het behoud van de populatie omdat deze gebieden niet van groot belang zijn voor de landelijke doelstelling en behoud van de reeds toegenomen populatie een voldoende bijdrage daaraan is.

Kunderberg (158)**Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Kunderberg (158) als Natura 2000-gebied (besluit van 25 april 2013, PDN/2013-158)**

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen H6210 en H9160:

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430C Ruigten en zomen (*droge bosranden*)

H7220 * Kalktufbronnen met tufsteenformatie (*Cratoneurion*)

Verkorte naam Kalktufbronnen

In de 1^e subparagraaf van paragraaf 4.3 (Habitatrichtlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De tabel wordt vervangen door de volgende tekst:

Habitattype	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Kunderberg ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
*H6210	5	5	ca. 30	A1 (15-30%)	B1 (2-6%)	ja
*H7220	5	4	ca. 200 bronnen	C (< 2%)	C (< 2%)	nee

In paragraaf 4.4 (Verspreiding habitattypen in het Habitatrichtlijngebied) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De laatste alinea wordt vervangen door de volgende tekst:

Het habitattype kalkgraslanden (H6210) komt verspreid in het gebied voor. De met schapenbeweide vorm bevindt zich met een grote oppervlakte op de noordwesthelling van de Kunderberg. Op de Keverberg, gelegen in het zuidwestelijke deel van het gebied, heeft de door koeien beweide vorm zijn rijkste voorkomen. Ook het habitattype eikenhaagbeukenbossen, *heuveland* (H9160B) komt verspreid in het gebied voor, maar vooral op de steile helling van de Putberg, het zuidoostelijke deelgebied. Onderaan die helling bevindt zich ook de kalktufbron (H7220).

In paragraaf 5.3 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd tussen de instandhoudingsdoelstellingen voor H6210 en H9160:

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C).

Toelichting Het habitattype ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) komt voor langs een kalkgrasland (H6210) op de Keverberg, in de vorm van de zeldzame Kruidvlier-associatie. Behoud is voldoende, omdat de prioriteit op deze locatie bij H6210 ligt en de kwaliteit goed is.

H7220 *Kalktufbronnen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitattype komt met een kleine oppervlakte en in een beperkt ontwikkelde vorm voor langs een bronbeekje op de Putberg, temidden van eiken-haagbeukenbos (H9160B). Behoud is voldoende, omdat deze locatie geen potentie heeft voor kwaliteitsverbetering.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een tweede en derde alinea worden toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitattype ruigten en zomen (H6430), *droge bosranden* (subtype C), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

Kunderberg (158)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype kalktufbronnen (H7220), omdat uit onderzoek blijkt dat dit type in het gebied voorkomt.

In bijlage B.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot H6210:

H7220 – *Kalktufbronnen			
Landelijk aantal ca. 200			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
153	Bunder- en Elslooërbos	A4 (>75%)	Aanwijzingsbesluit 2013
157	Geuldal	B2 (6-15%)	Provincie Limburg 2011
161	Noorbeemden & Hoogbos	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
158	Kunderberg	C (< 2%)	Van Dort 2012 / Provincie Limburg 2017

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn voor dit prioritaire habitatype, dat alleen in het Natura 2000-landschap Heuvelland voorkomt, twee gebieden geselecteerd: Bunder- en Elslooërbos (153) en Geuldal (157). Hiervan is het eerstgenoemde gebied verreweg het belangrijkste met tientallen kalktufbronnetjes. In het Geuldal komt het habitatype op verschillende plaatsen voor. De gebieden Kunderberg (158) en Noorbeemden & Hoogbos (161) kunnen nog worden toegevoegd aan de belangrijkste gebieden, omdat uit recente informatie is gebleken dat het habitatype hier ook voorkomt. Het laatstgenoemde gebied voldoet tevens aan het criterium grensoverschrijdend gebied. Hiermee vallen vrijwel alle bekende voorkomens, van dit in Nederland zeldzame habitatype, binnen het Natura 2000-netwerk.

In bijlage B.3.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea's worden ingevoegd tussen de alinea's met betrekking tot de doelstellingen voor H6210 en H9160B:

H6430C – Ruigten en zomen, <i>droge bosranden</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
143	Zeldersche Driessen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud ^a	behoud	C	wijzigingsbesluit
152	Grensmaas	uitbreiding	behoud	C	wijzigingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
158	Kunderberg	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
160	Savelsbos	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van behoud oppervlakte van habitatype stroomdalgraslanden (H6120)²¹¹.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit

²¹¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Kunderberg (158)

hierop aan. De doelstellingen van de meeste gebieden sluiten aan op de landelijke opgave. De kwaliteit van het habitatype is in de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Noordhollands Duinreservaat (087), Zeldersche Driessen (143), Maasduinen (145), Kunderberg (158) en Maas bij Eijsden (167) goed waardoor behoud van de huidige kwaliteit voldoende is.

H7220 – *Kalktufbronnen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	verbetering	A4	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
158	Kunderberg	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
161	Noorbeemden & Hoogbos	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype kalktufbronnen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”²¹². De landelijke oppervlakte-doelstelling sluit hierop aan. Ten tijde van het opstellen van de landelijke doelstelling in het Natura 2000 doelendocument (2006) was de staat van instandhouding van kalktufbronnen op het aspect kwaliteit onbekend en is de landelijke doelstelling hierdoor op “behoud kwaliteit” gesteld. In het Natura 2000 profielendocument (2008) is de staat van instandhouding beoordeeld als “matig ongunstig”. In verband met deze beoordeling is de landelijke doelstelling op het aspect kwaliteit aangepast naar “verbetering kwaliteit” en in lijn gebracht met de staat van instandhouding. In de gebieden waar hiervoor potentie is, is verbetering van de kwaliteit ten doel gesteld.

²¹² De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Sint Pietersberg & Jekerdal (159)

Wijzigingen in de nota van toelichting behorende bij de aanwijzing van Sint Pietersberg & Jekerdal (159) als Natura 2000-gebied (besluit van 4 juli 2013, PDN/2013-159)

In de 2^e subparagraaf van paragraaf 4.2 (Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na H1324:

H1337 Bever (*Castor fiber*)

In paragraaf 5.4 van hoofdstuk 5 (Instandhoudingsdoelstellingen) wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende tekst wordt ingevoegd na de instandhoudingsdoelstelling voor H1324:

H1337 **Bever**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bever heeft zich in 2003 in het Jekerdal gevestigd, als onderdeel van de zich landelijk sterk uitbreidende populatie. Omdat het potentiële leefgebied vrij klein is, is een behoudsopgave voldoende als bijdrage aan de landelijke doelstelling.

In bijlage B.1 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– Een vijfde alinea wordt toegevoegd:

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2008) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort bever (H1337), omdat uit onderzoek blijkt dat een populatie van deze soort met voldoende omvang in het gebied voorkomt.

In bijlage B.3.2 wordt de volgende wijziging aangebracht:

– De volgende alinea wordt ingevoegd na de alinea met betrekking tot de doelstellingen voor H1324:

H1337 – Bever						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
038/ 066-068	Rijntakken	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	uitbreiding	C	wijzigingsbesluit
108	Oude Maas	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit *
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
147	Leudal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
153	Bunder- en Elslooërbos	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
157	Geuldal	behoud	behoud	behoud	C	wijzigingsbesluit
159	Sint Pietersberg & Jekerdal	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp-wijzigingsbesluit
167	Maas bij Eijsden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de bever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". De landelijke herstelopgave voor het leefgebied wijkt hiervan

Sint Pietersberg & Jekerdal (159)

af. De reden hiervoor is dat, ondanks dat er kwantitatief voldoende geschikt leefgebied voor de soort voorhanden is, de verspreiding van het leefgebied nog niet op orde is omdat er nog onvoldoende verbindingen zijn tussen kerngebieden. De landelijke doelstelling voor herstel van de populatie is gericht op deze verbindingen om hiermee een duurzame populatie van de soort te realiseren die over het gehele riviereengebied verspreid voorkomt. In de meeste gebieden is reeds voldoende geschikt leefgebied aanwezig en zal de populatie naar verwachting uitbreiden bij een behoudopgave voor het leefgebied. In meerdere gebieden is gekozen voor het behoud van de populatie omdat deze gebieden niet van groot belang zijn voor de landelijke doelstelling en behoud van de reeds toegenomen populatie een voldoende bijdrage daaraan is.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1 INLEIDING

Op 5 maart 2018 is voor dit wijzigingsbesluit het ontwerp gepubliceerd dat betrekking heeft op de wijziging van instandhoudingsdoelstellingen van circa honderd Habitatrichtlijngebieden. Dit ontwerp-wijzigingsbesluit heeft in de periode van 9 maart tot en met 19 april 2018 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat 82 zienswijzen zijn ingediend, voor een groot deel met een identieke inhoud. De zienswijzen zijn in deze bijlage (waar mogelijk) samengevat en per thema behandeld, overeenkomstig de indeling die is gehanteerd in Bijlage C van de oorspronkelijke besluiten. De in de zienswijzen gemaakte opmerkingen zijn steeds cursief gezet waarna het antwoord volgt. In één geval wordt vermeld dat de zienswijze aanleiding gaf tot wijziging van het besluit ten opzichte van het ontwerp. In alle andere gevallen is een nadere motivering gegeven. De antwoorden dienen in samenhang te worden gelezen met de Inleiding op deze Nota van toelichting en de wijzigingsteksten per gebied.

2 REACTIES OVER DE PROCEDURE

Enkele insprekers vragen om een toelichting op de reden van het besluit, omdat de tekst in de Staatscourant te summier is.

In de inleiding van de Nota van toelichting is die toelichting reeds opgenomen.

Enkele insprekers zijn overvallen door het ontwerp-wijzigingsbesluit. Ze zijn van mening dat vooraf actief en individueel met de betrokken eigenaren en ondernemers moet worden gecommuniceerd welke wijzigingen worden voorgenomen en waarom, en wat daarvan de verwachte gevolgen zijn.

Juist het publiceren van een ontwerpbesluit is bedoeld om met (onder andere) grondeigenaren en bedrijven te communiceren. Overigens is het voornemen, om dit besluit te gaan nemen, reeds in 2009 bekend gemaakt (onder andere aan de Tweede Kamer). Verwachte gevolgen worden in het kader van het Natura 2000-beheerplan in beeld gebracht.

Enkele insprekers geven aan dat wijziging van aanwijzingsbesluiten zal doorwerken in beheerplannen, waarvoor gebiedsprocessen lopen en reeds afspraken zijn gemaakt, en dat door deze tussentijdse wijziging het draagvlak wordt ondermijnd.

Achteraf gezien, zou het voor de beheerplanprocessen en het draagvlak beter zijn geweest als alle relevante waarden in één keer aangewezen zouden zijn, maar ten tijde van de oorspronkelijke aanwijzingen is geoordeeld dat dat praktisch niet mogelijk was.

Insprekers betwijfelen of er wel een communautaire verplichting bestaat voor het toevoegen van de habitattypen en -soorten en zien dit graag nader toegelicht. Zij achten het onwaarschijnlijk dat bij plaatsing op de communautaire lijst zo veel habitattypen 'over het hoofd' zijn gezien. Andere insprekers zijn van mening dat als peildatum voor het wijzigingsbesluit niet uitgegaan moet worden van de peildatum van de aanwijzingen als Natura 2000-gebied, maar van het moment van inwerkingtreding van de Habitatrichtlijn (1992). Gevoelige habitattypen die door het gevoerde beheer later zijn ontwikkeld, zouden niet binnen de reikwijdte van de Habitatrichtlijn vallen.

In de inleiding van de Nota van toelichting is het punt van de verplichting toegelicht. Uit vaste jurisprudentie blijkt dat alle habitattypen en soorten die in meer dan verwaarloosbare mate voorkomen, moeten worden aangewezen. Beroepsgronden die overeenkomen met de mening van de insprekers, zijn meermalen getoetst door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State en altijd ongegrond verklaard. In veel gebieden was geen volledige inventarisatie voorhanden op het moment dat de gebieden werden aangemeld. Daarnaast speelt met name bij de soorten mee dat er sprake bleek te zijn van nieuwvestiging tussen het moment van aanmelden en het moment van aanwijzen (en daarvoor geldt, zo blijkt uit vaste jurisprudentie, de plicht tot actualiseren).

Enkele insprekers wijzen op de brief d.d. 18 december 2015 van de toenmalige Staatssecretaris van Economische Zaken, waarin hij heeft aangegeven dat de huidige systematiek die Nederland hanteert met betrekking tot de aanwijzingsbesluiten en instandhoudingsdoeleinden in overeenstemming is met de eisen uit de Habitatrichtlijn. De insprekers zijn van mening dat hier nu van afgeweken wordt.

In dit wijzigingsbesluit wordt niet van de genoemde brief afgeweken. Het wijzigingsbesluit is tot stand gekomen op basis van betere gegevens en niet op basis van een andere systematiek.

Insprekers zijn van mening dat een deugdelijke ecologische onderbouwing van het wijzigingsbesluit ontbreekt. Een andere inspreker wijst er op dat in het wijzigingsbesluit niet is opgenomen of, en in welke mate, de nieuwe habitat is waargenomen en wanneer deze zich hier heeft ontwikkeld.

De in de inleiding van de Nota van toelichting opgenomen paragraaf 'Onderbouwing van de wijzigingen' bevat de gevraagde deugdelijke ecologische onderbouwing. Zoals bij aanwijzingsbesluiten gebruikelijk, zijn er geen habitat- en soortkarteringen in het besluit zelf opgenomen, maar wordt verwezen naar die (openbare) kaarten en rapporten. Wel is in meer globale termen vermeld waar en in welke mate een bepaalde waarde voorkomt. In alle gevallen hebben de habitattypen en soorten zich gevestigd voorafgaand aan het nemen van de oorspronkelijke aanwijzingsbesluiten.

Insprekers veronderstellen dat habitattypen recent zijn ontstaan door PAS-herstelmaatregelen. De insprekers vinden het in strijd met het doel van de PAS als herstelmaatregelen leiden tot minder mogelijkheden voor economische ontwikkeling. Andere insprekers zijn van mening dat een strenger beschermingsregime dan niet nodig is.

De veronderstelling van de insprekers is niet correct. Met het wijzigingsbesluit worden alleen habitattypen en soorten toegevoegd die ten tijde van de aanwijzing van het gebied al aanwezig waren, dus nog voorafgaand aan het uitvoeren van PAS-herstelmaatregelen.

Enkele insprekers dringen er op aan om wijziging van aanwijzingsbesluiten te beperken.

Nederland wijst met dit wijzigingsbesluit niet méér aan dan waar de Habitatrichtlijn toe verplicht. De wijziging is dus al beperkt.

Insprekers geven aan dat de wijziging in het Natura 2000 gebied Landgoederen Brummen geen relatie legt met de Nationale Klimaatadaptatiestrategie van de rijksoverheid en stellen dat het nieuwe wijzigingsvoorstel leidt tot verdere onduidelijkheden in het gebiedsbeheer en afleidt van de urgentie van het klimaatbestendig inrichten van gebieden. Tevens vragen de insprekers het ontwerp-wijzigingsbesluit in lijn te brengen met het Natuurpact (2013) en daarbij minder nadruk te leggen op biodiversiteit en meer op economie.

Insprekers maken niet duidelijk in welk opzicht de wijziging het klimaatadaptief inrichten van de regio in de weg staat. Realisatie van instandhoudingsdoelstellingen in Natura 2000-gebieden was een randvoorwaarde voor het Natuurpact; meer nadruk leggen op economie is in het concrete geval in strijd met het hierboven geschetste beleidskader voor Natura 2000.

Een inspreker is van mening dat het wijzigingsbesluit vooruitloopt op de algehele evaluatie van de Natura 2000-aanwijzingen en op grenscorrecties tussen Waddenzee en Noordzeekustzone. De inspreker adviseert een en ander voortvarend aan te pakken en een nieuwe integrale tekst uit te brengen, omdat door een opeenstapeling van wijzigingen de onduidelijkheid toeneemt en de kenbaarheid afneemt.

Van vooruitlopen op een evaluatie is geen sprake, omdat de wijzigingen correcties op de aanwijzingsbesluiten betreffen en geen actualisaties of beleidswijzigingen. In de inleiding van de Nota van toelichting is inderdaad aangegeven dat dit wijzigingsbesluit vooruitloopt op een nog te publiceren wijzigingsbesluit ten aanzien van grenswijzigingen bij Natura 2000-gebieden in de kustregio. Het aanwijzen van waarden, waarvan wordt voorzien dat ze door een reeds voorgenomen grenswijziging alsnog weer uit een gebied zouden 'verdwijnen', is niet efficiënt; daarom is aan deze werkwijze vastgehouden. De opeenstapeling van wijzigingen kan inderdaad tot onduidelijkheid leiden, omdat het oorspronkelijke besluit altijd gelezen moet worden in combinatie met de verschillende wijzigingsbesluiten. Het publiceren van een geconsolideerde versie van alle gewijzigde aanwijzingsbesluiten zou de gewenste duidelijkheid geven, maar daartoe is nog niet overgegaan.

De provincie Limburg dringt aan op een toekomstige verhoging van de grens tussen het al of niet verwaarloosbaar aanwezig zijn van een habitatype, om kleinschalige en versnipperde aanwijzing te voorkomen. De definitie van 'verwaarloosbaar' ligt vast in het Natura 2000 Profielendocument en is bevestigd in vaste jurisprudentie. Op een eventuele aanpassing kan in dit wijzigingsbesluit niet vooruit worden gelopen. Het advies wordt wel meegenomen in het traject van Actualisatie Natura 2000.

3 REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker is van mening dat de motivering om voor een behoudsdoelstelling te kiezen, niet overtuigt in de volgende gevallen: Heischrale graslanden (H6230) en Ruigten en zomen (H6430B en -C) in Duinen en Lage Land Texel, Noordse woelmuis (H1340) in Waddenzee en Groenknolorchis (H9103) in Waddenzee en Noordzeekustzone. De inspreker is van mening dat de motivering versterkt moet worden of dat anders voor een uitbreidings- of verbeterdoelstelling moet worden gekozen.

De motivering voor een behoudsdoelstelling wordt voor de genoemde gevallen (samenvattend voor alle gebieden) gegeven onder de relevante tabellen van bijlage B.4.1 en -2, en aanvullend in de instandhoudingsdoelstellingen; deze moeten dus in samenhang worden gelezen. De inspreker maakt niet duidelijk waarom de gegeven motivatie niet zou overtuigen.

Insprekers verzoeken de brede geelrandwaterroofterver aan te wijzen voor het Holtingerveld, waar een duurzame populatie voorkomt. Nederland is verplicht gebieden voor deze soort aan te wijzen, wat tot op heden niet is gebeurd. Insprekers menen dat de soort in het publicatiejaar van het aanwijzingsbesluit (2013) al op de Referentielijst stond en er dus sprake is van een juridisch noodzakelijke correctie van het aanwijzingsbesluit. Aanwijzing is voorts nodig omdat PAS-herstelmaatregelen potentieel schadelijk kunnen zijn voor de soort. Inderdaad is Nederland verplicht om voor deze soort gebieden aan te wijzen. De Referentielijst speelt een belangrijke rol, voor zowel de lidstaat als de EU, bij het bepalen voor welke habitattypen en soorten er gebieden moeten worden geselecteerd en aangewezen. Anders dan insprekers menen, is deze soort pas op de Referentielijst van april 2014 vermeld voor Nederland (als enige land in de Atlantische regio). Daaraan ging de melding van Nederland in 2007 vooraf dat de soort was herontdekt, waaruit pas eind 2013 de conclusie werd getrokken dat de Referentielijst op dit punt zou moeten worden geactualiseerd, waar Nederland direct mee heeft ingestemd. De verplichting tot aanwijzing ontstond dus pas in 2014. Overigens heeft de Referentielijst geen formele status, omdat hij niet is gebaseerd op Europese regelgeving. Dat neemt niet weg dat een vermelding de noodzakelijke implementatie van de Habitatrichtlijn verheldert. Omdat in dit geval geen sprake is van een correctie, maar van een nieuw feit nadat het aanwijzingsbesluit was vastgesteld, valt aanwijzing van deze soort niet onder de reikwijdte van dit wijzigingsbesluit.

Insprekers hebben bezwaar tegen het toevoegen van habitatype Beken en rivieren met waterplanten (H3260A) in Landgoederen Brummen. Insprekers vinden tevens dat de onderbouwing 'dat er mogelijkheden zijn voor uitbreiding van het habitatype op verschillende plekken in het gebied' een te smalle basis biedt en vragen om de noodzaak en urgentie van uitbreiding helder te motiveren, dan wel de voorgenomen wijziging in te trekken. Toevoeging is noodzakelijk vanwege het voorkomen van het habitatype (zie hierboven onder 'Reacties over de procedure'). Voor dit habitatype is de landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit. In principe wordt in alle gebieden het landelijke doel gevolgd, tenzij er sprake is van onvoldoende potentie dan wel onevenredige gevolgen én de uitbreiding in andere gebieden gerealiseerd kan worden. Dat is de lijn die ook voor de oorspronkelijke aanwijzingsbesluiten is gevolgd. In het concrete geval is uitbreiding in de bestaande beken mogelijk door aanpassing van het beheer, wat geen onevenredige gevolgen heeft.

Een inspreker maakt bezwaar tegen de aanwijzing van Duinheiden met kraaihei, droog (H2140B) in Kennemerland-Zuid, omdat het habitatype niet kenmerkend is voor de kalkrijke duinen, op een kunstmatige plek over een te kleine oppervlakte voorkomt en contraproductief kan zijn voor natuurherstel.

De genoemde redenen zijn deels niet relevant en deels onjuist, maar de zienswijze heeft wel aanleiding gegeven om nader veldonderzoek te doen. Uit dat onderzoek is gebleken dat H2140B op de gekarteerde locatie niet voorkomt. Tevens is gebleken dat de veronderstelde aanwezigheid was gebaseerd op een onjuiste code op een vegetatiekaart (hoogstwaarschijnlijk een typefout, omdat de aangetroffen vegetatie een verwante code heeft). De toevoeging is daarom uit het wijzigingsbesluit verwijderd.

Een inspreker vraagt duidelijkheid over de habitattypenkaart van Meijndel & Berkheide als referentie voor de 'nulsituatie'. Deze kaart is in 2017 bij het vaststellen van het beheerplan vastgesteld, maar nog niet door de Interbestuurlijke Projectgroep Habitatkartering valide verklaard. De aanwezige waarden waarop het ontwerp-aanwijzingsbesluit is gebaseerd, zijn niet terug te vinden op de beschikbaar gestelde habitattypenkaart uit 2015. De inspreker vraagt meer transparantie over de totstandkoming van de kaart en de aanwezigheid van de in het besluit genoemde habitattypen. Ten aanzien van Embryonale duinen (H2110) is de inspreker van mening dat het type alleen buiten de begrenzing voorkomt. Ten aanzien van Ruigten en zomen, moerasspirea (H6430A) is

de inspreker van mening dat het niet kenmerkend is voor het duinecosysteem en dat het gebied voor dit habitatype niet bijdraagt aan de landelijke staat van instandhouding, en daarom niet opgenomen zou moeten worden in het wijzigingsbesluit.

Inderdaad is de toevoeging van habitattypen gebaseerd op een habitattypenkaart die volgens de Interbestuurlijke Projectgroep Habitatkartering nog niet valide is. In zulke gevallen is gekeken of de geconstateerde gebreken ook van invloed zijn op het kunnen opnemen van habitattypen in dit wijzigingsbesluit. Dat bleek niet het geval te zijn. De vier toegevoegde habitat(sub)typen zijn namelijk goed onderbouwd, zo blijkt uit de habitatkaart (versie v20140331) en het bijbehorende rapport Vegetatie- en habitatkartering duinen Meijndel 2011 van Van der Goes & Groot, Alterra en Provincie Zuid-Holland, en niet is gebleken dat de vegetatiecodes onjuist zijn. Er is geen latere versie van de habitatkaart bekend die op deze punten afwijkt van de voor dit wijzigingsbesluit gebruikte versie. De totstandkoming van de habitattypenkaart is in het genoemde rapport beschreven.

Wat betreft de ligging van H2110: uit de habitatkaart blijkt dat het type langs vrijwel de hele kustlijn voorkomt binnen de gepubliceerde buitengrens.

Wat betreft H6430A: het al of niet kenmerkend zijn voor bepaalde landschappen is geen relevant criterium bij het bepalen van de noodzaak voor aanwijzing. Wat de bijdrage aan de landelijke staat van instandhouding is, blijkt uit de tabel in bijlage B.4.1: die bijdrage heeft code C gekregen.

Een inspreker is van mening dat infiltratieplassen in Meijndel & Berkheide geen natuurlijke wateren zijn, maar onderdeel van de drinkwaterwinning, en dat aanwijzen van habitatype Kranswierwateren (H3140) in deze plassen de toekomstige bedrijfsvoering of opheffing hiervan (ten gunste van een prioritair habitatype) kan belemmeren. De inspreker is tevens van mening dat de waterkwaliteit van de infiltratieplassen wordt geborgd via de Kaderrichtlijn Water en dat aanwijzing als habitatype geen toegevoegde waarde heeft.

Dat de infiltratieplassen geen natuurlijke wateren zijn, is volgens de definitie van H3140 geen reden om de aanwezige kranswiervegetaties niet tot het habitatype te rekenen. Het belemmeren van de toekomstige bedrijfsvoering (of juist de opheffing daarvan) is geen legitieme reden om van aanwijzing af te zien, omdat alleen ecologische argumenten relevant zijn. Overigens is in de instandhoudingsdoelstelling vermeld dat de huidige vorm van onderhoud overeenkomt met wat het habitatype nodig heeft om te kunnen voortbestaan. Het borgen van een bepaalde waterkwaliteit is geen doelstelling van de Habitatrictlijn en kan dus niet in de plaats komen van het beschermen van een habitatype; dat laatste heeft dus wel degelijk een toegevoegde waarde.

Een inspreker is van mening dat in Meijndel & Berkheide de kleine modderkruiper (H1149) en de kamsalamander (H1166) niet kenmerkend zijn voor het duinecosysteem en dat het gebied voor deze soorten niet bijdraagt aan de landelijke staat van instandhouding, en dat deze soorten daarom niet opgenomen zouden moeten worden in het wijzigingsbesluit.

Het al of niet kenmerkend zijn voor bepaalde landschappen is geen relevant criterium bij het bepalen van de noodzaak voor aanwijzing. De bijdrage aan de landelijke staat van instandhouding is weliswaar niet groot, maar omdat het gaat om een meer dan verwaarloosbaar voorkomen, is die bijdrage wel 'beduidend'.

De provincie Noord-Brabant verzoekt de zeggekorfslak aan te wijzen in Biesbosch en Langstraat. Volgens het rapport 'Inventarisatie van de zeggekorfslak in Noord-Brabant' (Boesveld & Kalkman 2016) komt de soort in deze gebieden voor, en waarschijnlijk was dat ook al zo op het moment van aanwijzen.

De zeggekorfslak is bijzonder klein, is lastig van verwante soorten te onderscheiden en leeft vaak op zeer kleine, moeilijk toegankelijke locaties. Vanwege deze moeilijkheidsgraad is het aantal onderzoekers en vrijwilligers die gericht naar deze soort zoeken, zeer klein. Bij recente inventarisaties wordt soms een populatie ontdekt. Het is dan altijd de vraag hoelang die populatie er al is: is het een recent ontstane populatie, of is de populatie aan de aandacht ontsnapt? In het geval van de genoemde gebieden hebben de betrokken onderzoekers verklaard dat er meer onderzoek nodig is om met zekerheid te kunnen zeggen dat er niet alleen thans, maar ook al in 2013 sprake was van duurzame populaties. Daarmee vallen deze gevallen onder de uitzondering genoemd in de inleiding van de Nota van toelichting: soorten die pas ná publicatie van het aanwijzingsbesluit in het gebied zijn gevestigd. In het rapport, waarin onderscheid is gemaakt tussen het al of niet gevestigd zijn van een populatie op het moment van publiceren van een aanwijzingsbesluit (De Vlinderstichting, 2017), wordt namelijk pas geconcludeerd tot 'gevestigd' indien aannemelijk kan worden gemaakt dat sprake is van 'bestendig gebruik'. In deze gevallen blijkt dat niet aannemelijk gemaakt te kunnen worden voor de situatie in 2013. De besluiten uit 2013 hoeven dus niet te worden gecorrigeerd.

Een inspreker is van oordeel dat de toevoegingen in de volgende gevallen nader moet worden onderbouwd, omdat de toevoeging niet herleidbaar vanuit de vereisten van de Habitatrichtlijn is onderbouwd. Bovendien zou de peildatum per besluit, habitatype en soort variëren (vaak wordt de datum van aanwijzing genoemd, soms 2004) zonder toelichting op de reden of de verschillen. De gevallen betreffen:

- 1: *Beuken-eikenbossen met hulst (H9120) in Rijntakken: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 2: *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (H91E0C) in Rijntakken: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 3: *Embryonale duinen (H2110) in Coepelduynen: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 4: *Duinbossen, binnenduinrand (H2180C) in Coepelduynen: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 5: *Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten (H2190D) in Coepelduynen: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 6: *Embryonale duinen (H2110) in Meijndel & Berkheide: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 7: *Vochtige duinvalleien, ontkalkt (H2190C) in Meijndel & Berkheide: de locatie is niet duidelijk aangegeven; aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd. De inspreker vindt het bovendien niet duidelijk waarom voor de doelstelling uitbreiding oppervlak en verbetering kwaliteit is gekozen (en niet voor behoud, zoals bijvoorbeeld in Kennemerland-Zuid).*
- 8: *Kranswierwateren (H3140) in Meijndel & Berkheide: het is niet duidelijk is om welk KDW-subtype het gaat; aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 9: *Ruigten en zomen, moerasspirea (H6430A) in Meijndel & Berkheide: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 10: *Grijze duinen, kalkarm (H2130B) in Voornes Duin: het subtype is niet zichtbaar op de luchtfoto en het blijkt nergens uit dat het er in 2008 was. Tevens is de uitbreidings- en verbeterdoelstelling niet in lijn met de toelichting, waar in staat dat uitbreiding van subtype B ten koste zal gaan van subtype A. Waarom voor uitbreiding is gekozen, is niet duidelijk: de huidige oppervlakte is kleiner dan in Solleveld & Kapittelduinen, terwijl in dat gebied gekozen is voor een behoudsdoelstelling.*
- 11: *Vochtige duinvalleien, ontkalkt (H2190C) in Voornes Duin: geen onderbouwing in de toelichting van de instandhoudingsdoelstelling.*
- 12: *Ruigten en zomen, harig wilgenroosje (H6430B) in Voornes Duin: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 13: *Galigaanmoerassen (H7210) in Voornes Duin: uit de toelichting lijkt het of het habitatype onterecht is toegevoegd, omdat dit type voorkomt waar recent bos is verwijderd ten behoeve van het herstellen van duinvalleien.*
- 14: *Permanent overstromde zandbanken, Noordzee-kustzone (H1110B) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: deze toevoeging lijkt in strijd met de begrenzing van het gebied, zoals toegelicht in paragraaf 3.3 en 3.4 van het aanwijzingsbesluit, waar staat dat de zeewaartse grens op de gemiddelde laag-laagwaterlijn ligt, terwijl het habitatype onder L.A.T. ligt. Daarnaast vraagt de inspreker zich af of de in de tekst genoemde verzanding ook is toegestaan als deze een onnatuurlijke oorzaak heeft.*
- 15: *Slik- en zandplaten, Noordzee-kustzone (H1140B) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 16: *Kruipwilgstruwelen (H2170) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: geen onderbouwing in de toelichting van de instandhoudingsdoelstelling.*
- 17: *Duinbossen, binnenduinrand (H2180C) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: geen onderbouwing in de toelichting van de instandhoudingsdoelstelling.*
- 18: *Ruigten en zomen, harig wilgenroosje (H6430B) in Duinen Goeree & Kwade Hoek: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 19: *Ruigten en zomen, harig wilgenroosje (H6430B) in Nieuwkoopse Plassen & De Haeck: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 20: *Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (H91E0C) in Zouweboezem: aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.*
- 21: *Witte duinen (H2120) in Voordelta: peildatum is 2008, maar volgens het besluit gaat het om relatief jonge duinbegroeiingen (ontstaan door opstuiving van zand na de aanleg van de Maasvlakte en Neeltje Jans).*

22. Grijze duinen, kalkrijk (H2130A) in Grevelingen: het is niet duidelijk waar het subtype voorkomt; aanwezigheid ten tijde van de aanwijzing wordt niet gemotiveerd.

De peildatum is gelijk aan het jaar van aanwijzen (wat per gebied verschilt, maar nooit per habitatype of soort binnen een gebied) en is nergens in het besluit 2004. Waarom dit op deze manier verschilt, staat in de paragraaf Peildatum, in de Inleiding van de Nota van toelichting.

Over de 22 gevallen kan in zijn algemeenheid het volgende worden opgemerkt. De motivering dat het habitatype reeds aanwezig was ten tijde van de oorspronkelijke aanwijzing van het gebied (dus: op de peildatum) wordt voor alle gevallen onderbouwd in de paragraaf Onderbouwing van de wijzigingen, in de Inleiding van de Nota van toelichting, waar staat: “De habitattypenkaarten geven de situatie weer ten tijde van het publiceren van het aanwijzingsbesluit (en daarmee dus de situatie op de peildata voor dit wijzigingsbesluit).” Deze kaarten vormen, tenzij anders vermeld, de basis voor dit wijzigingsbesluit; op die kaarten zijn de exacte locaties weergegeven. Daarmee is tegelijk de motivatie van de aanwezigheid gegeven; voor een gedetailleerde onderbouwing wordt verwezen naar het voor deze habitattypenkaarten vervaardigde documentatiemateriaal (dat opvraagbaar is bij de betrokken ministeries en provincies).

Het volgende kan worden opgemerkt over de meer specifieke gevallen:

7. Voor de doelstelling uitbreiding oppervlak en verbetering kwaliteit is bij H2190C in Meijndel & Berkheide gekozen, omdat in beginsel wordt aangesloten bij het landelijke doel, mits er potenties zijn om dit landelijke doel ook in dit gebied toe te passen. Die potenties blijken er te zijn: ze vloeien voort uit het feit dat er regeneratieprojecten zijn uitgevoerd en de doelstelling voorts door een natuurlijke ontwikkeling vanzelf zal worden gerealiseerd.
8. Om welke variant van de kritische depositiewaarde voor stikstof het gaat bij H3140 in Meijndel & Berkheide is geen onderwerp wat thuishoort in een aanwijzingsbesluit.
10. De uitbreidings- en verbeterdoelstelling voor H2130B in Voornes Duin is niet in strijd met de toelichting. Weliswaar zal H2130B toenemen als gevolgen van ontkalking van het substraat, maar dat hoeft niet ten koste te gaan van H2130A. Indien dat wél het geval is, zal H2130A nog extra moeten toenemen, omdat ook voor dat subtype een uitbreidingsdoelstelling geldt. Voor de doelstelling uitbreiding oppervlak is gekozen omdat in beginsel wordt aangesloten bij het landelijke doel, mits er potenties zijn om dit landelijke doel ook in dit gebied toe te passen. Die potenties blijken er dus te zijn.
13. Dat H7210 in Voornes Duin voorkomt op een plek waar recent bos is verwijderd, betekent niet dat het type recent is ontstaan. Het woord 'recent' moet overigens gelezen worden in de context van het besluit uit 2008: kort daarvoor is bos gekapt in de betreffende duinvallei, waardoor H7210 zichtbaar werd. Dat type bestond dus al in 2008, maar was voorafgaand aan de boskap aan het oog onttrokken door omringend bos.
14. De zeewaartse grens van Duinen Goeree & Kwade Hoek ligt in het algemeen op de gemiddelde laag-laagwaterlijn. De tekst beschrijft echter alleen wat het globale uitgangspunt was bij het trekken van de (rechte) grens tussen dit gebied en de Voordelta. De kaart is leidend bij het bepalen van de exacte grens en wat dat vervolgens betekent voor de aanwezige habitattypen. Uit de habitattypenkaart blijkt dat er binnen de begrenzing ook permanent water voorkomt (behorend tot H1110B), aansluitend op het voorkomen daarvan in de Voordelta. Dit wordt bevestigd door luchtfoto's. De in de tekst genoemde mogelijke verzanding is een natuurlijk proces dat in en rond de Voordelta kan optreden. Het is in beginsel niet wenselijk om een grootschalig natuurlijk proces als het verplaatsen van zandbanken, dat kenmerkend is voor de Voordelta en omgeving, tegen te houden. Dat is de reden dat in dit concrete geval het relatief kleine stuk H1110B in samenhang wordt gezien met het naastliggende veel grotere stuk in Voordelta. Daarmee wordt niet gesuggereerd dat verzanding als gevolg van een onnatuurlijke oorzaak acceptabel is.
21. De aanduiding 'relatief jonge duinbegroeiingen' bij de doelstelling voor H2120 in Voordelta moet gelezen worden in de context van het besluit uit 2008. Het type was in 2008 minder lang aanwezig dan in aangrenzende duingebieden, omdat het pas kon ontstaan na opstuiving van zand langs de Maasvlakte en langs Neeltje Jans. De Maasvlakte is echter al in de jaren 1960 aangelegd en het eiland Neeltje Jans is opgeleverd bij de bouw van de Oosterscheldekering in 1986.

4 REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Meerdere insprekers vragen om een toelichting op de gevolgen van het besluit voor grondeigenaren en op de noodzaak voor extra maatregelen, met name in relatie tot het gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Bij het toevoegen van waarden is voorbijgegaan aan economische effecten.

Volgens vaste jurisprudentie is Nederland, op basis van lid 1 van artikel 6 van de Habitatrichtlijn, verplicht om alle habitattypen en soorten die in meer dan verwaarloosbare mate voorkomen, aan te wijzen. Met het wijzigingsbesluit wordt invulling gegeven aan deze verplichting. Sociaal-maatschappelijke en economische redenen mogen alleen een rol spelen bij een verbeter- en/of uitbreidingsdoelstelling. Eventuele maatregelen en gevolgen worden in het kader van de Natura 2000-beheerplannen in beeld gebracht.

Meerdere insprekers vragen hoeveel ontwikkelruimte er is binnen het Programma Aanpak Stikstof en of dat tegen de achtergrond van de destijds gekozen uitgangspunten voor groei en ontwikkeling voldoende is. De insprekers vinden het belangrijk dat een wijziging van de aanwijzingsbesluiten geen negatieve gevolgen heeft voor die ontwikkelruimte. Men verwacht met name dat de impact van de wijziging van het aanwijzingsbesluit van het gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving groot zal zijn.

Een aanwijzingsbesluit is niet de plek om uitspraken te doen over deze gevolgen. Zie verder het antwoord in de eerste alinea van deze vierde paragraaf.

Enkele insprekers veronderstellen dat het gehele gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving als stikstofgevoelig wordt aangemerkt, terwijl uit het ontwerp-wijzigingsbesluit blijkt dat de stikstofgevoelige habitattypen Overgangs- en trilvenen (H7140) en Hoogveenbossen (H91D0) slechts in een deel van het gebied voorkomen en dat de potenties voor uitbreiding van beide typen niet groot zijn. De insprekers geven aan dat dit grote gevolgen zal hebben voor de omliggende agrarische bedrijven en hun ontwikkelruimte in het kader van de PAS.

In het (voormalige) Programma Aanpak Stikstof is een lijst opgenomen van gebieden waar stikstofgevoelige habitats voorkomen waarvan de kritische depositiewaarde wordt overschreden. Toetsing van vergunningaanvragen is echter alleen aan de orde op locaties binnen die gebieden waar daadwerkelijk sprake is van een stikstofprobleem. In het genoemde gebied is dat dus een beperkt gedeelte. Zie overigens ook het antwoord in de eerste en de tweede alinea van deze vierde paragraaf.

Insprekers maken zich zorgen over de externe werking, bijvoorbeeld het risico op vernatting in aangrenzend landbouwgebied. Insprekers vinden dat dit voorkomen moet worden en vragen de bevoegde gezagen om dit te bevestigen.

Zie het antwoord in de eerste alinea van deze vierde paragraaf.

Insprekers zijn van mening dat de belangen van lokale (agrarische) ondernemers niet zijn meegewogen in het ontwerp-wijzigingsbesluit.

Zie het antwoord in de eerste alinea van deze vierde paragraaf.

Insprekers vragen om de consequenties van de aanwijzing van habitatype Beken en rivieren met waterplanten, wateranankels (H3260A) in Landgoederen Brummen helder uiteen te zetten, omdat onduidelijk is wat de gevolgen zijn. De insprekers zijn van mening dat de wijziging onvoldoende rekening houdt met andere gebruiksfuncties en vinden deze daarom niet acceptabel. De indruk bestaat dat met de voorgestelde wijziging de visie uit 2016 van de Vereniging Natuurmonumenten voor de waterhuishouding van het gebied werkelijkheid wordt, wat tot een onacceptabele aantasting van het gebied zou leiden. Men is van mening dat bewoners en ondernemers niet goed betrokken zijn bij het beheerplanproces.

De wijziging heeft geen relatie met de genoemde visie of het lopende beheerplanproces, omdat voor de realisatie van deze instandhoudingsdoelstelling naar verwachting geen wijziging van de waterhuishouding nodig is (zie daarvoor het antwoord in de paragraaf 'Reacties over de instandhoudingsdoelstellingen'). Zie verder het antwoord in de eerste alinea van deze vierde paragraaf.

5 REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Een inspreker is van oordeel dat de consequenties van het wijzigingsbesluit zo snel mogelijk moeten worden doorgevoerd in de betreffende beheerplannen en in het Programma Aanpak Stikstof.

Van dit oordeel wordt kennis genomen. In een aanwijzingsbesluit wordt geen uitspraak gedaan over beheerplannen en toestemmingsverlening voor plannen of projecten.

Insprekers zien graag bevestigd dat het wijzigingsbesluit in geen enkel gebied zal leiden tot aanvullende externe maatregelen.

Kennelijk zijn hierover al uitspraken gedaan door enkele provincies, maar pas in het kader van de Natura 2000-beheerplannen zal blijken of er inderdaad geen aanvullende maatregelen nodig zijn. Een aanwijzingsbesluit is niet de plek om daar uitspraken over te doen.

De provincie Limburg geeft aan dat de extra kosten die voortvloeien uit de toe te voegen habitats redelijkerwijs niet (geheel) gefinancierd kunnen worden uit het budget dat op grond van het Natuurpact ter beschikking is gesteld voor het uitvoeren van de Wet natuurbescherming, omdat er ten tijde van het Natuurpact nog geen zicht was op het inmiddels grote aantal en de aanzienlijke oppervlakte aan toe te voegen habitats.

De betreffende waarden waren reeds aanwezig ten tijde van het sluiten van het Natuurpact. Overigens doet dit wijzigingsbesluit geen uitspraak over de financieringskwesties die verband houden met het aanwijzen van habitats.

6 REACTIES OVER SCHADE

Een inspreker geeft aan dat de bruikbaarheid van gronden steeds verder in het gedrang zal komen; in het wijzigingsbesluit moet daarom een hoofdstuk over compensatie van schade uitgewerkt worden.

Zie hiervoor de reeds in de oorspronkelijke aanwijzingsbesluiten gegeven reactie in de paragraaf 'Reacties over schade' (dat is meestal paragraaf 7 in Bijlage C van de Nota van toelichting).

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11018
Extern Zaak ID	1907585
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	18.a
Titel	Landbouw: Openstelling POP 3 onderdeel LEADER projecten (C-agenda NLG 28-11-2022)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen

Brief aan PS over openstelling POP3 onderdeel LEADER-projecten.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	17 oktober 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	31 oktober 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022

Toelichting

GS hebben besloten om het onderdeel LEADER-projecten van de uitvoeringsregeling POP3-subsidies Noord-Holland open te stellen.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

V.J. Goyarts

BEL/REE

+31631148475

vianne.goyarts@noord-holland.nl

1 | 2

Verzenddatum

12 OKT. 2022

Kenmerk

1907585/1907602

Uw kenmerk

x

Betreft: Openstelling POP3 onderdeel LEADER-projecten

Geachte leden,

Op 11 oktober 2022 hebben wij besloten om het onderdeel LEADER projecten van het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) open te stellen.

Achtergrond/context

LEADER is gericht op een leefbaar en economisch vitaal platteland. Het is een verplicht onderdeel van het POP3. Europa schrijft voor dat minimaal 5% van het landelijk POP3-budget moet worden ingezet via LEADER. De declaraties op LEADER blijven landelijk achter. Er is hierdoor een reëel risico dat op landelijk niveau het volledige LEADER budget van circa 42 miljoen Euro niet tijdig benut wordt (uiterlijk 2025). De niet bestede middelen blijven dan in Brussel. Momenteel is het LEADER-budget landelijk voor 83% benut (stand van zaken juni 2022). Ook bestaat er kans dat projecten onverhoopt niet door gaan. Om het volledige Europese budget voor LEADER te benutten is daarom landelijk gevraagd om LEADER nogmaals open te stellen en meer projecten te realiseren. Deze openstelling geeft gehoor aan de landelijke oproep.

Openstelling POP3 onderdeel LEADER-projecten

Op 11 oktober 2022 hebben wij daarom besloten om POP3 onderdeel LEADER-projecten nogmaals open te stellen voor een bedrag van €600.000,-. Vanwege de grote opgaven in de landbouw wil de Lokale Actiegroep LEADER (LAG) de openstelling richten op thema II (Stimuleren van circulaire economie, biobased economy en duurzame energie) van de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS).

Postbus 3007

2001 DA Haarlem

Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33

2012 DE Haarlem

www.noord-holland.nl

Kvk-nummer 34362354

Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

De middelen voor deze openstelling komen uit onze reserve Europese subsidie landbouwprojecten. Omdat nog niet het volledige EU budget benut is, is de verwachting dat 50% van de middelen (€300.000,-) gedeclareerd kan worden in Brussel en afkomstig is uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO).

We geven hiermee dus een bijdrage aan het tijdig realiseren van het POP3 onderdeel LEADER en een impuls aan de landbouwopgaven in de Kop van Noord-Holland en Texel. Meer informatie over LEADER in Noord-Holland is te vinden op www.LEADERkvn.nl

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	10965
Extern Zaak ID	998637
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	18.b
Titel	Visserij: Besluit verlenging 'Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden' (C- agenda NLG 28-11-2022)
Organisatieonderdeel	BEL/OMB

Bijlagen
Samenwerkingsovereenkomst 31131921.pdf
Brief aan PS over besluit verlenging 'Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden'.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	17 oktober 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	31 oktober 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022

Toelichting

In 2017 is door Gedeputeerde Staten het besluit genomen de Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden' aan te gaan. Het doel van de samenwerking is als volgt geformuleerd: 'Het vergroten van het ecologisch, financieel en communicatief rendement van de investeringen in vismigratie en ecologie door samenwerking tussen publieke, maatschappelijke en private partijen in het Noordzeekanaalgebied.' Gedeputeerde Staten hebben ingestemd om de samenwerkingsovereenkomst te verlengen tot en met 2027. De looptijd van de samenwerkingsovereenkomst sluit dan aan bij de huidige uitvoeringsperiode van de Kaderrichtlijnwater (2022-2027).

Overeenkomstnr. 31131921

OVEREENKOMST tot regeling van de
samenwerking aan de realisatie van het
Monitoringsprogramma Vismigratie
Noordzeekanaal en Ommelanden

Inhoud overeenkomst

Ondergetekenden	2
Considerans	3
Artikel 1: Definities	3
Artikel 2: Doel van de overeenkomst	4
Artikel 3: Doelstelling en afbakening van het Project	4
Artikel 4: Het Project	4
Artikel 5: Borging wetenschappelijke kwaliteit	4
Artikel 6: Taakverdeling tussen Partijen	5
Artikel 7: Organisatie en verantwoordelijkheden	5
Artikel 8: Kostenverdeling tussen Partijen	5
Artikel 9: Betaling bijdragen	6
Artikel 10: Aansprakelijkheid	6
Artikel 11: Begin en einde van de overeenkomst	6
Artikel 12: Toepasselijk recht en geschillenbeslechting	7
Artikel 13: Overige bepalingen	7
Ondertekening	8

Bijlagen:

1. **Bestuurlijke notitie** samenwerking EVZ NZK eo: Monitoringsprogramma vismigratie voor optimalisatie beheer voorzieningen
2. **Motivatatie toepassing artikel 2.24 sub g Aanbestedingswet 2012** (overheidsopdracht betreffende onderzoek en ontwikkeling)
3. **Kostendeling** en wijze van verrekening
4. **Financieel overzicht** Projectfase 1

Overeenkomstnr. 31131921

OVEREENKOMST tot regeling van de
samenwerking aan de realisatie van het
Monitoringsprogramma Vismigratie
Noordzeekanaal en Ommelanden

De ondergetekenden:

1. *De Staat der Nederlanden*, gevestigd te 's-Gravenhage, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, te dezen vertegenwoordigd door de directeur Netwerkmanagement van de dienst West-Nederland Noord van het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, mevrouw N.S. Bagchus, als gevolmachtigde van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat, hierna te noemen "Rijkswaterstaat"

en

2. *De Provincie Noord-Holland*, gevestigd te Haarlem, vertegenwoordigd door de gedeputeerde de heer C.J. Loggen, daartoe gemachtigd door middel van het Besluit mandaat, volmacht en machtiging commissaris van de Koning van Noord-Holland, hierna te noemen "de Provincie"

en

3. *Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier*, gevestigd te Heerhugowaard, vertegenwoordigd door hoogheemraad de heer R. Veenman, daartoe op grond van artikel 95 Waterschapswet gemachtigd door de dijkgraaf, uitvoering gevend aan het besluit van dijkgraaf en hoogheemraden van 14 november 2017, hierna te noemen "Hollands Noorderkwartier"

en

4. *Het Hoogheemraadschap van Rijnland*, gevestigd te Leiden, vertegenwoordigd door hoogheemraad mevrouw M.E.F. Leewis, daartoe op grond van artikel 95 Waterschapswet gemachtigd door de dijkgraaf, uitvoering gevend aan het besluit van dijkgraaf en hoogheemraden van 14 november 2017, hierna te noemen "Rijnland"

en

5. *Het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht*, gevestigd te Amsterdam, vertegenwoordigd door dijkgraaf de heer G.M. van den Top, daartoe gemachtigd door het dagelijks bestuur, hierna te noemen "AGV"

en

6. *De gemeente Amsterdam*, gevestigd te Amsterdam, vertegenwoordigd door wethouder de heer L. Ivens, daartoe gemachtigd door het College van Burgemeester en Wethouders, hierna te noemen "Gemeente Amsterdam"

en

7. *Het Havenbedrijf Amsterdam N.V.*, gevestigd te Amsterdam, vertegenwoordigd door de Havenmeester, mevrouw M. van de Kerkhof, daartoe gemachtigd door de heer K.J. Overtoom, en de heer M.R. de Brauw, beiden directeur van Havenbedrijf Amsterdam N.V., hierna te noemen "het Havenbedrijf"

en

8. *Sportvisserij MidWest Nederland*, gevestigd te Uitgeest, vertegenwoordigd door haar voorzitter de heer F. Jager, daartoe gemachtigd door het bestuur van Sportvisserij MidWest Nederland, hierna te noemen "Sportvisserij MWN"

hierna gezamenlijk te noemen: "Partijen" en elk afzonderlijk: "Partij",

Overwegende dat:

- a. alle waterbeheerders in Nederland de opgave hebben om de Europese Kaderrichtlijn Water (hierna: KRW) goed en doelmatig uit te voeren;
- b. de Staat der Nederlanden medeondertekenaar is van Beneluxbeschikking M(2009)1 inzake vrije migratie van vissoorten in de hydrografische stroomgebieden van de Beneluxlanden;
- c. in het kader van de KRW en de Beneluxbeschikking de lidstaten onder andere maatregelen dienen te treffen ter verbetering van de ecologische toestand van een water in relatie tot vissen, zoals maatregelen ter bevordering van de vismigratie en het aanleggen van vispassages bij migratiebarrières;
- d. de betrokken Partijen tevens behoud en ontwikkeling van duurzaam visstandbeheer voorstaan in hun beleid;
- e. sinds 2012 de ondergetekenden samenwerken in het samenwerkingsverband "Ecologische Verbindingszone Noordzeekanaal en Ommelanden";
- f. voornoemd samenwerkingsverband ten doel heeft het verbeteren van de vismigratie tussen de Noordzee en het Noordzeekanaal met omliggende boezemstelsels en polders;
- g. Partijen het voornemen hebben tot het doen van een gezamenlijke monitoring van vismigratie met ingang van 2017 in de vorm van een integraal project, ten behoeve van voornoemde doelstelling;
- h. dit project is onderverdeeld in een eerste fase van 2017 t/m 2019 en een tweede fase na 2019 en dat bestuurders van Partijen op 16 juni 2017 akkoord zijn gegaan met het uitvoeren van de eerste fase van het project;
- i. het in het kader van dit project gewenst is dat Partijen afspraken maken over de onderzoeken en de uitbesteding daarvan, de verantwoordelijkheden en kostenverdeling van de onderzoeken alsmede de samenwerking tussen Partijen;
- j. het uit oogpunt van de toepassing van innovatieve onderzoeksmethoden en de gewenste wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek nodig is een deel ervan uit te besteden aan Wageningen Marine Research, onderdeel van DLO;
- k. Partijen bovenbedoelde afspraken wensen vast te leggen in deze overeenkomst;

zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1 Definities

De begrippen in dit artikel hebben in deze overeenkomst de volgende betekenis:

1.1 Overeenkomst

De onderhavige overeenkomst.

1.2 Project

Het uitvoeren van een monitoringsprogramma gericht op de migratie van trekvis en niet-trekvis (zoetwatervis) tussen Noordzee, het Noordzeekanaal en omliggende boezem-/polderwateren. Dit Project is nader omschreven in de 'Bestuurlijke notitie samenwerking EVZ NZK eo: Monitoringsprogramma vismigratie voor optimalisatie beheer voorzieningen' (bijlage 1).

1.3 Eerste projectfase

De eerste projectfase loopt van 2017 t/m 2019 en omvat onder meer monitoringsactiviteiten waarmee een T-nul situatie wordt vastgelegd voor de zeesluizen/spui en gemaal te IJmuiden voorafgaand aan de oplevering van de nieuwe zeesluis en de maatregel 'Selectieve onttrekking zout'.

1.4 Tweede projectfase

De tweede projectfase start vanaf 2019 en omvat onder meer een effectmonitoring van de nieuwe zeesluis met maatregel 'Selectieve onttrekking zout'.

1.5 Projectgroep

Het team dat bestaat uit vertegenwoordigers van Partijen, hiertoe aangewezen door de Stuurgroep. Meerdere Partijen kunnen zich door eenzelfde persoon laten vertegenwoordigen in de Projectgroep.

1.6 **Stuurgroep**

Het overlegorgaan dat de samenwerking tussen Partijen aanstuurt, waarin zitting hebben vertegenwoordigers van Partijen die beschikken over een mandaat van de Partij die zij vertegenwoordigen, en welk overlegorgaan aldus bevoegd is de in deze samenwerkingsovereenkomst aan dit overlegorgaan voorbehouden besluiten te nemen.

Artikel 2 Doel van de Overeenkomst

- 2.1 Het doel van de Overeenkomst is het vastleggen van afspraken tussen Partijen over de scope en planning van het Project, de verantwoordelijkheden, de samenwerking, de kostenverdeling van het Project en het beheer van de resultaten; met als doel het Project uit te voeren en de resultaten van het Project te beheren.
- 2.2 De overwegingen en de bijlagen vormen een integraal onderdeel van de overeenkomst. Bij tegenstrijdigheden prevaleren de artikelen van deze overeenkomst boven de overwegingen en de bijlagen.

Artikel 3 Doelstelling en afbakening van het Project

- 3.1 Het doel van het Project is het scheppen van een integraal beeld van de toestand van het Noordzeekanaal en omgeving met betrekking tot regionale vismigratie (trekvis en zoetwatervis), het vaststellen van de efficiency van vispassages en andere knelpunten voor migrerende vis, het doen van aanbevelingen voor aanvullende (beheer-)maatregelen voor vismigratie en het monitoren van de effecten van de aanleg van de nieuwe zeesluis en Selectieve onttrekking zout op trekvis.
- 3.2 Het Project richt zich op de monitoring van de migratie van trekvis en zoetwatervis in de regio rondom het Noordzeekanaal: de Buitenhaven bij IJmuiden, het Noordzeekanaal en hierop afwaterende omliggende boezem- en polderstelsels. Door middel van monitoring wordt kennis verworven over de passeerbaarheid van objecten in deze wateren, zoals vispassages, sluizen, gemalen e.d., over het migratiegedrag (zoekgedrag, vertraging, routes) van trekvis, de timing en het aanbod van trekvis, de migratie van zoetwatervis tussen Noordzeekanaal en boezem, het leefgebied van trekvis in omliggende boezemstelsels en polders en over de effecten van ingrepen in de infrastructuur van het sluizencomplex in IJmuiden. Voorts omvat de scope bijbehorende (publieke) kennisdeling en communicatie.

Artikel 4 Het Project

- 4.1 De eerste fase van het Project omvat de volgende onderdelen (uitvoeringsjaar):
 - a) Monitoring van de uittrek van schieraal (2017);
 - b) Monitoring van de intrek van driedoornige stekelbaars en glasaal (2017-2019);
 - c) Onderzoek naar de migratie van zoetwatervis tussen NZK en omliggende boezems (2019);
 - d) Bureaustudie naar leefgebied van aal met behulp van het Rode Aal-model (2019);
 - e) Evaluatie van de Eerste projectfase en advies voor de invulling van de Tweede projectfase (2019).Een en ander is uitgebreid beschreven in bijlage 1, behorend bij de overeenkomst.
- 4.2 De Eerste projectfase eindigt in 2019.
- 4.3 De Tweede projectfase krijgt zijn invulling in 2019 en start vanaf 2020.

Artikel 5 Borging wetenschappelijke kwaliteit

Het betreft hier een overheidsopdracht op het gebied van wetenschap en hoogwaardige technologie. De wetenschappelijke kwaliteit van de monitoring wordt geborgd door de belangrijkste delen van het Project uit te besteden aan Wageningen Marine Research (WMR). Partijen doen daarbij voor de onderdelen b t/m e een beroep op artikel 2.24 sub g van de Aanbestedingswet 2012 voor het verlenen van de opdracht aan WMR. De

onderzoekresultaten komen niet slechts aan de aanbestedende dienst toe en meerdere partijen dragen bij aan de financiering. Voor een uitgebreide motivatie wordt verwezen naar bijlage 2.

Artikel 6 Taakverdeling tussen Partijen

- 6.1 Rijkswaterstaat, de Provincie, Hollands Noorderkwartier, Rijnland en AGV zijn belast met het (doen) laten uitvoeren van de noodzakelijke uitbestedingen volgens het uitbestedingsplan in bijlage 4.
- 6.2 Alle Partijen leveren de overeengekomen bijdragen, volgens de kostendeling en verrekeningswijze van werkelijke kosten vermeld in bijlage 3.
- 6.3 Alle Partijen leveren de overeengekomen capaciteit ten behoeve van het Project, zoals is omschreven in bijlage 1.
- 6.3 Rijkswaterstaat vervult de rol van penningmeester binnen het Project.
- 6.4 Alle Partijen zijn deelnemer aan of laten zich vertegenwoordigen in de Project- en de Stuurgroep.
- 6.5 Rijkswaterstaat is voorzitter van de Project- en de Stuurgroep.

Artikel 7 Organisatie en verantwoordelijkheden

- 7.1 Tot de verantwoordelijkheden van de Stuurgroep behoren:
 - het akkoord gaan met financiële rapportages;
 - besluitvorming omtrent majeure wijzigingen van het Project met betrekking tot financiën, de doelstelling of de scope, en de einddatum van de Eerste projectfase.
- 7.2 Tot de taken van de Projectgroep behoren:
 - het begeleiden van de uitvoering van het Project, bewaken van de voortgang ervan en ervoor zorgen dat het project binnen budget en planning wordt uitgevoerd;
 - het opstellen van een communicatieplan waarin invulling wordt gegeven aan de ambitie mbt publieke verspreiding van de resultaten, het proces, de rolverdeling en de financiering;
 - het opstellen van een jaarlijkse rapportage van de voortgang van het Project voor de Stuurgroep. Eerstverantwoordelijke hiervoor is Rijkswaterstaat;
 - het tenminste eenmaal per jaar bijeenroepen van de Stuurgroep. Eerstverantwoordelijke hiervoor is Rijkswaterstaat;
 - het gemiddeld vier maal per jaar bijeenroepen van de Projectgroep. Eerstverantwoordelijke hiervoor is Rijkswaterstaat;
 - het opstellen van een advies voor de Stuurgroep voor de Tweede projectfase, met doelstelling, methoden, planning, capaciteit en budget.
- 7.3 Tot de verantwoordelijkheden van de Projectgroep behoren het aan de Stuurgroep voor besluitvorming voorleggen van majeure wijzigingen van het Project met betrekking tot financiën, de doelstelling of de scope, zoals opgenomen in artikel 3, of de einddatum van de Eerste projectfase.
- 7.4 Opdrachtverlening aan een adviesbureau vindt slechts plaats nadat de bij de betreffende uitbesteding financieel betrokken Partijen op het niveau van de Projectgroep hun toestemming in een algemene vergadering, of anders schriftelijk of per e-mail hebben verleend. Het voorgaande geldt ook voor meerwerk.

Artikel 8 Kostendeling tussen Partijen

- 8.1 De kostendeling op basis van de raming staat omschreven in bijlage 3 van de overeenkomst. De wijze van verrekening van de werkelijk gemaakte kosten staat beschreven in het tweede tabblad. Op basis van geraamde bedragen is de kostendeling per jaar als volgt (bedragen inclusief BTW):

	2017	2018	2019	totaal	verrekening op basis van
Rijkswaterstaat WNN	€ 122.300	€ 179.410	€ 60.460	€ 362.170	werkelijke kosten
Provincie NH	€ 33.770	€ 46.460	€ 19.510	€ 99.740	werkelijke kosten
H. Hollands Noorderkwartier	€ 47.960	€ 67.985	€ 19.510	€ 135.455	werkelijke kosten
H.v Rijnland	€ 35.890	€ 33.700	€ 25.560	€ 95.150	werkelijke kosten
Waterschap AGV	€ 45.750	€ 40.470	€ 14.640	€ 100.860	werkelijke kosten
Gemeente Amsterdam	€ 15.000			€ 15.000	vaste bijdrage
Havenbedrijf Amsterdam	€ 15.000			€ 15.000	vaste bijdrage
Sportvisserij MW NL			€ 5.000	€ 5.000	vaste bijdrage
restant van progr. '12-'16	€ 24.685			€ 24.685	nvt
totaal	€ 340.355	€ 368.025	€ 144.680	€ 853.060	Bedragen incl. BTW

- 8.2 De bijdragen zijn verdeeld in een type 'werkelijke kosten' en 'vaste bijdrage'. De bijdragen op basis van werkelijke kosten worden verrekend na oplevering van de tussenproducten volgens de uitgangspunten uiteengezet in bijlage 3.
- 8.3 De vaste bijdragen zijn onafhankelijk van werkelijk gemaakt kosten. Ook de toedeling van de vaste bijdragen over Partijen volgens bijlage 3 is onafhankelijk van de werkelijk gemaakte kosten.
- 8.4 Mochten onderdelen van de eerste fase van het Project, zoals onderscheiden in artikel 4 in het geheel niet worden uitgevoerd, dan worden de vaste bijdragen verminderd volgens de waarde van die onderdelen ten opzichte van het geheel op basis van de geraamde kosten in bijlage 4.
- 8.5 Mochten vaste bijdragen verminderen, dan worden de toebedeelde bedragen aan Provincie en de waterschappen evenredig verminderd.

Artikel 9 Betaling bijdragen

- 9.1 Betaling door Partijen van de vaste bijdragen volgt binnen vier weken na facturering door Rijkswaterstaat. Facturering van de bijdrage van Sportvisserij MWN geschiedt in 2019. Rijkswaterstaat brengt 21% BTW in rekening.
- 9.2 Betaling door Partijen van de werkelijke kosten van deelonderzoeken aan Rijkswaterstaat volgt na, en op basis van, oplevering van deelresultaten. Betaling volgt binnen vier weken na facturering. Rijkswaterstaat brengt 21% BTW in rekening.
- 9.3 Rijkswaterstaat brengt de toebedeelde bedragen aan Provincie en waterschappen in mindering op de werkelijke kosten bij facturering ervan in 2018.
- 9.4 Indien een Partij daar om verzoekt geeft Rijkswaterstaat aan Partijen inzage in achterliggende documenten of Partijen kunnen een accountantsverklaring eisen.

Artikel 10 Aansprakelijkheid

- 10.1 Partijen doen afstand van alle aanspraken, die zij tegenover elkaar zouden kunnen doen gelden wegens schade geleden ten gevolge van de naleving van deze overeenkomst, behoudens opzet of grove schuld aan de zijde van de andere partij.
- 10.2 Aansprakelijkheid voor schade aan derden, die ten gevolge van deze overeenkomst ontstaat, ligt bij de uitvoerende partij van dat deel van de overeenkomst of monitoring als gevolg waarvan de schade is ontstaan, behoudens opzet of grove schuld van de wederpartij bij deze overeenkomst of monitoring.

Artikel 11 Begin en einde van de Overeenkomst

- 11.1 Deze overeenkomst treedt in werking op de dag van volledige ondertekening.

- 11.2 De Overeenkomst eindigt per 1 januari 2020, met een mogelijkheid tot verlenging ten behoeve van de 2^e onderzoeksfase, indien Partijen daartoe besluiten.

Artikel 12 Toepasselijk recht en geschillenbeslechting

- 12.1 Op de overeenkomst is Nederlands recht van toepassing.
12.2 Bij een geschil inzake de overeenkomst zullen Partijen in overleg gaan om in der minne een oplossing te vinden voor dit geschil.
12.3 Alle geschillen ter zake van de overeenkomst die blijven bestaan ondanks het overleg zoals genoemd in het hiervoor genoemde lid, zullen in eerste aanleg worden voorgelegd aan de bevoegde rechter in het arrondissement Noord-Holland.

Artikel 13 Overige bepalingen

- 13.1 Ieder van de Partijen draagt haar eigen kosten in verband met de voorbereiding, totstandkoming en uitvoering van de Overeenkomst.
13.2 Indien één of meer bepalingen uit de Overeenkomst niet verbindend zou(den) blijken te zijn, tast zulks de geldigheid van de overige bepalingen van de Overeenkomst niet aan. Partijen zullen alsdan de niet verbindende bepalingen vervangen door bepalingen die wel zijn toegestaan en die de (strekking van de) betreffende niet-verbindende bepalingen zo dicht mogelijk benaderen.

Aldus overeengekomen, opgemaakt en in achtvoud ondertekend:

Rijkswaterstaat WNN te Haarlem, dd. 17-11-17

mevrouw N.S. Bagchus

Provincie Noord-Holland te Haarlem, dd. 10-11-17

de heer C.J. Loggen

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier te Heerhugowaard, dd.

de heer R. Veenman

16/11/2017

Hoogheemraadschap van Rijnland te Leiden, dd. 25-11-2017

mevrouw M.E.F. Leewis

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht te Amsterdam, dd. 20/11/2017

de heer G.M. van den Top

Gemeente Amsterdam te Amsterdam, dd. 7-12-17

de heer L. Ivens

Havenbedrijf Amsterdam N.V. te Amsterdam, dd. 16-11-2017

mevrouw M. van de Kerkhof

Sportvisserij MidWest Nederland te Uitgeest, dd. 20-11-2017

de heer F. Jager

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

Mw. S. van Winsen
BEL/OMB

Telefoonnummer +31646325487

suzanne.van.winsen@noord-
holland.nl

1 | 4

**Betreft: Besluit verlenging 'Samenwerkingsovereenkomst
Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en
Ommelanden'**

Verzenddatum

12 OKT. 2022

Kenmerk

998637/1909014

Geachte leden,

Uw kenmerk

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u ter kennis dat wij op 11 oktober jl. het volgende besluit hebben genomen:

Conform artikel 11 van de Samenwerkingsovereenkomst
Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden
de samenwerkingsovereenkomst te verlengen tot en met 2027.

Toelichting op het besluit

Samenwerkingsovereenkomst

In 2017 is door Gedeputeerde Staten het besluit (998637/998653) genomen de Samenwerkingsovereenkomst Monitoringsprogramma Vismigratie Noordzeekanaal en Ommelanden' aan te gaan.

Het samenwerkingsprogramma richt zich op de vismigratie in het Noordzeekanaal en de ommelanden (NZK e.o.). Het Noordzeekanaal vormt een migratieroute voor diverse trekvissoorten, zoals paling (aal), driedoornige stekelbaars, spiering en bot. Voor trekvis is het migreren tussen de zee en het zoete binnenwater cruciaal. Ze hebben beide plekken nodig om te overleven. De paling is één van de bekendste in zijn voortbestaan bedreigde trekvissoorten. Ook zoetwatervissen (standvis), die hun hele leven in binnenwater verblijven, hebben vispassages nodig om te migreren tussen paai-, opgroei- en overwinteringsgebieden.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Het samenwerkingsprogramma bestaat uit de volgende partners:
Rijkswaterstaat, Hoogheemraadschap van Rijnland,
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Waterschap Amstel,
Gooi en Vecht, provincie Noord-Holland, gemeente Amsterdam, Port of
Amsterdam en Sportvisserij Midwest Nederland. Het doel van de
samenwerking is bij de start in 2012 als volgt geformuleerd¹: *'Het
vergroten van het ecologisch, financieel en communicatief rendement
van de investeringen in vismigratie en ecologie door samenwerking
tussen publieke, maatschappelijke en private partijen in het
Noordzeekanaalgebied.'*

In het Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022 – 2027 (RWP)
heeft de provincie Noord-Holland het samenwerkingsprogramma EVZ
NZK e.o. benoemd: *'Sinds 2017 neemt de provincie deel aan een
gezamenlijk meerjarig vismonitoringsprogramma van alle
waterbeheerders rond het Noordzeekanaal, op basis van een
samenwerkingsovereenkomst. Het monitoringsprogramma is mede
opgezet met het oog op de komst van de nieuwe zeesluis in IJmuiden en
de daaraan gekoppelde mitigerende maatregelen tegen zoutindringing.
Het programma vergroot de kennis over migratiepatronen en de
passage bij sluizen, gemalen en vispassages. Hierdoor kunnen wateren
en kunstwerken effectiever worden ingericht en beheerd. De focus ligt
hierbij op de migrerende doelsoorten aal (glasaal en schieraal) en
driedoornige stekelbaars, evenals op zoetwatervis, die evenzeer baat
heeft bij goed passeerbare kunstwerken. In oktober 2019 is besloten de
samenwerking in ieder geval tot en met 2022 voort te zetten. In de
planperiode zal voortzetting en invulling van deze samenwerking na
2022 overwogen worden.'*

Verlenging

In de stuurgroep van 18 oktober 2019 is akkoord gegeven op de
verlenging van de samenwerkingsovereenkomst tussen 2020 tot en met
2022. Nu is ingestemd met de verlenging voor de periode 2023-2027
en hiermee worden de onderstaande doelen gediend:

- **Vismigratie dient belang van de KRW**

De opgaven voor de KRW, de Europese Aalverordening en de
Benelux beschikking op vrije vismigratie (2009) leggen nog een

¹ Samenwerkingsverband EVZ NZK e.o., 2012. Noordzeekanaal, een snelweg voor
trekvis. Programma Vismigratie Noordzeekanaal en ommelanden 2012-2015.
Opgesteld door Linkit Consult en Wanningen Waterconsult.

onverminderde druk op het tot stand brengen van een onbelemmerde en veilige vismigratie voor vis in het NZK e.o.

- **Vismigratie is een gezamenlijk belang van de waterpartners**

Vissen zwemmen over beheergrenzen heen, waardoor wij als (water)partners onderling moet samenwerken om de migratie van vissen binnen het NZK e.o. in beeld te krijgen en te kunnen verbeteren.

- **Betreft voortzetting van meerjarig onderzoek en is efficiënter door gezamenlijke monitoring**

Via het samenwerkingsverband is meerjarige gezamenlijke monitoring uitgevoerd van de vismigratie in het NZK e.o. Via de monitoring is vis niet alleen gevolgd rond solitaire passages maar langs gehele routes van boezem tot in zee en terug. Door gezamenlijk te blijven monitoren kan in één keer gelijktijdig een groot gebied bestudeerd worden, wat de resultaten meer waarde geeft. Het levert inzicht op in het migratiegedrag van vis: welke vis van welke soorten en leeftijden migreert in welke perioden en onder welke omstandigheden en waarheen. Middels voortzetting van het samenwerkingsprogramma kunnen deze onderzoeken doorgang vinden.

- **Geeft inzicht in effectiviteit (eigen) investeringen**

Gedurende het samenwerkingsprogramma zijn verschillende vismigratieknelpunten aangepakt door de aanleg van vispassages. De provincie heeft zelf tien schutsluizen in eigendom en beheer en is daarmee ook onderdeel in het netwerk van vismigratiepunten. In het RWP is opgenomen enkele van deze sluizen beter vispasseerbaar te maken. Hiervoor is € 550.000, - gereserveerd. Met de inzichten uit de bovengenoemde onderzoeken kunnen we de passages in de migratieroutes verder optimaliseren. Dit optimaliseren houdt bijvoorbeeld in de duur en mate van opening van afsluiters op de vispassages. Daarmee borgen we dat de investeringen in deze vispassages lonen doordat ze niet alleen zijn gebouwd, maar ook aantoonbaar goed werken.

- **We benutten en vergroten kennis**

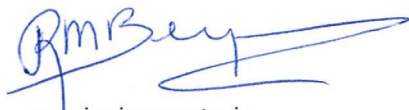
Binnen de samenwerking zijn een aantal visexperts actief. Deze kennis heeft de provincie Noord-Holland niet in huis. Door aan te sluiten bij de samenwerking lift de provincie mee op deze kennis die van pas komt bij de opgave ten aanzien van het beter vispasseerbaar maken van de provinciale sluizen.

- **We kunnen ingrepen monitoren en evalueren**

Recent is de Zeesluis IJmuiden in gebruik genomen. Dit vismigratiepunt betreft in feite de deur richting het Noordzeekanaal en omgekeerd richting de Noordzee. Naar verwachting wordt in 2024/2025 de selectieve onttrekking van zout water opgeleverd. Vissen die vanaf de Noordzee het Noordzeekanaalgebied op willen zwemmen moeten de Zeesluis IJmuiden en vanaf 2024/2025 de selectieve onttrekking passeren. Het is zinvol om de effecten van deze ingrepen op de vismigratie binnen het gehele stroomgebied te monitoren, te evalueren en indien nodig middels een gedegen onderbouwing te kunnen agenderen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage:

Bijlage 1 - SOK 31131921

Provincie Noord-Holland

INGEKOMEN 31 OKT. 2022

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

M.F.C. Heesakkers

BEL/GRN

Telefoonnummer +31235144646

HEESAKKERSM@Noord-Holland.nl

1 | 1

Verzenddatum

28 OKT. 2022

Kenmerk

1907376/1920995

**Betreft: Uitstel advies op initiatiefvoorstel van Partij voor de Dieren
over hobbyjacht.**

Geachte leden,

Op 22 september 2022 hebben wij het initiatiefvoorstel van de fractie Partij voor de Dieren, inzake de hobbyjacht ontvangen, met het verzoek een advies uit te brengen. Het formuleren van het advies vergt meer tijd dan voorzien, mede omdat we momenteel meerdere sets statenvragen en initiatiefvoorstellen tegelijkertijd in behandeling hebben moeten nemen. Alle vragen vergen uitzoekwerk, meestal verdeeld over verschillende organisaties. Door deze opeenstapeling lukt de beantwoording niet binnen de daarvoor gestelde termijnen.

Wij streven ernaar het advies over het initiatiefvoorstel te behandelen in onze vergadering van uiterlijk 6 december 2022.

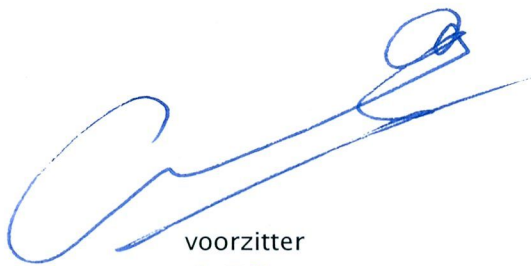
Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Deze beslissing is namens gedeputeerde staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11089
Extern Zaak ID	1915367
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	18.d
Titel	Landbouw: GLB-Nationaal Strategische Plan 2023–2027 (C-agenda NLG 28-11-2022)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief aan PS over GLB-Nationaal Strategische Plan 2023–2027.pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	7 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022

Toelichting

GS hebben besloten om PS te informeren over het indienen van het GLB-Nationaal Strategisch Plan 2023–2027 voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB-NSP). De minister van LNV heeft het NSP op 30 september 2022 ingediend bij de Europese Commissie.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

V.J.Goyarts

BEL/REE

Telefoonnummer +31631148475

vianne.goyarts@noord-holland.nl

1 | 6

Betreft: GLB-Nationaal Strategische Plan 2023-2027

Verzenddatum

- 2 NOV. 2022

Geachte leden,

Kenmerk

1915367/1921407

Om invulling te geven aan het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) van de Europese Unie moet elke lidstaat een Nationaal Strategisch Plan (NSP) opstellen. Provincies, de Unie van Waterschappen en het Rijk hebben de afgelopen drie jaar intensief samengewerkt aan het opstellen van dit NSP. We hebben u afgelopen juni geïnformeerd over de voortgang van het NSP en een doorkijk gegeven naar het verdere proces om tot goedkeuring te komen. Wij informeren u met deze brief dat het NSP op 30 september 2022 is ingediend bij de Europese Commissie. De formele goedkeuring wordt tussen de 6 en 8 weken na indiening verwacht. U kunt het NSP en andere informatie over het GLB vinden op www.toekomstglb.nl.

Uw kenmerk

Doel van het GLB- NSP: verduurzaming van de landbouw

Het NSP beschrijft hoe Nederland invulling geeft aan het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van 2023-2027. De komende jaren krijgen agrariërs gericht steun voor activiteiten die bijdragen aan een toekomstbestendige en innovatieve landbouw die in balans is met natuur, milieu en klimaat. De belangrijkste verandering is de introductie van de ecoregeling: agrariërs kunnen uit ruim 20 eco-activiteiten kiezen om toe te passen op hun bedrijf. Deze variëren van het beheren van houtwallen en het toepassen van kruidenrijke akkerranden tot het telen van eiwitgewassen.

Daarnaast is het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) verbreed met klimaatdoelen en is er extra budget voor water en beheermaatregelen in het kader van het landelijk Aanvalsplan Grutto. Er wordt nadrukkelijk rekening gehouden met keuzevrijheid voor de agrariërs en hun ondernemerschap. Om in aanmerking te komen voor

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Europese subsidies moeten zij aan bepaalde duurzaamheidsvereisten voldoen.

Aanloop naar het ingediende NSP

Eind 2021 heeft de Minister de eerste versie van het NSP ter goedkeuring ingediend bij de Europese Commissie. De Commissie heeft vervolgens in maart 2022 gereageerd met een 'Letter of Observations' waarin de Europese Commissie op een groot aantal punten vraagt om verduidelijkingen en aanpassingen in het NSP. Op basis van deze observaties zijn gesprekken met de EC gestart. De provincies en waterschappen zijn intensief bij die gesprekken en de aanpassingen van het NSP betrokken geweest. Eind september is overeenstemming bereikt over de definitieve teksten. De Minister heeft het aangepaste NSP vervolgens ter goedkeuring ingediend.

De rol van Provinciale Staten

Het indienen van het NSP is een verantwoordelijkheid van de Minister van LNV. Verschillende ministeries, de provincies (IPO) en de Unie van Waterschappen zijn nauw betrokken geweest in de totstandkoming van het GLB-NSP. Het NSP zal worden uitgevoerd door het Rijk en provincies. De komende maanden wordt duidelijk welk aandeel onze provincie heeft in de totale beschikbare EU-budgetten voor de periode tot en met 2027. Vervolgens gaan wij binnen de relevante beleidskaders voor onder meer landbouw, water en natuur bepalen op welke wijze deze middelen kunnen worden ingezet. Hierbij vindt een zorgvuldige afstemming plaats met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Dit doen wij in overleg met Rijk en waterschappen omdat het NSP een samenhangend programma is. Provinciale Staten hebben in 2021 reeds de middelen voor cofinanciering en uitvoering beschikbaar gesteld via de provinciale begroting voor Landbouw en voor het ANLb.

Wijzigingen ten opzichte van het in december 2021 ingediende NSP

Veel van de observaties van de Europese Commissie zijn beantwoord door middel van verduidelijking en extra informatie over de samenhang met het Nederlandse beleid. Een deel van de observaties heeft geleid tot aanpassingen ten opzichte van het in december 2021 ingediende NSP. De belangrijkste wijzigingen betreffen:

1. Duurzaamheidsvereisten

Om in aanmerking te komen voor GLB-inkomenssubsidie moeten agrariërs voldoen aan zogenaamde Goede Landbouw- en Milieucondities (GLMC's). Hierin zijn de volgende zaken aangepast:

- GLMC 4, het aanhouden van bufferstroken langs waterlopen. Deze bufferstroken worden op sommige plekken breder (3 in plaats van 2 meter). Er zijn uitzonderingen voor smalle percelen.
- GLMC 6, eisen voor een minimale bodembedekking, is aangescherpt. Voor zware klei is een eis opgenomen dat 80% van het bouwland bedekt moet zijn in een periode van zes weken tussen 1 augustus en 1 november. Die bedekking kan bestaan uit een gewas, gewasresten, stoppels en of mulchen (bodem bedekken met organisch materiaal). Een langere bedekking van de bodem draagt bij aan de biodiversiteit, met name voor overwinterende vogels.
- GLMC 7, gewasrotatie, is aangepast qua eisen, wat met name relevant is in Oldambt.
- GLMC 10, droge sloten, wordt toegevoegd. Hierin wordt gesteld dat langs droge sloten een bufferstrook van één meter gehandhaafd moet worden. Hiermee sluiten de GLB-eisen aan bij de eisen vanuit het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en wordt de waterkwaliteit beschermd.
- Naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne heeft de Europese Commissie voor 2023 uitstel van toepassing van GLMC 7 (gewasrotatie) en 8 (niet productief areaal) mogelijk gemaakt.

2. Ecoregeling

In de ecoregeling zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd:

- De puntentoekenning en vergoeding van eco-activiteiten is geactualiseerd en geoptimaliseerd, onder andere op basis van de inzichten van de praktijktoetsen en doorrekening.
- Aan biologische agrariërs én agrariërs in omschakeling naar biologische landbouw zal het niveau goud worden toegekend.
- De regiokaart is aangepast om zo een logische indeling op basis van een dominant bouwplan te bewerkstelligen.
- De eco-activiteit 'vezelgewas' is toegevoegd aan de ecoregeling.

3. Jonge Landbouwers

De steun aan jonge landbouwers wordt versterkt. De top-up voor jonge landbouwers in inkomenssteun wordt niet verlengd maar uitgefaseerd. Jonge landbouwers, die nog onder het huidige GLB een top-up toegekend hebben gekregen en waarvan de vijfjaarsperiode nog niet is afgelopen, zullen in de nieuwe GLB-periode recht hierop blijven houden onder de nu geldende voorwaarden. De middelen die vrijvallen, omdat de top-up wordt uitgefaseerd worden toegevoegd aan het budget voor de vestigingssteun aan jonge landbouwers. Deze vestigingssteun steunt jonge landbouwers die zeggenschap in het bedrijf hebben en een

duurzaamheidsplan hebben opgesteld met een eenmalig bedrag van €25.000 euro.

4. Biologische landbouw

Het definitieve NSP zet in op uitbreiding van het areaal biologische landbouw in Nederland tot 6% in 2027. In het ingediende concept-NSP betrof dit 3,85%. Het nieuwe GLB stimuleert biologische landbouw via de ecoregeling en de conditionaliteit. Hier wordt invulling aan gegeven door de biologische sector als 'green-by-definition' te beschouwen voor de ecoregeling. Op deze manier komen biologische agrariërs automatisch in aanmerking voor de hoogste vergoeding van de ecoregeling (niveau goud). In het definitieve plan worden ook bedrijven die in omschakeling zijn als 'green-by definition' beschouwd. De biologische sector wordt in het definitieve plan uitgezonderd voor GLMC 7 (gewasrotatie) en kleine biologische bedrijven (≤ 10 hectare) worden uitgezonderd voor GLMC 8 (niet productief areaal). Bovendien wordt de biologische sector nadrukkelijker meegenomen in het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS) en bij de interventie productieve investeringen. In deze beide interventies wordt in de beoordeling van subsidieaanvragen extra belang gegeven aan subsidie verzoeken van biologische landbouwers. Tevens wordt via de samenwerkingsinterventie de mogelijkheid gecreëerd om de positie van de biologische landbouw in de keten te versterken.

5. Samenwerking

Een belangrijk doel van het nieuwe GLB is het ondersteunen van de transitie van het landelijk gebied. In samenspraak met de Europese Commissie is een aantal GLB-interventies gericht op samenwerking en het European Innovation Partnership (EIP) samengevoegd. Dit sluit beter aan bij het Nationaal Programma Landelijk Gebied en geeft technisch meer mogelijkheden bij de uitvoering.

Een voorbeeld hiervan is de maatregel samenwerking in veenweidegebieden en overgangsgebieden N2000.

6. Dierenwelzijn

Indien een interventie betrekking heeft op de veehouderij, zal dierenwelzijn worden meegewogen via voorwaarden, doelen of selectiecriteria. Dierenwelzijn houdt in het borgen van goede voeding, goede omgeving, goede gezondheid, natuurlijk gedrag, positieve emotionele toestand en de intrinsieke waarde en integriteit van het dier. Dierwaardige veehouderijpraktijken worden onder meer bevorderd door binnen de investeringsregeling 'productieve investeringen groen, blauwe en dierenwelzijn' ruimte te bieden voor investeringen voor dierenwelzijns- en diergezondheidsverbeteringen op het gebied van onder andere huisvesting en diermanagement. In het definitieve NSP is

dit aangescherpt door binnen het budget voor investeringen 5% te reserveren voor investeringen die dierenwelzijn bevorderen, zoals het vergroten van de beschikbare ruimte per dier.

Versoepelingen bij implementatie

Het nieuwe GLB gaat in per 1 januari 2023. Het definitieve NSP komt op een moment dat agrariërs hun bouwplannen voor volgend jaar veelal al hebben gemaakt. Dit zorgt voor onzekerheid bij zowel de agrariërs als de uitvoeringsorganisaties. Vooral de benodigde aanpassing van de ICT op de nieuwe situatie van de bufferstroken vraagt veel tijd van RVO, tot in februari. Er is met Rijk, RVO, provincies en vertegenwoordigers van de sector gezocht naar mogelijkheden om onzekerheden weg te nemen en deelnamebereidheid en daarmee het doelbereik van het GLB te vergroten alsmede de uitvoerbaarheid voor de uitvoeringsorganisatie.

Daartoe zijn de volgende besluiten genomen:

- De aanmelding voor de basisbetaling en ecoregeling zal eenmalig van 1 maart tot en met 15 mei via de Gecombineerde Opgave plaatsvinden. Voor het ANLb wordt de beschikkingsperiode verruimd en afgestemd op de aanmelding voor de ecoregeling.
- Om de instapdrempel in 2023 te verlagen (bijvoorbeeld voor agrariërs die hun bouwplan voor 2023 al rond hebben) wordt de instapeis voor de ecoregeling éénmalig aangepast voor biodiversiteit en landschap. Hierdoor wordt het voor meer agrariërs mogelijk in 2023 deel te nemen en ervaring op te doen, waardoor de deelname over de gehele GLB periode hoger kan liggen. Immers, indien bedrijven in 2023 niet kunnen voldoen, komen deze mogelijk niet terug in 2024.
- De korte voorbereidingstijd en de hierboven beschreven aanpassingen zorgen voor een grotere kans op administratieve fouten bij de aanvragers. Daarom wordt in 2023 een verlicht sanctieregime toegepast. Een boer kan immers niet gehouden worden aan eisen waarvan hij niet tijdig op de hoogte was. Hierdoor wordt door middel van controles wel vastgesteld wat niet goed is geregistreerd, maar volgt daar in het eerste jaar niet altijd een sanctie op.

Communicatie over het GLB-NSP

Communicatie over het GLB-NSP loopt al. Afgelopen juni hebben er in Noord-Holland drie informatiebijeenkomsten voor belanghebbenden plaatsgevonden. Hierbij stonden de ecoregeling en de basis inkomenssubsidie centraal. Nieuwe bijeenkomsten over de ecoregeling in relatie tot het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn worden gepland. Op de website van RVO staat zo spoedig mogelijk de actuele informatie over het NSP. Daarnaast zal er begin november een basisversie van de

zogenoemde simulatietool voor de ecoregeling beschikbaar zijn voor agrariërs zodat met de systematiek geoefend kan worden. Deze versie van de tool bevat nog geen koppeling met de eigen bedrijfssituatie (o.a. bufferstroken en landschapselementen) en ook zijn recente wijzigingen in het NSP slechts beperkt verwerkt. In de periode tot begin februari 2023 streeft RVO ernaar steeds verbeterde versies beschikbaar te stellen die een completer beeld gaan geven van de wijzigingen in het NSP. Bij elke nieuwe versie wordt inzichtelijk gemaakt welke onderdelen nog niet in de versie van de simulatietool zitten en op een later moment worden toegevoegd.

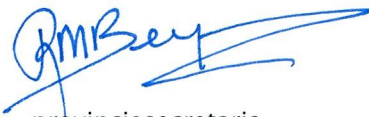
Tot slot

We zijn blij dat er nu duidelijkheid is over het definitieve NSP. Het NSP helpt agrariërs om op hun eigen bedrijf veranderingen door te voeren, maar juist ook door agrariërs in staat te stellen in hun gebied, in de keten of in hun deelsector gezamenlijk te werken aan verduurzaming. Het NSP ondersteunt daarmee agrariërs bij de gewenste transitie in de landbouw.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

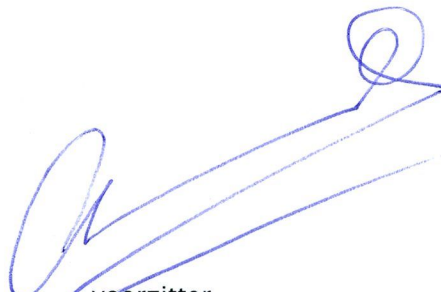
Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Van: [REDACTED]
Verzonden: donderdag 3 november 2022 14:36
Aan: Statengriffie <statengriffie@noord-holland.nl>
Onderwerp: Informatie vogelgriep

Geachte leden van de Provinciale Staten,

Betreft: Vogelgriep, voorkom de ontwikkeling van risicovolle landschapselementen in de omgeving van pluimveehouderijen

In het Overijsselse Hardenberg is in 2022 een pilot uitgevoerd naar het insleeprisico van hoogpathogene vogelgriep (HPAI) bij de ontwikkeling van nieuwe natte natuur. Deze pilot heeft geresulteerd in praktische hulpmiddelen voor provinciale en lokale overheden om tot een weloverwogen keus te komen bij de ontwikkeling van nieuwe natte natuur in de nabijheid van pluimveebedrijven. Wij brengen deze zaken graag bij u onder de aandacht:

1. Factsheet met achtergrondinformatie over vogelgriep en de relatie met wilde vogels en pluimveebedrijven (bijlage 1);
2. Checklist als hulpmiddel voor het uitvoeren van een gebiedsinventarisatie en risico-analyse bij de ontwikkeling van nieuwe natte natuur (bijlage 2);
3. Voorbeeld van een uitgevoerde gebiedsinventarisatie voor het plan Vechtrijk Gramsbergenfase 1 (bijlage 3). Waarbij de conclusies uit dit rapport uitsluitend van toepassing zijn op de situatie rond het plangebied van Vechtrijk Gramsbergen fase 1.
4. Algemene factsheet vogelgriep (zie <https://www.avined.nl/nieuws/factsheet-vogelgriep>)

Uit recent onderzoek van Wageningen Bioveterinary Research blijkt dat landschapselementen in de omgeving en geografische ligging het HPAI-introductierisico op pluimveebedrijven het beste verklaren. Zie <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/onderzoeksinstituten/bioveterinary-research/show-bvr/landschapselementen-spelen-belangrijke-rol-bij-introductie-vogelgriep-op-pluimveebedrijven.htm>

We hopen dat deze informatie u kan helpen bij het maken van de juiste beleidskeuzes, om te voorkomen dat u onbedoeld risicovolle landschapselementen gaat ontwikkelen in de omgeving van pluimveehouderijen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Factsheet Vogelgriep

versie 2: 29 Sept. 2022

Auteur: Armin R.W. Elbers (WBVR), en op onderdelen ondersteund door Roy Slaterus (SOVON Vogelonderzoek Nederland)

Deze factsheet vogelgriep is bedoeld voor medewerkers van gemeenten en provincies en medewerkers van projectorganisaties die te maken hebben met ontwikkeling van nieuwe natte natuur en ruimte voor water in Nederland. De factsheet geeft achtergrondinformatie over vogelgriep en de relatie met wilde vogels en pluimveebedrijven. De factsheet is opgesteld door Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) in Lelystad in opdracht en initiatief van de pluimveesector (AVINED), de Gemeente Hardenberg en Waterschap Vechtstromen.

Inhoudsopgave

1. Wat is vogelgriep ?
2. Wat zijn de gevolgen van vogelgriepuitbraken op pluimveebedrijven ?
3. Hoe houden wij in Nederland introducties van vogelgriep bij pluimvee en wilde vogels in de gaten ?
4. Hoe wordt vogelgriep verspreid ?
5. Wat zijn risicofactoren voor introductie van vogelgriepvirus op pluimveebedrijven ?
6. Welke maatregelen kan een pluimveehouder nemen om vogelgriep te voorkomen ?
7. Wat is de rol van wilde vogels bij vogelgriep ?
8. Welke wilde vogels zijn vogelgriep risicovol ?
9. Wat kunnen provincies, gemeenten, waterschappen doen om het risico op vogelgriep in de omgeving van mensen en gehouden dieren zo klein mogelijk te maken ?
10. Kunnen mensen ziek worden van vogelgriep ?
11. Kunnen wij pluimvee vaccineren tegen vogelgriep ?

1. Wat is vogelgriep ?

Vogelgriep (aviaire influenza) is een ziekte bij wilde vogels en pluimvee veroorzaakt door een griepvirus. Het virus heeft twee oppervlakte eiwitten die als stekels naar buiten wijzen en waarmee onderscheid wordt gemaakt tussen verschillende vogelgriepvirussen: neuraminidase (N) en hemagglutinine (H). Er zijn op dit moment bij vogels 16 H-typen en 9 N-typen beschreven, die in verschillende combinaties kunnen voorkomen. Bekende vogelgriepvirus subtype aanduidingen bij pluimvee zijn b.v. H5N1, H5N8 en H7N7.

Er bestaan twee vormen van vogelgriep:

1. De meeste vogelgriepvirussen zijn van de milde variant: laag pathogene aviaire influenza (LPAI). Pluimvee vertoont daarbij meestal lichte ziekteverschijnselen (waaronder luchtwegproblemen) resulterend in een tijdelijke eiproduktiedaling bij legpluimvee en een tijdelijke voeropnamedaling, maar soms ook een tijdelijke, iets verhoogde sterfte in de koppel. De meeste koppels pluimvee keren na een infectie met LPAI weer terug op hun oude productieniveau. Jaarlijks raken tussen de 20 en 40 pluimveebedrijven besmet met een LPAI-virus, vaak zonder dat de pluimveehouder en/of dierenarts het merken.
2. De sterk ziekmakende variant van vogelgriep (klassieke vogelpest) wordt veroorzaakt door hoog pathogene aviaire influenza (HPAI) virusstammen. Het virus veroorzaakt ernstige ziekte (ernstige luchtwegproblemen, diarree, sloomheid) en plotselinge, exponentieel toenemende sterfte bij gehouden pluimvee. Omdat HPAI een bestrijdingsplichtige dierziekte is waarover internationaal (World Organisation for Animal Health (OIE)) afspraken zijn gemaakt, wordt al het pluimvee op een besmet verklaarde locatie gedood om verdere verspreiding van het virus te voorkomen. Dit is verankerd in Europese en nationale wetgeving. HPAI virusstammen beperken zich tot nu toe altijd tot de subtypen H5 of H7. LPAI virusstammen kunnen ook van het subtype H5 of H7 zijn. Deze stammen kunnen door mutatie veranderen in de ernstig ziekmakende (HPAI) vorm. De kans op mutatie is groter als het virus van de ene diersoort over gaat naar een andere diersoort. Dit heeft b.v. plaatsgevonden in 2003 bij de HPAI H7N7 epidemie in Nederland toen een LPAI H7N7 virus afkomstig van wilde vogels na infectie van pluimvee gemuteerd is naar HPAI H7N7 op een uitlooplegbedrijf.

De eerste HPAI-uitbraken bij pluimvee in Nederland zijn beschreven in 1924 en 1927. Het heeft daarna tot 2003 geduurd voordat een grote HPAI-epidemie plaats vond, waarbij 255 pluimveebedrijven besmet raakten [1]. Vanaf 2014 is het echter bijna jaarlijks raak, gelukkig met veel kleinere aantallen besmette bedrijven: 5 pluimveebedrijven (seizoen 2014-2015); 9 pluimveebedrijven (seizoen 2016-2017); 3 pluimveebedrijven (seizoen 2017-2018); 10 pluimveebedrijven (seizoen 2020-2021), ruim 60 pluimveebedrijven – ten tijde van het uitbrengen van deze factsheet - (seizoen 2021-2022). Het aantal vogelgriepuitbraken op pluimveebedrijven in Nederland vanaf 2014 is relatief klein ten opzichte van die in andere landen van de EU (zoals b.v. in Duitsland, Frankrijk, Italië, Hongarije). Nederlandse pluimveebedrijven hebben het wat dat betreft beter voor elkaar, er is geen sprake meer van tussen-bedrijf transmissie en de pluimveebedrijven melden in de meeste gevallen een verdachte situatie op hun bedrijf in een vroeg stadium van oplopende sterfte op het bedrijf.

2. Wat zijn de gevolgen van vogelgriepuitbraken op pluimveebedrijven ?

Een uitbraak van HPAI op een pluimveebedrijf heeft economische, maatschappelijke, sociale en psychologische gevolgen. Het aanwezige pluimvee op het besmette bedrijf wordt geruimd om verdere verspreiding naar omgeving en andere pluimveebedrijven te voorkomen. De pluimveehouder verliest zijn dieren, leidt daardoor emotionele en financiële schade. Ook kunnen er een tijd lang geen nieuwe dieren worden opgezet. Dit leidt vervolgens tot vervolgschade vanwege een periode van leegstand (geen inkomsten) terwijl er wel sommige vaste kosten doorlopen. Het komt voor dat de omgeving/buurt de pluimveehouder aankijkt op het feit dat zijn bedrijf besmet is geraakt, want dit heeft ook gevolgen voor de burens (zoals vervoersverbod in omgeving). Uitbraken van vogelgriep in een land zorgt bovendien voor een handelsstop met het buitenland: export stopt. Veelal wordt er een ophokplicht ingesteld (kippen op bedrijven met een uitloop, moeten na de ophokplicht verplicht in de stal blijven); duurt deze ophokplicht meer dan 16 weken, dan zal de waarde van uitloopeieren dalen omdat zij geen uitloopstatus meer mogen voeren. De grote vogelgriep-epidemie in 2003 in Nederland (255 besmette pluimveebedrijven; 30 miljoen stuks pluimvee vernietigd) is begroot aan directe kosten op ca. € 300 miljoen, dus gemiddeld ca. € 1 miljoen aan directe kosten per getroffen bedrijf. Maar daarnaast kostte deze epidemie bijna € 700 miljoen aan indirecte kosten, ruim 2x zo veel als de directe kosten [2]. De pluimveehouder krijgt een vergoeding voor de geruimde dieren vanuit het Diergezondheidsfonds (DGF), maar de daaropvolgende leegstand gedurende verschillende weken wordt niet vergoed en de pluimveehouder derft dan inkomsten. De (financiële) gevolgen voor buurtbedrijven worden ook niet vergoed. Dit geldt ook voor de situatie als de ophokplicht langer dan 16 weken duurt omdat de waarde van uitloopeieren daalt. Tegen een vogelgriepuitbraak zijn pluimveehouders niet verzekerd door een traditionele verzekeraar. Er is namelijk geen enkele verzekeraar die dit risico durft aan te nemen, want als de epidemie groot genoeg is, dan is de schade simpelweg te groot. Daarom is er het DGF gezamenlijk ingesteld [3], waarbij de pluimveehouderij, Nederlandse overheid en de Europese Unie zelf bijdragen aan o.a. bestrijdingskosten en vergoedingen bij een uitbraak.

3. Hoe houden wij in Nederland introducties van vogelgriep bij pluimvee en wilde vogels in de gaten ?

Er worden verschillende surveillanceprogramma's uitgevoerd om goed de vinger aan de pols te houden:

1. Pluimveehouders en dierartsen moeten zo snel mogelijk situaties melden aan de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA) wanneer er plotselinge en exponentieel toenemende sterfte wordt gezien bij een pluimveekoppel [4].
2. Er bestaat de mogelijkheid om vogelgriep uit te sluiten in geval er ziekteverschijnselen worden gezien op een pluimveebedrijf waarbij men vogelgriep als oorzaak van die verschijnselen niet direct kan uitsluiten. Daarvoor kunnen er monsters worden ingestuurd voor vogelgriepdiagnostiek [5].
3. Op alle pluimveebedrijven worden in ieder geval jaarlijks bloedmonsters genomen om te testen op antistoffen tegen het virus in het bloed van pluimvee. Op legpluimveebedrijven met uitloop worden de kippen elk kwartaal getest, op kalkoenbedrijven wordt elke productieronde getest [5].
4. Sinds 2005 wordt in Europa een surveillanceprogramma uitgevoerd naar dood-gevonden wilde vogels [6,7,8]. De primaire focus van dit programma is de detectie van HPAI-virussen, voordat ze problemen op pluimveebedrijven veroorzaken. Het functioneert daarmee als een vroeg-waarschuwingssysteem voor de pluimveesector. Nederland hanteert meldingsgrenzen voor dood-gevonden watervogels (3 of meer eenden, ganzen of zwanen gevonden op dezelfde locatie) of 20 andere soorten vogels op dezelfde locatie. De vondsten van deze vogels kan iedereen melden bij de NVWA [9], en worden vervolgens snel onderzocht. Met deze surveillanceprogramma's kan vogelgriep zo spoedig mogelijk worden opgespoord. De programma's worden voornamelijk gefinancierd via het DGF [3].

4. Hoe wordt vogelgriep geïntroduceerd en verspreid ?

Transport van besmet pluimvee van het ene naar het andere pluimveebedrijf is de meest directe vorm van verspreiding van vogelgriepvirus tussen pluimveebedrijven. Een dergelijke verspreidingsroute komt echter in Nederland eigenlijk niet voor. Als er een grote vogelgriep epidemie in een land uitbreekt, zoals b.v. in Hongarije of Frankrijk in de afgelopen jaren, is dat meestal het gevolg van sterke verspreiding van het virus tussen bedrijven door personen, materialen en transportmiddelen. Bij LPAI-virus infecties bij pluimveebedrijven in Nederland is er zelfs slechts in beperkte tot zeer beperkte mate sprake van aanwijzingen van tussen-bedrijf verspreiding. Na 2003 zijn er in Nederland ook nauwelijks tot geen aanwijzingen voor mogelijke verspreiding van HPAI-virus tussen bedrijven gevonden.

Toch worden pluimveebedrijven besmet met HPAI-virus, hoe wordt het dan geïntroduceerd op bedrijven?

- Wilde watervogels kunnen tijdens met name het opstijgen en tijdens het begrazen van weilanden uitwerpselen deponeren in de omgeving van pluimveebedrijven. Het vogelgriepvirus kan lang overleven bij lage temperaturen (4 °C) in de uitwerpselen zelf, maar ook in water waarin uitwerpselen terecht kunnen komen [11];

- In periodes met veel neerslag – zoals gebruikelijk in de herfst/winterperiode - kunnen er waterplassen in de uitloop van pluimveebedrijven ontstaan. Deze waterplassen kunnen een aantrekkingskracht hebben op wilde (water)vogels [10]. Wilde watervogels kunnen deze waterplassen bezoeken op zoek naar voedsel, en kunnen daarbij poepen in het water. Door LPAI virus besmet water in de uitloop kan door de kippen worden gedronken, waarna ook zij besmet raken. Deze mogelijkheid kan optreden bij uitloopbedrijven voordat er een ophokplicht wordt ingesteld (meestal LPAI-virus, in uitzonderlijke gevallen een HPAI-virus bij begin van een HPAI-epidemie).

Bij concrete signalen van verhoogd risico op introductie van HPAI virus naar Nederland, b.v. als de eerste dode wilde vogels worden gevonden in Nederland met een HPAI virus besmetting of als het eerste pluimveebedrijf besmet raakt, wordt door het ministerie van LNV een ophokplicht ingesteld. Door deze ophokplicht wordt voorkomen dat er direct contact kan zijn tussen wilde vogels en het pluimvee, en dat pluimvee niet meer kan drinken uit waterplassen in de uitloop. Helaas is de ervaring dat na het instellen van de ophokplicht toch pluimveebedrijven besmet raken: alle HPAI-uitbraken bij pluimvee sinds 2014 in Nederland hebben - op een enkele uitzondering na - plaatst gevonden in de periode dat het pluimvee verplicht was opgehokt. Hoe het virus dan toch in de stal bij het pluimvee terecht komt, is helaas onbekend. Met gericht onderzoek, vaak gezamenlijk gefinancierd door het ministerie van LNV en de pluimveesector, wordt naar oorzaken gezocht om beter inzicht te krijgen in hoe vogelgriepvirus vanuit een door besmette wilde vogels gecontamineerde omgeving naar een stal met pluimvee kan komen.

5. Wat zijn risicofactoren voor introductie van HPAI-virus op pluimveebedrijven ?

Voor de volgende factoren zijn er aanwijzingen (op basis van gericht wetenschappelijk onderzoek) dat zij een risico vormen op introductie van HPAI virus op pluimveebedrijven:

- a. Eenden- en kalkoenbedrijven hebben de grootste kans op introductie van HPAI-virus, vleeskuikenbedrijven hebben de kleinste kans op introductie van HPAI-virus [12]; deze resultaten zijn vergelijkbaar met die waargenomen voor LPAI virus en kunnen wijzen op verschillen in bioveiligheid of gevoeligheid voor het virus, waarbij kalkoenen en eenden vatbaarder zijn voor besmetting dan kippen.
- b. Naarmate er meer oppervlakte aan water is in de directe omgeving van het pluimveebedrijf en de afstand van het dichtstbijzijnde aanwezige water tot het pluimveebedrijf korter is (met name 0 – 50 meter), neemt het HPAI-introductierisico toe; deze associatie heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat water(wegen) als sloten en vaarten aantrekkelijk zijn voor watervogels als bepaalde eenden, ganzen en zwanen, die bekende vogelgriepvirus dragers zijn [12];
- c. Naarmate het aantal hectaren grasland in de directe omgeving van het pluimveebedrijf toeneemt, neemt ook het HPAI-introductierisico toe; deze associatie heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat grasland aantrekkelijk is als foerageergebied voor bepaalde eenden, ganzen en zwanen, die bekende vogelgriepvirus dragers zijn [12];
- d. Naarmate de afstand van het pluimveebedrijf tot bos korter is, neemt het HPAI-introductierisico af; deze associatie heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat nabijheid van bos in tegenstelling tot open (gras)weidegebied minder aantrekkelijk is als habitat is voor wilde watervogels, die drager kunnen zijn van het vogelgriepvirus [12];
- e. Als de menselijke bevolkingsdichtheid toeneemt in de buurt van een pluimveehouderij, neemt het HPAI-introductierisico af; deze associatie heeft waarschijnlijk te maken met de mate van urbanisatie [12];

- f. De associatie met geografische coördinaten geeft aan dat het HPAI-introductierisico van Oost naar West en van Zuid naar Noord in Nederland toeneemt. Deze associatie heeft waarschijnlijk te maken met de frequente aanwezigheid van watergebieden in het Westen en Noorden van Nederland [12];
- g. De ervaring met de uitbraken van HPAI-virus op pluimveebedrijven in Nederland vanaf 2014 laat zien dat deze met name in of nabij waterrijke gebieden plaatsvinden met relatief hoge dichtheden aan watervogels in de omgeving van de pluimveebedrijven [14];
- h. (Illegale) Import van siervogels uit het buitenland;
- i. Aankoop van commercieel pluimvee – om een nieuwe productieronde te starten - dat al besmet is met vogelgriepvirus; dit is in Nederland vrijwel uitgesloten.

Voor de volgende factoren zijn er aanwijzingen (op basis van gericht wetenschappelijk onderzoek) dat zij geen risico vormen op introductie van HPAI virus op pluimveebedrijven:

- i) De kans op transport door de lucht van HPAI-virus vanuit vervliegware wilde watervogelmest in de omgeving van een pluimveestal in de vogelgriep risicoperiode (oktober-maart) is verwaarloosbaar klein [11];
- ii) De kans op transport door de lucht van HPAI-virus vanuit een aerosol geproduceerd door uitademen of proesten van vogelgriep-besmette wilde watervogels is verwaarloosbaar klein [11].

Voor de volgende factoren zijn er nog geen aanwijzingen (door gebrek aan gericht wetenschappelijk onderzoek) dat zij een risico vormen op introductie van HPAI virus op pluimveebedrijven, maar kunnen in eerste instantie worden gezien als potentieel mogelijke risicofactoren:

- i) Uit voorzorg principe is het belangrijk dat karkassen van dode, met HPAI virus besmette wilde (water)vogels zo spoedig mogelijk na sterfte uit de natuurlijke omgeving worden opgeruimd. Zij zouden de bron kunnen zijn van losse veren die vrij komen als aaseters aan de karkassen eten. Veren van dode, besmette wilde vogels - vrij gekomen wanneer aaseters aan karkassen eten - zouden eventueel via de luchtinlaat van een stal bij kippen terecht kunnen komen. Of, hoe vaak, en in welke hoeveelheid dat zou kunnen plaatsvinden is onbekend, evenals de vraag of dergelijke veren worden opgegeten door pluimvee in de stal. Verder is onbekend of deze veren dan nog besmettelijk vogelgriepvirus bevatten. Wat weten we er wel over? Vogelgriepvirus kan aanwezig zijn in het levende, basale deel van veren van een besmette vogel waar de veer in de huid van de vogel steekt [15]. In een experiment liet men zien dat het vogelgriep-virus langdurig kan overleven bij lage temperaturen (4 °C) in het basale deel van veren verwijderd direct na euthanaseren van HPAI-besmette eenden. Of dat in de natuur ook het geval is bij karkassen van dode wilde vogels die langdurig blijven liggen is echter onbekend.
- ii) Plagdiere (ratten, muizen) zouden mogelijk een rol kunnen spelen bij introductie van HPAI virus vanuit een gecontamineerde omgeving (door contact met karkassen van besmette wilde vogels of met uitwerpselen van besmette wilde vogels) naar pluimvee in een stal, maar er is op dit moment nauwelijks tot geen bewijs voor [16]. Bij verschillende HPAI uitbraken in het buitenland kon geen virus worden geïsoleerd bij in het wild gevangen ratten en muizen op besmette pluimveebedrijven. Er zijn geen onderzoeksgegevens over mogelijke overleving van vogelgriepvirus op de vacht van plagdiere. Experimentele infectie van muizen met vogelgriepvirus afkomstig van wilde vogels toonde aan dat het virus zich kan vermenigvuldigen in de longen, er werd echter geen virus in de uitwerpselen gevonden. Er is nieuw veld- en experimenteel onderzoek nodig om bewijs te krijgen voor een mogelijke rol van plagdiere bij de introductie van vogelgriepvirus bij pluimvee.
- iii) via de luchtinlaat van pluimveebedrijven kunnen grove delen (stukjes plastic, spinnenweb, plantmateriaal, gewasresten, wol, papier) die bezoedeld kunnen zijn door uitwerpselen van HPAI-besmette wilde vogels in de pluimveestal terecht komen, met name bij stormachtige weersomstandigheden. Via de luchtinlaat kunnen ook insecten (mug, huisvlieg) de pluimveestal binnen komen. Eerder buitenlands onderzoek aan muggen en huisvliegen, gevangen in de buurt van HPAI-besmette pluimveebedrijven laat zien dat insecten het virus mee de stal in zouden kunnen nemen [13]. Als deze insecten vervolgens worden opgegeten door pluimvee, zou besmetting van het pluimvee kunnen optreden.
- iv) Maa- en oogstwerkzaamheden op korte afstand van de luchtinlaat van pluimveestallen zouden in theorie kunnen leiden tot introductie van HPAI virus omdat grassprietten en grove deeltjes van een geoogst gewas die gecontamineerd zijn met uitwerpselen van besmette wilde vogels via de luchtinlaat in de stal kunnen komen. Maar er is op dit moment geen bewijs dat dit in de praktijk een daadwerkelijke risicofactor is. Dit geldt ook voor bagger- en grondwerkzaamheden op korte afstand van de luchtinlaat van pluimveestallen. Sediment en water van sloten kan gecontamineerd zijn met HPAI virus; HPAI virus kan langdurig overleven in sediment en slootwater bij lage temperaturen [11]. Bij baggerwerkzaamheden zouden sedimentdelen en waterdeeltjes in de lucht kunnen worden gebracht en mogelijk via een luchtinlaat in de stal terecht kunnen komen. Maar er is op dit moment geen bewijs dat dit in de praktijk een daadwerkelijke risicofactor is. Op basis van het

voorzorgprincipe lijkt het zinvol om bij maai- en oogstwerkzaamheden en bagger- en grondwerkzaamheden in het vogelgriep risicoseizoen op korte afstand van de luchtinlaat van pluimveestallen, het deel van de luchtinlaat dat is blootgesteld tijdelijk te sluiten.

v) De kans dat vogelgriep via de legale import van pluimvee, broedeieren en pluimveeproducten naar Nederland komt is vrij klein omdat bij uitbraken van vogelgriep in het buitenland ook snelle tracerings van dieren en producten, geëxporteerd naar Nederland, plaatsvindt door de NVWA.

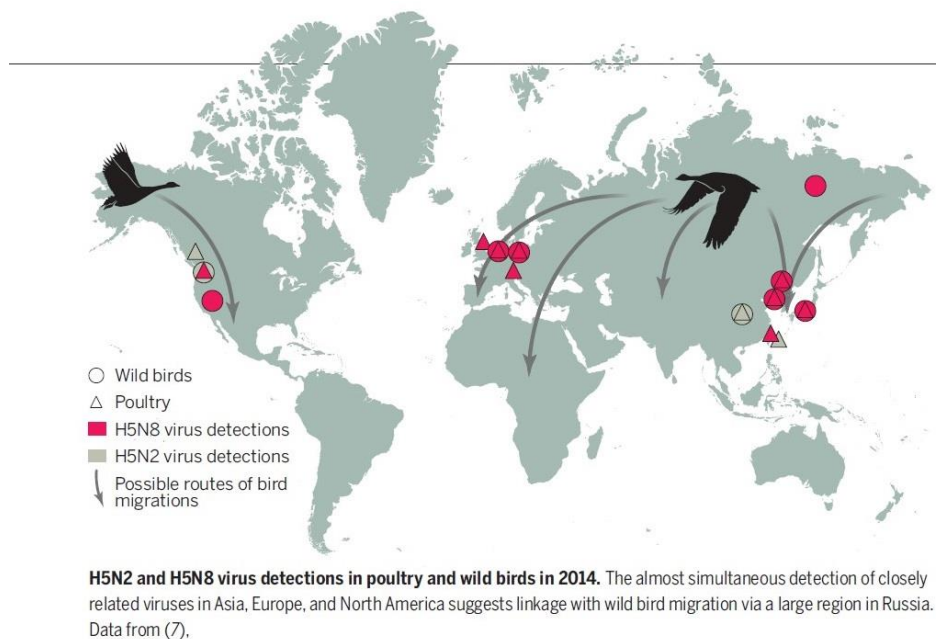
6. Welke maatregelen kan een pluimveehouder nemen om vogelgriep te voorkomen ?

Vogelgriepvirussen in de wilde vogels kunnen we niet bestrijden. Wel kunnen pluimveebedrijven maatregelen nemen om risico's te verlagen. Denk hierbij aan het consequent toepassen en strikt naleven van bioveiligheidsmaatregelen op het pluimveebedrijf. Naarmate pluimveebedrijven hoger in de piramide zitten (zoals fok-bedrijven), wordt er meer geïnvesteerd in bioveiligheid. In dit soort bedrijven zie je dan ook dat met hoge uitzondering introductie van vogelgriep. Voor pluimveebedrijven waar de kippen buiten lopen, en dus contact kunnen hebben met de omgeving, is het zeer moeilijk om een vogelgriepinfectie te voorkomen. Maar het is wel afhankelijk van waar het pluimveebedrijf in Nederland is gelegen, want waterrijke gebieden kennen een hoger risico dan waterarme gebieden. In vogelgriep hoog-risicogebieden en op bedrijven waar in het verleden al één of meerdere keren een vogelgriepintroductie heeft plaats gevonden zou overwogen kunnen worden om met een Class-III laser een wilde vogel-armere zone te creëren direct rond het pluimveebedrijf met een radius van enkele honderden meters, waardoor het risico op introductie van vogelgriepvirus uit de omgeving naar de stal zou kunnen worden beperkt [17]. Hiervoor gelden wel juridische kaders, aangezien wilde vogels in Nederland bij wet beschermd zijn. Daarnaast zijn er activiteiten van andere agrariërs en b.v. waterschappen rondom zijn locatie met stallen, die mogelijk een risico vormen voor introductie van vogelgriepvirus naar het pluimvee in de stal. Het is belangrijk dat pluimveehouders daar proactief, en met een voorzorgprincipe in het achterhoofd, op reageren. Als b.v. sloten rond de pluimveelocatie schoon gemaakt worden in het najaar (door de pluimveehouder zelf of door derden die eigenaar kunnen zijn van de omliggende weilanden/bouwland) en als dit slootslib verhaakseld wordt, kan de pluimveehouder tijdens deze werkzaamheden het deel van de luchtinlaat van de stal dat bloot gesteld zou kunnen worden aan onderdelen van verhaakseld slootslib, tijdelijk preventief sluiten. Maar ook de toegangsweg/erf van de pluimveehouder dat mogelijk wordt gebruikt door derden voor deze werkzaamheden, reinigen en ontsmetten. Zo ook, als er b.v. op bouwland rond de pluimveestal een gewas wordt geoogst of als er gras wordt gemaaid (door pluimveehouder of derden), tijdens dergelijke werkzaamheden het deel van de luchtinlaat van de stal dat bloot zou kunnen worden gesteld (via de lucht: grassprietjes of grovere delen van een geoogst gewas dat gecontamineerd kan zijn met uitwerpselen van besmette wilde vogels), tijdelijk preventief sluiten.

Recent onderzoek van WBVR aan de luchtinlaat van pluimveebedrijven laat zien dat er kleine hoeveelheden grove deeltjes als plantmateriaal, oogstresten, kleine stukjes plastic, spinnenweb, wol, en papier de stal binnen komen. Daarnaast komen er aanzienlijke hoeveelheden insecten (met name muggen) de stal binnen via de luchtinlaat; bij stormachtige weersomstandigheden, met grote windsnelheden, is de hoeveelheid materiaal die via de luchtinlaat binnen komt, sterk vergroot. De grove delen zouden gecontamineerd kunnen zijn met uitwerpselen van besmette wilde vogels in de omgeving van een stal. Het is te verwachten dat een vorm van fijn geweven windbreekgaas, dat gespannen is tussen een vaste windbreekplaat voor de luchtinlaat en de onderkant van de muur van de stal, grotendeels voorkomt dat deze grovere delen en insecten via de luchtinlaat in de stal kunnen komen.

7. Wat is de rol van wilde vogels bij vogelgriep ?

Vogelgriepvirussen, in de meeste gevallen LPAI-virussen, komen van nature voor bij wilde vogels [18]. Wilde vogels krijgen van LPAI-virussen zelf nauwelijks tot geen ziekteverschijnselen. Tot 2005 werden HPAI uitbraken in pluimvee over de hele wereld veroorzaakt door mutatie van LPAI H5 of H7 virus naar HPAI virus in kippen op een besmet bedrijf [19]. Echter halverwege 2005 werden duizenden trekvogels dood gevonden bij het Qinghai meer in centraal China, besmet met HPAI H5N1. Deze gebeurtenis was een keerpunt in de verspreiding van HPAI virus. Sinds 2005 blijft het HPAI H5 virus circuleren in Azië: bij gehouden pluimvee – en dat kan in kleine koppeltjes zijn die voornamelijk buiten leven rond huishoudens - omdat men uitbraken bij pluimvee niet zo als in Nederland adequaat bestrijdt en als gevolg daarvan spill-over blijft plaatsvinden naar wilde watervogels. De trekvogels die in Nederland overwinteren ontmoeten de besmette Aziatische trekvogels in gemeenschappelijke broed- en ruigebieden in Siberië. Daar wordt vogelgriepvirus aan elkaar overgedragen en keren 'onze' trekvogels besmet terug naar Nederland in de herfstperiode (figuur 1).

Figuur 1. Transport van HPAI-virussen via trekvogels (Bron: Verhagen et al. , Science 2015; 347 (6222): 616-617).

Er zijn grofweg twee vormen van verspreiding:

- Met vogelgriepvirus besmette trekvogels (vaak wilde watervogels) kunnen een belangrijke rol spelen bij het besmet raken van pluimvee, doordat zij het virus uitscheiden (via neus, snavel, oogslimvlies, en uitwerpselen) wanneer zij geïnfecteerd zijn. Vogelgriepvirus uitgescheiden door wilde vogels in de omgeving van pluimveebedrijven schept de mogelijkheid tot introductie van het vogelgriepvirus in pluimveestallen of in de uitloop van pluimveebedrijven [14].
- Ook kunnen lokaal aanwezige wilde watervogels (standvogels) besmet raken door het virus dat is aangevoerd door trekvogels vanuit het buitenland [20]. Hierdoor kan er langdurige circulatie van het virus plaats vinden in het land.

Sinds 2014 wordt vrijwel jaarlijks met trekvogels HPAI H5 virus aangevoerd naar Nederland, waarbij ook zeer grote aantallen wilde vogels sterven als gevolg van de HPAI H5 virusinfectie [21]. Incidenteel raken ook pluimveebedrijven besmet met dit aangevoerde virus. Dat er een verband bestaat met pluimveebedrijfsbesmettingen wordt ondersteund doordat genetische analyse van het virus - geïsoleerd bij dode wilde vogels in de omgeving van een besmet pluimveebedrijf - laat zien dat het vrijwel identiek is aan het virus geïsoleerd bij het besmette pluimvee [21]. De European Food Safety Agency (EFSA) heeft een mandaat gekregen om surveillance gegevens in Europese landen over aviaire influenza infecties bij o.a. wilde vogels samen te vatten sinds 2018, en deze worden jaarlijks gerapporteerd [22]:

- 2018: 163 HPAI-virus besmette wilde vogels op een totaal aantal van 9.145 wilde vogels bemonsterd;
- 2019: 1 HPAI-virus besmette wilde vogel op een totaal van 19.661 wilde vogels bemonsterd;
- 2020: 878 HPAI-virus besmette wilde vogels op een totaal aantal van 18.968 wilde vogels bemonsterd.

8. Welke wilde vogels zijn vogelgriep risicovol ?

Resultaten van surveillanceprogramma's binnen en buiten Europa hebben laten zien dat vogelgriepvirussen hoofdzakelijk worden aangetroffen bij watervogels, zoals verschillende soorten zwanen, ganzen, wilde eenden, steltlopers en meeuwen [23]. Andere vogels dan watervogels kunnen ook besmet raken, maar hun rol in virus circulatie en overdracht naar pluimvee wordt klein geacht. Ook raken aaseters (o.a. roofvogels, meeuwen, eksters, maar ook incidenteel vossen, dassen, bunzing), die van besmette dode watervogels eten, besmet. In de Europese regelgeving 2010/367/EU m.b.t. surveillanceprogramma's voor aviaire influenza bij pluimvee en in het wild levende vogels, is in bijlage II een overzicht gegeven van doelsoorten wilde vogels voor vogelgriepsurveillance [24].

9. Wat kunnen provincies, gemeenten, waterschappen doen om het risico op vogelgriep in de omgeving van pluimveebedrijven zo klein mogelijk te maken ?

Provincies, gemeenten, en waterschappen zouden een mogelijke bijdrage kunnen leveren aan het verlagen van het risico op vogelgriep in de omgeving van pluimveebedrijven door in gesprek te gaan met de sector en met individuele pluimveehouders lokaal over het verlagen van het risico op vogelgriep. Dat betreft dan b.v. overleg over planning van bagger- en grondwerkzaamheden, schoonmaken van sloten in de buurt van pluimveebedrijven. Bij plannen voor de aanleg van nieuwe natte natuur inventariseren hoeveel pluimveebedrijven op korte afstand gelokaliseerd zijn van het nieuw te ontwikkelen gebied en mede afhankelijk daarvan nagaan of het nodig is om een risicoanalyse uit te voeren, om zodoende de verschillende belangen goed af te kunnen wegen.

10. Kunnen mensen ziek worden van vogelgriep ?

Sommige varianten van vogelgriepvirus zijn overdraagbaar op mensen (zoönose). Direct contact van mensen met pluimvee dat met vogelgriepvirus besmet is kan in uitzonderlijke gevallen leiden tot ernstig verlopende infecties bij mensen. Hiervan zijn enkele voorbeelden bekend, primair in Azië, Afrika en het Midden-Oosten [25]. In Nederland is in 2003 tijdens de grote vogelgrieppepidemie helaas een dierenarts overleden als gevolg van een vogelgriepbesmetting [26]. Daarom worden in Nederland de pluimveehouders, familieleden en werknemers van een HPAI-virus besmet pluimveebedrijf voorzien van antivirale middelen. Verder worden er sterke preventieve maatregelen getroffen om medewerkers van de NVWA, die betrokken zijn bij het onderzoek en ruiming van HPAI-virus besmette pluimveebedrijven, te beschermen tegen blootstelling aan het virus.

11. Kunnen wij pluimvee vaccineren tegen vogelgriep ?

Een mogelijkheid om pluimvee te beschermen tegen vogelgriep is via vaccinatie. De pluimveesector is voorstander van deze preventieve maatregel, mits een goed vaccin beschikbaar is en het gebruik geen nadelige handelsconsequenties heeft. Dat is momenteel nog niet het geval.

- In Nederland is er slechts één commercieel vaccin beschikbaar en geregistreerd voor gebruik in pluimvee. Dit vaccin is gebaseerd op een LPAI H5N2 virus uit 1986. Deze vaccinstam is niet verwant aan het huidige HPAI H5 virus en zal daarom naar verwachting onvoldoende bescherming bieden tegen infectie met dit virus. In het buitenland zijn enkele andere commerciële vaccins beschikbaar tegen H5-virussen, maar geen van deze vaccins is ontwikkeld tegen het huidige HPAI H5 virus. Wanneer een vaccin wordt gebruikt dat pluimvee maar deels zou beschermen tegen vogelgriep-infectie, dan kan dit de infectie verbergen. Het virus kan zich dan ongemerkt verspreiden, waardoor de bestrijding van het virus juist moeilijker wordt. In verschillende landen (China, Vietnam, Indonesië, Egypte, Mexico) wordt gevaccineerd tegen vogelgriep, onder meer tegen HPAI H5 virus. Een vaccin moet op de eerste plaats virusverspreiding voorkomen om uitbraken te stoppen (transmissiewaarde $R < 1$). In het laboratorium is aangetoond dat vaccinatie de transmissie van het HPAI virus kan voorkomen, als de vaccinstam en de uitbraakstam nauw verwant zijn [27]. De ontwikkelde vaccins bleken bij toepassing in het veld echter niet effectief genoeg ($R > 1$), en hebben de uitbraken in deze landen niet kunnen stoppen [28].
- Op dit moment is handel in tegen vogelgriep gevaccineerd pluimvee(producten) niet toegestaan binnen de Europese Unie. Ook andere landen willen vaak geen gevaccineerd pluimvee (of producten) importeren. Indien een land besluit te gaan vaccineren tegen vogelgriep, heeft dat consequenties voor de internationale handelsrelaties met forse beperkingen en economische schade. Er zullen daarom eerst internationaal afspraken gemaakt moeten worden over vaccinatie van pluimvee en de acceptatie van gevaccineerd pluimvee of producten. Een substantiële afzetmarkt is bovendien voorwaarde voor de farmaceutische industrie om te investeren in ontwikkeling en productie van vaccins tegen vogelgriep.
- De verwachting is dat het risico op introductie van vogelgriep bij pluimvee ook de komende jaren hoog blijft. In Nederland zelf is het ministerie van LNV, de pluimveesector (AVINED) en de Dierenbescherming begonnen aan een plan om stappen te formuleren over het mogelijk maken van vogelgriepvaccinatie.

© 2022 Wageningen Bioveterinary Research

Postbus 65, 8200 AB Lelystad, T 0320 23 82 38, E info.bvr@wur.nl, www.wur.nl/bioveterinary-research.

Wageningen Bioveterinary Research.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de uitgever of auteur.

Referenties

1. Elbers ARW, Fabri T, De Vries TS, De Wit J, Pijpers A, Koch G. The highly pathogenic avian influenza A (H7N7) virus epidemic in The Netherlands in 2003 - lessons learned from the first five outbreaks. Avian Dis 2004;48(3):691-705. <https://doi.org/10.1637/7149>
2. Elbers ARW, Knutsson R. Agroterrorism targeting livestock: a review with a focus on early detection systems. Biosecur Bioterror 2013; 11 (suppl.): S25-S35. <https://doi.org/10.1089/bsp.2012.0068>.
3. Diergezondheidsfonds. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/dierziektepreventie/diergezondheidsfonds>.
4. Melden van een dierziekte bij de NVWA. <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/dierziekten/melden-dierziekte>.
5. Elbers ARW, Gorgievski-Duijvesteijn MJ, Zarafshani K, Koch G. To report or not to report: a psychosocial investigation aimed at improving early detection of Avian Influenza outbreaks. Rev sci tech OIE 2010; 29 (3): 435-449. <https://doi.org/10.20506/rst.29.3.1988>.
6. Hoyer BJ, Munster VJ, Nishiura H, Klaassen M, Fouchier RA. Surveillance of wild birds for avian influenza virus. Emerg Infect Dis 2010; 16(12):1827-34. <https://doi.org/10.3201/eid1612.100589>.
7. Alexander DJ. Summary of avian influenza activity in Europe, Asia, Africa, and Australasia, 2002–2006. Avian Dis 2007; 51, 161–166. <https://doi.org/10.1637/7602-041306R.1>.
8. Commission Decision of 25 June 2010 on the implementation by Member States of surveillance programmes for avian influenza in poultry and wild birds (notified under document C(2010) 4190) (Text with EEA relevance) (2010/367/EU). Official Journal of the European Union 1/7/2010, L 166, 22-32. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:166:0022:0032:EN:PDF>
9. Ik heb dode wilde (water)vogels gevonden. Bij wie kan ik dit melden ? <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/vogelgriep-preventie-en-bestrijding/vraag-en-antwoord/melden-dode-wilde-watervogels>
10. Elbers ARW, Gonzales JL. Quantification of visits of wild fauna to a commercial free-range layer farm in the Netherlands located in an avian influenza hot-spot area assessed by video-camera monitoring. Transbound Emerg Dis 2019; 67:661-677. <https://doi.org/10.1111/tbed.13382>.
11. Elbers ARW (editor). Omgevingstransmissie van aviaire influenza virus door de lucht via wilde watervogels naar commercieel gehouden pluimvee - met een focus op transmissie vanuit HPAIV-gecontamineerde uitwerpselen van wilde watervogels via de lucht of vanuit een aerosol geproduceerd door uitademen of proesten van HPAIV-besmette wilde watervogels. WBVR Rapport 2128494. <https://www.1health4food.nl/nl/1health4food/show-1/Risico-op-overdragen-van-vogelgriep-door-de-lucht-van-wilde-watervogels-naar-pluimvee-verwaarloosbaar-klein.htm>.
12. Gonzales JL, Hennen WHGJ, Petie R, de Freitas Costa E, Beerens N, Slaterus R, Kuiken T, Stahl J en Elbers ARW. Risicofactoren voor introductie van HPAI-virus op Nederlandse commerciële pluimveebedrijven, 2014-2022. Juli 2022. WUR rapport 2211632. 42 pp.
13. Sawabe K, Hoshino K, Isawa H, Sasaki T, Hayashi T, Tsuda Y, Kurahashi H, Tanabayashi K, Hotta A, Saito T, Yamada A, Kobayashi M. Detection and isolation of highly pathogenic H5N1 avian influenza A viruses from blow flies collected in the vicinity of an infected poultry farm in Kyoto, Japan, 2004. Am J Trop Med Hyg 2006;75(2):327-32.

14. Velkers FC, Manders TTM, Vernooij JCM, Stahl J, Slaterus R, Stegeman JA. Association of wild bird densities around poultry farms with the risk of highly pathogenic avian influenza virus subtype H5N8 outbreaks in the Netherlands, 2016. *Transbound Emerg Dis* 2021; 68(1):76-87. <https://doi.org/10.1111/tbed.13595>.
15. Yamamoto Y, Nakamura K, Yamada M, Mase M. Persistence of avian influenza virus (H5N1) in feathers detached from bodies of infected domestic ducks. *Appl Environ Microbiol* 2010; 76(16): 5496-5499. <https://doi.org/10.1128/AEM.00563-10>.
16. Velkers FC, Blokhuis SJ, Veldhuis Kroeze EJB, Burt SA. The role of rodents in avian influenza outbreaks in poultry farms: a review. *Vet Quart* 2017; 37: 182-194, <https://doi.org/10.1080/01652176.2017.1325537>.
17. Elbers ARW, Gonzales JL. Efficacy of an automated laser for reducing wild bird visits to the free range area of a poultry farm. *Sci Rep* 2021; 11: 12779. <https://doi.org/10.1038/s41598-021-92267-z>.
18. Venkatesh D, Poen MJ, Bestebroer TM, Scheuer RD, Vuong O, Chkhaidze M, Machabishvili A, Mamuchadze J, Ninua L, Fedorova NB, Halpin RA, Lin X, Ransier A, Stockwell TB, Wentworth DE, Kriti D, Dutta J, van Bakel H, Puranik A, Slomka MJ, Essen S, Brown IH, Fouchier RAM, Lewis NS. Avian Influenza Viruses in Wild Birds: Virus Evolution in a Multihost Ecosystem. *J Virol* 2018; 92(15):e00433-18. <https://doi.org/10.1128/JVI.00433-18>.
19. Koch G, Elbers ARW. Outdoor ranging of poultry: a major risk factor for the introduction and development of high pathogenicity avian Influenza. *Neth J Agric Sci* 2006; 54 (2): 179-194. [https://doi.org/10.1016/S1573-5214\(06\)80021-7](https://doi.org/10.1016/S1573-5214(06)80021-7).
20. Poen MJ, Bestebroer TM, Vuong O, Scheuer RD, van der Jeugd HP, Kleyheeg E, Eggink D, Lexmond P, van den Brand JMA, Begeman L, van der Vliet S, Müskens GJDM, Majoor FA, Koopmans MPG, Kuiken T, Fouchier RAM. Local amplification of highly pathogenic avian influenza H5N8 viruses in wild birds in the Netherlands, 2016 to 2017. *Euro Surveill* 2018; 23(4):17-00449. <https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2018.23.4.17-00449>.
21. Kleyheeg E, Slaterus R, Bodewes R, Rijks JM, Spierenburg MAH, Beerens N, Kelder L, Poen MJ, Stegeman JA, Fouchier RAM, Kuiken T, van der Jeugd HP. Deaths among Wild Birds during Highly Pathogenic Avian Influenza A(H5N8) Virus Outbreak, the Netherlands. *Emerg Infect Dis.* 2017;23(12):2050-2054. <https://doi.org/10.3201/eid2312.171086>.
22. Annual report on surveillance for avian influenza in poultry and wild birds in Member States of the European Union in 2018 (<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2019.5945>), in 2019 (<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2020.6349>) and in 2020 (<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2021.6953>).
23. Wallensten A, Munster VJ, Latorre-Margalef N, Brytting M, Elmberg J, Fouchier RA, Fransson T, Haemig PD, Karlsson M, Lundkvist A, Osterhaus AD, Stervander M, Waldenström J, Björn O. Surveillance of influenza A virus in migratory waterfowl in northern Europe. *Emerg Infect Dis.* 2007;13(3):404-11. <https://doi.org/10.3201/eid1303.061130>.
24. BESLUIT VAN DE COMMISSIE van 25 juni 2010 betreffende de uitvoering door de lidstaten van surveillanceprogramma's voor aviaire influenza bij pluimvee en in het wild levende vogels (2010/367/EU). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010D0367&from=EN>
25. Li YT, Linster M, Mendenhall IH, Su YCF, Smith GJD. Avian influenza viruses in humans: lessons from past outbreaks. *Br Med Bull.* 2019; 132(1):81-95. <https://doi.org/10.1093/bmb/ldz036>.

26. Koopmans M, Wilbrink B, Conyn M, Natrop G, van der Nat H, Vennema H, Meijer A, van Steenbergen J, Fouchier R, Osterhaus A, Bosman A. Transmission of H7N7 avian influenza A virus to human beings during a large outbreak in commercial poultry farms in the Netherlands. *Lancet*. 2004; 363(9409):587-93. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(04\)15589-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(04)15589-X).
27. van der Goot JA, Koch G, de Jong MC, van Boven M. Quantification of the effect of vaccination on transmission of avian influenza (H7N7) in chickens. *Proc Natl Acad Sci U S A*. 2005; 102(50):18141-6. <https://doi.org/10.1073/pnas.0505098102>.
28. Guyonnet V, Peters AR. Are current avian influenza vaccines a solution for smallholder poultry farmers? *Gates Open Research* 2020; 4:122. <https://gatesopenresearch.org/articles/4-122/v1>.

Checklist aanleg nieuwe natte natuur in kader van risico vogelgriep voor pluimveebedrijven

Auteurs: Armin Elbers (Wageningen Bioveterinary Research, Lelystad) en
Roy Slaterus (Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen).

29 september 2022

Inleiding

De Nederlandse pluimveesector is de afgelopen jaren regelmatig getroffen door besmetting van pluimveestallen met het vogelgriepvirus. Wilde watervogels worden beschouwd als het natuurlijke reservoir van vogelgriepvirussen. Sinds 2014 hebben wij in Nederland te maken met de aanvoer van de ziekmakende vorm van vogelgriep (hoogpathogene vogelgriep = HPAI) bij trekvogels die op gezamenlijke broedgronden besmet zijn geraakt door contact met besmette wilde watervogels uit Azië. Deze trekvogels kunnen de omgeving rondom Nederlandse pluimveebedrijven contamineren met hun uitwerpselen, bij besmette watervogels bevatten deze namelijk een substantiële hoeveelheid virus. In het vogelgriepseizoen is normaliter geen direct contact mogelijk tussen besmette wilde watervogels en pluimvee vanwege de ophokplicht, waarbij alle professioneel gehouden pluimvee verplicht in de stallen blijft en hobbydierhouders het pluimvee dienen af te schermen. Hoe het virus vanuit een gecontamineerde omgeving in de buurt van pluimveestallen dan toch in die pluimveestallen terecht komt is echter nog steeds onduidelijk en onderwerp van onderzoek. Nieuw te ontwikkelen natte natuurgebieden kunnen aantrekkelijk zijn voor deze watervogels. Daardoor is er mogelijk een verhoogde kans aanwezig dat vogelgriepvirus wordt geïntroduceerd bij pluimvee op pluimveebedrijven die in de omgeving liggen van het nieuw te ontwikkelen natte natuurgebied.

Meer weten over vogelgriep? Raadpleeg dan de factsheet vogelgriep [<https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/onderzoeksinstituten/bioveterinary-research/dierziekten/virusziekten/vogelgriep-in-nederland-2/actuele-situatie-1.htm>].

Daarom hebben WBVR en Sovon in opdracht van AVINED een checklist ontwikkeld voor lokale en regionale overheden als hulpmiddel voor het uitvoeren van een gebiedsinventarisatie en risicoanalyse bij de ontwikkeling van nieuwe natte natuur.

Uitbraken van HPAI op pluimveebedrijven in Nederland sinds 2014 laten zien dat deze met name (maar niet uitsluitend) plaats vinden in waterrijke gebieden met hoge dichtheden aan wilde watervogels. Recent onderzoek van Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) heeft laten zien dat de aanwezigheid van waterwegen en grasland op zeer korte afstand van pluimveestallen de kans vergroot dat op pluimveebedrijven pluimvee besmet kan raken met HPAI virus. Sloten, vaarten en plassen vormen een aantrekkelijke leefomgeving voor bepaalde soorten wilde watervogels. Grasland is een belangrijke voedselbron voor sommige wilde watervogels, oogstresten van landbouwgewassen eveneens. Naarmate de afstand van het pluimveebedrijf tot bos korter is, neemt het HPAI-introductierisico af; deze associatie heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat nabijheid van bos in tegenstelling tot open landbouwgronden minder aantrekkelijk is als habitat is voor de meeste wilde watervogels.

Bij de aanleg van nieuwe natte natuur in de omgeving van pluimveebedrijven spelen bovenstaande aspecten daarom een belangrijke rol. Of, en in welke mate, de aanleg van nieuwe natte natuur een verhoging van de kans op het introduceren van vogelgriepvirus bij pluimvee op pluimveebedrijven kan veroorzaken, hangt van verschillende elementen af. Het uitvoeren van een gebiedsinventarisatie en risicoanalyse, van een beoogd (nieuw) nat natuurgebied, zet deze elementen gestructureerd op een rij.

Bijgaande checklist zet benodigde stappen op een rij, zodat bij de ontwikkeling van nieuwe natte natuur een mogelijke substantiële verhoging van het risico van introductie van vogelgriep op pluimveebedrijven in het gebied in het afwegingskader mee kan worden genomen.

1. Bij plannen door provincie/gemeenten voor realisatie van (nieuwe) natte natuur wordt aanbevolen om contact te zoeken met de nationale vertegenwoordiging van de pluimveesector (AVINED) en/of lokale/regionale vertegenwoordiging vanuit LTO/NOP en NVP #.
2. Bij openbare voorlichting (b.v. bijeenkomst op gemeentehuis) vanuit de gemeenten/provincies, vertegenwoordiging van de pluimveesector uitnodigen om een breed draagvlak te bereiken #.
3. In het conceptplan van de realisatie van nieuwe natte natuur in ieder geval aangeven: begrenzing van het plangebied, kenmerken van de voorgenomen ruimtelijke ingreep. In samenspraak met de pluimveesector kan daarna de ligging van actieve pluimveebedrijven t.o.v. het plangebied worden aangegeven.
4. Afstand van het dichtstbijzijnde commerciële pluimveebedrijf tot het nieuw te ontwikkelen natte natuurgebied kan een overweging zijn om wel of niet een gebiedsinventarisatie en risicoanalyse uit te laten voeren door de projectorganisatie/gemeente waarin de nieuwe natte natuur wordt ontwikkeld. Het is moeilijk om een exacte afstand als grens aan te geven. Op basis van eerder onderzoek naar introductierisico's van HPAI virus op pluimveebedrijven wordt een gebiedsinventarisatie en risicoanalyse aanbevolen indien het dichtstbijzijnde pluimveebedrijf op 500-1000 m gelegen is van het ontwikkelingsgebied (zie punt 5).
5. Voor het laten uitvoeren van bovengenoemde gebiedsinventarisatie en risicoanalyse worden kennisorganisaties uitgenodigd met ervaring op het gebied van risicoafwegingen rondom vogelgriep en ecologie van wilde watervogels. Vergelijkbare studies zijn eerder uitgevoerd door Sovon Vogelonderzoek Nederland in Nijmegen en Wageningen Bioveterinary Research in Lelystad.

Hierbij wordt opnieuw geadviseerd om de pluimveesector ook bij deze stap actief te betrekken #.

6. Een risicoanalyse naar het risico op introductie van HPAI bij pluimvee op pluimveebedrijven in een nieuw te ontwikkelen natte natuurgebied neemt mee:
 - a. Aanwezigheid van open, stilstaand water (plassen) en stromend water (rivier, nevengeul, beek) in de huidige situatie en in de toekomstige situatie op basis van planontwikkeling conform het voorontwerp. Aanwezigheid van grasland/gebieden met geschikte foerageerlocaties voor watervogels.
 - b. Inventarisatie van de aanwezige pluimveebedrijven in een straal van 10 km rond het ontwikkelingsgebied: type pluimveebedrijf; afstand tot nieuw te ontwikkelen gebied; UBN (uniek bedrijfsnummer) zodat er een koppeling gemaakt kan worden met data bij WBVR over optreden van vogelgriepintroducties (LPAI subtype H5 en H7, en HPAI) op de pluimveebedrijven.
 - c. Inventarisatie van historische besmettingen van LPAI subtype H5 en H7 en HPAI op pluimveebedrijven in een straal van 10 km rond het ontwikkelingsgebied.
 - d. Inventarisatie van huidig voorkomen (dichtheid) van wilde watervogels in het ontwikkelingsgebied: aanwezigheid van wilde vogels/trekvogels in de vogelgriep-risicoperiode (okt-mrt) in het gebied (straal van 10km rond ontwikkelingsgebied) door een aantal systematische vogeltellingen (één telling per maand).

LTO Nederland (<https://www.lto.nl/over-lto/contact/>): LTO Noord (noordelijke provincies, incl. Utrecht en Zuid-Holland) > info@ltonoord.nl, ltonoord.nl | ZLTO (zuidelijke provincies) > info@zltto.nl, zltto.nl | lltb Limburg > info@lltb.nl, lltb.nl
| **Nederlandse Vakbond Pluimveehouders (NVP)**: info@nvpluimveehouders.nl, nvpluimveehouders.nl/ | **AVINED**: info@avined.nl, avined.nl

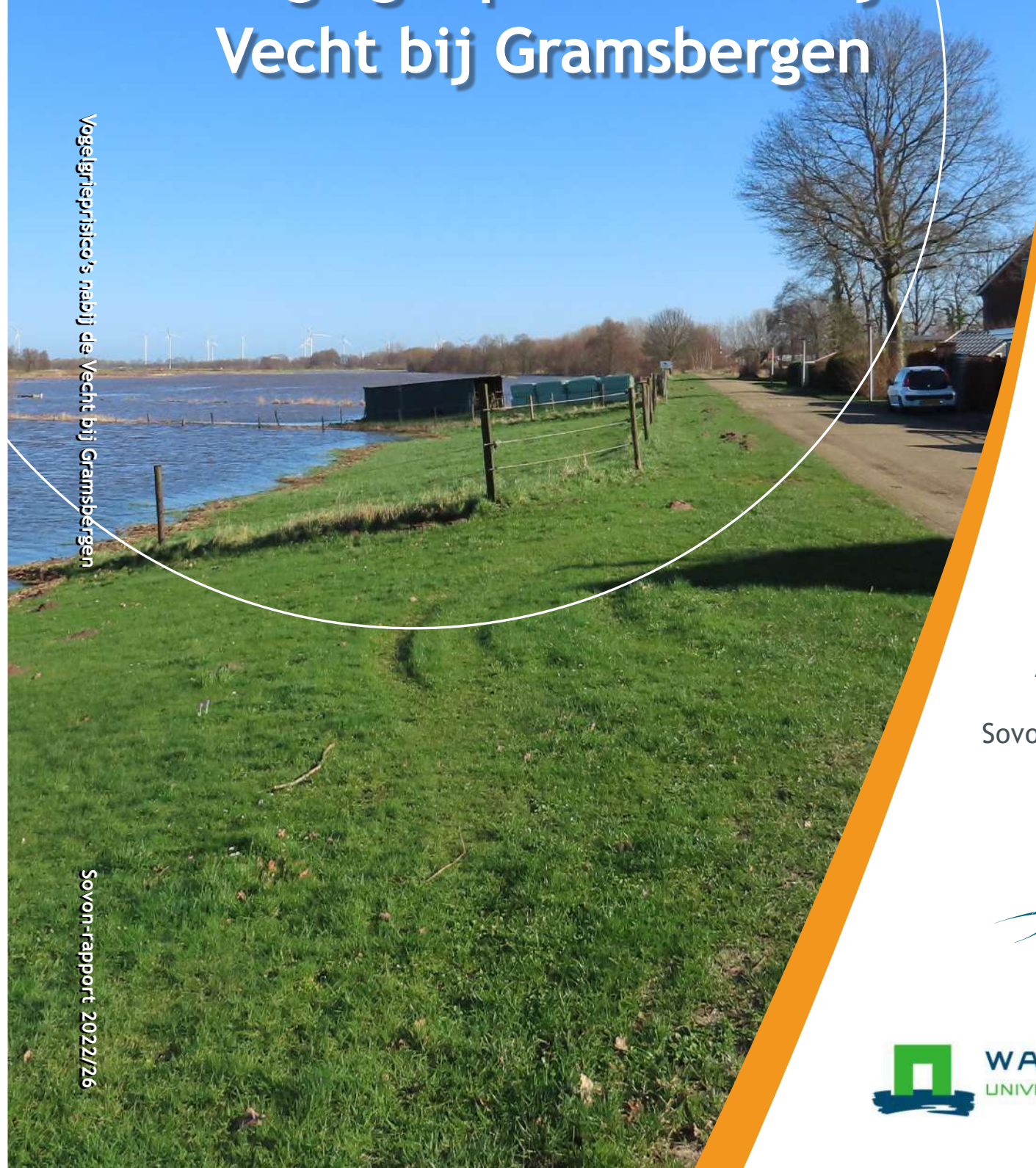
- e. Inschatting van het voorkomen van wilde watervogels in de toekomstige situatie; expert mening op basis van het voorontwerp en ervaring in vergelijkbare planontwikkeling elders in Nederland.
- f. Expert inschatting van de veranderingen van het besmettingsrisico door de beoogde ontwikkelingen op de locatie, o.a. door confrontatie van huidige en te verwachten dichtheden van watervogels met historische data van HPAI besmettingen in relatie tot dichtheden risicosoorten.

Slaterus R., Elbers A.R.W.

Vogelgriepvirus nabij de Vecht bij Gramsbergen

Vogelgriepvirus nabij de Vecht bij Gramsbergen

Sovon-rapport 2022/26

In opdracht van:

Roy Slaterus & Armin R.W. Elbers

Sovon-rapport 2022/26

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

Vogelgrieprijsico's nabij de Vecht bij Gramsbergen

Roy Slaterus¹ & Armin R.W. Elbers²

¹ Sovon Vogelonderzoek Nederland

² Wageningen Bioveterinary Research

Dit rapport is samengesteld in opdracht van

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2022

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Gemeente Hardenberg, Waterschap Vechtstromen en AVINED

Wijze van citeren: Slaterus R. & Elbers A.R.W. 2022. Vogelgrieprisico's nabij de Vecht bij Gramsbergen. Een risicoanalyse naar aanleiding van Vechtrijk Gramsbergen fase 1. Sovon-rapport 2022/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's omslag: Roy Slaterus

Opmaak: John van Betteray, Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon.

Type informatie	Omschrijving/naam	Datum
Auteur(s):	Roy Slaterus & Armin Elbers	
Versie:	eindconcept	10-2-2022
Inhoudelijke toets:	Erik Kleyheeg & Jacintha van Dijk	16-2-2022
Vrijgave:	Julia Stahl	7-4-2022

Inhoud

Samenvatting	2
1. Inleiding	3
2. Aanpak en leeswijzer	4
3. Context	5
3.1. Algemene beschrijving van vogelgriep	5
3.2. Watervogels in Nederland	5
3.3. HPAI-besmettingen in 2020/21 en 2021/22	6
4. Associatie tussen aanwezigheid van watervogels en HPAI-uitbraken op pluimveebedrijven	8
4.1. Insleeproutes	8
4.2. Afstanden tot watervogels	8
5. Huidig voorkomen van watervogels binnen het onderzoeksgebied	9
5.1. Beschrijving van het onderzoeksgebied	9
5.2. Aanwezigheid van watervogels	11
6. Historie van HPAI- en LPAI-uitbraken op pluimveebedrijven rond Gramsbergen	15
7. Voorkomen van watervogels in de toekomstige situatie	16
7.1. Beschrijving van toekomstige situatie	16
7.2. Aanwezigheid van watervogels	16
8. Risicoanalyse	18
9. Conclusies	19
Literatuur	20
Bijlage. Resultaten watervogeltellingen 2021/22	21

Samenvatting

De Nederlandse wateren en moerassen trekken grote aantallen watervogels aan. Voor pluimveehouders gaat de aanwezigheid van watervogels in toenemende mate gepaard met zorgen. Die komen voort uit het gegeven dat een relatief groot deel van de besmettingen met het vogelgriepvirus op commerciële pluimveebedrijven zich in de afgelopen jaren heeft voorgedaan in gebieden met relatief veel watervogels. Nu er, in het kader van het project Vechtrijk Gramsbergen fase 1, plannen bestaan voor de aanleg van onder meer een nevengeul langs de Vecht bij Gramsbergen, dient de vraag zich aan wat dit betekent voor het risico op insleep van dit virus op pluimveebedrijven in de omgeving.

Genetische analyses hebben laten zien dat het bij het merendeel van hoogpathogene aviaire influenza (HPAI)-besmettingen op commerciële pluimveebedrijven tegenwoordig gaat om op zichzelf staande introducties en niet om besmettingen die van bedrijf naar bedrijf worden doorgegeven. Vogeltellingen uitgevoerd rond 10 besmette pluimveebedrijven in 2020/21 toonden aan dat er drie gelocaliseerd waren in gebieden met vrij hoge, en vier met hoge dichtheden aan watervogels. Bij de overige drie bedrijven was een associatie met de aanwezigheid van watervogels echter minder evident.

De precieze insleeproute van HPAI-virus op een pluimveebedrijf is zelden te achterhalen. Ondanks dat pluimvee tijdens een ophokplicht de stal niet verlaat en niet in direct contact kan komen met besmette wilde vogels of met een gecontamineerde omgeving, treden HPAI-besmettingen soms toch op bij pluimveebedrijven. Aan verschillende mogelijke insleeproutes wordt gedacht (maar bewijs ontbreekt veelal). Het gaat zowel om routes met onbedoeld menselijk handelen (bijv. via het betreden van de stal of het meenemen van besmette materialen van buiten naar binnen in de stal) als om routes zonder directe menselijke invloed (bijv. insleep van virus via insecten, kleine zoogdieren, via hemelwater van stal-daken of via de lucht). Bij verschillende mogelijke routes spelen de uitwerpselen van wilde vogels een rol. Bij besmette watervogels bevatten deze namelijk een grote hoeveelheid virus.

Hoewel associaties tussen HPAI-uitbraken op commerciële pluimveebedrijven en de aanwezigheid van wateren en watervogels in de buurt van die bedrijven in meerdere recente studies zijn gevonden, is nog onvoldoende bekend tot op welke afstanden rond pluimveebedrijven verhoogde risico's op HPAI-virusinsleep optreden. Omdat uitwerpselen van besmette watervogels als een factor bij de virusinsleep worden gezien, is het aannemelijk dat vooral de omstandigheden op of direct rond het bedrijf een rol spelen. Wanneer dergelijke plekken door groepen watervogels worden bezocht, kunnen er in korte tijd grote aantallen uitwerpselen achterblijven bij de pluimveestal. Hoe het virus vanuit die gecontamineerde omgeving in de pluimveestal kan komen is echter tot nu toe onbekend en het onderwerp van nader onderzoek.

In dit rapport brengen wij relevante informatie met betrekking tot het hierboven beschreven vraagstuk bijeen. Deze informatie kan gebruikt worden bij de lokale belangenafweging en/of besluitvorming door de betrokken overheden bij het project Vechtrijk Gramsbergen fase 1.

In de huidige situatie schatten wij het risico op insleep van vogelgriep op commerciële pluimveebedrijven rond Gramsbergen in als zeer laag. Er hebben zich in het verleden geen HPAI-uitbraken voorgedaan op de betreffende bedrijven in het gebied en daarnaast zijn de dichtheden aan overwinterende watervogels laag in vergelijking met andere delen van Nederland. Wij schatten in dat de realisatie van Vechtrijk Gramsbergen fase 1 het risico op insleep van het vogelgriepvirus op deze pluimveebedrijven niet of nauwelijks zal doen toenemen. De veranderingen in de aantallen overwinterende watervogels rond Gramsbergen zullen naar verwachting gering zijn. Tevens is er sprake van een vrij grote buffer van ten minste 900 m zonder commerciële pluimveebedrijven rondom het plangebied. Hiermee stellen we niet dat in de toekomst vogelgriepbesmettingen op deze bedrijven uitgesloten zijn, maar dat is in de huidige situatie ook niet het geval. Voorts zijn de conclusies uit dit rapport uitsluitend van toepassing op de situatie rond het plangebied van Vechtrijk Gramsbergen fase 1.

1. Inleiding

Behalve in aaneengesloten bossen, op droge heidevelden en op stuifzanden komen watervogels in vrijwel geheel Nederland voor. De grootste diversiteit aan watervogelsoorten en de hoogste dichtheden van watervogels zijn over het algemeen te vinden in waterrijke delen van de kustprovincies, in het IJsselmeergebied en langs de grote rivieren. Voor pluimveehouders gaat de aanwezigheid van deze vogels in toenemende mate gepaard met zorgen. Die komen voort uit het gegeven dat een relatief groot deel van de besmettingen met het vogelgriepvirus op commerciële pluimveebedrijven zich in de laatste jaren heeft voorgedaan in gebieden met relatief veel watervogels. Nu er, in het kader van de Visie Vechtrijk Gramsbergen in Overijssel, plannen bestaan voor de aanleg van een nevengeul langs de Vecht ten noorden van Gramsbergen en van een waterverbinding naar Gramsbergen ten behoeve van aanlegvoorzieningen (stadsfront), dient de vraag zich aan wat dit betekent voor het risico op insleep van dit virus op pluimveebedrijven in de omgeving. Deze vraag staat centraal in dit rapport.

In dit rapport brengen wij relevante informatie met betrekking tot bovengenoemde vraag bijeen. Deze informatie kan gebruikt worden bij de lokale belangenafweging en/of besluitvorming door de betrokken overheden bij het project Vechtrijk Gramsbergen fase 1. Dit rapport is tot stand gekomen dankzij bijdragen van verschillende personen. Marion Geerink en Remco Wolters (beide Waterschap Vechtstromen) en Martijn Spoolder (Gemeente Hardenberg) leverden informatie over het ontwerp van Vechtrijk Gramsbergen fase 1 (nevengeul en stadsfront) en over de planvorming in het algemeen. Johan Poffers (lokale vogelaar) stelde gegevens beschikbaar over het voorkomen van vogels rondom Gramsbergen. Sanne van Zanen (AVINED) begeleidde het project. Sovon-medewerkers Erik Kleyheeg, Jacintha van Dijk, Paul van Els en Bas Hissel hielpen bij het opstellen van dit rapport, Julia Stahl van Sovon en Matthijn de Boer van Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) voorzagen een conceptversie van commentaar en John van Betteray van Sovon nam de opmaak voor zijn rekening.

2. Aanpak en leeswijzer

Om antwoord te kunnen geven op de vraag welk effect het project Vechtrijk Gramsbergen (de aanleg van een nevengeul langs de Vecht en van stadsfront bij Gramsbergen – Voorlopig Ontwerp Vechtrijk Gramsbergen) heeft op het risico op insleep van HPAI op pluimveebedrijven in de omgeving is langs verschillende wegen informatie bijeengebracht. In hoofdlijnen gaat het om het volgende:

1. Bestaande kennis over de associatie tussen de aanwezigheid van watervogels in gebieden en het optreden van HPAI-uitbraken op commerciële pluimveebedrijven aldaar is gebundeld. De voornaamste bevindingen worden in hoofdstuk 4 van dit rapport samengevat.
2. Het huidige voorkomen van watervogels op en rond de Vecht ten noorden van Gramsbergen is in kaart gebracht. Daarvoor zijn watervogeltellingen uitgevoerd in de periode september 2021 tot en met maart 2022 en vergelijkingen gemaakt met overige vogeldata. De resultaten van deze inventarisatie worden beschreven in hoofdstuk 5.
3. Gegevens over eerdere vogelgriepbesmettingen op commerciële pluimveebedrijven in de omgeving van Gramsbergen zijn op een rij gezet om een inschatting te maken van het besmettingsrisico in de huidige situatie. De conclusies daarvan worden in hoofdstuk 6 gepresenteerd.
4. Een inschatting van het toekomstige voorkomen van watervogels op en rond de Vecht ten noorden van Gramsbergen is gemaakt op basis van informatie over de voorgenomen nieuwe inrichting en bestaande vogelkennis. Deze inschatting wordt gepresenteerd in hoofdstuk 7.
5. Een risicoanalyse heeft plaatsgevonden op basis van de hierboven genoemde aspecten. Deze wordt besproken in hoofdstuk 8.
6. Algemene conclusies zijn opgenomen in hoofdstuk 9.

3. Context

3.1. Algemene beschrijving van vogelgriep

Vogelgriep is een ziekte bij wilde vogels en pluimvee die wordt veroorzaakt door een vogelgriepvirus. Er bestaan verschillende subtypen van het virus, die worden aangeduid naar de twee oppervlakte-eiwitten die er deel van uitmaken: hemagglutinine (H) en neuraminidase (N). Er zijn op dit moment bij vogels 16 H-typen en 9 N-typen beschreven, die in verschillende combinaties kunnen voorkomen. Bekende combinaties zijn bijvoorbeeld H5N1, H5N8 en H7N7.

Veel vogelgriepvirussen zijn van een milde variant, ook wel aangeduid als laagpathogene aviaire influenza (LPAI). LPAI-virussen komen van nature voor bij wilde vogels, en dan met name bij watervogels. LPAI-virussen veroorzaken hooguit lichte ziekteverschijnselen bij pluimvee. Er komen echter ook sterk ziekmakende varianten van het vogelgriepvirus voor, oftewel hoogpathogene aviaire influenza (HPAI). Omdat HPAI een bestrijdingsplichtige dierziekte is waarover internationaal afspraken zijn gemaakt, wordt al het pluimvee op een besmet verklaarde locatie gedood om verdere verspreiding van het virus te voorkomen. Dit is verankerd in Europese en nationale wetgeving.

HPAI-virusstammen beperken zich tot nu toe altijd tot de subtypen H5 of H7. HPAI-besmettingen op pluimveebedrijven over de hele wereld kwamen tot begin 2000 tot stand na mutatie van een LPAI-virus van subtype H5 of H7 bij pluimvee naar een HPAI-virus. In 2003 vond in Nederland een omvangrijke epidemie van HPAI H7N7 plaats, nadat op een besmet pluimveebedrijf met uitloop een infectie met een LPAI H7-virus muteerde naar een HPAI-variant. Door verspreiding van dit virus tussen pluimveebedrijven raakten uiteindelijk 255 pluimveebedrijven besmet (Elbers *et al.* 2004).

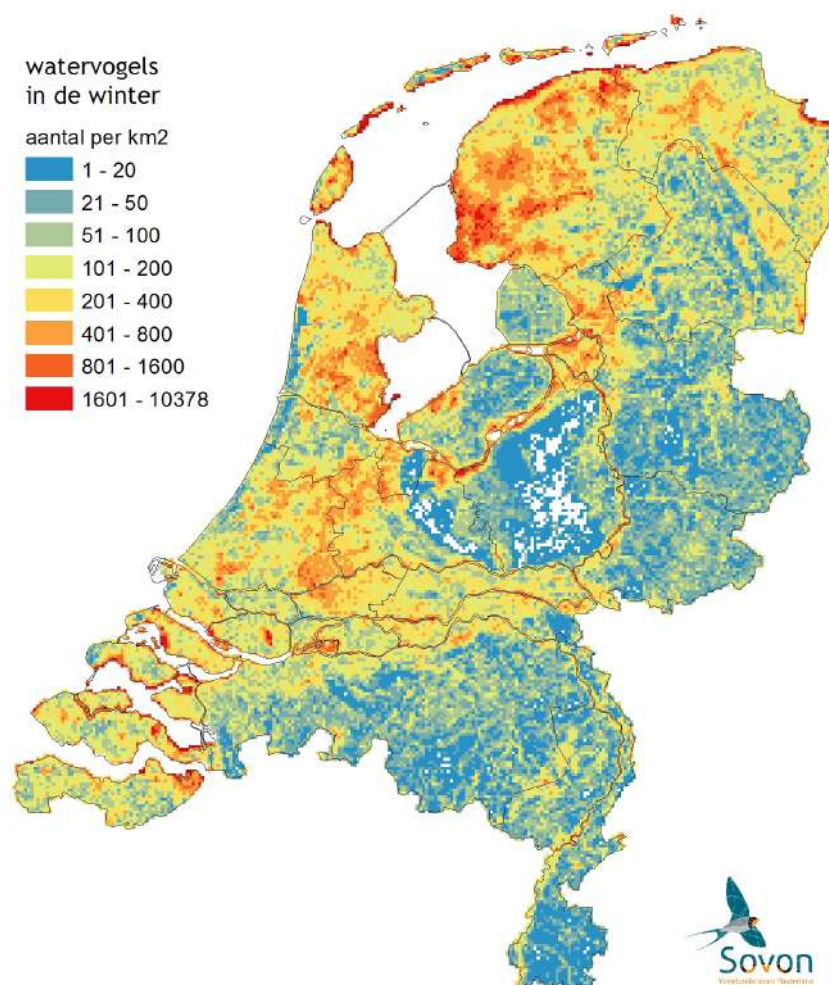
In 1996 werd in een commerciële ganzenhouderij in de Chinese provincie Guangdong een HPAI-virus van het subtype H5 aangetroffen. Dat bleek om een sterk ziekmakende variant te gaan, die hard toesloeg in de pluimveesector in Zuidoost-Azië. In 1997 overleden in Hongkong zelfs zes mensen aan een infectie met dit virus. Sindsdien is vogelgriep een permante zorg voor pluimveehouders ook buiten Azië. De vogelgriepsituatie in de wereld veranderde na 2005, omdat door een vrijwel permanent optreden van HPAI-besmettingen bij pluimvee in Azië er ook wilde vogels besmet raakten door HPAI-virus vanuit de pluimveehouderij. In de jaren daarna zorgden besmette wilde vogels voor een verdere verspreiding

van HPAI H5-virus naar andere delen van de wereld. Vanaf 2014 wordt HPAI bijna jaarlijks vastgesteld in Nederlands pluimvee, maar gelukkig niet meer op zulke hoge aantallen bedrijven als in 2003.

In de natuur wordt LPAI vooral aangetroffen bij watervogels. Sinds 2005 wordt ook HPAI bijna jaarlijks vastgesteld bij wilde vogels, eveneens met name bij watervogels. Waarschijnlijk speelt een tamelijk klein aantal soorten, die een groot deel van het jaar in groepen leven en grote afstanden afleggen tussen broed- en overwinteringsgebieden, een belangrijke rol bij de verspreiding ervan. Een veel grotere groep aan soorten kan echter in aanraking komen met het virus. Dat kan komen doordat soorten dikwijls in gemengde groepen voorkomen in foerageer- of rustgebieden (vaak gebieden met ondiep water). Ook zijn er roofdieren en aaseters die het virus oplopen doordat ze eten van besmette dode dieren. Die laatste groep omvat niet alleen vogelsoorten maar ook zoogdieren. Doordat er verschillende subtypen van het vogelgriepvirus kunnen circuleren en doordat er continue mutaties worden geïntroduceerd, bestaat er veel genetische variatie tussen de vogelgriepvirussen in een HPAI-epidemie. Het grootschalig optreden van ziekte en sterfte als gevolg van HPAI onder wilde vogels wordt pas sinds het najaar van 2016 waargenomen in Nederland (zie bijv. Kleyheeg *et al.* 2017).

3.2. Watervogels in Nederland

De Nederlandse wateren en moerassen (wetlands) trekken grote aantallen watervogels aan. Ze liggen strategisch langs belangrijke trekroutes en gewoonlijk net ten zuidwesten van de vorstgrens in januari. Bij de midwintertelling worden tegenwoordig ca. vijf miljoen watervogels geteld. De werkelijke aantallen die gedurende het jaar van onze wetlands gebruik maken, zullen nog veel groter zijn als gevolg van doorstroming van populaties. Van 15 vogelsoorten komt een derde of meer van de gehele Noordwest-Europese populatie naar ons land, bijvoorbeeld Krakeend, Kolgans, Smient, Lepelaar en Kleine Zwaan. De grote internationale verantwoordelijkheid van Nederland voor vogels is vastgelegd in een aantal internationale verdragen en Europese richtlijnen. Nederland heeft, na Duitsland, van alle EU-landen de grootste oppervlakte aan wetlands aangemeld bij de Ramsar-conventie (Sovon 2014). Figuur 1 geeft weer waar de hoogste dichtheden aan watervogels zich in de winter in Nederland ophouden, gebaseerd op tellingen uit 2013-2015 in het kader van het vogelatlasproject (Sovon 2018).

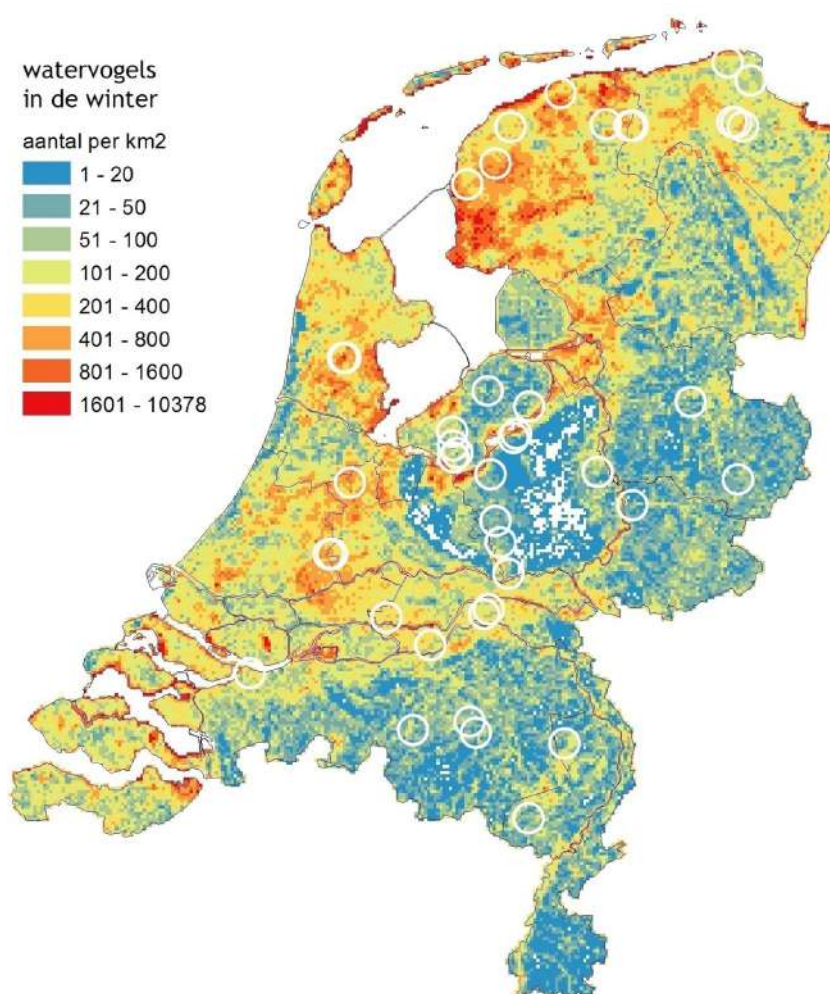
Figuur 1. Dichtheid aan watervogels in de winter, gebaseerd op tellingen uitgevoerd in 2013-2015 in het kader van het vogelatlasproject (Sovon 2018).

3.3. HPAI-besmettingen in 2020/21 en 2021/22

Na de omvangrijke epidemie van 2016/17 werden er tot en met de zomer van 2020 betrekkelijk weinig gevallen van HPAI vastgesteld in Europa. In het najaar van 2020 kwam daar verandering in met opnieuw een grote vogelgriepgolf in wilde vogels. Het betrof HPAI H5N8 en – in mindere mate – H5N1. Een tweede piek met verhoogde sterfte onder wilde vogels tekende zich af in het voorjaar van 2021. Gedurende het uitzonderlijk lange vogelgriepseizoen van 2020/21 werd HPAI daarnaast vastgesteld op in totaal 11 commerciële pluimveebedrijven in Nederland. Ook werd het virus gevonden bij een aantal hobbydierhouders en kleinschalige bedrijven, zoals bij Mijndrecht (november 2020), Maasland (december 2020), Vleuten (juni 2021) en Heeten (augustus 2021). De landelijke ophokplicht voor commercieel gehouden pluimvee, die op 23 oktober 2020 was ingesteld, werd pas op 6 juli 2021 volledig ingetrokken (<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vogelgriep>).

Tabel 1. Aantal HPAI-besmettingen op commerciële pluimveebedrijven per provincie in 2020/21 en 2021/22 (stand half maart 2022). Op sommige van de bedrijven heeft zich meer dan één besmetting voorgedaan. Op één besmetting in Flevoland na vonden alle besmettingen plaats in periodes met ophokplicht. Enkele van de recente besmettingen zijn in dit overzicht opgenomen op basis van voorlopige testuitslagen.

Provincie	HPAI op bedrijven
Gelderland	12
Groningen	7
Flevoland	6
Friesland	5
Noord-Brabant	4
Utrecht	3
Limburg	2
Noord-Holland	2
Overijssel	2
Drenthe	0
Zeeland	0
Zuid-Holland	0
Totaal	43

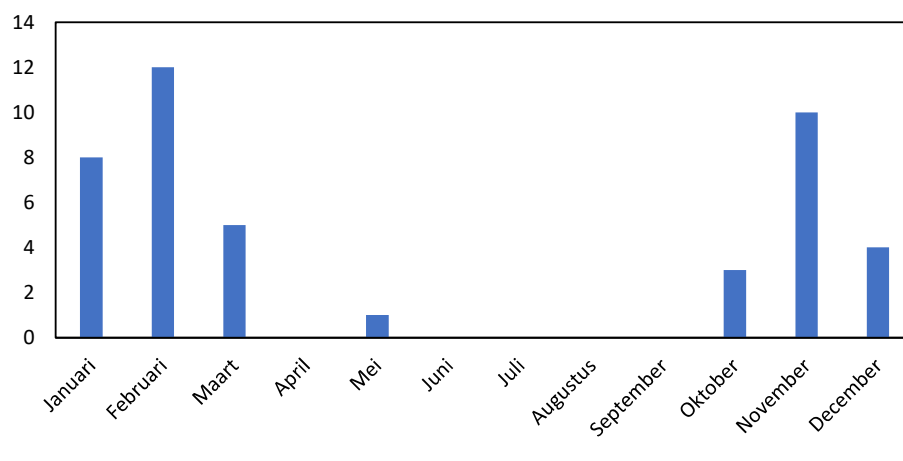
Figuur 2. HPAI-besmettingen (witte cirkels, locaties bij benadering) op commerciële pluimveebedrijven in 2020/21 en 2021/22 (stand half maart 2022). Op één besmetting in Flevoland na vonden alle besmettingen plaats in periodes met ophokplicht. Enkele van de recente besmettingen zijn in dit overzicht opgenomen op basis van voorlopige testuitslagen.

In het najaar van 2021 diende zich alweer de volgende grote vogelgriepgolf aan. Ditmaal ging het vooral om HPAI H5N1. Nadat in oktober een pluimveebedrijf in Flevoland besmet was geraakt, werd op 26 oktober een landelijke ophokplicht ingesteld. Opnieuw werd een aantal pluimveebedrijven getroffen en moesten gehouden kippen, kalkoenen, eenden en andere vogels worden geruimd. Tot

half maart 2022 ging het onder meer om 32 commerciële bedrijven (<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vogelgriep>). In tabel 1 en figuur 2 wordt de ruimtelijke spreiding van het aantal HPAI-besmettingen op dergelijke bedrijven sinds het najaar van 2020 weergegeven; de locaties zijn om privacyredenen bepaald bij benadering. Figuur 3 illustreert het verloop over de maanden.

HPAI-gevallen op bedrijven (2020/21 & 2021/22)

Figuur 3. Aantal HPAI-besmettingen op commerciële pluimveebedrijven per maand in 2020/21 en 2021/22 (stand half maart 2022). Op één besmetting in oktober na vonden alle besmettingen plaats in periodes met ophokplicht. Enkele van de recente besmettingen zijn in dit overzicht opgenomen op basis van voorlopige testuitslagen.

4. Associatie tussen aanwezigheid van watervogels en HPAI-uitbraken op pluimveebedrijven

4.1. Insleeproutes

Genetische analyses door WBVR hebben laten zien dat het bij het merendeel van HPAI-besmettingen op commerciële pluimveebedrijven tegenwoordig om op zichzelf staande introducties gaat; slechts in enkele gevallen is niet aan te geven of er een besmetting heeft plaatsgevonden tussen twee dicht bij elkaar gelegen bedrijven of dat beide bedrijven besmet zijn geraakt vanuit een zelfde bron uit de omgeving (zie bijv. Beerens *et al.* 2017). Vogeltellingen uitgevoerd door Sovon rond 10 van de besmette bedrijven in 2020/21 toonden aan dat er drie gelocaliseerd waren in gebieden met vrij hoge, en vier met hoge dichtheden aan watervogels. Rond drie bedrijven was een associatie met de aanwezigheid van watervogels in de omgeving van de pluimveebedrijven echter minder evident op het moment van telling (Slaterus 2021). Opgemerkt moet worden dat het aantal pluimveebedrijven in Nederland niet gelijkmatig verspreid is. Een groot deel is gevestigd op de hogere zandgronden (in het bijzonder de Gelderse Vallei), waar gemiddeld genomen relatief kleine aantallen watervogels voorkomen.

De precieze insleeproute van HPAI-virus op een pluimveebedrijf is zelden te achterhalen. Een nauwkeurige epidemiologische analyse na de detectie van HPAI op een bedrijf levert in het beste geval een overzicht van een aantal mogelijke insleeproutes, zonder dat daarbij een waarschijnlijkheid of rangschikking kan worden aangegeven. Ondanks dat pluimvee tijdens een ophokplicht de stal niet verlaat en niet in contact kan komen met besmette wilde vogels of met een door besmette wilde vogels gecontamineerde omgeving, treden HPAI-besmettingen soms op bij Nederlandse pluimveebedrijven. Aan verschillende mogelijke insleeproutes wordt gedacht, veelal zonder dat er bewijs bestaat dat deze routes daadwerkelijk een rol spelen (Elbers 2022). Het gaat zowel om routes met onbedoeld menselijk handelen (bijv. via het betreden van de stal of het meenemen van besmette materialen van buiten naar binnen in de stal) als om routes zonder directe menselijke invloed (bijv. insleep van virus via insecten, kleine zoogdieren, via hemelwater van staldaken of via de lucht). Bij verschillende mogelijke routes spelen de uitwerpselen van wilde vogels een rol. Bij besmette watervogels bevatten deze namelijk een grote hoeveelheid virus. Een recent uitgevoerde analyse geeft aan dat het risico op transport van vogelgriepvirus door de lucht zowel vanuit vervliegbare wilde water-

vogelmest in de buurt van een pluimveestal (bijv. vanaf grasland of verharding rondom de stal) als via een aerosol geproduceerd door uitademen of proesten van besmette watervogels, dat via de luchtinlaat in de pluimveestal zou kunnen komen, als verwaarloosbaar klein moet worden beschouwd (Elbers 2021).

4.2. Afstanden tot watervogels

Gonzales *et al.* (2013) toonden aan dat legbedrijven met uitloop, eenden- en kalkoenbedrijven een grotere kans hebben op introductie van LPAI-virus vergeleken met traditionele scharrellegbedrijven waar kippen binnen zitten. Bouwstra *et al.* (2017) lieten zien dat voor alle type pluimveebedrijven in 2007-2013 het risico op introductie van LPAI-virus toenam naarmate de afstand van het bedrijf tot waterwegen (sloten, vaarten, rivieren) kleiner was, met name bij afstanden kleiner dan 500 m. Voor uitloop- en kalkoenbedrijven nam daarnaast het risico op introductie van LPAI-virus toe naarmate de afstand van het bedrijf tot gebieden met een dichtheid van vijf of meer watervogels per hectare, kleiner was, met name bij afstanden kleiner dan 500 m. Velkers *et al.* (2020) kwamen tot een vergelijkbare conclusie en constateerden dat uitbraken van HPAI-virus op pluimveebedrijven in Nederland in 2016/17 zich vooral voordeden in of nabij waterrijke gebieden met relatief hoge dichtheden aan watervogels.

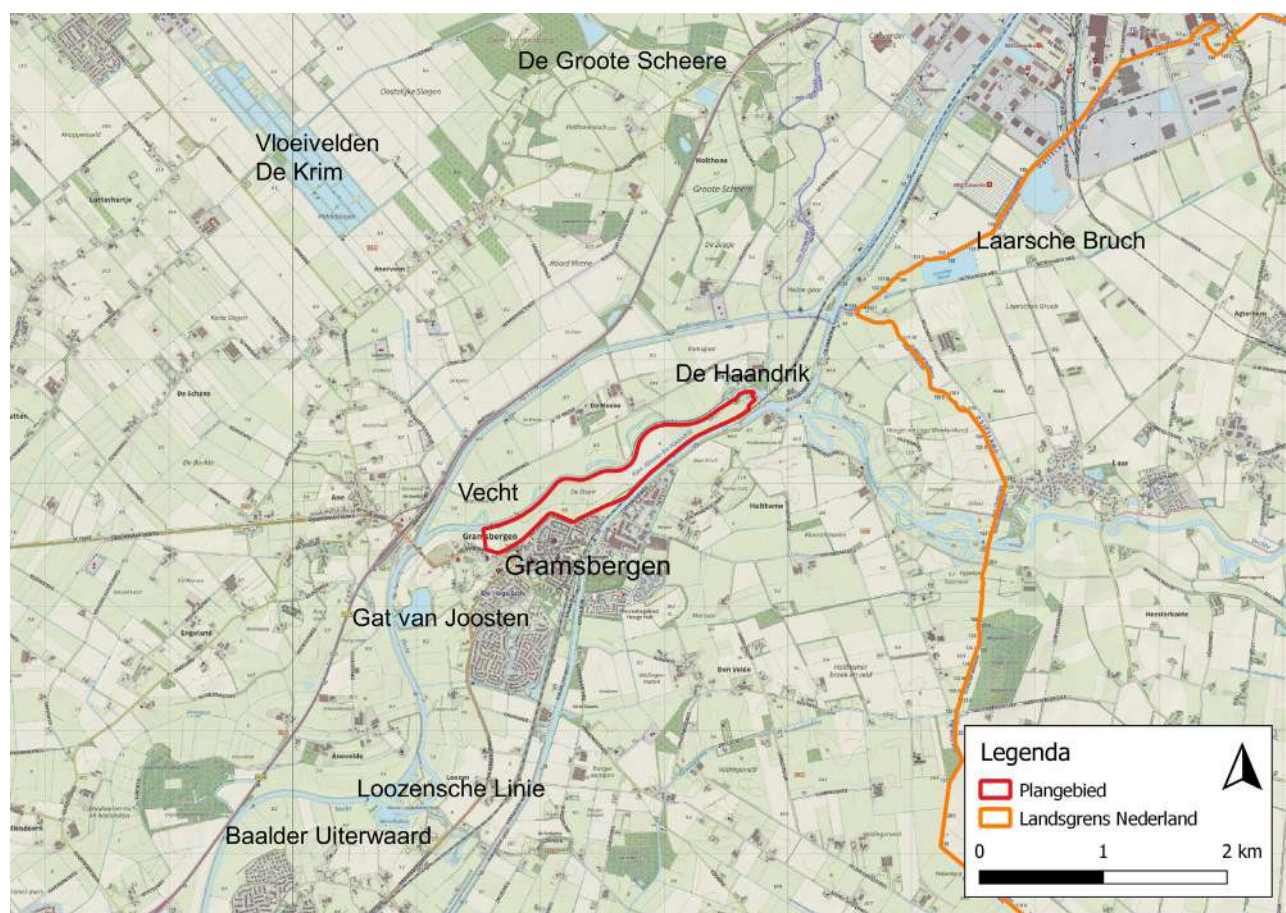
Hoewel associaties tussen HPAI-uitbraken op pluimveebedrijven en de aanwezigheid van wateren en watervogels in de omgeving van die bedrijven dus in meerdere studies zijn gevonden, is nog onvoldoende bekend tot op welke afstanden rond pluimveebedrijven verhoogde risico's op HPAI-virusinsleep optreden. Omdat uitwerpselen van besmette watervogels als een factor bij de virusinsleep worden gezien (zie paragraaf 4.1), is het aannemelijk dat vooral de omstandigheden op of direct rond het bedrijf een rol spelen. Gedacht kan worden aan de aanwezigheid van wateren direct bij een stal of aan (tijdelijk) gunstige foerageermogelijkheden voor watervogels op aangrenzende percelen. Vooral wanneer dergelijke plekken door groepen watervogels worden bezocht, kunnen er in korte tijd grote aantallen uitwerpselen achterblijven. Vervolgens moeten, op een nog onbekende manier, (delen van) uitwerpselen gecontamineerd met HPAI-virus in de stal bij het pluimvee terecht komen om daar individuele dieren te kunnen besmetten.

5. Huidig voorkomen van watervogels binnen het onderzoeksgebied

5.1. Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied laat zich omschrijven als het buitengebied rond Gramsbergen in de gemeente Hardenberg in het noordoosten van Overijssel. Dit gebied wordt doorsneden door de rivier de Vecht, die op veel plekken slechts ca. 30 m breed is. In een strook direct ten noorden van Gramsbergen en aan de zuidoostzijde van de Vecht zijn plannen voor de realisatie van het project Vechtrijk Gramsbergen fase 1: de aanleg van een nevengeul en van stadsfront. Dit

gebied wordt in dit rapport aangeduid als plangebied (zie figuur 4) en heeft een lengte van ca. 2,4 km en een maximale breedte van ca. 300 m. Momenteel bestaat dit gebied hoofdzakelijk uit agrarische percelen (deels grasland, deels akkers). In de noordoosthoek bevinden zich twee kleine poelen met bosschage. De zuidoostgrens van het plangebied wordt gevormd door een bomenrij met daarachter een spoorlijn en het Kanaal Almelo-De Haandrik (ca. 40 m breed).

Figuur 4. Ligging en begrenzing van het plangebied Vechtrijk Gramsbergen.

Zicht op de Vecht met daarachter een deel van het plangebied op 26 oktober 2021.

Zicht op het noordelijke deel van het plangebied vanuit Gramsbergen op 18 november 2021.

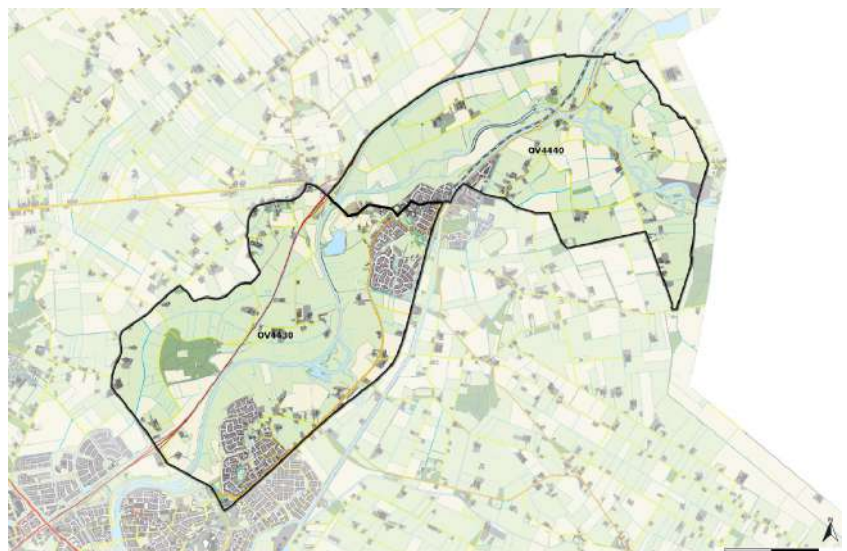
Extreem hoog water in het plangebied op 23 februari 2022.

5.2. Aanwezigheid van watervogels

Watervogeltellingen 2021/22

In de periode van september 2021 tot en met maart 2022 zijn er speciaal voor het onderzoek naar vogelgriepisico's door Sovon watervogeltellingen uitgevoerd in en rond het plangebied langs de Vecht bij Gramsbergen. In het winterhalfjaar zijn de voor vogelgriep relevante vogelsoorten het talrijkst aan-

wezig in Nederland, wat de reden was om in deze periode tellingen te verrichten. Deze tellingen waren nodig om een beeld te kunnen schetsen van de huidige situatie. De vogeltellingen zijn uitgevoerd volgens de methode van het Meetnet Watervogels (Hornman *et al.* 2012, handleiding te downloaden op www.sovon.nl/watervogels) binnen de hiervoor gangbare telgebiedenstructuur. Door vast te houden aan bestaande telgebieden is de opslag van de data binnen

Figuur 5. Ligging en begrenzing van watervogeltelgebieden O4430 en OV4440.

het Meetnet Watervogels goed geborgd en worden de mogelijkheden voor het analyseren van de data met eventuele eerdere of toekomstige tellingen in deze gebieden vergroot. Het betrof in dit geval de gebieden OV4430 en OV4440, waarbinnen het plangebied zich bevindt (zie figuur 5).

Bevindingen

De belangrijkste resultaten van de watervogeltellingen (september 2021 t/m maart 2022) en van de analyse van overige bij Sovon beschikbare vogeldata worden hieronder per soortgroep besproken. De vastgestelde aantallen worden onder meer vergeleken met die binnen een straal van 2 km rond negen commerciële pluimveebedrijven, die tussen eind oktober 2020 en begin januari 2021 getroffen werden door een HPAI-uitbraak en waar Sovon kort nadien vogeltellingen heeft verricht (zie Slaterus 2021). Per bedrijf is toen één telling uitgevoerd en de resultaten daarvan zijn samengevat in tabel 2. Bij geen van deze bedrijven is de insleeproute vastgesteld, maar voor een algemene duiding zijn de gegevens toch van nut; deze negen bedrijven worden hierna aangeduid als referentiebedrijven. Voor een gedetailleerd overzicht van de tellingen in OV4430 en OV4440 wordt verwezen naar Bijlage 1.

Zwanen

Tijdens de watervogeltellingen in OV4430 en OV4440 in 2021/22 zijn bescheiden aantallen Knobbelswanen waargenomen. Het maximum in beide telgebieden tezamen bedroeg 78 in januari. Toen waren ook 23 Wilde Zwanen aanwezig. Het merendeel van de waarnemingen had betrekking op foeragerende groepen op agrarische percelen, hoofdzakelijk op grasland. De gemiddelde dichtheid over november-januari was betrekkelijk laag: 3,3 zwanen / 100 ha. Ook rond de meeste van de negen referentiebedrijven werden lage dichtheden vastgesteld, maar er waren twee uitzonderingen met dichtheden van maar liefst 14,5 (Hekendorp) en 39,4 zwanen / 100 ha (Witmarsum).

Overnachtende zwanen bezoeken geregeld Vloevelden De Krim en Waterberging De Groote Scheere; zie figuur 3 voor de ligging van deze plekken ten opzichte van het plangebied. Naast kleine aantallen Knobbelswanen zijn daar in de afgelopen winters meermalen groepen van 200 of meer Kleine en Wilde Zwanen geteld. Bij de Loozensche Linie en op het Gat van Joosten wordt soms door zwanen overnacht en datzelfde geldt mogelijk ook voor het Laarsche Bruch, net over de grens in Duitsland.

Ganzen

Tijdens de watervogeltellingen in OV4430 en OV4440 in 2021/22 zijn vrij kleine aantallen ganzen waargenomen. De grootste aantallen en soortdiversiteit werden vastgesteld in januari. Toen werden in beide telgebieden tezamen 26 Grote Canadese Ganzen, 19 Brandganzen, 23 Indische Ganzen, 157 Grauwe Ganzen, 40 Soepganzen, 6 Toendrarietganzen en 176 Kolganzen waargenomen. Het merendeel van de waarnemingen had betrekking op foeragerende groepen op agrarische percelen, vooral op grasland en in mindere mate op akkers. De gemiddelde dichtheid over november-januari was betrekkelijk laag: 13,7 ganzen / 100 ha. Rond zes van de negen referentiebedrijven werden aanzienlijk hogere dichtheden aangetroffen, zelfs oplopend tot 177,8 (Sint Annaparochie), 180,5 (Lutjegast), 225,1 (Hekendorp) en 502,1 ganzen / 100 ha (Witmarsum).

Overnachtende ganzen bezoeken regelmatig Vloevelden De Krim en Waterberging De Groote Scheere. Het gaat hier vaak om 100-en tot enkele 1000-en exemplaren, waaronder relatief veel Toendrarietganzen. Ook bij de Loozensche Linie overnachten dikwijls groepen ganzen en hetzelfde geldt mogelijk voor het Gat van Joosten en het Laarsche Bruch. Gebieden als de Engbertsdijkerven en het Bargerveen fungeren als belangrijke ganzen-slaapplaatsen in de ruimere omtrek; hier worden geregeld tot enkele 10.000-en ganzen aangetroffen.

Tabel 2. Dichtheden (aantal vogels / 100 ha) per soortgroep in de omgeving van Gramsbergen (OV4430 en OV4440) en rond negen HPAI-besmette pluimveebedrijven in 2020/21. Vermeld worden de gemiddelden en de minimale en maximale waarden (periode november t/m januari).

Soortgroep	Omg. Gramsbergen Aantal / 100 ha	9 besmette bedrijven Aantal / 100 ha
Zwanen	3,3 (0,4-5,8)	6,7 (0,0-39,4)
Ganzen	13,7 (7,8-25,5)	142,9 (21,5-502,1)
Grondleenden	9,2 (4,6-13,1)	54,8 (1,7-205,3)
Duikeenden	0,9 (0,6-1,4)	0,4 (0,0-1,8)
Steltlopers	22,7 (2,2-63,0)	39,1 (0,0-134,1)
Meeuwen	5,6 (2,5-7,4)	78,8 (5,2-267,1)
Overige watervogels	4,6 (2,5-6,3)	10,3 (0,2-40,5)

Grondeleenden

Tijdens de watervogeltellingen in OV4430 en OV4440 in 2021/22 zijn vrij kleine aantallen grondeleenden waargenomen. De grootste aantallen werden vastgesteld in januari. Toen werden in beide telgebieden tezamen 6 Nijlganzen (nauwer verwant aan eenden dan aan ganzen), 146 Krakeenden, 76 Wilde Eenden en 1 Wintertaling geteld. De foerageer- en rustgebieden van deze soorten liggen over het algemeen bij elkaar. Zo was er tijdens meerdere tellingen in OV4440 een groep Krakeenden aanwezig foeragerend op een graslandperceel en rustend op een aangezande plas. De gemiddelde dichtheid over november-januari was betrekkelijk laag: 9,2 grondeleenden / 100 ha. Rond zes van de negen referentiebedrijven werden aanzienlijk hogere dichtheden aangetroffen, zelfs oplopend tot 66,0 (Lutjegast), 78,5 (Sint Annaparochie), 84,0 (Witmarsum) en 205,3 grondeleenden / 100 ha (Hekendorp); voor een belangrijk deel was dat te danken aan de aanwezigheid van groepen Smienten.

Het stromende water van de Vecht trekt relatief weinig grondeleenden aan. Waterplassen zoals bij de Loozensche Linie, Vloevelden De Krim, Waterberging De Groote Scheere en het Laarsche Bruch oefenen een grotere aantrekkingskracht op deze soorten uit. Hier vinden bijvoorbeeld doortrekkende exemplaren geschikte plekken om een tussenstop te maken. Waarnemingen van enkele tientallen Slobeenden, Smienten en Wintertalingen zijn daarbij niet ongewoon.

Duikendeenden

Het aantal duikendeenden dat werd aangetroffen in OV4430 en OV4440 tijdens de watervogeltellingen in 2021/22 stelde weinig voor. Kuifeend was de talrijkste soort, met in februari in totaal 38 exemplaren in beide telgebieden tezamen. De gemiddelde dichtheid over november-januari kwam uit op 0,9 duikendeenden / 100 ha. Hoewel duikendeenden in aanraking kunnen komen met het vogelgriepvirus en er zelfs massale sterfte als gevolg van vogelgriep kan optreden (zoals in het najaar van 2016), zijn er weinig aanwijzingen dat deze soortgroep een rol speelt bij de insleep van het vogelgriepvirus op commerciële pluimveebedrijven. Bij zes van de negen referentiebedrijven werden in het geheel geen duikendeenden gezien. Bij de overige drie bedrijven ging het om lage dichtheden van 0,2-1,8 duikendeenden / 100 ha.

Steltlopers

Tijdens de meeste watervogeltellingen in OV4430 en OV4440 in 2021/22 werden slechts twee soorten steltlopers gezien, namelijk Kievit en Wulp. Van eerstgenoemde soort waren de aantallen het hoogst in oktober en november, respectievelijk 734 en 690 exemplaren op enkele graslanden en akkers in beide

telgebieden tezamen. Wulp piekte met 413 exemplaren in november en vertoonde tijdens alle tellingen een sterke voorkeur voor graslanden in en nabij de Baalder Uiterwaard. Beide soorten overnachten veelal in groepen, onder meer bij de Loozensche Linie. De gemiddelde dichtheid over november-januari kwam uit op 22,7 steltlopers / 100 ha. Ook rond de negen referentiebedrijven waren Kievit en Wulp de talrijkste soorten, maar per bedrijf waren er grote verschillen. Rond drie bedrijven werden in het geheel geen steltlopers waargenomen. Bij drie andere bedrijven ging het om dichtheden die in de buurt lagen van die bij Gramsbergen. De overige drie bedrijven waren goed voor hoge dichtheden van 51,2 (Moergestel), 101,9 (Witmarsum) en 134,1 steltlopers / 100 ha (Sint Annaparochie).

Meeuwen

Tijdens de watervogeltellingen in OV4430 en OV4440 in 2021/22 werden twee soorten meeuwen gezien, namelijk Kokmeeuw en Stormmeeuw. De aantallen waren tijdens de meeste tellingen laag, met in januari bijvoorbeeld 93 Kokmeeuwen en 36 Stormmeeuwen in beide telgebieden tezamen. De meeste waarnemingen hadden betrekking op kleine groepjes die vooral op graslanden foerageerden en zich soms gemakkelijk over flinke afstanden verplaatsten. Alleen tijdens de februari-telling, toen er sprake was van extreem hoog water in de Vecht, waren duidelijk meer meeuwen aanwezig, namelijk in totaal 617 Kokmeeuwen en 250 Stormmeeuwen. De gemiddelde dichtheid over november-januari kwam uit op 5,6 meeuwen / 100 ha. Rond zes van de negen referentiebedrijven werden aanzienlijk hogere dichtheden aangetroffen, zelfs oplopend tot 191,9 (Witmarsum) en 267,1 (Sint Annaparochie). Meeuwen overnachten op gezamenlijke slaapplekken (bijv. Vechtpark in Hardenberg) en kunnen overdag behoorlijk mobiel zijn en inspelen op tijdelijk aanwezige gunstige foeragemogelijkheden.

Overige watervogels

Tijdens de watervogeltellingen in OV4430 en OV4440 in 2021/22 werden zeven overige watervogelsoorten gezien, namelijk Fuut, Blauwe Reiger, Grote Zilverreiger, Aalscholver, Waterral, Waterhoen en Meerkoet. Dit zijn geen soorten die in sterke mate geassocieerd worden met vogelgriep. Meerkoet is de enige soort die geregeld in groepen op grasland bij water foerageert. De overige soorten zijn in sterke mate aan water gebonden en/of zoeken overwegend individueel of in losse groepjes naar voedsel. De gemiddelde dichtheid van deze soortgroep over november-januari bedroeg 5,4 exemplaren / 100 ha. Rond zes van de negen referentiebedrijven werd een soortgelijke of lagere dichtheid vastgesteld. Bij de drie overige bedrijven bedroegen de dichtheden

16,2 (Sint Annaparochie), 17,5 (Terwolde) en 40,5 (Hekendorp). Ook daar werden die hoge dicht-

heden vooral veroorzaakt door hogere aantallen Meerkoeten.

Knobbelzwanen en Wilde Zwanen op agrarische percelen ca. 1 km ten oosten van De Haandrik op 13 januari 2022.

6. Historie van HPAI- en LPAI-uitbraken op pluimveebedrijven rond Gramsbergen

Vanaf 2014 – het jaar waarin er voor het eerst HPAI H5-virus aangevoerd werd via trekvogels naar Nederland – is in verschillende vogelgriepseizoenen pluimvee besmet geraakt op Nederlandse commerciële pluimveebedrijven. Het ging in totaal om vijf bedrijven in 2014/15, negen in 2016/17, drie in 2017/18, 11 in 2020/21 en 32 van oktober 2021 tot half maart 2022.

Binnen een straal van 10 km rond Gramsbergen zijn op dit moment 45 Nederlandse commerciële pluimveebedrijven gevestigd. Door WBVR is nagegaan bij hoeveel daarvan sinds 2014 HPAI-besmettingen zijn vastgesteld. Dat bleek bij geen van deze bedrijven het geval te zijn.

Vanaf 2004 is door alle EU-landen een surveillanceprogramma gestart om inzicht te krijgen in de mate van introductie van LPAI H5 en H7-virus op pluimveebedrijven (Gonzales *et al.* 2012). De achtergrond daarvoor is dat LPAI-virus van deze subtypen in pluimvee zich door mutatie kan veranderen in een HPAI-virus. In Nederland is er voor gekozen om niet een steekproef van pluimveebedrijven jaarlijks te onderzoeken, maar alle pluimveebedrijven. Nederland heeft daarmee een unieke positie in de EU, omdat er voor de volledige Nederlandse pluimveepopulatie goed zicht is op de jaarlijkse introductie van LPAI

H5 en H7-virussen. Op de pluimveebedrijven wordt van een steekproef van het pluimvee bloedmonsters genomen en deze worden onderzocht op antistoffen tegen LPAI-virus van subtype H5 of H7.

Door WBVR is nagegaan of er op de 45 pluimveebedrijven binnen een straal van 10 km rond het plangebied bij Gramsbergen sinds 2004 gevallen van LPAI H5 of H7 bekend zijn. Dat bleek niet zo te zijn. Dat is opmerkelijk omdat in totaal acht van de 45 bedrijven legpluimvee hadden met vrije uitloop. Pluimvee op dergelijke vrije uitloopbedrijven heeft gemiddeld genomen een verhoogd risico om in aanraking te komen met LPAI door het dagelijkse contact met een mogelijk door wilde vogels gecontamineerde omgeving (Elbers & Gonzales 2019). Dit betekent vermoedelijk dat er relatief weinig (water)vogels de omgeving van deze bedrijven aandoen en/of dat de pluimveebedrijven in dit gebied meer dan gemiddeld in staat zijn om het virus buiten de stal te houden door een continue strikte naleving van hygiënemaatregelen.

Samenvattend kan gesteld worden dat tot nu toe noch HPAI, noch LPAI H5- of H7-besmettingen zijn vastgesteld op Nederlandse commerciële pluimveebedrijven binnen 10 km rond Gramsbergen.

7. Voorkomen van watervogels in de toekomstige situatie

7.1. Beschrijving van toekomstige situatie

De voornaamste ruimtelijke ingreep waarvoor plannen bestaan, betreft het realiseren van een nevengeul met stromend water aan de zuidoostzijde van de Vecht, in een strook van maximaal ca. 300 m breed tussen De Haandrik en Gramsbergen. Deze nevengeul zal een lengte krijgen van ca. 2,5-3 km en een bodembreedte van gemiddeld 10 m (inclusief taluds gemiddeld 20 m). De geul zal als vispassage fungeren en voorzien worden van 18 bodemdrempels die enerzijds het zand op de bodem moeten vasthouden en anderzijds het verhang opvangen. De geul zelf zal niet toegankelijk zijn voor recreatie, maar wandelaars kunnen gebruik blijven maken van het onderhoudspad langs de Vecht aan de noordzijde van het plangebied.

De percelen aan weerszijden van de nevengeul zullen extensief beheerd worden, waarbij de doelstelling voor de percelen binnen het Natuur Netwerk Nederland (NNN) een kruiden- en faunarijk grasland is. Voor de percelen die de agrarische bestemming krijgen wordt een extensieve vorm van landbouw voorzien. Uitgangspunt is dat op beide typen percelen uiteindelijk een vergelijkbaar beheer zal worden gevoerd en dat deze daardoor een eenduidige uitstraling krijgen. Ook wordt een tweetal poelen (deels) gedempt. Deze worden binnen het plangebied gecompenseerd door het graven van twee nieuwe poelen. Deze zullen een vergelijkbare geringe oppervlakte hebben als de huidige poelen.

Het zuidwestelijke deel van het plangebied, tegen Gramsbergen aan, wordt aangeduid als stadsfront. Daar zal onder meer een kleine boulevard en aanlegplekken voor kleine boten worden gerealiseerd. Het biedt vooral een plek voor extensieve recreatievormen zoals wandelen, vissen en varen met kleine boten.

7.2. Aanwezigheid van watervogels

Hieronder wordt per soortgroep beschreven welke veranderingen te verwachten zijn als gevolg van de aanleg van de eerste fase van Vechtrijk Gramsbergen.

Zwanen

Naar verwachting zullen er geen noemenswaardige veranderingen optreden in de aantallen overwinterende zwanen die de omgeving van Gramsbergen zullen bezoeken door de aanleg van Vechtrijk Gramsbergen. Een smalle geul met stromend water

op betrekkelijk korte afstand van bebouwing, wegen en bosschage voldoet niet als gezamenlijke slaapplek voor zwanen. Daarnaast zal het voedselaanbod (vooral gras en oogstresten) niet wezenlijk veranderen. Ook in de nieuwe situatie zullen overwinterende zwanen vooral overnachten op hun traditionele slaapplekken in de regio en daarvandaan omliggende agrarische percelen bezoeken om te foerageren. Dat kunnen percelen binnen het plangebied zijn, maar dat is in de huidige situatie ook reeds het geval.

Ganzen

Naar verwachting zullen er geen noemenswaardige veranderingen optreden in de aantallen overwinterende ganzen die de omgeving van Gramsbergen zullen bezoeken door de aanleg van een nevengeul en stadsfront. Een smalle geul met stromend water op betrekkelijk korte afstand van bebouwing, wegen en bosschage voldoet niet als gezamenlijke slaapplek voor ganzen. Daarnaast zal het voedselaanbod (vooral gras en oogstresten) niet wezenlijk veranderen. Ook in de nieuwe situatie zullen overwinterende ganzen vooral overnachten op hun traditionele slaapplekken in de regio en daarvandaan omliggende agrarische percelen bezoeken om te foerageren. Dat kunnen percelen binnen het plangebied zijn, maar dat is in de huidige situatie ook reeds het geval. Het is mogelijk dat tegen het einde van de winter (februari-maart) lokale broedparen van Grote Canadese Ganzen en Grauwe Ganzen op de nevengeul of de twee poelen zullen afkomen op zoek naar geschikte nestlocaties, maar dat zal om kleine aantallen gaan.

Grondeleenden

Grondeleenden zullen veelal waterplassen in de omgeving preferen boven stromend water van een smalle geul. Naar verwachting zullen de veranderingen in de presentie van grondeleenden in de omgeving van Gramsbergen, door de aanleg van een nevengeul en stadsfront alhier, dan ook gering zijn. In perioden met hoogwater kunnen wellicht drassige plekken ontstaan, die tijdelijk meer grondeleenden kunnen aantrekken. Dagelijkse pendelbewegingen naar agrarische percelen in de omgeving zijn bij deze soorten echter niet te verwachten. Voorts kan worden opgemerkt dat een soort als de Smient, die vaak geassocieerd wordt met vogelgriep, rondom Gramsbergen betrekkelijk schaars is. De aanleg van een nevengeul zal daar naar verwachting weinig aan veranderen.

Duikenden

De aanleg van een nevengeul en stadsfront bij Gramsbergen kan een positief effect hebben op duikenden. Deze soorten foerageren grotendeels op

kleine waterdieren, die al duikend worden bemachtigd. Het is mogelijk dat duikeenden in de nevengeul en bij stadsfront gunstige foerageermogelijkheden zullen vinden. Om grote aantallen zal het echter niet gaan; die zijn voorbehouden aan grote open wateren zoals in het IJsselmeergebied en langs de grote rivieren. Duikeenden zijn in sterke mate aan open water gebonden en vertonen zich weinig op land.

Steltlopers

Naar verwachting zullen er geen noemenswaardige veranderingen optreden in de aantallen doortrekkende en overwinterende Kieviten en Wulpen die de omgeving van Gramsbergen zullen bezoeken door de aanleg van een nevengeul en stadsfront. Een smalle geul met stromend water op betrekkelijk korte afstand van bebouwing, wegen en bosschage voldoet niet als gezamenlijke slaapplek voor deze soorten. Daarnaast zullen de foerageermogelijkheden (op graslanden en akkers) niet wezenlijk veranderen. Er bestaan meer soorten steltlopers die, met name tijdens de voor- en najaarstrek, kunnen neerstrijken langs geulen en op agrarische percelen, maar grote aantallen zijn niet te verwachten. Veel van deze soorten worden aangetrokken door lage oevers met slikranden of ondiep stilstaand water.

Meeuwen

Naar verwachting zullen er geen noemenswaardige veranderingen optreden in de aantallen meeuwen en stadsfront die de omgeving van Gramsbergen zullen bezoeken door de aanleg van een nevengeul. Een smalle geul met stromend water voldoet niet als gezamenlijke slaapplek voor meeuwen. Ook in de nieuwe situatie zullen meeuwen vooral overnachten op hun traditionele slaapplekken in de regio en daarvandaan omliggend stedelijk gebied en agrarische percelen bezoeken om te foerageren. Dat kunnen percelen binnen het plangebied zijn, maar dat is in de huidige situatie ook reeds het geval.

Overige watervogels

De aanleg van een nevengeul en stadsfront bij Gramsbergen kan een positief effect hebben op soorten als Fuut, Blauwe Reiger, Grote Zilverreiger en Aalscholver, die (deels) foerageren op kleine tot middelgrote vissoorten. Meerkoeten zullen wellicht geschikte foerageermogelijkheden vinden op grasland in de nabijheid van de geul. Dagelijkse pendelbewegingen naar agrarische percelen in de omgeving zijn bij deze soorten echter niet te verwachten.

In de afgelopen jaren zijn op enkele andere plekken langs de Vecht, zoals hier bij Stegeren, nevengeulen aangelegd om de rivier een deel van haar oorspronkelijke karakter terug te geven en om meer ruimte te creëren voor perioden met hoogwater (foto: 7 februari 2022).

8. Risicoanalyse

Aanwezige pluimveebedrijven

In een gebied van 10 km rond Gramsbergen liggen 45 Nederlandse commerciële pluimveebedrijven, waar in de periode van metingen (2004-2022) geen vogelgriepbesmettingen (noch HPAI, noch LPAI subtype H5 of H7) zijn gedetecteerd (zie hoofdstuk 6). Binnen 2 km rond het plangebied liggen zeven bedrijven, waarvan één in Duitsland. Er is echter sprake van een buffer van ten minste 900 m rond het plangebied zonder commerciële pluimveebedrijven (zie tabel 3).

Vogels in het plangebied en rond pluimveebedrijven

Hieronder worden de te verwachten relevante veranderingen per soortgroep samengevat.

- Voor overwinterende zwanen worden geen noemenswaardige veranderingen verwacht. Zij zullen de omgeving van Gramsbergen blijven bezoeken vanuit hun traditionele gezamenlijke slaapplekken. Net als in de huidige situatie zal de mogelijkheid blijven bestaan dat groepen zwanen zullen afkomen op agrarische percelen dicht bij pluimveestallen om daar te foerageren op gras of oogstresten.
- Voor overwinterende ganzen worden geen noemenswaardige veranderingen verwacht. Zij zullen de omgeving van Gramsbergen blijven bezoeken vanuit hun traditionele gezamenlijke slaapplekken. Kleine aantallen Grote Canadese Ganzen en Grauwe Ganzen zullen tegen het einde van de winter (februari-maart) wellicht binnen het plangebied op zoek gaan naar geschikte nestlocaties. Net als in de huidige situatie zal de mogelijkheid blijven bestaan dat groepen ganzen afkomen op agrarische percelen dicht bij pluimveestallen om daar te foerageren op gras of oogstresten.
- Grondeleenden zullen veelal waterplassen in de omgeving preferen boven stromend water van een smalle geul. Naar verwachting zullen de veranderingen door de aanleg van een nevengeul bij deze soortgroep dan ook gering zijn. In perioden met hoogwater kunnen wellicht drassige plekken ontstaan, die tijdelijk meer grondeleenden kunnen aantrekken. Dagelijkse pendelbewegingen naar agrarische percelen in de omgeving zijn bij deze soorten echter niet te verwachten.
- Duikeenden zijn in sterke mate aan water gebonden. Er zijn weinig aanwijzingen dat deze soort-

Tabel 3. Aantal commerciële pluimveebedrijven binnen 2 km van het plangebied bij Gramsbergen, inclusief één bedrijf in Duitsland.

Afstand tot plangebied	Aantal bedrijven
0-900 m	0
900-1000 m	1
1000-1500 m	2
1500-2000 m	4

groep bijdraagt aan de mogelijke insleep van het vogelgriepvirus op commerciële pluimveebedrijven.

- Voor meeuwen worden geen noemenswaardige veranderingen verwacht. Zij zullen de omgeving van Gramsbergen blijven bezoeken vanuit hun traditionele gezamenlijke slaapplekken. Net als in de huidige situatie zal de mogelijkheid blijven bestaan dat groepen meeuwen afkomen op agrarische percelen (vooral grasland) dicht bij pluimveestallen om daar te foerageren.
- De meeste van de overige watervogelsoorten zijn aan water gebonden en komen in lage dichtheden voor. Dagelijkse pendelbewegingen naar agrarische percelen in de omgeving zijn niet te verwachten.

Risico-inschatting

In de huidige situatie schatten wij het risico op insleep van vogelgriep op commerciële pluimveebedrijven rond Gramsbergen in als zeer laag. Er hebben zich in het verleden geen HPAI-uitbraken voorgedaan op de betreffende bedrijven in het gebied en daarnaast zijn de dichtheden aan overwinterende watervogels laag in vergelijking met andere delen van Nederland. Wij schatten in dat de aanleg van een nevengeul en stadsfront bij Gramsbergen het risico op insleep van het vogelgriepvirus op deze pluimveebedrijven niet of nauwelijks zal doen toenemen. De veranderingen in de aantallen overwinterende watervogels rond Gramsbergen zullen naar verwachting gering zijn. Tevens is er sprake van een vrij grote buffer van ten minste 900 m zonder commerciële pluimveebedrijven rondom het plangebied. Hiermee stellen we niet dat in de toekomst vogelgriepbesmettingen op deze bedrijven uitgesloten zijn, maar dat is in de huidige situatie ook niet het geval. Echter, het risico hierop neemt op basis van onze analyse niet of nauwelijks toe.

9. Conclusies

De omgeving van Gramsbergen wordt bezocht door overwinterende watervogels, maar vergeleken met andere delen van Nederland gaat het om betrekkelijk kleine aantallen. Veel van deze vogels maken gebruik van agrarische percelen om te foerageren op gras of oogstresten of op kleine bodemdieren. Diverse van deze soorten leven in groepen. Ook al zijn de dichtheden aan vogels over het algemeen laag, toch kan het voorkomen dat zulke groepen tijdelijk neerstrijken op agrarische percelen vlakbij commerciële pluimveebedrijven, al dan niet aangetrokken door specifieke werkzaamheden die worden uitgevoerd op deze percelen of aan slootkanten. Mogelijk doen verhoogde risico's op insleep van het vogelgriepvirus op pluimveebedrijven zich voor wanneer uitwerpselen van besmette vogels op het dak van de pluimveestal of op het erf of in de directe omgeving daarvan achterblijven. Dit is een punt van zorg voor pluimveehouders en noodzaakt tot een permanente en strikte toepassing van bioveiligheidsmaatregelen om te voorkomen dat zulke uitwerpselen bij het pluimvee in de stal terecht komen. Ook verklaart dit waarom pluimveehouders soms met een bezorgde blik kijken naar ruimtelijke ontwikkelingen in hun omgeving.

Zwanen, ganzen en meeuwen zijn belangrijke soortgroepen die aangetrokken kunnen worden tot agrarische percelen dicht bij pluimveebedrijven. Over het algemeen zijn dit vogels met vaste gewoonten. Zo zoeken ze vaste plekken op om veilig de nacht door te brengen. Dat zijn gewoonlijk tamelijk afgelegen plekken met weinig opgaande landschapselementen (waarin predatoren zich zouden kunnen verstoppen) en met ondiep stilstaand water. Zulke waterplas-sen zijn ook aanwezig in de buurt van Gramsbergen

en daarvandaan bezoeken deze vogels overdag het omliggende gebied. Een smalle geul met stromend water in de nabijheid van wegen, bebouwing en bos-schage, zoals in Vechtrijk Gramsbergen, voldoet voor deze soorten niet als een veilige slaappleaats.

De plannen voor de aanleg van een nevengeul langs de Vecht en stadsfront bij Gramsbergen zijn vooral bedoeld om de rivier ruimte te bieden in perioden met hoogwater en om deze een deel van haar oorspronkelijke karakter terug te geven. Vissen en andere waterdieren kunnen daarvan profiteren, evenals vogels en andere diersoorten die op hun beurt daar weer van leven. Bij vogels gaat het dan vooral om sterk aan het water gebonden soorten zoals duik-eenden en futen of om soorten die veelal individueel of in losse groepjes (en dus in lage dichtheden) foerage-ren, zoals reigers. In het geval van Gramsbergen is er sprake van een vrij grote buffer van ten minste 900 m zonder commerciële pluimveebedrijven rondom de geplande nevengeul.

Op basis van bovengenoemde aspecten en op basis van aanvullende informatie die wij in dit rapport bijeen hebben gebracht, schatten wij in dat de aanleg van deze nevengeul en stadsfront niet of nauwelijks zal leiden tot een toename van het risico op insleep van het vogelgriepvirus op de omliggende commer-ciële pluimveebedrijven. Hiermee stellen we niet dat in de toekomst vogelgriepbesmettingen op deze bedrijven uitgesloten zijn, maar dat is in de huidige situatie ook niet het geval. Voorts zijn de conclusies uit dit rapport uitsluitend van toepassing op de situ-atie rond het plangebied van Vechtrijk Gramsbergen fase 1.

Literatuur

- BEERENS N., HEUTINK R., BERGERVOET S.A., HARDERS F., BOSSERS A. & KOCH G. 2017. Multiple reassorted viruses as cause of highly pathogenic avian influenza A(H5N8) virus epidemic, the Netherlands, BEERENS N., HEUTINK R., BERGERVOET S.A., HARDERS F., BOSSERS A. & KOCH G. 2016. Emerging Infectious Diseases 23: 1966–1973. <https://doi.org/10.3201/eid2312.171062>.
- BOUWSTRA R., GONZALES J., DE WIT S., STAHL J., FOUCHIER R. & ELBERS A. 2017. Spatial-environmental risk analysis of introduction of low pathogenic avian influenza virus infections on poultry farms in the Netherlands, 2007-2013. Emerging Infectious Diseases 23: 1510-1516. <https://doi.org/10.3201/eid2309.170276>.
- ELBERS A.R.W., FABRI T., DE VRIES T.S., DE WIT J.J., PIJPER A. & KOCH G. 2004. The highly pathogenic avian influenza A (H7N7) virus epidemic in The Netherlands in 2003 – lessons learned from the first five outbreaks. Avian Diseases 48: 691-705. <https://doi.org/10.1637/7149>.
- ELBERS A.R.W., GONZALES J.L. 2019. Quantification of visits of wild fauna to a commercial free-range layer farm in the Netherlands located in an avian influenza hot-spot area assessed by video-camera monitoring. Transboundary and Emerging Diseases 67: 661-677. <https://doi.org/10.1111/tbed.13382>.
- ELBERS A.R.W. (Ed.) 2021. Omgevingstransmissie van aviaire influenza virus door de lucht via wilde watervogels naar commercieel gehouden pluimvee – met een focus op transmissie vanuit HPAIV-gecontamineerde uitwerpselen van wilde watervogels via de lucht of vanuit een aerosol geproduceerd door uitademen of proesten van HPAIV-besmette wilde watervogels. Wageningen Bioveterinary Research rapport nr. 2128494. <https://www.1health4food.nl/nl/1health4food/show-1/Risico-op-overdragen-van-vogelgriep-door-de-lucht-van-wilde-watervogels-naar-pluimvee-verwaarloosbaar-klein.htm>
- ELBERS A.R.W. 2022. Hoe komt het vogelgriepvirus de stal in? Pluimveehouderij, 3 februari 2022, no. 2, 2022: 14-17.
- GONZALES J.L., STEGEMAN J.A., DE WIT S.J., KOCH G. & ELBERS A.R.W. 2012. Rate of introduction of a low pathogenic avian influenza virus infection in different poultry production sectors in the Netherlands. Influenza and other respiratory diseases 7: 6-10. <https://10.1111/j.1750-2659.2012.00348.x>.
- HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K. & KLAASSEN O. 2012. Handleiding Sovon Watervogel- en Slaaplaatsstellingen. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLEYHEEG E., SLATERUS R., BODEWES R., RIJCKS J.M., SPIERENBURG M., BEERENS N., KELDER L., POEN M.J., STEGEMAN J. A., FOUCHIER R.A.M., KUIKEN T. & VAN DER JEUGD H.P. 2017. Deaths among wild birds during Highly Pathogenic Avian Influenza A(H5N8) virus outbreak, the Netherlands. Emerging Infectious Diseases 23: 2050–2054. <https://doi.org/10.3201/eid2312.171086>.
- SLATERUS R. 2021. Vogeltellingen rond met vogelgriep besmette pluimveebedrijven in 2020/21. Sovon-rapport 2021/66. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2014. Vogelbalans 2014. Thema Wetlands. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- VELKERS F.C., MANDERS T.T.M., VERNOOIJ J.C.M., STAHL J., SLATERUS R., STEGEMAN J.A. 2020. Association of wild bird densities around poultry farms with the risk of highly pathogenic avian influenza virus subtype H5N8 outbreaks in the Netherlands, 2016. Transboundary and Emerging Diseases 68: 76-87. <https://doi.org/10.1111/tbed.13595>.

Bijlage. Resultaten watervogeltellingen 2021/22

Telgebied OV4430							
Soort	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt
Grote Canadese Gans	284	139	18	4	26	4	0
Brandgans	0	0	0	0	19	0	0
Indische Gans	0	0	0	16	23	0	0
Grauwe Gans	22	11	115	23	98	55	27
Soepgans	1	0	0	9	24	2	0
Toendrarietgans	0	0	0	9	4	2	0
Kolgans	0	0	0	74	125	0	0
Zwarte Zwaan	0	0	0	0	0	2	0
Knobbelzwaan	2	3	0	22	40	33	27
Nijlgans	0	7	7	4	5	0	2
Bergeend	0	0	0	0	0	2	2
Slobeend	1	0	0	0	0	0	0
Krakeend	13	4	0	2	11	0	0
Smient	0	3	0	0	0	10	0
Wilde Eend	1	5	23	47	55	42	16
Wintertaling	15	0	0	0	1	10	2
Tafeleend	0	0	0	1	0	1	0
Kuifeend	0	0	10	8	23	30	4
Nonnetje	0	0	0	1	0	0	0
Grote Zaagbek	0	0	2	0	0	0	0
Fuut	1	4	1	4	7	0	7
Blauwe Reiger	4	4	7	1	3	3	1
Grote Zilverreiger	1	1	2	1	5	1	0
Aalscholver	0	2	7	10	5	1	5
Blauwe Kiekendief	0	0	1	0	0	0	0
Waterral	0	0	0	0	0	0	1
Waterhoen	0	0	1	0	0	0	1
Meerkoet	27	8	14	1	54	34	21
Scholekster	0	0	0	0	0	0	3
Kievit	113	454	690	39	0	85	28
Wulp	4	177	413	0	49	19	2
Grutto	0	0	0	0	0	0	2
Watersnip	0	0	0	0	0	0	4
Witgat	0	0	0	0	0	0	1
Tureluur	0	0	0	0	0	0	1
Kokmeeuw	9	13	37	22	65	247	0
Stormmeeuw	0	0	5	4	5	28	0
IJsvogel	0	1	1	0	0	0	0
Totaal	498	836	1354	302	647	611	157

Bijlage. Vervolg

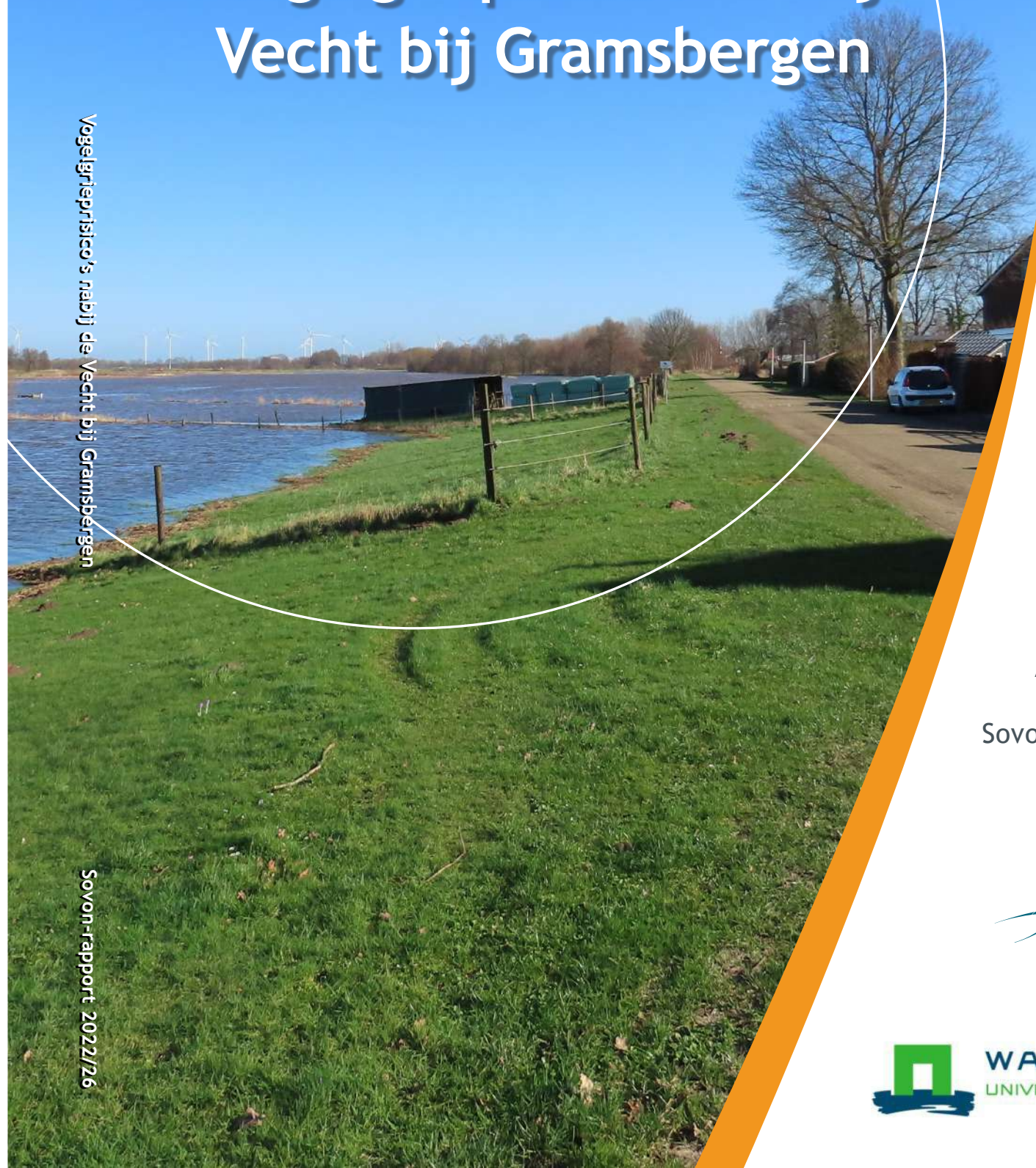
Telgebied OV4440							
Soort	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt
Grote Canadese Gans	3	0	1	0	0	0	2
Grauwe Gans	2	0	0	0	59	15	15
Soepgans	2	0	2	2	16	2	2
Toendrarietgans	0	8	0	0	2	0	0
Kolgans	0	6	0	0	51	0	0
Knobbelzwaan	0	2	7	46	38	34	7
Wilde Zwaan	0	0	0	0	23	0	0
Nijlgans	2	2	2	0	1	0	0
Krakeend	0	11	29	97	135	22	13
Smient	0	0	0	11	0	0	0
Wilde Eend	18	29	19	16	21	17	23
Kuifeend	0	7	0	0	2	8	22
Fuut	0	2	1	0	0	3	7
Ooievaar	0	0	0	0	0	0	2
Blauwe Reiger	4	5	10	3	1	2	2
Grote Zilverreiger	2	2	4	5	6	15	0
Aalscholver	2	6	18	12	21	17	22
Waterhoen	1	2	0	0	3	1	0
Meerkoet	21	12	24	6	5	21	35
Kievit	0	280	0	0	0	6	0
Wulp	6	0	0	0	0	1	0
Kokmeeuw	1	0	1	53	28	370	0
Stormmeeuw	0	0	0	43	31	222	0
IJsvogel	1	1	0	0	0	0	2
Totaal	65	375	118	294	443	756	154

Slaterus R., Elbers A.R.W.

Vogelgriepvirus nabij de Vecht bij Gramsbergen

Vogelgriepvirus nabij de Vecht bij Gramsbergen

Sovon-rapport 2022/26

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

Roy Slaterus &
Armin R.W. Elbers

Sovon-rapport 2022/26

Nieuws uit Greenport Aalsmeer

Greenport Aalsmeer is een community waarin ondernemers, overheden, onderzoek- en onderwijsinstellingen vertegenwoordigd zijn. Samen werken we aan sierteeltvraagstukken die niemand van ons alleen kan oplossen, zoals schaarste op de arbeidsmarkt, het gebrek aan ruimte en de noodzakelijke versnelling van de circulaire economie. In deze nieuwsbrief leest u het laatste nieuws uit de Greenport Aalsmeer.

Duurzaamheid op de werkvloer

Dutch Flower Group heeft begin september een Duurzaamheidsweek georganiseerd. Tijdens deze week hebben de meer dan 30 gespecialiseerde handelsbedrijven allerlei activiteiten georganiseerd voor hun medewerkers: van vegan lunches, op de fiets naar het werk en stoelmassages tot aan kennissessies op het gebied van vitaliteit en CO2. Raimon Loman, CSR-manager bij Dutch Flower Group vertelt erover!

"We hebben als bedrijf flinke ambities op het gebied van duurzaamheid en door onze medewerkers op de werkvloer zelf te laten zien wat duurzaamheid kan betekenen, maken we die ambities concreet."

[lees meer](#)

Nieuw gezicht!

Vanaf 1 oktober is Moniek van de Put gestart als projectmanager Logistiek bij Greenport Aalsmeer. Haar opdracht is om de logistieke sector in de sierteeltregio Aalsmeer te helpen om duurzamer te worden. Moniek is geen onbekende in de logistieke wereld.

Ze was algemeen directeur bij familiebedrijf J. van de Put Fresh Cargo Handling, een grote logistieke dienstverlener op Schiphol gespecialiseerd in de afhandeling van bederfelijke goederen. [lees meer](#)

Het is mijn taak om bedrijven te betrekken bij lopende logistieke projecten door ze te informeren en motiveren.

– Moniek van de Put –

Projectmanager Logistiek Greenport Aalsmeer

Stimuleringsregeling

Amsterdam Logistics heeft een stimuleringsregeling ingericht voor het versnellen van het connected rijden in de regio Schiphol en Royal FloraHolland Aalsmeer. Een transporteur kan gebruik maken van de slimme toepassingen (connected zijn) via:

- Reeds bestaande logistieke in-truck oplossingen;
- Een losse app op bestaande of extra device in de vrachtwagen.

[*lees meer*](#)

Omgevingsbeleid

De module Ruimte en Wonen van het omgevingsbeleid van de provincie Zuid-Holland is aangepast. Deze Herziening voorziet in een verruiming van de mogelijkheden om internationale medewerkers te huisvesten in Greenport-gebieden. Ook aan de randen van bestaand stedelijk gebied en bedrijfsterreinen blijven maatwerkoplossingen mogelijk. De Herziening treedt dit jaar in werking,

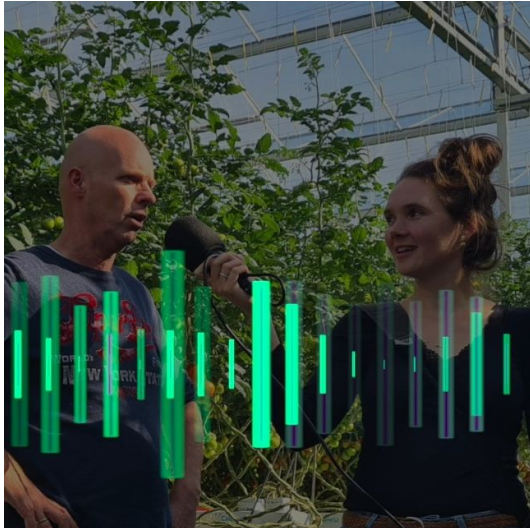
[*lees meer*](#)

Raadsleden op bezoek bij Marginpar

Vrijdag 7 oktober jl. brachten dertien raadsleden van de gemeente Aalsmeer een bezoek aan Marginpar. Na een presentatie van business development manager Michel Vaandrager volgde een rondleiding door de verwerkingsruimte van deze producent van verschillende soorten zomerbloemen. Tijdens het bezoek is gesproken over de kansen en uitdagingen van de sector in het algemeen en Marginpar in het bijzonder. Er kwamen veel verschillende onderwerpen aan bod zoals ruimtelijke ordening, onderwijs en personeelsbeleid, de huisvesting van internationale medewerkers en de ontwikkelingen in de energiemarkt.

[lees meer](#)

Het Nieuwe Telen

Groenpact en het Centrum voor Innovatief Vakmanschap Groen hebben een podcast gemaakt voor studenten, medewerkers, ondernemers en zij-instromers. De 1e aflevering gaat over leven lang ontwikkelen en Het Nieuwe Telen: wat betekent dit voor de tuinbouw en hoe komt de kennis daarover bij de ondernemer terecht?

[lees meer](#)

Ondernemersprijs

De Tuinbouw Ondernemersprijs zoekt ondernemers die durf, daadkracht en duurzaamheid tonen. Bedrijven die met creatieve oplossingen, doorzettingsvermogen en bereidheid tot open overleg het kennisniveau sectorbreed laten groeien. Bent of kent u die ondernemer? Kandidaten kunnen zich tot 25 november aanmelden.

[lees meer](#)

Telen met minder gas

De hoge energieprijzen, een krappe arbeidsmarkt en inflatie maken het de glastuinbouw niet gemakkelijk. Kwekers moeten snel kunnen schakelen om hun bedrijfsvoering gezond te houden. Heeft u al nagedacht over hoe u uw medewerkers bewust maakt van de gevolgen van deze energiecrisis en welke invloed het heeft op de bedrijfsvoering?

Hogeschool Inholland organiseert er een online training van vijf bijeenkomsten over waarin u leert hoe u succesvolle verandertrajecten als gevolg van de energiecrisis opzet én uitvoert. Let op: het gaat hierbij om bedrijfsprocessen en niet om teeltstrategie.

[lees meer](#)

Sectorpromotie

Bloemenbureau Holland is gestart met een imago-campagne voor de sierteelt. Er is vanuit de samenleving een brede roep om meer duidelijkheid over de duurzaamheid van sectoren. De advertenties vragen aandacht voor de sierteeltsector en de mensen die erin werken, voor kenmerkende aspecten en de waarde die de sector Nederland biedt.

[*lees meer*](#)

Open dagen

Hogeschool Inholland heeft een kantineposter gemaakt met daarop alle open dagen van de voltijd opleidingen van Tuinbouw en Agri-business. Deze poster is gericht op scholieren die een bijbaan hebben in de tuinbouw of handel.

Bedrijven kunnen deze poster aanvragen door een mail te sturen naar [Martijn Haas](#) van Inholland.

[*lees meer*](#)

Op weg naar groene schoolpleinen

De meeste schoolpleinen zijn betegeld, hebben een zandbak en een aantal speeltoestellen. Maar hoe maak je een schoolplein ook groener? In het project 'Groene Schoolpleinen voor een gezonde ontwikkeling van kinderen', uitgevoerd door de Vrije Universiteit Amsterdam, worden handvatten ontwikkeld die inzicht geven in hoe schoolplein groen ingericht kan worden. De resultaten van dit project helpen bij het transformeren van de versteende schoolpleinen naar een natuurrijke gezonde oase voor spelen en leren in de buitenruimte

Een van de resultaten is een white paper die in kaart brengt wat schoolpleinen precies kunnen betekenen voor biodiversiteit en klimaatbestendigheid. Maar vooral ook voor de ontwikkeling van kinderen, hun band met natuur en de kwaliteit van het onderwijs.

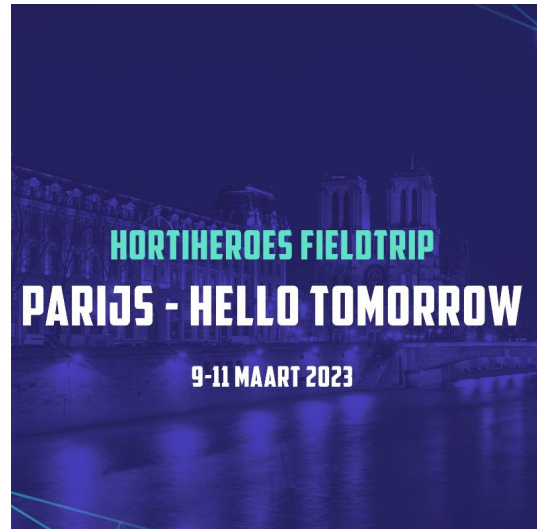
[lees meer](#)

TOP

Staat u aan de vooravond van de overname van het (familie)bedrijf of heeft u het onlangs overgenomen? Wilt u uw plannen waarmaken, inspelen op kansen in de markt en een bedrijfsvisie voor de komende jaren bepalen? Neem dan vanaf januari deel aan het TOP Ondernemerschap Programma van Greenport Duin- & Bollenstreek en de Ondernemerschap Academy. Met inspirerende bedrijfsbezoeken, verdiepende bijeenkomsten met andere collega's uit de sector, 1-op-1 sessies en een persoonlijkheidsanalyse.

[lees meer](#)

Fieldtrip

HortiHeroes bestaat in 2023 vijf jaar. Om dat te vieren, organiseren zij een aantal bijzondere evenementen waaronder een fieldtrip naar Parijs van 9 t/m 11 maart 2023.

Samen met innovators van verschillende bedrijven uit uiteenlopende sectoren staat er een bezoek aan de Global Summit van Hello Tomorrow op het programma en neemt u een kijkje in de keuken van een populaire startup hub in het centrum van Parijs

Er zijn nog slechts 15 van de 30 plekken beschikbaar dus wees er snel bij!

[lees meer](#)

Directeur voor 1 dag

Bij Directeur voor 1 Dag neemt een student voor één dag de plek van de directeur over. Vijftien directeuren van vooraanstaande bedrijven in de Food & Flower industrie gaan deze uitdaging aan. Zo staan de directeuren van FM Group, Kuehne+Nagel, De Groot & Slot B.V. en Dutch Flower Group hun plek voor één dag af.

Ruim 40 studenten van hbo- en wo-opleidingen vanuit heel Nederland hebben zich opgegeven. Na een selectie zullen 15 aspirant-directeuren geselecteerd worden die de kans krijgen om op topniveau in gesprek te gaan over een bedrijfsvraagstuk én hun netwerk uitbreiden. Voor de directeur levert dit een frisse blik op, een out-of-the-box visie op het bedrijfsvraagstuk en de kans om jong talent kennis te laten maken met deze mooie sector!

[lees meer](#)

Contact

Ronald van den Breevaart

programmamanager

06 58 9196 59

ronald@greenportaalsmeer.nl

Dave Vlaming

gebiedscoördinator

06 49 8937 49

dvlaming@greenportaalsmeer.nl

Harmen van Dam

projectmanager De Baan en Sotaweg

06 17 4536 69

harmen@greenportaalsmeer.nl

Jeroen Larrivee

consultant energietransitie

06 83 9418 04

jeroen@greenportaalsmeer.nl

Pim van Dijk

energiespecialist

06 11 4520 96.

pvandijk@greenportaalsmeer.nl

Jan-willem Donkers

projectleider innovatie

06 15 2796 03

jwdonkers@greenportaalsmeer.nl

Monique van Weerdenburg

projectleider onderwijs & arbeid

06 53 9996 57

monique@greenportaalsmeer.nl

Moniek van de Put

projectleider logistiek

06 53 4161 60.

logstiek@greenportaalsmeer.nl

Annemieke de Man

communicatie

06 12 8887 47

ademan@greenportalsmeer.nl

Lise Schregardus

communicatie

06 27 5359 66

lschregardus@greenportalsmeer.nl

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	11190
Extern Zaak ID	772861
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	28 november 2022
Agendapunt	18.g
Titel	Recreatie: Aanwijzen lid bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. (C-agenda NLG 28-11-2022)
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Bijlagen
Brief aan PS over aanwijzen lid bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdracht e.o..pdf

Geagendeerd	Vergaderdatum
Overdracht vanuit GS	14 november 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	28 november 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2022

Toelichting

Per 1 januari 2023 wordt de gemeenschappelijke regeling Plassenschap Loosdrecht e.o. gewijzigd in de gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2023. De colleges van de deelnemers (gemeenten Stichtse Vecht en Wijdmeren en de provincies Noord-Holland en Utrecht) dienen elk uit hun midden een lid aan te wijzen voor het nieuwe bestuur van het Plassenschap.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

S. Klitsie

BEL/GRN

Telefoonnummer +31235144569

klitsies@noord-holland.nl

1 | 2

**Betreft: Aanwijzen lid bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie
Plassenschap Loosdrecht e.o.**

Verzenddatum

- 9 NOV. 2022

Kenmerk

772861 / 1921740

Geachte leden,

Uw kenmerk

...

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Aanwijzen lid bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap
Loosdrecht e.o.

Inleiding

Per 1 januari 2023 wordt de gemeenschappelijke regeling (GR)
Plassenschap Loosdrecht e.o. gewijzigd in de GR
Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO) Plassenschap Loosdrecht e.o.

Dat betekent dat er een nieuw bestuur van de BVO Plassenschap
Loosdrecht e.o. samengesteld moet gaan worden dat in de plaats komt
van het huidige algemeen en dagelijks bestuur. Een BVO is een college
regeling, het college van Gedeputeerde Staten wijst het bestuurslid aan.

De BVO Plassenschap Loosdrecht heeft vanaf 1 januari 2023 het aantal
van 4 deelnemers: de colleges van burgemeester en wethouders van de
gemeenten Stichtse Vecht en Wijdmeren en de colleges van
gedeputeerde staten van de provincies Noord-Holland en Utrecht. Deze
colleges wijzen elk uit hun midden een lid aan in het nieuwe bestuur
van het Plassenschap.

Met het aantreden van mevrouw I. Zaal als lid van Gedeputeerde Staten
is zij aangewezen als lid in de GR Plassenschap Loosdrecht e.o. Mw. R.
Kocken is het plaatsvervangende lid namens de Provincie Noord-
Holland in de verschillende regelingen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Tot slot

Gelet op artikel 8, lid 3, van de Gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringsorganisatie Plassenschap Loosdrecht e.o. 2023, heeft Gedeputeerde Staten besloten om aan te wijzen als lid, respectievelijk plaatsvervangend lid van het bestuur van het voornoemde Plassenschap en gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringsorganisatie, het lid van Gedeputeerde Staten mw. I. Zaal en het lid van Gedeputeerde Staten mw. R. Kocken.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Binnenkort voedseloorlog ?

Nederland heeft te veel stikstofuitstoot, zegt men. Dat kun je gemakkelijk roepen, maar wat is het vreemde? Het RIVM geeft lijsten uit van bedrijven, zg "piekbelasters" die dit veroorzaken. Telkens weer blijkt de lijst niet te kloppen en wordt weer aangepast. Ook het Aerius rekenmodel is niet nauwkeurig genoeg om piekbelasters aan te wijzen, aldus het RIVM. Als deze berekeningen wetenschappelijk onderbouwd zijn, mag dit niet gebeuren.

Uitstoot Schiphol is veel hoger dan waar overheid mee rekent

Schiphol levert geen probleem op aldus de overheid, maar het CBS zegt dat de uitstoot 30 maal hoger is dan waar de overheid mee rekent. Schiphol heeft geen stikstofvergunning en stootte in 2019 54,2 miljoen kilo NOx uit. Dit in schril contrast tot de verweg grootste boerenvervuiler die 100.000 kilo ammoniak uitstoot. NOx hoort niet in de natuur en ammoniak wel. 100.000 kilo uitstoot verschrikkelijk. 54.2 miljoen kilo niet erg, heeft geen vergunning nodig en ga nog meer dan verdubbelen. Wie snapt de logica? D66?

Natuurgebieden stoten stikstof uit

De stikstofuitstoot veroorzaakt door de natuurgebieden zelf, wordt niet meegeteld en doodgezwegen, terwijl deze uitstoot in sommige natuurgebieden zeker door de genomen cultuur technische maatregelen groot is. Soms zelfs groter dan de gemeten Kritische Depositie Waarde.

Dan komt boven water, dat uit overleg tussen het LNV en de milieuorganisaties blijkt, dat het LNV gevraagd heeft: kleur Nederland in wat jullie natuurorganisaties aan natuur wensen. De stikstofkaart van minister van der Wal is het gevolg hiervan en is de wens van de natuurorganisaties met geen wetenschappelijke onderbouwing.

Zo ook worden 50 PAS melders, die volgens de wet gehandeld hebben, nu vervolgd. Is het dan niet heel logisch, dat ons vertrouwen in de overheid totaal verloren gegaan is. En daar komt bij mijn grootste zorg, een wereldoorlog, veroorzaakt door honger. Deze oorlog kan wel het einde van ons bestaan betekenen en zal zeker binnen 70 jaar uitbreken. Immers de wereld telt nu krap 8 miljard mensen. Miljoenen mensen hebben nu al honger, dat komt meestal door politieke onrust. In veel landen zijn geen oudedagsvoorzieningen, dat zijn de kinderen. Daarom hoe meer kinderen hoe beter de oude dag. Het gevolg zal zijn dat de wereldbevolking misschien wel zal groeien tot 14 miljard mensen of meer en dit aantal mensen kan de aarde zeker niet aan. Een wereldwijde hongersnood zal uitbreken met oorlog tot gevolg. Daar komt nog bij:

- Het oppervlak landbouwgrond wordt elk jaar kleiner
 - Het water om gewassen te voeden, wordt steeds schaarser.
 - De meststoffen als b.v kali en fosfaat raken op, waardoor de productie per ha. omlaag gaat.
- Door opwarming van de aarde krijgen we steeds grilliger weer. Meer droogte en overstromingen. Gezien deze ontwikkelingen zullen wij juist heel zuinig op onze boeren moeten zijn en de gebieden die bij uitstek geschikt zijn voor voedselproductie hiervoor behouden. Uw gevoerde beleid staat hier haaks op.

Gewassen geteeld door de boer nemen CO2 op en gaan opwarming van de aarde tegen

De natuur is CO2 neutraal. Hier bedoel ik mee: Wat de natuur in de zomer opneemt aan CO2 door koolzuurassimilatie, zal de natuur in de winter CO2 uitstoten door verrotting. Bij de boer is dit anders. Zijn gewas neemt tijdens de groei CO2 op, maar wordt geoogst om ons te voeden voordat het weer kan verrotten. Zijn gewassen zijn dus niet CO2 neutraal en nemen alleen maar CO2 op en gaan duidelijk de opwarming van de aarde tegen in tegenstelling tot de natuur.

Zo ook kunnen de boeren ons water vasthouden door een gezonde bodem. Een gemaakt natuurgebied kan geen water vasthouden, want een teellaag ontbreekt.

Bizar vooral de landbouw wordt de schuld in de schoenen geschoven, terwijl zij juist een heel positieve rol kunnen spelen voor ons waterprobleem en ons CO2 probleem. Ons stikstofprobleem is niet meer te begrijpen, wanneer je de feiten op een rij zet en wordt alleen nog gedragen door een groep natuur mensen, media en politici, die de ogen voor de feiten gesloten houden.

Ik begrijp heel goed, waarom op veel plekken de Nederlandse vlag op zijn kop hangt.

[REDACTED]
[REDACTED]

Op naar een versterkte samenwerking!

- **Aankondiging nieuwe Algemeen Directeur gezamenlijke provincies**
- **Terugblik IPO jaarcongres 2022**
- **Vergoeding Statenleden**
- **Verslag AV-vergadering 4 oktober**
- **Campagne gezamenlijke Griffies**
- **Uitnodiging technische briefing Openbaar Vervoer**
- **Terugblik technische briefing BIJ12**
- **Uitnodiging ALV Statenlidnu**
- **Statenlidnu: online college**
- **P&C: verslag klankbordgroep 25 oktober**
- **P&C: verslag technische briefing en antwoorden schriftelijk gestelde technische vragen**
- **P&C: belangrijke data, vergaderschema en planning 2023**
- **Samen staan we sterk**

Aankondiging nieuwe Algemeen Directeur gezamenlijke provincies

De heer Fraanje kwam als voorkeurskandidaat naar voren vanwege zijn grote Haagse netwerk. Hij werkte in het verleden regelmatig voor provinciale opdrachtgevers als consultant bij Berenschot. Hij is bekend met de grote opgaves waar provincies voor staan. Zijn ervaring met zowel de bestuurlijke als de ambtelijke kant van de provinciale opgaven is een belangrijke basis voor zijn benoeming. Tot 1 januari is de heer Fraanje nog in dienst als secretaris-directeur van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB).

De voorzitter van de gezamenlijke provincies Jaap Smit: "Nederland staat voor grote veranderingen. De provincies moeten vol aan de bak met die opgaves. Een goed opererende vereniging levert een bijdrage aan de rol die provincies kunnen spelen. Slim schakelen tussen het rijk en provincies zie ik Rien Fraanje doen. Ik verheug me op de samenwerking met Rien."

Het IPO moest op zoek naar een nieuwe directeur toen Pieter Hilhorst op 1 juni afscheid nam. Met de benoeming van Rien Fraanje is de vereniging weer op sterkte.

Terugblik IPO jaarcongres 2022

4 en 5 oktober was het **IPO Jaarcongres 2022**. Het congres vond dit jaar plaats in de prachtige Spoorzone (Tilburg) in onze gastprovincie **Provincie Noord-Brabant**. Het thema van dit jaar was **Ruimte Delen** wat refereert aan de grote ruimtelijke puzzel van Nederland. Opgaven als Wonen & Mobiliteit, Klimaat & Energie en Natuur & Stikstof komen allemaal samen in de provincies en

moeten op een slimme manier met elkaar verbonden worden. Provincies hebben daarmee een grote verantwoordelijkheid!

Tijdens het plenair programma spraken onder andere **Jaap Smit** (voorzitter van het **Interprovinciaal Overleg**), **Ina Adema** (Commissaris van de Koning Noord-Brabant), **Hanke Bruins Slot** (minister van **Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties**), **Sheila Sitalsing** (columnist, schrijver) en **Kees Klomp** (lector betekenis economie **Hogeschool Rotterdam**).

In diverse masterclasses, workshops en werkbezoeken doken we de diepte in met onderwerpen als: gebiedsgericht samenwerken, slimme mobiliteit en water & bodem leidende principes in de ruimtelijke ordening.

Het waren mooie, inspirerende dagen en bovenal fijn om elkaar weer te treffen!

Meer van het congres zien? Kijken dan even op onze website: <https://www.ipo.nl/ipo-jaarcongres-2022/>.

Vergoeding Statenleden

Het IPO-bestuur heeft op 6 oktober jl. een brief aan de minister van BZK gestuurd waarin zij steun uitspreekt voor de brief van Statenlid.nu over de vergoedingen van de Statenleden. Deze brief is tevens als input voor de openbare consultatie ingediend. Naar aanleiding van de voorts aangenomen motie Bisschop in de Tweede Kamer over de ruimhartige verhoging van de voorgestelde vergoeding voor Statenleden en Algemeen Bestuursleden van Waterschappen en Statenleden, heeft het IPO-bureau, samen met de Unie van Waterschappen, bij het ministerie van BZK aangegeven zo spoedig mogelijk uitvoering te willen geven aan de oproep in de motie om met elkaar om tafel te gaan, en daarvoor de sluitingstermijn van de consultatie niet te hoeven afwachten. We zijn in afwachting van de uitnodiging van BZK. De brief kunt u lezen via [deze link](#).

Verslag AV-vergadering 4 oktober

Via [deze link](#) kunt u het conceptverslag van de AV-vergadering van 4 oktober lezen. Dit verslag zal ter goedkeuring voorliggen tijdens de AV van 8 november.

Campagne gezamenlijke Griffies

De griffies van de twaalf provincies hebben de handen ineen geslagen om, net zoals 4 jaar geleden, een gezamenlijke campagne voor de verkiezingen van Provinciale Staten van maart 2023 neer te zetten. De griffies worden hierbij ondersteund door het IPO-

bureau. De samenwerking met de Unie van Waterschappen en het ministerie van BZK wordt hierbij gezocht. De samenwerking bij de vorige verkiezingen tussen IPO en de griffies was een succes en hopelijk komend voorjaar opnieuw!

De campagne 'De Provincie Kiest' is hiervoor ontwikkeld. Het doel van de campagne is om de inwoners van de twaalf provincies duidelijk te maken waar in de provincie over gesproken en beslist wordt. In de campagne staan stellingen centraal waarmee we de inwoners deel maken van de dilemma's waar de provincies voor staan. De campagne gaat later deze maand van start en meer informatie volgt spoedig.

The logo consists of the text 'deprovinciekiest.nl' in white, lowercase letters, centered within a bright orange rounded rectangle. This rectangle is set against a dark blue background.

Uitnodiging technische briefing Openbaar Vervoer

Alle provincies staan momenteel voor grote en uitdagende OV-opgaven. Enerzijds zijn de OV-ambities de komende decennia hoog: OV moet belangrijk bijdragen leveren aan opgaven als brede bereikbaarheid, wonen en klimaat. Anderzijds is de situatie in het OV nu in 2022 wezenlijk moeilijker dan in 2019. We hebben te maken met nog nawerkende gevolgen van corona (vooral nog minder reizigers en dus inkomsten) maar ook met prijsontwikkelingen en personele vraagstukken. Daardoor blijft het OV-aanbod ook de komende jaren sterk onder staan. En kunnen de ambities voor 2030 en verder alleen met extra inspanningen en investeringen worden bereikt. Ook de spelende vraagstukken rond het provinciefonds werpen in dit verband hun schaduwen vooruit.

Genoemde vraagstukken worden in IPO/DOVA-verband besproken met de rijksoverheid, de gezamenlijke vervoerbedrijven, reizigersorganisaties en ProRail. Om de beoogde groei van het OV weer op gang te brengen is in dit verband de gezamenlijke inzet van de provincies en de vervoerregio's inhoudelijk o.a. gericht op investeringen spoor en OV-knooppunten, voldoende OV-aanbod, vanzelfsprekend OV voor reizigers, versnelde ontwikkeling van Bus Rapid Transit en ontwikkeling van de mogelijkheden van Publieke Mobiliteit. En ook de financiële positie van de decentrale overheden vormt een belangrijk aandachtspunt.

Jan van Selm, directeur van 'zusterorganisatie' Samenwerkingsverband DOVA (provincies, vervoerregio's Amsterdam en Rotterdam/Den Haag en OV-bureau Groningen Drenthe) zal over de spelende en bovengeschetste OV-vraagstukken op 22 november 2022 van 18:00 uur tot 19:30 uur de technische briefing verzorgen.

Deze technische briefing wordt mede op verzoek van de leden van de AV georganiseerd en is toegankelijk voor alle Statenleden. U kunt zich aanmelden via [deze link](#) aanmelden voor de digitale technische briefing. U ontvangt dan te zijner tijd een link om de bijeenkomst bij te wonen.

Terugblik technische briefing BIJ12

Wat doet BIJ12 als uitvoeringsorganisatie van de provincies? Deze vraag stond centraal tijdens de online informatiebijeenkomst die BIJ12 op 26 september organiseerde voor leden van de Algemene Vergadering van het IPO en de Provinciale Staten.

De deelnemers – zo'n 25 uit verschillende provincies – werden meegenomen in de ontstaansgeschiedenis van BIJ12 en de ontwikkeling van de taken en opdrachten in de jaren erna. BIJ12 werd in 2014 door het IPO opgericht na decentralisatie van het natuurbeleid. Inmiddels is BIJ12 uitgegroeid tot een organisatie die provincies versterkt bij diverse taken in het fysiek ruimtelijke domein, zoals:

- Beheer van gemeenschappelijke provinciale applicaties
- Afhandeling tegemoetkomingen in faunaschade
- Uitvoering Subsidieregeling opruiming drugsafval
- Secretariaat AdviesCommissie Schade Grondwater
- Natuurinformatie en Natuurbeheer
- Expertiseteam Stikstof en Natura 2000

De deelnemers waren erg geïnteresseerd en stelden ook veel vragen. Ook gaf men aan in de toekomst graag verder bijgepraat te worden over het werk van BIJ12. Hier zal zeker gehoor aan gegeven worden.

[Bekijk hier de presentatie van 26 september 2022.](#)

Uitnodiging ALV Statenlidnu

- 24 november
- 19:30 tot 21.00 uur
- Digitaal

De Algemene Ledenvergadering vindt plaats op 24 november. Heeft u zich al aangemeld? We praten u bij

over de activiteiten voor 2023 en Marcel Boogers hoogleraar Innovatie en Regionaal Bestuur aan de Universiteit Twente zal een presentatie verzorgen over het [onderzoek bestuurscultuur](#) in gemeenten en provincies. [Lees hier de agenda en meld u aan...](#)

Statenlidnu: Online college | 'De herontdekking van de provinciale bestuurslaag'

- 6 december
- 19:30 tot 21:00 uur
- Digitaal

Op 6 december geeft Hansko Broeksteeg, hoogleraar staatsrecht aan de Radboud Universiteit, een online college over de rol en bevoegdheden van de provincie in het staatsbestel, onder de titel: 'de herontdekking van de provinciale bestuurslaag'.

Steeds vaker wordt de provincie betrokken bij de vormgeving van rijksbeleid (stikstof, wonen). Wat betekent dat voor Provinciale Staten? Op welke wijze kunnen zij invloed uitoefenen op dat beleid? Broeksteeg zal verder ingaan op de rol van de provincie in de regionale samenwerking en de verhouding tot het Rijk, waterschappen en gemeenten. Welke toekomst hebben provincies?

[Meld u hier aan voor het college!](#)

Bekijk het volledige aanbod van de activiteiten van Statenlidnu [via de website](#)

P&C: verslag klankbordgroep 25 oktober

Op maandag 25 oktober vond er een bijeenkomst van de P&C klankbordgroep plaats. De volgende AV-leden waren hierbij aanwezig: mevrouw De Widt (Utrecht), de heer Van 't Westeinde (Zeeland), mevrouw Jellema (Noord-Holland) en mevrouw Kuipers (Fryslân). De penningmeester heeft met de leden van de klankbordgroep gesproken over de begrotingsstukken en de najaarsnota. Het conceptverslag van deze bijeenkomst vind je via [deze link](#).

P&C: verslag technische briefing en antwoorden schriftelijk gestelde technische vragen

Op maandag 31 oktober waren er 5 AV-leden, 4 overige Statenleden en drie

griffiecontactpersonen aanwezig bij de technische briefing die georganiseerd is over de begrotingsstukken 2023 van IPO Den Haag en BIJ12. Deze begrotingsstukken liggen tijdens de AV van 8 november ter besluitvorming voor aan de leden van de AV. Het gespreksverslag van deze bijeenkomst kunt u via [deze link](#) vinden. De presentatie die getoond is ter ondersteuning van het gesprek kunt u [hier](#) vinden.

Daarnaast is er door één AV-lid gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de technische vragen schriftelijk in te leveren. Zoals toegezegd zullen deze vragen- en antwoorden tevens gedeeld worden met alle AV-leden. U kunt de vragen en de antwoorden op deze technische vragen vinden via [deze link](#).

P&C: belangrijke data, vergaderschema en planning 2023

Hieronder vind je een overzicht van de belangrijke data voor de komende maanden:

Datum	Tijd	Vergadering	Locatie
8 november	18:00 - 20:00 uur	Algemene Vergadering	Provinciehuis Utrecht
22 november	18:00 - 19:30 uur	Technische briefing Openbaar Vervoer	Digitaal
28 november	17:00 - 18:00 uur	Bijeenkomst P&C klankbordgroep	Digitaal
13 december	18:00 - 20:00 uur	Algemene Vergadering	Digitaal

Via de volgende link kun je het [volledige vergaderschema voor 2023](#) bekijken.

Daarnaast kunt u via de volgende link de [uitgebreide P&C planning](#) vinden. In deze planning kunt u naast alle verzendingen van P&C producten aan de leden van de AV zien wanneer deze stukken in het IPO-bestuur worden besproken.

Samen staan we sterk

Onze vereniging maakt steeds meer gebruik van Twitter, met filmpjes, tweets, standpunten. De boodschap namens alle provincies neemt aan kracht toe als deze ook door de volksvertegenwoordigers in de provincies gedeeld wordt. Houd daarom onze kanalen (Twitter, LinkedIn, Instagram) in de gaten!

Instagram

Twitter

LinkedIn

Deze e-mail is verstuurd aan zwartm@noord-holland.nl.

Als u geen nieuwsbrief meer wilt ontvangen, kunt u zich hier afmelden.

U kunt ook uw gegevens inzien en wijzigen.

Voor een goede ontvangst voegt u communicatie@ipo.nl toe aan uw adresboek.